DICȚIONAR DIPLOMATIC

Dicţionar diplomatic

coordonatori:

Petre Bărbulescu
Ionel Cloşca
Nicolae Ecobescu

Editura Politică, 1979

AUTORI:

Marin ALEXIE, dr. **Nae ANDRONE**, **Miklos ANTAL**, dr. **Adolf ARMBRUSTER**, **Ion BARAC**, dr. **Gheorghe BĂDESCU**, dr. **Petre BĂRBULESCU**, dr. **Dan BERINDEI**, dr. **Leonid BOICU**, dr. doc. **Alexandru BOLINTINEANU**, prof. univ. **Silviu BRUCAN**, prof. univ. dr. **Ion C. BULBOREA**, dr. **Ion CALAFETEANU**, dr. **Eliza CAMPUS**, dr. **Ion CAPROȘU**, prof. univ. dr. **Traian CARACIUC**, conf. univ. dr. **Gheorghe CĂZAN**, dr. **Octavian CĂPĂȚÎNĂ**, dr. **Dumitru CEAUȘU**, dr. **Paul CERNOVODEANU**, **Traian CHEBELEU**, **Costache CIUBOTARU**, dr. **Ionel CLOȘCĂ**, **Constantin COMOROVSKI**, **Alexandru COROIANU**, general-maior (r.) **Neagu COSMA**, **Dan COSTEL**, **Aureliu CRISTESCU**, general-maior (r.) dr. **Ion CUPȘA**, dr. **Ludovic DEMÉNY**, dr. **Ion DIACONU**, dr. **Mariana DRĂGHICI**, dr. **Victor DUCULESCU**, dr. **George ELIAN**, prof. univ. dr. **Ion FILIPESCU**, **Valeriu FLOREAN**, **Vasile FORNEA**, **Nicolae FOTINO**, prof. univ. dr. doc. **Grigore GEAMĂNU**, dr. **Gheorghe T. GHEORGHE**, prof. univ. dr. **Dinu C. GIURESCU**, prof. univ. dr. doc. **Edwin GLASER**, dr. **Ioan GRECESCU**, **Alexandrina GRIGORESCU**, prof. univ. dr. doc. **Vladimir HANGA**, **Dumitru D. IFRIM**, **Ovidiu IONESCU**, **Adrian IOSIPESCU**, **Constantin Mugurel ISĂRESCU**, **Gheorghe ISTRATE**, prof. univ. dr. **Mihai JACOTA**, **Dan LĂZĂRESCU**, **Panait LEFTER**, prof. univ. dr. **Vasile MACIU**, prof. univ. **George MACOVESCU**, prof. univ. dr. **Mircea MALIȚA**, dr. **Gheorghe MARCU**, **Beatrice MARINESCU**, dr. **DUMITRU MARINESCU**, **Gabriel-Florin MATEI**, **Ion MATEI**, **Mihai MATEI**, prof. univ. dr. **Dumitru MAZILU**, dr. **Teodor MELEȘCANU**, dr. **Constantin MIHĂILĂ**, dr. **Tudor MIRCEA**, dr. **Viorica MOISUC**, prof. univ. dr. **Camil MUREȘAN**, dr. **Ema NASTOVICI**, dr. **Manole P. NEAGOE**, dr. **Romulus NEAGU**, conf. univ. dr. **Tănase NEGULESCU**, dr. **Vasile NETEA**, conf. univ. dr. **Marțian NICIU**, dr. **Ion NISTOR**, **Constantin NIȚĂ**, **Ilie OLTEANU**, **Vasile OROIAN**, prof. univ. dr. **Gheorghe PLATON**, dr. **Ioan POHONȚU**, **Eugen POPA**, **Corneliu POPESCU**, dr. **Dumitra POPESCU**, dr. **Ovidiu POPESCU**, prof. univ. dr. doc. **Tudor POPESCU**, dr. **Cristian POPIȘTEANU**, **Aurel PREDA**, dr. **Șerban RĂDULESCU-ZONER**, prof. univ. dr. doc. ing. **Valter ROMAN**, **Florin ROȘU**, dr. **Vasile SECĂREȘ**, dr. **Traian SILEA**, **George SPRINȚEROIU**, **Sorin STANCIU**, **Nicolae STANCU**, **Dragoș STOENESCU**, **Dragoș ȘERBĂNESCU**, **Brîndușa ȘTEFĂNESCU**, prof. univ. dr. **Ludovic TAKACS**, **Gheorghe TINCA**, prof. univ. dr. **Ovidiu TRÂSNEA**, **Constantin I. TURCU**, dr. **Dumitru TUȚU**, dr. **Gheorghe UNC**, **Constantin VASILIU**, dr. **Ioan VOICU**, prof. univ. dr. **Marin VOICULESCU**

Au mai colaborat:

Ioan ALEXANDRESCU, **Lucian CIUBOTARU**, **Olimpiu CRAUCIUC**, **Aurel DAVID**, dr. **Gheorghe DRĂGHICI**, **Gheorghe DUMITRU**, **Ion GORIȚA**, **Nicolae IORDACHE**, **Dinu NICULAE**, **Alexandru NICULESCU**, **Ion POROJAN**, **Zaharia STOIAN**, **Valentin URUM**, **Mircea VÂLCU**, **Ion VLASIU**

Coordonarea lexicografică: **Rodica CHIRIACESCU**

Secretariat tehnic: **Sandina GIUGARU**

Coperta, supracoperta și prezentarea artistică: Constantin NIȚULESCU
Tehnoredactor: Florian SĂPUNĂRESCU

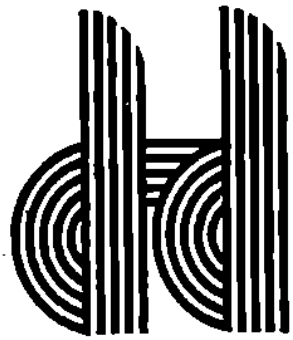

Cuvînt înainte

Apariția *Dicționarului diplomatic* — prima lucrare de acest fel și de asemenea anvergură în literatura politică românească — constituie un eveniment editorial remarcabil, care răspunde unei necesități actuale a publicului din țara noastră, interesului larg, de masă, față de domeniul relațiilor internaționale. Acest interes, întru totul firesc, își are originea în intensificarea și diversificarea necontenită a raporturilor României cu celelalte state, în participarea susținută a țării noastre la eforturile consacrate soluționării în interesul popoarelor a problemelor fundamentale care confruntă omenirea, în afirmarea sa pregnantă ca factor activ în slujba păcii, colaborării și progresului în lume.

Mutațiile profunde care au avut și continuă să aibă loc în lume ca urmare a schimbării raportului de forțe în favoarea forțelor păcii, democrației și socialismului, creșterea gradului de conștiință al maselor populare și sporirea rolului lor în rezolvarea problemelor vieții contemporane au determinat abordarea într-un mod nou a problemelor internaționale. Așa cum evidenția tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar

general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, astăzi în lume „se afirmă tot mai puternic o politică nouă, de colaborare între state, pe baza deplinei egalități în drepturi, a principiilor independenței și suveranității naționale, a neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc — singura care poate asigura o evoluție democratică a vieții politice mondiale, raporturi de prietenie și colaborare între toate națiunile, întărirea securității și păcii generale"*.

În condițiile împotrivirii tot mai puternice a maselor populare față de rezolvarea problemelor litigioase dintre state prin recurgerea la forță sau amenințarea cu forța, diplomația — în sensul de politică, știință și artă a negocierilor — se afirmă ca mijloc unic, în diversitatea formelor pe care le îmbracă, de abordare și reglementare a problemelor fundamentale cu care este confruntată omenirea. Dacă în trecut războiul constituia alternativa ciclică și permanentă a tratativelor, continuarea politicii din faza pașnică în cea a confruntării militare ca mijloc de soluționare a problemelor internaționale, în zilele noastre nu poate fi vorba, în nici un chip, de alternativă rațională la reglementarea pașnică pe cale politică, prin tratative, a diferendelor dintre state. Pericolul pe care îl prezintă o conflagrație mondială pentru însăși viața organizată pe Pământ face ca înfruntarea militară să-și piardă semnificația cunoscută de *ultima ratio*, transformîndu-se în *ultima irratio*.

O trăsătură definitorie a diplomației contemporane este determinată de diversitatea și amploarea pe care le cunoaște dezvoltarea raporturilor dintre state. Ca urmare a afirmării noilor principii, se dezvoltă un adevărat proces de democratizare a relațiilor internaționale. Marile probleme cu care este confruntată lumea contemporană — realizarea păcii și securității, stăvilirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, la lichidarea subdezvoltării și făurirea unei noi ordini economice internaționale, în care toate națiunile să se poată bucura de cuceririle științei și tehnicii moderne — pot să-și găsească o rezolvare viabilă, trainică numai prin tratative și înțelegeri cu participarea, în condiții de egalitate, a tuturor statelor. O expresie a acestor mutații a constituit-o abordarea problemelor păcii, securității și colaborării în Europa în cadrul Conferinței general europene, unde s-au impus asemenea reguli democratice de desfășurare a negocierilor cum sînt participarea la negocieri a tuturor statelor, adoptarea prin consens a hotărîrilor, conducerea prin rotație a lucrărilor, desfășurarea tratativelor în afara alianțelor militare și altele.

Locul diplomației în spatele ușilor capitonate, al tranzacțiilor între cîteva puteri pe seama celorlalte țări îl iau tot mai mult areopagurile cu participarea tuturor statelor interesate, O.N.U. și reuniunile de sub egida

* Nicolae Ceaușescu. *Expunere la Ședința activului central de partid și de stat, 8 august 1978*, București, Editura politică, 1978, p. 7.

sa și numeroasele întruniri internaționale cu vocație universală fiind o mărturie vie a acestui nou curs.

De asemenea, revoluția tehnico-științifică și necesitatea instaurării unei noi ordini economice internaționale, care să ofere condițiile necesare pentru propășirea fiecărei națiuni, pentru ca toate popoarele să se poată bucura în mod echitabil de cuceririle înaintate ale geniului uman, au schimbat caracterul dezbaterilor internaționale, făcînd ca dialogul diplomatic să aibă un conținut nou, cuprinzînd cea mai variată gamă de teme legate direct de asigurarea unei largi conlucrări pașnice între state și în mod deosebit de cooperarea în domeniile multiple ale economiei, științei și tehnicii. Mai mult chiar, volumul schimburilor comerciale și intensitatea activității de cooperare economică devin tot mai mult un criteriu de măsurare a eficienței relațiilor diplomatice dintre state și, totodată, un resort puternic pentru impulsionarea și consolidarea raporturilor dintre ele. Astăzi, diplomația nu mai poate fi limitată la contactele politice și acțiunile protocolare, ci este chemată să se angajeze activ în promovarea formelor superioare de cooperare între state — care să valorifice în mod reciproc avantajos resursele lor materiale și umane — , cum sînt: cooperarea în producție, în domeniul cercetării științifice; acordarea și obținerea de credite și alte aspecte ale relațiilor financiare între state; stimularea și lărgirea schimburilor culturale, științifice, artistice, turistice, de persoane, acoperind practic întreaga gamă a activităților umane susceptibile să facă obiectul schimburilor de valori materiale și spirituale între popoare.

Ca urmare, crește necontenit numărul de organizații și agenții internaționale guvernamentale și neguvernamentale specializate în diferite domenii ale activității umane. Alături de organismele clasice destinate reglementării conflictelor dintre state și consolidării păcii, se afirmă cu toată forța instituțiile noi menite să faciliteze instaurarea noii ordini economice internaționale, progresul economic și social în lume.

Probleme de o mare varietate au devenit obiect de examinare în organizațiile și conferințele internaționale, mergînd de la cele privind pacea și securitatea internațională, reglementarea conflictelor dintre state, lichidarea colonialismului, dezarmarea și dezvoltarea pînă la chestiuni tehnice, cum ar fi reglementarea transporturilor de mărfuri prin containere, asigurarea cantităților necesare de proteine populației globului, standardizarea denumirilor geografice, problemele locuințelor și așezărilor umane, acordarea de asistență în caz de catastrofe naturale, precum și diverse alte probleme cu caracter social-umanitar.

Evoluția vieții internaționale este marcată mereu și mereu de noi fenomene și procese, de apariția continuă a unor probleme inedite, uneori de o mare complexitate. Corespunzător acestui proces s-a dezvoltat

și se dezvoltă și o terminologie diplomatică nouă, alături de cea clasică, tradițională. Este o terminologie care folosește și împrumută tot mai mult din vocabularul propriu domeniilor economiei, științei, tehnicii și culturii, ca o consecință firească a amplificării legăturilor de colaborare între state în aceste domenii. Cerințele vieții și ale stadiului atins de dezvoltarea societății omenești impun diplomației să lucreze cu concepte noi, necunoscute pînă acum în istorie. Totodată, instrumentele juridice ale colaborării s-au adaptat și ele la noile cerințe ale raporturilor dintre state, s-au extins și s-au diversificat. Un rol preponderent îl au actualmente contactele directe între șefii de stat și de guvern, diplomația la cel mai înalt nivel, menite să asigure dezvoltarea pe diverse planuri a relațiilor bilaterale, dar și pentru a evidenția posibilitățile de conlucrare în sfera relațiilor internaționale. În acest cadru, cu un dinamism deosebit se afirmă activitatea prodigioasă, pusă în slujba intereselor patriei și, totodată,a țelurilor socialismului, democrației și păcii, a președintelui țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărui contribuție la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte este larg recunoscută pe plan mondial și apreciată de opinia publică de pe toate meridianele globului. Pe lîngă tratatele, convențiile și acordurile din trecut s-au impus forme noi de instrumente de colaborare, adaptate cerințelor actuale, cum ar fi declarațiile comune și declarațiile solemne comune, semnate de șefii de state și guverne, care introduc elemente noi în ceea ce privește forța juridică a instrumentelor bilaterale de colaborare, îmbogățind formele clasice, tradiționale.

Diplomația contemporană este, de asemenea, puternic influențată de creșterea gradului de cunoștințe al maselor populare, de creșterea rapidă a proporțiilor cititorilor de carte prin reducerea analfabetismului, de extinderea masivă a sferei de cuprindere a mijloacelor moderne de informare în masă odată cu amplificarea interesului pentru evenimentele care au loc pe plan internațional. Tratatele, acordurile și pozițiile statelor sînt astăzi difuzate, în imensa lor majoritate, în ziare, în buletine oficiale și în diverse alte publicații guvernamentale, precum și în documente ale organizațiilor internaționale, sînt propagate prin radio, televiziune. Conținutul acordurilor și înțelegerilor intervenite și, în general, problemele existente între diferite state sînt evocate pe larg, adesea în detaliu, în cuvîntări publice, în conferințe de presă și în interviuri ale factorilor responsabili ai statelor.

Conștiente de indivizibilitatea păcii mondiale, de interdependența tot mai strînsă dintre problematica fiecărei națiuni și climatul politic internațional, opinia publică, popoarele au devenit foarte sensibile la problemele internaționale, pe care le urmăresc îndeaproape, fiind interesate în găsirea unor soluții echitabile. Dealtfel, problematica relațiilor

externe a început să deţină un rol important în programul oricărui partid politic care doreşte să ofere o anumită opţiune poporului din ţara sa, să cîştige sprijinul populaţiei. Creşterea tot mai puternică a rolului maselor populare, al popoarelor în determinarea cursului evoluţiei societăţii omeneşti reprezintă una din marile schimbări revoluţionare ale epocii actuale. Se dezvoltă tot mai mult sentimentul solidarităţii umane, determinat de creşterea conştiinţei interdependenţei dintre popoare, în apărarea păcii, libertăţii şi independenţei popoarelor, în rezolvarea într-un mod nou a problemelor internaţionale, se impune tot mai larg convingerea că nu se mai poate clădi fericirea unora pe seama altora şi că omenirea este confruntată cu aceeaşi soartă, pe care este chemată să o făurească împreună.

Vocabularul diplomatic nu mai aparţine unei pături alese, ci se răspîndeşte în cele mai largi cercuri ale opiniei publice mondiale, în raport direct cu lărgirea contactelor dintre state, România dezvoltînd într-un ritm dintre cele mai înalte din lume edificiul noii societăţi socialiste şi comuniste şi extinzînd larg raporturile sale cu celelalte ţări în folosul reciproc şi al păcii generale.

Dicţionarul diplomatic caută să realizeze, într-o prezentare cît mai sintetică, expunerea ştiinţifică a noţiunilor cel mai frecvent întîlnite în activitatea de relaţii externe în patru mari domenii — istoria diplomaţiei, relaţii politice şi economice internaţionale, drept internaţional, care, desigur, se întrepătrund.

Din imensa bogăţie a datelor şi faptelor istorice, dicţionarul se opreşte asupra acelor evenimente care au reprezentat momente de cotitură sau au jucat un rol important pentru evoluţia diplomaţiei şi a relaţiilor internaţionale, în general, şi a diplomaţiei şi relaţiilor externe ale României, în special. În rîndul termenilor de drept internaţional şi relaţii internaţionale, dicţionarul acordă un spaţiu preponderent acelora care prezintă un interes deosebit pentru politica externă a României, pentru conceptele, principiile şi obiectivele activităţii sale internaţionale. În tratarea diferiţilor termeni se evidenţiază contribuţiile şi iniţiativele ţării noastre, ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu la soluţionarea problemelor internaţionale şi, în general, la dezvoltarea colaborării între state. Iniţiativele româneşti majore la Organizaţia Naţiunilor Unite, pe plan general european sau regional sînt tratate în cadrul unor termeni de-sine-stătători. Termenii privind statele lumii acordă spaţii largi relaţiilor bilaterale ale României cu fiecare stat în parte, făcînd şi un scurt istoric al acestor relaţii, dar punînd accentul pe evoluţia lor în perioada contemporană. Amintind principalele date şi fapte care au jalonat această evoluţie, dicţionarul relevă rolul hotărîtor al întîlnirilor

și convorbirilor la nivel înalt prilejuite de vizitele tovarășului Nicolae Ceaușescu peste hotare sau ale șefilor altor state și guverne în România pentru dezvoltarea largă a unor raporturi prietenești și de amplă colaborare cu toate statele.

Călăuzit de interpretarea materialist-dialectică și istorică a fenomenelor și evenimentelor internaționale, dicționarul evidențiază prin conținutul său politica dusă cu consecvență de România pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu țările nealiniate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, pentru participarea sa activă la diviziunea internațională a muncii și schimbul mondial de valori. Totodată, el redă momentele mai importante și principalii parametri ai eforturilor statornice ale României pentru înfăptuirea securității și colaborării în Europa, inițiativele și activitatea sa susținută îndreptate spre lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale, bazate pe deplină egalitate și echitate, precum și pentru realizarea unor măsuri efective în direcția dezarmării generale, și în primul rînd a dezarmării nucleare. Dicționarul ilustrează hotărîrea României de a contribui activ, alături de celelalte state, la realizarea unor relații noi pe plan internațional, la înfăptuirea năzuințelor întregii omeniri de pace, bunăstare, independență și libertate.

ȘTEFAN A. ANDREI

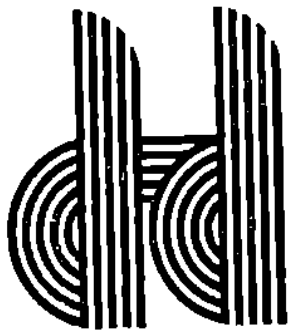

Notă asupra ediţiei

Dicţionarul diplomatic, prima lucrare de acest gen cu o asemenea amploare, care apare în ţara noastră, cuprinde, într-un număr de aproximativ 4 000 de articole, definiţii şi informaţii asupra principalelor concepte, evenimente, probleme şi noţiuni uzuale din domeniul diplomaţiei şi al relaţiilor internaţionale în general.

Sînt cuprinse, de asemenea, articole privind un important număr de organizaţii internaţionale guvernamentale şi neguvernamentale, în primul rînd, acelea din care face parte România.

Acoperind o largă arie informaţională, dicţionarul selectează din noianul de evenimente şi probleme pe acelea care au constituit momente deosebite în evoluţia vieţii internaţionale într-o etapă dată, iar din cel al conceptelor şi noţiunilor uzuale doar pe acelea care pot ajuta marele public cititor să-şi formeze o imagine corectă şi cît mai completă asupra vastului domeniu al diplomaţiei şi relaţiilor internaţionale.

La selectarea şi coordonarea materialului informaţional, deosebit de vast, s-a căutat să se imprime un echilibru adecvat atît între diferitele domenii tematice abordate (relaţii politice internaţionale, relaţii economice internaţionale, drept internaţional, istoria diplomaţiei şi a relaţiilor internaţionale), cît şi în ceea ce priveşte dozarea

volumului de informații, pe domenii tematice și în cadrul articolelor.

Pentru a ușura consultarea dicționarului și a oferi, totodată, posibilitatea unei informări cît mai largi asupra uneia sau alteia din probleme, s-a adoptat un sistem adecvat de trimiteri, iar unele articole complexe au fost grupate după criteriul tematic și cronologic. Astfel, în cazul unor noțiuni, ca de pildă, **acord, act, conferință, convenție, declarație, protocol, tratat** ș.a. s-a dat mai întîi într-un articol principal definiția sau conținutul noțiunii respective, iar în articolele subsumate acestuia și inserate cronologic au fost prezentate unele din cele mai importante spețe ale noțiunii respective.

În dicționar sînt folosite o seamă de abrevieri a căror explicație se află în lista inclusă la începutul volumului.

Pentru o rapidă orientare asupra conținutului dicționarului poate fi folosită lista articolelor, iar pentru completarea informației în legătură cu unele date importante din istoria României, cu evoluția relațiilor diplomatice ale țării noastre, cu membrii O.N.U. ș.a. pot fi consultate anexele incluse la sfîrșitul volumului.

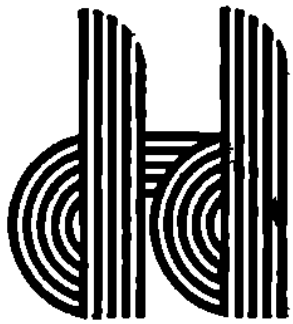

Abrevieri

A.C.A.B.Q.	= Comitetul Consultativ al O.N.U. pentru Chestiuni Administrative și Bugetare
A.C.A.P.	= Agence Centrafricaine de Presse
A.C.I.	= Agence Congolaise d'Information
A.C.I.	= Alianța Cooperatistă Internațională
A.C.M.	= Piața Comună Arabă
A.C.P.	= Țări în curs de dezvoltare din Africa, Zona Caraibilor și Pacificului
A.C.R.	= Automobil Clubul Român
A.C.T.C.	= Agenția Centrală Telegrafică Coreeană
A.D.I.	= Agenția pentru Dezvoltare Internațională
A.D.I.R.I.	= Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale din R.S. România
A.D.N.	= Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst
A.E.I.C.	= Asociația Europeană de Istorie Contemporană
A.E.L.S.	= Asociația Europeană a Liberului Schimb
A.F.P.	= Agence France Press
AFRASEC	= Organizația Afro-Asiatică de Cooperare Economică

AGERPRES = Agenţia Română de Presă
A.I.A.P. = Asociaţia Internaţională de Arte Plastice
A.I.C.C.F. = Asociaţia Internaţională a Congresului Căilor Ferate
A.I.D.C. = Consiliul Asiatic pentru Dezvoltarea Industrială
A.I.E.A. = Agenţia Internaţională pentru Energia Atomică
A.I.E.C.E. = Asociaţia Institutelor Europene de Conjunctură Economică
A.I.J.D. = Asociaţia Internaţională a Juriştilor Democraţi
A.I.O.E.C. = Asociaţia Ţărilor Exportatoare de Minereu de Fier
A.I.P. = Agence Ivoirienne de Presse
A.I.S.E. = Asociaţia Internaţională de Ştiinţe Economice
A.I.S.J. = Asociaţia Internaţională de Ştiinţe Juridice
A.I.S.M. = Asociaţia Internaţională de Semnalizare Maritimă
A.I.S.P. = Asociaţia Internaţională de Ştiinţe Politice
A.I.S.S. = Asociaţia Internaţională de Securitate Socială
A.I.S.S.E.E. = Asociaţia Internaţională pentru Studii Sud-Est Europene
A.I.T. = Alianţa Internaţională de Turism
A.I.T.A. (I.A.T.A.) = Asociaţia Internaţională pentru Transporturi Aeriene
A.I.U. = Asociaţia Internaţională a Universităţilor
A.K.P. = Agence Khmere de Presse
A.L.A.L.C. = Asociaţia Latino-Americană a Liberului Schimb
A.L.I.D.E. = Asociaţia Latino-Americană a Instituţiilor pentru finanţarea dezvoltării
A.M.B.M.O. = Asociaţia Mediteraneană pentru Biologie şi Oceanografie
A.M.P. = Agence Mauritanienne de Presse
A.N.A. = Anatolian News Agency
A.N.G. = Agencia Noticjosa da Guiné Bissau
A.N.O.P. = Agencia Noticiosa Portuguesa
A.N.P. = Algemeen Nederlands Presbureau
A.N.S.A. = Agenzia Nazionale Stampa Associata
A.N.Z.U.S. = Organizaţia politică şi militară regională creată prin Tratatul de securitate dintre Australia, Noua Zeelandă şi Statele Unite ale Americii
A.P. = Associated Press
A.P.A. = Austria Presse Agentur
A.P.E.M.P. = Asociaţii ale producătorilor şi/sau exportatorilor de materii prime
APIMONDIA = Federaţia Internaţională a Asociaţiilor de Apicultură
A.P.O. = Organizaţia Asiatică a Productivităţii
A.P.P. = Associated Press of Pakistan
A.P.S. = Algérie Presse Service
A.S.E.A.N. = Asociaţia Statelor din Asia de Sud-Est
ASPAC = Consiliul Asiei şi Pacificului
A.T.A. = Agjensia Telegrafike Shqiptare
A.V.P. = Agence Voltaïque de Presse
A.Z.A.P. = Agence Zaïre-Presse

B.A.D. = Banca Africană de Dezvoltare
B.A.D. = Banca Asiatică de Dezvoltare
B.C.I.E. = Banca Americii Centrale pentru Integrare Economică
B.I.C.E. = Banca Internaţională de Colaborare Economică

B.I.E. = Biroul Internaţional al Expoziţiilor
B.I.I. = Banca Internaţională de Investiţii
B.I.M.C.O. = Conferinţa Maritimă Internaţională şi Baltică
B.I.P.M. = Biroul Internaţional pentru Mărimi şi Greutăţi
B.I.R.D. = Banca Internaţională de Reconstrucţie şi Dezvoltare
B.I.T.S. = Biroul Internaţional de Turism Social
B.N.R. = Banca Naţională a R.S. România
B.R.C.E. = Banca Română de Comerţ Exterior
B.R.I. = Banca Reglementelor Internaţionale
B.T.A. = Bălgarska Telegrafna Aghenţia

C.A.C.M. = Piaţa Comună a Americii Centrale
C.A.E. = Comunitatea Africii de Est
C.A.E.R. = Consiliul de Ajutor Economic Reciproc
C.C.I. = Camera de Comerţ Internaţională
C.D.E. = Comunitatea Defensivă Europeană
C.D.I. = Comisia de Drept Internaţional a O.N.U.
C.E.A. = Comisia Economică a Naţiunilor Unite pentru Africa
C.E.C.O. = Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului
C.E.D. = Comisia Europeană a Dunării
CEDOR = Centrul Demografic O.N.U. — România
C.E.E. = Comunitatea Economică Europeană (Piaţa comună)
C.E.E./O.N.U. = Comisia Economică a O.N.U. pentru Europa
CENTO = Organizaţia Tratatului Central
C.E.R.N. = Centrul European al Cercetărilor Nucleare
C.E.S.; ECOSOC = Consiliul Economic şi Social al O.N.U.
C.E.S.A.V. = Comunitatea Economică a Statelor din Africa de Vest
C.I.A. = Agenţia Centrală de Investigaţii
C.I.C.R. = Comitetul Internaţional al Crucii Roşii
C.I.D. = Comisia Internaţională a Dunării
C.I.J. = Curtea Internaţională de Justiţie
C.I.M. = Convenţia internaţională cu privire la transportul de mărfuri pe căile ferate (1933)
C.I.S.A. = Confederaţia Internaţională a Sindicatelor Arabe
C.I.S.L. = Confederaţia Internaţională a Sindicatelor Libere
C.I.S.T. = Centrul Internaţional de Informare Ştiinţifică şi Tehnică
C.I.T.C. = Comisia Interguvernamentală pentru Tehnica de Calcul
C.I.T.C.F. = Comitetul Internaţional al Transportului pe Căi Ferate
C.I.V. = Convenţia internaţională cu privire la transportul de călători şi bagaje pe căile ferate (1933)
C.L.A.S.C. = Confederaţia Latino-Americană a Sindicatelor Creştine
C.M.E. = Confederaţia Mondială a Energiei
C.M.M. = Confederaţia Mondială a Muncii
C.M.P. = Consiliul Mondial al Păcii
C.M.R. = Convenţia referitoare la contractul de transport internaţional de mărfuri pe şosele (1965)
COMMONWEALTH = Comunitatea Britanică de Naţiuni
COSPAR = Comitetul pentru cercetări spaţiale
C.P.A. = Curtea Permanentă de Arbitraj
C.P.C.M. = Comitetul Permanent Consultativ al Maghrebului.

C.P.J.I. = Curtea Permanentă de Justiţie Internaţională
C.P.U.S.T.A.L. = Congresul Permanent de Unitate Sindicală a Oamenilor Muncii din America Latină
C.S.A. = Confederaţia Sindicală Africană
C.S.C.E. = Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa
C.S.I. = Comisia Sericicolă Internaţională
C.S.P. = Comitetul de Stat al Planificării (R. S. România)
C.T.K. = Československá Tiskova Kancelar

D.C.D. = Direcţia Centrală de Dispecer
D.I.C. = Dreptul Internaţional Contemporan
D.I.P. = Dreptul Internaţional Privat
D.P.A. = Deutsche Press Agentur
D.S.T. = Drepturi Speciale de Tragere

E.C.A.F.E. = Comisia Economică a Naţiunilor Unite pentru Asia şi Extremul Orient
E.C.L.A. = Comisia Economică a Naţiunilor Unite pentru America Latină
ECOSOC (C.E.S.) = Consiliul Economic şi Social al O.N.U.
E.C.W.A. = Comisia Economică a Naţiunilor Unite pentru Asia de Vest
EFE = Agencia EFE
E.N.A. = Ethiopian News Agency
E.S.O.M.A.R. = Asociaţia Europeană pentru Studii de Opinie şi Marketing
EURATOM = Comunitatea Europeană a Energiei Atomice

F.A.I. = Federaţia Aeronautică Internaţională
F.A.O. = Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Alimentaţie şi Agricultură
F.C.C. = Organizaţia de colaborare pentru folosirea în comun a containerelor în trafic internaţional
F.D.I.F. = Federaţia Democrată Internaţională a Femeilor
F.I.A. = Federaţia Internaţională a Automobilului
F.I.A. = Federaţia Internaţională de Automatică
F.I.A.B. = Federaţia Internaţională a Asociaţiilor de Bibliotecari
F.I.A.F. = Federaţia Internaţională a Arhivelor de Filme
F.I.A.S.C. = Federaţia Internaţională a Asociaţiilor de Studii Clasice
F.I.D. = Federaţia Internaţională pentru Documentare
F.I.D.A. = Fondul Internaţional de Dezvoltare Agricolă
F.I.F. = Federaţia Internaţională Farmaceutică
F.I.H.U.A.T. = Federaţia Internaţională pentru Locuinţe, Urbanism şi Amenajări Teritoriale
F.I.R. = Federaţia Internaţională a Rezistenţilor
F.I.T. = Federaţia Internaţională a Traducătorilor
F.M.A.N.U. = Federaţia Mondială a Asociaţiilor pentru Naţiunile Unite

F.M.I. = Fondul Monetar Internaţional
F.M.O.Î. = Federaţia Mondială a Oraşelor Înfrăţite
F.M.O.S. = Federaţia Mondială a Oamenilor de Ştiinţă
F.M.T.D. = Federaţia Mondială a Tineretului Democrat
F.S.M. = Federaţia Sindicală Mondială
F.U.A.A.V. = Federaţia Universală a Asociaţiilor Agenţiilor de Voiaj

G.A.T.T. = Acordul General pentru Tarife şi Comerţ
G.E.P.L.A.C.E.A. = Grupul Ţărilor Exportatoare de Zahăr din America Latină şi Regiunea Mării Caraibilor

H.C.M. = Hotărîri ale Consiliului de Miniştri (în R. S. România)

I.A.I. = Institutul Internaţional African
I.C.O. = Organizaţia Internaţională a Cafelei
I.C.S.U. = Consiliul Internaţional al Uniunilor Ştiinţifice
I.D.A. = Asociaţia Internaţională pentru Dezvoltare
I.D.B. = Banca Interamericană de Dezvoltare
I.D.E. = Institutul de Dezvoltare Economică
I.D.I. = Institutul de Drept Internaţional
I.F.A. = Federaţia Internaţională de Astronautică
I.I.E.P. = Institutul Internaţional pentru Planificarea Educaţiei
I.I.F. = Institutul Internaţional al Frigului
I.I.S.L. = Institutul Internaţional de Drept Spaţial
I.I.U. = Institutul Internaţional al Uraniului
I.L.A. = Asociaţia de Drept Internaţional
I.L.Z.S.G. = Grupul Internaţional de Studii pentru Plumb şi Zinc
I.M.C.O. = Organizaţia Maritimă Consultativă Interguvernamentală
I.M.E.K.O. = Confederaţia Internaţională de Măsură
I.M.F. = Federaţia Internaţională de Marketing
INCOTERMS = International Commercial Terms
INTERATOM-ENERGO = Uniunea economică internaţională pentru organizarea cooperării în producţie a livrărilor reciproce de utilaje şi acordarea de asistenţă tehnică în construirea centralelor nuclearo-electrice
INTERCHIM = Organizaţia internaţională de ramură pentru colaborarea în domeniul producţiei chimice de mic tonaj
INTERCHIMFIBRE = Uniunea economică internaţională în domeniul fibrelor
INTERELECTRO = Organizaţia internaţională pentru colaborarea economică şi tehnico-ştiinţifică în domeniul industriei electrotehnice

INTERELECTRO-TEST = Organizația internațională de colaborare în domeniul laboratoarelor de încercare de mare putere și înaltă tensiune
INTERMETAL = Organizația de colaborare în siderurgie
INTERPOL (O.I.P.C.) = Organizația Internațională a Poliției Criminale
I.R.R.C.S. = Institutul Român pentru Relații Culturale cu Străinătatea
I.R.S.G. = Grupul Internațional de Studii pentru Cauciuc
I.R.U. = Uniunea Internațională a Transporturilor Rutiere
I.S.M.U.N. = Mișcarea Internațională a Studenților pentru Națiunile Unite
I.S.O. = Organizația Internațională de Standardizare
I.U.C.N. = Institutul Unificat pentru Cercetări Nucleare

Î.C.R. (U.N.H.C.R.) = Înaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Refugiați

JANA = Jamahiriya News Agency
J.N.A. = Jordanian News Agency
J.T.A. = Jewish Telegraphic Agency

L.O.R.C.S. = Liga Societăților de Cruce Roșie

M.A.N. = Marea Adunare Națională (în R. S. România)
M.A.P. = Maghreb Arab Press
M.E.N. = Middle East News Agency
MONTAME = Mongol Tsahilgaan Medeeny Agentlag
M.R.S.O. = Marea Revoluție Socialistă din Octombrie
M.S.M. = Mișcarea Sindicală Mondială
M.T.I. = Magyar Távirati Iroda

N.A.T.O. = Organizația Tratatului Atlanticului de Nord

O.A.C.I. = Organizația Aviației Civile Internaționale
O.A.P.E.C. = Organizația Țărilor Arabe Exportatoare de Petrol
O.C.A.M. = Organizația Comună Afro-Mauriciană
O.C.C.F. = Organizația de colaborare în domeniul căilor ferate
O.C.D.E. = Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
O.C.I.R. = Organizația de colaborare în domeniul producției de rulmenți
O.C.P.T. = Organizația de colaborare a țărilor socialiste în domeniul poștelor și telecomunicațiilor

O.C.T.I. = Oficiul Central al Transporturilor Internaţionale pe Calea Ferată
O.E.C.E. = Organizaţia Europeană de Cooperare Economică
O.E.C.Q. = Organizaţia Europeană pentru Controlul Calităţii
O.I.C. = Organizaţia Internaţională a Comerţului
O.I.J. = Organizaţia Internaţională a Ziariştilor
O.I.M. = Organizaţia Internaţională a Muncii
O.I.M.L. = Organizaţia Internaţională de Metrologie Legală
O.I.P.C. (Interpol) = Organizaţia Internaţională a Poliţiei Criminale
O.I.R.T. = Organizaţia Internaţională de Radio şi Televiziune
O.I.V. = Oficiul Internaţional al Viei şi Vinului
O.M.M. = Organizaţia Meteorologică Mondială
O.M.P.I. = Organizaţia Mondială a Proprietăţii Intelectuale
O.M.S. = Organizaţia Mondială a Sănătăţii
O.M.T. = Organizaţia Mondială de Turism
O.N.U. = Organizaţia Naţiunilor Unite
O.N.U.D.I. = Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială
O.P.A.E.C. = Organizaţia ţărilor arabe exportatoare de petrol
O.P.E.C. = Organizaţia ţărilor exportatoare de petrol
O.P.V.F.S. = Organizaţia pentru punerea în valoare a fluviului Sénégal
O.R.I.T. = Organizaţia Regională Internaţională a Muncii
O.S.A. = Organizaţia Statelor Americane
O.S.A.C. = Organizaţia Statelor Americii Centrale
O.S.P.A.A. = Organizaţia de Solidaritate a Popoarelor Afro-Asiatice
O.U.A. = Organizaţia Unităţii Africane

P.A.M. = Programul Alimentar Mondial
P.A.P. = Polska Agencja Prasowa
P.C.R. = Partidul Comunist Român
P.C.V. = Parcul Comun al Vagoanelor de Marfă
P.E.N.-CLUB = Federaţia Internaţională a P.E.N.-Cluburilor
P.N.A. = Philippines News Agency
P.N.U.D. = Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare
P.T.I. = Press Trust of India

R.S.S. = Rastriya Sambad Samiti

S.A.L.T. = Tratative pentru limitarea armamentelor strategice
S.E.A.T.O. = Organizaţia Tratatului Asiei de Sud-Est
S.E.L.A. = Sistemul Economic Latino-American
S.F.I. = Societatea Financiară Internaţională
SIPRI = Institutul Internaţional pentru Cercetarea Păcii de la Stockholm
SONNA = Somali National News Agency
SUNNA = Sudan National News Agency

TANIUG = Novinska Agencija Taniung
T.A.N.U. = Tribunalul administrativ al O.N.U.
T.A.P. = Tunis-Afrique-Presse
T.A.S.S. = Telegrafnoe Agentstvo Sovetskogo Soiuza

U.A.I. = Uniunea Academică Internaţională
U.A.I. = Uniunea Astronomică Internaţională
U.A.T.I. = Uniunea Asociaţiilor Tehnice Internaţionale
U.D.E.A.C. = Uniunea Vamală şi Economică a Africii Centrale
U.E.O. = Uniunea Europei Occidentale
U.E.P. = Uniunea Europeană de Plăţi
U.G.A.A. = Uniunea Generală Arabă de Asigurări
U.G.G.I. = Uniunea Geodezică şi Geofizică Internaţională
U.G.S.R. = Uniunea Generală a Sindicatelor din România
U.I.A. = Uniunea Internaţională a Arhitecţilor
U.I.C. = Uniunea Internaţională a Căilor Ferate
U.I.I.G. = Uniunea Internaţională a Industriei Gazului
U.I.O.O.T. = Uniunea Internaţională a Organismelor Oficiale de Turism
U.I.P.M. = Uniunea Internaţională a Presei Medicale
U.I.P.T.V. = Uniunea Internaţională pentru Publicarea Tarifelor Vamale
U.I.S. = Uniunea Internaţională a Studenţilor
U.I.T. = Uniunea Internaţională a Telecomunicaţiilor
U.M.O.A. = Uniunea Monetară Vest-Africană
UNCITRAL = Comisia Naţiunilor Unite pentru Dreptul Comercial Internaţional
U.N.C.T.A.D. = Conferinţa Naţiunilor Unite pentru Comerţ şi Dezvoltare
UNDRO = Biroul Coordonatorului Naţiunilor Unite pentru Ajutoare în caz de Catastrofă
U.N.E.P. = Programul Naţiunilor Unite pentru Mediul Înconjurător
U.N.E.S.C.O. = Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură
U.N.H.C.R. (Î.C.R.) = Înaltul Comisar al Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi
U.N.I.C.E.F. = Fondul Naţiunilor Unite pentru Copii
UNIDROIT = Institutul Internaţional pentru Unificarea Dreptului Privat
U.N.I.T.A.R. = Institutul Naţiunilor Unite pentru Formare şi Cercetare
U.N.R.R.A. = Administraţia O.N.U. pentru Ajutorare şi Reconstrucţie
U.N.R.W.A. = Agenţia Naţiunilor Unite pentru Ajutor şi Reconstrucţie
U.P.A = Uniunea Parlamentelor Africane
U.P.I. = United Press International
U.P.U. = Uniunea Poştală Universală
U.S.P.A. = Uniunea Sindicală Panafricană
U.T.C. = Uniunea Tineretului Comunist
U.T.I. = Uniunea Tîrgurilor Internaţionale

V.N.A. = Viet—Nam Thong Tan Xa

ABANDON 1. Renunţare a unui asigurat (v. *asigurare*) la exercitarea drepturilor asupra proprietăţii asigurate (navă, încărcătură etc.) în favoarea asiguratorului, în situaţia pierderii totale a obiectului asigurat, în scopul obţinerii întregii sume asigurate. **2.** (În dreptul maritim) Părăsirea de către echipaj a unei nave eşuate. Dacă **a.** a avut loc în apele teritoriale ale unui stat străin, după trecerea unui termen prevăzut în legislaţia acelui stat, nava eşuată intră în proprietatea statului în apele căruia a fost abandonată. În cazul în care, pentru salvarea unei nave în pericol de naufragiu, echipajul este nevoit să abandoneze o parte din încărcătură în mare, proprietarii navei şi ai mărfurilor salvate sînt obligaţi să dezdăuneze proprietarii mărfurilor abandonate. ~ *vamal*, modalitate de reglementare a unei operaţiuni de import-export, prin care proprietarul mărfii, în anumite condiţii excepţionale, cedează drepturile sale depozitarului mărfii (proprietarului antrepozitelor vamale) în schimbul unei indemnizaţii.

ABDICARE 1. (În sens larg) Renunţare la un drept. În relaţiile internaţionale renunţarea unui stat la anumite drepturi este valabilă numai dacă exprimă voinţa sa suverană, conform normelor dreptului internaţional. În cazul în care **a.** este consecinţa recurgerii la forţă sau la ameninţarea cu forţa din partea altui stat, ea este nulă şi statul lezat poate să-şi revendice oricînd dreptul la care a renunţat în aceste condiţii. **2.** (În sens restrîns) Renunţare a unui monarh la tron. După uzanţele diplomatice, în cazul **a.** unui monarh este necesară prezentarea unor noi scrisori de acreditare din partea şefilor misiunilor diplomatice străine din ţara respectivă, precum şi din partea şefilor misiunilor diplomatice proprii, acreditate în state străine.

ABOLIREA SCLAVAJULUI, desființarea sclaviei. A fost realizată în mod expres printr-un act internațional, abia la 7 sept. 1956, cînd a fost semnată la Geneva Convenția suplimentară privitoare la **a.s.**, a traficului de sclavi, a instituțiilor și practicilor similare sclavajului. Convențiile anterioare (Convenția din 1841, Actul general cu privire la Congo, adoptat de Congresul de la Berlin din 1885 și Actul general al Conferinței de la Bruxelles din 1890) au interzis numai comerțul cu sclavi. Convenția de la Geneva din 25 sept. 1926, referitoare la sclavaj, consacră, în principal, datoria statelor semnatare de a continua eforturile pentru înlăturarea progresivă a sclaviei. Potrivit art. 1 din Convenția suplimentară de la Geneva din 1956, statele participante vor lua toate măsurile legislative ori de altă natură care sînt necesare pentru a obține, în mod progresiv și cît mai curînd posibil, abolirea completă sau abandonarea instituțiilor și practicilor privitoare la sclavaj. **A.s.** a fost reafirmată de către O.N.U. în numeroase documente, între care: Declarația universală a drepturilor omului din 10 dec. 1948 (**v.**); Convenția asupra mării libere adoptată în 1958 (**v.**); Pactul drepturilor politice și civile ale omului adoptat în 1966 (**v.**) ș.a. Cu toate progresele realizate prin adoptarea acestor instrumente, practicile sclavajului mai dăinuie încă în unele părți ale lumii. **A.s.** constituie un postulat al eliberării politice, naționale și sociale a popoarelor, consfințit ca atare prin normele imperative ale dreptului internațional și de morala timpurilor noastre.

ABOLIȚIONISM, mișcare politică pentru desființarea sclavajului apărută la sfîrșitul sec. 18 în Anglia, Franța și S.U.A. Prin legea din 1833 — în Anglia, din 1848 — în Franța și în urma războiului de secesiune (1861—1865) din S.U.A., sclavajul a fost abolit în aceste țări.

ABORDAJ 1. Ciocnire a două sau mai multe nave fluviale sau maritime sau a unei nave cu un corp fix sau plutitor în urma căreia pot rezulta avarii. Pe plan internațional, au fost adoptate, sub egida I.M.C.O. (**v.**), reguli unificate pentru prevenirea **a.** pe mare. Pentru urmărirea penală sau disciplinară a căpitanului sau a unei alte persoane în serviciul navei responsabile de **a.** în marea liberă sînt competente autoritățile statului al cărui pavilion îl poartă nava sau ale statului a cărei cetățenie o are persoana responsabilă de producerea **a.** Potrivit legislației române, comandanții navelor române au obligația de a înștiința oficiile consulare sau diplomatice române din țara respectivă, dacă au depus un raport despre **a.** la autoritățile unor porturi străine. Sechestrarea sau reținerea navei care a săvîrșit **a.** nu poate fi ordonată, nici pentru măsuri de instrucție, decît de autoritățile statului al cărui pavilion îl arborează. **2.** Manevră de luptă în războiul naval care constă în asaltarea unei nave de către o altă navă cu scopul de a o captura, jefui sau scufunda. Caracteristic epocii navelor cu rame și vele, **a.** ca manevră de luptă și-a pierdut importanța pe măsura perfecționării tehnicii militare, astăzi fiind totalmente abandonată.

ABORDARE, acțiune de apropiere a unei nave de o altă navă ori de un corp fix sau plutitor avînd drept consecință ciocnirea dintre ele. Termenul mai are și sensul de a urca la bordul unei nave sau de a ajunge la țărm.

ABROGARE, scoatere din vigoare, totală sau parțială, a unui act intern sau internațional. Spre deosebire de anulare, care produce efecte în mod retroactiv (*ex tunc*), **a.** produce efecte, în principiu, din momentul intrării în vigoare a actului abrogator (*ex nunc*).

A. poate fi *expresă*, cînd printr-un nou act internațional se prevede că dispozițiile actului sînt abrogate, sau *tacită*, *implicită*, cînd există incompatibilitate între prevederile unui act nou și cele ale actului vechi. În principiu, o prevedere nouă cu caracter general nu abrogă o dispoziție anterioară cu caracter special: *lex generalis non derogat legi speciali*.

ABSOLUTISM, regim politic propriu monarhiei absolute, caracterizat prin concentrarea întregii puteri politice în mîinile monarhului care guvernează, neîngrădit de lege, cu ajutorul unei birocrații centralizate, dependentă de acesta și prin intermediul căreia realizează dictatura clasei dominante, exploatatoare. Apărut la începutul descompunerii feudalismului (mai întîi în statele vest-europene), **a.** a contribuit în prima sa perioadă la procesul de constituire a statului centralizat, fiind, în genere, sprijinit de burghezie. Devenind, cu timpul, o frînă în calea dezvoltării relațiilor de producție capitaliste, **a.** a intrat în conflict cu burghezia. Ca regim politic, **a.** a fost lichidat de revoluțiile burgheze și înlocuit cu sistemul parlamentar, concretizat îndeosebi în forma monarhiei constituționale.

ABȚINERE, atitudine ce constă în faptul de a nu acționa, a nu interveni, a nu exprima punctul de vedere cu privire la un eveniment survenit în viața internațională. În procedura de vot a conferințelor internaționale, un membru prezent la dezbateri poate să nu se pronunțe nici „pentru" nici „contra" unei propuneri puse la vot, declarînd că se abține. În Adunarea Generală a O.N.U. și în reuniunile altor organizații internaționale, majoritatea se stabilește în raport cu numărul membrilor prezenți și votanți, cei care se abțin nefiind considerați votanți. Consecința acestui sistem este că **a.**, oricît ar fi de numeroase, nu împiedică adoptarea unei propuneri. În practica Consiliului de Securitate al O.N.U., la adoptarea unei hotărîri care necesită unanimitatea celor 5 membri permanenți, **a.** de la vot a unui membru permanent nu este considerată vot negativ, ca atare nu exprimă exercitarea dreptului de „veto".

ABUZ DE DREPT, exercitare, de către un stat, a unui drept, într-un anumit mod (de ex. cu rea-credință sau prejudiciind drepturile altor state), sau în împrejurări din care ar rezulta că acest exercițiu a constituit un mijloc de a se sustrage de la o obligație internațională ce cade în sarcina sa, sau că această obligație a fost îndeplinită în alt scop decît cel pentru care respectivul drept fusese recunoscut statului în cauză, scop care în fond contravine principiilor de drept internațional.

A.C.A.B.Q., v. **COMITETUL CONSULTATIV PENTRU CHESTIUNI ADMINISTRATIVE ȘI BUGETARE.**

ACADEMIA DE DREPT INTERNAȚIONAL, centru de înalte studii de drept internațional public și privat și relații internaționale, cu sediul la Haga (Olanda), înființat la 14 iul. 1923. Academia a fost constituită ca urmare a unei inițiative aparținînd guvernului român, care, printr-o notă oficială, purtînd data de 21 iul./3 aug. 1907, propunea celei de-a doua Conferințe de la Haga (1907) crearea unei Academii de drept internațional. Definind profilul academiei, proiectul român susținea că crearea academiei este reclamată de necesitatea dezvoltării sistematice a dreptului internațional și de aplicarea lui în practica relațiilor interstatale și propunea ca predarea cursurilor în mai multe limbi să fie făcută de către specialiști cu o competență recunoscută în dreptul internațional; cursurile să se țină anual, iar finanțarea lor să fie făcută de state pe bază de contribuții; candidații la cursuri să fie selecționați de statele respective. Fiind considerat

ca foarte important, planul creării academiei, propus de țara noastră a fost inclus în documentele oficiale ale Conferinței. Cu mici amendamente — în ce privește mai ales finanțarea, care urma să se facă de către Dotația Carnegie pentru pacea internațională și nu de către state — actul de existență legală al Academiei a fost înregistrat la Haga în ian. 1914. Inaugurarea solemnă, care urma să se facă în luna nov. a aceluiași an, a fost amînată, din cauza primului război mondial, pînă la 14 iul. 1923. Avînd ca principal obiectiv facilitarea examinării problemelor referitoare la raporturile juridice internaționale, și, implicit, întărirea atașamentului față de principiile și normele dreptului internațional, Academia conferă anual un număr de burse de studii candidaților din diverse state. Anual, specialiști reputați, reprezentînd diverse școli juridice, predau auditoriului cursuri de drept internațional, de practică și jurisprudență internațională și alte cursuri de științe conexe. Aceste cursuri sînt editate în colecția *Recueil des cours de l'Académie de droit international*. În 1957, în cadrul Academiei a fost creat un Centru de studii și de cercetare a dreptului internațional și a relațiilor internaționale. În 1969, Academia a elaborat un program extern, constînd în trimiterea de specialiști în țările în curs de dezvoltare din Africa, America Latină și Asia pentru a ține sesiuni de trei săptămîni asupra subiectelor susceptibile a contribui la pregătirea de cadre naționale în domeniile diplomației, dreptului și relațiilor internaționale. Academia a organizat asemenea sesiuni regionale în Maroc și Columbia (1969), Mexic și Iran (1970), Singapore (1971), Argentina (1972), Camerun (1973), Thailanda (1974), Venezuela (1975) și Kenya (1976).

ACADEMIA DIPLOMATICĂ INTERNAȚIONALĂ, for științific fondat la Paris, în 1926, în scopul de a efectua studii asupra principalelor probleme internaționale care preocupă omenirea. Membrii Academiei sînt repartizați în trei categorii: titulari, asociați și aderenți. Academia numără printre membrii săi personalități de seamă ale vieții politice, diplomatice și științifice — șefi de state, șefi de guverne, miniștri ai afacerilor externe, miniștri din diverse alte domenii, diplomați, cetățeni din toate țările lumii. Între cele două războaie mondiale, România a fost reprezentată la Academie de o seamă de personalități marcante, în frunte cu Nicolae Titulescu, care a îndeplinit și funcția de președinte. Academia funcționează în sesiuni ordinare, care au loc între 15 și 20 ale fiecărei luni. În cadrul sesiunilor, membrii Academiei expun, cu titlu personal, comunicări din domeniul diplomației și al dreptului internațional public, dezbat probleme majore ale omenirii: organizarea păcii, înfăptuirea securității, dezarmarea, soluționarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale, dezvoltarea economică, lichidarea colonialismului, dreptul internațional, precum și probleme specifice diferitelor continente sau regiuni. Academia publică dări de seamă asupra ședințelor și comunicărilor științifice prezentate. Studiile sînt publicate în buletinul Academiei: „Séances et Travaux de l'Académie Diplomatique". Soluțiile preconizate în cadrul Academiei pentru diverse probleme de interes general sînt transmise și unor organizații internaționale, în special O.N.U.

ACADEMIA INTERNAȚIONALĂ DE ASTRONAUTICĂ, înființată la Stockholm, la 16 aug. 1960, în timpul celui de-al XI-lea Congres al Federației internaționale de astronautică. Statutul său a fost revizuit în 1963, 1965, 1967, 1969. Organizează reuniuni ordinare (la fiecare doi ani). Structură: *Consiliul giranților* (se reunește de două ori pe an), compus din președinte, fostul președinte, patru vicepreședinți, 12 giranți. *Comitete:* pentru premii și burse; publicații; relativitate spațială; istoria astronauticii

ş.a. Sub egida ei apar publicaţiile „Acta Astronautica" (lunar); „Astronautical Multilingual Dictionary" (în şapte limbi). *Membri* (1976): 519 membri cu titlu individual, aleşi pe viaţă şi 11 membri onorifici din 30 de ţări, între care şi România. Are sediul la Paris.

ACADEMIA INTERNAŢIONALĂ DE MEDICINĂ LEGALĂ ŞI SOCIALĂ, creată la Bonn (1938), cu prilejul primului Congres internaţional de medicină legală; statutul a fost revizuit în 1947. Urmăreşte promovarea cooperării internaţionale în domeniul medicinii legale, inclusiv în psihiatria medico-legală, medicina socială, criminologie şi toxicologie. Îşi desfăşoară activitatea în cadrul congreselor internaţionale organizate la fiecare trei ani. Structura: *Prezidiul* (compus din preşedinţi onorifici — foştii preşedinţi ai Academiei), *Comitetul preşedinţilor* (compus din trei vicepreşedinţi, secretarul general, trezorierul — aleşi pe o perioadă de trei ani). *Membri* (plini şi asociaţi) din 49 de ţări, inclusiv România (1973). Academia întreţine relaţii cu ECOSOC (v.) şi O.M.S. (v.). Publicaţii: Buletinul Academiei, „Acta Medicinae Legalis et Socialis", cu apariţie trimestrială, rapoartele congreselor, studii.

A.C.A.P., v. **AGENCE CENTRAFRICAINE DE PRESSE.**

ACCEPTARE 1. Mijloc juridic prin care statele pot deveni părţi la tratatele internaţionale. În unele tratate internaţionale termenul este folosit cu sens de *a ratifica;* în altele, el desemnează în acelaşi timp şi *ratificarea* (v.) şi *aderarea* (v.). **2.** Procedură simplă şi rapidă care permite unui stat să-şi asume obligaţii convenţionale, fără a fi necesară procedura mai complexă a ratificării.

ACCIZĂ 1. Taxă care se plătea odinioară la intrarea unor mărfuri în anumite localităţi. **2.** Impozit indirect, instituit în unele state, cu scopul de a descuraja consumul unor produse — în special băuturi şi tutun, produse de lux — pentru a influenţa repartizarea unor resurse, ori pentru a obţine venituri suplimentare; **a.** se percepe asupra cumpărării, producerii sau vînzării produselor respective. O mare amploare a luat **a.** după primul război mondial şi mai ales după cel de-al doilea, cînd o serie de state au introdus taxe asupra vînzării unor produse, asupra cifrei de afaceri şi asupra operaţiunilor vamale, acestea constituind o importantă sursă de venituri pentru statele respective. De ex., între anii 1950—1960, **a.** a reprezentat jumătate din venitul public al Franţei şi Italiei; două cincimi din cel al R.F. Germania, Norvegiei, Austriei, Belgiei, Finlandei; o treime din cel al Suediei şi Elveţiei; o şesime din venitul naţional al Marii Britanii şi o cincime din veniturile federale ale S.U.A.

ACHIZIŢIE DE TERITORII, dobîndire de către un stat a unor teritorii care nu i-au aparţinut anterior. Dreptul internaţional clasic recunoştea statelor dreptul de a achiziţiona noi teritorii prin toate modurile de dobîndire a proprietăţii cunoscute în dreptul intern: cumpărare, schimb, donaţie, prescripţie, înzestrare etc. Ca mod unilateral de dobîndire a unui teritoriu se cunoştea „ocupaţia iniţială" (luarea în stăpînire a unui teritoriu nou descoperit — *„terra nullius"*), cucerirea cu forţe armate şi anexiunea (v.). D.I.C. interzicînd folosirea forţei şi ameninţarea cu forţa şi ocupaţia militară dispune că anexiunea, cucerirea de teritorii prin forţa armată nu dă drepturi asupra acestor teritorii. Declaraţia asupra principiilor dreptului internaţional privind relaţiile prieteneşti şi cooperarea între state conform Cartei O.N.U. (v. rez. Ad. Gen. 2625 din 24 oct. 1970) precizează că teritoriul unui stat nu poate face obiectul achiziţiei de către alt stat. Definiţia agresiunii (v.) adoptată

de Adunarea Generală a O.N.U. (rez. 3 314/XXIX din 14 dec. 1974) consacră principiul că nici o achiziție teritorială, rezultînd de pe urma unei agresiuni, nu este licită și ca atare nu trebuie recunoscută.

A.C.I., v. **AGENCE CONGOLAISE D'INFORMATION.**

A.C.I., v. **ALIANȚA COOPERATISTĂ INTERNAȚIONALĂ.**

A.C.M., v. **PIAȚA COMUNĂ ARABĂ.**

ACORD, înțelegere între două sau mai multe state, care reglementează probleme concrete ale relațiilor dintre ele (de ex. ~ *comercial*, ~ *de plăți*, ~ *de colaborare culturală*, ~ *sanitar*, ~ *de colaborare tehnico-științifică* etc.). De regulă, înțelegerile purtînd denumirea de **a.** se încheie la nivel guvernamental și intră în vigoare fără a necesita ratificarea ulterioară din partea organelor supreme ale puterii de stat. În sens larg, expresia de **a.** internațional se poate referi la orice înțelegere încheiată între state, indiferent de denumirea pe care o poartă documentul (tratat, convenție etc.) și de nivelul la care a fost încheiat. România a semnat primele **a.** internaționale după dobîndirea independenței de stat. Ampla activitate internațională desfășurată de țara noastră după 23 August 1944 este ilustrată și de încheierea unui număr de circa 3 000 de **a.** bilaterale cu majoritatea statelor lumii. Se detașează prin importanța lor: ~ *generale de colaborare*, încheiate de România în urma vizitelor efectuate de președintele Nicolae Ceaușescu în mai multe țări ale lumii sau a vizitelor întreprinse în țara noastră de șefii unor state, care exprimă voința și hotărîrea comună a părților de a acționa pentru extinderea și aprofundarea relațiilor de cooperare, de a lărgi și intensifica colaborarea economică reciproc avantajoasă, prin dezvoltarea schimburilor comerciale și a cooperării industriale, tehnice și științifice în domenii de interes reciproc, în scopul folosirii eficiente a resurselor materiale și umane, de a favoriza amplificarea schimburilor în domeniile științei, învățămîntului, culturii etc. În baza acestor **a.**, care stabilesc cadrul general al colaborării, au fost încheiate **a.** de cooperare în diverse domenii de activitate: al petrolului, construcțiilor, agriculturii, transporturilor și livrărilor de mărfuri, culturii, științei și, în unele cazuri, au fost înființate comisii mixte în vederea examinării problemelor referitoare la îndeplinirea **a.** generale. Trebuie relevate ~ *comerciale, de plăți și credite*, peste 1 100, precum și ~ *de cooperare economică, tehnico-științifică și industrială*, peste 500 (circa 250 de **a.** privind transportul și telecomunicațiile, peste 100 în domeniul financiar-bancar, 26 privind folosirea energiei nucleare în scopuri pașnice, 19 referitoare la desființarea vizelor, altele privind asistența juridică în cauzele civile, familiare și penale, precum și în domeniul turismului) au fost încheiate de țara noastră cu diferite state ale lumii, care ilustrează prezența activă a României socialiste în circuitul mondial de valori. Circa 1 000 dintre aceste **a.** sînt încheiate cu țările socialiste. De asemenea, România participă la peste 500 de **a.** multilaterale, dintre care unele cu vocație universală, altele cu vocație regională, iar altele cu vocație locală privind cele mai variate domenii. **A.** încheiate cu România au la bază principiile fundamentale ale dreptului internațional și au ca scop promovarea și întreținerea unui climat de pace, înțelegere și cooperare, de edificare a unei noi ordini politice și economice internaționale. ~ *anti-dumping*, înțelegere între două sau mai multe țări în baza căreia se inițiază o politică sau un ansamblu de măsuri îndreptate împotriva scăderii artificiale a prețurilor la produsele de import care au acces pe piețele țărilor semnatare. Regulile Acordului General

pentru Tarife și Comerț (v.) prevăd posibilitatea impunerii de către țările membre a unei taxe fiscale compensatorii (v.) la import pentru a contracara politica de dumping (v.), dacă s-a stabilit că o asemenea politică este promovată. ~ *a.-d.* există între țările membre ale C.E.E. (v.). În cadrul Rundei Kennedy (v.) au fost stabilite între S.U.A., Canada, C.E.E. și A.E.L.S. (v.) reguli anti-dumping. ~ *comercial*, înțelegere prin care statele își reglementează relațiile privind importul, exportul, tranzitul și depozitarea mărfurilor, taxele vamale, sistemul de plată etc. ~ *c.* constituie un important mijloc de dezvoltare și consolidare a relațiilor de prietenie și colaborare între state. Se disting: ~ *c.* pe termen scurt (1 an), mediu (2—3 ani) și pe termen lung (10—15 ani). Între țările socialiste se practică cu prioritate încheierea de ~ *c.* pe termen lung, de obicei pe perioade corespunzătoare planurilor economice de perspectivă, iar pe baza lor se încheie protocoale anuale, cuprinzînd liste cu mărfurile ce urmează să fie schimbate. În general, ~ *c.* cuprind prevederi referitoare la: principiile care stau la baza relațiilor comerciale dintre statele respective (ex. acordarea reciprocă a clauzei națiunii celei mai favorizate), facilități (reduceri de taxe vamale, eliminări de restricții cantitative), regimul contingentelor și al licențelor de import și export, constituirea de comisii mixte, regimul plăților etc. În perioada 1971—1975, R.S. România a încheiat cu alte țări peste 250 de ~ *c.* și de cooperare pe termen lung. ~ *cultural*, înțelegere între state referitoare la modalitățile de efectuare a schimbului de valori spirituale și la colaborarea în vederea creării unor astfel de valori. România a încheiat ~ *c.* cu țările socialiste, cu o serie de țări în curs de dezvoltare, precum și cu alte state. ~ *de cooperare internațională*; categorie de **a.** prin care se stabilește cadrul juridic al cooperării. ~ *de c.i.* reglementează modul în care se va proceda într-un anumit domeniu sau în mai multe domenii de cooperare care interesează statele participante. ~ *de c.i.* pot fi încheiate pe termen scurt (un an), pe termen mediu (2—3 ani), sau pe termen lung. De obicei, ~ *de c.i.* cuprind principiile și problemele generale referitoare la activitatea de cooperare între țările semnatare, aspectele concrete și de detaliu urmînd să fie consemnate în contractele de cooperare; se pot face referiri sau precizări și în legătură cu unele chestiuni concrete (obiectul acțiunilor, perioada de desfășurare, mecanismul de participare la acțiune, modul de decontare etc.). ~ *de frontieră*, act încheiat între state ce au granițe comune, care reglementează drepturile și obligațiile fiecărei părți privitoare la întreținerea frontierei, la modul de utilizare a drumurilor de frontieră, la posibilitățile de trecere a frontierei de către diverse categorii de persoane — vameși, lucrători la căile ferate, cetățeni care posedă gospodării pe teritoriul celuilalt stat, autorități grănicerești etc. ~ *de f.*, denumit uneori *tratat de frontieră*, *convenție de frontieră* etc., are la bază criteriul interesului reciproc al părților de a-și apăra suveranitatea de stat și integritatea teritorială. România a încheiat ~ *de f.* cu toate statele vecine, precum și alte **a.** privind diferite aspecte ale regimului de frontieră, referitoare la probleme hidrotehnice, feroviare, ale pescuitului în apele de frontieră ș.a. ~ *de plăți*, înțelegere încheiată între guvernele a două sau mai multe state, care reglementează modalitățile de plată în vederea lichidării obligațiilor reciproce derivînd din comerțul lor exterior sau din operațiuni necomerciale. ~ *de p.* se încheie, de obicei, odată cu **a.** comercial care dă naștere la plăți internaționale. ~ *de p.* pot fi subîmpărțite în ~ *de p. propriu-zise*, care conțin prevederi referitoare la modul de desfășurare al decontărilor operațiunilor comerciale ce fac obiectul plăților, moneda de plată, modalitățile de acordare

a creditelor, instituţiile angajate în decontări, termenul de valabilitate etc. şi ~ *de p. de clearing*, care prevăd modalitatea centralizată a decontărilor în comerţul exterior şi în alte operaţii prin conturi speciale, deschise la băncile centrale sau la instituţiile speciale de clearing din ţările partenere prin înregistrarea reciprocă a creanţelor şi obligaţiilor. Prin decontarea în clearing, importatorii şi alţi debitori plătesc mărfurile cumpărate din străinătate şi achită obligaţiunile de credit fără a transfera valută străină, prin vărsarea sumelor aferente în contul de clearing al băncii centrale sau al unei instituţii de clearing. ~ *de sediu*, convenţie încheiată între o organizaţie internaţională şi statul pe teritoriul căruia organizaţia respectivă îşi stabileşte sediul. ~ *de s.* reglementează drepturile şi privilegiile de care beneficiază organizaţia pe teritoriul statului respectiv, precum şi obligaţiile ce revin acesteia, imunităţile personalului şi ale delegaţiilor statelor membre care participă la reuniunile organizaţiei, scutirea de impozite şi taxe vamale, facilităţi de procurare a materialelor necesare activităţii ei etc. De asemenea, ~ *de s.* stabileşte şi obligaţiile statului de reşedinţă, printre care obligaţia ca autorităţile locale să nu impieteze asupra desfăşurării activităţii organizaţiei. ~ *de tranzit*, înţelegere între două sau mai multe state prin care se reglementează ansamblul operaţiunilor de trecere prin vamă a mărfurilor negociate de către firme specializate, care au calitatea de tranzitar. În baza ~ *de t.* mărfurile traversează o ţară cu scutire de taxe vamale, sau apărate în faţa măsurilor prohibitive, care li s-ar aplica în mod normal. ~ *de tutelă*, înţelegere convenită între O.N.U. şi un stat care administrează teritorii sub tutelă, în baza cap. XII din Carta O.N.U. Regimul tutelei era aplicabil teritoriilor aflate sub mandat, celor care urmau a fi detaşate de la statele inamice ca urmare a celui de-al doilea război mondial, precum şi teritoriilor plasate voluntar sub acest regim de către statele responsabile cu administrarea lor. ~ *de t.* cuprinde: condiţiile în care teritoriile sub tutelă urmează a fi administrate; autoritatea care administrează, şi care poate fi unul sau mai multe state sau O.N.U.; îndatoririle puterii administrante etc. De asemenea, ~ *de t.* poate să desemneze una sau mai multe zone „strategice" care poate cuprinde un întreg teritoriu sub tutelă, sau numai o parte a acestuia. În fapt, numai S.U.A. administrează zone „strategice". ~ *de t.* privind aceste zone sînt aprobate printr-o rezoluţie a Consiliului de Securitate. Pentru celelalte zone, aprobarea ~ *de t.* este dată de Adunarea Generală a O.N.U. Consiliul de tutelă (v.) are obligaţia de a veghea la îndeplinirea prevederilor ~ *de t.* Unul dintre scopurile principale ale ~ *de t.* este promovarea progresului multilateral al populaţiilor din teritoriile sub tutelă şi evoluţia lor progresivă spre autoguvernare şi independenţă (v. *tutelă internaţională*). ~ *interguvernamental*, a. internaţional la care părţile contractante sînt state suverane, indiferent de denumirea, forma, modul de elaborare sau de încheiere a a. Termenul este folosit pentru a diferenţia aceste a. de alte înţelegeri internaţionale, care pot fi încheiate între sau cu persoane particulare, între organizaţii internaţionale, între instituţii sau organizaţii de drept public sau privat. ~ *internaţional pe produse*, înţelegere intervenită între principalele ţări importatoare şi exportatoare de un anumit produs de bază, în scopul unei intervenţii coordonate şi continui asupra jocului liber al cererii şi ofertei (v.) de pe piaţa acelui produs. ~ *i. pe p.* s-au constituit începînd din 1950, ele putînd fi *oficiale* (încheiat între guverne) şi *oficioase* (angajamente asumate fie de guverne, fie de producători). ~ *i. pe p.* tind spre o stabilizare a preţului produselor în anumite limite convenite, prin adaptarea ofertei la evoluţia conjuncturală a cererii. În

acest scop, ~ *i. pe p.* utilizează, în general, următoarele mecanisme: stabilirea unor cote (contingente) anuale de export şi de import pentru fiecare ţară, în raport cu vînzările şi achiziţiile din anii precedenţi; garantarea, în limita acestor cantităţi, a unui nivel maxim şi minim al preţului de comercializare, constituind, în acest scop, stocuri regulatoare (v.), ce sînt utilizate pentru intervenţie pe piaţă. Din aceste stocuri se fac vînzări în cazurile în care penuria de produse provoacă o creştere excesivă a preţurilor, sau se reconstituie stocurile în cazul în care supra-oferta poate provoca reduceri masive de preţ. În prezent sînt încheiate şase **a.** oficiale (referitoare la cositor, cafea, zahăr, grîu, ulei de măsline, cacao) şi patru oficioase (referitoare la ceai, zinc, sisal, iută). România este parte la **a.** pentru cositor şi cacao. ~ *în formă simplificată*, înţelegere internaţională încheiată printr-un document scris, cu o procedură simplă, nesolemnă şi care nu este supusă aprobării (v. *aprobarea acordurilor internaţionale*) sau ratificării (v.). ~ *în f.s.* poate fi realizat prin documente purtînd diferite denumiri: schimb de note, schimb de scrisori, protocol, declaraţie comună, memorandum etc. Poate fi încheiat în orice domeniu, cu excepţia acelora a căror reglementare pe această cale ar fi în contradicţie cu prevederile constituţionale ale statelor contractante. Statele recurg, de obicei, la proceduri simplificate de încheiere a **a.** internaţionale în cazuri care nu prezintă o importanţă politică deosebită şi în care există un interes major ca intrarea în vigoare să se facă de îndată. ~ *în f.s.* au aceeaşi forţă juridică obligatorie ca şi orice alt tratat internaţional. ~ *regional*, instrument convenţional internaţional la care pot fi parte state aparţinînd unei regiuni geografice date. Obiectul ~ *r.* poate fi variat: politic, economic, social, ştiinţific. Carta O.N.U. precizează (cap. 8) că nici una din dispoziţiile sale nu se opune existenţei unor **a.** şi organisme regionale destinate a se ocupa cu chestiuni privind menţinerea păcii şi securităţii internaţionale într-o zonă determinată a globului, cu condiţia ca acestea să fie compatibile cu scopurile şi principiile Naţiunilor Unite. România acordă o deosebită atenţie ~ *r.*, subliniind cu consecvenţă importanţa unor atari înţelegeri, atît pentru ţările din zona în cauză, cît şi pentru asigurarea păcii şi securităţii generale. Guvernul român a formulat, în 1957, şi a reînnoit, în 1959, propunerea încheierii unui tratat de înţelegere şi securitate colectivă a regiunii balcanice (v. *Balcanii — zonă a păcii şi colaborării*). ~ *regional de asistenţă reciprocă*, înţelegere intervenită între statele situate în aceeaşi zonă geografică care prevede acordarea de ajutor mutual în caz de agresiune împotriva unuia dintre ele. ~ *vamal*, înţelegere încheiată între autorităţile vamale ale două sau mai multor state, în scopul realizării unei strînse colaborări în domeniul vamal. ~ *v.* cuprinde dispoziţii cu privire la reducerea sau consolidarea taxelor vamale. ~ *v.* se prezintă sub forma unor **a.** autonome sau ca părţi ale unor **a.** comerciale. Cele mai des întîlnite ~ *v.* sînt referitoare la clauza naţiunii celei mai favorizate, la extinderea tarifelor preferenţiale sau la unificarea şi simplificarea formalităţilor vamale. **1914.** *ACORD ÎNTRE ROMÂNIA ŞI ITALIA PENTRU A URMA O POLITICĂ EXTERNĂ COMUNĂ*, încheiat la 10/23 sept. între România şi Italia, care, încă aliate formal ale Puterilor Centrale (v.), aveau interese asemănătoare şi urmăreau eliberarea conaţionalilor aflaţi sub stăpînirea monarhiei habsburgice s-au angajat de a nu ieşi din neutralitatea pe care o proclamaseră în primele zile ale războiului, fără a se aviza reciproc, în termen de opt zile. Părţile contractante s-au obligat totodată „să se concerteze astfel încît să ia aceeaşi atitudine pentru a-şi salvgarda interesele, atît în vederea menţinerii neutralităţii şi a eventualităţii unei

medieri, cît şi în cazul că nu va mai fi posibilă păstrarea neutralităţii, interesele lor fiind ameninţate sau lezate". Acordul, strict secret, marchează etapa premergătoare alăturării în război a Italiei (1915) şi a României (1916) de partea Antantei (v.). *ACORDUL SECRET ÎNTRE ROMÂNIA ŞI RUSIA*, încheiat la Petrograd la 18 sept./1 oct. 1914, este cunoscut în istoriografie şi sub denumirea de *Acordul Sazonov-Diamandy*. Prin acest Acord Rusia asigura integritatea teritorială a României şi îi recunoştea dreptul de a-şi uni provinciile din Imperiul austro-ungar a căror populaţie era românească. România se obliga să păstreze pînă la înfăptuirea acestui act o neutralitate binevoitoare. Acordul nu a intrat în vigoare, fiind înlocuit, în 1916, cu Tratatul secret dintre România şi Puterile Antantei (v.). **1920.** *ACORDUL DE LA SPA*, încheiat la 16 iul. de Belgia, Franţa, Marea Britanie, Italia, Japonia şi Portugalia în scopul reglementării unor chestiuni ridicate de aplicarea tratatelor de pace şi a a. complementare semnate cu Germania, Austria, Bulgaria şi Ungaria. Conţine 3 părţi. Principalele sale prevederi, stipulate în art. 1, stabileau repartizarea sumelor primite de la Germania, cu titlu de reparaţii, în modul următor: Marea Britanie 22%, Franţa 52%, Italia 10%, Japonia 0,75%, Belgia 8%, Portugalia 0,75%, 6,5% din totalul sumelor erau rezervate Greciei, României, Regatului sîrbo-croato-sloven şi puterilor nesemnatare ale Acordului, admise să beneficieze de aceste reparaţii. Alte clauze ale Acordului (art. 2 pct. 1) prevedeau că ansamblul sumelor primite de la Austria, Bulgaria şi Ungaria, ca şi sumele primite de la Italia, România, Regatul sîrbo-croato-sloven şi Cehoslovacia, conform aranjamentelor din 10 sept. şi 8 oct. 1919, vor fi repartizate astfel: 1/2 revenea statelor menţionate la art. 1, cu proporţiile fixate acolo; din cealaltă jumătate, Italia primea 40%, iar 60% urma a fi rezervată Greciei, României, Regatului sîrbo-croato-sloven, ca şi puterilor nesemnatare admise la reparaţii. Pentru România modul de repartiţie al reparaţiilor, stabilit prin acest Acord, era necorespunzător, întrucît i s-a propus 1% din reparaţiile germane şi pînă la 30% din reparaţiile austro-ungare-bulgare, neţinîndu-se seama că aceste procente nu acopereau nici pe departe pagubele de război, care se ridicau, numai pentru vechiul regat la suma de 31 099 400 188 lei aur, îngustînd astfel posibilităţile României de a-şi plăti datoriile faţă de aliaţi (2 057 772 993 lei aur). *Acordul de la Spa* a fost un exemplu tipic al modului în care marile puteri şi-au tratat micii aliaţi. **1925.** *ACORDURILE DE LA LOCARNO*, încheiate la 16 oct. 1925 şi semnate la Londra, la 1 dec. 1925, au intrat în vigoare la 14 sept. 1926, odată cu înregistrarea lor la Societatea Naţiunilor. Prin ele s-a încercat să se înlăture dificultăţile ivite la Conferinţa de pace de la Paris (v.) cu privire la organizarea securităţii în Europa postbelică. În urma Conferinţei de la Locarno (v.) au fost încheiate: 1) Tratatul dintre Germania, Belgia, Franţa, Marea Britanie şi Italia, numit şi Pactul renan de garanţie; 2) Convenţia de arbitraj dintre Germania şi Belgia; 3) Convenţia de arbitraj dintre Germania şi Franţa; 4) Tratatul de arbitraj dintre Germania şi Polonia; 5) Tratatul de arbitraj dintre Germania şi Cehoslovacia; 6) Nota colectivă a statelor participante la Conferinţa de la Locarno cu privire la art. 16 al Pactului Societăţii Naţiunilor în vederea intrării Germaniei în Societatea Naţiunilor; 7) Tratatul de garanţie între Franţa şi Polonia; 8) Tratatul de garanţie între Franţa şi Cehoslovacia. Actele încheiate fac de la început discriminare între participanţi. Astfel, în timp ce prin Pactul renan de garanţie se asigura de către părţi inviolabilitatea graniţelor franco-germano-belgiene, inviolabilitate garantată şi de Marea Britanie şi Italia, Germania, prin tratatele de arbitraj încheiate cu Cehoslovacia şi Polonia, nu făcea decît să recunoască necesitatea ca în

caz de ivire a unor diferende între părţile contractante să se apeleze pentru rezolvarea acestora la procedura arbitrajului şi concilierii (v.), fără a garanta şi graniţele acestor state. Graniţele Cehoslovaciei şi Poloniei erau garantate de Franţa prin tratatele de garanţie încheiate cu cele două ţări. Departe de a organiza pacea şi securitatea în Europa interbelică, acordurile au deschis Germaniei calea repudierii prevederilor Tratatului de la Versailles (v.) şi apoi a păşirii pe calea agresiunii. Acordurile au fost încălcate de Germania hitleristă odată cu trimiterea forţelor militare în zona demilitarizată a Renaniei (v.). **1929.** *ACORDURILE DE LA LATERAN*, încheiate între statul Vatican (v.) şi Italia, la 11 febr. au reglementat relaţiile dintre cele două părţi. Ele cuprind: 1) Tratatul politic şi de delimitare, prin care se reglementa definitiv problema anexării Romei, în 1870, de către Casa de Savoia (abrogarea „legii garanţiilor" din 13 mai 1871). Se crea statul Vatican, care primea recunoaşterea independenţei şi suveranităţii sale faţă de autorităţile laice din Italia, bucurîndu-se de prerogativele născute din această recunoaştere; 2) Cîteva anexe la tratatul politic, în care sînt stabilite limitele cetăţii Vaticanului, o serie de privilegii pentru imobilele cuprinse în perimetrul acestei cetăţi, reglementîndu-se, totodată, relaţiile financiare dintre statul Vatican şi Italia; 3) Concordatul dintre statul Vatican şi Italia prin care erau reglementate raporturile dintre biserica catolică şi statul italian, acordîndu-se bisericii catolice „liberul exerciţiu al puterii spirituale", în ceea ce priveşte jurisdicţia eclezias-tică, precum şi unele privilegii în domeniul căsătoriei şi al şcolii. **1932.** *ACORDURILE DE LA LAUSANNE* semnate la 9 iul., la Conferinţa de la Lausanne (v.) au avut ca obiect reglementarea definitivă a problemei reparaţiilor (v.). Statele participante la Conferinţă au semnat următoarele documente: un acord cu Germania; un acord cu privire la măsurile de tranziţie vizînd Germania; un acord asupra reparaţiilor negermane; o rezoluţie relativă la Europa centrală şi orientală; o rezoluţie relativă la convocarea unei conferinţe economice şi financiare mondiale. Prin Acordul încheiat cu Germania se hotărăşte realizarea unui nou statut al reparaţiilor prin care Germania urma să depună la Banca reglementelor internaţionale (v.) o sumă de trei miliarde mărci aur. În felul acesta Germaniei i se anula, practic, plata datoriilor în contul reparaţiilor de război. **1933.** *ACORDUL DE COLABORARE TEHNICĂ CONSULTATIVĂ DINTRE ROMÂNIA ŞI SOCIETATEA NAŢIUNILOR*, semnat în ian. de guvernul ţărănist condus de Vaida-Voievod, în scopul restaurării economice şi financiare a ţării, profund afectată de criza economică izbucnită în 1929, cu sprijinul tehnic al Societăţii Naţiunilor. Acordul era constituit din trei părţi: 1) Acordul propriu-zis; 2) două anexe; 3) patru scrisori. Clauzele cuprinse în aceste documente puneau economia şi finanţele ţării sub controlul unui număr de patru experţi străini, în fapt, sub controlul marii finanţe internaţionale, reprezentate de ei. Cei patru experţi erau: a) un expert al trezoreriei şi bugetului; b) un expert pentru contabilitate; c) un expert în materie fiscală; d) un consilier financiar. În esenţă, mijloacele prevăzute în Acord în vederea restaurării economice a ţării se rezumau la noi reduceri de salarii ale muncitorilor şi funcţionarilor publici şi la adoptarea unor măsuri „ferme" de încasare a datoriilor publice, ceea ce însemna aruncarea efectelor crizei asupra maselor. Semnarea Acordului de către guvernul român a trezit puternica opoziţie a clasei muncitoare din România al cărui răspuns direct a fost dat prin eroicele lupte ale ceferiştilor şi petroliştilor din ian.—febr. 1933, cît şi a opiniei publice, a celor mai diverse cercuri politice, inclusiv a unor oameni politici din Partidul ţărănist. Deşi Acor-

dul a fost ratificat de Camera deputaţilor şi de Senat, prevederile sale nu au fost puse în aplicare niciodată. La 18 mai 1934 guvernul român a comunicat Consiliului Societăţii Naţiunilor că programul de restaurare economică a ţării pe baza acordului respectiv „nu mai era aplicabil". **1934—1936.** *ACORDURILE (PROTOCOALELE) DE LA ROMA*, încheiate în mart. 1934 şi mart. 1936 între Austria, Italia şi Ungaria materializează, pe de o parte, tendinţa acestor trei state de a-şi uni eforturile în scopul revizuirii statu-quo-ului, iar pe de alta, dorinţa Italiei de a-şi consolida influenţa în regiunea dunăreană, mai ales că Planul de creare a Uniunii europene (v.), propus în 1932 de A. Briand, preşedintele Consiliului de Miniştri al Franţei, eşuase. La 17 mart. 1934 au fost semnate de şefii guvernelor celor trei ţări un număr de trei protocoale. Primul protocol stabilea bazele şi obiectivele politice ale colaborării; celelalte două, având ca obiectiv dezvoltarea relaţiilor economice creau, în acest scop, o seamă de facilităţi în privinţa mărfurilor care circulau între ele. La 24 mart. 1936 a fost semnat un act adiţional la protocoalele din 17 mart. 1934, prin care cele trei state se constituiau într-o grupare care avea un organ permanent de consultare reciprocă, format din miniştrii lor de externe. Fiecare dintre guvernele semnatare se obliga să nu ducă nici un fel de negocieri cu un al treilea stat dunărean, fără a avea o consultare cu celelalte state ale grupului. **1935.** *ACORDUL NAVAL ANGLO-GERMAN*, încheiat la 18 iun. printr-un schimb de scrisori între ministrul britanic de externe, sir Samuel Hoare, şi împuternicitul lui Hitler, Joachim von Ribbentrop, prin care guvernul britanic acceptă cererile formulate de guvernul Reichului ca forţa flotei germane, ce urma a fi constituită, să fie raportată la totalul flotei comunităţii britanice, în proporţie de 35 la 100. În acelaşi timp, guvernul britanic accepta paritatea Marii Britanii cu Germania în privinţa tonajului total al submarinelor. Încheierea acestui acord a constituit un însemnat pas pe calea încurajării agresorilor. Dealtfel, la 28 apr. 1938, Germania, care pornise definitiv pe calea agresiunii şi războiului, înarmîndu-se masiv, a denunţat Acordul. *ACORDURILE DE LA ROMA*, încheiate la 7 ian., între Laval şi Mussolini, au avut ca obiect colaborarea dintre Franţa şi Italia în ceea ce privea apărarea independenţei Austriei în faţa pericolului înglobării acesteia în marele Reich nazist. Punct nodal al intereselor franceze şi italiene în zona dunăreană, Austria a devenit astfel puntea de legătură dintre cele două state şi pentru un timp aceasta a influenţat mult poziţia diplomaţiei franceze faţă de acţiunile agresive ale Italiei. Totodată, acordurile respective au stabilit o reglementare a diferendelor dintre cele două părţi în teritoriile coloniale şi în regiunea mediteraneană, acordînd, în favoarea Italiei, o serie de rectificări de frontieră în sudul Tunisiei, pe coasta Somaliei (Italia primea insula Dumeirah din Marea Roşie) şi participarea financiară a acesteia la calea ferată Djibouti-Addis-Abeba. Alte clauze stabileau abolirea progresivă, începînd din 1945 a statutului privilegiat de care se bucurau italienii în Tunisia, colonie franceză. În afara acestor clauze, istoriografia acceptă în unanimitate faptul că, alături de prevederile formale ale acestor acorduri, discuţiile Laval-Mussolini au avut drept rezultat şi acordul tacit al lui Laval faţă de acţiunile întreprinse de Italia în Ethiopia (v. *Agresiunea Italiei împotriva Ethiopiei*). **1936.** *ACORDUL GERMANO-AUSTRIAC*, încheiat la 11 iul. a marcat, în primul rînd, apropierea dintre Italia şi Germania. Mussolini socotea Austria ca propriul său domeniu de influenţă, contestînd pretenţiile lui Hitler de a realiza Anschluss-ul (v.). Recunoscînd prin acordul încheiat „completa suveranitate a statului federal al Austriei" şi angajîndu-se că nici o atingere nu va fi adusă

protocolului de la Roma din 1934 și nici actului adițional din 1936. (v. *Acordurile (Protocoalele) de la Roma*), Hitler dădea formal satisfacție Italiei, înlesnind astfel eliminarea contradicțiilor dintre cele două state agresoare și, implicit, realizarea Axei Berlin-Roma (v. *Axa Berlin-Roma-Tokio*). Un scop nu mai puțin important al Acordului l-a constituit liniștirea opiniei publice internaționale după acțiunea de forță întreprinsă de Germania prin remilitarizarea zonei renane (v.). Acordul a constituit doar un mijloc de inducere în eroare atît a propriului aliat (Italia) cît și a adversarilor direcți și, în general, a opiniei publice internaționale, sub oblăduirea lui dezvoltîndu-se în Austria „coloana a V-a" nazistă, ulterior Austria fiind alipită Reich-ului (12 mart. 1938) (v. *Anschluss*). **1937.** *ACORDUL INTERNAȚIONAL AL ZAHĂRULUI*, înțelegere multilaterală, avînd ca scop comercializarea zahărului pe piața mondială la prețuri stabile și remuneratorii pentru producători. În timpul ultimului război mondial, Acordul a devenit inoperant, fiind reînnoit de abia în 1953. Sub egida O.N.U., în 1958, a fost încheiat un nou acord pentru o perioadă de 5 ani, dar el a rămas în vigoare pînă în 1968 pe baza unor protocoale succesive. Ultimul acord a intrat în vigoare la 1 ian. 1969 și a expirat la sfîrșitul anului 1973, fiind semnatare 45 de state, dintre care 25 exportatoare de zahăr. Acordul prevedea: stabilirea unor cote de bază pentru exportul țărilor producătoare, fixarea unor limite pentru prețurile zahărului, reglementarea producției de zahăr etc. Administrarea era făcută de către Consiliul internațional al zahărului. Negocierile pentru reînnoirea Acordului, organizate sub auspiciile U.N.C.T.A.D., la finele anului 1973, au eșuat. **1938.** *ACORDUL ANGLO-GERMAN*, încheiat la 30 sept. sub forma unei declarații comune semnate de Hitler și Chamberlain prezenți la München, cu ocazia semnării Acordului cu privire la Cehoslovacia. În declarație se consemna dorința guvernelor britanic și german de a nu recurge la război unul împotriva celuilalt și de a rezolva toate problemele dintre ele pe calea consultărilor. Acest Acord, pecetluind actul de trădare de către cercurile politice britanice a intereselor poporului cehoslovac, marca, în același timp, un moment important în politica conciliatoristă față de agresorii fasciști. *ACORDUL DE LA MÜNCHEN*, v. *Dictatul de la München*. *ACORDUL DE LA SALONIC DINTRE ÎNȚELEGEREA BALCANICĂ ȘI BULGARIA*, încheiat la 31 iul. între statele membre ale Înțelegerii Balcanice, pe de o parte, și Bulgaria, pe de altă parte, prevedea „...abținerea acestor state, în relațiile lor mutuale, de a recurge la forță, conform acordurilor la care fiecare dintre aceste state au subscris în materie de neagresiune", convenind în ceea ce le privește să renunțe la aplicarea dispozițiilor conținute în partea a VI-a (clauze militare, navale și aeriene) a Tratatului de la Neuilly (v.), ca și la dispozițiile conținute în Convenția privind frontiera în Tracia, semnată la Lausanne, la 24 iul. 1923. Prin acest act țările membre ale Înțelegerii Balcanice recunoșteau Bulgariei dreptul de a se înarma, interzis acesteia prin Tratatul de la Neuilly, și se admitea Bulgariei, Turciei și Greciei de a fortifica zonele demilitarizate din Tracia. *ACORDUL DINTRE MICA ÎNȚELEGERE ȘI UNGARIA*, încheiat între 21—23 aug. prin parafarea la Bled, în timpul sesiunii Consiliului permanent al Micii Înțelegeri, a unui protocol între cele trei țări membre ale acestei organizații și Ungaria și a unui protocol adițional între România și Iugoslavia, pe de o parte, și Ungaria pe de altă parte, prin care se făcea bilanțul negocierilor desfășurate între statele Micii Înțelegeri și Ungaria, în 1937. Primul protocol prevedea recunoașterea, de către țările Micii Înțelegeri, a egalității în drepturi a Ungariei în domeniul înarmării, angajamentul reciproc al semnatarilor de a nu recurge

la forță în relațiile dintre ei. Protocolul adițional prevedea publicarea simultană la Belgrad, București și Budapesta a unor declarații identice prin care fiecare guvern „în deplină suveranitate" se angaja să examineze toate elementele susceptibile de a contribui la stabilirea între ele a unor raporturi de bună vecinătate și să ia toate măsurile necesare pentru a lichida toate dificultățile de natură a împiedica dezvoltarea relațiilor amicale cu Ungaria și, respectiv, cu Iugoslavia și România. Guvernul ungar a refuzat să dea o astfel de declarație în ceea ce privește Cehoslovacia, propunînd pentru aceasta un text diferit, în care se făcea referire la minoritatea maghiară din Cehoslovacia; guvernul cehoslovac a respins textul propus. Prin poziția adoptată, guvernul ungar încerca să izoleze Cehoslovacia spre care, în primul rînd, se îndreptau în această perioadă pretențiile revizioniste ale guvernului de la Budapesta. România și Iugoslavia au refuzat, din solidaritate cu Cehoslovacia, să semneze documentele respective, condiționînd publicarea și intrarea lor în vigoare de realizarea unei înțelegeri ungaro-cehoslovace în problema minorităților. În felul acesta, încercările guvernului hortist de a izola Cehoslovacia de aliații ei au eșuat. *ACORDUL FRANCO-GERMAN*, încheiat sub forma unei declarații comune, semnată la Paris, la 6 dec., prin care guvernele francez și german se angajau a acționa pentru consolidarea situației din Europa și pentru menținerea păcii generale. Încheiat după realizarea Acordului de la München (v.) și în completarea Acordului anglo-german (v.) din 30 sept. 1938, Acordul a confirmat și întărit politica conciliatoristă a cercurilor politice franceze într-un moment în care politica agresivă a Germaniei naziste căpătase contururi clare, lipsite de orice echivoc. *ACORDUL ITALO-BRITANIC*, încheiat la 16 apr. în condițiile în care Germania realizase Anschluss-ul (v.), producînd astfel o răcire a relațiilor italo-germane și o apropiere temporară între Italia și Marea Britanie, avea menirea, în viziunea diplomației britanice, de a rupe Italia de Germania. Departe de a atinge acest obiectiv, Acordul nu a făcut decît să întărească prestigiul Italiei, puternic diminuat odată cu înlăturarea influenței sale din Austria, prin realizarea Anschluss-ului. În esență, prin acest Acord Marea Britanie recunoștea anexarea Ethiopiei de către Italia sub rezerva recunoașterii acestei anexări de către Societatea Națiunilor. La cea de-a 101-a sesiune a Consiliului Societății Națiunilor, din primăvara anului 1938, în ciuda eforturilor depuse pentru aprobarea Acordului de către lordul Halifax, delegatul britanic, și a ajutorului pe care i l-a acordat din plin delegatul francez, Georges Bonnet, — eforturi ce se înscriau pe linia cunoscutei politici conciliatoriste a guvernelor celor două state —, Consiliul Societății Națiunilor nu a aprobat Acordul. **1939.** *ACORDUL ECONOMIC ROMÂNO-BRITANIC*, semnat la București, la 11 mai, în scopul stimulării schimbului reciproc de mărfuri. Ponderea principală în exportul românesc în Anglia continuau să o aibă petrolul, cerealele și lemnul. Specificînd aplicarea clauzei națiunii celei mai favorizate pentru societățile petroliere în care erau interesați cetățenii englezi — în ceea ce privește permisele de explorare și de exploatare a ținuturilor noi, acordarea de concesiuni —, Acordul prevedea, totodată, obligația statului român de a examina cheltuielile de transport pentru petrol, în intenția de a prelua asupra sa unele taxe, ca și adoptarea unor măsuri în vederea stimulării exportului de petrol în Imperiul britanic. Cerealele, al căror plasament pe piața mondială era o problemă-cheie pentru exportatorii români, nu au avut în noul Acord vreo clauză avantajoasă părții române. În vederea ușurării aplicării Acordului, s-a prevăzut instituirea unui comitet consultativ mixt, crearea de organizații comerciale speciale, acordarea de zone libere, la dispoziția Marii Bri-

tanii, în unele porturi românești și consultarea specialiștilor englezi pentru standardizarea, conform necesităților engleze, a unor mărfuri destinate exportului în Anglia. Pe plan financiar, Acordul cuprindea unele măsuri privind limitarea fluctuațiilor cursului lirei și a perioadei de negociabilitate, majorarea cu 5% a procentelor de devize libere ale B.N.R. la compensație. În iul. s-a semnat la Londra o convenție româno-engleză prin care s-a hotărît ca Marea Britanie să acorde României un credit de 5 612 300 lire sterline, stabilindu-se rambursarea lui fie în produse ce interesau piața britanică, fie în numerar, în termen de 20 de ani de la intrarea în vigoare a noului acord. Acordul a fost ratificat la 12 iul. Acest Acord, alături de Acordul comercial încheiat cu Franța la 31 mart., era menit — în concepția cercurilor conducătoare românești — să permită României o oarecare libertate de mișcare în domeniul comerțului exterior, contracarînd totodată efectele negative ale tratatului economic impus de Germania, la 23 mart. 1939. **1944.** *ACORDURILE DE LA BRETTON WOODS*, adoptate de Conferința monetară și financiară a Națiunilor Unite din 1—22 iul., la negocierea cărora au participat reprezentanți a 44 state, și prin care s-a hotărît înființarea a două instituții financiare internaționale: F.M.I. **(v.)** și B.I.R.D. **(v.)**. Cele două organizații au dobîndit, în 1947, statut de instituții specializate ale O.N.U. R.S. România a aderat la aceste Acorduri la 9 dec. 1972. **1945.** *ACORDURILE DE LA IALTA*, ansamblu de documente, realizate la Conferința de al Ialta din 4—12 febr. **(v.)** între U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie, menite să stabilească măsurile necesare care să ducă la înfrîngerea, cît mai curînd, a Germaniei și la organizarea păcii. Printre acordurile realizate se numără: *Declarația asupra scopurilor războiului*, prin care se prevedea un schimb de informații, sincronizarea planurilor militare și obiectivele ce urmează a fi atinse (cap. „Înfrîngerea Germaniei") și se stabilea o politică și planuri comune față de Germania după capitularea acesteia: ocuparea de către forțele armate ale celor trei puteri a cîte unei zone din Germania; asigurarea administrației și controlului coordonat de o comisie centrală de control alcătuită din comandanții șefi ai celor trei armate, cu cartierele generale la Berlin; invitarea Franței de a ocupa o zonă în Germania; distrugerea militarismului german și a nazismului; dezarmarea și dislocarea tuturor forțelor armate germane; distrugerea sau preluarea întregului echipament militar german; eliminarea sau controlul întregii industrii germane care ar putea servi la producția militară; pedepsirea criminalilor de război; reparații în natură pentru distrugerile cauzate; suprimarea partidului nazist, a legilor naziste, instituțiilor și organizațiilor naziste (cap. „Ocupația și controlul în Germania"). Documentul prevedea obligația Germaniei la compensații în natură pentru pagubele pricinuite, în acest scop urmînd să se constituie o comisie cu sediul la Moscova (cap. „Reparații"), precum și crearea unei organizații internaționale pentru salvgardarea păcii și securității, hotărîndu-se în acest scop convocarea conferinței de la San Francisco pentru 25 apr., la care urmau să fie invitate, de asemenea, China și Franța (cap. „Conferința Națiunilor Unite"); *Declarația asupra Europei libere*, document prin care cele trei state se angajau să ajute popoarele eliberate de sub jugul nazist să-și rezolve prin mijloace democratice problemele economice și politice urgente. Ajutorul viza: stabilirea elementelor unei păci interne; ajutorarea populației sinistrate; constituirea de autorități guvernamentale provizorii. Printre *Acordurile de la Ialta* se înscrie și cel referitor la reuniunile miniștrilor afacerilor externe, precum și cel intitulat *Unitatea pentru pace și pentru război*, în care se prevedea hotărîrea comună de a menține și a întări în viitoarea pace unitatea de scop și acțiune a celor trei guverne.

Acordurile de la Ialta conţin şi o serie de anexe referitoare la Organizaţia Mondială, dezmembrarea Germaniei, zona de ocupaţie încredinţată Franţei etc. Conferinţa a adoptat şi *Protocolul relativ la compensaţiile stabilite între cei trei şefi de guverne la Conferinţa din Crimeea asupra reparaţiilor germane în natură*, precum şi alte hotărîri privind marii criminali de război, frontiera italo-iugoslavă, relaţiile iugoslavo-bulgare, Europa răsăriteană, Iran, Convenţia de la Montreux (1936), strîmtorile Mării Negre. *Acordul referitor la Japonia* prevedea ca la trei-patru luni de la capitularea Germaniei şi sfîrşitul războiului în Europa, U.R.S.S. să intre în război împotriva Japoniei, stabilindu-se următoarele condiţii: menţinerea statu-quo-ului în Mongolia; restaurarea drepturilor pe care Japonia le-a încălcat prin atacul său asupra Rusiei, în 1904 (partea de sud a Sahalinului, precum şi insulele învecinate să revină U.R.S.S); portul comercial Dairen să fie internaţionalizat; Port Arthur să fie închiriat U.R.S.S. ca bază navală; calea ferată din estul Chinei şi cea din sudul Mongoliei, care fac legătura Dairenului cu interiorul, să fie exploatată de o comisie mixtă chino-sovietică; insulele Kurile să fie remise U.R.S.S.). **1948.** *ACORDUL DE PLĂŢI INTRA-EUROPEAN* înţelegere care a instituit sistemul de plăţi între ţările membre ale O.E.C.E. (v.). Acordul a fost creat pe baza Planului Marshall (v.), pentru a facilita repartizarea fondurilor americane destinate reconstrucţiei postbelice a ţărilor vest-europene şi, în acelaşi timp, pentru a contribui la procesul de echilibrare a balanţelor de plăţi ale ţărilor O.E.C.E. printr-un sistem multilateral de compensări reciproce, care să înlocuiască acordurile bilaterale şi să evite restricţiile la import. Acordul a fost înlocuit în 1950 cu Uniunea Europeană de Plăţi (v.). **1950.** *ACORDUL PRIVIND IMPORTUL DE OBIECTE CU CARACTER EDUCATIV, ŞTIINŢIFIC SAU CULTURAL*, încheiat la 22 nov., la Lake Success, New York, sub auspiciile U.N.E.S.C.O., răspunde necesităţii de a facilita difuzarea obiectelor cu caracter educativ, ştiinţific sau cultural. În vederea favorizării liberei lor circulaţii, Acordul prevede obligaţia părţilor, care au aderat la el, de a simplifica formalităţile aferente importului unor asemenea obiecte, înlesnirea vămuirii şi scutirea lor de taxe vamale la import. Acordul nu aduce atingere legilor statului contractant, tratatelor, convenţiilor ori înţelegerilor referitoare la protecţia dreptului de autor sau de proprietate industrială, precum şi brevetelor şi mărcilor de fabrică. În anexele la Acord sînt enumerate cărţile, publicaţiile, documentele, aparatele ştiinţifice şi alte obiecte cu caracter educativ, ştiinţific şi cultural care pot circula între statele contractante. România a aderat la acest Acord la 30 sept. 1970. **1954.** *ACORDURILE DE LA GENEVA CU PRIVIRE LA VIETNAM*, adoptate la Conferinţa de la Geneva, la care au participat: Franţa, R.P. Chineză, R.D. Vietnam, autorităţile de la Saigon, Laos, Kampuchia, Statele Unite ale Americii, Canada, R.P. Polonă, India, Thailanda şi Birmania. U.R.S.S. şi S.U.A. au deţinut funcţia de copreşedinte al conferinţei. Pe lîngă acordurile privind Laosul şi Kampuchia, recunoscute ca state suverane şi independente, unitare, acordurile cuprind: 1) Agrementul dintre comandantul şef al forţelor Uniunii Franceze în Indochina şi comandantul şef al armatei populare a Vietnamului cu privire la încetarea ostilităţilor în Vietnam. Semnat la 20 iul. de cei doi comandanţi militari, agrementul statorniceşte o linie de demarcaţie, o zonă demilitarizată, data şi ora încetării ostilităţilor, interzice introducerea de noi trupe, personal militar, arme şi muniţii în zonele respective, prevede schimbul de prizonieri, instituie o Comisie de control internaţională, compusă din India (preşedinte), Canada şi Polonia; 2) Declaraţia finală a Conferinţei de la Geneva din 21 iul., cu privire la problema restabilirii pă-

cli în Indochina, care prevede unitatea Vietnamului, ţinerea de alegeri în Vietnam în iun. 1956 (v. *Tratatul de la Paris cu privire la încetarea războiului şi încheierea păcii în Vietnam).* **1955.** *ACORDUL MONETAR EUROPEAN*, încheiat la 5 aug. între ţările membre ale O.E.C.E. (transformată ulterior în O.C.D.E. (v.), a intrat în vigoare în ian. 1959, în urma desfiinţării Uniunii Europene de Plăţi (v.), cînd monedele principalelor ţări capitaliste industrializate au devenit liber convertibile. El reprezintă un sistem de clearing (v.) multilateral, unitatea de decontare fiind dolarul american. În cadrul Acordului, pentru dolarul folosit ca unitate de decontare s-a prevăzut clauza aur (v.). Pentru funcţionarea Acordului a fost creat Fondul Monetar European, menit să asigure acordarea de credite pe termen scurt ţărilor cu balanţe de plăţi externe deficitare. La 31 dec. 1972, Acordul a expirat, iar Fondul Monetar European a fost lichidat, un nou acord de cooperare monetară între ţările membre ale O.C.D.E. urmînd să intre în vigoare. **1962.** *ACORDUL FRANCO-ALGERIAN*, încheiat la 19 mart. la Evian-les-Bains, ca urmare a tratativelor duse între reprezentanţii Franţei şi cei ai Frontului de Eliberare Naţională din Algeria, care, din 1954, a condus lupta armată pentru independenţă a poporului algerian. Acordul a dus la încetarea focului în Algeria şi apoi, după referendumul din iul. 1962, în care 99% din votanţi s-au pronunţat pentru independenţă, la proclamarea, la 25 sept. 1962, a Republicii Algeriene Democratice şi Populare. **1963.** *ACORDUL ÎNTRE R.S. ROMÂNIA ŞI R.S.F. IUGOSLAVIA PRIVIND REALIZAREA ŞI EXPLOATAREA SISTEMULUI HIDROENERGETIC ŞI DE NAVIGAŢIE PORŢILE DE FIER, PE FLUVIUL DUNĂREA*, încheiat la Belgrad la 30 nov., materializează dorinţa celor două ţări vecine şi prietene de a utiliza resursele hidroenergetice ale Dunării, în interesul celor două popoare, de a folosi în interes comun posibilităţile oferite de fluviul Dunărea pentru dezvoltarea navigaţiei între România şi Iugoslavia, printr-o colaborare economică şi tehnică. Acordul angajează cele două părţi contractante să realizeze şi să exploateze sistemul hidroenergetic şi de navigaţie Porţile de Fier, alcătuit din: două centrale electrice, un baraj deversor în albia Dunării, două ecluze, una lîngă malul stîng şi alta lîngă malul drept al Dunării, o şosea şi lucrările necesare pentru construirea ulterioară a unei căi ferate pe baraj şi albia amenajată a Dunării în aval de baraj etc. Acordul stabileşte parametrii fiecărui obiectiv şi termenul de dare în exploatare. Pentru aducerea la îndeplinire şi aplicarea prevederilor Acordului s-a creat Comisia mixtă româno-iugoslavă pentru Porţile de Fier. România a ratificat Acordul la 23 mart. 1964. Prevederile Acordului au fost realizate întocmai prin punerea lor în aplicare şi conlucrarea celor două state. Obiectivele au fost date în funcţiune la 17 mai 1972. La 2 dec. 1977 au fost inaugurate de către preşedintele României, Nicolae Ceauşescu, şi preşedintele Iugoslaviei, Iosip Broz Tito, lucrările celui de-al doilea obiectiv hidroenergetic de la Porţile de Fier. **1968.** *ACORDUL CU PRIVIRE LA SALVAREA ASTRONAUŢILOR, REÎNTOARCEREA ASTRONAUŢILOR ŞI RESTITUIREA OBIECTELOR SPAŢIALE*, adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. prin rezoluţia 2 345/XXII din 1968 şi deschis semnării la 22 apr., a intrat în vigoare la 3 dec. Reprezintă al doilea tratat internaţional de drept spaţial şi primul document prin care se concretizează unele dintre prevederile Tratatului din 27 ian. 1967 privind principiile care guvernează activitatea statelor în explorarea şi folosirea spaţiului extraatmosferic, inclusiv Luna şi celelalte corpuri cereşti (v.). Acordul stipulează acţiunile ce trebuie întreprinse şi de către cine pentru salvarea astronauţilor aflaţi în pericol, sau dacă au fost victime ale unui acci-

dent și au aterizat forțat sau involuntar pe teritoriul unui stat (altul decît autoritatea de lansare), sau au amerizat în marea liberă. **1971.** *ACORDUL CU PRIVIRE LA CREAREA SISTEMULUI INTERNAȚIONAL ȘI A ORGANIZAȚIEI DE TELECOMUNICAȚII SPAȚIALE „INTERSPUTNIK"*, semnat la Moscova, la 15 nov., de reprezentanții guvernelor din R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacia, Republica Cuba, R.D. Germană, R.P. Mongolă, R.P. Polonă, R.S. România, R.P. Ungaria și U.R.S.S., stabilește elementele constitutive ale sistemului internațional de telecomunicații prin sateliți, apartenența lor și crearea organizației internaționale „Intersputnik", al cărui scop este proiectarea, crearea, exploatarea și dezvoltarea sistemului de telecomunicații prin sateliți ai pămîntului. Acordul stabilește, de asemenea, componența și structura organizației, precum și modul de finanțare a activității acesteia și tarifele de utilizare a canalelor de telecomunicații oferite de organizație. România este parte la Acord, pe care l-a ratificat la 25 iul. 1972. *ACORDUL DE LA WASHINGTON* (numit și *Acordul Smithonian)*, încheiat în dec. 1971, între miniștrii de finanțe și președinții băncilor centrale din țările membre ale Grupului celor 10 (v.), prin care s-a încercat să se reglementeze criza valutară și comercială generată de suspendarea convertibilității în aur a dolarului și introducerea de către Administrația S.U.A. a suprataxei la import (v.) de 10%, în aug. 1971. Acordul nu a reușit să reintroducă stabilitate în relațiile valutare interoccidentale; în febr. 1973 dolarul a fost devalorizat din nou față de aur. **1972.** *ACORDUL ÎNTRE GUVERNUL R.S. ROMÂNIA ȘI A.I.E.A. REFERITOR LA APLICAREA GARANȚIILOR ÎN CADRUL TRATATULUI CU PRIVIRE LA NEPROLIFERAREA ARMELOR NUCLEARE*, semnat la Viena, la 8 mart. și ratificat la 11 oct. prevede acceptarea de către guvernul român a garanțiilor A.I.E.A. (v.) asupra tuturor materiilor brute și tuturor produselor fisionabile speciale în toate activitățile nucleare pașnice exercitate pe teritoriul României, sub jurisdicția sa sau întreprinse sub controlul său în orice alt loc, în scopul exclusiv de a verifica faptul că aceste materii și produse nu sînt deturnate spre arme nucleare sau alte dispozitive nucleare explozive. A.I.E.A. se angajează să aplice garanțiile astfel încît să evite stînjenirea progresului economic și tehnologic al României sau a cooperării internaționale în domeniul activităților nucleare pașnice. Acordul rămîne în vigoare atîta timp cît România este parte a Tratatului cu privire la neproliferarea armelor nucleare (v.). **1973.** *ACORDUL PRIVIND ÎNCETAREA RĂZBOIULUI ȘI RESTABILIREA PĂCII ÎN VIETNAM*, semnat la 27 ian., la Paris, conține principiile pe baza cărora se fundamentează stabilirea păcii în Vietnam: respectul independenței, suveranității, unității și integrității teritoriale a Vietnamului, așa cum se prevedea în Acordurile de la Geneva cu privire la Vietnam din 1954 (v.); respectarea dreptului la autodeterminare al populației sud-vietnameze, prevăzîndu-se măsuri concrete în vederea reconcilierii și înțelegerii naționale; reunificarea treptată a Vietnamului pe cale pașnică, pe bază de discuții și acorduri între nord și sud. Prin alte prevederi ale sale — respectarea drepturilor naționale fundamentale ale popoarelor kampuchian și laoțian —, Acordul a contribuit la edificarea păcii în întreaga Indochină. Împreună cu textele Acordului s-au mai semnat cinci protocoale adiționale. Primul dintre ele se referă la deminarea apelor teritoriale, a porturilor și canalelor R.D. Vietnam, cu începere de la 28 ian. 1973, sub responsabilitatea S.U.A. și cu asistența tehnică a R.D. Vietnam. Un alt protocol conținea un calendar privind punerea în libertate a prizonierilor, atît militari cît și civili precum și a tuturor persoanelor

capturate și deținute în perioada conflictului. Protocolul referitor la Comisia internațională de control și supraveghere privește componența comisiei formată din 1 160 de persoane (aparținînd următoarelor state: Polonia, Canada, Ungaria, Indonezia), atribuțiile, organizarea și raporturile ei cu părțile semnatare ale Acordului. Un alt protocol se referă la Comisia militară cvadripartită creată prin dispozițiile acordului de pace. Protocolul privind aplicarea încetării focului prevede ca, imediat după intrarea în vigoare, forțele terestre, maritime și aeriene aflate în Vietnamul de Sud să rămînă pe locurile lor și orice act de ostilitate să fie evitat. **1976.** *ACORDUL DE LA KINGSTON* (Jamaica) privind reforma sistemului valutar internațional, realizat în ian. în cadrul unei reuniuni a Comitetului Interimar (F.M.I.), a hotărît renunțarea la prețul oficial al aurului și lichidarea treptată a stocului de aur aflat la dispoziția F.M.I.; începînd cu vara anului 1976, F.M.I. a trecut la vînzarea unei șesimi din stocul de aur aflat la dispoziția sa, pentru formarea Fondului fiduciar (v.); modificarea cotelor de participare a țărilor membre la F.M.I. și sporirea capacității de împrumut a fondului, în special pentru necesitățile țărilor în curs de dezvoltare.

ACORDUL GENERAL PENTRU TARIFE ȘI COMERȚ (G.A.T.T.), tratat multilateral interguvernamental, încheiat la 30 oct. 1947 la Geneva de către reprezentanții a 23 state și intrat în vigoare la 1 ian. 1948. Textul Acordului a fost modificat și completat de mai multe ori; în 1965 a fost adăugat un nou capitol intitulat „Comerț și dezvoltare", menit să vină în întîmpinarea cerințelor țărilor în curs de dezvoltare. **G.A.T.T.** a devenit un organism instituționalizat avînd ca obiectiv principal organizarea de negocieri în scopul reducerii treptate a taxelor vamale, a înlăturării restricțiilor cantitative și a celorlalte obstacole netarifare în vederea liberalizării schimburilor comerciale. **G.A.T.T.** acționează potrivit următoarelor principii fundamentale: acordarea reciprocă a clauzei națiunii celei mai favorizate (v.); interzicerea aplicării la import a restricțiilor cantitative, protejarea industriilor naționale efectuîndu-se numai prin intermediul tarifului vamal; folosirea consultărilor între părțile contractante ca o metodă de evitare a prejudicierii intereselor țărilor; luarea deciziilor prin consens (fiecare țară dispune de cîte un vot). Structura: *Sesiunea anuală* a părților contractante; *Consiliul reprezentanților* (îndrumă activitatea organelor subsidiare între sesiuni, formulează propuneri și recomandări asupra problemelor dezbătute de sesiunea Părților contractante etc.); *Comitetele* și *grupele de lucru* specializate pe probleme; *Secretariatul.* În cadrul rundelor de tratative (conferințe tarifare) se negociază concesiile pe care părțile urmează să și le acorde reciproc (reduceri directe de taxe vamale la anumite produse sau grupe de produse, micșorarea diferențelor dintre taxele vamale generale și cele preferențiale, consolidarea — înghețarea taxelor vamale). Concesiile se acordă reciproc și ele au valoare egală; aplicarea clauzei națiunii celei mai favorizate face ca de rezultatele negocierilor să beneficieze, în principiu, și celelalte părți contractante. Pentru sprijinirea exporturilor țărilor în curs de dezvoltare, **G.A.T.T.,** împreună cu U.N.C.T.A.D. (v.) a creat la Geneva, în mai 1964, Centrul comun pentru comerț internațional. Pînă în prezent au avut loc șase runde de negocieri: Geneva, 1947; Annecy—Franța, 1949; Torquay—Anglia, 1950—1951; Geneva, 1956, 1960—1961 (Runda Dillon) și Geneva, 1966—1967 (Runda Kennedy). Ultima rundă de negocieri comerciale sub egida **G.A.T.T.**, numită runda Tokio, a demarat în 1973, avînd ca obiective atît reducerea barierelor tarifare cît și a celor netarifare; negocierile, deosebit de complexe, urmau să fie finalizate la sfîrșitul anului 1978.

România a participat la activitatea **G.A.T.T.**, din 1957, în calitate de observator, iar în oct. 1971 a devenit parte contractantă cu drepturi depline. În urma aderării, România şi-a consolidat clauza naţiunii celei mai favorizate în relaţiile cu ţările membre, a obţinut concesii tarifare realizate în cadrul Rundei Kennedy, precum şi unele liberalizări la produse existente în nomenclatorul de export.

ACORDUL INTERNAŢIONAL AL COSITORULUI, înţelegere interguvernamentală între principalele ţări producătoare şi consumatoare de cositor, încheiată în 1956 pentru o perioadă de 5 ani, cu drept de prelungire. Pînă în prezent au fost încheiate patru acorduri: 1956—1961, 1961—1966, 1966—1971, 1971—1976. Forul suprem al Acordului este *Consiliul internaţional al cositorului*, compus din reprezentanţii tuturor ţărilor membre. Între obiectivele **A.i.c.** se înscrie asigurarea pe termen lung a unui echilibru între cererea şi oferta de cositor pentru evitarea fluctuaţiilor excesive de preţuri, precum şi pentru promovarea colaborării dintre ţările producătoare şi cele consumatoare în rezolvarea problemelor legate de comercializarea acestui produs. **Acordul** acţionează asupra pieţei cositorului prin mecanismele economice specifice acordurilor internaţionale pe produse. Al cincilea **Acord,** intrat în vigoare la 1 iul. 1976, conţine unele prevederi noi, menite să contribuie într-o măsură mai mare la reglementarea pieţei acestui produs şi, în primul rînd, la diminuarea fluctuaţiei preţurilor. Aderarea României la **A.i.c.**, în oct. 1972, corespunde politicii sale externe de participare activă la cooperarea internaţională, contribuind pe această cale la stabilizarea pieţelor internaţionale ale produselor de bază.

A.C.P., v. **ŢĂRI ÎN CURS DE DEZVOLTARE DIN AFRICA, ZONA CARAIBILOR ŞI PACIFICULUI**

ACREDITANT, stat care numeşte un reprezentant diplomatic într-un stat străin sau pe lîngă o organizaţie internaţională.

ACREDITAR, stat în care este numit un reprezentant diplomatic al altui stat.

ACREDITARE, procedură de numire şi de intrare în funcţiune a şefului unei misiuni diplomatice în străinătate. În practica statelor, **a.** se desfăşoară astfel: se cere mai întîi consimţămîntul statului străin pentru numirea diplomatului (**v.** *agrement*). După primirea consimţămîntului, diplomatul este numit în funcţie de către organul competent, conform normelor constituţionale ale statului acreditant. În statul de reşedinţă, după ce diplomatul ia contact cu ministrul de externe, înmînează scrisorile de acreditare şefului statului, în cadrul unei solemnităţi (în cazul unui diplomat cu rang de ambasador sau de ministru plenipotenţiar). Însărcinatul cu afaceri (**v.**) se acreditează pe lîngă ministrul de externe al statului acreditar (**v.**). Remiterea scrisorilor de acreditare marchează momentul intrării în funcţie a diplomatului ca reprezentant al statului său. Statele pot acredita reprezentanţi diplomatici şi pe lîngă unele organizaţii internaţionale (de ex. O.N.U.). Conform Constituţiei R.S. România, **a.** reprezentanţilor diplomatici ai României şi primirea scrisorilor de **a.** ale reprezentanţilor diplomatici ai altor state sînt de competenţa preşedintelui republicii.

ACREDITIV, modalitate de plată utilizată în schimburile comerciale internaţionale, prin care importatorul dă instrucţiuni băncii sale (banca emitentă) de a plăti exportatorului, prin intermediul unei bănci corespondente, contravaloarea mărfurilor şi a serviciilor furnizate de către acesta. **A.** permite dezvoltarea unor relaţii

sigure și operative între parteneri. Cea mai frecventă modalitate de plată uzitată în practica comercială internațională o reprezintă ~ *documentar;* în acest caz plata efectuîndu-se de bancă în momentul prezentării, de către exportator, a setului de documente care certifică expedierea mărfii și respectarea termenilor contractuali. ~ *revocabil* poate fi modificat sau anulat din ordinul importatorului în cursul termenului de valabilitate, spre deosebire de ~ *irevocabil* care nu poate fi modificat sau anulat decît cu acordul ambilor parteneri. ~ *irevocabil confirmat* este deschis de banca intermediară la cererea băncii emitente (ordonatoare); banca intermediară confirmă beneficiarului deschiderea **a.** și se obligă, în același timp, să plătească documentele acestuia. ~ *irevocabil neconfirmat* nu dă naștere unor obligații de plată din partea băncii intermediare, aceasta putînd aviza beneficiarul asupra deschiderii **a.**, dar angajamentul de plată rămîne în sarcina băncii emitente. După modul de utilizare și deschidere există următoarele tipuri de **a.**: folosite în întregime sau parțial; pentru livrări succesive; transferabile de la un beneficiar la altul sau de la o bancă la alta; revolving (se reînnoiește automat); folosite în derularea contractelor de valoare ridicată, cu livrări eșalonate în timp.

ACT, manifestare de voință a unei persoane sau a unui subiect de drept internațional (v.). Cînd are drept scop crearea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice, poartă denumirea de ~ *juridic.* În relațiile internaționale, actele de voință ale subiectelor de drept internațional dau naștere unor raporturi juridice de drept internațional, din ele rezultînd drepturi și obligații pentru părți. Tratatele internaționale, de ex., sînt **a.** de voință a statelor în vederea creării unor raporturi juridice de drept internațional. ~ *adițional,* înțelegere încheiată între două sau mai multe state, prin care se completează, se interpretează sau se modifică prevederile unui acord încheiat anterior sau pe aceeași dată. ~ *a.* poate purta și alte denumiri: protocol adițional, acord adițional, convenție adițională etc. ~ *constitutiv al organizațiilor internaționale,* tratat multilateral prin care se înființează organizații internaționale și care stabilește, în general, scopurile, principiile, modul de organizare și funcționare ale organizației, calitatea de membru, organele, competența și atribuțiile acestora și avînd uneori denumiri specifice — cartă, statut, constituție. ~ *de război,* măsură, acțiune cu caracter militar întreprinsă prin încălcarea legalității internaționale de un stat împotriva altui stat, cu care nu se află în război. ~ *de stat, teoria ~ de stat,* teorie potrivit căreia persoanele care au acționat în calitate oficială, ca organe ale unui stat, nu pot fi trase la răspundere de către un alt stat pentru actele pe care le-au comis, chiar dacă acestea constituie încălcări grave ale dreptului internațional, întrucît ele au acționat din ordinul sau cu aprobarea statului al căror cetățeni sînt și deci au dus la îndeplinire un ~ *de s.* Această teorie este contrară normelor și principiilor dreptului internațional, conform cărora persoanele fizice, care acționează în calitate de organe ale statului și săvîrșesc infracțiuni internaționale, răspund din punct de vedere penal. Acceptarea ~ *de s.* ar duce la nepedepsirea celor ce comit crime de drept internațional. Cu ocazia judecării principalilor criminali de război de către tribunalele militare internaționale de la Nürnberg și Tokio, apărarea a încercat să susțină *teoria ~ de s.* Tribunalul militar internațional de la Nürnberg, întemeindu-se pe prevederile art. 7 și 8 din Statut, potrivit cărora situația oficială a acuzaților, fie ca șefi de state, fie ca înalți funcționari, ori ca persoane ce au acționat în conformitate cu instrucțiunile guvernului lor, nu poate constitui o

scuză absolutorie pentru acuzaţi, a respins *teoria ~ de s.* invocată de apărători. În mod analog s-a pronunţat şi Tribunalul militar internaţional de la Tokio. *~ diplomatic*, document care consemnează o anumită atitudine, un acord între două sau mai multe state, o hotărîre într-o anumită problemă, măsuri care trebuie întreprinse etc. precum şi cele care privesc corespondenţa diplomatică, privilegiile diplomatice etc. *~ final*, document cu caracter general care se adoptă la sfîrşitul unei conferinţe internaţionale. Consemnează, de regulă, istoricul convocării conferinţei, statele participante, modul în care a fost organizată conferinţa, persoanele care au ocupat diferite funcţii de conducere în organismele conferinţei, modul de desfăşurare a lucrărilor, denumirea documentelor adoptate de conferinţă, supunerea lor spre semnare la sfîrşitul conferinţei sau după terminarea acesteia. De regulă, *~ f.* este semnat de şefii delegaţiilor statelor participante la conferinţă. În ultimii ani, în cadrul unor conferinţe internaţionale, au fost adoptate *~ f.* care includ nu numai elementele de fapt privind desfăşurarea conferinţei, ci şi hotărîrile de fond ale acesteia, într-un ansamblu închegat. Astfel, Actul final al primei Conferinţe pentru comerţ şi dezvoltare de la Geneva din 1964 a inclus ansamblul principiilor şi recomandărilor adoptate de Conferinţă. Ca document de acest gen, *~ f.* al Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa (1972—1975) (v.) prezintă o deosebită semnificaţie, fiind semnat de înalţii reprezentanţi ai statelor participante. Din partea României *~ f.* al Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa a fost semnat de preşedintele Nicolae Ceauşescu. *~ ilicit*, acţiunea sau inacţiunea prin care sînt violate una sau mai multe norme de drept internaţional. (v. *delict internaţional.*) Săvîrşirea unui *~ i.* antrenează, după caz, răspunderea materială, penală, politică sau morală a autorului ei. Pentru ca acţiunea (*delictum in committendo*) sau inacţiunea (*delictum in omittendo*) să constituie un *~ i.* în sensul dreptului internaţional, care să angajeze răspunderea autorului ei, sînt necesare mai multe condiţii: a) să existe o încălcare cu intenţie sau din culpă a unei norme de drept internaţional convenţionale ori cutumiare (de ex., dezlănţuirea unui război de agresiune, comiterea unor acte de genocid, violarea legilor şi obiceiurilor războiului etc.); b) *~ i.* să fie imputabil statului sau organelor sale, ori persoanelor particulare care au comis crime internaţionale; c) prin *~ i.* comis să se fi produs un prejudiciu moral sau material statului ori persoanelor lezate; d) să existe un raport de cauzalitate între *~ i.* şi prejudiciul (rezultatul) produs. Pot fi subiecte ale unui *~ i.* statele şi persoanele oficiale care comit astfel de fapte în calitate de organe ale statului, organizaţiile internaţionale şi funcţionarii acestora, precum şi persoanele particulare care comit crime internaţionale (de ex. cei ce comit acte de terorism internaţional (v.), piraterie (v.), trafic de stupefiante (v.) etc). *~ inamical*, faptă care, fără a fi contrară unor norme de drept, este îndreptată împotriva intereselor sau poziţiilor altui stat. *~ i.* nu implică în mod necesar încălcarea unei norme de drept internaţional, dar orice a. ilicit, săvîrşit în detrimentul altui stat, este un *~ i.* faţă de acest stat. *~ original*, document autentic al unui acord, tratat, convenţie etc., generator de drepturi şi obligaţii pentru părţile respective, purtînd semnăturile reprezentanţilor împuterniciţi ai statelor şi uneori sigiliile acestora. Poate fi întocmit într-un singur exemplar sau în mai multe exemplare, avînd aceeaşi valabilitate. De pe *~ o.* pot fi făcute copii în maniera stabilită de părţi. Tratatele şi convenţiile internaţionale se înregistrează la secretariatul O.N.U. care trimite copii certificate tuturor statelor sau numai celor interesate. Nici o parte

la un tratat care nu a fost înregistrat astfel nu va putea invoca acel tratat în faţa vreunui organ al Naţiunilor Unite. De asemenea, statul depozitar remite statelor părţi copii certificate conforme de pe originalul depozitat. ~ *ostil* **1.** Acţiune întreprinsă, în timp de pace, de organele unui stat şi care exprimă o atitudine duşmănoasă faţă de alt stat. ~ *o.* poate să vizeze fie teritoriul statului străin, fie cetăţenii sau bunurile acestuia. Statul lezat poate recurge la acţiuni diplomatice (notă de protest, suspendarea relaţiilor diplomatice) sau la măsuri de represalii (v.), care nu implică folosirea forţei sau de retorsiune (v.). De asemenea, statul lezat are dreptul să ceară repararea daunelor cauzate de ~ *o.* Dacă ~ *o.* prezintă caracterul unei agresiuni armate, statul victimă are dreptul să ia măsuri de autoapărare (v.). **2.** Rezistenţa opusă de o navă comercială neutră, în timp de conflict armat, la vizita pe care i-o solicită o navă militară. În această împrejurare, nava care opune rezistenţă la vizită poate fi tratată ca o navă inamică, fiind susceptibilă a fi sechestrată sau, după împrejurări, scufundată. **3.** (În împrejurări determinate) Act de război (v.). ~ *unilateral*, manifestare de voinţă a unui singur subiect de drept internaţional care produce efecte juridice. ~ *u.* este recunoscut ca atare de dreptul internaţional şi produce efecte juridice numai în măsura în care manifestarea de voinţă a subiectului este în concordanţă cu principiile fundamentale ale dreptului internaţional (de ex.: recunoaşterea unui stat sau guvern, formularea de rezerve la tratatele internaţionale, ratificarea, aderarea sau denunţarea unui tratat; stabilirea lăţimii mării teritoriale de către statul riveran, declaraţiile unilaterale ale statelor, declaraţia de neutralitate permanentă, notificările, emiterea de scrisori de acreditare, acordarea dreptului de azil, expulzarea, extrădarea, protestul, trimiterea de parlamentari, declararea unui „oraş deschis" etc.). **1456.** *ACTUL DE LA VASLUI*, încheiat în mart.—mai, prevedea hotărîrea voievodului Petru Aron şi a Adunării ţării de a plăti Porţii otomane — în urma ultimatumului dat de sultanul Mohamed II, la 5 oct. 1455 — o dare anuală de 2 000 galbeni ungureşti pentru a păstra pacea între Imperiul otoman şi Moldova. Textul însuşi al hotărîrii evidenţiază caracterul contractual al raporturilor româno-otomane, în care plata haraciului a însemnat, iniţial, garanţia menţinerii păcii dintre cele două state, fără alte condiţionări. **1651.** *ACTUL DE NAVIGAŢIE*, lege engleză prin care intrarea în Anglia a mărfurilor coloniale era permisă numai dacă transportul acestora se efectua pe vase engleze; transportul mărfurilor provenite din ţările europene şi intrarea acestora în porturile engleze erau permise numai dacă erau efectuate cu vase britanice sau ale ţărilor din care proveneau mărfurile. *A. de n.* a determinat dezvoltarea flotei comerciale engleze, conducînd la supremaţia Marii Britanii asupra mărilor pentru o lungă perioadă. **1835.** *ACTUL* (sau *CONVENŢIA) DE ÎNVOIALĂ ÎNTRE MOLDOVA ŞI MUNTENIA*, încheiat la Iaşi, la 8 iul., se întemeia pe prevederile Regulamentelor organice (v.), expresie a cerinţelor acute ale reglementării raporturilor dintre cele două principate surori, în sensul impus de procesul istoric ireversibil al unificării lor politice şi administrative. Actul reglementa trecerea locuitorilor dintr-un principat în altul, regimul proprietăţilor, negoţul etc. Reînnoit, Actul a stat la baza Convenţiei vamale dintre Moldova şi Muntenia din 1847 (v.). **1857.** *ACTUL DE NAVIGAŢIE*, elaborat la Viena în conformitate cu dispoziţiile Tratatului de pace de la Paris, din 1856 (v.), care prevedeau că membrii Comisiei statelor riverane — Austria, Turcia, Württemberg, Muntenia, Moldova şi Serbia — urmau să elaboreze norme de navigaţie şi poliţie fluvială pe Dunăre pentru tot cursul său navigabil. În

1858, Actul a fost supus spre aprobare Conferinței puterilor semnatare ale Tratatului de pace de la Paris (v.), marile puteri nefiind de acord cu drepturile date prin acest Act țărilor riverane, l-au respins, prilej pentru a desființa, în fapt, Comisia riveranilor (prevăzută de Tratat ca o comisie permanentă a Dunării) în favoarea C.E.D. (v.) care, în temeiul Tratatului, trebuia să aibă un caracter provizoriu. **1865.** *ACT PUBLIC PRIVITOR LA NAVIGAȚIUNEA LA GURILE DUNĂRII*, încheiat la Galați, la 2 nov., între statele semnatare ale Tratatului de pace de la Paris din 1856 (v.). Se compunea din două părți: a) Actul public privitor la navigațiunea la gurile Dunării și b) Regulamentul de navigație și de poliție, aplicabil la Dunărea de Jos. A fost confirmat de către Conferința de la Paris din 1866 (v.). Conform prevederilor sale, C.E.D. (v.) avea sarcina să elaboreze și să facă să se execute diferite lucrări hidrotehnice, să administreze, fără amestecul vreunei puteri, construcțiile și orice alte lucrări efectuate de ea, să elaboreze regulamente de navigație și de poliție fluvială și să vegheze la aplicarea și respectarea lor, să stabilească și să perceapă taxe pentru acoperirea cheltuielilor prilejuite de lucrările efectuate pe porțiunea Dunării între Isaccea și Marea Neagră. Navigația comercială pe Dunăre era liberă, accesul vaselor de război — indiferent de pavilion — era interzis la gurile Dunării, cu excepțiile prevăzute la art. 19 ale Tratatului de la Paris. Cu prilejul încheierii Actului, mandatul C.E.D. a fost prelungit pînă în 1871. **1923.** *ACTUL FINAL AL CONFERINȚEI DE LA LAUSANNE*, semnat la 24 iul. de participanții la Conferința de la Lausanne (v.), face parte integrantă din Tratatul de pace încheiat între Puterile aliate și Turcia, document care a înlocuit tratatul de la Sèvres (v.), din 10 aug. 1920. Textul enumeră documentele semnate în cadrul Conferinței. **1928.** *ACTUL GENERAL PENTRU REZOLVAREA PAȘNICĂ A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE*, adoptat de Adunarea Societății Națiunilor, la 26 sept. 1927, stabilește modul de funcționare a concilierii, arbitrajului și căii judiciare internaționale ca mijloace de reglementare pașnică a diferendelor dintre state. Actul pornește de la distincția între diferendele cu caracter juridic — supuse jurisdicției C.P.J.I. — și celelalte diferende, supuse concilierii, iar dacă astfel nu puteau fi rezolvate, supuse arbitrajului. La actul general — care a fost conceput ca un corolar al Pactului Briand-Kellogg (v.) — au devenit părți un număr restrîns de state; la forma revizuită a acestui act, din 1949, au devenit părți numai 6 țări: Belgia, Danemarca, Luxemburg, Norvegia, Suedia, Volta Superioară. **1929.** *ACT DE CONCILIERE, DE ARBITRAJ ȘI DE REGLEMENTARE JUDICIARĂ ÎNTRE STATELE MICII ÎNȚELEGERI*, semnat la Belgrad, la 21 mai de România, Iugoslavia și Cehoslovacia, punea în vigoare recomandarea Adunării Societății Națiunilor din 26 sept. 1928 privind încheierea unor convenții de reglementare pașnică a diferendelor cuprinzînd clauze referitoare la rezolvarea pe cale judiciară, arbitrală sau prin conciliere a litigiilor dintre cele trei state. Pentru a contracara planurile expansioniste ale Germaniei în Europa Centrală, statele Micii Înțelegeri (v.) au hotărît să propună Ungariei și Austriei un plan de colaborare economică. Germania și Italia au fost profund nemulțumite de propunerea Micii Înțelegeri și au acționat concomitent la Viena și la Budapesta pentru a învenina cît mai mult relațiile dintre cele cinci state. În aceste împrejurări, la Conferința Micii Înțelegeri de la Belgrad (20—22 mai 1929) cele trei state au dat o replică hotărîtă tuturor acestor acțiuni, semnîndu-se, concomitent cu protocoalele de prelungire a aliațelor pe cinci ani, și *Actul de conciliere, de arbitraj și de reglemen-*

tare judiciară, care consolida în mod vădit alianţa dintre ele. **1930.** *ACTUL FINAL AL CONFERINŢEI DE LA HAGA*, semnat la 20 ian. de reprezentanţii Germaniei, Belgiei, Franţei, Marii Britanii, Italiei şi Japoniei în vederea reglementării unor chestiuni izvorînd din război cu privire la: a) deschiderea unor negocieri oficiale referitoare la cererea formulată de cancelarul Reichului în problema evacuării anticipate a Renaniei; b) necesitatea reglementării complete şi definitive a problemei reparaţiunilor; c) constituirea unei comisii de anchetă şi conciliere ale cărei compunere, funcţionare, obiect şi durată trebuiau supuse negocierii între guverne. România a aderat la acest Act la 4 iun. 1930. **1945.** *ACTUL DE LA CHAPULTEPEC*, elaborat, la 6 mart., la cea de-a patra Conferinţă extraordinară consultativă interamericană de la Ciudad de Mexico, din 21 febr.—9 mart. 1945 (v. *Conferinţele panamericane*), pentru a adapta relaţiile interamericane la noile condiţii ale situaţiei create la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial. Actul reafirmă în prima parte principiile adoptate de-a lungul anilor de conferinţele interamericane; în cea de-a doua parte conţine o declaraţie asupra securităţii colective pentru perioada de război (orice atac contra integrităţii teritoriale, suveranităţii şi independenţei politice a unui stat semnatar al Actului este considerat ca un act de agresiune contra tuturor statelor semnatare; violarea frontierelor stabilite prin tratate este considerată un act de agresiune; orice ameninţare sau act de agresiune întreprinse în timpul războiului în curs era considerat o sabotare a eforturilor de război ale Naţiunilor Unite şi justifica măsuri de represalii, inclusiv folosirea forţei armate); cea de-a treia parte vizează perioada postbelică şi se referă la necesitatea încheierii unui acord multilateral, menit a preveni şi a reprima actele de agresiune sau ameninţare cu agresiunea; ultima parte învederează compatibilitatea organismului regional cu principiile şi scopurile O.N.U. Actul a creat un sistem interamerican de securitate. **1964.** *ACTUL DE LA WASHINGTON*, adoptat de Conferinţa interamericană extraordinară între 16—18 dec., prevede un ansamblu de reforme ale structurii şi organizării O.S.A. (v.), precum şi revizuirea procedurilor de admitere a noilor state în organizaţie. Intrarea în această organizaţie este condiţionată, odată cu adoptarea acestui act, de: semnarea, de către statul solicitant, a Cartei organizaţiei şi angajamentul acestuia de a respecta obligaţiile ce-i revin în calitate de membru; votul a 2/3 din membrii Consiliului Permanent pentru a recomanda Adunării Generale noul membru şi care, la rîndul său, tot cu votul a 2/3 din membri urma să aprobe intrarea acestuia în organizaţie, dacă statul care solicita intrarea în organizaţie avea o parte din teritoriu în litigiu cu o ţară extracontinentală, anterior datei de 18 dec. 1964, cererea nu putea fi luată în consideraţie pînă la rezolvarea litigiului. **1965.** *ACTUL ECONOMIC ŞI SOCIAL DE LA RIO DE JANEIRO*, adoptat la cea de-a doua Conferinţă interamericană extraordinară, ţinută între 17—30 nov., materializează consensul participanţilor asupra problemei reformei structurii şi organizării O.S.A. (v.), care a constituit obiectul Conferinţei, afirmă voinţa unanimă a participanţilor de a consolida mijloacele de reglementare paşnică a litigiilor internaţionale. **1975.** *ACTUL FINAL AL CONFERINŢEI PENTRU SECURITATE ŞI COOPERARE ÎN EUROPA*, elaborat de-a lungul unei conferinţe care a durat, împreună cu etapa pregătitoare, aproape trei ani (v. *Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa*). A fost semnat la 1 aug. la Helsinki, de înalţii reprezentanţi ai celor 35 de state participante (33 din Europa, S.U.A. şi Canada). Din partea României Actul a fost semnat de preşedintele Nicolae Ceauşescu. Cuprinde: o *introducere* (care enunţă etapele con-

ferinței, statele participante, contribuțiile secretarului general al Națiunilor Unite, C.E.E./O.N.U., U.N.E.S.C.O. și ale unor state participante, motivările politice care au determinat statele participante să adopte hotărîrile respective și afirmă voința lor politică de a se da deplin efect rezultatelor Conferinței); *dispoziții* pe capitole și secții, cu titluri, subtitluri — fiecare problemă distinctă în care Conferința a luat hotărîri fiind tratată ca atare, cu un mic preambul și dispozitiv — precum și o *încheiere*. Actul final cuprinde: a) principiile menite să guverneze relațiile dintre statele participante, care constituie principii ale dreptului internațional, cristalizate în reguli ce precizează drepturi și obligații ale acestor state; b) măsuri și angajamente care concretizează unele din aceste principii prevăzînd conduita corespunzătoare a statelor participante; c) angajamente asumate de aceste state în domeniile politic, militar, economic, cultural și umanitar, al umărilor Conferinței, pentru rezolvarea unor probleme concrete privind întărirea securității, dezvoltarea cooperării și continuarea eforturilor în aceste domenii, în conformitate cu principiile menționate. Astfel, Actul final consacră și dezvoltă următoarele principii: egalitatea suverană, respectarea drepturilor inerente suveranității; nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța; inviolabilitatea frontierelor; integritatea teritorială a statelor; reglementarea pașnică a diferendelor; neintervenția în afacerile interne; respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale; egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul popoarelor de a dispune de ele însele; cooperarea între state; îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate conform dreptului internațional. Actul final cuprinde, de asemenea, măsurile adoptate de Conferință pentru a face efectiv principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța, care la origine are o propunere românească în acest sens. și principiul reglementării pașnice a diferendelor, precum și angajamente privind dezvoltarea colaborării economice, a schimburilor comerciale, a cooperării industriale, tehnico-științifice, în domeniul mediului înconjurător și în alte domenii, angajamente privind colaborarea și promovarea înțelegerii în Mediterana, angajamente privind rezolvarea problemelor umanitare, dezvoltarea colaborării și schimburilor în domeniile culturii, educației și informației, angajamente privind modalitățile de continuare a eforturilor multilaterale pentru întărirea securității și dezvoltarea cooperării în Europa. Actul final reprezintă astfel un document politico-juridic de importanță fundamentală pentru promovarea unor noi relații între state pe continent, pentru continuarea eforturilor multilaterale în direcția edificării securității și dezvoltării cooperării în Europa. România a participat deosebit de activ la elaborarea prevederilor Actului final, aducînd importante și constructive contribuții la precizarea și detalierea principiilor relațiilor dintre statele participante, cît și la formularea unor prevederi cît mai clare și mai angajante.

A.C.T.C., v. **AGENȚIA CENTRALĂ TELEGRAFICĂ COREEANĂ.**

ACTIV, totalitatea mijloacelor economice de care dispune o persoană fizică sau juridică la un moment dat. **A.** este cuprins valoric în partea stîngă („activ") a bilanțului și se compune din ansamblul bunurilor mobiliare (bani în numerar, stocuri, creanțe etc.), imobiliare (clădiri, terenuri, echipamente etc.), precum și din titluri de valoare sau care țin de domeniul dreptului industrial (brevete, licențe etc.). *~ de rezervă*, mijloc de plată internațional recunoscut, ținut, sub formă de rezervă, de oficialitățile monetare ale statelor, pentru finanțarea deficitelor plăților curente, pentru importuri în cazuri de forță majoră sau pentru efectuarea altor plăți externe

urgente. Principalul ~ *de r.* este constituit din aur și valute convertibile; în prezent se folosesc și D.S.T. (v.). Uneori, noțiunea de ~ *de r.* cuprinde și unele materii prime de maximă importanță, cum ar fi cerealele, petrolul, metalele neferoase etc., care, în condiții de disponibilitate, pot fi vîndute, oricînd și rapid, pe piața internațională și, în consecință, schimbate contra altor mărfuri.

ACȚIUNE (în limbaj diplomatic și juridic), ceea ce a făcut, ceea ce va face un stat, o organizație internațională; desfășurarea unei activități pentru atingerea unui țel. ~ *colectivă (concertată)*, măsură întreprinsă de mai multe state în vederea atingerii unui obiectiv politic stabilit de ele în comun. Dacă în trecut ~ *c.* îmbrăca adesea caracterul unei intervenții a unor mari puteri, menită să restabilească „echilibrul de forță" sau să smulgă unui stat mai slab anumite concesii, dreptul internațional contemporan îngăduie numai ~ *c.* care promovează securitatea și cooperarea internațională, în conformitate cu regulile unanim admise ale dreptului internațional. Astfel de acțiuni pot să urmărească soluționarea pașnică a unor diferende, autoapărarea colectivă (v.) etc. Alte ~ *c.*, ca expresie a colaborării politice a statelor și în strictă conformitate cu dreptul internațional contemporan, pot fi întreprinse de acestea prin organizații internaționale, cum ar fi cele cu caracter regional. ~ *coercitivă*, măsură care urmărește să constrîngă subiectele unui raport juridic să se conformeze voinței celui ce o exercită. Carta O.N.U. interzice folosirea forței sau a amenințării cu forța în relațiile internaționale, obligînd statele să recurgă numai la mijloace pașnice pentru rezolvarea diferendelor dintre ele. Potrivit dispozițiilor Cartei O.N.U., numai Consiliul de Securitate este împuternicit ca, acționînd în conformitate cu scopurile și principiile Cartei, să recurgă la nevoie la ~ *c.* față de statele care prin actele lor pun în pericol pacea și securitatea internațională. Carta recunoaște statelor dreptul la autoapărare pentru a respinge un act de agresiune armată, însă numai pînă cînd Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale. Măsurile luate de statele membre în autoapărare trebuie să fie aduse imediat la cunoștința Consiliului de Securitate și ele nu vor afecta cu nimic puterea și îndatorirea acestuia de a întreprinde oricînd acțiunile pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale (art. 51). De asemenea, este licită recurgerea la forță din partea popoarelor coloniale pentru cucerirea independenței naționale și realizarea dreptului lor de a decide singure asupra destinelor proprii. ~ *diplomatică*, măsură întreprinsă oficial de unul sau mai multe guverne pe lîngă un alt guvern pentru a expune puncte de vedere asupra unei probleme, pentru a prezenta o cerere sau pentru a obține de la acel guvern anumite decizii.

ADA-KALEH, fostă insulă pe Dunăre, situată în aval de Orșova. Datorită poziției sale strategice, a fost folosită de otomani în incursiunile lor în centrul Europei. Primele fortificații pentru oprirea atacurilor otomane au fost făcute de Iancu de Hunedoara. După victoria turcilor asupra maghiarilor (Mohács, 29 aug. 1526), insula intră în stăpînirea Imperiului otoman, apoi, prin pacea de la Passarowitz, 21 iul. 1718, trece în stăpînirea Austriei pînă la 18 sept. 1739 cînd, în urma Tratatului de la Belgrad (v.), insula revine Imperiului otoman în a cărui stăpînire a stat pînă la încheierea Tratatului de la Berlin, 13 iul. 1878 (v.), cînd intră în stăpînirea Imperiului Austro-Ungar. La sfîrșitul primului război mondial, datorită unei omisiuni, insula nu a fost cuprinsă în reglementările de pace. Consiliul Suprem al Puterilor Aliate, prin decizia din 28 iul. 1919, a atribuit această insulă

Românici. Reglementarea definitivă a problemei acestei insule s-a făcut prin Tratatul de pace dintre Puterile Aliate și Turcia (Lausanne, 24 iul. 1923), care fixa granițele Turciei. Insula a fost acoperită de ape în 1969, cu prilejul construirii barajului de la Porțile de Fier.

ADDENDA, cuvînt latin cu sensul de: „adaos", „completare". În practica conferințelor internaționale poartă această denumire documentele emise ulterior, în completarea unui alt document avînd același număr de ordine ca și documentul pe care îl completează.

ADDERANGRIFF, *Planul* ~, v. **SEELÖWE,** *Planul* ~.

ADEN NEWS AGENCY, agenție națională de presă din Republica Democratică Populară a Yemenului, cu sediul la Aden.

ADERARE, act prin care un stat își exprimă consimțămîntul de a deveni parte la un tratat internațional la încheierea căruia nu a participat. **A.** la un tratat bilateral nu poate avea loc decît cu acordul ambelor părți contractante. **A.** la un tratat multilateral poate avea loc în cazul în care tratatul conține prevederi privind **a.** altor state (tratate deschise). **A.** se efectuează prin remiterea unui instrument de **a.** către statul depozitar al tratatului sau către organul desemnat în acest scop în tratat. De regulă, pentru tratatele încheiate sub egida O.N.U., instrumentul de **a.** se transmite secretarului general al acestei organizații.

AD-HOC, locuțiune latină cu sensul „pentru acest (scop)" În dreptul internațional public se folosește pentru a caracteriza o instituție creată în vederea îndeplinirii unei sarcini speciale și, în general, temporare. Astfel, un arbitraj poate fi constituit **a.-h.**, un stat poate desemna un judecător **a.-h.** înaintea C.I.J. Adunarea Generală a O.N.U. poate constitui un Comitet **a.-h.** pentru a examina o anumită problemă.

A.D.I., v. **AGENȚIA PENTRU DEZVOLTARE INTERNAȚIONALĂ.**

AD-INTERIM, locuțiune latină cu sensul: „provizoriu". În D.I.P. se folosește pentru a se preciza că o anumită funcție este îndeplinită în mod temporar de o altă persoană decît titularul. Astfel, în lipsa șefului unei misiuni diplomatice, funcția acestuia este îndeplinită **a.-i.** de un agent în subordine.

A.D.I.R.I., v. **ASOCIAȚIA DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE DIN R.S. ROMÂNIA.**

ADJUDECARE 1. Acțiune prin care proprietatea unui bun este atribuită persoanei fizice sau juridice care oferă prețul cel mai mare dintre toți participanții la o licitație (v.). **2.** Decizia prin care se acceptă oferta cea mai avantajoasă în cadrul licitațiilor în vederea încheierii unui contract pentru livrări de utilaje, linii tehnologice etc. sau pentru executarea de lucrări de construcții. **A.** reprezintă baza juridică a contractelor de vînzare-cumpărare, încheiate în urma licitațiilor. Importurile realizate de România prin licitații sînt hotărîte în baza Decretului nr. 152/1974 de către o comisie de **a.**, coordonată de Ministerul Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale.

ADMINISTRAȚIA O.N.U. PENTRU AJUTORARE ȘI RECONSTRUCȚIE (U.N.R.R.A.), constituită la 9 nov. 1943 și activînd pînă la 31 mart. 1949, a fost prima agenție înființată pentru ajutorarea populației din Europa și Extremul Orient, cuprinzînd un mare număr de refugiați (v.), ca urmare a celui de-al doilea război mondial. Obiectivul său a constat în facilitarea refacerii industriei, agriculturii și a structurilor economice ale națiunilor care

au fost afectate mai grav de război. **U.N.R.R.A.** a contribuit prin livrări de alimente, îmbrăcăminte, bunuri și echipament industrial, medicamente la ajutorarea populației din numeroase țări, printre care Albania, Cehoslovacia, Grecia, Italia, Polonia și Iugoslavia. După desființarea **U.N.R.R.A.**, activitatea ei a fost continuată de instituțiile specializate ale O.N.U., de U.N.I.C.E.F. (v.) precum și de Î.C.R. (v.).

ADMINISTRAȚIE (în dreptul internațional), exercitarea temporară de către un stat a puterilor de guvernămînt asupra unui anumit teritoriu, fără dreptul de a dispune de acel teritoriu și fără dreptul de suveranitate. Carta O.N.U. reglementează situația în care membri ai O.N.U. au sau își asumă resposabilitatea de a administra „teritorii ale căror popoare nu au atins încă un grad deplin de autoguvernare" (art. 73), precum și de a stabili regimul internațional de tutelă „pentru administrarea și supravegherea teritoriilor care vor putea fi supuse acestui sistem, fiecare printr-un acord ulterior" (art. 75). Potrivit prevederilor Cartei, puterile administrante au obligația de a dezvolta capacitatea popoarelor respective de a se administra singure, de a favoriza evoluția lor spre independență (art. 73 și 76). Desăvîrșirea procesului decolonizării implică și dispariția noțiunii de **a.** din dreptul internațional, incompatibilă cu dreptul fiecărui popor de a-și decide singur destinele.

ADMITERE (în dreptul internațional) **1.** Totalitatea hotărîrilor și măsurilor prin care un stat este primit într-o organizație internațională sau la tratative inițiate de alte state. **A.** se realizează, de regulă, printr-o decizie a acestei organizații, potrivit procedurii stabilite în acest scop, nefiind suficientă simpla declarație de voință din partea statului respectiv. **2.** Acceptarea a ceea ce este cerut, pretins sau invocat de o persoană (de ex. o instanță internațională poate admite cererile uneia sau alteia din părți, administrarea unei probe cerute de către una din părți etc.). ~ *străinilor*, acceptare, din partea unui stat, cu sau fără condiții, a pătrunderii, staționării sau stabilirii străinilor pe teritoriul său. ~ *s.*, ca și precizarea drepturilor și obligațiilor acestora, este un drept suveran al statului. Statutul străinilor admiși pe teritoriul unui stat este reglementat de dreptul intern al acestuia, uneori ~ *s.* are loc pe baza unor convenții internaționale, fundamentate pe principiul reciprocității.

A.D.N., v. ALLGEMEINER DEUTSCHER NACHRICHTENDIENST.

AD-REFERENDUM, locuțiune latină cu sensul: „cu condiția de a se obține aprobarea superioară". Ca etapă intermediară între redactare și semnare definitivă, un tratat poate fi semnat **a.-r.** Semnarea **a.-r.** are loc mai ales atunci cînd reprezentantul are dreptul să negocieze și este împuternicit de a semna tratatul numai sub rezerva aprobării guvernului său. În acest caz, semnătura reprezentantului are caracterul unei autentificări a textului.

ADUNARE (în dreptul internațional), organ deliberativ al organizațiilor guvernamentale sau neguvernamentale, compus din totalitatea reprezentanților membrilor. Competența **a.** este definită în actul constitutiv al organizației. Uneori, termenul **a.** este însoțit de calificativul „generală" (de ex. Adunarea Generală a O.N.U.). (Pe plan intern), for reprezentativ creat în scopul discutării unor probleme de interes general. **1857.** *ADUNAREA AD-HOC A MOLDOVEI* (1857—1858), constituită în baza hotărîrii Conferinței de la Paris din 1856 (v.), a adoptat, la 7/19 oct. 1857, o rezoluție prin care cerea Unirea sub un principe străin, ales de români sau desemnat de Puterile Garante, respectarea autonomiei Principatelor și neutralitatea lor sub garanția colectivă a

Puterilor Garante. Ulterior, a mai adoptat rezoluții afectînd domeniul relațiilor externe: supunerea străinilor stabiliți în Principate jurisdicției românești, „sloboda întemeiere a legămintelor comerciale ale Principatelor", o nouă reglementare a obligațiilor bănești către Poartă, problema frontierelor țării etc. **1857—1858.** *ADUNAREA AD-HOC A ȚĂRII ROMÂNEȘTI*, constituită în baza hotărîrii Conferinței de la Paris din 1856 (v.), a adoptat la 9/21 oct. 1857 în unanimitate cele patru puncte ale programei naționale prin care se cerea, între altele, în afara Unirii „chezășuirea autonomiei", a drepturilor internaționale ale Principatelor, precum și „neutralitatea teritoriului moldo-român"; programul extern a fost apoi dezvoltat în memorandumul adoptat la 6/19 nov., în care se afirmau dreptul de suveranitate și dreptul de a încheia direct convenții cu alte state, arătîndu-se că Principatele nu făceau parte integrantă din Imperiul otoman, avînd astfel dreptul de reprezentare și se cerea ca, unindu-se, să-și aleagă de preferință *singure* principele străin, prevăzut în programa națională. **1918.** *ADUNAREA CONSTITUANTĂ DE LA CERNĂUȚI*, a avut loc la 27 nov. sub prezidența lui Iancu Flondor, și la care au participat toți foștii deputați români în Parlamentul din Viena, foștii deputați din Dieta provincială a Bucovinei, primarii din comune, intelectualii români, reprezentanți ai naționalităților conlocuitoare. Adunarea a luat, în unanimitate, hotărîrea de a uni Bucovina cu România într-un stat național independent. A ales un consiliu de 50 de membri pentru a conduce în mod provizoriu afacerile Bucovinei. *ADUNAREA DE LA ALBA IULIA*, eveniment istoric memorabil în viața poporului român, prin care, la 1 dec., s-a proclamat Unirea Transilvaniei cu România. A fost convocată la 7/20 nov. de Consiliul Național Român, fiind invitate să participe, prin reprezentanți aleși, toate circumscripțiile electorale de pe teritoriul Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului, instituțiile și societățile ecleziastice, școlare, culturale, economice, reuniunile de meseriași și învățători, femei, organizațiile muncitorești, asociațiile studențești, gărzile naționale. Numărul total al reprezentanților oficiali a fost de 1 128. Pe lîngă reprezentanții aleși au participat și peste 100 000 de țărani, muncitori și intelectuali din toate părțile Transilvaniei. Lucrările Adunării s-au ținut în sala Casinei din Cetate și au fost prezidate de Gheorghe Pop de Băsești, președintele P.N.R., asistat de episcopii Ioan I. Papp (Arad) și Demetriu Radu (Oradea). Punctul culminant al lucrărilor l-a constituit discursul lui V. Goldiș, care, în încheiere, a propus Adunării votarea Unirii Transilvaniei cu România. Unirea a fost votată în unanimitate în mijlocul unei uriașe însuflețiri. Adunarea a mai votat rezoluțiile cu privire la libertatea și egalitatea tuturor naționalităților conlocuitoare, la introducerea sufragiului universal, libertatea presei și a întrunirilor, reforma agrară, drepturile muncitorimii, precum și a modului de conducere a Transilvaniei, pînă la convocarea unei adunări constituante. S-a omagiat, totodată, jertfa celor căzuți pentru unitatea națională, și s-a adus un salut frățesc popoarelor eliberate odată cu poporul român din Transilvania, precum și un salut de mulțumire pentru concursul dat în timpul războiului de Puterile Aliate. Hotărîrile Adunării au fost aduse la cunoștința mulțimilor adunate pe platoul lui Horia de către numeroși oratori care au luat cuvîntul de la 14 tribune, discursurile lor fiind primite cu aplauze furtunoase, ce au marcat aderiunea întregului popor român la actul Unirii. „Unirea Transilvaniei cu România — se arată în Programul P.C.R. — a constituit înfăptuirea firească a năzuinței seculare de unitate a poporului nostru, a visului pentru care au luptat și s-au jertfit nenumă-

rate generații de înaintași, împlinirea unei necesități obiective a însăși dezvoltării istorice".

ADUNAREA GENERALĂ A O.N.U., organ principal al O.N.U., care cuprinde toate statele membre. **A.G.** este învestită cu dreptul de a discuta și a face recomandări asupra oricărei probleme de competența organizației. În atribuțiile sale intră, de asemenea, alegerea membrilor nepermanenți ai Consiliului de Securitate (v.), a membrilor C.E.S. (v.). Împreună cu Consiliul de Securitate alege, prin vot separat, judecătorii pentru C.I.J. (v.). La recomandarea Consiliului de Securitate admite noi membri în O.N.U. și numește pe secretarul general al organizației. Aprobă bugetul și baremul cotizațiilor statelor membre și ascultă rapoartele anuale ale organelor O.N.U. În atribuțiile **A.G.** intră, de asemenea, inițierea de studii și formularea de recomandări în scopul promovării cooperării internaționale în domeniile politic, economic, social, cultural, umanitar, al educației etc., încurajarea dezvoltării progresive a dreptului internațional, precum și recomandarea de măsuri pentru aplanarea pașnică a oricăror situații de natură a dăuna bunăstării generale, relațiilor prietenești dintre națiuni. **A.G.** își desfășoară lucrările în sesiuni ordinare, care au loc anual, începînd din a treia marți a lunii septembrie, în sesiuni extraordinare, convocate ori de cîte ori este nevoie, iar, din 1950, și în sesiuni extraordinare de urgență, care se convoacă într-un interval de 24 de ore. **A.G.** este alcătuită din toate statele membre ale O.N.U., fiecare dispunînd de cîte un vot. În timpul sesiunilor, lucrările **A.G.** sînt conduse de un birou (compus din președintele Adunării, 17 vicepreședinți și președinții comisiilor principale) și se desfășoară în plenară și în comisiile principale, în număr de șapte (Comisia I — pentru problemele politice și de securitate, inclusiv reglementarea armamentelor; Comisia de politică specială; Comisia a II-a — pentru probleme economice și financiare; Comisia a III-a — pentru probleme sociale, umanitare și culturale; Comisia a IV-a — pentru probleme de tutelă, inclusiv teritorii neautonome; Comisia a V-a — pentru probleme administrative și bugetare; Comisia a VI-a — juridică). După necesități, **A.G.** poate înființa organisme permanente subsidiare cu o componență mai restrînsă. Dintre acestea, cele mai importante sînt: Comisia dezarmării (v.), Comitetul special pentru operațiunile de menținere a păcii (v.), Comitetul pentru utilizarea pașnică a spațiului extraatmosferic (v.), Comitetul special împotriva politicii de apartheid (v.), Consiliul Națiunilor Unite pentru Namibia (v.), Comitetul special însărcinat cu studierea situației în ce privește aplicarea Declarației asupra acordării independenței țărilor și popoarelor coloniale (v.), U.N.C.T.A.D. (v.), P.N.U.D. (v.), O.N.U.D.I. (v.), U.N.E.P. (v.), U.N.I.C.E.F. (v.), U.N.H.C.R. (v.), U.N.R.W.A. (v.), A.C.A.B.Q. (v.), Comitetul pentru contribuții, C.D.I. (v.), U N C I T R A L (v.). În concepția României, înfăptuirea cu succes a sarcinilor care stau în fața O.N.U. este nemijlocit legată de îmbunătățirea activității **A.G.**, fapt ce impune creșterea atribuțiilor și a competențelor acesteia. Printre sugestiile formulate de România în acest scop se numără îmbunătățirea modului de adoptare a rezoluțiilor și hotărîrilor, astfel ca acestea să întrunească adeziunea pe cît posibil unanimă a statelor; extinderea practicii ținerii de sesiuni speciale, care să analizeze cu regularitate probleme majore ca: dezarmarea, dezvoltarea, edificarea unei noi ordini internaționale; examinarea pe fond de către **A.G.** a rapoartelor Consiliului de Securitate și dreptul de a formula recomandări pentru Consiliu în urma dezbaterii acestor rapoarte; îmbunătățirea activității consiliilor și organismelor auxiliare ale **A.G.** în sensul dezbaterii temeinice a punctelor de pe ordinea de zi, cu par-

ticiparea directă a tuturor statelor interesate, pentru a se ajunge la consens şi a se putea prezenta concluzii şi soluţii concrete; includerea în Cartă a unor prevederi care să consacre regula consensului şi a normei după care rezoluţiile adoptate prin consens sau unanimitate de voturi să constituie angajamente ferme pentru toate statele membre, precum şi a unor prevederi care să stabilească necesitatea ca atît **A.G.** cît şi Consiliul de Securitate să instituie, în fiecare caz în parte, pentru problemele importante, proceduri, mecanisme sau organisme corespunzătoare, care să urmărească ducerea la îndeplinire a rezoluţiilor adoptate.

AD VALOREM, locuţiune latină cu sensul „după valoare". Sistem de stabilire a taxelor vamale (v.) şi impozitelor sub forma unui procent din valoarea (preţul) mărfurilor. Taxele vamale **a.v.** se calculează ca un procent aplicat la valoarea vamală a mărfurilor importate.

A.E.I.C., v. ASOCIAŢIA EUROPEANĂ DE ISTORIE CONTEMPORANĂ.

A.E.L.S., v. ASOCIAŢIA EUROPEANĂ A LIBERULUI SCHIMB.

AERODROM, teren dotat cu construcţiile şi instalaţiile necesare circulaţiei aeriene (infrastructură aeronautică), afectat, fie şi numai pe timp limitat, decolărilor şi aterizărilor aeronavelor. **A.** dotat cu construcţii şi instalaţii pentru deservirea transportului public aerian de pasageri, mărfuri şi poştă (trafic aerian public) se numeşte *aeroport*. Aeroporturile care deservesc traficul aerian internaţional, întrunind condiţiile cerute de normele internaţionale pentru navigaţia şi circulaţia internaţională, fiind înzestrate şi cu organe vamale, de frontieră şi sanitare se numesc *aeroporturi internaţionale* (*vamale*). Caracteristicile tuturor aeroporturilor desemnate ca aeroporturi internaţionale trebuie să fie publicate de fiecare stat şi transmise O.A.C.I. (v.), care le comunică tuturor celorlalte state membre ale acestei organizaţii. Conducerea activităţii aeronautice pe un **a.** este încredinţată unui comandant. În România deschiderea **a.** civile pentru traficul aerian public, precum şi închiderea lor pentru acest trafic se face prin H.C.M., la propunerea Ministerului Transporturilor şi Telecomunicaţiilor. ~ *flotant*, staţie plutitoare artificială, construită în marea liberă (v.) de un stat sau de un particular. Principiul libertăţii mărilor (v.) implică, pe de o parte, caracterul licit al construirii şi întreţinerii unor ~ *f.*, pe de altă parte, necesitatea ca funcţionarea lor să nu impieteze asupra exercitării de către alte state sau persoane a drepturilor cuprinse în noţiunea libertăţii mărilor.

AERONAVĂ, vehicul aerian cu destinaţii multiple, care se menţine în aer prin plutire sau prin acţiunea aerului asupra unor suprafeţe portante. **A.** poate fi utilizată ca mijloc de transport, de comunicaţie, de explorare, de observaţie şi de luptă. În conformitate cu normele dreptului internaţional, regula fundamentală în problema circulaţiei aeriene este că **a.** sînt supuse exclusiv autorităţii statului al cărui pavilion îl arborează. Circulaţia **a.** în spaţiul aerian de deasupra statelor şi al mării libere este reglementată de Convenţiile de la Geneva din 1958 privind dreptul mării şi de Convenţia privind aviaţia civilă internaţională (v.). ~ *civilă*, aparat de zbor utilizat ca mijloc de transport şi de comunicaţie. Regimul juridic al ~ *c.* este reglementat de convenţiile adoptate la Conferinţa de la Chicago din 1—7 dec. 1944, printre care: Convenţia privind aviaţia civilă internaţională; Acordul privind tranzitul serviciilor aeriene internaţionale; Acordul privind transportul aerian internaţional. Convenţiile existente delimitează obligaţiile statelor privind folosirea ~ *c.* în timp de război şi în timp de pace. În baza Convenţiei de la Chicago, ~ *c.* nu au voie să transporte muniţii sau material de război, în interiorul sau deasupra altui stat,

decît numai cu aprobarea statului respectiv. În caz de război, statele nu sînt obligate să respecte convenţia amintită. ~ *militară*, mijloc de luptă, una din componentele de bază care alcătuiesc forţele armate ale unui stat. ~ *m.* sînt de mai multe categorii: de bombardament; bombardament-strategic; cercetare; legătură; antisubmarine etc. În 1923, o comisie reunită la Haga a elaborat un amplu raport general care cuprindea, în 62 de articole, un adevărat cod cu privire la purtarea războiului aerian. Deşi raportul nu a fost ratificat de ţările participante la lucrările comisiei, totuşi, prevederile lui sînt considerate ca norme cutumiare. Un principiu general formulat în aceste reguli este acela că războiul aerian trebuie supus aceloraşi norme care guvernează războiul terestru sau maritim. La 10 iul. 1977 Conferinţa diplomatică de la Geneva a adoptat Protocolul adiţional la Convenţiile de la Geneva din 12 aug. 1949 relativ la protecţia victimelor conflictelor armate internaţionale prin care se interzice atacarea unei persoane care sare cu paraşuta dintr-un avion avariat. ~ *m.* trebuie să poarte un semn distinctiv pentru naţionalitate şi caracter militar; bombardarea intenţionată a populaţiei civile este contrară dreptului internaţional; obiectivele vizate din aer trebuie să fie numai militare; orice atac contra obiectivelor militare să fie astfel executat, încît populaţia civilă să nu fie bombardată prin neglijenţă; în situaţii determinate, statele pot transforma în ~ *m.* aeronavele civile; ~ *m.* pot fi atacate atît în timpul zborului cît şi la sol; ~ *nemilitare* nu pot fi atacate sau distruse (decît în caz de nesupunere), ci numai constrînse să aterizeze şi capturate. Personalul navigant al ~ *n.* este protejat de legile şi obiceiurile războiului (v.), întocmai ca şi combatanţii din forţele terestre sau maritime. Un aviator care coboară cu paraşuta este considerat inamic. Dacă este înarmat şi nu se predă, poate fi atacat. Trupele aeropurtate pot fi atacate înainte de a ajunge la sol. Regulile dreptului internaţional umanitar referitoare la regimul prizonierilor de război şi la tratamentul răniţilor şi bolnavilor se aplică şi în războiul aerian. ~ *sanitară*, aparat de zbor ce face parte din acea categorie de aviaţie, care, înzestrată cu avioane şi elicoptere special amenajate, este folosită pentru transportul răniţilor, bolnavilor, medicamentelor, a personalului sanitar, precum şi pentru lestarea coletelor cu medicamente, sînge conservat etc. ~ *s.* se bucură de protecţie specială, ele neputînd fi atacate. Pentru recunoaştere sînt obligate să poarte semnul heraldic al Crucii Roşii, Semilunii Roşii sau Leului şi Soarelui Roşii pe fond alb. Conform Convenţiei de la Geneva pentru îmbunătăţirea soartei răniţilor şi bolnavilor din forţele armate în campanie, din 12 aug. 1949, ~ *s.* au voie să survoleze teritoriul părţilor beligerante în baza unui acord în care se specifică înălţimea la care se efectuează zborul, orele şi itinerarele convenite. Ele sînt obligate să se supună somaţiei de aterizare şi controlului, după care pot să-şi continue zborul. În caz de aterizare forţată pe teritoriul unuia din beligeranţi sau pe teritoriul ocupat de aceştia, răniţii şi bolnavii vor fi prizonieri de război. Statul care i-a capturat are obligaţia de a se ocupa de protecţia şi îngrijirea lor. Întrucît Convenţia din 1949 impunea condiţia acordului prealabil între părţile beligerante, aviaţia sanitară nu a putut funcţiona pe cîmpurile de luptă. Menţinînd condiţia acordului prealabil, Protocolul adiţional din 10 iul. 1977 introduce o inovaţie: impune respectarea ~ *s.* din momentul în care au fost recunoscute ca atare. Convenţia amintită prevede anumite obligaţii pentru ţările neutre. Astfel, ele sînt în drept să permită sau să interzică zborul ~ *s.* ale părţilor beligerante, dar numai în condiţii de egalitate. În caz că statele neutre permit zborul ~ *s.*, acestea vor notifica înălţimile, orele şi itinerarele admise de comun

acord cu țările beligerante. În afara datelor consemnate, ~ *s.* nu se bucură de protecția statelor neutre. Bolnavii și răniții debarcați în țările neutre vor trebui îngrijiți și păziți de autoritățile locale, astfel încît ei să nu poată lua parte din nou la operațiile militare. Folosirea fără drept în timp de război și în legătură cu operațiile militare, a emblemei ori a denumirii de Cruce Roșie sau a celor asimilate acesteia în legătură cu ~ *s.* se pedepsește conform jurisdicției fiecărei țări.

AFFIDAVIT, cuvînt latin cu sensul „a afirmat". (În legislația unor state) Declarație scrisă, făcută sub jurămînt, în fața unei autorități sau în altă formă procedurală prevăzută de lege, de către o persoană direct interesată sau un martor asupra unor anumite fapte sau cu privire la autenticitatea unor documente.

AFGHANISTAN (denumirea oficială: *Jomhuriyat Dimucrātiya i Afgānistān = Republica Democrată Afghanistan)*, stat situat în partea central-sudică a Asiei, învecinat cu U.R.S.S., R.P. Chineză, India, Pakistan și Iran. Suprafața: 647 497 kmp. Populația (1975): 19 280 000 loc. Capitala: *Kabul*, 534 350 loc. (1973, cu suburbiile). Limba de stat: afghana (pashtu); limbi oficiale: afghana și dari (farsi sau persana). Moneda: 1 Afghani = 2 Krans = 100 Puls. *Istoric.* Stăpînit în antichitate de perși, greci, parți și sasanizi, teritoriul **A.** este cucerit de arabi (sec. 7), care își impun cultura și religia. Primele mențiuni documentare despre poporul afghan, de limbă indo-iraniană, datează din sec. 10—11. După pustiitoarele invazii mongole din sec. 13—14, **A.** este împărțit în sec. 16—17 între Persia și Imperiul Marilor Moguli. În 1747, în timpul domniei lui Ahman Șah Durrani, se constituie statul afghan independent. Ca urmare a celor două războaie afghano-engleze (1839—1842 și 1878—1880), **A.** este supus de Marea Britanie care își instaurează protectoratul asupra teritoriului țării. În urma celui de-al treilea război anglo-afghan (mai — iun. 1919), Marea Britanie recunoaște independența **A.**, proclamată la 28 febr. 1919, **A.** devenind monarhie. La 17 iul. 1973 monarhia este abolită. La 27 apr. 1978 s-a proclamat Republica Democrată **A.** *Organizarea de stat:* republică prezidențială. Întreține relații diplomatice cu 64 de state (1976) și este membru a 28 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România:* Primul contact oficial între guvernele României și **A.** s-a realizat în oct. 1957, cu prilejul vizitei în **A.** a unei delegații române reprezentînd Ministerul Petrolului și Chimiei. Relațiile diplomatice între cele două țări s-au stabilit la 5 iun. 1958, la nivel de legație, fiind ridicate la 28 ian. 1969 la nivel de ambasadă. Între România și **A.** s-au statornicit raporturi prietenești, cele două țări colaborînd fructuos în cadrul O.N.U. și al altor foruri internaționale. La 25 nov. 1976 între cele două țări a fost semnat la Kabul primul instrument bilateral, un Acord de colaborare culturală și științifică.

A.F.P., v. **AGENCE FRANCE PRESS.**

AFRASEC, v. **ORGANIZAȚIA AFRO-ASIATICĂ DE COOPERARE ECONOMICĂ.**

AFRICA, continent situat între Oc. Atlantic (la V), Marea Mediterană (la N), Oc. Indian și Marea Roșie (la E). Suprafața: 30 319 000 kmp. Populația: 395 266 000 loc. (1975). Africa este unul din leagănele omenirii, în partea orientală a continentului fiind descoperite cele mai vechi urme de *homo sapiens*, datînd de cca 40—50 000 ani. Cu 12 milenii î.e.n., la încheierea epocii pietrei mijlocii, în Africa se pare că s-au format strămoșii boșimanilor, ai hotentoților și ai pigmeilor. În mileniul 4 î.e.n., în delta Nilului apare una din cele mai mari civilizații ale antichității, care a dat naștere regatului faraonilor, ce avea să existe aproape 3 000 de ani exercitînd o

puternică influență asupra multor alte popoare din Africa și din afara continentului. Prin sec. 17 î.e.n., pe Nilul mijlociu, în Nubia, a apărut o altă mare cultură (Kerma) care a întemeiat regatul Cush. Colonizat de egipteni, acesta își asigură independența în sec. 10 î.e.n., dominînd la rîndul său pe egipteni pînă către 660 î.e.n. În partea de N a Africii, locuită din timpuri străvechi de berberi, fenicienii au întemeiat Cartagina (în NV Tunisiei), iar apoi, pe la 630 î.e.n., grecii întemeiază Cirenaica, războaiele dintre aceștia și cartaginezi durînd timp de secole. După distrugerea Cartaginei (146 î.e.n.), Imperiul roman colonizează această parte a Africii, pînă cînd este cucerită de vandali (429—439). Recuperată un secol mai tîrziu de Imperiul roman bizantin (533), Africa de Nord va fi definitiv preluată de arabi, după înverșunate războaie care au ocupat toată cea de-a doua jumătate a sec. 7. Către anul 900, berberii sînt arabizați aproape total, constituindu-se în această parte a Africii regate musulmane, care au persistat pînă în sec. 19, inclusiv în perioada cînd s-au aflat sub Imperiul otoman (din sec. 15). La E de Nil, primele regate africane apar în mileniul 1 î.e.n., iar mai tîrziu, către sec. 1 î.e.n. și la S de Sahara — statele sudaneze. În sec. 8—11 pătrunde și în aceste state islamismul. Primul dintre imperiile medievale a fost Ghana, la V de Sudan, ale cărui origini datează încă din sec. 5 î.e.n., întemeiat de triburile Soninke și care a atins apogeul puterii prin sec. 11, dînd naștere unor înfloritoare civilizații negro-musulmane. Prin sec. 12—13, se ridică Imperiul Mali, în Sudanul de V și central, mai puternic ca Imperiul Ghana, dar cu o durată mai scurtă, format de triburile Mandinke, deosebit de înfloritoare în perioada 1312—1337 și care începe să decadă prin sec. 15. În sec. 14—15 se ridică Imperiul Gao, fondat de triburile Songhai pe Nigerul mijlociu. Aproximativ în aceeași perioadă apare un alt mare imperiu, Kanem-Bornu, în jurul lacului Ciad. Între aceste două imperii, încă de pe la anul 1000, s-au format o serie de state ale triburilor Hana, cele mai importante fiind Kano, Katsina și Zaria, astăzi orașe ale Nigeriei. Pe coasta de V a Africii, prin sec. 13—14 existau un mare număr de regate, printre cele mai de seamă fiind: Yoruba (Nigeria de V), Edo (Nigeria mijlocie de V), Akan (Ghana centrală), Wolof (Sénégal), Benin. Regatele triburilor Yoruba au fost unite mai tîrziu în Imperiul Oyo (1650—1810). Și în restul Africii s-au creat și au dăinuit formațiuni statale. Cînd portughezii au ajuns în Congo, Angola (după 1483) și în Mozambic (după 1505) ei au intrat în contact cu regate bine organizate ale triburilor bantu: pe coasta de V — Kongo, Kakongo, Loango, Ndongo ș.a.; pe cursul fluviilor Zambezi și Limpopo — Imperiul Monomotapa; la NV de Zambezi — imperiile Luba (apogeul în sec. 15—16) și Lunda (sec. 16—17); în NE Zambiei de azi — regatul Cazembe (sec. 18); pe cursul superior al fluviului Zambezi — regatul Lozi (apogeul în sec. 19). În Africa australă, de asemenea, triburile bantu aveau, pe la mijlocul sec. 18, patru mari formațiuni statale bine conturate: Lemba și Venda — în N Transvaalului și S Rhodesiei; Tonga — pe Limpopo inferior și S Mozambicului; Ngoni — pe cîmpia de coastă, care a dat naștere Imperiului Zulu, la începutul sec. 19. Pe coasta de E a Africii este cunoscut, începînd cu sec. 10, orașul Kilwa (în Tanzania de azi), care a înflorit în sec. 13—15. În această parte a Africii migrațiunea popoarelor are o mare amploare, prelungindu-se pînă în sec. 15. Arabii ocupă regiunile de coastă, care sînt anexate la Imperiul Omanului, după mijlocul sec. 17. Pătrunderea europenilor în Africa are loc din 1440, la început în zonele de coastă, de unde inițiază comerțul cu sclavi, puternic intensificat după colonizarea Americilor de către europeni, în special în sec. 17—18, comerț care avea să înceteze abia în 1888. După unele

date, cca 10 milioane de africani au fost debarcați în acest răstimp ca sclavi în America (1/3 în Brazilia, 1/2 în Antile și în N Americii de Sud), nesocotind pe cei îmbarcați și niciodată ajunși (1,5 milioane de oameni). Primii europeni care intră în Africa sînt portughezii, care debarcă în Golful Guineea în a doua jumătate a sec. 15. În 1456 ocupă Capul Verde și apoi Gambia. Între 1502—1508, ei supun teritoriile colonizate de arabi din Zanzibar, Mombasa, Kilwa, Sofala (Mozambic), dar la sfîrșitul secolului trebuie să abandoneze o parte din aceste teritorii datorită puternicelor revolte de aici; cedînd Imperiul Oman (coasta estică pînă la Kilwa), Portugalia reține Mozambicul. În 1576 ei se instalează în Angola. În sec. 17—18 pătrund olandezii, francezii și englezii, care creează factorii și forturi, principalele centre fiind la Elmina (1637—olandezii), în Senegal (1659 — francezii), la Accra (1664 — englezii). După 1652 colonii trimiși de Compania olandeză a Indiilor de Vest (burii) întemeiază o colonie în Africa australă, împingînd spre N pe hotentoți. În urma conflictului anglo-bur, în 1806, Anglia ocupă Capul, după care în această parte a Africii se intensifică dominația albilor asupra negrilor, stimulată de descoperirea zăcămintelor de diamant de la Kimberley și apoi de aur în Transvaal. În 1830, Franța ocupă Algerul, iar în 1844 Assinia și Grand Bassam în Coasta de Fildeș, precum și estuarul Gabonului. În 1861 Anglia ocupă Lagosul, iar în 1874 anexează Coasta de Aur (Ghana), înlăturînd pe olandezi. Afirmarea Germaniei și Italiei ca mari puteri imperialiste, după 1871, le aduce în conflict și în competiție cu puterile imperialiste mai vechi, ceea ce s-a tradus, în special după 1880, într-o aprigă luptă pentru posesiuni coloniale în Africa. Începe perioada controlului și exploatării colonialiste și imperialiste, în urma căreia regatele și formațiunile statale existente își pierd total independența, iar structurile politice tradiționale ale Africii sînt distruse. În 1879 belgienii supun micile state ce existau de-a lungul Congo-ului. În 1881 Franța silește beiul Tunisului să-i accepte protectoratul. În 1882 englezii intervin în Egipt, pe care l-au disputat puternic cu francezii, după construirea canalului Suez (1869). În perioada de pînă la 1894 competiția se duce pentru posesiuni în Africa centrală. Între 1881—1898, Franța lichidează statul lui Toucouleur și imperiul lui Samory, impunîndu-și protectoratul asupra Sudanului nigerian. Între 15 nov. 1884 — 26 febr. 1885, are loc Conferința de la Berlin menită să concilieze, prin negocieri, interesele marilor puteri imperialiste în acaparrarea de colonii în Africa. Germania ocupă coastele „vacante" ale Africii — Togo, Camerun, Sud-vestul African (Namibia). Italia se stabilește în Eritreea și Somalia, iar în 1889 își impune protectoratul Ethiopiei. Conferința a fost urmată de cunoscutele tratate imperialiste de împărțire a posesiunilor coloniale și a zonelor de influență în Africa: tratatele dintre Franța — Italia (1888) și Anglia — Germania (1890), Franța — Anglia (1890), Anglia — Italia (1891), Anglia — Portugalia (1890 și 1892), Franța — Germania (1885—1911) — care au trasat frontiere arbitrare, pe niște hărți inexacte, separînd în mod artificial triburi și etnii. Rezultatul a fost o hartă colonială a întregii Africi, cu excepția Liberiei, independentă din 1847, completată în anii următori (1911 — Italia ia Tripoli de la Imperiul otoman; 1914 — Anglia colonizează Rhodesia de Sud) și care nu avea să fie modificată decît după primul război mondial, pentru a reîmpărți posesiunile coloniale ale fostelor imperii german și otoman. După Tratatul de la Versailles (1919), prin sistemul mandatelor stabilit prin Pactul Societății Națiunilor, Anglia și Franța împart Togo și Camerun; Anglia preia cea mai mare parte a coloniilor germane din Africa de E, restul trecînd la Belgia; Sud-vestul African intră sub administrația

Africii de Sud. Rezistența popoarelor africane față de pătrunderea dominației imperialiste străine a fost adesea dîrză, revoltele fiind numeroase și repetate. Mișcările anticolonialiste de la începutul sec. 20, îndeosebi în N Africii dar și în Sénégal, în coloniile engleze din Africa de Vest, marchează pregnant trezirea conștiinței naționale a popoarelor asuprite, stimulînd puternic mișcarea de eliberare națională. În preajma izbucnirii celui de-al doilea război mondial lupta dintre marile puteri imperialiste pentru reîmpărțirea zonelor de dominație și exploatare s-a reflectat puternic în Africa unde Italia a declanșat, în 1934, agresiunea contra poporului ethiopian. V. *Agresiunea Italiei împotriva Ethiopiei (1934—1936)*. Africa va rămîne aproape în întregime colonizată pînă la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, în acest răstimp exploatarea colonialistă manifestîndu-se cu maximum de intensitate. Al doilea război mondial a zdruncinat puternic pozițiile puterilor colonialiste în Africa, mai ales în N, unde forțe politice tot mai largi acționau din ce în ce mai ferm pentru dobîndirea independenței. Mișcarea de eliberare națională în restul continentului se maturizează și se consolidează ceva mai tîrziu, însă va înregistra progrese rapide, astfel încît către începutul anilor '60 practic nu mai există vreun teritoriu dependent în Africa unde să nu se fi format mișcări care să militeze pentru înlăturarea dominației străine. Lupta lor s-a materializat în apariția pe harta Africii a 46 noi state independente, alături de cele care existau la sfîrșitul războiului (Egipt, Ethiopia, Liberia și Africa de Sud). Mișcarea politică a panafricanismului (v.), exprimată în cîteva conferințe panafricane în anii dinaintea independenței Africii, a culminat cu formarea O.U.A. (1963) (v.). Una din deciziile de bază ale acestei organizații a fost aceea din 1964 potrivit căreia noile state independente vor respecta frontierele moștenite de la regimurile coloniale și consacrate cu prilejul independenței. O altă decizie importantă a O.U.A. a fost aceea de a acționa împreună pentru eliberarea deplină a întregului continent, în special în Africa australă, unde procesul decolonizării a avansat mai lent și unde domină regimurile rasiste minoritare (Rhodesia de Sud, Namibia, Africa de Sud). Moștenirea colonialismului este adînc resimțită de tinerele state din Africa, găsindu-și expresia în nivelul scăzut al forțelor de producție, în monocultură, într-o structură necorespunzătoare a comerțului exterior, într-un comerț interafrican destul de scăzut, într-o slabă organizare a circuitelor de distribuție, în lipsa de cadre naționale. În aceste condiții, țările africane s-au angajat într-un susținut efort de dezvoltare economică și socială, în majoritatea dintre ele statul jucînd un rol esențial în planificarea economică. Ideile socialismului, cu deosebire în anii '70, cîștigă tot mai mult teren în Africa, numeroase state africane orientîndu-se către socialism, ca o cale sigură de dezvoltare economică și socială, rapidă și armonioasă, sau adoptînd principii socialiste de organizare a societății, ținînd seama de particularitățile lor, de condițiile lor specifice în care clasa muncitoare este relativ puțin numeroasă, dar în curs de creștere, iar procesul de formare și consolidare a națiunilor nu este încheiat, de tradițiile lor culturale, religioase, tribale. Țările africane joacă un rol activ în viața internațională, își aduc contribuția la rezolvarea problemelor păcii și securității internaționale, la instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale.

AFRICA DE SUD, REPUBLICA ~ (denumirea oficială: *Republic of South Africa / Republiek van Suid-Afrika = Republica Africa de Sud*), stat situat în extremitatea meridională a Africii, cu ieșire la Oc. Indian și Oc. Atlantic, învecinat cu Namibia, Botswana, Zîmbabwe (Rhodesia de Sud), Mozambic și Swaziland. Suprafața: 1 221 037 kmp. Populația (1975): 25 470 000 loc. Capitala administrativă (sediul guver-

nului): *Pretoria*, 571 541 loc. (1971). Capitala legislativă (sediul parlamentului): Cape Town, 1 096 597 loc. (1971, aglomerația urbană). Limbi oficiale: afrikaans și engleza. Moneda: 1 Rand = 100 Cents. *Istoric.* În timpuri străvechi, teritoriul **R.A.S.** a fost populat de boșimani și hotentoți. În sec. 10—16 aici pătrund triburile bantu din regiunea fluviului Zambezi. Primul european care atinge Capul Bunei Speranțe este navigatorul portughez Bartolomeo Diaz (1488). În sec. 17, navigatorul Jan van Riebeeck întemeiază, în numele Companiei Olandeze a Indiilor Orientale orașul Kaapstaad (Cape Town), punînd bazele colonizării olandeze (1652). În secolul următor, în zona acestui oraș se stabilesc imigranți olandezi, germani, francezi, desemnați ulterior sub numele generic de buri. În 1806, englezii ocupă Colonia Capului și, sub presiunea acestora, burii încep să migreze spre N (1836), întemeind, în 1839, statul Natal, care va fi, la rîndul său, anexat de Marea Britanie (1843). Migrînd spre NV, burii întemeiază republicile Transvaal (1852) și Orange (1854). Ca urmare a războiului anglo-bur (1899—1902), republicile bure devin colonii britanice. La 31 mai 1910, Colonia Capului, Natal, Orange și Transvaal se unesc, proclamîndu-se dominionul Uniunea Sud-Africană. La 31 mai 1961, Uniunea Sud-Africană se retrage din Commonwealth și se proclamă republică independentă sub numele de **R.A.S.** Guvernul sud-african a oficializat, prin legile adoptate în anii '50, politica de apartheid (v.) practicată de minoritatea albă pe bază de cutumă. Această politică a stîrnit o vie reacție de protest din partea populației de culoare, manifestațiile acesteia fiind sîngeros reprimate de autorități, cele mai ample fiind acelea încheiate cu masacrele de la Sharpeville (martie 1960 — 74 morți, 184 răniți) și Soweto (iunie 1976 — 140 morți, peste 1 200 răniți). Ca urmare a sfidării constante a recomandărilor O.N.U. de a pune capăt acestei politici și a încălcării persistente de către guvernul sud-african a obligațiilor ce-i revin conform Cartei O.N.U., rezoluțiilor Adunării Generale și ale Consiliului de Securitate, în 1974 țările africane au luat inițiativa de a propune excluderea **R.A.S.** din O.N.U. Deși a întrunit majoritatea de voturi, propunerea n-a putut fi adoptată datorită „triplului veto" opus de Franța, Marea Britanie și S.U.A., membri permanenți ai Consiliului de Securitate. Cu toate acestea, la 12 nov. 1974, Adunarea Generală a O.N.U. a hotărît suspendarea participării **R.A.S.** la lucrările sale. *Organizarea de stat:* republică parlamentară. **R.A.S.** întreține relații diplomatice cu 33 de state (1976) și este membră a 52 de organizații internaționale guvernamentale (1973). În conformitate cu prevederile rezoluțiilor O.N.U., România nu întreține relații diplomatice, economice sau de altă natură cu **R.A.S.**, datorită politicii de apartheid promovată de guvernul acestui stat.

AFRICA DE SUD-VEST, v. **NAMIBIA.**

AGENCE ARABE SYRIENNE D'INFORMATION, agenție națională de presă siriană, creată în 1966, cu sediul la Damasc.

AGENCE BURUNDAISE DE PRESSE, agenție națională de presă din Burundi, cu sediul la Bujumbura.

AGENCE CAMEROUNAISE DE PRESSE, agenție națională de presă din Camerun, cu sediul la Yaoundé.

AGENCE CENTRAFRICAINE DE PRESSE (A.C.A.P.), agenție națională de presă a Imperiului Centrafrican, creată în 1974, cu sediul la Bangui.

AGENCE CENTRE D'INFORMATION DE PRESSE, agenție națională de presă din Belgia, creată în 1946, la Bruxelles.

AGENCE CONGOLAISE D'INFORMATION (A.C.I.), agenţie naţională de presă din Republica Populară Congo, creată în 1961, cu sediul la Brazzaville.

AGENCE DE PRESSE SÉNÉGALAISE, agenţie naţională de presă a Sénégalului, creată în 1959 la Dakar.

AGENCE FRANCE PRESSE (A.F.P.), agenţie oficioasă franceză de presă, creată în 1944. Asigură informaţii din toate domeniile de activitate pentru presă, radio şi televiziune. Are sediul la Paris.

AGENCE GABONAISE DE PRESSE, agenţie naţională de presă din Gabon, cu sediul la Libreville.

AGENCE GUINÉENNE DE PRESSE, agenţie naţională de presă din Guineea, creată în 1960, cu sediul la Conakry.

AGENCE IVOIRIÈNNE DE PRESSE (A.I.P.), agenţie naţională de presă din Coasta de Fildeş, creată în 1961, cu sediul la Abidjan.

AGENCE KHMERE DE PRESSE (A.K.P.), agenţie oficială de ştiri a guvernului Kampuchiei Democrate, creată în anul 1951.

AGENCE MADAGASCAR-PRESSE, agenţie naţională de presă din Republica Democratică Madagascar, creată în 1962, cu sediul la Tananarive.

AGENCE MALIENNE DE PRESSE, agenţie naţională de presă din Mali, cu sediul la Bamako.

AGENCE MAURITANIÈNNE DE PRESSE (A.M.P.), agenţie naţională de presă din Mauritania, creată în 1975, cu sediul la Nouakchott.

AGENCE TCHADIÈNNE DE PRESSE, agenţie naţională de presă din Ciad, cu sediul la N'Djamena.

AGENCE TOGOLAISE DE PRESSE, agenţie naţională de presă din Togo, creată în 1975, cu sediul la Lomé.

AGENCE VOLTAÏQUE DE PRESSE (A.V.P.), agenţie naţională de presă din Volta Superioară, creată în 1963 la Ouagadougou.

AGENCE ZAÏRE-PRESSE (AZAP), agenţie naţională de presă a Zairului, creată în 1957, cu sediul la Kinshasa.

AGENCIA EFE, agenţie de presă din Spania, cu sediul la Madrid.

AGENCIA NACIONAL, agenţia oficială de presă braziliană.

AGENCIA NOTICIOSA DA GUINÉ BISSAU (A.N.G.), agenţie naţională de presă din Guineea-Bissau.

AGENCIA NOTICIOSA PORTUGUESA (A.N.O.P.), agenţie de informaţii portugheză, creată în 1975.

AGENT 1. Reprezentant oficial al unui stat sau al unei organizaţii internaţionale desemnat pentru îndeplinirea unei sarcini permanente sau speciale. **2.** (În sens restrîns) Persoană trimisă de un stat în străinătate spre a exercita funcţii diplomatice sau consulare. În procedura judiciară sau arbitrală internaţională, **a.** reprezintă statul care l-a însărcinat să-i apere interesele înaintea organului de jurisdicţie. ~ *comercial, de bursă, de navlosire*, persoană fizică sau juridică care reprezintă, pe bază de contract, interesele unui mandant (vînzător, cumpărător, armator, navlositor etc.), efectuînd operaţiuni în numele şi pe contul acestuia. ~ *consular*, gradul cel mai mic în ierarhia consulară. ~ *diplomatic*, reprezentant diplomatic al unui stat în exterior, fie că este şef al unei misiuni diplomatice (ambasador, ministru plenipotenţiar, însărcinat cu afaceri), fie membru al personalului diplomatic al misiunii (consilier, secretar, ataşat). Regulamentul de la Viena din 1815 folosea denumirea de ~ *d.* numai pentru şefii

misiunilor diplomatice, celorlalți membri ai personalului diplomatic, considerați ca făcînd parte din suita șefului misiunii, nu li se recunoștea caracterul reprezentativ.

AGENTSTVO PECIATI NOVOSTI *(Agenția de presă Novosti)*, agenție sovietică de presă pentru a face cunoscute realitățile din U.R.S.S. peste hotare. Funcționează la Moscova din anul 1961.

AGENȚIA CENTRALĂ DE INVESTIGAȚII (C.I.A), principalul organism al administrației americane care îndeplinește misiuni speciale de strîngere, interpretare și evaluare a informațiilor și care, de la reorganizarea sa pe baza Actului Securității Naționale din 1947, a desfășurat numeroase acțiuni clandestine, subversive și de spionaj în S.U.A. și în străinătate. La începutul anului 1976, ca urmare a acuzațiilor și cercetărilor efectuate cu privire la activitatea **C.I.A.**, aceasta a fost reorganizată. Pe baza unor evaluări aproximative, **C.I.A.** dispune de un personal de 16 500 funcționari, 80 000 agenți și un buget anual de 750 000 000 de dolari S.U.A.

AGENȚIA CENTRALĂ TELEGRAFICĂ COREEANĂ (A.C.T.C.), creată în anul 1946, devine, după proclamarea R.P.D. Coreene, agenția oficială de presă a acestei țări.

AGENȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU ENERGIA ATOMICĂ (A.I.E.A.), organizație internațională creată la Viena, în 1957, prin intrarea în vigoare a statutului său, adoptat de Conferința de la New York, la 26 oct. 1956. Are ca principal obiectiv încurajarea și înlesnirea folosirii energiei atomice în scopuri pașnice prin: favorizarea schimbului de informații științifice și tehnice cu privire la folosirea energiei atomice în scopuri pașnice; efectuarea unor operații de intermediar la cererea statelor membre, pentru ca un stat membru să furnizeze altuia servicii, produse, aparataj sau instalații; luarea unor măsuri ca produsele, serviciile, aparatajul și informațiile furnizate de agenție diferiților membri să nu fie utilizate în scopuri militare; stabilirea de norme de securitate pentru protecția persoanelor și bunurilor împotriva pericolelor radiațiilor; repartizarea resurselor astfel încît să asigure folosirea lor eficace și rațională în toate regiunile lumii, ținînd cont de necesitățile speciale ale țărilor în curs de dezvoltare. **A.I.E.A.** prezintă rapoarte asupra activității sale Adunării Generale a O.N.U. Activitatea **A.I.E.A.** se întemeiază pe principiul egalității suverane a tuturor membrilor. Are următoarele organe principale: a) *Conferința generală*, alcătuită din toate statele membre; b) *Consiliul guvernatorilor*, compus din 25 de membri, în care sînt reprezentate statele cele mai avansate în domeniul tehnologiei, energiei atomice, precum și state desemnate potrivit criteriului distribuirii echitabile a locurilor între regiunile geografice; c) *Secretariatul*, condus de un director general, numit de Consiliul guvernatorilor pe o perioadă de patru ani. România este membră fondatoare a **A.I.E.A.**, ratificînd statutul Agenției la 26 apr. 1957. România a acceptat la 28 iul. 1970 Acordul asupra privilegiilor și imunităților **A.I.E.A.**

AGENȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU AJUTOR ȘI RECONSTRUCȚIE (U.N.R.W.A.), înființată în 1949 printr-o rezoluție a Adunării Generale a O.N.U. în scopul de a asigura mijloace de existență refugiaților arabi aflați în Iordania, Gaza, Liban, care nu puteau fi nici repatriați și nici stabiliți în alte părți după înființarea statului Israel. În condițiile în care aproape o jumătate din arabii refugiați trăiau în lagăre, **U.N.R.W.A.** a

avut sarcina de a le asigura mijloace elementare de existență, de a face să funcționeze servicii publice pentru aceste persoane: școli, cantine, centre sanitare. În prezent, **U.N.R.W.A.** ajută aproape un milion și jumătate de refugiați, precum și pe descendenții acestora. **U.N.R.W.A.** este condusă de un comisar general, numit de secretarul general al O.N.U., pe baza avizului unei comisii consultative compusă din reprezentanții a nouă state desemnate de Adunarea Generală. Personalul cuprinde funcționari internaționali (v.), care asigură administrația generală, și salariați cu statut local, în general palestineni, care asigură funcționarea serviciilor tehnice. Statutul **U.N.R.W.A.** a fost fixat prin acorduri cu statele pe teritoriul cărora aceasta își exercită activitatea.

AGENȚIA PENTRU DEZVOLTARE INTERNAȚIONALĂ, organism al Departamentului de Stat al S.U.A., creat în 1961, prin intermediul căruia se realizează programele guvernamentale de asistență economică pentru străinătate.

AGENȚIA ROMÂNĂ DE PRESĂ (AGERPRES), înființată în 1949, este agenția oficială de informații din România. Are o organizare și dotare specifică obținerii și transmiterii rapide a celor mai variate informații. Difuzează în țară știri interne și externe, iar în străinătate informații cu privire la viața politică, economică, științifică și culturală din România. Este împuternicită să transmită textele documentelor oficiale ale guvernului român. Are corespondenți în țară și în străinătate. Primește, pe bază de contract, informații de la agențiile de presă străine. Editează buletine de informații cu știri politice, economice, tehnico-științifice și culturale din întreaga lume. Are sediul la București.

AGENȚIE 1. Instituție sau organ internațional, în considerarea funcției sale administrative (de ex. A.I.E.A.) (v.). **2.** Reprezentanță a unui stat în străinătate. ~ *economică* sau *comercială*, reprezentanță prin intermediul căreia se promovează lărgirea schimburilor economice cu statul de reședință **3.** Reprezentanță, sucursală sau birou al unei instituții sau întreprinderi (bancare, de transporturi, de asigurări) cu sediul în altă localitate decît aceea în care se află sediul principal, înlesnind partenerilor încheierea operațiunilor cu centrala, fără deplasarea la sediul ei. **4.** Instituție sau întreprindere cu activitate specifică. ~ *de informații comerciale*, firmă specializată în furnizarea de informații privind solvabilitatea, onestitatea și reputația diverselor firme sau persoane. Asemenea birouri funcționează în țările capitaliste dezvoltate; ele culeg informații cu privire la situația materială a diferitelor firme și la capacitatea lor de plată și furnizează confidențial, contra cost, informațiile solicitate de clienți. ~ *de presă*, instituție de stat sau particulară, cu organizare și dotare specifică în vederea obținerii de informații și date din toate domeniile de activitate ale vieții materiale și spirituale pe care, pe bază de contract, le pune la dispoziție organelor de presă, radiodifuziunii și televiziunii din țară sau din străinătate (de ex. Agenția Română de Presă, v.). Reprezentanții ~ *de p.* se numesc corespondenți. ~ *de p.* au fost create în sec. 19.

AGENZIA NAZIONALE STAMPA ASSOCIATA (A.N.S.A.), agenție oficioasă de știri din Italia, creată în 1945. Are sediul la Roma.

AGERPRES, v. **AGENȚIA ROMÂNĂ DE PRESĂ.**

AGIO/DISAGIO, termeni de bursă, reflectînd corelațiile care există între valoarea nominală și cursul (prețul)

pieței al unei hîrtii de valoare (v.). Cursul pieței evoluează relativ independent de cursul înscris pe hîrtia de valoare (valoarea nominală) în funcție de raportul cerere-ofertă, de factorii speculativi etc. Cînd cursul pieței depășește valoarea nominală, rezultă o diferență în plus, care este un cîștig pentru posesor, numit **agio.** În cazul în care prețul pieței este mai mic decît valoarea nominală, rezultă o diferență în minus, respectiv o pierdere pentru posesor, numit **disagio.** Termenii **a.**, respectiv **d.**, se utilizează și în cazul anumitor operațiuni de comerț exterior, în special operațiuni de switch (v.) și reprezintă diferența ce se înregistrează între cursul valutelor în clearing (v.) și cel al valutelor convertibile, sau între prețurile mărfurilor schimbate în clearing și prețul mărfurilor corespunzătoare, comercializate în valută convertibilă.

AGJENSIA TELEGRAFIKE SHQIPTARE *(Agenția Telegrafică Albaneză — A.T.A.)*, agenție națională albaneză de presă, creată în 1944, cu sediul la Tirana.

AGREMENT, încuviințare dată de guvernul unui stat pentru ca o anumită persoană să fie numită în calitate de șef al misiunii diplomatice a unui stat străin. Statul acreditant (v.) trebuie să se asigure că persoana pe care intenționează să o acrediteze ca șef de misiune pe lîngă statul acreditar (v.) a primit **a.** acestui stat. Statul acreditar nu este obligat să-i prezinte statului acreditant rațiunile unui refuz de **a. A.** este cerut pe cale diplomatică la Ministerul de Externe al statului acreditar. Cererea de **a.** este însoțită de datele personale ale celui pentru care se cere **a.**, prezentate pe hîrtie simplă, fără semnătură, dată sau sigiliu. Atît cererea de **a.**, cît și eventualul răspuns negativ, sînt tratate confidențial de ambele state. După primirea **a.**, diplomatul devine *persona grata* (v.), putînd fi numit în post de către statul său, iar numirea sa este publicată în presă. Fără **a.** nu poate avea loc numirea șefului misiunii diplomatice. Într-o formă mai simplificată **a.** se cere și pentru atașații militari (v.).

AGRESIUNE, *DEFINIREA* ~. Primele încercări de a prezenta conținutul acestei noțiuni datează din vremea romanilor, termenul însuși avînd la bază verbul *aggreditor*, care în latină avea sensul de „a întreprinde ceva", „a face ceva urmărind un anumit scop". În epoca modernă, tratatele de alianță defensivă — cum ar fi cele din sec. 19 — obligau adesea pe semnatari ca, în cazul în care una din părțile contractante ar fi victima unei **a.**, toate celelalte părți să se considere atacate și, în consecință, să recurgă la apărare sau autoapărare. În această perioadă istorică, caracterizată prin liceitatea războiului, definirea noțiunii de **a.** rămînea o problemă de doctrină. În secolul nostru, în special după primul război mondial, s-a pus problema de a deosebi între statele în conflict pe cel care a recurs primul, în mod ilicit, la forță de cel aflat în legitimă apărare, de a face o distincție clară între agresor și victimă. În art. 213 al Tratatului de la Versailles (v.) se pun pentru întîia oară bazele conceptului potrivit căruia statul care atacă primul, prin declanșarea unui război, trebuie să fie pedepsit. După 1919, odată cu apariția Societății Națiunilor, noțiunea de război de **a.**, deși nedefinită în Pact, este legată de aceea de sistem de securitate colectivă. *D.* **a.** ca atare s-a pus pentru prima oară atunci cînd a fost elaborat proiectul Tratatului de asistență mutuală din 1923. Ideea proiectului de tratat privind asistența mutuală a fost abandonată în 1924. În același an, în Protocolul de la Geneva pentru reglementarea pașnică a diferendelor internaționale (2 oct.

1924) (v.) războiul de **a.** este calificat, din nou, drept crimă internațională, preconizîndu-se un sistem automat de stabilire a **a.**, bazat pe prezumții legale, și anume pe acelea potrivit cărora agresor este statul care refuză recurgerea la procedurile prevăzute în Pactul Societății pentru soluționarea diferendelor (art. 10). Ideile Protocolului și Tratatului sus-menționate, care marchează introducerea problemei definirii **a.** pe agenda Societății Națiunilor, sînt reluate în Acordurile de la Locarno (16 oct. 1925) (v.). În textele acestor acorduri **a.** nu este definită, însă recurgerea la război este prohibită, cu excepția autoapărării, în cazul în care, cu toată interdicția de a recurge la război, s-ar declanșa, totuși, conflagrația armată. Anul 1928 marchează adoptarea Pactului Briand-Kellogg (v.), prin care se interzice recurgerea la război ca mijloc de rezolvare a conflictelor internaționale, deși nici în acest instrument juridic **a.** nu este definită. În perioada 1929—1933 *d.***a.** a fost analizată la Conferința pentru reducerea și limitarea armamentelor. Astfel, pornindu-se de la propunerea sovietică prezentată în Comisia generală a Conferinței dezarmării (6 febr. 1933), propunere susținută în cadrul discuțiilor de ministrul afacerilor externe al României, N. Titulescu, care o considera un prețios element de securitate, a fost elaborat, între altele, Actul relativ la *d.***a.**, care nu a putut fi însă adoptat din cauza opoziției delegațiilor Angliei, Germaniei și Italiei. Concepția generală a Actului a fost reluată cu ocazia Conferinței mondiale economice de la Londra, cînd au fost încheiate primele convenții internaționale privind definirea agresorului (v.). Evenimentele ulterioare au arătat că instrumentele juridice susmenționate, inclusiv Pactul Societății Națiunilor s-au dovedit lipsite de forța necesară pentru a pune semnatarii lor la adăpost de ororile celui de-al doilea război mondial. Chiar înaintea terminării războiului problema *d.***a.** a fost ridicată din nou la Conferințele de la Dumbarton Oaks și, respectiv, San Francisco, fără a se cădea de acord asupra unui text; termenul de **a.**, deși nu a fost definit, a fost folosit în Carta O.N.U., așa cum odinioară se procedase în cazul Pactului Societății Națiunilor. Alt document, Statutul Tribunalului de la Nürnberg (v.), adoptat la Londra, la 8 aug. 1945, nu specifica, la rîndul său, ce se înțelege prin **a.**, dar aceasta nu a împiedicat ca membrii guvernului celui de-al III-lea Reich să fie judecați și condamnați în baza lui, pentru comiterea faptelor de plănuire, pregătire, inițiere sau ducere a unui război de **a.** Potrivit rezoluției 378 a Adunării Generale a O.N.U problema *d.***a.** a fost transmisă C.D.I., în cadrul căreia a fost dezbătută pînă în 1952, fără a se putea elabora un text acceptat de membrii acestui organism. În perioada 1952—1954, *d.***a.** a figurat pe agenda unui Comitet special format din 15 membri, după care a fost luată în discuție de un nou Comitet format din 19 membri, fără a se obține nici de această dată un rezultat concret. Acest fapt a condus la situația ca la sesiunea din 1959 a Adunării Generale a O.N.U. să se adopte rezoluția 1 181 (XIV), prin care se amîna examinarea acestei probleme. Reluarea discuției pe această temă în cadrul O.N.U. a avut loc abia în 1967, cînd Adunarea Generală a adoptat rezoluția 2 330 (XXII), prin care s-a stabilit un Comitet special pentru *d.***a.**, format din 35 de membri, între care și România. Comitetul special a adoptat, prin consens, în apr. 1974, textul *Definiției agresiunii armate*, însușit în același an și de Adunarea Generală a O.N.U. (Rezoluția 3 314 (XXIX), marcînd astfel încheierea cu succes a efortului statelor în acest domeniu și contribuind la eliminarea posibilităților de a se încerca justificarea unor acte agresive, a impreciziei unor prevederi ale Cartei. *D.***a.** este compusă dintr-un Preambul și o parte dispozitivă (8 art.) în care sînt cuprinse elementele con-

stitutive ale **a.** armate. Preambulul subliniază rolul în primul rînd preventiv al *d.a.* În partea dispozitivă se arată că „agresiunea este folosirea forței armate de către un stat împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice a unui alt stat sau în orice alt mod incompatibil cu Carta Națiunilor Unite (art. 1). *Definiția generală* a **a.** se referă numai la **a.** săvîrșită prin forța armată (agresiunea armată) și nu cuprinde **a.** luată în accepțiunea sa mai largă (**a.** indirectă, economică sau ideologică). În accepția *d.a.* noțiunea de stat ca subiect al actului de agresiune înglobează și noțiunea de grup de state. Se recunoaște, în același timp, că a. poate fi îndreptată împotriva popoarelor în vederea lipsirii lor de independență și libertate, ori împotriva exercitării dreptului popoarelor la autodeterminare (art. 5). Art. 2 conține acele elemente care conduc la constatarea, dacă s-a săvîrșit sau nu un act de **a.**, la calificarea acestuia ca atare și la stabilirea agresorului. Astfel, statul care a recurs primul la forța armată, în contradicție cu prevederile Cartei, a comis un act de **a.**, fapt ce constituie dovada suficientă, prima facie, privind calificarea sa ca agresor. Este vorba deci de un act comis cu intenție (latura subiectivă), de o anume gravitate, care îl deosebește de acele acte de folosire a forței, cum ar fi incidentele sporadice la frontieră, într-un cuvînt „incidentele minore" la care se referă art. 4. Expresia „primul recurs la forță", folosită în contextul art. 2, conturează principiul anteriorității, potrivit căruia statul care a atacat primul cu forța armată un alt stat a săvîrșit o **a.** În cuprinsul art. 3 sînt enumerate cazurile tipice de **a.**, cum ar fi: invadarea sau atacarea teritoriului unui stat, bombardarea, blocada porturilor sau coastelor sale de către forțele armate ale altui stat etc. Între actele care pot fi calificate ca **a.** nu figurează folosirea armelor de distrugere în masă. Lipsa oricărei mențiuni în legătură cu acestea micșorează considerabil forța politico-juridică a documentului luat în întregul său, cu toate că textul art. 3 are un caracter nelimitativ. Documentul se încheie cu tratarea aspectelor referitoare la răspunderea pentru actele de **a.** Astfel, în art. 5, **a.** este calificată drept crimă împotriva păcii internaționale, comiterea ei atrăgînd după sine răspunderea internațională; actul de **a.** nu poate fi justificat prin nici un considerent de orice natură ar fi el (politic, economic sau militar sau de alt fel). Documentul subliniază că orice achiziție teritorială sau avantaj special, rezultînd dintr-un act de **a.** trebuie considerate *nule ab initio*. Folosirea legitimă a forței este prevăzută în art. 6 al documentului, care se referă, în acest sens, la prevederile Cartei (art. 51), și anume, atunci cînd un stat este atacat de forțele armate ale altui stat și, în consecință, forța poate fi folosită numai în exercitarea dreptului de autoapărare individuală sau colectivă sau pe baza unei decizii a Consiliului de Securitate privind declanșarea acțiunii internaționale de constrîngere a agresorului.

AGRESIUNEA ITALIEI ÎMPOTRIVA ETHIOPIEI (1934—1936) a început odată cu incidentele de la Ual-Ual (granița dintre Ethiopia și Somalia, colonie italiană) care s-au desfășurat între 23 nov. și 5 dec. 1934. Conflictul italo-ethiopian constituia, în fapt, o nouă verigă în lanțul crizei generale care se manifesta în acel moment pe plan internațional, mai ales după declanșarea agresiunii Japoniei împotriva Chinei (1931—1933) (v.), eșuarea Conferinței dezarmării (1932—1934) (v.) și părăsirea Societății Națiunilor de către Japonia și Germania, în 1933. Acțiunile de șantaj și agresiune aveau drept scop în politica practicată de guvernul fascist al lui Mussolini transformarea Ethiopiei într-o colonie italiană. Actele agresive ale Italiei întregeau astfel acțiunile forțelor care

urmăreau distrugerea ordinii create prin tratatele de pace de la Versailles (v.), precum și o nouă împărțire imperialistă a lumii, față de care Marea Britanie și Franța, garantele sistemului instituit prin aceste tratate, opuneau o politică de cedare și de înțelegere cu agresorii. În acest context se înscriu și Acordurile de la Roma (7 ian. 1935) (v.), încheiate între Laval și Mussolini, prin care Franța, în schimbul unor prevederi ce urmăreau menținerea influenței sale în Europa centrală și în zona danubiană, recunoștea practic „dreptul" Italiei de a acționa în Ethiopia, ca și încercările făcute de Franța și Marea Britanie în cadrul negocierilor tripartite cu Italia începute la Paris, la 16 aug. 1935, prilej cu care cele două mari puteri au propus Italiei adoptarea unui „plan de asistență colectivă", prin care se acceptau pretențiile Italiei de a avea „interese speciale" în Ethiopia. Respingînd concesiile care i se făceau cu generozitate ca și rezoluțiile adoptate în diferite foruri ale Societății Națiunilor, la 2 oct. 1935 trupe italiene au trecut la ocuparea teritoriului Ethiopiei. Actele agresive comise de Italia împotriva Ethiopiei au trezit reacția opiniei publice internaționale, inclusiv a celei din România. Situîndu-se în fruntea acțiunilor de solidaritate cu poporul ethiopian, P.C.R. a inițiat o serie de acțiuni în sprijinul Ethiopiei formînd, la începutul anului 1936, un Comitet de ajutorare a poporului ethiopian. În fața agresiunii deschise a Italiei, Adunarea Societății Națiunilor a hotărît, la 10 oct. 1935, luarea unor măsuri de sancționare a agresorului și crearea unui organ de coordonare a acestor măsuri (Comitetul de coordonare, în care intrau toate statele membre ale Societății Națiunilor și Subcomitetul celor 18 state). În perioada 11 oct. 1935 — 6 febr. 1936, Societatea Națiunilor (Comitetul de coordonare) a luat mai multe măsuri în acest sens: ridicarea embargoului asupra trimiterii de arme și muniții către Ethiopia și instituirea embargoului asupra trimiterii de arme și muniții în Italia, stabilirea de măsuri pentru a interzice relațiile financiare între Italia și ceilalți membri ai Societății Națiunilor, interzicerea importurilor și exporturilor în Italia și din Italia a unor articole, în afara petrolului. Eficiența sancțiunilor s-a dovedit însă slabă, neluîndu-se și măsuri în vederea urmăririi modului în care se respectau interdicțiile respective, ca și datorită faptului că o serie de state nici nu le-au aplicat. În cadrul dezbaterilor care au avut loc la Societatea Națiunilor, Nicolae Titulescu a exprimat în mai multe rînduri poziția României față de agresiunea împotriva Ethiopiei ca și hotărîrea de a aplica pe deplin și imediat sancțiunile. Politica concesionistă a jumătăților de măsură practicată de Franța și Marea Britanie și-a dat și cu acest prilej roadele nefaste. Așa a apărut Planul Laval-Hoare (v.) prin care se urmărea o înțelegere între Franța, Marea Britanie și Italia pe seama Ethiopiei, ceea ce a trezit cele mai vii nemulțumiri atît în cercurile politice franco-britanice cît și la Societatea Națiunilor. În mai 1936 trupele fasciste italiene au ocupat Addis-Abeba, iar printr-un decret al regelui Italiei populația și teritoriul acestui stat erau trecute „sub suveranitatea deplină și întreagă a regatului Italiei". La 6 iul. 1936 Adunarea și Consiliul Societății Națiunilor au votat ridicarea, de la 15 iul. 1936, a sancțiunilor contra Italiei, problema agresiunii Italiei contra Ethiopiei fiind astfel practic lichidată printr-o recunoaștere a faptului împlinit.

AGRESIUNEA JAPONIEI ÎMPOTRIVA CHINEI (1931—1933), începută la 18 sept. 1931, a avut ca pretext o explozie pe calea ferată sud-manciuriană, aflată sub administrație japoneză. În cinci luni trupele japoneze au ocupat China de NE (Manciuria). Acest act agresiv materializa eforturile de expansiune teritorială pe care cercurile militariste nipone au început să le facă mai ales după izbucnirea, în 1929, a crizei

economice mondiale. Scopul direct al acțiunii agresive a Japoniei viza începerea acțiunii de făurire a ceea ce urma a fi „Marea sferă de coprosperitate a Asiei Orientale" (v.), imperiu uriaș subjugat Japoniei. Una din etapele făuririi acestui plan a fost crearea statului marionetă Manciuko (1 mart. 1932). În urma apelului adresat de guvernul chinez Societății Națiunilor la 21 sept. 1931, problema agresiunii Japoniei contra Chinei a făcut obiect de dezbatere în cadrul diferitelor foruri ale organizației, inclusiv în Adunarea și Consiliul Societății Națiunilor, fără a se putea ajunge însă la împiedicarea agresiunii. La 10 dec. 1931 Consiliul Societății Națiunilor a hotărît crearea unei comisii de studiu — Comisia Lytton (v.), care, deplasîndu-se în China, a întocmit un raport asupra situației create ca urmare a evenimentelor declanșate de agresiunea Japoniei. Raportul comisiei, fără a califica Japonia drept agresor, declara că „statul" Manciuko, fiind o creație a Japoniei, nu trebuie recunoscut pe plan internațional. În ședința din 24 febr. 1933, Adunarea Societății Națiunilor a votat în unanimitate concluziile raportului, reafirmînd suveranitatea Chinei asupra Manciuriei. Față de acest act Japonia părăsește Societatea Națiunilor, la 24 mart. 1933. *Agresiunea Japoniei împotriva Chinei* a constituit momentul în care Societatea Națiunilor, neputînd să stăvilească această primă criză gravă din relațiile internaționale, a pășit pe calea declinului.

AGRESOR, stat care exercită cel dintîi acte de forță armată, ostilități efective armate, ce constituie fapte materiale directe și manifeste îndreptate împotriva unui alt stat, enumerate în definiția agresiunii (v.). **A.** violează principiile și normele dreptului internațional ce garantează integritatea teritorială, independența, suveranitatea, neamestecul în afacerile interne ale altui stat, dreptul fiecărui popor de a-și hotărî singur destinele.

AHDNAME, act care confirmă acordarea unui statut *ahd* unui teritoriu (sau populații) care se afla în afara teritoriului islamic (*dar al-islam*), dar care nu făcea parte din teritoriul războiului (*dar al-harb*), ci se afla într-o situație intermediară (*dar al-áhd*). În general, acest statut se acorda unor teritorii limitrofe stăpînirii musulmane, care se recunoșteau într-un fel vasale. De obicei, puterea musulmană se limita la ocuparea unor puncte strategice, la menținerea principilor locali și a forțelor militare locale, în vederea participării la acțiuni comune împotriva inamicului comun. Raporturile turco-române au fost la început reglementate prin acordarea unor **a.** pentru fiecare din cele trei țări române, în epoci, condiții și forme deosebite. Cu timpul, acestea n-au mai fost reînnoite în mod expres Țării Românești și apoi nici Moldovei, ceea ce nu înseamnă că ele nu au continuat să se bucure de acest statut, deoarece ele nu au fost incluse în *dar al-islam*. Transilvania, ca principat vasal al Imperiului otoman, avea, din motive politice, o situație privilegiată pentru că **a.** a fost acordat pe tot timpul exercitării dominației otomane, odată cu beratul de numire a principelui, cele două acte ajungînd să se confunde. V. *capitulații, vasalitate.*

AIDE-MÉMOIRE, notă diplomatică înmînată de un agent diplomatic celeilalte părți, în cursul unor tratative sau convorbiri, cu scopul de a rezuma problema discutată, a preciza anumite aspecte ale acesteia sau pentru a confirma declarațiile făcute verbal. **A.m.** nu poartă decît mențiunea locului și datei remiterii. Nu este semnat și nu conține nici o formulă de politețe.

A.I.A.P., v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE ARTE PLASTICE.**

A.I.C.C.F., v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A CONGRESULUI CĂILOR FERATE.**

A.I.D.C., v. **CONSILIUL ASIATIC PENTRU DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ.**

A.I.E.A., v. **AGENȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU ENERGIA ATOMICĂ.**

A.I.E.C.E., v. **ASOCIAȚIA INSTITUTELOR EUROPENE DE CONJUNCTURĂ ECONOMICĂ.**

A.I.J.D., v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A JURIȘTILOR DEMOCRAȚI.**

A.I.O.E.C., v. **ASOCIAȚIA ȚĂRILOR EXPORTATOARE DE MINEREU DE FIER.**

A.I.P., v. **AGENCE IVOIRIENNE DE PRESSE.**

A.I.S.E., v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE.**

A.I.S.J., v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE ȘTIINȚE JURIDICE.**

A.I.S.M., v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE SEMNALIZARE MARITIMĂ.**

A.I.S.P., v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE ȘTIINȚE POLITICE.**

A.I.S.S., v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE SECURITATE SOCIALĂ.**

A.I.S.S.E.E., v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU STUDII SUD-EST EUROPENE.**

A.I.T., v. **ALIANȚA INTERNAȚIONALĂ DE TURISM.**

A.I.T.A. (I.A.T.A.), v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU TRANSPORTURI AERIENE.**

A.I.U., v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A UNIVERSITĂȚILOR.**

A.K.P., v. **AGENCE KHMERE DE PRESSE.**

A.L.A.L.C., v. **ASOCIAȚIA LATINO-AMERICANĂ A LIBERULUI SCHIMB.**

ALBANIA (denumirea oficială: *Republika Popullore Socialiste Shqipërtsë* = *Republica Populară Socialistă Albania*), stat situat în SE Europei în Peninsula Balcanică, învecinat cu R.S.F. Iugoslavia și Grecia, avînd ieșire la M. Adriatică și M. Ionică. Suprafața: 28 748 kmp. Populația (1975): 2 480 000 loc. Capitala: *Tirana*, 195 000 loc. (1974). Limba oficială: albaneza. Moneda: 1 Lek = 100 Qindarka (Qintars). *Istoric.* În antichitate teritoriul **A.** a fost locuit de triburi ilirice și trace. Parte a provinciei romane Illyricum (167 î.e.n.—395 e.n.) și a Imperiului bizantin (sec. 4—14). La sfîrșitul sec. 14 începe cucerirea **A.** de către turci, desăvîrșită în 1478—1479, cînd devine provincie a Imperiului otoman. În perioada 1443—1468 se desfășoară rezistența antiotomană a poporului albanez condusă de Gjergj Kastrioti (Skanderbeg). După răscoalele antiotomane din 1908—1912, **A.** își proclamă independența (28 nov. 1912). Este primită în Societatea Națiunilor (17 dec. 1920), devine republică (21 ian. 1925) și apoi regat (1928—1939). La 7 apr. 1939 **A.** este atacată și ocupată de Italia fascistă. După victoria luptei de eliberare a poporului albanez sub conducerea Partidului Comunist din Albania (29 nov. 1944), în țară este instaurată puterea populară, **A.** proclamîndu-se la 11 ian. 1946 republică populară. Congresul Partidului Muncii din **A.** (nov. 1948) stabilește programul construcției bazelor societății socialiste. Realizarea cu succes a celor două planuri anuale (1947, 1948), apoi a planurilor cincinale, a marcat noi pași po calea întăririi societății socialiste. La 17 nov. 1975 în Adunarea Populară este prezentat proiectul celei de-a doua Constituții socialiste a **A.** (votată în

1976), care se referă la actuala etapă de dezvoltare a țării, etapa de edificare integrală a socialismului și care prevede noua denumire a statului — Republica Populară Socialistă Albania. *Organizarea de stat:* republică populară socialistă. **A.** întreține relații diplomatice cu 71 de state (1976) și este membră a 15 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relațiile cu România:* Relațiile româno-albaneze au o veche tradiție. Lupta de eliberare națională a poporului albanez a fost urmărită cu simpatie de poporul român, aceasta găsind un sprijin efectiv în România către sfîrșitul sec. 19 și începutul sec. 20. După proclamarea independenței **A.**, între cele două țări s-au stabilit relații diplomatice, la nivel de legație (28 dec. 1913 — data numirii reprezentantului român la Durrës). Întrerupte datorită războiului (formal de la 20 aug. 1919), relațiile diplomatice au fost reluate la nivel de legație la 7 nov. 1924 (data acordării agrementului pentru reprezentantul român la Tirana). Întrerupte din nou datorită războiului (15 aug. 1939 — transformarea legației române la Tirana în consulat general), relațiile diplomatice sînt restabilite la nivel de legație, la 17 mart. 1948, fiind apoi ridicate la nivel de ambasadă la 20 iun. 1954. De-a lungul anilor, relațiile de prietenie și colaborare dintre cele două țări au cunoscut o dezvoltare importantă, fiind încheiate o serie de acorduri și convenții care au așezat aceste relații pe baze stabile. Printre acestea se numără: Convenția de colaborare culturală (14 febr. 1953), Acordul privind serviciile poștale și de telecomunicații (21 mart. 1959), Tratatul privind asistența juridică în cauzele civile, familiale și penale (12 sept. 1960), Convenția consulară (12 sept. 1960), Acordul comercial pe termen lung (25 dec. 1965), Convenția privind colaborarea tehnico-științifică (30 mart. 1971), Acordul privind schimbul de mărfuri și plățile pe termen lung (30 mai 1971), Acordul privind transporturile aeriene civile (12 sept. 1974), Acordul privind schimburile de mărfuri și plățile pe termen lung (26 iul. 1976).

ALGEMEEN NEDERLANDS PRESBUREAU (A.N.P.), agenție de presă din Olanda, creată în 1934, cu sediul la Haga.

ALGERIA (denumirea oficială: *Al-Jumhūrīya Al-Jazā'irīya Ad-Dīmuqrātīya Ash-Sha'bīya = Republica Algeriană Democratică și Populară*), stat situat în NV Africii, cu largă ieșire la M. Mediterană, învecinat cu Tunisia, Libia, Niger, Mali, Mauritania, Sahara Occidentală și Maroc. Suprafața: 2 381 741 kmp. Populația (1975): 16 780 000 loc. Capitala: *Alger*, 1 240 000 loc. (1973, aglomerația urbană). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Dinar algerian = 100 Centimes. *Istoric.* Pe teritoriul țării se încheagă la sfîrșitul sec. 3 î.e.n. regatul Numidia, transformat în anul 46 î.e.n. în provincie romană (pînă în sec. 5 e.n.). **A.** este ocupată succesiv de vandali, bizantini și arabi (sec. 8), fiind înglobată în Califatul omeiad. În 1518, **A.** recunoaște suzeranitatea Imperiului otoman și devine provincie a acestuia. În ciuda recunoașterii formale a suzeranității otomane pînă în 1830, **A.** se bucură, din 1711, de o independență de facto. Odată cu ocuparea orașului Alger începe cucerirea colonială franceză (1830). După al doilea război mondial lupta pentru independență se intensifică și capătă un caracter organizat și de masă. Mișcarea de eliberare națională ia forma luptei armate prin declanșarea la 31 oct./1 nov. 1954 a revoluției antiimperialiste condusă de Frontul de Eliberare Națională. Victoria acesteia duce la proclamarea independenței de stat a **A.** la 3 iul. 1962 (v. și *Acordul franco-algerian)*, care, de la 25 sept. 1962, adoptă actuala denumire. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. Întreține relații diplomatice cu 104

state (1976) și este membră a 75 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România:* Primele legături oficiale între România și A. s-au stabilit încă înainte de dobîndirea independenței de stat a A. La 1 iul. 1921 la Alger ia ființă un consulat onorific român, iar la 8 iun. 1923 pe teritoriul A. se crează, la Oran, un al doilea consulat onorific al României. Ambele consulate sînt desființate prin decretul din 24 febr. 1948. Poporul român a salutat cu deosebită satisfacție victoria istorică obținută de poporul algerian. La 20 mart. 1962 guvernul român a recunoscut guvernul provizoriu algerian și a propus acestuia stabilirea de relații diplomatice. La 16 apr. 1962 între cele două țări se stabilesc, înainte de proclamarea independenței de stat a A., relații diplomatice la nivel de ambasadă. În decursul anilor, cele două țări au dezvoltat relații prietenești și de amplă colaborare. Momente remarcabile în evoluția acestora le constituie vizitele oficiale și de prietenie în A. ale președintelui Nicolae Ceaușescu (11—16 mart. 1972 și 2—3 dec. 1973) care au dat un puternic impuls dezvoltării cooperării româno-algeriene și întăririi colaborării lor pe arena internațională. De asemenea, au avut loc numeroase schimburi de vizite la nivelul șefilor de departamente în urma cărora au fost încheiate tratate, convenții și acorduri bilaterale, între care: Acordul de colaborare culturală (7 iul. 1964), Acordul comercial și de plăți pe termen lung (15 mart. 1965), reînnoit la 23 febr. 1971, Acordul de cooperare științifică și tehnică (22 aug. 1968), Protocolul de colaborare în domeniul petrolier și minier (1968), contracte pentru livrarea de instalații de foraj (18 nov. 1969), Înțelegerea privind schimburile în domeniul sporturilor (26 dec. 1970), Acordul privind transporturile aeriene civile (16 mart. 1972), Acordul privind furnizarea de către România a unui credit în livrări de instalații și utilaje pentru construirea unor obiective economice în A. (16 mart. 1972), Protocolul privind dezvoltarea colaborării în domeniul învățămîntului superior și cercetării științifice (13 iul. 1973), Acordul privind sistemul de plăți în relațiile economice (31 dec. 1975), Protocolul de colaborare în domeniul agriculturii (5 mai 1976), Acordul comercial pe termen lung (24 sept. 1976). O comisie mixtă româno-algeriană de cooperare economică, științifică și tehnică înființată la 12 mart. 1972 analizează periodic stadiul îndeplinirii înțelegerilor în acest domeniu și stabilește noi măsuri pentru intensificarea schimburilor reciproce.

ALGÉRIE PRESSE SERVICE (A.P.S.), agenție națională de presă din Algeria, cu sediul la Alger.

ALIANȚA COOPERATISTĂ INTERNAȚIONALĂ (A.C.I.), organizație internațională a cooperației de consum, constituită la Londra, la 19 aug. 1895. La **A.C.I.** sînt afiliate cca 670 mii de cooperative și uniuni cooperatiste din peste 60 de țări cu sisteme social-economice diferite, reunind cca 320 milioane de membri (1976). Din partea României este membru al **A.C.I.** Centrocoop. Un birou regional își desfășoară activitatea la New Delhi pentru Asia de Sud-Est, iar altul la Mosh (Tanzania) pentru Africa Orientală și Centrală. **A.C.I.** are și un reprezentant pe lîngă O.N.U. Urmărind (conform statutului adoptat în 1948) propagarea principiilor și metodelor cooperatiste, promovarea mișcării cooperatiste în toate țările, protejarea intereselor mișcării cooperatiste, menținerea bunelor relații între organizațiile afiliate, contribuția la stabilirea unei păci și securități durabile în lume, **A.C.I.** promovează și înlesnește schimburile de experiență între organizațiile cooperatiste din țările membre, studiază problemele care interesează mișcarea cooperatistă, organizează cursuri în domeniul cooperatist cu sprijinul U.N.E.S.C.O., colectează date

statistice de la organizaţiile afiliate, acordă asistenţă tehnică organizaţiilor cooperatiste din ţările în curs de dezvoltare prin intermediul Fondului de Dezvoltare, creat în 1954, organizează reuniuni şi seminarii, editează publicaţii. Structura: *Congresul* (se întruneşte o dată la patru ani şi cuprinde delegaţii organizaţiilor afiliate); *Comitetul central* (format din 143 membri din 40 de ţări, se întruneşte anual); *Comitetul executiv* (format dintr-un preşedinte, doi vicepreşedinţi şi 13 membri aleşi dintre membrii Comitetului central); *comitetele auxiliare* şi *Secretariatul general*. **A.C.I.** întreţine legătura cu ECOSOC şi alte instituţii specializate ale O.N.U. (U.N.E.S.C.O., F.A.O., O.I.M., A.I.E.A.). A organizat 26 de congrese (ultimul în 1976, la Paris), precum şi numeroase seminarii în Europa, Asia şi Africa.

ALIANŢA INTERNAŢIONALĂ DE TURISM (A.I.T.), creată în 1898 sub denumirea de *Liga Internaţională a Asociaţiilor Turiştilor din Luxemburg*, a adoptat denumirea actuală în 1919. În 1947, împreună cu F.I.A. (v.), stabileşte un comitet general A.I.T./F.I.A., care, în 1950, se transformă într-o organizaţie permanentă O.T.A. **A.I.T.** are sediul la Geneva. Reuneşte cluburi şi asociaţii turistice şi automobilistice din întreaga lume: 141 cluburi membre, din 77 de ţări, inclusiv România, cu circa 46 000 000 membri (1976). Urmăreşte încurajarea, sprijinirea şi dezvoltarea turismului în general şi turismului automobilistic în special, asigurînd scrisori de credit, librete de asistenţă tehnică etc.; face o intensă propagandă şi difuzează o largă informaţie privind educaţia rutieră a automobiliştilor şi a securităţii rutiere. Structura: *Adunarea generală; Consiliul de administraţie*, alcătuit din reprezentanţii a 46 de membri; *Comitetul director*, din 21 de membri; *Consiliile permanente sau temporare; Secretariatul general*; *Comisii permanente* (vamală, financiară, campinguri caravaning, voiaj, turism nautic, turism social etc.).

ALIANŢĂ INTERNAŢIONALĂ, înţelegere cu caracter politic, încheiată între două sau mai multe state, pe baza căreia părţile se angajează să acţioneze în coaliţie (v.) pentru atingerea unor scopuri comune, fie realizarea unor obiective noi, fie menţinerea unor stări de lucruri existente. Cunoscută din cele mai vechi timpuri, **a.i.** reprezintă una din formele cele mai des întîlnite de raporturi interstatale în istoria relaţiilor internaţionale; cel mai vechi tratat de alianţă cunoscut este cel încheiat între Ramses al II-lea, faraon al Egiptului, şi Hatuşil al III-lea, regele hitiţilor (anul 1278 î.e.n.). **A.I.** poate fi permanentă sau temporară, defensivă sau agresivă, generală sau specială etc. **A.I.** cu caracter agresiv sînt contrare dreptului internaţional. De obicei, **a.i.** conţine şi clauza „casus foederis" (v.), conform căreia, în anumite situaţii, o parte este obligată să acorde sprijin militar, politic sau diplomatic partenerului.

ALIAT (în dreptul internaţional) **1.** Stat care face parte dintr-o alianţă internaţională (v.). **2.** Stat care participă la război alături de alte state, împotriva unui inamic comun, în baza obligaţiilor asumate în cadrul unui tratat de alianţă (v.).

A.L.I.D.E., v. **ASOCIAŢIA LATINO-AMERICANĂ A INSTITUŢIILOR PENTRU FINANŢAREA DEZVOLTĂRII.**

ALLGEMEINER DEUTSCHER NACHRICHTENDIENST (A.D.N.), agenţie de presă, creată în 1946, care funcţionează în prezent ca instituţie oficială în acest domeniu a R.D. Germane.

AL PARI („*la paritate*"), deplina concordanţă dintre valoarea nominală (înscrisă la emisiune) şi valoarea re-

ală (cu care se tranzacţioncază pe piaţă) a diferitelor hîrtii de valoare: acţiuni, obligaţiuni, titluri de proprietate etc.

ALSACIA, LORENA, provincii în NE Franţei. În urma războiului franco-prusac (1870—1871) au fost anexate la Germania, conform clauzelor teritoriale ale Tratatului de pace, semnat, la 10 mai 1871, la Frankfurt am Main. În cadrul Imperiului german, **A.** şi **L.** au avut un regim de excepţie. O constituţie acordată celor două provincii, în 1911, le-a creat o anumită autonomie. Prin Tratatul de la Versailles din 28 iun. 1919 (v.), clauzele Tratatului de la Frankfurt au fost complet abolite, cele două provincii fiind reintegrate Franţei, începînd cu 11 nov. 1918, odată cu încheierea armistiţiului franco-german.

ALTERNAT, regulă procedurală prin care se realizează dreptul fiecărui stat de a fi numit primul în exemplarul care îi revine din textul tratatului la care este parte. Astfel, în acel exemplar, numele statului va figura pe primul loc, iar plenipotenţiarul său are dreptul de a ocupa primul loc în enumerarea negociatorilor care figurează în preambulul tratatului, precum şi locul de onoare pentru semnare (cel din stînga, dacă semnăturile figurează pe acelaşi rînd, cel de sus, dacă semnăturile figurează pe acecaşi coloană). Regula **a.** exprimă principiul egalităţii în drepturi a statelor. În cazul tratatelor multilaterale, **a.** se aplică prin enumerarea statelor în ordinea alfabetică a denumirilor lor.

„AL TREILEA GHIŞEU“, mecanism distinct de finanţare a proiectelor de investiţie în cadrul Grupului Băncii Mondiale (v.), care acordă împrumuturi în condiţii intermediare — între condiţiile deosebit de favorabile acordate de I.D.A. (v.) şi condiţiile mai puţin favorabile acordate de B.I.R.D. (v.) — ţărilor în curs de dezvoltare. Acest mecanism a fost înfiinţat, la propunerea Comitetului Dezvoltării (v.), în iul. 1975, pentru o perioadă iniţială de un an, care s-a prelungit ulterior, acordînd împrumuturi suplimentare ţărilor în curs de dezvoltare.

ALUVIONARE, proces natural prin care pe maluri sînt depozitate pămînt, pietriş, mîl, de către un rîu, fluviu şi chiar mare, prelungind uscatul; este considerat de practica şi doctrina dreptului internaţional drept o mărire, pe cale naturală, a teritoriului. **A.** face parte din teritoriul statului respectiv.

AMBASADĂ 1. Reprezentanţa cu cel mai înalt grad diplomatic, condusă de un ambasador (v.). Înfiinţarea **a.** are loc pe baza unui acord între state, în urma stabilirii relaţiilor diplomatice. Cele dintîi **a.** au fost înfiinţate în antichitate. Documentele consemnează existenţa lor încă la egipteni, perşi, evrei, greci, romani. Din sec. 16 apar primele **a.** cu caracter permanent. Pînă la sfîrşitul sec. 19 practica diplomatică stabilea misiuni diplomatice cu rang de **a.** numai între marile puteri, statele mici şi mijlocii avînd dreptul de a stabili numai reprezentanţe diplomatice de rang inferior. Afirmarea, în relaţiile internaţionale, a principiului egalităţii în drepturi a statelor (v.) a impus stabilirea unei practici echitabile şi în domeniul reprezentării diplomatice. România întreţine relaţii diplomatice cu 131 de state (1978), toate la rang de **a.** În afara **a.** cu caracter permanent, în practica internaţională sînt şi **a.** temporare, create într-un anumit scop (de ex. pentru medierea unui conflict, încheierea unei păci, pentru a face o comunicare etc.). La terminarea misiunii respective **a.** îşi încetează activitatea. **2.** Localul în care îşi desfăşoară activitatea un ambasador (v. *misiune diplomatică*).

AMBASADOR 1. Persoană acreditată de un stat pentru a acționa ca șef de misiune, pe lîngă alt stat, pe lîngă o organizație internațională sau pe lîngă organismele acesteia. Un **a.** poate fi acreditat ca șef de misiune în mai multe state, dacă nici unul dintre statele acreditare nu se opune la aceasta în mod expres. Un **a.** poate fi acreditat ca șef de misiune în același timp pe lîngă un stat și pe lîngă o organizație sau un organism internațional. **2.** Reprezentant diplomatic cu misiuni speciale într-un anumit stat sau în mai multe state (**a. itinerant**). **3.** Cel mai înalt grad diplomatic (misiunile permanente pe lîngă organizații internaționale pot fi conduse de reprezentanți sau delegați permanenți cu grad de **a.**). Uneori, la aceeași misiune diplomatică pot lucra permanent mai mulți diplomați cu rang de **a.**, în afara șefului de misiune, fiind însă subordonați acestuia. **4.** *Ambasador extraordinar și plenipotențiar*, denumire care atestă calitatea pe care **a.** șef de misiune o are de a reprezenta cu depline puteri pe șeful statului acreditar.

A.M.B.M.O., v. **ASOCIAȚIA MEDITERANEANĂ PENTRU BIOLOGIE.**

AMENDAMENT (în dreptul internațional), text propus spre a fi introdus într-un proiect de act (tratat, rezoluție, cartă, statut, regulament etc.) cu scopul de a preciza, completa sau modifica una sau mai multe din prevederile inițiale. Pot fi introduse **a.** și la tratatele, actele etc. care au fost adoptate dacă toate părțile cad de acord (de ex. Carta O.N.U. prevede posibilitatea amendării acesteia). În procedura reuniunilor și a organizațiilor internaționale, **a.** se pun la vot înaintea propunerii inițiale pe care urmează să o modifice, iar dacă la același text s-au formulat mai multe **a.**, ele se pun la vot în ordinea depărtării **a.** de la textul a cărui amendare se propune.

AMENINȚARE LA ADRESA PĂCII, atitudine a unui stat care, prin declarațiile sale, acțiunile sau prin măsurile pe care le ia pune în pericol pacea ori periclitează raporturile normale existente între el și un alt stat sau mai multe state; situație, diferend, acțiune a căror evoluție poate să ducă la un conflict armat între state sau să lărgească un astfel de conflict. Carta O.N.U. se referă la prevenirea și îndepărtarea amenințărilor la adresa păcii și precizează rolul Adunării Generale și al Consiliului de Securitate în cazul în care se constată existența unei astfel de amenințări.

AMERICA, continent situat în emisfera vestică, între 83°40′ lat. N și 56° lat. S, întinzîndu-se între regiunile arctice și Cercul Polar antarctic, pe o lungime de 18 000 km și separînd Oc. Atlantic de Oc. Pacific. La extremitatea nordică a continentului se află Capul Morris Jesup din Groenlanda, iar la cea sudică, Capul Horn. Lărgimea continentului american este de 6 000 km în emisfera nordică (între Capul Charles și Capul Flattery) și 5 000 km în cea sudică (între Punta Pariñas și Capul São-Roque). **A.** este situată la V de Europa și Africa, delimitînd Oc. Atlantic, și la E de Asia, de care o separă Oc. Pacific. Are o suprafață de 42,7 milioane kmp și o populație de 600 milioane locuitori (1975). **A.** este compusă din două mase continentale triunghiulare *(America de Nord* și *America de Sud)*, legate între ele de un istm îngust și de numeroase insule *(America Centrală)*. În funcție de originea imigranților ce au colonizat **A.**, se disting *AMERICA ANGLO-SAXONĂ*, în care predomină populația de origine engleză (S.U.A. și, într-o măsură mai mică, Canada, unde o parte din populație este de

origine franceză), și *AMERICA LATINĂ* (v.), care include statele și teritoriul Americii Centrale, Americii de Sud și Mexicului și în care elementul spaniol este dominant (exceptînd Brazilia și Argentina, unde preponderență au populațiile originare din Portugalia și, respectiv, Italia). Insule principale: Arh. Antilelor, Arh. Arctic Canadian, Groenlanda, Țara de Foc. Peninsule mai importante: Alaska, California, Florida, Labrador, Yucatán. **A.** este locuită de om încă din cuaternar. În epoca precolumbiană **A.** a fost populată de numeroase triburi amerindiene de vînători și pescari, aflate în stadii diferite de dezvoltare. În zone dens populate, ca Anzii septentrionali, America Centrală și Mexic, străluceau străvechi civilizații (aztecă, toltecă, maya, incașă), în timp ce în celelalte regiuni triburile erau răzlețe și primitive (huronii și siouxii în N, indienii din Amazonia în S). Groenlanda și întreg nordul continentului american, inclusiv Peninsula Labrador, au fost locuite de eschimoși, răspîndiți pe coasta de NV. De origine asiatică, eschimoșii s-au stabilit pe continentul american venind din Asia prin strîmtoarea Bering într-o epocă îndepărtată, cînd probabil exista o legătură terestră între Asia și extremitățile nordice ale **A.** În perioada marilor migrații (cca 30 000 ani î.e.n.) ce au avut loc pe continentul **A.**, populații din regiuni septentrionale au emigrat pe teritoriul Mexicului și apoi au pătruns în America Centrală. În evul mediu (probabil sec. 10) vikingii au atins Groenlanda, apoi coasta de E a continentului. După descoperirea **A.**, spaniolii au invadat America de Sud, America Centrală, Mexicul și unele insule din Arh. Antile. Portughezii au ocupat Brazilia, francezii au colonizat îndeosebi Canada și anumite insule din Arh. Antile, stabilind așezăminte în Louisiana. Englezii s-au fixat în S.U.A. de astăzi, iar italienii în Argentina. Ca urmare a exterminării de către europeni a populației autohtone (fuegieni, araucani, piei roșii ș.a.), au fost introduși în **A.** sclavi negri din Africa, folosiți în muncile grele de pe plantații. Denumirea **A.** provine de la numele exploratorului Amerigo Vespucci (începînd cu anul 1507). Deși vikingii au colonizat un timp cîteva zone din **A.** de NE, descoperirea **A.** este atribuită lui Cristofor Columb, care, la 12 oct. 1492, a debarcat pe insula Watling din Arh. Bahamas, atingînd apoi coastele ins. Cuba și Haiti. Columb a numit aceste teritorii „Indii", întrucît era convins că atinsese insulele descrise de Marco Polo ca alcătuind extremitatea răsăriteană a Asiei. În călătoriile sale din 1493—1496, 1498—1500 și 1502—1504 Columb a explorat Indiile de Vest, a atins America de Sud la gura fluviului Orinoco și a navigat de-a lungul coastei Americii Centrale între Honduras și Colón. În 1497, John Cabot a ajuns pe insula Terra Nova și apoi în America de Nord. În 1500, portughezul Pedro Alvarez Cabral, aflat în căutarea Indiilor de Est, a debarcat în Brazilia la Monte Pascoal, proclamînd luarea în posesie de către Portugalia a acestui teritoriu. Dispare treptat confuzia că noul continent ar reprezenta extremitatea estică a Asiei. În 1512, Diego de Velasquez ocupă Cuba, Juan Ponce de Léon explorează Arh. Bahamas. În 1520, Fernando Magellan trece prin strîmtoarea ce-i poartă numele. În 1519—1520, Francisco Hernandez de Córdoba și Juan de Grijalva explorează succesiv coastele Peninsulei Yucatán și Golful Mexic. Între 1524—1535, Francisco Pizzaro și Diego de Almagro desăvîrșesc cucerirea Perúlui, spaniolii invadînd apoi Chile, Argentina. În 1535, Jacques Cartier ajunge la Montréal. Explorarea **A.** este reluată în sec. 17 și 18, atît pe coasta orientală (exploratorii Baffin, Hudson), cît și pe cea occidentală (Vancouver, Cook), aceasta dovedindu-se (Bering, în 1728) a fi separată de coasta de NE a Asiei. În interiorul Americii de Nord sînt descoperite Marile Lacuri, apoi Munții Stîncoși

(Varennes de la Vérendrye), sînt explorate fluviul Mississippi (Iolliet, Cavelier de La Salle), teritoriile înghețate din NV Canadei (Hearne, Mackenzie). America de Sud este mai puțin cercetată pînă la începutul sec. 19, cînd Humboldt stabilește principalele caracteristici ale teritoriilor Mexicului și ale țărilor situate la N de linia Ecuatorului. Dezvoltarea relațiilor capitaliste de producție în A. a stat la baza conflictelor dintre tinerele colonii americane și metropole, care au culminat cu războaiele de independență din anii 1775—1783 (America de Nord) și 1810—1826 (America de Sud și Centrală), ducînd la crearea de state independente pe continent. ~ *DE NORD* este denumirea dată părții septentrionale a continentului american cuprinsă între Oc. Atlantic, Pacific și Înghețat și înglobînd teritoriile Canadei, S.U.A. și cea mai mare parte a Mexicului (la N de istmul Tehuantepec). Groenlanda, cea mai mare insulă de pe glob, este teritoriu dependent de Danemarca. America de Nord măsoară 7 300 km lungime. Suprafața (inclusiv insulele învecinate): 24,2 milioane kmp. Populația: 300 milioane locuitori. Limbi oficiale: engleza americană (S.U.A., Canada), spaniola (Mexic), franceza (Canada, unde 30,4% din populație — peste 7 milioane locuitori — sînt de origine franceză, majoritatea acesteia fiind așezată în zona Québecului). Populație eterogenă ca naționalități. Reliefu este constituit din cîmpii și podișuri (cel mai mare: Pod. Preeriilor). Munți principali: M-ții Coastelor și M-ții Stîncoși (în V) și M-ții Apalași (în E). Clima este diferențiată, cu contraste puternice (arctică în partea de NE, tropicală în regiunile din SE). Este populată din timpuri străvechi (cca 40 000 ani î.e.n.) de eschimoși (în N) și de triburi amerindiene (algonkini, athabasci, iroquezi, seminoli, pueblo, apași, comanci etc.). Principale tipuri și regiuni de cultură străveche: zona Mexicului (cultura aztecă, toltecă, maya, zapotecă); SV, incluzînd S.U.A. și nordul Mexicului (pueblo); SE și NE (muskogină, mound builder, iroqueză); zona arctică (eschimoși). În urma călătoriilor întreprinse de exploratorii Giovanni Verrazano (1524) și Jacques Cartier (1534—1536), Franța revendică posesia unei mari porțiuni a Americii de Nord. Cu toate acestea, Franța nu poate stabili colonii decît relativ tîrziu, după fondarea Québecului (1608). Prima așezare europeană cu caracter permanent este fondată în 1565, în Florida, de spanioli. Englezii reușesc să stabilească pe teritoriul nordamerican mai multe colonii puternice și înfloritoare. În anii 1607 și 1620 iau naștere primele două colonii engleze în Virginia (Jamestown și New Plymouth), iar pînă în 1733 numărul acestora se ridică la 13, formînd ulterior S.U.A. Francezii se stabilesc pe teritoriul Canadei, pe care îl declară colonie a coroanei franceze, intrînd în conflict cu politica colonială a Angliei pe continentul american. Franța este nevoită să cedeze Angliei Nova Scotia și Terra Nova (1713, prin pacea de la Utrecht), iar prin tratatul de la Paris (1763) Anglia ocupă toate posesiunile franceze din Canada. După terminarea războiului de independență a coloniilor engleze din America de Nord (1783), cca 40 000 partizani ai Angliei din S.U.A. se stabilesc în Canada. S.U.A. cumpără Louisiana de la Franța (1803), Florida de la Spania (1819) și Alaska de la Rusia (1867). Între anii 1846—1848, în urma războiului cu Mexicul, S.U.A. anexează Texas, New Mexico și California. După războiul contra Spaniei (1898) S.U.A. anexează ins. Filipine, Puerto Rico, Guam, controlînd Cuba, ins. Hawaii și zona Canalului Panamá, unde construcția și controlul asupra acestui canal interoceanic a facilitat dominația S.U.A. în M. Caraibilor. În 1823 este proclamată doctrina Monroe (v.). Continentul A. devine un sistem separat de cel european (Cana-

da constituind dominion mai curînd pe bază voluntară). Se disting, astfel, pe de o parte, state „anglo-saxone" în N (S.U.A. şi Canada) şi, pe de altă parte, ţări rezultate din imperiul colonial spaniol şi portughez (Mexicul, în America de Nord, statele din America Centrală şi America de Sud), cunoscute sub denumirea de America Latină (v.). Spre deosebire de restul continentului, Canada (v.) şi S.U.A. (v.) au cunoscut o dezvoltare impetuoasă, numărîndu-se între cele mai dezvoltate state din punct de vedere economic din sistemul capitalist. ~ *CENTRALĂ* este o legătură istmică şi insulară între cele două Americi. Regiunea istmică, muntoasă şi îngustă, de origine vulcanică, se întinde pe o lungime de cca 3 000 km între istmul Tehuantepec şi G. Darien. Lăţimea minimă: 70 km (istmul Panamá) şi maximă: 860 km (Pen. Yucatán). Suprafaţa: 1,26 milioane kmp. Populaţia: cca 40 milioane locuitori. Legătura insulară (Indiile de Vest) este alcătuită din Arh. Bahamas, Antilele Mari şi Antilele Mici, incluzînd cîteva mii de insule. America Centrală cuprinde, între alte state, Costa Rica, Cuba, Rep. Dominicană, Guatemala, Haiti, Honduras, Jamaica, Nicaragua, Panamá, Salvador, Trinidad-Tobago. ~ *DE SUD* este denumirea dată părţii meridionale a A., mărginită la N şi S de istmul Panamá şi, respectiv, strîmtoarea Magellan şi Capul Horn şi măsurînd 7 500 km lungime. Suprafaţa: 18,3 milioane kmp. Populaţia: peste 200 milioane locuitori (autohtoni, metişi, negri, mulatri, emigranţi europeni). Principale forme de relief: M-ţii Cordilieri, Cîmpiile Orinocului, Amazonului, Paranei, Pod. Guyanelor, Braziliei etc. Amazonul este cel mai bogat fluviu în apă de pe glob, iar Titicaca e cel mai mare lac (8 290 kmp) de altitudine (3 812 m) din lume. Are în componenţa sa statele Argentina, Bolivia, Brazilia, Chile, Columbia, Ecuador, Guyana, Paraguay, Perú, Surinam, Uruguay, Venezuela.

AMERICA LATINĂ, nume generic sub care este cunoscut ansamblul de state situat la S de Rio Bravo (Rio Grande), cuprinzînd Mexicul, America Centrală, insulele din M. Caraibilor (Antilele Mari şi Mici) şi America de Sud. Suprafaţa: 20 566 000 kmp. Populaţia: 321 610 000 locuitori (1975). Către anul 4000 î.e.n. se pun bazele primelor culturi precolumbiene. Prima mare civilizaţie americană pare să fie cea a olmecilor, care către 1000 î.e.n. înflorea pe ţărmurile Golfului Mexic, cu principalul centru la Venta (statul Tabasco din Mexicul de azi) şi care a dăinuit pînă către începutul e.n. Pe la 300 e.n., o înfloritoare civilizaţie se dezvoltă în Mexicul central, la Teotihuacan, care îşi va exercita supremaţia asupra întregului Mexic extinzînd-o în S pînă în Guatemala. Decăzînd pe la anul 900, odată cu migraţia unor popoare din N, pe acest teritoriu înfloreşte o nouă civilizaţie, cea a toltecilor, urmată patru secole mai tîrziu de cea a aztecilor, care fondează în sec. 14 centrul Tenochtitlan (Mexic) „Noua Veneţie" pe care la 1519 conchistadorii spanioli au ras-o de pe suprafaţa pămîntului. În peninsula mexicană Yucatán, încă de pe la 700 î.e.n. populaţiile maya au dezvoltat o bogată cultură, creînd Imperiul maya (sec. IX—X), care după o perioadă de decădere, către 900, va cunoaşte o nouă epocă de înflorire (sec. XI—XV). În America de Sud, între 900 î.e.n.—600 e.n. sînt cunoscute o serie de culturi remarcabile, cum sînt Mochica (în N Perú-ului) şi Nazca (în S Perú-ului). Între 600—1000, este cunoscută dezvoltarea centrului Tiahuanaco, în S regiunii andine a Perú-ului, care îşi va extinde treptat influenţa şi în N Perú-ului, iar în S pînă în Chile. Pe la 1000, această influenţă dispare, populaţiile din această zonă regrupîndu-se în cîteva regate sau confederaţii:

regatul Chimu (în N, pe coasta Atlanticului), confederaţiile chanca (pe văile din partea centrală a Perú-ului), regatul chincha (în S Perú-ului). De pe la 1400, micul trib al incaşilor din regiunea Cuzco începe cucerirea sistematică a regiunii înconjurătoare, ajungînd, în 25 de ani, să domine întreaga zonă a Anzilor centrali şi de S, iar pe la 1490 imperiul lor cuprinde partea de V a Columbiei, regiunile de coastă şi muntoase din Perú şi Ecuador, platourile înalte din Bolivia, partea de NV a Argentinei, N şi centrul statului Chile. Imperiul incaşilor, făuritor al unei mari şi bogate civilizaţii, avea să fie distrus de cuceritorii spanioli, care au profitat şi de luptele interne dintre conducătorii acestuia. În restul Americii de Sud, nu au avut loc dezvoltări comparabile. În perioada 500—1500 în N Americii de Sud, în Ecuadorul de azi, se cunosc o serie de state formate din triburile acatani, manteños şi milagros, care au reuşit să evite cucerirea lor de către incaşi şi care şi-au păstrat individualitatea pînă la venirea spaniolilor. În restul continentului spaniolii au găsit, de asemenea, triburi organizate în mici formaţiuni statale, destul de înfloritoare, ca cele ale triburilor taironas şi muiscos (în Columbia). În regiunea Amazonului, primele mărturii ale unor civilizaţii datează de pe la 500, în insula Marajó — cultura ananatuba, a unor mici triburi semisedentare, iar de pe la 800, în S Braziliei — triburile tupiguarni. În extremitatea de S a statului Chile, europenii au găsit mici grupuri de pescari nomazi — alakalufi şi yahgani — iar spre E, în pampa, mici grupuri nomade — oonas, în Ţara de Foc; tehuelci şi puelci, în Argentina; charruas, în Uruguay. După primele expediţii ale lui Columb (ultimul deceniu al sec. 15), care întemeiază, în 1493, Hispaniola (Haiti de azi), începe colonizarea propriu-zisă a **A.L.** cu insulele din Caraibe: Puerto Rico (1508), Jamaica (1509), Cuba (1511) şi apoi ţărmul Panamá şi NV Columbiei (1508—1511). Strălucitele civilizaţii ale aztecilor şi incaşilor au putut fi supuse de spanioli cu mult mai greu şi după îndelungate lupte: 1519—1527 — Imperiul aztecilor; 1531—1543 — Imperiul incaşilor. Cucerirea restului **A.L.** a avut loc relativ rapid, de pe bazele din insulele Antile, Mexic şi Anzi. Portughezii, în virtutea Tratatului de la Tordesillas (1494), care defineа sferele de expansiune şi colonizare între Spania şi Portugalia, au ocupat treptat, începînd de pe la 1500, teritoriul Braziliei. Către 1550, continentul era deja împărţit, rămînînd neocupat efectiv: Ţara de Foc, Pampa nordică în S şi zona Amazonului, precum şi o seamă de insule din Antile. Spania organizează noile sale cuceriri în 4 viceregate: Noua Spanie, cu subdiviziunile: presidencia Guadalajara şi audiencia Mexico (pe teritoriul Mexicului de astăzi), căpităniа generală Santo Domingo (insulele din Caraibe), căpităniа generală a Guatemalei (America Centrală); Noua Grenadă, cu subdiviziunile: audiencia Santa Fé (Panamá şi Columbia), căpităniа generală Caracas (Venezuela), preşedinţia Quito (Ecuador); Perú, cu subdiviziunile: audiencia Lima (Perú), presidencia Cuazco (Bolivia de V), căpităniа generală Chile (N şi centrul statului Chile); La Plata, cu subdiviziunile: audiencia Charcas (Bolivia de E) şi audiencia Buenos Aires (Argentina, Uruguay, Paraguay, S statului Chile). Portugalia creează viceregatul Braziliei. Între 1623—1648 olandezii, englezii şi francezii ocupă o serie de insule „libere" din Antile. După numeroase lupte, Anglia reuşeşte, în 1655, să ia Jamaica de la Spania, în 1662 să ocupe Belize (Hondurasul britanic) şi să-şi asigure cea mai mare parte a insulelor din Antile. În a doua jumătate a sec. 17, Franţa ocupă partea occidentală a insulei Hispaniola (Haiti), ocupaţie recunoscută de Spania la 1697. Cucerirea şi colonizarea de către spanioli, ca şi de către ceilalţi europeni, au avut efecte din cele mai nefaste pentru populaţiile amerindiene, acestea fiind însoţite

de violente represiuni, de nimicirea structurilor politice, religioase şi economice existente, de distrugerea oraşelor, doborîrea templelor, exterminarea şefilor locali. A urmat o puternică exploatare economică, tipic colonialistă, prin monopolul comerţului (numai metropola era îndrituită să facă comerţ cu propria colonie), care avea să dureze peste 350 de ani. Regimul exploatării coloniale a dat naştere la numeroase revolte, în special din partea populaţiei indigene; printre cele de mare amploare fiind răscoala indienilor incaşi, cei mai crunt exploataţi, conduşi de Tupac Amaru (în Bolivia de azi) — înăbuşită în sînge prin masacrul din 1783. Cu timpul se formează în colonii o aristocraţie creolă care, pe măsura dezvoltării, intra tot mai mult în conflict cu metropola. Acest conflict avea să se accentueze îndeosebi după războiul de independenţă al S.U.A. Primul stat din **A.L.** care îşi cucereşte independenţa este Haiti, în 1804, după un lung şi greu război dus, în principal, de sclavii negri împotriva colonizatorilor francezi. Pe continent, primele mişcări separatiste — în vice-regatul La Plata (1810), în Mexic (1810—1814), în Venezuela şi Chile (1811) — nu izbutesc. Mişcările şi luptele se reiau, cu sprijinul S.U.A şi al englezilor, şi în 1817 Bolívar proclamă Statele Unite ale Columbiei, iar în 1821 independenţa Venezuelei. În marşul său spre S, încorporează Ecuadorul în Marea Columbie. Paralel, José de San Martín proclamă independenţa vice-regatului La Plata (1816), a Chile (1817) şi Perú (1821). Mexicul se proclamă independent în 1822 şi, în acelaşi an, şi Brazilia. După proclamarea, în 1821, a independenţei căpităniei generale a Guatemalei, se formează în 1823 Confederaţia Americii Centrale, care în 1839 se separă în cinci state independente: Guatemala, El Salvador, Nicaragua, Honduras şi Costa Rica. În 1825 Bolivia, iar în 1844 Republica Dominicană devin şi ele independente. Noile state s-au găsit confruntate cu o situaţie economică, socială şi politică deosebit de dificilă: stare generală de subdezvoltare, reţea slabă de transporturi şi comunicaţii, analfabetism, boli, sărăcie generală. Independenţa n-a adus ameliorări în situaţia maselor, structurile de exploatare şi opresiune fiind menţinute şi chiar accentuate. Comerţul cu sclavi negri continua. Deceniile care au urmat au adus prosperitate doar pentru mici grupuri privilegiate: latifundiarii, bisericile şi o parte a intelectualităţii. Aceasta este perioada de formare şi dezvoltare a latifundiilor, realizate în special prin ocuparea de pămînturi ce aparţineau comunităţilor indigene. Pe plan politic, este perioada caudillismului (a conducătorilor absolutişti care se succedau la conducerea republicilor), a instabilităţii guvernamentale, a numeroaselor conflicte dintre statele **A.L.** După independenţă, **A.L.** intră de fapt într-o eră semicolonială, căzînd sub influenţa şi dominaţia neocolonialismului anglo-american. Dealtfel, încă din anii luptelor pentru independenţă, S.U.A — ca cel mai vechi şi mai puternic dintre statele de curînd independente — au căutat să-şi asigure un rol preponderent în **A.L.**, doctrina Monroe (v.), proclamată la 2 decembrie 1823, fiind o expresie a acestei politici. A doua jumătate a sec. 19 şi anii pînă la primul război mondial reprezintă o perioadă de dezvoltare a capitalismului în **A.L.**, de avînt economic, dar dirijat potrivit intereselor neocolonialismului: se dezvoltă industriile minieră (Chile) şi petrolieră (Mexic, Venezuela) — orientate către export, precum şi agricultura — orientată tot către export, pentru cîteva produse: vite, cereale, banane şi cafea. Monopolurile străine deţin sau controlează majoritatea minelor şi plantaţiilor, precum şi a căilor ferate. Anglia reuşeşte relativ rapid să controleze din punct de vedere economic o serie de ţări din **A.L.**, în special Brazilia, Argentina, Perú şi Chile,

astfel că pînă la primul război mondial aceste ţări erau adevărate colonii economice engleze. S.U.A şi-au orientat exportul de capital şi dominaţia economică în special către Mexic, America Centrală şi Caraibe. Dealtfel S.U.A., după ce au anexat două treimi din teritoriul Mexicului, în urma războiului din 1898, iau Spaniei Puerto Rico şi Cuba, aceasta din urmă avînd să-şi dobîndească independenţa în 1902. După primul război mondial, S.U.A. ocupă „vidul" lăsat în **A.L.** de puterile vest-europene, continuînd politica lor de dominaţie economică şi de amestec în treburile interne ale acestor ţări, care au făcut repetate încercări fără succes la Societatea Naţiunilor de a obţine o interpretare oficială a doctrinei Monroe, de natură să pună anumite restricţii intervenţiei nord-americane. Prin anii '30, preşedintele Roosevelt afirmă „politica bunului vecin" faţă de **A.L.** Dezvoltarea industriei care a avut loc în acest timp în majoritatea ţărilor **A.L.** nu a adus progrese economice substanţiale, poziţiile acestor ţări în comerţul internaţional fiind în continuare slabe, exportul lor depinzînd tot de 1—2 produse de bază. Ea a avut însă ca rezultat dezvoltarea clasei muncitoare, ceea ce face ca practic în toate ţările **A.L.** să se formeze partide comuniste care au jucat un rol important în viaţa politică a ţărilor lor, în special în perioada celui de-al doilea război mondial şi în perioada imediat următoare, cînd într-o serie de ţări aceste partide au avut miniştri în guverne (Ecuador, Cuba, Chile) ori s-au manifestat foarte puternic (Brazilia, Guatemala). Dezvoltarea industriei se accentuează după al doilea război mondial dar, cu toate acestea, majoritatea ţărilor **A.L.** depindeau în anii '60 şi '70 tot de exportul unui singur produs de bază pentru mai mult de 50% din veniturile lor din comerţul exterior. Neocolonialismul a menţinut continentul în stare de subdezvoltare, astfel că în 1960 **A.L.** producea numai 4 milioane tone oţel, adică 1% din producţia mondială. Încercările de a crea o structură regională prin conferinţele panamericane (v.) au condus la crearea O.S.A. (v.), prin Carta adoptată în 1948 de Conferinţa statelor americane de la Bogotá. În vederea stimulării schimburilor economice şi comerciale reciproce, un număr de ţări din **A.L.** creează în 1957 Piaţa Comună a Americii Centrale (v.), iar în 1961 se înfiinţează Asociaţia Latino-Americană a Liberului Schimb (v.), din care fac parte toate statele Americii de Sud. În 1975 se creează S.E.L.A (v.) — organizaţie a statelor din zonă menită să contribuie la întărirea independenţei statelor **A.L.** şi la reducerea decalajelor ce le despart de ţările industrializate. Perioada contemporană este pentru **A.L.** o perioadă de profunde prefaceri politice, sociale şi economice în direcţia dezvoltării de-sine-stătătoare. În 1959, în Cuba, a învins revoluţia care a adus ţara pe calea socialismului. În 1970, frontul popular iese victorios în alegerile din Chile, guvernarea lui fiind întreruptă în 1973 de forţele reacţionare cu sprijinul cercurilor imperialiste şi neocolonialiste. În anii '60 şi '70, noi popoare se eliberează de colonialismul englez şi olandez, proclamîndu-se state independente (Jamaica şi Trinidad-Tobago—1962, Barbados—1966, Bahamas—1973, Grenada—1974, Surinam — 1975). Ţările **A.L.** desfăşoară o luptă susţinută împotriva activităţilor nocive ale societăţilor transnaţionale, pentru a se elibera de tutelele neocolonialiste şi a-şi prelua bogăţiile naţionale în propriile mîini, pentru a se dezvolta liber şi independent. Ele joacă un rol activ în viaţa internaţională, sprijinind mişcările de eliberare naţională şi lupta pentru lichidarea definitivă a sistemului colonial şi aducînd remarcabile contribuţii la codificarea şi dezvoltarea principiilor dreptului internaţional, la întărirea păcii şi securităţii internaţionale, printre acestea înscriindu-se

și Tratatul privind denuclearizarea A.L. (v.), semnat în 1967 la Tlatelolco (Mexic). Angajate într-un efort de industrializare și modernizare, țările A.L. participă activ la marile dezbateri internaționale consacrate dezvoltării, așezării relațiilor economice dintre state pe baze noi, echitabile, făuririi unei noi ordini economice internaționale.

AMFICȚIONIE, una din formele și instituțiile legăturilor diplomatice ale Greciei antice. A. reprezentau uniuni religioase ce se creau în jurul sanctuarului unei divinități. Scopul principal al a. era sărbătorirea și cinstirea în comun a zeității respective, apărarea templului și comorilor lui și, de asemenea, pedepsirea profanatorilor datinilor sacre. Deseori, membrii a. se consultau în chestiunile de interes comun. Interzicînd războaiele în timpul serbărilor religioase, a. se transforma într-o instituție politică cu caracter internațional. Printre cele mai importante a. ale Greciei antice a fost cea de la Delphi-Termopile, compusă din 12 comunități care a reprezentat la vremea ei o forță politică de seamă, exercitînd o mare influență asupra politicii internaționale a Greciei antice. Preoții de la Delphi declarau și întrerupeau războaie, numeau și rechemau conducători.

AMIABIL, caracter pașnic, direct și nejurisdicțional al unor mijloace de soluționare a diferendelor internaționale, adică prin tratative diplomatice (v.). ~ *compozitor*, arbitru care, din considerente de oportunitate sau de altă natură, este împuternicit de statele părți la un diferend internațional să judece cauza prin analogie sau *praeter legem*, adică îndepărtîndu-se sau neglijînd deliberat o regulă de drept și chiar de a decide *contra legem*. În această situație arbitrul poate primi dreptul de a stabili o reglementare pentru viitor sau de a tranșa, printr-o sentință arbitrală cu caracter obligatoriu, un diferend politic.

AMLAȘ, ținut situat în S Pod. Tîrnavelor, la SV de orașul Sibiu, care, în august 1369 după un război în care domnul Țării Românești, Vladislav I (Vlaicu) a rezistat victorios unui atac din partea regelui maghiar Ludovic I, a fost acordat, prin Tratatul de pace încheiat cu acest prilej, ca feudă, împreună cu Făgărașul (v.) domnitorului român în schimbul recunoașterii de către acesta a suzeranității regelui maghiar. Cele două feude, intrate în posesia lui Ludovic (cca 1374—1375) ca urmare a unei înrăutățiri a relațiilor româno-maghiare vor fi stăpînite, apoi, pe la 1389 de Mircea cel Bătrîn, rămînînd în posesia domnilor Țării Românești pînă în 1452 cînd Iancu de Hunedoara le-a confiscat lui Vladislav al II-lea, pe care îl suspecta de politică fluctuantă între Ungaria și Imperiul otoman.

AMORTIZARE (în relațiile internaționale), restituirea treptată de către debitor, la termenele și cu ratele dinainte stabilite, a creditelor și împrumuturilor externe primite. A. plus plata dobînzilor aferente constituie serviciul datoriei externe (v.); uneori între a. și serviciul datoriei externe nu se face distincție, a. fiind înțeleasă ca restituire atît a ratelor scadente cît și a dobînzilor aferente la creditele și împrumuturile externe contractate.

A.M.P., v. **AGENCE MAURITANIÈNNE DE PRESSE.**

A.N.A., v. **ANATOLIAN NEWS AGENCY.**

ANATOLIAN NEWS AGENCY (A.N.A.), agenție oficioasă de presă turcă fondată în anul 1920, are sediul la Ankara.

ANCHETĂ INTERNAȚIONALĂ, v. **COMISIE INTERNAȚIONALĂ DE ANCHETĂ.**

ANDORRA (denumirea oficială: *Principauté d'Andorra—Principatul Andorrei*), stat situat în SV Europei, pe versantul sudic al Munților Pirinei,

învecinat cu Franța și Spania. Suprafața: 453 kmp. Populația (1975): 26 560 loc. Capitala: *Andorra-la-Vella = Andorre-la-Vieille*, 10 930 loc. (1975). Limbi oficiale: catalana, spaniola și franceza. Moneda: francul francez, peseta spaniolă. *Istoric.* Principat independent din sec. 8, cînd Carol cel Mare dă o cartă prin care garanta independența **A.** și-i acordă ajutor în lupta contra maurilor. În urma înțelegerii („paréage") din 1278, **A.** este pusă sub suzeranitatea conților francezi de Foix și a episcopilor spanioli de Urgel. În 1589 drepturile Franței revin lui Henric de Navarra, iar în 1806, după ce în 1793 guvernul revoluționar francez renunțase la pretențiile sale, **A.**, este garantată ca republică prin Constituția lui Napoleon. De-a lungul secolelor această autoritate a devenit pur nominală, **A.** plătind o taxă bianuală simbolică. *Organizarea de stat:* principat autonom sub suzeranitatea președintelui Franței și a episcopului de Urgel. **A.** este reprezentată pe plan internațional de Franța; nu este membru al O.N.U. sau al instituțiilor specializate, dar este membru al unei organizații internaționale guvernamentale (1976). Uniune poștală cu Spania.

ANDOSARE, operațiune prin care se efectuează transferul unor creanțe de la un beneficiar la altul. **A.** este practicată frecvent în transmiterea instrumentelor de plată (trată, bilet de ordin, cec) și a altor documente (conosament, dovadă de depozitare etc.) în cadrul operațiunilor de comerț exterior. Persoana care efectuează **a.** se numește andosant sau girant. **A.** poate fi nominală (gir plin), cînd se specifică numele beneficiarului, și în alb (gir în alb), cînd nu se menționează numele beneficiarului.

ANEXARE (ANEXIUNE), alipire de către un stat prin forță, prin amenințarea cu forța sau printr-un tratat impus prin asemenea mijloace a unui teritoriu străin. **A.** a fost folosită mult în practica statelor feudale și a statelor imperialiste și a constituit adeseori un mijloc al expansiunii coloniale. „Decretul asupra păcii" din 8 nov. 1917, redactat de Lenin, proclama principiul păcii drepte, democratice, fără **a.** și contribuții de război. Carta O.N.U. interzice implicit **a.**, prevăzînd obligația statelor de a se abține de la amenințarea cu forța sau folosirea forței. Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state conform Cartei (v.), proclamă că **a.**, cuceririle de teritorii nu vor fi recunoscute. De asemenea, definiția agresiunii (v.), adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., enunță printre actele ce intră în categoria de agresiune „orice **a.** prin folosirea forței a teritoriului sau a unei părți din teritoriul unui stat".

ANEXĂ, document alăturat unui tratat internațional pentru a-l completa sau preciza. **A.** pot cuprinde: schimburi de note sau de scrisori conținînd precizări, lămuriri, interpretări ale unor prevederi ale tratatului, declarații cu privire la unele probleme care fac obiectul tratatului, liste de mărfuri, specificații, hărți etc. **A.** fac parte integrantă din tratat, intră în vigoare odată cu acesta și au aceeași forță juridică ca și tratatul. ~ *secretă,* document alăturat unui tratat internațional, redactat separat și care nu este destinat publicității. Poate purta diferite denumiri: protocol, schimb de scrisori, liste etc. și poate cuprinde completări la unele prevederi ale tratatului, clauze politice, precizări, interpretări, clauze preferențiale sau anumite alte avantaje pe care părțile și le acordă reciproc, dar doresc să nu fie cunoscute de alte state.

ANGAJAT CONSULAR, persoană aflată în serviciile administrative sau tehnice ale unui post consular (v.). **A.c.** se bucură de o parte a imunităților

consulare (v.), regimul lui fiind stabilit de statul pe teritoriul căruia acesta funcţionează în temeiul curtoaziei internaţionale şi al principiului reciprocităţii.

A.N.G., v. **AGENCIA NOTICIOASA DA GUINÉ BISSAU.**

ANGARIE 1. Rechiziţionarea de către un stat aflat în stare de război sau în situaţii de urgenţă excepţională a unor bunuri mobile (automobile, nave, etc.) aparţinînd unui străin. **A.** dă dreptul proprietarului la plata unei indemnizaţii. **2.** (În evul mediu) Muncă forţată, impusă ţăranilor în Principatele Române.

ANGOLA (denumirea oficială: *República Popular do Angola = Republica Populară Angola)*, stat situat în partea central-sudică a Africii, cu largă ieşire la Oc. Atlantic, învecinat cu R.P. Congo, Zair, Zambia şi Namibia. Suprafaţa: 1 246 700 kmp. Populaţia (1975): 6 761 000 loc. Capitala: *Luanda*, 480 613 loc. (1972, aglomeraţie urbană). Limba oficială: portugheza. Moneda: 1 Kwanza = 100 Centavos. *Istoric.* În evul mediu, pe actualul teritoriu al ţării fiinţau regatele Congo, Luanda şi **A.** Descoperită de navigatorul portughez Diogo Cão în 1482, coasta **A.** este transformată într-o posesiune portugheză, în sec. 16—19 fiind cucerit şi interiorul **A.** Fronticrele **A.** sînt fixate în 1885 (Conferinţa de la Berlin). Populaţia autohtonă se răscoală în repetate rînduri în cursul acestui secol împotriva dominaţiei coloniale. Din 1961 mişcarea de eliberare naţională ia forma luptei armate iniţiată de Mişcarea Populară pentru Eliberarea Angolei (M.P.L.A.). Ca urmare a luptei hotărîte pentru eliberarea ţării dusă de poporul angolez, în ian. 1975 între guvernul portughez şi reprezentanţii mişcărilor de eliberare din **A.** este semnat un tratat privind acordarea independenţei ţării, proclamată la 11 nov. 1975. Reconstrucţia ţării, naţionalizarea companiilor particulare inaugurează procesul de dezvoltare independentă a ţării. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. Recunoscută de peste 100 de state, **A.** a stabilit relaţii diplomatice cu 17 state (1976) şi a devenit membră a 6 organizaţii internaţionale guvernamentale. *Relaţii cu România.* România a acordat sprijinul său politic, diplomatic şi material poporului angolez în lupta sa pentru cucerirea libertăţii naţionale, întreţinînd relaţii de colaborare cu mişcarea angoleză de eliberare naţională. După proclamarea independenţei **A.** România a recunoscut noul stat şi a stabilit cu acesta raporturi de prietenie şi de colaborare. La 18 dec. 1975 guvernele celor două state au convenit să stabilească relaţii diplomatice la rang de ambasadă.

ANGLO-NORMANDE (NORMANDE), INSULELE ~ (denumirea oficială: *Channel Islands)*, arhipelag în S Mării Mînecii, în largul Pen. francceze Cotentin. Suprafaţa: 194 kmp (insule pr.: Jersey 116 kmp, Guernsey 63 kmp). Populaţia (1973): 126 363 loc. Centrul administrativ: *Saint Heliers — Saint Hélier*, 28 135 loc. (1971) în ins. Jersey. Limba oficială: engleza; uzual un dialect franco-normand „patois" (cu excepţia ins. Alderney). Moneda: 1 Liră sterlină (Pound) = 100 Pence. Parte a Normandiei (933), ins. se unesc cu coroana britanică în timpul cuceririi normande (1066), uniunea devenind permanentă din 1154. În 1204, **INS. A.-N.** rămîn în stăpînirea regilor Angliei. Ocupate de trupele germane în cursul celui de-al doilea război mondial (30 iun. 1940—9 mai 1945). Astăzi **INS. A.-N.** sînt un teritoriu autonom aparţinînd coroanei britanice.

ANGOLA PRESS, agenţie de ştiri angoleză, creată în nov. 1975, cu sediul la Luanda.

ÁNIMUS, ~ *belligerandi*, intenţia de a duce război. În dreptul internaţional

contemporan care incriminează războiul de agresiune, noțiunea de ~ *b.* se confundă cu intenția de a săvîrși actele materiale constitutive ale agresiunii armate. ~ *debellandi*, intenția de a pune capăt existenței, ca stat independent, a adversarului (v. *debellatio*). În baza normelor și principiilor dreptului internațional contemporan, rezultatele acțiunilor întreprinse cu ~ *d.* sînt nule și neavenite. ~ *occupandi*, intenția de a ocupa. În trecut ~ *o.* a fost socotit suficient, împreună cu un act simbolic de luare în stăpînire pentru dobîndirea suveranității asupra teritoriilor „noi descoperite" și a jucat, ca atare, un rol însemnat în istoria colonialismului. Actul general de la Berlin din 1885 a cerut acte efective de exercitare a stăpînirii asupra teritoriului „descoperit", pentru a recunoaște ocuparea acestuia. Principiile dreptului internațional interzic astăzi ocuparea unui teritoriu străin.

AN INTERNAȚIONAL, perioadă de timp, de obicei de un an calendaristic, în care se organizează acțiuni de cooperare pe plan mondial într-un anumit domeniu, sau aniversarea unor personalități politice, științifice sau culturale. Perioadele și acțiunile de cooperare sînt în general stabilite de către organizații internaționale (O.N.U., U.N.E.S.C.O.), de ex.: Anul geofizic internațional, 1957—1959 (v.); Anul cooperării internaționale, 1965 (v.); Anul internațional al drepturilor omului, 1968 (v.); Anul internațional al educației, 1970 (v.); Anul internațional de luptă împotriva rasismului și discriminării rasiale, 1971 (v.); Anul mondial al populației, 1974 (v.); Anul internațional al femeii, 1975 (v.); anii: Shakespeare (1964), Dante (1966), Ghandi (1969), Lenin (1970), Dimitrie Cantemir (1973) etc. **1957.** *ANUL GEOFIZIC INTERNAȚIONAL*, perioadă de 30 luni (1 iul. 1957—31 dec. 1959), în care a fost organizat de O.N.U. un program mondial de cercetări geofizice. Planificat inițial pentru primele 18 luni ale respectivului interval, i s-a adăugat apoi încă un an (1959), perioadă denumită „Cooperarea geofizică internațională". Amploarea acțiunilor organizate în această perioadă a constituit un mare succes în cooperarea științifică internațională care s-a materializat, printre altele, și în adoptarea la 1 dec. a Tratatului privind Antarctica (v.). Aceste acțiuni au antrenat cooperarea între peste 70 de țări, printre care și România, participarea unui număr de aproximativ 30 000 de oameni de știință și activitatea mai multor mii de centre științifice. **1965.** *ANUL COOPERĂRII INTERNAȚIONALE*, proclamat de Adunarea Generală a O.N.U. cu ocazia celei de-a XX-a aniversări a O.N.U. Scopul său a fost întărirea înțelegerii și cooperării internaționale și regionale. Acțiunile organizate s-au desfășurat pe baza unor planuri și programe, la a căror elaborare au contribuit unele instituții specializate ale O.N.U. și A.I.E.A. România a susținut ideea organizării *A.c.i.* și a inițiat, împreună cu alte state, o serie de rezoluții la sesiunile Comisiei Economice a O.N.U. pentru Europa și O.I.M., menite să asigure concursul acestor organisme în sprijinirea activităților desfășurate în cadrul *A.c.i.* **1968.** *ANUL INTERNAȚIONAL AL DREPTURILOR OMULUI* proclamat de Adunarea Generală a O.N.U. pentru a marca, la 10 dec. 1968, împlinirea a douăzeci de ani de la adoptarea Declarației universale a drepturilor omului (v.). Pentru sărbătorirea acestui eveniment O.N.U. a luat o serie de inițiative: a elaborat un program de acțiune pe plan mondial, a proclamat Ziua internațională pentru eliminarea discriminărilor rasiale, iar în apr.-mai 1968 a avut loc la Teheran Conferința internațională a drepturilor omului (v.), ce a adoptat o proclamație în care se afirmă responsabilitatea statelor în îndeplinirea obligațiilor lor pentru realizarea deplină a drepturilor omului. **1970.** *ANUL INTERNA-*

ŢIONAL AL EDUCAŢIEI, proclamat de Adunarea Generală a O.N.U. la 17 dec. 1968, în scopul de a promova o abordare nouă şi dinamică asupra educaţiei. S-a urmărit: efectuarea unui bilanţ asupra situaţiei existente în lume în domeniul educaţiei; concentrarea atenţiei statelor asupra unor teme majore privind ameliorarea educaţiei; creşterea resurselor disponibile pentru educaţie; întărirea cooperării internaţionale în domeniul educaţiei. Pe baza unor programe de măsuri iniţiate de Conferinţa generală a U.N.E.S.C.O. au avut loc numeroase manifestări care s-au desfăşurat la nivel internaţional şi naţional. România a susţinut ideea organizării acestui an şi a iniţiat, sub egida O.N.U., numeroase acţiuni precum: reuniuni internaţionale, editarea de manuale şcolare pentru acţiuni de alfabetizare în ţări în curs de dezvoltare, emisiuni de timbre speciale. **1971.** *ANUL INTERNAŢIONAL DE LUPTĂ ÎMPOTRIVA RASISMULUI ŞI DISCRIMINĂRII RASIALE*, proclamat de Adunarea Generală O.N.U. la propunerea Conferinţei internaţionale a drepturilor omului (**v.**), reunită la Teheran (22 apr.—13 mai 1968). Scopul acţiunilor întreprinse a fost să stimuleze realizarea unor progrese substanţiale în lupta contra discriminării rasiale sub toate formele sale, sub semnul solidarităţii internaţionale cu cei care luptă contra rasismului. În cadrul acestui An s-au intensificat eforturile statelor pe plan naţional şi internaţional, ale organismelor O.N.U. şi ale instituţiilor sale specializate pentru eliminarea discriminărilor rasiale, a politicii de apartheid şi a tuturor manifestărilor rasiste. Activităţile organizate s-au desfăşurat pe baza unui Program de măsuri, elaborat de Adunarea Generală a O.N.U, cu contribuţia unui număr de state, printre care şi România. **1974.** *ANUL MONDIAL AL POPULAŢIEI*, proclamat de Adunarea Generală a O.N.U. la 11 dec. 1969, cu scopul de a stimula şi spori efortul statelor în rezolvarea problemelor populaţiei. În cadrul acestui an s-au desfăşurat o serie de activităţi vizînd: culegerea şi analiza statisticilor demografice, măsuri pentru formarea personalului necesar programelor privind populaţia, extinderea activităţilor de educare şi informare, organizarea de conferinţe, seminarii, cursuri pe teme privind populaţia la nivel regional, naţional şi internaţional, dezvoltarea instituţiilor de cercetare şi formare în domeniul populaţiei etc. Manifestarea majoră a Anului a constituit-o desfăşurarea, la Bucureşti, a Conferinţei mondiale a populaţiei (**v.**). **1975.** *ANUL INTERNAŢIONAL AL FEMEII*, proclamat de Adunarea Generală a O.N.U. pe baza unei propuneri româneşti, printr-o rezoluţie adoptată la 18 dec. 1972, în scopul desfăşurării unei activităţi intensive care să promoveze egalitatea în drepturi între bărbat şi femeie, să asigure deplina integrare a femeilor în efortul general de dezvoltare şi să crească contribuţia lor la lupta pentru pace. Manifestările organizate s-au desfăşurat pe baza unui Program aprobat de ECOSOC, la 16 mai 1974, şi de Adunarea Generală a O.N.U., la 10 dec. 1974. Manifestarea principală a constituit-o Conferinţa mondială a anului internaţional al femeii (**v.**) de la Ciudad de Mexico. România a participat la acţiunile dedicate *A.i.al. f.* organizînd simpozioane, expoziţii, dezbateri cultural-artistice etc. **1979.** *ANUL INTERNAŢIONAL AL COPILULUI*, proclamat de Adunarea Generală a O.N.U. în 1976 pornind de la situaţia precară a copiilor din ţările în curs de dezvoltare, care sînt subalimentaţi, nu au acces la servicii adecvate de sănătate, nu primesc pregătirea necesară viitorului lor şi sînt lipsiţi de condiţii elementare de existenţă. Anul 1979, care marchează şi a 20-a aniversare a Declaraţiei drepturilor copilului (**v.**), va trebui să constituie cadrul unor acţiuni menite să determine comunitatea internaţională să devină conştientă de nevoile specifice ale copiilor, să includă programele în favoarea copiilor în programele generale de dezvoltare economică şi socială. **1981.** *ANUL*

INTERNAȚIONAL AL PERSOANELOR HANDICAPATE, proclamat de Adunarea Generală a O.N.U. în scopul ajutorării persoanelor handicapate de a se adapta fizic și psihologic la viața socială, încurajîndu-se inițiativele luate în acest scop la nivel național și internațional vizînd: crearea posibilităților de folosire a forței lor de muncă; deplina integrare în societate; încurajarea unor proiecte de studii și cercetări destinate să le faciliteze participarea la viața cotidiană etc.

A.N.O.P., v. **AGENCIA NOTICIOSA PORTUGUESA.**

A.N.P., v. **ALGEMEEN NEDERLANDS PRESBUREAU.**

A.N.S.A., v. **AGENZIA NAZIONALE STAMPA ASSOCIATA.**

ANSAMBLU (în accepția dată de C.I.J.), reunire de teritorii și de populații, dintre care unele erau stabile, altele migratoare sau nomade și care, aflîndu-se sub suveranități diferite, formau totuși o entitate politică în devenire (de ex. „ansamblul mauritanian", termen folosit în avizul consultativ dat de C.I.J. în chestiunea Saharei Occidentale, 1975).

ANSCHLUSS, politică de cotropire și lichidare ca stat a Austriei, promovată de imperialismul german după primul război mondial, cînd Imperiul austro-ungar a fost desființat. Reacțiunea germană, ca și cea austriacă, vedea în **A.** o importantă condiție pentru întărirea forțelor revanșarde. Una din primele încercări oficiale de realizare a **A.** a fost făcută prin publicarea, la 25 mart. 1931, a planului austro-german de uniune vamală **(v.)**, care, înfățișat sub forma unui aranjament cu caracter economic, viza, în fapt, realizarea **A.** și crearea unui hinterland german în bazinul danubian. Odată cu venirea la putere a regimului nazist în Germania s-au intensificat acțiunile cercurilor reacționare germane și austriece în vederea realizării **A.** În noaptea de 11/12 mart. 1938, cu o zi înainte ca poporul austriac să-și spună părerea cu privire la eventuala alipire a Austriei la Reichul german printr-un plebiscit, armata germană a ocupat Austria, care a fost desființată ca stat și înglobată în imperiul nazist, devenind astfel prima victimă a agresiunii naziste în Europa centrală. Conferința miniștrilor de externe ai U.R.S.S., Marii Britanii și S.U.A. (Moscova, nov. 1943) a adoptat „Declarația cu privire la Austria" prin care **A.** a fost declarat nul și neavenit. După înfrîngerea Germaniei în cel de-al doilea război mondial, statul austriac a fost restabilit, redobîndindu-și, prin Tratatul semnat cu Marile Puteri în 1955 **(v.** *Tratatul de stat cu Austria)*, deplina suveranitate.

ANTANTA (TRIPLA ÎNȚELEGERE), bloc politic și militar format din Marea Britanie, Franța și Rusia. A luptat împotriva blocului Puterilor Centrale (Tripla Alianță) **(v.)** în timpul primului război mondial (1914—1918) **(v.)**. **A.** s-a format în cursul anilor 1904—1914 în condițiile în care contradicțiile interimperialiste au început să capete amploare pe fondul luptei pentru împărțirea și reîmpărțirea sferelor de influență. Neliniștită de înarmările navale ale Germaniei, Anglia s-a decis să se apropie de Franța. La 8 apr. 1904 este semnat un Acord anglo-francez, însumînd trei convenții ce delimitau sferele de influență cu caracter colonial dintre cele două state. Marea Britanie recunoștea, între altele, dreptul Franței de a exercita o „acțiune de ordine" în Maroc, iar Franța se angaja de a nu împiedica „activitatea" engleză în Egipt. Această comunitate de interese colonialiste deschide calea colaborării strînse dintre cele două puteri. Germania caută să împiedice dezvoltarea acestei înțelegeri, profitînd și de situația creată în Europa prin înfrîngerea Rusiei (aliata Franței) în războiul cu Japonia (1905). Ea provoacă incidentele care au ca efect criza marocană din 1905—1096, ce se

încheie cu Conferința internațională de la Algesiras, din 7 apr. 1906, dar nu reușește să zdruncine înțelegerea franco-engleză. În timpul crizei marocane s-a trecut la consultări între Statele majore ale celor două țări, iar Franța a sfătuit Anglia să se apropie de Rusia. Marea Britanie, dat fiind și programul naval votat în 1906 în Germania, decide să rezolve litigiile coloniale cu Rusia. La 31 aug. 1907 se încheie o Convenție ce delimitează sferele de interese coloniale în Asia ale Marii Britanii și Rusiei. În asemenea împrejurări, a luat ființă blocul **A.**, care își strînge legăturile pe măsură ce criza antebelică ia amploare. **A.** și-a strîns și mai mult relațiile, din cauza atitudinii Germaniei. Războaiele balcanice din 1912—1913 relevă contradicțiile ireconciliabile dintre cele două blocuri. Între Rusia și Austro-Ungaria, lupta pentru dominarea Balcanilor devine acută. Politica din ce în ce mai independentă a micilor state și, îndeosebi, a României preocupă atît Puterile Centrale (România este legată de ele prin Tratatul secret din 1883) cît și blocul **A.**, care vrea să atragă România de partea sa. După 28 iun. 1914 (Atentatul de la Sarajevo) (v.), puterile **A.** trec la acțiuni împotriva Puterilor Centrale. Conflictul austro-sîrb servește drept pretext pentru amplificarea contradicțiilor dintre Rusia, Austro-Ungaria și Germania. De asemenea, invadarea Belgiei și a Luxemburgului de către Germania declanșează intervenția Franței și apoi a Angliei. La 4 aug. 1914, **A.** se găsește în stare de război cu Puterile Centrale. La 3 aug. 1914, România s-a declarat neutră, luînd decizia de a nu pune în practică Tratatul cu Puterile Centrale. Între 1914—1916 ca se apropie de Puterile **A.**, care recunosc prin Tratatul din 4/17 aug. 1916 (v.) dreptul legitim al României asupra Transilvaniei și a tuturor teritoriilor locuite de români, subjugate de Austro-Ungaria. În aceste condiții, România intră în război alături de **A.** (v. *Război mondial, primul* ~).

ANTANTA BALCANICĂ, v. **ÎNȚELEGEREA BALCANICĂ.**

ANTANTĂ 1. Acord intervenit între două sau mai multe state, cu privire la anumite probleme existente sau eventuale, fără a fi nevoie de încheierea unei convenții sau alianțe. **2.** Acord sau tratat încheiat între anumite state, în vederea coordonării sau unificării politicii lor, precum și pentru a-și asigura o apărare comună (uneori și pentru a denumi grupul politic rezultat din acest acord), de ex.: Mica Antantă (v.), Antanta Balcanică (v.). **3.** ~ *cordială*, înțelegere, prietenie, comunitate de aspirații și de vederi politice, existente între două state la diverse epoci, fără a fi intervenit o alianță între ele (de ex. ~ *c.* dintre Anglia și Franța). **4.** ~ *regională*, acord care intervine între statele unei regiuni determinate din lume sau, prin extensiune, politică aplicabilă acestor state (ex.: Liga Arabă, Pactul Renan) (v. *Pactul Societății Națiunilor*).

ANTARA, agenție oficioasă indoneziană de presă înființată în 1932.

ANTARCTICA, v. **STATUTUL ANTARCTICII; TRATATUL ASUPRA ANTARCTICII.**

ANTICOLONIALISM, termen generic semnificînd lupta, mișcarea și toate acțiunile social-politice ale popoarelor împotriva colonialismului, pentru afirmarea independentă, de-sine-stătătoare. **A.** s-a intensificat în perioada imperialismului monopolist, în special după M.R.S.O., și a luat un deosebit avînt după al doilea război mondial. Ca rezultat al apariției sistemului mondial socialist (v.), al mișcărilor de eliberare națională (v.), al schimbării raportului de forțe pe arena internațională, sistemul colonial al imperialismului s-a destrămat. Din punct de vedere al dreptului internațional, a. are la bază principiul autodeterminării popoarelor (v.), înscris în Carta O.N.U. și consacrat ulterior în numeroase alte documente cu caracter ju-

ridic și politic. În perioada postbelică, marea majoritate a fostelor colonii și teritorii dependente din Asia, Africa și America Latină au devenit state independente. **A.** se reflectă în numeroase documente politico-diplomatice (de ex. Declarația asupra acordării independenței țărilor și popoarelor coloniale (v.), adoptată în 1960 de către Adunarea Generală a O.N.U.). România desfășoară o intensă activitate a., a sprijinit și sprijină sub toate formele lupta popoarelor coloniale pentru a-și dobîndi dreptul la autodeterminare (v. *sistemul colonial al imperialismului și autodeterminare)*.

ANTICOMINTERN, *PACTUL* ~, alianță militară cu caracter agresiv, creată prin Tratatul de la Berlin, semnat la 25 nov. 1936, între Germania și Japonia. *P.* ~ era îndreptat împotriva comunismului, a Internaționalei a III-a Comuniste, și urmărea să impună dominația mondială a monopolurilor germane și japoneze. La *P.* ~ au aderat: Italia (6 nov. 1937), fapt ce a pus bazele Axei Berlin—Roma—Tokio (v.), Ungaria și Manciuko (24 febr. 1939), Spania (27 febr. 1939). Ulterior, la 25 nov. 1941 *P.* ~ este prelungit pe cinci ani și la el aderă Bulgaria, Finlanda, Danemarca, guvernul antonescian din România, precum și guvernele marionetă din Slovacia, Croația și de la Nankin.

ANTICOMUNISM, armă politico-ideologică a imperialismului îndreptată împotriva mișcării comuniste și muncitorești, a țărilor socialiste și a răspîndirii ideilor marxismului în lume. Pe plan politic, **a.** se manifestă prin persecutarea și reprimarea mișcării comuniste în interior, iar în exterior, prin calomnierea orînduirii socialiste, prezentarea falsificată a țelurilor și politicii partidelor comuniste, denaturarea principiilor socialismului științific. Totodată, **a.** reprezintă o tactică diversionistă care, în numele „pericolului comunist", tinde să distragă atenția de la cauzele reale ale diferitelor fenomene de criză socială și politică pe plan intern, să justifice acțiunile politice reacționare, discriminatorii, îndreptate împotriva forțelor democratice și progresiste, să mascheze și să legitimeze, pe plan extern, o politică reacționară, contrarevoluționară și agresivă. **A.** se regăsește în atitudinea unor oameni politici din statele capitaliste, influențînd uneori negativ dezvoltarea relațiilor internaționale. Pe plan doctrinal, **a.** este o trăsătură dominantă a ideologiei imperialismului. În această ipostază, **a.** a suferit importante metamorfoze în stilul și tactica sa ideologică, generate de modificarea continuă a raporturilor de forțe pe plan internațional în favoarea forțelor antiimperialiste și revoluționare. De la doctrine care îmbinau apologia fățișă a capitalismului contemporan cu negarea inevitabilității istorice și chiar a legitimității orînduirii socialiste s-a trecut la doctrinele actuale care tind să șteargă deosebirile esențiale dintre capitalism și socialism, să ofere modele de dezvoltare viitoare ca sinteză a capitalismului cu socialismul. Prin aceste metode mai subtile, **a.** tinde să lipsească mișcarea revoluționară mondială de obiectivul ei fundamental — lupta pentru socialism.

ANTIGUA (denumirea oficială: *Antigua)*, grup de trei insule situate în Arh. Antilelor Mici (grupul Leeward) din M. Caraibilor. Suprafața: 442 kmp (insule pr.: Antigua 280 kmp, Barbuda 160,5 kmp). Populația (1974): 72 000 loc. Centrul administrativ: *Saint John's* (în ins. Antigua), 23 464 loc. (1974, cu suburbii). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 East Caribbean Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperită în 1493 de Cristofor Columb, **A.** este colonizată de englezi în 1632. Ocupată de trupele franceze în 1666, ins. este retrocedată anul următor Angliei care o transformă în sec. 18 în principala bază navală britanică din M. Caraibilor. În perioada ian. 1958 — aug. 1962 este încorpo-

rată Federației Indiilor de Vest, iar după dizolvarea acesteia revine la statutul inițial de colonie. Potrivit Acordului din 27 febr. 1967, **A.** este un teritoriu autonom, „stat asociat" cu Marea Britanie și membru al Asociației Indiilor de Vest. Două zone, Parham Harbour și Judge's Bay (5,37 kmp), au fost cedate S.U.A. la 27 mart. 1941 pentru construirea de baze militare navale. O.N.U. consideră **A.** teritoriu neautonom în sensul cap. XI al Cartei.

ANTIIMPERIALISM, mișcare social-politică îndreptată împotriva politicii imperialiste, de forță și dictat, a tuturor formelor de exploatare, asuprire și dominație a popoarelor. După al doilea război mondial, ca rezultat al apariției sistemului mondial socialist, al destrămării sistemului colonial, al creșterii avîntului luptei forțelor revoluționare democratice și progresiste de pretutindeni, s-a creat un larg front **a.** care acționează pentru pace, democrație, cooperare și securitate internațională, pentru instaurarea unei noi ordini politice și economice internaționale (v.). Raportul de forțe pe plan internațional cunoaște profunde schimbări în favoarea forțelor **a.** și anticolonialiste. Reprezentînd una dintre caracteristicile esențiale ale epocii actuale, **a.** a căpătat valențe cu valoare universală și se afirmă ca una din cele mai largi mișcări internaționale din istoria omenirii.

ANTILELE OLANDEZE (denumirea oficială: *Nederlandse Antillen)*, posesiune colonială olandeză constituită din șase insule situate în M. Caraibilor în Arh. Antilelor Mici, formată din două grupe distincte — trei situate în apropierea țărmului Americii de Sud, lîngă coasta Venezuelei — celelalte trei aflate la cca 900 km NE de primele. Suprafața: 961 kmp (Curaçao 472 kmp, Bonaire 281 kmp, Aruba 190 kmp). Populația (1973): 234 000 loc. Centrul administrativ: *Willemstad* (în ins. Curaçao), 100 000 loc. (1973, aglomerația urbană). Limba oficială: olandeza. Moneda: 1 Florin (Gulden) Ned. Ant. = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite de navigatori spanioli în 1499, **A.O.** sînt populate de aceștia începînd cu 1527. Ins. revin Companiei Olandeze a Indiilor de Vest în 1634. Ocupate de englezi în perioada 1807—1815, **A.O.** sînt atribuite Olandei prin Tratatul de pace de la Paris (1815). În 1949 colonia primește numele actual în locul celui de Curaçao. Potrivit Cartei Regatului Olandei (29 dec. 1954), **A.O.** primesc statutul de teritoriu autonom, parte integrantă a Regatului Olandei. Membru al O.M.M. și U.P.U., **A.O.** urmează să-și dobîndească independența pînă în 1980.

ANTITRUST, totalitatea legilor și reglementărilor promulgate cu scopul de a preveni monopolizarea pieței și îngrădirea liberei concurențe. Legi **a.** sînt acelea care, în principal, interzic: fuziunile între marile companii, dacă aceasta ar duce la slăbirea concurenței pe piață; monopolizarea pieței prin formarea de carteluri sau alt gen de înțelegeri monopoliste; încheierea aranjamentelor (contractelor) de exclusivitate; promovarea unei politici discriminatorii în materie de preț, precum și a altor înțelegeri denumite, pe scurt, „practici comerciale restrictive". Prima lege **a.**, cunoscută sub denumirea de „Sherman Act", a fost adoptată de Congresul S.U.A. în 1890; ulterior, au fost adoptate astfel de legi și de către celelalte țări capitaliste dezvoltate. Legislațiile **a.** au încercat să reglementeze activitatea de afaceri și să limiteze forța și sfera de acțiune a marilor monopoluri, însă prevederile acestor reglementări nu au dus la rezultatele scontate, datorită procesului obiectiv al economiei capitaliste de centralizare a capitalului monopolist.

ANTON, *PLANUL* **~,** v. **ATTILA,** *PLANUL* **~.**

ANUAR STATISTIC, publicaţie anuală editată de instituţii naţionale şi organisme internaţionale de specialitate care cuprind date statistice privind dezvoltarea unor economii naţionale, regiuni geografice, ramuri economice. **A.s.** naţionale pot avea caracter global, cuprinzînd date generale cu privire la evoluţia principalilor indicatori economici, situaţia ramurilor economiei naţionale, bugetul de stat, date cu privire la învăţămînt, cultură, ocrotirea sănătăţii, comerţ etc. Există, de asemenea, **a.s.** specializate pe domenii specifice: industrie, agricultură, comerţ exterior (statistici vamale), transporturi etc. În România, **a.s.** este publicat de Direcţia Centrală de Statistică. **A.s.** internaţionale cele mai cuprinzătoare sînt publicate de Oficiul de statistică al O.N.U. Cele mai importante sînt: Anuarul statistic (Statistical Yearbook), Anuarul demografic (Demographic Yearbook), Anuarul statisticilor naţionale (Yearbook of National Accounts Statistics), Anuarul statistic al comerţului internaţional (Yearbook of International Trade Statistics). **A.s.** privind situaţia economică a ţărilor membre sînt publicate, de asemenea, de C.A.E.R., O.C.D.E., C.E.E., A.E.L.S. ş.a.

ANUITATE 1. Plată constantă, care se efectuează anual pentru o anumită perioadă de timp de către debitor, în vederea stingerii obligaţiilor sale băneşti. **2.** (În relaţiile economice internaţionale) Sumă de bani pe care statul debitor trebuie să o plătească în fiecare an pentru onorarea datoriei sale externe. **A.** cuprinde partea din creditele (împrumuturile) externe care trebuie restituite în anul respectiv (numită şi amortizare), plus dobînzile anuale aferente. **3.** (În unele ţări) Încasări garantate pe care le va primi în viitor o persoană fizică sau juridică contra cumpărării pe loc a unui drept de **a.**

ANULAREA TRATATELOR, act unilateral prin care un stat îşi manifestă voinţa de a nu mai fi parte la un tratat internaţional. În cazul tratatelor bilaterale, **a.t.** de către una din părţi duce la încetarea efectelor tratatului însuşi. **A.t.** de către un stat este întemeiată şi în concordanţă cu dreptul internaţional numai cînd a fost determinată de neîndeplinirea sau încălcarea gravă a obligaţiilor asumate de către celelalte state părţi, ori în cazul tratatelor ilicite, încheiate în condiţiile încălcării suveranităţii şi egalităţii în drepturi a statelor părţi. **A.t.** poate avea efect retroactiv, aplicîndu-se de la data încheierii tratatului, sau numai din momentul comunicării declaraţiei de anulare.

ANVIL, *PLANUL* **~,** proiect anglo-american pentru debarcarea în S Franţei. Punerea în aplicare a fost hotărîtă la Conferinţa de la Teheran din 28 nov.—1 dec. 1943 (v.). Forţele destinate debarcării — Armata 7 americană şi Armata 1 franceză — au fost sprijinite de 4 700 avioane de luptă şi de transport, 850 de nave de război şi numeroase nave de transport. La 15 aug. 1944 au fost lansate unităţile de desant aerian, urmate de desantul maritim, care au cucerit cîteva capete de pod. Forţele aliate au eliberat la 27 aug. oraşele Toulon şi Marsilia, iar la 2 sept. au intrat în Lyon, care fusese eliberat de forţele patriotice franceze din interior. La 11 sept., în apropiere de oraşul Dijon, au realizat joncţiunea cu forţele americano-engleze care debarcaseră în Normandia, eliberaseră Parisul şi înaintau vertiginos spre E şi SE. La începutul său, *P.* ~ şi-a schimbat denumirea în **DRAGON.**

A.N.Z.U.S. (iniţialele reprezintă primele litere ale denumirii în limba engleză a statelor membre — Australia, Noua Zeelandă, S.U.A.), organizaţie politico-militară regională creată prin Tratatul de securitate iniţiat de S.U.A., semnat la 1 sept. 1951, la San Francisco şi intrat în vigoare la 29 iun. 1952. **A.N.Z.U.S.** constituie

unul din blocurile militare înființate în cadrul sistemului Pactului de securitate al Pacificului (v.), care are ca scop acordarea de ajutor militar reciproc în cazul apariției unor situații încordate în bazinul Pacificului și ridicarea potențialului militar al țărilor membre. De fapt **A.N.Z.U.S.** este un instrument politico-militar al S.U.A. Structura: *Consiliu*, organ de conducere al organizației, format din miniștrii afacerilor externe ai țărilor membre; *Comitetul permanent de coordonare*, compus din adjuncții miniștrilor afacerilor externe, care se reunește în ședințe speciale la sediul său din Washington; *Comitetul militar*, care se întrunește după cum convin guvernele celor trei țări. *Membrii* lui sînt și membrii S.E.A.T.O. (v.), după formarea căruia rolul **A.N.Z.U.S.** a scăzut în sistemul de alianțe militare ale Pacificului. Are sediul la Canberra (Australia).

A.P., v. **ASSOCIATED PRESS.**

A.P.A., v. **AUSTRIA PRESS AGENTUR.**

APARTHEID, *POLITICA DE ~* este denumirea dată în 1948 de guvernul Republicii Africa de Sud politicii sale de „dezvoltare separată" a raselor. Este o politică a supremației minorității albe (17% din populația țării) față de majoritatea populației de culoare, prin care aceasta din urmă este privată de drepturi politice și de cele mai multe din drepturile civile, este segregată din punctul de vedere al reședințelor, este plătită cu o fracțiune din salariile acordate albilor la muncă egală și, în genere, supusă unei crunte represiuni polițienești. Sistemul juridic al **a.**, constituit dintr-o serie de legi adoptate de-a lungul anilor, este extrem de complex și afectează toate aspectele vieții: cere înregistrarea populației pe baze rasiale, împarte țara în zone rasiale — „homelands" sau „bantustans", interzice populației de culoare să iasă fără permis din zonele rezervate, să dobîndească sau să posede proprietăți în afara zonei rezervate, să călătorească fără cărți de identitate, să intre în sindicate și să-și exercite dreptul la grevă etc.; dealtfel, „zonele albe" ale țării reprezintă 86,3% din întregul teritoriu, în vreme ce pentru majoritatea populației țării, de peste 80%, se alocă numai 13,7% în „homelands". Politica de **a.** este condamnată de opinia publică mondială ca o încălcare gravă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În acest sens, au fost adoptate numeroase rezoluții de către O.N.U., de reuniunile O.U.A., ale statelor nealiniate și ale altor organizații internaționale. **A.** demonstrează incompatibilitatea lui, atît în teorie, cît și în practică, cu principiile Cartei O.N.U. și ale Declarației universale a drepturilor omului. Condamnarea și acțiunile O.N.U. împotriva *politicii de ~* datează încă din 1946, de la prima sesiune a Adunării Generale, ele intensificîndu-se an de an, îndeosebi după proclamarea oficială a sistemului de **a.** Rezoluții recente ale Adunării Generale califică *politica de ~* drept „crimă împotriva umanității". După masacrul de la Sharpeville, de la 21 martie 1960, cînd o manifestație pașnică a populației de culoare a fost reprimată de poliție, atitudinea O.N.U. împotriva *politicii de ~* a devenit și mai fermă și, în 1962, s-a creat un Comitet special împotriva *politicii de ~* (v.). Rezoluțiile Adunării generale cerînd Africii de Sud să pună capăt politicii de **a.** și recomandînd măsuri drastice împotriva acesteia — ruperea relațiilor diplomatice, a legăturilor comerciale și de altă natură, interzicerea accesului sau tranzitului navelor sau aeronavelor sud-africane etc. — ca și rezoluția Consiliului de Securitate 181 (1963), care recomandă solemn tuturor statelor să instituie un embargo privind vînzarea și transportul de arme, echipament și material militar către Africa de Sud, n-au avut efectul dorit. Numeroase state

occidentale n-au ţinut seama de aceste recomandări, ceea ce a permis Africii de Sud să-şi continue nestingherită *politica de* ~. Guvernul sud-african a ignorat aceste rezoluţii, situîndu-se pe poziţia că politica sa rasială ţine esenţialmente de domeniul jurisdicţiei sale interne şi, în conformitate cu art. 2, paragraful 7 al Cartei, Organizaţia nu trebuie să discute această problemă. Noile măsuri represive (masacrul de la Soweto, 1976), n-au putut determina populaţia de culoare să abandoneze lupta pentru abolirea *politicii de* ~. Dimpotrivă, această luptă s-a intensificat şi a căpătat un caracter tot mai organizat. Condamnînd energic guvernul sud-african pentru actele sale de represiune şi pentru menţinerea arogantă a sistemului de **a.**, prin rezoluţia 418 (1977), în virtutea cap. VII al Cartei O.N.U., Consiliul de Securitate a instituit sancţiuni obligatorii împotriva Africii de Sud, hotărînd că „toate statele vor înceta imediat livrarea către Africa de Sud de arme şi de material conex de toate tipurile, inclusiv vînzarea sau transferul de arme şi muniţii, de vehicule şi material militar, de echipament de poliţie paramilitar şi de piese detaşate pentru articolele sus-menţionate şi că ele vor înceta, totodată, livrarea tuturor tipurilor de echipament şi furnituri, precum şi acordarea de licenţe, pentru fabricarea şi întreţinerea articolelor menţionate". România s-a pronunţat cu fermitate împotriva *politicii de* ~, susţinînd energic acţiunile întreprinse în cadrul O.N.U. pentru a pune capăt acestei politici şi acţionînd în conformitate cu litera şi spiritul lor.

APATRID, persoană care nu are nici o cetăţenie. Regimul juridic al **a.** este stabilit, în lipsa unor prevederi existente în convenţii internaţionale, de către legislaţia statului pe al cărui teritoriu se găsesc. **A.** se bucură de drepturi mai restrînse decît cetăţenii statului pe al cărui teritoriu se găsesc sau decît străinii aflaţi aici şi care sînt resortisanţi ai altui stat. Ei pot avea unele obligaţii, ca de ex. acelea de a plăti impozite ori de a face serviciul militar. În România **a.** beneficiază de un regim juridic ca şi străinii. Problema **a.** a fost ridicată atît în cadrul Societăţii Naţiunilor, cît şi în cel al O.N.U., în sensul lichidării acesteia, prin acordarea cetăţeniei statului pe al cărui teritoriu se află **a.** Pe plan internaţional s-a admis că, în cazul **a.** punctul de legătură pentru raporturile juridice cu element de extraneitate este domiciliul său, iar în lipsa acestuia, reşedinţa. În acest sens, la 28 sept. 1954 s-a încheiat la New York, sub egida O.N.U., Convenţia privind statutul **a.**

APATRIDIE, situaţia juridică în care se găseşte un apatrid. De obicei, **a.** apare datorită deosebirilor dintre legislaţiile naţionale cu privire la cetăţenie, care fac posibil conflictul negativ de cetăţenie. Pentru reducerea efectelor negative ale **a.**, la 30 aug. 1961 s-a încheiat la New York Convenţia privind reducerea cazurilor de **a.**

APĂRARE COLECTIVĂ, formă de colaborare între state constînd în acordarea reciprocă de sprijin şi ajutor, inclusiv sprijin militar, atunci cînd una dintre părţi este obiectul unei agresiuni armate. Dreptul de **a.c.** este consacrat de Carta O.N.U. (art. 51). Uneori, în scopul organizării **a.c.** statele încheie între ele alianţe politice şi militare. Înţelegerile dintre state privind **a.c.** pot juca un rol pozitiv în prevenirea unui război de agresiune, în menţinerea şi consolidarea păcii şi securităţii internaţionale.

APE (în dreptul internaţional), fluvii, lacuri, mări, oceane sau părţi ale acestora, în funcţie de regimul lor juridic sau de natura activităţii de cooperare internaţională în explorarea şi exploatarea lor. După natura lor, **a.** pot fi: fluviale sau maritime; după regimul lor juridic: naţionale şi internaţionale; după natura drepturilor

exercitate de statul riveran în întinderea apelor mării de la țărm spre larg: interioare, istorice, teritoriale; după regimul lor față de problemele războiului, neutre, **a.** ale beligeranților. ~ *adiacente* v. ~ *de coastă*. ~ *de coastă*, **a.** ce se întind de la țărm spre larg, pînă la marea liberă (**v.**) și care poartă diverse denumiri, în raport cu întinderea drepturilor pe care statul riveran este îndreptățit să le exercite asupra lor: **a.** *maritime interioare* (**v.**), *marea teritorială* (**v.**) și *zona contiguă* (**v.**). În ultimul timp se conturează tendința statului riveran de a-și atribui drepturi exclusive asupra unor întinderi maritime mai mari, sub denumirea de zonă economică (**v.**) ~ *frontaliere* (de frontieră), ape care stabilesc frontiere între două state. În lipsa unor convenții sau înțelegeri în alt sens, pe cursul navigabil al unei ~ *f.* ele se întind pînă la linia de navigație a fluviului (linia talvegului, a adîncimii celei mai mari); pe cursul nenavigabil pînă la linia mediană. De asemenea, în lipsa unor convenții în alt sens, în cazul unor lacuri, mări etc. care despart două state ~ *f.* se întind pînă la mijlocul acestora. ~ *f.* sînt supuse suveranității statului cărora aparțin, făcînd parte din teritoriul de stat. ~ *interioare*, mările, fluviile, rîurile, canalele, lacurile situate în întregime pe teritoriul unui stat. **A.** maritime dintre țărm și limita de la care începe să se măsoare marea teritorială (**v.**), cuprinzînd golfurile și băile interioare, precum și apele porturilor (**v. a.** *maritime interioare*) sînt, de asemenea, considerate ~ *i.* Porțiunea dintre țărm și linia frontierei de stat pe cursurile de apă care formează frontiera dintre două sau mai multe state, precum și porțiunea din cursurile de apă care traversează teritoriile a două sau mai multe state aflate în limitele frontierelor fiecărui stat sînt și ele ~ *i.*, fac parte din teritoriul național și statul respectiv exercită asupra lor drepturi depline de suveranitate. Regimul juridic al ~ *i.*, navigația, pescuitul și orice alte utilizări economice sînt reglementate prin legile statului pe teritoriul căruia sînt situate. Statele pot încheia cu alte state riverane ale unui curs de apă convenții pentru reglementarea, în interesul lor comun, a condițiilor de navigație, sau pentru exploatarea economică a resurselor acelui curs de apă (de ex. Acordurile încheiate în 1963 între România și Iugoslavia pentru realizarea și exploatarea sistemului hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier pe Dunăre, **v.**). ~ *istorice*, **a.** (de obicei, golfuri și băi, **v.**) declarate interioare sau teritoriale de statele riverane pe considerente de ordin istoric (ale unui uz secular), bazate pe importanța lor pentru economia națională și securitatea statului, deși prin aplicarea regulilor obișnuite ale dreptului internațional statutul lor juridic ar trebui să fie acela al *mării teritoriale*, al *zonei contigue* (**v.**) sau chiar al *mării libere*. Astfel, sînt considerate ~ *i.* Golful Hudson (Canada), Golful Bristol (Anglia), Golful Granville (Franța), Golful Petru cel Mare (U.R.S.S.). ~ *maritime interioare*, **a.** naționale situate între țărm și marea teritorială care cuprind: a) **a.** situate între țărm și linia de bază normală sau dreaptă a mării teritoriale; b) **a.** din băi sau golfuri istorice pînă la linia de bază a mării teritoriale; c) **a.** dintre insule sau grupuri de insule, care reunesc puncte ce stabilesc linia de bază a mării teritoriale; d) **a.** unor fluvii (estuare) și lacuri, care servesc de acces într-un port maritim. ~ *naționale*. a) **A.** maritime interioare. b) Marea teritorială. În cuprinsul acestor **a.** se exercită în mod deplin suveranitatea și jurisdicția statului, din a cărui componență teritorială fac parte. ~ *portuare*, zonă de mare care cuprinde **a.** din porturi pînă la linia care unește instalațiile și construcțiile portuare aflate în punctele cele mai avansate spre largul mării. ~ *p.* fac parte din apele maritime interioare (**v.**

mare interioară), aflîndu-se sub suveranitatea deplină a statului riveran. Regimul juridic al navelor străine în ~ *p.* este diferit în funcţie de tipul de navă: militară, comercială etc. (v. *navă*). ~ *teritoriale*, v. *marea teritorială*.

APEL 1. Chemare cuprinsă într-un document, indiferent de denumirea acestuia, adresată statelor sau organizaţiilor internaţionale, de a întreprinde anumite acţiuni, de a adopta o anumită atitudine în relaţiile internaţionale, de a respecta principiile şi normele dreptului internaţional. Deşi în activitatea organizaţiilor internaţionale **a.** are o semnificaţie mai redusă decît recomandarea, el constituie totuşi o formă importantă prin care acestea îşi realizează funcţiile ce le revin pentru menţinerea păcii şi securităţii internaţionale, pentru dezvoltarea cooperării între state. Cel mai des este folosit **a.** de organizaţiile neguvernamentale: (C.M.P. **(v.)**, O.I.Z. **(v.)**, Crucea Roşie Internaţională **(v.)** şi altele) pentru a cere statelor, organizaţiilor sau persoanelor particulare să adopte o anumită atitudine. **2.** Cale de atac împotriva unei sentinţe judecătoreşti pronunţate de tribunale de primă instanţă. **1950.** *APELUL DE LA STOCKHOLM*, adoptat în mart., la cea de-a treia sesiune a Consiliului Mondial al Partizanilor Păcii de către Comitetul Permanent, cerea interzicerea necondiţionată a armei atomice, efectuarea unui strict control internaţional şi declararea guvernului care ar folosi primul arma atomică criminal de război. În acelaşi an, peste 500 de milioane de oameni din toate ţările lumii au semnat acest Apel. Opinia publică din România a salutat Apelul, care a fost semnat de milioane de muncitori, ţărani, intelectuali, tineri şi bătrîni. **1969.** *APELUL STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARŞOVIA CĂTRE TOATE STATELE EUROPEI*, adoptat la Budapesta la 17 mart., cu prilejul Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al Tratatului. Reluînd ideile Declaraţiei de la Bucureşti din iul. 1966 **(v.)**, referitoare la convocarea unei conferinţe europene de securitate şi cooperare, Apelul cheamă la intensificarea eforturilor pentru întărirea păcii şi securităţii în Europa, apreciind că există perspective reale pentru soluţionarea acestora pe baza tratativelor, a colaborării tuturor statelor interesate, pentru organizarea conferinţei europene de securitate. Statele semnatare ale Apelului subliniau că „dezvoltarea colaborării rămîne unica alternativă reală la confruntarea militară periculoasă" şi „reafirmau propunerile lor îndreptate împotriva divizării lumii în blocuri militare, a cursei înarmărilor şi ameninţărilor, rezultînd din aceasta, pentru cauza păcii şi securităţii popoarelor".

APEL NOMINAL, procedură la care se recurge în adunările deliberante pentru anumite voturi. La apelul numelui său, fiecare membru emite un vot oral, public („da", „nu", „abţinere" şi în unele situaţii „neparticipare la vot") asupra unei propuneri, unei moţiuni sau unui document supus spre adoptare adunării respective. La această procedură se recurge îndeosebi în probleme importante, pentru a se consemna exact modul în care a votat fiecare participant. Un **a.n.** celebru este cel care a avut loc în Convenţia naţională care a fondat prima republică în Franţa (1792), în procesul lui Ludovic al XVI-lea, cînd, sub presiunea tribunalelor, deputaţii au votat condamnarea la moarte a regelui. La reuniunile internaţionale guvernamentale de astăzi, în cazul unui vot prin **a.n.**, delegaţiile statelor sînt chemate să-şi exprime votul în ordine alfabetică, primul votant fiind stabilit prin tragere la sorţi.

A.P.E.M.P., v. ASOCIAȚII ALE PRODUCĂTORILOR ȘI/SAU EXPORTATORILOR DE MATERII PRIME.

APIMONDIA, v. FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ASOCIAȚIILOR DE APICULTURĂ.

A.P.O., v. ORGANIZAȚIA ASIATICĂ A PRODUCTIVITĂȚII.

APORTUL NET ÎN VALUTĂ, indicator al rentabilității exportului utilizat în comerțul exterior românesc în cazul mărfurilor de export, în care sînt încorporate materii prime și materiale din import, sau exportabile. Se calculează ca raport procentual între prețul extern al mărfii de export din care s-a scăzut valoarea materiilor prime, materialelor, pieselor importate și încorporate în marfa respectivă, precum și valoarea aceloraşi componente provenite din producția internă, dar care ar fi putut fi exportate ca atare, pe de o parte, și totalul prețului extern al mărfii de export, pe de altă parte. Este utilizat în strînsă legătură cu ceilalți indicatori ai rentabilității exportului, precum cursul de revenire ș.a.

A.P.P., v. ASSOCIATED PRESS OF PAKISTAN.

APRECIERE VALUTARĂ, creștere a valorii valutei naționale. Pe plan intern, **a.v.** apare ca rezultat al deflației (v.), respectiv al scăderii prețurilor. Pe plan extern, **a.v.** constă în creșterea cursului valutei naționale față de alte valute, ca rezultat, îndeosebi, al excedentului de lungă durată al balanței de plăți (v.). În condițiile cursurilor de schimb flotante (v.), noțiunea de **a.v.** este frecvent utilizată în locul revalorizării (v.).

APROBAREA ACORDURILOR INTERNAȚIONALE, act prin care un organ competent al statului își dă consimțămîntul cu privire la un acord internațional (indiferent de denumirea lui), încheiat de un reprezentant împuternicit în acest scop, sub rezerva aprobării. De regulă, **a.a.i.** se face de către guvern. Comunicarea aprobării către celelalte state se face prin notă diplomatică. Practica încheierii acordurilor cu clauza aprobării de către guvern constituie o procedură mai simplă decît aceea a ratificării (v.), care, de regulă, se face de către organul suprem al puterii de stat (parlament, sau șeful statului). În principiu, pot fi încheiate cu clauza aprobării înțelegerile internaționale care privesc probleme a căror reglementare intră, potrivit prevederilor constituționale ale statelor contractante, în atribuțiile organelor administrației de stat. În România **a.a.i.** încheiate cu această mențiune se face de către Consiliul de Miniștri.

APROPIEREA ȘI EGALIZAREA NIVELURILOR DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ A STATELOR, proces istoric obiectiv de lichidare treptată a decalajelor economice dintre state, de ridicare a tuturor statelor la un grad superior de civilizație și bunăstare legat direct de necesitatea instaurării unei noi ordini economice internaționale (v.). Este un obiectiv care se pune pentru toate popoarele țărilor în curs de dezvoltare, realizabil pe calea eforturilor fiecărui popor, prin folosirea maximă a mijloacelor umane și materiale proprii, precum și prin extinderea colaborării internaționale și utilizarea ajutorului necondiționat al altor state. În „Programul complex" (v.), adoptat de statele membre ale C.A.E.R., se subliniază oportunitatea realizării treptate a acestui proces în țările socialiste, prin realizarea în mod conștient, pe baza folosirii pe multiple planuri, a superiorității orînduirii socialiste. În vederea apropierii și egalizării relative a nivelurilor de dezvoltare economică ale statelor, România a propus alocarea, pentru propășirea a celor mai puțin dezvoltate țări ale lumii, a unei părți din economiile

rezultate de pe urma unor măsuri de dezarmare. Indicatorul care reflectă mai bine — pînă în prezent — procesul egalizării este venitul național pe locuitor.

A.P.S., v. ALGÉRIE PRESSE SERVICE.

ARABIA SAUDITĂ (denumirea oficială: *Al Mamlaka Al'Arabiya As-Su'ūdiya = Regatul Arab Saudit*), stat situat în SV Asiei, cuprinzînd cea mai mare parte a Pen. Arabia, învecinat cu Iordania, Irak, Kuwait, Qatar, Emiratele Arabe Unite, Oman, Rep. Democratică Populară a Yemenului, R.A. Yemen. Suprafața: 2 149 690 kmp. Populația (1974): 8 697 000 loc. Capitala: Riadh = *Riad*, 384 000 loc. (1975). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Ryal = 20 Qursh = 100 Halalah. *Istoric.* Locuită din mileniul 1 î.e.n. de triburi arabe, care întemeiază mici regate efemere, Pen. Arabia este unificată pentru prima dată (630-635) de Mahomed, întemeietorul islamismului, devenind pentru scurt timp centrul Imperiului arab. Odată cu decăderea Califatului abasid, în sec. 9-10 iau naștere mici principate feudale, care în sec. 16 ajung sub suzeranitatea Imperiului otoman (menținută cu întreruperi pînă în 1918). Abd al Aziz Ibn Saud, emir din Nejd și imam al wahhabiților, unește cea mai mare parte a Pen. Arabia, proclamîndu-se rege (29 sept. 1932) al **A.S.** *Organizarea de stat:* monarhie absolută, regat ereditar, regele domnind în conformitate cu dreptul sacru islamic. **A.S.** întreține relații diplomatice cu 66 de state (1976) și este membru al 28 organizații internaționale guvernamentale (1976). Între România și **A.S.** nu s-au stabilit relații diplomatice.

ARANJAMENT 1. Înțelegere internațională încheiată între două sau mai multe state pentru reglementarea unei anumite probleme determinate. **2.** Acord internațional (v.) destinat a reglementa o situație juridică delicată sau litigioasă. **3.** Acord internațional complementar, încheiat între părți contractante la un tratat general (de ex. **a.** privind reglementarea unor servicii poștale încheiate între două sau mai multe state semnatare ale Convenției Poștale Universale). **1891.** *ARANJAMENTUL DE LA MADRID PRIVIND ÎNREGISTRAREA INTERNAȚIONALĂ A MĂRCILOR*, revizuit cu prilejul conferințelor diplomatice de la Bruxelles (1900), Washington (1911), Haga (1925), Londra (1934) și Stockholm (14 iul. 1967). Aranjamentul a instituit O.M.P.I. (v.), creată în scopul de a proteja mărcile care se aplică produselor și serviciilor înregistrate în țara de origine și al căror depozitar este Biroul Internațional al Proprietății Intelectuale. A fost, de asemenea, modernizată structura administrativă a uniunilor instituită la sfîrșitul sec. 19 în domeniul proprietății industriale și al proprietății literare și artistice. România a aderat la acest Aranjament, la 26 oct. 1920. În concordanță cu Aranjamentul de la Madrid, legea 28/1967 reglementează tratamentul național al străinilor, mărcile de serviciu, mărcile colective, precum și condițiile recunoașterii priorităților convenționale și de expoziție.

ARBITRAJ INTERNAȚIONAL, mijloc de rezolvare pașnică a unui diferend între state de către o persoană sau un organ stabilit prin acordul părților. **A.i.** a fost cunoscut încă în epoca sclavagismului, iar în epoca contemporană a dobîndit o consacrare mai largă prin Convențiile încheiate la Haga în 1899 și 1907 (v.) cu privire la rezolvarea pașnică a conflictelor internaționale. Prin Convenția din 1907 s-a înființat o C.P.A. (v.) cu sediul la Haga, care există și astăzi, dar care este puțin folosită de state. Posibilitatea soluționării diferendelor internaționale pe calea arbitrajului este, de asemenea, prevăzută în Carta O.N.U. **A.i.** are caracter

facultativ. Acordul prin care statele convin să supună diferendul dintre ele unui **a.i.** poartă denumirea de compromis (v.). **A.i.** poate fi instituit și printr-un acord general, prin care statele se obligă să rezolve, pe calea arbitrajului, toate diferendele ce s-ar putea ivi între ele, în anumite domenii ale relațiilor bilaterale (tratate de arbitraj). Tratatele de arbitraj prevăd, de obicei, persoana care va funcționa ca arbitru (un șef de stat ori altă persoană oficială de prestigiu sau o instanță arbitrală), competența arbitrilor, regulile de procedură, principiile după care trebuie să se călăuzească arbitrii etc. În general, arbitrii aplică în soluționarea diferendelor regulile dreptului internațional. Sentința pronunțată de un **a.i.** are caracter obligatoriu și trebuie executată de părțile în conflict. Majoritatea statelor recunosc **a.i.** numai ca o procedură instituită prin acordul ambelor părți. România a acceptat **a.i.** ca mijloc de soluționare a diferendelor ce s-ar putea ivi în aplicarea unor acorduri bilaterale cu caracter economic-comercial încheiate cu alte state. *~ comercial internațional*, mijloc de soluționare a litigiilor patrimoniale, izvorîte din operațiunile comerciale și de cooperare externe. *~ c.i.* este efectuat de diferite organe arbitrale și anume instituții cu vocație universală, care soluționează litigiile dintre organizațiile economice din toate statele (de ex.: curtea de arbitraj a Camerei Internaționale de Comerț (v.) sau comisiile de arbitraj de pe lîngă camerele naționale de comerț și industrie); organe specializate pe anumite produse (de ex. Tribunalul de arbitraj al bursei de bumbac din Bremen); instituții arbitrale create pe baza unor acorduri bilaterale (de ex. Comisia arbitrală americano-canadiană), care judecă litigiile dintre organizații economice aparținînd celor două state; instituții arbitrale create ad-hoc (temporar). *~ c.i.* se realizează pe baza unei convenții arbitrale, încheiate, de regulă, sub formă scrisă. În *~ c.i.* se aplică normele și principiile acceptate sau prestabilite prin voința părților în litigiu. Convențiile internaționale cele mai importante care reglementează *~ c.i.*, semnate și de România, sînt: Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, încheiată la New York în 1958 (v.) și Convenția europeană asupra arbitrajului internațional, încheiată la Geneva în 1961 (v.). Sentințele sînt definitive și executate nesilit, dacă procedura arbitrală a fost conformă cu convenția. În România, *~ c.i.* este de competența Comisiei de Arbitraj de pe lîngă Camera de Comerț și Industrie, în baza Decretului nr. 18/1976. În afară de cele două convenții internaționale menționate mai sus, România este semnatară și a Convenției de la Moscova (1972), care este aplicabilă în cazul litigiilor comerciale dintre țările membre ale C.A.E.R.

ARCTICA, spațiu geografic aflat între Polul Nord și țărmurile nordice ale Europei, Asiei și Americii de Nord — împărțit în cinci sectoare, aparținînd U.R.S.S., S.U.A., Canadei, Norvegiei și Danemarcei. Fiecare sector cuprinde zona situată între Polul Nord și litoralul statului căruia îi aparține, avînd ca limite laterale meridianele unind Polul Nord și punctele de frontieră maritimă cele mai îndepărtate, din E și din V, fiecărui stat. Sectoarele arctice prezintă o deosebită importanță, atît din punct de vedere strategic, cît și prin resursele de care dispun. Suveranitatea unora din statele riverane la Oc. Arctic asupra celor mai importante insule din sectorul ce le aparține a fost recunoscută, în mod expres, prin convenții internaționale (de ex. suveranitatea Norvegiei asupra insulelor Spitzbergen, prin Convenția de la Paris, din 9 febr. 1920; suveranitatea Danemarcei asupra Groenlandei, prin convențiile bilaterale cu S.U.A., 4 aug. 1916 și Norvegia, 9 iul. 1924) sau prin hotărîri ale

C.P.J.I. (hotărîrea din 5 apr. 1933, în litigiul danezo-norvegian asupra Groenlandei orientale).

ARGENTINA (denumire oficială: *República Argentina = Republica Argentina)*, stat situat în SE Americii de Sud, cu largă ieşire la Oc. Atlantic, învecinat cu Bolivia, Paraguay, Brazilia, Uruguay, Chile. Suprafaţa: 2 776 889 kmp. Populaţia (1975): 25 384 000 loc. Capitala: *Buenos Aires*, 8 925 000 loc. (1974, aglomeraţia urbană). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Peso argentinian = 100 Centavos. *Istoric.* În epoca precolumbiană teritoriul **A.** a fost populat de triburi amerindiene (quechua, tupi-guarani, puelche, araucani). Navigatorul spaniol Juan Díaz de Solis descoperă (1516) estuarul fluviului Río de la Plata, iar Fernando Magellan străbate (1520) pentru prima oară strîmtoarea care îi poartă numele. Colonizarea spaniolă este inaugurată în 1536 cînd Pedro de Mendoza întemeiază oraşul Santa Maria del Buen Aire (Buenos Aires). Conchistadorii spanioli înglobează teritoriul **A.** în Viceregatul Perú (pînă în 1776), apoi în Viceregatul Río de la Plata. Mişcarea de eliberare naţională a creolilor şi emigranţilor pentru separarea de Spania, izbucnită la 25 mai 1810, culmineză cu proclamarea independenţei „Provinciilor unite de la Río de La Plata" de către José de San Martín (9 iul. 1816). Actuala denumire a ţării este adoptată prin constituţia din 1826. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială, stat federal. **A.** întreţine relaţii diplomatice cu 131 de state (1976) şi este membru a 87 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Începutul contactelor oficiale între România şi **A.** datează din 27 sept. 1880, cînd preşedintele **A.**, răspunzînd notificării Românici cu privire la proclamarea independenţei de stat, salută cu simpatie intrarea României în familia naţiunilor independente. La 23 dec., la Buenos Aires a fost înfiinţat primul consulat onorific român, desfiinţat în 1884, reînfiinţat şi ridicat la rangul de consulat general onorific la 16 ian. 1929. În perioada interbelică, relaţiile româno-argentiniene cunosc un curs ascendent, culminînd cu stabilirea de relaţii diplomatice la 12 mart. 1928 la nivel de legaţie (data comunicării acordului guvernului argentinian pentru ca reprezentantul român în Brazilia să fie acreditat şi în **A.**). Datorită neprezentării la post a reprezentantului român, guvernul argentinian a considerat că între cele două ţări nu există relaţii diplomatice stabilite. La 30 dec. 1930, guvernul român acordă agrementul pentru reprezentantul argentinian la Bucureşti. Legaţia română la Buenos Aires este înfiinţată la 5 apr. 1934. În acelaşi an Nicolae Titulescu semnează în numele tuturor ţărilor Micii Înţelegeri (12 dec. 1934) „Pactul Saavedra Lamas" **(v.)**, iniţiat de ministrul de externe al **A.** Întrerupte în cursul celui de-al doilea război mondial (4 febr. 1944) relaţiile diplomatice sînt restabilite la 1 oct. 1946, la nivel de legaţie, şi ridicate, la 29 mart. 1964, la nivel de ambasadă. Relaţiile româno-argentiniene au cunoscut un continuu curs ascendent, punctul culminant constituindu-l vizita efectuată de preşedintele Nicolae Ceauşescu în Argentina (5-8 mart. 1974), cu prilejul căreia a fost semnat un tratat de prietenie şi cooperare, precum şi o serie de acorduri cu privire la cooperarea economică, tehnico-ştiinţifică şi culturală care au aşezat raporturile dintre cele două ţări pe o bază trainică, deschizînd noi perspective unei colaborări fructuoase atît pe plan bilateral, cît şi pe plan internaţional.

ARHIPELAG, grup de insule, apele înconjurătoare care ţin de aceste insule şi alte elemente naturale care formează, în mod intrinsec, un tot geografic, economic şi politic, sau care sînt considerate, din punct de vedere istoric, ca atare.

ARHIVĂ 1. Totalitatea documentelor importante, a manuscriselor, imprimatelor — în original sau în copie — privind un stat, istoria sau funcționarea actuală a acestuia, o regiune, o instituție, o organizație internațională etc. **2.** Localul unde sînt depuse documentele unui stat sau ale unei organizații internaționale. ~ *consulară*, totalitatea documentelor, registrelor etc. consulare aparținînd unui post consular sau unei instituții cu atribuții consulare. ~ *c.* se bucură de inviolabilitate. ~ *diplomatică*, corespondență oficială a misiunii diplomatice, referitoare la misiune și funcțiile sale, documentele, registrele, precum și mobilierul destinat să le protejeze sau să le păstreze. ~ *d.* sînt inviolabile în orice moment și în orice loc s-ar afla.

ARIERATĂ FINANCIARĂ, datorie a unui stat față de alt stat, rămasă neachitată după ce a ajuns la scadență. **A.f.** provine din datorii bănești restante din trecerea unor bunuri din patrimoniul unui stat sau al cetățenilor săi în patrimoniul altui stat, din pagubele provocate de neîndeplinirea obligațiilor asumate. România a încheiat cu o serie de state acorduri privind lichidarea **a.f.**, în care sînt stabilite atît sumele cît și modalitățile de plată.

ARMATOR, persoană fizică sau juridică care armează, echipează și exploatează o navă comercială, fiind, în același timp, și proprietarul acesteia. În România flota comercială maritimă și fluvială aparține statului și este administrată de întreprinderea specializată NAVROM.

ARMĂ, mijloc de luptă (v.). ~ *de distrugere în masă*, mijloc de luptă care, datorită caracteristicilor sale, produce pagube masive și distrugeri generalizate, fără distincție între beligeranți și neutri, între combatanți (v.) și populația civilă (v.). Conceptul de ~ *de d. în m.* implică două elemente fundamentale: rău superfluu și efect nediscriminat. Primul element, care are la bază ideea de eficacitate, include: proporțiile ravagiilor (provocarea de distrugeri masive, pagube generalizate), și ale pierderilor de vieți omenești (prin provocarea de suferințe inutile ca urmare a contaminărilor, otrăvirilor în masă), iar cel de-al doilea, raportul dintre obiectivul vizat inițial și zona asupra căreia se extind efectele după utilizare. Aceste două elemente impun interzicerea oricăror asemenea **a.** Datorită caracterului incontrolabil în spațiu și în timp al efectelor biologice și genetice ale acestor **a.**, folosirea lor în cazul unui conflict armat constituie un act îndreptat nu numai contra unui inamic sau unor inamici, dar și contra omenirii în general. În consonanță cu principiile fundamentale ale dreptului internațional, se impune interzicerea utilizării ~ *de d. în m.* ceea ce implică și interzicerea perfecționării de asemenea **a.**, a răspîndirii lor, precum și distrugerea stocurilor existente. În categoria ~ *de d. în m.* intră: **a.** chimică (v.), bacteriologică (biologică) (v.), cu napalm, nucleară ș.a. Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat o serie de rezoluții care condamnă folosirea ~ *de d. în m.* De asemenea, există o serie de convenții internaționale care interzic folosirea, răspîndirea, experimentarea sau amplasarea în anumite zone a unor categorii de astfel de **a.** România se pronunță și acționează pentru scoaterea în afara legii ~ *de d. în m.* și în primul rînd **a.** *nucleare*, pentru oprirea producției lor și trecerea la lichidarea celor existente, propunînd în acest scop adoptarea de măsuri privind: asumarea de către toate statele a angajamentului solemn de a nu folosi armele nucleare; interzicerea amplasării de noi arme nucleare pe teritoriul altor state; retragerea armamentului nuclear de pe teritoriul altor state; încetarea perfecționării, experimentării și producției armelor nucleare și a

mijloacelor de transportare la țintă; încetarea producției de materiale fisionabile cu destinație militară; trecerea materialelor existente spre folosirea în scopuri pașnice și transferarea unei cote-părți în vederea utilizării de către toate statele, în cadrul unei largi cooperări internaționale; reducerea și lichidarea completă a tuturor stocurilor de arme nucleare și mijloace de transportare la țintă existente; interzicerea totală a armelor nucleare. ~ *bacteriologică* (*biologică*), mijloc de luptă care produce îmbolnăvirea sau uciderea în masă a oamenilor, animalelor și distrugerea culturilor vegetale. Răspîndirea germenilor patogeni se poate face cu ajutorul muniției, aviației, diversioniștilor sau prin contaminarea directă, de la oameni și animale, sau indirect, prin insecte bolnave sau purtătoare de germeni. Pericolul folosirii ~ *b.*, prin efectele și urmările care le pot produce agenții patogeni, poate fi tot atît de grav ca efectul a. *nucleare*. Avînd în vedere marele pericol virtual pe care îl prezintă această armă, în 1971 a fost încheiată Convenția cu privire la interzicerea perfecționării, producției și stocării ~ *bacteriologice (biologice)* și *cu toxine* și la distrugerea lor (v.). ~ *chimică*, armă de nimicire în masă al cărei efect se bazează pe folosirea proprietăților nocive ale substanțelor toxice de luptă. În timpul primului război mondial, substanțele toxice de luptă au fost fabricate și folosite pe scară largă, ele provocînd 1 300 000 de victime dintre care 100 000 de morți. Pînă la primul război mondial nu existau norme precise care să interzică folosirea ~ *c.* Tratatele de la Versailles (v.), Saint-Germain (v.), Neuilly (v.), Trianon (v.) și Sèvres (v.) conțineau referiri prin care se interzicea țărilor învinse în primul război mondial „fabricarea și importarea gazelor înăbușitoare, otrăvitoare și alte similare". În 1925 a fost adoptat (17 iun. 1925) Protocolul de la Geneva privind interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice (v.). România a devenit parte la 25 aug. 1929, cu unele rezerve. Protocolul de la Geneva, la care au aderat un număr relativ mic de state (din rîndul cărora lipsesc unele mari puteri ș.a.), nu a fost în măsură să oprească definitiv producerea ~ *c.* Acest lucru a determinat ca, pe plan internațional, să se inițieze numeroase acțiuni menite a duce la interzicerea acestei a. de distrugere în masă. În 1966, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat rezoluția nr. 2162/XXI, care invită toate statele a se conforma strict principiilor și obiectivelor Protocolului de la Geneva din 17 iun. 1925. În cadrul Comitetului de dezarmare de la Geneva continuă negocierile în vederea încheierii unei Convenții privind interzicerea acestei a. ~ *ecologică*, mijloc tehnic, existent sau în curs de perfecționare, utilizat în scopul modificării fenomenelor naturale pentru a crea celui ce o folosește o situație avantajoasă în cadrul unui conflict armat. ~ *e.* poate cauza distrugeri imense prin mijloace ca: introducerea în sistemul de nori a unor agenți chimici pentru producerea de precipitații abundente în zone dorite; modificarea vremii, climei și sistemului hidrologic; modificarea proceselor electrice din atmosferă; deturnarea uraganelor; modificări în parametrii fizici și chimici ai mărilor și oceanelor, care pot duce la modificări în sistemul hidrologic; stimularea unor unde seismice, care pot produce cutremure sau curenți oceanici; modificarea stării naturale a rîurilor, lacurilor și a altor elemente acvatice ale Pămîntului, care pot duce fie la secare, fie la inundații și distrugerea sistemelor hidrotehnice; deranjarea echilibrului termal și gazos dintre hidrosferă și atmosferă; distrugerea vegetației și alte acțiuni care să ducă la dereglarea echilibrului ecologic al florei și faunei; acțiunea asupra straturilor ionizate sau de

ozon din atmosferă, introducerea de agenţi absorbanţi de energie şi alte acţiuni care pot duce la deranjarea echilibrului Pămînt-Atmosferă-Soare. Interzicerea folosirii tehnicii pentru modificarea mediului în scopuri militare a reţinut atenţia Adunării Generale a O.N.U. care, în 1974 a examinat această problemă în cadrul unui punct special înscris pe ordinea de zi. Problema a concentrat şi atenţia Comitetului de dezarmare de la Geneva, care a luat în discuţie un proiect de convenţie internaţională propus de U.R.S.S. ~ *nucleară*, cel mai puternic mijloc de nimicire în masă. Efectul nimicitor se bazează pe folosirea energiei intranucleare, care se degajă în cazul anumitor reacţii nucleare. Datorită distrugerilor masive, efectului termic şi al undei de şoc, otrăvirii masive provocate de radioactivitatea degajată, utilizarea ~ *n.* este considerată în afara legilor şi obiceiurilor aplicabile în caz de conflict armat (v.). Interzicerea folosirii armelor care provoacă suferinţe inutile inamicului şi populaţiei civile decurge din regulile deja statornicite, precum: Declaraţia de la St. Petersburg din 1868; Declaraţia de la Bruxelles din 1874; Convenţiile de la Haga din 1899 şi 1907 (v.); Tratatul de la Washington, din 1922, cu privire la ocrotirea pe mare a vieţii neutrilor şi a nebeligeranţilor; Protocolul de la Geneva privitor la interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare şi a mijloacelor bacteriologice, din 1925 (v.); Convenţiile de la Geneva din 1949 privind victimele de război (v.); Convenţia de la Haga, din 1954, privind ocrotirea valorilor culturale în caz de conflict armat (v.). În rezoluţia 1653/XVI a Adunării Generale a O.N.U., din 24 nov. 1961, se arată că „folosirea armei nucleare şi termonucleare este contrară spiritului, literei şi scopurilor Cartei O.N.U. şi constituie, ca atare, o violare directă a Cartei". Rezoluţia subliniază că orice stat care foloseşte ~ *n.* este condamnat pentru dispreţuirea legilor umanităţii şi comite o crimă împotriva civilizaţiei. În documentul intitulat „Poziţia României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, şi în instaurarea unei păci trainice în lume" (v.), difuzat la sesiunea Adunării Generale a O.N.U. din 5 nov. 1975 se arată că „a devenit o sarcină primordială a generaţiilor de astăzi de a face totul, a trezi toate conştiinţele, a canaliza toate energiile într-o singură direcţie — aceea de a impune măsuri hotărîte în domeniul dezarmării şi, în primul rînd, al dezarmării nucleare, de a exclude cu desăvîrşire forţa şi ameninţarea cu forţa din viaţa internaţională, a elibera omenirea de coşmarul războiului atomic".

ARMISTIŢIU 1. Instrument juridic prin care beligeranţii s-au înţeles să suspende temporar ostilităţile şi care reglementează raporturile dintre beligeranţi în această perioadă. **A.** este o suspendare convenţională a ostilităţilor. **A.** ca instituţie de drept internaţional a fost prevăzut pentru prima oară în Convenţia semnată la Haga, la 18 oct. 1907. Termenul de **a.** era folosit încă din sec. 18. Convenţia de **a.** este o înţelegere încheiată între părţile beligerante, în scopul suspendării temporare a operaţiilor militare, fără a pune însă capăt războiului. După efectele pe care le produc, **a.** sînt de două feluri: parţiale şi generale. ~ *parţial sau local*, act provizoriu, cu caracter pur militar, fără semnificaţie politică deosebită, menit să pună capăt ostilităţilor în anumite sectoare ale frontului. ~ *general*, înţelegere cu caracter politic care se încheie, de regulă, de către comandanţi militari superiori, cu aprobarea guvernului. ~ *g.* se poate încheia fără limită de timp, pînă la elaborarea tratatului de pace, sau pe perioade mai scurte, sub rezerva prelungirii. Avînd ca principal efect încetarea operaţiunilor pe toate fronturile de luptă, ~ *g.* constituie un preludiu al

sfîrşitului războiului. După cel de-al doilea război mondial au fost încheiate o serie de ~ *g.*, a căror caracteristică constă în faptul că au pus capăt unor ostilităţi militare declanşate fără declaraţie prealabilă de război. Astfel, în 1949 au fost încheiate acorduri de armistiţiu între statele arabe şi Israel: la 24 febr. 1949, **a.** dintre Egipt şi Israel; la 23 mart., între Liban şi Israel; la 3 apr., între Iordania şi Israel; la 20 iul., între Siria şi Israel. În 1953 a fost încheiat **a.** din Coreea, iar în 1954, Acordul de armistiţiu de la Geneva privitor la încetarea ostilităţilor în Indochina. Acordurile de **a.** au ca principale efecte juridice: încetarea ostilităţilor armate între părţile în conflict şi interzicerea oricăror mişcări de trupe în zona de conflict, nu însă încetarea războiului. ~ *capitulare*, inovaţie adusă în tehnica încetării operaţiilor militare între beligeranţi, în baza căreia statul învingător impune învinsului condiţii care-şi vor găsi expresia în tratatul de pace (de ex. Convenţia de armistiţiu de la Siracusa din 3 sept. 1943, care a pus capăt ostilităţilor dintre Naţiunile Unite şi Italia, cuprinde dispoziţii adiţionale care au fost prevăzute în tratatul de pace din 10 febr. 1947). V. *capitulare necondiţionată*. 2. Statutul beligeranţilor între momentul încetării ostilităţilor şi încheierea păcii.

ARZ ODASI, biroul şi încăperea palatului în care se primeau ambasadorii străini la Poarta otomană. Pe lîngă **a.o.** de la Înalta Poartă funcţiona şi un tribunal destinat a rezolva pricinile dintre negustorii străini prevăzuţi cu berate (v.) şi cei locali. Negustorii români din Constantinopol obţin dreptul de a apela la instanţa de la **a.o.** în 1834.

ARZUHAL, petiţie adresată sultanului sau autorităţilor otomane. Cînd petiţia sau memoriul erau colective (în numele unui grup, de ex. boierii din Moldova sau din Ţara Românească) se numea *arz magzar* sau *magzar*. **A.** erau primite în birouri special destinate de pe lîngă palatul imperial (v. *arz odasi*).

A.S.E.A.N., v. **ASOCIAŢIA STATELOR DIN ASIA DE SUD-EST.**

ASEDIU, operaţie militară care constă în încercuirea cu forţe armate a unui oraş, unei localităţi sau a unui punct fortificat în scopul de a-i tăia comunicaţiile cu exteriorul şi a provoca predarea sa. Potrivit legilor şi obiceiurilor războiului, comandantul trupelor asediatoare trebuie să înştiinţeze autorităţile localităţii asediate înainte de a începe bombardarea acesteia.

ASENTIMENT, element esenţial al relaţiilor dintre state şi al formării normelor şi raporturilor juridice de drept internaţional. Este un principiu de bază al dreptului internaţional, decurgînd din suveranitatea statelor, din faptul că normele dreptului internaţional iau fiinţă din consensul statelor şi nici o normă nu obligă statul care nu şi-a dat **a.** la crearea ei. De asemenea, raporturile juridice create de state pe baza acestor norme presupun **a.** tuturor părţilor participante la asemenea raporturi. Lipsa **a.** sau vicierea acestuia prin violenţă, dol sau culpă constituie motive de nulitate sau anulabilitate a tratatelor internaţionale (v. *consimţămînt*).

ASHMORE ŞI CARTIER, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Territory of Ashmore and Cartier Islands*), insule situate în M. Timor, la cca 560 km de oraşul Derby (Australia de Vest). Suprafaţa: 5,18 kmp. (din care ins. Ashmore 1,89 kmp). Nelocuite, anexate de Australia ca „teritoriu extern" (din iul. 1938).

ASIA, cel mai mare continent, atît ca întindere (două treimi din suprafaţa uscatului), cît şi ca populaţie, cuprins între Oc. Îngheţat (la N), Oc. Pacific (la E), Oc. Indian (la S), Marea Roşie, M. Mediterană, Marea Neagră, Munţii Caucaz, M. Caspică şi Munţii Ural (la V). Suprafaţa: 27 532 000 kmp. (fără U.R.S.S.). Populaţia 2 307,2 mil. loc. (1975, fără U.R.S.S.). Continent locuit din cele mai vechi timpuri, în **A.** s-au născut primele civilizaţii ale omenirii. Prin mileniul 4 î.e.n., pe văile Tigrului şi Eufratului, în S Mesopotamiei, sumerienii, veniţi de prin platourile înalte din SV Persiei, întemeiază o serie de oraşe-state independente (Nippur, Uruk, Ur, Lagaş, Larsa, Umma), care vor lupta pentru supremaţie, realizînd la 2360 î.e.n., primul imperiu cunoscut al Mesopotamiei. Cucerit de akkadieni, care vor crea un mare imperiu, ce se întinde de la G. Persic pînă la M. Mediterană, pînă pe la 2200 î.e.n., cînd începe să decadă. Din contopirea sumerienilor cu akkadienii se naşte statul Babilon (întemeiat la 1830 î.e.n.), care sub domnia lui Hammurabi (1728—1686 î.e.n.) cunoaşte o puternică dezvoltare şi din timpul căruia datează unul din cele mai importante texte legislative ale antichităţii (codul Hammurabi). Babilonul a fost apoi cucerit de kasiţi, originari din Caucaz, care îl vor domina timp de aproape cinci secole. Prin sec. 12 î.e.n., în această zonă se afirmă assirienii, care încă pe la 2500 î.e.n. fondaseră oraşul Assir pe cursul superior al Tigrului, şi care realizează între 1112—1074 î.e.n. cel mai puternic stat din Orientul Apropiat. Statul lor se va dezagrega treptat, revenind la teritoriul vechii Assirii, sub presiunea triburilor aramaice, prin sec. 7 î.e.n., posesiunile assiriene fiind împărţite între Media şi regatul noului Babilon, la rîndul lor cucerite de perşi (suveranii ahemenizi), la 539 î.e.n. În **A.** de SV se dezvoltă, de asemenea, un complex de culturi: între 3000—1500 î.e.n., fenicienii (de origine nord-semitică) întemeiază pe coasta de E a M. Mediterane o serie de oraşe-cetăţi rivale (Byblos, Ugarit, Sidon, Tyr, Arados) — centre meşteşugăreşti şi comerciale înfloritoare, a căror viaţă economică şi politică a fost dominată pe rînd de Byblos (2000—1800 î.e.n.), Sidon (sec. 16—14 î.e.n.) şi Tyr (sec. 11—9 î.e.n.), pentru a cădea apoi sub dominaţia assiriană, urmată de cea persană (539—332 î.e.n.). În **A.** Mică, prin 2000 î.e.n. se stabilesc hitiţii, care întemeiază către 1650 î.e.n. regatul hitit, ce cunoaşte o perioadă de expansiune (capturează Babilonul pe la 1530 î.e.n.; în 1269, regele hitiţilor, Hattuşil III, încheie primul tratat de pace cunoscut în istorie cu faraonul egiptean Ramses al II-lea, dar se va diviza într-o serie de regate siro-hitite, ce vor fi absorbite de imperiul assirian (sec. 8) şi apoi de cel persan. În Palestina, locuită de prin mileniile 3—2 î.e.n. de triburile vest-semitice ale canaaneenilor, se stabilesc prin sec. 13 î.e.n. triburile ebraice, ce vor fi unificate către 1025 î.e.n., punîndu-se bazele statului iudeo-israelian, care la rîndul lui se va scinda în două regate separate — Israel (în N) şi Iudeea (în S), ce vor cădea şi ele sub dominaţia persană (539—332 î.e.n.). În V **A.** Mici, prin sec. 8 î.e.n. se constituie statul Lidya, care atinge apogeul la 561 î.e.n., cînd include coloniile greceşti de pe coasta de S, dar va decade după 546 î.e.n. trecînd sub dominaţia persană. Imperiul persan, creat cu timpul de triburile perşilor stabiliţi către 1000 î.e.n. în N G. Persic, cunoaşte perioada apogeului sub dinastia ahemenizilor, de prin sec. 7 î.e.n., ajungînd să se extindă de la fluviul Indus, în E, pînă în Tracia, în V şi Egipt în S. Imperiul ahemenizilor n-a durat decît circa două secole, destrămîndu-se şi fiind cucerit de greci, sub Alexandru cel Mare (336—330 î.e.n.), însă cea mai mare parte a sa va continua să existe sub

seleucizi. De pe la 250 î.e.n. se afirmă regatul part, întemeiat de triburile iraniene ale parților, care, după o perioadă de expansiune cînd și-a extins dominația de la Eufrat pînă la Munții Hindukush și fluviul Indus — jucînd rolul de intermediar între China și Imperiul roman — va cădea la 224 e.n. înfrînt de sasanizi (o dinastie locală din SV Podișului Iranului, întemeiată către 208 e.n.). Imperiul sasanid (cel de-al treilea imperiu persan) a cunoscut și el o perioadă de înflorire și expansiune timp de 4 secole, pînă cînd Persia este cucerită de arabi (632—651). În Peninsula Arabia, către 610, Mohamed începe predicarea unei noi religii, islamismul, al cărei centru devine Mecca (la 630). Urmașii lui supun șeicatele din întreaga peninsulă, cuceresc Persia și realizează un imperiu musulman unificat în **A.** de SV, care va începe marea ofensivă împotriva stăpînirilor bizantine din Orient. Sub dinastia omeiazilor, cu capitala la Damasc (Califatul Omeiad, 661—750), imperiul s-a extins dincolo de Afghanistanul de azi pînă la fluviul Indus (712), în timp ce în V cuceriseră Cartagina (698), iar la 711 cuceriseră și controla N Africii și o mare parte a Spaniei. De la 750 puterea este cucerită de dinastia abbasizilor, care întemeiază în 762 Califatul Bagdad. Rivalitatea între dinastii va duce, începînd de pe la 900, la dezagregarea Imperiului islamic. În 1055 turcii cuceresc Bagdadul și în 1071 invadează Armenia. Cruciații europeni intră în Ierusalim la 1099. De pe la 1220, armatele mongole invadează Persia și pînă la 1243 cuceresc cea mai mare parte a **A.** Mici. În subcontinentul indian, prin mileniile 3—2 î.e.n., se pun bazele civilizației hindu, cînd pe valea Indusului superior și a Gangelui apar o serie de centre (orașe) cu o înfloritoare viață economică (Harappa, în Pundjab, Mohenjodaro, în S). În perioada 1800—1500 î.e.n., în această regiune pătrund triburile vedice (ariene), care se stabilesc în NV, extinzîndu-se apoi treptat (1500—900 î.e.n.) pe valea Gangelui, împingînd spre S populațiile dravidiene ce locuiau aici și întemeind prin sec. 6 î.e.n. o serie de mari state sclavagiste (Anga, Avanti, Magadha, Kosala, Vatsa, Kasi ș.a.). Începînd de pe la 543 î.e.n. se afirmă statul Magadha, care unifică majoritatea acestor state, ajungînd în perioada 273—232 î.e.n. cel mai puternic stat al Indiei antice, ocupînd partea de N a subcontinentului indian, inclusiv teritoriul Afghanistanului. El va decade treptat, după 184 î.e.n., fărîmițîndu-se din nou în mai multe state, cele mai importante fiind Kathiawar, Malwa, Rajasthan și Sind. În S subcontinentului, populațiile dravidiene întemeiază și ele o serie de state (Cholas, Kerala, Pandyas), pătrund în Ceylon și colonizează o parte din **A.** de Sud-Est. De prin 150 î.e.n. începe invazia unor popoare din **A.** Centrală — sciții (saka), parții (pahlava) și kușanii — care va continua timp de cca patru sec. în partea de N a subcontinentului pînă cînd, pe la 320 e.n., se afirmă statul Gupta care, după o perioadă de extindere teritorială, se va dezintegra prin sec. 6 în mai multe state mici. La 1001 încep atacurile arabilor, care anexează Pundjabul, precum și micile regate din Sind și întemeiază Sultanatul Delhi, incluzînd Bengalul și Biharul. Arabii vor controla N subcontinentului pînă în sec. 18. În timp ce India hindusă decădea în N, în S avea loc o sinteză între arieni și dravidieni, dominată între sec. 7—12 de dinastia chalukya. Începînd cu 918, se afirmă regatul Chola, care realizează prima unire a teritoriilor din S peninsulei indiene, extinzîndu-și apoi dominația asupra Ceylonului și asupra unor importante părți din Borneo, Malaysia și Sumatera. În China, încă de prin mileniul 3 î.e.n. se dezvoltă o serie de culturi neolitice în N, civilizația chineză apărînd prin mileniul 2 î.e.n., cînd, în special în epoca dinastiei Hsia, se dezvoltă

scrisul şi folosirea bronzului, se ridică oraşe. După epocile dinastiilor Shang (1523—1027 î.e.n.) şi Chou (1050—256 î.e.n.), în 221 î.e.n. se încheie procesul de unificare a Chinei, realizîndu-se Imperiul chinez care va dăinui, sub dinastia Han, pînă la 220 e.n., cînd se destramă în trei state (Wei, Wu şi Shu), pentru a se reface la 618, sub dinastia Tang şi a se diviza din nou, în 907. Sub dinastia Sung (960—1279), China cunoaşte o nouă perioadă de înflorire şi de dezvoltare a comerţului, întreruptă de cucerirea şi dominaţia mongolă, care avea să dureze pînă la 1368. În **A.** de Sud-Est, un complex de culturi neolitice, peste care s-au suprapus influenţe indiene şi chineze, a generat popoare de limbi malayo-polineziene. Influenţele chineze, în special sub dinastia Shang, au fost deosebit de puternice în Vietnamul şi Laosul de astăzi. Prin sec. 1 e.n., o serie de expediţii colonizatoare, îndeosebi din Kalinga şi Bengal, răspîndesc civilizaţia hindi, întemeind aşezări în Djawa, Sumatera, Borneo, peninsula Malaya, Kampuchia, Birmania şi Thailanda. După cîteva secole însă, budismul va deveni religia dominantă, apărînd regate hindo-budiste, printre cele mai bine cunoscute fiind cele din Sumatera (dinastia Sirvijaya), Djawa (dinastia Sailendra), Kampuchia (imperiul khmerilor, începînd de prin sec. 6) şi Indochina (champii). Pe la începutul sec. 14, în regiune pătrunde islamismul, care va deveni în secolul următor religie dominantă. În Japonia în sec. 2—3 se cristalizează statul Yamato, unde prin sec. 4 pătrunde cultura şi scrierea chineză. Începînd de pe la mijlocul sec. 7, viaţa politică va fi dominată de continue lupte pentru putere între diferite clanuri, familii, case şi facţiuni religioase — care au dat un specific propriu feudalismului japonez şi care aveau să dureze pînă către mijlocul sec. 19. În Coreea, regatul Choson, din N peninsulei, este cucerit de chinezi la 108 î.e.n. şi dominat de aceştia la 313 e.n., cînd statul Koguryo, format la sfîrşitul sec. 1 î.e.n., înlătură treptat pe chinezi, ajungînd, ca prin sec. 3 e.n., să-şi exercite supremaţia pînă în Coreea centrală. Între sec. 4—6, japonezii îşi extind dominaţia asupra Coreei, pînă cînd Coreea este unificată la 668 de dinastia Silla şi va continua să rămînă unificată sub dinastia Koryo, care i-a urmat (de la 918) pînă în sec. 13, cînd cade sub dominaţia mongolă. În **A.** Interioară, locuită din timpuri vechi de triburi nomade dispersate, prin sec. 13 triburile mongole sînt unite de Gingis Han care în scurt timp întemeiază cel mai mare imperiu cunoscut vreodată în lume, ce a durat mai bine de un secol, atingînd la apogeul puterii sale (1340—1350) o vastă întindere teritorială, de la Oc. Pacific pînă în Europa, în regiunea carpato-dunăreană. După dezintegrarea Imperiului mongol, **A.** cunoaşte în secolele următoare o continuă dezvoltare politică, apariţia a noi şi puternice imperii şi regate, care vor decade abia către mijlocul sec. 19, odată cu pătrunderea şi extinderea sistemului colonial al imperialismului. Astfel, în sec. 13—14, în **A.** de Sud-Vest se ridică Imperiul otoman, care, cu Soliman Magnificul (1520—1566) atinge apogeul şi timp de patru secole avea să fie o puternică prezenţă în viaţa politică a Europei şi **A.** În subcontinentul indian, de prin sec. 16, se constituie şi se extinde treptat Imperiul Marilor Moguli (1526—1707), care avea să se dezintegreze după neîncetatele campanii militare de cucerire a S Indiei. În **A.** de Sud-Est, de prin sec. 13 apar mai multe regate şi imperii, de durată mai mult sau mai puţin lungă, printre cele mai cunoscute fiind Imperiul Madjapahit (1293—1520), în Indonezia de astăzi, şi puternicele regate din Birmania, Siam (Thailanda) şi Vietnam. În **A.** de Est, după alungarea mongolilor, China este reunificată, sub dinastia Ming (1368—1644), după care în China aici se instalează administraţia man-

ciuriană, foarte puternică pînă către sfîrșitul sec. 18, dar care se va clătina serios în urma marilor răscoale țărănești ce au avut loc în prima jumătate a sec. 19. Primii vest-europeni care ajung în A. pe la sfîrșitul sec. 15 sînt portughezii, care ocupă teritoriile Goa (în India) și Macao (în China). Ei sînt urmați de spanioli, care ocupă Filipinele în 1565 și apoi de olandezi, care pun stăpînire pe Djawa și Sumatera. Între 1740—1815, englezii și francezii își dispută țărmurile Indiei, din lupta pentru supremație ieșind cîștigători englezii, care în sec. 19 își extind rapid dominația în toată India, pînă la Munții Himalaya. Pentru a-și proteja noile cuceriri, englezii ocupă noi teritorii în Aden, Persia, Arabia, Birmania și Singapore. Între timp, francezii își asigură controlul asupra Vietnamului, Laosului și Kampuchiei. Numai Siamul (Thailanda) este menținut independent, pentru a servi drept tampon între britanici și francezi. China și Japonia își păstrează și ele independența politică, dar economiile lor sînt vizate de marile puteri imperialiste. Între 1840—1842, are loc primul război anglo-chinez („războiul opiului"), încheiat cu tratatul de la Nankin — primul tratat inegal impus Chinei de o putere europeană, prin care Anglia obține Hong-Kong-ul și deschiderea, pentru navele engleze, a cinci porturi chineze. În curînd (1844), S.U.A. și Franța vor obține privilegii similare cu cele acordate englezilor. În 1854, S.U.A obțin privilegii similare în Japonia. Între timp, în A. de Sud-Vest, în vreme ce Imperiul otoman slăbea, Franța se instalează în Siria, iar englezii pătrund tot mai mult, din punct de vedere economic, în celelalte țări din această parte a lumii. Începe astfel epoca dominației și exploatării coloniale, care va fi presărată cu numeroase lupte între puterile colonialiste pentru noi debușee și pentru a împărți și reîmpărți continentul în sfere de influență. S.U.A. iau Spaniei Filipinele, în 1898. Japonia se dezvoltă rapid ca o mare putere capitalistă și procedează la renegocierea tratatelor inegale ce i-au fost impuse de celelalte puteri imperialiste. Ea va ieși învingătoare în războaiele cu China (1894—1895) și cu Rusia (1904—1905), în urma cărora își extinde dominația asupra Taiwanului (1895) și Coreei (1910) și ocupă poziții în Manciuria, de unde va încerca să-și creeze un imperiu asiatic. Încă din a doua jumătate a sec. 19, popoarele A. încep să reacționeze la exploatarea colonialistă străină. Între marile revolte anticolonialiste se evidențiază cele din India (1857—1859, „răscoala cipailor") și din China (1900 „răscoala boxerilor"). Către sfîrșitul sec. 19 se face puternic simțită trezirea conștiinței naționale a popoarelor A.; iau naștere mișcări naționale și de eliberare practic pe întreg continentul. În China, revoluționarii reușesc să înlăture dinastia și să proclame republica parlamentară (1911—1912). M.R.S.O. are un puternic ecou. În 1921, în Mongolia învinge revoluția populară. În Turcia, Kemal Atatürk proclamă republica, în 1923. O serie de țări arabe din A., desprinse din Imperiul otoman, își proclamă independența după primul război mondial. Cu toate acestea, practic, pînă în preajma celui de-al doilea război mondial, întreaga A. a rămas sub dependența economică, colonialistă și neocolonialistă, a marilor puteri imperialiste. După cel de-al doilea război mondial, în cadrul profundelor schimbări care au avut loc pe arena internațională, A. va cunoaște profunde prefaceri, popoarele acestui continent pășind pe calea dezvoltării de sine stătătoare. Primele breșe serioase în sistemul colonial se produc în A. de Sud-Est și Orientul Apropiat, unde mișcările de eliberare națională, constituite în perioada interbelică, se maturizează și reușesc să obțină independența țărilor lor încă în anii '40: R.D. Vietnam (1945), Siria, Liban, Filipine (1946), India, Pakistan (1947), R.P.D. Coreeană, Birmania, Sri Lanka, Israel (1948) ș.a. În Vietnam și Coreea,

unde se instaurase puterea democrat-populară, intervenţia imperialistă a împiedicat desfăşurarea normală a procesului revoluţionar pe întregul teritoriu al acestor ţări. O mare însemnătate internaţională a avut victoria revoluţiei în China, încununată cu proclamarea Republicii Populare Chineze (1949). În încercările lor de a opri procesele revoluţionare, de a înăbuşi mişcările de eliberare naţională şi socială, de a stăvili pătrunderea ideilor socialismului, puterile imperialiste au creat în anii războiului rece pactele militare CENTO (1954) (v.) şi S.E.A.T.O. (1955) (v.). Cu toate acestea, profunde mutaţii şi prefaceri naţionale şi sociale au continuat să aibă loc în A. Decolonizarea a avansat treptat, noi state asiatice dobîndindu-şi independenţa politică: Kampuchia (1953), Malaysia (1957), Kuwait (1961), Maldive, Singapore (1965), R.P.D. Yemen (1967), Oman (1970), Bahrein, Qatar, Emiratele Arabe Unite (1971). Conştiente de interesele lor comune, generate de moştenirea grea lăsată de colonialism, încă din primii ani ai independenţei ţările A. au căutat să-şi întărească solidaritatea şi colaborarea, un elocvent exemplu în această privinţă fiind Conferinţa de la Bandung (v.), din 1955. În căutarea unei politici proprii, active şi pozitive pe arena internaţională, o serie de state asiatice s-au numărat printre iniţiatorii mişcării de nealiniere. În procesul luptei împotriva imperialismului, colonialismului şi neocolonialismului, pentru afirmarea independentă a tuturor statelor, ţările A. au jucat un rol deosebit de important. O însemnătate istorică au avut victoria poporului vietnamez împotriva intervenţiei străine soldată cu unificarea ţării şi proclamarea Republicii Socialiste Vietnam (1975), precum şi victoriile forţelor revoluţionare şi patriotice din Laos şi Kampuchia (1975) care au cucerit libertatea şi suveranitatea ţărilor lor, instaurînd puterea populară. În imensa lor majoritate ţări nealiniate şi în curs de dezvoltare, ţările A. aduc remarcabile contribuţii la afirmarea principiilor noi, democratice, ale raporturilor între state, la eforturile de întărire a păcii şi securităţii internaţionale, cum este spre exemplu iniţiativa privind proclamarea Oc. Indian ca zonă a păcii, participă activ, îndeosebi în cadrul O.N.U. şi al Grupului celor 77, la acţiunile îndreptate spre instaurarea unei noi ordini economice internaţionale.

ASIGURARE, raport juridic născut din lege sau dintr-un contract (poliţă de a.) în care o parte (asiguratorul) se obligă să plătească în schimbul unei prime de a. celeilalte părţi (asiguratul) o sumă de bani, în cazul producerii unor daune asupra bunului sau persoanei ce a făcut obiectul a. A. poate fi *de bunuri* sau *de persoane*. În relaţiile de comerţ exterior, a. are o extindere deosebit de largă în transportul mărfurilor pe cale maritimă. ~ *cargo* are ca obiect mărfurile transportate, putînd fi efectuată pentru valoarea integrală sau parţială a mărfurilor, pentru durata unei călătorii sau pe o anumită perioadă de timp. ~ *casco* are ca obiect mijloace de transport, putînd fi încheiată pe durata unei călătorii, sau pentru o anumită perioadă de timp. În România a. sînt efectuate de A.D.A.S. Întreprinderile de comerţ exterior încheie asigurări cu A.D.A.S. prin intermediul NAVLOMAR, în cazul expediţiilor pe cale maritimă şi prin ROMTRANS, pentru mărfurile expediate cu celelalte mijloace de transport.

ASISTENŢĂ, ajutor, sprijin, cooperare materială sau morală, în viaţa internaţională A. poate fi acordată de un stat, de o organizaţie internaţională, de un grup ad-hoc numit de o instanţă sau instituţie internaţională, de o navă, de o societate de stat sau particulară, de o persoană fizică. În sistemul Naţiunilor Unite, a. ocupă un loc de prim plan, în conformitate cu Carta. Astfel, potrivit art. 2 par. 5 al Cartei

O.N.U., membrii Organizației au obligația de a acorda a. acesteia, în orice acțiune pe care o întreprinde în baza dispozițiunilor actului constitutiv al Națiunilor Unite, și de a se abține de a oferi a. unui stat împotriva căruia Organizația întreprinde o acțiune preventivă sau coercitivă. Doctrina dreptului internațional consideră că a. intră în categoria obligațiilor morale reciproce ale statelor. ~ *fiscală*, ajutor reciproc pe care și-l acordă administrațiile din diferite state, comunicîndu-și datele de care dispun sau îndeplinind anumite acțiuni, în scopul ușurării operațiunilor de stabilire a nivelului impozitelor și a modalităților practice vizînd asigurarea încasării acestora. ~ *judiciară*, totalitatea serviciilor, facilităților și actelor judiciare pe care o parte contractantă le efectuează în folosul celeilalte părți, în temeiul unui acord, în vederea unei bune administrări a justiției pentru acele cazuri în care sînt implicați resortisanți ai uneia din ele, iar urmărirea penală, judecarea cauzei, ori judecarea se face de instanțele judiciare ale celeilalte părți contractante. Este o formă de ajutor pe care și-l acordă statele în vederea facilitării exercițiului funcțiunii judiciare în fiecare din ele și pentru a asigura eficacitatea acesteia, de pildă prin extrădarea infractorilor și prin executarea sentințelor pronunțate de tribunalele celuilalt stat. ~ *j. internațională* face, în general, obiectul unor acorduri între state (acorduri, tratate și convenții de ~ *j.* în cauzele civile, familiale și penale). Pînă la 1 ian. 1977, România a încheiat 18 asemenea instrumente juridice. ~ *militară*, ajutor acordat, la cerere, de un stat unui alt stat, sub forma trimiterii de trupe, de experți, sau de consilieri militari, de material sau de echipament militar. ~ *m.* desemnează și ajutorul militar pe care un stat îl acordă, în timp de război, altor state în virtutea unor acorduri. ~ *mutuală*, angajare reciprocă a părților contractante, pe bază de convenții, de a-și oferi ajutor, inclusiv sprijin militar, în condiții și în măsura specificată în acorduri (v. *Tratatele de prietenie, colaborare și asistență mutuală încheiate de România cu state socialiste*). ~ *ostilă*, act comis de către neutri, în războiul naval, în scopul ajutorării beligeranților. Ea se mai numește și contrabandă prin analogie. Sub raportul actelor comise și, implicit, al tratamentului lor, ~ *o.* se divide în două categorii: ~ *o. directă*, care constă în participarea navei la ostilități, punerea ei sub controlul sau ordinele unui agent al guvernului beligerant, navlosirea vasului unui stat beligerant etc., fiind sancționată cu confiscarea navei și supunerea ei unui tratament similar cu cel aplicat navelor neutre care efectuează contrabandă de război (v.) și ~ *o. indirectă*, care constă în transportul de călători ce fac parte din forțele armate ale unui beligerant, transmiterea de știri în folosul acestuia, transportul de militari sau persoane care în timpul cursei participă direct la operațiile militare în folosul unuia dintre beligeranți etc. cu știrea proprietarului vasului, al căpitanului sau a persoanei care a navlosit vasul, fiind sancționată cu confiscarea vasului și supunerea lui aceluiași tratament cu al navelor inamice. Persoanele încorporate în armata unui stat beligerant, aflate pe bordul unei nave, pot fi făcute prizonieri de război, chiar dacă nava nu este confiscată. ~ *pentru dezvoltare*, sprijin (material, financiar, tehnologic, inclusiv facilități comerciale) acordat de țările dezvoltate, țărilor în curs de dezvoltare, pentru ca acestea să-și poată mobiliza și utiliza în mai bune condiții resursele de care dispun în folosul propriilor popoare. ~ *pentru d.* este acordată în primul rînd de țările dezvoltate, dar poate fi acordată și de unele țări în curs de dezvoltare. Oportunitatea asistenței pentru dezvoltare decurge atît din spiritul de solidaritate internațională, cît și din obligația morală a țărilor dezvoltate,

care în trecut au exercitat dominația și exploatarea imperialistă și colonialistă a popoarelor. ~ *pentru d.* nu trebuie confundată cu conlucrarea economică internațională. Se poate califica drept **a.** numai acordarea de facilități speciale: credite cu dobîndă mică sau fără dobîndă, credite nerambursabile, formarea cadrelor în condiții avantajoase sau fără plată etc. ~ *pentru d.* presupune acordarea unui tratament preferențial, fără reciprocitate și fără discriminare țărilor în curs de dezvoltare, în diferite domenii ale relațiilor economice internaționale. O latură importantă a ~ *pentru d.* trebuie să fie înlesnirea accesului țărilor în curs de dezvoltare pe piețele de export, prin reducerea barierelor vamale și de altă natură din țările dezvoltate. ~ *pentru d.* se acordă atît sub formă bilaterală, cît și sub forma contribuțiilor la un organism internațional, care, la rîndul lui întreprinde acțiuni în sprijinul țărilor în curs de dezvoltare. ~ *pentru d.* nu trebuie legată de nici un fel de condiții politice, în vederea asigurării caracterului necondiționat al acestei **a.** Acele state care au devenit dezvoltate pe seama asupririi popoarelor slab dezvoltate vor trebui să acorde o **a.** și mai substanțială acestor popoare, fără a le pune condiții de natură să lezeze independența și suveranitatea lor națională. În concepția României, odată cu sporirea eforturilor interne, cu concentrarea tuturor forțelor umane și mijloacelor materiale pentru progresul rapid al industriei, agriculturii și celorlalte ramuri economice, țările rămase în urmă trebuie să beneficieze de o **a.** din ce în ce mai substanțială din partea țărilor dezvoltate din punct de vedere economic. ~ *umanitară*, măsuri de protecție întreprinse în timp de conflict armat față de răniți, bolnavi, naufragiați de război și populația civilă din teritoriile ocupate, precum și față de personalul sanitar, inclusiv ajutoarele care li se dau, cu agrementul părților în conflict. ~ **u.** se acordă prin intermediul autorităților centrale ale statelor sau prin societățile naționale de Cruce Roșie. În baza convențiilor internaționale în vigoare, autoritățile militare vor putea face apel la caritatea locuitorilor pentru ridicarea și îngrijirea benevolă, sub controlul lor, a răniților, bolnavilor și naufragiaților, acordînd persoanelor care au răspuns la acest apel protecție și înlesnirile necesare. De aceeași protecție se bucură și personalul societăților naționale de Cruce Roșie și acela al altor societăți de ajutor voluntar, valabil recunoscute și autorizate de guvernele lor, care este exclusiv afectat la căutarea, ridicarea, transportul sau tratamentul răniților, bolnavilor, naufragiaților sau la prevenirea bolilor. Autoritățile militare au obligația să autorizeze locuitorii și societățile de ajutor, chiar în regiunile ocupate, să ridice și să îngrijească, în mod spontan, răniții și bolnavii de orice naționalitate ar fi. În unele cazuri ~ *u.* semnifică și ajutorul pe care statele și organizațiile internaționale trebuie să-l dea populației din țările lovite de calamități naturale (cutremure, epidemii, secetă etc.).

ASOCIAT 1. *Stat* ~, stat care, fără a fi membru cu drepturi depline al unei organizații internaționale guvernamentale, participă la activitatea acesteia, pe baza unui acord încheiat conform statutului organizației. Statutul de *s.* ~ este prevăzut, de ex., în Tratatul de la Roma, care menționează că C.E.E. poate încheia cu state terțe acorduri „creînd o asociere caracterizată prin drepturi și obligații reciproce, acțiuni în comun și proceduri speciale"; mai multe state au obținut un statut de *s.* ~ precum Grecia (Acordul din 9 iul. 1961) sau Turcia (Acordul semnat la 12 sept. 1963), ori cele 18 țări africane semnatare ale Convenției de la Yaoundé. În cadrul organizației *s.* ~ are mai multe drepturi decît statele terțe, dar mai puține decît statele membre. **2.** *Puteri* ~, denumire pe care au purtat-o în timpul celor două conflagrații mondiale statele care s-au

alăturat Antantei și, respectiv, coaliției antihitleriste. (În primul război mondial ele s-au numit *Puteri Aliate și Asociate)*.

ASOCIAȚIA ASIEI DE SUD-EST, organizație internațională cu participarea Malaysiei, Thailandei și Filipinelor, creată în 1961, ce și-a propus dezvoltarea colaborării economice, tehnice și social-culturale, facilitarea schimbului de informații științifice și lărgirea turismului. După crearea A.S.E.A.N. (v.), la cea de-a IV-a sesiune a miniștrilor de externe ai țărilor membre (aug. 1968, Kuala-Lumpur) participanții s-au înțeles să predea A.S.E.A.N. programele și proiectele pregătite de asociație, aceasta încetîndu-și, practic, existența.

ASOCIAȚIA DE DREPT INTERNAȚIONAL (I.L.A.), cea mai veche organizație internațională de juriști, creată în 1873, la Bruxelles, sub denumirea de Asociația pentru reforma și codificarea dreptului ginților. Actuala denumire i s-a dat la Conferința de la Bruxelles din 1895. Scopul său este studiul, interpretarea și promovarea dreptului internațional public și privat, a dreptului comparat, elaborarea de propuneri în domeniul dreptului internațional, al înțelegerii internaționale. Are sediul la Londra. **I.L.A.** organizează la fiecare doi ani un congres al tuturor membrilor săi. Membrii **I.L.A.** pot fi organizații naționale sau persoane individuale (juriști, armatori, asiguratori, personalități interesate în ameliorarea dreptului internațional). Lucrările Asociației se organizează pe comisii care adresează rapoarte conferințelor plenare. **I.L.A.** publică, în limba engleză, toate rapoartele comisiilor precum și discuțiile — în rezumat — care au loc la conferință (congres).

ASOCIAȚIA DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE DIN R.S. ROMÂNIA (A.D.I.R.I.), organizație obștească înființată în mart. 1966 în scopul promovării activității desfășurate de specialiștii români în domeniul dreptului internațional, al relațiilor internaționale, al istoriei relațiilor internaționale și a diplomației românești. Cuprinde peste 400 de membri și este afiliată la I.L.A. (v.) și la A.E.I.C. de la Strasbourg. Are filiale în centrele universitare din Cluj-Napoca, Iași și Craiova. **A.D.I.R.I.** urmărește studierea celor mai importante momente ale istoriei relațiilor internaționale și diplomației românești; dezvoltarea colaborării cu personalități și instituții care desfășoară activități similare în străinătate. Activitatea științifică se desfășoară în trei secții (drept internațional, relații internaționale și istoria relațiilor internaționale și a diplomației românești) care țin ședințe periodice de comunicări științifice în cercuri de studii cu caracter permanent, în colocvii, conferințe etc. Începînd din 1969, **A.D.I.R.I.** a organizat, timp de trei ani consecutiv, la București, cîte un colocviu internațional asupra securității și cooperării în Europa, la care au participat specialiști din majoritatea statelor europene, din S.U.A. și Canada, precum și reprezentanți ai unor organisme internaționale. **A.D.I.R.I.** publică trimestrial (în două ediții, una în limba română, alta în limbi străine) „Revista română de studii internaționale", „Revue roumaine d'études internationales". **A.D.I.R.I.** întreține relații cu instituții și personalități ale vieții politice și științifice din întreaga lume. Are sediul la București.

ASOCIAȚIA DE MEDICINĂ AERONAUTICĂ ȘI SPAȚIALĂ, fondată la 7 oct. 1929, sub denumirea de *Asociația Aero-Medicală a Statelor Unite,* devine o organizație internațională în aug. 1947, cu denumirea de *Asociația Aero-Medicală.* Denumirea actuală datează din 27 ian. 1959. Urmărește dezvoltarea științei și artei medicinii aviatice, aerospațiale și activităților sub apă, prin stimularea cercetării și studiilor; stabilirea și

menținerea cooperării între științele medicale și alte științe interesate în dezvoltarea aeronauticii; promovarea, protecția și menținerea securității în aviație și activitățile de sub apă. Ține sesiuni științifice anuale. Este condusă de un *Consiliu Executiv*. Scoate publicația „Aviation, Space and Environmental Medicine". Are sediul la Washington.

ASOCIAȚIA EUROPEANĂ A LIBERULUI SCHIMB (A.E.L.S.), constituită la 4 ian. 1960, din inițiativa Marii Britanii, în urma semnării Convenției de la Stockholm de către Austria, Danemarca, Elveția, Marea Britanie, Norvegia, Portugalia și Suedia, are ca obiective: expansiunea activității economice în statele membre, ocuparea deplină a forței de muncă, utilizarea rațională a rezervelor, eliminarea obstacolelor comerciale și a concurenței „neloiale". Ulterior, au mai aderat la **A.E.L.S.** Islanda (1970), Finlanda (1961) și Liechtenstein (1973), ultimele două țări având statut de membri asociați. La sfîrșitul anului 1972, Marea Britanie și Danemarca au părăsit **A.E.L.S.**, ca urmare a aderării lor la C.E.E. **(v.)**. Fiind o zonă de comerț liber, taxele vamale și restricțiile cantitative din comerțul reciproc au fost desființate la majoritatea produselor industriale încă de la 31 dec. 1966, cu trei ani mai devreme față de termenul convenit inițial. Produsele agricole și piscicole nu formează obiectul zonei libere. Față de terți, fiecare țară membră a **A.E.L.S.** aplică tariful vamal național. În cazul Portugaliei, care a fost confruntată cu dificultăți economice, și al Islandei, care a aderat mai tîrziu la Asociație, s-a hotărît ca eliminarea taxelor vamale și a restricțiilor cantitative la produsele industriale provenite din celelalte țări membre să se efectueze treptat, pînă la 1 ian. 1980. În cadrul **A.E.L.S.** s-a trecut la uniformizarea regulilor de origine și atenuarea obstacolelor tehnice. Are sediul la Geneva.

ASOCIAȚIA EUROPEANĂ DE ISTORIE CONTEMPORANĂ (A.E.I.C.). A fost întemeiată în anul 1969 în scopuri exclusiv științifice, avînd sediul permanent la Strasbourg (Franța). Își propune să faciliteze și să dezvolte schimbul de opinii și informații între cadrele universitare și cercetătorii europeni ai domeniului istoriei de după Revoluția burgheză din Franța (1789); să promoveze și să dezvolte activitatea de învățămînt și cercetare în cadrul acelui domeniu; să colaboreze cu toate organizațiile naționale și internaționale de specialitate, interesate în promovarea și dezvoltarea învățămîntului și cercetării istoriei contemporane. Pot fi membri ai Asociației persoane fizice (cercetători, cadre universitare) și juridice (organisme, comitete etc.) cu preocupări în domeniul amintit. *Structură:* Consiliu director ales de Adunarea generală. Din 1970 România este afiliată la **A.E.I.C.** prin A.D.I.R.I.

ASOCIAȚIA EUROPEANĂ PENTRU STUDII DE OPINIE ȘI MARKETING (E.S.O.M.A.R.), creată în sept. 1948 la Amsterdam, urmărește: promovarea înțelegerii între popoarele Europei prin prezentarea loială și exactă a situației lor, stabilirea și menținerea unor contacte profesionale strînse, facilitarea și dezvoltarea intereselor profesionale și încurajarea unui standard tehnic înalt. Editează manualul E.S.O.M.A.R. Are 1 850 *membri* în 33 de țări, între care și România.

ASOCIAȚIA INSTITUTELOR EUROPENE DE CONJUNCTURĂ ECONOMICĂ (A.I.E.C.E.), creată la 25 oct. 1957, are ca *membri* 22 institute din următoarele țări: Austria, Belgia, Franța, R.F. Germania, Irlanda, Italia, Olanda, Elveția, Iugoslavia, Marea Britanie. **A.I.E.C.E.** facilitează atît activitatea

institutelor membre cît și colaborarea acestora în studierea unor probleme de interes comun. Are sediul la Bonn.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A CONGRESULUI CĂILOR FERATE (A.I.C.C.F.), constituită, la 13 dec. 1884, ca o comisie în cadrul Congresului Căilor Ferate, a fost reconstituită sub denumirea actuală la 15 sept. 1919. La **A.I.C.C.F.** participă 77 de țări, printre care și România. Urmărește favorizarea dezvoltării transporturilor feroviare prin intensificarea schimburilor de experiență între membrii săi. În acest scop organizează congrese (odată la 4 ani), reuniuni cu caracter general sau specializat, difuzează informații asupra anumitor probleme specifice, editează publicații tehnice, promovează cooperarea cu celelalte organisme feroviare internaționale. Are sediul la Bruxelles.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A EDUCATORILOR PENTRU PACEA MONDIALĂ, înființată la 25 apr. 1969, urmărește sprijinirea înțelegerii internaționale și a păcii mondiale prin intermediul educației, învederînd aplicarea Declarației universale a drepturilor omului (v.) prin promovarea progresului social, lărgirea comunicațiilor internaționale și dezvoltarea coexistenței pașnice. Organizează reuniuni lunare pentru discutarea unor probleme de importanță națională și internațională ale familiei sau comunicațiilor. Editează revistele: „Peace Progress", „Circulation Newsletter". *Membri:* 8 500 persoane (ian. 1976), membri asociați, obișnuiți, auxiliari, onorifici și emeriți din 55 de țări, între care și România. Are sediul la Huntsville (S.U.A.).

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A JURIȘTILOR DEMOCRAȚI (A.I.J.D.), înființată în oct. 1946 la Paris, are următoarele obiective: a) de a înlesni legăturile și schimburile de opinii între juriști și asociațiile de juriști din toate țările și de a dezvolta spiritul de înțelegere și colaborare reciprocă; b) de a colabora la realizarea scopurilor înscrise în Carta O.N.U. și de a asigura acțiunea comună a juriștilor pentru: încurajarea aplicării în domeniul dreptului a principiilor democratice favorabile menținerii păcii și colaborării între popoare; apărarea și dezvoltarea în legislație și practică a drepturilor și libertăților democratice; promovarea independenței tuturor popoarelor și lupta împotriva oricărei restrîngeri aduse prin legislație acestei independențe. Poate adera la **A.I.J.D.** orice asociație de juriști, națională sau internațională, al cărei scop și a cărei activitate nu sînt în contradicție cu scopul Asociației, precum și orice persoană care exercită o profesie sau o funcție juridică sau se ocupă cu studierea sau predarea dreptului. Are sediul la Bruxelles. Asociația Juriștilor din R.S. România este membră a **A.I.J.D.** din 1954.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A RESURSELOR ACVATICE, organizație internațională neguvernamentală, creată la 10 dec. 1971, care reunește persoane și instituții din cca 62 de țări, printre care și România. Promovează la nivel internațional: planificarea și dezvoltarea științei, tehnologiei, cercetării și educației în materie de resurse acvatice; susține, încurajează și coordonează programele internaționale în acest domeniu și, în special, colaborarea cu O.N.U. și cu instituțiile sale specializate. Are sediul la Wiscomsin (S.U.A.).

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A UNIVERSITĂȚILOR (A.I.U.), creată în 1950 la Nisa, în urma hotărîrilor Conferinței de la Utrecht (1948), ținută sub auspiciile U.N.E.S.C.O. Are ca obiective principale: promovarea cooperării internaționale între universități și institute de învățămînt superior; aducerea unor servicii utile instituțiilor și celorlalte organisme de învățămînt superior sau de cercetare

științifică cu caracter guvernamental; organizarea și sprijinirea a orice fel de manifestări internaționale în centrul cărora stau problemele universitare etc. Editează publicațiile „Bulletin de l'Association internationale des universités" (trimestrial) și o serie de neperiodice printre care: „Liste internationale des universités", „Organisations Intéruniversitaires", „Systèmes de grades intéruniversitaires" etc. **A.I.U.** întreține relații cu o serie de instituții specializate ale O.N.U., printre care: O.M.S., F.A.O., U.N.E.S.C.O. ș.a. Activitatea **A.I.U.** este strîns legată de cea a U.N.E.S.C.O., cu care a încheiat un acord de colaborare încă din 1952. În 1959 a fost inițiat un program de studii U.N.E.S.C.O. — A.I.U. asupra învățămîntului superior. Are sediul la Paris, în clădirea palatului U.N.E.S.C.O. România este prezentă în **A.I.U.** prin Universitatea Alexandru Ioan Cuza-Iași (afiliată în 1951) și Universitatea București (afiliată în 1958).

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE ARTE PLASTICE (A.I.A.P.), creată în 1954, la primul Congres de arte plastice de la Veneția, urmărește stimularea cooperării culturale internaționale între artiștii plastici din toate țările și îmbunătățirea, ușurarea și apărarea situației economice și sociale a artiștilor pe plan internațional prin încurajarea schimbului de persoane, de informații și de opere de artă. **A.I.A.P.** cooperează cu U.N.E.S.C.O. și cu organizațiile existente în domeniul artelor. *Membrii* asociației sînt comitetele naționale ale pictorilor, sculptorilor și gravorilor profesioniști din 60 de țări (1976). Editează „Bulletin d'information". Are sediul la Paris. Din România a aderat la **A.I.A.P.**, în 1960, Comitetul român al artiștilor plastici.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE CIBERNETICĂ, înființată la 7 ian. 1957, la Namur (Belgia), urmînd primului Congres internațional de cibernetică. Are ca principale obiective: urmărirea unor raporturi organizate și permanente între cercetătorii din diferite țări interesați în diferite sectoare ale ciberneticii; promovarea dezvoltării științei și a aplicațiilor sale tehnice; diseminarea informațiilor privind realizările în acest domeniu. *Structura:* Adunarea generală (anuală), alege Consiliul administrativ, pe trei ani. Editează revistele: „Cybernetica" și „Newsletter". *Membri* (1976): cu titlu individual (500) și firme industriale (100) din 35 de țări, între care și România (din 1958). Are sediul la Namur.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE GERONTOLOGIE, înființată la 3 dec. 1950 cu prilejul primului Congres internațional de gerontologie de la Liège. Și-a revizuit statutul în 1960. Urmărește: promovarea întîlnirilor, congreselor și altor activități în domeniul științelor biologice, medicale și sociale, din cîmpul gerontologiei; stimularea unor contacte strînse și a cooperării între membrii societăților naționale de profil și între alți cercetători din acest domeniu. Editează publicațiile: „Bulletin", „Congress proceedings". *Membri* (1976): 41 de societăți naționale din 33 de țări, între care și România (din 1956). Are sediul la Baltimore (S.U.A.).

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE SECURITATE SOCIALĂ (A.I.S.S.), creată la 4 oct. 1927, la Bruxelles, sub denumirea de *Conferința internațională cu privire la fondurile de asigurare împotriva bolilor și la societățile de ajutor reciproc;* actuala denumire a fost adoptată în 1947, împreună cu noul statut și regulament (ultimele revizuiri în 1961). Are ca scop principal cooperarea pe plan internațional pentru protecția, promovarea și dezvoltarea securității sociale în lumea întreagă, prin îmbunătățiri și perfecționări de ordin tehnic și administrativ. *Membri* (1976): 245 de instituții din 103 țări, inclusiv din

România (din 1956), cuprinzînd peste 500 milioane de persoane asigurate. Are sediul la Geneva.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE SEMNALIZARE MARITIMĂ (A.I.S.M.), creată la 1 iul. 1957 ca urmare a celei de-a V-a Conferințe cu privire la faruri și alte ajutoare pentru navigație. Asociația are drept principal scop să încurajeze îmbunătățirea continuă a dotării tehnice pentru semnalizarea maritimă. Structura: *Conferința* (la fiecare cinci ani), *Comitetul Executiv*. Și-a alcătuit subcomitete care studiază problemele privind ajutorul necesar navigației transmis prin mini-unde, frecvențe, calculul intensității elementelor folosite, unificarea reglementărilor privind balizarea, atașarea balizelor, sisteme pentru radio-navigație ș.a.m.d. Publică trimestrial un „Bulletin". Sînt *membri* ai **A.I.S.M.** autorități portuare maritime din 67 de țări (1976). Are sediul la Paris. România este membră a **A.I.S.M.**

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE SOCIOLOGIE, înființată la 11 sept. 1949, la Oslo, ca Federație a asociațiilor de sociologie. Și-a modificat statutul prin introducerea calității de membru cu titlu individual, în sept. 1970 (Varna). Urmărește progresul cunoștințelor sociologice în lume, asigurarea și dezvoltarea contactelor între sociologii din lumea întreagă, încurajarea răspîndirii și schimbului de informații privind dezvoltarea cunoașterii sociologice, facilitarea și promovarea cercetărilor sociologice internaționale. Centru de sinteză pentru probleme de sociologie la scară mondială, **A.I.S.** desfășoară activități de cercetare în domeniile sociologiei, prin intermediul a 30 de comitete de cercetare; întocmește programe internaționale de cercetare, documentare în problemele științelor sociale; editează publicația „Current Sociology" (trei pe an). *Membri* (1976): 43 de asociații naționale, șapte asociații regionale, 44 de institute și centre de cercetare din 56 de țări, între care și România (din 1959). Are sediul la Montréal (Canada).

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE STUDII BIZANTINE, creată în iul.-aug. 1948, la Paris/Bruxelles, cu prilejul Congreselor al VI-lea și al VII-lea de studii bizantine. Este membră a Federației internaționale a societăților de studii clasice și a Comitetului internațional de științe istorice (v.). Publică: „Bulletin d'information et de coordination". Asociația are membri individuali în 28 de țări, inclusiv România (din 1964); sînt, de asemenea, membri comitete naționale în 23 de țări (1976). Are sediul la Atena.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE (A.I.S.E.), creată la Paris, în 1949. Are ca scopuri principale: inițierea de măsuri privind colaborarea internațională, destinate să faciliteze promovarea de contacte între economiști din diferite țări prin organizarea unor conferințe și mese rotunde; dezvoltarea și răspîndirea cunoștințelor în domeniul economic. Publică anual o broșură cuprinzînd traduceri în limba engleză ale unor articole pe teme economice apărute în diverse limbi care nu au o largă circulație. **A.I.S.E.** are ca *membri* asociații naționale din 44 de țări (1976), inclusiv România (din 1959). Are sediul la Paris.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE ȘTIINȚE JURIDICE (A.I.S.J.), creată la Londra, la 19 iul. 1950, sub denumirea de *Comitetul internațional de drept comparat;* actuala denumire a fost adoptată în 1955. Urmărește promovarea și dezvoltarea în lume a științelor juridice prin încurajarea studierii sistemelor juridice străine, organizarea de reuniuni ale juriștilor de diferite naționalități; efectuarea de cercetări asupra aspectelor juridice ale cooperării în scopuri pașnice. **A.I.S.J.** are ca *membri* comitete naționale din 38

de țări (1976), inclusiv România; are, de asemenea, membri asociați (institute și asociații). Are sediul la Bruxelles.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE ȘTIINȚE POLITICE (A.I.S.P.), fondată în 1949, la Paris, sub auspiciile U.N.E.S.C.O. Urmărește dezvoltarea științelor politice în lume, prin încurajarea asociațiilor naționale de științe politice, organizarea de conferințe și colocvii, facilitarea contactelor între specialiști, întreprinderea de cercetări și documentații. **A.I.S.P.** editează cursuri pentru profesori. Organizează anual mese rotunde. Publică revistele: „International Political Science Abstracts" (trimestrial); „International Bibliography of Political Science" (anual) ș.a. *Membri* (1976): individuali (520); 200 membri asociați (departamentele universităților de științe politice, biblioteci etc.), asociații naționale din 36 de țări, între care și România (din 1968). Are sediul la Bruxelles.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU DEZVOLTARE (I.D.A.), instituție de credit creată la 24 sept. 1960 pentru a ajuta țările în curs de dezvoltare să finanțeze mari proiecte de dezvoltare prin acordarea de împrumuturi în condiții mai avantajoase decît cele uzuale. Principalele sectoare pentru care se solicită împrumuturi **I.D.A.** sînt: transporturile, industria, agricultura și silvicultura, energia electrică, telecomunicațiile, învățămîntul. Resursele financiare ale **I.D.A.** provin, în principal, din subscripții și contribuții ale membrilor săi. Conform statutului, membrii **I.D.A.** sînt împărțiți în două categorii: țările de *prima categorie* (țările dezvoltate) și țările din *categoria a doua* (țările în curs de dezvoltare). Cele din prima categorie depun contribuțiile lor în monedă convertibilă și sînt folosite automat de către **I.D.A.**, în timp ce țările din categoria a doua depun în monedă convertibilă numai 1/10 parte din contribuție, restul fiind depus în monedă națională. Folosirea de către **I.D.A.** a contribuțiilor în monedă națională se face numai cu acordul țării contribuitoare. Toate țările în curs de dezvoltare pot primi credite din partea **I.D.A.** Este instituția specializată a O.N.U. Sînt membri ai **I.D.A.** 114 state (1976). Președintele Băncii Mondiale (v.) este și președintele **I.D.A.** Are sediul la Washington.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU ÎNCERCAREA SEMINȚELOR, fondată în iulie 1924, la Cambridge (Marea Britanie), succedînd *Asociației europene pentru încercarea semințelor* (înființată în 1921 prin acordul a 16 țări europene) și-a revizuit constituția la 4 iunie 1971. Are ca obiective principale dezvoltarea, adoptarea și publicarea procedurilor standard pentru încercarea semințelor; promovarea aplicării uniforme a acestor proceduri pentru evaluarea semințelor care fac obiectul schimburilor internaționale. Asociația editează bibliografii, cursuri și elaborează proiecte de convenții internaționale. Sub egida ei apar publicațiile: „Seed Science and Technology", „ISTA News Bulletin", „Handbook on Seed Health Testing". *Membri* (1973): reprezentanți din 53 de țări, între care și România (din 1965), ai stațiunilor oficiale de încercare a semințelor. Are sediul la Vasslevek (Norvegia).

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU STUDII SUD-EST EUROPENE (A.I.S.S.E.E.), înființată la București, la 23 apr. 1963, ca urmare a propunerii formulate cu prilejul Colocviului internațional de civilizații balcanice (Sinaia, 8—14 iul. 1962). Scopul **A.I.S.S.E.E.** este de a promova studiile balcanice și, în general, ale Europei de Sud-Est, în domeniile științelor umanistice — istorie, arheologie, lingvistică, etnografie, filologie, folclor, artă etc. — din timpurile cele mai îndepărtate pînă în zilele noastre. Asociația își îndeplinește sarcinile prin cooperare științifică, rolul său fiind de a faci-

lita întîlnirile între specialiști și accesul la surse, publicații și documente științifice, precum și prin încurajarea dezvoltării instituțiilor naționale care se ocupă de studierea civilizațiilor balcanice. De asemenea, ea inițiază manifestări științifice comune, colocvii, congrese și reuniuni internaționale, întruniri ale specialiștilor, schimb de persoane, acordarea de burse, subvenționarea unor studii etc. Membrii asociației sînt comitetele naționale sau instituții științifice naționale din 18 țări (1976) iar acolo unde acestea lipsesc, persoane particulare, fără drept de vot. *Structura:* Comitetul internațional, care se reunește o dată la 4 ani; Biroul Comitetului internațional, gireazâ activitatea asociației între sesiunile comitetului, punînd în aplicare hotărîrile acestuia. Are sediul la București.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU TRANSPORTURI AERIENE (A.I.T.A.; I.A.T.A.), organizație creată în apr. 1945, la Havana, din care fac parte companii de transport aerian care acționează în trafic internațional (membri activi) și în trafic intern (membri asociați). **I.A.T.A.** are ca principale obiective promovarea comerțului aerian și facilitarea colaborării între națiuni în domeniul transporturilor aeriene. **I.A.T.A.** își desfășoară activitatea prin intermediul a trei Conferințe de trafic aerian, organizate pe zone geografice, în cadrul cărora sînt stabilite măsuri (separat pentru transportul de mărfuri și de pasageri) cu privire la tarifele de transport, standardizarea documentelor, precum și în legătură cu unele probleme tehnice. Deciziile luate în cadrul acestor conferințe intră în vigoare numai cu acordul guvernelor interesate (din statele de unde provin companiile aeriene membre). **I.A.T.A.** colaborează îndeaproape cu O.A.C.I. (v.). Din organizație fac parte 110 companii aeriene din 83 de țări (1976). Are sediul la Montréal (Canada).

ASOCIAȚIA LATINO-AMERICANĂ A INSTITUȚIILOR PENTRU FINANȚAREA DEZVOLTĂRII (A.L.I.D.E.), organizație internațională neguvernamentală, creată la 24 ian. 1968, reunind 61 organisme bancare din 19 țări care își propun să contribuie la dezvoltarea Americii Latine. Dintre *membrii* asociați (instituții bancare și financiare) ai **A.L.I.D.E.** fac parte: I.D.B. (v.), B.I.R.D. (v.), B.C.I.E. (v.), Corporația de Dezvoltare Andină. În calitate de reprezentant al mișcării de dezvoltare bancară din America Latină, **A.L.I.D.E.** favorizează: cooperarea și schimburile între țările membre, studierea problemelor de interes comun, sporirea contribuției membrilor săi la colaborarea Americii Latine, prin ameliorarea acțiunilor individuale și colective orientate în această direcție. Pentru a îndeplini aceste obiective **A.L.I.D.E.** a ținut mai multe adunări generale, a organizat diferite reuniuni și colocvii, editează o serie de publicații etc. Are sediul la Lima (Perú).

ASOCIAȚIA LATINO-AMERICANĂ A LIBERULUI SCHIMB (A.L.A.L.C.), creată din inițiativa Comisiei Economice a Națiunilor Unite pentru America Latină, la 18 febr. 1960, prin semnarea de către Argentina, Brazilia, Chile, Mexic, Paraguay, Perú și Uruguay a Tratatului de la Montevideo (care a intrat în vigoare la 1 ian. 1961); la care ulterior au mai aderat Bolivia, Columbia, Ecuador și Venezuela. Urmărește crearea unei zone de comerț liber, prin desființarea taxelor vamale și a restricțiilor de orice natură pentru importurile provenind din țările membre. Activitatea în cadrul **A.L.A.L.C.** se desfășoară pe baza Programului de liberalizare (al cărui termen de realizare a fost prelungit pînă în 1980). Are sediul la Montevideo (Uruguay).

ASOCIAȚIA MEDITERANEANĂ PENTRU BIOLOGIE MARITIMĂ ȘI OCEANOGRAFIE (A.M.B.M.O.), înființată în 1964. Organizează grupuri de lucru pe subiecte specifice, promovează schimburi între studenți și cercetători. Organizează cursuri, simpozioane etc. *Membri* (individuali, ori colectivi angajați activ în cercetări de biologie marină și oceanografie în M. Mediterană), din diferite țări, în special din zona mediteraneană.

ASOCIAȚIA OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA, organizație obștească, creată în anul 1956, având sediul în București. Are ca obiectiv principal sprijinirea coordonării activității științifice a oamenilor de știință din România, aducînd o contribuție importantă la dezvoltarea colaborării internaționale în toate domeniile științei. Este membră a F.M.O.S. (v.).

ASOCIAȚIA ROMÂNĂ PENTRU NAȚIUNILE UNITE, organizație obștească creată la 20 iul. 1955, în scopul popularizării țelurilor și principiilor Națiunilor Unite în vederea întăririi păcii și securității internaționale, a dezvoltării colaborării politice, economice și culturale între toate țările. Asociația își desfășoară activitatea pe întreg cuprinsul țării, având filiale în principalele centre teritoriale. Forul suprem al Asociației este Adunarea generală, compusă din delegații membrilor individuali și colectivi. Este membră în Federația Mondială a Asociațiilor pentru Națiunile Unite cu sediul la Geneva (v.). În oct. 1974 a fost organizată la București cea de-a IV-a Conferință a Asociațiilor Europene pentru Națiunile Unite, care a dezbătut problema asigurării păcii și securității în Europa, în perspectiva Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. În mart. 1975, în ședința Comitetului Executiv al Federației — avîndu-se în vedere experiența pozitivă din ultimii ani — s-a hotărît crearea, la București, a Centrului European al Asociațiilor pentru Națiunile Unite cu scopul de a aborda și examina aspecte concrete ale securității și cooperării pe continent.

ASOCIAȚIA „ROMÂNIA", organizație obștească, creată la 4 apr. 1972 de Adunarea generală constitutivă (216 membri fondatori). Este persoană juridică, avînd sediul în București. Scop principal: promovarea legăturilor cu țara ale persoanelor originare din România, indiferent de naționalitatea lor, stabilite în alte state. Potrivit statutului său, ea urmărește să sprijine, în strînsă conlucrare cu compatrioții noștri, cetățeni ai altor state, dezvoltarea legăturilor prietenești între România și țările lor de reședință, să contribuie la popularizarea în statele respective a realităților și succeselor patriei noastre, să faciliteze legăturile cu țara ale persoanelor originare din România. Activități de bază: își dă concursul — la solicitarea coloniilor românești de peste hotare — la organizarea de reuniuni științifice, expoziții, turnee de spectacole de teatru și muzicale, concerte ș.a.; înlesnește, la cerere, procurarea de cărți, manuale școlare, reviste, discuri, obiecte de artizanat etc.; se preocupă de acordarea de burse de studii și doctorat, pentru documentare sau specializare; facilitează vizite în țară, în grup sau individual, ale celor originari din România pentru turism, odihnă, tratament, afaceri, cercetări sau în alte scopuri. Publică bilunar revista „Tribuna României". *Membri:* fondatori și alte persoane, cetățeni ai statului român, care aderă la obiectivele sale. *Structura:* Adunarea generală, Consiliul de conducere și Biroul Consiliului de conducere.

ASOCIAȚIA STATELOR DIN ASIA DE SUD-EST (A.S.E.A.N.), creată la 8 aug. 1967 de către Filipine, Indo-

nezia, Malaysia, Singapore și Thailanda cu scopul întăririi cooperării economice, înlăturării rămășițelor sistemului colonial și a găsirii unor căi specifice și eficiente de sprijinire a procesului de dezvoltare la nivel național și regional. La Conferința specială de la Kuala-Lumpur din 1971 s-a semnat „Declarația privind crearea unei zone a păcii, libertății și neutralității în Asia de Sud-Est", iar la Conferința ministerială din 1973 au fost elaborate planurile vizînd acțiunile comune în direcția creării acestei zone. În mai 1975, Conferința ministerială a analizat noile condiții create în regiune ca urmare a victoriilor forțelor de eliberare din Indochina. La 23 febr. 1976 a avut loc în insula Bali (Indonezia) prima reuniune la nivel înalt a statelor membre ale **A.S.E.A.N.** la care au participat președinții Filipinelor și Indoneziei și primii miniștri ai Malaysiei, Singaporelui și Thailandei. S-au elaborat documente-cadru privind dezvoltarea colaborării între țările membre, proiecte industriale comune, precum și „Declarația asupra cooperării și solidarității" și un Tratat de prietenie și cooperare. Are sediul la Bangkok (Thailanda).

ASOCIAȚIA ȚĂRILOR EXPORTATOARE DE MINEREU DE FIER (A.I.O.E.C.), organizație interguvernamentală constituită la 12 oct. 1975, cu sediul la Londra, din care fac parte: Algeria, Australia, Chile, India, Mauritania, Perú, Sierra Leone, Tunisia, Venezuela și Suedia. **A.I.O.E.C.** urmărește apărarea intereselor țărilor exportatoare de minereu de fier, obiectivele sale fiind: promovarea exporturilor de minereu de fier în condițiile asigurării unei stabilități a acestora pe baza cunoașterii cererii și ofertei; o remunerare corespunzătoare legată de exploatarea, prelucrarea și comercializarea acestei importante materii prime; o strînsă conlucrare între toate țările membre în interesul dezvoltării lor economico-sociale. Între activitățile desfășurate de **A.I.O.E.C.** se înscriu: elaborarea de recomandări cu privire la volumul producției și exportului de minereu de fier, astfel încît să se asigure o exploatare rațională a zăcămintelor și totodată o creștere a prețurilor și implicit a veniturilor din export; schimb periodic de informații asupra planurilor de perspectivă referitoare la explorarea și exploatarea de noi zăcăminte, la utilizarea capacităților de aglomerare și peletizare, la evoluția în perspectivă a consumului intern și a excedentului de minereu pentru export. **A.I.O.E.C.** nu este împuternicită să stabilească prețuri obligatorii și uniforme de export.

ASOCIAȚIE 1. Categorie de organizație internațională prin care statele stabilesc și dezvoltă de regulă, la nivelul neguvernamental, relații de cooperare în domenii specifice. Uneori, sub acest termen se înțelege participarea mai multor state la activități comune pe termen lung în scopuri definite prin acordurile încheiate între ele. **A.** s-au dezvoltat începînd din sec. 19. **A.** au un rol important în dezvoltarea colaborării internaționale, a apropierii între popoare. **2.** Organizație guvernamentală (v. *organizație*). **3.** Organizație națională creată în vederea realizării unui anumit scop ce privește relațiile internaționale (v. de ex. A.D.I.R.I.). **4.** *Asociație (Uniune) de state*, **a.** între state, avînd de obicei un caracter politic, de ex. uniune personală (v.), uniune reală (v.), confederație (v.), federație (v.) etc. Reprezintă o formă organizatorică a statului compus.

ASOCIAȚII ALE PRODUCĂTORILOR ȘI/SAU EXPORTATORILOR DE MATERII PRIME (A.P.E.M.P.), organizații internaționale create în scopul concertării acțiunilor țărilor producătoare și exportatoare de materii prime pentru realizarea unor venituri echitabile și stabile din valorificarea acestora pe piața internațională. Pînă în prezent au fost constituite asemenea asociații pentru ți-

ţei (O.P.E.C.) (v.), cupru (C.I.P.E.C.), minereu de fier (A.I.O.E.C.) (v.), bauxită (I.B.A.), uraniu, zahăr etc. Constituirea de **A.P.E.M.P.** se înscrie în seria de măsuri preconizate de documentele adoptate la cea de-a VI-a sesiune extraordinară a Adunării Generale a O.N.U. (apr.—mai 1974) privind instaurarea unei noi ordini economice internaţionale. Constituirea şi consolidarea **A.P.E.M.P.** a fost recomandată şi cu ocazia diferitelor reuniuni ale ţărilor în curs de dezvoltare. În atribuţiile **A.P.E.M.P.** ar urma să intre: sprijinirea ţărilor în curs de dezvoltare în adoptarea unei poziţii unitare faţă de ţările industrializate; urmărirea evoluţiei preţurilor; garantarea compensării corespunzătoare a pierderilor cauzate unor ţări în curs de dezvoltare de evoluţia nefavorabilă a preţurilor, asigurarea cadrului instituţional pentru luarea de decizii de către ţările în curs de dezvoltare în relaţiile cu ţările dezvoltate etc.

A.S.P.A.C., v. **CONSILIUL ASIEI ŞI PACIFICULUI.**

ASSOCIATED PRESS (A.P.), una din principalele agenţii de presă din S.U.A., înfiinţată în 1848, cu sediul central la New York. Majoritatea ziarelor şi posturilor de radio din S.U.A. folosesc serviciile acestei agenţii.

ASSOCIATED PRESS OF PAKISTAN (A.P.P.), agenţie oficioasă de ştiri pakistaneză, creată în anul 1948.

ATAC, act de violenţă, cu caracter ofensiv sau defensiv. **A.**, ca moment al luptei, poate fi: *terestru*, *aerian*, *naval*. Conform Anexei la Convenţia privitoare la legile şi la obiceiurile războiului pe uscat, din 18 oct. 1907, atacatorului îi incumbă o serie de îndatoriri, cum ar fi: interzicerea de a ataca prin orice fel de mijloc oraşele, satele, locuinţele sau clădirile care nu sînt apărate; prevenirea autorităţilor şi a populaţiei civile; cruţarea clădirilor destinate cultelor, artelor, ştiinţelor, monumentelor istorice, spitalelor şi locurilor de adunare pentru bolnavi şi răniţi. D.I.C. interzice folosirea forţei armate de către un stat împotriva suveranităţii, integrităţii teritoriale sau independenţei politice a altui stat, sau în orice alt mod incompatibil cu Carta O.N.U.

A.T.A. v., **AGENŢIA TELEGRAFICĂ ALBANEZĂ.**

ATAŞAT, cel mai mic rang diplomatic. Practica diplomatică cunoaşte, ca urmare a diversificării relaţiilor internaţionale, şi o diversificare a atribuţiilor diplomaţilor, fapt ce a determinat apariţia unor funcţii distincte de ataşaţi speciali: *~ de presă*, *~ militar*, *~ comercial*, *~ cultural*, *~ financiar*, *~ agricol* etc. Există funcţia de **a.** care poate fi încredinţată unor diplomaţi avînd rangul pînă la consilier. **A.** speciali sînt trimişi în cadrul misiunii diplomatice de către unele ministere ale statului acreditant, pentru a studia anumite probleme speciale sau de a întreţine relaţii cu organele corespunzătoare ale statului acreditar. *~ comercial* (consilier comercial), funcţie diplomatică în care sînt numite persoane ce au drept sarcină specială dezvoltarea relaţiilor economico-comerciale cu statul acreditant; *~ c.* studiază politica economică şi comercială a statului acreditant, conjunctura pieţelor comerciale, întreţine relaţii cu cercurile economico-comerciale, încurajează şi sprijină dezvoltarea schimburilor economice şi comerciale dintre întreprinderile şi firmele celor două state, informează organele statului acreditar în legătură cu aceste schimburi şi cu orice evenimente şi fenomene din viaţa economică a statului acreditant. Funcţia de **a.** sau consilier comercial de pe lîngă misiunile diplomatice prezintă o importanţă cres-

cîndă. Unele țări întrețin pe lîngă misiunile lor diplomatice secții comerciale (economice), al căror șef și cîteodată și alți membri ai secției au ranguri diplomatice; ~ *cultural*, persoană avînd rang diplomatic și care se ocupă cu dezvoltarea relațiilor culturale dintre cele două țări, promovînd interesele culturale ale țării trimițătoare. Funcțiile de ~ *de presă*, ~ *cultural*, ~ *tehnico-științific* etc. pot fi îndeplinite în cadrul misiunilor diplomatice de același diplomat. ~ *de presă*, persoana avînd rang diplomatic în atribuțiile căruia intră: întocmirea de buletine informative asupra situației politice interne a statului acreditar, informarea statului acreditant asupra modului în care sînt reflectate în presa țării de reședință principalele evenimente interne, cum ar fi dezvoltarea economică și socială, evoluția politică, poziția partidelor politice, precum și poziții exprimate în statul acreditar asupra unor probleme ale vieții internaționale ca și îndatorirea de a furniza presei locale informații asupra situației interne sau poziției internaționale a statului acreditant, organizarea de conferințe de presă, expunerea unor declarații în numele reprezentanților diplomatici, intervenția pentru corectarea unor știri false sau tendențioase despre statul pe care-l reprezintă etc. ~ *militar*, funcție diplomatică îndeplinită de cadre ale armatei care funcționează pe lîngă reprezentanțele diplomatice permanente ale statelor acreditante. Denumirea desemnează pe ~ *m.* ai armatei de uscat, ~ *m.* navali, ~ *m.* aero și pe adjuncții lor. ~ *m.* sînt subordonați ierarhic șefului de misiune diplomatică. ~ *m.* îndeplinește următoarele funcții: colaborează cu autoritățile militare din statul acreditar în probleme militare interesînd ambele state (pe baza unor acorduri stabilite pe cale bilaterală); reprezintă statul acreditant la ceremonii oficiale (cu ocazia zilei naționale etc.); este consilier în probleme militare pe lîngă șeful misiunii diplomatice (în vederea unei aprecieri competente de către acesta din urmă a situațiilor care comportă analize politico-militare). O funcție importantă a ~ *m.* este aceea de observare și informare pe căi legale, asupra situației militare din statul acreditar. În îndeplinirea acestor funcții ~ *m.* colaborează cu autoritățile militare locale, menținînd totodată un contact permanent cu ministerele și departamentele de resort ale statului acreditar. Totalitatea ~ *m.* acreditați într-un stat alcătuiesc corpul atașaților militari (v.), în fruntea căruia se află decanul corpului atașaților militari (v.). În timp de război, statele aliate pot să numească ~ *m.* speciali pe lîngă comandamentele lor militare, în scopul informării reciproce și al coordonării operațiilor militare.

ATENTAT, acțiune sau tentativă de exterminare, prin mijloace (acte) criminale, a conducătorilor unui stat sau a reprezentanților săi, ori a altor personalități ce îndeplinesc importante activități de stat sau obștești cu scopul de a submina autoritatea statului și a determina răsturnarea ordinii stabilite, de a înlătura anumiți oameni politici, indezirabili unor cercuri străine, de a compromite relațiile pașnice dintre state, sau de a influența politica externă a statului vizat. **A.** poate fi îndreptat și împotriva unei colectivități, prin acțiuni de ucidere sau de vătămare a integrității corporale ori a sănătății (otrăviri în masă, provocare de epidemii sau prin orice alt mijloc) de natură să slăbească puterea de stat. **A.** se caracterizează în general printr-un complot preliminar. V. și *terorism internațional*. **1914.** *ATENTATUL DE LA SARAJEVO*, asasinarea la Sarajevo (Bosnia) la 28 iun. 1914 a moștenitorului tronului Austro-Ungariei, arhiducele Franz Ferdinand, de către Prinkip (Printsip), membru al organizației „Mîna Neagră", ce lupta pentru eliberarea teritoriilor subjugate de Austro-Ungaria. Asasinatul a servit drept pretext pentru declanșarea

crizei din iul. 1914, ce a precedat izbucnirea primului război mondial (v.). Austro-Ungaria a profitat de ocazie și a trecut imediat la acțiune, mai ales că situația creată de lupta naționalităților subjugate amenința existența imperiului. Ea trimite la 23 iul. 1914 un ultimatum deosebit de umilitor Serbiei, cerînd nu numai sancțiuni, ci și dreptul de imixtiune în treburile interne ale acestui stat. În România, ultimatumul a produs o profundă indignare determinînd luări de poziție ostile Austro-Ungariei. Cînd, la 28 iul. 1914, Austro-Ungaria a trimis Serbiei declarația de război, România era decisă să nu participe la agresiunea contra Serbiei. La 3 aug. 1914, s-a declarat neutră (v. *neutralitatea României 1914—1916*), rupîndu-se astfel de Puterile Centrale (v.). **1934.** *ATENTATUL DE LA MARSILIA*, acțiune de terorism internațional care se încadra în activitățile de amploare de acest fel ale cercurilor reacționare fasciste ce urmăreau înlăturarea unor oameni politici care nu erau de acord cu politica fascistă, revizionistă. Acestei acțiuni i-au căzut victime, la 9 oct. 1934, ministrul francez de externe, Louis Barthou, și regele Iugoslaviei, Alexandru. Acțiunea a fost condusă și organizată direct de către Germania și Italia. Implicarea în asasinat a acestor state, ca și a altor state revizioniste denotă că scopul direct al acestuia a fost curmarea cursului pozitiv pe care situația internațională părea că pornise în acel moment, mai ales după intrarea Uniunii Sovietice în Societatea Națiunilor la 18 sept. același an. Cele două personalități asasinate erau cunoscute pentru vederile lor opuse politicii agresive, revizioniste. **1944.** *ATENTATUL DE LA 20 IULIE*, încercare nereușită de a-l înlătura pe Hitler de la putere în contextul situației defavorabile Germaniei în războiul mondial, pusă la cale de un grup de complotiști. Colonelul Klaus von Stauffenberg, care, venit la cartierul general al lui Hitler de la Rastenburg, pentru a participa la o consfătuire, și-a plasat servieta în care se afla o bombă cu explozie întîrziată în apropiere de locul pe care stătea Hitler. Explozia bombei a ucis mai multe persoane, însă Hitler a scăpat nevătămat. Crezînd că complotul a reușit, după explozie von Stauffenberg a dat semnalul „Walkyria" pentru declanșarea operațiunii de a pune mîna pe pozițiile-cheie din capitala Germaniei. Nereușita complotului a avut ca rezultat arestarea a circa 7 000 de persoane, dintre care 5 000 au fost executate. Numărul ofițerilor implicați în complot și executați a fost de 750, dintre care 20 de generali. Alți 49 de generali și 4 feldmareșali s-au sinucis.

ATHENAGENCE, agenție oficioasă de știri din Grecia, creată în anul 1896.

ATTILA, *PLANUL* ~, proiectul comandamentului german, aprobat de Hitler prin Directiva nr. 22 din 11 ian. 1941, de ocupare a întregului teritoriu al Franței și de capturare a flotei acesteia, în ipoteza că guvernul francez „ar deveni stînjenitor" pentru acțiunile germane din bazinul Mediteranei. În noaptea de 8/9 nov. 1942, cînd debarcarea trupelor americano-engleze în N Africii era iminentă, Hitler a transmis guvernului de la Vichy un ultimatum prin care îi cerea să declare război S.U.A. și Angliei. Conform *Planului* ~, la 10 nov. trupele germane au invadat S Franței, iar cele italiene orașul Nisa și insula Corsica *(operația Anton)*. La 26 nov. 1942, forțele germane au încercat să captureze flota franceză ancorată în baza navală de la Toulon *(operația Lila)*, pentru a o împiedica să treacă de partea anglo-americanilor, care debarcaseră în N Africii. În această situație, 73 de nave franceze, cu un deplasament de 220 000 de tone, dintre care patru

cuirasate, șapte crucișătoare și 16 submarine, s-au autoscufundat. Doar cinci submarine au părăsit baza. Dispărea astfel una din cele mai puternice flote de război, fără să fi adus nici un folos țării sale.

AUSTRALIA (denumirea oficială: *Commonwealth of Australia = Uniunea Australiană*), stat situat pe continentul cu același nume din emisfera sudică între Oc. Pacific și Oc. Indian. Suprafața: 7 686 848 kmp. Populația (1976): 13 604 000 loc. Capitala: *Canberra*, 198 000 loc. (1974, aglomerația urbană). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Australian Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperită de navigatori portughezi (sec. 16) **A.** este explorată de olandezul L.V. de Torres (1606). În 1642 A.J. Tasman descoperă insula care, din 1853, îi poartă numele. La 20 apr. 1770 James Cook declară **A.** posesiune britanică. În urma unei puternice imigrații europene, pe teritoriul australian iau naștere colonii separate, care primesc din 1850 o largă autonomie internă. La 1 ian. 1901 cele șase colonii autonome (New South Wales, Victoria, South Australia, Queensland, Western Australia și Tasmania) se unesc într-o federație (Commonwealth of Australia) cu statut de dominion în cadrul Imperiului britanic. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională, șeful statului fiind regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. **A.** întreține relații diplomatice cu 101 state (1976) și este membră a 91 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Istoria relațiilor oficiale între România și **A.** începe la 1 oct. 1926, cînd se înființează un consulat onorific al României la Sydney, ridicat la 1 dec. 1937 la gradul de consulat general onorific, desființat în febr. 1948. La 6 aug. 1930 se încheie primul tratat de comerț și navigație între România și **A.** La 10 dec. 1941, ministrul S.U.A. la București transmite, în numele guvernului australian, declarația privind existența stării de război între **A.** și România, care a încetat la 23 aug. 1944. După semnarea Tratatului de pace de la Paris (10 febr. 1947) interesele **A.** sînt reprezentate în România de Marea Britanie. Relațiile diplomatice între cele două țări se stabilesc la 18 mart. 1968, la nivel de ambasadă. (**A.** considera că între România și **A.** existau relații diplomatice întrucît, potrivit practicii australiene, **A.** se considera în relații diplomatice cu o țară din momentul recunoașterii acesteia). La 27 mart. 1968 Consiliul de Stat al R.S. România a hotărît înființarea unui consulat general la Sydney. Schimburile comerciale și contactele culturale cunosc o evoluție ascendentă. Vizita viceprimministrului și ministrului industriei și comerțului din Australia în România (mai 1967) duce la încheierea unui acord comercial, iar vizita în Australia a unei delegații guvernamentale române condusă de un vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (martie 1969) duce la semnarea unui memorandum privind înființarea unui comitet mixt de comerț. La 29 mai 1975 se semnează un acord comercial și de cooperare pe termen lung.

AUSTRALIAN ASSOCIATED PRESS, agenție națională de presă din Australia, creată în 1935, cu sediul la Sydney.

AUSTRIA (denumirea oficială: *Republik Österreich = Republica Austria*), stat situat în Europa Centrală, pe cursul mijlociu al Dunării, învecinat cu R.F. Germania, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia, Italia, Elveția și Liechtenstein. Suprafața: 83 850 kmp. Populația (1975): 7 519 900 loc. Capitala: *Viena*, 1 670 000 loc. (1975, aglomerația urbană). Limba oficială: germana. Moneda: 1 Schilling = 100 Groschen. *Istoric.* Locuit de celți (din sec. 4 î.e.n.) teritoriul **A.** face parte din provinciile romane Raetia, Noricum și Panonia. După ce face parte din Imperiul franc (sec. 8) devine du-

cat (1156) în cadrul Imperiului romano-german. În 1278 ducatul **A.** este cucerit de habsburgi. În 1453 **A.** devine arhiducat. În sec. 16—18 habsburgii, care obțin coroana imperială, implică **A.** aproape în toate războaiele europene, extinzîndu-și puterea asupra Cehiei, Sileziei, Ungariei și Transilvaniei. La sfîrșitul sec. 18 și începutul sec. 19, **A.** participă la aproape toate coaliţiile antinapoleoniene și, în 1806, se transformă în imperiu de-sine-stătător. În 1848—1849 în **A.** și în teritoriile ocupate (Ungaria, Transilvania, Cehia, N Italiei) au loc revoluții burghezo-democratice. În urma războaielor cu Franța și Italia (1859) și cu Prusia (1866), **A.** pierde pe rînd toate posesiunile din Italia și Germania. În 1867 între **A.** și Ungaria, care făcuse parte și pînă atunci din imperiu, se realizează o uniune reală, o monarhie dualistă (v. Austro-Ungaria). Prin încheierea alianței cu Germania (1879), **A.** pune bazele Triplei Alianțe (v.). După destrămarea Imperiului austro-ungar, la 12 nov. 1918 este proclamată Republica **A.** (de la 1 oct. 1920 republică federală), care la 11 mart. 1938 este ocupată și înglobată Germaniei fasciste, proclamîndu-se Anschluss-ul (v.). La 13 apr. 1945 **A.** este eliberată de trupele coaliției antihitleriste, teritoriul său fiind împărțit în patru zone de ocupație, sub controlul Consiliului aliat. La 27 apr. 1945, în **A.** se proclamă cea de-a doua republică. În urma tratativelor de la Moscova (apr. 1955), la 15 mai 1955 Franța, Marea Britanie și U.R.S.S. semnează la Viena Tratatul de stat (v.) care restabilește suveranitatea **A.** Parlamentul austriac votează la 26 oct. 1955 legea privind neutralitatea permanentă a **A.** (recunoscută la 6 dec. 1955 de marile puteri). **A.** se angaja să nu încheie pacte militare cu alte state, să nu participe la alianțe politice sau economice, își lua obligația de a nu permite altor state să stabilească pe teritoriul său baze militare. *Organizarea de stat:* republică federală. **A.** întreține relații diplomatice cu 129 de state (1976) și este membru al 84 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relațiile cu România.* Relațiile dintre țările române și **A.** datează din sec. 16—17, ele îmbrăcînd forma unor convenții politice de colaborare între domnitorii acestora și împărații Ferdinand I, Rudolf al II-lea, Leopold I, Iosif I, Carol al VI-lea. În 1783 se înființează în țările române primele consulate austriece. Domnitorul român Alexandru Ioan Cuza este recunoscut de **A.** ca domn al ambelor principate — Țara Românească și Moldova — la 6 sept. 1859. La 24 dec. 1868 Austro-Ungaria (v.) agrecază înființarea la Viena a primei agenții diplomatice românești cu caracter oficios și nu oficial, avînd competența reprezentării intereselor României și la Berlin (Germania) și Petersburg (Rusia). La 28 mai 1875 guvernul austro-ungar recunoaște agenției românești de la Viena caracterul de agenție diplomatică oficială. La 4 iul. 1875 se semnează o convenție comercială între cele două țări. După proclamarea independenței de stat a României, agenția de la Viena a fost ridicată la 22 sept. 1878 la rang de legație. Cu Republica **A.** România a stabilit relații diplomatice la 27 aug. 1920 la nivel de legație (data acordării agrementului pentru reprezentantul austriac la București). Întrerupte la 5 apr. 1938 (legația română la Viena a fost transformată în consulat general), ca urmare a încetării existenței **A.** ca stat independent, relațiile diplomatice româno-austriece sînt reluate la 8 oct. 1947 la nivel de reprezentanță politică transformată în legație (1 aug. 1955) apoi ridicate de la 14 iulie 1963 la nivel de ambasadă. După această dată relațiile româno-austriece s-au dezvoltat continuu în toate domeniile, culminînd cu vizita președintelui federal Franz Jonas în România (11—17 sept. 1969) și a președintelui Nicolae Ceaușescu în Austria (21—

25 sept. 1970), care au avut un rol determinant în evoluția ascendentă a acestor relații. În perioada 16—22 nov. 1965 președintele Consiliului de Miniștri al României a efectuat o vizită oficială în **A.** cu care prilej au fost semnate (17 nov. 1965) un Acord comercial pe termen lung, o Convenție cu privire la asistența juridică în materia dreptului civil și de familie, o Înțelegere privind desființarea obligativității vizei pentru posesorii de pașapoarte diplomatice. Cancelarii federali Josef Klaus și respectiv Bruno Kreisky au întreprins vizite oficiale în România la 10—14 iul. 1967 și respectiv 10—14 iul. 1975 cînd au fost semnate o serie de acorduri, convenții, înțelegeri și protocoale în domeniile economic, tehnico-științific și cultural, care ridică pe plan calitativ relațiile dintre cele două țări: Acord de colaborare economică și cooperare industrială și tehnică pe termen lung, Acord privind transporturile aeriene civile etc. Vizitele reciproce la nivel departamental au dus la încheierea altor acorduri bilaterale importante: Acord de cooperare industrială, economică și tehnică (20 febr. 1968), Acord privind acordarea de taxe vamale preferențiale (28 febr. 1968), Acord privind desființarea vizelor (17 dec. 1968), Acord comercial de lungă durată (24 sept. 1970), Convenție consulară (24 sept. 1970), Acord privind colaborarea culturală (17 sept. 1971), Acord de plăți (11 apr. 1973), Acord de colaborare în domeniul turismului (12 dec. 1974). În perioada 27—30 sept. 1976 primul ministru al guvernului, Manea Mănescu, a efectuat o vizită oficială în **A.** soldată cu semnarea unor importante instrumente bilaterale: Memorandum privind rezultatele tratativelor asupra cooperării industriale bilaterale, cooperării pe terțe piețe și extinderii schimburilor comerciale, Convenție privind evitarea dublei impuneri pe venit și avere, Acord interguvernamental de cooperare în domeniul științei și tehnologiei, Convenție de colaborare în domeniul aplicațiilor pașnice ale energiei nucleare, în cadrul Acordului de cooperare în domeniul științei și tehnologiei, Acord privind promovarea, protecția și garantarea reciprocă a investițiilor.

AUSTRIA PRESSE AGENTUR (A.P.A.), agenție oficioasă austriacă de știri creată în anul 1946, cu sediul la Viena.

AUSTRO-UNGARIA, uniune reală între Austria și Ungaria, realizată în 1867, în urma înțelegerii între clasele dominante din cele două țări. În cadrul acestei monarhii dualiste, împăratul Austriei era și rege al Ungariei. Deși pe plan internațional Imperiul austro-ungar se prezenta ca un singur stat (existau ca organe comune Ministerul Afacerilor Externe, de Finanțe și de Război) totuși, fiecare își păstra entitatea sa distinctă, avînd guverne, parlamente, administrație și legislație proprie. Avînd un teritoriu în suprafață de 676 616 kmp și o populație de cca 51 mil. loc. **A.-U.** îngloba numeroase naționalități. Ca urmare a înfrîngerilor suferite în primul război mondial și a intensificării mișcărilor de eliberare națională a popoarelor subjugate, Imperiul austro-ungar s-a destrămat în 1918. Pe o parte a teritoriului fostei monarhii s-au creat statele naționale Austria, Ungaria și Cehoslovacia, alte părți intrînd în componența Iugoslaviei, Italiei, României și Poloniei, desăvîrșindu-le unitatea național-statală.

AUTARHIE, politică de izolare promovată de unele state în ideea de a-și servi mai bine interesele. **A.** presupune, în special, introducerea de restricții severe cu privire la import, precum și unele măsuri de organizare a activității productive, care au drept scop încercarea de autosatisfacere a tuturor nevoilor naționale, **A.** avînd

la bază, în primul rînd, ţeluri politice vine în contradicţie cu cerinţele legilor obiective ale dezvoltării economice. În condiţiile adîncirii diviziunii internaţionale a muncii, a intensificării participării statelor la circuitul economic mondial şi accentuării interdependenţei economice între state, **a.** trebuie considerată ca o politică anacronică, care nu poate avea drept consecinţă decît serioase daune şi prejudicii dezvoltării statului care o adoptă.

AUTENTIFICARE, îndeplinirea unei proceduri stabilite prin lege de către un funcţionar public, inclusiv de către un funcţionar consular, în cadrul atribuţiilor sale de serviciu, prin care se conferă unui înscris o anumită valoare juridică. Astfel prin **a.** un act este învestit cu garanţia legală în ceea ce priveşte: realitatea semnăturilor pe care acesta le poartă; data certă a actului; existenţa liberei voinţe a semnatarilor; deplina cunoştinţă a semnatarilor asupra conţinutului actului. Actul autentic face dovadă deplină, pînă la înscrierea în fals, dar numai pentru menţiunile pe care funcţionarul sau consulul le-a făcut în cadrul competenţei lor. În vederea **a.** părţile se înfăţişează la consulat personal sau prin mandatar, legal împuternicit. Cererea de **a.**, exemplarele înscrisului şi anexele sînt semnate de către părţi în faţa consulului, care este obligat să verifice capacitatea legală a acestora de a încheia acte legale. Un exemplar de pe actul **a.** rămîne în arhiva consulară. Încheierea de **a.** trebuie să menţioneze că au fost îndeplinite condiţiile esenţiale ale **a.** cerute de lege. Potrivit convenţiilor consulare bilaterale încheiate de România cu alte state, actele întocmite în condiţiile de mai sus au aceeaşi forţă juridică pe teritoriul celuilalt stat ca şi cum ar fi fost întocmite de autorităţile competente ale statului respectiv.

AUTOAJUTOR, v. **MĂSURI DE CONSTRÎNGERE.**

AUTOAPĂRARE, dreptul unui stat de a se apăra, folosind forţa armată, în mod individual sau colectiv, în cazul existenţei unui atac armat săvîrşit împotriva sa sau împotriva unui alt stat de către un stat sau grup de state. Conform Cartei O.N.U., măsurile de **a.** *individuală* sau *colectivă* vor fi aduse imediat la cunoştinţă Consiliului de Securitate şi vor continua pînă cînd Consiliul va fi luat măsurile necesare pentru menţinerea sau restabilirea păcii şi securităţii internaţionale. Dreptul la **a.** *individuală*, al statului victimă a agresiunii, sau *colectivă* (mai multe state legate sau nu printr-un tratat de asistenţă mutuală) nu trebuie să fie exercitat decît în cazul unei agresiuni armate din partea unui stat sau grup de state şi numai în cazul unui atac armat actual, iar nu potenţial sau iminent. Dreptul popoarelor aflate sub jugul colonial de a-şi cuceri independenţa prin luptă, inclusiv pe calea luptei armate, constituie o aplicare a dreptului la **a.**

AUTODETERMINARE, principiu fundamental al dreptului internaţional contemporan care exprimă dreptul fiecărui popor de a-şi hotărî singur soarta. Originea **a.** ca principiu de drept internaţional se află în ideile revoluţiei franceze din 1789, care a proclamat dreptul unui popor într-un stat de a-şi alege propriul său guvern. Îndreptat împotriva monarhiei absolute, principiul este menţionat în „Declaraţia asupra dreptului gînţilor", elaborată de abatele Grégoire şi supusă Convenţiei naţionale la 23 apr. 1795, care afirma că popoarele sînt independente şi suverane şi că fiecare popor are dreptul de a-şi organiza şi schimba forma de guvernare. Noţiunea de **a.** a evoluat odată cu dezvoltarea societăţii omeneşti. Dreptul popoarelor de a-şi hotărî singure soarta este puternic afirmat de M.R.S.O.

în Decretul asupra păcii, căpătînd o fundamentare teoretică în lucrările lui Lenin, în concepția căruia „a. naţiunilor nu poate avea, din punct de vedere istoric-economic, altă semnificaţie decît aceea a a. politice, a independenţei de stat, a formării de state naţionale". Sub influenţa avîntului luptei de eliberare naţională, dreptul popoarelor de a-şi hotărî singure soarta a fost inclus în Carta Atlanticului din 14 aug. 1941 („respectarea dreptului tuturor popoarelor de a-şi alege forma de guvernămînt sub care vor trăi"). Declaraţia Naţiunilor Unite (v.), din 1 ian. 1942, şi alte declaraţii oficiale, pentru ca în Carta O.N.U. respectarea acestui drept să fie consacrată ca fundament al relaţiilor prieteneşti dintre state (art. 1 şi art. 55). Înţelesul a. a fost clarificat, dezvoltat şi codificat îndeosebi în cadrul O.N.U. Enunţarea dreptului popoarelor de a-şi hotărî singure soarta figurează pe prim plan în Declaraţia O.N.U. pentru acordarea independenţei ţărilor şi popoarelor coloniale (v.), din 14 dec. 1960, care precizează că „toate popoarele au dreptul la liberă autodeterminare; în virtutea acestui drept, ele îşi determină liber statutul politic şi îşi desfăşoară liber dezvoltarea economică, socială şi culturală". Declaraţia O.N.U. referitoare la principiile dreptului internaţional privind relaţiile prieteneşti şi cooperarea dintre state, conform Cartei (v.) din 24 oct. 1970, consacră dreptul popoarelor de a-şi hotărî singure soarta ca un principiu juridic în virtutea căruia „toate popoarele au dreptul de a-şi determina statutul politic în deplină libertate şi fără amestec din afară şi de a-şi desfăşura dezvoltarea economică, socială şi culturală". Această Declaraţie defineşte pentru prima dată modurile de exercitare a acestui drept: „Crearea unui stat suveran şi independent, asocierea liberă, integrarea într-un stat independent sau dobîndirea oricărui alt statut politic, hotărît în mod liber de către un popor, constituie pentru el mijloace pentru a-şi exercita dreptul de a-şi hotărî singur soarta". Adunarea Generală a O.N.U. a consfinţit ca un „element fundamental al dreptului popoarelor de a-şi hotărî singure soarta" dreptul popoarelor şi naţiunilor la suveranitatea permanentă asupra bogăţiilor şi resurselor naturale (v.) (rezoluţia 1803 (XVII) din 14 dec. 1962). Declaraţia O.N.U. asupra instaurării unei noi ordini economice internaţionale (v.) din 1 mai 1974 aşează a. printre principiile fundamentale pe a căror respectare deplină trebuie să se întemeieze noua ordine economică internaţională; între aceste principii figurează de asemenea respectul faţă de „suveranitatea permanentă integrală a fiecărui stat asupra resurselor naturale şi asupra tuturor activităţilor economice". Actul final al Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa (v.) înscrie a. printre principiile de importanţă primordială care guvernează relaţiile reciproce între statele participante, declarînd că „în virtutea principiului egalităţii în drepturi şi a dreptului lor de a dispune de ele însele, toate popoarele au în permanenţă dreptul, în deplină libertate, de a determina, aşa cum doresc şi atunci cînd doresc, statutul lor politic intern şi extern, fără nici un amestec din afară, şi de a înfăptui conform voinţei lor dezvoltarea lor politică, economică, socială şi culturală". România socialistă a situat respectarea dreptului popoarelor de a-şi hotărî singure soarta printre principiile fundamentale ale politicii sale externe. Aceasta s-a tradus, pe de o parte, în eforturi perseverente şi susţinute pentru recunoaşterea cît mai largă a acestui drept în viaţa internaţională, care figurează la loc de frunte şi în Declaraţiile solemne comune încheiate de România cu numeroase state, şi, pe de altă parte, în sprijinul multilateral şi consecvent acordat luptei popoarelor pentru a se elibera de sub dominaţia colonialistă şi, în general, de sub orice

dominație străină, pentru a se dezvolta independent și a-și făuri viața potrivit intereselor și aspirațiilor lor.

AUTONOMIE, v. **CONFEDERAȚIE; FEDERAȚIE.**

AVALANCHE, *OPERAȚIUNEA ~*. În iul. 1943, dictatura fascistă a lui Mussolini a fost răsturnată. S-a format un nou guvern condus de mareșalul Pietro Badoglio, care a început tratative cu S.U.A. și Marea Britanie pentru ieșirea Italiei din război. Pentru a nu da naștere la suspiciuni și represalii, Badoglio a declarat că Italia va continua războiul alături de Germania. La 3 sept. tratativele cu aliații s-au încheiat prin semnarea în secret a armistițiului, în condițiile capitulării necondiționate a Italiei. În aceeași zi, Armata 8 britanică a început debarcarea în Italia (operațiunea Baytown). Dîndu-se publicității documentul de armistițiu, hitleriștii au dezarmat armata italiană și au organizat răpirea lui Mussolini (operația Eiche). Pe teritoriul italian ocupat de naziști, Hitler a format un guvern fascist marionetă, în frunte cu Mussolini. La 9 sept. 1943, Armata 5 americană, cu un efectiv de 169 000 oameni, a debarcat la Salerno *(Operațiunea ~)*. Trupele americane au eliberat, la începutul lunii oct., orașul și portul Napoli, iar la 14 oct. au stabilit joncțiunea cu Armata 8 engleză, pe rîul Volturno. În teritoriul ocupat de germani s-au constituit puternice detașamente de partizani, care prin lupta lor au slăbit puterea trupelor germane, ușurînd sarcina armatelor aliate. Capitularea Italiei (v.) a fost primul act al dezintegrării blocului fascist.

AVANTAJ RECIPROC, principiu fundamental al D.I.C. care completează principiul egalității în drepturi a statelor, cu cerința ca raporturile dintre state să aibă un caracter echitabil pentru toate părțile. În acest fel, se stabilește, pe lîngă egalitatea juridică formală, și o egalitate reală. În sens larg, principiul **a.r.** este valabil în orice domeniu al relațiilor internaționale. Colaborarea între state nu trebuie să producă efecte unilaterale, avantaje sau privilegii pentru unele, dezavantaje pentru altele. Principiul **a.r.** în relațiile internaționale capătă în zilele noastre o recunoaștere din ce în ce mai largă. Respectarea acestui principiu interesează în mod deosebit țările în curs de dezvoltare și statele noi formate pe ruinele imperiilor coloniale, care doresc lichidarea sechelelor relațiilor de aservire din trecut. Principiul **a.r.** este consemnat în numeroase declarații solemne comune cît și în diferite alte documente internaționale încheiate de România cu alte state.

AVENANT, înțelegere internațională destinată a aduce modificări unui acord anterior. Termenul **a.** este folosit mai ales în domeniul relațiilor comerciale, desemnînd un acord complementar la un acord comercial încheiat anterior. În prezent, acest termen este rar folosit.

AVIZ CONSULTATIV, părere exprimată de un for competent asupra unei probleme care i-a fost supusă spre examinare de o organizație internațională. Potrivit art. 96 din Carta O.N.U., C.I.J. (v.) are competența de a da **a.c.** la cererea Adunării Generale a O.N.U., a Consiliului de Securitate, precum și a altor organe ale O.N.U. și a instituțiilor specializate, autorizate de Adunarea Generală în acest scop. În baza acestei prevederi, au fost autorizate să ceară **a.c.** din partea C.I.J., Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă precum și o serie de instituții specializate. C.I.J. poate da **a.c.** numai în probleme juridice, adică în probleme de drept internațional. **A.c.** nu are caracter obligator, forul care l-a

cerut fiind liber să țină sau nu seama de concluziile avizului. **A.c.** are însă o valoare asemănătoare din punct de vedere moral-politic ca și o hotărîre judiciară propriu-zisă iar uneori, în condițiile stabilite în anumite documente internaționale, are valabilitatea unei hotărîri pronunțate în apel. C.I.J. poate refuza să dea un **a.c.** atunci cînd acesta are ca obiect un diferend între state, în afară de cazul cînd jurisdicția sa i-a fost acceptată de părțile în diferend.

A.V.P., v. **AGENCE VOLTAÏQUE DE PRESSE.**

A.Z.A.P., v. **AGENCE ZAÏRE-PRESSE.**

AXA BERLIN-ROMA-TOKIO, alianță politică și militară realizată prin semnarea, la 25 oct. 1936, a Tratatului de colaborare germano-italian, care a pus bazele Axei Berlin-Roma și a Pactului anticomintern, la 25 nov. 1936, de către Germania și Japonia, la care a aderat la 6 nov. 1937 și Italia. La 27 nov. 1940 Germania, Italia și Japonia semnează Pactul tripartit (v.), care pecetluia **Axa Berlin—Roma—Tokio.** Scopul Axei era răsturnarea ordinii internaționale pe calea agresiunii și forței și instituirea dominației celor trei state asupra întregii lumi.

B.A.D., v. **BANCA AFRICANĂ DE DEZVOLTARE.**

B.A.D., v. **BANCA ASIATICĂ DE DEZVOLTARE.**

BAHAMAS (denumirea oficială: *The Commonwealth of the Bahamas = Uniunea Bahamas)*, stat situat în arh. coraligen cu același nume din Oc. Atlantic, în NE Cubei, format din 29 ins. mai mari, 661 mai mici (21 locuite) și 2 387 recifi și stînci. Suprafața: 13 935 kmp. Populația (1976): 215 000 loc. Capitala: *Nassau* (în ins. New Providence), 112 000 loc. (1973). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Bahamian Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Colonizate de englezi, începînd cu anul 1646, devin oficial colonie britanică în 1783. După obținerea autonomiei interne, la 1 ian. 1964, își proclamă independența în cadrul Commonwealth-ului la 10 iul. 1973. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională, șeful statului fiind regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. **B.** întreține relații diplomatice cu 4 state (1976) și este membru în 24 organizații internaționale guvernamentale (1976). România a stabilit relații diplomatice cu **B.**

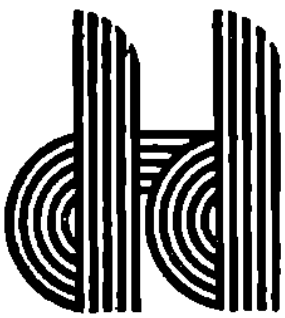

BAHRAIN (denumirea oficială: *Dawlat al-Bahrain = Statul Bahrain)*, stat situat în arh. cu același nume din G. Persic, între Pen. Qatar și Arabia Saudită. Suprafata: 622 kmp. Populația (1975): 260 000 loc. Capitala: *Manama (Al Manâmah)*, 148 000 loc. (1975). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Bahrain Dinar = 1 000 Fils. *Istoric.* **B.** a fost stăpînit succesiv de-a lungul secolelor de sumerieni, ahmenizi, seleucizi, parți și sasanizi. În sec. 7 este cucerit de arabi, iar în sec. 16 de portughezi, în sec 17 de persani și apoi de arabi originari din Kuwait. Șeicat de-sine-stătător (1783), **B.** devine, în urma tratatelor încheiate cu Marea Britanie (1820, 1847, 1856, 1861, 1867), de facto,

un protectorat britanic. După ce, în perioada 1968-1971 face parte din Federația Emiratelor din G. Persic, își proclamă independența de stat la 1/4 aug. 1971. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională. **B.** întreține relații diplomatice cu 41 de state (1976) și este membru în 24 organizații internaționale guvernamentale (1976). România a stabilit relații diplomatice cu **B.**

BAKHTAR NEWS AGENCY, agenție națională de presă din Afghanistan, creată în 1939, cu sediul la Kabul.

BALANȚĂ, comparare, raportare a două fenomene economice conexe. Cele mai importante **b.** în domeniul comerțului exterior sînt: ~ *comercială* (v.), ~ *de plăți* (v.), ~ *conturilor curente* (v.) etc. Urmărirea evoluției acestor **b.** furnizează indicații cu privire la situația unei țări în raporturile economice internaționale, contribuind la luarea unor măsuri corespunzătoare de politică economică (v.) externă. ~ *comercială,* tablou statistico-economic în care se înscriu și prin care se compară importul și exportul de mărfuri al unei țări, pe o perioadă de timp determinată, de regulă un an. În ~ *c.*, mărfurile importate sau exportate sînt trecute, de regulă, sub formă valorică, într-o unitate bănească stabilită (de obicei valuta țării respective). Dacă exporturile depășesc importurile, din punct de vedere valoric, ~ *c.* este excedentară (activă), iar dacă importurile depășesc exporturile, ~ *c.* este deficitară (pasivă); cînd importurile sînt egale cu exporturile, caz mai rar întîlnit în practică pentru un singur an, se spune că ~ *c.* este echilibrată. În relațiile economice internaționale, situația ~ *c.* este un indicator frecvent utilizat nu numai în definirea modului în care a evoluat comerțul exterior al unei țări, dar și în caracterizarea situației economico de ansamblu a țării respective. ~ *datoriei internaționale,* cuprinde totalitatea creanțelor și obligațiilor externe ale unei țări la un moment dat. La activ, ~ *d.i.* cuprinde toate drepturile pe care le are țara respectivă față de străinătate (conturi curente, credite acordate și nerestituite, hîrtii de valoare etc.), iar la pasiv, toate obligațiile pe care le are față de alte state. ~ *de plăți,* situație statistico-economică în care sînt trecute și prin care se consemnează toate plățile și încasările externe ale unei țări, rezultate din schimburile sale economice, de orice natură, cu străinătatea, pe o perioadă determinată de timp, de obicei un an. Principalele posturi ale ~ *de p.* sînt: 1 *b.* comercială; 2 *b.* transporturilor externe; 3 *b.* turismului; 4 *b.* celorlalte servicii (servicii bancare, asigurări, drepturi de autor, reprezentanțe diplomatice și comerciale, telecomunicații etc.); 5 *b.* transferurilor de profituri devenite exigibile (dividende, cupoane, dobînzi, cotepărți, beneficiu); 6 *b.* altor transferuri (transferuri de valute rezultate din migrația forței de muncă, donații etc.); 7 *b.* altor plăți curente, oficiale sau private (cheltuieli militare în străinătate etc.); 8 *b.* investițiilor directe; 9 *b.* investițiilor indirecte (de portofoliu); 10 *b.* creditelor sau împrumuturilor guvernamentale (termen mediu și lung); 11. *b.* creditelor sau împrumuturilor private (termen mediu și lung); 12. *b.* mișcărilor de capital pe termen scurt; 13 modificări în rezervele oficiale de aur și devize (inclusiv drepturile de tragere asupra F.M.I.). Fiecare dintre aceste posturi pot fi excedentare (cînd încasările din străinătate depășesc plățile către străinătate), deficitare (cînd încasările din străinătate sînt mai mici decît plățile către străinătate), sau echilibrate, pentru întreaga balanță de plăți deficitele sau excedentele echilibrîndu-se reciproc. Deși ~ *de p.*, în ansamblu, este echilibrată, noțiunea de dezechilibru al ~ *de p.* este frecvent utilizată, ca avînd un înțeles generic și referindu-se la deficitele sau excedentele anumitor grupări de posturi. ~ *plăților (conturilor) cu-*

rente, cuprinde totalitatea operațiunilor de decontări internaționale ale unei țări, într-un interval dat (de obicei un an), în afara operațiunilor cuprinse în balanța capitalurilor și a rezervelor oficiale de aur și devize. Principalele posturi ale ~ *p.(c)c.* sînt: *b.* comercială; *b.* turismului; *b.* celorlalte servicii (transporturi, operațiuni bancare, comerciale etc.); *b.* schimburilor de valori materiale (brevete, licențe, drepturi de autor etc.); dobînzi; transferuri (reprezentînd plăți curente ale rezidenților în străinătate și invers); *b.* altor tranzacții curente.

BALCANI (în accepția istorico-politică încetățenită mai ales în sec. 19 și 20), zona care include țările europene din SE continentului și anume: Albania, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, România și Turcia. Zonă de confruntare a intereselor marilor puteri, la răscrucea drumurilor dintre Africa, Asia și Europa, **B.** au fost socotiți multă vreme „butoiul cu pulbere al Europei". Popoarele din țările balcanice (albanezi, bulgari, greci, iugoslavi, români) au luptat timp de secole și s-au sprijinit reciproc în lupta împotriva Imperiului otoman, pentru independența națională față de orice dominație străină. Politica marilor puteri imperialiste de a dezbina și supune aceste popoare le-a îndreptat uneori unele împotriva altora. Tendința de îmbunătățire a relațiilor între țările balcanice, pentru menținerea păcii și dezvoltarea cooperării între ele, a cunoscut o anumită intensificare în perioada dintre cele două războaie mondiale. Alături de împiedicarea pătrunderii influenței germane în zonă, acestea au fost obiectivele Înțelegerii balcanice (1934) (v.), chiar dacă la ea nu au participat toate țările din **B.** În condițiile de după cel de-al doilea război mondial, cînd în patru din țările balcanice s-a instaurat orînduirea socialistă, România a făcut, în anii 1957-1959, propuneri în vederea transformării **B.** într-o zonă de pace (v. *Balcanii — zonă a păcii și colaborării, fără arme nucleare)*. Treptat, s-a statornicit o cooperare din ce în ce mai largă la nivel guvernamental, precum și la nivel neguvernamental, pe planul asociațiilor de medici, matematicieni, arhitecți, ziariști, al festivalurilor de folclor și teatre. În 1971 s-a încheiat la București un Acord interguvernamental privind dezvoltarea colaborării în domeniul turismului, la care participă Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, România și Turcia. În șirul eforturilor deosebite din ultimii ani se înscrie, de asemenea, crearea pe baza unei rezoluții a Comisiei Economice a O.N.U. pentru Europa, a unui Comitet pentru interconectarea sistemelor de energie electrică ale țărilor balcanice. O importanță deosebită a avut și are Reuniunea de la Atena privind cooperarea economică și tehnică multilaterală între țări balcanice (v.), ținută la 26 ian. — 5 febr. 1976, prima reuniune guvernamentală de după război care a abordat probleme esențiale ale cooperării în **B.**

BALCANII — ZONĂ A PĂCII ȘI COLABORĂRII, FĂRĂ ARME NUCLEARE (propunerea guvernului român), inițiative românești pentru realizarea unui climat de pace și colaborare în **B.** La 10 sept. 1957, guvernul român a adresat guvernelor Albaniei, Bulgariei, Greciei, Iugoslaviei și Turciei mesaje exprimînd punctul său de vedere vizînd acțiuni de natură să contribuie la instaurarea unei largi colaborări între statele din **B.** și propunînd convocarea unei conferințe a șefilor de guverne ai țărilor balcanice, care să examineze și să adopte hotărîri corespunzătoare în problemele privind întărirea păcii în **B.**, neagresiunea, rezolvarea prin mijloace pașnice a oricăror probleme litigioase, dezvoltarea relațiilor economice, culturale, a contactelor între reprezentanții opiniei publice. Mesajele subliniau că înțelegerea țărilor balcanice nu este menită să devină o grupare opusă altor state din afara ei. Propunerile din 1957 au fost reafir-

mate și dezvoltate în iun. 1959, în Declarația guvernului român cu privire la amplasarea în Grecia a rampelor de lansare a rachetelor teleghidate. În Declarație se arăta că s-ar putea examina și adopta un tratat de înțelegere și securitate colectivă a regiunii balcanice. Se propunea astfel transformarea regiunii balcanice într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, fără arme nucleare și rachete. Aceste propuneri n-au întrunit la vremea respectivă asentimentul tuturor statelor din Balcani, astfel încît nu s-au putut materializa. Propunerile României privind denuclearizarea zonei Balcanice, transformarea acesteia într-o regiune a păcii și colaborării, au fost reafirmate, în mod constant, în documentele oficiale, în cuvîntări ale conducătorilor partidului și statului român, precum și în diferite foruri internaționale, între care Adunarea Generală a O.N.U. și Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, ele păstrîndu-și actualitatea.

BALIZAJ, totalitatea semnalelor folosite în operațiunea de balizare (v.).

BALIZARE, operațiune de instalare a semnalelor care marchează diferite puncte terestre, maritime sau fluviale, precum și obstacolele navigației maritime și aeriene. Astfel sînt balizate spațiile aeroporturilor — folosite pentru decolarea sau aterizarea avioanelor — șenalele navigabile ale unor fluvii, mai ales de interes internațional, culoarele de navigație prin marea teritorială și în apele portuare folosite de nave naționale sau străine, spațiile de securitate din preajma platformelor de foraj maritim, diferite obstacole periculoase pentru navigație etc. Potrivit Convenției de la Chicago din 1944 referitoare la aviația civilă internațională, fiecare stat contractant se angajează să adopte și să aplice în practică sisteme standard de **b.**, semnalizare și reglementări ce ar putea fi recomandate pentru aplicarea Convenției. În domeniul maritim, **b.** este o operațiune importantă în zonele aglomerate ale traficului maritim.

BANCA AFRICANĂ DE DEZVOLTARE (B.A.D.), înființată în aug. 1963 pe baza acordului pregătit de un comitet de experți din nouă state africane, asistați de secretariatul Comisiei economice a O.N.U. pentru Africa, în scopul de a contribui la accelerarea dezvoltării economice și la progresul social al statelor membre, favorizînd integrarea progresivă a economiilor lor. Conducerea este asigurată de către un consiliu al guvernatorilor (care se reunește în fiecare an) și de un consiliu de administrație, compus din nouă membri, al cărui șef este, în același timp, și președinte al băncii. Din totalul de 42 de state membre ale O.U.A., un număr de 41 de state sînt membre ale băncii (1976). **B.A.D.** are rol de organism de finanțare și de promovare a dezvoltării, definind strategia globală a dezvoltării în Africa. Are sediul la Abidjan (Coasta de Fildeș).

BANCA AMERICII CENTRALE PENTRU INTEGRARE ECONOMICĂ (B.C.I.E.), instituție bancară interguvernamentală creată la 8 mai 1961 de către El Salvador, Guatemala, Honduras și Nicaragua, la care s-a asociat ulterior și Costa Rica. **B.C.I.E.** și-a propus să promoveze dezvoltarea economică echilibrată a statelor membre, colaborarea dintre ele și realizarea unui anumit nivel de integrare economică. În acest scop, asigură finanțarea proiectelor care favorizează dezvoltarea schimburilor comerciale în cadrul Pieței Comune a Americii Centrale, cooperarea economică și integrarea. Are sediul la Tegucigalpa (Honduras).

BANCA ASIATICĂ DE DEZVOLTARE (B.A.D.), înființată în nov. 1966 în scopul accelerării creșterii economice și al promovării cooperării în Asia, sprijinirii dezvoltării țărilor în curs de dezvoltare din regiune, acordării de asistență financiară și tehnică pentru

pregătirea finanțării și executării proiectelor de dezvoltare ale membrilor săi. Sînt membre ale **B.A.D.** 41 de țări (1976) nu numai din Asia, ci și din Australia, America de Nord și Europa. Țările din afara continentului asiatic participă la capitalul băncii în vederea cunoașterii operative a proiectelor de dezvoltare, finanțate de către Bancă și pentru a-și adjudeca astfel unele contracte de cooperare. Are sediul la Manila (Filipine).

BANCA DE DEZVOLTARE A CARAIBILOR, creată prin Acordul din 18 oct. 1969 (intrat în vigoare la 26 ian. 1970) semnat de către 17 state și teritorii din regiunea M. Caraibilor. Urmărește dezvoltarea economică a țărilor membre, promovează cooperarea economică între membrii săi și acordă atenție țărilor celor mai puțin dezvoltate din regiune. Astfel, sînt vizate: agricultura (acordarea de credite agricole pentru micii fermieri, acordarea de împrumuturi guvernelor pentru infrastructura agricolă), industria prelucrătoare (împrumuturi acordate guvernelor pentru infrastructura turistică), educația (împrumuturi acordate guvernelor pentru organizarea de cursuri universitare, formarea cadrelor didactice, calificarea tehnică și profesională). Are sediul la Bridgetown (Barbados).

BANCA INTERAMERICANĂ DE DEZVOLTARE (I.D.B.), înființată în apr. 1959, ca urmare a Acordului semnat de 21 de țări din cele două continente americane. Și-a început activitatea în oct. 1960. **I.D.B.** acordă sau garantează credite statelor membre sau firmelor particulare din aceste state, dă asistență tehnică și îndrumări în domeniul său de activitate, urmărind să contribuie la accelerarea creșterii economice a membrilor săi. Este condusă de un consiliu de guvernatori. Fiecare stat membru dispune de 135 voturi, plus cîte un vot pentru fiecare acțiune pe care o deține la această bancă. Consiliul guvernatorilor alege pe președintele băncii, care conduce activitățile curente ale băncii, ajutat de un consiliu de directori executivi. **I.D.B.** are în subordine Institutul pentru integrarea latino-americană, creat în 1965, cu sediul la Buenos Aires. Sînt membre ale **I.D.B.** 24 de țări (1976). Are sediul la Washington.

BANCA INTERNAȚIONALĂ DE COLABORARE ECONOMICĂ (B.I.C.E.), înființată ca urmare a semnării la 22 oct. 1963 de către țările membre ale C.A.E.R. a Convenției privind decontările multilaterale și organizarea Băncii Internaționale de Colaborare Economică. Convenția a intrat în vigoare la 1 ian. 1964, cînd a început să funcționeze și Banca. Urmărește promovarea cooperării economice dintre țările membre, a cooperării economice a țărilor membre cu terțe țări, facilitarea decontărilor multilaterale, acordarea de credite pentru finanțarea comerțului exterior, realizarea de operații bancare corespunzătoare sarcinilor Băncii. La baza operațiilor bancare efectuate de **B.I.C.E.**, în afara operațiilor în ruble transferabile, stau cotele de capital vărsate de țările membre, în aur și devize, precum și fondurile atrase prin depuneri din partea băncilor țărilor membre sau a altor bănci. Conducerea este asigurată de un consiliu, format din reprezentanți ai tuturor țărilor membre. Hotărîrile se iau cu unanimitate de voturi. Odată cu înființarea **B.I.C.E.**, decontările dintre țările membre ale C.A.E.R. se fac în ruble transferabile (**v.**). Titularii conturilor pot folosi soldurile creditoare în ruble transferabile pentru efectuarea de plăți în orice țară membră a Băncii. Are sediul la Moscova. România este membru fondator al **B.I.C.E.**

BANCA INTERNAȚIONALĂ DE INVESTIȚII (B.I.I.), organizație internațională la care participă Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, R.P. Mongolă,

Polonia, România, Ungaria și U.R.S.S. În conformitate cu convenția de creare, intrată în vigoare în 1971, și cu statutul de funcționare, **B.I.I.** constituie o organizație cu personalitate juridică, a cărei activitate se înfăptuiește pe baza deplinei egalități în drepturi, a respectării suveranității tuturor țărilor membre, fiind deschisă participării și altor țări. Dispune de un capital statutar, constituit în proporție de 70% din ruble transferabile și 30% valute convertibile sau aur. De asemenea, se pot constitui și alte fonduri, inclusiv în valute naționale ale țărilor membre. Activitatea **B.I.I.** constă în efectuarea de operațiuni de creditare pe termen lung și mediu, în principal, pentru organizații economice și bancare din țările membre, acordarea de garanții, precum și efectuarea altor operații, cum sînt cumpărarea și vînzarea de valută, aur sau hîrtii de valoare. Organul de conducere este *Consiliul*, compus din reprezentanți ai tuturor țărilor membre; fiecare țară dispune de un singur vot, independent de mărimea aportului la capitalul statutar. Ședințele *Consiliului* sînt prezidate prin rotație de reprezentanții țărilor membre. În problemele principale ale activității hotărîrile se iau numai în unanimitate. *Consiliul* hotărăște direcțiile activității **B.I.I.** în ce privește creditarea și mobilizarea de mijloace, nivelul dobînzilor practicate, principiile colaborării cu băncile țărilor membre și alte bănci, cu organizațiile bancare internaționale și alte organizații similare, repartizarea beneficiilor, folosirea capitalului de rezervă și a fondurilor speciale etc. Organul executiv de conducere al **B.I.I.**, subordonat *Consiliului*, este *Direcția*, formată dintr-un președinte și trei locțiitori, numiți de *Consiliu* pe cinci ani. *Comisia de revizie* compusă dintr-un președinte și trei membri, efectuează revizia periodică a activității Băncii și verifică modul de îndeplinire a hotărîrilor Consiliului.

BANCA INTERNAȚIONALĂ DE RECONSTRUCȚIE ȘI DEZVOLTARE (B.I.R.D.), înființată la 27 dec. 1945 odată cu F.M.I. (v.), cînd reprezentanții a 27 de state au semnat acordul pregătit la Conferința de la Bretton Woods (v.) din iulie 1944. Este cunoscută și sub denumirea de *Banca Mondială*. Scopul inițial al **B.I.R.D.** a fost acela de a sprijini reconstrucția și dezvoltarea țărilor membre, de a facilita investițiile în scopuri productive pentru eliminarea urmărilor războiului. În prezent, **B.I.R.D.** acordă credite și asistență tehnică țărilor membre, pentru proiecte de dezvoltare economică. Fondul pentru acordarea împrumuturilor se constituie din plățile efectuate de statele membre în contul subscripțiilor lor de capital; împrumuturi ale Băncii de pe diferite piețe de capital ale lumii; cîștigurile nete ale Băncii. Termenele pe care se acordă creditele oscilează între 10—25 ani, cu o dobîndă de 8—9%. De la înființare și pînă la 30 iun. 1977, Banca a acordat împrumuturi în valoare totală de 38,6 miliarde dolari. La 1 ian. 1977 erau membre ale **B.I.R.D.** 125 de țări. Pentru a deveni membru al **B.I.R.D.** o țară trebuie să fie membră a F.M.I. România este membră cu drepturi depline a **B.I.R.D.** din 15 dec. 1972. Organele conducătoare ale **B.I.R.D.** sînt: *Consiliul guvernatorilor* și *Consiliul directorilor*. Fiecare țară membră este reprezentată de un guvernator în Consiliul guvernatorilor. Din consiliul directorilor fac parte 20 de directori, dintre care cinci sînt numiți de S.U.A., Anglia, Franța, R.F.Germania și Japonia, ca țări avînd cele mai mari subscripții de capital, iar ceilalți sînt aleși pe perioade de doi ani. Directorii votează cu numărul de voturi de care dispune țara care i-a numit sau cea care i-a ales. Fiecare țară membră dispune de drept de 250 voturi, primind cîte un vot în plus pentru fiecare o sută de mii de dolari subscriși la bancă. Pe lîngă **B.I.R.D.** funcționează și alte instituții

de specialitate: I.D.A. (v.), S.F.I. (v.) și I.D.E. (v.). Sediul **B.I.R.D.** este la Washington.

BANCA REGLEMENTELOR INTERNAȚIONALE (B.R.I.), înființată în 1930 la Haga, pentru reglementarea datoriei germane, urmărește în prezent să contribuie la promovarea cooperării băncilor centrale ale țărilor membre prin punerea la dispoziția acestora a unor mijloace suplimentare pentru operațiile financiare internaționale. **B.R.I.** cooperează, de asemenea, cu B.I.R.D. (v.) și cu F.M.I. (v.). Sînt membre ale **B.R.I.** 30 de state, inclusiv România. Banca funcționează ca o societate pe acțiuni, avînd un capital de 600 000 acțiuni a 2 500 franci aur fiecare. Operațiile efectuate de **B.R.I.** sînt de două categorii: a) bancare, de cumpărare și vînzare a devizelor și aurului și de agent; b) de cercetare economică și de informare prin publicațiile periodice pe care le editează. Printre problemele economici mondiale studiate permanent de **B.R.I.** se află și cele referitoare la piața eurovalutelor. Rolul de stimulare a cooperării dintre băncile centrale este facilitat și de faptul că **B.R.I.** este printre puținele instituții financiare internaționale care grupează țări avînd orînduiri social-politice diferite. Are sediul la Basel (Elveția).

BANCA ROMÂNĂ DE COMERȚ EXTERIOR (B.R.C.E.), instituție bancară specializată în relațiile de plăți și de credit cu străinătatea, îndeplinind atît funcția de organ central valutar, cît și pe cea de bancă comercială de stat. **B.R.C.E.** realizează politica partidului și statului nostru în domeniul plăților, creditării și controlului bancar valutar privind operațiile cu străinătatea. Ea execută, de asemenea, totalitatea operațiilor bancare în legătură cu comerțul exterior, asigurînd, pe de o parte, încasarea contravalorii în devize a mărfurilor exportate și serviciilor prestate, atît în cadrul acordurilor bilaterale sau multilaterale de plăți, cît și în valută convertibilă și, pe de altă parte, plățile externe ale mărfurilor importate. **B.R.C.E.** execută la cerere și operații cu caracter necomercial. **B.R.C.E.** dezvoltă permanent relațiile cu băncile din străinătate și încheie aranjamente și convenții cu acestea. **B.R.C.E.** poate participa cu părți din capital la crearea unor bănci în străinătate (au fost astfel înființate: Banca Franco-Română, Banca Anglo-Română etc.). În îndeplinirea atribuțiilor sale, **B.R.C.E.** deschide, pe bază de reciprocitate, conturi în valută străină pentru băncile corespondente, acordă și obține credite bancare, deschide sau primește acreditive documentare, emite sau primește scrisori de garanție în valută străină etc. **B.R.C.E.** urmărește evoluția situației financiar-valutare internaționale, dezvoltă contactele cu instituțiile financiare și bancare din străinătate, organizează sucursale, filiale, reprezentanțe proprii (are deja la Roma, Zürich și Frankfurt) sau în cooperare în străinătate. Un rol deosebit revine **B.R.C.E.** în asigurarea îndrumării de specialitate a unităților economice cu activități de comerț exterior în ceea ce privește tehnica bancară, modalitățile de încasare sau de plată care trebuie prevăzute în contractele externe, luarea de măsuri de siguranță bancară, respectarea disciplinei valutare etc. **B.R.C.E.** este persoană juridică, funcționînd pe principiul gestiunii economice. Organul colectiv de conducere al **B.R.C.E.** este *Consiliul de administrație*. Are sediul la București.

BANCĂ DE EXPORT—IMPORT, agenție financiară guvernamentală care funcționează în țările capitaliste dezvoltate, menită să sprijine dezvoltarea comerțului exterior, în special a exporturilor țărilor respective prin acordarea și/sau garantarea creditelor externe. A apărut în condițiile în care comerțul exterior joacă un rol

tot mai important pentru fiecare țară în parte.

BANCROFT, *CONVENȚII* ~, acorduri încheiate, în 1868, de reprezentantul diplomatic al S.U.A. la Berlin, George Bancroft, cu diferite state germane, prin care se soluționau probleme de cetățenie, ivite ca urmare a emigrărilor din statele respective către America, precum și problema privind revenirea ulterioară în patrie a unora dintre emigranți. Potrivit acestor convenții, cetățenii unei părți, naturalizați de cealaltă parte și stabiliți pe teritoriul său de cinci ani neîntrerupți, erau recunoscuți ca având numai noua cetățenie. Totuși, în anumite condiții, ei puteau redobîndi cetățenia anterioară. S.U.A. au încheiat, cu mai multe state din Europa și din America, în deceniile următoare și chiar în perioada dintre cele două războaie mondiale, convenții cu dispoziții similare. Ele sînt cunoscute sub denumirea de *Convenții* **B.**

BANCRUTĂ, fenomen specific sistemului de organizare socială bazat pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, care constă în declararea, de către instanța judecătorească competentă, a unei persoane fizice sau juridice drept insolvabilă (în stare de faliment), adică în imposibilitatea de a-și onora datoriile scadente, după care urmează lichidarea forțată a bunurilor care aparțin debitorului. Declararea stării de faliment se face fie la cererea debitorului, fie la cererea creditorilor. Bunurile debitorului sînt sechestrate, activitatea lui economică este pusă sub control, iar, ulterior, întreaga avere a debitorului este distribuită creditorilor, în vederea stingerii obligațiilor.

BANGLADESH (denumirea oficială: *Ghana Praja Tantri Bangla Desh = Republica Populară Bangladesh)*, stat situat în Asia central-sudică, cuprinzînd cea mai mare parte a deltei fluviilor Gange și Brahmaputra la Oc. Indian și limitat de India și Birmania. Suprafața: 143 998 kmp. Populația (1976): 81 000 000 loc. Capitala: *Dacca = Dhākā*, 1 730 352 loc. (1975, cu suburbiile). Limba oficială: bengali. Moneda: 1 Taka = 100 Paisas. *Istoric.* De la 14 aug. 1947 a făcut parte din Pakistan, cunoscut sub denumirea de Pakistanul de Est. După ce la 26 mai 1971 Pakistanul de Est își proclamă independența, trupele guvernului pakistanez intervin pentru a menține teritoriul în cadrul Pakistanului. În condițiile războiului indopakistanez, la 16 dec. 1971 **B.** își proclamă independența de stat recunoscută de Pakistan în 1974, luînd numele de Republica Populară **B.** *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **B.** întreține relații diplomatice cu 67 de state (1976) și este membru al 33 organizații internaționale guvernamentale (1976). În urma recunoașterii de către România a Republicii Populare **B.**, cele două țări au stabilit relații diplomatice la nivel de ambasadă la 29 iun. 1972. Relațiile economice și comerciale se dezvoltă pe baza acordului comercial pe termen lung, încheiat la 5 aug. 1972, precum și a acordurilor de cooperare economică, tehnică și științifică și de colaborare culturală încheiate în 1974.

BANGLADESH SANGBAD SANGASTA, agenție națională de presă din Bangladesh, cu sediul la Dacca.

BANI, marfă specială care, datorită proprietăților sale deosebite, îndeplinește funcția socială de echivalent general al tuturor celorlalte mărfuri și de instrument general al schimbului. În relațiile internaționale diferite instrumente de plată au rolul de bani internaționali. Multă vreme funcția de bani universali a fost îndeplinită de aur: banii naționali dezbrăcă — în relațiile externe — forma de monedă națională și apar ca o cantitate de metal galben specificată în legea de emisiune din fiecare țară. În prezent se manifestă tendința de utilizare ca

bani internaţionali şi a unor instrumente scripturale, de ex. Drepturile Speciale de Tragere (v.). ~ *ieftini*, ~ *scumpi*, ~ *fierbinţi*, denumiri figurative, utilizate în relaţiile financiare internaţionale, pentru a defini succint fenomene caracteristice ale pieţelor monetare occidentale. Expresia ~ *ieftini* („cheap money", „easy money") defineşte o politică monetară de menţinere a dobînzilor la niveluri scăzute, promovată deliberat de autorităţile unui stat capitalist pentru atingerea anumitor obiective. (După 1970 autorităţile monetare ale unor ţări vest-europene — R.F. Germania, Elveţia, Olanda — au promovat, cu intermitenţă, o politică de ~ *i.* pentru a atenua intrările de capitaluri speculative pe termen scurt în aceste ţări şi creşterea exagerată a cursului valutelor naţionale.) Expresia ~ *scumpi* („dear money", „tight money") defineşte o politică opusă celei a ~ *ieftini*, dusă în scopul încetinirii activităţii economice, combaterii inflaţiei sau atragerii de capitaluri pe termen scurt. Începînd cu 1965 şi, în special, în intervalul 1973—1975, mai multe ţări capitaliste dezvoltate au fost nevoite să ridice dobînzile pe pieţele monetare interne la niveluri deosebit de ridicate (10—14%), pentru a atenua procesul inflaţionist care luase proporţii galopante. Expresia ~ *fierbinţi* („hot money"), încetăţenită odată cu agravarea, în deceniul '60, a crizei sistemului valutar postbelic (v. *Bretton Woods*), defineşte capitalurile speculative pe termen scurt, care se mişcă rapid, prin intermediul operaţiunilor de arbitraj valutare, în interval de la cîteva ore la cîteva zile, dintr-o ţară în alta, în căutarea unor avantaje imediate (cîştiguri rezultate din modificările cursurilor de schimb sau din dobînzi mai ridicate). Constituite în special din depozite bancare la vedere sau la termen (sub un an de zile), precum şi din alte fonduri lichide sau cu un grad ridicat de lichiditate, aceste capitaluri speculative pot dezechilibra sau echilibra rapid, dar temporar, balanţele de plăţi (v.) ale ţărilor occidentale, determinînd fluctuaţii substanţiale ale cursurilor de schimb (v.). Semnificative în acest sens sînt mişcările de ~ *f.*, care au declanşat mai multe crize valutare occidentale, începînd cu anul 1970.

BARBADOS (denumirea oficială: *Barbados*), stat situat pe ins. omonimă din Arh. Antilele Mici din America Centrală (Oc. Atlantic). Suprafaţa: 431 kmp. Populaţia (1975): 265 000 loc. Capitala: *Bridgetown*, 109 000 loc. (1972, cu suburbiile). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Barbados Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Ins. este colonizată de englezi începînd din 1627. În perioada ian. 1958 — aug. 1962 face parte din Federaţia Indiilor de Vest, revenind apoi la statutul de colonie britanică. După obţinerea autonomiei interne (16 oct. 1961) îşi proclamă independenţa în cadrul Commonwealth-ului la 30 nov. 1966. *Organizarea de stat*: monarhie constituţională, şeful statului fiind regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. **B.** întreţine relaţii diplomatice cu 30 de state (1974) şi este membru al 44 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1973). România a stabilit relaţii diplomatice cu **B.** la 1 sept. 1977.

BARBAROSSA, *PLANUL* ~, proiect de operaţii al Comandamentului german vizînd cotropirea Uniunii Sovietice. *Planul* ~ prevedea, în esenţă, ca forţele germane să nimicească iniţial forţele sovietice din „Rusia occidentală", apoi să înainteze rapid pînă la aliniamentul Volga-Arhanghelsk. Obiectivele strategice importante care urmau să fie cucerite erau Leningradul, Moscova, şi bazinul Donеţului, efortul urmînd să fie îndreptat spre capitala U.R.S.S. Totalul forţelor desfăşurate de Germania hitleristă şi sateliţii săi la frontierele de vest ale U.R.S.S. se ridica la 190 de divizii (din care 153 germane), cu aproxi-

mativ 5 milioane de oameni, 3 140 de tancuri, peste 50 000 de guri de foc, peste 4 900 de avioane. Prevăzută pentru 15 mai 1941 și amînată din cauza campaniei din Balcani (v. *Maritza, Planul* ~), agresiunea s-a declanșat la 22 iun. Prin lovituri puternice, date prin surprindere, aviația și blindatele germane, urmate de infanterie și artilerie, au provocat pierderi mari trupelor sovietice și au pătruns adînc în teritoriul sovietic. Poporul sovietic, sub conducerea partidului comunist, s-a ridicat la luptă împotriva cotropitorilor. La începutul lunii nov. 1941, mașina de război hitleristă a fost oprită, cu pierderi uriașe, în fața Leningradului, Moscovei și în zona Rostov. Bătălia de la Moscova a marcat un moment de cotitură în desfășurarea celui de-al doilea război mondial.

BAREM, nivelul contribuției financiare pe care fiecare țară membră a O.N.U., a instituțiilor specializate sau a altor organisme sau conferințe internaționale cu buget propriu, o varsă pentru acoperirea cheltuielilor financiare ocazionate de desfășurarea activității acestor organisme. La stabilirea **b.** pentru o țară se au în vedere trei elemente principale: venitul național pe locuitor, capacitatea de plată a țării și numărul populației. În cazul O.N.U. Adunarea Generală stabilește un **b.** maxim și unul minim al contribuției. În exercițiul 1978 — 1979 **b.** maxim este de 25% (S.U.A.), iar cel minim de 0,01% (cca 60 de țări dintre cele mai puțin dezvoltate din punct de vedere economic. Pentru România, **b.** în același exercițiu financiar este de 0,24%.

BARTER, operație prin care părțile convin să schimbe între ele mărfuri de valori echivalente, care se derulează în baza acordului de **b.** În asemenea operații nu intervin, practic, transferuri de sume de bani, valorile mărfurilor care se schimbă compensîndu-se reciproc. Caracteristic pentru o operație de **b.** este faptul că fiecare dintre părțile contractante este în același timp și vînzător și cumpărător. Operațiile de **b.**, denumite și compensații sau operații de troc, s-au dezvoltat ca urmare a restricțiilor valutare impuse de diferite țări capitaliste.

BAYTOWN, *OPERAȚIUNEA* ~, v. **AVALANCHE,** *OPERAȚIUNEA* ~.

BAZĂ MILITARĂ, zonă special amenajată și dotată pentru pregătirea și efectuarea operațiunilor militare, care include: clădiri ce adăpostesc comandamentele și trupele respective, depozitele (la suprafață sau subterane) pentru păstrarea tehnicii de luptă și armamentului, rezervelor tehnico-materiale și alimentare, aerodromuri, căi de comunicații ș.a. **B.m.** poate fi: terestră, navală, aeriană sau mixtă, ocupată sau neocupată de trupe, organizată de către o putere pe teritoriul său, ori în afara granițelor acestui teritoriu. **B.m.** situate pe teritorii străine sînt un produs al relațiilor de încordare dintre țări și popoare, o urmare a promovării politicii colonialiste, imperialiste de impunere a voinței celui mai puternic. Ele au devenit unul dintre principalele instrumente de promovare a intereselor puterilor imperialiste în lupta pentru zone de influență. **B.m.** pe teritorii străine întrerup, practic, exercitarea prerogativelor fundamentale decurgînd din suveranitatea de stat; constituie o sursă de fricțiuni și neîncredere între state. România se pronunță hotărît pentru lichidarea **b.m.** de pe teritorii străine.

BĂI și GOLFURI, configurații geografice de ape, care pătrund adînc în teritoriul unuia sau mai multor state riverane. Cele două noțiuni sînt considerate, în general, drept sinonime. Convenția de la Geneva din 1958 privind marea teritorială și zona contiguă (v.) definește băile ca fiind sinuozități bine marcate ale țărmului,

a căror pătrundere în uscat este atît de profundă, față de lățimea deschizăturii, încît cuprinde ape înconjurate de coastă, ce constituie mai mult decît simple inflexiuni ale acesteia; suprafața lor va fi egală sau mai mare decît un semicerc, avînd ca diametru linia trasă de-a curmezișul intrării crestăturii. Apele **b.** și **g.** urmează a fi considerate, potrivit aceleiași Convenții, ca ape interioare ale unui stat, în situațiile în care distanța dintre liniile refluxului, la punctele de intrare naturale ale unei băi, nu depășește 24 de mile. Dacă această distanță ar depăși totuși 24 de mile, se va trage o linie de bază dreaptă de 24 mile, apele cuprinse înăuntrul acestei linii fiind considerate ape interioare ale statului riveran. Cît privește **b.** și **g.** la care sînt riverane mai multe state, regimul lor este stabilit prin acordul statelor riverane. O situație aparte o prezintă **b.** și **g.** „istorice", cărora li se recunoaște calitatea de ape interne, chiar și dacă lățimea lor, la intrare, este mai mare de 24 de mile, ca urmare a existenței unui uz continuu și îndelungat sau a unor interese speciale ale statului riveran (de ex. G. Hudson, ce aparține Canadei, G. Granville, aparținînd Franței, G. Riga și Petru cel Mare, aparținînd U.R.S.S. și G. Bristol, ce aparține Angliei).

BĂLGARSKA TELEGRAFNA AGHENȚIA (B.T.A.), agenție telegrafică bulgară fondată în 1898; a activat ca organism oficios, iar după crearea R.P. Bulgaria, ca instituție oficială de presă a acestei țări.

B.C.I.E., v. **BANCA AMERICII CENTRALE PENTRU INTEGRARE ECONOMICĂ.**

BEI (BEG) 1. (La sasanizi) Unul din titlurile regilor. **2.** (La turcii otomani) Titlu acordat înalților funcționari civili sau militari (în ierarhia militară otomană un pașă cu două tuiuri purta titlul de **b.**). **3.** Titlu acordat unor suverani vasali Imperiului otoman (de ex. domnii țărilor române erau **b.**, titulatură cu semnificație de „prinț").

BEILERBEI (BEGLERBEG) („beg al begilor", „comandant al comandanților"), titlu purtat, la origine, de comandantul șef al armatei și mai apoi de guvernatorul general al unei mari provincii, avînd atribuții civile și militare. La sfîrșitul marilor cuceriri (mijlocul sec. 16) în Imperiul otoman erau 40 de **b.**

BEILIC (BEGLIC) 1. Dare sau obligație în natură către sultan sau către domn. **2.** Demnitar turc care transmitea poruncile Porții domnilor țărilor române și care locuia în case speciale, numite **b.** În București strada unde locuia **b.** se numea „podul **b.**" (astăzi Calea Șerban-Vodă).

BELGIA (denumirea oficială: *Royaume de Belgique/Koninkrijk België = Regatul Belgiei*), stat situat în V Europei, cu ieșire la M. Nordului, învecinat cu Olanda, R.F. Germania, Luxemburg, Franța. Suprafața: 30 514 kmp. Populația (1976): 9 890 000 loc. Capitala: *Bruxelles = Brussel*, 1 054 970 loc. (1977, aglomerația urbană). Limbi oficiale: flamanda, franceza și, în E, germana. Moneda: 1 Franc belgian (Frank) = 100 Centimes (Centiemen). *Istoric.* Locuit în antichitate de triburile celtice ale belgilor, teritoriul **B.** este cucerit și transformat în provincie romană (sec. 1 î.e.n. — Gallia Belgica). Populată în sec. 3—4 de triburi germanice (franci, saxoni), **B.** a făcut parte din statul franc (sec. 5—9). La sfîrșitul sec. 14 (1385) și în sec. 15 Flandra, respectiv Brabantul, intră în stăpînirea ducilor Burgundiei. **B.** și Luxemburg revin apoi Habsburgilor (1477) și fac parte, pînă în 1713, din Țările de Jos spaniole. Provinciile sudice din Țările de Jos, grupate în 1579 în „Uniunea din Arras" rămîn în continuare sub dominația spaniolă, granița dintre **B.** și Olanda fiind stabilită prin Pacea West-

falică (1648) (v.). Prin Tratatul de pace de la Utrecht (1713) (v.), **B.** revine Austriei, iar în 1795 este anexată de Franța și ocupată pînă în 1815, cînd, unită cu Olanda și Luxemburg, formează Regatul Unit al Țărilor de Jos. **B.** se proclamă stat independent (18 nov. 1830) și devine monarhie constituțională neutră (20 nov. 1830). În cele două războaie mondiale neutralitatea **B.** este încălcată de trupele germane care ocupă țara. Împreună cu Olanda și Luxemburg, **B.** a încheiat, în 1948, acordurile pentru crearea Uniunii vamale Benelux. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională. **B.** întreține relații diplomatice cu 134 de state (1976) și este membru al 107 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Legăturile româno-belgiene datează încă din sec. 14—15 sub forma schimburilor comerciale care devin foarte intense în sec. 19. În 1838 sosesc în țările române primii consuli belgieni (17 nov. 1838, primul consulat la Galați cu caracter comercial). Mutat la 4 mai 1842 la București, consulatul este transformat la 13 febr. 1859 în consulat general, iar în 1870 în agenție diplomatică și consulat general. În perioada 1853—1890 mai iau ființă un consulat la Iași (14 mai 1853), un viceconsulat la Brăila (1854), un consulat la Constanța (28 nov. 1880), o agenție consulară la Sulina (14 dec. 1880) și un consulat la Craiova (12 dec. 1890). La 17 mart. 1880 (data sosirii la București a reprezentantului belgian) între România și **B.** au fost stabilite relații diplomatice la nivel de legație. În deceniile următoare relațiile româno-belgiene s-au dezvoltat continuu și în multe domenii. La 11 febr. 1941, la cererea guvernului hitlerist, relațiile diplomatice se întrerup, legația română de la Bruxelles fiind transformată în consulat general. La 4 iul. 1946 însărcinatul cu afaceri a.i. al **B.** la București prezintă ministrului de externe al României scrisoarea de cabinet, relațiile diplomatice între cele două țări fiind astfel reluate la nivel de legație. La 3 dec. 1963 acestea sînt ridicate la nivel de ambasadă. Relațiile româno-belgiene s-au dezvoltat și diversificat continuu în perioada postbelică. Între 24 — 26 oct. 1972 președintele Nicolae Ceaușescu efectuează o vizită oficială în **B.** cînd se semnează Declarația solemnă comună, eveniment important în relațiile reciproce, prin care cele două țări se angajează să dezvolte colaborarea economică, tehnico-științifică și culturală, să favorizeze schimburile de persoane și turistice, constituind, în același timp, o contribuție la înfăptuirea securității europene, la făurirea unor relații noi între statele continentului. Între 11—14 oct. 1976, regele **B.**, Baudouin, face la rîndul său o vizită oficială în România marcînd astfel progresul continuu în relațiile dintre cele două țări. Între cele două țări s-au încheiat o serie de acorduri de colaborare privind diverse domenii, cum ar fi: turismul (1969), utilizarea pașnică a energiei nucleare (1974), științele medicale și sănătatea publică (1976) ș.a.

BELIGERANT (în dreptul internațional), stat în stare de război cu un alt stat. Calitatea de **b.** produce efecte juridice și politice atît în ceea ce privește relațiile dintre statele **b.**, cît și între acestea și statele neutre (v. *efectele juridice ale războiului*). Potrivit regulilor cutumiare ale dreptului de război, calitatea de **b.** poate fi recunoscută răsculaților împotriva guvernului unui stat, dacă aceștia dețin o parte din teritoriul statului, au organe proprii de conducere și desfășoară operații militare într-o formă organizată. În acest caz, răsculații dobîndesc, atît față de guvernul statului împotriva căruia luptă cît și în relațiile cu state terțe, drepturi și obligații asemănătoare cu ale unui stat **b.** Calitatea de **b.** o au și popoarele care luptă pentru eliberarea teritoriului de trupele cotropitoare ale statului agresor, cît și popoarele din colo-

nii, care luptă cu arma în mînă împotriva trupelor guvernelor colonialiste pentru a-şi cîştiga libertatea şi independenţa naţională.

BELIGERANŢĂ, participare a unui stat, a unei mişcări de eliberare naţională la un conflict armat. Situaţia de **b.** prezintă importanţă în raport cu legile şi obiceiurile aplicabile în caz de conflict armat, toate părţile beligerante beneficiind, în condiţii de reciprocitate, de aceste legi şi obiceiuri. Recunoaşterea **b.** are drept scop şi efect asimilarea combatanţilor la un conflict neinternaţional (v.) cu combatanţii participînd la conflictele internaţionale.

BELIZE (denumirea oficială: *Belize*), teritoriu situat în America Centrală istmică, în partea SE a Pen. Yucatán, limitat de Mexic şi Guatemala avînd ieşire la M. Caraibilor. Suprafaţa: 22 965 kmp. Populaţia (1975): 150 000 loc. Centrul administrativ: *Belmopan*, 4 000 loc. (1974). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Belize Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Unul din centrele străvechi ale civilizaţiei maya, teritoriul **B.** a fost în mare măsură depopulat odată cu pătrunderea bolilor lumii vechi, rămînînd doar grupuri maya răzleţe. De prin 1638 în regiunile nepopulate ale **B.** se stabilesc tăietori de lemne englezi veniţi din Jamaica şi care au început să aducă masiv sclavi africani, astfel încît numărul acestora a ajuns să reprezinte către sfîrşitul sec. 18. 90% din populaţia **B.** În 1862 teritoriul este declarat oficial colonie britanică, subordonată Jamaicăi, sub numele de Hondurasul Britanic (din 1884 colonie de-sine-stătătoare). Potrivit Constituţiei din 1 ian. 1964, amendată ultima dată la 1 iun. 1974, **B.** este teritoriu cu autoguvernare, ţinînd de coroana britanică. Acordarea independenţei este întîrziată datorită pretenţiilor teritoriale ale Guatemalei asupra **B.** Negocierile dintre Guatemala şi Marea Britanie, începute încă în 1961, nu au ajuns la nici un rezultat. Rezoluţii ale Adunării Generale a O.N.U. din 1975—1976 se pronunţă pentru independenţa şi integritatea teritorială a **B.**

BELTUL MARE, BELTUL MIC şi SUND, strîmtori care leagă M. Baltică de M. Nordului. În anii 1780 şi 1800, Suedia şi Danemarca, state riverane baltice din acea perioadă, au încheiat convenţii prin care M. Baltică a fost declarată închisă pentru circulaţia navelor de război ale statelor neriverane. Convenţia de la Copenhaga din 1857 a desfiinţat taxele impuse anterior pe Sund, însă nu a reglementat toate problemele referitoare la navigaţia navelor de război. În 1938 şi apoi în 1951, Danemarca (în teritoriul căreia se includ, în întregime, Beltul Mare şi Beltul Mic şi parţial Sund) a stabilit, unilateral, limitări în legătură cu trecerea prin strîmtori a vaselor de război, fără a se face însă vreo diferenţiere între vasele de război ale statelor riverane şi ale celor neriverane. În ultima vreme, în legătură cu M. Baltică s-au exprimat idei de transformării sale într-o „mare a păcii", idei care a fost primită favorabil de opinia publică internaţională.

BENELUX, uniune vamală, transformată ulterior în uniune economică cu evidente elemente general-politice, între Belgia, Olanda şi Luxemburg. Originea **B.** este Convenţia vamală, adoptată, în principiu, în sept. 1944 la Londra, şi intrată în vigoare în 1948. **B.** a abolit taxele vamale (v.) şi contingentele la import între ţările membre, adoptînd, în final, un tarif vamal comun. În 1958 a fost semnat un nou acord între reprezentanţii celor trei ţări (intrat în vigoare în 1960), prin care s-a fixat drept obiectiv formarea unei uniuni economice. În baza acordului, cele trei ţări permit pe teritoriul lor o circulaţie liberă a mărfurilor, serviciilor, capitalului şi forţei de muncă, promovează o politică economică şi socială coordonată pe plan intern şi o politică economică comună pe plan extern. În 1958, **B.** a aderat la C.E.E. (v.).

BENIN (denumirea oficială: *République Populaire du Benin = Republica Populară Benin)*, stat situat pe coasta occidentală a Africii, în Golful Benin (Golful Guineea) învecinat cu Volta Superioară, Niger, Nigeria și Togo. Suprafața: 112 622 kmp. Populația (1975): 3 197 000 loc. Capitala: *Porto Novo*, 104 000 loc. (1975); reședința președintelui și sediul guvernului: Cotonou, 178 000 loc. (1975). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc C.F.A. = 100 Centimes. *Istoric.* În sec. 15 pe litoralul **B.** pătrund portughezii, iar din sec. 17 olandezii, francezii și englezii. În sec. 17 pe teritoriul **B.** ia naștere regatul Dahomey, care ajunge la apogeul puterii sale în prima jumătate a sec. 18. Între 1888—1894 teritoriul este cucerit de francezi și transformat în colonie, inclusă în Africa Occidentală Franceză (1904—1958), sub numele de Dahomey. În 1958 devine republică autonomă, în cadrul Comunității Franceze, iar la 1 aug. 1960 își proclamă independența. La 30 nov. 1975 denumirea țării este schimbată din Dahomey în Republica Populară **B.** *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **B.** întreține relații diplomatice cu 55 state (1976) și este membru al 55 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România:* Țara noastră a recunoscut noul stat încă de la data proclamării independenței acestuia (1 aug. 1960) și a hotărît să stabilească relații diplomatice la rang de ambasadă (29 iun. 1962). În vederea dezvoltării relațiilor dintre cele două țări s-au semnat la Cotonou un acord de schimburi comerciale, un acord de colaborare tehnico-științifică și un acord de colaborare culturală între cele două țări (19 dec. 1963), și un acord de cooperare culturală și științifică (15 mart. 1976). Evoluția pozitivă a relațiilor româno-benineze și-a găsit o elocventă expresie în convorbirile președintelui Nicolae Ceaușescu și președintele **B.**, Mathieu Kérékou, cu prilejul vizitei acestuia în România (21—24 iul. 1976), cînd au fost semnate Declarația solemnă comună și alte înțelegeri, care au deschis noi posibilități de colaborare reciproc avantajoase între cele două țări.

BERAT (BARAT), act oficial al Porții otomane, decret, privilegiu, împuternicire consulară. **B.** *humaium,* decret imperial. Act pe care îl primeau domnii Țărilor Române la urcarea pe tron (sec. 17—19).

BERLIN, *CONGRESUL DE LA ~.* Înainte de semnarea Tratatului ruso-turc de la San Stefano (v.), Anglia și Austro-Ungaria, sprijinite de Germania, și-au exprimat nemulțumirea față de hotărîrile unilaterale ce urmau a fi luate prin negocierile ruso-turce. După publicarea Tratatului de la San Stefano, Austro-Ungaria a cerut convocarea unui congres al celor șapte puteri semnatare ale Tratatului de la Paris din 1856 (v.). Locul de desfășurare a congresului a fost fixat la Berlin. Înainte de întrunirea Congresului, puterile interesate — Anglia, Rusia, Austro-Ungaria și Imperiul otoman — au ajuns, prin tratative secrete, la un acord. Congresul s-a deschis la 1/12 iun. 1878 și a durat o lună. Reprezentanții României, Serbiei, Muntenegrului și Greciei au fost primiți numai în cîte o ședință, spre a susține interesele țărilor lor, fără a avea drept de vot. Congresul a modificat simțitor conținutul Tratatului de la San Stefano. Guvernul român, nemulțumit de Tratatul de la San Stefano, a trimis la Berlin o reprezentanță compusă din I.C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, și M. Kogălniceanu, ministrul afacerilor străine. La 19 iun./1 iul. 1878 reprezentanții României au fost primiți în Congres spre a-și susține interesele țării lor. Primul a luat cuvîntul M. Kogălniceanu. „Credem, pe bună dreptate — a spus el — că nici o parte a teritoriului actual nu trebuie să fie

despărțită de România". A adăugat că la începutul războiului „Rusia a semnat cu România o convenție prin care a garantat în mod expres integritatea teritorială a teritoriului român". În continuare, a cerut: revenirea Deltei Dunării la România, o despăgubire de război, recunoașterea independenței țării și garantarea neutralității acesteia. În același sens a vorbit I.C. Brătianu. Tratatul de pace semnat la Berlin la 1/13 iul. 1878 (v.), de Germania, Austro-Ungaria, Franța, Marea Britanie, Italia, Rusia și Turcia recunoaște independența României (art. 43), care este obligată să cedeze Rusici județele Cahul, Ismail și Bolgrad (art. 45); de asemenea recunoaște unirea Dobrogei, a gurilor Dunării și a Insulei Șerpilor cu România (art. 46). Autoritatea C.E.D. (v.) a fost extinsă pînă la Galați. *PROBLEMA* ~, **B.**, fostă capitală a Reichului german. Prin Protocolul din 12 sept. 1944, S.U.A., Marea Britanie și U.R.S.S. au convenit să împartă teritoriul Germaniei în trei zone, iar **B.** să fie ocupat în comun de cele trei puteri. **B.** a fost apoi divizat în trei părți, stabilindu-se un comandament interaliat pentru administrarea orașului. La 11 febr. 1945, la Conferința de la Ialta (v.), s-a repartizat și Franței o zonă de ocupație în Germania, fapt confirmat prin Protocolul din 5 iun. 1945, de la Potsdam (v. *Conferința de la Potsdam*). Cu această ocazie, s-a hotărît ca administrarea regiunii **B.** să fie condusă de o autoritate interaliată, compusă din cei patru comandanți militari, fiecare asigurînd conducerea prin rotație. Datorită contradicțiilor între puterile învingătoare, Comandamentul interaliat nu a putut însă funcționa, și administrația cvadripartită s-a destrămat. La 8 mai 1948 se formează în zonele occidentale de ocupație R.F. Germania, cu capitala la Bonn, iar la 7 oct. 1949 este proclamată R. D. Germană, cu capitala la **B.** *Problema* **B.** se pune, în continuare, în privința statutului **B.** occidental, a relațiilor acestuia cu cele patru mari puteri, cu R.D. Germană și R.F. Germania. Deși atît în Constituția R.F. Germania cît și în Constituția **B.** occidental s-au inclus prevederi conform cărora **B.** occidental este o parte a R.F. Germania, acestea nu au fost recunoscute de marile puteri. Statutul **B.** a făcut, de-a lungul anilor, obiectul multor controverse și chiar conflicte. Cele patru mari puteri au ajuns la încheierea Acordului cvadripartit asupra **B.** occidental, semnat la 3 sept. 1971 de reprezentanții U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii și Franței. Acordul prevede că părțile se vor strădui să contribuie la înlăturarea încordării și preîntîmpinarea complicațiilor în regiunea în cauză; în regiune nu trebuie utilizată forța sau amenințarea cu forța; statele semnatare vor respecta reciproc drepturile și răspunderile lor individuale și comune care rămîn neschimbate; că situația la care s-a ajuns în regiune nu va fi modificată în mod unilateral. Sînt înscrise clauze privitoare la circulația de tranzit nestingherită a persoanelor civile și mărfurilor între sectoarele occidentale ale **B.** și R.F. Germania, prin teritoriul R.D. Germane; este menționată, totodată, poziția celor trei puteri occidentale potrivit căreia legăturile între sectoarele occidentale ale **B.** și R.F. Germania vor fi menținute și dezvoltate ținîndu-se seama de faptul că aceste sectoare continuă să nu fie parte constitutivă a R.F. Germania și să nu fie guvernate de aceasta; este de asemenea menționată Declarația guvernului U.R.S.S. că comunicațiile între sectoarele occidentale ale **B.** și regiunile limitrofe cu aceste sectoare, precum și acele regiuni din R.D. Germană care nu sînt vecine cu aceste sectoare, vor fi îmbunătățite; există și o prevedere privind problemele enclavelor mici, precizîndu-se că ele pot fi soluționate prin schimbul de teritorii. În sfîrșit, Acordul reglementează prin anexele sale reprezentarea intereselor

sectoarelor occidentale ale **B.** în străinătate și activitatea consulară a U.R.S.S. în aceste sectoare.

BERMUDE, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Bermuda Islands*), arh. în Oc. Atlantic, la 965 km E de Capul Hatteras (S.U.A.), constituit din cca 360 insule, insulițe și stînci coraligene (numai 20 locuite). Suprafața: 53,3 kmp (din care ins. Great Bermuda 39 kmp). Populația (1975): 60 000 loc. Centru administrativ: *Hamilton*, 14 156 loc. (1975), în ins. Great Bermuda. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Bermuda Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite în 1503 de navigatorul spaniol Juan de Bermúdez (de la care își iau numele), ins. încep să fie colonizate de englezi din 1612 (ins. St. George's) și guvernate (1615—1684) de „Somers Island Company". Colonie a Coroanei britanice (1684), **B.** devine în sec. 18—20 o importantă bază navală britanică. În 1941 guvernul englez concesionează S.U.A. pe 99 ani bazele aero-navale Great-Sound și Castle Harbour. Potrivit Constituției, intrată în vigoare la 8 iun. 1968 și amendată la 18 apr. 1973, ins. **B.** au autonomie internă.

BERNAMA, agenție națională de știri malaysiană, creată în 1967 cu sediul la Kuala Lumpur.

BHUTAN (denumirea oficială: *Druk-Yul = Țara Dragonului)*, stat situat în partea central-sudică a Asiei, în SE Munților Himalaya, învecinat cu India și R.P. Chineză. Suprafața: 46 600 kmp. Populația: 1 150 000 loc. (1976). Capitala: *Thimphu (Thimbu)*, 25 000 loc. (1972) — reședință de vară și *Punakha*, 34 000 loc. (1972) — reședință de iarnă. Limba oficială: dzongk-ha (dialect al tibetanei). Moneda: 1 Ngultrum = 2 Tikohung = 100 Sertum. *Istoric.* Principat întemeiat în sec. 8. În sec. 18 principatul **B.** recunoaște suzeranitatea chineză. În 1864—1865 Marea Britanie ocupă partea sudică a țării, pe care o anexează la colonia India, în schimbul unor subvenții anuale. În 1910 Marea Britanie recunoaște formal independența **B.**, dar, printr-un tratat, își asumă controlul asupra politicii externe a statului. La 8 aug. 1949 India preia reprezentarea intereselor externe ale **B.** (protectorat indian), în Tratat stipulîndu-se și retrocedarea suprafețelor anexate în 1864. În 1961 India preia și apărarea teritoriului. *Organizarea de stat:* monarhie ereditară de tip parlamentar. **B.** întreține relații diplomatice cu două state (1976) și este membru în cinci organizații internaționale guvernamentale (1976).

B.I.C.E., v. **BANCA INTERNAȚIONALĂ DE COLABORARE ECONOMICĂ.**

B.I.E., v. **BIROUL INTERNAȚIONAL AL EXPOZIȚIILOR.**

B.I.I., v. **BANCA INTERNAȚIONALĂ DE INVESTIȚII.**

BILATERAL, caracterul unui act, înțelegere, convenție internațională, încheiate între două părți care stipulează drepturi și obligații reciproce pentru acestea.

BILATERALISM, sistem de echilibrare a schimburilor economice și, în special, a celor de mărfuri pe cale bilaterală, prin care se realizează, în fapt, un regim de compensare bilaterală. Are unele asemănări cu barterul (v.).

BILET LA ORDIN, înscris sub forma unui angajament expres și necondiționat (luat de o persoană, numită semnatar, față de o persoană, numită beneficiar) de a plăti o anumită sumă de bani, la scadență. **B. la o.** este o formă a cambiei (v.) și este utilizat în relațiile internaționale atît ca instrument de plată, cît și de

credit. **B. la o.** trebuie să întrunească o serie de condiţii de fond (să se bazeze pe un fapt comercial legal şi să fie cert în toate elementele pe care le cuprinde) şi de formă (să cuprindă: denumirea expresă a **b. la o.**, angajamentul expres şi necondiţionat de a plăti suma de bani înscrisă în cifre şi litere, data şi locul emiterii, scadenţa, beneficiarul şi semnatarul).

B.I.M.C.O. v. **CONFERINŢA MARITIMĂ INTERNAŢIONALĂ ŞI BALTICĂ.**

BIMETALISM, sistem monetar în care unităţile monetare aveau o exprimare metalică dublă, de regulă în aur şi argint (**b.** aur-argint). Acest sistem a cunoscut în evoluţia sa două faze: **b.** *aur-argint cu monedă paralelă,* caracterizat prin aceea că între monedele de aur şi cele de argint nu există nici un raport de schimb legal obligatoriu şi **b.** *aur-argint cu monedă dublă,* caracterizat prin aceea că între monedele de aur şi cele de argint exista un raport de schimb legal obligatoriu. La începutul sec., **b.** aur-argint a fost înlocuit cu monometalismul aur.

BIPATRID, persoană care are dublă cetăţenie. Această situaţie apare, de obicei, prin obţinerea unei noi cetăţenii, fără a se pierde cea anterioară. Fiecare din statele a cărei cetăţenie o are **b.** îl consideră ca fiind cetăţeanul său. Statele terţe pot considera **b.** ca cetăţean al oricăruia din statele a cărui cetăţenie o are acesta. Statele interesate pot reglementa prin convenţii conflictele care apar sau pot apărea în legătură cu **b.**

B.I.P.M., v. **BIROUL INTERNAŢIONAL PENTRU MĂSURI ŞI GREUTĂŢI.**

BIPOLARISM, teorie în relaţiile internaţionale, conform căreia două centre de putere polarizează în jurul lor principalele forţe din lume. În perioada postbelică, teoria **b.** a fost folosită pentru a exprima poziţia predominantă a celor două mari puteri nucleare, S.U.A. şi U.R.S.S., în politica mondială. Conţinutul principal al acestei teorii era militaro-strategic, fiind definit de enorma capacitate de distrugere acumulată de cele două puteri în era racheto-nucleară şi de potenţialul de anihilare reciprocă atins de ele. Numeroşi autori, în special americani, afirmau extinderea **b.** de la domeniul militar la cel politic. Concepţia **b.** reeditează, într-o formă nouă, vechea doctrină a rolului determinant al marilor puteri şi a împărţirii lumii în zone de influenţă aparţinînd acestora. Dar sfera de acţiune a imperialismului (v.) s-a îngustat, iar raportul de forţe (v.) înclină în favoarea forţelor democraţiei, progresului şi socialismului, ceea ce se exprimă pe plan politic prin creşterea rolului statelor mici şi mijlocii în viaţa internaţională şi prin necesitatea participării tuturor statelor, indiferent de mărime şi putere la rezolvarea problemelor cu care este confruntată omenirea.

B.I.R.D., v. **BANCA INTERNAŢIONALĂ DE RECONSTRUCŢIE ŞI DEZVOLTARE.**

BIRMANIA (denumirea oficială: *Pyidaung-su Soug she li Thama tha Myanma Nainggan-Daw = Republica Socialistă a Uniunii Birmane*), stat situat în Asia de Sud-Est, pe coasta vestică a Pen. Indochina, limitat de R.P. Chineză, Laos, Thailanda, Bangladesh, India. Suprafaţa: 678 033 kmp. Populaţia (1975): 31 240 000 loc. Capitala: *Rangun* (*Rangoon*), 2 100 000 loc. (1974, cu suburbiile). Limba oficială: birmana. Moneda: 1 Kyat = 100 Pyas. *Istoric.* Pe teritoriul ţării s-a format în sec. 11 un puternic stat feudal. În sec. 17—18 portughezii, olandezii, francezii şi englezii înfiinţează primele factorii comerciale. Un nou regat birman centralizat (Ava) este creat în 1752—1760. În urma a trei războaie anglo-birmane (1824—1826, 1852, 1855), **B.** este transformată în

posesiune britanică (1 ian. 1886) și înglobată administrativ în colonia India (pînă la 1 apr. 1937). Supusă în timpul celui de-al doilea război mondial ocupației japoneze, **B.** își proclamă independența la 4 ian. 1948, sub numele de Uniunea Birmană, și refuză să facă parte din Commonwealth. În mart. 1962 puterea este preluată de un Consiliu Revoluționar care adoptă programul „Calea Birmaniei spre socialism" și proclamă **B.** republică (30 apr. 1962). În ian. 1974 se elaborează constituția țării, care consacră și actuala denumire a statului — Republica Socialistă a Uniunii Birmane. *Organizarea de stat:* republică federală, stat socialist suveran și independent al poporului muncitor, potrivit constituției. **B.** întreține relații diplomatice cu 57 de state (1976) și este membră în 37 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Relațiile diplomatice româno-birmane se stabilesc la 15 mart. 1956, la nivel de legație. La 3 ian. 1962, reprezentarea diplomatică dintre cele două țări este ridicată la nivel de ambasadă. După stabilirea relațiilor diplomatice s-au stabilit și s-au dezvoltat legături în domeniile politico-diplomatic, economic, cultural-științific. O importanță deosebită în procesul de dezvoltare a relațiilor româno-birmane au avut-o contactele dintre conducătorii și alte personalități din cele două state, îndeosebi vizitele în **B.** ale președintelui Consiliului de Miniștri (28—31 mart. 1958) și președintelui Consiliului de Stat al Republicii (20—22 oct. 1962), precum și vizita în România a președintelui Consiliului Revoluționar, generalul Ne Win (24—27 iun. 1966). Principalele instrumente bilaterale sînt: acordul comercial și un Protocol de plăți (semnate la 7 febr. 1956), un nou acord comercial (febr. 1969), care trasează liniile generale ale dezvoltării comerțului între cele două țări, acord de colaborare între agențiile de presă din cele două țări (dec. 1968), acord între societățile de radiodifuziune (1957) ș.a. Vizita ministrului afacerilor externe al **B.** în România (18—22 sept. 1976) a constituit o nouă contribuție la întărirea relațiilor prietenești și de colaborare româno-birmane.

BIROU DE PRESĂ, organism care funcționează în special în cadrul organizațiilor internaționale importante (de ex. O.N.U.). Servește atît organizației internaționale respective cît și agențiilor de presă naționale sau regionale, care își trimit, de obicei, corespondenții de presă în orașele de sediu ale organizațiilor internaționale. Între acești corespondenți și **b. de p.** ale organizațiilor există o strînsă conlucrare. **B. de p.** își constituie și marile agenții în diferite părți ale globului, fie cu caracter permanent fie temporar, în funcție de desfășurarea anumitor evenimente.

BIROUL ADUNĂRII GENERALE A O.N.U., se constituie la fiecare sesiune a Adunării Generale și se compune din președintele Adunării Generale, care îl prezidează, cei 17 vicepreședinți și președinții celor șapte mari comisii. Biroul examinează proiectul ordinii de zi, lista suplimentară de probleme și cererile de înscriere a problemelor noi pe ordinea de zi și face recomandări Adunării Generale cu privire la ele. Biroul face de asemenea recomandări cu privire la data închiderii sesiunii; ajută președintele și Adunarea Generală să stabilească ordinea de prioritate a problemelor care trebuie examinate și să coordoneze lucrările tuturor comisiilor Adunării Generale; asistă președintele în conducerea ansamblului lucrărilor Adunării Generale care țin de competența acestuia. El poate să aducă modificări de formă, dar nu de fond, rezoluțiilor adoptate de Adunarea Generală. Biroul se întrunește periodic în cursul fiecărei sesiuni spre a examina progresul lucrărilor Adunării Generale. El se întrunește,

de asemenea, de fiecare dată cînd președintele consideră necesar sau la cererea unui alt membru al său.

BIROUL COMERCIAL AL REPUBLICILOR AMERICANE, organism permanent al Uniunii Internaționale a Republicilor Americane (v.), cu sediul la Washington, creat la 14 apr. 1890, în scopul strîngerii de informații cu caracter comercial și al difuzării acestora către statele americane. Cea de-a treia Conferință a statelor americane (v. *Conferințele panamericane*) a transformat acest organism în *Biroul internațional al republicilor americane,* avînd competențe mai largi (v. *Uniunea panamericană*).

BIROUL COORDONATORULUI NAȚIUNILOR UNITE PENTRU AJUTOARE ÎN CAZ DE CATASTROFĂ (UNDRO) a fost creat în 1972, în baza unei hotărîri a Adunării Generale a O.N.U. Are sarcina de a centraliza informațiile privind catastrofele produse în lume, necesitățile de ajutoare de urgență, precum și donatorii posibili care le pot furniza. **UNDRO** mobilizează și coordonează asistența furnizată de diferite organisme din sistemul Națiunilor Unite precum: F.A.O. (v.), P.A.M. (v.), O.M.S. (v.), UNICEF (v.) ș.a. în caz de catastrofe. Îndeplinește și un rol umanitar, coordonînd acțiunile de hrănire și adăpostire a victimelor războaielor civile etc. **UNDRO** este condus de Coordonatorul Națiunilor Unite pentru ajutoare în caz de catastrofe, care este subordonat direct secretarului general al O.N.U. Are sediul la Geneva.

BIROUL INTERNAȚIONAL AL EXPOZIȚIILOR (B.I.E.), organizație internațională guvernamentală înființată la Paris, în 1931, printr-o Convenție internațională, semnată în 1928 și modificată în 1966. Stabilește garanțiile și facilitățile pe care țara organizatoare trebuie să le ofere participanților la o expoziție internațională; în principiu, nici un stat membru al **B.I.E.** nu are dreptul să organizeze o expoziție internațională fără o prealabilă înregistrare a acesteia la **B.I.E.** și nici să participe la o expoziție organizată de un stat care nu este membru al **B.I.E.** fără acordul Biroului. Publică „Buletinul **B.I.E.**". Sînt membre 38 de state (1976), inclusiv România.

BIROUL INTERNAȚIONAL DE TURISM SOCIAL (B.I.T.S.), creat la 7 iun. 1963, în urma Congresului de la Bruxelles. Urmărește promovarea și dezvoltarea, la nivel internațional, a turismului social, coordonarea activităților turistice ale membrilor, informarea lor asupra tuturor problemelor de turism social, atît sub aspect cultural, cît și în privința consecințelor sociale și economice. La **B.I.T.S.** sînt afiliate asociații naționale din 18 țări (1976). Din România este afiliat A.C.R. (1969). Are sediul la Bruxelles.

BIROUL INTERNAȚIONAL PENTRU MĂSURI ȘI GREUTĂȚI (B.I.P.M.), organism interguvernamental înființat prin Convenția din 20 mai 1875 (modificată la 6 oct. 1921), cu sediul la Sèvres. Organizația are ca scop conservarea prototipurilor de lungime și de greutate, verificarea etaloanelor prototip la cererea statelor sau instituțiilor specializate, determinarea constantelor fizice fundamentale, ameliorarea sistemului internațional de unități. Are ca membri 44 de țări (1976) între care și România.

BISTRIȚA, cunoscut centru meșteșugăresc și comercial din NE Transilvaniei. În 1529 cu prilejul alianței dintre Petru Rareș și Ioan Zápolya, îndreptată împotriva partidei filohabsburgice susținute de sașii transilvăneni, Ioan Zápolya a acordat domnului moldovean ca feude: Ungurașul, cu 34 de sate, Valea Rodnei, cu 23 de sate, mine de aur și argint, Bistrița, cu 23 de sate, pe lîngă Cetatea de Baltă (v.) și Ciceul (v.),

care fuseseră deţinute de domnii moldoveni şi în sec. 15. Modificîndu-şi orientarea politică, Petru Rareş a încheiat la 4 apr. 1535 o alianţă cu Ferdinand de Habsburg, obţinînd şi din partea acestuia recunoaşterea drepturilor asupra Ciceului, Cetăţii de Baltă, Ungurăşului şi Bistriţei. În urma acestui fapt, partida lui Zápolya reocupă una din feude (Ungurăşul, în 1536). Stăpînirea domnului moldovean la Bistriţa nu s-a instaurat efectiv, iar pierderea domniei, în 1538, în urma marii expediţii a lui Soliman (Suleiman) II în Moldova, a lichidat posibilităţile de valorificare a drepturilor dobîndite prin tratatele din 1529 şi 1535.

B.I.T.S., v. **BIROUL INTERNAŢIONAL DE TURISM SOCIAL.**

BLOCADĂ, ansamblu de măsuri prin care un stat sau un grup de state urmăresc izolarea altui stat sau altor state. ~ *de război*, acţiune întreprinsă, în timpul unui conflict armat, de către o parte beligerantă cu scopul de a împiedica accesul vaselor inamice sau neutre în porturile inamicului. Regulile dreptului internaţional în acest domeniu au fost codificate de Conferinţa navală de la Londra din 1909. Potrivit Declaraţiei adoptate de această conferinţă, **b.** trebuie să fie efectivă, adică asigurată cu forţe suficiente pentru a interzice accesul la litoralul inamic. Declaraţia de **b.** trebuie să conţină precizarea datei de la care începe **b.**, limitele geografice ale litoralului blocat şi termenul în cadrul căruia navele aparţinînd statelor neutre pot părăsi zona respectivă. ~ *economică*, ansamblu de măsuri luate împotriva unui stat constînd din întreruperea legăturilor comerciale şi financiare, interzicerea relaţiilor economice cu alte ţări. ~ *e.* poate fi exercitată în mod legitim numai ca măsură colectivă, în condiţiile stabilite de Carta O.N.U. ~ *maritimă paşnică*, împiedicarea, de către un stat, cu forţele sale navale militare, a comunicaţiilor cu porturile şi litoralul unui alt stat, fără a se afla în stare de război cu acesta. ~ *m.p.* a fost adeseori folosită în trecut de marile puteri imperialiste, cu scopul de a impune altor state anumite condiţii. D.I.C. interzice folosirea **b.** în timp de pace, aceasta constituind un act de agresiune (**v.**). Consiliul de Securitate al O.N.U. poate recurge la instituirea unei **b.** colective, folosind forţe navale ale statelor membre, în cadrul acţiunilor menite să asigure menţinerea sau restabilirea păcii. (art. 42 din Cartă).

BLOC MILITAR, alianţă a unui grup de state în vederea promovării sau apărării prin mijloace militare a unor interese comune pe plan internaţional (**v.** şi *bloc politic*). În decursul istoriei au existat diferite **b.m.** După cel de-al doilea război mondial, S.U.A. au promovat doctrina creării de alianţe politico-militare, iniţiind crearea N.A.T.O. (**v.**), S.E.A.T.O. (**v.**), CENTO (**v.**), A.N.Z.U.S. (**v.**). Faţă de crearea alianţei nord-atlantice în 1949, statele socialiste europene au încheiat, în 1955, Tratatul de la Varşovia (**v.**). Instrumente ale divizării lumii, **b.m.** au devenit total anacronice, constituind, în condiţiile intensificării fără precedent a cursei înarmărilor (**v.**), o sursă de încordare, de ameninţare la adresa păcii şi securităţii internaţionale. Încă din 1945, la Conferinţa Naţională, P.C.R., s-a pronunţat împotriva divizării lumii în **b.m.** România militează cu consecvenţă pentru desfiinţarea **b.m.**, se pronunţă, împreună cu celelalte ţări socialiste membre ale Tratatului de la Varşovia, pentru abolirea concomitentă a N.A.T.O. şi Tratatului de la Varşovia, acţionează pentru instaurarea ireversibilă a unui sistem de securitate bazat nu pe echilibrul periculos dintre **b.m.**, ci pe respectul deplin al principiilor D.I.C.

BLOC POLITIC, asociaţie de state, care urmăreşte realizarea în comun a unor scopuri politice. Istoria relaţiilor internaţionale dovedeşte că **b.p.** nu au fost în măsură să garanteze pacea şi securitatea omenirii, constituind, în general, un instrument de dominaţie a ţărilor mici de către marile puteri imperialiste. România susţine în mod consecvent că **b.p.** şi militare sînt un anacronism şi trebuie să dispară (v. şi *bloc militar*).

BLOC VALUTAR, grupare de ţări capitaliste constituită pe baza hegemoniei economico-valutare a ţării care conduce blocul respectiv. **B.v.** s-au format în perioada interbelică, odată cu prăbuşirea sistemului monetar internaţional bazat pe etalonul aur, devenind efective după marea criză economică din anii 1929—1933. **B.v.** au fost constituite de ţările care au reuşit să păstreze între ele, în anumite limite, convertibilitatea dintre valutele lor, în virtutea unor anumite dependenţe anterioare, de natură economico-financiară sau chiar politică. Astfel s-au constituit: ~ *al lirei sterline* (1931), cînd Anglia a renunţat în mod oficial la etalonul aur, din bloc făcînd parte Anglia, ca ţară hegemonă, ţările Imperiului britanic (cu excepţia Canadei şi a teritoriului Hong-Kong), precum şi alte ţări dependente de Anglia. Decontările dintre ţările membre se făceau în lire sterline, iar rezervele valutare ale acestor ţări erau ţinute la Banca Angliei. Faţă de terţi, blocul lirei sterline menţinea o politică de devalorizări competitive şi control valutar; ~ *al dolarului* (1933), creat odată cu lichidarea etalonului-aur în S.U.A., includea S.U.A., Canada şi ţările Americii Latine. A funcţionat, în mare, ca şi blocul lirei sterline, fiind însă mai puţin restrictiv ca acesta; ~ *al aurului* (1933) între ţările care au intenţionat să păstreze etalonul-aur: Franţa, Belgia, Olanda, Elveţia, Italia şi Polonia. S-a dizolvat în 1936; **b.v.** al Germaniei, (1939) funcţionînd pînă în 1945. În perioada postbelică, pe baza ~ *al lirei sterline* şi ~ *al dolarului* s-au format zonele valutare ale lirei sterline şi, respectiv, ale dolarului.

BLOCUL NEUTRILOR, denumire a grupării ce s-a încercat a se constitui din statele mici şi mijlocii situate în E Europei, care, la începutul celui de-al doilea război mondial, au rămas în afara conflictului. Iniţiativa creării **b.n.** aparţine guvernului român care, la 30 oct. 1939, propune: neutralitatea desăvîrşită a statelor participante la un asemenea bloc faţă de puterile aflate în conflict; neagresiunea între statele membre ale blocului şi păstrarea obligaţiunilor de asistenţă mutuală stipulate între unele state din bloc; în cazul unor agresiuni externe asupra unui stat membru, ceilalţi membri ai blocului vor păstra cel puţin o atitudine de neutralitate binevoitoare faţă de aceasta; normalizarea măsurilor militare luate la frontierele comune; contacte directe între miniştrii de externe şi schimburi de informaţii politice şi economice; luarea unor măsuri de ordin economic în baza comunităţii de acţiune. La bloc urmau să participe ţările Înţelegerii Balcanice (România, Iugoslavia, Grecia, Turcia) (v.), plus Bulgaria, Ungaria şi Italia. Grecia, Turcia şi Iugoslavia şi-au dat aprobarea la 16, 18 şi, respectiv, 19 sept.; în schimb, guvernele de la Budapesta şi Sofia s-au declarat împotriva participării ţărilor lor la **b.n.** Marile Puteri, în funcţie de propriile interese în SE Europei, au adoptat poziţii diferite: Anglia a aprobat de la început proiectul guvernului român; Franţa, după o ezitare iniţială, şi-a dat, în final, consimţămîntul; guvernul german s-a pronunţat clar şi hotărît împotriva acestuia, iar guvernul italian, după ce susţinuse la început formarea unei astfel de grupări, a cărei conducere spera să-i revină, s-a pronunţat, de asemenea, împotrivă. Refuzul guvernelor ungar şi bulgar şi, mai ales, atitudinea ostilă

a guvernelor german şi italian au dus, în final, la eşecul încercărilor de formare a **b.n.**

BLOCUL STATELOR AGRARE DIN EUROPA CENTRALĂ ŞI RĂSĂRITEANĂ, grup de state constituit în scopul ducerii unor acţiuni comune vizînd înlăturarea efectelor dezastruoase ale crizei agrare, generată de criza economică mondială din anii 1929—1933 **(v.)**. Iniţial a cuprins trei state — România, Iugoslavia şi Ungaria, întrunite la Conferinţa de la Bucureşti (iul. 1930) pentru a da un răspuns comun la chestionarul privind modalităţile de rezolvare a efectelor crizei adresat statelor lumii de Conferinţa pentru eliminarea restricţiilor şi prohibiţiilor la import şi export (1929). Numărul acestor state a crescut la opt — Bulgaria, Cehoslovacia, Estonia, Iugoslavia, Letonia, Polonia, România şi Ungaria, întrunite la Conferinţa agrară de la Varşovia (aug. 1930), cînd a fost adoptată o rezoluţie ce cuprindea o seamă de propuneri adresate Societăţii Naţiunilor. Propunerile vizau luarea unor măsuri care să ducă la îmbunătăţirea situaţiei economice a statelor respective, lovite de efectele crizei, între care acordarea unui regim preferenţial pentru produsele exportate de aceste state. Statele **Blocului agrar** au acţionat în comun şi cu prilejul Conferinţei de la Stresa (sept. 1932) **(v.)**, cînd reprezentantul României, economistul V. Madgearu, a fost ales preşedinte al blocului, calitate în care el a făcut mai multe intervenţii în cadrul Conferinţei, susţinînd punctele de vedere ale acestor state.

BOICOT, mijloc de constrîngere care constă în întreruperea relaţiilor economice, a comunicaţiilor feroviare, maritime, aeriene, poştale şi a altor mijloace de comunicaţii, precum şi ruperea relaţiilor diplomatice, **B.** a apărut în practica internaţională la începutul sec. 20. Pe baza Cartei O.N.U., dreptul de a hotărî instituirea **b.** faţă de un stat aparţine Consiliului de Securitate. Acesta a dispus asemenea măsuri împotriva regimului rasist din Rhodesia al lui Ian Smith prin rezoluţiile 232 (1966) din 16 dec. 1966 şi 253 (1968) din 29 mai 1968, precum şi împotriva guvernului Africii de Sud, prin rezoluţia 418 (1977) din 4 nov. 1977 (**v.** *sancţiuni*). ~ *economic*, refuz organizat pentru întreţinerea sau promovarea oricăror relaţii economice. Substratul ~ *e.* poate fi şi politic sau de altă natură. ~ *e.* nu se înscrie în legalitatea internaţională, se practică însă, uneori, de către unele ţări şi companii internaţionale cu scopul de a determine un partener să-şi revizuiască poziţia.

BOLIVIA (denumirea oficială: *República de Bolivia* = *Republica Bolivia*), stat situat în partea central-vestică a Americii de Sud, limitat de Brazilia, Paraguay, Argentina, Chile, Perú. Suprafaţa: 1 098 581 kmp. Populaţia (1976): 5 790 000 loc. Capitala: constituţională — *Sucre*, 106 590 loc (1975); administrativă — *La Paz* 850 000 loc. (1971). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Peso Boliviano = = 100 Centavos. *Istoric.* Locuit în epoca precolumbiană de triburile amerindiene quechua şi aymara, teritoriul **B.** devine în sec. 15 parte a imperiului incaş, după prăbuşirea căruia devine posesiune spaniolă (1535—1538). Inclus în 1543 în viceregatul **Perú** şi în 1776 în viceregatul Rio de la Plata, **B.** este cuprinsă de răscoala lui Túpac Amaru (1780—1781), cea mai mare mişcare anticolonialistă a indienilor din America de Sud. La începutul sec. 19 s-a intensificat mişcarea de eliberare naţională. Lupta pentru independenţă a fost condusă de A.J. de Sucré. După bătălia de la Ayacucho (9 dec. 1824), **B.** se eliberează de sub dominaţia spaniolă şi îşi proclamă independenţa la

6 aug. 1825, adoptînd numele actual în cinstea lui Simón Bolívar. În urma „Războiului Pacificului" (1879—1883) pierde provincia Antofagasta și ieșirea la Oc. Pacific, iar prin tratatul de la Petropolis (1903) cedează Braziliei regiunea Acre. În urma conflictului cu Paraguay (1932—1935) pierde 2/3 din teritoriul disputat — Chaco (v.). *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **B.** întreține relații diplomatice cu 58 de state (1976) și este membră în 71 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Relațiile oficiale româno-boliviene datează de la 17 mai 1905, cînd s-a instituit primul consulat onorific al **B.** la București, care a stimulat interesul pentru schimburile economice între cele două țări. Sporadice la început, legăturile dintre România și **B.** s-au dezvoltat mai mult în perioada interbelică, îndeosebi prin intermediul Societății Națiunilor. La 17 mart. 1937, **B.** deschide un consulat general onorific la Cernăuți. Stabilirea relațiilor diplomatice dintre cele două țări s-a produs la 18 oct. 1969, la nivel de ambasadă. În 1969, s-au încheiat un acord cadru de cooperare economică și tehnică și un acord comercial pe termen lung, care au creat premisele dezvoltării relațiilor economice dintre cele două țări.

BOLNAVI, RĂNIȚI ȘI NAUFRAGIAȚI, victime de război (v.). Termenul se referă la aceste categorii aparținînd: membrilor forțelor armate; milițiilor și corpurilor de voluntari; membrilor mișcărilor de rezistență organizate; personalului care urmează forțele armate, fără a face parte din ele (membrii civili ai echipajelor avioanelor militare, corespondenții de război, furnizorii, membrii unităților de lucru sau ai serviciilor însărcinate cu bunăstarea armatei), membrii echipajelor, inclusiv comandanții, piloții și elevii marinei comerciale ș.a. **B., r.** și **n.** unui beligerant căzuți în puterea adversarului vor beneficia de regimul prizonierilor de război. După împrejurări, puterea care i-a capturat poate hotărî dacă trebuie să-i rețină sau să-i debarce într-un port neutru ori într-un port al adversarului, cu obligația, în acest ultim caz, pentru persoanele respective de a nu putea servi în forțele armate ale țării lor pînă la sfîrșitul războiului. Părțile în conflict vor putea apela la caritatea comandanților vaselor de comerț sau a ambarcațiunilor neutre pentru a lua la bord și îngriji **b., r.** și **n.** Vasele care vor răspunde la apel, precum și cele care în mod spontan ridică astfel de victime se bucură de o protecție specială și de înlesniri în exercitarea misiunii lor.

BOMBARDAMENT, v. **MIJLOACE DE LUPTĂ.**

BONA FIDE, expresie latină cu sensul de „cu bună-credință" (v.).

BON DE TEZAUR, titlu de credit pe termen scurt folosit în statele capitaliste pentru atragerea unor fonduri private; **b. de t.** este, în esență, un bilet la ordin (v.) emis de către stat. Asemenea titluri au fost create pentru prima dată în Anglia, în 1877, devenind apoi o metodă uzuală a împrumutului public. Folosirea **b. de t.** reprezintă o creștere a rolului statului capitalist în domeniul financiar.

BONIFICAȚIE, reducere de preț consimțită de exportator pentru ca importatorul să fie de acord cu recepționarea unor mărfuri a căror calitate este inferioară celei prevăzute în contract. **B.** are un caracter penalizator și intervine în urma reclamațiilor întemeiate primite de la clienții externi în legătură cu calitatea, ambalajul, prezentarea, marcajul, sortimentele mărfii livrate etc.

BONITATE FINANCIARĂ 1. Încredere pe care o inspiră o persoană fizică sau juridică atunci

cînd solicită un credit. **2.** (În relaţiile de comerţ exterior) Situaţia economico-financiară a partenerului extern, gradul de încredere pe care îl inspiră. Aprecierea **b.f.** se face pe baza bilanţului, a situaţiei profiturilor şi pierderilor, precum şi a modului în care au fost onorate, în trecut, obligaţiile contractuale. **3.** (În relaţiile economice internaţionale) Poziţia financiară a ţărilor care au datorie externă (capacitatea acestor ţări de a onora serviciul datoriei externe, oportunitatea contractării de noi împrumuturi şi credite externe). În acest sens, **b.f.** a unei ţări se apreciază pe baza indicatorilor datoriei externe (ponderea serviciului datoriei externe în exporturi sau acumulări, eşalonarea în timp a datoriei rămase etc.).

BOOM, avînt rapid al activităţii economice în lumea capitalistă însoţit de o rată relativ scăzută a şomajului, de reducerea stocurilor şi creşterea profiturilor, consumului şi investiţiilor. De regulă, perioadele de **b.** sînt urmate de depresiuni economice, caracterizate prin fenomene opuse celor menţionate anterior.

BORNARE, v. **DEMARCARE.**

BOTSWANA (denumirea oficială: *Republic of Botswana* = *Republica Botswana*), stat situat în Africii, limitat de Zimbabwe, Republica Africa de Sud şi Namibia. Suprafaţa: 600 372 kmp. Populaţia (1976): 690 000 loc. Capitala: *Gaborone*, 33 142 loc. (1976). Limba oficială: Se Tswana. Moneda: 1 Poola = 100 Thebe. *Istoric*. Ocupată de Marea Britanie, partea nordică a ţinuturilor locuite de bechuani devine, sub numele de Bechuanaland, protectorat britanic (1885). Zona de la S de rîul Molopo este acordată „Companiei britanice a Africii de Sud" (1889), anexată coloniei Capul Bunei Speranţe (1895) şi inclusă, în 1910, în Uniunea Sud-Africană. Protectoratul Bechuanaland obţine la 1 mart. 1965 dreptul la autoguvernare internă. La 30 aug. 1966, se proclamă republică independentă, sub numele de **B.**, membru al Commonwealth-ului. *Organizarea de stat*: republică prezidenţială. **B.** întreţine relaţii diplomatice cu 32 de state (1976) şi este membră în 29 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* La scurt timp după proclamarea independenţei, România a recunoscut **B.** (1 oct. 1966). La 7 oct. 1971 s-au stabilit relaţiile diplomatice la nivel de ambasadă. Schimburile comerciale între cele două ţări sînt relativ reduse, dar în urma negocierii unor acorduri de cooperare economică bazate pe dorinţa reciprocă de valorificare a posibilităţilor de cooperare, relaţiile economice au perspective de dezvoltare.

BOTSWANA INFORMATION SERVICES, agenţie de informaţii din Botswana, cu sediul la Gaborone.

BOUVET (denumirea oficială: *Bouvetøya*), ins. vulcanică în S Oc. Atlantic, la SV de capul Bunei Speranţe (2 575 km). Suprafaţa: 58,5 kmp. Nelocuită. Staţiune meteorologică şi de radio. Posesiune norvegiană de la 27 febr. 1930.

BRAZILIA (denumirea oficială: *República Federativa do Brasil* = *Republica Federativă a Braziliei*), stat situat în partea de E a Americii de Sud, cu largă ieşire la Oc. Atlantic, învecinat cu Columbia, Venezuela, Guyana, Surinam, Guyana Franceză, Uruguay, Argentina, Paraguay, Bo-

livia, Perú. Suprafaţa: 8 511 965 kmp. Populaţia (1976): 110 000 000 loc. Capitala: *Brasilia* (inaugurată la 21 apr. 1960), 800 000 loc (1974, cu aria metropolitană). Limba oficială: portugheza. Moneda: 1 Cruzeiro = 100 Centavos. *Istoric.* Populată în epoca precolumbiană de triburi amerindiene (tupi, arahuaco, caribe etc.). **B.** este descoperită la 22 apr. 1500 de navigatorul portughez Pedro Álvares Cabral. Colonizarea portugheză începe în perioada 1530-1532, dar mai ales în a doua jumătate a sec. 16 (în 1565 este fondat oraşul Rio de Janeiro, din 1763 capitala **B.**). Mişcarea de eliberare din sec. 18 duce la proclamarea independenţei **B.** la 7 sept. 1822 (imperiu de la 12 dec. 1822). După abolirea sclaviei (1888), împăratul este detronat şi **B.** se proclamă republică federativă (15 nov. 1889), sub numele de „Statele Unite ale **B.**" Prin tratatul de la Petropolis (1903) obţine de la Bolivia teritoriul Acre. După primul război mondial devine membru al Societăţii Naţiunilor (1920). Prin noua Constituţie din 17 oct. 1969 primeşte numele actual — Republica Federativă a **B.** *Organizarea de stat:* republică prezidenţială, stat federal. **B.** întreţine relaţii diplomatice cu 107 state (1976) şi este membră în 94 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Legăturile româno-braziliene datează din secolul trecut. La 2 oct. 1880 un trimis extraordinar cu misiune specială din România, primit de împăratul **B.**, notifică dorinţa României, de curînd independentă, de a dezvolta bune relaţii cu **B.** În scrisoarea de răspuns la această notificare (14 oct. 1880), împăratul **B.** îşi exprimă interesul faţă de fericitul eveniment pentru naţiunea română, evocînd relaţiile stabilite între cele două ţări. **B.** deschide un consulat la Bucureşti (19 mart. 1915) şi mai tîrziu unul la Galaţi (11 febr. 1921). Primul oficiu consular în **B.** (consulat onorific) este deschis la 1 mai 1921, iar un al doilea consulat la São Paulo (16 mart. 1926). Relaţiile diplomatice se stabilesc la 7 ian. 1928, la nivel de legaţie (data acordării agrementului pentru reprezentantul român la Rio de Janeiro). Legăturile româno-braziliene au cunoscut o continuă dezvoltare în perioada interbelică, îndeosebi în domeniul cultural, dar şi pe plan economic, reglementate de acordul comercial din 1931. Întrerupte la 5 mart. 1942, datorită războiului, relaţiile diplomatice româno-braziliene sînt reluate la 22 mart. 1961, la nivel de legaţie şi ridicate, la 9 mai 1974, la nivel de ambasadă. Între cele două ţări au fost încheiate în anii 1974-1975 o serie de acorduri comerciale şi de cooperare economică, de colaborare tehnico-ştiinţifică, culturale. Vizita în **B.** a preşedintelui Nicolae Ceauşescu (4—7 iun. 1975) marchează un moment istoric în relaţiile bilaterale, care, prin rezultatele sale, a deschis largi perspective de colaborare economică, de extindere a schimburilor comerciale şi de colaborare tehnico-ştiinţifică. Cu acest prilej a fost semnată, de asemenea, Declaraţia solemnă comună a preşedinţilor celor două ţări.

BRĂILA, oraş şi port dunărean care a jucat un rol însemnat în comerţul Ţării Româneşti cu ţările din S Dunării şi cu Imperiul otoman, încă din sec. 15. Datorită importanţei sale economice şi strategice, **B.** a fost trecută sub administraţia otomană, după expediţia sultanului Soleiman (Suleiman) al II-lea în Moldova, din 1538. Imediat, turcii au construit la **B.** o puternică cetate şi au anexat o mare parte din fostul judeţ al **B.**, creînd

astfel *raiaua Brăilei*. Este cea mai întinsă dintre așa-numitele raiale ale Țării Românești, cuprinzînd 55 de sate (față de 35 cîte cuprindea Giurgiu și de numai trei cîte avea Turnu). Alături de români, o însemnată parte a populației musulmane (minoritară numericește) formată din: soldații cetății, funcționari, negustori, unii meseriași, este așezată în sate, fiind posesoare de timare și ciflicuri. Nemusulmanii din sate posedau pămînturi (cift) și plăteau ispendje și impozite pe pămînt. Din punct de vedere administrativ și militar, **B.** era subordonată centrului de la Silistra. Cetatea, avînd un număr mare de apărători, era condusă (ca și întreaga regiune) de un pașă cu două sau chiar cu trei tuiuri. Prin **B.** se exportau la Istanbul cereale, animale, piei, lemn, ceară, miere, sare, iar spre Transilvania pește sărat; se importau sau tranzitau mărfuri orientale specifice. La **B.**, în timpul administrației otomane, se stabilea prețul grîului. Sfîrșitul dominației otomane asupra **B.** este legat de pacea de la Adrianopol (1829) (v. *Tratatul de la Adrianopol*), în urma căreia cetatea a fost dărîmată și orașul a fost practic reconstruit. După 1829 întreaga regiune a reintrat în stăpînirea Țării Românești, reîntregind vechile hotare ale județului Brăila.

B.R.C.E., v. **BANCA ROMÂNĂ DE COMERȚ EXTERIOR.**

BRETTON WOODS, v. **ACORDURILE DE LA BRETTON WOODS; CONFERINȚA DE LA BRETTON WOODS.**

BREVET, titlu juridic de protecție a invențiilor, destinat să consacre, în principal, dreptul exclusiv de exploatare al titularului pe o perioadă determinată, la expirarea căruia invenția intră în domeniul public. Titularul **b.** are dreptul exclusiv de a exploata în folosul său obiectul brevetat sau de a-l da în exploatare unor persoane autorizate de el, cît și facultatea de a urmări, înaintea organelor de jurisdicție competente, persoanele care aduc atingere drepturilor sale. În România, autorul invenției beneficiază de o opțiune între a cere acordarea unui **b.** individual și a ceda unei organizații socialiste drepturile sale cu privire la invenție, și anume acelea care prin natura lor sînt transmisibile. Consimțind o asemenea cesiune, autorul dobîndește un certificat de inventator, care îi asigură, atît lui cît și succesorului său în drepturi, vocația la recompense patrimoniale în lei și în valută (dacă invenția este valorificată în străinătate). Ca efect al cesiunii, **b.** se eliberează pe numele organizației socialiste cesionare, acesteia revenindu-i, în mod corelativ, obligația de a asigura aplicarea invenției în țară și valorificarea ei în străinătate. Se asigură astfel o îmbinare între interesele colective și cele personale ale autorului.

B.R.I., v. **BANCA REGLEMENTELOR INTERNAȚIONALE.**

BROKER (în relațiile economice internaționale), persoană care se ocupă cu mijlocirea încheierii contractelor prin punerea în legătură a vînzătorului cu cumpărătorul. **B.** nu are relații contractuale de durată cu nici unul din cei doi parteneri, ci lucrează pe seama unor ordine izolate. Este specializat în mijlocirea comerțului cu un număr limitat de produse sau a unor servicii (navlosirea vaselor, asigurare etc.). Remunerarea **b.** se face printr-o primă de curtaj, exprimată printr-un procent din valoarea contractului încheiat. Obligațiile și drepturile **b.** în calitate de intermediar se prevăd în contractul de curtaj.

BRUNEI (denumirea oficială: *Brunei*), sultanat situat în Asia de Sud-Est în N ins. Kalimantan (Borneo), cu ieșire la M. Chinei de Sud (160 km), format din două enclave separate de zona rîului Limbay = Sarawak și din ins. Labuan. Suprafața: 5 765 kmp.

Populația (1976): 180 000 loc. Centrul administrativ: *Bandar Seri Begawan*, 75 600 loc. (1972). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Brunei Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Înainte de venirea spaniolilor **B.** este un stat feudal puternic care-și întinde autoritatea asupra ins. Kalimantan (Borneo) și Filipine. Vizitat de corăbiile lui Magellan (1521), spaniolii încearcă să-l cucerească fără a reuși (1580). În 1888 sultanul recunoaște protectoratul britanic, iar în 1906 cedează definitiv puterea rezidentului britanic. Ocupat de trupele japoneze (dec. 1941), **B.** a fost reocupat de forțele armate australiene (iun. 1945). Potrivit Constituției din 29 sept. 1959, amendată la 6 ian. 1965, și a acordului din 23 nov. 1971 (prin care **B.** primește autonomia internă), Marea Britanie, printr-un Înalt Comisar, este responsabilă de relațiile externe ale sultanatului și are un rol consultativ în problemele de apărare. O.N.U. consideră **B.** ca fiind teritoriu neautonom, în sensul cap. XI al Cartei.

B.T.A., v. **BĂLGARSKA TELEGRAFNA AGHENȚIA.**

BUCUREȘTI, capitala R.S. România (1 807 044 loc. — 1977). Prima atestare documentară a **B.** datează din anul 1459 cînd un hrisov pomenește orașul ca reședință a lui Vlad Țepeș. Ulterior Unirii Principatelor, în 1862, devine capitală a statului român. La **B.** s-au desfășurat importante reuniuni internaționale și au fost încheiate numeroase documente internaționale. Sînt de amintit în acest sens încheierea, mai ales începînd din sec. 19, a unor convenții, tratate, acorduri bi și multilaterale, între care: Tratatul de pace din 16/28 mai 1812 încheiat între Rusia și Turcia (v.); Convenția de la 4/16 apr. 1877 dintre România și Rusia (v.); Tratatul de pace din 19 febr./3 mart. 1886, încheiat între Serbia și Bulgaria; Tratatul secret din 11/23 nov. 1892 dintre România, Austro-Ungaria și Germania; Tratatul de pace din 28 iul./10 aug. 1913, încheiat între România, Grecia, Muntenegru, Serbia și Bulgaria; Tratatul secret de alianță din 4/17 aug. 1916, încheiat între România pe de o parte și Rusia, Franța, Anglia și Italia de altă parte (v.); Tratatul de pace din 24 apr./7 mai 1918, încheiat între România pe de o parte și Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia pe de altă parte (v.). În perioada interbelică, precum și în cea postbelică, la **B.** s-a desfășurat o vie activitate diplomatică, concretizată prin încheierea a numeroase documente internaționale. Între 4—7 iul. 1966 a avut loc la **B.** Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia și Întîlnirea conducătorilor partidelor comuniste și muncitorești și a șefilor de guverne ale țărilor membre ale C.A.E.R. Cu acest prilej s-a adoptat Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa (v.). În zilele de 27 și 28 iul. 1971 s-a desfășurat la **B.** cea de-a XXV-a sesiune a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc, ocazie cu care s-a adoptat Programul complex al adîncirii și perfecționării în continuare a colaborării și dezvoltării integrării economice socialiste a țărilor membre ale C.A.E.R. (v.). Între 1—30 aug. 1974 a avut loc la **B.** Conferința Mondială a Populației, prima manifestare de mari proporții desfășurată sub egida O.N.U. în afara sediului Organizației. În zilele de 25 și 26 nov. 1976 a avut loc la **B.** Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Cu acest prilej a fost adoptat documentul intitulat „Pentru noi orizonturi în destinderea internațională, pentru edificarea și dezvoltarea cooperării în Europa". Mărturie a prestigiului de care se bucură în lume România socialistă, concepția

politică larg cuprinzătoare a președintelui Nicolae Ceaușescu, în ultimii ani capitala României a fost gazda unui număr impresionant de importante reuniuni științifice internaționale.

BULĂ PAPALĂ, act oficial emis de Sf. Scaun pentru soluționarea unor importante probleme de drept canonic și, cîteodată, de ordin politic. Printre acestea din urmă menționăm celebra **b.p.** *Inter caetera*, dată de Alexandru V, la 4 mai 1493, ce împărțea teritoriile care nu fuseseră încă luate în stăpînire de prinții creștini — atît cele descoperite pînă atunci, cît și cele ce puteau fi descoperite în viitor — între regatele Spaniei și Portugaliei. **B.p.** sînt redactate de către cancelaria papală, semnate de Papă și întărite cu o pecete sferică — bulă. În general, sînt denumite cu primele cuvinte cu care începe textul lor (de ex. *Inter caetera, Unigenitus* etc.)

BULGARIA (denumirea oficială: *Narodna Republika Bălgarija = Republica Populară Bulgaria)*, stat situat în SE Europei, în N Pen. Balcanice, învecinat cu România, Turcia, Grecia, Iugoslavia avînd ieșire la Marea Neagră. Suprafața: 110 912 kmp. Populația (1975): 8 810 000 loc. Capitala: *Sofija = Sofia*, 1 035 480 loc. (1972, aglomerația urbană). Limba oficială: bulgara. Moneda: 1 Leva = 100 Stotinki. *Istoric.* Locuit din milen. II î.e.n. de triburi trace, teritoriul **B.** face parte în sec. 1—4 din Imperiul roman, iar în sec. 4—6 din cel bizantin. În sec. 5—6 teritoriul țării este populat de triburi slave, iar în a doua jumătate a sec. 7 de triburile proto-bulgare, asimilate de slavi în procesul cristalizării relațiilor feudale. În 681 se creează primul țarat bulgar, care dăinuie pînă în 1018, cînd intră în stăpînirea Imperiului bizantin. Ocupația bizantină se menține pînă la răscoala din 1185 condusă de Petru și Asan, în urma căreia s-a creat Imperiul vlaho-bulgar (1185—1396). În ultimul deceniu al sec. 14 **B.** este cotropită de turci, sub stăpînirea cărora a rămas timp de cinci secole. Lupta de eliberare a poporului bulgar culminează cu răscoala din apr. 1876. În urma războiului ruso-româno-turc (1877—1878) **B.** este eliberată și proclamată principat autonom sub suzeranitate otomană. În 1908 **B.** își proclamă independența, iar Ferdinand de Saxa-Coburg devine țar. **B.** participă la cele două războaie balcanice (1912—1913) și la primul război mondial (1915—1918) de partea Puterilor Centrale. În 1919 ia ființă Partidul Comunist Bulgar. În 1941 pe teritoriul bulgar sînt introduse trupe germane. Mișcarea antifascistă culminează la 9 sept. 1944 cu insurecția armată condusă de P.C. Bulgar, moment care marchează începutul revoluției socialiste în **B.** Dictatura monarho-fascistă este răsturnată și este instaurată puterea populară. La 15 sept. 1946 este proclamată Republica Populară **B.**, noua constituție din 4 dec. 1947 consfințind victoria orînduirii democrat-populare. Congresul al X-lea al P.C.B. (1971) deschide perspectiva desfășurării construcției societății socialiste dezvoltate și a trecerii la comunism. *Organizarea de stat:* republică populară, stat socialist. **B.** întreține relații diplomatice cu 104 state (1976) și este membră în 65 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Legăturile dintre România și **B.** au vechi și bogate tradiții. Începuturile relațiilor oficiale datează din 1848 cînd este numit un comisar român la Varna, devenit în 1869 agent comercial. Relațiile diplomatice între cele două țări vecine se stabilesc încă înainte de proclamarea independenței de stat a **B.**, la 28 iul. 1879, la nivel de agenție diplomatică (data acordării agrementului pentru reprezentantul român la Sofia). Acest act a fost precedat la 28 mart. 1879 de numirea unui consul român la Rusciuc (azi Ruse). La 19 oct. 1890

România mai deschide un viceconsulat la Varna. După dobîndirea independenței de stat a **B.**, relațiile diplomatice sînt ridicate la nivel de legație la 16 iun. 1909 (data acordării agrementului pentru reprezentantul român la Sofia). Întrerupte în perioada 10 iul. 1913 — 17 aug. 1913 și din nou la 30 aug. 1916, relațiile diplomatice dintre cele două țări sînt reluate la 1 oct. 1920, la nivel de legație. România și **B.** au ridicat relațiile diplomatice la nivel de ambasadă la 15 febr. 1948. După războiul, raporturile dintre cele două țări s-au dezvoltat continuu și multilateral, caracterizîndu-se prin prietenie, colaborare și cooperare în multiple domenii. În 1948 s-a încheiat Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală, reînnoit în 1970. S-au înmulțit contactele la nivel ministerial, cultural, între specialiști, dar mai ales au avut loc numeroase vizite și întîlniri la nivelul șefilor de partid și de stat ai celor două țări. În ultimii ani aceste vizite reciproce au loc aproape anual și chiar de mai multe ori pe an, reflectînd relațiile de prietenie și colaborare statornicite între cele două partide și state, puternicele sentimente de stimă și prețuire reciprocă, de trainică solidaritate internaționalistă ce animă popoarele român și bulgar. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a vizitat Bulgaria la 15 aug. și 13—18 sept. 1965, 14—15 febr., 4—9 aug. și 13—19 sept. 1966, 28—30 sept. 1967, 6—7 mart. 1968, 11—12 sept. și 18—21 nov. 1970, 27—28 sept. 1972, 11—12 mai 1974, 27—28 iul. 1976, 5—8 sept. 1977 și 5 apr. 1978, iar tovarășul Todor Jivkov a făcut vizite în România la 23—25 mart. și 18—26 iul. 1965, 4—8 iul. 1966, 17—21 apr. și 28 sept.—1 oct. 1967, 9—10 aug. 1972, 14—17 febr. și 16—20 iun. 1975, 2—4 oct. și 25—26 nov. 1976. Rezultatele acestor vizite s-au concretizat în numeroase obiective economice construite în comun, în proiectarea unor obiective hidroenergetice și de navigație pe Dunăre, s-au materializat în extinderea cooperării economice și tehnico-științifice, în volumul schimburilor comerciale în continuă creștere, în amplificarea schimburilor culturale, precum și într-o activă conlucrare pe arena internațională.

BULETIN DE CURIER, document special, nominal, eliberat de Ministerul Afacerilor Externe sau de misiunea diplomatică persoanelor însărcinate cu transportul corespondenței diplomatice. **B. de c.** asigură corespondenței diplomatice imunitatea de care se bucură pe teritoriul statelor străine, conform uzanțelor internaționale.

BUNĂ CREDINȚĂ, loialitate, fidelitate în executarea obligațiilor și în exercițiul drepturilor, în conformitate cu conținutul și finalitatea prevederilor înțelegerilor internaționale, respectarea ordinii juridice și a echității. Obligațiile internaționale trebuie să fie interpretate și duse la îndeplinire de părți cu **b.c.** Principiul, cunoscut încă din dreptul roman, a fost consacrat de-a lungul timpurilor de către practica și teoria dreptului internațional. Este prevăzut în Carta O.N.U. (art. 2, paragraf 2). Respectarea **b.c.** în interpretarea obligațiilor internaționale urmărește să determine sensul real și echitabil al clauzelor contractuale în vederea executării lor juste.

BUNĂ VECINĂTATE, noțiune cu caracter politic desemnînd relații de prietenie între state bazate pe încredere, colaborare și cooperare reciproc avantajoasă, respectul suveranității, independenței și egalității în drepturi, soluționarea pe cale pașnică a diferendelor, respectarea strictă a tuturor normelor dreptului internațional. Instaurarea relațiilor de **b.v.** tinde să asigure un climat de pace și securitate între state. **B.v.** nu generează îndatoriri de asistență militară în cazul cînd unul din statele din vecinătate ar fi obiectul unei agresiuni. De asemenea, **b.v.** nu obligă la părăsirea alianțelor din care un stat face parte, nici nu exclude intrarea în viitor în asemenea alianțe. România

militează în mod consecvent pentru instaurarea unor relații de **b.v.** între toate statele.

BUNE OFICII, mijloc de rezolvare pașnică a diferendelor internaționale, care constă în acțiunea unui terț — stat, organizație internațională sau persoane oficiale — într-un diferend cu scopul de a convinge părțile să încerce rezolvarea conflictului prin tratative directe. Scopul **b.o.** se limitează la a aduce părțile la masa tratativelor, fără ca cel ce-și oferă serviciile să participe la tratative sau să facă propuneri pentru rezolvarea diferendului. **B.o.** pot fi oferite de state din propria lor inițiativă, sau la cererea părților în conflict. Instituția **b.o.** este cunoscută din timpuri foarte vechi. Reglementarea ei prin tratate multilaterale s-a făcut prin Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 (v.) privind soluționarea pașnică a diferendelor internaționale (art. 2-8 din Convenția I de la ambele Conferințe), care tratează această instituție împreună cu mediațiunea. Părțile participante la aceste Convenții s-au obligat ca înainte de a recurge la arme să solicite **b.o.** ale unor state prietene „dacă împrejurările permit aceasta". Carta O.N.U. (în art. 33) obligă părțile dintr-un diferend, „a cărui prelungire poate pune în primejdie menținerea păcii și securității internaționale", să caute să-l rezolve prin mijloace pașnice. Deși nu enumeră explicit **b.o.** printre aceste mijloace, totuși este neîndoielnic că se referă și la acest mod de rezolvare a diferendelor internaționale în formula „ori prin alte mijloace la alegerea lor". Dealtfel, Consiliul de Securitate a folosit acest mijloc în conflictul dintre Indonezia și Olanda, numind în acest scop o comisie din reprezentanții a trei state (S.U.A., Belgia și Australia). Obligativitatea recurgerii la mijloace pașnice, între care și la **b.o.**, este prevăzută și în statutele altor organizații internaționale (O.S.A., art. 24; Liga Arabă, art. 5).

BUNURI, lucruri care pot face obiectul drepturilor și obligațiilor patrimoniale. În aceeași măsură sînt **b.** operele de creație științifică, literară și artistică, precum și alte valori ce pot fi prețuite în bani. **B.** sînt acele valori economice care sînt utile pentru satisfacerea nevoilor materiale și spirituale ale omului și care sînt susceptibile de apropriere sub forma drepturilor patrimoniale. În sens larg, sînt **b.** și drepturile patrimoniale asupra lucrurilor. Statele pot încheia convenții pentru reglementarea aspectelor internaționale privind **b.** (de ex. în legătură cu navele, aeronavele, **b.** aflate în cursul transportului pe teritoriul unui stat terț, adică altul decît cel în care se află locul de expediere ori cel de destinație). ~ *culturale* **1.** Bunuri mobile sau imobile care prezintă o importanță deosebită pentru patrimoniul cultural al popoarelor, cum sînt monumente de arhitectură, de artă sau istorice, terenuri arheologice, grupuri de construcții care, în ansamblu, prezintă un interes istoric sau artistic, opere de artă, manuscrise, cărți și alte obiecte de interes artistic, istoric sau arheologic, precum și colecții științifice, colecții importante de cărți, arhive sau reproduceri ale bunurilor enumerate mai sus. **2.** Clădiri în care sînt conservate sau expuse ~ *c.*: biblioteci, depozite de arhive, precum și adăposturile în care sînt aduse acestea în caz de conflict armat. Conform Convenției de la Haga, din 14 mai 1954, privind protecția ~ *c.* în caz de conflict armat (v.), **b.** definite mai sus se bucură, în caz de război, de o protecție specială. Ele trebuie ocrotite și respectate de către beligeranți. Ocrotirea ~ *c.* trebuie pregătită încă în timp de pace, fiecare stat care le deține avînd datoria de a le ocroti împotriva efectelor posibile ale conflictelor armate. Protecție specială se acordă ~ *c.* prin înscrierea lor în „Registrul internațional al bunurilor culturale sub protecție specială". Pentru a le desemna ~ *c.*

vor fi prevăzute cu un semn distinctiv care constă dintr-un scut ascuțit în jos, în culorile albastru și alb. ~ *c.* imobile, sub protecție specială, vor fi însemnate cu semnul distinctiv repetat de trei ori. De aceeași protecție se bucură și personalul afectat (v. *Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat*).

BURSĂ, instituție capitalistă prin intermediul căreia se vînd și se cumpără mărfuri fungibile și hîrtii de valoare. **B.** au luat ființă odată cu formarea relațiilor de producție capitaliste, primele **b.** fiind înființate în sec. 16, la Anvers (1531) și Londra (1554). Ulterior, s-au înființat **b.** în toate orașele mai importante din țările capitaliste. **B.** sînt organizate, de obicei, de cercurile de afaceri și/sau de statul capitalist, ele funcționînd după un regulament riguros. Există două mari categorii de **b.**: *de mărfuri* și *de valori*. ~ *de mărfuri* sînt piețe pe care se tranzacționează o serie de materii prime, numite mărfuri de **b.**, ca: metalele neferoase (cupru, zinc, cositor, plumb); metale prețioase (aur, argint, platină); cerealele (grîu, porumb, orz, etc.); zahăr; ulei; cafea; cacao; ceai; lînă; bumbac; cauciuc ș.a. La **b.** nu se vînd și cumpără în mod necesar mărfuri fizice, ci mai ales drepturile (titlurile) de proprietate ale partizilor de mărfuri. ~ *de m.* se găsesc în toate țările occidentale. Cele mai importante ~ *de m.* pentru comerțul internațional sînt cele din Londra, urmate de cele din New York, Chicago și Paris. ~ *de valori*, piețe pe care se tranzacționează hîrtii de valoare (cambii, bonuri de tezaur, certificate de depozit, obligațiuni, acțiuni preferențiale, acțiuni obișnuite, alte titluri de proprietate etc.). Cele mai importante tranzacții care se încheie la ~ *de v.* și care ocupă ponderea hotărîtoare în totalul tranzacțiilor bursiere sînt vînzările și cumpărările de acțiuni, efectuate la un anumit curs de piață, în funcție de cererea și oferta pentru acțiunea respectivă. În fazele de criză și incertitudine sînt preferate fondurile lichide și sînt efectuate importante vînzări de acțiuni, situație care generează scăderea cursului acestora ducînd uneori la crahuri financiare, cum a fost cel din 1929. În fazele de avînt sînt preferate acțiunile și celelalte active investiționale pe termen lung, preferințe care determină creșterea cursului acțiunilor. Cunoașterea modului în care se desfășoară activitatea la ~ *de v.* și urmărirea indicilor cursului acțiunilor prezintă însemnătate pentru studierea conjuncturii economice capitaliste; din acest considerent, ~ *de v.* sînt deseori numite „barometrul economiei capitaliste". Cele mai importante ~ *de v.* sînt cele din New York (numită și din Wall Street), Londra, Tokio, Paris și Frankfurt.

BURSIER O.N.U., beneficiar al unei indemnizații acordată de Națiunile Unite, direct sau printr-un organism subsidiar, pentru efectuarea unui stagiu de specializare sau de practică într-un anumit sector de activitate. Cea mai mare parte a **b. O.N.U.** sînt finanțați din fondurile dirijate prin canalele P.N.U.D. (v.). O.N.U. acordă însă burse și prin U.N.I.T.A.R. (v.) și servește de intermediar pentru burse oferite de statele membre unor persoane din teritorii neautonome. Regimul **b. O.N.U.** este stabilit printr-un regulament special. Bursele sînt atribuite numai candidaților desemnați de guvernele lor. Scopul esențial al bursei constă în a permite beneficiarului să obțină prin specializarea efectuată cunoștințe noi și competență profesională care să-l ajute să participe mai activ în dezvoltarea economică și socială a țării sale. România beneficiază de burse acordate de O.N.U. și, la rîndul său, acordă facilități pentru efectuarea stagiilor unor bursieri străini, a căror specializare este finanțată fie direct de O.N.U., fie de România, în cadrul programelor de asistență tehnică.

BURUNDI (denumirea oficială: *Republica Y'Uburundi/République du Burundi = Republica Burundi*), stat situat în partea centrală a Africii, la L. Tanganyika, învecinat cu Rwanda, Tanzania şi Zair. Suprafaţa: 27 834 kmp. Populaţia (1976): 3 860 000 loc. Capitala: *Bujumbura*, 100 000 loc. (1974). Limbi oficiale: kirundi şi franceza. Moneda: 1 Franc **B.** = 100 Centimes. *Istoric.* Teritoriul **B.** populat de triburi bantu (hutu), este cucerit în sec. 15-16 de păstori tutsi care întemeiază sub dinastia Banyinginya un puternic stat feudal (sec. 18-19). Anexat la Germania (1899-1903), teritoriul **B.** este inclus în colonia Africa Germană de Est. Din 1919 teritoriul trece sub mandatul Societăţii Naţiunilor, administrat de Belgia, intrînd, împreună cu Rwanda, în componenţa teritoriului Rwanda-Urundi (1922). Din 1946 pînă la obţinerea independenţei este teritoriu sub tutela O.N.U., administrat de Belgia. Regat independent, sub denumirea de **B.**, de la 1 iul. 1962. La 28 nov. 1966 monarhia este abolită şi înlocuită cu un regim republican. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **B.** întreţine relaţii diplomatice cu 48 de state (1976) şi este membru în 35 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* România a recunoscut **B.** ca stat independent şi suveran încă de la proclamarea sa la 1 iul. 1962. Relaţiile diplomatice s-au stabilit la 8 aug. 1968, la nivel de ambasadă. Schimburile de vizite la nivel guvernamental şi semnarea unor instrumente juridice jalonează drumul dezvoltării relaţiilor comerciale dintre cele două ţări. În urma vizitelor ministrului afacerilor externe şi cooperării din **B.** în România (31 mart.—7 apr. 1970 şi 15—19 febr. 1976), precum şi a ministrului român al afacerilor externe în **B.** (15—18 mai 1970) se semnează o serie de acorduri privind cooperarea economică şi tehnică, schimburile comerciale şi colaborarea culturală şi ştiinţifică, care au creat premise pentru dezvoltarea relaţiilor româno-burundeze.

CABLU SUBMARIN, fir metalic acoperit cu un strat izolator, așezat pe fundul mărilor și oceanelor, care servește pentru întreținerea comunicațiilor telegrafice și telefonice dintre state. Dreptul de a instala **c.s.** în marea liberă este un corolar al principiului libertății mărilor. Instalarea **c.s.** trebuie să se facă astfel încît să nu se prejudicieze interesele navigației. Potrivit Convenției asupra mării libere (v.) de la Geneva, din 1958, orice stat este obligat să ia măsurile legislative necesare, pentru a sancționa ruperea sau deteriorarea unui **c.s.** în marea liberă, de către o navă purtînd pavilionul său sau de către o persoană supusă jurisdicției sale. Conform Convenției de la Haga din 1907 privind legile și obiceiurile războiului terestru, pe timp de război este permisă distrugerea **c.s.** ce leagă teritoriile a două state beligerante inamice. Pot fi însușite sau distruse și **c.s.** dintre un teritoriu ocupat de inamic și un teritoriu neutru, însă numai în caz de absolută necesitate și cu plata, după încheierea păcii, a despăgubirilor corespunzătoare.

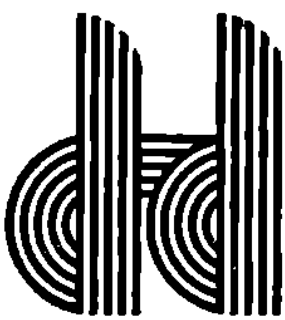

CABOTAJ, navigație maritimă, fluvială și aeriană între localități de pe teritoriul aceluiași stat. În navigația maritimă prin ~ *mic* se înțelege transportul efectuat între două porturi amplasate pe malurile aceleiași mări sau fluviu, iar prin ~ *mare* se înțelege transportul efectuat între două porturi care se află amplasate pe țărmurile unor mări diferite, dar aparținînd aceluiași stat. În navigația aeriană, **c.** presupune transportul de mărfuri, poștă și pasageri efectuat de o companie străină în interiorul unei alte țări. În principiu, Convenția de la Chicago privind aviația civilă internațională (1944) respinge ~ *aerian*.

În practică se întîlnesc foarte puține cazuri de ~ *a.*, ele fiind convenite prin acorduri bilaterale între state.

C.A.C.M., v. **PIAȚA COMUNĂ A AMERICII CENTRALE.**

CADIU, persoană care administra justiția după șari'a sau dreptul canonic musulman. **C.** avea și anumite atribuții administrative și executive (de ex: **c.** dunăreni — de la Giurgiu, Nicopole, Vidin etc. — aveau atribuții privind controlul și executarea unor ordine privind țările române). **C.** de la serhaturi **(v.)** (de ex. cel de la Giurgiu) judecau pricinile dintre musulmani și nemusulmani. După 1774 aceste pricini erau judecate în prima instanță de domn și de divan efendi (secretarul turc al domnului) și numai ca instanță de apel aceste pricini erau judecate de **c.** din Giurgiu, pentru Muntenia și de cel din Brăila, pentru Moldova.

CADUCITATE 1. Încetarea valabilității unui tratat ca urmare a faptului că nici una din părți nu-l mai aplică sau nu-l recunoaște, dată fiind apariția unei situații care face imposibilă executarea sa (de ex. tratate care nu mai corespund cerințelor dezvoltării relațiilor dintre statele părți sau stadiului de dezvoltare a dreptului internațional și care nu mai sînt aplicate de părți timp îndelungat, fără ca vreunul din state să fi pretins executarea lor). În același sens se mai folosește și noțiunea de *desuetudine.* **2.** Imposibilitatea de executare a unui tratat ca urmare a dispariției definitive a unui element indispensabil executării tratatului. **C.** diferă de abrogare **(v.)**, denunțare **(v.)**, și de ieșirea din vigoare a tratatelor conform prevederilor lor exprese.

C.A.E., v. **COMUNITATEA AFRICII DE EST.**

C.A.E.R., v. **CONSILIUL DE AJUTOR ECONOMIC RECIPROC.**

CAFTAN, haină lungă, îmblănită, de stofă colorată (oferită cu diferite ocazii, de ex. de Bairam) în semn de distincție înalților funcționari otomani, principilor vasali, ambasadorilor și trimișilor străini. Domnii români erau îmbrăcați cu **c.** atunci cînd erau primiți în audiență la sultan, cu ocazia învestiturii sau în alte împrejurări. Ceremonia îmbrăcării cu **c.** era organizată de kaftandji bași și se făcea, de obicei, în prezența marelui vizir. Domnii români acordau și ei **c.** boierilor sau celor ce urmau a fi trecuți în rîndul boierilor și trimiteau în dar **c.** cu blănuri prețioase mai marilor Porții.

CAIMACAM 1. Locțiitor al marelui vizir. **2.** (În administrația Imperiului otoman) Șeful unei kaza. **3.** (În armata turcă în timpul Imperiului) Grad corespunzînd azi locotenent-colonelului. **4.** ~ *divan*, denumire a divanului în timpul lipsei marelui vizir din capitală. **5.** (În țările române în a doua jumătate a sec. 17) Locțiitor al domnului. De obicei, mai mulți **c.** numiți de domn formau o căimăcămie, care efectua treburile curente în timpul cuprins între numirea și înscăunarea domnului (și venirea lui în țară). Domnul lăsa **c.** și cînd lipsea din diferite motive din țară. Instituția căimăcămiei a început să fie practicată în mod obișnuit odată cu amestecul turcilor în numirea domnului, înlăturîndu-se practica coregenței, a locțiitorului de domn, a regenței mamei (doamnei) în timpul minorității etc. Dreptul domnului de a numi căimăcămii înainte de ocuparea scaunului și de venirea în țară era recunoscut de turci, excepțînd unele

situații abuzive, cînd au numit căimăcămii fără consultarea domnului. Atribuțiile erau aceleași ca și prerogativele domniei „săvîrșind toate cîte atîrnă de domnie". Instituția a existat pînă în 1866.

CAMBIE, titlu de credit, de regulă pe termen scurt (sub un an), utilizat în economia de piață în operațiunile comerciale și în operațiunile financiare. **C.** are două forme de prezentare: *trata* și *biletul la ordin* (v.). **C.** este un titlu de credit negociabil pe piața capitalurilor (la bursele de valori occidentale), putînd fi vîndută înaintea scadenței la valoarea ei, mai puțin un anumit scăzămînt numit scont. Pentru a deveni negociabilă, **c.** trebuie să fie acceptată (andosată) de către tras. În plățile internaționale **c.** este frecvent utilizată în special ca titlu de credit cu scadență la trei luni. Odată cu dezvoltarea altor mijloace de decontare internațională prin intermediul băncilor, rolul **c.** are tendința de diminuare.

CAMERA DE COMERȚ INTERNAȚIONALĂ (C.C.I.), creată în anul 1920 ca urmare a hotărîrii, adoptate la Conferința comerțului internațional (1919, Atlantic City), de a înființa o organizație permanentă a cercurilor mondiale de afaceri. Reunește camerele de comerț naționale din 52 de țări (1976). Are ca obiective: reprezentarea pe plan mondial a tuturor domeniilor de activitate economică și, în special, a comerțului, industriei, transporturilor și finanțelor; colectarea și difuzarea opiniilor exprimate de cei interesați în afacerile internaționale; impulsionarea unor acțiuni care vizează ameliorarea relațiilor economice dintre națiuni și soluționarea problemelor economice internaționale; favorizarea unei mai bune înțelegeri între oamenii de afaceri și între organizațiile economice din diferite state, pentru a contribui la stabilirea unor relații prietenești între toate națiunile și la menținerea păcii în lume. Între domeniile de preocupare ale **C.C.I.** se înscriu: eliminarea obstacolelor din calea comerțului internațional (în colaborare cu G.A.T.T.); stimularea creșterii echilibrate a comerțului internațional cu mărfuri și servicii și a circulației internaționale de capitaluri publice și private; stabilizarea pieților mondiale de materii prime și produse de bază; coordonarea eforturilor de reglementare în domeniul transporturilor; satisfacerea nevoilor tehnologice ale țărilor în curs de dezvoltare; apărarea proprietății industriale; acordarea unei atenții prioritare nevoilor specifice ale țărilor în curs de dezvoltare și problemelor mediului înconjurător etc. Între activitățile desfășurate de **C.C.I.**, în scopul intensificării schimburilor internaționale, se înscrie și elaborarea unor norme uniforme, aplicabile în comerțul exterior, cum sînt Regulile INCOTERMS 1953 (v.) și Regulile și uzanțele uniforme privind creditele documentare (1962). Are sediul la Paris.

CAMERA DE COMERȚ ȘI INDUSTRIE, asociație de întreprinderi comerciale și industriale creată în 1920, în urma Conferinței comerciale internaționale de la Atlantic City (S.U.A.) din 1919, în scopul promovării comerțului interior și/sau exterior al unei țări. Prima cameră de comerț din lume a fost creată la Marsilia (Franța) în 1599. În România această asociație este o organizație obștească cu personalitate juridică care urmărește întărirea relațiilor externe ale țării noastre prin întreținerea și dezvoltarea de legături cu organizații internaționale similare, firme, organizații economice și asociații profesionale din străinătate. Asigură protejarea drepturilor de proprietate industrială, publicitatea comercială, organizarea de tîrguri și expoziții internaționale în țară și străinătate, controlul cantitativ și calitativ al mărfurilor de export și import, eliberarea de certi-

ficate de origine, prestarea de servicii pentru firmele și organizațiile străine care au reprezentanțe în țara noastră. Este afiliată la C.C.I. (v.). Membrii sînt unități socialiste de stat, organizații cooperatiste și alte organizații care desfășoară activitate de comerț exterior. Pot să devină membri și alte unități socialiste de stat, precum și oameni de știință sau specialiști în domeniul comerțului exterior. În cadrul ei funcționează Comisia de arbitraj. Organizarea și activitatea *Camerei de comerț* a R.S. România sînt reglementate de Decretul nr. 623, din 21 nov. 1973.

CAMERĂ DE PROCEDURĂ SUMARĂ, complet format din cinci judecători, desemnat de C.I.J. (v.) și anterior de C.P.J.I. (v.). Este competentă să judece cauze, la cererea părților, după o procedură simplificată și rapidă. În practica celor două Curți de la Haga s-a recurs la o asemenea cameră o singură dată (hotărîrea din 12 sept. 1924 a C.P.J.I., pentru interpretarea Tratatului de pace de la Neuilly (v.) din 1919, dintre Puterile Aliate și Bulgaria).

CAMERUN (denumirea oficială: *République Unie du Cameroun/United Republic of Cameroon = Republica Unită Camerun*), stat situat pe coasta de V a Africii Ecuatoriale, la G. Guineea, învecinat cu Nigeria, Ciad, Imperiul Centrafrican, Congo, Gabon, Guineea Ecuatorială. Suprafața: 475 442 kmp. Populația (1976): 6 540 000 loc. Capitala: *Yaoundé*, 300 000 loc. (1977, cu suburbiile). Limbi oficiale: franceza și engleza. Moneda: 1 C.F.A. Franc = 100 Centimes. *Istoric.* În evul mediu teritoriul **C.** este locuit de triburi sudaneze și bantu, iar în sec. 19, în zona centrală, se stabilesc triburi fulbe, care întemeiază emiratul Adamaoua. Coasta **C.**, descoperită în sec. 15 de navigatorul portughez Diogo Cão, este colonizată de germani la mijlocul sec. 19. Colonie germană din 1884, **C.** devine, în 1922, teritoriu sub mandat al Societății Națiunilor sub administrația Franței și Marii Britanii (din 1946, sub tutela O.N.U., administrat de cele două țări). În 1958, **C.** francez obține autonomia internă și la 1 ian. 1960 își proclamă independența. În urma unui plebiscit organizat sub egida O.N.U. (20 apr. 1961) în **C.** britanic, partea sa nordică se unește cu Nigeria (1 iun. 1961), iar cea de sud cu **C.**, care devine republică federală. Constituția din 2 iul. 1972 proclamă **C.** stat unitar, consacrînd actuala denumire a statului: Republica Unită **C.** *Organizarea de stat:* republică prezidențială, stat federal. **C.** întreține relații diplomatice cu 73 de state (1976) și este membru în 72 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* România a recunoscut **C.** din momentul obținerii independenței naționale, o delegație română participînd la această festivitate. La 13 febr. 1964 s-a semnat, la Paris, primul acord comercial între cele două țări, care stabilește cadrul dezvoltării relațiilor comerciale pe bază de egalitate și avantaj reciproc. La 14 mai 1970 s-au stabilit relații diplomatice la nivel de ambasadă. Schimbul de vizite la nivelul miniștrilor afacerilor externe (mai 1970 în **C.**, iul. 1977 în România) a contribuit la întărirea relațiilor prietenești și de colaborare dintre cele două țări.

CANADA, (denumirea oficială: *Canada*), stat situat în jumătatea septentrională a Americii de Nord, învecinat cu S.U.A., avînd ieșire la Oc. Arctic, Oc. Pacific și Oc. Atlantic. Suprafața: 9 976 139 kmp. Populația (1976): 23 140 000 loc. Capitala: *Ottawa*, 669 000 loc. (1976, cu aria metropolitană). Limbi oficiale: franceza și engleza. Moneda: 1 Canadian Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Populată din timpuri străvechi de triburi amerindiene (algonkini și athabasci) și de eschimoși, **C.** este vizitată la începutul sec. 11 de normanzi și rele-

vată Europei la sfîrșitul sec. 14 și începutul sec. 15. Colonizarea franceză începe după fondarea orașului Québec (1608) devenind oficial colonie franceză în 1663. Prin pacea de la Utrecht (1713), Franța cedează Marii Britanii Acadia (Nova Scotia) și Terra Nova, iar în urma războiului de 7 ani (1756—1763) Marea Britanie ocupă toate posesiunile franceze din **C.**, care îi sînt cedate prin Tratatul de la Paris (1763). În 1791, teritoriul **C.** este împărțit în **C.** superioară (populație majoritară engleză) și în **C.** inferioară (populație majoritară franceză). Prin unirea provinciilor Nova Scotia și New Brunswick cu **C.**, se instituie la 1 iul. 1867 Confederația Canadiană, stat federal independent cu statut de dominion britanic. Participă la primul război mondial alături de Antantă, iar în 1939 intră în război împotriva Germaniei hitleriste. Statutul de la Westminster (1931) consacră independența deplină a **C.** *Organizarea de stat:* monarhie constituțională, stat federal, șeful statului fiind regina Marii Britanii reprezentată de un guvernator general. **C.** întreține relații diplomatice cu 135 state (1976) și este membru în 94 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Istoria relațiilor oficiale româno-canadiene începe în 1919, cînd guvernul român înființează consulate generale onorifice la Montreal (transformat în 1938 în consulat general de carieră) și Hamilton. În perioada nov. 1929—mai 1930 funcționează un asemenea consulat și la Regina. În perioada interbelică, între România și **C.** s-au semnat un Aranjament între administrațiile poștale privitor la serviciul mandatelor poștale (15 dec. 1932) și un Acord asupra scutirii de taxe consulare pentru vizele certificatelor de originea mărfurilor (27 iul. 1937). Consulatul general de la Montreal, reprezentanță consulară română pentru întreaga Canadă, a funcționat pînă la 15 febr. 1941. Relațiile diplomatice între cele două țări se stabilesc la 3 apr. 1967, la nivel de ambasadă. De-a lungul timpului între cele două țări s-au statornicit relații prietenești și de cooperare, reglementate printr-o serie de acorduri, tratate și convenții: un acord comercial, cu acordarea reciprocă a clauzei națiunii celei mai favorizate (1968), un acord privind reglementarea arieratelor financiare (1971) și alte acorduri și aranjamente de cooperare. Un rol deosebit de important în dezvoltarea relațiilor româno-canadiene l-a avut întîlnirea președintelui Nicolae Ceaușescu cu premierul **C.** Pierre Elliot Trudeau (Helsinki, 31 iul. 1975), care a stimulat folosirea, în forme reciproc avantajoase, a posibilităților existente pentru amplificarea colaborării între România și **C.** în domeniile politic, economic, tehnico-științific și cultural.

CANAL DIPLOMATIC, legătura și comunicarea între două sau mai multe state prin intermediul ministerelor de externe și misiunilor diplomatice, în forme și metode specifice activității diplomatice.

CANAL MARITIM INTERNAȚIONAL, cale navigabilă specială, săpată pe teritoriul unui stat sau la proximitatea a două state, pentru a lega două mări sau oceane. Regimul **c.m.i.** se stabilește fie în mod unilateral, fie prin convenții bilaterale sau multilaterale. Principala problemă politico-juridică pe care o ridică asemenea căi artificiale de navigație internațională este aceea a libertății de navigație. Pînă la sfîrșitul sec. 19 și începutul sec. 20 se aprecia, în general, că, fiind vorba de căi internaționale, ele trebuie să fie deschise navigației în orice condiții. Sub aspect juridic, regimul lor era considerat ca o „situație obiectivă", cu efecte obligatorii față de toate subiectele de drept internațional, deși regulile respective erau elaborate de un număr restrîns de state, în special mari puteri. În sec. 20 dobîndirea independenței de către numeroase

state și consolidarea suveranității altor state au făcut ca problema libertății de navigație prin canalele internaționale să fie privită în strînsă corelație cu interesele statului sau statelor pe teritoriile cărora se află asemenea căi navigabile. Sînt **c.m.i.** Canalul Kiel (v.), Canalul Suez (v.) și Canalul Panamá (v.). *CANALUL KIEL* unește M. Nordului (deschisă) cu M. Baltică (închisă). De la construirea lui de către Germania (canalul se află integral pe teritoriul german) în 1895 și pînă la 1919, canalul era considerat apă interioară a Germaniei. După tratatul de la Versailles (28 iun. 1919), care a reglementat (art. 380—386) statutul Canalului, acesta a fost deschis navigației tuturor statelor în condiții de egalitate. Germania hitleristă a repudiat, prin nota din 14 nov. 1936, prevederile Tratatului de la Versailles privind *C.K.* și a declarat că navigația pe acesta va fi liberă, pentru toate statele aflate în stare de pace cu Germania, sub condiția reciprocității. După sfîrșitul celui de-al doilea război mondial nu s-a ajuns la o nouă reglementare. În fapt, se practică libertatea de navigație pentru toate pavilioanele. *CANALUL SUEZ*, construit în întregime pe teritoriul Egiptului, are o lungime de 161 km și leagă M. Mediterană cu Oc. Indian prin Marea Roșie, asigurînd astfel drumul cel mai scurt dintre țările Europei și cele din bazinul Oc. Indian și ale părții vestice ale Oc. Pacific. Regimul navigației a fost instituit prin Convenția de la Constantinopol din 1888 dintre Austro-Ungaria, Franța, Germania, Italia, Marea Britanie, Olanda, Rusia și Turcia, care și-au asumat și rolul de garanți. Potrivit acestei Convenții, *C. S.* este neutralizat (v.) și demilitarizat (v.), deschis navelor comerciale și militare ale tuturor statelor pe bază de egalitate, atît în timp de pace, cît și în timp de război. Blocada (v.) sau alte acțiuni războinice sînt interzise în zona canalului. În 1936, pe baza unui tratat cu Egiptul, Anglia a obținut dreptul de a apăra *C. S.*, scop în care a plasat trupe în zona acestuia. În 1951 Egiptul a denunțat Tratatul din 1936, iar între 1951—1956 a avut loc retragerea trupelor engleze. În iul. 1956, Egiptul a naționalizat Compania universală a *C. S.*, iar în apr. 1957 a publicat o Declarație, înregistrată la O.N.U., în sensul că respectă termenii și spiritul Convenției din 1888, că va fi garantul Convenției, iar de administrarea canalului se va ocupa un organism egiptean. Între 1967—1975 *C. S.* a fost închis navigației, ca o consecință a conflictului din Orientul Apropiat. *CANALUL PANAMÁ*, canal interoceanic, lung de 69,6 km și lat de 100—300 m, ce traversează istmul Panamá unind Oc. Atlantic cu Oc. Pacific. Statutul juridic al *C.P.* se întemeiază pe două tratate bilaterale: Tratatul Hay-Pauncefote, din 18 nov. 1901, încheiat între S.U.A. și Anglia, prin care guvernul britanic recunoaște S.U.A. dreptul exclusiv de a controla și a asigura securitatea canalului, și Tratatul Hay-Bunau-Varilla, din 18 nov. 1903, prin care S.U.A. obțineau concesia pe 99 de ani a zonei *C.P.* În temeiul acestor două tratate *C.P.* este deschis navelor tuturor țărilor, atît în timp de pace, cît și de război, dar S.U.A. îl pot fortifica și transforma, cum au și făcut, într-o bază militară. După primul război mondial, între cele două părți au mai survenit unele acorduri, care însă nu au modificat în esență statutul juridic al canalului. Ca urmare a afirmării tot mai puternice a voinței poporului panamez de a-și redobîndi suveranitatea asupra *C.P.*, în urma negocierilor americano-panameze din 1964—1977, s-a ajuns la semnarea (7 sept. 1977) de către președintele S.U.A. și șeful guvernului panamez a unui nou tratat asupra *C.P.*, care abrogă tratatul din 1903, precum și toate celelalte convenții și acorduri intervenite ulterior între cele două țări în legătură

cu *C.P.* Prin noul tratat, se recunoaşte Republicii Panamá suveranitatea asupra teritoriului *C.P.*, şi în virtutea acestei suveranităţi Panamá cedează S.U.A., pînă la 31 dec. 1999, „drepturile necesare pentru reglementarea tranzitului navelor prin *C.P.* şi pentru a administra, opera, întreţine, îmbunătăţi, proteja şi apăra Canalul". În acest timp, Panamá urmează să aibă o participare crescîndă la administrarea, protecţia şi apărarea *C.P.* Tot la 7 sept. 1977, cele două ţări au semnat un Tratat privind neutralitatea permanentă a *C.P.*, care precizează că scopul urmărit este ca acest canal „să rămînă sigur şi deschis pentru tranzitul paşnic al navelor tuturor naţiunilor, pe bază de deplină egalitate" şi defineşte un ansamblu de reguli ce trebuie respectate de nave, inclusiv cele militare, în timpul tranzitului.

CANCELARIE, ansamblul birourilor unei misiuni diplomatice (v.) sau al unui post consular (v.). În **c.** agenţii diplomatici şi consulii primesc sau eliberează actele şi documentele diplomatice, corespondenţa diplomatică (v.), conservă arhivele, ţin la zi registrele; tot aici sînt îndeplinite formalităţile care intră în competenţa agentului diplomatic sau a consulului.

C. AND F. (*cost and freight „cost şi navlu"*), clauză prevăzută în contractele de comerţ exterior, conform căreia preţul datorat de cumpărător acoperă costul mărfii şi navlul. Potrivit acestei clauze, vînzătorul suportă toate cheltuielile ocazionate de obţinerea licenţei de export şi încărcarea mărfii pe navă, precum şi navlul pînă la portul de destinaţie. Cumpărătorul suportă cheltuielile de obţinere a certificatului de origine şi al documentelor consulare, taxele vamale şi unele cheltuieli necuprinse în navlu (descărcarea, transbordarea mărfii etc.). Toate riscurile se transmit de la vînzător la cumpărător, în momentul în care marfa a trecut efectiv bordul navei în portul de încărcare, în cadrul termenului convenit.

CANTON ŞI ENDERBURRY, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Canton and Enderburry Islands)*, ins. în Pacificul central, în N Arh. Phoenix, la circa 2 675 km SV de Hawaii. Suprafaţa: 70 kmp. Populaţia (1970): circa 400 loc. (numai pe ins. Canton = Mary). *Istoric.* Anexate de Marea Britanie în perioada 1889—1892, ins. **C. şi E.** sînt incluse în colonia britanică a ins. Gilbert şi Ellice (la 18 mart. 1937). În baza Acordului de la 6 apr. 1939, încheiat pe 50 de ani, devin un condominium anglo-american. În timpul celui de-al doilea război mondial (1939—1944) ins. **C. şi E.** reprezintă o importantă bază aero-navală, la S de ruta Honolulu—Noua Caledonie, iar după aceea o bază de rachete americane şi un centru de telecomunicaţii spaţiale. Personalul administrativ american părăseşte ins. **C.** la 22 dec. 1967, iar cel britanic la 12 febr. 1968, pe ins. rămînînd doar cîteva sute de locuitori (ins. **E.** este nelocuită din 1945).

CANUNNAME (KANUNNAME), decret al sultanului cuprinzînd dispoziţii juridice care reglementează o situaţie. Spre deosebire de dreptul islamic (şari'a), **c.** avea ca izvor juridic cutuma ţinuturilor cucerite sau chiar obiceiuri şi tradiţii. Prin **c.** se reglementau raporturile între populaţia re'aya şi clasa proprietarilor de pămînt, se fixau impozitele, taxele sau amenzile, atribuţiile guvernatorilor şi kadîilor, sau se organizau sandjakurile etc. Unele **c.** au fixat drepturile şi obligaţiile „vlahilor" sau ale „voinicilor" şi ale altor categorii care se bucurau de privilegii. Ţările române care şi-au păstrat autonomia internă şi întreaga suveranitate în ceea ce priveşte organizarea, instituţiile şi rînduielile proprii, nu au fost guvernate prin **c.** Cu toate acestea,

anumite teritorii ale țării noastre, supuse direct administrației otomane, au avut astfel de c. încă din sec. 16: Regiunile de la Dunăre (raialele Giurgiu, Turnu, Brăila, Dobrogea, Banatul), o parte a Moldovei (teritoriile răpite Moldovei după cucerirea Chiliei și Cetății Albe și, mai ales, teritoriul luat după 1538).

CAPACITATE JURIDICĂ 1. (În dreptul internațional) aptitudinea unui stat sau a unei organizații internaționale de a fi titulară de anumite drepturi și obligații internaționale, precum și puterea juridică de a îndeplini actele corespunzătoare. Astfel, statele au, printre altele, capacitatea de a negocia și încheia tratate internaționale. O.N.U., ca persoană juridică, are capacitatea de a contracta, de a dobîndi și vinde bunuri mobile și imobile, de a sta în justiție, de a duce tratative și a încheia acorduri cu statele membre, precum și cu alte organizații internaționale etc. **2.** Totalitatea drepturilor și îndatoririlor cu caracter de drept internațional pe care le au statele și organizațiile internaționale. Termenul este preluat din dreptul privat. Referindu-se la capacitatea juridică a organizațiilor internaționale, unele convenții subliniază expres capacitatea lor juridică (Convenția cu privire la privilegiile și imunitățile O.N.U. din 13 febr. 1946).

CAPITULARE, încetarea operațiilor militare și a rezistenței din partea tuturor forțelor armate ale unui stat beligerant, ori a unor unități militare ale acestuia. **C.** se poate produce într-un loc fortificat sau în cîmp deschis, pe mare sau în baze maritime. Intenția de **c.** se manifestă prin ridicarea unui drapel alb și ea se consemnează într-un acord. Acordul privind **c.** nu se referă decît la teatrul de operațiuni (v.), la soarta trupelor și a armamentului, dar nu implică cedarea teritoriului predat. Potrivit dreptului aplicabil în caz de conflict armat, la **c.** unei forțe armate trebuie să se țină seama de regulile onoarei militare; membrii armatei care au capitulat nu trebuie maltratați sau umiliți, ci trebuie să li se asigure tratamentul prizonierilor de război. De obicei, armele și armamentul forțelor care au capitulat sînt luate ca pradă de război. În cel de-al doilea război mondial, ostilitățile au încetat prin acte de **c.** necondiționate din partea statelor care făceau parte din coaliția fascistă. ~ *condiționată*, modalitate de încetare a ostilităților în baza condițiilor stabilite prin negocieri între părțile beligerante. ~ *necondiționată*, modalitate de încetare a ostilităților în care partea învingătoare nu este legată de nici o obligație convențională față de statul învins. Astfel s-a pus capăt ostilităților dintre Națiunile Unite și Germania hitleristă prin Actul de ~ *n.* din 9 mai 1945 și celor dintre Națiunile Unite și Japonia din 2 sept. 1945. **1943.** *CAPITULAREA ITALIEI* a avut loc în condițiile creșterii mișcării antifasciste interne și ale debarcării trupelor aliate în Sicilia și în S Italiei, ceea ce a dus la înlăturarea lui Mussolini, la 24 iul. 1943. A doua zi, regele a însărcinat pe mareșalul Badoglio cu formarea unui guvern militar, care a început, la 19 aug., la Lisabona, tratative oficiale secrete cu aliații. Aceste tratative au fost încheiate la 3 sept., prin semnarea armistițiului. Potrivit acordului respectiv, guvernul italian se angaja să înceteze operațiile militare împotriva aliaților, să pună la dispoziția lor aeroporturile și bazele maritime de război italiene ș.a. Armistițiul a fost ținut însă secret și dat publicității abia în ziua de 8 sept., considerată ca dată a capitulării Italiei. La 13 oct., Italia a declarat război Germaniei; în aceeași zi, a fost dată publicității Declarația Angliei, S.U.A. și U.R.S.S. de recunoaștere a „cobeligeranței în război contra Germaniei" a noului guvern italian. Ieșirea Italiei din război, principalul aliat al Germaniei hi-

tleriste în Europa, a grăbit sfîrșitul războiului. **1945.** *CAPITULAREA GERMANIEI* a avut loc în condițiile cînd cea mai mare parte a teritoriului ei era ocupată de armatele aliate, iar frontul armatei hitleriste era destrămat într-o serie de unități izolate unele de altele, comandanții naziști ai acestor unități începînd, rînd pe rînd, să capituleze și să se predea trupelor sovietice și anglo-americane. Aliații cereau însă încetarea generală a ostilităților și semnarea capitulării pe toate fronturile. La 7 mai 1945, la Reims, unde se afla cartierul generalului Eisenhower, s-a semnat protocolul preliminar al capitulării fără condiții a tuturor forțelor militare germane, de infanterie, marină și aviație. Actul oficial al capitulării necondiționate a forțelor armate germane a fost semnat la 8 mai, la Berlin, în suburbia Karlshorst. O zi mai tîrziu, la 9 mai, popoarele întregii lumi au sărbătorit ziua victoriei. Războiul a luat astfel sfîrșit în Europa. *CAPITULAREA JAPONIEI* a avut loc la patru luni după cea a Germaniei, în condițiile în care forțele armate americane debarcau pe teritoriul Japoniei, iar U.R.S.S. intrase în război împotriva acesteia (8 aug. 1945). Deși soarta războiului era hotărîtă, S.U.A. au supus bombardamentelor atomice orașele Hiroshima (6 aug.) și Nagasaki (9 aug.). Zdrobită, Japonia a semnat, la 2 sept. 1945, pe bordul cuirasatului „Missouri", actul de capitulare necondiționată a forțelor sale armate. Odată cu aceasta cel de-al doilea război mondial a luat sfîrșit.

CAPITULAȚII, *REGIMUL ~*, acte încheiate de unele state europene cu țări din Orient și care reglementau situația străinilor pe teritoriul acestor țări. Prin extensiune s-au numit **c.** privilegiile care derivau din aceste acte. Cele mai cunoscute sînt **c.** încheiate între Poarta otomană și statele europene și care, nu numai că acordau puterii creștine respective clauza națiunii celei mai favorizate în materie comercială, dar și un statut privilegiat străinilor aparținînd acelor state și stabiliți în Imperiul otoman (privilegii personale; dreptul de a fi judecați de propriii lor consuli, privilegii în libera practicare a negoțului, anumite scutiri de impozite, garantarea libertăților religioase și privilegii colective concretizate în faptul că ei formau o colonie, o „națiune" în jurul consulului respectiv). Cu sensul de *privilegii*, termenul de **c.** apare în două situații diferite, ele fiind desemnate prin același termen arab „cahd" (**v.** *ahdname*): a) Raporturile dintre statul musulman puternic și cel nemusulman, mai slab, care este primit într-un fel de vasalitate (situație intermediară între teritorii înglobate islamului — dar al islam — și teritorii inamice care pot forma obiectul unei cuceriri — dar al harb); b) Raporturile dintre state musulmane și cele creștine, care nu indicau un raport de subordonare, ci simple privilegii comerciale. Prin extensie, au fost numite **c.** și reglementările care au fixat statutul privilegiat al țărilor române, Raguzei, anumitor teritorii grecești. În ceea ce privește țările române, ele au obținut ahdname la începutul sec. 15. Muntenia, Moldova — la mijlocul aceluiași secol, iar Transilvania — un secol mai tîrziu. Transilvaniei i s-au reînnoit mereu ahdnamele pe cînd Munteniei și, mai apoi, Moldovei, nu i s-au mai reînnoit. Cu toate acestea, ambele țări române au continuat să se bucure de autonomie și de un statut aparte în dreptul public otoman. Cea mai cunoscută **c.** este cea din 1535 acordată Franței (reînnoită în 1581, 1597, 1604, 1673 și 1740), urmată apoi de cele încheiate cu alte state, ca: Veneția, în 1540, Anglia, în 1583, Olanda, în 1612, Austria, în 1718, Prusia, în 1761, Spania, în 1782, Rusia, după 1774, toate confirmate prin tratate politice ulterioare. În sec. 19, **c.** au mai obținut Sardinia, America de Nord, Portugalia și chiar Grecia. Acordarea **c.** se explică prin

faptul că într-un stat islamic, ca cel otoman, dreptul civil se confundă cu cel religios (Şari'a). De aici decurge jurisdicţia străinilor care dintr-un privilegiu şi tratament excepţional concedat de Poartă în favoarea naţionalilor unor state prietene s-a generalizat în a doua jumătate a sec. 18, odată cu sporirea numărului consulilor străini, într-un fel de drept comun de care urmau să se bucure supuşii statelor străine în Imperiul otoman. Puterile europene, profitînd de slăbiciunea Imperiului otoman, au căutat să extindă regimul **c.** şi asupra ţărilor române. Conducătorii otomani au căutat, prin reformele care au urmat hatişerifului de la Gülhane şi hatihumaiunului de la 1856 (v. *tanzimat)*, ca şi în urma Tratatului de la Paris, să creeze condiţii pentru desfiinţarea sau măcar restrîngerea privilegiilor acordate prin **c.** *Regimul ~* a fost desfiinţat, în mod unilateral, printr-o declaraţie a guvernului otoman la 9 sept. 1914, acţiune nerecunoscută de puterile europene. Convenţional, **c.** au fost abolite prin Tratatul de la Lausanne, din 24 iul. 1923.

CAPTIVITATE, situaţia, starea în care se află o persoană după capturarea şi punerea sa sub autoritatea statului inamic. Tratamentul acestora face obiectul Convenţiei de la Geneva privind soarta prizonierilor de război (v. *prizonieri de război*).

CAPTURĂ, bunuri de orice fel folosite în război, instalaţii militare, armament, mijloace de transport, mijloace de subzistenţă etc., aflate pe cîmpul de luptă şi care, aparţinînd unuia dintre beligeranţi, au intrat în stăpînirea celuilalt beligerant, ca urmare a operaţiilor militare. În războiul maritim, pot fi **c.** vasele de război ale inamicului cu proviziile lor, precum şi vasele afretate de inamic, dacă participă direct sau indirect la operaţiile de război. Ofiţerii şi echipajul vaselor capturate trebuie trataţi ca prizonieri de război. Pot fi, de asemenea, **c.** vasele de comerţ inamice, împreună cu încărcătura lor, precum şi vasele de comerţ neutre care s-au făcut vinovate de infracţiuni la regulile neutralităţii (v. *contrabandă de război*). Validitatea juridică a capturării vaselor de comerţ şi a încărcăturii lor trebuie supusă judecăţii unui tribunal de prize maritime ale statului în numele căruia a fost efectuată **c.** (v. *prize maritime*).

CAPUCHEHAIE 1. Corp de oaste special din rîndul ienicerilor. **2.** Agent sau intendent al guvernatorilor de provincie pe lîngă Poartă. **3.** Trimis sau agent permanent al statelor vasale sau al unor autorităţi privilegiate (de ex. Patriarhia). **4.** Ministru rezident sau ambasador al statelor străine, mai tîrziu însărcinat cu afaceri al acestor state. Solii permanenţi ai domnilor români la Poarta otomană au fost, împreună cu bailli veneţieni, primii rezidenţi permanenţi ai unor puteri străine la Constantinopol. Mai tîrziu, cînd se stabilesc şi se generalizează ambasadele permanente la Constantinopol, **c.** ţărilor române sînt socotiţi în rîndul celorlalţi trimişi ai statelor străine. Chiar în epoca de adîncire a dependenţei Moldovei şi Ţării Româneşti faţă de Poartă, **c.** ţărilor române aveau însemnate atribuţii de ordin diplomatic, pe lîngă cele legate de obligaţiile acestor ţări faţă de Imperiul otoman (reprezentarea domnitorului, ţinerea evidenţei obligaţiilor faţă de turci, reglementarea problemelor frontierei şi ale mişcărilor de populaţie dintr-o parte în alta a frontierei otomane ş.a.). **C.** aveau şi atribuţii diplomatice: participau în mod oficios la unele tratative, menţineau relaţii normale cu alte **c.** şi cu ambasadele străine. În cadrul autonomiei judiciare a ţărilor române, **c.** aveau şi atribuţii de ordin consular privind litigiile legate de proprietăţile imobiliare din ţările române soluţionate la Constantinopol (după 1835). Prin Tra-

tatul de la Kuciuk-Kainargi (1774) (v.), statutul c. ţărilor române capătă o consacrare internaţională. Numărul c. era în general de trei (uneori şi mai mulţi), în fruntea lor fiind un baş c. La început, reşedinţa c. ţărilor române era la Bogdan saray (Moldova), Vlah saray (Ţara Românească) sau la Erdel Han — (c. şi solii Transilvaniei). Cu timpul, c. n-au mai locuit în palatele ţărilor respective, iar în sec. 19 se contura tendinţa ca agenţii ţărilor române să-şi aibă sediul în cartierul Pera, unde se stabiliseră ambasadele străine. În afară de c. de la Constantinopol, existau şi c. de margine, c. de la serhaturile dunărene, c. de pe lîngă mari comandanţi de oşti provinciale (Babadag, Bender, Hotin etc.). Domnii Moldovei aveau şi un c. pe lîngă hanul Crimeei şi unul pe lîngă yalî agasaî din Bugeac. C. ţărilor române se transformă, după 1859, în agent diplomatic al Principatelor Unite, apoi al României.

CAPUGI BAŞ („comandant de capugi"), corp care alcătuia garda interioară şi exterioară a palatului sultanului otoman şi în care nu intrau decît fii ai paşilor şi ai înalţilor funcţionari. În sec. 18 erau cca 500. Ei introduceau ambasadorii străini în audienţă la sultan, conduceau pe domnii români după învestitură pînă în capitala acestora. Unora li se încredinţa comanda unor corpuri de oaste, altora însărcinări secrete, de mare importanţă. Un c.b. era trimis, de obicei, pentru a surprinde un guvernator bănuit de insubordonare, pentru depunerea sau chiar suprimarea acestuia.

CAPUL VERDE (denumirea oficială: *República do Cabo Verde = Republica Capul Verde*), stat insular situat în Oc. Atlantic, la 500 km V de Sénégal. Suprafaţa: 4 033 kmp (din care ins. São Tiago cu 991 kmp, în grupul Sotavento şi ins. São Antao cu 780 kmp, în grupul Barlavento). Populaţia (1976): 303 000 loc. Capitala: *Praia*, 32 289 loc. (1972), în ins. São Tiago. Limba oficială: portugheza. Moneda: 1 Cabo Verde Escudo = 100 Centavos; 1 000 Escudos = 1 Conto. *Istoric.* Descoperite în 1456 de navigatorul veneţian Alvise Ca'da Mósto, în serviciul prinţului Portugaliei Henric Navigatorul, ins. C.V. sînt vizitate în 1460 de Biogo Gomez şi colonizate începînd cu anul 1462. Sub stăpînire particulară (1456—1495), apoi ca parte a domeniului regal portughez (din 1495), ins. C.V. devin posesiune portugheză efectivă din anul 1587. Sub conducerea mişcării de eliberare naţională, populaţia ins. C.V. îşi obţine, în condiţiile dezmembrării imperiului colonial portughez, dreptul la independenţă, acesteia proclamîndu-se la 5 iul. 1975 republică independentă. La 6 iul. 1975 ultimele trupe portugheze părăsesc ins. C.V. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. C.V. întreţine relaţii diplomatice cu 12 state (1976) şi este membru în 7 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* România a stabilit relaţii diplomatice cu C.V. la nivel de ambasadă, la 17 sept. 1975. Relaţiile dintre România şi C.V. sînt într-o fază de început, bazele acestora fiind puse prin convorbirile dintre preşedintele Nicolae Ceauşescu şi primul ministru al guvernului român cu primul ministru al C.V., Pedro Pires, cu ocazia vizitei în România a acestuia (14—20 oct. 1975), cînd s-a semnat un protocol privind iniţierea şi dezvoltarea relaţiilor bilaterale în domeniile cooperării economice, schimburilor comerciale, culturii şi în alte domenii de interes reciproc.

CARANTINĂ, măsură de precauţie, constînd în izolarea unei sau unor persoane, a unor animale sau măr-

furi, vase ş.a.m.d., care au fost în contact cu persoane, animale, obiecte contaminate sau provin dintr-o regiune unde există o epidemie, în principiu, pe un timp egal cu perioada maximă de incubaţie a bolii în cauză. Convenţii internaţionale, bilaterale şi multilaterale, se ocupă de amănuntele realizării c., în general, a măsurilor menite să preîntîmpine răspîndirea pe teritoriul altor state a bolilor contagioase, a epidemiilor.

CARTĂ 1. Document solemn prin care două sau mai multe state proclamă necesitatea respectării unor principii şi norme fundamentale ale dreptului internaţional şi stabilesc anumite acţiuni ori formulează anumite direcţii (linii de conduită) în vederea realizării unui obiectiv comun (de ex. Carta Atlanticului (v.). 2. Varietate a tratatului internaţional (v.) care stă la baza creării unei organizaţii internaţionale mondiale sau regionale, de ex. Carta O.N.U. (v.), Carta de la Bogotá (v.). 3. Document care recomandă statelor membre principiile şi normele generale care trebuie respectate în relaţiile lor internaţionale într-un anumit domeniu (de ex. Carta drepturilor şi îndatoririlor economice ale statelor (v.). 1941. *CARTA ATLANTICULUI*, declaraţie comună redactată cu prilejul convorbirilor dintre Franklin Roosevelt şi Winston Churchill, primul în calitate de preşedinte al S.U.A., cel de-al doilea în calitate de prim-ministru al Angliei. Convorbirile au avut loc în prima jumătate a lunii aug. 1941 în Atlanticul de Nord, la bordul unui vas de război. *C.A.* cuprinde opt puncte. Primul punct constituie o declaraţie solemnă, conform căreia cele două părţi nu urmăresc nici o expansiune teritorială sau de altă natură; punctele 2 şi 3 se referă la dreptul popoarelor la autodeterminare şi autoguvernare; punctele 4 şi 5 tratează egalitatea accesului la schimburi comerciale şi materii prime, îmbunătăţirea condiţiilor de muncă, precum şi stabilitatea economică şi securitatea socială a tuturor naţiunilor; punctele 6 şi 7 se referă la stabilirea unei păci care să ofere tuturor naţiunilor „siguranţă în interiorul graniţelor lor" şi asigurarea ca toţi oamenii, în toate ţările, să poată trăi „eliberaţi de teamă şi nevoi"; punctul 8 se referă la necesitatea ca toate naţiunile lumii să renunţe la folosirea forţei. *C.A.* a fost primul document care cuprindea formulări juridice de principii pentru viaţa internaţională de după cel de-al doilea război mondial. Ea a fost dată publicităţii la 14 aug. 1941 şi contrasemnată la 1 ian. 1942, la Londra, de S.U.A., Anglia, U.R.S.S., China şi alte 22 de state; cu acest prilej a fost elaborat un document privind modul de reconstrucţie paşnică a lumii după război: „Declaraţia Naţiunilor Unite din 1 ianuarie 1942" (v.), în care a fost inclusă şi *C.A.* 1945. *CARTA NAŢIUNILOR UNITE (CARTA O.N.U.)*, tratat internaţional, cu vocaţie de universalitate, semnat la 26 iun. 1945, cu prilejul Conferinţei de la San Francisco. A intrat în vigoare la 24 oct. 1945, după depunerea instrumentelor de ratificare de către China, Franţa, Marea Britanie, S.U.A., U.R.S.S. — membri permanenţi în Consiliul de Securitate —, precum şi de către majoritatea celorlalte state semnatare (procedură prevăzută în art. 110 pct. 2 şi 3). *C. O.N.U.* se compune dintr-un preambul şi 111 articole, dispuse în 19 capitole, privind, în primul rînd, scopurile şi principiile organizaţiei, membrii, organele de lucru, modurile de reglementare paşnică a diferendelor şi acţiunilor în cazul actelor de agresiune, cooperarea economică şi socială internaţională, acordurile regionale, regimul unor teritorii care nu se autoadministrează. Mai cuprinde prevederi referitoare la C.I.J., precum şi diverse dispoziţii privind procedura de semnare, ratificare şi modificare a *Cartei* etc. *C. O.N.U.* a fost elaborată în condiţiile din

perioada celui de-al doilea război mondial, fiind rodul colaborării dintre marile puteri aliate, învingătoare în acest război, al confruntării unor ideologii diferite, precum și al unui complex de interese, nu întotdeauna convergente. *C. O.N.U.* cuprinde principiile fundamentale ale dreptului internațional: egalitatea suverană a tuturor statelor, abținerea de la amenințarea cu forța și de la folosirea ei, reglementarea prin mijloace pașnice a diferendelor, neintervenția în treburile de competență națională a statelor, respectarea angajamentelor internaționale, obligația de a coopera în vederea păcii și progresului. În același timp, *C. O.N.U.* reflectă și voința marilor puteri învingătoare în cel de-al doilea război mondial de a-și păstra în continuare un rol preponderent în soluționarea unora din problemele majore ale vieții internaționale. În ansamblu, *C. O.N.U.* a servit drept un instrument util pentru promovarea cooperării între state, pe baza principiilor fundamentale ale D.I.C., a favorizat întreprinderea unor acțiuni îndreptate spre menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale. Considerînd *C. O.N.U.* ca un document fundamental al relațiilor dintre state și ca instrument al apărării păcii și promovării progresului, România militează pentru ca acest instrument să fie pus în concordanță cu realitățile lumii contemporane, cu tendințele de progres și aspirațiile vitale ale popoarelor. În acest spirit, România s-a pronunțat pentru eliminarea tuturor prevederilor depășite din *C. O.N.U.*, cum sînt cele care recunosc în fapt dreptul unor țări de a avea colonii (cap. XI) și de a ține sub tutelă alte teritorii și popoare (cap. XII), cele care conțin dispoziții împotriva țărilor foste inamice ale coaliției antihitleriste (art. 53 și 107) sau fac distincție între țările semnatare și cele care au aderat ulterior la *Cartă* (art. 3). În concepția României *C. O.N.U.* trebuie să afirme cu tărie dreptul fundamental al fiecărui popor de a fi deplin stăpîn pe destinele sale, să reflecte principiile de drept și justiție pe care le-a impus evoluția relațiilor internaționale inclusiv obiectivul egalizării nivelurilor de dezvoltare economică a tuturor statelor, ca bază reală a democratizării vieții internaționale. În vederea îmbunătățirii modului de funcționare a O.N.U. (v.), România a formulat o serie de propuneri concrete de completare a *Cartei* cu prevederi privind creșterea rolului Adunării Generale (v.) în examinarea problemelor majore ale păcii și securității internaționale, folosirea procedurii consensului (v.) în problemele esențiale care vizează pacea și securitatea, instituirea de proceduri și mecanisme care să urmărească aducerea la îndeplinire a rezoluțiilor adoptate, lărgirea componenței Consiliului de Securitate (v.), aplicarea principiului rotației periodice în ocuparea locurilor în toate organismele subsidiare cu componență restrînsă, precizarea prevederilor cu caracter militar. **1948.** *CARTA DE LA HAVANA*, convenție semnată de 54 de state, la încheierea Conferinței O.N.U. pentru comerț și utilizarea forței de muncă, ce a avut loc la Havana în nov. 1947 — mart. 1948. Alcătuită din două părți, *Carta* prevedea crearea unei Organizații Internaționale a Comerțului și cuprindea principii generale menite să promoveze un comerț fără restricții, care să reducă și să suprime progresiv barierele vamale în vederea facilitării schimburilor comerciale internaționale. Convenția nu a fost ratificată de cele mai multe state, astfel că organizația nu a luat ființă. Comisia pregătitoare care a fost însărcinată cu redactarea Cartei Organizației Internaționale a Comerțului a elaborat în 1947 G.A.T.T. (v.). *CARTA DE LA BOGOTÁ*, adoptată la cea de-a IX-a Conferință interamericană de la Bogotá din 30 apr.—2 mai 1948, care

a pus bazele O.S.A. (v.). *Carta* a instituționalizat raporturile interamericane într-o concepție ce-și are rădăcinile în particularitățile istorico-sociale, tradițiile și, mai ales, în relațiile complexe ale popoarelor din această zonă a lumii (v. *Conferințele panamericane*). Ea consacră astfel scopurile urmărite de statele membre, normele care trebuie să guverneze relațiile dintre ele, precum și mijloacele pentru traducerea lor în viață. Pentru îndeplinirea obligațiilor lor regionale în condițiile stipulate de Carta O.N.U. (art. 52—54) și, implicit, pentru atingerea țelurilor propuse, statele americane au pus la baza *Cartei* un sistem de principii de drept internațional, unele deduse din Carta O.N.U., altele specifice continentului, cum ar fi, de pildă, principiul solidarității. Un întreg capitol din *Cartă* (al IV-lea) este consacrat drepturilor și îndatoririlor fundamentale ale statelor (egalitate în drepturi, dreptul la apărarea integrității și independenței, dreptul de a hotărî asupra propriei dezvoltări, dreptul de a-și organiza liber viața economică, politică și culturală, dreptul la inviolabilitate teritorială etc.). În *Cartă* rezolvarea pașnică a diferendelor ocupă un loc important. Stabilind cadrul principial al acestei activități, *Carta* lasă pe seama Pactului de la Bogotá (v.) stabilirea procedurilor și determinarea mijloacelor corespunzătoare pentru aplicarea lor. Ea instituie organele O.S.A. care sînt: conferința interamericană, consfătuirea consultativă a miniștrilor de externe, consiliul, uniunea panamericană, conferințele și organizațiile specializate. Prin Protocolul de la Buenos Aires, din febr. 1970, s-a încercat să se imprime mai mult dinamism organismelor existente. Astfel, Conferința interamericană, care în Carta din 1948 era organul suprem al organizației, a fost transformată în Adunare Generală, care se reunește, nu la cinci ani ca predecesoarea sa, ci anual; consiliile, în număr de trei (Consiliul permanent al O.S.A., Consiliul interamerican economic și social și Consiliul interamerican pentru educație și cultură), au devenit autonome și dependente direct de Adunare; Uniunea panamericană a fost transformată în secretariat general, condus de un secretar general, al cărui mandat a fost redus de la zece la cinci ani. În *Cartă* au fost introduse două capitole noi, intitulate „norme economice" și „norme sociale". Pe plan general se poate aprecia că în urma acestor reforme ale *C. de la B.* s-au accentuat tendințele menite să favorizeze creșterea ponderii statelor latino-americane în luarea deciziilor. **1963.** *CARTA ORGANIZAȚIEI UNITĂȚII AFRICANE (CARTA O.U.A.)*, act constitutiv al O.U.A. (v.), adoptat la Conferința de la Addis Abeba din 23 mai 1963 (v.), a șefilor de stat și de guverne din 30 de state africane independente. *Carta* este alcătuită dintr-un preambul, în care sînt enumerate motivele invocate în sprijinul creării O.U.A. și 30 de articole. Printre scopurile organizației se enumeră: întărirea unității și solidarității; coordonarea și intensificarea cooperării și eforturilor pentru condiții mai bune de existență; apărarea suveranității, integrității teritoriale și independenței statelor membre; abolirea tuturor formelor de colonialism etc. Pentru îndeplinirea acestor scopuri se proclamă următoareale principii: egalitatea suverană a statelor membre; neamestecul în treburile interne; respectarea suveranității și integrității teritoriale și a dreptului la existență independentă; rezolvarea pașnică a diferendelor, prin tratative, mediere, conciliere sau arbitraj; afirmarea unei politici de nealiniere față de orice bloc militar etc. *Carta* consacră și cadrul adecvat pentru realizarea obiectivelor propuse, prin aplicarea principiilor adoptate. Astfel, ea a creat următoarele structuri organizatorice: Conferința șefilor de stat și de guvern — ca organ suprem —, care

se întrunește, de regulă, o dată pe an; Consiliul miniștrilor, care se compune din miniștri ai afacerilor externe, din oricare alți miniștri desemnați de guvernele statelor membre și se întrunește în sesiuni ordinare și extraordinare. Secretariatul general, organul administrativ al O.U.A., desemnat de conferința șefilor de stat și de guvern la propunerea Consiliului miniștrilor. Comisiile specializate, alcătuite din miniștri împuterniciți sau din alți miniștri sau plenipotențiari, desemnați de state, în număr de cinci: 1) Comisia economică și socială; 2) Comisia de educație și cultură; 3) Comisia de sănătate, igienă și alimentație; 4) Comisia de apărare; 5) Comisia tehnică, științifică și de cercetări. *Carta* mai prevede crearea unei comisii de mediere, conciliere și arbitraj (v.), precum și o serie de clauze finale — aderare, retragere din organizație, amendare, revizuire etc. **1967.** *CARTA DE LA ALGER* (denumirea oficială *CARTA DE LA ALGER A ȚĂRILOR ÎN CURS DE DEZVOLTARE*), document elaborat la reuniunea ministerială a grupului țărilor în curs de dezvoltare, cunoscut sub denumirea de Grupul celor 77 (v.). *Carta* a constituit platforma pe care s-au situat țările în curs de dezvoltare la cea de-a doua Conferință a U.N.C.T.A.D. (New Delhi, 1968). *Carta* se pronunță pentru relații juste în dezvoltarea comerțului internațional; pentru transferul accelerat de cunoștințe tehnice spre țările în curs de dezvoltare; propune să li se acorde acestora un sistem general de preferințe nediscriminatorii și nereciproce; proclamă ca factor principal al dezvoltării efortul din partea țărilor în curs de dezvoltare îndreptat spre mobilizarea propriilor resurse și modernizarea structurilor economice și sociale; cere ca țările industrializate să aloce 1% din venitul lor național brut asistenței economice pentru țările în curs de dezvoltare. *CARTA DE LA PUNTA DEL ESTE*, denumire dată Declarației președinților statelor din America Latină, semnată la 14 apr. cu ocazia Conferinței interamericane la nivel înalt de la Punta del Este, prin care se trasează un amplu program de colaborare economică. Prin *C. de la P. del E.* s-a prevăzut crearea, începînd din 1970, a unei piețe comune latino-americane, al cărui stadiu final urmează a fi atins în 19[illegible]5, precum și a unui Fond special a cărui administrare va fi încredințată B.I.D. (v.) și va servi la finanțarea acțiunilor de interes comun, cum ar fi producția de energie, echipamente de transport și comunicații ș.a. Ideea care stă la baza acestui document este aceea că dezvoltarea economică constituie cel mai eficace mijloc de consolidare și apărare a independenței politice. **1974.** *CARTA DREPTURILOR ȘI ÎNDATORIRILOR ECONOMICE ALE STATELOR*, document adoptat la 12 dec. prin rezoluția a 3 281 (XXX) a Adunării Generale a O.N.U. Cea de-a III-a sesiune a U.N.C.T.A.D. (v.), de la Santiago de Chile, a hotărît înființarea unui grup de lucru însărcinat cu elaborarea *Cartei*, alcătuit inițial din 31 de state, inclusiv România, iar apoi din 40. Proiectul elaborat de grup a fost supus aprobării Adunării Generale a O.N.U. *Carta* este alcătuită dintr-un preambul și patru capitole. Capitolul I, intitulat „Elemente fundamentale ale relațiilor economice mondiale", conține un număr de 15 principii menite a guverna raporturile economice dintre state, unele prevăzute și în Carta O.N.U., altele încorporate în documente economice în ultimii ani. Capitolul al II-lea, „Drepturile și îndatoririle economice ale statelor" cuprinde elementele-cheie ale *Cartei*: dreptul suveran al fiecărui stat de a-și alege sistemul economic, politic, social-cultural, fără constrîngere sau amestec din exterior; suveranitatea permanentă, deplină a statelor, inclusiv posesiunea, folosința și dispoziția asupra tuturor bogățiilor, resurselor naturale și activităților economice;

dreptul fiecărui stat de a reglementa și exercita autoritatea asupra instituțiilor străine în concordanță cu legile și reglementările sale, cu obiectivele și prioritățile sale naționale; dreptul fiecărui stat de a reglementa și supraveghea activitatea societăților transnaționale și interdicția pentru acestea din urmă de a interveni în treburile statului gazdă; dreptul statului de a naționaliza, expropria sau transfera proprietatea bunurilor străine; îndatorirea statelor de a contribui la dezvoltarea comerțului internațional; dreptul tuturor statelor de a participa efectiv și deplin la procesul internațional de luare a deciziilor pentru soluționarea problemelor mondiale economice, financiare și monetare. Alte articole se referă la transferul de tehnologii, la tarife și preferințe, la corelația dintre prețurile de import și prețurile de export. Capitolul III cuprinde prevederi referitoare la fundul mărilor și oceanelor și la subsolul acestora, precum și la mediul înconjurător, iar capitolul IV prevede că această *Cartă* va fi reexaminată din cinci în cinci ani de către Adunarea Generală a O.N.U. România a militat de la început pentru adoptarea *Cartei*, avînd un rol activ în grupul de elaborare al acesteia, unde, prin poziția sa și prin soluțiile propuse, a adus o contribuție însemnată la elaborarea prevederilor ei. Totodată, România a depus și depune toate eforturile pentru ca acest document să reprezinte un instrument de bază în consolidarea unor relații economice internaționale echitabile, în făurirea unei noi ordini internaționale.

CARTE COLORATĂ, denumire dată, după culoarea coperților, unor publicații oficiale editate de guvernele diferitelor state. **C.c.** cuprind și culegeri oficiale de documente diplomatice. Astfel de culegeri au fost editate de Marea Britanie *(Cartea albastră)*, Franța *(Cartea galbenă)*, Belgia *(Cartea gri)*, Austria *(Cartea roșie)*, Italia *(Cartea verde)* ș.a.

CARTEL 1. (În limbaj diplomatic) înțelegere între beligeranți privind răscumpărarea sau schimbul de prizonieri de război **2.** (În limbaj economico-financiar) acord privind probleme economice și financiare ale unui grup de întreprinderi industriale.

CARTELUL INTERNAȚIONAL AL OȚELULUI, înființat în 1926 de monopolurile capitaliste din industria siderurgică din Germania, Franța, Belgia și Luxemburg cu scopul instituirii controlului asupra pieței mondiale a oțelului. Între membrii Cartelului a avut loc o împărțire a pieței mondiale a oțelului, stabilindu-se cote de producție, import, export, precum și prețuri de vînzare. După cel de-al doilea război mondial, datorită schimbării raportului de forțe între țările capitaliste, a fost creată C.E.C.O. **(v.)**, uniune monopolistă integraționistă cu caracter suprastatal.

CASUS BELLI, expresie latină cu sensul „caz (motiv) de război". Desemnează actele sau evenimentele care, violînd sau amenințînd în mod grav interesele fundamentale ale unui stat, justifică declararea războiului. În războaiele nedrepte **c.b.**, invocat pentru a se recurge la război, nu coincide cu motivele reale ale războiului. De pildă, Atentatul de la Sarajevo (28 iun. 1914, **v.**), nu constituia adevăratul **c.b.** care să fi justificat declanșarea primului război mondial, ci doar un simplu pretext, cauza reală a acestuia fiind lupta dintre țările imperialiste pentru o nouă împărțire a lumii. D.I.C., consacrînd principiul neagresiunii, restrînge sfera de aplicare a **c.b.** la războaiele de autoapărare (cf. art. 51 din Carta O.N.U.), inclusiv războaiele de eliberare duse de popoarele din colonii.

CASUS FOEDERIS, expresie latină cu sensul „situația prevăzută în tratatul de alianță". Desemnează clauza, cuprinsă într-un tratat de alianță, ce prevede, în anumite condiții, obli-

gaţia statelor membre de a acţiona în comun. **C.f.** este prevăzut, de pildă, în **art.** 4 al Tratatului de la Varşovia (1955), precum urmează: „În cazul unui atac armat în Europa din partea vreunui stat sau grup de state împotriva unuia sau mai multor state semnatare ale Tratatului, fiecare stat semnatar al Tratatului, în cadrul exercitării dreptului la autoapărare individuală sau colectivă, în conformitate cu articolul 51 al Cartei O.N.U., va acorda statului sau statelor care au fost supuse unui asemenea atac ajutor imediat, în mod individual, în înţelegere cu celelalte state semnatare ale Tratatului şi prin toate mijloacele care i se par necesare, inclusiv folosirea forţei armate. Statele semnatare ale Tratatului se vor consulta imediat asupra măsurilor ce trebuie luate în comun în scopul restabilirii şi menţinerii păcii şi securităţii internaţionale".

CATEGORII DE TRATATE INTERNAŢIONALE, stabilite în raport cu natura şi conţinutul relaţiilor internaţionale pe care le reglementează, principalele **c. de t. i.** sînt: 1) *Tratatele politice*, care se împart, la rîndul lor, în mai multe subcategorii, şi anume: a) tratate internaţionale multilaterale de interes general **(v.)**, care reglementează probleme de cea mai mare importanţă pentru pacea, securitatea şi colaborarea internaţională şi prin care statele îşi asumă în mod reciproc anumite obligaţii şi responsabilităţi; b) tratate de alianţă **(v.)**, prin care două sau mai multe state se angajează să acţioneze în comun, cu forţele lor armate, în vederea apărării unor interese; c) tratate de asistenţă mutuală **(v.)**, prin care statele participante îşi asumă obligaţia de a-şi acorda în mod reciproc ajutor, în cazul în care unul din ele este victima unei agresiuni din partea unui stat terţ; d) tratate regionale de asistenţă mutuală **(v.)**, prin care statele contractante, care de regulă se află în aceeaşi regiune geografică, îşi asumă obligaţia să-şi acorde în mod reciproc ajutor în caz de agresiune împotriva uneia dintre părţi; e) tratate de neagresiune **(v.)**, prin care statele contractante îşi asumă obligaţia de a se abţine în mod reciproc de la orice atac armat în relaţiile dintre ele; f) tratate de neutralitate **(v.)**, prin care se instituie neutralitatea permanentă ori numai pe timp de război; g) tratate de pace **(v.)**; h) declaraţiile solemne comune **(v.)**. 2) *Tratatele (acordurile) economice*, care îmbrăţişează o serie largă de raporturi între state şi care, în actualul stadiu de dezvoltare a relaţiilor internaţionale, joacă un rol deosebit de important. Prin intermediul lor statele realizează cooperarea internaţională în domeniile economic, tehnic, ştiinţific, monetar, financiar, participă la procesul de înfăptuire a unei noi ordini economice internaţionale. 3) *Acordurile culturale* şi *de colaborare tehnică şi ştiinţifică*, care contribuie din ce în ce mai mult la asigurarea colaborării şi înţelegerii între popoare. 4) *Acordurile privind problemele juridice*, cu un larg cîmp de aplicaţie, reglementează un mare număr de raporturi internaţionale (de ex. tratatele de asistenţă juridică în cauzele civile, penale, de familie, probleme de cetăţenie, de extrădare, de arbitraj internaţional etc.).

CAUŢIUNEA „JUDICATUM SOLVI", garanţie pecuniară pe care străinul trebuie să o depună în unele state la introducerea unei cereri de chemare în judecată sau a unei cereri de intervenţie la un organ de jurisdicţie, în scopul asigurării plăţii cheltuielilor de judecată, la care ar putea să fie obligat prin hotărîrea instanţei. Legislaţia României, care instituie egalitatea în drepturi a străinului cu cetăţeanul român, nu cunoaşte **c. „j.s."**. În tratatele de asistenţă juridică încheiate de România se prevede scutirea de **c. „j.s."** în materie civilă, de familie şi penală a cetăţenilor români în celălalt stat contractant, precum şi a cetăţenilor statului cocontractant în România.

CAYMAN, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Cayman Islands)*, grup de ins. coraligene în M. Caraibilor (Arh. Antilele Mici) la NV de Jamaica. Suprafaţa: 259 kmp (din care ins. Grand Cayman 220 kmp). Populaţia (1975): 11 000 loc. Centrul administrativ: *George Town*, 4 106 loc. (1970) în ins. Grand Cayman. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Cayman Islands Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite în 1503 de Cristofor Columb, sînt ocupate curînd de Spania; în 1670 sînt cedate Angliei, împreună cu Jamaica. Populate de coloniști aduși din Jamaica, începînd din 1734. Administrate din 1863 pînă la 6 aug. 1962 de guvernatorul Jamaicăi, după care devin colonie britanică de-sinestătătoare. O.N.U. consideră ins. **C.** teritoriu neautonom, în sensul cap. 11 al Cartei.

CĂIMĂCĂMIILE DE TREI, conduceri provizorii ale Ţării Româneşti şi Moldovei, instituite, în baza art. 49 al Convenţiei de la Paris din aug. 1858 **(v.),** pînă la alegerea noilor domni. Preluînd puterea în luna oct., **c. de t.,** Ştefan Catargiu, Anastase Panu şi Vasile Sturza — în Moldova, şi Ioan Manu, Emanoil Băleanu şi Ioan Al. Filipescu — în Ţara Românească, au asigurat conducerea pînă la 5/17 ian. în Moldova, şi 24 ian./ 5 febr. 1859 în Ţara Românească.

C.C.I., v. CAMERA DE COMERŢ INTERNAŢIONALĂ.

C.D.E., v. COMUNITATEA DEFENSIVĂ EUROPEANĂ.

C.D.I., v. COMISIA DE DREPT INTERNAŢIONAL A O.N.U.

C.E.A., v. COMISIA ECONOMICĂ A NAŢIUNILOR UNITE PENTRU AFRICA.

CEAUŞESCU, NICOLAE, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, comandantul suprem al forţelor armate. Eminent om politic şi militant comunist român, personalitate de prestigiu a vieţii politice internaţionale, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** şi-a consacrat energia şi pasiunea revoluţionară slujirii intereselor fundamentale ale naţiunii române, viaţa sa împletindu-se organic cu istoria partidului şi a patriei, cu drumul eroic parcurs de poporul român din anii luptei împotriva nedreptăţilor sociale pînă în anii marilor victorii în construirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate. S-a născut la 26 ianuarie 1918, în comuna Scornicești, jud. Olt, într-o familie de ţărani (al treilea, din zece copii). De la 11 ani a început să lucreze în diferite ateliere şi fabrici din Bucureşti. S-a încadrat din fragedă vîrstă în mişcarea muncitorească. În 1933 a intrat în rîndurile Uniunii Tineretului Comunist şi, în acelaşi an, a devenit membru al Partidului Comunist Român. În anii 1933—1936 a activat ca secretar al comitetelor regionale Prahova şi Oltenia ale U.T.C. şi a participat la o serie de acţiuni de masă cu caracter democratic, antifascist. Ca reprezentant al tineretului democrat, a făcut parte din Comitetul Naţional Antifascist din România, înfiinţat în 1933. Activitatea sa revoluţionară, patriotică şi antifascistă i-a atras stima şi admiraţia tovarăşilor de luptă, dar şi repetate arestări şi întemniţări. Între 1936—1938, a fost deţinut în închisorile de la Braşov şi Doftana. În 1939 a devenit secretar al Comitetului Central al U.T.C. A luat parte la organizarea demonstraţiei populare de la Bucureşti din 1 mai 1939 pentru apărarea independenţei României împotriva pericolului hitlerist. În acelaşi an a fost condamnat de Tribunalul Militar pentru activitate antifascistă, iar în iul. 1940 a fost arestat şi întemniţat, pînă în 1944, la închisorile din Bucureşti şi

Caransebeș, și apoi în lagărul de deținuți politici de la Tîrgu Jiu. A continuat să lupte, împreună cu ceilalți militanți ai P.C.R., pentru răsturnarea regimului fascist antonescian, pentru scoaterea țării din războiul antisovietic, pentru alăturarea României la coaliția antihitleristă. După victoria de la 23 august 1944 a insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, a participat la marile acțiuni politice de masă pentru democratizarea țării, sprijinirea frontului antihitlerist, instaurarea unui guvern democratic, reorganizarea aparatului de stat, înfăptuirea reformei agrare, refacerea economiei naționale. În acea perioadă a activat ca secretar al C.C. al U.T.C. În oct. 1945, la Conferința Națională a P.C.R. este ales membru al C.C. Din 1946 pînă în 1948 a îndeplinit funcția de secretar al Comitetului regional de partid Dobrogea, iar apoi al Comitetului regional de partid Oltenia. În alegerile parlamentare din nov. 1946 a fost ales deputat de Olt în Adunarea Deputaților, candidînd pe lista Blocului Partidelor Democratice. În 1948 a participat la Congresul de unificare a Partidului Comunist Român cu Partidul Social-Democrat, fiind ales membru supleant al C.C. al partidului unificat. Din 1952 este membru al C.C. al P.C.R. Între 1948—1950 a îndeplinit funcția de locțiitor al ministrului agriculturii, iar între 1950—1954 a condus Direcția Superioară Politică a Armatei, deținînd, totodată, funcția de locțiitor al ministrului forțelor armate, cu gradul de general locotenent. În această perioadă și-a continuat și desăvîrșit studiile, absolvind un curs special al Academiei Militare, și, ulterior, Academia de Studii Economice din București. În apr. 1954 a fost ales secretar al C.C. al P.C.R. La Congresul al VII-lea al partidului (dec. 1955) a prezentat raportul asupra Statutului P.C.R. La Congres a fost ales membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R. În această calitate a desfășurat o activitate susținută în domeniul muncii organizatorice de partid, al legăturilor partidului cu organizațiile obștești. Îndeplinind aceste importante funcții de partid și de stat, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a adus remarcabile contribuții la dezvoltarea patriei pe calea socialismului, la elaborarea și realizarea politicii de industrializare socialistă, de cooperativizare a agriculturii, de formare și educare a armatei române de tip nou, la întărirea partidului și a organizației revoluționare a tineretului, la întreaga operă de dezvoltare socialeconomică a țării. Din mart. 1965, plenara C.C. al P.C.R. l-a ales prim-secretar al C.C. al P.C.R. La Congresul al IX-lea al partidului (iul. 1965) a fost ales membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent și secretar general al C.C. La Congresul al X-lea al partidului (aug. 1969) a fost ales secretar general al P.C.R., funcție în care a fost reales la Congresul al XI-lea (nov. 1974), fiind totodată și membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. și al Biroului Permanent al Comitetului Politic Executiv. Este deputat în Marea Adunare Națională din 1948, cînd a candidat pe lista Frontului Democrației Populare, în primele alegeri organizate după proclamarea Republicii. A condus, în calitate de președinte, Comisia pentru elaborarea noii Constituții a țării, care a proclamat Republica Socialistă România, adoptată de Marea Adunare Națională la 20 aug. 1965. În dec. 1967 a fost ales președinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România. La 28 mart. 1974, Marea Adunare Națională l-a ales în înalta funcție de Președinte al Republicii Socialiste România, în care a fost reales în mart. 1975. La constituirea, în mai 1973, a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a fost ales președinte al acestui organism. Între 1968—1974 a deținut funcția de președinte al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, iar din 1974 este președintele Frontului Uni-

tății Socialiste. Este președintele Consiliului Apărării Republicii Socialiste România, de la organizarea acestuia în mart. 1969, fiind în această calitate și comandantul suprem al forțelor armate ale țării. A condus numeroase delegații oficiale cu prilejul vizitelor în diferite țări din Europa, Asia, Africa și America și s-a întîlnit cu șefi de state și guverne, reprezentanți a numeroase state, cu conducători de partide politice, organizații și mișcări progresiste, democratice și de eliberare națională. În oct. 1970 a participat la sesiunea jubiliară a Adunării Generale a O.N.U., unde a expus poziția României în principalele probleme ale vieții internaționale. Principalele rapoarte, discursuri, articole și interviuri ale tovarășului **Nicolae Ceaușescu,** în care sînt expuse liniile directoare ale politicii interne și externe românești, au fost publicate în 15 volume la București, în Editura politică, acoperind perioada între 1965—31 mart. 1978. Numeroase edituri din străinătate au publicat culegeri de texte din aceste lucrări. Este președinte de onoare al Academiei de Științe Sociale și Politice din România; Doctor Honoris Causa al Universității din București, precum și al Universității centrale din Quito (Ecuador), Universității naționale San Marcos și Universității naționale de inginerie din Lima (Perú), Universităților din Beirut (Liban), Buenos-Aires și Sud-Bahia Blanca (Argentina), Universității Filipinelor, Universităților din Yucatán (Mexic), Nisa (Franța) și Teheran (Iran). A fost distins cu titlul de Erou al Muncii Socialiste (1964), precum și cu alte ordine și medalii românești și străine. În 1971, cu prilejul aniversării a 50 de ani de la crearea P.C.R., i s-a conferit titlul de Erou al Republicii Socialiste România, cea mai înaltă distincție românească. Anii de cînd tovarășul **Nicolae Ceaușescu** se află în fruntea partidului și statului reprezintă o perioadă fără precedent în istoria României, marcată prin afirmarea puternică a forțelor creatoare ale poporului în toate domeniile vieții, materiale și spirituale. Toate marile realizări ale acestei perioade sînt strîns legate de numele și activitatea tovarășului **Nicolae Ceaușescu,** care s-a distins atît prin faptul că este un strălucit exponent al clasei muncitoare, purtătoare a progresului social, cît și prin puternica sa personalitate, caracterizată de o excepțională capacitate de analiză științifică, materialist-dialectică, a fenomenelor vieții și de acțiune revoluționară. A avut un rol decisiv în fundamentarea teoretică și elaborarea Programului partidului adoptat de Congresul al XI-lea care prezintă într-o formă închegată, unitară, gîndirea teoretică, ideologică și politică a P.C.R., care va călăuzi munca întregului partid și popor în perioada istorică a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism. Cu spiritul de înaltă răspundere, fermitatea și dinamismul care îl caracterizează și întruchipînd în mod strălucit legătura dialectică dintre activitatea internă și cea internațională, în înfăptuirea revoluției și construcției socialiste, pe care dealtfel a dezvoltat-o și teoretic, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a adus contribuții de cea mai mare însemnătate la promovarea intereselor de progres și prosperitate ale națiunii, la elaborarea și traducerea în viață a politicii partidului și statului. Aprecierea cea mai autorizată asupra acestor contribuții a fost făcută de cel de-al XI-lea Congres al partidului, care în Rezoluția adoptată arată: „Congresul exprimă înalta sa apreciere față de contribuția hotărîtoare adusă de secretarul general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu,** la elaborarea și înfăptuirea politicii externe a partidului și statului nostru, față de activitatea neobosită desfășurată pe arena internațională, în slujba cauzei socialismului, progresului social, libertății și independenței popoarelor, a promovării principiilor noi de relații între state, întemeiate

pe deplina egalitate și respectul fiecărei națiuni". Cuvîntările și interviurile sale, alături de generalizarea teoretică a experienței românești în transformarea revoluționară a societății, aduc contribuții teoretice și practice de mare valoare la *analiza materialist-dialectică a situației internaționale*, a problemelor care confruntă omenirea contemporană. Un exemplu elocvent în această privință îl constituie profunda analiză științifică a caracteristicilor de bază ale dezvoltării mondiale actuale și a principalelor tendințe ale vieții internaționale care a fost făcută în raportul prezentat Conferinței Naționale a partidului, în dec. 1977, și care a relevat noile regrupări pe arena mondială determinate de schimbările produse în raportul de forțe internațional, ascuțirea contradicțiilor dintre diferite state și grupări de state, intensificarea luptei pentru o nouă împărțire a lumii și a zonelor de influență, necesitatea întăririi solidarității și conlucrării tuturor forțelor înaintate, a tuturor popoarelor care se pronunță pentru dezvoltarea progresistă a omenirii, pentru pace și colaborare. Internaționalist consecvent, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** este un militant exemplar și stăruitor pentru înfăptuirea în viață a liniei politice a partidului și guvernului de a pune pe prim plan *dezvoltarea relațiilor de colaborare cu toate țările socialiste*. Întîlnirile sale frecvente cu conducători de partid și de stat din celelalte țări socialiste au constituit nu numai evenimente de prim ordin pentru dezvoltarea multilaterală a relațiilor dintre România și țările respective, ci și contribuții active la cauza unității țărilor socialiste, a întăririi colaborării lor. O deosebită semnificație are teza elaborată de tovarășul **Nicolae Ceaușescu** potrivit căreia cu cît sînt mai mari rezultatele obținute de fiecare țară socialistă pe calea dezvoltării economico-sociale, cu cît se dezvoltă mai larg colaborarea lor internațională, cu atît crește forța socialismului, prestigiul său pe plan mondial. Perseverente eforturi a depus tovarășul **Nicolae Ceaușescu** pentru făurirea unor relații de tip nou între țările socialiste, care să fie un model pentru relațiile viitoare dintre toate statele lumii, pentru netezirea căii spre înțelegere și încredere între toate țările socialiste. Aceste eforturi au la bază teza, fundamentată de tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, potrivit căreia existența sau apariția unor aprecieri diferite sau deosebiri de păreri nu trebuie să împiedece asupra colaborării dintre țările socialiste și că, pornind de la ceea ce este comun, de la principiile socialiste, de la interesele generale ale socialismului și păcii, trebuie făcut totul pentru dezvoltarea unei colaborări active, pentru depășirea divergențelor de orice fel. În același spirit, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a depus eforturi neobosite pentru dezvoltarea solidarității și colaborării dintre P.C.R. și celelalte partide comuniste și muncitorești, pentru întărirea unității și coeziunii forțelor revoluționare, progresiste și democratice de pretutindeni, a întregului front antiimperialist. „A fi comunist, a fi internaționalist — a spus tovarășul **Nicolae Ceaușescu** — înseamnă a acționa consecvent pentru relații prietenești de solidaritate cu toate țările socialiste, cu toate partidele comuniste și muncitorești". Sub permanenta îndrumare a tovarășului **Nicolae Ceaușescu**, înflăcărat apărător al dreptului fiecărei națiuni de a-și hotărî singură soarta, România a promovat o politică de extindere a *relațiilor de colaborare cu țările în curs de dezvoltare*, în scopul progresului economico-social al fiecărei țări și al întăririi solidarității lor în lupta comună împotriva politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, precum și de sprijinire multilaterală a mișcărilor de eliberare națională. Reprezentînd cu fermitate aspirațiile fundamentale ale poporului român de independență națională și prosperitate, spiritul său secular de dreptate și echitate, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**

este un militant hotărît pentru instaurarea principiilor dreptului internațional în relațiile dintre toate statele: deplina egalitate în drepturi, respectarea independenței naționale, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța în relațiile interstatale. Tovarășul **Nicolae Ceaușescu** are merite deosebite în elaborarea acestor principii și în aplicarea lor fermă în raporturile României cu toate statele. Pe plan internațional, numele său este strîns asociat luptei pentru generalizarea acestor principii în relațiile dintre toate statele. O originală contribuție în această privință au adus tratatele de prietenie și cooperare și declarațiile solemne comune, semnate la nivel înalt, pe care România le-a încheiat, din inițiativa tovarășului **Nicolae Ceaușescu**, cu 42 de state de pe toate continentele, documente care detaliază și precizează înțelesul acestor principii. Într-un spirit de înaltă răspundere nu numai pentru destinele poporului român, ci și pentru soarta păcii și cooperării în lume, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a desfășurat și desfășoară o amplă activitate pentru ca România să aducă contribuții efective la soluționarea marilor probleme care confruntă omenirea, la rezolvarea pe cale politică a diferendelor dintre state, la statornicirea unui climat de pace și destindere. Militînd energic și activ pentru făurirea unui sistem nou de *securitate în Europa*, care să abandoneze logica blocurilor militare și a cursei înarmărilor, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a dezvoltat unul din cele mai clare și mobilizatoare concepte asupra securității europene, arătînd că aceasta trebuie să constea într-un sistem de angajamente ferme și măsuri concrete de natură să ducă la excluderea folosirii forței și a amenințării cu folosirea forței în relațiile dintre state, să ofere fiecărui stat garanția că se află la adăpost de orice act de agresiune, că se poate dezvolta liber, în condițiile participării la o largă colaborare internațională. În aplicarea acestui concept, a dus o activitate permanentă în promovarea, pregătirea și desfășurarea cu succes a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. După adoptarea Actului final, a adus contribuții deosebite la înțelegerea caracterului de tot unitar a acestui document și a necesității traducerii integrale în viață a prevederilor sale, ca o etapă hotărîtoare pentru înfăptuirea securității și cooperării pe continent. În concepția tovarășului **Nicolae Ceaușescu**, adoptarea unor măsuri concrete de dezangajare militară și dezarmare este un factor esențial fără de care nu se poate vorbi de pace și securitate nici în Europa și nici în altă parte a lumii. Aceeași concepție relevă rolul de prim ordin pe care îl are dezvoltarea largă și neîngrădită a colaborării în toate domeniile, între toate statele continentului, în condiții de egalitate și avantaj reciproc, precum și abordarea în spiritul umanismului revoluționar a colaborării dintre statele europene în domeniul cultural-artistic, precum și în alte probleme de ordin umanitar. Luptător hotărît pentru afirmarea noului în viața internațională, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** este un promotor neobosit al instaurării unei *noi ordini ecnomice și politice internaționale*. În concepția sa, această ordine nouă apare ca un proces înnoitor, revoluționar, care trebuie să-și propună înlocuirea vechiului sistem de raporturi dintre state. Noua ordine economică trebuie abordată în strînsă conexiune cu noua ordine politică, ele formînd o unitate dialectică. Nu este vorba doar de reajustări sau modificări superficiale, de o schimbare de „ambalaj", ci de schimbări de fond în structurile existente, de instaurarea unor raporturi de tip nou între state. Pe plan economic, esența noii ordini o constituie, în concepția tovarășului **Nicolae Ceaușescu**, crearea condițiilor pentru un progres mai rapid al țărilor rămase în urmă, ca o necesitate imperioasă

pentru dezvoltarea societății umane, determinată de realitatea că mizeria și bogăția nu pot coexista la nesfîrșit și că asemenea stări de lucruri duc inevitabil la situații de instabilitate, la conflicte, cu repercusiuni grave pentru pacea și securitatea internațională. Se relevă, totodată, rolul hotărîtor, de neînlocuit, al efortului propriu al fiecărui popor pentru lichidarea stării de subdezvoltare și reducerea decalajelor. A concepe dezvoltarea economico-socială independentă ca un rezultat al ajutorului din afară înseamnă — a subliniat tovarășul **Nicolae Ceaușescu** — a condamna țara la rămînere în urmă. Acordîndu-se un rol important colaborării economice internaționale în înlesnirea eforturilor de dezvoltare ale țărilor rămase în urmă, în concepția tovarășului **Nicolae Ceaușescu,** prin colaborarea internațională, întemeiată pe egalitate în drepturi și avantaj reciproc, trebuie să se acorde țărilor în curs de dezvoltare un sprijin substanțial, material, financiar, tehnologic. Pornind de la aceste principii generale, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** evidențiază cîteva direcții de bază care trebuie urmărite în procesul făuririi noii ordini economice internaționale: promovarea formelor superioare de cooperare economică și tehnico-științifică, care să contribuie la punerea în valoare a bogățiilor naturale ale țărilor în curs de dezvoltare, să crecze în aceste țări o bază industrială și alimentară națională, să le modernizeze structurile economice și să le ajute în formarea cadrelor naționale proprii necesare construcției economice și sociale; stabilirea unui raport just între prețurile materiilor prime și ale produselor agro-alimentare și cele ale produselor industriale, pe baze economice, ținîndu-se seama atît de cheltuielile de producție, cît și de valoarea de întrebuințare a mărfurilor, astfel încît să se favorizeze dezvoltarea țărilor producătoare de materii prime și, totodată, să se asigure venituri raționale producătorilor industriali; reașezarea pe baze noi, echitabile, a relațiilor valutare și a sistemului monetar internațional; soluționarea problemei alimentației și stimularea producției agricole, prin elaborarea unor programe complexe pentru dezvoltarea producției agricole, recuperarea terenurilor nefolosite, realizarea unor sisteme moderne de irigații și altele; accesul larg al tuturor statelor la cuceririle științei și tehnicii contemporane, fără discriminări și bariere, promovarea și stimularea cercetării științifice a țărilor în curs de dezvoltare. Rapoartele tovarășului **Nicolae Ceaușescu** la congresele și conferințele naționale ale partidului, precum și expunerile făcute cu diverse prilejuri au cristalizat o concepție românească unitară și mobilizatoare în același timp asupra *dezarmării*, văzută ca o problemă fundamentală a relațiilor internaționale contemporane, în interconexiunea ei strînsă cu problemele păcii și securității, precum și ale dezvoltării. Pe lîngă numeroase inițiative, propuneri și sugestii de programe de acțiune și măsuri concrete în acest domeniu, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a elaborat și dezvoltat teze de mare valoare cum este aceea privind rolul opiniei publice internaționale, al popoarelor în domeniul dezarmării, ducînd la concluzia că problema dezarmării va putea fi soluționată prin lupta unită a maselor populare, a tuturor popoarelor. Susținător activ și perseverent al *democratizării relațiilor internaționale*, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a enunțat teze și aprecieri a căror actualitate este demonstrată tot mai mult de desfășurarea evenimentelor internaționale. Astfel este aprecierea privind creșterea continuă a rolului țărilor mici și mijlocii, nealiniate și în curs de dezvoltare în viața internațională, în afirmarea noilor principii de relații dintre state, precum și aceea că participarea acestor țări la soluționarea problemelor internaționale constituie o garanție că soluțiile ce se vor con-

veni vor corespunde mai bine intereselor tuturor naţiunilor, cauzei păcii şi colaborării generale. În acest context un rol sporit trebuie să capete O.N.U. şi alte organizaţii internaţionale a căror activitate, adaptată cerinţelor vieţii internaţionale contemporane, pot aduce o importantă contribuţie la democratizarea relaţiilor dintre state, la soluţionarea marilor probleme care confruntă umanitatea. În aceeaşi concepţie se înscrie şi teza, verificată de viaţă, potrivit căreia soluţionarea durabilă a problemelor complexe care preocupă omenirea nu se poate realiza doar de cîteva state, ci reclamă participarea activă a tuturor statelor, în condiţii de egalitate. Viabilitatea, prestigiul şi autoritatea de care se bucură cuvîntul României pe plan internaţional sînt nemijlocit legate de numele şi activitatea tovarăşului **Nicolae Ceauşescu,** care conduce cu energie şi dăruire poporul român pe noi trepte de civilizaţie socialistă, asigurîndu-i un loc demn în rîndul popoarelor lumii.

C.E.C.O., v. **COMUNITATEA EUROPEANĂ A CĂRBUNELUI ŞI OŢELULUI.**

C.E.D., v. **COMISIA EUROPEANĂ A DUNĂRII.**

CEDOR, v. **CENTRUL DEMOGRAFIC O.N.U. — ROMÂNIA.**

C.E.E., v. **COMUNITATEA ECONOMICĂ EUROPEANĂ (PIAŢA COMUNĂ).**

C.E.E./O.N.U., v. **COMISIA ECONOMICĂ A O.N.U. PENTRU EUROPA.**

CEHOSLOVACIA (denumirea oficială: *Československá Socialistická Republika = Republica Socialistă Cehoslovacă*), stat situat în Europa central-estică, învecinat cu R.D.Germană, Polonia, U.R.S.S. Ungaria, Austria, R.F.Germania. Suprafaţa: 127 869 kmp. Populaţia (1976): 14 976 000 loc. Capitala: *Praga*, 1 195 676 loc. (1976, cu suburbiile). Limbi oficiale: ceha şi slovaca. Moneda: 1 Koruna (Coroană) = 100 Haleřu. *Istoric*. Locuit din timpuri străvechi de triburi celtice (jumătatea milen. 1 î.e.n.), pe teritoriul **C.** migrează în sec. 1 e.n. triburi germanice venite din N. În sec. 5—6 se stabilesc aici triburi ale slavilor de apus care crează un stat (629—659). În anul 830 se pun bazele statului feudal, cunoscut sub numele de Cnezatul Marilor Moravii, care adoptă creştinismul. Se destramă (906) sub loviturile ungurilor. În sec. 10 se dezvoltă un stat ceh, cu centrul în Boemia, care cunoaşte apogeul în a doua jumătate a sec. 13, avînd un rol important în viaţa economică, politică şi culturală a Europei. Tronul Boemiei revine în 1310 familiei de Luxemburg, iar Carol IV devine împărat al Imperiului romano-german. În sec. 11 Slovacia este ocupată de statul ungar. În 1526 Cehia trece sub stăpînirea Habsburgilor. Înfrîngerea răscoalei antihabsburgice (1618—1620) şi înăbuşirea răscoalei cehilor în timpul războiului de 30 de ani (1618—1648) duc la pierderea totală a independenţei Cehiei (care se bucurase de o oarecare autonomie în Imperiul habsburgic). În 1867, în condiţiile creării Imperiului austro-ungar, Cehia intră în componenţa Austriei, iar Slovacia în cea a Ungariei. La 28 oct. 1918, prin destrămarea Imperiului austro-ungar ca urmare a luptei de eliberare naţională a popoarelor ceh şi slovac, se proclamă Republica Cehoslovacă. Împreună cu Iugoslavia şi România, **C.** creează în 1920—1921 Mica Înţelegere (v.). Prin Acordul de la München (29—30 sept. 1938) (v.) Germania fascistă ocupă regiunea sudetă, iar la 15 mart. 1939 întreaga Cehie este ocupată de trupele germane. Hitleriştii înfiinţează pe teritoriul ceh aşa-numitul „Protectorat al Cehiei şi Moraviei", Slovacia fiind proclamată stat „independent" în frunte cu un guvern marionetă clerical-fascist. Răscoala slovacă din aug. 1944 şi insurecţia armată din Praga, care culminează cu

eliberarea orașului la 9 mai 1945, creează condiții unor transformări sociale și politice care duc la proclamarea Republicii Democrate Populare Cehoslovace (9 mai 1948). Realizarea cu succes a celor cinci planuri cincinale pune bazele societății socialiste. La 11 iul. 1960. este proclamată Republica Socialistă Cehoslovacă, care devine stat federal compus din două republici socialiste (R.S.Cehia și R.S. Slovacia) la 1 ian. 1969. *Organizarea de stat:* republică socialistă, stat federal. **C.** întreține relații diplomatice cu 106 state (1976) și este membră în 66 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Legăturile dintre România și **C.** își au geneza în permanente și vechi interese politice comune, fiind caracterizate de o tradițională și încercată prietenie. Relațiile diplomatice se stabilesc la 6 apr. 1919, la nivel de reprezentanță politică (data numirii reprezentantului guvernului cehoslovac în România), fiind ridicate la 30 ian. 1920 la nivel de legație (data numirii reprezentantului cehoslovac la București). Întrerupte la 1 iul. 1939, ca urmare a subjugării **C.** de către Germania hitleristă, legația română la Praga este transformată în consulat general. Sub presiunea Germaniei, România stabilește relații diplomatice la nivel de legație cu statul marionetă al Slovacici, la 16 aug. 1939 (data acordării agrementului pentru reprezentantul slovac la București), care vor înceta la 30 aug. 1944 (data hotărîrii guvernului român de a nu recunoaște guvernul slovac). Relațiile diplomatice cu **C.** sînt reluate la 7 iun. 1945 la nivel de reprezentanță politică, fiind ridicate la nivel de legație la 1 oct. 1945 și apoi, la 1 dec. 1947, la nivel de ambasadă. De atunci între România și **C.** s-au dezvoltat relații de strînsă prietenie și colaborare în toate domeniile. În 1948 între România și **C.** s-a semnat Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală, reînnoit în 1968. Între cele două țări s-au încheiat, de asemenea, de-a lungul anilor numeroase acorduri, convenții și protocoale care au contribuit la dezvoltarea largă a relațiilor comerciale și de cooperare economică, a colaborării în domeniul cercetării științifice și tehnologice, precum și în domeniul cultural, artistic și al turismului, așezînd relațiile dintre popoarele celor două țări pe baze trainice, cu mari perspective de continuă înflorire. În procesul adîncirii raporturilor multilaterale româno-cehoslovace, vizitele tovarășului Nicolae Ceaușescu în **C.** (1968, 1973), vizita în România a secretarului general al Partidului Comunist din **C.**, Gustav Husak (1971, 1977), precum și frecventele întîlniri dintre conducătorii de partid și de stat ai celor două țări cu diferite ocazii s-au înscris ca momente de o deosebită semnificație, conferind de fiecare dată noi dimensiuni legăturilor de strînsă colaborare dintre cele două partide, popoare și țări. Convorbirile și înțelegerile reciproce realizate cu aceste prilejuri au deschis largi perspective relațiilor de prietenie și conlucrare româno-cehoslovace, aducînd, totodată, importante contribuții la cauza întăririi păcii și socialismului.

„CELE PATRUSPREZECE PUNCTE" ALE PREȘEDINTELUI WOODROW WILSON. Condițiile de pace prezentate la 8 ian. 1918 de către președintele S.U.A., Woodrow Wilson, sub forma unui mesaj adresat Congresului S.U.A., în care erau incluse un număr de 14 puncte. Acestea acopereau aproape întreaga problematică ce urma să facă obiectul viitoarei conferințe de pace: diplomația deschisă; suprimarea barierelor vamale; dezarmarea; problemele coloniale; atitudinea față de Rusia; problema Belgiei; Alsacia și Lorena; frontiera italiană; popoarele asuprite din Imperiul Austro-Ungar; statele balcanice, între care și România; problema Imperiului otoman și a naționalităților de sub dominația acestuia; strîmtorile Mării Negre; Polonia; crearea

Societății Națiunilor. În ciuda amploarei sale, programul președintelui american era expus într-o formă vagă, scopul său primordial fiind, în fapt, realizarea supremației internaționale a Statelor Unite, a expansiunii sale economice în întreaga lume. Aceasta s-a confirmat, atît la Conferința de pace de la Paris (v.) cît și prin politica dusă de S.U.A. în perioada interbelică.

CENTO, v. **ORGANIZAȚIA TRATATULUI CENTRAL.**

CENTRAFRICAN, IMPERIUL ~ (denumirea oficială: *Empire Centrafricain* = *Imperiul Centrafrican*), stat situat în partea centrală a Africii, limitat de Ciad, Sudan, Zair, Congo și Camerun. Suprafața: 622 984 kmp. Populația: 2 610 000 loc. (1975). Capitala: *Bangui*, 350 000 loc. (1975). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 C.F.A. Franc = 100 Centimes. *Istoric.* Numeroase mărturii dovedesc existența așezărilor umane în **C.** încă din neolitic și paleolitic. Mai tîrziu, pe acest teritoriu se stabilesc pigmei Babinga (în S) și triburi Sango (în valea Oubangui). Către sfîrșitul sec. 19 are loc penetrația franceză în regiunea dintre Ciad și Congo, sultanii triburilor din **C.** opunînd însă rezistență. Această rezistență este înfrîntă în 1900. Răscoalele populare din **C.** au continuat timp de 30 de ani. În 1908, **C.** este administrat, împreună cu Ciadul, sub denumirea Oubangui — Chari — Tchad, în cadrul Federației franceze a Africii Ecuatoriale. În 1916, **C.** devine colonie de-sine-stătătoare, sub numele de Oubangui-Chari. Lupta pentru independență începe în 1945, cînd s-a creat Mișcarea pentru evoluție socială a Africii negre (M.E.S.A.N.). La 1 dec. 1958, teritoriul Oubangui-Chari este proclamat republică autonomă în cadrul Comunității franceze, iar la 13 aug. 1960 își proclamă independența sub denumirea Republica Africa Centrală. La 31 dec. 1965, în urma unei lovituri de stat, puterea este preluată de colonelul Jean-Bédel Bokassa, care devine și președinte al M.E.S.A.N., iar în 1972 președinte pe viață al Republicii. La 4 dec. 1976, Congresul extraordinar al M.E.S.A.N. a hotărît schimbarea denumirii statului în *Imperiul Centrafrican*. Președintele Bokassa a devenit împărat, festivitățile de încoronare avînd loc la 4 dec. 1977. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională. Întreține relații diplomatice cu 54 de state (1976) și este membru a 50 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* România a recunoscut **C.** chiar din ziua proclamării independenței. Relațiile diplomatice s-au stabilit la 6 febr. 1968, la nivel de ambasadă. În același an s-au încheiat trei acorduri menite să asigure un cadru optim inițierii și dezvoltării relațiilor bilaterale: Acordul cadru de cooperare economică, Acordul comercial pe termen lung și Acordul de colaborare culturală și științifică. Momente de cea mai mare importanță pentru impulsionarea raporturilor de cooperare dintre cele două țări au fost vizitele șefului Imperiului Centrafrican în România (iul. 1970 și iul. 1973) și vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în **C.** (mart. 1972), cu prilejul cărora s-au convenit o seamă de măsuri de fructificare a posibilităților de amplificare a raporturilor de colaborare dintre cele două state, precum și dezvoltarea legăturilor pe linie de partid și a organizațiilor de masă. Dintre instrumentele de colaborare adoptate la nivel înalt, un rol important îl are Acordul general de colaborare (1973), în baza căruia s-au inițiat o serie de acțiuni de cooperare, reciproc avantajoase, în domeniile forestier, agricol și minier.

CENTRU DE PUTERE, nucleu ce concentrează pîrghiile și mijloacele cele mai importante ale deciziilor. Tendința de creare a unor **c. de p.** în sistemul internațional și în mișcarea muncitorească, care să emită decizii obligatorii pentru state și partide naționale întîmpină opoziția ho-

tărîtă a popoarelor, deoarece ca contravine suveranității și independenței statelor, dreptului la dezvoltare și acțiune autonomă a partidelor. Marile transformări revoluționare care au loc astăzi în lume au pus la ordinea zilei democratizarea relațiilor dintre state, exprimată, în primul rînd, prin participarea directă și efectivă pe bază de egalitate a tuturor statelor la abordarea și soluționarea problemelor lumii contemporane. V. *zone de influență*.

CENTRUL DE INFORMARE AL O.N.U. În termenii rezoluției Adunării Generale a O.N.U. din 4 febr. 1952 privind „Principiile de bază ale activității O.N.U. în domeniul informării", Departamentul de informare al O.N.U. a fost împuternicit „să creeze și să întrețină o rețea de centre de informare, organizate fie pe criteriul lingvistic, fie pe criteriul regional, fie pe ambele, ținînd seama de necesitățile efective particulare ale fiecărei regiuni" în scopul de a se asigura „informarea popoarelor din toate părțile lumii asupra O.N.U." În 1977 existau 56 de centre, deservind peste o sută de țări, printre care și Centrul din București, înființat la 8 iun. 1970, ca urmare a acordului încheiat între guvernul român și O.N.U. Pentru informarea opiniei publice asupra activităților O.N.U. ele folosesc bibliotecile de care dispun, mijloace audiovizuale, precum și manifestări organizate cu concursul autorităților din țările respective.

CENTRUL DEMOGRAFIC O.N.U. — ROMÂNIA (CEDOR), inaugurat la 28 aug. 1974, în timpul lucrărilor Conferinței Mondiale a Populației de la București, are următoarele obiective: a) organizează cursuri și seminarii de formare și perfecționare în demografie și în domeniile conexe pentru bursieri O.N.U. proveniți mai ales din țările în curs de dezvoltare; b) efectuează, dirijează și publică, în consultare cu O.N.U., lucrări de cercetare fundamentală și aplicativă referitoare la tendințele demografice și raporturile acestora cu dezvoltarea economico-socială; programul de cercetare al **CEDOR** este axat pe analiza realităților demografice din țările în curs de dezvoltare și pe relațiile populației cu resursele, mediul ecologic și social, planificarea, dezvoltarea rurală și alimentația, sănătatea, urbanizarea, educația ș.a.; c) furnizează informații, oferă documentație și servicii consultative în materie demografică și în domenii conexe. Personalul de specialitate al **CEDOR**, alcătuit în principal din demografi, sociologi și economiști, este asigurat de către O.N.U. și guvernul român. Are sediul la București.

CENTRUL DE STUDII ECONOMICE ȘI SOCIALE AL ȚĂRILOR ÎN CURS DE DEZVOLTARE, instituție de cercetare, creată la 14 sept. 1976, la inițiativa președintelui de atunci al Mexicului, Luis Echeverria Alvarez, inaugurată la Ciudad de Mexico în perioada lucrărilor Conferinței asupra cooperării economice dintre țările în curs de dezvoltare (v.). Are ca obiective: studierea și difuzarea experienței țărilor în curs de dezvoltare, elaborarea unor studii privind rezolvarea problemelor economice și sociale, identificarea unor mecanisme noi de colaborare și crearea de tehnologii care să accelereze procesul dezvoltării economice în aceste țări. Centrul funcționează ca instituție mexicană deschisă unei largi colaborări internaționale. România, ca țară socialistă în curs de dezvoltare, a participat la inaugurarea Centrului și contribuie la activitățile sale cu specialiști în domeniul economic.

CENTRUL EUROPEAN AL CERCETĂRILOR NUCLEARE (C.E.R.N.), înființat la Geneva, în 1954, sub auspiciile U.N.E.S.C.O., este alcătuit din 12 state membre: Austria, Belgia, Danemarca, Elveția, Franța, R.F. Germania, Grecia, Italia, Marea Britanie,

Norvegia, Spania și Suedia. Iugoslavia are statut de observator. Scopul C.E.R.N. este ca, prin cercetări comune în domeniul fizicii atomice, să descopere noi posibilități de utilizare pașnică a energiei nucleare. Programele de cercetare ale C.E.R.N. se axează, în special, pe studierea naturii particulelor elementare în domeniul marilor energii. Ele se realizează cu ajutorul echipelor mixte alcătuite din oameni de știință ai statelor membre. Întreține relații strînse cu Institutul Unificat de Cercetări Nucleare de la Dubna (v.), schimbul de savanți constituind principala formă de colaborare dintre aceste două centre. La C.E.R.N. au făcut stagii de practică și specialiști din România, bursieri ai A.I.E.A. (v.). C.E.R.N. editează publicațiile „Scientific Reports" și „C.E.R.N. Courrier".

CENTRUL EUROPEAN PENTRU ÎNVĂȚĂMÎNTUL SUPERIOR, instituție regională a U.N.E.S.C.O., cu sediul la București, prima de acest gen din Europa, înființată, pe baza unui acord între România și U.N.E.S.C.O., la 21 sept. 1972, cu scopul de a promova colaborarea interuniversitară între statele europene. Are ca obiective: efectuarea unei documentații în problemele învățămîntului postliceal în Europa; coordonarea activității centrelor de documentare din țările europene în acest domeniu; elaborarea unor studii cu privire la evoluția sistemelor și instituțiilor de învățămînt universitar din Europa; realizarea unor schimburi de experiență în privința modernizării și dezvoltării învățămîntului. Centrul desfășoară o serie de activități ca: elaborarea de studii, organizarea unor întîlniri ale specialiștilor și experiențe-pilot. În concepția României, Centrul are un rol important și în unirea eforturilor universitarilor pentru înfăptuirea securității europene, pentru promovarea idealurilor păcii și colaborării în rîndul tineretului.

CENTRUL INTERNAȚIONAL DE INFORMARE ȘTIINȚIFICĂ ȘI TEHNICĂ (C.I.S.T.), creat prin semnarea Convenției de înființare, la 27 febr. 1969, de către guvernele Bulgariei, Cehoslovaciei, R.D. Germane, Mongoliei, Poloniei, României, Ungariei și U.R.S.S. În 1973 a aderat și Cuba. În preocupările Centrului intră: elaborarea de propuneri pentru crearea sistemului internațional de informare științifică și tehnică, deservirea informațională tehnico-științifică a organizațiilor părților contractante și publicarea, în acest scop, de materiale informative, executarea de cercetări științifice în domeniul teoriei și practicii informării tehnico-științifice. Are sediul la Moscova.

CENTRUL INTERNAȚIONAL DE STUDII PENTRU CONSERVAREA ȘI RESTAURAREA BUNURILOR CULTURALE, fondat în mai 1958 sub egida U.N.E.S.C.O. are ca principale obiective: culegerea, studierea și răspîndirea de documentații privind problemele științifice și tehnice ale conservării și restaurării bunurilor culturale; coordonarea și promovarea cercetării. Îndeplinește misiuni de urgență în caz de distrugeri neprevăzute ale operelor de artă. Editează monografii de specialitate. *Membrii* (1976): guverne din 60 de țări, între care și România; *membrii asociați:* diferite instituții naționale de specialitate din diferite țări. Are sediul la Paris.

CEREMONIAL DIPLOMATIC, reguli protocolare și de curtoazie privind onorurile și distincțiile acordate diplomaților în funcțiune, după rangul lor. C.d. cuprinde indicații referitoare la ordinea diplomaților, la întîmpinarea lor la sosirea în țară sau la plecare, la locurile de onoare cu ocazia recepțiilor și a audiențelor solemne sau particulare, la vizite de etichetă, la distincțiile cu care este

onorat un diplomat străin în anumite ocazii ş.a. Fiecare stat îşi stabileşte propriul său **c.d.**, ţinînd seama şi de uzanţele internaţionale în materie.

CEREMONIAL MARITIM, manifestare exterioară de respect sau curtoazie efectuată de o navă, folosind pavilionul, pînzele, sirena, salvele de tun etc., în faţa unei alte nave, a unui port, a unei fortăreţe sau persoane de rang înalt. **C.m.** este reglementat de reguli cu caracter cutumiar, precum şi regulamente edictate pe plan naţional. Navele comerciale îndeplinesc primele semnele de **c.m.** faţă de navele militare.

CERERE-OFERTĂ, raport prin intermediul căruia acţionează legea valorii pe plan internaţional şi se stabilesc valoarea internaţională a mărfii (**v.**) şi preţurile internaţionale (**v.**). În general, cererea mondială pentru un anumit produs poate fi reflectată de totalul importurilor, în timp ce oferta mondială de totalul exporturilor. Dacă oferta unui produs pe piaţa mondială este mai mare decît cererea solvabilă pentru acel produs, atunci preţul său internaţional scade sub valoarea internaţională. Dimpotrivă, cînd oferta produselor este mai mică decît cererea solvabilă, preţul internaţional creşte peste valoare.

CERERE RECONVENŢIONALĂ, cerere prin care pîrîtul îşi formulează pretenţiile faţă de reclamant într-un proces internaţional. În cazul procedurii prevăzute pentru C.I.J., **c.r.** poate fi prezentată instanţei în cursul desfăşurării procedurii contencioase, numai dacă sesizarea acesteia a fost făcută prin cerere unilaterală. Prevederile art. 63 din regulamentul C.I.J. autorizează prezentarea **c.r.** dacă obiectul ei concordă cu obiectul cererii introductive de instanţă (pentru a nu se deplasa obiectul diferendului) şi dacă este compatibilă cu competenţa C.I.J. După ce se constată că aceste două condiţii sînt îndeplinite, **c.r.** se alătură plîngerii statului-parte reclamant, urmînd a fi soluţionate deodată.

C.E.R.N., v. **CENTRUL EUROPEAN AL CERCETĂRILOR NUCLEARE.**

CERTIFICAT, înscris prin care se confirmă (de către organele competente) exactitatea unui fapt, autenticitatea unui document sau se atestă o anumită calitate. ~ *de asigurare*, document întocmit de către o companie de asigurări sau de către un agent de asigurare pentru a atesta că marfa este acoperită printr-o poliţă de asigurare. ~ *de calitate*, document prin care furnizorul intern sau extern adevereşte că marfa livrată corespunde din punct de vedere calitativ clauzelor stipulate în contract. El se eliberează de organizaţiile sau instituţiile de specialitate convenite de cele două părţi prin contractul de vînzare-cumpărare. ~ *de înregistrare*, act scris prin care o autoritate sau instanţă etc. naţională sau internaţională atestă primirea/depunerea unui document. ~ *de origine*, document însoţitor al mărfurilor exportate, cerut, în mod expres, în unele situaţii de către autorităţile vamale ale ţării importatoare, pentru a se dovedi care este ţara de origine a mărfurilor respective. ~ *de o.* sînt cerute atunci cînd o ţară acceptă importul numai din anumite ţări sau cînd regimul vamal aplicat de ţara importatoare este diferit în funcţie de ţara exportatoare. ~ *de o.* sînt emise de instituţii autorizate, în special de camerele de comerţ. Mărfurile care sînt exportate de ţările în curs de dezvoltare spre ţările dezvoltate, care acordă preferinţe tarifare generalizate (**v.**), pentru a răspunde regulilor de origine (**v.**) trebuie să fie însoţite de un ~ *de o.* formular A (document care reuneşte o declaraţie a exportatorului cu un certificat de origine). ~ *sanitar-veterinar*, document prin care furnizorul intern sau extern atestă că animalele, păsările sau pro-

dusele animaliere (carne, unt, conserve) şi vegetale (fructe, legume) exportate nu sînt contaminate de boli sau de paraziţi. Sînt eliberate de organismele de specialitate din ţările exportatoare.

C.E.S., v. **CONSILIUL ECONOMIC ŞI SOCIAL AL O.N.U.**

C.E.S.A.V., v. **COMUNITATEA ECONOMICĂ A STATELOR DIN AFRICA DE VEST.**

ČESKOSLOVENSKÁ TISKOVA KANCELAR (C.T.K.), agenţie cehoslovacă de presă creată în 1918; acţionează ca organ oficial de presă al R.S. Cehoslovace.

CESIUNE DE CREANŢĂ, operaţiune prin care o persoană sau o firmă (cedent) transmite unei alte persoane sau firme (cesionar) un bun sau un drept. **C. de c.** este folosită în legătură cu: a) transmiterea de către creditor, în schimbul unei sume de bani, a drepturilor pe care acesta le are faţă de un debitor; b) transmiterea de către debitor unui terţ a proprietăţii sale pentru ca acesta să lichideze obligaţiile debitorului în condiţiile cele mai eficiente; c) transmiterea unei datorii interguvernamentale, efectuată cu consimţămîntul tuturor statelor interesate.

CESIUNE DE TERITORIU, renunţare a unui stat la dreptul de suveranitate asupra unui teritoriu şi transferarea acelui teritoriu către un alt stat. **C. de t.** poate interveni în aplicarea unui tratat de pace sau a unui alt acord internaţional. Prin tratatele de pace încheiate după primul şi cel de-al doilea război mondial s-au prevăzut, de asemenea, unele **c. de t.** de la un stat la altul. Consacrînd principiul respectării integrităţii teritoriale a statelor, D.I.C. admite în unele cazuri modificări de teritoriu, în strictă conformitate cu principiul dreptului popoarelor de a-şi hotărî singure soarta. Actul final al Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa declară că statele semnatare „consideră că frontierele lor pot fi modificate, prin mijloace paşnice şi prin acord".

CETATEA DE BALTĂ, cetate şi mic domeniu, situate odinioară în apropiere de Blaj. După pacea încheiată cu turcii în 1487, Ştefan cel Mare şi-a îmbunătăţit relaţiile cu Ungaria; în acest context Matei Corvin i-a acordat în Transilvania două feude: Ciceul (v.) şi **C. de B.**, probabil pe la 1489. În 1529 Ioan Zápolya reiterează oferta lui Matei Corvin în cadrul unei alianţe îndreptate împotriva pretenţiilor lui Ferdinand de Habsburg asupra Transilvaniei, care, la rîndul său, recunoaşte drepturile domnului moldovean asupra celor două cetăţi, printr-un tratat din 4 apr. 1535. Ele sînt pierdute de Moldova după alungarea din domnie a lui Petru Rareş şi după instaurarea regimului principatului autonom în Transilvania (1541). Ştefan Rareş, în 1551, şi Alexandru Lăpuşneanu, prin 1552—1553, au încercat să le recîştige, ducînd în acest scop tratative cu imperialii. Cel din urmă a obţinut, în 1558, de la sultan un ordin de a fi repus în drepturi asupra ambelor feude, dar fără rezultat efectiv. Şi despot Vodă, la 1562, face o încercare similară, bazîndu-se, pe cît se pare, pe marea răscoală a secuilor izbucnită în acest an.

CETĂŢENIA FEMEII CĂSĂTORITE. Încheierea sau desfacerea căsătoriei între persoane de cetăţenii diferite, cît şi schimbarea cetăţeniei soţului, nu produce *ipso facto* efecte asupra cetăţeniei femeii. Expresie a principiului egalităţii în drepturi dintre bărbaţi şi femei, precum şi a principiului liberului consimţămînt, a-

ceastă regulă şi-a găsit consacrarea în Convenţia asupra cetăţeniei femeii căsătorite, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 29 ian. 1957. Potrivit Convenţiei, fiecare dintre statele semnatare se angajează ca, în cazul căsătoriei între o străină şi unul din cetăţenii săi, la cererea soţiei, aceasta să dobîndească, printr-o procedură privilegiată, cetăţenia soţului său. În prezent, un număr din ce în ce mai mare de state au consacrat în legislaţia lor internă principiul conform căruia pentru ca o femeie să dobîndească cetăţenia soţului său, care are o altă cetăţenie, ea trebuie să-şi manifeste această opţiune şi să renunţe în mod expres la propria-i cetăţenie. În legea cetăţeniei române (Legea nr. 24/1971) se prevede că încheierea căsătoriei între un cetăţean român şi un străin nu produce nici un efect asupra cetăţeniei soţilor. Tot astfel, declararea nulităţii, anularea sau desfacerea căsătoriei nu produce nici un efect asupra cetăţeniei soţului care a dobîndit cetăţenia română în timpul căsătoriei (art. 4). România a aderat la Convenţia asupra cetăţeniei femeii căsătorite la 22 sept. 1960.

CETĂŢENIE, legătură politică şi juridică permanentă dintre o persoană fizică şi un stat, exprimată printr-un ansamblu de drepturi şi îndatoriri faţă de acel stat; se dobîndeşte prin naştere, prin repatriere, prin înfiere şi prin acordarea la cerere. În privinţa dobîndirii c. prin naştere există două sisteme: jus sanguinis (v.) şi jus soli (v.). Potrivit legii române a cetăţeniei (Legea nr. 24/1971) este cetăţean român şi copilul, născut în străinătate, care are cel puţin un părinte român, sau care este născut pe teritoriul României din părinţi necunoscuţi; c. română se pierde prin retragere, ca sancţiune pentru fapte grave, prin care cel care le săvîrşeşte devine nedemn de a purta titlul de c. român, precum: aflîndu-se în străinătate, se face vinovat de fapte ostile faţă de România, sau de natură a aduce ştirbire bunului ei renume, se înrolează în forţele armate ale unui stat străin, ori, fără autorizarea autorităţilor române, ocupă o funcţie publică în serviciul unui alt stat, pleacă din ţară în mod clandestin sau fraudulos etc. C. se mai pierde prin înfiere şi, în mod excepţional, prin renunţare aprobată în condiţiile legii (v. *schimbare de cetăţenie*). Conform legii române căsătoria nu are nici o influenţă asupra c. române (v. *cetăţenia femeii căsătorite*).

CHACO, regiune naturală în centrul Americii de Sud care cuprinde N Cîmpiei Parană şi podişurile preandine. Vasta zonă C. borcal a constituit obiectul unui conflict între Bolivia şi Paraguay, care îşi are rădăcinile în epoca dominaţiei coloniale. Guvernul bolivian, care urmărea să obţină o ieşire la Oc. Pacific prin utilizarea fluviului Paraguay, a declanşat în 1927 acţiuni militare în regiunea Chaco. După cîteva tentative neizbutite de soluţionare paşnică a conflictului, în 1928 au fost sesizate Uniunea Panamericană şi Societatea Naţiunilor. În urma apelului acestora, la 3 ian. 1929 reprezentanţii celor două state au semnat un protocol prin care au constituit o comisie internaţională de conciliere (v.) care şi-a început lucrările la Washington. La 12 sept. Comisia a prezentat celor două state raportul, prin care le recomandă: să uite cele petrecute anterior; să se revină la situaţia existentă la 5 dec. 1928; să reia relaţiile diplomatice. Aprobînd raportul, Bolivia şi Paraguay au comunicat celei de-a V-a Adunări a Societăţii Naţiunilor acordul intervenit între ele. Între 1930—1932 noi ciocniri armate au deteriorat relaţiile dintre cele două state. Prin Tratatul de pace, prietenie şi frontieră din 21 iul. 1938, diferendul a fost supus spre soluţionare pe cale arbitrală Argentinei, Braziliei, Chile, S.U.A. şi Uruguayului. Prin sentinţa arbitrală a acestor state, pronunţată la 10 oct.

1938, zona disputată este împărțită între cele două pretendente, punîndu-se astfel definitiv capăt conflictului.

CHESTIONAR O.N.U., document cuprinzînd un număr de întrebări adresate de O.N.U., de obicei sub semnătura secretarului general sau a unui adjunct al acestuia, prin care sînt cerute statelor membre informații, cu caracter general sau specific, destinate, de regulă, întocmirii unor rapoarte. În mod frecvent, răspunsurile la **c. O.N.U.** sînt publicate în anexele la rapoartele pertinente. Substanța răspunsurilor oferite de guverne își găsește reflectarea în raportul propriu-zis, întocmit de serviciile competente ale secretariatului O.N.U.

CHESTIUNEA ARMELOR SÎRBEȘTI DIN 1862, transport de arme din Rusia în Serbia (455 care), ce a străbătut în teritoriul român peste 600 km, din preajma Bolgradului și pînă la Gruia, de unde a fost trecut în Serbia. Principatele Unite, acordînd tot sprijinul operației, inclusiv cel militar, au respins cu curaj pe tărîm diplomatic imixtiunea Puterilor Garante, care cereau interzicerea acestui transport.

CHESTIUNEA ARMELOR MAGHIARE DIN 1859, negocierile dintre Principatele Unite și emigrația revoluționară maghiară au dus în primăvara anului 1859 la încheierea unei convenții prin care se stabilea expedierea în Principate, în vederea depozitării lor, în preajma frontierei moldo-transilvănene, a 20 000 puști, destinate a fi folosite în eventualitatea unei acțiuni a revoluționarilor maghiari împotriva Imperiului habsburgic. Grabnica încetare a războiului franco-sardo-austriac a făcut ca armele, ajunse în Principate, să nu mai fie destinate scopului inițial, ci să ajungă la dispoziția forțelor armate românești.

CHESTIUNEA ARMELOR MAGHIARE DIN 1860, în baza unei convenții încheiate în sept. 1860 între guvernul piemontez și emigrația revoluționară maghiară au fost trimise spre Galați cinci vase cu 50 000 puști destinate revoluționarilor maghiari; transportul fiind interceptat de reprezentanții Imperiului habsburgic, armele debarcate au fost sechestrate de autoritățile române; după lungi negocieri, desfășurate la Iași, București și Constantinopol, armele sechestrate au fost îmbarcate pe două vase de război britanice, fiind retrimise, în 1862, în Italia.

CHILE (denumirea oficială: *República de Chile = Republica Chile*), stat situat pe coasta de SV a Americii de Sud, cu largă ieșire la Oc. Pacific, învecinat cu Perú, Bolivia și Argentina. Suprafața: 756 945 kmp. Populația (1976): 10 454 000 loc. Capitala: *Santiago*, 3 700 000 loc. (1972, aglomerația urbană). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Peso chilian = 1000 Escudos. *Istoric.* Locuit în epoca precolumbiană de amerindieni, teritoriul statului chilian intră în componența Imperiului incas (sec. 15). În 1520, Magellan străbate primul strîmtoarea care îi poartă numele. Spaniolii cuceresc (1535—1538 și 1540—1545) o mare parte din teritoriul actualului **C.** și întemeiază orașul Santiago (1541). În timpul dominației spaniole, **C.** este înglobat în Viceregatul Perú și în Căpitănia Generală **C.** (din 1778). În cursul războiului pentru independența coloniilor spaniole din America (1810—1826) se proclamă un guvern autonom (18 sept. 1810), iar apoi Republica Independentă **C.** (12 febr. 1818). În urma „războiului Pacificului" („războiul salpetrului"), din 1879—1883, împotriva Boliviei și Perúlui, **C.** obține provincia Antofagasta. La 24 oct. 1970, la președinția Republicii este ales Salvador Allende, reprezentînd partidele progresiste grupate în Frontul Unității Populare. La 11 sept.

1973 se poduce o lovitură de stat, președintele Allende este ucis și se instituie un regim de dictatură militară. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **C.** întreține relații diplomatice cu 68 de state (1976) și este membru în 86 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Începuturile relațiilor oficiale româno-chiliene datează din 1880. Primele documente oficiale sînt scrisorile schimbate între șefii celor două state cu prilejul notificării de către România a cuceririi independenței de stat (20 apr. 1880, respectiv 16 nov. 1880). Stabilirea de relații consulare are loc la 24 nov. 1911, cînd **C.** deschide un consulat onorific la București (desființat între 1926—1928). Întîiul consulat onorific al României la Santiago este înființat la 1 iul. 1921. Relațiile diplomatice între cele două țări s-au stabilit la 5 febr. 1925 (data scrisorii de cabinet a ministrului de externe chilian privind acreditarea însărcinatului cu afaceri la București). Întrerupte în timpul celui de-al doilea război mondial (20 mai 1943), relațiile diplomatice au fost reluate la 31 mart. 1965 la nivel de ambasadă. Între cele două țări s-au încheiat un acord comercial pe termen lung (1968) și alte acorduri de cooperare economică, tehnică și științifică (1968 și 1971).

CHINA (denumirea oficială: *Zhonghua Renmin Gon Gheguo = Republica Populară Chineză*), stat situat în E Asiei, cu largă ieșire la Oc. Pacific (14 000 km), învecinat cu U.R.S.S., Mongolia, R.P.D. Coreeană, Vietnam, Laos, Birmania, India, Bhutan, Nepal, Afghanistan. Suprafața: 9 596 961 kmp. Populația (1976): 852 130 000 loc. Capitala: *Beijing*, 8 000 000 (1970, aglomerația urbană). Limba oficială: chineza. Moneda: 1 Yuan = 10 Jiao = = 100 Fen. *Istoric.* Locuită din cele mai vechi timpuri, în **C.** apare prin mileniul 3 î.e.n. una dintre cele mai strălucite civilizații ale antichității. Este unul din cele mai vechi state ale lumii, primele formațiuni statale (statul Shang) datînd din sec. 16 î.e.n. **C.** cunoaște în continuare o istorie zbuciumată de formare și destrămare a diferitelor state sub diferite dinastii, de războaie și răscoale. După 1279 **C.** este cucerită de mongoli, care întemeiază dinastia Yüan, după a căror alungare, în 1368, **C.** cunoaște o perioadă de înflorire economică. Marele război țărănesc din 1628—1645 este înăbușit cu ajutorul manciurienilor, care cuceresc întreaga țară, instaurînd dinastia Țin (1644—1912). În 1751 Tibetul intră definitiv în componența **C.** În urma celor două „războaie ale opiumului" (1840—1842 și 1856—1860), purtate împotriva **C.** de Anglia și Franța, și a încheierii unor tratate înrobitoare cu marile puteri, începe aservirea țării de către capitalul străin. Prin pacea de la Shimonoseki, care încheie războiul chino-japonez din 1894—1895, Japonia anexează Taiwanul, parte integrantă a **C.** Ca urmare a revoluției burghezo-democratice din 1911—1913, dinastia manciuriană este înlăturată, **C.** proclamîndu-se republică, la 1 ian. 1912, dar puterea rămîne în mîna unor cercuri legate de interesele străine. În deceniile următoare, după crearea P.C. Chinez (1 iun. 1921), începe și se intensifică lupta de mare amploare antifeudală și antiimperialistă, luînd forma războiului civil și de eliberare (1924—1927). În cursul celui de-al doilea război civil revoluționar (1927—1937) este creată Armata Roșie Chineză (1927). La 18 sept. 1931 începe agresiunea imperialismului japonez asupra **C.** prin ocuparea Manciuriei, unde creează „statul Manciuko", iar în 1937 Japonia începe un război pentru cucerirea întregii **C.** În cursul războiului de eliberare (1937—1945) poporul chinez, sub conducerea P.C. Chinez în frunte cu Mao Zedong, repurtează numeroase victorii. După capitularea Japoniei (2 sept. 1945) și în condițiile celui de-al treilea război civil revoluționar (1946—1949) întregul teri-

toriu al țării este eliberat. Rămășițele Gomindanului (partid burghez întemeiat în 1912), sprijinite de S.U.A., se retrag în ins. Taiwan. La 1 oct. 1949 este proclamată la Beijing Republica Populară Chineză. Marea victorie a revoluției chineze și proclamarea Republicii Populare Chineze constituie un eveniment de importanță istorică în viața omenirii, un factor important în schimbarea raportului de forțe pe plan mondial în favoarea socialismului, exercitînd o puternică înrîurire asupra luptei revoluționare a popoarelor. După cucerirea victoriei, poporul chinez, sub conducerea P.C. Chinez, a desăvîrșit revoluția burghezo-democratică și a pășit pe calea revoluției socialiste, obținînd rezultate remarcabile în toate domeniile de activitate. Deși membru fondator al O.N.U., R.P. Chineză și-a recăpătat locul legitim în forumul mondial abia în 1971, cînd Adunarea Generală a O.N.U. îi restabilește (25 oct. 1971) drepturile legitime la O.N.U. și **C.** își reia locul printre cei 5 membri permanenți ai Consiliului de Securitate. În ian. 1975, Adunarea Națională a Reprezentanților Populari din întreaga **C.** adoptă o nouă Constituție care consfințește dispariția oricăror forme de proprietate capitalistă și statuează că R.P. Chineză este un stat socialist al dictaturii proletariatului, în care întregul nucleu al conducerii poporului este P.C. Chinez. *Organizarea de stat:* republică populară, stat socialist. China întreține relații diplomatice cu 108 state (1976) și este membră în 34 organizații internaționale guvernamentale (1976). **C.** se afirmă ca puternică forță a contemporaneității în lupta împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, aducînd contribuții esențiale la procesul transformărilor revoluționare din lume, la cauza eliberării naționale și sociale, la promovarea păcii și socialismului. *Relații cu România.* Legăturile dintre poporul român și chinez au vechi și îndelungate tradiții. Începutul relațiilor oficiale româno-chineze datează de la 20 apr. 1880 cînd suveranul României notifică împăratului **C.** dobîndirea independenței de stat, la care acesta a răspuns, la 25 ian. 1881, recunoscînd România ca stat suveran și independent. Relațiile diplomatice între cele două state se stabilesc la 3 iul. 1939, la nivel de legație (data acordării agrementului pentru reprezentantul chinez la București), dar vor fi întrerupte la 21 iul. 1941. Guvernul antonescian recunoaște guvernul „statului" Manciuko, aflat sub controlul Japoniei și la 24 mart. 1941 stabilește cu acesta relații diplomatice, la nivel de legație (data comunicării agrementului pentru reprezentantul român la Sin-King), care vor înceta în aug. 1945. La 8 oct. 1941 este deschis la Shanghai un consulat onorific al României. Independent de relațiile oficiale pe linie de stat, între popoarele român și chinez s-au făurit trainice legături avîndu-și rădăcinile în trecutul lor revoluționar. Încă în condițiile grele ale ilegalității, comuniștii români și-au manifestat activ simpatia și solidaritatea internaționalistă cu lupta comuniștilor chinezi pentru înlăturarea dominației străine și cucerirea libertății. România a recunoscut Republica Populară Chineză imediat după proclamarea sa, relațiile diplomatice fiind stabilite la 5 oct. 1949, la nivel de ambasadă. În noile condiții istorice, cînd popoarele român și chinez au trecut la opera de făurire a revoluției socialiste, legăturile tradiționale de prietenie au dobîndit o temelie și mai trainică. Între România și **C.** s-au statornicit relații de strînsă prietenie și solidaritate, cunoscînd o continuă dezvoltare și diversificare în toate domeniile, pe baza principiilor respectării independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și întrajutorării tovărășești. Raporturile româno-chineze au, de asemenea, un larg cadru juridic constînd din acorduri, convenții,

înțelegeri și protocoale de natură politică, economico-comercială, tehnico-științifică, culturală, sportivă etc. În decursul anilor au avut loc numeroase schimburi la diferite niveluri pe linie de partid și de stat, guvernamentală, parlamentară, militară și de altă natură. Au vizitat R.P. Chineză primul secretar al C.C. al P.C.R. (1956), o delegație guvernamentală condusă de președintele Consiliului de Miniștri, în urma căreia s-a semnat prima Declarație comună româno-chineză (apr. 1958) și altele la același nivel (mart. 1964, sept. 1969). Premierul Consiliului de Stat, vicepreședinte al C.C. al P.C. Chinez, Ciu En-lai, a vizitat România în fruntea unor delegații la 23—27 mart. 1965 și 16—24 iun. 1966. O contribuție de cea mai mare însemnătate la dezvoltarea relațiilor româno-chineze au adus-o întîlnirile și convorbirile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu Mao Tzedun, Ciu En-lai și cu ceilalți conducători chinezi de partid și de stat cu ocazia vizitei oficiale de prietenie a delegației de partid și guvernamentale române în **C.** (1—9 ian. 1971) — moment de importanță istorică pentru raporturile dintre România și **C.**, ale cărui rezultate au deschis noi și ample perspective conlucrării dintre cele două partide, țări și popoare. Comunicatul comun adoptat cu această ocazie a așezat relațiile de prietenie româno-chineze pe baze stabile, trainice, conferind o amplă deschidere colaborării multilaterale frățești și avînd, totodată, prin pozițiile și principiile afirmate, o deosebită valoare internațională. În anii care au urmat o importanță deosebită au avut schimburile de mesaje dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Hua Kuo-fen, președintele P.C. Chinez, premierul Consiliului de Stat al R.P. Chineze, privind dezvoltarea continuă și multilaterală a colaborării româno-chineze. Importante etape în dezvoltarea pe multiple planuri a prieteniei româno-chineze le-au constituit vizitele oficiale de partid și de stat întreprinse de tovarășul Nicolae Ceaușescu în R.P. Chineză (14—20 mai 1978) și de tovarășul Hua Kuo-fen în România (16—21 aug. 1978), ale căror rezultate au marcat un moment hotărîtor în amplificarea și diversificarea relațiilor de colaborare în toate domeniile între țările și popoarele noastre.

CHINA NOUĂ (HSINHUA), agenția de presă a R.P. Chineze, creată în 1937. Din 1950 funcționează ca organ oficial de știri și informații al acestei țări.

CHRISTMAS, INSULA ~ (denumirea oficială: *Christmas Island)*, ins. în Oc. Indian, situată la circa 360 km SV de ins. Djawa. Suprafața: 134,67 kmp. Populația (1974): 2 895 loc. Centrul administrativ: *Flying Fish Cove*, 1 300 loc. (1971). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Australian Dollar=100 Cents. *Istoric.* Descoperită de navigatorul olandez Mynors la 24 dec. 1643, ins. **C.** devine posesiune britanică din ian. 1888. Plasată sub jurisdicția coloniei Straits Settlements (1889), încorporată în colonia Singapore (1900), ins. este ocupată în timpul celui de-al doilea război mondial de trupele japoneze (10 apr. 1942). Administrată sub forma unei colonii separate pînă la 1 oct. 1958, cînd, potrivit acordului dintre Marea Britanie și Australia, devine „teritoriu extern" al acesteia din urmă.

CHUNG-YANG TONGSHIN (CHUNG-YANG) *(Agenția Centrală Telegrafioă Coreeană* — **A.C.T.C.)**, fondată la 25 dec. 1946. Are sediul la Phenian.

C.I.A., v. **AGENȚIA CENTRALĂ DE INVESTIGAȚII.**

CIAD (denumirea oficială: *République du Tchad = Republica Ciad)*, stat situat în partea central-nordică a Africii, în zona lacului Ciad, învecinat cu Libia, Sudan, Imperiul Centrafrican, Camerun, Nigeria și Niger. Suprafața: 1 284 000 kmp. Populația

(1975): 4 213 000 loc. Capitala: *N'Djamena*, 390 000 loc. (1977, cu suburbiile). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 C.F.A. Franc = 100 Centimes. *Istoric.* În evul mediu pe teritoriul **C.** iau naștere statele islamice Kanem, Bornu, Baguirmi și Waddai. Francezii ocupă teritoriul în 1897, integrîndu-l (1906) în colonia Oubangui-Chari-Tchad, iar în 1922 în Africa Ecuatorială Franceză. La 28 oct. 1958 **C.** devine republică autonomă în cadrul Comunității Franceze, iar la 11 aug. 1960 își proclamă independența de stat. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **C.** întreține relații diplomatice cu 51 de state (1976) și este membru a 50 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* România a recunoscut noua republică imediat după proclamarea independenței sale. Relațiile diplomatice au fost stabilite la 15 iul. 1969, la nivel de ambasadă. Între cele două țări a fost semnat un Acord comercial pe termen lung (1969) urmat de încheierea unui Acord de cooperare economică și tehnică (1971) și a unui aide-mémoire privind cooperarea în agricultură, industria minieră și petrolieră, în domeniul învățămîntului (1974).

CICEU, cetate medievală situată la NE de orașul Doj, obținută de Ștefan cel Mare de la regele maghiar Matei Corvin, împreună cu Cetatea de Baltă (v.), odată cu apropierea politică a lui Ștefan de Ungaria după pacea încheiată cu turcii la 1487. Pe domeniul cetății **C.**, în mănăstirea de la Vad, pentru care Ștefan a construit o biserică în stil moldovenesc, s-a constituit pentru românii din partea de N a Transilvaniei un episcopat ortodox, ai cărui titulari erau hirotonisiți la Suceava. Domeniul și cetatea **C.** sînt reconfirmate ca feudă a lui Petru Rareș de către Ioan Zápolya, prin Tratatul din 1529, și de Ferdinand de Habsburg, prin Tratatul din 4 apr. 1535. Aici s-a refugiat Petru Rareș în 1538, scăpat din Moldova în condiții dramatice, după marea expediție turcească împotriva sa. După această dată și după instaurarea regimului autonom al principatului în Transilvania (1541), calitatea de feudă a domnilor moldoveni a acestei cetăți nu mai e menționată.

CICLU ECONOMIC CAPITALIST, formă de dezvoltare a economiei capitaliste, în care perioadele de avînt alternează cu cele de stagnare sau reducere a producției. În forma sa clasică **c.e.c.** cuprinde patru faze distincte: criza, depresiunea, înviorarea și avîntul. În perioada postbelică au intervenit o serie de modificări în modul de desfășurare a **c.e.c.**: datorită politicii economice a statului capitalist, perioadele de criză n-au cunoscut, în general, amploarea și durata celor antebelice; fazele ciclului s-au comprimat, astfel încît în majoritatea cazurilor au rămas ca faze distincte numai recesiunea și avîntul conjunctural; inflația a devenit un însoțitor cvasi-permanent al **c.e.c.**, inclusiv al fazei de recesiune, ceea ce a generat fenomenul numit stagflație (v.). Avînd în vedere ponderea pe care o au țările capitaliste dezvoltate în comerțul internațional, precum și interdependențele crescînde dintre țările lumii, **c.e.c.** influențează în mare măsură condițiile existente pe piața mondială; în faza de recesiune comerțul internațional are tendința de stagnare sau scădere, iar în faza de avînt, de creștere, influențînd, în consecință, posibilitățile de export pe piețele externe. Studierea modului în care evoluează **c.e.c.** și determinarea fazei de recesiune sau avînt se face în funcție de mai mulți indicatori ai ciclului economic (v.).

C.I.C.R., v. **COMITETUL INTERNAȚIONAL AL CRUCII ROȘII.**

C.I.D., v. **COMISIA INTERNAȚIONALĂ A DUNĂRII.**

C.I.F. — *(Cost, Insurance, Freight — cost, asigurare, navlu —)*, clauză prevă-

zută în contractele de comerț exterior, conform căreia prețul datorat de cumpărător acoperă costul mărfii, asigurarea maritimă și navlul. Potrivit acestei clauze, vînzătorul suportă toate cheltuielile ocazionate de obținerea licenței de export, încărcarea mărfii pe navă, plata navlului și a asigurării pînă în portul de destinație. Cumpărătorul suportă cheltuielile de obținere a certificatului de origine și al documentelor consulare, taxele vamale și unele cheltuieli, dacă acestea nu au fost cuprinse în navlu (descărcarea, transbordarea mărfii etc.). Toate riscurile se transmit de la vînzător la cumpărător, în momentul în care marfa a trecut efectiv bordul navei, în portul de încărcare, în cadrul termenului convenit (v. *F.O.B.*).

CIFRĂ DE AFACERI, totalitatea încasărilor din vînzări (livrări) și prestări de servicii ale unei întreprinderi capitaliste; în limbajul de specialitate se mai numește și „vînzări" sau „venituri totale brute". În relațiile economice internaționale, **c. de a.** este un indicator frecvent utilizat pentru a ilustra mărimea unei întreprinderi, puterea ei economică și financiară. Alți indicatori care oglindesc puterea economică și financiară a corporațiilor capitaliste sînt: total active; capital propriu; volumul profiturilor. Indicatorii puterii economico-financiare a întreprinderilor capitaliste pot genera aprecieri diferite, de ex.: o întreprindere poate avea capitalul propriu relativ mic, dar, printr-o abilă utilizare a capitalului împrumutat, poate avea o **c. de a.** relativ mare.

CIFRU DIPLOMATIC, ansamblul de caractere convenționale (cifre și semne) folosite pentru transmiterea corespondenței diplomatice (v.), spre a i se asigura respectarea caracterului său secret. Dreptul misiunilor diplomatice de a folosi un cifru este unanim recunoscut.

C.I.J., v. **CURTEA INTERNAȚIONALĂ DE JUSTIȚIE.**

C.I.M., v. **CONVENȚIA INTERNAȚIONALĂ CU PRIVIRE LA TRANSPORTUL DE MĂRFURI PE CĂILE FERATE.**

C.I.P.C., v. **COMISIA INTERNAȚIONALĂ DE POLIȚIE CRIMINALĂ (INTERPOL).**

CIPRU (denumirea oficială: *Kypriaki Dimokratia/Kibris Cümhuriyeti* = = *Republica Cipru*), stat insular situat în E M. Mediterane, la 64 km de țărmul Asiei Mici (Turcia). Suprafața: 9 251 kmp. Populația (1975): 639 000 loc. (ciprioți greci 78,2%, ciprioți turci 17,5%). Capitala: *Nicosia* (*Nikosia*), 118 000 loc. (1973, aglomerația urbană). Limbi oficiale: greaca și turca. Moneda: 1 Liră **C.** = 1 000 Mils. *Istoric.* Insula, populată în sec. 15 î.e.n. de greci, devine în antichitate și evul mediu un teritoriu disputat, fiind cucerită succesiv de egipteni, hittiți, fenicieni, asirieni, perși, macedoneni, romani, bizantini, arabi. În cursul celei de-a treia cruciade (1191—1193), **C.** este cucerit de englezi și stăpînit apoi de familia de Lusignan pînă în 1489, cînd revine Veneției. Cucerită de turci în 1570—1571, ins. este trecută temporar, în baza unui acord secret (1878), Marii Britanii care o proclamă, în 1925, colonie a coroanei britanice. În urma luptei de eliberare națională și a tratatelor de la Zürich (19 febr. 1959) și Londra (1 iul. 1960) între Marea Britanie, Grecia și Turcia, care devin puteri garante, **C.** își proclamă independența de stat (16 aug. 1960) și devine republică (1 oct. 1960). Membru în Commonwealth (din 1961). În urma izbucnirii unor incidente între populația greacă și turcă, Consiliul de Securitate trimite trupe O.N.U. (1964) pentru menținerea păcii în **C.** (care continuă și azi să se afle pe ins.). În urma unei lovituri de stat (iul. 1974) împotriva regimului legal, trupele turcești ocupă 1/3 din ins., fiind invocată poziția de putere garantă a Turciei. Rezoluția Adună-

rii Generale a O.N.U. din 2 nov. 1974 cere respectarea suveranității, integrității teritoriale și independenței C., retragerea grabnică a tuturor forțelor armate străine din C., sistemul constituțional al țării fiind de competența exclusivă a celor două comunități din insulă. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. C. întreține relații diplomatice cu 65 state (1976) și este membru în 43 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* La 19 aug. 1960 România recunoaște C. ca stat independent și, la 13 nov. 1960, stabilește relații diplomatice cu acesta la nivel de ambasadă. Vizitele reciproce ale unor personalități din cele două țări au contribuit la dezvoltarea relațiilor dintre România și C. Relațiile economice româno-cipriote se desfășoară în baza Acordului comercial de lungă durată, semnat la Nicosia (19 iun. 1962) și a protocoalelor anuale de mărfuri și plăți. Au mai fost încheiate un Acord de colaborare culturală (6 ian. 1972), un program de schimburi cultural-științifice (1 aug. 1972), un Acord privind desființarea vizelor (12 apr. 1972), un Acord de colaborare în domeniul turismului (2 mai 1972), și alte convenții și înțelegeri guvernamentale. Un moment important în evoluția relațiilor româno-cipriote l-a reprezentat întîlnirea președintelui Nicolae Ceaușescu cu președintele Republicii C. arhiepiscopul Makarios (Helsinki, 30 iul. 1975), cu prilejul căreia s-a convenit să se acționeze în continuare pentru dezvoltarea colaborării pe multiple planuri, în interesul celor două popoare, al cauzei păcii și securității în regiune și în lume.

CIRCUIT ECONOMIC MONDIAL, totalitatea legăturilor și tranzacțiilor economice care au loc între țările lumii. El cuprinde schimburile internaționale de mărfuri și servicii, comerțul invizibil, relațiile de credit și financiare, acțiunile de cooperare în domeniul producției materiale și al cercetării științifice etc.

CIRCULARĂ (în corespondența guvernamentală internațională), notă diplomatică transmisă de Ministerul Afacerilor Externe tuturor, sau unei părți a misiunilor diplomatice acreditate în țara respectivă, cu conținut identic. C. sînt utilizate pentru a se aduce la cunoștința misiunilor diplomatice un anumit fapt, o dispoziție legală, o măsură protocolară etc., care interesează activitatea misiunilor. C. sînt folosite și pentru a se comunica statelor străine, prin intermediul misiunilor diplomatice străine, anumite evenimente politice survenite în statul de reședință și care interesează relațiile internaționale.

CIRCUMSCRIPȚIE CONSULARĂ, parte din teritoriul statului de reședință, atribuit, prin înțelegerea dintre două state, unui post consular (v.) în scopul exercitării funcțiilor consulare (v.). C.c. se stabilește odată cu numirea consulului, prin patenta consulară (v.) și prin exequatur (v.). Consulul are dreptul de a exercita funcțiile consulare numai în cadrul c.c. De obicei, în urma încheierii unei convenții consulare (v.), prin acordul dintre state, se stabilește numărul consulatelor și întinderea circumscripțiilor consulare. În c.c. se găsește și sediul consulatului.

C.I.S.A., v. **CONFEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A SINDICATELOR ARABE.**

C.I.S.L., v. **CONFEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A SINDICATELOR LIBERE.**

C.I.S.T., v. **CENTRUL INTERNAȚIONAL DE INFORMARE ȘTIINȚIFICĂ ȘI TEHNICĂ.**

C.I.T.C., v. **COMISIA INTERGUVERNAMENTALĂ PENTRU TEHNICA DE CALCUL.**

C.I.T.C.F., v. **COMITETUL INTERNAȚIONAL AL TRANSPORTULUI PE CĂI FERATE.**

C.I.U., v. **CONVENȚIA INTERNAȚIONALĂ CU PRIVIRE LA TRANSPORTUL DE CĂLĂTORI ȘI BAGAJE PE CĂILE FERATE.**

C.L.A.S.C., v. **CONFEDERAȚIA LATINO-AMERICANĂ A SINDICATELOR CREȘTINE.**

CLASE ALE CONSULILOR, categorii în care sînt împărțiți șefii posturilor consulare (v.). Conform Convenției de la Viena cu privire la relațiile consulare (1963), aceste clase sînt: consul general (v.), consul (v.), viceconsul (v.) și agent consular (v.). Statele au dreptul să-și fixeze și alte denumiri pentru șefii posturilor consulare. Consulii, indiferent de clasa căreia îi aparțin, se bucură, din partea statului pe al cărui teritoriu funcționează, de aceleași drepturi și au aceleași îndatoriri față de acel stat.

CLASE ALE ȘEFILOR MISIUNILOR DIPLOMATICE, categorii (ranguri) în care sînt împărțiți șefii misiunilor diplomatice. Au fost stabilite pentru prima dată la Congresul de la Viena din 1815 și completate la Congresul de la Aachen din 1818. Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice, din 18 apr. 1961, prevede, în art. 14, că: „Șefii de misiune se împart în trei clase, și anume: a ambasadorilor sau nunțiilor acreditați pe lîngă șefii de state și a celorlalți șefi de misiune cu rang echivalent; a trimișilor, miniștrilor sau internunțiilor acreditați pe lîngă șefii de state; a însărcinaților cu afaceri acreditați pe lîngă ministerele afacerilor externe". Șefii misiunilor diplomatice de toate clasele se bucură de aceleași drepturi în îndeplinirea funcțiilor lor. Deosebirea dintre diferitele clase apare numai în ceea ce privește ceremonialul (v.) și protocolul diplomatic (v.); ambasadorii sînt considerați ca reprezentînd nu numai statul, ci și personal pe șeful statului; ei pot duce tratative cu șeful statului străin; de obicei, ambasadorii și miniștrii plenipotențiari sînt numiți de către șeful statului, iar însărcinații cu afaceri, de către ministrul de externe. Ambasadorii și miniștrii plenipotențiari sînt acreditați pe lîngă șeful statului de reședință, iar însărcinații cu afaceri, pe lîngă Ministerul de Externe al statului de reședință. Ministrul afacerilor externe poate încredința conducerea unei misiuni diplomatice, unui însărcinat cu afaceri (v.) titular. În timpul absenței șefului misiunii diplomatice, aceasta este condusă de un însărcinat cu afaceri ad-interim (v.), funcția respectivă revenind diplomatului cu cel mai înalt grad din cadrul misiunii (v. *rang diplomatic*).

CLAUZĂ, dispoziție specială sau accesorie, înscrată într-un document internațional, prin care se stipulează anumite prevederi în legătură cu condițiile de aplicabilitate, termene, precizarea anumitor drepturi etc. ~ *„amiabilei compoziții"*, formă de arbitraj în care arbitrii sînt autorizați ca, în cazul în care nici una din părți nu va stabili cu argumente juridice temeiul de drept al pretenției, să dea diferendului soluția pe care o vor considera oportună. În aceste cazuri arbitrajul se transformă într-un fel de mediațiune (v.). ~ *aur*, prevedere înscrisă într-un acord sau contract economic, reprezentînd una din modalitățile prin care se urmărește prevenirea pierderilor rezultate dintr-o posibilă depreciere a valutei în care este exprimată valoarea, contractul sau acordul. Prin această prevedere partenerii se obligă ca, în cazul modificării cursului valutei respective, plățile să se efectueze în valuta contractului, la paritatea aur menționată expres în contract. Ca urmare a generalizării cursurilor de schimb flotante, varianta efectuării în aur a plăților nu se mai utilizează, iar ~ *a.* este utilizată tot mai puțin, în locul ei fiind preferat coșul valutar (v.). ~ *Calvo*, stipulație înscrisă într-un contract încheiat între un stat și un

cetățean străin, prin care acesta din urmă consimte, în mod direct sau indirect, să renunțe, în total sau în parte, la protecția diplomatică a propriului său stat cu privire la contestațiile pe care le-ar putea genera punerea în aplicare a respectivului contract. În aceeași măsură în care se renunță la această protecție, se aplică normele juridice ale statului cu care s-a contractat (v. *Doctrina Calvo*, pentru a cărei punere în aplicare a fost imaginată această clauză). ~ *colonială*, dispoziție înscrisă în tratate internaționale, prin care se prevede în mod expres dacă tratatele încheiate de o anumită metropolă își extind sau nu efectele asupra teritoriilor aflate în stare de dependență colonială față de metropolă. ~ *c.* se înfățișează fie într-o formă „negativă", în care caz orice tratat se aplică de drept teritoriilor dependente, cu excepția situațiilor cînd se inserează o clauză de excludere a teritoriului respectiv de la aplicația tratatului, fie într-o formă „afirmativă", cînd tratatul nu se aplică teritoriului dependent, decît în ipoteza în care se prevede expres acest lucru, prin inserarea unei ~ *c.* În practica internațională sînt cunoscute ambele forme ale acestei clauze. Practica secretariatului O.N.U. în problema succesiunii statelor noi dă expresie accepției „negative" a clauzei coloniale, prezumînd — în lipsa unei ~ *c.* — că orice tratat încheiat de fosta metropolă se aplica, anterior independenței, întregului teritoriu colonial. După cucerirea independenței noul stat nu este obligat să respecte tratatele încheiate anterior de fosta metropolă. Prin faptul că presupune puterea metropolei de a decide asupra relațiilor internaționale ale unui popor, căruia ar fi trebuit să-i acorde independența, ~ *c.* este incompatibilă cu principiile fundamentale ale D.I.C., cu dreptul popoarelor de a-și hotărî singure soarta. ~ *compromisorie*, v. *compromis*. ~ *de arbitraj*, v. *compromis*. ~ *de garanție*, prevedere conținută într-un tratat internațional și destinată să asigure respectarea obligațiilor asumate de părți. ~ *de reexport*, modalitate prin care într-un contract de vînzare-cumpărare, de comerț exterior, cumpărătorului mărfii i se asigură dreptul de a revinde (reexporta) marfa importată. ~ *federală*, prevedere care se referă la drepturile și îndatoririle statului federal și ale statelor care compun federația în raporturile lor reciproce și în privința activității pe plan internațional, reglementată de tratatul internațional în care ~ *f.* este inserată. În înțelegerile internaționale ~ *f.* se întîlnește rar, întrucît, cu foarte mici excepții, pe plan internațional acționează numai statul federal, iar nu statele care-l compun. În dreptul internațional aplicabilitatea înțelegerilor pe întreg teritoriul statelor contractante este prezumată. Potrivit Convenției cu privire la dreptul tratatelor, încheiate la Viena în 1969, un tratat leagă fiecare parte pentru ansamblul teritoriului său, afară de cazul cînd din tratat rezultă o intenție diferită sau se stabilește în alt mod (art. 29). ~ *finală*, prevedere cuprinsă într-un tratat internațional, de regulă, la sfîrșitul tratatului, conținînd dispoziții relative la intrarea în vigoare, ratificare, durata tratatului, măsuri tranzitorii cu privire la aplicarea lui, condițiile aderării altor state, înregistrare, modificare, prorogare, reînnoire etc. ~ *Martens*, prevedere din Convenția de la Haga, din 1907, referitoare la legile și obiceiurile războiului terestru (v.), potrivit căreia: „Pînă la elaborarea unui corp mai complet al legilor războiului, înaltele părți contractante declară că, în cazurile care n-au fost prevăzute în reglementările adoptate de ele, locuitorii și beligeranții rămîn sub protecția și sub reglementarea principiilor dreptului ginților, așa cum rezultă ele din obiceiurile stabilite de popoarele civilizate, din legile umanității și din imperativele conștiinței publice". Conținutul ~ *M.* este reprodus în esență și în Convențiile de la Geneva, din

1949, privind victimele războiului (v.). Scopul ~*M.* este de a asigura aplicarea unor principii de drept internaţional cu caracter umanitar şi în situaţii nereglementate prin codificarea dreptului internaţional umanitar (v.), din cauza lacunelor inerente oricărei codificări, ori a apariţiei ulterioare codificării a unor noi tehnici militare. ~ *de neresponsabilitate*, prevedere contractuală prin care părţile convin ca, în caz de neexecutare sau de întîrziere în executarea contractului, debitorul să fie exonerat, în parte sau total, de obligaţia reparării prejudiciului astfel provocat. În raporturile dintre organizaţiile socialiste nu sînt permise clauzele de exonerare sau de limitare a răspunderii. ~ *naţiunii celei mai favorizate*, prevedere specială, înscrisă într-un acord internaţional, prin care părţile contractante îşi acordă reciproc aceleaşi avantaje şi privilegii pe care le-au acordat sau le vor acorda unui stat terţ. Această clauză se practică în relaţiile dintre state şi se aplică în domeniile care sînt indicate în acordurile încheiate: comerţ, navigaţie, situaţia juridică a persoanelor etc. Se disting două forme ale clauzei: a) forma necondiţionată şi fără compensare, care constă în obligaţia asumată de fiecare dintre părţile contractante de a extinde toate drepturile, avantajele, privilegiile şi înlesnirile acordate, sau care vor fi acordate unei terţe ţări; b) forma condiţionată sau cu compensare, care constă în extinderea condiţionată sau în compensaţie a oricăror înlesniri, avantaje şi privilegii acordate, sau care vor fi acordate unei terţe ţări. Forma condiţionată a fost mult aplicată în acordurile comerciale încheiate între state pînă la jumătatea secolului trecut. În prezent este larg răspîndită forma necondiţionată şi fără compensaţii care facilitează colaborarea dintre state pe baza respectării egalităţii în drepturi şi a avantajului reciproc, eliminînd astfel posibilitatea aplicării unui tratament discriminatoriu. Reprezintă unul din principiile fundamentale ale G.A.T.T. ~ *protocolară*, prevedere figurînd la finele unui tratat, care reglementează anumite chestiuni generale privind existenţa tratatului, precum: durata, intrarea în vigoare, schimbul instrumentelor de ratificare, păstrarea originalului tratatului, numărul exemplarelor întocmite, caracterul autentic al unor anumite versiuni, data şi locul semnării etc. V. şi *clauză finală*. ~ „*si omnes*", clauză cuprinsă într-un acord internaţional, potrivit căreia acordul, sau anumite prevederi ale acordului, se vor aplica numai dacă toate statele implicate în situaţia pe care o are în vedere acordul sînt parte contractantă la acesta. Clauza are ca scop să evite situaţia ca state terţe, prin faptul că nu participă la acord, să obţină avantaje unilaterale, nefiind obligate să respecte angajamentele asumate de statele contractante. ~ *valutară*, prevedere înscrisă în contracte sau acorduri economice, prin intermediul cărcia părţile se asigură că nu vor înregistra pierderi în cazul unor modificări ale cursului valutei de plată, în intervalul de la semnarea contractului sau acordului, pînă la efectuarea plăţii. Dacă intervin astfel de modificări, plata se efectuează pe baza cursului valutei de plată faţă de o altă valută (eventual grup sau coş valutar) considerată de parteneri mai stabilă şi înscrisă expres în contract prin ~ *v.*

CLEARING, sistem de decontare, în domeniul plăţilor internaţionale, utilizat de unele state în scopul compensării creanţelor şi obligaţiilor care se nasc în relaţiile de plăţi externe. Decontările se efectuează prin intermediul instituţiilor financiare, desemnate în cadrul acordurilor de c. Lichidarea plăţilor se face prin înregistrarea şi compensarea în conturile de c. a creanţelor şi obligaţiilor reciproce izvorîte din operaţiunile de export şi import şi din alte activităţi convenite între părţi. Moneda convenţională a conturilor de c. poate fi moneda naţională a unuia sau a ambilor parteneri sau a unei ţări terţe, atunci cînd aceasta prezintă o

mare stabilitate. La anumite intervale de timp, soldul conturilor de **c.** se lichidează în primul rînd prin livrări de mărfuri şi servicii de către ţara debitoare, iar diferenţa prin plată în aur, valute liber convertibile sau prin intermediul operaţiunilor de switch (**v.**). În cadrul acordurilor de **c.** se stabileşte un plafon valoric, sub forma creditului tehnic, care este destinat să acopere decalajele dintre export şi import, datorită faptului că cele două operaţiuni nu se realizează sincronizat.

CLIMAT INTERNAŢIONAL, ambianţa, atmosfera în care se desfăşoară relaţiile dintre state într-o anumită perioadă. Poate exista astfel un **c.i.** de destindere şi înţelegere, de colaborare şi respect reciproc, de încordare şi neîncredere (ex. perioada războiului rece). **C.i.** este determinat de o serie de factori cum sînt: raportul ce există între diferitele forţe ce acţionează în viaţa internaţională, dezvoltarea proceselor revoluţionare ce au loc în diferite ţări ale lumii şi sporirea influenţei şi capacităţii lor de acţiune, succesele obţinute de forţele progresiste în lupta împotriva politicii imperialiste de forţă şi dictat etc. Evoluţia evenimentelor internaţionale demonstrează creşterea neîncetată a hotărîrii popoarelor de a instaura un climat de pace, securitate şi destindere internaţională. România acţionează cu fermitate şi consecvenţă pentru înfăptuirea unui asemenea **c.i.** care să asigure triumful relaţiilor bazate pe egalitate, respectul independenţei şi suveranităţii naţionale, al neamestecului în treburile interne, renunţarea la forţă şi la ameninţarea cu forţa, democratizarea relaţiilor internaţionale. **V.** şi *conjunctură.*

CLUBUL DE LA ROMA, for internaţional cu caracter neoficial, fără statut, buget şi sediu, înfiinţat în apr. 1968, care reuneşte personalităţi din diferite sectoare de activitate din mai multe ţări ale lumii pentru a dezbate principalele probleme ce confruntă lumea contemporană. **C. de la R.** organizează diverse cercetări şi reuniuni internaţionale (ex. Salzburg, 1974; Mexic, 1975; Alger, 1976), în vederea găsirii unor soluţii de înlăturare a fenomenelor de dezechilibru din evoluţia omenirii. Primul raport către Club, intitulat „Limitele creşterii" (1972), a fost realizat de o echipă de cercetători de la Institutul de tehnologie din Massachusetts (S.U.A.) sub conducerea prof. Dennis L. Meadows. Autorii raportului ajung la concluzii negativiste, conform cărora creşterea economică şi demografică trebuie să înceteze (**v.** *limitele creşterii*). **C. de la R.** nu şi-a însuşit aceste concluzii, dar raportul a avut ecou în opinia publică internaţională şi a declanşat o acţiune de clarificare a conceptelor, de reorientare a activităţii ştiinţifice în problemele privind resursele naturale, hrana, relaţiile economice dintre ţările dezvoltate şi cele în curs de dezvoltare, transferul de tehnologie şi aspectele noii ordini economice internaţionale (**v.**). Cel de-al doilea raport, intitulat „Omenirea la răspîntie" (1974), a fost întocmit de M. Mesarović şi E. Pestel. Constatînd fenomenele de criză şi tensiunile sociale cu care se confruntă societatea capitalistă, autorii conchid necesitatea transformării sistemului mondial prin promovarea cooperării internaţionale şi prin crearea unei noi ordini economice mondiale, fără a avea în vedere perspectiva revoluţionară, istorică a transformării socialiste a societăţii. Al treilea raport al **C. de la R.,** intitulat „Restructurarea ordinii internaţionale" (1976), întocmit de un grup de 20 de experţi (zece din ţări în curs de dezvoltare, printre care şi România, şi zece din ţări industrializate) sub conducerea prof. Jan Tinbergen, are ca temă lumea a treia şi problema decalajelor economice. În dezbaterea din cadrul reuniunii de la Alger (25—28 oct. 1976) a **C. de la R.,** la care au participat peste 350 de personalităţi politice, ştiinţifice şi economice din 56 de ţări (printre care şi România), au fost prezentate o serie de idei, concepte şi proiecte vizînd instaurarea unei noi ordini economice internaţionale.

C.M.E., v. **CONFEDERAȚIA MONDIALĂ A ENERGIEI.**

C.M.M., v. **CONFEDERAȚIA MONDIALĂ A MUNCII.**

C.M.P., v. **CONSILIUL MONDIAL AL PĂCII.**

C.M.R., v. **CONVENȚIA REFERITOARE LA CONTRACTUL DE TRANSPORT INTERNAȚIONAL DE MĂRFURI PE ȘOSELE.**

COALIȚIA ANTIHITLERISTĂ, constituită în timpul celui de-al doilea război mondial (v.) între statele împotriva cărora Puterile Axei (v.) au declanșat războiul de agresiune și cotropire. Un moment important pe calea creării **c.a.** l-a constituit încheierea, la 2 sept. 1940, a Acordului anglo-american, în virtutea căruia Marea Britanie primea 50 de distrugătoare, iar S.U.A. se angajau să apere posesiunile britanice și americane din emisfera occidentală. Marea Britanie închiria S.U.A., pe termen de 99 de ani, baze militare în ins. Newfoundland, Bermude, Bahamas, Jamaica, St. Lucia, Trinidad și Guyana britanică. Prin adoptarea, de către Congresul S.U.A., la 11 mart. 1941, a „legii împrumutului și închirierii" („Lend and Lease Act") s-a creat posibilitatea ca S.U.A. să dea cu împrumut ori să închirieze armament oricărei țări a cărei apărare avea o însemnătate vitală pentru S.U.A., ceea ce a însemnat, de asemenea, un moment important pe calea creării **c.a.** Odată cu atacarea Uniunii Sovietice de către Germania hitleristă și sateliții săi, la 22 iun. 1941, **c.a.** a început să prindă contur mai clar, prin crearea alianței sovieto-anglo-americane. Primele acte oficiale ale acestei alianțe le-au constituit Acordul sovieto-britanic, semnat la Londra, la 12 iul. 1941, și intitulat „Cu privire la acțiunile comune în războiul împotriva Germaniei", prin care cele două părți se angajau să colaboreze și să-și acorde ajutor reciproc în lupta comună, precum și să nu încheie pace separată cu inamicul (acord considerat ca fiind primul document oficial al **c.a.**) și Carta Atlanticului (v.), adoptată în urma discuțiilor anglo-americane și publicată la 14 aug. 1941, la care a aderat și U.R.S.S. printr-o declarație publicată la 24 sept. 1941. Lupta comună împotriva Puterilor Axei a dus la consolidarea și lărgirea **c.a.**, la ea aderînd toate statele, precum și guvernele în exil care luptau contra acestora. România s-a alăturat la **c.a.** odată cu izbucnirea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste de la 23 aug. 1944 (v.) cînd, răsturnînd guvernul antonescian, a întors armele împotriva Germaniei hitleriste și s-a alăturat Națiunilor Unite, contribuind din plin la victoria finală asupra Puterilor Axei. **C.a.** s-a menținut, practic, pînă la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial.

COALIȚIE, alianță, asociație, înțelegere între două sau mai multe state, între partide și grupări politice, tinzînd la realizarea unui anume scop. **C.** este temporară, poate avea caracter militar sau politic. Cea mai cunoscută este **c.** antihitleristă (v.) din timpul celui de-al doilea război mondial. Sînt, de asemenea, cunoscute **c.** îndreptate împotriva lui Napoleon I. ~ *burghezo-moșierească din România*, alianța vîrfurilor burgheziei și moșierimii în vederea promovării intereselor social-economice ale celor două clase. ~ *electorală*, alianța mai multor partide în vederea obținerii în comun a cît mai multor voturi și mandate. ~ *e.* poate fi încheiată numai în vederea unor anumite alegeri. ~ *guvernamentală*, înțelegere a mai multor partide politice, uneori pe baza unui program comun, în vederea formării guvernului.

COASTA DE FILDEȘ (denumirea oficială: *République de Côte d'Ivoire = Republica Coasta de Fildeș)*, stat situat pe coasta de V a Africii centrale, pe țărmul nordic al G. Guineea,

învecinat cu Mali, Volta Superioară, Ghana, Liberia și Guineea. Suprafața: 322 463 kmp. Populația (1975): 6 673 013 loc. Capitala: *Abidjan*, 830 000 loc. (1974, cu suburbiile). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 C.F.A. Franc = 100 Centimes. *Istoric.* Descoperit de portughezi în 1475, litoralul **C. de F.** este vizitat în sec. 17—18 de negustori francezi, care înființează primele factorii și așezări cu coloni europeni. În 1893, **C. de F.** devine colonie franceză încorporată Africii Occidentale Franceze (1904—1958). După 1946, mișcarea de eliberare națională ia un puternic avînt. În 1958 devine republică autonomă în cadrul Comunității Franceze și la 7 aug. 1960 își proclamă independența de stat. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **C. de F.** întreține relații diplomatice cu 73 de state (1976) și este membră a 55 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Țara noastră a recunoscut noul stat independent la 9 aug. 1960 și a stabilit cu acesta relații diplomatice, la rang de ambasadă, la 17 mai 1967. În aug. 1966 o delegație guvernamentală română participă la festivitățile prilejuite de aniversarea proclamării independenței **C. de F.**, iar în anii care au urmat au avut loc schimburi de delegații care au purtat discuții cu privire la dezvoltarea relațiilor între cele două țări, încheindu-se mai multe acorduri comerciale și de cooperare economică și tehnică. Întîlnirea președintelui Nicolae Ceaușescu cu președintele **C. de F.**, Félix Houphouët-Boigny (Rabat, 21 sept. 1973) și îndeosebi vizita oficială a președintelui Nicolae Ceaușescu în **C. de F.** (27 febr. — 2 mart. 1977) au avut o importanță hotărîtoare pentru dezvoltarea multilaterală a raporturilor româno-ivoriene, cu acest ultim prilej convenindu-se o seamă de acțiuni pentru diversificarea relațiilor politice, a cooperării economice, tehnice, științifice și culturale și, de asemenea, pentru întărirea conlucrării celor două țări pe planul relațiilor internaționale. Cu același prilej, cei doi președinți au semnat acordul privind crearea unei comisii mixte de cooperare româno-ivoriană în domeniile economic, juridic, științific, tehnic și cultural.

COBELIGERANȚĂ, situație în care se află un stat care participă la război alături de alte state, împotriva unui inamic comun, dar fără ca această participare să aibă la bază un tratat de alianță. Calitatea de **c.** dă dreptul statului respectiv să ia parte, împreună cu celelalte state beligerante, la negocierile pentru încheierea păcii, să fie parte contractantă la tratatul de pace, să primească reparații (v.) pentru daunele cauzate de război etc.

COCOS/KEELING, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Cocos/Keeling Islands)*, grup de 27 insule coraligene, grupate în doi atoli, situat în Oc. Indian, la circa 1 100 km SV de țărmurile Indoneziei. Suprafața: 14,24 kmp (ins. locuite Home, West, Direction). Populația (1973): 643 loc. Centrul administrativ: *Bantam.* Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Australian Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite în 1609 de navigatorul englez William Keeling, ins. rămîn nelocuite pînă în 1826, data sosirii primilor coloniști. În 1857 sînt proclamate colonie a coroanei britanice, iar în 1878 trec sub controlul guvernatorului din Ceylon. Mai tîrziu, ins. **C.** sînt plasate sub jurisdicția coloniei Straits Settlements (1886), iar apoi încorporate coloniei Singapore (1903). Potrivit Actului privind Insulele Cocos, încheiat între Marea Britanie și Australia la 23 nov. 1955, și amendat ultima oară în 1973, administrația este transferată Australiei, devenind „teritoriu extern" australian. O.N.U. consideră ins. **C.** drept teritoriu neautonom, în sensul cap. 11 al Cartei.

COD AL CRIMELOR ÎMPOTRIVA PĂCII ȘI SECURITĂȚII UMANITĂȚII (proiect), elaborat în 1954 de către Comisia de drept internațional, din

însărcinarea Adunării Generale a O.N.U. Dezvoltă și sistematizează principiile conținute în statutele tribunalelor militare internaționale de la Nürnberg și Tokio. Cu toate că nu a fost adoptat de Adunarea Generală a O.N.U., proiectul de cod este apreciat drept o contribuție importantă la eforturile pentru menținerea păcii și securității internaționale.

COD DE CONDUITĂ, ansamblu de principii și norme ale dreptului internațional general care stabilesc elementele esențiale ale comportamentului statelor în relațiile dintre ele, respectiv drepturile și îndatoririle fundamentale ale acestora în raporturile internaționale. România a propus Adunării Generale a O.N.U. elaborarea și adoptarea în cadrul O.N.U. a unui asemenea **c. de c.** cu caracter universal, în care să fie statuate drepturile și îndatoririle fundamentale ale statelor. În concepția românească, acestea, cu titlu exemplificativ, sînt: dreptul sacru al fiecărui stat la existență liberă, la independență și suveranitate națională; dreptul inalienabil al fiecărui popor de a-și decide de-sine-stătător soarta, cu toate drepturile și îndatoririle ce decurg din el pentru fiecare stat și popor; egalitatea deplină în drepturi a tuturor statelor; dreptul fiecărui popor la dezvoltare și progres; obligația statelor de a nu interveni în treburile interne sau externe ale altor state; respectarea inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale a fiecărui stat; obligația statelor de a se abține, în relațiile lor internaționale, de la amenințarea cu forța sau folosirea forței; dreptul inerent al fiecărui stat de a se apăra cu toate mijloacele împotriva oricărui atentat la adresa suveranității și independenței sale naționale, inclusiv cu cele militare în cazul că este supus unei agresiuni armate; dreptul fiecărui stat de a participa în condiții de deplină egalitate la rezolvarea problemelor internaționale de interes comun; dreptul și îndatorirea statelor de a coopera între ele în toate domeniile; dreptul fiecărui stat de a avea deplin acces la cuceririle științei și tehnicii; obligația statelor de a-și îndeplini cu bună credință angajamentele asumate în conformitate cu dreptul internațional. **C.de.c. ar** fi o completare și o precizare a principiilor Cartei O.N.U., în concordanță cu cerințele edificării unei noi ordini internaționale, ale întăririi securității internaționale și dezvoltării unei cooperări eficiente cu participarea și cu luarea în considerare a intereselor tuturor popoarelor, a tuturor statelor. Elementul nou pe care îl aduce propunerea României și care, dealtfel, îi conferă și o valoare aparte constă în faptul că acest **c. de c.** este conceput să aibă o forță juridică depășind caracterul documentelor în materie adoptate pînă acum de Adunarea Generală a O.N.U. (ex. Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state, conform Cartei, v.). De aceea, adoptarea unui asemenea **c. de c.** ar constitui o importantă contribuție la democratizarea relațiilor internaționale.

COD INTERNAȚIONAL 1. Tratat internațional cuprinzînd un ansamblu sistematic de dispoziții referitoare la o materie determinată (de ex.: Codul de drept internațional privat din 20 febr. 1928, adoptat la Havana de cea de-a VI-a Conferință internațională americană, denumit Codul Bustamante; proiectul de cod al crimelor contra păcii și securității umanității (v.), elaborat de Comisia de drept internațional a O.N.U. în 1954). **2.** Culegere de documente internaționale referitoare la o materie determinată, prin care se sistematizează principalele reguli, principii și proceduri referitoare la materia respectivă (de ex. Codul internațional al muncii, publicat de Biroul Internațional al Muncii). Asemenea culegeri înlesnesc consultarea și aplicarea documentelor pe care le cuprind. **3.** Ansamblu de reguli stabi-

lite prin acorduri internaţionale în materie de comunicaţii (de ex. Codul internaţional al semnalelor, Codul internaţional pentru transmiterea observaţiilor făcute în cursul zborurilor de recunoaştere meteorologică — aşanumitul Cod Recco, întocmit de Organizaţia Meteorologică Mondială). **V.** şi *cod de conduită*.

CODIFICAREA DREPTULUI INTERNAŢIONAL, gruparea şi sistematizarea normelor dreptului internaţional, de origine cutumiară sau convenţională, în scopul asigurării unităţii acestora, precizării conţinutului lor şi înlăturării contradicţiilor dintre ele. **C.d.i.** nu urmăreşte numai enunţarea precisă şi metodică a unor norme juridice existente ci şi crearea unor norme noi, pe baza principiilor generale, facilitînd astfel dezvoltarea progresivă a dreptului internaţional. În epoca noastră, activitatea de codificare tinde să asigure, totodată, participarea tuturor statelor la opera de stabilire a normelor dreptului internaţional în timp ce, în trecut, acestea erau stabilite mai ales de marile puteri, în special pe cale cutumiară. **C.d.i.** poate fi *oficială*, realizată de către state de comun acord, şi *neoficială* sau *ştiinţifică*, întreprinsă de instituţii ştiinţifice naţionale sau internaţionale sau de oameni de ştiinţă, în mod individual. După conţinut, **C.d.i.** poate fi *generală*, cînd cuprinde ansamblul normelor dreptului internaţional sau *parţială*, cînd cuprinde numai unele ramuri sau domenii ale dreptului internaţional. Ideea **c.d.i.** a apărut cu cîteva secole în urmă, la început prin lucrările unor publicişti, din nevoia de a preciza conţinutul normelor în vigoare ale dreptului internaţional, cele mai multe de origine cutumiară. Codificări parţiale, oficiale s-au realizat la unele congrese şi conferinţe internaţionale. Astfel, la Congresul de la Viena, din 1815, a fost codificat regimul fluviilor internaţionale şi s-a realizat o codificare parţială a dreptului diplomatic. La Congresul de la Paris, din 1856, au fost codificate unele norme ale războiului maritim, iar la Conferinţa de la Geneva, din 1864, normele privind ajutorul datorat militarilor bolnavi sau răniţi. Cele mai importante rezultate s-au obţinut, în această perioadă, prin codificarea legilor şi obiceiurilor războiului (v.) şi a mijloacelor juridice de reglementare a litigiilor internaţionale, prin convenţiile adoptate la Conferinţele de la Haga, din 1899 şi 1907 (v.). După primul război mondial s-au obţinut unele codificări parţiale, printre care un rol mai important îl au Protocolul de la Geneva, din 1925, privind interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante şi a armelor bacteriologice (v.) şi Convenţia de la Geneva, din 1929, privind tratamentul prizonierilor de război, al răniţilor şi bolnavilor. Societatea Naţiunilor a convocat, în 1930, la Haga, o conferinţă pentru „codificarea progresivă a dreptului internaţional", care însă a dat rezultate neînsemnate. După cel de-al doilea război mondial s-a acordat o deosebită atenţie **c.d.i.** Carta Naţiunilor Unite (v.), adoptată la Conferinţa de la San Francisco (v.), la 26 iun. 1945, deşi nu constituia un cod de drept internaţional propriu-zis, conţine principii de bază ale relaţiilor dintre state şi, ca atare, se bucură de mare autoritate. În 1947, Adunarea Generală a O.N.U. a înfiinţat C.D.I. (v.), formată din jurişti din diferite ţări, cu mare autoritate în domeniul dreptului internaţional. De la crearea ei, C.D.I. a pregătit mai multe proiecte de codificare, unele rămase fără rezultat, altele adoptate sub forma unor convenţii internaţionale. Din prima categorie face parte Codul crimelor împotriva păcii şi securităţii umanităţii (v.), elaborat în 1954. Dintre rezultatele activităţii de codificare a C.D.I. o importanţă deosebită

o prezintă cele patru convenţii privind codificarea dreptului mării, adoptate de Conferinţa de la Geneva, din 1958, Convenţia cu privire la relaţiile şi imunităţile diplomatice (v.), adoptată de Conferinţa de la Viena, din 1961, Convenţia cu privire la relaţiile consulare (v.), adoptată la Conferinţa de la Viena, din 1963, şi Convenţia cu privire la dreptul tratatelor (v.), adoptată la o conferinţă care a avut loc tot la Viena în 1969. Opera de **c.d.i.** se află încă la începuturile ei. România se pronunţă în favoarea continuării **c.d.i.** şi participă activ la înfăptuirea ei, luînd iniţiative în această direcţie (v. *cod de conduită*).

COERCIŢIUNE, întrebuinţare a constrîngerii pentru a impune respectarea obligaţiilor legale de către persoanele fizice şi juridice. În dreptul intern, este exercitată de organele de stat, anume create în acest scop. În relaţiile internaţionale, respectarea obligaţiilor statelor se asigură prin constrîngerea, inclusiv cea morală, exercitată de state, individual sau colectiv, în condiţiile stabilite de dreptul internaţional. În problemele ce privesc pacea şi securitatea internaţională, Carta O.N.U. conferă Consiliului de Securitate dreptul de a lua măsuri obligatorii pentru state, inclusiv folosirea forţei. V. şi *dreptul internaţional.*

COEXISTENŢA PAŞNICĂ, concept de bază al relaţiilor dintre state care consacră renunţarea la război ca mijloc de rezolvare a problemelor litigioase dintre state şi postulează rezolvarea lor pe calea tratativelor, prin respectarea independenţei şi suveranităţii naţionale, a integrităţii teritoriale, egalităţii în drepturi a tuturor statelor, luarea în consideraţie a intereselor reciproce, neamestecul în treburile interne ale altor state, dezvoltarea reciproc avantajoasă a colaborării economice şi cultural-ştiinţifice între toate statele, fără nici o discriminare, participarea tuturor statelor, independent de natura orînduirii sociale, la soluţionarea problemelor internaţionale. Principiile **c.p.** se referă la relaţiile dintre state şi nu privesc lupta de clasă dintre proletariat şi burghezie sau lupta ideologică pe plan internaţional. Principiile **c.p.** şi-au găsit formularea sau oglindirea în importante documente internaţionale, în primul rînd în Carta Naţiunilor Unite; au fost formulate, de asemenea, sub forma a cinci principii (pancea şila), la 28 apr. 1954, de către R.P. Chineză şi India. Principiile respective au căpătat o largă recunoaştere internaţională, fiind însuşite de multe alte ţări şi incluse în Declaraţia Conferinţei ţărilor Asiei şi Africii de la Bandung (1955) (v.), ca şi în documentele altor reuniuni internaţionale, printre care Conferinţa statelor nealiniate de la Belgrad (1960), Cairo (1964), în Carta Organizaţiei Unităţii Africane (v.), în diferite declaraţii guvernamentale bi- şi multilaterale. În decursul anilor, principiile **c.p.**, ca şi conţinutul acesteia, au evoluat, cunoscînd precizări şi dezvoltări. Adunarea Generală a O.N.U. a abordat, începînd din 1964, problema codificării principiilor **c.p.**, astfel că, în 1970, cea de-a XXV-a sesiune jubiliară a Adunării Generale a O.N.U. a adoptat Declaraţia asupra principiilor dreptului internaţional privind relaţiile prieteneşti şi cooperarea între state, conform Cartei Naţiunilor Unite (v.). O deosebită dezvoltare şi precizare au căpătat-o principiile respective în Actul final al Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa (Helsinki, 1975) (v.). România promovează în mod constant o politică de pace şi colaborare inter-

națională, o politică de **c.p.** În spiritul **c.p.** între state, al conlucrării între toate națiunile și popoarele globului, România realizează o colaborare din ce în ce mai largă cu toate celelalte state, afirmîndu-se ca partener activ în cadrul schimburilor internaționale de valori materiale și spirituale.

COIMPERIU, v. CONDOMINIU.

COLABORAREA ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ, în condițiile progresului tehnico-științific contemporan, progresul rapid al fiecărei țări este legat de participarea activă la diviziunea internațională a muncii. **C.e.i.** este, în același timp, un drept și o datorie a fiecărui stat. Orice izolare nu poate duce decît la stagnare, la rămînere în urmă, cu repercusiuni adînci asupra întregii dezvoltări economico-sociale a țării respective. Factor de seamă al progresului, **c.e.i.** joacă un rol tot mai important în dezvoltarea materială a statelor, contribuie la valorificarea superioară a potențialului material și uman al fiecărei țări, la accelerarea introducerii în producție a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Promovată în formele ei moderne, **c.e.i.** se afirmă tot mai mult ca o formă avansată a relațiilor internaționale, ca una din pîrghiile principale ale dezvoltării și diversificării economiilor naționale și comerțului exterior. Factor important în accelerarea progresului economic și social, **c.e.i.** constituie astăzi o componentă de bază a politicii economice a statelor. Un obiectiv important al **c.e.i.** constă în sprijinirea eforturilor pe care țările în curs de dezvoltare le fac pentru a se dezvolta ca entități statale independente pentru a-și făuri instituții proprii puternice și trainice, pentru a-și alcătui și a realiza programe naționale de dezvoltare economică și socială, pentru a recupera rămînerea în urmă față de statele industrializate. Rolul crescînd care revine **c.e.i.** reclamă așezarea ei pe respectarea riguroasă a suveranității și independenței naționale, a neamestecului în treburile interne, a egalității în drepturi și avantajului reciproc.

„COLOANA A CINCEA“, denumire a trădătorilor folosiți de imperialiști pentru a organiza diversiuni, acte de sabotaj și, în general, pentru a dezorganiza spatele frontului unei țări. Prima oară s-a recurs la această expresie în anii războiului național-revoluționar al poporului spaniol (1936—1939), în declarația generalului Mola, unul din comandanții rebelilor fasciști spanioli, care, înaintînd împotriva Madridului cu patru coloane în 1936, a spus „Mai am o a cincea coloană în interiorul Madridului“ (referindu-se la fasciștii care se aflau în oraș și care-i îndeplineau ordinele în spatele frontului). În preajma și în timpul celui de-al doilea război mondial, organizațiile fasciste din România constituiau **„coloana a cincea“** a Germaniei hitleriste, folosită pentru realizarea politicii cercurilor guvernante naziste pe teritoriul țării noastre.

COLOCVIU INTERNAȚIONAL, reuniune a unor experți, cercetători, practicieni, reprezentanți ai opiniei publice, savanți, universitari etc. pentru a dezbate și analiza aspectele teoretice și practice ale unor chestiuni privind relațiile internaționale (de ex. **c.i.** organizate la București în problemele securității și cooperării în Europa, în perioada de pregătire a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (v.).

COLOMBIA PRESS, agenție națională de presă din Columbia, avînd sediul la Bogotá.

COLONIALISM, politică de înrobire și exploatare a popoarelor din țările slab dezvoltate, de jefuire a bogățiilor acestor țări, de transformare a lor în surse de materii prime și brațe de muncă ieftine, în piețe de desfacere avantajoase. **C.** a avut drept consecințe: a) frînarea procesului dezvoltării

economice și social-culturale a țărilor respective, care a generat fenomenul subdezvoltării și marile decalaje dintre nivelurile de dezvoltare ale statelor; b) menținerea lor în afara vieții internaționale; c) crearea unor focare de încordare și conflict pe plan mondial. În sec. 15—16, odată cu marile descoperiri geografice, în epoca acumulării primitive a capitalului, mai întîi Spania și Portugalia, iar apoi, în prima parte a sec. 17, Olanda și mai tîrziu Anglia și Franța se afirmă ca mari puteri coloniale. Lupta pentru supremație colonială s-a dat multă vreme între Anglia și Franța, pînă la apariția, în sec. 19, a unor noi puteri coloniale (Belgia, Germania, Italia). Cea de-a doua jumătate a sec. 19 și începutul sec. 20 este etapa unei înfruntări acerbe între marile puteri ale vremii, în cursul căreia se recurge la cele mai variate metode și procedee pentru a dobîndi și exploata teritorii coloniale: de la războaiele directe între metropole și expedițiile militare împotriva popoarelor colonizate, la armele mai rafinate ale tratatelor inegale, nedrepte și înrobitoare, de natură să asigure stăpînirea resurselor naturale și umane din colonii. În preajma primului război mondial, în 1914, 56% din populația globului se afla sub jugul colonial. După războaiele de independență de la începutul sec. 19 și războiul hispano-american de la sfîrșitul aceluiași secol, care consacră accesul la independență politică al Americii Latine, puternicele mișcări antifeudale și anticoloniale din Asia (China, India, Coreea, Indonezia, Mongolia) și din Africa, de la începutul sec. 20 marchează cu pregnanță trezirea conștiinței naționale a popoarelor asuprite. Un puternic factor stimulator l-a constituit în această privință victoria M.R.S.O. După cel de-al doilea război mondial s-a accentuat criza sistemului colonial al imperialismului pe fondul crizei generale a sistemului capitalist mondial. Avîntul mișcărilor de eliberare națională a generat procesul ireversibil al lichidării c. conducînd în zilele noastre ca rezultat, în primul rînd, al luptei popoarelor oprimate, la prăbușirea totală a acestui sistem anacronic, contrar cerințelor afirmării independente și suverane a popoarelor. Un rol important în acest proces revine Declarației pentru acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale (v.), adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 14 dec. 1960, care proclamă obiectivul lichidării c. România a sprijinit și sprijină lupta popoarelor pentru eliberare națională, acordînd mișcărilor de eliberare națională ajutorul său multilateral — politic, diplomatic, militar și material.

COLONIE, teritoriu lipsit de independență politică și economică, aflat sub dominația unui stat imperialist (metropolă). Relațiile internaționale ale **c.** sînt asumate de metropolă, iar legislația aplicabilă în interior este, de asemenea, edictată de metropolă, care poate să-și asume direct administrația **c.** prin guvernatori și funcționari numiți de ea. **C.** au apărut în epoca instaurării capitalismului și s-au extins odată cu trecerea acestuia în etapa de dezvoltare și avînt industrial. Statele capitaliste și-au stabilit adesea dominația asupra popoarelor din **c.** prin forța armelor, prin războaie de jaf și cotropire. Urmărind la început ocuparea de pămînturi unde pot fi găsite „aur și alte lucruri prețioase", **c.** vor fi curînd supuse unei crîncene exploatări economice, fiind folosite ca surse de materii prime, piețe de desfacere și surse de brațe de muncă ieftine. Potrivit Cartei O.N.U. statele coloniale au obligația să favorizeze progresul populațiilor indigene și dezvoltarea capacității de autoguvernare a popoarelor din **c.** Majoritatea covîrșitoare a fostelor **c.** și-au cucerit independența, iar lichidarea completă a sistemului colonial este aproape de împlinire. **V.** și *colonialism.*

COLONIE NAȚIONALĂ, grup de persoane de aceeași cetățenie sau naționalitate care locuiesc într-o țară străină; se folosește acest termen și pentru a desemna resortisanții unui stat locuind într-un oraș străin (de ex. colonia română din Viena).

COLONIZARE 1. Populare a unor pămînturi nelocuite și înființarea unor așezări omenești. În timpurile cele mai vechi, popoarele lumii antice (fenicienii, grecii, romanii) au înființat colonii, care au devenit, cu timpul, orașe-cetăți, avînd propria lor organizare și independență politică (se pot cita în acest sens coloniile grecești înființate pe litoralul Mării Negre, în sec. 7—6 î.e.n.: Histria, Callatis, Tomis). **2.** Acaparare de teritorii străine, supunerea lor prin forța dominației politice, economice și militare a statelor capitaliste, care au transformat aceste teritorii în colonii (v.).

COLUMBIA (denumirea oficială: *República de Colombia* = *Republica Columbia*), stat situat în NV Americii de Sud, cu ieșire la Oc. Pacific și M. Caraibilor, învecinat cu Panama, Venezuela, Brazilia, Perú, Ecuador. Suprafața: 1 138 914 kmp. Populația (1975): 24 717 000 loc. Capitala: *Bogotá* (Santa Fé de Bogotá), 2 978 700 loc. (1973) (districtul special). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Peso colombiano = 100 Centavos. *Istoric.* Populat din timpuri străvechi de triburi de amerindieni (civilizația chibcha), teritoriul **C.** este descoperit (în 1499) și cucerit de spanioli (1536-1538), care îl denumesc Noua Grenadă și întemeiază orașul Santa Fé de Bogotá (1538). **C.** aparține Viceregatului Perú pînă în 1739, cînd devine nucleul Viceregatului Noua Grenadă, care mai includea Ecuadorul, Panama și Venezuela. În cursul războiului pentru independența coloniilor spaniole din America, izbucnit în 1810, la 17 dec. 1819 se proclamă Republica Federativă Marea **C.** rezultată din unirea **C.** și a Venezuelei, căreia ulterior i se alătură și Ecuador (1822). După destrămarea federației (1830), Noua Grenadă se proclamă republică independentă (29 febr. 1832), iar în 1863 adoptă denumirea de Statele Unite ale **C.** (din 1886 Republica **C.**). La 3 nov. 1903, Panama se desprinde de **C.** și se proclamă independentă. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **C.** întreține relații diplomatice cu 68 de state (1976) și este membră în 71 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România:* Istoria relațiilor româno-columbiene începe în 1880, cînd, în urma schimbului de mesaje între șefii celor două state, **C.** recunoaște independența României. Sporadice la început, primele schimburi comerciale se realizează în preajma celui de-al doilea război mondial. La 1 sept. 1940 este înființat un consulat general onorific al României la Bogotá. Stabilirea relațiilor diplomatice la rang de ambasadă (15 nov. 1967) a fost precedată de vizite ale unor delegații parlamentare (1959 și 1963). Schimburile de delegații între guvernele celor două țări s-au concretizat într-un Acord de cooperare economică și tehnică, un Acord comercial și de plăți și un Acord de colaborare culturală (1968). Un moment deosebit al dezvoltării relațiilor bilaterale l-a constituit vizita oficială în **C.** (10—13 sept. 1973) a președintelui Nicolae Ceaușescu, cu acest prilej fiind semnate Declarația solemnă comună a celor două țări și mai multe acorduri privind cooperarea în domeniul cercetării și valorificării unor zăcăminte de petrol, a unor zăcăminte de cărbuni cocsificabili și în diferite alte domenii. Între 19 iun.—2 iul. 1974 vizita în România a președintelui **C.**, Alfonso López Michelsen (la acea dată președinte ales), a ocazionat continuarea dialogului la nivel înalt, care a consemnat hotărîrea celor două țări de a depune eforturi pentru realizarea în viață a acordurilor încheiate, con-

tribuind la consolidarea relaţiilor prieteneşti, de solidaritate şi colaborare dintre România şi C.

COMANDO, detaşament (grup) militar sau paramilitar, însărcinat cu executarea unor misiuni deosebite, ai cărui membri, în general în număr redus, au dobîndit o pregătire specială. Prilejuită de regulă de starea de război (v.) (acţiunile în spatele inamicului etc.), în perioada postbelică activitatea c. şi-a făcut apariţia şi în timp de pace, mai ales cu ocazia actelor teroriste. V. şi *terorism internaţional.*

COMBATANT, persoană care ia parte activă şi directă la operaţiile militare în caz de conflict armat. După legile şi obiceiurile aplicabile în caz de conflict armat, au calitatea de c. membrii forţelor armate, membrii miliţiilor şi corpurilor de voluntari, luptătorii din rezistenţă (partizanii, membrii mişcărilor de gherilă) etc., luptătorii din mişcările de eliberare naţională, populaţia civilă care, la apropierea inamicului ia spontan armele pentru a lupta împotriva lui, marinarii de pe navele comerciale care, de asemenea, la apropierea navelor de război inamice, pornesc la luptă împotriva lor. Cînd cad în puterea inamicului, au drept la tratamentul prizonierilor de război.

COMENTATOR DIPLOMATIC, personalitate politică, ziarist sau o altă persoană, care expune, analizează şi interpretează diverse evenimente internaţionale, acţiunile de politică externă ale unui stat sau ale unor organizaţii internaţionale.

COMERŢ, categorie care semnifică schimbul unei game largi şi variate de produse sub forma de vînzare—cumpărare. Prin c. ca ramură de bază a economiei se stabileşte legătura dintre producţie şi consum, realizîndu-se circulaţia mărfurilor pe plan naţional (schimburile de produse în cadrul pieţei interne alcătuiesc c. interior) şi internaţional. Modul dă producţie existent într-o anumită ţară determină şi natura şi formele de c. În activitatea comercială în capitalism se urmăreşte obţinerea de profituri, iar în socialism creşterea bunăstării celor ce muncesc. ~ *de mijlocire,* activitate comercială în cadrul căreia operaţiunile de vînzare-cumpărare de mărfuri şi servicii pe piaţa internaţională se realizează prin intermediul unei persoane fizice sau juridice terţe (comisionar, agent, broker). Recurgerea la ~ *de m.* prezintă avantaje, îndeosebi atunci cînd se urmăreşte pătrunderea cu mărfuri pe o piaţă monopolizată sau cînd firma intermediară dispune de o reţea de comercializare ramificată şi eficientă. ~ *de m.* preziută, însă, principalul dezavantaj că exportatorul (importatorul) se află în strînsă dependenţă faţă de firma intermediară, accesul şi gradul de adaptare la cerinţele pieţei externe sînt limitate, iar încasările din exporturi sînt grevate de comisionul care se transmite mijlocitorului. ~ *de tranzit,* trecerea mărfurilor dintr-o ţară în alta prin scutire de taxe vamale şi apărarea lor faţă de măsurile prohibitive. Prestarea de servicii pentru transmiterea mărfurilor străine reprezintă o sursă importantă de venituri pentru statele care beneficiază de o poziţie geografică favorabilă şi o reţea de transporturi corespunzătoare. ~ *„est-vest"*, denumire care se dă uneori c. între ţările socialiste (uneori numai cele europene) şi ţările capitaliste. Inconsistenţa acestui termen, uzitat în occident, care nu reprezintă altceva decît o expresie a politicii de blocuri, a rezultat şi cu ocazia Conferinţei de la Helsinki pentru securitate şi cooperare în Europa din iul.-aug. 1975. România, în cadrul organismelor internaţionale, susţine renunţarea la această formulare considerînd că relaţiile comerciale cu toate statele, indiferent de orînduirea lor socială, trebuie să se bazeze pe principiile

deplinei egalităţi în drepturi, neamestecului în treburile interne şi a avantajului reciproc. ~ *exterior*. **1.** (În sens larg) Sistem de relaţii comerciale sau de cooperare economică şi tehnico-ştiinţifică pe plan extern cuprinzînd vînzarea-cumpărarea de mărfuri, de licenţe pentru folosirea brevetelor de invenţii sau a procedeelor tehnologice, proiectarea şi executarea de lucrări, transportul şi expediţiile internaţionale, turismul internaţional, consignaţia sau depozitul, reprezentarea şi comisionul, operaţiunile financiare valutare, asigurările, cooperarea în domeniile industriei, agriculturii, sistemului financiar-bancar, ştiinţei şi tehnicii şi, în general, orice acte sau fapte de comerţ şi prestări de servicii internaţionale, precum şi prospectările, ofertele, demersurile, tratativele şi înţelegerile privind asemenea operaţiuni. **2.** (În sens restrîns) Operaţiuni de export şi import de mărfuri şi servicii, respectiv schimburi comerciale ale unei ţări cu străinătatea. ~ *e.* reprezintă calea prin care o ţară beneficiază de avantajele diviziunii internaţionale a muncii, un factor important al creşterii economice, aflat în strînsă corelaţie cu factorii interni ai dezvoltării, dar în raport de subordonare faţă de aceştia. ~ *e.* poate fi *vizibil*, cînd schimburile comerciale au ca obiect bunuri corporale (mărfuri) sau *invizibil*, cînd nu implică schimburi directe de mărfuri (vizibile): prestaţii de servicii, transporturi, asigurări, turism etc.; brevete de invenţii şi know-how, transferuri băneşti particulare şi guvernamentale etc. Tehnicile de ~ *e.* sînt într-un proces continuu de diversificare, alături de formele tradiţionale de vînzare-cumpărare, un rol tot mai important tinzînd să-l joace, pe plan mondial, tehnicile de comercializare — compensaţiile, operaţiunile de switch, operaţiunile paralele, leasingul, consulting-engineeringul. În România, ~ *e.* este monopol de stat (Decretul nr. 317/1949). Activitatea de ~ *e.* şi de cooperare economică internaţională în România este reglementată de Legea nr. 1/1971. Operaţiunile de ~ *e.* se realizează de către întreprinderile specializate de ~ *e.* În străinătate, atribuţii de ~ *e.* au misiunile diplomatice, agenţiile economice precum şi celelalte reprezentanţe permanente şi temporare. România întreţine relaţii economice cu peste 140 state, din toate regiunile globului. ~ *internaţional*, sistem de relaţii economice dintre ţări, care iau forma schimburilor de mărfuri şi servicii prin operaţiuni de export şi import pe baza diviziunii internaţionale a muncii. ~ *i.* se referă la relaţiile economice dintre mai multe ţări, cuprinzînd o regiune mai mare sau mai mică a globului, în timp ce termenul de comerţ mondial (v.) se referă la relaţiile economice dintre toate statele lumii. ~ *mondial*, sistem de relaţii economice între ţări care iau forma schimburilor de mărfuri şi servicii prin operaţii de export şi import între toate statele lumii. Principalele trăsături ale ~ *m.* contemporan: ritmul de creştere devansează dinamica produsului mondial; exceptînd anii 1952, 1953, 1958 şi 1975 volumul ~ *i.* a prezentat o tendinţă continuă de creştere; participarea inegală a grupelor de ţări la ~ *m.*: creşterea ponderii produselor prelucrate în ~ *m.*, principalii furnizori fiind ţările capitaliste dezvoltate; principalele articole de export pentru ţările în curs de dezvoltare le reprezintă produsele neprelucrate sau cele cu un grad scăzut de prelucrare; principalele curente de schimb se realizează între ţările capitaliste dezvoltate. Cu toate rezultatele pozitive obţinute pe linia atenuării şi eliminării lor restricţiile tarifare şi netarifare continuă să exercite o influenţă negativă asupra ~ *m.*, în special asupra produselor exportate de ţările în curs de dezvoltare; încheierea de acorduri pe produse menite să apere în primul rînd interesele ţărilor furnizoare s-a extins în ultimii ani (v. *co-*

merț exterior). Sistemul instituțional al ~ *m.* se află într-un proces continuu de perfecționare (v. O.N.U., U.N.C.T.A.D., G.A.T.T., F.M.I., B.I.R.D.). Un imperativ al instaurării unei noi ordini economice internaționale (v.) este dezvoltarea neîngrădită, pe criterii echitabile a ~ *m.*, care trebuie să se desfășoare pe baze ce exclud orice presiune sau amestec al unor țări în treburile interne ale altora. România militează cu consecvență pentru promovarea între statele lumii a unor schimburi comerciale și de cooperare economică internațională cît mai largi, pe baza deplinei egalități în drepturi și avantajului reciproc. V. și *comerț internațional*.

COMERȚ CU INAMICUL, un stat beligerant are dreptul să inter-zică orice operație comercială cu statul inamic sau cu cetățenii acestuia. Contractele comerciale încheiate înainte de edictarea acestei interdicții pot fi anulate. Comerțul resortisanților statului beligerant cu statele neutre este, în principiu, permis în ceea ce privește atît importul cît și exportul de mărfuri. În condițiile neutralității diferențiate, statul neutru are dreptul să interzică vînzarea de arme către un beligerant agresor, dar poate permite exportul materialelor de război către state beligerante care duc un război de autoapărare. În comerțul maritim, navele neutre pot transporta mărfuri destinate beligeranților, care nu sînt susceptibile de a fi folosite în război, precum și materiale destinate îngrijirii răniților și bolnavilor (v. *contrabandă de război*). Statul beligerant poate lua măsuri în scopul de a împiedica vasele comerciale neutre să intre în porturile inamice și să organizeze supravegherea necesară pentru respectarea acestor măsuri (v. *blocadă*).

COMISAR 1. (În relațiile internaționale) Persoană desemnată pentru exercitarea unei funcții, de regulă cu caracter administrativ sau tehnic; adesori face parte, în calitate de expert, din delegațiile statelor la negocierea unor probleme cu caracter special sau operațiuni particulare. Uneori se numesc **c.** pentru a proceda la pregătirea unui tratat, a unei delimitări de frontieră, pentru a lua parte la o conferință. **2.** Titlu dat unei persoane învestită, printr-un act internațional, cu o funcție guvernamentală (de ex. **c.** pentru teritoriul Sarre (Saar), funcție creată prin Acordul dintre Franța și R.F. Germania din 20 oct. 1954). **3.** Funcționar internațional (de ex. Înaltul **c.** al O.N.U. pentru refugiați). **4.** Membru al unei comisii internaționale cu caracter tehnic. **5.** Reprezentant diplomatic cu rang de ambasador (de ex. ambasadorii pe care țările Commonwealth-ului (v.) îi acreditează reciproc se numesc „Înalți comisari").

COMISIE 1. Grup (colectiv) organizat ce reunește un număr variabil de persoane, care fac parte dintr-un congres, conferință, dintr-o adunare internațională, sau dintr-un consiliu, care are sarcina să îndeplinească o anumită activitate, cum ar fi examinarea anumitor probleme, formularea de propuneri, întocmirea de rapoarte etc. Termenul este folosit uneori cu înțelesul de comitet, pentru a desemna o reuniune cu o participare mai restrînsă. **2.** Organ instituit de două sau mai multe state sau de către un organism internațional, însărcinat cu o misiune, temporară sau permanentă, avînd drept scop rezolvarea unor probleme, exercitarea unei supravegheri sau a unor funcții guvernamentale sau administrative, ori formularea anumitor propuneri sau rapoarte. ~ *internațională de anchetă*, constituită pentru elucidarea unor stări de fapt controversate între părți în conflict și reglementată prin Convențiile de la Haga privind soluționarea pașnică a diferendelor internaționale din 1899 și 1907 (Convenția I a ambelor conferințe) urmărește elucidarea împrejurărilor de

fapt în care s-a produs evenimentul ce constituie obiectul diferendelor dintre părți. Avînd un caracter facultativ, comisia se organizează pe baza înțelegerii dintre părți. Convențiile de la Haga prevăd procedura de urmat în activitatea comisiilor. Această procedură se aplică numai dacă părțile nu dispun altfel. Comisia se limitează la constatarea „stării de fapt", statele fiind obligate a pune la dispoziția comisiei datele cerute. Comisia poate efectua descinderi, administra dovezi sau alte măsuri pentru elucidarea faptelor. Despre constatările sale comisia întocmește un raport care se comunică părților. Părțile nu sînt obligate să accepte constatările comisiei, dar, în practică, asemenea constatări influențează părțile în atitudinea lor. Părțile pot împuternici comisia cu dreptul de a trage și concluzii din constatarea stării de fapt, precum și de a face propuneri de soluționare a conflictului. Pe baza prevederilor convențiilor de la Haga au fost încheiate între state convenții prevăzînd organizarea de *~ i. de a.* Sînt cunoscute convențiile de acest gen încheiate de S.U.A., denumite Tratatele Bryan (v.), cu statele de pe continentul american. *~ i. de a.* au apărut și în practica Societății Națiunilor (Comisia Lytton(v.) cu privire la agresiunea japoneză în China). Procedura anchetei internaționale este prevăzută și în Carta O.N.U. Potrivit art. 34 al Cartei, Consiliul de Securitate poate ancheta orice diferend sau situație care ar putea duce la frictiuni internaționale sau ar putea da naștere unui diferend, pentru a stabili dacă prelungirea diferendului sau situației poate pune în primejdie menținerea păcii și securității internaționale. *~ internațională de conciliere*, organ colegial cu caracter permanent, creat de state în vederea reglementării pe cale pașnică a unui diferend care a apărut între ele sau care s-ar putea ivi în viitor. În mod obișnuit *~ i. de c.* sînt alcătuite dintr-un număr impar de membri — 3 sau 5, ori, în mod excepțional, dintr-un singur membru (Tratatul de conciliere și arbitraj din 18 iun. 1924 dintre Ungaria și Elveția și cel dintre Haiti și Danemarca din 5 apr. 1938). În *~ i. de c.* alcătuite din cinci membri, doi sînt numiți de state dintre naționalii lor, iar ceilalți trei sînt desemnați de comun acord. În unele tratate au fost prevăzute și alte variante: cîte doi naționali de fiecare stat și un membru neutru ales de comun acord sau toți membrii neutri. Această ultimă variantă a fost prevăzută și în Actul general al Micii Înțelegeri; comisii cu un număr par de membri, cîte doi de fiecare parte (aceasta este soluția adoptată de România și de alte țări socialiste după cel de-al doilea război mondial). Membrii *~ i de c.* sînt numiți fie pe o perioadă nelimitată de timp (Acordurile de la Locarno, Tratatul de conciliere și reglementare judiciară dintre Elveția și Italia din 20 sept. 1924 ș.a.), fie pe o durată fixă, de trei ani, de pildă. Pentru a li se asigura independența, membrii *~ i. de c.* se bucură de anumite imunități. Competența *~ i. de c.* se extinde la anchetarea faptelor și la găsirea unei soluții de reglementare a diferendului. Astfel *~ i. de c.* examinează materialitatea faptelor controversate, documentele prezentate de părți, audiază martori, fac expertize, ancheto etc. și, pe baza unei proceduri desfășurate în contradictoriu, încearcă să ajungă la o soluție acceptabilă pentru ambele părți, soluție al cărei rezultat duce la tranșarea în fond a diferendului. Toate lucrările comisiei, inclusiv raportul și procesul-verbal, pot rămîne secrete potrivit voinței părților (v. *conciliere internațională*). *~ mixtă*, organism internațional, cu caracter permanent sau temporar, format din delegații desemnate de fiecare stat, pe bază paritară, însărcinat cu examinarea și reglementarea unor anumite probleme date în competența lor prin acordul statelor. *~ m.* cu caracter permanent se întru-

nesc în sesiuni periodice. După obiectul activităţii lor, ~ *m.* pot fi: *de anchetă* (v.), instituite pentru examinarea împrejurărilor de fapt şi a cauzelor unui incident sau al unui diferend; *de conciliere* (v.), instituite pentru examinarea unui diferend şi elaborarea unei soluţii prin recomandări sau avize, fără caracter obligatoriu; *de arbitraj* (v.), avînd competenţa de a da o decizie obligatorie în soluţionarea unui diferend. ~ *m.* pot fi instituite în diferite alte domenii: pentru delimitarea frontierei de stat, pentru realizarea anumitor obiective economice de interes comun, pentru întărirea colaborării în domeniul cultural etc. Un rol important pentru dezvoltarea colaborării cu alte state îl are *Comisia guvernamentală mixtă de cooperare economică şi tehnico-ştiinţifică*, instituită de România în relaţiile cu state socialiste şi cu numeroase alte state ale lumii (de ex. Franţa, India, Mexic, Turcia, Irak etc.). ~ *rogatorie* **1.** (În materie penală) Procedură prin intermediul căreia un organ de urmărire penală sau o instanţă de judecată dintr-o ţară solicită unui organ de urmărire penală sau unei instanţe judecătoreşti din străinătate să efectueze anumite acte, în limitele competenţei lor, ce constau în administrarea unor probe, efectuarea unor cercetări locale, a unor expertize etc. În România, ~ *r.*, solicitată de organul de urmărire penală, se înaintează procurorului general, iar cea solicitată de instanţa penală se înaintează ministrului justiţiei, care intervine la Ministerul Afacerilor Externe pentru transmiterea ~ *r.* Actul procedural, îndeplinit în ţara străină, potrivit legii acelei ţări, este valabil înaintea organelor judiciare române. Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată din România poate efectua ~ *r.* cerute de organe de urmărire penală ori de instanţe judecătoreşti străine. Cererea adresată din străinătate pentru efectuarea ~ *r.* se trimite de către Ministerul Afacerilor Externe, după caz, fie procurorului general care sesizează organul de urmărire penală, fie ministrului justiţiei, care sesizează instanţa de judecată competentă română. **2.** (În materie civilă) Procedură prin mijlocirea căreia un organ jurisdicţional dintr-o ţară solicită unui organ jurisdicţional dintr-o altă ţară să administreze, în cadrul competenţei sale, anumite dovezi. Obiectul unei ~ *r.* îl poate constitui o audiere de martori, luarea interogatoriului uneia din părţi, efectuarea unei expertize, îndeplinirea unei cercetări locale. ~ *r.* se transmite în străinătate pe cale diplomatică, dacă nu s-a convenit altfel între cele două state implicate. România a reglementat prin tratatele sale de asistenţă juridică posibilitatea efectuării de ~ *r.* în materie civilă, de familie şi penală. România este, de asemenea, parte la Convenţia de la Haga din 1 mart. 1954 privitoare la procedura civilă, care reglementează şi procedura ~ *r.* internaţionale în materie civilă şi comercială (Decret de aderare nr. 81 din 19 mart. 1971).

COMISIA DEZARMĂRII, creată de Adunarea Generală a O.N.U. în 1952, prin contopirea a două organisme mai vechi: *Comisia pentru energia atomică* şi *Comisia pentru armamentele convenţionale*. În baza hotărîrilor Adunării Generale a O.N.U., **C. D.** a fost însărcinată să pregătească propuneri care să fie încorporate într-un tratat, sau tratate, pentru reglementarea, limitarea şi reducerea forţelor armate şi armamentelor, pentru eliminarea tuturor armamentelor principale, adaptabile la distrugeri în masă şi pentru un control internaţional efectiv asupra energiei atomice, în vederea asigurării interzicerii armelor atomice şi folosirii energiei atomice numai în scopuri paşnice. Conform statutului său, **C. D.** trebuia să prezinte rapoarte atît Consiliului de Securitate, cît şi Adunării Generale a O.N.U. La început, Comisia a fost compusă din membrii Consiliului de Securitate, plus Canada, reprezentînd

principalul organism de negociere în problemele dezarmării. În anul 1957, Adunarea Generală a O.N.U. a decis lărgirea **C. D.** adăugîndu-i încă 14 membri, iar în 1958 a hotărît ca din această Comisie să facă parte toţi membrii O.N.U. Cu toate acestea, rolul Comisiei a fost diminuat continuu, iar între 1958 şi 1977, **C.D.** a ţinut doar două sesiuni, în 1960 şi 1965. Sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. consacrată dezarmării (1978) a stabilit ca succesoare a **C.D.** o nouă comisie de dezarmare formată din toţi membrii O.N.U. Comisia este un organ deliberativ subsidiar al Adunării Generale avînd rolul de a examina şi face recomandări în diferite probleme în domeniul dezarmării şi de a da curs hotărîrilor şi recomandărilor sesiunii speciale a *Adunării Generale.*

COMISIA DE DREPT INTERNAŢIONAL A O.N.U. (C.D.I.), înfiinţată prin rezoluţia 174 (II) a Adunării Generale a O.N.U. din 1947. În conformitate cu statutul său, „Comisia are drept obiectiv promovarea dezvoltării progresive a dreptului internaţional şi codificarea acestuia". Compoziţia actuală a Comisiei este de 25 de membri, asigurîndu-se o reprezentare de ansamblu a principalelor forme ale civilizaţiei şi a principalelor sisteme juridice. Mandatul de membru al **C.D.I.** este de cinci ani. Membrii **C.D.I.** sînt, de obicei, specialişti reputaţi de drept internaţional. Printre temele care au fost examinate pînă în prezent şi au format obiectul unor proiecte de convenţie sau alte documente internaţionale sînt: drepturile şi îndatoririle statelor; căi şi metode pentru a face mai uşor realizabilă cunoaşterea dreptului internaţional cutumiar; înfiinţarea unei jurisdicţii penale internaţionale; rezervele la convenţiile multilaterale; definirea agresiunii (v); codul crimelor împotriva păcii (v.); naţionalitatea, inclusiv apatridia (v.); dreptul mării; procedurile arbitrale; relaţiile şi imunităţile diplomatice; relaţiile consulare; dreptul tratatelor; misiunile speciale (v.); relaţiile dintre state şi organizaţiile internaţionale. **C.D.I.** are pe agenda sesiunilor sale următoarele teme: succesiunea statelor (la tratate sau în alte materii decît tratatele); răspunderea statelor; clauza naţiunii celei mai favorizate; problema tratatelor încheiate între state şi organizaţii internaţionale sau între două sau mai multe organizaţii internaţionale. Comisia este reprezentată la lucrările Adunării Generale a O.N.U. prin preşedintele sesiunii, iar raportorii săi speciali sînt deseori invitaţi, în calitate de experţi consultanţi, la conferinţele de codificare convocate sub auspiciile O.N.U.

COMISIA DE INFORMARE ÎN PRINCIPATELE ROMÂNE A PUTERILOR GARANTE (1856—1858), formată în vara anului 1856, în baza hotărîrilor Congresului de la Paris (v.), în componenţa sa intra: Savfet Efendi (Turcia), Ch. de Talleyrand-Périgord (Franţa), H. W. Bulwer (Anglia), E.V. Richthoffen (Prusia), C. Basily (Rusia), Liehmann Palmrode (Austria) şi R. Benzi (Piemont). Comisia a funcţionat, în plenul ei, în Principate, din primăvara lui 1857 şi pînă în primăvara lui 1858. Urmărind evoluţia evenimentelor din Ţara Românească şi Moldova, analizînd stările de spirit, menţinînd contact cu Adunările ad-hoc de la Iaşi şi Bucureşti, ea şi-a încheiat activitatea prin întocmirea unui raport general, la 7/19 apr. 1858, referitor la viitoarea organizare a Principatelor Române, neputîndu-se însă ajunge, din pricina divergenţelor dintre puteri, la un punct de vedere unanim în toate problemele. Opiniile comisiei au fost înaintate Conferinţei de la Paris (mai—aug. 1858).

COMISIA DE MEDIERE, CONCILIERE ŞI ARBITRAJ A O.U.A., organism creat în baza art. 19 din Carta O.U.A. (v.) ale cărui reguli de funcţionare au fost definite prin protocolul aprobat, în iul. 1964, de conferinţa şefilor de state şi guverne. Este alcătuită dintr-un număr de 21 membri, aleşi pentru o perioadă de cinci ani de Adunarea

șefilor de state și guverne. Competența Comisiei se extinde numai la diferendele dintre statele membre ale O.U.A. Sesizarea Comisiei poate fi făcută atît de state-părți la diferend sau interesate în diferend, cît și de anumite organe ale O.U.A. Recursul la Comisie este facultativ, statele avînd libertatea de a-și alege oricare dintre cele trei mijloace preconizate: mediere (v.), conciliere (v.) sau arbitraj (v.).

COMISIA DUNĂRII, organizație internațională fluvială dunăreană, constituită în baza art. 5 al Convenției relative la regimul navigației pe Dunăre, semnată la Belgrad, la 19 aug. 1948. Spre deosebire de vechile comisii — C.E.D. (v.) și C.I.D. (v.) —, care erau împuternicite cu atribuții executive și administrative, incompatibile cu suveranitatea de stat, **C.D.** are numai atribuții de coordonare, informare reciprocă și de executare a unor lucrări de interes comun. Comisia se compune din reprezentanți ai următoarelor state dunărene: Austria, Bulgaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, România, Ungaria și U.R.S.S. La sesiunile Comisiei sau la reuniunile de experți ai statelor membre participă, fără drept de vot, experți ai Ministerului de Transport al R.F. Germania. Sediul Comisiei este la Budapesta, iar limbile de lucru sînt franceza și rusa. **C.D.** își desfășoară activitatea în sesiuni ordinare sau extraordinare. În limitele competențelor stabilite de Convenția Dunării din 1948, Comisia adoptă recomandări sau, după caz, hotărîri, care sînt puse în aplicare potrivit legislației interne a fiecărui stat membru. Lucrările curente ale Comisiei sînt aduse la îndeplinire de un secretariat format din personal recrutat dintre cetățeni ai statelor membre. Printre lucrările de bază elaborate de Comisie sînt: dispozițiile fundamentale ale navigației pe Dunăre, reguli privind supravegherea fluvială, sistemul de balizaj uniform pe Dunăre, recomandări privind stabilirea gabaritelor șenalului, lucrările hidrotehnice sau de altă natură, profilul în lung al Dunării, recomandări pentru unificarea regulilor vamale, sanitare, sanitar-veterinare, fitosanitare etc.

COMISIA ECONOMICĂ A NAȚIUNILOR UNITE PENTRU AFRICA (C.E.A), organ regional subsidiar al ECOSOC, creat la 29 apr. 1958. **C.E.A.** are 42 de state membre (Africa de Sud a fost exclusă de la lucrări prin rezoluția ECOSOC din 30 iul. 1963) și trei membri asociați — Franța, Anglia și Spania. Comisia este chemată să contribuie la dezvoltarea economică a țărilor Africii, la întărirea legăturilor economice dintre ele, precum și la dezvoltarea colaborării economice a acestor țări cu celelalte state ale lumii. Pe această linie, **C.E.A.** a formulat recomandări, multe transpuse deja în practică, vizînd dezvoltarea cooperării între statele membre prin crearea de grupări economice subregionale (de ex. Comunitatea Economică a Africii Orientale, Uniunea Vamală și Economică a Africii Centrale ș.a.) și a adoptat numeroase rezoluții, avînd ca obiective aplicarea prevederilor Programului de acțiune pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale, promovarea prelucrării materiilor prime în regiune, realizarea planului african de aplicare a științei și tehnicii pentru dezvoltare, încurajarea investițiilor și a industrializării etc. Are sediul la Addis Abeba (Ethiopia).

COMISIA ECONOMICĂ A NAȚIUNILOR UNITE PENTRU AMERICA LATINĂ (E.C.L.A.), organ regional subsidiar al ECOSOC, creat la 25 febr. 1948. Are mandatul să stimuleze dezvoltarea economică și socială și cooperarea dintre statele regiunii. Este formată din 29 de state membre din America de Nord, America Latină și zona Caraibilor. Franța, Olanda, Anglia, R.F.G. și Elveția iau parte la activitățile **E.C.L.A.** cu mandat consultativ. Ține ședințe plenare la fiecare 2 ani. **E.C.L.A.** și-a căpătat un mare prestigiu în cadrul țărilor Ame-

ricii Latine ca for de studiu şi iniţiativă pentru cooperare regională şi subregională şi pentru îmbunătăţirea structurală a activităţilor de cercetare în statistică, comerţ, planificare. Are sediul la Santiago de Chile.

COMISIA ECONOMICĂ A NAŢIUNILOR UNITE PENTRU ASIA DE VEST (E.C.W.A.), organ regional subsidiar al ECOSOC, creat în iun. 1974 în cadrul reuniunii la care au participat 12 ţări arabe din Asia: Bahrein, Irak, Iordania, Kuwait, Liban, Oman, Qatar, Arabia Saudită, Siria, Emiratele Arabe Unite, R.D.P. Yemen şi R.A. Yemen. România, împreună cu alte 13 state, precum şi Fondul Arab pentru Dezvoltarea Economică şi Socială au fost admişi ca membri cu drept de vot consultativ. Are ca principale obiective: desfăşurarea unor acţiuni sistematice în vederea ridicării nivelului activităţii economice şi strîngerii legăturilor economice ale ţărilor din regiune, atît între ele cît şi cu celelalte ţări în curs de dezvoltare. Cu ocazia creării **E.C.W.A.** a fost aprobat programul de activitate care prevede realizarea unor proiecte comune la scară regională în domeniul energiei, resurselor minerale, turismului, agriculturii şi industriei, precum şi înfiinţarea unui centru regional de formarea cadrelor, elaborarea de studii demografice etc. Pînă în 1979 are sediul provizoriu la Beirut (Liban), urmînd ca, ulterior, să se hotărască asupra sediului permanent.

COMISIA ECONOMICĂ A NAŢIUNILOR UNITE PENTRU ASIA ŞI EXTREMUL ORIENT (E.C.A.F.E.), organ regional subsidiar al ECOSOC, creat la 28 mart. 1947, din care fac parte 25 de state. Comisia este chemată să contribuie la dezvoltarea economică a ţărilor de pe continentul asiatic, precum şi a legăturilor dintre acestea şi celelalte state ale lumii. Elaborează studii şi acordă asistenţă ţărilor membre în probleme privind dezvoltarea şi planificarea în industrie, agricultură, materii prime, surse de apă şi energie, comerţ, finanţe, transporturi şi comunicaţii, ştiinţă şi tehnologie, construcţii de locuinţe. Organul suprem al comisiei este sesiunea plenară, care se convoacă în fiecare an. Activitatea Comisiei se desfăşoară prin intermediul grupelor de lucru, comitetelor, subcomitetelor şi conferinţelor specializate. Are sediul la Bangkok (Thailanda).

COMISIA ECONOMICĂ A O.N.U. PENTRU EUROPA (C.E.E./O.N.U.), organ regional subsidiar al ECOSOC, înfiinţat la 28 mart. 1947, la ale cărui activităţi participă toate ţările europene, plus S.U.A. şi Canada. Comisia contribuie la promovarea şi dezvoltarea relaţiilor economice dintre statele membre, precum şi dintre acestea şi celelalte state ale lumii, la înlăturarea restricţiilor, discriminărilor şi altor bariere din calea cooperării şi a comerţului intereuropean, la stimularea tendinţelor spre destindere şi, prin aceasta, la instaurarea şi consolidarea unui climat de securitate şi cooperare în Europa. În acest scop, Comisia întreprinde măsuri menite să faciliteze iniţierea de acţiuni în vederea întăririi legăturilor economice între ţările membre; iniţiază întocmirea de studii asupra problemelor economice cu care ţările membre sînt confruntate, precum şi asupra evoluţiei situaţiei economice a acestor ţări pentru desprinderea tendinţelor de lungă durată; colectează, evaluează şi difuzează informaţii cu caracter economic, tehnic şi statistic, editînd publicaţii corespunzătoare; facilitează încheierea de convenţii sau acorduri multilaterale în diferite domenii etc. Prioritătile în cadrul **C.E.E./O.N.U.** au suferit modificări de-a lungul anilor. În perioada postbelică imediată accentul era pus pe refacerea economică a Europei, iar în prezent eforturile Comisiei sînt îndreptate spre identificarea şi diminuarea obstacolelor din calea cooperării şi a comerţului intereuropean, spre intensificarea şi diversificarea cooperării economice şi tehnico-ştiinţifice

între țările membre, spre stabilirea unor raporturi economice de durată între ele. Organul principal al **C.E.E./O.N.U.** este sesiunea plenară, care se ține de obicei o dată pe an sau ori de cîte ori este necesar, la cererea majorității țărilor membre. Începînd cu 1969, funcționează în timpul sesiunilor plenare și un comitet sesional cu scopul de a analiza activitățile organelor subsidiare, facilitînd astfel lucrările plenarei. Toate sesiunile plenare ale Comisiei s-au ținut la sediul acesteia din Geneva, cu excepția sesiunii a 29-a din 1974, care a avut loc la București. Comisia are 15 organe subsidiare principale, care dezbat și adoptă măsuri în problemele specifice legate de activitatea diferitelor sectoare economice. Au fost create, de asemenea, un mare număr de grupe de lucru, de studiu, de experți etc., cu caracter permanent sau ad-hoc. Organul permanent care asigură legătura între guverne, pregătește și organizează reuniunile Comisiei este Secretariatul, organizat pe divizii corespunzătoare principalelor sectoare de activitate ale Comisiei. Este condus de un secretar executiv. Comisia adoptă declarații, rezoluții și decizii. Procedura adoptării lor prin consens a devenit o practică curentă, ea reflectînd evoluția pozitivă a activităților **C.E.E./O.N.U.** Între rezultatele mai deosebite ale Comisiei se înscriu: adoptarea Convenției asupra arbitrajului comercial, a Convenției asupra circulației și semnalizării rutiere, a Convenției TIR pentru transportul rutier de mărfuri, a Codului de circulație și semnalizare pe căile navigabile, a Protocolului relativ la standardizarea calității fructelor și legumelor, a Acordului referitor la transportul rutier al mărfurilor periculoase; elaborarea ghidului pentru redactarea contractelor privind transferul de know-how în industria mecanică; stabilirea unui program special de activitate în domeniul aplicării metodelor moderne matematice și a tehnicilor de calcul electronic în cercetarea economică; publicarea unor studii, rapoarte și statistici asupra situației și tendințelor pe termen lung ale pieței cărbunelui, oțelului și produselor siderurgice, producției și consumului de produse forestiere; organizarea de colocvii, seminarii, voiaje de studii și alte reuniuni de experți în probleme privind planificarea pe termen lung, aplicarea științei și tehnologiei în industrie, producția, distribuția și consumul de energie electrică, gaz natural, cărbune, oțel și produse siderurgice, îngrășăminte chimice, fibre sintetice etc. Încheierea cu succes a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (C.S.C.E.) (v.) a impulsionat preocupările **C.E.E./O.N.U.** pentru intensificarea și lărgirea schimburilor comerciale și a cooperării economice și tehnico-științifice între țările membre. În acest scop au fost revăzute programele de activitate pe termen lung ale Comisiei și organelor sale pentru a ține seama de prevederile Actului final al C.S.C.E. România participă activ la lucrările **C.E.E./O.N.U.**, din 1949 cu titlu consultativ, din 1952 cu drept de vot, iar după admiterea sa în O.N.U., în 1955, ca membră cu drepturi depline. În cadrul sesiunilor plenare ale Comisiei, reprezentanții României s-au pronunțat constant pentru creșterea rolului **C.E.E./O.N.U.** pe planul cooperării europene în domenii de interes general, au acționat în direcția adaptării Comisiei la exigențele conlucrării active pe multiple planuri între toate țările membre, prezentînd, în acest scop, o serie de idei și propuneri concrete. Delegațiile române au inițiat adoptarea de către **C.E.E./O.N.U.** a peste 40 de rezoluții. Ca urmare a unor asemenea inițiative s-au creat trei din cele 15 organe principale de specialitate ale Comisiei (Comitetul gazului, Comitetul pentru industria chimică, Consiliul guvernelor **C.E.E./O.N.U.** pentru știință și tehnologie). De asemenea, România a fost gazda a numeroase reuniuni organizate sub egida **C.E.E./O.N.U.**

COMISIA EUROPEANĂ A DUNĂRII (C.E.D.), organism creat prin Tratatul

de la Paris (30 mart. 1856), din care făceau parte Austria, Franţa, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia şi Turcia. Durata de funcţionare a **C.E.D.** urma să fie de doi ani, principala sa misiune constînd în asigurarea organizării şi desfăşurării în bune condiţii a lucrărilor tehnice pentru degajarea gurilor fluviului de aluviuni, în vederea creării unor condiţii normale de navigaţie între Isaccea şi Mare Neagră prin Canalul Sulina. Sediul **C.E.D.** era la Galaţi. Crearea **C.E.D.** a fost rezultatul unui compromis între marile puteri ale vremii, care îşi urmăreau propriile obiective politice şi economice în zona danubiană. Austria, de pildă, putere riverană, vizînd stabilirea monopolului său asupra navigaţiei pe Dunăre, susţinea limitarea termenului de funcţionare a **C.E.D.** urmărind, în schimb, întărirea activităţii Comisiei riveranilor, creată în virtutea aceloraşi prevederi ale Tratatului de la Paris ca organism permanent de asigurare a aplicării prevederilor acestui tratat cu privire la regimul de navigaţie pe Dunăre. **V.** Dunărea, *Regimul juridic al* ~. Marile puteri neriverane vor contracara permanent încercările Austriei, ajungîndu-se astfel ca **C.E.D.** să-şi continue existenţa pînă în ajunul celui de-al doilea război mondial, în timp ce Comisia riveranilor nu va avea decît o existenţă sporadică. O serie de conferinţe internaţionale care au adoptat diferite reglementări cu privire la regimul Dunării, ca de pildă Actul public, semnat la Galaţi (2 nov. 1865) şi sancţionat de Conferinţa de la Paris (28 mart. 1866), Tratatul de la Londra (1871) şi Tratatul de la Berlin (13 iul. 1878) ş.a. au prelungit consecutiv termenul de funcţionare al **C.E.D.** Prin Tratatul de la Berlin (1878), **C.E.D.** i-au fost acordate noi prerogative, între care şi dreptul de exteritorialitate (**v.**), ceea ce însemna, practic, prejudicierea într-o mare măsură a intereselor României decurgînd din independenţa şi suveranitatea sa de stat. Tratatul de la Versailles (21 iul. 1919) şi Convenţia adoptată la Conferinţa internaţională a Dunării (23 iul. 1921) au fixat noile prerogative şi componenţa **C.E.D.** Astfel, după această dată, în **C.E.D.** intrau reprezentanţii Franţei, Italiei, Marii Britanii şi României, din nov. 1930 fiind admisă şi Germania. Competenţa Comisiei, conform noilor reglementări, se întindea asupra „Dunării maritime" (de la Brăila la Marea Neagră). Prin prerogativele largi de care dispunea şi pe care le exercita în fapt pe teritoriul naţional al ţării noastre, **C.E.D.** aducea grave atingeri suveranităţii de stat a României, fapt care a dus la o seamă de conflicte de competenţă între România, pe de o parte, şi celelalte state membre ale **C.E.D.**, pe de altă parte. La Conferinţa de la Sinaia (18 aug. 1938) **C.E.D.** a hotărît transmiterea în cea mai mare parte a prerogativelor sale României. Germania şi Italia, care se retrăseseră din **C.E.D.** (1936), au reintrat în comisie la 1 nov. 1939, aderînd la Aranjamentul încheiat la Conferinţa de la Sinaia, căruia i s-au modificat unele articole.

COMISIA INTERALIATĂ PENTRU REPARAŢII, creată în urma hotărîrii Conferinţei de la Ialta (1945) (**v.**). Avea sarcina de a stabili suma globală a reparaţiilor pe care Germania trebuia să o plătească pentru pierderile provocate naţiunilor aliate în timpul celui de-al doilea război mondial, de a fixa cota ce revine fiecărei naţiuni interesate şi de a întocmi planul concret pentru plata reparaţiilor. Conferinţa de la Ialta şi Conferinţa de la Potsdam (1945) (**v.**) au adoptat şi unele hotărîri cu privire la principiile care urmau să stea la baza lucrărilor Comisiei. În ceea ce priveşte plata reparaţiilor de război de către foştii aliaţi ai Germaniei, aceasta s-a reglementat prin tratatele de pace încheiate cu statele respective.

COMISIA INTERGUVERNAMENTALĂ PENTRU TEHNICA DE CALCUL (C.I.T.C.), creată prin Convenţia privind colaborarea în domeniul elaborării producţiei şi folosirii mijloacelor teh-

nicii de calcul, semnată la 23 dec. 1969 de guvernele R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.D. Germană, R.P. Polonă, R.P. Ungară și U.R.S.S. În 1973 au aderat România și Republica Cuba. Se ocupă de colaborarea în domeniul producției, livrărilor reciproce și folosirii unui sistem unitar de mașini electronice de calcul universale și de conducere, al echipamentelor periferice, asigurării programelor și produselor de tehnică electronică, precum și în domeniul creării sistemelor de conducere pe baza acestor mașini. Organul de conducere poartă aceeași denumire ca și comisia interguvernamentală și este format din reprezentanții părților naționale membre la Convenție, la nivel de ministru sau adjunct de ministru. Organizația are și organ executiv. Are sediul la Moscova.

COMISIA INTERNAȚIONALĂ A DUNĂRII (C.I.D.), organism creat prin Tratatul de la Versailles (21 iun. 1919) și Convenția adoptată de Conferința internațională a Dunării (23 iul. 1921) în a cărei componență intrau reprezentanții statelor riverane, împreună cu marile puteri membre ale C.E.D. **(v.)** (Franța, Italia, Marea Britanie). Germania, stat riveran, inițial neadmisă în **C.I.D.**, va fi primită în 1930, dar o va părăsi în 1936. Competența **C.I.D.** se întindea asupra porțiunii Dunării de la Ulm (Germania) și pînă la Brăila, între sarcinile sale numărîndu-se cele vizînd aplicarea prevederilor regimului Dunării **(v.)** instituit prin Tratatul de la Versailles și prin Convenția internațională a Dunării. **C.I.D.** a funcționat pînă la 12 sept. 1940, cînd prin Convenția de la Viena a fost desființată.

COMISIA INTERNAȚIONALĂ A MARILOR BARAJE, fondată în 1928, urmărește: încurajarea îmbunătățirii proiectării, construcției, întreținerii și funcționării marilor baraje; schimburi de informații între comitetele naționale de profil; convocarea de reuniuni periodice; organizarea cercetărilor și experimentelor. Este condusă de un birou numit pentru trei ani. Organizează congrese internaționale pentru specialiști. Editează „Technical dictionary on dams" (Dicționarul tehnic al barajelor), publicat cu sprijinul financiar al U.N.E.S.C.O. *Membri:* comitete naționale din 74 de țări (1976), între care și România (din 1957). Are sediul la Paris.

COMISIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU EXPLORAREA ȘTIINȚIFICĂ A MĂRII MEDITERANE, înființată în 1919, servește ca centru de legătură pentru cercetătorii laboratoarelor privind Mediterana; promovează activități internaționale comune ale țărilor riverane Mediteranei; elaborează sinteze. Editează „Bulletin de liaison des laboratoires" (semestrial). Membri: guverne din 17 țări (1976), între care și România. Are sediul la Monte Carlo (Monaco).

COMISIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU IRIGAȚII ȘI DRENAJ, înființată la 24 iun. 1950, sub numele *Comisia internațională pentru irigații și canale.* În ian. 1951 a luat denumirea actuală. Urmărește stimularea, promovarea și aplicarea științei și tehnicii în irigații, drenaj sub aspectele ingineresc, economic și social. Organizează congrese la circa trei ani pentru dezbaterea problemelor specifice în irigații, drenaj, controlul revărsărilor etc. Editează: „Bibliography on Irrigation Drainage", „Flood Control and River Training" (anual) „Multilingual Technical Dictionary on Irrigation and Drainage" ș.a. Membri: Comitete naționale din 66 de țări (1976), între care și România (din 1958). Are sediul la New Delhi (India).

COMISIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU PESCUITUL ÎN ATLANTICUL DE NORD-VEST, înființată la 3 iul. 1950. Are ca principale obiective: investigarea, protecția și conservarea fondului piscicol din NV Oc. Atlantic

pentru a face posibilă menținerea unei exploatări susținute din acest fond. Are acorduri de cooperare cu F.A.O. și cu Consiliul internațional pentru explorarea mării. Activează în domeniul planificării și cooperării în munca de cercetare; selectează și apreciază rezultate, colecționează și publică statistici și mostre de pește recoltat, face propuneri pentu reglementarea pescuitului. Editează: „Statistical Bulletin", „Research Bulletin" ș.a. *Membri:* guverne din 16 țări (1976), între care și din România. Are sediul la Dartmouth (Canada).

COMISIA LYTTON, comisie de studiu înființată ca urmare a unei rezoluții a Consiliului Societății Națiunilor, adoptată la 10 dec. 1931, pentru examinarea faptelor legate de agresiunea declanșată la 18 sept. 1931 de Japonia împotriva Chinei (v.). Denumită după numele președintelui său, lordul Lytton, **C.L.** s-a deplasat la începutul lui 1932 în China. La 1 oct. 1932, ea a prezentat secretariatului general al Societății Națiunilor un raport de concluzii din care reieșea că Japonia a comis o agresiune împotriva Chinei, deși nu declara expres Japonia ca stat agresor. Raportul confirma suveranitatea Chinei asupra Manciuriei și declara că „statul" Manciuko, creat în urma agresiunii Japoniei, nu trebuia recunoscut de nici un stat. Fiind supus aprobării Adunării extraordinare a Societății Națiunilor, raportul **C.L.** a fost adoptat în unanimitate, la 24 febr. 1933, ceea ce a determinat reacția Japoniei, care a părăsit Societatea Națiunilor.

COMISIA NAȚIONALĂ A R.S. ROMÂNIA PENTRU U.N.E.S.C.O., instituție cu rol consultativ, înființată la 29 oct. 1964 cu scopul de a contribui la aplicarea de către România a programului U.N.E.S.C.O. și de a dezvolta relații de colaborare în domeniul educației, științei și culturii cu comisiile similare din alte țări. Funcționează pe lîngă Ministerul Afacerilor Externe și are sediul la București.

COMISIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU DREPTUL COMERCIAL INTERNAȚIONAL (UNCITRAL), organ al Adunării Generale a O.N.U., creat în 1966, prin rezoluția 2 205 (XXI). Urmărește: a) să coordoneze activitățile organizațiilor care se ocupă de armonizarea și unificarea normelor dreptului comercial internațional și să coopereze cu acestea; b) să favorizeze o participare cît mai largă la convențiile internaționale existente și o acceptare cît mai generală a legilor tip și legilor uniforme; c) să pregătească convenții internaționale noi, legi tip și legi uniforme noi precum și să încurajeze codificarea și o acceptare cît mai largă a termenilor, regulilor, uzanțelor și practicilor de comerț internațional; d) să caute mijloacele pentru asigurarea unei interpretări și aplicări uniforme a convențiilor internaționale și a legilor uniforme din domeniul dreptului comercial internațional; e) să strîngă și să difuzeze informații privind legislațiile naționale și evoluția juridică modernă, inclusiv aceea a jurisprudenței, în domeniul dreptului comercial internațional; f) să stabilească și să mențină o strînsă colaborare cu U.N.C.T.A.D. și să asigure legătura cu alte organizații internaționale interguvernamentale și neguvernamentale care se ocupă de armonizarea și unificarea progresivă a dreptului comercial internațional. **UNCITRAL** e compus din 36 de state, alese pentru o perioadă de șase ani de Adunarea Generală, după principiul rotației, ținîndu-se seama de reprezentarea corespunzătoare a principalelor sisteme economice și juridice existente în lume, precum și de țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. România a fost membră a **UNCITRAL** între 1966-1976.

COMISIA OCEANOGRAFICĂ INTERGUVERNAMENTALĂ, înființată conform rezoluției Conferinței interguvernamentale pentru cercetări oceanografice (iul. 1960, Copenhaga) prin decizia celei de-a 11-a Conferințe generale a U.N.E.S.C.O. (nov. 1960). Statutul a fost modificat în 1969, iar Regulile de procedură în 1971. Are ca principale obiective: promovarea investigării științifice a oceanelor în vederea unei înțelegeri mai largi a naturii și resurselor acestora prin acțiuni concertate ale statelor membre. Numără 88 de *membri* (1976), între care și România. Are sediul la Paris.

COMISIA PENTRU POLITICĂ EXTERNĂ ȘI COOPERAREA ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ A MARII ADUNĂRI NAȚIONALE A R.S. ROMÂNIA, comisie permanentă, constituită din deputați în cadrul M.A.N., cu sarcina de a analiza și aviza proiectele de legi, de decrete și de alte acte normative care reglementează probleme de politică externă și de cooperare economică internațională, proiecte de legi și de decrete pentru ratificarea tratatelor, acordurilor și altor documente internaționale semnate de reprezentanții autorizați ai statului român sau la care aderă România. Exercită, din însărcinarea Consiliului de Stat și a Biroului M.A.N., controlul asupra modului în care organele de stat rezolvă sarcinile ce le revin din actele normative adoptate de organul suprem în domeniul respectiv.

COMISIA PREGĂTITOARE A CONFERINȚEI DEZARMĂRII A SOCIETĂȚII NAȚIUNILOR, creată printr-o hotărîre a Consiliului Societății Națiunilor (dec. 1925) imediat după semnarea Acordurilor de la Locarno (v.), în conformitate cu concluziile unui comitet de studiu, prezidat de Paul Boncour, care primise însărcinarea din partea Consiliului de a elabora propuneri privind crearea unui organism care să pregătească o conferință în vederea reducerii și limitării înarmărilor. În compunerea Comisiei pregătitoare, care la început a fost restrînsă, au intrat (în 1930) 27 de state, dintre care trei nu făceau parte din Societatea Națiunilor (S.U.A., U.R.S.S. și Turcia). Comisia a ținut șase sesiuni între 1926 și 1930. La ultima sa sesiune, Comisia a elaborat un proiect de Convenție pentru limitarea și reducerea armamentelor (6 nov. 1930), care a fost supus Consiliului Societății Națiunilor. Acesta a hotărît convocarea Conferinței pentru limitarea și reducerea înarmărilor (v.), la 2 febr. 1932, la Geneva. Datorită puternicelor contradicții dintre marile puteri, dintre puterile învingătoare și cele învinse în primul război mondial, dintre statele care apărau statu-quo-ul și cele revizioniste, proiectul de Convenție elaborat de Comisia pregătitoare era vag formulat și conținea numeroase rezerve din partea țărilor participante la dezbaterea și finalizarea lui. Guvernul U.R.S.S., care a participat la ședințele Comisiei, începînd din nov. 1927, a propus dezarmarea generală și totală ca fiind unicul mijloc de a asigura o pace trainică, dar Comisia a respins această propunere. O puternică opoziție față de proiect a opus Germania care cerea înlăturarea clauzelor limitative referitoare la înarmarea statelor, incluse expres în tratatele de pace. România, alături de alte state mici și mijlocii, a acționat pentru adoptarea unei convenții în care să se specifice angajamentul statelor de a se trece la limitarea înarmărilor.

COMISIA SERICICOLĂ INTERNAȚIONALĂ (C.S.I.), creată la 11 iun. 1948, la Alès (Franța), prin rezoluția celui de-al VII-lea Congres sericicol, avînd rolul de comisie permanentă a congreselor sericicole internaționale. Urmărește: promovarea, dezvoltarea și perfecționarea, sub aspect tehnic, științific și economic, a tuturor activităților legate de sericicultură; coordonarea activității vizînd creșterea viermilor de mătase; efectuarea de cercetări vizînd ameliorarea speciilor viermilor

de mătase și combaterea bolilor acestora. Membri: 14 țări (1976), inclusiv România (din 1959). Are sediul la Alès (Franța).

COMISIILE ADUNĂRII GENERALE A O.N.U., organe ale Adunării Generale care dezbat anumite categorii de probleme și adoptă proiecte de hotărîri (decizii, rezoluții, recomandări), ce sînt supuse apoi votului în ședințele plenare ale Adunării Generale. La lucrările lor participă toate țările membre ale O.N.U. sau numai o parte a acestora, componența reînnoindu-se în acest caz de regulă prin rotație, periodic. Comisiile aleg un birou propriu, format dintr-un președinte, vicepreședinți și un raportor și se conduc după regulamentul de procedură al Adunării Generale. Pe timpul sesiunii ordinare a Adunării Generale, funcționează șapte comisii principale în care sînt reprezentate toate statele membre ale O.N.U.: Comisia pentru problemele politice și ale securității, inclusiv cele referitoare la dezarmare (I); Comisia politică specială; Comisia economică și financiară (II); Comisia problemelor sociale, umanitare și culturale (III); Comisia de tutelă, inclusiv teritoriile neautonome (IV); Comisia problemelor administrative și bugetare (V); Comisia juridică (VI).

COMITAS GENTIUM, v. **CURTOAZIE INTERNAȚIONALĂ.**

COMITET 1. (În relațiile internaționale) Organism, deseori subsidiar, creat în cadrul unei conferințe sau organizații internaționale, avînd o compoziție restrînsă și însărcinat cu atribuții limitate și temporare într-un domeniu dat (verificarea deplinelor puteri, redactare, bune oficii). În O.N.U., **c.** sînt alcătuite pe baza practicii reprezentării geografice echitabile a statelor membre. În procesul diplomației multilaterale, **c.** au căpătat, în anumite împrejurări, stabilitate și dispun de un mandat structurat, elaborat și supus modificării de către organul (organizația) care le-a creat. **2.** Organizație internațională propriu-zisă.

COMITETUL CELOR ZECE STATE PENTRU DEZARMARE, organism de negociere în problemele dezarmării, creat în 1959, printr-o decizie a miniștrilor de externe ai Angliei, Franței, S.U.A. și U.R.S.S. A fost compus, în spiritul concepției blocurilor, pe bază paritară din zece state: Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, România, U.R.S.S., Anglia, Canada, Franța, Italia, S.U.A. Sarcina Comitetului consta în elaborarea măsurilor concrete de punere în aplicare a rezoluției Adunării Generale a O.N.U. din 20 nov. 1959 cu privire la dezarmarea generală și completă. Comitetul și-a desfășurat activitatea în primăvara lui 1960 (mart.—iun.) la Geneva. De la început, sarcinile ce reveneau acestui organism au fost interpretate în mod diferit: în timp ce țările socialiste au subliniat necesitatea transpunerii în viață a rezoluției privind dezarmarea generală și completă, statele occidentale au insistat asupra explorării căilor pentru un acord de reduceri și limitări ale forțelor armate și armamentelor țărilor participante. U.R.S.S. a prezentat un proiect de tratat privind înfăptuirea dezarmării generale și complete sub un strict control internațional. Comitetul nu a putut să se achite de sarcinile ce i-au fost încredințate. La 27 iun. 1960, țările socialiste și-au întrerupt participarea la lucrările Comitetului și au adus problema dezarmării în fața Adunării Generale a O.N.U. Ulterior, Comitetul a fost înlocuit prin Comitetul celor 18 state pentru dezarmare. V. și *Conferința Comitetului pentru dezarmare.*

COMITETUL CONSULTATIV AL O.N.U. PENTRU CHESTIUNILE ADMINISTRATIVE ȘI BUGETARE (A.C.A.B.Q.), creat prin rezoluția Adunării Generale a O.N.U. din 13 febr. 1946, este compus din 13 membri aleși cu titlu personal, pe o bază geografică largă, prin rotație,

la trei ani, dintre care trei trebuie să fie experţi financiari de reputaţie. Mandatul Comitetului cuprinde, printre altele, examinarea proiectelor de buget ale O.N.U. şi întocmirea unui raport cu observaţii către Adunarea Generală, avizarea problemelor de ordin bugetar şi administrativ aflate pe agenda Adunării Generale. Practic, Comisia a V-a a Adunării Generale (v. *Comisiile Adunării Generale a O.N.U.*) nu discută nici o problemă aflată pe ordinea sa de zi fără a avea un raport din partea **A.C.A.B.Q.**

COMITETUL AD-HOC PENTRU CARTA NAŢIUNILOR UNITE, creat de Adunarea Generală a O.N.U. la sesiunea a XXIX-a, în 1974, în urma dezbaterilor asupra punctului „Necesitatea examinării de propuneri privind revizuirea Cartei Naţiunilor Unite". Comitetul ad-hoc, alcătuit din 42 de state membre, a primit următoarele sarcini: a) să discute în detaliu observaţiile trimise de guverne; b) să examineze toate propunerile specifice şi suplimentare pe care guvernele le-ar face în vederea creşterii eficacităţii O.N.U. în realizarea obiectivelor sale; c) să examineze toate celelalte propuneri menite să ofere mai multă eficacitate funcţionării O.N.U. care nu presupun modificarea Cartei; d) să enumere propunerile care atrag atenţia în mod deosebit. De asemenea, Adunarea Generală a invitat statele să comunice secretarului general al O.N.U. observaţiile şi propunerile lor cu privire la îmbunătăţirea Cartei Naţiunilor Unite, iar acesta să întocmească un document analitic asupra poziţiilor exprimate. Documentul pregătit de Secretariat şi răspunsurile statelor au format baza discuţiilor în Comitet, care a prezentat raportul său celei de-a XXX-a sesiuni a Adunării Generale, în 1975. V. *Comitetul Special pentru Carta Naţiunilor Unite şi întărirea rolului organizaţiei.*

COMITETUL CELOR 33 DE STATE PENTRU MENŢINEREA PĂCII, v. **COMITETUL SPECIAL PENTRU OPERAŢIUNILE DE MENŢINERE A PĂCII.**

COMITETUL CELOR 18 STATE PENTRU DEZARMARE, v. **CONFERINŢA COMITETULUI PENTRU DEZARMARE.**

COMITETUL DE COORDONARE PENTRU ELIBERAREA AFRICII, creat printr-o rezoluţie a Conferinţei la nivel înalt a statelor africane de la Addis Abeba (22—25 mai 1963) cu ocazia constituirii O.U.A. (v.). Scopul Comitetului este de a armoniza politicile ţărilor independente din Africa în ceea ce priveşte sprijinul acordat mişcărilor de eliberare naţională. Funcţionează ca organism al O.U.A. şi este subordonat direct Conferinţei la nivel înalt a organizaţiei, care, cu prilejul reuniunilor anuale, analizează şi evoluţia procesului de decolonizare a Africii. A fost cunoscut şi sub numele de *Comitetul celor 9*, după numărul statelor care erau reprezentate; actualmente, datorită necesităţii intensificării luptei de eliberare naţională pe continent, numărul membrilor comitetului a crescut. Sediul Comitetului este la Dar es Salaam (Tanzania), însă el îşi poate desfăşura sesiunile şi în alte capitale ale statelor membre.

COMITETUL DE DECOLONIZARE, v. **COMITETUL SPECIAL ÎNSĂRCINAT CU STUDIEREA SITUAŢIEI ÎN CEEA CE PRIVEŞTE APLICAREA DECLARAŢIEI ASUPRA ACORDĂRII INDEPENDENŢEI ŢĂRILOR ŞI POPOARELOR COLONIALE.**

COMITETUL DEZVOLTĂRII, organ ministerial comun al F.M.I. şi Grupului B.I.R.D., creat în oct. 1974, având drept scop să studieze şi să prezinte Consiliului guvernatorilor al F.M.I. şi B.I.R.D. rapoarte şi propuneri privind aspectele legate de sprijinirea creşterii economice în ţările în curs de

dezvoltare. **C.D.** este format din reprezentanți a 20 de state, atît dezvoltate cît și în curs de dezvoltare. Pe baza propunerilor făcute de **C.D.** s-a hotărît crearea Fondului fiduciar (v.) în cadrul F.M.I. și celui de-al treilea ghișeu (v.) în cadrul B.I.R.D. Are sediul la Washington.

COMITETUL INTERNAȚIONAL AL CRUCII ROȘII (C.I.C.R.), instituție independentă, neutră pe plan politic, ideologic și religios, care acționează în principal în timp de război, război civil sau tulburări interne. Creat în 1863 la Geneva sub denumirea de *Comitetul internațional și permanent pentru ajutorare a militarilor răniți*, este organul fondator al Crucii Roșii (v.) și promotor al convențiilor internaționale cu caracter umanitar (1929, 1949, 1977, Geneva). Alcătuit din 25 de membri, cetățeni elvețieni, **C.I.C.R.** acționează în favoarea victimelor conflictelor armate (v.). S-a preocupat permanent de codificarea dreptului umanitar în sensul asigurării unei protecții eficiente victimelor conflictelor armate și al limitării stricte a actelor de violență la necesitățile militare. În acest scop, organizează reuniuni ale experților pentru studierea problemelor care se pun, face recomandări guvernelor, inițiază rezoluții în reuniuni internaționale etc.

COMITETUL INTERNAȚIONAL AL TRANSPORTURILOR PE CĂI FERATE (C.I.T.C.F.), creat în 1902 la Viena, ca organ al administrațiilor de căi ferate care au aderat la Convenția asupra transportului de pasageri și bagaje pe calea ferată (C.I.V.) sau și la Convenția asupra transportului de bunuri pe calea ferată (C.I.M.). Își propune să contribuie la dezvoltarea dreptului internațional privind transportul pe calea ferată, pe baza convențiilor de la Berna (C.I.V. și C.I.M.), la adoptarea de norme standard în alte probleme ținînd de dreptul internațional referitor la transport. La activitatea **C.I.T.C.F.** participă administrații de căi ferate din 30 de țări (1976), printre care și România.

COMITETUL INTERNAȚIONAL DE ȘTIINȚE ISTORICE, fondat la 14 mai 1926, la Geneva. Are ca principal obiectiv progresul științelor istorice prin intermediul coordonării internaționale. Editează „Bulletin d'Information" „Bibliographie internationale des sciences historiques" ș.a. *Membri* (1976): 12 organizații internaționale de profil; comitete naționale de istorie din 47 de țări, între care și din România (din 1956). Are sediul la Paris.

COMITETUL NAȚIONAL F.A.O. (România), organism interministerial, creat la 27 iul. 1961, cu scopul de a dezvolta relațiile de colaborare și cooperare ale României cu F.A.O. (v.). Este format din 32 de membri, reprezentanți ai unor instituții participante la activitatea F.A.O. Activitatea Comitetului este coordonată de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare.

COMITETUL NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA, organ de conducere a mișcării pentru pace din România, creat în anul 1949, sub denumirea de *Comitetul permanent pentru apărarea păcii*. Actuala denumire datează din anul 1955. Are sediul la București. Este afiliat la Consiliul Mondial al Păcii.

COMITETUL NAȚIONAL ROMÂN PENTRU FONDUL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU COPII, organ cu caracter consultativ, înființat la 8 sept. 1971 cu scopul de a dezvolta relații de colaborare cu U.N.I.C.E.F. (v.) și cu Comitetele naționale pentru U.N.I.C.E.F. Funcționează pe lîngă Consiliul Național al Organizației Pionierilor și organizează manifestări artistice, expoziții, emisiuni la radio și televiziune, concursuri naționale pentru copii, acțiuni de popularizare a activității U.N.I.C.E.F. Are sediul la București.

COMITETUL O.N.U. PENTRU UTILIZAREA PAȘNICĂ A SPAȚIULUI EXTRAATMOSFERIC, organism subsidiar al Adunării Generale a O.N.U., înființat la 12 dec. 1959, cu scopul de a promova cooperarea internațională în problemele științifice și tehnice ale activităților spațiale și de a sprijini elaborarea unei legislații internaționale care să reglementeze aceste acțiuni. Comitetul este alcătuit din 37 de state. Are două subcomitete (științific-tehnic și juridic) și trei grupe de lucru (pentru sisteme de navigație prin sateliți, televiziunea directă prin sateliți și detectarea resurselor Pămîntului prin sateliți) compuse din toate statele membre ale Comitetului. A elaborat textele Tratatului cu privire la principiile care guvernează activitatea statelor în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și alte corpuri cerești (v.), și a Acordului cu privire la salvarea astronauților, reîntoarcerea astronauților și restituirea obiectelor spațiale (intrat în vigoare în dec. 1968) și a contribuit la pregătirea primei Conferințe a Națiunilor Unite pentru explorarea și folosirea pașnică a spațiului extraatmosferic (v.). România este membru fondator al Comitetului și deține funcția de vicepreședinte, de la crearea acestuia.

COMITETUL PENTRU CERCETĂRI SPAȚIALE (COSPAR), comitet special al Consiliului Internațional al Uniunilor Științifice (I.C.S.U.), creat în oct. 1958, în scopul de a se continua realizarea programelor de cooperare în materie de cercetare a spațiului cosmic cu ajutorul rachetelor și sateliților, care fuseseră întreprinse în cursul Anului geofizic internațional (1957—1958). Sînt membri ai **COSPAR:** academiile naționale de științe sau alte instituții științifice naționale din țări care, avînd programe de cercetări spațiale, au aderat la I.C.S.U., precum și uniunile științifice internaționale care se interesează de cercetările spațiale. Academia R.S. România a aderat la **COSPAR** în 1963. Are sediul la Paris.

COMITETUL PENTRU FOLOSIREA PAȘNICĂ A FUNDULUI MĂRILOR ȘI OCEANELOR DINCOLO DE LIMITA JURISDICȚIEI NAȚIONALE, organism subsidiar al Adunării Generale a O.N.U., creat la 21 dec. 1968 în scopul studierii principiilor, normelor și mijloacelor de promovare a cooperării internaționale în explorarea și folosirea resurselor fundului mărilor, exclusiv pentru scopuri pașnice, și a posibilităților instaurării unui mecanism internațional în acest domeniu. Comitetul a pregătit Declarația asupra principiilor care guvernează fundul mărilor și oceanelor dincolo de limita jurisdicției naționale (v.), adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. în 1970. Alcătuit inițial din 42 de state, între care și România, **Comitetul** a fost lărgit succesiv la 86 și 91 de state, primind sarcina să pregătească cea de-a III-a Conferință a O.N.U. pentru dreptul mării (v.). Și-a încetat activitatea în 1973, odată cu începerea lucrărilor acestei conferințe.

COMITETUL PERMANENT CONSULTATIV AL MAGHREBULUI (C.P.C.M.), grupare economică subregională africană, înființată la Conferința de la Tanger, din 28 nov. 1964, de patru state din N Africii (Algeria, Libia, Maroc, Tunisia). În sept. 1970 Libia s-a retras din **C.P.C.M.** Scopul **C.P.C.M.** este de a coordona și impulsiona cooperarea economică dintre țările membre prin: înființarea unei bănci pentru dezvoltarea Maghrebului; coordonarea transporturilor terestre, navale, aeriene; studierea relațiilor sale cu C.E.E. (v.). Pornind de la Carta adoptată în 1968 relațiile dintre statele membre s-au dezvoltat lent, deși s-au semnat multe acorduri de colaborare bi- și multilaterale și s-au înființat o serie de comitete și comisii. De-abia după 1970 s-au obținut progresele reale în domeniul transporturilor feroviare, maritime și aeriene. Are sediul la Tunis (Tunisia).

COMITETUL POLITIC CONSULTATIV, comitet creat în virtutea prevederilor Tratatului de la Varşovia, potrivit căruia „Părţile contractante se vor consulta între ele asupra tuturor problemelor internaţionale importante care afectează interesele lor comune, călăuzindu-se după interesele păcii şi securităţii internaţionale. Ele se vor consulta neîntîrziat în interesul asigurării apărării comune şi menţinerii păcii şi securităţii ori de cîte ori, după părerea oricăreia dintre ele, se va ivi primejdia unui atac armat împotriva unuia sau mai multor state semnatare ale Tratatului" (art. 3). În scopul înfăptuirii acestor consultări şi pentru examinarea problemelor legate de aplicarea Tratatului, s-a creat un **C.P.C.** Cu prilejul întrunirilor **C.P.C.,** la care, de obicei, şefii delegaţiilor sînt conducătorii de partid şi de stat ai membrilor Tratatului, se adoptă comunicate, declaraţii etc., care se dau publicităţii (v. *Organizaţia Tratatului de la Varşovia*).

COMITETUL SPECIAL ÎNSĂRCINAT CU STUDIEREA SITUAŢIEI ÎN CEEA CE PRIVEŞTE APLICAREA DECLARAŢIEI ASUPRA ACORDĂRII INDEPENDENŢEI ŢĂRILOR ŞI POPOARELOR COLONIALE, organism subsidiar al Adunării Generale a O.N.U. cunoscut şi sub numele de *Comitetul special al celor 24*, creat de Adunarea Generală a O.N.U. la 27 nov. 1961 (17 membri; 24 membri din 1962) avînd în sarcină examinarea problemelor privind dreptul la autodeterminare şi evoluţia spre independenţă a popoarelor care se mai află sub dominaţia colonială. În prezent, în preocupările sale intră examinarea situaţiei din Rhodesia, Namibia, precum şi alte 30 de teritorii mai mici dispersate pe tot globul. În atribuţiile sale intră: identificarea mijloacelor celor mai adecvate pentru aplicarea rapidă şi integrală a Declaraţiei la toate teritoriile care nu sînt încă independente; propunerea de măsuri concrete în acest sens; întocmirea de rapoarte pentru fiecare teritoriu şi prezentarea acestora Adunării Generale a O.N.U. În cooperare cu puterile administrante, Comitetul organizează anchete asupra condiţiilor existente în teritoriile coloniale. Începînd din 1964, Comitetul studiază rolul intereselor economice străine în teritoriile coloniale, în special în Africa australă şi maniera în care aceste interese frînează progresul spre independenţă, iar din 1967 a început să supravegheze activităţile şi aranjamentele militare ale puterilor coloniale în teritoriile aflate sub administraţia lor. Întreţine relaţii cu O.U.A. şi cu mişcările de eliberare naţională.

COMITETUL SPECIAL ÎMPOTRIVA POLITICII DE APARTHEID, organism permanent subsidiar al Adunării Generale a O.N.U., înfiinţat la 6 nov. 1962 în scopul urmăririi evoluţiei politicii rasiste a guvernului Africii de Sud şi al prezentării de rapoarte periodice în această problemă. Are două subcomitete: unul pentru petiţii şi informare asupra apartheidului şi altul însărcinat cu urmărirea aplicării rezoluţiilor şi deciziilor O.N.U. în legătură cu politica de apartheid. Alcătuit iniţial din 11 state, componenţa i-a fost lărgită în 1970 la 18 state (v. şi *apartheid*).

COMITETUL SPECIAL PENTRU CARTA NAŢIUNILOR UNITE ŞI ÎNTĂRIREA ROLULUI ORGANIZAŢIEI, creat de Adunarea Generală a O.N.U. la sesiunea a XXX-a, în 1975, prin restructurarea Comitetului ad-hoc pentru Carta Naţiunilor Unite (v.) ca urmare a contopirii celor două puncte de pe agenda sesiunii iniţiate de România: „Creşterea rolului Naţiunilor Unite în menţinerea şi consolidarea păcii şi securităţii internaţionale, dezvoltarea cooperării între toate naţiunile şi promovarea regulilor de drept internaţional în relaţiile dintre state" — 1973 şi, respectiv, „Necesitatea examinării de sugestii privind reevaluarea Cartei Naţiunilor Unite" — 1969.

Comitetul special, compus din 47 state, inclusiv România, are ca sarcină: a) să examineze în detaliu observaţiile primite de la guverne privind sugestiile şi propunerile referitoare la Carta Naţiunilor Unite şi întărirea rolului Organizaţiei Naţiunilor Unite în menţinerea şi consolidarea păcii şi securităţii internaţionale, dezvoltarea cooperării între toate naţiunile şi promovarea normelor de drept internaţional în relaţiile dintre state; b) să examineze toate celelalte propuneri pe care statele le-ar putea face în vederea creşterii eficacităţii organizaţiei în realizarea obiectivelor sale; c) să întocmească o listă a propunerilor care au fost făcute în cadrul Comitetului şi să le precizeze pe acelea care s-au bucurat de un interes deosebit. Crearea acestui Comitet special a consacrat concepţia României şi a altor state conform căreia eforturile de creştere a rolului O.N.U. în menţinerea păcii, edificarea securităţii şi dezvoltarea cooperării între state trebuie să fie îndreptate atît spre raţionalizări care nu reclamă modificarea Cartei, cît şi spre aducerea la zi a acesteia. Lucrările Comitetului înregistrează însă progrese lente din cauza divergenţelor care se manifestă între marea majoritate a statelor membre, care se pronunţă pentru începerea unui proces real de adaptare a O.N.U. la cerinţele lumii contemporane, şi unele state care consideră Carta intangibilă şi se opun măsurilor de înnoire a structurii şi activităţii organizaţiei.

COMITETUL SPECIAL PENTRU OPERAŢIUNILE DE MENŢINERE A PĂCII, numit în mod curent şi *Comitetul celor 33* sau *Comitetul celor 33 de state pentru menţinerea păcii*, a fost creat la cea de-a XX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., în 1965, din reprezentanţii a 33 de state, între care şi România. Potrivit mandatului său, Comitetul are sarcina să întreprindă o examinare cuprinzătoare a problemei operaţiunilor de menţinere a păcii sub toate aspectele lor. Comitetul a trecut la elaborarea a două proiecte de documente de bază: a) linii directoare pentru operaţiunile Naţiunilor Unite de menţinere a păcii sub autoritatea Consiliului de Securitate şi în concordanţă cu Carta O.N.U. şi b) linii directoare privind observatorii militari ai O.N.U., desemnaţi sau autorizaţi de Consiliul de Securitate pentru ducerea la îndeplinire a unor misiuni stabilite de Consiliu. În 1968, Comitetul a creat un grup de lucru format din 13 state, pentru elaborarea unor principii privind realizarea operaţiunilor O.N.U. de menţinere a păcii, precum şi norme de funcţionare a observatorilor militari. Dezbaterile au reliefat însă divergenţe profunde: în timp ce o serie de ţări în curs de dezvoltare se pronunţă pentru ca şi Adunării Generale să-i revină atribuţii pe linia adoptării de măsuri pentru menţinerea păcii, cerînd şi modificarea Cartei O.N.U. în acest sens, unele ţări se opun modificării Cartei şi creşterii rolului Adunării Generale. Ca urmare, lucrările Comitetului sînt, practic, blocate.

COMITETUL ŞTIINŢIFIC AL NAŢIUNILOR UNITE PENTRU STUDIUL EFECTELOR RADIAŢIILOR IONIZANTE, organism subsidiar al Adunării Generale a O.N.U., înfiinţat la 3 dec. 1955 în scopul efectuării unor studii şi anchete prin care să se evalueze riscurile cauzate de radiaţiile ionizante speciei umane şi să se cunoască efectele lor. Alcătuit iniţial din 15 membri, în 1973 numărul acestora a fost ridicat la 20.

COMITENT, persoană care împuterniceşte, pe baza contractului de comision, o altă persoană, numită comisionar, să participe la efectuarea unor operaţii comerciale şi financiare cu terţii. Comisionarul acţionează fie în nume propriu, fie în numele comitentului dar, în general, numai pe contul acestuia din urmă. Întreprinderile de comerţ exterior din ţara noastră acţionează în calitate de **c.** atunci cînd încheie contracte de comision cu firme străi-

ine pentru vînzarea sau cumpărarea de mărfuri, dar pe plan intern ele îndeplinesc rolul de comisionari în raporturile cu întreprinderile producătoare.

COMMONWEALTH, denumire a asociației de state alcătuită între Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, dominioanele britanice și alte state, care au fost colonii engleze și și-au dobîndit independența de stat. (În 1977, **C.** cuprindea, alături de Marea Britanie, 35 de state independente și 40 de teritorii). Principalele documente definitorii pentru legăturile dintre statele membre ale **C.** britanic sînt Declarația Conferinței Imperiale din 1926, precum și Statutul de la Westminster din 1931. Membrii **C.** sînt subiecte cu drepturi depline de drept internațional. În relațiile lor reciproce nu se consideră străine: reprezentanții lor diplomatici nu sînt ambasadori, ci Înalți comisari, ale căror privilegii și imunități se stabilesc prin lege; legea engleză poate fi adoptată sau nu de un membru al **C.** britanic. Simbolul unității membrilor **C.** este coroana britanică. Organul suprem al **C.** a fost în anii 1907—1937 *Conferința imperială a* **C.**

COMORE (denumirea oficială: *République Démocratique des Comores = Republica Democratică Comore)*, stat insular în Oc. Indian, la NV de ins. Madagascar. Suprafața: 2 171 kmp (din care ins. Grande Comore 1 148 kmp., Anjouan 359 kmp., Mohéli 290 kmp etc.). Populația (1975): 310 000 loc. Capitala: *Moroni* (în ins. Grande Comore), 15 241 loc. (1972). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc C.F.A. = 100 Centimes. *Istoric*. Descoperite de portughezi la începutul sec. 16, ins. **C.** sînt ocupate de francezi (ins. Mayotte în 1843) și transformate în protectorat francez (1886). În perioada 1914—1946 sînt administrate de guvernatorul general din Madagascar. La 9 mai 1946 obțin autonomie administrativă în cadrul Republicii Franceze și devin, potrivit legilor din 22 decembrie 1961 și 3 ian. 1968 (largă autonomie internă), „teritoriu de peste mări" al Franței. În urma referendumului din 22 dec. 1974 populația ins. **C.** (cu excepția ins. Mayotte — 36,72%) se pronunță pentru independență. La 6 iul. 1975 cinci deputați ai ins. Mayotte proclamă apartenența ins. la Republica Franceză cu statut de autonomie internă (la 1 aug. 1975 trupele franceze ocupă toate clădirile administrative din ins. Mayotte). La 6 iul. 1975 Camera Deputaților din ins. **C.** proclamă unilateral independența (deputații din ins. Mayotte sînt absenți), iar la 3 aug. 1975 **C.** se proclamă republică. O.N.U. și O.U.A. au adoptat rezoluții cerînd ca ins. Mayotte să fie restituită autorităților comoriene, asigurîndu-se integritatea teritorială a statului. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **C.** întreține relații diplomatice cu 16 state (1976) și este membră a 7 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Imediat după obținerea independenței noului stat, România a recunoscut **C.** Între cele două țări s-au stabilit relații diplomatice, la nivel de ambasadă, la 7 aug. 1976. România se pronunță pentru respectarea integrității teritoriale a **C.**

COMPANIE, întreprindere capitalistă organizată sub forma societăților industriale, comerciale, de transport etc. Termenul a început să fie folosit încă din sec. 17 de către întreprinderile olandeze și engleze, care obținuseră monopolul comerțului cu țările coloniale.

COMPENSAȚIE, operațiune comercială în cadrul căreia se realizează un schimb echivalent de mărfuri și servicii între vînzător și cumpărător, fără utilizarea mijloacelor de plată. Operațiune frecvent întîlnită în activitatea de comerț exterior, **c.** poate îmbrăca forma bilaterală, cînd este realizată de două sau mai multe firme din două țări, și forma multilaterală (ex. **C.** triunghiulară), cînd la ea participă firme din

mai multe țări. Operațiuni de c. se realizează, de asemenea, prin intermediul acordurilor de clearing încheiate între state.

COMPETENȚA C.I.J., capacitatea conferită C.I.J. prin Carta O.N.U. și Statutul C.I.J. de a judeca în conformitate cu normele dreptului internațional diferendele între state de care este sesizată (~ *contencioasă*) și de a da, la cerere, avize consultative (v.) asupra problemelor juridice (~ *consultativă*). ~ *contencioasă* se extinde numai la state, doar ele putînd fi părți în litigiile judecate de C.I.J. ~ *consultativă*, adică dreptul de a cere avize consultative C.I.J. îl au Adunarea Generală și Consiliul de Securitate, precum și alte organe ale O.N.U. și instituții specializate, autorizate în acest sens de Adunarea Generală.

COMPETENȚĂ EXCLUSIVĂ, dreptul unui stat de a se ocupa de anumite probleme, de a hotărî, de a îndeplini anumite acte sau acțiuni, fără ca vreun alt stat sau for din afară să se poată amesteca. În acest sens, Carta O.N.U., prin art. 2, alin. 7, exclude intervenția O.N.U. „în afaceri care țin în mod esențial de competența națională a statelor". Cînd un alt stat sau o organizație internațională intervin în chestiuni care intră în competența exclusivă a unui stat, aceasta constituie un amestec în treburile statului respectiv.

COMPLEX ECONOMIC NAȚIONAL, denumire utilizată pentru a caracteriza, în totalitatea ei, economia națională a unei țări, cu întregul ei potențial economic, cu tot sistemul de relații, proporții și interdependențe. Spre deosebire de țările capitaliste, în care **c.e.n.** este caracterizat prin contradicții antagonice, prin disproporții, în țările socialiste **c.e.n.** este unitar în esența sa, ca urmare a caracterului unic, național al proprietății socialiste. **C.e.n.** participă, ca entități de sine stătătoare, la circuitul economic mondial, la cooperarea economică internațională.

COMPLEX MILITAR-INDUSTRIAL, fenomen caracteristic al capitalismului monopolist de stat, cu o structură specifică, istoricește determinată. Se înfățișează ca o structură relativ stabilă, care exprimă legăturile și interesele comune ale industriașilor, financiarilor, conducerii armatelor, politicienilor și ale aparatului de stat, unite prin interesul de a consuma o parte apreciabilă a venitului național în scopuri militare. Acțiunile **c.m.-i.** constituie o sursă de alimentare a cursei înarmărilor și de încordare a situației internaționale contemporane.

COMPROMIS, act prin care părțile convin să supună un diferend, după apariția acestuia, arbitrajului sau justiției internaționale. **C.** se poate referi la un diferend concret, ivit în relațiile statelor în cauză, sau poate fi stipulat într-un tratat, pentru cazul unor neînțelegeri privind aplicarea acestuia (clauză compromisorie). Statele pot conveni ca toate diferendele sau toate diferendele de o anumită categorie ce s-ar putea ivi în relațiile lor viitoare să le supună arbitrajului obligator. **C.** este un tratat internațional și el este supus acelorași reguli de formă și de fond ca oricare alt tratat internațional (v.).

COMUNICAT COMUN, document de drept internațional cuprinzînd o informare oficială cu privire la rezultatele tratativelor purtate între șefii statelor, șefii guvernelor sau miniștrii afacerilor externe, în cursul întrevederii acestora. **C.c.** adoptat de reprezentanții a două sau mai multe state consemnează poziția acestora asupra unor probleme internaționale în care sînt interesate, precum și atitudinea lor cu privire la soluțiile și măsurile de luat în domeniul relațiilor internaționale, avînd uneori însemnătatea unui acord între părți. România folosește frecvent în practica sa internațională **c.c.** cu ocazia întrevederilor oficiale ale șefului statului, ale primului ministru al guvernului și ale ministrului afacerilor

externe. C.c. poartă, uneori, semnăturile reprezentanților statelor care au luat parte la tratative.

COMUNITATEA AFRICII DE EST (C.A.E.), grupare economică din E Africii; își are originea în Organizația Serviciilor Comune Est-Africane (fondată în 1962), pe care a înlocuit-o la 6 iun. 1967 printr-un tratat de constituire (de la Kampala) semnat de către Kenya, Tanzania și Uganda. Are ca obiective principale: întărirea și reglementarea relațiilor industriale, comerciale și de altă natură dintre statele membre pentru a asigura dezvoltarea accelerată și echilibrată a acestora.

COMUNITATEA DEFENSIVĂ EUROPEANĂ (C.D.E.), proiect de creare a unei organizații propus de Franța, care, în virtutea Tratatului de la Paris din 1952, urma să se finalizeze cu realizarea unei forțe vest-europene integrate, la care să participe și trupele R.F. Germania, căreia i se permitea un anumit grad de reînarmare. La forța militară unită urmau să participe șase state (Franța, R.F. Germania, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg). Anglia, care a refuzat să se alăture proiectului francez, s-a angajat în schimb să mențină în R.F. Germania patru divizii motorizate precum și o prezență aeriană militară. Planul a eșuat prin respingerea acestuia, în aug. 1954, de către Adunarea națională franceză.

COMUNITATEA ECONOMICĂ EUROPEANĂ (PIAȚA COMUNĂ) (C.E.E.), grupare închisă din care fac parte Franța, R.F. Germania, Italia, Olanda, Belgia, Luxemburg, Anglia, Irlanda și Danemarca. A luat ființă prin semnarea, de către primele șase țări, a Tratatului de la Roma, la 25 mart. 1957, intrînd efectiv în vigoare la 1 ian. 1958. Anglia, Irlanda și Danemarca au devenit membre la 1 ian. 1973. Principalele prevederi ale Tratatului de la Roma care definesc scopul acestei grupări sînt: desființarea taxelor vamale și a restricțiilor cantitative în comerțul dintre statele membre; stabilirea unui tarif vamal comun și a unei politici comerciale comune față de țările terțe; libera circulație a forței de muncă, serviciilor și capitalurilor; instituirea unei politici comune în domeniul agriculturii, transportului, energeticii etc. În perioada de tranziție spre înfăptuirea uniunii economice și monetare s-a realizat uniunea vamală prin liberalizarea treptată a schimburilor comerciale reciproce și aplicarea unui tarif vamal comun față de terți la 1 iul. 1968. Conducerea executivă este îndeplinită de către *Comisia executivă a* **C.E.E.**, care are nouă membri numiți pe o perioadă de patru ani. Problemele de politică economică curentă sînt rezolvate de *Consiliul ministerial*, fiecare țară membră fiind reprezentată în consiliu de către un ministru. Există un *Parlament comunitar* și o *Curte de justiție* a **C.E.E.**, iar ca instituții consultative, un *Comitet economic și social* și un *Comitet monetar*. De asemenea, au fost înființate unele organisme comune: Banca Europeană de Investiții, care asigură, în principal, fonduri pentru investiții în diferite regiuni ale **C.E.E.**, în special în cele mai puțin dezvoltate; Fondul social european, menit să reglementeze unele probleme de muncă și angajare a forței de muncă care apar la nivelul comunității. Prin Tratatul de fuziune (Paris, 1967), **C.E.E.** subsumează Euratomul (v.) și C.E.C.O. (v.), toate cele trei comunități avînd aceleași organe de conducere. În febr. 1971, Consiliul ministerial al **C.E.E.** a decis adoptarea unui program privind realizarea uniunii economice și monetare pînă în 1980, decizie reafirmată ulterior în cadrul conferințelor la nivel înalt ale țărilor membre. Realizarea uniunii economice urmărește o concentrare a politicilor economice ale statelor membre la nivel comunitar, prin hotărîri adoptate în comun; crearea unei piețe comunitare a capitalurilor și realizarea unei politici bugetare pe plan comunitar; deplasarea treptată a centrelor de decizie de pe plan națio-

nal pe plan comunitar şi are în vedere dezvoltarea cooperării politice pentru realizarea unui suprastat vest-european. Uniunea monetară are ca scop o convertibilitate reciprocă totală şi ireversibilă între monedele naţionale pe întreg teritoriul **C.E.E.**, eliminîndu-se fluctuarea cursurilor valutare prin fixarea unor raporturi fixe de paritate. Calitatea de membru deplin al **C.E.E.** este atribuită numai ţărilor europene, dar se pot asocia şi alte state. Astfel, din 1958, 18 state africane sînt asociate la **C.E.E.** şi beneficiază de asistenţă financiară, exporturile acestor ţări avînd acces în **C.E.E.** fără a fi supuse taxelor vamale. Kenya, Uganda şi Tanzania sînt asociate din 1971, iar dintre ţările europene sînt asociate Grecia (1962), Turcia (1964), Malta (1971). **C.E.E.** a încheiat acorduri preferenţiale cu Maroc şi Tunisia (1969), Spania şi Israel (1971), Cipru, Egipt şi Liban (1972) şi un acord nepreferenţial cu Iugoslavia (1973). După aderarea Angliei la **C.E.E.**, ţările Commonwealth-ului pot deveni asociate. Cu mai multe ţări din Africa, zona Caraibilor şi Pacificului, **C.E.E.** a încheiat Convenţia de la Lomé **(v.)**. Prin întregul sistem de tratate şi acorduri, **C.E.E.** este legată de 60 ţări din Europa, Asia, Africa şi America Latină. Are sediul la Bruxelles.

COMUNITATEA EUROPEANĂ A CĂRBUNELUI ŞI OŢELULUI (C.E.C.O.), grupare monopolistă suprastatală vest-europeană în domeniul cărbunelui şi siderurgiei, avînd drept scop formarea unei pieţe comune a cărbunelui şi produselor siderurgice, în vederea unei repartizări mai judicioase a producţiei şi creşterii productivităţii muncii în ţările membre. **C.E.C.O.** a fost creată pe baza Planului Schuman **(v.)**, prin semnarea, în apr. 1951, la Paris, a Tratatului internaţional de constituire (intrat în vigoare în aug. 1952) de către şase ţări: R.F. Germania, Franţa, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg. Pe parcursul a doi ani au fost eliminate treptat contingentele, taxele vamale şi celelalte restricţii din comerţul reciproc cu cărbune şi produse siderurgice. În febr. 1958, ţările membre ale **C.E.C.O.** au adoptat taxe vamale comune în schimburile comerciale cu cărbune şi produse siderurgice cu ţările terţe. Conform tratatului de constituire, ţările membre au instituit controlul practicilor restrictive în comerţul reciproc cu cărbune şi produse siderurgice, precum şi controlul fuziunilor firmelor din această ramură. Puterea executivă în cadrul Comunităţii a deţinut-o, pînă în 1967, *Înalta Autoritate* (organul suprem executiv), care era împuternicită să stabilească nivelul preţurilor, producţiei şi schimburilor reciproce, să impoziteze producătorii şi să acorde împrumuturi pentru investiţii în ramură. În urma Tratatului de fuziune, încheiat la Paris în 1967, organele de conducere ale **C.E.C.O.** au fuzionat cu organele de conducere ale C.E.E., **C.E.C.O.** ne mai avînd organe proprii de conducere.

COMUNITATEA EUROPEANĂ A ENERGIEI ATOMICE (EURATOM), parte integrantă a C.E.E. **(v.)**, înfiinţată la 25 mart. 1957 la Roma, odată cu aceasta, printr-un tratat separat intrat în vigoare la 1 ian. 1958. Are ca obiective principale: coordonarea politicilor ţărilor membre în domeniul cercetării nucleare şi crearea unei pieţe comune pentru materialele şi echipamentele nucleare între ţările membre. Structura, funcţiile, principiile de activitate şi organele auxiliare sînt identice cu cele ale C.E.E. Coordonează activitatea ştiinţifică în ţările membre, efectuează cercetări proprii şi şcolarizări speciale. Are un centru comun care pregăteşte proiectele de construcţie a centralelor atomo-electrice, compus din patru colective de cercetare: Ispra (Italia), Petten (Olanda), Mol (Belgia), Karlsruhe (R.F. Germania). În 1961 s-a înfiinţat Centrul de informare şi documentare al **EURATOM.**

COMUNITATEA ECONOMICĂ A STATELOR DIN AFRICA DE VEST (C.E.S.A.V.), grupare economică creată la 31 mai 1975, prin semnarea Tratatului de la Lagos de către 15 ţări şi intrată în vigoare la 4 nov. 1976. **C.E.S.A.V.** îşi are originea în fosta Comunitate Economică a Africii de Vest (C.E.A.O.), creată în mai 1970, care cuprindea numai 7 state şi care, la rîndul ei, reprezenta o reorganizare a Uniunii vamale a Africii de Vest, înfiinţată în 1959. **C.E.S.A.V.** îşi propune fondarea unei uniuni economice a statelor membre prin: suprimarea progresivă şi reciprocă a taxelor vamale şi a altor taxe echivalente; desfiinţarea obstacolelor din calea liberei circulaţii a persoanelor, bunurilor, serviciilor şi capitalurilor; adoptarea unor politici comerciale comune şi a unui tarif vamal comun faţă de importurile din alte ţări cu excepţia mărfurilor provenite din C.E.E.; armonizarea serviciilor agricole; promovarea unor proiecte comunitare în transporturi, în domeniul financiar şi monetar; crearea unui fond comunitar de cooperare, compensare şi dezvoltare. Are sediul la Ouagadougou (Volta Superioară).

COMUNITATEA FRANCEZĂ, grupare de state şi teritorii creată de Franţa. Aceasta a succedat Uniunii franceze (v.) din momentul proclamării Constituţiei din 1958, care prevedea trei categorii de membri: departamentele de peste mări, guvernate ca părţi integrante ale Republicii Franceze, cu reprezentare în parlamentul acesteia; teritoriile de peste mări cu autonomie locală, respectiv cu un consiliu guvernamental propriu, responsabil faţă de o adunare teritorială aleasă şi cu reprezentare în parlamentul francez; republicile autonome. După 1960, cînd aceste republici au devenit state independente, Constituţia a fost amendată astfel ca ele să poată rămîne în **C.F.** În prezent, se mai declară ca făcînd parte din **C.F.** Imperiul Centrafrican, Republica Populară Congo, Ciad, Gabon, Senegal. **C.F.**, ca atare, nu a mai organizat activităţi concrete în ultimii ani. Totuşi, continuă să funcţioneze zona francului, din care, pe lîngă ţările menţionate mai fac parte Benin, Camerun, Coasta de Fildeş, Volta Superioară, Mali, Niger, Togo. În 1973, 1975 şi 1976 au avut loc conferinţe franco-africane la nivel înalt.

CONAC 1. Hotel, caravanserai, staţie. 2. Etapă. 3. (Prin extensie) Casă mare, palat. 4. (În Imperiul otoman) Obligaţie de găzduire. Solii şi ambasadorii străini se bucurau de *nafaka*, *tayin*, *konak*, *kaftan*, ceea ce includea întreţinerea, găzduirea, acoperirea cheltuielilor de transport.

CONCESIUNE, transmiterea, de regulă de către un stat, a drepturilor de folosinţă asupra unor terenuri, zăcăminte, păduri, ape, întreprinderi etc. unor concesionari din ţara respectivă sau din străinătate. Condiţiile de **c.** sînt stipulate într-un acord (v.) sau contract (v.). În trecut **c.** era folosită pe scară largă de către puterile coloniale pentru exploatarea bogăţiilor altor popoare. După al doilea război mondial, monopolurile imperialiste au continuat să obţină pe calea **c.** profituri fabuloase. Odată cu destrămarea sistemului colonial şi intensificarea luptei popoarelor pentru independenţă şi dreptul de a dispune liber de bogăţiile şi resursele lor naţionale, sfera de acţiune pe calea **c.** a monopolurilor imperialiste s-a restrîns. Totodată, caracterul acestora a suferit, în multe cazuri, schimbări esenţiale, printre care aceea de a se pune la baza **c.** principiul avantajului reciproc, ceea ce corespunde intereselor părţii concesionante.

CONCESIUNEA STROUSBERG, în 1868 guvernul român a concesionat consorţiului de căi ferate prusian, condus de Strousberg, construirea şi exploatarea unei reţele de 914 km şi 800 m în România, care garanta o dobîndă de $7^1/_2\%$ la capitalul investit, preţul km de cale ferată construit fiind calculat la suma exorbitantă de 270 000 franci. Sediul consorţiului

a fost fixat la Berlin și, prin stăruința lui Carol I, din partea guvernului român a fost numit comisar Ambronn, funcționar superior al statului prusian. În anii următori Ambronn a fraudat statul român cu sume considerabile în favoarea lui Strousberg, ceea ce a provocat o puternică mișcare a opiniei publice românești. Administrația incorectă a lui Strousberg l-a împins la faliment la 1 ian. 1871, fără să fi terminat decît o parte din rețeaua de cale ferată ce i se concesionase.

CONCILIERE INTERNAȚIONALĂ, mijloc de rezolvare pașnică a diferendelor internaționale. În cazul în care comisiile de anchetă (v.) sînt împuternicite ca, stabilind starea de fapt ce constituie cauza diferendului dintre părți, să facă și propuneri pentru rezolvarea acestuia, ele au și rolul de conciliațiune. Propunerile făcute de comisiile de conciliere (v.) nu sînt obligatorii pentru părți. Actul general de conciliere, de reglementare juridică și de arbitraj aprobat de sesiunea a IX-a, din 1928 a Adunării Societății Națiunilor reglementează procedura comisiilor de conciliere în cap. I al convenției, arătînd că sarcina comisiilor este de a clarifica cauza diferendului și de a încerca realizarea unui acord între părți. Actul general a suferit unele modificări prin rezoluția Adunării Generale a O.N.U. din 28 apr. 1949. Între cele două războaie mondiale un număr mare de tratate bi- și multilaterale au prevăzut concilierea, unele dintre acestea impunînd chiar în mod obligatoriu părților recurgerea la acest mod de rezolvare a diferendelor internaționale. **C. i.** a fost cuprinsă în Convenția de la Belgrad privind navigația pe Dunăre (1948), în Tratatul de stat cu Austria (1955), și în alte acte internaționale.

CONCORDAT, convenție încheiată între guvernul unui stat și papă, în calitatea acestuia de cap al bisericii romano-catolice. **C.** reglementează probleme cum ar fi: exercitarea libertății cultului catolic, învățămîntul confesional, statutul clerului (în special în desemnarea și investirea episcopilor), drepturile și obligațiile patrimoniale ale bisericii (inclusiv eventualele subvenții de stat), trimiterea unui nunțiu apostolic etc. Deși, potrivit sistemului juridic contemporan, **c.** au ca obiect esențial raporturi juridice aparținînd dreptului intern al unui stat, încheierea lor urmează normele dreptului tratatelor. Primele **c.** datează de la începutul sec. 12 (**c.** de la Londra, 1106; **c.** de la Worms, 1122), cînd în occidentul creștin autoritatea monarhului asupra populației de pe teritoriul său era principial limitată de cea a bisericii. **C.** din sec. 19 și 20 (începînd cu cel încheiat în 1801 de Napoleon Bonaparte cu papa Pius VII) marchează, în general, despărțirea tot mai netă a statului de biserică, restrîngînd privilegiile acesteia. Unele guverne, spre a folosi în scopuri politice legăturile lor cu Vaticanul, îi acordă o poziție dominantă în raport cu alte confesiuni (**c.** spaniol din 1953). V. *Acordurile de la Lateran.*

CONCURENȚĂ, luptă desfășurată, pe plan național și internațional între organizațiile capitaliste de producție, comerciale sau bancare, avînd ca mobil final obținerea de profituri cît mai ridicate. Mijloacele luptei de **c.** ale acestor organizații sînt (în esență aceleași pe plan național și internațional): a) de natură economică — realizarea producției la un preț de cost mai scăzut, practicarea pe o perioadă mai lungă sau mai scurtă a unor prețuri de desfacere mai reduse, perfecționarea caracteristicilor tehnice și calitative ale produselor etc. — și b) de natură extraeconomică — violarea secretului comercial, bancar sau industrial, însușirea frauduloasă a unor rezultate obținute de concurenți în activitatea de producție și cercetare etc. —, acestea din urmă venind în conflict cu uzanțele sau normele de drept pe plan național și internațional.

CONDIȚII DE PACE, propuneri pe care un stat beligerant (v.) le prezintă celuilalt stat beligerant, în vederea încetării stării de război și încheierii unui tratat de pace (v.). **C. de p.** pot fi stabilite, în linii mari, cu ocazia încheierii convenției de armistițiu sau în cadrul negocierilor preliminare de pace. De obicei, **c.de p.** se referă la problemele legate de: încetarea ostilităților, eliberarea prizonierilor de război, modificări teritoriale, limitarea forțelor armate, despăgubiri pentru pagube cauzate de război etc. În cel de-al doilea război mondial, condițiile capitulării Germaniei hitleriste au fost stabilite la Conferința de la Ialta (Crimeea) (v.). După capitularea necondiționată a Germaniei hitleriste (8 mai 1945), a avut loc Conferința de la Potsdam (v.), care a stabilit condițiile rezolvării principalelor probleme legate de instaurarea păcii.

CONDOMINIUM, formă de exercitare în comun — de multe ori cu caracter provizoriu — de către două sau mai multe state a suveranității asupra aceluiași teritoriu. **C.** reprezintă un mod de rezolvare provizorie a contrarietății de interese între state revendicînd un anumit teritoriu. Se pot cita astfel: **c.** pruso-austriac asupra regiunilor Schleswig-Holstein și Luxemburg (1864—1866); **c.** germano-belgian asupra teritoriului Moresnet (1816—1920); **c.** S.U.A., Angliei și Germaniei asupra Insulelor Samoa (1889—1899); **c.** anglo-egiptean asupra Sudanului (1899—1935); **c.** tranzitorii create prin tratatele de pace din 1919—1920 asupra portului Fiume, Galiției de est și Traciei de vest, în favoarea unor puteri învingătoare în primul război mondial. **C.** se întîlnește rar în epoca contemporană, constituind o situație de excepție. În prezent, mai subzistă **c.** franco-spaniol asupra Andorrei (creat în 1278), **c.** anglo-francez asupra Noilor Hebride (înființat în 1900) și **c.** anglo-american asupra insulelor Canton și Enderburry (înființat în 1939).

CONFEDERAȚIA DUNĂREANĂ, proiect a cărui idee a apărut în Franța, imediat după Pacea de la Versailles (v.) în anumite cercuri politice avînd interese atît pentru economia Ungariei, cît și pentru sprijinirea Poloniei care, în 1920, se găsea în stare de război cu Rusia Sovietică. România, ca și alte state naționale unitare din Europa centrală, s-au opus acestui proiect, astfel încît el a eșuat. În mart. 1932, primul ministru al Franței, André Tardieu, în scopul contracarării planurilor expansioniste ale Germaniei în Europa centrală și al întăririi influenței franceze în această zonă, a elaborat un nou proiect pentru crearea Uniunii economice danubiene (v.), conform căruia statele din bazinul danubian trebuiau să renunțe la clauza națiunii celei mai favorizate și să stabilească în raporturile lor comerciale tarife preferențiale. Statele Micii Înțelegeri au primit cu mari rezerve acest plan. Din motive politice și economice au căutat totuși căi de înțelegere cu Austria și Ungaria. La Conferința de la Lausanne (16—19 iul. 1932) (v.), s-a discutat, într-un cadru internațional mai larg, planul Tardieu, care reedita planul francez al **c. d.** din 1920.

CONFEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A SINDICATELOR ARABE (C.I.S.A.), organism sindical înființat în 1956 prin afilierea majorității centralelor sindicale naționale din țările arabe, avînd sediul la Cairo. **C.I.S.A.** întreține relații de cooperare cu F.S.M. (v.). Între U.G.S.R., sindicatele din țările arabe și **C.I.S.A.** există raporturi bune, de prietenie și cooperare, care se înscriu în cadrul relațiilor ce se dezvoltă pe multiple planuri între România și statele arabe. Se afirmă hotărîrea comună a U.G.S.R. și **C.I.S.A.** de a-și aduce contribuția la dezvoltarea și consolidarea unității de acțiune în mișcarea sindicală internațională, de a folosi în continuare posibilitățile existente pentru adîncirea relațiilor de prietenie și solidaritate

militantă între ele, corespunzător libertății, independenței naționale, păcii și înțelegerii internaționale.

CONFEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A SINDICATELOR LIBERE (C.I.S.L.), organizație sindicală internațională, creată în 1949 la Londra, de către centralele sindicale de sub influența social-democrației din Anglia, S.U.A., Franța, Olanda, Belgia și alte țări care au părăsit F.S.M. (v.). Prin crearea **C.I.S.L.**, liderii de dreapta ai sindicatelor au dus la scindarea unității de luptă a clasei muncitoare, urmărind orientarea sindicatelor spre o politică reformistă. **C.I.S.L.** înglobează circa 60 de milioane de membri. În ultimii ani, în cadrul centralelor sindicale afiliate la **C.I.S.L.**, ca urmare a puternicei mișcări revendicative care domină lumea capitalistă, se accentuează tendințele și aprecierile mai realiste asupra noilor contradicții ale capitalismului monopolist contemporan, se formulează obiective de luptă care depășesc orientarea „clasică", programatică a sindicatelor aflate sub influența social-democrației. În majoritatea centralelor sindicale afiliate la **C.I.S.L.** și, în special, în cele din Italia, Franța, Austria ș.a. au loc ample dezbateri privind locul sindicatelor în lupta clasei muncitoare, realizîndu-se pași însemnați spre unitatea sindicală națională. Congresul al X-lea al **C.I.S.L.** ținut în 1972, nu a adus însă schimbări esențiale în linia generală. Contrar tendințelor de unitate care se manifestă pe plan național în multe țări, forul suprem al **C.I.S.L.** a respins numeroasele propuneri de unitate ale F.S.M. Procesul de realizare a unității sindicale în forme variate se manifestă însă cu putere în tot mai multe țări capitaliste din lume. În spiritul tradițiilor internaționaliste ale oamenilor muncii și a poporului român, U.G.S.R. dezvoltă larg raporturile sale internaționale, întreținînd relații de prietenie, colaborare și solidaritate și cu centralele sindicatelor din țările afiliate la **C.I.S.L.** Are sediul la Bruxelles.

CONFEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE MĂSURĂ (I.M.E.K.O.), creată în iul. 1961, reunește societăți tehnice și științifice de măsură din 22 țări (1976), printre care și România. **I.M.E.K.O.** urmărește promovarea schimburilor internaționale de informații științifice și tehnice referitoare la perfecționarea tehnicilor de măsură; studierea și fabricarea de instrumente de măsură și utilizarea lor în cercetarea științifică și în industrie; organizarea de congrese și de seminarii specializate. Are sediul la Budapesta.

CONFEDERAȚIA LATINO-AMERICANĂ A SINDICATELOR CREȘTINE (C.L.A.S.C.), organizație regională a C.M.M. (v.), care grupează centralele sindicale naționale din America Latină, aflate sub influența partidelor democrat-creștine, avînd peste 5 milioane de membri. În ultimii ani, între **C.L.A.S.C.**, C.P.U.S.T.A.L. (v.) și alte organizații continentale din America Latină au avut loc contacte în vederea stabilirii unor acțiuni comune pentru lupta împotriva marilor monopoluri străine și autohtone. S-a ajuns la un consens în vederea convocării unei conferințe a tuturor organizațiilor sindicale naționale, indiferent de afiliere sau orientare, pentru elaborarea unei platforme comune de luptă privind drepturile și interesele oamenilor muncii și înfăptuirea aspirațiilor fundamentale ale popoarelor latino-americane.

CONFEDERAȚIA MONDIALĂ A MUNCII (C.M.M.), organizație sindicală internațională, **C.M.M.** reprezintă noua denumire a *Confederației Internaționale a Sindicatelor Creștine* (C.I.S.C.), creată în 1920, care unește, în special, centralele naționale sindicale aflate sub influența partidelor democrat-creștine din țările capitaliste. Schimbarea denumirii organizației la cel de-al XVI-lea Congres al său (1968) reflectă deplasa-

rea „spre stînga" a unor importante pături muncitorești, dar nu a însemnat schimbarea concepției fundamentale social-creștine care continuă să stea la baza organizației. **C.M.M.** este formată din 11 federații profesionale, fiind conduse de *Comitetul Executiv* și *Secretarul general*. Reunește circa 12,7 milioane de membri, grupați în organizații sindicale naționale din 75 de țări. Sindicatele afiliate la **C.M.M.** militează pentru majorarea salariilor, îmbunătățirea condițiilor de muncă, reducerea timpului de lucru, mărirea duratei concediului plătit, egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul etc. Mișcarea grevistă și revendicativă impulsionată de consecințele crizei economice profunde, asupra nivelului de viață al maselor muncitoare, ce a cuprins țările capitaliste, reprezintă una din direcțiile în care se reflectă tendința de cooperare, de apropiere între conducătorii **C.M.M.** și ai C.I.S.L. (v.), între aceștia și F.S.M. (v.). Are sediul la Bruxelles.

CONFEDERAȚIA SINDICALĂ AFRICANĂ (C.S.A.), organizație sindicală continentală, fondată în 1962 la Conferința de la Dakar, unde își are sediul. **C.S.A.** include 30 de centrale sindicale naționale cu aproximativ 1 milion de membri. Majoritatea organizațiilor sindicale care au aderat la **C.S.A.** sînt afiliate și la C.I.S.L. (v.). Divizarea centralelor naționale sindicale africane la nivelul continentului, existența, în multe din țările africane, a cîte treipatru centrale sindicale — afiliate sau neafiliate pe plan internațional — fărîmițează forțele muncitorești. Ca urmare, în mișcarea sindicală africană se manifestă tot mai accentuat tendința de unitate sindicală pe plan național și continental. Preocuparea pentru constituirea unei singure centrale sindicale, prin unificarea **C.S.A.** și a U.S.A.A. (v.) este frecvent abordată în dialogul ce are loc în cadrul mișcării sindicale africane.

CONFEDERAȚIE DE STATE, uniune alcătuită din două sau mai multe state care, păstrîndu-și suveranitatea, rămîn subiecte distincte de drept internațional. Asocierea în confederație se face în temeiul unui tratat care stabilește raporturile între statele membre, precum și relațiile dintre acestea și confederație, scopurile confederației, organele comune, cît și îndatoririle ce revin statelor membre în vederea realizării intereselor comune. Pactul confederal încredințează **c. de s.** numai o competență limitată la gestiunea intereselor declarate în mod expres a fi comune. Confederația are un organ comun (organ central) denumit *dieta* sau *congresul*. Aceasta este o adunare la care iau parte reprezentanții statelor confederate ce votează instrucțiunile imperative ale guvernelor lor și ale cărei hotărîri trebuie luate în unanimitate, urmînd ca ele să fie aprobate ulterior de statele membre. Lipsită de elemente instituționale puternice, care să-i faciliteze acțiunile proprii, **c. de s.** nu s-au dovedit trainice, devenind adeseori simple faze de tranziție spre constituirea unui stat federal, formă superioară de asociere statală. **C. de s.** mai importante cunoscute în istorie sînt: Statele Unite (1778—1787, cînd se transformă într-un stat federal); Confederația elvețiană (1291—1848, cînd devine, de asemenea, un stat federal); Confederația germanică *(Deutscher Bund)* care, creată prin Actul final al Congresului de la Viena din 1815, a fost dizolvată, în urma războiului izbucnit între statele confederației, prin Tratatul de la Praga din 1866; Confederația Germaniei de Nord *(Norddeutscher Bund)*, creată prin constituția din 1867, transformată în scurtă vreme, în 1871, într-un stat federal.

CONFERINȚA COMITETULUI PENTRU DEZARMARE, organism de negocieri în problemele dezarmării, înființat la 20 dec. 1961. În primii opt ani a purtat titlul de *Comitetul celor 18 state pentru dezarmare*,

cu următoarea componență: Anglia, Birmania, Brazilia, Bulgaria, Canada, Cehoslovacia, Egipt, Ethiopia, Franța, India, Italia, Mexic, Nigeria, Polonia, România, Suedia, S.U.A., U.R.S.S. Franța a refuzat de la început să participe la lucrările Comitetului. În 1969 componența Comitetului celor 18 a fost mărită prin admiterea a noi membri — Japonia, Mongolia, Argentina, Iugoslavia, Maroc, Olanda, Pakistan și Ungaria — luînd actuala denumire. În 1975, Comitetului i s-au alăturat încă cinci state: Iran, Perú, R.D. Germană, R.F. Germania și Zair, numărînd astfel 31 de membri. Comitetul și-a început activitatea la 14 mart. 1962, la Geneva, în prezența miniștrilor de externe ai țărilor participante, avînd ca sarcină să poarte negocieri, în spirit de maximă urgență, în scopul ajungerii la un acord asupra dezarmării generale și complete sub control internațional efectiv. El a fost solicitat să raporteze Comisiei dezarmării a O.N.U. (v.) asupra progreselor realizate, pînă la 1 iun. 1962, iar Adunării Generale, imediat ce va fi realizat un acord. Comitetul a lucrat sub conducerea a doi copreședinți — U.R.S.S. și S.U.A. De la început s-a decis organizarea în așa fel a activității Comitetului încît să permită negocierea simultană a trei domenii: dezarmarea generală și completă; măsuri de întărire a încrederii (colaterale); încetarea experiențelor cu arme nucleare. În prima perioadă a activității sale, Comitetul a examinat în principal proiectul de tratat pentru dezarmarea generală și completă sub un strict control internațional, prezentat la 15 mart. 1962 de către U.R.S.S. și schița principalelor prevederi ale unui tratat de dezarmare generală și completă într-o lume pașnică, introdus de S.U.A. Negocierile privind încheierea unui tratat de dezarmare generală nu au dat rezultate. Comitetul s-a angajat tot mai mult în examinarea unor măsuri colaterale dezarmării, pe primul plan al preocupărilor aflîndu-se neproliferarea armelor nucleare. Un acord în acest sens a fost perfectat în 1968 și a intrat în vigoare în 1970 (v. *Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare*). Alte rezultate ale negocierilor din Comitet în domeniul măsurilor colaterale s-au materializat în încheierea unor alte convenții și tratate: Convenția asupra interzicerii perfecționării, fabricării și stocării armelor bacteriologice (biologice) sau cu toxine și asupra distrugerii lor (v.) și Tratatul cu privire la interzicerea amplasării armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul lor (v.). De atunci, Comitetul a început examinarea, în principal, a interzicerii armelor chimice și încetării tuturor experiențelor cu arma nucleară, fără să fi ajuns la un acord. Ulterior, Comitetul s-a concentrat și asupra altor două probleme, inițiate de U.R.S.S., privind: a) interzicerea utilizării în scopuri militare sau oricare alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului înconjurător și b) interzicerea dezvoltării și fabricării noilor tipuri de arme de distrugere în masă și a noilor sisteme ale unor asemenea arme. În ciuda numeroaselor recomandări din partea O.N.U., a voinței și eforturilor majorității statelor mici și mijlocii, Comitetul de dezarmare de la Geneva s-a menținut în afara problemelor reale pe care le reprezintă cursa înarmărilor și dezarmarea, ocupîndu-se de aspecte care sînt practic lipsite de semnificație pentru rezolvarea sarcinii de bază trasată de Adunarea Generală a O.N.U. Numeroase propuneri și idei avansate de statele participante, inclusiv România pentru a remedia această situație nu s-au bucurat de atenția cuvenită. La sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. (1978), Conferința Comitetului pentru Dezar-

mare a fost înlocuită cu un nou Comitet pentru dezarmare, format din 40 de state, din care face parte și România.

CONFERINȚA DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT, instituționalizată, cu sediul permanent la Haga, organizează periodic sesiuni de lucru, se ocupă cu elaborarea unor norme pentru reglementarea raporturilor care se stabilesc între persoane fizice sau juridice din state diferite. Prima sesiune a Conferinței de la Haga a avut loc în 1893. În sesiunile ulterioare s-au încheiat convenții privind anumite domenii ale dreptului internațional privat. Astfel, la 14 nov. 1896 s-a încheiat Convenția privind procedura civilă, care a fost înlocuită prin cea din 17 iul. 1905; la 12 iun. 1902 s-au încheiat trei convenții, privind căsătoria, divorțul și separația de corp, tutela minorilor, iar la 17 iul. 1905 s-au încheiat convențiile privind efectele căsătoriei și tutela majorilor. În cursul activității sale, Conferința de la Haga a elaborat și alte convenții privind: legea aplicabilă în materia accidentelor de circulație rutieră; obținerea probelor în străinătate în materie civilă sau comercială ș.a. De asemenea, au fost adoptate recomandări relative la schimbul de informații între organele naționale ale statelor membre ale Conferinței România nu este membră a Conferinței, dar a aderat la unele convenții elaborate de aceasta.

CONFERINȚA ISLAMICĂ, organism instituționalizat al statelor musulmane sau cu populație preponderent musulmană, creat în mai 1971, după Conferința la nivel înalt a statelor musulmane de la Rabat, la 25 sept. 1969, având ca scop: promovarea solidarității între țările islamice; consolidarea cooperării în domeniile economic, social, cultural, științific și în alte domenii; consultări în probleme privind participarea țărilor membre la organizațiile internaționale; lupta pentru eliminarea segregației și discriminărilor rasiale și eradicarea completă a colonialismului; adoptarea de măsuri pentru consolidarea păcii și securității internaționale; sprijinirea poporului palestinean pentru a-și redobîndi drepturile și teritoriul său; întărirea luptei popoarelor musulmane în scopul asigurării demnității, independenței, drepturilor lor naționale; crearea unei atmosfere propice pentru promovarea cooperării și înțelegerii între țările membre și toate statele lumii; sprijinirea pe diferite căi a mișcărilor de eliberare națională. Ulterior, **C.I.** și-a mai propus drept scop să contribuie la rezolvarea problemelor legate de instaurarea unei noi ordini economice internaționale, bazate pe relații juste și echitabile. Activități: adoptarea Cartei islamice (1972) și a Declarației de politică generală (1974); crearea Agenției Internaționale Islamice de Știri — I.I.N.A. (1972) și a Băncii Islamice de Dezvoltare (1974); instituirea Fondului de Dezvoltare Islamică (1974). *Membri:* 41 de țări plus Organizația pentru Eliberarea Palestinei cu statut de observator. Are sediul la Jeddah (Arabia Saudită).

CONFERINȚA MARITIMĂ INTERNAȚIONALĂ ȘI BALTICĂ (B.I.M.C.O.), organism creat în 1905; funcționează sub actuala denumire din 1927. **B.I.M.C.O.** reunește armatori și alte persoane sau organizații care activează în domeniul transporturilor maritime, cuprinzînd în 1976 membri din 86 de țări, între care și România. Urmărește examinarea și soluționarea tuturor problemelor legate de transporturile maritime, în vederea dezvoltării cooperării în acest domeniu; sporirea randamentului traficului portuar; utilizarea rațională a tonajului

disponibil; combaterea practicilor comerciale neloiale, a neglijenței, a lipsei de eficiență; difuzarea de informații și recomandări cu privire la condițiile comerciale și portuare și a taxelor portuare; standardizarea documentelor de transport maritim ș.a. Are sediul la Copenhaga (Danemarca).

CONFERINȚA MONDIALĂ A ENERGIEI (C.M.E.), organizație neguvernamentală fondată la 11 iul. 1924 în scopul examinării problemelor privind resursele de energie, producția, transportul, transformarea și utilizarea energiei sub toate formele sale, raportul între energie și activitatea economică în general; colecționează și publică date privind resursele energetice și utilizarea lor. *Membri:* comitete naționale din 72 de țări (1976), inclusiv România. Are sediul la Londra.

CONFERINȚA NAȚIUNILOR UNITE ASUPRA DREPTULUI MĂRII, reprezintă forumul în care națiunile dezbat problemele complexe ale regimului mărilor și oceanelor planetei, în perspectiva revoluției științifico-tehnice contemporane și a promovării unei noi ordini economice mondiale. Actuala Conferință — a III-a — după cele două conferințe anterioare din 1958 și 1960 — ținute la Geneva a fost convocată de Adunarea Generală a O.N.U. în 1970, și a avut șase sesiuni la New York (1973), Caracas (1974), Geneva (1975), New York (mart.-mai și aug.-sept. 1976, mai-iul. 1977), urmărind să stabilească un nou regim internațional echitabil pentru zonele de jurisdicție națională, pentru zona internațională a teritoriilor submarine, reguli adecvate pentru organizarea și desfășurarea cercetării științifice marine, realizarea transferului de tehnologii și ocrotirea mediului marin. Noi sesiuni au avut loc la Geneva în 1978 și 1979.

CONFERINȚA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU COMERȚ ȘI DEZVOLTARE (U.N.C.T.A.D.), organ specializat, permanent al Adunării Generale a O.N.U., creat la 30 dec. 1964. Are ca principale obiective: favorizarea expansiunii comerțului internațional în scopul accelerării dezvoltării economice, în primul rînd a comerțului dintre țările în curs de dezvoltare și celelalte țări; formularea de principii și recomandări privind dezvoltarea comerțului internațional; facilitarea coordonării celorlalte instituții aparținînd O.N.U. cu activitate în domeniul comerțului internațional și dezvoltării economice; luarea de măsuri împreună cu organele competente ale O.N.U. în ce privește negocierea și adoptarea de instrumente juridice multilaterale în domeniul comerțului. Structura: organul suprem este *Conferința*, care se întrunește în sesiuni plenare la intervale de patru ani (prima sesiune a avut loc la Geneva, în mart.-iun. 1964, a doua la New Delhi, în febr.—mart. 1968, a treia la Santiago de Chile, în apr.—mai 1972, și a patra la Nairobi, în mai 1976); *Consiliul pentru comerț și dezvoltare*, organul permanent al Conferinței, se întrunește în sesiuni ordinare bianuale și în sesiuni extraordinare ori de cîte ori este necesar. Este format din reprezentanții a 68 de state, inclusiv România. Secretariatul are sediul la Geneva și un birou de legătură la New York. Principalele inițiative ale țării noastre la primele două sesiuni ale U.N.C.T.A.D. sînt: contribuția la elaborarea principiilor fundamentale ale acordurilor economice și comerciale vizînd efectuarea de livrări de echipamente industriale pe credit, rambursabil prin cote părți din producția realizată; contribuția la reliefarea importanței utilizării pentru dezvoltarea economică a resurselor financiare eliberate prin dezarmare; susținerea formării de personal tehnic specializat în domeniul promovării exporturilor țărilor în curs de dezvoltare. La sesiu-

nile **U.N.C.T.A.D.** din 1972 și 1976 România a susținut platforma țărilor în curs de dezvoltare (Grupul celor 77) (v.), iar ca membră a acestui grup, începînd din febr. 1976, a participat activ la elaborarea și promovarea inițiativelor țărilor în curs de dezvoltare.

CONFERINȚĂ INTERNAȚIONALĂ 1. Reuniune a reprezentanților (delegaților) statelor, ai unor organizații naționale sau chiar a unor persoane fizice în scopul dezbaterii și soluționării unor probleme internaționale. Regulile de organizare și de desfășurare a **c.i.** s-au dezvoltat treptat, începînd din sec. 17, primele baze fiind puse de Congresele de la Münster și Osnabrück (pacea westfalică, 1648) și cel de la Viena (1815). Inițiativa convocării unei **c.i.** poate aparține unui stat, unui grup de state, sau unei organizații internaționale. De obicei, statul inițiator lansează invitațiile și găzduiește pe teritoriul său conferința (în cazul conferințelor inițiate de o organizație internațională, trimiterea invitațiilor se face de secretarul general al organizației). La o **c.i.**, în baza principiilor suveranității și egalității în drepturi, trebuie să fie respectat dreptul de a participa al tuturor statelor, mari sau mici, interesate în examinarea problemelor aflate pe agenda conferinței. Statul care nu ia parte are dreptul să nu recunoască hotărîrile adoptate. **C.i.** se deschide printr-o ședință solemnă, în care se evocă scopurile ei, se stabilește modalitatea de verificare a deplinelor puteri ale delegațiilor (în mod obișnuit se alege o comisie de verificare) și se procedează la adoptarea ordinii de zi, precum și a regulamentului potrivit căruia se vor desfășura lucrările (v. *regulament de procedură*). Lucrările **c.i.** se desfășoară în ședințe plenare, iar cînd agenda este încărcată, și în comisii, subcomisii, comitete, grupuri de lucru care examinează, în primă instanță, problemele ce le sînt repartizate și elaborează un raport adresat conferinței. **C.i.** aleg, de asemenea, birouri care conduc lucrările lor. Concluziile **c.i.** cu privire la soluționarea problemelor dezbătute se consemnează în documentele care se adoptă: tratate, convenții, protocoale, pacte, acorduri, declarații, rezoluții etc. Dacă aceste acte sînt numeroase, ele pot fi integrate într-un act final (v.). Dezbaterile sînt consemnate în procese verbale. La încheierea lucrărilor, ca și în cursul desfășurării conferinței, pot fi publicate comunicate pentru informarea opiniei publice. În epoca postbelică importanța **c.i.** a crescut foarte mult datorită diversificării și amplificării relațiilor internaționale. **C.i.** contribuie la dezvoltarea cooperării și colaborării între state, la rezolvarea unor probleme importante privind pacea și securitatea internațională. **2.** Organism permanent, instituționalizat, guvernamental sau neguvernamental. În practica internațională au fost organizate mai multe feluri de **c.i.**: *~ ambasadorilor*. 1. Întîlnirea dintre ambasadorii unor state acreditați în aceeași capitală pentru discutarea și soluționarea unei probleme internaționale (de ex.: *~ a.* care au avut loc după războaiele napoleoneene de la Paris (1814) și Viena (1815); Conferința de la Viena (1854) din timpul războiului Crimeii; Conferința de la Berlin din 1880, referitoare la medierea în conflictul greco-turc). 2. Organ creat în 1919 de Consiliul suprem al Antantei pentru examinarea problemelor concrete legate de înfăptuirea Tratatului de pace de la Versailles (v.). *~ de pace*, reuniune a statelor aflate în stare de război, în scopul examinării și statornicirii condițiilor păcii și al încheierii unui tratat de pace. La *~ de p.* întrunite după conflicte internaționale importante pot fi invitate, pe lîngă statele care au fost în război, și alte state interesate în problemele care urmează a fi reglementate. În afara tratatului de pace (v.), *~ de p.* adoptă uneori și

alte documente internaţionale, menite să asigure colaborarea statelor după încheierea păcii. Astfel, Conferinţa de pace de la Paris (1919—1920) (v.) a elaborat Pactul Societăţii Naţiunilor (v.), care a alcătuit preambulul tratatelor de pace încheiate cu Puterile Centrale. ~ *la nivel înalt*, întîlnire la care participă şefii de state sau de guverne. Astfel de conferinţe au fost reuniunile de la Teheran (28 nov.-1 dec. 1943) (v.), Ialta (4-12 febr. 1945) (v.), Potsdam (17 iul.-2 aug. 1945) (v.) între şefii de guverne ai U.R.S.S., S.U.A. şi Angliei. În epoca postbelică, întîlnirile şi ~ *la n.î.* tind să devină o parte integrantă a activităţii diplomatice (de ex. Conferinţa de la Bandung, din 1955 (v.), Conferinţa de la Geneva, din 1955 (v.), Conferinţa statelor africane de la Addis Abeba, din 1963 (v.), Conferinţele ţărilor nealiniate de la Belgrad (1961), Cairo (1964), Lusaka (1970), Alger (1973), Colombo (1976). **1855.** *CONFERINŢA DE LA VIENA* (3/15 mart.-23 mai/4 iun.), a reunit reprezentanţii Austriei, Franţei, Angliei, Rusiei şi Turciei, în vederea stabilirii preliminariilor păcii şi a încheierii războiului Crimeii; la 14/26 mart. delegatul francez, Bourqueney, a depus un memorandum prin care a propus unirea Principatelor Române; dezbaterile Conferinţei dezvoltate în jurul problemei Principatelor, a Dunării, a Mării Negre, a problemelor teritoriale etc. s-au încheiat fără ca părţile beligerante să poată realiza un acord referitor la reducerea forţelor navale ruse, pretinsă Rusiei de aliaţii occidentali şi de Turcia. **1856.** *CONFERINŢA DE LA CONSTANTINOPOL REFERITOARE LA PRINCIPATELE ROMÂNE*, reuniune la care reprezentanţii Puterilor Garante şi cei ai Porţii au făcut propuneri referitoare la reorganizarea Principatelor, încheind un protocol la 29 ian./11 febr.; unele stipulaţii ale acestui protocol pot fi regăsite în Convenţia de la Paris din 1858; afirmaţia că cele două ţări constituiau „parte integrantă a Imperiului otoman" a fost întîmpinată cu protest de opinia publică românească. **1859.** *CONFERINŢA DE LA PARIS ÎN VEDEREA RECUNOAŞTERII DUBLEI ALEGERI A LUI ALEXANDRU IOAN CUZA* s-a desfăşurat în trei şedinţe: primele două la 26 mart. /7 apr. şi 1/13 apr., cînd cinci dintre Puterile Garante—Franţa, Anglia, Rusia, Sardinia şi Prusia—au recunoscut dubla alegere şi a treia la 25 aug./6 sept. cînd Austria, înfrîntă în războiul din Italia, şi Turcia, izolată şi-au dat şi ele adeziunea la actul istoric de la 5/17 ian. şi 24 ian./5 febr. 1859. **1861.** *CONFERINŢA DE LA CONSTANTINOPOL PENTRU RECUNOAŞTEREA UNIRII POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE A PRINCIPATELOR UNITE*, conferinţă a Marilor Puteri — Anglia, Austria, Franţa, Italia, Prusia, Rusia, Turcia—deschisă la 13/25 sept. la care, cu toată împotrivirea Turciei şi a Austriei, s-a recunoscut unirea definitivă a Principatelor Unite. În urma hotărîrilor *Conferinţei* la 11/23 dec. 1861 Alexandru Ioan Cuza a dat o proclamaţie către românii din ambele principate arătînd „că unirea este îndeplinită" şi că de aici înainte există o singură Românie. Ca urmare, la 22 ian./3 febr. 1862 s-a format primul guvern unitar al Principatelor Unite şi la 24 ian./5 febr. 1862 şi-a deschis lucrările Adunarea electivă a României. **1864.** *CONFERINŢA REPREZENTANŢILOR PUTERILOR GARANTE DE LA CONSTANTINOPOL PRIVIND RECUNOAŞTEREA NOII CÎRMUIRI INSTITUITE DE AL. I. CUZA LA 2/14 MAI 1864*, a avut la bază un protocol secret din 10/22 mai, dintre Poartă şi ambasadorii Franţei şi Angliei, prin care faptul împlinit era practic acceptat; în ultima şedinţă a *Conferinţei* reprezentanţilor Puterilor s-a încheiat Protocolul din 16/28 iun. 1864, care accepta Statutul, cu unele mici modificări, şi dădea Principatelor dreptul de a efectua orice modificare internă, fără imixtiunea Puterilor

Garante. **1866.** *CONFERINȚA DE LA PARIS PRIVIND PRINCIPATELE ROMÂNE* (26 febr./10 mart. —23 mai/4 iun.), avea ca obiectiv problema aducerii unui principe străin în România și a eredității domniei. Reprezentantul Imperiului otoman s-a pronunțat împotriva acceptării principelui străin și a eredității domniei, în timp ce reprezentantul Franței a cerut, în primul rînd, să se consacre Unirea, iar cel al Italiei să nu se înlăture eventualitatea principelui străin. Reprezentantul Rusiei s-a pronunțat atît contra principelui străin cît și pentru separarea Principatelor. La 20 apr./2 mai *Conferința* a aprobat o *Declarație*, conform căreia dreptul de a hotărî menținerea sau nu a Unirii Principatelor revenea Adunării ce urma a se întruni, specificîndu-se ca domnul să fie pămîntean. **1876—1877.** *CONFERINȚA DE LA CONSTANTINOPOL* (12 dec. — 20 ian.), cu participarea reprezentanților puterilor semnatare ale Tratatului de la Paris din 1856 (**v.**), urmărea ameliorarea soartei popoarelor balcanice supuse Imperiului otoman. Stăruitor solicitată de D. Brătianu, trimis în misiune specială pentru a obține din partea acestui for o garanție a neutralității perpetue și a integrității României, *Conferința* nu a avut însă rezultatul scontat. **1908—1909.** *CONFERINȚA DE LA LONDRA ASUPRA DREPTULUI MARITIM*, reuniune internațională convocată din inițiativa Angliei, în scopul de a se stabili un acord cu privire la unele din problemele dreptului războiului maritim asupra cărora Marile Puteri nu se puseseră de acord la Conferința de codificare a legilor și obiceiurilor războiului (Haga, 1907). În afară de Anglia, au participat: Austro-Ungaria, Franța, Germania, Italia, Japonia, Rusia și S.U.A. *Conferința* s-a ocupat, în special, de următoarele probleme: blocada maritimă, contrabanda de război, determinarea proprietății inamice pe mare, transferul vaselor de comerț inamice sub pavilion neutru, organizarea Curții Internaționale de Prize Maritime. *Conferința* a adoptat, la 26 febr. 1909, un document cunoscut sub denumirea de Declarația de la Londra (**v.**), care, deși nu a fost ratificat, a fost totuși considerat ca o codificare a dreptului războiului maritim în vigoare. **1919—1920.** *CONFERINȚA DE PACE DE LA PARIS* (18 ian. 1919/21 ian. 1920), desfășurată în scopul elaborării textelor tratatelor de pace dintre țările învingătoare în primul război mondial (27 de state, printre care și România) și țările învinse (Germania, Austria, Ungaria, Bulgaria și Turcia). Ca expresie a raporturilor de inegalitate caracteristice societății capitaliste, țările reprezentate la *Conferință* au fost împărțite în patru categorii. Prima era alcătuită din cele cinci mari puteri „avînd interese cu caracter general" — Franța, Anglia, Italia, S.U.A., Japonia — arogîndu-și dreptul de a participa la toate comisiile și ședințele și care, în fapt, au decis conținutul Tratatului de pace. În a doua categorie intrau statele beligerante, printre care și România, avînd „interese cu caracter special" și cărora Marile Puteri le admiteau să participe numai la acele ședințe unde se discutau probleme care „le interesau". Categoria a treia era alcătuită din statele care rupseseră relațiile cu statele aliate ale Germaniei. A patra categorie cuprindea state neutre, precum și state pe cale de a se forma; acestea puteau să facă declarații orale sau scrise dacă erau invitate de una dintre Marile Puteri și numai cu privire la probleme care le interesau direct. *Conferința* s-a încheiat prin semnarea Tratatelor de la Versailles (**v.**) care, deși purtau pecetea intereselor Marilor Puteri, au consfințit, totodată, crearea unor state naționale (Cehoslovacia, Polonia) și desăvîrșirea formării altora (România, Iugoslavia), ca urmare a luptei maselor populare din țările respective. **1920.** *CONFERINȚA DE LA SAN REMO*, (19—26 apr.), reuniune internațională desfășurată la San Remo (Italia), cu participarea Franței, Angliei și Italiei.

Conferința a avut ca scop repartizarea mandatelor (v.) de administrare a țărilor arabe. S-a hotărît astfel ca Franța să primească sub administrație Siria și Libanul, iar Marea Britanie, Irakul, Palestina și Transiordania. Protectoratul Marii Britanii asupra Palestinei a fost recunoscut cu condiția respectării Declarației Balfour (v.) și răspunderea pentru deplina egalitate de tratament a tuturor cultelor în locurile sfinte. Tot în cadrul reuniunii s-a realizat, fără știrea Italiei, un acord secret anglo-francez, prin care companiile franceze aveau dreptul de a exploata 25% din zăcămintele de petrol din Mossul dacă Franța renunța la această provincie. La *conferință* s-a discutat și problema strîmtorilor Mării Negre, la dezbaterea acestei chestiuni participînd și o delegație română. La reuniune s-a hotărît instituirea libertății de navigație pentru navele comerciale și de război ale tuturor țărilor, distrugerea fortificațiilor de pe țărmurile Bosforului și Dardanelelor și înființarea unei Comisii internaționale pentru supravegherea navigației prin strîmtori. Din comisie făceau parte, alături de Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia cu cîte două voturi și România și Grecia cu cîte un vot. Turcia, Rusia sovietică și Bulgaria erau excluse din această comisie, în schimb S.U.A. putea să participe după ratificarea Tratatului de pace de la Versailles (v.) și intrarea ei în Societatea Națiunilor. Astfel, marile puteri loveau în interesele României, ca țară aliată, excluzînd totodată statele riverane de la exercitarea controlului asupra navigației prin strîmtori. **1921.** *CONFERINȚA DE LA BARCELONA* (10 mart.), reunită sub egida Societății Națiunilor, cu scopul de a elabora o Convenție generală privitoare la regimul căilor navigabile de interes internațional. *Conferința* a adoptat, la 19 apr. 1921, Convenția, Statutul și Protocolul adițional asupra căilor navigabile de interes internațional (v.), care sînt și astăzi în vigoare (România a aderat la acestea la 9 mai 1924). Deși prevederile acestor acte erau conforme cu normele dreptului internațional, Marile Puteri s-au prevalat de ele pentru a se instala în bazinele fluviilor internaționale, în dauna dezvoltării independente, economice și politice a țărilor riverane. *CONFERINȚA DE LA LONDRA* (21 febr.—14 mart.), reuniune desfășurată cu participarea, pe de o parte, a Puterilor Antantei — Anglia, Franța, Italia, Japonia, Belgia și Grecia — iar, pe de altă parte, a două foste state inamice — Germania și Turcia. A dezbătut: a) problema Orientului Apropiat și b) problema reparațiilor de război (v.). În privința primei chestiuni, *Conferința* a examinat, la inițiativa Franței și Italiei, propunerea privind încetarea războiului greco-turc și revizuirea Tratatului de pace de la Sèvres din 1920 (v.). Datorită dezacordului dintre aliați și a opoziției greco-turce, *Conferința* s-a terminat fără rezultat, problema găsindu-și rezolvarea abia prin Tratatul de pace de la Lausanne din 1923. În problema reparațiilor de război, delegația germană la *Conferință* a prezentat un contraproiect la planul pentru plata reparațiilor, elaborat la Conferința de la Paris (ian. 1921). Puterile Antantei nu au acceptat această propunere și, față de opoziția Germaniei, și-au extins zona de ocupație pe teritoriul acestui stat. **1921—1922.** *CONFERINȚA DE LA CANNES* (dec.—ian.), reuniunea Consiliului suprem aliat din primul război mondial avînd ca obiectiv realizarea unui pact de garanții franco-britanic și rezolvarea unor probleme privind reparațiile de război (v.). Marea Britanie a propus cu această ocazie (11 ian. 1922) un proiect de pact prin care se angaja să vină în ajutorul Franței și Belgiei în cazul în care aceste state ar fi fost victimele unei agresiuni neprovocate din partea Germaniei. Cercurile politice franceze au socotit nesatisfăcător proiectul de pact asupra căruia s-a căzut de acord, ceea ce a dus la demisia cabinetului francez condus

de Aristide Briand. Cu această ocazie s-a propus convocarea unei conferințe a tuturor statelor europene, inclusiv Rusia sovietică și cea mai mare parte a statelor învinse în primul război mondial (Germania, Austria, Ungaria și Bulgaria), care să examineze unele probleme ale reparațiilor de război în contextul situației economice și financiare din Europa. La *Conferință* s-a adoptat o rezoluție prin care statul sovietic era recunoscut în situația în care accepta o serie de condiții, între care și recunoașterea datoriilor contractate de guvernul țarist, acordarea de despăgubiri pentru confiscarea sau sechestrarea proprietăților particulare străine ș.a. Totodată s-a propus convocarea Conferinței de la Genova (v.). *CONFERINȚA DE LA DAIREN* (26 aug. 1921—16 apr. 1922), desfășurată în prezența delegației Republicii Sovietice a Extremului Orient și a Japoniei cu privire la retragerea trupelor de invazie japoneze din această republică sovietică. Japonia, care se obligase în cadrul înțelegerilor încheiate la Conferința de la Washington (1921—1922) (v.) să-și retragă trupele din Siberia, a pus capăt, la 16 apr. 1922, convorbirilor de la Dairen, întrucît înțelegea să-și mențină trupele de ocupație în această parte a teritoriului sovietic. În timpul Conferinței de la Washington, reprezentanții Republicii Sovietice din Extremul Orient, deși neinvitați la acea *Conferință*, au denunțat refuzul Japoniei de a evacua teritoriul sovietic contropit. *CONFERINȚA DE LA WASHINGTON* (dec. 1921 — ian. 1922), convocată din inițiativa președintelui S.U.A., Warren Harding, imediat după înființarea Societății Națiunilor, s-a preocupat de următoarele probleme: dezarmarea navală; chestiunea Pacificului și a Extremului Orient; statutul juridic al noilor mijloace de luptă — gazele toxice și submarinele — ș.a. La lucrări au luat parte Franța, Italia, Japonia, Marea Britanie și S.U.A., iar la dezbaterea unor probleme au mai fost invitate Belgia, Olanda, Portugalia și China. Rezultatele *Conferinței* au fost materializate în patru tratate internaționale: cu privire la limitarea armamentelor navale (tratatul celor nouă) (v.), la utilizarea submarinelor și a gazelor asfixiante; la principiile politicii față de China; la tarifele vamale ale Chinei ; patru rezoluții privind necesitatea amendării legilor și obiceiurilor războiului, crearea unui birou de informații pentru chestiunile Extremului Orient, diverse probleme referitoare la China, cum ar fi: extrateritorialitatea agențiilor poștale străine, forțele armate străine staționate în această țară, staționile T.F.F., reducerea forțelor armate chineze ș.a. În timpul Conferinței au mai fost negociate, în afara cadrului acesteia, următoarele tratate: Tratatul celor patru puteri („The Four Power Treaty") dintre S.U.A., Marea Britanie, Franța și Japonia, cu privire la posesiunile lor insulare în Oc. Pacific; Tratatul chino-japonez, stipulînd retrocedarea către China a drepturilor și intereselor în provincia Shandong; Tratatul dintre S.U.A. și Japonia cu privire la ins. Yap și a celor din Oc. Pacific la N de Ecuator, plasate sub mandat (v.). Majoritatea acestor tratate au fost ulterior ratificate și clauzele lor executate. Tratatul cu privire la limitarea armamentelor navale, cel mai important dintre acordurile realizate, stabilea următoarele tonaje pentru navele de linie ale statelor semnatare: pentru S.U.A. și Marea Britanie — 525 000 t, pentru Japonia — 315 000 t, iar pentru Franța și Italia — 175 000 t. Aceste prevederi nu au fost respectate. În ceea ce privește fortificațiile și bazele navale se prevedea menținerea statu-quo-ului. **1922.** *CONFERINȚA DE LA GENOVA* (10 apr. — 19 mai), convocată ca urmare a hotărîrii Conferinței de la Cannes (1921—1922) (v.) cu scopul de a examina problemele colaborării economice dintre state; s-a desfășurat cu participarea unui număr de 29 de state (împreună cu dominioanele britanice — 34). În cadrul *Conferinței*,

un loc important l-au ocupat încercările marilor puteri capitaliste de a impune Rusiei sovietice condiţii oneroase în privinţa înapoierii datoriilor contractate de guvernele ţariste. Încheierea, în timpul lucrărilor *Conferinţei* a Tratatului de la Rapallo (v.), de către Rusia Sovietică şi Germania, a adîncit fisura dintre marile puteri învingătoare în primul război mondial în privinţa poziţiei faţă de Rusia. *Conferinţa* şi-a întrerupt lucrările la 19 mai 1922, deoarece poziţiile delegaţiilor statelor participante nu au putut fi conciliate, hotărîndu-se ca problemele dezbătute să fie încredinţate analizării unei comisii constituită special în acest scop. Problemele care au făcut obiectul dezbaterilor *Conferinţei* au fost luate în discuţie în cadrul Conferinţei de la Haga din iun. 1922, încheiată, la rîndul său, fără nici un rezultat. În cadrul lucrărilor, la 17 mai 1922 preşedintele delegaţiei române a făcut o declaraţie cu privire la un angajament permanent de neagresiune faţă de Rusia, bazat pe statu-quo. **1922—1923.** *CONFERINŢA DE LA LAUSANNE* (22 nov.—24 iul.), iniţiată de Franţa, Italia şi Marea Britanie ca urmare a denunţării de către Turcia a Tratatului de pace de la Sèvres, 1920 (v.). La *Conferinţă* au participat Marea Britanie, Franţa, Italia, Japonia, Grecia, România, Iugoslavia şi Turcia. S.U.A. au trimis un observator, în timp ce la discutarea anumitor aspecte ale problemei au fost invitate Bulgaria, Albania, Olanda, Spania, Portugalia, Norvegia şi Suedia. Delegaţia sovietică a fost admisă doar la dezbaterea problemelor teritoriale, militare şi a regimului strîmtorilor. După îndelungi dezbateri, a fost elaborat noul Tratat de pace cu Turcia, la 24 iul. 1923 (v. *Tratatul de la Lausanne*), prin care a fost înlăturat regimul capitulaţiilor (v.) impus Turciei şi s-a adoptat Convenţia privitoare la regimul strîmtorilor, 24 iul. 1923 (v.), prin care acestea erau demilitarizate, acordîndu-se libertate de trecere vaselor comerciale şi militare, cu unele prevederi limitative pentru această din urmă categorie de vase. La *Conferinţă*, România a acţionat în vederea impunerii şi respectării neabătute a principiului libertăţii strîmtorilor şi pentru consacrarea acestuia într-un tratat internaţional, evitîndu-se astfel preponderenţa în strîmtori a vreunei mari puteri. Convenţia a lăsat deschisă problema strîmtorilor căreia i se va da o rezolvare la Conferinţa de la Montreux din 1936 (v.). **1925.** *CONFERINŢA DE LA LOCARNO* (5—16 oct.), reunită cu participarea miniştrilor de externe ai Angliei, Belgiei, Cehoslovaciei, Franţei, Germaniei, Italiei şi Poloniei pentru a găsi rezolvarea problemelor care constituiau după primul război mondial obstacole în calea unor soluţii de organizare a securităţii în Europa. *Conferinţa* a adoptat, la 16 oct., Acordurile de la Locarno (v.). Rod al căutărilor de către Franţa a unor noi mijloace în vederea apărării statu-quo-ului teritorial, prin asigurarea graniţelor stabilite după primul război mondial, *Conferinţa* a dat posibilitate Germaniei ca, prin acordurile amintite, să se elibereze de obligaţiile impuse prin tratatele de pace. *Conferinţa* a ajuns la o soluţie de compromis în ceea ce priveşte interpretarea art.16 din Pactul Societăţii Naţiunilor şi, odată cu aceasta, asupra problemei intrării Germaniei în organizaţie. Departe de a-şi atinge scopul propus — asigurarea păcii şi statu-quo-ul—, *Conferinţa* şi Acordurile de la Locarno au deschis Germaniei noi posibilităţi de a păşi pe calea revanşismului şi agresiunii. **1928—1929.** *CONFERINŢA EXTRAORDINARĂ INTERNAŢIONALĂ DE CONCILIERE ŞI ARBITRAJ* (10 dec.—5 ian.) şi-a desfăşurat lucrările la Washington, ca urmare a hotărîrii celei de-a şasea Conferinţe a statelor americane, Havana, 16 ian.—20 febr. 1928 (v. *Conferinţele panamericane*). La lucrările sale au participat jurişti şi specialişti în dreptul internaţional

din statele americane. *Conferința* a adoptat trei documente fundamentale: 1) Convenția generală de conciliațiune interamericană (v.); 2) Tratatul general de arbitraj interamerican (v.); 3) Proiectul de arbitraj progresiv. Cele trei texte aveau menirea de a crea un mecanism viabil de asigurare a păcii în momentul în care între statele semnatare izbucnea un conflict. **1930.** *CONFERINȚA DE CODIFICARE A NORMELOR DREPTULUI INTERNAȚIONAL* (13 mart.—12 apr.), convocată de Societatea Națiunilor în capitala Olandei. Au participat reprezentanți a 48 de state. Încă din 1925, un comitet de experți a primit sarcina de a pregăti o listă provizorie de probleme, a căror reglementare pe cale de acord internațional, putea fi considerată ca realizabilă. În sept. 1927, după ce a luat cunoștință de raportul comitetului, Adunarea Societății Națiunilor a decis convocarea *Conferinței* pentru codificarea normelor de drept internațional în trei domenii: a) naționalitatea (cetățenia); b) marea teritorială; c) răspunderea statelor. Denumită „prima conferință pentru codificarea progresivă a dreptului internațional", *Conferința* nu a dat rezultate. A fost adoptat un proiect de convenție asupra statutului juridic al mării teritoriale și mai multe protocoale cu privire la cetățenie — documente care nu au intrat în vigoare. V. și *Comisia de drept internațional*. **1932.** *CONFERINȚA DE LA LAUSANNE* (16 iun. —19 iul.) a avut drept obiectiv reglementarea definitivă a problemei reparațiilor (v.), ținîndu-se seama de condițiile create de criza economică mondială aflată în plină desfășurare. După laborioase tratative urmărind punerea de acord a intereselor total contradictorii ale Marilor Puteri s-a ajuns, la 9 iul. 1932, la adoptarea Acordurilor de la Lausanne (v.), prin care Germania, folosindu-se mai ales de disensiunile anglo-franceze și de orientarea concesivă față de ea a cercurilor politice britanice, a obținut un succes răsunător: anularea plății reparațiilor. Acest succes va duce la întărirea poziției internaționale a Germaniei, marcată printr-o înăsprire a atitudinii sale față de o serie de probleme majore ale vieții internaționale, în primul rînd în cadrul Conferinței dezarmării (v. *Conferința pentru limitarea și reducerea armamentelor*, 1932), unde va cere cu tot mai multă vehemență acordarea dreptului de egalitate la înarmări. Participînd activ la lucrările *Conferinței*, Nicolae Titulescu a subliniat cauzele care au determinat succesul Germaniei, remarcînd între acestea contradicțiile dintre marile puteri, dar, mai ales, poziția Franței, care, în ciuda forței sale militare și economice, a ales o cale capitulantă de ieșire din situația creată, ceea ce va influența în mod negativ evoluția ulterioară a evenimentelor internaționale. *CONFERINȚA DE LA STRESA* (5—20 sept.), reuniune convocată ca urmare a prevederilor Actului final al Conferinței de la Lausanne (1932) în scopul găsirii unor soluții în vederea restaurării economice și financiare a statelor din Europa centrală și orientală, ale căror economii au fost profund afectate de criza economică izbucnită în 1929. Alături de statele zonei centrale și orientale a Europei, la *Conferință* au participat și marile puteri occidentale. În cadrul *Conferinței*, Blocul statelor agrare (v.), al cărui președinte era ministrul român, V. Madgearu, a cerut un regim preferențial pentru produsele agricole ale Europei orientale. Franța, Germania și Italia au convenit asupra unui proiect de acord în care se prevedea acordarea unui asemenea regim pentru țările agricole din Europa și crearea unui fond care să servească la sporirea prețului pentru grîul european. Întrucît fondul urma să fie întreținut și de țările care nu importau grîu din Europa, acestea nu au acceptat proiectul. În acest fel, hotărîrile luate de *Conferință* au rămas fără nici un rezultat practic. **1932—1934.** *CONFERINȚA PENTRU REDUCEREA ȘI LIMITAREA ARMAMENTELOR*, și-a în-

ceput lucrările la 2 febr. 1932, continuînd, de fapt, eforturile desfășurate în această direcție de alt for creat de Societatea Națiunilor încă în 1925 — Comitetul pentru pregătirea Conferinței dezarmării. La lucrările *Conferinței* au participat 61 de state: membre (54) și nemembre (7) ale Societății Națiunilor. Încă de la începutul lucrărilor, în cadrul *Conferinței* s-au manifestat cu pregnanță puternice divergențe, generate de interesele total deosebite, între marile puteri imperialiste participante, divergențe dominate de eforturile asidue ale Germaniei de a obține egalitatea de înarmări cu celelalte mari puteri și de a înlătura astfel unele din principalele prevederi ale tratatelor de la Versailles. Dincolo de aceste contradicții, conjunctura internațională în care au început lucrările *Conferinței* era nefavorabilă, dat fiindcă agresiunea Japoniei împotriva Chinei (v.), începută în sept. 1931, era în plină desfășurare, Societatea Națiunilor nereușind să stăvilească actele agresorilor. În același timp, Germania, anunțînd încetarea plății reparațiilor, a adăugat noi elemente negative în evoluția situației internaționale. În aceste condiții, în ciuda eforturilor desfășurate de statele mici și mijlocii, de alte state care urmăreau luarea unor măsuri concrete de dezarmare, lucrările *Conferinței* au eșuat. Aceasta s-a vădit încă în oct. 1932, cînd Germania, pentru a șantaja *Conferința*, a părăsit lucrările acesteia sub motiv că nu i se acordă egalitatea de înarmări. La 12 dec. 1932, fără a consulta celelalte state participante la *Conferință*, Marea Britanie, Franța, Italia și S.U.A. au căzut de acord, într-o conferință restrînsă, să acorde Germaniei egalitatea de înarmări. Această măsură nu a dus însă la activizarea *Conferinței*, ci, dimpotrivă, Germania, după venirea lui Hitler la putere, a acționat si mai intens de pe poziții de forță și șantaj, în oct. 1933 părăsind definitiv *Conferința* și, apoi, Societatea Națiunilor. Acest fapt a avut puternice repercusiuni negative asupra lucrărilor *Conferinței*, determinînd, în cele din urmă, eșecul său. În cadrul *Conferinței*, România a depus, alături de alte state mici și mijlocii, eforturi asidue pentru transpunerea în viață a prevederilor Pactului Societății Națiunilor (v.) în legătură cu dezarmarea (art. 8), eșecul acesteia însemnînd pentru diplomația românească spulberarea speranței înlăturării unor noi pericole de agresiune și război, ale căror prime victime au fost întotdeauna statele mai mici și mai slabe. În ciuda eșecului său de fond, *Conferința* s-a soldat și cu un rezultat pozitiv: la propunerea Uniunii Sovietice, făcută în cadrul *Conferinței*, s-a elaborat, cu contribuția substanțială a lui Nicolae Titulescu, definiția agresiunii (v. *agresiune*), pe baza căreia au fost încheiate Convențiile pentru definirea agresiunii (v.), semnate la 3, 4 și 5 iul. 1933 la Londra de mai multe state, între care și România. **1935.** *CONFERINȚA DE LA STRESA* și-a deschis lucrările la 11 apr. cu participarea lui Laval și Flandin (Franța), MacDonald și John Simon (Marea Britanie) și Mussolini (Italia). Scopul *Conferinței* a fost elaborarea unei politici comune franco-anglo-italiene față de Germania, după ce aceasta, încălcînd prevederile tratatelor de pace, a remilitarizat zona renană (v. *remilitarizarea zonei renane*). În cadrul *Conferinței*, Franța și Marea Britanie au făcut Italiei importante concesii în speranța realizării unui front comun împotriva Germaniei. Ele au acceptat propunerile Italiei de modificare a clauzelor militare ale tratatelor de pace (v. *Tratatele de la Versailles*) privind înarmarea Austriei, Ungariei și Bulgariei, ceea ce a însemnat un nou și important pas pe calea întăririi forțelor revizioniste, revanșarde. Statelor membre ale Micii Înțelegeri (v.) li s-a notificat oficial de către Marea Britanie și Franța înțelegerile la care s-a ajuns la *Conferință* cerîndu-li-se, totodată, să-și reglementeze problemele pendinte cu Austria, Ungaria și Bulgaria pe calea tratativelor, ceea ce a dus la protestul și opoziția acestora.

1936. *CONFERINȚA DE LA MONTREUX* (22 iun.—20 iul.), reuniune desfășurată la invitația guvernului Turciei, cu participarea următoarelor nouă state: Bulgaria, Franța, Grecia, Iugoslavia, Japonia, Marea Britanie, România, Turcia și U.R.S.S. Obiectul *Conferinței* l-a constituit revizuirea prevederilor Convenției de la Lausanne, 1923 (v.) privind strîmtorile care afectau suveranitatea Turciei, amenințînd, în același timp, securitatea statelor riverane. Dezbaterile s-au referit în special la proiectul prezentat de delegația britanică, față de care delegația sovietică a propus un amendament al cărui conținut prevedea că dispozițiile convenției strîmtorilor nu puteau afecta ori limita „punerea eventuală în aplicare a măsurilor prevăzute prin Pact (Pactul Societății Națiunilor) față de un stat agresor și nici împiedica trecerea prin strîmtori a vaselor de război, cu misiunea de a îndeplini angajamentele de asistență asumate, sau ce urmau să fie asumate în viitor de anumite state semnatare ale Convenției de la Montreux". Amendamentul a fost susținut de reprezentantul României, Nicolae Titulescu, a cărei activitate laborioasă a însemnat un aport deosebit la adoptarea Convenției de la Montreux (v.), prin care Turcia era autorizată să remilitarizeze strîmtorile, și care a înlocuit astfel Convenția de la Lausanne. *CONFERINȚA INTERAMERICANĂ EXTRAORDINARĂ PENTRU CONSOLIDAREA PĂCII* (10—23 dec.), convocată la Buenos Aires, în condițiile în care acțiunile agresive ale Germaniei, Italiei și Japoniei se intensificaseră. *Conferința* a adoptat o serie de hotărîri față de evenimentele ce se desfășurau în Europa și Asia, conferind, totodată, un conținut nou conceptului de securitate, care pînă atunci era determinat de doctrina Monroe (v.). Noul concept de securitate este materializat în documentele adoptate acum: Convenția asupra menținerii, garantării și restabilirii păcii, Convenția privind coordonarea, extinderea și executarea tratatelor existente între statele americane, Protocolul adițional privind neintervenția ș.a. Toate aceste documente înscriu norme și principii incompatibile cu doctrina Monroe, prevăzînd ca principiu de bază al organizării securității statelor americane principiul consultărilor colective. **1937.** *CONFERINȚA DE LA BRUXELLES* (2—3 nov.), reuniune a puterilor semnatare ale Tratatului de la Washington (Tratatul celor nouă), convocată în urma hotărîrii Adunării Societății Națiunilor, în vederea discutării consecințelor războiului agresiv al Japoniei împotriva Chinei. Germania și Japonia au refuzat să participe, astfel că recomandările făcute de *Conferință* de a se acorda un ajutor Chinei și Japoniei în soluționarea conflictelor pe cale pașnică au rămas fără rezultat. V. și *agresiunea Japoniei împotriva Chinei.* **1943.** *CONFERINȚA DE LA CASABLANCA* (14—26 ian.), s-a desfășurat cu participarea S.U.A., reprezentată prin președintele F.D. Roosevelt, și Marea Britanie, reprezentată prin W. Churchill. Printre hotărîrile adoptate se numără: continuarea operațiunilor militare din Africa pînă la nimicirea totală a forțelor Axei (v.); începerea pregătirilor pentru debarcarea în Sicilia; continuarea pregătirilor pentru deschiderea celui de-al doilea front în Europa prin debarcarea, în 1943, pe continent, în situația în care se întrevedea prăbușirea iminentă a Germaniei (în situația în care un asemenea eveniment nu se întrezărea s-a hotărît debarcarea în Europa, în anul 1944). *Conferința* a hotărît, de asemenea, ca în tratativele cu marile puteri inamice (Germania, Italia și Japonia) să se adopte principiul „capitulării necondiționate". Guvernul sovietic a fost informat asupra rezultatelor *Conferinței* prin scrisori trimise de Roosevelt și Churchill lui Stalin. *CONFERINȚA DE LA MOSCOVA A MINIȘTRILOR DE EXTERNE AI U.R.S.S., MARII BRITANII ȘI*

S.U.A. (19—30 oct.), avea înscrise pe ordinea sa de zi unele probleme esențiale privind evoluția în continuare a războiului și organizarea lumii după înfrîngerea puterilor Axei (v.). La propunerea delegației sovietice s-a discutat problema deschiderii celui de-al doilea front în Europa — înfăptuirea planului Overlord (v.) (v. *război mondial, al doilea ~*). *Conferința* a adoptat: Declarația cu privire la Italia, prin care se preciza că politica Puterilor Aliate în această țară trebuie să ducă la lichidarea fascismului și la instaurarea în țară a unui regim democratic. Totodată, se instituia Consiliul consultativ pentru problemele Italiei, în care urmau să intre reprezentanții U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii, Comitetului francez de eliberare, ca și reprezentanții Iugoslaviei și Greciei și i se recunoștea Italiei statutul de cobeligerantă în război; Declarația cu privire la Austria, prin care Anschluss-ul (v.) era declarat nul; Declarația cu privire la răspunderea hitleriștilor pentru atrocitățile comise, prin care se hotăra pedepsirea naziștilor care se făceau vinovați de crime de război; Declarația U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii și Chinei cu privire la securitatea generală (v.), prin care cele patru puteri își exprimau hotărîrea de a continua războiul pînă la zdrobirea definitivă a puterilor Axei, angajîndu-se, totodată, ca în perioada postbelică să-și îndrepte eforturile spre organizarea păcii și securității generale, hotărînd să creeze în acest scop o organizație internațională (v. *O.N.U.*). *Conferința* a marcat un pas important spre consolidarea coaliției antihitleriste (v.), într-un moment în care dușmanii săi sperau într-o slăbire a acesteia. *CONFERINȚA DE LA QUEBEC* (aug.), reuniune anglo-americană în cadrul căreia au fost examinate mai ales probleme cu caracter militar, privind cel de-al doilea război mondial. La reuniunile plenare ale *Conferinței* au participat Fr. D. Roosevelt, W. Churchill, miniștrii de externe american și britanic, precum și reprezentanții statelor majore ale celor două părți. În cadrul *Conferinței* s-au luat în discuție planurile de debarcare în Europa, „Overlord" (v.) și „Varianta balcanică" (v.), susținută de Churchill. *Conferința* a optat pentru „Planul Overlord", care prevedea debarcarea în Franța în 1944. Un loc important în cadrul lucrărilor *Conferinței* l-au ocupat problemele războiului din Pacific. Datorită punctelor de vedere divergente cu privire la modalitățile de desfășurare a războiului și la ponderea pe care fiecare din părți urma să o aibă în cadrul efortului militar din această zonă, nu s-a luat nici o hotărîre cu privire la operațiile militare propriu-zise. Totuși, aceasta a echivalat cu respingerea propunerilor engleze care urmăreau ca Marea Britanie să controleze un front mai larg de operații. *Conferința* a aprobat planul operațiilor militare americane în Pacific, care prevedea ocuparea, în cursul anilor 1943—1944, a Insulelor Marshall, Caroline și Mariane. Ca o compensație pentru Marea Britanie, americanii și-au dat consimțămîntul pentru crearea unui comandament separat al frontului din Asia de sud-est sub control britanic. Prin Acordul anglo-american, semnat la 19 aug., s-au pus și bazele colaborării dintre cele două părți în domeniul cercetărilor atomice. Problemele politice luate în discuție au avut un caracter provizoriu deoarece U.R.S.S. nu a participat la Conferință. La propunerea guvernului sovietic, în toamna anului 1943, a avut loc Conferința de la Moscova a miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Marii Britanii (v.), care a luat în dezbatere aceste probleme. *CONFERINȚA DE LA TEHERAN* (28 nov.—1 dec.), prima conferință care a reunit pe șefii de state și guverne ai U.R.S.S., Angliei și S.U.A., aliate în cel de-al doilea război mondial. Ea a fost consacrată, cu precădere, problemelor militare, legate de desfășurarea războiului. *Conferința* a respins „Varianta balcanică" susținută de premierul englez și a adoptat hotărîrea de deschidere, de către aliații

occidentali, a celui de-al doilea front în Europa împotriva Germaniei hitleriste. Debarcarea în Franța a fost stabilită pentru luna mai 1944, aliații occidentali angajîndu-se să utilizeze, pentru reușita operației, 35 de divizii. Pentru a facilita desfășurarea acestor acțiuni și a împiedica transferarea de trupe germane de pe frontul de răsărit pe cel de apus, delegația sovietică a declarat că forțele armate ale U.R.S.S. vor declanșa concomitent o mare ofensivă, pe frontul sovieto-german. La Teheran s-au discutat și s-au adoptat unele hotărîri privind războiul împotriva Japoniei, convenindu-se ca, după terminarea războiului în Europa, U.R.S.S. să intre în război împotriva Japoniei. *Conferința* a prilejuit, totodată, un schimb de vederi între aliați cu privire la statutul de după război al Germaniei. *Conferința* a avut un rol important în întărirea colaborării celor trei mari puteri în timpul războiului (v. *Declarația de la Teheran*). **1944.** *CONFERINȚA DE LA BRETTON WOODS* (1—22 iul.), desfășurată cu participarea a 44 de state, a adoptat acordurile de constituire a B.I.R.D. (v.) și a F.M.I. (v.), introducînd o anumită ordine în domeniul relațiilor monetare și financiare internaționale aproape complet dezorganizate de război. *CONFERINȚA DE LA CHICAGO* (1 nov.—7 dec.), convocată în scopul elaborării unui nou regim al spațiului aerian (v.). *Conferința* a creat O.A.C.I. (v.) și a elaborat o serie de convenții, care au înlocuit regimul spațiului aerian creat prin Convenția de la Paris din 1919. Printre Convențiile elaborate se numără: Convenția privind aviația civilă internațională (v.), Convenția cu privire la tranzitul serviciilor aeriene, precum și 12 rezoluții și recomandări în probleme de ordin tehnic-administrativ. *CONFERINȚA DE LA DUMBARTON OAKS*, s-a desfășurat în două etape: între 21 aug. și 28 sept. — cu participarea U.R.S.S., S.U.A. și Marii Britanii — și între 29 sept. și 9 oct. — cu participarea S.U.A., Marii Britanii și Chinei. Organizarea *Conferinței* în două etape se explică prin aceea că U.R.S.S. nu intrase încă în război împotriva Japoniei și nu participa la acele consfătuiri care priveau acest război. La sfîrșitul lucrărilor au fost adoptate propuneri pentru crearea unei organizații internaționale generale, care marchează acordul statelor participante cu privire la o gamă largă de probleme privind viitoarea organizație. Unele capitole au fost menținute, fără schimbări deosebite, la Conferința de la San Francisco (v.). În privința unor probleme discutate nu s-a ajuns la un acord deplin, ci numai la enunțuri de reglementare (procedura de vot în Consiliul de Securitate, problema teritoriilor dependente ș.a.). S-a căzut de acord asupra componenței Consiliului de Securitate (cinci membri permanenți și șase nepermanenți), a delimitării funcțiilor dintre Consiliu și Adunarea Generală, în care urmau să fie reprezentate toate statele membre ale organizației. **1945.** *CONFERINȚA DE LA IALTA* (4—12 febr.), s-a desfășurat cu participarea șefilor de state și de guverne ai U.R.S.S., S.U.A. și Angliei (I.V. Stalin, F. Roosevelt, W. Churchill), precum și a miniștrilor afacerilor externe. La *Conferință* s-a făcut mai întîi un tur de orizont asupra desfășurării operațiilor militare, aliații punîndu-se de acord asupra eforturilor militare comune în vederea zdrobirii Germaniei naziste. Desfășurată în condițiile în care războiul în Europa intrase în faza sa finală, *Conferința* a dezbătut în principal probleme legate de organizarea postbelică a Europei. În ceea ce privește soarta viitoare a statului german, aliații au fost de acord în a adopta asemenea măsuri încît Germania să rămînă în imposibilitate de a mai provoca, prin potențialul ei economic și militar, noi războaie. S-a preconizat împărțirea ei în zone de ocupație, hotărîndu-se, de asemenea, ca Franța să fie invitată a face parte dintre puterile de ocupație în

Germania. S-a evaluat la 20 miliarde de dolari suma reparațiilor din partea Germaniei, dintre care jumătate se preconiza a fi repartizată U.R.S.S. pentru pagubele uriașe pricinuite pe teritoriul său de cotropitorii fasciști. S-a discutat problema înființării O.N.U. (v.). fixîndu-se ca dată a convocării conferinței de constituire a acestei organizații ziua de 25 apr. 1945, la San Francisco. Cei trei șefi de delegații au căzut de acord ca în Consiliul de Securitate, marile puteri să aibă drept de veto. S-a ajuns, în principiu, la un acord în ce privește intrarea U.R.S.S. în războiul împotriva Japoniei, la două-trei luni după înfrîngerea Germaniei. V. și *Acordurile de la Ialta*. *CONFERINȚA DE LA POTSDAM* (17 iul.—2 aug.), ținută cu participarea șefilor de state și guverne ai U.R.S.S., S.U.A. și Angliei: I.V. Stalin, H. Truman (Roosevelt decedase la 12 apr. 1945), W. Churchill, înlocuit la 28 iul. cu C. Attlee (devenit prim-ministru în urma victoriei în alegeri a laburiștilor), precum și a miniștrilor afacerilor externe ai țărilor respective. În centrul atenției *Conferinței* s-au situat problemele legate de adoptarea unei politici comune a aliaților în Germania pînă la crearea condițiilor instaurării unui guvern unic, cu care să se încheie tratatul de pace. S-a ajuns la un acord cu privire la împărțirea Germaniei și a Berlinului în patru zone de ocupație. S-au concretizat principiile care să ducă la lichidarea potențialului industrial-militar german, la demilitarizarea completă a Germaniei, la denazificarea și democratizarea sa. S-au reglementat problemele privind reparațiile datorate de Germania țărilor cu care s-a aflat în război și unele probleme de frontieră. S-a hotărît, de asemenea, crearea Consiliului miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii, Franței și Chinei, care avea ca sarcină elaborarea tratatelor de pace cu Italia, România, Bulgaria, Ungaria și Finlanda. Marea Britanie, S.U.A. și China au adoptat o declarație prin care cereau Japoniei să capituleze fără condiții (26 iul.), declarație la care s-a alăturat ulterior și U.R.S.S. (9 aug. 1945) (v. *Acordurile de la Potsdam*). *CONFERINȚA DE LA SAN FRANCISCO* (25 apr. — 26 iun.), convocată ca urmare a hotărîrii Conferinței de la Ialta (v.) cu scopul de a dezbate și adopta documentele elaborate la Conferința de la Dumbarton Oaks (v.): 1) Propunerile premergătoare pentru constituirea unei organizații internaționale de securitate; 2) Statutul viitoarei organizații. La *Conferință* au participat reprezentanții unui număr de 50 de state. De-a lungul a nouă săptămîni de dezbateri au fost propuse circa 1250 de amendamente în vederea completării sau modificării textelor supuse dezbaterii. Conferința și-a concentrat atenția mai ales asupra a trei probleme principale: a) scopurile și principiile viitoarei organizații; b) rolul Consiliului de securitate; c) regimul de tutelă. În ceea ce privește primele două probleme, dezbaterile nu au adus modificări de fond, rămînînd valabile principiile stabilite la Conferința de la Ialta. Au fost operate modificări în ceea ce privește obiectivul regimului de tutelă, stabilindu-se că scopul acestui regim instituit asupra unor teritorii este de a asigura „evoluția lor progresivă spre autoguvernare sau independență". La 26 iun. 1945 dezbaterile *Conferinței* s-au încheiat prin adoptarea Cartei Națiunilor Unite (v.). Carta a intrat în vigoare la 24 oct. 1945, dată ce marchează, totodată, începutul activității oficiale a O.N.U. *CONFERINȚA INTERAMERICANĂ ASUPRA PROBLEMELOR RĂZBOIULUI ȘI ALE PĂCII* (21 febr.—8 mart.) și-a desfășurat lucrările la Chapultepec (lîngă Mexico City), cu participarea tuturor statelor americane, cu excepția Argentinei. În cadrul *Conferinței* au fost adoptate mai multe rezoluții privind: dreptul internațional; declarația de principii sociale ale Americii; sugestii pentru îmbunătățirea proiectului Cartei Națiunilor Unite

(care fusese elaborată cu 6 luni în urmă la Dumbarton Oaks); Carta economică a Americii etc. Cu acest prilej a fost adoptat Actul de la Chapultepec (v.), prin care se recomanda încheierea unui tratat privind apărarea comună a statelor americane. *Conferința* a constituit o etapă pe calea constituirii, în 1948, a O.S.A. (v.). **1946.** *CONFERINȚA DE PACE DE LA PARIS* (29 iul.—15 oct.), convocată în scopul reglementării problemelor intervenite după cel de-al doilea război mondial prin semnarea tratatelor de pace cu fostele aliate ale Germaniei: Bulgaria, Finlanda, Italia, România și Ungaria. La *Conferință* au participat, pe de o parte, reprezentanții U.R.S.S., S.U.A., Angliei, Franței, Chinei, Australici, Belgiei, Bielorusiei, Braziliei, Olandei, Greciei, Indiei, Canadei, Noii Zeelande, Norvegiei, Poloniei, Ucrainei, Cehoslovaciei, Ethiopiei, Iugoslaviei, Uniunii Sud-Africane, fiind invitate să-și spună părerea Mexic, Cuba, Egipt, Iran, Irak, Albania și Austria, iar pe de altă parte statele foste aliate ale Germaniei. În total au fost prezente 33 de state. În timpul *Conferinței*, la 12 aug. 1946, guvernul român a dat publicității documentul intitulat „Atitudinea României față de Conferința de pace", în care se arăta că, urmare alăturării României, după 23 aug. 1944, coaliției antihitleriste (v.), a contribuției materiale și militare, a jertfelor poporului român la cauza victoriei asupra fascismului, România este îndreptățită să i se recunoască calitatea de cobeligerantă în lupta împotriva Germaniei, este în drept să obțină înlăturarea, din proiectul tratatului de pace a clauzelor economice care afectau grav situația internă a țării. Din cauza neînțelegerilor existente între o serie de state participante asupra a numeroase probleme privind statornicirea raporturilor cu cele cinci state cu care urmau să se semneze tratate de pace, s-a stabilit ca problemele nereglementate la *Conferință* să fie dezbătute de Consiliul miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței, care în sesiunea ținută la New York (4 nov.—11 dec. 1946) a definitivat cele cinci tratate de pace. Acestea au fost semnate la Paris, la 10 febr. 1947, și au intrat în vigoare după depunerea instrumentelor de ratificare, la 15 sept. 1947 (v. *Tratatele de pace de la Paris*). **1948.** *CONFERINȚA DUNĂRII*, s-a ținut la Belgrad între 30 iul.—18 aug. în virtutea hotărîrii adoptate de Consiliul miniștrilor de externe (v.) la 12 dec. 1946, în vederea elaborării unei noi convenții referitoare la regimul de navigație pe Dunăre. La lucrările *Conferinței* au participat reprezentanții Bulgariei, Cehoslovaciei, Franței, Iugoslaviei, Marii Britanii, României, Ungariei, U.R.S.S., S.U.A. și Ucrainei. Austria a participat ca invitată cu titlu consultativ deoarece nu se semnase încă tratatul de pace cu acest stat. Încă de la începutul lucrărilor s-au manifestat divergențe acute între statele occidentale, care susțineau valabilitatea în continuare a principiilor Convenției Dunării din 1921 (v. *Convenția stabilind statutul definitiv al Dunării*), și statele socialiste, care socoteau convenția respectivă caducă. Conferința a adoptat Convenția despre regimul navigației pe Dunăre (v.) cu șapte voturi, unul împotrivă (S.U.A.), iar două state (Franța și Marea Britanie) nu au participat la vot. **1949.** *CONFERINȚA DIPLOMATICĂ PENTRU ELABORAREA CONVENȚIILOR PRIVIND PROTECȚIA VICTIMELOR DE RĂZBOI*, convocată de Consiliul federal elvețian, între 21 apr.—21 aug. La lucrările sale au participat 68 de state, inclusiv România, dintre care patru cu titlu de observator. A fost precedată de reuniuni ale experților, convocate de C.I.C.R. (v.), în cadrul cărora s-au elaborat proiecte de propuneri. A adoptat, la 12 aug. 1949, pe baza proiectelor pregătite de C.I.C.R. cele patru convenții privind protecția victimelor de război (v.): Convenția privind îmbunătățirea

soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie; Convenția privind îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare; Convenția cu privire la tratamentul prizonierilor de război; Convenția cu privire la protecția persoanelor civile în timp de război. **1954.** *CONFERINȚA DE LA GENEVA* (26 apr.—21 iul.), convocată pentru a dezbate probleme privind: reglementarea pașnică a problemei coreene și restabilirea păcii în Indochina. La discutarea primei chestiuni au luat parte delegațiile U.R.S.S., Angliei, Franței, Chinei și S.U.A., conduse de miniștrii afacerilor externe, ministrul afacerilor externe al R.P.D. Coreene, reprezentanții Coreei de Sud, precum și ai Australiei, Belgiei, Greciei, Canadei, Columbiei, Luxemburgului, Noii Zeelande, Olandei, Filipinelor, Thailandei, Turciei și Ethiopiei, ale căror trupe au participat la războiul din Coreea alături de S.U.A. Nu s-a putut realiza un acord asupra principiilor de unificare pe cale pașnică a Coreei pe baze democratice și de soluționare a problemelor legate de unificare, astfel încît discuțiile asupra acestei chestiuni nu a dus la nici un rezultat. La discutarea problemei încetării focului în Indochina, în afara delegațiilor celor cinci mari puteri, au participat reprezentanții R.D. Vietnam și ai celor trei state asociate, care pe atunci făceau parte din Uniunea franceză (Vietnamul de Sud, Laos și Kampuchia). *Conferința* a adoptat hotărîri menite să pună capăt războiului în Indochina. Reglementarea pașnică a cuprins trei acorduri privitoare la încetarea operațiilor militare în Vietnam, Laos și Kampuchia și declarația Franței cu privire la respectarea independenței celor trei state indochineze și cu privire la retragerea trupelor sale de pe teritoriile lor. Cît privește Vietnamul, s-a prevăzut stabilirea unei linii de demarcație provizorie, care să treacă aproximativ prin centrul țării, ceva mai la sud de paralela 17; la N acestei linii urmau să staționeze forțele armatei populare a Vietnamului, iar la S, forțele Uniunii Franceze. **1955.** *CONFERINȚA DE LA BANDUNG*, prima reuniune a țărilor afro-asiatice, care a avut loc între 18—24 apr., cu participarea a 340 de reprezentanți din 29 de state din Africa și Asia: Afghanistan, Arabia Saudită, Birmania, Kampuchia, Sri Lanka, R.P. Chineză, Ghana, Egipt, Ethiopia, Filipine, India, Indonezia, Iordania, Irak, Iran, Japonia, Laos, Liban, Liberia, Libia, Nepal, Pakistan, Thailanda, Siria, Sudan, Turcia, Republica Democrată Vietnam, Vietnamul de Sud, Yemen. *Conferința*, care a constituit prima manifestare de amploare a țărilor afro-asiatice, a examinat problemele dezvoltării economice, politice și culturale ale statelor participante, dreptul popoarelor la autodeterminare și drepturile omului, necesitatea cuceririi independenței de către țările coloniale și instaurarea păcii mondiale. În cadrul *Conferinței* au fost adoptate rezoluții menite să contribuie la dezvoltarea cooperării economice între țările afro-asiatice și la lichidarea colonialismului sub toate formele și manifestările sale. În documentul final adoptat de *Conferință* se enunță cele zece principii de la Bandung, care vor fi recunoscute ca principii fundamentale ale cooperării dintre state: suveranitatea și integritatea teritorială a tuturor națiunilor; egalitatea raselor și națiunilor; respectul drepturilor omului; neintervenția în treburile interne ale altor țări; dreptul la legitimă apărare, individuală sau colectivă; refuzul de a recurge la alianțe militare menite să servească interesele unor mari puteri și condamnarea oricărei presiuni din partea marilor puteri; abținerea de la folosirea forței; reglementarea pașnică a diferendelor; încurajarea cooperării internaționale; respectarea justiției și a obligațiilor internaționale. *Conferința* a avut o

mare însemnătate pentru țările în curs de dezvoltare, afirmînd necesitatea unității și solidarității lor, iar proclamarea celor zece principii a constituit pentru popoarele aflate sub dominația colonială un puternic sprijin moral în lupta lor pentru cucerirea independenței naționale. *CONFERINȚA DE LA GENEVA* (18—23 iul.), a șefilor de state și guverne ai U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii și Franței. Ordinea de zi a *Conferinței* a cuprins: problema germană, problema securității europene, problema dezarmării, problema dezvoltării contactelor dintre Vest și Est. Referitor la problema dezarmării, șefii guvernelor celor patru mari puteri au considerat necesară crearea unui sistem de control și reducerea tuturor înarmărilor și forțelor armate. În legătură cu dezvoltarea contactelor dintre Est și Vest, conferința a recomandat unor experți să examineze măsurile care ar putea duce la o treptată înlăturare a barierelor care împiedică contactul liber și comerțul pașnic dintre popoare și la realizarea unor asemenea contacte și relații reciproc avantajoase pentru statele interesate. Asupra celorlalte puncte aflate pe ordinea de zi a *Conferinței* nu s-a ajuns la concluzii comune. **1958** și **1960.** *CONFERINȚA DE LA GENEVA* privind dreptul mării, convocată sub auspiciile O.N.U., a avut ca obiect de dezbatere probleme legate de dreptul mării, adoptîndu-se următoarele convenții: Convenția cu privire la marea liberă (v.), Convenția asupra mării teritoriale și zonei contigue (v.), Convenția asupra platoului continental (v.), Convenția asupra pescuitului și conservării resurselor vii în marea liberă (v.). **1961.** *CONFERINȚA NAȚIUNILOR UNITE ASUPRA RELAȚIILOR ȘI IMUNITĂȚILOR DIPLOMATICE* (2 mart.—14 apr.), a avut loc la Viena cu participarea a 81 state. A dezbătut numeroase probleme privind relațiile și imunitățile diplomatice, misiunile speciale etc. Conferința a adoptat Convenția asupra relațiilor diplomatice (v.), care cuprinde 53 de articole în care se reglementează principalele aspecte ale relațiilor diplomatice permanente între state. Au fost, de asemenea, adoptate două protocoale facultative în legătură cu obținerea naționalității și, respectiv, reglementarea obligatorie a diferendelor. **1963.** *CONFERINȚA DE LA ADDIS ABEBA*, a țărilor africane reunită, la cel mai înalt nivel, între 22 și 25 mai, a adoptat Carta Unității Africane (v.), care a pus baza O.U.A., precum și o serie de rezoluții cu privire la decolonizare, apartheid, discriminare rasială, dezarmarea generală, probleme economice, nealinierea și O.N.U. La *Conferință* au luat parte șefii de stat sau de guverne din 30 de țări. *CONFERINȚA DE LA VIENA CU PRIVIRE LA RELAȚIILE CONSULARE* (8—24 apr.), reuniune a plenipotențiarilor, reprezentînd 92 de state, printre care și România, ținută sub egida O.N.U., la care a fost adoptată Convenția cu privire la relațiile consulare (v.), precum și două protocoale facultative cu privire la dobîndirea cetățeniei și la reglementarea obligatorie a diferendelor. **1967.** *CONFERINȚA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU STANDARDIZAREA NUMELOR GEOGRAFICE* (4—22 sept.), a fost covocată la Geneva prin hotărîrea Consiliului Economic și Social al O.N.U. La lucrări au participat 111 reprezentanți din 55 de țări, între care și România, precum și observatori din partea unor instituții specializate ale O.N.U. (F.A.O., U.I.T. și U.P.U.). Ordinea de zi a *Conferinței* a cuprins între altele: standardizarea națională; termeni geografici; cooperarea internațională în scopul standardizării numelor geografice. *Conferința* a adoptat 20 de rezoluții care recomandau, în principal, următoarele măsuri și acțiuni ale O.N.U.: crearea unei Comisii permanente a Națiunilor Unite pentru nume geografice compusă din experți; încurajarea schimbului de informații, stabilirea și distribuirea de bibliografii; sporirea asistenței tehnice

spre țările interesate; convocarea de reuniuni regionale și subregionale pentru examinarea problemelor comune și promovarea standardizării numelor geografice ș.a. Cea de-a doua *Conferință* convocată și pregătită prin intermediul Consiliului Economic și Social al O.N.U. s-a desfășurat la Londra, în perioada 10—31 mai 1972. **1968.** *CONFERINȚA DE LA TEHERAN PRIVIND DREPTURILE OMULUI* (22 apr.—13 mai), convocată sub auspiciile O.N.U., în cadrul acțiunilor din Anul internațional al drepturilor omului (v.), având ca obiect aprecierea progreselor înregistrate de la adoptarea Declarației universale a drepturilor omului (v.), precum și formularea unui program în această materie. *Conferința* a adoptat, de asemenea, Proclamația de la Teheran, care reprezintă o reafirmare a principiilor cuprinse în Declarația universală a drepturilor omului și în alte instrumente internaționale referitoare la drepturile omului. *CONFERINȚA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU EXPLORAREA ȘI FOLOSIREA PAȘNICĂ A SPAȚIULUI EXTRAATMOSFERIC* (14—27 aug.), desfășurată la Viena, la care au participat reprezentanți a 78 de state. Conferința a avut drept scop să examineze beneficiile practice rezultate de pe urma programelor spațiale, în raport cu realizările științifice și tehnice, precum și posibilitățile oferite țărilor, în primul rînd celor în curs de dezvoltare, de a participa la cooperarea spațială internațională. *CONFERINȚA ȚĂRILOR NEPOSESOARE DE ARME NUCLEARE* (29 aug.—28 sept.), s-a desfășurat la Geneva cu participarea a 96 de țări, între care și România. Au luat parte și patru puteri nucleare — Anglia, Franța, S.U.A., U.R.S.S. — acestea din urmă neavînd însă drept de vot. A adoptat 14 rezoluții și un Document final cu privire la: măsuri de garantare a securității statelor neposesoare de arme nucleare; crearea de zone libere de armament nuclear; neproliferarea armelor nucleare; încetarea apropiată a cursei înarmărilor și dezarmarea nucleară; programe de cooperare în domeniul folosirii pașnice a energiei nucleare. **1968—1969.** *CONFERINȚA DIPLOMATICĂ DE LA VIENA PENTRU CODIFICAREA DREPTULUI TRATATELOR*, s-a desfășurat sub egida O.N.U., fiind convocată de Adunarea Generală a O.NU., în cadrul acțiunilor întreprinse de această organizație pentru codificarea dreptului internațional. La baza lucrărilor *Conferinței* a stat un „proiect de articole despre dreptul tratatelor", elaborat de C.D.I. (v.). Proiectul întocmit de C.D.I. a fost examinat de Adunarea Generală a O.N.U., care, în sesiunea a XXII-a (1967), a hotărît întrunirea unei conferințe diplomatice pentru adoptarea unei convenții în această materie. La 23 mai 1969, *Conferința* a adoptat Convenția privind dreptul tratatelor (v.) prin care se realizează codificarea unuia din domeniile importante ale dreptului internațional. **1972.** *CONFERINȚA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU MEDIUL ÎNCONJURĂTOR* (5—16 iun.), conferință neguvernamentală convocată la Stockholm, ca urmare a unei rezoluții a Adunării Generale a O.N.U. Au participat 114 state, inclusiv România. Pe ordinea de zi au fost înscrise următoarele teme: planificarea și gestiunea așezărilor umane în vederea asigurării calității mediului înconjurător; gestiunea resurselor naturale din punct de vedere al mediului înconjurător; determinarea poluanților de importanță internațională și lupta împotriva acestor poluanți; aspectele educative, sociale și culturale ale problemelor de mediu și informarea opiniei publice asupra acestor probleme; dezvoltarea și mediul; incidențele internaționale ale acțiunilor în domeniul mediului. *Conferința* a adoptat Declarația asupra mediului înconjurător care cuprinde 26 de principii privind drepturile și obligațiile statelor în domeniul protecției mediului de viață al omului; căile și mijloacele de dezvoltare a cooperării internaționale în acest domeniu. A fost adoptat, de asemenea, un

Plan de acțiune privind mediul înconjurător, care cuprinde 109 recomandări de acțiuni la nivel internațional pentru protecția mediului înconjurător. A fost creat Consiliul de administrație a programelor pentru mediul înconjurător (v.), organ subsidiar al Adunării Generale a O.N.U. *Conferința* a desemnat ziua de 5 iun. drept Ziua mondială a mediului înconjurător. **1972—1975.** *CONFERINȚA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA (C.S.C.E.)*, moment semnificativ al procesului marilor transformări ce se produc în lumea contemporană. Meritul inițierii acestei Conferințe a revenit țărilor socialiste care, în Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa (București, 6 iul. 1966) (v.), au propus întrunirea statelor continentului european în vederea instituirii unui sistem de securitate pe continent și pentru asigurarea colaborării general-europene, pe baza principiilor dreptului internațional și prin adoptarea unor măsuri vizînd dezarmarea și destinderea militară în Europa. Inițiativa convocării *C.S.C.E.* a aparținut guvernului Finlandei, care, la 25 nov. 1970, a adresat statelor europene, S.U.A. și Canadei un aide-mémoire (v.) propunînd organizarea unei reuniuni pregătitoare a *C.S.C.E.*, propunere ce a întrunit consensul. Pregătirea și desfășurarea *C.S.C.E.* a parcurs patru etape succesive: a) consultările multilaterale desfășurate la Dipoli, lîngă Helsinki (22 nov. 1972—8 iun. 1973), la nivelul ambasadorilor statelor participante acreditați în capitala finlandeză (32 de reprezentanți ai statelor europene și reprezentanții S.U.A. și Canadei); b) faza întîi, desfășurată la Helsinki (3—7 iul. 1973), la nivelul miniștrilor de externe, care a adoptat Recomandările finale ale consultărilor multilaterale; c) faza a doua, desfășurată la Geneva (29 aug. 1973—20 iul. 1975), la nivelul experților, care au elaborat documentele conferinței; d) faza a treia, desfășurată la Helsinki (27 iul.—1 aug. 1975) la nivel înalt, care a adoptat Actul final al *C.S.C.E.* (v.), prin semnarea acestuia de către înalții reprezentanți ai statelor participante. *C.S.C.E.* a consacrat noi reguli și modalități de desfășurare a negocierilor și de luare a hotărîrilor, la conturarea și afirmarea cărora o contribuție majoră a adus România. Încă înainte de începerea consultărilor multilaterale România a difuzat participanților la aceste consultări documentul intitulat „Aranjamente de procedură", care a servit drept document de bază la adoptarea regulilor de procedură ale consultărilor multilaterale și care, ulterior, au fost adoptate și de Conferința propriu-zisă. Acestea prevedeau în esență: participarea tuturor statelor la toate activitățile, inclusiv în organele subsidiare; participarea statelor la lucrările *C.S.C.E.* ca state independente și suverane, în condiții de deplină egalitate, indiferent de sistem social, de mărime, nivel de dezvoltare, apartenență la alianțele militare; organizarea democratică a lucrărilor conferinței, pe baza principiului rotației tuturor delegațiilor la conducerea organelor de lucru ale *C.S.C.E.*, a rotației locului de ținere a lucrărilor acesteia; adoptarea prin consens a tuturor hotărîrilor. Procesul îndelungat al dezbaterilor a evidențiat ideea fundamentală căreia îi dă expresie Actul final, că securitatea europeană, pentru a fi durabilă și reală, trebuie să se bazeze pe principiile noi, democratice ale raporturilor dintre state. Aceste principii sînt definite pe larg și cu claritate în „Declarația privind principiile care guvernează relațiile reciproce dintre statele participante", ce a fost inclusă în Actul final, constituind prima parte a acestuia. Consemnînd angajamentul statelor participante de a respecta și aplica pe deplin aceste principii în relațiile lor reciproce, Actul final înscrie și unele măsuri de edificare a încrederii și anumite aspecte ale securității și

dezarmării; prevede un ansamblu de acțiuni și înțelegeri cu privire la dezvoltarea cooperării în domeniile economic, tehnico-științific și al mediului înconjurător, precum și la intensificarea schimburilor culturale și de presă, cooperarea în domeniul umanitar. Pornind de la concepția sa generală privind organizarea unei securități reale și trainice pe continentul european, ale cărui elemente definitorii sînt: *sistemul de angajamente; măsuri* care să facă efectivă nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța și *sistemul de garanții* împotriva unor eventuale acte de agresiune, România a adus o contribuție însemnată la cristalizarea unui nou concept de securitate în cadrul *C.S.C.E.*, din care forța să fie exclusă cu desăvîrșire. Determinantă pentru această contribuție a fost activitatea permanentă, neobosită desfășurată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în promovarea, pregătirea și desfășurarea cu succes a *Conferinței*. Printre inițiativele României, un loc important a ocupat propunerea privind adoptarea unui document cuprinzînd măsuri destinate să facă efectivă nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, idee care, ulterior, a întrunit adeziunea tuturor statelor participante fiind inclusă în Actul final (partea 2, cap. 8, pct. i). Înscriindu-se ca un moment cu implicații profunde asupra evoluțiilor viitoare pe continentul european și în lume, *C.S.C.E.* este, în concepția României, o etapă a procesului mai larg de destindere în viața internațională, care trebuie continuat și consolidat prin măsuri concrete, de natură să întărească încrederea dintre state, să elimine complet sechelele celui de-al doilea război mondial și ale războiului rece, să deschidă largi orizonturi colaborării și cooperării între toate statele continentului, asigurînd popoarelor europene o dezvoltare pașnică, ferită de pericolul unor ingerințe străine în treburile lor interne. Actul final prevede, de asemenea, modalitățile de continuare a eforturilor multilaterale începute de *C.S.C.E.*, sub forma reuniunilor reprezentanților statelor participante, a reuniunilor de experți ai acestor state și posibilitatea unei noi Conferințe (v. *Follow-up*). Prima dintre reuniunile reprezentanților a început la Belgrad, la 4 oct. 1977, și a fost precedată de o reuniune pregătitoare. Reuniunea de la Belgrad a avut ca obiective evaluarea aplicării Actului final, examinarea de propuneri privind adoptarea de noi măsuri în vederea întăririi securității și dezvoltării cooperării în Europa și stabilirea modalităților privind reuniunile viitoare. În acest sens, au fost prezentate circa 80 propuneri, între care propunerile României privind aspectele militare ale securității, dezvoltarea cooperării industriale, tehnico-științifice și în domeniul agriculturii, acțiuni culturale general-europene, asigurarea formelor organizate de continuare a eforturilor multilaterale. **1974.** *CONFERINȚA DIPLOMATICĂ ASUPRA REAFIRMĂRII ȘI DEZVOLTĂRII DREPTULUI INTERNAȚIONAL APLICABIL ÎN CAZ DE CONFLICT ARMAT*, convocată de guvernul elvețian, și-a desfășurat lucrările la Geneva în patru sesiuni: 1974, 1975, 1976 și 1977. La lucrările sale au fost reprezentate peste 125 de state, inclusiv România, 10 mișcări de eliberare națională recunoscute de O.U.A. și Liga Arabă, precum și observatori ai 35 de organizații internaționale, guvernamentale și neguvernamentale. Scopul său a fost completarea Convențiilor de la Geneva din 12 aug. 1949 privind victimele de război (v.), cu norme care să întărească protecția beneficiarilor și, în special, a populației civile pînă la asigurarea unei imunități totale a vieții și bunurilor acesteia, precum și protecția ziariștilor aflați în misiuni periculoase. La 10 iul. 1977 *Conferința* a adoptat Protocolul adițional la Convențiile de la Geneva din 12 aug. 1949 aplicabil în conflictele armate internaționale și Protocolul adițional la Convențiile de la Geneva

din 12 aug. 1949 aplicabil în conflictele neinternaționale. *CONFERINȚA MONDIALĂ A POPULAȚIEI* (19—30 aug.), prima reuniune internațională la nivel guvernamental, cu caracter politic (față de celelalte reuniuni privind populația, care au avut un caracter tehnic — 1927, 1954 și 1965), inițiată de O.N.U., pentru a dezbate politica demografică, eveniment major al Anului Mondial al Populației (v.), care s-a desfășurat la București. Au participat 137 de state, reprezentanți a patru mișcări de eliberare națională, cinci instituții specializate ale O.N.U., observatori din 11 organizații interguvernamentale și 109 organizații neguvernamentale. A dezbătut teme privind: tendințele recente și de perspectivă în domeniul resurselor și mediului înconjurător, evoluției demografice și dezvoltării economice și sociale, populația și familia, planul mondial de acțiune privind populația. *Conferința* a adoptat: Planul mondial de acțiune privind populația, instrument politic al cărui scop principal este de a dota statele cu mijloace sporite și eficace pentru rezolvarea problemelor demografice, naționale sau regionale, și de a promova o acțiune internațională conform necesităților lor. Pentru realizarea acestui scop Planul stabilește o serie de principii, obiective și politici demografice privind: creșterea populației, mortalitatea și morbiditatea, formarea familiilor și condiția femeii, migrația internă și internațională, structura populației, formularea unei politici demografice conform cerințelor și particularităților naționale ale statelor, îmbunătățirea și dezvoltarea culegerii și analizei datelor, cercetarea științifică în problemele de demografie; un număr de 21 de rezoluții și patru recomandări privind diverse aspecte ale politicii demografice. La deschiderea lucrărilor *Conferinței* a participat președintele Nicolae Ceaușescu, care a expus în cuvîntarea sa principalele considerente ale țării noastre în problemele populației: analiza politicii demografice să se facă în raport cu condițiile istorice naționale, economico-sociale din fiecare țară; să se pornească de la faptul că omul constituie factorul determinant al progresului economico-social; să se aibă în vedere necesitatea dezvoltării continue a forțelor de producție; rezolvarea problemelor populației este strîns legată de eliminarea raporturilor inegale și incchitabile pe plan național și internațional și a stării de subdezvoltare. În cadrul *Conferinței*, România a inițiat rezoluția *Pentru o lume mai dreaptă*, care proclamă solemn hotărîrea fermă de a acționa pentru o lume mai justă bazată pe principiile dreptului internațional, și enunță un ansamblu de principii care integrează îmbunătățirea condițiilor de viață și, în general, soluționarea problemelor populației în eforturile consacrate dezvoltării, întăririi păcii, securității și colaborării internaționale. *CONFERINȚA MONDIALĂ A ALIMENTAȚIEI* (15 — 16 nov.), reuniune convocată de O.N.U. la Roma cu scopul de a examina dezvoltarea căilor și mijloacelor prin care statele ar putea să acționeze concret în vederea soluționării problemei alimentației mondiale în contextul mai larg al dezvoltării și cooperării internaționale. La lucrări au participat delegații din 130 de țări, printre care și România, și reprezentanți a peste 100 de organizații neguvernamentale. În dezbateri s-a pus un accent deosebit pe înfăptuirea unei politici alimentare mondiale care să urmărească luarea unor măsuri suplimentare, menite să ducă la creșterea producției alimentare, a consumului și a comerțului țărilor în curs de dezvoltare. A avut ca rezultat inițierea a patru acțiuni majore: înființarea unui Consiliu Mondial al Alimentației, a unui Fond Internațional de Dezvoltare Agricolă (v.), promovarea de acțiuni internaționale privind securitatea alimentară mondială și luarea unui angajament de a oferi mărfuri și finanțare corespunzătoare pentru asistență alimentară pînă la un nivel mi-

nim de 10 milioane de tone cereale pe an. A adoptat rezoluții privind: soluționarea problemei critice a livrărilor de îngrășăminte; restructurarea Comitetului interguvernamental al Programului Alimentar Mondial (v.); principalele instituții de urmărire a recomandărilor *Conferinței;* soluționarea problemei alimentare mondiale și dezvoltarea agriculturii. A elaborat un proiect de Declarație privind eradicarea foametei și malnutriției. România a participat activ la lucrări, promovînd concepția că problema alimentației poate fi soluționată prin: elaborarea unor programe speciale privind dezvoltarea producției agroalimentare, în mod deosebit în țările în curs de dezvoltare; intensificarea efortului propriu conjugat cu o largă colaborare bilaterală și multilaterală între state; oprirea cursei înarmărilor; participarea echitabilă a statelor la comerțul internațional; acțiunea unită a popoarelor pentru lichidarea subdezvoltării, pentru făurirea unei noi ordini economice și politice internaționale (v.). **1975—1977.** *CONFERINȚA ASUPRA COOPERĂRII ECONOMICE INTERNAȚIONALE (DIALOGUL NORD-SUD)*, reuniune inaugurată la 16 dec. 1975 la Paris, ca urmare a unei inițiative luată în oct. 1974 de Franța. Au participat 27 de state (și o delegație a Pieței comune): 19 state în curs de dezvoltare și opt țări capitaliste dezvoltate; secretarul general al O.N.U. și reprezentanți ai unor organisme economice, comerciale, financiare și monetare internaționale. A urmărit găsirea căilor și mijloacelor de instaurare a unor relații economice internaționale noi. *Conferința* a examinat problemele energiei, materiilor prime, ale dezvoltării și unele chestiuni financiare conexe. În acest scop s-au creat patru comisii, la fiecare din ele participînd 15 țări (10 țări în curs de dezvoltare și cinci țări dezvoltate), care și-au început activitatea de examinare a problemelor enunțate la 16 febr. 1976. Nereușind să ajungă la rezultate concrete, Conferința și-a încheiat lucrările la 3 iun. 1977. Participanții au căzut de acord să transmită raportul *Conferinței* către Adunarea Generală a O.N.U. și să se continue discuțiile asupra chestiunilor ce au făcut obiectul *Conferinței* în cadrul sistemului Națiunilor Unite. *CONFERINȚA MONDIALĂ A ANULUI INTERNAȚIONAL AL FEMEII* (19 iun. — 2 iul.), prima conferință mondială, interguvernamentală consacrată condiției femeii, care a avut loc în cadrul Anului Internațional al Femeii (v.). A fost organizată de O.N.U. și s-a desfășurat la Ciudad de Mexico, cu participarea a 133 de state. A adoptat prin consens: Planul mondial de acțiune, ce cuprinde recomandări privind promovarea drepturilor femeii și declararea unui Deceniu al Națiunilor Unite pentru femeie și dezvoltare (v.); Declarația de la Ciudad de Mexico privind egalitatea femeii și contribuția ei la dezvoltare și pace. România a fost raportor general al *Conferinței* și a inițiat rezoluția (59 coautori) „Integrarea femeii în procesul de dezvoltare". **1976.** *CONFERINȚA ASUPRA COOPERĂRII ECONOMICE ÎNTRE ȚĂRILE ÎN CURS DE DEZVOLTARE* (13—21 sept.), prima reuniune internațională asupra cooperării economice între țările în curs de dezvoltare, convocată în baza deciziei adoptate la cea de-a treia sesiune ministerială de la Manila a Grupului celor 77 (v.), care a avut loc la Ciudad de Mexico, cu participarea a peste 100 de țări în curs de dezvoltare din Africa, Asia, America Latină, Europa, inclusiv România. A avut ca obiective principale: întărirea solidarității și a unității de acțiune a țărilor în curs de dezvoltare în vederea dialogului cu țările dezvoltate și elaborarea unor măsuri concrete de intensificare a colaborării și a întrajutorării reciproce, pentru realizarea programelor de dezvoltare economică independentă. *Conferința* a adoptat Programul de măsuri pentru cooperarea economică între

țările în curs de dezvoltare, care exprimă hotărîrea țărilor în curs de dezvoltare de a-și dezvolta economiile în conformitate cu necesitățile și aspirațiile popoarelor lor, de a întări independența lor politică și economică în scopul realizării unei noi ordini economice și politice, preconizînd o serie de măsuri între care: dezvoltarea comerțului, punerea în valoare a resurselor naturale, valorificarea resurselor umane, creșterea capacităților științifice și tehnologice, dezvoltarea cooperării monetar-financiare, exercitarea unui control al activităților companiilor transnaționale, amplificarea cooperării la nivel subregional, regional și interregional ș.a. *CONFERINȚA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU AȘEZĂRILE UMANE* (31 mai — 11 iun.), prima reuniune interguvernamentală mondială, sub egida O.N.U., care a dezbătut problema dezvoltării așezărilor umane locale, orașelor și satelor în strînsă legătură cu protecția mediului înconjurător, inițiată de Consiliul de Administrație al P.N.U.E. (v.). Și-a desfășurat lucrările la Vancouver (Canada), cu participarea a circa 5 000 de delegați din 140 de țări, a reprezentanților organismelor specializate ale O.N.U. și A.I.E.A., a observatorilor din partea mișcărilor de eliberare națională recunoscute de O.U.A. și de Liga Arabă, ca și a organizațiilor interguvernamentale interesate. A adoptat: Declarația de principii, Programul de cooperare internațională, precum și Recomandări pentru acțiuni naționale. România este membră a P.N.U.E. și a făcut parte din Comitetul pregătitor al *Conferinței*. În 1975 țara noastră a organizat, în cadrul acțiunilor pregătitoare ale *Conferinței* un seminar referitor la așezările umane. În cadrul *Conferinței* România a prezentat lucrarea „Dezvoltarea așezărilor umane și problemele mediului înconjurător în România". **1977.** *CONFERINȚA NAȚIUNILOR UNITE ASUPRA RESURSELOR DE APĂ*, prima reuniune cu caracter mondial de acest gen, care s-a desfășurat între 14—25 mart. la Mar del Plata (Argentina). La *Conferință* au participat reprezentanți din 145 de țări; între care și România, precum și reprezentanți ai unui mare număr de organizații internaționale, grupări și asociații neguvernamentale; a fost precedată de alte cinci reuniuni organizate de comisiile economice regionale ale O.N.U.—la Addis Abeba, Bagdad, Bangkok, Geneva și Lima. *Conferința* a dezbătut probleme privind folosirea apei în diverse domenii de activitate, adoptarea unor măsuri eficiente pentru valorificarea resurselor de apă și pentru prevenirea și combaterea poluării apei, realizarea de proiecte și programe pe termen lung cu scopul asigurării nevoilor de apă ale omenirii, în special pentru țările în curs de dezvoltare. S-a evidențiat faptul că rezolvarea problemelor privind utilizarea eficientă a resurselor de apă impune o amplă cooperare internațională, bazată pe dreptul suveran al fiecărei țări de a-și elabora propria sa politică în ce privește administrarea resurselor de apă, ca și a tuturor celorlalte resurse naționale, ca parte integrantă a politicii generale de dezvoltare economico-socială. De asemenea, s-a subliniat ideea necesității valorificării resurselor de apă în contextul cerințelor instaurării unei noi ordini economice internaționale. Aceste idei au fost promovate activ de România. Reuniunea a hotărît proclamarea perioadei 1980—1990 drept *Deceniu al aprovizionării internaționale cu apă potabilă* și a adoptat: Planul de acțiune de la Mar del Plata, care are ca scop intensificarea cooperării internaționale pentru conservarea resurselor de apă și facilitarea accesului țărilor în curs de dezvoltare la tehnologia modernă destinată satisfacerii necesităților de apă potabilă ale acestora; un document privind cooperarea între țările în curs de dezvoltare în acest domeniu; o rezoluție prezentată de grupul statelor latino-americane care cere S.U.A.

să recunoască Republicii Panamá suveranitatea asupra Zonei Canalului Panamá.

CONFERINȚELE AFRO-ASIATICE, reuniuni internaționale, guvernamentale și neguvernamentale, ale reprezentanților țărilor din Africa și Asia. Conferința de la Bandung (1955) (v.). a fost prima reuniune afro-asiatică care a proclamat „cele zece principii de la Bandung". Conferințe de acest gen au mai avut loc la: Cairo (1957, 1959, 1972), Conakry (1960), Moshi (1963), Winneba (1965), Tripoli (1970). În cadrul acestor conferințe au fost examinate probleme concrete ale dezvoltării economice și politice și s-au adoptat importante rezoluții politice prin care se afirmă necesitatea dezvoltării suverane și independente, a statelor afro-asiatice, a înfăptuirii unității și solidarității lor în lupta împotriva imperialismului, pentru lichidarea colonialismului, neocolonialismului, rasismului sub toate formele și manifestările.

CONFERINȚELE DE LA HAGA(1899, 1907), **prima Conferință,** întrunită la inițiativa Rusiei, și-a desfășurat lucrările între 18 mai — 29 iul. 1899. La lucrările sale au participat 26 de state, dintre care 20 din Europa, două din America și patru din Asia. Lucrările s-au desfășurat în trei comisii: prima a dezbătut problemele dezarmării, a doua, legile și obiceiurile războiului, și ultima, mijloacele pașnice de reglementare a diferendelor internaționale. În cadrul primei comisii au fost elaborate: o declarație generală, care proclama limitarea cheltuielilor militare, și trei declarații speciale: declarația privind interzicerea, pentru o perioadă de cinci ani, de a lansa proiectile și explozive din baloane sau prin mijloace analoage; declarația interzicînd lansarea de proiectile care au ca scop răspîndirea de gaze asfixiante; declarația asupra interdicției folosirii gloanțelor care se turtesc sau se fragmentează în corpul uman. Prima declarație, nefiind reînnoită, și-a încetat existența la 4 sept. 1905, iar celelalte două nu și-au găsit nici o aplicabilitate în timpul primului război mondial. A doua comisie a adoptat Convenția referitoare la adaptarea războiului maritim la principiile cuprinse în Convenția de la Geneva din 22 aug. 1864, cu privire la protecția victimelor de război și Convenția privind legile și obiceiurile războiului terestru. Lucrările celei de-a treia comisii s-au încheiat prin adoptarea Convenției asupra aplanării pe cale pașnică a conflictelor internaționale, cel mai important document al Conferinței, Această Convenție, alcătuită din 61 de articole, a reglementat procedurile de aplanare a neînțelegerilor dintre state — bunele oficii (v.), mediația (v.), concilierea (v.); a instituit comisiile internaționale de anchetă (v.) și a organizat arbitrajul internațional (v.), creînd C.P.A. (v.). Fără a fi reușit să găsească marilor probleme soluțiile cele mai potrivite care frămîntau omenirea în acea perioadă, Conferința a constituit, prin rezultatele obținute, un imbold pentru dezvoltarea, precizarea și concretizarea pe mai departe a ideilor conturate în documentele adoptate. Astfel, la cîțiva ani de la Conferința de la Haga, statele latino-americane au încheiat numeroase tratate de arbitraj și au creat prima curte de justiție internațională. Ideea reglementării pașnice a diferendelor a prins rădăcini și pe continentul european, mai ales în urma succesului obținut de Comisia internațională de anchetă în soluționarea diferendului anglo-rus de la Dogger Bank (v.). **A doua Conferință** a fost reunită din inițiativa S.U.A., între 15 iun. — 18 oct. 1907, cu scopul de a continua opera începută de prima Conferință, din 1899 (v.), cu participarea a 45 de state (21 din Europa, 20 din Americi și 4 din Asia). Și-a desfășurat lucrările în cadrul a patru comisii: Comisia I s-a ocupat de ameliorarea Convenției privitoare la mijloacele pașnice de aplanare a

conflictelor internaţionale; Comisia a II-a, de convenţia referitoare la războiul terestru şi cele trei declaraţii adoptate la Conferinţa de la Haga din 1899, precum şi de adoptarea unei Convenţii privind drepturile şi datoriile neutrilor în războiul terestru; Comisia a III-a, de probleme referitoare la războiul naval — bombardamentul naval, folosirea torpilelor şi minelor submarine, regimul navelor beligerante în porturile neutrilor ş.a.; Comisia a IV-a, de transformarea navelor comerciale în nave de război, regimul proprietăţii private în războiul maritim, contrabanda de război (v.), blocusul (v.), distrugerea prizelor maritime neutre în caz de forţă majoră etc. La această Conferinţă au fost elaborate 14 convenţii (v. *Convenţiile de la Haga)*, care cuprindeau o gamă largă de reglementări privind limitarea folosirii forţei armate în relaţiile internaţionale, inclusiv obligativitatea declaraţiei de război, interzicerea folosirii forţei pentru recuperarea creanţelor contractuale ş.a. Pentru prima dată, problema neutralităţii este codificată, iar iniţiativele cu caracter umanitar, cum ar fi interzicerea bombardării localităţilor neapărate, ameliorarea condiţiilor echipajelor capturate, au fost consacrate în documente internaţionale. Marea majoritate a reglementărilor adoptate la Conferinţă se refereau la legile şi obiceiurile războiului — terestru şi naval — 12 din cele 14 convenţii adoptate abordînd această problemă. Conferinţa s-a pus de acord şi asupra unor principii referitoare la limitarea mijloacelor de vătămare a inamicului, la interzicerea tehnicii de luptă care ar produce distrugeri peste limitele necesităţilor militare, la distincţia între beligeranţi şi neutri, între populaţia civilă şi combatanţi, între obiectivele militare şi nemilitare. Conferinţa a codificat astfel în mare măsură legile şi obiceiurile războiului. În prezent, multe din reglementările respective au căzut în desuetudine.

CONFERINŢELE PANAMERICANE, reuniuni ale statelor americane, desfăşurate pe parcursul a peste o jumătate de secol şi care au marcat principalele momente ale evoluţiei instituţionalismului interamerican. Între 1889, cînd a avut loc I-a Conferinţă panamericană, şi 1948, cînd a avut loc cea de-a IX-a Conferinţă, care a creat O.S.A. (v.), s-au desfăşurat în total 15 reuniuni interamericane, dintre care nouă ordinare şi şase extraordinare. **Prima Conferinţă** internaţională americană a avut loc în condiţiile în care aceste state şi-au obţinut independenţa, înlăturînd dominaţia colonială spaniolă şi se orientau către o colaborare mai strînsă cu S.U.A., sperînd în acordarea, din partea acestora, a unui ajutor în procesul dezvoltării lor economice (S.U.A. avînd, totodată, un rol moderator în conflictele frontaliere ce măcinau noile state latino-americane). Conferinţa a marcat astfel trecerea de la hispanoamericanism la panamericanism (v.). Principalele sale hotărîri s-au materializat în crearea Uniunii Internaţionale a Republicilor Americane (v.) şi în adoptarea unei rezoluţii care condamna cuceririle teritoriale prin forţă, precum şi alte rezoluţii şi declaraţii ce acopereau o largă gamă de aspecte ale relaţiilor interamericane. Dintre conferinţele panamericane mai importante pot fi amintite: **a IV-a Conferinţă panamericană,** care şi-a desfăşurat lucrările între 12 iul.—10 aug. 1910, la Buenos Aires, şi care a hotărît reorganizarea Biroului Uniunii Internaţionale a statelor americane sub denumirea de Uniunea panamericană (v.); **a VI-a Conferinţă panamericană** şi-a desfăşurat lucrările între 16 ian.—20 febr. 1928 la Havana, avînd un rol important în procesul instituţionalizării raporturilor interamericane. La această conferinţă intervenţia S.U.A. în treburile interne şi externe ale statelor latino-americane a devenit notorie. În acest context se înscrie prima condamnare directă a acţiunilor intervenţioniste

nord-americane de către o conferinţă panamericană. Abordînd problemele păcii şi războiului, Conferinţa a adoptat o serie de documente, ca de pildă: o rezoluţie în care se condamna hotărît războiul de agresiune, ca fiind o crimă internaţională, menţionîndu-se că orice agresiune este ilicită şi de aceea era declarată prohibită, Conferinţa hotărînd ca toate conflictele să fie rezolvate prin metoda arbitrajului. Un rol important în crearea instrumentelor juridice ale panamericanismului l-a jucat Conferinţa extraordinară interamericană de conciliere şi arbitraj, care a avut loc la Washington, între 10 dec. 1928 şi 5 ian. 1929. Ea a adoptat trei documente fundamentale: Convenţia generală de conciliaţiune interamericană (v.); Tratatul general de arbitraj interamerican (v.); Protocolul de arbitraj progresiv ş.a. Cea de-a **VII-a Conferinţă panamericană**, ţinută în condiţiile în care criza economică mondială (1929—1933) (v.) îşi pusese cu putere amprenta asupra vieţii internaţionale, a adoptat Declaraţia drepturilor şi datoriilor statelor (v.). Evenimentele petrecute în Europa, după venirea lui Hitler la putere în Germania, l-au determinat pe preşedintele Roosevelt să iniţieze convocarea la Buenos Aires, între 10—23 dec. 1936, a Conferinţei interamericane extraordinare pentru consolidarea păcii (v.). Se pune acum capăt, teoretic, doctrinei Monroe (v.), adoptîndu-se principiul consultărilor între toate statele americane în cazul în care pacea era ameninţată. Cea de-a **VIII-a Conferinţă panamericană** s-a desfăşurat la Lima, între 9—27 dec. 1938, în condiţiile în care omenirea se apropria cu paşi mari de izbucnirea celui de-al doilea război mondial. Ea a adoptat Declaraţia asupra principiilor solidarităţii americane (v.), cunoscută şi sub denumirea de Declaraţia de la Lima. După izbucnirea celui de-al doilea război mondial a fost convocată la Ciudad de Panama, între 23 sept.—3 oct. 1939, prima reuniune consultativă a miniştrilor afacerilor externe ai statelor americane în scopul stabilirii unei poziţii comune faţă de război. Reuniunea a adoptat o serie de documente care exprimau, în general, concepţia statelor americane de a se menţine departe de orice conflict extracontinental, de a izola cele două Americi de restul lumii. Dintre principalele documente adoptate amintim: Declaraţia de neutralitate generală a republicilor americane (v.) şi Declaraţia de la Panamá. Odată cu extinderea agresiunii hitleriste în Europa a avut loc la Havana, între 21—30 iul. 1940, cea de-a II-a Conferinţă extraordinară consultativă, avînd ca obiectiv împiedicarea transferării coloniilor deţinute de Franţa şi Olanda în America Latină către Germania şi întărirea măsurilor de protecţie. Principalul document al Conferinţei a fost Declaraţia asupra asistenţei reciproce şi cooperării defensive a naţiunilor americane (v.), cunoscută sub denumirea de Declaraţia de la Havana. După atacul Japoniei de la Pearl Harbour, care a determinat intrarea S.U.A. în cel de-al doilea război mondial, a fost convocată cea de-a III-a Conferinţă consultativă interamericană care şi-a desfăşurat lucrările la Rio de Janeiro, între 15—22 ian. 1942, scopul ei fiind de a transpune în practică prevederile Declaraţiei de la Havana, prin care statele americane au hotărît ruperea relaţiilor diplomatice, consulare, comerciale şi financiare cu puterile agresoare şi să le declare război. Cea de-a IV-a Conferinţă consultativă extraordinară a avut loc la Ciudad de Mexico, între 21 febr. — 9 mart. 1945, în ajunul capitulării Germaniei, avînd ca obiectiv principal problemele referitoare la organizarea păcii. Statele latino-americane şi-au manifestat cu acest prilej nemulţumirea faţă de hotărîrile adoptate la Conferinţa de la Dumbarton Oaks (v.) privitoare la crearea O.N.U. (v.), nici unul dintre statele respective nefiind invitat la această Conferinţă. Statele americane au hotărît după aceea să avanseze o serie de propuneri vizînd

îmbunătățirea organizării și structurii O.N.U. Conferința a adoptat, totodată, o serie de documente, care au lărgit bazele instituționalismului panamerican, între care Actul de la Chapultepec (v.), a cărui denumire oficială este „Asistența reciprocă și solidaritatea americană", precum și o seamă de alte rezoluții și declarații. **A VIII-a Conferință panamericană,** desfășurată în aug. 1947, la Rio de Janeiro, a avut ca obiectiv elaborarea unui tratat multilateral care să consolideze principiile adoptate în Actul de la Chapultepec. Inspirat în cea mai mare măsură de diplomația americană, documentul adoptat, Pactul de la Rio, urmărea să imprime alianței un caracter preponderent militar. Se încheie acum o etapă a procesului instituțional interamerican. Cea de-a **IX-a Conferință panamericană,** care a avut loc la Bogota, între 30 apr. — 2 mai 1948, a deschis o etapă nouă în procesul instituționalismului interamerican, marcată de crearea O.S.A. (v.).

CONFERINȚELE ȚĂRILOR NEALINIATE, reuniuni ale șefilor de state și guverne din Africa, Asia, America Latină și Europa, la care s-au pus bazele și s-a dezvoltat mișcarea nealiniaților (v.). **Prima Conferință** la nivel înalt a țărilor nealiniate s-a desfășurat la Belgrad (Iugoslavia) între 1—6 sept. 1961. La lucrări au participat 28 de țări, dintre care 25 cu drepturi depline. Au fost adoptate următoarele documente: Declarația asupra pericolului de război; Apelul pentru pace și Declarația șefilor de stat sau de guvern ai țărilor nealiniate, denumită și Carta nealinierii. **A doua Conferință** s-a ținut la Cairo (Egipt) între 5—10 oct. 1964. Au participat 57 de țări (47 cu drepturi depline). A fost adoptat Programul pentru pace și cooperare internațională. **A treia Conferință** a avut loc la Lusaka (Zambia) între 8—10 sept. 1970. Au participat 63 de state (54 cu drepturi depline). Printre documentele adoptate se numără: Declarația asupra păcii, independenței, dezvoltării, cooperării și democratizării relațiilor internaționale și Declarația privind nealinierea și dezvoltarea economică. Au mai fost adoptate următoarele rezoluții cu privire la: discriminarea rasială și apartheidul, nealinierea și Națiunile Unite, situația din Orientul Apropiat, decolonizarea, întărirea rolului țărilor nealiniate ș.a. Între 8—11 aug. 1972 a avut loc, la Georgetown (Guyana), Conferința ministerială a statelor nealiniate, la care au participat delegați și observatori din 60 de țări. Printre documentele adoptate se numără Declarația de la Georgetown, privind lichidarea totală și definitivă a colonialismului. **A patra Conferință** la nivel înalt a avut loc la Alger (Algeria) între 5 — 9 sept. 1973. Au participat delegați și observatori din 84 de țări. Au fost adoptate: Declarația politică și Declarația economică; Programul de acțiune și 10 rezoluții, care relevă hotărîrea statelor respective de a se elibera de orice dominație străină, anularea tratatelor și acordurilor impuse cu forța, cooperarea efectivă între ele etc. Între 25—29 aug. 1975 s-a ținut la Lima (Perú), Conferința ministerială a statelor nealiniate, la care au participat 84 de state, printre care și România, în calitate de invitat. Au fost adoptate: Programul de la Lima de solidaritate și ajutor mutual; Strategia pentru întărirea unității și solidarității țărilor nealiniate și instaurarea unei noi ordini internaționale. S-a hotărît crearea Fondului de solidaritate pentru dezvoltarea economică și socială a țărilor nealiniate; a Fondului special pentru finanțarea rezervelor de materii prime și produse strategice exportate de țările în curs de dezvoltare; a Fondului de solidaritate pentru reconstrucția Vietnamului, Kampuchiei și Laosului și înființarea Consiliului asociațiilor țărilor producătoare și exportatoare de materii prime. **A cincea Conferință** la nivel înalt s-a ținut între 15 — 19 aug. 1976 la Colombo (Sri Lanka), cu participarea a 85 de delegații ale statelor mem-

bre, a 21 de reprezentanți ai statelor cu statut de observatori și a șapte state invitate. României i s-a acordat acum, prin consens, statutul de invitat la activitatea mișcării nealiniaților. Conferința de la Colombo a constituit un pas înainte spre întărirea colaborării și consolidarea mișcării de nealiniere, dirijîndu-i întreaga activitate spre edificarea unei noi ordini economice și politice internaționale, a unei lumi mai drepte și mai bune. Hotărîrile Conferinței au fost înscrise în: Declarația politică, Declarația economică, Programul de acțiune, precum și în 16 rezoluții.

CONFISCARE (În relațiile internaționale) **1.** Însușirea, fără despăgubire, a unor bunuri aparținînd inamicului, în baza unei hotărîri judecătorești sau a unei dispoziții administrative. **2.** (În sens restrîns) Trecerea definitivă a unui bun inamic în patrimoniul statului care l-a sechestrat. Astfel, în războiul naval, **c.** este actul prin care Curtea de prize maritime validează prada de război. În războiul terestru, **c.** proprietății private este, în principiu, interzisă. În schimb pot fi confiscate bunurile mobile aparținînd statului inamic, apte a servi necesităților militare, cum sînt depozitele de arme, mijloacele de transport, magaziile de provizii, munițiile etc.

CONFLICT INTERNAȚIONAL 1. Neînțelegere, ciocnire de interese între state în chestiuni internaționale, a căror rezolvare o doresc într-un anumit sens sau într-o măsură deosebită. Cînd **c.i.** se agravează, poate duce, printr-o ascuțire deosebită, la amenințare cu forța, la demonstrații militare sau la folosirea forței și, în final, la război. **2.** Situație apărută în relațiile dintre două sau mai multe state ca urmare a începerii ostilităților dintre ele, exprimînd deci o stare de lucruri foarte gravă sau care a devenit extrem de gravă. **3.** *Conflict armat internațional*, **c.i.** generat de situația în care două sau mai multe state sînt angajate în folosirea forței pentru a-și pune în aplicare pretențiile lor opuse. Un asemenea conflict rezultă din încercarea de impunere prin forță a unui interes unilateral. El poate fi generat, de asemenea, de ciocnirea a două sau mai multe state în urmărirea dobîndirii exclusive a unor avantaje pe calc violentă. România se pronunță cu consecvență pentru prevenirea și curmarea neîntîrziată a conflictelor internaționale care constituie un grav pericol pentru pacea întregii omeniri. Totodată, România acționează pentru punerea în aplicare a obligației tuturor statelor de a-și soluționa conflictele dintre ele exclusiv pe cale pașnică și, în primul rînd, prin intermediul negocierilor diplomatice. **4.** *Conflict armat neinternațional*, luptă armată între un guvern și forțe interne insurgente. *C.a.n.* este una din formele cele mai ascuțite ale luptei între forțe politice, sociale și militare dintr-un stat, care intervine atunci cînd orice altă formă de dialog nu mai este posibilă. Existența unui *c.a.n.* este atestat de faptul că acțiunea ostilă, dirijată contra unui guvern legal prezintă un caracter colectiv și un minimum de organizare. Deci în calificarea *c.a.n.* trebuie să se țină seamă de următoarele elemente: durata conflictului; numărul și încadrarea grupurilor insurgente; instalarea sau acțiunea lor pe o parte a teritoriului; existența victimelor; mijloacele puse în mișcare de către guvernul legal pentru a restabili ordinea. O intervenție străină alături de una sau de alta din părțile în conflict, transformă *c.a.n.* în *conflict armat internațional*. Aplicarea legilor și obiceiurilor războiului ridică o serie de dificultăți legate de obligarea insurgenților să respecte aceste reguli încă din momentul începerii rezistenței (ceea ce ar putea însemna lipsirea lor de mijloacele de acțiune). Totodată ei trebuie să respecte regulile cu caracter umanitar. Trebuie să li se recunoască calitatea de beligerant și tratamentul de

prizonieri de război atunci cînd sînt prinși. Ei pot să primească ajutor de orice natură și să trimită știri.

CONGO (denumirea oficială: *République Populaire du Congo = Republica Populară Congo*), stat situat în partea centrală a Africii, în bazinul inferior al fluviului Zair (Congo), la Oc. Atlantic, limitat de Camerun, Imperiul Centrafrican, Zair, Gabon. Suprafața: 342 000 kmp. Populația (1976): 1 390 000 loc. Capitala: *Brazzaville*, 301 600 loc. (1974, cu suburbiile). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 C.F.A. Franc = 100 Centimes. *Istoric.* În cursul evului mediu pe teritoriul de azi al țării exista regatul **C.**, creat în sec. 13. După descoperirea estuarului fluviului Congo (1482), pe litoral sînt întemeiate factorii portugheze, iar în sec. 17—18, franceze. În 1880 francezii ocupă teritoriul **C.** și întemeiază orașul Brazzaville. Ca urmare a intensificării mișcării de eliberare națională, **C.** își proclamă independența de stat la 15 aug. 1960. Actuala denumire (Republica Populară Congo) este adoptată la 3 ian. 1970. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. Întreține relații diplomatice cu 57 de state (1976) și este membru în 52 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Țara noastră a recunoscut **R.P.C.** chiar în ziua proclamării independenței noului stat și a stabilit cu acesta relații diplomatice la nivel de ambasadă la 18 aug. 1966. Vizitele diferitelor personalități din cele două țări pe linie de partid și guvernamentală au pus bazele unei trainice colaborări în toate domeniile. S-a creat o Comisie mixtă de cooperare economică și tehnică (1970) și s-au încheiat mai multe acorduri, între care Acordul de cooperare economică și tehnică, Acordul de colaborare tehnico-științifică și Acordul comercial pe termen lung (1969), Acordul cadru privind cooperarea în domeniul agriculturii (1975) ș.a. Relațiile dintre cele două țări s-au amplificat substanțial în urma vizitei președintelui Nicolae Ceaușescu în **R.P.C.** (18—21 mart. 1972), cu ocazia căreia s-a ajuns la o serie de înțelegeri pentru punerea în valoare a posibilităților de colaborare româno-congoleze în avantajul ambelor popoare. Dialogul la nivel înalt al celor două țări a continuat cu vizita în România a președintelui **R.P.C.**, Marien N'Gouabi (10—12 iul. 1973) cu prilejul căreia, alături de alte înțelegeri privind lărgirea cooperării bilaterale, s-a semnat Declarația solemnă comună a României și **R.P.C.** — expresie a relațiilor de solidaritate și colaborare fructuoasă care s-au dezvoltat între popoarele român și congolez, care a deschis noi perspective pentru amplificarea acestor relații atît pe plan bilateral, în domeniile economic, tehnic, științific și cultural, cît și printr-o activă conlucrare pe plan internațional.

CONGRES INTERNAȚIONAL, reuniune a reprezentanților unor state. În sec. 17—19 **c.i.** se numeau reuniunile ținute cu participarea diplomaților și a oamenilor de stat, convocate pentru rezolvarea celor mai importante probleme internaționale, în special pentru încheierea păcii și pentru rezolvarea problemelor teritoriale. Astfel, au fost **c.i.** de la Viena, din 1815; de la Paris, din 1856; de la Berlin, din 1878. Denumirea de **c.i.** este folosită și pentru a desemna reuniuni fără caracter diplomatic (de ex. congresul poștal, medical, geologic etc.) sau ale unor organizații sociale (congresele păcii, congresele antifasciste etc.).

CONGRESUL DE LA VIENA (sept. 1814—iun. 1815), întrunire internațională la nivel european, convocată în urma terminării victorioase a războaielor purtate de armatele unor puteri europene împotriva Franței napoleoneene. Rolul conducător printre statele reprezentate la Congres l-au avut Anglia, Rusia, Prusia și Austria, care urmăreau restabilirea rînduielilor politice perimate, împărțirea teritoriilor statelor mici ale Europei, înfăptui-

rea „directoratului" marilor puteri, crearea unui sistem de relaţii internaţionale bazat pe inegalitate, asuprire şi exploatare şi împlinirea propriilor pretenţii teritoriale. Actul final, semnat la 9 iun. 1815, stipula următoarele: Franţa era redusă la graniţele din 1792, Bourbonii erau restauraţi în Franţa, Spania şi Regatul celor două Sicilii; Anglia îşi extindea imperiul colonial şi lua în stăpînire Malta şi Ins. Ionice; Austria obţinea Galiţia, Tirolul, Triestul, Dalmaţia, Stiria, Lombardia şi Veneţia, pierdute în timpul războaielor napoleoneene; Rusiei i se recunoştea stăpînirea asupra Finlandei şi Basarabiei, primind şi teritoriul fostului ducat al Varşoviei (unde a creat Regatul Poloniei); Prusiei i se recunoştea stăpînirea asupra unora dintre teritoriile poloneze şi obţinea N Saxoniei şi provincia Renania-Westfalia; Statele germanice, al căror număr a fost redus de la 360 la 38, au alcătuit Confederaţia germană, sub conducerea Austriei; Olanda primea Belgia, iar Danemarca, Schleswig şi Holstein; Piemontul lua titlul de Regatul Sardiniei, mărindu-şi teritoriul prin alipirea Savoiei şi a Nisei; Elveţia şi-a redobîndit suveranitatea, fiindu-i recunoscute statutul de stat federal şi neutralitatea permanentă. Pentru a apăra noua configuraţie politică europeană şi în vederea reprimării luptei revoluţionare şi a mişcărilor de eliberare naţională, suveranii Austriei, Rusiei şi Prusiei au semnat, la 26 sept. 1815, actul de constituire a Sfintei Alianţe (v.). Sistemul relaţiilor internaţionale stabilit de Congres a fost lichidat în mare parte încă din prima jumătate a sec. 19, ca urmare a luptei revoluţionare şi de eliberare naţională a popoarelor în cauză.

CONGRESUL EMIGRANŢILOR NAŢIONALITĂŢILOR ASUPRITE DIN MONARHIA AUSTRO-UNGARĂ, expresie a luptei de independenţă a popoarelor asuprite din monarhia habsburgică, s-a desfăşurat între 8 şi 11 apr. 1918, la Roma cu participarea a numeroşi delegaţi din emigraţia română, cehoslovacă, iugoslavă şi polonă, precum şi reprezentanţi ai aliaţilor din Italia, Franţa, Anglia, S.U.A. Congresul a fost prezidat de senatorul Ruffini, iar vicepreşedinţi au fost: Drăghicescu (România), Trumbici (Iugoslavia), Beneş (Cehoslovacia), Zamerski (Polonia), Franklin-Bouillon (Franţa), W. Stred (Marea Britanie), Gay (S.U.A.). Rezoluţia finală a Congresului preciza ţelurile luptei duse de români, italieni, iugoslavi, cehoslovaci şi polonezi pentru constituirea propriilor state sau desăvîrşirea unităţii şi independenţei lor politice. Se arăta, de asemenea, că Imperiul austro-ungar constituia obstacolul fundamental în realizarea aspiraţiilor naţionale ale acestor popoare şi că, în consecinţă, era neapărat necesar ca toate popoarele oprimate din acest imperiu să-şi unească forţele în lupta lor de eliberare.

CONGRESUL DE LA BERLIN (1878), v. **BERLIN, CONGRESUL DE LA ~.**

CONGRESUL PERMANENT DE UNITATE SINDICALĂ A OAMENILOR MUNCII DIN AMERICA LATINĂ (C.P.U.S.T.A.L.), organ sindical cu caracter consultativ al organizaţiilor sindicale din ţările Americii Latine, creat în 1964. Întreţine relaţii permanente cu F.S.M. Unul din obiectivele **C.P.U.S.T.A.L.** îl constituie realizarea unităţii sindicale prin extinderea luptei comune a celor ce muncesc din America Latină, împotriva companiilor multinaţionale, pentru independenţă, democraţie şi progres social. **C.P.U.S.T.A.L.** are constituite organizaţii sindicale continentale pe ramuri profesionale (ale muncitorilor poligrafi, ale oamenilor muncii de pe plantaţii, din comerţ etc.). Între **C.P.U.S.T.A.L.** şi U.G.S.R. există relaţii strînse de cooperare.

CONJUNCTURĂ, ansamblul elementelor şi fenomenelor caracteristice dintr-un anumit domeniu (economic, politic, internaţional) la un moment dat, care oglindesc stadiul şi tendinţele ce au

loc în acel domeniu. Studierea și cunoașterea **c.** într-un anumit domeniu constituie o importantă pîrghie, cu ajutorul căreia se poate influența, într-un sens sau altul, evoluția ulterioară a domeniului respectiv. Studiul conjunctural presupune o abordare dialectică a problemei, observarea atentă a diferitelor tendințe, analiza științifică a condițiilor, datelor și cifrelor, prezentarea obiectivă. Necesitatea prognozării cursului evenimentelor viitoare a impus înființarea, în foarte multe state, a unor organe sau instituții speciale de **c.**, precum și intensificarea acestei activități în cadrul O.N.U. și al altor organizații internaționale. ~ *Economică internațională*, totalitatea fenomenelor și trăsăturilor caracteristice ale economiei mondiale, ale unui grup de țări sau ale unor piețe de mărfuri și servicii, într-o perioadă de timp determinată, care reflectă starea generală a proceselor economice și tendințele lor de dezvoltare. Studierea ~ *e.i.* urmărește evidențierea evoluției fenomenelor economice, fluctuațiilor și interdependențelor dintre acestea, precum și evaluarea intensității și efectelor lor asupra cererii, ofertei și dinamicii prețurilor, în vederea elaborării de prognoze pe termen scurt, mediu și lung. Principalii indicatori care servesc la analiza ~ *e.i.* sînt: producția, consumul, investițiile, stocurile, comenzile, forța de muncă, comerțul, prețurile, creditele etc. În România urmărirea evoluției ~ *e.i.* curentă și de perspectivă, se realizează de către Institutul de Economie Mondială (**v.**) și de către compartimentele de marketing (**c.** din cadrul unităților economice cu sarcini de comerț exterior).

CONSENS (înțelegere, acord în practica internațională), mod de adoptare a unei hotărîri în cadrul unor conferințe sau al reuniunilor unor organe internaționale multilaterale, nu prin vot, ci prin asentimentul tuturor statelor (organizațiilor) participante. La propunerea României, **c.** a fost adoptat ca modalitate de luare a hotărîrilor în cadrul Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (**v.**). **C.** se definește prin absența oricărei obiecții la adoptarea deciziei în cauză. Astfel, un reprezentant poate să nu fie de acord cu fiecare amănunt al reglementării la care este chemat a-și da asentimentul, dar dorește să nu împiedice adoptarea ei. În acest caz el își va manifesta **c.**, avînd însă posibilitatea de a formula rezerve asupra acelor detalii care nu i se par acceptabile. **C.** întruchipează voința de colaborare a statelor, de a edifica pe această bază viața internațională. **C.** exprimă egalitatea în drepturi a tuturor participanților nu numai la examinarea problemei, dar și la adoptarea hotărîrii menite să o rezolve, creîndu-se astfel premisele optime pentru traducerea în viață a celor hotărîte.

CONSENSUL DE LA VIÑA DEL MAR, document adoptat în mai 1969 de către miniștrii de externe ai statelor latino-americane, prin care se consacră dreptul inalienabil al acestor state asupra bogățiilor lor naționale și se exprimă hotărîrea fermă a guvernelor respective de a așeza relațiile lor economice și comerciale cu statele dezvoltate pe stricta respectare a principiilor fundamentale ale dreptului internațional. Documentul conține poziții de principiu și propuneri concrete vizînd, în special, raporturile economice cu S.U.A.: controlul național asupra activității economice și financiare al firmelor străine; degrevarea creditelor provenite din S.U.A. de condiția cheltuirii lor în această țară; revizuirea restricțiilor care limitează accesul produselor de proveniență latino-americană pe piața S.U.A.; acordarea unor tarife vamale preferențiale, care să compenseze, cel puțin parțial, deteriorarea prețurilor la materiile prime, principalul capitol al exporturilor țărilor latino-americane. Consensul reprezintă prima platformă politico-eco-

nomică comună a unor state în curs de dezvoltare împotriva dependenței economice față de statele industrializate.

CONSILIU 1. Denumire adoptată de unele organizații internaționale guvernamentale sau neguvernamentale (de ex. Consiliul Mondial al Păcii (v.), Consiliul Internațional al Grîului etc.). **2.** Organ al unei organizații internaționale, cu anumite atribuții determinate prin statutul organizației, avînd un număr redus de membri (de ex. Consiliul de Securitate al O.N.U. (v.), Consiliul Economic și Social (v.), Consiliul de Administrație al Organizației Internaționale a Muncii etc.).

CONSILIUL ALIAT DE CONTROL PENTRU GERMANIA, creat în conformitate cu hotărîrile Conferinței de la Ialta (v.), în baza Acordului dintre U.R.S.S., S.U.A. și Anglia cu Franța, din 5 iun. 1945. Consiliul urma să înfăptuiască puterea supremă a celor patru puteri în Germania, în decursul întregii perioade de îndeplinire de către aceasta a prevederilor fundamentale ale capitulării necondiționate. Obiectivele activității sale au fost precizate în cadrul Acordului de la Potsdam (v.) din aug. 1945. Format din cei patru comandanți supremi ai trupelor de ocupație din Germania, Consiliul urma să fie convocat cel puțin o dată la zece zile. Funcția de președinte era îndeplinită, pe rînd, de către fiecare din cei patru membri ai săi, iar hotărîrile erau adoptate în unanimitate. Consiliul a adoptat o serie de decizii importante, decurgînd din Acordul de la Potsdam. În 1946, S.U.A. și Anglia au încheiat un acord cu privire la unificarea zonelor lor de ocupație (crearea Bizoniei). Drept urmare, zonele americană și engleză au ieșit de sub competența Consiliului. În 1948, zonei unificate anglo-americane i s-a alipit și zona franceză și în zonele unificate a fost efectuată o reformă monetară. De la 23 mart. 1948, reprezentanții S.U.A., Angliei și Franței au refuzat să-și continue activitatea în cadrul organelor Consiliului, care, astfel, și-a încetat practic activitatea.

CONSILIUL ALIAT DE CONTROL PENTRU JAPONIA, creat în dec. 1945, odată cu Comisia privind Orientul Îndepărtat. Sarcina sa consta în a face recomandările necesare comandantului suprem al armatei de ocupație în Japonia (care era american), cu scopul punerii în aplicare a condițiilor capitulării. Din Consiliu făceau parte reprezentanții S.U.A. (președinte), U.R.S.S., Chinei și Marii Britanii. Consiliul funcționa la Tokio. Ca urmare a încheierii Tratatului separat de pace de la San Francisco între S.U.A. și Japonia, partea americană a hotărît unilateral, în 1952, întreruperea activității Consiliului. Guvernul sovietic a protestat printr-o declarație împotriva acestui act.

CONSILIUL ASIATIC PENTRU DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ (A.I.D.C.), inaugurat în sept. 1966, are ca scop: realizarea progresivă a unei armonizări a planurilor de dezvoltare industrială a statelor membre; punerea în aplicare — în colaborare cu statele membre interesate — a proiectelor de cooperare de pe urma cărora vor beneficia cel puțin două țări membre; sprijinirea țărilor membre în pregătirea studiilor de perspectivă pentru industrie și a studiilor pentru diferite proiecte, aducînd totodată și o contribuție tehnică și financiară la punerea lor în aplicare. În activitățile desfășurate de **A.I.D.C.** se includ: organizarea de reuniuni de discuții, de colective de cercetare, de misiuni de anchetă, de grupuri de experți în anumite ramuri industriale. Membrii **A.I.D.C.** sînt guvernele a 29 de țări din Asia și Oceania. Are sediul la Bangkok (Thailanda).

CONSILIUL ASIEI ȘI PACIFICULUI (ASPAC), organizație interguvernamentală regională înființată la 14 iun. 1966, avînd drept obiectiv să constituie un cadru de consultări între țările membre pentru problemele de

interes comun și să contribuie la întărirea solidarității și colaborării în domeniile politic, economic, social și cultural între țările membre. Sînt membri A.S.P.A.C. 8 țări din zona Asiei și Pacificului. Sediul organizației este la Bangkok.

CONSILIUL CELOR PATRU, creat la 25 mart. 1919, ca urmare a faptului că organul de conducere al Conferinței de pace de la Paris (v.), Consiliul celor Zece s-a dovedit a fi o instituție greoaie (de la 24 mart. delegația Japoniei nu a mai participat la deliberările Consiliului celor Zece, exceptînd ședințele în care se discutau probleme referitoare la țara sa). În aceste împrejurări s-a născut *Consiliul* din care făceau parte Wilson, Lloyd George, Clemenceau și Orlando, care pînă la 6 mai 1919 a rezolvat toate chestiunile litigioase pe baza avizelor date de comisii și de Consiliul miniștrilor de externe (v.), dar propunînd uneori și soluții proprii. A fost o expresie elocventă a manifestării politicii imperialiste a marilor puteri învingătoare în primul război mondial.

CONSILIUL CELOR ZECE, for suprem al Conferinței de pace de la Paris (1919) (v.), alcătuit din cîte doi reprezentanți ai marilor puteri (S.U.A., Franța, Anglia, Italia, Japonia). De regulă, aceștia erau: președintele Consiliului de Miniștri și ministrul de externe. Consiliul stabilea ordinea de zi a lucrărilor, audia delegațiile la conferință și trimitea în fața unor comisii speciale problemele complexe. Au fost create 52 de comisii pentru studierea și pregătirea proiectelor de hotărîri ale Conferinței de pace. Ședințele Consiliului la care se mai adăugau, de obicei, în medie 20 de specialiști, s-au dovedit greoaie și — după o experiență de două luni — șefii delegaților S.U.A., Franței, Angliei și Italiei au preferat să discute într-o formulă restrînsă (v. *Consiliul celor Patru)*, chiar dacă în mod formal, deciziile rămîneau de competența Consiliului celor Zece.

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE AL PROGRAMELOR PENTRU MEDIUL ÎNCONJURĂTOR, organism subsidiar al Adunării Generale a O.N.U., creat la 15 dec. 1972 în scopul promovării cooperării internaționale în domeniul mediului înconjurător, furnizării directivelor generale pentru orientarea și coordonarea programelor ce privesc acest domeniu în cadrul sistemului O.N.U., examinării problemelor ce se ridică în privința mediului și promovării schimbului de informații. Își desfășoară activitatea pe baza unui plan de acțiune pentru mediul înconjurător, ce cuprinde 106 recomandări formulate de Conferința Națiunilor Unite asupra mediului înconjurător (v.). În componența Consiliului sînt alese 58 de state pe o perioadă de trei ani. Consiliul, care se reunește anual în *sesiuni* plenare, are un *secretariat* pentru activități curente, condus de un *director executiv*. Sediul secretariatului este la Nairobi (Kenya). România a făcut parte din Consiliul încă de la crearea sa, fiind reales în 1974 și 1977 pentru mandate consecutive.

CONSILIUL DE AJUTOR ECONOMIC RECIPROC (C.A.E.R.), înființat la 23 ian. 1949, urmărește să contribuie la adîncirea și perfecționarea colaborării și cooperării economice a țărilor membre, la dezvoltarea planică a economiei naționale a fiecărei țări, la accelerarea progresului lor economic și tehnic, la ridicarea nivelului industrializării țărilor cu industrie mai puțin dezvoltată, la creșterea continuă a productivității muncii, la apropierea și egalizarea treptată a nivelurilor de dezvoltare economică și la creșterea neîncetată a bunăstării popoarelor lor. Este fondat pe baza egalității suverane a tuturor statelor membre, colaborarea dintre ele înfăptuindu-se pe baza respectării suveranității de stat, independenței și intereselor naționale, neamestecului în treburile interne, egalității depline în drepturi, avantajului reciproc și întrajutorării tovărășești. Ță-

rile membre fondatoare, care au semnat și ratificat statutul organizației, sînt: Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, R.D. Germană, România, U.R.S.S. și Ungaria. Ulterior, au devenit membre ale **C.A.E.R.** Mongolia, în 1962, și Cuba, în 1972. Din anul 1961, Albania nu mai participă la activitățile **C.A.E.R.** Statutului **C.A.E.R.**, adoptat la 14 dec. 1959, i-au fost aduse unele modificări prin Protocolul semnat la 21 iunie 1974. Fiind o organizație deschisă, din **C.A.E.R.** poate face parte orice țară care împărtășește scopurile și principiile acestuia și își asumă obligațiile decurgînd din statut. Urmare unei convenții încheiate în 1965, Iugoslavia colaborează cu țările membre ale **C.A.E.R.** într-o serie de domenii. La 16 mai 1973 Finlanda a semnat un Acord de colaborare cu **C.A.E.R.** Asemenea acorduri au mai fost încheiate cu Irak și Mexic. **C.A.E.R.** organizează colaborarea economică și tehnico-științifică multilaterală a țărilor membre pentru folosirea cît mai rațională a resurselor lor naturale și accelerarea dezvoltării forțelor de producție; contribuie la perfecționarea diviziunii internaționale socialiste a muncii pe calea coordonării planurilor de dezvoltare a economiilor naționale, specializării și cooperării în producție; întreprinde măsuri pentru studierea problemelor economice și tehnico-științifice care prezintă interes pentru țările membre; sprijină aceste țări la elaborarea, convenirea și înfăptuirea de măsuri în domeniile dezvoltării industriei lor, a agriculturii, schimburilor de mărfuri și servicii, transporturilor, schimbului de realizări tehnico-științifice și de experiență în producție, folosirii mai eficiente a investițiilor alocate de țările membre pentru construirea de obiective ce prezintă interes pentru două sau mai multe țări membre. Un moment important în activitatea **C.A.E.R.** l-a constituit adoptarea în 1971 a Programului complex al adîncirii și perfecționării în continuare a colaborării și dezvoltării integrării economice socialiste a țărilor membre, în conformitate cu scopurile și principiile statutului **C.A.E.R.** (v.). Acest program favorizează intensificarea și extinderea colaborării și cooperării economice și tehnico-științifice dintre țările membre, contribuie la dezvoltarea economiei naționale a fiecărei țări, și prin aceasta, la creșterea influenței socialismului în lume. Urmează ca, în continuare, să fie elaborate programe speciale de colaborare pe termen lung, care să conțină acțiuni concrete menite să contribuie la dezvoltarea multilaterală, eficientă a economiilor naționale ale țărilor membre, la accelerarea procesului de apropiere și egalizare a nivelurilor lor de dezvoltare, la asigurarea satisfacerii necesităților acestor țări de materii prime, combustibili și energie, mașini, utilaje și alte mijloace de producție, de mărfuri alimentare și industriale de larg consum etc. Organele de bază ale **C.A.E.R.** sînt: *Sesiunea*, *Comitetul executiv*, *comitetele*, *comisiile permanente* și *secretariatul*. Limbile oficiale sînt limbile tuturor țărilor membre. Organele **C.A.E.R.** sînt împuternicite să adopte, fiecare în limitele competenței sale, recomandări și hotărîri. În problemele colaborării economice și tehnico-științifice se adoptă recomandări care se transmit țărilor membre pentru examinare și aprobare de către organele competente, conform legislației lor interne. În problemele organizatorice și procedurale se adoptă hotărîri care intră în vigoare, dacă nu se prevede altfel în însuși textul hotărîrii, din ziua semnării protocolului ședinței organului respectiv al **C.A.E.R.** Toate recomandările și hotărîrile se iau cu acordul țărilor interesate, fiecare țară avînd dreptul să declare interesul sau neinteresul său în orice problemă ce se examinează. Aceste recomandări și hotărîri nu se extind asupra țărilor care s-au declarat neinteresate în problema respectivă. Fiecare din aceste țări poate, însă, să se alăture ulterior recomandărilor și hotărîrilor adoptate de celelalte țări membre. **C.A.E.R** poate să stabilească și să întrețină

relaţii cu organismele O.N.U., cu organizaţiile internaţionale specializate şi cu alte organizaţii internaţionale. Caracterul şi forma acestor relaţii se stabilesc prin înţelegere cu organismele şi organizaţiile respective, îndeosebi pe calea încheierii de convenţii. România participă în mod activ la activităţile organelor **C.A.E.R.** acţionînd în mod constant pentru adîncirea şi perfecţionarea colaborării şi cooperării economice şi tehnico-ştiinţifice cu ţările membre. În acest scop, ţara noastră a prezentat o serie de propuneri concrete. În acelaşi timp, ţara noastră acţionează pentru dezvoltarea şi diversificarea colaborării şi cooperării economice şi tehnico-ştiinţifice cu celelalte ţări socialiste, cu toate statele lumii, în interesul cauzei socialismului, al progresului social-economic, al păcii şi colaborării mondiale.

CONSILIUL DE COOPERARE VAMALĂ, organizaţie interguvernamentală, înfiinţată la 16 dec. 1950, în scopul studierii problemelor privind cooperarea vamală; examinarea aspectelor tehnice ale regimurilor vamale; simplificarea formalităţilor vamale impuse comerţului internaţional, elaborarea de convenţii internaţionale vamale şi difuzarea de informaţii privind tehnica vamală. Are ca membre guvernele din 79 de ţări (1976), inclusiv România. Are sediul la Bruxelles.

CONSILIUL DE STAT, organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă, subordonat M.A.N. **C. de S.** este ales de M.A.N. dintre membrii săi, pe durata legislaturii, în prima sesiune a acesteia. Preşedinte al **C. de S.** este preşedintele R.S. România. **C. de S.** se compune din preşedinte, vicepreşedinţi şi membri. **C. de S.** emite decrete şi adoptă hotărîri, care sînt semnate de preşedintele R.S. România. Pentru întreaga sa activitate este răspunzător în faţa M.A.N. În intervalul dintre sesiunile M.A.N. are următoarele atribuţii principale: stabileşte norme cu putere de lege, care se supun, la prima sesiune, dezbaterii M.A.N., numeşte şi revocă pe primul ministru, Consiliul de Miniştri şi Tribunalul Suprem (ultimele două organe, numai atunci cînd M.A.N. nu se poate întruni din cauza unor împrejurări excepţionale); dă legilor în vigoare interpretarea general-obligatorie; acordă amnistia; controlează aplicarea legilor şi hotărîrilor M.A.N., activitatea Consiliului de Miniştri, a ministerelor şi a celorlalte organe centrale, precum şi a Procuraturii; declară, în caz de urgenţă, mobilizarea parţială sau generală; declară, în caz de urgenţă, starea de război. Starea de război poate fi declarată numai în cazul unei agresiuni armate împotriva României sau împotriva unui alt stat faţă de care România are obligaţii de apărare mutuală, asumate prin tratate internaţionale, dacă s-a produs situaţia pentru care obligaţia de declarare a stării de război este statornicită. Printre atribuţiile ce le exercită în mod permanent, se înscrie şi ratificarea şi denunţarea tratatelor internaţionale, cu excepţia acelora a căror ratificare este de competenţa M.A.N.

CONSILIUL DE TUTELĂ, organ principal al O.N.U., creat în scopul de a asigura administrarea, sub supravegherea Adunării Generale şi a Consiliului de Securitate, a teritoriilor care s-au aflat sub regimul mandatelor (v.) în perioada interbelică, a teritoriilor desprinse de la statele învinse în cel de-al doilea război mondial, precum şi a teritoriilor supuse, în mod voluntar, de către statele care le administrau. Potrivit Cartei, **C. de T.** trebuie să fie alcătuit din două categorii de membri, numeric egale, şi anume: membrii O.N.U. care au în administrare teritorii sub tutelă, membrii permanenţi ai Consiliului de Securitate care nu administrează asemenea teritorii şi un număr egal de membri ai O.N.U., aleşi de către Adunarea Generală pentru o perioadă de trei ani dintre statele care nu administrează asemenea teritorii. Principalele obiec-

tive ale **C. de T.** erau: promovarea progresului politic, economic şi social al popoarelor din teritoriile sub tutelă şi evoluţia lor spre independenţă; încurajarea respectării drepturilor omului şi dezvoltarea sentimentului de independenţă a popoarelor; asigurarea în aceste teritorii a unui tratament egal în chestiunile de ordin social, economic şi comercial. Consiliul reflectă, în fapt, interesele marilor puteri coloniale care au participat la elaborarea Cartei O.N.U., consacrînd *de jure* dreptul unor state de a guverna alte popoare. **C. de T.** este un organism anacronic; începînd din 1975, cînd Australia a părăsit **Consiliul** ca urmare a abolirii tutelei sale asupra teritoriului Noua Guinee, din **Consiliu** mai face parte o singură ţară în calitate de putere administrantă — S.U.A., care exercită tutela asupra Insulelor Pacificului, restul ţărilor membre fiind reprezentate în calitatea lor de membri permanenţi ai Consiliului de Securitate (**v.** şi *Tutelă internaţională*).

CONSILIUL ECONOMIC ŞI SOCIAL AL O.N.U. (C.E.S., ECOSOC), unul din organele principale ale O.N.U., creat pentru îndeplinirea funcţiilor Organizaţiei, enunţate în cap. 19 al Cartei (Cooperarea economică şi socială internaţională). Consiliul poate efectua sau iniţia studii şi rapoarte cu privire la chestiuni internaţionale din domeniul economic, social, cultural, al educaţiei, al sănătăţii publice şi din alte domenii conexe; poate face recomandări în scopul de a promova respectarea efectivă a drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale pentru toţi; poate pregăti proiecte de convenţii şi convoca reuniuni internaţionale asupra unor chestiuni de competenţa sa; poate coordona activitatea instituţiilor specializate prin consultări şi recomandări. Iniţial a fost alcătuit din 18 membri, aleşi de Adunarea Generală pe termen de 3 ani. Ca urmare a intrării în vigoare, la 31 aug. 1965, a amendamentelor la art. 61 al Cartei, numărul membrilor a crescut de la 18 la 27. La 20 dec. 1971, Adunarea Generală a hotărît să adopte un nou amendament la art. 61 al Cartei, intrat în vigoare la 12 oct. 1973, prin care numărul membrilor **Consiliului** a crescut la 54. **Consiliul** ţine anual două sesiuni, de primăvară (la New York) şi de vară (la Geneva), în cadrul cărora înfiinţează, după necesităţi, comitete sesionale (economic, social şi de coordonare). Alege, în fiecare an, un birou format din preşedinte şi trei vicepreşedinţi, aceştia din urmă conducînd lucrările comitetelor sesionale. Consiliul şi-a creat o reţea de organe subsidiare, comisii şi comitete tehnice. România a fost aleasă membră a Consiliului în perioadele 1965—1967, 1974—1976 şi 1978—1980.

CONSILIUL EUROPEI, organizaţie de cooperare creată la 5 mai 1950 de ţările vest-europene cu scopul de a realiza o mai mare unitate între ele în promovarea intereselor lor comune. Structura: *Comitetul miniştrilor* — alcătuit din miniştrii de externe ai tuturor statelor membre, are o competenţă largă, putînd examina orice probleme ce ţin de îndeplinirea obiectivului organizaţiei şi face recomandări guvernelor pe baza regulii unanimităţii. În mod normal se reuneşte de două ori pe an; *Adunarea consultativă* — alcătuită din reprezentanţi desemnaţi de parlamentele naţionale, în principiu în număr proporţional cu mărimea populaţiei ţărilor respective. Adoptă rezoluţii şi recomandări pentru Comitetul miniştrilor; *Comisii tehnice şi consultative,* în diferite domenii — lucrează între sesiunile Comitetului miniştrilor şi Adunării consultative. De-a lungul existenţei sale a adoptat aproximativ 90 de convenţii şi acorduri privind cele mai diferite aspecte ale cooperării între ţările membre. Organizaţia numără 20 state membre (1977). Are sediul la Strasbourg (Franţa).

CONSILIUL MONDIAL AL PĂCII (C.M.P.), organizaţie internaţională neguvernamentală, creată în 1949 la Congresul mondial al partizanilor păcii, care şi-a ţinut lucrările simultan la Paris şi Praga, în scopul îndrumării activităţii comitetelor naţionale ale mişcărilor pentru apărarea păcii şi a ajutorării unităţii de acţiune a tuturor forţelor care luptă pentru pace, pe baza principiilor coexistenţei paşnice. Membrii **C.M.P.** sînt personalităţi proeminente ale vieţii publice, sociale şi ştiinţifice provenind din diverse ţări şi reprezentînd diferite opinii politice, credinţe religioase şi curente ideologice. **C.M.P.** se întruneşte anual în sesiuni plenare şi în sesiuni extraordinare, cînd situaţia o cere. Ca structură organizatorică, **C.M.P.** este alcătuit dintr-un prezidiu, care se întruneşte trimestrial şi un secretariat care este organul permanent, cu sediul la Viena. În decursul existenţei sale, **C.M.P.** a acţionat pentru pace şi prietenie între popoare, a contribuit la întărirea frontului antirăzboinic, a adus o contribuţie activă la conferinţele internaţionale şi regionale puse în slujba păcii; a fost promotorul unor importante acţiuni şi iniţiative internaţionale, ca de pildă: Congresul popoarelor pentru apărarea păcii (Viena, 12—20 dec. 1952), Congresul mondial pentru dezarmare generală şi pace (Moscova, 9—14 iul. 1962) ş.a.

CONSILIUL MINIŞTRILOR AFACERILOR EXTERNE, organism creat în 1945 prin hotărîrea Conferinţei de la Potsdam (v.), în componenţa căruia intrau reprezentanţii Angliei, Chinei, Franţei, S.U.A. şi U.R.S.S., în scopul „continuării lucrărilor pregătitoare necesare reglementărilor de pace". A ţinut şase sesiuni în perioada 1945—1949 în care, printre altele, a dezbătut şi pregătit tratatele de pace cu Bulgaria, Finlanda, Italia, România şi Ungaria, proiectul tratatului de stat cu Austria, ca şi probleme legate de Germania. Din 1949 a încetat să funcţioneze.

CONSILIUL MINIŞTRILOR DE EXTERNE, for al Conferinţei de pace de la Paris (v.) creat de şefii delegaţiilor marilor puteri la 25 mart. 1919. Cunoscut şi sub numele de *Consiliul celor Cinci*, a ţinut mai multe şedinţe fără a avea drept să ia hotărîri, ci numai să refere Consiliului celor Patru (v.).

CONSILIUL NAŢIONAL AL UNITĂŢII ROMÂNE, constituit la 2 oct. 1918 de emigranţii români de la Paris, în scopul de a combate pacea separată încheiată de guvernul Marghiloman cu Puterile Centrale, la 7 mai 1918, şi de a obţine, din partea Aliaţilor, recunoaşterea sa ca singurul factor politic autorizat a vorbi în numele poporului român. Ca preşedinte al Consiliului a fost ales Take Ionescu, iar ca vicepreşedinţi: Vasile Lucaciu, O. Goga, dr. C. Angelescu şi I. Th. Florescu. La 12 oct. a fost recunoscut de guvernul francez, la 5 nov. de guvernul S.U.A., la 12 nov. de guvernul englez, iar la 19 nov. de guvernul italian. Consiliul dispunea de ziarul săptămînal „La Roumanie".

CONSILIUL NAŢIUNILOR UNITE PENTRU NAMIBIA, creat în 1967 de către Adunarea Generală a O.N.U. ca singura autoritate legitim învestită să administreze, pînă la obţinerea independenţei, teritoriul Namibiei şi să-l pregătească în vederea acestui eveniment. Aceste atribuţii n-au putut fi exercitate datorită refuzului guvernului Africii de Sud, care ocupă ilegal Namibia, de a permite accesul Consiliului în teritoriu. Ca organ al O.N.U., **C.N.U.N.** examinează anual situaţia din Namibia şi condiţiile în care se desfăşoară lupta de eliberare a poporului namibian, reprezintă Namibia în conferinţele internaţionale, se consultă cu statele în privinţa aplicării rezoluţiilor O.N.U. referitoare la Namibia. Consiliul este format din 25 de membri, între care şi România (v. *Namibia*).

CONSILIUL NORDIC, organizație internațională destinată să promoveze cooperarea economică între țările nord-europene membre: Danemarca, Islanda, Norvegia, Suedia (membre fondatoare, în 1953) și Finlanda (care a aderat în 1955). **C.N.** se întrunește în sesiuni anuale. Participă delegații de parlamentari din țările membre (care au drept de vot) și membri ai guvernelor (fără drept de vot); unele sesiuni au ocazionat și întîlniri ale primilor miniștri. La sesiuni sînt adoptate recomandări de natură să faciliteze cooperarea economică; de asemenea, Consiliul ministerial, for creat în 1971, are sarcina de a „pregăti și orienta adîncirea cooperării economice" a țărilor membre. Potrivit Tratatului elaborat de **C.N.** la sesiunea de la Helsinki (1962), această cooperare privește toate domeniile, exceptînd apărarea și relațiile externe ale țărilor membre.

CONSIMȚĂMÎNTUL LA CĂSĂTORIE, condiție de fond, indispensabilă pentru valabilitatea căsătoriei. Majoritatea statelor au consacrat în legislația lor internă cerința consimțămîntului soților la încheierea căsătoriei. În vederea îmbunătățirii condiției femeii, cît și a înlăturării acelor practici în care numai unul din soți are libertatea de a alege, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat, la 7 nov. 1962, Convenția privind consimțămîntul la căsătorie, vîrsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea căsătoriilor. Conform acestei Convenții, căsătoria trebuie să se încheie pe baza liberului consimțămînt al viitorilor soți, să fie înregistrată de o autoritate competentă, iar statele semnatare să stabilească, printr-o dispoziție legală internă, vîrsta minimă pentru căsătorie. În România, codul familiei prevede în mod expres cerința consimțămîntului viitorilor soți la încheierea căsătoriei (art. 16 c.f.), cît și sancțiunea nulității căsătoriei în cazul în care aceasta s-a încheiat cu nesocotirea obligației menționate (art. 19 c.f.).

CONSOLATO DEL MAR, veche colecție de norme juridice, cuprinzînd reguli cutumiare de drept comercial și maritim în vigoare, aplicabile în bazinul mediteraneean atît în timp de pace cît și de război. Întocmită la Barcelona, la mijlocul sec. 15 (prima ediție tipărită datează din 1494), a fost tradusă în italiană, începînd din 1549, bucurîndu-se de o mare autoritate pînă în sec. 18. Prevede reguli cu privire la navele și proprietatea privată inamică, deosebite de cele referitoare la corăbiile și bunurile neutre. Proprietatea inamică transportată pe vase neutre putea fi confiscată, dar navele neutre trebuiau restituite proprietarilor lor. De asemenea, bunurile neutre de pe corăbiile inamice — cu excepția contrabandei (v.) — rămîneau proprietarilor lor, dar nu și corăbiile inamice capturate.

CONSORȚIU BANCAR INTERNAȚIONAL, înțelegere între bănci sau instituții financiare din diferite țări, prin care se stabilește și se realizează operațiunile de finanțare a anumitor acțiuni economice determinate (construirea unor obiective industriale, efectuarea unor importante tranzacții de comerț exterior, realizarea unor acțiuni de cooperare etc.). **C.b.i.** se constituie ca urmare a volumului mare de credite solicitate adesea de derularea operațiunilor (sau unei singure operațiuni) economice, credite care nu pot fi asigurate de o singură bancă. **C.b.i.** constituie o formă importantă prin care se realizează cooperarea internațională în domeniul bancar.

CONSTRÎNGERE (în dreptul internațional), acțiunea exercitată de un stat sau de mai multe state asupra unuia ori mai multor state, prin care îl (le) obligă (silește) să adopte o anumită conduită. Spre deosebire de dreptul in-

tern, unde respectarea normelor juridice este asigurată în caz de nevoie prin forța coercitivă a statului, în dreptul internațional nu există un aparat de constrîngere care să intervină atunci cînd un stat violează normele de conduită interstatale, încalcă drepturile altor state, comite acte inamicale față de alte state. Din această cauză se admite că, în astfel de cazuri, statele pot lua, ele însele, anumite măsuri de **c.**, în mod individual sau în colectiv, cu scopul de a obliga statul în culpă să pună capăt acțiunilor sale ilicite. În trecut, dreptul internațional admitea, fără nici o limită, dreptul statelor de a recurge, în mod individual, la măsuri de **c.** contra altor state. Aceste măsuri de **c.** se încadrau în noțiunea de autoajutor (v.) și puteau fi *fără folosirea forței armate:* retorsiunea (v.), represaliile (v.), embargoul (v.), boicotul (v.), ruperea relațiilor diplomatice (v.) sau *cu folosirea forței armate:* blocada maritimă (v.), ocupația militară a unui teritoriu, represaliile armate în general. D.I.C. interzice folosirea forței sau amenințarea cu folosirea forței în relațiile dintre state și stabilește obligația rezolvării diferendelor internaționale prin mijloace pașnice admițînd măsuri de **c.** numai în cazuri cu totul excepționale. După primul război mondial s-au făcut primele încercări de a se stabili unele forme ale **c.** *colective.* Pactul Societății Națiunilor prevedea posibilitatea recurgerii la sancțiuni economice și militare colective împotriva statelor agresoare, dar prevederile sale s-au dovedit ineficiente. După cel de-al doilea război mondial, Carta O.N.U. a creat un sistem colectiv de mijloace de **c.**, militare și nemilitare, și a înființat un organ principal al organizației, în competența căruia intră folosirea acestor mijloace — Consiliul de Securitate (v.). Măsurile colective de **c.** cu folosirea forței armate pot fi stabilite numai de Consiliul de Securitate, cu excepția cazului de autoapărare individuală sau colectivă, prevăzut de art. 51 din Cartă, în condițiile prevăzute în acest articol. Consiliul de Securitate poate hotărî și aplicarea unor măsuri de **c.** fără folosirea forței armate, precum: ruperea relațiilor diplomatice, întreruperea comunicațiilor, sancțiuni economice etc. O măsură de **c.** utilizată tot mai des în ultimul timp în practica O.N.U. este excluderea de la unele conferințe și organizații internaționale din sistemul Națiunilor Unite a anumitor state care nesocotesc sistematic prevederile Cartei și rezoluțiile adoptate în cadrul O.N.U., cum este cazul Africii de Sud.

CONSUL, persoană numită de un stat în calitate de șef al unui post consular (v.) al său pentru îndeplinirea funcțiilor consulare (v.) într-o anumită circumscripție consulară (v.). **C.** urmează în grad după consulul general (v.). În Convenția de la Viena cu privire la relațiile și imunitățile consulare (1963), **c.** este numit „funcționar consular", termen prin care se înțelege orice persoană, inclusiv șeful de post consular (v.). Procedura de numire și rechemare a **c.**, sediul și circumscripția consulară sînt reglementate de statul care îl numește, în înțelegere cu statul de reședință. Spre deosebire de diplomați, **c.** nu sînt reprezentanți politici ai statului lor. Ei nu reprezintă țara lor în totalitatea relațiilor cu statul străin, ci numai în domeniul relațiilor consulare. În cazul în care țara sa întreține în țara de reședință și un consulat general, **c.** va fi subordonat consulatului general. În practica statelor burgheze este răspîndită împărțirea **c.** în două categorii: *bugetari* și *nebugetari* sau *onorifici.* **C.** *bugetari* sînt cetățeni și funcționari ai statului în numele căruia funcționează. **C.** *nebugetari* sau *onorifici* îndeplinesc funcția consulară pentru un anumit stat, pe lîngă profesiunea lor obișnuită și principală; ei sînt,

de obicei, comercianți, cetățeni ai statului de reședință a consulatului; ei nu se bucură de privilegii și imunități consulare. **C.** fac parte din corpul consular (**v.**). Ei se bucură de drepturi și au obligații față de statul de reședință în conformitate cu dreptul internațional ale cărui reguli, în această privință, sînt în mare măsură codificate în Convenția cu privire la relațiile și imunitățile consulare, încheiată la Viena în 1963 (**v.**). Cei dintîi **c.** apar în țările române în sec. 18, după tratatul de la Kuciuk-Kainargi (**v.** *Consulate în Principatele Române*). Primele consulate românești au luat ființă după 1880 în Turcia, Bulgaria și Grecia. ~ *general*, funcționar consular cu gradul cel mai înalt; conduce un consulat general situat, de obicei, într-o localitate de o deosebită importanță a statului de reședință.

CONSULATE ÎN PRINCIPATELE ROMÂNE, în urma păcii de la Kuciuk-Kainargi (1774) iau ființă în Principatele române primele consulate ale marilor puteri. Drepturile și privilegiile consulilor erau fixate prin capitulațiile (**v.**) din 1740. Primul consulàt a fost al Rusiei în 1781, urmat de cel al Austriei (1783), Prusiei (1787), Franței (1798), Angliei (1803), Greciei (1835), Serbiei (1836), Belgiei (1838), S.U.A. (1857). Consulii desfășurau o activitate politică, comercială și de apărare a intereselor supușilor lor, numiți și sudiți. Jurisdicțiile consulare au intrat în vigoare odată cu înființarea consulatelor. Unii din consulii marilor puteri au încercat în dese rînduri să-și exercite influența asupra actelor de guvernare ale domnilor, ceea ce a dat naștere la conflicte. După unirea Principatelor, în 1859—1861, diplomația română a dus o stăruitoare acțiune pînă cînd a obținut abolirea jurisdicției speciale a consulilor în apărarea intereselor supușilor străini.

CONSULTARE 1. Examinare în comun a unei probleme, a unei situații, a unei atitudini de adoptat, a măsurilor ce urmează să fie luate într-o anumită împrejurare internațională. **2.** Aviz al unui jurisconsult sau al unei organizații internaționale asupra unei chestiuni în litigiu (de ex.: avizele consultative date de C.I.J. (**v.**)). **3.** *Consultare populară*, operație prin care locuitorii unui teritoriu sînt chemați să-și exprime voința lor cu privire la statutul acelui teritoriu (**v.** *plebiscit* sau *referendum*).

CONTAINMENT — POLICY OF ~ *(Politică de îndiguire)*, doctrină politico-militară a Statelor Unite, avînd drept scop împiedicarea răspîndirii ideilor socialismului și revoluțiilor democrat-populare care ieșiseră victorioase în Uniunea Sovietică și în unele țări din Europa răsăriteană. A fost sugerată pentru prima dată într-un memorandum, din febr. 1946, al diplomatului american George Kennan, precum și în cartea publicistului american G. Wells *Bases Overseas*, care milita pentru extinderea bazelor militare ale S.U.A. la scara întregului glob. În practică doctrina s-a tradus printr-o largă campanie pentru instaurarea dominației mondiale a S.U.A., prin refacerea țărilor capitaliste vest-europene pe calea planului Marshall (**v.**), prin înconjurarea țărilor socialiste cu un lanț de blocuri și baze militare ale S.U.A. și ale aliaților acestora. Prin diplomația atomică **c.** se află la originea „războiului rece".

CONTENCIOS INTERNAȚIONAL, soluționarea diferendelor internaționale prin organe judiciare cu caracter internațional. Aceste organe sînt fie instanțe jurisdicționale cu caracter permanent, precum C.I.J. (**v.**), fie instanțe constituite ad-hoc prin acordul părților, cum sînt tribunalele de arbitri constituite în cadrul C.P.A. (**v.**). În principiu, recurgerea la **c.i.** este facultativă și este condiționată de consensul

tuturor părţilor interesate. Statele însă pot da declaraţii de acceptare a jurisdicţiei obligatorii a unora dintre instanţele jurisdicţionale permanente. Această acceptare se face sub condiţia reciprocităţii. Uneori, jurisdicţia obligatorie a unei instanţe internaţionale poate fi prevăzută în tratate.

CONTIGUITATE 1. Apropierea unui spaţiu de un altul, cu care se atinge. 2. Noţiune invocată în trecut (teoria c.) spre a susţine că ocuparea efectivă a unui teritoriu de către un stat îi dădea dreptul de suveranitate asupra tuturor teritoriilor „fără stăpîn" aflate în proximitatea sau în vecinătatea sa şi că un stat care ocupa efectiv anumite părţi ale unui teritoriu ar fi obţinut drept deplin şi asupra celorlalte părţi de teritoriu „fără stăpîn", contigui părţilor stăpînite în mod efectiv. 3. (În perioada postbelică) Concepţie conform căreia un stat are, într-o porţiune limitată a mării libere, denumită zona contiguă (v.), dincolo de apele sale teritoriale, anumite drepturi speciale (pescuit, vamă, control sanitar etc.).

CONTINGENTARE, instrument al politicii comerciale a statelor, caracterizat prin stabilirea unor plafoane cantitative sau valorice, în limita cărora se poate efectua importul şi exportul unor mărfuri sau grupe de mărfuri între două ţări. În general, înscrierea contingentelor se face în listele de mărfuri care se anexează la acordurile comerciale încheiate între două ţări. Contingentele, pe care unele ţări capitaliste dezvoltate le stabilesc cîteodată unilateral, reprezintă un obstacol netarifar, cu un pronunţat caracter restrictiv pentru exporturile ţărilor în curs de dezvoltare. G.A.T.T. cuprinde prevederi împotriva aplicării contingentelor în comerţul dintre părţile contractante.

CONTRABANDĂ DE RĂZBOI, trecerea peste graniţă a unor obiecte şi mărfuri care, datorită utilităţii lor pentru război, nu pot fi transportate pe o navă inamică sau neutră, sancţiunea acestei interdicţii fiind confiscarea lor. Mărfurile, articolele şi obiectele considerate de un stat drept **c. de r.** trebuie publicate în actele sale interne şi notificate pe cale diplomatică tuturor statelor. Interdicţia pentru naţionalii unui stat neutru de a transporta în contul unui beligerant obiecte care ar contribui la sporirea potenţialului militar al acestuia constituie un obicei străvechi în practica statelor. Elementele materiale ale **c. de r.** sînt: natura obiectelor şi mărfurilor transportate (utilitatea lor în timp de război) şi destinaţia lor (un stat inamic). În ceea ce priveşte primul element (natura obiectelor şi mărfurilor transportate) se distinge: contrabanda absolută, contrabanda relativă sau condiţională şi obiecte care nu pot avea niciodată caracterul de contrabandă de război (mărfuri libere). Obiectele şi mărfurile care constituie *contrabanda absolută* se caracterizează prin faptul că servesc exclusiv pentru război (materialele explozive, muniţiile, aparatele de fabricat muniţii, obiectele de campanie, echipamentul militar, nave şi ambarcaţii de război, blindaje etc.). La stabilirea caracterului de *c.a.* a acestor mărfuri se are în vedere destinaţia lor finală (teritoriul inamic). Cînd sînt destinate teritoriilor inamice sau ocupate de inamic, aceste mărfuri sînt susceptibile de confiscare, orice reclamaţie fiind de competenţa tribunalelor de prize. *Contrabanda condiţională,* adică obiectele susceptibile a fi utilizate atît în timp de pace cît şi în timp de război, cuprinde alimente, combustibili şi materiale lubrifiante, îmbrăcăminte, ţesături, metale preţioase, hîrtie monedă, pulberi explozive nemilitare ş.a. Ca şi în cazul contrabandei absolute, lista poate fi completată de state. Mărfurile care nu pot face obiectul **c. de r.**, aşa-zisa *listă liberă,* sînt: bumbacul brut, seminţele oleaginoase, piei, diverse minereuri, porţelanuri, sticlărie, maşini agricole, articole de

modă, pietre prețioase, mobilă etc., precum și obiectele și mărfurile ce servesc pentru îngrijirea răniților și bolnavilor. Obiectele din această ultimă categorie neputînd fi declarate **c. de r.** nu pot fi, ca atare, nici confiscate, ci numai rechiziționate, în caz de imperioasă necesitate militară, în schimbul unei despăgubiri.

CONTRACTANT, subiect de drept care este parte la un act juridic de natură civilă (contract) sau internațională (tratat). În Convenția de la Viena (1969) cu privire la dreptul tratatelor, „prin expresia *stat contractant* se înțelege un stat care a consimțit a se lega prin tratat, fie că acesta a intrat sau nu în vigoare". În sens restrîns, calitatea de contractant aparține numai părților originare la tratat, nu și celor care au aderat ulterior.

CONTRACT DE COMERȚ EXTERIOR, act juridic ce consfințește acordul de voință prin care o persoană sau firmă, denumite exportator, avînd sediul (domiciliul) pe teritoriul unui stat, se obligă să transmită dreptul de proprietate asupra unui bun ori să presteze un serviciu către o altă persoană sau firmă, denumite importator, cu sediul (domiciliul) într-un alt stat, iar acesta din urmă obligîndu-se să dea în schimb prețul convenit. **C. de c.e.** încheiat între întreprinderi din țările membre ale C.A.E.R. sînt reglementate de *Condițiile generale de livrare C.A.E.R.* (1968). Întreprinderile de comerț exterior încheie **c. de c. e.** numai sub formă scrisă.

CONTRACT DE NAVLOSIRE, înțelegere prin care armatorul se obligă față de navlositor, în schimbul plății unui navlu (v.), să pună la dispoziția acestuia, la termenul și în locul stabilit, o parte sau întreaga navă în bună stare de navigabilitate, în vederea transportării unor mărfuri între două sau mai multe porturi.

CONTRACT DE VÎNZARE-CUMPĂRARE, act juridic prin care se exprimă acordul de voință sub formă verbală sau scrisă între două părți, denumite vînzător și cumpărător, avînd ca scop transferul proprietății asupra unui bun, în schimbul obținerii unei sume de bani (prețul).

CONTRACT INTERNAȚIONAL, contract patrimonial încheiat între două state, ori între un stat și o întreprindere sau o persoană fizică resortisantă a altui stat, precum și între întreprinderi de comerț exterior (v.) aparținînd unor state diferite. Dintre contractele internaționale între două state, cele mai importante , de regulă, sînt contractele de comerț exterior, de împrumut și investiții.

CONTRASTALIE, valoarea penalizărilor aplicate de armator navlositorului pentru depășirea timpului de operare a navei în portul de încărcare/descărcare, timp stipulat în contractul de navlosire (v.). Modalitatea de calculare a c. este în funcție de natura mărfurilor și uzanțele portuare.

CONTRIBUȚIE DE RĂZBOI, sumă de bani a cărei plată era impusă de un beligerant autorităților locale sau populației unui teritoriu ocupat, cu titlul de echivalent pentru rechiziții neefectuate, represalii, amenzi, sau acoperirea cheltuielilor trupelor de ocupație. **C. de r.** au constituit adesea un mijloc de spoliere a populației teritoriului ocupat. Sub această denumire se înțelegea în trecut și plata unor sume de bani impusă de statul învingător statului învins, sub pretextul acoperirii cheltuielilor de purtare a războiului. Tratatele de pace încheiate după primul și al doilea război mondial nu prevăd plata unor **c. de r.**, dar au menținut sistemul reparațiilor (v.) pentru compensarea pagubelor provocate de război.

CONTROL INTERNAȚIONAL 1. (În acordurile internaționale de dezarmare). Sistem de supraveghere și verificare internațională a modului în care sînt respectate și aplicate angajamentele asumate de state printr-un acord de dezarmare care prevede, în același timp, măsuri practice menite să împiedice sau să combată încălcări ale acordului de către un stat sau grup de state, să determine respectarea integrală, de către toate statele părți, a dispozițiilor acordului. Procedurile de control sînt negociate și stabilite de comun acord de către statele participante la un tratat. În funcție de obiectul interdicției unui acord dat, de voința țărilor negociatoare, asemenea proceduri pot fi: observare, consultări și cooperare în legătură cu pretinse încălcări ale acordului, inspecții la fața locului, verificarea prin mijloace naționale ale statelor, deferirea problemei spre rezolvare Consiliului de Securitate al O.N.U. Un sistem internațional eficace și viabil de **c. i.** trebuie să fie efectuat prin intermediul unui organism corespunzător și destinat să servească exclusiv pentru verificarea obligațiilor asumate prin tratat; la mecanismul de control, astfel conceput, trebuie să aibă posibilitatea să participe toate statele părți, care doresc aceasta. Un atare sistem de control trebuie să țină seama de interesele tuturor țărilor, fără nici o discriminare. **2.** (În legătură cu armamentele) Acțiuni întreprinse de state pentru reglementarea și limitarea cursei vertiginoase a înarmărilor, pentru a pune sub control ascensiunea cantitativă și calitativă a armamentelor, ca un prim pas spre oprirea, reducerea și, în final, eliminarea lor din arsenalele statelor.

CONTROL (POLITICA) AL PREȚURILOR ȘI VENITURILOR, componentă a politicii economice a țărilor capitaliste dezvoltate, la care se apelează, în special, în perioadele de creștere puternică a prețurilor. Spre deosebire de politica monetară și politica fiscală, care influențează prețurile și veniturile în mod indirect prin intermediul creșterii sau descreșterii cererii globale, prin **c. al p. și v.** statul capitalist dirijează nemijlocit prețurile și veniturile din economie, în vederea atingerii anumitor obiective: limitarea creșterii salariilor oamenilor muncii; atenuarea procesului inflaționist; atenuarea creșterii exagerate a profiturilor etc.

CONTROL VALUTAR, ansamblul măsurilor întreprinse de către autoritățile unui stat cu scopul de a supraveghea, controla sau interzice anumite operațiuni de schimb ale valutei naționale cu alte valute. **C.v.** urmărește ameliorarea situației anumitor posturi ale balanței de plăți. În prezent toate țările lumii, inclusiv cele care au valute convertibile, exercită anumite forme de **c.v.** mai puțin în ceea ce privește operațiunile legate de activitatea curentă de comerț exterior și mai mult pentru operațiunile legate de turism, investiții în străinătate, mișcări de capitaluri speculative.

CONVENȚIE, înțelegere realizată între două sau mai multe state prin care se reglementează relațiile lor într-un anumit domeniu. După semnarea sa de către reprezentanți împuterniciți ai statelor contractante, **c.** intră în vigoare prin aprobare sau ratificare **(v.)**, dacă această din urmă condiție este prevăzută în **c.** Ca și pentru orice alt tratat internațional, principiul de bază care guvernează materia **c.** *internaționale* este „pacta sunt servanda" **(v.)**, adică obligația de a le respecta și aplica cu bună credință. În practica României **c.** *i.* au jucat un rol important încă din sec. trecut, constituind un mijloc juridic de drept internațional în lupta pentru dobîndirea independenței de stat. Prima **c.** *i.* multilaterală la care țara noastră a devenit parte cu drepturi egale, alături de Austria, Turcia și Serbia, a fost Convenția telegrafică de la Timișoara, la care a aderat la 4/6 iun. 1862, după care a mai aderat și la alte **c.** *i. multilaterale*, încheind, totodată, nume-

roase **c.** *bilaterale*, printre care: Convenţia dintre România şi Serbia pentru extrădarea reciprocă a criminalilor şi dezertorilor (Bucureşti 4/16 iun. 1863), Convenţia telegrafică încheiată la Viena (10/22 mai 1865) şi Bucureşti (12/24 iun. 1865) între România şi Austria, Convenţia telegrafică de la Bucureşti încheiată între România şi Rusia (8/20 aug. 1868) ş.a. Numărul **c.** *i.*, încheiate de ţara noastră creşte sensibil odată cu apropierea de momentul obţinerii independenţei sale de stat. Alături de sporirea numărului acestor **c.** intervin schimbări în ceea ce priveşte însăşi valoarea acestor acte internaţionale, unele dintre ele tinzînd deja să nu mai recunoască suzeranitatea otomană. Un act de o deosebită importanţă politică l-a constituit în acest sens semnarea la Bucureşti a Convenţiei consulare dintre România şi Rusia de la 22 nov./4 dec. 1869. Pe aceleaşi coordonate se înscrie şi Convenţia comercială dintre România şi Austro-Ungaria, încheiată la Viena la 10/22 iun. 1875. Ea a avut un important rol politic în lupta pentru contracararea tendinţelor Porţii otomane de a-şi menţine suzeranitatea asupra ţării noastre. O altă **c.** de o importanţă politică deosebită a fost Convenţia comercială româno-rusă, încheiată la 15/27 mart. 1876. După obţinerea independenţei de stat, România a participat la încheierea a numeroase **c.** *bilaterale* şi *multilaterale* în calitate de subiect deplin de drept internaţional. Principalele **c.** cu caracter bilateral încheiate în această perioadă reglementau relaţiile sale cu celelalte state în domeniile comercial şi de navigaţie, consular, poştă şi telecomunicaţii etc. Pe plan multilateral, România a devenit parte la unele **c.** de codificare a dreptului internaţional, a aderat la **c.** care au creat primele organizaţii internaţionale şi a participat, alături de alte state, la elaborarea unor **c.** care reglementează raporturile de colaborare în domenii noi ale vieţii mondiale. România a fost astfel prezentă la cele două conferinţe de pace de la Haga din 1899 şi 1907 (v. *Conferinţele de la Haga)*, unde a avut contribuţii remarcabile la elaborarea unor documente, dintre care unele îşi mai păstrează şi astăzi actualitatea. După primul război mondial, România a fost printre primele state care a încheiat **c.** *de neagresiune* şi a militat pentru încheierea unei **c.** privind definiţia agresiunii (v.). Participantă activă la lucrările Societăţii Naţiunilor (v.) şi la alte reuniuni şi conferinţe internaţionale, România a semnat în perioada respectivă o serie de **c.** adoptate în cadrul acestora în domeniile maritim, fluvial, al radiodifuziunii, vamal, comercial, juridic etc. După insurecţia naţională armată antifascistă şi antiimperialistă din aug. 1944 (v.), România a manifestat o preocupare constantă pentru întărirea şi diversificarea cadrului juridic al colaborării bilaterale şi multilaterale. În perioada 31 dec. 1947—31 dec. 1976 România a devenit parte la peste 3 500 de înţelegeri internaţionale dintre care circa 950 sînt **c.**, iar dintre acestea aproximativ 480 sînt multilaterale. Între **c.** multilaterale se numără: 156 de **c.** şi protocoale referitoare la colaborarea în cadrul C.A.E.R; 18 **c.** de comerţ, vamale şi de arbitraj comercial internaţional; 68 de **c.** privind transporturile internaţionale; 12 **c.** privind produsele de bază şi protecţia plantelor; 19 **c.** privind protecţia drepturilor intelectuale şi industriale; 46 de **c.** şi aranjamente privind telecomunicaţiile internaţionale; 11 **c.** privind dreptul mării; 42 de **c.** privind pescuitul oceanic, maritim şi fluvial; patru **c.** privind responsabilitatea în caz de poluare a mărilor şi oceanelor; nouă **c.** adoptate de O.I.M. şi alte 22 de **c.** privind cooperarea în alte domenii. Dezvoltarea amplă a schimburilor României în domeniul educaţiei, ştiinţei şi culturii, precum şi în cel umanitar este ilustrată şi de cele 15 **c.** din acest domeniu, la care ea a devenit parte, iar interesul pentru sfera diplomatică şi consulară este dovedit de cele opt **c.** multilaterale din acest domeniu, la care ea a devenit parte prin semnare, aderare sau ratificare. Pro-

movînd cu consecvență o politică de conlucrare constructivă în domeniul umanitar, România este parte la 31 de **c.** reglementînd drepturile omului, nouă **c.** privind ocrotirea sănătății, și șase **c.** referitoare la protecția victimelor de război. Cele peste 470 de ***c.i. bilaterale***, îmbrățișînd domenii din cele mai variate ale conlucrării internaționale, vin să întregească imaginea legăturilor externe de vastă cuprindere ale României. Între acestea se remarcă **c.** reglementînd probleme consulare (22), de asistență juridică în materie civilă, penală și familială (6), precum și desființarea vizelor (7), regimul frontierei de stat (129), **c.** sanitare, veterinare și fitosanitare (50), **c.** referitoare la asistența medicală și prevederile sociale (45), **c.** hidrotehnice și de apărare împotriva inundațiilor (113), **c.** privind pescuitul, **c.** privind cooperarea în alte domenii (80). Cea mai mare parte dintre acestea (peste 400), sînt, cum este și firesc, **c.** consacrate raporturilor de colaborare cu statele socialiste. Cu țările capitaliste România a încheiat circa 40 de **c.** ***bilaterale***, iar cu țările în curs de dezvoltare, circa 20. ~ ***adițională***, document prin care se modifică, se completează sau se interpretează prevederile unei convenții încheiate anterior. Ea are același termen de valabilitate ca și convenția inițială. ~ ***comercială internațională***, înțelegere încheiată, în majoritatea cazurilor, sub formă scrisă între guvernele statelor, între organizații internaționale cu caracter comercial, precum și între instituții specializate din diferite țări. ~ *c.i.* stabilește cadrul juridic general pe baza căruia se reglementează raporturile comerciale dintre părți, iar uneori și activitățile legate de acestea, cum sînt prestațiile de servicii, relațiile financiar-bancare, regimul vamal etc. ~ *c.i.* conține prevederi cu caracter general privind principiile, drepturile și obligațiile părților, obiectivele urmărite etc., pe baza cărora se încheie în final acțiuni concrete. ~ *c.i.* apare sub diferite forme: ~ propriu-zise, tratate de comerț, acorduri comerciale, protocoluri, memorandumuri ș.a. Comisia O.N.U. pentru dreptul comercial internațional (UNCITRAL) **(v.)** are printre atribuțiile sale elaborarea de noi ~ *c.i.* ~ ***consulară***, înțelegere bilaterală sau multilaterală prin care se reglementează relațiile consulare dintre state. Cadrul juridic general al desfășurării relațiilor consulare a fost înscris în Convenția de la Viena și a intrat în vigoare la 19 mart. 1967. Prin ~ *c.* bilaterale statele confirmă, dezvoltă sau extind sfera de aplicare a dispozițiilor cadru din Convenția de la Viena privind relațiile consulare. De asemenea, în ~ *c.* bilaterale pot fi inserate reguli ale dreptului internațional cutumiar, aplicabile problemelor care n-au fost soluționate prin prevederile Convenției de la Viena. România a aderat la Convenția de la Viena și a încheiat ~ *c.* bilaterale cu numeroase state ale lumii. ~ ***de frontieră***, înțelegere bilaterală prin care statele limitrofe stabilesc regimul de frontieră **(v.)**. Între România și statele vecine (Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria și U.R.S.S.) au fost încheiate tratate și **c.** bilaterale ce reglementează linia de frontieră și modul de cercetare și rezolvare a unor probleme de frontieră. În vederea asigurării rezolvării pașnice și operative a conflictelor și incidentelor de frontieră, aceasta a fost împărțită, prin reglementările existente, în secțiuni și sectoare în care își desfășoară activitatea doi împuterniciți de frontieră — cîte unul desemnat de către fiecare stat. Dacă eventualele conflicte de frontieră nu pot fi rezolvate de către acești împuterniciți, aplanarea lor se face pe cale diplomatică. ~ ***privind desființarea vizelor***, stipulează: categoriile de persoane scutite de vize, cărora li se acordă vize la cerere ori li se refuză intrarea sau șederea pe teritoriul statelor părți, punctele de frontieră accesibile; asigurarea libertății de deplasare pe teritoriul statelor părți; procedura în caz de pierdere sau distrugere a pașapoartelor; suspendarea provizorie a aplicării unor dispoziții din convenție pentru motive de securitate sau de sănătate publică etc. Ele

sînt încheiate pe cale bilaterală. **1527.** *CONVENȚIA ÎNCHEIATĂ ÎNTRE SIGISMUND, REGELE POLONIEI, ȘI PETRU RAREȘ, DOMNUL MOLDOVEI* (12 mai, Cracovia), stabilește modul de reglementare a pricinilor din zona granței dintre cele două țări, fixînd amănunțit modul de administrare a justiției și atribuțiile, în această privință, ale dregătorilor moldoveni și polonezi din cetățile și orașele de margine, modul de percepere a amenzilor și a taxelor de judecată. **1701.** *CONVENȚIA PRIVIND HOTARELE TRANSILVANIEI CU ȚARA ROMÂNEASCĂ ȘI MOLDOVA* (5 mart., Pistra), semnată, în urma păcii de la Karlowitz, de reprezentantul împăratului Austriei și de cel al sultanului, prevede respectarea de către părți a hotarelor existente înainte de război între Transilvania, pe de o parte, și Țara Românească și Moldova, aflate sub protecția Porții, pe de altă parte. **1775.** *CONVENȚIA DE CESIUNE TERITORIALĂ ȘI DEMARCAȚIE ÎNCHEIATĂ ÎNTRE AUSTRIA ȘI TURCIA* (26 apr./7 mai, Constantinopol), stipulează cedarea Bucovinei către Austria (art. 2), stabilindu-se, totodată, limitele teritoriale ale acestei provincii. Sînt delimitate, de asemenea, granițele Transilvaniei cu Țara Românească și Moldova. De remarcat că Poarta otomană nu avea nici un drept de a ceda altor puteri teritorii ale țărilor române care de drept și de fapt nu erau cuprinse în granițele Imperiului otoman. **1779.** *CONVENȚIA LĂMURITOARE A TRATATULUI DE LA KUCIUK-KAINARGI, ÎNCHEIATĂ LA AINALI-KAVAK* (10 mart., Constantinopol), confirmă (în nouă puncte) stipulațiile Tratatului de la Kuciuk-Kainargi și rezolvă, în avantajul Rusiei, litigiile provenite din aplicarea acestuia. Principatelor Române le sînt întărite garanțiile stipulate prin Tratatul de la Kuciuk-Kainargi (1774) (v.), Rusia obligîndu-se să uzeze de dreptul la intervenție, exclusiv, pentru respectarea dispozițiilor specificate în Convenție. **1826.** *CONVENȚIA DE LA AKKERMAN* (25 sept./7 oct.), încheiată între Rusia și Poarta otomană în scopul punerii în executare a Tratatului de pace din 16/28 mai 1812 de la București (v.). *Convenției* i-au fost atașate două acte separate: unul relativ la Serbia, iar celălalt la Moldova și Țara Românească. Acesta din urmă prevedea domni aleși pe șapte ani de Divanuri, dintre boierii pămînteni, scutirea Moldovei și Țării Românești de plata tributului și a redevențelor pe timp de doi ani, fixarea tributului și a redevențelor către Poarta otomană, libertatea comerțului în limita restricțiilor impuse de obligația aprovizionării cu grîne a Porții otomane, îndatorirea domnitorilor (împreună cu Divanurile respective) de a elabora măsurile necesare ameliorării situației din Principate, măsuri ce urmau să facă „obiectul unui regulament general pentru fiecare provincie". Însemnătatea *Convenției* pentru Principatele Române constă în stabilirea premiselor reorganizării lor constituționale și administrative. **1847.** *CONVENȚIA VAMALĂ DINTRE MOLDOVA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ*, intrată în vigoare la 1 ian. 1848, a desăvîrșit un act de mare însemnătate istorică, care are drept punct de plecare Convenția din 8 iul. 1835. În afara unor prevederi menite să pună la adăpost interesele marii boierimi (prinderea și restituirea locuitorilor fugiți dintr-un Principat în celălalt din cauza exploatării etc.), *Convenția* reglementează raporturile dintre Moldova și Țara Românească în sensul unificării economice, ca prim pas spre unirea politico-administrativă: căsătoriile între tineri, regimul proprietății, înlesnirile acordate sătenilor de la graniță, care treceau dintr-un principat în altul, libera plutire pe Siret etc. *Convenția* prevede suprimarea vămilor dintre cele două principate, unirea vamală dintre Moldova și Țara Românească. *Convenția* consfințea existența unui regim vamal unic impus de crearea pieței naționale unice pe care se va

clădi economia statului național român unitar. **1849.** *CONVENȚIA DE LA BALTA LIMAN* (19 apr.—1 mai), încheiată între Rusia și Poarta otomană, prevedea numirea de către sultan, cu asentimentul Rusiei, a domnitorilor Moldovei și Țării Românești pe o perioadă de șapte ani, înlocuirea Adunărilor ordinare și extraordinare cu Divanuri (compuse din mari boieri), constituirea a două comisii (la Iași și București) pentru revizuirea Regulamentelor organice (v.), prelungirea ocupației ruso-turce, numirea cîte unui comisar extraordinar rus și otoman în fiecare principat etc. *Convenția*, încălcînd din nou autonomia Principatelor Române, instituia un regim reacționar menit să înăbușe orice încercare revoluționară care ar fi condus Principatele pe calea emancipării sociale și naționale, paralizînd liberul exercițiu al administrației autonome. A fost ultimul act ruso-turc menit să reglementeze regimul juridic al Principatelor Române. **1854.** *CONVENȚIA DE LA BOYACIKÖY* (14 iun.), încheiată între Austria și Poarta otomană (cuprinzînd șapte articole), prevede ocupația armată austriacă a Moldovei și a Țării Românești, reglementează raporturile turco-austriece în Principate, stipulează obligația Austriei de a respecta proprietățile, legile, cultul și obiceiurile din teritoriile ocupate. Deși *Convenția* lăsa să se înțeleagă că ocupația respectivă avea să se producă sub mandat otoman, austriecii au izbutit destul de repede (deși foarte greu) să se debaraseze de o tutelă incomodă și nedorită. În împrejurările create de războiul Crimeii, *Convenția* a avut o însemnătate evidentă: ea consfințea deteriorarea ireparabilă a raporturilor de alianță ruso-austriece, întîrzia ridicarea la luptă pentru emanciparea socială și națională a popoarelor de la Dunărea de Jos, îndeosebi a românilor care au întîlnit în ocupația armată austriacă o stavilă puternică în calea luptei lor pentru unire. *CONVENȚIA TELEGRAFICĂ DINTRE AUSTRIA ȘI MOLDOVA* (10 nov.), stabilește obligațiile celor două părți privitoare la constituirea și funcționarea rețelei de telegrafie electrică în Moldova. Încheiată fără avizul prealabil al Curții suzerane, *Convenția* confirma atît specificul statutului juridic internațional al Principatelor Române, cît și străduința cabinetului din Viena de a-și crea o situație particulară în raporturile cu Moldova și Țara Românească. Pe de altă parte, *Convenția* poartă amprenta stării izvorîtă din grelele condiții ale ocupației armate austriece a Principatelor Române din anii 1854—1857. În urma încheierii *Convenției*, Moldova a aderat la Uniunea telegrafică germano-austriacă (mart. 1855), la cel de-al treilea tratat adițional al acestei uniuni (nov. 1855) și la noua Convenție încheiată între Uniunea telegrafică germano-austriacă, Franța și Belgia (ian. 1856). **1858.** *CONVENȚIA DE LA PARIS „PENTRU ORGANIZAREA DEFINITIVĂ" A PRINCIPATELOR ROMÂNE* (7/10 aug.), înțelegere a celor șapte Puteri Garante (Turcia, Franța, Rusia, Austria, Anglia, Sardinia, Prusia) încheiată la sfîrșitul dezbaterilor Conferinței de la Paris (v.), și, totodată, act fundamental pentru Moldova și Țara Românească. Prin *Convenție*, celor două țări li s-a dat titulatura de Principatele Unite, confirmîndu-se, totodată, suzeranitatea Porții și garanția colectivă a Puterilor Garante, ca și autonomia Principatelor; puterile publice urmau să fie încredințate domnilor și Adunărilor elective, o Comisie Centrală trebuind să asigure uniformitatea legislației; se prevedea „progresiva" introducere a inamovibilității magistraturii; față de Imperiul otoman, Principatele erau obligate la un tribut anual; de asemenea, învestitura domnilor urma să fie acordată de Poartă, pe lîngă care se acreditau agenți ai celor două țări; domnii urmau să fie aleși pe viață, cu condiția vîrstei de 35 ani, a venitului de 3 000 galbeni, a ocupării de funcții publice timp de zece ani; se mai stabilea responsabilitatea ministerială; la Focșani se înființa

o Curte de casaţie, comună celor două ţări; armatele Principatelor trebuia să fie organizate identic, ele putînd fi reunite; moldovenilor şi muntenilor li se asigurau drepturile cetăţeneşti şi drepturi egale „în unul şi celălalt Principat"; se recomanda revizuirea legislaţiei agrare „avînd în vedere îmbunătăţirea stării ţăranilor"; caimacamii existenţi urmau să fie înlocuiţi prin cîte o căimăcămie de trei (v.). *Convenţiei* i se anexau dispoziţii electorale. În 1864, a fost decretat Statutul dezvoltător al Convenţiei de la Paris (v.). **1860.** *CONVENŢIILE TELEGRAFICE ÎNCHEIATE DE PRINCIPATELE UNITE*, au constituit pe plan internaţional o afirmare a unităţii şi, totodată, a drepturilor suverane ale Principatelor Unite. Cea dintîi Convenţie telegrafică a fost cea încheiată cu Rusia la 3/15 dec. 1860, completată în 1861 şi intrată în vigoare la 1/13 febr. 1862. A doua a fost Convenţia telegrafică cu Austria, încheiată în iun. 1862, la Timişoara; la ea au aderat de asemenea, Imperiul otoman şi Serbia. În sfîrşit, în luna mai 1865, Principatele Unite au aderat, la Paris, la Convenţia internaţională telegrafică (înlocuită apoi, succesiv, prin Convenţia de la Viena din iul. 1868, cea de la Roma, din ian. 1872 şi cea de la Petersburg, din iul. 1875). **V.** şi *Convenţia telegrafică dintre Austria şi Moldova* (10 nov. 1854). **1877.** *CONVENŢIA ROMÂNO-RUSĂ PRIVIND TRECEREA TRUPELOR RUSE PRIN ROMÂNIA* (4/16 apr.), stabilită la întrevederea guvernamentală româno-rusă de la Livadia (Crimeea), ca urmare a acceptării propunerii române, de Consiliul prezidat de ţarul Alexandru II, privind trecerea armatelor ruse pe teritoriul României. Pentru elaborarea proiectului *Convenţiei* a fost trimis la Bucureşti, în nov. 1876, contele Nelidov. Împreună cu I.C. Brătianu, preşedintele Consiliului de Miniştri al României, acesta a elaborat proiectul în secret, dar guvernul rus a amînat semnarea lui, sperînd că va obţine, prin Conferinţa convocată la Constantinopol, autonomia Bulgariei, Bosniei şi Hertegovinei. Eşecul Conferinţei şi împotrivirea Porţii de a primi condiţiile prevăzute în Protocolul de la Londra (19/31 mart. 1877) au determinat Rusia să semneze Convenţia cu România pentru a putea începe astfel războiul contra Imperiului otoman. În urma unui consiliu de miniştri lărgit, prezidat de Carol I, *Convenţia* a fost semnată la Bucureşti la 4/16 apr. 1877 de M. Kogălniceanu, ministrul afacerilor străine al României, şi de baronul N. Stuart, agentul diplomatic al Rusiei. *Convenţia* prevedea că guvernul român va asigura armatei ruse „libera trecere prin teritoriul României şi tratamentul rezervat armatelor amice", cheltuielile ocazionate de trebuinţele ei rămînînd în sarcina guvernului rus. Acesta „se obliga a menţine şi a face a se respecta drepturile politice ale statului român, astfel cum rezultă din legile interioare, şi tratatele existente, precum şi a menţine şi apăra integritatea actuală a României". O convenţie specială privind relaţiile trupelor ruse cu autorităţile române a fost semnată în aceeaşi zi. Ulterior, *Convenţia* a fost ratificată de ţarul Alexandru II şi, pe baza unei legi votate de Corpurile legiuitoare, de Carol I. **1886.** *CONVENŢIA DE LA BERNA* (9 oct.), instituie Uniunea pentru protecţia proprietăţii literare şi artistice. A făcut obiectul unor revizuiri succesive (Berlin, 1908; Roma, 1928; Bruxelles, 1948; Stockholm, 1967). Convenţia îşi propune să ocrotească proprietatea literară şi artistică prin: a) asimilarea regimului juridic al operelor resortisanţilor statelor Uniunii cu cele ale naţionalilor statului pe teritoriul căruia trebuie asigurată protecţia; b) acordarea unui minimum de protecţie, aplicabil în mod uniform în relaţiile dintre statele participante la Uniune, indiferent de prevederile legislaţiei naţionale a statului (făcînd parte din Uniune) pe teritoriul căruia urmează să se asigure protecţia. Sînt considerate „naţionale" operele care au fost publicate întîi pe teritoriul unui stat,

chiar dacă autorul este resortisant al unui alt stat. **1899.** *CONVENȚIILE DE LA HAGA*, denumire dată documentelor adoptate de: 1) Conferința de la Haga din 1899 și care cuprind trei convenții, trei declarații și un act final, o rezoluție și șase recomandări. Cele trei convenții se referă la: reglementarea pașnică a litigiilor internaționale; aplicarea la războiul maritim a Convenției de la Geneva din 22 aug. 1864; legile și obiceiurile războiului. Această din urmă Convenție constituie o codificare a dreptului de război. Preambulul Convenției cuprindea clauza Martens (v.); 2) Conferința de la Haga din 1907, care cuprinde următoarele 14 convenții: Convenția pentru reglementarea pașnică a conflictelor internaționale; Convenția privind limitarea folosirii forței pentru recuperarea creanțelor contractuale; Convenția referitoare la începerea ostilităților; Convenția privind legile și obiceiurile războiului terestru; Convenția referitoare la drepturile și obligațiile puterilor și persoanelor neutre în caz de război terestru; Convenția referitoare la regimul vaselor de comerț inamice la începerea ostilităților; Convenția referitoare la transformarea de vase de comerț în vase de război; Convenția cu privire la punerea de mine submarine automate de contact; Convenția privind bombardarea prin forțe navale în timp de război; Convenția pentru adaptarea principiilor Convenției de la Geneva la războiul maritim; Convenția cu privire la anumite restricții în exercitarea dreptului de pradă în războiul maritim; Convenția referitoare la stabilirea unei Curți internaționale de prize; Convenția privind drepturile și obligațiile puterilor neutre în caz de război maritim; Declarația referitoare la interdicția de a lansa proiectile și explozive din baloane. Cea mai însemnată dintre aceste înțelegeri a fost Convenția cu privire la legile și obiceiurile războiului terestru. Această Convenție a reprezentat, în esență, dreptul cutumiar în vigoare în ceea ce privește dreptul aplicabil în timp de război, fiind parțial înlocuită, după cel de-al doilea război mondial, prin Convențiile (patru) de la Geneva pentru ameliorarea soartei victimelor războiului (12 aug. 1949) (v.). **1908.** *CONVENȚIE ÎNTRE ROMÂNIA ȘI BULGARIA PENTRU DELIMITAREA FRUNTARIEI FLUVIALE PE DUNĂRE* (1/14 ian.), semnată la Sofia, prevede ca linia de frontieră să urmeze „mijlocul fluviului la apele mici, cînd acestea curg într-o singură albie, și mijlocul brațului care conține talveg-ul fluviului, cînd fluviul este împărțit în unul sau mai multe brațe". Convenția definește, totodată, noțiunea de talveg (v.) și reglementează dreptul de posesiune asupra insulelor de pe Dunăre ale celor două părți contractante. Insulele din stînga fruntariei, trasată de către o comisie mixtă — compusă din cîte un delegat al fiecărei țări —, vor aparține României, iar cele din dreapta, Bulgariei. Talveg-ul va fi verificat la fiecare 10 ani și toate insulele care au trecut „într-un mod evident și durabil" dintr-o parte într-alta a acestuia urmau să facă parte din teritoriul statului în apele căruia se găseau. **1916.** *CONVENȚIE MILITARĂ ÎNCHEIATĂ DE ROMÂNIA CU FRANȚA, MAREA BRITANIE, ITALIA ȘI RUSIA* (4/17 aug., București), în virtutea clauzelor stipulate în *Convenție*, România urma să-și mobilizeze toate forțele de uscat și de apă pentru a ataca Austro-Ungaria cel mai tîrziu la 15/28 aug. 1916. La rîndul ei, Rusia se obliga să atace pe tot frontul austriac, pentru a ușura României operațiile militare. Flota rusă trebuia să apere portul Constanța și să se opună la orice debarcare de trupe inamice pe coastele românești și la orice pătrundere pe Dunăre. Vasele de război rusești folosite pe Dunăre erau puse sub ordinele Comandamentului suprem al armatei române, urmînd să opereze în colaborare cu escadra română de monitoare. Rusia, Franța, Anglia și Italia se obligau să furnizeze României muniții și material de război și să declanșeze

o mare ofensivă atît pe frontul de la Salonic, cît şi pe frontul cu Austro-Ungaria, cu 10 zile înainte de intrarea României în război, să pună la dispoziţia ei personalul tehnic strict necesar, pentru pregătirea în România a muniţiilor şi a materialului. Reprezentanţi ai armatei române urmau să fie ataşaţi pe lîngă cartierele generale aliate şi invers. *Convenţia* precizează că armistiţiile vor fi hotărîte de comun acord. Părţile au stabilit rămînerea în vigoare a *Convenţiei* pînă la încheierea păcii generale. **1921.** *CONVENŢIA, STATUTUL ŞI PROTOCOLUL ADIŢIONAL ASUPRA CĂILOR NAVIGABILE DE INTERES INTERNAŢIONAL*, încheiate la Barcelona, la 20 apr., sub auspiciile Societăţii Naţiunilor, se află şi în prezent în vigoare (România a aderat la *Convenţie* la 9 mai 1924). Ele stabilesc un cadru juridic unitar în legătură cu utilizarea căilor navigabile, considerate de statele contractante ca fiind de interes internaţional. Potrivit acestor documente, fiecare stat contractant se angajează ca, pe căile navigabile ori pe porţiunile de căi navigabile aflate sub suveranitatea sa, să acorde un regim de egalitate deplină pentru navele, bunurile şi cetăţenii celorlalte state părţi, cît şi facilităţile de ordin fiscal şi vamal. Administrarea căilor navigabile de interes internaţional este exercitată de fiecare din statele riverane sub suveranitatea căruia se găseşte acea cale navigabilă, care vor elabora reglementări de natură să asigure buna desfăşurare a navigaţiei pentru toate statele părţi. Diferendele între statele contractante privitoare la interpretarea sau aplicarea prevederilor *Convenţiei* au fost date în competenţa C.P.J.I. (v.). Prin Protocolul adiţional, statele semnatare ale *Convenţiei* se angajează să-şi acorde pe bază de reciprocitate dreptul de navigaţie şi pe căile aflate sub suveranitatea lor, care nu au fost considerate a fi de interes internaţional. România a ratificat *Convenţia* la 13 ian. 1925. *CONVENŢIA DE ALIANŢĂ DEFENSIVĂ ÎNTRE ROMÂNIA ŞI CEHOSLOVACIA*, semnată la Bucureşti, la 23 apr. 1921, exprimă hotărîrea ambelor părţi de a menţine integritatea teritorială cîştigată de popoarele lor în urma luptelor eroice purtate pentru realizarea unităţii statale. În preambul, părţile se angajează să respecte ordinea stabilită prin Pactul Societăţii Naţiunilor (v.) şi Tratatul între Puterile aliate şi asociate pe de o parte şi Ungaria, pe de altă parte. Se prevedea încheierea unei convenţii militare defensive, stabilindu-se, totodată, că nici una dintre părţi nu va putea încheia vreo alianţă, fără a înştiinţa, în prealabil, cealaltă parte. Convenţia a fost prorogată, iar la 16 febr. 1933, prin adoptarea Pactului de organizare a Micii Înţelegeri (v.), a fost prelungită fără limită. *CONVENŢIA DE ALIANŢĂ DEFENSIVĂ ÎNTRE ROMÂNIA ŞI POLONIA*, semnată la Bucureşti la 3 mart. 1921, angajează cele două state să se ajute reciproc în cazul în care unul dintre ele ar fi fost atacat în condiţiile constituirii unui casus foederis (v.). Convenţia militară, semnată în aceeaşi zi, parte integrantă a Convenţiei de alianţă, prevedea mijloace defensive de apărare a frontierelor de est ale ambelor părţi. Art. 6 al *Convenţiei* prevedea că România îşi rezerva dreptul de a transforma în alianţe defensive acordurile de principiu cu Iugoslavia şi Cehoslovacia. *Convenţia* a avut o semnificaţie cu mult mai largă, deoarece nu viza doar graniţa de est a ambelor state, ci şi interesele lor în Europa centrală. *CONVENŢIA DE ALIANŢĂ DEFENSIVĂ ÎNTRE ROMÂNIA ŞI REGATUL SÎRBILOR, CROAŢILOR ŞI SLOVENILOR*, semnată la Belgrad, la 7 iun. 1921, conţinea un preambul şi şapte articole. Părţile îşi exprimau hotărîrea de a păstra integritatea lor teritorială, cîştigată prin lupta popoarelor care au desăvîrşit, în 1918, unitatea statelor lor naţionale, ca şi menţinerea ordinei stabilite prin Pactul

Societăţii Naţiunilor şi Tratatul de la Trianon (4 iun. 1920) dintre Puterile Aliate şi Asociate, de o parte, şi Ungaria de cealaltă parte (v.) şi prin Tratatul de la Neuilly (27 nov. 1919) dintre Puterile aliate şi asociate şi Bulgaria (v.). Se prevedea încheierea unei convenţii militare defensive (art. 2), părţile angajîndu-se de a nu încheia vreo alianţă fără a se înştiinţa în prealabil (art. 3). *Convenţia* a fost prorogată la 7 iun. 1923, la 13 iun. 1926, la 21 mai 1929. Prin adoptarea Pactului de organizare al Micii Înţelegeri din 16 febr. 1933 (v.), durata *Convenţiei* se prelungeşte fără limită. *CONVENŢIE STABILIND STATUTUL DEFINITIV AL DUNĂRII*, semnată la Paris, în 1921, între Belgia, Franţa, Marea Britanie, Grecia, Italia, România, Regatul sîrbo-croato-sloven şi Cehoslovacia. *Convenţia*, conform tratatelor de la Versailles (v.), Saint-Germain (v.), Neuilly (v.) şi Trianon (v.) reglementa libera navigaţie pe Dunăre, fluviu internaţional. În virtutea prevederilor sale au fost organizate două comisii: Comisia Europeană a Dunării (v.), a cărei competenţă se extindea şi asupra regiunii Dunării maritime şi Comisia Internaţională a Dunării (v.), a cărei competenţă se extindea asupra Dunării fluviale navigabile şi asupra căilor fluviale declarate internaţionale. **1923.** *CONVENŢIE ASUPRA REGIMULUI INTERNAŢIONAL AL CĂILOR FERATE*, încheiată la Geneva, la 9 dec. Împreună cu Statutul şi Protocolul de semnătură, conţine reglementări sumare şi sintetice ale îndatoririlor internaţionale, recunoscute în materie de transporturi internaţionale pe calea ferată. *CONVENŢIA DE LA LAUSANNE* (24 iul.), adoptată de Conferinţa de la Lausanne (1922—1923) (v.), împreună cu regulamentul anexă privitor la trecerea vaselor, prevedea trecerea liberă prin strîmtori în timp de pace ca şi în timp de război, Turcia fiind neutră, pentru toate navele comerciale şi militare, indiferent de pavilion, cu unele îngrădiri privind tonajul. În situaţia în care, în timp de război, Turcia ar fi fost beligerantă, vasele de sub pavilion neutru îşi păstrau libertatea de trecere cu îngrădiri privind tonajul. Prin *Convenţie* se instituia o comisie internaţională, intitulată Comisia strîmtorilor, care urma să supravegheze circulaţia liberă a navelor prin strîmtori, formată din Franţa, Marea Britanie, Italia, Japonia, Bulgaria, Grecia, România, U.R.S.S. şi Iugoslavia (v. *Convenţia de la Montreux (1936); Strîmtorile Mării Negre)*. **1928.** *CONVENŢIA GENERALĂ DE CONCILIAŢIUNE INTERAMERICANĂ*, adoptată de Conferinţa extraordinară interamericană de conciliere şi arbitraj (1928) (v.), prevede, în esenţă, condamnarea războiului ca instrument al politicii internaţionale, supunînd procedurii concilierii toate diferendele, de orice natură, ce apăreau între statele semnatare şi care nu puteau fi rezolvate pe cale diplomatică. Prin *Convenţie* a fost creat de asemenea un organism permanent de menţinere a păcii — Comisia de anchetă şi conciliere. *CONVENŢIA ÎNTRE ROMÂNIA ŞI GERMANIA DESTINATĂ A PUNE CAPĂT DIFERENDELOR FINANCIARE EXISTENTE ÎNTRE CELE DOUĂ GUVERNE*, a intrat în vigoare la 9 febr. 1928, după efectuarea schimbului instrumentelor de ratificare. Germania se obliga a vărsa României 75 500 000 reichsmark, iar guvernul român renunţa la toate drepturile decurgînd pentru el din art. 297 şi din unele paragrafe ale părţii a X-a din Tratatul de la Versailles (v.). Cele două guverne renunţau, totodată, la toate acţiunile lor în faţa tribunalului arbitral mixt germano-român, precum şi la alte neînţelegeri ivite pînă atunci în probleme de bunuri, drepturi şi interese. *CONVENŢIA PRIVIND EXPOZIŢIILE INTERNAŢIONALE*, semnată la Paris, la 22 nov. 1928, modificată şi completată prin protocoalele din 10 mai 1948, 16 nov. 1966 şi 30 nov. 1972, stabileşte cadrul juridic al co-

operării internaţionale pe planul manifestărilor expoziţionale, oferind statelor participante posibilitatea de a organiza expoziţii internaţionale pe teme ce prezintă interes pentru aceste ţări. Prevede durata şi frecvenţa expoziţiilor, caracterul acestora, modul de înregistrare, obligaţiile organizatorilor de expoziţii şi ale statelor participante, regimul vamal şi regulamentul general al expoziţiilor, precum şi facilităţile acordate de statul gazdă celorlalte state participante la expoziţie. *Convenţia* a instituit o organizaţie internaţională denumită Biroul Internaţional al Expoziţiilor (v.). România a aderat la această *Convenţie* la 4 aug. 1960. **1929.** *CONVENŢIA PENTRU UNIFICAREA UNOR REGULI PRIVITOARE LA TRANSPORTUL AERIAN INTERNAŢIONAL*, încheiată la Varşovia, la 12 oct., în scopul asigurării unei reglementări unitare a condiţiilor efectuării transportului aerian internaţional, a documentelor utilizate în acest transport şi a răspunderii transportorului. România a ratificat Convenţia în 1931. A fost modificată prin Protocolul din 28 sept. 1955, ratificat de Prezidiul M.A.N. a ţării noastre, în 1958. **1933.** *CONVENŢIA INTERNAŢIONALĂ CU PRIVIRE LA TRANSPORTUL DE CĂLĂTORI ŞI BAGAJE PE CĂILE FERATE (C.I.V.)*, încheiată la Roma, la 23 nov., în scopul revizuirii Convenţiei internaţionale cu privire la transportul de călători şi bagaje, semnată la Berna la 23 oct. 1924. La *Convenţie* au fost anexate: formularul recipisei de bagaje şi regulamentul relativ la oficiul central de transporturi internaţionale pe căile ferate. România a ratificat această convenţie împreună cu anexele sale prin Legea nr. 1 004, publicată în M.O. nr. 59 din 12 mart. 1937. *CONVENŢIA PENTRU UNIFICAREA ANUMITOR REGULI CU PRIVIRE LA DAUNELE CAUZATE DE CĂTRE AERONAVE TERŢILOR PE PĂMÎNT*, semnată la Roma, la 29 mai 1933, cu ocazia celei de a treia Conferinţe de drept privat internaţional aerian, instituie o reglementare unitară în legătură cu responsabilitatea pentru daunele cauzate de către aeronave terţilor pe Pământ. România a ratificat această *Convenţie* la 22 febr. 1935. *CONVENŢIILE PENTRU DEFINIREA AGRESIUNII*, semnate la Londra (3—5 iul.). *Prima Convenţie* a fost semnată sub forma unui pact regional de neagresiune la 3 iul. de reprezentanţii României, Estoniei, Letoniei, Poloniei, Turciei, Iranului, Afghanistanului şi Uniunii Sovietice. Conţinutul documentului evidenţiază principiile potrivit cărora statele au în mod egal dreptul de a-şi apăra inviolabilitatea teritoriilor şi de a obţine securitatea necesară liberei lor dezvoltări. *Convenţia* stabilea cu precizie faptele care, comise de un stat, îl defineau ca agresor: declaraţia de război unui alt stat; invadarea cu forţe armate a teritoriului altui stat, chiar fără declaraţie de război; atacarea altui stat cu forţe terestre, aeriene sau navale; iniţierea unui blocus naval al coastelor sau porturilor unui alt stat; sprijinirea pe teritoriul său a unor bande armate, formate pentru a invada un alt stat sau neluarea unor măsuri împotriva acestor bande. *Convenţia*, care avea un caracter exemplificativ, nu limitativ, prevedea că nici un fel de considerente de ordin politic, militar, economic sau de altă natură nu pot justifica agresiunea. *A doua Convenţie* s-a semnat la 4 iul. sub forma unui pact general de neagresiune, avînd, însă, acelaşi conţinut, de către Mica Înţelegere (v.), Turcia şi Uniunea Sovietică, fiind deschisă tuturor statelor ce ar dori să adere la ea (la 23 iul. 1933 a aderat Finlanda). *A treia Convenţie* a fost semnată de Uniunea Sovietică şi Lituania la 5 iul. În Germania hitleristă ca şi în ţările revizioniste şi revanşarde, Convenţiile de definire a agresiunii au produs o mare nemulţumire, subliniindu-se că U.R.S.S. a semnat un act cu Mica Înţelegere ca entitate di-

plomatică şi politică, ceea ce a mărit prestigiul acestei organizaţii regionale antirevizioniste. Convenţiile de definire a agresiunii au completat Tratatul multilateral de renunţare la război, semnat la Paris la 27 aug. 1928 (v. *Pactul de la Paris*) şi au stat la baza principiilor Pactului Înţelegerii Balcanice (v.). *CONVENŢIA EUROPEANĂ DE RADIODIFUZIUNE*, încheiată la Lucerna, la 19 iun. Normele sale se referă la notificarea frecvenţelor fixate în plan, calitatea emisiunilor, drepturile ţărilor necuprinse în regiunea europeană, interferenţe, relaţiile cu Uniunea Internaţională de Radio, aplicarea Convenţiei internaţionale de telecomunicaţie de la Madrid din 1932 şi intrarea în vigoare a *Convenţiei*. Planul de la Lucerna, anexat la *Convenţie*, cuprinde dispoziţii generale şi lista staţiunilor pe ţări cu indicarea frecvenţei şi lungimii de undă (v. *Convenţia europeană de radiodifuziune*, Copenhaga 15 sept. 1948). România a ratificat *Convenţia* la 12 nov. 1936. *CONVENŢIA INTERNAŢIONALĂ CU PRIVIRE LA TRANSPORTUL DE MĂRFURI PE CĂILE FERATE (C.I.M.)*, încheiată la Roma, la 23 nov. Scopul *Convenţiei* a fost de a revizui Convenţiunea internaţională cu privire la transportul de mărfuri pe căile ferate, semnată la Berna la 23 oct. 1924. *Convenţia* cuprinde prescripţii relative la obiectele admise la transport, la formularele documentelor de transport. *Convenţia* instituie, totodată, regulamentul relativ la Oficiul central de transporturi internaţionale pe căile ferate, regulamentul privitor la comisiunea de experţi, regulamentul internaţional relativ la transportul vagoanelor particulare şi regulamentul internaţional relativ la transportul coletelor exprese. România a ratificat această *Convenţie* şi Protocolul de acord privitor la transportul mărfurilor pe căile ferate la 12 mart. 1937. **1934.** *CONVENŢIILE MILITARE ALE STATELOR ÎNŢELEGERII BALCANICE* (v. şi *Înţelegerea Balcanică*), încheiate conform hotărîrii luate de reprezentanţii celor patru state. Astfel: a) la 29 nov. 1935, şefii statelor majore au semnat la Belgrad textul unei *Convenţii în trei*, iugoslavo-româno-turce, punînd în practică clauzele privitoare la securitate, incluse în Pactul Înţelegerii Balcanice, semnat la Atena la 9 febr. 1934; b) la 10 nov. 1936, şefii statelor majore ai armatelor Turciei, Iugoslaviei, României şi Greciei au semnat la Bucureşti *Convenţia militară în patru*, referitoare la luarea măsurilor corespunzătoare împotriva unor atacuri ale altor state. Convenţia conţine diferite ipoteze, stabilind forţele de luptă şi modalităţile de cooperare dintre cele patru armate. Erau prevăzute reuniuni periodice ale celor patru state majore. Convenţiile militare şi, îndeosebi cea din 1936, au întărit coeziunea Înţelegerii Balcanice, grav ameninţată de statele fasciste şi revanşarde. **1936.** *CONVENŢIA DE LA MONTREUX*, adoptată la 20 iul., înlocuieşte Convenţia de la Lausanne (1923) (v.). Menţinînd valabilitatea principiului libertăţii navigaţiei prin strîmtori pentru navele comerciale, în cazul neutralităţii Turciei, *Convenţia* stabilea că în caz de război, numai navele neutrilor pot beneficia de acest drept, cu condiţia de a nu colabora cu inamicul. Cu privire la navele militare, *Convenţia* făcea o diferenţiere între navele riveranilor şi cele ale neriveranilor. În principiu, navele militare ale riveranilor dispun de dreptul de trecere prin strîmtori, prevăzîndu-se pentru aceasta două situaţii: a) *în timp de pace:* navele militare ale riveranilor se bucură de libertatea de trecere, cu condiţia cererii unui preaviz de la guvernul turc, cu opt zile înainte de a pătrunde în strîmtori. Ele pot trece numai ziua şi nu în grup. Pentru statele neriverane, erau prevăzute condiţii diferite: *de preaviz* — trebuia solicitat cu 15 zile înainte; *de tonaj* — nu pot trece prin strîmtori decît nave uşoare, de suprafaţă; *de şedere* — maximum 21 de zile; b) *în timp de război:*

1) în cazul în care Turcia era neutră, navigaţia prin strîmtori a navelor de război ale beligeranţilor este interzisă; cele ale neutrilor, pot trece liber; 2) în cazul în care Turcia este beligerantă, aceasta va acţiona cum crede de cuviinţă. Aceeaşi prevedere era menţionată şi pentru situaţia în care Turcia aprecia că este ameninţată de un pericol iminent de război. *Convenţia* a suprimat cu efect imediat regimul demilitarizării şi a autorizat Turcia să-şi remilitarizeze zona strîmtorilor. De asemenea, în dispoziţiile generale ale *Convenţiei* s-a prevăzut desfiinţarea Comisiei strîmtorilor, creată în 1923, şi trecerea atribuţiilor acesteia în seama guvernului turc (v. *strîmtorile Mării Negre*). **1940—1941.** *CONVENŢIA DE ÎMPRUMUT ŞI ÎNCHIRIERE*, sistem iniţiat în 1940 de preşedintele Roosevelt şi consfinţit printr-o lege din 11 mart. 1941, cunoscută sub numele de *Lend Lease Act*, ce autoriza livrarea de mărfuri, fără termen de plată, statelor a căror apărare era esenţială pentru însăşi securitatea S.U.A. Mărfurile nefolosite urmau a fi restituite după încetarea ostilităţilor. Pe această bază, S.U.A. a livrat pînă în 1945, către 39 de state ale coaliţiei antihitleriste (v.), mărfuri în valoare de aproape 50 miliarde dolari. **1944.** *CONVENŢIA DE ARMISTIŢIU DINTRE NAŢIUNILE UNITE ŞI ROMÂNIA*. După actul de la 23 aug. 1944 (v. *Insurecţia naţională armată antifascistă şi antiimperialistă*) guvernul român a trimis la Moscova, la 29 aug. 1944, o delegaţie pentru tratative în vederea încheierii *Convenţiei de armistiţiu* cu guvernele Naţiunilor Unite. Tratativele au început la 10 sept. şi s-au încheiat la 12 sept., cînd s-a semnat Convenţia de armistiţiu de mareşalul Uniunii Sovietice R.I. Malinovski, împuternicit al guvernelor sovietic, englez şi american, iar din partea guvernului român de L. Pătrăşcanu, D. Dămăceanu, B. Ştirbei şi Gh. Pop. Principalele prevederi ale *Convenţiei* recunoşteau faptul că de la 24 aug. 1944, ora 4 a.m., România a încetat cu totul operaţiunile militare împotriva U.R.S.S. şi aliaţilor ei şi a intrat în război alături de Puterile Aliate împotriva Germaniei şi Ungariei „pentru a restaura independenţa şi suveranitatea României", şi în acest scop va participa la operaţiunile militare cu 12 divizii (art. 1); forţele sovietice şi ale celorlalţi aliaţi beneficiau de înlesniri pentru libera lor mişcare pe teritoriul României (art. 3); se stabilea că graniţa româno-sovietică era cea din 28 iun. 1940 (art. 4); România urma să plătească drept compensaţii către U.R.S.S. suma de 300 000 000 dolari eşalonat, în timp de şase ani, în mărfuri (produse petroliere, cereale, lemne, vase maritime şi fluviale, diverse maşini etc.) (art. 11); guvernul român se obliga să colaboreze cu aliaţii la arestarea şi judecarea persoanelor acuzate de crime de război (art. 14), să dizolve imediat toate organizaţiile prohitleriste aflate pe teritoriul ţării şi să nu permită în viitor existenţa unor astfel de organizaţii (art. 15); administraţia civilă românească era restabilită pe întreg teritoriul României (art. 17); era creată o Comisie Aliată de Control în România care trebuia să supravegheze, pînă la încheierea păcii, modul în care sînt executate prevederile *Convenţiei* (art. 18); Puterile Aliate recunoşteau nulitatea Dictatului de la Viena şi era exprimat acordul lor ca Transilvania să fie restituită României (art. 19). *CONVENŢIA PRIVIND AVIAŢIA CIVILĂ INTERNAŢIONALĂ*, instrument juridic principal elaborat de Conferinţa de la Chicago (v.), prin care se stabileşte un nou regim al spaţiului aerian (v.). Ea reafirmă principiul suveranităţii statelor asupra spaţiului aerian de deasupra teritoriului lor, precizînd, totodată, că aeronavele civile neafectate serviciilor aeriene internaţionale regulate se bucură de dreptul de a pătrunde pe teritoriul statelor contractante, de a-l traversa în tranzit fără escală şi

de a face escale necomerciale fără autorizaţie prealabilă, statele respective fiind în drept de a interzice pentru motive de necesitate militară sau în interesul securităţii publice, zborul avioanelor străine în anumite zone ale spaţiului lor aerian. Aeronavele de stat, adică cele folosite pentru servicii militare, vamale sau de poliţie, nu vor putea survola teritoriul altui stat sau ateriza pe acest teritoriu fără autorizaţie prealabilă. În timp de război dispoziţiile *Convenţiei* nu aduc vreo atingere libertăţii de acţiune a statelor contractante, fie ele beligerante sau neutre. Acelaşi principiu se aplică oricărui stat contractant care proclamă stare de criză şi o comunică Consiliului. Prin *Convenţie* se instituia şi *O.A.C.I.* (v.). România a aderat la această *Convenţie* la 24 apr. 1965. **1946.** *CONVENŢIE ASUPRA PRIVILEGIILOR ŞI IMUNITĂŢILOR NAŢIUNILOR UNITE*, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 13 febr., conferă O.N.U. calitatea de persoană juridică cu dreptul de a încheia contracte, a dobîndi şi vinde bunuri mobile şi imobile, recunoscîndu-i imunităţi şi privilegii, cum sînt: imunitatea de jurisdicţie pentru bunurile şi activul său, inviolabilitatea sediilor şi a arhivelor, dreptul de a obţine fonduri, aur sau devize şi de a efectua operaţii financiare şi bancare în orice monedă, scutirea de impozite a acţiunilor, veniturilor şi proprietăţilor, scutirea de taxe vamale, de interdicţii şi restricţii, a obiectelor importate sau exportate de organizaţie în scopuri oficiale, precum şi a publicaţiilor sale, facilitarea comunicărilor oficiale etc. Sînt, de asemenea, recunoscute imunităţi de jurisdicţie penală şi civilă şi anumite privilegii reprezentanţilor membrilor organizaţiei, funcţionarilor şi experţilor O.N.U. România a aderat la *Convenţie* la 21 apr. 1956. **1947.** *CONVENŢIA CU PRIVIRE LA PRIVILEGIILE ŞI IMUNITĂŢILE INSTITUŢIILOR SPECIALIZATE*, aprobată de Adunarea Generală a O.N.U. la 21 nov., *Convenţia* recunoaşte personalitatea juridică a instituţiilor specializate, capacitatea acestora de a încheia contracte, de a dispune de bunuri mobile şi imobile, de a sta în justiţie etc. Instituţiilor specializate şi bunurilor acestora li se recunoaşte imunitatea de jurisdicţie, precum şi o serie de privilegii, cum ar fi: scutiri de impozite, taxe vamale etc. De asemenea imunităţi se bucură şi reprezentanţii statelor membre, participanţi la reuniuni ale instituţiilor specializate şi funcţionarii acestora. România a aderat la *Convenţie* la 14 iul. 1970. **1948.** *CONVENŢIA DESPRE REGIMUL NAVIGAŢIEI PE DUNĂRE*, elaborată la Conferinţa Dunării de la Belgrad, ţinută între 30 iul. — 18 aug. (v.). *Convenţia* prevede în esenţă: a) navigaţia pe Dunăre este liberă şi deschisă supuşilor, vapoarelor comerciale şi mărfurilor tuturor statelor în condiţii de egalitate în ceea ce priveşte drepturile portuare şi taxele de navigaţie, precum şi condiţiile cărora este supusă navigaţia comercială, cu excepţia traficului între porturile aceluiaşi stat; b) navigaţia pe Dunăre este interzisă navelor de război ale statelor nedunărene. Navele de război ale statelor dunărene pot naviga numai pe porţiunea de fluviu inclusă în propriile graniţe, iar în afara acestora numai cu acordul statului respectiv; c) stabilirea regulilor de navigaţie pe Dunăre, precum şi supravegherea fluvială, sanitară şi poliţienească împreună cu efectuarea lucrărilor hidrotehnice necesare menţinerii Dunării în stare de navigaţie sînt de competenţa statelor limitrofe ale sectoarelor respective; d) pentru sectoarele unde navigaţia prezintă dificultăţi se instituie administraţii speciale, compuse din reprezentanţi ai statelor limitrofe, care funcţionează pe principiul deplinei egalităţi în drepturi a statelor membre în aceste administraţii. Textele din *Convenţie* referitoare la înfiinţarea şi funcţionarea celor două administraţii fluviale (Porţile de Fier şi Dunărea

de Jos) nu mai sînt în concordanţă cu noile realităţi ce au survenit. Construcţia marii hidrocentrale de la Porţile de Fier a modificat substanţial condiţiile de navigaţie, statele părţi ale *Convenţiei* convenind la desfiinţarea administraţiei, iar prin trecerea tuturor funcţiilor şi competenţelor fostei administraţii mixte (româno-sovietice) a Dunării de Jos către partea română, administrarea Dunării de Jos a rămas în exclusivitate în sarcina României, pe teritoriul căreia se află canalul navigabil Sulina; e) pentru unificarea regimului de navigaţie pe Dunăre, şi pentru reglementarea unitară a problemelor legate de navigaţie, care interesează toate statele dunărene, se înfiinţează Comisia Dunării (v.). Regimul consacrat prin Convenţia din 1948 se aplică numai părţii navigabile a Dunării de la Ulm la Marea Neagră, prin braţul Sulina. *CONVENŢIA PENTRU PREVENIREA ŞI REPRIMAREA CRIMEI DE GENOCID*, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 9 dec. 1948, declară genocidul (v.) drept o crimă care încalcă normele dreptului internaţional, incriminînd astfel actele săvîrşite cu intenţia de a distruge, parţial sau total, un grup naţional, etnic, rasial sau religios (exterminarea membrilor unor astfel de grupuri, producerea de leziuni corporale sau tulburări mintale, crearea de condiţii de viaţă care să ducă la distrugerea fizică, dislocare, deportare, transfer de populaţie, măsuri de sterilizare etc., complotul pentru săvîrşirea unor astfel de acte, precum şi tentativa şi instigarea). *Convenţia* a intrat în vigoare la 12 ian. 1951. România a aderat la *Convenţie* la 3 nov. 1950. În legislaţia noastră penală faptele de genocid sînt incriminate şi sancţionate cu severitate. **1949.** *CONVENŢIA DE LA GENEVA ASUPRA CIRCULAŢIEI RUTIERE*, adoptată la 19 sept. cu scopul de a înlesni dezvoltarea circulaţiei rutiere internaţionale şi de a-i asigura securitatea stabilind reguli uniforme. *Convenţia*, recunoscînd statelor dreptul de a reglementa folosirea drumurilor lor, stabileşte condiţii de folosire a acestor drumuri pentru circulaţia internaţională. În acest sens, *Convenţia* conţine reguli aplicabile circulaţiei rutiere, dispoziţii privind semnalizarea, reguli aplicabile automobilelor, remorcilor şi conducătorilor de automobile în circulaţia internaţională, condiţii ce trebuie îndeplinite de autovehicule şi conducătorii auto în circulaţia internaţională etc. La *Convenţie* este anexat şi un protocol relativ la semnalizarea rutieră. România a aderat la *Convenţie* la 5 dec. 1960. *CONVENŢIILE DE LA GENEVA PENTRU PROTECŢIA VICTIMELOR DE RĂZBOI* (12 aug.). În număr de patru, aceste *Convenţii* constituie o nouă etapă în dezvoltarea dreptului internaţional umanitar (v.) şi întărirea legalităţii internaţionale; Convenţia pentru îmbunătăţirea soartei răniţilor şi bolnavilor din forţele armate în campanie; Convenţia pentru îmbunătăţirea soartei răniţilor, bolnavilor şi naufragiaţilor din forţele armate pe mare; Convenţia privitoare la tratamentul prizonierilor de război şi Convenţia privitoare la protecţia persoanelor civile în timp de război. *Convenţiile* enunţă, ca unul din principiile fundamentale, respectarea, protejarea şi tratarea cu umanism a populaţiei civile şi a persoanelor scoase în afara luptei, extinzînd protecţia dreptului internaţional la toate cazurile de conflict armat şi nu numai la războaiele internaţionale, cum era cazul pînă atunci, ameliorează şi lărgeşte statutul prizonierilor de război, incluzînd în cercul beneficiarilor protecţiei şi pe membrii mişcărilor de rezistenţă şi consolidează, în acelaşi timp, măsurile de control asupra aplicării acestor *Convenţii*. Pe parcursul aplicării lor, la aceste *Convenţii* au devenit părţi prin ratificare, aderare sau declaraţii de continuitate 137 de state. România, care a participat la toate fazele negocierilor, aducînd o contribuţie de substanţă la elaborarea *celor patru Convenţii*, le-a ratificat la 14 mai 1954. La 10 iul. 1977, Confe-

rința diplomatică asupra reafirmării și dezvoltării dreptului aplicabil în caz de conflict armat (v.) a adoptat două Protocoale adiționale la cele patru *Convenții de la Geneva*, protocoale elaborate în faza de proiect de o conferință a experților convocată în anii 1971 și 1972 din inițiativa C.I.C.R. Prin cele două Protocoale adiționale se extinde sfera de aplicare a normelor de drept umanitar, se elaborează norme menite să completeze dreptul existent și se universalizează convențiile privind protecția victimelor de război. **1951.** *CONVENȚIA PRIVIND DREPTUL FEMEII LA UN SALARIU EGAL CU AL BĂRBATULUI, PENTRU O MUNCĂ EGALĂ*, adoptată în cadrul Conferinței Generale a O.I.M., prevede, în esență, că statele părți se obligă să aplice, prin reglementări interne, principiul retribuției egale a bărbaților și femeilor pentru o muncă egală. **1952.** *CONVENȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU FACILITAREA IMPORTULUI DE MOSTRE COMERCIALE ȘI DE MATERIAL PUBLICITAR*, încheiată la Geneva, la 7 nov., sub egida O.N.U., în scopul înlesnirii circulației internaționale a mostrelor și materialului publicitar prin simplificarea condițiilor de import al mărfurilor și scutirea de taxe vamale a unor produse ca: mostre, ambalajele mărfurilor transportate, materialul profesional, produsele prezentate la tîrguri internaționale, expoziții, congrese și alte manifestări. România a aderat la această *Convenție* la 4 iul. 1968. *CONVENȚIA PRIVIND DREPTURILE POLITICE ALE FEMEII*, elaborată din inițiativa O.N.U., proclamă că femeile se bucură de aceleași drepturi politice ca și bărbații, au dreptul egal de a alege și de a fi alese în orice instituții naționale constituite potrivit principiului eligibilității, au dreptul de a ocupa orice funcții de stat și sociale. Deși nu cuprinde decît în parte revendicările democratice pentru obținerea unei depline egalități în drepturi a femeilor cu bărbații, *Convenția* a constituit un mare pas în direcția colaborării internaționale în domeniul afirmării și realizării drepturilor fundamentale ale omului. România a ratificat *Convenția* la 9 iun. 1954. **1954.** *CONVENȚIA DE LA HAGA PRIVIND PROCEDURA CIVILĂ*, încheiată la 1 mart. de către statele care au participat la cea de-a VII-a sesiune a Conferinței de drept internațional privat, înlocuind în raporturile dintre statele respective, Convenția privind procedura civilă încheiată la Haga, la 17 iul. 1905. Noua Convenție se referă la: comunicarea actelor judiciare și extrajudiciare; comisiile rogatorii (v.); cauțiunea „judicatum solvi" (v.); asistența judiciară gratuită; eliberarea gratuită a extraselor după actele de stare civilă; constrîngerea corporală ș.a. Prin această *Convenție* s-a realizat unificarea normelor în domeniul raporturilor procedurale civile cu element de extraneitate. România este parte la această *Convenție*. *CONVENȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU PREVENIREA POLUĂRII APELOR MĂRII PRIN HIDROCARBURI*, încheiată la Londra, la 12 mai, este prima convenție internațională, încheiată sub egida I.M.C.O. (v.), în scopul prevenirii poluării mărilor prin hidrocarburi. *Convenția* se bazează pe un sistem de zone de interdicție în interiorul cărora vasele nu au permisiunea să cureță sau să golească balastul din cisterne, iar deșeurile trebuie eliminate în afara acestor perimetre. Inițial, ca regulă generală, *Convenția* a stabilit o zonă de interdicție de 50 mile marine distanță față de coastă, ce putea fi însă redusă, sau, dimpotrivă, extinsă pînă la maximum 100 mile. *Convenția* mai prevede, printre altele, obligația montării pe nave a unor dispozitive în scopul de a evita anumite scurgeri de combustibil. Potrivit *Convenției*, s-a creat un registru de hidrocarburi în care se consemnează natura, motivul, locul și ora deversărilor de hidrocarburi ce ar putea avea efect poluant.

Registrul de hidrocarburi poate fi controlat de autoritățile oricărui stat contractant, dacă nava se găsește într-un port aflat sub jurisdicția sa. Prevederile sale au fost modificate prin Convenția de la Londra, din 11 apr. 1962. Cu acest prilej se extind considerabil perimetrele în care deversarea petrolului este interzisă și, totodată, se creează noi interdicții de deversări în Mediterană, Marea Roșie, precum și în jurul Indiei și Madagascarului, adică pe rutele pe care se prevede o intensificare a navigației maritime. Pentru navele de peste 20 000 tdw se instituie un regim special, în sensul că li se interzice orice deversare de hidrocarburi, în orice parte a mării. Prin excepție însă, anume cînd se dovedește că păstrarea la bord a deșeurilor nu este posibilă, deversarea poate avea loc în afara zonelor de interdicție, dar cu obligația ca aceste deversări voluntare de hidrocarburi să fie comunicate guvernului de care aparține nava și totodată I.M.C.O. *CONVENȚIA PENTRU PROTECȚIA BUNURILOR CULTURALE ÎN CAZ DE CONFLICT ARMAT*, încheiată la Haga, la 14 mai, împreună cu Protocolul Convenției, pornește de la constatarea că în cursul ultimelor conflicte armate bunurile culturale au suferit daune grave, că pagubele aduse patrimoniului cultural aparținînd oricărui popor constituie pagube aduse patrimoniului cultural al întregii omeniri. *Convenția* definește categoria de bunuri culturale (v.) și angajează părțile să le asigure o protecție generală și, în unele cazuri, una specială, pregătită încă în timp de pace împotriva efectelor posibile ale unui conflict armat. În acest sens, *Convenția* cuprinde reguli referitoare la imunitatea bunurilor culturale, la semnalizare și control, la transporturile de bunuri culturale, la respectarea personalului afectat protecției unor astfel de bunuri etc. România a ratificat *Convenția* și Protocolul acesteia la 28 ian. 1958, prevăzînd în legislația sa penală (art. 360 din Codul penal) pedeapsa cu închisoarea de la 5 la 15 ani, interzicerea unor drepturi și confiscarea parțială a averii pentru distrugerea, sub orice formă, fără necesități militare, a bunurilor culturale în caz de conflict armat, precum și jefuirea sau însușirea sub orice formă a unor astfel de bunuri de pe teritoriile aflate sub ocupație militară. **1956.** *CONVENȚIE SUPLIMENTARĂ PRIVITOARE LA ABOLIREA SCLAVAJULUI, A TRAFICULUI DE SCLAVI ȘI A INSTITUȚIILOR ȘI PRACTICILOR SIMILARE SCLAVAJULUI*, semnată la Geneva, la 7 sept., consacră obligația statelor părți de a adopta toate măsurile legislative și altele, necesare a obține abolirea completă a practicilor similare sclavajului și traficului de sclavi. Statele părți se angajează să-și acorde un concurs mutual și să colaboreze cu O.N.U., comunicînd secretarului general copii după legi, regulamente sau decizii administrative puse în vigoare în scopul aplicării *Convenției*. România, care este parte la Convențiile de la Geneva din 1926 și din 1956 privitoare la sclavaj, a ratificat *Convenția* la 1 aug. 1957. **1957.** *CONVENȚIA PRIVIND CETĂȚENIA FEMEII CĂSĂTORITE*, adoptată la 20 febr. de Adunarea Generală a O.N.U. menționează că fiecare stat contractant acceptă că încheierea și desfacerea căsătoriei între cetățeni și străini nu pot avea efecte *ipso facto* asupra cetățeniei femeii. Schimbarea cetățeniei bărbatului în timpul căsătoriei nu împiedică pe soția acestuia să-și păstreze cetățenia sa. Fiecare stat contractant acceptă, de asemenea, ca o străină căsătorită cu un cetățean al său să poată dobîndi, la cererea sa, cetățenia soțului, beneficiind în acest scop de o procedură privilegiată. România a aderat la această *Convenție* la 22 sept. 1962. **1958.** *CONVENȚIA ASUPRA MĂRII LIBERE*, încheiată la Geneva, la 29 apr., reglementează următoarele probleme privind regimul juridic al mării libere: noțiunea de mare liberă (v.), libertatea de navigație, libertatea pescuitului, liber-

tatea de a pune cabluri și conducte petroliere submarine, libertatea de survol, regulile aplicabile navelor care navighează în această zonă, dispoziții referitoare la naționalitatea navelor, acordarea pavilionului, definirea navelor de război, abordajul în marea liberă, obligații de salvare pe mare, pirateria și combaterea ei, controlul navelor în marea liberă, dreptul de urmărire în marea liberă, reguli referitoare la evitarea poluării cu hidrocarburi sau deșeuri radioactive. România a ratificat această *Convenție* în 1961. *CONVENȚIA ASUPRA MĂRII TERITORIALE ȘI ZONEI CONTIGUE*, încheiată la Geneva, la 29 apr., reglementează probleme referitoare la regimul juridic al mării teritoriale (v.) și al zonei contigui (v.); definiția mării teritoriale, delimitarea și definirea noțiunii de golfuri, a insulelor, dreptul de trecere inofensivă a navelor prin marea teritorială, regulile aplicabile în această zonă, definiția zonei contigui, limita zonei contigui, drepturile speciale ale statului riveran în această zonă. România a ratificat această *Convenție* în 1961. *CONVENȚIA ASUPRA PESCUITULUI ȘI CONSERVĂRII RESURSELOR VII ÎN MAREA LIBERĂ*, adoptată la 26 apr., în scopul de a întări cooperarea internațională în prevenirea exploatării excesive a resurselor vii în marea liberă. Confirmînd dreptul tuturor statelor ca naționalii lor să pescuiască în marea liberă, *Convenția* conține obligația generală a statelor de a adopta, individual sau în cooperare, măsuri de conservare a resurselor vii în marea liberă cînd este necesar, prevăzînd și alte obligații specifice. *Convenția* statuează, de asemenea, dreptul statului riveran de a lua parte la orice cercetare și reglementare privind conservarea resurselor vii în marea liberă adiacentă apelor sale teritoriale. Întregul regim preconizat în *Convenție* depinde de o procedură specială pentru reglementarea diferendelor ce apar în cazul în care statele părți angajate în pescuitul într-o anumită zonă a mării libere nu reușesc să convină asupra unor măsuri de conservare: dacă părțile nu cad de acord cu o metodă de rezolvare pașnică în conformitate cu art. 33 al Cartei O.N.U., ele își pot supune diferendele unei comisii speciale alcătuite din cinci membri. Convenția a intrat în vigoare în 1966. *CONVENȚIA ASUPRA PLATOULUI CONTINENTAL*, încheiată la Geneva, la 29 apr., reglementează probleme privind regimul juridic al platoului continental (v.), definiția și delimitarea lui, drepturile statului riveran de a explora și exploata resursele sale naturale, regimul „zonelor de securitate", al apelor de deasupra platoului continental, considerate ca mare liberă (v.), și al spațiului aerian, reglementează dreptul de trecere inofensivă prin apele de deasupra platoului continental și stabilește regulile privind punerea și întreținerea de cabluri ori conducte petroliere submarine. România a ratificat această *Convenție* la 12 dec. 1961. *CONVENȚIA PENTRU RECUNOAȘTEREA ȘI EXECUTAREA SENTINȚELOR ARBITRALE STRĂINE*, adoptată la New York, la 10 iun., conține angajamentul părților contractante de a supune arbitrajului, prin convenție scrisă, anumite diferende privind raportul de drept, contractual sau necontractual, referitor la o problemă susceptibilă a fi reglementată prin această procedură. În baza *Convenției*, obiectul diferendului arbitral și al sentinței arbitrale îl constituie raporturile de drept civil sau comercial între persoane fizice sau juridice, inclusiv între persoane care nu sînt cetățeni ai statelor contractante. *Convenția* determină sentințele cărora se aplică după două criterii: după un criteriu obiectiv — sentința să fie dată pe teritoriul unui alt stat decît pe acela unde se cere recunoașterea și executarea ei — și un criteriu subiectiv — se aplică numai sentințelor care nu sînt considerate ca sentințe naționale în statul unde este cerută recu-

noaşterea şi executarea lor. România a aderat la această *Convenţie* la 10 iul. 1961, sub rezerva „de a aplica Convenţia numai la diferendele rezultate din raporturi de drept contractuale sau necontractuale, care sînt considerate comerciale de către legislaţia sa" şi că va aplica *Convenţia* la recunoaşterea şi executarea sentinţelor date pe teritoriul unui stat contractant. Sentinţele date pe teritoriul unui stat necontractant vor fi aplicate pe baza reciprocităţii conform convenţiei încheiate între părţi. *CONVENŢIA PRIVIND SCHIMBURILE INTERNAŢIONALE DE PUBLICAŢII*, adoptată la 3 dec. de către Conferinţa Generală a U.N.E.S.C.O., în scopul asigurării liberei circulaţii a ideilor şi cunoştinţelor între popoarele lumii prin facilitarea schimburilor de publicaţii atît între organismele guvernamentale cît şi între instituţiile neguvernamentale cu caracter educativ, ştiinţific şi tehnic sau cultural, fără scop lucrativ. Normele stabilite în vederea realizării acestui scop privesc: aria de aplicare a schimburilor de publicaţii, serviciile de schimb, modul de transmitere, cheltuielile de transport, tarifele şi condiţiile de expediere, înlesniri vamale şi de altă natură, coordonarea internaţională a schimburilor, publicarea informaţiilor şi studiilor furnizate de statele contractante, asistenţa U.N.E.S.C.O., raporturile faţă de acordurile anterioare, acordurile bilaterale ce pot fi încheiate pentru completarea dispoziţiilor convenţiei etc. România a ratificat *Convenţia* la 26 febr. 1965. **1959.** *CONVENŢIA ÎNTRE GUVERNELE ROMÂNIEI, BULGARIEI ŞI U.R.S.S. PRIVIND PESCUITUL ÎN MAREA NEAGRĂ*, semnată la Varna, la 7 iul., în scopul de a asigura dezvoltarea pescuitului marin şi folosirea raţională a resurselor piscicole. Pentru elaborarea şi coordonarea măsurilor de aplicare a *Convenţiei* a fost constituită o Comisie mixtă compusă din cîte un reprezentant al fiecărei părţi. România a ratificat *Convenţia* la 16 ian. 1960. *CONVENŢIE PRIVIND CAPACITATEA JURIDICĂ, PRIVILEGIILE ŞI IMUNITĂŢILE C.A.E.R.*, încheiată la Sofia, la 14 dec., de către reprezentanţii statelor membre ale C.A.E.R., în scopul de a recunoaşte capacitatea juridică a C.A.E.R. şi de a stabili privilegiile şi imunităţile reprezentanţilor ţărilor membre ale Consiliului. Recunoaşterea calităţii de persoană juridică acordă C.A.E.R. dreptul de a încheia convenţii, de a dobîndi, închiria şi înstrăina bunuri şi de a se prezenta în justiţie. Bunurile, activul şi documentele C.A.E.R. au fost declarate inviolabile şi se bucură de imunitate faţă de orice formă de imixtiune administrativă sau judecătorească. Cu excepţia plăţilor pentru serviciile comunale şi alte servicii similare, C.A.E.R. este scutit de toate impozitele şi taxele directe atît cele de stat cît şi cele locale, de taxele vamale şi de orice restricţii în aducerea şi expedierea obiectelor destinate folosirii în serviciu. C.A.E.R. se bucură de aceleaşi facilităţi privind telecomunicaţiile ca şi reprezentanţele diplomatice. *Convenţia* cuprinde, de asemenea, privilegiile şi imunităţile de care se bucură reprezentanţii ţărilor membre şi funcţionarii Consiliului. România a ratificat *Convenţia* în 1960. **1960.** *CONVENŢIE PRIVIND LUPTA ÎMPOTRIVA DISCRIMINĂRII ÎN DOMENIUL ÎNVĂŢĂMÎNTULUI*, adoptată la Geneva, la 14 dec., sub egida U.N.E.S.C.O., interzice orice discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine naţională sau socială, situaţie economică sau naştere, care are drept rezultat suprimarea sau alterarea egalităţii de tratament în ceea ce priveşte învăţămîntul. Statele membre se obligă să dezvolte şi să aplice o politică naţională menită să asigure egalitate de posibilităţi şi de tratament în domeniul învăţămîntului şi, mai ales, să instituie învăţămîntul primar obligatoriu şi gratuit, să generalizeze şi să facă accesibil pentru toţi învăţămîntul mediu; să facă accesibil,

după capacităţile fiecăruia, în condiţii de deplină egalitate, învăţămîntul superior, să asigure în toate instituţiile de învăţămînt public condiţii echivalente în ceea ce priveşte calitatea învăţămîntului; să acorde resortisanţilor străini de pe teritoriul părţilor accesul la învăţămînt ca şi propriilor lor naţionali. Conform *Convenţiei* statele convin, de asemenea, că educaţia trebuie să urmărească deplina dezvoltare a personalităţii umane, întărirea respectului drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale şi că ea trebuie să favorizeze înţelegerea, toleranţa şi prietenia între toate naţiunile şi toate grupurile rasiale, precum şi dezvoltarea activităţilor Naţiunilor Unite pentru menţinerea păcii. Părţile vor trebui să înainteze periodic rapoarte Conferinţei Generale a U.N.E.S.C.O. (v.), în care să informeze în legătură cu măsurile legislative, interne, de realizare a acestei *Convenţii*, rezultatele obţinute şi obstacolele întîlnite. România a ratificat *Convenţia* la 20 apr. 1964. **1961.** *CONVENŢIA DE LA VIENA CU PRIVIRE LA RELAŢIILE DIPLOMATICE*, convenţie internaţională multilaterală, adoptată la Conferinţa de la Viena, la 18 apr., şi intrată în vigoare la 24 apr. 1964. Codifică normele de drept internaţional referitoare la activitatea misiunilor diplomatice (v.), reglementează stabilirea relaţiilor diplomatice (v.) şi înfiinţarea misiunilor diplomatice. *Convenţia* stabileşte procedura de numire şi rechemare a şefilor misiunilor diplomatice, precum şi clasele şefilor misiunilor diplomatice (v.). Ea cuprinde prevederi referitoare la privilegiile (v.) şi imunităţile (v.) misiunii diplomatice şi ale membrilor săi, categoriile personalului misiunii diplomatice. *Convenţia* are două protocoale facultative, cu privire la jurisdicţia obligatorie a C.I.J. şi cu privire la dobîndirea cetăţeniei. România a ratificat *Convenţia* la 8 iul. 1968, făcînd unele rezerve. *CONVENŢIA EUROPEANĂ DE ARBITRAJ COMERCIAL INTERNAŢIONAL*, încheiată la Geneva, la 21 apr., exprimă dorinţa părţilor de a contribui la dezvoltarea comerţului european prin înlăturarea, în măsura posibilităţilor, a unor dificultăţi susceptibile de a împiedica organizarea şi funcţionarea arbitrajului comercial internaţional în relaţiile dintre persoanele fizice sau juridice din diferite ţări ale Europei. Normele cuprinse în *Convenţie*, reglementează : domeniul ei de aplicare, capacitatea persoanelor juridice de drept public de a se supune arbitrajului, capacitatea străinilor de a fi arbitri, organizarea arbitrajului, declinarea competenţei arbitrale, competenţa judiciară, legea aplicabilă în rezolvarea litigiului, motivarea sentinţei, anularea sentinţei arbitrale etc. Anexa conţine reglementări referitoare la compunerea şi modul de funcţionare a Comitetului Special prevăzut de art. IV al *Convenţiei*. România a ratificat *Convenţia* la 25 iun. 1963. *CONVENŢIA UNICĂ ASUPRA STUPEFIANTELOR*, adoptată la New York, la 30 mart., a intrat în vigoare în 1964 şi a fost modificată prin Protocolul încheiat la Geneva, la 25 mart. 1972. Scopul urmărit a fost apărarea sănătăţii umane prin sintetizarea într-o reglementare unitară a prevederilor referitoare la stupefiante şi prin înlocuirea dispoziţiilor cuprinse în tratatele internaţionale încheiate în acest domeniu în perioada 1912—1953. Principalele obiective ale *Convenţiei* constau în: a) codificarea regulilor în materie de stupefiante; b) extinderea controlului asupra culturilor de plante din care se extrag stupefiantele „naturale" şi asupra producerii şi circulaţiei acestor substanţe; c) simplificarea mecanismului de control internaţional, toate subordonate prevenirii şi combaterii abuzului de stupefiante. Prin dispoziţiile penale cuprinse în art. 36, a fost pusă în sarcina părţilor obligaţia de a incrimina şi pedepsi faptele contrare stipulaţiilor *Convenţiei* privind: cultura, producţia, fabricaţia, extracţia, prepararea, deţinerea, oferirea, punerea în vînzare,

distribuirea, procurarea, vînzarea, livrarea indiferent sub ce formă, mijlocirea, trimiterea, expedierea prin tranzit, transportul, importul și exportul stupefiantelor. România a aderat la *Convenție* și la Protocolul privind modificarea acesteia la 21 nov. 1973. **1963.** *CONVENȚIE REFERITOARE LA INFRACȚIUNI ȘI LA ANUMITE ACTE SĂVÎRȘITE LA BORDUL AERONAVELOR*, încheiată la Tokio, la 14 sept., a intrat în vigoare la 4 dec. 1969. Elaborată în scopul întăririi securității aeronavelor, a persoanelor și bunurilor aflate la bordul acestora, *Convenția* oferă un cadru favorabil colaborării internaționale în direcția prevenirii și combaterii infracțiunilor și a altor acte ce se pot săvîrși la bordul aeronavelor în zbor. Astfel, se consacră un număr de norme privind sfera de aplicare, în caz de săvîrșire la bordul unei aeronave în zbor a unor infracțiuni sau alte acte de natură să pericliteze securitatea acesteia, prevederi referitoare la capturarea ilicită a aeronavelor. România a aderat la această *Convenție* la 21 nov. 1973. În decretul de aderare, România a înscris o rezervă în legătură cu procedura diferendelor în fața C.I.J., cerînd să se prevadă că asemenea diferende vor fi supuse C.I.J. numai cu consimțămîntul părților în litigiu, pentru fiecare caz în parte. *CONVENȚIA DE LA VIENA ASUPRA RESPONSABILITĂȚII CIVILE ÎN DOMENIUL PAGUBELOR NUCLEARE*, adoptată la Conferința întrunită la 29 apr. — 19 mai în capitala Austriei, sub egida A.I.E.A. Potrivit prevederilor *Convenției*, răspunderea pentru pagube „nucleare" este de ordin obiectiv, singura dovadă care incumbă reclamantului fiind aceea a raportului de cauzalitate între accidentul nuclear și paguba suferită. Răspunderea incumbă celui ce exploatează instalația nucleară. Acesta nu se poate exonera de răspundere invocînd greșeala victimei, forța majoră, cazul fortuit sau greșeala unor terțe persoane, dar nu răspunde de accidente nucleare survenite din cauza unui conflict armat, a unor ostilități, război civil sau insurecție. Răspunderea celui ce exploatează instalația nu poate întrece quantumul stabilit în conformitate cu *Convenția*. *CONVENȚIA DE LA VIENA CU PRIVIRE LA RELAȚIILE CONSULARE*, adoptată la 24 apr. la Conferința de la Viena cu privire la relațiile consulare (v.). *Convenția* reglementează stabilirea relațiilor consulare, deschiderea consulatelor, statornicește funcțiile, privilegiile și imunitățile consulare (v.), stabilește clasele șefilor posturilor consulare (v.), procedura de numire și intrare în funcțiune a consulilor și de numire a personalului consular. *Convenția* prevede obligația statului de reședință de a crea toate condițiile pentru îndeplinirea funcțiilor de către postul consular, precum și inviolabilitatea personală (v.) a funcționarilor consulari. *Convenția* reglementează, de asemenea, drepturile și obligațiile consulilor onorifici (v.). România a aderat la *Convenție* în 1972. *CONVENȚIE PRIVIND DECONTĂRILE MULTILATERALE ÎN RUBLE TRANSFERABILE ȘI ORGANIZAREA BĂNCII INTERNAȚIONALE DE COLABORARE ECONOMICĂ*, încheiată la Moscova, la 22 oct., între guvernele statelor membre ale C.A.E.R., în scopul perfecționării sistemului decontărilor și întăririi influenței valutar-financiare asupra îndeplinirii obligațiilor reciproce. Decontările multilaterale în ruble transferabile au început să se efectueze după 1 ian. 1964. Conținutul aur al rublei transferabile este de 0,987412 grame aur pur. Pentru decontările cu celelalte părți contractante, fiecare parte care deține mijloace în conturile de ruble transferabile poate dispune în mod liber de aceste mijloace. Țara noastră participă cu cota de 16 milioane ruble transferabile la suma de 300 milioane ruble ce reprezintă capitalul statutar al

B.I.C.E. (v.). **1965.** *CONVENȚIA INTERNAȚIONALĂ A TELECOMUNICAȚIILOR* adoptată la Montreux, la 12 nov., înlocuiește vechea Convenție de la Geneva din 1959. Recunoscînd dreptul suveran al fiecărui stat de a reglementa telecomunicațiile proprii, *Convenția* stabilește structura, obiectul și componența U.I.T. (v.), drepturile și obligațiile membrilor și nemembrilor ei asociați. România a semnat *Convenția* la 12 nov. *CONVENȚIA PRIVIND ELIMINAREA TUTUROR FORMELOR DE DISCRIMINARE RASIALĂ*, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 21 dec., a fost deschisă semnării la New York, la 7 mart. 1966. Condamnînd discriminarea rasială, segregația rasială și apartheidul, precum și orice propagandă și organizații sau teorii bazate pe superioritatea unei rase sau unui grup de o anumită culoare sau origine etnică, *Convenția* proclamă egalitatea tuturor oamenilor în fața legii și dreptul la o protecție egală a legii împotriva oricăror discriminări sau incitări la discriminare. Afirmînd necesitatea de a se elimina toate formele și manifestările de discriminare rasială în toate părțile lumii, manifestări susceptibile să tulbure pacea și securitatea popoarelor și convietuirea popoarelor în cadrul aceluiași stat, statele părți ale *Convenției* se obligă să condamne orice propagandă, să prevadă ca infracțiuni difuzarea de idei bazate pe superioritate sau ură rasială și să interzică organizațiile care incită la discriminare rasială. România a aderat la *Convenție* în 1970. *CONVENȚIA REFERITOARE LA CONTRACTUL DE TRANSPORT INTERNAȚIONAL DE MĂRFURI PE ȘOSELE (C.M.R.)*, elaborată la Geneva, la 19 mai, în scopul uniformizării condițiilor generale în care se execută contractul de transport internațional de mărfuri pe șosele. Ea reglementează relațiile ce decurg din executarea contractului de transport cu mijloace auto în trafic internațional, stabilind răspunderi precise, precum și documentele de transport uniforme, necesare în acest scop. *Convenția* stabilește de asemenea, garanțiile pentru executarea transportului în bune condiții și modalitățile de soluționare a eventualelor diferende ce se pot ivi pe parcurs. România a aderat la *Convenție* la 20 nov. 1972. **1967.** *CONVENȚIA PENTRU INSTITUIREA ORGANIZAȚIEI MONDIALE A PROPRIETĂȚII INTELECTUALE*, adoptată la Conferința diplomatică de la Stockholm din 11—12 iul., la care a participat și România. *Convenția* a creat O.M.P.I. (v.) menită a asigura protecția proprietății industriale și literar-artistice în întreaga lume și a institui o formă nouă de cooperare administrativă între uniunile de proprietate intelectuală. România a ratificat *Convenția* în 1968. **1968.** *CONVENȚIA ASUPRA IMPRESCRIPTIBILITĂȚII CRIMELOR DE RĂZBOI ȘI A CRIMELOR CONTRA UMANITĂȚII*, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 26 nov., ratificată de România la 29 iul. 1969. *Convenția* prevede imprescriptibilitatea crimelor de război (v.) și a crimelor contra umanității (v.), așa cum au fost definite în Statutul Tribunalului Internațional de la Nürnberg din 1945 și în special a infracțiunilor grave enumerate în Convențiile de la Geneva din 12 aug. 1949 pentru protecția victimelor de război (v.). Principiile înscrise în *Convenție* se regăsesc în legislația română. **1969.** *CONVENȚIA CU PRIVIRE LA DREPTUL TRATATELOR*, semnată la Viena, la 23 mai, constituie o etapă importantă a procesului de codificare și dezvoltare progresivă a dreptului internațional. Proiectul de convenție cu privire la dreptul tratatelor a fost elaborat de C.D.I., la recomandarea Adunării Generale a O.N.U. *Convenția* reunește ansamblul de principii și reguli ce guvernează materia tratatelor. Subliniind importanța tratatelor ca izvor al dreptului interna-

ţional şi ca mijloc de dezvoltare a cooperării paşnice între state, *Convenţia* reafirmă totodată, în preambulul său, principiile fundamentale ale dreptului internaţional şi pune la baza încheierii şi executării tratatelor principiile liberului consimţămînt, al bunei credinţe şi a principiului „pacta sunt servanda". Menţionînd că prevederile sale nu se aplică acordurilor internaţionale încheiate între state şi alte subiecte de drept internaţional sau între acestea din urmă, şi nici acordurilor care nu au fost încheiate în formă scrisă, *Convenţia* arată că prin aceasta nu se aduce nici o atingere valorii juridice a acelor acorduri. *Convenţia* stipulează că diferendele privitoare la tratate trebuie să fie soluţionate prin mijloace paşnice şi în conformitate cu principiile justiţiei şi ale dreptului internaţional. O lipsă a *Convenţiei* constă în faptul că nu consacră în prevederile sale principiul universalităţii tratatelor multilaterale generale, potrivit căruia toate statele au dreptul de a deveni parte la astfel de tratate. *CONVENŢIA CU PRIVIRE LA MISIUNILE SPECIALE*, adoptată pe baza unui proiect prezentat de către C.D.I. în 1969, la a XXIV-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., prin rezoluţia 2 530 şi deschisă semnării la New York, la 16 dec. Totodată, a fost adoptat şi un Protocol privind rezolvarea diferendelor apărute în legătură cu misiunile speciale. *Convenţia* defineşte misiunea specială, prevede normele referitoare la trimiterea, acceptarea, funcţiile, activitatea şi componenţa acestora şi stabileşte, totodată, un statut de privilegii şi imunităţi analog celui acordat misiunilor diplomatice permanente. *Convenţia* precizează că pentru funcţionarea unei misiuni speciale nu este nevoie ca statele respective să întreţină relaţii diplomatice. *CONVENŢIA INTERNAŢIONALĂ ASUPRA INTERVENŢIEI ÎN MAREA LIBERĂ ÎN CAZ DE ACCIDENT MARITIM ANTRENÎND SAU PUTÎND ANTRENA O POLUARE PRIN HIDROCARBURI*, încheiată sub egida I.M.C.O., la Bruxelles, la 29 nov., creează o nouă instituţie de drept internaţional — dreptul de intervenţie — opus principiului libertăţii ce se aplică în cazul mării libere. Prevederile sale urmăresc atît interesele ţărilor de coastă, cît şi cele ale statului de pavilion. Fiind o excepţie de la regulă, condiţiile de exercitare a dreptului de intervenţie au fost circumscrise cu minuţiozitate. Acest drept de intervenţie în marea liberă nu se poate exercita decît într-un accident care s-a produs sau care este iminent. Pentru garantarea proporţionalităţii măsurilor luate în raport cu pericolul efectiv produs sau care s-ar putea produce, convenţia stabileşte că la măsurile luate trebuie să se aibă în vedere următoarele elemente: întinderea şi probabilitatea pagubelor iminente; rezultatul probabil al măsurilor luate; rezultatul final al daunelor cauzate de către aceste măsuri. Dreptul de intervenţie se poate exercita numai în marea liberă, nu şi în marea teritorială, unde toate drepturile se exercită în virtutea suveranităţii statului respectiv. *Convenţia* se aplică tuturor navelor din marea liberă, cu excepţia navelor militare şi a navelor guvernamentale afectate unui scop necomercial. *CONVENŢIA INTERNAŢIONALĂ ASUPRA RĂSPUNDERII CIVILE PENTRU DAUNELE PRODUSE DE POLUARE*, încheiată sub egida I.M.C.O., la Bruxelles, la 29 nov., urmăreşte asigurarea unei despăgubiri echitabile a daunelor provocate victimelor poluării. În acest sens, se prevede că răspunderea civilă pentru toate daunele cauzate pe teritoriul sau în marea teritorială a unui stat contractant, ca urmare a unui accident în marea liberă provocat de această navă aparţine proprietarului sau armatorului navei ce transportă hidrocarburi. *Convenţia* se aplică tuturor navelor care transportă mai mult de

2 000 tone de hidrocarburi, cu excepţia navelor militare şi a navelor guvernamentale utilizate pentru servicii necomerciale. **1970.** *CONVENŢIA PENTRU REPRIMAREA CAPTURĂRII ILICITE A AERONAVELOR*, încheiată la Haga, la 16 dec., în cadrul Conferinţei de drept aerian. *Convenţia* defineşte elementele infracţiunii de capturare ilicită a aeronavelor civile stabilind că statele contractante să ia măsurile necesare de anchetare şi stabilire a faptelor privind capturarea ilicită a aeronavelor şi a actelor de violenţă săvîrşite împotriva pasagerilor şi echipajelor. Statele se obligă să-şi acorde reciproc asistenţă judiciară în vederea judecării şi pedepsirii celor vinovaţi, a restituirii navei comandantului legitim şi înlesnirii pasagerilor de a-şi continua călătoria. Infracţiunea este considerată ca justificînd extrădarea obligatorie a autorului prezumat al infracţiunii pentru exercitarea acţiunii penale. România a aderat la această *Convenţie* la 19 apr. 1972, făcînd o rezervă, în sensul neacceptării jurisdicţiei obligatorii a C.I.J. pentru reglementarea diferendelor privind interpretarea sau aplicarea *Convenţiei*. **1971.** *CONVENŢIE ASUPRA INTERZICERII, PERFECŢIONĂRII, FABRICĂRII ŞI STOCĂRII ARMELOR BACTERIOLOGICE (BIOLOGICE) SAU CU TOXINE ŞI ASUPRA DISTRUGERII LOR*, elaborată în cadrul Comitetului de dezarmare de la Geneva (v.), a fost adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 16 dec. La 10 apr. 1972. România a semnat textul *Convenţiei* concomitent la Moscova, Washington şi Londra — capitalele celor trei state depozitare — alături de reprezentanţii altor 46 de state. *Convenţia* cuprinde angajamentul statelor părţi: a) de a nu perfecţiona, fabrica, stoca, dobîndi sau conserva agenţi microbiologici sau alţi agenţi biologici care nu sînt folosiţi în scopuri paşnice, sau arme, echipament ori vectori destinaţi a folosi astfel de substanţe în scopuri ostile sau în caz de conflict; b) a distruge sau a converti în scopuri paşnice, în cel mult nouă luni de la intrarea în vigoare a *Convenţiei*, a tuturor agenţilor, toxinelor, armelor, vectorilor care se găsesc sub controlul sau jurisdicţia lor; c) a nu transfera nici unul din elementele enumerate mai sus, a nu ajuta, încuraja sau incita un stat, grup de state sau organizaţie internaţională de a fabrica sau a le dobîndi; d) a adopta măsuri legislative pentru interzicerea sau împiedicarea, punerea la punct, fabricarea, stocarea, achiziţionarea sau conservarea acestora; e) a negocia cu bună credinţă pentru încheierea unui acord asupra interzicerii perfecţionării, fabricării, stocării şi distrugerii armelor chimice. *CONVENŢIE PENTRU REPRIMAREA ACTELOR ILICITE ÎNDREPTATE CONTRA SECURITĂŢII AVIAŢIEI CIVILE*, încheiată la 23 sept., la Montreal (Canada), în scopul favorizării cooperării internaţionale în domeniul prevenirii diverselor forme de intervenţie ilicită în activitatea aviaţiei civile. *Convenţia* incriminează actele de violenţă săvîrşite împotriva unei persoane aflate la bordul unei aeronave în zbor, distrugerea sau deteriorarea unei aeronave în serviciu, plasarea la bordul acesteia a unor dispozitive sau substanţe de natură a o distruge sau a o deteriora, ori a tulbura funcţionarea unor instalaţii sau servicii de navigaţie aeriană. Prin *Convenţie*, statele se angajează să sancţioneze cu severitate asemenea infracţiuni şi să ia toate măsurile necesare asigurării reintrării cît mai urgent cu putinţă în funcţiune a aeronavei. România a ratificat *Convenţia* la 30 mai 1975. **1972.** *CONVENŢIA PENTRU PREVENIREA POLUĂRII MARINE PRIN OPERAŢIUNI DE IMERSIUNE EFECTUATE DE CĂTRE NAVE ŞI AERONAVE*, încheiată la Oslo, la 15 febr., obligă părţile contractante să întreprindă toate măsurile posibile pentru evitarea

poluării mediului oceanic, în special a NE Oc. Atlantic, cauzată de imersiunea unor substanţe nocive. Originalitatea acestei *Convenţii* constă în aceea că ea nu vizează numai petrolul şi derivatele sale, ci şi toate celelalte substanţe nocive care ar putea perturba echilibrul biologic al mediului oceanic. Substanţele, în funcţie de nocivitatea lor, sînt grupate în trei categorii, denumite, potrivit *Convenţiei*, *„lista neagră, lista gri* şi *lista albă"*. Imersiunea substanţelor nocive, enumerate în lista neagră, este cu desăvîrşire interzisă, pe cînd a celor din lista gri este permisă, de la caz la caz, pe baza unui permis special elaborat de o autoritate naţională competentă sau fără acest permis special, dar, cu aprobarea autorităţii naţionale competente, cum este cazul substanţelor specificate în lista albă. Obiectul de reglementare a acestui tratat se regăseşte într-o formă completă în *Convenţia* de la Londra încheiată la 29 dec. 1972 (v. şi *Convenţia referitoare la prevenirea poluării mărilor rezultînd din imersiunea deşeurilor*. *CONVENŢIA REFERITOARE LA PREVENIREA POLUĂRII MĂRILOR REZULTÎND DIN IMERSIUNEA DEŞEURILOR*, încheiată la Londra, la 29 dec., este cea mai completă în privinţa prevenirii poluării apelor mării, întrucît se inspiră atît din Declaraţia de la Stockholm (v.) cît şi din Convenţia de la Oslo (v. *Convenţia pentru prevenirea poluării marine prin operaţiuni de imersiune efectuate de către nave şi aeronave)*. Este primul document internaţional care enunţă obligaţia generală a statelor contractante de a favoriza, individual sau colectiv, controlul efectiv al tuturor surselor de poluare din mediul marin precum şi angajamentul statelor contractante de a lua toate măsurile posibile pentru evitarea unei poluări a mediului marin prin imersiunea unor substanţe. *Convenţia* se aplică de părţile contractante tuturor navelor, aeronavelor şi platformelor înmatriculate pe teritoriul părţilor contractante, sau celor care încarcă pe teritoriul lor deşeuri care urmează să fie scufundate. *Convenţia* are trei anexe în care sînt grupate substanţele nocive. În privinţa răspunderii internaţionale, *Convenţia* invită părţile contractante să elaboreze procedurile de reglementare a responsabilităţii în materie de daune cauzate de imersiunea unor substanţe. **1973.** *CONVENŢIA INTERNAŢIONALĂ ASUPRA ELIMINĂRII ŞI REPRIMĂRII CRIMEI DE APARTHEID*, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 30 nov., precizează că apartheidul (v.) este o crimă contra umanităţii şi că actele inumane rezultate din politica şi practica de apartheid sau din alte politici şi practici asemănătoare sînt crime care contrazic normele dreptului internaţional, ţelurile şi principiile Cartei Naţiunilor Unite, constituind o serioasă ameninţare pentru pacea şi securitatea internaţională. *Convenţia* face apel la statele participante să împiedice prin toate mijloacele perpetuarea politicii de apartheid în toate formele sale, să ia toate măsurile legislative, juridice şi administrative pentru urmărirea, judecarea şi pedepsirea tuturor persoanelor responsabile sau acuzate de acte definite drept crime de apartheid. *CONVENŢIA PENTRU PREVENIREA POLUĂRII CAUZATE DE CĂTRE NAVE*, încheiată la Londra, la 2 nov., sub auspiciile I.M.C.O., codifică măsurile menite să prevină poluarea mediului marin de către nave. *Convenţia* conţine dispoziţii privind construcţiile petroliere şi obligaţia statelor contractante în privinţa creării în porturile lor de zone terminale de încărcare şi descărcare petrolieră, cu instalaţii de recepţionare a reziduurilor. Totodată, *Convenţia* creează noi zone speciale în care se interzice orice evacuare de hidrocarburi. Astfel de zone au devenit M. Mediterană, Marea Neagră, M. Baltică, M. Roşie şi Golful

Persic. Potrivit *Convenției*, toate tancurile petroliere, precum și alte tipuri de nave al căror tonaj depășește 10 000 tdw vor trebui să fie echipate cu dispozitive de înregistrare automată a descărcărilor. *Convenția* mai conține dispoziții referitoare la evacuarea de pe nave a apelor uzate, a resturilor și a altor gunoaie. *Convenția* se aplică tuturor navelor guvernamentale utilizate pentru servicii necomerciale. **1974.** *CONVENȚIA PENTRU PROTECȚIA MEDIULUI MARIN ÎN ZONA MĂRII BALTICE*, încheiată la Helsinki, la 22 mart., de către statele riverane ale Balticii: U.R.S.S., Polonia, Suedia, R.D.G., R.F.G., Danemarca și Finlanda. În ansamblu, *Convenția* constituie o „regionalizare" a dispozițiilor Convenției I.M.C.O. din 1973 (v. *Convenția pentru prevenirea poluării cauzate de către nave*, încheiată la Londra, la 2 nov. 1973) care a declarat Baltica, Marea Neagră și Mediterana zone speciale în ceea ce privește protecția mediului marin împotriva poluării. Părțile contractante s-au obligat să aplice dispozițiile Convenției navelor și aeronavelor înmatriculate pe teritoriul lor sau arborînd pavilionul lor, celor care încarcă în limitele teritoriilor lor sau în apele lor teritoriale materiale destinate a fi scufundate, sau celor bănuite că efectuează evacuări în marea lor teritorială. Prin *Convenție* s-a înființat o comisie a cărei președinție se atribuie la fiecare doi ani, prin rotație. Fiind un organ de cooperare a statelor părți la *Convenție*, comisia este principalul organism chemat să aplice și să adapteze permanent prevederile *Convenției* la realitățile practice. *Convenția* prevede că părțile contractante se angajează să realizeze și să adopte în comun norme relative la această responsabilitate. **1975.** *CONVENȚIA DE LA LOMÉ*, semnată la 28 febr. la Lomé (Togo) între țările membre ale C.E.E. și 46 țări în curs de dezvoltare din Africa, Zona Caraibilor și Pacificului, denumite pe scurt A.C.P. *Convenția*, încheiată pe o perioadă de cinci ani, prevede măsuri concrete de colaborare și cooperare economică și în domeniul schimburilor comerciale între țările participante. Astfel, aproape toate exporturile A.C.P. către C.E.E. pot pătrunde pe piețele Comunității, exceptate de taxe vamale sau alte taxe echivalente și fără a li se aplica restricții cantitative, fără de reciprocitate pentru țările A.C.P.

CONVERTIBILITATE, posibilitate de a preschimba liber însemnele bănești ale unei țări, fie pe o cantitate de aur, corespunzător conținutului oficial (variantă care în practică nu se mai utilizează), fie pe o cantitate de valută străină, potrivit cursului de schimb. **C.** poate fi *integrală*, adică nesupusă unor condiționări speciale, sau *limitată*, în funcție de natura operației, de țara de reședință a deținătorului sau de alte criterii.

CONVOI DE NAVE, vase comerciale care, în timp de conflict armat, navighează în grup. În cazul în care aceste nave sînt escortate de nave de război neutre, ele se bucură de protecție, fiind scutite de dreptul de vizită (v.) din partea navelor militare beligerante, toate informațiile necesare fiind furnizate de comandantul convoiului. În cazul în care comandantul navei de război beligerante în drept a efectua vizita are motive să bănuiască netemeinicia datelor furnizate de comandantul convoiului, îi comunică aceste bănuieli și acesta din urmă procedează la verificări. Dacă faptele contestate justifică bănuielile, navelor în culpă li se ridică protecția convoiului.

COOK, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Cook Islands*), grup de 15 insule în Pacificul de Sud, la circa 3 220 km NE de Noua Zeelandă, dispuse în două formațiuni coraligene și vulcanice,

situate la 320 km una de alta. Suprafaţa: 240,6 kmp. Populaţia (1971): 21 227 loc. Centrul administrativ: *Awarua* (în ins. Rarotonga), circa 6 000 loc. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Dollar neozeelandez = 100 Cents. *Istoric.* Populate de polinezieni în sec. 13—14, ins. **C.** sînt descoperite în 1773 de navigatorul James Cook, ocupate de Marea Britanie (1888) şi cedate Noii Zeelande (iun. 1901) ca dependenţă externă. Potrivit legii din 4 aug. 1965, ins. **C.** sînt un teritoriu autonom (cu autoguvernare internă) „liber asociat" cu Noua Zeelandă. O.N.U. consideră ins. **C.** un teritoriu neautonom, în sensul cap. 11 al Cartei. S.U.A. reclamă suveranitatea asupra ins. Danger, Manihiki, Rakahanga, Penrhyn.

COOPERARE INTERNAŢIONALĂ 1. Dezvoltarea, în domenii diverse, prin tratate-cadru şi prin acţiuni concrete, liber şi egal convenite, a relaţiilor existente între state. Domeniile în care acţiunile de **c.i.** se pot realiza sînt: politic, economic, social-cultural etc. **C.i.** poate avea loc sub forma unei colaborări internaţionale între state, între instituţii guvernamentale şi neguvernamentale, între întreprinderi comerciale şi economice. În condiţiile lumii contemporane, a dezvoltării fără precedent a cuceririlor ştiinţei şi tehnicii, a perfecţionării mijloacelor de comunicaţie şi transport, **c.i.** se lărgeşte continuu şi se impune ca o necesitate obiectivă a diviziunii mondiale a muncii. Lărgirea relaţiilor internaţionale şi intensificarea acţiunilor de cooperare este una din condiţiile de dezvoltare internă a statelor lumii contemporane. Cooperarea între state se intensifică, la rîndul său, ca o cerinţă prioritară pentru menţinerea şi întărirea păcii internaţionale şi pentru soluţionarea paşnică a diferendelor ce se ivesc în lume. Direcţiile în care **c.i.** trebuie să acţioneze cu prioritate sînt: dezarmarea, în primul rînd dezarmarea nucleară, reducerea decalajului în ceea ce priveşte dezvoltarea statelor, combaterea poluării mediului, folosirea în scopuri paşnice a energiei nucleare, explorarea şi exploatarea în scopuri paşnice a fundului mărilor şi oceanelor etc. **C.i.** presupune egalitatea deplină în drepturi a partenerilor, libertatea lor de voinţă. 2. Principiu prevăzut în Carta O.N.U., potrivit căruia statele trebuie să coopereze unele cu altele, pe baze bi- şi multilaterale, în vederea menţinerii şi întăririi păcii şi securităţii internaţionale. Principiul cooperării între state este unul din principiile fundamentale ale dreptului internaţional, care se impune în tot mai largă măsură în relaţiile internaţionale. Acţionînd cu consecvenţă pentru realizarea **c.i.** România îşi lărgeşte şi doreşte să-şi dezvolte cooperarea în toate domeniile, în primul rînd cu statele socialiste, cu ţările în curs de dezvoltare, dar şi cu celelalte state ale lumii, fără deosebire de orînduire socială. **C.i.** reprezintă unul din principiile de bază ale politicii externe a României. ~ *economică*, *internaţională*, sistem de relaţii care se statornicesc pe bază de contract între centre de decizie din două sau mai multe state — persoane juridice şi/sau persoane fizice — pe o durată determinată, vizînd realizarea unor proiecte comune în domeniul producţiei industriale şi agricole, construcţii, comerţ, transporturi, activităţi bancare, turism şi cercetare tehnico-ştiinţifică. Cooperarea industrială deţine ponderea principală în cadrul ~ *e.i.* România se pronunţă pentru dezvoltarea şi diversificarea ~ *e.i.*, manifestînd, totodată, un interes deosebit pentru realizarea unor forme de cooperare cu alte state, cum sînt: construirea în ţară noastră de noi obiective economice, dezvoltarea şi modernizarea celor existente, pentru care partenerii externi livrează maşini, utilaje, documentaţii şi asistenţă tehnică, rambursarea efectuîndu-se prin livrări din produsele obţinute sau alte produse convenite; constituirea de societăţi mixte de producţie şi comercializare în

țară și străinătate; fabricarea în România a unor instalații, utilaje etc. pe baza tehnologiei furnizate de parteneri, rambursarea efectuîndu-se în cote-părți din producția realizată, constituirea în străinătate de instituții financiar-bancare ș.a. O contribuție determinantă în dezvoltarea ~ *e.i.* a României a fost adusă de președintele României, Nicolae Ceaușescu (v.), cu prilejul întîlnirilor cu șefi de state și guverne de pe toate continentele și semnarea cu aceste prilejuri a celor aproximativ 50 de declarații solemne, tratate și acorduri generale. Pe această bază, în cincinalul 1971—1975 au fost contractate 225 acțiuni de cooperare economică, industrială și tehnică. ~ *în comercializarea produselor*, acțiune de-sine-stătătoare, independentă de cooperarea internațională în producție sau de cooperarea tehnico-științifică internațională, prin intermediul ei putîndu-se stabili și pune în aplicare un program comun de marketing care vizează lansarea și desfacerea unui anumit produs (produse). Principala formă de ~ *în c.p.* o constituie desfacerea în comun (numită și oferta comună pentru comercializare) prin care două sau mai multe întreprinderi din țări diferite, care sînt legate printr-un acord de cooperare în producție (coproducție, subproducție etc.) și care dispun de același produs sau de produse similare (apropiate) convin să desfacă sub o singură marcă comercială produsele respective; marca comercială este fie a unuia din parteneri sau poate fi o marcă nouă, stabilită în comun. O formă de ~ *în c.p.* care cunoaște o tot mai largă utilizare, este desfacerea mărfurilor în comun prin intermediul societăților mixte. Uneori în sfera ~ *în c.p.* sînt incluse și o serie de înțelegeri (de multe ori secrete) care se încheie între firme din diferite țări capitaliste privind specializarea pe produse și desfacerea produselor, stabilirea pieților de desfacere și specializarea firmelor pe anumite piețe de desfacere, sau specializarea pe clientelă. ~ *în c.p.* s-a intensificat și diversificat continuu în perioada postbelică datorită creșterii concurenței pe piețele de export, ridicării standardelor calitative (solicitate de cumpărător), dificultăților legate de plasarea mărfurilor pe piețele externe. ~ *în c.p.* între parteneri din diferite țări constituie un mijloc eficient de cunoaștere a caracteristicilor piețelor externe, de depistare a preferințelor consumatorilor pe piețele de export și de direcționare, în consecință, a activității de producție în țările respective. ~ *în domeniul financiar-bancar*, activitate ce se poate realiza fie între bănci sau instituții financiare separate, fie prin intermediul unor bănci mixte. Cooperarea internațională care urmărește finanțarea diferitelor acțiuni sau operațiuni de interes statal se realizează prin intermediul organismelor specializate ale O.N.U. (O.N.U.D.I., F.M.I., Grupul Băncii Mondiale), sau al organismelor financiare regionale; în cazul țărilor socialiste membre ale C.A.E.R. funcționează două instituții financiare specializate, B.I.C.E. (v.) și B.I.I. (v.), iar ca instituții financiare regionale pot fi menționate B.A.D. (v.), B.I.D. (v.) ș.a. Societățile mixte bancare-financiare (băncile mixte) și consorțiile bancare internaționale (v.) constituie alte două forme utilizate pe scară tot mai largă a ~ *în d.f.-b.* ~ *tehnico-științifică*, domeniu important în care se desfășoară activitatea de cooperare economică internațională, schimbul reciproc de informații și cunoștințe științifice și tehnologice. ~ *t.-ș.* contribuie la reducerea decalajelor tehnico-științifice dintre țări și constituie un important mijloc al transferului de tehnologie spre țările în curs de dezvoltare. ~ *t.-ș.* se desfășoară atît la nivel guvernamental cît și la nivelul întreprinderilor și instituțiilor de cercetare. La nivel guvernamental, ~ *t.-ș.* se realizează pe plan bilateral, prin intermediul organismelor naționale de specialitate, iar pe plan multilateral, prin intermediul organizațiilor internaționale. ~ *t.-ș.* interguvernamentală cuprinde, de regulă, programele de

cercetare de mare anvergură. O formă de ~ *t.-ş.* interguvernamentală, care s-a dezvoltat în mod deosebit, o constituie formarea şi perfecţionarea cadrelor de specialişti, îndeosebi a cadrelor de specialişti din ţările în curs de dezvoltare. ~ *t.-ş.* între întreprinderi se realizează printr-o multitudine de forme: realizarea unor programe comune de cercetare între institute de cercetare sau de proiectare specializate; schimbul de informaţii tehnico-ştiinţifice (brevete, documentaţii tehnice, proiecte etc.) între întreprinderi productive sau institute de cercetare (proiectare) cu profil apropiat; acordarea asistenţei tehnice de specialitate; crearea unor instituţii, laboratoare sau centre comune de cercetare ştiinţifică; efectuarea de studii, analize, verificări comune la staţii pilot pe bază de coproducţie (v.).

COPRODUCŢIE, formă de cooperare în producţie, care se poate stabili între guverne sau între întreprinderi producătoare din ţări diferite, prin care partenerii convin să realizeze un produs sau să construiască, în comun, un obiectiv. Fiecare din parteneri execută părţile, reperele, subansamblele în care este specializat şi dotat la nivel optim, asamblarea făcîndu-se acolo unde partenerii convin. Fiind o cooperare bazată pe specializarea partenerilor, pe complimentaritatea lor, c. este o formă stabilă şi durabilă de cooperare, interesele partenerilor fiind strîns legate şi convergente în ceea ce priveşte desfăşurarea eficientă a procesului de producţie, creşterea productivităţii muncii şi îmbunătăţirea parametrilor tehnico-calitativi ai produsului.

REPUBLICA POPULARĂ DEMOCRATĂ COREEANĂ (denumirea oficială: *Choson Minchu-Chui Inmin Konghwa-Guk = Republica Populară Democrată Coreeană)*, stat situat în Asia de Nord-Est, partea nordică, de la paralela 38°, a Pen. Coreea, învecinat cu U.R.S.S., R.P. Chineză, Coreea de Sud. Suprafaţa: 120 538 kmp. Populaţia (1976): 16 250 000 loc. Capitala: *Phenian*, 1 500 000 loc. (1974, aglomeraţia urbană). Limba oficială: coreeana. Moneda: 1 Won = 100 Chun (Geon). *Istoric.* Primul stat coreean, Choson, este cucerit la sfîrşitul sec. 2 î.e.n. de imperiul chinez. La sfîrşitul sec. 1 î.e.n. se formează regatul Koguryo, care uneşte posesiunile chineze din Coreea şi îşi extinde teritoriul pînă în partea centrală a Coreei. În E şi V Coreei se constituie regatele Palkeche şi Silla, ultimul reuşind să unifice Coreea (676) pentru două secole. După destrămarea acestuia, regatul Koryo reuşeşte să reunifice Coreea (935) pînă în sec. 13, cînd este cucerită de mongoli. Coreea se eliberează de dominaţia mongolă în a doua jumătate a secolului 14, dar în 1637 este obligată să recunoască suzeranitatea imperiului chinez, pînă în 1895 cînd, în urma războiului chino-japonez, Japonia îşi instaurează protectoratul asupra Coreei, anexînd-o în 1910. După crearea, în 1925, a Partidului Comunist din Coreea, în 1930—1936 se declanşează lupta naţională de eliberare, în 1934 creîndu-se armata revoluţionară populară coreeană condusă de Kim Ir Sen. În aug. 1945, nordul Coreei pînă la paralela 38° lat. N este eliberat cu sprijinul armatei sovietice, instituindu-se temporar, potrivit unor acorduri dintre Puterile Aliate, o administraţie militară sovietică. Trupele S.U.A., debarcate în sept. 1945, ocupă partea sudică a Coreei. Conferinţa de la Moscova (dec. 1945) a hotărît restabilirea Coreei ca stat independent, unitar şi democratic. Comitetele populare create în partea de N a ţării înfăptuiesc adînci transformări democratice. Ca răspuns la proclamarea unilaterală a Republicii Coreea, în partea de S a ţării, Adunarea Populară (aleasă în aug. 1948) proclamă la 9 sept. 1948 **R.P.D.C.** La 25 dec. 1948 se încheie retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul **R.P.D.C.** În perioada 25 iun. 1950—27 iul. 1953 are loc războiul din Coreea, încheiat cu armistiţiul de la Panmunjon, în care S.U.A.

sprijină guvernul sud-coreean în lupta sa contra **R.P.D.C.** În 1958 se înregistrează triumful relaţiilor socialiste în industrie şi agricultură în **R.P.D.C.** Declaraţia comună a Nordului şi Sudului, dată concomitent publicităţii la Phenian şi Seul (4 iul. 1972), defineşte cele trei principii convenite în vederea reunificării ţării: independenţă, reunificare paşnică, unitate naţională. În febr. 1977, **R.P.D.C.** a prezentat noi propuneri constructive cu privire la unirea eforturilor pentru depăşirea dificultăţilor şi realizarea unui progres concret pe calea reunificării patriei prin negocieri. *Organizarea de stat:* republică populară, stat socialist. **R.P.D.C.** întreţine relaţii diplomatice cu 93 de state (1976) şi este membră în 15 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* La 26 oct. 1948 guvernul român salută constituirea guvernului **R.P.D.C.** şi stabileşte relaţii diplomatice cu noul stat socialist, la nivel de ambasadă. În timpul războiului din Coreea, România şi-a manifestat deplinul sprijin moral şi politic faţă de lupta dreaptă a poporului coreean. Schimbul de vizite din 1956 la nivelul primilor secretari ai celor două partide, a preşedintelui Consiliului de Miniştri al României (1957 şi 1964), a preşedintelui Prezidiului Adunării Populare Supreme a **R.P.D.C.** (1959), au contribuit la consolidarea legăturilor de prietenie, solidaritate şi colaborare dintre cele două ţări. În această perioadă, s-au încheiat o serie de acorduri între România şi **R.P.D.C.:** un acord comercial şi de plăţi, Acordul de colaborare tehnico-ştiinţifică şi Acordul de colaborare culturală (1956), convenţiile de colaborare bilaterală între agenţiile de presă şi comitetele de stat ale radiodifuziunii (1956), o convenţie de colaborare între academiile celor două ţări (1963). O nouă contribuţie la dezvoltarea relaţiilor de prietenie româno-coreene a adus-o vizita neoficială în România a tovarăşului Kim Ir Sen (1966). Schimburile de mărfuri dintre cele două ţări se desfăşoară, începînd din 1957, pe baza acordurilor comerciale de lungă durată (ultimul pe perioada 1971—1975). În 1970 a fost semnată Convenţia privind înfiinţarea comisiei interguvernamentale consultative în problemele relaţiilor economice şi tehnico-ştiinţifice. Evenimente memorabile de însemnătate istorică în evoluţia ascendentă a relaţiilor de colaborare, prietenie şi solidaritate militantă dintre cele două ţări şi popoare, le-au constituit vizitele oficiale ale delegaţiilor de partid şi guvernamentale conduse de tovarăşul Nicolae Ceauşescu în **R.P.D.C.** (9—15 iun. 1971, 20—23 mai 1978) şi vizita oficială a delegaţiei de partid şi guvernamentale conduse de tovarăşul Kim Ir Sen în România (22—26 mai 1975). Cu prilejul acestor dialoguri la nivel înalt s-au realizat noi înţelegeri cu privire la colaborarea economică, tehnico-ştiinţifică şi mutuală dintre cele două popoare. Semnarea de către conducătorii de partid şi de stat ai celor două ţări a Tratatului de prietenie şi colaborare între R.S. România şi **R.P.D.C.** (26 mai 1975) a reprezentat un moment nou, de o importanţă deosebită, în relaţiile dintre cele două popoare şi state, care a deschis perspective largi extinderii colaborării multilaterale româno-coreene, afirmînd hotărîrea lor comună de a conlucra strîns, atît în construcţia socialistă în cele două state, cît şi în afirmarea cu putere a principiilor socialismului, a cauzei păcii şi colaborării între naţiuni. România a sprijinit cu consecvenţă iniţiativele politice şi eforturile **R.P.D.C.** pentru unificarea paşnică a patriei, fără amestec străin şi pe baze democratice.

COREEA DE SUD (denumirea oficială: *Daehan Minkuk = Republica Coreea)*, stat situat în Asia de Nord-Est, cuprinzînd jumătatea sudică a Pen. Coreea, cu ieşire în Oc. Pacific (M. Japoniei şi Marea Galbenă). Suprafaţa: 98 484 kmp. Populaţia (1976): 35 860 000 loc. Capitala: *Seul*, 6 889 470 loc. (1973). Limba oficială: coreeana. Moneda: 1 Won = 10 Hwan = 100 Chun. *Istoric.* Pentru perioada pînă la 1945 v.

R.P.D. Coreeană. Alegerile separate din **C. de S.**, aflată sub ocupaţia trupelor S.U.A., sînt urmate de proclamarea unilaterală, la Seul, a Republicii Coreea (17 iul. 1947). Se formează un guvern (15 aug. 1948), care încheie un tratat de asistenţă mutuală şi apărare cu S.U.A. (26 ian. 1950). În perioada 25 iun. 1950 — 27 iul. 1953 are loc războiul din Coreea, încheiat cu armistiţiul de la Panmunjon, în care trupele S.U.A. sprijină guvernul sud-coreean în lupta împotriva R.P.D. Coreene. Un tratat privind staţionarea de trupe nord-americane în **C. de S.** este semnat în aug. 1953. La 4 iul. 1972 este dată publicităţii, concomitent la Phenian şi Seul, Declaraţia comună a Nordului şi Sudului care defineşte principiile asupra cărora părţile au convenit în vederea reunificării ţării: independenţă, reunificare paşnică, unitate naţională. Autorităţile **C. de S.** au tărăgănat traducerea în viaţă a acestor principii. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **C. de S.** întreţine relaţii cu 90 de state (1976) şi este membră în 56 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). România nu întreţine relaţii diplomatice cu **C. de S.**

CORESPONDENT DE PRESĂ 1. Colaborator al unui organ sau al unei organizaţii de presă (ziar, revistă, agenţie de presă etc.), care trimite redacţiei sale informaţii cu privire la evenimente din viaţa politică, economică, socială, culturală, sportivă etc., petrecute într-un anumit loc sau zonă. **2.** Reprezentant temporar (permanent) al unui organ sau organizaţii de presă trimis (acreditat) peste hotare în vederea realizării unor materiale de presă destinate informării opiniei publice din ţara acreditară. Statutul (drepturile, obligaţiile etc.) corespondenţilor este îndeobşte prevăzut în acorduri, convenţii şi înţelegeri de colaborare, încheiate între organele de presă din diferite ţări. **C. de p.** *permanenţi* sînt acreditaţi cu aprobarea ministerelor afacerilor externe, pe baza cererilor exprese, înaintate acestora în formă scrisă, de către organele de presă interesate. **C. de p.** acreditaţi în state străine li se facilitează vizite de documentare, convorbiri, interviuri şi participarea la acţiuni cu caracter naţional sau internaţional.

CORESPONDENŢĂ DIPLOMATICĂ, comunicare oficială, făcută în scris, între şefii de stat şi de guvern, între Ministerul Afacerilor Externe şi alte ministere ale statului acreditar şi misiunile diplomatice străine, precum şi între misiunile diplomatice acreditate în capitala aceluiaşi stat. Formele **c.d.** sînt împărţite, după conţinut şi după aspectul lor tehnic, în: notă personală; notă diplomatică, aide-mémoire; memorandum; scrisoare particulară cu caracter semioficial. **C.d.** se redactează în limba statului de la care provine şi este însoţită, în semn de curtoazie, de o traducere neoficială în limba statului destinatar. În corespondenţa diplomatică se folosesc şi alte limbi de circulaţie internaţională (franceza, engleza, rusa etc.). **C.d.** are un caracter oficial. În documentele **c.d.** nu se admit corecturi, prescurtări şi sublinieri. **C.d.** se transmite prin curier special, dar poate fi înmînată şi personal sau transmisă prin poştă.

CORP CONSULAR, totalitatea consulilor — consuli generali, consuli, viceconsuli şi agenţi consulari — care funcţionează într-o anumită localitate (oraş, port, regiune etc.). În cadrul **c.c.**, precăderea consulilor se stabileşte în funcţie de rang şi de clasă, iar în cadrul aceluiaşi rang, după data intrării în funcţiune, în mod oficial, a consulului, cu gradul respectiv, în circumscripţia consulară respectivă.

CORPUL ATAŞAŢILOR MILITARI, totalitatea ataşaţilor militari, navali şi aero, precum şi adjuncţii acestora

acreditaţi într-un stat. **C.a.m** este condus de un decan al ataşaţilor militari (v.).

CORSAR, pînă la mijlocul sec. 19, statele beligerante puteau să autorizeze — prin scrisori de cursă — înarmarea unor nave particulare, denumite nave **c.**, în scopul de a le folosi împotriva inamicilor, pe mare. Navele **c.** aveau dreptul să jefuiască navele comerciale inamice în profitul armatorului. Operaţiile navelor **c.** erau considerate licite, iar echipajele lor aveau dreptul să fie tratate ca prizonieri de război. Această instituţie a fost abolită prin Declaraţia de la Paris din 16 apr. 1856. Cu toate acestea, unele state au continuat, sub diferite forme, expediţiile de **c.** Termenul de **c.** a fost folosit pentru a desemna vasul, pe armatorul vasului şi oamenii echipajului.

COSPAR, v. **COMITETUL PENTRU CERCETĂRI SPAŢIALE.**

COSTA RICA (denumirea oficială: *República de Costa Rica = Republica Costa Rica)*, stat situat în America Centrală istmică, între Marea Caraibilor şi Oc. Pacific, învecinat cu Nicaragua şi Panamá. Suprafaţa: 50 700 kmp. Populaţia (1975): 2 010 000 loc. Capitala: *San José*, 428 041 loc. (1973, cu suburbiile). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Colón = 100 Céntimos. *Istoric.* Populată de triburi amerindiene chorotegas şi huertares, **C.R.** este descoperită de Cristofor Columb (sept. 1502) — Coasta atlantică şi de Gil Gonzales Dávila (1522) — litoralul dinspre Oc. Pacific. După cucerirea spaniolă (1560) este inclusă în Căpitănia Generală Guatemala. La 15 sept. 1821 îşi proclamă independenţa; este inclusă în Imperiul mexican (1821—1823) şi face parte (1823—1838) din Federaţia Provinciilor Unite ale Americii Centrale, împreună cu Guatemala, Nicaragua, El Salvador şi Honduras. Din 1838 este republică de-sine-stătătoare. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **C.R.** întreţine relaţii diplomatice cu 66 de state (1976) şi este membră în 62 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* **C.R.** întreţine relaţii cu România, care datează încă din perioada 1880—1881 cînd, printr-un schimb de mesaje între şefii celor două state prilejuit de notificarea de către România a dobîndirii independenţei sale de stat şi a dorinţei sale de a stabili relaţii de bună şi cordială prietenie cu **C.R.** (20 apr. 1880) preşedintele **C.R.** salută independenţa României şi se pronunţă pentru o prietenie constantă şi reală între cele două ţări. Deşi din documentele existente nu rezultă că între cele două ţări s-ar fi stabilit relaţii diplomatice, un document oficial al Ministerului de Externe român din 4 mai 1943 menţionează că la 26 mai 1942 **C.R.** a rupt relaţiile diplomatice cu România. În perioada postbelică, relaţiile diplomatice între România şi **C.R.** au fost stabilite la 4 iul. 1970, la nivel de ambasadă. În 1969—1970 au loc schimburi de delegaţii economice. În urma vizitei ministrului relaţiilor externe a **C.R.** în România (1971) s-a semnat un Acord comercial pe termen lung. Un moment de importanţă istorică în relaţiile bilaterale l-a constituit vizita în **C.R.** a preşedintelui Nicolae Ceauşescu (3—5 sept. 1973), cu prilejul căreia a fost semnat Tratatul de prietenie şi colaborare dintre cele două ţări, care a aşezat relaţiile româno-costaricane pe temelii trainice şi, totodată, s-a înscris în viaţa internaţională ca o contribuţie activă la politica nouă, ca un exemplu în care două popoare cu orînduiri sociale diferite, dar animate de dorinţa progresului lor economico-social, pot să colaboreze şi să participe la dezvoltarea colaborării cu toate statele lumii. Tot cu această ocazie au fost încheiate acorduri de cooperare în domeniile economic (petrolier, minier, industria lemnului, agricultură), tehnico-ştiinţific şi cultural. Între 22—25 apr. 1974 au avut loc noi convorbiri la nivel înalt,

cu ocazia vizitei în România a președintelui C.R., José Figueres Ferrer, care a marcat un nou moment important în dezvoltarea prieteniei și colaborării dintre popoarele român și costarican.

COSTUL VIEȚII, suma cheltuielilor efectuate de către o familie pentru bunurile alimentare și nealimentare care-i sînt necesare și pentru serviciile pe care le utilizează într-o anumită perioadă de timp. **C.v.** se exprimă ca nivel general al consumului de bunuri și servicii, precum și ca indice general al prețurilor cu amănuntul și al tarifelor.

COȘ VALUTAR, denumire generică a mai multor valute. Noțiunea este utilizată în domeniul relațiilor financiare internaționale, după suspendarea, în august 1971, a convertibilității în aur a dolarului. Lipsa unui etalon monetar internațional, așa cum a fost aurul sau dolarul S.U.A. în sistemul Bretton Woods, a făcut dificilă aprecierea modului în care evoluează cursul unei valute. Fluctuațiile puternice și tendințele deosebite ale cursurilor de schimb ale valutelor occidentale au impus ca aprecierea și consemnarea unei tendințe să se facă în funcție de **c.v.** De ex., încă din anul 1971, evoluția cursului dolarului a fost comensurată în acest fel, luîndu-se în considerare cursul zilnic al dolarului față de valutele celorlalte țări capitaliste dezvoltate, pe baza indicilor valutari **(v.).** Conform recomandărilor făcute de Comitetul celor 20 al F.M.I. **(v.),** din vara anului 1974, valoarea D.S.T. **(v.)** a început să fie calculată zilnic în funcție de un astfel de **c.v.,** în care sînt incluse valutele a 16 țări membre ale F.M.I. (fiecare dintre aceste țări are o pondere în comerțul internațional care depășește 1%).

COTĂ DE BURSĂ 1. Curs valutar dintr-o anumită zi pe o anumită piață financiară. Poate fi: *direct*, cînd indică prețul unei unități dintr-o valută străină exprimată în valută națională, și *indirect*, cînd prețul unei unități de monedă națională este exprimat în unități ale unei valute străine. **2.** Curs de acțiune al diverselor firme sau titluri de stat pe o anumită piață financiară. **3.** Preț la care se comercializează mărfurile de bursă.

COTIZAȚIE (în relațiile internaționale), contribuție bănească ce revine fiecărui stat membru al unei organizații internaționale pentru acoperirea cheltuielilor ordinare ale acelei organizații. Se calculează, de regulă, pe un exercițiu financiar de un an, fiind exprimate într-o monedă convertibilă (dolari, franci elvețieni etc.). Neplata **c.** poate atrage sancțiuni: retragerea dreptului de vot, suspendarea trimiterii documentației și, în unele cazuri extreme, chiar măsuri de excludere. Sistemul de calculare a **c.** la marile organizații internaționale (O.N.U. și instituțiile sale specializate) se bazează pe capacitatea de plată a statelor, noțiune care înglobează ca element principal venitul național pe un locuitor. Alte sisteme de calculare a **c.** au în vedere anumite activități specifice (comerț exterior, turism, trafic aerian), în funcție de profilul organizației respective.

C.P.A., v. **CURTEA PERMANENTĂ DE ARBITRAJ.**

C.P.C.M., v. **COMITETUL PERMANENT CONSULTATIV AL MAGHREBULUI.**

C.P.J.I., v. **CURTEA PERMANENTĂ DE JUSTIȚIE INTERNAȚIONALĂ.**

C.P.U.S.T.A.L., v. **CONGRESUL PERMANENT DE UNITATE SINDICALĂ A OAMENILOR MUNCII DIN AMERICA LATINĂ.**

CRAH FINANCIAR, v. **CRIZĂ.**

CREDIT, relaţie băncască apărută în legătură cu acordarea de împrumuturi băneşti unor persoane fizice sau juridice şi transferul de bunuri şi servicii la care rambursarea contravalorii urmează să se efectueze nu în momentul livrării, ci la un termen ulterior, numit scadenţă. **C.** (în capitalism) reprezintă mişcarea capitalului de împrumut. În procesul rotaţiei capitalului apar mijloace băneşti, temporar disponibile, care prin intermediul creditului se transformă în capital de împrumut. **C.** (în socialism) reprezintă o formă de mobilizare de către stat a mijloacelor băneşti temporar disponibile şi de repartizare planificată a acestora pentru satisfacerea nevoilor economiei naţionale. **C.** se acordă întreprinderilor şi organizaţiilor economice pentru acoperirea unor cheltuieli permanente sau sezoniere privind producţia, circulaţia sau transportul mărfurilor etc. sub formă de **c.** bancar. **C.** au mai multe forme: ~ *bancar*, împrumuturi băneşti, acordate de bănci firmelor comerciale şi industriale (pentru investiţii şi activităţi productive); ~ *comercial*, utilizat numai în ţările capitaliste, este acordat sub formă de mărfuri de către firmele industriale şi comerciale prin utilizarea unor instrumente de plată şi credit; ~ *de consum*, acordat persoanelor particulare sub forma vînzărilor de mărfuri de folosinţă îndelungată; ~ *de export*, acordat unei instituţii guvernamentale sau particulare în scopul finanţării unor exporturi de mărfuri şi servicii; ~ *documentar* (v. *acreditiv*); ~ *extern*, contractat de persoanele fizice şi juridice, aparţinînd unui anumit stat, în străinătate; ~ *ipotecar*, acordat în ţările capitaliste de băncile ipotecare proprietarilor funciari şi antreprenorilor de construcţii de locuinţe, rambursarea lui fiind garantată prin bunuri imobiliare: ~ *tehnic*, reprezintă plafonul valoric stabilit în cadrul acordurilor de clearing şi este destinat să acopere decalajele dintre export şi import, datorită faptului că cele două operaţiuni nu se realizează sincronizat; ~ *pe termen scurt* poate fi sau nu purtător de dobîndă; ~ *stand-by*, introdus de către F.M.I. în 1952, reprezintă un **c.** internaţional, potrivit căruia ţara beneficiară poate, în limitele termenului scadent, să refolosească posibilitatea de împrumut dacă rambursează, între timp, **c.** sau o parte a acestuia.

CREDITARE TAXE VAMALE, amînare a efectuării plăţii taxelor vamale. Această amînare se acordă, uneori, de către organele vamale sau de stat, cu condiţia prezentării de garanţii şi a plătirii dobînzilor aferente.

CRIME CONTRA PĂCII, infracţiuni internaţionale deosebit de grave care aduc atingere păcii şi securităţii internaţionale. **C. contra p.** au fost definite prin Statutul Tribunalului Militar Internaţional de la Nürnberg (art. 6, lit. a) astfel: „plănuirea, pregătirea, dezlănţuirea sau ducerea unui război de agresiune (v. *agresiune*) prin violarea tratatelor, acordurilor sau garanţiilor internaţionale, precum şi participarea la un plan deliberat sau la un complot cu scopul de a comite oricare dintre acţiunile enumerate". Constituie, de asemenea, **c. contra p.** propaganda de război incriminată ca infracţiune internaţională prin rezoluţia adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 3 nov. 1947, care condamnă propaganda de război în orice formă şi în orice ţară, care are ca scop sau care poate crea sau mări o ameninţare a păcii, o violare a ei sau un act de agresiune. În România codul penal a inclus propaganda de război printre infracţiunile împotriva păcii şi omenirii (art. 356).

CRIME CONTRA UMANITĂŢII, infracţiuni internaţionale cum sînt asasinatul, exterminarea, sclavia, deportarea şi orice act inuman, comis faţă de populaţia civilă, înainte sau în timp de război, din motive politice, sociale, rasiale sau religioase de către autorităţile unui stat ori de către par-

ticulari care acționează la instigarea sau cu consimțămîntul acelor autorități. Constituie unele din infracțiunile cele mai grave contra individului sau contra unui grup uman. Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg distinge două categorii de crime contra umanității: prima constă în acte inumane săvîrșite contra populației civile (asasinatul, exterminarea, ducerea în sclavie etc.), iar cea de-a doua cuprinde persecuțiile pentru motive politice, rasiale sau religioase. Printre acțiunile calificate **c. contra u.** figurează genocidul (v.), folosirea armelor de exterminare în masă (v.) și politica de apartheid (v.). **C. contra u.** sînt incriminate și în dreptul penal intern al unor state. Codul penal al României prevede sancțiuni severe împotriva autorilor acestor crime, care merg pînă la pedeapsa cu moartea, dacă faptele sînt săvîrșite în timp de război (art. 357 și 358).

CRIME DE RĂZBOI, infracțiuni ce constau în încălcarea legilor și obiceiurilor războiului. Potrivit Statutului Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg și a celui de la Tokio, aceste încălcări cuprind: asasinatul, relele tratamente și deportarea pentru muncă forțată, sau pentru orice alt scop a populației civile din teritoriile ocupate, asasinarea sau torturarea prizonierilor de război sau persoanelor aflate pe mare, executarea ostaticilor, jefuirea bunurilor publice sau private, distrugerea fără motiv a orașelor și satelor sau devastarea nejustificată de exigențe militare. Această definiție nu este limitativă, ci exemplificativă. Noțiunea de **c. de r.** s-a lărgit considerabil, mai ales după cel de-al doilea război mondial. Numeroase fapte, care altădată nu erau socotite contrare dreptului internațional, sînt azi calificate infracțiuni sau crime (de ex.: luarea de ostatici, torturarea sau uciderea lor). Convențiile de la Geneva, din 1949 privind victimele de război (v.) precizează că în conflictele armate sînt interzise oricînd și oriunde: luarea de ostatici, execuțiile fără judecată, tortura și orice tratament crud și dezonorant. Pentru săvîrșirea unor **c. de r.**, statele poartă răspunderea politică, materială și morală, iar persoanele fizice vinovate, răspunderea penală, fără să poată invoca în apărare faptul că au executat ordinul guvernului sau al superiorilor lor.

CRIZA CEHOSLOVACĂ (1938—1939), declanșată în urma acțiunilor de forță ale Germaniei hitleriste, după realizarea Anschluss-ului (v), în contextul politicii de cedare dusă de guvernele franceză și britanic. Un rol important în declanșarea crizei l-a avut acțiunea Partidului național-socialist din regiunea sudetă, condus de Konrad Henlein, care a cerut, la 20 apr. 1938, autonomia acestei regiuni și dreptul de a se administra conform legislației Germaniei naziste. Această acțiune a fost însoțită de intensificarea provocărilor militare germane la granița cu Cehoslovacia și de cererea de cedare a regiunii sudete către Germania. Repetatele cedări ale Franței și Marii Britanii au încurajat Germania nazistă care și-a mărit pretențiile cerînd imediat ocuparea militară a regiunii sudete. A urmat Conferința de la München în urma căreia a fost cedată Germaniei regiunea sudetă, guvernul cehoslovac fiind silit, în același timp, să accepte în urma unui ultimatum cedarea către Polonia a unei părți a teritoriului său. La 3 oct. 1939, prin primul Dictat de la Viena, Ungaria horthystă răpea Cehoslovaciei un teritoriu cu o suprafață de 12 000 kmp și un milion de locuitori. Odată cu aceasta se încheia prima etapă pe calea desființării statului cehoslovac înfăptuită, cîteva luni mai tîrziu, prin proclamarea „independenței" Slovaciei la 14 mart. și apoi, în urma invadării teritoriului Cehoslovaciei la 15 mart. de către trupele hitleriste și horthyste, a anexării restului teritoriului acestui stat la Germania (Boemia și Moravia au fost transformate în protectorate germane) și Ungaria (Ucraina subcarpatică). Desființarea statului ce-

hoslovac a însemnat distrugerea echilibrului din Europa centrală și de SE, destrămarea cu această ocazie a Micii Înțelegeri (v.), fapt ce a avut puternice repercusiuni negative asupra evoluției politice din această zonă. De-a lungul întregii perioade a **c.c.** România a încercat să sprijine guvernul Cehoslovaciei cu mijloacele pe care le avea la dispoziție.

CRIZA ECONOMICĂ MONDIALĂ, cea mai gravă criză de supraproducție a sistemului capitalist mondial (v.) al cărui început l-a marcat marele crah al bursei din New York (29 oct. 1929). **C.e.m.** a afectat toate țările capitaliste, efectele sale fiind cu atît mai profunde cu cît s-a desfășurat pe fondul crizei generale a sistemului capitalist (v.). Ea a lovit, în primul rînd, clasa muncitoare și masele țărănimii, agravîndule situația, dar ca a afectat, de asemenea, și alte pături sociale, precum intelectualitatea, micii comercianți, micii meseriași ș.a. Prăbușirea prețurilor pe piața mondială a fost catastrofală: între oct. 1929 și sfîrșitul anului 1932, prețul produselor industriale scade cu 30%, iar al materiilor prime cu 50%. Are loc o scădere bruscă a producției industriale mondiale cu consecințe dezastruoase pe plan social producînd ruina și mizeria a zeci de milioane de oameni. Ca rezultat al acestei situații deosebit de critice, pe planul relațiilor economice internaționale se intensifică tendința statelor capitaliste către protejarea propriilor interese printr-o politică vamală prohibitivă (v. *protecționism vamal*), ceea ce are drept rezultat reducerea importurilor și devalorizarea monetară menită să faciliteze exporturile. În această situație volumul comerțului mondial a scăzut simțitor. **C.e.m.** s-a manifestat cu tărie pe planul relațiilor internaționale, ascuțind puternic lupta dintre monopolurile și puterile imperialiste pentru piețe și sfere de influență, astfel că, în ciuda eforturilor făcute de guvernele statelor capitaliste pentru a lua unele măsuri comune pe plan internațional, care să-i atenueze efectele, între care un loc important l-au avut conferințele ce s-au desfășurat pe plan internațional în această perioadă, în special sub egida Societății Națiunilor (v.), rezultatele acestor eforturi au fost nule. Rezultatele **c.e.m.** au deschis o etapă nouă pe plan internațional, ce marca începutul unei perioade în care contradicțiile interimperialiste, ca și cele generate de tendințele de dominare a statelor mai slabe de către cele imperialiste mai puternice încep să capete și forme conflictuale deschise, iar cursa înarmărilor ia, odată cu aceasta, proporții uriașe. România a fost, la rîndul său, crunt lovită de efectele crizei care au început să fie resimțite încă din 1928, cuprinzînd treptat sectoarele producției, circulației și schimbului. Aruncînd greutățile provocate de criză pe umerii oamenilor muncii, guvernele național-țărăniste care au condus țara în cea mai mare parte a perioadei 1929—1933 au căutat să o rezolve prin concedierea a mii și mii de muncitori, prin reduceri masive de salarii și creșterea impozitelor, precum și prin împrumuturi externe care au subordonat în și mai mare măsură economia românească monopolurilor imperialiste. O altă încercare, pe aceeași linie, a constituit-o semnarea, în ian. 1933, a Acordului de asistență tehnică cu Societatea Națiunilor (v.).

CRIZA GENERALĂ A CAPITALISMULUI, proces istoric complex și ireversibil de descompunere a capitalismului, care afectează toate compartimentele vieții sale economice, sociale, politice și ideologice. Expresie a adîncirii contradicțiilor, a acțiunii legilor interne ale capitalismului, **c.g. a c.** (v. *sistemul mondial al capitalismului*) semnifică procesul prăbușirii sale totale și al trecerii revoluționare la socialism. Prima fază a **c.g. a c.** s-a declanșat odată cu victoria M.R.S.O. — care a dus la făurirea primului stat socialist. După circa trei decenii, ca urmare a revoluțiilor socialiste care au avut loc

într-un şir de ţări, la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial, socialismul s-a transformat într-un sistem mondial (v. *sistemul mondial socialist*), ceea ce a marcat adîncirea **c.g. a c.**, începutul celei de-a doua faze în evoluţia sa. Formarea şi dezvoltarea sistemului socialist mondial au adîncit **c.g.a c.**, au grăbit declinul acestei orînduiri, îngustîndu-i baza de acţiune, slăbindu-i considerabil poziţiile pe arena mondială. Pe baza analizei contradicţiilor proprii capitalismului, a noilor procese şi schimbări survenite în lumea contemporană, Programul P.C.R. ajunge la concluzia că „ne aflăm la începutul unei noi faze a crizei sistemului capitalist, care cuprinde toate sferele vieţii sociale şi afectează într-o măsură mai mare sau mai mică toate continentele". O particularitate importantă a crizei capitalismului o constituie agravarea contradicţiilor interimperialiste, a rivalităţilor economice şi politice dintre ţările capitaliste avansate, ca urmare a accentuării caracterului inegal al dezvoltării lor şi a conflictelor de interes pe care acestea le generează. Un factor de adîncire a **c.g. a c.** îl reprezintă contradicţia dintre ţările capitaliste dezvoltate şi ţările în curs de dezvoltare, ale căror eforturi spre progres au de înfruntat politica imperialistă, colonialistă şi neocolonialistă, relaţiile inechitabile menţinute încă în viaţa internaţională. Baza obiectivă a acestei contradicţii o constituie decalajul între nivelul indicatorilor dezvoltării lor economice care continuă să crească. Menţinerea decalajelor economice constituie un factor de îngustare a pieţei mondiale, de adîncire a crizei economice, reduce pînă la urmă posibilităţile de dezvoltare şi ale ţărilor înaintate din punct de vedere economic, afectează grav însăşi dezvoltarea economică generală. Corectarea unor asemenea grave anomalii impune instaurarea unei noi ordini economice şi politice internaţionale (v.), necesitate imperioasă a lumii de azi şi componentă ineluctabilă a procesului de evoluţie a omenirii pe calea progresului. Relevînd trăsăturile **c.g.a c.**, nu trebuie subapreciate rezervele însemnate de care acesta încă dispune, pericolele pe care le generează politica cercurilor militariste, reacţionare, posibilităţile de conflicte nefiind excluse atîta timp cît mai persistă imperialismul. Tocmai pornind de la aceasta, în Programul P.C.R. se subliniază ca o necesitate stringentă a zilelor noastre înfăptuirea unei puternice unităţi de acţiune a tuturor popoarelor lumii, a tuturor forţelor revoluţionare şi curentelor progresiste ale contemporancităţii pentru a zădărnici uneltirile cercurilor imperialiste, a asigura înfăptuirea unei lumi a păcii, colaborării şi echităţii.

CRIZA RENANĂ (REMILITARIZAREA ZONEI RENANE), declanşată la 7 mart. 1936, cînd trupe germane au reocupat zona Renaniei (v.), demilitarizată prin prevederile Tratatului de la Versailles, consfinţită şi prin prevederile Acordurilor de la Locarno (Pactul renan de garanţie) (v.), a constituit una din verigile importante ale politicii de cedare pe care Franţa şi Marea Britanie o duceau faţă de acţiunile de forţă şi şantaj ale puterilor agresoare. În loc să ia măsuri ferme pentru a impune respectarea prevederilor tratatelor de pace, Franţa, a cărei securitate era ameninţată direct de acţiunea de forţă a Germaniei, s-a mulţumit, influenţată fiind de Marea Britanie, să aducă această problemă în dezbaterea Societăţii Naţiunilor. Posibilităţile organizaţiei erau departe de a-i permite să ia măsuri ferme. Pentru puterile agresoare, cedarea de către Franţa şi Marea Britanie în **c.r.** a însemnat o primă încurajare directă a agresorilor, un pas pe drumul ce va duce la cel de-al doilea război mondial.

CRIZĂ, moment critic care intervine în evoluţia vieţii internaţionale, a raporturilor dintre state, a unui sistem, regim sau guvern. Asemenea mo-

mente, fie că este vorba de viaţa internă a unui stat sau de cea internaţională, se caracterizează prin ascuţirea contradicţiilor, apariţia unor fenomene de încordare, schimbări în raportul de forţe. În general, în cursul c. şi al depăşirii lor au loc perturbări în relaţiile sau orînduirea existente. În unele cazuri, c. pot avea caracter de proces. Termenul de c. este consacrat în expresii (de ex.: ~ *generală a capitalismului* (v.), ~ *politică*, ~ *economică*, ~ *de guvern*, ~ *de regim*, ~ *guvernamentală*, ~ *monetară*, ~ *energiei şi a materiilor prime*, ~ *internaţională* etc.). ~ *economică de supraproducţie*, fază a ciclului economic capitalist care se manifestă prin supraproducţia de mărfuri, prin restrîngerea, în proporţii însemnate, a producţiei şi desfacerii mărfurilor, creşterea şomajului, înrăutăţirea condiţiilor de viaţă ale maselor de oameni ai muncii. ~ *energetică*, fenomen economico-social complex, care reflectă insuficienţa resurselor energetice clasice în raport cu nivelul tehnicii şi tehnologiei actuale, cu repartizarea pe glob şi caracterul exploatării acestor resurse. ~ *e.* este strîns legată de risipa de resurse din ţările capitaliste dezvoltate, concomitent cu starea de subdezvoltare a unor ţări. În forma sa acută, ~ *e.* a izbucnit cu putere începînd cu a doua jumătate a anului 1973 sub forma perturbaţiilor mondiale în producţia şi comerţul cu ţiţei. ~ *financiară*, dereglare a sistemului financiar-bancar al unei ţări. ~ *f.* apare în ţările capitaliste ca o însoţitoare a crizelor economice de supraproducţie sau în mod independent şi constă în dereglarea circulaţiei băneşti, lipsa de fonduri lichide, neachitarea plăţilor ajunse la scadenţă, restrîngerea creditului şi creşterea nivelului dobînzilor, falimente de bănci şi alte instituţii financiare. O formă aparte a ~ *f.* este ~ *bursei de valori*, care constă în scăderea puternică a cursului acţiunilor, lichidări în masă de active pe termen lung (acţiuni, obligaţiuni, titluri de proprietate) şi ulterior reducerea considerabilă a operaţiunilor de bursă. Cînd ~ *f.*, respectiv ~ *bursei de valori* se manifestă în mod brusc şi violent, prin prăbuşirea cursului acţiunilor şi falimente în lanţ ale instituţiilor financiare, noţiunea este cunoscută şi sub denumirea de *crah financiar*. ~ *valutară*, dereglare a sistemului de decontări externe al unei ţări, manifestată prin devalorizarea valutei naţionale, introducerea restricţiilor valutare, închiderea pieţei valutare etc. ~ *v.* sînt determinate de apariţia şi persistenţa deficitelor în balanţa de plăţi (v.) a ţării respective. ~ *sistemului valutar capitalist postbelic* (sistemul Bretton Woods), perturbare treptată a relaţiilor valutare dintre ţările capitaliste, manifestată în principal sub forma c. repetate ale valutelor de rezervă ale sistemului (dolarul şi lira sterlină) şi renunţarea, începînd cu 1971, la principalele prevederi înscrise în acordurile de la Bretton Woods (renunţarea la cursurile de schimb fixe, la etalonul aur, la convertibilitatea-aur etc.).

CRUCEA ROŞIE, mişcare internaţională cu caracter umanitar instituită cu scopul de a contribui la ameliorarea situaţiei victimelor conflictelor armate. În 1859 la Geneva se constituie un comitet format din cinci personalităţi elveţiene ce îşi propunea să creeze o societate de ajutorare a răniţilor de război, şi să elaboreze unele reguli cu caracter umanitar. În febr. 1863, Comitetul celor cinci se reuneşte sub numele de Comitetul internaţional şi permanent de ajutorare a răniţilor militari, pronunţîndu-se pentru convocarea unei conferinţe internaţionale care să discute aspecte legate de imposibilitatea serviciilor militare sanitare de a acorda ajutor tuturor răniţilor. Între 26 şi 29 oct. 1863 are loc la Geneva o Conferinţă internaţională grupînd reprezentanţi din 16 ţări, care a adoptat o rezoluţie referitoare la situaţia răniţilor pe cîmpul de luptă, recomandîndu-se crearea de societăţi

care să vină în ajutorul serviciului sanitar militar, necesitatea unui act diplomatic care să asigure neutralitatea răniților și personalului care îi îngrijește, stabilirea unui semn distinctiv pentru personalul medical, spitale, ambulanțe etc. Necesitatea unui acord internațional duce la convocarea Conferinței diplomatice în aug. 1864, la care iau parte reprezentanți din 12 state și care se încheie cu semnarea Convenției de la Geneva pentru ameliorarea soartei răniților din armatele în campanie. Convenția a fost dezvoltată și îmbogățită în 1906, apoi în 1927. Ulterior, C.I.C.R. (v.) a mai inițiat și alte convenții cu caracter umanitar: Convenția cu privire la adaptarea la războiul maritim a principiilor convenției de la Geneva din 1864 (Haga, 1899); Convenția cu privire la navele spital (21 dec. 1904); cele patru Convenții de la Geneva din 12 aug. 1949 cu privire la victimele de război (v.). Extinderea considerabilă a acțiunilor societăților naționale de C. R. după primul război mondial, diversificarea activității lor pentru ca urmările războiului să fie ameliorate, creșterea numărului societăților naționale și noile aspecte ale acțiunilor C.R. pe timp de pace au impus crearea unui organism internațional care să dezbată problemele și sarcinile acestora pe plan național și internațional. Unicul organism existent, C.I.C.R., nu era în măsură să răspundă aspectelor ridicate de activitatea societăților pe timp de pace. Astfel, la 5 mai 1919, cu prilejul Conferinței medicale de la Cannes, se creează Liga societăților de C.R. (v.), Semiluna Roșie, Leul și Soarele Roșu. Ea are ca obiect încurajarea și facilitarea acțiunilor umanitare ale acestora. Acționează cu multă eficacitate, prin rolul său operațional, în domeniul ajutoarelor internaționale în caz de dezastre naturale, precum și în realizarea sarcinilor Programului de dezvoltare al C.R. C.R. cuprinde C.I.C.R., Liga Societăților de C.R. (Federația) și societățile naționale de C.R., Semiluna Roșie, Leul și Soarele Roșu. *Conferința internațională a* C.R., convocată la intervale de patru ani, este cea mai înaltă autoritate deliberativă a C.R. Internaționale și reunește pe reprezentanții organizațiilor de C.R. și ai guvernelor semnatare ale convențiilor de la Geneva.

CRUȚARE, regulă de drept internațional prevăzută în art. 23, lit. a din Anexa la cea de-a IV-a Convenție de la Haga din 1907 privind legile și obiceiurile războiului terestru, în baza căreia părțile beligerante au obligația de a acorda trupelor care se predau un bun tratament și a nu le pune viața în pericol. Formulată ca o interdicție la o eventuală declarație din partea unui beligerant că „nimeni nu va fi cruțat", regula cruțării interzice amenințările proferate de beligeranți de a lichida unele categorii de inamici sau un anumit grup etnic.

C.S.A., v. **CONFEDERAȚIA SINDICALĂ AFRICANĂ.**

C.S.C.E., v. **CONFERINȚA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA.**

C.S.I., v. **COMISIA SERICICOLĂ INTERNAȚIONALĂ.**

C.T.K., v. **ČESKOSLOVENSKÁ TISKOVA KANCELAR.**

CUBA (denumirea oficială: *República de Cuba = Republica Cuba)*, stat insular situat în America Centrală, în Arh. Antilelor Mari (M. Caraibilor). Suprafața: 114 524 kmp. Populația (1975): 9 528 000 loc. Capitala: *Havana = La Habana*, 2 000 000 loc. (1976, cu aria metropolitană). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Peso = 100 Centavos. *Istoric.* Locuită din timpuri străvechi de triburi amerindiene, C. este descoperită în timpul primei călătorii a lui Cristofor Columb (29 oct. 1492) și ocupată de conchistadorii spanioli (1511—1512). Populația aborigenă este exterminată, iar pentru munca pe plantații au fost

aduşi în sec. 16—19 sclavi negri din Africa. **C.** este proclamată capitanat general, în fruntea căreia se aflau ofiţeri spanioli. În sec. 17—18 se intensifică lupta sclavilor negri şi a ţăranilor pentru apărarea intereselor lor (răscoalele din 1717—1720, 1723). Mişcarea de eliberare naţională culminează cu războaiele de independenţă din 1868—1878 şi 1895—1898. În urma războiului hispano-american (1898), **C.** devine independentă (republica proclamată la 21 febr. 1901). S.U.A. impun **C.** Amendamentul Platt (21 iun. 1901), care consfinţeşte dreptul S.U.A. de a interveni în politica internă a **C.**, recurgînd în repetate rînduri la forţa armatei împotriva mişcărilor sociale (1899—1902, 1906—1909, 1912, 1917—1922). În 1952, se instaurează regimul de teroare şi corupţie al lui Fulgencio Batista. Mişcarea de eliberare împotriva regimului Batista, iniţiată în 1953 („Mişcarea de la 26 iulie"), duce la înfrîngerea forţelor dictaturii şi la fuga lui Batista din ţară (1 ian. 1959). După înfăptuirea reformei agrare radicale (1959), lichidarea analfabetismului (1959—1961) şi naţionalizarea monopolurilor străine (1960), **C.** trece la etapa dezvoltării socialiste (1961—1962). **C.** întreţine relaţii diplomatice cu 85 de state (1976) şi este membră a 65 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Primele contacte oficiale româno-cubaneze duc la deschiderea la Havana a unui consulat onorific românesc (2 mai 1919). Desfiinţat la scurtă vreme de la această dată, este reînfiinţat la 1 iul. 1928 şi funcţionează pînă în 1942. Relaţiile diplomatice se stabilesc la 13 apr. 1927, la nivel de legaţie (data comunicării hotărîrii **C.** de a înfiinţa un oficiu diplomatic la Bucureşti — care însă nu s-a materializat). La 27 sept. 1942, datorită războiului relaţiile diplomatice se întrerup. Cu prilejul vizitei unei delegaţii guvernamentale române, la 26 oct. 1960 între România şi Republica **C.** s-au stabilit relaţii diplomatice la nivel de ambasadă. Relaţiile româno-cubaneze au cunoscut o evoluţie ascendentă, marcată de intensificarea şi diversificarea contactelor pe diferite planuri, a colaborării economice, tehnico-ştiinţifice şi culturale. Au efectuat vizite în **C.** o delegaţie română de partid (7—15 febr. 1968), o delegaţie guvernamentală română (26 oct. 1960) în urma căreia a fost semnat un Acord comercial şi de plăţi româno-cubanez (un nou Acord a fost semnat la Bucureşti la 5 mart. 1973), o delegaţie guvernamentală economică română (19—26 oct. 1967) cu care prilej s-a creat Comisia mixtă româno-cubaneză de colaborare economică şi tehnico-ştiinţifică. Anual se încheie protocoale privind schimburile comerciale. Întîia reglementare în domeniul cultural între cele două ţări a fost semnarea la Havana (28 oct. 1960) a unui Acord de colaborare culturală. Din doi în doi ani se stabilesc programe de colaborare în domeniul educaţiei, ştiinţei şi culturii. Momente majore, care au avut un rol determinant în dezvoltarea relaţiilor bilaterale, le-au constituit întîlnirile şi vizitele la nivel înalt ale conducătorilor de partid şi de stat ai României şi **C.** În perioada 26—30 mai 1972 o delegaţie de partid şi guvernamentală în frunte cu Fidel Castro a vizitat România, iar între 29 aug.—3 sept. 1973 preşedintele Nicolae Ceauşescu a vizitat **C.** Cu aceste prilejuri, s-au realizat o serie de înţelegeri cu privire la colaborarea bilaterală, la extinderea cooperării economice, tehnico-ştiinţifice şi culturale, precum şi la dezvoltarea conlucrării pe linie de partid, care au adus contribuţii de cea mai mare însemnătate la întărirea relaţiilor de prietenie şi solidaritate dintre popoarele român şi cubanez.

CUCERIRE 1. (În sens larg) Orice dobîndire de teritoriu obţinută prin forţă de un stat în dauna altui stat, chiar dacă este consacrată printr-un tratat. **2.** (În sens restrîns) Dobîndirea unui teritoriu la sfîrşitul unui război de la statul învins, statul învin-

gător stabilindu-şi suveranitatea sa asupra acelui teritoriu. Dreptul internaţional contemporan nu recunoaşte **c.** ca titlu de dobîndire de teritorii (v. *debellatio*).

CURIER DIPLOMATIC 1. Persoană care transportă corespondenţă diplomatică (v.). **C.d.** nu poate fi reţinut, sechestrat sau percheziţionat. Statele străine pe al căror teritoriu trece **c.d.**, sînt obligate, conform dreptului internaţional, să-l sprijine şi să-l ocrotească. **C.d.** are paşaport diplomatic şi buletin de curier (v.) diplomatic. **2.** Corespondenţa diplomatică transportată la un moment dat de **c.d.**

CURSĂ (în dreptul războiului maritim), ansamblul operaţiilor de război maritim efectuate de corsari (v.). Termenul era folosit pentru a desemna operaţiunea prin care persoane particulare — corsarii — înarmează şi folosesc în timp de război nave, cu autorizaţia, sub controlul şi răspunderea unui stat beligerant, cu scopul de a urmări şi captura pe mare vapoarele de comerţ aparţinînd resortisanţilor ţărilor inamice. Corsarii, pe de o parte, îşi asumau riscurile, iar pe de alta, îşi însuşeau captura. Prin extensiune, termenul a fost folosit şi pentru a desemna urmărirea în vederea capturării şi confiscării navelor de comerţ inamice de către bastimentele de război ale unui stat beligerant. Numeroase state au renunţat la **c.** exercitată de particulari, fie prin tratate bilaterale, fie prin Declaraţia de la Paris, semnată la 16 apr. 1856, care proclamă abolirea **c.**

CURS DE SCHIMB (CURS VALUTAR), preţul unităţii monetare a unei ţări, exprimat în unităţile monetare ale altor ţări. La stabilirea **c. de s.** se iau în considerare mai multe elemente, printre cele mai importante fiind: conţinutul în aur a unităţii monetare (prioritate metalică), situaţia balanţei de plăţi externe, consecinţele fenomenului de ieşire (fugă) a aurului din ţară etc. **C. de s.** este *fix* sau *flotant* (v.). ~ *multiple*, în funcţie de obiectivele politicii economice şi valutare ale unui stat pot fi aplicate concomitent mai multe **c. de s.** De ex., pentru încurajarea turismului internaţional se poate utiliza, alături de cursul oficial, un **c. de s.** special pentru turiştii străini. Banca Naţională a R.S. România emite lunar lista de cursuri pentru valută în cont, în care sînt exprimate pe două coloane cursul oficial în lei pentru operaţiuni comerciale şi cursul oficial în lei cu primă pentru operaţiuni necomerciale. ~ *fixe* şi ~ *flotante*, două extreme ale politicii cursurilor de schimb, rezultate din două feluri diferite de abordare de către stat, prin politica sa economică, a problemei cursurilor de schimb. ~ *fixe*, rezultat al unei politici continue de intervenţie a statului pe pieţele valutare pentru menţinerea unor anumite raporturi între valute, din convingerea că dezvoltarea economică internă şi a relaţiilor economice internaţionale găseşte în cursurile fixe un stimulent indispensabil. ~ *flotante*, presupun înlăturarea parţială sau totală a intervenţiei statului şi determinarea zilnică a cursului de către mecanismul pieţei (prin raportul cerere-ofertă), această politică fiind adoptată în ultimii ani de ţările capitaliste dezvoltate datorită fenomenelor de criză din relaţiile internaţionale şi diferenţierilor, de la ţară la ţară, în rata inflaţiei şi ritmului creşterii economice.

CURTEA INTERNAŢIONALĂ DE JUSTIŢIE (C.I.J.), principalul organ judiciar al O.N.U. Funcţionează pe baza statutului său care face parte integrantă din Carta O.N.U. **C.I.J.** continuă activitatea C.P.J.I. (v.), înfiinţată după primul război mondial. Se compune din 15 judecători aleşi concomitent pe timp de nouă ani de către Adunarea Generală şi de Consiliul de Securitate dintre persoane care se bucură de mare autoritate morală, calificate să ocupe cele mai înalte

funcţii judecătoreşti în ţara lor, juriști de competenţă recunoscută în domeniul dreptului internaţional. În componenţa **C.I.J.** nu pot figura în acelaşi timp doi membri de aceeaşi cetăţenie. În exerciţiul funcţiunii lor, membrii **C.I.J.** se bucură de privilegii şi imunităţi diplomatice. **C.I.J.** îşi alege dintre membrii săi un preşedinte şi un vice-preşedinte pe termen de trei ani. Sediul **C.I.J.** este la Haga. În atribuţiile Curţii intră rezolvarea diferendelor pe care statele i le supun, precum şi darea unor avize consultative (v.). Numai statele pot fi părţi în cauzele pe care le judecă Curtea. Statele membre ale O.N.U. sînt membri de drept ai **C.I.J.** Alte state pot adera la statutul acesteia, dacă sînt admise de Adunarea Generală, la recomandarea Consiliului de Securitate. Sînt de competenţa **C.I.J.** toate cauzele pe care i le supun părţile, precum şi toate cazurile prevăzute în mod special în tratatele şi convenţiile în vigoare. Jurisdicţia **C.I.J.** în materie contencioasă este facultativă, însă statele părţi la statutul ei pot accepta, cu sau fără rezerve printr-o declaraţie prealabilă, depusă la Secretariatul Curţii, jurisdicţia obligatorie a Curţii pentru toate diferendele cu caracter juridic pe care le vor avea cu alte state (clauza facultativă a jurisdicţiei obligatorii). Unele tratate internaţionale prevăd, de asemenea, jurisdicţia obligatorie a **C.I.J.** În judecarea diferendelor **C.I.J.** aplică: convenţiile internaţionale, cutuma internaţională, principiile generale de drept. Ca mijloace auxiliare, Curtea poate face referiri la jurisprudenţa şi doctrina dreptului internaţional. Dacă părţile sînt de acord, Curtea îşi poate întemeia hotărîrile pe principiul echităţii (ex aequo et bono) (v.) însă fără a se îndepărta de principiile dreptului internaţional. În faţa **C.I.J.** părţile sînt reprezentate prin agenţi, asistaţi de consilieri şi avocaţi. Procedura are două faze: scrisă şi orală. Şedinţele sînt publice, în afara cazului în care părţile cer şedinţă închisă. Hotărîrile Curţii sînt adoptate cu majoritatea simplă de voturi a judecătorilor prezenţi. În caz de paritate, votul preşedintelui decide. Judecătorii care nu sînt de acord cu soluţia dată pot formula opinii separate (v.). În cazul în care unii judecători sînt de acord cu soluţia dată, dar pe alte considerente, pot formula opinii individuale (v.). Hotărîrea **C.I.J.** este definitivă. Revizuirea poate avea loc în termen de zece ani de la data pronunţării pe baza descoperirii unui fapt de natură să exercite o influenţă hotărîtoare asupra soluţiei şi care, la pronunţarea hotărîrii, nu a fost cunoscut Curţii precum şi părţii care cere revizuirea, cu condiţia ca ignorarea de către ea a faptului invocat să nu fi fost datorată neglijenţei sale. Cererea de revizuire trebuie făcută în termen de cel mult şase luni de la descoperirea faptului nou. Dacă o parte refuză să execute obligaţiile ce îi revin în conformitate cu hotărîrea pronunţată, cealaltă parte poate să se adreseze Consiliului de Securitate, care la rîndul său poate, dacă socoteşte necesar, să facă recomandări sau să decidă asupra măsurilor necesare executării hotărîrii **C.I.J.** Măsuri de constrîngere pot fi ordonate de Consiliul de Securitate numai dacă neexecutarea hotărîrii Curţii aduce atingerea păcii şi securităţii internaţionale. Prin activitatea sa **C.I.J.** a contribuit la dezvoltarea dreptului internaţional (de ex. în chestiunea delimitării platoului continental, cu privire la dreptul de pescuit maritim, a protecţiei diplomatice, regimul juridic al Namibiei, efectele juridice ale rezervelor la tratate).

CURTEA PERMANENTĂ DE ARBITRAJ (C.P.A.), creată prin convenţiile adoptate la cele două Conferinţe de la Haga din 1899 şi 1907 în scopul de a stimula rezolvarea diferendelor internaţionale prin arbitraj internaţional (v.). Convenţia întîi din 1907 prevede procedura de constituire a tribunalelor de arbitri dacă părţile

nu au stabilit alte reguli prin acordul dintre ele. **C.P.A.** își are sediul la Haga. Ea se compune din personalități de o competență recunoscută în probleme de drept internațional, numite de statele-părți la convenție. Persoanele astfel numite (cel mult patru pentru fiecare stat) sînt înscrise pe o listă păstrată la sediul Curții. Lucrările curente și de grefă ale **C.P.A.** sînt asigurate de Biroul Internațional Permanent, condus de un secretar general. Membrii **C.P.A.** sînt numiți pe termen de șase ani. Mandatul lor poate fi reînnoit. Dacă statele în conflict doresc să se adreseze Curții, alegerea arbitrilor o vor face de pe lista membrilor acesteia. Dacă părțile nu se înțeleg asupra componenței tribunalului de arbitri, fiecare din ele va desemna cîte doi arbitri, dintre care numai unul poate fi naționalul său. Acești arbitri aleg împreună un supraarbitru. Recurgerea la arbitraj se face prin semnarea de către părți a unui compromis (v.) în care se determină obiectul litigiului, termenul și modul de numire a arbitrilor, puterile speciale conferite Curții, limba de lucru și, în general, toate elementele asupra cărora părțile au convenit. Procedura arbitrală (v.) se compune de regulă din două faze distincte: faza scrisă și dezbateri. Ședințele sînt secrete. Hotărîrile se iau cu majoritatea de voturi a membrilor. Hotărîrea arbitrală soluționează diferendul în mod definitiv și fără drept de apel. Părțile pot să-și rezerve, prin compromis (v.), dreptul de a cere revizuirea sentinței arbitrale. Cererea de revizuire se adresează instanței care a pronunțat sentința, dacă nu există o altă înțelegere. Ea poate fi motivată numai pe descoperirea unor noi împrejurări care ar fi fost de natură să influențeze esențial sentința și care erau necunoscute tribunalului, precum și părții care cere revizuirea. Un Consiliu administrativ permanent compus din reprezentanții diplomatici ai statelor acreditați la Haga și prezidat de ministrul afacerilor externe al Olandei exercită conducerea și supravegherea Biroului Internațional Permanent al Curții. **C.P.A.** a fost mai activă pînă la primul război mondial. În activitatea ei, **C.P.A.** a pronunțat cîteva hotărîri de principiu care au îmbogățit doctrina dreptului internațional (ex. în materia dublei naționalități, în chestiuni de drept maritim, cu privire la procedura de urmat în arbitrajul internațional).

CURTEA PERMANENTĂ DE JUSTIȚIE INTERNAȚIONALĂ (C.P.J.I.), precursoare a C.I.J. (v.), creată de Societatea Națiunilor după primul război mondial. Statutul **C.P.J.I.** a fost elaborat de un comitet de juriști și aprobat de Adunarea și Consiliul Societății Națiunilor, dar Curtea nu a devenit un organ propriu al Societății Națiunilor, ci a funcționat independent, pe baza statutului ei. Între 31 iul. 1922, data primului aviz consultativ, și 4 apr. 1939, data încetării activității, **C.P.J.I.** s-a pronunțat în 83 cauze, prin decizii, avize consultative și ordonanțe.

CURTIER, v. **BROKER.**

CURTOAZIE INTERNAȚIONALĂ, ansamblu de reguli fără caracter juridic apărute în practica relațiilor internaționale și care privesc îndeosebi formele procedurale în care au loc contactele dintre reprezentanții diferitelor state. Nerespectarea regulilor **c.i.** nu atrage după sine răspunderea de drept internațional a statelor. Regulile **c.i.** joacă totuși un rol important în ceremonialul diplomatic, constituind un mijloc de creare și de menținere a unei atmosfere propice relațiilor dintre state.

CURZON, *LINIA* ~, linie de demarcație, recomandată în 1919 de către Consiliul superior al Antantei ca graniță de răsărit a Poloniei, consemnată în Declarația cu privire la granița temporară de răsărit a Polonici, sem-

nată de Georges Clemenceau, ca președinte al Conferinței de pace de la Paris (v.), la 8 dec. 1919.

CUTUMA INTERNAȚIONALĂ, izvor al dreptului internațional, **c.i.** cuprinde totalitatea regulilor de conduită apărute în practica relațiilor interstatale și recunoscute de state ca având valoare juridică, în sensul că exprimă o normă de drept internațional. La formularea **c.i.** contribuie existența unei practici îndelungate și generalizate a statelor *(inveterata consuetudo)*, precum și recunoașterea lor că acea practică are forță juridică obligatorie *(opinio juris)*. **C.i.** joacă un rol important în relațiile internaționale, normele dreptului internațional general, în bună parte, fiind de origină cutumiară. În cadrul O.N.U. s-au efectuat lucrări pentru precizarea normelor cutumiare prin codificarea lor în tratate multilaterale. S-a ajuns astfel la codificarea majorității regulilor cutumiare privind dreptul maritim, dreptul diplomatic și consular, dreptul tratatelor. Cu toate acestea, domenii importante ale relațiilor internaționale (răspunderea statelor, succesiunea statelor etc.) sînt încă reglementate de norme cutumiare. Norme cutumiare pot lua naștere și în relațiile unor grupe de state cu aplicabilitate numai între acestea. **C.i.** nu poate înlocui o regulă de drept cu caracter imperativ *(jus cogens)*.

CVASIDELICT INTERNAȚIONAL, faptă cauzatoare de prejudicii săvîrșită fără intenție (din neglijență sau imprudență), angajînd răspunderea internațională a unui stat pentru pagube produse prin acea faptă. Termenul, preluat din domeniul dreptului civil, este foarte rar folosit.

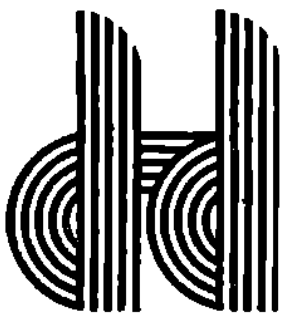

DANEMARCA (denumirea oficială: *Kongeriget Danmark = Regatul Danemarcei)*, stat situat în NV Europei, cuprinzînd Pen. Iutlanda și insulele învecinate. Se învecinează cu R.F. Germania, avînd ieșire la M. Baltică și M. Nordului. Suprafața: 43 069 kmp. Populația (1976): 5 070 000 loc. Capitala: *Copenhaga = København*, 1 383 073 loc. (1973, aglomerația urbană). Limba oficială: daneza. Moneda: 1 Krone (coroană) = 100 Øre. *Istoric.* Teritoriul **D.** este locuit în antichitate de populații germanice, iar în sec. 5—6 de danezi, veniți din S Pen. Scandinave. Statul danez, întemeiat în 900, atinge culmea puterii sale în sec. 11 (1018—1035), cînd stăpînea și teritoriile Norvegiei și Angliei. În cadrul uniunilor cu Norvegia (1380—1814) și cu Islanda (1380—1943), regatul **D.** rămîne factorul politic hegemon. În Uniunea de la Kalmar (1397—1523), alături de Norvegia, Islanda, Suedia și Finlanda, **D.** este forța politică determinantă. În sec. 16—17 are loc o continuă luptă cu Suedia pentru supremația în M. Baltică, balanța înclinînd treptat în favoarea Suediei. În urma războiului de 30 de ani **D.** pierde toate posesiunile sale din S Pen. Scandinave și din M. Baltică. Prin pacea de la Kiel (1814) cedează Norvegia Suediei, iar Helgolandul trece la Anglia. În urma războiului din 1864 cedează Austriei și Prusiei provinciile Schleswig și Holstein (primite prin hotărîrile Congresului de la Viena, 1814—1815). Nordul Schleswigului revine **D.** în urma unui plebiscit, în 1920. Neutră în primul război mondial, este ocupată de trupele hitleriste (apr. 1940—mai 1945). *Organizarea de stat:* monarhie constituțională ereditară. **D.** întreține relații diplomatice cu 125 de state (1976) și este membră în 106 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Primele relații oficiale româno-daneze datează din 1879, cînd un trimis al domnitorului României pe lîngă regele danez (11—18 apr. 1879) notifica dobîndirea indepen-

denţei de stat a ţării. Încă înainte de independenţa României, **D.** a înfiinţat un consulat la 24 ian. 1853, la Galaţi, care a funcţionat pînă după cel de-al doilea război mondial. La 24 ian. 1879 se creează la Sulina un viceconsulat onorific, dependent de cel de la Galaţi. Primul consulat onorific român în **D.** ia fiinţă la 24 dec. 1892, la Copenhaga. La 11 apr. 1910 între cele două ţări se semnează o Convenţie comercială, întîia reglementare juridică a relaţiilor economice româno-daneze. Prevăzută a rămîne în vigoare pînă la 18 apr. 1922 este denunţată un an mai devreme în vederea adoptării unui nou regim vamal. La 3 oct. 1916 este înfiinţat un consulat danez şi la Bucureşti. La 26 apr. 1917 se stabilesc relaţii diplomatice, la nivel de legaţie (data acordării agrementului pentru reprezentantul român la Copenhaga). În perioada interbelică, între cele două ţări se dezvoltă relaţii de colaborare pe plan economic şi cultural-ştiinţific, ilustrate de schimburile de vizite ale unor personalităţi ale vieţii politice, economice şi culturale, de organizarea reciprocă a unor expoziţii şi turnee artistice, traduceri de cărţi ş.a. În această perioadă, România mai deschide un consulat onorific la Aarhus (16 nov. 1923), iar **D.** înfiinţează un nou consulat la Turda (9 nov. 1928) şi două viceconsulate la Brăila şi Constanţa (13 nov. 1928). Niciodată întrerupte de la stabilirea lor, la 24 dec. 1964 relaţiile diplomatice dintre cele două ţări sînt ridicate la nivel de ambasadă. După această dată relaţiile româno-daneze au cunoscut un proces de continuă dezvoltare şi amplificare, jalonat de vizitele reciproce pe linie guvernamentală, parlamentară şi de altă natură, care au contribuit la creşterea şi diversificarea schimburilor comerciale, la concretizarea unor acţiuni de cooperare şi la intensificarea legăturilor tehnico-ştiinţifice, culturale şi artistice. Momente importante în această evoluţie au fost schimbul de vizite la nivelul primilor miniştri ai celor două ţări (în **D.** — aug. 1966; în România — aug. 1967), precum şi vizita ministrului de externe danez în România (febr. 1976), cu prilejul cărora s-au încheiat o serie de acorduri şi înţelegeri privind dezvoltarea relaţiilor româno-daneze.

DATORIE EXTERNĂ (PUBLICĂ), sumă în valută convertibilă, datorată, la un moment dat, de o ţară altor ţări. **D.e.** este înţeleasă, de obicei, ca datorie publică externă, adică totalul creditelor şi împrumuturilor pe care guvernul unei ţări le are de onorat în exterior; în acest sens, în **d.e.** nu sînt incluse creditele şi împrumuturile externe contractate de sectorul privat al ţării în cauză. **D.e.** apare în mod distinct în cazul ţărilor cu valută neconvertibilă care sînt în marea lor majoritate ţări în curs de dezvoltare. Pentru ţările cu valută convertibilă **d.e.** poate fi confundată adesea cu datoria (publică) internă, sau asimilată acesteia. **D.e.** contractată prin apelarea la credite şi împrumuturi externe poate avea drept cauză: stimularea creşterii economice interne pe calea majorării fondurilor de acumulare; depăşirea situaţiilor de forţă majoră (calamităţi naturale, tulburări sociale); plata anumitor furnituri externe (în special importul de maşini şi utilaje care se onorează, de regulă, prin intermediul creditului comercial); realizarea anumitor investiţii cu asistenţă externă. Dacă sînt depăşite anumite limite, **d.e.** constituie o problemă dificilă pentru ţara îndatorată. Pe plan mondial, problema **d.e.** a devenit tot mai gravă în ţările în curs de dezvoltare, în special în ţările cel mai puţin dezvoltate (în care apar tot mai multe dificultăţi în achitarea serviciului datoriei externe) datorită ritmului scăzut de creştere economică, instabilităţii veniturilor în valute convertibile, fluctuaţiilor pe care le înregistrează preţurile produselor de bază pe piaţa internaţională şi necesităţilor crescînde de fonduri procurate din exterior. *Serviciul* **d.e.** reprezintă plăţile anuale în contul **d.e.** pentru ono-

rarea ratelor scadente și a dobînzilor inferente; se mai numește și *anuitate* (v.). În țările în curs de dezvoltare care recurg la asistență externă în vederea creșterii lor economice, totalul intrărilor de capital (într-un an) constituie fluxurile brute de capital; dacă din fluxurile brute de capital se scad ieșirile de capital reprezentînd serviciul datoriei se obțin fluxurile nete de capital. Raportul dintre serviciul **d.e.** și veniturile totale din exporturi în anul respectiv poartă denumirea de *rata* **d.e.** În istoria relațiilor internaționale **d.e.** a fost folosită ca pretext pentru amestec în treburile interne ale altor state și stabilirea dominației asupra acestora (de ex. repetatele amestecuri în treburile Turciei în sec. 19 în legătură cu „datoria față de Imperiul otoman"). Problema **d.e.** se ridică și în legătură cu succesiunea statelor. În dreptul internațional nu există o normă care să oblige statele succesoare la plata **d.e.** contractate de statul la care succedă. Statul sovietic a anulat, în 1918, împrumuturile contractate de guvernele țariste. După primul război mondial, prin Tratatul de la Saint-Germain s-a făcut distincția între **d.e.** generală a Imperiului austro-ungar, care a fost împărțită între statele succesoare proporțional cu baza contributivă, și **d.e.** gajată sau garantată cu mine, căi ferate etc., împărțită proporțional cu volumul resurselor respective. Statele formate ca urmare a destrămării colonialismului au adoptat soluții diverse, numeroase state neacceptînd să plătească datoriile contractate de fostele metropole.

DAUNĂ (PREJUDICIU) (în dreptul internațional), pagubă suferită de un stat, o persoană juridică sau un particular ca urmare a neîndeplinirii unei obligații contractuale sau a săvîrșirii unui fapt ilicit de către un alt stat, sau de către o altă persoană fizică sau juridică ce aparțin unui stat străin. Pentru stabilirea valorii totale a **d.** se ia în considerare atît pierderea efectivă *(damnum emergens)*, cît și cîștigul nerealizat *(lucrum cessans)*. Cel păgubit are dreptul să fie dezdăunat în natură sau prin echivalent.

D.C.D., v. **DIRECȚIA CENTRALĂ DE DISPECER.**

DEBELLATIO, desființarea ființei naționale a unui stat învins în război prin anexarea lui de către învingător. Foarte des uzitată în trecut, această practică este în prezent incompatibilă cu normele și principiile D.I.C.

DECALAJ, discrepanță care există între nivelurile de dezvoltare economică și tehnico-științifică ale țărilor dezvoltate și cele ale țărilor în curs de dezvoltare. ~ *absolut*, diferența, în mărime absolută, dintre produsul național brut pe locuitor din țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare. ~ *economic*, diferență între nivelurile de dezvoltare economică a țărilor lumii. În esență, ~ *e.* exprimă gradul diferit de dezvoltare a forțelor de producție și sînt ilustrate de discrepanțele care rezultă din compararea principalilor indicatori ai dezvoltării economice (v.), dintre care cei mai ilustrativi sînt: produsul național brut (v.); produsul intern brut; venitul național pe locuitor; ponderea industriei și, în special, a industriei prelucrătoare în produsul național brut; productivitatea muncii; dezvoltarea învățămîntului; producția pe locuitor pentru unele produse industriale de bază, precum și consumul pe locuitor al unor produse alimentare esențiale; numărul relativ de spitale, școli, așezăminte culturale etc.; structura comerțului exterior și exportul pe locuitor; indicatorii nivelului de trai, infrastructura; serviciile. În condițiile lumii contemporane, principalul ~ *e.* este între grupul țărilor în curs de dezvoltare (v.) și grupul țărilor capitaliste dezvoltate, concretizat în fenomenul subdezvoltării (v.). ~ *e.* dintre țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare nu au existat întotdeauna, ele sînt un corolar al

dezvoltării economiei mondiale în ultimele două secole, un rezultat nemijlocit al politicii imperialiste, colonialiste şi neocolonialiste de dominaţie şi asuprire a popoarelor, de jefuire a bogăţiilor lor naţionale, consecinţă a relaţiilor economice inechitabile. Lichidarea subdezvoltării, a ~ *e.* dintre state impune o politică nouă în relaţiile internaţionale, instaurarea unei noi ordini economice şi politice internaţionale (v.) care să favorizeze apropierea şi, în final, egalizarea nivelurilor de dezvoltare ale statelor. În afara acestui ~ *e.* fundamental, în condiţiile lumii contemporane există ~ *e.* şi între unele ţări socialiste, ca urmare a situaţiei economice diferite moştenite de la vechea orînduire, precum şi un ~ *e.* între nivelul de dezvoltare a unor ţări socialiste şi a ţărilor capitaliste dezvoltate. ~ *general*, forma cea mai utilizată de exprimare a decalajului economic, rezultînd din raportarea produsului intern, luat pe locuitor, al ţărilor dezvoltate cu produsul intern, luat pe locuitor, al ţărilor în curs de dezvoltare. ~ *relativ*, discrepanţa dintre ponderea celor două grupe de ţări în produsul naţional brut mondial sau în producţia industrială mondială.

DECANUL CORPULUI ATAŞAŢILOR MILITARI, ataşatul militar (v.), aero sau naval, cu cel mai înalt grad şi cel mai vechi în funcţie în statul acreditar. Funcţia de decan adjunct al ataşaţilor militari este îndeplinită de ataşatul militar imediat următor în ordinea de precădere. Îndeplineşte, în genere, atribuţii de reprezentare (reprezintă corpul ataşaţilor militari pe lîngă autorităţile statului de reşedinţă), atribuţii de ordin protocolar (participă la anumite ceremonii oficiale, transmite felicitări, condoleanţe etc.) şi atribuţii de protecţie a ataşaţilor militari din statul acreditar.

DECANUL CORPULUI CONSULAR, consulul (v.) cel mai înalt în rang şi cel mai vechi în funcţie în acest rang, în circumscripţia consulară (v.), care se află în fruntea corpului consular (v.). El îndeplineşte funcţia de a reprezenta corpul consular în problemele de ordin protocolar.

DECANUL CORPULUI DIPLOMATIC, diplomatul, cel mai înalt în rang şi cel mai vechi acreditat în acest rang într-un stat, care se află în fruntea corpului diplomatic (v.). În unele state, în care sînt acreditaţi nunţii papali (v.), există obiceiul ca nunţiul, indiferent de vechimea sa în acreditare, să îndeplinească funcţia de **d.c.d.** **D.c.d.** îndeplineşte funcţii de ordin protocolar, de acord cu ceilalţi membri ai corpului diplomatic, prezintă felicitări în numele corpului sau, după caz, exprimă condoleanţe guvernului sau şefului statului de reşedinţă; el conduce corpul diplomatic la diferite ceremonii etc.; dă informaţii şi consultaţii colegilor săi diplomaţi asupra practicii protocolare din statul de reşedinţă; informează corpul diplomatic asupra dorinţelor exprimate de Ministerul Afacerilor Externe al ţării de reşedinţă, sau cu privire la diverse dispoziţii protocolare. **D.c.d.** poate lua apărarea privilegiilor de ceremonial ale membrilor corpului diplomatic faţă de autorităţile ţării de reşedinţă (de ex. precăderea membrilor corpului diplomatic faţă de autorităţile locale, participarea corpului diplomatic la ceremonii, locul corpului diplomatic la aceste cremonii etc.). La cerere, decanul poate avea rolul de arbitru în litigiile dintre membrii corpului diplomatic. **D.c.d.** trebuie să se abţină de la intervenţii în afacerile interne ale ţării de reşedinţă, de la exercitarea de presiuni asupra guvernului şi de la orice acţiuni care ar duce la încălcarea dreptului internaţional.

DECENIUL DE LUPTĂ ÎMPOTRIVA RASISMULUI ŞI A DISCRIMINĂRII RASIALE (1973—1983), proclamat de Adunarea Generală a O.N.U. printr-o rezoluţie din 15 nov. 1972 şi inaugurat la 10 dec. 1973, cu prilejul aniversării a 25 de ani de la adoptarea Declaraţiei

universale a drepturilor omului (v.). Este conceput ca o perioadă de luptă împotriva discriminărilor rasiale sub toate formele sale, la nivel național, regional și internațional. Acțiunile și măsurile preconizate în cadrul acestui deceniu se desfășoară pe baza unui program, elaborat de către Comitetul pentru eliminarea discriminărilor rasiale. România, care s-a pronunțat și se pronunță ferm împotriva tuturor formelor de discriminare rasială, a sprijinit de la început ideea unui asemenea Deceniu de luptă și a participat nemijlocit la pregătirea lui.

DECENIUL DEZARMĂRII (1970—1980), proclamat de Adunarea Generală a O.N.U., prin rezoluția din 16 dec. 1969 pornind de la propunerea în acest sens formulată de România, la 3 apr. 1969, în Comitetul de dezarmare de la Geneva, în scopul organizării mai eficiente a eforturilor statelor pentru obținerea unui progres substanțial în negocierile de dezarmare. Adunarea Generală a cerut Comitetului de dezarmare să elaboreze un program detaliat privind încetarea cursei înarmărilor și realizarea unor măsuri de dezarmare în cadrul **D.d.**, precum și armonizarea **D.d.** cu cel de-al doilea Deceniu al Dezvoltării (v.). Obiectivele **D.d.** n-au putut fi însă îndeplinite întrucît, în ciuda eforturilor depuse de România și de alte state, elaborarea unui asemenea program a fost tărăgănată în Comitetul de la Geneva.

DECENIUL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU DEZVOLTARE, perioada 1961—1970, stabilită de Adunarea Generală a O.N.U., prin rezoluția din 19 dec. 1961, cu scopul de a se realiza o acțiune concertată pe plan internațional pentru a contribui la accelerarea progresului economic și social al țărilor în curs de dezvoltare. Acțiunile din cadrul Deceniului s-au desfășurat pe baza unui program de cooperare economică internațională, al cărui obiectiv principal — sporirea ritmului de creștere anuală a venitului național global cu 5% în țările subdezvoltate — nu a fost realizat. Ca urmare, în această perioadă decalajul dintre țările industrializate și cele rămase în urmă a continuat să crească, iar o parte din venitul național al țărilor în curs de dezvoltare a fost transferată către societățile transnaționale (v.). În vederea continuării și îmbunătățirii strategiei dezvoltării, Adunarea Generală a O.N.U. a proclamat, la 24 oct. 1970, printr-o nouă rezoluție, cel de-**al doilea Deceniu al Națiunilor Unite pentru dezvoltare** (1971 — 1980). Strategia cuprinde un ansamblu de obiective și măsuri privind: dezvoltarea producției, a resurselor financiare, a comerțului internațional, știința și tehnica, punerea în valoare a factorului uman etc. cu scopul de a lichida decalajele dintre țările dezvoltate și cele rămase în urmă. România a sprijinit adoptarea celor două programe ale O.N.U., considerînd că transpunerea în viață a măsurilor preconizate de noua strategie a dezvoltării necesită realizarea unor acțiuni urgente, începînd cu stabilirea unor domenii prioritare și a responsabilităților fiecărei țări în procesul dezvoltării.

DECENIUL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU FEMEIE (1976—1986), proclamat de Adunarea Generală a O.N.U., la recomandarea Conferinței mondiale a Anului internațional al femeii (v.), pentru a se asigura o activitate susținută la nivel internațional și național în promovarea condiției femeii. Vizează desfășurarea de activități pe baza unor programe de aplicare a Planului mondial de acțiune în vederea realizării obiectivelor Anului internațional al femeii. În cadrul acestui deceniu, organismele internaționale guvernamentale, neguvernamentale și naționale vor acționa pentru înfăptuirea recomandărilor din Planul mondial de acțiune în scopul ameliorării situației femeii în lume.

DECIZIE 1. Act sau hotărîre prin care un organ competent stabilește măsurile sau căile de urmat într-un domeniu de activitate. **2.** Hotărîre a unei instanțe de justiție internațională sau de arbitraj internațional. **3.** Hotărîre a unei reuniuni internaționale, a unui organ sau instituție internațională.

DECLARAȚIE 1. Act politic, prin care conducerea unui stat, a unui guvern, a unui partid, a unei asociații politice sau cu caracter social își exprimă public poziția sa oficială cu privire la o anumită problemă (ex. **d.** de politică externă) sau eveniment (ex. Declarația în chestiunea Orientului Apropiat). **2.** Înțelegere prin care două sau mai multe state exprimă, în mod oficial și în comun, poziția lor în anumite probleme ale vieții internaționale. Uneori, în **d.** sînt expuse principiile generale după care înțeleg să se conducă statele în relațiile lor internaționale. Termenul definește adesea un acord intervenit între două sau mai multe state în anumite probleme determinate (de ex. Declarația de la Londra din 1909 cu privire la dreptul războiului maritim (**v.**), Declarația cu privire la neutralitatea Laosului din 1962 etc.). **3.** *Declarație unilaterală*, acord internațional (de ex. **d.** unilaterală prin care un stat recunoaște jurisdicția obligatorie a C.I.J. și care, în relațiile dintre statele ce au făcut asemenea declarații, are forța obligatorie a unui tratat). ~ *de blocus (de blocadă)*, comunicare adusă la cunoștința tuturor statelor interesate despre măsurile instituite de un stat în scopul împiedicării, prin folosirea forțelor sale armate, a comunicațiilor cu litoralul și cu porturile altui stat. Potrivit Declarației de la Londra din 1909 (**v.**), declararea blocadei poate fi făcută de guvernul statului care instituie blocada, sau de autorități navale acționînd în numele său. ~ *de b.* trebuie să precizeze data de la care începe blocada, limitele geografice ale litoralului blocat și termenul în care vasele neutre pot părăsi zona blocată. În trecut, ~ *de b.* a fost folosită în practica statelor atît în timp de război cît și în timp de pace, în cazul unor conflicte grave (**v.** *blocada pașnică*). În D.I.C., care interzice folosirea forței în relațiile dintre state, fapta unui stat de a institui cel dintîi, în timp de pace, o blocadă maritimă constituie crima de agresiune armată. ~ *de neutralitate*, document prin care un stat exprimă poziția sa de neutralitate în diferite împrejurări ale vieții internaționale. În practica statelor, ~ *de n.* poate lua diferite forme, în funcție de conținut. În caz de război, neutralitatea poate fi declarată printr-o notă diplomatică adresată statelor beligerante, sau printr-un act intern, adus la cunoștința statelor interesate. Neutralitatea permanentă (**v.**) poate fi stabilită printr-un act unilateral al statului neutru sau printr-un acord încheiat de alte state. Astfel, neutralitatea permanentă a Elveției a fost stabilită printr-un Tratat încheiat de marile puteri în 1815 la Congresul de la Viena. Austria a proclamat statutul său de neutralitate permanentă printr-o lege internă adoptată la 26 oct. 1955, și adusă la cunoștința celorlalte state. ~ *de război*, comunicare oficială făcută de un stat altui stat despre încetarea stării de pace și începerea războiului între ele. ~ *de r.* constă, de obicei, dintr-o notă diplomatică transmisă în formă solemnă celuilalt stat. Ea trebuie notificată și statelor neutre. Potrivit Convenției a III-a, adoptată la Conferința de la Haga din 1907, acțiunile militare dintre state nu pot începe fără o avertizare prealabilă și necchivocă care să aibă fie forma unei ~ *de r.* motivate, fie forma unui ultimatum conținînd declararea condiționată a războiului. În practică, au fost însă cazuri în care statele agresive nu au respectat această obligație. Astfel, Germania hitleristă a dezlănțuit războiul în 1939 fără ~ *de r.* Tot astfel a procedat Japonia prin atacarea, prin surprindere, a flotei americane la Pearl Harbour, la 7 dec. 1941. Întrucît D.I.C. interzice folosirea forței ca mij-

loc de soluționare a conflictelor dintre state, fapta unui stat de a declara, cel dintîi, război altui stat constituie o amenințare cu forța, act interzis de Carta O.N.U. **4.** *Declarație solemnă comună*, acord internațional de deosebită importanță prin care două sau mai multe state proclamă în mod solemn voința lor comună de a pune la baza relațiilor lor reciproce, precum și a relațiilor cu celelalte state, principiile dreptului internațional care guvernează relațiile dintre state, și reafirmă poziția ce o au față de principalele probleme ale vieții internaționale. Practica adoptării unor ~ *s.c.* izvorăște din schimbările petrecute în viața internațională, din tendințele generale spre destindere și așezarea relațiilor dintre state pe baze noi. Prin adoptarea acestor declarații, statele tind să creeze un sistem de angajamente ferme, de natură să contribuie la respectarea strictă a principiilor și normelor de drept internațional precum și la extinderea continuă a relațiilor dintre ele. Ca o expresie a politicii constructive și creatoare pe planul relațiilor internaționale dusă de România, președintele Nicolae Ceaușescu a semnat împreună cu șefii unui mare număr de state ~ *s.c.* prin care sînt afirmate: dreptul fiecărui stat la existență liberă, independență și suveranitate; egalitatea în drepturi a tuturor statelor indiferent de mărime, nivel de dezvoltare și sistem politic, economic și social; abținerea de la folosirea forței ori amenințarea cu forța; neamestecul în treburile interne; respectarea integrității teritoriale și a inviolabilității frontierelor; dreptul inalienabil al fiecărui popor de a-și alege și dezvolta liber sistemul său politic, economic și social, corespunzător voinței și intereselor sale proprii; soluționarea prin mijloace pașnice a diferendelor dintre state; dreptul și îndatorirea statelor de a coopera între ele în scopul promovării păcii și securității internaționale și a progresului economic și social. În aceste ~ *s.c.* semnate de România sînt reafirmate, totodată, unele luări de poziții în diferite probleme importante ale relațiilor internaționale, cum sînt cele privind întărirea rolului O.N.U. în menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale, realizarea unor măsuri eficiente în domeniul dezarmării, condamnarea colonialismului și neocolonialismului, instaurarea unei noi ordini economice internaționale, realizarea unei diviziuni internaționale a muncii juste și echitabile, cît și exprimarea dorinței părților de a continua acțiunile de colaborare în diferite forme, îndeosebi în problemele internaționale de interes comun. ~ *s.c.* semnate de România au fost aduse, în cea mai mare parte, la cunoștința O.N.U. asigurînd prin aceasta o largă cunoaștere a conținutului lor de către state și demonstrînd, în același timp, deosebita lor valoare ca acte juridice internaționale. Aducînd o importantă contribuție la precizarea conținutului principiilor de drept internațional și la generalizarea lor în raporturile dintre state, prin conținutul și însemnătatea prevederilor lor, ~ *s.c.* sînt, totodată, importante documente internaționale cu caracter politic. **5.** *Declarație vamală*, document întocmit de persoane fizice sau juridice care, conform legislației naționale, au obligația să solicite vămuirea mărfurilor de import, export sau tranzit. ~ *v.* trebuie depusă vămii unde are loc vămuirea (la frontieră sau la o vamă din interior) într-un termen determinat de legislația națională. Elementele de bază ale ~ *v.* sînt: felul, cantitatea, valoarea, originea și destinația mărfurilor. ~ *v.*, vizată de autoritățile vamale, constituie, de regulă, titlu executoriu pentru perceperea drepturilor de import. **1904.** *DECLARAȚIA DE LA PETERSBURG*, încheiată între Rusia și Marea Britanie, în dec., în vederea soluționării „incidentului de la Hull", izbucnit în urma scufundării, din eroare, de către marina rusă de război (în noaptea de 21 spre 22 oct. 1904) a unor nave de

pescuit britanice considerate drept torpiloare japoneze. În baza *Declarației* a fost constituită o comisie internațională de anchetă, care s-a reunit la Paris, la 22 dec. 1904. După două luni de activitate, la 25 febr. 1905, comisia a redactat un raport în care, apreciind responsabilitatea părții ruse, a impus-o la plata unei indemnizații de 65 000 de lire sterline în favoarea guvernului britanic. Acceptarea de către părți a raportului a exercitat o influență pozitivă asupra Conferinței de la Haga din 1907 care, în Convenția privind reglementarea pe cale pașnică a conflictelor internaționale (v.), a dezvoltat mult procedura anchetei (v. *Dogger Bank*). **1909.** *DECLARAȚIA DE LA LONDRA*, document adoptat, la 26 febr., la Conferința asupra dreptului războiului maritim (Londra, 1908—1909), conținînd reguli cu privire la ducerea războiului maritim. Principalele probleme reglementate prin Declarație sînt următoarele: caracterul inamic sau neutru al unui vas este determinat de pavilionul pe care are dreptul să-l poarte; transferul sub pavilion neutru al unui vas inamic, efectuat înainte de începerea ostilităților, este valabil, în afară de cazul cînd se dovedește că acest transfer a fost făcut în mod intenționat pentru a ascunde caracterul inamic al vasului; definirea contrabandei de război (v.); condițiile stabilirii și menținerii blocadei maritime; organizarea și funcționarea Curții internaționale de prize maritime etc. *Declarația* a fost semnată de: Anglia, Austro-Ungaria, Franța, Germania, Italia, Japonia, Olanda, Spania, S.U.A. și Rusia, dar nu a intrat în vigoare, nefiind ratificată de nici una din aceste puteri. *Declarația* prezintă totuși importanță pentru dreptul internațional, formulînd norme corespunzătoare practicii statelor și codificînd dreptul în vigoare în materia tratată. **1917.** *DECLARAȚIA BALFOUR*, denumire sub care este cunoscută scrisoarea adresată, la 2 nov., de ministrul britanic al afacerilor externe, lordul Arthur James Balfour, lordului L.W. Rotschild. În această scrisoare era precizată politica Marii Britanii în Palestina: „Guvernul Maiestății sale privește favorabil stabilirea în Palestina a unui cămin național (national home) pentru poporul evreu și va depune cele mai mari străduanii pentru a facilita realizarea acestui scop, fiind clar că nimic nu va fi făcut din ceea ce ar prejudicia drepturile civile și religioase ale Comunităților neevreești existente în Palestina sau a drepturilor și statutului politic de care se bucură evreii în oricare altă țară". *Declarația* a fost recunoscută de Franța și S.U.A. în 1918 și cuprinsă în întregime în Tratatul de pace de la Sèvres (v.). La 24 iul. 1922, Consiliul Societății Națiunilor a acordat Marii Britanii mandat de administrare a Palestinei, în preambulul căruia *Declarația* era inclusă în întregime. *DECLARAȚIA DREPTURILOR POPOARELOR DIN RUSIA*, adoptată de guvernul sovietic, la 3 (16) nov. 1917, proclama următoarele principii ale statului sovietic în problema națională: egalitatea și suveranitatea tuturor popoarelor din Rusia; dreptul popoarelor din Rusia la liberă autodeterminare pînă la despărțire și formarea unui stat independent; desființarea privilegiilor și îngrădirilor naționale și național-religioase de orice fel; libera dezvoltare a minorităților naționale și a grupurilor etnice. **1934.** *DECLARAȚIA DREPTURILOR ȘI ÎNDATORIRILOR STATELOR*, document adoptat la cea de-a șaptea Conferință panamericană (v. *Conferințele panamericane*), consacrînd principiul neintervenției în cadrul instituționalismului panamerican. Conform *Declarației*, nici un stat nu avea dreptul să intervină în afacerile interne sau externe ale altor state. Cu prilejul adoptării acestui document, S.U.A. au prezentat o declarație unilaterală prin care își rezervau și pe viitor drepturile, așa cum au fost ele interpretate și exercitate pînă atunci, materializînd

opoziția sa puternică față de consacrarea, în relațiile interamericane, a unui principiu care i-ar fi îngrădit acțiunile hegemonice. **1938.** *DECLARAȚIA FRANCO-GERMANĂ (ACORDUL FRANCO-GERMAN)*, semnată la 6 dec. 1938, la Paris, în atmosfera de optimism a cercurilor conciliante franceze și britanice de după semnarea Acordului de la München (v.), *Declarația* proclama necesitatea relațiilor pașnice între Franța și Germania. În aceeași zi s-a dat publicității un Comunicat comun, în care erau inserate alocuțiunile semnatarilor declarației, Ribbentrop și Bonnet, prin care se elogia contribuția *Declarației* la „liniștea" și „pacea" generală. Guvernul britanic a aprobat Acordul printr-o declarație a primului ministru, Chamberlain, făcută în Camera Comunelor, la șase zile după semnarea acestuia. Actul respectiv a constituit încă o etapă pe calea încurajării acțiunilor agresive ale Germaniei. *DECLARAȚIA ASUPRA PRINCIPIILOR SOLIDARITĂȚII AMERICANE (DECLARAȚIA DE LA LIMA)*, document adoptat de cea de-a opta Conferință interamericană (v. *Conferințele panamericane*), care și-a desfășurat lucrările între 9—27 dec. 1938 la Lima. *Declarația* reflecta îngrijorarea crescîndă a statelor americane față de evoluția negativă a evenimentelor pe plan internațional, stabilind un sistem de acțiuni comune în caz de război sau amenințare cu război. Prin această *Declarație* s-a perfecționat procedura consultativă interamericană, creîndu-se Reuniunea miniștrilor afacerilor externe. **1939.** *DECLARAȚIA DE NEUTRALITATE A ROMÂNIEI*, adoptată în ședința zilei de 6 sept., în urma întrunirii Consiliului de coroană care, analizînd situația internațională după atacarea Poloniei de către Germania și intrarea în război a Angliei și Franței, a hotărît în unanimitate proclamarea neutralității României față de părțile aflate în conflict. Hotărîrea luată era rezultatul unui întreg ansamblu de factori interni și externi, în care determinantă a fost convingerea guvernului român, larg aprobată de opinia publică din țară, că în situația istorică concretă, deosebit de complexă, existentă în acea perioadă, neutralitatea putea crea condițiile favorabile menținerii independenței și suveranității naționale, integrității teritoriale a țării. Proclamarea neutralității nu a reprezentat un act singular în viața internațională, ci s-a înscris în largul curent neutralist care a cuprins în această perioadă nu numai Europa, ci și alte continente. Guvernul român, în pofida presiunilor guvernului german și a pericolelor la care expunea țara, a dat neutralității o interpretare favorabilă Poloniei, Angliei și Franței și, în acest sens, a acordat un larg sprijin Poloniei și refugiaților polonezi. *DECLARAȚIA DE NEUTRALITATE GENERALĂ A REPUBLICILOR AMERICANE*, document adoptat la prima reuniune consultativă a miniștrilor afacerilor externe ai republicilor americane (v. *Conferințele panamericane*), care a avut loc la Ciudad de Panamá (23 sept. — 3 oct.), convocată în vederea stabilirii unei poziții comune față de războiul care izbucnise în Europa, amenințînd să se extindă și pe continentul american. Documentul declara neutralitatea statelor americane față de acest conflict și cuprindea o seamă de măsuri concrete, pe linia creării unei „zone de securitate" în jurul coastelor celor două Americi (de Nord și de Sud), care să apere această zonă de războiul ce izbucnise și să protejeze traficul interamerican de pericolele atacurilor navelor beligerante. Prin *Declarație* s-a creat Comitetul internațional de neutralitate, care, în 1942, se va transforma în Comitetul juridic interamerican. **1940.** *DECLARAȚIA ASUPRA ASISTENȚEI RECIPROCE ȘI COOPERĂRII DEFENSIVE A NAȚIUNILOR AMERICANE (DECLARAȚIA DE LA HAVANA)*, principalul document adoptat de cea de-a noua Conferință extraordinară consultativă a statelor ame-

ricane (v. *Conferinţele panamericane*), care a avut loc la Havana între 21—30 iul. şi care, în contextul extinderii agresiunii Germaniei şi Italiei a materializat, prin hotărîrile adoptate, concepţia izolării statelor americane de conflictul european. **1942.** *DECLARAŢIA DE LA WASHINGTON*, document al celor 26 de state care se aflau în stare de război cu Puterile Axei (v.); a fost elaborată de F. Roosevelt şi W. Churchill, de comun acord cu guvernul sovietic, curînd după intrarea S.U.A. în cel de-al doilea război mondial. *Declaraţia*, semnată la 1 ian., cunoscută şi sub numele „Declaraţia Naţiunilor Unite", afirmă că fiecare stat semnatar se obligă să folosească toate resursele sale militare şi economice împotriva ţărilor agresoare, să colaboreze cu celelalte state şi să nu încheie pace separată cu inamicul. Declaraţia era deschisă pentru oricare stat, chiar nebeligerant, care împărtăşea principiile expuse în Carta Atlanticului (v.) şi dorea să contribuie la înfrîngerea agresiunii fasciste. Semnarea acestui document perfecta încheierea coaliţiei antifasciste (v.). **1943.** *DECLARAŢIA CELOR PATRU STATE CU PRIVIRE LA SECURITATEA GENERALĂ*, document adoptat de U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie şi China, la 30 oct., cu ocazia Conferinţei miniştrilor afacerilor externe ai celor patru state, ţinută la Moscova (19—30 oct.). Documentul, pornind de la schimbările petrecute în lume după adoptarea Cartei Atlanticului (v.) în 1941, exprima voinţa statelor semnatare de a continua războiul cu puterile Axei (v.) pînă la victoria finală asupra acestora, angajîndu-se, totodată, ca după terminarea războiului să depună toate eforturile pentru asigurarea păcii şi securităţii internaţionale, pentru crearea unei organizaţii internaţionale care să fie în măsură să răspundă acestor deziderate. În *Declaraţie* era cuprins angajamentul statelor semnatare de a nu folosi forţa în vederea rezolvării problemelor litigioase, şi de a acţiona împreună cu ceilalţi membri ai Naţiunilor Unite pentru ca în perioada postbelică să se ajungă la o înţelegere în domeniul dezarmării. *DECLARAŢIA DE LA TEHERAN (DECLARAŢIA CELOR TREI NAŢIUNI)*, elaborată de Conferinţa de la Teheran (v.), la 1 dec. Ea degajă trei idei fundamentale: sincronizarea operaţiilor militare pentru înfrîngerea Germaniei; eliberarea de flagelul războiului pentru mai multe generaţii şi un apel la cooperarea postbelică. După ce exprimă hotărîrea celor trei şefi de stat şi de guvern de a colabora atît în timpul războiului cît şi după aceea, *Declaraţia* cuprinde un plan de război vizînd nimicirea Germaniei, stabilind amploarea şi termenele desfăşurării operaţiilor şi exprimă hotărîrea de a obţine cooperarea ţărilor mici în perioada de după război. **1944.** *DECLARAŢIA GUVERNULUI SOVIETIC CU PRIVIRE LA INTRAREA TRUPELOR SOVIETICE PE TERITORIUL ROMÂNIEI*, făcută la 2 apr. în numele guvernului sovietic de V.M. Molotov, comisarul poporului pentru afacerile străine al U.R.S.S. *Declaraţia* arăta că guvernul sovietic „nu urmăreşte scopul de a dobîndi vreo parte din teritoriul României sau de a schimba orînduirea socială existentă în România" şi că „intrarea trupelor sovietice pe teritoriul României este dictată exclusiv de necesităţi de război şi de faptul că trupele inamice continuă rezistenţa". A fost reconfirmată prin Declaraţia Comisariatului poporului pentru afacerile străine al U.R.S.S. din 25 aug. 1944. *DECLARAŢIA DE LA PHILADELPHIA*, act elaborat de Conferinţa internaţională a muncii în 1944, cu ocazia împlinirii a 25 de ani de existenţă a O.I.M. *Declaraţia* defineşte ţelul şi obiectivele O.I.M. în perioada postbelică, constituind o bază de orientare pentru activitatea acesteia. Ideile fundamentale conţinute în *Declaraţie* sînt: munca nu este o marfă; sărăcia în orice parte a lumii consti-

tuie un pericol pentru prosperitatea tuturor; toți oamenii, indiferent de rasă, credință, sex au dreptul de a urmări atît bunăstarea lor materială, cît și dezvoltarea spirituală în condiții de libertate și demnitate, de securitate economică și posibilități egale. **1945.** *DECLARAȚIA PRIVIND EUROPA ELIBERATĂ*, v. *ACORDURILE DE LA IALTA*. **1948.** *DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI*, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 10 dec., a consacrat drepturile și libertățile fundamentale ale omului, esențiale pentru libera și deplina dezvoltare a persoanei umane. În cele 30 de articole, *Declarația* proclamă drepturile elementare ale persoanei (dreptul la viață, la libertate și la inviolabilitatea persoanei, egalitatea tuturor oamenilor în fața legii, fără nici un fel de discriminări, apărarea drepturilor sale în fața unei justiții imparțiale); drepturile civile și politice (dreptul la cetățenie, libertatea de gîndire, dreptul de vot universal, dreptul de azil, dreptul la adunare și asocieri pașnice); drepturile social-economice (dreptul la muncă și la remunerarea egală pentru muncă egală, dreptul la asigurare socială, dreptul la odihnă și învățătură, participarea la viața culturală a țării). De asemenea, *Declarația* conține prevederi cu privire la interzicerea torturilor, tratamentului inuman, a pedepselor brutale, robiei și negoțului de robi. În România, Constituția consfințește drepturile omului fără deosebire de naționalitate, rasă, sex sau religie, egalitatea tuturor locuitorilor țării în toate domeniile vieții economice, politice, juridice, sociale și culturale. Constituția asigură, totodată, și garanțiile materiale necesare pentru respectarea drepturilor omului. **1955.** *DECLARAȚIA DE LA BANDUNG CU PRIVIRE LA PROMOVAREA PĂCII ȘI COLABORĂRII INTERNAȚIONALE (DECLARAȚIA CELOR ZECE PRINCIPII)*, adoptată la Conferința țărilor Asiei și Africii, care s-a ținut la Bandung între 18—24 apr. (v. *Conferința de la Bandung*). În *Declarație* se arată că problema păcii fiind legată de problema securității internaționale, toate țările au datoria de a colabora, în special prin intermediul O.N.U., în vederea înfăptuirii reducerii înarmărilor și interzicerii armelor nucleare, sub un control internațional eficace. Libertatea și pacea, stipulează *Declarația*, sînt, de asemenea, legate între ele. „Dreptul la autodeterminare trebuie să-l aibă toate popoarele, libertatea și independența trebuie să fie acordate cît mai repede acelor popoare care mai sînt încă în stare de dependență". În acest sens, se stipulează că toate țările trebuie să aibă dreptul de a-și alege în mod liber sistemul politic și economic, propriul mod de viață, în conformitate cu scopurile și principiile Națiunilor Unite. Declarația enunță ideea, înscrisă și în Carta O.N.U., după care statele trebuie să dea dovadă de toleranță, să trăiască în pace unul cu altul ca buni vecini și să dezvolte colaborarea prietenească pe baza următoarelor principii: respectarea suveranității și independenței tuturor statelor, neamestecul în treburile interne, dreptul la autoapărare individuală și colectivă, abținerea de la acte de agresiune sau amenințarea cu agresiunea sau de la folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a oricărei țări, reglementarea litigiilor internaționale prin mijloace pașnice. Totodată, *Declarația* impune și obligația statelor de a se abține de la folosirea acordurilor cu privire la apărarea colectivă în interesele particulare ale vreuneia din marile puteri, abținerea de la exercitarea de presiuni împotriva altor țări. *Declarația* exprimă convingerea că colaborarea prietenească, în conformitate cu aceste principii, ar contribui la menținerea și întărirea păcii și securității internaționale, iar cooperarea pe plan economic, social și cultural ar contribui la realizarea unei stabilități generale. **1959.** *DECLARAȚIA DREPTURILOR COPILULUI*, adoptată în unani-

mitate la cea de-a XIV-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., a reafirmat şi actualizat Declaraţia de la Geneva din 1924 a Societăţii Naţiunilor asupra drepturilor copilului. *Declaraţia* cuprinde un număr de zece principii, care stipulează dreptul copilului la alimentaţie, la o locuinţă, timp liber, la îngrijiri medicale corespunzătoare, la educaţie gratuită. De asemenea, să i se creeze condiţii de dezvoltare într-un mod sănătos şi normal din punct de vedere fizic, intelectual, moral, spiritual şi social, în condiţii de libertate şi demnitate. Copilul să fie crescut într-un spirit de înţelegere şi prietenie între popoare, de pace şi fraternitate şi să fie apărat de orice formă de neglijenţă, cruzimi şi exploatare, fiind protejat contra practicilor care pot duce la discriminări. *Declaraţia* invită părinţii, bărbaţii şi femeile fiecare în parte, ca şi organizaţiile de binefacere, autorităţile locale şi guvernele naţionale, să recunoască drepturile pe care le enunţă şi să depună eforturi pentru a asigura respectarea lor. De asemenea, recomandă guvernelor statelor membre, instituţiilor specializate interesate şi organizaţiilor neguvernamentale să dea o mai largă publicitate textului *Declaraţiei*. În România, drepturile copilului înscrise în documentele internaţionale au fost proclamate în acte normative, înaintea adoptării acestora de către cea de-a XIV-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. **1960.** *DECLARAŢIA PENTRU ACORDAREA INDEPENDENŢEI ŢĂRILOR ŞI POPOARELOR COLONIALE*, document adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. la 14 dec. pe baza proiectului a 43 de state afro-asiatice. *Declaraţia*, adevărată Cartă a decolonizării, cuprinde o definiţie a teritoriilor neautonome, ca teritorii geografic separate sau distincte din punct de vedere etnic sau cultural de statele care le administrează, condamnă în termeni categorici colonialismul şi cere să fie abolit fără întîrziere. Supunerea populaţiei la subjugare, dominaţie şi exploatare străină — se precizează în *Declaraţie* — constituie o negare a drepturilor fundamentale ale omului, este potrivnică Cartei O.N.U. şi compromite cauza păcii şi cooperării mondiale. Toate popoarele au dreptul la autodeterminare; în temeiul acestui drept, ele determină în mod liber statutul lor politic şi urmăresc dezvoltarea lor economică, socială şi culturală. Sintetizînd principiile care impun abolirea colonialismului, *Declaraţia* formulează, totodată, în manieră imperativă, consecinţele practice şi de imediată aplicare: încetarea oricăror acţiuni armate împotriva popoarelor coloniale; măsuri neîntîrziate de a transfera întreaga putere, fără rezerve, condiţii sau discriminări popoarelor din teritoriile neautonome şi celor aflate sub tutelă. Nici un pretext, cum ar fi lipsa de pregătire în domeniile politic, economic sau social ş.a., nu poate fi invocat pentru a întîrzia independenţa. *Declaraţia* a dat un puternic sprijin politic mişcărilor de eliberare naţională şi a impulsionat procesul de decolonizare. La 24 oct. 1970, sesiunea jubiliară a Adunării Generale a O.N.U. a adoptat Programul de acţiune în vederea aplicării integrale a *Declaraţiei* privind acordarea independenţei ţărilor şi popoarelor coloniale — care constituie un nou pas pe calea eforturilor de lichidare a colonialismului. Pentru urmărirea punerii în aplicare a *Declaraţiei*, Adunarea Generală a O.N.U. a creat un Comitet special pentru decolonizare. **1963.** *DECLARAŢIA O.N.U. CU PRIVIRE LA ELIMINAREA TUTUROR FORMELOR DE DISCRIMINARE RASIALĂ*, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 20 nov., şi prin care este afirmată în mod solemn necesitatea de a se elimina rapid toate formele şi toate manifestările de discriminare rasială în toate părţile lumii şi de a se asigura respectarea demnităţii persoanei umane. În *Declaraţie* se arată că discriminarea pe motive de rasă, culoare, sau origine

etnică constituie o ofensă adusă demnității umane ce trebuie să fie condamnată, ca reprezentînd o violare a principiilor Cartei O.N.U. și a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, proclamate prin Declarația universală a drepturilor omului (v.) și un obstacol în calea relațiilor pașnice dintre națiuni. Acolo unde există încă discriminări rasiale, statele respective trebuie să ia măsuri eficace pentru abrogarea oricăror legi sau acte normative ce permit aceste discriminări și să adopte dispozițiile legislative necesare pentru eliminarea lor. *Declarația* prevede necesitatea de a se pune capăt, fără întîrziere, politicii de segregație rasială și de apartheid (v.). Ea cere ca statele și celelalte organizații internaționale să ia măsurile ce se impun în vederea abolirii tuturor formelor de discriminare rasială. România a contribuit în mod activ la elaborarea acestei *Declarații*. **1965.** *DECLARAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PRIVIND PROMOVAREA ÎN RÎNDUL TINERETULUI A IDEALURILOR DE PACE, RESPECT RECIPROC ȘI ÎNȚELEGERE ÎNTRE POPOARE*, document adoptat de Adunarea Generală a O.N.U., la 7 dec., în urma dezbaterilor care au avut loc în perioada 1960—1965 pe marginea punctului înscris la propunerea României pe ordinea de zi a celei de-a XX-a sesiuni a Adunării Generale. Primul principiu enunțat în *Declarație* proclamă că „tineretul trebuie să fie educat în spiritul păcii, dreptății, libertății, respectului reciproc și al înțelegerii, pentru a promova drepturi egale pentru toți oamenii și toate națiunile, precum și progresul economic și social, dezarmarea și menținerea păcii și securității internaționale". *Declarația* sublinia, de asemenea, necesitatea educării tineretului în scopul asigurării apropierii între popoare; asociațiile și organizațiile de tineret să promoveze scopurile Națiunilor Unite, atît pe plan național cît și pe plan internațional. A fost primul document de acest fel adoptat pe plan internațional, dînd expresie unei concepții profund umaniste în ceea ce privește educarea tinerei generații. În baza prevederilor *Declarației*, în cadrul O.N.U. și al altor organisme din sistemul său, îndeosebi U.N.E.S.C.O., au fost adoptate programe concrete de acțiune și au fost organizate numeroase manifestări și reuniuni internaționale, în inițierea cărora România a jucat întotdeauna un rol central care au reluat și aprofundat sub diferite aspecte problemele complexe ale educării tineretului. **1966.** *DECLARAȚIA ASUPRA PRINCIPIILOR COLABORĂRII CULTURALE INTERNAȚIONALE*, document adoptat de Conferința generală a U.N.E.S.C.O., la cea de-a XIV-a sesiune a sa, la 4 nov., prin care sînt proclamate principiile colaborării culturale internaționale. Guvernele, autoritățile, asociațiile și instituțiile răspunzătoare de activitățile culturale au fost îndemnate să se inspire în mod constant din acele principii spre a realiza în mod treptat, prin colaborarea tuturor națiunilor întărirea păcii și realizarea prosperității în lume. România a avut o contribuție activă la elaborarea acestui document care se regăsește, între altele, în art. 10, potrivit căruia colaborarea culturală va acorda o importanță deosebită educației morale și intelectuale a tineretului, în spiritul prieteniei, înțelegerii internaționale și al păcii. Prin conținutul său, *Declarația* reprezintă un instrument fundamental pentru promovarea largă a colaborării culturale, chemată, între altele, să dezvolte relațiile pașnice și prietenia dintre popoare, să le permită o mai bună înțelegere reciprocă a modurilor lor de viață, să amelioreze, în toate părțile lumii, condițiile vieții spirituale ale omului și ale existenței

sale materiale. *Declarația* a servit, de asemenea, la elaborarea altor documente internaționale importante, cum este Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (1 aug. 1975) (v.). *DECLARAȚIE CU PRIVIRE LA ÎNTĂRIREA PĂCII ȘI SECURITĂȚII ÎN EUROPA*, document adoptat cu prilejul Consfătuirii de la București a Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia (4—6 iul.), semnat de conducătorii de partid și de stat ai R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovace, R.D. Germane, R.P. Polone, R.S. România, R.P. Ungare și U.R.S.S. *Declarația* de la București a constituit un eveniment politic major în viața politică europeană, demonstrînd preocuparea consecventă a statelor socialiste semnatare de a-și aduce contribuția activă la consolidarea păcii și securității în Europa. *Declarația* exprimă convingerea acestor state că pentru crearea unui cadru trainic pentru pace și securitate în Europa relațiile dintre state trebuie să fie întemeiate pe principiile suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi și neamestecului în treburile interne, pe respectul integrității teritoriale. Înfăptuirea deziderațului comun al tuturor națiunilor europene presupune răspunderea și contribuția fiecărui stat, mare sau mic, indiferent de orînduirea sa politică și socială, la stabilirea unei colaborări demne între state suverane, independente și egale în drepturi. Pe baza unei analize multilaterale a proceselor și tendințelor politice care aveau loc în viața continentului, *Declarația* a evidențiat intensificarea și dezvoltarea curentului în favoarea lichidării rămășițelor „războiului rece" și a obstacolelor care stau în calea colaborării general-europene, precum și concluzia că s-au creat condiții și posibilități pentru abordarea într-un mod nou a problemei securității în Europa, renunțîndu-se la negocierea „de la bloc la bloc", și că au apărut forțe sociale și politice capabile să promoveze cu succes acest deziderat. *Declarația* a prezentat, totodată, o platformă largă cuprinzînd un ansamblu de propuneri cu privire la direcțiile de acțiune în vederea întăririi securității în Europa: 1) dezvoltarea între toate statele europene a unor relații de bună-vecinătate pe baza principiilor fundamentale ale D.I.C.; 2) lichidarea concomitentă a alianțelor militare existente și, pînă la înfăptuirea unei asemenea măsuri, realizarea unei înțelegeri privind lichidarea organizațiilor lor militare; 3) adoptarea unor măsuri parțiale îndreptate spre destindere militară pe teritoriul european, cum ar fi lichidarea bazelor militare străine, retragerea tuturor trupelor de pe teritoriile altor state, măsuri îndreptate spre îndepărtarea pericolului unui conflict nuclear; 4) excluderea posibilității ca R.F. Germania să obțină, direct sau indirect, accesul la arma nucleară; 5) recunoașterea „frontierelor existente în realitate între statele europene"; 6) reglementarea pașnică a problemei germane, „pornindu-se de la realități, și, în primul rînd, de la recunoașterea faptului existenței celor două state germane — R.D. Germană și R.F. Germania"; 7) Convocarea unei „conferințe general-europene pentru discutarea problemelor referitoare la asigurarea securității în Europa și la stabilirea unei colaborări general-europene". Propunerile constructive cuprinse în *Declarație* caracterul lor deschis și de lucru, au găsit un puternic ecou în opinia publică europeană și au exercitat un efect mobilizator asupra forțelor progresiste, asupra cercurilor politice realiste de pe continent. În spiritul principiilor și propunerilor *Declarației*, România a desfășurat o vie activitate internațională, aducîndu-și contribuția la netezirea drumului spre securitate, la crearea unui climat de pace și încredere pe continent. În perioada care a urmat, România a normalizat relațiile cu R.F. Germania, a acționat viguros pentru îmbunătățirea și dezvoltarea relațiilor cu toate țările continentului, problematica securității euro-

pene situîndu-se constant la loc de frunte pe agenda convorbirilor președintelui Nicolae Ceaușescu cu numeroși conducători politici ai statelor europene. Prin activitatea politico-diplomatică pe care propunerile din *Declarație* au declanșat-o, în cadrul căreia România s-a manifestat ca un factor deosebit de activ, și datorită marilor schimbări petrecute în viața internațională care au dat un puternic impuls luptei împotriva politicii de inegalitate, de forță și dictat, chemarea din *Declarația* de la București a prins viață, concretizîndu-se nouă ani mai tîrziu în Conferința pentru securitate și cooperare în Europa (v.). *DECLARAȚIA INDO-PAKISTANEZĂ DE LA TAȘKENT*, semnată la 10 ian. 1966, ca urmare a întîlnirii în capitala Uzbekistanului a primului ministru al Indiei și a președintelui Republicii Pakistan. Întîlnirea a avut ca scop examinarea stadiului relațiilor dintre India și Pakistan, găsirea căilor celor mai favorabile pentru restabilirea relațiilor pașnice între cele două țări, favorizarea înțelegerii mutuale și a raporturilor amicale dintre cele două popoare. Părțile au convenit să-și unească eforturile pentru a restabili relațiile de bună vecinătate între India și Pakistan și, în conformitate cu prevederile Cartei O.N.U., să nu recurgă la forță, soluționînd orice diferend pe cale pașnică. Cele două părți au căzut de acord ca pînă la 25 febr. 1966, trupele respective să-și reia pozițiile deținute înainte de 5 aug. 1965. *Declarația* preconiza, de asemenea, măsuri pentru repatrierea prizonierilor de război, soluționarea problemelor relative la refugiați și la restituirea bunurilor însușite de cele două părți în timpul conflictului. **1969.** *DECLARAȚIA CONSFĂTUIRII MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA*, adoptată la Praga, la 31 oct., exprimă năzuințele și voința guvernelor R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovace, R.D. Germane, R.P. Polone, R.S. România, R.P. Ungare și U.R.S.S. de a întreprinde noi acțiuni, individual și în colaborare cu alte state, în scopul destinderii și consolidării securității, al dezvoltării colaborării pașnice în Europa. Participanții la Consfătuire au propus ca următoarele probleme să fie incluse pe ordinea de zi a conferinței general-europene: înfăptuirea securității europene și renunțarea la folosirea forței sau la amenințarea cu folosirea acesteia în relațiile reciproce dintre state în Europa; extinderea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice pe baza egalității în drepturi, în scopul dezvoltării colaborării politice între statele europene. De asemenea, s-a propus ca în cadrul unor consultări bilaterale sau multilaterale între statele interesate, să se examineze orice alte probleme și propuneri care ar fi de natură să asigure succesul conferinței. **1970.** *DECLARAȚIE CU PRIVIRE LA PROBLEMELE ÎNTĂRIRII SECURITĂȚII ȘI DEZVOLTĂRII COLABORĂRII PAȘNICE ÎN EUROPA*, adoptată la Berlin, la 2 dec., în cadrul consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. În *Declarație* se arată că disocierea clară și definitivă a R.F. Germania de Acordul de la München poate contribui la însănătoșirea climatului în Europa. Reafirmînd poziția expusă în Declarația de la București din 1966 (v.), participanții la Consfătuire au exprimat hotărîrea partidelor și guvernelor țărilor lor de a înfăptui noi acțiuni menite să asigure securitatea în Europa și în întreaga lume. *DECLARAȚIA DE PRINCIPII GUVERNÎND FUNDUL MĂRILOR ȘI OCEANELOR ȘI SUBSOLUL ACESTORA DINCOLO DE LIMITELE JURISDICȚIEI NAȚIONALE*, document adoptat de Adunarea Generală a O.N.U., la 17 dec. *Declarația* prevede că există o zonă a fundului mărilor și oceanelor, a subsolului acestora dincolo de limitele jurisdicției naționale,

zonă ale cărei limite precise ar urma să fie determinate. *Declarația* stipulează, pentru prima dată într-un document de o asemenea anvergură, că zona menționată, precum și resursele ei, constituie „patrimoniul comun al umanității". În consecință, în această zonă nici un stat nu va putea pretinde sau exercita suveranitatea, sau drepturi suverane. Toate activitățile privind zona vor fi guvernate de un regim internațional ce urmează a fi stabilit și, în conformitate cu acesta, zona va fi deschisă în mod exclusiv pentru scopuri pașnice tuturor statelor, fie ele riverane sau fără litoral, fără nici o discriminare. Explorarea zonei și exploatarea resurselor ei se vor face spre beneficiul întregii omeniri. La elaborarea regimului juridic pentru această zonă se va acorda o atenție deosebită intereselor și necesităților țărilor în curs de dezvoltare, indiferent dacă sînt riverane sau fără litoral. Acest document a stat la baza activității Comitetului O.N.U. pentru folosirea în scopuri pașnice a fundului mărilor și oceanelor dincolo de limitele jurisdicției naționale (v.). *DECLARAȚIE ASUPRA PRINCIPIILOR DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVIND RELAȚIILE PRIETENEȘTI ȘI COOPERAREA ÎNTRE STATE, CONFORM CARTEI NAȚIUNILOR UNITE*, document adoptat în unanimitate de Adunarea Generală a O.N.U., la 24 oct., în prezența șefilor de state și guverne, între care și președintele Nicolae Ceaușescu, cu prilejul sesiunii jubiliare consacrate aniversării a 25 de ani de la crearea Organizației. *Declarația* codifică, ținînd seama de evoluțiile și schimbările intervenite în viața internațională, principiile de bază ale raporturilor dintre state înscrise în Carta O.N.U. (art. 2), precizînd conținutul și înțelesul lor. Proiectul *Declarației* a fost elaborat de un Comitet special creat de Adunarea Generală, în 1963, la inițiativa mai multor state printre care și România. Principiile codificate în *Declarație* sînt: a) principiul potrivit căruia statele trebuie să se abțină, în relațiile lor internaționale, de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a oricărui stat, ori în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite; b) principiul potrivit căruia statele trebuie să rezolve diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice astfel încît pacea și securitatea internațională, precum și justiția să nu fie puse în pericol; c) principiul referitor la obligația de a nu interveni în afacerile care țin de competența națională a unui stat în conformitate cu Carta; d) îndatorirea statelor de a coopera unele cu altele conform Cartei; e) principiul egalității în drepturi a popoarelor și dreptului lor de a-și hotărî singure soarta; f) principiul egalității suverane a statelor; g) principiul potrivit căruia statele trebuie să îndeplinească cu bună credință obligațiile pe care și le-au asumat conform Cartei. *Declarația* proclamă legătura organică dintre aceste principii, precizînd că „în interpretarea și aplicarea lor, principiile care preced sînt legate între ele și fiecare principiu trebuie să fie interpretat în contextul celorlalte principii". Ca membră a Comitetului special, România a adus, pe parcursul celor șapte ani de activitate ai acestuia, numeroase contribuții la formularea cît mai exactă și mai clară a fiecărui principiu. Ca urmare a unei propuneri românești, *Declarația* cuprinde o prevedere finală care proclamă că „principiile Cartei, care sînt înscrise în prezenta *Declarație*, constituie principii fundamentale ale dreptului internațional și cheamă, prin urmare, toate statele să se inspire din aceste principii în conduita lor internațională și să-și dezvolte relațiile mutuale pe baza respectării riguroase a sus-menționatelor principii". Militînd cu energie pentru respectarea fermă a acestor principii, pentru generalizarea lor în practica relațiilor dintre toate statele, România a acționat totodată

pentru ridicarea pe o treaptă superioară a procesului de codificare a principiilor dreptului internaţional, corespunzător noilor cerinţe ale vieţii contemporane. **1972.** *DECLARAŢIA DE LA STOCKHOLM*, semnată ca urmare a Conferinţei O.N.U. cu privire la mediul înconjurător, care s-a desfăşurat în capitala Suediei între 5 şi 16 iun. *Declaraţia* subliniază că folosirea nechibzuită a imensei forţe dobîndite de umanitate poate provoca rezultate dezastruoase: poluare, perturbări profunde ale echilibrului ecologic, distrugerea sau epuizarea unor resurse de neînlocuit, condiţii periculoase pentru sănătatea fizică, mintală şi socială a omului etc. Arătînd că o mare parte din problemele ridicate de mediu sînt cauzate de subdezvoltare, *Declaraţia* afirmă necesitatea unei cît mai largi cooperări internaţionale pentru reducerea continuă a decalajelor economice dintre ţările lumii. Între măsurile necesare apărării şi îmbunătăţirii mediului înconjurător, *Declaraţia* menţionează: importanţa unei planificări raţionale care să pună de acord imperativele dezvoltării cu problematica mediului; folosirea plenară a realizărilor ştiinţei şi tehnicii în scopul protecţiei mediului; educarea tinerei generaţii în spiritul responsabilităţii faţă de mediu. *Declaraţia* enunţă obligaţia statelor de a veghea ca activităţile desfăşurate în limitele jurisdicţiei lor să nu prejudicieze mediul înconjurător în alte state sau în regiuni ce nu ţin de nici o jurisdicţie naţională şi necesitatea colaborării statelor în vederea perfecţionării dreptului internaţional în legătură cu problemele mediului. *DECLARAŢIE PRIVIND PACEA, SECURITATEA ŞI COLABORAREA ÎN EUROPA*, adoptată la 26 ian., la Praga, în cadrul Consfătuirii Consiliului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varşovia. Au fost reiterate constatările din documentele adoptate anterior cu privire la condiţiile favorabile convocării Conferinţei general-europene în problemele securităţii şi cooperării. *Declaraţia* mai conţine o descriere a următoarelor principii fundamentale ale securităţii europene şi ale relaţiilor dintre state în Europa: inviolabilitatea frontierelor, nerecurgerea la forţă, coexistenţa paşnică, legăturile reciproc avantajoase dintre state, dezarmarea şi sprijinirea O.N.U. *Declaraţia* se preocupă şi de reducerea forţelor armate şi armamentelor în Europa. Statele participante şi-au exprimat opinia că ea ar trebui rezolvată în aşa fel încît să nu se aducă prejudicii ţărilor care vor lua parte la o asemenea reducere. De asemenea, examinarea şi definitivarea căilor de rezolvare a acestei probleme să nu fie prerogativa alianţelor militare-politice existente în Europa. **1974.** *DECLARAŢIA ASUPRA INSTAURĂRII UNEI NOI ORDINI ECONOMICE INTERNAŢIONALE*, document adoptat de Adunarea Generală a O.N.U., la 1 mai, care consacră principiile ce trebuie să stea la baza noii ordini economice internaţionale şi anume: egalitatea suverană a statelor, autodeterminarea tuturor popoarelor, inadmisibilitatea cuceririlor teritoriale prin forţă, integritatea teritorială şi neamestecul în treburile interne ale statelor; cooperarea cît mai largă între toate statele; participarea deplină şi reală a tuturor ţărilor, pe bază de egalitate, la reglementarea problemelor economice mondiale; dreptul fiecărei ţări de a adopta sistemul economic şi social pe care îl consideră cel mai corespunzător pentru propria sa dezvoltare; suveranitatea permanentă şi integrală a fiecărui stat asupra resurselor sale naturale şi asupra tuturor activităţilor economice; dreptul pentru toate statele, teritoriile şi popoarele supuse unei ocupaţii sau dominări străine, ori politicii de apartheid, de a obţine restituirea şi o indemnizaţie globală pentru exploatarea, reducerea şi degradarea resurselor lor naturale; dreptul ţărilor în curs de

dezvoltare și a popoarelor ale căror teritorii se află sub dominație colonială sau rasială de a obține libertatea și dobîndirea controlului efectiv asupra resurselor lor naturale și activităților economice; raporturi juste și echitabile între prețurile materiilor prime, produselor primare, articolelor manufacturate și semifinite exportate de țările în curs de dezvoltare și bunurile importate de acestea; acordarea de asistență și tratamente preferențiale pentru țările în curs de dezvoltare; dezvoltarea prin măsuri individuale și colective a cooperării economice, comerciale, financiare și tehnice între țările în curs de dezvoltare ș.a. Statele membre ale O.N.U. sînt chemate să facă tot ce le stă în putință pentru asigurarea punerii în aplicare a *Declarației*. România a avut o contribuție activă la elaborarea și adoptarea acestei *Declarații*.

DECOLONIZARE, proces de eliberare națională a popoarelor coloniale, de formare și afirmare a noilor state independente, de lichidare a sistemului colonial al imperialismului și a urmărilor sale de natură politică, socială, economică și culturală. **D.** este rezultatul luptei anticolonialiste, antiimperialiste și antineocolonialiste a popoarelor și constituie una din principalele cauze ale accelerării, după al doilea război mondial, a crizei generale a capitalismului (v.). În același timp, **d.** este una din trăsăturile caracteristice ale epocii actuale și un factor esențial în schimbarea raportului de forțe pe arena internațională în favoarea forțelor păcii și progresului social. Un rol important în realizarea **d.** a revenit O.N.U., care a dezbătut această problemă pe larg, pe baza principiului autodeterminării popoarelor (v.), înscris în Cartă, la toate sesiunile Adunării sale Generale. În 1960 a fost adoptată la O.N.U. Declarația privind acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale (v.), în anul următor fiind creat Comitetul special pentru **d.** În 1970 s-a adoptat Programul de acțiune pentru îndeplinirea integrală a acestei Declarații. Ca rezultat al **d.**, în perioada ian. 1945—dec. 1977 s-au constituit 87 de noi state independente din fostele colonii, teritorii dependente sau neautonome. În prezent, continuă procesul de **d.** a ultimelor teritorii aflate sub dominația și controlul străin, de consolidare a independenței statelor noi, de lichidare a urmărilor colonialismului și neocolonialismului. R.S. România a participat și participă activ la procesul de **d.**, acordînd sprijin politic, diplomatic, moral și material tuturor popoarelor coloniale și noilor state independente, pronunțîndu-se ferm pentru lichidarea definitivă a colonialismului și neocolonialismului, a rasismului și politicii de apartheid, fiind solidară cu lupta popoarelor pentru dreptul lor sacru de a se dezvolta în mod liber, potrivit propriei lor voințe și aspirații.

DECONTARE INTERNAȚIONALĂ, operație prin care o parte contractantă achită o datorie față de cealaltă parte contractantă, prin transferul sumei datorate, în condițiile de plată înscrise în contract. În relațiile de plăți externe ale României, operațiile de **d.i.** se organizează de către B.R.C.E., care exercită monopolul valutar al statului socialist.

DECRETUL ASUPRA PĂCII, primul decret al Puterii sovietice, elaborat de V.I. Lenin și adoptat de cel de-al II-lea Congres general al Sovietelor din Rusia, la 26 oct. (8 nov.) 1917, a doua zi după victoria Revoluției din Octombrie. Prin acest decret, guvernul sovietic a propus popoarelor și guvernelor tuturor țărilor participante la primul război mondial să încheie o pace dreaptă și democratică, fără anexiuni și contribuții. Propunînd încheierea unui armistițiu pe timp de cel puțin trei luni în vederea negocierilor de pace, guvernul sovietic se declara gata să examineze orice altă propunere de pace. Propunerile

sale fiind respinse, guvernul sovietic a început tratativele pentru încheierea unei păci separate cu Puterile Centrale (v.).

DE FACTO, expresie latină ce desemnează existența unei anumite situații de fapt, care nu are, ori care nu a dobîndit și consacrarea juridică necesară.

DEFLAȚIE, situație a economiilor de piață caracterizată prin încetinirea generală a activității economice. Termenul de **d.** este utilizat în special pentru economiile țărilor capitaliste dezvoltate, în condițiile în care acestea cunosc o scădere a venitului național, a angajării forței de muncă, a prețurilor și comerțului exterior. În comerțul internațional definește o perioadă de scădere a cererii și prețurilor. Uneori, în sens restrîns, **d.** este înțeleasă numai ca opusul inflației (v.). *Politica deflaționistă* definește ansamblul de măsuri economice luate în statele capitaliste în scopul combaterii inflației, a atenuării „supraîncălzirii" economice sau a corectării dezechilibrului balanței de plăți. *P.d.* poate fi promovată fie prin măsuri monetare (majorarea dobînzilor, sporirea rezervelor obligatorii, contingentarea creditului, reducerea masei monetare) și/sau prin măsuri fiscale (majorarea impozitelor, reducerea cheltuielilor guvernamentale, realizarea unor excedente în bugetul statului).

DE JURE, expresie latină ce desemnează existența unei situații conforme cu normele de drept.

DELEGAT (în relațiile internaționale), persoană numită de un stat pentru a participa, în numele său, la o conferință sau într-o organizație internațională. În sens restrîns, termenul poate desemna și pe trimisul unui stat care participă la o conferință fără a avea depline puteri. Astfel, la Conferințele de drept internațional privat de la Haga, **d.** se deosebește de plenipotențiar (v.) prin aceea că nu dispune de depline puteri (v.).

DELEGAȚIE 1. (În relațiile internaționale) Grup de persoane împuternicite de un stat să participe și să acționeze în numele său la o conferință, într-o organizație internațională, sau pentru a-l reprezenta la anumite negocieri. În sens restrîns, termenul poate desemna și pe trimișii unui stat care participă la o conferință fără a avea depline puteri. ~ *guvernamentală,* misiune împuternicită de un guvern pentru a-l reprezenta la negocieri (v.), la conferințe internaționale (v.) sau la sesiunile organizațiilor internaționale (v.). Ea constituie o formă a diplomației ad-hoc (v.), are o împuternicire specială și se bucură de imunitate diplomatică (v.), precum și de unele privilegii diplomatice. **2.** Act prin care o persoană este desemnată ca delegat. În practica diplomatică acest act se prezintă sub forma deplinelor puteri (v.) semnate, în funcție de uzanțele și normele existente, de șeful statului, șeful guvernului sau de ministrul afacerilor externe. Misiunile permanente ale statelor pe lîngă U.N.E.S.C.O., spre ex., poartă denumirea de **d.** permanente.

DELIBERARE, (în activitatea organelor de jurisdicție internațională) fază ce urmează după judecarea unui diferend (v.) în care instanța internațională examinează temeiurile de fapt și de drept ale cauzei în vederea pronunțării soluției. Statutul C.I.J. prevede: „Curtea se retrage în Camera de Consiliu pentru a **d.**; **d.** Curții sînt și rămîn secrete" (art. 54).

DELICT INTERNAȚIONAL, act ilicit prin care un stat, un organ al său, o organizație internațională, ori o persoană particulară violează una sau mai multe norme de drept internațional. Actul delictuos se poate manifesta sub două forme: ca acțiune pozitivă *(delicta commissi-*

va) sau ca inacțiune *(delicta omissiva)* și atrage răspunderea internațională **(v.)** a celui care a săvîrșit-o. Pentru ca acțiunea sau inacțiunea să poată angaja răspunderea autorului (statul sau organele sale, organizația internațională, ori o persoană particulară), este necesară întrunirea cumulativă a următoarelor elemente: comiterea unui act ilicit cu intenție sau din neglijență; actul ilicit să fie imputabil statului sau organelor sale ori persoanelor particulare care au săvîrșit astfel de acte; prin actul ilicit să se fi produs un prejudiciu material sau moral statului ori persoanelor lezate; să existe un raport de cauzalitate între acțiunea ilicită și prejudiciul produs. **D.i.** poate consta în nesocotirea unui acord internațional (tratat, convenție) sau a unor reguli cutumiare de natură a atrage nu numai o răspundere materială, ci să îmbrace formele cele mai primejdioase, mergînd pînă la dezlănțuirea unui război de agresiune, cea mai gravă dintre infracțiunile internaționale. Cît privește calificarea unui fapt ca **d.i.**, ea poate fi dată de o instanță internațională, de statele lezate interesate, sau de un stat terț, acceptat ca mediator.

DELICTA JURIS GENTIUM, fapte contrare dreptului internațional comise de persoanele particulare (de ex. terorismul internațional **(v.)**, pirateria **(v.)**, comerțul cu sclavi, traficul de stupefiante, falsificarea de monedă **(v.)**, difuzarea de publicații obscene, comerțul cu femei și copii etc.). De regulă, prin acorduri, tratate sau convenții internaționale, statele semnatare își asumă obligația să incrimineze în legislația lor penală și să sancționeze ca atare aceste infracțiuni.

DELIMITARE, operațiune de stabilire a frontierei de stat **(v.)** care constă în consemnarea în prevederile unui tratat (denumit tratat, convenție sau acord de frontieră) a direcției frontierei, descrierii traseului fixat pe harta topografică la scară mică, anexată la tratat. **D.** este o operațiune de natură convențională.

DEMARCARE, operația tehnică efectuată de comisii mixte, compuse din reprezentanți ai statelor părți, care constă în a fixa pe teren, cu ajutorul unor semne de **d.**, linia de frontieră **(v.)** dintre două state. Semnele de **d.** pot fi: stîlpi de beton sau de lemn, de formă paralelipipedică (care se folosesc la **d.** frontierei pe rîuri, pîrîuri, canale, precum și pentru reperarea poziției bornelor principale la frontiera terestră); piloni de lemn (prin care se marchează traseul de frontieră pe rîurile și canalele ale căror albii s-au modificat, frontiera de stat rămînînd neschimbată); borna principală cu două elemente de suprafață — de formă tronconică — și reperul subteran (care se implantează la distanțe de 1—2 km, de regulă, în punctele de frontieră ale liniei de frontieră); borna intermediară sau ajutătoare (care pune în evidență frînturile mici ale liniei de frontieră între bornele principale); piramidele de beton (care marchează punctele în care se intersectează liniile de frontieră a trei state; acestea se mai numesc și triplex confinium — piramide cu trei fețe. Frontiera României are triplex confinium în trei puncte: la N — cu U.R.S.S. și Ungaria, la V — cu Ungaria și Iugoslavia și la S — cu Iugoslavia și Bulgaria); geamandurile (utilizate pentru marcarea frontierelor maritime). Semnele de frontieră sînt situate la distanțe regulate și sînt vopsite cu anumite culori, de obicei albe, avînd aplicate pe ele litere care semnifică inițialele statului respectiv. **D.** intervine, de obicei, după ce traseul general a fost delimitat printr-un tratat de frontieră. Se încheie un proces-verbal (care face parte din tratatul de frontieră), în care se descrie traseul frontierei, se întocmesc hărți la scară mare, pe care se marchează frontiera stabilită și se

fac fotografii sau scheme ale unor porţiuni sau semne de frontieră.

DEMERS DIPLOMATIC, acţiune întreprinsă de guvernul unui stat — prin Ministerul Afacerilor Externe, misiunile diplomatice sau alte organe de relaţii externe — pe lîngă guvernul unui alt stat. **D. d.**, care poate îmbrăca forma scrisă — notă, declaraţie, memorandum etc. — sau verbală, constă în comunicarea sau solicitarea unor informaţii, formularea de propuneri sau adresarea unui protest ori a unei cereri.

DEMILITARIZARE, regim juridic prevăzut, de regulă, în unele tratate internaţionale (v.) care constă în înlăturarea sau limitarea instalaţiilor militare şi a fortificaţiilor de pe un anumit teritoriu, desfiinţarea armamentelor şi retragerea forţelor armate. **D.** poate fi parţială sau limitată, ori totală. Astfel, **d.** priveşte fie numai anumite porţiuni de teritoriu sau distrugerea numai a anumitor categorii de instalaţii militare, fie un teritoriu întreg sau distrugerea tuturor instalaţiilor militare. **D.** limitată sau parţială a fost prevăzută în: Convenţia de la Paris din 1856 (v.), prin care Rusia era obligată să demilitarizeze malurile Mării Negre; în Tratatul de la Sèvres (1921) (v.), care impunea Turciei obligaţia de a demilitariza zona strîmtorilor Mării Negre; în Tratatul de la Versailles (1919) (v.), prin care Germania era obligată să demilitarizeze malurile Rinului, plus o zonă de 50 km pe malul drept (v. *Renania*); în Tratatul de pace cu Italia (10 febr. 1947), care prevede demilitarizarea frontierelor Italiei cu Franţa şi Iugoslavia. Au cunoscut regim de **d.** totală şi o serie de insule, state şi chiar continente: ins. Aaland (1921—1940 şi prin Tratatul de pace cu Finlanda din 1947); ins. Spitzbergen şi Ursilor (1920); Germania (prin Acordul de la Potsdam (v.); Continentul Antarctic (prin Tratatul cu privire la Antarctica (v.). Începînd din sec. 19 s-a aplicat un regim de **d.** şi unor căi maritime de interes internaţional (Canalul Suez (v.), strîmtorile Gibraltar, Magellan ş.a.). **V.** şi *zonă demilitarizată. ~cosmosului*, adoptarea unui statut juridic demilitarizat pentru spaţiul extraatmosferic şi corpurile cereşti, premisă fundamentală pentru folosirea sa paşnică. Prin *~ c.* s-ar asigura ca în spaţiul cosmic să nu fie amplasate arme de nici un fel, în primul rînd arme nucleare şi alte mijloace de distrugere în masă. Spaţiul extraatmosferic ar urma să nu fie folosit în scopuri militare. Începînd din deceniul trecut, pe plan internaţional s-au luat unele măsuri în direcţia denuclearizării spaţiului extraatmosferic, ceea ce constituie un prim pas în direcţia demilitarizării şi neutralizării sale totale. Astfel, în 1963 a fost încheiat Tratatul de la Moscova, prin care au fost interzise experienţele nucleare şi în cosmos (spaţiul extraatmosferic) (v.). Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat în 1963 o rezoluţie prin care este salutat Acordul dintre U.R.S.S. şi S.U.A. de a nu amplasa pe orbită rachete avînd la bord arme nucleare sau altfel de arme de distrugere în masă. *~ c.* este condiţionată de adoptarea şi punerea în aplicare pe Pămînt a unor măsuri efective de dezarmare, care să asigure pacea şi securitatea internaţională.

DEMOCRATIZAREA RELAŢIILOR INTERNAŢIONALE, proces de participare din ce în ce mai largă a tuturor statelor la viaţa internaţională şi de creare a unor condiţii optime pentru ca fiecare stat să ia parte, pe bază de egalitate, la rezolvarea problemelor internaţionale. **D.r.i.** presupune respectarea strictă în raporturile dintre state a principiilor independenţei şi suveranităţii naţionale, egalităţii în drepturi, a neamestecului în treburile interne, a renunţării la folosirea forţei şi a ameninţării cu forţa, a avantajului reciproc. Soluţionarea problemelor internaţionale de

interes general nu mai poate fi monopolul unui grup sau a unei categorii de state, indiferent de mărime şi putere. Conform principiilor D.I.C., toate statele au drepturi şi îndatoriri egale şi sînt membri egali ai comunităţii internaţionale. Totodată, **d.r.i.** are drept consecinţă întărirea independenţei statelor naţionale, creşterea rolului şi locului fiecărui stat, a răspunderii sale în viaţa internaţională. **D.r.i.** presupune abolirea politicii imperialiste de forţă şi dictat, a colonialismului (v.) şi neocolonialismului (v.). **D.r.i.**, ca proces, îmbracă aspecte şi forme cum sînt: participarea obligatorie a unui stat la rezolvarea oricărei probleme care afectează interesele sale; luarea în considerare a poziţiei şi intereselor fiecărui stat participant, pe baza regulii un stat un vot, sau, conform unei practici care se impune din ce în ce mai mult în relaţiile internaţionale, pe baza regulii consensului (v.); examinarea din ce în ce mai largă a problemelor de interes general în organele şi organismele la care participă toate statele; creşterea numărului membrilor organelor restrînse ale organizaţiilor internaţionale; participarea tuturor statelor, prin rotaţie, la activitatea organelor restrînse; conducerea lucrărilor reuniunilor şi conferinţelor internaţionale prin rotaţie de reprezentanţii tuturor statelor participante. Un rol important în impulsionarea procesului de **d.r.i.** revine O.N.U. (v.) altor organizaţii internaţionale menite să asigure participarea unui număr cît mai mare de state la dezbaterea şi rezolvarea noilor probleme cu care este confruntată omenirea. Pentru aceasta se impune însă creşterea rolului acestor organizaţii în viaţa internaţională, ca şi democratizarea propriilor lor structuri, continua democratizare a activităţii lor.

DEMONSTRAŢIE NAVALĂ, concentrare a unor forţe militare navale în apropierea coastelor maritime ale altui stat, în scopul de a-l determina să acţioneze într-un anumit mod. **D.n.** reprezintă o manifestare de forţă, un act de ameninţare cu folosirea forţei, interzis de normele dreptului internaţional. Potrivit Cartei (art. 42) **d.n.** este permisă numai dacă este decisă de Consiliul de Securitate (v.), în cadrul competenţei sale de a lua măsuri de constrîngere cu folosirea forţei armate, în cazul unei ameninţări împotriva păcii, unei încălcări a păcii şi unui act de agresiune, urmînd să fie executată cu forţele maritime ale statelor membre ale O.N.U.

DENEGARE DE DREPTATE (în dreptul internaţional) a) neadmiterea străinilor ca părţi litigante înaintea organelor de jurisdicţie ale unui stat, precum şi abţinerea sau refuzul acestor organe de a îndeplini un act al funcţiei lor; b) întîrzierea abuzivă din partea organelor de jurisdicţie în soluţionarea unui proces referitor la un împricinat străin.

DENUCLEARIZARE, ansamblu de măsuri care, adoptat de state printr-un acord internaţional, ar avea scopul de a duce la crearea de regiuni ale lumii caracterizate prin absenţa totală a armelor nucleare. Asemenea măsuri trebuie însoţite de garanţii de securitate din partea statelor posesoare de arme nucleare în sensul că aceste arme nu vor fi folosite împotriva ţărilor situate într-o atare regiune (v. şi *zonă denuclearizată*).

DENUMIREA TRATATELOR INTERNAŢIONALE, diversificarea relaţiilor internaţionale a determinat şi o diversificare a **d.t.i.**, fiecare dintre acestea definind un anumit gen de raporturi pe care le reglementează sau nivelul la care se încheie. Cele mai frecvente denumiri de înţelegeri întîlnite în practica internaţională sînt: acord (v.), act (v.), act de capitulare (v.), aranjament (v.), armistiţiu (v.), avenant (v.), Cartă (v.), cartel (v.), capitulaţie (v.), compromis (v.), comunicat comun (v.), conven-

ție (v.), declarație (v.), gentlemen's agreement (v.), modus vivendi (v.), pact (v.), protocol (v.), schimb de note (v.), statut, tratat (v.). Între aceste denumiri nu există deosebiri de esență, tratatul internațional avînd aceeași forță juridică, indiferent de denumirea pe care o poartă.

DENUNȚAREA TRATATELOR, act unilateral al unui stat, parte la un tratat, prin care acesta face cunoscut că nu se mai consideră legat de acel tratat. De regulă **d.t.** se poate face în virtutea unei clauze exprese a tratatului, ori atunci cînd celelalte părți consimt la aceasta. Pot face obiect al denunțării și tratatele care nu conțin o clauză în acest sens, dacă o astfel de posibilitate rezultă din intenția părților ori din însăși natura tratatului (art. 56 din Convenția de la Viena, 1969 (v.). **D.t.** se poate face atît în cazul tratatelor bilaterale, cît și în cazul tratatelor multilaterale. În prima ipoteză, denunțarea are ca efect încetarea aplicării tratatului. În cea de-a doua, tratatul rămîne în vigoare față de părțile care nu l-au denunțat. **D.t.** trebuie notificată în mod expres. De obicei, această notificare se face depozitarului tratatului. În situația cînd tratatul nu conține prevederi în legătură cu denunțarea, aceasta trebuie notificată cu cel puțin 12 luni înainte de data de la care statul respectiv nu mai dorește să se considere legat de acel tratat. **D.t.** poate fi determinată de anumite evenimente, cum sînt: războiul, schimbarea fundamentală a împrejurărilor în care a fost încheiat tratatul (v. *clauza rebus sic stantibus*), încetarea calității de subiect de drept internațional a uneia din părți, imposibilitatea de executare a tratatului datorită dispariției ori distrugerii obiectului ce a determinat încheierea tratatului etc.

DEPARTAMENTUL DE STAT, titulatura oficială a Ministerului Afacerilor Externe al S.U.A. Activitatea operativă a **D. de S.** este condus de *Secretarul de stat* (ministrul afacerilor externe), numit de președinte. Structura organizatorică a **D. de S.** este următoarea: a) Birourile regionale (pentru Africa, pentru America, pentru Europa, pentru Orientul Îndepărtat și Orientul Apropiat și pentru Asia de sud), care sînt îndrumate de cîte un secretar asistent. Ele sînt împărțite pe oficii; b) Direcția afacerilor economice; c) Direcția pentru probleme privind organizațiile internaționale; d) Direcția pentru probleme pentru educație și cultură; e) Agenția internațională pentru dezvoltare ș.a. În baza legislației interne a S.U.A., din conducerea **D. de S.** mai face parte o echipă de experți în care intră: cîte un secretar și un subsecretar adjunct pentru probleme politice și pentru probleme administrative, un consilier și un președinte al consiliului de planificare a politicii, un consilier juridic, un director al problemelor internaționale de știință, 11 secretari asistenți, un administrator al Biroului de securitate și al problemelor consulare și un director al problemelor de informare și cercetare.

DEPARTAMENTUL PRICINILOR STRĂINE, titulatură desemnînd vechea instituție a postelniciei, a cărei origine se leagă de atribuțiile postelnicului. Denumirea de **D.p.s.** apare la sfîrșitul sec. 18, ca urmare a angrenării Principatelor Române în modificarea raporturilor internaționale din E continentului după pacea de la Kuciuk-Kainargi (v. *Tratatul de la Kuciuk-Kainargi*) a stabilirii agențiilor consulare străine la București și Iași (v. *Consulatele în Țările Române*) etc. Atribuțiile acestui departament includeau relațiile domnitorului cu străinătatea, cu agențiile consulare, pricinile care angajau supușii străini etc. Denumirea se menține oficial pînă la intrarea în vigoare a Regulamentelor organice (v.) (1831 în Țara Românească și 1832 în Moldova).

DEPENDENȚE AMERICANE ÎN MAREA BERING, ins. în Marea Bering, în SV Alaskăi, la N de Arh. Aleutine. Suprafața: 3 745 kmp. Populația: 1 013 loc. Centrul administrativ: *Gambell.* **Ins. St. Matthew** este descoperită de europeni în anul 1728. **Ins. Pribilof,** semnalată încă din 1767, este descoperită de navigatorul rus Gherasim Pribilof, care o ia în posesie pentru Rusia. Revine S.U.A. în anul 1867, odată cu cumpărarea Alaskăi de la Rusia și este declarată rezervație de către guvernul american (1868). Cedată companiilor comerciale pentru vînătoarea de foci (1870—1910), ins. sînt reconfirmate ca aparținînd S.U.A. în 1910. Administrativ depind de statul Alaska.

DEPENDENȚE ANGLO-AMERICANE DIN OCEANUL PACIFIC, ins. situate în grupul Line Islands (Sporadele Ecuatoriale) din Pacificul central, la S de Arh. Hawaii. Suprafața: **Ins. Malden,** 35,3 kmp, **Ins. Starbuck,** 2,6 kmp (descoperită în 1823), **Ins. Caroline,** 11 kmp, **Ins. Flint,** 2,7 kmp, **Ins. Vostok,** 0,2 kmp (descoperită în 1820) și **Ins. Christmas,** 575 kmp (cel mai mare atol din Oc. Pacific). Disputate între Marea Britanie și S.U.A., sînt considerate de ambele puteri dependențe proprii. Atolul Christmas, descoperit de James Cook în 1777, este anexat de Marea Britanie în 1888 și transformat în colonie (1892). În 1919 este inclus în colonia Ins. Gilbert și Ellice. Este folosit în comun de Marea Britanie și S.U.A. pentru aviație și comunicații potrivit înțelegerii din 6 apr. 1939 (ca și condominiumul Canton și Enderburry) în vigoare 50 ani.

DEPENDENȚE BRAZILIENE, mici insule vulcanice situate în zona Atlanticului central, la E de coastele Braziliei (Capul São Roque). **Fernando de Noronha,** mic arh. la SE de Capul São Roque. Suprafața: 26 kmp. Populația (1970): 1 241 loc. Centrul administrativ: *Remédios.* Constituie un teritoriu de care depind și Atol das Rocas și recifii São Pedro și São Paulo (în total 8 kmp). Colonie penitenciară în trecut, azi este un important punct de escală aeriană. **Ins. Trinidade** (11 kmp) și **Martim Vaz** (nelocuită), mici ins. situate în zona centrală a Oc. Atlantic, dependente de statul brazilian Espírito Santo.

DEPENDENȚE CHILIENE ÎN OCEANUL PACIFIC, mici teritorii insulare (351 kmp) situate în Pacificul central-estic, la V de coastele Americii de Sud. **Islas Desventuradas,** situate la circa 965 km V de coasta chiliană. Suprafața: 3,33 kmp. Cuprind ins. San Félix 1,6 kmp, San Ambrosio 1,5 kmp, Gonzales 0,2 kmp. Dependente de provincia chiliană Atacama. **Arh. Juan Fernández,** situate la circa 580 km V de orașul Valparaíso. Suprafața: 185 kmp. Populația: circa 300 loc. Cuprinde ins. Robinson Crusoe (Más a Tierra), 95 kmp, Alejandro Selkirk (Más Afuera), 85 kmp și Santa Clara, 5 kmp. Dependent de provincia chiliană Aconcagua. **Ins. Paștelui** *(Isla de Pascua, Rapa Nui),* situată la circa 3 000 km de coasta Americii de Sud, a fost descoperită de navigatorul olandez Jakob Roggeveen în anul 1722. Anexată la Chile în 1888. Suprafața: 162,5 kmp. Populația: 1 400 loc. Centrul administrativ: *Mataveri.* Dependentă de provincia chiliană Valparaíso. **Sala y Gómez,** mică insulă nelocuită situată la 3 380 km V de Chile, dependentă de provincia Valparaíso. Suprafața: 0,12 kmp. **Diego Ramirez,** mic arh. nelocuit în S Oc. Pacific, la circa 100 km SV de Capul Hoorn.

DEPLINE PUTERI (PLENIPOTENȚE), document care conferă, după caz, persoanei indicate în cuprinsul lui, dreptul de a semna tratate internaționale, de a participa la congrese și conferințe internaționale (v.) sau de a purta negocieri în numele statului de la care emană **d. p.** Acest document se emite, de obicei, în numele șefului statului pentru semnarea unui tratat supus

ratificării şi în numele guvernului pentru semnarea unui tratat care nu este supus ratificării. Ministerul Afacerilor Externe eliberează, de obicei, **d.p.** necesare pentru participarea la conferinţe sau la sesiuni ale organizaţiilor internaţionale. **D.p.** ale plenipotenţiarilor sînt schimbate, în cazul negocierilor bilaterale, sau sînt depuse în scopul verificării, în cazul conferinţelor internaţionale. Verificarea **d.p.** este menţionată în preambulul tratatului sau acordului pentru a cărui încheiere au fost emise, cu specificarea că ele au fost găsite „în bună şi cuvenită formă". În cadrul conferinţelor internaţionale, verificarea **d.p.** este efectuată de o comisie special constituită în acest scop şi care prezintă un raport ce trebuie aprobat de conferinţă.

DEPOZITAREA TRATATELOR, depunerea textelor originale ale tratatelor multilaterale spre păstrare, la unul sau mai multe din statele semnatare, la o organizaţie internaţională ori la principalul funcţionar administrativ al unei astfel de organizaţii (de ex. secretarul general al O.N.U.). Principalele atribuţii ale depozitarului sînt următoarele: păstrarea textului original al tratatului; primirea şi păstrarea tuturor instrumentelor, notificărilor şi comunicărilor referitoare la tratat; asigurarea înregistrării tratatului la secretariatul Naţiunilor Unite; întocmirea de copii, certificate, după textele originale ale tratatului în diferitele limbi cerute de tratat şi comunicarea lor către părţile la tratat sau către cele care au calitatea să devină părţi; informarea statelor-părţi în legătură cu diferitele notificări sau comunicări pe care le-a primit, cum sînt rezervele şi răspunsurile la rezerve.

DEPRECIERE VALUTARĂ, diminuare a valorii valutei naţionale. Pe plan intern, **d.v.** apare ca rezultat al procesului inflaţionist şi constă în scăderea puterii de cumpărare în mărfuri a unităţii băneşti naţionale. Pe plan extern, **d.v.** constă în scăderea cursului valutei naţionale faţă de alte valute, ca rezultat, îndeosebi, a deficitului cronic al balanţei de plăţi. În condiţiile cursurilor de schimb (**v.**) flotante, ca urmare a lipsei oricărui punct fix de referinţă stabilit oficial, noţiunea de **d.v.** este frecvent utilizată în locul devalorizării (**v.**).

DEPUNEREA CĂRŢILOR DE VIZITĂ, practică protocolară diplomatică constînd în prezentarea cărţilor de vizită (cu prenumele, numele şi funcţia titularului) şi echivalînd cu o vizită reală. Protocolul **d.c. de v.** comportă reguli precise, în funcţie de ţară şi circumstanţe. La prima vizită de prezentare, precum şi la ultima, vizita de rămas bun în ţara de reşedinţă a misiunii diplomatice, nu se admite, în principiu, trimiterea sau depunerea cărţilor de vizită.

DEPUNEREA SCRISORILOR DE ACREDITARE, v. **ACREDITARE.**

DEROGARE, termen prin care se desemnează excepţia de la o regulă sau de la un regim juridic. **D.** este însoţită, de obicei, de explicaţii sau justificări şi este de strictă interpretare, cel care derogă trebuind să se conformeze condiţiilor cerute pentru a ieşi de sub incidenţa regulei sau regimului juridic în cauză. În raporturile internaţionale, **d.** au o frecvenţă mică.

DESISTARE 1. (În dreptul internaţional) Renunţarea la folosirea reglementării prin justiţie a unui diferend de către partea sau părţile care au apelat la serviciile acesteia. În acest caz, instanţa ia act printr-o ordonanţă (**v.**) de dorinţa părţilor. **2.** Renunţarea la o pretenţie sau drept (**v.** *renunţare*).

DESPĂGUBIRE 1. Compensarea unei pagube. **2.** Sumă pe care una din părţile contractului economic o datorează celeilalte părţi pentru pagubele pricinuite acesteia din vina sa. **D.** sînt datorate şi de organizaţiile de transport

pentru pierderea sau deteriorarea mărfurilor pe timpul transportului. **3.** Sumă pe care asigurătorul o plătește asiguratului în cazul producerii daunei provocate de un risc asigurat, în condițiile contractului de asigurare. ~ *de război*, sumă de bani pe care statul răspunzător pentru dezlănțuirea unui război de agresiune este obligat să o plătească statului victimă a agresiunii. ~ *de r.* sînt stabilite prin tratatul de pace sau o altă reglementare intervenită în urma războiului. În trecut, statul învingător impunea celui învins obligația plății unei ~ *de r.*, dar această obligație nu se întemeia pe ideea răspunderii pentru dezlănțuirea războiului ci pe „dreptul învingătorului" și constituia adesea o formă de spoliere a statului învins (de ex. ~ *de r.* plătite de Franța Germaniei, în urma războiului din 1870—1871). După cel de-al doilea război mondial, ~ *de r.* înscrise în tratatele de pace au fost concepute sub forma de reparații (v.), noțiune bazată pe răspunderea statelor pentru agresiune și obligația acoperirii unei părți din cheltuielile cauzate de război.

DESTINDERE, proces de îmbunătățire a relațiilor internaționale în ansamblu, de eliminare a surselor de tensiune și conflict, de rezolvare a problemelor internaționale ținînd seama de interesele și aspirațiile tuturor popoarelor. Marile mutații și transformări revoluționare care se produc în viața internațională contemporană, creșterea forțelor antiimperialiste (v.) și îngustarea sferei de acțiune a politicii imperialiste au determinat schimbarea raportului mondial de forțe (v.) în favoarea forțelor care acționează pentru pace, socialism și democrație. În acest context, în zilele noastre s-a conturat începutul unui proces de **d.** în viața internațională, marcat prin trecerea de la politica „războiului rece" la o politică de colaborare și înțelegere, de eforturi pentru rezolvarea pașnică a problemelor internaționale. În primul rînd, **d.** este un proces dinamic, care nu înseamnă înghețarea unei stări de lucruri, menținerea unei situații date, ci presupune exercitarea deplină a suveranității de către fiecare stat și participarea sa plenară la viața internațională. În al doilea rînd, **d.** este un proces complex, care trebuie să cuprindă toate sferele relațiilor internaționale: politic, economic, militar, cultural; nu poate exista **d.** durabilă în domeniul politic, dacă se menține confruntarea militară și continuă cursa înarmărilor; **d.** presupune o largă colaborare economică, schimbul de valori culturale, cunoașterea și apropierea între popoare; **d.**, ca fenomen al relațiilor dintre state, nu înseamnă renunțarea la concepții ideologice și politice diferite, la lupta pe planul ideilor și concepțiilor despre viață și societate. Totodată, **d.** este un proces universal care trebuie să cuprindă toate regiunile lumii, presupunînd protecția intereselor fundamentale, de pace, securitate, dezvoltare, cooperare, ale tuturor țărilor, mari sau mici, dezvoltate și în curs de dezvoltare, indiferent de regimul lor social-politic. Ținînd seama de situația internațională, se poate afirma că cel de-al optulea deceniu al sec. 20 a marcat un curs spre **d.** care este însă fragil, datorită elementelor de insecuritate și confruntare care mai există în lume, în special datorită cursei înarmărilor, menținerii blocurilor militare (v.), politicii imperialiste de dominație și dictat în relațiile internaționale. De aceea, este necesară consolidarea acestui curs, aprofundarea **d.**, extinderea sa la toate sferele vieții internaționale și la toate statele lumii.

DESUETUDINE, încetarea obligativității unor reguli de drept prin neaplicarea lor constantă de-a lungul unei perioade mari de timp. Un tratat internațional neaplicat consecvent în relațiile statelor semnatare cade în **d.**

DETERENTUL (DISUASIUNEA) NUCLEAR, concept strategic elaborat

și utilizat în doctrinele militare occidentale, în special în S.U.A. Conform acestui concept, rolul primordial al armelor nucleare, într-un proces de continuă dezvoltare și perfecționare, ar fi acela de a descuraja folosirea acestora de către adversarul potențial. Strategii oficiali americani argumentează că existența actuală a unei capacități nucleare de distrugere reciprocă a două mari puteri, U.R.S.S. și S.U.A., reprezintă elementul esențial de descurajare împotriva izbucnirii războiului nuclear. Doctrinarii occidentali susțin că existența acestui „echilibru al terorii" ar fi de natură a împiedica declanșarea războiului nuclear și a apăra pacea. Marea majoritate a țărilor, socialiste, nealiniate, în curs de dezvoltare, neposesoare de arme nucleare, între care și România, resping conceptul periculos și retrograd al disuasiunii nucleare sau al echilibrului terorii. Acest concept încurajează intensificarea cursei înarmărilor nucleare, se opune conceptului dezarmării și reprezintă un pericol constant la adresa păcii, neexistînd nici o garanție împotriva izbucnirii războiului nuclear fie deliberat, fie prin accident, eroare de calcul sau lipsă de comunicații.

DEUTSCHE PRESS AGENTUR (D.P.A.), agenție oficioasă de știri din R.F. Germania, creată în anul 1949, cu sediul la Hamburg.

DEVALORIZARE, reducere oficială a valorii unei valute naționale față de etalonul în care este exprimată (aur, D.S.T., dolar, alte valute străine). În sens restrîns, la **d.** se recurge numai în condițiile unor cursuri de schimb (v.) fixe. În condițiile cursurilor de schimb flotante **d.** este înlocuită cu deprecierea valutară. În sens larg, **d.** definește orice scădere a cursului de schimb (v.) al unei valute pe piețele valutare. **D.** sînt determinate de apariția și persistența deficitelor balanțelor de plăți (v.), fie sub forma deficitelor plăților curente, fie sub forma ieșirilor nete de capital. Creșterea prețurilor interne datorită procesului inflaționist, slăbirea activității economice interne sau nivelul relativ scăzut al dobînzilor interne acționează, de regulă, în sensul **d.** valutei naționale. Deteriorînd raportul de schimb (pentru același volum fizic exportat este obținută mai puțină valută străină), **d.** constituie o pierdere de venituri, putînd agrava procesul inflaționist și reduce nivelul de trai al maselor. **D.** sînt utilizate de țările capitaliste pentru echilibrarea balanțelor de plăți și/sau pentru stimularea activității economice interne. ~ *competitive*, cunoscute sub denumirea de *dumping valutar*, constituie forme extreme ale luptei de concurență dintre țările capitaliste pe piața internațională.

DEVIZE, mijloace de plată utilizate în decontările internaționale, reprezentate prin documente de plată (tratã, cec, bilet de ordin) și hîrtii de valoare (acțiuni, obligațiuni, titluri etc.), exprimate în monedă străină, precum și prin valute efective și în cont. ~ *de clearing (sau de cont)*, obținute din exporturile de mărfuri și servicii în statele cu care sînt încheiate acorduri de clearing, sînt de două feluri: ~ *de c.* țări socialiste și ~ *de c.* țări nesocialiste. ~ *libere* sînt exprimate în valute liber convertibile (dolarul american, marca vest-germană, yenul japonez etc.), ce pot fi schimbate fără nici o restricție, fiind acceptate de majoritatea statelor pentru plata mărfurilor și serviciilor, întrucît oferă, în general, o stabilitate mai mare a puterii de cumpărare. Regimul devizelor în țara noastră este reglementat prin Decretul nr. 210 din 14 ian. 1960 și o serie de alte acte normative emise ulterior.

DEZACORD, lipsă de acord, de înțelegere, între două sau mai multe subiecte de drept internațional. De-

ex., la o conferință internațională, un stat își exprimă **d.** față de o propunere pusă în discuție, votînd împotriva adoptării acestei propuneri. În cazul încheierii unui tratat multilateral, un stat poate exprima **d.** cu privire la o anumită prevedere a tratatului, formulînd o rezervă (v.) la acea prevedere, fie cu ocazia semnării, fie a ratificării tratatului.

DEZARMARE, ansamblu de măsuri în vederea limitării, reducerii și lichidării depline a armamentelor și a desființării forțelor armate ale statelor, a căror punere în practică ar constitui un pas esențial în eliminarea războiului din relațiile internaționale. Încă la sfîrșitul sec. 18 o seamă de oameni de știință propuneau, în contextul unor planuri pentru o pace universală și perpetuă, reducerea și limitarea forțelor armate. În sec. 19, ideea **d.** poate fi întîlnită, sub diferite forme, în toate programele mișcărilor pacifiste. În 1899 se întrunește la Haga prima Conferință internațională — la care participau reprezentanți oficiali din 26 de state — consacrată problemelor **d.** Ea marchează momentul introducerii acestei idei în circuitul oficial al relațiilor dintre state. Negocieri în domeniul **d.** încep însă abia după 1920, sub auspiciile Societății Națiunilor, care consacră în Pactul său ideea reducerii și limitării armamentelor. În 1925, se constituie Comisia pregătitoare a Conferinței pentru **d.** (v.). În cadrul său, România a militat pentru reducerea armamentelor în funcție de nivelul de securitate de care beneficiază fiecare țară și crearea de zone demilitarizate. Începînd din 1932, se întrunește Conferința pentru limitarea și reducerea înarmărilor (v.), la care au luat parte 61 de state, fără să se realizeze însă vreun progres. După cel de-al doilea război mondial s-a pus din nou, cu acuitate, problema realizării **d.** Primele rezoluții ale Adunării Generale a O.N.U. recunosc rolul esențial al **d.** pentru asigurarea păcii și securității popoarelor. La 24 ian. 1946 se creează Comisia pentru energia atomică, cu sarcina urgentă de a face propuneri pentru eliminarea armelor atomice, iar la 13 febr. 1947, Comisia pentru armamente convențională, însărcinată cu definirea principiilor reducerii forțelor armate și a armamentelor. Ulterior, au fost constituite organisme specializate de negociere: Comisia **d.** (1952) (v.), Comitetul celor 10 state pentru **d.** (v.) (1960) și Comitetul celor 18 state pentru **d.** (1962). Devenind membră a O.N.U. (1955), România a făcut parte din toate forumurile de negociere în problemele dezarmării. În baza deciziilor Adunării Generale a O.N.U., negocierile din Comitetul celor 18 state au fost orientate către încheierea unui tratat de dezarmare generală și totală (U.R.S.S. și S.U.A. au prezentat proiecte de tratat). După îndelungate și nefructuoase dezbateri, discuțiile din Comitetul celor 18 (extins, succesiv, pînă la 31 de membri) au fost orientate spre măsuri colaterale de dezarmare. Au fost încheiate, astfel, mai ales ca urmare a negocierilor între marile puteri: Tratatul de interzicere în atmosferă, spațiul cosmic și sub apă a experiențelor cu arme nucleare (1963) (v.), Tratatul de neproliferare a armelor nucleare (1968) (v.) etc. Numeroase rezoluții ale Adunării Generale a O.N.U. cer însă reluarea negocierilor în problema **d.** generale și totale. În 1969, Adunarea Generală a O.N.U. a proclamat, pe baza unei propuneri avansate de România, deceniul 1970—1980 ca *Deceniu al* **d.** (v.). România consideră că în domeniul **d.** este necesar să se treacă la măsuri concrete, de oprire a înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare. S-ar impune, în acest context, să se acționeze pentru: Înghețarea cheltuielilor militare, a efectivelor militare și armamentelor la nivelul anului 1978, odată cu angajamentul ca, ulterior, încă în anul 1979, să se treacă la reducerea treptată a acestora. Într-o primă etapă, pînă în 1985, reducerea ar trebui să fie cel puțin 10—15 la sută

față de nivelurile actuale și să cuprindă toate componentele forțelor armate și toate categoriile de armamente; Adoptarea de către toate statele a angajamentului de a nu amplasa noi trupe și armamente pe teritoriile altor state și de a trece apoi la reducerea treptată a efectivelor existente; Stabilirea unor zone de securitate, demilitarizate, pe o adîncime de 15—20 km de la frontierele naționale, precum și asumarea angajamentului ferm al tuturor statelor privind notificarea mișcărilor de trupe și manevrelor militare de anvergură, renunțarea la manevre militare, în special multinaționale, în apropierea frontierelor altor state; Desființarea concomitentă a blocurilor militare, inclusiv a N.A.T.O. și a Tratatului de la Varșovia; Adoptarea unor măsuri de dezarmare nucleară, începînd cu încheierea unui acord prin care statele posesoare de arme nucleare să-și asume angajamentul de a nu folosi astfel de arme împotriva statelor nenucleare, pînă la interzicerea și lichidarea totală a armelor nucleare; Crearea unor zone de pace și cooperare internațională, în care să nu se amplaseze armament nuclear, inclusiv în Balcani; Elaborarea unui program concret de acțiune sub egida A.I.E.A. privind conlucrarea și cooperarea internațională în domeniul folosirii energiei atomice pentru scopuri pașnice; Adoptarea unor măsuri de dezangajare militară și dezarmare în Europa: reducerea și încetarea manevrelor militare, a oricăror demonstrații de forță la granițele altor țări; Reducerea, pînă în 1985, cu 10—15 la sută a trupelor și armamentelor străine aflate pe teritoriile altor state europene; Desființarea bazelor militare străine, în primul rînd a bazelor nucleare, și retragerea tuturor trupelor în interiorul granițelor naționale. România a difuzat la O.N.U. un document oficial intitulat „Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare și în instaurarea unei păci trainice în lume" (v.)., iar în 1978 a înscris în documentele O.N.U. Hotărîrea C.C. al P.C.R. privind poziția țării noastre asupra dezarmării. În 1978, Adunarea Generală a O.N.U. s-a întrunit într-o sesiune extraordinară (23 mai — 30 iunie) pentru examinarea situației pe planul înarmărilor și al negocierilor de dezarmare. A adoptat un Document final cuprinzînd Declarația de principii, Programul de măsuri și acțiune și Mecanismele de negociere. A fost creat un nou Comitet pentru dezarmare, format din 35 de state, din care face parte și România, și a fost revitalizată Comisia dezarmării a O.N.U., formată din toate statele membre ale O.N.U.

DEZAVUARE, acțiune (act) prin care guvernul sau alte organisme de stat competente aduc la cunoștința celor interesați sau a opiniei publice că reprezentantul său diplomatic sau altă persoană cu împuterniciri oficiale a acționat contrar instrucțiunilor primite, fără să aibă mandat sau depășindu-și mandatul. **D.** atrage după sine rechemarea reprezentantului diplomatic sau a respectivei persoane oficiale.

DEZMEMBRARE (în relațiile internaționale), acțiune de distrugere a unității teritoriale a unui stat, ducînd la divizarea lui în mai multe state sau la ruperea unei părți a teritoriului său, pentru a fi alipită la alt stat. D.I.C. interzice d., considerînd-o ca încălcare a unora din cele mai importante principii și norme ale lui, între care: suveranitatea și independența națională, integritatea teritorială, dreptul popoarelor de a dispune de ele însele. Conform Declarației asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state (v.), fiecare stat trebuie să se abțină de la orice acțiune menită să rupă, parțial sau integral, unitatea națională și integritatea teritorială a altui stat sau a altei țări. Nu constituie asemenea acțiuni luptele popoarelor coloniale pentru eliberare și, în general, acțiunile popoarelor împotriva dominației și subjugării străine, pentru constituirea de state

naţionale independente. Acestea constituie forme de exercitare a dreptului popoarelor de a dispune de ele însele.

DEZMINŢIRE, act prin care un guvern declară că un fapt, o afirmaţie etc. nu corespunde adevărului, prin care se neagă, se contestă veridicitatea unui fapt sau a unei afirmaţii, se arată că ceva este altfel decît a fost prezentat, înfăţişat sau afirmat. **D.** poate îmbrăca forma scrisă, din partea guvernului sau a unei instituţii guvernamentale autorizate, sau forma verbală, din partea unui reprezentant sau însărcinat al guvernului. De obicei, **d.** are un caracter public; în cazuri speciale poate fi transmisă confidenţial unui alt guvern sau guverne direct interesate.

DIAC (în ţările române, în sec. 14—18), logofăt care redacta actele cancelariei domneşti în limbi străine. În afara localnicilor, **d.** erau recrutaţi şi din rîndurile armenilor, grecilor şi italienilor, ştiutori de carte, folosiţi şi ca secretari domneşti. Corespondenţa diplomatică a fost redactată în sec. 14—16, cu precădere în slavă (pentru ţările din Balcani), şi latină (pentru Occident sau statele vecine, Ungaria şi Polonia); din sec. 16 s-a folosit şi turca pentru relaţiile cu Poarta otomană. În decursul sec. 16—18, serviciile cancelariei domneşti s-au diversificat, existînd **d.** sau secretari domneşti şi pentru limbile maghiară (relaţii cu Ungaria), greacă (legături cu Orientul ortodox şi uneori cu Rusia), italiană (republicile italiene, uneori şi cu Imperiul romano-german), polonă (pentru relaţiile cu Coroana sau magnaţii poloni) şi franceză (ambasadorii marilor puteri apusene la Constantinopol).

DIALOG, schimb de păreri sau informare reciprocă în vederea unei mai bune cunoaşteri. **D.** are un caracter explorator şi nu implică angajamente; poate permite părţilor desprinderea unor concluzii de interes comun. **D.** presupune receptivitate şi respect din partea fiecărei părţi. Pe plan internaţional, **d.** politico-diplomatic se impune tot mai mult ca metodă paşnică de rezolvare a diferendelor, conflictelor sau problemelor de relaţii, eît şi realizării unui climat de pace, înţelegere şi colaborare. România militează pentru intensificarea **d.** politic şi diplomatic, la toate nivelurile, pentru rezolvarea tuturor problemelor pe calea schimbului reciproc de vederi, prin tratative.

DIALOGUL NORD-SUD, v. **CONFERINŢA ASUPRA COOPERĂRII ECONOMICE INTERNAŢIONALE** (1975).

D.I.C., v. **DREPT**, ~ *internaţional contemporan*.

DICTAT, act prin care unul sau mai multe state impun unui alt stat prin presiuni politice, economice, ameninţare cu forţa armată, blocadă militară sau economică, sau prin orice alte mijloace, să accepte, împotriva voinţei sale, anumite condiţii sau anumite hotărîri. Pe plan juridic s-au făcut progrese pentru eliminarea **d.** din viaţa internaţională (incriminarea recurgerii la forţă sau la ameninţarea cu forţa, nevalabilitatea acordurilor încheiate sub imperiul constrîngerii de orice fel etc.), dar el reapare sub forme mascate. România respinge *de plano* politica de **d.**, acţionînd cu fermitate pentru instaurarea în relaţiile dintre state a principiilor dreptului internaţional, pentru democratizarea vieţii internaţionale (v.).

DICTATUL DE LA MÜNCHEN (1938). După anexarea Austriei în mart. 1938 (v. *Anschluss*), agresiunea hitleristă viza nemijlocit Cehoslovacia. Semnalul crizei cehoslovace l-a dat şeful partidului naţional-socialist din regiunea sudetă, care a cerut, în apr. 1938, autonomia şi dreptul acestei regiuni de a se administra în conformitate cu legislaţia Germaniei naziste (v. *criza cehoslovacă*). În aceste condiţii, la München s-a desfăşurat între 29—30

sept. 1938 o Conferință cu participarea lui Hitler, Mussolini, Chamberlain și Daladier. Delegația cehoslovacă a fost invitată numai pentru a asculta verdictul. Rod al politicii de forță, agresiune și dictat pe care puterile Axei (v.) o duceau cu o vigoare crescîndă, și în același timp, a politicii de cedare dusă de guvernele Franței și Marii Britanii, Conferința de la München a adoptat Acordul de la München, dictat al celor patru mari puteri prin care, satisfăcînd pretențiile agresive ale lui Hitler, Chamberlain și Daladier urmăreau să păstreze, în aceste condiții, pacea. În virtutea acestui dictat regiunea sudetă, împreună cu toate instalațiile (inclusiv cele militare) și cu toate bunurile ce se găseau pe teritoriul ei, a fost cedată Germaniei. Guvernele ungar și polon au profitat de această ocazie, ocupînd și ele teritorii din Cehoslovacia. Odată cu această Conferință se încheia o primă etapă pe calea desființării statului cehoslovac, în numele unei păci himerice. **D. de la M.**, care datorită faptului că a fost încheiat prin forță este nul ab initio, a fost condamnat cu tărie de opinia progresistă și democratică europeană și de cea din România. În 1974, tratatul încheiat între R.F. Germania și Cehoslovacia a prevăzut nulitatea ab initio a Dictatului.

DICTATUL DE LA VIENA, *PRIMUL* ~, act prin care, la 2 nov. 1938 Cehoslovaciei i s-a impus de către Germania și Italia cedarea către Ungaria a sudului Ucrainei subcarpatice și a Slovaciei cu un teritoriu de peste 12 000 kmp și cu o populație de peste 1 milion de loc.

DICTATUL DE LA VIENA, *AL DOILEA* ~, act prin care României i-au fost impuse, sub amenințarea cu forța, importante cedări teritoriale. La 4 iul. 1940 guvernul german a cerut guvernului român să înceapă tratative cu guvernele Ungariei și Bulgariei cu privire la efectuarea unor revizuiri teritoriale în favoarea acestora, ca „o condiție primordială pentru pacificarea reală a Balcanilor". Guvernele german și italian au „invitat" România și Ungaria să trimită delegați pentru ziua de 29 aug. 1940 la Viena. Aici, pe un ton ultimativ, Ribbentrop și Ciano au cerut celor două delegații (delegația română era formată din M. Manoilescu și V. Pop, iar cea ungară din Csacky și Teleki) să accepte necondiționat „arbitrajul" Axei. La 30 aug., în palatul Belvedere din Viena, Ribbentrop și Ciano au comunicat hotărîrea prin care România era obligată să cedeze o suprafață de 43 492 kmp, cu o populație de 2 667 007 locuitori, din care majoritatea români. Această hotărîre a reprezentat un dictat impus României de guvernele Germaniei și Italiei. Detaliile traseului noii granițe urmau să fie stabilite pe teren de o comisie mixtă româno-ungară. Teritoriul românesc atribuit Ungariei trebuia să fie evacuat de trupele române pe etape, în decurs de 15 zile. Românii rămași pe teritoriul cedat dobîndeau automat cetățenia ungară. Ei aveau dreptul să opteze în decurs de șase luni pentru cetățenia română. Persoanele ce făceau uz de acest drept erau obligate să treacă în România în termen de un an. Aceleași principii erau aplicate populației maghiare care locuia în restul României. Totodată, miniștrii de externe ai Axei au înmînat lui M. Manoilescu două scrisori cu conținut identic, prin care, în numele guvernelor lor, dădeau garanții de inviolabilitate și integritate teritorială statului român astfel mutilat. În noaptea de 30 spre 31 aug., la București a fost convocat un Consiliu de Coroană, membrii acestuia fiind informați de hotărîrea de la Viena. O parte a celor prezenți s-a pronunțat împotriva acceptării sentinței de la Viena. Vestea despre **D. de la V.** a umplut de durere și mînie pe toți cetățenii țării indiferent de naționalitate, care în cele mai diverse modalități au ținut să-și facă cunoscute sentimentele de indignare și de revoltă. După victoria insurecției din aug.

1944 şi alăturarea României la Naţiunile Unite, armata română s-a angajat cu toate forţele în lupta împotriva Germaniei naziste şi Ungariei horthyste, pentru eliberarea întregului teritoriu al ţării de sub ocupaţia fascistă. La 25 oct. 1944 a fost eliberată ultima localitate românească, realizîndu-se anularea, în fapt, a **D. de la V.** De drept, *al doilea* ~ a fost anulat prin Tratatul de pace de la Paris, din 10 febr. 1947, care statua: „Hotărîrile sentinţei de la Viena din 30 aug. 1940 sînt declarate nule şi neavenite. Frontiera dintre România şi Ungaria este restabilită prin articolul de faţă, astfel cum exista la 1 ian. 1938".

DIETA DE LA DEBREŢIN (1541), convocată la 18 oct. 1541 de Gh. Martinuzzi, cu participarea reprezentanţilor nobilimii din Transilvania. **D. de la D.** a recunoscut situaţia creată după moartea lui Ioan Zápolya (1540), cînd turcii, împotrivindu-se aplicării Tratatului de la Oradea (1538), prin care moştenirea regatului Ungariei şi a voievodatului Transilvaniei urma să revină lui Ferdinand de Habsburg, au ocupat Buda (29 aug. 1541) şi au transformat Ungaria în paşalîc, recunoscînd drept principe al Transilvaniei pe Ioan Sigismund Zápolya, sub regenţa mamei sale, Isabella, şi sub guvernarea efectivă a lui Gh. Martinuzzi. Transilvania s-a constituit astfel în stat autonom sub suzeranitatea Porţii (v. *dietă*).

DIETA DE LA TÎRGU MUREŞ (20 ian. 1542), convocată de Gheorghe Martinuzzi, în urma încheierii Tratatului de la Gilău (29 dec. 1541), prin care a adus la cunoştinţa **D. de la T.M.** hotărîrea sultanului de a-i încredinţa guvernarea Transilvaniei. **D. de la T.M.** a acceptat situaţia, numindu-l pe Martinuzzi locţiitor al principelui. Ea se înscrie printre dietele care au pus bazele organizării autonome a principatului Transilvaniei, sub suzeranitatea otomană.

DIETA DE LA TURDA (2 mart. 1542), una dintre dietele care au pus bazele organizării politico-administrative a principatului autonom al Transilvaniei. Ea a precizat compoziţia consiliului principelui, format din 22 de membri (cîte şapte pentru fiecare din cele trei „naţiuni" privilegiate şi un reprezentant al capitlului episcopal din Alba Iulia). A votat, de asemenea, punerea armatei, a veniturilor vistieriei şi a veniturilor unor bunuri episcopale la dispoziţia curţii princiare şi a locţiitorului principelui, în acel moment, Gheorghe Martinuzzi.

DIETĂ (în Transilvania), instituţie feudală ce constituie o dezvoltare a „adunărilor" sau a „congregaţiilor" obşteşti nobiliare din perioada voievodatului. Prima asemenea congregaţie a avut loc în 1288, ulterior ele ţinîndu-se cu o oarecare regularitate, în perioada voievodală, fiind convocate de voievodul numit de regele Ungariei, de rege însăşi, sau, mai rar, de către vicevoievozi. **D.** se transformă în organ principal de guvernămînt şi legislativ al ţării în perioada principatului autonom al Transilvaniei (1541—1691) (v. şi *Dieta de la Debreţin; Dieta de la Tîrgu Mureş; Dieta de la Turda*) aflat sub suzeranitatea otomană. Ea avea în principiu dreptul de a-l alege pe principe, care urma apoi să fie confirmat de Poartă, dezbătea şi vota legile ţării, hotăra în problemele mai importante privind politica internă şi externă. Cele mai largi prerogative avea **d.** în privinţa organizării interne, căci ingerinţele Porţii erau în acest domeniu cel mai puţin resimţite. Prin componenţa sa, **d.** avea un pronunţat caracter de clasă, fiind compusă din reprezentanţii stărilor privilegiate şi din reprezentanţii personali ai principelui, fiind deci dominată de nobilime. Românii care constituiau majoritatea populaţiei din Transilvania, lipsiţi de stări privilegiate, erau excluşi de la participarea la **d.** Numărul mombrilor **d.** a variat în cursul istoriei între 127 şi 287. Dreptul de a convoca **d.** apar-

ţinea exclusiv principelui, care însă era obligat să o convoace cel puţin o dată pe an. La nevoie, principele putea să convoace **d.** de două sau chiar mai multe ori pe an. Prezentarea la convocare era obligatorie, prevăzîndu-se pedepse severe pentru absenţă. **D.** Transilvaniei îşi pierde în timpul stăpînirii austriece cea mai mare parte a drepturilor şi prerogativelor sale, fiind lichidată de Curtea de la Viena, ultima avînd loc în 1867.

DIFEREND, neînţelegere, dezacord între state cu privire la o pretenţie sau un interes. În conformitate cu principiile dreptului internaţional, statele au obligaţia de a soluţiona **d.** care se pot ivi între ele prin mijloace paşnice, fără a recurge la forţă sau la ameninţarea cu folosirea forţei. Carta O.N.U. indică mijloacele paşnice pe care le pot folosi statele pentru soluţionarea diferendelor: tratativele (v.), anchetele (v.), mediaţiunea (v.), concilierea (v.), arbitrajul (v.), justiţia internaţională (v.), organizaţiile internaţionale (v.) ş.a. **D.** a căror prelungire ar putea pune în primejdie menţinerea păcii intră în competenţa Consiliului de Securitate al O.N.U. ~ *juridic* (în relaţiile internaţionale), litigiu în care se opun pretenţii de natură juridică (de ex. pretenţia unui stat la un drept contestat de alt stat, negarea unei obligaţii invocate de o parte, dezacord asupra interpretării sau a modului de aplicare a unei reguli de drept, ori a unui angajament convenţional, natura şi întinderea despăgubirilor cuvenite pentru violarea unei obligaţii internaţionale). Expresia este folosită în mod frecvent pentru a desemna un **d.** susceptibil de a fi soluţionat pe cale arbitrală sau judiciară. ~ *politic,* litigiu constînd într-o opoziţie de interese. ~ *p.* porneşte de la o pretenţie contestată, tinzînd să modifice situaţia existentă prin invocarea oportunităţii politice, echităţii, avantajului reciproc etc. În practică, **d.** se prezintă, de obicei, ca o strînsă împletire de laturi politice şi juridice. Istoria soluţionării paşnice a ~ *p.* atestă dificultăţile pe care le comportă clasificarea acestora în pur politice, ori pur juridice.

DIN OFICIU, din proprie iniţiativă, fără a fi sesizat de cineva. Potrivit Cartei O.N.U., Consiliul de Securitate, atunci cînd constată existenţa unui diferend (v.) între state a cărui prelungire ar putea primejdui menţinerea păcii şi securităţii internaţionale, poate să se sesizeze **d.o.** şi să invite părţile să-şi rezolve diferendul prin mijloacele paşnice prevăzute în Cartă. În procedura judiciară internaţională, datoria instanţelor judiciare sau arbitrale este să pună **d.o.** în discuţia părţilor aspecte ale litigiului care ţin de dreptul imperativ *(v. jus cogens).*

D.I.P., v. **DREPT,** ~*internaţional privat.*

DIPLOMA LEOPOLDINĂ, act semnat la 16 oct. 1690, de împăratul Austriei, Leopold I, şi de Nicolae Bethlen, reprezentantul stărilor din Transilvania. Acest act de mare însemnătate a constituit pentru o perioadă de un secol şi jumătate fundamentul politic şi juridic al stăpînirii austriece în Transilvania. Cuprindea 18 puncte, prin care se stabilea: exercitarea liberă a confesiunilor recunoscute; menţinerea tuturor daniilor, privilegiilor şi beneficiilor acordate de regi, de principi pentru nobilime; menţinerea în vigoare a legilor ţării; menţinerea autonomiei săseşti şi a dreptului municipal al naţiunii săseşti; confirmarea vechilor libertăţi, drepturi şi privilegii date saşilor şi secuilor; scutirea saşilor de găzduire, de obligaţia de a asigura transportul poştal şi instituirea poştei şi hanurilor întreţinute şi administrate de imperiu; scutirea secuilor liberi de dări şi încartiruire, ei rămînînd să îndeplinească serviciul militar; numirea în funcţii numai dintre „indigeni", de fapt dintre nobilii maghiari, fruntaşii saşi şi secui; danii pentru străini puteau fi date numai din pămîntul care a ajuns pe seama fiscului; convocarea anuală a dietei; menţinerea tutu-

ror organelor administrative şi judecătoreşti cu toate rînduielile lor; guvernatorul să trăiască în ţară şi să depună jurămînt de respectare a legilor ţării; libertatea comerţului, ţinîndu-se seama de privilegiile nobilimii etc. Diploma stabilea şi darea anuală a ţării care în timp de pace era 50 000 de taleri, iar în timp de război 400 000 florini renani, precizînd că noi dări nu vor fi introduse. **D.L.** a fost acceptată de Dieta de la Făgăraş, apoi modificată fără ştirea ei şi edictată la 4 dec. 1691.

DIPLOMAT, reprezentant al statului în relaţiile oficiale, politice cu statele străine. **D.** lucrează fie în cadrul unei misiuni diplomatice (v.), fie în centrala Ministerului Afacerilor Externe, fie în misiuni speciale (v.). **D.** se bucură de imunitate diplomatică (v.), precum şi de anumite privilegii diplomatice (v.), atunci cînd se află în străinătate. **D.** sînt de diferite clase sau ranguri diplomatice (v.).

DIPLOMAŢIE 1. Conducerea raporturilor unui stat dat cu un alt stat, sau grupuri de state, prin mijloace sau căi oficiale. **D.** cuprinde astfel, deopotrivă, acţiunea proprie a agenţilor diplomatici şi activitatea specifică a ministrului afacerilor externe (secretarului de stat), a adjuncţilor săi, ca şi activitatea şefului de stat, a primului ministru, precum şi a alter persoane în domeniul politicii externe. În acest fel, **d.** se prezintă ca un instrument de bază al ansamblului relaţiilor externe ale unui stat, al apărării drepturilor şi intereselor acestuia, al conduitei sale practice în viaţa internaţională. **2.** Formă distinctă a raporturilor bilaterale şi multilaterale dintre state, caracterizată prin întreţinerea unor raporturi şi activităţi oficiale şi căutarea, prin intermediul negocierilor, a unei acomodări a intereselor statelor prin înţelegeri directe. În această accepţie, vocaţia **d.** rezidă în asigurarea bunăstării popoarelor, menţinerea unor relaţii paşnice, de cooperare şi de înţelegere între ele, cu respectarea personalităţii fiecărui stat şi popor. În cazul unor neînţelegeri, **d.** este chemată să contribuie în mod nemijlocit la identificarea căilor prin care să se restabilească încrederea între state, stingîndu-se un anumit diferend şi eliminîndu-se, sau atenuîndu-se cauzele care l-au determinat. În prezent asistăm la o veritabilă „mondializare" a **d.** În 1914 se aprecia că aproximativ 20 de state aveau „interese reale" în viaţa internaţională şi toate, cu două-trei excepţii, erau ţări europene. În prezent, pe scena politică a lumii se manifestă 159 de state cu un aparat diplomatic propriu. **3.** Arta de a asigura, conduce şi practica negocierile în numele unui stat cu alt stat sau state. Tratativele alcătuind instrumentul de bază al **d.**, înţelesul acesteia s-au modelat în chip corespunzător, desemnînd un ansamblu de procedee şi metode consacrate de-a lungul timpului pentru a promova interesele naţionale ale statelor în raporturile lor reciproce. **4.** Reprezentarea externă a unui stat şi aparatul destinat acestei funcţii, ansamblul serviciilor şi persoanelor însărcinate cu aceasta. **D.** poate fi examinată pe şcoli, distingînd, de ex. **d.** românească (v.), franceză, americană, rusă etc. Noţiunea de reprezentare externă s-a îmbogăţit considerabil în ultimele decenii, departamentele de specialitate din diverse domenii fiind antrenate, alături de ministerele afacerilor externe, la înfăptuirea unui număr tot mai mare de sarcini din domeniul relaţiilor externe. Aceasta a permis cristalizarea unor concepte noi ca cel de **d.** economică, sau culturală, ramuri ale **d.**, a căror specificitate derivă, deopotrivă, din obiectivele proprii ale cooperării internaţionale pe planul relaţiilor economice şi culturale şi din participarea directă a reprezentanţilor departamentelor de specialitate la activităţile de negociere şi de punere în aplicare a celor convenite între părţi. **5.** Carieră diplomatică, profesie oficial recunoscută al cărei

obiect de-sine-stătător este **d.** Existența acestei cariere este atestată juridicește de reglementările de drept intern privind personalul diplomatic și corpul diplomatic. Convențiile internaționale privind privilegiile și imunitățile diplomatice vin să legitimeze un sens al **d.** consacrat de practica tuturor statelor suverane. **6.** Sensul figurat al **d.**, încetățenit prin uzaj curent și literatura beletristică, derivă din calitățile de tact, abilitate și prudență proprii persoanelor antrenate în practica diplomatică. Fenomenul „multilateralității" a introdus inovații în domeniul instituțiilor și metodelor **d.**, creînd noi tipuri de misiuni diplomatice. **D.** reprezintă o disciplină distinctă, care prin obiect și metodă își capătă o individualitate aparte. **D.** reclamă însă un vast arsenal conceptual, atît pe planul practicii, cît și pe cel al examinării științifice a disciplinei. În sec. 20 o dezvoltare considerabilă au cunoscut-o metodele diplomatice și cu deosebire metoda negocierilor. Intrarea într-o eră a diplomației reprezintă o realitate incontestabilă marcată de extinderea și intensificarea dialogului în toate sectoarele de bază ale relațiilor internaționale: dezarmarea, securitatea internațională și regională, asistența tehnică, cooperarea în noi domenii (atom, cosmos, oceane, mediul înconjurător, populație, alimentație, așezări umane etc.). Se dezvoltă tot mai mult diplomația la nivel înalt, precum și diplomația itinerantă, fenomene dictate de nevoile vieții internaționale actuale care solicită participarea factorilor cei mai înalți ai statelor la negocierea unor importante probleme internaționale, proces înlesnit în mare măsură de gradul de dezvoltare la care au ajuns mijloacele de comunicație. Consolidarea unei forme noi a **d.** contemporane — **d.** multilaterală — este și ea determinată de accentuarea caracterului dinamic al relațiilor internaționale din epoca noastră, ilustrat de interdependența sporită dintre statele lumii, ceea ce a făcut să crească rolul organizațiilor internaționale și în primul rînd cel al Organizației Națiunilor Unite. Contribuția României la opera de codificare și de dezvoltare progresivă a regulilor **d.** s-a materializat în numeroase acțiuni vizînd formularea unor norme bazate pe principiile fundamentale ale D.I.C., norme care să corespundă intereselor statelor suverane. Preocuparea constantă a României în acest domeniu este reflectată de încheierea unui mare număr de acorduri bilaterale care vin să consolideze eșafodajul juridic al raporturilor țării noastre cu alte state. Un aspect-cheie pentru întregul studiu al fenomenului **d.** în epoca contemporană este necesitatea legăturii ei cu viața și cu poporul pe care trebuie să îl slujească. Validitatea programului politicii externe a unei țări postulează drept condiție ca acesta să întrunească adeziunea populară, iar prevederile sale să fie rezultatul unor dezbateri dintre cele mai largi cu respectarea dreptului maselor populare de a participa la procesul complex al elaborării politice externe. ~ *ad-hoc*, formă de **d.**, la care statele recurg, de regulă, în mod temporar, pentru înfăptuirea unor sarcini determinate. Formele ~ *ad-hoc* sînt variate. În conformitate cu rapoartele Comisiei de drept internațional, principalii purtători ai ~ *ad-hoc* sînt: trimișii itineranți, delegații la conferințele diplomatice (pentru diferite probleme) și mai ales misiunile speciale (v.) etc. ~ *atomică*, care definește **d.** americană în anii în care Statele Unite au deținut monopolul armei atomice și superioritatea în ceea ce privește arsenalul militar nuclear. La adăpostul acestei forțe militare, în perioada războiului rece au fost folosite șantajul atomic și amenințarea cu utilizarea armelor nucleare în scopul obținerii dominației asupra altor țări, amestecului în treburile interne ale altor state, impunerii cu forța a unor puncte de vedere și poziții, răsturnării prin forță a unor regimuri legale și instalării unor regimuri reacționare,

sprijinirii forţelor colonialismului şi reprimării mişcărilor de eliberare. ~ *economică*, reprezentare a intereselor economice ale statului în străinătate, negocierile pe teme economice, încheierea de tratate şi convenţii bilaterale şi multilaterale în materie. Adăugînd participarea la activitatea organizaţiilor internaţionale, generale sau speciale, precum şi la conferinţe şi congrese internaţionale, ~ *e.* multilaterală dobîndeşte o mare extindere. Teme ca: planificarea, resursele naturale, industrializarea, populaţia, aşezările umane, comerţul internaţional, asistenţa tehnică, cooperarea tehnico-ştiinţifică au intrat în dialogul internaţional, iar ~ *e.* este chemată să-şi aducă o contribuţie dintre cele mai însemnate la stimularea activităţilor puse în slujba progresului economic al tuturor statelor lumii. ~ *militară*, totalitatea măsurilor şi mijloacelor utilizate pe cale diplomatică pentru realizarea anumitor scopuri în domeniul militar. Parte integrantă a **d.** în general, ~ *m.* serveşte la realizarea obiectivelor politicii externe a statelor respective. Prin birourile ataşaţilor militari din cadrul reprezentanţelor diplomatice, prin tratative în probleme militare, în cadrul organizaţiilor, conferinţelor, reuniunilor internaţionale şi prin alte forme ~ *m.* contribuie la codificarea unor norme de drept internaţional, la discutarea şi soluţionarea unor probleme majore ale contemporaneităţii. Activitatea diplomatică a militarilor se desfăşoară atît în cadrul organizaţiilor internaţionale cu structuri eminamente militare, cît şi în organizaţii internaţionale de alte profiluri. În organizaţiile politico-militare iniţiate de S.U.A. după cel de-al doilea război mondial, printre care şi N.A.T.O., ~ *m.* urmăreşte conducerea şi orientarea activităţii organizaţiilor respective pentru înfăptuirea politicii de forţă. În aceste organisme internaţionale au fost create structuri militare. ~ *secretă*, formă a **d.** în care negocierile şi alte acţiuni diplomatice sînt întreprinse fără ca de desfăşurarea şi rezultatele acestora să fie informată opinia publică. ~ *s.* a fost practicată pe scară largă în trecut, în relaţiile dintre ţările capitaliste şi îndeosebi de marile puteri, corespunzînd concepţiei despre **d.** ca instrument al politicii de forţă şi de dominaţie, pentru pregătirea de războaie de agresiune şi servind politicii antipopulare a claselor dominante. În epoca contemporană, statele socialiste, tinerele state independente, ţările mici şi mijlocii, din dorinţa de a preveni combinaţiile politice şi diplomatice ale marilor puteri în dauna drepturilor şi intereselor lor, promovează o diplomaţie deschisă, un nou sistem de relaţii internaţionale bazate pe deplina egalitate în drepturi, pe respectul dreptului fiecărui popor de a-şi decide singur destinele, pe echitate şi justiţie.

DIPLOMAŢIA ROMÂNĂ. Diplomaţia practicată pe teritoriul României are o vechime de peste două milenii. Herodot şi alte izvoare contemporane lui se referă la tratativele cerute de convieţuirea coloniilor greceşti cu pămîntenii. În statul geto-dac găsim o instituţie diplomatică corespunzătoare întinderii şi rolului jucat de această ţară. Dacii elaborau cu grijă diferite scheme de alianţe, menite să le apere existenţa alături de lumea greacă şi romană. Pentru atingerea acestui scop fundamental, înaintaşii noştri au folosit toate metodele şi formele de diplomaţie cunoscute în antichitate: solii, adunări, tratative, garanţii, tratate. Dacă în relaţiile unor conducători geto-daci (ca Zalmodegicos, Rhemaxos sau Burebista) cu cetăţile elene de pe ţărmul pontic rămîne dominantă politica de convieţuire şi de echilibru, aspectele militare predomină în raporturile dintre daci şi romani. Cu toate acestea, încercările de a reglementa diferendele prin formule politice negociate sînt prezente în toate fazele istoriei relaţiilor daco-romane de la Burebista la Decebal. Cu toată raritatea informaţiilor scrise, forme de activitate diplomatică se regăsesc pe teri-

toriul țării noastre și în mileniul migrațiunilor, între anul 275, cînd administrația și armata romană se retrag din Dacia, și sec. 14, cînd statul feudal centralizat al Țării Românești se află constituit. Voievozii din Transilvania sec. 9 și 10 au legături cu statul morav, cu țaratul bulgar și cu Imperiul bizantin, iar formațiunile politice din Oltenia și Muntenia din prima jumătate a sec. 13 întrețin relații permanente cu regatul ungar, ceea ce implică anumite forme de reprezentare, de transmitere a mesajelor, de discutare a intereselor comune sau apropiate. Odată cu dobîndirea independenței Țării Românești (1330) și Moldovei (1359) începe o nouă fază și în istoria diplomației românești. Cele două țări intră cu depline puteri și autoritate în circuitul relațiilor dintre statele feudale sud-est europene. Împotriva expansiunii unor puternici vecini, țelul principal al politicii externe și al diplomației muntene și moldovene a fost de a păstra ființa și continuitatea statelor respective. În acest context, factorul predominant pentru politica externă și diplomația țărilor române este constituit, timp de peste patru secole și jumătate, de prezența Imperiului otoman pe linia Dunării. Alți parteneri importanți ai acțiunilor diplomatice ale țărilor române în această perioadă au fost regatele Ungariei și Poloniei. O importanță deosebită o prezintă momentele de coordonare a acțiunilor diplomatice ale celor trei voievodate, Țara Românească, Moldova și Transilvania. De-a lungul sec. 14 și 15 se deosebesc cîteva mari etape. Pentru Țara Românească, de la constituire ca stat feudal și pînă la începutul domniei lui Mircea cel Bătrîn (1386), dominantă a fost problema relațiilor cu regatul Ungariei. De la 1386 și pînă la finele cîrmuirii lui Vlad Țepeș (1462), confruntările militare și acțiunile pentru stabilirea unor raporturi de coexistență cu Poarta otomană se află pe primul plan. După 1462 pînă la marea ofensivă a lui Soliman Magnificul spre Ungaria (1521), raporturile turco-muntene sînt statornicite și rămîn într-un relativ echilibru. În Moldova, începînd cu 1359, acțiunile diplomatice au fost îndreptate, timp de un secol, în principal spre menținerea unui echilibru între regatele Ungariei și Poloniei. Cîrmuirea lui Ștefan cel Mare (1457—1504) aduce, prin epopeea sa militară și acțiunea sa politico-diplomatică de un remarcabil realism și o largă viziune europeană, stabilirea unui *modus vivendi* cu Poarta otomană și salvgardarea statului moldovean cu instituțiile sale. Atît pentru Țara Românească cît și pentru Moldova o constantă este formată de raporturile lor de interdependență cu voievodatul Transilvanici, pe plan militar și economic, ca și politic și diplomatic. Dealtfel, interdependența a fost o condiție necesară pentru dăinuirea acestor state față de puternicul lor vecin. Astfel, îndelungata rezistență și recunoașterea ca stat a Țării Românești de către Poartă a întîrziat, un timp, atacurile otomane asupra Moldovei. Eroica rezistență militară și continua acțiune diplomatică a Moldovei lui Ștefan cel Mare duce, în final, la o reglementare cu Poarta similară cu aceea încheiată anterior între Imperiul otoman și Muntenia. Ambele țări române amintite au avut, în diferite faze ale sec. 15, în centrul atenției colaborarea cu Transilvania, care, dealtfel, sub Iancu de Hunedoara, s-a aflat pe prima linie a rezistenței antiotomane. În cadrul rezistenței antiotomane, lupta armată a fost conjugată cu o continuă acțiune diplomatică, ceea ce a permis asigurarea continuității neîntrerupte a vieții de stat. Diplomația voievodatelor românești din sec. 14—15 utilizează toate instituțiile și formele epocii. Reprezentarea, negocierea, încheierea tratatelor se efectuau cu ajutorul *solilor*. Mărturii documentare atestă exercitarea neîntreruptă a dreptului de solie. Pentru discutarea unor probleme importante de stat se foloseau și întîlnirile la nivel înalt. Dreptul de reprezentare și dreptul de negociere au fost exerci-

tate neîntrerupt odată cu acela de a încheia tratate. Cîteva zeci de texte autentice s-au păstrat din sec. 14—15. Experiența diplomatică a acestei perioade este cuprinsă și în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, carte care exprimă însemnătatea acordată negocierilor diplomatice și soluțiilor politice pentru menținerea statului și instituțiilor sale. În sec. 16, Imperiul otoman începe o mare ofensivă în Europa Centrală. Cucerirea Belgradului (1521), victoria otomană de la Mohács (1526) și crearea Pașalîcului de Buda (1541) duc la stabilirea unui nou raport de forțe în Europa de sud-est. Între Imperiul habsburgic și cel otoman, ajunse în contact direct după dezmembrarea regatului ungar, se creează un echilibru pînă la asediul Vienei din 1683. Pentru țările române, Austria va constitui mult timp unica alternativă pentru realizarea unei politici antiotomane. Transilvania devine un voievodat autonom sub suzeranitatea Porții. De reținut că raporturile transilvano-otomane urmează principiile de bază anterior statornicite între Imperiul otoman de o parte, Muntenia și Moldova, de altă parte. Formarea principatului Transilvaniei (care include și o parte din Banat, Maramureșul și unele comitate la V de munții Apuseni — numite „Partium") duce la accentuarea interdependenței celor trei țări, a căror istorie, în sec. 16, nu poate fi înțeleasă decît prin realitatea legăturilor complexe economice, politice, militare și culturale dintre ele. Relațiile externe și activitatea diplomatică a principatelor române se desfășoară cu unele particularități impuse de aceste realități: pe de o parte au loc manifestările concordante cu politica Porții, pe de altă parte se dezvoltă în paralel o diplomație ce urmărește slăbirea presiunii otomane, cu obiectivul final al redobîndirii independenței depline. Dacă relațiile diplomatice cu terții sînt puse de obicei în surdină, pentru a nu provoca suspiciunea Porții, ele continuă însă neîntrerupt, asigurînd permanența funcțiilor de reprezentare, negociere, de încheiere a tratatelor. Apare, totodată, funcția de reprezentant al Țării Românești și Moldovei la Istanbul (v. *capuchehaie*). Ultimul deceniu al sec. 16 înscrie acțiunea militară, politică și diplomatică de mare desfășurare și de largă viziune a lui Mihai Viteazul, care reușește, deși pentru scurt timp, să realizeze unirea celor trei țări române, premisă absolut necesară pentru asigurarea independenței lor. Unirea înfăptuită în 1599—1600 însumează forțe și factorii de coeziune care, pînă atunci, acționează în relațiile dintre Țara Românească și Moldova de o parte, Transilvania de altă parte. Destrămată, îndeosebi, printr-o întreită intervenție militară dinafară — polono-turco-austriacă — această primă unire politică a rămas o idee forță, pînă la realizarea ei deplină în anul 1918. În sec. 17, colaborarea între principatele române se accentuează. Totodată, participarea mai activă a Rusiei în relațiile sud-est europene deschidea o nouă posibilitate de a consolida poziția țărilor române față de Poartă. La reînceperea confruntării dintre habsburgi și Imperiul otoman (1683), d.r. încearcă recîștigarea independenței sau, cel puțin, ameliorarea statutului existent. Dacă Transilvania nu reușește să-și mențină independența față de habsburgi decît pînă la începutul sec. 18, pentru Țara Românească și Moldova alianța cu Austria sau cu Rusia rămînea singura posibilitate pentru a obține modificări în raporturile cu Poarta. Diplomația muntеană și cea moldoveană au încercat timp de peste două decenii ambele soluții, dovedind o concepție clară a țelurilor urmărite, o nuanțată informare și cunoaștere a desfășurării evenimentelor, o bună organizare a aparatului diplomatic, necesar pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor și pentru încheierea tratatelor, ca și capacitatea de adaptare rapidă la noile situații. De la redeschiderea problemei orientale (1683) (v.) și pînă la începutul domniilor fanariote, d.r. a urmărit ca obiectiv maxim

cîştigarea independenţei. Deşi acest obiectiv nu a putut fi atins, esenţial rămîne faptul că d.r. a afirmat drepturile fundamentale ale Ţării Româneşti şi Moldovei — restaurarea independenţei şi integrităţii lor teritoriale —, a obţinut înscrierea acestor drepturi în acte internaţionale. În această perioadă, aparatul diplomatic al ţărilor române se amplifică, iar funcţiile de informare, negociere, încheiere a tratatelor şi de reprezentare sînt îndeplinite cu continuitate. Desigur, d.r., din cauza statutului special al principatelor faţă de Poartă, nu a putut folosi, cu excepţia capuchehaielor de la Istanbul, acreditarea unor reprezentanţi permanenţi pe lîngă puterile vecine. Cu toate acestea, o reţea întreagă de solii suplineşte această lacună (ca de exemplu în anii lui Constantin Brîncoveanu, care trimite în misiuni pe Gheorghe Castriotul, David şi Teodor Corbea, Panait Radu ş.a.). Epoca fanarioţilor (din 1711 în Moldova şi 1716 în Ţara Românească, pînă la 1821) înseamnă un regres şi pentru d.r. Dominaţia Porţii se accentuează. Principatele sînt obligate să îndeplinească, în primul rînd, repetatele cereri ale puterii suzerane, în condiţiile în care teritoriul lor devenea teatru de război (circa 23 ani de operaţii militare, timp de 112 ani, rechiziţiile de tot felul ale trupelor străine). Dar, în acelaşi timp, cu diferite prilejuri şi mai ales la negocierile de pace turco-ruso-austriece (pentru încheierea războiului din 1768-1774 şi 1786-1791), delegaţi munteni şi moldoveni au cerut, pe temeiul vechilor înţelegeri (v. *capitulaţii*), restabilirea unor drepturi fundamentale ale celor două ţări în raporturile lor cu Poarta, după cum se formulează şi propunerea unirii Munteniei şi Moldovei. Deziderateie legitime şi restaurarea unor drepturi suverane nu şi-au găsit împlinirea în această etapă. Rămîne însă semnificativ faptul că asemenea obiective politice majore au fost formulate în cadrul unor tratative ale marilor puteri, şi că aceste ţeluri vor fi reluate de d.r. în sec. 19 pînă la realizarea Unirii din 1859 şi restabilirea independenţei în 1877. În epoca fanariotă apar şi primii consuli străini la Iaşi şi Bucureşti, ca urmare a prevederilor tratatului de la Kuciuk-Kainargi (1774) (v.). Consulatele ruse au luat fiinţă primele, urmate de cele austriece (1783) şi de acelea ale Prusiei (1785), Franţei (1798) şi Marii Britanii (1803). Perioada dintre Revoluţia lui Tudor Vladimirescu (1821) şi Revoluţiile de la 1848 aduce şi pe planul relaţiilor externe ale ţărilor române unele acumulări, care însă nu-şi vor găsi expresia decît în etapa următoare, începînd cu 1848. Domniile pămîntene sînt restabilite după 1821. Convenţiile de la Akkermann (1826) (v.) şi Tratatul de la Adrianopole (1829) (v.) confirmă autonomia celor două Principate, sub dubla supraveghere a puterii suzerane — Poarta otomană — şi a celei protectoare, Rusia. Principatele reintră în circuitul economic european. Noile sarcini externe ridică necesitatea unei organizări adecvate: apare pentru prima dată funcţia de secretar de stat (ministru de externe) în Sfatul Administrativ Extraordinar (Consiliul de Miniştri). Revoluţiile din 1848 desfăşurate în ţările române marchează, prin ţelurile lor fundamentale, şi începuturile d.r. moderne. Ele formulează şi înscriu în programul lor obiectivele care vor determina liniile directoare ale politicii externe şi d.r. şi care se va realiza în 1859—1862 prin Unirea Principatelor, în 1877—1878 prin recîştigarea şi recunoaşterea independenţei depline şi, în 1916—1920, prin formarea statului naţional unitar. În timpul Revoluţiei din Muntenia, guvernul provizoriu a căutat să obţină recunoaşterea regimului de către Poartă şi de alte state europene, desfăşurînd o intensă activitate prin agenţii diplomatici cu misiune specială trimişi în diferite capitale: D. Ghica la Istanbul, A.D. Golescu-Negru la Viena şi Paris, Ioan Maiorescu la Frankfurt ş.a. Intervenţia armatei turceşti şi a celei ţariste

și arestarea guvernului provizoriu nu a putut opri acțiunile revoluționarilor români. Refugiați în diferite capitale europene, ei au desfășurat o vastă activitate pentru apărarea cauzei Principatelor și a drepturilor lor. Diplomați fără depline puteri, reprezentînd un stat unitar încă neconstituit, fără mijloace materiale, ei au pregătit pe plan internațional marele act de la 1859, au anticipat toate formele unei diplomații organizate. Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza la Iași și București, la 24 ian. 1859, determină și obiectivele imediate ale d.r.: recunoașterea alegerii de către statele garante și, într-o a doua etapă, a unirii depline a celor două țări. În acest scop au fost trimiși cu misiuni speciale: Vasile Alecsandri la Paris, Londra și Torino, Ludovic Steege la Viena și Berlin, două delegații la Istanbul ș.a. În epoca lui A.I. Cuza, afirmarea d.r. moderne se regăsește și în convențiile semnate după 1859 cu alte state, marcînd exercitarea dreptului de a încheia tratate. Tot acum se observă un început și în organizarea aparatului diplomatic propriu-zis. Au luat ființă agenții diplomatice permanente la Paris (1860) și Belgrad (1863) și a fost reorganizată cea de la Istanbul (1859). Se acordă atenție și lărgirii structurii Ministerului de externe (1859 și 1862). După înlăturarea lui A.I. Cuza, d.r. își păstrează obiectivele perioadei 1859—1866, și anume dezvoltarea relațiilor bilaterale, inclusiv deschiderea de noi agenții, precum și încheierea unor convenții și acorduri în care România își manifesta una din prerogativele sale de stat suveran. Redeschiderea problemei orientale în 1876 și intervenția Rusiei în conflict reprezintă momentul inițierii unor acțiuni pentru recunoașterea independenței României. Negocierile cu Rusia au dus la încheierea Convențiilor din 4/16 apr. 1877 (v.), prin care guvernul român asigura libera trecere pentru armata rusă, iar guvernul țarist se angaja să asigure respectarea drepturilor politice și să mențină integritatea statului român. În urma bombardării de către turci a localităților de pe malul românesc al Dunării, parlamentul român proclamă la 9 mai „independența absolută" a țării. Ministrul de externe cere tuturor agenților diplomatici din străinătate să explice guvernelor din țările de reședință necesitatea acestui act istoric. Deși armata română participă alături de armata rusă la luptele împotriva turcilor cu o vitejie recunoscută în elogioase cuvinte și de comandamentul rus și de toți observatorii străini, deși intervenția armatei noastre a avut loc într-o etapă dificilă pentru trupele țariste, reprezentanții României nu au fost primiți la tratativele care au dus la încheierea păcii de la San Stefano (mart. 1878) și nici la Congresul de la Berlin (v.). Este un exemplu tipic pentru epoca respectivă, cînd marile puteri hotărau asupra destinului țărilor mai mici, fără consultarea acestora. Congresul de la Berlin a recunoscut independența României, proclamată încă de la 9 mai 1877 și cîștigată pe cîmpurile de luptă. Începea o nouă etapă, de participare mai amplă a statului român independent la desfășurarea relațiilor intereuropene. Primul pas consta în extinderea legăturilor diplomatice. Chiar în ziua încheierii Congresului de la Berlin (1/13 iun. 1878), Ministerul de externe român trimitea o circulară agenților săi diplomatice anunțînd dorința guvernului român de a ridica nivelul de reprezentare la rangul de legație. Acest lucrū s-a efectuat treptat. În plus, au mai fost înființate și alte legații la Sofia, Londra și Atena. Lărgirea relațiilor diplomatice a fost însoțită și de încheierea unui mare număr de acorduri, convenții și tratate bilaterale și multilaterale. Ca urmare a creșterii activității diplomatice a fost reorganizat și Ministerul de externe în 1873—1874, stabilindu-se structura și atribuțiile fiecărui serviciu. Pe lîngă dezvoltarea relațiilor bilaterale, d.r. a avut de făcut față, în perioada 1878—

1914, unor probleme majore ale relaţiilor intereuropene: poziţia faţă de alianţele militare şi politice ale marilor puteri, crizele balcanice din 1912—1913 şi negocierile privind intrarea României în primul război mondial. Declanşarea conflictului din 1914 dintre cele două grupări de state imperialiste, Tripla Alianţă (v. *Puterile Centrale*), şi Tripla Înţelegere (v. *Antanta*) a pus d.r. în faţa unei alternative fundamentale: între acţiunea alături de Puterile Centrale pe baza tratatelor încheiate, sau schimbarea orientării în vederea împlinirii dezideratului primordial, înfăptuirii unităţii statului naţional. În mod firesc, a doua linie de conduită a fost adoptată, fiindcă ea răspundea dorinţei celor mai largi clase şi categorii sociale, fiindcă ea împlinea o necesitate vitală pentru mersul înainte al naţiunii române. Intervalul 1914—1916, pînă la intrarea României în război, a fost folosit pentru o susţinută negociere menită a fixa momentul şi condiţiile în care urma să se producă participarea armatei române la operaţiile militare. Deşi conflagraţia a avut un caracter imperialist, participarea României a avut caracterul unui război just, urmărind exclusiv formarea statului naţional unitar. După 1918, împlinindu-şi idealul naţional şi preocupată de a-şi întări noul statut cît şi de a-şi menţine integritatea teritorială, România întreprinde un sistem de alianţe atît pe plan general european, concretizate în formula securităţii colective sau în tratate bilaterale cu marile puteri, cît şi pe plan regional — acorduri care reprezentau apărarea sa diplomatică şi aveau la bază orientarea guvernului român spre întărirea alianţei cu Franţa şi Marea Britanie. Activitatea diplomatică a României în acea perioadă reprezenta susţinerea conştientă a principiului naţional şi principiului colaborării internaţionale, cu consecinţa lor naturală, dreptul la existenţă egală a tuturor statelor. Acordurile regionale reprezentau în concepţia diplomatică a României modalităţi de suplinire a carenţelor sistemului de securitate, instituit de Societatea Naţiunilor. N. Titulescu a teoretizat mai tîrziu această poziţie, arătînd că natura pactelor regionale diferă esenţial de cea a alianţelor militare dinainte de război. Un astfel de acord regional este Mica Înţelegere (v.), iniţiată de diplomaţia română prin Take Ionescu. În această perioadă România participă permanent, prin ambasadorii săi din capitalele marilor puteri aliate, la dezbaterile din arena diplomaţiei europene. Totodată, diplomaţia română înregistrează eforturi pentru reluarea relaţiilor cu fostele Puteri Centrale. Această fază este caracterizată prin înfiinţarea unui mare număr de misiuni diplomatice. România se grăbeşte să deschidă reprezentanţe în ţările nou apărute pe harta Europei: în Polonia (1919), Cehoslovacia (1920), Ungaria (1920) şi Finlanda (1921). Ca urmare, Ministerul Afacerilor Străine îşi lărgeşte structura (iul. 1921). Toată această perioadă este dominată de personaje remarcabile ale d.r.: Take Ionescu, I.G. Duca, N. Titulescu, ale căror eforturi urmăreau deplina afirmare egală a României alături de marile puteri europene şi recunoaşterea în acest fel a meritelor ei în cadrul instituirii unui sistem de securitate europeană. Ca ministru al României la Londra şi, ulterior, ministru de externe, N. Titulescu a dominat d.r. interbelică. Este momentul intrării d.r. într-o etapă de participare activă la viaţa internaţională. Perioada ascensiunii fascismului a găsit în d.r. o ripostă continuă împotriva primejdiei pe care acesta o reprezenta pentru pacea şi securitatea internaţională. Stabilirea de relaţii diplomatice cu U.R.S.S. (1934) şi constituirea Pactului Balcanic (1934) (v. *Înţelegerea Balcanică*) se înscriu pe linia eforturilor pentru consolidarea păcii generale în Europa împotriva ameninţării ţărilor revizioniste. Ca ministru de externe, N. Titulescu a dat un puternic

impuls politicii de extindere a reprezentanţelor diplomatice, care a avut ca rezultat înfiinţarea a numeroase misiuni. În faţa pericolului crescînd al fascismului, d.r., sub conducerea lui N. Titulescu, urmărea întărirea legăturilor cu Franţa şi U.R.S.S. La 29 aug. 1936, Titulescu a fost însă înlăturat din guvern. Cu toate acestea, d.r. îşi continuă eforturile pentru asigurarea unor garanţii ferme anglo-franceze şi pentru fortificarea Înţelegerii Balcanice. Guvernele conduse de A. Călinescu, Argetoianu şi apoi Gh. Tătărăscu au în centrul orientării externe menţinerea statu-quo-ului teritorial. În ultimele luni care preced declanşarea celui de-al doilea război mondial, eforturile d.r. au fost concentrate spre apărarea independenţei şi integrităţii teritoriale a ţării, o atenţie deosebită fiind acordată încercărilor de organizare a unui sistem de securitate regională sau generală, menit să bareze calea agresorilor. În acest context se înscrie turneul ministrului de externe în principalele capitale europene, ca şi vizita la Bucureşti a ministrului adjunct de externe sovietic. Aceeaşi linie politică este continuată şi după cotropirea Poloniei în sept. 1939, dar sistemul politic din care făcea parte şi România, alianţa cu Franţa şi Anglia, se prăbuşeşte odată cu capitularea mareşalului Pétain (iun. 1940). Statele din Europa de Sud-Est sînt, la rîndul lor, nevoite să cedeze pe rînd în faţa înaintării maşinii de război hitleriste. Din oct. 1940, România se afla practic sub ocupaţia trupelor germane, iar în anul următor era tîrîtă în războiul antisovietic. Instaurarea dictaturii militaro-fasciste a generalului Antonescu şi împingerea României în războiul antisovietic păreau să fi zădărnicit întreaga activitate politică şi diplomatică dusă de România timp de două decenii pentru păstrarea fiinţei naţionale şi apărarea ideii de drept. Istoria a restituit însă drepturile unei naţiuni care se călăuzise după preceptul: „În viaţa internaţională, în realitate, nu eşti stimat decît în măsura în care ştii să-ţi aperi drepturile" (N. Titulescu). După realizarea actului istoric de la 23 August 1944, care a deschis calea unei evoluţii noi, democratice şi progresiste a societăţii româneşti, România a parcurs mai multe etape ale dezvoltării sale istorice, înfăptuind revoluţia democratică şi apoi revoluţia socialistă, trecînd ulterior, după consolidarea noii orînduiri, la edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate. În toată această perioadă de profunde prefaceri, d.r. se integrează mai mult ca oricînd în efortul naţional, urmărind realizarea obiectivelor prioritare ale politicii generale a statului român, atît pe plan intern cît şi pe tărîm internaţional. După negocierea şi semnarea Tratatului de pace de la Paris (v.), diplomaţia ţării noastre şi-a concentrat eforturile asupra realizării acordurilor de normalizare a relaţiilor sale internaţionale. Începînd cu reluarea raporturilor diplomatice şi ridicarea rangului misiunilor diplomatice de la legaţie la ambasadă şi terminînd cu reglementarea arieratelor financiare şi intrarea României în 1955 în O.N.U., toate aceste negocieri de normalizare restabilesc poziţia ţării noastre în viaţa internaţională. În deceniile care au urmat, participarea ţării noastre la dezbaterea şi soluţionarea problemelor internaţionale a fost din ce în ce mai activă. Hotărîrilor adoptate de Congresele al IX-lea (1965), al X-lea (1969) şi al XI-lea (1974) ale P.C.R. ca şi de Conferinţele Naţionale din 1972 şi 1977 le revine un rol esenţial în ridicarea activităţii externe a ţării pe o treaptă superioară. În această perioadă, sub conducerea şi cu participarea directă a tovarăşului Nicolae Ceauşescu la fundamentarea teoretică şi la elaborarea metodelor şi soluţiilor practice, politica externă şi diplomaţia ţării noastre se disting printr-o intensă activitate de abordare a problemelor majore ale contemporaneităţii. Aşa cum arăta preşedintele

statului român la Congresul al XI-lea al P.C.R. „putem afirma că nu au existat probleme mai importante în viața mondială la care România să nu fi participat într-o formă sau alta, aducîndu-și contribuția la soluționarea lor în interesul tuturor popoarelor, al colaborării internaționale". Direcțiile principale de acțiune ale politicii externe și diplomației țării noastre sînt date de coordonatele sale obiective: România este o țară socialistă europeană, situată în Peninsula Balcanică; ca mărime se situează între statele mici și mijlocii, iar ca nivel economic se află între țările în curs de dezvoltare. Activitatea diplomatică a României este fundamentată pe concepția legalității internaționale. Principiile care stau la baza politicii externe și acțiunilor diplomatice ale României, înscrise și în Constituția țării, și-au găsit expresia în tratatele de prietenie și cooperare și declarațiile comune semnate în ultimii ani de țara noastră cu alte state. România promovează consecvent o politică de colaborare și pace, de dezvoltare a relațiilor cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială. Dinamica legăturilor diplomatice ale țării noastre este semnificativă în acest sens: în 1978 România avea relații diplomatice cu 131 state, față de 37, înainte de cel de-al doilea război mondial (16 în 1945 și 66 în 1965). Un rol de prim ordin în amplificarea acestui dialog internațional este deținut de diplomația la nivel înalt. Vizitele efectuate de președintele României în numeroase țări din Europa, Asia, Africa și America și cele primite în România au deschis noi perspective dezvoltării relațiilor cu aceste țări, contribuind în același timp la promovarea unor noi raporturi internaționale. Opțiunea fundamentală a activității externe a României este întărirea prieteniei, alianței și colaborării bilaterale și multilaterale cu toate țările socialiste. O atenție principală este acordată dezvoltării colaborării cu statele care au pășit pe calea dezvoltării independente, cu țările în curs de dezvoltare și țările nealiniate. În spiritul coexistenței pașnice, România promovează relații economice și culturale cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, inclusiv cu statele capitaliste dezvoltate, participînd activ la diviziunea internațională a muncii. Inițiativele românești în organizațiile internaționale guvernamentale și neguvernamentale indică o activitate susținută în domeniul diplomației multilaterale, urmărind consecvent promovarea păcii și securității internaționale, realizarea dezarmării, asigurarea condițiilor pentru dezvoltarea independentă a fiecărei națiuni, statornicirea unor relații noi interstatale, extinderea cooperării dintre state și participarea fiecărei țări la circuitul mondial de valori. Ca țară europeană, România acordă o semnificație deosebită realizării securității și colaborării în Europa, transpunerii în viață a documentelor semnate de țările participante la Conferința general-europeană de la Helsinki. Țara noastră manifestă o preocupare constantă pentru dezvoltarea colaborării bilaterale și multilaterale între toate țările balcanice, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării. Acționînd pentru trecerea la măsuri concrete în domeniul dezarmării, diplomația română activează în direcția lichidării conflictelor și surselor de încordare care pot periclita pacea generală, pentru soluționarea politică a tuturor diferendelor pe calea negocierilor. O problemă fundamentală a lumii contemporane este necesitatea lichidării subdezvoltării. Diplomația română depune eforturi în această direcție pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale, pentru stabilirea unor relații de colaborare economică în condiții de egalitate și echitate, pentru construirea unei lumi mai bune și mai drepte. V. și *Politica externă a Republicii Socia-*

liste România; Relaţiile diplomatice ale României.

DIRECŢIA CENTRALĂ DE DISPECER (D.C.D.), creată la 25 iul. 1962 de guvernele R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovace, R.D. Germane, R.P. Polone, R.S. România, R.P. Ungare şi U.R.S.S. cu scopul de a organiza funcţionarea în paralel a sistemelor energetice interconectate ale ţărilor participante. În acest scop se elaborează scheme ale regimurilor de funcţionare în paralel şi măsuri pentru asigurarea unei frecvenţe normale, se convin grafice de livrare de putere între sistemele energetice ale părţilor, se contribuie la lichidarea, împreună cu organizaţiile de dispecer ale părţilor, a regimurilor de avarie care periclitează funcţionarea în paralel a sistemelor energetice. Organul de conducere este *Consiliul* **D.C.D.**, format din reprezentanţii organelor de resort ale părţilor la convenţie. Organul executiv: Direcţia **D.C.D.** Are sediul la Praga.

DISCREŢIONAR, modalitate de a acţiona (putere **d.**, competenţă **d.**) sau acţiunea ca atare (act **d.**, măsură **d.**, hotărîre **d.**). Această noţiune exprimă ideea unei latitudini complete asupra oportunităţii luării unei decizii sau acţionării într-un anumit mod. Fără a se opune direct, caracterul **d.** al unei acţiuni sau decizii deschide posibilitatea încălcării legalităţii şi normelor de drept intern sau, după caz, celor de drept internaţional.

DISCRIMINARE ECONOMICĂ, regim de politică economică externă a unei ţări sau a unui grup de ţări capitaliste, aplicat frecvent în relaţiile cu ţările socialiste ori în relaţiile cu ţările în curs de dezvoltare, generînd condiţii mai puţin favorabile pentru acestea în relaţiile comerciale şi în sistemul de creditare. **D.e.** contravine principiilor generale ale comerţului internaţional şi, îndeosebi, principiului egalităţii în drepturi. La baza **d.e.** stau, de cele mai multe ori, motive de natură politică. Ca forme de **d.e.** pot fi menţionate embargoul (v.), taxele vamale discriminatorii, contingentările, practicile netarifare de politică comercială etc. **D.e.**, ca instrument de concurenţă, se manifestă şi în relaţiile economice dintre ţările capitaliste. România se pronunţă pentru desfăşurarea neîngrădită a relaţiilor economice între state, pentru eliminarea **d.e.**, considerînd că toate statele, mari sau mici, trebuie să beneficieze de condiţii egale de participare la circuitul economic mondial, indiferent de orînduirea lor socială şi politică sau de situarea lor geografică.

DISCRIMINARE RASIALĂ, politică de diferenţiere sau persecutare a unor categorii de oameni, pe considerente de rasă, culoare, origină naţională sau etnică. Prin **d.r.** se urmăreşte restrîngerea sau anularea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului. Se poate întîlni în toate domeniile: politic, social, al educaţiei şi culturii, al folosirii forţei de muncă, al retribuirii muncii, al condiţiilor de locuit şi în alte domenii ale vieţii publice. Republica Africa de Sud şi Rhodesia, ţări în care un grup minoritar de albi domină populaţia de culoare, practică astăzi o **d.r.** dintre cele mai brutale. În scopul promovării ideii de egalitate între oameni şi pentru înlăturarea tuturor formelor de **d.r.** Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat, la 20 nov. 1963, Declaraţia Naţiunilor Unite cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (v.), iar la 21 dec. 1965, Convenţia internaţională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (v.), care a intrat în vigoare la 4 ian. 1969. În 1966, Adunarea Generală a O.N.U. a declarat ziua de 21 mart. ca Ziua internaţională pentru eliminarea discriminării rasiale. În deplină concordanţă cu prevederile acestor documente, Româ-

nia militează activ pentru abolirea tuturor formelor de **d.r.**

DISEMINARE NUCLEARĂ, creşterea numărului de state care dispun de arsenale nucleare. **D.n.** se poate înfăptui ca urmare a dobîndirii autonome de către noi state a capacităţii de a produce arme nucleare sau prin transferul de cunoştinţe ştiinţifice, tehnologii, material sau instalaţii nucleare între un stat nuclear şi unul nenuclear. În momentul de faţă există numeroase state aşa-numite „aproape nucleare". Pentru împiedicarea **d.n.**, în 1968 a fost încheiat Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare (v.).

DISPARIŢIA STATELOR, încetarea unui stat de a mai fi subiect de drept internaţional ca urmare a pierderii independenţei şi suveranităţii sale. În practica vieţii internaţionale se cunosc mai multe modalităţi de **d.s.**: încorporarea sau anexarea unui stat de către un alt stat (v. *debellatio*); unirea forţată a unui stat cu un alt stat; dezmembrarea unui stat în mai multe state independente (de ex.: Austro-Ungaria după 1918); împărţirea unui stat între mai multe state, care încorporează părţi din teritoriul fostului stat (cazul Poloniei, care către sfîrşitul sec. 18 a fost împărţită şi încorporată de Austria, Prusia şi Rusia ţaristă).

DISPATCH MONEY, sumă de bani pe care armatorul (v.) se obligă, prin contractul de navlosire (v.), să o plătească navlositorului drept primă pentru efectuarea operaţiunilor de încărcare-descărcare înainte de expirarea termenului stabilit. Această sumă se calculează pe zile sau fracţiuni de zile, fiind, de regulă, egală cu jumătate din cuantumul contrastaliilor (v.).

DISPOZITIV 1. Partea unei rezoluţii în care este concretizată hotărîrea organului ce a adoptat-o. **2.** Partea finală a unei sentinţe pronunţate de o instanţă judecătorească internaţională sau de un organ arbitral internaţional, în care este enunţată decizia luată.

DISUASIUNE v. **DETERENTUL (DISUASIUNEA) NUCLEAR.**

DIVIZIUNEA INTERNAŢIONALĂ A MUNCII, proces istoric obiectiv de specializare a ţărilor în producerea şi desfacerea pe piaţa mondială a unor mărfuri anumite în funcţie de acţiunea unor factori ca progresul tehnic, diversitatea condiţiilor economice naţionale şi a condiţiilor naturale etc. Apariţia şi adîncirea **d.i. a m.** a fost determinată, în primul rînd, de dezvoltarea industriei, care presupune existenţa nu numai a unei pieţe interne, ci şi a uneia externe. Caracterul **d.i. a m.**, consecinţele acesteia asupra stadiului de dezvoltare economică a ţărilor şi a relaţiilor dintre ele au fost influenţate puternic de natura orînduirii social-politice a ţărilor participante la circuitul economic mondial. Astfel, existenţa unor ţări capitaliste puternic industrializate şi a marilor monopoluri a determinat dezvoltarea unei **d.i. a m.** de tipul industrie-agricultură, respectiv divizarea ţărilor în producători şi furnizori de produse finite şi producători şi furnizori de materii prime agricole sau de tipul industrie extractivă-industrie prelucrătoare. Urmările unei astfel de **d.i. a m.** s-au concretizat în nivelul scăzut de dezvoltare economică a ţărilor specializate în producţia de materii prime, avînd adesea caracterul de monocultură. Apariţia şi dezvoltarea ţărilor socialiste au marcat schimbări şi în **d.i. a m.** Aceste schimbări sînt orientate spre lichidarea împărţirii lumii în ţări industrializate dezvoltate şi ţări agrare înapoiate.

DJIBOUTI (denumirea oficială: *République de Djibouti = Republica Djibouti*), stat situat în E Africii, la intrarea în Marea Roşie, învecinat cu Ethiopia şi Somalia. Suprafaţa: 23 000 kmp. Populaţia (1975): 240 000 loc. Capitala: *Djibouti*, circa 130 000 loc.

(1975). *Istoric.* Populat de triburi somaleze (kush) care au traversat în timpul mileniului I Ḥ. Roşie şi strîmtoarea Bab el Mandeb, supunînd şi asimilînd populaţia băştinaşă, teritoriul **D.** face parte în evul mediu din Sultanatul Mascat şi Zanzibar. După ce în 1859 francezii pătrund în portul Djibouti, în 1862 aceştia cumpără teritoriul Obock de la sultanul local, iar apoi treptat transformă în colonie şi protectorat noi localităţi: Tadjura, Godbaad ş.a., reuşind să acapareze întregul teritoriu, care în 1866 este proclamat colonie, sub numele de Coasta Franceză a Somaliei (Somalia franceză). La 3 iul. 1967, Franţa îi atribuie denumirea de Teritoriul Francez al Populaţiilor Afar şi Issa. Opoziţia populaţiei faţă de administraţia colonială franceză, mişcarea de eliberare naţională se dezvoltă în a doua parte a anilor '60 şi se intensifică în anii '70. După ce la 19 dec. 1972 acordă teritoriului autonomie internă lărgită, Franţa a fost nevoită să accepte acordarea independenţei acestuia. În urma negocierilor dintre autorităţile franceze şi liderii populaţiei din **D.**, la 8 mai 1977 s-a organizat un referendum în cadrul căruia populaţia a fost întrebată dacă doreşte ca teritoriul să devină independent. Participanţii la referendum s-au pronunţat masiv pentru independenţă (peste 97%), care a fost proclamată la 27 iun. 1977.

DJIZIA (DJIZYA), impozit de capitaţie care, în dreptul islamic, era datorat de nemusulmani. El a ajuns să se confunde cu impozitul haraci (kharadj) (v.). Similar sau identic cu haraciu (kharadji sau kharadjdji), termeni întrebuinţaţi în sec. 16 ca apoi să cedeze locul termenului de **d.**

DOBÎNDĂ, parte din plusprodus plătită sub formă bănească de către debitor creditorului pentru suma de bani împrumutată. Mărimea **d.** arată condiţiile în care pot fi obţinute împrumuturi pe pieţele de capital (v.). În capitalism mărimea **d.** se formează spontan, ca rezultat al luptei de concurenţă, în funcţie de cererea şi oferta pentru capitalul de împrumut. În socialism mărimea **d.** se stabileşte de stat, avîndu-se în vedere justa folosire şi rambursare la termen a sumelor împrumutate. În practica financiară internaţională există o mare varietate de **d.**, în funcţie de operaţiunea de credit implicată, de tipul creditorului sau debitorului. În relaţiile economice internaţionale interesează, în primul rînd, rata şi nivelul **d.** la împrumuturile care se acordă între participanţii la circuitul mondial de valori; **d.** practicate de instituţiile financiare internaţionale (F.M.I., B.I.R.D., I.D.A., S.F.I., B.I.C.E., Băncile regionale de dezvoltare); **d.** instituţiilor financiare naţionale care au rolul de a stimula dezvoltarea comerţului exterior (ex. băncile de import-export) sau de a acorda asistenţă financiară pentru dezvoltare; **d.** la împrumuturile interguvernamentale; **d.** la creditele private de export; **d.** la depozite pe piaţa eurovalutelor şi la eurocredite (v. *libor*). ~ *bancară*, **d.** pe care o practică băncile în operaţiunile lor. Există două mari categorii de ~ *b.*: **d.** la depozitele bancare (v.), respectiv **d.** pe care le plătesc băncile la depunerile diferiţilor posesori de fonduri şi **d.** la împrumuturile acordate de bănci, adică **d.** percepute de bănci atunci cînd acordă împrumuturi.

DOCTRINA CALVO, formulată de juristul argentinian Carlos Calvo, în 1868, sub influenţa resentimentelor provocate în America Latină de intervenţia puterilor europene în Argentina, Uruguay şi Mexic. Ea afirmă teza potrivit căreia nu trebuie admisă nici un fel de intervenţie, inclusiv cea diplomatică, pentru recuperarea daunelor provocate cetăţenilor străini în urma unui război civil, deoarece o astfel de intervenţie contravine egalităţii în drepturi a statelor. Această doctrină s-a materializat în aşa numita clauză Calvo (v.).

DOCTRINA DRAGO-PORTER, elaborată ca urmare a intervenţiei comune întreprinse de Anglia, Germania şi Italia împotriva Venezuelei, în 1902, pentru a o constrînge să plătească datoriile pe care această ţară le avea faţă de cetăţenii celor trei state. Doctrina care poartă numele ministrului de externe al Argentinei, dr. Drago, a fost formulată într-o notă adresată guvernului S.U.A. Potrivit acestei doctrine, trebuie exclusă orice intervenţie cu folosirea forţei pentru a constrînge un stat să-şi plătească datoriile publice faţă de creditorii străini, de la care a contractat împrumuturi. **D.D.-P.** şi-a găsit ulterior consacrarea, cu unele rezerve, în Convenţia a II-a adoptată la Haga în 1907, sub denumirea de *Convenţia Porter*. Conform acestei Convenţii, folosirea forţei nu era însă complet interzisă, ea fiind admisă atunci cînd statul debitor refuza să accepte arbitrajul ori cînd, după ce a acceptat arbitrajul, refuza să execute sentinţa arbitrală. Prevederile Convenţiei Porter, care admit, în unele cazuri, folosirea forţei, sînt contrare D.I.C., care interzice orice forme de intervenţie.

DOCTRINA ESTRADA, concepţie potrivit căreia nici un guvern nu are dreptul, în virtutea principiului suveranităţii statelor, de a statua asupra legitimităţii altor guverne, atunci cînd se pune în discuţie problema recunoaşterii acestora. Doctrina, care poartă numele ministrului de externe al Mexicului, Cajigal Estrada, a fost formulată de acesta la 27 sept. 1930, într-o declaraţie oficială, şi ea constituia o replică dată doctrinelor Tobar (v.) şi Wilson, conform cărora statele trebuiau să refuze recunoaşterea guvernelor ajunse la putere în urma unei revoluţii sau a unui război civil. Potrivit **D.E.**, ceea ce se cere atunci cînd un guvern ajunge la putere pe calea unei revoluţii sau schimbării de regim este ca guvernul respectiv să fie suficient de puternic pentru a menţine ordinea în interior şi a-şi îndeplini obligaţiile sale internaţionale. În cazul formării unui astfel de guvern, celelalte state trebuie să se limiteze la menţinerea sau la rechemarea agenţilor săi diplomatici, fără a formula opinii în legătură cu legitimitatea acelui guvern. **D.E.** a reprezentat un element de progres în raport cu doctrinele Tobar şi Wilson.

DOCTRINA MONROE, prezentă în mesajul adresat de preşedintele S.U.A., James Monroe, Congresului (2 dec. 1823), sub forma unei Declaraţii de principii. Ea conţine, în esenţă, trei teze principale: a) statele europene să nu-şi lărgească posesiunile coloniale deţinute în America de Nord şi de Sud şi să nu se amestece în treburile interne ale statelor din această regiune; b) statele americane să nu intervină în conflictele dintre statele europene; c) intervenţia statelor europene cu scopul de a oprima statele independente din America constituie o manifestare neprietenească faţă de S.U.A. Avînd un conţinut complex şi contradictoriu, **D.M.** conţinea unele principii pozitive pentru etapa istorică în care a fost lansată, ca de pildă principiul neamestecului în treburile interne în opoziţie cu principiile intervenţioniste pe care era clădită Sfînta Alianţă (v.). Caracterul real al **D.M.** s-a exprimat însă în relaţiile dintre S.U.A., care a lansat-o, şi statele latinoamericane: S.U.A. îşi rezervau drepturile asupra zonei celor două Americi, iar marile puteri europene, grupate în Sfînta Alianţă, asupra restului lumii.

DOCTRINA STIMSON, formulată de secretarul de stat al S.U.A., Henry Stimson, într-o notă adresată de Departamentul de Stat al S.U.A., la 7 ian. 1932, Chinei şi Japoniei, ca urmare a declanşării agresiunii Japoniei împotriva Chinei (18 sept. 1931) (v.) şi în care se preciza că guvernul S.U.A. nu recunoştea nici o situaţie, tratat ori înţelegere realizate prin mijloace contrare rînduielilor şi obligaţiilor stabilite prin Pactul Briand-Kellogg din 27 aug. 1928 (v.). Concepţia de bază

a **D.S.** consta în nerecunoaşterea modificărilor teritoriale intervenite prin folosirea forţei, constituind astfel un corolar al interzicerii recurgerii la război, în general la folosirea forţei ca instrument al politicii externe. Emanaţie a politicii izolaţioniste, practicate în acea perioadă de S.U.A., **D.S.** încerca să înlăture eventualele ştirbiri ale drepturilor americane în China de către agresorii japonezi prin nerecunoaşterea faptului împlinit şi prin condamnarea morală a actelor agresive. Un rol important în fixarea acestei atitudini faţă de actele respective l-a avut faptul că cercurile de afaceri americane, grav afectate de efectele crizei economice mondiale izbucnite în 1929, nu doreau să renunţe la avantajele pe care le aveau din relaţiile cu Japonia.

DOCTRINA TOBAR, concepţie potrivit căreia statele trebuie să refuze recunoaşterea unui guvern ajuns la putere în urma unei revoluţii sau război civil, pînă cînd nu va fi aleasă în mod liber o reprezentanţă populară care să reorganizeze ţara „în forme constituţionale". **D.T.,** care poartă numele promotorului ei, ministrul de externe al Ecuadorului, a fost consacrată în Tratatul din 20 dec. 1907, încheiat între Costa Rica, Guatemala, Honduras, Nicaragua şi El Salvador şi reafirmată în Tratatul din 1923, încheiat între aceleaşi state. În esenţă, această doctrină are un caracter intervenţionist, admiţînd practic amestecul în treburile interne ale altei ţări. O variantă a acestei doctrine este teoria „legitimităţii" constituţionale, emisă de preşedintele S.U.A. W. Wilson, conform căreia se refuza recunoaşterea unui guvern fondat pe violenţă ori pe uzurparea în mod neconstituţional a puterii.

DOCTRINĂ DE DREPT INTERNAŢIONAL, ansamblu de concepţii exprimate cu privire la diferite reglementări, instituţii sau principii de drept internaţional cum sînt: rolul şi funcţiile dreptului internaţional, izvoarele sale, subiectele, principiile şi normele care stau la baza sa, modalităţile de elaborare a acestor norme şi particularităţile aplicării acestor norme, atît în relaţiile dintre state, cît şi în cadrul organizaţiilor şi organismelor internaţionale. Există ~ *generale*, care vizează ansamblul problematicii aspectelor juridice internaţionale (de ex. doctrina nihilismului sau doctrina sociologică etc.), precum şi ~ *specifice*, care explică sau încearcă să fundamenteze un aspect concret al dreptului internaţional. Doctrina cuprinde nu numai lucrările specialiştilor dreptului internaţional, ci şi ale organizaţiilor ştiinţifice internaţionale ca A.D.I. sau I.D.I. O operă doctrinară importantă o constituie lucrările Comisiei de Drept Internaţional a O.N.U. **(v.),** care cuprinde rapoartele specialiştilor, proiectele elaborate, comentariile şi dezbaterile din cadrul ei. Doctrina nu are un rol creator de drept; ea constată, sistematizează, interpretează sau apreciază dreptul internaţional, contribuind la dezvoltarea sa prin analiza ştiinţifică a normelor sale, în lumina principiilor fundamentale, finalităţilor şi factorilor care îi determină orientarea.

DOCTRINĂ MILITARĂ, concepţie adoptată de state sau elaborată de specialişti în problemele fundamentale ale organizării militare, cuprinzînd principiile, formele şi procedeele aplicate în pregătirea forţelor armate şi în ducerea războiului, în raport cu necesităţile, sarcinile şi interesele naţiunii respective. Orientarea generală şi elaborarea liniilor directoare ale **d.m.** constituie atributul politicii, fiind realizate, de regulă, de conducerea politică a statului şi avînd un puternic caracter de clasă. **D.m.** românească contemporană stabileşte sarcinile armatei pornind de la obiectivele politicii interne şi externe ale ţării, avînd la bază orientarea strategică fundamentală, afirmată în repetate rînduri de preşedintele Nicolae Ceauşescu, că „România socialistă nu urmăreşte

și nu va urmări niciodată țeluri agresive împotriva vreunui stat, că în orice împrejurări, întotdeauna, patria noastră, poporul român va lupta numai și numai pentru apărarea independenței și suveranității sale, pentru a asigura națiunii noastre dreptul de a-și făuri societatea socialistă și comunistă în mod liber, în conlucrare cu celelalte țări socialiste". *Doctrina represaliilor masive*, **d.m.** care prevede riposta printr-o ofensivă nucleară generalizată în cazul unui atac chiar și limitat. *D.r.m.* a fost **d.m.** oficială a S.U.A. în cursul deceniului al șaselea, în condițiile monopolului și apoi ale superiorității nucleare americane. Pe baza *d.r.m.*, atenția principală a fost acordată dezvoltării aviației strategice și creării rachetelor balistice intercontinentale, ca mijloace principale de transport a armelor nucleare. *Doctrina ripostei flexibile*, **d.m.** adoptată de S.U.A. la începutul deceniului al șaptelea, ca urmare a pierderii supremației nucleare și apariției posibilității distrugerii reciproce a beligeranților într-un război nuclear generalizat. Noua **d.m.** consideră că războaiele cele mai posibile în zilele noastre sînt cele limitate, locale. Autorii săi apreciau că, paralel cu dezvoltarea unei puternice forțe nucleare, trebuie luate măsuri pentru întărirea forțelor clasice, ceea ce ar da putința S.U.A. să aleagă mijloacele cele mai potrivite pentru întreaga gamă de confruntări în care ar putea fi implicate. *Doctrina ripostei gradate*, **d.m.** occidentală în cadrul căreia se prevede dozarea modului de folosire a mijloacelor de luptă în funcție de acțiunile adversarului (de natura atacului), tratîndu-se fiecare caz în parte, conform particularităților sale. V. și *război*.

DOCTRINE ECONOMICE CONTEMPORANE, teorii și concepții aparținînd unor orientări, școli sau curente de gîndire care exprimă interesele economice fundamentale ale unei clase sau grup social în contextul epocii actuale, epocă a trecerii omenirii de la societatea capitalistă la societatea comunistă. Din punctul de vedere al intereselor de clasă pe care le exprimă, al sistemului social-economic pe care îl reprezintă există: a) *doctrine economice burgheze*, care apără și justifică orînduirea capitalistă, interesele claselor exploatatoare în general, ale burgheziei monopoliste în special și b) *doctrina economică revoluționară a clasei muncitoare*, exponentă a orînduirii socialiste, a intereselor clasei muncitoare, ale maselor populare în ansamblul lor. Totodată trebuie subliniat că punctele de vedere din gîndirea economică contemporană nu pot fi reduse la categoriile de doctrine economice burgheze și doctrina economică revoluționară a clasei muncitoare; în țările capitaliste industrializate sînt și doctrine economice care exprimă interesele unor grupuri și pături sociale intermediare (ale micii burghezii), altele se declară socialiste dar oscilează între interesele burgheziei și ale clasei muncitoare. În cadrul *doctrinei economice burgheze* contemporane s-au conturat o serie de preocupări majore: a) *privind cerințele mecanismului economiei capitaliste*. În cadrul acestei tendințe se confruntă curentele dirijiste care propagă deschis necesitatea intervenției statului în economie ca factor de echilibru (keynesismul, neokeynesismul, teoriile burgheze ale planificării capitaliste, teoriile burgheze ale creșterii economice) cu curentul neoliberal care își manifestă încă încrederea în virtuțile liberei concurențe. Trebuie însă precizat că și neoliberalismul apelează la pîrghiile de care dispune statul capitalist atunci cînd echilibrul economic este deteriorat. Atît dirijismul cît și neoliberalismul nu sînt numai curente de gîndire economică ci și politică economică promovată de o serie de guverne occidentale; b) *problematica economică a „lumii a treia"* (problemele subdezvoltării, necesitatea instaurării unei noi ordini economice internaționale, relațiile economice

cu aceste țări, exportul de capital etc.). Dacă gînditorii burghezi acordă în prezent o atenție sporită problematicii economice a țărilor „lumii a treia" și, îndeosebi, subdezvoltării nu o fac din spirit de compasiune față de acestea, ci pentru că fenomenul subdezvoltării a devenit astăzi un obstacol și în calea țărilor capitaliste avansate din punct de vedere economic; c) *viitorul societății umane* (teoriile „convergenței" sistemelor social-economice, ale „societății industriale", „postindustriale", „superindustriale", „societății de consum" etc.). Față de creșterea necontenită a influenței socialismului în lume, o serie de teoreticieni burghezi contemporani încearcă să primenească terminologic orînduirea capitalistă, să demonstreze capacitatea sa de adaptare la noile transformări. *D.e.b.* ca și societatea pe care o apără și o justifică trec printr-o stare de criză, fapt recunoscut de însăși istoriografia burgheză. Fiind angajate în efortul de legitimare a unei orînduiri anacronice, *d.e.b.* nu pot să insufle încrederea maselor în orînduirea respectivă, nu pot oferi răspunsuri veridice și eficiente la problemele ridicate de viața economică și social-politică actuală. Criza *d.e.b.* contemporane se manifestă și în funcția socială pe care o îndeplinesc: funcția ideologică (apologetică) și pragmatică (utilitară). Datorită faptului că prin funcția programatică se urmărește perfectibilitatea sistemului economic capitalist, se poate spune că și această funcție îndeplinește un rol ideologic. *Doctrina economică revoluționară a clasei muncitoare* în epoca actuală s-a îmbogățit cu noi teze și concluzii teoretice. Tezele fundamentale elaborate de Marx, Engels și Lenin privind esența exploatatoare a orînduirii capitaliste, inevitabilitatea trecerii omenirii de la capitalism la socialism, rolul și misiunea istorică a clasei muncitoare etc. își păstrează și astăzi valabilitatea. Desfășurîndu-și activitatea în alte epoci istorice, clasicii socialismului științific nu au putut și nici nu și-au propus să emită concluzii și soluții universal valabile. Condițiile noi cer concluzii teoretice și soluții practice noi. Răspunsurile *d.e.r.c.m.* la problemele cu care se confruntă astăzi omenirea decurg din analiza concretă a faptelor. În atenția sa stau probleme privind: edificarea noii orînduiri sociale, în funcție de condițiile concret istorice ale fiecărei țări, rolul țărilor în curs de dezvoltare în contextul diviziunii internaționale a muncii, locul istoric al capitalismului monopolist de stat, necesitatea așezării relațiilor economice între state pe baze echitabile, a instaurării unei noi ordini economice mondiale etc. Confirmată de practică, *d.e.r.c.m.*, la a cărei îmbogățire o contribuție de seamă au adus-o Partidul Comunist Român, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă un prețios îndreptar în eforturile generale ale clasei muncitoare, ale oamenilor muncii de făurire a unei societăți mai bune și mai drepte, a societății socialiste și comuniste.

DOCTRINE POLITICE CONTEMPORANE, ansamblu de teze, teorii, concepții cu privire la natura și evoluția societății, a statului, a regimurilor politice, a partidelor și organizațiilor social-obștești. **D.p.c.** exprimă întotdeauna interesele unor anumite clase și categorii sociale, năzuințele și idealurile acestora. Din acest motiv se disting **d.p.c.** progresiste, revoluționare sau conservatoare, reacționare, în funcție de natura claselor și păturilor sociale care le-au generat și le susțin. Alături de doctrinele economice (v.), juridice (v.), sociologice, etice, **d.p.c.** joacă un rol de seamă în cadrul societății și, în funcție de natura lor, pot contribui fie la accelerarea mersului societății pe calea progresului, în consens cu cerințele lui, fie la încetinirea dezvoltării sau la îngreunarea acesteia. Dacă avem în vedere **d.p.c.** burgheze contemporane constatăm că în ultimele 2—3 decenii s-au format și dez-

voltat un sistem de asemenea teze, orientări, care, deşi toate apologetice la adresa societăţii burgheze, caută să fie cît mai motivate, întemeiate şi implantate în realitate. Astăzi avem de-a face, mai ales în ultimii 30—40 de ani, cu pretenţii destul de răspîndite în literatura burgheză de specialitate că societatea trece de la faza sociopolitică la una tehnotronică, în care revoluţia social-politică nu s-ar mai justifica, deoarece revoluţia tehnico-ştiinţifică ar asigura, singură, evoluţia societăţii spre progres. Pe acest „fundament" se formează cunoscutele doctrine de orientare *tehnocratică*, orientarea *convergento-logică*, teoria *depolitizării*, *dezideologizării*, teoria *societăţii postindustriale* ş.a. Este evident că asemenea **d.p.c.** pornesc nu de la revoluţia tehnico-ştiinţifică propriu-zisă, ci de la *exagerarea rolului acesteia în viaţa socială*, mergînd pînă la substituirea ei revoluţiei social-politice, pînă la decretarea ei drept o „causa movens" a întregului progres istoric. Un alt set de **d.p.c.** ar fi cele privitoare la democraţie. Este vorba de teoriile mai moderne, *ale democraţiei pluraliste*, *teoria grupurilor de presiune* şi teoria aşa-ziselor sisteme sau modele cu privire la democraţie: *liberal*, *totalitar*, *autoritar*. O altă grupare de orientări doctrinare sînt cele care se formează pornindu-se de la teoriile şi concepţiile mai vechi, cărora li se adaugă un „neo" în faţă. Aici se înscriu doctrinele *neoliberale*, *neofasciste*, *neocolonialiste*, *neoanarhiste* ş.a. De asemenea, într-un alt set de orientări se înscriu cele care vizează aşa-numita „lume a treia". Acestea se manifestă sub forma unor teorii ce vizează *neocolonialismul economic*, *politic*, *comercial*, *tehnologic*, *cultural*, *spiritual* în general. În sfîrşit, un grup de **d.p.c.** de acest gen vizează *suveranitatea* sau *absenţa suveranităţii statelor ori naţiunilor*. Aici se includ doctrinele mai vechi care „motivau" renunţarea la suveranitatea statelor şi naţiunilor pornind de la fundamentele politico-religioase, conform cărora deţinătorul suveranităţii ar fi divinitatea. Cele mai moderne sînt cele cunoscute sub numele de teoria *disocierii statelor şi naţiunilor*, teoria *transferului de competenţă*, teoriile şi orientările *mondialiste*, *suveranitatea limitată sau relativă*, *realismul politic*. Realitatea demonstrează pe deplin şi incontestabil că orice stat, orice naţiune s-au format, consolidat şi menţinut prin stricta impunere şi apărare a suveranităţii naţionale, a independenţei sale pe plan intern şi extern. Burghezia, de pildă, ca o clasă progresistă la început, era interesată să apere idealurile de unitate, de independenţă, de suveranitate, care ofereau unica soluţie de negare a rînduielilor vechi impuse şi apărate de feudalitate, de orientările conservatoare, scolastice, religioase. Poziţia burgheziei faţă de suveranitate, ca o puternică pîrghie în dezvoltarea statului burghez suveran şi independent, s-a păstrat în cadrul amintit o perioadă de vreme. Pe măsura evoluţiei ideii de suveranitate, a împlinirii idealurilor de naţiune burgheză înşişi unii din reprezentanţii ei au dezavuat sau respins brutal raţiunea suveranităţii. Atît „argumentările", cît şi modalităţile uzitate de politologii, juriştii sau sociologii întru negarea suveranităţii şi a raţiunii ei suficiente sînt diferite în formă, dar identice în finalitatea şi conţinutul lor. De pe poziţiile nihilist-pozitiviste, cunoscutul jurist burghez Hans Kelsen, de pildă, pretinde că suveranitatea nu este o calitate a unui obiect real care ar putea fi percepută sau recunoscută în mod obiectiv într-un fel oarecare. Ea, susţine el, nu este decît o ipoteză, neconstituind în nici un fel un „maximum de putere reală". După un raţionament al său „statele care, în comparaţie cu marile puteri, nu au nici o putere reală pentru a fi luate în considerare sînt socotite la fel de suverane ca şi aceste mari puteri". După alţi politologi burghezi, suveranitatea a devenit în zilele noastre şi mai anacronică, a devenit un obstacol în calea constituirii unor forme

de conlucrare internațională. După cunoscutul politolog francez Maurice Duverger, suveranitatea dă naștere la multe nenorociri și de aceea statele-națiuni trebuie depășite. „Statul se devalorizează. Numeroase fapte arată această evoluție. Mai întîi dezvoltarea organizațiilor internaționale. Societatea Națiunilor a marcat deja un progres față de haosul anterior, O.N.U., cu toată infirmitatea sa, marchează un progres față de Societatea Națiunilor și organizațiile internaționale mai limitate marchează progrese și mai vădite". O mai recentă „atestare" a pierderii suveranității o încearcă numeroși politologi burghezi pornind de la „teza" că nici nu stăpînesc și nici nu se supun suveranității, că ei stăpînesc sau se supun doar autorității sau puterii. Autoritatea și puterea fiind la fel de vechi ca și societatea politică însăși, ele nu s-au bucurat totdeauna de sprijin sau nu au suferit întotdeauna constrîngerile pe care teoria suveranității vrea să le impună. Conform raționamentelor de genul celor de mai sus, suveranitatea nu este un fapt, ci un concept care ar putea lipsi. Întrebarea pentru viitor este, după opinia lor, dacă comunitatea suverană și statul vor învăța să se controleze sau nu, dar pentru aceasta vor avea nevoie de ajutorul altor concepte și nu de acela al suveranității. *Doctrina disocierii statului și a națiunii*, variantă nihilistă prin care numeroși politologi burghezi susțin că în zilele noastre suveranitatea devine, chipurile, superfluă, deoarece societatea nu a avut întotdeauna această structură, ci ea a cunoscut formele tribală, de clan, de feudă, de imperiu etc. și nimic nu ne împiedică, după Jean Boissonnat, să ne gîndim la o eventuală restructurare a societății în vechea manieră; „nu vedem pentru ce într-un univers unde totul pare a fi în mișcare, adică tehnicile, ideologiile, comportările, numai societatea politică ar păstra structuri de neschimbat". În logica unei asemenea orientări, disocierea statului și a națiunii ar presupune reîmpărțirea puterilor statului între o autoritate națională și o autoritate multinațională care s-ar institui treptat. Dacă statele și națiunile în fazele lor timpurii erau răspunzătoarele principale pentru suveranitatea popoarelor respective, astăzi, pretinde doctrina amintită, societatea diversificîndu-se foarte mult, toate celelalte instituții, organizații sînt și ele răspunzătoare deopotrivă și de suveranitate ca și de alte probleme sociale, educative. *Doctrina transferului de competență*, varianta cosmopolitică prin care suveranitatea ar fi perimată. Conform acestei teorii, în zilele noastre, cooperarea crescîndă dintre state pe toate planurile ar presupune în realitate o limitare a competențelor unor state, limitare liber gîndită și acceptată. Autorii acestei doctrine sau orientări pretind că „...adesea aceasta nu este decît o simplă limitare: competența pe care un stat o exercită nu dispare în neant, ci este exercitată de către un alt stat sau de către un organism internațional, fie în numele statului care nu o mai exercită, fie în numele statului sau organismului internațional care o exercită în locul său. Există astfel o substituire sau un transfer de competență". Așa stînd lucrurile, conform acestei orientări între noțiunile de suveranitate națională și de supranaționalitate ar fi o dilemă falsă, opunerea lor s-ar dovedi anacronică, iar principiul unanimității în organismele internaționale ar trebui înlocuit cu cel al majorității însoțit de garanții pentru minoritari. Un loc aparte între aceste teorii nihiliste îl ocupă *doctrinele mondialiste* sau *universaliste*. Ideea obsedantă a acestor „soluții" ar fi aceea a trecerii de la structurile și instituțiile naționale la acelea supranaționale (zonale, interzonale, mondiale). În fond, doctrinele în cauză nu reprezintă ceva cu totul nou, ci ele s-au formulat înainte de cel de-al doilea război mondial. Astăzi, însă, adepții acestora pretind că popoarele tind să evolueze inevita-

bil către o formă economică şi politică comună. Lumea de astăzi ar trebui, chipurile, să depăşească faza aspiraţiilor „teritoriscentrice" şi să le accepte pe acelea „antropocentrice". Doctrinele mondialiste sau universaliste datează de mai multă vreme, ele debutînd prin proiecte de creare a Statelor Unite ale Europei, combătute de V.I. Lenin încă în 1915 prin vestitul studiu : „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei". Substanţa acestei doctrine : un guvern mondial, un tribunal şi un drept mondial, o armată mondială şi chiar o limbă unică. După cel de-al doilea război mondial s-a propus ca O.N.U. să fie transformată într-un asemenea organism mondial. *Doctrina realismului politic*, variantă a negării suveranităţii naţiunii şi statelor prin preamărirea forţei, a puterii în relaţiile internaţionale. Această doctrină s-a afirmat îndeosebi după cel de-al doilea război mondial şi capătă o extindere mai mare în ultimele decenii, fiind promovată cu precădere de S.U.A. ca expresie de expansiune şi dominaţie mondială. *D.r.p.* postmerge unor teze sau concepţii exprimate mai înainte în Germania, de pildă prin Machtpolitic (politica forţei) sau a noului machiavelism, a primatului „raţiunii de stat" etc. Astăzi *d.r.p.*, susţinută de doctrinari precum Hans Morgenthau, Arnold Wolfers, George Kennan, Robert Tucker, R. Osgood ş.a., preamăreşte politica forţei, a sfidării, situează „interesul naţional" deasupra tuturor celorlalte interese, concep forţa drept mijloc principal al politicii interne şi externe, declară războaiele ca inevitabile în epoca noastră. *D.r.p.* cere ca totul să fie gîndit şi tradus în termeni de putere şi să nu se cramponeze de precepte morale, care sînt bine venite numai în măsura în care ele slujesc scopului propus. În spiritul *d.r.p.*, întreaga politică internaţională este o luptă pentru putere. *Doctrina suveranităţii relative* sau *limitate*, teorie nihilistă, cosmopolită, care porneşte de la raţionamentul că stadiul cooperării internaţionale, schimbul de valori economice, tehnice, ştiinţifice, culturale etc. ar cere depăşirea cadrului naţional şi că s-ar impune crearea unor organisme şi foruri supranaţionale. Acestea ar fi justificate — raţionează susţinătorii lor — de necesitatea „depăşirii frontierelor" prin internaţionalizarea forţelor de producţie, prin realizarea unei colaborări şi cooperări între state în toate domeniile etc. Declanşînd numeroase implicaţii economice, politice, juridice, etice, concepţia suveranităţii limitate — indiferent din ce parte ar veni ea —, implicînd o ştirbire a suveranităţii de stat este în contradicţie cu principiul suveranităţii, a cărei cerinţă fundamentală este ca întregul proces de elaborare şi dirijare a politicii interne şi externe într-o ţară sau alta constituie un drept şi o datorie a statului respectiv, o notă proprie a esenţei politicii pe care o urmează fiecare ţară, fiecare naţiune, fiecare stat. România militează pentru apărarea responsabilităţii fundamentale a fiecărui stat de a realiza dezvoltarea economică, socială şi culturală a poporului său fără nici un amestec extern. Indiferent de numele teoriei, de „fundamentarea" ei teoretică, filozofică sau economică — concepţia sau practica folosită pentru a ciunti sau înlătura total suveranitatea şi independenţa naţiunilor sînt respinse de un număr tot mai însemnat de ţări, de grupări şi personalităţi politice.

DOCUMENT DIPLOMATIC, termen care desemnează instrumente: *unilaterale* (declaraţie, notă verbală, notă semnată, scrisoare personală, aide-mémoire, memorandum, notă de protest etc.); *bilaterale* (declaraţii şi comunicate comune, note colective, acorduri, schimburi de note etc.); sau *multilaterale* (declaraţii, rezoluţii, convenţii, etc.) ţinînd de sfera diplomaţiei. Prin extindere, **d.d.** desemnează orice act oficial scris din domeniul diplo-

maţiei. Cu acest înţeles, în categoria **d.d.** intră toate comunicările scrise dintre ministerele afacerilor externe şi misiunile diplomatice.

DOCUMENTE DE BORD 1. (La aeronave) Acte cu care, potrivit reglementărilor internaţionale, fiecare aeronavă folosită în navigaţia internaţională va trebui să fie înzestrată. Acestea sînt: a) certificatul de înmatriculare; b) certificatul de navigabilitate; c) autorizaţiile corespunzătoare pentru fiecare membru al echipajului; d) carnetul de drum; e) autorizaţia pentru staţia de radio, dacă este dotată cu o asemenea staţie; f) dacă transportă călători, lista nominală a acestora cu indicarea punctelor de îmbarcare şi de destinaţie; g) dacă transportă mărfuri, un document referitor la acestea şi declaraţiile detaliate privind încărcătura. **2.** (La nave) Documente pe care orice vas, ce efectuează transporturi internaţionale, trebuie să le aibă în mod obligatoriu la bord. Dintre **d.de b.** menţionăm: certificatul de clasificare a vasului, permisul de navigaţie, actul de proprietate, certificatul de capacitate, registrul de echipaj, jurnalul de bord, manifestul navei etc. Aceste documente arată situaţia juridică şi starea tehnică a vasului, precum şi situaţia echipajului.

DOGGER BANK, *INCIDENTUL DE LA* **~.** În noaptea de 20 spre 21 oct. 1904, ora 1, în plin război ruso-japonez, escadra rusă comandată de amiralul Rojdestvenskii, care naviga prin M. Nordului spre Extremul Orient, a primit o informaţie greşită, cum că torpiloare japoneze, alimentate în largul Oc. Atlantic de petroliere şi nave de comerţ, navigînd sub pavilion fals, s-ar pregăti să atace flota rusă din M. Nordului sau chiar din M. Baltică. Navigînd în totală obscuritate, echipajul, întîlnind în cale vase de pescuit engleze, care, din motive nelămurite, nu aveau aprinse luminile de poziţie, le-a luat drept torpiloare japoneze şi a deschis focul asupra lor, provocînd moartea a doi pescari şi rănirea altor şase, precum şi scufundarea unei nave şi avarierea altor cinci. Acest incident, cunoscut şi sub numele de *Incidentul de la Hull*, a determinat guvernul britanic să acţioneze; la 26 oct., ministrul de externe al Angliei, lordul Landsdowne, a invitat în audienţă pe ambasadorul Rusiei la Londra, înmînîndu-i un ultimatum, în care îi punea în vedere că dacă flota care a comis atacul nu se va opri în portul Vigo pentru a lămuri faptele, înainte de sfîrşitul săptămînii, cele două state se vor afla în război. O zi mai tîrziu, o nouă comunicare a guvernului englez sugera guvernului rus constituirea unei comisii internaţionale de anchetă (**v.**), care să acţioneze în conformitate cu procedura instituită prin art. 9—14 din Convenţia de la Haga din 1899. Propunerea fiind acceptată, au avut loc negocieri pentru încheierea convenţiei de anchetă, cunoscută în istoria diplomaţiei sub numele de Declaraţia de la St. Petersburg (**v.**).

DOMINAŢIA OTOMANĂ ÎN ŢĂRILE ROMÂNE. *Regimul politic al* **~.** După căderea ţărilor române sub dominaţia otomană, raporturile acestora cu Poarta se întemeiau la început, pe principiul islamic al statutului unor teritorii (dar al-cahd) care presupunea acordarea (chiar neconfirmată ulterior) a unui ahdname (**v.**) special sau cuprins în beratul de numire a voievodului. Acest ahdname (propriu-zis „convenţie") presupunea din partea ţărilor care-l primeau îndatorirea de a fi „prieten al prietenului şi duşman al duşmanului", ceea ce implica participarea la expediţiile sultanului. Acest fel de vasalitate mai implica şi ocuparea unor puncte strategice de către puterea islamică, în speţă, Imperiul otoman. Firesţe, obligaţia primordială în baza dreptului islamic (şar'ia) era plata haraciului (**v.**). În schimb, ţărilor respective li se garanta, pe baza acestor relaţii contractuale, integritatea teritorială, apărarea, păstrarea vechilor orînduieli, iar

plata haraciului se făcea după sistemul *maktû*, adică plata globală, și nu perceput direct de la locuitori de către funcționarii otomani, ceea ce implica păstrarea întregii structuri sociale și a vechilor instituții, neintervenția în treburile strict interne, interzicerea colonizărilor cu elemente musulmane și consacrarea ideii de frontieră, care separa nu două provincii ale aceluiași imperiu ci două state. În procesul de stabilire a suzeranității otomane asupra țărilor române se observă că trăsăturile de dependență se adîncesc cu timpul, însă regimul juridic rămîne în esență același. Formula prin care stăpînirea otomană consacră autonomia acestora este în sec. 17—18 aceea de teritorii, în toate privințele libere, înregistrate separat și plătind *haradjul maktû ab initio*, regim de care se bucurau diverse teritorii mărginașe, atît nemusulmane cît și musulmane, ale Imperiului otoman, în baza unor vechi aranjamente. Dintre cele nemusulmane, Moldova și Muntenia sînt cele mai însemnate, autonomia acestor țări fiind o realitate recunoscută de toate statele și de Poartă, care o invoca în tratativele cu terții. Regimul juridic nu a fost inițial identic între cele trei țări române, deosebirile fiind legate de vechimea, de condițiile diferite în care au intrat sub dependența Porții otomane, de poziția lor geografică. Cea mai mare dependență față de Poartă o avea Muntenia, în timp ce Moldova „țară de margine" s-a bucurat de un regim aproape independent pînă în 1538, iar în protocolul otoman, chiar după această dată, Moldova va avea o preeminență pînă către sfîrșitul sec. 17. Transilvania a avut, ca principat autonom, între 1541—1699, un statut cu un grad de autonomie mai mare (reînnoirea permanentă a ahdname — lei, libertate mai mare în domeniul politicii externe, dreptul principelui de a bate monedă, reprezentarea celor trei „națiuni" etc. Cu toate că țările române își păstrează autonomia, cu timpul, amestecul turcilor în viața politică internă este din ce în ce mai insistent. Numirea domnului se făcea adesea fără consultarea țării, domnii fiind schimbați des. La numirea lor, domnii celor trei țări, cu mici diferențe, primesc cam aceleași insomne și distincții ale domniei: halat (hilat) sau cabanița burca (bōrk), steag și sceptru sau buzdugan. Restrîngerea autonomiei țărilor române se accentuează mai ales începînd din a doua jumătate a sec.17 cînd, la decadența și insuccesele Imperiului otoman, se adăuga pierderea Ungariei și a Transilvaniei, conjugate cu apariția mai aproape de granițele Moldovei și Munteniei, a celor două imperii: cel habsburgic și cel rus. Instaurarea domniilor fanariote reprezintă soluția exercitării unui control direct și mai sigur prin cîrmuitori credincioși Porții, speranță de multe ori înșelată deoarece și unii domni fanarioți vor fi atrași sau vor forma partide favorabile puterilor creștine. Autonomia țărilor române, apărată în tot timpul dominației otomane prin mijloace militare, politice sau economice cu imense sacrificii umane și materiale, a avut un însemnat rol național prin păstrarea instituțiilor tradiționale, mai ales în domeniul culturii. Totodată, țările române au constituit centre de rezistență ale luptei antiotomane, avînd un rol însemnat în anumite perioade mai ales în păstrarea și înflorirea culturii popoarelor din sud-estul european, în renașterea lor națională, în lupta de eliberare de sub jugul otoman. *Regimul economic al* ~. Obligațiile economice ale țărilor române, diferențiate inițial ca și gradul lor de dependență politică au constat în plata haraciului (kharadj), sporit periodic, și a unor daruri (v. *peșcheș*), care oficial se ridicau la circa 25—30% din valoarea haraciului, în fapt, ele fiind mult mai ridicate. Inițial, haraciul nu depășea, în sec. 15, 2— 3 000 ducați de aur, la începutul sec. următor, 5 000 de galbeni pentru Moldova și 14 000 de gal-

beni pentru Muntenia. La mijlocul sec. 16 era de 50 000 de galbeni pentru Muntenia, 30 000 pentru Moldova, pentru ca la sfîrşitul aceluiaşi secol să atingă cifre maxime de 125—155 000 şi, respectiv, 65 000 de galbeni. Viguroasa acţiune a lui Mihai Viteazul aduce, la reluarea relaţiilor, o scădere a haraciului, care era în prima jumătate a sec. 17 de 32 000 de galbeni pentru Muntenia, sporit treptat către sfîrşitul sec. şi considerabil mărit sub fanarioţi. Peşcheşurile sînt daruri în natură sau în bani, anuale sau ocazionale date sultanului şi marilor dregători otomani. Se dădeau daruri cu prilejul înscăunării, cu prilejul numirii în funcţie a marelui vizir şi a altor demnitari şi chiar cu prilejul mazilirii domnilor. Se adăugau numeroase furnituri în natură: miere, ceară şi diverse materiale şi provizii pentru armată, materiale de construcţii şi lucrători pentru repararea cetăţilor. O parte din furniturile pentru aprovizionarea armatelor se făceau în contul haraciului, însă modul în care se cerea aşa-numita havalea (v.) şi timpul scurt de procurare îngreuia şi mai mult aceste obligaţii ale ţărilor române. Exploatarea otomană era agravată de monopolul comercial, de livrările pentru aprovizionarea Constantinopolului, de diferite tranzacţii comerciale oneroase impuse locuitorilor etc. Transilvania, ca principat autonom în perioada dominaţiei otomane, cunoaşte un regim politic şi economic relativ mai bun faţă de al celorlalte două ţări române. Cuantumul haraciului nu trecea de 10 000 ducaţi, crescut în sec.17 pînă la 15 000 de ducaţi. Se dădeau peşcheşuri şi contribuţii pentru aprovizionarea armatelor, însă mult mai mici. Către sfîrşitul dominaţiei otomane în Transilvania (circa 1660—1690), regimul economic se agravase şi în această ţară. Consecinţele economice ale dominaţiei otomane s-au făcut vizibile prin creşterea fiscalităţii, a aservirii ţăranilor care nu puteau plăti birul, datorită condiţiilor materiale precare în care erau ţinute masele.

DOMINICA (denumirea oficială: *Dominique)*, insulă în Oc. Atlantic (M. Caraibilor), în Arh. Antilelor Mici (grupul Windward), între Guadelupa şi Martinica. Suprafaţa: 751 kmp. Populaţia (1976): 80 000 loc. Centrul administrativ: *Roseau*, 16 800 loc. (1973). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 East Caribbean Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperită de Cristofor Columb la 3 nov. 1493, este inclusă în donaţia făcută contelui de Carlisle, dar caraibii (locuitorii băştinaşi) rămân în posesia pămînturilor lor pînă în sec. 18. Colonizată de francezi, **D.** este ocupată de englezi în 1759. Reocupată de francezi în 1778, este înapoiată Marii Britanii în 1783, care o transformă definitiv în posesiune a Coroanei în 1805. Încorporată ins. Leeward (1883) administraţia sa este transferată ins. Windward la 1 ian. 1940. În 1956 **D.** obţine autonomia internă, iar în perioada ian. 1958 — aug. 1962 este încorporată Federaţiei Indiilor de Vest. Potrivit Acordului din 1 mart. 1967, este un teritoriu autonom, stat asociat cu Marea Britanie, membru al Asociaţiei Indiilor de Vest. O.N.U. îl consideră teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei.

DOMINICANĂ, REPUBLICA ~ (denumirea oficială: *República Dominicana* = *Republica Dominicană*), stat situat în America Centrală insulară (Arh. Antilele Mari), cuprinzînd circa 2/3 ale părţii orientale din ins. Haiti, pe care o împarte cu statul cu acelaşi nume. Suprafaţa: 48 734 kmp. Populaţia (1976): 4 840 000 loc. Capitala: *Santo Domingo*, 877 645 loc. (1974, cu suburbiile). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Peso dominican = 100 Centavos. *Istoric.* Descoperită de Cristofor Columb la 5 dec. 1492 care o numeşte „La Española", ins. Haiti este împărţită prin tratatul de la Ryswick

(1697) între Franţa (treimea de vest) şi Spania. În urma păcii de la Basel (1795), întreaga ins. devine posesiune franceză. Parte a Republicii Haiti (1804–1808), scurt timp independentă (1808) şi din nou posesiune spaniolă (1814—1821), **R.D.** îşi proclamă pentru a doua oară independenţa la 1 dec. 1821. Ocupată de Haiti (1822), la 27 febr. 1844, devine din nou şi definitiv independentă. În perioada 1916—1934 S.U.A. îşi instituie protectoratul asupra **R.D.**, dublîndu-l cu o ocupare de facto militară (1916—1924). În 1938, la preşedinţia statului vine Rafael Trujillo, care instituie un regim dictatorial de teroare, încheiat în 1961 cu asasinarea acestuia. În 1965, într-o perioadă de frămîntări politice, S.U.A. intervin cu forţele lor armate în **R.D.** *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **R.D.** întreţine relaţii diplomatice cu 46 de state (1976) şi este membră în 65 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). Între România şi **R.D.** s-au stabilit relaţii oficiale în secolul trecut cu prilejul schimbului de mesaje între Carol I, acesta notificînd dobîndirea independenţei de stat a României (20 apr. 1880) şi preşedintele **R.D.** care în răspunsul său îşi exprima dorinţa de a strînge relaţiile de prietenie sinceră şi cordială dintre cele două ţări. Relaţiile dintre România şi **R.D.** au fost însă sporadice. Abia în 1932, **R.D.** deschide un consulat onorific la Bucureşti (24 iun.), iar România înfiinţează un consulat onorific la Santo Domingo (1 aug.). După cel de-al doilea război mondial, între cele două ţări nu s-au stabilit relaţii.

DOMINION, denumire dată încă înainte de primul război mondial unora din coloniile Marii Britanii şi anume: Canada, Australia, Noua Zeelandă şi Africa de Sud. Pînă la primul război mondial, această denumire corespundea unei forme de organizare administrativă deosebită de a celorlalte teritorii coloniale, în conţinut însă nefiind nici o deosebire între **d.** şi alte teritorii coloniale. În perioada dintre primul şi cel de-al doilea război mondial, statutul **d.** a evoluat în direcţia dobîndirii calităţii de subiect de drept internaţional. Astfel, **d.** care au participat la primul război mondial au semnat tratatele de pace din 1919, au devenit membre ale Societăţii Naţiunilor, unele primind chiar mandat de a administra teritorii coloniale care aparţinuseră Germaniei şi Turciei. În 1931 a fost adoptat statutul de la Westminster (**v.**), prin care **d.** au dobîndit autonomie deplină şi au fost declarate egale în drepturi cu metropola — Anglia. Rămînea totuşi o anumită subordonare, **d.** avînd ca şef de stat regele Angliei, actele legislative ale organelor lor parlamentare trebuind ratificate de Coroana britanică pentru a intra în vigoare. După cel de-al doilea război mondial, procesul de înfăptuire a independenţei **d.** se desăvîrşeşte; **d.** devin membre ale O.N.U.; însăşi denumirea de **d.** este înlocuită cu aceea de *ţară a comunităţii* (Commonwealth Country); subordonarea faţă de Coroana britanică a devenit nominală, menţinîndu-se o anumită influenţă a Angliei în temeiul legăturilor economice, al tradiţiei, al legăturilor politice între statele membre ale Commonwealth-ului (**v.**).

D.P.A., v. **DEUTSCHE PRESS AGENTUR.**

DRAGOMAN, interpret, translator. A jucat un rol însemnat în relaţiile comerciale şi diplomatice între statele musulmane şi cele creştine, începînd din sec. 12. Apariţia sa se datoreşte faptului că musulmanilor li se interzicea prin religie învăţarea unor limbi străine. Cele mai vechi tratate încheiate între statele musulmane riverane Mediteranei şi oraşele sau statele creştine sînt negociate prin **d.** În Imperiul otoman serviciul dragomanatului şi marele **d.** sînt organizate sub Mehmed II. La mijlocul sec. 17, o-

dată cu reorganizarea serviciilor privind relaţiile externe, marele dragomanat începe pe mîna grecilor din Fanar care-l menţin pînă la 1821. Către sfîrşitul epocii fanariote, Poarta hotărîse ca accedarea la tronurile Moldovei şi Ţării Româneşti să se facă numai dintre cei ce fuseseră mari **d.** În afară de **d.** Porţii erau şi **d.** Flotei, recrutaţi tot dintre greci. După 1821, rolul grecilor ca **d.** decade. Locul **d.** este luat de biroul interpreţilor.

DRAPEL, însemn al statului a cărui suveranitate o simbolizează. **D.** de stat se arborează pe clădirile guvernamentale, iar la sărbătorile naţionale şi pe alte clădiri. El este arborat şi de misiunile diplomatice ale statului, de reprezentanţele comerciale şi de consulatele din străinătate, cu ocazia sărbătorilor naţionale proprii sau ale statului de reşedinţă. Legile şi obiceiurile statului de reşedinţă reglementează amănuntele cu privire la dreptul reprezentanţelor diplomatice, comerciale, consulare etc. de a arbora **d.** lor naţional. Vasele militare sau comerciale aparţinînd unui stat, cetăţenilor sau instituţiilor sale, navighează sub **d.** său care poartă în acest caz denumirea de *pavilion* (**v.**).

DREPT, ansamblul normelor juridice, care reglementează raporturile sociale într-o societate anume, stabilite sau sancţionate de stat, ce exprimă voinţa clasei dominante şi a căror aplicare este garantată de forţa de constrîngere a statului. Exprimînd în norme juridice voinţa clasei dominante, deţinătoarea puterii de stat, **d.** urmăreşte — prin toate prevederile sale — să apere, să consacre şi să dezvolte acele raporturi sociale care convin şi sînt folositoare clasei respective. Devin norme juridice, numai acele reguli sau norme de conduită, pe care statul le învesteşte cu putere obligatorie, exprimîndu-le într-o anumită formă consacrată (lege, decret, H.C.M., regulament, decizie, ordin etc.). **D.**, întocmai ca şi statul, este determinat de baza economică a societăţii, iar dezvoltarea sa este indivizibil legată de mutaţiile ce se produc în această bază. Generat de baza economică, **d.** odată apărut, nu rămîne inactiv faţă de această bază, ci, dimpotrivă, ajută acesteia să capete formă şi să se consolideze, contribuind totodată la lichidarea vechii baze şi a vechilor clase. Spre deosebire de **d.** existent în orînduirile sociale bazate pe exploatare, care reprezenta expresia voinţei unor clase exploatatoare, **d.** socialist este un **d.** calitativ nou, care, încă de la începutul formării sale, reflectă interesele şi năzuinţele majorităţii poporului. În normele **d.** socialist îşi găsesc consacrarea aspiraţiile şi interesele tuturor membrilor societăţii, îmbinîndu-se în mod armonios interesele generale cu cele individuale. În raport cu natura relaţiilor sociale pe care le reglementează, **d.** se subîmparte în diferite ramuri cum sînt: **d.** constituţional, **d.** administrativ, **d.** civil, **d.** familiei, **d.** penal, **d.** internaţional public, **d.** internaţional privat. ş.a.m.d. ~ *aerian* (intern, internaţional), ansamblu de norme juridice care reglementează activitatea statelor în domeniul navigaţiei aeriene. Aceste norme se referă, în special, la navigaţia aeriană civilă, şi mai puţin la cea militară care cade sub incidenţa legilor şi obiceiurilor războiului (**v.**). ~ *a.* prezintă două aspecte: 1) *Aspectul intern*, concretizat în legislaţia fiecărui stat, mai ales sub forma unor coduri aeriene. Codul aerian al R.S. România, adoptat în 1953 şi modificat în decursul anilor, consacră suveranitatea statului socialist român asupra spaţiului său aerian, pe care îl împarte în trei zone: a) spaţiul de navigaţie aeriană, deschis aeronavigaţiei tuturor aeronavelor; b) zonele rezervate pentru lucru aerian, destinate unor activităţi aeronautice determinate (zone de şcoală, de încercare a aeronavelor etc.); c) zone interzise pentru navigaţia aeronavelor. Actele şi faptele juridice petrecute la bordul aeronavelor

civile înmatriculate în România, precum și a aeronavelor civile străine, în timp ce zboară prin spațiul aerian al României, sînt supuse dispozițiilor legilor române. Pătrunderea aeronavelor civile străine în spațiul aerian al României este condiționată de o aprobare prealabilă dată, de obicei, prin acordurile aeriene încheiate de statul român cu alte state. 2) *Aspectul internațional*, concretizat în ~ *a. internațional*, parte integrantă a **d.** internațional public. Normele ~ *a.i.* sînt consacrate în convenții internaționale bi- și multilaterale cum sînt: Convenția de la Paris (1919), Convenția de la Havana (1928), Convențiile de la Chicago (1944) etc. Principiul fundamental al ~ *a.i.* este suveranitatea deplină a fiecărui stat asupra spațiului său aerian. ~ *consular*, totalitatea normelor juridice care reglementează relațiile dintre state în problemele consulare și anume: statutul juridic al consulatelor, numirea consulilor, recunoașterea lor, drepturile și obligațiile lor, privilegiile și imunitățile consulare ș.a. Normele ~ *c.* sînt cuprinse în tratatele internaționale, în special convenții consulare (v.), în reguli cutumiare, precum și în actele legislative de **d.** intern. Cel mai important act internațional adoptat în acest domeniu este Convenția de la Viena, din 1963, cu privire la relațiile consulare (v.) care a înfăptuit codificarea ~ *c.* ~ *diplomatic*, reglementează problemele referitoare la relațiile diplomatice (v.) dintre state. Domeniile la care se referă această ramură a **d.** internațional sînt cele cu privire la diplomația la nivel înalt, la organele de stat ale relațiilor externe, misiunile speciale (v.) sau diplomația ad-hoc (v.), misiunile diplomatice (v.), relațiile dintre state și organizațiile internaționale, precum și cele dintre organizații internaționale sau diplomația organizațiilor internaționale. Principalul izvor de ~ *d.* este tratatul internațional. Dintre tratatele multilaterale încheiate în acest domeniu, mai importante sînt: Regulamentul adoptat la Congresul de la Viena din 1815 privind rangurile reprezentanților diplomatici, completat prin Protocolul de la Aix-la-Chapelle din 1818, Convenția de la Havana din 1928 cu privire la funcționarii diplomatici, Convenția de la Viena din 1961 cu privire la relațiile diplomatice. În unele privințe se mai aplică și cutuma ca izvor al ~ *d.* ~ *internațional fluvial*, ansamblul regulilor de **d.** internațional privind navigația pe fluviile internaționale (v.), ca și utilizarea acestora în alte scopuri decît navigația (pescuit, instalații hidroenergetice, irigații). Pornind de la faptul că fiecare fluviu internațional are specificul său și că utilizarea sa face obiectul unei reglementări convenționale multilaterale (în cazul navigației) ori îndeosebi bilaterale (în cazul utilizării lui în alte scopuri decît navigația), precum și de la inexistența unei practici constante și generale, unii autori contestă existența unui ~ *i.f.* ca un ansamblu de principii și norme de aplicare generală. Codificarea și dezvoltarea progresivă a regulilor de **d.** internațional privind utilizările cursurilor de apă internaționale în alte scopuri decît navigația au fost incluse în programul de lucru al Comisiei de drept internațional (v.). ~ *internațional maritim*, ansamblul normelor și principiilor care reglementează raporturile dintre state cu privire la utilizarea apelor maritime internaționale. Aplică principiile **d.** internațional general în domeniul maritim și cuprinde, totodată, o serie de reguli specifice acestui domeniu. Majoritatea normelor și regulilor ~ *i.m.* s-au creat în mod cutumiar. În prezent, o parte considerabilă a principiilor și instituțiilor ~ *i.m.* sînt codificate prin convențiile adoptate la Conferința asupra dreptului mării de la Geneva (v.), din 1958. Numeroase alte convenții multilaterale reglementează regimul apelor maritime sub diferite aspecte (pescuit, poluare, salva-

rea vieții omenești pe mare, prevenirea abordajelor, cabluri submarine, regimul strîmtorilor, conservarea resurselor biologice, reguli aplicabile în timp de război etc.). Mutațiile intervenite în urma codificării la Conferința de la Geneva (1958) au dus la necesitatea revizuirii ~ *i.m.*, mai ales din cauza necesității de a se ține seama de interesele legitime ale țărilor în curs de dezvoltare, de a se statornici o ordine internațională economică și politică nouă, democratică, justă și echitabilă (v. *Conferința O.N.U. asupra dreptului mării*). ~ *internațional penal*, ansamblul normelor juridice instituite prin convenții internaționale în scopul apărării ordinii și legalității internaționale și care sancționează infracțiunile ce aduc atingere normelor și principiilor de d. internațional. Sînt sancționate în primul rînd faptele persoanelor fizice care, acționînd în calitate de organe ale unui stat, săvîrșesc în numele acelui stat acte contrare d. internațional împotriva unuia sau mai multor state, și care sînt incriminate ca atare drept infracțiuni. Astfel, de ex., Tratatul de la Versailles din 1919 prevedea în art. 227 responsabilitatea fostului împărat al Germaniei, Wilhelm II de Hohenzollern, pentru crimele de război comise de țara sa. Scoaterea războiului de agresiune în afara legii și considerarea sa ca cea mai gravă crimă internațională a dus la apariția unor norme care sancționează pe cei vinovați de pregătirea, declanșarea și purtarea războiului. Prin Actul de la Londra, din 8 aug. 1945, semnat de Anglia, Franța, S.U.A. și U.R.S.S., s-a hotărît instituirea unui tribunal militar internațional care să judece și să pedepsească pe criminalii de război. În acest scop a fost creat Tribunalul militar internațional (v.) de la Nürnberg, în al cărui statut a fost definit conținutul crimelor contra păcii (v.), crimelor contra umanității (v.) și a crimelor de război (v.), și care, împreună cu Tribunalul militar internațional de la Tokio, a judecat pe principalii criminali de război ai puterilor Axei. Principiile înscrise în Statutul Tribunalului de la Nürnberg au fost confirmate prin rezoluția adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 11 dec. 1946 și completate printr-o serie de documente internaționale ulterioare cum sînt: Convenția cu privire la prevenirea și reprimarea crimei de genocid din 1948 (v.), Declarația universală a drepturilor omului din 1948 (v.), Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și crimelor contra umanității din 1968 (v.), Proiectul de cod al crimelor contra păcii și securității, elaborat de Comisia de drept internațional în 1954 etc. În conformitate cu documentele menționate, principalele infracțiuni săvîrșite de persoanele fizice care acționează în calitate de organe ale unui stat sînt crimele împotriva păcii, crimele de război și cele împotriva umanității. ~ *i.p.* sancționează totodată și faptele penale săvîrșite de persoane particulare care, prin conținutul lor, încalcă normele de drept internațional. Asemenea fapte penale sînt terorismul internațional (v.), traficul de stupefiante, traficul de sclavi (v.), pirateria maritimă (v.), pirateria aeriană, falsificarea de monedă (v.), traficul cu femei și copii, difuzarea de publicații obscene, etc. Și aceste infracțiuni sînt prevăzute și reglementate prin acorduri internaționale, statele obligîndu-se să le incrimineze în legislația lor penală internă. ~ *internațional privat*, ramură a d. care reglementează raporturile juridice dintre persoanele fizice și juridice în care apar elemente de extraneitate. Normele ~ *i.p.* (norme conflictuale) determină legea aplicabilă în cazul cînd un raport juridic cade sub incidența legilor mai multor state. Sistemul ~ *i.p.* mai cuprinde și normele ce determină statutul juridic al străinilor. Izvoarele ~ *i.p.* se găsesc parte în legislația internă a statelor, parte în tratate internaționale (v.) și în cutuma

internațională (v.). Cele mai importante tratate internaționale în domeniul ~ *i.p.* privesc: asistența judiciară, relațiile consulare, transporturile internaționale, arbitrajul în comerțul internațional. ~ *internațional contemporan*, ansamblul normelor de drept instituite prin acordul de voință al statelor și care reglementează, în principal, relațiile dintre state. Subiectul principal al ~ *i.c.* este statul suveran. Organizațiile internaționale interguvernamentale pot avea această calitate numai în limitele necesare îndeplinirii scopurilor pentru care au fost create. Normele ~ *i.c.* se materializează fie în forma tratatului internațional, fie în forma cutumei internaționale. Totalitatea normelor ~ *i.c.* formează sistemul juridic internațional. În cadrul acestui sistem distingem norme generale cu caracter imperativ (v. *jus cogens*), de la care statele nu pot deroga, și norme cu caracter dispozitiv-supletiv, aplicabile numai în cazul cînd statele în relațiile lor reciproce nu dispun altfel. La baza sistemului juridic internațional stau principiile fundamentale ale ~ *i.c.* (v.). ~ *i.c.* are un caracter general, în sensul că normele lui și principiile de bază amintite sînt aplicabile în relațiile tuturor statelor față de fiecare stat, fără deosebire de regimul lor social-politic. În afară de **d.** internațional general există și se pot forma norme cu caracter regional în relațiile unor grupe de state. Aceste norme însă nu pot deroga de la principiile fundamentale, cu caracter imperativ (jus cogens) al **d.** internațional general. În relațiile statelor socialiste au apărut norme și instituții de ~ *i.c.* caracteristice relațiilor de colaborare socialiste, pătrunse de spiritul solidarității internaționale și al întrajutorării lor frățești. ~ *internațional umanitar*, ansamblu de norme menite să asigure protecția tratamentului uman al persoanelor scoase din luptă și al acelora care nu participă direct la ostilități, denumite victime de război (v.). Cel mai vechi document în acest domeniu datează din 22 aug. 1864 și este intitulat Convenția de la Geneva pentru ameliorarea soartei militarilor răniți în armatele în campanie (tot atunci a fost creată și C.R.I.). Treptat, aria de cuprindere a reglementărilor din domeniul umanitar s-a lărgit, extinzînd protecția la categorii diverse de beneficiari: *victime de război*, prescriind tratament uman persoanelor scoase din luptă — bolnavi, răniți, naufragiați, prizonieri de război etc.; *populația civilă* (v.), interzicînd orice act de ostilitate directă împotrivă acesteia; *combatanți* (v.), impunînd limitarea utilizării mijloacelor de vătămare a inamicului; *bunurile culturale* (v.), consacrînd norme care interzic atacarea și distrugerea lor. În ultimul timp, în ~ *i.u.* sînt incluse tot mai frecvent norme care nu sînt direct legate de conflictele armate, ci de protecția persoanei umane față de alte pericole și nedreptăți sociale — genocid (v.), discriminări rasiale (v.) și politica de apartheid (v.), încălcarea drepturilor fundamentale ale omului. ~ *i.u.* a fost consolidat în 1949 la Conferința de la Geneva, care a adoptat cele patru Convenții privind victimele de război (v.). Realizarea acestor instrumente juridice, alcătuite din aproximativ 400 de articole, constituie un moment important în dezvoltarea ~ *i.u.* Astfel, este enunțat, ca unul din principiile fundamentale, respectarea, protejarea și tratarea cu umanism a populației civile, a fost extinsă protecția **d.** internațional la toate cazurile de conflict armat, și nu numai la războaiele între state ca pînă atunci, a fost lărgit statutul prizonierilor de război, incluzîndu-se în cadrul beneficiarilor protecției sale și membrii mișcărilor de rezistență și consolidîndu-se, în același timp, măsurile de control asupra aplicării convențiilor. Pe parcursul aplicării lor aceste convenții au devenit aproape universale, la ele devenind părți, prin ratificare, aderare sau declarații de con-

tinuitate, 137 de state. Datorită unor lacune și imperfecțiuni, dar mai ales condițiilor în care trebuiau aplicate, ele nu au reușit să asigure respectarea ~ *i.u.* Punerea în concordanță a principiilor și normelor ~ *i.u.* cu finalitatea D.I.C., cu normele și principiile sale este o necesitate a coexistenței pașnice și a făcut obiect de preocupare a numeroase organizații și reuniuni internaționale. Conferința experților convocați la Geneva din inițiativa C.R.I. a elaborat două proiecte de protocoale adiționale la Convențiile de la Geneva din 12 aug. 1949. Aceste documente au constituit baza de discuții a Conferinței diplomatice asupra reafirmării și dezvoltării ~ *i.u.* au fost adoptate la 10 iul. 1977. Se evidențiază următoarele direcții de dezvoltare a ~ *i.u.*: ilegalizarea armelor de distrugere în masă, printr-un instrument cu caracter de universalitate; interzicerea sau limitarea utilizării unor arme convenționale în raport cu efectele lor pe cîmpul de luptă; extinderea sferei de aplicare a normelor de **d.**, aplicabile în caz de conflict armat neinternațional, în special la tipurile de conflicte care în ultimul timp au ocupat ponderea cea mai mare în viața internațională; elaborarea de noi norme, care să completeze **d.** existent și să-l orienteze spre țelul propus și, în sfîrșit, universalizarea instrumentelor juridice adoptate în acest sens, astfel ca la ele să devină părți toate statele și organizațiile interesate. ~ *penal internațional*, totalitatea normelor juridice prin care un stat delimitează jurisdicția sa penală în raport de jurisdicția penală a celorlalte state, cît și ansamblul de norme prin care statele își acordă, în mod reciproc, asistență penală în lupta împotriva criminalității. Spre deosebire de **d.** internațional penal, ale cărui norme își au izvorul în convențiile internaționale, normele ~ *p.i.* au ca principală sursă legislația penală internă a statelor. Prin prevederile sale, ~ *p.i.* asigură reprimarea acelor infracțiuni care, deși sînt îndreptate împotriva ordinii interne a statelor, conțin anumite elemente de extraneitate, cum ar fi: împrejurarea că după comiterea infracțiunii autorul ei s-a refugiat într-o altă țară, ori infracțiunea s-a săvîrșit în afara teritoriului unui stat, dar lovește în interesele sale. În astfel de cazuri, pentru a se putea aplica legea penală a statului respectiv împotriva infractorilor, este necesar să se îndeplinească pe teritoriul altor state o serie de acte judiciare, ca de ex. identificarea și arestarea autorilor infracțiunii, cercetarea lor, extrădarea acestora etc. Statele prevăd în legislația lor internă, precum și prin acorduri încheiate între ele, modalitățile prin care își acordă în mod reciproc asistență juridică în cauzele penale și în temeiul acestor prevederi îndeplinesc pe teritoriul lor actele judiciare solicitate de statul lezat prin infracțiune. ~ *războiului*, parte din **d.** internațional cuprinzînd norme juridice, aplicabile raporturilor dintre statele aflate în stare de război, inclusiv reguli cu privire la mijloacele de ducere a războiului și la relațiile între beligeranți și statele neutre. Unele reguli cu privire la război au apărut încă din cele mai vechi timpuri. În epoca modernă, principiile fundamentale care formează ~ *r.* își au originea într-o serie de convenții internaționale încheiate mai ales cu începere din cea de-a doua jumătate a sec. 19, precum și în cutume internaționale dezvoltate în cursul războaielor. Ele sînt cunoscute și sub denumirea de legile și obiceiurile războiului (v.). Principalele reguli ale ~ *r.* se referă la: mijloacele permise și ilicite de ducere a războiului; tratamentul prizonierilor și răniților; drepturile beligeranților în teritoriul inamic ocupat în cursul ostilităților; regulile cu privire la războiul maritim; drepturile și obligațiile statelor neutre; efectele războiului în raporturile dintre beligeranți; suspendarea ostilităților și terminarea războiului. Violarea norme-

lor ~ r. constituie crimă de război și atrage după caz răspunderea internațională, materială, penală, politică sau morală a statelor și a persoanelor vinovate (v. *dreptul internațional al conflictelor armate*). ~ *spațial (cosmic)*, ansamblul normelor juridice create de către state pentru a reglementa relațiile dintre acestea sau organizații internaționale în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic și a corpurilor cerești. ~ *s.* este o parte componentă a **d.** internațional public, ale cărui principale izvoare sînt: Tratatul cu privire la principiile care guvernează activitatea statelor în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv a Lunii și celorlalte corpuri cerești (v.) din 27 ian. 1967, Acordul cu privire la salvarea astronauților, reîntoarcerea astronauților și restituirea obiectelor spațiale (v.) din 22 apr. 1968, Convenția cu privire la răspunderea internațională pentru daunele cauzate de obiectele lansate în spațiul extraatmosferic, din 29 mart. 1972, Convenția cu privire la înregistrarea obiectelor lansate în spațiul extraatmosferic din 1974. Datorită domeniului nou al relațiilor internaționale pe care îl reglementează, ~ *s.* prezintă anumite particularități care își găsesc expresie în principiile, normele și instituțiile sale specifice, constituind o dezvoltare progresistă a **d.** internațional public.

DREPTUL DE AZIL, dreptul unui stat de a acorda în virtutea suveranității sale permisiunea de a intra și de a se stabili pe teritoriul său unor cetățeni străini sau unor persoane fără cetățenie, urmărite pentru activitatea politică, obștească, științifică etc. desfășurată în țara lor. Acordarea **d. de a.** presupune în mod corelativ și refuzul de a dispune extrădarea celui ce a beneficiat de azil politic. **D. de a.** este prevăzut în Declarația universală a drepturilor omului (v.) și unele principii generale fac obiectul Declarației asupra azilului teritorial (adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 14 dec. 1967). Nu pot beneficia de **d. de a.** persoane vinovate de crime contra păcii, de crime de război sau de crime contra umanității, precum și infractorii de drept comun. România acordă azil pe teritoriul său străinilor urmăriți pentru activitatea lor în apărarea intereselor celor ce muncesc, pentru participarea la lupta de eliberare națională sau de apărare a păcii. Potrivit art. 75 pct. 9 din Constituția R.S. România, **d. de a.** se acordă de către președintele României. ~ *diplomatic*, primirea și adăpostirea în localurile unei misiuni diplomatice a unor cetățeni ai statului de reședință, urmăriți pentru activități politice. După cum a decis și C.I.J. în diferendul dintre Columbia și Perú, privind ~ *d.* (1950), nu există o regulă cutumiară de drept internațional care să consacre ~ *d.* ~ *d.* se aplică în anumite limite, mai ales între statele din America Latină, care au încheiat mai multe convenții multilaterale pentru reglementarea lui (Convențiile de la Havana 1928, de la Montevideo — 1953 și de la Caracas — 1954).

DREPTUL DE CAPTURĂ, drept specific războiului naval care are ca rezultat prada de război (v.), sechestrarea (v.), confiscarea (v.) unei nave, cînd se constată, în urma vizitei (v.), caracterul inamic al acesteia. În baza legilor și obiceiurilor aplicabile în războiul naval, **d. de c.** exclude distrugerea navei, în afara unei necesități excepționale, cum ar fi avarierea gravă a navei capturate, blocarea porturilor naționale, nesiguranța conducerii navelor, ivirea inamicului, împiedicarea misiunii navei de război etc. Distrugerea navei capturate este condiționată de asigurarea securității echipajului, a pasagerilor și a documentelor de bord. Regimul echipajelor și al pasagerilor de pe navele inamice capturate este diferențiat. Astfel, toți membrii echipajelor de pe navele de război vor fi făcuți prizonieri. De ase-

menea, vor fi făcuți prizonieri echipajul, ofițerii și comandantul, precum și cetățenii inamici îmbarcați pe nave de comerț inamice, dacă aparțin cadrelor active ale marinei de război, dacă fac parte din forțele armate inamice sau dacă prestează un serviciu util și direct operațiilor sale militare, precum și cei care opun rezistență la vizită sau captură. Pasagerii, atît cei inamici, cît și cei aparținînd statelor neutre, vor fi puși în libertate și repatriați, cu excepția celor aflați în slujba inamicului sau care se deplasau într-o țară inamică pentru a se înrola în forțele armate ale acesteia.

DREPTUL DE LEGAȚIE, dreptul unui stat de a primi și de a trimite agenți diplomatici, indiferent de titlul și rangul acestora. Statele au un **d. de l.** *activ* — trimiterea de reprezentanți diplomatici în alte state — și un **d. de l.** *pasiv* — primirea reprezentanților diplomatici ai altor state. **D. de. l.** este un atribut exclusiv al statelor independente și suverane. În statele federale, statele componente nu au, de regulă, acest drept.

DREPTUL DE NAVIGAȚIE ÎN MAREA TERITORIALĂ, drept ce se recunoaște în favoarea vaselor comerciale străine, în condițiile trecerii inofensive (v.) prin marea teritorială (v.) a statului riveran, în părțile indispensabile navigației internaționale. El include trecerea pentru a intra în porturi sau ieși din acestea, precum și traversarea mării teritoriale, fără a intra în apele interioare ale statului riveran; în acest ultim caz, așa cum se prevede în legislația română și a altor state, traversarea este permisă numai pe căile de navigație uzuală sau cînd se urmează ruta obișnuită a vaselor. Sînt exceptate situațiile de forță majoră, cum sînt cazurile de avarii sau de adăpostire de furtună, cînd navele străine pot fi nevoite să se abată de la căile obișnuite de navigație. Cuprinde, de asemenea, dreptul de oprire și ancorare a vaselor comerciale străine în marea teritorială, dar numai în măsura în care oprirea și ancorarea constituie incidente obișnuite de navigație sau se impun unui vas ce se află în stare de derivă sau de primejdie. Statul riveran este obligat să facă cunoscute pericolele care, după cunoștința sa, pot amenința navigația în marea teritorială. În zonele mai periculoase pentru navigație, statul riveran poate institui pilotajul obligatoriu. Navele străine nu pot fi supuse unor taxe pentru trecerea prin marea teritorială, cu excepția celor ce se percep ca remunerare pentru anumite servicii efectiv prestate (pilotaj, remorcaj etc.).

DREPTUL DE RĂSPUNS, prerogativă procedurală a participanților la o dezbatere internațională. Astfel, potrivit Regulamentului interior al Adunării Generale a O.N.U., „în cursul unei dezbateri, președintele poate comunica lista oratorilor și, cu asentimentul Adunării Generale, să declare această listă închisă". Cu toate acestea, președintele poate să acorde **d. de r.** unui membru oarecare, atunci cînd un discurs pronunțat după închiderea listei oratorilor face o atare hotărîre oportună. În practică, **d. de r.** se exercită prin intervenții scurte și se concretizează într-o reacție clară la anumite aserțiuni ce au putut fi făcute într-un discurs dat, în care au fost abordate în mod direct aspecte interesînd nemijlocit pe autorul răspunsului. V. și *replică.*

DREPTUL DE VIZITĂ I. Dreptul de a inspecta și a lua măsuri de constrîngere asupra unei nave comerciale. În general, o navă comercială nu poate fi supusă controlului sau unor măsuri de constrîngere în marea liberă decît din partea unui vas de război al statului al cărui pavilion nava îl arborează. De la această regulă dreptul internațional admite unele excepții. Astfel, un vas de război are dreptul de a vizita și lua măsuri împotriva oricărei nave comerciale străine, cînd există

motive întemeiate de a bănui că nava respectivă: a) se ocupă cu pirateria; b) se ocupă cu traficul de sclavi; c) arborînd un pavilion străin, sau refuzînd să înalţe pavilionul său, este în realitate o navă de aceeaşi naţionalitate ca şi vasul de război. În aceste cazuri, vasul de război are dreptul să verifice documentele care autorizează purtarea pavilionului şi să treacă la cercetarea vasului suspect. **D. de v.** nu se aplică vaselor militare şi altor vase de stat, comerciale sau necomerciale. Aceste vase se bucură de imunitate şi se supun numai jurisdicţiei statului lor. Nava reţinută fără motiv valabil urmează să fie indemnizată pentru orice pierdere sau pagubă suferită. **2.** Dreptul ce se recunoaşte în timp de război forţelor navale ale unui stat beligerant, de a opri în marea liberă un vas de comerţ arborînd un pavilion neutru şi de a proceda la verificarea documentelor de bord, eventual de a-l controla, pentru a se asigura că acesta respectă regulile neutralităţii. **V.** şi *convoi*, *vizită*.

DREPTUL DE URMĂRIRE, dreptul pe care îl are statul riveran de a urmări în marea liberă şi sechestra o navă comercială străină, pentru încălcări aduse legilor şi regulamentelor acestui stat. Urmărirea trebuie începută în momentul în care nava străină sau una din ambarcaţiile sale se găseşte în apele interioare (**v.**), în marea teritorială (**v.**) sau zona contiguă (**v.**) a statului ale cărui autorităţi încep urmărirea şi poate fi continuată în marea liberă (**v.**), cu condiţia să nu fi fost întreruptă. **D. de u.** încetează din momentul în care nava urmărită intră în marea teritorială a statului al cărui pavilion îl poartă sau a unui stat terţ. Urmărirea se efectuează numai prin vase de război sau aeronave militare, ori prin alte nave sau aeronave afectate unui serviciu public şi special autorizate. De regulă, în cazul urmăririi în marea liberă şi sechestrării unei nave, faptul se notifică statului al cărui pavilion este arborat de acea navă. Dacă vasul este oprit şi sechestrat în împrejurări care nu justifică exercitarea **d. de u.**, proprietarul vasului trebuie să fie despăgubit pentru toate prejudiciile ce i s-au cauzat.

DREPTUL LA AUTODETERMINARE, v. **AUTODETERMINARE.**

DREPTUL LA AUTODETERMINARE AL ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA, declaraţie elaborată la 12 oct. 1918 la Oradea, de Comitetul de direcţie al Partidului Naţional Român, în numele poporului român din Transilvania şi citită în Parlamentul din Budapesta, la 18 oct. 1918. Prin declaraţie se afirma că poporul român doreşte să beneficieze de completa sa libertate naţională şi că nu mai recunoaşte dreptul guvernului şi al parlamentului maghiar de a vorbi în numele românilor din Transilvania. Reprezentarea intereselor acestora în orice împrejurare urma să se facă de acum înainte numai de către organele alese de Adunarea naţională românească. Orice hotărîri şi acorduri ce s-ar fi încheiat fără aprobarea acestor organe erau considerate ca nule şi neavenite.

DREPTUL NATURAL, veche teorie de drept potrivit căreia ar exista o serie de norme dintre cele mai importante ale dreptului internaţional, care ar decurge din natura lucrurilor şi s-ar impune statelor, independent de voinţa acestora. Unii autori au susţinut că dreptul internaţional este format numai din norme de **d.n.** Ulterior, s-a acceptat că dreptul internaţional ar fi format atît din norme de **d.n.**, cît şi din norme de drept pozitiv (**v.**), acordîndu-se normelor de **d.n.** caracter imperativ, în sensul că toate celelalte norme trebuie să fie conforme acestora. În sec. 18 şi 19, aceste curente au pierdut teren, pe măsură ce evoluţia relaţiilor internaţionale şi necesitatea de a reglementa aceste relaţii în forme mai

precise, mai sigure, au favorizat implantarea concepției pozitiviste asupra dreptului internațional, în sensul de drept stabilit conform unor procedure proprii acceptate de state ca atare. Participarea efectivă a tuturor statelor, în condiții de deplină egalitate, la elaborarea și adoptarea principiilor și normelor dreptului internațional a devenit una din cerințele de bază ale relațiilor internaționale; normele de drept nu pot decurge decît din consimțămîntul statelor, din acordul lor de voință.

DREPTURI CÎȘTIGATE 1. (În dreptul internațional) Drepturi care s-au născut sub imperiul legilor unui stat și sînt invocate în alt stat, cînd intervine o schimbare de suveranitate asupra unui teritoriu, datorită faptului că acel teritoriu trece de la un stat la altul. Drepturile subiective, născute în conformitate cu dreptul în vigoare asupra unui anumit teritoriu, nu devin caduce datorită exclusiv faptului că acel teritoriu trece sub suveranitatea altui stat. **2.** (În dreptul internațional privat) Drepturi sau situații juridice care se nasc datorită elementului de extraneitate, prin aplicarea legilor unui stat și sînt invocate apoi în alt stat (conflictul de legi în timp și în spațiu sau teoria drepturilor dobîndite). Nu există **d.c.** împotriva dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur destinele.

DREPTURI URMĂRITE, drepturi față de care s-a pornit procedura de urmărire, prin executarea silită. Această categorie de drepturi interesează, deci, în raportul dintre debitor și creditor, în dreptul internațional privat, atunci cînd dreptul născut sau constatat într-un stat urmează să fie realizat cu ajutorul unei executări silite efectuate pe teritoriul altui stat.

DREPTURILE DIPLOMATULUI FAȚĂ DE STATUL DE REȘEDINȚĂ, drepturile de care se bucură diplomatul de a reprezenta și apăra interesele statului său, de a purta negocieri cu Ministerul Afacerilor Externe al țării de reședință, cu diplomații străini aflați pe teritoriul acestui stat, precum și cu autoritățile centrale ale statului de reședință, de a menține legătura prin corespondență, de a acorda protecție diplomatică (**v.**) persoanelor fizice sau juridice ale statului său pe teritoriul statului de reședință, de a se bucura, pe bază de reciprocitate, de imunități și privilegii diplomatice (**v.**).

DREPTURILE OMULUI ȘI LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE, drepturi esențiale pentru viața, libertatea, demnitatea și dezvoltarea persoanei umane, a căror respectare universală și efectivă trebuie încurajată și promovată prin cooperarea internațională. Cooperarea internațională în acest domeniu, care începe să se dezvolte după primul război mondial în cadrul Societății Națiunilor (**v.**) și O.I.M. (**v.**), devine unul din obiectivele O.N.U. (**v.**). Reflectînd reacția opiniei publice și a popoarelor față de violările flagrante și sistematice ale drepturilor omului și nenumăratele atrocități săvîrșite de naziști înainte și în timpul celui de-al doilea război, ca și de imperialiștii japonezi, Carta O.N.U. reafirmă credința semnatarilor ei în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi pentru toți fără nici o discriminare, ca și a națiunilor mari și mici. În cadrul O.N.U. au fost adoptate o serie de convenții și alte documente internaționale cu caracter universal în care sînt formulate drepturile omului și libertățile fundamentale în ansamblul lor: Declarația universală a drepturilor omului, 1948 (**v.**), Pactele internaționale privind drepturile omului, 1966 (**v.**), Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, 1965 (**v.**), Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, 1948 (**v.**), Convenția suplimentară privitoare la abolirea sclaviei, a traficului de sclavi

și a instituțiilor și practicilor similare sclavajului, 1956 (v.), Convenția privind consimțămîntul la căsătorie, vîrsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea acesteia, 1962, Convenția privind drepturile politice ale femeii, 1952 (v.), Declarația privind promovarea în rîndul tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare, 1965 (v.) ș.a. Printre domeniile de acțiune a O.N.U. în vederea promovării respectului universal al drepturilor omului, cele mai importante sînt: asigurarea realizării dreptului popoarelor de a dispune de ele însele, ca drept fundamental al omului; eliminarea discriminării rasiale și curmarea politicii de apartheid; promovarea egalității în drepturi între bărbați și femei; protecția drepturilor tineretului; implicațiile asupra drepturilor omului ale progresului științei și tehnicii, ale protecției mediului înconjurător, ale problemelor populației și alimentației; incriminarea, urmărirea și pedepsirea crimelor de război și crimelor contra umanității; combaterea criminalității; interzicerea traficului cu stupefiante și narcotice. Cooperarea internațională în domeniul drepturilor omului se desfășoară și în instituții specializate din sistemul O.N.U., îndeosebi în cadrul O.I.M. (v.) și U.N.E.S.C.O. (v.), precum și în cadrul unor organizații internaționale regionale. Prevederi referitoare la drepturile omului au fost înscrise și în Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (v.). Cooperarea internațională în domeniul drepturilor omului trebuie să se desfășoare în limitele principiilor fundamentale ale dreptului internațional, ale respectării cu strictețe a suveranității statelor și neamestecului în treburile lor interne. Potrivit convențiilor internaționale, garantarea drepturilor omului pe care le prevăd se asigură de către statele părți, prin legislația lor internă. Numai în cazul cînd încălcări flagrante și sistematice ale drepturilor omului, cum sînt politica de apartheid și discriminare rasială din Africa de sud, constituie o amenințare a păcii și securității internaționale O.N.U. este competentă să ia măsurile prevăzute în Cartă pentru asemenea situații.

DREPTURILE ROMÂNILOR CĂTRE ÎNALTA POARTĂ, titlul articolului publicat de Nicolae Bălcescu în mai multe numere din „Poporul suveran" în aug. 1848, în perioada negocierilor regimului revoluționar din Țara Românească cu Imperiul otoman. În articol se susținea că „țeara noastră românească nu fu niciodată supusă cu sabia, ci de bună voie a sa se recunoscu supt protecția turcilor" și se sublinia faptul că singura obligație ce revenea Țării Românești era de a plăti tribut, sultanului revenindu-i și dreptul de „a întări pe domnul ales de țară".

DREPTURI SPECIALE DE TRAGERE (D.S.T.), activ internațional de rezervă, numit figurativ și „aur-hîrtie", creat și emis în cadrul F.M.I. (v.). Prin funcțiile pe care le îndeplinesc, **D.S.T.** sînt bani internaționali de cont (scripturali), care pot fi utilizați pentru stingerea la nivel interguvernamental a obligațiilor dintre țările membre ale F.M.I. Sistemul **D.S.T.** a intrat efectiv în vigoare în iul. 1969, prima emisiune, de circa 9,3 miliarde **D.S.T.**, făcîndu-se pentru perioada 1970—1972. Emisiunea de **D.S.T.** este hotărîtă în cadrul F.M.I., cu o majoritate de vot de cel puțin 85%. Sumele emise se repartizează automat între statele membre în funcție de cota de participare a fiecărui stat la F.M.I., la fiecare emisiune, fără nici o obligație de contraprestație din partea beneficiarului. Disponibilitățile astfel create de **D.S.T.** pot fi utilizate în diferite operațiuni cu F.M.I., spre ex. pentru cumpărarea de valută convertibilă, în vederea echilibrării balanțelor de plăți. Criza și prăbușirea sistemului valutar Bretton Woods, în special creșterea vertiginoasă a li-

chidității internaționale (v.) sub forma valutelor de rezervă nu au permis funcționarea normală a **D.S.T.** În cadrul reformei sistemului valutar internațional (v.) se preconizează creșterea rolului **D.S.T.**

DREPTURILE ȘI OBLIGAȚIILE FUNDAMENTALE ALE STATELOR, atribute și îndatoriri esențiale ale statelor, a căror exercitare, în conformitate cu normele și principiile dreptului internațional, joacă un rol hotărîtor în asigurarea legalității internaționale (v.). Drepturile fundamentale sînt inerente oricărui stat; toate statele beneficiază în aceeași măsură de ele și nu pot renunța la aceste drepturi deoarece ele sînt sacre, inalienabile, intangibile și indivizibile. Orice lezare a lor poate periclita însăși existența statelor, creînd o situație gravă pentru pacea și securitatea lumii, fiind contrară eticii și legalității și avînd drept consecință răspunderea internațională a celui ce încalcă aceste drepturi. Fiecare stat are datoria de a-și îndeplini obligațiile ce-i revin în raporturile cu celelalte state ale lumii. Între drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor există o unitate dialectică, de intercondiționare reciprocă; promovarea drepturilor se face în condițiile îndeplinirii obligațiilor, iar orice abatere de la obligații afectează realizarea drepturilor. Preocuparea pentru determinarea sferei și conținutului lor a apărut în condițiile epocii moderne, cînd au fost elaborate o serie de documente general-obligatorii, care să fie acceptate de către toate statele și să cuprindă adevărate reguli de conduită etică, politică și juridică în viața internațională. Crearea O.N.U. și transformările social-politice din lume survenite după cel de-al doilea război mondial au oferit un cadru nou pentru definirea lor și a declanșat un proces de codificare oficială sub egida O.N.U. Dintre documentele adoptate de O.N.U. menționăm: proiectul de Declarație asupra drepturilor și îndatoririlor statelor (1949); Declarația asupra principiilor de drept internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state conform Cartei Națiunilor Unite, 1970 (v.); definiția agresiunii (v.) și Carta drepturilor și îndatoririlor economice ale statelor (1974) (v.). În contextul preocupărilor pentru instaurarea unei noi ordini internaționale, problema precizării drepturilor și îndatoririlor fundamentale ale statelor capătă o însemnătate deosebită (v. *Declarația asupra instaurării unei noi ordini economice internaționale; Declarația* și *Planul de acțiune de la Lima; Programul de la Lima de solidaritate și ajutor reciproc* și *Declarația de la Manila* adoptate de Grupul celor 77). În spiritul politicii sale externe, de promovare în relațiile dintre state a unor principii noi, de egalitate, stimă, respect și de încetățenire în viața internațională a unor reguli democratice de conduită, România a propus, la cea de-a XXX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., elaborarea și adoptarea unui Cod de conduită (v.) cu caracter universal, în care ar urma să fie statuate drepturile fundamentale ale statelor (la existență, la suveranitate și independență, de a decide singur asupra propriilor destine, la pace și securitate, la dezvoltare și progres, la integritatea teritoriului și la inviolabilitatea frontierelor, la autoapărare, la suveranitate asupra resurselor naturale, la egalitate, de a participa la rezolvarea problemelor internaționale, la cooperare, de a face comerț, de acces la cuceririle științei și tehnicii, de a face parte din organizațiile internaționale, de a participa la tratatele internaționale, la un tratament nediscriminatoriu), precum și obligațiile fundamentale ale lor (respectarea personalității statelor, a suveranității și independenței lor naționale, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța, integritatea teritorială și inviolabilitatea frontierelor, reglementarea pașnică a diferendelor, neamestecul în treburile altor state, respectarea suveranității per-

manente asupra resurselor naturale, promovarea progresului economic și social al tuturor popoarelor, întărirea păcii și securității internaționale, înfăptuirea dezarmării, nerecurgerea la propagandă în favoarea războiului, lichidarea colonialismului și neocolonialismului, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, eliminarea discriminării rasiale, dezvoltarea colaborării internaționale, conservarea și protejarea mediului ambiant, îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor asumate). România a militat și militează pentru respectarea drepturilor legitime ale tuturor statelor și, în același timp, își îndeplinește obligațiile ce-i revin față de toate statele lumii.

D.S.T., v. **DREPTURI SPECIALE DE TRAGERE.**

DUBLA CETĂȚENIE, situație în care se găsește o persoană de a avea, în același timp, două cetățenii. Înlăturarea consecințelor juridice de **d.c.** se realizează, de regulă, pe calea convențiilor internaționale. România a încheiat asemenea convenții, potrivit cărora persoanele cu **d.c.** pot opta pentru una din ele (**v.** *bipatrid*).

DUBLĂ IMPUNERE (în relațiile economice internaționale), percepere repetată a unor impozite, fie reale, fie personale, de către două sau mai multe state de la același subiect de drepturi, privitor la aceeași materie impozabilă și pentru aceeași perioadă de timp. În scopul evitării **d.i.**, convențiile interstatale prevăd în mod obișnuit că veniturile provenind de la bunuri imobile sînt impozabile numai în statul contractant în care sînt obținute. Beneficiile unei întreprinderi avînd naționalitatea unui stat contractant sînt impozabile numai în acel stat. Dacă însă întreprinderea desfășoară o activitate în celălalt stat contractant, printr-un sediu permanent aflat în acel stat, beneficiile întreprinderii pot fi impuse aici, dar numai în măsura în care acestea au fost realizate prin acel sediu permanent. Beneficiile unei întreprinderi avînd naționalitatea unui stat contractant, realizate din exploatarea în trafic internațional a navelor și aeronavelor, sînt scutite de impozit — în sistemul acestor convenții — în celălalt stat contractant. Venitul obținut de către un rezident al unui stat contractant din servicii cu caracter profesional sau din alte activități de natură asemănătoare sînt impozabile numai în acel stat contractant. Dacă rezidentul dispune de o bază fixă la dispoziția sa în celălalt stat contractant sau este prezent în acel stat o anumită perioadă de timp dintr-un an fiscal, venitul poate fi impus aici, dar numai în măsura în care acel venit s-a realizat prin baza fixă sau este obținut în timpul perioadei de timp arătate.

DUE DILIGENCE (în dreptul internațional), grija sau diligența pe care un stat neutru trebuie s-o depună în îndeplinirea obligațiilor de neutralitate care sînt menționate într-un tratat internațional. În acest sens, expresia a fost folosită în Tratatul de la Washington, din 8 mai 1871, dintre Marea Britanie și S.U.A., precum și în sentința arbitrală din 14 sept. 1872, intervenită între aceleași părți.

DUMPING, vînzare, în general la export, la prețuri mult mai mici decît prețurile pieței și, de multe ori, sub nivelul costurilor de producție. Vînzarea la prețuri de **d.** constituie o discriminare în comerțul internațional practicată de marile monopoluri. ~ *valutar*, export de mărfuri la prețuri mai reduse pe seama devalorizării (**v.**) valutei naționale. Practica **d.** este incriminată prin acorduri internaționale (**v.** și *taxă fiscală la import*) printre care și de G.A.T.T. (**v.**).

DUNĂREA, *REGIMUL JURIDIC AL* ~ . Istoria *r.j. al D.* este expresia importanței economice și militare a

acestei artere de navigație. Primele date despre regimul de navigație pe **D.** parvin din sec. 11 și 12. Ele atestă identitatea cu regimurile celorlalte fluvii europene, care recunoșteau statelor riverane dreptul exclusiv de navigație prin sectorul fluvial respectiv; orice acces pentru navele străine fiind subordonat acordului statului teritorial. Din sec. 15 și pînă la începutul sec. 19, **D.** a pierdut din importanța sa economică din cauza stăpînirii otomane. După intrarea **D.** în sfera de influență turcească, regimul de navigație a fost consemnat în convențiile încheiate cu statele europene și în special cu Austria și Rusia. În 1616, prin tratatul austro-turc, se stabilea pentru prima dată *r.j. al D.* În ciuda dominației otomane, țările române și-au păstrat pînă în sec. 18 sistemul vamal propriu la **D.** Actul final al Congresului de la Viena din 1815 (v.) prevedea libertatea de navigație pe fluviile internaționale și fixa un sistem de taxe unic. Deși stipulațiile aveau un caracter general, au rămas neaplicate pe **D.**, întrucît s-au opus Prusia și mai ales Turcia, care, deși stăpînă pe guri și pe cursul inferior al **D.**, nu a fost invitată la Congres. Prin Tratatele de la București, 1812 (v.), Akkerman, 1826 (v.), și Adrianopol, 1829 (v.), încheiate între Turcia și Rusia, libertatea de navigație pe **D.** inferioară s-a stabilit în favoarea celor două state. Prin acest din urmă Tratat se stabilea libertatea comerțului Principatelor Române. În Convenția de la Petersburg din 25 iul. 1840, încheiată între Rusia și Austria, se introduc principiile proclamate în Actul final al Convenției de la Viena din 1815. Deși Convenția de la Petersburg a fost încheiată pe termen de 10 ani, se recunoștea ca permanentă menținerea principiului libertății de navigație pe **D.** proclamat în preambul. Tratatul de la Petersburg încheie o primă etapă din istoria regimului navigației pe **D.**, etapă care durează pînă la jumătatea sec. 19 și care se caracterizează prin reglementarea pe cale unilaterală sau bilaterală. Convenția de la Paris din 1856 a marcat în regimul de navigație pe **D.** începutul etapei reglementării convenționale. Cele cinci articole din Convenție (15—19), referitoare la **D.**, au dus la afirmarea unor noi reguli de drept pentru această importantă arteră de navigație. Astfel, libertatea navigației pe fluviile internaționale se aplica **D.** și gurilor sale. Era o prevedere cu caracter stimulatoriu pentru comerțul internațional. În aceleași coordonate se înscriu și următoarele două norme prevăzute în același articol: cea care pune capăt practicii percepерii taxelor de peaj (de trecere), precum și cea după care elaborarea regulamentelor de poliție și de carantină pe **D.** este lăsată în seama statelor riverane. Totodată, în Convenție s-a prevăzut crearea, pentru o perioadă de doi ani, a C.E.D. (v.) (cu caracter temporar) și a Comisiei riverane (permanentă). Convenția de la Paris din 23 iul. 1921 a adus elemente noi regimului **D.** Ea divizează **D.** în două: **D.** maritimă — de la Brăila la mare — și **D.** fluvială — de la Brăila la Ulm —, prevăzînd pentru fiecare din porțiuni cîte o Comisie — C.E.D., pentru prima, și C.I.D. (v.), pentru cea de-a doua. Tratatul de la Trianon (v.) a instituit a treia comisie, cu sediul la München: Comisia tehnică permanentă a regimului apelor Dunării. În preajma și în timpul celui de-al doilea război mondial au fost încheiate o serie de noi acte internaționale, ca: Acordul de la București din 1 mart. 1939, Aranjamentul de la Viena din 12 sept. 1940, care vădesc tendințele expansioniste ale Germaniei pentru stăpînirea bazinului dunărean. Prin Aranjamentul de la Viena din 12 sept. 1940 s-a hotărît dizolvarea C.I.D. și crearea în locul acesteia a două noi organisme: Consiliul Dunării fluviale — din care făceau parte Germania, Bulgaria, Ungaria, Italia, România, Slovacia și Iugoslavia, iar din oct. 1940 și U.R.S.S. — și Comitetul special al Consiliului Dună-

rii fluviale, alcătuit din Germania, România și Iugoslavia. **Regimul actual al ~.** Condițiile existente după cel de-al doilea război mondial au impus elaborarea unui nou regim al **D.**, care să asigure libera navigație pe acest fluviu în conformitate cu interesele și drepturile suverane ale țărilor dunărene și să ducă la strîngerea legăturilor economice și culturale ale țărilor dunărene între ele și cu alte țări. Astfel, Conferința de la Belgrad (30 iul.—18 aug. 1948) **(v.)** a adoptat Convenția despre regimul navigației pe Dunăre, intrată în vigoare la 11 mai 1949, și care stabilește actualul regim al **D.** Acest regim are la bază următoarele principii: libertatea de navigație pentru supușii, navele comerciale și mărfurile tuturor statelor în condiții de egalitate; interdicția navigației vaselor de război ale statelor nedunărene (navele de război ale statelor dunărene pot naviga numai pe porțiunea de fluviu inclusă în granițele statului respectiv, iar în afara acestora, numai cu acordul statului respectiv); este de competența exclusivă a statelor riverane stabilirea regulilor de navigație pe **D.**, precum și de supraveghere fluvială, sanitară și polițienească, împreună cu efectuarea lucrărilor hidrotehnice necesare menținerii **D.** în stare de navigație. Pentru sectoarele unde navigația prezintă dificultăți se instituie administrații speciale compuse din reprezentanți ai statelor riverane, iar pentru unificarea regimului de navigație pe **D.** și pentru reglementarea unitară a problemelor legate de navigație s-a înființat o Comisie a Dunării **(v.)**. Regimul stabilit prin Convenția despre regimul navigației pe Dunăre se aplică numai de la Ulm pînă la Sulina pe cursul navigabil al Dunării și pe brațul Sulina.

E.C.A.F.E., v. **COMISIA ECONOMICĂ A NAȚIUNILOR UNITE PENTRU ASIA ȘI EXTREMUL ORIENT.**

ECHIDISTANȚĂ 1. Punct egal depărtat de cele mai apropiate puncte de pe țărmuri maritime sau linii de bază care delimitează apele interioare aparținînd unor state maritime. Prin linie de **e.** între două state despărțite de frontiere maritime se înțelege o linie închipuită care trebuie să se păstreze pe tot traseul său la egală distanță de cele mai apropiate puncte de coastă sau linii de bază care delimitează apele interioare aparținînd acelor state. **2.** Metodă de delimitare a spațiului maritim și a platoului continental **(v.)**, recunoscută în dreptul internațional.

ECHILIBRU BUGETAR 1. Principiu de politică financiară susținut și aplicat în perioada de ascensiune a capitalismului, fiind apoi abandonat după zguduirile crizelor economice și înlocuit cu ideea deficitului sistematic al bugetului și a reglării vieții economice prin recurgerea la inflație, utilizarea împrumuturilor și a altor mijloace financiare. În socialism se urmărește realizarea **e.b.** ca o cerință a conducerii planificate a economiei naționale. **2.** Stare de concordanță între cele două mari capitole ale bugetului de stat — venituri și cheltuieli.

ECHILIBRU ECONOMIC, stare de concordanță dinamică între laturile interdependente ale producției sociale, rezultată din acțiunea conjugată a factorilor tehnici, economici și social-politici. **E.e.** presupune existența unor corelații optime între: gradul de utilizare a resurselor materiale și gradul utilizării forței de muncă; ritmurile de dezvoltare a ramurilor și subramurilor producției materiale; cerere și ofertă; venituri și cheltuieli; creșterea productivității muncii sociale și a veniturilor reale; creșterea produsului social și a venitului național; dinamica forței de muncă și creș-

torea numerică şi pregătirea forţei de muncă. E.e. în socialism se realizează prin folosirea pîrghiilor economice în cadrul planului naţional unic al dezvoltării economico-sociale.

ECHILIBRU EUROPEAN, principiu fundamental în jurul căruia s-au elaborat normele relaţiilor politice şi diplomatice europene, începînd din sec. 16, ca o reacţie a unora din marile puteri europene (mai ales a Franţei şi Angliei) în faţa tendinţei de integrare a Europei occidentale şi centrale de către Imperiul lui Carol Quintul (1519—1556) şi Filip II (1556—1598). Franţa a promovat principiul mai întîi prin alianţa cu regele Francisc I, cu sultanul Soliman Magnificul şi cu principii protestanţi din Germania împotriva Casei de Habsburg. În Anglia a fost practicat de Henric VIII (1509—1547), din îndemnul sfetnicului său, cardinalul Wolsey, pentru a menţine echilibrul de puteri *(Balance of Power)* între Francisc I şi Carol Quintul. Majoritatea papilor au aplicat pe plan politic acest principiu, chiar împotriva unor suverani catolici. Acest principiu va exprima, astfel, cu fidelitate contradicţiile dintre marile puteri ale timpului, ca şi încercările neizbutite de rezolvare a acestor contradicţii. Principiul e. e. a căpătat contur mai ales după Conferinţele de la Münster şi Osnabrück (1645—1648), în urma cărora s-a încheiat pacea westfalică (1648), şi care cuprindea, în mare, următoarele idei: interdependenţa tuturor puterilor europene recunoscute ca avînd o cîrmuire legitimă; necesitatea unui echilibru de forţe între toate acestea pentru a se împiedica hegemonia unei singure puteri sau a unui grup de puteri; respectarea *statu-quo-ului* teritorial în Europa şi, prin extensiune, în colonii. O variantă a acestui principiu, nu totdeauna recunoscută de diplomaţia oficială, prevedea sporiri teritoriale corespunzătoare, compensatorii în Europa (ca de pildă cazul împărţirii Poloniei) sau în colonii, în ipoteza în care un singur stat sau mai multe state realizau prin războaie de agresiune, prin forţă cîştiguri teritoriale substanţiale, care ar fi modificat echilibrul între marile puteri. Principiul a fost aplicat în tot cursul sec. 18, iar între 1795—1815 a fost aplicat de marile puteri europene împotriva Franţei revoluţionare şi a lui Napoleon. Congresul de la Viena din 1815 (v.) a aplicat într-o largă măsură acest principiu, inclusiv varianta compensaţiilor, făcînd modificări teritoriale în Europa după interesele marilor puteri şi peste capul popoarelor, ca de pildă unirea Belgiei cu Olanda şi instalarea Prusiei pe Rin, în fostele electorate arhiepiscopale, pentru a controla Franţa; acelaşi principiu, în extinderea lui cea mai largă, a inspirat hotărîrile Congresului de la Viena în ceea ce privea Germania, şi mai ales Polonia. Vreme de un secol, pînă la izbucnirea primului război mondial, principiul a constituit baza diplomaţiei şi politicii internaţionale în Europa. Mijloacele politico-juridice folosite pentru aplicarea lui au fost: tratate de garanţii între marile puteri; jocul alianţelor acestora; conferinţe ale marilor puteri pentru asigurarea concertului european. Ultimul principiu s-a dovedit deosebit de fecund, prilejuind: congrese ale marilor puteri europene (Viena, 1814—1815; Paris, 1856; Berlin, 1878) sau întîlniri la nivelul ambasadorilor (1831, Londra, pentru problema Belgiei; 1841, Londra, pentru problema Orientului; 1858, Paris, pentru convenţia acordată Principatelor Române; 1871, Londra, pentru revizuirea Tratatului de la Paris din 1856; 1906, Algesiras, pentru problema Marocului etc.) care au hotărît destinele unor popoare şi state fără a le consulta şi, de multe ori, împotriva voinţei acestora. Între 1891—1907, constituirea blocului imperialist al Antantei (v.) s-a făcut în mare măsură pentru a asigura echilibrul în Europa, împotriva preeminenţei dintre 1879—1904 a Blocului impe-

rialist al puterilor Triplei Alianţe (v.). Primul război mondial a rezultat tocmai din contradicţiile puternice dintre aceste două blocuri imperialiste care urmăreau fiecare, într-o formă sau alta, instituirea unui echilibru european dominat de ele, evident, cu consecinţe asupra întregii vieţi internaţionale.

ECHILIBRU VALUTAR, stare de concordanţă între încasările şi plăţile în valută ale unei ţări pe o perioadă de timp determinată. **E.v.** este reflectat de balanţa de plăţi şi, în mod determinant, influenţat de situaţia balanţei comerciale.

ECHIPAJ MARITIM, totalitatea marinarilor înrolaţi şi îmbarcaţi pe un vas. **1.** *Echipajul vaselor comerciale maritime,* marinari utilizaţi la conducerea navei şi a serviciilor de bord, angajaţi în condiţiile stabilite prin legislaţia statului sub pavilionul căruia navighează nava. Pentru infracţiunile comise pe teritoriul unui alt stat, unde au debarcat, sau la bordul vaselor, într-un port străin, membrii echipajelor vaselor comerciale — spre deosebire de cei ai navelor militare — sînt supuşi jurisdicţiei locale. Conform unei uzanţe generale, statul riveran exceptează de la aplicarea jurisdicţiei sale infracţiunile săvîrşite de membrii echipajelor vaselor comerciale străine, cînd acestea nu depăşesc cadrul navei şi nu aduc atingere intereselor locale. **2.** *Echipajul navelor militare:* a) personalul care deserveşte o navă de război, inclusiv piloţii şi elevii; b) forţele maritime îmbarcate. *E.n.m.* face parte din forţele armate ale statului, este supus disciplinei militare şi subordonat unui comandant cu grad militar. Echipajele militare ale unui stat, împreună cu navele de război pe care le deserveşte, alcătuiesc forţele maritime.

ECHITATE, principiu care impune respectarea exigenţelor dreptăţii, a ceea ce este just şi rezonabil în procesul de elaborare şi aplicare a dreptului internaţional, a rezolvării problemelor internaţionale. **E.** ocupă un loc central în reglementările necesare edificării unei noi ordini internaţionale (v.), precum şi în diferite domenii speciale, ca de ex. în delimitarea spaţiilor marine aflate sub jurisdicţia statelor cu ţărmuri limitrofe sau opuse. Un tribunal arbitral, ca şi C.I.J., poate soluţiona o cauză potrivit regulilor **e.** (v. *ex aequo et bono*), dacă părţile au convenit astfel. Aplicarea **e.** în soluţionarea unui diferend între state nu înseamnă că ar fi posibilă încălcarea principiilor fundamentale ale dreptului internaţional.

E.C.L.A., v. **COMISIA ECONOMICĂ A NAŢIUNILOR UNITE PENTRU AMERICA LATINĂ.**

ECOLOGIE, ştiinţă care studiază interacţiunea dintre organisme şi mediul înconjurător (biotic şi abiotic), axîndu-se asupra circulaţiei materiei şi energiei în biosferă, principiilor productivităţii biologice, dinamicii populaţiilor de animale şi principiilor conservării şi reproducerii resurselor naturale. Accentul în această ştiinţă s-a deplasat în ultimii ani de la **e.** animală şi **e.** plantelor la raporturile dintre om şi mediul înconjurător. Mutaţiile produse în atmosferă şi în oceane, epuizarea unor resurse naturale, poluarea şi degradarea mediului înconjurător, creşterea accelerată a populaţiei, procesul de urbanizare şi interacţiunea lor reciprocă la scară planetară au creat o nouă problematică, ce stă tot mai mult în centrul dezbaterilor internaţionale (v. *Conferinţa Naţiunilor Unite pentru Mediu, 1972*).

ECOSOC, v. **CONSILIUL ECONOMIC ŞI SOCIAL AL O.N.U. (C.E.S.).**

ECUADOR (denumirea oficială: *República del Ecuador = Republica Ecuador*), stat situat în NV Americii de Sud, cu ieşire la Oc. Pacific, avînd graniţe cu Columbia şi Perú. Suprafaţa: 283 561 kmp. Populaţia (1976): 7 310 000 loc. Capitala: *Quito*, 557 100 loc. (1973). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Sucre = 100 Centavos. *Istoric.* Populat în epoca precolumbiană de triburi amerindiene, teritoriul **E.** intră în componenţa Imperiului incaş (sec. 15). Cucerit de spanioli, începînd cu 1532, **E.** este inclus în imperiul lor colonial. La 10 aug. 1809 îşi proclamă independenţa, dar mişcarea de eliberare este temporar înăbuşită de spanioli. În timpul războiului pentru independenţa coloniilor din America (1810—1826), după bătălia de la Pichincha (24 mai 1822), face parte din Republica Federativă Marea Columbie, iar după destrămarea acesteia, se proclamă republică independentă (13 mai 1830). *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **E.** întreţine relaţii diplomatice cu 65 de state (1976) şi este membru în 71 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Primele relaţii oficiale între România şi **E.** sînt prilejuite de notificarea (20 apr. 1880), făcută de România în legătură cu proclamarea independenţei de stat a ţării, la care preşedintele **E.** a răspuns, la 8 iul. 1881, exprimîndu-şi dorinţa de a stabili „relaţii cordiale de prietenie" între cele două ţări. Relaţiile consulare se stabilesc prin schimbul de note din 7 iul. şi 20 nov. 1900, concretizîndu-se în înfiinţarea unui consulat onorific ecuadorian la Bucureşti. România înfiinţează un consulat onorific la Guayaquil, la 1 febr. 1938. Relaţii mai consistente între cele două ţări se dezvoltă însă abia după cel de-al doilea război mondial. În urma vizitei unei delegaţii economice guvernamentale ecuadoriene (oct. 1967), este semnat la Bucureşti un acord comercial şi un aranjament de plăţi pe perioada 1968—1970. Relaţiile diplomatice se stabilesc la 12 nov. 1968, la nivel de ambasadă. Dezvoltarea relaţiilor româno-ecuadoriene cunoaşte un moment istoric odată cu vizita în **E.** a preşedintelui Nicolae Ceauşescu (13—15 sept. 1973). Cu această ocazie au fost semnate Declaraţia solemnă comună, Acordul de cooperare economică, industrială şi tehnică, precum şi alte documente privind extinderea cooperării bilaterale. Avînd un rol hotărîtor în întărirea raporturilor de prietenie şi conlucrare româno-ecuadoriene, dialogul la nivel înalt a continuat cu ocazia vizitei preşedintelui **E.**, Guillermo Rodriguez Lara, în România (7—11 mart. 1975), cînd au fost convenite mai multe acorduri şi convenţii de colaborare în domeniile petrolier, minier, agricol şi industrial, precum şi extinderea colaborării ştiinţifice şi culturale.

E.C.W.A., v. **COMISIA ECONOMICĂ A NAŢIUNILOR UNITE PENTRU ASIA DE VEST.**

E.F.E., v. **AGENŢIA E.F.E.**

EFECTELE JURIDICE ALE RĂZBOIULUI, privesc în principal raporturile dintre statele beligerante şi îndeosebi relaţiile între beligeranţi; raporturile între statele beligerante şi cetăţenii inamici; raporturile dintre cetăţenii statelor aflate în război. În ce priveşte relaţiile dintre beligeranţi, războiul duce la sau este precedat de ruperea relaţiilor diplomatice, cît şi la încetarea altor categorii de raporturi, cum ar fi cele economice, comerciale, culturale, ştiinţifice etc. Statele beligerante trebuie să înlesnească plecarea agenţilor diplomatici şi consulari, a familiilor şi bunurilor acestora, să ocrotească localurile misiunii, precum şi arhivele ce nu au putut fi transportate. Beligeranţii pot încredinţa ocrotirea intereselor lor şi a cetăţenilor lor în statele inamice unor state terţe, neimplicate în conflict. În ce priveşte tratatele dintre

statele beligerante, existența lor depinde de natura și conținutul acestor tratate, cît și de interesele beligeranților. Bunurile proprietate ale statului inamic sînt supuse confiscării. În legătură cu raporturile dintre beligeranți și cetățenii inamici, s-a instituit regula potrivit căreia trebuie să se acorde un termen la începerea ostilităților pentru ca aceștia din urmă să părăsească teritoriul statului beligerant. Statele beligerante pot admite în anumite condiții ca cetățenii inamici să rămînă pe teritoriul lor. În acest caz, li se pot impune o serie de restricții, ca interdicția de a părăsi o anumită localitate sau regiune, angajamentul de a se abține de la acte ostile, ori internarea lor. Cu excepția restricțiilor menționate, cetățenii inamici care au rămas trebuie să beneficieze de regimul străinilor în timp de pace. Bunurile proprietate a cetățenilor inamici nu sînt supuse confiscării. Această regulă nu a fost însă aplicată în mod uniform în practica statelor. În ce privește raporturile dintre cetățenii statelor aflate în război, acestea sînt reglementate în principal prin normele de drept intern ale fiecărui stat. Războiul poate produce efecte juridice și între statele beligerante și statele neparticipante la război, neutre sau nebeligerante.

EFECTELE TRATATELOR INTERNAȚIONALE, consecințele intrării în vigoare a tratatelor internaționale. Pentru părțile contractante, **e.t.i.** constau în obligația de a executa cu bună-credință prevederile acestuia pe teritoriul lor. Un tratat nu creează nici obligații și nici drepturi statelor terțe fără consimțămîntul acestora (art. 34 din Convenția de la Viena din 1969). Printr-un tratat internațional poate lua naștere un drept pentru un stat terț, dacă părțile la acel tratat înțeleg să confere acest drept statului respectiv, grupului de state căruia îi aparține, ori tuturor statelor și dacă statul terț consimte să accepte dreptul ce i s-a conferit. Consimțămîntul statului terț este prezumat dacă el nu s-a manifestat într-un mod contrar. Un tratat produce efecte pentru toate părțile, pe întreaga durată pentru care a fost încheiat, cu excepția cazurilor cînd termenul de aplicare a fost prelungit, ori cînd au intervenit situații care duc la încetarea efectelor sale.

EFICIENȚA ECONOMICĂ A COMERȚULUI EXTERIOR, raport între eforturile pe care le implică participarea la diviziunea internațională a muncii și efectele acestei participări asupra economiei naționale. Este vorba de efectele directe, imediate, măsurabile, concretizate în economia de muncă socială, realizată prin activitatea de export și import, și de efectele indirecte și de perspectivă, mai greu de exprimat matematic. În această ultimă categorie intră creșterea nivelului tehnic, folosirea mai completă a forței de muncă, accelerarea procesului de creștere economică, promovarea unor relații de colaborare între state etc. Indicatorii de **e.e. a c.e.** folosiți frecvent sînt: cursul de revenire brut planificat, cursul de revenire brut efectiv, cursul de revenire net efectiv (care reflectă aportul net în valută), aportul valutar pe tona de marfă exportată (care reflectă gradul de rentabilitate a exportului diverselor produse).

EGALITATE DE TRATAMENT, absență a oricărei discriminări în raporturile pe care un stat le întreține cu alte state în diverse domenii. În practica relațiilor internaționale, **e. de t.** este invocată cu deosebire în sfera cooperării economice, în legătură cu tratamentul comercial la care este supus un stat în raporturile sale cu alte state, distingîndu-se atît aplicarea unei egalități comerciale complete (deseori prevăzută în acorduri), cît și tratamentul preferențial (sau diferențial). **E. de t.** postulează acordarea unor drepturi similare și recunoașterea unor îndatoriri similare în raporturile dintre state, în timp ce tratamentul preferen-

țial sau diferențial se referă la existența unor disparități în atitudinea adoptată de un stat față de alte state. **E. de t.** se poate exprima, între altele, prin acordarea unui regim național (v.) resortisanților altor state. Exigențele **e. de t.** nu sînt în contradicție cu cerința acordării unor preferințe vamale generalizate țărilor în curs de dezvoltare în scopul sprijinirii și accelerării progresului lor economic. Fundamentul **e. de t.** îl oferă principiul egalității în drepturi care exprimă nu numai postulatul egalității juridice, ci și dreptul statelor la egalitate politică și economică în relațiile internaționale, precum și participarea lor, pe bază de egalitate, la examinarea și luarea deciziilor în probleme internaționale ce prezintă interes pentru toate statele lumii.

EGALITATEA ÎN DREPTURI A STATELOR, principiu fundamental al D.I.C., potrivit căruia toate statele, indiferent de mărimea teritoriului sau a populației, de putere economică sau militară, de sistem politic, economic și social și de nivelul de dezvoltare au drepturi și obligații egale. **E. în d. a s.** decurge din suveranitatea și independența statelor, care impun excluderea din viața internațională a dominației și subordonării, tratarea fiecărui stat în mod egal. În virtutea egalității în drepturi, fiecare stat are dreptul să participe în condiții de egalitate la examinarea și soluționarea problemelor internaționale de interes comun, precum și dreptul de a-și alege propria orînduire internă. Principiul egalității în drepturi interzice orice încercare de a impune altor state o anumită orientare politică, o anumită conduită și de a le obliga să accepte soluții și reglementări la elaborarea cărora nu a participat, ca manifestări ale politicii imperialiste de hegemonie, forță și dictat. Egalitatea în drepturi își găsește expresia în numeroase reguli specifice în toate domeniile dreptului internațional (v. *egalitate suverană*).

EGALITATE SUVERANĂ, principiu fundamental al D.I.C., potrivit căruia orice stat trebuie să se bucure în mod egal de toate drepturile inerente suveranității, printre care, în special dreptul la egalitate juridică, integritate teritorială, libertate și independență politică, la alegerea și dezvoltarea liberă a sistemului său politic, social, economic și cultural, la stabilirea propriilor sale legi și reglementări. **E.s.** presupune, de asemenea, dreptul fiecărui stat de a defini și conduce în mod liber relațiile sale cu alte state, în conformitate cu principiile fundamentale ale dreptului internațional și îndatorirea de a îndeplini integral și cu bună-credință obligațiile internaționale pe care și le asumă și de a trăi în pace cu celelalte state. Principiul **e.s.**, care este o simbioză între principiile suveranității (v.) și egalitatea în drepturi a statelor (v.), este consacrat în Carta O.N.U. (v.), în tratate internaționale, în documente O.N.U. cu caracter universal, printre care Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state conform Cartei (v.). În această Declarație, ca și în Declarația privind principiile care guvernează relațiile reciproce dintre statele participante, cuprinsă în Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (v.), au fost definite principalele elemente ale acestui principiu.

EGALIZAREA TREPTATĂ A NIVELURILOR DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ A ȚĂRILOR SOCIALISTE, proces istoric obiectiv de lichidare a decalajelor economice moștenite de la capitalism, de ridicare a tuturor statelor socialiste la un grad superior de civilizație și bunăstare. Se realizează în mod conștient prin măsuri complexe care vizează dezvoltarea susținută a forțelor de producție în fiecare țară, asigurarea unui ritm de dezvoltare comparativ mai ridicat în țările mai puțin dezvoltate, creș-

rea cu prioritate a ramurilor economice moderne, introducerea tehnologiei de vîrf etc. Egalizarea economică a țărilor socialiste, membre ale C.A.E.R., este o sarcină de actualitate, înscrisă în Programul complex (v.) care derivă din caracterul socialist al relațiilor de producție din țările socialiste, din dezvoltarea între acestea a colaborării politice, economice și tehnico-științifice și a întrajutorării tovărășești. Apropierea și egalizarea treptată a nivelurilor de dezvoltare economică ale statelor membre ale C.A.E.R. este o cerință legică obiectivă, o manifestare esențială a superiorității noii orînduiri socialiste, care are o importanță principială, atît pentru lărgirea și intensificarea colaborării economice dintre țările socialiste membre ale C.A.E.R., cît și pentru afirmarea superiorității socialismului în lume. În concordanță cu aceste considerente, România susține necesitatea adoptării unor măsuri care, în condițiile sporirii efortului propriu al țărilor socialiste mai puțin dezvoltate, să dea o mai concretă și eficientă orientare colaborării între țările membre ale C.A.E.R., în vederea sporirii substanțiale a rolului acestei organizații în egalizarea nivelurilor de dezvoltare. În acest sens, România a prezentat la cea de-a XXIX-a sesiune a C.A.E.R. (Budapesta, 1975) propuneri cu privire la elaborarea programului de măsuri pentru egalizarea treptată a nivelurilor de dezvoltare economică a țărilor membre ale C.A.E.R., care să contribuie la realizarea în linii generale a acestui proces în următorii 15—20 ani.

EGIPT, REPUBLICA ARABĂ ~ (denumirea oficială: *Al-Jumhūrīya Miṣr al-Arabīya = Republica Arabă Egipt*), stat situat în extremitatea de NE a Africii, în bazinul inferior al Nilului, învecinat cu Israel, Sudan și Libia, cu ieșire la M. Mediterană și M. Roșie. Suprafața: 1 001 449 kmp (din care 59 202 kmp în Asia — Pen. Sinai). Populația (1976): 38 228 000 loc. Capitala: *Cairo*, 6 824 000 loc. (1975, cu suburbiile). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Egyptian Pound (Lira) = 100 Piastres. *Istoric*. Pe teritoriul de azi al țării ia ființă (la începutul mileniului 3 î.e.n.). **E.** faraonic, care, timp de peste două milenii, a constituit una din cele mai înfloritoare civilizații ale antichității. Ocupat succesiv de perși și greci, puternicul stat sclavagist devine (30 î.e.n.) provincie a Imperiului roman, apoi a Imperiului bizantin (395 e.n.). Cucerit de arabi (639—641), devine provincie a Califatului de Bagdad, după destrămarea căruia (sec. 9—10) se transformă într-un stat de-sine-stătător. În 1517 **E.** este cucerit de turci și inclus în Imperiul otoman, rămînînd formal o provincie a acestuia pînă la 14 sept. 1914. În timpul campaniei napoleoniene (1798—1801) este cucerit de francezi, dar aceștia sînt obligați de armata anglo-turcă să capituleze și să se retragă, restaurîndu-se formal autoritatea sultanului otoman asupra **E.** După construirea Canalului Suez (1859—1869) imixtiunea franco-britanică în **E.** se accentuează. Intervenția militară britanică (1882) duce la transformarea de facto a **E.** în protectorat britanic (oficial din 1914). La 28 febr. 1922, **E.** își proclamă independența de stat ca monarhie constituțională. În 1936 este semnat Tratatul anglo-egiptean prin care Marea Britanie avea dreptul de a menține trupe și de a construi baze militare pe teritoriul egiptean. În 1951 **E.** denunță tratatul militar din 1936, iar în urma loviturii de stat antimonarhice conduse de Gamal Abdel Nasser (23 iul. 1952) regele Faruk este detronat și **E.** se proclamă republică suverană (18 iun. 1953) care pășește pe calea revoluției antiimperialiste și antifeudale. Naționalizarea companiei Canalului Suez (26 iul. 1956) provoacă agresiunea franco-britanico-israeliană împotriva **E.** (oct.-nov. 1956). În perioada 1958—1961, împreună cu Siria și Yemenul, formează Republica Arabă Unită (denumirea a fost păstrată de **E.** pînă în

1971 cînd ia actuala denumire). În urma conflictului armat arabo-israelian din iun. 1967, Israelul ocupă Pen. Sinai și Zona Gaza. Un nou război arabo-israelian se declanșează în oct. 1973, în urma căruia se ajunge la convocarea Conferinței de pace de la Geneva, care conduce în febr. 1974 la semnarea Acordului egipteano-israelian de dezangajare militară în Sinai. După aceasta au început lucrările de deblocare a Canalului Suez, redat navigației în iun. 1975. În sept. 1975 se încheie un nou Acord de dezangajare egipteano-israelian, intrat în vigoare în febr. 1976. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **E.** întreține relații diplomatice cu 126 de state (1976) și este membru a 82 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și **E.** au existat legături din cele mai vechi timpuri, mai ales comerciale. Încă din timpul domniei lui Cuza s-a urmărit crearea unei reprezentanțe diplomatice românești în **E.** Relațiile diplomatice se stabilesc la 1 apr. 1906, la nivel de agenție diplomatică (data decretului privind hotărîrea României de a deschide agenția diplomatică la Cairo). La 3 apr. 1926, relațiile diplomatice sînt ridicate la nivel de legație (data acordării agrementului pentru reprezentantul egiptean la București). În perioada interbelică, România a deschis un viceconsulat onorific la Cairo (16 nov. 1921), un consulat onorific la Alexandria (1 oct. 1925) și un viceconsulat onorific la Port Said (16 iun. 1929). Datorită celui de-al doilea război mondial, la 15 dec. 1941 relațiile diplomatice sînt întrerupte și vor fi restabilite la 2 apr. 1947, la nivel de legație. La 1 apr. 1957 relațiile diplomatice sînt ridicate la nivel de ambasadă. La Alexandria funcționează un consulat general al României. Relațiile tradiționale româno-egiptene au cunoscut un neîncetat curs ascendent și o multilaterală dezvoltare în domeniile politico-diplomatic, economic, tehnico-științific și cultural. Un rol de prim ordin în dezvoltarea acestor relații l-a avut vizita în **E.** a președintelui Nicolae Ceaușescu (2—6 apr. 1972), cu ocazia căreia s-au semnat o seamă de acorduri și convenții de colaborare economică și tehnică. O nouă întîlnire și convorbiri între șefii celor două state au fost prilejuite de vizita președintelui **E.** Anwar El Sadat în România (27—30 iun. 1974), în timpul căreia s-a semnat la București Declarația solemnă comună a celor două țări. Întîlnirile la nivel înalt româno-egiptene, care au continuat cu ocazia vizitelor președintelui Nicolae Ceaușescu în **E.**, la 25 apr. 1975 și 11—13 mai 1977, precum și a vizitei președintelui Anwar El Sadat în România (29—31 oct. 1977), au marcat momente importante în istoria relațiilor dintre cele două țări, dînd o bază trainică raporturilor prietenești și de colaborare dintre România și **E.** Intensitatea acestor raporturi este relevată de frecvența vizitelor reciproce ale delegațiilor pe linie de partid, guvernamentală și neguvernamentală între cele două state, de cadrul juridic larg al relațiilor bilaterale. În apr. 1972 a fost semnat Protocolul de colaborare între P.C.R. și Uniunea Socialistă Arabă. O comisie mixtă guvernamentală româno-egipteană analizează periodic stadiul îndeplinirii acordurilor din domeniul economic și tehnic, precum și a noului acord comercial pe termen lung încheiat la 13 mai 1977.

ELEMENTELE TERITORIULUI DE STAT, solul, subsolul, apele, precum și spațiul aerian de deasupra solului și apelor. *Teritoriul terestru* este format din uscatul aflat sub suveranitatea unui stat, indiferent de locul unde este situat din punct de vedere geografic. *T.t.* poate fi compus din una sau mai multe părți separate (de ex. S.U.A. în componența cărora intră Alaska și Hawaii, statele insulare etc.). Coloniile, protectoratele sau teritoriile aflate sub tutelă nu sînt considerate parte componentă a **t. de s.** al metropolei. Subsolul intră în componența *t.t.* (sau acvatic) de stat, statul avînd dreptul neîngrădit

de a explora, exploata şi folosi resursele sale. *Teritoriul acvatic* este format din apele rîurilor, lacurilor şi canalelor, din apele porturilor, radelor, băilor precum şi din marea teritorială sau apele teritoriale. *Platoul continental* (v.), solul şi subsolul mării pînă la o anumită adîncime a acestuia, sînt o prelungire a teritoriului statului riveran fiind supus suveranităţii acestuia. În componenţa teritoriului de stat intră, de asemenea, *spaţiul aerian* (v.), situat deasupra teritoriului terestru sau acvatic, asupra căruia statul îşi exercită în întregime suveranitatea precum şi *sectoarele polare* ale Arcticii (v.), care fac parte din teritoriul statelor învecinate cu acest continent.

ELEMENTELE TRATATELOR INTERNAŢIONALE, componentele esenţiale ale unui tratat, indispensabile pentru validitatea acestuia sînt: a) subiectele (părţile); b) voinţa părţilor; c) obiectul tratatului. a) Pot încheia tratate şi, ca atare, pot fi părţi la ele numai statele, uniunile de state, naţiunile ce luptă pentru crearea statelor naţionale şi organizaţiile internaţionale (în limitele competenţei lor); b) Pentru ca un tratat să fie valabil, este necesar ca voinţa (consimţămîntul) părţilor să fie exprimată în mod liber. Este lipsit de validitate tratatul în care consimţămîntul uneia din părţi a fost viciat prin eroare, dol, corupţie sau constrîngere (violenţă) exercitată prin ameninţare sau folosirea forţei; c) Obiectul tratatului internaţional îl constituie raporturile internaţionale reglementate prin acel tratat. Obiectul tratatului trebuie să fie licit şi posibil de realizat. Tratatul are un obiect licit atunci cînd acesta este în concordanţă cu normele unanim recunoscute ale dreptului internaţional şi care au un caracter imperativ (jus cogens). Tratatele pot conţine şi unele elemente accesorii, cum sînt termenul sau condiţia, dar absenţa lor nu afectează validitatea tratatelor respective.

EL SALVADOR (denumirea oficială: *República de El Salvador = Republica El Salvador)*, stat situat în America Centrală Istmică, cu ieşire la Oc. Pacific, învecinat cu Guatemala şi Honduras. Suprafaţa: 21 393 kmp. Populaţia (1976): 4 120 000 loc. Capitala: *San Salvador*, 416 900 loc. (1974, cu suburbiile). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Colón = 100 Centavos. *Istoric.* Teritoriul **S.**, locuit din timpuri străvechi de triburi amerindiene maya şi nahua, este cucerit în 1524—1525 de conchistadorii spanioli şi inclus în Căpitănia Generală Guatemala. Odată cu celelalte republici central-americane îşi proclamă independenţa la 15 sept. 1821. În perioada 1823—1838 face parte din Federaţia Provinciilor Unite ale Americii Centrale. În 1839 se proclamă stat independent şi la 31 ian. 1841 republică. În perioada 1931—1944 în ţară este instaurat un regim dictatorial. Incidentele de frontieră cu Hondurasul duc la izbucnirea unui conflict armat (1969), aplanat în cadrul O.S.A. *Organizarea de stat*: republică prezidenţială. **S.** întreţine relaţii diplomatice cu 49 de state (1976) şi este membru în 56 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Primele contacte oficiale între România şi **S.** sînt ocazionate de notificarea la 20 apr. 1880 a independenţei de stat a României, pe care preşedintele **S.** a salutat-o în scrisoarea de răspuns din 19 oct. 1880 transmisă regelui României. La 26 mart. 1903, **S.** a înfiinţat un consulat onorific la Galaţi, iar la 29 ian. 1934 un consulat general la Bucureşti. Activitatea acestora a fost întreruptă datorită celui de-al doilea război mondial. După război, între cele două ţări s-au stabilit legături economice, stimulate de Înţelegerea privind dezvoltarea schimburilor comerciale reciproce şi cooperarea economică (5 febr. 1970) şi de Acordul de cooperare economică, industrială şi tehnică pe termen lung (2 mai 1974).

ELVEȚIA (denumirea oficială: *Schweizerische Eidgenossenschaft / Confédération Suisse / Confederazione Svizzera / Confederazium Svizzera = Confederația Elvețiană)*, stat situat în Europa centrală, în inima Munților Alpi, învecinat cu R.F. Germania, Austria, Liechtenstein, Italia și Franța. Suprafața: 41 288 kmp. Populația (1975): 6 333 200 loc. Capitala: *Berna*, 285 800 loc. (1976, aglomerația urbană). Limbi oficiale: germana, franceza, italiana. Moneda: 1 Franc elvețian (Franken) = 100 Centimes (Rappen). *Istoric.* Teritoriul **E.**, populat din timpuri străvechi de triburile germanice ale helveților, este supus în anul 58 î.e.n. de Cesar. În sec. 5, în SV se stabilesc burgunzi, iar în NE alamani, **E.** făcînd parte în sec. următor din regatul francilor. În fața tendințelor expansioniste ale Regatului burgund și ale Imperiului romano-german, trei cantoane elvețiene (Uri, Schwyz și Unterwalden) creează o confederație (1291), la care se adaugă Lucerna (1332), Zürich (1351), Berna (1353), Glarus și Zug. Prin tratatul de pace westfalic, independența Confederației Elvețiene este recunoscută pe plan european (1648). Congresul de la Viena (1815) declară **E.** stat cu neutralitate perpetuă (de atunci **E.** nu a mai participat la nici un conflict armat). În perioada 1798—1803 pe teritoriul **E.** este creată Republica Helvetică, dependentă de Franța. În baza Constituției din 1848, **E.** se proclamă stat federal unitar. În sec. 19—20 **E.** duce o politică de strictă neutralitate. Nu a devenit membră a O.N.U. și nu face parte din pacte militare. Pe teritoriul **E.** au avut și își au sediul mai multe organizații internaționale (Crucea Roșie, Societatea Națiunilor, O.N.U., O.M.S., U.P.U. etc.) și s-au organizat numeroase conferințe internaționale. *Organizarea de stat:* republică federală. **E.** întreține relații diplomatice cu 131 de state (1976) și este membră a 88 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Încă înainte de stabilirea relațiilor diplomatice, între România și **E.** au existat numeroase legături, mai ales comerciale. Astfel, în 1878 se semnează prima convenție comercială româno-elvețiană, care contribuie la intensificarea legăturilor economice între cele două țări. După recunoașterea independenței României (în 1880), la 14 febr. 1880 se încheie o convenție consulară. **E.** înființează la 1 oct. 1881 un Consulat general la București și un viceconsulat la Galați, iar România deschide la 14 febr. 1891 consulate onorifice la Berna și Geneva, iar la 10 febr. 1903 la Zürich (din 1919 consulat general). În anul 1893 se semnează la București un Tratat de comerț prin care cele două țări își acordă reciproc clauza națiunii celei mai favorizate. Tot la București se încheie, în 1904, o Convenție adițională care prelungea acest tratat pînă la 31 dec. 1917. La 9 mai 1911 între cele două țări se stabilesc relații diplomatice la nivel de legație (data comunicării Acordului pentru deschiderea legației române la Berna). România a mai deschis un consulat onorific la Basel (1 mart. 1914). După primul război mondial, relațiile româno-elvețiene se amplifică neîncetat, îndeosebi pe tărîm economic. **E.** înființează noi agenții consulare la Cluj (19 febr. 1937), Chișinău (10 febr. 1939) și Cernăuți (25 nov. 1939), precum și un consulat la Brăila (26 febr. 1942). România înființează, de asemenea, la 1 febr. 1942, noi consulate onorifice la Fribourg și Lugano. Niciodată întrerupte de la stabilirea lor, relațiile diplomatice au fost ridicate, la 24 dec. 1962, la nivel de ambasadă. Relațiile româno-elvețiene s-au amplificat pe diferite planuri, fiind reglementate printr-o serie de acorduri, între care Acordul privind transporturile internaționale de mărfuri (mai 1966), Acordul privind transporturile aeriene civile (iun. 1967), Acordul economic de termen lung (dec. 1972). Un moment important în dezvoltarea acestor relații l-a constituit vizita

în România a președintelui Confederației Elvețiene, Willy Spühler (18—22 apr. 1969).

EMBARGO, măsură cu caracter preventiv care constă în interzicerea importurilor, exporturilor sau a ieșirii din porturile unui stat a navelor străine, sau reținerea forțată a bunurilor de orice fel aparținînd unui terț, pe care le sechestrează. **E.** se instituie, de obicei, la începutul unui conflict armat. Deseori însă **e.** depășește caracterul unei măsuri de prevedere, îmbrăcînd forma unor acțiuni de constrîngere. D.I.C. interzice folosirea **e.** ca mijloc de constrîngere exercitat de către state. Conform Cartei O.N.U., **e.** este admis numai ca măsură adoptată de Consiliul de Securitate împotriva unui stat care a violat legalitatea internațională. Astfel, la recomandarea O.N.U., o serie de state au instituit un **e.** în privința importurilor și exporturilor Republicii Africii de Sud, Rhodesiei etc. care promovează o politică de apartheid și discriminare rasială. ~ *de presă*, interzicerea de a publica în presă pînă la o anumită dată și oră a anumitor știri, documente etc. care le sînt comunicate sub această condiție. Printr-un asemenea **e.** se urmărește de obicei ca anumite știri să apară concomitent în toate capitalele statelor direct interesate, respectîndu-se astfel egalitatea în drepturi a acestora.

EMIGRAȚIE, părăsirea propriei țări în scopul stabilirii definitive într-o țară străină. Cauzele **e.** sînt multiple, cele mai importante fiind de natură economică: subdezvoltarea, carențele organizării economice, insuficiența dezvoltării tehnice, șomajul, lipsa de pămînt etc. La acestea se adaugă persecuțiile politice, rasiale, religioase, în unele cazuri spiritul de aventură, mirajul îmbogățirii etc. În general, **e.** prezintă unele neajunsuri pentru țara de emigrare, deoarece se pierde o forță umană uneori bine calificată și întreprinzătoare, precum și investițiile făcute cu instruirea acesteia. Dar și pentru statul de imigrare acest fenomen poate avea efecte negative: scăderea salariilor, a nivelului de trai, conflicte între autohtoni și emigranți etc.

EMIRATELE ARABE UNITE (denumirea oficială: *Al-Imārāt al-'Arabiya al-Muttahida)*, federație de emirate situată în SV Asiei, în Peninsula Arabia cu ieșire la Golful Persic, învecinată cu Oman, Arabia Saudită și Qatar. Suprafața: 83 660 kmp. Populația (1975): 655 900 loc. Capitala: *Abu Dhabi*, 60 000 loc. (1973). Limba oficială: araba. Moneda: 1 E.U.A. Dirham = 1 000 Fils. *Istoric.* Populată în sec. 7 de arabi, așa-numita „Coastă a Piraților" încheie în 1820 un tratat cu Compania Britanică a Indiilor de Est prin care aceasta se obliga să suprime comerțul cu sclavi și pirateria (tratat reînnoit în 1853). Între anii 1885 și 1968 teritoriul este protectorat britanic, sub denumirea de Omanul Contractual. Un acord (1892) prevedea controlul britanic al afacerilor externe. Împreună cu Bahrain și Qatar, în perioada 1968—1971, Omanul Contractual constituie Federația Emiratelor din G. Persic. La 2 dec. 1971 emiratele Abu Dhabi, Dubai, Sharjah, Ajman, Umm al Qiwain, Fujaira, devenite independente, proclamă statul federal **E.A.U.** (Ras al Khaima se raliază la 10 febr. 1972). Petrolul, principala bogăție a statului, a început să fie exploatat din 1959. *Organizarea de stat:* stat federal. **E.A.U.** întreține relații diplomatice cu 44 de state (1976) și sînt membre a 30 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și **E.A.U.** s-au stabilit legături comerciale și economice, în continuă creștere, reglementate de Înțelegerea privind dezvoltarea relațiilor comerciale și a cooperării tehnice și economice semnată la 26 aug. 1972. România nu întreține relații diplomatice cu **E.A.U.**

E.N.A., v. **ETHIOPIAN NEWS AGENCY.**

ENCICLICĂ PAPALĂ, document papal adresat tuturor clericilor precum și tuturor catolicilor, prin care Vaticanul (v.) face cunoscut acestora poziția și directivele conducerii bisericii catolice în legătură cu anumite probleme religioase, etice, sociale, politice etc. Astfel, de ex. papa Ioan al XXIII-lea prin **e.p.** din 1963, intitulată „Pacem in terris", s-a pronunțat pentru înlăturarea primejdiei războaielor și pentru necesitatea asigurării păcii între popoare.

ENCLAVĂ 1. Stat sau teritoriu aparținînd unui stat, situate în întregime în interiorul unui alt stat (de ex. Lesotho este un stat **e.**, fiind înconjurat în întregime de teritoriul Africii de Sud. **2.** Stat care nu are ieșire la mare.

ENGINEERING (în relațiile economice internaționale), activitate de concepție, proiectare, realizare și punere în folosință a unei lucrări, respectiv instalații, de obicei în industria constructoare de mașini, chimie, amenajări funciare etc. sau în ramurile conexe; cunoștințele și experiența dobîndite în urma unei asemenea activități. Uneori, **e.** este echivalent cu asistența tehnică. **E.** s-a detașat ca o activitate independentă, în special în perioada postbelică. Relațiile internaționale în domeniul **e.** sînt strîns legate de cooperarea economică și tehnico-științifică internațională, de transferul de tehnologie.

EPOCA CONTEMPORANĂ, perioadă istorică inaugurată de victoria M.R.S.O. din Rusia, eveniment care a marcat trecerea omenirii de la capitalism la socialism, epoca unor profunde schimbări economice, social-politice, culturale și tehnico-științifice, a unor mari transformări revoluționare structurale, a apariției unor noi tendințe în evoluția relațiilor internaționale. Socialismul științific, spre deosebire de concepțiile apologetice, empiriste sau iraționaliste, analizează problematica **e.c.** pornind de la factorii obiectivi și subiectivi ai dezvoltării societății, de la procesele care se impun în evoluția omenirii, de la tendințele fundamentale care se conturează în viața popoarelor. Apreciind că **e.c.** se caracterizează prin transformări revoluționare sociale și naționale radicale, Programul P.C.R. definește **e.c.** ca epoca revoluției socialiste, a trecerii de la societatea capitalistă, împărțită în clase antagoniste, bazată pe exploatarea și asuprirea socială și națională, la societatea comunistă în care este lichidată orice formă de exploatare și asuprire, în care nu există clase antagoniste. Epoca actuală pe care o străbate omenirea este epoca prăbușirii dominației imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, a lichidării politicii de forță și dictat, a așezării relațiilor dintre state și națiuni pe principii noi, de egalitate, de respectare a independenței și suveranității naționale, a făuririi unei noi ordini economice și politice internaționale (v.). **E. c.** se caracterizează printr-o amplă revoluție tehnico-științifică mondială (v.), care creează condiții optime pentru dezvoltarea rapidă a forțelor de producție, pentru creșterea producției de bunuri materiale în vederea satisfacerii necesităților de viață ale tuturor popoarelor, pentru rezolvarea marilor probleme cu care este confruntată omenirea. În **e.c.** continuă să se dezvolte contradicțiile sociale, de clasă, contradicțiile dintre lumea socialistă și lumea capitalistă cuprinsă de o criză generală de ansamblu (v. *criza generală a capitalismului*), se accentuează contradicția dintre țările în curs de dezvoltare și țările dezvoltate din punct de vedere economic, ceea ce face ca evoluția mondială contemporană să fie deosebit de contradictorie. **E.c.** se remarcă prin amplificarea fără precedent și universalizarea luptei pentru progres social și național, la care participă largi forțe: țările socialiste, clasa muncitoare, partidele comuniste și muncitorești, mișcarea de eliberare națio-

nală, țările care și-au cucerit independența și au pășit pe calea dezvoltării de-sine-stătătoare, mișcările antimonopoliste și antiimperialiste, ale țărănimii, intelectualității, tineretului, studenților, femeilor, pături intermediare antimonopoliste, mișcarea pentru pace, securitate și colaborare între națiuni. Unitatea strînsă a acestor forțe constituie un factor determinant pentru accelerarea progresului istoric, pentru transformarea revoluționară a societății omenești, pentru instaurarea egalității, colaborării și respectului reciproc între toate popoarele lumii. Analiza fenomenelor care se succed pe scena lumii contemporane conturează unele trăsături specifice ale **e. c.**: schimbarea continuă și accentuată a raportului de forțe pe plan mondial **(v.)** în favoarea forțelor socialismului, progresului și păcii; accelerarea progresului istoric și deschiderea unor largi perspective pentru trecerea în viitor a noi popoare pe calea socialismului; accentuarea universalității procesului revoluționar și lărgirea evantaiului de forțe angajate în lupta revoluționară; creșterea diversității formelor și mijloacelor de acțiune în lupta pentru progres social și național; adîncirea crizei generale a sistemului capitalist; realizarea unei noi ordini, democratice, în relațiile internaționale, a unei politici de pace și colaborare. În ultima vreme asistăm la o ascuțire a contradicțiilor în viața internațională, la o intensificare a tendințelor de reîmpărțire a zonelor de influență, de întărire a dominației în diferite părți ale lumii. În opoziție cu aceste tendințe se afirmă tot mai puternic aspirația popoarelor spre o politică nouă, de colaborare între state, pe baza deplinei egalități în drepturi, a principiilor independenței și suveranității naționale, a neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

ERGA OMNES, expresie latină cu sensul „față de toți", iar în dreptul internațional, „față de toate statele" (de ex. extinderea lățimii mării teritoriale) are efecte **e. o.**; tratatele nu pot, în genere, să aibă efecte **e. o.**; deciziile C.I.J. nu au efecte **e. o.**, ci inter partes **(v.)**.

ESCALADARE, concepție politico-militară de factură imperialistă, expansionistă, conform căreia angajarea și desfășurarea acțiunilor în cursul unei confruntări armate trebuie să aibă loc într-un mod similar înaintării pe o scară, fiind posibilă parcurgerea tuturor treptelor, dar și oprirea pe o anumită treaptă sau dezescaladarea, atunci cînd au fost atinse obiectivele urmărite. Practic, **e.** s-ar realiza printr-o gradare a presiunii exercitate asupra adversarului, atît în privința nivelului de violență la care se duce lupta, cît și a gravității riscurilor pe care acesta și le-ar asuma continuînd conflictul. Astfel, în funcție de acțiunile adversarului, sînt întrevăzute amplificarea operațiilor, trecerea la întrebuințarea unor arme cu o putere de distrugere tot mai mare.

E.S.O.M.A.R., v. **ASOCIAȚIA EUROPEANĂ PENTRU STUDII DE OPINIE ȘI MARKETING.**

ETALON, cantitate determinată de metal prețios (aur și sau argint), pe care o conține unitatea bănească a unei anumite țări, servind la măsurarea valorii. Mecanismele **e.** aur au determinat concentrarea aurului în cîteva țări, ceea ce a făcut ca după primul război mondial **e.** aur să fie înlocuit treptat, în tot mai multe țări, cu **e.** aur-lingouri (caracterizat prin concentrarea stocurilor de aur sub forma lingourilor, în tezaurele băncilor centrale și circulația banilor de hîrtie cu acoperire parțială în aur), sau cu **e.** aur-devize (care, în plus față de **e.** aur-lingouri, se caracterizează prin păstrarea sub formă de rezervă, de către băncile centrale, alături de aur și a anumitor valute convertibile în aur). Conferința monetară și financiară internațională de la Bretton Woods (1944) a pus la baza relațiilor economice internaționale **e.** aur-devize (alături de aur, ca **e.** internațional a fost utilizat dola-

rul S.U.A.), care a funcţionat pînă la suspendarea convertibilităţii în aur a dolarului (1971).

ETERIA, societate secretă organizată în 1814 după modelul carbonarilor, cu scopul de a realiza „unirea armată a tuturor creştinilor din Imperiul otoman, pentru a face să triumfe crucea asupra semilunii". S-au creat un comitet central la Constantinopol şi eforii (secţii) în centre unde erau colonii greceşti puternice. Domnul Moldovei, Mihail Şuţu, mitropoliţii Moldovei şi Ţării Româneşti şi o serie de mari boieri din cele două ţări erau membri ai **E.**; eforii au fiinţat la Bucureşti, Iaşi, Galaţi. Mişcarea a interesat în mod deosebit Rusia, care întrevedea în situaţia ce s-ar fi putut crea în Balcani un nou prilej de amestec în treburile interne ale Imperiului otoman. Ţarul Alexandru, ministrul său de externe Capodistria (grec originar din Corfu), Stroganof, ambasadorul rus de la Constantinopol, erau la curent cu intenţiile **E.** sprijinind declanşarea insurecţiei. Aceasta trebuia să creeze în sud-estul Europei o stare de anarhie generală, pe care Poarta, neputînd-o domina, ar fi permis ţarului, în numele Sfintei Alianţe (creată împotriva mişcărilor revoluţionare din Europa) să intervină pentru restabilirea ordinii şi impunerea unor soluţii convenabile Rusiei. Planul a fost compromis de imprudenţa şi lipsa de abilitate politică a prinţului Alexandru Ipsilanti, general în armata rusă, aghiotant al Ţarului Alexandru. Pentru a determina alăturarea forţelor revoluţionare din Balcani la insurecţia antiotomană, acesta a făcut cunoscut că acţiunea sa era sprijinită de ţar şi că armata rusă avea să-i sprijine. Ţarul, Capodistria şi Stroganof au trebuit să dezmintă afirmaţiile lui Ipsilanti, care a fost destituit şi condamnat împreună cu cei ce i se alăturaseră. Un rol de seamă în insurecţie era prevăzut să aibă Tudor Vladimirescu: în fruntea unei armate populare, el urma să izgonească pe domnul Ţării Româneşti, să instaureze o putere favorabilă **E.**, care să sprijine trecerea lui Ipsilanti în Sudul Dunării. Între Tudor Vladimirescu şi Ipsilanti au existat deosebiri mari de vederi. Ipsilanti urmărea strict eliberarea naţională, Tudor Vladimirescu, care lansase lozinca „Dreptate şi slobozenie", lupta pentru o eliberare atît socială cît şi naţională. După dezavuarea făcută de ţar, el a încercat să se depărteze de Ipsilanti, vrînd să realizeze partea socială a programului său revoluţionar. Atras într-o cursă de Al. Ipsilanti, Tudor Vladimirescu a fost ucis de oamenii acestuia. Puţinele forţe pe care **E.** reuşise să le adune în Ţările Române au fost nimicite de trupele otomane; Ipsilanti a fugit în Transilvania, unde a fost arestat.

ETHIOPIA (denumirea oficială: *Yatyiopya Manguist = Etiopia Socialistă)*, stat situat în Africa orientală cu ieşire la M. Roşie, învecinat cu Sudan, Kenya, Somalia şi Djibouti. Suprafaţa: 1 221 900 kmp. Populaţia (1971): 27 950 000 loc. Capitala: *Addis Abeba*, 1 011 565 loc. (1974, aglomeraţia urbană). Limba oficială: amharica. Moneda: 1 Birr = 100 Cents. *Istorie.* Teritoriul **E.**, populat din timpuri străvechi, este influenţat de civilizaţia egipteană şi apoi de cea elenistică. În sec. 1 e.n. în estul **E.** ia naştere statul sclavagist timpuriu Aksum, care cuprinde în sec. 4—5 Pen. Arabia (ajunge la cea mai mare înflorire în sec. 5—6 cînd îşi extinde dominaţia şi asupra Yemenului) şi se destramă în sec. 8. În sec. 13 se constituie statul feudal ethiopian, cu capitala la Gondar. După o slăbire a autorităţii centrale, ca urmare a luptelor interne dintre principii feudali (sec. 17—18) statul se destramă în cîteva principate feudale independente. Negusul Theodor II (1855—1868), care a dus o politică de întărire a puterii centrale, reuşeşte să unifice statul şi să se opună tendinţelor coloniale britanice. Totuşi, în 1867—1868,

englezii, susținînd pe șefii feudali locali ostili lui Theodor, înfrîng oastea negusului. În a doua jumătate a sec. 19, începe pătrunderea capitalului englez, francez și italian în economia țării. În 1882 și 1885 Italia ocupă porturile Assab și Massaua și proclamă litoralul **E.** colonie (1890), sub numele de Eritreea. Italia încearcă să ocupe întreaga **E.** și să o transforme în colonie, dar negusul Menelik II (1889—1913) obține o mare victorie la Aduwa (1896) împotriva armatei italiene. Italia este obligată să recunoască, prin Tratatul de pace de la Addis Abeba (1896), independența **E.**, care devine în 1923 membru al Societății Națiunilor. În 1935 Italia fascistă declanșează agresiunea împotriva **E.** (v.) și, în ciuda rezistenței poporului ocupă, în 1936, întreaga țară. Rezistența populară și sprijinul forțelor britanice duc la capitularea trupelor italiene (1941). Potrivit hotărîrii O.N.U. (1952), fosta colonie italiană Eritreea este unită pe baze federative cu **E.**, iar în 1962 se proclamă reuniunea lor deplină. Introducerea unei noi Constituții (1955), primele alegeri parlamentare, o reformă agrară, măsuri pentru industrializarea țării, constituie încercări de modernizare a vieții economice și social-politice. La Addis Abeba are loc Conferința statelor africane care decide crearea O.U.A. (22—25 mai 1963) și alege capitala **E.** ca reședință permanentă a acestui for. La 12 sept. 1974 împăratul Haile Selassie I este înlăturat, puterea politică fiind preluată de un Consiliu Militar Administrativ. La 22 mart. 1975, monarhia este abolită și titlurile imperiale sînt desființate, se naționalizează o serie de ramuri industriale, se adoptă legea reformei agrare. În dec. 1976 Consiliul Militar Administrativ Provizoriu este reorganizat, avînd menirea de a acționa, pe baza principiilor socialismului științific, pentru realizarea revoluției național-democratice. Titulatura oficială a țării devine Ethiopia Socialistă. *Organizarea de stat:* republică. **E.** întreține relații cu 94 de state (1976) și este membră a 43 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Închegate faptic de multă vreme și întărite în împrejurările agresiunii fasciste italiene asupra **E.**, împotriva căreia România a luat atitudine hotărîtă la Societatea Națiunilor, legăturile dintre cele două state sînt oficializate la 2 iul. 1957, cînd se stabilesc relații diplomatice la nivel de legație, care, la 11 dec. 1966, sînt ridicate la nivel de ambasadă. Momente importante în dezvoltarea acestor relații le-au constituit vizitele împăratului **E.** în România (26—29 sept. 1964) și a președintelui Consiliului de Stat al R.S. România în **E.** (5—9 dec. 1966). O importanță deosebită pentru relațiile româno-ethiopiene au avut întîlnirile președintelui Nicolae Ceaușescu cu delegațiile Consiliului Militar Administrativ provizoriu al **E.** care au vizitat România (mart. 1975 și mart. 1977) și, în mod deosebit, întîlnirea cu Lt. Col. Mengistu Haile Mariam, președintele Consiliului (dec. 1978), prilej cu care s-a semnat Declarația R.S. România și Etiopiei Socialiste, alte documente comune, care au pus bazele dezvoltării colaborării pe multiple planuri între cele două state.

ETHIOPIAN NEWS AGENCY (E.N.A.), agenție națională de presă din Ethiopia, cu sediul la Addis Abeba.

EURASIA, denumirea ansamblului teritorial format din Europa și Asia, avînd o suprafață de 54 870 000 de kmp, adică peste o treime din suprafața uscatului, și o populație reprezentînd trei sferturi din totalul locuitorilor lumii.

EURATOM., v. COMUNITATEA EUROPEANĂ A ENERGIEI ATOMICE.

EUROCREDIT, credit acordat pe europiețe (v.) în eurovaluate (v.), pe termen mediu (de obicei 5 ani) de către una sau mai multe bănci din circuitul eurovalutelor. **E.** au luat o deosebită am-

ploare în ultimii ani, astfel încît, alături de întreprinderi private, guvernele a tot mai multe ţări au devenit beneficiare de e. Dobînda percepută poate fi fixă sau flotantă, şi ea se calculează prin adăugarea unei marje suplimentare la rata dobînzii existente pe piaţa eurovalutelor (v. *libor*). Piaţa e. este o piaţă de capitaluri internaţionale pe termen mediu la care participă băncile din circuitul eurovalutelor şi beneficiarii de e.

EURODOLAR, depozite în dolari existente în băncile din afara S.U.A., inclusiv filiale ale băncilor acestei ţări în străinătate, destinate operaţiunilor pe termen scurt şi mediu, precum şi operaţiunile de arbitraj valutar. Termenul, care nu se referă numai la depozitele de dolari din Europa, a început să fie utilizat către sfîrşitul dec. 6 pe măsură ce a crescut volumul de dolari acumulaţi în străinătate, ca urmare a împrumuturilor şi cheltuielilor tot mai mari efectuate de către S.U.A. în alte ţări, şi o dată cu trecerea principalelor ţări capitaliste dezvoltate la libera convertibilitate a monedelor lor naţionale. E. reprezintă pentru băncile centrale un stoc de lichiditate internaţională (v.), alături de aur şi devize. Existenţa e. limitează posibilitatea statelor de a-şi exercita controlul asupra cursurilor de schimb.

EUROOBLIGAŢIUNE, obligaţiune emisă şi comercializată pe europieţe (v.). E. este un titlu de credit negociabil care urmează să fie răscumpărat de emitent, de obicei după 7—15 ani, şi care dă posesorului posibilitatea încasării anuale a unui venit fix (numit *cupon*). Prin emisiunea de obligaţiuni, care se face în rîndul băncilor din circuitul eurovalutelor (v.), emitentul (întreprinderi producătoare sau comerciale etc.) obţine lichiditate internaţională sub forma depozitelor în eurovalute. E. se pot comercializa, de ex. la bursele de valori, între diferiţi posesori, în funcţie de cerere şi ofertă, formîndu-se valoarea lor de piaţă (care poate fi diferită de valoarea nominală). Emisiunea şi comercializarea e. se realizează pe *piaţa* e., piaţă de capitaluri internaţionale pe termen lung, la care participă emitenţii şi posesorii de e. Emisiunea de e. înseamnă plasarea disponibilităţilor lichide ale băncilor din circuitul eurovalutelor în diferite investiţii productive sau de altă natură, întrucît emitentul dă, de obicei, o utilizare materială fondurilor astfel obţinute. Pe piaţa e. are loc transformarea capitalului pe termen scurt (eurovalute) în capital pe termen lung.

EUROPA, continent situat în emisfera septentrională, între 71°8' latitudine N (Capul Nord din Pen. Scandinavă) şi 36° latitudine N (Capul Tarifa din Pen. Iberică) şi, de la V la E, între 9°31' longitudine V (Capul Roca din Pen. Iberică) şi 67°20' longitudine E (partea de NE a Uralului polar din U.R.S.S.). Măsoară 4 000 km între extremităţile N—S şi circa 6 000 km între punctele extreme V—E. Limita estică a E. (M-ţii Ural, fluviul Ural, Marea Caspică şi M-ţii Caucaz) nu este unanim admisă în rîndul specialiştilor, unii fixînd alte puncte de despărţire a E. de Asia. Ţărmurile E. sînt scăldate la N de Oc. Îngheţat, la V de Oc. Atlantic, iar la S de M. Mediterană şi Marea Neagră. Suprafaţa: 10 050 mii kmp (fără marea Albă şi Azov). Populaţia: circa 663 mil. loc. *Istoric.* Denumirea E. este tot atît de veche ca şi istoria ei. E. a fost locuită, încă din era cuaternară, de omul de Neanderthal, căruia i-a urmat o rasă mai evoluată — omul de Cromagnon. Două noi tipuri etnice au apărut la începutul epocii noastre: unul brahicefal, de talie mică, şi altul dolicefal, de talie înaltă. Actualele populaţii europene au moştenit, într-o măsură mai mare sau mai mică, trăsăturile acestor rase. Avînd la bază o origine comună de ordin rasial şi lingvistic, precum şi obiceiuri şi instituţii politice similare, popoarele din E. şi-au dezvoltat trăsături caracteristice proprii, neîntîlnite în alte

continente. S-a creat, treptat, un sentiment de unitate europeană raportat la alte mase continentale şi nu la convieţuirea triburilor sau popoarelor europene, angajate între ele în nenumărate lupte şi războaie indiferent de eventuala lor origine comună. Un atare sentiment de unitate a fost favorizat de dezvoltarea comerţului, a ştiinţei şi artei, de cuceririle militare şi invaziile barbarilor. Trei mari evenimente au pus bazele acestei unităţi (sec. 5 î.e.n.—sec. 8 e.n.): răspîndirea culturii greceşti în bazinul mediteranean, instaurarea dominaţiei romane şi invazia popoarelor migratoare de origine germanică, care au distrus organizarea socială şi politică a imperiului. 1. Civilizaţia greacă s-a dezvoltat între sec. 6—4 î.e.n. în oraşele greceşti, sub influenţa vechilor civilizaţii din Egipt şi Asia. A atins cea mai mare înflorire între sec. 3—1 î.e.n. în regatele fondate de succesorii lui Alexandru cel Mare. Tocmai această civilizaţie, denumită elenism, s-a răspîndit treptat în Imperiul roman şi, de aici, în toată **E.**, punîndu-şi o puternică amprentă îndeosebi în ştiinţă şi artă. Astfel, în toate limbile europene actuale există cuvinte de origine greacă: matematică, aritmetică, geometrie, mecanică, astronomie, fizică, chimie, biologie, filozofie, gramatică, metodă, logică, dialectică, critic, empiric etc. (în ştiinţă) sau muzică, poezie, liric, epic, tragedie, comedie, dramă, teatru (în artă). 2. Imperiul roman cuprinde, în sec. 2, nordul Africii şi vestul Asiei, iar în **E.** ocupa ţările mediteraneene, Spania, Franţa şi sudul Angliei. În tot acest imens teritoriu a fost instaurată *pax romana*, luptele intertribale au fost oprite, romanii stabilind garnizoane permanente de-a lungul întregii lor frontiere. Politica Imperiului roman de a-şi fixa graniţa la Dunărea de jos a generat numeroase conflicte între daci şi romani, atingînd apogeul la începutul sec. 2 prin campaniile împăratului Traian în Dacia. Prin înfrîngerea finală a lui Decebal, Dacia este transformată în provincie romană (106—271). Începe procesul de romanizare a dacilor, de formare a populaţiei daco-romane, elementul fundamental în etnogeneza poporului român (formarea acestuia, ca şi a limbii române, se încheie în sec. 9—10). Deşi o mare parte a **E.** rămăsese în afara Imperiului roman (Scoţia, Irlanda, Germania, Scandinavia, Austria, Rusia), totuşi această zonă era slab populată. Civilizaţia romană a supravieţuit imperiului. Astfel, limba latină, care a stat la baza formării limbilor romanice, a constituit, pînă în sec. 17, limba comună a **E.** Dreptul roman a reprezentat fundamentul sistemelor europene de drept, unele principii păstrîndu-şi valabilitatea şi astăzi (în materie de proprietate, contracte etc.). Sub Imperiul roman a pătruns în **E.** religia creştină, care a devenit în sec. 4 obligatorie. 3. Invaziile popoarelor migratoare au început în anul 376 (deschizînd epoca evului mediu în **E.**), odată cu sosirea vizigoţilor, care s-au stabilit iniţial la S de Dunăre (în Imperiul roman), apoi au trecut în Galia. Vandalii au traversat Spania, stabilindu-se la început în Andaluzia, apoi au trecut în Africa. Burgunzii s-au aşezat în Savoia, apoi s-au extins la E de Ron. Francii s-au fixat în Galia, iar ostrogoţii în Italia. Triburi germanice, venind dinspre ţărmurile Mării Nordului (saxonii, anglii) s-au stabilit în S şi E Insulelor Britanice. În sec. 6 împăratul Iustinian învinge pe vandali şi ostrogoţi, le desfiinţează regatele, dar un popor germanic, lombarzii, cuceresc nordul Italiei şi Toscana pînă la zidurile Romei. În sec. 7 arabii cuceresc nordul Africii şi vestul Asiei, apoi Spania, o parte din Galia de S, ajung la Ron, punînd bazele Imperiului arab. În urma invaziilor popoarelor migratoare, vizigoţii şi ostrogoţii din ţările mediteraneene au fost absorbiţi — fără a lăsa urme — de populaţiile locale; tracii s-au romanizat treptat, în sec. 6—7, nemaifiind menţionaţi în izvoarele istorice;

ţările de la graniţele Germaniei, depopulate între sec. 3—5, au fost repopulate de germani. Repopularea Galiei, la N de Loara, de către franci, a insulelor britanice de către angli, saxoni şi iuţi, a nordului Italiei de către lombarzi a dus la crearea Franţei, Angliei şi Lombardiei, ţări care au constituit centrele unei noi civilizaţii europene în evul mediu. O etapă importantă în cristalizarea relaţiilor feudale în E. a fost marcată de Carol cel Mare (Charlemagne), rege al francilor (768—814), împărat al Occidentului (800—814) şi cel mai de seamă reprezentant al dinastiei carolingiene. Cu ultimul val de invazie barbară au sosit vikingii din Pen. Scandinavă, care, în sec. 9, au pustiit coastele E. de V, nordul Germaniei, Insulele Britanice, Franţa, Spania şi chiar Italia. Ei au stabilit aşezări permanente în Anglia şi în Franţa (în Normandia, a cărei denumire provine de la cea a vikingilor: Normans = oameni din N). În E. s-au aşezat finii, venind din Asia; după huni şi avari au venit ungurii, care au pătruns în Europa Centrală; odată cu sosirea lor, era marilor migraţii se încheie, popoarele rămînînd astfel definitiv aşezate, cel puţin la V de Vistula şi Carpaţi. În E continentului, lumea slavă, care popula încă din mileniul II î.e.n. teritoriul dintre Nipru, Carpaţi, Oder şi M. Baltică, are de suportat invaziile mongolilor timp de cîteva secole (1235—1481), pînă la domnia lui Ivan al III-lea, care formează, practic, un imperiu, respingîndu-i definitiv pe mongolo-tătari. În perioada 1096—1270 feudalii din E. apuseană şi centrală întreprind la îndemnul bisericii catolice opt expediţii militare, denumite cruciade, împotriva musulmanilor, sub pretextul eliberării mormîntului lui Hristos. Începînd cu sec. 10, populaţia fostei Dacii începe să fie menţionată cu numele de „vlahi", „valahi". În sec. 14 iau naştere statele feudale Ţara Românească (1310) şi Moldova (1359). În Transilvania, românii constituie majoritatea clasei iobagilor. Imperiul roman de răsărit (Imperiul bizantin) are de făcut faţă la numeroşi invadatori (perşi, bulgari, sîrbi), în timp ce Imperiul roman occidental începe, după Carol cel Mare, să se dezagrege, restabilindu-se însă după anul 962, sub regele german Otton I (Sfîntul imperiu roman de naţiune germană). Un important eveniment, căderea Constantinopolului (1453), vine să schimbe destinul E. răsăritene: turcii îşi întind stăpînirea în Pen. Balcanică, a celei mai mari părţi din coastele M. Negre, ajungînd pînă la Budapesta (Ungaria se prăbuşeşte prin înfrîngerea de la Mohács — 1526 —, căzînd sub jugul otoman). Ţările române sînt nevoite să accepte suzeranitatea turcilor, dar nu-şi pierd nici un moment autonomia. În acest timp, în urma războiului de 100 de ani contra Angliei (1337—1453), Franţa parvine (sub Ludovic XI) la unitate politică. Astfel, spre sfîrşitul sec. 15 în E. de V se formează trei mari state: Anglia, Franţa şi Spania. În sec. 16, Italia este divizată în numeroase republici (Veneţia, Genova), regate (Neapole), mari ducate (Toscana) etc. În Imperiul germanic, coroana aparţine, din sec. 14, casei Habsburgilor, dar autoritatea împăratului e slabă, datorită numeroaselor mici state, ducate, principate ş.a. care intrau în componenţa sa. La NE de Imperiul german se află regatul Poloniei, ultimul flancat la E de Lituania. Între Don şi Volga domină tătarii; marele cnezat al Moscovei (fondat de Ivan al III-lea) ocupă regiunea cuprinsă între Moscova—Novgorod şi Oc. Îngheţat. Finlanda reprezintă o provincie a Suediei, în timp ce Norvegia este parte integrantă a Danemarcei. Spania devine putere preponderentă în E. prin îmbogăţirea ei pe seama colonizării Americii şi prin alegerea regelui ei, Carol Quintul (descendent al Habsburgilor), ca împărat al Imperiului german (1519). Ţara Românească, Moldova şi Transilvania realizează pentru prima dată uni-

rea politică sub Mihai Viteazul (1600). Din punct de vedere cultural, se remarcă înființarea la Paris a primei universități europene (sec. 13), care devine modelul universităților create ulterior în Anglia, Imperiul germanic și în alte țări din E. (cu excepția Italiei). Între sec. 12—15 predomină în E. arhitectura și sculptura gotică, originară din Franța. Sînt scrise cărți în limba latină — limba internațională a E., tratînd îndeosebi probleme teologice și filozofice, care sînt apoi traduse în alte limbi europene. Sec. 14—16, perioadă în care începe destrămarea feudalismului și apar germenii relațiilor capitaliste, sînt marcate de epoca Renașterii, fenomen general european, caracterizat prin mari schimbări în economie și structura social-politică (începe procesul de formare a statelor naționale), în domeniul științei și culturii (înfloresc arta, literatura, gîndirea filozofică ș.a.). Personalități puternice renascentiste: Alberti, Brunelleschi, Bramante (arhitectură), Donatello, Michelangelo, Verrocchio (sculptură), Leonardo da Vinci, Rafael, Tizian, Veronese, Tintoretto, Van Eyck, Dürer (pictură). În aceeași epocă (sec. 15) are loc o mișcare social-politică anticatolică, cunoscută sub denumirea de Reformă, în urma căreia este serios zdruncinată autoritatea bisericii catolice și apar bisericile protestante. În sec. 17, după Congresul de la Nijmegen (1678), franceza devine limba diplomatică a Europei, înlocuind astfel latina. Pe plan politic, sec. 17 se distinge prin rivalitatea dintre Franța și Austria, consfințită pe plan militar prin războiul de 30 de ani, încheiat prin tratatul de pace westphalic, care a limitat puterea casei Habsburgilor. Spania începe să intre în decădere, fiind nevoită să cedeze Franței două provincii, prin Tratatul Pirineilor (1659). Richelieu pregătește supremația Franței pe continent sub Ludovic XIV, consacrată și prin tratatele de la Aix-la-Chapelle (1668), Nijmegen (1678), Ryswick (1697). În urma păcii de la Karlowitz (1699), sultanul este nevoit să cedeze Ungaria; Transilvania este încorporată în Imperiul habsburgic. Disputa franco-austriacă este tranșată în alte trei tratate, încheiate la Utrecht (1713), Rastadt (1714) și Aix-la-Chapelle (1748), în urma războiului de succesiune a Austriei. În acest timp se ridică o nouă putere — Prusia —, care încearcă să-și impună supremația. În războiul de 7 ani (1756—1763), care a avut la bază conflictul franco-britanic în legătură cu politica lor colonială pe noul continent al Americii, Prusia, sprijinită de Anglia, învinge armatele aliate ale Austriei, Franței și Rusiei. În 1766 și 1768, Franța ia în stăpînire Lorena și Corsica. O altă mare putere începe să se afirme în E.: Rusia. Petru cel Mare (1682—1725) își adaptează imperiul la tipicul statelor europene; el organizează campanii împotriva turcilor, cucerind cetatea Azov; încheie un tratat de alianță cu domnul Moldovei, Dimitrie Cantemir, care devine sfetnicul său după înfrîngerea rușilor de la Stănilești (1711); Petru I luptă împotriva Suediei, în „războiul Nordului" (1700—1721), cucerind provinciile Baltice și ieșirea la mare în N; în 1709 îl învinge la Poltava pe Carol al XII-lea al Suediei. Prin tratatele de la Nystadt (1721) și Abo (1743), Rusia obține Carelia, Livonia, jumătate din Finlanda, iar în 1772 provinciile răsăritene ale Poloniei. Amenințată pînă la Viena de armata otomană (în 1683), Austria îi respinge pe turci și, prin tratatele de la Karlowitz (1699) și Passarowitz (1718) recuperează Ungaria și anexează o parte din Bosnia, din Serbia, precum și Banatul și Oltenia, ultimele patru fiind retrocedate Turciei prin tratatul de la Belgrad (1739). Ulterior, Austria anexează partea de N a Moldovei (Bucovina) (1775) și Galiția. Către sfîrșitul sec. 18, Italia rămîne în continuare divizată în ducate, re-

publici, regate, statele Papalității ș.a. (Milanul fiind în posesia Austriei). Prusia stăpînește Silezia și o parte din Polonia, Rusia își adaugă Curlanda (1793), restul Finlandei (1809), o parte din Polonia, regiunea caucaziană. Suedia păstrează jumătate din Finlanda și o parte din Pomerania. Norvegia realizează o uniune personală (v.) cu Danemarca. Lupta pentru supremația comercială și colonială dintre Anglia și Franța (sec. 17—18) se încheie cu victoria primei, care, acaparînd vaste teritorii în Asia și America de N, pune bazele imperiului său colonial (în 1783, cele 13 colonii nord-americane se desprind de Anglia, formînd S.U.A.). Revoluția burgheză din Franța (1789—1794) pune capăt orînduirii feudale în această țară, produce mutații la scara întregului continent, tulburînd geografia politică a E. În 1792 Franța devine republică. Rod inițial al revoluției, Napoleon Bonaparte instaurează dictatura militară, proclamîndu-se (după consulat) împărat al Franței. El facilitează, prin politica sa internă, consolidarea și dezvoltarea relațiilor burgheze în Franța, de numele lui fiind legate codul civil (1804, în vigoare și astăzi; a servit drept model pentru redactarea codurilor din numeroase state, inclusiv România, în 1864), precum și codurile comercial (1808) și penal (1810) — temelia juridică a orînduirii burgheze. Napoleon înfrînge rînd pe rînd coalițiile celorlalte mari state europene (al căror principal și permanent bastion este Anglia) contribuind la zdruncinarea relațiilor feudale în E. Prin celebrele sale victorii de la Arcole (1796), Marengo (1800), Austerlitz (1805), Jena (1806), Wagram (1809) etc. Napoleon impune tratate de pace favorabile Franței (Basel — 1795, Campo Formio — 1797, Lunéville — 1801, Pressburg — 1805, Tilsit — 1807, Viena — 1809 ș.a.), prin care imperiul său își extinde dominația directă sau indirectă asupra Spaniei, Italiei și statelor germane pînă la Elba. Austria și Prusia pierd teritorii importante; este format (1807—1809) marele ducat al Varșoviei. Gigantul edificiu napoleonean — paradox politic fără coeziune și rațiune de a fi din punct de vedere geografic, etnografic sau tradițional — se năruie ca urmare a campaniei dezastruoase din Rusia (1812) și a înfrîngerii de la Waterloo de către puterile aliate (Anglia, Rusia, Austria, Prusia). Prin tratatele de la Paris și Viena (1814 și 1815), Franța revine la frontierele ei din 1792, învingătorii trecînd la reorganizarea generală a E., prin întărirea lor: Prusia dobîndește provinciile renane, Austria primește Lombardia și Veneția, Rusia, pe lîngă restul Finlandei, anexat în 1809 obține ducatul Varșoviei, iar Anglia dobîndește o parte din coloniile franceze și olandeze. Belgia și Olanda formează regatul țărilor de jos (Netherlandia), iar Norvegia trece sub dominația Suediei. În timpul Restaurației franceze (1815—1830), cancelarul austriac Metternich exercită o influență importantă asupra politicii internaționale, urmărind prezervarea *statu quo-ului* teritorial, a principiilor absolutiste și a stipulațiilor congresului de la Viena din 1815. El inițiază congrese internaționale cu participarea celor 5 puteri (Anglia, Franța, Austria, Rusia, Prusia) la Aix-la-Chapelle (1818), Carlsbad (1819), Viena-Troppau (1820), Laibach (1821), Verona (1822). În 1815, Prusia, Austria și Rusia creează la Paris „Sfînta Alianță" (v.). Revoluția din iul. 1830 din Franța, care înlătură dinastia Bourbonilor, antrenează după sine mișcări revoluționare în Belgia, Italia și Polonia. În timp ce în ultimele două țări revolta este înfrîntă de armatele rusești și austriece, Belgia reușește, cu sprijinul Franței, să se constituie într-un regat independent și neutru (acordurile din 1831 și 1839), aducînd o primă știrbire a clauzelor tratatului de la Viena din 1815. În ultimele decenii ale sec. 18 și începutul sec. 19,

în Anglia are loc un fenomen cu profunde implicaţii în viaţa social-politică — revoluţia industrială — care apoi se răspîndeşte în Franţa, Germania, S.U.A., Japonia ş.a. (în România se desfăşoară mai tîrziu, încheindu-se pînă la izbucnirea primului război mondial); punînd bazele industrializării şi marcînd victoria definitivă a relaţiilor de producţie capitaliste asupra celor feudale, acest proces duce, totodată, la apariţia şi dezvoltarea proletariatului, clasă consecvent revoluţionară a societăţii capitaliste, singura interesată pînă la capăt în lichidarea exploatării omului de către om, în construirea socialismului. Tot în Anglia are loc, în deceniile 4 şi 5 ale sec. 19, prima mişcare revoluţionară de masă a proletariatului din istoria mişcării muncitoreşti — chartismul. În această perioadă Karl Marx fundamentează concepţia materialistă a istoriei şi teoria comunismului ştiinţific; împreună cu Friedrich Engels, el întocmeşte în 1848 „Manifestul Partidului Comunist", în care expune concepţia despre lume a partidului revoluţionar al proletariatului şi relevă rolul istoric al acestuia de constructor al societăţii comuniste. În 1864, Marx şi Engels contribuie nemijlocit la crearea Internaţionalei I. Comuna din Paris (1871) reprezintă prima mare experienţă de dictatură a proletariatului în istoria omenirii. Viaţa politică a E. este zguduită din temelii de mişcările revoluţionare din 1848, avînd caracter burghezo-democratic şi naţional. Revoluţia izbucneşte în luna ian. în Italia, apoi în febr. în Franţa, răspîndindu-se în întreaga E., cu excepţia Rusiei, Spaniei şi a ţărilor scandinave. În anii 1848—1849 revoluţia se desfăşoară aproape simultan în ţările române. În urma revoluţiei, în Franţa este proclamată republica (1848—1852), după care se instaurează regimul celui de-al doilea imperiu (1852—1870). Deşi prin venirea la cîrma Franţei a lui L. Napoleon, tratatul de la Viena este încălcat, marile puteri îl recunosc ca împărat al Franţei, întrucît el restabileşte monarhia şi promite menţinerea *statu-quo*-ului. În 1854—1855 Rusia încearcă fără succes să-şi adauge noi teritorii aflate în stăpînirea otomană, fiind înfrîntă în războiul Crimeii. Prin tratatul de pace de la Paris (1856) principatele române sînt puse sub autoritatea Puterilor Garante. În anul 1859 începe procesul de unificare a Italiei în jurul dinastiei de Savoia din Regatul Sardiniei (un rol important avînd G. Garibaldi). După campania lui Napoleon III, aliatul Sardiniei, Austria cedează Lombardia, iar popoarele peninsulei se unesc, formînd Regatul Italiei (1861), care se lărgeşte apoi prin unirea cu Veneţia (1866), desăvîrşindu-se în 1870 prin ocuparea Romei. Apare astfel cea de-a şasea mare putere europeană: Italia. În ian. 1859 este realizată unirea Moldovei şi Ţării Româneşti, prin alegerea ca domn a lui Al. I. Cuza în ambele ţări, reunite în 1862 într-un singur stat centralizat — România. Devenind prim-ministru al Prusiei (1862), Bismarck urmăreşte unificarea Germaniei „prin fier şi sînge", pe care o realizează prin trei războaie împotriva Danemarcei (1864), Austriei (1866) şi Franţei (1870—1871) în urma cărora dobîndeşte Schleswig-Holstein, statele germane din N şi S, Alsacia şi o parte din Lorena. Regele Prusiei se proclamă împărat (Kaiser) al Germaniei, devenită mare putere militară. Perioada cuprinsă între anii 1871—1914 este supranumită „pacea armată". Ea se caracterizează prin sporirea vertiginoasă a cursei înarmărilor şi prin diferite sisteme de alianţă între marile puteri, impuse de interesele divergente aflate la ordinea zilei: chestiunea Alsaciei şi a Lorenei (între Franţa şi Germania), problema balcanică (între Rusia şi Austria în special, ca urmare a războiului răsăritean dintre Rusia şi Turcia), rivalităţile maritime dintre Anglia şi Germania ş.a. În 1877—1878 Rusia se

află în război cu Turcia, pe care o învinge, cu un ajutor important din partea armatelor române aliate. Rusia țaristă își creează, prin pacea de la San Stefano (1878), avantaje teritoriale considerabile, reduse însă prin tratatul de la Berlin (1878), grație eforturilor lui Bismarck, devenit cancelar al Imperiului german (1871); Bosnia și Herțegovina revin Austriei, stîrnind nemulțumirea Rusiei și rivalitatea acestor puteri în peninsula Balcanică; Serbia, Muntenegru, Grecia și Bulgaria obțin cîștiguri teritoriale. La 9 mai 1877 România își proclamă independența, consolidată prin războiul de independență (1877—1878), recunoscută pe plan internațional prin tratatul de la Berlin. Este restabilită autoritatea României asupra Dobrogei. În 1881, prințul Carol I, din familia princiară Hohenzollern-Sigmaringen, este încoronat rege al României. Pentru a-și salvgarda cuceririle sale, Germania se aliază în 1878 cu Austro-Ungaria (monarhie dualistă creată în 1867), iar apoi (1882) cu Italia, formînd blocul politico-militar „Tripla alianță", (v.), reînnoit în 1887, 1892 și 1902 (se destramă în 1915, prin ieșirea Italiei). În ciuda puternicelor divergențe cu Austro-Ungaria, România aderă, în 1883, la Tripla alianță. Pentru a contrabalansa blocul militar al puterilor centrale, Franța încheie o convenție militară cu Rusia (1893) și o înțelegere cordială cu Anglia (1904). Ia naștere „Tripla înțelegere" (Antanta) (v.). Marile puteri se găsesc astfel divizate în două blocuri militare opuse, aflate într-un instabil echilibru. Spre sfîrșitul sec. 19, în România se răspîndește marxismul și intră în arena vieții politice clasa muncitoare care, în 1893, își creează propriul partid politic, Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România (din 1910, Partidul Social-Democrat). În 1889 ia ființă Internaționala a II-a, uniune internațională a partidelor socialiste, care se destramă în timpul primului război mondial. După criza balcanică din 1908 izbucnesc, în 1912—1913, cele două războaie balcanice. România participă la al doilea război balcanic, încheiat cu pacea de la București (1913), prin care regiunea din S Dobrogei (Cadrilaterul) intră în componența statului român. Ca urmare a contradicțiilor dintre marile puteri imperialiste, angajate în lupta pentru reîmpărțirea sferelor de influență și pentru acapararea de colonii și teritorii străine, la 28 iul. 1914 izbucnește primul război mondial între Tripla alianță și Antanta, cuprinzînd apoi alte țări: Turcia (1914) și Bulgaria (1915) — de partea puterilor centrale și Belgia, Serbia, Muntenegru, apoi Italia (1915), România (1916) și S.U.A. (1917) ș.a. de partea Antantei. În Rusia țarismul este răsturnat în febr. 1917 de revoluția democratică, iar în oct. 1917 are loc prima revoluție socialistă victorioasă în istoria omenirii, care, sub conducerea partidului comunist (bolșevic), creat și condus de V.I. Lenin, răstoarnă puterea exploatatorilor și instaurează dictatura proletariatului sub forma Sovietelor, inaugurînd epoca trecerii omenirii de la capitalism la socialism. Rusia Sovietică (ulterior U.R.S.S.) semnează tratatul separat de pace de la Brest-Litovsk. Forțele contrarevoluționare, sprijinite de puterile imperialiste, încep, în vara anului 1918, intervenția fățișă împotriva Rusiei Sovietice. Primul război mondial ia sfîrșit cu victoria Antantei, concretizată prin sistemul tratatelor de pace de la Versailles (1919-1920). Se petrec importante modificări teritoriale: în baza principiului autodeterminării popoarelor, din Rusia se desprinde Finlanda; imperiul austro-ungar se dezmembrează în Austria și Ungaria; se formează Regatul sîrbilor, croaților și slovenilor; Cehia și Slovacia devin Cehoslovacia; este restabilit statul polon independent; Franța recuperează Alsacia și Lorena, iar Italia Trieste, Tirolul ș.a.

În urma conferinței de pace de la Paris ia ființă, la 10 ian. 1920, Societatea Națiunilor (v.), organizație internațională destinată să garanteze pacea și securitatea internațională (în anii 1930 și 1931 N. Titulescu este președintele Adunării generale a Societății Națiunilor). În perioada interbelică, România se orientează spre crearea unui sistem de alianțe regionale; în anii 1920—1921 este creată, cu participarea României, Cehoslovaciei și Iugoslaviei, Mica Înțelegere (v.) (Mica Antantă); în 1929 România aderă la pactul Briand-Kellogg (v.). Eșuează însă eforturile unor state, între care și România, de a făuri pe continent un sistem de securitate colectivă. Principalele clauze ale tratatelor de la Versailles sînt rînd pe rînd încălcate de Germania fascistă, care duce o politică de revanșă și anexiune. La 1 sept. 1939, Germania hitleristă, aliată cu Italia fascistă și Japonia militaristă, dezlănțuie cel de-al doilea război mondial, cu scopul instaurării dominației lor asupra lumii, lichidării independenței popoarelor și exterminării fizice a unor națiuni întregi. Războiul se încheie în 1945 prin înfrîngerea puterilor Axei, la care România a avut o importantă contribuție. După terminarea războiului, la Paris (1947) s-au încheiat tratate de pace cu Italia, România, Bulgaria, Ungaria și Finlanda și, în 1955, cu Austria. România recuperează partea de N a Transilvaniei, răpită prin dictatul de la Viena (1940) (v.); în urma războiului, în viața internațională se instituie un nou raport de forțe. În acest cadru, pentru menținerea păcii și securității internaționale, se creează O.N.U. (v.), la care România devine membră în 1955. După cel de-al doilea război mondial numeroase state au pășit pe calea construcției socialiste (Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Iugoslavia, Polonia, România, Ungaria). În aceste țări se dezvoltă procesul de întărire a unității de stat, de afirmare a forțelor democratice, de realizare a unor măsuri care să asigure progresul economic și social. Prima parte a perioadei postbelice se caracterizează printr-o stare de încordare (război rece) în relațiile internaționale, perioadă în care sînt create cele două blocuri militare opuse: Organizația Tratatului Nord-Atlantic (N.A.T.O.) (v.) și Tratatul de la Varșovia. Ultimii ani sînt însă marcați de eforturile statelor europene pentru destindere, fapt ilustrat de Conferința pentru securitate și cooperare în Europa (v.) cînd, pentru prima dată în istorie, 33 state europene (plus S.U.A. și Canada) s-au așezat la masa tratativelor pentru a încerca să edifice un nou sistem de securitate pe continent.

EUROPIAȚĂ, termen generic care desemnează toate piețele de capitaluri internaționale private. Cele trei segmente ale **e.** sînt: piața eurovalutelor (v.); piața eurocreditelor (v.); piața euroobligațiunilor (v). Limitate inițial la piața eurodolarului (v.), **e.** a cunoscut o continuă diversificare după 1960, atît în ceea ce privește operațiunile financiare de pe aceste piețe (în afara formării de depozite bancare, au început să fie mobilizate și acordate credite pe termen mediu și să fie emise obligațiuni pe termen lung), cît și în privința valutelor utilizate (în afara dolarului S.U.A. au fost utilizate într-o măsură tot mai mare marca vest-germană, francul elvețian, guldenul olandez, lira sterlină și francul francez). Denumirea de „euro" provine de la faptul că, inițial, spațiul geografic al **e.** era limitat la Europa occidentală. Principalele centre financiare ale **e.** sînt: Londra, Zürich, Paris, Frankfurt,

în Europa; Singapore, în Asia; São Paolo, în America de Sud. **E.** constituie o sursă importantă de lichiditate internaţională. Pe aceste pieţe sînt depuse, sub forma depozitelor bancare în eurodolari, în euromărci, în eurofranci elveţieni etc. surplusurile de valute convertibile ale participanţilor la comerţul internaţional şi sînt atrase fonduri lichide sub forma creditelor bancare sau emisiunilor de obligaţiuni. În ultimii ani, ca urmare a accentuării operaţiunilor speculative, în special a celor efectuate de corporaţiile multinaţionale, **e.** au devenit deosebit de instabile, agravînd criza sistemului valutar internaţional.

EUROVALUTĂ, valută convertibilă care circulă în afara sistemului bancar al ţării de origine. Dolarii reprezintă ponderea principală (circa 80 la sută) în totalul **e.** Mărcile vest-germane, care circulă în afara sistemului bancar din R.F. Germania, se numesc euromărci; francii elveţieni care circulă în afara Elveţiei se numesc eurofranci elveţieni ş.a.m.d. Principalele operaţiuni financiare care se efectuează cu **e.** sînt formarea, transformarea şi transferarea depozitelor bancare. Piaţa **e.** este o piaţă de capitaluri internaţionale pe termen scurt pe care acţioncază băncile care fac operaţiuni în **e.** şi clienţii acestor bănci (corporaţii multinaţionale, întreprinderi comerciale etc.).

EX AEQUO ET BONO, expresie latină cu sensul „după consideraţii de echitate şi de morală" folosită pentru a desemna posibilitatea rezolvării unui diferend internaţional nu pe baza dreptului, ci pe aceea a echităţii. Părţile dintr-un diferend internaţional care se supun arbitrajului sau justiţiei internaţionale se pot înţelege ca aceste organe jurisdicţionale să decidă asupra diferendului pe baza echităţii, dar nu prin încălcarea principiilor de drept internaţional. Această posibilitate, prevăzută şi pentru C.I.J., în cazul cînd părţile sînt de acord în acest sens, nu a fost folosită niciodată.

EXCELENŢĂ, titlu acordat, în unele ţări, demnitarilor (şefi de state, membri ai guvernului, ambasadori sau miniştri plenipotenţiari).

EXCEPŢII PRELIMINARE, mijloc de apărare prin care se poate pune capăt cursului judecăţii unei cauze de un tribunal sau curte internaţională înainte de a se intra în fondul cauzei. **E.p.** se divid în: excepţie de necompetenţă şi excepţie de inadmisibilitate. ~ *de necompetenţă,* mijloc de contestare a dreptului instanţei de a judeca litigiul. ~ *de inadmisibilitate,* se întemeiază pe lipsa unor condiţii indispensabile desfăşurării judecăţii, ori pe motive de natură să împiedice această desfăşurare în faţa instanţei. Din ele fac parte: neepuizarea tratativelor diplomatice; existenţa unei tranzacţii; autoritatea lucrului judecat; litispendenţa (v.); neepuizarea căilor interne de atac; lipsa caracterului naţional al reclamaţiei. Regulamentul C.I.J. prevede că orice excepţie trebuie prezentată cel mai tîrziu înainte de expirarea termenului fixat pentru prima piesă a procedurii scrise ce trebuie depusă de partea care ridică excepţia. La primirea **e.p.** se suspendă judecata, iar preşedintele înştiinţează partea adversă şi îi cere să depună observaţii pînă la un termen care i se fixează în acest scop.

EXCES DE PUTERE, încălcarea de către un organ a reglementărilor care îi stabilesc competenţa şi modul de exercitare a funcţiilor sale. De ex. **e.de p.** al unui organ de arbitraj poate să rezulte, în cadrul unui litigiu ce intră în competenţa sa, din faptul că s-a pronunţat asupra unei chestiuni pe care părţile nu i-au supus-o spre rezolvare *(ultra petita),* sau dacă s-a întemeiat pe documente care nu au fost puse în discuţia părţilor.

EXECUTAREA TRATATELOR INTERNAŢIONALE, aducere la îndeplinire a obligaţiilor asumate de către state printr-un tratat internaţional.

Executarea tratatelor trebuie să se facă de către toate părţile contractante, cu bună credinţă. Respectarea tratatelor constituie un principiu fundamental al dreptului internaţional (v. *pacta sunt servanda*). Modul în care statele asigură **e.t.i.** în dreptul intern este reglementat de fiecare stat, potrivit sistemului său constituţional. În practica generală a României, **e.t.i.** nu se face pe baza adoptării unor acte normative speciale, întrucît în virtutea principiului unicităţii puterii actele care conferă tratatelor forţă obligatorie emană de la aceleaşi organe ale puterii de stat care edictează şi normele de drept intern. În practica altor state executarea obligaţiilor asumate prin tratate internaţionale reclamă şi adoptarea unor acte normative speciale. **E.t.i.** presupune o independenţă completă a statelor. Statul execută tratatele în virtutea competenţei şi responsabilităţii sale, fără nici un amestec din afară. El răspunde, pe planul dreptului internaţional, faţă de părţile contractante, de executarea obligaţiilor asumate prin tratat.

EXECUTIVE AGREEMENT (înţelegere pentru executare), denumire dată în dreptul S.U.A. unor înţelegeri internaţionale menite să intre în vigoare — cît priveşte S.U.A. — prin simpla semnătură a preşedintelui.

EXEQUATUR CONSULAR 1. Act oficial prin care guvernul unui stat recunoaşte consulului străin această calitate a sa, îi acordă permisiunea de a-şi îndeplini funcţiile consulare (v.) în circumscripţia consulară (v.) şi dă dispoziţie autorităţilor locale să-l sprijine în realizarea atribuţiilor sale. **E.c.** poate lua forma unui document separat, a unei menţiuni sau a unei simple semnături a ministrului afacerilor externe pe patenta consulară (v.). În unele state, **e.c.** emană de la şeful statului, în altele, consulul îşi începe exercitarea funcţiilor sale după ce autorităţile centrale i-au acordat permisiunea în acest sens, publicînd-o în presă, ceea ce înlocuieşte **e.c.** Dacă **e.c.** este retras, funcţia consulară încetează. **2.** Aprobarea, în forme prevăzute de legislaţia internă, de a executa pe teritoriul unui stat o hotărîre judecătorească pronunţată de un tribunal străin.

EX GRATIA, expresie latină cu sensul de „din bunăvoinţă", folosită pentru a se arăta că un subiect de drept internaţional acţionează nu în temeiul unei obligaţii legale, ci impulsionat de un sentiment de bunăvoinţă, de curtoazie internaţională.

EXIL, sancţiune constînd din expulzarea unei persoane de pe teritoriul statului al cărui resortisant este ca urmare a săvîrşirii unei infracţiuni — de obicei un delict politic — sau a unei alte fapte pentru care este considerat indezirabil. Sancţiune cunoscută în aproape toate legislaţiile mai vechi, **e.** este rar întîlnit în legislaţiile moderne. În Franţa, de ex., o lege din 28 iun. 1886 (abrogată la 24 iun. 1950) interzicea domicilierea pe teritoriul francez a şefilor fostelor familii domnitoare şi a fiilor mai mari ai acestora. **E.** poate fi şi voluntar, avînd în acest caz semnificaţia unui act de protest împotriva unor regimuri politice (de ex., exilul voluntar al unor germani în alte ţări, în timpul dictaturii fasciste).

EXOD DE COMPETENŢE, fenomenul deplasării forţei de muncă de înaltă calificare dinspre ţările în curs de dezvoltare spre cele capitaliste dezvoltate. Acest fenomen produce grave prejudicii ţărilor în curs de dezvoltare care, în mod obişnuit, suferă de o lipsă acută de cadre calificate, pentru a căror pregătire cheltuiesc importante mijloace financiare. Ţările capitaliste dezvoltate culeg în schimb roadele acestor eforturi financiare. **E. de c.** face să crească decalajul dintre ţările capitaliste dezvoltate şi ţările în curs de dezvoltare, venind astfel în con-

tradiție cu aplicarea în viață a principiilor și obiectivelor care vizează instaurarea unei noi ordini economice internaționale.

EXPERT 1. Persoană calificată prin cunoștințele sale de specialitate și care este însărcinată de un organ de jurisdicție, de un organ internațional sau printr-un acord interstatal să studieze o problemă de ordin juridic sau tehnic și să-și exprime avizul scris asupra ei. 2. Denumire dată, în materie de asistență tehnică internațională, unui tehnician desemnat de o organizație internațională spre a da consultații de specialitate asupra chestiunilor de competența sa, autorităților din țara căreia îi dă consultații.

EXPERTIZĂ, lucrare efectuată de un expert (v.), singur sau în colaborare cu alții, și al cărei rezultat poate servi ca mijloc de probă.

EXPORT, totalitatea operațiilor cu caracter comercial, prin care mărfurile produse sau prelucrate într-o țară sînt vîndute pe piața altor țări. Noțiunea de **e.** include uneori și prestările de servicii pentru străinătate sau pentru turiștii străini (**e.** *invizibil*). Caracterul și structura **e.** unei țări depind de o serie de factori ca: gradul de dezvoltare economică, intensitatea participării la diviziunea internațională a muncii, conjunctura economică generală etc. **E.** are două funcții economice principale, contribuind, pe de o parte, la procurarea mijloacelor de plată necesare acoperirii importurilor și, pe de altă parte, la desfacerea, pe piețele externe, a unor produse care, din raționamente economice, depășesc necesarul de consum intern. ~ *de capital*, operația de plasare de capital în țări străine pentru a fi investit în activități productive, comerciale, financiare etc. în scopul obținerii de profituri mai mari decît cele ce se obțin pe piața națională. ~ *de c.* caracterizează faza imperialistă a capitalismului, cînd monopolurile internaționale au o mare dezvoltare. Formele principale ale ~ *de c.* sînt: *productiv* și *de împrumut*. Pentru a contracara efectele negative ale investițiilor străine, multe din țările în curs de dezvoltare supun unui control riguros importul de capital, orientîndu-l spre ramurile care prezintă cel mai mare interes pentru economia națională și opunîndu-se astfel tendinței exportatorilor de capital de a investi cu prioritate în ramurile care asigură profituri imediate și foarte înalte.

EX POST FACTO, expresie latină cu sensul de „datorită unui fapt ulterior", folosită pentru a preciza consecințele pe care o situație de fapt sau de drept, ulterioară unui act juridic, o poate avea asupra acestuia din urmă. De ex. un tratat încheiat în conformitate cu principiile și normele fundamentale ale dreptului internațional poate fi lovit de nulitate **e.p.f.** și să înceteze de a mai produce efecte juridice dacă conținutul lui devine incompatibil cu noile norme imperative ale dreptului internațional *(jus cogens)*. Principiul este înscris în art. 64 din Convenția de la Viena asupra dreptului tratatelor din 1969 (v.).

EXPOZIȚIE INTERNAȚIONALĂ, prezentarea, de către mai multe state, într-un cadru organizat, a unor produse industriale, agricole, de opere literare și artistice în scopul promovării cooperării internaționale în diferite domenii de activitate, dezvoltării schimbului de valori materiale și spirituale între state. Primele **e.i.**, în accepția de azi a cuvîntului, au fost organizate la sfîrșitul sec. 18 și începutul sec. 19. Au fost organizate expoziții universale la: Londra, 1851; Paris, 1900 și 1937; New York, 1939; Bruxelles, 1958; Montreal, 1967; Osaka, 1970 ș.a. **E.i.** se organizează în mari centre industriale și comerciale. Pe lîngă **e.i.**, organizate pe timp limitat, au apărut și **e.i.** cu caracter permanent. De asemenea, se pot organiza expoziții itinerante, amenajate în trenuri sau autovehicule

speciale. **E.i.**, ca și tîrgurile, dau posibilitatea organizării unei largi campanii publicitare, folosindu-se forme variate de propagandă (v. *Convenția privitoare la expozițiile internaționale*).

EXPROPRIERE, act de stat prin care sînt preluate de la unul sau mai mulți proprietari bunurile care le aparțin, cu sau fără plata unei despăgubiri. **E.** cu efecte internaționale vizează bunurile, creanțele, titlurile aparținînd cetățenilor străini sau unor state străine pe teritoriul statului expropriator sau cetățenilor acestui stat cu privire la bunurile acestora din străinătate. **E.** dispusă de un stat își produce efectele sale asupra bunurilor situate și pe teritoriul altor state dacă acestea aparțin cetățenilor statului care a dispus **e.**

EXPULZARE, act prin care autoritățile unui stat dispun ca o persoană să părăsească imediat sau în cel mai scurt timp teritoriul pe care se află, cu interdicția de a reveni, recurgînd, dacă este cazul, și la constrîngere. Spre deosebire de legislațiile mai vechi, în prezent nu se admite, de regulă, **e.** propriilor naționali. **E.** diplomaților și consulilor este condiționată de declararea lor drept persona non grata (v.) și de refuzul acestora de a părăsi teritoriul statului de reședință.

EX QUAI, clauză contractuală referitoare la modalitățile de livrare a mărfii în operațiunile de vînzare-cumpărare internaționale, în conformitate cu regulile INCOTERMS 1953. În baza clauzei **e.q.** vînzătorul are obligația să pună mărfurile la dispoziția cumpărătorului pe cheiul portului convenit, să se îngrijească de ambalajul și condiționarea mărfii respective, să suporte costul operațiunilor de control (al calității, cantității, dimensiunilor) și să suporte riscurile și cheltuielile pînă în momentul predării mărfii. Cumpărătorul are sarcina să preia marfa imediat ce i-a fost pusă la dispoziție și să suporte toate riscurile și cheltuielile din momentul preluării ei.

EX SHIP, clauză contractuală referitoare la modalități de livrare a mărfii în operațiunile de vînzare-cumpărare internaționale, în conformitate cu regulile INCOTERMS 1953. În baza acestei clauze vînzătorul are obligația să țină marfa la dispoziția cumpărătorului, la bordul vasului, la locul uzual de descărcare în portul convenit. Vînzătorul are obligația să-l informeze din timp pe cumpărător despre data la care sosește marfa și să procure documentele pentru luarea în primire a acesteia, să suporte riscurile și cheltuielile pînă în momentul predării efective a mărfii, să suporte costul operațiilor de control etc. Cumpărătorul are obligația să preia imediat mărfurile ce i-au fost puse la dispoziție și să achite costul lor, să suporte riscurile și cheltuielile din momentul preluării mărfii, să suporte taxele vamale, spezele de scoatere din vamă, precum și orice alte taxe plătibile în momentul sosirii și în legătură cu descărcarea și/sau importul acelei mărfi.

EXTERITORIALITATE, ficțiune folosită în vechiul drept internațional pentru a explica imunitatea de jurisdicție de care se bucură unele persoane, resortisante ale unui stat, în perioada în care se află pe teritoriul altui stat (de ex., șefi de state, reprezentanți diplomatici și consulari etc.). **E.** se referă și la localurile ambasadelor și consulatelor, la navele de război considerate, potrivit acestei ficțiuni, că s-ar afla în afara teritoriului statului pe care în fapt se găsesc. În practica veche a fost cunoscut regimul capitulațiilor (v.) ce consacra un tratament inegal (de ex. cetățenilor străini, exceptați de la jurisdicția locală în favoarea jurisdicției consulilor statelor respective). În prezent, se admite din ce în ce mai mult că recunoașterea imunităților și privilegiilor personale ale agenților diplomatici (consulari), ca și ale

reprezentanței diplomatice (consulare) cu atare constituie nu o consecință a e., ci o aplicare a principiilor suveranității statelor și cooperării internaționale. În privința navelor militare, acestea se bucură de imunitate de jurisdicție penală și civilă nu în virtutea e., ci ca o consecință a respectării suveranității statului străin căruia îi aparține nava militară. Statutul trupelor străine staționate temporar pe teritoriul altor state nu este un statut de e. recunoscut ca urmare a unei reguli universale de drept internațional, ci ca urmare a unei reglementări intervenite pe baza înțelegerii dintre state.

EXTRĂDARE, act prin care un stat remite unui alt stat o persoană urmărită sau condamnată de acest din urmă stat. E. are loc la cererea statului interesat ca persoana extrădată să fie cercetată, judecată sau să execute pedeapsa la care a fost condamnată. E. este un atribut suveran al fiecărui stat, care poate admite sau refuza predarea persoanei a cărei e. se cere. E. se acordă în condițiile prevăzute în convenții bilaterale sau multilaterale de e., pe bază de reciprocitate sau potrivit legilor interne. Principalele condiții de fond ale e. sînt: fapta pentru care se cere e. să fi fost prevăzută ca infracțiune în legislația ambelor state (principiul dublei incriminări); persoana extrădată să nu fie judecată pentru o altă infracțiune decît cea pentru care a fost cerută; persoana e. să nu fie supusă la executarea unei alte pedepse decît cea pentru care a fost obținută. E. propriilor cetățeni nu se admite (principiul neextrădării propriilor cetățeni). Potrivit Legii nr. 4 din 18 mart. 1971 privind e., nu pot fi e. nici persoanele care au obținut dreptul de azil în România și nici persoanele fără cetățenie domiciliate în țara noastră. Unele tratate internaționale (Acordul de la Londra, din 1945, pentru înființarea Tribunalului militar internațional de la Nürnberg, Tratatele de pace de la Paris din 1947, Convenția privind imprescriptibilitatea crimelor de război și crimelor contra umanității din 1968) prevăd obligativitatea e. criminalilor de război și a celor vinovați de crime contra umanității, printre care genocidul (v.) și crima de apartheid (v.). Alte tratate (Convenția pentru reprimarea capturării ilicite de aeronave (v.) din 1970, Convenția pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securității aviației civile (v.) din 1971 și Convenția pentru reprimarea infracțiunilor contra agenților diplomatici din 1973) prevăd obligativitatea e. persoanelor care au comis infracțiuni prevăzute de ele, dacă statul pe teritoriul căruia au fost săvîrșite nu decide să-și exercite propria sa jurisdicție penală. În România, Codul penal din 1969 prevede că e. se acordă sau poate fi solicitată pe bază de convenție internațională, pe bază de reciprocitate și, în lipsa acesteia, în temeiul legii. Legea din 1971 privind e. reglementează condițiile și procedura acesteia. Dispozițiile cu privire la e. sînt cuprinse și în unele tratate de asistență juridică privind cauzele civile, familiale și penale, încheiate de România cu alte state.

EX WORKS (franco fabrică), clauză contractuală referitoare la modalitățile de livrare a mărfii în operațiunile de vînzare-cumpărare internaționale, în conformitate cu regulile INCOTERMS 1953. Clauza e.w. prevede obligația vînzătorului de a pune la dispoziția cumpărătorului marfa, la termenul convenit, în depozitul uzinei vînzătorului. În baza acestei clauze, în sarcina vînzătorului intră ambalarea mărfii și suportarea cheltuielilor privind controlul acesteia; cumpărătorul este obligat să preia imediat mărfurile ce-i sînt puse la dispoziție, să-și procure mijlocul de transport și să suporte cheltuielile de transport pînă la destinație, taxele vamale etc., precum și riscurile din momentul în care marfa i-a fost pusă la dispoziție.

F.A.I., v. FEDERAȚIA AERONAUTICĂ INTERNAȚIONALĂ.

FALKLAND, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Malvinas, Falkland Islands*), arh. situat în partea de S a Oc. Atlantic, la 480 km E de Str. Magellan, format din două insule principale (East Falkland și West Falkland) și circa 200 insulițe (între care dependențele South Georgia și South Sandwich). Suprafața: 11 961 kmp. Populația: 1 799 loc. (1974). Centrul administrativ: *Port Stanley*, 1 098 loc. (1971) în ins. East Falkland. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Falkland Islands Pound (Lira) = 100 New Pence. *Istoric.* Descoperite de navigatorul englez John Davis (1592), ins. F. sînt recunoscute ca aparținînd Spaniei prin tratatele de la Tordesillas (7 iun. 1594) și Madrid (13 ian. 1750), aceasta neexercitînd însă o ocupare efectivă a lor. Denumirea actuală datează din 1690 (în onoarea primului lord al Amiralității — Falkland), francezii din Saint-Malo numindu-le Malouines (1901). Prima colonizare a ins. (1764) o fac francezii din St. Malo care întemeiază aici o mică colonie de circa 80 persoane. Expediția engleză condusă de amiralul Byron (1765) duce la ocuparea Port Egmont-ului, iar spaniolii în ripostă cuceresc ins. în urma expediției condusă de Juan Ignacio Madariaga (9 iun. 1770). În perioada 15 sept. 1773—20 mai 1774, în urma unei înțelegeri între cele două puteri arh. este predat englezilor. În 1820 Argentina dobîndește dreptul la succesiune asupra ins., considerîndu-le în prezent teritoriu argentinian. La 3 ian. 1833 Marea Britanie intervine cu flota și colonizează arh., stabilind o bază militară la Port Stanley. Potrivit ultimei Constituții din 1 ian. 1949, ins. F. reprezintă teritoriu colonial britanic. Problema decolonizării ins. F. este înscrisă în preocupările O.N.U. În dec. 1977, la New York, au început tratative între Argentina și Marea Britanie cu privire la schimbarea regimului de apartenență a ins. F.

FALL GELB (PLANUL GALBEN), întocmit de comandamentul german în 1940 pentru cotropirea Belgiei, Olandei și Franței. Declanșarea ofensivei a fost amînată de 11 ori, din cauza timpului nefavorabil și a pregătirilor neterminate. După ce planul a căzut în mîna belgienilor, Hitler a adoptat o variantă nouă care prevedea o acțiune în forță cu unitățile blindate, prin S Belgiei, peste Munții Ardeni etc. care, fiind socotiți de comandamentul francez greu accesibili, au fost neglijați în planul de apărare. Pentru invazia Olandei, Belgiei și Franței, comandamentul german a concentrat 137 de divizii (dintre care 10 de tancuri și 6 motorizate, cu 2 800 de tancuri și peste 3 000 avioane de luptă). Ofensiva germană, declanșată la 10 mai, s-a desfășurat vertiginos. Trupele de la aripa dreaptă au pătruns în Olanda, guvernul olandez s-a refugiat la Londra, iar armata, izolată și părăsită, a capitulat la 15 mai, predînd Haga fără luptă germanilor. Marile unități blindate germane, trecînd peste Ardeni, au ieșit pe Meusa, în sectorul Sedan, pe care au forțat-o în mai multe puncte (13 și 15 mai). Continuînd apoi ofensiva, la 21 mai au ieșit la Canalul Mînecii, despicînd astfel în două dispozitivul strategic al aliaților și izolînd în Flandra 40 de divizii engleze, franceze și belgiene. Atacată continuu și supusă unor bombardamente masive de aviație, armata belgiană a capitulat la 27 mai. După ieșirea la mare, blindatele germane s-au dirijat spre N, dar, spre surprinderea generală, s-au oprit în fața portului Dunkerque, permițînd englezilor să evacueze, între 27 mai și 4 iun., peste 337 000 de oameni (Operația Dynamo). La 14 iun. Parisul, declarat oraș deschis, a fost ocupat de trupele germane fără luptă. Guvernul francez a demisionat și s-a format un altul, în frunte cu mareșalul Pétain, care a cerut armistițiul. La 22 iun., în pădurea Compiègne, reprezentanții francezi au semnat capitularea țării lor. La 24 iun. Franța a fost nevoită să accepte și condițiile lui Mussolini, care intrase în război la 10 iun. V. și *război mondial, al doilea ~*.

FALL WEISS (PLANUL ALB), întocmit de comandamentul german pentru invadarea Poloniei. Aprobat de Hitler la 3 apr. 1939, planul prevedea înfrîngerea Poloniei într-o campanie „fulger", prin lovituri masive date cu forțe superioare de tancuri și aviație. În zorii zilei de 1 sept. 1939, 1 500 000 de oameni, cu peste 2 500 de tancuri și aproximativ 2 000 de avioane s-au năpustit asupra Poloniei. Frontul polonez a fost rupt pe mai multe direcții și, în decurs de o săptămînă, cu toată rezistența eroică a trupelor poloneze, agresorii au cucerit cele mai importante zone economice și industriale ale Poloniei. La 6 sept., guvernul polonez s-a mutat la Lublin, iar statul-major la Brest. Campania din Polonia a durat aproximativ trei săptămîni, în decursul cărora armata poloneză a fost înfrîntă și țara ocupată. V. și *războiul ciudat; război mondial, al doilea ~*.

FALSIFICAREA DE MONEDĂ, infracțiune sancționată atît de legislația internă a statelor, cît și de normele dreptului internațional penal și care constă în confecționarea sau alterarea, în orice mod, a monedelor metalice sau de hîrtie, a titlurilor de credit public, efectelor, titlurilor de orice fel pentru efectuarea plăților sau a oricăror alte valori asemănătoare. Prin consecințele sale, această infracțiune interesează întreaga comunitate internațională. Prin Convenția de la Geneva din 1929 privind reprimarea falsificatorilor de monedă, al cărei obiect îl constituie asigurarea protecției internaționale a tuturor monedelor naționale, și la care este parte și România, s-a prevăzut obligația statelor semnatare de a coopera între ele în vederea descoperirii, prinderii, judecării și pedepsirii falsificatorilor de monedă. Convenția incriminează: fabricarea sau alterarea în mod fraudulos, prin orice mijloace, a monedei; primirea, procurarea, in-

troducerea în țară, ori punerea în circulație a monedei false; fabricarea ori procurarea de instrumente destinate falsificării de monedă. În aplicarea acestei convenții, statele au introdus, în general, în legislația lor penală internă, prevederi ce ocrotesc alături de moneda națională și moneda străină. În Codul penal al României, sancționîndu-se infracțiunea de falsificare de monede (art. 282 cod penal), precum și infracțiunea de fabricare și deținere a instrumentelor în vederea falsificării de valori (art. 285 cod penal), se arată printr-o dispoziție expresă (art. 284 cod penal) că prevederile acestor infracțiuni se aplică și atunci cînd astfel de fapte privesc monede sau timbre ale altor state, ori alte valori străine.

F.A.O., v. **ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU ALIMENTAȚIE ȘI AGRICULTURĂ.**

F.A.S. *(free alongside ship = franco lîngă navă)*, clauză prevăzută, în contractele de comerț exterior, conform căreia vînzătorul suportă toate cheltuielile și riscurile care revin mărfii pînă în momentul în care ea este depusă efectiv lîngă navă, în portul de încărcare desemnat de cumpărător.

FAZELE ÎNCHEIERII TRATATELOR, etape ale procesului de încheiere a tratatului. Pentru a putea fi încheiat, un tratat trebuie să parcurgă mai multe etape și anume: a) prezentarea deplinelor puteri; b) negocierea tratatelor; c) redactarea textului tratatului; d) semnarea tratatului. a) *Prezentarea deplinelor puteri.* Pentru a putea negocia, adopta sau semna un tratat, reprezentanții statelor participante trebuie să fie investiți cu depline puteri, în sensul de a avea, de la autoritatea competentă din statul lor, împuternicirea necesară, care este consemnată într-un document oficial emanînd de la acea autoritate. Sînt considerați, în virtutea funcțiilor lor, ca reprezentanți ai statelor și deci absolviți de obligația de a prezenta depline puteri, pentru toate actele ce le încheie, șefii de stat, șefii de guvern, miniștrii de externe, precum și șefii misiunilor diplomatice pentru adoptarea textului unui tratat între statul acreditant și statul acreditar. De asemenea, au același regim și reprezentanții acreditați ai statelor la o conferință internațională, ori pe lîngă o organizație internațională, pentru adoptarea textului unui tratat în acea conferință sau organizație. Deplinele puteri pot fi acordate reprezentanților statelor pentru toate fazele încheierii tratatelor sau numai pentru unele din ele. b) *Negocierea tratatelor*, în cadrul căreia se discută problemele de fond și de formă ale tratatelor, se prezintă propuneri și proiecte de texte, se fac schimburi de note etc. Negocierile pot avea loc pe căile diplomatice obișnuite, prin intermediul unor persoane special împuternicite, în cadrul unor conferințe sau congrese internaționale, ori în cadrul organizațiilor internaționale, cum este de ex. O.N.U., unde au fost negociate și pregătite numeroase proiecte de tratate. c) *Redactarea textului tratatului* este făcută după ce părțile au ajuns la un acord. În general, un tratat este alcătuit dintr-un preambul, din partea principală ce conține de fapt fondul tratatului, precum și partea finală, care se referă, de obicei, la probleme de procedură, durata, modul de intrare în vigoare și de încetare a tratatului etc. Unele tratate conțin și anexe ce detaliază, completează ori interpretează anumite prevederi ale tratatului. În ce privește limba de redactare a tratatului, ea este stabilită prin acordul statelor contractante, care pot conveni ca tratatul să fie elaborat în una sau mai multe limbi oficiale. d) *Semnarea tratatului* are, în raport de voința părților contractante, consecințe juridice diferite. Astfel, un tratat poate fi considerat încheiat ca urmare a semnării sale și ca atare dobîndește forță obligatorie din acel moment, ori poate dobîndi efect juridic printr-o procedură ulterioară sem-

mării (cum este de ex. ratificarea), situație în care semnarea tratatului echivalează numai cu autentificarea sa. Între elaborarea tratatului și semnarea sa definitivă poate interveni uneori o procedură intermediară și anume parafarea sau semnarea ad-referendum. Parafarea, care constă în semnarea de către reprezentanții statelor a tratatului numai cu inițialele lor, are loc atunci cînd părțile contractante nu au acordat reprezentanților lor depline puteri pentru semnarea definitivă. În această situație, parafarea are ca efect certificarea textului rezultat din tratative. Semnarea ad-referendum are loc atunci cînd împuterniciții părților nu au mandat de a semna tratatul. Această semnătură reprezintă un act de autentificare, avînd totodată și valoarea unei semnături provizorii.

FĂGĂRAȘ, domeniu situat în S Transilvaniei, semnalat documentar din timpuri foarte vechi (1222) ca locuit de români („Terra blachorum"). Unul din centrele de migrație ale românilor transilvăneni înspre Țara Românească, în urma cărui fapt tradiția istorică despre „descălecatul" acestei țări de către Negru Vodă — avînd un anumit miez istoric real — indică tocmai **F.** ca ținut de origine al legendarului voievod întemeietor (la sfîrșitul sec. 13). În aug. 1369, după un război în care domnul Țării Românești, Vladislav I (Vlaicu), a rezistat victorios unui atac din partea regelui Ungariei, Ludovic I, acesta din urmă a acordat domnilor Țării Românești — în schimbul recunoașterii suzeranității maghiare — două feude în S Transilvaniei: **F.** și Amlașul (v.). Reluate prin 1374—1375, în urma înrăutățirii relațiilor dintre Ungaria și Țara Românească, ele au ajuns din nou în posesia domnilor munteni în timpul lui Mircea cel Bătrîn, probabil pe la 1389. **F.**, ca și Amlașul, a rămas în această situație pînă la 1452, cînd Iancu de la Hunedoara le-a confiscat definitiv de la Vladislav II, ca sancțiune pentru presupusa duplicitate politică a acestuia.

F.C.C., v. **ORGANIZAȚIA DE COLABORARE PENTRU FOLOSIREA ÎN COMUN A CONTAINERELOR ÎN TRAFIC INTERNAȚIONAL.**

F.D.I.F., v. **FEDERAȚIA DEMOCRATĂ INTERNAȚIONALĂ A FEMEILOR.**

FEDERAȚIA AERONAUTICĂ INTERNAȚIONALĂ (F.A.I.), organism internațional neguvernamental, creat la 14 oct. 1905, în care orice stat poate fi reprezentat printr-un singur membru activ, care poate fi un club aeronautic național, asociație de aviație, societate, federație, grup, ori corporație recunoscute de către **F.A.I.** Are sediul la Paris. Principalele obiective statutare ale **F.A.I.** sînt: facilitarea zborurilor în scopuri necomerciale; reprezentarea aviației necomerciale în organizații de aviație internațională (v. *O.A.C.I.*, *I.A.T.A.*); continua modernizare a unui cod care să permită compararea justă și științifică a performanțelor realizate de piloții din diferite state în spațiul aerian și cosmic; organizarea unor campionate mondiale regulate la toate specialitățile aeronautice, aeronave, elicoptere, baloane etc. România este reprezentată prin Federația de Aeronautică Română din cadrul Consiliului Național de Educație Fizică și Sport.

FEDERAȚIA DEMOCRATĂ INTERNAȚIONALĂ A FEMEILOR (F.D.I.F.), creată la 1 dec. 1945, la Paris. Biroul a fost înființat la Congresul mondial al femeilor (Copenhaga, 1953), care a asociat figuri proeminente de femei, ca și grupuri și organizații neafiliate la **F.D.I.F.** Are ca principale obiective: unirea femeilor, indiferent de rasă, naționalitate, religie și convingeri politice, în cîștigarea și apărarea drepturilor lor ca cetățene, mame și angajate; protejarea copiilor și apărarea păcii, democrației și independenței naționale; stabilirea legăturilor de prietenie și solidaritate între femeile din întreaga lume. Reuniunile **F.D.I.F.** au caracter

deschis și la acestea participă observatori și invitați. Sub egida ei apare publicația „Women of the Whole World". Are ca *membri* organizații naționale și membri individuali din 104 țări (1976). Mișcarea de femei din România este reprezentată în **F.D.I.F.** încă de la înființarea federației. Are sediul la Berlin.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ARHIVELOR DE FILME (F.I.A.F.), înființată la Paris, în iul. 1938, cu scopul de a sprijini păstrarea moștenirii artistice și istorice a cinematografiei, de a facilita schimburile internaționale de filme și documente privind istoria și arta cinematografică și de a promova dezvoltarea culturii și artei cinematografice. Are *membri* asociați și corespondenți în 38 de țări (1976). Arhiva Națională de Filme din România este afiliată la **F.I.A.F.** din 1959. **F.I.A.F.** organizează adunări generale anuale. Editează: „Manuals on preservation of films", „Annual catalogue of publications of F.I.A.F. members". Are sediul la Bruxelles.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ASOCIAȚIILOR DE APICULTURĂ (APIMONDIA), organizație neguvernamentală la care sînt afiliate asociații naționale din 56 de țări (1976), cuprinzînd peste 15 000 000 de apicultori, care acționează în domenii comune de activitate. Scopul: să promoveze colaborarea între apicultorii din diferite țări. Are statut special consultativ F.A.O., iar din 1972 statut special din partea ECOSOC. Participă, prin institutul său din București, la realizarea proiectelor programelor elaborate de F.A.O. pentru construirea unor obiective apicole și întocmirea unor variante de programe privind extinderea apiculturii în țările în curs de dezvoltare. România ia parte la activitățile federației și, începînd din 1970, la București funcționează Institutul internațional de tehnologie și economie apicolă. Țara noastră acordă asistență tehnică, utilaje și instalații apicole, deținînd în acest domeniu primul loc în lume.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ASOCIAȚIILOR DE BIBLIOTECARI (F.I.A.B.), creată la Roma, în iun. 1929, cu scopul de a sprijini cooperarea internațională în domeniul biblioteconomiei și bibliografiei. Colaborează cu Organizația Internațională pentru Standardizare, în vederea standardizării în domeniul cărților și bibliotecilor. Are organizate secții și comitete de studii biblioteconomice. Membrii **F.I.A.B.** sînt asociații internaționale și asociații naționale, iar membrii asociați: biblioteci, școli de bibliotecari și organisme guvernamentale. Din România participă la activitățile **F.I.A.B.** Asociația Bibliotecarilor (din 1957).

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ASOCIAȚIILOR DE STUDII CLASICE (F.I.A.S.C.), creată în sept. 1948 la Paris, sub auspiciile U.N.E.S.C.O., cu scopul de a încuraja cercetările asupra civilizațiilor antice ale Greciei și Romei, pe care asociațiile naționale și societățile internaționale de specialitate își propun să le efectueze. Ea contribuie, de asemenea, la elaborarea studiilor U.N.E.S.C.O. asupra rolului disciplinelor umanitare în educația și cultura modernă. La activitatea **F.I.A.S.C.** iau parte asociații naționale din 36 de țări (1976), printre care și România, și societăți internaționale de specialitate.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A AUTOMOBILULUI (F.I.A.), înființată la Hamburg, în iun. 1904, cu scopul de a sprijini cooperarea pentru dezvoltarea circulației auto internaționale, susținerea regulilor sporturilor auto, asigurarea unității mișcării automobilistice și apărarea intereselor materiale și morale ale automobilismului în toate țările. Împreună cu A.I.T. (v.) formează O.T.A. A.C.R. este

membru al **F.I.A.** încă din 1904, în 1958 fiind reconfirmată afilierea. **F.I.A.** editează „Atlas Camping and Caravanning", „F.I.A. Sporting Bulletin" (lunar); „F.I.A. Information Bulletin", „General List of Automobile Records" și „Road itineraries". Are sediul la Paris.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A P.E.N.-CLUBURILOR (P.E.N.), creată în Anglia, în 1921, de C.A. Dawson Scott, sub președinția lui John Galsworthy, ca o asociație mondială a scriitorilor, editorilor și traducătorilor în toate domeniile literare și științifice, cu scopul de a promova cooperarea internațională în interesul literaturii, libertății de exprimare și a bunei înțelegeri generale. Statutul **P.E.N.** în forma sa actuală a fost adoptat în 1948 la Copenhaga. Organizează anual congrese internaționale. Membrii **P.E.N.** sînt centre autonome din diverse țări. Centrul Național pentru **P.E.N.** din România este membru al **FEDERAȚIEI INTERNAȚIONALE A P.E.N.-CLUBURILOR** din anul 1960. Editează „International P.E.N. Bulletin of Selected Books", „PEN News" cu suplimentul „Newsletters", „New Poems" ș.a.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A REZISTENȚILOR (F.I.R.), constituită la 3 iul. 1951, cu sediul la Viena, reunește comitetele naționale din 20 de țări în care a acționat mișcarea de rezistență în timpul celui de-al doilea război mondial. Programul de activitate al **F.I.R.**, adoptat la cel de-al doilea Congres din nov. 1954, a pus în fața Comitetului executiv și a organizațiilor naționale sarcina luptei pentru pace, independență națională și securitatea țărilor lor, precum și sarcina apărării drepturilor luptătorilor din rezistență. Comitetul foștilor luptători antifasciști din România, ca membru fondator al **F.I.R.**, participă activ la lucrările acestei organizații.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A TRADUCĂTORILOR (F.I.T.), înființată la Paris, în dec. 1953, cu scopul de a reprezenta traducătorii pe plan internațional și de a contribui la dezvoltarea problemelor teoretice și practice privind traducerile. **F.I.T.** organizează congrese la fiecare trei ani, la care participă delegații organizațiilor membre. Are ca membri organizații naționale ale traducătorilor din 26 de țări (1976), inclusiv din România.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE ASTRONAUTICĂ (I.F.A.), organizație neguvernamentală, creată în 1951 în baza unei rezoluții adoptată de primul Congres internațional astronautic (Paris, 1950). Potrivit statutului din oct. 1968, scopurile Federației sînt: favorizarea dezvoltării astronauticii în scopuri pașnice; promovarea difuzării de date tehnice și alte informații privind astronautica; încurajarea participării la cercetări de astronautică pe plan național și internațional; organizarea și convocarea unor congrese și simpozioane etc. Grupează asociații naționale din 37 de state (1976), membru votant putînd fi o singură asociație din fiecare stat parte. România a devenit membră a **I.F.A.** în 1960. Are sediul la Geneva.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE AUTOMATICĂ (F.I.A.), creată la 11 sept. 1957, la Paris. Urmărește promovarea științei și tehnologiei automaticii în toate domeniile activității umane. La activitatea **F.I.A.** participă organizații naționale, științifice sau profesionale, din domeniul construcțiilor de mașini din 38 de țări (1976) printre care și România. Scoate publicația: „IFAC Information Bulletin".

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE MARKETING (I.M.F.), creată în martie 1961 la Roma, grupează asociațiile profesionale de marketing din 24 de țări (1973), între care și România. Promovează aplicarea principiilor și metodelor științifice în studiul și

practica marketingului, încurajează crearea de asociații de marketing, înlesnește schimbul de informații și experiență între acestea. Editează publicațiile: „International Marketing Federation Newsletter", „World Education in Marketing". **I.M.F.** a organizat conferințe, seminarii internaționale, din care unul la Timișoara (1971); seminarii pe teme speciale de marketing, din care unul la București (1972); congrese mondiale de marketing, din care unul la București (1974). Preocupările pe linia organizării producției și desfacerii folosind tehnici moderne, inclusiv din domeniul marketingului, au cunoscut o largă răspîndire în România, un rol important în difuzarea acestor tehnici revenind AROMAR, precum și colaborării ei cu **I.M.F.**

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ FARMACEUTICĂ (F.I.F.), creată în 1912 la Haga, unde are și sediul. Urmărește dezvoltarea farmaciei pe plan internațional, ca profesie și ca știință. Editează publicațiile: „Journal mondial de pharmacie" „Bulletin d'Informations". Cuprinde 62 de asociații naționale din 51 de țări (1976), între care și România.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU DOCUMENTARE (F.I.D.), creată la 2 sept. 1895, la Bruxelles, sub denumirea de Institutul internațional de bibliografie. S-a transformat în Institut Internațional de Documentare în 1931, iar în 1938 devine federație. Statutul în vigoare al **F.I.D.** datează din 29 aug. 1959. Participă la extinderea cooperării internaționale în domeniul informaticii. Are membri naționali în 62 de țări (1976). Din România la activitățile **F.I.D.** participă diferite centre și institute de documentare. Editează publicațiile: „F.I.D. News Bulletin", F.I.D. Yearbook", „F.I.D. Catalogue of Publication", „Theoretical Problems of Informatics", „Directories of Science Information Sources" ș.a. Are sediul la Haga.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU LOCUINȚE, URBANISM ȘI AMENAJĂRI TERITORIALE (F.I.H.U.A.T. — denumire adoptată în 1958), creată în 1913 sub denumirea de *Asociația internațională pentru sistematizarea orașelor și marilor localități*, care se transformă în 1926 în *Federația internațională pentru sistematizarea locuințelor și orașelor*. Urmărește promovarea studiilor privind teoria și practica sistematizării teritoriilor și orașelor pe plan național și internațional. Organizează periodic congrese internaționale cu tematică. Are ca membri societăți naționale, regionale, locale și membri individuali, în 62 de țări (1976). Comitetul pentru problemele Consiilor populare din România este afiliat și participă la activitățile **F.I.H.U.A.T.** din 1959. Editează publicația „Bulletin", precum și monografii. Are sediul la Haga.

FEDERAȚIA MONDIALĂ A ASOCIAȚIILOR PENTRU NAȚIUNILE UNITE (F.M.A.N.U.), organizație neguvernamentală, constituită la 2 aug. 1946 ca forum internațional de mobilizare a opiniei publice de pretutindeni la realizarea țelurilor O.N.U., a scopurilor și principiilor Cartei O.N.U. Funcționează pe baza Constituției, aprobate de Adunarea generală a reprezentanților asociațiilor naționale, cu o majoritate calificată de voturi. Adunarea generală (Congresul), organul suprem al Federației, alege Comitetul Executiv, președintele, președinții de onoare, vicepreședinții și Secretarul general. Asociația Română pentru Națiunile Unite (v.) participă activ la lucrările **F.M.A.N.U.**, reprezentanții ei fiind aleși în organele de coordonare a congreselor, iar la Adunarea generală de la Moscova, președintele Asociației Române a devenit membru al Comitetului Executiv al **F.M.A.N.U.** Federația colaborează cu asociațiile naționale pentru Națiunile Unite din 72 de țări (1976).

FEDERAȚIA MONDIALĂ A FOȘTILOR COMBATANȚI, organizație internațională a veteranilor și victimelor războiului, care reunește organizații naționale din 50 de țări cu 20 milioane de membri. Fondată la Paris în 1950, militează pentru respectarea strictă a principiilor Cartei Națiunilor Unite și pentru aplicarea Declarației universale a drepturilor omului (v.). Comitetul organizator al veteranilor din războiul antifascist din România deși nu este membru al **Federației**, întreține legături cu aceasta și cu organizațiile sale naționale.

FEDERAȚIA MONDIALĂ A OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ (F.M.O.S.), creată în 1946, din inițiativa marelui fizician Frédéric Joliot-Curie și a fizicianului de renume mondial prof. John Bernal. **F.M.O.S.**, a cărei activitate se desfășoară pe baza principiilor umaniste asupra valorii și rolului social al științei în societatea contemporană, are ca scop să contribuie la dezvoltarea științei, să faciliteze folosirea integrală a rezultatelor științifice pentru binele omenirii. „Constituția Federației" și „Carta oamenilor de știință", cele două documente programatice ale **F.M.O.S.**, definesc drepturile și îndatoririle oamenilor de știință în epoca contemporană, conțin prevederi în ce privește știința și răspunderile omului de știință față de societate și față de omenire în general; obligația oamenilor de știință să studieze cauzele fundamentale ale războiului; să acționeze împotriva folosirii rezultatelor științei în scopuri de război și, îndeosebi, împotriva metodelor de distrugere în masă. Asociația Oamenilor de Știință din România este afiliată la **F.M.O.S.**

FEDERAȚIA MONDIALĂ A ORAȘELOR ÎNFRĂȚITE (F.M.O.I.), organizație neguvernamentală creată la 28 apr. 1957, la Aix-les-Bains (Franța). În prezent, are în componența sa peste 1 500 orașe din 55 de state de pe toate continentele (1976). **F.M.O.I.** promovează ideea cunoașterii reciproce, a stabilirii — pe bază de egalitate și respect — a relațiilor de colaborare și prietenie între locuitorii orașelor din diferite state ale lumii. **F.M.O.I.** își desfășoară activitatea prin congresele organizate la doi ani și prin alte manifestări internaționale. România este reprezentată în **F.M.O.I.** prin opt orașe înfrățite cu orașe din diferite țări, unele fiind și ele membre ale **F.M.O.I.** Astfel: Cluj este înfrățit cu Dijon (Franța), Craiova cu Nanterre (Franța), Galați cu Coventry (Anglia), Constanța cu Turku (Finlanda), Boulogne-sur-Mer (Franța), Sulmona (Italia) și Alexandria (R.A. Egipt), Sinaia cu Aosta (Italia), Iași cu Poitiers (Franța), Satu Mare cu Zutphen (Olanda), Baia Mare cu Kitwe (Zambia). Între aceste orașe ale României și cele cu care sînt înfrățite au avut loc schimburi în diferite domenii. Are sediul la Paris.

FEDERAȚIA MONDIALĂ A TINERETULUI DEMOCRAT (F.M.T.D.), fondată în 1945, la Londra. Și-a modificat statutul în 1957 (Kiev), 1962 (Varșovia), 1966 (Sofia). **F.M.T.D.** reunește organizații naționale de tineret de diferite orientări politice, filozofice și religioase, care se pronunță pentru pace, libertate și democrație, independență națională, pentru un viitor mai bun al tineretului. Principalele organe ale **F.M.T.D.** sînt: Adunarea (se întrunește la fiecare trei ani); Comitetul executiv (ales de Adunare, se reunește odată pe an) și Biroul. Organizează seminarii, tabere de muncă voluntară, ajutoare de solidaritate internațională. Editează publicațiile: „W.F.D.Y. News", „World Youth", buletine specializate etc. Membri (1976): 250 organizații, totalizînd 101 milioane de tineri din 115 țări ale lumii. U.T.C. și U.A.S.C. din România fac parte din **F.M.T.D.** Sediul permanent (secretariatul general) al **F.M.T.D.** se află la Budapesta.

FEDERAȚIA SINDICALĂ MONDIALĂ (F.S.M.), organizație sindicală internațională, înființată în 1945 la Congresul Sindical Mondial ținut la Paris. Statutul **F.S.M.**, adoptat de congres, arată că „**F.S.M.** este creată în vederea îmbunătățirii condițiilor de viață și de muncă ale popoarelor din toate țările și pentru a le uni în urmărirea țelurilor tuturor oamenilor iubitori de libertate". Unitatea realizată la primul congres s-a menținut pînă în anul 1949, cînd au părăsit **F.S.M.** centralele sindicale din Anglia, S.U.A., Franța, Olanda, Belgia și din alte țări. **F.S.M.** a continuat să-și dezvolte permanent activitatea, unind în prezent în rîndurile sale aproape 2/3 din numărul total de membri de sindicat din întreaga lume. Alături de centralele sindicale din țările socialiste, la ea sînt afiliate un număr important de centrale sindicale din țările capitaliste dezvoltate, precum și din alte zone ale lumii. Prin numărul mare de membri de sindicat organizați în centralele sindicale naționale afiliate, precum și prin conținutul programelor lor social-economice **F.S.M.** reprezintă un însemnat detașament al clasei muncitoare internaționale. În **F.S.M.** „pot intra organizații sindicale din toate țările, de cele mai diferite orientări, în condițiile respectării drepturilor și independenței lor, fără deosebire de concepții politice, filozofice și de rasă ale membrilor acestor organizații, indiferent de orînduirea social-politică dintr-o țară sau alta". La congresul al VIII-lea al **F.S.M.**, ținut în 1973 la Varna (Bulgaria) au participat 584 de delegați, invitați și observatori, reprezentînd peste 200 de organizații sindicale naționale, regionale și internaționale, afiliate sau neafiliate la **F.S.M.**, din 93 de țări de pe toate continentele. Congresul a acordat o atenție deosebită refacerii și dezvoltării solidarității și unității de acțiune a sindicatelor și oamenilor muncii din întreaga lume. Acționînd în acest sens, **F.S.M.** a lansat o serie de propuneri menite să lărgească și mai mult unitatea de acțiune a sindicatelor. U.G.S.R. are o prezență activă în cadrul mișcării sindicale europene și mondiale. Are sediul la Praga.

FEDERAȚIA UNIVERSALĂ A ASOCIAȚIILOR AGENȚIILOR DE VOIAJ (F.U.A.A.V.), creată la 22 nov. 1966, la Roma, prin fuziunea Federației Internaționale a Agenților de Voiaj și a Organizației Universale a Asociațiilor Agenților de Voiaj. Își propune să acționeze ca instrument de negociere cu principalele organizații internaționale, guvernamentale sau neguvernamentale, în chestiuni privind turismul, industria agențiilor de voiaj și profesia de agent de voiaj, locul turismului și agențiilor de voiaj în economia mondială etc. La activitatea **F.U.A.A.V.** participă asociații naționale din 67 de țări (1976), printre care și România.

FEDERAȚIE 1. Formă de organizare statală alcătuită prin asocierea mai multor state. Caracteristicile **f.** sînt următoarele: este alcătuită din unirea mai multor țări într-un singur stat; statele componente ale **f.** își pierd, de regulă, din punct de vedere al dreptului internațional, independența; în cadrul **f.** puterea este centralizată; organele legislative, executive și judecătorești, ca și cetățenia și armata, sînt unice; paralel cu organele supreme ale puterii și administrației de stat funcționează și organe ale statelor care compun **f.**; calitatea de subiect de drept internațional aparține exclusiv **f.**, care este în drept a declara război și încheia pace, a primi și acredita reprezentanți diplomatici etc. Raporturile dintre **f.** și statele componente se stabilesc prin Constituție, care, în anumite limite, acordă acestora din urmă dreptul de a se manifesta direct în relațiile internaționale. Statele care compun **f.** dispun de o anumită autonomie, în special administrativă. În decursul istoriei au existat o serie de **f.** care au reprezentat fie asocieri de state independente, fie creații ale marilor puteri coloniale, care doreau prin aceasta să-și

perpetueze dominația asupra posesiunilor ce compuneau f. În secolele trecute au funcționat ca f. între altele: Uniunea de la Kalmar, care grupa Norvegia, Islanda, Suedia, Finlanda și Danemarca (1397—1523); Federația Provinciilor Unite ale Americii Centrale (1823—1838, Guatemala, Nicaragua, El Salvador, Honduras și Costa Rica); Austro-Ungaria (1867—1918) etc. În cea de-a doua categorie se înscriu: Africa Occidentală Franceză (1904—1958), Africa Ecuatorială Franceză (1910—1958), Federația Emiratelor din Golful Persic (Bahrain, Qatar și alte 7 șeicate — 1968—1971). În epoca actuală au existat o serie de f. sau state federale care s-au destrămat sau și-au modificat organizarea de stat: Federația Ethiopiei și Eritreei (1950—1962), Federația Mali (creată în 1959 între Sénégal, Sudanul francez, Dahomey și Volta Superioară), Republica Arabă Unită (1958—1961, Siria, Egipt, Yemen) etc. În prezent, în lume există 20 de state federale. Ca formă de guvernămînt majoritatea f. sînt republici (18), altele sînt monarhii. Între statele federale ale lumii actuale se numără: Argentina (22 provincii federale), Australia (6 state și 2 teritorii), Austria (9 landuri), Birmania (7 districte, 4 state naționale și 1 teritoriu autonom), Brazilia (21 state, 4 teritorii federale și 1 district federal), Canada (10 provincii și 2 teritorii), Elveția (22 cantoane), Emiratele Arabe Unite (7 emirate), R.F. Germania (10 landuri), India (22 state și 9 teritorii autonome), Malaysia (13 state și 1 teritoriu federal), Mexic (31 state și 1 district federal), Nigeria (19 state), Pakistan (4 provincii), S.U.A. (50 de state și 1 district federal), Tanzania (2 regiuni), Venezuela (20 de state, 1 district federal și 2 teritorii). Dintre statele socialiste sînt constituite în f.: a) U.R.S.S. Conform Constituției U.R.S.S., cele 15 republici unionale sînt state socialiste sovietice (v. *U.R.S.S.*) avînd fiecare Constituția sa, conformă cu Constituția Uniunii (art. 76). Ele au dreptul să intre în relații cu state străine, să încheie cu acestea tratate și să facă schimburi de reprezentanțe diplomatice și consulare, precum și să participe la activitățile organizațiilor internaționale (art. 80). În U.R.S.S., în cele 15 republici unionale sînt incluse teritorial 20 republici autonome și 8 regiuni autonome. Un alt stat socialist organizat pe baze federale este Cehoslovacia (2 republici socialiste); b) Un statut inspirat din principiul statului federal socialist este consacrat și în Constituția R.S.F. Iugoslavia, alcătuită din 6 republici socialiste și 2 republici autonome. **2.** Asociație a unor organizații internaționale cu caracter neguvernamental (obștești, profesionale, confesionale) din state diferite sau din același stat, alcătuite în baza unui act constitutiv și care urmărește obiective comune (de ex.: Federația Sindicală Mondială (v.), Federația Democrată Internațională a Femeilor (v.), Federația Internațională a Rezistenților (v.), Federația Internațională a Automobiliștilor (v.) etc.). La 1 ian. 1977, organizații și persoane din România erau parte la 103 federații internaționale.

FEROE, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Faeroerne, Føroyar*), arh. în Atlanticul de N, la 380 km N de Marea Britanie, compus din 22 ins., dintre care 18 locuite. Suprafața: 1 399 kmp (din care ins. Strømø 392 kmp, Østerø 286 kmp, Vägø 188 kmp). Populația (1974): 39 000 loc. Centrul administrativ: *Thorshavn* (în ins. Strømø), 11 181 loc. (1974). Limba oficială: daneza. Moneda: 1 Krone (coroana daneză) = 100 Øre. *Istoric.* În sec. 7 ins. F. sînt populate de celți, iar în sec. 8—9 sînt cucerite de norvegieni. Confirmate ca posesiune daneză în 1380, cînd regina Margareta a Danemarcei moștenește tronul Norvegiei. După destrămarea uniunii danezo-norvegiene, în urma păcii de la Kiel (1814), ins. F. rămîn în stăpînirea Danemarcei. În timpul celui de-al doilea război mondial, cînd Danemarca

a fost ocupată de trupe germane, ins. F. au fost preluate de Marea Britanie. La 14 sept. 1946, în urma unui plebiscit, insularii consimt să rămînă sub suveranitatea coroanei daneze. Din oct. 1948, ins. F. constituie o provincie daneză autonomă. Potrivit Constituției daneze (1953), ins. F. sînt parte a Regatului Danemarcei.

F.I.A., v. **FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A AUTOMOBILULUI.**

F.I.A., v. **FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE AUTOMATICĂ.**

F.I.A.B., v. **FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ASOCIAȚIILOR DE BIBLIOTECARI.**

F.I.A.F., v. **FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ARHIVELOR DE FILME.**

F.I.A.S.C., v. **FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ASOCIAȚIILOR DE STUDII CLASICE.**

F.I.D., v. **FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU DOCUMENTARE.**

F.I.D.A., v. **FONDUL INTERNAȚIONAL DE DEZVOLTARE AGRICOLĂ.**

FIDEICOMIS, expresie folosită în Tratatul de la Versailles (v.) pentru a caracteriza situația juridică a Societății Națiunilor față de bazinul Saar și a arăta că acesta nu se autoguvernează, adică nu are suveranitate. Carta O.N.U. nu mai folosește această expresie, ci pe aceea de teritorii neautonome sau care nu se autoguvernează și sistemul internațional de tutelă (v. *tutelă internațională*).

F.I.F., v. **FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE FARMACEUTICĂ.**

F.I.H.U.A.T., v. **FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU LOCUINȚE, URBANISM ȘI AMENAJĂRI TERITORIALE.**

FIJI (denumirea oficială: *Fiji/Fidji*), stat insular situat în arh. cu același nume din SV Oc. Pacific, cuprinzînd circa 800 de insule și insulițe vulcanice și coraligene, din care 105 locuite. Suprafața: 18 272 kmp (din care ins. Viti Levu 10 947 kmp, Vanua Levu 5 534 kmp, Taveuni 562 kmp). Populația (1976): 580 000 loc. Capitala: *Suva*, 80 248 loc. (1966, cu suburbiile). Limba oficială: fijiana. Moneda: 1 Fiji Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Populate de melanezieni și polinezieni, ins. F. sînt descoperite de navigatorul olandez Abel Janszoon Tasman (1643), vizitate de căpitanul James Cook (1774) și explorate de navigatorul american Charles Wilkes (1840). În anul 1858 regele local, sub presiunea S.U.A., oferă ins. F. Marii Britanii care le anexează, transformîndu-le, în 1874, în colonie britanică. Autoritățile coloniale au încurajat între 1879—1920 imigrația de muncitori originari din India și China. După obținerea autonomiei interne (1 sept. 1966), F. își proclamă, la 10 oct. 1970, independența în cadrul Commonwealthului. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională, șeful statului fiind regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. F. întreține relații diplomatice cu 11 state (1976) și este membru a 32 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și F. s-au stabilit relații diplomatice la nivel de ambasadă, la 15 aug. 1975.

FILIPINE (denumirea oficială: *Republika ng Pilipinas, Republica de Filipinas, Republic of the Philippines = Republica Filipinelor*), stat situat în SE Asiei, cuprinzînd arh. cu același nume din Oc. Pacific. Suprafața: 299 681 kmp. Populația (1976): 43 750 000 loc. Capitala: *Manila*, 1 454 352 loc. (1975). Limbi oficiale: tagalog (filipineza), spaniola și engleza. Moneda: 1 Peso Filipino = 100 Centavos. *Istoric.* Populat din cele mai vechi timpuri de triburi aëta și malaeze, pe teritoriul F. se manifestă în antichitate și evul mediu influența civilizațiilor indiană, chi-

neză și indoneziană. Primul european care debarcă în **F.** este Magellan, în 1521, care inaugurează epoca cuceririi spaniole. În anul 1571 este fondat orașul Manila. Răscoalele populare anticoloniale culminează cu războiul de eliberare antispaniol (1896) condus de A. Bonifacio, în urma căruia **F.** se proclamă independent ca republică provizorie (12 iun. 1898). S.U.A., învingătoare în războiul hispano-american, își instituie însă dominația asupra **F.** (Tratatul de la Paris din 10 dec. 1898 prin care Spania le cedează **F.** S.U.A.). Mișcarea de eliberare națională a poporului filipinez este înăbușită în iun. 1901. În 1934 **F.** obțin autonomia internă. În cursul celui de-al doilea război mondial **F.** se află sub ocupația japoneză (8 dec. 1941 — 27 febr. 1945), devenite unul dintre principalele teatre de operațiuni militare din Oc. Pacific. La 4 iul. 1946, **F.** se proclamă republică independentă. După 1957, **F.** depune eforturi pe calea dezvoltării economice și sociale, a întăririi independenței și suveranității țării. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **F.** întreține relații diplomatice cu 78 de state (1976) și este membră în 61 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Legăturile dintre România și **F.** sînt de dată relativ recentă. Relațiile diplomatice s-au stabilit la 11 mart. 1972, la nivel de ambasadă. Un moment de însemnătate istorică în relațiile româno-filipineze l-a constituit vizita întreprinsă în **F.** de președintele Nicolae Ceaușescu în perioada 9—13 apr. 1975, cu prilejul căreia s-a semnat Declarația solemnă comună a președinților celor două țări și cîteva acorduri care au pus bazele unei colaborări economice, tehnico-științifice și culturale, de prietenie și conlucrare trainică între popoarele român și filipinez.

FINANȚARE COMPENSATORIE (în comerțul internațional cu produse de bază), metodă prin care țările în curs de dezvoltare exportatoare de produse de bază, care înregistrează scăderi importante ale veniturilor lor din exporturile respective și, în consecință, deficite ale balanței comerciale, primesc sub formă de împrumut, din diferite surse, fonduri pentru a contrabalansa dezechilibrul plăților externe. Un mecanism de **f.c.** care a funcționat în perioada postbelică este facilitarea de **f.c.** a F.M.I.

FINANȚARE EXTERNĂ, modalitate de completare sau substituire a resurselor interne de finanțare a comerțului exterior sau a unor programe de investiții. **F.e.** se realizează, de regulă, prin credite comerciale private (garantate sau nu de organisme guvernamentale), credite guvernamentale, precum și prin credite sau împrumuturi mobilizate pe piețele valutare internaționale.

FINE DE NEPRIMIRE 1. Mijloc de apărare, tinzînd la respingerea, de către organul de jurisdicție sesizat, a unei cereri, fără examinarea temeiniciei sale de fond. În asemenea cazuri, respingerea cererii este urmarea lipsei de calitate sau de interes a petiționarului, a prescripției dreptului material la acțiune sau a expirării unui termen de decădere. **2.** *Fin de non recevoir* (în limbaj diplomatic), refuz al unui organ căruia i s-a adresat un demers diplomatic (v.) de a lua în considerație chestiunea supusă atenției.

FINLANDA (denumirea oficială: *Suomen Tasavalta/Republiken Finland = Republica Finlanda)*, stat situat în N Europei cu largă ieșire la G. Finic și Botnic (M. Baltică), învecinat cu U.R.S.S., Suedia, Norvegia. Suprafața: 337 009 kmp (din care 31 557 kmp lacuri). Populația (1976): 4 730 000 loc. Capitala: *Helsinki*, 860 502 loc. (1974, cu suburbiile). Limbi oficiale: finlandeza și suedeza. Moneda: 1 Markka = 100 Penniä. *Istoric.* Teritoriul **F.** este populat în primele sec. ale erei noastre de triburi fino-ugrice (sum, iam, saam) venite dinspre S și E. În sec. 12—14, **F.**

este cucerită treptat de Suedia, fiind proclamată ducat (1284) și apoi mare ducat (1581) în cadrul regatului suedez. În urma războiului ruso-suedez (pacea de la Frederikshavn, 1809), **F.** este alipită la Rusia sub denumirea de Marele Ducat al **F.** (autonom). La 17 iul. 1917 **F.** se proclamă independentă și devine republică la 6 dec. 1917. În 1939—1940 se desfășoară războiul sovieto-finlandez care se încheie cu înfrîngerea **F.** În 1941—1944 **F.** participă la războiul hitlerist împotriva U.R.S.S. În timpul președinților Paasikivi (1946—56) și Kekkonen (din 1956), **F.** cunoaște o dezvoltare economică și socială rapidă și promovează o politică de neutralitate. *Organizarea de stat*: republică prezidențială. **F.** întreține relații diplomatice cu 106 state (1976) și este membru a 83 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Relațiile dintre cele două țări datează încă din sec. trecut. La 17 nov. 1890 ia ființă un consulat onorific român la Helsingfors (azi Helsinki), care, de la 28 apr. 1907, este ridicat la rangul de consulat general. România a fost una dintre primele țări care a recunoscut (primăvara 1920) **F.** ca stat independent și suveran, stabilind relații diplomatice cu noul stat la 28 iun. 1920 (data acordării agrementului pentru reprezentantul finlandez la București). În perioada interbelică, relațiile între cele două țări se dezvoltă. **F.** deschide, la 9 nov. 1922, un consulat general la București și un consulat la Constanța, iar la 15 oct. 1936 un consulat onorific la Galați. Guvernele celor două țări încheie un Acord de clearing privind efectuarea plăților exportului finlandez în România (1935). La 12 aug. 1963 cele două state hotărăsc ridicarea relațiilor diplomatice la nivel de ambasadă. După această dată relațiile româno-finlandeze cunosc un continuu curs ascendent, ele fiind jalonate de schimbul de vizite la cel mai înalt nivel, precum și de un număr mare de instrumente juridice: Acordul guvernamental de cooperare economică, industrială și tehnică (1969), Acordul privind desființarea vizelor (1968), Acordul cultural (1974), Acordul de colaborare în domeniul turismului (1975) ș.a. Președintele **F.**, Urho Kekkonen, a vizitat România între 22—26 sept. 1969, iar președintele Nicolae Ceaușescu a vizitat **F.** în perioada 29 iun. — 3 iul. 1971, precum și cu ocazia semnării Actului Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (29 iul.— 1 aug. 1975). S-au efectuat, de asemenea, schimburi de vizite la nivelul primilor miniștri ai celor două țări (în 1968 și 1977 în **F.**, respectiv în 1974 în România), precum și al altor membri ai guvernelor celor două țări.

F.I.O. *(liber de cheltuieli de încărcare/descărcare)*, clauză stipulată în contractele de navlosire (Charter party), potrivit căreia cheltuielile de încărcare și descărcare a mărfii sînt suportate de navlositor, ele nefiind incluse în navlul plătit armatorului. Uneori, la aceste cheltuieli se adaugă și cele referitoare la stivuirea (F.I.O.S.) sau nivelarea (F.I.O.T.) mărfii în calele navei.

F.I.R., v. **FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A REZISTENȚILOR.**

FIRMAN 1. Ordin sau edict al sultanului otoman. În multe cazuri aceste ordine erau date după discuții prealabile care avuseseră loc în divanul imperial. Sensul noțiunii de **f.** este foarte variat și destul de neprecis. De obicei, se disting două categorii de documente emanate de la sultan sau în numele lui: a) proclamații, mesaje, declarații; b) ordine, edicte, ordonanțe cu caracter de firman. **1791.** *FIRMANUL (KÜKÜM) SULTANULUI SELIM III*, dat lui Mihai Șuțu, domnul Țării Românești, face cunoscut că după încheierea păcii cu Austria, la 4 aug. 1791 (și apoi cu Rusia) se întăresc vechile privilegii ale țărilor române, se scutesc cele două țări de

plata dărilor către Poartă pe timp de doi ani. Cuantumul haraciului (v.) rămînea neschimbat (cel fixat în 1783). Se reglementează modul de soluționare al pricinilor dintre creștini și musulmani, se reafirmă autonomia judiciară a țării, se interzice negustorilor străini să aibă moșii sau așezări stabile în țară. Se reglementează modul de cumpărare a oilor și furniturilor pentru armată și aprovizionarea capitalei, plătindu-se un preț curent la schela de la Brăila. Se reamintește și de un arz (v.) al boierilor Munteniei prin care se plîngeau de reglementările în domeniul agrar ale lui Mavrogheni; de aceea *Firmanul* promite boierilor că dacă vor arăta supunere vor putea stăpîni moșiile pe care le-au posedat. **1802.** *FIRMANELE PORȚII OTOMANE CĂTRE MUNTENIA ȘI MOLDOVA*, două firmane (din 12/24 sept.) cu un conținut identic, care fixează, între altele, libertățile, precum și obligațiile celor două țări române față de Poarta otomană. Se stabilea ca în afară de haraci (v.) cele două țări să nu mai plătească alte dări. Acesta era fixat la 619 pungi pentru Muntenia și 135 pungi și 445 de lei și jumătate pentru Moldova. Negustorii otomani nu aveau voie să pătrundă pe teritoriul Principatelor, să pășuneze vitele, să ia produse fără plată, ori să practice negoțul fără aprobarea domnitorului sau a dregătorilor acestuia. Rusia avea dreptul de a interveni în favoarea celor două Principate pe lîngă Poarta otomană. Se instituia domnia pe 7 ani în cele două țări române, iar boieriile țărilor urmau a fi date pămîntenilor. **1806** (martie). *FIRMAN OTOMAN ADRESAT PRINCIPATELOR ROMÂNE*, prevedea scutirea celor două Principate de dările vechi, supușii acestora urmînd a-și achita datoriile proporțional cu veniturile pe anul în curs. Se stabileau modalitățile de judecare în cauzele în care erau cuprinși un creștin și un mahomedan, fiind interzis pentru un mahomedan de a poseda bunuri ori turme în principate. Demnitarii otomani în trecere prin țările române nu aveau voie a pretinde ori a lua cele necesare fără a plăti. Alimentele și oile furnizate Porții otomane trebuiau plătite la prețurile curente și furnizate doar în măsura în care principatele nu duceau lipsa acestora. Tăiatul și transportul lemnului necesar Porții urmau a fi plătite. Era înlăturat dreptul Rusiei de a interveni prin ambasadorul său pe lîngă Poarta otomană în favoarea țărilor române. Tributul (v.) Munteniei era fixat la 619 pungi de piaștri, iar al Moldovei la 135 de pungi. Durata domniei era fixată la 7 ani, domnitorul neputînd fi demis, fără a fi consultat ambasadorul Rusiei.

F.I.T., v. FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A TRADUCĂTORILOR.

FLOTĂ COMERCIALĂ, totalitatea navelor maritime și fluviale destinate transportului de mărfuri. **F.c.** mondială este formată din următoarele tipuri principale de nave: petroliere, nave pentru transportul mărfurilor în vrac (în special minereuri, cărbuni, fosfați și cereale), nave pentru transportul mărfurilor generale (cargouri) și nave polivalente (transportă alternativ mărfuri uscate și lichide). **F.c.** este exploatată în două regimuri și anume: 1) *de tramp*, cînd navele încarcă mărfuri și operează pe diverse rute în funcție de acordul intervenit între armator și navlositor și 2) *de linie*, cînd navele operează pe rute regulate conform unor orare și tarife prestabilite. **F.c.** maritimă a României este prevăzută să atingă în 1980 o capacitate de circa 3 milioane tdw, iar în anul 1990 de circa 11 milioane tdw. La nivelul anului 1990 se urmărește ca flota sub pavilion românesc să participe cu circa 75—80 la sută la transportul mărfurilor care fac obiectul comerțului exterior al României.

FLUVIU INTERNAȚIONAL, curs navigabil al unei căi naturale de apă

pînă la vărsarea în mare, care separă sau traversează diferite state. Regimul juridic al **f.i.** este guvernat de două principii: libertatea de navigaţie pentru toate navele comerciale şi reglementarea navigaţiei de către statele riverane. Odată cu expansiunea capitalismului, principiul libertăţii de navigaţie a căpătat din ce în ce mai mare recunoaştere internaţională (Tratatul de la Paris din 1814 a stabilit libertatea de navigaţie pe Rin, iar Actul final al Congresului de la Viena din 1815 a extins acest principiu şi la alte fluvii europene; Actul general al Congresului de la Berlin din 1885 a proclamat internaţionale fluviile Niger şi Zair (Congo); Tratatul din 1853 a recunoscut caracterul internaţional al fluviului La Plata. În afara acestora au mai fost proclamate ca atare fluviile Oder, Niemen, Escaut, Amazon etc.). Principiul libertăţii de navigaţie a fost reafirmat în sec. 20 prin Tratatul de la Versailles din 1919 pentru Dunăre, Elba, Oder, Niemen. Cea mai largă reglementare a regimului celor 21 de **f.i.** considerate ca atare şi în prezent s-a făcut la Conferinţa de la Barcelona din 1921 (v.), convocată de Societatea Naţiunilor, care a elaborat un statut şi o convenţie „asupra regimului căilor de navigaţie de interes internaţional" (v.). Convenţia de la Barcelona, cu toată reglementarea sa cuprinzătoare nu a stabilit decît în principiu statutul **f.i.**, reglementarea propriu-zisă a navigaţiei pe **f.i.** revenind exclusiv statelor riverane. Fiind ratificată numai de un număr restrîns de state, Convenţia nu a putut stabili o reglementare pentru toate **f.i.** După normele dreptului internaţional în vigoare şi din practica statelor în acest domeniu rezultă că navigaţia pe **f.i.** este guvernată de următoarele reguli: a) navigaţia este liberă pentru vasele comerciale ale tuturor statelor, nu şi pentru vasele de război ale statelor străine (navele de război ale statelor riverane pot naviga numai în sectorul de pe teritoriul lor, iar în sectoarele aparţinînd altor state numai cu acordul acestora); b) statele riverane trebuie să menţină fluviul în stare de navigaţie, avînd dreptul de a percepe taxe pentru lucrările efectuate în acest scop; c) fiecare stat riveran îşi exercită, în limitele domeniului său fluvial, competenţa exclusivă în materie de poliţie fluvială, supraveghere vamală şi sanitară; d) reglementarea regimului navigaţiei pe un **f.i.** constituie atributul statelor riverane respective care pot consimţi ca la asemenea reglementări să ia parte şi state neriverane, interesate în navigaţia pe aceste căi. Pentru unele fluvii s-au creat comisii internaţionale. Potrivit principiilor dreptului internaţional, în componenţa acestor comisii fluviale trebuie să intre numai statele riverane, în virtutea suveranităţii ce le revine asupra domeniului lor fluvial. Progresele tehnice înregistrate începînd cu sfîrşitul sec. 19 au dus la creşterea importanţei rolului economic al **f.i.** în sensul utilizării lor variate — pentru irigaţie, mai ales, pentru producerea forţei hidro-electrice. Această triplă funcţiune a **f.i.**, susceptibilă de a modifica substanţial regimul apelor şi de a afecta interesele statelor coriverane, a impus noi reglementări convenţionale. La baza reglementărilor privind utilizarea hidroenergetică a **f.i.** trebuie să stea principiul suveranităţii teritoriale, această suveranitate exercitîndu-se în cadrul sectoarelor contigue ale unui **f.i.** pe porţiunea dintre ţărm şi frontiera fluvială, iar în cazul sectoarelor succesive ale acestui fluviu pe întreaga porţiune a acestora. O aplicare a acestui principiu se găseşte în Acordurile de la 30 nov. 1963 dintre România şi Iugoslavia privind Sistemul hidroenergetic şi de navigaţie la Porţile de Fier (v.).

FLUX DE CAPITAL, fonduri financiare care se deplasează dintr-o ţară în alta în urma efectuării diferitelor operaţiuni (decontări, transferuri de depozite bancare, împrumuturi etc.). În balanţa de plăţi (v.), **f. de c.**, denumit

uneori și *mișcări de capital*, reprezintă operațiunile financiare cuprinse în balanța capitalurilor prin care se echilibrează balanța plăților curente.

F.M.A.N.U., v. **FEDERAȚIA MONDIALĂ A ASOCIAȚIILOR PENTRU NAȚIUNILE UNITE.**

F.M.I., v. **FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL.**

F.M.O.Î., v. **FEDERAȚIA MONDIALĂ A ORAȘELOR ÎNFRĂȚITE.**

F.M.O.S., v. **FEDERAȚIA MONDIALĂ A OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ.**

F.M.T.D., v. **FEDERAȚIA MONDIALĂ A TINERETULUI DEMOCRAT.**

„FOAMEA" ȘI „FUGA" DE DOLARI, fenomene caracteristice relațiilor valutar-financiare internaționale din perioada postbelică. Așa numita „foame" de dolari, apărută în perioada 1945—1951, a constat într-o cerere susținută pentru valuta americană din partea celorlalte țări capitaliste, datorită necesităților mari de bunuri materiale în vederea reconstrucției postbelice și contrabalansării deficitelor considerabile ale balanțelor de plăți ale acestor țări în relațiile lor cu S.U.A. Deoarece dolarul era singura valută convertibilă în aur și mijlocul de plată internațional recunoscut, „foamea" de dolari a continuat pînă la finele deceniului al șaselea, cu toate că balanțele plăților curente ale țărilor vest-europene și Japoniei au devenit excedentare, iar balanța de plăți a S.U.A. a început să înregistreze deficite tot mai mari. După 1960, cererea de dolari a slăbit în condițiile unei oferte în creștere, iar rezervele oficiale de dolari ale țărilor vest-europene și Japoniei au ajuns la niveluri ridicate, astfel încît guvernele acestor țări nu au mai fost dispuse să achiziționeze dolarii excedentari oferiți pe piețele valutare. „Foamea" de dolari a dispărut treptat, fiind înlocuită de o situație de supraofertă tot mai evidentă de valută americană, denumită figurativ „fuga" de dolari. „Fuga" de dolari a luat amploare după 1965 cînd a devenit evident că dolarul era supraevaluat, fiind iminentă devalorizarea lui față de aur și alte valute occidentale. După 1970 crizele repetate de pe piețele valutare și generalizarea măsurilor de schimb flotante au contribuit la succesiunea operațiunilor de vînzare cu cele de cumpărări importante de dolari în funcție de situația din economia americană, comparativ cu economiile celorlalte țări occidentale.

FOARFECA PREȚURILOR, distanță procentuală (ecartul) dintre diferiți indici ai prețurilor internaționale. **F.p.** se calculează, în special, pentru următoarele grupe mari de produse: produse de bază (**v.**), pe de o parte, și produse finite (manufacturate) pe de altă parte; produse agricole și produse industriale; produse exportate și produse importate de o anumită țară. Spre deosebire de indicele raportului de schimb (**v.**), care se calculează ca raport între indicii prețurilor produselor de bază și indicii prețurilor produselor manufacturate, **f.p.** se calculează ca diferență între acești doi indici de preț. Oficiul de statistică al O.N.U. urmărește **f.p.** dintre prețurile de export la materii prime furnizate de țările în curs de dezvoltare și prețurile de import ale produselor finite livrate de țările capitaliste dezvoltate.

F.O.B. *(free on board = franco bord)*, clauză prevăzută în contractele de comerț exterior prin care vînzătorul se obligă să livreze marfa la bordul unei nave desemnate de cumpărător. Vînzătorul suportă toate cheltuielile și riscurile pînă în momentul în care marfa a trecut efectiv bordul navei în portul de încărcare convenit și furnizează cumpărătorului, la cererea și pe cheltuiala acestuia, certificate de origine, conosamente și alte documente solicitate. Cumpărătorul este obligat să închirieze nava, să avizeze vînză-

torul în timp util asupra datei de intrare a acesteia în portul de încărcare şi să suporte toate cheltuielile şi riscurile din momentul în care marfa a trecut efectiv bordul navei.

FOLLOW-UP ACTIVITIES, continuarea unei acţiuni politico-diplomatice, în forme şi activităţi convenite de statele participante.

FONDUL AURULUI *(pool-ul aurului)*, acord încheiat în oct. 1961 între S.U.A. şi şapte ţări vest-europene (Anglia, Belgia, Elveţia, Franţa, R.F. Germania, Italia şi Olanda), prin care s-a constituit un stoc de aur de 250 milioane dolari (la preţul de 35 dolari uncia), care urma să fie utilizat pentru a se menţine stabil preţul aurului pe piaţa din Londra. Banca Anglici a acţionat ca mandatară a **F.a.** Datorită cererii tot mai mari de aur, menţinerea preţului fix, de 35 dolari pe uncie, a devenit tot mai dificilă. În consecinţă, **F.a.** s-a autodizolvat (**v.** *piaţa internaţională a aurului*).

FONDUL DE COOPERARE MONETARĂ AL C.E.E., înfiinţat în 1973, în cadrul C.E.E., prin intermediul căruia ţările membre intervin pentru a menţine cursul valutelor lor naţionale în limitele de fluctuare stabilite, ale sistemului vest-european de flotare concertată. Fondul conceput ca un pas important în procesul de realizare a uniunii economice şi monetare a ţărilor membre ale C.E.E., se formează prin cotele de participare ale ţărilor membre. Totuşi, dificultăţile legate de armonizarea politicilor economice ale ţărilor membre ale C.E.E. au generat numeroase crize ale sistemului vest-european de flotare concertată, fondul funcţionînd în condiţiile în care valutele unui număr de ţări comunitare nu fac parte din „şarpele comunitar" (limitele de fluctuaţie şi intervenţie în jurul valorii paritare).

FONDUL DE ECHIPAMENT AL NAŢIUNILOR UNITE, creat de Adunarea Generală a O.N.U. în 1966, avînd drept scop acordarea către ţările în curs de dezvoltare de împrumuturi cu dobîndă mică sau de donaţii pentru investiţii capitale în economia lor. Resursele **f. de e.** urmau să fie asigurate prin contribuţii voluntare. Creat în urma acţiunilor întreprinse de ţările în curs de dezvoltare, **f. de e.** nu a putut practic să demareze, întrucît ţările dezvoltate au manifestat rezerve la crearea sa şi nu au făcut contribuţii voluntare. În aceste condiţii, administrarea **f. de e.** se execută provizoriu, de către administraţia P.N.U.D. (**v.**).

FONDUL FIDUCIAR, creat în vederea finanţării în condiţii concesionale (dobîndă scăzută, elemente de donaţie) a ţărilor în curs de dezvoltare, în special a ţărilor cel mai slab dezvoltate, membre ale F.M.I. Problema formării **f.f.** a fost abordată, iniţial, la sesiunea anuală F.M.I. — B.I.R.D. din sept. 1975, iar prin Acordul de la Kingston (Jamaica) (**v.**), în ian. 1976, s-a stabilit un set de măsuri privind modul de formare şi regulile de funcţionare ale **f.f.** **F.f.** se formează treptat, din beneficiile care rezultă prin vînzarea pe piaţa liberă a unei şesimi din stocul de aur al F.M.I.; vînzările de aur ale F.M.I. au început în iun. 1976 şi se fac eşalonat, prin sistemul licitaţiilor publice periodice, pe parcursul a patru ani.

FONDUL INTERNAŢIONAL DE DEZVOLTARE AGRICOLĂ (F.I.D.A.), organizaţie specializată a O.N.U., creată în iun. 1976, cu scopul de a mobiliza şi furniza resurse suplimentare pentru finanţarea dezvoltării agriculturii în ţările în curs de dezvoltare. În vederea realizării acestui scop, **F.I.D.A.** furnizează mijloace financiare, sub diferite forme pentru: proiectele şi programele ce vizează crearea şi dezvoltarea sistemelor de producţie alimentară; stimularea politicilor naţio-

nale ale statelor în acest domeniu; ameliorarea nivelului nutriţional şi al condiţiilor de viaţă ale celor mai sărace ţări în curs de dezvoltare. **F.I.D.A.** are relaţii cu O.N.U., cu instituţiile sale specializate (în special F.A.O.) şi cu unele organizaţii neguvernamentale. Are 90 de state membre. România este membră a **F.I.D.A.**, sprijinind de la început ideea înfiinţării sale, apreciind-o ca o acţiune importantă pe linia rezolvării problemei alimentaţiei în lume şi a instaurării unei noi ordini economice internaţionale. Are sediul la Roma.

FONDUL MONETAR INTERNAŢIONAL (F.M.I.), instituţie specializată a O.N.U. A luat fiinţă la 27 dec. 1945, cînd 29 de guverne au ratificat Acordul de înfiinţare a F.M.I. şi a B.I.R.D., elaborat de Conferinţa monetară şi financiară a Naţiunilor Unite de la Bretton Woods (iul. 1944). **F.M.I.** are ca scop: promovarea colaborării monetare internaţionale şi facilitarea expansiunii echilibrate a comerţului internaţional prin crearea unor mecanisme care să permită ajustarea cursurilor de schimb; organizarea de consultări internaţionale pentru perfecţionarea practicilor valutare; eliminarea restricţiilor valutare etc. Fiecare membru participă la capitalul **F.M.I.** cu o cotă parte de 25 la sută în aur şi 75 la sută în monedă naţională, a cărei mărime este stabilită în funcţie de venitul naţional, situaţia balanţei comerciale, rezervele valutare etc. În funcţie de mărimea cotei se stabileşte numărul de voturi de care dispune o ţară membră şi drepturile sale de tragere. În baza Acordurilor de la Kingston (v.) s-a hotărît să se renunţe la politica cursurilor de schimb fixe, practicate în sistemul postbelic Bretton Woods, ţările urmînd să-şi aleagă sistemul de cursuri de schimb convenabile, inclusiv flotant şi să le folosească sub supravegherea **F.M.I.** Tranzacţiile cu **F.M.I.** iau forma cumpărărilor (tragerilor) valutelor altor ţări membre pentru volumul echivalent al propriilor lor valute. Ţara care primeşte asistenţă financiară plăteşte **F.M.I.** echivalentul în moneda sa naţională, la paritatea stabilită, pentru volumul de valută străină pe care doreşte să-l cumpere (tragă). În acelaşi timp se angajează ca, într-un interval de 3—5 ani, să-şi „răscumpere" propria monedă plătind în aur sau într-o valută liber convertibilă acceptată de **F.M.I.** Sumele trase de la **F.M.I.** sînt destinate redresării balanţelor de plăţi externe. **F.M.I.** are 128 membri (1976). România a aderat la **F.M.I.** în dec. 1972. Are sediul la Washington.

FONDUL NAŢIUNILOR UNITE PENTRU COPII (U.N.I.C.E.F.), creat la 11 dec. 1946, cu scopul de a ajuta copiii, în special pe cei din ţările lovite de război, furnizîndu-le alimente, îmbrăcăminte şi medicamente. Adunarea Generală a O.N.U. a hotărît transformarea **U.N.I.C.E.F.** într-un program de lungă durată, menit să ajute guvernele, în special pe cele ale statelor în curs de dezvoltare, să îmbunătăţească condiţiile de viaţă ale copiilor şi adolescenţilor, iar prin rezoluţia Adunării Generale din 6 oct. 1953, programul dobîndeşte un caracter de permanenţă. **U.N.I.C.E.F.** este un organism cu statut semiautonom în sistemul Naţiunilor Unite. Resursele sale provin din contribuţii voluntare ale guvernelor, precum şi din diverse donaţii din partea unor organizaţii şi persoane particulare. El acordă asistenţă în domeniile alimentaţiei, sănătăţii, asigurărilor sociale, educaţiei, participînd la proiecte în peste 110 ţări sau teritorii, în care trăiesc peste 800 de milioane de copii în vîrstă de pînă la 15 ani. Pentru contribuţia adusă la ameliorarea condiţiilor de viaţă a copiilor, **U.N.I.C.E.F.** a fost distins în 1956 cu Premiul Nobel pentru Pace. În România fiinţează din sept. 1971 Comitetul Naţional Român pentru **U.N.I.C.E.F.** (v.), ca organ cu caracter consultativ, menit să contribuie la

dezvoltarea colaborării cu **U.N.I.C.E.F.** și comitetele naționale similare din alte țări. Între 1972—1974 România a fost membră a Consiliului executiv al **U.N.I.C.E.F.**

FONDURILE DE DEZVOLTARE ALE ȚĂRILOR ARABE PRODUCĂTOARE DE PETROL, instituții prin intermediul cărora sînt mobilizate veniturile petroliere excedentare ale țărilor arabe producătoare de petrol, în vederea finanțării proiectelor de dezvoltare economică din țările arabe, precum și din cele africane. În acest cadru au luat ființă o serie de instituții financiare interguvernamentale cu o participare arabă multinațională și instituții financiare naționale de asistență bilaterală. Aceste instituții se caracterizează prin obiectivul comun urmărit (dezvoltarea economică a fiecărui stat arab în parte și crearea unor structuri economice integrate la nivel regional), precum și prin condițiile avantajoase de finanțare (termen de 15—50 de ani, o rată a dobînzii de 3—6 la sută).

FOREIGN OFFICE, denumirea oficială a ministerului de externe al Marii Britanii. Primii secretari de stat (miniștrii de externe) au fost numiți la începutul sec. 17. În 1968, **F.O.** și Commonwealth Office s-au unit într-o singură instituție, denumită *The Foreign and Commonwealth Office.*

FOR FOT *(free on rail — free on truck = franco vagon* sau *camion)*, clauză prevăzută în contractele de comerț exterior prin care vînzătorul este obligat să comande un vagon de natura și dimensiunile necesare, atunci cînd marfa constituie încărcătura unui vagon complet și să încarce marfa la termenul convenit, suportînd toate cheltuielile și riscurile pînă în momentul în care vagonul este remis căilor ferate. Cumpărătorul suportă cheltuielile de obținere a titlului uzual de transport, certificatului de origine **(v.)** și a documentelor consulare, taxele vamale **(v.)** sau alte speze aplicate în legătură cu exportul mărfii.

FORMAȚII ȘI AȘEZĂMINTE SANITARE, ambulanțe mobile care însoțesc armata în campanie și unitățile sanitare fixe unde se asigură tratamentul bolnavilor și răniților **(v.)** de război. **F.A.S.** se bucură de o protecție specială în timp de conflict armat, ele neputînd face obiectul atacurilor din partea inamicului în nici o împrejurare.

FORȚĂ ARMATĂ, totalitatea forțelor militare ale unui stat în care se includ forțe umane și materiale. În organizarea apărării naționale a României, forțele armate se compun din armată și trupele Ministerului de Interne. Formațiunile extramilitare cuprind gărzile patriotice, formațiunile de apărare locală antiaeriană, detașamentele de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, precum și alte organe și organizații ce se vor stabili prin lege. **F.a.** are multiple și variate structuri și mijloace de luptă specializate (trupe de uscat, forțe aeriene, forțe maritime etc.), constituind elementul principal al sistemului apărării naționale. Fiecare element component al sistemului are o organizare, dotare și destinație proprii, completîndu-se reciproc și asigurînd eficiența participării populației la efortul de apărare.

FORȚĂ INTERNAȚIONALĂ, formație militară pusă la dispoziție sau plasată sub ordinele unei autorități internaționale, acționînd fie în baza actului său constitutiv, fie ca urmare a încheierii unui acord special între state. În conformitate cu Carta, Consiliul de Securitate poate decide adoptarea unor măsuri de constrîngere cu folosirea forței armate, atunci cînd constată existența unei amenințări a păcii, a unei violări a ei, sau a unui act de agresiune. Aceste măsuri pot consta în operațiuni executate cu forțe aeriene, maritime sau terestre ale membrilor organizației. Pentru realizarea unor atari măsuri, membrii O.N.U. se obligă prin Cartă să pună la dispoziția Consiliului de Securitate, la cererea

sa, și pe baza unor acorduri speciale, forțele armate necesare (v. *forțe de urgență ale O.N.U.* și *operațiuni de menținere a păcii*).

FORȚĂ MAJORĂ, eveniment imprevizibil și de neînlăturat a cărui producere împiedică executarea unei obligații sau respectarea unei reguli de drept internațional (de ex.: cutremur, incendiu, inundații catastrofale, război). **F.m.** exonerează de răspundere pe debitorul obligației neexecutate. Ea poate să desființeze obligația, dacă obiectul acesteia piere din cauza evenimentului, executarea devenind astfel imposibilă sau poate, deopotrivă, să întîrzie executarea obligației (de ex.: explozie, care întrerupe temporar lucrul unei fabrici), în acest ultim caz obligația subzistînd, dar justificînd depășirea termenului convenit. Debitorul, care se pretinde liberat prin efectul **f.m.**, trebuie să dovedească imposibilitatea de executare consecutivă evenimentului-obstacol. În temeiul principiului de libertate a convențiilor, părțile pot, prin acordul lor, să asimileze **f.m.** anumite situații independente de voința lor și având efectul să exonereze pe debitor de obligație.

FORȚE ANTIIMPERIALISTE, ansamblul forțelor sociale și politice care acționează în vederea realizării unor obiective fundamentale comune: eliberarea națională de sub orice dominație străină, consolidarea independenței politice și economice, lichidarea politicii imperialiste de agresiune și dictat și salvgardarea păcii mondiale, asigurarea unei dezvoltări democratice, progresiste, în concordanță cu dorința legitimă a fiecărui popor, înlăturarea marilor discrepanțe dintre nivelurile de dezvoltare ale statelor și instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale (v.). În condițiile actuale, lupta antiimperialistă și-a lărgit substanțial aria de cuprindere, ca unește noi forțe sociale și politice diverse sub aspectul apartenenței de clasă și de partid, al concepțiilor ideologice, religioase etc. Principalele **f.a.** sînt țările socialiste, clasa muncitoare, organizațiile ei politice și profesionale, tinerele state independente care au pășit pe calea dezvoltării de-sine-stătătoare, mișcările de eliberare naționale, țărănimea, intelectualitatea, mase largi de femei, tineretul, pături mijlocii, cercuri nemonopoliste, reprezentanți ai unor formațiuni politice burgheze cu vederi progresiste etc. Aceste forțe evidențiază o mare varietate în ce privește orientările politice, concepțiile și fermitatea acțiunilor. Unitatea tuturor acestor forțe, acțiunea lor convergentă reprezintă un factor decisiv, esențial în lupta antiimperialistă, pentru abolirea vechilor relații de inegalitate și asuprire, pentru instaurarea unor noi relații internaționale, pentru pace și progres social.

FORȚE DE URGENȚĂ ALE O.N.U., forțe militare constituite ad-hoc, cu scopul de a preîntîmpina reizbucnirea ostilităților într-o zonă de conflict și de a contribui la stabilizarea situației. Regulile de constituire și utilizare a acestor forțe sînt: forțele de urgență ale O.N.U. pot fi trimise într-o țară numai cu acordul acesteia; sînt furnizate numai de state care nu sînt membre permanente ale Consiliului de Securitate; sînt recrutate de secretarul general al O.N.U.; trebuie recrutate din state reprezentînd toate zonele geografice și sînt constituite prin contribuția voluntară de contingente și mijloace financiare ale unor state membre. Pînă în prezent aceste reguli nu au fost concretizate în norme și principii clare; cazurile în care s-a hotărît constituirea unor forțe militare ale O.N.U., statutul lor, au fost determinate pentru fiecare situație în parte, fără a exista criterii precise adoptate de Adunarea Generală. La 18 febr. 1965, Adunarea Generală a O.N.U. a hotărît crearea unui Comitet special alcătuit din 33 de state — printre care

și România — a cărui misiune este de a studia sub toate aspectele operațiile de menținere a păcii. Comitetul nu a reușit însă să-și îndeplinească mandatul. La lucrările Comitetului România a susținut între altele: să se consacre dreptul ca, în conformitate cu principiul rotației, toți membrii O.N.U. să participe la alcătuirea forțelor militare ale organizației; să se recunoască prin Cartă dreptul Adunării Generale de a îndruma cu privire la utilizarea forțelor militare aflate sub egida O.N.U.; să se prevadă, de asemenea, în Cartă necesitatea acordului prealabil al statelor aflate în conflict față de compoziția națională a forțelor O.N.U.

FORȚE MARITIME, categorie componentă a forțelor armate (v.) ale unui stat. Toate unitățile marinei militare, indiferent de construcție sau dimensiuni trebuie să poarte semnele exterioare distinctive ale naționalității statului respectiv și să fie comandate de persoane aflate în serviciul statului, iar numele lor să figureze pe lista ofițerilor flotei militare. De asemenea, fiecare unitate a marinei militare trebuie să fie compusă din echipaje de marinari instruiți, puse sub conducerea unui comandant. Conform Convenției a VII-a de la Haga din 1907, din categoria de mai sus fac parte și navele comerciale transformate în nave de război, precum și navele înarmate spontan de populația unui teritoriu neocupat, dacă acționează deschis și respectă legile și obiceiurile războiului (v.). *Regimul juridic al* ~, regimul internațional al **f.m.** este diferit pentru perioada de pace și starea de război, iar pentru prima situație, și în funcție de locul unde își desfășoară acțiunile. 1. *Statutul* ~ *în timp de pace*: a) *În marea liberă.* Forțele navale ale unui stat se bucură de imunitate completă de jurisdicție față de orice stat, cu excepția statului al cărui pavilion îl poartă nava. Ele au dreptul de a naviga liber în apele internaționale, nefiind supuse decît legilor statului național. **F.m.** au, de asemenea, dreptul de a controla navele comerciale care poartă același pavilion ca și ele. Dacă întîlnește în marea liberă o navă comercială străină, nava militară o supune controlului numai dacă există motive întemeiate a bănui că această navă: a) se ocupă cu pirateria; b) se ocupă cu vînzarea de sclavi și c) că este de aceeași naționalitate ca nava de război, însă arborează un pavilion străin sau refuză să arboreze pavilionul național. De asemenea, dacă există motive să se creadă că o navă comercială străină a contravenit legilor și regulamentelor unui stat în apele căruia se află, navele de război ale acestuia au dreptul să le urmărească (cu condiția ca urmărirea să înceapă cînd nava bănuită se află în apele interioare, în marea teritorială sau în zona contiguă ale statului care întreprinde urmărirea). Dreptul de urmărire încetează cînd nava urmărită intră în apele teritoriale ale țării căreia îi aparține, sau în acelea ale unui stat terț. b) *În porturi.* Condițiile de intrare, ședere și ieșire a forțelor navale în porturile unui stat străin sînt determinate prin legislația internă a fiecărui stat. În principiu, ele pot intra în porturile unui stat străin numai în următoarele situații: a) dacă au obținut o autorizație în acest sens; b) dacă au făcut o notificare (în cazul în care legislația statului gazdă nu prevede o autorizație); c) cînd au fost surprinse de furtună sau au fost avariate. Nu au nevoie de autorizație sau de notificare navele de război la bordul cărora se află șeful statului sau reprezentantul diplomatic care se prezintă la post în statul acreditar. În porturile României **f.m.** străine pot pătrunde numai pe baza unei aprobări obținute de la guvernul român pe cale diplomatică. La sosirea în port, aceste nave sînt obligate să ancoreze la locul indicat, să se supună pilotajului, iar debarcarea echipajului să se facă numai cu aprobarea organelor portuare. Persoanele înarmate, care sînt invitate

la diferite solemnităţi sau ceremonii oficiale, pot debarca numai cu aprobarea comandantului garnizoanei. **F.m.** găzduite în porturile R.S. România le sînt interzise manevrele, instrucţia, fotografierea, să facă hărţi ori măsurători etc. Cele care nu respectă legislaţia statului român pot fi invitate să părăsească portul, putîndu-se solicita statului pavilionului să aplice sancţiuni vinovaţilor sau, dacă este cazul, să repare pagubele pricinuite. **c)** *În marea teritorială.* În baza Convenţiei de la Geneva din 1958 cu privire la marea teritorială şi zona contiguă (v.), navele de război se bucură, în general, de dreptul de trecere inofensivă prin marea teritorială, cu condiţia de a respecta regulile statului riveran. Navele submarine sînt obligate să navigheze numai la suprafaţă şi să arboreze pavilionul lor naţional. În cazul în care nu respectă regulile statului riveran, pot fi invitate să părăsească apele teritoriale. România, precum şi alte state, a făcut o rezervă la această regulă în sensul că statul riveran are dreptul de a stabili ca trecerea navelor de război străine prin apele sale teritoriale să fie subordonată unei aprobări speciale. **d)** *În strîmtorile internaţionale.* Strîmtorile internaţionale fiind considerate prelungiri ale mării libere, **f.m.** se bucură de libertate de navigaţie, în condiţii de egalitate, atît în timp de pace cît şi în timp de război. În cazul strîmtorilor care fac legătura între o mare deschisă şi una închisă, navele de război ale riveranilor se bucură, în principiu, de libertate de navigaţie (v. *strîmtorile Mării Negre*). **e)** *În canale internaţionale.* Navele de război ale tuturor statelor au dreptul de navigaţie, în condiţii de egalitate, atît în timp de pace cît şi în timp de război, cu condiţia ca trecerea să se facă fără oprire, fără debarcare de trupe sau de materiale de război. **f)** *În fluvii internaţionale.* Navigaţia forţelor maritime ale neriveranilor este, în principiu, interzisă pe porţiunile de fluvii aparţinînd statelor străine. Cele ale riveranilor pot naviga numai pe porţiunile de fluviu incluse în graniţele statelor respective, iar în afara acestora numai cu aprobarea statelor respective. **2.** *Statutul forţelor maritime în timp de război.* **F.m.** au dreptul de a duce lupta, uzînd de toate mijloacele admise de legile şi obiceiurile aplicabile în caz de conflict armat (v.). Astfel, lor le este permis de a naviga sub pavilion fals, adică de a folosi pavilionul inamic pentru a se apropia şi a se depărta de navele acestuia, de a folosi nave capcană (nave camuflate în scopul de a provoca apropierea navelor inamice şi a le captura sau scufunda), atacurile simulate, folosirea insemnelor inamicului ş.a. Ele au dreptul, de asemenea, de a efectua bombardamentul naval, de a lansa mine marine, de a efectua blocusul (v. *blocadă*), de a institui zone maritime de război (v.), de a exercita dreptul de priză (v.). Legile şi obiceiurile aplicabile în caz de conflict armat impun beligeranţilor obligaţia ca, în desfăşurarea operaţiilor lor militare, să nu împiedice libertatea de navigaţie a neutrilor. În acest sens, le este interzis să mineze sau să întreprindă orice fel de acţiuni care ar împiedica libertatea de navigaţie pe mări şi oceane. În marea liberă, **f.m.** ale unui stat beligerant au dreptul de a captura, iar în anumite condiţii, de a scufunda navele comerciale ale inamicului. De asemenea, ele pot distruge sau demonta conductele şi cablurile submarine care leagă două state beligerante sau un stat beligerant de unul neutru. Forţelor navale ale beligeranţilor le este interzis de a comite acte de ostilitate în apele neutre, de a viola apele acestora şi de a captura nave inamice în aceste ape. Statutul **f.m.** ale beligeranţilor în apele statelor neutre este determinat de acestea din urmă. Dacă statele neutre admit, **f.m.** ale beligeranţilor beneficiază, în condiţii de egalitate, de dreptul de trecere inofensivă prin apele lor teritoriale. Statele neutre au dreptul de a admite şederea **f.m.** beligerante în porturile lor, durata şederii fiind limitată în principiu la 24 de ore şi la trei nave pentru un

stat. Prelungirea şederii peste această limită poate fi determinată numai de reaua stare a mării sau de necesitatea reparării unei avarii. **F.m.** ale beligeranţilor pot staţiona în porturile neutrilor şi pentru a se aproviziona; ele pot lua combustibil numai atît cît le este necesar pentru a ajunge în cel mai apropiat port al ţării lor sau pentru a-şi completa hrana. Reîmprospătarea aprovizionării într-un port al aceleiaşi ţări nu se poate face decît după trei luni. Navele beligerante care nu respectă indicaţiile puterilor neutre sau încalcă neutralitatea acestora pot fi reţinute împreună cu întregul echipaj.

FORŢELE NUCLEARE MULTILATERALE N.A.T.O., proiect politico-militar, strategic, datînd din 1964—1965, care consta în crearea unei entităţi politice şi de securitate vest-europene ce urma să posede şi să controleze independent arme nucleare. Se proiecta a fi creată prin cedarea voluntară de către o putere nucleară (Anglia) către această organizaţie independentă a întregului său arsenal nuclear, renunţînd la dreptul de veto în favoarea unei decizii a forţei colective. Nici unul dintre membrii neposesori de arme nucleare ai entităţii nu putea obţine o putere independentă de a folosi armele nucleare. Nu s-a putut ajunge la un acord asupra acestui proiect, multe cercuri politice obiectînd faţă de accesul, fie şi indirect, al R.F. Germania la armele nucleare şi la deciziile colective de utilizare sau neutralizare a acestor arme.

FRANCHIZĂ 1. Clauză cuprinsă în poliţa de asigurare, care exonerează pe asigurator de obligaţia de a despăgubi pe asigurat de un anumit procent de pierderi (de obicei acest procent nu depăşeşte 5 la sută din valoarea mărfii asigurate). În cazul în care paguba ivită a depăşit procentul stabilit prin poliţa de asigurare, asiguratul va fi despăgubit de către asigurator. 2. Scutire de taxe vamale acordată pentru bunurile importate (de ex. importate de către oficiile diplomatice şi consulare).

FRANCO FRONTIERĂ, clauză prevăzută în contractele de comerţ exterior, conform căreia vînzătorul suportă toate cheltuielile şi riscurile legate de marfă pînă cînd ea este pusă la dispoziţia cumpărătorului la locul de livrare convenit la frontieră. De asemenea, vînzătorul are obligaţia să procure o serie de documente cerute de livrarea mărfii fie pe cheltuiala sa (licenţă de export, document de transport, certificat de depozitare etc.), fie pe cheltuiala cumpărătorului (documente solicitate de autorităţile din ţara importatorului).

FRANŢA (denumirea oficială: *République Française = Republica Franceză)*, stat situat în V Europei, cu largă ieşire la Oc. Atlantic şi M. Mediterană, învecinat cu Belgia, Luxemburg, R.F. Germania, Elveţia, Italia, Monaco, Spania şi Andorra. Suprafaţa: 551 255 kmp. Populaţia (1976): 52 920 000 loc. Capitala: *Paris*, 8 196 746 loc. (1968, aglomeraţia urbană). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc = 100 Centimes. *Istoric.* În antichitate teritoriul de azi al **F.** este locuit de celţi, care sînt supuşi de romani (59—51 î.e.n.). În sec. 5—9 teritoriul **F.** devine centrul statului francilor, ajuns la maximă înflorire sub Carol cel Mare. După divizarea imperiului carolingian (843), partea sa occidentală se transformă în statul feudal francez. Orînduirea feudală este lichidată de revoluţia burgheză izbucnită la 14 iul. 1789, care impune proclamarea republicii (1792). **F.** devine apoi imperiu sub Napoleon (1804—1815), regat (1815—1848). În urma revoluţiei din febr. 1848, în **F.** este proclamată a II-a republică (1848—1852), urmată de cel de-al doilea imperiu (1852—1870). În urma înfrîngerii **F.** în războiul franco-prusac (1870—1871) este proclamată cea de-a III-a republică (1870—

1940). Comuna din Paris, creată de revoluționarii francezi în mart. 1871, primul stat al proletariatului, va fi brutal lichidată la scurt timp (mai 1871) de burghezie. Prin pacea de la Frankfurt pe Main (1871), F. pierde Alsacia și Lorena (v.). În a doua jumătate a sec. 19 și începutul sec. 20 devine una dintre marile puteri coloniale ale lumii. Ea va participa de partea Triplei Alianțe la primul război mondial (1914—1918). În urma atacării Poloniei de către Germania la 1 sept. 1939, F. declară război Germaniei (3 sept. 1939) (război ce va intra în istorie sub denumirea de „război" ciudat v.), dar va fi invadată de trupele germane și obligată să capituleze (22 iun. 1940). O largă mișcare de rezistență a poporului francez, în care P.C. Francez a deținut un rol deosebit de important, s-a organizat în întreaga țară. În urma debarcării aliaților în Normandia (6 iun. 1944) și a insurecției victorioase de la Paris (25 aug.1944), în F. se instaurează guvernul provizoriu condus de Charles de Gaulle. În 1946 se proclamă cea de-a IV-a republică, urmată, în 1958, de cea de-a V-a. Membră a pactelor militare N.A.T.O. (1949) și S.E.A.T.O. (1954), F. se retrage din organismele militare ale acestora (în perioada 1966—1967). *Organizarea de stat:* republică prezidențială. F. întreține relații diplomatice cu 140 de state (1976) și este membră a 128 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și F. au existat vechi și neîntrerupte relații de prietenie, care au cunoscut o dezvoltare puternică încă de prin sec. 17—18. În ultimul deceniu al sec. 18 se înființează în Principate un consulat general al F. la București (1797) și un altul la Iași (1798). În deceniile următoare F. va deschide noi oficii consulare în România: Botoșani (14 iul. 1833 — agenție consulară), Galați (24 iun. 1838 — agenție consulară), Focșani (11 apr. 1849 — agenție consulară), Giurgiu (10 ian. 1852—consulat), Brăila (9 mart. 1852—viceconsulat), Craiova (11 dec. 1854—agenție consulară), Bîrlad (6. oct. 1856 — agenție consulară), Roman (16 oct. 1856 — agenție consulară), Călărași (24 apr. 1873 — agenție consulară), Tulcea (5 ian. 1879 — viceconsulat) și Constanța (12 mai 1879 — agenție consulară). În momentele importante ale istoriei României, F. acordă sprijin revoluționarilor români (1848), susține pe căi diplomatice cauza Unirii Principatelor (1859), lupta poporului român pentru consolidarea autonomiei principatelor și pentru cucerirea independenței României. La 7 sept. 1860 se înființează, și este recunoscută, agenția diplomatică română de la Paris. La 20 febr. 1880, F. recunoaște independența de stat a României și, începînd cu această dată, între cele două țări se stabilesc relații diplomatice la nivel de legație. În perioada următoare, relațiile româno-franceze cunosc o dezvoltare multilaterală, intensificîndu-se mult legăturile economice și comerciale, precum și cele culturale. Ca urmare a amplorării acestor relații, România a înființat la rîndul ei o serie de consulate onorifice în F.: Marsilia (1 apr. 1888), Nisa și Le Hâvre (19 dec. 1889), Menton (28 oct. 1891), Bordeaux (12 dec. 1891), Rouen (8 ian. 1895) și Dunkerque (2 nov. 1905). După primul război mondial, relațiile se dezvoltă în continuare, ambele țări procedînd la deschiderea de noi oficii consulare. Astfel F. deschide agenții consulare la Chișinău (8 mai 1919), Cluj (20 mai 1920), Cernăuți (23 mart.1922), Timișoara (29 mai 1922) și Turnu Severin (1 apr. 1940), iar România înființează consulate onorifice la Lille și Boulogne sur Mer (1 nov. 1920), Lyon (1 mai 1921), Toulouse (1 iun. 1921), Cannes (1 iul. 1921), Montpellier (1 aug. 1921), Nantes (11 oct. 1921), Caen (1 nov. 1921), Brest (1 iun. 1922), Rochefort sur Mer (16 iul. 1922), Strasbourg (16 mai 1923), Bayonne (1 nov. 1925), Béziers (1 oct. 1926), Nancy (1 nov. 1929), Cher-

bourg (1 nov. 1930, viceconsulat) și Vichy (1 sept. 1940). La 29 nov. 1938, relațiile diplomatice sînt ridicate la nivel de ambasadă, fiind readuse apoi, în timpul guvernării antonesciene, la 12 sept. 1940, la nivel de legație pe lîngă guvernul de la Vichy, care vor fi întrerupte la 9 aug. 1944. După război relațiile au fost restabilite la nivel de reprezentanță politică la 7 febr. 1946 și ridicate la nivel de legație la 17 sept. 1947, iar apoi, la 17 dec. 1963, la nivel de ambasadă. Un moment important pentru dezvoltarea relațiilor româno-franceze l-a constituit vizita în F. a președintelui Consiliului de Miniștri al României (27—29 mai 1967). O însemnătate hotărîtoare pentru evoluția continuu ascendentă a relațiilor tradiționale de prietenie și colaborare dintre România și F. a avut-o dialogul la nivelul cel mai înalt dintre cele două țări ocazionat de vizita președintelui Charles de Gaulle în România (14—18 mai 1968), cînd s-a semnat o Declarație comună și o Convenție consulară, și de vizita în F. a președintelui Nicolae Ceaușescu (15—19 iun. 1970), care au dat o bază trainică și mari perspective de dezvoltare multilaterală acestor relații, reglementate de un cadru juridic deosebit de larg. Schimburile comerciale, economice, cooperarea în producție, colaborarea științifică, cultural-artistică, schimburile turistice, au cunoscut o continuă amplificare după aceste vizite. În iul. 1975 primul ministru al F. vizitează România, iar în dec. 1976 primul ministru al guvernului român întreprinde o vizită oficială în Franța, prilejuri cu care se semnează noi acorduri și convenții de colaborare economică, aducînd noi contribuții la întărirea și diversificarea raporturilor dintre cele două țări.

FRONTIERĂ, limită juridică în cadrul căreia statul își exercită suveranitatea sa deplină și exclusivă, iar națiunea dreptul său la autodeterminare. F. constă într-o linie trasată între diferite puncte de pe suprafața globului, care desparte teritoriul unui stat de teritoriul altui stat, în larg de marea liberă, în înălțime de spațiul cosmic, iar în adîncime pînă la limita unde mijloacele moderne permit exploatarea lui. F. între statele vecine se stabilește de obicei prin tratate, iar frontiera mării teritoriale prin declarații unilaterale ale statelor. După modul de stabilire, f. se împart în două mari categorii: *naturale*, stabilite în funcție de particularități geografiee — culmile muntoase, litoralul, albiile rîurilor etc. și *geometrice*, linii convenționale drepte care despart teritoriile celor două state. Mai rar se întîlnesc f. *astronomice*, care după direcția lor coincid cu o paralelă sau un meridian geografic (ex. f. dintre S.U.A. și Canada sau dintre sectoarele polare arctice). După elementele componente, f. se împart în: *terestre*, care despart uscatul între două state; *fluviale*, care despart în două apele unui fluviu (pe linia mediană, cînd fluviul este nenavigabil, și pe talveg (v.), cînd este navigabil); *maritime*, care despart marea teritorială (v.) de marea liberă (v.) și *aeriene*, care pornesc perpendicular, de pe f. terestre sau acvatice, în sus, pînă la limita inferioară a spațiului cosmic (v.). F., ca și teritoriul statului (v.) sînt inviolabile. Ele au jucat un rol însemnat în relațiile internaționale, delimitarea lor în decursul istoriei fiind obiectul unor numeroase conflicte. Pentru delimitarea, paza și prevenirea conflictelor de f. se stabilește, prin legi interne și prin convenții internaționale, un anumit regim de f. (v.). Litigiile de f. ca orice alte litigii între state, potrivit D.I.C., trebuie rezolvate prin mijloace pașnice, cu respectarea principiilor fundamentale ale dreptului internațional. ~ *vamală*, linia unde începe sau se termină teritoriul a două state vecine, inclusiv punctele vamale situate în porturi, aeroporturi, șoscle, autostrăzi și alte locuri ale frontierei terestre, unde se exercită controlul mărfurilor de im-

port, export și în tranzit, al bunurilor, mijloacelor de transport etc. și se percep taxele stabilite prin legile fiecărui stat. ~ *v.* se confundă, de regulă, cu cea de stat, fiind mai largă decît aceasta, în sensul că în locuri (puncte) precis determinate prin legile statului sau prin convenții bilaterale pe unde tranzitează, ori sînt depozitate o mare cantitate de mărfuri se exercită controlul vamal și se percep taxele corespunzătoare. **V.** și *taxă vamală.*

F.S.M., v. **FEDERAȚIA SINDICALĂ MONDIALĂ.**

F.U.A.A.V., v. **FEDERAȚIA UNIVERSALĂ A ASOCIAȚIILOR AGENȚIILOR DE VOIAJ.**

FUNCȚIE CONSULARĂ, atribuție a funcționarilor consulari cu privire la relațiile consulare. Cele mai importante **f. c.** sînt: protejarea în statul de reședință a intereselor statului trimițător și ale cetățenilor săi, persoane fizice sau juridice, în limitele admise de dreptul internațional; favorizarea dezvoltării relațiilor comerciale, economice, culturale și științifice între cele două state și promovarea în orice alt mod a relațiilor amicale în cadrul dispozițiilor dreptului consular; eliberarea de pașapoarte și documente de călătorie cetățenilor statului trimițător, precum și vize și alte documente; acordarea de ajutor și asistență cetățenilor, persoane fizice sau juridice ale statului trimițător. În cadrul acestor funcții, consulul acționează în calitate de notar și de ofițer de stare civilă, transmite acte judiciare și extra-judiciare sau efectuează comisii rogatorii (**v.**); exercită drepturi de control și inspecție asupra vaselor maritime și a navelor fluviale avînd naționalitatea statului pe care îl reprezintă și asupra aeronavelor înmatriculate în acest stat, precum și asupra echipajelor lor și le acordă asistență; efectuează anchete privitoare la incidentele survenite în cursul călătoriei și reglementează divergențele de orice natură survenite între căpitan, ofițeri și marinari. Consulul poate exercita orice alte funcții încredințate unui post consular de către statul trimițător, funcții care nu sînt interzise de legile și regulamentele statului de reședință, sau la care acesta nu se opune. În exercitarea **f.c.**, consulul se poate adresa autorităților locale ale statului de reședință, din circumscripția sa consulară sau, în unele state, și organelor centrale. **F.c.** își găsesc limitele din punct de vedere al fondului, pe de o parte, în legile statului trimițător, pe de altă parte, în legile statului pe teritoriul căruia sînt exercitate aceste funcții.

FUNCȚII ALE MISIUNILOR DIPLOMATICE, atribuții ce revin misiunii pentru realizarea relațiilor diplomatice dintre statul acreditant (**v.**) și statul acreditar (**v.**). Constau în special în: a) a reprezenta statul acreditant în statul acreditar; b) a ocroti în statul acreditar interesele statului acreditant și ale cetățenilor săi, în limitele admise de dreptul internațional; c) a duce tratative cu guvernul statului acreditar; d) a informa prin toate mijloacele licite despre condițiile și evoluția evenimentelor din statul acreditar și a raporta cu privire la acestea guvernului statului acreditant; e) a promova relații de prietenie și a dezvolta relațiile economice, culturale și științifice între statul acreditant și statul acreditar. **V.** și *misiune diplomatică; ambasadă; legație; rangurile misiunii diplomatice.*

FUNCȚIONAR CONSULAR, orice persoană (angajat) care îndeplinește o funcție consulară (**v.**), inclusiv șeful oficiului (postului) consular. **F.c.** și membrii săi de familie se bucură de privilegiile și imunitățile ce-i sînt acordate prin convenții bi- sau multilaterale. Practica convențională recunoaște **f.c.** dreptul de a exercita funcțiile consulare în domeniul rela-

țiilor de comerț și navigație, stării civile și notariale, în materie de succesiuni, în materie de vize și pașapoarte, precum și dreptul de a acorda asistență și protecție cetățenilor statului de trimitere aflați, temporar sau permanent, în statul de reședință. Dreptul consular modern are tendința de a acorda **f.c.** funcții politico-diplomatice și, drept urmare, de a-i acorda aceleași privilegii și imunități ca agentului diplomatic (**v.** *imunității și privilegii diplomatice*). În acest sens sînt convențiile consulare încheiate între țările socialiste și cele încheiate de România cu unele state capitaliste cu privire la persoana șefului oficiului consular. **F.c.** este obligat să respecte legile și regulamentele statului de reședință (**v.** *consul*).

FUNCȚIONAR INTERNAȚIONAL, persoană însărcinată, în baza unui acord interstatal, de a exercita în mod permanent, sub controlul mai multor state, sau în aparatul unei organizații internaționale, anumite funcții oficiale de interes internațional. Potrivit Cartei O.N.U., **f.i.** sînt recrutați ținîndu-se seama de considerentul de a se asigura organizației serviciile unui personal care să posede cele mai înalte calități de muncă, de competență și de integritate; în îndeplinirea sarcinilor de serviciu, **f.i.** sînt obligați să nu solicite și să nu primească instrucțiuni de la vreun guvern sau vreo autoritate exterioară organizației; ei sînt datori să se abțină de la orice act incompatibil cu statutul lor de **f.i.**, fiind răspunzători numai față de organizație. La rîndul lor, statele membre ale O.N.U. se obligă să respecte caracterul exclusiv internațional al funcțiilor personalului organizației și să nu caute să-l influențeze în executarea sarcinilor. În decursul unui mandat, **f.i.** nu pot ocupa posturi în afara organizației. Regulamentul **f.i.** îi obligă să se abțină de la orice manifestare incompatibilă cu calitatea pe care o dețin; ei sînt obligați să respecte secretul informațiilor despre care iau cunoștință în virtutea funcției lor oficiale. În scopul facilitării îndeplinirii atribuțiilor ce le revin, **f.i.** beneficiază de imunități și privilegii, cum sînt: imunitatea de jurisdicție pentru actele săvîrșite în calitatea lor oficială, scutiri de impozite și taxe pentru salariul primit din partea organizației, scutiri de plata taxelor vamale pentru efectele personale achiziționate într-o altă țară etc. Conducătorii organizațiilor internaționale, în calitatea lor de înalți **f.i.**, se bucură de imunități și privilegii similare cu cele acordate agenților diplomatici, în relațiile bilaterale dintre state. Statutul **f.i.** din Secretariatul O.N.U. este stabilit prin Convenția privind privilegiile și imunitățile Națiunilor Unite, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 13 febr. 1946, la care România este parte. Au statut de **f.i.** membrii Secretariatelor organizațiilor internaționale (O.S.A., O.U.A., Liga Statelor Arabe ș.a.), judecătorii C.I.J. ș.a.

FUNDAȚIE, așezămînt înființat din inițiativa unei persoane fizice sau juridice și destinat realizării unui interes obștesc, precizat în actul constitutiv (de ex. o bibliotecă, o școală, un spital). Pentru constituirea unei **f.**, dispunătorul afectează printr-un act cu titlu gratuit (donație, testament) o parte sau toate bunurile sale așezămîntului pe care îl creează. Legea statului pe al cărui teritoriu se află determină dacă și în ce măsură aceasta constituie o persoană juridică. ~ *CARNEGIE* (pentru pace internațională), creată în scopuri pacifiste, în 1905, de către industriașul american Andrew Carnegie. Împărțită în trei secții (contacte și învățămînt; economie și istorie; drept internațional), ~ *C.* desfășoară o vie activitate, patronează publicarea de lucrări privind istoria economiei, relațiile sociale și de drept internațional, organizează

cercetări ştiinţifice în cadrul unui program de schimburi internaţionale de savanţi, cadre didactice şi studenţi.

FUZIUNEA STATELOR, unificarea a două sau mai multor state, ce are ca rezultat fie crearea unui nou stat unitar, fie acea a unui stat compus — uniunea personală (v.), uniunea reală (v.), confederaţia de state (v.) sau statul federal (v. *federaţie*). În timp ce prin crearea unui stat unitar, ca rezultat al f.s., apare un nou subiect de drept internaţional, în cazul formării unor state compuse ca urmare a f.s., părţile componente ale statului compus îşi pot păstra uneori calitatea de subiecte de drept internaţional. De ex. în cazul asocierii a două sau mai multe state într-o uniune personală (v.), fiecare stat component al uniunii îşi păstrează calitatea de subiect distinct de drept internaţional. Tot astfel, îşi păstrează calitatea de subiect distinct de drept internaţional şi statele ce alcătuiesc o confederaţie (v.). Una din principalele probleme pe care le ridică f.s. şi crearea unui nou subiect de drept internaţional este aceea a succesiunii lor (v.).

GABON (denumirea oficială: *République Gabonaise = Republica Gabon*), stat situat în partea central-vestică a Africii, cu largă ieșire la Oc. Atlantic, învecinat cu Guineea Ecuatorială, Camerun și Congo. Suprafața: 267 667 kmp. Populația (1976): 1 202 063 loc. Capitala: *Libreville*, 186 154 loc. (1976, cu suburbiile). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc C.F.A. = 100 Centimes. *Istoric.* Teritoriul **G.** este populat în evul mediu de triburi bantu. Navigatori portughezi explorează litoralul **G.** în 1471, dar primele așezări europene sînt stabilite aici de francezi abia în 1839. Zece ani mai tîrziu, sclavii eliberați întemeiază orașul Libreville. Colonie franceză din anul 1878, **G.** este inclus (1910—1958) în Africa Ecuatorială Franceză. În 1958 **G.** devine republică autonomă în cadrul Comunității Franceze, iar la 17 aug. 1960 își proclamă independența de stat. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **G.** întreține relații diplomatice cu 58 de state (1976) și este membru în 60 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Țara noastră a recunoscut **G.** ca stat independent și suveran în aug. 1960. Ministrul român al afacerilor externe a vizitat **G.** în mai 1970. Relațiile diplomatice s-au stabilit la 19 sept. 1972, la nivel de ambasadă. În urma vizitei în **G.** a unei delegații economice române, s-au purtat negocieri privind schimburile economice, tehnico-științifice și culturale și a fost semnat (12 nov. 1969) un Acord comercial pe termen lung între cele două țări. Între 23 și 26 iun. 1975 președintele gabonez, Omar Bongo, a efectuat o vizită oficială în România. Convorbirile dintre președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Omar Bongo, înțelegerile realizate cu acest prilej au pus bazele unor relații trainice de solidaritate și colaborare între cele două țări, deschizînd perspective continuei lor amplificări. Cu acest prilej a fost semnată Declarația solemnă comună și au fost încheiate noi acorduri de

mare importanță pentru dezvoltarea relațiilor între cele două țări: Acordul general de cooperare economică și tehnică, Acordul comercial pe termen lung, Acordul de cooperare culturală și științifică, precum și Acordul privind crearea unei comisii mixte guvernamentale româno-gaboneze.

GAMBIA (denumirea oficială: *Republic of Gambia = Republica Gambia*), stat situat în V Africii, pe țărmul Oc. Atlantic. Suprafața: 11 295 kmp. Populația (1976): 540 000 loc. Capitala: *Banjul*, circa 50 000 loc. (1973, cu suburbiile). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Dalasi = 100 Butut. *Istoric.* În sec. 10—11 teritoriul **G.** face parte din Imperiul Ghana, iar în sec. 13—14 din Imperiul Mali. În secolele următoare cade sub stăpînirea Angliei, care îl transformă în colonie. În 1857 Marea Britanie își instaurează stăpînirea deplină asupra ambelor maluri ale fluviului **G.**, zonă care, în 1894, este declarată protectorat britanic. După obținerea primei Constituții (1954) și a autonomiei interne (1963), **G.** se proclamă stat independent în cadrul Commonwealth-ului (18 febr. 1965). La 24 apr. 1970, în urma unui referendum, **G.** se proclamă republică. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **G.** întreține relații diplomatice cu 50 de state (1976) și este membră în 30 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* România a recunoscut **G.** încă din ziua proclamării independenței acesteia. La 30 iul. 1971 între România și **G.** s-au stabilit relații diplomatice la nivel de ambasadă.

GAP (cuv. engl. cu sensul de „spărtură", „breșă", „gol"), termen utilizat pentru a exprima noțiunea de decalaj între nivelurile de dezvoltare economică și tehnică a statelor.

GARANT, termen care desemnează atributul unui stat izvorît dintr-un tratat internațional, de a garanta alt stat (v. *garanția unui tratat*).

GARANȚIE (în relațiile interstatale) **1.** Obligația asumată de un stat sau de mai multe state, printr-un tratat internațional, de a respecta, asigura și apăra menținerea unei anumite situații existente în raporturile internaționale. **G.** poate avea ca obiect integritatea teritorială a statului garantat, independența sau securitatea sa (de ex. Tratatul de la Londra din 13 iul. 1963, referitor la Cipru). Uneori **g.** tinde la menținerea situației juridice a unui teritoriu determinat (de ex. garantarea de către statele membre în Societatea Națiunilor a Constituției orașului liber Danzig). **G.** poate fi *unilaterală*, dacă este acordată statului garantat fără reciprocitate din partea acestuia. În măsura în care implică o subordonare a statului garantat față de garanți, **g.** este potrivnică principiului egalității suverane a statelor. Ea poate avea caracter *bilateral* sau *multilateral* devenind în acest ultim caz o garanție colectivă (v.) (de ex. **g.** instituită prin Acordurile de la Locarno, din 16 oct. 1925). **G.** creează în sarcina garanților obligația de a da statului garantat ajutorul convenit prin tratat și care poate să constea într-o intervenție diplomatică sau chiar, dacă nu se ajunge astfel la rezultatul urmărit, în exercitarea unor acte de constrîngere, inclusiv folosirea forței armate, bineînțeles în cadrul principiilor generale ale dreptului internațional. Statul garantat are dreptul de a cere garanților să-și îndeplinească obligațiile ce le revin. **2.** Clauză a contractelor externe de vînzare-cumpărare care antrenează răspunderea vînzătorului față de cumpărător în ceea ce privește calitatea, parametrii tehnici, randamentul etc. precum și în cazul unor vicii ascunse ale produsului care face obiectul contractului. ~ *colectivă*, categorie de **g.** în care toți garanții trebuie să acționeze pentru a determina îndepli-

nirea angajamentului de către cel pentru care au dat g. sau să participe direct la îndeplinirea angajamentului respectiv. Pentru a se evita situaţiile în care intrarea în acţiune a obligaţiei de g. ar putea fi împiedicată de faptul că unul din garanţi nu-şi îndeplineşte sau este în imposibilitate de a-şi îndeplini angajamentul luat, uneori se foloseşte expresia g. *colectivă* şi *individuală* (rezultînd explicit că, în principiu, garanţii trebuie să acţioneze împreună, dar că fiecare, luat izolat, este ţinut să-şi respecte angajamentul chiar şi atunci cînd unul sau mai mulţi cogaranţi nu se pot alătura acţiunii de g.). ~ *c.* a fost des uzitată în sec. 18—19, în special în cazul constituirii unor state noi, sau al adoptării unui statut de neutralitate; în sec. 20 această instituţie juridică îşi găseşte aplicare în situaţii relativ restrînse ca număr. ~ *c.* poate fi dată de două sau mai multe state ori de o organizaţie internaţională, iar modalitatea juridică cea mai frecvent uzitată în acest scop este aceea a unei declaraţii (v. *clauza si omnes*). ~ *mutuală*, angajament reciproc al unor state de a respecta între ele sau în raporturile cu alte state anumite principii, reguli, situaţii, de a acţiona într-un anumit fel. Uzitată frecvent în privinţa respectării independenţei, suveranităţii, integrităţii teritoriale ~ *m.* s-a extins considerabil la toate normele fundamentale ale relaţiilor dintre state. Asemenea g. sînt deseori încorporate în tratate, declaraţii şi alte acte juridice internaţionale. O formă specifică a ~ *m.* este asistenţa mutuală (v.) care, în anumite condiţii, implică acordarea de ajutor prin mijloace militare. ~ *unui tratat*, termen care desemnează anumite măsuri pentru asigurarea executării unui tratat fie de către părţile contractante între ele, fie de unul sau mai multe state care nu devin părţi. În practica statelor s-au succedat diferite forme de g. între părţile la un tratat: jurămîntul (v.), sistemul ostaticilor, gajul (v.), ipoteca (v.), ocuparea unei porţiuni de teritoriu etc.) g. mutuală sau sistemul solidarităţii. Uneori, părţile la un tratat solicită g. din partea altor state că vor respecta tratatul, fie sub forma unor declaraţii, fie prin semnarea unor acte adiţionale (de ex., Tratatul de la Tlatelolco, privind denuclearizarea Americii Latine (v.), este însoţit de un Protocol adiţional II, deschis semnării statelor care posedă arme nucleare prin care acestea se obligă la respectarea statutului de zonă denuclearizată al Americii Latine). Garantarea unui tratat de către state care nu devin părţi contractante poate avea loc în cazul aderării unuia sau a mai multor participanţi direcţi; g. se acordă atunci, de obicei, printr-un act unilateral (declaraţie).

GARANŢIILE UNILATERALE FRANCO-BRITANICE (mart. — apr. 1939), garanţii acordate Poloniei (31 mart. 1939) de Marea Britanie, la care s-a alăturat şi Franţa, în contextul creşterii pericolului agresiunii şi războiului, mai ales după desfiinţarea, la 15 mart. 1939, a statului cehoslovac cotropit de Germania hitleristă. La 13 apr., guvernele Franţei şi Marii Britanii au acordat garanţii României şi Greciei sub forma unor declaraţii unilaterale, identice, pe care primul ministru al Franţei, Edouard Daladier, şi primul ministru al Marii Britanii, Neville Chamberlain, le-au făcut în parlamentele ţărilor respective şi în care se arăta că cele două guverne acordau „cea mai mare importanţă prevenirii oricărei modificări impusă prin forţă, sau prin ameninţarea forţei, a statu-quo-ului în Mediterana şi în Pen. Balcanică, asigurînd România şi Grecia că în cazul în care va fi întreprinsă o acţiune care ameninţa vădit independenţa lor şi faţă de care guvernele celor două state considerau că este în interesul lor vital de a rezista cu forţele lor naţionale, Franţa şi Marea Brita-

nie se socoteau angajate a le acorda imediat întreaga asistență ce le sta în putere".

G.A.T.T., v. **ACORDUL GENERAL PENTRU TARIFE ȘI COMERȚ.**

GDAŃSK (în germ. *Danzig*), oraș în N Poloniei, port în golful cu același nume al M. Baltice, centrul administrativ al voevodatului G.; 421 000 loc. (1975). În baza tratatului de la Versailles și a Convenției de la Paris (9 nov. 1920) dintre Polonia și orașul G., acest port a căpătat statutul sui-generis de oraș liber (v.). Plasat sub jurisdicția Poloniei și sub autoritatea unui Înalt comisar al Societății Națiunilor, având un statut politic autonom, orașul liber Danzig a fost o sursă continuă de litigii între Germania și Polonia. În 1939, guvernul celui de-al 3-lea Reich a făcut din problema Danzigului pretextul agresiunii sale împotriva statului polonez. Hitler a pus la cale la Danzig o provocare (unități hitleriste îmbrăcate în uniforme poloneze au participat la un atac simulat, înscenat contra teritoriului german) pentru a justifica invadarea Poloniei.

GENOCID (exterminarea ginții), una din cele mai grave crime împotriva umanității (v.). Prima definiție a g. se găsește în actul de acuzare al principalilor criminali de război din oct. 1945, și apoi, în rezoluția Adunării Generale a O.N.U. din 11 dec. 1946, prin care g. a fost declarat crimă internațională, contrară spiritului și scopurilor O.N.U. La 9 dec. 1948, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat Convenția cu privire la prevenirea și reprimarea genocidului (v.), la care România este parte. G. este o crimă care constă în acțiuni comise cu intenția de a extermina, în întregime sau parțial, un grup național, etnic, rasial sau religios. Actele de g. nu se mărginesc numai la exterminarea fizică, ci pot viza și vătămarea gravă a integrității fizice și mintale, supunerea intenționată a grupului la condiții de existență de natură a-i atrage distrugerea fizică, totală sau parțială, măsuri cu scopul de a împiedica nașterile în sînul grupului și transferul forțat al copiilor dintr-un grup în alt grup. Complotul pentru săvîrșirea g., tentativa și instigarea directă și politică la comiterea g., indiferent dacă făptașii sînt persoane care ocupă posturi de răspundere în stat, funcționari publici sau persoane particulare, sînt contrare normelor și principiilor D.I.C. De asemenea, g. practicat fie în timp de pace, fie în timp de război, constituie, potrivit dreptului internațional, o crimă pe care fiecare stat are datoria să o prevină și să o pedepsească. Între infracțiunile contra păcii și omenirii, Codul penal al României incriminează și fapta de g., pentru care prevede pedeapsa maximă.

GENTLEMEN'S AGREEMENT, înțelegere internațională încheiată, de obicei verbal, de către reprezentanți oficiali ai statelor (de ex. în 1946 membrii permanenți ai Consiliului de Securitate al O.N.U. s-au înțeles printr-un g.a. ca alegerea membrilor nepermanenți ai Consiliului să asigure reprezentarea celor 5 regiuni geografice de pe glob). Faptul că aceste înțelegeri nu au formă scrisă nu exclude caracterul lor obligatoriu. Dificultatea care rezultă din asemenea înțelegeri constă numai în stabilirea conținutului exact al acordului realizat pe această cale. Din această cauză, statele recurg rar la încheierea unor acorduri sub forma de g.a.

GEOPOLITICĂ, studiul raporturilor ce există între mediul natural înconjurător și politica statelor. Deși preocupări de acest gen au existat încă din antichitate, g. apare ca disciplină odată cu publicarea, în 1903, a lucrării de geografie politică a lui Fr. Ratzel. Studiile de g. s-au dezvoltat în Germania, mai ales între cele două războaie mondiale. Karl Haushofer

a întemeiat la München, în 1924, un Institut de g. (Institut für Geopolitik) şi o revistă de g. („Zeitschrift für Geopolitik"). În timpul dominaţiei hitleriste, geopoliticienii germani au pus în circulaţie ideea de spaţiu vital (v.) spre a justifica războaiele de cotropire a teritoriilor altor state. După cel de-al doilea război mondial, studiile de g. au luat un alt curs (în Franţa mai ales), iar unii istorici (Turner şi Toynbee) i-au aplicat tezele în domeniul cercetării istorice. În realitate, nu mediul natural înconjurător, ci interesele de clasă determină politica statelor.

G.E.P.L.A.C.E.A., v. GRUPUL ŢĂRILOR EXPORTATOARE DE ZAHĂR DIN AMERICA LATINĂ ŞI REGIUNEA MĂRII CARAIBILOR.

GERMANIA, stat situat în Europa central-nordică, ce a fiinţat pînă în mai 1945. *Istoric.* În antichitate, teritoriul **G.** a fost populat de triburi germanice, celtice şi slave. În sec. 1 î.e.n. — 1 e.n., regiunile de S şi V ale G., pînă la Rin şi Dunăre sînt transformate în posesiuni ale Imperiului roman. Către anul 6 e.n. se constituie prima mare uniune de triburi germanice, iar pe la 185 uniunea de triburi a alamanilor în SV **G.** În sec. 6—9 francii includ în regatul lor ţinuturile locuite de triburile alamanilor, turingilor, saxonilor, frizilor şi bavarilor. Prin Tratatul de la Verdun (843), regatul franc (Imperiul carolingian) este dezmembrat, iar în partea de E a acestuia, după stingerea ultimului rege din dinastia carolingiană, la 911 ia naştere statul feudal german. În 919 la tron se instaurează dinastia saxonă (ottoniană) care, sub Otto cel Mare, încoronat de papă la Roma în 962, pune bazele Sfîntului Imperiu roman de naţiune germană — caracterizat prin existenţa în cadrul său a numeroase principate, ducate, comitate, cu un pronunţat grad de autonomie. În sec. 10—12, principii germani îşi extind teritoriile spre răsărit, în regiuni locuite de slavi. Prin sec. 11 începe dezvoltarea oraşelor, independente de puterea principilor feudali, care se vor uni în Liga Hanseatică (Lübeck, Wismar, Rostock, Hamburg ş.a.) şi vor juca în sec. 14—15 un rol economic şi politic important în M. Baltică, unde monopolizează comerţul. Principii germani au creat Uniunea Protestantă (1608) şi Liga Catolică (1609) şi au declanşat războiul de 30 de ani (1618—1648), încheiat cu Pacea Westfalică, care a consacrat fărîmiţarea **G.** în peste 300 de mici formaţiuni statale. Sec. 18 este marcat de ascensiunea Prusiei, proclamată regat la 18 ian. 1701, care după războaiele pentru Silezia (1740—1742, 1744—1745) şi războiul de 7 ani (1756—1763) se afirmă ca mare putere europeană. În 1815 se creează Confederaţia germană, alcătuită din 34 monarhii şi 4 oraşe libere. După victoria în războaiele împotriva Austriei (1866) şi Franţei (1870—71), Prusia, sub Bismark, realizează unificarea **G.** proclamînd, la 18 ian. 1871, Imperiul federal german. Participă la primul război mondial în care a fost înfrîntă. La 3 nov. 1918 în **G.** izbucneşte o revoluţie burghezo-democratică, ce răstoarnă monarhia şi, la 9 nov. 1918, proclamă republica, consacrată prin Constituţia Republicii Germane, adoptată la Weimar. La 31 iul. 1919 la Bremen (10 ian. — 4 febr. 1919) şi în Bavaria (13 apr. — 1 mai 1919) se proclamaseră republici sovietice, care au fost însă înfrînte de reacţiune. Prin Tratatul de la Versailles (1919) **G.** pierde toate coloniile, precum şi Alsacia şi Lorena, obţinute prin forţă în 1871 în războiul contra Franţei, şi este obligată la plata unor importante despăgubiri de război. La 30 ian. 1933 Hitler devine cancelar al **G.**, instaurînd dictatura fascistă şi promovînd pe plan extern o politică agresivă. La 1 sept. 1939 **G.** atacă Polonia, declanşînd al doilea război mondial, care se încheie cu capitularea necondiţionată a **G.** la 9 mai 1945. Teritoriul **G.** este ocupat de

U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie și Franța care preiau puterea supremă în G. și împart țara în zone de ocupație. Conferința de la Potsdam din 1945 (v.) fixează noile granițe ale G. și stabilește liniile directoare ale organizării postbelice a G. pe baza principiilor demilitarizării, denazificării și democratizării (v. *R.D. Germană*, *R.F. Germania*). *Relațiile cu România.* Legăturile româno-germane datează cu mult înaintea realizării unității naționale a celor două state, manifestîndu-se mai ales pe plan cultural. Încă în 1714 Dimitrie Cantemir era membru al Academiei din Berlin. Influența culturii germane în țările române se face mai mult simțită de pe la începutul sec. 19. Pe măsura dezvoltării capitalismului în G., capitalul prusac începe să pătrundă treptat în țările române. În această perioadă, pînă la unirea țărilor române din 1859, Prusia a deschis consulate în diverse orașe românești, iar România a deschis, după 1880, o serie de oficii consulare în diferite orașe germane. În perioada premergătoare Unirii și după aceea, trimiși diplomatici speciali ai țărilor române caută se obțină sprijinul Prusiei pentru cauza poporului român. După înfăptuirea unității naționale a G., deși domnitorul Carol era rudă cu împăratul G., Wilhelm, relațiile politice româno-germane au cunoscut o evoluție sinuoasă, fiind uneori foarte încordate, îndeosebi ca urmare a afacerii Stroussberg și a simpatiei pe care România a arătat-o Franței în timpul războiului franco-prusac. La 6 mai 1872 ia ființă agenția diplomatică a României la Berlin. Relațiile diplomatice între cele două țări s-au stabilit la 20 febr. 1880, la nivel de legație. În timpul primului război mondial, G. a cotropit o bună parte a teritoriului României pe care avea s-o ocupe și s-o exploateze timp de doi ani (1916—1918). Relațiile diplomatice au fost întrerupte la 28 aug. 1916 (data rechemării reprezentantului român la Berlin) și au fost restabilite după război, la 29 sept. 1920, la nivel de legație (data acordării agrementului pentru reprezentantul român la Berlin). În anii care au urmat, România a înființat o serie de consulate onorifice în G., iar G. a deschis consulate generale în România. După venirea la putere a hitleriștilor, România a fost, datorită resurselor sale petroliere și agricole, unul din obiectivele importante ale planurilor agresive ale G. hitleriste, care a dus o politică sistematică de includere a României în sfera de influență germană. În condițiile procesului de izolare a României, datorită politicii de cedare și capitulare în fața G. pe plan internațional, România a devenit tot mai vulnerabilă în fața presiunii forțelor fasciste și a încercat să evite agresiunea G. mizînd pe compromisuri economice, concretizate în Tratatul asupra promovării raporturilor economice între Regatul României și Reichul german (v.) (mart. 1939), care a avut grave repercusiuni asupra țării. G. a reușit după instaurarea dictaturii militaro-fasciste în România, în sept. 1940, să-și aservească total țara. Relațiile cu G. au fost rupte odată cu declanșarea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste și cu Declarația guvernului României din 24 aug. 1944, care confirma starea de război între România și G.

REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ (denumirea oficială: *Deutsche Demokratische Republik*), stat situat în Europa central-nordică, cu ieșire la M. Baltică, învecinat cu Polonia, Cehoslovacia și R.F. Germania. Suprafața: 108 178 kmp. Populația (1976): 16 786 057 loc. Capitala: *Berlin*, 1 101 123 loc. (1976). Limba oficială: germana. Moneda: 1 DDR Mark = = 100 Pfennige. *Istoric.* În condițiile unificării zonelor de ocupație americană, engleză și franceză create după înfrîngerea Germaniei hitleriste în cel de-al doilea război mondial și constituirii R.F. Germania (7 sept. 1949), în zona de ocupație sovietică ia ființă, la 7 oct. 1949, R.D.G., primul stat socia-

list al muncitorilor și țăranilor din istoria națiunii germane. Organele de stat ale **R.D.G.** preiau funcțiile administrației militare sovietice (**11 nov. 1949**). După înfăptuirea, înainte de termen, a planului de doi ani (1949—1950) și a primului plan cincinal (1951—1955), care pun bazele societății socialiste, și încheierea cooperativizării agriculturii (1960), în 1963 este adoptat programul construcției desfășurate a socialismului dezvoltat în **R.D.G.** La 6 apr. 1968 este votată, printr-un referendum popular, o nouă Constituție (amendată la 7 oct. 1974), Constituția primului stat socialist al națiunii germane. La 9 nov. 1972 este parafat tratatul privind bazele relațiilor dintre **R.D.G.** și R.F. Germania (ratificat de Camera Populară a **R.D.G.** la 13 iun. 1973). *Organizarea de stat:* republică socialistă. **R.D.G.** întreține relații diplomatice cu 113 state (1976) și este membră în 51 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Încă din primele zile ale creării **R.D.G.**, România a salutat cu căldură primul stat german al muncitorilor și țăranilor, și-a manifestat sprijinul și solidaritatea deplină cu lupta pentru făurirea unei orînduiri noi, democratice și progresiste pe pămîntul Germaniei. La 24 oct. 1949 între cele două țări sînt stabilite relații diplomatice la nivel de legație, care la 17 oct. 1953 sînt ridicate la nivel de ambasadă. Între România și **R.D.G.** s-au statornicit și se dezvoltă strînse relații de prietenie și colaborare multilaterală, jalonate de întîlnirile la nivel înalt prilejuite de vizitele în România ale delegațiilor de partid și guvernamentale ale **R.D.G.** (20—23 sept. 1950, 15—19 sept. 1962, 18—25 iul. 1965, 4—7 iul. 1966, 11—12 mai 1972) și de vizitele în **R.D.G.** ale delegațiilor de partid și guvernamentale române (24—28 apr. 1957, 1—3 dec. 1970, 8—10 iun. 1977), precum și de schimburile de vizite la nivelul primilor miniștri (în România ian. 1975, aug. 1975; în **R.D.G.** — iun. 1976) și de frecventele întîlniri la alte niveluri, pe linie de partid și de stat. Un rol determinant în dezvoltarea continuu ascendentă a relațiilor dintre România și **R.D.G.** l-au avut întîlnirile și convorbirile dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Erich Honecker (mai 1972, iul. 1975, iun. 1976, febr. 1977, iun. 1977), care au constituit evenimente de seamă în raporturile dintre cele două partide, țări și popoare, deschizînd de fiecare dată noi și ample orizonturi conlucrării frățești în opera de construcție socialistă și colaborării pe arena internațională. La 12 mai 1972 cei doi conducători de partid și de stat au semnat la București Tratatul de prietenie și asistență mutuală dintre cele două țări, care a creat un cadru propice pentru o puternică și multilaterală dezvoltare a raporturilor dintre România și **R.D.G.** În cincinalul 1971—1975 a avut loc o dublare a schimburilor economice, în raport cu cincinalul anterior, iar pentru următorii cinci ani se prevede o nouă creștere substanțială a acestor schimburi. Concomitent, a avut loc o evoluție a colaborării economice spre forme noi, cu o eficiență sporită, dezvoltîndu-se cooperarea și specializarea în producție, concretizată în construirea în comun a unor importante obiective economice, atît în România, cît și în **R.D.G.**, în domeniile siderurgiei, exploatării miniere, termoenergeticii, industriei chimice, mecanicii fine și opticii. Se dezvoltă raporturi directe între organe și organizații economice și tehnico-științifice din cele două țări. Au fost încheiate și se realizează cu succes numeroase acorduri, convenții și protocoale care contribuie la dezvoltarea colaborării pe plan cultural, tehnico-științific, în domeniul poștei și telecomunicațiilor, transporturilor rutiere și aeriene, utilizării energiei nucleare în scopuri pașnice. Concomitent, s-au dezvoltat relațiile frățești de solidaritate internaționalistă dintre P.C.R. și P.S.U.G., amplificîndu-se continuu colaborarea tovărășească, consultările în probleme de interes comun, schimbul de delegații și de experiență

dintre ele, contribuind la cunoașterea reciprocă a realizărilor în construirea socialismului, în folosul întăririi prieteniei dintre popoarele celor două state, al cauzei generale a socialismului. Legăturile dintre cele două țări au primit un nou și puternic impuls cu prilejul semnării la Berlin (10 iun. 1977), de către tovarășii Nicolae Ceaușescu și Erich Honecker a „Declarației cu privire la adîncirea prieteniei și dezvoltarea colaborării frățești dintre Partidul Comunist Român și Partidul Socialist Unit din Germania, dintre Republica Socialistă România și Republica Democrată Germană".

REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA (denumirea oficială: *Bundesrepublik Deutschland)*, stat situat în Europa central-nordică, cu ieșire la M. Nordului și M. Baltică, învecinat cu Danemarca, R.D. Germană, Cehoslovacia, Austria, Elveția, Franța, Luxemburg, Belgia și Olanda. Suprafața: 248 131,3 kmp. Populația (1976): 61 480 000 loc. Capitala: *Bonn*, 283 156 loc. (1977). Limba oficială: germana. Moneda: 1 Deutsche Mark = = 100 Pfennige. *Istoric.* **R.F.G.** se constituie la 7 sept. 1949 prin unificarea zonelor de ocupație americană, engleză și franceză, create în urma înfrîngerii Germaniei hitleriste în cel de-al doilea război mondial. Statutul de ocupație britanic, francez și american este suprimat la 26 mai 1952. În urma ratificării tratatelor de la Paris (5 mai 1955) cu S.U.A., Marea Britanie și Franța, **R.F.G.** devine stat suveran. Insula Helgoland este retrocedată în 1952, iar în 1957 regiunea Saar devine cel de-al 10-lea land al **R.F.G.** În 1949 **R.F.G.** aderă la Planul Marshall (v.), iar în 1955 devine membru al N.A.T.O., în anul următor introducînd serviciul militar obligatoriu. În sept. 1955 se stabilesc relații diplomatice între **R.F.G.** și U.R.S.S. În sept. 1968 ia ființă Partidul Comunist German. În urma alegerilor din sept. 1969 s-a format pentru prima oară de la constituirea **R.F.G.** un guvern de către partidele social-democrat și liberal-democrat, în frunte cu cancelarul Willy Brandt. Acest guvern încheie (în 1970) tratatele cu U.R.S.S. și Polonia (ratificate în 1972), prin care semnatarii renunță la folosirea forței și amenințării cu forța în reglementarea chestiunilor litigioase și consideră ca inviolabile frontierele actuale ale statelor din Europa, inclusiv linia Oder-Neisse și frontiera dintre cele două state germane. La 8 nov. 1972 este parafat Tratatul privind bazele relațiilor dintre R.D.G. și **R.F.G.** (ratificat la 11 mai 1973). În 1973 este semnat Tratatul dintre **R.F.G.** și Cehoslovacia, prin care Acordul de la München (v.) din 1938 este considerat nul și relațiile dintre cele două state se normalizează. *Organizarea de stat:* republică federală. **R.F.G.** întreține relații diplomatice cu 133 de state (1976) și este membră în 115 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* După decretul din 7 mart. 1955 al Prezidiului Marii Adunări Naționale, prin care se înceta starea de război cu Germania, România s-a pronunțat în numeroase prilejuri pentru normalizarea relațiilor cu **R.F.G.** În 1964 la Frankfurt pe Main și București s-au deschis reprezentanțe comerciale ale celor două state. Extinderea schimburilor de vizite oficiale, a relațiilor economice, a schimburilor culturale, științifice și tehnice, a condus la stabilirea, la 31 ian. 1967, a relațiilor diplomatice între România și **R.F.G.** la nivel de ambasadă, act politic realist, de pionierat în procesul de normalizare a raporturilor europene, care a corespuns intereselor celor două țări și, în același timp, a constituit un sprijin concret dat tendințelor noi care își făceau loc în Europa la vremea respectivă. În anii care au urmat, relațiile bilaterale au cunoscut un progres neîntrerupt la care o contribuție cu totul deosebită au adus-o vizitele și întîlnirile la nivel înalt: vizita vicecancelarului Willy Brandt în România (3—7 aug. 1967), vizita oficială a președinte-

lui R.F.G., Gustav Heinemann, în România (17—20 mai 1971) și îndeosebi vizita oficială a președintelui Nicolae Ceaușescu în R.F.G. (26—30 iun. 1973) și întîlnirea președintelui Nicolae Ceaușescu cu cancelarul R.F.G., Helmut Schmidt (31 iul. 1975). Declarația solemnă comună semnată cu prilejul vizitei președintelui Nicolae Ceaușescu în R.F.G. a așezat relațiile româno-vest-germane pe temelia solidă a principiilor noi ale dreptului internațional, deschizîndu-le ample perspective de dezvoltare. Raporturile dintre România și R.F.G. sînt reglementate printr-un cadru juridic amplu, un rol important avînd Acordul pe termen lung privind colaborarea economică, industrială și tehnică, Acordul de colaborare culturală și științifică, Acordul de colaborare în domeniul cercetării științifice și dezvoltării tehnologice (semnate în iun. 1973). Progresul realizat în relațiile dintre cele două țări își găsește expresia mai ales pe planul schimburilor economice și comerciale, al căror volum s-a triplat în cincinalul 1971—1975, ca și în domeniul schimburilor tehnico-științifice și culturale, al turismului și contactelor directe dintre oameni.

GHANA (denumirea oficială: *Republic of Ghana = Republica Ghana*), stat situat în V Africii, pe țărmul G. Guineea, mărginit cu Coasta de Fildeș, Volta Superioară și Togo. Suprafața: 238 537 kmp. Populația (1976): 10 310 000 loc. Capitala: *Accra*, 900 000 loc. (1974, aglomerația urbană). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 New Cedi = 100 Pesewas. *Istoric.* În sec. 13 pe teritoriul G. se stabilesc triburi akan venite din N. Între 1697—1730 triburile ashanti sînt unite într-o confederație cu capitala la Kumasi. Descoperit (1471) de portughezi și numit Coasta de Aur, litoralul G. devine un centru al comerțului de sclavi către cele două Americi, practicat de portughezi, olandezi, danezi și britanici, care, începînd cu 1553, stabilesc aici o serie de așezări. După șapte războaie (1805—1896) în cadrul cărora statul Ashanti s-a împotrivit cuceririi de către Marea Britanie, teritoriul G. devine colonie britanică în 1874 (Coasta de Aur), iar în 1896 este transformat în protectorat britanic. În 1954 acesta obține autonomia internă, iar la 6 mart. 1957 devine stat independent sub denumirea de G., în cadrul Commonwealth-ului. În 1956, în urma unui referendum organizat sub egida O.N.U., Togo britanic hotărăște unirea sa cu G. (realizată în 1957). G. se proclamă la 1 iul. 1960 republică. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. G. întreține relații diplomatice cu 82 de state (1976) și este membru a 64 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* România a recunoscut independența de stat a G. chiar din ziua proclamării acesteia. Cu prilejul vizitei oficiale efectuate în România de președintele G., Kwame Nkrumah (9—10 aug. 1961), la 10 aug. 1961 între cele două țări s-au stabilit relații diplomatice, la nivel de ambasadă. La 30 sept. 1961 au fost semnate la București o serie de acorduri care au stabilit cadrul contractual al relațiilor economice, culturale și tehnice dintre România și G.: un Acord comercial de lungă durată și un Acord de plăți, care prevedeau clauza națiunii celei mai favorizate și, respectiv, sistemul de plăți în cont de clearing, reînnoite în 1966; un Acord de colaborare tehnico-științifică, Acordul de cooperare culturală și un Acord privind transportul aerian și maritim. De-a lungul anilor, a avut loc un continuu proces de apropiere, înțelegere și respect reciproc între cele două țări. Schimburile economice au cunoscut creșteri substanțiale, ca și colaborarea în domeniile tehnico-științific, cultural și al învățămîntului. România și G. au realizat, de asemenea, o conlucrare activă în organizațiile internaționale. Un moment de importanță deosebită în dezvoltarea relațiilor bilaterale l-a constituit vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în G. (25—27

febr. 1977), cu ocazia căreia s-au încheiat o serie de înțelegeri privind cooperarea în domeniile minier, petrolier și agricol, realizarea unor lucrări în comun, pregătirea de cadre prin trimiterea la studii în România a unor tineri ghanezi. Declarația solemnă comună semnată de șefii celor două state cu prilejul vizitei așează raporturile bilaterale pe baza trainică a principiilor noi ale dreptului internațional și exprimă voința ambelor țări de a acționa împreună în direcția unor transformări înnoitoare în viața internațională.

GHANA NEWS AGENCY, agenție națională de presă din Ghana, creată în 1957, cu sediul la Accra.

GIBRALTAR (denumirea oficială: *Gibraltar*) **1.** Mică peninsulă stîncoasă în extremitatea sudică a Pen. Iberice, despărțită de Spania printr-o îngustă zonă neutră. Suprafața: 6,5 kmp. Populația (1975): 29 362 loc. (inclusiv garnizoana militară). Centrul administrativ: *Gibraltar*, 20 000 loc. (1967). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Gibraltar Pound (Lira) = 100 Pence. *Istoric.* Supusă în 711 de mauri, care ridică o mică fortăreață, **G.** intră în timpul reconquistei (1462) în componența Castiliei. **G.** este ocupat de trupe britanice (1704) în timpul războiului de succesiune la tronul Spaniei, act legalizat prin Tratatul de pace de la Utrecht (1713). Asediat de trupele franceze și spaniole (1779—1783), **G.**, transformat într-o puternică bază militară navală, rămîne în stăpînirea Marii Britanii și după al doilea război mondial, în ciuda repetatelor cereri de retrocedare formulate de Spania. Începînd din 1964, Spania efectuează presiuni și restricții de tranzit. Potrivit Ordinului Consiliului privind Gibraltarul, din 1969, și a Instrucțiunilor regale, din 11 aug. 1969, **G.** este un teritoriu autonom ținînd de coroana britanică. O.N.U. consideră **G.** drept un teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei. Adunarea Generală a O.N.U. a invitat, în 1965, Anglia și Spania să angajeze tratative pentru a se ajunge la o soluție privind decolonizarea teritoriului. **2.** Strîmtoarea ce unește M. Mediterană cu Oc. Atlantic, una din principalele căi maritime de interes mondial. Circulația prin strîmtoare este liberă pentru navele tuturor țărilor. Pentru asigurarea libertății de navigație prin strîmtoare Anglia, Franța și Spania au încheiat în 1904 o convenție asumîndu-și obligația de a nu construi fortificații sau instalații militare pe țărmul de sud, african (marocan). Deși o nouă convenție în acest sens a fost semnată de Anglia și Franța în 1907, Anglia și-a creat și menținut pe coasta nordică a strîmtorii, pe teritoriul spaniol, o puternică bază militară ce a jucat un rol important în operațiunile militare, mai ales navale, din Mediterana și Atlantic în al doilea război mondial. V. *strîmtori.*

GILBERT, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Gilbert Islands Colony*), teritoriu format din 33 de ins., majoritatea coraligene, situate în Pacificul central-vestic, între arh. Fiji și Marshall, la N și S de Ecuator, constituite în trei grupuri principale: Gilbert, Line și Phoenix. Suprafața: 258,9 kmp. Populația (1973): 52 000 loc. Centrul administrativ: *Bairiki*, 17 188 loc. (1973), în ins. Tarawa din arh. Gilbert. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Australian Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Semnalate probabil de navigatorul spaniol A. de Mendaña în 1567, ins. **G.** sînt vizitate de exploratori și negustori englezi (1767—1824) și de comandorul american Wilkes în 1846. Protectorat britanic din 1892, ins. **G.**, împreună cu Ellice, devin la 12 ian. 1916 colonie a Coroanei britanice, în urma unui referendum (aug. - sept. 1914), administrate de guvernatorul din ins. Solomon. De la 1 ian. 1972 sînt conduse de un guvernator propriu, tot sub jurisdicția ins. Solomon (pînă în aug. 1974). Ins. Ocean este luată în posesie de Marea

Britanie în 1900. Arh. Line intră în componența coloniei în 1916, ins. Christmas în 1919, iar la 18 mart. 1937 granițele coloniei sînt extinse prin includerea arh. Phoenix. La 1 nov. 1975 din colonie se separă ins. Ellice, care, sub denumirea de Tuvalu, este administrată separat de la 2 ian. 1976. Ins. Malden, Starbuck, Caroline, Flint și Vostok, toate nelocuite, din arh. Line, precum și ins. Birnie, Gardner, Hull, McKean, Sydney și Phoenix din arh. Phoenix sînt disputate între Marea Britanie și S.U.A. O.N.U. consideră ins. G. drept teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei.

GIR, operațiune prin care beneficiarul unei hîrtii de valoare (tratā, bilet de ordin, ccc, conosament **(v.)**, dovadă de depozitare etc.) transferă asupra unei alte persoane dreptul de proprietate și obligațiile ce decurg din acest document.

GOLF, v. BĂI ȘI GOLFURI.

GRAD DIPLOMATIC, treaptă în ierarhia diplomatică în cadrul administrației centrale a Ministerului Afacerilor Externe și în cadrul misiunii diplomatice, în străinătate. Gradele sau rangurile diplomatice general folosite sînt: a) ambasador **(v.)**; b) trimis extraordinar și ministru plenipotențiar **(v.)**; c) consilier; d) secretar I, secretar II, secretar III; e) atașat **(v.)**. Gradele sau rangurile diplomatice au importanță pentru stabilirea ordinei de precădere a diplomaților în cadrul personalului diplomatic al misiunii. Șefii misiunilor diplomatice sînt împărțiți în clase **(v.** *clasele șefilor misiunilor diplomatice).*

GRECIA (denumirea oficială: *Hellēnikē Dēmokratia = Republica Elenă*), stat situat în S Europei, în Pen. Balcanică, cuprinzînd și numeroase insule din M. Mediterană (M. Ionică și Egee). Suprafața: 131 944 kmp. (inclusiv Hágion Óros = Muntele Athos, 336 kmp.). Populația (1976): 9 170 000 loc. Capitala: *Atena,* 2 540 241 loc. (1971, aglomerația urbană, incluzînd și portul Pireu). Limba oficială: greaca. Moneda: 1 Drachma = 100 Leptae (singular lepta). *Istoric.* **G.** a fost leagănul unor vechi civilizații, care au avut o contribuție însemnată la cultura mondială. Prin mileniul 3—2 î.e.n., în ins. Creta înflorește civilizația minoică căreia îi urmează cea micenianā (sec. 15 î.e.n.) în Peloponez. Prin sec. 10 î.e.n. grecii colonizează țărmurile Asiei Mici, apoi, în cadrul epocii marii colonizări (sec. 2-6 î.e.n.), fondează colonii pe coastele Mării Negre, Africii, Italiei și Spaniei meridionale. Macedonia își impune dominația asupra **G.** (338 î.e.n.). Provincie romană (din 146 î.e.n.), **G.** face parte din Imperiul roman de răsărit, apoi din Imperiul bizantin (din 1261). În sec. 14—15 **G.** este cucerită de Imperiul otoman, împotriva căruia grecii au dus o îndelungată luptă culminînd cu războiul de eliberare națională din 1821—1829 și cu proclamarea independenței (1822), care pun bazele statului grec modern. În 1832 **G.** devine regat. După războaiele balcanice (1912—1913), în urma cărora Creta și părți ale Macedoniei intră în componența statului grec, a primului război mondial (1914—1918), la care a participat alături de Antantă, și a războiului greco-turc (1919—1922), **G.** capătă configurația teritorială actuală. La 25 mart. 1924 **G.** se proclamă republică, dar în 1935 este restaurată monarhia, instaurîndu-se o dictatură militară (1936—1941). Atacată de Italia fascistă (28 oct. 1940) și ocupată de trupele germane (6 apr. 1941), **G.** este obligată să capituleze (23 apr. 1941). Ca urmare a luptei poporului grec, în care partidul comunist a deținut un rol important, **G.** se eliberează de sub dominația fascistă (sept.-oct. 1944). La 21 apr. 1967 are loc o lovitură de stat militară în urma căreia se instituie un regim dictatorial. La 1 iun. 1973 **G.** se proclamă republică. În iul. 1974, **G.** revine la un regim civil. În același

an, G. se retrage din organismele militare ale N.A.T.O. *Organizarea de stat:* republică parlamentară. G. întreține relații diplomatice cu 106 state (1976) și este membră în 78 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între poporul român și cel grec au existat legături strînse din cele mai vechi timpuri, cele două popoare sprijinindu-se reciproc în lupta împotriva asupririi otomane, pentru desăvîrșirea formării statelor naționale. Datorită intenselor schimburi comerciale și ca urmare a prezenței în țara noastră a unui mare număr de emigranți greci, au luat ființă, începînd din deceniul al patrulea al sec. 19, numeroase reprezentanțe consulare grecești în România, între care la Botoșani (1832), consulate generale la București, Galați și Iași (25 febr. 1835) ș.a. La 24 ian. 1876 oficiul de la București este ridicat la rang de agenție diplomatică. Relațiile diplomatice între România și G. s-au stabilit la 9 ian. 1880 la nivel de legație (data numirii reprezentantului român la Atena). Întrerupte la 15 oct. 1892, relațiile diplomatice sînt reluate la 15 iul. 1896 (data decretului de numire a reprezentantului român la Atena) și din nou întrerupte la 13 iun. 1906 și reluate la 15 apr. 1911 (data decretului de numire a reprezentantului român la Atena). În perioada pînă la primul război mondial, România a deschis consulate onorifice la Salonic (7 mart. 1880), Pireu (29 iul. 1880), Patras (30 oct. 1880), Corfu (19 nov. 1880) ș.a. Între cele două războaie mondiale între România și G. s-au dezvoltat relații de strînsă colaborare și au avut loc schimburi de vizite la diverse niveluri. Cele două țări au încheiat numeroase acorduri și înțelegeri, între care Pactul de Înțelegere Balcanică (1934) (v.). La 1 ian. 1939 relațiile diplomatice sînt ridicate la nivel de ambasadă, dar sînt întrerupte la 24 iun. 1941 datorită războiului, legația română la Atena continuînd însă să funcționeze pînă la 15 iun. 1944, cînd a fost transformată în consulat general. Relațiile diplomatice dintre România și G. sînt reluate la 25 aug. 1956, la nivel de ambasadă. În anii care au urmat, între cele două țări s-au statornicit relații de bună vecinătate și cooperare. Între 26—27 mai 1975, primul ministru al G. a efectuat o vizită oficială în România, cu care prilej a fost semnată Declarația solemnă comună care a așezat relațiile dintre cele două țări pe o bază trainică, deschizîndu-le largi perspective. Un an mai tîrziu (26—29 mart. 1976) președintele Nicolae Ceaușescu a efectuat o vizită oficială în G., care a constituit un moment de mare însemnătate în dezvoltarea și mai susținută a relațiilor de conlucrare prietenească româno-elene. Cu prilejul vizitei a fost lărgită baza juridică a raporturilor bilaterale prin încheierea Acordului pe termen lung de colaborare economică și cooperare industrială și tehnică, a Acordului comercial pe termen lung și a Acordului de plăți, care au deschis noi căi de progres în cooperarea bilaterală, cu accent pe formele avansate de colaborare, inclusiv crearea de societăți mixte și acțiuni de cooperare pe terțe piețe, prevăzîndu-se o dublare a volumului schimburilor economice în perioada 1976—1980.

GREFIER, funcționar al unui organism judiciar intern sau internațional însărcinat să desfășoare o activitate de grefă (pe plan internațional în secretariatul unui tribunal arbitral, al C.P.A., al C.I.J. sau al oricărei alte instituții jurisdicționale internaționale). Funcția de g. este prevăzută expres în art. 21, paragraf 2 din Statutul C.I.J.

GRENADA (denumirea oficială: *Grenada*), stat în America Centrală insulară, în S Arh. Antilelor Mici din Oc. Atlantic. Suprafața: 344 kmp (din care ins. Grenada 311 kmp și ins. Grenadines 33 kmp). Populația (1975): 107 779 loc. Capitala: *Saint George's*, 30 000 loc. (1972), în ins. Grenada. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 East Carribean Dollar = 100 Cents.

Istoric. Descoperită şi denumită *Concepción* de Columb în 1498, **G.** este colonizată de guvernatorul francez din Martinica (1650) şi trece, în 1674, sub stăpînirea Franţei. Ocupată de englezi în 1762, trece din nou în mîinile Franţei (1779) care este obligată să o cedeze Marii Britanii prin Tratatul de la Versailles (1783). În 1795 englezii reprimă cu brutalitate o răscoală a locuitorilor insulei. În perioada ian. 1958 — aug. 1962 este inclusă în Federaţia Indiilor de Vest, după dizolvarea acesteia revenind la statutul iniţial de colonie britanică. La 3 mart. 1967 obţine autonomia internă ca stat asociat cu Marea Britanie, membru al Asociaţiei Indiilor de Vest, iar la 7 febr. 1974 îşi proclamă independenţa de stat în cadrul Commonwealth-ului. *Organizarea de stat:* monarhie constituţională, şeful statului fiind regina Marii Britanii reprezentată de un guvernator general. **G.** întreţine relaţii diplomatice cu 5 state (1976) şi este membru în 26 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). Între România şi **G.** s-au stabilit relaţii diplomatice la 3 apr. 1975, la nivel de ambasadă.

GROENLANDA (denumirea oficială: *Grønland)*, cea mai mare ins. de pe glob, situată în partea septentrională a Oc. Atlantic, în NE Americii de Nord. Suprafaţa: 2 175 600 kmp, dintre care numai 341 700 kmp neacoperiţi de gheţuri. Populaţia (1975): 49 468 loc. Centrul administrativ: *Godthåb*, 8 788 loc. (1975). Limba oficială: daneza. Moneda: 1 Krone (coroana daneză) = 100 Øre. *Istoric.* Descoperită în 982 de vikingul Eric Raunde, care o numeşte „Insula verde" şi întemeiază primele aşezări (986), **G.** trece în 1261 sub stăpînirea Norvegiei. Părăsită ulterior, **G.** este redescoperită de englezi (sec. 15), dar colonizarea modernă începe în sec. 18. Colonie daneză după 1721, rămîne, în urma desfiinţării uniunii danezo-norvegiene (1814), în stăpînirea Danemarcei. În 1941, după ocuparea Danemarcei de către Germania hitleristă, S.U.A. stabilesc baze aeronavale în **G.** Potrivit Constituţiei daneze din 5 iun. 1953, devine parte a Regatului Danemarcei, iar în anul 1959 este declarată provincie a Danemarcei.

GRUP GEOGRAFIC, totalitatea membrilor unei organizaţii internaţionale aparţinînd unei zone geografice determinate (Europa răsăriteană, America Latină, Asia etc.). Necesitatea introducerii acestei noţiuni în practica diplomatică şi a organizaţiilor internaţionale decurge din cerinţele asigurării unei repartizări echitabile între state a locurilor în diversele organisme şi în posturile de conducere ale forurilor internaţionale. **G.g.** au consultări între ele şi pot desemna candidaţi pentru diferite posturi sau funcţii în organizaţie. Repartizarea echitabilă a posturilor, ţinînd seama de **g.g.**, se inspiră din principiul egalităţii în drepturi a statelor.

GRUP NAŢIONAL AL C.P.A., personalităţi înscrise de state pe o listă a C.P.A., dintre care statele părţi la un diferend internaţional pot să-şi aleagă arbitrii. Această listă este compusă din grupuri naţionale, constituite pe baza principiului că fiecare stat poate să-şi desemneze patru persoane, avînd calificarea necesară, pentru o perioadă de şase ani. La lista compusă pe baza **g.n.** participă şi România.

GRUPUL ANDIN, grupare subregională în cadrul Asociaţiei Latino-Americane a Liberului Schimb (A.L.A.L.C.) **(v.)**, creată la 26 mai 1969 prin semnarea de către Bolivia, Chile, Columbia, Ecuador şi Perú a Acordului de la Cartagena, la care ulterior a aderat şi Venezuela (în 1976 Chile s-a retras din **G.A.)**. Spre deosebire de A.L.A.L.C., **G.A.** îşi propune nu numai liberalizarea treptată a schimburilor comerciale, ci şi realizarea în final a unei uniuni economice şi politice a ţărilor semnatare, scop în care urmăreşte să favorizeze dezvoltarea economică echilibrată şi coordonată a sta-

telor membre prin aplicarea unei politici de integrare economică şi să contribuie la crearea pieţei comune a A.L.A.L.C. În mai 1974, la cea de-a 11-a sesiune a Comisiei G.A. (organul suprem de conducere al Pactului Andin), de la Lima, s-a creat Corporaţia Andină pentru dezvoltare, cu sediul la Caracas, în scopul elaborării unei politici economice, stabilirii de proiecte concrete privind investiţiile capitale, precum şi asigurării finanţării acestor proiecte. Are sediul la Lima (Perú).

GRUPUL BĂNCII MONDIALE, grupare de instituţii financiare: B.I.R.D. (v.), A.I.D. (v.), S.F.I. (v.). Instituţia cea mai reprezentativă în cadrul acestui grup este B.I.R.D., denumită deseori, impropriu, Banca Mondială. B.I.R.D. şi celelalte instituţii din cadrul grupului nu au rolul de bancă mondială, deoarece nu sînt instituţii financiare de emisiune şi reglare a lichidităţii internaţionale, ci bănci internaţionale de investiţii.

GRUPUL CELOR 10 *(Clubul de la Paris)*, format din zece ţări capitaliste dezvoltate care au o influenţă hotărîtoare (deţinînd majoritatea numărului de voturi în cadrul F.M.I.) în relaţiile valutar-financiare internaţionale: Anglia, Belgia, Canada, Franţa, R.F. Germania, Italia, Japonia, Olanda, Suedia şi S.U.A. În 1962 aceste ţări semnaseră Acordul General de Împrumut (G.A.B. — General Agreement to Borrow) prin intermediul căruia s-au majorat disponibilităţile de creditare ale F.M.I. Ulterior, reprezentanţii ţărilor semnatare ale G.A.B. s-au întîlnit periodic pentru a discuta problemele sistemului valutar internaţional.

GRUPUL CELOR 46, compus din 46 de ţări din Africa, zona Caraibilor şi a Pacificului (A.C.P.), care au încheiat cu Piaţa comună, în febr. 1975, Convenţia C.E.E./A.C.P. de la Lomé. În baza acestei Convenţii ţările A.C.P. beneficiază la exportul de produse în cadrul C.E.E. de un regim preferenţial nereciproc care prevede: scutirea de taxe vamale şi de restricţii cantitative pentru toate produsele industriale şi pentru 96 la sută din produsele agricole; reguli de origine mai favorabile decît cele oferite ţărilor industrializate; instituirea unui mecanism de stabilizare a veniturilor de export care se aplică la 12 categorii de produse (arahide, cacao, cafea, bumbac, nuci de cocos, de palmier şi palmist, piei brute şi tăbăcite, produse din lemn, banane, ceai, sisal brut, minereu de fier); asistenţă financiară în valoare de cca 4 miliarde dolari; măsuri vizînd promovarea cooperării industriale C.E.E./A.C.P. Ţările A.C.P. acordă membrilor C.E.E. clauza naţiunii celei mai favorizate.

GRUPUL CELOR 77, înfiinţat în timpul lucrărilor primei Conferinţe a U.N.C.T.A.D. (v.), Geneva 1964, cînd ţările în curs de dezvoltare, membre ale U.N.C.T.A.D., pe atunci în număr de 77, au iniţiat o Declaraţie exprimînd poziţia lor de principiu faţă de problematica conferinţei. Declaraţia sublinia necesitatea întăririi unităţii statelor în curs de dezvoltare care, fiind confruntate cu probleme comune în procesul dezvoltării, sînt direct interesate într-o nouă politică în domeniul comerţului internaţional şi al dezvoltării economice. În acest sens se preconiza luarea oricăror măsuri pentru sporirea contactelor şi consultărilor dintre ele în vederea elaborării de obiective economice comune şi iniţierii unor acţiuni în sfera cooperării economice internaţionale. După prima sesiune a U.N.C.T.A.D., colaborarea ţărilor în curs de dezvoltare în cadrul grupului s-a lărgit şi consolidat, îndeosebi în preajma unor manifestări şi fenomene economice de mare importanţă internaţională. Astfel, au avut loc reuniunea de la Alger din oct. 1967, premergătoare celei de-a II-a Conferinţe pentru comerţ şi dezvoltare din 1968 de la New Delhi, reuniunea de la Lima din oct.—nov. 1971, în contextul pregătirilor pentru U.N.C.T.A.D. III de la Santiago de Chile din 1972

și reuniunea de la Manila, din ian.—febr. 1977, în vederea pregătirii sesiunii U.N.C.T.A.D. — IV de la Nairobi, din 1977. **G. celor 77** are o compoziție eterogenă din punct de vedere al nivelurilor de dezvoltare, al orînduirilor social-economice etc. ale statelor membre. El constituie însă o manifestare a solidarității și unității de acțiune a țărilor în curs de dezvoltare în domeniul relațiilor economice și comerciale internaționale. A apărut ca o reacție a tinerelor state preocupate de lichidarea stării de subdezvoltare economică și eliminarea din relațiile economice internaționale a practicilor inechitabile, discriminatorii și în vederea creării condițiilor favorabile progresului economic și reducerii decalajelor ce le separă de statele industrializate. Deși participarea este deschisă exclusiv țărilor în curs de dezvoltare, **G. celor 77** nu s-a instituționalizat în sens juridic, activitățile sale avînd loc sub forma consultărilor, conferințelor ministeriale și a unor întîlniri ad-hoc ale delegațiilor țărilor respective la reuniuni economice internaționale sau la sediile unor organizații internaționale (New York, Geneva). În timpul scurs de la înființare, **G. celor 77** a reușit să influențeze adoptarea unor recomandări și măsuri care vin în întîmpinarea cerințelor țărilor în curs de dezvoltare, cum sînt instituirea sistemului de preferințe vamale nereciproce pe care le acordă țările dezvoltate țărilor în curs de dezvoltare, sporirea asistenței financiare internaționale și îmbunătățirea condițiilor de acordare, adoptarea strategiei internaționale pentru cel de-al doilea Deceniu al Națiunilor Unite pentru dezvoltare (v.), recunoașterea necesității participării țărilor în curs de dezvoltare la discuțiile și negocierile cu privire la reforma sistemului monetar internațional, adoptarea unor măsuri speciale în favoarea țărilor cel mai puțin avansate din cadrul țărilor în curs de dezvoltare etc. Deși grupul își păstrează denumirea originară — **cei 77** — cu timpul, numărul membrilor a crescut, depășind o sută de țări în curs de dezvoltare din Africa, Asia, America Latină și Europa, lărgirea lui realizîndu-se în special prin asocierea țărilor devenite ulterior membre ale O.N.U. sau ale instituțiilor specializate. România, țară socialistă în curs de dezvoltare, a devenit oficial membră a **G. celor 77** în 1976, politica sa exprimînd cu consecvență solidaritatea cu țările în curs de dezvoltare în lupta pentru instaurarea în relațiile dintre state a unei ordini noi, echitabile și democratice.

GRUPUL INTERNAȚIONAL DE STUDII PENTRU CAUCIUC (I.R.S.G.), organizație interguvernamentală creată în 1944 de către guvernele Olandei, Angliei și S.U.A., care reunește guvernele din 31 de țări (1976) producătoare și/sau consumatoare de cauciuc (natural sau sintetic). Urmărește să faciliteze discutarea problemelor legate de producția, consumul și comerțul cu cauciuc (natural și sintetic); studiază piața mondială a cauciucului și informează asupra evoluției cererii și ofertei; analizează măsurile destinate să contribuie la promovarea consumului mondial de cauciuc. **I.R.S.G.** nu acționează instituționalizat asupra funcționării pieței cauciucului; el prezintă guvernelor participante recomandări cu privire la adaptarea politicilor lor la evoluția probabilă a piețelor, recomandări care nu au caracter obligatoriu. Are sediul la Londra.

GRUPUL INTERNAȚIONAL DE STUDII PENTRU PLUMB ȘI ZINC (I.L.Z.S.G.), organizație interguvernamentală creată în 1959, ca urmare a hotărîrii adoptate la Conferința Națiunilor Unite pentru plumb și zinc ținută la Geneva în nov. 1958. Reunește guvernele din 30 de țări (1976) interesate în producția, consumul și comerțul cu plumb și zinc. **I.L.Z.S.G.** facilitează consultările interguvernamentale cu privire la comerțul internațional cu plumb și zinc și elaborează stu-

dii referitoare la situaţia mondială a acestor materii prime. A pregătit o serie de studii de specialitate cu privire la: mecanismul preţurilor, factorii care influenţează consumul de plumb şi zinc, producţia în comun a plumbului şi zincului. **I.L.Z.S.G.** nu acţionează instituţionalizat asupra funcţionării pieţelor la aceste materii prime. Are sediul la New York.

GRUPUL ŢĂRILOR EXPORTATOARE DE ZAHĂR DIN AMERICA LATINĂ ŞI REGIUNEA MĂRII CARAIBILOR (G.E.P.L.A.C.E.A.), for consultativ şi de coordonare în probleme referitoare la producţie şi comercializare, creat la 15 mart. 1976, care urmăreşte în principal obţinerea unor preţuri juste şi remuneratorii pe piaţa internaţională a zahărului. Cele 23 ţări membre, care asigură aproape 70 la sută din exportul mondial de zahăr, au căzut de acord să adopte o poziţie comună la întrunirile şi tratativele internaţionale. Principalele direcţii de activitate preconizate de **G.E.P.L.A.C.E.A.** sînt: acordarea de asistenţă acelor ţări producătoare care întîmpină dificultăţi deosebite, intensificarea schimbului reciproc de informaţii privind comercializarea, organizarea unui schimb reciproc de documentaţie tehnică privind maşinile agricole şi culturile destinate producţiei de zahăr.

GUADELUPA (denumirea oficială: *Guadeloupe)*, grup insular în arh. Antilelor Mici în Oc. Atlantic (Marea Caraibilor), format din două ins. mari şi şapte ins. dependente. Suprafaţa: 1 780 kmp (dintre care 1 059 kmp ins. Grande Terre şi Basse Terre; dependenţele — Marie Galante 158 kmp, Saint Martin, sectorul francez, 52 kmp, Saint Barthélemy 21 kmp, Désirade 20 kmp etc.). Populaţia (1975): 354 000 loc. Centrul administrativ: *Basse Terre*, 16 000 loc. (1970). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc = 100 Centimes. *Istoric.* Descoperită de Columb în 1493, **G.** este ocupată de francezi în 1635, care o transformă în colonie (1674). Ins. este stăpînită de englezi în 1759—1763, 1794. 1810—1813, transferată Suediei în 1813, apoi retrocedată Franţei în 1816. În timpul celui de-al doilea război mondial **G.** a fost stăpînită de guvernul de la Vichy pînă în iul. 1943. Potrivit Constituţiilor franceze din 13 oct. 1946 şi 4 nov. 1958, **G.** este departament de peste mări al Franţei.

GUAM, INSULA ~ (denumirea oficială: *Guam Island)*, ins. vulcanică în V Oc. Pacific, cea mai mare din arh. Mariane. Suprafaţa: 549 kmp. Populaţia (1975): 104 572 loc. (inclusiv 30 952 militari americani şi familiile lor). Centrul administrativ: *Agaña*, 31 560 loc. (1970, cu suburbiile). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Dollar S.U.A. = 100 Cents. *Istoric.* Descoperită de Magellan la 6 mart. 1521, ins. **G.** este ocupată de Spania şi transformată în posesiune spaniolă în 1695. Prin Tratatul de pace de la Paris (10 dec. 1898), care încheie războiul hispano-american, **G.** devine posesiune a S.U.A., care instalează aici o importantă bază aero-navală, ins. devenind un nod de navigaţie şi de cabluri transpacifice. În cursul celui de-al doilea război mondial este ocupată de trupe japoneze (11 dec. 1941), dar reocupată de trupele americane (20 iul.—10 aug. 1944). La 28 ian. 1945 baza navală de la Apra devine sediul forţelor navale americane din Pacific. Neîncorporat la S.U.A., teritoriul este administrat din 1949 de Departamentul Interior al Statelor Unite. O.N.U. consideră **G.** teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei.

GUATEMALA (denumirea oficială: *República de Guatemala = Republica Guatemala)*, stat situat în extremitatea de N a Americii Centrale istmice, cu ieşire la Oc. Pacific şi M. Caraibilor, învecinat cu Mexic, Belize, Honduras şi El Salvador. Suprafaţa: 108 889 kmp. Populaţia (1976): 6 260 000 loc. Capitala: *Ciudad de Guatemala*, 820 000 loc. (1974). Limba oficială: spaniola.

Moneda: 1 Quetzal = 100 Centavos. *Istoric.* În epoca precolumbiană **G.** a fost locuită de indieni maya și quiché. Conchistadorul Pedro de Alvarado cucerește **G.** (1523—1524), ce devine nucleul Căpităniei Generale a **G.**, care ajunge să cuprindă, în sec. 16—18, întreaga Americă Centrală spaniolă. La 15 febr. 1821 **G.** își proclamă independența, dar este inclusă apoi în Imperiul mexican (1822—1823). Ulterior, **G.** devine nucleul Federației Provinciilor Unite ale Americii Centrale din care mai făceau parte Costa Rica, El Salvador, Honduras și Nicaragua (1823—1839). La 19 apr. 1839, **G.** se proclamă republică de-sine-stătătoare. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **G.** întreține relații diplomatice cu 51 de state (1976) și este membră în 71 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Primele contacte oficiale dintre România și **G.** datează din sec. 19, cînd, la 20 apr. 1880, suveranul României a notificat președintelui **G.** dobîndirea independenței de stat, la care acesta a răspuns, la 13 sept. 1880, salutînd evenimentul și exprimînd dorința de a stabili „relații de prietenie sinceră" între cele două state. **G.** a deschis un consulat la Galați (3 nov. 1902, un consulat general de la 14 iun. 1907), un consulat general la Timișoara (27 ian. 1931) și un consulat la București (15 mai 1934). România a înființat un consulat onorific la Ciudad de Guatemala, la 15 dec. 1922. Relațiile consulare au încetat la 1 apr. 1942, datorită războiului.

GUERILĂ, mișcare organizată de rezistență sau de luptă pentru autodeterminare, alcătuită din combatanți voluntari ce nu fac parte din forțele armate, dar se află sub protecția legilor și obiceiurilor aplicate în caz de conflict armat (v.). Acțiunile luptătorilor de g. au un caracter just, de legitimă apărare împotriva unor agresori sau a unor puteri care mențin sau impun regimuri de agresiune și subjugare cu caracter colonial. După normele dreptului internațional în vigoare, luptătorii de g. se bucură de statutul beligerant (v.) cu condiția să îndeplinească următoarele condiții: a) să se conformeze, în operațiunile lor, principiilor dreptului conflictelor armate; b) să marcheze, în operațiunile lor, caracterul lor de combatanți, purtînd armele pe față sau distingîndu-se de populația civilă, fie printr-un semn distinctiv, fie prin orice alt mijloc; c) să fie organizați și puși sub un comandament care să aibă răspunderea acestor subordonați.

GUINEEA (denumirea oficială: *République de Guinée = Republica Guineea),* stat situat în V Africii, la țărmul Oc. Atlantic, învecinat cu Guineea-Bissau, Sénégal, Mali, Coasta de Fildeș, Liberia și Sierra Leone. Suprafața: 245 857 kmp. Populația (1975): 4 530 000 loc. Capitala: *Conakry,* 525 671 loc. (1972, cu suburbiile). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Syli = 100 Cauris. *Istoric.* În evul mediu teritoriul **G.** a făcut parte din imperiile Ghana și Mali, devenind în sec. 15 statul independent: Fouta Djallon. În sec. 16 aici se stabilesc triburi fulbe, care în sec. 18 întemeiază un puternic stat feudal. Stabiliți în zona litoralului, francezii ocupă teritoriul **G.** (1882—1897) înfrîngînd, după o dîrză rezistență, statul Ouassoulou de pe cursul superior al Nigerului. Transformată în colonie, **G.** face parte în perioada 1904—1958 din Africa Orientală Franceză. Intensificarea mișcării de eliberare națională a condus la proclamarea independenței **G.** la 2 oct. 1958. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **G.** întreține relații diplomatice cu 84 de state (1976) și este membră în 34 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* România s-a aflat printre primele state care au recunoscut oficial Republica Guineea (9 oct. 1958). Relațiile diplomatice s-au stabilit la 14 nov. 1958 la nivel de ambasadă. Schimburile de vizite pe linie

de stat şi de partid, iniţiate în 1966, au pus bazele unei colaborări trainice în multiple domenii, consolidînd relaţiile de prietenie între cele două ţări. S-au încheiat o serie de instrumente bilaterale care reglementează relaţiile româno-guineeze: un Acord comercial şi de plăţi şi un Protocol cu privire la colaborarea economică şi tehnică (ambele la 1 dec. 1966), protocoale anuale privind schimburi de mărfuri, protocoale asupra cooperării economice şi tehnice, un Acord de colaborare în domeniile ştiinţei, educaţiei, ocrotirii sănătăţii, culturii şi sportului (în vigoare de la 12 mai 1966), protocoale cu privire la detaşarea de specialişti români în G. (10 mai 1972, 21 nov. 1973) ş.a. Un moment de importanţă istorică în relaţiile româno-guineeze l-a constituit vizita în G. a preşedintelui Nicolae Ceauşescu (9—11 mart. 1974), cu prilejul căreia a fost semnat Tratatul de prietenie şi colaborare între România şi G., care conferă o temelie trainică colaborării şi solidarităţii între P.C.R. şi P. Democrat din G., între popoarele celor două ţări. Cu acelaşi prilej s-au încheiat importante acorduri şi înţelegeri cu privire la cooperarea economică, tehnico-ştiinţifică şi culturală şi a fost creată Comisia mixtă de cooperare economică şi tehnică a celor două ţări, deschizîndu-se astfel calea unei largi cooperări în avantajul reciproc.

GUINEEA-BISSAU (denumirea oficială: *República da Guiné-Bissau = Republica Guineea-Bissau)*, stat situat în Africa occidentală, pe ţărmul Oc. Atlantic, mărginit de Sénégal şi Guineea. Suprafaţa: 36 125 kmp. Populaţia (1976): 535 000 loc. Capitala: *Madina do Boé;* sediul guvernului: *Bissau*, 100 000 loc. (1970, cu suburbiile). Limba oficială: portugheza. Moneda: 1 Peso Guineea = 100 Centavos. *Istoric.* În evul mediu, teritoriul G.-B. este populat de numeroase triburi africane (bolante, fulbe, mandiako etc.). Navigatorul portughez Nuño Tristão descoperă coasta G.-B. în anul 1446, iar în sec. 16—18 portughezii îşi extind treptat dominaţia spre interiorul teritoriului, făcînd din acesta o bază a comerţului cu sclavi. Pînă în 1897, cînd devine colonie desine-stătătoare, G.-B. este administrată de guvernatorii ins. Capului Verde. Populaţia africană s-a răsculat în repetate rînduri (1890—1910, 1912—1915, 1917—1925, 1930) impotriva dominaţiei coloniale. În 1956 este întemeiat, în ilegalitate, Partidul African al Independenţei din G.-B. şi Insulele Capului Verde (P.A.I.G.C.), care declanşează, în 1961—1962, insurecţia armată împotriva dominaţiei coloniale portugheze. În teritoriul eliberat se proclamă la 24 sept. 1973 Republica Guineea-Bissau, stat independent şi suveran, recunoscut un an mai tîrziu de Portugalia (10 sept. 1974). *Organizarea de stat:* republică. G.-B. întreţine relaţii diplomatice cu 44 de state (1976), este membră în 10 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* România a acordat întregul său sprijin — politic, diplomatic, material — mişcării de eliberare a poporului din G.-B. condusă de P.A.I.G.C. În iunie 1972 s-a semnat la Bucureşti, de către preşedintele Nicolae Ceauşescu şi Amilcar Cabral, conducătorul P.A.I.G.C., primul act oficial internaţional încheiat de reprezentanţii legitimi ai poporului din G.-B. (Comunicatul comun în urma vizitei lui Amilcar Cabral în România). Salutînd cu căldură proclamarea Republicii G.-B., România a stabilit relaţii diplomatice cu noul stat la 16 nov. 1973, la nivel de ambasadă. După această dată, relaţiile dintre cele două ţări au cunoscut o continuă dezvoltare, un moment de o deosebită importanţă fiind vizita preşedintelui Consiliului de Stat al G.-B., Luis Cabral, în România (7—10 apr. 1976). Declaraţia solemnă comună şi celelalte acorduri şi înţelegeri realizate cu acest prilej (Acord comercial pe termen lung, Acord de cooperare în domeniul învăţămîntului, Protocol privind unele acţiuni de cooperare economică) au constituit

acte de cea mai mare importanţă pentru dezvoltarea relaţiilor bilaterale în domeniile politic, economic şi cultural, deschizînd ample perspective pentru ridicarea pe o treaptă superioară a prieteniei dintre partidele, guvernele şi popoarele celor două ţări.

GUINEEA ECUATORIALĂ (denumirea oficială: *República de Guinea Ecuatorial = Republica Guineea Ecuatorială*), stat situat în partea central-vestică a Africii, cuprinzînd teritoriul continental Mbini (fost Rio Muni) şi ins. vulcanice Macías Nguema Biyogo (fost Fernando Póo), Pagalu (fost Annobón), Corisco, Elobey Grande şi Elobey Chico, situate în G. Guineea. Suprafaţa: 28 051 kmp. (din care Mbini 26 000 kmp; ins. Macías Nguema Biyogo 2 017 kmp, Pagalu 17 kmp etc.). Populaţia (1976): 320 000 loc. Capitala: *Malabo* (fost Santa Isabel), 40 000 loc. (1973), pe ins. Macías Nguema Biyogo. Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Ekuele = 100 Céntimos. *Istoric.* Ins. Fernando Póo este descoperită în 1469 de navigatorul portughez care i-a dat numele, iar ins. Annobón în 1471. Amîndouă sînt cedate Spaniei prin Tratatul de la El Pardo (1778). La jumătatea sec. 19 spaniolii ocupă teritoriul Rio Muni, toate posesiunile devenind protectorat (1885) sub numele de Guineea spaniolă. La 1 apr. 1960 Guineea spaniolă este dizolvată, teritoriul luînd denumirea „Provinciile spaniole Fernando Póo şi Río Muni" ai căror locuitori primesc cetăţenie spaniolă şi drept de reprezentare în Cortesuri. În urma unui plebiscit (15 dec. 1963), provinciile obţin autonomia internă. În urma referendumului de la 11 aug. 1968 care dă o Constituţie, ins. Fernando Póo, Annobón şi teritoriul Río Muni se proclamă republică independentă (12 nov. 1968) sub numele de Republica **G.E.** *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **G.E.** întreţine relaţii diplomatice cu 23 de state (1976) şi este membră în 19 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* **România a recunoscut G.E.** în ziua în care această ţară a devenit independentă. La 9 mart. 1972, între cele două ţări se stabilesc relaţii diplomatice la nivel de ambasadă. Între România şi **G.E.** s-au statornicit relaţii prieteneşti de solidaritate şi colaborare, se dezvoltă schimburile comerciale şi s-au iniţiat acţiuni de cooperare economică.

GUVERN, organul suprem al administraţiei de stat, cunoscut şi sub denumirea de Consiliul de Miniştri. **G.** îi revine un rol de seamă în relaţiile internaţionale. El exercită conducerea generală a relaţiilor generale, adoptă cele mai însemnate hotărîri în acest domeniu şi dă directive Ministerului Afacerilor Externe şi reprezentanţilor diplomatici din străinătate. Numeşte delegaţiile însărcinate să ducă tratative pentru încheierea acordurilor internaţionale care nu urmează a fi ratificate şi aprobă aceste acorduri după semnarea lor de către reprezentanţii împuterniciţi în acest scop. Numeşte reprezentanţi permanenţi pe lîngă unele organizaţii internaţionale şi anumite alte categorii de reprezentanţi diplomatici şi consulari. Şeful **g.** poate primi reprezentanţi diplomatici ai statelor străine, să încheie acorduri, să participe la conferinţe internaţionale, desfăşurînd astfel o importantă activitate diplomatică. ~ *de fapt,* guvern care exercită efectiv autoritatea sa asupra unui stat sau a unei părţi din teritoriul acestuia, după ce s-a stabilit în această calitate prin lovituri de stat, insurecţie etc. ~ *de drept,* constituit conform prevederilor constituţionale căruia i se opune însă un ~ *de fapt,* insurecţional. Termenul poate desemna şi un guvern care, cu toate că a fost constituit în mod neconstituţional, este recunoscut pe plan internaţional pentru a reprezenta statul respectiv. ~ *militar,* condus şi format din personalităţi provenite din rîndul armatei, de obicei, constituit printr-o lovitură de stat. ~ *provizoriu,* guvern cu caracter

temporar, constituit în diferite împrejurări politice: într-un stat nou format, înainte de adoptarea Constituției etc. În măsura în care este recunoscut pe plan internațional ~ *p.* poate acționa în domeniul relațiilor externe ca orice ~ *de drept*, poate încheia tratate, poate numi reprezentanți diplomatici etc. ~ *în exil*, stabilit pe teritoriul unui stat străin din cauza ocupării teritoriului național de către forțele armate ale altui stat. Funcțiile unor asemenea **g.** se referă mai ales la probleme legate de desfășurarea războiului.

GUYANA (denumirea oficială: *Cooperative Republic of Guyana* = *Republica Cooperatistă Guyana*), stat situat în NE Americii de Sud, cu ieșire la Oc. Atlantic, învecinat cu Venezuela, Brazilia și Surinam. Suprafața: 214 969 kmp. Populația (1975): 857 000 loc. Capitala: *Georgetown*, 200 000 loc. (1972, cu suburbiile). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Guyana Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Coasta **G.** este descoperită în 1499—1500 de navigatorul spaniol Alonso de Ojeda, dar rezistența triburilor amerindiene arawak, caribi și warran care trăiau aici, clima dificilă și absența metalelor prețioase împiedică o colonizare spaniolă efectivă. Abia către 1620 olandezii fundează colonia Essequibo; sub auspiciile Companiei olandeze a Indiilor Occidentale este fundată colonia Berbice (1624), iar apoi Demerara (1645), stabilindu-se aici coloniști olandezi, englezi și francezi. În 1803 englezii iau în stăpînire teritoriul de la olandezi. Prin tratatele de la Londra și Paris (1814—1815) sînt stabilite granițele posesiunilor britanice, olandeze și franceze. Posesiunile Essequibo, Berbice și Demerara sînt unite în 1831 în **G.** Britanică, colonie a Coroanei. După abolirea sclaviei (1837) este încurajată imigrarea muncitorilor din India, China și Europa pe plantațiile de trestie de zahăr. Frontierele coloniei cu Venezuela, subiect de controversă, sînt rediscutate în 1895, recurgîndu-se la arbitrajul S.U.A., astfel încît majoritatea revendicărilor engleze sînt confirmate pînă în 1899. În 1904 este supusă arbitrajului și frontiera cu Brazilia. În 1928 teritoriul primește un statut de autoguvernare limitată. După constituirea unui guvern interimar (1953—1957), în mart. 1961 **G.** Britanică obține o largă autonomie internă, iar la 26 mai 1966, sub numele de **G.** își proclamă independența în cadrul Commonwealthului. La 23 febr. 1970, **G.** se proclamă republică cooperatistă, luînd denumirea actuală. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **G.** întreține relații diplomatice cu 62 de state (1976) și este membră în 36 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și **G.** s-au stabilit relații diplomatice la nivel de ambasadă (20 iun. 1973). Raporturile româno-guyaneze au cunoscut în anii care au urmat o dezvoltare multilaterală, căpătînd un puternic impuls în urma vizitei oficiale în România a primului ministru Linden Forbes Sampson Burnham și a convorbirilor purtate cu președintele Nicolae Ceaușescu (23—27 mart. 1975), cu ocazia căreia s-a semnat un Acord de cooperare economică, industrială și tehnică și un Acord cultural. În apr. 1976, între cele două țări a fost încheiat un Acord comercial pe termen lung.

GUYANA FRANCEZĂ (denumirea oficială: *Guyane Française)*, teritoriu situat pe coasta de NE a Americii de Sud, la Oc. Atlantic, între Surinam și Brazilia. Suprafața: 91 000 kmp. Populația (1975): 55 924 loc. Centrul administrativ: *Cayenne*, 24 518 loc. (1967). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc = 100 Centimes. *Istoric.* Coasta **G.F.** este descoperită în 1499 de expediția condusă de Alonso de Ojeda și Amerigo Vespucci. În

anul 1637 francezii întemeiază orașul Cayenne, dar popularea coloniei se face abia prin sec. 18. Teritoriul este succesiv ocupat de olandezi (1664; 1667—1677), englezi (1664—1667), portughezi (1809—1814) și francezi (1677—1809 și apoi din 1814). În perioadele 1794—1805 și 1852—1938 colonia a servit ca loc de deportare a deținuților. Aici a fost închis căpitanul Dreyfus (1894—1899). Frontiera cu Brazilia este precizată prin arbitrajul din 1900. Prin decretul din 6 iul. 1930 teritoriul este divizat (pînă la 1 ian. 1947) în colonia Guyana (regiunea de coastă) și Teritoriul Inini (78 500 kmp). Potrivit Constituțiilor franceze din 13 oct. 1946 și 4 nov. 1958, **G.F.** este un departament de peste mări al Franței (statut reafirmat în 1964).

GYMNAST, *PLANUL* ~, **v. TORCHE, *PLANUL* ~.**

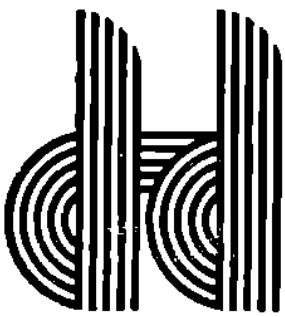

HAITI (denumirea oficială: *République d'Haïti* = *Republica Haiti*), stat cuprinzînd treimea vestică a insulei cu același nume din M. Caraibilor (arh. Antilele Mari), învecinat cu Rep. Dominicană. Suprafața: 27 750 kmp. Populația (1975): 5 880 000 loc. Capitala: *Port-au-Prince*, 525 000 loc. (1972, cu suburbiile). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Gourde = 100 Centimes. *Istoric.* Ins. **H.** este descoperită la 5 dec. 1492 de Columb, care o denumește La Española (Hispaniola). În 1697, prin Tratatul de la Ryswick, partea apuseană a ins. este cedată de Spania Franței (care o denumește Saint-Domingue), iar în urma păcii de la Basel (1715) întreaga ins. revine Franței. La sfîrșitul sec. 18 în ins. ia naștere mișcarea de eliberare a negrilor și mulatrilor, condusă de Toussaint-Louverture. În urma răscoalei negrilor, a mulatrilor și apoi a sclavilor negri (1791—1803), condusă de Dessalines, **H.**, fostă colonie franceză, își proclamă independența (1 ian. 1804) sub numele de *Republica Haiti*, primul stat independent din M. Caraibilor și America Latină. În perioada 1822—1844 din statul haitian face parte și estul ins., dar în 1844 o răscoală consacră definitiv împărțirea insulei în Rep. **H.** și Rep. Dominicană. În perioada 1915—1934 **H.** se află sub protectoratul S.U.A., fiind ocupat de facto de trupe americane. Ales președinte în 1957, François Duvalier instaurează un regim dictatorial, continuat după moartea sa, în 1971, de fiul său Jean-Claude Duvalier. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **H.** întreține relații diplomatice cu 57 de state (1976) și este membru în 53 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și **H.** au existat relații oficiale, inaugurate prin schimbul de mesaje dintre șefii celor două state prilejuit de notificarea independenței de stat a României (20 apr. 1880), salutată de președintele Rep. **H.** (8 ian. 1881). **H.** a înființat un consulat general onorific la București,

la 9 ian. 1933, iar România un consulat onorific la Port-au-Prince. În cursul celui de-al doilea război mondial, la 24 dec. 1941, **H.** a declarat război României, după care, la 1 apr. 1942, guvernul român a hotărît închiderea consulatelor.

HARACI (haragi, haracier, kharadj) (în practica fiscală otomană) **1.** Impozit financiar (tributum soli). **2.** Impozit (în general). **3.** Impozit de capitație, confundîndu-se astfel cu termenul de geaize (ğizya) (v. *peșcheș*). Legitimitatea **h.** era legată de prevederile Coranului, după care pămîntul aparținea lui Allah și trimisului său. Prin **h.** se exprima dreptul comunității musulmane asupra pămînturilor cucerite. Erau mai multe feluri de pămînturi impozabile: a) pămînturi aparținînd musulmanilor, din care unele plăteau numai dijma și altele, la origine ale noilor convertiți, plăteau ori **h.** ori dijma; b) pămînturi ocupate cu forța de la infideli care erau împărțite ca pradă și lăsate noilor proprietari care plăteau dijma. Altele erau convertite în waqf și locuitorii plăteau **h.** Aceste pămînturi cucerite cu forța puteau să fie concedate particularilor sau arendate; c) pămînturi anexate printr-un tratat. Regimul lor depindea de doctrina și practicile respective. De obicei, aceste pămînturi nu făceau parte din *dar al-vilan*, ci se aflau într-o situație intermediară *dar al-ahd*, **h.** pe care-l plăteau locuitorii unor astfel de pămînturi era în fapt geaize, capitație. De obicei, erau două situații fundamentale: aceea în care **h.** era prelevat direct de către agenții fiscului și aceea cînd se plătea global de către conducătorul comunității nemusulmane (principe, conducător religios etc.). Teritoriile țărilor române n-au fost niciodată incluse în sistemul administrativ și fiscal al imperiului și au plătit de la început **h.** în sistemul global, prin domn, în care se materializau astfel relațiile contractuale instituite prin tratate (v. *capitulație*) între țările române și Poarta otomană. V. și *dominația otomană; tribut.*

HATIHUMAIUN (khatt-i humayun), v. **HATIȘERIF.**

HATIȘERIF (hatti șerif) (în cancelaria otomană), denumind inițial ordinul de executare scris de suveran în fruntea unei diplome, termenul a ajuns mai tîrziu să denumească documentul însuși. Era scris sau semnat de sultan; spre deosebire de un simplu firman, **h.** se referea la probleme importante, solemne. Astfel, la sfîrșitul sec. 18 și la începutul sec. 19, actele privind reforme sau reglementări menite să reorganizeze Imperiul otoman sau unele regiuni erau uneori **h.** În țările române termenul de **h.** era cunoscut în legătură cu anumite acte solemne date de sultani. Astfel, sînt așa-numitele **h.** de privilegii, date după 1774, prin care se precizau și se limitau obligațiile țărilor române față de Poartă. Din punct de vedere otoman, în mod formal, aceste **h.** pot fi privite ca acte interne ale imperiului. Ele au fost date, însă, în virtutea obligațiilor acestuia și pentru țările române socotite entități separate în dreptul public otoman. **1774.** *HATIȘERIFUL ADRESAT DOMNITORULUI MOLDOVEI, GRIGORE GHICA* (4 nov., Constantinopol), afirmă vechile privilegii ale Moldovei pornind de la realitățile de după război și de la prevederile Tratatului de la Kuciuk Kainargi (v.). Se reafirma autonomia judiciară a țării. Negustorii turci nu puteau pătrunde în țară fără știrea domnului; se interzicea așezarea lor și posedarea de către aceștia a unor proprietăți funciare. *HATIȘERIFUL SULTANULUI ABDUL HAMID I ADRESAT DOMNITORULUI MUNTENIEI, ALEXANDRU IPSILANTI* (15—24 dec., Constantinopol), prevedere similară cu cea comunicată domnului Moldovei în beratul (v.) de numire din 27 sept. 1774 și în **h.** special acordat la 4 nov. cu unele completări

specifice Țării Românești. **1784.** *HATIȘERIFUL DAT DE SULTANUL OTOMAN ABDUL HAMID I ÎN FAVOAREA MUNTENIEI ȘI MOLDOVEI*, reînnoiește prevederile unor acte date în trecut și stabilește cuantumul tributului pentru Muntenia la 619 pungi, iar pentru Moldova la 135 de pungi și 444 de piaștri.

HAVALEA, transfer de sume sau venituri ale statului în favoarea unor terți. În Imperiul otoman mandatul de **h.** era un hükm (ordin) al sultanului, care specifica beneficiarului suma de plătit. Ordinele de **h.** erau de mai multe tipuri. Țările române au fost supuse sistemului **h.** mai ales în sec. 18, cînd, din necesitatea de a face față unor cheltuieli militare, cîrmuirea otomană trimitea voievozilor ordine de a da bani, de a procura provizii sau materiale în contul haraciului (**v.**). Prin caracterul lor neașteptat, nelegat de o dată fixă, **h.** au ajuns să însemne la români „sarcină grea, angara, greutate sau povară fiscală".

HEGEMONIE, relație de la conducător la condus, întîlnită în alianțele inegale, în care statul cel mai puternic își asumă atribuții specifice, atît în interiorul alianței — dînd în fapt dispoziții pe care ceilalți membri ai raportului hegemonial trebuie să le îndeplinească —, cît și în raport cu statele din afara alianței, pe care, în fapt, o reprezintă în legăturile cu aceste din urmă state. Din ambele puncte de vedere, **h.** nu este compatibilă cu finalitatea și normele de bază ale relațiilor și legalității internaționale contemporane. Politica de bloc favorizează apariția și dezvoltarea raporturilor hegemonice, tinde să promoveze distanțarea statului **h.** de restul aliaților săi, să transforme relațiile normale dintre state în raporturi de la bloc la bloc. **H.** constituie o instituție caracteristică politicii de dominație și este sortită să dispară prin instaurarea, la scară mondială, a unor raporturi internaționale conforme cu imperativele echității, eticii și legalității internaționale.

HEIMATLOS, persoană care nu are nici o cetățenie, fie că n-a avut cetățenie niciodată, fie că a pierdut-o pe cea care o avea și nu a dobîndit alta. Termenul este înlocuit tot mai mult cu cel de apatrid (**v.**).

HINDUSTAN SAMACHAR, agenție de presă din India, creată în 1948. Are sediul la New Delhi.

HONDURAS (denumirea oficială: *República de Honduras* = *Republica Honduras*), stat situat în America Centrală istmică, cu largă ieșire la M. Caraibilor (Oc. Atlantic), învecinat cu Nicaragua, El Salvador și Guatemala. Suprafața: 112 088 kmp. Populația (1976): 3 130 000 loc. Capitala: *Tegucigalpa*, 317 000 loc. (1975, cu suburbiile). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Lempira = 100 Centavos. *Istoric.* În epoca precolumbiană **H.** este locuit de triburile amerindiene paya, chorotegas și lencas. După descoperirea sa de Columb (1502), **H.** este cucerit, începînd din 1524, de conchistadorul spaniol Cristóbal de Olid și inclus în Căpitănia Generală a Guatemalei. La 15 sept. 1821 **H.** își proclamă independența împreună cu celelalte republici central-americane. Inclus în Imperiul mexican (1822—1823), **H.** face parte, împreună cu Guatemala, Nicaragua, El Salvador și Costa Rica, din Federația Provinciilor Unite ale Americii Centrale. La 5 nov. 1823, **H.** devine republică independentă de-sine-stătătoare. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **H.** întreține relații diplomatice cu 49 de state (1976) și este membru în 56 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Primele contacte oficiale între România și **H.** au avut loc cu ocazia notificării independenței de stat a României

(20 apr. 1880) şi a răspunsului de salut transmis de preşedintele **H.** (10 aug. 1880). Relaţiile între cele două ţări au fost însă sporadice. Între România şi **H.** s-au stabilit, la 11 iul. 1973, relaţii diplomatice la nivel de ambasadă, creîndu-se posibilitatea dezvoltării legăturilor bilaterale.

HONG KONG (în chineză **Xiang gang**), teritoriu situat în apropiere de litoralul sud-estic al R.P. Chineze la ţărmul M. Chinei de Sud. Suprafaţa: 1 045 kmp. Populaţia (1976): 4 440 000 loc. Centrul administrativ: *Victoria*, 1 100 000 loc. (1973, aglomeraţia urbană). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Hong Kong Dollar = 100 Cents. *Istoric.* În 1841, ins. chineză **H.K.** (77 kmp) este ocupată de Marea Britanie, care impune Chinei cedarea ei prin Tratatul de la Nankin (1842), transformînd-o în colonie. Oraşul Kowloon de pe continent (7 kmp) este cedat prin Convenţia de la Pekin (1860) şi încorporat coloniei în 1863, iar Noile Teritorii (o porţiune din Pen. Kowloon şi ins. adiacente — 948 kmp) sînt arendate Marii Britanii pe 99 ani, printr-un Tratat semnat la 9 iun. 1898. Între 1941—1945, **H.K.** este ocupat de trupe japoneze. O.N.U. înscrie **H.K.** printre teritoriile neautonome, în sensul cap. 11 al Cartei. După restabilirea drepturilor legitime ale R.P. Chineze la O.N.U., guvernul chinez a informat O.N.U. că **H.K.** este o parte a teritoriului chinez ocupată de autorităţile britanice şi, în consecinţă, problema **H.K.** a fost scoasă de pe agenda Comitetului O.N.U. pentru decolonizare.

HOTĂRÎRI ALE C.I.J., decizii, ordonanţe, acte prin care C.I.J. soluţionează diferendele supuse de statele părţi. **H. ale C.I.J.** cuprind o parte expozitivă şi una dispozitivă. În partea expozitivă sînt cuprinse menţiuni referitoare la componenţa Curţii, numele judecătorilor, data pronunţării, părţile în litigiu, expunerea procedurii, concluziile părţilor, împrejurările de fapt şi motivarea în drept. Dispozitivul cuprinde decizia (hotărîrea) propriu-zisă a Curţii, referiri la obligaţiile de plată a cheltuielilor de judecată, semnătura judecătorilor. **H.** sînt citite în şedinţă publică după ce agenţii părţilor au fost înştiinţaţi în modul cuvenit. Originalul **h.** care poartă semnătura preşedintelui se păstrează în arhivele Curţii în timp ce copii după acestea sînt comunicate de grefier fiecăreia din părţi, statelor membre ale O.N.U., prin intermediul secretarului general al Naţiunilor Unite, precum şi statelor care au calitatea de a se judeca la Curte. **H. ale C.I.J.** au întotdeauna forţă obligatorie faţă de părţi. Forţa obligatorie a acestora are un caracter relativ, în sensul că ele nu sînt obligatorii decît pentru părţile la diferend şi numai cu privire la cauza care a fost soluţionată. **H. ale C.I.J.** sînt considerate ca avînd forţă obligatorie din ziua în care au fost citite în şedinţa publică. Din acel moment **h.** sînt definitive şi nu mai pot fi atacate. Curtea fiind desesizată nu mai poate reveni asupra **h.** sale, nici din oficiu, nici la cererea părţilor. Fiind definitive, **h.** pronunţate de Curte au putere de lucru judecat.

HOWLAND, BAKER ŞI JARVIS, INSULELE ~, insule situate în centrul Oc. Pacific, la N şi S de Ecuator, la N V de arh. Phönix şi la S V de atolul Christmas. Suprafaţa: 12,14 kmp (din care Howland 2,26 kmp, Baker 2,18 kmp şi Jarvis 7,7 kmp). Ins. Howland este semnalată în anul 1822 de o balenieră americană şi luată în posesie de către S.U.A. în 1934. În anul următor este stabilită o aşezare permanentă de către coloniştii veniţi din Hawaii, iar insula este plasată sub administraţia Departamentului Interior al S.U.A. şi proclamată teritoriu al S.U.A. în 1936.

HSINHUA NEWS AGENCY (CHINA NOUĂ), agenţie de presă a R.P. Chineze, înfiinţată în 1937 (reorganizată în 1949), cu sediul la Pekin.

HUSKY (Voinicul), *PLANUL* ~, plan anglo-american de cucerire a Siciliei în timpul celui de-al doilea război mondial. A fost inițiat la Conferința de la Casablanca, din 14—24 ian. 1943 și hotărît la Conferința de la Washington, din mai același an. *Planul* ~ urmărea cucerirea supremației depline a aliaților în M. Mediterană și crearea unor condiții favorabile pentru debarcarea în Italia și scoaterea ei din război. Debarcarea a început în noaptea de 9/10 iul. 1943. La 17 aug. unitățile germane au părăsit Sicilia, trecînd în Italia peste strîmtoarea Messina, în timp ce trupele italiene se predau în masă aliaților. Operațiunea **H.** și-a atins integral scopul propus.

I.A.I., v. **INSTITUTUL INTERNAȚIONAL AFRICAN.**

I.C.O., v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A CAFELEI.**

I.C.S.U., v. **CONSILIUL INTERNAȚIONAL AL UNIUNILOR ȘTIINȚIFICE.**

I.D.A., v. **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU DEZVOLTARE.**

I.D.B., v. **BANCA INTERAMERICANĂ DE DEZVOLTARE.**

I.D.E., v. **INSTITUTUL DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ.**

I.D.I., v. **INSTITUTUL DE DREPT INTERNAȚIONAL.**

I.F.A., v. **FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE ASTRONAUTICĂ.**

I.I.E.P., v. **INSTITUTUL INTERNAȚIONAL PENTRU PLANIFICAREA EDUCAȚIEI.**

I.I.F., v. **INSTITUTUL INTERNAȚIONAL AL FRIGULUI.**

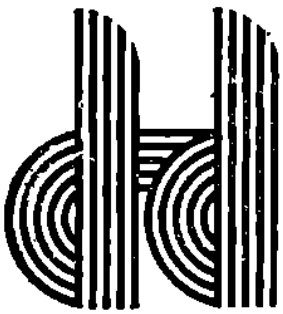

I.I.S.L., v. **INSTITUTUL INTERNAȚIONAL DE DREPT SPAȚIAL.**

I.I.U., v. **INSTITUTUL INTERNAȚIONAL AL URANIULUI.**

I.L.A., v. **ASOCIAȚIA DE DREPT INTERNAȚIONAL.**

ILEGALITATE, act contrar prevederilor legale existente. În dreptul internațional actele ilegale sînt acele manifestări prin care se încalcă normele și principiile fundamentale ale dreptului internațional.

I.L.Z.S.G., v. **GRUPUL INTERNAȚIONAL DE STUDII PENTRU PLUMB ȘI ZINC.**

I.M.C.O., v. **ORGANIZAȚIA MARITIMĂ CONSULTATIVĂ INTERGUVERNAMENTALĂ.**

I.M.E.K.O., v. **CONFEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE MĂSURĂ.**

I.M.F., v. **FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE MARKETING.**

IMIGRARE, stabilirea unei persoane într-o țară străină, după ce și-a părăsit propria-i țară. Stabilirea străinilor pe teritoriul unui stat este reglementată în mod exclusiv prin legislația acestuia.

IMPERIALISM, stadiu specific în evoluția sistemului mondial capitalist (v.) caracterizat prin concentrarea și centralizarea pe scară largă a producției și capitalului, prin dominația economică și politică a marilor monopoluri, prin fuziunea capitalului bancar cu cel industrial și crearea unor uniuni monopoliste internaționale, prin intensificarea asupririi naționale și exploatării sociale pe scară mondială. În evoluția istorică, **i.**, ca fază „superioară" a dezvoltării capitalismului, se afirmă la începutul sec. 20, impulsionat de transformarea capitalismului monopolist în capitalism monopolist de stat. Noua fază a capitalismului a cunoscut la rîndul ei perioade concrete de evoluție, determinate atît de mecanismul modului de producție bazat pe exploatare și asuprire, dominat de criza sa generală tot mai accentuată, cît și de modificarea raportului de forțe pe plan mondial (v.) în favoarea forțelor antiimperialiste (v.). **I.**, cu noile sale forme de organizare și acțiune, duce la adîncirea contradicțiilor capitalismului, la apariția unor noi contradicții; deși mai dispune de posibilități de adaptabilitate, el nu mai poate asigura o dezvoltare satisfăcătoare a forțelor de producție, declanșează crize accentuate, crize de energie și materii prime, accentuează inegalitățile pe plan mondial, divizarea lumii în bogați și săraci. Pe plan politic, **i.** acționează în direcția restrîngerii democrației „clasice" burgheze prin întărirea puterii executive în dauna puterii legislative, stimularea forțelor politice de dreapta, încercarea de transfer a unor funcții ale statului capitalist unor organisme internaționale, supranaționale. **I.** se manifestă pe planul relațiilor internaționale prin politica de forță și dictat, prin tendința de dominare economică și politică a altor popoare, prin încălcarea dreptului lor la libertate, independență și suveranitate națională, prin promovarea colonialismului și neocolonialismului. Încercînd să oprească transformarea revoluționară a lumii, procesele progresiste care au loc în societatea contemporană, cercurile imperialiste acționează în direcția răsturnării unor guverne și regimuri democratice, sprijină activ forțele cele mai retrograde din diferite țări, se amestecă în treburile interne ale statelor. **I.** nu și-a schimbat caracterul său agresiv, el generează surse de tensiune și încordare în raporturile internaționale, acțiunile sale agresive creează pericolul de război, inclusiv al unei noi conflagrații mondiale. În condițiile actuale, ale schimbării raportului de forțe în favoarea socialismului, democrației și păcii, aria de acțiune și de influență a **i.** s-a redus substanțial; împotriva politicii cercurilor reacționare și agresive se ridică uriașe forțe de pe întreg cuprinsul globului. Unitatea tuturor forțelor care acționează împotriva politicii **i.** reprezintă o condiție esențială în stăvilirea acțiunilor retrograde și agresive ale acestuia.

IMPORT, totalitatea operațiilor cu caracter comercial, prin care se introduc într-o țară, pentru consumul productiv și individual, mărfuri provenind din alte țări. Conceptul de **i.** înglobează, uneori, pe lîngă mărfuri, și serviciile prestate de alte țări contra plată, inclusiv cele de deservire a propriilor turiști în străinătate. Această categorie de **i.** poartă denumirea generală de **i.** *invizibil*. Caracterul și structura economică a **i.** în economia

socialistă depind de obiectivele economice ale etapei date, acesta fiind subordonat nevoilor dezvoltării economiei naţionale în ansamblu.

IMPRESCRIPTIBILITATEA CRIMELOR DE RĂZBOI, principiu de drept internaţional în baza căruia cei ce comit crime de război (v.), crime contra păcii (v.) şi crime contra umanităţii (v.) nu pot beneficia de prescripţie (v.). Pedepsirea criminalilor de război, indiferent de timpul scurs de la data comiterii crimelor, a fost prevăzută într-o serie de documente juridico-diplomatice internaţionale: Legea nr. 10 a Consiliului de control din Germania din 20 dec. 1945, rezoluţiile Adunării Generale a O.N.U. nr. 3/I şi nr. 170/II, din 13 febr. 1946 şi, respectiv, 31 oct. 1947 privind extrădarea şi pedepsirea criminalilor de război şi rezoluţia nr. 95/I din 11 dec. 1946, care confirmă principiile de drept internaţional recunoscute prin Statutul Tribunalului militar internaţional de la Nürnberg şi prin sentinţele acestui tribunal, precum şi rezoluţiile nr. 2184 /XXI, din 12 dec. 1966, şi 2202/XXI, din 16 dec. 1966, prin care Adunarea Generală a O.N.U. a condamnat în mod expres drept crime contra umanităţii violarea drepturilor economice şi politice ale populaţiilor indigene, precum şi politica de apartheid. La 26 nov. 1968, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat Convenţia asupra **i.c. de r.** şi a crimelor contra umanităţii, ratificată de România la 29 iul. 1969. În baza acestei Convenţii sînt imprescriptibile următoarele crime, indiferent de data la care au fost comise: a) crimele de război; b) crimele contra umanităţii, inclusiv cele săvîrşite prin atac armat sau ocupaţie şi actele inumane care decurg din politica de apartheid, precum şi crima de genocid. Vinovaţi de comiterea unor asemenea crime se pot face reprezentanţii autorităţilor de stat şi persoanele particulare care participă la comiterea lor ca autori sau complici, sau la incitarea directă la comiterea oricăreia dintre crimele respective, ori care participă la o înţelegere în vederea comiterii lor, indiferent de stadiul execuţiei în care s-ar afla. Statele părţi la Convenţie se obligă să adopte măsuri interne, legislative sau de alt ordin, care să permită extrădarea persoanelor vinovate de crime de război şi crime contra umanităţii, precum şi măsuri necesare a asigura imprescriptibilitatea acestor crime, atît în ceea ce priveşte urmărirea cît şi în ceea ce priveşte pedeapsa. România a adoptat măsurile corespunzătoare pentru aplicarea prevederilor sale.

IMUNITĂŢI CONSULARE, totalitatea drepturilor de care beneficiază un post consular (v.) şi membrii postului consular pe teritoriul statului de reşedinţă, ca urmare a exceptării acestora de la jurisdicţia acestui stat. **I.c.** se acordă pe bază de reciprocitate, prin convenţii bilaterale. Convenţia multilaterală de la Viena, din 1963, cu privire la relaţiile consulare (v.) lărgeşte sfera şi conţinutul **i.c.** apropiindu-le de imunităţile diplomatice (v.). Posturile consulare beneficiază de următoarele imunităţi: inviolabilitatea localurilor, a arhivelor şi documentelor consulare; autorităţile statului de reşedinţă nu pot pătrunde în localul postului consular decît cu consimţămîntul şefului postului consular, al persoanei desemnate de acesta ori a şefului misiunii diplomatice a statului trimiţător; localurile consulare şi bunurile postului consular nu pot fi rechiziţionate; postul consular are libertatea de a comunica cu guvernul său prin orice mijloace de comunicaţie, inclusiv curierii diplomatici sau consulari, valiza diplomatică sau consulară, mesajele de cod sau cifrate şi poate utiliza un post de radioemisie cu asentimentul statului de reşedinţă. Funcţionarilor consulari (v.) şi membrilor de familie ai acestora le sînt acordate următoarele imunităţi: inviolabilitatea personală; ei nu pot fi reţinuţi sau arestaţi pentru fapte săvîrşite în afara funcţiilor lor decît în caz de crimă gravă,

cu excepţia acţiunilor izvorîte dintr-un contract personal, ori a acţiunilor intentate de un terţ pentru o pagubă ce rezultă dintr-un accident cauzat în statul de reşedinţă de un vehicul al unui membru al postului consular. Membrii postului consular pot fi însă chemaţi să depună ca martori în faţa instanţei judiciare a statului de reşedinţă, cu excepţia cazurilor cînd faptele asupra cărora urmează să depună mărturie au legătură cu exercitarea funcţiilor lor. Membrii postului consular beneficiază de **i.c.** de la intrarea pe teritoriul statului de reşedinţă pentru a ajunge la post sau, dacă se găsesc deja pe acel teritoriu, din momentul intrării lor în funcţie la postul consular. **I.c.** încetează din momentul în care beneficiarul lor a părăsit statul de reşedinţă ori a expirat termenul ce i s-a acordat în acest scop. Membrii postului consular au datoria de a respecta legile statului de reşedinţă şi de a nu se amesteca în treburile interne ale acestui stat.

IMUNITĂŢI DIPLOMATICE, totalitatea drepturilor de care beneficiază o misiune diplomatică şi membrii personalului diplomatic pe teritoriul statului unde îşi desfăşoară activitatea (statul acreditar), ca urmare a exceptării acestora de la jurisdicţia statului de reşedinţă. **I.d.** se acordă pe bază de reciprocitate, prin convenţii bilaterale, în virtutea egalităţii suverane a statelor, în scopul de a asigura îndeplinirea în cît mai bune condiţii a funcţiilor misiunii diplomatice. **I.d.** sînt reglementate şi prin Convenţia de la Viena din 1961 cu privire la relaţiile diplomatice (v.). Principalele imunităţi ale misiunii diplomatice sînt: inviolabilitatea localurilor misiunii, a arhivei şi documentelor diplomatice; organele statului de reşedinţă nu au dreptul să pătrundă în localul misiunii decît cu consimţămîntul şefului misiunii; misiunea are deplina libertate de a comunica cu guvernul său, inclusiv prin intermediul curierilor diplomatici, mesaje prin cod sau cifrate şi poate utiliza, cu asentimentul statului de reşedinţă, un post de radioemisie; corespondenţa oficială şi valiza diplomatică sînt inviolabile; curierul diplomatic se bucură de inviolabilitatea persoanei sale. În ce priveşte **i.d.** personale ale agenţilor diplomatici, de care beneficiază şi membrii familiilor acestora, sînt următoarele: inviolabilitatea persoanei agentului diplomatic (acesta neputînd fi reţinut sau arestat sub nici o formă), precum şi a locuinţei sale particulare, a documentelor, corespondenţei şi bunurilor sale; se bucură de imunitate deplină de jurisdicţie penală a statului acreditar şi, cu anumite excepţii, de imunitate de jurisdicţie civilă şi administrativă. Deşi nu există obligaţia statelor de a acorda **i.d.** şi membrilor personalului administrativ şi tehnic, precum şi celui de serviciu, totuşi, pe bază de reciprocitate şi de curtoazie internaţională, statele acordă acestor categorii de persoane anumite imunităţi, dacă nu sînt cetăţeni ai statului acreditar. Această practică a fost consacrată şi în Convenţia de la Viena din 1961 (art. 37). **I.d.** încep să-şi producă efectul din momentul în care persoana, îndreptăţită să beneficieze de ele, a trecut graniţa statului de reşedinţă şi încetează în momentul în care acea persoană a părăsit teritoriul statului acreditar. Persoanele ce beneficiază de **i.d.** au datoria să respecte legile statului acreditar şi să nu se amestece în treburile interne ale acestuia. La **i.d.** nu poate renunţa decît statul acreditant, agenţii diplomatici neavînd un astfel de drept.

INAMIC, stat beligerant cu care un alt stat se află în stare de război (v.); forţele armate ale beligerantului adversar; cetăţenii statului beligerant adversar.

INCIDENT, eveniment neaşteptat, de proporţii relativ restrînse, care poate provoca o înrăutăţire bruscă a rela-

ţiilor dintre statele implicate, rezultat al încălcării de către un stat a normelor dreptului internaţional sau a drepturilor şi intereselor legitime ale altui stat. ~ *de frontieră*, acţiune care constituie o încălcare a regimului frontierei de stat (v.). Astfel, sînt considerate ~ *de f.* trecerea ilegală de persoane sau de bunuri peste frontieră; trageri cu arma peste frontieră; zborul aeronavelor peste linia frontierei, în afara coridoarelor permise pentru survol; deteriorarea sau distrugerea semnelor care marchează linia frontierei; extinderea unui incendiu peste linia frontierei. Prin tratatele încheiate de România cu statele vecine şi care reglementează regimul frontierelor de stat s-a stabilit ca prevenirea producerii unor ~ *de f.* şi rezolvarea cazurilor survenite să intre, în prima instanţă, în atribuţia „împuterniciţilor de frontieră", numiţi de fiecare parte. ~ *diplomatic*, încălcarea imunităţii diplomatice (v.) sau a altor drepturi ale reprezentantului diplomatic al unui stat, sau cînd un diplomat comite un act ce depăşeşte competenţa sa sau săvîrşeşte acte inamicale (v.) faţă de statul de reşedinţă.

INCOGNITO, termen latin cu sensul „fără a fi cunoscut", folosit pentru a desemna că un şef de stat sau o personalitate de rang înalt călătoreşte în străinătate fără a face cunoscută sau a invoca calitatea sa oficială şi, astfel, fără a pretinde să i se facă onorurile ce i se cuvin. Secretul călătoriei şi al identităţii persoanei poate fi păstrat din curtoazie; în mod obişnuit, şeful de stat sau persoana de rang înalt care călătoreşte i. foloseşte un titlu temporar, care poate fi foarte îndepărtat de adevărata sa calitate. Chiar atunci cînd călătoreşte i. şeful de stat se bucură de imunitatea cuvenită funcţiei ce o deţine.

INCOMPETENŢĂ 1. Lipsa de aptitudine a unui stat, a unei instituţii internaţionale sau a unuia dintre organele lor de a îndeplini anumite acte juridice. **2.** Lipsa calităţii (puterii) unui organ jurisdicţional internaţional de a soluţiona anumite categorii de litigii. Lipsa de competenţă a fost de mai multe ori invocată de statele părţi în cauzele judecate de C.I.J., ca excepţie preliminară. Actele îndeplinite şi hotărîrile pronunţate fără competenţă sînt nevalabile. Înlăturarea lor poate fi obţinută de partea interesată în modul prevăzut de regulile dreptului internaţional, de tratatele internaţionale sau, după caz, de legile statului în cauză. V. şi *excepţii preliminare*.

INCOTERMS *(International Comercial Terms)*, reguli comerciale internaţionale elaborate de Camera Internaţională de Comerţ de la Paris, în 1936, şi revizuite în 1953. **INCOTERMS** reprezintă o culegere de uzanţe comerciale acceptate pe plan internaţional, formulate succint, cu scopul de a oferi o serie de reguli de interpretare a clauzelor principale utilizate în contractele de comerţ exterior, pentru a fi folosite facultativ de către firmele care preferă siguranţa regulilor internaţionale faţă de nesiguranţa interpretării aceloraşi clauze în ţări diferite. Principalele clauze referitoare la condiţiile de livrare, cărora **INCOTERMS** le asigură o interpretare uniformă, sînt: works (franco fabrică), F.O.R. (franco vagon), F.A.S. (franco lîngă vas), F.O.B. (franco la bord), C. and F. (costul şi navlul), C.I.F. (cost, asigurare şi navlu), Ex ship (de pe vas) şi Ex quay (de pe chei).

INDEMNIZAŢIE DE RĂZBOI, prestaţie pecuniară pe care, în trecut, statul învingător în război o impunea celui învins, ca o condiţie a restabilirii păcii. Obligaţia de a plăti o **i. de r.** nu se baza pe ideea reparării pagubelor provocate de război, ci rezulta din „dreptul" învingătorului de a impune voinţa sa celui învins. **I. de r.** a devenit, mai ales în sec. 19, un mijloc de spoliere a statului învins, urmărind totodată să frîneze dezvoltarea economică şi militară viitoare a acestuia. Astfel a fost

lupusă Franței de către Prusia în 1871 plata unei **i. de r.** de 5 miliarde franci aur. **V.** și *contribuții de război*.

INDEPENDENȚĂ 1. (În dreptul internațional) Atribut fundamental al statului, ce constă în dreptul exclusiv al acestuia de a lua hotărîri și soluționa problemele sale interne și externe fără nici un fel de amestec din partea altor state. Complex de drepturi suverane ale statului, privind rezolvarea problemelor interne și externe conform voinței proprii, fără nici un amestec din afară. Aceasta înseamnă că statul, respectînd principiile și normele dreptului internațional, drepturile suverane ale altor state, nu este supus în înfăptuirea politicii sale interne și externe nici unei autorități, nici unui alt stat, stabilind, potrivit voinței sale, Constituția, legile, organele de conducere, planurile de dezvoltare economică și socială, organizarea administrativ-teritorială și, în general, tot ceea ce privește viața națiunii, precum și conținutul și formele relațiilor sale cu alte state, și, în ansamblu, reglementarea relațiilor sale internaționale. **2.** Realitatea politică, situația de fapt a statului, conformă cu aceste drepturi. Dreptul popoarelor de a se constitui în state independente, de a dobîndi și menține **i.** de stat, reprezintă elementul esențial al dreptului popoarelor de a dispune de ele însele. Întreaga desfășurare a vieții internaționale arată că respectarea **i.** naționale de stat are o însemnătate hotărîtoare pentru dezvoltarea unor relații normale între state; amestecul în treburile altor state și popoare, sub orice formă, duce la încordare și neîncredere între state, dăunează cooperării internaționale și pune în pericol cauza păcii. În același timp, încălcarea **i.** unui stat înseamnă o încălcare a dreptului poporului respectiv de a dispune de soarta sa, căci statul național independent este rezultatul exercitării acestui drept. Exercitarea permanentă a acestui drept impune menținerea **i.** de stat, deci dreptul său la existență și legitimitatea luptei pentru menținerea și întărirea **i.** sale. Politica externă a României se bazează pe principiul respectului **i.** statelor (art. 14 din Constituție). Acest principiu este înscris în tratatele de prietenie, declarațiile solemne, comunicatele comune și în alte documente încheiate de România cu alte state.

INDIA (denumirea oficială: *Bharat Juktarashtra = Uniunea Indiană*), stat situat în S Asiei, învecinat cu Pakistan, R.P. Chineză, Nepal, Bhutan, Birmania și Bangladesh. Suprafața: 3 287 590 kmp (inclusiv Sikkim). Populația (1976): 610 080 000 loc. Capitala: *New Delhi*, 301 801 loc. (1971). Limba oficială: hindi; recunoscute prin Constituție ca limbi oficiale încă 14 limbi, folosite în statele federale. Moneda: 1 Rupee (Rupia) = 100 Paise. *Istoric.* Primele civilizații pe teritoriul **I.** (mileniul 2 î.e.n.) sînt contemporane cu civilizațiile din Egipt și Mesopotamia. Apogeul civilizației antice indiene este atins de două mari imperii care reușesc să unifice cea mai mare parte a peninsulei indiene: Maurya (sec. 4—3 î.e.n.) și Gupta (sec. 4—5 e.n.). În sec. 6—7 începe procesul cristalizării relațiilor feudale. Cele mai puternice formațiuni statale medievale sînt sultanatul Delhi (sec. 13—16), sultanatele Balimani și Uijayanagar (sec. 14—16) și Imperiul Marilor Moguli (sec. 16—19). Primii europeni care ating coasta Malabar sînt portughezii (în 1498 navigatorul portughez Vasco da Gama), care pun stăpînire pe o parte a coastei apusene a **I.** În urma războiului de 7 ani (1756—1763), colonialismul britanic elimină concurența franceză, pentru ca în următorul secol să-și extindă dominația asupra întregii **I.** În 1858 **I.** este proclamată oficial colonie britanică, timp în care dominația engleză este puternic zguduită de răscoala anticolonialistă a cipailor (1857—1859). În prima parte a sec. 20 se intensifică lupta de eliberare națională de sub dominația colonială, în frunte cu Ma-

hatma Ghandi şi apoi cu Jawaharlal Nehru, care obligă Marea Britanie să acorde **I.** independenţa (15 aug. 1947), ca dominion. În 1947 fosta colonie britanică este împărţită după criterii religioase în dominioanele Uniunea Indiană şi Pakistanul. La 26 ian. 1950, **I.** se proclamă republică federală în cadrul Commonwealth-ului. În 1956 sînt transferate **I.** stabilimentele franceze Pondicherry, Karikal, Mahé şi Chardernagor, iar în 1961 coloniile portugheze Goa, Daman şi Diu sînt eliberate şi reintegrate oficial teritoriului ţării. În perioada care a urmat dobîndirii independenţei, guvernele ţării adoptă măsuri pentru dezvoltarea economică şi socială a **I.**, pentru modernizarea vieţii de stat şi publice. În 1947—1948, 1965 şi 1971 conflicte armate opun **I.** Pakistanului. La 9 iul. 1972 primii miniştri ai celor două ţări semnează la Simla un acord prin care cele două state se angajează să renunţe la folosirea forţei în rezolvarea problemelor bilaterale. În 1976 Sikkim-ul devine cel de-al 22-lea stat indian. *Organizarea de stat:* republică federală. **I.** întreţine relaţii diplomatice cu 134 de state (1976) şi este membră în 84 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţiile cu România.* Deşi relaţiile româno-indiene pe linie de stat sînt de dată relativ recentă, legăturile dintre cele două popoare datează de mai bine de un secol. În 1926, marele om de litere şi filozof indian Rabindranath Tagore a vizitat România, stimulînd interesul pentru dezvoltarea legăturilor culturale între popoarele român şi indian. La 16 iul. 1929, România a deschis un consulat onorific la Bombay. Relaţiile diplomatice între cele două ţări s-au stabilit la 14 dec. 1948, la nivel de legaţie, iar la 11 nov. 1957 acestea sînt ridicate la nivel de ambasadă. Vizitele la nivel înalt au contribuit, în decursul anilor, la cimentarea prieteniei dintre cele două popoare şi la continua dezvoltare a relaţiilor româno-indiene în toate domeniile. Au vizitat **I.** preşedintele Consiliului de Miniştri al României (mart. 1958) şi preşedintele Consiliului de stat (12—20 oct. 1962). Au făcut vizite în România vicepreşedintele **I.** (26—29 iun. 1956), preşedintele **I.** (7—10 oct. 1965). Primele acorduri comerciale româno-indiene au funcţionat în perioadele 1954—1958, 1959—1962, 1963—1971. Un nou Acord comercial şi de plăţi pe termen lung pentru anii 1971—1975 a fost semnat la Bucureşti, prevăzînd acordarea reciprocă a clauzei naţiunii celei mai favorizate. Primul Acord de schimburi culturale a fost semnat la New Delhi, la 30 apr. 1957. Acordul de cooperare ştiinţifică şi tehnologică, semnat în 1969, prevedea crearea unui consiliu ştiinţific mixt. La 30 aug. 1971 s-a semnat la Bucureşti un Acord privind folosirea energiei atomice în scopuri paşnice, pe termen de 5 ani, cu posibilităţi de prelungire automată. Un rol de prim ordin în extinderea raporturilor prieteneşti şi de cooperare româno-indiene l-au avut întîlnirile şi convorbirile la cel mai înalt nivel prilejuite de vizita în România a primului ministru al **I.**, Indira Ghandi (16—19 oct. 1967), de vizita în **I.** a preşedintelui Nicolae Ceauşescu (13—18 oct. 1969) şi de vizita în România a preşedintelui **I.**, Venkata Giri (3—6 oct. 1973). Înţelegerile şi acordurile convenite cu aceste ocazii au creat o bază solidă relaţiilor româno-indiene, conferindu-le largi perspective de dezvoltare şi diversificare. În aplicarea acestor înţelegeri, vizita primului ministru al guvernului român în **I.** (mai 1976), cele ale ministrului de externe al **I.** (ian. 1977) şi ale altor personalităţi indiene în România, precum şi activitatea Comisiei mixte de cooperare economică, au adus contribuţii de seamă la continua intensificare a relaţiilor dintre cele două ţări, în avantajul reciproc.

INDICE AL PREŢURILOR DE COMERŢ EXTERIOR (INDICII PREŢURILOR DE EXPORT ŞI DE IMPORT), mărime relativă care oglindeşte schimbarea medie a preţurilor de export sau

de import față de o perioadă considerată ca bază de comparație. **I. al p. de c.e.** se calculează, cu bază fixă sau bază în lanț, pentru total export, respectiv import sau pentru anumite grupe sau subgrupe de mărfuri exportate (importate).

INDICE AL PREȚURILOR INTERNAȚIONALE, mărime relativă care exprimă variația medie a prețurilor principalelor produse pe piața mondială, la o anumită dată față de o perioadă luată drept bază de comparație. **I. al p.i.** se calculează, de regulă, cu bază fixă, pentru produsele de bază (v.), prin raportarea seriilor de prețuri ale acestor produse, obținute pe o piață reprezentativă (v.), în special a cotațiilor de la bursele de mărfuri (v.). Dintre principalii i. ai p.i. se pot aminti: în S.U.A., Moody și Dow Jones; în Anglia, Reuter, Financial Times și Economist; în R.F. Germania, H.W.W.A. și D.I.W.; în Belgia, AGEFI, iar în C.E.E., O.S.C.E. Oficiul de statistică al O.N.U. calculează *indicele O.N.U.* pentru prețurile produselor de bază în comerțul internațional. Indicele se calculează din 1954 pentru două grupe mari de țări (țări dezvoltate și țări în curs de dezvoltare) pe baza unor serii de prețuri furnizate atît de țările exportatoare cît și de cele importatoare (cotații de bursă, prețuri de licitație, prețuri de tranzacție). În România se calculează *indicele sintetic*, elaborat de către Institutul de economie mondială pentru prețurile internaționale, ale principalelor materii prime, semifabricate și produse agroalimentare. El cuprinde 63 de produse (inclusiv sortimente), repartizate în 11 subgrupe, care dețin o pondere mare în exportul și importul României.

INDICE VALUTAR, mărime relativă care măsoară aprecierea (revalorizarea „de facto") sau deprecierea (devalorizarea „de facto") unei valute sau a unui grup de valute, de la un punct de referință. **I.v.** este caracteristic perioadelor de flotare a cursurilor de schimb (v.), cînd au loc variații zilnice, de mai mare sau mai mică amploare. El se calculează ca raport între cursul zilei și cursul fix (de referință) luat ca bază de calcul.

INDONEZIA (denumirea oficială: *Republik Indonesia = Republica Indoneziа)*, stat situat în SE Asiei, cuprinzînd arh. (13 677 ins., din care 6 044 locuite) care separă Oc. Indian (la V) de Oc. Pacific (la E). Suprafața: 1 919 270 kmp. Populația (1976): 139 620 000 loc. Capitala: *Djakarta (Jakarta Raya)*, 4 915 000 loc. (1973). Limba oficială: bahasa indonesia. Moneda: 1 Rupiah = 100 Sen. *Istoric.* La începutul erei noastre pe teritoriul **I.** ființează o serie de principate influențate de civilizațiile indiană și chineză. În ins. Djawa și răsăritul ins. Sumatera înfloresc în sec. 7 — 10 regatele feudale Sirvijaya și Mataran. În sec. 13 se formează statul Madjapahit, care în sec. 14—15 își extinde autoritatea asupra întregului teritoriu indonezian. Primii europeni (portughezii) sosesc în **I.** la începutul sec. 16. Prin intermediul „Companiei Indiilor Orientale" (1602—1657) olandezii intră treptat în posesia teritoriului **I.** pe care îl dețin pînă în 1941. Zguduită de dese răscoale (îndeosebi cele din 1825—1830; 1926—1927) dominația colonială este pusă în fața unei puternice mișcări de eliberare. În perioada 1942—1945 trupe japoneze ocupă **I.** Lupta de eliberare este încununată prin proclamarea, la 17 aug. 1945, a independenței **I.** ca republică. În pofida încercărilor Olandei și Marii Britanii de a înăbuși pe cale militară tînăra republică (1945—1947; iul.—aug. 1947; 1948—1949), **I.**, a cărei independență fusese recunoscută de Olanda în 1949, se proclamă republică unitară (17 aug. 1950), centralizată, lichidîndu-se sistemul federativ. La 1 mai 1963 este inclus în **I.** ultimul teritoriu ocupat de Olanda, Irianul de vest. *Organizarea de stat:*

republică prezidențială. **I.** întreține relații diplomatice cu 74 de state (1976) și este membru în 70 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* România recunoaște independența noului stat și la 20 febr. 1950 stabilește cu el relații diplomatice, la nivel de legație, care vor fi ridicate, la 9 iun. 1960, la nivel de ambasadă. Numeroase contacte bilaterale au condus la semnarea unor acorduri, tratate și convenții, care reglementează juridic raporturile între cele două țări. Primul Acord comercial este semnat la 31 iun. 1954, la Djakarta. Cel de-al doilea este semnat la 27 nov. 1956, a cărui valabilitate a fost prelungită pînă în 1962. La 25 mai 1956 guvernele celor două țări hotărăsc să înființeze reprezentanțe comerciale în capitalele respective. Președintele **I.** a vizitat România (11—14 apr. 1960 și 31 mai—5 iun. 1961), iar președintele Consiliului de Stat a vizitat **I.** în oct. 1962 și, respectiv, 15 — 18 aug. 1965. În 1960 s-au semnat Acordul de colaborare tehnico-științifică și Acordul cultural, iar în 1961 s-a convenit asupra creării unei comisii mixte guvernamentale de colaborare economică și tehnică. În 1962 se încheie un Acord comercial de lungă durată și un Protocol privind dezvoltarea colaborării economice și tehnice. În vederea soluționării unor probleme economice bilaterale la 9 iul. 1971 se încheie un Acord privind reglementarea plăților pendinte între cele două țări. Cadrul juridic care reglementează relațiile bilaterale s-a lărgit prin semnarea la 9 sept. 1972 a unui Acord de cooperare economică și tehnică pe termen lung.

INDULT, îngăduință acordată navelor comerciale surprinse de declanșarea ostilităților într-un port inamic de a-l părăsi într-un anumit interval de timp spre a evita să fie capturate. Această practică a fost prevăzută, fără a deveni obligatorie, de Convenția a VI-a de la Haga din 18 oct. 1907. Convenția prevede posibilitatea acordării unui termen de **i.** navelor care se găseau la începutul ostilităților în porturile beligerante, celor care intrau într-un asemenea port fără a cunoaște starea de război, precum și celor care navigau pe mări, ignorînd izbucnirea ostilităților.

INFECTARE OSTILĂ, concepție tradițională în materie de prize maritime (v.), potrivit căreia caracterul inamic al unui vas se extinde și asupra mărfii neutre pe care o transportă acesta. De asemenea, caracterul inamic al mărfurilor pe care le transportă un vas neutru se extinde și asupra vasului, dacă însumează o valoare, volum sau greutate de o treime din vas, iar mărfurile care constituie contrabanda de război, transportate pe un vas neutru, atribuie această calitate și altor mărfuri aparținînd aceluiași proprietar, transportate pe același vas.

INFLAȚIE, fenomen caracteristic economiei capitaliste, care definește un dezechilibru al întregului mecanism economic, manifestat, în principal, printr-un exces de mijloace de plată, însoțit de creșterea prețurilor. **I.** determină deprecierea puterii de cumpărare a banilor ca urmare a emiterii lor peste nevoile reale ale producției și circulației mărfurilor. Urmările **i.** sînt: reducerea puterii de cumpărare a banilor, scăderea veniturilor reale ale populației - datorită creșterii mai rapide a prețurilor în raport cu salariile etc.

INFORMATOR, persoană îmbrăcată în uniformă militară care, în timp de conflict armat, pătrunde în spatele frontului inamic cu misiuni de cercetare pentru a culege informații spre a le transmite forțelor sale armate. În cazul în care cad în puterea inamicului, **i.** se bucură de regimul prizonierilor de război.

INFRACȚIUNE INTERNAȚIONALĂ, încălcare gravă a normelor de drept internațional care pune în pericol bazele conviețuirii pașnice a statelor, securitatea și ordinea internațională și care este sancționată de dreptul internațional, atrăgînd răspunderea penală a celor vinovați de săvîrșirea lor. Pot comite **i.i.** persoanele fizice ce acționează în calitate de organe ale statului cît și persoane particulare. V. și *dreptul internațional penal.*

IN LIMINE LITIS, expresie latină cu sensul „la începutul procesului", care denumește o excepție procedurală, utilizată, în special, pentru a desemna anumite mijloace de drept care trebuie folosite în scopul unei eficiențe juridice, în această fază (**i.l.l.**), adică înainte de începerea dezbaterilor asupra fondului procesului. Așa de ex., excepțiile preliminare (v.), prin care se cere soluționarea unei chestiuni prealabile înainte de a se începe judecarea în fond sau excepțiile, numite cîtcodată și fine de neprimire (v.), lipsa de calitate sau de interes a reclamantului, nefolosirea căilor interne sau diplomatice pentru soluționarea diferendului, expirarea unor termene, viciile de formă etc., urmează a fi ridicate **i.l.l.**, pentru a înlătura dezbaterea cererii introductive de instanță, sub sancțiunea de a nu mai putea fi invocate după ce s-a intrat în fondul cauzei.

INSTITUȚIE SPECIALIZATĂ, organizație creată printr-un acord interstatal ale cărei obiective sînt limitate la anumite domenii (economic, social, cultural, sanitar, științific), ele avînd competență de reglementare în materii cu precădere tehnice. Sînt **i.s.** ale O.N.U.: O.I.M. (v.), U.P.U. (v.), U.N.E.S.C.O. (v.), O.M.S. (v.), U.I.T. (v.), O.M.M. (v.), F.A.O. (v.), O.A.C.I. (v.), F.M.I. (v.), B.I.R.D. (v.), G.A.T.T. (v.), S.F.I. (v.), A.I.D. (v.), I.M.C.O. (v.), O.M.P.I. (v.) și O.M.T. (v.). Fiecare posedă caracteristici proprii și competențe particulare. Legăturile dintre aceste organizații și O.N.U. sînt definite în Cartă, iar prin tratate internaționale separate s-a fixat cadrul practic în care aceste instituții sînt legate de O.N.U. Majoritatea **i.s.** sînt asociate în acțiuni coordonate ale O.N.U. pentru acordarea de asistență tehnică țărilor în curs de dezvoltare. **I.s.** dispun de autonomia necesară bunei lor funcționări, avînd organe proprii de conducere și mijloace financiare distincte. Statele membre ale O.N.U. au dreptul, dar nu și obligația, de a face parte din **i.s.** Admiterea se face după o procedură variabilă de la o instituție la alta.

INSTITUTUL DE DREPT INTERNAȚIONAL (I.D.I.), asociație științifică cu caracter neguvernamental, fondată în 1873 la Gand (Belgia). Scopul **I.D.I.** este de a favoriza progresul dreptului internațional prin următoarele activități: a) formularea principiilor generale ale științei, pentru a putea răspunde conștiinței juridice a lumii civilizate; b) sprijinirea tuturor încercărilor serioase de codificare treptată și progresivă a dreptului internațional; c) favorizarea consacrării oficiale a principiilor care vor fi fost recunoscute ca fiind în armonie cu nevoile societății moderne; d) contribuția, în limita competenței sale, la menținerea păcii și la respectarea legilor și obiceiurilor războiului; e) examinarea dificultăților care se vor ivi în interpretarea sau aplicarea dreptului emițînd la nevoie avize juridice motivate în cazurile neclare sau controversate; f) concursul dat, prin publicații, prin învățămîntul public și prin orice alte mijloace, la triumful principiilor de justiție și umanitate, care trebuie să guverneze relațiile dintre popoare. **I.D.I.** se compune din membri individuali, al căror număr este limitat la 60, precum și din membri asociați, în număr de 72. Membrii sînt aleși dintre specialiștii din diverse țări, care

au adus servicii dreptului internațional în domeniul teoriei și practicii. I.D.I. lucrează în sesiuni ale membrilor, o dată pe an.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ, institut cu caracter de cercetare din România. Studiază tendințele economiei mondiale, pe ansamblu și pe grupe de țări, principalele forme ale relațiilor economice internaționale, conjunctura piețelor externe. Asigură îndrumarea metodologică a compartimentelor de conjunctură din ministere și întreprinderi de comerț exterior. Elaborează și editează materiale pentru informarea curentă și documentarea sistemului de comerț exterior și cooperare economică internațională. Institutul are ca principale domenii de cercetare: economia țărilor socialiste; economia țărilor în curs de dezvoltare; economia țărilor capitaliste dezvoltate; prognoza evoluției economiei mondiale; participarea României la cooperarea economică internațională; căile lărgirii și creșterii eficienței comerțului exterior al țării noastre; colaborarea economică în cadrul C.A.E.R.; conjunctura piețelor internaționale; modificările și tendințele prețurilor pe piața mondială; organismele economice internaționale; noua ordine economică internațională; teorii referitoare la relațiile economice internaționale; reglementările actuale și tendințele în evoluția dreptului economic internațional, în ce privește comerțul și cooperarea, transportul internațional, dreptul maritim, dreptul vamal, dreptul de proprietate industrială, arbitrajul internațional. Institutul se subordonează Institutului Central de Cercetări Economice (care funcționează în subordinea Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale) și Ministerului Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale.

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL AFRICAN (I.A.I.), creat în 1926, reunește reprezentanți din 90 de țări (1976), printre care și România. I.A.I. centralizează informații în materie de etnologie, de lingvistică și date cu caracter social din Africa, organizînd cercetări în aceste domenii. Cercetează, de asemenea, efectele sociale ale industrializării în Africa, precum și incidența condițiilor moderne de viață asupra căsătoriei și vieții de familie în Africa. Organizează seminarii internaționale. Are sediul la Londra.

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL AL BREVETELOR, înființat la 6 iun. 1947 pe baza acordului între Belgia, Franța, Luxemburg și Olanda, care a intrat în vigoare la 10 iun. 1949 și a fost revizuit în febr. 1961. Institutul se ocupă de evidența și avizarea invențiilor, desfășurarea de cercetări documentare în toate domeniile științei și tehnologiei etc. Este condus de un consiliu de administrație format din cîte un reprezentant al fiecărei țări membre. Sînt membre ale Institutului 9 țări europene (1976). Are sediul la Haga.

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL AL FRIGULUI (I.I.F.), creat la 21 iun. 1920, la Paris, printr-un acord interguvernamental, succedînd Asociației internaționale a frigului (creată în 1908). Urmărește stimularea în diferite țări a cercetării științifice, elaborarea unor studii tehnico-economice; dezvoltarea utilizării tehnologiei frigului (refrigeratoare), în special în alimentație și agricultură, în industrie și în domeniul sănătății și igienei; face recomandări guvernelor și organizațiilor internaționale cu privire la depozitarea la frig și la transportarea în refrigeratoare a alimentelor perisabile; facilitarea utilizării refrigeratoarelor în țările tropicale. Are ca membri 53 de state (1976), inclusiv România. Are sediul la Paris.

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL AL URANIULUI (I.I.U.), asociație comercială constituită la 12 iun. 1975 de producătorii de uraniu din Australia, Canada, Franța, Republica Africa de Sud și Anglia, care cumulează circa 60 la sută din producția de uraniu a țărilor capitaliste. Membrii fondatori ai **I.I.U.** sînt 15 companii din cele cinci țări. Principalele funcțiuni ale **I.I.U.** sînt: editarea unor publicații pentru prezentarea punctelor de vedere ale membrilor săi și furnizarea cadrului de informații referitor la cerere și ofertă. **I.I.U.** nu se ocupă de politica de prețuri. Consumatorii de uraniu pot fi admiși ca membri asociați. Are sediul la Londra.

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL DE DREPT SPAȚIAL (I.I.S.L.), creat în 1960 de către Federația Internațională de Astronautică (v.), ca organ consultativ. Efectuează studii asupra aspectelor juridice și sociologice ale astronauticii; procedează la cercetări și investigații pentru acumularea și răspîndirea de cunoștințe privitoare la dreptul spațial și la sistemele de telecomunicații; organizează simpozioane. **I.I.S.L.** are membri individuali, aleși pe viață, din 48 de țări, inclusiv România. Are sediul la Paris.

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL PENTRU CERCETAREA PĂCII DE LA STOCKHOLM (SIPRI), creat în anul 1966, la Stockholm, pentru a comemora o îndelungată perioadă — 150 de ani — de pace neîntreruptă a Suediei. Cunoscut îndeosebi sub denumirea sa abreviată — **SIPRI** *(Stockholm International Peace Research Institute)* — este un institut, cu statut independent, ce își propune ca scop cercetarea problemelor păcii și conflictelor, abordînd în mod științific acele aspecte importante care preocupă într-un înalt grad factorii de decizie politică din viața internațională. Obiectul primordial de cercetare l-a constituit, pînă în prezent, problemele vizînd înarmările, dezarmarea și controlul armamentelor, **SIPRI** oglindind, în lucrările sale, evoluția, stadiul actual, precum și consecințele nefaste ale cursei înarmărilor, măsurile ce se impun pentru ca negocierile din domeniul dezarmării să ducă la rezultate concrete, efective. Personalul **SIPRI**, ca și organele conducătoare (Consiliul guvernatorilor și Consiliul științific) au un caracter internațional; mijloacele financiare necesare cercetătorilor sînt acordate de parlamentul suedez. Între lucrările cele mai cuprinzătoare editate de **SIPRI** se numără cele opt anuare privind înarmările și dezarmarea în lume (1969—1977). Alte lucrări importante: „Comerțul cu arme în lumea a treia" (1971), „Problema războiului chimic și biologic", „Reducerea forțelor armate în Europa", „Problemele proliferării nucleare", „Armamentele și dezarmarea în era nucleară", „Armele de distrugere în masă și mediul ambiant" ș.a.

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL PENTRU PLANIFICAREA EDUCAȚIEI (I.I.E.P.), centru mondial pentru cercetarea și planificarea educației, înființat în 1963 de U.N.E.S.C.O. pentru a ajuta statele membre și, în primul rînd, țările în curs de dezvoltare în eforturile lor de dezvoltare a educației, de modernizare a învățămîntului. Realizează schimburi de informații cu institute din domeniul educației din 55 de țări (1976), inclusiv România. Are sediul la Paris.

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL PENTRU UNIFICAREA DREPTULUI PRIVAT (UNIDROIT), creat la 20 apr. 1926, la Roma, prin Acordul încheiat între guvernul Italiei și Consiliul Societății Națiunilor; inaugurat la 30 mai 1928. Examinează metodele vizînd armonizarea și coordonarea dreptului privat între state sau grupuri de state; pregătește și stimulează adoptarea de către state a unei legislații uniforme de drept privat; pregătește și prezintă proiecte de legi

uniforme la conferinţe diplomatice sau în alte organisme. Are ca *membri* 48 de state (1976), inclusiv România. Are sediul la Roma.

INSTITUTUL NAŢIUNILOR UNITE PENTRU FORMARE ŞI CERCETARE (U.N.I.T.A.R.), organism permanent subsidiar al Adunării Generale a O.N.U., înfiinţat la 11 dec. 1963, în scopul perfecţionării funcţionarilor naţionali din ţările în curs de dezvoltare, care au o pregătire de bază, şi al specializării lor în probleme de interes internaţional, inclusiv pentru diplomaţie, prin organizarea de cursuri şi seminarii la sediul său sau în diverse ţări, cu o durată de 2—6 luni. **U.N.I.T.A.R.** a elaborat diverse studii privind: exodul de cadre tehnice calificate din ţările în curs de dezvoltare; reglementarea paşnică a diferendelor internaţionale; cooperarea economică internaţională; discriminarea rasială; statutul şi problemele ţărilor şi teritoriilor foarte mici; evaluarea asistenţei tehnice; ştiinţa şi tehnologia; transferul şi tehnologia; problemele de structură ale O.N.U. şi instituţiilor sale şi relaţiile cu organizaţiile regionale. Este un organism autonom în sistemul Naţiunilor Unite, condus de un director executiv şi avînd un Consiliu de administraţie format din 28 *membri*, numiţi de secretarul general al O.N.U. Are sediul la New York.

INSTITUTUL PENTRU PROBLEMELE UNEI NOI ORDINI ECONOMICE INTERNAŢIONALE, organism de cercetare cu caracter internaţional, înfiinţat în sept. 1975 de un grup de personalităţi ale vieţii politice, economice şi culturale din Europa şi de pe alte continente. Are drept scop efectuarea de studii şi organizarea de mese rotunde în diverse părţi ale lumii şi în special în America Latină cu privire la necesitatea instaurării unei noi ordini economice internaţionale. Prima manifestare din cadrul programului său de activităţi a constituit-o organizarea, în nov. 1975, a unei mese rotunde, ce s-a desfăşurat în două sesiuni, la Paris şi Bucureşti, avînd ca temă: Problemele unei noi ordini economice internaţionale. Modul în care este concepută noua ordine economică internaţională de preşedintele Nicolae Ceauşescu. Ca o recunoaştere a contribuţiei valoroase a preşedintelui Nicolae Ceauşescu la elaborarea conceptului şi principiilor unei noi ordini economice şi politice internaţionale şi la transpunerea lor în viaţă, Institutul l-a ales preşedinte de onoare. Institutul este condus de un Consiliu de administraţie, avînd ca preşedinte pe Arturo Frondizi (fost preşedinte al Argentinei) şi ca secretar general pe Giancarlo Elia Valori (Italia). Are sediul la Paris.

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU RELAŢIILE CULTURALE CU STRĂINĂTATEA (I.R.R.C.S.), organizaţie socială creată în 1947, în scopul realizării şi dezvoltării relaţiilor culturale ale României cu celelalte ţări. **I.R.R.C.S.** sprijină organizarea peste hotare de manifestări culturale, expoziţii, conferinţe cu scopul de a face cunoscută cultura românească; întreţine relaţii de cooperare cu asociaţiile, instituţiile, personalităţile străine din domeniul ştiinţei şi culturii; invită în România personalităţi din aceste domenii şi trimite în străinătate oameni de artă, cultură şi ştiinţă. Membrii **I.R.R.C.S.** sînt atît persoane fizice (oameni de ştiinţă, artişti, intelectuali), cît şi organizaţii de interes public cu un caracter social-cultural. **I.R.R.C.S.** întreţine relaţii cu organizaţii şi personalităţi din 112 ţări ale lumii. Are sediul la Bucureşti.

INSTITUTUL UNIFICAT PENTRU CERCETĂRI NUCLEARE (I.U.C.N.) (de la Dubna), creat în virtutea unui acord internaţional semnat la Moscova, la 26 mart. 1956, de către reprezentanţii a 11 state socialiste. Pornind de la importanţa pe care o pre-

almă utilizarea paşnică a energiei nucleare şi necesitatea cooperării între state în domeniul fizicii nucleare teoretice şi experimentale, statutul **I.U.C.N.** prevede ca toate activităţile sale să fie dirijate spre utilizarea paşnică a atomului prin promovarea cooperării internaţionale în acest domeniu. În vederea realizării programului său de activitate, **I.U.C.N.** dispune de baza materială necesară (localuri, laboratoare, aparataj etc.) pusă la dispoziţie de către U.R.S.S. la începutul activităţii şi dezvoltată pe parcurs prin contribuţiile statelor participante.

INSTRUMENT DE RATIFICARE, document prin care se confirmă ratificarea unui tratat bi- sau multilateral de către statul care l-a încheiat. Semnat de persoana care este competentă să angajeze statul parte la tratat şi care este, de obicei, şeful statului, documentul este destinat să fie remis fie guvernului celuilalt stat contractant, fie unui alt guvern, anume indicat în tratat (depozitarul). Nu toate tratatele sînt supuse ratificării. Sînt tratate care intră în vigoare fără a aştepta procedura schimbului instrumentelor de ratificare, adică la semnare sau aderare.

INSULELE PACIFICULUI (denumirea oficială: *Trust Territory of the Pacific Islands)*, grup de insule şi insuliţe vulcanice şi coraligene în Pacificul central-vestic, care constituie arh. Caroline, Marshall şi Mariane, cunoscute şi sub denumirea de Micronezia. Suprafaţa: 1 375 kmp (numai partea terestră locuită). Populaţia (1976): 120 000 loc. Centrul administrativ: *Koror* (în arh. Palau). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 American Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite de Magellan în 1521, **I.P.** devin posesiune spaniolă în 1686, pînă cînd sînt vîndute Germaniei în perioada 1889—1899, care le transformă în colonie. Ocupate de Japonia în anul 1914, îi revin acesteia prin Tratatul de la Versailles (1919) şi sînt administrate ca teritoriu sub mandat (1920—1944). Ocupate de trupele americane în timpul celui de-al doilea război mondial, devin la 18 iul. 1947 teritoriu sub tutela O.N.U. administrat de S.U.A. ca zonă strategică. Ins. Bikini şi Eniwetok (arh. Marshall) au constituit poligoane ale S.U.A. pentru experienţe nucleare în atmosferă. La 17 iun. 1975, ins. Mariane, care făceau parte din posesiune, au devenit teritoriu autonom cu statut de „stat liber asociat" cu S.U.A., separare aprobată de Consiliul de Securitate al O.N.U. la 14 iul. 1976. Pentru restul teritoriului, S.U.A. trebuie să încheie un acord cu Consiliul de Securitate privind încetarea regimului de tutelă pînă cel mai tîrziu în 1981.

INSURECŢIA NAŢIONALĂ ARMATĂ ANTIFASCISTĂ ŞI ANTIIMPERIALISTĂ DIN ROMÂNIA. La 23 august 1944, în condiţiile adîncirii crizei regimului dictaturii militaro-fasciste, a creşterii rezistenţei şi luptei antifasciste şi a premiselor favorabile create prin ofensiva victorioasă a armatelor sovietice în zona Iaşi-Chişinău, a succeselor celorlalte armate ale statelor coaliţiei antifasciste (v.), P.C.R., care unise în jurul său toate forţele patriotice ale ţării, ridicînd la luptă masele largi ale poporului, a condus la biruinţă insurecţia naţională armată antifascistă şi antiimperialistă, care a avut drept rezultat doborîrea dictaturii antonesciene, ieşirea României din războiul hitlerist şi alăturarea ei coaliţiei antihitleriste. Însufleţită de chemările partidului, de un fierbinte patriotism, întreaga armată română a întors armele împotriva Germaniei hitleriste şi Ungariei hortyste, luptînd cu hotărîre, umăr la umăr cu armata sovietică, pînă la victoria finală. După declanşarea **Insurecţiei** s-a constituit un guvern format din militari şi tehnicieni, partidele din F.N.D. fiind reprezentate prin cîte un secretar de

stat fără portofoliu. Acțiunile de luptă ale unităților militare și formațiunilor de luptă patriotice au început în noaptea de 23/24 august, generalizîndu-se în zilele următoare pe întregul teritoriu al țării. După lupte înverșunate, militarii români și muncitorii organizați în formațiuni de luptă patriotice au zdrobit rînd pe rînd grupările de forțe germane din diferite puncte ale Capitalei și, pînă la 26 august, au curățat orașul de dușmani. Concomitent cu luptele din zona Capitalei s-a desfășurat cu succes lupta armată și în alte regiuni ale țării: în zonele Ploiești și Brașov, în Dobrogea, în porturile dunărene, în Oltenia și Banat. Între 23 și 31 aug. 1944, cea mai mare parte din teritoriul țării a fost curățat de trupele germane. Forțele insurecționale au provocat inamicului pierderi care se cifrează la peste 61 000 de oameni, printre care mai mult de 5 000 de morți. Au fost capturate 222 avioane, 438 de nave fluviale și maritime și o mare cantitate de armament, tehnică de luptă și mijloace de transport. Victoria **Insurecției** a marcat o piatră de hotar în istoria poporului nostru; ea a constituit, în același timp, un important eveniment pe plan internațional. Alăturarea României la coaliția antihitleristă, cu întregul ei potențial economic și militar, a însemnat o puternică lovitură dată coaliției de state fasciste, o întărire apreciabilă a forțelor care luptau împotriva fascismului. **Insurecția** română a zădărnicit planurile comandamentului german și ale guvernului antonescian de a prelungi rezistența pe Carpații Orientali, pe linia fortificată Focșani-Brăila și de a transforma Carpații Meridionali într-o barieră greu de trecut pentru forțele sovietice. Ofensiva forțelor sovietice și **Insurecția** poporului român au schimbat net situația politică și militară din SE Europei în favoarea coaliției antihitleriste; trupele germane din Peninsula Balcanică erau izolate și în pericol de a fi nimicite. **Insurecția** a constituit, totodată, începutul revoluției populare în țara noastră. Sfărîmînd dictatura militaro-fascistă, ea a descătușat energia revoluționară a proletariatului și a celorlalte categorii de oameni ai muncii. P.C.R., organizatorul și unificatorul mișcării de rezistență, inițiatorul **Insurecției** și principala forță organizatoare și conducătoare a acesteia, a ieșit cu un mare prestigiu din adînca sa ilegalitate de peste 20 de ani, devenind participant la guvernarea țării. Masele populare, bucurîndu-se de drepturi și libertăți pe care nu le avuseseră pînă atunci, și-au croit drum larg în arena politică a țării, pe care se desfășura, cu forță irezistibilă, un proces de continuă modificare a raportului forțelor de clasă în favoarea lor.

INSURECȚIE, acțiune violentă, armată, întreprinsă în vederea cuceririi puterii politice sau pentru eliberarea țării și izgonirea de pe teritoriul național a forțelor ocupantului. Sînt cazuri în care **i.** îmbină sarcinile luptei de clasă (urmărind schimbarea radicală a structurilor social-economice și politice) cu cele ale luptei de eliberare națională. Înfăptuirea țelurilor revoluționare pe care și le propune **i.** este legată nu numai de pregătirea și organizarea forțelor destinate să participe nemijlocit la preluarea puterii de stat, ci și de mobilizarea și obținerea unui sprijin larg din partea maselor populare. Folosirea **i.** ca formă de luptă depinde de raportul real de forțe și de gradul de împotrivire a claselor exploatatoare sau a ocupantului. În anumite condiții, **i.** se poate transforma în război civil (v.) sau în război de eliberare națională (v.).

INTEGRITATE TERITORIALĂ, principiu fundamental, imperativ al dreptului internațional care interzice însușirea (dezmembrarea) și încălcarea teritoriului unui stat. Astăzi, cînd dreptul internațional incriminează agresiunea (v.), în general recurgerea

la forță și la amenințarea cu forța ca instrument al relațiilor între state, nu recunoaște dobîndirea de teritorii obținute prin forță, principiul **i.t.** dobîndește valențe noi, apărînd ca un corolar al principiilor fundamentale ale dreptului internațional contemporan. Carta Națiunilor Unite (**v.**), Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state, conform Cartei (**v.**), se referă în mod expres la **i.t.**, ca un bun cîștigat de omenire care trebuie ferit de atingeri. În lumina principiului **i.t.** apare limpede incompatibilitatea colonialismului, neocolonialismului, protectoratului colonial, toate practicile de cotropire și dezmembrare a teritoriului național cu caracterul relațiilor internaționale contemporane, cu pacea și securitatea internațională. Sînt incompatibile cu principiul **i.t.** — cu toate consecințele morale, politice, juridice, decurgînd de aici — arenda teritorială impusă de o voință străină statului „arendator", prezența bazelor militare străine (**v.**), a trupelor străine. Folosirea abuzivă a teritoriului de stat, poluarea mediului de viață a statelor vecine poate, în cazuri grave (de ex. experimentarea armelor nucleare etc.), să afecteze **i.t.** a altor state. Declarațiile solemne comune încheiate de România cu alte state la cel mai înalt nivel constituie o contribuție însemnată la elucidarea conținutului principiului **i.t.** și la afirmarea lui în relațiile dintre state.

INTERATOMENERGO, v. **UNIUNEA ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ PENTRU ORGANIZAREA COOPERĂRII ÎN PRODUCȚIE A LIVRĂRILOR RECIPROCE DE UTILAJE ȘI ACORDAREA DE ASISTENȚĂ TEHNICĂ ÎN CONSTRUIREA CENTRALELOR NUCLEARO-ELECTRICE.**

INTERCESIUNE, acțiune a unui stat prin care acesta urmărește să convingă un alt stat să adopte în relațiile internaționale o anumită atitudine. Această acțiune nu trebuie să fie săvîrșită prin violarea suveranității statului respectiv, prin presiuni, amenințări sau folosirea forței. **I.** nu trebuie să nesocotească dreptul statului independent de a decide liber în problemele politicii sale interne și externe.

INTERCHIM, v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE RAMURĂ PENTRU COLABORAREA ÎN DOMENIUL PRODUCȚIEI CHIMICE DE MIC TONAJ.**

INTERCHIMFIBRE, v. **UNIUNEA ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ ÎN DOMENIUL FIBRELOR.**

INTERELECTRO, v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU COLABORARE ECONOMICĂ ȘI TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ ÎN DOMENIUL INDUSTRIEI ELECTROTEHNICE.**

INTERELECTROTEST, v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE COLABORARE ÎN DOMENIUL LABORATOARELOR DE ÎNCERCARE DE MARE PUTERE ȘI ÎNALTĂ TENSIUNE.**

INTERES NAȚIONAL, țel fundamental și mobil hotărîtor care călăuzește și animă conduita fiecărui stat în viața internațională. **I.n.** al unui stat reprezintă un concept generalizat al elementelor ce alcătuiesc nevoile și năzuințele sale vitale. Existența, respectarea personalității, independența, suveranitatea, integritatea teritorială, securitatea, bunăstarea economică se numără printre elementele ce dau materialitate **i.n.** și determină finalitățile acțiunilor întreprinse în conformitate cu acesta. Armonizarea intereselor naționale cu interesele întregii omeniri, într-o lume a interdependențelor, este un postulat al cooperării pașnice dintre state. Această armonizare trebuie să se facă însă cu stricta respectare a normelor și principiilor dreptului

internațional. Principalele mijloace de conciliere a divergențelor ce pot apare între **i.n.** ale diverselor state cuprind: diplomația, reglementarea pașnică a diferendelor (în primul rînd pe calea negocierilor), organizațiile regionale și organizațiile mondiale, printre care primul loc îl ocupă **O.N.U.** Concilierea divergențelor trebuie să se realizeze în conformitate cu principiile dreptului internațional.

INTERMETAL, v. ORGANIZAȚIA DE COLABORARE ÎN SIDERURGIE.

INTERNARE, măsură luată de autorități în baza căreia o persoană este izolată într-o anumită localitate sau într-un lagăr special, pe care nu are voie să le părăsească. În timp de război, se permite **i.**: a) prizonierilor de război; b) cetățenilor statului inamic aflați pe teritoriul unui stat beligerant sau pe teritoriul ocupat în timpul ostilităților, dacă această măsură este impusă de considerațiuni de securitate; c) militarilor din forțele armate beligerante refugiați pe teritoriul unui stat neutru. Potrivit cutumei internaționale, precizate în Convențiile de la Geneva din 1949 privind victimele de război (**v.**), persoanele **i.** trebuie tratate cu omenie, viața și onoarea lor să fie respectate în toate împrejurările. **I.** trebuie să ofere toate garanțiile de igienă și sănătate. Violarea acestor reguli constituie o crimă de război.

INTERNAȚIONALISM, v. RAPORTUL NAȚIONAL-INTERNAȚIONAL.

INTERNAȚIONALIZARE 1. Stabilirea pentru anumite spații (oraș, teritoriu, fluviu, canal) a unui regim cu caracter internațional convențional; acest regim poate să se refere la: a) norme de drept convenționalizate (de ex. fluviile cu caracter internațional); b) acordarea anumitor competențe unor organe internaționale; c) substituirea suveranității de stat printr-o organizație guvernamentală cu caracter internațional (cazul orașelor Tanger, Danzig (**v.**), Trieste, teritoriul Sarr, după primul război mondial). **2.** Crearea pentru anumite resurse sau servicii a unui regim de exploatare în comun de către mai multe state sau organizații internaționale. **3.** Intervenție a unor state terțe sau a unui organ internațional în soluționarea unei probleme interesînd un stat sau pendinte între două sau mai multe state. **4.** (În dreptul internațional) Intervenție a unor state terțe într-un conflict armat intern (**v.**).

INTERNATIONAL NEWS SERVICE PAPUA-NEW GUINEA, agenție de informații din Papua Noua Guinee, creată în 1969, cu sediul la Boroko.

INTER PARTES, expresie latină cu sensul „între părți", utilizată, în special, pentru a se specifica efectele relative ale tratatelor internaționale (**v.**). Tratatele internaționale au forță de lege între părțile contractante **i.p.** și nu pot nici vătăma, nici aduce vreun beneficiu terțelor persoane. Este aplicarea cunoscutului *adagiu res inter alios acta aliis neque nocent neque prodest* (ceea ce s-a convenit între alții nu vatămă și nici nu folosește terților). Anumite pacte pot avea, în mod excepțional, și în anumite limite, efecte în favoarea terților, asemenea stipulațiilor pentru altul din dreptul intern (de ex. clauza națiunii celei mai favorizate **v.**). În asemenea cazuri, efectele se produc totuși numai după o manifestare de voință a statului terț suveran, ceea ce consacră principiul că tratatele produc efecte **i.p.** (**v.** *erga omnes*).

INTERPOL, v. ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A POLIȚIEI CRIMINALE (O.I.P.C.).

INTERPRETAREA TRATATELOR INTERNAȚIONALE, operațiune prin care se determină sensul și conținutul unui tratat. Are ca principal obiectiv asigurarea unei cît mai juste aplicări a prevederilor unui tratat.

Principalul rol în interpretarea unui tratat îl au statele părţi la acesta, în dreptul internaţional neexistînd un organism însărcinat, ca în dreptul intern, cu interpretarea autentică a normelor juridice. Cerinţa fundamentală a unei interpretări este aceea ca ea să se facă cu bună-credinţă. „Un tratat trebuie să fie interpretat cu bună-credinţă, potrivit sensului obişnuit ce urmează să fie atribuit termenilor tratatului în contextul lor şi în lumina obiectului şi scopului său" (Convenţia de la Viena din 1969). Interpretarea trebuie, totodată, să îndeplinească următoarele condiţii: a) să fie conformă cu principiile fundamentale ale dreptului internaţional şi să nu afecteze drepturile statelor; b) să asigure eficacitatea tratatului; c) să existe o unitate de interpretare. Există mai multe metode de interpretare, şi anume: a) gramaticală; b) logică; c) teleologică (luarea în considerare a scopului pentru care a fost încheiat tratatul); d) istorică; e) sistematică. Se poate face apel şi la unele mijloace complementare de interpretare, cum ar fi de ex. utilizarea lucrărilor pregătitoare ale încheierii tratatelor. Cînd textul tratatului a fost autentificat în mai multe limbi, fiecare din aceste texte pot fi utilizate pentru interpretare. În afară de interpretarea autentică a tratatelor, pe care o fac statele părţi, acestea pot conveni ca interpretarea unui tratat să fie dată unui for internaţional cum ar fi de ex. C.I.J.

INTER SE, expresie latină cu sensul „relaţii între ei", utilizată pentru a desemna acele relaţii care se statornicesc între membrii unei comunităţi, în opoziţie cu cele stabilite între o asemenea comunitate şi state terţe (de ex. raporturile dintre membrii Comunităţii britanice de naţiuni).

INTERVENŢIE, acţiunea unui stat de a se amesteca în treburile altui stat. **I.** reprezintă o încălcare a principiilor şi normelor dreptului internaţional şi, în special, a principiului neintervenţiei (v.). ~ *armată*, act de **i.** exercitat de către un **stat prin folosirea** forţelor armate. ~ *a.* implică invazia unei ţări, ocuparea unui teritoriu, demonstraţii de forţă navală sau aeriană, blocus, ameninţare cu folosirea forţei etc. Termenul este folosit şi pentru a desemna acţiunea militară întreprinsă şi continuată de către un stat pe teritoriul unui alt stat, nu pentru a-l ataca, ci pentru a-l asista în îndeplinirea uneia din funcţiile sale, sau pentru a i se substitui în exercitarea ei, pentru restabilirea ordinii. ~ *a.* a fost şi este un instrument politic de hegemonie şi imperialism izolat sau colectiv, o gravă încălcare a dreptului fiecărui popor de a fi stăpîn asupra propriilor destine. D.I.C. interzice orice ~ *a.* în treburile altui stat. Carta O.N.U. prevede, în mod expres, interzicerea amestecului străin în treburile care ţin de jurisdicţia internă a statelor. Principiul neinter venţiei armate este reluat şi în rezoluţia Adunării Generale a O.N.U. din dec. 1972, privind nefolosirea forţei în relaţiile internaţionale şi interzicerea folosirii armelor nucleare. ~ *valutară*, totalitatea măsurilor întreprinse de băncile centrale de emisiune ale ţărilor capitaliste dezvoltate pentru a vinde sau a cumpăra mijloace de plată străine, în scopul urcării sau scăderii cursului valutei naţionale. ~ *v.* efectuate de aceste bănci se bazează pe efectele legii cererii şi ofertei (v.).

INTRAREA ÎN VIGOARE A TRATATELOR, momentul din care un tratat începe să producă efecte juridice. De regulă, statele stabilesc în chiar textul tratatului modalităţile şi data intrării în vigoare a acestuia, care, de cele mai multe ori, coincide cu data semnării tratatului ori cu aceea a schimbului sau a depunerii instrumentelor de ratificare. Uneori, părţile contractante stabilesc acest moment la o dată ulterioară semnării ori ratificării acestuia, sau numai după ce a fost semnat ori rati-

ficat de un anumit număr de state. În lipsa unei prevederi exprese, un tratat intră în vigoare în momentul în care toate statele care au participat la negocieri și-au manifestat consimțămîntul de a fi parte la tratat, prin semnare, ratificare, schimbarea instrumentelor de ratificare, acceptare, aprobare sau prin orice alt mijloc stabilit. Cînd un stat devine parte la un tratat ulterior intrării sale în vigoare, pentru acel stat tratatul intră în vigoare numai din momentul în care a devenit parte contractantă. Un tratat, sau o parte din el, se poate aplica cu titlu provizoriu și înainte de intrarea sa în vigoare, dacă printr-o clauză a tratatului s-a prevăzut acest lucru.

INVAZIE, pătrundere pe teritoriul unui stat a forțelor armate aparținînd altui stat. Invazia se deosebește de atac (v.) prin proporțiile considerabile ale forțelor armate folosite. Prin Declarația adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 14 dec. 1974, pentru definirea agresiunii, i. teritoriului unui stat, precum și ocuparea militară, chiar temporară, a teritoriului unui stat, ca rezultat a unei asemenea acțiuni, sînt calificate ca acte de agresiune (v.) și atrag răspunderea internațională a statului ce o comite.

INVESTIȚII EXTERNE, plasarea unor mijloace financiare în întreprinderi industriale, agricole, comerciale etc. din afara țării. I.e. se pot realiza fie de persoane particulare, fie de stat, direct sau prin intermediul băncilor. Țările capitaliste dezvoltate practică pe scară largă i.e. care, pe lîngă faptul că permit obținerea unor profituri mai mari decît cele care ar putea fi obținute în propriile teritorii, constituie și un mijloc de depășire a barierelor tarifare și netarifare practicate de diferitele țări.

INVIOLABILITATE, imunitate conferită de dreptul internațional, de care se bucură anumite persoane cînd se află în străinătate — șeful statului, șeful guvernului, membrii reprezentanțelor diplomatice, membrii forțelor armate ș.a., precum și bunurile statului aflate în străinătate. ~ *personală a diplomatului*, cea mai importantă dintre imunitățile și privilegiile personale ale diplomaților (v.). Ea constă în ocrotirea diplomatului, de către statul de reședință, împotriva oricăror atentate și în garanția că împotriva persoanei lui nu vor fi aplicate nici un fel de măsuri de constrîngere și nici un fel de presiuni din partea autorităților și a funcționarilor țării de reședință. Diplomatul nu poate fi arestat sau reținut pe cale judiciară sau administrativă, iar autoritățile țării de reședință trebuie să ia toate măsurile pentru a împiedica orice atingere adusă persoanei diplomatului, libertății, demnității și onoarei lui. În numeroase state, legile penale pedepsesc atentatele împotriva reprezentanților statelor străine. Atacurile împotriva diplomaților creează încordare între state. ~ *p. a d.* nu exclude posibilitatea ca statul de reședință să ia măsuri de apărare împotriva eventualelor uneltiri ale diplomatului sau pentru a-l împiedica să săvîrșească o infracțiune ori să încalce legile și obiceiurile locale și, de asemenea, să-l expulzeze. ~ *sediului și a arhivelor misiunii diplomatice* obligă autoritățile statului de reședință să nu pătrundă și să nu permită ca cineva să pătrundă în sediul misiunii diplomatice fără asentimentul șefului misiunii. Statul de reședință are obligația de a lua măsurile necesare pentru ocrotirea sediului misiunii diplomatice și a arhivei împotriva oricăror atentate. Trebuie respectată atît timp cît se recunoaște statutul diplomatic al misiunii; dacă pe teritoriul misiunii au loc evenimente sau acțiuni (incendii, explozii, comploturi împotriva statului de reședință etc.) ce pun în pericol ordinea și securitatea statului de reședință, misiunea este datoare să ia măsuri pentru a face să înceteze aceste evenimente sau acțiuni, iar cînd nu poate s-o facă prin propriile forțe,

ca poate cere concursul autorităţilor ţării de reşedinţă. Autorităţile statului de reşedinţă nu pot însă pătrunde, chiar în aceste condiţii speciale, în sediul misiunii, fără asentimentul şefului misiunii diplomatice. Inviolabilitatea sediului misiunii nu-i dă însă acesteia dreptul de a reţine cu forţa persoane în sediul său. Statul acreditar are obligaţia specială de a lua toate măsurile corespunzătoare pentru a împiedica invadarea sau deteriorarea localurilor misiunii, tulburarea liniştei misiunii sau afectarea demnităţii membrilor acesteia. Localurile misiunii, mobilierul şi celelalte obiecte care se găsesc acolo, precum şi mijloacele de transport ale misiunii nu pot face obiectul nici unei percheziţii, rechiziţii, sechestru sau măsuri executorii. Arhivele şi documentele misiunii sînt inviolabile în orice moment şi în orice loc s-ar afla. ~ *teritorială*, protecţia specială de care se bucură din partea D.I.C. suveranitatea de stat (v.), supremaţia teritorială şi frontierele unui stat. ~ *t.* are valoare de normă imperativă, de jus cogens gentium (v.). ~ *de conflict armat*, protecţia specială a unor categorii de persoane şi bunuri: a parlamentarilor (v.), a proprietăţii private în războiul terestru etc. Prin analogie, termenul se poate referi şi la protecţia anumitor obiective — spitale, şcoli, bunuri culturale (v.).

IORDANIA (denumirea oficială: *Al-Mamlaka Al-Urdunnīya Al-Hashimīya = Regatul Haşemit al Iordaniei*), stat situat în SV Asiei, cu ieşire la Marea Roşie, învecinat cu Siria, Irak, Arabia Saudită şi Israel. Suprafaţa: 97 740 kmp. Populaţia (1976): 2 780 000 loc. Capitala: *Amman*, 640 000 loc. (1974, cu suburbiile). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Dinar iordanian = 1 000 Fils. *Istoric.* Pe teritoriul I. populat de triburile semite ale cananeenilor, amoreilor şi cele arabe ale nabateilor se constituie un puternic stat sclavagist (sec. 2 î.e.n.). Ocupat de egipteni şi romani (1 î.e.n.—2 e.n.), teritoriul este cucerit de arabi în sec. 7. În perioada 1516—1918 face parte din Imperiul otoman, iar din 1920 este acordat, de Societatea Naţiunilor, Marii Britanii spre administrare sub mandat. În 1922 se creează emiratul Transiordaniei la E de fluviul Iordan, care obţine în 1928 o oarecare autonomie internă. Mişcarea pentru independenţă determină Marea Britanie să renunţe la mandat (22 mart. 1946) şi astfel se proclamă regatul independent Transiordania (25 mai 1946). Noul stat participă la războiul arabo-israelian (1948—1949). Ierusalimul vechi, precum şi cîteva regiuni din Palestina (locuite de arabi care formau la V de fluviul Iordan Cisiordania) sînt alipite la Transiordania, care adoptă în 1950 denumirea actuală de Regatul Haşemit al Iordaniei. În urma războiului arabo-israelian din iun. 1967, partea iordaniană a Ierusalimului şi Cisiordania sînt ocupate de trupele israeliene. *Organizarea de stat:* monarhie constituţională creditară. I. întreţine relaţii diplomatice cu 73 de state (1976) şi este membru în 44 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Relaţiile diplomatice între România şi I. s-au stabilit la 2 apr. 1965, la nivel de ambasadă. Contactele bilaterale (vizita unei delegaţii parlamentare iordaniene — apr. 1969 şi vizita ministrului român al comerţului exterior, nov. 1968) au contribuit la iniţierea şi dezvoltarea unor legături de prietenie şi colaborare între România şi I., desfăşurîndu-se pe baza Acordului de cooperare economică şi tehnică, Acordului comercial şi Acordului de cooperare în domeniul petrolului (toate trei semnate în nov. 1968). O comisie mixtă româno-iordaniană analizează periodic realizarea acestor acorduri. Relaţiile româno-iordaniene au cunoscut o dezvoltare puternică în toate domeniile după vizita întreprinsă de regele I., Hussein Ibn Talal, în România (29—30 ian. 1974) şi îndeosebi după vizita preşedintelui Nicolae Ceauşescu în I. (14—17 apr.

1975), cînd s-a semnat Declarația solemnă comună a celor două țări, precum și un Acord general de cooperare, un Acord cultural, un Acord privind transporturile rutiere, un Acord de cooperare în domeniul turismului și s-au stabilit un șir de măsuri practice pentru extinderea schimburilor economice și realizarea unor obiective de cooperare în domeniile petrolier, minier și altele. Convorbirile dintre cei doi șefi de stat și înțelegerile convenite cu aceste ocazii au pus bazele unor relații trainice de prietenie și colaborare între cele două țări, cu largi perspective de dezvoltare.

IPOTECĂ 1. (În dreptul internațional) Cesiune temporară a unui anumit teritoriu, consimțită de către un stat în favoarea altuia, ca garanție a unui împrumut (de ex. Tratatul de la Malmö, din 20 iun. 1803, dintre Suedia și Mecklemburg-Schwerin, privitor la cesiunea pe timp de 100 ani a orașului și senioriei Wismar, cu titlu de i.).

IRAK (denumirea oficială: *Al Jumhūriya al'Irāqīya ad-Dīmūqrātiya ash Sha'abīya = Republica Populară Democratică Irak)*, stat situat în S V Asiei, în bazinul fluviilor Tigru și Eufrat, învecinat cu Turcia, Iran, Kuwait, Arabia Saudită, Iordania și Siria. Suprafața: 434 924 kmp. Populația (1976): 11 510 000 loc. Capitala: *Bagdad*, 2 800 000 loc. (1974, aglomerația urbană). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Dinar irakian = 1 000 Fils. *Istoric.* Cunoscut în antichitate sub numele de Mesopotamia, pe teritoriul I. s-au dezvoltat orașele-state Sumer și Akkad și statele sclavagiste Babilon și Asiria. I. a fost cucerit pe rînd de perși, greci, seleucizi, parți și sasanizi. În 635—637 este cucerit de arabi. După fundarea Bagdadului (762—763), I. devine centrul Califatului arab al abbasizilor. Înainte de a deveni provincie a Imperiului otoman (1534—1918), I. mai suportă cuceririle mongolilor, turcmenilor și persanilor. În timpul primului război mondial (1917—1918) trupe engleze ocupă I. Societatea Națiunilor acordă, în 1920, mandat de administrare Marii Britanii asupra I. După ce devine regat (1921), I. obține independența de stat (13 oct. 1932) și este admis în Societatea Națiunilor. Marea Britanie va continua însă să mențină poziții puternice în viața economică și politică a statului, ceea ce a dat naștere la numeroase răscoale populare. Mișcarea națională împotriva imperialismului britanic culminează cu revoluția din 14 iul. 1958, care înlătură monarhia și instaurează republica. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. I. întreține relații diplomatice cu 84 de state (1976) și este membru în 54 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* România și I. au stabilit relații diplomatice la 14 aug. 1958, la nivel de ambasadă. Între cele două țări s-au statornicit relații de colaborare prietenească, care au cunoscut o permanentă dezvoltare, stimulată de schimburile de vizite la diferite niveluri. Relațiile bilaterale au fost reglementate printr-o serie de înțelegeri, printre care Acordul comercial și Acordul de colaborare tehnico-științifică (24 dec. 1958), Acordul de colaborare culturală 4 aug. 1959, în vigoare de la 17 aug. 1960), Acordul de cooperare economică și tehnică privind dezvoltarea industriei petroliere irakiene (28 oct. 1961), Înțelegerea referitoare la facilitățile în acordarea vizelor (1 mart. 1965). Un moment de cea mai mare însemnătate în dezvoltarea ascendentă a relațiilor de prietenie și colaborare româno-irakiene l-a constituit vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în I. (19—21 febr. 1974), care a conturat un cadru favorabil intensificării și diversificării acestor relații, în avantajul reciproc. S-au inițiat noi acțiuni de cooperare pentru construirea de obiective economice în I. (industria petrolieră și a materialelor de construcții, construirea de șosele ș.a.). În mai 1975, cu prilejul vizitei în România a vicepreședintelui Co-

mandamentului Revoluției al Republicii **I.**, Saddam Hussein, au fost încheiate noi instrumente de colaborare, între care Acordul de cooperare economică și tehnică și Acordul comercial pe termen lung, conferind relațiilor româno-irakiene stabilitate și perspectivă.

IRAKI NEWS AGENCY, agenție de presă oficială din Irak, creată în anul 1959, cu sediul la Bagdad.

IRAN (denumirea oficială: *Republica Islamică Iran)*, stat situat în SV Asiei cu ieșire la M. Caspică (în N), M. Arabiei și G. Persic (în S), învecinat cu U.R.S.S., Afghanistan, Pakistan, Irak și Turcia. Suprafața: 1 648 000 kmp. Populația (1976): 34 588 103 loc. Capitala: *Teheran*, 4 000 000 loc. (1975, cu suburbiile). Limba oficială: persana. Moneda: 1 Rial = 100 Dinari. *Istoric.* Pe teritoriul **I.** se constituie în mileniul 3 î.e.n. prima formațiune statală, Elam, influențată de civilizația mesopotamiană. În sec. 8 î.e.n. ia ființă statul Media, înfloritor în sec. 7—6 î.e.n. Cyrus II, regele perșilor, supune Media întemeind marele imperiu sclavagist persan (dinastia ahemenizilor) care, sub Darius I (522—486 î.e.n.), cunoaște apogeul puterii sale, dar se destramă treptat, fiind cucerit de Alexandru cel Mare (336—330 î.e.n.). Către 250 î.e.n., triburile iraniene ale parților întemeiază dinastia arsacizilor, punînd bazele Regatului part care după o perioadă de expansiune se va destrăma în urma luptelor cu romanii (221 e.n.). Sasanizii, o dinastie locală din SV Podișului Iran, vor reface Imperiul persan (226—651 e.n.), care este apoi cucerit de arabi (636—651). **I.** se desprinde treptat de Califatul arab (sec. 9—10), dar este cucerit de mongoli (1258). La începutul sec. 16, Ismail I pune bazele unui nou stat persan centralizat întemeind dinastia sefavizilor, căreia îi urmează dinastia kadjarilor (1734—1925). În a doua jumătate a sec. 19 influența britanică și rusă este predominantă. Cele două puteri au împărțit **I.** prin Tratatul din 1907 în zone de influență. În perioada 1905—1911 are loc o revoluție antifeudală și antiimperialistă, în timpul căreia se adoptă o Constituție (30 dec. 1906), care instituie monarhia constituțională. În 1925 dinastia kadjarilor este înlăturată, iar Reza Șah cel Mare întemeiază dinastia Pahlavi, punînd bazele **I.** modern. Persia adoptă în 1935 denumirea actuală de **I.** La 6 sept. 1941, Reza Șah abdică în favoarea fiului său Mohamad Reza Pahlavi Aryamehr încoronat ca împărat (șahinșah) în 1967. În urma revoluției populare șahul este înlăturat și la 1 apr. 1979 **I.** se proclamă republică islamică. *Organizarea de stat:* republică islamică. **I.** întreține relații diplomatice cu 96 de state (1976) și este membru în 67 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Relațiile româno-iraniene consemnează din epoci îndepărtate existența unor legături între cele două popoare. Încă din 1880 este încheiat un Tratat de comerț și amiciție româno-persan. La 16 iul. 1880 România a înființat la Teheran un consulat general onorific. Persia deschide un viceconsulat onorific la Galați (10 apr. 1881) și un consulat onorific la Brăila (17 febr. 1897). Relațiile diplomatice s-au stabilit la 24 iul. 1902 la nivel de legație (data acordării agrementului pentru reprezentantul Persiei la București). Persia înființează noi consulate onorifice la Iași (12 iun. 1903), București (17 iul. 1906) și Constanța (2 apr. 1910). Întrerupte la 14 oct. 1941, datorită celui de-al doilea război mondial, relațiile diplomatice au fost reluate la 27 iun. 1946 la nivel de legație și ridicate la nivel de ambasadă la 25 oct. 1965. De-a lungul vremii, îndeosebi după 1965, între România și **I.** s-au statornicit raporturi prietenești și de colaborare. A fost creată comisia mixtă ministerială româno-iraniană (1966) menită să favori-

zeze colaborarea economică şi să urmărească modul de realizare a acordurilor convenite. Un rol decisiv în această evoluţie l-au avut întîlnirile şi convorbirile sistematice, de la Bucureşti şi Teheran, între şefii celor două state. Astfel de vizite au avut loc în **I.** la 1—6 sept. 1969, 15—16 oct. 1971, 12—13 ian. 1973 şi 27 nov.—1 dec. 1975, iar în România la 27 mai — 3 iun. 1966, 26 iun.— 1 iul. 1970, 2 — 5 iun. 1973. La 4 iun. 1973 s-a semnat la cel mai înalt nivel la Bucureşti Declaraţia solemnă comună, care a creat un cadru politico-juridic optim pentru dezvoltarea multilaterală a conlucrării româno-iraniene. Documentele comune semnate de România şi **I.**, fie că stabilesc cadrul principial de conlucrare, fie că abordează domenii diverse de activitate au impulsionat puternic dezvoltarea relaţiilor bilaterale dintre cele două state. Astfel, încheierea unor acorduri de colaborare economică, tehnico-ştiinţifică şi culturală, au dus la iniţierea a numeroase programe de cooperare în domeniul industriei electrice, miniere, a lemnului, în agricultură, construcţia de căi ferate şi instalaţii portuare. Acordurile de cooperare în domeniul turismului şi în domeniul radioteleviziunii, realizate în nov.-dec. 1975, conferă un caracter multilateral raporturilor dintre cele două ţări, care în paralel cu dezvoltarea continuă a relaţiilor bilaterale realizează o strînsă conlucrare pe arena internaţională.

IREDENTISM, mişcare politică naţionalist-burgheză, ai cărei partizani urmăresc obţinerea unor teritorii unde locuiesc şi conaţionali ai lor. Această mişcare, care a apărut în deceniul opt al sec. 19 în Italia, s-a desfăşurat sub lozinca alipirii la această ţară a teritoriilor din Austro-Ungaria, locuite de populaţie italiană. Mişcarea a contribuit la ieşirea Italiei din Tripla Alianţă (v. *Puterile centrale*) şi la intrarea ei în război alături de Antantă (v.) (1915). După primul război mondial, statele revizioniste au folosit această mişcare în scopuri expansioniste.

IRENOLOGIE, cercetare asupra păcii, care, într-o viziune interdisciplinară, studiază toţi factorii ce intră în joc în organizarea socială a umanităţii şi decid asupra războiului şi păcii. Începutul **i.** (sfîrşitul anilor '50) a fost legat de opoziţia faţă de cercetarea tradiţională, inspirată de un punct de vedere juridic sau speculativ şi de înlocuirea conceptului „negativ" de pace (absenţa războiului) cu un concept „pozitiv". Potrivit modului de abordare specific **i.**, pacea se defineşte nu numai disociativ, ca absenţă a confruntării armate, ci şi asociativ, ca un ansamblu de relaţii pozitive a căror esenţă o constituie cooperarea „simetrică şi egalitară" între grupurile umane. La sfîrşitul anilor '60, **i.** cunoaşte un progres substanţial prin formularea teoriei *violenţei structurale.* Dobîndind o influenţă deosebită, mai ales datorită şcolii scandinave şi vest-germane, această concepţie a condus la o reformulare a însăşi definiţiei „negative" a păcii, care nu este conturată doar ca absenţă a violenţei directe, explicite, ci şi a violenţei încorporate de o structură socială, bazată pe dominaţie şi exploatare. În acest context a fost accentuată şi angajarea politică a **i.**, în condiţiile în care originea conflictelor se află în însăşi structura socială existentă, fiind imposibil să te plasezi „în afară", şi ca atare necesar să acţionezi împotriva condiţiilor sociale ale violenţei, pentru o structură lipsită de inegalitate, dominaţie şi exploatare. În prezent, există numeroase institute (naţionale şi internaţionale) care îşi consacră cercetările problemelor păcii. **V.** şi *război, pace, polemologie.*

IRLANDA/EIRE (denumirea oficială: *Poblacht Na h'Eireann/Irish Republic = Republica Irlanda*), stat situat în NV Europei, cuprinzînd majoritatea suprafeţei insulei omonime din Arh. Britanic, înconjurată de apele Oc. Atlantic şi învecinată la N cu Marea Britanie (Irlanda de Nord). Suprafaţa: 70 283 kmp. Populaţia (1976): 3 160 000 loc. Capitala: *Dublin*, 778 100 loc. (1973, aglomeraţia urbană). Limbi oficiale: irlandeza şi engleza. Moneda: 1 Irish Pound (Lira) = 100 Pence. *Istoric.* În sec. 3 î.e.n. **I.** este ocupată de triburi celtice, care se organizează în mici state feudale. În sec. 8—11 acestea resping atacurile vikingilor care încearcă să se stabilească pe ins. În 1171 regele Henric II proclamă suveranitatea statului englez asupra **I.** Mişcarea antiengleză culminează cu marea răscoală din 1641—1642, care este crunt reprimată şi urmată de stabilirea unor coloniști englezi în NE ins. şi de transformarea **I.** în colonie engleză (1650). În 1801 **I.** este încorporată cu forţa „Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei". Lupta pentru autonomie şi apoi pentru independenţă se intensifică, culminînd cu răscoala din 1867 şi cu răscoala de la Dublin (apr. 1916) în urma căreia se proclamă independenţa **I.** (patrioţii sînt înfrînţi de armata engleză). Adunarea Constituantă de la Dublin proclamă la 21 ian. 1919 independenţa ţării, care în urma Acordului anglo-irlandez de la Londra (6 dec. 1921) primeşte, cu excepţia Ulsterului de azi, statutul de dominion sub denumirea de Statul liber Irlanda. La 20 dec. 1937, **I.** se declară independentă şi suverană şi adoptă denumirea gaelică de Eire. În timpul celui de-al doilea război mondial, **I.** rămîne neutră, iar după război evită să participe la alianţe şi blocuri militare. La 17 apr. 1949 părăseşte Commonwealth-ul, promovînd o politică externă de neutralitate. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **I.** întreţine relaţii diplomatice cu 45 de state (1976) şi este membru în 66 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Între România şi **I.** există legături comerciale, care datează încă din perioada interbelică. La 1 dec. 1925 România a deschis un consulat onorific la Dublin, desfiinţat la 31 iul. 1948, odată cu toate celelalte consulate româneşti în străinătate. După război, schimburile comerciale sînt reglementate prin Acordul comercial semnat la Dublin la 20 iul. 1971.

I.R.R.C.S., v. **INSTITUTUL ROMÂN PENTRU RELAŢII CULTURALE CU STRĂINĂTATEA.**

I.R.S.G., v. **GRUPUL INTERNAŢIONAL DE STUDII PENTRU CAUCIUC.**

I.R.U., v. **UNIUNEA INTERNAŢIONALĂ A TRANSPORTURILOR RUTIERE.**

ISLANDA (denumirea oficială *Lýdveldid Island = Republica Islanda*), stat insular situat în NV Europei, în Atlanticul de N, la S de Cercul Polar de N. Suprafaţa: 102 829 kmp. Populaţia (1976): 216 628 loc. Capitala: *Reykjavik*, 98 432 loc. (1973, cu suburbiile). Limba oficială: islandeza. Moneda: 1 Krona (Coroană) = 100 Aurar. *Istoric.* Popularea **I.** are loc în sec. 9—10, cînd în ins. se stabilesc coloniști normanzi veniţi din Norvegia. În sec. 10 are loc creştinarea populaţiei care, la jumătatea sec. 16, îmbrăţişează reforma. În 930 este creat un parlament (Althing), considerat cel mai vechi din Europa. În perioada 930—1262 **I.** este independentă. În 1262 intră într-o uniune cu Norvegia, împreună cu care a trecut, începînd din 1280, sub stăpînirea Danemarcei. La 1 dec. 1918, **I.** devine stat suveran legat în continuare cu Danemarca printr-o uniune personală, denunţată la 23 dec. 1943, urmată de proclamarea **I.** ca republică independentă. În timpul celui de-al doilea război mondial **I.** este ocupată de

trupe britanice (10 mai 1940) şi americane (7 iul. 1941) care o părăsesc la sfîrşitul războiului. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **I.** întreţine relaţii diplomatice cu 55 de state (1976) şi este membră în 58 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* România şi **I.** au stabilit relaţii diplomatice la 16 mai 1956, la nivel de legaţie, care au fost ridicate la 13 dec. 1963 la nivel de ambasadă. Primele contacte oficiale dintre cele două ţări datează din 1954, cînd s-a semnat un Acord de plăţi şi un Protocol privind schimburile de mărfuri. Schimburile economice dintre cele două ţări au fost aşezate pe o bază durabilă prin semnarea la Londra (16 iun. 1972) a unui Acord comercial pe termen lung. Un eveniment deosebit de important în relaţiile bilaterale l-a constituit întîlnirea preşedintelui Nicolae Ceauşescu cu preşedintele Republicii **I.**, Kristjan Eldjarn, prilejuită de escala în **I.** a preşedintelui României în drum spre New York pentru a participa la sesiunea jubiliară a Adunării Generale a O.N.U. (12 oct. 1970). S-au dezvoltat, totodată, relaţiile de colaborare între instituţii culturale româneşti şi islandeze.

I.S.M.U.N., v. **MIŞCAREA INTERNAŢIONALĂ A STUDENŢILOR PENTRU NAŢIUNILE UNITE.**

I.S.O., v. **ORGANIZAŢIA INTERNAŢIONALĂ DE STANDARDIZARE.**

ISRAEL (denumirea oficială: *Medinat Yisrael* = *Statul Israel*), stat situat în SV Asiei, pe ţărmul de E al M. Mediterane, învecinat cu Liban, Siria, Iordania şi Egipt. Suprafaţa: 20 770 kmp. Populaţia (31 dec. 1977): 3 650 000 loc. Capitala: *Tel Aviv*, 1 160 000 loc. (1975, aglomeraţia urbană inclusiv Jaffa). Limba oficială: ebraica. Moneda: 1 Liră = 100 Agorot (singular — agura). *Istoric.* **I.** se constituie ca stat la 14 mai 1948 în urma hotărîrii Adunării Generale a O.N.U. din 29 nov. 1947, care prevedea crearea pe teritoriul Palestinei, aflat sub mandat britanic, a două state independente — evreu şi arab. În urma războiului arabo-israelian izbucnit la 15 mai 1948 şi a acordurilor de armistiţiu între **I.** şi statele arabe, o parte a teritoriului atribuit prin hotărîrea O.N.U. statului arab (29 nov. 1947) rămîne sub ocupaţia **I.** Alături de Franţa şi Marea Britanie **I.** participă la agresiunea împotriva Egiptului (oct.—nov. 1956). În cursul conflictului militar din iun. 1967, **I.** ocupă Pen. Sinai, malul vestic al Iordanului, Ierusalimul vechi, un teritoriu sirian cuprinzînd înălţimile Golan. Un nou conflict arabo-israelian opune în oct. 1973 **I.** Egiptului şi Siriei. În febr. şi mai 1974 **I.** încheie cu Egiptul acorduri pentru încetarea ostilităţilor şi dezangajarea forţelor armate, iar în sept. 1975 s-a semnat un nou Acord israelo-egiptean de dezangajare militară în Sinai. *Organizarea de stat:* republică. **I.** întreţine relaţii diplomatice cu 64 de state (1976) şi este membru în 62 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Legăturile dintre România şi acea parte a Palestinei pe care s-a constituit Statul Israel datează din vremuri foarte vechi. Înfiinţarea primului consulat onorific român în Palestina datează din 15 oct. 1921 (la Ierusalim). La 1 oct. 1925, România a mai deschis un consulat onorific la Jaffa şi un viceconsulat onorific la Haifa. Ca urmare a ruperii relaţiilor diplomatice ale Marii Britanii cu România, datorită războiului (10 febr. 1941), consulatele române din Palestina îşi încetează activitatea la 15 febr. 1941. Între România şi **I.** s-au stabilit relaţii diplomatice la 11 iun. 1948, la nivel de legaţie, ridicate la 17 aug. 1969 la nivel de ambasadă. De-a lungul anilor, relaţiile politico-diplomatice, economice şi cultural-ştiinţifice între cele două ţări au cunoscut o evoluţie pozitivă. Primul Acord comercial de cooperare economică între cele două ţări a fost încheiat în sept. 1954. Au avut loc

contacte și întîlniri la diferite niveluri. Între 4—7 mai 1972 a avut loc vizita oficială în România a primului ministru al Israelului, Golda Meir, iar între 26-30 aug. 1977 primul ministru israelian Menahem Begin a făcut o vizită oficială în România. Întîlnirile cu președintele Nicolae Ceaușescu și convorbirile purtate cu aceste prilejuri au contribuit în mod esențial la dezvoltarea conlucrării economice, tehnico-științifice și culturale româno-israeliene. Relațiile economice și tehnico-științifice se desfășoară pe baza Acordului de cooperare economică și tehnică (14 apr. 1967), Acordului comercial pe termen lung (30 ian. 1971), Acordului de plăți (14 apr. 1967), Acordului aerian (19 dec. 1967). O comisie mixtă româno-israeliană, creată la 19 dec. 1967, analizează periodic realizarea acestor acorduri.

ITALIA (denumirea oficială: *La Repubblica Italiana* = *Republica Italiană*), stat situat în S Europei, cuprinzînd Pen. Apeninică din M. Mediterană, învecinat cu Elveția, Austria, Iugoslavia și Franța. Suprafața: 301 262 kmp. Populația (1977): 56 526 000 loc. Capitala: *Roma*, 2 833 966 loc. (1976). Limba oficială: italiana. Moneda: 1 Lira = 100 Centesimi. *Istoric.* În sec. 10 — 9 î.e.n. etruscii pătrund în V **I.**, civilizația lor atingînd în sec. 7-6 î.e.n. o maximă strălucire. Începînd cu sec. 8 î.e.n. grecii întemeiază în S Pen. și în Sicilia primele colonii. Statul roman, emancipat în 509—508 î.e.n. de sub suzeranitatea etruscă, devine în sec. 3 î.e.n. stăpînul întregii **I.** Hegemonia sa se întinde în bazinul M. Mediterane, punînd bazele celui mai important imperiu din antichitate. După căderea Imperiului roman de apus (476), **I.** este stăpînită de heruli, ostrogoți, bizantini, longobarzi și franci. Cu sprijinul acestora din urmă se constituie statul papal (756). Din sec. 11, **I.** devine obiectul luptei dintre împărații germani și papalitate. În sec. 11—13, în urma cruciadelor, orașele din N și centrul **I.** — Veneția, Genova, Milano, Florența, Pisa — devin importante centre de tranzit în comerțul dintre Occident și Orient și se constituie în republici independente, devenind patria umanismului și renașterii, pentru ca în sec. 15—16 să decadă. **I.** devine obiectul luptei dintre Franța, Spania și Austria (1495—1559), în urma cărora habsburgii își impun dominația asupra țării, prin Tratatele de la Utrecht și Rastatt (1713—1714). Întreaga **I.** este unită de Napoleon I (1809) cu excepția Siciliei și Regatului Sardiniei. După războaiele napoleoneene mișcarea de eliberare națională zguduie întreaga **I.**, inaugurînd epoca Risorgimento-ului (1815—1870). În 1848—1849 în **I.** are loc revoluția burgheză. La 9 febr. 1849 la Roma, Mazzini și Garibaldi proclamă republica, înăbușită de reacțiunea europeană. Unificarea **I.** (realizată în 1859 și 1861) se înfăptuiește în jurul dinastiei de Savoya din Regatul Sardiniei (Victor Emmanuel se proclamă în 1861 rege al **I.**). În 1882 **I.** semnează cu Germania și Austro-Ungaria tratatul care pune bazele „Triplei Alianțe" (v.). Începînd de la sfîrșitul secolului trecut, **I.**, ducînd o politică colonială, ocupă Eritreea, Somalia, iar în urma războiului cu Turcia (1911—1912), Tripolitania, Cirenaica și ins. Dodecanez. Participînd la primul război mondial de partea Antantei, **I.** obține Tirolul de Sud, Triest, Pen. Istria, ins. Dodecanez, iar în 1924 orașul Fiume. În oct. 1922, odată cu venirea la putere a lui Benito Mussolini, în **I.** este instaurată dictatura fascistă. Acordul italo-papal de la Lateran (1929) (v.) statuează independența Vaticanului și stabilește statutul bisericii catolice în **I.** În 1935—1936 **I.** atacă și ocupă Ethiopia și participă la intervenția militară împotriva Spaniei republicane (1936—1939). Împreună cu Germania hitleristă și Japonia militaristă creează Axa Berlin-Roma-Tokio (v.) și aderă la „Pactul anticomintern" (nov. 1937) (v.). Atacă și cotropește Albania (7 apr. 1939). Se alătură Germaniei în cel de-al doilea război mondial (10 iun. 1940). După

debarcarea trupelor aliate (10 iul. 1943), regimul lui Mussolini este răsturnat (25 iul. 1943) și în oct. 1943 I. declară război Germaniei. La 18 iun. 1946 I. se proclamă republică. Prin Tratatul de pace de la Paris(1947) coloniile I. trec sub tutela O.N.U., Istria, Fiume (Rijeka) și Zara (Zadar) revin Iugoslaviei, iar Triestul devine teritoriu liber (pînă în 1954), Tratatul dintre Iugoslavia și I. din 10 nov. 1975 confirmînd împărțirea lui între cele două state. *Organizarea de stat:* republică parlamentară. I. întreține relații diplomatice cu 134 de state (1976) și este membru în 104 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Cu mult înainte de stabilirea relațiilor oficiale dintre România și I., între popoarele român și italian existau strînse legături de ordin economic, politic, cultural și diplomatic. Prezența italienilor în țările române este consemnată încă din sec. 13. La 20 mart. 1833 este întemeiat un proconsulat sard la Galați și la 1 dec. 1837, o agenție consulară la Brăila. Regatul Sardiniei deschide, la 18 iul. 1855, o agenție consulară la București, transformată în consulat general la 6 aug. 1856, și un consulat general la Iași (4 dec. 1859). La 28 mart. 1873 se înființează o reprezentanță diplomatică română în capitala I. condusă de un agent diplomatic. În 1879 I. recunoaște independența României; între cele două țări se stabilesc relații diplomatice la nivel de legație, la 6 dec. 1879, iar agenția diplomatică română de la Roma și consulatul general italian de la București sînt transformate în legații, deschizîndu-se astfel o nouă etapă în istoria relațiilor româno-italiene, care în anii următori se dezvoltă continuu. Cunoscînd o perioadă de stagnare, determinată de atitudinea hotărîtă a României împotriva agresiunii săvîrșite de I. fascistă în Ethiopia (1935—1936), relațiile dintre guvernele celor două țări se apropie după împingerea României către puterile Axei. După cel de-al doilea război mondial, depășind perioada „războiului rece", raporturile româno-italiene s-au dezvoltat treptat, iar la 9 mart. 1964 relațiile diplomatice sînt ridicate la nivel de ambasadă. În perioada care a urmat, între România și I. s-au dezvoltat ample legături de colaborare, stimulate de schimburi de vizite între cele două guverne și îndeosebi de vizita președintelui Consiliului de Miniștri al României în I. (22—23 ian. 1968). În 1965, s-a constituit Comisia mixtă româno-italiană de cooperare economică, industrială și tehnică. S-au încheiat numeroase acorduri de colaborare economică, tehnico-științifică, turistică și culturală. Din 1969, la Roma funcționează o bibliotecă română, iar la București o bibliotecă italiană. Un moment de cea mai mare importanță pentru evoluția progresivă și dezvoltarea multilaterală a relațiilor bilaterale l-a constituit vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în I. (21—25 mai 1973). Declarația solemnă comună ca și celelalte acorduri și înțelegeri convenite cu această ocazie, între care Acordul pe termen lung de cooperare economică, industrială și tehnică, Acordul de comerț și navigație, au deschis noi perspective conlucrării dintre cele două țări atît pe plan bilateral, cît și pe arena internațională. În deceniul 1966—1975 volumul schimburilor comerciale s-a triplat, prevăzîndu-se pentru perioada următoare o nouă creștere substanțială, în conformitate cu înțelegerile convenite la nivelul cel mai înalt. Un nou moment important pentru continuarea cursului ascendent al relațiilor dintre cele două țări l-a constituit întîlnirea președintelui Nicolae Ceaușescu cu primul ministru al I. Aldo Moro (Helsinki, 31 iul. 1975), precum și vizita președintelui Consiliului de Miniștri al Italiei, Giulio Andreotti, în România (25—27 mai 1977), cu prilejul căreia s-au semnat noi instrumente de colaborare între cele două țări, între care: Documentul privind colaborarea economică și perspectivele ei de dezvoltare, Acordul de cooperare în domeniul poștelor

și telecomunicațiilor și Declarația cu privire la colaborarea româno-italiană în domeniul tineretului.

I.U.C.N., v. **INSTITUTUL UNIFICAT PENTRU CERCETĂRI NUCLEARE.**

IUGOSLAVIA (denumirea oficială: *Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija* = *Republica Socialistă Federativă Iugoslavia*), stat situat în S Europei, în Pen. Balcanică, învecinat cu Austria, Ungaria, România, Bulgaria, Grecia, Albania și Italia. Suprafața: 255 804 kmp. Populația (1976): 21 560 000 loc. Capitala : *Belgrad*, 1 319 000 loc. (1975, cu suburbiile). Limbi oficiale: sîrbo-croata, slovena și macedoneana. Moneda: 1 Dinar = 100 Para. *Istoric.* În antichitate teritoriul **I.** este locuit de triburi ilirice, iar în sec. 3—1 î.e.n. intră în stăpînirea Romei. În sec. 6—7 triburi slave din familia slavilor sudici se stabilesc în **I.**, întemeind în sec. 7—12 primele principate slave, dintre care o dezvoltare deosebită a avut-o Serbia. După trecerea lor în Europa (1354) și după bătălia de la Kosovopolje (1389), turcii otomani subjugă și includ în Imperiul otoman Serbia (1459), Bosnia (1463), Herțegovina (1482) și Muntenegru (1499). În sec. 16, croații, slovenii și o parte a sîrbilor cad sub stăpînirea habsburgilor. La sfîrșitul sec. 18 se intensifică lupta popoarelor iugoslave împotriva asupririi naționale și sociale. Turcia recunoaște în 1798 independența Muntenegrului. Serbia devine în 1812 un principat autonom sub suzeranitatea otomană, iar în 1878, împreună cu Muntenegru, își dobîndește, în urma războaielor împotriva Turciei (1876—1877 și 1877—1878) deplina independență. Croația a rămas însă sub stăpînirea Austro-Ungariei, care a ocupat apoi și Bosnia și Herțegovina, pe care le-a anexat (1908). La 1 dec. 1918 este creat Regatul Sîrbilor, Croaților și Slovenilor care cuprinde Serbia, Muntenegru, Macedonia, Slovenia, Croația, Dalmația, Voivodina și Bosnia-Herțegovina. La 3 oct. 1929 statul adoptă numele de Regatul Iugoslaviei. În 1920—1921 este creată cu participarea **I.**, Cehoslovaciei și României Mica Înțelegere (v.), iar în 1934 devine membru fondator al Înțelegerii Balcanice (v.) (alături de România, Grecia și Turcia). În cursul celui de-al doilea război mondial **I.** este atacată de Germania și Italia (6 apr. 1941), la care se raliază Ungaria și Bulgaria, **I.** fiind ocupată o lună mai tîrziu. Puternica luptă de rezistență dusă de popoarele **I.** sub conducerea partidului comunist, în frunte cu Iosip Broz Tito, împotriva cotropitorilor străini, care s-a transformat în război de partizani, a dus la eliberarea întregului teritoriu al țării și la proclamarea la 29 nov. 1945 a Republicii Populare Federative **I.** (președintele statului devine I.B. Tito în 1953). Constituția din 7 apr. 1963 stabilește actuala denumire a țării. *Organizarea de stat:* republică socialistă, stat federal. **I.** întreține relații diplomatice cu 117 state (1976) și este membru în 73 de organizații internaționale guvernamentale (1976). **I.** este unul din inițiatorii mișcării nealiniaților (v.), în sept. 1961 avînd loc la Belgrad prima Conferință la nivel înalt a țărilor nealiniate. *Relații cu România.* Între România și **I.** există legături economice, politice și culturale de veche tradiție, caracterizate de raporturi permanente de bună vecinătate și de susținere reciprocă în lupta pentru libertate și independență, în care deseori cele două popoare au acționat împreună, încă din sec. 14 cînd au luptat pentru stăvilirea înaintării otomane. Legăturile româno-sîrbe devin din ce în ce mai strînse în sec. 19, cimentîndu-se în lupta lor împotriva dominației otomane și habsburgice, astfel că încă în mart. 1836, domnitorul Serbiei numește un agent permanent la București. Serbia este primul stat care recunoaște dubla alegere a lui Cuza în Moldova și Țara Românească, desemnînd, în același an, protectori consulari la Craiova (22 sept. 1859) și Galați (25 oct. 1859).

Relaţiile devenind tot mai strînse, în 1863 cele două ţări înfiinţează agenţii diplomatice la Bucureşti şi Belgrad şi încheie o serie de documente bilaterale, între care Tratatul de alianţă româno-sîrb (20 iun. 1868) şi convenţia poştală (18 nov. 1871). Relaţiile diplomatice s-au stabilit la 26 apr. 1879, la nivel de legaţie (data decretului prin care agentul diplomatic român la Belgrad este ridicat la rangul de ministru rezident pe lîngă principele Serbiei). Între cele două războaie mondiale România dezvoltă strînse relaţii economice şi colaborează activ cu I. pe planul politicii externe în cadrul Micii Înţelegeri şi a Înţelegerii Balcanice. La 1 ian. 1939, relaţiile diplomatice sînt ridicate la nivel de ambasadă. În timpul celui de-al doilea război mondial, la 20 mart. 1941, guvernul antonescian transformă ambasada română la Belgrad în legaţie, iar la 13 mai 1941 întrerupe relaţiile diplomatice cu I. şi stabileşte, la 20 mai 1941, relaţii diplomatice cu statul marionetă Croaţia (data numirii reprezentantului român la Zagreb), care vor înceta la 30 aug. 1944 (data hotărîrii guvernului român de a nu recunoaşte guvernul croat). După eliberare, la 24 ian. 1945 relaţiile diplomatice între România şi I. au fost reluate la nivel de reprezentanţă diplomatică şi ridicate, la 1 mart. 1946, la nivel de ambasadă. Transformările revoluţionare din anii postbelici, desfăşurarea cu succes a operei de construcţie socialistă în cele două ţări au dat un conţinut nou şi tot mai bogat relaţiilor de prietenie şi colaborare româno-iugoslave, care au cunoscut o permanentă şi multilaterală dezvoltare. S-au diversificat şi adîncit raporturile economice, avînd la bază Acordul general comercial şi de plăţi încheiat în 1956. La 30 nov. 1963 s-a semnat Acordul privind realizarea şi exploatarea sistemului hidroenergetic şi de navigaţie Porţile de Fier (v.). În nov. 1963 s-a constituit Comisia mixtă de colaborare economică şi tehnică, care examinează multilateral problemele schimburilor de mărfuri, cooperarea industrială şi tehnico-ştiinţifică. În 1956 s-a încheiat un acord de colaborare culturală care a stimulat intensificarea legăturilor culturale dintre popoarele român şi iugoslave. Un rol determinant în dezvoltarea multilaterală a colaborării şi în întărirea prieteniei româno-iugoslave au avut întîlnirile periodice dintre conducătorii de partid şi de stat ai celor două ţări, tovarăşii Nicolae Ceauşescu şi Iosip Broz Tito; în România: 18—23 apr. 1966; 1—3 dec. 1966; în I.: 3—4 ian. 1968; 27 mai—1 iun. 1968; 24 aug. 1968; în România: 1—2 febr. 1969; la Porţile de Fier: 20 sept. 1969; în I.: 3—4 nov. 1970; la Teheran: 15 oct. 1971; în România: 23—24 nov. 1971; la Porţile de Fier: 16—17 mai 1972; în I.: 16—17 iul. 1973; în România: 8—11 iul. 1974; la Helsinki: 1 aug. 1975; la Berlin: 29 iun. 1976; în I.: 8—11 sept. 1976; în România: 3—4 dec. 1977; în I.: 16 nov. 1978. Aceste întîlniri şi convorbiri au creat, de fiecare dată, noi premise pentru amplificarea continuă a prieteniei şi colaborării dintre partidele, guvernele şi popoarele celor două ţări. Cu prilejul întîlnirii din dec. 1977 s-a inaugurat în mod festiv (3 dec.) lucrările sistemului hidroenergetic „Porţile de Fier-II", în zona Ostrovul Mare—Prahovo. Dialogul politic româno-iugoslav este completat de frecvente schimburi de vizite la nivelul primilor miniştri şi al altor factori de răspundere din conducerea de partid şi de stat ai României şi I. Relaţiile bilaterale sînt reglementate de un cadru politico-juridic deosebit de bogat constînd dintr-o multitudine de acorduri, convenţii, protocoale, înţelegeri, comisii mixte, în cele mai variate domenii ale colaborării. În domeniul economic, o pondere tot mai mare a căpătat cooperarea în producţie, specializarea pe termen lung într-un nomenclator larg de produse industriale (industria grea, maşini-unelte, aeronautică, petroliferă, electrotehnică, transporturi ş.a.). Cele două ţări realizează intense schimburi în domeniul artei, presei, tipăriturii-

lor, radioteleviziunii, învățământului. România și **I.** realizează, de asemenea, o strînsă și fructuoasă conlucrare pe arena internațională.

IURE GESTIONIS, expresie latină cu sensul „în temeiul dreptului de administrație (al statului)" (**v.** *iure imperii*).

IURE IMPERII, expresie latină cu sensul „în temeiul dreptului de putere (suverană)". În doctrină se face adesea o distincție între actele pe care un stat le face în temeiul puterii sale de stat suveran și cele pe care acesta le săvîrșește în calitatea sa de persoană privată, asemenea unui comerciant. Primele ar fi acte de drept public, săvîrșite **i.i.**, iar celelalte de drept privat, fiind făcute de stat *iure gestionis* (**v.**). Această distincție stă la baza teoriei funcționale a imunității limitate, numită și teoria statului comerciant. În temeiul acestei teorii, ori de cîte ori statul acționează **i.i.** se bucură de imunitate de jurisdicție, dar în cazul în care statul desfășoară activități *iure gestionis*, cum ar fi cele de comerț exterior sau de exploatare în străinătate a navelor în scopuri comerciale, el încetează să se mai bucure de imunitatea de jurisdicție. Teoria este neîntemeiată, ea urmărind să disocieze caracterul unitar și indivizibil al suveranității statale.

IZOLAȚIONISM 1. Atitudine politică a unui stat care se izolează voit de celelalte state. **2.** Doctrină politică pentru relațiile externe. Astfel, în Marea Britanie, în cursul sec. 19, orientarea externă a unor partide politice a fost aceea de „splendidă izolare" a țării; pînă la primul război mondial, unii oameni politici din S.U.A. au preconizat o linie izolaționistă pentru politica externă a acestui stat. **I.** este astăzi o doctrină perimată. **V.** și *doctrina Stimson*.

IZVOR DE DREPT INTERNAȚIONAL, formă specifică în care se exprimă o normă a dreptului internațional, ca rezultat al acordului de voință al statelor. **I. de d.i.** sînt: tratatul internațional (**v.**) și cutuma internațională (**v.**). Prin aceste două izvoare se făuresc norme și principii juridice avînd un caracter general, ce se aplică apoi situațiilor și relațiilor internaționale concrete. De aici rezultă că numai acele tratate internaționale constituie **i. de d.i.** prin care se creează astfel de norme. În practica relațiilor internaționale numeroase tratate se limitează a aplica normele existente la raporturile concrete ce se stabilesc între statele participante. Unii autori denumesc aceste tratate: tratate-contract, spre a le deosebi de tratatele-legi, creatoare de norme de drept. În conformitate cu art. 38 al statutului C.I.J., în rezolvarea diferendelor conform dreptului internațional, Curtea aplică pe lîngă tratate și cutumă, principiile generale de drept, hotărîrile judecătorești și doctrina.

Î.C.R., v. **ÎNALTUL COMISAR AL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU REFUGIAȚI.**

ÎMPRUMUT EXTERN, operație prin care un stat își procură din exterior, pe termen limitat, mijloace financiare suplimentare necesare echilibrării bugetului, subvenționării unor acțiuni speciale, dezvoltării economiei naționale etc. **Î.e.** nu trebuie să fie niciodată condiționat de clauze politice și economice care ar afecta independența și suveranitatea țărilor primitoare.

ÎMPUTERNICIRE, v. **DEPLINE PUTERI.**

ÎNALT COMISAR, agent (funcționar) cu un rang înalt, membru sau nu al unui organ colectiv, care în funcție de împrejurări poate fi: a) agentul unei instituții internaționale, al mai multor state sau al unuia singur, investit cu împuterniciri politice administrative sau guvernamentale (ex. Înaltul comisar pentru refugiați, v.). În practica Societății Națiunilor a funcționat un **Î.c.** pentru orașul liber Danzig; b) agentul unui guvern investit de acesta cu împuterniciri politice speciale exercitate în teritoriu străin. Reminiscență a situației coloniale, expresia era folosită, de pildă, în Egipt, sub regimul ocupației engleze pentru desemnarea **Î.c.** britanic; c) în practica colonială, desemnează agentul unui guvern într-un teritoriu al cărui condominium (v.) este împărțit cu un alt guvern (de ex. un asemenea demnitar a funcționat pe baza unei convenții dintre Franța și Anglia în Arh. Noile Hebride); d) agentul unui guvern numit pe lîngă un alt guvern, atunci cînd relațiile politice dintre cele două state nu permit încă stabilirea unor relații diplomatice normale (astfel, Franța a avut un **Î.c.** în Vietnam); e) în practica Commonwealth-ului britanic (v.), termenul desemnează agentul diplomatic (echivalentul ambasadorului), acreditat de o țară a acestei comunități într-o altă țară

aparţinînd aceleiaşi comunităţi (astfel, Pakistanul a fost reprezentat în India printr-un **Î.c.** care, în fapt, era ambasadorul Pakistanului în această ţară).

ÎNALTUL COMISAR AL NAŢIUNILOR UNITE PENTRU REFUGIAŢI (Î.C.R.), înfiinţat printr-o rezoluţie a Adunării Generale a O.N.U., şi a înlocuit *Organizaţia Internaţională pentru Refugiaţi*, care, după ce printr-o convenţie din 1946, căpătase statutul de instituţie specializată, în 1951 încetase să mai funcţioneze. Scopul principal al **Î.C.R.** constă în ocrotirea juridică a refugiaţilor. În prezent, în atenţia **Î.C.R.** se află aproximativ 2,5 milioane de refugiaţi: 1 milion în Africa, 160 de mii în Asia, 750 de mii în Europa şi 665 de mii pe alte continente. Deşi la 1 ian. 1951 (data creării efective) se stabilise că **Î.C.R.** trebuia să funcţioneze numai trei ani, mandatul său a fost reînnoit de mai multe ori. Sub mandatul **Î.C.R.** intră, în sens larg, persoanele aflate în afara fostei lor patrii, datorită unor temeiuri justificate de persecuţie pentru motive de rasă, religie, naţionalitate, opinie politică, sau apartenenţă la un anumit grup social şi care nu pot sau nu doresc să se folosească de protecţia guvernului ţării lor sau să se reîntoarcă acasă. În scopul asigurării unei protecţii internaţionale a refugiaţilor, **Î.C.R.** caută, împreună cu statele, soluţii permanente pe calea emigrării, pentru refugiaţii hotărîţi să se stabilească într-o altă ţară, ajută pe cei dornici să se stabilească în locul unde se află şi sprijină pe cei care doresc să se repatrieze. **Î.C.R.** este ales de Adunarea Generală a O.N.U., la propunerea secretarului general al Organizaţiei.

ÎNCETAREA EFECTELOR TRATATELOR. Un tratat încetează de a mai produce efecte şi, ca atare, părţile contractante sînt eliberate de obligaţia de a mai continua executarea prevederilor acestuia, în următoarele situaţii: a) la expirarea termenului stabilit de părţi pentru existenţa tratatului; b) prin acordul statelor contractante care dispun astfel abrogarea (v.) tratatului. Abrogarea se poate face fie expres, prin încheierea unui acord în care părţile îşi exprimă voinţa de a pune capăt tratatului, fie tacit, prin încheierea unui alt tratat ce reglementează aceeaşi materie şi din conţinutul căruia rezultă intenţia părţilor ca acea materie să fie reglementată prin noul tratat, ori cînd acesta din urmă conţine dispoziţii ce sînt incompatibile cu cele ale tratatului anterior, astfel că aplicarea simultană a celor două tratate este imposibilă; c) prin denunţarea tratatului (v.), care poate fi determinată de intervenţia anumitor evenimente cum sînt de ex. războiul, ori schimbarea fundamentală a împrejurărilor în care tratatul a fost încheiat (clauza rebus sic stantibus); d) prin anularea tratatelor (v.); e) ca urmare a revizuirii tratatelor (v.).

ÎNCETAREA FOCULUI, înţelegere de curmare („îngheţare") a ostilităţilor, încheiată între părţile implicate într-un conflict armat, în vederea creării de condiţii favorabile pentru începerea unor negocieri vizînd reglementarea paşnică a diferendului şi în baza cărora se pot consfinţi temporar: a) realitatea teritorială a poziţiilor ocupate de fiecare parte în momentul respectiv; b) retragerea uneia din părţi sau cedări reciproce de teren; c) revenirea la *statu-quo ante*. De regulă, se prevede crearea unei zone tampon, de lăţime variabilă, între părţi, care poartă numele de linie de **î. f.** (v.). Acţiunile de menţinere a păcii întreprinse în cadrul O.N.U. au urmărit în numeroase cazuri, atunci cînd declanşarea ostilităţilor nu a putut fi evitată, realizarea unor înţelegeri pentru **î. f.**

ÎNCETAREA OSTILITĂŢILOR, operaţiune ce marchează sfîrşitul unui conflict armat; încetarea efectivă a luptelor între părţile beligerante şi pauza respectivă pînă la încheierea păcii. **Î.o.** se înfăptuieşte pe următoarele căi: a) printr-o convenţie scrisă (act de capi-

tulare (v.), act de capitulare necondiționată, acord de cartel, acord de armistițiu (v. *acord*) — acesta din urmă fiind un procedeu tradițional, cel mai des folosit pentru a pune capăt ostilităților); b) printr-un acord tacit (simpla încetare a luptelor de ambele părți, fără încheierea vreunui act juridic formal). Procedeul a fost folosit în repetate rînduri. Astfel, războiul dintre Spania și fostele sale colonii a luat sfîrșit în 1824 fără un act formal; ostilitățile dintre Franța și Mexic, începute în 1862, au luat sfîrșit în 1866 fără un tratat de pace; Franța și Spania au pus capăt războiului dintre ele din 1720 printr-un acord tacit (la fel s-a încheiat și războiul dintre Prusia și Liechtenstein din 1866); c) printr-un act juridic intern — decret, lege, declarație etc. De ex. Decretul dat la 4 febr. 1920 de Costa Rica cu privire la **î.o.** între acea țară și Germania, iar la 15 mai 1921 Germania adoptă o lege similară; în 1920 Marea Britanie adoptă o declarație de **î.o.** cu Austria; Declarația Congresului S.U.A. din 15 mai 1920 privind **î.o.** cu Germania (Congresul S.U.A. a refuzat să ratifice Tratatul de la Versailles); legea adoptată de parlamentul chinez la 3 aug. 1919 pune capăt ostilităților cu Japonia (China n-a semnat Tratatul de la Versailles) etc.

ÎNCETAREA STĂRII DE RĂZBOI are loc în momentul trecerii armatei la starea de pace, printr-un act normativ emis de organul suprem al puterii de stat, adică printr-un act intern. Războiul încetează prin restabilirea păcii între statele aflate în război.

ÎNCHEIEREA TRATATELOR INTERNAȚIONALE, ansamblu de activități succesive, ce concură la realizarea unui acord între două sau mai multe state. Astfel, încheierea tratatului presupune: negocierea, elaborarea, adoptarea și autentificarea textului, semnarea și, după caz, ratificarea, acceptarea sau aprobarea tratatului sau aderarea. Prin intermediul negocierilor care se poartă fie pe căi diplomatice obișnuite, fie în cadrul unor conferințe, congrese ori organizații internaționale, cum este de ex. Organizația Națiunilor Unite, părțile își fac cunoscute pozițiile lor, prezintă propuneri sau contrapropuneri, sînt pregătite diferite proiecte de convenții etc. Cînd părțile au ajuns la un acord se trece la elaborarea și adoptarea textelor tratatului, după procedura stabilită de statele contractante. După adoptarea sa, tratatul este autentificat prin semnare, semnarea ad referendum (v.) sau parafare (v.). În raport de voința părților contractante, un tratat se consideră încheiat și ca atare dobîndește forța juridică corespunzătoare prin însăși semnarea sa, ori printr-o procedură ulterioară, distinctă de semnare, cum este ratificarea (v.). Semnarea exprimă voința părților de a fi legate de tratat și, în consecință, echivalează cu încheierea tratatului, atunci cînd: a) tratatul prevede în mod expres că semnătura are un astfel de efect; b) cînd s-a stabilit pe altă cale că statele ce au participat la negociere au convenit că semnătura va avea acest efect; c) cînd intenția statului de a conferi acest efect semnăturii rezultă din deplinele puteri acordate reprezentantului său, ori a fost exprimată în cursul negocierilor (art. 12 din Convenția de la Viena din 1969). Încheierea tratatelor internaționale se face de către persoane anume împuternicite de către statele pe care acestea le reprezintă.

ÎNCHINAREA ȚĂRII, termen folosit în vechile izvoare românești pentru a desemna actul de acceptare a suzeranității turcești. Consemnează continuitatea tradiției după care țările române n-au fost supuse, ci au acceptat suzeranitatea otomană în virtutea unei înțelegeri. Trebuie făcută distincția între primul haraci (v.) plătit turcilor și situația ulterioară a „închinării": acceptarea vasalității. Astfel, Letopisețul cantacuzinesc vorbește de „Laiotă Basarab cel bătrîn

care au închinat ţara turcilor să dea haraci". Cealaltă cronică munteană, atribuită lui Radu Popescu, face o distincţie între Mircea, care ar fi dat turcilor numai „un poclon ca să se odihnească în pace" în vreme ce î.ţ. ar fi avut loc, consemnîndu-se aceeaşi tradiţie, sub Laiotă. Grigore Ureche face şi el această distincţie. **V.** şi *Ahdname; capitulatii; dominaţia otomană* în ţările române.

ÎNCHIRIERE DE TERITORII, v. **ARENDARE DE TERITORII.**

ÎNREGISTRAREA TRATATELOR, înscrierea tratatului la secretariatul O.N.U. într-un registru, ţinut în limba engleză şi franceză de secretariatul O.N.U., a principalelor elemente de identificare a unui tratat (titlul acestuia, numele părţilor, data semnării, ratificării, aderării sau aprobării tratatului, a intrării în vigoare, durata tratatului). În perioada interbelică tratatele se înregistrau la secretariatul Societăţii Naţiunilor. În prezent, Carta O.N.U. prevede că orice tratat şi orice acord încheiat de membrii O.N.U. trebuie să fie, cît mai curînd posibil, înregistrat la secretariatul O.N.U., care urmează să-l publice. În cadrul unor instituţii specializate, ca de ex. O.A.C.I., tratatele încheiate între statele membre referitoare la problematica instituţiilor respective sînt înregistrate şi la secretariatul ori consiliul acestor instituţii, beneficiind astfel de o dublă înregistrare. În caz de neînregistrare nici una dintre părţi nu va putea invoca tratatul în cauză în faţa nici unuia dintre organele O.N.U.; neînregistrarea nu atrage însă după sine lipsirea tratatului de caracterul său obligatoriu în relaţiile dintre părţile contractante.

ÎNSĂRCINAT CU AFACERI, şef de reprezentanţă diplomatică de clasă inferioară. Spre deosebire de ambasador, care este acreditat pe lîngă şeful statului, **î. cu a.** titular este acreditat pe lîngă ministrul afacerilor externe, printr-o scrisoare de cabinet (v.). **Î.cu a.** pot fi permanenţi şi temporari sau *ad-interim*, cînd înlocuiesc pe şeful reprezentanţei în timpul absenţei sale din statul de reşedinţă, sau în cazul decesului acestuia. În prima situaţie, **î.cu a.** este numit de ministrul afacerilor externe, în a doua situaţie, devine însărcinat cu afaceri un membru al reprezentanţei. Numele acestei persoane se comunică Ministerului Afacerilor Externe. ~ *curente*, persoană fără rang diplomatic, împuternicită a rezolva, în absenţa şefului reprezentanţei diplomatice, problemele curente ale misiunii, cum ar fi corespondenţa cu Ministerul Afacerilor Externe al ţării de reşedinţă, primirea curierului diplomatic, acordarea de vize etc. „În cazul în care nici un membru al personalului diplomatic al misiunii nu este prezent în statul acreditar — se spune în paragraful 2 al art. 19 a Convenţiei de la Viena din 1961 — un membru al personalului administrativ şi tehnic poate, cu consimţămîntul statului acreditar, să fie desemnat de către statul acreditant pentru a gira afacerile administrative curente ale misiunii". Numirea unui ~ *c.* are loc în cazul în care şeful misiunii lipseşte temporar din ţara de reşedinţă, iar în cadrul misiunii nu este prezent nici un colaborator cu rang diplomatic. Ea se notifică atît Ministerului Afacerilor Externe al statului acreditar cît şi misiunilor diplomatice din ţara de reşedinţă.

ÎNSEMNELE SERVICIULUI SANITAR, semnul heraldic al Crucii Roşii pe fond alb. O serie de state au, în locul Crucii Roşii, Leul sau Soarele Roşu pe fond alb, toate fiind recunoscute prin convenţii internaţionale. **Î.s.s.** se poartă pe drapele, brasarde şi pe orice material al serviciilor sanitare admise de autorităţile militare ale statelor. Rolul **Î.s.s.**, atît în timp de pace cît şi în timp de război, este de a desemna şi a proteja formaţiunile şi stabilimentele sanitare (v.), precum şi

personalul şi materialele care se bucură de o protecţie specială. Folosirea fără drept, în timp de război, a emblemei ori a denumirii de Cruce Roşie, ori a celor asimilate acesteia se pedepseşte în România, precum şi în celelalte state, potrivit legislaţiei penale interne.

ÎNTREPRINDERE DE COMERŢ EXTERIOR ÎN ROMÂNIA, organizaţie economică specializată, autorizată de stat să desfăşoare activităţi de comerţ exterior. Indiferent de subordonarea lor, **î. de c.e.** funcţionează pe principiul gestiunii economice proprii, au cont deschis la B.R.C.E. În prezent există trei tipuri de **î. de c.e.**: întreprinderi care deservesc o singură centrală şi sînt subordonate acesteia, întreprinderi aparţinînd mai multor centrale industriale din cadrul aceluiaşi minister şi întreprinderi subordonate ministerelor şi altor organe centrale ale administraţiei de stat sau cooperatiste. **Î. de c.e.** au, potrivit obiectului lor de activitate, următoarele atribuţii principale: îndeplinirea planului de comerţ exterior şi valorificarea superioară a mărfurilor pe piaţa externă, negocierea şi încheierea de contracte externe în condiţii avantajoase, prospectarea permanentă şi sistematică a pieţelor externe şi informarea producătorilor asupra nivelului preţurilor obţinute, asupra tendinţelor pieţei externe, sprijinirea unităţilor producătoare în orientarea şi adaptarea producţiei la cerinţele pieţelor externe.

ÎNTREVEDEREA DE LA CONSTANŢA (2/14 iun. 1914). Cu ocazia vizitei oficiale a ţarului Nicolae II şi a ministrului de externe al Rusiei, S.D. Sazonov, la invitaţia regelui Carol I şi a guvernului român, eveniment apreciat încă în acea vreme drept un început al orientării diplomaţiei româneşti spre Antantă, cele două părţi şi-au manifestat intenţia de a contribui la menţinerea păcii şi a statu-quo-ului teritorial în Balcani. S-a căzut, de asemenea, de acord asupra înaintării la Constantinopol a unor note similare, în scopul preîntîmpinării unei închideri a strîmtorilor (v. *strîmtorile Mării Negre*) de către guvernul turc în eventualitatea izbucnirii unui conflict între Imperiul otoman şi Grecia pentru stăpînirea insulelor din Marea Egee.

ÎNŢELEGERE (în dreptul internaţional), denumire sub care este cunoscută o categorie a tratatelor internaţionale (v.). **1529.** *ÎNŢELEGEREA DE LA TURNIŞOR*, încheiată, la 4 sept., între plenipotenţiarii lui Moise, voievodul Munteniei, şi reprezentanţii saşilor, ai bisericii şi ai altor notabilităţi din Transilvania, pentru restabilirea păcii între partizanii lui Ioan Zapolya şi ai arhiducelui Ferdinand de Habsburg, ca şi pentru raporturile de bună vecinătate dintre Transilvania şi Muntenia.

ÎNŢELEGEREA BALCANICĂ, alianţă defensivă antirevizionistă între Turcia, Grecia, România şi Iugoslavia, încheiată la Atena prin semnarea la 9 febr. 1934 a Pactului **Î.B.** **Î.B.** a rămas deschisă pentru toate statele balcanice. Se spera, mai ales, în aderiunea Bulgariei, cu care se purtaseră negocieri şi înainte şi după semnarea Pactului **Î.B.** Alianţa dintre cele patru state nu urmărea doar apărarea frontierelor lor balcanice, ci, în spiritul Tratatului de la Paris din 28 aug. 1928 (v.) şi a Convenţiilor de definire a agresiunii din 3—5 iul. 1933 (v.), năzuia să transforme Balcanii într-o zonă a păcii, constituind, concomitent, un baraj împotriva Germaniei naziste şi a tuturor statelor fasciste, revizioniste şi revanşarde. Întreaga activitate a organizaţiei a fost concentrată în jurul apărării securităţii. La 15 sept. 1934, statele **Î.B.** se pronunţă pentru intrarea Uniunii Sovietice în Societatea Naţiunilor (v.); la 19 oct. 1934, Consiliul **Î.B.**, convocat la Belgrad, condamnă terorismul internaţional înfierînd asasinatul de la Marsilia (v. *atentatul de la Marsilia*) şi preconizînd luarea unor măsuri cu caracter internaţional. Tot atunci, cei patru aliaţi

adoptă statutul **Î.B.**, care îngăduie o colaborare mai metodică în scopul întăririi securităţii zonale şi internaţionale. După izbucnirea celui de-al doilea război mondial, graţie eforturilor depuse îndeosebi de România, **Î.B.** s-a mai menţinut cîteva luni, încercînd realizarea unui bloc balcanic al neutrilor (v.). În febr. 1940, statele **Î.B.**, adunate în ultima lor sesiune, au hotărît să-şi extindă obligaţiile, prevăzînd lupta comună împotriva unui agresor extrabalcanic. Victoriile temporare ale naziştilor, intrarea Italiei în război, capitularea Franţei în iun. 1940 au avut o influenţă cu totul negativă asupra activităţii de autoapărare a statelor **Î.B.** Cedările teritoriale impuse României în 1940 au însemnat şi eşecul **Î.B.** În sept. 1940, regimul fascist instaurat în România a hotărît retragerea din Pactul **Î.B.** În oct. această organizaţie nu a putut să dea ajutor Greciei în războiul său de apărare împotriva Italiei fasciste. **Î.B.** a ilustrat pe deplin, prin întreaga sa activitate, luptă purtată de unele state mici şi mijlocii împotriva agresorilor nazişti şi fascişti în scopul asigurării păcii şi securităţii regionale.

ÎNŢELEGERE REGIONALĂ, acord guvernamental între state care fac parte din aceeaşi zonă geografică, în vederea realizării unor interese comune politice, economice etc., susceptibile să fie localizate regional. Politica externă a României socialiste porneşte de la concepţia că, cu cît relaţiile internaţionale pe planuri regionale vor fi mai bune, cu atît vor fi facilitate relaţiile pe planuri mai largi, mai generale. Pe o asemenea linie se înscriu iniţiativele româneşti privind transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii şi prieteniei, într-o zonă denuclearizată (v. *Balcanii — zonă a păcii*). În aceeaşi concepţie se înscriu şi acţiunile întreprinse de România la O.N.U., începînd cu cea de-a XV-a sesiune a Adunării Generale, soldate cu adoptarea rezoluţiei intitulată „Acţiuni pe plan regional în vederea îmbunătăţirii relaţiilor de bună vecinătate dintre statele europene aparţinînd unor sisteme social-politice diferite".

ÎNVĂŢĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU THEODOSIE, scriere alcătuită în limba slavonă de către voievodul Munteniei, Neagoe Basarab (1512—1521), pentru succesorul său la domnie, principele Theodosie. Lucrarea, de un relief at caracter renascentist, cuprinde normele politice, diplomatice, militare, juridice, morale, pedagogice şi de altă natură necesare cunoaşterii unui viitor domn. Ea rezumă, totodată, o îndelungată experienţă a vieţii de stat româneşti. Este unul din cele mai însemnate monumente ale culturii româneşti şi a dat naştere la numeroase discuţii asupra paternităţii şi semnificaţiei ei. S-a păstrat în trei versiuni: slavonă, greacă şi română. O primă versiune română a fost publicată în 1910 de N. Iorga, iar a doua în 1970.

ÎNVOIALĂ (în dreptul internaţional), denumire dată odinioară unei categorii de tratate internaţionale (v.). **1838.** *ÎNVOIALĂ DE EXTRĂDARE DINTRE MOLDOVA ŞI AUSTRIA* (4 ian.), se referea la dezertori, oameni fără căpătîi şi aşa-zişii vagabonzi, prin care trebuie înţeleşi locuitorii fugiţi din cauza exploatării sociale. Însemnătatea *învoielii* rezidă în însăşi actul formal al încheierii ei, care vădea, încă o dată, statutul special al Principatelor Române în raport cu pretenţiile Porţii de a le socoti parte integrantă a Imperiului otoman. *Învoiala* răspundea şi intereselor Cabinetului din Viena de a opri emigrarea transilvănenilor în provinciile româneşti, extracarpatice. **1842.** *ÎNVOIALĂ DE EXTRĂDARE DINTRE MUNTENIA ŞI AUSTRIA* (14 oct.—27 nov.), cu un conţinut asemănător Învoielii de extrădare dintre Moldova şi Austria (v.), include, spre deosebire de aceasta, refuzul părţii româneşti de a extrăda, chiar dezertori fiind, pe cei de altă naţionalitate decît austriacă.

JAMAHIRIYA NEWS AGENCY (JANA), agenție de presă din Jamahiria Arabă Libiană Populară Socialistă, creată în septembrie 1977, cu sediul la Tripoli.

JAMAICA (denumirea oficială: *Jamaica*), stat insular în America Centrală, situat în ins. omonimă din M. Caraibilor, la SV de Haiti și SE de Cuba. Suprafața: 10 962 kmp. Populația (1975): 2 201 000 loc. Capitala: *Kingston*, 573 000 loc. (1971, cu suburbiile). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Jamaica Dollar = 100 Cents. *Istoric.* **J.** este descoperită de Columb în 1494 și transformată în posesiune spaniolă. Colonizată de Spania începînd din sec. 16, trece în posesia Marii Britanii (1655). După obținerea autonomiei interne (1953) face parte din Federația Indiilor de Vest (1958—1961), în cadrul căreia primește dreptul la autoguvernare (1959). În 1961 se retrage din federație și la 6 aug. 1962 se proclamă stat independent, în cadrul Commonwealth-ului. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională, șeful statului fiind regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. **J.** întreține relații diplomatice cu 60 de state (1976) și este membru în 50 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și **J.** au existat unele legături încă în perioada colonială, cînd s-a înființat un consulat onorific român la Kingston (1 iun. 1924). Cele două țări au stabilit relații diplomatice la 21 aug. 1974, la nivel de ambasadă. Vizita în România a ministrului jamaican de externe (iul. 1976) a contribuit la identificarea posibilităților de dezvoltare a legăturilor de prietenie și colaborare dintre cele două țări, care realizează o bună conlucrare la O.N.U. și în alte organizații internaționale.

JANA, v. **JAMAHIRIYA NEWS AGENCY.**

JAN MAYEN, ÎNSULA ~ (denumirea oficială: *Jan Mayen Oy*), ins. vulcanică în Oc. Înghețat la circa 483 km

E de Groenlanda și 580 km N de Islanda. Suprafața : 372,5 kmp. Populația (1972): 29 loc. Limba oficială: norvegiana. Descoperită de navigatorul Henry Hudson în 1607, își primește numele de la olandezul Jan Jacobszoon May care o vizitează în 1614. Oficial încorporată Norvegiei la 8 mai 1929, este considerată parte integrantă a acesteia prin legea din 27 febr. 1930.

JAPONIA (denumirea oficială: *Nihon Koku/Nippon=Imperiul Japonez)*, stat situat în E Asiei, cuprinzînd arh. omonim și ins. Ryūkyū, învecinat cu ins. Sahalin, M. Ohotsk, ins. Kurile, Oc. Pacific, M. Chinei de Est, Str. Tsushima, M. Japoniei. Suprafața: 372 487 kmp (inclusiv ins. Ryūkyū). Populația (1976): 112 770 000 loc. Capitala: *Tōkyō*, 11 669 167 loc. (1975, cu suburbiile). Limba oficială: japoneza. Moneda: 1 Yen = 100 Sen. *Istoric.* Locuit încă din neolitic (mileniul 5 î.e.n.), pe teritoriul J. se constituie prin sec. 3—2 î.e.n. prima formațiune statală de tip feudal — statul Yamato, care realizează, la 710, unitatea japonezilor sub o singură conducere. Cu 1192 începe epoca „șogunatului", specifică feudalismului japonez, cînd puterea împăratului este limitată și autoritatea reală revine comandantului militar suprem („șogun"), epocă ce va dura pînă la 1868. Primii europeni (portughezi și olandezi) își fac apariția în J. la jumătatea sec. 16. Revoluția burgheză „Meiji" restabilește autoritatea împăratului, inaugurează o epocă de profunde transformări prin înlăturarea structurilor feudale (1868—1912) și instaurează regimul constituțional (1880, noua Constituție proclamă J. monarhie constituțională). J. intră într-o perioadă de rapidă dezvoltare economică, devine un puternic stat capitalist care manifestă tendințe expansioniste tot mai evidente. După două războaie victorioase, cu China (1894—1895) și Rusia (1904—1905), J. își instituie protectoratul asupra Coreii (1905) pe care o anexează în 1910. În primul război mondial J. participă de partea Antantei, apoi devine un stat militarist autocratic. În sept. 1931 atacă și ocupă China de Nord-Est (Manciuria), dezlănțuie agresiunea împotriva Chinei (1931—1933) (v. *agresiunea Japoniei împotriva Chinei*) și începe (1937) războiul pentru cucerirea întregii Chine. Împreună cu Germania hitleristă semnează Pactul anticomintern (26 sept. 1936) (v.), la care aderă și Italia (6 nov. 1937), creîndu-se Axa agresivă Berlin-Roma-Tokio (v.). Prin atacarea bazei americane de la Pearl Harbour (7 dec. 1941), J. se alătură Germaniei și Italiei fasciste în cel de-al doilea război mondial. Înainte de capitularea necondiționată a J. în fața forțelor Națiunilor Unite (2 sept. 1945), S.U.A. supune bombardamentelor atomice orașele Hiroshima (6 aug. 1945) și Nagasaki (9 aug. 1945). Pînă la încheierea Tratatului de securitate cu S.U.A. (v.) (8 sept. 1951, reînnoit la 19 ian. 1960) J. se află sub regimul de ocupație al trupelor nord-americane. Prin intrarea în vigoare a Tratatului de pace semnat cu 48 de state (fără U.R.S.S. și China) J. devine din nou stat independent (28 sept. 1952). Prin Tratatul nipono-american din 15 mai 1972, S.U.A. retrocedează J. ins. Okinawa, păstrînd însă baze militare americane pe teritoriul J. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională. J. întreține relații diplomatice cu 135 de state (1976) și este membru în 91 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și J. s-au stabilit relații diplomatice la 18 iun. 1902, la nivel de legație (data comunicării Acordului pentru înființarea unei legații la București), dar deschiderea oficiilor diplomatice se va produce abia la 26 sept. 1917 (legația română la Tokio), respectiv, în 1922 (legația japoneză la București). La 1 mai 1923 se creează un consulat onorific al României la Osaka, la 26 aug. 1929 este fundată Societatea japono-română, iar la 12 dec.

1934 între cele două țări se încheie un Tratat de comerț și navigație. Întrerupte la 31 oct. 1944, relațiile diplomatice sînt restabilite la nivel de legație la 1 sept. 1959 și ridicate la nivel de ambasadă la 1 iun. 1964. Raporturile româno-japoneze au cunoscut în perioada următoare o continuă evoluție ascendentă și diversificare. În 1969 se semnează la Tokio un Tratat de comerț și navigație, iar la 20 oct. 1972 se creează un Comitet economic mixt, care au stimulat dezvoltarea relațiilor economice dintre cele două țări. Între o serie de întreprinderi românești și companii din J. s-au stabilit relații de cooperare pentru realizarea unor obiective industriale. Un moment deosebit de important în extinderea relațiilor de colaborare româno-japoneze l-a constituit vizita efectuată în J. de președintele Nicolae Ceaușescu (4—9 apr. 1975), cu prilejul căreia s-au identificat largi posibilități pentru intensificarea relațiilor dintre cele două țări, atît pe plan bilateral cît și pe plan internațional. Cu ocazia vizitei la nivel înalt s-a încheiat Acordul privind crearea unei Comisii mixte guvernamentale, aranjamente de colaborare în domeniul științei și tehnologiei și în domeniul culturii și educației, precum și alte convenții și înțelegeri economice între firme românești și japoneze, deschizîndu-se astfel noi și ample perspective pentru o colaborare fructuoasă între cele două țări.

JEWISH TELEGRAPHIC AGENCY (J.T.A.), agenție de presă din Israel, cu sediul la Ierusalim.

JOHNSTON ȘI SAND, INSULELE ~, ins. atolice în Oc. Pacific, situate la circa 1 200 km S de arh. Hawaii. Suprafața: 2 kmp. Populația: 156 loc. Ins. Johnston este descoperită în 1807 de nava militară britanică „Cornwallis", comandată de Charles James Johnston. În 1858, S.U.A. ocupă ins., dar anexarea Hawaiului, în 1898, confirmă suveranitatea S.U.A. asupra ins. În anii 1958 și 1962 au avut loc aici experiențe nucleare în atmosferă.

J.N.A., v. **JORDANIAN NEWS AGENCY.**

JORDANIAN NEWS AGENCY (J.N.A.), agenție de presă iordaniană, creată în 1969, cu sediul la Amman.

J.T.A., v. **JEWISH TELEGRAPHIC AGENCY.**

JUDECĂTOR INTERNAȚIONAL, magistrat care face parte, în baza acordului dintre state sau a deciziei unei autorități internaționale competente, dintr-o instanță judecătorească internațională. Art. 2 din Statutul C.I.J. prevede următoarele: Curtea este un corp de magistrați independenți, aleși fără deosebire de naționalitate dintre persoanele avînd o ireproșabilă conduită morală, care exercită înalte funcțiuni judiciare în țara respectivă, fiind jurisconsulți cu o înaltă calificare și competență, care pot îndeplini funcțiunile unui judecător internațional. Art. 13 din Statutul C.I.J. vorbește de membrii Curții. **V. C.I.J. ~ *ad-hoc***, judecător ales de către o parte (un stat) într-o speță (litigiu), aflată spre soluționare de către C.I.J., atunci cînd nici unul dintre membrii completului de judecată nu are naționalitatea acestei părți. Judecătorul respectiv poate avea sau nu cetățenia statului care l-a ales.

JUNTĂ 1. Organ colectiv sau organizație politică — adunare, comisie, consiliu în unele țări din America Latină și Spania. Primele **j.** au apărut în Spania medievală sub formă de adunări judiciare prezidate de conți. Prin sec. 17 au fost create **j.** ale comerțului, **j.** ale poștelor etc. Din 1685 Consiliul Inchiziției a fost denumit **j.** supremă. Ridicîndu-se împotriva lui Napoleon, Spania a creat **j.** insurecționale. Statele din America Latină, în procesul luptei pentru dobîndirea independen-

ţei de la începutul sec. trecut au creat j. revoluţionare. Astfel, în 1810 se creează j. revoluţionară de la Buenos Aires, primul guvern al Argentinei. În acelaşi an, ia naştere şi j. revoluţionară de la Santa Fé de Bogotá (Columbia). 2. (În ţările Americii Latine) Guvern dictatorial. 3. (În Anglia) Grup ocult de personalităţi influente, cum au fost şefii vhigilor (Whigs) intransigenţi.

JURĂMÎNT 1. Mijloc folosit în antichitate şi în evul mediu pentru garantarea obligaţiilor internaţionale asumate de anumite state, care consta într-o făgăduială, enunţată într-o anumită formulă solemnă. **J.** a dispărut din practica internaţională către sfîrşitul sec. 18 (ultima oară j. a fost folosit în 1777 pentru garantarea unui tratat încheiat de Franţa cu Elveţia). 2. Declaraţie solemnă a unei persoane, în scopul de a atesta adevărul unui fapt pe care îl afirmă. 3. Legămînt solemn, prin care o persoană se angajează să-şi îndeplinească cu devotament şi conştiinciozitate anumite îndatoriri (de serviciu, ca militar, salariat etc.).

JURISDICŢIE, v. **CONTENCIOS INTERNAŢIONAL.** ~ *consulară*, drept pe care îl aveau consulii, în trecut, sub regimul capitulaţiilor (v.) de a-i judeca pe cetăţenii statului lor, precum şi, uneori, litigiile dintre aceştia şi cetăţenii statului de reşedinţă. Acest drept, care constituia o ştirbire a suveranităţii statului de reşedinţă, a fost abolit odată cu regimul capitulaţiilor. ~ *internaţională* 1. Competenţa unei instanţe internaţionale de a soluţiona un litigiu sau o categorie de litigii. 2. Tribunal internaţional instituit printr-un acord încheiat între două sau mai multe state. Prin acordul încheiat statele prevăd, de obicei, în afara competenţei acordate instanţei respective, modul său de organizare, procedura pe care o va urma în rezolvarea cauzelor etc. ~ *i.* este, în principiu, facultativă, un stat suveran nefiind obligat să se supună judecăţii unei instanţe străine decît în măsura în care a consimţit la aceasta. În mod excepţional, statele pot conveni ca diferendele lor viitoare să fie judecate fără vreo altă manifestare de voinţă a lor de o anumită instanţă internaţională; în acest caz se vorbeşte despre acceptarea prealabilă a ~ *i.* obligatorii.

JURISPRUDENŢĂ, practica instanţelor judecătoreşti în aplicarea normelor de drept. După sistemul legislativ al majorităţii statelor, **j.** nu este izvor de drept; instanţele judecătoreşti în hotărîrile lor nu pot trece peste prevederile legale, nu pot crea norme de drept, ele sînt chemate să le aplice. În sistemul englez practica instanţelor este recunoscută ca izvor de drept (common law), fiind considerată ca drept cutumiar. În relaţiile internaţionale, **j.** rezultată din activitatea instanţelor de justiţie internaţională sau arbitrală, de asemenea, nu constituie izvor al dreptului internaţional. Ea are însă importanţă în interpretarea normelor acestui drept. În acest sens, statutul C.I.J. o enumeră printre mijloacele auxiliare la care poate recurge Curtea în rezolvarea diferendelor supuse jurisdicţiei sale, pentru o justă aplicare a normelor dreptului internaţional.

JURNAL DE BORD, document al navei, în care se înscriu cronologic toate datele referitoare la navigaţia vasului respectiv (viteza, drumul urmat, date meteorologice, oceanografice etc.), la manipularea mărfurilor (încărcare-descărcare), la îmbarcarea echipajului şi pasagerilor, precum şi la evenimentele petrecute la bord. Pentru navele comerciale **j. de b.** reprezintă o obligaţie legală în sarcina căpitanului vasului sau a ofiţerului de serviciu. **J. de b.** constituie o dovadă scrisă în cazul avariilor.

JUS AD BELLUM, expresie latină cu sensul „dreptul de a face război". Multă vreme, dreptul internaţional a

recunoscut statelor dreptul absolut și necondiționat de a porni un război, și a consacrat rezultatele obținute de statul mai puternic prin victoria în război, putînd merge pînă la distrugerea statului învins, prin luarea în stăpînire a întregului său teritoriu (v. *debellatio*). Evoluția vieții internaționale, apariția pe arena internațională a statelor socialiste și, în general, acțiunea forțelor progresiste au determinat introducerea în relațiile dintre state a unor principii noi, ducînd la interzicerea războiului de agresiune și consacrarea unui drept potrivnic lui **j. ad b.**, care este dreptul la pace. D.I.C. condamnă folosirea forței pentru soluționarea diferendelor internaționale.

JUS COGENS, expresie latină cu sensul „drept imperativ", care desemnează în știința dreptului internațional principiile și normele universal valabile, cu caracter obligatoriu, de la care statele nu pot deroga pe cale convențională. Concepția de **j.c.** a fost consacrată prin Convenția privind dreptul tratatelor, încheiată la Viena în 1969, ce stabilește regula nulității oricărui tratat care, în momentul încheierii, este în conflict cu o normă imperativă a dreptului internațional. Formarea și recunoașterea normelor imperative marchează acea etapă în evoluția dreptului internațional în care ansamblul statelor atribuie o importanță esențială anumitor principii și se obligă să asigure respectarea și protecția lor universală. Îmbracă acest caracter, în primul rînd, principiile fundamentale ale dreptului internațional consacrate prin Carta O.N.U., precum: respectul suveranității, egalitatea în drepturi a statelor, interzicerea folosirii forței și amenințării cu forța, neamestecul în treburile interne ale altor state, dreptul popoarelor de a dispune de ele însele și regula *pacta sunt servanda* (v.). Sînt considerate, de asemenea, ca avînd caracter imperativ normele dreptului internațional penal privind interzicerea genocidului, a sclavajului, a pirateriei, respectarea legilor și obiceiurilor războiului — norme care protejează valori sociale și umane, cărora toate statele înțeleg să le asigure o valabilitate universală. În formarea normelor imperative un rol important îl joacă tratatele multilaterale și codificarea dreptului internațional, care contribuie la cristalizarea convingerii juridice a statelor, a recunoașterii și acceptării de către acestea a caracterului obligator al unora din principalele norme ale dreptului internațional.

JUS DISPOSITIVUM, parte a dreptului care, spre deosebire de *jus cogens* (v.), conține norme supletive, care lasă părților deplina libertate de a decide asupra consecințelor actelor și înțelegerilor lor. În dreptul internațional, tot ceea ce nu face parte din dreptul internațional general, imperativ — *jus cogens gentium* — face parte din **j.d.**

JUS FETIALE, totalitatea regulilor și procedurilor privitoare la declararea războiului și încheierea tratatelor de pace practicate în Roma antică de colegiul fețialilor — 20 de preoți în frunte cu *pater patratus* — avînd misiunea de a veghea la respectarea dreptului ginților, de a reclama satisfacție din partea celor ce încalcă alianțele și a popoarelor inamice.

JUS OMNIMODAE REPRESENTATIONIS, v. **DREPTUL DE LEGAȚIE.**

JUS SANGUINIS, expresie latină cu sensul: „dreptul sîngelui", care desemnează unul din modurile de dobîndire a cetățeniei. Potrivit regulei **j.s.**, copiii dobîndesc la naștere cetățenia părinților lor, indiferent de țara sau locul unde s-au născut. Astfel, legea cetățeniei române consacră această regulă declarînd că sînt cetățeni români copiii născuți

din părinți de cetățenie română pe teritoriul României, precum și copiii care s-au născut pe teritoriul statului român, chiar dacă numai unul dintre părinți este cetățean român, ori cei care s-au născut în străinătate și ambii părinți sau numai unul dintre ei are cetățenia română.

JUS SOLI, expresie latină cu sensul „dreptul pămîntului", care desemnează unul din modurile de dobîndire a cetățeniei. Conform regulei statornicite prin **j.s.**, copilul dobîndește cetățenia statului pe teritoriul căruia s-a născut, indiferent de cetățenia părinților săi. În general, acest mod de dobîndire a cetățeniei și-a găsit aplicarea în sistemele de drept ale statelor anglo-saxone, precum și ale unor state din America Latină.

JUSTIȚIE INTERNAȚIONALĂ, mijloc de rezolvare pașnică a diferendelor internaționale, recomandat ca atare de Carta O.N.U. și folosit potrivit voinței statelor și acordurilor încheiate de ele în acest scop. **J.i.** se realizează prin instanțe cu caracter permanent, care în soluționarea diferendelor cu care sînt sesizate aplică normele dreptului internațional, cutuma internațională, precum și alte reguli și principii potrivit competenței lor specifice. O astfel de instanță a fost C.P.J.I. (v.) înființată de Societatea Națiunilor, a cărei activitate este continuată în prezent de C.I.J. (v.) și care este organul judiciar principal al O.N.U. Există și alte instanțe internaționale cu caracter permanent. Folosirea **j.i.** pentru reglementarea pașnică a litigiilor ivite între state a devenit posibilă, datorită dezvoltării din ultimul secol al dreptului internațional.

JUS VALACHICUM, denumire dată de străini vechiului drept românesc care cuprindea norme asupra întregii structuri politice, juridice și economice a obștei românești. **J.v.** era considerat prin vechimea și autoritatea sa ca „obicei al pămîntului". El a fost menținut și aplicat, îndeosebi pe latura social-economică și în cadrul comunităților românești strămutate în diferite împrejurări, în Polonia, Galiția, Moravia, Croația, Serbia, Bulgaria, Ungaria.

KAMPUCHIA DEMOCRATICĂ (denumirea oficială: *Kampuchéa Démocratique)*, stat situat în SE Asiei, în S Pen. Indochina, învecinat cu Thailanda, Laos şi Vietnam. Suprafaţa: 181 035 kmp. Populaţia (1976): 8 350 000 loc. Capitala: *Phnom Penh*, 200 000 loc. (1974, aglomeraţia urbană). Limba oficială kampuchiana (khmera). Moneda: 1 Riel = 100 Sen. *Istoric.* Triburi thai şi annamite se stabilesc în mileniul 1 e.n. pe teritoriul locuit de populaţia khmeră. În sec. 9—13 statul khmer devine unul dintre cele mai dezvoltate şi mai puternice state din Asia de SE, cuprinzînd aproape întreaga Pen. Malacca şi Siamul (Thailanda). În sec. 17—18 se află sub suzeranitatea regilor Siamului şi Annamului (regatul vietnamez). Francezii instaurează în a doua jumătate a sec. 19 dominaţia lor asupra **K.** care este ocupată şi transformată, prin tratatele din 1863 şi 1884, în protectorat francez. În 1887, **K.** este inclusă în colonia franceză Uniunea Indochineză. În perioada 1941—1945, **K.** este ocupată de trupe japoneze. În 1945 **K.** se proclamă independentă, dar vechea dominaţie franceză este repede reinstaurată. La 9 nov. 1953 îşi proclamă independenţa de stat, garantată prin Acordurile de la Geneva (1954). În 1957 este adoptată legea privind neutralitatea statului kampuchian. Norodom Sianuk devine la 17 iun. 1960 şef al statului, dar la 18 mart. 1970 o lovitură de stat militară, condusă de generalul Lon Nol, sprijinită de S.U.A., îl înlătură de la putere şi proclamă la 9 oct. 1970 „Republica Khmeră". Trupele S.U.A. şi sud-vietnameze pătrund pe teritoriul **K.** (mai — iun. 1970). Împotriva regimului anticonstituţional al lui Lon Nol se ridică întreg poporul khmer, unit în jurul Frontului de Unitate Naţională din **K.** (F.U.N.K.), creat în 1970, şi Guvernului Regal de Uniune Naţională (G.R.U.N.K.). Lupta populară împotriva reacţiunii interne şi a intervenţiei străine este încununată de victorie la 17 apr. 1975, odată

cu eliberarea capitalei. La 5 ian. 1976 intră în vigoare noua Constituție, care proclamă **K.** stat independent, pașnic, neutru, nealinitat, suveran și democratic, iar statul ia actuala denumire. *Organizarea de stat:* republică. **K.** întreține relații diplomatice cu 64 de state (1976) și este membru în 31 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Relațiile diplomatice între România și **K.** s-au stabilit la 10 ian. 1963, la nivel de ambasadă. Între cele două țări s-au statornicit relații prietenești, de solidaritate și colaborare, la care au contribuit și schimburile de delegații guvernamentale din anii următori. În apr. 1967 s-a semnat la București un Acord comercial și de plăți între cele două țări. În perioada uzurpării puterii în **K.** de către regimul Lon Nol, România nu a avut nici un fel de relații cu acest regim, menținînd relațiile diplomatice cu G.R.U.N.K. Promovînd o politică consecventă de solidaritate cu lupta justă a poporului khmer, România a acordat acestuia sprijinul său politic, diplomatic și material. În această perioadă G.R.U.N.K. a deschis, în 1973, un oficiu diplomatic la București și a acreditat un ambasador rezident. O deosebită semnificație pentru dezvoltarea relațiilor dintre cele două țări și popoare au avut-o întîlnirile dintre președintele Nicolae Ceaușescu și Norodom Sianuk, șeful statului **K.**, președintele F.U.N.K. din iun. 1971 (la Pekin), iun. 1972, iun.-iul. 1973, aug. 1974 și dec. 1975, cu ocazia vizitelor șefului statului **K.** în România. După victoria împotriva intervenției străine și cucerirea libertății și suveranității de către poporul kampuchian, relațiile prietenești de colaborare și solidaritate dintre România și **K.** au cunoscut o dezvoltare și mai puternică. Vizita în România a vicepreședintelui și ministrului afacerilor externe al **K.**, (oct. 1976) a contribuit la întărirea colaborării dintre cele două țări și a prieteniei popoarelor lor. Un rol determinant în dezvoltarea multilaterală a colaborării și în întărirea prieteniei româno-kampuchiene a avut-o vizita oficială în **K.** a delegației de partid și de stat române în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu (28—30 mai 1978), moment hotărîtor în evoluția relațiilor dintre cele două țări și popoare.

KANNUNAME, v. **CANUNNAME.**

KENYA (denumirea oficială: *Jamhuri ya Kenya/Republic of Kenya = Republica Kenya)*, stat situat în Africa de Est, cu ieșire la Oc. Indian, învecinat cu Sudan, Ethiopia, Somalia, Tanzania și Uganda. Suprafața: 582 646 kmp. Populația (1976): 13 850 000 loc. Capitala: *Nairobi*, 700 000 loc. (1976). Limbi oficiale: swahili și engleza. Moneda: 1 Kenya Shilling = 100 Cents. *Istoric.* Din timpuri străvechi teritoriul **K.** este locuit de triburi negroide și est-hamite. În sec. 7—8 regiunea de litoral este colonizată de arabi și inclusă, în evul mediu, în sultanatul Oman-Zanzibar. În sec. 16—18 această regiune este obiectul luptei între arabi și portughezi. La sfîrșitul sec. 19, după încercări de anexiune ale Germaniei, **K.** este ocupată de englezi și transformată în protectorat (1895), apoi în colonie (1920). După al doilea război mondial, lupta de eliberare națională culminează cu proclamarea independenței (12 dec. 1963), ca dominion în cadrul Commonwealth-ului. La 12 dec. 1964 se proclamă republică, luînd denumirea actuală. Jomo Kenyatta devine primul președinte al statului. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **K.** întreține relații diplomatice cu 73 de state (1976) și este membru în 68 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* România a recunoscut **K.** chiar în ziua proclamării independenței. În dec. 1965 s-au încheiat un acord comercial pe termen lung și un acord privind colaborarea tehnico-științifică, iar începînd din

apr. 1966 la Nairobi funcţionează o reprezentanţă economică română. Relaţiile diplomatice au fost stabilite la 22 iun. 1968 la nivel de ambasadă. Între cele două ţări s-au iniţiat o serie de acţiuni de cooperare, reglementate prin mai multe protocoale în domeniile forestier, prelucrării lemnului, minier şi al agriculturii, precum şi în domeniul prospecţiunilor geologice, întemeiate pe avantajul reciproc. Relaţiile de prietenie şi colaborare dintre România şi **K.** îşi găsesc, de asemenea, expresia în buna conlucrare a celor două ţări în organizaţiile internaţionale.

KENYA NEWS AGENCY, agenţie naţională kenyană de presă, creată în 1964, cu sediul la Nairobi.

KUWAIT (denumirea oficială: *Dawlat Al-Kuwait = Statul Kuwait)*, stat situat în SV Asiei, în partea de NV a Golfului Persic, învecinat cu Irak şi Arabia Saudită. Suprafaţa: 17 818 kmp. Populaţia (1976): 1 030 000 loc. Capitala: *Al Kuwait*, 510 000 loc. (1973, cu suburbiile). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Kuwait Dinar = 10 Dirham = 1 000 Fils. *Istoric.* Teritoriul **K.** este luat în stăpînire de arabi în sec. 7. În sec. 18 unele triburi arabe din Nejd imigrează şi se creează un emirat vasal Imperiului otoman (1756). Influenţa Marii Britanii devine predominantă odată cu transformarea **K.** în protectorat englez (de facto din 1899, oficial din 1906). În anii '30 se descoperă zăcămintele de petrol şi începe exploatarea lor. La 19 iun. 1961 îşi proclamă independenţa de stat ca monarhie. **K.** sprijină financiar dezvoltarea economică şi culturală a unor state arabe din Asia şi Africa. *Organizarea de stat:* monarhie constituţională. **K.** întreţine relaţii diplomatice cu 86 de state (1976) şi este membru în 41 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Între România şi **K.** s-au stabilit, la 10 ian. 1963, relaţii diplomatice la nivel de ambasadă. Schimburile de vizite între membrii guvernelor celor două ţări au contribuit la dezvoltarea relaţiilor româno-kuwaitiene. În nov. 1967, în **K.** este deschisă o agenţie comercială românească. În mai 1969 s-a semnat un contract privind executarea de către România în **K.** a unor lucrări de drumuri şi canalizare, iar în iul. 1974 s-a semnat un Acord comercial pe termen lung şi un Acord de cooperare economică şi tehnică. Un eveniment care a marcat o importantă şi fructuoasă etapă în dezvoltarea relaţiilor româno-kuwaitiene l-a constituit vizita în **K.** a preşedintelui Nicolae Ceauşescu (29—31 mart. 1976). Convorbirile avute şi înţelegerile convenite cu acest prilej au pus în evidenţă noi domenii şi posibilităţi concrete de extindere şi întărire a colaborării politice, economice, tehnico-ştiinţifice şi culturale, aşezînd raporturile dintre cele două ţări pe baze trainice. În timpul acestei vizite au fost semnate Acordul cultural, ştiinţific, turistic şi în domeniul informaţiilor, Acordul privind transporturile aeriene civile şi Acordul privind colaborarea în domeniul poştei şi telecomunicaţiilor.

KYOSO TUSHIN, agenţie de ştiri japoneză, creată în 1945, cu sediul la Tokio.

LAISSE DE BASSE MER, (în doctrina şi practica internaţională) expresie consacrată pentru a desemna linia refluxului drept limită interioară de la care urmează să se calculeze întinderea mării teritoriale (v.). Statele au dreptul să desemneze linia refluxului în funcţie de o serie de condiţii fizico-geografice specifice coastelor lor maritime. În cazul mărilor în care mareele sînt nesemnificative, de ex. Marea Neagră, limita interioară de la care urmează a se calcula marea teritorială se consideră ţărmul mării. Linia refluxului se ia ca bază de măsurare a mării teritoriale numai în situaţia coastelor maritime rectilinii; în cazul coastelor cu o configuraţie neregulată se aplică criteriul liniilor de bază drepte.

LAISSEZ PASSER, document care se eliberează pentru o persoană sau pentru un mijloc de comunicaţie în scopul de a facilita deplasarea acestora fără îndeplinirea altor formalităţi sau după o procedură simplificată. Asemenea documente sînt eliberate de O.N.U. funcţionarilor săi, pe baza cărora sînt recunoscuţi de statele membre. **L.p.** poate fi folosit şi pentru circulaţia printr-o zonă de conflict. Unele state eliberează astfel de documente persoanelor care nu au paşapoarte, în special celor care obţin azil politic. **L.p.** este des folosit în cazul voiajelor în grup; în astfel de situaţii se cere ca şeful grupului să posede şi un paşaport individual.

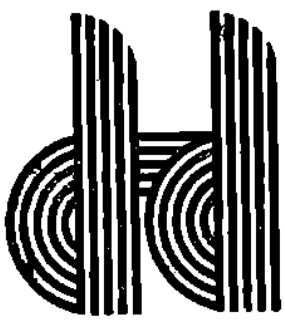

LAO PRESSE, agenţie de ştiri din Laos, creată în 1953, cu sediul la Vientiane.

LAOS (denumirea oficială: *République Démocratique Populaire Lao = Republica Populară Democratică Laos*), stat situat în SE Asiei, în Indochina, învecinat cu China, Vietnam, Kampuchia, Thailanda şi Birmania. Suprafaţa: 236 800 kmp. Populaţia (1976): 3 380 000 loc. Capitala: *Vientiane*, 220 000 loc. (1974). Limba oficială:

lao. Moneda: 1 Kip Pot Poy = 100 At. *Istoric.* Populat de triburi lao, originare din China sudică, pe teritoriul **L.** ia ființă în anul 749 regatul Lan Șang, care se prăbușește sub loviturile mongolilor (1284). Reconstituit în a doua jumătate a sec. 14, regatul cunoaște, pînă în sec. 16, o mare înflorire. În urma războiului civil din 1707, statul se separă în două regate — cel de la Vientiane și cel de la Luang Prabang și mai multe principate, supuse de regatul Siamului (Thailanda) în perioada 1828—1885. Franța, care își extinde influența în **L.** în a doua jumătate a sec. 19, obține retrocedarea teritoriilor ocupate de Siam, reinstaurează dinastia de la Luang Prabang și proclamă (1893) protectoratul asupra țării, pe care o include în Uniunea Indochineză. În timpul celui de-al doilea război mondial (1940—1945) **L.** este ocupat de trupe japoneze. Răscoala armată antijaponeză (aug. 1945) grăbește proclamarea independenței țării (12 oct. 1945), care ia numele de Pathet Lao (Țara laoțienilor); o intervenție militară franceză (1946) reinstaurează vechea dependență. **L.** se proclamă monarhie constituțională sub protectorat francez (11 mai 1947), iar apoi stat autonom în cadrul Uniunii Franceze (1 iul. 1949). În 1950 se creează Frontul Eliberării **L.** care începe să elibereze treptat teritoriul țării de sub dominația franceză. La 22 oct. 1953 Franța recunoaște independența și suveranitatea **L.**, consacrată pe plan internațional prin Acordurile de la Geneva (v.) (iul. 1954), care stipulează neutralitatea țării. Forțele reacțiunii declanșează însă un război civil (1954—1962), după care se întrunește o nouă Conferință la Geneva în problema **L.**, ce duce la semnarea Declarației privind neutralitatea **L.** (23 iul. 1962). În 1963 reîncepe războiul civil în care S.U.A. se amestecă tot mai fățiș. După semnarea, la 21 febr. 1973, a Acordului de încetare a focului și de restabilire a păcii și unității naționale în **L.**, la 1—2 dec. 1975 are loc Congresul național al reprezentanților poporului, în urma căruia monarhia este abolită și se proclamă Republica Populară Democratică **L.** *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **L.** întreține relații diplomatice cu 46 de state (1976) și este membru în 29 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Poporul român a urmărit cu simpatie lupta pentru libertate și independență a poporului laoțian, a salutat hotărîrile Conferințelor de la Geneva, din 1954 și 1962, și-a exprimat în repetate rînduri solidaritatea și sprijinul față de poporul laoțian. La 28 nov. 1962 între România și **L.** s-au stabilit relații diplomatice la nivel de ambasadă. După victoria obținută de poporul laoțian s-au dezvoltat raporturile de prietenie, colaborare și solidaritate ale României cu **L.** Între 20—23 sept. 1976 o delegație de partid și guvernamentală condusă de Kaisone Phomvihane, secretar general al C.C. al Partidului Revoluționar al Poporului din **L.**, prim-ministru al guvernului R.D.P. **L.**, a făcut o vizită oficială de prietenie în România. Cu acest prilej s-a semnat o Declarație comună și s-au încheiat un Acord comercial, un Acord de cooperare economică și tehnică, un Acord de colaborare în domeniile învățămîntului, științei și culturii, precum și un Protocol cu privire la unele acțiuni concrete de cooperare economică. Totodată s-a hotărît înființarea unei Comisii mixte interguvernamentale de cooperare economică româno-laoțiană. Părțile au convenit, de asemenea, deschiderea de misiuni diplomatice și acreditarea de ambasadori rezidenți la București și Vientiane. Convorbirile cu tovarășul Nicolae Ceaușescu și înțelegerile realizate în cursul acestei vizite au conferit noi dimensiuni relațiilor româno-laoțiene, au pus bazele extinderii colaborării dintre cele două partide și țări. Un moment hotărîtor în dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare între cele două țări l-a constituit

vizita oficială a tovarășului Nicolae Ceaușescu în L. (26—28 mai 1978) în fruntea unei delegații de partid și de stat.

LEASING, sistem de finanțare a investițiilor, în cadrul căruia se închiriază, de obicei pe o perioadă scurtă, utilaje, mașini, echipament electronic, aparate și instrumente de măsură, bunuri imobiliare etc. La expirarea termenului pot interveni trei situații: bunurile închiriate pot face obiectul unor prelungiri ale contractului, pot fi restituite proprietarului sau pot fi vîndute clientului. L. prezintă o serie de avantaje pentru ambele părți și se bucură de o largă răspîndire.

LEGALITATE INTERNAȚIONALĂ 1. Conformitatea atitudinii și acțiunilor statelor cu normele și principiile dreptului internațional. **2.** Ansamblul normelor și principiilor dreptului internațional. Termenul de **l.i.** desemnează o anumită ordine în relațiile dintre state, bazată pe respectarea neabătută a dreptului internațional, și, în primul rînd, a principiilor sale fundamentale, suveranitatea și independența națională, egalitatea în drepturi, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, neamestecul în treburile interne.

LEGAT 1. Reprezentant al papei, care îndeplinește funcții asemănătoare celor încredințate ambasadorilor *(legatus missus)*. Denumit și *nunțiu apostolic* (sau *papal*). Cînd îndeplinește o misiune specială, de obicei temporară, în numele papei, poartă denumirea de *legatus a latere*. **2.** (În organizarea de stat romană) Împuternicit al senatului sau al împăratului într-o provincie. Denumire dată și unui comandant de legiune. De aci provine numele de legație al unor oficii diplomatice (de rang inferior ambasadelor).

LEGAȚIE, misiune diplomatică (v.) cu rang diplomatic inferior ambasadei (v.). Primele **l.** au fost înființate în sec. 16. **L.** sînt conduse de un trimis extraordinar și ministru plenipotențiar (v.) sau de un însărcinat cu afaceri (v.). Celelalte ranguri diplomatice au aceleași denumiri ca la ambasade. Personalul **l.** este, de obicei, mai redus decît cel al ambasadelor.

LEGAȚIE ACTIVĂ, *DREPT DE ~*, dreptul statului suveran de a întreține relații diplomatice pe teritoriul altui stat cu conducerea de stat a acestuia, atît prin misiuni diplomatice permanente (ambasade, legații), cît și prin folosirea unor trimiși diplomatici ad-hoc.

LEGAȚIE PASIVĂ, *DREPT DE ~*, dreptul unui stat de a primi misiuni diplomatice străine, permanente sau ad-hoc. Acest drept este recunoscut și unor organizații internaționale.

LEGEA NEUTRALITĂȚII S.U.A., grup de legi votate de Congresul S.U.A. și aprobate de președintele F.D. Roosevelt, sub denumirea de *Neutrality Acts* (1935, 1937 și 1939). Legislația neutralității a influențat opinia publică americană determinînd o anumită pasivitate și rezervă în special față de evenimentele din Europa în anii premergători celui de-al doilea război mondial. Prima lege votată de Congres, la 2 aug. 1935, interzicea transportul armelor de către navele americane către orice țară implicată într-un conflict, indiferent dacă era agresor sau victimă. O întărire a acestor prevederi a fost inițiată în perioada războiului civil din Spania, iar în toamna anului 1939 a fost adoptată o nouă lege (4 nov.), interzicînd atît transportul mărfurilor cît și al pasagerilor aparținînd statelor beligerante de către vasele sub pavilionul S.U.A., pătrunderea cetățenilor și navelor americane în zonele de luptă, desemnate ca atare de către președintele S.U.A., și refuzînd acordarea de fonduri solicitate de către beligeranți în S.U.A. În ciuda acestor prevederi drastice, **l.n.** nu interzicea achiziționarea de arme și armament american, precum și de

alte bunuri de către oricare dintre beligeranţi cu plata imediată. Legislaţia de neutralitate a constituit un impediment major în prima perioadă a celui de-al doilea război mondial în dezvoltarea relaţiilor S.U.A. cu statele aflate în stare de beligeranţă cu puterile Axei (v.).

LEGE DE GARANŢIE, formă specifică de garantare a anumitor obligaţii internaţionale prin acte unilaterale — legi, declaraţii, etc. (de ex. legea italiană din 1871, privind prerogativele Papei şi Sfîntului Scaun).

LEGILE LUI MANU, unul dintre cele mai vechi izvoare scrise ale relaţiilor internaţionale indiene. **L. lui M.** datează din primul mileniu î.e.n. Textul autentic al legilor nu s-a păstrat; în sec. 18 a fost descoperită o copie versificată, în sanscrita clasică. Conţinutul lor reprezenta un mănunchi de reguli indiene vechi referitoare la politică, drept internaţional, comerţ, artă militară, precum şi cugetări filozofice. După învăţătura lui Manu, arta diplomaţiei constă în iscusinţa de a împiedica războiul şi a întări pacea. **L. lui M.** socoteau că cele mai complicate probleme ale vieţii internaţionale pot şi trebuie să fie rezolvate pe cale diplomatică, forţa fiind pe planul al doilea.

LEGILE ŞI OBICEIURILE APLICABILE ÎN CAZ DE CONFLICT ARMAT, denumire contemporană a tradiţionalei expresii *legile şi obiceiurile războiului,* care desemnează normele cutumiare şi convenţionale ce trebuie respectate de beligeranţi în desfăşurarea operaţiilor lor militare. Cunoscute din cele mai vechi timpuri, *legile şi obiceiurile războiului* au avut un conţinut diferit de la epocă la epocă, ele urmînd evoluţia ascendentă a societăţii omeneşti şi a normelor şi principiilor dreptului internaţional. Astfel, în perioadele care au precedat primul război mondial, caracterizate prin admiterea legală a războiului şi a folosirii forţei, *legile şi obiceiurile războiului* aveau un obiect limitat: fie interzicerea folosirii de către beligeranţi a unor arme şi metode de luptă care se dovedeau deosebit de periculoase, fie limitarea utilizării lor. Legile lui Manu (v.) de ex. şi epopeile lui Rāmāyana şi Māhābharata interziceau folosirea armelor otrăvite, atacarea celor lipsiţi de apărare, distrugerea recoltelor, a arborilor fructiferi etc. În practicile de război ale evreilor antici erau interzise uciderea femeilor şi distrugerea pomilor fructiferi. În Grecia antică (sec. 3—1 î.e.n.) au apărut unele reguli de purtare a războiului, cum ar fi interzicerea folosirii armelor otrăvite, atacarea inamicului fără o declaraţie de război, a căror încălcare era considerată drept barbarie. Chiar şi romanii, ale căror reguli de război se caracterizau printr-o mare cruzime, interziceau recurgerea la substanţe otrăvitoare şi acordau inamicului un armistiţiu pentru îngroparea morţilor. În tot cursul evului mediu au continuat să apară asemenea reguli, dintre care mai importante sînt cele elaborate de Conciliul de la Lateran (1139), prin care s-a interzis folosirea armelor cu foc, a arcurilor şi arbaletelor. În epoca modernă, *legile şi obiceiurile războiului* şi-au lărgit aria de acţiune, interzicînd folosirea forţei peste limitele necesare realizării scopului războiului (care este victoria asupra inamicului şi nu completa lui nimicire) şi comiterea acelor acte de violenţă care nu sînt necesare pentru obţinerea victoriei. Începînd de la jumătatea sec. 19, *legile şi obiceiurile războiului* şi-au găsit consacrarea într-o serie de documente juridico-diplomatice ca: Declaraţia de la Paris (1856), care a consacrat reguli referitoare la raporturile dintre beligeranţi şi neutri în războiul naval (v.); Declaraţia de la Petersburg (1874) care interzicea folosirea proiectilelor explozive sau încărcate cu substanţe inflamabile, precum şi a proiectilelor cîntărind mai puţin de 400 gr.; declaraţiile şi convenţiile conferinţelor de la Haga din 1899 şi 1907 (v.), care limi-

tează beligeranților posibilitatea alegerii mijloacelor de vătămare a inamicului și interzice utilizarea anumitor arme și metode de luptă; Protocolul de la Geneva, din 1925 (v.), care interzice folosirea gazelor asfixiante, toxice și a altor substanțe asemănătoare, precum și armele bacteriologice; Protocolul de la Londra din 6 nov. 1936, care limitează și condiționează dreptul submarinelor de a ataca navele comerciale. În condițiile de după cel de-al doilea război mondial, cînd folosirea forței și a amenințării cu forța au fost interzise prin Carta O.N.U. și cînd, datorită revoluției științifice și tehnice, metodele și mijloacele de război devin prin natura și efectele lor din ce în ce mai crude și mai distrugătoare, *legile și obiceiurile războiului* au dobîndit dimensiuni și valențe noi; ele se află într-o strînsă interdependență cu normele și principiile D.I.C., cu regulile dreptului internațional umanitar (v.) și cu cerințele dezarmării generale. Astfel, în prezent *legile și obiceiurile războiului* au ca finalitate, ca și D.I.C., excluderea conflictelor din viața omenirii și înfăptuirea dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare, iar în cazul izbucnirii unui conflict armat, prioritatea normelor și principiilor cu caracter umanitar.

LEGILE ȘI OBICEIURILE RĂZBOIULUI, v. **LEGILE ȘI OBICEIURILE APLICABILE ÎN CAZ DE CONFLICT ARMAT.**

LEGISLAȚIE DE FRONTIERĂ, totalitatea legilor statului și a normelor izvorîte din dreptul internațional și din tratatele de frontieră, care reglementează regimul frontierei de stat (v.) și regimul de pază al acesteia.

LEGITIMĂ APĂRARE, situația statului care fiind victima unei agresiuni armate este îndreptățit să recurgă la folosirea forței armate pentru a respinge atacul îndreptat împotriva sa. D.I.C. recunoaște statelor dreptul folosirii forței armelor împotriva unei agresiuni armate. Potrivit art. 51 din Carta O.N.U. statele își pot exercita dreptul lor de autoapărare fie în mod individual, fie în mod colectiv. **L.a.** înlătură răspunderea statului care reacționează cu forța armelor împotriva unei agresiuni armate, cît și a persoanelor ce acționează în numele său, întrucît actul de autoapărare pe care îl întreprinde este un act necesar și licit, iar agresiunea armată comisă împotriva sa constituie o gravă încălcare a normelor de drept internațional.

LEGIUNEA STRĂINĂ, corp de armată creat de regele Franței, Ludovic Filip, în 1831, pentru a ține sub control posesiunile franceze din Africa. Cartierul general al acesteia era în Algeria, la Sidi Bel Abbès. **L.s.** a luptat în Spania, Crimeea, Italia, Mexic (unde l-a sprijinit pe împăratul Maximilian), Benin, Maroc, Siria și Indochina. A luptat pe fronturile franceze în ambele războaie mondiale. Unele unități ale **L.s.** s-au alăturat guvernului de la Vichy, în timpul celui de-al doilea război mondial, iar altele forțelor franceze libere comandate de generalul de Gaulle. Din 1962, cînd s-a proclamat independența Algeriei, cartierul general al **L.s.** se află în Franța. Formată în special din elemente străine eterogene comandată de ofițeri francezi, **l.s.** nu cercetează trecutul celor ce se înrolează în rîndurile ei. De aceea a fost considerată totdeauna ca refugiu preferat al aventurierilor cu antecedente criminale. După fiecare război european de mai mare amploare de după 1831, rîndurile **l.s.** au fost îngroșate cu noi recruți din armatele înfrînte.

LEND LEASE ACT, v. **CONVENȚIA DE ÎMPRUMUT ȘI ÎNCHIRIERE 1940—1941.**

LESOTHO (denumirea oficială: *Kingdom of Lesotho = Regatul Lesotho*), stat situat în Africa meridională, formînd o enclavă în Republica Africa

de Sud. Suprafaţa: 30 355 kmp. Populaţia (1974): 1 155 700 loc. Capitala: *Maseru*, 29 049 loc. (1971). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Maluti = 100 Licente şi 1 South African Rand = 100 Cents. *Istoric.* Locuit din vechime de boşimani, **L.** este populat la începutul sec. 19 de triburi basuto (de origine bantu). Populaţia indigenă a încercat sub conducerea regelui Moshoeshoe (1838—1868) să se opună expansiunii anglo-bure. În 1868 teritoriul devine protectorat britanic sub denumirea de Basutoland (din 1884 administrat direct de guvernul englez). Amploarea mişcării de eliberare naţională după cel de-al doilea război mondial a determinat Marea Britanie să-i acorde autonomia internă prin Constituţiile din 1959 şi 1965. La 4 oct. 1966 Basutolandul se proclamă, sub denumirea Regatul **L.**, stat independent în cadrul Commonwealth-ului. *Organizarea de stat:* monarhie constituţională. **L.** întreţine relaţii diplomatice cu 31 de state (1976) şi este membru în 25 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* La 1 mai 1975 între România şi **L.** au fost stabilite relaţii diplomatice la nivel de ambasadă. Între cele două ţări s-au iniţiat unele acţiuni de cooperare economică.

LETICIA, *AFACEREA* ~. În noaptea de 1 spre 2 sept. 1932 a fost invadat portul fluvial Leticia, capitala districtului columbian al Amazonului, de indivizi veniţi din Perú; autorităţile civile au fost făcute prizoniere. Pentru a se pune capăt acestui incident, Perú a propus Columbiei să-l supună unei comisii internaţionale de conciliere (v). Motivînd că este vorba de o problemă internă, Columbia a respins propunerea. Brazilia şi-a oferit bunele sale oficii. Columbia acceptă oferta, dar cu o condiţie: teritoriul să-i fie retrocedat în maximum două săptămîni. Perú se opune, propunînd, în schimb, ca teritoriul, după ce va fi eliberat să fie reţinut de Brazilia pînă ce o conferinţă a statelor riverane Amazonului va hotărî cui să fie atribuit teritoriul. La 26 ian. 1933 este sesizat Consiliul Societăţii Naţiunilor, care adresează Perú-ului o notă solicitîndu-i să se abţină de la orice act de ostilitate. Acestui conflict i s-a pus capăt în 1934 pe cale paşnică, prin retragerea trupelor peruane.

LEU VALUTĂ, unitatea bănească de calcul utilizată de România în relaţiile sale valutar-financiare cu străinătatea. **L.v.** este definit prin conţinutul de 0,148112 g de aur fin, cît este cursul oficial al leului. Spre deosebire de leul intern, **l.v.** este folosit numai în evidenţa şi calculul operaţiunilor valutar-financiare cu străinătatea ale ţării noastre. Cu ajutorul **l.v.** se realizează: exprimarea cursului valutelor străine într-un etalon comun, propriu comerţului exterior românesc; evidenţa valutar-financiară a relaţiilor economice externe ale României, prin transformarea în **l.v.** a tuturor plăţilor şi încasărilor externe ale ţării; exprimarea preţurilor, tarifelor, comisioanelor etc. externe într-o singură unitate valutară proprie; evidenţa şi calculul balanţei de plăţi externe. Prin intermediul **l.v.** se pot face însumări, comparaţii, calcule de corelaţie, calcule de indicatori şi indici prin care se analizează evoluţia comerţului exterior românesc.

LEVÉE EN MASSE, luptă armată a populaţiei împotriva inamicului. Acest termen desemnează fie fapta guvernului care, în timp de război, cheamă toată populaţia validă să intre în formaţiunile militare, pe care le constituie pentru apărarea ţării, fie, mai ales, fapta populaţiei unui teritoriu sau ţări, care, în mod spontan sau la chemarea autorităţilor, ia armele pentru a rezista împotriva invadatorilor sau pentru a-i izgoni pe ocupanţi. Convenţia a IV-a de la Haga din 1907 prevede că populaţia unui teritoriu neocupat care se ridică în masă contra invadatorilor, fără a avea timpul să se organi-

zeze, este considerată ca beligerantă, dacă poartă armele pe față și respectă legile și obiceiurile războiului.

LEX DOMICILII, expresie latină, folosită în dreptul internațional privat spre a desemna legislația statului unde domiciliază o anumită persoană și care este aplicabilă în cazul unor conflicte de legi.

LEX FORI, expresie latină cu sensul „legislația instanței" sesizate cu soluționarea unui litigiu. Normele conflictuale (v.) în temeiul cărora se rezolvă conflictele de legi sînt cele prevăzute de legislația instanței. În conformitate cu aceeași legislație se stabilește competența internațională a organelor de jurisdicție sesizate cu soluționarea litigiului și se determină regulile de procedură pe care acestea urmează să le aplice. Pentru orice organ de jurisdicție din România, **L.f.** este legislația română.

LEX LOCI ACTUS, expresie latină cu sensul „legislația locului unde s-a încheiat actul" (v. *lex loci contractus*).

LEX LOCI CONTRACTUS, expresie latină cu sensul „legislația locului unde s-a încheiat contractul". Potrivit dreptului internațional privat român, această legislație se aplică în subsidiar (dealtfel, ca și *lex loci executionis*, v.), dacă părțile nu au desemnat prin acordul lor de voință o altă legislație care să le guverneze raporturile juridice (denumită *lex voluntatis*, v.).

LEX LOCI DELICTI COMMISSI, expresie latină cu sensul „legislația locului unde a fost săvîrșit delictul". Potrivit acestei norme conflictuale, admise de dreptul internațional privat român, faptele ilicite civile sînt supuse legislației aplicabile pe teritoriul unde ele au fost săvîrșite, chiar dacă paguba pe care au provocat-o s-a produs pe teritoriul altui stat.

LEX LOCI EXECUTIONIS, expresie latină cu sensul „legislația locului executării obligațiilor contractuale". Această legislație, la fel ca și *lex loci contractus* (v.) se aplică în subsidiar, dacă părțile nu au supus contractul, prin acordul lor de voință, unei alte legislații (denumită *lex voluntatis*, v.).

LEX LOCI SOLUTIONIS, expresie latină cu sensul: „legislația locului plății" (v. *lex loci executionis*).

LEX PATRIAE, expresie latină cu sensul „legislația patriei". Aceasta corespunde, potrivit dreptului internațional privat român, legislației naționale a persoanei. **L.p.** se aplică în chestiuni de stare civilă, capacitate, raporturi de familie ale persoanelor fizice etc.

LEX PAVILIONIS, expresie latină cu sensul „legea pavilionului" unei nave sau aeronave civile. **L.p.** este legislația statului unde nava sau aeronava se află înmatriculate. **L.p.** guvernează, în principiu, modul de dobîndire și de transmitere a dreptului de proprietate asupra navei sau aeronavei, drepturile reale constituite asupra lor, precum și regimul juridic al mărfurilor aflate la bord, în curs de transport.

LEX POSTERIOR DEROGAT LEGI PRIORI, expresie latină cu sensul „legea din urmă înlocuiește pe cea dintîi", care exprimă o regulă de drept internațional ce se aplică în cazul în care două tratate conțin dispoziții incompatibile. Aplicarea simultană a acestora fiind imposibilă, prevederile ultimului tratat vor prevala.

LEX REI SITAE, expresie latină cu sensul „legislația locului unde este situat bunul". Potrivit acestei norme imobilele sînt supuse legislației statului pe teritoriul căruia se găsesc. Aceeași legislație se aplică, în principiu, bunurilor mobile considerate în mod individual. Prin excepție, o marfă aflată în curs de transport terestru este soco-

tită (în general) ca fiind situată, prin anticipaţie, în locul de destinaţie, astfel că i se aplică legislaţia de pe acel teritoriu în operaţiunile juridice care o privesc, încheiate de la distanţă (iar nu la faţa locului, în timpul unei staţionări).

LEX VOLUNTATIS, expresie latină folosită în dreptul internaţional privat spre a desemna legislaţia pe care părţile contractante au ales-o prin acordul lor spre a guverna anumite raporturi juridice. O asemenea opţiune, autorizată de lege ca expresie a libertăţii de voinţă recunoscută părţilor, poate fi exercitată numai în cadrul contractelor de natură patrimonială cu elemente de extraneitate (îndeosebi contracte de comerţ exterior şi de cooperare economică internaţională.) Pentru a fi valabilă, această alegere trebuie să aibă o justificare raţională, să nu constituie o fraudă la legea forului (a organului de jurisdicţie) şi să nu atragă aplicarea unor reglementări străine, care ar fi potrivnice ordinii publice locale.

LIBAN (denumirea oficială: *Al-Jumhūrīya Al-Lubnānīya = Republica Liban*), stat situat în SV Asiei, pe coasta estică a M. Mediterane, învecinat cu Siria şi Israel. Suprafaţa: 10 400 kmp. Populaţia (1973): 3 060 000 loc., exclusiv peste 300 000 refugiaţi palestinieni. Capitala: *Beirut*, 1 290 000 loc. (1972, aglomeraţia urbană). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Lira libaneză = 100 Piastres. *Istoric.* Pe teritoriul **L.**, locuit din timpuri străvechi, se constituie în mileniul 3 î.e.n. o serie de oraşe-state sclavagiste feniciene (Tyr, Sidon, Byblos, Ugarit). De-a lungul secolelor teritoriul **L.** este cucerit şi supus temporar de egipteni, asirieni, babilonieni, persani, seleucizi, romani (63 î.e.n.), bizantini (395 e.n.), arabi (636 e.n.), cruciaţi (sec. 11—13) şi turci otomani (1516—1918). În urma destrămării Imperiului otoman, **L.**, unit cu Siria este administrat, sub mandat al Societăţii Naţiunilor, de Franţa (din 1920). În 1926 **L.** este separat de Siria şi declarat republică sub controlul Franţei. La 26 nov. 1941 se proclamă republică independentă (cu un guvern naţional creat la 22 dec. 1943), rămînînd în continuare ocupat de trupe anglo-franceze pînă în dec. 1946. În 1948—1949 participă la războiul arabo-israelian şi încheie, în 1949, un armistiţiu cu Israelul. În anii următori a promovat o politică de neutralitate şi coexistenţă paşnică. În 1975—1976, **L.** este teatrul unui război civil care a durat 18 luni. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **L.** întreţine relaţii diplomatice cu 114 state (1976) şi este membru în 64 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Între ţările române şi **L.** au existat încă din timpul evului mediu strînse legături în domeniul culturii, al religiei şi mai tîrziu comerciale. Din 1922 pînă în timpul celui de-al doilea război mondial, interesele **L.** în România au fost reprezentate de Franţa, ca putere mandatară. În 1932 a luat fiinţă Camera de comerţ libanezo-română cu sediul la Beirut. În perioada 16 febr. 1924 pînă la cel de-al doilea război mondial au funcţionat agenţi consulari ai României la Beirut. În această perioadă s-au încheiat mai multe acorduri de schimburi economice (la 15 iul. 1937 şi la 1 aug. 1939, prelungite pînă la 1 aug. 1941). După cel de-al doilea război mondial, relaţiile dintre cele două ţări au cunoscut o continuă dezvoltare. La 6 ian. 1965 cele două ţări au stabilit relaţii diplomatice la nivel de ambasadă. În acelaşi an s-a încheiat un acord comercial şi de plăţi care reglementează schimburile reciproce. Începînd cu 1958 s-a trecut la constituirea de societăţi mixte comerciale româno-libaneze. Relaţiile s-au amplificat continuu, stimulate de schimburile de vizite ale membrilor guvernelor şi parlamentelor celor două ţări. În febr. 1967 s-a încheiat un Acord privind transporturile aeriene civile, iar în febr. 1973 un Protocol privind dezvoltarea schimburilor

comerciale și a cooperării economice și tehnice. Un moment de cea mai mare importanță pentru dezvoltarea multilaterală a raporturilor de prietenie și colaborare româno-libaneze l-a constituit vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în **L.** în perioada 14—17 febr. 1974 cu ocazia căreia s-a ajuns la o serie de înțelegeri privind extinderea colaborării economice și tehnico-științifice dintre cele două țări, s-au încheiat un Acord de cooperare turistică și un program de schimburi culturale și științifice, creîndu-se astfel premisele unor relații trainice româno-libaneze cu bune perspective de continuă amplificare.

LIBERALIZARE, noțiune ce desemnează eforturile care se fac în prezent în direcția suprimării sau atenuării obstacolelor tarifare, paratarifare și netarifare (v.), care stau în calea schimburilor economice internaționale. Într-un sens mai restrîns prin **l.** comerțului exterior se înțelege înlăturarea restricțiilor cantitative (contingente, licențe etc.) la import. În perioada postbelică importante **l.** s-au obținut prin rundele de negocieri tarifare, care au avut loc în cadrul G.A.T.T., în urma cărora s-au operat reduceri ale taxelor vamale (v.).

LIBERIA (denumirea oficială: *Republic of Liberia = Republica Liberia*), stat situat în V Africii, la Oc. Atlantic, învecinat cu Sierra Leone, Guineea și Coasta de Fildeș. Suprafața: 111 369 kmp. Populația (1976): 1 760 000 loc. Capitala: *Monrovia*, 180 000 loc. (1976). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Liberian Dollar = = 100 Cents. *Istoric.* În sec. 15 navigatori portughezi descoperă litoralul **L.** Începînd cu 1822 teritoriul **L.** este colonizat cu negri americani eliberați din sclavie și capătă în 1824 actuala denumire. La 26 iul. 1847 se proclamă stat independent, prima republică de pe continentul african. În 1857 statul este întregit cu teritoriul Maryland, situat în S țării. Obiect de dispută între Anglia, Franța și S.U.A., granițele statului sînt definitiv stabilite în 1885. După cel de-al doilea război mondial, **L.** a dus o politică de valorificare a resurselor economice ale țării, militînd pe plan extern pentru dreptul popoarelor la autodeterminare și pentru o strînsă colaborare interafricană. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **L.** întreține relații diplomatice cu 76 de state (1976) și este membru în 38 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Încă înainte de stabilirea de relații diplomatice între România și **L.**, delegații oficiale române au participat la festivitățile de reinstaurare a președintelui țării W. Tubman (31 dec. 1963 — 3 ian. 1964, 1967—1968), iar vicepreședintele **L.** a efectuat o vizită în România (aug. 1969). Aceste contacte au pregătit stabilirea de relații diplomatice care s-a produs la 30 apr. 1972, la nivel de ambasadă. Relațiile româno-liberiene au cunoscut o continuă dezvoltare, în 1972 fiind încheiat un Acord comercial și de cooperare economică și industrială, precum și o serie de înțelegeri privind acțiunile concrete de cooperare în domeniile minier, petrolier și forestier, cu prilejul vizitei unei delegații reprezentative a guvernului liberian. O însemnătate istorică pentru relațiile româno-liberiene o are vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în **L.** (3—5 mart. 1974), în timpul căreia s-a semnat Declarația solemnă comună a celor două țări, precum și Acordul de cooperare în domeniul dezvoltării miniere și petroliere și Acordul privind participarea la proiectele în curs pentru zăcămintele de minereu de fier din **L.**, punîndu-se astfel bazele unei colaborări largi, de perspectivă între România și **L.** Dialogul la nivel înalt a fost continuat cu ocazia vizitei președintelui **L.** William R. Tolbert jr. în România (10—30 sept. 1974), care a dus la identificarea de noi posibilități de colaborare într-o serie de domenii și la semnarea unui Acord de cooperare tehnică și științifică și a unui Acord cultural,

constituind un moment nou și important în dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare dintre România și L.

LIBERTATEA AERULUI, principiu al regimului juridic al spațiului aerian (v.) proclamat la începutul sec. 19, potrivit căruia statele subjacente ar avea asupra spațiului lor aerian drepturi strict necesare autoapărării. Principiul libertății aerului a fost abandonat prin Convenția de la Paris, din 1919, și înlocuit cu cel al suveranității depline a statului subjacent asupra spațiului său aerian. În baza Convenției internaționale a aviației civile de la Chicago (v.), din 7 dec. 1944, la care este parte și România, libertățile aerului sînt în număr de cinci: dreptul de a trece cu aeronavele civile prin spațiul aerian al unui stat fără să aterizeze; dreptul aeronavelor străine de a ateriza în scopuri necomerciale; dreptul aeronavelor străine de a debarca pasageri și mărfuri îmbarcate de pe teritoriul statului căruia îi aparține aeronava; dreptul de a îmbarca pasageri și mărfuri de pe teritoriul unui stat străin cu destinația statului a cărui naționalitate o are aeronava și dreptul aeronavelor străine de a îmbarca pasageri și mărfuri cu destinația pentru state terțe. V. *spațiu aerian.*

LIBERTATEA DE A INSTALA CABLURI ȘI CONDUCTE PETROLIERE, drept al statelor ce decurge din principiul libertății mărilor. Toate statele, inclusiv cele lipsite de litoral, beneficiază de dreptul de a pune cabluri și conducte petroliere submarine pe fundul mării libere. Statele au însă obligația ca în exercitarea acestui drept să nu aducă atingere drepturilor și intereselor pe care le au celelalte state în marea liberă, obligație ce decurge din principiul egalității suverane a statelor. Cablurile și conductele submarine sînt proprietatea statelor care le instalează. Celelalte state nu au dreptul să împiedice instalarea sau întreținerea acestor cabluri și conducte. Statele sînt obligate să ia măsuri legislative de natură să asigure sancționarea persoanelor de sub jurisdicția lor, atunci cînd acestea în mod intenționat sau din culpă rup ori deteriorează un cablu sau o conductă. În ceea ce privește protecția cablurilor telegrafice submarine, potrivit Convenției de la Paris din 1884, statele contractante se obligă să sancționeze faptele prin care se distrug sau se deteriorează aceste cabluri, acordîndu-se, totodată, dreptul pentru navele lor de război să inspecteze navele despre care sînt bănuite că au săvîrșit fapte de natura celor incriminate.

LIBERTATEA DE COMUNICAȚII A MISIUNII DIPLOMATICE, una dintre componentele imunității diplomatice (v.). Misiunea diplomatică are libertatea deplină de a comunica cu guvernul statului său, precum și cu celelalte reprezentanțe diplomatice ale statului pe care îl reprezintă. Misiunea diplomatică poate folosi cu prioritate mijloacele de comunicație fără a fi supuse controlului țării de reședință. Ea poate folosi poșta diplomatică simplă sau cifrată. Misiunea diplomatică poate instala și utiliza un post de radioemisie cu asentimentul statului acreditar (v.).

LIBERTATEA DE NAVIGAȚIE 1. Drept al statelor, ce decurge din principiul libertății mării, în virtutea căruia navele aflate în largul mării sînt supuse, în mod exclusiv, autorității statului al cărui pavilion îl arborează. Utilizînd largul mării și exercitîndu-și jurisdicția exclusivă asupra navelor care poartă pavilionul său, statul respectiv este obligat să respecte drepturile celorlalte state în marea liberă și nu are dreptul să-și exercite în nici un mod autoritatea sa asupra navelor care navighează sub pavilionul unui alt stat. Există și unele excepții de la regula jurisdicției exclusive a statului pavilionului, ce sînt prevăzute în convențiile internaționale. O astfel de excepție o constituie pirateria maritimă (v.), navele-pirat fiind considerate în afara legii. Prin

convenţii internaţionale este instituită şi obligaţia statelor de a asigura securitatea navigaţiei pe mare, precum şi obligaţia de a acorda asistenţă navelor aflate în primejdie. **2.** ***Libertatea de navigaţie a vaselor comerciale pe fluvii internaţionale***, a fost recunoscută pe cale convenţională, dobîndind în sec. 19 şi 20 o largă aplicare. Prima reglementare multilaterală, care a stabilit libertatea de navigaţie pe fluviile europene, datează de la Congresul de la Viena (1815). Prin convenţii internaţionale multilaterale, libertatea de navigaţie a fost prevăzută pentru Dunăre, Rin, Zair, Niger, Amazon, Uruguay, Sénégal şi alte fluvii. În relaţiile dintre statele riverane, libertatea de navigaţie fluvială a dobîndit, prin practica internaţională, valoarea unui principiu care se bucură de o recunoaştere generală. Statele neriverane beneficiază de libertatea de navigaţie pe fluviile pentru care această libertate nu este statornicită prin convenţii, numai în măsura stabilită de statele riverane. Libertatea de navigaţie pe fluviile internaţionale trebuie să fie exercitată cu respectarea drepturilor şi prerogativelor de suveranitate ce revin fiecărui stat riveran în limitele domeniului său fluvial (v. *fluviu internaţional*). **3.** ***Libertatea de navigaţie aeriană***, există numai în spaţiul de deasupra mării libere (v. *libertatea aerului*).

LIBERTATEA DE SURVOL, dreptul aeronavelor unui stat de a zbura deasupra teritoriului altui stat ori deasupra teritoriului mării libere. **L. de s.** a fost consacrată pentru prima dată printr-un document internaţional în Convenţia de la Paris din 1919. Proclamînd libertatea navigaţiei aeriene deasupra largului mării, statele contractante ale Convenţiei de la Paris au admis, totodată, pe bază de reciprocitate, libertatea de trecere, pe timp de pace, a aeronavelor fiecărei părţi deasupra teritoriului celorlalte, fără o autorizaţie prealabilă. Convenţia de la Chicago din 1944 dă o reglementare mai amplă **l. de s.** Astfel, reafirmînd principiul suveranităţii statelor asupra spaţiului lor aerian, Convenţia stabileşte, în acelaşi timp, dreptul aeronavelor civile dintr-un stat şi care nu sînt folosite pentru serviciile aeriene internaţionale regulate, să survoleze în tranzit, fără escală ori cu escale necomerciale, teritoriul celorlalte state contractante, fără a avea nevoie în acest scop de o autorizaţie prealabilă. Acordul adiţional de la Chicago cu privire la tranzitul serviciilor aeriene internaţionale extinde libertatea de survol şi asupra aeronavelor civile folosite în serviciile aeriene internaţionale regulate. **L. de s.** este, de asemenea, reglementată prin numeroasele convenţii bilaterale dintre state, prin care acestea stabilesc, pe bază de reciprocitate, drepturile şi modalităţile concrete prin care se realizează libertatea de zbor. Exercitîndu-şi, totodată, deplina suveranitate asupra teritoriului lor, şi instituind regimul juridic al propriului spaţiu aerian, statele stabilesc prin aceasta şi condiţiile în care urmează să se desfăşoare dreptul de survol. Prin Convenţia de la Geneva din 1958 asupra mării libere, este proclamată deplina **l. de s.** în largul mării, pentru toate statele.

LIBERTATEA MĂRILOR, principiu al dreptului internaţional maritim care se aplică mării libere (v.). **L. m.** poate fi invocată şi exercitată de către toate statele, riverane şi neriverane, în condiţiile prevăzute de Convenţia asupra mării libere, din 1958 (v.) şi de alte reguli de drept internaţional. Atît pentru statele riverane cît şi pentru cele neriverane **l. m.** include, în special, libertatea de navigaţie (v.) pentru vasele comerciale sau militare; libertatea pescuitului; libertatea de a instala cabluri şi conducte petroliere submarine; libertatea de survol (v.), precum şi libertatea cercetării ştiinţifice. Exercitarea de către state a drepturilor care decurg din principiul libertăţii mărilor trebuie făcută în aşa fel

încît să nu se aducă atingere drepturilor egale ale tuturor statelor de a utiliza marea liberă.

LIBERUL SCHIMB, politică comercială promovată de unele ţări capitaliste dezvoltate, în deceniile 5—8 ale sec. 19, prin care se urmărea înlăturarea tuturor obstacolelor la importul şi exportul de mărfuri, promovarea măsurilor de stimulare a exporturilor, precum şi asigurarea unei concurenţe libere pe pieţele externe. În prezent, la nivel interguvernamental şi prin intermediul diferitelor organisme internaţionale contemporane, în special prin intermediul G.A.T.T., se fac eforturi în direcţia liberalizării schimburilor economice între naţiuni, pentru dezvoltarea neîngrădită, pe baze echitabile, a comerţului mondial, a cooperării între naţiuni.

LIBIA (denumirea oficială: *Al- Jumhūrīya al-Arabīya al-Libīya = Jamahiria Arabă Libiană Populară Socialistă*), **stat** situat în N Africii, pe coasta M. Mediterane, învecinat cu Egipt, Sudan, Ciad, Niger, Algeria şi Tunisia. Suprafaţa: 1 759 540 kmp. Populaţia (1976): 2 530 000 loc. Capitala: rezidenţială — *El Beida*, 36 000 loc. (1972), administrativă — *Tripoli*, 551 000 loc. (1973, cu suburbiile). Limba oficială: araba. Monéda: 1 Dinar **L.** = 1 000 Dirhams. *Istoric.* În antichitate, teritoriul **L.** este populat de triburile hamite ale libienilor, care au avut un rol important în viaţa politică a Egiptului în sec. 10—9 î.e.n. Pe coastă sînt întemeiate, începînd din sec. 12 î.e.n., oraşe-colonii feniciene, iar în sec. 8—7 î.e.n. oraşe-colonii greceşti. Teritoriul **L.** este cucerit şi stăpînit succesiv de cartaginezi, egipteni, romani (30 î.e.n. — 429 e.n.), vandali (429—534) şi bizantini (534—643). Odată cu cucerirea de către arabi (641—643), **L.** este inclusă în califatul arab. Sub numele de Tripolitania, **L.** face parte apoi (din 1556) din Imperiul otoman. În urma războiului italo-turc (1911—1912), fostele provincii Cyrenaica şi Tripolitania sînt cucerite de trupele italiene şi transformate în colonii italiene. În 1934 aceste provincii sînt unite sub denumirea de **L.** într-o singură colonie. În timpul celui de-al doilea război mondial, **L.** este teatru de luptă între forţele germano-italiene şi engleze. În 1943 trupe britanice ocupă **L.** Prin Tratatul de pace de la Paris (1947) provinciile Cyrenaica şi Tripolitania devin teritorii sub tutela O.N.U., administrat de Marea Britanie. La 24 dec. 1951, **L.** se proclamă stat federal independent sub denumirea de Regatul Unit al **L.** Tratatele încheiate cu Marea Britanie (1953) şi S.U.A (1954) acordă acestora dreptul de a închiria baze militare pe teritoriul libian, dar în urma cererii parlamentului (1964), unele au fost evacuate (Tripoli, 1966). În 1963 s-a desfiinţat sistemul federal, iar denumirea ţării s-a schimbat în Regatul **L.** La 1 sept. 1969 monarhia este abolită şi se proclamă Republica **L.** Între 28 febr.—2 mart. 1977 are loc la Shaba Congresul general popular care adoptă o proclamaţie prin care în **L.** se instaurează regimul puterii populare. Congresul stabileşte noua denumire oficială a ţării de Jamahiria Arabă Libiană Populară Socialistă. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **L.** întreţine relaţii diplomatice cu 86 de state (1976) şi este membru în 54 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Legăturile dintre popoarele român şi libian datează încă din secolul trecut, sub forma schimburilor comerciale, cînd **L.** se afla în perioada dominaţiei coloniale. La 24 oct. 1880 România a înfiinţat un consulat onorific la Tripoli. După cel de-al doilea război mondial, încă de prin anii '60, înaintea stabilirii relaţiilor diplomatice, între România şi **L.** s-au statornicit legături de colaborare, îndeosebi pe plan economic. În mai 1972 s-a semnat un Acord comercial pe termen lung. Relaţiile diplomatice s-au stabilit la 14 febr. 1974, cu prilejul vizitei preşedintelui Nicolae Ceauşescu în **L.** (12—14 febr. 1974), care a avut un rol hotă-

rîtor în dezvoltarea largă, pe multiple planuri, a raporturilor româno-libiene. Cu ocazia acestei vizite s-au încheiat un Acord general de colaborare între cele două țări, precum și un număr de acorduri de cooperare în domeniile petrolier, al construcțiilor, agriculturii, transporturilor, culturii, științei și informațiilor. Acordurile și înțelegerile la nivel înalt au dat un puternic impuls conlucrării dintre cele două popoare, concretizîndu-se în crearea unor societăți mixte româno-libiene și în construirea în comun a numeroase obiective economice în L., conferind trăinicie și noi perspective prieteniei și colaborării româno-libiene.

LIBOR, termen utilizat în practica bancară internațională desemnînd rata dobînzii la depozitele reciproce pe care le constituie băncile londoneze din circuitul eurovalutar (London Inter-Bank Offer Rate — rata de ofertă a dobînzii între băncile londoneze). **L.** reprezintă rata minimă a dobînzii pentru operațiunile bancare. Reflectînd sintetic nivelul dobînzii pe piețele de capitaluri internaționale, **l.** este utilizat ca bază de calcul a dobînzii la creditele și împrumuturile internaționale, în special la eurocredite **(v.)**.

LICENȚĂ 1. Autorizație eliberată de organele competente dintr-un stat, privind importul, exportul sau tranzitul unei mărfi fără de care operațiunea respectivă nu este admisă. **L.** constituie un instrument de politică economică, prin intermediul căruia se asigură realizarea anumitor obiective: încurajarea exporturilor, aprovizionarea pieței interne în cantități suficiente cu anumite produse (prin îngrădirea exporturilor și/sau stimularea importurilor); protejarea industriei naționale (prin limitarea importului produselor similare); atenuarea creșterii prețurilor interne la unele produse (prin admiterea importului la produsele respective) etc. În țările capitaliste, sistemul **l.** este folosit însă și ca un instrument de discriminare. În România regimul **l.** este reglementat prin articolul 29 al Legii de comerț exterior, care prevede că orice import sau export se realizează numai pe bază de **l.** eliberată de M.C.E.C.E.I., pentru fiecare produs sau grupă de produse. Pe baza aprobării Consiliului de Miniștri, regimul **l.** se poate extinde și la alte operațiuni de comerț exterior. **2.** Act prin care titularul unei invenții, al unor procedee tehnologice, mărci de fabrică sau mărci comerciale, acordă beneficiarilor interesați dreptul de a fabrica și vinde produsele realizate prin folosirea dreptului de proprietate industrială respectiv.

LICHIDITATE INTERNAȚIONALĂ, mijloace de plată utilizate în relațiile internaționale. a) (În sens restrîns, mai frecvent utilizat) Suma rezervelor de aur și devize ale tuturor țărilor. b) Totalitatea mijloacelor de plată, internațional recunoscute, pe care autoritățile monetare din țările lumii le pot utiliza, la nevoie, pentru a echilibra balanțele de plăți, fără a apela la restricții valutare **(v.)** sau restricții la import. c) Totalitatea mijloacelor de plată care sînt utilizate în relațiile internaționale, indiferent dacă acestea se află la dispoziția guvernelor sau la dispoziția altor deținători (bănci private, corporații multinaționale etc.). În acest sens larg, **l.i.** cuprinde, alături de mijloacele de plată menționate anterior, depozitele bancare în valută convertibilă din țările capitaliste dezvoltate, depozitele în eurovalute **(v.)**, petrodolarii etc.

LICITAȚIE 1. Modalitate prin care se efectuează vînzări-cumpărări de bunuri sau prestări de servicii, frecvent utilizată în comerțul internațional. Obiectul **l.** îl constituie: unele produse de bază **(v.)**, bunuri cu un grad înalt de prelucrare, prestarea unor servicii, cum ar fi engineering-ul **(v.)** **2.** (În capitalism) *Licitație publică*, modalitate prin care se vînd bunurile supuse împărțirii judiciare sau exe-

cutării silite, în cazul persoanelor care nu şi-au îndeplinit la scadenţă obligaţiile asumate (sînt în stare de faliment).

LIECHTENSTEIN (denumirea oficială: *Fürstentum Liechtenstein = Principatul Liechtenstein)*, stat situat în partea central-sudică a Europei, în inima Munţilor Alpi, între Austria şi Elveţia. Suprafaţa: 160 kmp. Populaţia (1976): 23 947 loc. Capitala: *Vaduz*, 4 472 loc. (1975). Limba oficială: germana. Moneda: 1 Franc elveţian (Franken) = 100 Centimes (Rappen). *Istoric.* Menţionat documentar pentru prima oară în 1140, **L.** se constituie ca principat în cadrul Imperiului habsburgic în 1719. În sec. 19 a făcut parte succesiv din Imperiul romano-german (pînă în 1806), din Confederaţia Rinului (1806—1814) şi din Confederaţia germană (1815—1866). După aceea devine principat independent în uniune vamală cu Imperiul austro-ungar (1867—1917). În 1921 **L.** încheie o uniune monetară, iar în 1924 o uniune vamală cu Elveţia (care îl reprezintă în relaţiile externe). *Organizarea de stat:* monarhie constituţională, principat ereditar. **L.** nu este membru al O.N.U., dar, la cerere, a fost inclus de O.N.U. ca parte la Statutul C.I.J. (1949). Nu întreţine relaţii diplomatice. Este membru în 12 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976).

LIGA STATELOR ARABE, înfiinţată la 22 mart. 1945 de Conferinţa statelor arabe de la Cairo, **L.S.A.** sau *Liga arabă* este o organizaţie internaţională cu caracter interguvernamental. Pactul **L.S.A.** a fost semnat iniţial de şefii de guverne din 7 state: Siria, Transiordania (în prezent Iordania), Irak, Arabia Saudită, Liban, Egipt, Yemen. Numărul membrilor Ligii a crescut în 1977 la 21 de state. Are drept scop consolidarea relaţiilor între statele membre şi coordonarea acţiunilor lor politice, avînd în vedere înfăptuirea unei colaborări strînse între ele, apărarea independenţei şi suveranităţii lor şi menţinerea unui interes general faţă de problemele care vizează ţările arabe. Organizaţia îşi propune să asigure o cooperare între membrii ei în domeniul economic, financiar, al transporturilor, culturii şi în probleme de ocrotire a sănătăţii, cetăţenie, acordarea vizelor. Momente importante în activitatea **L.S.A.** sînt întîlnirile şefilor de stat din ţările arabe. Organul conducător al organizaţiei este Consiliul, format din reprezentanţii tuturor statelor membre, fiecare din ei avînd dreptul la un singur vot. Activitatea curentă a organizaţiei în perioada dintre sesiuni o îndeplineşte un secretariat general, condus de un secretar general ales pe termen de cinci ani. Sediul permanent al **L.S.A.** este la Cairo, dar reuniunile **L.S.A.** şi ale Consiliului pot avea loc şi în capitalele celorlalte state arabe. **L.S.A.** participă la sesiunile adunărilor generale ale O.N.U. şi ale instituţiilor specializate cu statut de observator.

LIGA NAŢIUNILOR, v. **SOCIETATEA NAŢIUNILOR.**

LIGA SOCIETĂŢILOR DE CRUCE ROŞIE (L.O.R.C.S.), fondată în 1919, reprezintă organul de legătură permanentă între societăţile naţionale de Cruce Roşie. Membrii **L.O.R.C.S.** sînt societăţile naţionale de Cruce Roşie, Semiluna roşie, Leul şi Soarele roşu, însumînd peste 230 milioane de oameni (1976). Activitatea sa este îndreptată către sprijinirea acţiunilor umanitare ale societăţilor naţionale de Cruce Roşie, fiind organul de coordonare şi legătură între acestea şi ajutîndu-le în organizarea şi îndeplinirea activităţii lor atît pe plan naţional cît şi internaţional. Resursele financiare ale **L.O.R.C.S.** provin din contribuţiile societăţilor membre. *Structura:* Consiliul guvernatorilor; Consiliul Executiv; Secretariatul. **L.O.R.C.S.** este recunoscută de O.N.U. ca organul principal de coordonare pentru situaţii excepţionale

care impun acordarea de ajutoare internaţionale. Are sediul la Geneva. V. şi *Crucea Roşie Internaţională.*

LILA, *PLANUL ~*, v. **ATTILA**, *PLANUL ~*.

LIMBĂ DE LUCRU, limbă în care se poartă negocierile diplomatice şi se redactează documentele de lucru.

LIMBĂ DIPLOMATICĂ, limbă în care se fac comunicările şi se întreţin relaţiile oficiale diplomatice. Egalitatea suverană a statelor impune ca, în prezent, în cadrul discuţiilor, negocierilor sau comunicărilor, limba folosită de oricare dintre statele părţi să fie considerată l.d. Fiecare diplomat are dreptul de a se exprima în limba ţării sale, iar notele diplomatice se pot redacta în limba naţională; pentru considerente de curtoazie se asigură traducerea vorbirii şi se alătură documentelor redactate în limba naţională o traducere neoficială în limba statului căruia ele îi sînt destinate. Aplicarea acestui principiu ar crea însă mari dificultăţi în cazul unor conferinţe internaţionale ţinute cu participarea unui mare număr de state; în astfel de ocazii se stabilesc anumite limbi de lucru (v.) şi limbi oficiale în care se redactează tratatele, protocoalele, actele finale şi alte documente internaţionale. Documentele bilaterale se redactează, de obicei, în limbile ambelor părţi; uneori însă părţile, de comun acord, pot stabili ca ele să fie redactate într-o altă limbă. În cazul conferinţelor sau al organizaţiilor internaţionale, statele participante stabilesc un număr restrîns de limbi oficiale în care sînt redactate documentele. În prezent, nu există o limbă unică, unanim admisă pentru redactarea tratatelor şi a altor documente oficiale internaţionale.

LIMITELE CREŞTERII, concept teoretic care susţine imposibilitatea (după unii economişti şi politologi occidentali) de menţinere în viitor a ritmurilor actuale de creştere, deoarece acestea ar conduce la situaţii catastrofale, precum epuizarea resurselor globului, lipsa cronică de alimente sau poluarea ireversibilă şi ucigătoare a mediului înconjurător. L.c. a fost intitulat şi primul raport către Clubul de la Roma (v.), întocmit de 4 specialişti americani. În cadrul raportului, extrapolîndu-se în viitor tendinţele manifestate de la începutul acestui secol în evoluţia hranei, populaţiei, producţiei industriale, resurselor globului şi poluării, se ajunge la concluzia că în condiţiile creşterii accelerate a populaţiei şi producţiei industriale, alimentele şi resursele naturale devin insuficiente, iar poluarea, direct nocivă pentru viaţă. Raportul atrage atenţia că, înainte de a fi prea tîrziu, creşterea economică a ţărilor lumii trebuie să înceteze. Lucrîndu-se, însă, cu medii mondiale uriaşe, raportul nu ţia în considerare diferenţierile care există între nivelurile de dezvoltare ale ţărilor în curs de dezvoltare şi cele ale ţărilor dezvoltate, decalajele economice care constituie o caracteristică esenţială a lumii contemporane, propunîndu-se o soluţie globală — creşterea zero — care, evident, vine în contradicţie cu cerinţele dezvoltării economice a statelor, în special a celor în curs de dezvoltare unde creşterea trebuie să se accelereze pentru a ajunge din urmă ţările dezvoltate. Un alt viciu fundamental al acestui raport este acela că în cadrul lui nu se are în vedere faptul că viitorul oferă, în mod firesc, noi soluţii de rezolvare a multor probleme care, la un moment dat, par de nedepăşit.

LINGOU, formă, deosebită de monedele de aur sau argint, în care se tranzacţionează sau se tezaurizează metalele preţioase (aurul, argintul etc.). **L.** au formă de bară, pe care este înscrisă cantitatea şi titlul metalului preţios. Utilizarea **l.** în locul monezilor de aur a luat amploare odată cu retragerea treptată a aurului din circulaţie şi limitarea convertibilităţii bancnotelor în aur (etalonul aur-lingouri). În prezent, ponderea principală în tranzacţiile şi tezaurizarea aurului o deţin **l.**, monezile de aur avînd mai mult un rol numismatic.

LINIE 1. (În dreptul internaţional maritim) *Linie de bază,* limita interioară de la care urmează a se calcula întinderea mării teritoriale (v.). În funcţie de configuraţia coastelor maritime se aplică principiul *l. de b. normale* sau cel al *l. de b. drepte.* În regiunile în care coastele prezintă sinuozităţi profunde sau dacă există grupuri de insule în imediata apropiere a ţărmului se poate aplica principiul *l. de b. dreaptă* care reprezintă **l.** ce leagă punctele extreme spre larg apropiate sau, în cazul insulelor, **l.** ce unesc puncte de pe litoralul maritim cu puncte de la marginea exterioară (spre larg) a insulelor de coastă. Traseul *l. de b.d.* nu trebuie să se depărteze în mod apreciabil de direcţia generală a coastei, iar întinderile de mare situate înăuntrul acestor **l.** trebuie să fie suficient legate de domeniul terestru, pentru a fi supuse regimului apelor interioare (v.). Statele au obligaţia să indice în mod clar *l. de b.d.* pe hărţile marine şi să asigure acestora o publicitate corespunzătoare. **2.** *Linie mediană,* **l.** ce delimitează pe baza principiului echidistanţei, marea teritorială sau cursurile de apă între două state. Sistemul *l.m.* este folosit mai frecvent pentru delimitarea frontierei fluviale între state coriverane, în cazul cursurilor de apă nenavigabile. În ceea ce priveşte apele fluviale navigabile, pentru a se asigura fiecăruia din statele coriverane drepturi egale în folosirea acestora din punct de vedere al navigaţiei, delimitarea frontierei se face de-a lungul talvegului (v.). **3.** *Linie de demarcaţie:* a) traseul de teren al frontierei între două state, marcat prin borne, repere sau anumite semne, pe uscat şi pe apă; b) (în caz de conflict armat) **l.** care separă forţele beligerante în momentul cînd au acceptat încetarea ostilităţilor. În aceste situaţii ea nu are semnificaţia unei frontiere politice sau teritoriale şi nu aduce prejudicii drepturilor teritoriale ale părţilor, urmînd ca acestea să fie valorificate cu ocazia reglementării definitive a raporturilor dintre statele beligerante.

LISTĂ DESCHISĂ, document eliberat de Ministerul Afacerilor Externe sau de misiunea diplomatică din străinătate, prin care cere autorităţilor vamale şi de frontieră ale statului său să acorde sprijin călătorului deţinător al acestui document cu ocazia trecerii frontierei. **L.d.** este eliberată persoanelor care se bucură de privilegii diplomatice (v.) sau care sînt invitate în ţara respectivă.

LITIGIU INTERNAŢIONAL, conflict, diferend ivit între două sau mai multe state cu privire la unele aspecte ale relaţiilor lor. **L.i.** izvorăsc, îndeosebi, din cauza încălcării de către părţi a dreptului internaţional, a neîndeplinirii obligaţiilor asumate prin tratate, a interpretării în mod diferit a normelor dreptului internaţional sau a cla-

uzelor tratatelor încheiate între ele. D.I.C. obligă statele să caute rezolvarea litigiilor internaţionale exclusiv prin mijloace paşnice, oferindu-le în acest scop o gamă largă de mijloace ca: tratativele directe, bunele oficii (v.), mediaţia (v.), mijloace cu caracter jurisdicţional ca arbitrajul (v.) sau recurgerea la instanţele judecătoreşti internaţionale, supunerea litigiului organelor unor organizaţii internaţionale între care O.N.U. joacă un rol tot mai important. V. şi *diferend internaţional.*

LITISPENDENŢĂ, v. **CONFLICT DE COMPETENŢĂ.**

LIVRAREA DE ECHIPAMENTE PE CREDIT RAMBURSABIL ÎN PRODUSE, formă de cooperare economică internaţională şi, totodată, instrument eficient de stimulare a exporturilor de bunuri de echipament (maşini, utilaje, instalaţii complexe, linii complete de producţie) şi de tehnici de producţie (procedee, brevete, licenţe, know-how, asistenţă tehnică). Livrarea de echipamente poate fi denumită şi formula românească a cooperării industriale, deoarece ea a fost propusă pentru prima oară de ţara noastră — într-o formă sintetizată, fundamentată teoretic şi practic — la a XIII-a sesiune a C.E.E./O.N.U. (apr. 1958) şi reluată apoi la sesiunile următoare şi la prima Conferinţă a U.N.C.T.A.D., cînd a fost consemnată într-o rezoluţie (Geneva, 1964). Rambursarea creditului pe termen lung în formula livrarea de echipamente poate fi convenită în livrări de produse fabricate cu echipamente importate sau în livrări de alte produse, care prezintă interes pentru creditor, asigurîndu-se pe această cale dezvoltarea schimburilor comerciale internaţionale pe termen lung.

LLOYD'S, asociaţie de asiguratori maritimi particulari, înfiinţată în 1689. În 1871 a fost transformată în corporaţie. Asigurările se negociază prin intermediul agenţilor de asigurare (brokeri) (v.), de obicei la costul cel mai redus posibil, fiecare asigurare fiind subscrisă de mai mulţi membri asociaţi ai companiei (underwriters), care semnează împreună poliţa de asigurare cunoscută sub denumirea de *Lloyd's Form.* Deşi cunoscută pentru asigurările sale maritime, această activitate reprezintă astăzi mai puţin de jumătate din total, restul fiind format din asigurări pentru incendii şi accidente (50 la sută), asigurări pentru transporturi aeriene (7 la sută) etc., fapt ce rezultă şi din organizarea companiei pe sectoare specializate pentru marină, aviaţie, automobile, diverse. Are sediul la Londra.

LOBISM, activitate pe care o desfăşoară, în afara cadrului organizat, un anumit grup în scopul exercitării influenţei în adoptarea anumitor hotărîri de către organe legislative, organizaţii internaţionale etc. *Lobby,* în limba engleză, în accepţia sa primară, însemna „coridor". Denumirea termenului politico-diplomatic de **l.** îşi are originea în faptul că pe coridoarele Congresului american, adică în afara sălilor de şedinţe, reprezentanţi ai diferitelor interese financiare, industriale etc. au iniţiat o intensă activitate de culise pentru a influenţa forul legislativ în adoptarea acelor legi care ar favoriza trusturile sau organizaţiile în slujba cărora se află. O lege federală americană, care reglementează **l.** obligă diferitele grupuri să-şi declare anual cheltuielile.

LOCAL AL MISIUNII DIPLOMATICE, ansamblu arhitectonic care cuprinde clădirile sau părţile de clădiri şi terenul aferent, indiferent în a cui proprietate se află, folosit de misiunea diplomatică, inclusiv pentru reşedinţa şefului de misiune. **L. al m. d.** se bucură de inviolabilitate (v.).

LOCAL CONSULAR, ansamblu arhitectonic care cuprinde clădirile sau părţile de clădiri şi terenul aferent, indiferent în a cui proprietate se află, folosit exclusiv pentru oficiul consular (v.). **L.c.** se bucură de imunitate consulară (v.).

LOCAŢIE (LOCAŢIUNE) 1. (În transporturile internaţionale) Taxe (indemnizaţii) plătite, cu titlu de penalizare sau de chirie, în caz de depăşire a termenului de încărcare sau descărcare a mijloacelor de transport. Termenul de **l.** se foloseşte, în special, pentru transporturile rutiere şi feroviare; în cazul transportului maritim, termenul utilizat fiind cel de contrastalii (v.). **2.** (În comerţul exterior) Contracte de închiriere prin care proprietarul unui bun, mobil sau imobil, cedează folosinţa bunului de care dispune, în condiţiile precizate în contract şi în schimbul unei sume de bani (chirie sau **l.**). **3.** *Darea în* **l.**, contract de leasing (v.).

LOCOTENENŢA DOMNEASCĂ DIN 1848 ÎN MUNTENIA, instituită la Bucureşti, la 9 aug. 1848, în urma presiunii guvernului otoman, pînă la numirea unui nou domn, era formată din Ion Heliade Rădulescu, Nicolae Golescu şi Christian Tell. A funcţionat pînă la 25 sept. 1848. Pe plan extern a urmărit recunoaşterea de către guvernul otoman a Constituţiei propuse de guvernul revoluţionar, a revendicărilor revoluţionare, a decretelor emise de ea şi a noii administraţii. Acţiunea Locotenenţei n-a reuşit, la 13/25 sept. turcii au intrat în ţară cu forţe militare pentru a lichida revoluţia la îndemnul şi cu sprijinul guvernului ţarist.

LOCOTENENŢA DOMNEASCĂ DIN 1866 DIN ROMÂNIA, instituită la 11 febr. 1866, în urma detronării lui Cuza Vodă, a fost alcătuită din Lascăr Catargiu, Nicolae Golescu şi colonelul Nicolae Haralambie. Activitatea ei a durat pînă la 10 mai 1866, cînd s-a urcat pe tron domnitorul Carol I. Principala preocupare externă a Locotenenţei a fost obţinerea, din partea marilor puteri şi îndeosebi a Turciei, a recunoaşterii detronării lui Cuza, respectării Unirii şi a alegerii unui nou principe dintr-o dinastie occidentală. La început a fost proclamat ca domn Filip de Flandra, al doilea fiu al regelui Belgiei, care a refuzat însă coroana la presiunea lui Napoleon al III-lea; s-a procedat apoi la alegerea prin plebiscit a lui Carol I de Hohenzollern (2/14 şi 8/20 apr. 1866).

LOCURILE SFINTE, denumire sub care au fost cunoscute, iniţial, Ierusalimul şi alte locuri din Palestina legate de naşterea creştinismului. După aceea, noţiunea s-a extins la Muntele Sinai, unde se află mănăstirea Sfînta Ecaterina, şi la Muntele Athos. Datele privind primele relaţii care s-au stabilit între ţările române şi Ierusalim sau Sinai sînt puţine şi tîrzii, încît este greu să se stabilească cu exactitate anul şi forma acestora. Ştiri mai numeroase există despre legăturile dintre ţările române şi „republica" monastică de la Athos. Bastion al ortodoxismului, mai întîi în luptă cu ofensiva catolică şi după aceea cu islamul, Athosul se bucură de sprijinul împăraţilor din Bizanţ, al principilor creştini din sud-estul european: ţarii bulgari, regii şi despoţii sîrbi, sau al regilor georgieni şi al cnejilor ruşi. Din acelaşi spirit de solidaritate, domnii ţărilor române stabilesc de timpuriu legături cu Patriarhia din Constantinopol şi cu mănăstirea de la Muntele Athos. La rugăminţile egumenului Hariton, Nicolae Alexandru, fiul lui Basarab I, face primele danii mănăstirii Cutlumuz. Daniile lui Vlaicu, fiul şi urmaşul lui Nicolae Alexandru sînt atît de importante încît este considerat ctitorul Cutlumuzului. Vlaicu a făcut danii şi altor mănăstiri. Despre activitatea urmaşilor acestuia privind sprijinirea

Athosului nu mai există documente pînă în timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn. În anul 1398, boierul Aldea şi Miroea însuşi dăruiesc Cutlumuzului două sate din Ţara Românească. Se pare că Alexandru cel Bun ar fi făcut primele danii mănăstirii Zografu. Urmaşii lui Mircea cel Bătrîn şi ai lui Alexandru cel Bun acordă danii anuale în bani, dar şi sate, încît Cutlumuzul se va numi Marea Lavră a Ţării Româneşti, iar Zografu va depinde de mila domnilor români. Dacă în prima fază relaţiile dintre ţările române şi **L.s.** au caracterul solidarităţii lumii ortodoxe, odată cu subjugarea Bulgariei, a Serbiei şi prăbuşirea Imperiului bizantin, domnii ţărilor române rămîn singurii susţinători ai **L.s.** Se trece, odată cu Ştefan cel Mare şi Vlad Călugărul, la o politică ortodoxă, de susţinere a celor mai importante centre religioase, politică al cărei sens este apărarea în faţa ofensivei islamului, cu repercusiuni adînci asupra salvării fiinţei etnice a popoarelor căzute sub stăpînirea otomană. Aşa se explică şi daniile numeroase făcute de Radu cel Mare, Neagoe Basarab şi, mai ales, aşa se explică de ce speranţele de eliberare ale acestor popoare se îndreaptă către domnitorii români. Această politică ortodoxă a fost continuată şi de domnii fanarioţi, mănăstirile acumulînd astfel numeroase averi în ţările române. Revoluţia lui Tudor de la 1821 a pus problema acestor averi. Se considera că un sfert din suprafaţa agricolă a ţării era stăpînită de mănăstiri, iar averile închinate mănăstirilor străine deveniseră obiect de speculă pentru acestea şi scăpau de sub controlul financiar al ţărilor române. Deşi s-a pus problema ca mănăstirile să dea o parte din veniturile lor acestor ţări, după 1829, cînd veniturile lor se ridicau la 1 400 000 de aspri, ele se emancipează total de sub autoritatea domnilor români. Străduinţele depuse de aceştia pentru a limita abuzurile egumenilor străini şi pentru a reglementa problema locurilor închinate se lovesc de opoziţia puterilor protectoare, iar în 1857 ea devine o chestiune internaţională. Cu alegerea lui Cuza ca domn al Principatelor, problema averilor închinate mănăstirilor intră într-o fază decisivă. Deşi nu se bucura decît de sprijinul Franţei, domnul trece la secularizarea averilor mănăstireşti în anul 1863. Veniturile acestora se ridicau la 20 000 000 lei, iar suprafaţa acestor averi reprezenta între 11 şi 12 la sută din suprafaţa Ţării Româneşti şi Moldovei. Deşi guvernul român a căutat să despăgubească **L.s.**, acestea au refuzat categoric orice sumă, cerînd să li se restituie averile. Cum problema averilor închinate devenise o chestiune de politică internă şi, după cum şi în alte ţări, inclusiv în cele islamice, se trecuse la secularizarea averilor mănăstireşti, plîngerile călugărilor străini n-au mai găsit susţinători nici în străinătate.

LOCUS REGIT ACTUM (LOCUS REGIT FORMAM ACTUS), expresie procedurală latină, însemnînd că legislaţia locului unde este întocmit înscrisul probator îi reglementează condiţiile de formă exterioară. Această normă conflictuală (v.) este consacrată, cu unele excepţii, şi de dreptul internaţional privat român. Aplicarea legislaţiei unde s-a întocmit înscrisul are caracter facultativ, în sensul că părţile pot să supună condiţiile sale de formă exterioară şi altei legislaţii (de ex., legislaţiei lor naţionale sau legislaţiei aplicabile fondului raporturilor lor juridice). Prin excepţie, contractele de export şi de import, încheiate de organizaţiile socialiste româneşti, care desfăşoară o activitate de comerţ exterior, trebuie întocmite, sub sancţiunea nulităţii, în formă scrisă (fără să fie necesară şi autentificarea). Se exclude astfel, în acest domeniu, contractarea verbală, chiar şi atunci cînd legislaţia statului unde este întocmit actul o admite.

L.O.R.C.S., v. **LIGA SOCIETĂŢILOR DE CRUCE ROŞIE.**

LUMEA A TREIA, denumire convenţională, dată ţărilor în curs de dezvoltare din Africa, America Latină, Asia, care promovează o politică de apărare a independenţei şi a suveranităţii naţionale, se opun imperialismului şi colonialismului. Uneori, noţiunea este substituită prin expresiile: ţări slab dezvoltate sau ţări recent eliberate de sub jugul colonial, ţări în curs de industrializare. **V.** şi *ţară în curs de dezvoltare*.

LUPTĂTORI FĂRĂ UNIFORMĂ, combatanţi voluntari constituiţi în comandamente cvasimilitare organizate, care acţionează, în timp de război, în spatele liniei frontului inamic sau pe un teritoriu ocupat de inamic. Noţiunea înglobează mai multe categorii de combatanţi: partizanii sau luptătorii de guerilă, luptătorii din mişcările de eliberare naţională ş.a. **L. fără u.** nu fac parte din rîndurile forţelor armate regulate, însă au statut de combatanţi, lor aplicîndu-li-se regulile şi obiceiurile uzuale în caz de conflict armat, cu condiţia de a avea în fruntea lor un comandant, de a purta un semn fix şi vizibil de la distanţă, a purta armele pe faţă şi a respecta în operaţiile lor legile războiului.

LUXEMBURG (denumirea oficială: *Grand-Duché de Luxembourg/ Grousherzogdem Lezebuurg = Marele Ducat de Luxemburg*), stat situat în Europa de V, învecinat cu Belgia, R.F. Germania şi Franţa. Suprafaţa: 2 586,4 kmp. Populaţia (1976): 360 000 loc. Capitala: *Luxemburg*, 90 000 loc. (1973, cu suburbiile). Limbi oficiale: franceza şi luxemburgheza. Moneda: 1 Franc L. = 100 Centimes. *Istoric.* În sec. 10 în jurul oraşului **L.** ia fiinţă ducatul cu acelaşi nume. În perioadele 1308—1313, 1346—1400 şi 1410—1437 ducii de **L.** devin regi ai Germaniei şi împăraţi ai Imperiului romano-german. Între 1477 şi 1684 **L.** face parte din provinciile habsburgilor, iar în sec. 17 şi 18 aparţine succesiv Franţei, Spaniei şi Austriei. În 1794—1814 este ocupat de Franţa republicană şi napoleoneană. În urma Congresului de la Viena (1815) **L.** este proclamat Mare Ducat, stat independent în cadrul Confederaţiei Germane şi legat de Olanda printr-o uniune personală (v.) (1815—1890). După destrămarea Confederaţiei Rinului (1866), Conferinţa de la Londra (1867) proclamă neutralitatea perpetuă a statului luxemburghez (11 mai 1867). Violîndu-i neutralitatea, trupele germane ocupă **L.** în cursul celor două războaie mondiale (1914—1918 şi 1940—1944). În 1921 încheie cu Belgia o uniune vamală în care intră şi Olanda în urma tratatelor (1948, 1960) care au creat Benelux (v.). În 1948 se abrogă statutul de neutralitate şi **L.** aderă la Pactul de la Bruxelles (1948) şi la N.A.T.O. (1949). *Organizarea de stat:* monarhie constituţională, ducat ereditar. **L.** întreţine relaţii diplomatice cu 102 state (1976) şi este membru în 82 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Primele mărturii ale unor contacte româno-luxemburgheze datează de la mijlocul sec. 12. Un moment important în cronica relaţiilor dintre cele două ţări îl constituie întrajutorarea dintre Sigismund de Luxemburg, rege al Ungariei, şi Mircea cel Bătrîn în lupta antiotomană. Independenţa de stat a României este recunoscută de regele Olandei în perioada uniunii personale a Olandei cu **L.**, la 26 ian. 1879, reprezentantul diplomatic român în Franţa, fiind numit provizoriu şi în **L.** După destrămarea uniunii personale, între România şi **L.** s-au stabilit relaţii diplomatice la 18 dec. 1910, la nivel de legaţie (data numirii reprezentantului român în **L.**). În perioada interbelică, **L.** a înfiinţat un consulat onorific la Bucureşti (5 febr. 1921), iar România un consulat onorific în **L.** (1 apr. 1923). Întrerupte la 15 iul. 1940, în condiţiile războiului mondial (data rechemării reprezentantului român în **L.**, la cererea guvernului german), relaţiile diplomatice româno-luxemburgheze sînt restabilite nivel de legaţie, la 4 iul. 1946, iar la 15 nov.

1966 sînt ridicate la nivel de ambasadă. Relaţiile româno-luxemburgheze au înregistrat o permanentă dezvoltare, fiind jalonate de Acordul de cooperare economică, industrială şi tehnică şi de Acordul comercial pe termen lung încheiate între România şi Uniunea Economică Belgo-Luxemburgheză în sept. 1968, respectiv dec. 1970. Procesul de amplificare şi adîncire a raporturilor dintre România şi **L.** a fost în mod hotărîtor stimulat de vizita preşedintelui Nicolae Ceauşescu în **L.** (27—28 oct. 1972), cu ocazia căreia s-a semnat Declaraţia solemnă comună, care a aşezat aceste relaţii pe o temelie trainică. Cu aceeaşi ocazie s-au semnat acorduri de colaborare în domeniul turismului şi al transporturilor aeriene civile. Dialogul la nivel înalt a continuat cu vizita în România a marelui duce Jean al **L.** (25—28 oct. 1976), întrevederile dintre cei doi şefi de state şi convorbirile oficiale ale preşedintelui Nicolae Ceauşescu cu primul ministru al L., Gaston Thorn, conducînd la extinderea cooperării economice, intensificarea schimburilor comerciale şi a colaborării în domeniile industriei, agriculturii, tehnicii, ştiinţei şi finanţelor, inclusiv al cooperării pe terţe pieţe. S-a elaborat, de asemenea, un program concret pentru înfăptuirea prevederilor Acordului cultural.

MACAO /AOMEN (denumirea oficială: *Teritorio de Macau*), teritoriu situat pe ţărmul sudic al Asiei de Sud-Est, la vărsarea fluviului Sikiang în Marea Chinei de Sud, care cuprindea mica pen. Macao, ins. Taipa şi Coloane. Suprafaţa: 17 kmp. Populaţia (1975): 270 000 loc. Centrul administrativ: *Santo Nome de Deus de Macau*, 226 710 loc. (1970). Limba oficială: portugheza. Moneda: 1 Pataca = 100 Avos. *Istoric.* Teritoriu chinez, **M.** este ocupat de portughezi din anul 1557 (primul port comercial al Portugaliei în China) care îl proclamă colonie în 1849. La 11 iun. 1951 primeşte statutul de provincie de peste mări a Portugaliei. După cel de-al doilea război mondial a fost considerat de O.N.U. ca teritoriu neautonom, în sensul cap. 11 al Cartei. La 8 mart. 1973, guvernul R.P. Chineze a informat O.N.U. că **M.** este teritoriu chinez, ocupat de autorităţile portugheze şi, în consecinţă, problema **M.** a fost scoasă din preocupările O.N.U. În anul 1976 dobîndeşte statut de teritoriu autonom. Prin publicarea unui „statut organic" (17 febr. 1976), **M.** se defineşte teritorial ca o „entitate colectivă" cu autonomie internă legislativă. Garnizoana portugheză a părăsit **M.** la 30 dec. 1975 şi a fost înlocuită (1 ian. 1976) printr-o forţă teritorială de securitate.

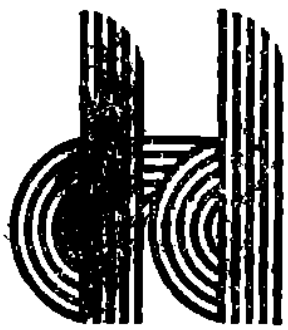

MACQUARIE, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Macquarie Islands*), grup de patru mici ins. în S Oc. Pacific, la circa 1 600 km SE de ins. Tasmania. Suprafaţa: 176 kmp. Nelocuite. Descoperite în 1810, ins. devin bază a expediţiei polare condusă de Douglas Mawson (1911—1914). În 1947—1948 este deschisă o staţiune ştiinţifică de cercetări (meteorologică, releu radio) patronată de „Australian National Antarctic Research Expedition" (A.N.A.R.E.). Dependentă de Tasmania, ca „teritoriu extern" al Australiei din 26 dec. 1947.

MAGHREB ARAB PRESS (M.A.P.), agenţie naţională de presă din Maroc, creată în 1959, cu sediul la Rabat.

MAGYAR TÁVIRATI IRODA (M.T.I.), agenţie de ştiri şi informaţii care funcţionează din 3 mart. 1880; de la crearea R.P. Ungare este agenţia oficială de presă a acestei ţări. Are sediul la Budapesta.

MADAGASCAR (denumirea oficială: *République Démocratique de Madagascar, Repoblika Demokratika Malagasy* = *Republica Democrată Madagascar*), stat situat în Oc. Indian, cuprinzînd marea ins. Madagascar, separată de Africa prin Canalul Mozambic. Suprafaţa: 587 041 kmp. Populaţia (1974): 8 770 000 loc. Capitala: *Tananarive (Antananarivo)*, 366 530 loc. (1972). Limbi oficiale: franceza şi malgaşa. Moneda: 1 Ariary = 10 Francs = 100 Centimes. *Istoric.* Ins. **M.** este populată la începutul mileniului 1 e.n. de grupuri venite din Indonezia şi Melanezia, care se contopesc ulterior cu populaţia aborigenă şi cu cea africană şi arabă imigrată ulterior. În sec. 16 se constituie statul feudal Imerina, care la începutul sec. 19 (1810—1828) unifică întreaga ins., transformîndu-se într-o puternică monarhie centralizată (Regatul Madagascar). Tentativele Franţei din sec. 17 de a-şi impune hegemonia asupra insulei eşuează în faţa dîrzei rezistenţe opuse de autohtoni şi abia în urma războiului franco-malgaş (1883—1885) Franţa reuşeşte să-şi instituie protectoratul său asupra **M.** pe care apoi îl declară colonie (1896). Puternica mişcare de eliberare naţională, intensificată după al doilea război mondial, culminează cu o mare răscoală armată (1947). În 1958 **M.** devine republică autonomă în cadrul Comunităţii Franceze, sub numele de Republica Malgaşă, iar la 26 iun. 1960 îşi proclamă independenţa de stat. În 1973 **M.** părăseşte zona francului şi renunţă la asistenţa trupelor franceze de pe teritoriul său. La 21 dec. 1975 un referendum constituţional adoptă „Carta revoluţiei socialiste malgaşe" care proclamă actuala denumire a statului. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **M.** întreţine relaţii diplomatice cu 51 de state (1976) şi este membru în 62 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* România a recunoscut Republica Malgaşă ca stat independent la 1 iul. 1960, iar la 10 sept. 1968 cele două ţări au stabilit relaţii diplomatice la nivel de ambasadă. Schimburile de vizite la nivelul miniştrilor afacerilor externe (mai 1970, în **M.**; sept. 1969, mart. 1973 şi dec. 1976, în România), precum şi la alte niveluri au contribuit la întărirea relaţiilor de prietenie şi solidaritate şi la dezvoltarea colaborării româno-malgaşe. La 25 mai 1970 s-au semnat Acordul comercial pe termen lung, Acordul de cooperare economică şi tehnică şi Acordul de cooperare culturală şi ştiinţifică, menite să reglementeze relaţiile dintre cele două ţări. S-a creat, de asemenea, Comisia mixtă guvernamentală de cooperare economică şi tehnică, prin intermediul căreia s-au iniţiat o serie de acţiuni de cooperare, reciproc avantajoase. România şi **M.** realizează o strînsă conlucrare în organizaţiile internaţionale.

MAJORITATE (în practica diplomatică), numărul de voturi necesar prevăzut în regulile de procedură sau chiar în actele constitutive ale unei organizaţii internaţionale, pentru adoptarea hotărîrilor într-un for deliberativ al unei organizaţii (conferinţe) internaţionale (adunare, plenară, comitet, comisii, subcomisie, consiliu etc.). Sistemele folosite în această materie sînt: a) ~ *absolută*, în care numărul voturilor este raportat la totalul membrilor forului, iar calculul se face pe baza majorităţii celor prezenţi şi votanţi; b) ~ *relativă*, exprimată prin cel mai mare număr de voturi pronunţate în acelaşi sens. Sistemul ~ *r.* face posibil ca un proiect dat (propunere, amendament) să poată fi adoptat chiar dacă a în-

trunit un număr inferior de voturi afirmative față de **m.** raportată la totalitatea membrilor forului în cauză; c) ~ *simplă*, hotărîrea se consideră a fi adoptată dacă întrunește votul favorabil al majorității din numărul voturilor luate în considerare la calculul majorității (absolute sau relative); d) ~ *calificată*, hotărîrea se adoptă prin votul afirmativ al unei majorități mai mari decît cea simplă, prevăzută în mod expres în actul prin care se stabilește numărul voturilor necesare adoptării unei hotărîri date. În practica Națiunilor Unite, Adunarea Generală adoptă bugetul organizației cu majoritatea calificată de 2/3, iar Consiliul de Securitate **(v.)** adoptă deciziile sale, în probleme procedurale, cu majoritate de 9 voturi, iar în probleme neprocedurale cu majoritatea calificată de 9 voturi, din care trebuie să facă parte voturile afirmative ale celor cinci membri permanenți.

MALA FIDES, expresie latină cu sensul „rea-credință", folosită pentru a desemna atitudinea unui stat, de neloialitate în relațiile cu alte state. Asemenea atitudini pot apare, de ex., în domeniul încheierii, aplicării și stingerii tratatelor. Dreptul internațional atribuie **m.f.** efecte juridice, decăzînd statul vinovat dintr-o serie de drepturi. Astfel, potrivit Convenției de la Viena din 1969 asupra dreptului tratatelor **(v.)**, statul care a contribuit prin comportarea sa la provocarea erorii sau care prin conduită frauduloasă a determinat un alt stat să încheie un tratat nu poate invoca eroarea, respectiv dolul, ca viciu al consimțămîntului său de a fi legat prin acest tratat. Acordînd bunei-credințe o importanță din ce în ce mai mare în reglementarea și desfășurarea normală a raporturilor dintre state, D.I.C. urmărește să limiteze cît mai mult posibil și să elimine cazurile de **m.f.** din relațiile internaționale.

MALAWI (denumirea oficială: *Republic of Malawi* = *Republica Malawi*), stat situat în SE Africii, la V de lacul Malawi, învecinat cu Tanzania, Mozambic și Zambia. Suprafața: 118 484 kmp. Populația (1976): 5 180 000 loc. Capitala: *Lilongwe*, 70 000 loc. (1974, cu suburbiile). Limbi oficiale: engleza și chichewa. Moneda: 1 Malawi Kwacha = 100 Tambalas. *Istoric.* Locuit din vechime de triburi bantu, pe teritoriul **M.** se formează pentru scurtă vreme regatul **M.** (sec. 15). Locuitorii acestuia sînt supuși (1835—1836) de triburi zuluse ngoni, imigrate din Africa de Sud. Primii europeni sosesc în **M.** în sec. 17. În 1890—1891, sub denumirea de Nyassaland, **M.** este proclamat protectorat britanic, rezistența autohtonilor fiind reprimată cu trupele armate. În 1953 **M.** este inclus în Federația Africii Centrale (Federația Rhodesia-Nyassaland), care obține în 1957 statutul de dominion. Mișcarea pentru independență se intensifică, iar în 1962 **M.** părăsește Federația și se proclamă independent, în cadrul Commonwealthului (6 iul. 1964). La 6 iul. 1966 **M.** se proclamă republică. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **M.** întreține relații diplomatice cu 32 de state (1976) și este membru în 43 de organizații internaționale guvernamentale (1976). România nu întreține relații diplomatice cu **M.**

MALAYSIA (denumirea oficială: *Persekutuan Tanah Malaysia* = *Federația Malaysia*), stat situat în SE Asiei, ocupînd Malacca și N ins. Kalimantan, învecinat cu Brunei, Indonezia, Singapore, Thailanda. Suprafața: 332 747 kmp. Populația (1976): 12 300 000 loc. Capitala: *Kuala Lumpur*, 1 000 000 loc. (1974, aglomerația urbană). Limba oficială: malaeza. Moneda: 1 Malaysian Dollar (Ringgit) = 100 Cents (Sen). *Istoric.* Locuită din timpuri străvechi, **M.** este în antichitate o zonă de interferență a civilizațiilor indiană, chineză și indoneziană. În sec. 8—13, principatele indoneziene Srividjaya și Madjapahit își extind dominația asupra Pen.

Malacca. În anul 1253 este întemeiat orașul Malacca, care devine centrul unui stat feudal malaiez ce unifică în sec. 15 aproape întreaga peninsulă. În 1511 sultanatul Malacca este ocupat de portughezi, care cedează locul olandezilor (1641). În sec. 16 — 18 sultanatul Johore, devenind centrul statului malaiez, încearcă să restabilească unitatea țării. De la sfîrșitul sec. 18 începe ocuparea **M.** de către englezi (1786), iar în ultimele trei decenii ale sec. 19 Marea Britanie își extinde protectoratul asupra Federației Statelor Malaieze (Perak, Selangor, Negri Sembilan), iar în 1919 și asupra sultanatelor Kedah, Perlis, Kelantan și Trengganu. După primul război mondial ia avînt mișcarea de eliberare națională. În cursul celui de-al doilea război mondial, **M.** este ocupată de japonezi (1941—1945), vreme în care se dezvoltă mișcarea de eliberare națională.. După capitularea Japoniei se constituie, sub protectorat britanic, Federația Malaya (1946—1948), formată din 11 principate, a cărei independență este proclamată la 31 aug. 1957 în cadrul Commonwealth-ului. La 16 sept. 1963 ia naștere noul stat **M.**, prin unirea fostelor colonii britanice Sarawak, Sabah și Singapore cu Federația Malaya. Singapore se retrage din Federație la 9 aug. 1965. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională federală electivă. **M.** întreține relații diplomatice cu 68 de state (1976) și este membru în 69 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Guvernul român a recunoscut **M.** chiar în anul proclamării independenței acestui stat. Între România și **M.** s-au statornicit relații prietenești și de colaborare, intensificate în urma vizitei unei delegații economice române în **M.** (apr. 1968), care a stimulat schimburile comerciale. Relațiile diplomatice între cele două țări s-au stabilit la 22 mart. 1969, la nivel de ambasadă. La aceeași dată s-a semnat un Acord comercial pe termen lung, iar la 12 febr. 1970 s-a deschis la Kuala Lumpur o agenție comercială română. Un moment important în dezvoltarea relațiilor bilaterale l-a constituit vizita vicepremierului **M.** în România (17—19 sept. 1970), cînd a fost semnat un Acord de cooperare economică și tehnică. În oct. 1975, cele două țări au încheiat și un Acord de colaborare culturală și științifică. Contactele statornicite și cadrul juridic creat reprezintă premisele unei evoluții favorabile a legăturilor politice, economice și culturale româno-malaysiene. În 1976 s-a deschis ambasada României la Kuala Lumpur. Relațiile bilaterale au primit un nou impuls în urma vizitei în România a ministrului de externe al **M.** (mai 1977).

MALDIVE (denumirea oficială: *Republic of Maldives = Republica Maldive*), stat situat în arh. cu același nume din N Oc. Indian, la 643 km SV de ins. Ceylon (Sri Lanka), constituit din circa 2 000 ins. coraligene, din care 220 locuite. Suprafața: 298 kmp. Populația (1974): 125 000 loc. Capitala: *Malé*, 16 000 loc. (1975). Limba oficială: divehi. Moneda: 1 Rupia **M.** = 100 Laris. *Istoric.* Ins. **M.** sînt populate de imigranți veniți în sec. 2 e.n. din Ceylon, India meridională și arh. Malaiez, apoi de negustori arabi care introduc islamismul și întemeiază un sultanat vasal din sec. 16 suveranilor ceylonezi din Kandy. Portughezii încearcă, fără a reuși, să supună populația băștinașă, **M.** devine în 1887 protectorat britanic, legat din punct de vedere administrativ, pînă în 1948, de Ceylon. **M.** își proclamă independența de stat la 26 iul. 1965, iar la 11 nov. 1968 devine republică. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **M.** întreține relații diplomatice cu 25 de state (1976) și este membră în 12 organizații internaționale guvernamentale (1976). România nu a stabilit relații diplomatice cu **M.**

MALI (denumirea oficială: *République du Mali = Republica Mali*), stat situat în NV Africii, în bazinul fluviului Niger, învecinat cu Mauritania, Al-

geria, Niger, Volta Superioară, Coasta de Fildeș, Guineea și Sénégal. Suprafața: 1 240 142 kmp. Populația (1975): 5 700 000 loc. Capitala: *Bamako*, 363 700 loc. (1970, cu suburbiile). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc Malien = 100 Centimes. *Istoric.* În evul mediu pe teritoriul **M.** au luat naștere unele dintre cele mai puternice state de la S de Sahara: Imperiul Ghana (sec. 4—11), Imperiul **M.** (al triburilor malinké) între fluviile Sénégal și Niger (sec. 13—15), Imperiul Songhai (sec. 15—17). În 1898 francezii ocupă teritoriul **M.** și îl transformă într-o colonie, care în 1904 este inclusă în Africa Occidentală Franceză. După mai multe răscoale anticoloniale (1908-1910 și 1915—1918), mișcarea de eliberare națională cunoaște un nou avînt prin înființarea Partidului Uniunea Sudaneză (1946) în frunte cu Modibo Keita. În 1946, **M.** primește autonomie internă limitată, în cadrul Uniunii Franceze. La 24 nov. 1958 **M.**, avînd denumirea de Sudanul Francez, devine republică autonomă în cadrul Comunității Franceze, iar la 17 ian. 1959 ia ființă Federația **M.** prin unirea Sudanului Francez, Sénégalului, Dahomeyului (Benin) și Voltei Superioare, care devine stat independent, membru al Comunității Franceze la 28 iun. 1960. După destrămarea federației, Sudanul Francez se proclamă republică suverană la 22 sept. 1960, sub numele de Republica **M.** *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **M.** întreține relații diplomatice cu 68 de state (1976) și este membru în 46 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Guvernul român a recunoscut noul stat la 7 oct. 1960, iar la 1 dec. 1960 cele două state stabilesc relații diplomatice la nivel de ambasadă. Schimburi de delegații la diferite niveluri și o serie de acțiuni politico-diplomatice, economice și culturale, au marcat dezvoltarea relațiilor prietenești dintre cele două țări. Relațiile se desfășoară pe baza unui Acord comercial (dec. 1962), a unui Acord de colaborare culturală și științifică și a unui Acord comercial și de plăți, ambele semnate în dec. 1963 la Bamako. În oct. 1975 s-a încheiat un Protocol privind extinderea colaborării economice bilaterale.

MALTA (denumirea oficială: *Republic of Malta /Republika ta' Malta = Republica Malta)*, stat cuprinzînd arh. cu același nume, situat în partea centrală a M. Mediterane, la 100 km S de Sicilia și 240 km N de Africa. Suprafața: 315,6 kmp. (din care ins. Malta 245,7 kmp.). Populația (1976): 330 000 loc. Capitala: *La Valetta*, 17 615 loc. (1972). Limbi oficiale: malteza și engleza. Moneda: 1 Liră **M.** = 100 Cents = 1 000 Mils. *Istoric.* Teritoriul **M.**, locuit din timpuri străvechi, este un important centru comercial al antichității, fiind colonizat de fenicieni (sec. 12—10 î.e.n.), greci (sec. 8—6 î.e.n.) și cartaginezi (sec. 5—3 î.e.n.), apoi de bizantini (sec. 4—9). Cucerită de arabi (870), apoi de normanzii lui Roger Guiscard, **M.** este cedată de Carol Quintul Ordinului cavalerilor ioaniți (Ordinul suprem de **M.**) (1530—1798). Cucerită de Napoleon I (1798), **M.** este cedată Angliei (1800) care, în urma Congresului de la Viena (1815) o proclamă colonie a Coroanei și o transformă ulterior într-o puternică bază aeronavală. În 1921, **M.** obține autonomie internă limitată, iar în 1947 deplină autonomie. La 21 sept. 1964 își proclamă independența de stat în cadrul Commonwealth-ului, iar la 13 dec. 1974 se proclamă republică, luînd denumirea oficială actuală. *Organizarea de stat:* republică. **M.** întreține relații diplomatice cu 74 de state (1976) și este membru în 36 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Primele schimburi între România și **M.** sînt de natură comercială, dar cu caracter sporadic. La 12 febr. 1881, România a deschis în **M.** un consulat onorific. După proclamarea independenței **M.**, încep să se dezvolte relațiile de colaborare din-

tre cele două țări, îndeosebi în cadrul organizațiilor internaționale. Ca urmare a diversificării legăturilor, la 7 iun. 1968 între cele două țări se stabilesc relații diplomatice, la nivel de ambasadă. Un moment important în evoluția ascendentă a raporturilor româno-malteze l-a constituit vizita în România a primului ministru maltez Dominic Mintoff (2—6 nov. 1971), care a stimulat dezvoltarea relațiilor politice și economice dintre cele două țări.

MAN, INSULA ~ (denumirea oficială: *Isle of Man)*, ins. a Arh. Britanic, situată în M. Irlandei, în dreptul estuarului Solway Firth. Suprafața: 588 kmp. Populația (1976): 60 496 loc. Centrul administrativ: *Douglas*, 20 389 loc. (1971). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Pound Sterling (Lira) = 100 New Pence. *Istoric.* În stăpînirea Norvegiei (sec. 9—13), dependentă de Scoția (din 1266), ins. **M.** este subordonată Coroanei engleze (din 1765) fără a fi inclusă din punct de vedere constituțional în Marea Britanie. Potrivit Actului constituțional din 1961 ins. **M.** este un teritoriu autonom aparținînd Coroanei britanice.

MANDAT INTERNAȚIONAL, formă a dominației coloniale, instituită prin Pactul Societății Națiunilor, în favoarea țărilor învingătoare în primul război mondial, constînd dintr-un sistem de administrare a teritoriilor care aparținuseră fostelor state inamice învinse (Germania și Imperiul otoman), ale căror popoare erau înfățișate ca „incapabile de a se guverna". Teritoriile sub **m.** erau împărțite în trei categorii, în raport cu gradul de dezvoltare a populației. Prima categorie o constituiau **m.** de tip A, ce se exercitau asupra fostelor posesiuni turcești, repartizate între Franța și Marea Britanie (Franța: Siria și Liban, iar Marea Britanie: Irakul, Palestina și Transiordania). În legătură cu acestea, **m.** trebuia să fie considerat ca regim de tranziție, spre dobîndirea independenței, urmînd ca „prin sfatul și sprijinul său să călăuzească administrația lor pînă în momentul cînd vor fi capabile să se conducă singure". **M.** de tip B cuprindeau fostele posesiuni germane din Africa Centrală, puse sub administrarea Franței, Belgiei și Marii Britanii, iar **m.** de tip C, teritoriile ce aparținuseră Germaniei în Africa de Sud-Vest și în Oc. Pacific, ce urmau să fie administrate de Uniunea Sud-Africană, Noua Zeelandă, Marea Britanie, Australia și Japonia, după legile acestor state, ca părți componente ale teritoriului național. Pentru categoriile de **m.** B și C, statele mandatare urmau să garanteze numai un minimum de drepturi, nefăcîndu-se referiri formale la obținerea independenței. Sistemul **m.** a luat sfîrșit fie prin cucerirea independenței teritoriilor aflate sub **m.**, fie prin punerea teritoriilor în cauză sub tutela O.N.U.

MANEVRE MILITARE, aplicații tactic-operative și operativ-strategice de mai mică sau mai mare amploare în condiții similare cu cele de război. Constituie o formă superioară de pregătire a comandanților, statelor majore și trupelor în condiții cît mai apropiate cîmpului de luptă. Deseori **m.m.** au fost folosite ca demonstrații de forță îndreptate împotriva altor state. Pentru evitarea stărilor de încordare în relațiile internaționale datorate **m.m.**, Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (v.) recomandă notificarea prealabilă a **m.m** de anvergură. Astfel, urmează a fi notificate acele **m.m.** care depășesc totalul de 25 000 trupe independente sau combinate cu orice alte componente aeriene sau navale. Notificarea se poate face cu 21 de zile sau mai mult înainte de începerea manevrei sau cît mai curînd posibil. Notificarea va conține informații despre obiectiv, dacă este cazul, scopul general și statele participante la ma-

nevră, tipul sau tipurile și efectivul forțelor angajate, aria și perioada estimativă de desfășurare a acesteia. Statele pot, de asemenea, să notifice și **m.m.** de mai mică anvergură altor state participante, avîndu-se în vedere statele situate în apropierea regiunii unor asemenea manevre. În același timp, se recomandă ca statele să invite observatori pentru a asista la **m.m.** România a propus la O.N.U., la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa și în alte foruri internaționale renunțarea la efectuarea, în apropierea frontierelor sau pe teritoriile altor state, a **m.m.**, în primul rînd a celor multinaționale, a concentrărilor de trupe, precum și la demonstrațiile de forță îndreptate împotriva altor state.

MANIFEST 1. Document prin care șeful statului, guvernului, diferite organizații obștești, culturale sau partide politice își expun concepțiile, programul ori hotărîrile lor în legătură cu anumite evenimente sau măsuri de stat importante. **2.** Document politic prezentat public pentru a determina inițierea unor acțiuni imediate. **3.** Document care atestă starea generală a încărcăturii unui vas.

MANIFESTUL MARELUI SFAT AL NAȚIUNII ROMÂNE CĂTRE POPOARELE LUMII, document adresat la 18 nov. 1918 de Marele sfat al națiunii române din Transilvania tuturor popoarelor din lume, amintindu-le că națiunea română a luat hotărîrea de a se „constitui într-un stat liber și independent spre a-și putea valida forțele sale în serviciul culturii și al libertății omenești", dar că guvernul de la Budapesta nu voiește a-i recunoaște acest drept. Față de refuzul acestui guvern, Marele sfat al națiunii române declară că „oricum ar decide puterile lumii", națiunea română din Transilvania se va uni cu „întreg neamul românesc".

M.A.P., v. **MAGHREB ARAB PRESS.**

MARE, porțiune din Oc. Planetar situată în vecinătatea unui continent, care comunică de obicei cu oceanul prin strîmtori sau peste praguri submarine, prezentînd astfel particularități față de regimul hidrologic al apelor oceanice. Din punct de vedere juridic, al regulilor care se aplică pe **m.** distingem: ~ *interioară* **(v.)**; ~ *închisă* **(v.)**; ~ *liberă* **(v.)** și ~ *teritorială* **(v.)**. ~ *interioară*, un bazin sau o mare situată în interiorul teritoriului unui stat (de ex. Aral, în U.R.S.S.). Conform reglementărilor existente, explorarea și exploatarea bogățiilor biologice și minerale, cercetarea științifică, navigația etc. se organizează de către statul pe al cărui teritoriu se află ~ *i.* respectivă. ~ *închisă* sau *semiînchisă*, golf, bazin sau o **m.** înconjurată de două sau mai multe state și legate de ~ *liberă* printr-un pasaj îngust, sau format în întregime sau în principal de ~ *teritoriale* și zonele economice **(v.)** exclusive a două sau mai multor state riverane (de ex. M. Baltică, M. Caspică, M. Japoniei, Marea Neagră, Marea Roșie, G. Hudson, G. Persic etc.). La Conferința O.N.U. asupra dreptului mării **(v.)** s-a relevat necesitatea dezvoltării cooperării statelor riverane în ce privește explorarea și conservarea resurselor biologice, apărarea mediului marin, cercetarea științifică, cît și a acestor state cu alte state pe baza unor înțelegeri pentru efectuarea de activități și programe concrete, prin aplicarea la condițiile specifice mărilor respective a regulilor generale ce vor fi stipulate în viitoarea Convenție. ~ *liberă*, acea parte a **m.** care nu aparține ~ *teritoriale* sau apelor interioare ale unui stat, ea fiind deschisă tuturor națiunilor și nici un stat, riveran sau neriveran, nu poate să pretindă supunerea vreunei părți din ea suveranității sale; ea include libertatea de navigație **(v.)**, a pescuitului, libertatea de a pune cabluri și conducte petroliere, de survol. În lumina preocupării multor state de a consacra noua instituție a zonei economice **(v.)** — se apreciază că ~ *l.* ar trebui să cuprindă toate părțile **m.** care nu

aparţin zonei economice exclusive, ~ *teritoriale* sau apelor interioare ale unui stat. Avînd în vedere importanţa **m.** ca mijloc de comunicaţie, de apropiere între naţiuni, multe state se pronunţă pentru menţinerea libertăţii de navigaţie şi de survol în zona economică, precum şi libertatea de a instala cabluri şi conducte în această zonă. ~ *teritorială* (v. *ape teritoriale*), fîşia de **m.** de o anumită lăţime, care se întinde de-a lungul litoralului unui stat şi care este supusă suveranităţii sale. Suveranitatea statului se extinde şi asupra spaţiului aerian de deasupra ~ *t.*, precum şi asupra fundului **m.** şi subsolului ei. ~ *t.* începe, de regulă, de la linia celui mai mare reflux, de-a lungul coastei. Pentru statele al căror litoral este puternic crestat, limita interioară a apelor teritoriale o constituie liniile de bază drepte, adică liniile care unesc punctele extreme ale insulelor, stîncilor şi ale altor formaţiuni terestre din imediata apropiere a uscatului. ~ *t.* este supusă legilor şi regulamentelor statului riveran, jurisdicţiei sale. În ~ *t.* statul riveran se bucură de toate drepturile inerente suveranităţii de stat. Ţinîndu-se seama de interesele navigaţiei comerciale internaţionale, se recunoaşte însă dreptul de trecere inofensivă al navelor comerciale străine prin apele teritoriale.

MARE PATRIMONIALĂ, v. **ZONĂ ECONOMICĂ.**

MAREA ADUNARE NAŢIONALĂ, organul suprem al puterii de stat în România. **M.A.N.** este un organ reprezentativ, fiind alcătuită din deputaţi aleşi, pe o perioadă de 5 ani, prin vot universal, egal, direct şi secret. **M.A.N.** este unicul organ legiuitor din România. **M.A.N.** are ca atribuţii alegerea şi revocarea preşedintelui republicii, a Consiliului de Stat, Consiliului de Miniştri, Tribunalului Suprem, Procurorului General şi îi revine controlul general al aplicării Constituţiei, controlul asupra celorlalte organe ale statului. **M.A.N.** asigură conducerea supremă în domeniul relaţiilor internaţionale, stabileşte linia generală a politicii externe, declară, în cazurile prevăzute în Constituţie, starea de război, ratifică şi denunţă tratatele internaţionale care implică modificarea legilor ţării. **M.A.N.** are o structură unicamerală şi, în vederea îndeplinirii atribuţiilor, îşi constituie Biroul şi un număr de comisii permanente sau temporare. Comisiile permanente sînt alese de **M.A.N.** la începutul fiecărei legislaturi pentru întreaga durată a acesteia şi sînt alcătuite dintr-un număr impar de membri, între 19 şi 35. Comisiile temporare sînt cele pe care **M.A.N.** le alege pentru un timp limitat, în vederea studierii unor probleme sau pentru domenii de activitate dinainte determinate.

MAREA BALTICĂ, mare continentală în N Europei, care comunică cu Marea Nordului prin Str. Skagerrak şi Kattegat; scaldă coastele următoarelor state: U.R.S.S., Finlanda, Polonia, R.D. Germană, R.F. Germania, Suedia şi Danemarca. Pînă la jumătatea sec. 17 Danemarca, stăpînind ţărmurile strîmtorilor de comunicare cu Marea Nordului, îşi aroga dreptul exclusiv de a îngădui sau nu accesul navelor străine în **M.B.** şi percepea de la acestea taxe speciale de navigaţie. În 1759, în timpul războiului de 7 ani, s-a încheiat între Rusia şi Suedia o convenţie — la care, în 1760 a aderat şi Danemarca — conform căreia statele riverane au declarat **M.B.** mare închisă. Vasele comerciale ale acestor din urmă ţări se bucurau de libertate deplină de navigaţie. Convenţia încheiată la 14 mart. 1857 la Copenhaga, a desfiinţat taxele de navigaţie pentru trecerea prin strîmtori (aşa-numitele taxe ale Sundului), acestea fiind declarate libere pentru navigaţia internaţională, atît a navelor comerciale, cît şi a navelor de război. **M.B.** dobîndeşte astfel statutul juridic

de mare liberă (v.). În timpul primului război mondial Danemarca, amplasînd baraje de mine în strîmtori, a interzis accesul navelor în **M.B.** Tratatul de la Versailles (28 iun. 1919) a confirmat principiul libertăţii **M.B.** În 1974 a fost adoptată Convenţia de la Helsinki privind protecţia **M.B.** împotriva poluării, declarînd-o mare cu regim special.

MAREA BRITANIE (denumirea oficială: *United Kingdon of Great Britain and Northern Ireland = Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord*), stat insular la V Europei în Oc. Atlantic, înconjurat de M. Nordului, M. Mînecii şi M. Irlandei, învecinat cu Irlanda. Suprafaţa: 244 046 kmp. Populaţia (1976): 55 930 500 loc. Capitala: *Londra (London)*, 7 111 500 loc. (1975, aglomeraţia urbană). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Pound Sterling (Lira Sterlină) = 100 New Pence (Pennies). *Istoric.* Locuit din timpuri străvechi, teritoriul **M.B.** este populat de triburi celtice de britani, gaeli şi belgi, venite de pe continent (mijlocul mileniului 1 î.e.n.). În 43 e.n. o mare parte a **M.B.** este ocupată de romani şi transformată în provincia romană Britannia pînă în 410. În sec. 5—6, cu excepţia Scoţiei şi Ţării Galilor, teritoriul **M.B.** este cucerit de triburile germanice ale anglilor, iuţilor şi saxonilor, care se constituie în cîteva regate feudale timpurii, unificate în sec. 9 în regatul Anglici. După o scurtă dominaţie daneză (1016—1042), Anglia este invadată de normanzi (1066). În sec. 12 începe cucerirea Irlandei. După limitarea puterii regale prin Magna Charta Libertatum (1215), în urma unui război civil (1263—1265) nobilimea obţine instituirea practicii convocării unui parlament (1265). În urma „Războiului de 100 de ani" (1337—1453) Anglia pierde toate posesiunile sale din Franţa, dobîndite în sec. 12, cu excepţia portului Calais. Războiul celor două roze (1455—1485) este urmat de instaurarea absolutismului dinastiilor Tudor (1485—1603) şi Stuart (1603—1714). Începînd din sec. 16 are loc procesul acumulării primitive a capitalului, iar în timpul domniei reginei Elizabeth I (1558—1603) sînt puse bazele puterii maritime engleze. În sec. 17 are loc revoluţia burgheză din Anglia (1640—1649), care înlătură absolutismul şi proclamă republica (Commonwealth-ul, 1649). În 1707 are loc unirea definitivă a Angliei cu Scoţia în Regatul Unit al Marii Britanii, la care, în 1801, se alipeşte forţat şi Irlanda, formînd Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei, devenit la sfîrşitul sec. 18 monarhie parlamentară. Aflată într-o continuă luptă pentru supremaţie colonială şi comercială cu Franţa (sec. 17—18), **M.B.** acaparează întinse teritorii în Asia şi America de Nord, punînd bazele uriaşului său imperiu colonial. În urma războiului pentru independenţă al coloniilor engleze din America de Nord (1775—1783), cele 13 colonii se desprind de **M.B.** şi formează S.U.A. În ultimul pătrar al sec. 18 şi prima jumătate a sec. 19 în **M.B.** are loc revoluţia industrială, în urma căreia devine o mare putere industrială. Ultimul sfert de veac al sec. 19 se caracterizează printr-o vastă expansiune colonială. **M.B.** a avut un rol important, alături de celelalte mari puteri imperialiste, în pregătirea şi declanşarea primului război mondial (1914—1918), în urma căruia obţine prin Tratatul de la Versailles (1919) şi Sèvres (1920) o serie de foste colonii germane şi, spre administrare sub mandat din partea Societăţii Naţiunilor, parte din fostele provincii ale Imperiului otoman. În cel de-al doilea război mondial, la 3 sept. 1939 **M.B.** declară război Germaniei hitleriste, iar în dec. 1941 Japoniei, luptînd pe fronturile din Europa, Africa şi Asia împotriva forţelor Axei. După război, în condiţiile avîntului puternic al mişcărilor de eliberare naţională, se destramă treptat imperiul colonial britanic. *Organizarea de stat:* monarhie constituţională ereditară, în linie masculină şi feminină. **M.B.** în-

treţine relaţii diplomatice cu 140 de state (1976) şi este membră în 124 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Relaţiile dintre poporul român şi cel englez încep să se manifeste încă din prima jumătate a sec. 16, cînd în 1527 are loc o întîlnire între un trimis al regelui Henric VIII şi un demnitar al domnitorului moldovean Ştefăniţă Vodă, menită să caute o înţelegere pentru stăvilirea expansiunii Imperiului otoman. La 1588 se încheie primul tratat anglo-român între W. Harebone, ambasadorul Angliei la Constantinopol, în numele reginei Elisabeta, şi Petru Şchiopul, domnul Moldovei. În secolele următoare contactele se înmulţesc. La 27 apr. 1826 **M.B.** deschide un consulat la Bucureşti, iar în anii următori deschide un mare număr de oficii consulare în ţările române. La 20 febr. 1880 se stabilesc relaţii diplomatice între cele două ţări, la nivel de legaţie, eveniment care a marcat o etapă nouă în dezvoltarea relaţiilor diplomatice româno-engleze şi în afirmarea României pe plan internaţional. La 5 apr. 1880 şi 26 nov. 1886 între România şi **M.B.** se încheie două tratate de comerţ şi navigaţie. România deschide primul consulat onorific din **M.B.** la Manchester (11 aug. 1880). După primul război mondial, relaţiile româno-britanice cunosc o continuă amplificare în toate domeniile — politic, economic, cultural. La 15 febr. 1941 relaţiile diplomatice între cele două ţări sînt întrerupte datorită războiului şi sînt reluate la 7 febr. 1946, la nivel de reprezentanţe politice. La 17 sept. 1947 relaţiile diplomatice sînt ridicate la nivel de legaţie, iar la 1 dec. 1963 sînt ridicate din nou la nivel de ambasadă. În anii care au urmat, între cele două ţări s-au statornicit relaţii de colaborare multilaterală, care s-au amplificat constant, fiind reglementate prin numeroase acorduri, convenţii şi protocoale, între care: Acordul de colaborare ştiinţifică şi tehnică (Londra 9 mart. 1967), Convenţia consulară (Bucureşti, 11 sept. 1968), Acordul cu privire la transporturile rutiere internaţionale (Londra, 12 iun. 1969). Un moment important în procesul dezvoltării raporturilor româno-britanice l-a constituit vizita oficială a preşedintelui Consiliului de Miniştri al României în **M.B.** (24—29 nov. 1969). Un moment deosebit de important pentru această evoluţie, l-a reprezentat întîlnirea de la Londra a preşedintelui Nicolae Ceauşescu cu primul ministru englez, Harold Wilson (12 iun. 1975), care a prilejuit un schimb larg de vederi cu privire la dezvoltarea relaţiilor anglo-române, convenindu-se asupra organizării unor societăţi mixte. Dialogul la nivel înalt a continuat între 16—18 sept. 1975, perioadă în care primul ministru al **M.B.** a întreprins o vizită oficială în România. Declaraţia comună a României şi a Regatului Unit al **M.B.** şi Irlandei de Nord, semnată cu această ocazie de preşedintele Nicolae Ceauşescu şi premierul Harold Wilson, aşază relaţiile dintre cele două ţări pe baza trainică a principiilor noi ale dreptului internaţional, conferindu-le ample perspective de dezvoltare. În cursul aceleiaşi vizite s-au încheiat un Acord de colaborare economică şi cooperare industrială şi tehnologică pe termen lung, un Acord privind cooperarea în domeniul folosirii paşnice a energiei atomice, un Aide-mémoire cu privire la soluţionarea unor arierate financiare britanice şi o Convenţie pentru evitarea dublei impuneri cu privire la impozitele pe venit şi cîştiguri în capital. O importanţă deosebită în dezvoltarea pe multiple planuri a raporturilor româno-britanice are vizita oficială în **M.B.** a tovarăşului Nicolae Ceauşescu (13—16 iun. 1978). Convorbirile purtate cu oficialităţile britanice au relevat amplele posibilităţi de colaborare între cele două ţări. Documentele şi înţelegerile convenite la nivel înalt au condus la o puternică şi multilaterală dezvol-

tare a relațiilor dintre România și M.B., cele două țări realizînd o serie de acțiuni de cooperare, reciproc avantajoase. Noi acorduri și înțelegeri realizate în 1976: Acordul privind reglementarea unor probleme financiare, Acordul privind promovarea și garantarea reciprocă a investițiilor și Protocolul privind dezvoltarea schimburilor comerciale și cooperarea economică favorizează adîncirea raporturilor româno-britanice în domeniul economic. Intense schimburi între cele două țări au loc, de asemenea, în domeniul științei, artei, culturii și turismului, contribuind la continua apropiere și mai buna înțelegere între popoarele român și britanic.

MAREA NEAGRĂ, mare mărginită de țărmurile României, U.R.S.S., Turciei și Bulgariei și care comunică cu M. Egee prin strîmtorile Bosfor și Dardanele (v. *strîmtorile Mării Negre*), fapt ce i-a influențat considerabil regimul juridic. Este cunoscută ca o zonă cu un important trafic comercial încă din vremea antichității. Accesul navelor militare sau comerciale în această mare fiind condiționat de trecerea prin strîmtori, stabilirea unui regim juridic adecvat al acestora a interesat în cel mai mare grad România cît și alte state și mai ales marile puteri. Prin Convenția de la Montreux (v.) din 20 iul. 1936, la care România este parte, s-a statornicit un regim special de navigație pentru strîmtorile M.N. Datorită condițiilor sale specifice — așezare, compoziție a păturilor de apă, salinitate, circulație a curenților —, care ridică probleme deosebite pentru protejarea împotriva poluării, M.N. a fost declarată de Convenția I.M.C.O., din 1973, referitoare la combaterea poluării mediului marin, drept mare cu regim special.

MAREA SFERĂ DE COPROSPERITATE A ASIEI ORIENTALE, uriaș imperiu creat de Japonia militaristă, începînd cu agresiunea împotriva Chinei din 1931 (v.), prin subjugarea unor popoare și a unor întinse teritorii asiatice, ce urmau a-i servi ca forță de muncă și surse de materii prime. Acest imperiu a ajuns la apogeul său la jumătatea celei de-a doua mari conflagrații mondiale, cînd, în urma victoriilor japoneze pe front, se întindea în N pînă la Aleutinele occidentale, în S pînă la Noua Guinee și ins. Solomon, la SE cuprindea ins. Gilbert și Marshall, apoi Nicobar și Andaman în SV, granița chino-birmană și birmano-indiană și regiunea muntoasă a Chinei centrale în V, iar în NV pînă în stepa mongolă și pe fluviul Amur. **M.s. de c.** atingea astfel o suprafață de aproximativ 50 milioane de kmp și cuprindea o populație de aproximativ 450 milioane de oameni. Pentru administrarea acestui uriaș imperiu au fost create o serie de organe speciale: în febr. 1942 a fost constituit Consiliul Marii Asii, iar în nov. 1942, Ministerul Marii Asii. Formele de subjugare a popoarelor respective erau diferite. Astfel, în timp ce unele teritorii și state erau anexate Japoniei și supuse direct administrației acesteia (de ex. Hong-Kong, Singapore, Borneo, Noua Guinee și Timor), altele se bucurau de o anumită autonomie (de ex. Federația indoneziană și Malaysia), în timp ce altele erau considerate „aliate" ale Japoniei (de ex. statul Manciuko, Filipinele, Siamul, Birmania, guvernul colaboraționist chinez al lui Van Tzin-vei etc.).

MARIANE, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Commonwealth of the Northern Marianas = Comunitatea Marianelor de Nord*), arh. de 14 insule vulcanice și atolice în Oc. Pacific, în N Microneziei, sub forma unui arc de cerc, lung de 900 km. Suprafața: 404 kmp. Populația (1974): 14 355 loc. Centrul administrativ: *Susupu* (în ins. Saipan), 9 600 loc. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 American Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite de Magellan în 1521, **M.** sînt luate în

posesia Spaniei, care le dă numele de Las Marianas (1668), în onoarea Mariannei de Austria, văduva regelui Filip IV. În 1899 sînt vîndute Germanici, care le transformă în colonie. După primul război mondial, devin teritoriu sub mandatul Japoniei (1920—1944). În cursul celui de-al doilea război mondial sînt ocupate de trupele americane (Saipan, 15 iun. 1944, Tinian, 23 iul.— 1 aug. 1944) și folosite ca baze aeriene militare (din ins. Tinian au pornit avioanele care au aruncat în 1945 bombele atomice asupra orașelor Hiroshima și Nagasaki). De la 18 iul. 1947 devin parte a teritoriului Insulele Pacificului (v.), sub tutela O.N.U., administrat de S.U.A. În baza Acordului dintre guvernul S.U.A. și Comisia Statutară a ins. **M.** (15 febr. 1975) și plebiscitului din 17 iun. 1975, ins. **M.** se separă de teritoriul sub tutelă al Insulelor Pacificului și devin teritoriu autonom „liber asociat" al S.U.A. — act sancționat la 21 iul. 1975 de Camera Reprezentanților a S.U.A., după ce separarea fusese aprobată de Consiliul de Tutelă al O.N.U. la 14 iul. 1975.

MARITZA, *PLANUL* ~, proiect german de operații vizînd invadarea Greciei. A fost întocmit pe baza Directivei nr. 18 din 12 nov. 1940 și modificat prin Directiva nr. 25, din 27 mart. 1941, care extindea agresiunea și asupra Iugoslaviei. Ofensiva germană pe baza *Planului* ~ a început în zorii zilei de 6 apr. 1941 printr-un bombardament terorist al aviației germane asupra Belgradului. La 10 apr. a fost ocupat orașul Zagreb, iar la 12 apr. au intrat în Belgrad primele unități germane. Guvernul iugoslav s-a refugiat la Cairo. Întregul teritoriu al țării a fost cotropit. Serbia rămînea sub conducere germană; Croația devenea stat marionetă; Slovenia a fost împărțită între Germania, Italia și Ungaria; Muntenegru a revenit Italiei, iar cea mai mare parte din Macedonia, Bulgariei. Concomitent a fost atacată și Grecia de forțe germane, italiene și bulgare. Armata greacă, sprijinită de un corp expediționar englez, a fost înfrîntă. La 9 apr. cotropitorii au ocupat Salonicul, iar la 27 apr. Atena. Corpul expediționar englez s-a retras în ins. Creta, a cărei apărare a fost organizată în pripă. Spre sfîrșitul lunii mai 1941, prin vaste acțiuni de desant aerian, Creta a fost cucerită de germani (Operațiunea *Student*).

MARJĂ DE FLUCTUARE, limită între care pot varia pe piețele de valute cursurile de schimb, cînd acestea sînt fixe. În condițiile etalonului-aur, cînd cursurile de schimb erau fixe, ele puteau varia în jurul parității aur în limitele punctelor aur. În condițiile etalonului aur-devize, cursurile de schimb puteau oscila în jurul parităților fixate în limitele convenite prin acorduri internaționale. În sistemul Bretton Woods, de pildă, limitele de variație în jurul valorii paritare („par value") au fost stabilite, conform statutului F.M.I., la ± 1 la sută. În sistemul cursurilor centrale, convenit în urma încheierii Acordului Smithonian, la 18 dec. 1971 la Washington, între țările membre ale Grupului celor 10 (v.), **m. de f.** a fost majorată la $\pm 2{,}25$ la sută. În cadrul sistemului vest-european de flotare concertată există **m. de f.** între valutele statelor membre ale sistemului de $\pm 1{,}125$ la sută de la cursul central.

MARKETING, ansamblu de metode și tehnici care au ca obiect descoperirea nevoilor consumatorilor și satisfacerea acestor nevoi cu produse și servicii care prin caracteristicile lor, prin prețurile și disponibilitatea lor în timp și în locurile unde sînt cerute asigură cumpărarea lor repetată de către consumatorii și beneficiarii întreprinderilor. Activitatea de **m.** a apărut și s-a dezvoltat în special după cel de-al doilea război mondial în țările capitaliste dezvoltate, unde concurența între producători s-a accentuat ca urmare a creșterii rapide a ofertei. Nu există o accepție unanim recunoscută a **m.**,

specialiștii incluzînd în sfera sa o gamă largă de activități, între care: analiza cererii de consum, a modului de manifestare a acesteia și orientarea consumatorilor; conceperea produselor destinate să satisfacă cererile consumatorilor și testarea noilor produse; introducerea produselor în producția de serie și dezvoltarea ei în funcție de perspectivele cererii; stabilirea politicii de prețuri; pregătirea pieței, desfășurarea campaniei publicitare și crearea rețelei de distribuție; urmărirea comportării produselor de piață și stabilirea de măsuri pentru înnoirea în continuare a producției. **M.** este un instrument indispensabil în activitatea întreprinderilor, în organizarea rațională a producției și desfacerii produselor. În ultimii ani, centralele și întreprinderile industriale producătoare de mărfuri pentru export din România au început să aplice metodele și tehnicile de **m.** Cele mai multe unități economice și-au organizat compartimente de specialitate, iar pe plan național funcționează Asociația Română de Marketing (AROMAR) cu o serie de filiale județene.

MAROC (denumirea oficială: *Al Mamlakah al-Maghribiya = Regatul Maroc)*, stat situat în extremitatea de NV a Africii, cu ieșire la M. Mediterană și Oc. Atlantic, învecinat cu Sahara Occidentală și Algeria. Suprafața: 446 550 kmp. Populația (1976): 17 830 000 loc. Capitala: *Rabat*, 597 000 loc. (1974, aglomerația urbană). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Dirham = 100 Centimes. *Istoric.* Populat în antichitate de triburi berbere, pe teritoriul **M.** se creează în sec. 14 î.e.n. regatul Mauritaniei. Fenicienii întemeiază în sec. 12—10 î.e.n. colonii pe litoral, care apoi trec sub autoritate cartagineză. Partea de N a **M.** devine provincie romană (sec. 1—5 e.n.), vandală (sec. 5—6) și bizantină (sec. 6—8). Cucerit în sec. 8 de arabi, **M.** devine centrul unor state feudale arabo-berbere (sec. 11—13), care ajung în sec. 17—18 la cea mai mare înflorire sub dinastia alavită întemeiată în 1666 (domnitoare și astăzi). În sec. 15 portughezii și spaniolii ocupă temporar orașele Tanger, Ceuta și Melilla. În sec. 19 **M.** este obiectul tendințelor coloniale franceze, spaniole, engleze și germane (prima, 1905, și a doua criză marocană, 1911). Deși Conferința internațională de la Algesiras (1906) confirmă independența formală a **M.**, la 30 mart. 1912 Franța impune sultanului **M.** protectoratul său, zonele Rif și Tarfaya sînt ocupate de Spania, iar Tanger devine oraș „internațional". În perioada 1912—1934 în **M.** au loc numeroase răscoale împotriva ocupanților, culminînd cu cea condusă de Abd-el-Krim și proclamarea Republicii independente Rif (10 sept. 1921). După cel de-al doilea război mondial mișcarea de eliberare națională cunoaște un nou avînt, conducînd la anularea Tratatului din 1912, la 2 mart. 1956, cînd își recapătă independența și se proclamă regat la 14 aug. 1957 (din 1962 monarhie constituțională). În 1956 este recunoscută autoritatea **M.** asupra Tangerului care devine porto-franco (aug. 1965), iar în 1969 Spania retrocedează **M.** teritoriul Ifni. În 1961—1963 ultimele trupe franceze și americane părăsesc teritoriul țării. În urma Acordului încheiat la 14 nov. 1975 de Spania, **M.** și Mauritania, la 26 febr. 1976 Spania transferă **M.** competențele administrative asupra părții de N a Saharei Occidentale. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională ereditară. **M.** întreține relații diplomatice cu 89 de state (1976) și este membru în 82 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și **M.** există vechi relații de prietenie. Primele contacte oficiale au loc încă în sec. 19, cînd suveranul României a notificat, la 20 apr. 1880, dobîndirea independenței de stat a țării, sultanului **M.**, pe care acesta a salutat-o în răspunsul său din 20 nov. 1881. La 1 apr. 1935 este numit un consul general onorific al României la Tanger, care a funcționat pînă la 1

sept. 1942. România a recunoscut **M.** ca stat independent la 17 aug. 1956. La 20 febr. 1962 între cele două state au fost stabilite relaţii diplomatice la nivel de ambasadă. Relaţiile economice, culturale şi tehnico-ştiinţifice între cele două ţări s-au amplificat continuu, la aceasta contribuind schimburile de vizite la nivelul miniştrilor de externe (ian. 1968 în **M.**; ian. 1969 în Romînia), precum şi schimburile de delegaţii ecomice. S-au încheiat o serie de instrumente bilaterale, între care Acordul de cooperare economică (27 iun. 1968), Acordul de colaborare tehnico-ştiinţifică (27 iun. 1968), Convenţia de colaborare în domeniul experimentării şi extinderii culturii de floarea-soarelui în **M.** (17 dec. 1968), Acordul comercial pe termen lung (24 ian. 1969), Acordul cultural (24 ian. 1969) şi alte acorduri de colaborare în domeniul televiziunii (1969), sănătăţii (1970) etc. Un moment de mare importanţă în istoria relaţiilor româno-marocane l-a constituit vizita preşedintelui Nicolae Ceauşescu în **M.** (7—11 dec. 1970), care a creat condiţii optime lărgirii şi intensificării, pe multiple planuri, a colaborării şi cooperării bilaterale. Cadrul juridic al acestor legături a fost îmbogăţit cu noi acorduri, care au deschis ample perspective dezvoltării raporturilor între cele două ţări. Au fost semnate astfel un Acord privind transporturile aeriene civile (6 dec. 1971), un Acord pentru desfiinţarea vizelor (6 dec. 1971), un Acord privind cooperarea în domeniul turismului (1 mart. 1972), Convenţia privind asistenţa juridică în materie civilă şi penală (30 aug. 1972), Protocol privind dezvoltarea cooperării şi a schimburilor comerciale (22 sept. 1973), Protocol privind cooperarea economică în domeniile minier şi petrolier (22 sept. 1973) etc. La 21—22 sept. 1973, preşedintele Nicolae Ceauşescu a efectuat o vizită neoficială de prietenie în **M.**, care a dat un nou şi puternic impuls bunei colaborări şi prieteniei statornicite între cele două ţări.

MARTINICA (denumirea oficială: *Martinique)*, ins. în M. Caraibilor, în arh. Antilelor mici (grupul Windward). Suprafaţa: 1 102 kmp. Populaţia (1975): 363 000 loc. Centrul administrativ: *Fort de France*, 141 369 loc. (1971, cu suburbiile). Limba oficială: franceza. *Moneda*: 1 Franc = 100 Centimes. *Istoric.* Descoperită de Columb în 1502, ins. **M.** este ocupată de Franţa (1653), care o transformă într-o colonie. În cursul sec. 17 este atacată de olandezi şi englezi şi ocupată de aceştia din urmă (1762). Este retrocedată Franţei în 1790. Potrivit Constituţiilor franceze din 13 oct. 1946 şi 4. nov. 1958, **M.** este departament de peste mări al Republicii Franceze.

MASA MONETARĂ (masa bănească), suma totală a banilor aflaţi la un moment dat în circulaţie în economia unei ţări. În accepţia generală, **m.m.** cuprinde semnele de valoare care sînt folosite ca mijloace de plată, de stingere a obligaţiilor scadente.

MASĂ ROTUNDĂ, reuniune a unui număr restrîns de specialişti, dintr-unul sau mai multe domenii, pentru a dezbate o anumită temă, sub forma unor discuţii libere, în care fiecare participant îşi expune punctul de vedere, răspunde la întrebările celorlalţi, completează sau combate aprecierile interlocutorilor. Discuţiile sînt, de obicei, conduse de o persoană, care poate prezenta la început cadrul general al temei în discuţie şi degajă în final principalele idei sau concluzii rezultate.

MASS MEDIA, v. MIJLOACE DE INFORMARE ÎN MASĂ.

MAURITANIA (denumirea oficială: *République Islamique de Mauritanie/ Al-Jumhūrīya al-Muslimīya Al-Mūritanīya = Republica Islamică Mauritania)*, stat situat în NV Africii, pe coasta Oc. Atlantic, învecinat cu Sahara Occidentală, Algeria, Mali şi Sénégal. Suprafaţa: 1 030 700 kmp. Populaţia (1976): 1 350 000 loc. Capitala: *Noua-*

ckhott, 130 000 loc. (1973). Limbi oficiale: franceza și araba. Moneda: 1 Ouguiya = 5 Khoums. *Istoric.* Triburile berbere imigrate în sec. 4 din N și populațiile negroide aborigene, așezate în S **M.** în sec. 8, sînt islamizate în sec. 11—12, sub influența berberilor, și în sec. 13 sub cea a almoravizilor, care creează în Maghreb un intins imperiu. După destrămarea acestuia, **M.** aparține Imperiului Mali. În sec. 15 negustorii de sclavi portughezi descoperă coasta **M.**, care este disputată în sec. următoare de comercianții olandezi, englezi și francezi. Teritoriul **M.** intră în sfera de influență franceză în anul 1817, iar în 1903 Franța ocupă teritoriul și transformă **M.** în protectorat, iar în 1920 în colonie, pe care o include în Africa Occidentală Franceză. **M.** primește în 1946 dreptul de reprezentare în Parlamentul francez. La 28 nov. 1958, **M.** devine republică autonomă în cadrul Comunității Franceze; în 1959 adoptă prima Constituție și actuala denumire, iar la 28 nov. 1960 își proclamă independența de stat. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **M.** întreține relații diplomatice cu 68 de state (1976) și este membru în 63 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Relațiile diplomatice între România și **M.** s-au stabilit la 15 ian. 1965, la nivel de ambasadă. Contactele între reprezentanții guvernelor celor două țări în anii următori au fost frecvente și s-au soldat cu acorduri importante, care au contribuit la statornicirea unor relații prietenești și de colaborare între România și **M.** La 12 apr. 1967 a fost încheiat un Acord comercial pe termen lung, iar în mai 1973 a fost semnată o Înțelegere privind cooperarea în domeniul minier și al industrializării cărnii. Un moment de mare importanță pentru dezvoltarea multilaterală a relațiilor româno-mauritane l-a constituit vizita în România a președintelui **M.**, Moktar Ould Daddah (20—26 iun. 1974), cu prilejul căreia s-a semnat Declarația solemnă comună care a așezat pe o bază trainică raporturile dintre cele două țări, conferindu-le perspectivă și durabilitate. În cursul vizitei s-au semnat mai multe acorduri, între care Acordul de cooperare economică și tehnică, Acordul de cooperare în domeniile geologic, minier, petrolier și siderurgic și Acordul de colaborare în domeniul pescuitului oceanic, care au condus la intensificarea și diversificarea legăturilor bilaterale. O însemnătate hotărîtoare pentru evoluția ascendentă a relațiilor dintre cele două țări și popoare, dintre P.C.R. și Partidul Poporului din **M.** a avut-o vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în **M.** (22—23 febr. 1977). Înțelegerile la care s-a ajuns cu această ocazie au asigurat un teren fertil pentru dezvoltarea relațiilor româno-mauritane în toate domeniile. Protocoalele și celelalte documente semnate în cursul acestei vizite stabilesc noi căi de extindere a cooperării în producție, constituie un program comun de acțiune privind realizarea unor societăți mixte în industrie, înfăptuirea unor ample lucrări de modernizare în agricultura mauritană, valorificarea superioară a unor bogății naturale în folosul ambelor țări, asigură o bună conlucrare în domeniile științei și culturii.

MAURITIUS (denumirea oficială: *Mauritius)*, stat insular cuprinzînd ins. omonimă din Oc. Indian, la circa 800 km E de Madagascar și o serie de ins. din apropiere. Suprafața: 2 045 kmp. Populația (1974): 875 000 loc. Capitala: *Port Louis*, 150 000 loc. (1974, aglomerația urbană). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Mauritian Rupee (Rupia) = 100 Cents. *Istoric.* Nelocuită pînă la venirea europenilor, ins. **M.** este descoperită și vizitată de navigatori portughezi între 1505—1511. Olandezii o vizitează în anul 1598 și o numesc **M.** în onoarea Stadhouder-ului Olandei, prințul Mauriciu de Nassau. Ei înființează cantoane comerciale și transformă ins. în posesiune olandeză (1638 — 1710). Francezii vizitează insula în 1715, o denumesc Île

de France, încep să o populeze cu coloniști (din 1721) și inițiază plantațiile de trestie de zahăr, transformînd-o în colonie (pînă în 1810). Ocupată de Marea Britanie (1810), devine, în urma Tratatului de pace de la Paris (1814), colonie engleză și revine la denumirea inițială de **M.** După abolirea sclaviei (1834), pe plantații sînt aduși muncitori din India și China. Dependentă de colonia britanică a ins. Seychelles (1810—1897), ins. obține, în urma Conferinței constituționale de la Londra, autonomia internă (1961), iar la 12 mart. 1968 își proclamă independența de stat în cadrul Commonwealthului. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională, șeful statului fiind regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. **M.** întreține relații diplomatice cu 39 de state (1976) și este membru în 44 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și **M.** s-au stabilit relații diplomatice la 25 iun. 1974, la nivel de ambasadă. Între cele două țări s-au statornicit relații prietenești, care se manifestă în buna lor conlucrare în diverse organizații internaționale.

MĂRFURI STRATEGICE, mărfuri care pot contribui direct sau indirect la întărirea forței militare a inamicului. Exportul acestora se efectuează în permanență sub controlul statului care decide încadrarea sau scoaterea unor mărfuri de pe lista celor strategice.

MĂSURI COLATERALE DE DEZARMARE, acțiuni parțiale menite a conduce la dezarmarea generală. Printre aceste măsuri, pe prim plan s-au situat încetarea experiențelor cu arma nucleară, împiedicarea proliferării armelor nucleare, eliminarea armelor chimice și bacteriologice, interzicerea plasării de arme nucleare în spațiul cosmic și pe fundul mărilor și al oceanelor. România a susținut punctul de vedere că adoptarea unor măsuri parțiale de dezarmare și dezangajare militară este menită să diminueze sursele de încordare și conflict, să favorizeze înaintarea spre obiectivul final — dezarmarea generală. Măsurile care se impun în acest sens sînt, îndeosebi, următoarele: retragerea în interiorul frontierelor naționale a trupelor străine, a armamentului și a altor mijloace de luptă ale acestora și demobilizarea trupelor retrase; lichidarea bazelor militare de pe teritorii străine; reducerea treptată, substanțială, a trupelor și armamentelor aflate în dotarea armatelor naționale; renunțarea la efectuarea, în apropierea frontierelor sau pe teritoriile altor state, a manevrelor militare, în primul rînd a celor multinaționale și a concentrărilor de trupe, precum și la demonstrații de forță îndreptate împotriva altor state; încheierea unor aranjamente sau acorduri pentru prevenirea atacurilor prin accident, eroare de calcul sau lipsă de comunicații.

MĂSURI DE CONSERVARE 1. Hotărîri cu caracter provizoriu luate de către un organ de jurisdicție sau de către un alt organ de stat în scopul ocrotirii unor drepturi litigioase. Asemenea măsuri urmăresc ca unele bunuri, care fac obiectul unui proces, să nu fie înstrăinate, pierdute sau degradate. **2.** (În procedura C.I.J.) Măsuri cu caracter provizoriu luate de C.I.J. la cererea uneia din părțile în litigiu, sau din oficiu, pentru a proteja drepturile litigioase. Cererea prin care se solicită Curții indicarea unor **m. de c.** cuprinde, printre altele, drepturile a căror conservare urmează să fie asigurată, **m. de c.** propuse etc. Dreptul Curții de a indica **m. de c.** este independent de procedura de fond, ele neafectînd cu nimic dreptul părții intimate de a ridica excepții preliminare (v.). **M. de c.** au valabilitate numai pe durata procesului.

MĂSURI DE CONSTRÎNGERE, acțiuni de coercițiune cu caracter limitat la care recurg unele state în cazul în care interesele lor sînt lezate, dato-

rită acțiunilor inamicale săvîrșite de un alt stat (încălcînd normele dreptului internațional și drepturile altor state) în măsura în care diferendul astfel ivit nu se rezolvă prin mijloace pașnice. **M. de c.** urmăresc să determine statul împotriva căruia au fost luate, să pună capăt acțiunilor care au determinat luarea acelor măsuri. **M. de c.** se încadrează, în general, în noțiunea de „autoajutor" (Selbsthilfe, Selfhelp). În trecut, dreptul internațional admitea recurgerea, fără nici o limită, la **m. de c.** aplicate individual de către state, cu folosirea și fără folosirea forței armate. În D.I.C., odată cu obligația statelor de a-și rezolva diferendele numai pe cale pașnică, cu interzicerea agresiunii, cu reglementarea dreptului la autoapărare și cu crearea O.N.U., **m. de c.** au suferit transformări radicale: a) statele nu pot aplica **m. de c.** decît în cazuri cu totul excepționale, cînd diferendul nu a putut fi rezolvat pe cale pașnică; b) numai în vederea autoapărării împotriva unui atac armat se admite folosirea forței armate ca **m. de c.**; c) aplicarea **m. de c.** este încredințată, în general, Consiliului de Securitate al O.N.U.

MCCARTHISM, perioadă din istoria politică a S.U.A. de după cel de-al doilea război mondial, legată de numele lui J. McCarthy, senator american, exponent al cercurilor celor mai reacționare din S.U.A., a căror politică s-a identificat cu aventurismul politic și psihoza anticomunistă. În calitate de președinte al Comitetului senatorial pentru problemele guvernamentale și de președinte al subcomitetului de anchetă din cadrul aceluiași comitet, McCarthy a fost principalul inspirator al campaniei anticomuniste din S.U.A. A sfîrșit prin a fi condamnat de Senatul american pentru lipsă de respect față de acest for și pentru refuzul de a motiva felul cum și-a însușit și întrebuințat fondurile alocate „pentru lupta împotriva comunismului".

MECANISM DE SALVGARDARE (clauze de salvgardare), ansamblu de prevederi cuprinse în schemele de preferințe tarifare generalizate (**v.**) prin intermediul cărora țările donatoare de preferințe urmăresc să exercite un anumit control asupra importurilor care cad sub incidența preferințelor tarifare, pentru a preîntîmpina eventualele perturbări, pe care aceste importuri le-ar putea avea asupra pieței interne.

MEDIATOR, terț, (stat, organizație internațională sau persoană oficială) care își oferă sau căruia i se cere medierea (**v.**), în vederea reglementării unor litigii, divergențe, conflicte de ordin economic, politic, teritorial etc. intervenite între două sau mai multe state. **M.** ia parte directă, activă la tratative.

MEDIEREA, mijloc de rezolvare pașnică a diferendelor internaționale. Spre deosebire de buncle oficii (**v.**), unde misiunea celui care își prestează serviciile (stat, organizație internațională sau persoană oficială) se limitează la a convinge părțile din diferend să încerce rezolvarea acestuia pe calea tratativelor, mediatorul contribuie activ la rezolvarea diferendului. În acest scop el face propuneri părților, participă la tratativele dintre ele. Instituția **m.** a fost reglementată prin Convențiile de la Haga din 1899 și 1907, privind soluționarea pașnică a diferendelor internaționale, care tratează **m.** împreună cu bunele oficii. Potrivit celor două Convenții, rolul mediatorului constă în a concilia pretențiile opuse și a micșora resentimentele care s-au produs între statele în conflict. Carta O.N.U., în art. 33, enumeră **m.** între mijloacele pașnice la care părțile „vor trebui să recurgă". **M.** a fost frecvent folosită în aplanarea unor conflicte internaționale. Din practica mai recentă se poate aminti **m.** U.R.S.S. în conflictul de frontieră dintre India și Pakistan în 1966 (**v.** *Declarația de la Taşkent*).

MEDIU ÎNCONJURĂTOR, totalitatea factorilor naturali şi a celor creaţi prin activităţi umane care, în strînsă interacţiune, asigură menţinerea echilibrului ecologic, determină condiţiile de viaţă pentru om şi de dezvoltare a societăţii.

MEMBRU AL O.N.U., stat care a participat la Conferinţa Naţiunilor Unite pentru Organizaţia Internaţională de la San Francisco din 1944 (v.), cele ce au semnat anterior Declaraţia Naţiunilor Unite (v.) din 1 ian. 1942, ori care semnează Carta şi o ratifică în conformitate cu art. 110. Conform Cartei poate deveni **m. al O.N.U.** orice stat iubitor de pace, care acceptă obligaţiile conţinute în Cartă şi care, după aprecierea Organizaţiei, este capabil şi dispus să le îndeplinească. Admiterea ca **m. al O.N.U.** a oricărui stat se face printr-o hotărîre a Adunării Generale, la recomandarea Consiliului de Securitate. Un **m. al O.N.U.,** împotriva căruia Consiliul de Securitate a întreprins o acţiune preventivă sau de constrîngere, poate fi suspendat de Adunarea Generală, la recomandarea Consiliului de Securitate, din exerciţiul drepturilor şi privilegiilor inerente calităţii de membru. Exerciţiul acestor drepturi şi privilegii poate fi restabilit de Consiliul de Securitate. Un **m. al O.N.U.** care încalcă în mod persistent principiile cuprinse în Cartă poate fi exclus din Organizaţie de Adunarea Generală, la recomandarea Consiliului de Securitate. Numărul **m. O.N.U.** se ridica, la 1 apr. 1978, la 149; România a devenit **m. al O.N.U.** la 14 dec. 1955.

MEMBRU FONDATOR (al unei organizaţii internaţionale), stat care, împreună cu altele, înfiinţează o organizaţie internaţională. Din punct de vedere juridic, calitatea de **m.f.** nu conferă drepturi suplimentare. **M.f.** au însă posibilitatea ca, luînd parte la negocierile care duc la înfiinţarea organizaţiei, să contribuie efectiv la elaborarea actului constitutiv, document ce guvernează ansamblul activităţilor organizaţiei. Participarea tuturor statelor la negocierile care au drept scop fondarea unei organizaţii internaţionale cu vocaţie universală, reprezintă o cerinţă a democratizării relaţiilor internaţionale. România este membră fondatoare a numeroase organizaţii internaţionale, printre care O.I.M. (v.), A.I.E.A. (v.), ş.a.

MEMBRU NEPERMANENT (al Consiliului de Securitate), din cei cincisprezece membri din care este alcătuit Consiliul de Securitate al O.N.U., un număr de zece sînt **m.n.** Iniţial, la intrarea în vigoare a Cartei, erau numai şase **m.n.** Ca urmare a creşterii numărului de membri ai Naţiunilor Unite, Adunarea Generală a O.N.U. a adus în 1963 un amendament la art. 23, în temeiul căruia numărul **m.n.** a crescut de la şase la zece. **M.n.** ai Consiliului de Securitate sînt aleşi de Adunarea Generală pe o perioadă de doi ani, ţinînd seama de criteriul unei repartiţii geografice echitabile. Printr-o rezoluţie a Adunării Generale, adoptată în 1963, a fost fixată următoarea distribuţie geografică a locurilor de **m.n.**: cinci locuri pentru statele afro-asiatice, unul pentru statele din Europa răsăriteană, două pentru statele din America Latină, două pentru statele din Europa Occidentală şi alte state. **M.n.** al căror mandat expiră, nu vor putea fi realeşi imediat. Fiecare **m.n.** are dreptul la un singur vot. România a făcut parte în două rînduri ca **m.n.** al Consiliului de Securitate, şi anume în 1961 şi în 1976—1977.

MEMBRU PERMANENT (al Consiliului de Securitate), **m.p.,** în număr de 5, prevăzuţi expres în Carta O.N.U. (art. 23) sînt: China, Franţa, U.R.S.S., Marea Britanie şi S.U.A. Cu excepţia problemelor de procedură, hotă-

rîrile Consiliului de Securitate se adoptă cu votul afirmativ a nouă membri, în care trebuie să fie incluse voturile concordante ale tuturor **m.p.** Este principiul unanimităţii **m.p.** ai Consiliului de Securitate, care ocupă un loc central în mecanismul de funcţionare al acestui organism. Votul negativ al unui **m.p.** într-o problemă de fond — aşa-numitul „veto" — împiedică adoptarea unei hotărîri într-o asemenea problemă. Abţinerea de la vot a unui **m.p.** conform practicii Consiliului de Securitate nu este socotită ca echivalînd cu un „veto", hotărîrea astfel adoptată fiind valabilă. Atunci cînd Consiliul de Securitate examinează un diferend în care este parte un **m.p.**, acesta trebuie să se abţină de la vot. **M.p.** au dreptul fiecare la un singur vot, întocmai ca şi membrii nepermanenţi (**v.**) ai Consiliului de Securitate.

MEMORANDUL, document al Comitetului Naţional Român din Ardeal, întocmit în urma Conferinţei ţinută la Sibiu la 21—22 ian. 1892, pentru a fi prezentat împăratului Austro-Ungariei. Redactat în limbile germană, română şi maghiară, **M.** denunţa împăratului Francisc Iosif politica de maghiarizare aplicată de guvernul din Budapesta, şi nesocotirea principalelor legi politice: legea electorală, legea pentru egala îndreptăţire a naţionalităţilor, legile şcolare, legea municipală, legea de presă şi legile agrare. La 28 mai 1892, **M.** a fost dus la Viena de către o delegaţie alcătuită din 300 reprezentanţi ai Transilvaniei, ţărani şi intelectuali. Audienţa cerută la împărat pentru a i se prezenta **M.** a fost refuzată, iar documentul a fost trimis nedesfăcut guvernului din Budapesta, împotriva căruia protestaseră memorandiştii. Guvernul, la rîndul său, i-a acuzat de trădare, trimiţînd întreg Comitetul Naţional în judecata Curţii cu juraţi din Cluj. Procesul s-a judecat în zilele de 7—25 mai 1894, în mijlocul unei mari agitaţii populare şi în prezenţa a numeroşi ziarişti români şi străini. Situaţia inculpaţilor a fost mult agravată de faptul că au refuzat să se apere în limba maghiară, reclamînd dreptul de a fi interogaţi şi de a răspunde în limba maternă. Avocaţii apărători, printre care se aflau trei slovaci şi un sîrb, din cauza presiunilor exercitate asupra lor, s-au retras după trei zile de dezbateri, aşa încît memorandiştii au fost judecaţi fără apărători. Condamnaţii au fost întemniţaţi în închisorile de la Vác şi Seghedin. La 15 sept. 1895, în urma agitaţiei maselor populare din toate ţinuturile româneşti şi a ecourilor provocate în străinătate, unde, pe lîngă intervenţiile ziarelor şi a unor importanţi oameni politici, s-au organizat şi numeroase mitinguri pentru a protesta împotriva regimului naţionalităţilor din Austro-Ungaria, împăratul s-a văzut nevoit să graţieze pe toţi memorandiştii întemniţaţi.

MEMORANDUM 1. Document de corespondenţă diplomatică (**v.**) în care sînt expuse fapte sau argumente juridice în legătură cu o problemă a relaţiilor internaţionale. **M.** poate constitui o anexă la o notă diplomatică (**v.**), personală ori verbală sau poate fi un document de-sine-stătător. Uneori, **m.** este folosit de guverne pentru a-şi expune poziţia în legătură cu anumite probleme internaţionale. **2.** Termen folosit în organizaţiile internaţionale pentru a desemna un raport sau un expozeu de motive.

MEMORANDUMUL BRIAND, document al guvernului francez, purtînd numele ministrului de externe Aristide Briand, şi conţinînd concretizarea ideilor privind Uniunea Europeană (**v.**). **M.B.** cuprindea, în patru puncte, principiile noului organism internaţional ce urma a fi creat. Contrar ideii iniţiale a lui Briand, care punea accentul asupra problemelor economice, în **M.B.** se insista

mai ales asupra aspectelor politice privind uniunea care, în concepția franceză, trebuia să fie o organizație închegată de state cu organisme conducătoare de-sine-stătătoare, ceea ce materializa, în fapt, tendința Franței de a-și institui hegemonia asupra Europei, încercînd astfel să contracareze o eventuală preponderență germană pe continent. Memorandumul a fost expediat unui număr de 27 de guverne europene, problema constituind ulterior obiect de dezbatere la Societatea Națiunilor.

MEMORANDUMUL DE GAULLE, document adresat la 14 sept. 1958 de generalul Charles de Gaulle, președintele Franței, președintelui S.U.A., D. Eisenhower, și primului ministru al Marii Britanii, H. MacMillan, privind necesitatea adaptării Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (N.A.T.O.) (v.) la transformările survenite în situația internațională. Obiectivul Memorandumului viza întărirea rolului internațional al Franței, subliniindu-se că participarea la Blocul nord-atlantic nu mai corespundea necesităților apărării sale și solicitînd, totodată, o participare directă la hotărîrile politice și strategice ale alianței, hotărîri care în realitate erau luate de către S.U.A. cu consultarea specială a Marii Britanii. Memorandumul propunea exercitarea conducerii N.A.T.O. de către S.U.A., Anglia și Franța. Guvernele american și britanic au dat un răspuns evaziv. Acest Memorandum este considerat punctul de plecare al retragerii Franței din organismele militare ale N.A.T.O., al mutării sediilor comandamentelor N.A.T.O. de pe teritoriul francez, al refuzului oricărei integrări a forțelor armate franceze în cadrul sistemului militar nord-atlantic.

MEMORIU 1. Înscris care conține fie un expozeu, fie instrucțiuni, folosit în diplomație și în organizațiile internaționale. **2.** (În procedura arbitrală și judiciară internațională) Document prezentat după depunerea actului introductiv de instanță, care conține expunerea de fapt și de drept făcută de părțile în litigiu. Regulamentul C.I.J. prevede că, după sesizarea instanței prin compromis (v.), fiecare dintre părțile în litigiu prezintă un **m.** în termenul fixat de Curte. Cînd instanța este sesizată prin plîngere, partea reclamantă prezintă un **m.** care conține expunerea faptelor pe care este fondată plîngerea, susținerile în drept și concluzii.

M.E.N., v. **MIDDLE EAST NEWS AGENCY.**

MERCENAR, persoană care, în baza Protocolului I de la Geneva din 10 iul. 1977, trebuie să îndeplinească următoarele condiții: a) este special recrutată în țară sau în străinătate pentru a lupta într-un conflict armat; b) ia, în fapt, parte directă la ostilități; c) ia parte la ostilități esențialmente pentru a obține un avantaj personal, o remunerație materială net superioară celei promise sau plătite combatanților care au rang și funcții analoage în forțele armate ale părții care o angajează; d) nu este nici resortisant al unei părți în conflict, nici rezident pe teritoriul controlat de o parte în conflict; e) nu este membru al forțelor armate al unei părți în conflict; f) nu a fost trimis de un stat, altul decît o parte în conflict, în misiune oficială ca membru al forțelor armate al acelui stat. În zilele noastre, bandele de **m.** sînt folosite de cercurile colonialiste împotriva popoarelor care luptă pentru libertate și independență. Folosirea **m.** împotriva mișcărilor de eliberare națională este o crimă internațională.

MEXIC (denumirea oficială: *Estados Unidos Mexicanos = Statele Unite Mexicane)*, stat situat în America de N, la S de Rio Grande, învecinat cu S.U.A., Belize și Guatemala, cu ieșire la Oc. Atlan-

tic şi Oc. Pacific. Suprafaţa: 1 972 547 kmp. Populaţia (1976): 62 330 000 loc. Capitala: *Ciudad de Mexico*, 11 339 774 loc. (1975, aglomeraţia urbană). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Peso = 100 Centavos. *Istoric.* În epoca precolumbiană, triburile amerindiene ale mayaşilor, olmecilor, zapotecilor, mai tîrziu ale toltecilor au atins un înalt nivel de civilizaţie pe teritoriul **M.** În sec. 14—15 aztecii, creatorii uneia din cele mai strălucite civilizaţii precolumbiene, cuceresc o mare parte a teritoriului **M.**, punînd bazele unui puternic imperiu a cărui existenţă este curmată de cucerirea spaniolă (1519—1521). Transformat în colonie, teritoriul devine nucleul Viceregatului Marii Spanii (1535). Populaţia amerindiană s-a răsculat în numeroase rînduri împotriva stăpînirii spaniole, dar spaniolii au supus-o unui proces de exterminare, ajungînd, după primul secol de dominaţie colonială, de la 17 mil. loc. la numai 2 mil. loc. În timpul războaielor pentru independenţa coloniilor spaniole din America de S (1810—1826), în **M.** izbucneşte un război de eliberare naţională (16 sept. 1810) care impune independenţa faţă de Spania (24 febr. 1821), proclamîndu-se Imperiul Mexican. Imperiul, care includea şi Costa Rica, Guatemala, Nicaragua, Honduras şi El Salvador a durat scurtă vreme, aceste state devenind independente în 1823. **M.** se proclamă la 4 oct. 1824 republică federativă independentă. În 1845 S.U.A. anexează Texasul, iar în urma războiului americano-mexican (1846—1848), **M.** pierde circa 55 la sută din teritoriul său care este inclus în S.U.A. În anii 1861—1867 are loc intervenţia anglo-franco-spaniolă în **M.**, în timpul căreia francezii instalează ca împărat al **M.** (1864) pe arhiducele austriac Maximilian de Habsburg. În perioada 1910—1917 are loc o revoluţie burghezo-democratică cu caracter antifeudal şi antiimperialist, care a răsturnat regimul dictatorial al lui Porfiro Diaz (1877—1911). În anii următori, mai ales în timpul preşedinţiei lui Lazaro Cardenas, se iniţiază o serie de reforme cu caracter progresist. **M.** sprijină republica spaniolă (1936—1939), iar în timpul celui de-al doilea război mondial participă de partea forţelor aliate. În perioada postbelică, **M.** duce o politică de apărare a intereselor naţionale, de accelerare a dezvoltării economice şi de reforme sociale. În 1961 a refuzat ruperea relaţiilor diplomatice cu Cuba, dictată de O.S.A. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială, stat federal. **M.** întreţine relaţii diplomatice cu 87 de state (1976) şi este membru în 88 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Primele documente oficiale din istoria relaţiilor româno-mexicane au fost scrisorile schimbate privitor la recunoaşterea independenţei de stat a României, notificată **M.** la 20 apr. 1880, recunoscută de **M.** la 30 nov. 1880. După primul război mondial, **M.** a deschis un consulat onorific la Bucureşti. Relaţiile diplomatice s-au stabilit abia după primirea **M.** în Societatea Naţiunilor (1931) şi ca urmare a bunei cooperări a celor două ţări în cadrul acestui organism, la 26 iul. 1935, la nivel de legaţie (data acordării agrementului pentru reprezentantul român în **M**). Întrerupte la 24 dec. 1941, în condiţiile războiului, relaţiile diplomatice dintre cele două ţări sînt restabilite la 20 mart. 1973, la nivel de ambasadă. Ulterior, au fost semnate la Ciudad de Mexico primele instrumente bilaterale, care au contribuit la dezvoltarea relaţiilor româno-mexicane: un Acord comercial pe termen lung şi un Acord de colaborare culturală (25 oct. 1974). În dezvoltarea ascendentă a raporturilor bilaterale, un rol hotărîtor l-a avut vizita oficială în **M.** a preşedintelui Nicolae Ceauşescu (7—11 iun. 1975), cu prilejul căreia preşedinţii celor două ţări au semnat Declaraţia solemnă comună şi au convenit încheierea unei serii de acorduri şi convenţii,

semnate cu această ocazie, punînd astfel o bază solidă, de perspectivă, colaborării multilaterale româno-mexicane în domeniile politic, economic, tehnico-ştiinţific şi cultural. Instrumentele bilaterale încheiate în cursul vizitei — Acordul de cooperare economică şi industrială, Acordul de cooperare ştiinţifică şi tehnologică, acordurile de cooperare în domeniul construcţiilor de maşini, mineritului, industriei uşoare, petroliere şi petrochimiei, utilajelor energetice, agrozootehnice şi prelucrării lemnului, Acordul de cooperare în domeniul utilizării energiei nucleare în scopuri paşnice, Acordul de cooperare turistică şi Acordul de cooperare şi schimburi în domeniul cinematografiei — au dat un puternic impuls şi un bogat conţinut colaborării reciproc avantajoase a celor două ţări, care realizează, totodată, o strînsă conlucrare în cadrul O.N.U. şi al altor organizaţii internaţionale.

MICA ANTANTĂ, v. **MICA ÎNŢELEGERE.**

MICA ÎNŢELEGERE, organizaţie antirevizionistă constituită prin alianţe bilaterale încheiate între Cehoslovacia şi Regatul sîrbilor-croaţilor şi slovenilor (14 aug. 1920), între România şi Cehoslovacia (23 apr. 1921), între România şi Regatul sîrbilor-croaţilor şi slovenilor (7 iun. 1921). Cele trei ţări se angajau să acţioneze în comun în vederea respectării Tratatelor de la Trianon (v.) şi Neuilly (v.), prin care se recunoscuse pe plan internaţional opera patriotică săvîrşită de naţiuni în scopul creării şi desăvîrşirii unităţii lor naţionale. Cele trei ţări au căutat căi proprii pentru a-şi consolida alianţa şi a-şi mări posibilităţile de apărare. Aceasta s-a vădit şi mai pregnant după încheierea Acordurilor de la Locarno (v.), care nu garantau şi frontierele Poloniei şi Cehoslovaciei. Astfel, între 13—15 mai 1927, a avut loc în acest scop o conferinţă a **M.Î.** la Jáchymov, hotărîndu-se să se strîngă legăturile atît printr-o restructurare a alianţelor politice şi militare, cît şi prin elaborarea unor măsuri economice comune. În febr. 1929, cînd Germania vădea deslușite tendinţe de a acapara Austria, acţionînd intens pentru uniune vamală (v.), statele **M.Î.** au decis să dezvolte hotărîrile luate în 1927. Consolidîndu-şi alianţa prin Actul de conciliere, arbitraj şi reglementare judiciară, semnat la 21 mai 1929 (v.), ele s-au opus cu hotărîre planului de uniune vamală austro-germană, publicat în mart. 1931, contribuind efectiv la căderea lui. Concomitent, luptînd pentru menţinerea securităţii, statele **M.Î.** s-au opus tuturor planurilor care aduceau ştirbire suveranităţii lor naţionale. Instaurarea nazismului în Germania a produs o vădită intensificare a activităţii **M.Î.** pentru apărarea securităţii, a Societăţii Naţiunilor şi a statu-quo-ului teritorial. La 16 febr. 1933, la Geneva, **M.Î.** adoptă un nou pact de organizare. Unul dintre făuritorii principali ai acestui organism al celor trei state a fost ministrul de externe român, Nicolae Titulescu (v. *Pactul de organizare a Micii Înţelegeri*). Prin prevederile acestui pact creştea rolul **M.Î.** în viaţa internaţională. Ea se opunea cu mai multă eficienţă tezelor revizioniste incluse în pactul celor patru. Participînd activ la lupta pentru securitatea europeană, **M.Î.** a semnat, cu Uniunea Sovietică, la 4 iul. 1933, Convenţia de definire a agresiunii (v.), contribuind la crearea unui climat de pace în centrul şi SE Europei. La 28 ian. 1934, cu prilejul sesiunii de la Zagreb, statele **M.Î.** au pus în discuţie probleme majore cum ar fi apărarea intangibilităţii Pactului Societăţii Naţiunilor, statu-quo-ului teritorial, hotărînd să lărgească acţiunile destinate salvgardării securităţii. S-a rezolvat în mod constructiv chestiunea reluării relaţiilor diplomatice cu U.R.S.S., ca şi sprijinirea intrării acestui stat în Societatea Naţiunilor. După ce, în

ium. 1934, România și Cehoslovacia au restabilit relațiile cu U.R.S.S., și în sept., primul stat socialist a fost primit în Societatea Națiunilor, **M.Î.** a sprijinit acțiunile inițiate de Uniunea Sovietică, menite să întărească securitatea europeană. A colaborat permanent la negocierile pentru organizarea Pactului oriental de securitate colectivă (v.); a sprijinit, prin Nicolae Titulescu, activitatea pentru încheierea Pactului de asistență mutuală franco-sovietic (v.); a fost alături de Uniunea Sovietică în lupta diplomatică și politică purtată pentru respectarea clauzelor Pactului Societății Națiunilor; a votat și a respectat hotărîrea de a se aplica sancțiuni economice Italiei fasciste, care, în oct. 1935, a cotropit Ethiopia (v. *agresiunea Italiei împotriva Ethiopiei*); a cerut condamnarea Germaniei, care, încălcînd tratatele de la Versailles și Locarno, a ocupat, în mart. 1936, zona demilitarizată a Rinului (v. *remilitarizarea zonei renane*). În anii 1937 și 1938, Germania nazistă și Italia fascistă au inițiat numeroase acțiuni destinate să lovească coeziunea **M.Î.** În 1937, guvernul iugoslav, condus de Milan Stojadinović, încheind pacte separate de amiciție cu Bulgaria (24 ian. 1937) și cu Italia (25 mart. 1937), a slăbit solidaritatea **M.Î.**, tocmai într-o perioadă de creștere a agresivității statelor fasciste și revanșarde. După anexarea Austriei de către naziști, în mart. 1938 (v. *Anschluss*), amenințările și presiunile exercitate de Germania asupra statelor **M.Î.** s-au intensificat. Marile puteri occidentale și îndeosebi Marea Britanie, prin politica de permanente concesii față de Germania, au slăbit rezistența **M.Î.** România a încercat prin toate mijloacele să oprească destrămarea **M.Î.**, venind în ajutorul Cehoslovaciei cu prilejul sesiunilor de la Sinaia, din mai 1938, și de la Bled, din aug. 1938; în sept. 1938, a făcut demersuri la Belgrad, Londra și Paris, pentru a opri un atac al Ungariei horthyste împotriva Cehoslovaciei; a hotărît să îngăduie trecerea avioanelor sovietice, în cazul că U.R.S.S. ar fi venit în ajutorul Cehoslovaciei. Acordurile de la München, prin care Marea Britanie, Franța, Germania și Italia au hotărît dezmembrarea Cehoslovaciei, au marcat momentul de destrămare și apoi de dispariție a **M.Î.** Dispariția acestei organizații politice antirevizioniste a servit în mod deosebit statelor fasciste și revanșarde și mai ales Germaniei naziste.

MICRONEZIA, v. **INSULELE PACIFICULUI.**

MIDDLE EAST NEWS AGENCY (M.E.N.), agenție națională de presă egipteană, creată în 1955, cu sediul la Cairo.

MIDWAY, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Midway Islands*), grup de ins. în Pacificul central-nordic la NV de arh. Hawaii. Suprafața: 5,2 kmp (ins. Sand, Eastern și cîțiva atoli). Populația (1972): 2 500 loc. Descoperite în 1859, ins. sînt ocupate de S.U.A. în 1867.

MIGRAȚIE, deplasări ale populației, efectuate înăuntrul aceleiași țări sau dintr-o țară în alta, sub influența unor factori de natură economică sau socială, inclusiv a unor circumstanțe politice. În epoca contemporană, emigrarea (v.) și imigrarea (v.) — care și-au pierdut caracterul unor fenomene de masă — sînt reglementate tot mai mult prin legislația internă a statelor. În prezent, în unele țări, deși nu există o restricție numerică a imigrării, sînt stabilite anumite preferințe în funcție de vîrstă, starea civilă, pregătirea profesională, naționalitatea sau rasa persoanelor care imigrează.

MIJLOACE DE INFORMARE ÎN MASĂ (MASS MEDIA), termen generic prin care sînt desemnate mijloacele moderne de informare și influențare a opiniei publice — presa, radioul, tele-

viziunea, cinematografia, discurile, colecţiile editoriale de mare tiraj, jurnalele luminoase, afişele, benzile desenate ş.a. —, prin care se transmit maselor, foarte operativ, mesaje informative.

MIJLOACE DE LUPTĂ, ansamblu de procedee, modalităţi, metode şi posibilităţi materiale, tehnice şi militare de care uzează beligeranţii pentru a obţine victoria asupra inamicului. În baza legilor şi obiceiurilor aplicabile în caz de conflict armat, statuate în Convenţiile de la Haga şi Geneva din 1907, respectiv 1949, utilizarea mijloacelor de luptă este guvernată de două principii: a) beligeranţii n-au un drept nelimitat în ceea ce priveşte mijloacele de vătămare a inamicului şi b) beligeranţilor le este interzis să folosească arme, proiectile sau materii apte a cauza suferinţe de prisos. În categoria armelor nepermise intră, în primul rînd, armele de distrugere în masă — nucleare şi termonucleare, armele chimice, bacteriologice (biologice) ş.a. În raport cu formele de luptă convenţiile internaţionale consideră nepermise în războiul terestru: a) proiectilele explozive sau încărcate cu materii fulminante sau inflamabile mai uşoare de 400 de grame; proiectilele cu gaz asfixiant sau vătămător; gloanţele explozive; produsele toxice, otrăvurile şi armele otrăvite; b) sînt interzise următoarele procedee: a ucide sau a răni prin perfidie persoane aparţinînd naţiunii sau armatei inamice; a ucide sau a răni un inamic care, predînd armele sau nemaiavînd mijloace de apărare, se predă fără condiţii; a declara că nimeni nu va fi cruţat; a folosi arme, proiectile sau materiale destinate a cauza suferinţe de prisos; a folosi, fără drept, pavilionul parlamentarilor, insignele militare, uniforma inamicului sau însemnul distinctiv al C.R.I.; a distruge sau a sechestra proprietatea inamică fără o necesitate imperioasă de război; a declara stinse, suspendate sau neprimite în justiţie drepturile şi acţiunile naţiunilor adverse; a folosi cetăţeni inamici pentru a lua parte la război contra ţării lor; c) este interzis, totodată, a bombarda obiective nemilitare. În războiul naval este interzisă beligeranţa sub fals pavilion (a deschide ostilităţile sau a exercita dreptul de vizită sub pavilionul inamicului), a bombarda cu forţele navale porturi, oraşe, sate, locuinţe sau clădiri care nu sînt apărate, nici chiar în cazul în care autorităţile locale refuză să plătească contribuţii în bani; se interzice beligeranţilor să folosească mine marine de contact plutitoare, dacă după o oră de la lansare nu devin inofensive; submarinelor le este interzis de a lupta contra navelor comerciale. Este interzisă crearea de zone maritime de război. În războiul aerian, beligeranţilor le este interzis a ataca localităţile neapărate, clădiri şi locuinţe, a bombarda obiective nemilitare, a efectua bombardamente asupra populaţiei civile cu scopul de a o teroriza. Realizarea obiectivului de a înlătura războiul din viaţa internaţională impune adoptarea şi a altor norme care să interzică şi alte arme care sînt prin natura lor perfide şi nediscriminate, să ducă la înfăptuirea dezarmării generale şi complete.

MIJLOACE DE PLĂŢI EXTERNE, totalitatea mijloacelor băneşti constînd în devize exprimate în bilete de bancă, monede, disponibilităţi în cont sau hîrtii de valoare; drepturile speciale de tragere (v.) şi aurul utilizate pentru efectuarea plăţilor în scopul lichidării creanţelor rezultate din relaţiile economice internaţionale. Pe plan mondial, **m. de p.e.** folosite cel mai frecvent sînt devizele de cont, în timp ce aurul şi valutele efective tind să fie utilizate pe o scară tot mai redusă. Aurul este folosit ca mijloc de plată între ţări, îndeosebi atunci cînd nu există disponibilităţi valutare pentru stingerea unei datorii.

MIJLOACE PAȘNICE DE REGLEMENTARE A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE, proceduri la care statele au obligația să recurgă pentru soluționarea diferendelor dintre ele, fără a folosi forța și amenințarea cu forța. Aceste mijloace sînt consacrate într-o serie de documente juridico-diplomatice internaționale, unele dintre ele fiind cunoscute încă din cele mai vechi timpuri. În trecut, cînd statelor le era recunoscut dreptul de a recurge la război pentru rezolvarea diferendelor dintre ele, mijloacele pașnice jucau un rol auxiliar, în raport cu mijloacele violente. În condițiile epocii sclavagiste, cetățile grecești recurgeau, pentru aplanarea neînțelegerilor dintre ele, la arbitraj; în condițiile feudalismului, cînd biserica catolică juca un rol important pe arena internațională, rezolvarea diferendelor dintre state era încredințată papilor, în calitate de mediatori sau arbitri; cînd influența bisericii a scăzut, aceste misiuni au început să fie încredințate monarhilor sau chiar universităților. În sec. 19 și 20, la conferințele și congresele internaționale care încep să ia o mare amploare și să joace un rol tot mai important în viața internațională, sînt adoptate o serie de documente prin care se recomandă statelor să recurgă la mijloacele pașnice înainte de a recurge la arme. Printre acestea se numără, în primul rînd, Convenția pentru reglementarea pașnică a diferendelor internaționale, adoptată la Haga, în 1907. După adoptarea Pactului Societății Națiunilor și, mai ales, a Pactului Briand-Kellogg din 27 aug. 1928 (v. *Pactul de la Paris*), care a scos războiul în afara legii, mijloacele pașnice au căpătat o mare importanță în rezolvarea diferendelor internaționale. În această perioadă au fost adoptate cîteva documente juridico-diplomatice de mare însemnătate: Protocolul de la Geneva din 2 oct. 1924 (v.); Actul general pentru reglementarea pașnică a diferendelor internaționale (v.), adoptat de Adunarea Societății Națiunilor la 26 oct. 1928; Pactul de neagresiune și conciliere de la Rio de Janeiro (v.) din 16 oct. 1933 ș.a. După cel de-al doilea război mondial, prin includerea în Carta O.N.U. a principiului rezolvării pe cale pașnică a diferendelor internaționale, recurgerea la mijloacele pașnice a devenit o obligație a statelor, ele constituind singura cale de soluționare a diferendelor internaționale. Art. 33 din Carta O.N.U. face enumerarea exemplificativă, nu exhaustivă a acestor mijloace: tratative diplomatice (v.), ancheta (v.), mediația (v.), concilierea (v.), arbitrajul (v.), calea judiciară etc. Obligația de a recurge la mijloacele pașnice pentru reglementarea neînțelegerilor interstatale a fost reafirmată și într-o serie de acte constitutive ale unor organizații internaționale: Carta Organizației Unității Africane (v.), Carta Organizației Statelor Americane (v.), Pactul Ligii Statelor Arabe (v.). Mijloacele pașnice sînt prevăzute și în documente încheiate între statele socialiste (ex. Tratatul de la Varșovia ș.a.), precum și în cele încheiate de acestea cu alte state (Declarațiile solemne comune (v.), Actul Final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (v.) etc.). Problema mijloacelor pașnice a constituit, dealtfel, obiectul discuțiilor în numeroase organisme și conferințe internaționale. De ea s-a ocupat C.D.I., Conferințele de la Geneva din 1958 și 1960 cu privire la dreptul mării, Conferința de la Viena din 1968—1969 privind dreptul tratatelor (v.), cele două Conferințe de la Viena din 1961 și 1963, care au codificat dreptul diplomatic și, respectiv, consular. Ample dezbateri pe tema întăririi rolului și eficacității mijloacelor pașnice au avut loc în cadrul O.N.U. și în Comitetul special pentru principiile de drept internațional referitor la relațiile pașnice și cooperare dintre state (v.) etc. România se pronunță cu consecvență pentru reglementarea pașnică a diferendelor dintre state pe calea tratativelor,

pe baza egalității în drepturi și respectării drepturilor suverane ale tuturor statelor.

MILIȚIE (în dreptul internațional), trupă cu caracter nepermanent, constituită din cetățeni înrolați voluntar, care în timp de război sînt considerați beligeranți, în cazul întrunirii anumitor condiții: 1) să aibă în fruntea lor o persoană care să răspundă pentru subordonații săi; 2) să aibă un semn distinctiv fix, care să poată fi recunoscut de la distanță; 3) să poarte armele pe față (în mod vizibil) și 4) să respecte, în operațiunile lor militare, legile și obiceiurile războiului (v.).

MINISTRU CONSILIER, funcție sau rang diplomatic într-o misiune diplomatică sau minister al afacerilor externe.

MINISTRU PLENIPOTENȚIAR (trimis extraordinar), agent diplomatic care îndeplinește în mod permanent funcția de șef al unei misiuni diplomatice (v.) cu rang de legație (v.).

MINISTRU REZIDENT, al treilea rang diplomatic în ierarhia claselor șefilor misiunilor diplomatice, stabilită la Congresele de la Viena din 1815 și Aix-la-Chapelle, din 1818. În practica actuală a statelor, rangul de **m.r.** nu mai este folosit. Convenția referitoare la relațiile diplomatice de la Viena, din 1961 (v.), nu a mai menționat acest rang diplomatic.

MINORITATE, acea parte din populația unui stat care se diferențiază de majoritatea populației prin anumite particularități de rasă, origine etnică, limbă sau religie. Ideea asigurării unei protecții a **m.** a fost înscrisă în tratatele de pace încheiate după primul război mondial și reafirmată, apoi, printr-o serie de instrumente juridice internaționale, adoptate după cel de-al doilea război mondial: Convenția pentru reprimarea și prevenirea crimei de genocid (v.), din 9 dec. 1948; Convenția U.N.E.S.C.O. cu privire la lupta împotriva discriminării în domeniul învățămîntului, din 14 dec. 1960; Convenția O.I.M. privind populațiile aborigene și tribale, din 1957 ș.a. Constituția R.S. România garantează egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor, fără excepție, prevăzînd că nu este permisă nici o îngrădire a acestor drepturi și nici o deosebire în exercitarea lor pe temeiul naționalității, rasei, sexului sau religiei.

M.I.R.V. (*Multiple Independently targetable Re-entry Vehicles*), vehicule aeriene sau ogive nucleare multiple care sînt dirijate în mod independent. Acest gen de armament ultramodern a dat un nou impuls cursei înarmărilor și în special cursei înarmărilor nucleare. Dezvoltarea acestui nou tip de armă este de natură a amplifica și complica problemele controlului și verificării măsurilor de încetare a cursei înarmărilor nucleare (v. *dezarmare; denuclearizare*).

MISIUNE DIPLOMATICĂ 1. Organ specific, în domeniul relațiilor externe, ce are ca scop asigurarea și dezvoltarea relațiilor normale dintre state și promovarea intereselor reciproce dintre acestea. Are sediul permanent pe teritoriul statului acreditar (v.) și funcționează pe baza normelor și principiilor dreptului internațional, ale dreptului diplomatic și a acordului dintre state. **M.d.** permanentă a apărut ca instituție a relațiilor internaționale și a dreptului internațional după Pacea Westfalică din 1648, respectiv în perioada formării și dezvoltării statelor centralizate europene. Principalele aspecte ale acestei instituții au fost pentru prima dată reglementate pe plan internațional prin Regulamentul de la Viena, din 1815, și Protocolul de la Aix-la-Chapelle, din 1818. După al doilea război mondial, ca urmare a transformărilor profunde înregistrate în relațiile internaționale, s-a impus necesitatea adaptării normelor anterioare privind re-

laţiile diplomatice, inclusiv **m.d.** şi, ca atare, a fost negociată şi adoptată Convenţia cu privire la relaţiile diplomatice de la Viena, din 1961. Ca şi stabilirea relaţiilor diplomatice, înfiinţarea **m.d.** se realizează pe baza consimţămîntului mutual al statelor. De obicei, acordul privind efectuarea schimbului de **m.d.** prevede şi rangul acestora, iar în cazuri mai rare se precizează şi sediul, efectivul, înlesnirile speciale ale misiunilor. Funcţiile **m.d.** constau în special în: reprezentarea statului acreditant, ocrotirea intereselor şi cetăţenilor acestui stat, ducerea de tratative, cunoaşterea prin mijloace licite a situaţiei din statul acreditar şi informarea guvernului propriu, promovarea relaţiilor de prietenie, dezvoltarea schimburilor economice, culturale, ştiinţifice etc. **M.d.** permanente pot fi ambasade (**v.**) şi legaţii (**v.**). Şefii misiunilor diplomatice se împart în trei clase: ambasadori (**v.**), nunţii (**v.**) sau alţii cu grad echivalent, acreditaţi pe lîngă şeful statului; trimişi, miniştri sau internunţii, acreditaţi pe lîngă şeful statului; însărcinaţi cu afaceri, acreditaţi pe lîngă ministerele afacerilor externe. Structura **m.d.** este determinată de sarcinile ce îi revin stabilite de statul acreditar (**v.**). **M.d.** dispun, în general, de cancelarie şi secţii sau birouri pe domenii de activitate (economic, cultural, presă, militar, protocol, consular etc.), scop în care sînt încadrate corespunzător cu personal diplomatic şi personal administrativ şi tehnic. **M.d.**, membrii acestora şi familiile lor se bucură de privilegii şi imunităţi diplomatice (**v.**). Potrivit Convenţiei de la Viena, acestea se aplică diferenţiat categoriilor respective de personal. Membrii **m.d.** au îndatorirea de a nu se amesteca în treburile interne ale statului acreditar, de a respecta legile acestuia. La rîndul său, statul acreditar acordă înlesniri corespunzătoare **m.d.** pentru ca acestea să-şi poată exercita funcţiile pe care le au. O categorie aparte de **m.d.** o constituie misiunile permanente de pe lîngă organizaţii internaţionale sau misiunile unor organizaţii internaţionale pe lîngă anumite state. România a deschis primele sale **m.d.** permanente în 1867, la Constantinopol şi Paris, iar spre sfîrşitul secolului trecut, avea 11 **m.d.** (legaţii) în străinătate. La 1 ian. 1978 România avea 87 de ambasade, trei misiuni permanente pe lîngă organizaţiile internaţionale şi nouă consulate, iar la Bucureşti funcţionează aproape 70 de ambasade străine. Pe baza Constituţiei R.S. România, stabilirea rangului **m.d.**, acreditarea şi rechemarea reprezentanţilor diplomatici români, precum şi primirea scrisorilor de acreditare şi de rechemare ale reprezentanţilor diplomatici străini este de competenţa preşedintelui României. **2.** Acreditarea pe lîngă un stat sau o organizaţie internaţională a unei însărcinări oficiale în numele şefului statului trimiţător sau al guvernului acestuia, de către o persoană împuternicită corespunzător. În acest context, **m.d.** poate fi temporară sau permanentă. **3.** *Misiune de bunăvoinţă*, misiune specială cu caracter temporar, trimisă de un stat în alt stat, cu scopul de a strînge relaţiile de prietenie dintre cele două ţări. De obicei *m. de b.* constă dintr-o vizită a unor demnitari cu funcţii înalte (şefi de guverne, miniştri etc.), a căror trimitere reprezintă un gest de curtoazie. *M. de b.* este folosită şi drept prilej pentru ducerea de tratative în probleme privind relaţiile dintre cele două ţări.

MISIUNE PERMANENTĂ, reprezentanţa unui stat pe lîngă o organizaţie internaţională în scopul de a asigura o legătură permanentă între acel stat şi organizaţia respectivă. Apărute în perioada Societăţii Naţiunilor (în 1930 existau 43 de astfel de reprezentanţe), şi asimilate din punct de vedere al statutului lor cu misiunile diplomatice (în acest sens Consiliul federal elveţian, pe teritoriul căreia se aflau, a emis o hotărîre în 1922), **m.p.** s-au înmulţit continuu în ultimele decenii, îndeosebi ca urmare a creşterii rolului organizaţiilor internaţionale în

realizarea diferitelor forme de colaborare între state. Astfel, pe lîngă sediul O.N.U. de la New York funcționează peste 140 de **m.p.** Membrii **m.p.** se bucură, în general, din punct de vedere al privilegiilor și imunităților, de un statut asemănător cu cel acordat agenților diplomatici (**v.** *privilegii și imunități diplomatice*). Aceste privilegii și imunități au fost reglementate prin Convenția asupra privilegiilor și imunităților Națiunilor Unite (**v.**), aprobată de Adunarea Generală a O.N.U. la 13 febr. 1946. România are **m.p.** pe lîngă O.N.U. și a aderat la Convenția asupra privilegiilor și imunităților Națiunilor Unite (**v.**).

MISIUNE SPECIALĂ, misiune temporară, reprezentativă, trimisă de un stat pe lîngă un alt stat, cu consimțămîntul acestuia din urmă, pentru a trata cu el chestiuni determinate sau pentru a îndeplini, pe lîngă el, o anumită sarcină. **M.s.** este constituită din unul sau mai mulți reprezentanți ai statului trimițător, dintre care este desemnat șeful misiunii și poate cuprinde, în plus, personal diplomatic, administrativ, tehnic și de serviciu. **M.s.** capătă o importanță tot mai mare în prezent, fiind folosite pentru contacte la nivel înalt între state. Cînd o **m.s.** este condusă de șeful statului trimițător, el se bucură în statul primitor, ca și în statele terțe, de facilitățile, privilegiile și imunitățile recunoscute de dreptul internațional șefilor de state în vizite oficiale. Șeful guvernului, ministrul afacerilor externe și alte personalități de rang înalt, cînd fac parte dintr-o **m.s.** a statului trimițător, se bucură în statul primitor și în statele terțe, pe lîngă facilitatea prevăzută de Convenția cu privire la misiunile speciale (**v.**), și de facilitățile, privilegiile și imunitățile recunoscute de dreptul internațional. Statul primitor acordă **m.s.** imunități și privilegii similare cu ale membrilor personalului diplomatic.

MIȘCARE DE REZISTENȚĂ, fenomen social care exprimă într-o accepție mai largă o stare conflictuală specifică dintre un popor și o putere străină, care i-a impus sau tinde să-i impună prin forță un regim de dominație politică, militară, economică sau spirituală. **M.r.** cuprinde totalitatea acțiunilor maselor populare și ale unităților armate duse împotriva forțelor străine de ocupație și a eventualei noi administrații impuse sau pe cale de a fi instaurate de invadator și se exprimă într-o arie largă de procedee și forme de acțiune, de la lupta politică care nu îmbracă aspecte direct violente, la ciocnirea armată multiplă. În timpul celui de-al doilea război mondial, **m. de r.**, organizată în multe țări cotropite, a adus o contribuție însemnată la zdrobirea coaliției hitleriste și la eliberarea popoarelor de sub dominația fascistă. Legea nr. 14/1972, privind organizarea apărării naționale a României, stipulează că una din atribuțiile consiliilor locale de apărare este aceea de a constitui, pregăti și conduce unități, subunități și grupuri ale luptei de rezistență care să combată agresorul pe teritoriul vremelnic ocupat de el. Prin această prevedere se statuează, pentru prima oară în legislația română, o nouă modalitate de luptă împotriva unui eventual agresor, rezistența, ca o expresie a hotărîrii poporului de a-și apăra ființa națională și libertatea de voință.

MIȘCAREA COMUNISTĂ INTERNAȚIONALĂ, ansamblul acțiunilor sociale, politice și ideologice desfășurate de partidele comuniste și muncitorești, care își pun ca obiectiv promovarea intereselor fundamentale ale tuturor oamenilor muncii, a popoarelor și națiunilor, înlăturarea, pe cale revoluționară, a capitalismului și construirea socialismului și comunismului, apărarea democrației și a civilizației mondiale, salvgardarea păcii. Exprimînd direcția fundamentală a progresului social în epoca actuală,

expresie sintetică a tendinței obiective de dezvoltare ascendentă a umanității, **m.c.i.** s-a transformat în zilele noastre în cea mai influentă forță politică a contemporaneității, factorul cel mai dinamic al marilor transformări revoluționare. **M.c.i.** constituie rezultanta unui proces istoric, de afirmare a celor mai înaintate organizații politice ale clasei muncitoare, de dezvoltare a teoriei revoluționare cu privire la natură și societate, de promovare, cu consecvență, a idealurilor de progres social și național. În prezent, în lume există circa 100 de partide comuniste care au un efectiv de peste 72 de milioane de membri. Forța și puterea **m.c.i.** rezidă în gradul înalt de maturitate politico-organizatorică a partidelor, în acțiunile sociale inițiate și conduse de acestea, în realizarea unității de acțiune cu celelalte forțe politice progresiste, în lărgirea influenței teoriei revoluționare a socialismului științific. Partidele comuniste își desfășoară activitatea în situații deosebit de diferite, în funcție de locul țărilor respective în configurația social-politică a lumii contemporane (țări socialiste, țări capitaliste dezvoltate, țări recent eliberate etc.); ele trebuie să rezolve obiective strategice și sarcini politice diverse, în funcție de condițiile concret-istorice ale țărilor în care își desfășoară activitatea. Diversitatea condițiilor economice, sociale și politice în care activează partidele comuniste, noile sarcini de mare complexitate ale procesului revoluționar actual impun, ca o necesitate, dezvoltarea creatoare a tezelor fundamentale ale materialismului istoric și dialectic, ale teoriei și practicii revoluționare. Etapa actuală pe care o parcurge **m.c.i.** impune, de asemenea, crearea unei unități de tip nou, care să aibă la bază deplina egalitate în drepturi, independența și dreptul fiecărui partid de a-și elabora autonom linia politică generală, strategia și tactica, neamestecul în treburile interne ale altor partide, discutarea și rezolvarea problemelor divergente în mod tovărășesc, de la partid la partid, colaborarea și întrajutorarea tovărășească, dezvoltarea schimbului de păreri și experiență între partide, colaborarea și solidaritatea internațională. Înfăptuirea acestor principii, ca un tot unitar, constituie condiția *sine qua non* a realizării unității **m.c.i.**, a dezvoltării unor forme adecvate de colaborare bi- și multilaterală, a instaurării unui climat de încredere, a realizării coeziunii tuturor forțelor revoluționare și progresiste ale lumii contemporane. P.C.R. acționează ca un detașament activ al mișcării revoluționare, militează pentru creșterea forței și puterii de înrîurire a **m.c.i.**, desfășoară o amplă activitate de solidaritate și colaborare cu toate partidele comuniste și muncitorești.

MIȘCAREA DE ELIBERARE NAȚIONALĂ, ansamblu de acțiuni (sociale, politice, economice, diplomatice, militare și altele) întreprinse de popoarele din colonii și semicolonii pentru lichidarea asupririi imperialiste, cucerirea suveranității naționale și a independenței de stat. Apărută în condițiile statornicirii sistemului colonial, rezultat al ascuțirii contradicțiilor dintre metropole și popoarele subjugate, **m. de e.n.** a cunoscut o dezvoltare continuă, ducînd la prăbușirea sistemului colonial al imperialismului (v.), la apariția unui mare număr de state independente și suverane. În perioada 1945—1976 numărul total al statelor care și-au cucerit independența a fost de 87; suprafața totală a teritoriilor eliberate — 34,9 milioane kmp, pe care trăia o populație de aproape două miliarde de oameni. În prezent, **m. de e.n.** desfășoară lupta pentru lichidarea ultimelor vestigii de dominație colonialistă, împotriva politicii de apartheid (v.) și de discriminare rasială (v.), pentru afirmarea dreptului fiecărui popor la viață liberă, dem-

nă și civilizată. **M. de e.n.** reprezintă una din marile forțe ale frontului antiimperialist contemporan, un factor activ al procesului revoluționar mondial, contribuind prin acțiunea sa istorică la restrîngerea ariei de acțiune și influență a imperialismului și adîncirea crizei generale a sistemului capitalist (v.), la schimbarea continuă a raportului de forțe în favoarea socialismului, democrației și păcii, la dezvoltarea progresistă a lumii contemporane. Țările recent eliberate desfășoară o amplă activitate internațională; fac parte din diferite organizații și instituții mondiale sau continentale, participă activ la soluționarea marilor probleme cu care este confruntată omenirea. **M. de e.n.** cuprinde un larg front social-politic, majoritatea covîrșitoare a populației din aceste țări: clasa muncitoare, țărănimea, păturile mijlocii, intelectualitatea, burghezia națională, militarii patrioți, cercuri religioase, toate forțele naționale democratice. Ritmurile și formele în care evoluează **m. de e.n.** se află în strînsă legătură cu condițiile concrete din fiecare țară, dînd naștere la o amplă diversitate de situații în lupta pentru eliberarea națională și progres social. **M. de e.n.** acționează în strînsă legătură cu celelalte forțe ale procesului revoluționar; întărirea unității și solidarității acestora reprezintă garanția victoriei în lupta antiimperialistă, a desfășurării cu succes a luptei pentru transformarea revoluționară a societății. România acționează profund solidar cu lupta de eliberare a popoarelor, promovează o largă colaborare cu partidele progresiste de guvernămînt din țările ce se pronunță pentru dezvoltarea economico-socială independentă, cu mișcările de eliberare națională, acționează pentru abolirea politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, pentru o politică nouă, democratică în viața internațională. Principalele mișcări de eliberare națională care acționează în prezent sînt: în *Namibia* — Organizația Poporului din Africa de Sud-Vest (S.W.A.P.O. — *South West African People's Organzation)*; în *Africa de Sud* — Congresul Național African (A.N.C.), denumit Congresul din Natal al Indigenilor *(Natal Native Congres)*, cea mai veche mișcare de eliberare națională din Africa, înființată la 8 ian. 1912; în *Rhodesia* — Uniunea Africană a Poporului Zimbabwe (Z.A.P.U.); Uniunea Națională Africană Zimbabwe (Z.A.N.U.); Armata Populară Zimbabwe (Z.I.P.A.); Consiliul Național African (C.N.A.); Frontul de eliberare al Poporului Zimbabwe (FROLIZI). Reprezentantul unic și legitim al poporului palestinean este Organizația pentru Eliberarea Palestinei (O.E.P.).

MIȘCAREA INTERNAȚIONALĂ A STUDENȚILOR PENTRU NAȚIUNILE UNITE (I.S.M.U.N.), creată în sept. 1948, la Roma, în calitate de Comisie a studenților pe lîngă F.M.A.N.U. (v.); devine organizație independentă după amendamentele aduse constituției sale în anii 1955 și 1960. Scopuri: să militeze pentru egalitate socială, drepturile omului, independență națională, împotriva colonialismului; să contribuie la dezvoltarea cunoștințelor opiniei publice despre O.N.U., despre semnificația actuală și valențele acestei organizații; să elaboreze proiecte de studii și să organizeze seminarii internaționale; să marcheze, pe plan național, principalele aniversări din viața Națiunilor Unite. **I.S.M.U.N.** are membri plini și asociați, precum și asociații corespondente din 48 de țări (1976), inclusiv din România.

MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ INTERNAȚIONALĂ, mișcarea politică, economică, socială și ideologică a clasei muncitoare din întreaga lume pentru înfăptuirea în viață a obiectivelor sale fundamentale: îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață, lichidarea asupririi sociale și naționale, construirea unei noi orînduiri sociale. **M.m.i.**

a apărut pe scena lumii odată cu apariţia clasei muncitoare, afirmîndu-se de-a lungul istoriei ca o puternică forţă social-politică, o componentă fundamentală a procesului revoluţionar, a cărei acţiune contribuie, în mod hotărîtor, la dezvoltarea ascendentă a popoarelor, la dezvoltarea civilizaţiei materiale şi spirituale a umanităţii în ansamblu. În evoluţia sa, **m.m.i.** a parcurs etape concret istorice de dezvoltare şi afirmare, generînd mijloace de acţiune, precum şi forme specifice de organizare politică şi profesională. În epoca contemporană, **m.m.i.** evoluează în condiţii deosebit de diferite, generate de sistemul social-politic, nivelul dezvoltării economico-culturale, nivelul de conştiinţă, tradiţiile vieţii naţionale etc., situaţie ce ridică în faţa detaşamentelor naţionale ale **m.m.i.** obiective şi sarcini specifice. În ţările socialiste, clasa muncitoare a devenit forţa socială determinantă a edificării noii orînduiri; în ţările capitaliste ea se afirmă ca principala forţă a luptei antimonopoliste, pentru democraţie şi progres; în ţările care au păşit pe calea dezvoltării independente, **m.m.i.** este un factor activ al progresului social şi naţional. Sub raportul organizării **m.m.i.** e compusă din: mişcarea comunistă, mişcarea social-democrată, mişcarea sindicală. Unitatea detaşamentelor politice şi profesionale, reconcilierea istorică dintre comunişti şi socialişti, unitatea de acţiune a tuturor muncitorilor, indiferent de convingerile lor filozofice şi religioase, reprezintă factori esenţiali în întărirea capacităţii de acţiune şi influenţei **m.m.i.** Ea constituie o componentă fundamentală a frontului antiimperialist (v.); unitatea sa de acţiune cu celelalte mişcări social-politice, democratice şi progresiste este chezăşia succesului luptei pentru o lume a dreptăţii sociale şi naţionale, a colaborării şi păcii.

MIŞCAREA NEALINIAŢILOR, mişcare ce antrenează peste 100 de state ale lumii şi care, iniţial, a avut drept scop repudierea blocurilor politice şi militare (v.), promovarea coexistenţei paşnice (v.), a destinderii şi cooperării internaţionale (v.). Astăzi conceptul de nealiniere materializează o puternică mişcare antiimperialistă care acţionează pentru dezvoltarea de-sine-stătătoare, independentă a fiecărui stat, naţiune şi popor. Între problemele prioritare ale mişcării stau problemele dezvoltării economice, cele legate de recuperarea resurselor naturale şi de folosirea lor pentru propăşirea naţională, necesitatea utilizării eficiente a forţelor umane şi a eforturilor proprii în vederea dezvoltării. Un rol important în conturarea trăsăturilor specifice ale mişcării statelor nealiniate l-a avut Conferinţa şefilor de stat sau guvern ai ţărilor din afara blocurilor, care a avut loc la Belgrad în 1961, şi care a fost prima conferinţă a ţărilor nealiniate. Următoarele conferinţe la nivel înalt au avut loc la Cairo, în 1964, la Lusaka, în 1970, la Alger, în 1973 şi la Colombo, în 1976 (v. *Conferinţele statelor nealiniate*). Dezvoltarea impetuoasă a mişcării nealiniaţilor este marcată de faptul că de la cele 28 de state participante la prima conferinţă la nivel înalt s-a ajuns ca la cea de-a V-a conferinţă, cea de la Colombo, să participe reprezentanţi a 85 de state membre cu drepturi depline şi, alături de acestea, reprezentanţi a 10 state, a 11 mişcări de eliberare naţională şi a patru organizaţii internaţionale cu statut de observator, iar reprezentanţii a opt state cu statut de invitat. România şi-a manifestat interesul deosebit faţă de participarea la acţiunile mişcării statelor nealiniate. Astfel, Conferinţa miniştrilor afacerilor externe ai statelor nealiniate, desfăşurată la Lima (Perú), în 1975, a aprobat participarea ţării noastre ca invitat la lucrările sale. De asemenea, Conferinţa la nivel înalt a ţărilor nealiniate care s-a desfăşurat la Colombo a acordat prin consens României statutul de invitat la activitatea mişcării de nealiniere, ceea ce confirmă largul prestigiu internaţional de care se bucură politica

externă principială și constructivă a țării noastre, fiind, în același timp o nouă dovadă a solidarității României socialiste cu țările în curs de dezvoltare, în general cu țările lumii a treia, în lupta pentru asigurarea dreptului fiecărui popor de a-și hotărî de-sine-stătător propriile destine, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune.

MIȘCARE REVOLUȚIONARĂ, ansamblul acțiunilor desfășurate de clase, pături sociale, organizații politice și profesionale care își propun ca obiectiv transformarea revoluționară a societății, înlăturarea tuturor formelor de exploatare socială și națională, edificarea unei noi orînduiri sociale. Configurația socială a **m.r.** este definită de clasele și grupurile sociale afectate direct de exploatarea economică și politică desfășurată de clasele dominante (v. *mișcarea muncitorească internațională*). Clasa muncitoare, vital interesată în abolirea vechilor relații bazate pe exploatare și asuprire, în realizarea unei noi politici pe plan național și internațional, se afirmă drept cea mai puternică forță a **m.r.** Adîncirea contradicțiilor capitalismului contemporan, apariția unor noi contradicții generate de agravarea crizei generale a sistemului capitalist (v.) perimat istoricește, dezvoltarea pe noi trepte a mișcării de eliberare națională (v.) au dus la lărgirea **m.r.**, la îmbogățirea sa cu noi forțe politice și pături sociale. Baza ideologică a **m.r.** o constituie teoria materialist-dialectică, doctrina cea mai avansată despre lume și societate, ideologie rezultată din analiza profundă a cadrului național și internațional în care se desfășoară lupta revoluționară, din dezvoltarea creatoare a tezelor de bază ale socialismului științific. Un rol deosebit în dezvoltarea **m.r.** revine forțelor politice angajate în acțiunea de conștientizare a maselor, de ridicare a nivelului lor ideologic. Partidele comuniste, forța cea mai dinamică și mai înaintată a luptei pentru transformarea rădicală a societății, reprezintă o componentă fundamentală a **m.r.** contemporane. În procesul istoric de dezvoltare ascendentă a societății omenești, **m.r.** acționează în unitate cu celelalte mișcări social-politice care luptă pentru pace, democrație și progres.

MIȘCAREA SINDICALĂ MONDIALĂ (M.S.M.), formă de organizare a mișcării muncitorești internaționale (v.), reprezentînd ansamblul acțiunilor social-politice realizate prin activitatea desfășurată de organizațiile sindicale pe plan național și internațional, în vederea apărării intereselor economice și politice ale clasei muncitoare și ale altor categorii de salariați. **M.s.m.** a apărut odată cu creșterea numerică a clasei muncitoare, cu organizarea sa pe plan profesional (sindical) și s-a afirmat, mai ales, în a doua jumătate a sec. 19. Ea exprimă solidaritatea și cooperarea pe tărîm profesional, social și politic dintre oamenii muncii din toate țările și continentele. După cel de-al doilea război mondial, în fața **m.s.m.** au apărut sarcini noi, datorită schimbării și diversificării condițiilor economice și sociale în care acționează organizațiile profesionale muncitorești. Sub conducerea partidelor comuniste și muncitorești, sindicatele din țările socialiste aduc o contribuție de seamă la înfăptuirea sarcinilor construcției societății socialiste; asistăm la un proces de creștere a rolului sindicatelor în mișcarea muncitorească din țările capitaliste dezvoltate, care iau parte activă la organizarea și conducerea luptelor sociale îndreptate împotriva monopolurilor, desfășoară puternice acțiuni pentru apărarea drepturilor oamenilor muncii; o intensă dezvoltare cunoaște mișcarea sindicală în țările în curs de dezvoltare, angajate într-un amplu proces de transformări înnoitoare. **M.s.m.** contemporană nu se prezintă ca o forță unitară. Ea fiinșează prin mai multe centrale sindicale naționale, internaționale sau zonale (continentale). Din punct de vedere organizatoric, **m.s.m.** este divizată

în uniuni, confederații și federații, numărînd peste 250 milioane de membri cuprinși în sindicate din țările socialiste și nesocialiste, afiliate sau neafiliate la diferite organizații sindicale internaționale, dintre acestea cele mai importante sînt: a) organizații cu caracter mondial: F.S.M. (v.), C.I.S.L. (v.), C.M.M. (v.) și b) organizații sindicale internaționale continentale (zonale): U.S.P.A. (v.), C.I.S.A. (v.), C.S.A. (v.), C.P.U.S.T.A.L. (v.), C.L.A.S.C. (v.). În cadrul **m.s.m.** se manifestă importante confruntări de opinii și tendințe în legătură cu conținutul luptelor sociale, cu orientarea politică și ideologică, cu perspectiva de dezvoltare a acțiunii celor ce muncesc. Un număr mare de sindicate, acționînd sub îndrumarea partidelor comuniste și muncitorești, își orientează activitatea pe baza principiilor luptei de clasă; o serie de sindicate se află sub influența politicii reformiste a social-democrației de dreapta; există sindicate care se află sub influența partidelor democrat-creștine. Datorită influenței marilor procese revoluționare, care a cuprins societatea capitalistă contemporană, în **m.s.m.** a crescut tendința spre întărirea unității de acțiune a sindicatelor, ceea ce corespunde intereselor majore ale luptei revoluționare. Procesul de apropiere între diferitele organizații sindicale s-a făcut simțit și în tendința de apropiere a celor trei centrale sindicale internaționale — F.S.M., C.I.S.L. și C.M.M., în acțiunea comună împotriva societăților transnaționale. „Întărirea unității clasei muncitoare, a mișcării sindicale — subliniază Programul P.C.R. — este o condiție primordială pentru creșterea contribuției muncitorilor, a organizațiilor lor la viața politică, atît pe plan național, cît și internațional". U.G.S.R., acționînd pe baza coordonatelor generale ale politicii externe a P.C.R., desfășoară o intensă și multilaterală activitate în cadrul **m.s.m.** U.G.S.R. și-a dezvoltat larg relațiile cu organizațiile sindicale de pe toate continentele, avînd legături de prietenie și colaborare cu peste 500 de centrale sindicale naționale și organizații sindicale de ramură din 118 țări.

MITTELEUROPA, formulă politică și geopolitică expansionistă și agresivă pornind de la poziția ocupată de poporul german pe harta Europei și tinzînd la supunerea tuturor popoarelor situate în Europa centrală și la periferia zonei dunărene, pînă la limita maximă a M. Nordului (la V) și a G. Persic (la E) și între M. Baltică și M. Mediterană. Încercată istoric de împărații din Casa de Hohenstaufen (sec. 12—13), de Habsburgi (sec. 16—18) și definită de principele Eugeniu de Savoia sub formula *Drang nach Osten*, această politică a fost realizată, parțial, de cancelarul Metternich (între 1814—1848), dar cu orientare exclusiv spre V și S, renunțîndu-se, provizoriu, la spațiul răsăritean. În a doua jumătate a sec. 19, ideea constituirii unei **M.** a fost reluată de oameni politici și gînditori reacționari (Lorenz von Stein, Karl-Adolf von Bruck) care preconizau extinderea Austriei pînă la gurile Dunării, cu sprijinul lui Napoleon al III-lea, și apoi de cancelarii Iulius Andrássy și Achrenthal, care au reușit supunerea și integrarea în Imperiu a Bosniei și Herțegovinei și au încheiat cu Germania alianța din 1879, devenită, în 1882, prin aderiunea Italiei, Tripla Alianță (v. *Puterile Centrale*). După moartea lui Bismarck, **M.** a ajuns una din formulele preferate ale pangermaniștilor. Orientarea politicii germane spre răsărit, prin vizita împăratului Wilhelm al II-lea la Constantinopol (1897), prin inițiativele ambasadorului german la Poartă, baronul Marschall von Bieberstein, și prin concesionarea căii ferate Berlin-Constantinopol-Bagdad (1899) a fost considerată de pangermaniști ca o cale firească spre edificare a unui mare spațiu economic și administrativ controlat de Puterile germane. În plin război mondial, în 1916, a apărut lucrarea *Mitteleuropa* a pastorului ger-

man Friederich Naumann în care erau expuse „ştiinţific" principiile de bază ale **M.** Planurile privind crearea **M.** l-au inspirat ulterior pe Hitler şi regimul nazist din Germania în încercarea sa eşuată de a cuceri Europa şi lumea.

M.L.F. (*Multi-Lateral Nuclear Forces*) *PROIECTUL ~*, v. **FORŢELE NUCLEARE MULTILATERALE ALE N.A.T.O.**

MODIFICAREA CARTEI. Carta O.N.U. prevede procedura de modificare prin două căi: a) prin amendamente adoptate de Adunarea Generală cu majoritatea de 2/3 a membrilor O.N.U. şi b) prin revizuire. Revizuirea se poate face în cadrul unei conferinţe generale a O.N.U., a cărei convocare trebuie hotărîtă cu votul a 2/3 din membrii Adunării Generale şi a 9 membri ai Consiliului de Securitate. Recomandările Conferinţei vor fi adoptate, de asemenea, cu votul a 2/3 din numărul membrilor O.N.U. Modificările ce se aduc Cartei intră în vigoare numai după ratificarea lor de către 2/3 din membrii Organizaţiei, inclusiv toţi membrii permanenţi ai Consiliului de Securitate. Amendamentele adoptate pînă în prezent s-au referit la lărgirea numărului membrilor Consiliului de Securitate de la 11 la 15 (hotărîre adoptată în 1963 şi intrată în vigoare în 1965) şi ai ECOSOC de la 18 la 27 (hotărîre intrată în vigoare în 1965) şi apoi de la 27 la 54 (hotărîre intrată în vigoare în 1973).

MODUS PROCEDENDI, expresie latină cu sensul „mod de a proceda", folosită spre a indica ordinea în care urmează a fi duse la îndeplinire anumite angajamente juridice sau acţiuni.

MODUS VIVENDI, expresie latină cu sensul de „mod de existenţă", folosită pentru a desemna acorduri internaţionale cu caracter temporar, provizoriu, ce urmează să fie înlocuite ulterior printr-un tratat sau printr-o convenţie definitivă. De obicei, statele recurg la această formă de acord internaţional atunci cînd nu au ajuns decît la o soluţionare parţială a problemelor negociate, ori cînd situaţia concretă ce face obiectul tratativelor impune ca pînă la realizarea unui acord complet sau de lungă durată să existe o reglementare, fie ea şi provizorie, rezorvîndu-se poziţia părţilor pentru viitor, cînd se va reglementa problema în cauză. Din punct de vedere al forţei sale obligatorii, **m.v.** are aceeaşi valoare ca oricare alt acord internaţional.

MODUS VIVENDI PRIVITOR LA COMPETENŢA JUDICIARĂ A COMISIUNII EUROPENE A DUNĂRII, act încheiat la Semmering (25 iun. 1933), prin care România se obliga să nu conteste competenţa deplină a C.E.D. de la mare pînă la Brăila (174 km), iar C.E.D. consimţea să nu exercite competenţa sa juridică între Brăila şi Galaţi. O declaraţie anexă a delegaţilor Franţei, Angliei şi Italiei confirma modalităţile de aplicare a acelui modus vivendi, stabilind dreptul tuturor părţilor de a reveni la poziţia lor juridică anterioară, în cazul cînd acesta ar înceta să fie în vigoare. Prin prevederile sale acest act leza suveranitatea de stat a României. V. şi *Dunărea, regimul juridic al ~ ; Comisia Europeană a Dunării.*

MONACO (denumirea oficială: *Principauté de Monaco = Principatul Monaco*), stat situat în SE Franţei, pe Coasta de Azur (M. Mediterană), în apropiere de Nisa. Suprafaţa: 1,81 kmp. Populaţia (1976): 24 000 loc. Capitala: *Monaco-Ville*, 1 649 loc. (1968). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc francez = 100 Centimes. *Istoric.* În antichitate, pe teritoriul **M.** fenicienii, grecii şi romanii au ridicat aşezări. În sec. 10 **M.** este menţionat documentar ca o seniorie. În timpul guvernării familiei genoveze Grimaldi, **M.** devine un principat independent (1297—1641), aflat, succesiv, sub protectoratul Spa-

niei, Franței, Piemontului și din nou al Franței, căreia îi devine vasal în 1641 și de care este anexat (1793—1814). Prin Tratatul de la Paris (1814), **M.** obține recunoașterea suveranității sale. În 1861 **M.** recunoaște protectoratul Franței, cu care încheie în 1865 o uniune vamală (reînnoită în 1918). Potrivit tratatului din 1918 **M.** este sub „protecția" prietenească a Franței. În 1951 **M.** încheie cu Franța o Convenție de bună vecinătate și administrație comună. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională, principat creditar. În perioada contemporană, **M.** nu întreține relații diplomatice cu alte state. Are relații consulare cu 39 de state (1976) și este membru în 32 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și **M.** au existat în sec. 19 relații diplomatice, stabilite la 27 febr. 1880, la nivel de legație (data scrisorii prin care se solicită acreditarea reprezentantului monegasc la București). La 2 apr. 1880, România a înființat un consulat onorific la Monaco-Ville. Relațiile diplomatice s-au întrerupt la 20 apr. 1887 — data pînă la care a funcționat legația **M.** la București, după care **M.** n-a mai avut reprezentant în România. După primul război mondial, România a deschis un consulat onorific la Monte Carlo (1 nov. 1921). În perioada postbelică, prințul de **M.**, Rainer III, a vizitat România (16—19 oct. 1966), cu prilejul participării la cel de-al 20-lea Congres al Comisiei internaționale pentru explorarea științifică a M. Mediterane, pe care l-a prezidat.

MONEDĂ, semn bănesc confecționat din metal, exprimînd funcția banilor ca mijloc de circulație. Metalele utilizate pentru baterea **m.** au fost, în cele mai multe țări, aurul și argintul. În procesul circulației banilor, ca urmare a uzurii și pierderii unei părți din greutatea **m.** și a falsificării acesteia, a avut loc separarea valorii nominale a **m.** de conținutul ei în aur. **M.** a devenit, cu timpul, un semn bănesc, un semn al valorii, confecționîndu-se din alte metale decît aurul, cît și din hîrtie. **M.** de azi nu mai sînt practic convertibile în aur. Menținerea lor este condiționată în această situație de echilibrul dintre cantitatea de monedă aflată în circulație și nevoile de schimb.

MONGOLIA (denumirea oficială: *Bügd Najramdah Mongol Ard Uls = Republica Populară Mongolă)*, stat situat în Asia Centrală, învecinat cu China și U.R.S.S. Suprafața: 1 565 000 kmp. Populația (1976): 1 490 000 loc. Capitala: *Ulan Bator* (Ulaan Baatar), 357 000 loc. (1974). Limba oficială: mongola. Moneda : 1 Tugrik = 100 Mongo. *Istoric.* Triburile mongole nomade ce populează teritoriul **M.** sînt unite în 1206 de Gingis-Han într-un stat feudal, care se transformă în scurt timp într-un vast imperiu ce se întindea din China pînă în Europa răsăriteană. În condițiile luptei dintre feudali (sec. 14—16) **M.** se destramă în două state, **M.** de Apus și **M.** de Răsărit, aceasta din urmă se separă la rîndul ei în **M.** de Nord și **M.** de Sud. În 1626 hanii manciurieni alipesc **M.** de Sud la posesiunile lor, dîndu-i denumirea de **M.** *Interioară*, înglobată în 1691, împreună cu **M.** de Nord (**M.** *Exterioară*), în Imperiul chinez. În 1911, ca urmare a luptei pentru emancipare politică a poporului mongol, **M.** *Exterioară* obține autonomia. În urma revoluției populare și a eliberării țării, **M.** *Exterioară* se proclamă independentă la 11 iul. 1921. După ce în iun. 1924 este abolită monarhia, la 26 nov. 1924 este proclamată Republica Populară Mongolă. În perioada 1924—1940 guvernul mongol, sub conducerea Partidului Popular Revoluționar Mongol, a întreprins o serie de măsuri menite să asigure crearea condițiilor pentru dezvoltarea țării pe cale necapitalistă. În iul. 1940 se adoptă o nouă Constituție ce consfințește lichidarea deplină a feudalismului și intrarea țării în etapa construirii bazelor socialismului. În 1960

o nouă Constituție consemna deplina victorie a orînduirii socialiste în M., care în perioada următoare se află în continuă înflorire, concretizată într-o susținută dezvoltare a forțelor de producție ale țării și a culturii. *Organizarea de stat:* republică populară, stat socialist. M. întreține relații diplomatice cu 75 de state (1976) și este membru în 19 organizații internaționale guvernamentale (1973). *Relații cu România.* Între România și M. s-au stabilit relații diplomatice la 29 apr. 1950 la nivel de ambasadă. În decursul anilor, relațiile dintre cele două țări au avut o evoluție ascendentă, reflectată în dezvoltarea contactelor și schimburilor de experiență pe linie de partid și de stat, în extinderea comerțului exterior, în lărgirea colaborării tehnico-științifice și culturale. O contribuție de seamă la această evoluție au adus schimburile de vizite ale delegațiilor de partid și guvernamentale (sept. 1957, apr. 1958). Între cele două țări s-au încheiat o serie de acorduri care au dus la lărgirea și diversificarea legăturilor româno-mongole în toate domeniile, printre care: Acordul de colaborare culturală (mai 1956), Acordul privind schimbul de mărfuri și plăți (ian. 1958), Acordul privind colaborarea tehnico-științifică (13 apr. 1962), Acordul comercial și de plăți pe termen lung (dec. 1965). Un moment important pentru ridicarea pe o treaptă superioară a relațiilor româno-mongole l-a constituit vizita în România a delegației de partid și guvernamentale, condusă de tovarășul Jumjaaghiin Țedenbal, prim-secretar al C.C. al Partidului Popular Revoluționar Mongol, președintele Consiliului de Miniștri (5—8 iul. 1966). Cadrul juridic al raporturilor bilaterale a fost lărgit cu noi instrumente: Convenția consulară (29 apr. 1967), Protocolul privind colaborarea economică și schimburile de mărfuri pe termen lung (18 sept. 1970), Acordul privind schimburile de mărfuri și plăți pe termen lung (16 ian. 1971). Vizita în M. a delegației de partid și guvernamentale a României, condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu (21—24 iun. 1971), a însemnat punctul cel mai ridicat al liniei ascendente a evoluției relațiilor româno-mongole, care a deschis noi și largi perspective dezvoltării conlucrării dintre cele două partide, state și popoare în toate domeniile, dînd un puternic impuls colaborării lor frățești. În spiritul înțelegerilor convenite la nivel înalt, au fost negociate și încheiate noi acorduri și convenții de cooperare economică, tehnico-științifică, consulară, culturală, juridică. Astfel, au fost semnate: Tratatul cu privire la asistența juridică în cauzele civile, familiale și penale (25 nov. 1972), Convenția privind facilitarea vizelor (14 oct. 1974), Acordul de colaborare culturală (8 iul. 1975), Protocolul privind rezultatele lucrărilor de coordonare a planurilor de dezvoltare a economiei naționale pe perioada 1976—1980 (23 oct. 1975), Acordul privind schimbul de mărfuri și plăți pe termen lung (12 apr. 1976), Planul de colaborare culturală și științifică pe termen lung (12 apr. 1973) ș.a. Constituirea, în dec. 1973, a Comisiei interguvernamentale româno-mongole de colaborare economică și tehnico-științifică a stimulat dezvoltarea relațiilor dintre România și M. Prin cooperarea cu România, în M. s-au construit o serie de capacități de producție, se perfecționează specialiști mongoli. Evoluția pozitivă a raporturilor de colaborare prietenească româno-mongolă își găsește expresia în sporirea necontenită a volumului schimburilor comerciale și de mărfuri, extinderea cooperării economice, a contactelor pe tărîm științific, tehnic și cultural.

MONGOL TSAHILGAAN MEDEENY AGENTLAG (MONTAME), agenția de presă a R.P. Mongole, creată în 1957, cu sediul la Ulan Bator.

MONOCULTURĂ, economie slab dezvoltată, în care predomină o singură cultură agricolă (cafea, cacao, banane, trestie de zahăr, arbori de cauciuc

etc.). **M.**, expresie a politicii de specializare unilaterală, îngustă a economiei, este caracteristică ţărilor în curs de dezvoltare care au suferit dominaţia colonialismului şi neocolonialismului. **M.** are consecinţe economice grave, supunînd economia ţării unei dependenţe totale faţă de factorii naturali, de piaţa externă şi de marile monopoluri.

MONOMETALISM, sistem monetar în care la baza echivalentului general de schimb — banii — stă un singur metal. Unele ţări au practicat **m.** bazat pe argint (India, Rusia, Olanda, Ethiopia etc.), iar altele, în anumite perioade, bazat pe aur. Trecerea la **m.** bazat pe etalonul **m.** aur (v.) a început în a doua jumătate a sec. 20. În prezent, aurul stă la baza sistemelor monetare din toate ţările, în sensul că unitatea monetară legală este definită direct sau indirect ca o cantitate fixă de aur fin.

MONOPOL ATOMIC, exclusivitatea producerii şi folosirii energiei atomice. În limbaj politico-militar, prin **m.a.** se înţelege posibilitatea unui stat de a produce şi folosi în exclusivitate arma nucleară. **M.a.** a fost deţinut de S.U.A. pînă în 1949, cînd a avut loc prima experienţă nucleară a U.R.S.S. Ulterior, au efectuat experienţe nucleare Anglia (1952), Franţa (1960), R.P. Chineză (1964) şi India (1975). Tratatul de neproliferare a armelor nucleare (v.), recunoscînd dreptul statelor de a dezvolta cercetarea, producţia şi folosirea energiei nucleare în scopuri paşnice conţine angajamentul statelor neposesoare de arme nucleare de a nu fabrica sau dobîndi asemenea arme. O serie de ţări cu capacităţi de producere a armei nucleare n-au semnat tratatul.

MONTSERRAT, ins. în arh. Antilelor Mici (grupul Leeward) din Oc. Atlantic (M. Caraibilor), la SE de Puerto Rico. Suprafaţa: 98 kmp. Populaţia (1974): 15 000 loc. Centrul administrativ: *Plymouth*, 4 000 loc. (1974). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 East Caraibbean Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperită de Cristofor Columb în 1493, **M.** este colonizată de englezii din ins. St. Kitts, începînd cu 1632. Ocupată un timp de Spania, este cucerită şi stăpînită de Franţa în perioada 1664 — 1668 şi 1782 — 1783, după această dată fiind cedată Angliei prin Tratatul de pace de la Versailles (v.). În perioada ian. 1958 — aug. 1962, face parte din Federaţia Indiilor de Vest. Potrivit Constituţiei în vigoare, este un teritoriu colonial britanic.

MONTAME, v. **MONGOL TSAHILGAAN MEDEENY AGENTLAG.**

MORALĂ INTERNAŢIONALĂ, ansamblu de reguli de conduită care s-au statornicit în raporturile dintre state şi care contribuie, alături de normele şi principiile de drept internaţional, la asigurarea păcii, securităţii şi colaborării internaţionale. Cu toate că, spre deosebire de normele de drept internaţional, ele nu sînt învestite cu forţă juridică, normele de conduită ale moralei internaţionale joacă un rol din ce în ce mai important în asigurarea legalităţii internaţionale. Acceptarea şi respectarea normelor etice internaţionale este o problemă de conştiinţă socială. **M.i.** influenţează cristalizarea normelor de drept internaţional.

MORATORIU, amînare a îndeplinirii obligaţiilor de către o parte contractantă. **M.** se declară printr-o lege sau o hotărîre a guvernului ţării respective în urma unor evenimente extraordinare de forţă majoră (război, catastrofe naturale etc.). La declararea **m.** se anunţă durata lui, teritoriul asupra căruia se extinde, obligaţiile la care se referă ~ *plăţilor externe*, amînare a efectuării plăţilor externe datorită unor condiţii de forţă majoră; noţiunea apare frecvent în legătură cu datoria externă (v.). ~ *de război* 1. Amînarea legală a executării unor obligaţii, inter-

ne sau internaţionale, din cauza situaţiei excepţionale provocate de război. 2. Expresie folosită în perioada dintre cele două războaie mondiale pentru a desemna termenul de trei luni începînd de la data la care, într-un diferend internaţional, a intervenit o sentinţă arbitrală sau un raport al Consiliului Societăţii Naţiunilor, în timpul căruia statele membre trebuiau să se abţină de a recurge la război.

MOSTRĂ, cantitate mică dintr-un produs, adesoori fără valoare de întrebuinţare proprie, distribuită gratuit sau expusă la tîrguri şi expoziţii specializate pentru a permite cumpărătorilor şi consumatorilor să aprecieze valoarea şi caracteristicile mărfii pe care o reprezintă. Circulaţia **m.** se bucură, de regulă, de un regim vamal preferenţial, fiind, în general, exceptate de la plata taxelor vamale de import. Condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească **m.** pentru a fi scutite de taxe vamale se stabilesc de legislaţia vamală a ţării importatoare.

MOŢIUNE 1. Propunere formală făcută în cursul dezbaterilor unui organism internaţional. De obicei, **m.** conţine o rezoluţie, de cele mai multe ori scurtă, prin care plenara unei conferinţe exprimă mulţumirea sau satisfacţia faţă de un eveniment, situaţie, contribuţie a unei personalităţi etc. sau, dimpotrivă, protestul şi dezaprobarea într-o împrejurare dată. Adoptarea unei **m.** se face cu procedura normală a aprobării unei rezoluţii: vot majoritar, unanimitate sau consens. **2.** În România este cunoscută practica **m.** M.A.N., prin care organul suprem al puterii de stat îşi exprimă atitudinea faţă de anumite evenimente interne sau externe de mare însemnătate, sau îşi formulează poziţia faţă de unele probleme majore ale vieţii internaţionale.

MOZAMBIC (denumirea oficială: *República Popular do Moçambique* = *Republica Populară Mozambic*), stat situat în SE Africii, cu largă ieşire (2 100 km) la Oc. Indian, învecinat cu Tanzania, Malawi, Zambia, Rhodesia, Africa de Sud şi Swaziland. Suprafaţa: 799 380 kmp. Populaţia (1975): 9 440 000 loc. Capitala: *Maputo*, 384 000 loc. (1970, cu suburbiile). Limba oficială: portugheza. Moneda: 1 Limpad = 100 Centavos. *Istoric.* Pe teritoriul **M.**, locuit din timpuri străvechi, se constituie în sec. 5—6 state africane, dintre care cel mai puternic a fost Monomotapa. În sec. 10—15 litoralul **M.** este cucerit şi stăpînit de arabi. Coasta **M.**, descoperită în 1498 de navigatorul portughez Vasco da Gama, devine în 1505 posesiune portugheză, de unde se organizează un intens comerţ cu sclavi şi aur. Înfrîngînd rezistenţa populaţiei, portughezii reuşesc în sec. 19 să cucerească în întregime teritoriul **M.** şi să-l transforme în colonie. În 1951 **M.** este declarat „provincie de peste mări a Portugaliei", statut reconfirmat printr-o lege organică în 1963. Lupta pentru eliberare naţională şi independenţă, iniţiată încă în 1935, ia un avînt deosebit după crearea, în 1962, a Frontului de Eliberare din **M.** (FRELIMO) care, în 1964, organizează şi declanşează insurecţia armată împotriva dominaţiei coloniale. La 17 iul. 1974 Portugalia recunoaşte dreptul la independenţă al populaţiei **M.** În urma Acordului încheiat la Lusaka (7 sept. 1974), **M.** îşi proclamă independenţa de stat la 25 iun. 1975. La 29 iul. 1975, **M.** se proclamă republică populară. Cel de-al III-lea Congres al FRELIMO (3—7 febr. 1977) stabileşte ca obiectiv strategic construcţia societăţii socialiste în **M.** şi adoptă hotărîrea privind transformarea FRELIMO în partid marxist-leninist de avangardă al muncitorilor şi ţăranilor, întemeiat pe principiile socialismului ştiinţific. Totodată, Congresul a stabilit direcţiile fundamentale ale dezvoltării economice a **M.** în etapa revoluţiei de-

mocrat-populare. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **M.** întreține relații diplomatice cu 27 de state (1976) și este membru în 9 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Poporul român a urmărit cu simpatie lupta poporului mozambican pentru independență, România acordîndu-i un sprijin multilateral susținut — pe plan politic, diplomatic, material și moral. Între P.C.R. și FRELIMO s-au statornicit încă din anii acestei lupte relații de prietenie, solidaritate și colaborare, o însemnătate deosebită avînd în această privință întîlnirile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu președintele FRELIMO, Samora Moises Machel, în Tanzania (29 mart. 1972) și în România, cu prilejul vizitei delegației FRELIMO (19 — 29 iun. 1973). Un moment de însemnătate istorică pentru dezvoltarea colaborării între P.C.R. și FRELIMO, între popoarele român și mozambican l-a avut vizita în România a tovarășului Samora Moises Machel, în perioada guvernului de tranziție în **M.** și convorbirile avute cu tovarășul Nicolae Ceaușescu (15—21 dec. 1974). Cu acest prilej s-a semnat Declarația solemnă comună, care a pus bazele unei colaborări fructuoase în noile condiții ale dezvoltării economico-sociale independente a **M.** În timpul acestei vizite s-a hotărît crearea unei Comisii mixte pentru colaborarea economică și asistență tehnică a celor două guverne, stabilindu-se să se promoveze cu prioritate cooperarea în domeniile industriei miniere și prelucrătoare, valorificării superioare a lemnului, transporturilor, agriculturii, pregătirii de cadre, sănătății și învățămîntului. În conformitate cu înțelegerea intervenită la nivel înalt, România a recunoscut Republica Populară **M.** chiar în ziua proclamării independenței sale, 25 iun. 1975, și la aceeași dată între cele două țări s-au stabilit relații diplomatice, la nivel de ambasadă. În aceeași zi, ambasada română la Maputo și-a început activitatea. În perioada care a urmat relațiile româno-mozambicane au cunoscut o dezvoltare continuă, în spiritul înțelegerilor convenite la nivel înalt.

M.S.M., v. **MIȘCAREA SINDICALĂ MONDIALĂ.**

M.T.I., v. **MAGYAR TÁVIRATI IRODA.**

NAMIBIA, teritoriu situat în SV Africii, cu ieşire la Oc. Atlantic, învecinat cu Angola, Zambia, Botswana şi Republica Africa de Sud. Suprafaţa: 824 292 kmp. Populaţia (1975): 890 000 loc. Centrul administrativ: *Windhoek*, 72 000 loc. (1972). Limbi oficiale: engleza şi afrikaans. Moneda: 1 South African Rand = 100 Cents. *Istoric.* Locuit din vechime de triburi boşimane, ovambo şi damara, teritoriul **N.** este ocupat de triburi nama (sec. 17) şi herero-bantu (sec. 18). În 1884, sub denumirea de Africa de Sud-Vest devine colonie germană. După primul război mondial (1920), teritoriul este încredinţat spre administrare Uniunii Sud-Africane sub mandat al Societăţii Naţiunilor. După cel de-al doilea război mondial, Uniunea Sud-Africană refuză să plaseze teritoriul sub tutela O.N.U., care îl înscrie pe lista teritoriilor neautonome în sensul cap. 11 al Cartei. În 1961 Adunarea Generală a O.N.U. cere retragerea trupelor sud-africane din teritoriu şi pregătirea acestuia pentru independenţă deplină. Constatînd că Africa de Sud ignoră această cerere şi că nu-şi îndeplineşte obligaţiile faţă de teritoriu, Adunarea Generală a O.N.U. hotărăşte la 27 oct. 1966 (rezoluţia 2145/XXI) să retragă mandatul Africii de Sud şi să plaseze teritoriul sub responsabilitatea directă a O.N.U. În vederea administrării provizorii a teritoriului, Adunarea Generală a creat în 1967 Consiliul O.N.U. pentru Africa de Sud-Vest, din care, începînd din 1973, face parte şi România. La 12 iun. 1968, Adunarea Generală a O.N.U. a schimbat denumirea teritoriului în **N.** în conformitate cu dorinţele populaţiei sud-vest africane. Guvernul sud-african a refuzat să permită accesul Consiliului în teritoriu. La 21 iun. 1971 C.I.J. a dat un aviz consultativ care confirmă deciziile politice ale O.N.U. conform cărora prezenţa autorităţilor sud-africane în **N.** este ilegală. Africa de Sud a ignorat toate aceste hotărîri, ocupînd în continuare **N.** şi ducînd o politică, pe de o parte de cruntă represiune a

mișcării de eliberare condusă de Organizația Poporului din Africa de Sud-Vest (S.W.A.P.O.) și a simpatizanților-ei, iar pe de altă parte de introducere în teritoriu a politicii de apartheid, prin crearea de rezervații tribale („Homelands"). Perpetuarea ocupației sud-africane a determinat manifestații de amploare crescîndă ale poporului namibian, al cărui reprezentant autentic — S.W.A.P.O. — a fost recunoscut ca atare și de Adunarea Generală a O.N.U. în 1973. P.C.R. și guvernul român au acordat de-a lungul anilor un sprijin multilateral — politic, diplomatic, material și moral — poporului namibian în lupta sa pentru eliberare națională. În 1973, o delegație a Consiliului O.N.U. pentru N. condusă de președintele său a efectuat o vizită în România pentru consultări cu guvernul român în legătură cu căile cele mai adecvate de aducere la îndeplinire a rezoluțiilor O.N.U. referitoare la N. Între P.C.R. și S.W.A.P.O. s-au stabilit raporturi de solidaritate și colaborare, consolidate cu prilejul repetatelor vizite în Romînia ale președintelui S.W.A.P.O. și al întîlnirilor sale cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, expresie a sprijinului activ, internaționalist, acordat de poporul român luptei pentru independență a poporului namibian.

N.A.T.O., v. **ORGANIZAȚIA TRATATULUI ATLANTICULUI DE NORD.**

NAȚIONAL 1. (În dreptul public al statelor — folosit ca subst.) Persoană care aparține unui stat printr-o legătură permanentă denumită naționalitate. **2.** Ceea ce aparține unei națiuni, caracterul, specificul acesteia. **3.** (În dreptul internațional — folosit ca adj.) Indică legătura cu un stat determinat (navă **n.**, pavilion **n.**, regim **n.** — în privința străinilor —, tratament **n.** etc.). Uneori arată legătura cu un grup de oameni, avînd caractere comune, determinate de originea etnică, religie, tradiții, aspirații etc. În acest sens, noțiunea este folosită în Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid (v.), adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 9 dec. 1948.

NAȚIONAL-INTERNAȚIONAL, categorii social-politice și filozofice fundamentale care definesc, într-un anumit cadru specific, relația între particular și general; între condițiile și sarcinile politice, sociale, economice și culturale interne, care concură la dezvoltarea fiecărui popor și națiuni și cadrul internațional materializat prin aportul „activității interne" la evoluția fenomenelor cu caracter general, contribuția adusă de fiecare națiune la dezvoltarea economică, social-politică și culturală mondială, la rezolvarea marilor probleme ale progresului și păcii. Relația **n.-i.** include, de asemenea, și înrîurirea factorilor externi, a conjuncturii internaționale asupra evoluției interne, asupra dezvoltării social-politice a națiunilor, a statelor naționale. În condițiile contemporane, evaluarea justă a raportului **n.-i.** și aplicarea în practică a concluziilor teoretice are o importanță deosebită pentru progresul național al fiecărui popor, pentru propășirea generală, pentru asigurarea păcii mondiale. Ignorarea sau neglijarea oricăreia din aceste două laturi inseparabile nu poate decît să dăuneze atît procesului revoluționar, operei de edificare a noii orînduiri pe plan național, cît și cauzei generale a socialismului, solidarității internaționale, luptei revoluționare contemporane. Raportul dintre **n.-i.** se manifestă specific atît în funcție de domeniul de acțiune, cît și de etapa istorică concretă. Factorul determinant al victoriei revoluției socialiste, al triumfului noii orînduiri sociale îl constituie lupta revoluționară a fiecărui popor, mobilizarea tuturor resurselor și rezervelor sale interne pentru asigurarea progresului în toate domeniile, pentru ridicarea națiunii pe treptele cele mai înalte de civilizație materială și spirituală. Acest proces, desfășurat la scară națională, are loc într-un anumit con-

text internaţional, determinat de evoluţia raportului mondial de forţe, de relaţiile de solidaritate care influenţează direct evoluţia pe plan naţional, poate să frîneze sau să stimuleze procesele interne. Procesul de construire a socialismului şi comunismului înmănunchează în mod armonios sarcini naţionale şi internaţionale, componente care nu pot fi separate sau contrapuse. Sintetizînd raportul dialectic n.-i. în opera de edificare a socialismului, P.C.R. consideră că preocuparea pentru înflorirea naţiunii socialiste şi a statului naţional independent nu poate fi opusă în nici un fel preocupării de a dezvolta colaborarea, solidaritatea şi întrajutorarea între ţările socialiste; în acelaşi timp, solidaritatea şi colaborarea dintre ţările socialiste, solidaritatea internaţională nu pot fi opuse dezvoltării naţiunii socialiste independente. Înfăptuirea unei politici de dezvoltare economico-socială a fiecărei naţiuni socialiste, de creştere a forţelor de producţie, de ridicare a nivelului de trai al poporului constituie o sarcină naţională de prim ordin a partidului revoluţionar al clasei muncitoare. În acelaşi timp, rezolvarea cu succes a acestei sarcini reprezintă şi o îndatorire internaţionalistă, o contribuţie concretă la dezvoltarea forţei şi puterii de înrîurire a socialismului, la accelerarea procesului revoluţionar mondial. Înţelegerea justă a raportului n.-i., precum şi a relaţiei particular-general, are o importanţă deosebită pentru elaborarea strategiei şi tacticii de luptă revoluţionară. În activitatea revoluţionară desfăşurată de partidele comuniste şi muncitoreşti, în stabilirea programului de acţiune trebuie pornit atît de la realităţile naţionale, de la condiţiile concrete economice şi social-politice din fiecare ţară, cît şi de la cadrul internaţional, de la împrejurările externe. Elaborarea liniei politice, a programului de luptă constituie un atribut inalienabil al fiecărui partid revoluţionar, ea trebuie să îmbine în mod armonios atît îndatoririle faţă de clasa muncitoare, de propriul popor, cît şi obligaţiile internaţionale; ea trebuie să pornească de la realităţile naţionale ale fiecărui popor. Relaţia n.-i. are un rol deosebit în organizarea şi evoluţia relaţiilor externe. În această viziune, P.C.R. consideră necesar ca între naţiuni, între state să se stabilească relaţii noi, bazate pe deplina egalitate în drepturi, pe respectul reciproc al independenţei naţionale, al dreptului fiecărui popor de a se dezvolta corespunzător voinţei sale fără nici un amestec din afară. Dezvoltarea actuală a vieţii internaţionale nu poate face abstracţie de rolul înaintat pe care îl are naţiunea în lumea contemporană, de interesele majore ale naţiunilor în dezvoltarea lor economico-socială independentă. Ridicarea naţiunilor pe trepte superioare de civilizaţie constituie, în acelaşi timp, o contribuţie fundamentală a fiecărui popor la rezolvarea marilor probleme ale contemporaneităţii, deschide orizontul unei colaborări rodnice, al instaurării unui climat de înţelegere între naţiuni egale şi libere, al unei păci trainice în lume. În întreaga sa activitate P.C.R. a îmbinat şi îmbină, în mod organic şi indestructibil, sarcinile naţionale şi internaţionale, obligaţiile faţă de clasa muncitoare şi propriul popor şi solidaritatea cu lupta generală pentru transformarea revoluţionară a lumii.

NAŢIONALIZARE, act prin care se înfăptuieşte trecerea în proprietatea statului a mijloacelor de producţie sau a altor bunuri proprietate privată. În ţările socialiste, procesul n. prezintă un caracter legic, întrucît construirea noii societăţi impune lichidarea proprietăţii private asupra bogăţiilor naţionale, în primul rînd a mijloacelor de producţie, şi trecerea acestora în proprietatea întregului popor. În România, etapa fundamentală a acestui proces a constituit-o actul de la 11 iun. 1948, cînd au fost naţionalizate principalele mijloace de producţie. În ţările în curs de dezvoltare, în special cele

recent eliberate, actul de **n.** prezintă, de asemenea, un caracter progresist, întrucît are drept efect trecerea sub controlul statului a bogăţiilor naţionale, ceea ce permite eliminarea influenţei monopolurilor străine şi trecerea la procesul accelerat de dezvoltare. În statele capitaliste, **n.** nu schimbă regimul proprietăţii, care rămîne tot proprietate capitalistă, însă de stat; în plus, se **n.** de regulă unele ramuri deficitare, nerentabile. D.I.C. recunoaşte statelor dreptul de a proceda la **n.** Din punct de vedere juridic, dreptul la **n.** decurge din principiul suveranităţii permanente a statelor asupra resurselor naturale, care este o componentă a suveranităţii de stat. O.N.U. a recunoscut dreptul la **n.** în mai multe rezoluţii, precum şi în Carta drepturilor şi obligaţiilor economice ale statelor (v.). Fiecare stat este suveran ca, în conformitate cu interesele sale naţionale, să dispună **n.** în total sau în parte a bunurilor proprietate privată aparţinînd cetăţenilor săi ori unor persoane străine.

NAUFRAGIAT, victima unui naufragiu (v. *bolnavi, răniţi şi naufragiaţi*).

NAURU (denumirea oficială: *Republic of Nauru/Naoero = Republica Nauru*), stat situat pe insula cu acelaşi nume din Pacificul centrooccidental, la V de ins. Gilbert şi circa 2 100 km NE de Australia. Suprafaţa: 21,4 kmp. Populaţia (1975): 7 128 loc. Capitala: *Makwa (yaren)*, 1 000 loc. (1973). Limbi oficiale: engleza şi nauruana. Moneda: 1 Australian Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperită în 1789 de navigatorul american John Foern, **N.** este anexată de Germania, devenind parte a protectoratului ins. Marshall (1888). În nov. 1914 este ocupată de forţele expediţionare australiene, iar în perioada 1920 — 1947 devine teritoriu sub mandat al Societăţii Naţiunilor administrat de Australia, Marea Britanie şi Noua Zeelandă. De la 1 nov. 1947, **N.** este pus sub tutela O.N.U. şi administrat în comun de Marea Britanie, Noua Zeelandă şi Australia, dar de facto numai de ultima. La 31 ian. 1966 ins. primeşte statutul de autoguvernare internă, iar peste doi ani (31 ian. 1968) îşi proclamă independenţa de stat ca republică în cadrul Commonwealth-ului. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **N.** întreţine relaţii diplomatice cu 5 state (1976) şi este membru în 11 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976).

NAVĂ, vehicul apt de a pluti, destinat navigaţiei pe mare, fluvii sau ape interioare. Naţionalitatea **n.** se acordă în condiţiile stabilite de fiecare stat. Tot legislaţiile naţionale stabilesc condiţiile privind înmatricularea şi radierea **n.**, înrolarea şi statutul marinarilor angajaţi pe **n. N.** sînt obligate să aibă la bord documentele cerute de legile naţionale respective şi de convenţiile internaţionale. Statutul **n.** şi al echipajelor lor este diferit, după categoria din care fac parte şi după natura apelor în care navighează. Din punct de vedere al dreptului internaţional, **n.** sînt de mai multe categorii: *~ corsar*, vas înarmat de particulari în timp de război, cu autorizaţia guvernului unui stat beligerant, în scopul de a participa, pe riscul şi în profitul său, la operaţiuni navale. Deşi acţionau sub controlul unui stat (pe baza unei autorizaţii denumite „scrisoare de marcă" sau „comision în cursă"), *~ c.* rămîneau particulare, acţionînd pe propriile cheltuieli, în schimbul unei părţi din pradă. În prezent, acţiunile *~ c.* sînt ilicite (v. *cursa*). *~ de comerţ*, destinate transportului de mărfuri şi pasageri. Se bucură de libertatea de navigaţie în marea liberă, pe fluviile internaţionale şi de dreptul de trecere inofensivă în marea teritorială. *~ de c. înarmate*, care în timp de război pot fi afectate forţelor militare navale ale beligeranţilor. Trebuie să poarte un semn exterior distinctiv, ca şi celelalte *~ de război*, să aibă un comandant militar şi echipaj supus disciplinei militare, să respecte legile războiului.

Uneori, statele neutre au permis navelor comerciale să se înarmeze, pentru a se apăra de acțiuni ilegale la care puteau să fie supuse din partea beligeranților. ~ *de război*, mijloc de luptă din dotarea forțelor armate ale unui stat. Sînt considerate ~ *de r.* bastimentele care îndeplinesc următoarele condiții, prevăzute în convenții internaționale: sînt plasate sub autoritatea directă, sub controlul imediat și responsabilitatea statului al cărui pavilion îl arborează; poartă, cu autorizație, semnele exterioare distincte — pavilionul și flamura marinei militare — ale naționalității lor; se află sub conducerea unui comandant militar aflat în serviciul statului, legal autorizat de autoritățile competente (numele său să figureze pe lista ofițerilor flotei militare); este deservită de un echipaj militar, supus regulilor disciplinei militare; respectă în operațiile lor legile și obiceiurile aplicabile în caz de conflict armat. Sub rezerva îndeplinirii acestor condiții intră în categoria ~ *de r.* și navele afectate serviciului flotei maritime — remorchere, petroliere etc., precum și navele comerciale transformate în ~ *de r.* ~ *de stat*, care este proprietatea unui stat și este exploatată de acesta. Poate fi folosită în scopuri comerciale sau oficiale (vase de poliție, administrație sau afectate unor servicii publice). Se bucură de imunitate, neputînd fi reținute sau sechestrate. ~ *maritime*, ~ *fluviale* se deosebesc după aptitudinile de a efectua transporturi pe mare sau pe fluvii, consemnate în documentele de bord. Distincția prezintă interes din punct de vedere al regulilor ce urmează să li se aplice în domeniul navigației, conform dreptului intern sau prevederilor unor convenții internaționale (reglementări sanitare, de securitate a navigației etc.). ~ *poștale* servesc la transportul poștei și cărora, pe baza acordurilor internaționale, statele le recunosc diferite imunități (interzicerea dreptului de a fi reținute, confiscate etc.), uneori și în timp de conflict armat. ~ *spital* sînt construite sau amenajate de beligeranți pentru a transporta ajutoare răniților, bolnavilor și naufragiaților, pentru a-i trata medical și transporta în timp de război.

NAVICERT (în timpul celor două războaie mondiale), document emanînd de la reprezentanța unei țări beligerante în țara neutră, atestînd că în momentul eliberării documentului nu exista nici o obiecțiune la transportul maritim al mărfurilor menționate în document sau, în cazul cînd se referă la navă, că nu există obiecțiuni la voiajul navei.

NAVLOMAR, întreprindere de stat din România, specializată în activitatea de navlosire, agenturare și aprovizionare a navelor pentru transporturile internaționale maritime.

NAVLOSIRE, totalitatea măsurilor și activităților specifice care au ca obiect negocierea și încheierea unui contract de **n.**, prin care se vinde de către armator **(v.)** și se cumpără de către navlositor, o prestație de transport. Contractul de **n.** (charter party) este o convenție încheiată între armator (proprietarul vasului) și navlositor (proprietarul mărfii), prin care primul se obligă să pună la dispoziție, parțial sau în întregime, spațiul de care dispune nava sa pentru a transporta o cantitate de marfă în schimbul unei sume de bani (navlu).

NAVLU, preț pe care trebuie să-l plătească navlositorul armatorului pentru spațiul de transport maritim închiriat.

NAZISM, denumire prescurtată dată mișcării fasciste germane, al cărui promotor era partidul intitulat, în mod fățarnic, muncitoresc național-socialist german (creat în 1920). Preluînd puterea la 30 ian. 1933, naziștii, care reprezentau interesele cercurilor celor mai reacționare și agresive din Germania, au instaurat o dictatură sîngeroasă, întemeiată pe teroare, ra-

sism, anticomunism și demagogie. Regimul polițienesc instituit a dezlănțuit o represiune fără precedent împotriva forțelor democratice și progresiste, a propagat antisemitismul și șovinismul, a lichidat libertățile democratice, activitatea tuturor partidelor politice. Pe plan extern, a promovat o politică agresivă, de încălcare grosolană a securității și independenței statelor, de pregătire și dezlănțuire a războiului, în vederea realizării dominației mondiale, ce a culminat cu declanșarea celui de-al doilea război mondial. Punînd la baza politicii sale teoriile geopolitice și rasiste, partidul nazist german încerca să motiveze crimele și acțiunile sale agresive prin „neconcordanța" granițelor Germaniei cu spațiul care-i era necesar. Soluția pentru rezolvarea „spațiului vital" german era — după naziști — războiul și exterminarea popoarelor considerate „inferioare"; „neamurile neariene" urmau să fie aduse în stare de robie în folosul „rasei superioare" nordice germane. Pretenția instaurării hegemoniei germane în lume era împletită cu invocarea necesității luptei împotriva „pericolului comunist". Toate aceste teorii profesate de Hitler și de ceilalți „ideologi" naziști au fost puse în practică în țările europene cotropite, transformate într-un uriaș lagăr de concentrare, unde au fost exterminați circa 12 000 000 de oameni. Politica și ideologia nazistă au fost incriminate prin numeroase norme de drept internațional.

NEAMESTECUL ÎN TREBURILE INTERNE, principiu fundamental al D.I.C., cunoscut și sub denumirea de principiul neintervenției, potrivit căruia nici un stat sau grup de state nu are dreptul să intervină, direct sau indirect, sub nici un motiv, în afacerile interne sau externe ale altui stat. Respectarea strictă a acestui principiu constituie o condiție necesară a asigurării păcii și securității internaționale, precum și a dezvoltării cooperării între state. **N. în t.i.** este un corolar al suveranității, independenței și egalității în drepturi a statelor și presupune respectarea tuturor celorlalte principii fundamentale ale dreptului internațional. Principiul neintervenției a apărut în perioada de ascensiune a burgheziei de la sfîrșitul sec. 18, fiind folosit în lupta de consolidare a puterii cucerite, contra încercărilor de intervenție a statelor feudale. Deși, ulterior, a fost consacrat atît prin mai multe documente internaționale, cît și în doctrină, totuși în practica statelor principiul neintervenției nu a fost respectat. După primul război mondial se constată o intensificare a eforturilor pentru întronarea în viața internațională a principiului neintervenției, concretizată în înscrierea acestui principiu în numeroase acte internaționale. În prezent, principiul **n. în t.i.** este consacrat în Carta O.N.U., în numeroase statute ale organizațiilor internaționale, în diferite convenții multilaterale, în declarațiile și documentele adoptate de conferințele statelor nealiniate, în deciziile C.I.J., într-un mare număr de rezoluții adoptate de Adunarea Generală a O.N.U. — rezoluția 2 625 (XXV), din 24 oct. 1970, prin care a fost aprobată Declarația asupra principiilor dreptului internațional, privind relațiile prietenești și cooperarea între state, în rezoluția privind neintervenția etc. —, precum și în Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (v.). Principiul **n. în t.i.** interzice nu numai intervenția armată, ci și orice altă formă de ingerință sau orice amenințare îndreptată împotriva unui stat sau împotriva elementelor lui politice, economice și culturale. De asemenea, neintervenția presupune ca nici un stat să nu aplice sau să încurajeze folosirea de măsuri economice, politice sau de altă natură, pentru a constrînge un alt stat să-și subordoneze exercitarea drepturilor lui suverane, ori pentru a obține de la el avantaje de orice fel. Principiul neintervenției are un caracter de uni-

versalitate și se află în strînsă conexiune cu celelalte principii ale D.I.C. România militează în mod constant pentru respectarea și promovarea neabătută a principiului **n. în t.i.** ale altor state, el fiind consacrat în declarațiile solemne comune și în alte documente încheiate de țara noastră.

NEBELIGERANȚĂ, termen introdus în relațiile internaționale după primul război mondial, pentru a desemna situația unui stat care nu participă la războiul dintre alte state, fără însă a menține o poziție imparțială, de strictă neutralitate (**v.**) față de toți beligeranții. Nu există norme unanim recunoscute ale **n.**

NECESITATE 1. (În dreptul internațional) *Stare de necesitate,* situație în care un stat, din motive independente de voința sa, este în imposibilitate de a se conforma unor obligații internaționale. **2.** *Drept de necesitate,* termen folosit pentru a justifica comiterea de către un stat a unor acte interzise de dreptul internațional, susținînd că ele au fost îndeplinite sub imperiul unor circumstanțe deosebite care au creat această **n.** *D. de n.* a fost adesea invocat de statele imperialiste pentru a căuta să justifice un război de agresiune. În primul război mondial, imperialismul german a invocat *d. de n.* ca pretext pentru încălcarea neutralității Belgiei și Luxemburgului, iar în cel de-al doilea război mondial, pentru declanșarea agresiunii hitleriste. Tezele cu privire la pretinsul *d. de n.* sînt nihiliste, incompatibile cu dreptul internațional, ducînd la negarea și încălcarea principiilor de bază ale acestui drept care postulează respectarea obligațiilor internaționale. **3.** *Necesitate militară,* principiu al dreptului clasic al războiului care justifică acțiunile săvîrșite de un beligerant, în mod exclusiv pentru cîștigarea războiului. *N.m.* autoriza părțile beligerante să încalce legile și obiceiurile războiului atunci cînd o situație deosebită îi impunea aceasta. În condițiile actuale, cînd D.I.C. are ca finalitate menținerea păcii și securității internaționale, *n.m.* nu mai constituie o scuză pentru încălcarea regulilor de purtare a războiului consfințite în dreptul internațional, acestea avînd tocmai scopul de a stabili anumite limite acțiunilor dictate de război. Violarea regulilor de purtare a războiului sub pretextul unor *n.m.* constituie crimă de război (**v.**).

NECOMBATANT 1. (În sens restrîns) Persoană care face parte din serviciile armatei, dar care nu ia parte la operațiunile militare (de ex. personalul din serviciile administrative, de aprovizionare ale armatei, personalul medical și sanitar, confesorii etc.). În rîndul **n.** mai intră și persoanele care însoțesc armata, dar nu aparțin cadrelor ei, precum: corespondenți de presă, furnizori etc. Atunci cînd sînt capturați de inamic, ei au dreptul să fie tratați ca prizonieri de război. Personalul medical și sanitar trebuie respectat și ocrotit în toate împrejurările. **2.** Populația civilă.

NEGOCIERI DIPLOMATICE, funcție centrală a diplomației și mijlocul cel mai important și mai eficient de rezolvare pe cale pașnică a diferendelor și conflictelor internaționale, independent de natura sau amploarea acestora. Particularitatea **n.d.** constă în faptul că facultatea de a recurge la ele se prezintă ca o prerogativă esențială a statului și a mișcării de eliberare națională. **N.d.** este, în același timp, strîns legată de obligația pe care o are fiecare stat de a soluționa pe cale pașnică diferendele la care este parte. O consacrare expresă a obligației de a negocia este cuprinsă în art. 33, paragraf 1 al Cartei O.N.U. Numeroase instrumente convenționale înscriu, în mod expres, obligația părților de a recurge la **n.d.** pentru rezolvarea diferendelor ce se pot ivi în interpre-

tarea și aplicarea unor prevederi. **N.d.** fac parte din categoria mijloacelor de înțelegere directă a părților pentru rezolvarea unui diferend. În practica arbitrală și juridică internațională este general admisă teza potrivit căreia înainte de a recurge la un terț părțile la un diferend sînt obligate să se înțeleagă în mod direct, fără dovada anteriorității încercării de soluționare pe calea negocierilor, un diferend neputînd fi supus unui tribunal arbitral sau C.I.J. Prin conținutul lor, **n.d.** constituie un proces de abordare a unei probleme, a unui diferend, a unei situații conflictuale prin mijloace pașnice, de înțelegere directă, în scopul promovării sau înfăptuirii unui acord între părți, al îmbunătățirii raporturilor dintre ele, reducerii tensiunii și fricțiunilor dintre aceștia și soluționării diferendelor ce le opun. În esență, **n.d.** intervin în două situații de bază: a) pentru încheierea unui acord, independent de natura și obiectul acestuia; b) pentru soluționarea unui diferend sau conflict. În ambele ipoteze angajarea **n.d.** este subordonată realizării unui interes comun. După numărul statelor participante, **n.d.** pot fi: a) bilaterale; b) multilaterale. Acestea din urmă au căpătat o mare extindere în ultimele decenii în cadrul organizațiilor și conferințelor internaționale. După nivelul lor, **n.d.** se angajează: a) la nivelul șefilor de state și guverne (diplomația la nivel înalt); b) la nivelul miniștrilor afacerilor externe; c) la nivelul ambasadorilor; d) la nivel de experți. În prezent, desfășurarea **n.d.** la nivel înalt a căpătat o deosebită importanță pentru soluționarea, pe plan bilateral sau multilateral, a celor mai importante probleme internaționale. Regula primordială în desfășurarea **n.d.** este necesitatea deplinei conformități a acestora cu principiile fundamentale ale dreptului internațional. Un deziderat ținînd de codificarea dreptului internațional este elaborarea unui corp de reguli specifice, unanim acceptate privind modalitățile de desfășurare a **n.d.** România militează pentru consacrarea în viața internațională a **n.d.** ca instrument primordial de soluționare a diferendelor. Potrivit concepției românești, cele mai complicate probleme și situații pot fi rezolvate pe cale pașnică, printr-o activitate diplomatică deschisă, prin negocieri între părți. La soluționarea problemelor internaționale trebuie să se asigure participarea tuturor părților interesate pe o bază de egalitate.

NEOARBITRAJ (în teoria dreptului internațional), tendință de extindere a arbitrajului și asupra diferendelor de ordin politic, nesoluționate pe calea tratativelor diplomatice. După cel de-al doilea război mondial, **n.** a fost prevăzut în Convenția europeană pentru reglementarea pașnică a diferendelor, încheiată la 29 apr. 1957, în Pactul Ligii Arabe, din 22 mart. 1945, în Pactul de la Bogotá, din 30 apr. 1948, precum și într-o serie de tratate bilaterale.

NEOCOLONIALISM, politică promovată de marile puteri imperialiste pe tărîm economic, social, ideologic, militar, cu scopul de a-și menține influența și dominația asupra fostelor țări coloniale, de a conserva sau reînvia colonialismul în forme noi, mai rafinate, mascate. Metodele politicii neocolonialiste reprezintă încercări de adaptare la condițiile create de prăbușirea sistemului colonial al imperialismului (v.). Printre aceste metode se numără: imixtiunea militară sau economică, împletită cu ingerințele politice; dominația monetară, sub forma includerii noilor state independente în zonele monetare ale fostelor metropole; exportul de capital sub forme participative („ajutorul" economic sau militar), în vederea acaparării de noi poziții economice — cheie; impunerea de acorduri economice inechitabile; prețuri reduse la materiile prime provenite

din aceste țări și prețuri mari la produsele importate de ele din fostele metropole; obținerea unor concesiuni pe termene lungi și în condiții oneroase; lansarea unor „planuri de dezvoltare" în scopul exercitării de presiuni economice și politice; instaurarea de guverne marionetă, a unor regimuri dictatoriale; fărîmițarea politică a noilor state, prin crearea artificială a unor „federații" sau „comunități" și cultivarea disensiunilor în cadrul acestora; menținerea sau instalarea de baze militare pe teritoriile noilor state, menținerea sau atragerea acestora în blocurile militare; organizarea unor conspirații, comploturi, folosirea corupției etc. Prin toate aceste mijloace, monopolurile străine pun stăpînire pe resursele țărilor slab dezvoltate, controlează pîrghiile economice cele mai de seamă, adîncind decalajul acestor țări față de statele dezvoltate economic.

NEPAL (denumirea oficială: *Srī Nepalā Sarkār* = *Regatul Nepalului*), stat situat în S Asiei, la poalele munților Himalaya, învecinat cu India și China. Suprafața: 140 797 kmp. Populația (1976): 12 860 000 loc. Capitala: *Kathmandu*, 353 756 loc. (1971, aglomerația urbană). Limba oficială: parbatiya (pahari sau nepaleza). Moneda: 1 N. Rupee = 100 Paisas. *Istoric.* N. este menționat documentar pentru prima oară în sec. 3 e.n. În evul mediu, pe teritoriul N. au existat mici principate, unificate în 1768 — 1769 într-un stat unitar, vasal Chinei din 1793. În urma războiului anglo-nepalez (1814 — 1816), N. semnează un tratat potrivit căruia politica sa externă este trecută sub controlul autorităților coloniale engleze, deși pînă în 1908 rămîne ca regat vasal Chinei. Începînd din 1846, puterea este deținută de familia feudală Rana pînă în 1951, cînd o puternică răscoală populară înlătură regimul dictatorial al acesteia. În 1923 Marea Britanie recunoaște oficial independența N., care în 1959 adoptă prima sa Constituție deschizînd epoca înlăturării rămășițelor feudale și a modernizării vieții politice, economice și sociale. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională. N. întreține relații diplomatice cu 55 state (1976) și este membru în 29 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Un moment important în inițierea relațiilor româno-nepaleze l-a constituit vizita neoficială în România a regelui N., Mahendra Bir Bikram (6—9 mai 1967). Relațiile diplomatice s-au stabilit la 20 apr. 1968. Între cele două state s-au statornicit raporturi prietenești care au înregistrat un nou impuls prin vizita în România (4—6 sept. 1969) a ministrului nepalez de externe. Între România și N. s-au dezvoltat relații de cooperare, precum și o bună conlucrare în organizațiile internaționale.

NERECURGERE LA FORȚĂ ȘI LA AMENINȚAREA CU FORȚA, unul din principiile fundamentale ale dreptului internațional, a cărui cristalizare a marcat trecerea de la dreptul războiului la dreptul păcii. Conform acestui principiu cu valoare universală, formulat în Carta Națiunilor Unite (art. 2, pct. 4) și în numeroase documente, care au dezvoltat și completat prevederile Cartei O.N.U., este interzis, indiferent de natură, orice act de folosire a forței sau de amenințare cu forța împotriva altui stat. Sînt acte de folosire a forței atît acțiunile care implică forța armată, cît și constrîngerea economică, presiunile politice și de alt ordin. Sînt interzise atît actele directe, cît și cele indirecte de recurgere la forță, cum sînt: orice folosire a forței sau amenințarea cu forța pentru încălcarea frontierelor altui stat, împotriva integrității teritoriale a altui stat, precum și acte ca organizarea și încurajarea organizării de forțe neregulate sau de bande înarmate, în special de bande de mercenari, în vederea efectuării de incursiuni pe teritoriul altui stat; fiecare stat trebuie să se abțină de a organiza și

încuraja acte de război sau acte de terorism pe teritoriul altui stat, de a le ajuta sau a participa la ele, a tolera pe teritoriul său activități organizate pentru comiterea unor asemenea acte; este interzisă orice propagandă în favoarea războiului de agresiune. Statele trebuie să se abțină de la orice act de represalii care implică folosirea forței, precum și de la orice manifestare de forță îndreptată împotriva exercitării suveranității de către un alt stat. În virtutea acestui principiu, statele sînt obligate să se abțină de la orice acte de ocupație, totală sau parțială, a teritoriului altui stat; nici o porțiune din teritoriul unui stat nu poate fi dobîndită ca urmare a recurgerii la forță sau la amenințarea cu forța. D.I.C. consacră regula conform căreia nici un stat nu poate recurge la forță pentru rezolvarea problemelor internaționale, a diferendelor dintre state; nici un considerent nu poate justifica încălcarea acestui principiu. Folosirea forței este totuși admisă în D.I.C. în caz de autoapărare individuală sau colectivă împotriva unui atac armat, inclusiv lupta popoarelor pentru exercitarea dreptului de a dispune de ele însele (orice stat avînd obligația de a se abține de la orice folosire a forței sau altă măsură de constrîngere împotriva acestor popoare) și folosirea forței de către Consiliul de Securitate al O.N.U., conform prevederilor Cartei, împotriva unei încălcări a păcii, a unei agresiuni. Nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța constituie obiectivul central al edificării securității mondiale și europene. Potrivit concepției române, înfăptuirea securității europene reclamă un sistem de angajamente și măsuri care să facă efectivă nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța și să permită dezvoltarea liberă a fiecărei țări. Actul final adoptat de Conferința pentru securitate și cooperare în Europa (v.) dă expresie, în parte, acestei cerințe cuprinzînd angajamente, precum și unele măsuri menite să facă efectivă nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța.

NEUTRALITATE, termen care indică poziția de neamestec a unui stat și menținerea unor raporturi de pace cu părțile angajate în conflicte armate. Într-un sens mai larg, **n.** semnifică o atitudine permanentă, o politică a unui stat în raport cu un conflict sau o situație de confruntare în care sînt angajate două sau mai multe state ori blocuri de state. În acest sens, politica de **n.** se exprimă prin neparticiparea la blocuri militare, prin refuzul de a accepta baze militare pe propriul teritoriu și prin stabilirea de relații prietenești cu toate celelalte state. **N.** poate fi declarată în mod unilateral de o anumită țară, dar poate fi și consecința unui tratat internațional încheiat între alte țări. **N.** poate fi o atitudine permanentă, dar poate fi și o atitudine incidentală pe care un stat și-o impune în legătură cu un anumit conflict armat sau diferend ivit între alte state. **N.** poate fi diferențiată, considerîndu-se ca atare atitudinea de neparticipare la război a unui stat și concomitent sprijinirea de către același stat a victimei unei agresiuni pornite din partea altui stat (v. și *nebeligeranță*). ~ *în timp de război*, statutul juridic al unui stat care nu participă la un anumit război sau se abține a se amesteca în conflictul dintre alte state într-un mod care ar fi de natură să-i pericliteze neutralitatea, dacă acest conflict ar degenera în război. **N.**, în sensul neparticipării la război, a existat din cele mai vechi timpuri. Regulile ~ *în t. de r.* au fost precizate prin două din convențiile încheiate la Conferința de la Haga, din 1907: Convenția privind drepturile și obligațiile puterilor și persoanelor neutre în războiul terestru și Convenția privind drepturile și obligațiile puterilor neutre în războiul maritim. Potrivit principiilor stabilite prin convențiile de la Haga, statul neutru nu

trebuie să dea ajutor nici unuia dintre beligeranţi. Statul neutru are dreptul şi obligaţia de a împiedica folosirea teritoriului său de către forţele armate beligerante. El poate să ia măsurile necesare pentru a împiedica pătrunderea unor avioane ale beligeranţilor în spaţiul său aerian. Statul neutru nu trebuie să permită funcţionarea unor birouri de recrutare în favoarea unui beligerant. În cazul pătrunderii unor trupe beligerante pe teritoriul unui stat neutru, acesta este obligat să le dezarmeze şi să le interneze pînă la sfîrşitul ostilităţilor. Statul neutru poate permite operaţii de export şi import de mărfuri cu statele beligerante; orice restricţii introduse în acest domeniu trebuie aplicate în mod uniform faţă de toţi beligeranţii. Statele neutre trebuie să respecte restricţiile stabilite de beligeranţi în domeniul comunicaţiilor şi, în special, cele privind transporturile maritime. Beligeranţii au dreptul de a inspecta navele statelor neutre pentru a constata dacă transportă mărfuri destinate inamicului şi le pot captura dacă conţin contrabandă de război (v.). În D.I.C., odată cu interzicerea războiului de agresiune, regulile *~ în t. de r.* comportă anumite modificări. Trăsătura principală a **n.** rămîne neparticiparea la război. Statul neutru trebuie să facă distincţie între statul agresor şi victima agresiunii. Statul neutru are dreptul şi obligaţia să dea ajutor victimei agresiunii, prin orice mijloace care nu implică participarea directă la război. Astfel, statul neutru poate permite vînzarea de arme şi de alte materiale de război către statul care luptă în exercitarea dreptului său de autoapărare şi să interzică furnizarea unor astfel de materiale statului agresor. **N.** a devenit diferenţiată. *~ permanentă*, statutul politic şi juridic al unui stat care şi-a asumat obligaţia internaţională de a nu participa la nici un război. Statul cu statut de *~ p.* trebuie să nu participe la alianţe politice, militare sau economice care au ca scop pregătirea unui război, să nu permită stabilirea de baze militare străine pe teritoriul său. Statul cu statut de *~ p.* poate întreţine forţe armate proprii necesare pentru apărarea sa şi are dreptul să recurgă la măsuri de autoapărare armată în cazul cînd este victima unei agresiuni armate. În prezent, state cu statut de *~ p.* sînt: Elveţia, a cărei *~ p.* a fost stabilită printr-un tratat încheiat între marile puteri la Viena în 1815; Austria, care a adoptat statutul de *~ p.* în 1955, printr-o lege internă; Kampuchia, care s-a proclamat stat neutru permanent în 1957, şi Laosul, care a fost declarat stat neutru permanent prin Acordurile de la Geneva, din 1954. *NEUTRALITATEA ROMÂNIEI (1914—1916).* Deşi în a doua jumătate a sec. 19 începuse să se cristalizeze procesul de formare a statelor naţionale în SE Europei, nici în cel de-al doilea deceniu al sec. următor el nu se încheiase, foarte mulţi români, sîrbi şi alte naţionalităţi trăind încă în provincii subjugate. Procesul de desăvîrşire a unităţii statului naţional român nu se încheiase încă. Izbucnirea primului război mondial, provocat de interesele antagonice ale marilor puteri imperialiste — război imperialist de ambele părţi — a iscat o imensă frămîntare politică în România. Toate forţele politice doreau să realizeze desăvîrşirea unităţii naţionale a statului român. Dintre cele trei mari curente conturate în această perioadă, primul — şi cel mai important — era partizan al Triplei Înţelegeri (Franţa, Rusia, Anglia) (v. *Antanta*), care promite a satisface dezideratele unităţii naţionale a românilor. Al doilea era pentru alăturarea României Puterilor Centrale (v.), în conformitate cu tratatele mai vechi de alianţă care aveau la bază ideea apărării integrităţii ţării de către Puterile Centrale în faţa pericolului reprezentat de imperialismul ţarist, în dorinţa acestuia de expansiune în Balcani. Al treilea era curentul ai cărui promotori — neavînd nici

un fel în încredere în promisiunile marilor puteri imperialiste — militau pentru n. care după unii fruntaşi ar fi putut, la momentul oportun, să fie transformată în revoluţie, singura cale pe care o considerau realistă pentru desăvîrşirea unităţii naţionale. Marile puteri au încercat în acea vreme să influenţeze factorii de răspundere din România ca şi opinia publică, folosind în acest scop toate mijloacele, inclusiv ameninţarea cu forţa armată. În aug. 1916 România intra în război sub presiunea Antantei, dar nu pentru a cotropi şi a anexa teritorii, ci pentru a realiza unitatea naţională pe care Franţa, Rusia şi Anglia se angajau prin Tratatul din 4/16 aug. (v.) să o recunoască României. *NEUTRALITATEA ROMÂNIEI (1939—1941).* La 6 sept. 1939, după 5 zile de la declanşarea agresiunii naziste împotriva Poloniei şi după 2 zile de la declaraţia de război adresată de Franţa şi Marea Britanie Germaniei, guvernul român hotărăşte să respecte „în modul cel mai sever regulile neutralităţii care sînt fixate prin convenţiile internaţionale faţă de statele beligerante". Hotărîrea a fost luată în urma dezbaterilor ce au avut loc în Consiliul de coroană în aceeaşi zi şi ea a întrunit adeziunea cercurilor politice de diferite orientări. Această hotărîre a fost luată în contextul unei reale agravări a situaţiei internaţionale în ajunul celui de-al doilea război mondial, dar cu deosebire în a doua jumătate a lunii august cînd politica agresivă a celui de-al treilea Reich se desfăşura în condiţiile eşuării ultimelor încercări de constituire a unui front antinazist în Europa; într-o astfel de conjunctură internaţională se produsese izolarea politică a României, sistemul său de alianţe şi tratate pe care îşi baza apărarea securităţii hotarelor fiind, practic, fără eficienţă. N. declarată în primele zile după izbucnirea războiului a permis României să desfăşoare o activitate pe multiple planuri în favoarea Poloniei, deşi vechiul tratat româno-polon devenise inoperant, iar presiunile şi ameninţările Germaniei tindeau să capete un caracter ultimativ. În perioada eroicei rezistenţe poloneze împotriva cotropirii ţării, guvernul român a furnizat Poloniei produse petroliere pe linia Cernăuţi-Lemberg, a tranzitat arme şi armament furnizate de Anglia şi Franţa; în perioada înfrîngerii militare a Poloniei, România a primit şi a găzduit, asumîndu-şi mari riscuri, guvernul polon, mii de refugiaţi cărora le-a asigurat condiţiile de trai. Poziţia adoptată de România în perioada războiului împotriva Poloniei a dus la o puternică încordare a raporturilor cu Germania. În toamna anului 1939, în condiţii internaţionale tot mai precare, România a iniţiat constituirea în Balcani a unui bloc al tuturor statelor neutre (v. *Blocul neutrilor*), menit a păstra aici o zonă de pace, bloc ce ar fi creat o bază de colaborare între state pentru apărarea propriei lor securităţi. Iniţiativa românească, intrată pe făgaşul tratativelor, a fost stopată de intervenţia brutală a Germaniei naziste. Raporturile cu Germania, încordate permanent, s-au agravat şi datorită faptului că guvernul român s-a eschivat direct şi indirect de la aplicarea Tratatului economic din mart. 1939 (v.). Continuarea de către România a politicii de n. a fost posibilă — deşi din ce în ce mai greu — pînă în primăvara anului 1940 cînd ofensiva nazistă împotriva statelor din Occident şi înfrîngerea Franţei a înlăturat şi ultimul punct de sprijin al României pe plan extern. Consiliul de coroană de la 28 mai 1940 a hotărît o largă deschidere către cel de-al treilea Reich, poziţie ce a fost concretizată în renunţarea la garanţiile franco-britanice din 13 apr. 1939 (v.) şi instaurarea la 2 iul. 1940 a unui guvern progerman, concomitent cu „reconcilierea" regimului de dictatură regală cu Garda de fier.

NEUTRALIZARE, regim special conferit unui spaţiu geografic prin acorduri internaţionale, în baza cărora statele semnatare se angajează ca, în timp de război, să nu desfăşoare operaţii militare pe acest teritoriu, transformîndu-l în teatru de război, sau într-o bază militară împotriva altor state. N. este însoţită, în general, de regimul special al demilitarizării (v.). Ex. de teritorii neutralizate: Canalul Suez (prin Convenţia de la Constantinopol, din 1888); Canalul Panamá (prin Tratatul din 1903, încheiat între S.U.A. şi Panamá); Strîmtoarea Magellan (prin Tratatul din 1881, dintre Argentina şi Chile); prin Tratatul cu privire la Antarctica (1959), acestui întreg continent i s-a conferit statutul unui teritoriu demilitarizat, neutralizat şi denuclearizat. N. a fost prevăzută şi în unele tratate privitoare la frontiere sau zone strategice — ins. Spitzbergen (1920), Tangerul şi zona înconjurătoare (1923) etc.

NE VARIETUR, expresie latină cu sensul „spre neschimbare", folosită în D.I.C. pentru a confirma autenticitatea unui text oficial, care, deşi nu se bucură încă de o valoare juridică obligatorie, este, în fapt, redactat, în mod definitiv, guvernele urmînd să hotărască dacă înţeleg să-l semneze.

NEWS AGENCY OF BURMA, agenţie de presă din Birmania, creată în 1963, cu sediul la Rangoon.

NEW ZEALAND PRESS ASSOCIATION, agenţie de presă din Noua Zeelandă, creată în 1879, avînd sediul la Wellington.

NICARAGUA (denumirea oficială: *República de Nicaragua = Republica Nicaragua)*, stat situat în America Centrală istmică, cu ieşire la M. Caraibilor şi Oc. Pacific, învecinat cu Honduras, Costa Rica şi El Salvador. Suprafaţa: 148 000 kmp. Populaţia (1975): 2 318 000 loc. Capitala: *Managua*, 409 810 loc. (1973, cu suburbiile). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Córdoba = 100 Centavos. *Istoric.* Populată de triburi amerindiene ale chorotegilor şi caraibilor, N. este descoperită de Columb la 16 sept. 1502 şi cucerită apoi de spanioli (1523—1524). La 15 sept. 1821 N. se proclamă independentă. Este inclusă pentru scurt timp în Imperiul mexican (1822—1823) şi apoi în Federaţia Provinciilor Unite ale Americii Centrale (1823—1838) pînă la 20 apr. 1838, cînd se proclamă stat de-sine-stătător ca republică. În perioada 1895—1898, împreună cu Honduras şi El Salvador, constituie Republica Americii Centrale. Trupele S.U.A. ocupă cu mici întreruperi teritoriul ţării între 1912—1924. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. N. întreţine relaţii diplomatice cu 51 state (1976) şi este membru în 62 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Între România şi N. s-au iniţiat unele contacte în perioada interbelică. La 12 febr. 1937 N. a înfiinţat un consulat onorific la Bucureşti, a cărui existenţă a încetat în timpul războiului. În anii de după război, între cele două ţări s-au stabilit legături comerciale.

NIGER (denumirea oficială: *République du Niger = Republica Niger)*, stat situat în partea central-nordică a Africii, învecinat cu Algeria, Libia, Ciad, Nigeria, Benin, Volta Superioară şi Mali. Suprafaţa: 1 267 000 kmp. Populaţia (1976): 4 730 000 loc. Capitala: *Niamey*, 175 000 loc. (1974). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 C.F.A. Franc = 100 Centimes. *Istoric.* Teritoriul N. este locuit din timpuri străvechi de triburi de negri sudanezi. În evul mediu teritoriul N. face parte din Imperiul Songhai (partea de V), statul Hausa (partea de S) şi regatele Kanem-Bornu (partea de SV). În sec. 18—19 puterea politică este exercitată de triburi tuarege. Cucerit în 1900 de francezi, N. este declarat parte componentă a coloniei Volta Superioară — N. (1904) şi apoi

inclus (1911) în Africa Occidentală Franceză. La 18 dec. 1958, N. devine republică autonomă în cadrul Comunităţii Franceze, iar la 3 aug. 1960 îşi proclamă independenţa de stat. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. N. întreţine relaţii cu 60 de state (1976) şi este membru în 61 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* România a recunoscut la 4 aug. 1960 independenţa Republicii N. Între cele două ţări s-au iniţiat relaţii economice stimulate de schimbul unor delegaţii economice în România, între 15—18 sept. 1961, şi în N. între 27 apr. — 6 mai 1967, cu prilejul căruia a fost încheiat un Acord comercial pe termen lung (5 mai 1967) care cuprinde acordarea reciprocă a clauzei naţiunii celei mai favorizate. La 20 iun. 1969 s-au stabilit relaţiile diplomatice, la nivel de ambasadă. Între România şi N. s-au statornicit relaţii de prietenie şi colaborare, s-au dezvoltat legăturile comerciale şi s-au iniţiat unele acţiuni de cooperare, la care au contribuit vizita unei delegaţii economice române în N. (mart. 1971) şi îndeosebi vizita în România a ministrului afacerilor externe al N. (nov. 1975).

NIGERIA (denumirea oficială: *Federal Republic of Nigeria = Republica Federală a Nigeriei*), stat situat în partea central-vestică a Africii, învecinat cu Niger, Ciad, Camerun şi Benin. Suprafaţa: 923 768 kmp. Populaţia (1976): 64 750 000 loc. Capitala: *Lagos*, 1 477 000 loc. (1974). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Naira = 100 Kobo. *Istoric.* În evul mediu teritoriul N. aparţine statelor sclavagiste şi feudale Kenem-Bornu, Yoruba, Benin şi Hausa. În primul deceniu al sec. 19 este întemeiat regatul Sokoto, care cuprindea vestul şi nordul ţării. Litoralul N. este explorat pentru prima oară de navigatori portughezi (1472), apoi, în sec. 16, este vizitat de negustori de sclavi portughezi, olandezi şi englezi. Odată cu transformarea oraşului Lagos în colonie britanică (1861) începe epoca cuceririi britanice, încheiată la sfîrşitul secolului trecut (ocuparea statelor Yoruba şi Benin şi, în 1902—1903, a statului Sokoto). În 1947 N. este împărţită în patru regiuni administrative. În 1954 se formează Federaţia N. căreia i se acordă autonomie internă, iar la 1 oct. 1960 N. obţine independenţa în cadrul Commonwealth-ului. La 1 oct. 1963 noul stat se proclamă republică federativă. Secesiunea Provinciei Orientale (proclamată independentă la 30 mai 1967 sub numele de Republica Biafra) reprezintă începutul unui război civil, încheiat la 15 ian. 1970 cu înfrîngerea secesioniştilor. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială, stat federal. N. întreţine relaţii diplomatice cu 98 de state (1976) şi este membru în 75 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* România a recunoscut N. ca stat independent chiar în ziua proclamării acestuia (1 oct. 1960), între cele două ţări stabilindu-se contacte economice (vizita unei delegaţii economice române în N. 1962) şi culturale. La 12 nov. 1966 s-au stabilit relaţiile diplomatice, la nivel de ambasadă. Legăturile bilaterale au urmat un curs ascendent, astfel încît la 12 aug. 1968 între cele două ţări se semnează un Acord comercial pe termen lung. În mai 1970 ministrul de externe român efectuează o vizită oficială în N. O delegaţie guvernamentală română condusă de vicepreşedintele Consiliului de Miniştri vizitează în mai 1971 N., cu care ocazie se încheie un Acord de cooperare economică, ştiinţifică şi tehnică. Crescînd continuu în amploare, relaţiile bilaterale au fost reglementate printr-o serie de instrumente: Protocol de colaborare şi cooperare în domeniul industriei lemnului şi materialelor de construcţii (17 iul. 1972), Acord de cooperare culturală şi ştiinţifică (11 apr. 1974), Protocol de colaborare tehnică şi ştiinţifică (30 mai 1973), Acord comercial pe termen lung (22 mart. 1976). Vizita preşedintelui

Nicolae Ceaușescu în N. (2—5 mart. 1977) a deschis o etapă nouă în relațiile româno-nigeriene, care au jalonat direcțiile fundamentale ale dezvoltării lor viitoare. Convorbirile la nivel înalt prilejuite de această vizită au identificat o arie largă de posibilități de creștere substanțială a schimburilor comerciale și de intensificare și diversificare a cooperării economice în domeniile industriei miniere, petroliere, prelucrării lemnului, materialelor de construcții, agriculturii, transporturilor și comunicațiilor, cercetării științifice și tehnologice. În scopul fructificării acestor posibilități s-a constituit Comisia mixtă de cooperare economică și tehnică, a cărei activitate urmărește să conducă la extinderea rapidă a relațiilor economice, inclusiv prin realizarea în comun a unor obiective și prin crearea unor întreprinderi mixte. Șefii celor două state au hotărît ca această Comisie să se întrunească cel puțin o dată pe an.

NIGERIAN NEWS AGENCY, agenție națională de presă din Nigeria, cu sediul la Lagos.

NIUE (denumirea oficială: *Niue Island/ Savage)*, ins. atolică în S Oc. Pacific, în NE arh. Tonga. Suprafața: 259,1 kmp. Populația (1972): 5 343 loc. Centrul administrativ: *Alofi*, 4 000 loc. (aglomerație urbană). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Dollar neozeelandez = 100 Cents. *Istoric.* Ins. este descoperită în 1774 de navigatorul englez James Cook și anexată în 1901 de Noua Zeelandă ca posesiune administrată împreună cu ins. Cook (separat din 1922). Potrivit Legii din oct. 1974, N. este un teritoriu autonom, „liber asociat" cu Noua Zeelandă. O.N.U. îl consideră ca fiind teritoriu neautonom, în sensul cap. 11 al Cartei.

NOBEL, *PREMIUL ~ PENTRU PACE*, premiu internațional instituit de savantul suedez Alfred N. Nobel (1833—1896), ce se acordă de către o comisie formată din cinci membri desemnați de Parlamentul norvegian, în fiecare an, începînd din 1901, celor ce promovează o politică de pace, înțelegere și colaborare internațională. Tot din 1901 Fundația suedeză N. decernează premii pentru cele mai de seamă realizări din domeniul fizicii, chimiei, medicinii sau fiziologiei, literaturii și pentru științele economice (din 1969).

NOILE HEBRIDE (denumirea oficială: *New Hebrides/ Nouvelles Hébrides)*, arh. în SV Oc. Pacific, la circa 805 km V de ins. Fiji, cuprinzînd 12 ins. principale și 60 de insulițe. Suprafața: 14 763 kmp. Populația (1976): 105 000 loc. Centrul administrativ: *Port Vila* (în ins. Efaté = Vate), 14 533 loc. (1974). Limbi oficiale: engleza și franceza. Moneda: 1 Franc Neo-Hebrides = 100 Centimes. *Istoric.* Populate de melanezieni, **N.H.** sînt descoperite de navigatorul portughez Pedro Fernandes de Queirós (1606). Ocupate de francezi și englezi în 1887, insulele devin, în urma Convenției anglo-franceze din 27 febr. 1906, amendată ultima oară în 11 iul. 1976, teritoriu administrat în comun (condominium) de Franța și Marea Britanie. O.N.U. consideră **N.H.** teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei.

NON LIQUET, expresie latină cu sensul „nu e limpede". În D.I.P. se folosește pentru a se susține că organul de judecată nu poate da o decizie fie din pricina că faptele nu sînt suficient cunoscute, fie că lipsesc normele juridice pertinente speței. În realitate, instanța judiciară nu are dreptul să refuze a hotărî, decizia sa urmînd a fi motivată în temeiul principiilor generale ale D.I.P. A decide **n.l.** înseamnă a denega dreptatea (v. *denegare de dreptate*).

NONVIOLENȚĂ, doctrină social-filozofică propovăduind abținerea de la orice act de violență și preconizînd înfăptuirea unor revendicări politice, economice și sociale numai pe cale

pașnică. În epoca modernă, Mahatma Ghandi (1869—1948) a fondat teoria mișcării nonviolente pe care o rezuma în expresia *satyagrahe* (forța emanată de la adevăr și iubire). Pe plan practic, **n.** în concepția lui Ghandi însemna necooperare cu autoritățile coloniale și propagarea în toate sferele a revendicărilor. El a aplicat această formă de luptă în procesul eliberării Indiei de sub dominația britanică și în cadrul negocierilor privind divizarea fostei colonii. Socialismul științific, fără a ignora calea pașnică în lupta împotriva imperialismului și reacțiunii, relevă necesitatea de a se adopta acele mijloace de luptă care corespund condițiilor specifice și particularităților situației, inclusiv de a se răspunde la represiunile violente prin violența revoluționară.

NORFOLK, INSULA ~ (denumirea oficială: *Norfolk Island*), ins. în S Oc. Pacific, între Noua Caledonie și Noua Zeelandă, la circa 1 730 km NV de Australia. Suprafața: 36,26 kmp. Populația (1975): 1 870 loc. Centrul administrativ: *Kingston*, 800 loc. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Australian Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperită de navigatorul englez James Cook în 1774, este populată, începînd cu 1856, de descendenții răsculaților de pe nava „Bounty", originari din ins. Pitcairn. Utilizată drept colonie penitenciară britanică (1788—1813 și 1825—1855) este dependentă de New South Wales și Țara Van Diemen (Tasmania), iar din 1896 este administrată ca o colonie separată. Potrivit acordului dintre Marea Britanie și Australia, ins. **N.** este transferată acesteia din urmă în 1913 și devine „teritoriu extern" al Australiei.

NORMĂ CONFLICTUALĂ (în dreptul internațional privat), normă juridică folosită pentru rezolvarea conflictului dintre mai multe legislații care sînt virtual aplicabile unei situații juridice cu elemente de extraneitate. **N.c.** se deosebește de normele juridice obișnuite (de drept material), deoarece nu cuprinde reglementarea nemijlocită a situației juridice litigioase, ci se mărginește să determine legislația din aplicarea căreia se vor desprinde asemenea reglementări. D.I.P. român cuprinde **n.c.** referitoare la persoane (v. *lex patriae*), la bunuri (v. *lex rei sitae*), la forma actelor juridice (v. *locus regit actum*), la condițiile lor de fond (v. *lex loci contractus* și *lex loci executionis*), la procedura judiciară și arbitrală (v. *lex fori*) etc. Unele dintre aceste norme sînt consacrate prin dispoziții ale legislației interne, altele prin tratate internaționale la care România este parte (îndeosebi cele de asistență juridică în materie civilă, de familie și penală).

NORME DE PROCEDURĂ ALE C.S.C.E., norme de procedură aprobate la prima fază a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (v.), care a avut loc la Helsinki în perioada 3—7 iul. 1973, pe baza propunerilor Reuniunii pregătitoare a reprezentanților statelor participante. S-a stabilit atunci că toate statele prezente la Conferință vor participa la lucrări în calitate de state suverane și independente și în condiții de deplină egalitate. O altă regulă de principiu prevede desfășurarea Conferinței în afara alianțelor militare. În ceea ce privește luarea deciziilor, Conferința a adoptat și a aplicat cu strictețe regula consensului, conform căreia orice hotărîre nu poate fi adoptată decît în absența oricărei obiecții exprimate de un reprezentant și prezentată de acesta ca un obstacol la adoptarea hotărîrii în cauză. Această regulă a permis elaborarea și adoptarea de decizii care corespund intereselor și pozițiilor tuturor statelor participante și care pot fi, în consecință, eficiente, întrucît toate statele au interes în punerea lor în aplicare. O altă regulă importantă este cea a conducerii lucrărilor organelor Conferinței prin rotație, de către reprezentanții tuturor statelor, în ordine alfabetică. În ansamblul lor,

aceste norme dau expresie principiului egalității în drepturi a statelor. Prin aceasta, conducerea lucrărilor nu devine monopolul nici unui stat sau grup restrîns de state; în mod egal, toți participanții asigură conducerea lucrărilor. Au fost adoptate și alte norme privind crearea de organe de lucru subsidiare, asigurarea secretariatului tehnic, ținerea proceselor verbale, prezentarea de propuneri, publicarea hotărîrilor și a rezervelor la acestea, limbile de lucru etc. Aceste norme s-au aplicat pe o durată de trei ani, de-a lungul Reuniunii pregătitoare și Conferinței. Ele și-au dovedit din plin viabilitatea. S-au creat astfel pentru prima dată condiții pentru o dezbatere aprofundată cu participarea deplină și luarea în considerare a intereselor tuturor statelor europene. Conferința a hotărît ca aceste reguli să se aplice la Reuniunea de la Belgrad, din 1977, ca și la toate reuniunile viitoare din cadrul urmărilor sale, în care se vor examina probleme ale securității și cooperării în Europa. După încheierea lucrărilor Conferinței, aceste norme au început să fie tot mai frecvent aplicate în negocierile internaționale. Astfel, Reuniunea de la Atena din 1976, privind cooperarea economică și tehnică multilaterală între țări balcanice (v.), a adoptat norme similare. Consensul, rotația și participarea plenară la lucrări sînt din ce în ce mai larg aplicate în cadrul organismelor O.N.U.

NORSK TELEGRAMBYRÅ, agenție de presă din Norvegia, creată în 1867, cu sediul la Oslo.

NORVEGIA (denumirea oficială: *Kongeriket Norge = Regatul Norvegiei*), stat situat în NV Europei, în Pen. Scandinavă, cu largă ieșire la Marea Nordului, învecinat cu U.R.S.S., Suedia și Finlanda. Suprafața: 324 219 kmp. Populația (1976): 4 030 000 loc. Capitala: *Oslo*, 645 413 loc. (1975, cu suburbiile). Limba oficială: bokmål (riksmål) și lendsmål (nynorsk-neonorvegiana). Moneda: 1 Krone (Coroană) = 100 Øre. *Istoric.* În mileniul 2 î.e.n. populația autohtonă se amestecă cu triburi germanice venite din S Pen. Scandinave. În sec. 8—10 are loc trecerea la feudalism, micile regate locale fiind unite în 872. În 1261 N. își extinde dominația asupra Groenlandei și în 1262—1263 asupra Islandei. În perioada 1319—1371 N. este legată de Suedia printr-o uniune personală, iar în perioada 1380—1814, în urma unei alianțe dinastice, N. este legată de Danemarca de asemenea printr-o uniune personală. Între 1397 și 1523 N. face parte din Uniunea de la Kalmar, al cărei hegemon este Danemarca (din 1537 N. este o provincie daneză). Prin Tratatul de pace de la Kiel (14 ian. 1814) uniunea personală cu Danemarca este dizolvată, aceasta din urmă cedînd N. Suediei. Respingînd prevederile acestui tratat, N. își proclamă independența (17 mai 1814) și adoptă o constituție. În perioada 1814—1905 N. păstrează un statut autonom într-o uniune personală cu Suedia. În urma denunțării acesteia, la 7 iun. 1905, N. se proclamă stat independent. După ce în cursul primului război mondial este neutră, N. este ocupată în cursul celui de-al doilea de trupe germane (1940—1945). Prin referendumul din 26 sept. 1972 poporul norvegian a respins aderarea țării la C.E.E. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională ereditară. N. întreține relații diplomatice cu 121 de state (1976) și este membru în 94 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Primele legături româno-norvegiene iau naștere pe la mijlocul sec. 19 cînd în perioada Uniunii Suediei și N. se înființează în țările române viceconsulate la Galați (1851), Brăila și București (1852), Sulina (1879) și Constanța (1880). La 6 mart. 1880 se creează la Stockholm primul oficiu consular român pentru Suedia și N., iar la 12 febr. 1881 ia ființă consulatul onorific al României la Christiania (azi

Oslo). După proclamarea sa ca stat independent, N. deschide oficii consulare onorifice în România: consulat general la București (6 mai 1906), viceconsulat la Sulina (26 dec. 1906), consulat la Galați și viceconsulat la Brăila (13 ian. 1907). Un Tratat de navigație și comerț, semnat la 31 mart. 1910, reprezintă primul instrument bilateral între cele două țări. La 3 mai 1917 între România și N. se stabilesc relații diplomatice, la nivel de legație (data acordării agrementului pentru reprezentantul român la Christiania). La 1 nov. 1921 sînt înființate două consulate românești la Bergen (din 1933 consulat general) și Trondheim (pînă la 1926), iar N. mai deschide un viceconsulat la Constanța (12 nov. 1928) și un consulat la Cluj (15 iul. 1935). Între cele două războaie, din dorința de a promova relațiile economice, se încheie: Învoiala pentru reglementarea provizorie a relațiilor comerciale (1 oct. 1924), Convenția de comerț și navigație (21 iun. 1930), Învoiala de plăți (10 dec. 1936). Întrerupte la 15 iul. 1940, datorită războiului (data rechemării reprezentantului român la Oslo), relațiile diplomatice sînt restabilite la 31 mai 1946 la nivel de legație, iar la 14 nov. 1964 sînt ridicate la nivel de ambasadă. Relațiile româno-norvegiene au cunoscut o continuă dezvoltare, stimulate de schimburile de vizite între reprezentanții guvernelor celor două țări, îndeosebi cele la nivelul miniștrilor afacerilor externe (mart. 1970 în România; mart. 1973 în N.). O serie de instrumente reglementează cadrul bilateral de cooperare între cele două țări: Acordul comercial pe termen lung (21 oct. 1967), Acordul privind desființarea vizelor (26 nov. 1968), Acordul de cooperare pe termen lung (30 oct. 1970), Protocolul de cooperare (8 mai 1976), Protocolul privind schimburile comerciale (8 mai 1976), Acordul cultural (23 nov. 1976).

NOTĂ DE AUDIENȚĂ, document în care se rezumă conținutul convorbirilor purtate între doi sau mai mulți diplomați cu prilejul unei primiri la o oficialitate din țara de reședință. În **n. de a.** sînt consemnate, de obicei, toate problemele de fond ridicate în timpul discuției. Redarea corectă a ideilor expuse de ambele părți constituie principala condiție a unei bune **n. de a.**, aceasta înscriindu-se în funcția de informare a diplomației.

NOTĂ DIPLOMATICĂ, formă a corespondenței diplomatice **(v.)** între Ministerul Afacerilor Externe sau alt organ central al unui stat și misiunile diplomatice străine, acreditate în acel stat și viceversa, precum și între misiunile acreditate în aceeași capitală. Ea poate avea mai multe forme: a) ~ *colectivă*, comunicare scrisă, adresată Ministerului Afacerilor Externe de către reprezentanții diplomatici ai mai multor state, care urmărește să scoată în evidență faptul că a fost elaborată în comun și că în problema pe care o tratează există o identitate de vederi între misiunile diplomatice trimițătoare. ~ *c.* este semnată de toți șefii misiunilor diplomatice de la care emană; b) ~ *personală*, document de corespondență diplomatică, tratînd probleme de o importanță deosebită, sau prin care destinatarul este informat în mod oficial despre anumite evenimente importante (de ex. schimbarea structurii de stat, încetarea temporară a funcțiilor reprezentantului diplomatic, numirea unui însărcinat cu afaceri ad-interim etc.). Tot prin ~ *p.* șeful misiunii diplomatice anunță corpul diplomatic despre faptul că a prezentat scrisorile de acreditare. ~ *p.* se mai trimite și ca răspuns la o notă personală primită. Ea are forma unei scrisori, redactată la persoana întîi, și este scrisă pe hîrtie specială, cu antet; c) ~ *semnată*, comunicare diplomatică cu un caracter mai solemn decît nota verbală, redactată la persoana întîi sau a treia, adresată personal ministrului afacerilor externe sau șefului misiunii diploma-

tice și este semnată de cel de la care emană. ~ *s.* este folosită în probleme cărora statul trimițător le acordă o importanță deosebită; d) ~ *verbală*, forma cea mai des uzitată de **n.d.**, este o comunicare scrisă, datată, nesemnată, purtînd doar sigiliul Ministerului Afacerilor Externe sau al misiunii diplomatice de la care emană. ~ *v.* este redactată la persoana a treia; e) *note simultane* sau *identice*, note separate, dar cu conținut identic, transmise unui stat sau unor state din partea mai multor state, cu privire la o anumită problemă. Se recurge la transmiterea sau depunerea de *n.s.* pentru a se sublinia identitatea de vederi a tuturor autorilor acestor note; f) ~ *circulară*, comunicare cu conținut identic, trimisă de Ministerul Afacerilor Externe tuturor misiunilor diplomatice străine acreditate în țara respectivă pentru a le aduce la cunoștință un anumit fapt, o dispoziție legală sau o măsură protocolară nouă care interesează activitatea misiunilor.

NOTIFICARE, comunicare cu caracter oficial prin care se aduc la cunoștința unui stat terț diferite informații, propuneri, situații, conținutul unui document etc. astfel încît conținutul acestei comunicări să fie din punct de vedere juridic cunoscut de destinatar. În baza convențiilor internaționale se notifică statelor neutre starea de război (Convenția a III-a de la Haga, din 1907, privind începerea ostilităților), blocada în timp de război etc.

NOUA CALEDONIE, (denumirea oficială: *Nouvelle Calédonie*), arh. în SV Oc. Pacific, situat la circa 1 400 km NE de țărmul Australiei, constituit din ins. cu același nume și alte ins. mai mici. Suprafața: 19 058 kmp (din care 16 117 kmp ins. Noua Caledonie). Populația (1976): 133 233 loc. Centrul administrativ: *Nouméa*, 60 200 loc. (1975, cu suburbiile). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc C.F.P. = 100 Centimes. *Istoric.* Ins. **N.C.** este descoperită de James Cook în 1774. Anexată de Franța (1853), este folosită drept colonie penitenciar (1864—1896). În 1872 aici au fost trimiși ca deportați politici militanți ai Comunei din Paris. În timpul celui de-al doilea război mondial este folosită ca bază operațională a aliaților. Potrivit Constituției franceze din 4 nov. 1958, **N.C.** este un „teritoriu de peste mări" al Franței.

NOUA ORDINE (ECONOMICĂ ȘI POLITICĂ) INTERNAȚIONALĂ, problemă centrală a vieții internaționale contemporane, izvorîtă din necesități obiective, determinate legic de schimbările petrecute în configurația lumii contemporane, în raportul de forțe pe plan mondial (**v.**). **N.o.i.** implică realizarea unor noi structuri ale raporturilor interstatale, bazate pe egalitate, dreptate și avantaj reciproc, pe respectarea suveranității și independenței naționale. Necesitatea și posibilitatea schimbării radicale a condițiilor de viață ale omenirii în toate dimensiunile sale, prefigurate în documentele partidului nostru, pornește de la evaluarea obiectivă a realităților contemporane, a factorilor complecși care acționează în lume: pe de o parte, vechea ordine internațională, produs al unor orînduiri bazate pe exploatare, inegalitate, oprimarea altor popoare poartă pecetea politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, este nedemocratică, inechitabilă și anacronică, iar pe de altă parte, capacitatea crescîndă a forțelor progresului de a influența decisiv cursul evenimentelor și al proceselor noi ale eșichierului mondial, caracterizate prin tendința de universalizare, de includere a tuturor statelor în circuitul activ al relațiilor internaționale. Efortul teoretic creator, materializat în raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu la cel de-al XI-lea Congres al P.C.R., cristalizează conceptul românesc al noii ordini internaționale, prefigurîndu-i trăsăturile definitorii și conținutul,

în toate dimensiunile sale. *Trăsăturile definitorii* ale **n.o.i.** În concepția României, instaurarea **n.o.i.** este un proces dialectic, de durată, care se realizează prin luptă, prin eforturi perseverente pe care forțele progresului sînt chemate să le depună. Este un proces cu evoluție sinuoasă, cu dificultăți inerente, dar obiectiv ascendent, care a și fost declanșat devenind o realitate a zilelor noastre și are, cum subliniază documentele partidului nostru, un caracter perfectibil. Crearea unei **n.o.i.** în baza aspirațiilor tuturor popoarelor lumii, pentru o societate internațională alcătuită din aproape 160 de state suverane și independente ridică probleme de o deosebită complexitate. Transformarea pe baze noi a societății omenești, intim legată de realizarea unui consens al tuturor națiunilor suverane și independente asupra ideii de înfăptuire a voinței colective necesare a traduce în fapte aceste țeluri, are un caracter ireversibil. Instituirea unei **n.o.i.** are un caracter revoluționar. Ea presupune nu adaptarea ordinii internaționale existente la fizionomia social-politică și economică a lumii contemporane ci, dimpotrivă, operarea unor schimbări profunde, de esență, în structura, obiectivele, principiile și instituțiile relațiilor internaționale. Totodată, pentru a răspunde imperativelor vieții mondiale, năzuinței de dreptate și libertate a popoarelor, **n.o.i.** trebuie să aibă un caracter de universalitate, să afecteze toate dimensiunile raporturilor interstatale — politic, economic, social, juridic, cultural —, să dea soluții viabile, de durată tuturor marilor probleme care frămîntă omenirea. *Conținutul* **n.o.i.** *Pe plan politic*, înfăptuirea unei **n.o.i.** are ca principale componente: încetățenirea în practică a principiilor dreptului internațional și elaborarea a noi norme de conduită; democratizarea relațiilor dintre state; dezvoltarea tehnicilor de reglementare pașnică a diferendelor internaționale; înfăptuirea dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare; întărirea respectului față de angajamentele asumate și dezvoltarea capacității O.N.U. de a acționa cu eficacitate în viața internațională. *Pe plan economic*, problematica instaurării noii ordini economice internaționale exprimă necesitatea de a asigura, prin eforturile comune ale statelor, accelerarea dezvoltării lor economico-sociale și soluționarea radicală a problemelor economice mondiale care impietează asupra progresului economic general al umanității (lichidarea subdezvoltării, a decalajelor, soluționarea problemei energiei și a materiilor prime, a alimentației, dezvoltarea neîngrădită a unor raporturi cît mai largi de schimburi comerciale și de cooperare economică etc.). În esență, noua ordine economică mondială postulează ideile de dreptate socială, de echitate, de organizare, de principialitate, care se traduc în plan practic printr-o mai justă repartiție a bunurilor între toate statele, prin facilitarea unui acces sporit, în special al țărilor în curs de dezvoltare, la valorile materiale și spirituale ale umanității (v. *Poziția României cu privire la instaurarea unei ordini economice internaționale*). *Componenta socială, umanitară și culturală a* **n.o.i.** cuprinde, în concepția României, eliminarea tuturor formelor de discriminare și exploatare, inclusiv exploatarea economică străină, distribuirea echitabilă a veniturilor și instituirea unui standard adecvat de viață pentru toți membrii societății, asigurarea dreptului la muncă și posibilități economice și sociale egale pentru toți, colaborarea internațională pentru promovarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. România consideră că pentru a fi stabile, trainice și univoce, progresele politico-economice și sociale din viața internațională trebuie să-și găsească consacrări pe plan juridic. Astfel, *dimensiunea juridică și instituțională a* **n.o.i.** postulează conferirea unei importanțe sporite normelor, principiilor și instituțiilor dreptului internațional; ele sînt chemate să asigure

o perspectivă ascendentă, progresistă, relațiilor dintre state și să ofere garanții ferme pentru fiecare stat că evoluția sa pașnică nu va fi întreruptă sau întîrziată, ci, dimpotrivă, el va găsi în cadrul internațional condițiile optime promovării intereselor sale legitime. România, țară socialistă, element dinamic al vieții internaționale, militează cu fermitate pentru așezarea pe baze noi a relațiilor dintre state. Contribuția activă a politicii externe a României socialiste se materializează atît în planul fundamentărilor teoretice, cît și în domeniul activității practice. Militînd cu consecvență pentru întronarea fermă a noilor relații dintre state, pentru alcătuirea unei **n.o.i.**, partidul și statul nostru pornesc de la convingerea că în acest fel își îndeplinesc datoria sacră față de națiunea română, răspunzînd, totodată, înaltelor îndatoriri internaționaliste față de cauza generală a socialismului, colaborării și păcii.

NOUA ZEELANDĂ (denumirea oficială: *New Zealand = Noua Zeelandă*), stat insular situat în S Oc. Pacific, la E de Australia de care este despărțit prin M. Tasman. Suprafața: 268 675 kmp. Populația (1976): 3 140 000 loc. Capitala: *Wellington*, 354 660 loc. (1975, aglomerația urbană). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 New Zeeland Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Populată în sec. 14 de triburi maori (polinezieni), **N.Z.** este descoperită în 1642 de navigatorul olandez A.J. Tasman, care îi dă numele actual. Teritoriul țării este cercetat în 1769 de James Cook (care o proclamă posesiune britanică subordonată administrativ coloniei australiene New South Wales) și de navigatorul rus F.F. Bellingshausen (1819, 1821). La 3 mai 1841 **N.Z.** devine colonie britanică de-sine-stătătoare, din 1852 cu o largă autonomie internă. În 1838—1840 începe popularea sistematică a țării cu coloniști britanici. În „războaiele maore" (1843—1871) populația băștinașă își apără independența. În 1847 **N.Z.** anexează ins. Auckland și Campbell, iar în 1901 ins. Cook. La 26 iul. 1907 obține statut de dominion, din 1931 membru al Commonwealth-ului. În cel de-al doilea război mondial participă alături de coaliția antihitleristă. Trupe neozeelandeze participă la războiul din Coreea (1950—1956) și cel din Vietnam (1965—1972). *Organizarea de stat:* monarhie constituțională, șeful statului fiind regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. **N.Z.** întreține relații diplomatice cu 69 de state (1976) și este membru în 66 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Contactele dintre România și **N.Z.** datează din perioada dintre cele două războaie mondiale, cînd guvernele celor două țări au apelat la bunele oficii ale altor state pentru reprezentarea intereselor lor (Marea Britanie, S.U.A., Elveția, Suedia). În timpul marii conflagrații din 1939 — 1945 **N.Z.** s-a proclamat în stare de război cu România). În 1961 se realizează primele contacte culturale. În anii care au urmat s-au inițiat și diversificat schimburile comerciale (în 1966—1968 vizite reciproce de delegații comerciale) care s-au dezvoltat îndeosebi după vizita (13—16 mart. 1969) a unei delegații guvernamentale române conduse de un vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, în timpul căreia s-a semnat un Acord comercial pe termen lung (14 mart. 1969), care prevede acordarea reciprocă a clauzei națiunii celei mai favorizate. Relațiile diplomatice s-au stabilit la 13 oct. 1969, la nivel de ambasadă. Un consulat general român funcționează, din dec. 1970, la Wellington. Relațiile

dintre cele două state au cunoscut o permanentă diversificare pe plan comercial, politic și cultural în avantajul reciproc, un moment important în evoluția lor ascendentă reprezentîndu-l vizita oficială în România a primului ministru al N.Z., Wallaec Edward Rowling (23—25 febr. 1975) cu care ocazie este semnat (25 febr. 1975) un aranjament de facilitare reciprocă a acordării vizelor.

NOVINSKA AGENCIJA TANIUG (TANIUG), agenție oficială de știri și informații a R.S.F. Iugoslavia, creată în 1943. Are sediul la Belgrad.

NUNȚIU, reprezentant diplomatic al Vaticanului. Conform Convenției de la Viena, din 1961, cu privire la relațiile diplomatice, **n.** fac parte, împreună cu ambasadorii, din prima clasă a șefilor de misiune, acreditați pe lîngă șefii de stat. În țările catolice, **n.** este adeseori decan al corpului diplomatic (v.), indiferent de vechimea lui în grad.

O.A.C.I., v. **ORGANIZAȚIA AVIAȚIEI CIVILE INTERNAȚIONALE.**

O.A.P.E.C., v. **ORGANIZAȚIA ȚĂRILOR ARABE EXPORTATOARE DE PETROL.**

OBIECTIV MILITAR (potrivit regulamentului legilor și obiceiurilor războiului anexat la Convenția a IV-a de la Haga din 1907), obiectiv care poate fi atacat în mod licit de către beligeranți. D.I.C. stabilește și impune beligeranților o serie de restricții privind acțiunile de luptă. În domeniul obiectivelor ce pot fi supuse atacului, regulile și obiceiurile războiului limitează sfera acestora numai la cele militare. Sînt considerate **o.m.**: forțele armate; lucrările, fortificațiile și toate amenajările efectuate spre a se asigura securitatea forțelor armate; clădirile destinate unor scopuri militare; mijloacele de comunicații afectate transportului și regrupării trupelor; instalațiile și întreprinderile producătoare de arme, muniții și alte materiale de război; avioanele de luptă și de transport militar; aerodromurile militare; navele maritime militare și comerciale, bunurile inamicului transportate pe mare; instalațiile maritime și militare de pe litoral; navele unor țări neutre care încearcă să străpungă blocada.

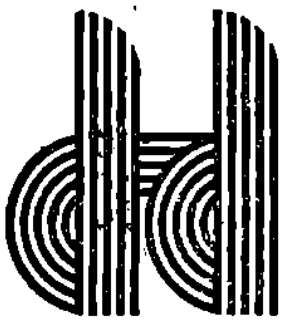

OBIECTIV NEMILITAR, obiective care, prin însăși natura, destinația sau prin utilizarea lor nu contribuie la acțiunea militară, nu prezintă un interes militar recunoscut, astfel încît distrugerea lor totală sau parțială nu ar aduce nici un avantaj militar autorului acelei acțiuni. De pildă, este interzis atacul sau bombardamentul unor orașe, localități și clădiri care nu sînt apărate de forțe armate și, deci, nu constituie obiective militare. De asemenea, regulile prevăzute în Convenția de la Haga, din 1907, conțin prevederi ce interzic: bombardarea

de către forţele navale militare a porturilor, oraşelor şi localităţilor de pe litoral care nu sînt apărate; distrugerea proprietăţii inamice fără o necesitate imperioasă de război; bombardarea intenţionată a populaţiei civile. Beligeranţii au obligaţia de a proteja stabilimentele caritabile, religioase, ştiinţifice, culturale şi artistice, precum şi monumentele istorice.

OBITER DICTUM, expresie latină cu sensul „spus în treacăt, întîmplător" folosită pentru a desemna unele opinii sau principii juridice exprimate într-o hotărîre judecătorească, care însă nu sînt esenţiale pentru motivarea soluţiei date de instanţă. Aceste principii, spre deosebire de regulile de drept pe care se sprijină soluţionarea speţei, nu au forţă obligatorie pentru părţi, nu constituie „lucru judecat".

OBLIGAŢIE INTERNAŢIONALĂ, legătură juridică în virtutea căreia un stat este ţinut, faţă de alt sau alte state sau faţă de o organizaţie internaţională la anumite prestaţiuni, acţiuni sau omisiuni. Principiul fundamental cu privire la **o.i.** este că statele trebuie să respecte şi să execute cu bună credinţă obligaţiile asumate în conformitate cu prevederile dreptului internaţional. Încălcarea unei **o.i.** angajează responsabilitatea internaţională a statului şi comportă repararea într-o formă adecvată. Carta Naţiunilor Unite, art. 103, stabileşte principiul că în caz de conflict între obligaţiile asumate de membrii Organizaţiei, în virtutea Cartei, şi obligaţiile asumate în baza oricărui alt acord internaţional, cele asumate în virtutea Cartei vor prima şi deci vor trebui respectate în orice caz (v. *pacta sunt servanda*).

OBSERVATOR 1. Persoană numită în mod oficial de un guvern sau de o organizaţie internaţională pentru a lua parte, în această calitate, la o reuniune internaţională sau la lucrările unor organisme internaţionale. **O.** au, în general, dreptul de a lua cuvîntul la reuniuni în probleme prezentînd interes pentru aceştia, iar uneori pot chiar să supună atenţiei şi dezbaterii unui organism dat propriile lor propuneri. **O.** nu au drept de vot, nu participă la alcătuirea organelor conferinţelor, nu semnează actele finale ale acestora sau alte documente elaborate de o reuniune dată. Statele recurg la practica trimiterii **o.** din motive variate. România participă, ca **o.**, între altele, la sesiunile comisiilor economice regionale ale O.N.U. (din Asia, Africa şi America Latină). **2.** *Observator militar:* a) agent O.N.U. trimis într-o regiune de conflict, în scopul obţinerii unor informaţii la faţa locului; b) persoană numită de O.N.U. sau de un guvern (sau chiar de mai multe guverne), în vederea urmăririi evoluţiilor ce intervin într-o anumită zonă geografică, cum este cazul urmăririi modului în care sînt aduse la îndeplinire condiţiile armistiţiului, de încetare a focului etc., într-o regiune geografică dată. **3.** *Observator permanent,* reprezentant al unui stat pe lîngă o organizaţie internaţională, statul respectiv nefiind membru al acestei organizaţii internaţionale (de ex., Elveţia, Monaco, Vatican pe lîngă O.N.U.). România a fost reprezentată pînă în 1955 prin *o. p.* pe lîngă C.E.E. / O.N.U. (ţara noastră a devenit membră a O.N.U. la 14 dec. 1955). În cadrul Comisiei Dunării există cutuma ca la sesiunile acesteia să ia parte şi *o. p.* trimişi de C.E.E., de O.M.M., U.I.T. şi Administraţia Fluvială a Căilor Ferate.

OBSTACOLE TARIFARE şi NETARIFARE, practică frecvent utilizată în relaţiile economice internaţionale pentru frînarea exporturilor într-o anumită ţară (sau grup de ţări); se mai numesc şi bariere tarifare şi netarifare (v. restricţii la import). **O. t.** se referă, în principal, la aplicarea

taxei vamale (v.) asupra mărfurilor importate. Noţiunea de **o. n.** a apărut pentru prima dată în lucrările elaborate în cadrul G.A.T.T., în deceniul şapte, neavînd pînă în prezent un conţinut precis delimitat. Principalele grupe de măsuri cuprinse în grupa **o.n.** sînt: contingentarea (v.) importurilor şi alte restricţii cantitative; reglementări privind etichetarea, ambalarea, marcarea şi comercializarea produselor; taxele fiscale la import (v.), normele fito-sanitare şi de securitate; standardele de calitate a mărfurilor; dispoziţii administrative diverse. **O.n.** nu sînt reglementate de jurisdicţia internaţională, ceea ce face ca acest gen de măsuri să fie deosebit de diverse şi să apară deseori sub forme mascate. În majoritatea ţărilor capitaliste dezvoltate orientarea treptată spre folosirea **o.n.** s-a conturat după anii 1962—1965, reducerea taxelor vamale în urma rundelor G.A.T.T., fiind însoţită de utilizarea largă a licenţelor (v.) şi taxelor l· import, introducerea unor no me anitare şi de securitate tot ma **div** e, a unor formalităţi consulare **co** plexe etc.

O.C.A.M., v. **ORGANIZAŢIA COMUNĂ AFRO-MAURICIANĂ.**

O.C.C.F., v. **ORGANIZAŢIA DE COLABORARE ÎN DOMENIUL CĂILOR FERATE.**

O.C.D.E., v. **ORGANIZAŢIA PENTRU COOPERARE ŞI DEZVOLTARE ECONOMICĂ.**

O.C.I.R., v. **ORGANIZAŢIA DE COLABORARE ÎN DOMENIUL PRODUCŢIEI DE RULMENŢI.**

O.C.P.T., v. **ORGANIZAŢIA DE COLABORARE A ŢĂRILOR SOCIALISTE ÎN DOMENIUL POŞTELOR ŞI TELECOMUNICAŢIILOR.**

O.C.T.I., v. **OFICIUL CENTRAL AL TRANSPORTURILOR INTERNAŢIONALE PE CALEA FERATĂ.**

OCUPAŢIE, acţiunea unui stat de a stabili şi exercita autoritatea sa asupra unui teritoriu care nu face parte din teritoriul său naţional. În dreptul internaţional acest termen este folosit pentru a desemna situaţii diferite: a) Ocuparea unui teritoriu „fără stăpîn". În perioada stabilirii colonialismului, pămînturile descoperite erau considerate „fără stăpîn", iar statul care le ocupa primul era socotit îndreptăţit să le integreze teritoriului său. **O.** putea fi exprimată chiar printr-un act simbolic: arborarea pavilionului statului ocupant, lăsarea unei inscripţii etc. Mai tîrziu, s-a pretins ca **o.** unui teritoriu nou descoperit să fie efectivă şi comunicată celorlalte state, fiind recunoscută numai dacă statul ocupant a stabilit pe acel teritoriu o autoritate responsabilă şi a comunicat celorlalte state luarea în stăpînire; b) Ocuparea temporară a unui teritoriu străin ca garanţie pentru îndeplinirea anumitor obligaţii internaţionale. Tratatul de pace de la Versailles din 1919 a statornicit ocuparea malului stîng al Rinului de către Puterile Aliate, pe timp de 15 ani, ca garanţie a executării de către Germania a obligaţiilor asumate prin tratat (v. *Renania*); c) Ocuparea militară a unui teritoriu aparţinînd altui stat, ca rezultat al unei acţiuni de război (v. *ocupaţie militară*). ~ *militară* (occupatio bellica). În baza normelor şi principiilor dreptului internaţional contemporan, teritoriul unui stat nu poate face obiectul unei ~ *m.* decurgînd din folosirea forţei contrar dispoziţiilor Cartei O.N.U. ~ *m.* nu este translativă de suveranitate. „Teritoriul unui stat — se arată în Declaraţia Adunării Generale a O.N.U. din 24 oct. 1970 asupra principiilor dreptului internaţional privind relaţiile prieteneşti şi cooperarea între state — nu poate face obiectul unei ~ *m.* rezultînd din folosirea forţei contrar Cartei". Rezoluţia Adunării Generale a O.N.U. nr. 3314 (XXIX) din 14 dec. 1974 asupra definiţiei agresiunii prevede, de asemenea, că „teritoriul

unui stat nu poate fi violat şi nu poate constitui, fie chiar şi temporar, obiectul unei ~ *m.* sau al altor măsuri de forţă", incluzînd în conceptul de agresiune „orice ocupaţie militară, chiar temporară", rezultînd dintr-o invazie sau atac „sau orice anexiune, prin folosirea forţei, a teritoriului sau unei părţi a teritoriului unui alt stat".

O.E.C.E., v. **ORGANIZAŢIA EUROPEANĂ DE COOPERARE ECONOMICĂ.**

O.E.C.Q., v. **ORGANIZAŢIA EUROPEANĂ PENTRU CONTROLUL CALITĂŢII.**

OFERTĂ, instrument comercial care concretizează acţiunile precontractuale întreprinse de ofertant, fie din proprie iniţiativă, fie la cererea cumpărătorilor potenţiali. Se disting două feluri de **o.**: *publicitară (fără angajament)* şi *fermă*. ~ *publicitară* se adresează unui număr mare de cumpărători potenţiali fie direct (prin remiterea de cataloage, prospecte, facturi proforma, oferte-circulări etc.), fie indirect (prin publicarea de anunţuri în ziare sau reviste de specialitate, prin filme documentare, prin anunţuri radio etc.). În practica comercială internaţională iniţiativa revine uneori cumpărătorilor, care lansează cereri de **o.**, adresîndu-se direct fie unor firme cu care au mai avut relaţii comerciale, fie întreprinderilor menţionate prin ofertele publicitare.

OFICIAL, act, ştire, comunicat care emană de la conducerea de stat, guvern, organizaţie internaţională, organizaţie politică, economică, autoritate etc., reprezentînd poziţia publică a acestora în legătură cu un eveniment, cu o situaţie dată, cu rezultatul unor negocieri. Caracterul **o.** rezultă din natura şi cuprinsul documentelor interne sau la care statele, guvernele etc. convin.

OFICIOS 1. Ştire sau comunicat ce emană de la o autoritate, fără a avea însă un caracter oficial. **2.** Calificativ dat organelor de presă, agenţiilor de ştiri etc. care exprimă punctul de vedere al unui guvern, fără ca acesta să fie însă oficial. Acestea au o strînsă legătură cu autorităţile, redau linia lor politică, însă formal nu depind de ele şi, în ultimă instanţă, nu le angajează.

OFICIU 1. *Oficiu diplomatic*, misiune diplomatică a României (ambasadă, legaţie sau reprezentanţă permanentă pe lîngă o organizaţie internaţională). În formă eliptică, termenul este folosit pentru a desemna chiar misiunea diplomatică dată („oficiul Berna"). **2.** Titlu dat unor organizaţii internaţionale cu caracter administrativ (de ex: Oficiul internaţional al igienei publice, Oficiul central al transporturilor internaţionale pe calea ferată etc.).

OFICIUL CENTRAL AL TRANSPORTURILOR INTERNAŢIONALE PE CALEA FERATĂ (O.C.T.I.), înfiinţat cu prilejul încheierii Convenţiei internaţionale privind transportul mărfurilor pe calea ferată (C.I.M.), semnată la Berna la 14 oct. 1890, ale cărei prevederi au fost extinse prin Convenţia internaţională privind transportul călătorilor şi bagajelor pe calea ferată (C.I.V.) (v.) din 23 oct. 1924. **O.C.T.I.** facilitează şi asigură aplicarea convenţiilor sus-menţionate, preocupîndu-se de completarea şi codificarea dreptului internaţional referitor la transportul pe calea ferată a mărfurilor, călătorilor şi bagajelor. Alte atribuţii ale **O.C.T.I.** sînt: adaptarea convenţiilor amintite la noile necesităţi economice şi tehnice; stabilirea de reglementări în materie de transport al mărfurilor; ţinerea unei evidenţe la zi a liniilor ferate supuse convenţiilor C.I.M. şi C.I.V.; participarea la tribunalul de arbitraj instituit de cele două convenţii. Principalul organ: Comitetul administrativ (se întruneşte de două ori pe an), compus din 11 membri. În

prezent, membrii **O.C.T.I.** sînt guvernele din 31 de țări, printre care și România. Are sediul la Berna.

OFICIUL CENTRULUI COMUN O.N.U.D.I.—ROMÂNIA, organism tehnic specializat al O.N.U.D.I., înființat la 1 sept. 1972 cu scopul de a promova cooperarea între România și țările în curs de dezvoltare în domeniul industriei chimice și petrochimice. Își desfășoară activitatea pe baza unui program anual și vizează: organizarea unor reuniuni de experți; pregătirea de studii, monografii, statistici în cadrul programului de cercetări al O.N.U.D.I.; pregătirea de specialiști și recrutarea de experți români pentru țările în curs de dezvoltare; promovări de activități industriale, societăți mixte, proiecte, informații. Organul principal al oficiului este Comitetul mixt, alcătuit din trei funcționari superiori ai secretariatului O.N.U.D.I. și trei reprezentanți ai guvernului român (se întrunește într-o sesiune anuală în perioada sept.-oct. la București sau la Viena). Are două unități de lucru, una la București, pe lîngă Ministerul Industriei Chimice, și alta la Viena, în cadrul secretariatului O.N.U.D.I. Crearea sa se înscrie în politica consecventă a României de a intensifica cooperarea internațională și asistența către țările în curs de dezvoltare prin intermediul organizațiilor internaționale, într-un domeniu în care țara noastră posedă o bogată experiență. Are sediul la București.

OFICIUL INTERNAȚIONAL AL EPIZOOTIILOR, organizație guvernamentală fondată la 25 ian. 1924, la Paris, în scopul promovării și coordonării cercetărilor experimentale și a altor cercetări privind patologia și profilaxia bolilor contagioase ale șeptelului; colectării și punerii în atenția guvernelor ori a serviciilor lor sanitare a tuturor informațiilor și documentelor de interes general privind cursul bolilor epizootice și mijloacele de ținere a acestora sub control; conceperii proiectelor internaționale de acorduri privind măsurile sanitare pentru animale și furnizarea către guvernele membre a măsurilor de intrare în aplicare. Organele sale principale sînt: *Comitetul*, compus din cîte un delegat permanent pentru fiecare țară membră, care se întrunește anual și alege președintele, vicepreședintele și membrii Comisiei administrative, revizorii (pe trei ani) și numește directorul. Are *comisii specializate permanente* privind: norme pentru produsele biologice; bolile diferitelor specii de animale; regulamente zoosanitare; persistența virusurilor în hrană. În cadrul oficiului mai funcționează: serviciul mondial de informare privind evoluția epizootiilor; departamentele științific și tehnic; comisii regionale (Asia, America, Africa, Europa) organizează sesiuni anuale (la Paris), simpozioane. Editează publicațiile „Monthly Epizootic Circular", „Scientific and Technical Bulletin" (7 pe an) ș.a. România este membră din 1956.

OFICIUL INTERNAȚIONAL AL VIEI ȘI VINULUI (O.I.V.), organizație guvernamentală înființată la 29 nov. 1924, la Paris, printr-un aranjament internațional, sub denumirea de *Oficiul internațional al vinului*. Denumirea actuală a fost adoptată la 4 sept. 1958. Principalele sale obiective sînt: strîngerea, studierea și publicarea de documentații științifice, tehnice și economice privind cultivarea viei și produsele derivate (vin, struguri, must); de a contribui la dezvoltarea cercetării științifice; formularea unei politici mondiale raționale privind viticultura; elaborarea de recomandări către guvernele țărilor membre. Editează publicațiile „Bulletin de l'O.I.V.", „Memento de l'O.I.V.", „Lexique de la vigne et du vin" (în 7 limbi). *Membri*: 29 de țări (1976). România este membră din 1957.

O.I.C., v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A COMERȚULUI.**

O.I.J., v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ZIARIȘTILOR.**

O.I.M., v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A MUNCII.**

O.I.M.L., v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE METROLOGIE LEGALĂ.**

O.I.P.C., v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A POLIȚIEI CRIMINALE (INTERPOL).**

O.I.R.T., v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE RADIO ȘI TELEVIZIUNE.**

O.I.V., v. **OFICIUL INTERNAȚIONAL AL VIEI ȘI VINULUI.**

OLANDA (denumirea oficială: *Koninkrijk der Nederlanden = Regatul Țărilor de Jos*), stat situat în V Europei, pe cursul inferior al Rinului, cu ieșire la M. Nordului, învecinat cu R.F. Germania și Belgia. Suprafața: 41 160 kmp. Populația (1976): 13 769 000 loc. Capitala oficială; *Amsterdam*, 1 001 632 loc. (1975, aglomerația urbană); sediul guvernului și reședința curții regale este la *Haga*, 693 890 loc. (1973, cu suburbii). Limba oficială: olandeza. Moneda: 1 Gulden (Florin) = 100 Cents. *Istoric.* Locuit în antichitate de triburi germanice (batavi, frizi), teritoriul **O.** este ocupat în sec. 1 î.e.n. de romani, iar în sec. 5—9 face parte din statul franc. În cursul evului mediu (împreună cu Belgia, Luxemburg și Franța de Nord-Est) **O.** face parte din ținutul cunoscut sub numele de Țările de Jos. În sec. 11—14 orașele din Țările de Jos cunosc o deosebită dezvoltare. În 1428—1433 teritoriul **O.** este cucerit de ducii de Burgundia, iar în 1477 (definitiv din 1482) intră în stăpînirea Habsburgilor (din 1615 sub cea a ramurii spaniole). În urma revoluției burgheze din Țările de Jos se creează Uniunea de la Utrecht (23 ian. 1579), care se proclamă la 26 iul. 1581 republică independentă sub numele de Republica Independentă a Provinciilor Unite, numită, în mod curent, din 1609 **O.** și recunoscută de Spania în 1648. În sec. 17, **O.** devine cea mai mare putere comercială din Europa, punînd bazele unui întins imperiu colonial în Asia, Africa și America. În sec. 18, **O.** pierde poziția de mare putere maritimă și comercială. Pe teritoriul **O.** ocupat de trupele franceze (dec. 1794) Napoleon creează Republica Batavă (1795—1806), transformată apoi în regatul **O.**, anexat de Franța, pînă în 1814. Dobîndindu-și independența, **O.** formează la 8 iun. 1815, împreună cu Belgia și Luxemburg, Regatul Țărilor de Jos Unite (uniune personală, din care Belgia iese în 1830, iar Luxemburgul în 1890). Neutră în primul război mondial (1914—1918), **O.** este ocupată de trupe germane (1940—1945) în timpul celui de-al doilea război mondial. În 1947, împreună cu Belgia și Luxemburg, **O.** formează uniunea vamală Benelux. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională ereditară. **O.** întreține relații diplomatice cu 134 de state (1976) și este membru în 111 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România:* Încă din sec. 19 între România și **O.** s-au dezvoltat intense legături economice. După ce **O.** a înființat viceconsulate comerciale la Galați (20 dec. 1841) și Brăila (9 apr. 1856), la 17 aug. 1856 a deschis la București, iar la 25 aug. 1856 la Iași consulate generale. În anii următori, **O.** a deschis o serie de agenții consulare onorifice la Botoșani (10 apr. 1857), Bîrlad (12 iul. 1857), Focșani (11 apr. 1858) și Giurgiu (1 mai 1858). Relațiile diplomatice s-au stabilit la 24 ian. 1880, la nivel de agenție diplomatică (data comunicării ministerului de externe al **O.** privind ridicarea consulatului general din București la rang de agenție diplomatică), iar la 13 febr. 1880 sînt ridicate la nivel de legație (data confirmării de către

ministerul de externe al României a propunerii respective a O.). Raporturile româno-olandeze au cunoscut în continuare o permanentă dezvoltare, stimulată de încheierea primelor instrumente bilaterale: un Tratat de comerț (17 iun. 1881), o Convenție de extrădare (13 sept. 1881), o Convenție comercială (1899). Extinderea continuă a relațiilor a determinat cele două guverne să procedeze la deschiderea treptată a noi oficii consulare onorifice. Suspendate la 12 febr. 1941 datorită războiului, relațiile diplomatice dintre cele două țări sînt restabilite la 17 febr. 1946, la nivel de legație, iar la 25 aug. 1966 sînt ridicate la nivel de ambasadă. În perioada care a urmat, între România și **O.** s-au statornicit relații prietenești și de colaborare care s-au amplificat constant, îndeosebi ca urmare a schimburilor de vizite la nivelul primilor miniștri (în **O.**, între 17—21 iul. 1967; în România, între 27—30 oct. 1969). S-a creat un cadru juridic larg care reglementează raporturile bilaterale: Acordul cultural (13 ian. 1967), Acordul privind cooperarea economică, industrială și tehnică (20 iul. 1967), Acordul veterinar (20 iul. 1967), Acordul privind transporturile rutiere internaționale de mărfuri (23 apr. 1968), Acordul comercial pe termen lung între România și Uniunea Economică Benelux (8 dec. 1970). Un moment de cea mai mare importanță pentru relațiile româno-olandeze l-a constituit vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în **O.** (10 — 13 apr. 1973). Declarația solemnă comună semnată și convorbirile purtate cu această ocazie au pus temelii trainice și au deschis ample perspective dezvoltării pe multiple planuri a raporturilor bilaterale. S-au intensificat contactele și vizitele reciproce de delegații guvernamentale și parlamentare, schimburile comerciale și cooperarea economică s-au amplificat în ritm rapid, s-au lărgit schimburile culturale și s-a extins conlucrarea celor două țări în organizațiile internaționale. Stadiul atins în dezvoltarea bunelor relații româno-olandeze a fost confirmat cu prilejul vizitei reginei Iuliana a **O.** în România (13 — 16 mai 1975), în cursul căreia au fost examinate noi posibilități de colaborare. Pentru valorificarea lor, în timpul acestei vizite s-a semnat Acordul de colaborare economică, industrială și tehnică pe termen lung, precum și Aranjamentul de colaborare tehnică în domeniul agriculturii — instrumente care asigură un cadru favorabil atît pentru lărgirea schimburilor, cît și pentru extinderea cooperării în multiple domenii, în avantajul reciproc.

OMAN (denumirea oficială: *Saltanat' Omān = Sultanatul Oman*), stat situat în Asia de Sud-Vest, pe țărmul de SE al Pen. Arabia, învecinat cu Emiratele Arabe Unite, R.D.P. Yemen și Arabia Saudită. Suprafața: 212 457 kmp. Populația (1973): 1 000 000 loc. Capitala: *Mascat*, 80 000 loc. (1976, cu suburbiile). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Riyal Omani = 1 000 Baizas. *Istoric.* În sec. 7—11 **O.** face parte din Califatul arab, dar în secolele următoare principii locali obțin o independență de facto față de Califatul arab și își extind autoritatea asupra coastei Arabiei și Somaliei. În perioada 1508—1650 litoralul **O.** este ocupat de portughezi, iar în sec. 18 **O.** este dominat de Persia (pînă la 1744). În deceniile următoare Sultanatul Mascat și **O.** atinge apogeul puterii sale și o maximă expansiune teritorială (pînă în Africa Orientală și Zanzibar unde, în 1832, își mută și capitala). După 1856 Sultanatul se destramă căzînd sub influența englezilor care, la 1891, transformă **O.** într-un protectorat britanic de facto. În 1913 Imamatul **O.** își proclamă independența. Trupe ale Sultanatului din Mascat, cu sprijin britanic, ocupă Imamatul **O.** (1955). La 23 iul. 1970 Sultanatul Mascat și **O.** își schimbă denumirea, adoptînd-o pe cea actuală. *Organizarea de stat:* monarhie absolută. **O.** întreține relații diplomatice cu 43 de state (1976) și este membru în 26 organi-

zații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și **O.** s-au stabilit relații diplomatice la nivel de ambasadă la 1 mai 1974. Între cele două țări au loc schimburi economice.

O.M.M., v. **ORGANIZAȚIA METEOROLOGICĂ MONDIALĂ.**

O.M.P.I., v. **ORGANIZAȚIA MONDIALĂ A PROPRIETĂȚII INTELECTUALE.**

O.M.S., v. **ORGANIZAȚIA MONDIALĂ A SĂNĂTĂȚII.**

O.M.T., v. **ORGANIZAȚIA MONDIALĂ DE TURISM.**

O.N.U., v. **ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE.**

O.N.U.D.I., v. **ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU DEZVOLTARE INDUSTRIALĂ.**

O.P.A.E.C., v. **ORGANIZAȚIA ȚĂRILOR ARABE EXPORTATOARE DE PETROL.**

O.P.E.C., v. **ORGANIZAȚIA ȚĂRILOR EXPORTATOARE DE PETROL.**

OPERAȚIILE O.N.U. PENTRU MENȚINEREA PĂCII, acțiuni întreprinse de O.N.U. cu forțe armate în regiuni în care au izbucnit conflicte militare, cu misiunea de a se amplasa ca tampon între părțile beligerante și a favoriza în acest fel reglementarea pe cale pașnică a diferendului. Spre deosebire de acțiunile militare preconizate să fie întreprinse de Consiliul de Securitate pentru reprimarea unor acte de agresiune (conform cap. al 7-lea din Cartă), aceste operații nu sînt prevăzute de Cartă, constituind o creație ad-hoc, reclamată de nevoia intervenției O.N.U. chiar și în cazul cînd nu s-a constatat de Consiliu că este vorba de agresiune. **O. pentru m. p.** au fost inițiate atît de Consiliul de Securitate, cît și de Adunarea Generală a O.N.U. Astfel de operații au fost întreprinse în Orientul Mijlociu (1956), Congo (1960), Cipru (1964), Sinai (1973), înălțimile Golan (1974). Modul de organizare și de finanțare diferă de la o operație la alta. Totuși, se desprind cîteva trăsături comune. Astfel, ele pot fi întreprinse numai cu consimțămîntul statului sau statelor pe teritoriul cărora funcționează, atît în ceea ce privește operația în sine cît și componența națională a forțelor. Aceste forțe sînt alcătuite, de obicei, din contingente ale țărilor mici și mijlocii și nu din forțe ale marilor puteri, cum este prevăzut de Cartă pentru acțiuni militare de reprimare a unei agresiuni. Ele pot folosi forța numai limitat, pentru apărare, neavînd dreptul să întreprindă acțiuni ofensive. În ceea ce privește acoperirea cheltuielilor, unele operații sînt finanțate din fonduri create prin contribuții voluntare (Cipru), iar altele sînt finanțate din bugete speciale ale O.N.U., pe baza unor baremuri stabilite ad-hoc (Sinai și înălțimile Golan). Experiența dovedește că, atunci cînd forțele respective acționează în limitele mandatului trasat și răspund efectiv misiunii lor de a menține dezangajarea părților în conflict, fără a se amesteca în treburile interne ale statelor, ele pot aduce o contribuție importantă la stabilizarea situației. Aceste operații nu sînt însă concepute și nici nu pot fi un mijloc de a impune soluții cu forța. În vederea definirii unui cadru instituțional unitar pentru operațiile de menținere a păcii a fost creat, în 1965, un comitet special, din care face parte și România. **V.** și *Comitetul special pentru operațiunile de menținere a păcii.*

OPINIE DISIDENTĂ sau **SEPARATĂ,** formă de exprimare și argumentare a votului negativ față de soluția adoptată de majoritatea judecătorilor C.I.J. în hotărîrile pronunțate. **O.d.** se deosebește de opinia individuală (v.). **O.d.** se redactează în scris și se publică în culegerile de hotărîri ale C.I.J.

OPINIE INDIVIDUALĂ, act declarativ al acelor membri C.I.J. care, fiind de acord cu o hotărîre pronunţată de Curte într-o cauză dată, nu sînt de acord în totul cu motivarea adusă acelei hotărîri şi o înlocuiesc sau o completează cu argumentaţia proprie.

OPINIE PUBLICĂ, modalitate specifică de manifestare a conştiinţei sociale. **O.p.** presupune omogenitatea de păreri a unui număr suficient de indivizi pentru a avea semnificaţie socială şi reflectă, de regulă, interese sau vederi de clasă, naţionale, rasiale etc. şi de grupuri mai mici — profesie, vîrstă, sex etc.

OPTANŢI, *PROBLEMA ~*, grup de persoane de naţionalitate maghiară, care pînă la 1 dec. 1918 au locuit în Transilvania, iar după proclamarea unirii acesteia cu România şi semnarea Tratatului de la Trianon, 14 iun. 1920 (v.), au optat pentru cetăţenia ungară. În urma aplicării de către guvernul român a reformei agrare în Transilvania (1920—1921) — de care au beneficiat atît ţăranii români, cît şi cei maghiari şi germani — **o.** s-au adresat autorităţilor române şi apoi Societăţii Naţiunilor pentru a cere să fie despăgubiţi de statul român pentru fostele lor proprietăţi, reclamînd o indemnizaţie de un miliard şi jumătate lei (45 miliarde hîrtie monedă). Problema **o.** a făcut obiect de dezbatere în diferite foruri ale Societăţii Naţiunilor, inclusiv în cadrul Consiliului acesteia între anii 1923—1930. România, reprezentată de N. Titulescu, a respins pretenţiile **o.** pe baza dreptului său de suveranitate naţională.

O.P.V.E.S., v. **ORGANIZAŢIA PENTRU PUNEREA ÎN VALOARE A FLUVIULUI SÉNÉGAL.**

ORAŞ DESCHIS, localitate declarată ca atare de un beligerant şi asupra căreia, în caz de război, adversarul trebuie să se abţină de la orice atac, precum şi de la orice operaţie militară care are ca obiect ocuparea acesteia. Pentru a fi declarată **o.d.** o localitate trebuie să îndeplinească mai multe condiţii, printre care: să nu fie apărată; să nu aibă în cuprinsul său nici o forţă armată; să înceteze orice raporturi cu forţele armate naţionale sau aliate; să înceteze orice activitate cu caracter sau cu destinaţie militară în instalaţiile sau industriile sale, care ar putea fi considerate ca obiective militare; să interzică orice tranzit militar pe teritoriul său. Stabilirea de **o.d.** se face prin înţelegere cu adversarul.

ORAŞ LIBER, oraş care a căpătat, printr-un tratat internaţional, un statut de independenţă, avînd guvern şi organe legislative proprii. În trecut, această denumire a fost folosită pentru a desemna anumite oraşe care constituiau state suverane în cadrul imperiului german sau al Confederaţiei germane. După primul război mondial, pe baza prevederilor Tratatului de pace de la Versailles din 1919, a fost constituit **o.l.** Danzig (v. *Gdańsk*) sub protecţia Societăţii Naţiunilor.

ORDIN DE PLĂŢI EXTERNE, modalitate de plată în decontările internaţionale, utilizată pentru operaţiuni accesorii: a) transferuri de comisioane, penalizări, bonificaţii, transferuri în valută pentru cheltuielile unor delegaţi (ordine de plată simple); b) plata unor importuri mărunte, avansuri în cadrul unor contracte mari de import (ordine de plată documentare). **O. de p.e.** este dispoziţia (telegrafică, tehnică, telefonică) dată de o bancă, din ordinul unui titular de cont (cumpărătorul), către banca corespondentă din străinătate (la care are disponibil de devize), de a plăti beneficiarului o anumită sumă contra simplă chitanţă sau contra chitanţă plus documentele specificate în ordin. **O. de p.e.** este revocabil pe toată durata circuitului său pînă în momentul achitării.

ORDINEA DE ZI. I. Lista problemelor supuse examinării unei adunări în

cursul unei ședințe, uneori cu prezentarea ordinii de prioritate în care acestea urmează a fi tratate. **2.** Lista tuturor punctelor supuse atenției, dezbaterii sau examinării unei adunări deliberative în decursul unei întregi sesiuni. Regulamentele interioare și de procedură ale organizațiilor și conferințelor internaționale conțin prevederi specifice privind ordinea de zi. În practica Adunării Generale a O.N.U. aceasta se prezintă sub două aspecte: a) ~ *provizorie*, elaborată de secretariatul O.N.U. înainte de începerea sesiunii, în termenul prevăzut de regulament, care include chestiunile a căror înscriere a fost deja hotărîtă la sesiunea anterioară a Adunării Generale; punctele propuse, în termenul stabilit, de statele membre; rapoartele organelor O.N.U. și aspectele cu caracter organizatoric ce figurează în mod obișnuit pe ordinea de zi a sesiunii; b) ~ *definitivă*, stabilită de conferința (adunarea) însăși la începutul lucrărilor sale, prin votul participanților. Drept bază se ia ~ *provizorie*, căreia i se pot adăuga unele puncte suplimentare, pot fi excluse unele probleme, sau formularea unor puncte inserate poate suferi modificări.

ORDINE PUBLICĂ 1. Termen ce desemnează ceea ce ține de domeniile fundamentale ale activității și intereselor statului și care se bucură de o protecție deosebită — sub raportul reglementărilor juridice — din partea acelui stat. **2.** (În dreptul internațional privat) Temei care limitează aplicarea legii străine sau domeniul în care se poate manifesta inițiativa economică și juridică a părților unui act juridic. Conținutul **o.p.** se determină, pentru fiecare caz în parte de către organul chemat să aplice legea străină. **O.p.** intervine numai în cazurile în care deosebirile între legea locală și cea străină sînt esențiale, aplicarea legii străine contravenind unui principiu fundamental al forului.

ORDINUL IERARHIC, în dreptul penal nu se consideră infracțiune fapta comisă de o persoană în virtutea unui ordin dat de organul ierarhic superior, dacă acel ordin este dat de autoritatea competentă și nu are un caracter vădit ilegal. În aceste condiții **o.i.** constituie o cauză care apără de răspundere penală. În dreptul internațional penal, **o.i.** nu constituie o cauză care să apere de răspundere penală pe cei ce comit infracțiuni internaționale, dată fiind gravitatea deosebită a acestor fapte, cît și caracterul lor vădit ilicit. Acest principiu a fost confirmat de practica judiciară internațională. Astfel, de ex., în art. 8 din Statutul Tribunalului militar internațional de la Nürnberg se prevede că: „Faptul că acuzatul a acționat în conformitate cu instrucțiunile guvernului său sau ale unui superior ierarhic, nu îl va absolvi de răspundere, ci va putea fi considerat ca un motiv de micșorare a pedepsei", iar într-una din sentințele acestei instanțe se menționa: „Ordinul primit de un soldat de a împușca sau de a tortura în disprețul dreptului internațional al războiului, nu va fi niciodată privit ca justificînd aceste acte de violență". În ceea ce privește persoanele care au ordonat săvîrșirea unor asemenea acte ilegale, ele sînt deopotrivă responsabile din punct de vedere penal, fie ca participanți (coautori sau instigatori), fie ca autorii unor infracțiuni de-sine-stătătoare.

ORDONANȚĂ 1. Act emis de un organ judiciar, prin care acesta dispune asupra unor măsuri sau acte procesuale în cazurile prevăzute de lege. **2.** Hotărîre luată de un tribunal internațional în legătură cu soluționarea unor chestiuni incidentale sau de procedură, fără ca, prin aceasta, instanța să se pronunțe asupra fondului cauzei. Prin intermediul **o.**, C.I.J. poate dispune, de ex., efectuarea unor anchete sau expertize, precizînd în cuprinsul **o.** obiectul anchetei sau expertizei respective, persoanele ce urmează să funcționeze ca anchetatori sau experți etc.

ORGANE (INTERNE, EXTERNE) PENTRU RELAȚII INTERNAȚIONALE, organe care, potrivit constituției și legilor unui stat, îndeplinesc atribuțiile legate de desfășurarea relațiilor acestuia cu alte state sau cu organizații internaționale. ~ *interne* sînt de regulă: șeful statului, parlamentul, guvernul (prin șeful guvernului), ministerul de externe sau alte ministere. *Șeful statului* poate fi un organ unipersonal (președintele republicii sau monarh) ori organ colegial (consiliu de stat, prezidiu). *Șeful statului* are drept de reprezentare generală a statului în relațiile internaționale (jus repraesentationis omnimodae), în limita dispozițiilor constituționale. Principalele atribuții ale șefului statului sînt: dreptul de a declara război și de a încheia pace, ratificarea și denunțarea tratatelor internaționale, acreditarea și rechemarea reprezentanților diplomatici ai țării, primirea scrisorilor de acreditare, emiterea de depline puteri pentru semnarea celor mai importante tratate etc. *Parlamentul* are, în numeroase țări, funcții importante în politica externă. Astfel, el trebuie să aprobe cele mai importante tratate, declară starea de război și încheie pacea, aprobă înțelegeri privind teritoriul țării și desfășurarea unor activități străine pe teritoriu etc. *Guvernul* este organul de stat care realizează, de regulă, conducerea generală a relațiilor externe cu alte state; în unele țări, guvernul exercită de fapt întreaga putere executivă, șeful statului avînd numai o serie de atribuții de ordin formal, protocolar; șeful guvernului are atribuții de reprezentare; el poate negocia și încheia acorduri, angajînd statul, fără vreo împuternicire specială. *Ministerul Afacerilor Externe* organizează și înfăptuiește direct relațiile externe ale statului; transmite direct instrucțiuni reprezentanților diplomatici aflați în străinătate, supraveghează și controlează permanent activitatea misiunilor diplomatice și oficiilor consulare în străinătate; menține legătura cu reprezentanții diplomatici străini acreditați în țara sa, poartă negocieri cu ei, întocmește proiecte de acorduri și participă activ la negocierea acordurilor internaționale. Ministerul Afacerilor Externe reprezintă statul în relațiile internaționale, fără a avea nevoie de împuterniciri speciale; el eliberează depline puteri pentru încheierea de acorduri, iar în unele cazuri contrasemnează deplinele puteri semnate de șeful statului. În unele țări, mai ales în țările socialiste, ministerele economice, cum sînt ministerele comerțului exterior și cele ale cooperării economice internaționale, au competențe în domeniul raporturilor dintre state, respectiv de a negocia și aplica acorduri internaționale, a organiza și îndruma reprezentanțele comerciale, a stabili relații directe cu misiunile diplomatice și oficiile consulare străine. În România, *Ministerul Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale* asigură înfăptuirea politicii partidului și statului în domeniul comerțului exterior și cooperării economice și tehnice internaționale. Principalele atribuții ale M.C.E.C.E.I. sînt: a) împreună cu Comitetul de Stat al Planificării întocmește planul de comerț exterior și cooperare economică și tehnică internațională; b) exercită controlul și îndrumarea generală asupra activității de comerț exterior și răspunde direct de modul de realizare a planului de comerț exterior; c) negociază și încheie acorduri, convenții, protocoale, din însărcinarea Consiliului de Miniștri, precum și alte înțelegeri comerciale și de cooperare economică și tehnică internațională; d) coordonează și controlează nivelul prețurilor externe în valută, practicate de organizațiile economice la produsele de export și import; e) îndrumă și controlează activitatea de comerț exterior a organizațiilor economice care efectuează asemenea activitate, indiferent de subordonarea lor; f) organizează și controlează activitatea reprezentanțelor economice permanente ale țării noastre în străinătate. ~ *externe* sînt misiunile sau re-

prezentanţele diplomatice (v.) şi oficiile consulare.

ORGANIZAŢIA AFRO-ASIATICĂ DE COOPERARE ECONOMICĂ (AFRASEC), a fost înfiinţată pe baza rezoluţiei adoptată de prima Conferinţă economică a ţărilor afro-asiatice (Cairo, dec. 1958). Constituirea şi statutul său au fost ratificate la cea de-a doua Conferinţă (Cairo, apr.—mai 1960). Urmăreşte dezvoltarea colaborării între camerele naţionale de comerţ, industrie şi agricultură din ţările afro-asiatice; promovarea unei mai bune înţelegeri şi a relaţiilor prieteneşti între popoarele acestor ţări; întărirea cooperării lor în domeniul economic în vederea ridicării nivelului de trai; difuzează informaţii economice şi aprofundează unele probleme economice regionale şi generale (evoluţia comerţului interregional, promovarea schimburilor comerciale, investiţiile, cooperarea în domeniul tehnic etc.). La 1 ian. 1977 **AFRASEC** reunea federaţiile naţionale ale camerelor de comerţ, industrie şi agricultură din 46 ţări afro-asiatice. Are sediul la Cairo.

ORGANIZAŢIA AVIAŢIEI CIVILE INTERNAŢIONALE (O.A.C.I.), a fost creată la 4 apr. 1947. Prin Acordul încheiat cu O.N.U., la 3 oct. 1947, **O.A.C.I.** a devenit instituţie specializată a acesteia. Scopurile organizaţiei constau în elaborarea principiilor şi tehnicilor navigaţiei aeriene internaţionale şi în promovarea planificării şi dezvoltării transporturilor aeriene internaţionale, prin dezvoltarea ordonată şi sigură a aviaţiei civile în întreaga lume, crearea şi exploatarea aeronavelor în scopuri paşnice, dezvoltarea căilor aeriene, a aeroporturilor şi a serviciilor de navigaţie pentru aviaţia civilă internaţională, promovarea securităţii zborurilor etc. **O.A.C.I.** este condusă de *Adunare*, ca organ suveran, iar între sesiunile ordinare ale Adunării, care au loc din trei în trei ani, de *Consiliu*, ca organ permanent. În cadrul Adunării, fiecare stat are dreptul la un vot, iar hotărîrile se iau cu majoritate de voturi exprimate. Consiliul, răspunzător în faţa Adunării, este compus din reprezentanţii a 30 de state, alese de către Adunare pe termen de trei ani. **O.A.C.I.** avea 134 de state membre în 1977; România este membru al **O.A.C.I.** din 1965. Are sediul la Montreal (Canada).

ORGANIZAŢIA COMUNĂ AFRO-MAURICIANĂ (O.C.A.M.), a fost creată la 12 febr. 1965 la Conferinţa şefilor de state ale Uniunii afro-malgaşe de la Nouakchott (Mauritania), avînd denumirea de Organizaţia Afro-Malgaşă. După retragerea Madagascarului din organizaţie şi intrarea statului Mauritius, organizaţia a luat denumirea actuală. Sarcinile fundamentale ale **O.C.A.M.** sînt: colaborarea dintre ţările africane, ajutorul reciproc pentru accelerarea dezvoltării politice, economice, sociale, tehnice şi culturale. În componenţa **O.C.A.M.** la sfîrşitul anului 1967 intrau 10 state africane.

ORGANIZAŢIA DE COLABORARE A ŢĂRILOR SOCIALISTE ÎN DOMENIUL POŞTELOR ŞI TELECOMUNICAŢIILOR (O.C.P.T.), a fost înfiinţată prin semnarea unei Convenţii privind colaborarea în acest domeniu, la 21 dec. 1957, de ministerele poştelor şi telecomunicaţiilor din Albania, Bulgaria, R.P.D. Coreeană, Cehoslovacia, R.D. Germană, China, Mongolia, Polonia, România, Ungaria, U.R.S.S., R.S. Vietnam. În 1965 a aderat Republica Cuba. Albania nu mai participă din 1965, China din 1967. Organizaţia urmăreşte îmbunătăţirea exploatării şi extinderea telecomunicaţiilor, lărgirea schimburilor poştale şi a difuzării presei; colaborarea în introducerea metodelor avansate de organizare a muncii, mecanizarea şi automatizarea proceselor de producţie în unităţile de poştă; coordonarea activităţii în domeniul colaborării tehnico-ştiinţifice şi în domeniul utilizării şi repartizării benzi-

lor de frecvenţe; convenirea tarifelor pentru serviciile de poştă şi telecomunicaţii. Organul de conducere este *Conferinţa miniştrilor de resort*, care se întruneşte o dată la doi ani.

ORGANIZAŢIA DE COLABORARE ÎN DOMENIUL CĂILOR FERATE (O.C.C.F.), a fost înfiinţată la 1 sept. 1957 în urma aprobării statutului său la cea de-a doua sesiune a Conferinţei miniştrilor transporturilor din ţările socialiste (Pekin, 27 mai — 7 iun. 1957); statutul său a fost modificat în oct. 1962 (Ulan Bator). Membri: administraţiile căilor ferate din 13 ţări socialiste. Organizaţia urmăreşte îndeplinirea convenţiilor încheiate între ţările socialiste cu privire la traficul internaţional de călători şi mărfuri, elaborarea tarifelor pentru traficul feroviar, organizarea celor mai raţionale rute internaţionale, coordonarea planurilor de transport internaţional, îmbunătăţirea activităţii staţiilor de frontieră, rezolvarea problemelor legate de dezvoltarea şi exploatarea transportului auto şi a şoselelor, colaborarea cu alte organizaţii internaţionale similare. Are sediul la Varşovia.

ORGANIZAŢIA DE COLABORARE ÎN DOMENIUL PRODUCŢIEI DE RULMENŢI (O.C.I.R.), a fost înfiinţată prin Convenţia semnată la 13 nov. 1964 de Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Polonia şi Ungaria. În 1965 a aderat U.R.S.S., iar în 1971 România. Urmăreşte asigurarea necesarului de rulmenţi în sortimentul corespunzător, îndeosebi prin specializare şi cooperare în producţie; stimularea creşterii producţiei de rulmenţi prin colaborare în introducerea tehnologiei şi organizării moderne a producţiei; colaborarea în folosirea mai raţională a capacităţilor de producţie ale industriei de rulmenţi din diferite ţări; coordonarea lucrărilor de cercetare-proiectare; organizarea schimbului de documentaţii.

ORGANIZAŢIA DE COLABORARE ÎN SIDERURGIE (INTERMETAL), a fost creată prin semnarea Convenţiei din 15 iul. 1964, de către Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Polonia, Ungaria, U.R.S.S. De la 4 febr. 1970, printr-o convenţie separată, colaborează cu **Intermetal** I.C.E. „Metalimport-export" din România, în domeniul livrărilor reciproce de produse siderurgice şi cooperării în industria siderurgică. Urmăreşte elaborarea de propuneri privind specializarea şi coordonarea în producţie; elaborarea metodologiei comune de coordonare a programării trimestriale a producţiei, analiza investiţiilor, sprijinirea introducerii şi lărgirii producţiei de tipuri deficitare de produse siderurgice, perfecţionarea principiilor şi formelor de efectuare a schimburilor de produse siderurgice. România nu ia parte la lucrările Consiliului. Organizaţia are şi un *organ executiv*. Are sediul la Budapesta.

ORGANIZAŢIA DE COLABORARE PENTRU FOLOSIREA ÎN COMUN A CONTAINERELOR ÎN TRAFIC INTERNAŢIONAL (F.C.C.), a fost înfiinţată prin Convenţia semnată la 29 iun. 1974 de Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Cuba, Mongolia, Polonia, România, Ungaria şi Uniunea Sovietică. Se ocupă de organizarea circulaţiei containerelor de mare capacitate în traficul internaţional, astfel încît să se reducă la maximum posibil parcursul acestora fără încărcătură, prin utilizarea lor de către ţara participantă în care au fost descărcate, atît pentru efectuarea transporturilor internaţionale în relaţiile cu celelalte părţi, cît şi pentru transporturi interne. Are sediul la Bucureşti.

ORGANIZAŢIA DE SOLIDARITATE A POPOARELOR AFRO-ASIATICE (O.S.P.A.A.), înfiinţată la 26 dec. 1957 la Cairo din necesitatea intensificării luptei de eliberare a popoarelor afro-asiatice, de creştere a conştiinţei naţionale şi politice a acestora.

Scopul **O.S.P.A.A.** este: întărirea solidarității afro-asiatice și găsirea unor modalități de colaborare între statele celor două continente; coordonarea luptei popoarelor afro-asiatice împotriva imperialismului și colonialismului; accelerarea luptei de eliberare națională și asigurarea dezvoltării economice, sociale și culturale; aplicarea rezoluțiilor și recomandărilor adoptate de către Conferințele țărilor afro-asiatice (v.). La **O.S.P.A.A.** sînt afiliate comitete naționale și organizații din 74 de țări (1976).

ORGANIZAȚIA DE TELECOMUNICAȚII SPAȚIALE „INTERSPUTNIK", a fost înființată prin Acordul cu privire la crearea sistemului internațional de telecomunicații, semnat la Moscova, la 15 nov. 1971 (v.). Are competența de a încheia acorduri, a efectua acte de administrare, închiriere și înstrăinare de bunuri. Ea coordonează activitatea sa cu Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor (v.) și cooperează cu alte organizații care au activități de utilizare a sateliților de telecomunicații. Organizația este condusă de un *Consiliu* compus din cîte un reprezentant al fiecărui membru al organizației, care dispune de un vot. Consiliul examinează și aprobă măsurile cu privire la crearea, achiziționarea sau închirierea complexului spațial și exploatarea acestuia, aprobă planurile de dezvoltare și de perfecționare a sistemului de telecomunicații al organizației, stabilește condițiile tehnice pentru sateliții de telecomunicații ai organizației, examinează și adoptă programul de plasare pe orbită a sateliților, aprobă planul de repartizare a căilor de telecomunicații între membrii organizației, stabilește condițiile tehnice pentru stațiile de sol și dacă acestea corespund condițiilor tehnice cînd sînt propuse pentru conectare ș.a. *Directorul general* asigură executarea hotărîrilor Consiliului, negociază cu administrațiile de telecomunicații, cu organizațiile de proiectare și întreprinderile industriale ale membrilor organizației în problemele de proiectare, fabricare și furnizare a elementelor și blocurilor aparatajului de bord de pe sateliți, negociază în problemele de lansare etc. Are sediul la Moscova.

ORGANIZAȚIA EUROPEANĂ DE COOPERARE ECONOMICĂ (O.E.C.E.), a fost înființată pe baza Convenției semnate la Paris, în apr. 1948, de către reprezentanții a 16 țări vest-europene și de reprezentanți ai zonelor occidentale de ocupație a Germaniei. Obiectivul imediat al **O.E.C.E.** consta în înfăptuirea Planului Marshall (v.), în care scop, în cadrul **O.E.C.E.**, a luat ființă Acordul de Plăți Intraeuropean (v.), transformat în 1950 în Uniunea Europeană de Plăți (v.). De asemenea, **O.E.C.E.** urmărea să promoveze dezvoltarea producției, să dezvolte schimbul internațional de mărfuri și servicii, să colaboreze cu țările interesate în vederea reducerii taxelor vamale și a altor obstacole în calea comerțului reciproc, să mențină stabilitatea valutelor naționale și echilibrul balanțelor de plăți, să introducă treptat în relațiile dintre țările membre un sistem multilateral de plăți. În cadrul **O.E.C.E.** au avut loc negocieri care urmăreau crearea unei zone europene a comerțului liber, dar acestea au eșuat în urma creării celor două blocuri comercial-economice separate: C.E.E. (1957) și A.E.L.S. (1960). În sept. 1961, ca urmare a lărgirii ariei geografice și a modificării funcțiilor sale, **O.E.C.E.** s-a transformat în *O.C.D.E.* (v.). A avut sediul la Paris.

ORGANIZAȚIA EUROPEANĂ PENTRU CONTROLUL CALITĂȚII (O.E.C.Q.), a fost creată la 27 sept. 1956, ca urmare a hotărîrii primei Conferințe europene privind controlul calității, organizată de Agenția europeană de productivitate. **O.E.C.Q.** are membri titulari din 22 de țări (1976), între care și România, și membri asociați (instituții din țările care nu sînt membre titulare). Urmărește

promovarea, prin toate mijloacele disponibile, a aplicării tehnicilor de control al calității; organizarea de congrese, seminarii, cursuri; schimb de documentații; inițierea unor programe de pregătire a cadrelor. Are sediul la Rotterdam (Olanda).

ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A MUNCII (O.I.M.), creată în 1919 ca organizație interguvernamentală în baza Convenției adoptate la Conferința de pace de la Paris (v.), inclusă în Tratatul de la Versailles (v.). **O.I.M.** a devenit, după cel de-al doilea război mondial, în 1946, prima instituție specializată a O.N.U. cu vocație de universalitate, care grupează 132 de state suverane (31 dec. 1977). În baza constituției, pot deveni membre ale **O.I.M.** toate statele membre ale O.N.U. care acceptă obligațiile statutare, precum și statele nemembre ale O.N.U., în urma unei hotărîri a Conferinței Internaționale a Muncii, adoptate cu o majoritate de 2/3. Scopurile și obiectivele fundamentale ale **O.I.M.** sînt: ocrotirea demnității muncitorilor, îmbunătățirea condițiilor lor de muncă, ridicarea nivelului de trai al acestora, realizarea bunăstării economice, folosirea deplină a brațelor de muncă, ocrotirea adecvată a vieții și sănătății lor în toate muncile profesionale, protecția mamei și a copilului, asigurarea unor posibilități egale în domeniul învățămîntului și pregătirii profesionale etc. Organele și organismele **O.I.M.** funcționează pe principiul tripartismului — reprezentanți ai muncitorilor, reprezentanți guvernamentali și reprezentanți ai celor care angajează —, după formula 1-2-1. Astfel, *Conferința generală denumită* (*Conferința internațională a muncii*), care se reunește anual, este organul suprem al **O.I.M.**, este alcătuită din delegații naționale care cuprind un reprezentant al muncitorilor, doi reprezentanți guvernamentali și unul al celor care angajează. Conferința dezbate probleme de muncă și sociale, elaborează norme sociale internaționale sub formă de convenții sau recomandări, stabilește obiectivele generale ale organizației etc. *Consiliul de administrație*, alcătuit din 12 reprezentanți ai muncitorilor, 24 ai guvernelor și 12 ai celor care angajează, este organul de execuție care conduce activitatea organizației între conferințe. Se întrunește în trei sesiuni ordinare anual. *Biroul Internațional al Muncii*, organ tehnic și de administrație, cu funcții de secretariat. În cadrul Biroului funcționează două institute internaționale autonome — Institutul internațional pentru studii sociale cu sediul la Geneva și Centrul internațional pentru perfecționarea tehnică și profesională, cu sediul la Torino. Din structura organizatorică a **O.I.M.** mai fac parte conferințele tehnice regionale, diverse comitete și comisii (comisia bugetară și administrativă, comisia activității practice, comisia de repartizare a contribuțiilor, comisia organizațiilor internaționale, comitetul libertății sindicale, comitetul asupra discriminărilor etc.), comisiile industriale (în număr de 10, pe ramuri de activitate). România este membră fondatoare a **O.I.M.** (între 1942 și 1955 ea nu a participat la activitățile organizației). În spiritul principiilor sale de politică externă, România a participat intens la activitatea **O.I.M.** În urma unor inițiative românești, în legătură cu comerțul internațional și utilizarea forței de muncă (1963), Anul cooperării internaționale (1964), punerea în valoare a resurselor umane (1965) au fost adoptate rezoluții ale **O.I.M.** România a participat și participă activ la acțiunea de cooperare internațională în domeniul social, în repetate rînduri îndeplinind funcții de conducere în cadrul organizației. Are sediul la Geneva.

ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A POLIȚIEI CRIMINALE (O.I.P.C.; INTERPOL), organizație neguvernamentală la care au aderat 122 de organe de poliție (1976) din tot atîtea țări

din cele cinci continente. Punctul de pornire în crearea **O.I.P.C.** l-a constituit primul Congres al poliției judiciare (14—18 apr. 1914). Între 3-7 sept. 1923 are loc la Viena al doilea Congres al poliției judiciare, unde s-a decis crearea Comisiei Internaționale de Poliție Criminală (C.I.P.C.) ca organizație permanentă de cooperare polițistă (cu sediul la Viena). Poliția din România a devenit membră a C.I.P.C., iar între 7—12 iun. 1938 a fost gazda celei de-a 14 sesiuni a Adunării Generale a C.I.P.C. În perioada celui de-al II-lea război mondial C.I.P.C. traversează o perioadă grea: autoritățile hitleriste „mută" în 1942 sediul, cu arhivă cu tot, de la Viena la Berlin, iar cartoteca a fost folosită de SS și Gestapo pentru identificarea unor criminali din care au constituit comandouri speciale. Între 6—9 iun. 1946 are loc la Bruxelles Conferința internațională a poliției judiciare, cu care prilej se aprobă un nou statut, se stabilește sediul la Paris și se alege un Comitet Executiv. După această dată structura, concepția și metodele de combatere a criminalității s-au perfecționat permanent. În 1956 C.I.P.C. devine **O.I.P.C.** În toamna lui 1973, cea de-a 42-a Adunare generală a Interpol aprobă cererea miliției din România de a deveni membră a organizației. Scopul **O.I.P.C.** este asigurarea și dezvoltarea asistenței reciproce a tuturor anchetatorilor de poliție criminală, cu respectarea legilor fiecărei țări, precum și a Declarației universale a drepturilor omului; să creeze și să dezvolte toate instituțiile capabile să contribuie în mod eficace la prevenirea și reprimarea infracțiunilor de drept comun. Este interzisă intervenția în probleme cu caracter politic, militar, religios sau rasial. În fiecare țară există un Birou care funcționează în cadrul poliției naționale, dar se află în angrenajul Interpol, întreținînd legături directe cu Birourile centrale naționale din alte țări, sau prin mijlocirea Administrației Centrale Interpol pentru schimb de informații și transmitere de documente referitoare la infracțiuni și infractori de drept comun; investigarea și supravegherea unor persoane; verificarea de declarații și alibiuri etc. **O.I.P.C.** are sediul la Paris.

ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ZIARIȘTILOR (O.I.J.), înființată la Paris, în 1926, sub denumirea de *Federația Internațională a Ziariștilor*, care în 1941, la Londra, se transformă în *Federația Internațională a Ziariștilor din țările aliate și libere*. Statutul actual, adoptat în 1946, la Copenhaga, a fost amendat în 1950, la Helsinki, în 1958, la București, și în 1962 la Budapesta. **O.I.J.** sprijină pacea și buna înțelegere între popoare prin informații libere și adevărate, promovează prietenia și cooperarea între ziariști și contribuie la realizarea unității acestora. *Congresele* se țin la fiecare patru ani, cu participarea delegațiilor membrilor, care sînt organizații naționale sau grupuri individuale. Organizează conferințe, seminarii și cursuri cu tematici. Are un centru permanent de pregătire la Budapesta. Consiliul Ziariștilor din România este afiliat și participă la activitatea **O.I.J.** din 1955. **O.I.J.** editează: „The Democratic Journalist", (lunar) în franceză, engleză, spaniolă și rusă și „Lettre circulaire" (bilunar). Are sediul la Praga.

ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE COLABORARE ÎN DOMENIUL LABORATOARELOR DE ÎNCERCARE DE MARE PUTERE ȘI ÎNALTĂ TENSIUNE (INTERELECTROTEST), înființată prin Convenția semnată, la 16 oct. 1973, de către ministerele de resort din Bulgaria și U.R.S.S., organizațiile economice de specialitate din Polonia, România, Iugoslavia și institutele de cercetări din R.D. Germană, Ungaria și Cehoslovacia. Organizează colaborarea în domeniul încercării echipamentelor electrotehnice de înaltă tensiune prin unificarea condițiilor tehnice ale echi-

pamentelor de încercare, schimbul de informaţii privind posibilităţile de încercare, ajutorul reciproc pentru acoperirea deficitului de puteri de încercare, schimbul de informaţii privind cercetările tehnico-ştiinţifice etc.

ORGANIZAŢIA INTERNAŢIONALĂ DE METROLOGIE LEGALĂ (O.I.M.L.), creată la 12 oct. 1955, cuprinde ca membri: guvernele din 43 de ţări (1976), printre care şi România (din 1976). Urmăreşte documentarea şi informarea legate de verificarea şi controlul instrumentelor de măsură supuse sau putînd fi supuse unei reglementări legale; documentarea şi informarea asupra instrumentelor de măsură din punct de vedere al concepţiei, construcţiei şi utilizării lor; traducerea şi editarea prevederilor legale în vigoare în diferite ţări referitoare la instrumentele de măsură şi la utilizarea lor; determinarea principiilor generale ale metrologiei legale etc. Are sediul la Paris.

ORGANIZAŢIA INTERNAŢIONALĂ DE RADIO ŞI TELEVIZIUNE (O.I.R.T.), înfiinţată în 1946 la Praga, cuprinde instituţiile de specialitate din Albania, Algeria, Bulgaria, R.S.S. Bielorusă, China, Cuba, Cehoslovacia, R.P.D. Coreeană, Egipt, R.S.S. Estonă, Finlanda, R.D. Germană, Irak, R.S.S. Lituania, R.S.S. Letonă, Mali, R.S.S. Moldovenească, Mongolia, Polonia, România, Sudan, R.S.S. Ucraineană, Ungaria, U.R.S.S., Vietnam. Schimburile de programe ale Interviziunii, ca şi programele de ştiri zilnice sînt coordonate de către Centrul tehnic de coordonare a programelor Interviziunii, care este parte a serviciilor permanente ale **O.I.R.T.** Are sediul la Praga.

ORGANIZAŢIA INTERNAŢIONALĂ DE RAMURĂ PENTRU COLABORAREA ÎN DOMENIUL PRODUCŢIEI CHIMICE DE MIC TONAJ (INTERCHIM), înfiinţată prin Convenţia semnată la 17 iun. 1969 de Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Polonia, Ungaria şi Uniunea Sovietică. În 1970 a aderat România, iar în 1974 Iugoslavia. **INTERCHIM** urmăreşte satisfacerea necesarului tuturor părţilor la Convenţie cu produse chimice de mic tonaj de înaltă calitate, elaborarea de propuneri privind coordonarea planurilor de producţie, specializarea şi cooperarea în producţie, colaborarea în folosirea deplină a capacităţilor de producţie, schimbul de informaţii tehnico-ştiinţifice. Are sediul la Halle (R.D. Germană).

ORGANIZAŢIA INTERNAŢIONALĂ DE STANDARDIZARE (I.S.O.), creată în oct. 1946, a preluat atribuţiile fostei *Federaţii internaţionale a asociaţiilor naţionale de standardizare* (care a activat între 1926-1942) şi ale fostului *Comitet al Naţiunilor Unite pentru coordonarea standardizării* (1944-1946). Membri **I.S.O.** sînt organismele naţionale de standardizare din 81 de ţări (1976), printre care şi România (din 1950), precum şi membri corespondenţi din alte 18 ţări. Urmăreşte favorizarea dezvoltării standardizării pe plan mondial pentru a facilita extinderea schimburilor de mărfuri şi servicii între diferite ţări şi pentru a promova cooperarea în domeniul intelectual, ştiinţific, tehnic şi economic. Între activităţile desfăşurate de **I.S.O.** se înscriu coordonarea şi unificarea standardelor naţionale, elaborarea recomandărilor de standarde internaţionale. Pînă la sfîrşitul anului 1975 a publicat peste 2 800 standarde internaţionale. Are sediul la Geneva.

ORGANIZAŢIA INTERNAŢIONALĂ PENTRU COLABORAREA ECONOMICĂ ŞI TEHNICO-ŞTIINŢIFICĂ ÎN DOMENIUL INDUSTRIEI ELECTROTEHNICE (INTERELECTRO), înfiinţată prin Convenţia semnată la 13 dec. 1973 de Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Polonia, România, Ungaria şi U.R.S.S. Urmăreşte să contribuie la satisfacerea necesarului

părților contractante de produse electrotehnice de calitate superioară, prin specializarea și cooperarea în producție, coordonarea planurilor de producție, convenirea de livrări reciproce, colaborarea în domeniul cercetărilor tehnico-științifice ș.a. Are sediul la Moscova.

ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU REFUGIAȚI, v. ÎNALTUL COMISAR AL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU REFUGIAȚI.

ORGANIZAȚIA MARITIMĂ CONSULTATIVĂ INTERGUVERNAMENTALĂ (I.M.C.O.), instituție specializată creată în 1948, pe baza Convenției adoptate de Conferința maritimă a O.N.U. de la Londra. A început să funcționeze în 1959. România a devenit membră a **I.M.C.O.** în 1965. Are ca scop promovarea cooperării între state pentru realizarea unei navigații sigure și eficiente și înlăturarea discriminărilor și a restricțiilor impuse navigației internaționale. Sub auspiciile **I.M.C.O.** se încheie convenții și acorduri internaționale și sînt convocate conferințe internaționale în probleme de navigație. Principalele organe ale **I.M.C.O.** sînt: *Adunarea*, compusă din delegații țărilor membre; se întrunește o dată la doi ani și desemnează membrii Consiliului **I.M.C.O.** și ai Comitetului de salvare maritimă; Consiliul, compus din 18 membri, îndeplinește toate funcțiile organizației între sesiunile Adunării și numește secretarul general; *Comitetul de salvare maritimă*, principalul organ tehnic, compus din 16 membri, aleși de Adunare pe o perioadă de patru ani — se întrunește cel puțin o dată pe an; *Comitetul juridic* la care participă toate statele interesate, membre ale **I.M.C.O.**; secretariatul. Numără 88 de state membre (1976). Are sediul la Londra.

ORGANIZAȚIA METEOROLOGICĂ MONDIALĂ (O.M.M.), instituție specializată a O.N.U. (din 1947), a luat ființă în 1873, ca organizație neguvernamentală. În **O.M.M.** sînt membre 134 de state (1976). România a aderat la Convenția **O.M.M.** la 18 aug. 1948. Scopul organizației este de a coordona, uniformiza și ameliora serviciile meteorologice din toată lumea, în folosul sprijinirii activităților din alte domenii, cum ar fi agricultura, aviația etc. În măsura posibilităților sale, **O.M.M.** acordă asistență tehnică în domeniul său de activitate țărilor membre. Organul suprem al **O.M.M.** este *Congresul meteorologic mondial*, care se întrunește o dată la patru ani și are ca sarcină principală adoptarea măsurilor de ordin general pentru atingerea scopurilor organizației, cele mai importante fiind stabilirea programului și bugetului. Alt organ al **O.M.M.** este *Comitetul Executiv*, compus din președinții și vicepreședinții **O.M.M.**, președinții asociațiilor regionale și directorii serviciilor meteorologice naționale; are ca principală sarcină îndeplinirea hotărîrilor Congresului în perioada dintre sesiunile acestuia. Membrii **O.M.M.** ale cărei rețele se găsesc în întregime sau parțial într-o regiune geografică anumită sînt grupați în asociații regionale. Există șase asemenea asociații; *Comisiile tehnice*, compuse din experți tehnici numiți de Congres, însărcinate cu studierea chestiunilor din domeniul de competență al organizației. De problemele tehnice și administrative ale **O.M.M.** se ocupă *Secretariatul permanent*, condus de un secretar general și compus din personal tehnic și administrativ. Activitatea **O.M.M.** se concentrează asupra problemelor schimbului mondial de observații și date necesare pregătirii previziunilor meteorologice destinate aviației, navigației maritime, agriculturii etc. Are sediul la Geneva.

ORGANIZAȚIA MONDIALĂ A PROPRIETĂȚII INTELECTUALE (O.M.P.I.), instituție specializată a O.N.U., creată prin Convenția semnată la Stockholm, la 14 iul. 1967, în scopul promovării protecției proprietății intelectuale în lume și a cooperării din-

tre state în acest domeniu. **O.M.P.I.** adoptă măsuri destinate să protejeze proprietatea intelectuală și să armonizeze legislațiile statelor în această materie. Încurajează adoptarea unor aranjamente internaționale în domeniul protecției proprietății intelectuale, oferă, la cerere, statelor asistență tehnico-juridică în acest domeniu, difuzează informații privind protecția proprietății intelectuale, asigură servicii de înregistrare și evidență în materia proprietății intelectuale internaționale. Organele **O.M.P.I.** sînt: *Adunarea Generală*, compusă din delegați ai țărilor membre (se reunește o dată la trei ani); *Comitetul de coordonare* (se întrunește o dată pe an); *Biroul internațional* care îndeplinește atribuțiile de secretariat, fiind condus de directorul general asistat de vicedirectori generali. **O.M.P.I.** numără 78 de state membre (1977). România este membră a organizației din 1968. Are sediul la Geneva.

ORGANIZAȚIA MONDIALĂ A SĂNĂTĂȚII (O.M.S.), instituție specializată a O.N.U., a cărei Constituție de înființare a fost adoptată la 22 iul. 1946, la New York, cu ocazia Conferinței internaționale a sănătății (v.). **O.M.S.** și-a început activitatea la 7 apr. 1948 și a stabilit relații cu O.N.U. prin acordul aprobat de Adunarea Generală, la 15 nov. 1947. Scopul **O.M.S.** este promovarea cooperării internaționale în vederea ridicării tuturor popoarelor la cel mai înalt nivel de sănătate. Pentru atingerea acestui scop, **O.M.S.** desfășoară o largă activitate internațională în domeniul sănătății pentru dezvoltarea serviciilor de sănătate ale diverselor guverne, acordă asistență tehnică, promovează cercetarea în acest domeniu, organizează schimburi de informații. Inițiază campanii de eradicare a unor boli ca malaria, de combatere a cancerului, a bolilor tropicale, tratarea bolilor mintale și a altor boli. Structura **O.M.S.**: *Adunarea mondială a sănătății*, în care sînt reprezentate toate statele membre (se întrunește în sesiuni anuale); *Comitetul Executiv* compus din 24 de membri (se întrunește de două ori pe an); *Secretariatul* alcătuit din directorul general, ales de Adunarea mondială a sănătății, și din personal tehnic și administrativ; șase organizații regionale (pentru Europa, Africa, Mediterana orientală, Asia de Sud-est, Pacificul occidental, America de Nord și de Sud) conduse de comitete și de birouri regionale. **O.M.S.** are 150 de membri plini și doi membri asociați (1977). România a devenit membră a **O.M.S.** la 8 iun. 1948; ea a fost reprezentată în mai multe rînduri în organele de conducere ale organizației și a inițiat o seamă de acțiuni în domeniul sănătății. Are sediul la Geneva; sediile organizațiilor regionale: Copenhaga, Brazzaville, Alexandria, Manila, Delhi, Washington.

ORGANIZAȚIA MONDIALĂ DE TURISM (O.M.T.), organizație internațională guvernamentală rezultată din transformarea *Uniunii Internaționale a Organismelor Oficiale de Turism (U.I.O.O.T.)*, care avea un caracter neguvernamental. A fost creată în 1970, la sesiunea Adunării Generale a *U.I.O.O.T.*, desfășurată în Mexic. În 1977 a devenit instituție specializată a O.N.U. Obiectivul fundamental al **O.M.T.** îl constituie promovarea și dezvoltarea turismului în vederea accelerării dezvoltării economice a statelor. În acest scop, **O.M.T.** are următoarele sarcini: examinează tendințele și caracteristicile turismului mondial; studiază problemele privind evoluția pieței turistice; servește drept centru mondial pentru strîngerea, prelucrarea și difuzarea informațiilor privind turismul, inclusiv date statistice, legislația și reglementările în materie de turism, facilitățile oferite în acest domeniu; furnizează servicii în vederea dezvoltării activității turistice în diferite țări; studiază problemele formării de cadre pentru turism și acordă asistență statelor în acest domeniu; ia inițiativa elaborării unor acorduri internaționale în materie de turism

și facilitează negocierea și încheierea unor astfel de acorduri; promovează organizarea unor reuniuni internaționale pe teme privind turismul și facilitează întîlniri și consultări între specialiști și organisme naționale în domeniul turismului. Membri: 88 de state (1976). Sediul **O.M.T.** se află la Geneva. România a aderat la **O.M.T.** în 1974.

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE (O.N.U.), cel mai reprezentativ for cu vocație de universalitate, creat la Conferința de la San Francisco, din 25 iun. 1945, cînd a fost semnată Carta organizației. Carta a intrat în vigoare la 24 oct. 1945, iar prima sesiune a Adunării Generale s-a desfășurat între 10 ian. și 14 febr. 1946 în clădirile Colegiului Hunter din Lake Success, lîngă New York. Potrivit Cartei, scopurile **O.N.U.** sînt: menținerea păcii și securității internaționale; dezvoltarea de relații prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi și autodeterminării popoarelor; realizarea colaborării internaționale în vederea rezolvării problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar. Pentru atingerea acestor scopuri comune, **O.N.U.** trebuie să fie un centru în care să se armonizeze acțiunile statelor. **O.N.U.** este guvernată de un sistem unitar de principii: principiul egalității suverane a tuturor membrilor; principiul îndeplinirii cu bună credință a obligațiilor asumate conform Cartei; principiul reglementării prin mijloace pașnice a diferendelor internaționale; principiul nefolosirii forței și a amenințării cu forța; neintervenției în treburile interne etc. Organizația are un sistem de organe, printre care principalele sînt: *Adunarea Generală*, *Consiliul de Securitate*, *ECOSOC*, *Consiliul de Tutelă*, *C.I.J.* și *Secretariatul*. În decursul existenței sale, **O.N.U.** și-a manifestat constant vocația spre o lume mai bună și a desfășurat eforturi permanente pentru a se adapta la imperativele vremii. Problemele fundamentale ale ordinii internaționale au fost nelipsite de pe agenda **O.N.U.** ea fiind tribuna de afirmare a voinței popoarelor de a fi stăpîne pe destinele lor și de dezbatere a marilor probleme politice (pacea, securitatea, dezarmarea ș.a.) și economico-sociale. **O.N.U.** a înregistrat și o serie de neîmpliniri: principiile generoase înscrise în actul său fundamental nu s-au statornicit pe deplin în relațiile dintre state; multe din hotărîrile sale nu au fost realizate sau au fost înfăptuite doar în parte; în unele cazuri, mai ales în acela al unor conflicte, ea a adoptat unele hotărîri nejuste, care i-au știrbit prestigiul și au avut repercusiuni negative asupra dezvoltării vieții internaționale. **O.N.U.** nu a ținut pasul cu ritmul viguros al schimbărilor care au avut loc pe plan mondial, avînd în vedere că lumea contemporană este alta decît cea existentă la crearea organizației (atunci **O.N.U.** avea 51 de membri, astăzi numărul lor a crescut de aproape trei ori, ajungînd, în 1978, la 150); că s-a schimbat raportul de forțe dintre state, fapt ce a determinat și amplificarea, în întreaga lume, a luptei pentru soluționarea problemelor într-un spirit nou, sau pentru excluderea vechii politici de forță și dictat, a oricăror forme de dominație și asuprire, pentru statornicirea unor relații noi bazate pe echitate și justiție; că altele sînt și problemele care stau în fața omenirii, multe dintre ele dobîndind un caracter universal, afectînd interesele vitale ale popoarelor. Toate acestea vin să ateste, pe de o parte, importanța pe care o prezintă **O.N.U.** în lumea contemporană, iar pe de altă parte, necesitatea întăririi rolului său pentru ca ea să-și sporească contribuția la promovarea relațiilor noi între state, pe baza principiilor fundamentale înscrise în Cartă. Ancorarea **O.N.U.** în miezul problemelor internaționale și sporirea autorității deciziilor sale implică adoptarea a o serie de măsuri politico-organizatorice vizînd, deopotrivă, adaptarea Cartei **O.N.U.** la realitățile lumii contem-

porane și reevaluarea competenței diverselor sale organe. Multe din prevederile Cartei sînt în contradicție cu cerințele contemporane. Astfel, Carta cuprinde formulări în care se pornește de la acceptarea și recunoașterea drepturilor unor țări de a domina alte țări, de a avea colonii și a ține sub tutelă alte popoare, precum și formulări căzute azi în desuetudine, cum sînt, de pildă, cele conținute în art. 73—74, care lasă să se înțeleagă că ar exista popoare ce nu-și pot rezolva singure problemele de conducere, sau în art. 53 și 107, în care se vorbește de „state inamice". Menținerea unor asemenea prevederi în cel mai important document al erei noastre este cu totul nepotrivită și anacronică. Guvernul român a propus ca în Cartă să se înscrie fără echivoc abolirea deplină și definitivă a colonialismului, neocolonialismului și rasismului, hotărîrea Națiunilor Unite de a eradica toate practicile generate de acestea, a oricăror forme de dominație și asuprire, de inechitate și inegalitate în raporturile dintre state. Ea trebuie să fie o Cartă a drepturilor națiunilor și statelor, a drepturilor fundamentale ale omului, un document care să asigure afirmarea multilaterală și nestingherită a fiecărui popor, să deschidă o perspectivă măreață de progres și pace pentru întreaga lume. De asemenea, România propune elaborarea unui cod de conduită internațională, cu caracter de universalitate, care să stipuleze drepturile și îndatoririle fundamentale ale statelor, măsuri de intensificare a eforturilor organizației pentru sporirea rolului **O.N.U.** și pentru instaurarea unei noi ordini internaționale, pentru crearea, în cadrul Adunării Generale, a unei comisii permanente de mediere, bune oficii și conciliere, pentru includerea în atribuțiile și competențele organizației a problemelor dezarmării. Creșterea rolului **O.N.U.** în viața internațională, întărirea prestigiului și a autorității sale sînt intim legate de desăvîrșirea universalității, de îmbunătățirea structurii, organizării și funcționării acesteia. În primul rînd se impune reevaluarea competenței diverselor sale organe, pentru a le pune de acord cu sarcinile ce stau în fața organizației, cu imperativele proceselor ce au loc pe plan mondial. În acest context, un rol sporit trebuie să dobîndească *Adunarea Generală* **(v.)**, organul cel mai reprezentativ al organizației, care trebuie să asigure participarea, în condiții de deplină egalitate, a tuturor statelor la activitățile sale și să creeze condiții celorlalte state membre și mișcărilor de eliberare națională de a-și exprima punctele de vedere în problemele care le interesează. De asemenea, *Consiliul de Securitate* **(v.)**, organul de acțiune cu importante atribuții în menținerea păcii și securității internaționale, trebuie să-și lărgească competența, să-și sporească operativitatea, să-și perfecționeze modul de elaborare și adoptare a deciziilor. Faptul că una din carențele manifestate constant în activitatea **O.N.U.** privește nerespectarea rezoluțiilor adoptate de Adunarea Generală impune adoptarea unor măsuri de natură a spori autoritatea acestora, cum ar fi instituționalizarea consultărilor dintre state în toate fazele elaborării documentelor, consacrarea regulei consensului în adoptarea deciziilor, crearea unui mecanism de urmărire a aplicării rezoluțiilor ș.a. Pentru a se putea aborda cu succes marile probleme pe care interdependența le pune în fața națiunilor se impune, de asemenea, o reevaluare a sistemului organismelor subsidiare și o mai echitabilă reprezentare a statelor în *Secretariatul* **O.N.U.** România, membră a **O.N.U.** de la 15 dec. 1955, își manifestă în mod constant încrederea în această organizație, avînd ferma convingere că ea este o instituție necesară și utilă, că se cuvine să se depună eforturi sporite de către toate statele în vederea unei și mai depline realizări a țelurilor și principiilor Cartei. Sînt bine cunoscute și apreciate în acest sens inițiativele țării noastre, printre care: „Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună veci-

nătate dintre state europene aparținînd unor sisteme social-politice diferite" (19 aug. 1960 și 25 sept. 1963); „Măsuri pentru promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegerea între popoare" (19 aug. 1960); „Rolul științei și tehnologiei moderne în dezvoltarea națiunilor și necesitatea de a întări cooperarea economică și tehnico-științifică între state" (13 iul. 1970); „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume" (13 iul. 1970); „Creșterea rolului O.N.U. în menținerea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea colaborării între toate națiunile, în promovarea normelor dreptului internațional în relațiile dintre state" (27 nov. 1972). La 12 nov. 1975, România a prezentat sesiunii Adunării Generale a **O.N.U.** documentul intitulat „Poziția României cu privire la îmbunătățirea și democratizarea activității Organizației Națiunilor Unite, la întărirea rolului său în realizarea colaborării între toate statele, fără deosebire de orînduire socială, a unei lumi mai bune și mai drepte, a unei păci trainice" (v.).

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU ALIMENTAȚIE ȘI AGRICULTURĂ (F.A.O.), instituție interguvernamentală specializată, creată la 16 oct. 1945. Are ca principale obiective: ridicarea normelor de alimentație și a nivelului de trai al popoarelor; ameliorarea producției și distribuției produselor alimentare și agricole; îmbunătățirea condițiilor de viață ale populației rurale; expansiunea economiei mondiale și rezolvarea problemei subnutriției pe plan mondial. În acest scop **F.A.O.** desfășoară o serie de activități: furnizează informații și acordă consultații membrilor săi cu privire la toate aspectele legate de producția, distribuția și consumul de produse alimentare și agricole în raport cu nevoile reale; acordă asistență tehnică în vederea realizării unor programe naționale, revenindu-i o treime din proiectele lansate din cadrul P.N.U.D. (v.); realizează o serie de programe pe zone, țări și obiective, unele în colaborare cu B.I.R.D. (v.), O.M.S. (v.), O.I.M. (v.) și cu alte organizații; răspunde de campania mondială împotriva foametei — acțiune lansată în 1960, care face apel la asistența neguvernamentală în scopul lichidării foametei pe glob; colaborează cu Programul Alimentar Mondial (P.A.M.) (v.); încheie acorduri cu instituțiile de dezvoltare guvernamentale cu privire la crearea unor fonduri cu destinație specială. Una dintre realizările importante ale **F.A.O** este decizia adoptată la Conferința din 1975, privind înființarea F.I.D.A. (v.). Din punct de vedere organizatoric, **F.A.O.** prezintă următoarea structură: *Conferința*, organul suprem, format din totalitatea membrilor (se reunește o dată la doi ani impari); *Consiliul*, organul executiv de conducere a activității între două conferințe, și *șapte comitete specializate* care activează pe lîngă consiliu și sînt organizate pe domenii specifice. **F.A.O.** dispune și de *organe* (comisii, comitete, grupuri de lucru, liste și grupuri de experți) constituite independent sau în colaborare cu diferite organisme și organizații internaționale, care îi permit să-și extindă sfera de acțiune asupra unei game largi de probleme din domeniul său de activitate. În plus, prin crearea *comitetelor naționale* **F.A.O.** în peste 62 de țări, au fost facilitate relațiile cu guvernele și popoarele acestor țări. Numără 136 de state membre (1977). România, ca membră a **F.A.O.** (din 1961), participă la activitatea acestei organizații, fiind în același timp donatoare și beneficiară de asistență tehnico-științifică în domeniul agriculturii și alimentației. **F.A.O.** are sediul la Roma și birouri regionale pentru Africa, Asia și Orientul Îndepărtat, Orientul Apropiat, America Latină, precum și birouri de legătură pentru America de Nord și pentru Națiunile Unite.

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU DEZVOLTARE INDUSTRIALĂ (O.N.U.D.I.), organ subsidiar al Adunării Generale a Națiunilor Unite creat la 17 dec. 1966. Urmărește promovarea și accelerarea procesului de industrializare în țările în curs de dezvoltare și totodată coordonarea tuturor activităților din domeniul dezvoltării industriale, desfășurate de alte organisme ale Națiunilor Unite. De asemenea, **O.N.U.D.I.** încurajează mobilizarea resurselor naționale și internaționale de cunoștințe tehnice, de competență profesională, financiare, în vederea realizării obiectivelor propuse. Organul de conducere al **O.N.U.D.I.** este *Consiliul dezvoltării industriale*, format din 45 de membri aleși din trei în trei ani de Adunarea Generală a O.N.U. (din Consiliu pot face parte și state membre ale instituțiilor specializate, chiar dacă nu sînt membre ale O.N.U.). Are un *Secretariat permanent* compus din cinci divizii. Au fost create comitete naționale pentru **O.N.U.D.I.** în peste 40 de țări, printre care și în România. **O.N.U.D.I.** desfășoară trei genuri de activități: 1) operaționale — legate de sprijinul efectiv acordat guvernelor din țările în curs de dezvoltare prin trimiterea de experți pentru: formularea politicilor, planurilor și programelor lor de dezvoltare industrială; soluționarea unor probleme concrete ale activității industriale curente (gestiune, tehnologie, controlul calității produselor etc.); pregătirea cadrelor (plasarea în țările industrializate a stagiarilor și bursierilor provenind din țările în curs de dezvoltare); 2) de susținere — activități mai generale care constau în elaborarea de studii și analize, organizarea de colocvii, seminarii, editarea de publicații; 3) de promovare — activități care vizează ameliorarea debușeurilor pentru produsele industriale ale țărilor în curs de dezvoltare, prin diferite metode. **O.N.U.D.I.** nu asigură și finanțarea proiectelor industriale, ceea ce face ca rolul său de promotor al industrializării să fie oarecum limitat. Din această cauză, a VII-a sesiune specială a Adunării Generale a O.N.U. (sept. 1975) a decis transformarea **O.N.U.D.I.** într-o instituție specializată, ca modalitate de a asigura creșterea autorității, autonomiei și resurselor sale. În spiritul politicii sale externe România își aduce o contribuție activă la realizarea obiectivelor programului **O.N.U.D.I.** Are sediul la Viena.

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ (U.N.E.S.C.O.), instituție specializată a O.N.U. înființată la Londra, la 4 nov. 1946, în scopul de a contribui la promovarea cooperării între națiuni în domeniile educației, științei și culturii în vederea menținerii păcii și securității, asigurarea respectului universal față de justiție, legi, drepturile omului și libertățile sale fundamentale, pentru toți oamenii, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie. **U.N.E.S.C.O.** își desfășoară activitatea în următoarele direcții: promovarea cooperării intelectuale internaționale; stimularea dezvoltării educației de toate gradele și răspîndirea culturii; sprijinirea progresului, răspîndirii și aplicării științelor în procesul dezvoltării. Principalele organe ale **U.N.E.S.C.O.** sînt: *Conferința generală*, organul suprem al organizației, compusă din reprezentanții tuturor statelor membre (care se reunește la doi ani); *Consiliul executiv*, alcătuit din 40 de membri, reprezentînd guvernele, are sarcina de a veghea asupra executării programului (lucrează în sesiuni ordinare, care se întrunesc cel puțin de două ori pe an); *Secretariatul*, organ executiv cu o structură foarte diversificată, asigură aplicarea programelor de acțiune, fiind condus de un director general, numit de Conferința generală, la propunerea Consiliului executiv, pentru o perioadă de șase ani. Secretariatul este alcătuit din divizii pe sectoare de activitate: 1) educație; 2) științe; 3) științe sociale, umanistice

și cultură; 4) informație. O serie de state au înființat comisii naționale pentru **U.N.E.S.C.O.**, care ajută organizația în executarea sarcinilor sale (v. *Comisia națională a R.S. România pentru U.N.E.S.C.O.*). Statutar, orice stat membru al O.N.U. poate deveni automat membru al **U.N.E.S.C.O.** Statele nemembre ale O.N.U. pot deveni membre ale **U.N.E.S.C.O.** prin votul a 2/3 din membrii organizației. La sfîrșitul anului 1977 erau membri ai **U.N.E.S.C.O.** 141 de state. România a devenit membră a **U.N.E.S.C.O.** în 1956. **U.N.E.S.C.O.** își desfășoară activitatea pe mai multe planuri: prin acțiuni cu caracter normativ — adoptarea de convenții internaționale și rezoluții (printre care se numără Convenția cu privire la bunurile culturale în caz de conflict armat (1949), Convenția privind dreptul de autor (1952), Convențiile privind schimbul de publicații (1958), Convenția referitoare la lupta împotriva discriminărilor în învățămînt (1960), Rezoluția privind problemele păcii și responsabilitățile organizației în acest domeniu (1966), Rezoluția privind sarcinile **U.N.E.S.C.O.** în promovarea și apărarea păcii etc.); prin repunerea în funcțiune a sistemelor de învățămînt dezorganizate în urma ostilităților, redeschiderea instituțiilor culturale — muzee, biblioteci — și restabilirea legăturilor științifice și culturale; prin organizarea de acțiuni pilot, cum ar fi trimiterea de misiuni de experți, furnizarea de materiale și credite, acordarea de burse etc. **U.N.E.S.C.O.** editează o serie de publicații periodice, o „Istorie a umanității" (în 1971) și o „Istorie generală a Africii". România este unul dintre membrii activi ai **U.N.E.S.C.O.**, o dovadă în acest sens constituind-o și vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în 1970 la sediul **U.N.E.S.C.O.** din Paris. România a inițiat în cadrul **U.N.E.S.C.O.** o serie de proiecte, a participat activ la marile reuniuni internaționale și a fost gazdă a numeroase reuniuni organizate sub egida organizației. Printre inițiativele țării noastre în cadrul acestui for se înscrie: „Activități generale în problemele tineretului" (1964), „Cooperarea culturală științifică pe plan european" (1966), „Formarea și utilizarea resurselor umane" (1966), „Cooperarea europeană în domeniul științei" (1966), „Valorificarea resurselor umane" (1968), „Cooperarea europeană" (1968, 1970, 1972).

ORGANIZAȚIA PACTULUI BALCANIC, constituită prin încheierea Tratatului de prietenie și colaborare între Turcia, Grecia și Iugoslavia (Ankara, 28 febr. 1953) și a Tratatului de alianță, colaborare politică și ajutor reciproc (Bled, 9 aug. 1954). În baza acestor tratate, statele participante s-au angajat să procedeze la consultări între ele în toate problemele care prezintă un interes comun, să analizeze periodic problemele care privesc securitatea lor, inclusiv cele legate de pregătirea unor măsuri militare comune în caz de război. Tratatul de la Bled, din 1954, a lărgit obligațiile părților din cadrul Tratatului de la Ankara și a atribuit relațiilor dintre ele caracterul unei alianțe militaro-politice. Organismele create nu s-au întrunit niciodată.

ORGANIZAȚIA PENTRU COOPERARE ȘI DEZVOLTARE ECONOMICĂ (O.C.D.E.), înființată la 30 sept. 1961 în baza Convenției din 14 dec. 1960, a înlocuit fosta *Organizație europeană de cooperare economică* (O.E.C.E.) (v.), creată în 1948. Potrivit statutului său, **O.C.D.E.** urmărește asigurarea unui ritm înalt de creștere economică, de utilizare a forței de muncă și de ridicare a nivelului de trai, în țările membre, în condițiile menținerii stabilității monetare înțelegînd să contribuie pe această cale la crearea unui climat economic sănătos atît în țările membre, cît și în țările în curs de dezvoltare; la expansiunea comerțului mondial pe o bază multilaterală și nediscriminatorie, în conformitate cu obligațiile internaționale; la dez-

voltarea economiei mondiale. Numără 24 de state membre (1976). Are sediul la Paris.

ORGANIZAȚIA PENTRU PUNEREA ÎN VALOARE A FLUVIULUI SÉNÉGAL (O.P.V.F.S.), grupare economică subregională, înființată la 11 iun. 1972, formată din: Mali, Mauritania și Sénégal. **O.P.V.F.S.** are ca obiectiv dezvoltarea cooperării între statele membre în vederea îmbunătățirii infrastructurii bazinului fluviului și a valorificării resurselor naturale. La conferința șefilor de state de la Bamako (Mali), din 24—25 iul. 1974, a fost adoptat un Program de dezvoltare a bazinului fluviului Sénégal, fixîndu-se cîteva proiecte: dezvoltarea infrastructurii, a agriculturii, a industriei de prelucrare a produselor agricole, a sectorului minier, a transporturilor și creșterea animalelor. Are sediul la Dakar (Sénégal).

ORGANIZAȚIA REGIONALĂ INTERNAȚIONALĂ A MUNCII (O.R.I.T.), organizație sindicală continentală (regională), care grupează centralele sindicale din America Latină ce împărtășesc în esență linia C.I.S.L. (v.). Centralele sindicale afiliate la **O.R.I.T.** cuprind circa 11 milioane de membri. În ultimii ani, între **O.R.I.T.**, C.P.U.S.T.A.L. (v.), C.L.A.S.C. (v.) și sindicatele afiliate la F.S.M. (v.) s-au făcut pași însemnați pe linia elaborării unei platforme comune de luptă pentru drepturile oamenilor muncii și înfăptuirea aspirațiilor majore ale popoarelor latino-americane.

ORGANIZAȚIA STATELOR AMERICANE (O.S.A.), creată la cea de-a IX-a Conferință interamericană de la Bogotá, din 30 apr. — 2 mai 1948, care a inaugurat era instituțională a sistemului interamerican. Materializînd o evoluție de peste o jumătate de secol (1890—1948) a raporturilor interamericane, Conferința de la Bogotá a asamblat într-un corpus juris principalele reglementări elaborate de conferințele precedente și a pus bazele **O.S.A.**, declarată, conform actului său constitutiv, organism juridic regional. Ea trebuia să fie un instrument eficace menit a acționa în direcția asigurării păcii pe continent prin reducerea posibilităților de izbucnire a conflictelor și soluționarea pe cale pașnică a diferendelor dintre statele membre, a promovării progresului economic și social al tuturor națiunilor americane. Aceste deziderate au fost înscrise în actele constitutive ale **O.S.A.**, în Tratatul interamerican de asistență reciprocă (T.I.A.R.) (v.) din 1947, care a organizat sistemul de securitate interamerican; în Carta de la Bogotá din 1948 (v.), care a instituționalizat panamericanismul, și în Pactul de la Bogotá (v.), care a sistematizat și modernizat procedurile de reglementare pașnică a diferendelor. Activitatea **O.S.A.** se înfățișează, în desfășurarea sa, într-o altă imagine decît aceea care apare în instrumentele ce o consacră. Pacea, securitatea și cooperarea dintre națiunile continentului, proclamate în documentele organizației, au fost iluzorii: principiile enunțate au fost menținute în stadiul deziderateloi, iar programul economic și social poate fi raportat exclusiv la unul dintre beneficiari, și anume la S.U.A. Cauzele acestei situații trebuie căutate, în primul rînd, în existența în cadrul **O.S.A.** a două categorii de state cu interese contrare: pe de o parte, statele latino-americane, pe de altă parte S.U.A. Statele latino-americane, aflate secole de-a rîndul sub dominație iberică, care se găseau, în marea lor majoritate, în stadiul subdezvoltării economice erau vital interesate ca prin instituționalizarea relațiilor lor în cadrul **O.S.A.** să înfăptuiască o cooperare reală, cu avantaje reciproce, vizînd dezvoltarea în ritm rapid a economiilor lor, dobîndirea unei adevărate independențe politico-economice. Statele Unite reprezintă, în cadrul acestei asociații de state, altceva decît partenerii săi, fapt ce-i

conferă o calitate deosebită. Fiind cea mai dezvoltată țară capitalistă, S.U.A. dispun de bogăție, putere și forță. Monopolurile nord-americane joacă un rol important în viața economico-financiară a numeroase țări latino-americane. Pentru promovarea unor astfel de interese au intrat S.U.A. în **O.S.A.** Ele urmăreau, de fapt, să legalizeze intervenția, să instituționalizeze dependența și să ridice hegemonismul (v.) la rang de politică oficială. Dezechilibrul pe care a fost clădită **O.S.A.**, gravele incompatibilități de scopuri și interese dintre cele două părți ale alianței interamerioane, ignorarea din prevederile actelor constitutive a sensului progresului, a înnoirilor în domeniul economic, politic și social și-au pus amprenta asupra întregii activități a **O.S.A.** Invocîndu-se spectrul „Comunismul internațional" s-au imprimat organizației preocupări străine atingerii scopurilor propuse. Astfel, ea a privit cu pasivitate la intervenția armată a S.U.A. în Guatemala și Republica Dominicană, la excluderea ilegală a Cubei din organizație. Înstrăinarea **O.S.A.** de năzuințele și preocupările popoarelor latino-americane s-a făcut resimțită și pe plan economico-social. Tolerarea unor acte de presiune, intervenție și abuzuri, concursul tacit sau expres la comiterea unor fapte incompatibile cu actele sale constitutive și cu normele și principiile dreptului internațional contemporan au scăzut serios prestigiul și rolul organizației. Date fiind mutațiile ce au loc în viața internațională, ca și în cea a continentului, procesele înnoitoare ca și noile principii care au început să se încetățenească în politica externă a majorității republicilor latino-americane s-a făcut resimțită nevoia unor schimbări și pe planul instituțional al organizației. Efortul spre renovarea **O.S.A.**, spre restructurarea și modernizarea întregului sistem instituțional, spre imprimarea unui nou curs raporturilor interamericane a fost orientat, după 1970, în trei direcții principale: a determinării cadrului legal de desfășurare a tuturor activităților interstatale; a elaborării unei politici care să favorizeze progresul economic și social și al înlăturării anacronismelor din activitatea **O.S.A.**

ORGANIZAȚIA STATELOR AMERICII CENTRALE (O.S.A.C.), organizație regională care reunește cinci state din America Centrală — Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua. Ea a fost creată în oct. 1951 la Conferința miniștrilor afacerilor externe ai acestor state în orașul San-Salvador, cînd a fost adoptat și statutul organizației. În dec. 1962 a fost semnat un nou statut care a intrat în vigoare în mart. 1965, schimbîndu-se structura și lărgindu-se atribuțiile organelor de conducere ale organizației. În 1968 statele membre au încheiat un tratat multilateral privind integrarea comerțului și economiei țărilor Americii Centrale, în conformitate cu care au schimbat și au desființat unele tarife vamale la o serie de materii prime și mărfuri industriale. A fost încheiată și o convenție privind ordinea în care se va înfăptui integrarea întreprinderilor din țările membre. Datorită greutăților de ordin economic, în 1969 aceste țări au fost nevoite să revină asupra acordului de înfăptuire a integrării economice a țărilor membre, instituindu-se din nou taxele vamale între țările respective. În același an, la sesiunea **O.S.A.C.** din Costa Rica s-a luat hotărîrea de a aduce unele modificări la statutul de funcționare, în sensul admiterii și altor state în organizație, cu condiția recunoașterii statutului.

ORGANIZAȚIA TRATATULUI ASIEI DE SUD-EST (S.E.A.T.O.), organizație militară creată prin Tratatul de la Manila, din 8 sept. 1954. Membrii fondatori ai organizației: Australia, Filipine, Franța, Marea Britanie, Noua Zeelandă, Pakistan, S.U.A. și Thailanda. *Structura organizatorică*: Consiliul miniștrilor afacerilor externe,

ca organ suprem, comitetele permanente şi secretariatul. **S.E.A.T.O.** nu a dispus de forţe armate proprii (în caz de necesitate acestea urmau să fie puse la dispoziţie de S.U.A.). Înfiinţată de cercurile militariste din S.U.A. pentru a umple „vidul" creat prin alungarea colonialismului francez din Indochina, **S.E.A.T.O.**, proclamată oficial organizaţie regională în baza art. 52 din Carta O.N.U., era, în fapt, un instrument îndreptat împotriva statelor socialiste din Asia, a tinerelor state care îşi cuceriseră independenţa şi a mişcărilor de eliberare din regiune. Ţelurile acestei organizaţii rezultau din însăşi prevederile actului constitutiv, care a extins „zona tratatului" la state nemembre — Laos, Kampuchia, precum şi la teritoriul administrat atunci de autorităţile de la Saigon. Confruntată, încă de la crearea sa, cu numeroase divergenţe, **S.E.A.T.O.** a fost supusă, începînd din anii '70, unui puternic proces de erodare, care a dus-o în pragul dizolvării. Astfel, după retragerea celei mai mari părţi a trupelor engleze din regiune, după schimbarea orientării politice a Pakistanului şi Franţei faţă de acest bloc militar, după părăsirea de către Noua Zeelandă şi Australia, Consiliul miniştrilor afacerilor externe al **S.E.A.T.O.** a luat hotărîrea în 1975 de desfiinţare a acestui pact.

ORGANIZAŢIA TRATATULUI ATLANTICULUI DE NORD (N.A.T.O.), organizaţie politico-militară (bloc politico-militar), creată în baza tratatului din 4 apr. 1949 şi avînd ca membri fondatori Anglia, Belgia, Canada, Danemarca, Franţa, Islanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Portugalia şi S.U.A. Prin Protocolul din 22 oct. 1951, care a extins sfera de acţiune a blocului şi la Mediterana, la 25 febr. 1952 au mai aderat Turcia şi Grecia, la care s-a alăturat, la 6 mai 1955, şi R.F. Germania. Concepută de cercurile imperialiste occidentale ca un instrument de integrare politico-militară, **N.A.T.O.** şi-a desfăşurat activitatea pe două planuri: politic şi militar. Pe plan politic s-a opus descori destinderii şi colaborării multilaterale între state, iar pe plan militar a încurajat cursa înarmărilor şi menţinerea de trupe pe teritoriul altor state. **N.A.T.O.** a apărut imediat după cel de-al doilea război mondial, în mare parte ca instrument al politicii americane de coalizare a forţelor reacţionare împotriva mişcării general-europene pentru libertăţi democratice şi afirmare naţională. El a devenit bastionul scindării Europei în „est" şi „vest", acţionînd împotriva oricăror tendinţe de cooperare şi securitate general-europeană, de înţelegere şi pace. **N.A.T.O.** are o structură organizatorică complexă care afectează suveranitatea statelor membre şi o reţea de organizaţii militare. Organul suprem al organizaţiei este *Consiliul* **N.A.T.O.**, alcătuit din miniştrii afacerilor externe, ai forţelor armate şi de finanţe. Sesiunile Consiliului **N.A.T.O.** se pot desfăşura şi la nivelul cel mai înalt, cu participarea şefilor de state şi de guverne. Celelalte organe sînt: *Consiliul permanent*, format din reprezentanţi ai miniştrilor de externe, apărării şi finanţelor, care îşi desfăşoară activitatea între sesiuni; *Comitetul pentru planificarea apărării*, prin intermediul căruia Consiliul **N.A.T.O.** exercită conducerea militară a organizaţiei; *Comitetul pentru strategia nucleară*, organism nepermanent, subordonat comitetului pentru planificarea apărării, *Comitetul pentru planificarea apărării*, *Comitetul pentru strategia nucleară* şi *Grupul de planificare a apărării* sînt organe create în urma retragerii Franţei din organismele militare integrate ale **N.A.T.O.** (iun. 1966) (v. *Memorandumul de Gaulle*). Un organ deosebit de important în structura **N.A.T.O.** este *Comitetul militar*, compus din şefii statelor majore ale ţărilor membre, care are în subordine patru comandamente supreme: Comandamentul suprem **N.A.T.O.** din Europa

(SACEUR); Comandamentul suprem N.A.T.O. al Oceanului Atlantic (SACLANT); Comandamentul aliat al Canalului Mînecii (CINCHAN) și Grupul strategic regional S.U.A. — Canada (GUSRPG), organism bilateral cu funcții militare limitate la teritoriul nord-american. Blocul N.A.T.O. trece în ultima vreme printr-un proces de erodare, el fiind arena de manifestare a contradicțiilor dintre statele membre. Astfel, după Franța, în 1974 s-a retras din sistemele militare ale N.A.T.O. și Grecia. Viața, ca și practica internațională, au dovedit că existența blocurilor militare este în contradicție cu tendința spre destindere care se conturează, cu imperativele păcii mondiale. România militează consecvent pentru a se pune capăt existenței blocurilor militare care constituie un anacronism incompatibil cu noul curs spre destindere și colaborare. Astăzi devine tot mai necesară măsura de a se trece neîntîrziat la lichidarea concomitentă a N.A.T.O. și a Tratatului de la Varșovia, a tuturor tratatelor și blocurilor militare, ca o condiție esențială a dezvoltării încrederii și întăririi securității internaționale.

ORGANIZAȚIA TRATATULUI CENTRAL (CENTO), succesoare a Pactului de la Bagdad, încheiat în 1955 între Irak, Turcia și Anglia, la care a aderat ulterior Pakistanul și Iranul. **CENTO** a debutat prin încheierea unor acorduri bilaterale: la 24 febr. 1955 este semnat, la Bagdad, un pact de apărare mutuală între Turcia și Irak; acesta fiind nucleul organizației, la el au aderat Anglia (la 4 apr. 1955), Pakistanul (la 23 sept. 1955) și Iranul (la 3 nov. 1955). S.U.A. care au inspirat pactul, concepîndu-l ca o filială a N.A.T.O. în Orientul Apropiat, nu fac parte nominal din el, ci au aderat numai la anumite comitete — la comitetul economic și la cel al subversiunii, în apr. 1956, și la comitetul militar, în iul. 1957. În plus, S.U.A. au semnat acorduri separate cu Iranul, Turcia și Pakistanul. După abolirea monarhiei irakiene, la 14 iul. 1958, Irakul a hotărît să părăsească organizația. Celelalte state hotărăsc menținerea alianței, schimbîndu-i, la 21 aug. 1959, denumirea în *Organizația Tratatului Central.* În ceea ce privește structura, **CENTO** dispune de: un *Consiliu* ministerial, ca organ suprem, alcătuit din miniștrii afacerilor externe ai statelor membre; un *Secretariat general* și o serie de comitete — comitetul militar (care cuprinde reprezentanții militari ai S.U.A. Angliei, Turciei, Iranului și Pakistanului), comitetul economic, Statul major unificat, consiliul militar ș.a. Mutațiile care au avut loc în lume în ultimii ani, schimbarea orientării politice într-o serie de state membre au dus, la începutul anului 1979, la desființarea sa.

ORGANIZAȚIA TRATATULUI DE LA VARȘOVIA, organizație politico-militară creată la 14 mai 1955 de opt state socialiste europene — Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Polonia, România, Ungaria și U.R.S.S. — al cărui scop principal este asigurarea securității țărilor membre și menținerea păcii în Europa (la 13 sept. 1968 Albania a ieșit din organizație). Crearea acestei organizații a avut loc în urma înființării **N.A.T.O.**, și ca o replică la această organizație. Organizația a fost concepută ca un organism de securitate cu caracter strict defensiv, aria lui fiind circumscrisă la Europa. Prin actul său constitutiv, statele participante s-au angajat, în conformitate cu Carta O.N.U., să se abțină în relațiile lor internaționale de la amenințarea cu forța sau de la folosirea ei, și să rezolve litigiile lor internaționale prin mijloace pașnice, în așa fel încît să nu pericliteze pacea și securitatea internațională. Totodată, ele s-au angajat să participe la toate acțiunile internaționale vizînd asigurarea păcii și securității internaționale și să adopte măsuri eficiente „în vederea reducerii generale a armamentelor și a interzicerii armelor atomice, cu hidrogen și

a celorlalte arme de distrugere în masă" (art. 2). Tratatul este deschis și altor state care se declară de acord să promoveze obiectivele lui fundamentale. Are o durată temporară (a fost încheiat pe 20 de ani, urmînd ca în caz de crearea unui sistem general-european de securitate să-și piardă valabilitatea). Organizația are un caracter politico-militar. Mecanismul funcțional al acestui pact de asistență reciprocă este prevăzut în art. 4 din tratat, care definește casus foederis astfel: „În cazul unui atac armat în Europa din partea vreunui stat sau grup de state împotriva unui sau mai multor state semnatare ale tratatului, fiecare stat semnatar... va acorda statului sau statelor care au fost supuse unui asemenea atac ajutor imediat în mod individual în înțelegere cu celelalte state semnatare ale tratatului și prin toate mijloacele care i se par necesare, inclusiv folosirea forței armate". Prin Tratatul de la Varșovia, statele membre se angajează ca, de comun acord, să ia măsuri în vederea întăririi capacității lor de apărare, pentru a apăra munca pașnică a popoarelor lor și a garanta inviolabilitatea frontierelor și teritoriilor lor, a asigura apărarea împotriva unei eventuale agresiuni. Totodată, ele urmează a se consulta reciproc în toate problemele internaționale importante care le afectează interesele comune. Pe lîngă scopurile politico-militare, organizația urmărește să dezvolte prietenia și colaborarea, călăuzindu-se după principiile respectării reciproce a independenței și suveranității lor, neamestecului în treburile interne etc. Principalele organe ale Tratatului de la Varșovia sînt: *Comitetul politic consultativ* care cuprinde cîte un membru al guvernului sau un alt reprezentant numit în mod special; *Comandamentul unificat al forțelor armate* și *Comitetul miniștrilor apărării* — ca organe militare și *Comitetul miniștrilor afacerilor externe*, creat în 1976. În spiritul poziției sale de principiu, România acționează pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare și alianță cu statele socialiste membre, în concordanță cu principiile înscrise în Tratat și cu angajamentele asumate prin acesta. Reiterînd această poziție principială, tovarășul Nicolae Ceaușescu declara la sesiunea solemnă comună a C.C. al P.C.R., Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste și Marii Adunări Naționale, din 1 decembrie 1978: „România își va îndeplini angajamentele asumate prin Tratatul de la Varșovia în cazul unei agresiuni imperialiste în Europa împotriva statelor socialiste participante la acest tratat". Totodată, România consideră că în vederea accentuării cursului destinderii și colaborării în Europa și în lume este necesară intensificarea eforturilor pentru depășirea divizării lumii în blocuri militare opuse, pentru desființarea blocurilor militare. Necesitatea desființării simultane a N.A.T.O. și a Organizației Tratatului de la Varșovia a fost arătată în repetate rînduri de statele membre ale Tratatului de la Varșovia în luări de poziție oficiale și în documente comune. O primă măsură în acest sens ar constitui-o desființarea organizațiilor militare ale Pactului N.A.T.O. și Tratatului de la Varșovia. „Interesele normalizării profunde a relațiilor internaționale — se arată în documentul «Pentru noi orizonturi în destinderea internațională, pentru edificarea securității și dezvoltarea cooperării în Europa», adoptat la 26 nov. 1976 la București de Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al Statelor participante la Tratatul de la Varșovia — cer depășirea divizării lumii în blocuri militare opuse. Participanții la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ reafirmă că sînt gata să dizolve Organizația Tratatului de la Varșovia simultan cu dizolvarea Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și, ca prim pas, să lichideze Organizațiile lor militare... Una din acțiunile practice în această direcție ar putea deveni încetarea simultană a acțiunii art. 9 al Tratatului de la Varșovia și a art. 10

al Pactului Atlanticului de Nord, care permit lărgirea cercului de participanți pe calea aderării de noi state". Participanții la consfătuirea de la Moscova a Comitetului Politic Consultativ, din 23 noiembrie 1978, au reafirmat, de asemenea, că „sînt gata să dizolve Organizația Tratatului de la Varșovia simultan cu dizolvarea Organizației Tratatului Atlanticului de nord și, ca prim pas, să lichideze organizațiile lor militare, începînd cu reducerea reciprocă a activității lor militare. Aceasta ar constitui o etapă importantă în edificarea unei păci trainice".

ORGANIZAȚIA ȚĂRILOR ARABE EXPORTATOARE DE PETROL (O.P.A.E.C.), organizație interguvernamentală, creată în 1968, care reunește zece țări arabe producătoare de petrol: Kuwait, Libia, Arabia Saudită, Bahrain, Qatar, Emiratele Arabe Unite, Algeria, Irak, Siria, Egipt. Urmărește apărarea intereselor țărilor membre; determinarea căilor, mijloacelor și formelor de cooperare în industria petrolieră ș.a. Din inițiativa **O.P.A.E.C.** au fost create o serie de instituții comune în vederea valorificării superioare a țițeiului. Astfel au luat ființă: Compania arabă pentru transporturi petroliere maritime (A.M.P.T.C.), Compania arabă pentru construcții și reparații navale (A.S.R.Y.C.), Compania arabă de investiții petroliere (A.P.I.C.), Compania arabă de servicii petroliere (A.P.S.C.). Între activitățile desfășurate de **O.P.A.E.C.** se mai înscriu: înființarea unei unități de cont (dinarul de cont arab), bazată pe un coș al valutelor arabe, care să fie utilizată ca o alternativă a dolarului în evaluarea capitalului companiilor create sub egida **O.P.A.E.C.**; instituirea unui fond de asistență în favoarea țărilor în curs de dezvoltare neproducătoare de petrol; organizarea unor conferințe internaționale pe tema dezvoltării industriei petroliere a țărilor arabe. Are sediul în Kuwait.

ORGANIZAȚIA ȚĂRILOR EXPORTATOARE DE PETROL (O.P.E.C.), grupare interguvernamentală creată în sept. 1960, care reunește 13 țări în curs de dezvoltare, exportatoare de țiței (1976): Arabia Saudită, Kuwait, Irak, Iran, Venezuela, țări fondatoare, la care s-au alăturat Indonezia, Libia, Algeria, Qatar, Emiratele Arabe Unite, Nigeria, Ecuador și Gabon. Urmărește unificarea politicilor petroliere ale țărilor membre și definirea celor mai indicate căi de apărare a intereselor lor, atît pe plan individual cît și colectiv. Hotărîrile adoptate de **O.P.E.C.** marchează realizarea a două obiective: a) sporirea veniturilor realizate pe seama exploatării și comercializării țițeiului; b) preluarea controlului asupra propriilor resurse și valorificarea lor în interesul național. Primul obiectiv s-a tradus prin majorări ale prețului afișat, majorarea redevențelor și a impozitelor cuvenite statelor producătoare de petrol, abolirea sistemului paritar de distribuire a beneficiilor. Al doilea obiectiv s-a concretizat în acțiuni de naționalizare, în hotărîrea de participare a statelor producătoare cu cel puțin 20% la capitalul companiilor petroliere, în hotărîrea de a înlătura, pînă la sfîrșitul deceniului, sistemul concesiunilor acordate companiilor petroliere, în introducerea „prețului unic" (care înlătură companiile străine din funcția de producător).

ORGANIZAȚIA UNITĂȚII AFRICANE (O.U.A.), organizație regională înființată la 25 mai 1963, cînd șefii a 30 de state independente din Africa, întruniți în Conferința de la Addis-Abeba, au semnat Carta **O.U.A.** Statutul său prevede ca structură o adunare, un consiliu, un secretariat permanent, comisii speciale. Programul de acțiune al **O.U.A.** se înscrie pe linia luptei pentru decolonizare și a soluționării pe cale pașnică a diferendelor ce vor apare între statele membre. Este o organizație care grupează (la 31 dec. 1977) 47 de state suverane,

avînd ca principale scopuri să promoveze unitatea și solidaritatea statelor membre; să coordoneze și să intensifice eforturile și cooperarea lor pentru o viață mai bună pentru popoarele Africii; să le apere suveranitatea, integritatea teritorială și independența; să abolească toate formele de colonialism din Africa; să promoveze cooperarea internațională avînd ca ghid Carta O.N.U. și Declarația universală a drepturilor omului (v.). La baza **O.U.A.** au fost puse principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan — principiul egalității suverane, neamestecul în treburile interne, respectarea suveranității și integrității teritoriale și a dreptului inalienabil la existența liberă, rezolvarea pașnică a diferendelor prin tratative, mediere, conciliere sau arbitraj. **O.U.A.** a fost confruntată cu numeroase probleme și situații dificile, cunoscînd, în decursul existenței sale, perioade de avînt, dar și momente de recul, avînd, în ansamblu, o evoluție ascendentă. În planul realizărilor sale se impune, în primul rînd, succesul repurtat în consolidarea spiritului de unitate și solidaritate, materializat în creșterea numărului statelor membre. Este cunoscut, de asemenea, rolul important jucat de **O.U.A.** în procesul de decolonizare a continentului prin sprijinul multilateral — politic, diplomatic și material — acordat mișcărilor de eliberare națională și pentru abolirea politicilor rasiste și de apartheid (v.) ale Rhodesiei și Republicii Africa de Sud. Pe această linie se înscrie și noua strategie a eliberării depline a Africii, adoptată la sesiunea jubiliară a **O.U.A.**, în 1973, care prevede măsuri concrete pe linia intensificării luptei de eliberare națională. **O.U.A.** a avut un rol important în soluționarea și aplanarea unor diferende și conflicte cu care au fost confruntate națiunile africane. La întîlnirea la nivel înalt de la Cairo din 1964, a fost adoptată Declarația asupra denuclearizării Africii, care a fost prezentată la O.N.U. și adoptată și de Adunarea Generală. Una dintre temele majore, aflată pe ordinea de zi prioritară, a fost aceea a eliminării subdezvoltării. La sesiunea jubiliară din 1973 s-a adoptat Declarația privind cooperarea, dezvoltarea și independența economică a Africii, adevărată Cartă menită a contribui la lichidarea acestui flagel. Datorită importanței recunoscute a **O.U.A.**, O.N.U. a adoptat, începînd din 1965, o serie de rezoluții care prevăd intensificarea cooperării dintre cele două foruri internaționale.

ORGANIZAȚIE INTERNAȚIONALĂ, formă organizatorică de asigurare a colaborării internaționale dintre state în diferite domenii, înființată pe baza acordului liber de voință al participanților în vederea înfăptuirii unor scopuri convenite; **o.i.** este caracterizată printr-o activitate permanentă, dotată cu organe proprii și are atribuții necesare realizării țelurilor pentru care a fost creată. Definiția se referă exclusiv la **o.i.** guvernamentale. Printre trăsăturile **o.i.** se impune caracterul său permanent, reflectat în existența unei componențe, a unei structuri, competențe și funcționări permanente, stabilite printr-un tratat multilateral, cu scopul de a fi un centru de coordonare a acțiunilor și de armonizare a eforturilor statelor suverane, membre în diverse domenii de activitate pe baza acordului liber exprimat. Ea reprezintă o formă instituțională de cooperare, însă sfera competențelor sale, întinderea drepturilor și obligațiilor, capacitatea sa juridică și celelalte prerogative derivă nemijlocit din acordul statelor, consemnat prin actul de constituire. Una din cerințele esențiale ale vieții internaționale este ca activitățile **o.i.** să fie întemeiate și conforme cu normele și principiile fundamentale ale D.I.C. Avînd o personalitate distinctă, **o.i.** se bucură de o autonomie funcțională; ea nu dispune însă de o voință suverană, după cum nu posedă nici alte atribute specifice statelor. Evaluate cantita-

tiv, numai organizaţiile interguvernamentale compuse din state se cifrează la peste 300. Organizaţiilor interguvernamentale li s-au adăugat, de-a lungul deceniilor, mii de asociaţii internaţionale care grupează particulari sau administraţii. Practic, nu există zonă, regiune geografică, domeniu de colaborare sau grupări (statale şi private), domeniu al activităţii umane care să nu dispună de o structură internaţională. **O.i.** nu se substituie statelor, iar acestea din urmă nu le conferă decît atribute necesare promovării colaborării în vederea realizării unor obiective de interes comun. În ansamblul **o.i.** locul central îl ocupă O.N.U. **(v.)** şi instituţiile specializate **(v.)**. România manifestă o preocupare constantă faţă de creşterea contribuţiei **o.i.** la ansamblul vieţii politice mondiale. ~ *guvernamentală*, se distinge prin faptul că în compunerea ei, de regulă, intră statele, iar activitatea sa se bazează pe un act constitutiv adoptat la nivel guvernamental. ~ *g.* pot fi clasificate după mai multe criterii: 1. După întinderea funcţiilor, ele pot fi împărţite în: a) politice cu vocaţie generală, (de ex. O.N.U.); b) tehnice (de ex. unele instituţii specializate, ca U.P.U., U.I.T.). 2. După natura funcţiilor, pot fi: a) organizaţii de cooperare (de ex. C.A.E.R.); b) organizaţii de gestiune (de ex. Comisiile fluviale, Euratom etc.). 3. După competenţă, pot fi: a) interstatale (majoritatea covîrşitoare) şi b) supranaţionale **(v.)** (un ex. imperfect îl oferă Piaţa comună). 4. După compunere: a) cu vocaţie universală (cuprind toate statele, iar obiectul activităţii nu este limitat la o anumită regiune geografică; în această categorie intră O.N.U. şi instituţiile sale specializate); b) cu vocaţie regională (raza de acţiune este restrînsă la o anumită regiune geografică (de ex. Liga Arabă, O.S.A., O.U.A.). ~ *g.* cu vocaţie regională pot fi deschise (ex. C.A.E.R.) sau închise (ex. Benelux). ~ *g.* au cunoscut o dezvoltare remarcabilă în secolul nostru. Proliferarea de pînă acum a ~ *g.* şi evoluţia lor viitoare vin să confirme rolul important pe care statele îl recunosc şi îl atribuie acestor instrumente ale cooperării multilaterale. În prezent, unele ~ *g.* se află în faţa imperativului adaptării structurilor şi funcţionării lor în lumina exigenţelor noi ale cooperării dintre state. Această adaptare se poate face pe calea modificării actelor constitutive şi îmbunătăţirii practicii funcţionării efective a fiecărui organ din structura, deseori complexă, a unei ~ *g.* În acest proces, actual şi de perspectivă, un rol important îl au acţiunile ţărilor mici şi mijlocii, ţările nealiniate, care deţin majoritatea în ~ *g.* cu vocaţie universală şi doresc ca ~ *g.* să devină instrumente eficiente ale instaurării unei noi ordini internaţionale. România este membră în peste 70 de ~ *g.* (1977). Ea face parte din toate organizaţiile ce compun sistemul O.N.U. Interesul României pentru participarea la activităţile ~ *g.* datează de multă vreme şi este asociat de primele ei manifestări ca stat independent. Astfel, în 1874 România a cerut admiterea la U.P.U., iar în 1875 la U.I.T. Acţiunile României de-a lungul deceniilor s-au bucurat de succes, îndeosebi la Societatea Naţiunilor, unde ea a fost singura ţară care a deţinut, în două mandate consecutive, funcţia supremă de preşedinte al Adunării acestei organizaţii, încredinţată ministrului afacerilor externe N. Titulescu. Consacrarea contribuţiei active a României la ansamblul activităţilor ~ *g.* au adus-o însă, la un nivel superior, anii socialismului, în care ţara noastră s-a afirmat în ~ *g.*, şi îndeosebi la O.N.U. şi în instituţiile sale specializate, prin numeroase iniţiative care au sporit considerabil prestigiul ei în lume. În concepţia României, ~ *g.* sînt chemate să-şi întărească eficienţa în promovarea cooperării multilaterale dintre state, să contribuie la democratizarea vieţii internaţionale şi la statornicirea unei noi or-

dini mondiale. ~ *neguvernamentală*, organizaţie internaţională cu caracter particular ce are ca obiectiv promovarea cooperării între grupuri naţionale particulare în cele mai diverse domenii. Prin rezoluţia ECOSOC 288 (X) din 27 febr. 1950 s-a precizat că „orice organizaţie internaţională care nu este stabilită printr-un acord interguvernamental va fi considerată drept organizaţie neguvernamentală". În 1968, prin rezoluţia 1 296 (XLIV) a aceluiaşi organ s-a precizat că în categoria ~ *n.* pot intra şi organizaţiile care acceptă membri desemnaţi de autorităţi guvernamentale, cu condiţia ca aceşti membri „să nu afecteze libera exprimare a vederilor în organizaţiile date". În conformitate cu art. 71 din Carta O.N.U., ECOSOC este împuternicit să asigure încheierea aranjamentelor corespunzătoare care să facă posibilă consultarea ~ *n.* în probleme de competenţa sa. ~ *n.* desfăşoară o largă şi variată activitate pe plan internaţional, unele din ele de peste un secol. În prezent funcţionează peste 3 000 de asemenea organizaţii, dintre care peste 300 au statut consultativ pe lîngă ECOSOC. Prin vasta lor reţea, prin permanenţa acţiunilor, ele favorizează şi organizează schimbul de cunoştinţe şi de tehnici între naţiuni, servind pe multiple planuri cauza cooperării paşnice. România acordă o importanţă deosebită activităţii ~ *n.* Ea este reprezentată într-un număr de peste 700 ~ *n.* Numeroase reuniuni ale ~ *n.* sînt găzduite de ţara noastră, printre care se cuvine a semnala conferinţele: Uniunii Interparlamentare, Ligii Societăţilor de Cruce Roşie (v.), Federaţiei Mondiale a Asociaţiilor pentru Naţiunile Unite (v.). În România sînt instalate sediile unor ~ *n.*, cum sînt: U.M.B., A.I.S.S.E.E. (v.), Societatea Internaţională de Etnologie şi Folclor, Centrul de metodologie în domeniul studierii viitorului şi dezvoltării etc. În mod frecvent, reprezentanţi români au deţinut funcţii de conducere însemnate la conferinţele ~ *n.* ~ *regională* poate fi, ca şi **o.i.** în general, *guvernamentală*, *neguvernamentală* sau *mixtă*. ~ *r.* cuprinde numai un grup restrîns de state, care au interese în general convergente. Carta O.N.U. admite **o.i.** guvernamentale regionale (art. 52—54). Condiţia prioritară pentru ca ~ *r.*, să servească intereselе colaborării şi cooperării internaţionale, constă în aceea ca activitatea lor să se desfăşoare în conformitate cu normele şi principiile fundamentale ale D.I.C., în caracterul său deschis tuturor statelor regiunii, în condiţii de deplină egalitate în drepturi. ~ *supranaţională*, **o.i.** împuternicită, prin actul său constitutiv, să adopte cu vot majoritar hotărîri obligatorii pentru toate statele membre şi pentru toţi cetăţenii acestora, fără a fi nevoie de adoptarea unor legi de către organele legislative naţionale. Noţiunea de „supranaţional" implică transferarea autorităţii de luare a hotărîrilor, în anumite domenii puse de acord, de la statele naţionale la un organism central. Membrii unei asemenea organizaţii sînt puşi în situaţia de a accepta hotărîrile supranaţionale, sau de a se retrage din ea. Hotărîrile pot fi luate fie de reprezentanţii guvernelor statelor membre, fie de către o instituţie care funcţionează ca o unitate integrată a unei înţelegeri internaţionale. În forma sa extremă, „supranaţionalismul" tinde spre stabilirea unui sistem federal mondial.

ORGANUL INTERNAŢIONAL DE CONTROL AL STUPEFIANTELOR, organism guvernamental creat în conformitate cu prevederile Convenţiei unice asupra stupefiantelor (v.) din 30 mart. 1961. Acest organism a înlocuit *Comitetul central permanent al opiului* şi *Organul de control al stupefiantelor*. Este ajutat în activitatea sa de Comisia stupefiantelor, funcţionează pe lîngă ECOSOC şi are în componenţa sa 30 de membri aleşi pe o perioadă de trei ani. Are în com-

petența sa coordonarea cooperării internaționale și supravegherea folosirii unor substanțe cu efecte narcotice, comunicarea periodică a unor date din acest domeniu, precum și o urmărire strictă a cantităților de stupefiante produse de statele părți la Convenția unică amintită mai sus. Activitatea de secretariat este asigurată de un personal restrîns compus din funcționari internaționali ai O.N.U. Are sediul la Geneva.

ORIGINAL, înscris emanînd de la autorul sau autorii actului (tratat, scrisoare, notă diplomatică, act de procedură), semnat de aceștia, și care are, ca atare, un caracter autentic, deosebindu-se de eventualele copii ale actului. În practica diplomatică, în momentul apariției tratatelor colective, acestea se redactau în atîtea exemplare **o.** cîte state-părți semnau actul respectiv, fiecare din exemplare fiind semnate de reprezentanții tuturor părților. Practica modernă în materie prevede de multe ori redactarea unui singur exemplar **o.** prevăzut cu semnăturile originale ale părților, care este încredințat depozitarului (de obicei una din părți), eliberîndu-se de către acesta celorlalți semnatari copii certificate conforme cu **o.**

O.R.I.T., v. **ORGANIZAȚIA REGIONALĂ INTERNAȚIONALĂ A MUNCII.**

O.S.A., v. **ORGANIZAȚIA STATELOR AMERICANE.**

O.S.A.C., v. **ORGANIZAȚIA STATELOR AMERICII CENTRALE.**

O.S.P.A.A., v. **ORGANIZAȚIA DE SOLIDARITATE A POPOARELOR AFRO-ASIATICE.**

OSTATIC 1. Persoană ce aparține unui stat și pe care acesta îl predă altui stat drept garanție pînă la îndeplinirea obligațiilor luate față de acesta din urmă, prin tratate sau în alt mod. În antichitate, în evul mediu, luarea de **o.** era practicată pe scară largă. Domnitorii români erau adesea nevoiți să trimită pe fiii lor la Constantinopol pentru a garanta fidelitatea și îndeplinirea obligațiilor față de Poarta otomană. În timpurile moderne, această instituție a ieșit cu totul din uz. **2.** Persoană ce face parte din populația civilă a unui teritoriu ocupat de inamic și care este luată cu forța de acesta în vederea exercitării unor presiuni, a obținerii unor garanții sau a realizării unor altor interese. În timpul celui de-al doilea război mondial, trupele hitleristo-fasciste au executat sute de **o.** inocenți din țările ocupate, ca replică la actele de sabotaj și rezistență organizate de patrioți. Luarea de **o.,** interzisă prin Convenția pentru protecția populației civile în timp de război, încheiată la Geneva în 1949, constituie un delict grav internațional; torturarea, fizică sau morală, precum și mutilarea sau uciderea de **o.** este o crimă internațională.

OSTILITĂȚI, stare de fapt care indică un ansamblu de acțiuni militare pornite de unul sau mai multe state împotriva unuia sau altor state. **O.** presupun operații militare organizate, precedate, cel mai adesea, de o stare de tensiune politico-diplomatică. Incidentele de frontieră, chiar dacă sînt însoțite de acțiuni militare locale, nu pot fi considerate drept începerea **o.** De cele mai multe ori începerea, deschiderea **o.,** a acțiunilor militare semnifică, în fapt, trecerea la starea de război, care, în drept, trebuie precedată de declarația de război (v.). **O.** pot fi oprite printr-o suspendare temporară sau prin încetarea lor. Suspendarea temporară a **o.** poate să aibă loc într-un spațiu limitat, poate să fie rezultatul unui acord valabil pe o perioadă scurtă, precis determinată, de pildă pentru ridicarea morților și răniților dintr-o anumită zonă a frontului sau pentru efectuarea unor măsuri de protejare, retragere etc. a populației civile din zona frontului.

Această zonă este denumită uneori și teatru al o. Suspendarea o. (v.) poate să fie și consecința unui acord de armistițiu (v.), ale cărui condiții și durată sînt stabilite de părțile în conflict sau, mai rar, prin arbitrajul unei terțe puteri sau al unei organizații internaționale. Suspendarea o. poate fi stabilită și printr-un acord, care să preceadă tratative de pace și revenirea la relații normale între statele-părți în conflict. În acest din urmă caz, suspendarea echivalează cu încetarea o. (v.), nefiind condiționată de o durată anumită.

O.U.A., v. **ORGANIZAȚIA UNITĂȚII AFRICANE.**

OUTSIDER, expresie ce se poate referi la o întreprindere capitalistă neîncadrată într-o uniune de tip monopolist (cartel, concern, sindicat).

OVERLORD, *PLANUL* ~, planul anglo-american de debarcare în N Franței în timpul celui de-al doilea război mondial. Debarcarea din Normandia a fost hotărîtă definitiv în timpul Conferinței de la Teheran (v.) din 1943. În actele oficiale se consemna că „operația Overlord să fie declanșată în luna mai 1944, în cooperare cu o operație în sudul Franței". *Planul* ~ prevedea, într-o primă fază, cucerirea, prin ample acțiuni de desant aerian și maritim, a unei baze de plecare pe coasta Normandiei, apoi declanșarea unei ofensive spre Paris și zonele centrale ale Franței. În acest scop, au fost concentrate în insulele britanice aproape 60 de divizii americane, engleze, franceze, peste 13 000 de avioane și aproximativ 6 000 de nave de luptă și de debarcare; în S.U.A. erau gata pentru a fi aduse în Europa alte 50 de divizii. Debarcarea a început în dimineața de 6 iun. 1944, după un bombardament nimicitor al aviației și artileriei de pe nave și după ce în cursul nopții fuseseră lansate trei divizii de desant aerian. Din prima zi s-au cucerit cinci capete de pod care apoi s-au unit, după lupte înverșunate. La 21 iun. a fost eliberat portul Cherbourg, la 10 iul., orășelul Caen, aprig apărat de germani. Începînd de la 25 iul. forțele aliate au desfășurat o ofensivă de mare amploare, eliberînd mari părți din NV Franței. La 25 aug. a intrat în Paris — care fusese eliberat de forțele din rezistența franceză — o divizie blindată franceză, urmată imediat de trupe americane. La 11 sept. s-a stabilit joncțiunea cu forțele ce debarcaseră în S Franței (v. *Anvil*, *Planul* ~), constituindu-se astfel un front unitar, care înainta irezistibil spre frontierele de V ale Germaniei hitleriste.

PACE 1. Situaţia, starea de drept rezultată în urma încheierii războiului (v.) dintre două sau mai multe state şi a reglementării diferendului aflat la originea confruntării armate, a drepturilor şi obligaţiilor reciproce ale părţilor în relaţiile lor. ~ *separată*, **p.** pe care un cobeligerant o încheie în mod izolat cu inamicul comun, separîndu-se de aliaţii săi, de obicei în urma unor dificultăţi grave de ordin militar ce afectează capacitatea sa de a continua lupta. Uneori, membrii unei coaliţii (v.) se înţeleg în mod explicit să nu încheie ~ *s.* **2.** Stare a relaţiilor dintre state caracterizată prin absenţa războiului, a utilizării deschise a violenţei armate. Această definiţie „negativă" a **p.** este expresia unei realităţi istorice: tipul de **p.** edificat pînă în momentul de faţă în relaţiile internaţionale nu a depăşit simpla absenţă a confruntării manifeste. **P.** „negativă" este o stare temporară, care poate fi oricînd întreruptă de noi războaie, întrucît cauzele obiective ale acestora nu sînt înlăturate din societate. În această accepţie, **p.** nu exclude ostilitatea latentă, continuarea politicii puterii, echilibrul bazat pe forţă şi imperialismul, cursa înarmărilor, conservarea unor focare de încordare în diferite zone ale lumii, inegalitatea şi exploatarea în relaţiile dintre state sau în interiorul lor. Deşi nu se identifică cu o abordare globală a fundamentelor **p.**, lupta pentru eliminarea recurgerii la violenţa armată din viaţa internaţională constituie un imperativ vital al epocii actuale. Este ştiut că dreptul internaţional contemporan a abolit străvechiul *jus ad bellum*, recunoscînd dreptul statelor la **p.** **3.** Stare a relaţiilor sociale, atît în interiorul statelor, cît şi în viaţa internaţională, caracterizată de: a) absenţa manifestărilor explozive ale forţei armate; b) înlăturarea aşa-numitei violenţe structurale, implicate de instituţiile sociale care, pe plan naţional şi în relaţiile dintre state, perpetuează inegalitatea şi dominaţia, exploatarea şi dependenţa — în ultimă instanţă

condiţiile obiective ale războiului; c) dezvoltarea unor structuri de cooperare activă şi multilaterală, bazată pe egalitate şi avantaj reciproc, pe dreptul fiecărui popor de a fi stăpîn pe soarta sa, pe neamestecul în treburile interne şi soluţionarea diferendelor pe cale paşnică etc. Această viziune „pozitivă" asupra **p.** a fost dezvoltată în plan teoretic, în cadrul concepţiei marxiste, precum şi de către irenologie (**v.**). În politica mondială ea este expresia obiectivelor urmărite de lupta forţelor progresiste, interesate în schimbări sociale structurale. În acest domeniu, poziţia P.C.R., materializată în politica externă a României, are la bază o extindere concretă a valenţelor teoretice şi practice ale conceptului de revoluţie la nivelul vieţii internaţionale. Edificarea **p.**, sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, este strîns legată de lichidarea relaţiilor de inegalitate şi exploatare generate pe plan naţional de societatea împărţită în clase antagoniste şi de restructurarea radicală a relaţiilor internaţionale, urmărindu-se înlăturarea politicii de dominaţie şi asuprire a unor popoare de către altele, a imperialismului şi neocolonialismului, a împărţirii lumii în ţări bogate şi sărace, a decalajelor economice şi a stării de subdezvoltare. Adîncirea interdependenţelor de ordin economic, politic, tehnologic şi cultural în lumea contemporană reclamă, de asemenea, găsirea de metode, reglementări şi soluţii care să permită abordarea problemelor internaţionale prin prisma intereselor comunităţii mondiale şi cu participarea tuturor statelor, indiferent de mărime, orînduire socială sau zonă geografică, cu alte cuvinte, multilateralizarea relaţiilor dintre state şi dezvoltarea conlucrării şi cooperării strînse pe baze democratice. În această accepţie, edificarea **p.** este legată, de asemenea, de realizarea dezarmării generale şi totale (**v.** şi *irenologie*, *polemologie*, *război*).

PACIFISM, curent de gîndire, de factură liberală şi mişcare politică ce se pronunţă împotriva oricărei recurgeri la violenţă, îndeosebi la război, indiferent de caracterul şi de scopurile sale. **P.** consideră că lupta împotriva exploatării şi injustiţiei sociale, ca şi opoziţia faţă de agresiunea externă trebuie să îmbrace forme exclusiv nonviolente (nesupunerea civilă etc.). Cu rădăcini istorice întinse, **p.** cunoaşte o puternică dezvoltare în sec. 19. Mişcările pacifiste s-au aflat la originea Congreselor universale pentru pace, ţinute între 1843—1903, care menţionau, în rezoluţiile lor, necesitatea dezarmării generale şi simultane sau a limitării înarmărilor. O audienţă deosebită a avut în secolul nostru concepţia pacifistă a lui Gandhi. Lozincile pacifiste au fost utilizate uneori în scopuri diversioniste de către cercurile interesate în împiedicarea rezistenţei la agresiune, în contracararea mişcărilor de eliberare etc. Totuşi, curentele pacifiste pot juca în anumite limite un rol pozitiv în realizarea unui climat de destindere şi colaborare internaţională.

PACT, tratat internaţional încheiat între două sau mai multe state, cu un caracter solemn, pentru reglementarea unor probleme politice importante (de ex. Pactul Societăţii Naţiunilor (**v.**), Pactul Briand-Kellogg (**v.**), pactele drepturilor omului (**v.**) etc.). *~ de asistenţă mutuală*, înţelegere prin care statele părţi se angajează să-şi acorde ajutor reciproc, la nevoie cu forţele armate, în cazul că una dintre ele este victimă a agresiunii. *~ de a. m.* nu produc efecte juridice, în speţă obligaţia de a acorda ajutor, decît în momentul în care s-a produs un act de agresiune împotriva unuia dintre semnatari şi numai în cazul în care au fost întrunite toate condiţiile prevăzute în dispozitivul pactului (**v.** *casus foederis*). Printre cele mai cunoscute pacte de acest gen se numără acelea încheiate de U.R.S.S cu Franţa şi Cehoslovacia în 1935.

„În caz de agresiune neprovocată împotriva uneia dintre părți — se arată în pactul franco-sovietic din 2 mai 1935 — ajutorul și asistența vor fi aduse de către cealaltă parte". În această categorie se includ și tratatele de prietenie, colaborare și asistență mutuală (v.) încheiate de România cu unele state socialiste. ~ *de neagresiune*, acord internațional prin care statele contractante își asumă obligația de a nu comite unul împotriva altuia acte de agresiune (v.), individual sau împreună cu alte state. În cadrul procesului afirmării principiului neagresiunii în dreptul internațional contemporan, în special în perioada dintre cele două războaie mondiale, s-au încheiat numeroase ~ *de n.* bilaterale (de ex. U.R.S.S.-Afghanistan, 31 aug. 1926; România-Grecia, 21 mart. 1928) sau multilaterale (de ex. Tratatul interamerican împotriva războiului, de neagresiune și conciliere, 10 oct. 1933, v.). Unul din cele mai importante ~ *de n.* în această perioadă este Pactul Briand-Kellogg, din 27 aug. 1928 (v.). **1926.** *PACTUL DE AMICIȚIE ȘI COLABORARE CORDIALĂ ÎNCHEIAT DE ROMÂNIA ȘI ITALIA* la Roma, la 16 sept. După adoptarea Planului Dawes (v.) și a Acordurilor de la Locarno (v.), diplomația românească își îndreaptă atenția și către realizarea unor înțelegeri cu statele din afara alianțelor sale tradiționale. În acest context *Pactul* încheiat cu Italia avea în concepția diplomației românești menirea de a obține din partea Italiei garantarea statu-quo-ului, urmărind în același timp atenuarea rezultatelor nefaste ale unei eventuale apropieri dintre guvernul lui Mussolini și guvernele statelor revizioniste din zonă. Prin *Pact* statele semnatare se obligau a respecta tratatele internaționale ale căror semnatare erau, stipulîndu-se totodată acordarea sprijinului politic ori diplomatic în eventualitatea unei amenințări externe. Eventualele litigii dintre părți, ce nu puteau fi rezolvate pe căi obișnuite, urmau a fi rezolvate prin arbitraj și conciliere. Printr-un protocol-anexă, părțile se angajau să dezvolte relațiile economice dintre ele, fapt pentru care au hotărît să numească comisii mixte care să studieze problemele respective. Înainte de expirarea termenului, la 18 iul. 1932, Italia a condiționat prelungirea lui de anularea scrisorilor secrete Averescu-Mussolini din 16 sep. 1926 și a includerii în textul *Pactului* a unei clauze de neutralitate. România a refuzat. *Pactul* s-a prelungit pe șase luni, pînă la 18 ian. 1933. Atunci, din nou, Italia a susținut includerea clauzei privind neutralitatea. România a arătat că o atare clauză nu ar putea fi acceptată de Mica Înțelegere, nefiind nici în spiritul Societății Națiunilor. A fost totuși de acord cu anularea scrisorilor Averescu-Mussolini, numai pentru a prelungi *Pactul* cu Italia. *Pactul* a fost prelungit pînă la 18 iul. 1933 și apoi, cu mare greutate, pînă în ian. 1934. Treptata și tot mai strînsa apropiere dintre Italia și statele revizioniste europene a dus însă la denunțarea, în 1934, a *Pactului* de către Italia. **1928.** *PACTUL DE NEAGRESIUNE ȘI ARBITRAJ ÎNTRE ROMÂNIA ȘI GRECIA*, semnat la Geneva la 21 mart., cuprindea angajamentul părților contractante de a nu întreprinde una împotriva celeilalte nici un fel de atac sau incursiune și de a nu recurge, în nici un caz, la război una împotriva celeilalte. Pactul a fost încheiat pe o durată de zece ani. *PACTUL GENERAL DE RENUNȚARE LA RĂZBOI* (cunoscut și sub denumirea de *Pactul Briand-Kellogg*, după numele miniștrilor de externe ai Franței și S.U.A., care au inițiat încheierea sa, sau *Pactul de la Paris*), semnat la 27 aug., obliga părțile să renunțe la război ca instrument al politicii naționale și ca mijloc de reglementare a litigiilor internaționale, angajîndu-se să rezolve diferendele dintre ele numai prin mijloace pașnice. *Pactul* nu prevedea un termen,

după expirarea căruia obligațiile decurgînd din el ar înceta să fie în vigoare, nici posibilitatea pentru statele contractante de a-l denunța sau a se retrage din el. Pactul nu interzicea alte forme de folosire a forței și nici nu prevedea măsuri pentru constatarea violării prevederilor sale. De asemenea, *Pactul* nu interzicea declanșarea războiului decît în raporturile dintre statele contractante și nu prevedea măsuri concrete menite să asigure menținerea păcii și securității internaționale. Cu toate lipsurile sale, *Pactul* a constituit un pas însemnat pe calea statornicirii dreptului statelor la pace și securitate internațională, a interzicerii recurgerii la folosirea forței și a amenințării cu forța ca mijloace ale politicii externe a statelor. România a aderat la acest *Pact* la 9 febr. 1929. În 1939 erau părți 63 de state, inclusiv Germania, Italia și Japonia. Prevederile *Pactului* au fost invocate de Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg în motivarea sentinței de condamnare a principalilor criminali de război naziști. **1932.** *PACTUL DE NEAGRESIUNE DINTRE FRANȚA ȘI UNIUNEA SOVIETICĂ*, încheiat la Paris la 29 nov., conține un număr de șapte articole în care se exprimă dorința părților de a pune la baza relațiilor dintre ele stipulațiile cuprinse în Pactul general de renunțare la război, din 27 aug. 1928 (v.). În esență, clauzele *Pactului* prevăd abținerea părților de a recurge una față de alta la război sau agresiune, iar în situația în care una din ele era obiect de agresiune din partea unei a treia părți urma ca cealaltă parte să nu participe nici direct, nici indirect la agresiunea respectivă. În *Pact* se stipula, de asemenea, că nici una din părți nu va participa la nici o înțelegere internațională avînd ca efect boicotul comercial sau financiar al celeilalte. **1933.** *PACTUL CELOR PATRU MARI PUTERI*, proiect întocmit de Benito Mussolini și prezentat oficial la 19 mart. Marii Britanii. El avea drept scop organizarea unui directorat al marilor puteri occidentale (Anglia, Franța, Italia și Germania) în Europa. În esență, planul prevedea o nouă împărțire a Europei și a coloniilor în patru zone de influență (v.). Conform prevederilor sale Anglia urma să rămînă în posesia întregului său imperiu colonial, Franța să-și păstreze coloniile și teritoriile sub mandat, Germania să obțină mînă liberă în Belgia și U.R.S.S., Italia să aibă zona sa de influență în Balcani și în regiunea danubiană, iar Polonia urma să cedeze Germaniei coridorul în schimbul unei părți a Ucrainei. Prevederile planului stipulau, de asemenea, revizuirea tratatelor, inclusiv a art. 19 al Pactului Societății Națiunilor (v.). Proiectul a fost prezentat în Parlamentul britanic de premierul Ramsay MacDonald. În urma opoziției îndîrjite a statelor membre ale Micii Înțelegeri (v.), care au luat în discuție în cîteva dezbateri succesive proiectul lui Mussolini, a fost dat publicității la 25 mart. 1933 un comunicat prin care se respingea, de plano, orice încercare de modificare a statu-quo-ului teritorial, precum și clauza revizuirii tratatelor, inclusiv a Pactului Societății Națiunilor. Opoziția Micii Înțelegeri și a opiniei publice a obligat și guvernul francez să-și revizuiască poziția. Proiectul a fost aprobat de Mica Înțelegere, la 30 mai 1933, într-o nouă formulare, din care au fost scoase toate clauzele revizioniste. *Pactul* astfel reformulat a fost parafat la Roma, la 7 iun. 1933, dar golit de conținutul său revizionist, nu va mai prezenta interes pentru Italia și Germania. *PACTUL DE NEAGRESIUNE ȘI CONCILIAȚIUNE DE LA RIO DE JANEIRO* (cunoscut și sub denumirea de *Pactul Saavedra-Lamas*, după numele ministrului de externe argentinian care l-a inițiat), încheiat la 10 oct. 1933 între Argentina, Brazilia, Chile, Mexic, Paraguay și Uruguay, condamna războiul de agresiune și achiziția de teritorii prin forța armelor și prevedea, totodată, soluționarea diferendelor de orice natu-

ră prin mijloace pașnice, consacrate de dreptul internațional. Prin *Pact* era prevăzută modalitatea constituirii și funcționării unei comisii de conciliere, căreia trebuiau să-i fie supuse, în mod obligatoriu, toate diferendele care nu puteau fi soluționate într-un termen rezonabil pe căi diplomatice. *Pactul* era conceput ca o completare a Pactului Briand—Kellogg (v.), stabilind o procedură de conciliere în concordanță cu recomandările făcute în sept. 1928 de Adunarea Societății Națiunilor. Fiind deschis aderării tuturor statelor (pînă în 1936 au devenit părți la *Pact* 32 de state din America și Europa, printre care România și celelalte state ale Micii Înțelegeri), s-a numărat printre instrumentele cu caracter antirevizionist. România a aderat la *Pact* prin nota din 12 dec. 1934 adresată de Nicolae Titulescu ambasadorului argentinian la Roma. Schimbul instrumentelor de ratificare privind aderarea României și a celorlalte state membre ale Micii Înțelegeri a avut loc la Geneva, la 17 apr. 1933. *PACTUL DE ORGANIZARE AL MICII ÎNȚELEGERI*, semnat la 16 febr. la Geneva, de N. Titulescu, E. Beneš și B. Jeftić, în condițiile în care, pe plan internațional, o serie de evenimente (acordarea de către marile puteri occidentale a egalității de înarmare Germaniei, acceptarea tacită a ocupării Chinei de nord-est de către Japonia (v. *agresiunea Japoniei împotriva Chinei*), venirea hitlerismului la putere în Germania ș.a.) marcau creșterea forțelor care promovau o politică revanșardă, revizionistă și agresivă. În aceste condiții, măsurile luate de statele membre ale Micii Înțelegeri prin adoptarea *Pactului* urmăreau o mai bună organizare și coordonare a eforturilor lor în vederea salvgardării păcii, apărării independenței naționale și a integrității lor teritoriale. Prin *Pact* se instituia un Consiliu permanent al Micii Înțelegeri, compus din miniștrii afacerilor externe ai statelor membre, ori din delegații lor care urma a se întruni cel puțin de trei ori pe an, una din aceste întruniri avînd loc, pe rînd, în fiecare din statele membre, iar una ținîndu-se la Geneva cu ocazia sesiunii Adunării Societății Națiunilor. În toate problemele discutate, ca și în hotărîrile ce urmau a fi luate, se respecta principiul egalității între cele trei state membre. Se prevedea că pentru orice tratat politic sau acord economic ce urma a fi încheiat de unul din statele membre și care și-ar fi schimbat situația politică ori ar fi avut consecințe politice importante era necesar consimțămîntul unanim al Consiliului Micii Înțelegeri. Organizația rămînea deschisă și altor țări, în condiții ce urmau a fi stabilite de la caz la caz, exprimîndu-se voința de a intensifica colaborarea pe plan economic atît între statele membre cît și cu alte state. În acest scop se crea Consiliul Economic al Micii Înțelegeri, care urma să asigure coordonarea acțiunilor economice ale statelor membre, ca și relațiile pe care aceste state urmau a le dezvolta cu terții. Adoptarea *Pactului* de organizare a Micii Înțelegeri a însemnat o întărire a forțelor antirevizioniste din Europa, a căror acțiune era îndreptată către apărarea păcii, independenței și statu-quo-ului teritorial. De aceea forțele agresive, revizioniste au reacționat cu brutalitate față de acest act prin puternice presiuni politice și campanii denigratoare în presă, lansînd între altele și zvonul că cele trei state membre ale Micii Înțelegeri ar fi adoptat, odată cu *Pactul*, o serie de clauze cu caracter militar. La 1 mart. 1933, țările Micii Înțelegeri au adresat secretarului general al Societății Națiunilor o scrisoare prin care dezmințeau categoric calomniile respective și își manifestau fidelitatea față de principiile Pactului Societății Națiunilor (v.). **1934.** *PACTUL ÎNȚELEGERII BALCANICE*, semnat la Atena, la 9 febr., de patru state balcanice: Grecia, Iugoslavia, România și Turcia, a pus bazele Înțelegerii Balcanice (v.). Inspirat din princi-

piile Pactului Societății Națiunilor (v.) și ale Pactului general de renunțare la război (v.), *Pactul* stabilea un sistem de securitate în zona balcanică prin garantarea reciprocă a granițelor de către semnatarii săi, în scopul menținerii statu-quo-ului teritorial stabilit în urma primului război mondial. Părțile contractante se angajau, totodată, a se „concerta" asupra măsurilor ce urmau a fi luate în eventualitatea că interesele mai sus-menționate ar fi fost amenințate și de a nu întreprinde nici o acțiune politică față de altă țară nesemnatară a acordului fără un aviz mutual prealabil. *Pactul* rămînea deschis oricărei țări balcanice. În Protocolul anex se specifică, în mod expres, că sînt considerate state agresoare țările ce comiteau unul din actele de agresiune enumerate de convențiile de la Londra din 3 și 4 iul. 1933 (v.). Totodată, erau stabilite măsurile pe care statele balcanice urmau a le lua în cazul unei agresiuni din partea unor terțe state. *Pactul* mai era însoțit de două protocoale de semnătură, în care se stipula că guvernele celor patru state se obligau să încheie în termen de șase luni convențiile militare menite a aplica mecanismul defensiv al alianței, și preciza accepția întinderii granițelor exclusiv balcanice la care făcea referire *Pactul*. În oct.—nov. 1934, în cadrul sesiunii de la Ankara, miniștrii de externe ai celor patru țări membre au adoptat statutul Înțelegerii Balcanice, în care era reglementată activitatea comună. Potrivit statutului, alcătuit în cea mai mare măsură pe baza propunerilor lui Nicolae Titulescu, organul principal al alianței era Consiliul permanent, compus din miniștrii de externe ai statelor. Consiliul, care se întrunea de două ori pe an, prin rotație în capitala fiecărui stat membru, adopta deciziile în unanimitate. Prin statut s-a creat și Consiliul economic consultativ al alianței, precum și un secretariat al Consiliului permanent. Pentru studierea unor probleme de interes comun, Consiliul consultativ era împuternicit să înființeze organe permanente sau ad-hoc.

1935. *PACTUL DE ASISTENȚĂ MUTUALĂ ROMÂNO-SOVIETIC, (PROIECTUL ~)* În condițiile situației internaționale din perioada respectivă, guvernul român a luat în considerare încheierea unui pact de asistență mutuală cu U.R.S.S., asemănător celui cehoslovaco-sovietic, semnat în mai 1935. Dat fiind că la 9 iun. 1934, cînd au fost reluate relațiile diplomatice, ambele state își garantau reciproc suveranitatea națională ca și neamestecul direct sau indirect în treburile interne, N. Titulescu a considerat că există o bază temeinică pentru purtarea unor negocieri eficiente. Activitatea sa în acest sens din anii 1935 și 1936 a fost combătută pe plan extern de statele fasciste și revanșarde și de unele cercuri politice și diplomatice din statele occidentale, iar pe plan intern, de grupările de dreapta și de extremă dreaptă și de unele grupări politice burgheze care nu voiau să lege prea strîns România de U.R.S.S. În 1936, neliniștea provocată de Germania nazistă, care în mart., încălcînd tratatele, ocupase zona demilitarizată a Rinului, a determinat pe Nicolae Titulescu să reia negocierile cu Maxim Litvinov, comisarul pentru afacerile străine al U.R.S.S. La 14 iul. 1936, guvernul Tătărescu i-a reînnoit lui Nicolae Titulescu mandatul pentru încheierea unui pact de asistență mutuală cu U.R.S.S. În timpul Conferinței de la Montreux (v.), Titulescu și Litvinov au discutat și au adnotat proiectul unui atare pact, care prevedea că asistența mutuală se va acorda împotriva oricărui agresor european. De asemenea, trecerea trupelor peste granița dintre cele două state nu se va putea efectua decît la cererea formală de ajutor a fiecărei părți. În genere, clauzele proiectului prevedeau că asistența mutuală, în cazul unei agresiuni împotriva uneia dintre părți, urma să fie reglementată pe baza respectării reciproce a independenței și suveranității. La

29 aug. 1936, Titulescu fiind îndepărtat din guvernul român, succesorul său, Victor Antonescu, s-a pronunţat pentru relaţii corecte şi de bună vecinătate cu U.R.S.S. fără a mai realiza încheierea unui pact de neagresiune. **1939.** *PACTUL GERMANO-ITALIAN DE COLABORARE POLITICĂ ŞI MILITARĂ*, semnat la 22 mai la Berlin, a desăvîrşit alianţa politico-militară a celor două state fasciste, creată în timpul acţiunilor comune de încălcare a păcii prin actele de agresiune din Ethiopia, Spania, Austria, Cehoslovacia şi Albania. Alianţa a însemnat crearea Axei Berlin-Roma (v.). Încheiat pe 10 ani, *Pactul* prevedea acordarea imediată de ajutor militar „cu toate forţele armate", în caz că unul dintre semnatari era atras în acţiuni de război cu un stat terţ, colaborarea în domeniul militar şi al economiei de război, consultări reciproce pe problemele internaţionale şi acordarea reciprocă de sprijin politic şi diplomatic. *Pactul* a însemnat o importantă etapă în pregătirea declanşării celui de-al doilea război mondial. El a fost urmat, în 1940, de încheierea *Pactului tripartit* (v.) între Germania, Italia şi Japonia, care a creat Axa Berlin-Roma-Tokio (v.). **1940.** *PACTUL TRIPARTIT*, încheiat la 27 sept. la Berlin, reprezintă un tratat de alianţă politică şi militară încheiat pe zece ani de Germania, Italia şi Japonia în timpul celui de-al doilea război mondial, prin care întinse zone ale lumii erau împărţite în sfere de dominaţie între statele semnatare. Conform prevederilor *Pactului*, cele trei state îşi exprimau dorinţa de a colabora în vederea instituirii unei „ordini noi" în Europa şi Asia. Germaniei şi Italiei i se recunoaştea „dreptul" de a institui această ordine în Europa, iar Japoniei aceleaşi „drepturi" în Asia. Clauzele *Pactului* prevedeau, de asemenea, obligaţia de ajutor reciproc pe plan politic, economic şi militar în cazul în care una din părţi ar fi fost atacată de un stat care nu participa la războiul din Europa sau la cel chino-japonez. Încheiat în condiţiile în care, în urma actelor sale de agresiune, Germania hitleristă obţinuse deja o seamă de importante succese militare şi politice în Europa, iar Japonia în Extremul Orient, în timp ce în Africa, Italia îşi continua acţiunile sale agresive, *Pactul* a sporit încordarea dintre statele agresoare şi S.U.A., ca şi dintre înseşi partenerii agresori. Ulterior guvernele unor state au luat hotărîrea de a adera la *Pact*. (Ungaria — 20 nov. 1940, România — 23 nov. 1940, Bulgaria — 1 mart. 1941, apoi Finlanda, Spania, Thailanda, Croaţia, statul Manciuko, ca şi guvernul Van Tzin-vei, China.) **V.** *anticomintern, Pactul ~, Axa Berlin-Roma-Tokio*. **1945.** *PACTUL LIGII STATELOR ARABE* a fost semnat la 22 mart. şi ratificat de Siria, Transiordania (în prezent Iordania), Irak, Arabia Saudită, Liban, Egipt şi Yemen; ulterior au aderat: Libia, Sudan, Maroc, Tunisia, Algeria, Republica Arabă Yemen şi Republica Democratică Populară a Yemenului, Kuwait, Bahrain, Qatar, Oman, Emiratele Arabe Unite, Mauritania, Somalia şi Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei (O.E.P.). Scopul semnării *Pactului*, după cum se afirmă în art. 2, este „de a asigura relaţii mai strînse între statele membre şi de a coordona acţiunile lor politice în vederea realizării unei colaborări intense între ele, de a salvgarda independenţa şi suveranitatea lor şi de a se interesa, într-o manieră generală, de problemele referitoare la statele arabe şi la interesele lor". În *Pact* este prevăzută structura Ligii Statelor Arabe. În decursul anilor, membrii *Pactului* s-au reunit de mai multe ori, manifestînd o grijă deosebită pentru cimentarea şi întărirea legăturilor pe baza respectării independenţei şi suveranităţii statelor, pentru orientarea eforturilor lor spre binele comun

al tuturor țărilor arabe. Apărarea securității regionale a fost și este una din preocupările majore ale țărilor respective. Evenimentele ulterioare semnării *Pactului* (conflictul armat dintre Franța, Siria și Liban) au determinat statele Ligii să adopte măsuri ferme pentru întărirea securității lor. Astfel, la 1 iun. 1950, statele arabe au încheiat „Pactul de apărare comună", prin care s-a instituit un sistem militar de securitate colectivă. Au fost create următoarele organisme militare: Consiliul de apărare comună, alcătuit din miniștri de externe și ai apărării; Comitetul militar permanent; Organismul militar consultativ și Secretariatul permanent. Toate aceste organisme funcționează sub controlul Consiliului Ligii Arabe. După intrarea în vigoare a Pactului de apărare, între unele state arabe s-au încheiat și acorduri militare bilaterale. **1948.** *PACTUL DE LA BOGOTÁ*, tratat interamerican asupra soluționării pașnice a conflictelor, adoptat la cea de-a IX-a Conferință interamericană de la Bogotá (v. *Conferințele panamericane*). *Pactul*, conținînd regulile de procedură a mijloacelor de reglementare enunțate principial în Carta de la Bogotá (v.), a înlocuit cele 15 instrumente de reglementare pașnică a diferendelor existente în vigoare la acea dată. În cap. I, intitulat „Îndatoririle generale pentru reglementarea conflictelor prin mijloace pașnice", statele se angajează să se abțină de la amenințarea cu forța sau folosirea forței, sau de la orice mijloace de constrîngere în vederea reglementării conflictelor și, în toate împrejurările, să recurgă la procedura pașnică. Cap. al II-lea reglementează procedura bunelor oficii și a concilierii, prevăzînd definiția, funcțiile mediatorilor, căile de urmat în caz de eșec, posibilitatea de oferire a medierii individuale sau colective etc. Cap. al III-lea tratează procedura anchetei și a concilierii. Punerea în aplicare a acestor proceduri este strîns legată de două dintre organele O.S.A. — de secretariatul general, care are sarcina de a stabili cadrul instituțional al concilierii, și de consiliul permanent al organizației, singurul organ împuternicit să convoace comisia pentru anchetă și conciliere și în subordinea căruia intră Comisia interamericană de soluționare pașnică. Cap. al IV-lea și al V-lea cuprind procedura juridică — în competența căreia intră atît diferendele așa-zis juridice, cît și cele cu caracter politic — și, respectiv, procedura arbitrală, care instituționalizează un mijloc pașnic de reglementare ce se deosebește radical de procedura clasică. **1966.** *PACTUL INTERNAȚIONAL CU PRIVIRE LA DREPTURILE CIVILE ȘI POLITICE*, elaborat de Comisia drepturilor omului și adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. la 16 dec., împreună cu Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (v.) (cunoscute sub denumirea de *Pactele drepturilor omului*), cuprinde principii și prevederi importante pentru dezvoltarea progresivă a D.I.C. și consacrarea pe plan internațional a drepturilor omului. *Pactul* înscrie dreptul tuturor popoarelor de a dispune de ele însele, de bogățiile și de resursele naturale și de a-și determina, în virtutea acestui drept, în mod liber, statutul politic și dezvoltarea economică, socială și culturală. Statele-părți se angajează să respecte și să garanteze tuturor persoanelor aflate pe teritoriul lor drepturile înscrise în *Pact* fără nici un fel de discriminări și să adopte măsuri legislative și de altă natură pentru traducerea în viață a prevederilor *Pactului*. Statele recunosc drepturile civile și politice cum sînt: dreptul la viață, interzicerea torturii, a tratamentelor inumane, a sclaviei, a muncii forțate, dreptul la libertate și securitate personală, interzicerea arestării ori detenției arbitrare, dreptul persoanei arestate sau deținute de a fi tratată cu umanitate și de a se adresa organelor judiciare competente în legătură cu legalitatea

detenției sale, egalitatea tuturor oamenilor în fața organelor de justiție, prezumția de nevinovăție a oricărei persoane acuzată de săvîrșirea unei infracțiuni, atîta timp cît nu a fost stabilită în mod legal culpabilitatea sa, dreptul la apărare, interzicerea oricăror imixtiuni arbitrare în viața particulară a unei persoane, libertatea gîndirii și conștiinței, interzicerea propagandei de război, dreptul de asociere, dreptul fiecărui cetățean de a lua parte la viața publică a țării sale, de a alege și a fi ales, egalitatea deplină a tuturor persoanelor în fața legii etc. Este prevăzută instituirea unui Comitet al drepturilor omului, atribuțiile acestui organism, precum și obligațiile statelor-părți de a prezenta rapoarte în legătură cu modul de aplicare a *Pactului*, secretarului general al O.N.U. care le va transmite spre examinare comitetului. România a semnat *Pactul* la 27 iun. 1968 și l-a ratificat prin Decretul nr. 212 din 31 oct. 1974. *PACTUL INTERNAȚIONAL CU PRIVIRE LA DREPTURILE ECONOMICE, SOCIALE ȘI CULTURALE*, elaborat de Comisia drepturilor omului și adoptat de Adunarea Generală O.N.U. la 16 dec. 1966, împreună cu Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (v.), ambele cunoscute sub denumirea de *Pactele drepturilor omului*. Cuprinde principii și prevederi importante pentru dezvoltarea progresivă a dreptului internațional contemporan și consacrarea, pe plan internațional, a drepturilor omului. În *Pact* este înscris dreptul tuturor popoarelor de a dispune de ele însele, de bogățiile și de resursele lor naturale, și de a-și determina în virtutea acestui drept, în mod liber, statutul politic și dezvoltarea economică, socială și culturală. Statele-părți se angajează să asigure prin mijloace proprii, inclusiv prin adoptarea de măsuri legislative, cît și prin cooperare internațională, exercitarea deplină a drepturilor recunoscute prin prevederile pactului, fără nici un fel de discriminări întemeiate pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică, origine națională sau socială, etc. Statele-părți la acest document internațional recunosc drepturile economice, sociale și culturale, cum sînt: dreptul la muncă și la o remunerație corespunzătoare activității desfășurate, asigurarea securității și igienei muncii, dreptul la odihnă și la concedii plătite, dreptul de asociere în organizații sindicale, dreptul la asigurări sociale, ocrotirea familiei, a mamelor și copiilor, dreptul la învățătură, asigurarea treptată a gratuității învățămîntului, dreptul fiecăruia de a participa la viața culturală și de a beneficia de progresul științific etc. Statele-părți se angajează să prezinte periodic secretarului general al O.N.U. rapoarte în legătură cu măsurile luate și progresele obținute în asigurarea respectării drepturilor recunoscute în Pact, pe care acesta urmează să le trimită spre examinare Consiliului Economic și Social (Partea a IV-a). România a semnat *Pactul* la 27 iun. 1968 și l-a ratificat prin Decretul nr. 212 din 31 oct. 1974.

PACTA SUNT SERVANDA, expresie latină cu sensul „tratatele trebuie să fie respectate". Principiul respectării de către state cu bună credință a obligațiilor înscrise în tratatele internaționale este un principiu fundamental al dreptului internațional. A apărut încă în antichitate, fiind cunoscut de caldeeni, egipteni, chinezi, greci și romani etc. Încheierea tratatelor era însoțită, la popoarele vechi, de diverse rituri religioase. Obligativitatea tratatelor era dedusă din ideea de bună-credință și de justiție. Principiul **p.s.s.** este larg consacrat în documentele internaționale adoptate după primul și cel de-al doilea război mondial. Preambulul Pactului Societății Națiunilor arată că în scopul promovării cooperării internaționale și al realizării păcii și securității internaționale este necesar un respect strict pentru toate obligațiile decurgînd din tratate. Un

obiectiv similar înscrie Carta O.N.U., care prevede îndatorirea statelor membre de a-şi îndeplini cu bună-credinţă obligaţiile asumate potrivit Cartei. Principiul **p.s.s.** este frecvent reafirmat în tratatele şi documentele internaţionale din perioada contemporană. Convenţia de la Viena din 1969 privind dreptul tratatelor prevede expres că orice tratat în vigoare leagă părţile şi trebuie îndeplinit de acestea cu bună-credinţă. În Convenţie se menţionează că părţile la un tratat internaţional nu pot invoca prevederile legilor lor interne ca justificare a neîndeplinirii tratatului. Respectarea cu fidelitate a obligaţiilor internaţionale prezintă o importanţă deosebită pentru dezvoltarea relaţiilor prieteneşti şi cooperării între state.

PACTA TERTIIS, prescurtare a adagiului roman *pacta tertiis nec nocent nec prosunt* (tratatele nu pot impune obligaţii şi nu pot conferi drepturi terţilor), prin care este redat adesea principiul relativităţii sau efectului relativ (numai între părţile contractante „inter partes") al tratatelor. În Convenţia de la Viena, din 1969, cu privire la dreptul tratatelor (v.), acest principiu a fost înscris ca regulă generală privind statele terţe, formulată astfel: „un tratat nu creează nici obligaţii nici drepturi pentru un stat terţ, fără consimţământul său". Practica diplomatică, jurisprudenţială şi convenţională oferă numeroase ilustrări ale principiului. Acest principiu se explică nu numai sub aspectul logicii juridice — un tratat sau o înţelegere, în general, avîndu-şi originea şi forţa obligatorie în consimţământul părţilor contractante şi, deci, neputînd avea efecte juridice asupra altor părţi — ci mai ales din punct de vedere al respectării suveranităţii statelor, al capacităţii lor juridice egale privind elaborarea şi asumarea unor angajamente din care decurg drepturi şi obligaţii.

PACTUL ANDIN, v. **GRUPUL ANDIN.**

PACTUL ANTICOMINTERN, v. **ANTICOMINTERN, PACTUL ~.**

PACTUL DE LA SAADABAD, v. **TRATATUL DE NEAGRESIUNE ÎNTRE AFGHANISTAN, IRAN, IRAK ŞI TURCIA (1937).**

PACTUL MEDITERANEAN, proiect preconizat de Franţa după eşuarea Conferinţei dezarmării (1932—1934) (v.), care urmărea organizarea unui sistem de securitate colectivă prin realizarea unor pacte regionale (v.) de asistenţă mutuală. Între acestea se înscrie şi **p.m.,** izvorît din interesul Franţei de a contracara politica concesivă a Marii Britanii faţă de statele revanşarde şi, în special, faţă de Germania. În concepţia diplomaţiei franceze, **p.m.** urma să se încheie între Anglia, Franţa, Italia şi celelalte state mediteraneene, plus statele membre ale Înţelegerii Balcanice (v.). În acest fel, Anglia s-ar fi aflat alături de Italia, în ciuda faptului că acţiunile agresive ale acesteia în Ethiopia intrau în contradicţie directă cu interesele britanice din această zonă. Urmărind întărirea frontului antirevizionist din Europa şi eliminarea celui mai mare pericol pentru Franţa care provenea din partea Germaniei naziste, diplomaţia franceză se călăuzea după concepţia de a da „mînă liberă" Italiei în Africa spre a o atrage de partea ţărilor antirevizioniste din Europa. Statele membre ale Înţelegerii Balcanice au primit favorabil ideea creării **p.m.**; în concepţia lor **p.m.** împreună cu pactul oriental (v.) constituiau pivoţii de bază ai unui sistem trainic de securitate colectivă în Europa. Ele preconizau însă că un asemenea document trebuie să cuprindă un pact de neagresiune între statele membre ale Înţelegerii Balcanice şi Italia, concomitent cu convenţia de asistenţă mutuală militară între România, Iugoslavia, Grecia şi Turcia împotriva oricărei încălcări a obligaţiei de ne-

agresiune, convenţii ce urmau a rămîne „conexate" la asistenţa mutuală în „cadrul european" adică la obligaţia cel puţin a Franţei, Italiei, U.R.S.S. şi Micii Înţelegeri de a acorda asistenţă militară în acelaşi timp cu Înţelegerea Balcanică. Interesele divergente ale marilor puteri occidentale au făcut însă ca în cele din urmă proiectul **p.m.** să eşueze.

PACTUL ORIENTAL, sistem de tratate şi acorduri internaţionale al cărui scop era, în intenţia iniţiatorilor, de a fi pivotul în jurul căruia trebuia organizată securitatea colectivă europeană, după eşuarea altor acţiuni îndreptate în acest sens şi mai ales după eşuarea Conferinţei dezarmării (oct. 1933) (v.). Principalii protagonişti ai **p.o.** au fost U.R.S.S. şi Franţa. Scopul direct al acestuia era ca o serie de state din Europa centrală şi răsăriteană (U.R.S.S., Cehoslovacia, Polonia şi statele baltice, limitrofe ale U.R.S.S.) să-şi garanteze reciproc graniţele şi, în acelaşi timp, securitatea colectivă. Franţa urma a fi garanta securităţii acestor ţări şi a graniţelor răsăritene ale Germaniei, iar U.R.S.S. urma a deveni garant suplimentar în cadrul Acordurilor de la Locarno (v.), garantînd frontierele răsăritene ale Franţei şi pe cele apusene ale Germaniei. Germaniei îi revenea obligaţia să garanteze frontierele apusene ale U.R.S.S. şi pe cele răsăritene ale Franţei. Mica Înţelegere (v.) şi Înţelegerea Balcanică (v.) au sprijinit cu promptitudine iniţiativa Franţei şi a U.R.S.S., statele membre ale acestor organisme avînd un rol de prim ordin în primirea U.R.S.S. în Societatea Naţiunilor ca un pas necesar pe drumul înfăptuirii **p.o.** În ciuda eforturilor depuse, ideea încheierii **p.o.** a eşuat datorită opoziţiei categorice a Germaniei şi Poloniei. O puternică lovitură a primit încercarea de încheiere a **p.o.** din partea cercurilor reacţionare fasciste internaţionale, prin săvîrşirea Atentatului de la Marsilia, la 9 oct. 1934 (v.). În cele din urmă, dintre acordurile preconizate nu s-a încheiat decît Tratatul franco-sovietic de asistenţă mutuală la 2 mai 1935 (v.) şi, la 16 mai 1935, Tratatul de asistenţă mutuală dintre Cehoslovacia şi U.R.S.S.

PACTUL SAAVEDRA LAMAS, v. **PACTUL DE NEAGRESIUNE ŞI CONCILIAŢIUNE DE LA RIO DE JANEIRO (1933).**

PACTUL SOCIETĂŢII NAŢIUNILOR, act fundamental pe baza căruia a fost creată şi şi-a desfăşurat activitatea Societatea Naţiunilor (v.). A fost elaborat, împreună cu tratatele de pace, la sfîrşitul primului război mondial de o comisie formată din 19 membri (între care şi reprezentantul României), în care rolul dominant l-au avut „principalele puteri aliate şi asociate" (S.U.A., Marea Britanie, Franţa, Italia şi Japonia). **P.S.N.** a fost reprodus ca primă parte în cele cinci tratate de pace: de la Versailles, Saint-Germain (v.), Neuilly (v.), Trianon (v.) şi Sèvres (v.). În comisia de elaborare a **P.S.N.** s-au înfruntat de la început două concepţii diametral opuse, exprimate pregnant în proiectul francez şi în cel anglo-american. Aceste concepţii erau, de fapt, izvorîte din interesele total divergente ale marilor puteri, care urmăreau să transforme organizaţia internaţională ce urma a se crea, într-un instrument pus în slujba propriilor lor interese. Din această luptă s-a născut un text de compromis între teza franceză a „forţei materiale" (forţa armată internaţională), care trebuia să stea la baza sistemului de securitate instituit prin noua organizaţie şi teza anglo-americană a „forţei morale", după care securitatea putea fi obţinută printr-o „coerciţiune morală" exercitată de opinia publică internaţională, respectiv, de noua organizaţie creată. Textul **P.S.N.** era, de aceea, insuficient de clar şi cu multe lacune. Votat de Conferinţa de pace de la Paris, la 28 apr. 1919, **P.S.N.** a intrat în vigoare la

10 ian. 1920, dată la care şi-a început formal activitatea şi Societatea Naţiunilor. Înscriind ca obiectiv principal „dezvoltarea cooperării între naţiuni şi garantarea păcii şi securităţii acestora", **P.S.N.** constituia fundamentul pe care urma a se realiza securitatea colectivă (v. *securitate internaţională*) prin intermediul noii organizaţii internaţionale pe care o crea. Axul central al **P.S.N.** îl constituie prevederile ce impuneau tuturor membrilor organizaţiei de a executa obligaţiile asumate prin tratate, condiţie esenţială a convieţuirii paşnice între state, apărarea principiilor dreptului internaţional constituind principala obligaţie morală a statelor garantată prin art. 10, 12 şi 16 din Pact. În virtutea art. 10, statele membre ale Societăţii Naţiunilor aveau obligaţia de „a respecta şi menţine, în contra oricărei agresiuni exterioare, integritatea teritorială şi independenţa politică existentă a tuturor membrilor Societăţii", în caz de agresiune, de ameninţare sau pericol de agresiune urmînd ca Consiliul Societăţii Naţiunilor să avizeze asupra mijloacelor de a asigura executarea îndatoririlor asumate prin Pact. În art. 12 se prevedea obligaţia statelor membre ale Societăţii Naţiunilor de a supune diferendele dintre ele unei proceduri paşnice de reglementare şi de a nu recurge la război „înainte de expirarea unui termen de trei luni de la decizia arbitrilor sau de la raportul Consiliului Societăţii Naţiunilor". În **P.S.N.** era menţinută aşadar posibilitatea recurgerii, în anumite împrejurări, la război pentru reglementarea unor diferende între state. În cazul în care un stat membru al Societăţii Naţiunilor ar fi recurs la război, contrar angajamentelor pe care şi le-a asumat de a recurge mai întîi la mijloace paşnice pentru a-şi reglementa litigiile cu alt stat, art. 16 stipula că o asemenea situaţie era considerată ca un act de agresiune contra tuturor celorlalţi membri ai Societăţii Naţiunilor. Într-o atare situaţie, celelalte state membre se obligau să rupă orice relaţii comerciale sau financiare şi să interzică orice raporturi între naţionalii lor şi cei ai statului agresor, membru sau nu al Societăţii Naţiunilor. Sancţiunile economice reprezentau, în ultimă instanţă, unica ripostă concretă pe care **P.S.N.** o prevedea; posibilitatea aplicării de sancţiuni militare şi politice era enunţată în acelaşi articol într-o formă confuză, echivocă. În ciuda numeroaselor sale lacune **P.S.N.** a fost primul act internaţional din istoria umanităţii prin care se încerca organizarea păcii, asigurarea securităţii statelor prin intermediul unui forum internaţional oferind, totodată, mijloace paşnice în vederea realizării acestor scopuri. Numeroasele lacune ale **P.S.N.**, sistemul de contradicţii care a dominat viaţa internaţională şi politica marilor puteri imperialiste în perioada interbelică şi-au pus puternic pecetea negativă asupra activităţii organizaţiei. Încercările făcute în vederea completării şi precizării conţinutului **P.S.N.**, pentru a face organizaţia mai viabilă şi mai dinamică, s-au izbit de opoziţie din partea Marii Britanii, iar ulterior, de puternica împotrivire a statelor fasciste şi revizioniste care urmăreau, în fapt, lichidarea Societăţii Naţiunilor.

PACTUM DE CONTRAHENDO, tratat sau clauză dintr-un tratat prin care părţile se obligă să încheie un nou tratat şi convin asupra unor probleme care vor constitui conţinutul acestuia. Constituie o promisiune, un angajament de a încheia într-un viitor apropiat un nou tratat. O variantă a **p. de c.** este *pactum de mutando*, care se referă la modificarea unui tratat existent. Astfel, potrivit art. 3 din Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare, încheiat la 1 iul. 1968, statele neposesoare de arme nucleare s-au angajat să încheie un acord cu A.I.E.A. (v.), prin care să accepte garanţiile Agenţiei, în scopul

de a verifica îndeplinirea obligațiilor asumate prin tratat, în vederea împiedicării deturnării energiei nucleare spre fabricarea de arme nucleare.

PACTUM DE NEGOCIANDO, acordul de voință al statelor, materializat într-un tratat internațional, sau o clauză a unui tratat, prin care părțile convin să ducă tratative într-o problemă determinată. **P. de n.** poate să stabilească un termen sau un eveniment de care se leagă începerea tratativelor sau terminarea acestora, poate să prevadă și alte elemente legate de desfășurarea negocierilor (locul etc.). Obligația de a negocia, asumată prin **p. de n.**, este supusă regulilor generale privind nașterea, modificarea și stingerea obligațiilor internaționale, răspunderea statului etc. Obligația de a negocia privește numai începerea și desfășurarea procesului de negociere, nu și rezultatul acestuia.

PAGUBE DE RĂZBOI, pierderi și prejudicii provocate unui stat beligerant sau cetățenilor acestuia, prin acțiunea forțelor militare, bombardamente aeriene, rechiziții de bunuri etc. În practica statelor compensarea pagubelor cauzate de război este prevăzută, după caz, în tratatele de pace. Obligația de a plăti reparații pentru acoperirea pagubelor provocate de război se întemeiază pe răspunderea statelor pentru declanșarea unui război de agresiune.

PAKISTAN (denumirea oficială: *Islami Dzumhurija Pakistan = Republica Islamică Pakistan)*, stat situat în S Asiei, cu ieșire la Oc. Indian, învecinat cu Afghanistan, China, India și Iran. Suprafața: 803 943 kmp. Populația (1976): 72 370 000 loc. Capitala: *Islamabad*, 251 000 loc. (1976, cu suburbiile). Limba oficială: urdu. Moneda: 1 P. Rupee = 100 Paisas. *Istoric.* Pe teritoriul de astăzi al P. a înflorit în mileniul 2 î.e.n. civilizația Indus. În a doua jumătate a mileniului 2 î.e.n. are loc invazia triburilor indo-europene. După ce s-a aflat sub dominația Persiei ahemenide (539—330 î.e.n.) și a fost cucerit de Alexandru Macedon (327—325), teritoriul **P.** face parte din imperiile Maurya (sec. 4—3 î.e.n.), Gupta (sec. 4—5 e.n.), din Sultanatul Ghasni (sec. 12—13) și din Imperiul Marilor Moguli (sec. 16—19). În sec. 19, împreună cu India, devine colonie britanică. În 1947 colonia este împărțită pe criterii religioase în Uniunea Indiană, locuită de populația hindusă și **P.**, locuit de populație musulmană. La 14 aug. 1947 **P.** se proclamă stat independent, cu statut de dominion în cadrul Commonwealth-ului, fiind format din două teritorii separate la o distanță de 1 700 km unul de altul: **P.** de Est și **P.** de Vest. La 23 mart. 1956 **P.** se declară republică independentă, membru al Commonwealth-ului, stat federal (Republica Islamică **P.**). La 16 dec. 1971 **P.** de Est se proclamă independent sub numele de Bangladesh. Din 1972 **P.** inițiază o nouă politică internă și externă (în 1972 părăsește pactul S.E.A.T.O. și Commonwealth-ul, recunoaște la 22 febr. 1974 statul Bangladesh). *Organizarea de stat:* republică, stat federal. **P.** întreține relații diplomatice cu 119 state (1977) și este membru în 66 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Primele legături oficiale între România și **P.** se realizează în 1964, cînd, la 20 mai, cele două țări încheie un Acord comercial și un Acord de schimburi de știri și articole între agențiile de presă română și pakistaneză. Relațiile diplomatice s-au stabilit la 15 oct. 1964 la nivel de ambasadă. În 1965, la Karachi, a fost deschisă o reprezentanță comercială a României. Relațiile româno-pakistaneze s-au dezvoltat treptat, intensificîndu-se schimburile în diverse domenii, stimulate de contactele la diferite niveluri. Un rol important în această evoluție l-a avut vizita în România a președintelui **P.**, Ayub Khan (20—26 oct. 1967). Raporturile bilaterale au fost

favorizate în continuare de încheierea Acordului comercial pe termen lung (6 apr.1968) și a Acordului de colaborare culturală și științifică (19 iul. 1968). Ca un corolar al evoluției pozitive a relațiilor româno-pakistaneze, între 8—12 ian. 1973 a avut loc vizita oficială în **P.** a președintelui Nicolae Ceaușescu, cu care ocazie s-a semnat Declarația solemnă comună care a așezat relațiile dintre cele două țări pe o bază trainică, deschizîndu-le ample perspective de dezvoltare. Cu aceeași ocazie s-a semnat și un Acord privind transporturile aeriene și un Protocol privind dezvoltarea cooperării economice și tehnico-științifice, pe baza căruia la 5 iul. 1973 s-a încheiat un Acord de cooperare economică și tehnico-științifică prin care se înființează Comisia mixtă guvernamentală. Contribuții hotărîtoare la dezvoltarea și consolidarea relațiilor prietenești și de colaborare a adus continuarea dialogului bilateral la nivelul cel mai înalt, cu prilejul vizitei președintelui Nicolae Ceaușescu în **P.** (13—14 apr. 1975) și a vizitei în România a primului ministru al **P.** (22—25 oct. 1975), în timpul căreia s-au încheiat noi instrumente menite să asigure un curs mereu ascendent relațiilor bilaterale: Acordul privind cooperarea în domeniul științei și tehnologiei, Aide-mémoire-ul privind cooperarea economică și schimburile comerciale, Acordul privind transporturile rutiere internaționale de călători și mărfuri și Acordul privind cooperarea în domeniul turismului. În aplicarea înțelegerilor convenite la nivel înalt s-au intensificat schimburile de vizite între guvernele celor două țări, conferind relațiilor româno-pakistaneze o evoluție sub semnul unei trainice prietenii și a bunei înțelegeri, a dorinței de apropiere între popoare.

PALESTINA, regiune în Orientul Mijlociu situată între Deșertul Siriei, Liban, și M. Mediterană, populată în mil. 3—2 î.e.n. de triburile vest-semitice ale canaaneenilor. Prin sec. 13 î.e.n., în **P.** se stabilesc triburi ebraice, iar în sec. 12 î.e.n., pe litoralul M. Mediterane se așează filistenii (de la care vine și denumirea de „Palestina" — „Țara filistenilor" — dată de grecii antici). Către 1025 î.e.n., în timpul luptelor împotriva filistenilor și amoriților, triburile ebraice sînt unificate, punîndu-se bazele statului iudeo-israelit, care cunoaște perioade de mare înflorire sub domnia lui David (1013—973 î.e.n.) și mai ales a lui Solomon (973—933 î.e.n.), cînd acest stat a dezvoltat intense legături comerciale cu fenicienii. În 926 î.e.n. statul se scindează în două regate independente pe teritoriul **P.**: Israel (în N) și Iudea (în S). După transformarea Israelului în provincie asiriană (721 î.e.n.) și cucerirea Iudeei de către Babilon (597 î.e.n.), **P.** cade sub dominația persană (539 î.e.n.), pînă cînd este inclusă în imperiul lui Alexandru cel Mare (332 î.e.n.). Cucerită de Pompeius (63 î.e.n.), **P.** trece sub dominația romanilor care introduc un regim mult mai opresiv decît predecesorii lor. În urma revoltelor repetate, evreii au început să fie dispersați în diverse părți ale Imperiului roman, rămînînd doar o comunitate mică în Ierusalim și împrejurimi (135 e.n.). În 614, **P.** este cucerită de Persia, dar este recucerită de bizantini (630). În 636, **P.** cade sub dominația arabilor, rămînînd astfel pînă la includerea ei în Imperiul otoman (1517), cu excepția perioadei cruciadelor, cînd în **P.** cruciații au creat regatul latin al Ierusalimului (1099—1187). După înfrîngerea Imperiului otoman în primul război mondial, numele de **P.** este reînviat de englezi, care, cucerind Ierusalimul (dec. 1917), au pus teritoriul sub autoritatea lor militară și apoi cea civilă (1920—1923). Marea Britanie a declarat că este favorabilă stabilirii, după război, a unui cămin național al evreilor în **P.** (v. *Declarația Balfour, 1917*). Dealtfel, sub influența ideilor sioniste, încă de prin 1880 a început o mișcare de emigrare a evrei-

lor în **P.** În 1923, teritoriul este pus sub regim de mandat (v.) al Societății Națiunilor, dat spre administrare Marii Britanii. Începînd de prin anii '20, cînd emigrarea evreilor în **P.** se intensifică, teritoriul **P.** devine tot mai frecvent teatrul unor violente lupte armate între arabi și evrei, precum și ale unor revolte ale arabilor împotriva englezilor. În 1947, Adunarea Generală a O.N.U. a hotărît crearea în **P.** a două state: unul evreu (56% din teritoriu) și celălalt arab (43% din teritoriu), formînd o uniune economică între ele. Se prevedea, totodată, ca Ierusalimul să devină zonă internațională, administrată de O.N.U. Arabii au refuzat să accepte partajul. În apr. 1948, forțele evreiești declanșează un atac generalizat. Marea Britanie pune capăt mandatului încredințat de Societatea Națiunilor, trupele britanice fiind evacuate din **P.** în plin conflict între arabi și evrei. Pînă la încetarea mandatului (14 mai 1948) și proclamarea în aceeași zi a statului Israel, aproximativ 400 000 de arabi și-au părăsit căminele, refugiindu-se în țările vecine. În acea vreme, populația evreiască număra circa 650 000 de oameni, față de 56 000 în timpul mandatului britanic. Prin armistițiul din 1949, încheiat sub auspiciile O.N.U., teritoriul **P.** a fost divizat după cum urmează: statul Israel (regiunea lacului Tiberiada, Platourile occidentale și deșertul Negev — teritoriul era mai mare decît cel prevăzut prin rezoluția de partaj a Adunării Generale a O.N.U.); Zona Gaza, administrată de Egipt, și malul vestic al Iordanului care, în 1950, în urma unui referendum s-a unit cu Transiordania, formînd statul Iordania. După război, în 1949, alți circa 400 000 de arabi s-au refugiat din teritoriile ocupate de Israel, iar în anul următor încă aproximativ 300 000 s-au refugiat în Transiordania. *ORGANIZAȚIA PENTRU ELIBERAREA ~ (O.E.P.)*, creată în 1964, reunind diversele organizații ale arabilor palestinieni. În același an a fost creată și Armata pentru Eliberarea **P.** Congresul Național al *O.E.P.* (Cairo, iul. 1968) a adoptat Carta Națională Palestiniană, care afirmă că „Palestina, cu granițele pe care le-a avut în timpul mandatului britanic, este o unitate teritorială indivizibilă" și că „poporul arab palestinian are dreptul legal la patria sa". Carta consideră partajul **P.** și crearea Israelului ca fiind „ilegale", pe temeiul că ar fi fost contrare voinței palestinienilor și drepturilor lor naturale asupra patriei lor. Conferința arabă la nivel înalt de la Rabat (oct. 1974) a afirmat „dreptul poporului palestinian de a reveni în patria sa și de a se autodetermina", precum și de a-și stabili „o autoritate națională independentă, sub conducerea *O.E.P.*, în calitatea sa de singur reprezentant legitim al poporului palestinian". În același an, Adunarea Generală a O.N.U. a „reafirmat drepturile inalienabile ale poporului palestinian în Palestina, inclusiv: a) dreptul la autodeterminare fără amestec din afară; b) dreptul la independență și suveranitate națională". Cu aceeași ocazie, s-a acordat *O.E.P.* statutul de observator la Adunarea Generală a O.N.U. și la conferințele internaționale organizate sub egida O.N.U. În 1975, Adunarea Generală a creat „Comitetul pentru exercitarea drepturilor inalienabile ale poporului palestinian", alcătuit din 20 de state membre ale O.N.U., între care și România, avînd mandatul de a recomanda un program care să permită poporului palestinian exercitarea drepturilor ce i-au fost recunoscute de Adunare în anul anterior. În oct. 1976, *O.E.P.* a devenit membru cu drepturi depline al Ligii Statelor Arabe (v.). *Structura:* organul suprem al *O.E.P.* este Consiliul Național Palestinian, alcătuit din 292 membri, care se reunesc odată pe an. Acesta numește Consiliul Central (55 de membri) și Comitetul Executiv (15 membri), pentru conducerea treburilor curente. Comitetul Executiv are în

subordinea sa cele opt departamente ale Organizației: militar, cultural-educativ, politic, financiar, social, pentru teritoriile ocupate, informații și organizații de masă. *O.E.P.* are birouri și reprezentanțe în mai multe țări, inclusiv în România. Pronunțîndu-se pentru soluționarea problemei palestiniene în conformitate cu năzuințele naționale ale acestui popor, inclusiv prin formarea unui stat palestinian independent, de-sine-stătător, România a relevat în numeroase ocazii punctul său de vedere că fără rezolvarea justă a problemei poporului palestinian nu se poate ajunge la o pace trainică și dreaptă în Orientul Mijlociu. Lansînd de la tribuna Congresului al XI-lea al P.C.R. chemarea la o reconciliere istorică între palestinieni și evrei, pe baza recunoașterii dreptului fiecărui popor la dezvoltare liberă și independentă, a unei conviețuiri pașnice, democratice, România a depus, alături de alte țări, o intensă activitate diplomatică pentru a contribui la reglementarea pe căi exclusiv politice, pașnice a situației din Orientul Mijlociu; în acest sens, a susținut necesitatea ca la tratativele politice privind reglementarea problemelor acestei regiuni să participe toate părțile vizate, inclusiv *O.E.P.*, ca reprezentant legitim al poporului palestinian.

PALMYRA ȘI KINGMAN REEF, INSULELE ~, insule situate în Pacificul central (grupul Line Islands) la circa 1 550 km S de Arh. Hawaii. Suprafața: 1,2 kmp. Nelocuite. Ins. *Palmyra* este anexată de regatul Hawaii în 1862. Ocupată de Marea Britanie în 1889, revine S.U.A. odată cu ins. Hawaii, în 1898. Ins. *Kingman Reef*, descoperită în anul 1798, a fost anexată de S.U.A. în mai 1922, printr-un act al Congresului. În prezent ambele insule constituie „teritorii neîncorporate" administrate de Departamentul Interior al S.U.A.

P.A.M., v. **PROGRAMUL ALIMENTAR MONDIAL.**

PANAFRICANISM, concepția de luptă revoluționar-democratică și progresistă pentru unitatea țărilor africane, împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, pentru o colaborare largă interafricană în cele mai diverse domenii: cultură, economie, știință, tehnică, turism etc. Odată cu formarea și apariția unor state suverane pe continentul african a început etapa luptei istorice pentru unitatea Africii, legată indisolubil de dezvoltarea relațiilor interafricane, de procesul elaborării formelor lor organizatorice. Acest proces a parcurs și parcurge o serie de greutăți, în special de ordin politic și economic, și ca atare și practica **p.** este influențată de aceste greutăți. Astfel, numai unii lideri africani au văzut în obținerea independenței de stat premisa realizării ideii de **p.**, considerînd că apariția statului independent reprezintă nu numai o victorie hotărîtoare a mișcării anticoloniale, ci și un succes al ideii de **p.** pe pămîntul african. În perioada luptei pentru întronarea concepției **p.** a fost posibilă consolidarea forțelor de eliberare națională din diferite țări ale continentului. Organizații la nivelul continentului, cum este O.U.A. (v.), reprezintă întruchiparea ideii de **p.**

PANAMÁ (denumirea oficială: *República de Panamá = Republica Panamá)*, stat situat în S Americii Centrale istmice, cu largă ieșire la M. Caraibilor și Oc. Pacific, învecinat cu Columbia și Costa Rica. Suprafața: 75 650 kmp (exclusiv Zona Canalului Panamá). Populația (1976): 1 720 000 loc. Capitala: *Ciudad de Panamá*, 550 000 loc. (1975, cu suburbiile). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Balboa = 100 Centésimos. *Istoric.* În epoca precolumbiană teritoriul **P.** este locuit de triburi amerindiene chibcha și caribe. După descoperirea țărmului estic al istmului **P.** (Rodrigo Galván de Bastidas, 1501), spaniolii cotropesc țara și o transformă în-

tr-o colonie. La 28 nov. 1821, **P.** își proclamă independența și intră în componența Republicii Federative Marea Columbie, iar după destrămarea acesteia (1831) rămîne în componența Noii Grenade (din 1886 Republica Columbia). La 3 nov. 1903, în urma unei mișcări separatiste, **P.** se separă de Columbia și se proclamă stat independent. La 18 nov. 1903, în baza unui tratat impus de S.U.A., guvernul panamez concesionează S.U.A. dreptul de folosire, pe timp nelimitat, de ocupare și control asupra zonei canalului interoceanic, construit între 1881 și 1914. În anii '60 — '70 ia amploare mișcarea populară pentru redobîndirea suveranității asupra canalului **P.**, ajungîndu-se la un acord între **P.** și S.U.A. privind retrocedarea zonei canalului statului panamez (v. *Canalul Panamá*). *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **P.** întreține relații diplomatice cu 65 de state (1976) și este membră în 64 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Primele legături între România și **P.** s-au produs în perioada interbelică, fiind de natură comercială. În această perioadă **P.** a deschis consulate onorifice la Galați (7 oct. 1929) și Brăila (21 oct. 1933), iar România un asemenea consulat la Ciudad de Panamá (1 sept. 1940). Întrerupte în timpul războiului, schimburile comerciale între cele două țări sînt reluate în 1966. Relațiile diplomatice au fost stabilite la 5 oct. 1971, la nivel de ambasadă. În 1972 două delegații economice române au vizitat **P.**, contribuind la dezvoltarea relațiilor economice și comerciale. Între cele două țări s-au statornicit relații prietenești, materializate și într-o bună conlucrare în organizațiile internaționale.

PANAMÁ, *AFACEREA* ~, scandal financiar-politic izbucnit în Franța la finele sec. 19. Ferdinand de Lesseps, constructorul Canalului Suez, întemeiase, în 1880, în vederea deschiderii Canalului Panama, o societate pe acțiuni al cărei fond inițial, subscris prin bănci, s-a dovedit în timpul lucrărilor a fi insuficient pentru acoperirea cheltuielilor. Prin presiuni politice și coruperea parlamentarilor, Lesseps reușește (în 1888) să treacă prin parlament o lege specială prin care societatea era împuternicită să emită noi obligații rambursabile. Deoarece însă fondurile au fost insuficiente, lucrările nu au putut fi continuate, iar societatea a fost declarată în stare de faliment.

PANAMERICANISM, tendință spre dezvoltarea și instituționalizarea relațiilor între statele continentului american (statele latino-americane plus S.U.A.; Canada, făcînd parte din Imperiul britanic, apoi din Commonwealth, nu a fost asociată acestei evoluții). Urmînd hispano-americanismului (tendință similară, limitată la fostele colonii spaniole), **p.** cunoaște o primă manifestare importantă în 1889, cînd se întrunește la Washington prima Conferință internațională americană care a hotărît: condamnarea cuceririlor teritoriale; adoptarea unui proiect de tratat de arbitraj; crearea Uniunii Internaționale a Republicilor Americane (v.) pentru strîngerea și distribuirea de date asupra comerțului. Următoarele conferințe panamericane au adus contribuții la structurarea raporturilor interamericane, inclusiv prin uniformizarea prevederilor legislative în anumite domenii și prin adoptarea unor documente privind relațiile între statele continentului, documente reținute de literatura de drept internațional. Aceste reuniuni au avut loc în Mexic (1901), la Rio de Janeiro (1906), Buenos Aires (1910), Santiago de Chile (1923), Havana (1928), Montevideo (1933), Lima (1938). Au fost convocate, de asemenea, șase conferințe extraordinare: ultimele patru s-au întrunit la nivelul miniștrilor de externe, în anii celui de-al doilea război mondial, fiind consacrate problemelor ridicate de situația politică a

acelei perioade. Ultima dintre acestea (Ciudad de Mexico, febr. — mart. 1945) a creat un sistem de securitate, consfinţit apoi prin pactul de la Rio de Janeiro (1947). Instituţionalizarea raporturilor interamericane cunoaşte un moment decisiv în primăvara anului 1948: reunită la Bogotá, cea de-a noua Conferinţă continentală, asamblînd principalele reglementări elaborate anterior, a pus bazele O.S.A. (v.), organism menit să asigure realizarea obiectivelor urmărite de statele membre. Atît înainte de 1948, cît şi după data creării O.S.A., aceste obiective nu au fost însă identice: pentru S.U.A., obiectivul urmărit a fost acela de a-şi asigura hegemonia pe continent, de a fi un partener privilegiat în raporturile cu ţările latinoamericane; pentru acestea din urmă (excluzînd anumite regimuri riguros dependente de Washington), relaţiile cu S.U.A. ar fi trebuit să se întemeieze pe egalitate şi respect reciproc, să ofere posibilităţi de cooperare echitabilă. Raporturile interamericane sînt caracterizate de confruntarea acestor tendinţe ireconciliabile. După o perioadă în care S.U.A. şi-au putut impune hegemonia — inclusiv prin intervenţii militare directe, de la aceea din Mexic (1914) şi pînă la debarcarea în Republica Dominicană (1965) — se produce, în concordanţă cu evoluţia situaţiei politice în lume, afirmarea tot mai hotărîtă a poziţiilor dictate de interesele statelor Americii Latine. Apariţia şi consolidarea unor organisme de colaborare multilaterală fără participarea S.U.A., A.L.A.L.C. (v.), Pactul Andin (v.), S.E.L.A. (v.) corespunde, pe plan instituţional, acestei evoluţii (v. *Conferinţele panamericane*).

PANCIA SILA, expresie care desemnează, în limba hindi, cinci principii şi semnifică, în vocabularul politico-diplomatic, cele cinci principii ale coexistenţei paşnice (v.) înscrise în Acordul dintre R.P. Chineză şi India privind comerţul şi comunicaţiile între regiunea Tibet a Chinei şi India, încheiat în apr. 1954. Aceste principii — respectul reciproc al suveranităţii şi integrităţii teritoriale, neagresiunea, neamestecul în treburile interne ale altui stat, egalitate şi avantaj reciproc, coexistenţă paşnică — şi-au găsit consacrarea într-o serie de documente internaţionale bi- şi multilaterale şi au fost înscrise, între altele, în Declaraţia asupra principiilor dreptului internaţional privind relaţiile prieteneşti şi cooperarea între state conform Cartei Naţiunilor Unite, aprobată de Adunarea Generală a O.N.U. în oct. 1970 (v.).

P.A.P., v. **POLSKA AGENCJA PRASOWA.**

PAPUA—NOUA GUINEE (denumirea oficială: *Papua New Guinea*), stat care cuprinde partea orientală a ins. Noua Guinee din V Oc. Pacific, învecinat cu Indonezia şi o serie de insule din arh. Bismarck, Louisiade şi Solomon. Suprafaţa: 461 691 kmp. Populaţia: 2 830 000 loc. (1976). Capitala: *Port Moresby*, 80 000 loc. (1974). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Kina = 100 Toea. *Istoric.* Ins. Noua Guinee este descoperită de navigatori spanioli în 1526. Sub numele de Irianul de Vest, partea occidentală a ins. este transformată în colonie olandeză (1828) şi revine în 1962 Indoneziei. Partea răsăriteană este împărţită în 1883—1884 între Marea Britanie (în S) şi Germania (în N). Astfel ia naştere Papua, colonie britanică luată în posesiune definitivă în 1888, şi Noua Guinee, „protectorat" german (de fapt colonie) care îngloba şi Arh. Bismarck. Papua este transferată în sept. 1906 Australiei, devenind teritoriu extern al acesteia. Fosta colonie germană Noua Guinee, ocupată de trupe australiene în 1914, devine în 1919—1920 teritoriu sub mandat al Societăţii Naţiunilor (din dec. 1946 sub tutela O.N.U.) administrat de Australia. Pînă la proclamarea „Actului privind Papua—Noua Guinee" (iul.

1949), cele două teritorii aveau statute separate; de la această dată (actul amendat ultima oară în 1972) teritoriile au fost administrate împreună pînă la 1 dec. 1973, cînd primesc dreptul de autoguvernare internă. La 16 sept. 1975 **P.N.G.** se proclamă stat independent, membru al Commonwealth-ului britanic. *Organizarea de stat:* monarhie constituţională, şeful statului fiind regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. **P.N.G.** întreţine relaţii diplomatice cu 31 state (1977) şi este membră în 22 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). La 19 mai 1976, între România şi **P.N.G.** s-au stabilit relaţii diplomatice la nivel de ambasadă.

PARAFARE, semnare prealabilă a tratatelor sau a unor părţi ale acestora numai cu iniţialele numelui împuterniciţilor părţilor contractante. **P.** marchează acea fază în procesul de încheiere a tratatului în care părţile s-au înţeles asupra textului elaborat al tratatului care urmează să fie supus guvernelor respective spre a hotărî dacă instrumentul, cuprinzînd textul parafat, va fi încheiat. **P.** are drept efect, în principiu, certificarea textului rezultat din tratative: acesta nu mai poate fi modificat de împuterniciţi. **P.** poate constitui o semnare definitivă atunci cînd părţile care au negociat textul tratatului respectiv s-au înţeles în acest sens. Statele în cauză pot conveni să modifice textul parafat.

PARAGUAY (denumirea oficială: *República del Paraguay = Republica Paraguay)*, stat situat în partea centrală a Americii de Sud, învecinat cu Bolivia, Brazilia şi Argentina. Suprafaţa: 406 752 kmp. Populaţia (1976): 2 730 000 loc. Capitala: *Asunción*, 473 013 loc. (1974, împreună cu localitatea Lambaré). Limbi oficiale: spaniola şi guarani. Moneda: 1 Guarani = 100 Céntimos. *Istoric.* Populat din cele mai vechi timpuri de triburi amerindiene aparţinînd familiei de limbi tupi-guarani, **P.** este descoperit de spaniolul Alejo Garcia (1515). În 1537 este întemeiat oraşul Asunción. Din 1617 **P.** este administrat în cadrul viceregatului Perú, iar din 1776 al viceregatului Rio de la Plata. La sfîrşitul sec. 16, în **P.** desfăşoară o intensă activitate misionarii iezuiţi, care se constituie în SE ţării într-un stat teocratic, trecut în 1767 sub controlul autorităţilor coloniale spaniole. La 14 mai 1811 **P.** îşi proclamă independenţa. Din 1954, în urma unei lovituri de stat militare, preşedinte al **P.** devine A. Stroessner, care instaurează un regim dictatorial. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **P.** întreţine relaţii diplomatice cu 51 de state (1976) şi este membru în 57 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Între România şi **P.** s-au stabilit unele legături în perioada interbelică, la realizarea cărora au contribuit consulatele onorifice înfiinţate de **P.** la Timişoara (31 mart. 1931) şi Bucureşti (31 mai 1932). Aceste legături au încetat în 1942, datorită războiului.

PARALELĂ GEOGRAFICĂ 1. Linie imaginară care rezultă din intersectarea suprafeţei Pămîntului cu un plan paralel cu planul Ecuatorului, reprezentînd cercul care uneşte pe suprafaţa Pămîntului punctele cu aceeaşi latitudine. Cea mai lungă paralelă geografică, numerotată 0, este Ecuatorul. Pămîntul este împărţit în 90 paralele la S şi 90 paralele la N de Ecuator, paralelele servind la determinarea latitudinii pe glob. **2.** Metodă folosită în tratative diplomatice pentru delimitarea spaţiului maritim şi platoului continental.

PARCUL COMUN AL VAGOANELOR DE MARFĂ (P.C.V.), înfiinţat prin Convenţia semnată la 31 dec. 1963 de guvernele Bulgariei, Cehoslovaciei, R.D. Germane, Poloniei, României, Ungariei şi U.R.S.S. Organizaţia urmăreşte exploatarea comună a vagoanelor de marfă în traficul internaţional pentru folosirea eficientă a acestora, reducerea parcursului fără în-

cărcătură a vagoanelor, accelerarea rulajului, sporirea eficacității economice a exploatării vagoanelor, utilizarea eficientă a magistralelor feroviare internaționale, a stațiilor de frontieră și de triaj. Organul de conducere, *Consiliul*, este format din împuterniciții părților, la nivel de adjunct de ministru. Organul executiv este Biroul. Are sediul la Praga.

PAR IN PAREM NON HABET IMPERIUM, expresie latină cu sensul „cei egali nu au un drept de jurisdicție unul asupra celuilalt". Acest principiu — cunoscut sub numele de principiul imunității de jurisdicție — decurge din principiul egalității suverane a statelor și exprimă ideea că un stat nu poate avea un drept de jurisdicție asupra altui stat și nici nu poate fi supus jurisdicției unei instanțe judecătorești străine. De imunitate de jurisdicție se bucură nu numai statele — inclusiv șefii de state, membrii misiunilor diplomatice, consulii și vasele de război — ci și anumite instituții internaționale guvernamentale și reprezentanții acestora, precum și bunurile proprietate de stat ce se află pe teritoriul străin, cum sînt clădirile sau navele comerciale proprietate de stat. În virtutea suveranității lor, statele pot însă renunța la imunitatea de jurisdicție fie în cazul unui proces determinat, fie, prin tratate, pentru anumite bunuri sau categorii de litigii.

PARITATE, raport între două unități monetare naționale, în funcție de conținutul lor în aur, sau între o unitate monetară națională și un alt mijloc de plată internațional (aur, valute liber convertibile, drepturi speciale de tragere). **P.** metalică (aur) reprezintă raportul dintre conținutul oficial în aur al valutelor naționale prevăzut de legislația monetară (de ex. **p.** metalică a dolarului S.U.A. față de leu era în 1977 de 0,736662 gr aur fin; 0,148112 gr aur fin = 4,97, respectiv 1 dolar S.U.A. = 4,97 lei).

PARITATE NUCLEARĂ, situație caracterizată de apariția unui echilibru sau a unui raport de forțe sensibil egal între două sau mai multe puteri nucleare în privința capacității lor de atac și ripostă în domeniul armelor strategice. Concepțiile care consideră „echilibrul terorii" drept baza stabilității sistemului internațional invocă tocmai efectele **p.n.**

PARLAMENTAR, persoană trimisă în misiune de comandamentul militar al unui beligerant pentru a face anumite comunicări sau pentru a purta tratative cu comandanții forțelor armate inamice. **P.** trebuie să poarte ca semn distinctiv al calității lor un drapel alb și să nu aibă arme asupra lor. **P.** sînt de regulă militari, dar pot fi civili, de ex. reprezentanții unui oraș, ai unor forțe politice etc. Potrivit regulilor cutumiare de purtare a războiului, **p.** și persoanele care îi însoțesc se bucură de imunitate personală și trebuie tratați cu respectul cuvenit. Atacarea unui **p.** constituie o crimă de război.

PARLAMENTUL EUROPEAN (ADUNAREA PARLAMENTARĂ EUROPEANĂ), instituție din sistemul C.E.E., formată, în conformitate cu art. 138 al Tratatului de la Roma (1957), din delegați ai parlamentelor naționale, constituiți în grupuri definite prin orientarea politică (creștini-democrați, socialiști, comuniști ș.a.). Urmînd „Adunării Comunitare" a C.E.C.O. (nucleu constitutiv al C.E.E.), **P.e.** s-a reunit pentru prima dată în mart. 1958, la Strasbourg, unde și-a stabilit sediul; actuala denumire oficială — *Adunarea Parlamentară Europeană* — a fost adoptată în 1962. A avut inițial 142 de membri: cîte 36 din Franța, Italia și R.F. Germania, cîte 14 din Belgia și Olanda și șase din Luxemburg. Prin aderarea Marii Britanii (36 de parlamentari) și a Danemarcei și Irlandei (cîte 10), a ajuns să numere 198 de membri. În cursul reuniunilor sale anuale, **P.e.** dezbate rapoarte privind activitățile

Comisiei Executive a C.E.E., pe care are prerogativa de a o demite, prin votul de neîncredere a două treimi din membri. **P.e.** are, de asemenea, competenţa de a respinge bugetul comunitar, tot prin votul a două treimi din membri. În ultimii ani, C.E.E. a dezbătut modalităţile de aplicare a acelei prevederi din art. 138 care se referă la alegerea parlamentului, într-o a doua fază, „pe baza sufragiului universal, potrivit unei proceduri uniforme în toate statele membre". După negocieri la nivel înalt, precum şi în diferite foruri ale C.E.E., Consiliul ministerial al organizaţiei a adoptat, în sept. 1976, o decizie şi un act juridic privind aplicarea art. 138, conform căruia primul scrutin pentru noul **P.e.** are loc în mai 1978, intervalul de pînă atunci permiţînd adoptarea, în fiecare din ţările membre, a legislaţiei care să reglementeze organizarea alegerilor; în cazul în care unul dintre state nu ar putea organiza la acea dată alegeri directe, se prevede posibilitatea să fie desemnaţi (ca şi pînă atunci) reprezentanţi dintre membri aleşi ai Adunării Naţionale respective. Repartizarea mandatelor va fi următoarea: cîte 81 pentru Franţa, Italia, Marea Britanie, R.F. Germania; 25 — Olanda; 24 — Belgia; 16 — Danemarca; 15 — Irlanda; 6 — Luxemburg. Extinderea atribuţiilor noului parlament, prin exercitarea unor funcţii legislative, este şi va continua să fie controversată, datorită faptului că implică o limitare a suveranităţii statelor membre ale C.E.E.

PARS NEWS AGENCY, agenţie naţională de presă iraniană, creată în 1936, cu sediul la Teheran.

PARTIZAN 1. Persoană care adoptă şi susţine o idee, o teorie sau care este de partea cuiva, care militează alături de cineva (de o organizaţie politică sau socială, de o grupare etc.) pentru a susţine o anumită cauză. **2.** Membru al unui detaşament organizat de luptă care, deşi nu este încadrat formal în forţele armate ale statului respectiv, acţionează, în timp de război, împotriva inamicului, de regulă în spatele frontului acestuia. Războiul de **p.** este un război de apărare împotriva cotropitorilor, un război just. Legile şi obiceiurile războiului **(v.)** asimilează **p.** cu membrii forţelor armate, ceea ce face ca ei să se bucure de toate drepturile combatanţilor. Convenţiile de la Geneva din 1949 privind victimele de război **(v.)** au stabilit că, pentru a se recunoaşte calitatea de **p.**, este necesar să fie îndeplinite următoarele condiţii: a) existenţa unui comandant care să răspundă de acţiunile subordonaţilor; b) purtarea unor semne distinctive, uşor vizibile; c) purtarea armelor pe faţă; d) respectarea legilor şi obiceiurilor războiului. Unele din aceste cerinţe apar depăşite astăzi şi statutul de drept internaţional al partizanilor este pe cale să fie recunoscut fără condiţiile mai sus menţionate. În fapt, în conflictele postbelice s-au produs numeroase încălcări în privinţa recunoaşterii legitimităţii luptei de **p.**

PAŞALÎC 1. Funcţia sau titlul de paşă în fostul Imperiu otoman. **2.** Circumscripţia aşezată sub ordinele unui paşă (în provincii). Guvernatorii de provincii, numiţi sandjabey (sau mirliva), dacă obţineau titlul de paşă, sandjakul lor începea să se numească **p.** În urma cuceririlor otomane din sec. 15 şi 16, Ţările Române au rămas autonome păstrîndu-şi instituţiile lor vechi. Pe unele teritorii româneşti de margine, aflate sub directa administraţie otomană, s-au organizat însă unităţi administrativ-militare de diferite ranguri sau au intrat în componenţa unor astfel de unităţi. Prima din aceste regiuni intrată direct sub administraţie otomană a fost Dobrogea, după expediţia din 1419 contra Ţării Româneşti. În sec. 16 Dobrogea face parte din sandjakul de Silistra şi Akkerman. Administraţia otomană a încetat în Dobro-

gea la 1878. După transformarea Ungariei centrale într-o provincie otomană, la 1541, pusă sub conducerea unui beilerbei (v.), față de încercările imperialilor de a pune stăpînire pe Transilvania, rămasă principat autonom (lărgită cu Maramureșul, Crișana și o parte din Banat), turcii ocupă în 1552 Banatul pînă la munți și apoi dincolo de Mureș, pînă la Criș, formînd o nouă provincie turcească, așa-numitul **p.** de Timișoara, **p.** care a durat pînă la pacea de la Passarovitz (1718) (v. *Tratatul de la Passarovitz*), în urma căreia Banatul trece în stăpînirea imperialilor.

PAȘAPORT, document de călătorie internațională, în baza căruia o persoană este admisă să iasă de pe teritoriul unui stat și să intre pe teritoriul altui stat. **P.** atestă apartenența posesorului la cetățenia unui anumit stat. Persoanele fără cetățenie călătoresc, în străinătate, cu **p.** speciale pentru apatrizi. Practica generală a statelor recunoaște următoarele categorii de **p.**: diplomatic, de serviciu, obișnuit (simplu) și colectiv. Statele își recunosc reciproc **p.** eliberate conform legilor lor interne, fie cu viză, fie fără viză, dacă au încheiat înțelegeri bi- sau multilaterale în acest sens. Datele și mențiunile din **p.** sînt scrise în limba națională și într-una sau mai multe limbi de circulație internațională. ~ *Nansen*, pașaport creat sub auspiciile Societății Națiunilor în 1922, în vederea dovedirii identității refugiaților care nu mai puteau recurge la serviciile statului pe care-l părăsiseră. Se numește ~ *N.* după numele cunoscutului explorator norvegian Fridtjof Nansen, care în 1921 fusese numit Înalt comisar al Societății Națiunilor pentru refugiați. Acest pașaport, recunoscut de cele mai multe state, acorda titularului său dreptul de a rămîne în țara care l-a emis, fără însă a-i stînjeni libertatea de circulație. Oficiul internațional Nansen pentru refugiați a fost dizolvat în 1936.

PATENTĂ, drept exclusiv al inventatorului de a dispune de invenția sa. Modalitatea obținerii **p.** este reglementată în fiecare țară prin lege. De regulă, **p.** este valabilă numai pe teritoriul țării în care a fost eliberată și aceasta în limita perioadei stabilite de lege, după care invenția devine bun public. Perioada valabilității **p.** diferă de la țară la țară. Începutul socotirii perioadei de valabilitate a **p.** diferă, de asemenea, în funcție de țări, fiind socotit, de la caz la caz, momentul eliberării **p.**, momentul prezentării declarației **p.** sau momentul publicării acestei declarații.

PATENTĂ CONSULARĂ, document special cu care este investit consulul (v.) numit de guvernul său spre a funcționa la un oficiu consular în străinătate. Caracterul **p.c.** este acela al unei scrisori de acreditare (v.) păstrînd specificul activității consulare. Conținutul **p.c.** este stabilit prin legislația internă a fiecărui stat; de obicei, ea indică numele consulului, categoria și clasa lui, circumscripția consulară (v.) și sediul consulatului (v.). **P.c.** atestă numirea persoanei respective în calitate de consul și este păstrată de aceasta împreună cu exequatur-ul (v.). Patenta conține și o formulă de încheiere, prin care autoritatea statului de la care emană se adresează autorităților statului de reședință a consulatului rugîndu-le să-i acorde sprijin consulului în îndeplinirea funcțiilor sale. În majoritatea statelor, **p.c.** este semnată de șeful statului și contrasemnată de ministrul afacerilor externe. **P.c.** dă dreptul consulului să exercite funcțiile consulare numai după ce a primit exequatur-ul. La sosirea în statul de reședință, consulul transmite **p.c.**, prin intermediul misiunii diplomatice a țării sale, la Ministerul Afacerilor Externe al țării de reședință, pentru a primi exequatur-ul; ea este restituită consulului, împreună cu exequatur-ul.

PATRIMONIU COMUN AL OMENIRII, noţiune apărută în D.I.C. pentru a caracteriza situaţia juridică a fundului mărilor şi oceanelor şi a subsolului lor, dincolo de limitele jurisdicţiei naţionale, precum şi a spaţiului cosmic care, prin natura lor, nu sînt susceptibile de a fi supuse suveranităţii vreunui stat. Prin rezoluţia din 18 dec. 1967, Adunarea Generală a O.N.U. s-a pronunţat pentru prima dată pentru afectarea unor scopuri exclusiv paşnice a solului şi subsolului mărilor şi oceanelor, dincolo de limitele jurisdicţiei naţionale şi exploatarea resurselor lor în interesul întregii umanităţi. La 17 dec. 1970, printr-o altă rezoluţie a Adunării Generale a O.N.U., zona menţionată a fost declarată drept un **p.c. al o.**, care trebuie supus unui regim internaţional şi administrat prin crearea unui mecanism corespunzător. Au fost elaborate mai multe proiecte în legătură cu profilul şi atribuţiile viitorului mecanism al zonei care a fost denumit „autoritate internaţională", precum şi pentru crearea unei întreprinderi internaţionale pentru explorarea şi exploatarea resurselor minerale din zonă. În propunerile avansate de ţările în curs de dezvoltare, printre care şi România, se subliniază necesitatea ca regimul acestei zone să favorizeze cooperarea largă internaţională, în mod egal pentru toate statele şi să permită accesul ţărilor slab industrializate la resursele naturale ale zonei. Prin mai multe rezoluţii ale Adunării Generale a O.N.U. s-a precizat, de asemenea, regimul juridic al spaţiului cosmic (spaţiul extraatmosferic), în sensul că statele nu pot pretinde drepturi suverane în spaţiul cosmic şi asupra corpurilor cereşti. Statele sînt obligate să se călăuzească după principiul că explorarea şi utilizarea spaţiului cosmic se efectuează spre binele şi în interesul întregii omeniri. Regimul juridic internaţional al **p.c. al o.** în ceea ce priveşte spaţiul maritim nu face încă obiectul unei convenţii cu caracter universal. Conferinţa dreptului mării (v.) are, în preocupările sale, stabilirea unor norme internaţionale în acest domeniu.

PAUZĂ NUCLEARĂ (în anumite doctrine şi concepţii strategice imperialiste), durata nedeterminată de timp în care armele nucleare nu sînt folosite pentru a da adversarului timp de reflecţie. În concepţia N.A.T.O., de exemplu, **p.n.** corespunde perioadei în care operaţiunile militare sînt duse cu mijloace clasice, riposta avînd o intensitate suficientă pentru ca inamicul să devină conştient de riscurile continuării atacului.

PAVILION 1. Drapel care poartă semnele distinctive ale unui stat. Drapelul unui stat străin se arborează în diferite împrejurări, potrivit uzanţelor internaţionale (cu ocazia vizitelor şefilor de state, organizării de manifestări internaţionale). Uneori semnificaţia lui este consacrată prin uzanţe sau acorduri internaţionale (galben pentru carantină, alb pentru parlamentar, cruce roşie pentru nave spital ş.a.). **2.** (în dreptul maritim şi fluvial) **P.** pe care îl poartă un vas pentru a-şi desemna apartenenţa sa naţională. Fiecare stat stabileşte condiţiile în care acordă vaselor naţionalitatea sa şi dreptul de a purta **p.** său. Orice vas are dreptul la un singur **p.** şi, implicit, la o singură naţionalitate. Dreptul unei nave de comerţ de a purta **p.** unui stat se dovedeşte prin documente ce emană de la acest stat. Se recunoaşte dreptul la **p.** şi navelor aparţinînd unui stat lipsit de litoral maritim. Cu excepţia unor cazuri speciale (v. *drept de vizită*), un stat nu poate să-şi exercite, în marea liberă, autoritatea sa asupra vaselor ce navighează sub **p.** altui stat. În cazul în care un vas, prin abuz, navighează sub două sau mai multe **p.**, el va putea fi asimilat unui vas fără naţionalitate. Pe plan internaţional se manifestă tendinţa de combatere a acelor practici care reduc acordarea dreptului de **p.** la o simplă formalitate

administrativă și facilitează transferul navelor sub un alt p., în scopul eludării unor norme statornicite de țara de origine (acordarea p. de complezență).

PAX (ROMANA; BRITANNICA; ECCLESIAE; AMERICANA), tip determinat (așa-numitul model al „egalității minime") de relații și de distribuirea puterii între părțile componente ale sistemului internațional într-o anumită epocă istorică, caracterizat de hegemonia unui membru al sistemului și de rolul privilegiat al forței în asigurarea funcționării acestuia. **P.r.** a definit sistemul internațional în perioada maximei expansiuni a Imperiului roman în timpul dinastiei antonine. **P.e.** caracteriza poziția bisericii catolice în politica mondială în evul mediu. **P.b.** a fost expresia rolului dominant al Imperiului britanic în sec. 19. **P.a.** reflectă tendințele imperialiste ale S.U.A., politica urmată de acest stat în perioada postbelică în vederea dobîndirii unui rol hegemonic în lume.

P.C.V., v. PARCUL COMUN AL VAGOANELOR DE MARFĂ.

PENALITATE (în contractele de comerț exterior), sancțiune stipulată printr-o clauză a contractului, ce se aplică în cazurile în care anumite obligații contractuale nu sînt îndeplinite din vina uneia din părțile contractante.

PEN-CLUB, v. FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A PEN-CLUBURILOR.

PERSOANĂ JURIDICĂ, organizație recunoscută prin lege ca subiect de drept. Însușirile esențiale care definesc calitatea de **p.j.** a unei organizații sînt: o structură organizatorică adecvată, care să facă cu putință formarea și exteriorizarea unei voințe proprii; un patrimoniu de-sine-stătător, servind la desfășurarea unei activități specifice; o finalitate determinată, concordantă cu interesul obștesc. Spre a i se recunoaște calitatea de **p.j.**, organizația trebuie să îndeplinească o anumită procedură de constituire. Aceasta diferă în funcție de specificul **p.j.** și de legile statului a cărei resortisantă este organizația. **P.j.** poartă denumirea stabilită prin actul care a înființat-o sau prin statut. Ea nu poate avea decît drepturile corespunzătoare scopului în vederea căruia funcționează. **P.j.** își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile prin organele sale. Actele juridice pe care acestea le efectuează, în limitele puterilor ce le-au fost conferite, sînt actele **p.j.** însăși. Faptele licite sau ilicite săvîrșite de organele sale obligă însăși **p.j.**, dacă au fost îndeplinite cu prilejul exercitării funcției lor. Potrivit legislației române, **p.j.** încetează de a avea ființă prin comasare, divizare sau dizolvare. Statul este **p.j.** în raporturile în care participă nemijlocit, în nume propriu, ca subiect de drepturi și obligații. Statul român socialist nu răspunde pentru obligațiile organelor și celorlalte instituții de stat, ale întreprinderilor și organizațiilor economice de stat, precum și ale oricăror alte organizații socialiste de stat, dacă ele sînt **p.j.** De asemenea, nici una dintre aceste **p.j.** nu răspunde pentru obligațiile României.

PERSOANE STRĂMUTATE, termen apărut în dreptul internațional după primul război mondial, ce definește situația unor persoane care, din cauza evenimentelor politice sau a războiului, au fost nevoite să-și părăsească țara și să rămînă pe teritoriul unui stat străin. În cursul celui de-al doilea război mondial au fost deportați din țările ocupate de către armatele hitleriste, milioane de oameni și duși la muncă forțată în Germania sau în alte părți ale lumii. Persoanele astfel deportate pe teritoriul unor state străine au căpătat denumirea de **p.s.** Problema refugiaților și a **p.s.**, după cel de-al doilea război mondial, s-a limitat la repatrierea acestora. Prin două rezoluții ale Adunării Generale a O.N.U.,

din 1946, s-a prevăzut obligativitatea repatrierii grabnice a refugiaţilor şi a **p.s.** În 1947, a fost creată pe lîngă O.N.U. Organizaţia internaţională pentru problemele refugiaţilor. Dar nici această organizaţie, nici Înaltul Comisar pentru refugiaţi (v.), care a luat locul Organizaţiei pentru problemele refugiaţilor, în 1951, nu a sprijinit acţiunea de repatriere. În 1951, mai multe state au semnat o Convenţie privind statutul juridic al refugiaţilor, prin care s-au obligat să acorde refugiaţilor drepturile civile elementare ca şi străinilor. Contrar acestei Convenţii, situaţia refugiaţilor şi a **p.s.**, în majoritatea ţărilor semnatare, rămîne precară.

PERSONA GRATA, expresie latină cu sensul „persoană agreată", folosită în relaţiile diplomatice spre a desemna un diplomat pentru a cărui numire în calitate de şef al misiunii diplomatice (v.), statul acreditar şi-a dat agrementul (v.). Orice alt membru al personalului diplomatic al misiunii devine **p.g.** după primirea vizei diplomatice de intrare pe teritoriul statului de reşedinţă al misiunii sau după ce numirea sa a fost adusă la cunoştinţa Ministerului Afacerilor Externe al statului de reşedinţă şi acesta nu a manifestat opunere într-un termen rezonabil. Notificarea numirii membrilor misiunii, a sosirii şi plecării lor definitive sau a încetării funcţiilor lor la misiune este prevăzută de Convenţia de la Viena, din 1961, cu privire la relaţiile diplomatice (v.). Devenind **p.g.**, diplomatul poate pleca la post şi îşi poate exercita funcţiile în statul de reşedinţă al misiunii diplomatice.

PERSONAL DIPLOMATIC, cea mai importantă categorie a membrilor misiunii diplomatice, compusă din şeful misiunii diplomatice, consilierii, secretarii şi ataşaţii misiunii. Membrii **p.d.** reprezintă statul acreditant; ei exercită funcţiile misiunii diplomatice; se bucură de drepturi, imunităţi şi privilegii diplomatice şi au obligaţii specifice. Membrii **p.d.** al misiunii au, în principiu, naţionalitatea statului acreditant; ei nu pot fi aleşi dintre cetăţenii statului acreditar decît cu consimţămîntul acestui stat, care poate oricînd să şi-l retragă. **P.d.** al misiunii este înscris în lista personalului diplomatic în ordinea de precădere a gradelor şi vechimii în funcţie. Calitatea de membru al **p.d.** al misiunii ia sfîrşit odată cu încetarea funcţiilor diplomatice şi comunicării făcute, în acest sens, de misiuni.

PERSONAL SANITAR (în dreptul internaţional), personal afectat exclusiv căutării, transportului şi tratamentului răniţilor şi bolnavilor, prevenirii bolilor, precum şi administraţiei ambulanţelor şi stabilimentelor sanitare. În baza convenţiilor internaţionale în vigoare, la care este parte şi ţara noastră, **p.s.** se bucură de o protecţie specială; în caz de război, **p.s.** care este capturat de inamic nu este considerat prizonier de război. Sînt asimilaţi **p.s.** şi se bucură de acelaşi tratament: militarii special instruiţi pentru a servi ca infirmieri sau brancardieri auxiliari la ridicarea, transportarea şi tratamentul răniţilor şi bolnavilor, personalul societăţilor naţionale de Cruce Roşie şi al altor societăţi voluntare de ajutor recunoscute de state. **P.s.** căzut în puterea inamicului, trebuie să fie eliberat imediat, dacă condiţiile militare permit. În cazul în care rămîne în puterea inamicului, el trebuie să fie folosit, în timpul cît se află în captivitate, la îngrijirea răniţilor şi bolnavilor proprii sale armate. În acelaşi timp, **p.s.** se bucură de o serie de înlesniri, cum ar fi: de a vizita periodic prizonierii aflaţi la detaşamente de muncă sau în spitale, în afara lagărului; de a nu fi constrîns să exercite nici o muncă în lagăr, deşi trebuie să respecte disciplina instituită aici; medicul cel mai vechi, cu gradul cel mai mare, va răspunde în faţa autorităţilor lagărului pentru comportarea **p.s.** existent.

PERSONA NON GRATA, expresie latină cu sensul „persoană neagreată", folosită în practica diplomatică spre a desemna o persoană pentru a cărei numire în calitate de șef al misiunii diplomatice nu s-a primit agrementul statului acreditar. De asemenea, este considerat **p. non g.** diplomatul căruia statul de reședință al misiunii i-a cerut să părăsească teritoriul său, fie datorită comportării ofensatoare la adresa guvernului, a intervenției în afacerile interne ale acelei țări, a nerespectării legilor și obiceiurilor locale, a folosirii abuzive a privilegiilor și imunităților diplomatice, a încălcării normelor generale de comportare a diplomaților, fie ca retorsiune (v.) împotriva declarării **p. non g.** a unui diplomat al statului de reședință de către statul trimițător. Termenul de **p. non g.** este folosit doar pentru membrii personalului diplomatic. Statul acreditar poate oricînd, și fără a trebui să motiveze hotărîrea, să informeze statul acreditant, că șeful sau orice alt membru al personalului diplomatic al misiunii este **p. non g.** În acest caz, statul acreditant va rechema persoana în cauză sau va pune capăt funcțiilor sale în cadrul misiunii, după caz. Dacă statul acreditant refuză să execute sau nu execută într-un termen rezonabil aceste obligații, statul acreditar poate refuza să recunoască persoanei în cauză calitatea de membru al misiunii. În urma declarării **p. non g.**, diplomatul trebuie să părăsească în cel mai scurt timp teritoriul statului străin; în caz contrar împotriva lui se poate lua măsura expulzării (v.).

PERÚ (denumirea oficială: *República del Perú = Republica Perú)*, stat situat pe coasta de V a Americii de Sud, cu largă ieșire la Oc. Pacific, învecinat cu Ecuador, Columbia, Brazilia, Bolivia și Chile. Suprafața: 1 285 216 kmp. Populația (1976): 16 090 000 loc. Capitala: *Lima*, 3 302 523 loc. (1972, aglomerația urbană). Limbi oficiale: spaniola și quechua. Moneda: 1 Sol = 100 Centavos. *Istoric.* Locuit din cele mai vechi timpuri (mileniul 2 î.e.n.), pe teritoriul **P.** iau naștere și înfloresc (mileniile 1 î.e.n. — 1.e.n.) civilizațiile amerindiene Nazca și Tiahuanaco, apoi în sec. 11—12 formațiunile statale Chimu, Cuismancu, Chincha. Pe la mijlocul sec. 15 **P.** devine centrul Imperiului incas, leagăn al uneia din cele mai strălucite civilizații precolumbiene. Conchistadorii spanioli, conduși de Francisco Pizarro, cuceresc Imperiul incas (1532—1533), întemeiază orașul Lima (1533) și Viceregatul Perú (1543), centrul puterii coloniale din America de Sud. **P.** își proclamă independența de stat la 28 iul. 1821. Din a doua jumătate a sec. 19 începe penetrația capitalului străin, îndeosebi a celui englez și american, care va avea un rol preponderent în economia țării timp de aproape un secol. La 3 oct. 1968 puterea este preluată de un guvern revoluționar al forțelor armate care inaugurează o epocă de profunde reforme economice și sociale, între care naționalizarea unor companii străine și înfăptuirea reformei agrare radicale. *Organizarea de stat*: republică prezidențială. **P.** întreține relații diplomatice cu 79 de state (1976) și este membru în 80 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Legăturile oficiale dintre România și **P.** datează din sec. 19 cînd, răspunzînd notificării din 20 apr. 1880 a independenței de stat a României, președintele **P.** a salutat evenimentul intervenit în viața poporului român. Relații prietenești s-au dezvoltat între cele două țări în perioada interbelică. La 5 mai 1927 **P.** înființează un consulat onorific la București și la rîndul său România a înființat (1 mart. 1939) un consulat onorific la Lima. Relațiile diplomatice s-au stabilit la 10 oct. 1939, la nivel de legație (data acordării agrementului pentru reprezentantul peruan la București). La 5 mart. 1942 relațiile diplomatice s-au întrerupt datorită războiului. La 9 nov. 1968, acestea sînt restabilite la nivel de ambasadă. În anii următori vizitele mai multor dele-

gaţii economice române în P. au contribuit la continua multiplicare a relaţiilor economice şi la dezvoltarea schimburilor bilaterale, reglementate printr-o serie de documente româno-peruane: un Acord comercial pe termen lung şi un Acord de cooperare economică şi tehnică (9 nov. 1968), un Acord de constituire a Comisiei mixte româno-peruane pentru dezvoltarea relaţiilor economice (17 mai 1972). Din iul. 1969 la Lima funcţionează un birou comercial român, iar din mart. 1970 un birou de inginerie minieră român, în cadrul unui proiect de asistenţă tehnică. Şchimburile cultural-artistice şi ştiinţifice au înregistrat o însemnată creştere (în nov. 1971 s-a încheiat o înţelegere de colaborare directă între universităţile din Bucureşti şi Lima). Baze trainice noilor relaţii româno-peruane, în continuă dezvoltare, au fost puse cu ocazia vizitei oficiale a preşedintelui Nicolae Ceauşescu în P. (15—20 sept. 1973) prin semnarea Declaraţiei solemne comune a preşedinţilor celor două ţări. Cu aceeaşi ocazie au fost încheiate mai multe acorduri şi convenţii bilaterale: Acordul de colaborare culturală, Acordul de credit, Memorandumul privind relaţiile comerciale şi asistenţa tehnică în domeniul agrar — care au avut un rol hotărîtor în dezvoltarea largă şi multilaterală a relaţiilor prieteneşti dintre Romînia şi P. La 11 febr. 1976 s-a semnat la Lima un Protocol privind colaborarea în domeniile minier, petrolier şi energetic, expresie a continuei amplificări şi diversificări a legăturilor româno-peruane, în avantajul reciproc.

PEŞCHEŞ, dar făcut unui superior sau egal. În Imperiul otoman se făceau daruri (hedye, hiba) de către înalţii funcţionari superiorilor lor cu diferite ocazii, de domnii Ţărilor Române sultanului şi înalţilor funcţionari otomani, de ambasadorii străini cu ocazia sosirii, a acreditării sau a numirii marilor viziri etc. P., în cronicile româneşti, numit plocon, era legat de obligaţiile fundamentale ale ţărilor române faţă de otomani: darul pe care domnitorii acestor ţări îl dădeau în mod obişnuit la luarea domniei şi-l trimiteau regulat la cele două sărbători ale bairamului şi, întîmplător, cu alte ocazii. Cu timpul, aceste daruri, din cupiditatea dregătorilor Porţii, au crescut atît valoric şi ca număr cît şi prin sporirea destinatarilor. În afară de sumele cheltuite pentru cîştigarea tronului se dădeau daruri cu ocazia învestiturii ori la alte ocazii. Se adăugau apoi darurile trimise sultanei validé, înalţilor funcţionari ai palatului. Din întîmplătoare au devenit cu timpul obişnuite, din facultative au devenit obligatorii. O încercare de reglementare, de la sfîrşitul sec. 18, reflectă această evoluţie şi chiar tendinţa de a le transforma în venituri ordinare şi cuprinse ca atare în sistemul financiar otoman.

PETRU I (denumirea oficială: *Peter Øy*), ins. antarctică norvegiană, situată în M. Bellingshausen, la NE de Pen. Thurston. Suprafaţa: 249,2 kmp. Nelocuită. Staţiune meteorologică şi de radio. Descoperită şi denumită de navigatorul rus F.F. Bellingshausen în cursul expediţiei din 1819—1821, ins. este anexată de Norvegia, ca posesiune, printr-o rezoluţie guvernamentală din 1 mai 1931 (posesiune efectivă din 24 mart. 1933.

PHILIPPINES NEWS AGENCY (P.N.A.), agenţie oficioasă filipineză de presă, creată în 1973.

PIAŢA CAPITALURILOR (în relaţiile economice internaţionale), capitalul de împrumut (capitalul bănesc pe care bancherii îl împrumută pentru un timp determinat, în schimbul rambursării lui cu dobîndă) şi capitalul fictiv (capitalul care nu are o valoare reală, de-sine-stătătoare şi nu funcţionează în procesul de producţie, ci constituie numai un titlu de proprietate asupra unui capital real, dînd dreptul asupra unui venit; capitalul fictiv apare sub forma diferitelor hîrtii de valoare ca

acțiuni, obligațiuni, cambii, titluri funciare etc.). **P.c.** cuprinde totalitatea instituțiilor financiare dintr-o țară capitalistă sau din mai multe țări, care negociază împrumuturile și capitalul fictiv și anume: bursele de valori; băncile comerciale; băncile de investiții; societățile de asigurări etc.

PIAȚA COMUNĂ, v. **COMUNITATEA ECONOMICĂ EUROPEANĂ.**

PIAȚA COMUNĂ A AMERICII CENTRALE (C.A.C.M.), grupare integraționistă din America Centrală, cu sediul la Guatemala City, care a luat ființă la 13 dec. 1960, prin semnarea de către Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras și Nicaragua a Tratatului general de integrare economică a Americii Centrale. Țările membre ale **C.A.C.M.** și-au propus liberalizarea și intensificarea comerțului intrazonal; aplicarea unui tarif vamal extern comun; realizarea, în comun, a unor proiecte din domeniul industriei, agriculturii, infrastructurii financiare; ridicarea nivelului de trai al populației etc. Eforturile în acest sens s-au concretizat, pînă în prezent, în următoarele realizări: a) au fost practic suprimate taxele vamale pentru 98% din produsele realizate în zonă; b) a fost introdus un tarif vamal extern comun pentru 98% din produsele cuprinse în clasificarea vamală regională; c) au fost încheiate peste 30 protocoale și convenții adiționale pentru realizarea unor obiective industriale integrate; d) a fost creat un cadru instituțional adecvat: Consiliul executiv, Consiliul economic și monetar, Secretariatul permanent de integrare economică (S.I.E.C.A.), Organizația statelor din America Centrală (O.D.E.C.A.), Institutul centroamerican de cercetare industrială (I.C.A.I.T.I.), Banca centroamericană de integrare economică. Se au în vedere noi măsuri, printre care: crearea unei uniuni monetare și vamale, rezolvarea unor probleme privind legislația muncii, lichidarea șomajului, protejarea industriilor naționale, precum și crearea unui Consiliu de miniștri al **C.A.C.M.**

PIAȚA INTERNAȚIONALĂ A AURULUI 1. Diversitatea tranzacțiilor internaționale care au ca obiect aurul. Datorită rolului pe care l-a avut aurul ca etalon și mijloc de plată internațional (ban internațional), pe această piață, în afara tranzacțiilor dintre diferiți posesori privați de aur, o pondere importantă o au și tranzacțiile cu aur dintre autoritățile monetare ale diferitelor țări, în vederea decontărilor internaționale sau echilibrării balanțelor de plăți. Conform acordurilor de la Bretton Woods, din 1944 (v.), **p.i. a a.** a căpătat un caracter reglementat, toate tranzacțiile cu aur, atît cele oficiale, încheiate între băncile centrale ale țărilor membre ale F.M.I., cît și cele neoficiale, dintre comercianții și tezaurizatorii privați, urmînd să se efectueze la prețul fix de 35 dolari pe uncie, stabilit încă din 1934. Începînd cu anii 1957—1960, prin trecerea treptată de la „foamea" de dolari la „fuga" de dolari (v.) și datorită accentuării procesului inflaționist în economiile occidentale, cererea pentru aur a crescut considerabil, sporind presiunile pentru majorarea prețului pe piața londoneză. În oct. 1961, S.U.A. și șapte țări vest-europene au înființat Fondul aurului (v.), menit să pună la dispoziția Băncii Angliei, care acționa ca mandatar, importante cantități de metal galben pentru a stabiliza prețul pe piața din Londra. Începînd cu mart. 1968, **p.i. a a.** s-a divizat în două: pe de o parte, piața oficială (monetară) a aurului, pe care se efectuau tranzacții între băncile centrale ale țărilor membre ale F.M.I. la prețul fix de 35 dolari pe uncie, pe de altă parte, piața liberă a aurului, pe care se derulau celelalte tranzacții cu aur la prețuri variabile, în funcție de evoluția raportului cerere-ofertă. În aug. 1971, Administrația S.U.A. a suspendat convertibilitatea aur a dolarului, ceea ce a dus la lichidarea efec-

tivă a pieței oficiale a aurului. **2.** (În unele lucrări de specialitate) piața liberă (neoficială) a aurului. Cel mai important centru de comercializare a aurului este Londra, unde tranzacțiile, în lingouri de aur, sînt derulate prin intermediul a cinci firme engleze de specialitate, care stabilesc prețul zilnic, în funcție de evoluția raportului cerere-ofertă. Alte centre importante de comercializare a aurului sînt Zürich și Paris. În S.U.A., comerțul și tezaurizarea aurului de către persoanele private au fost interzise în perioada postbelică, fiind reluate în ian. 1975.

PIAȚA INTERNAȚIONALĂ DE CAPITAL 1. Denumire generică pentru totalitatea piețelor de capitaluri, naționale și internaționale, pe care au acces participanții la schimburile mondiale de valori. **P.i. de c.** este o piață formată, în primul rînd, din mai multe piețe naționale ale țărilor capitaliste dezvoltate, fiecare din aceste piețe fiind reglementată printr-o legislație proprie și controlată de autoritățile financiare din țara respectivă. Cea mai importantă piață națională de capitaluri este piața S.U.A. **P.i. de c.** este formată și din pieţele de capitaluri internaționale, numite europieţe, care sînt în afara controlului public direct, precum și din capitalurile (fondurile) de care dispun organizațiile financiare internaționale, ca: F.M.I., Grupul Băncii Mondiale, Băncile regionale de dezvoltare etc. **2.** (În sens restrîns) piața capitalului de împrumut și a capitalului fictiv (v. *piața capitalurilor*). Pe **p.i. de c.** se obțin credite și împrumuturi internaționale și se negociază diferite hîrtii de valoare (acțiuni, obligațiuni, cambii, certificate de depozit, bonuri de trezorerie, titluri de credit etc.). În funcție de termenele împrumuturilor și ale hîrtiilor de valoare, **p.i. de c.** are trei segmente: piața capitalurilor pe termen scurt (pînă la un an), numită și piața monetară (bănească); piața capitalurilor pe termen mediu (pînă la 5—7 ani); piața capitalurilor pe termen lung (peste 7 ani). **3.** Europiață (v).

PIAȚA VÎNZĂTORULUI/CUMPĂRĂTORULUI, termeni utilizați pentru a caracteriza situația unor piețe de mărfuri, unde, datorită acțiunii unor factori conjuncturali deosebiți, vînzătorul sau, respectiv, cumpărătorul impun partenerilor condițiile dorite de ei. În general, se poate vorbi de **p.v.** cînd cererea pentru un anumit produs depășește cu regularitate oferta. O asemenea situație, de mai lungă durată, s-a înregistrat în perioada imediat postbelică, cînd, datorită distrugerilor provocate de război, exista o penurie de produse industriale și agricole de tot felul. Perioada actuală este marcată de o ascendență deosebită a cumpărătorului față de vînzător, oferta depășind adesea cererea solvabilă, ceea ce a determinat dezvoltarea deosebită a metodelor și tehnicilor de marketing.

PIAȚĂ MONDIALĂ, totalitatea relațiilor, schimburilor și tranzacțiilor economice dintre țările lumii, dezvoltate ca urmare a apariției și adîncirii diviziunii internaționale a muncii. Apariția și formarea **p.m.** sînt legate de dezvoltarea producției de mărfuri, devenind atotcuprinzătoare odată cu crearea sistemului mondial capitalist. Dezvoltarea **p.m.** este determinată de creșterea și diversificarea producției fiecărei țări, de gradul ei de tehnicitate și complexitate, de potențialul material și spiritual al tuturor țărilor participante la circuitul economic mondial. În condițiile actuale ale progresului tehnic și ale dezvoltării forțelor de producție, lărgirea schimburilor economice dintre state este o necesitate obiectivă. Nici o țară, mare sau mică, nu mai poate să obțină performanțe de vîrf în toate domeniile producției materiale, nu mai poate să producă toată gama mărfurilor cerute de un consum în permanentă creștere și diversificare. Formarea sistemului mondial socialist a determinat apariția unor modificări în structura **p.m.** Între țările socialiste s-au creat premise obiective pentru dezvoltarea unor

relaţii economice de tip nou, bazate pe principiile respectării independenţei şi suveranităţii naţionale, egalităţii în drepturi, avantajului reciproc, neamestecului în treburile interne şi respectării integrităţii teritoriale. Schimburile de mărfuri între ţările socialiste au un caracter planificat, desfăşurîndu-se pe baza acordurilor comerciale pe termen lung. În aceste condiţii, în cadrul **p.m.** se poate vorbi de existenţa unor deosebiri calitative între relaţiile economice externe dintre statele socialiste, pe de o parte, şi relaţiile economice dintre statele capitaliste, pe de altă parte. Au apărut, astfel, noţiunile de ~ *capitalistă*, incluzînd totalitatea relaţiilor economice dintre ţările capitaliste şi ~ *socialistă*, incluzînd totalitatea relaţiilor economice dintre statele socialiste. În ciuda diferitelor obstacole, relaţiile dintre state se dezvoltă indiferent de orînduirea socială şi politică şi de apartenenţa la o anumită zonă geografică a ţărilor lumii . Noţiunile de ~ *c.* şi ~ *s.* există, deci, numai în cadrul **p.m.**, categorie economică atotcuprinzătoare în domeniul relaţiilor economice dintre state.

PIAŢĂ MONETARĂ (PIAŢĂ BĂNEASCĂ), piaţa de capitaluri, pe termen scurt, în ţările capitaliste dezvoltate. Pe **p.m.** băncile centrale şi băncile comerciale acordă credite şi împrumuturi pe termen scurt sau primesc sume de bani din partea deponătorilor pentru formarea depozitelor bancare.

PIAŢĂ VALUTARĂ, totalitatea instituţiilor specializate dintr-un anumit centru financiar (şi a relaţiilor care se stabilesc între aceste instituţii), care participă la operaţiunile de schimb de valute. Dintre instituţiile care activează pe **p.v.** pot fi menţionate : băncile centrale, care efectuează atît operaţiunile curente de schimb necesare finanţelor publice, cît şi operaţiuni de intervenţie pentru sprijinirea cursului de schimb (**v.**) al valutei naţionale; bursa de valori (**v.**); bănci comerciale; asociaţii de intermediari („Dealeri"); alte instituţii financiare şi departamentale specializate ale marilor corporaţii multinaţionale (**v.**). De obicei, centrul **p.v.** îl reprezintă bursele de valori. Pe **p.v.** se stabileşte cursul de schimb sub influenţa raportului cerere-ofertă (**v.**). Principalele **p.v.** occidentale sînt New York şi Londra.

PIRATERIE AERIANĂ, act de violenţă cu caracter ilicit, comis în aer, fie în scopul de a prăda, captura sau doborî aeronavele atacate, fie pentru realizarea, în acest mod, a unor interese politice. **P.a.** constituie o crimă gravă de drept internaţional, de natură a crea tensiune şi încordare în relaţiile internaţionale. De aceea, aeronavele oricărui stat sînt în drept a-i urmări pe piraţi indiferent de naţionalitatea lor, pentru a-i supune jurisdicţiei penale a statului care i-a capturat. Prin convenţii încheiate între state, această jurisdicţie poate reveni şi statului ai cărui conaţionali sînt piraţii. La 14 sept. 1963 s-a încheiat, la Tokio, Convenţia referitoare la infracţiuni şi la anumite alte acte săvîrşite la bordul aeronavelor (**v.**), iar la 16 dec. 1970 a fost adoptată, la Haga, Convenţia pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor (**v.**). Fiind parte la convenţiile internaţionale amintite, România a incriminat infracţiunea de **p.a.** în art. 212 din Codul penal.

PIRATERIE MARITIMĂ (BRIGANDAJ MARITIM), act de violenţă, ilicit, comis pe mare, fie de persoane particulare, fie de navele unor state, cu scopul de a prăda, captura şi scufunda navele atacate. **P.m.** este una din cele mai vechi infracţiuni. Ţinînd seama de pericolul pe care îl reprezintă pentru siguranţa mărilor şi pentru comerţul tuturor statelor, navele-pirat sînt considerate în afara legii, ele putînd fi oprite de navele sau aeronavele de război ale oricărui stat, urmînd ca tribunalele statului care a efectuat captura să se pronunţe asupra pedep-

selor şi a măsurilor de luat cu privire la navele-pirat. În contextul intervenţiei statelor fasciste în războiul civil din Spania traficul naval în M. Mediterană a fost serios perturbat mai ales datorită acţiunilor de **p.** ale submarinelor germane. Pentru a pune capăt acestor acte de piraterie, s-a încheiat la Nyon (Elveţia), în 1937, o Convenţie internaţională, care a încadrat între actele de **p.m.** şi atacul vaselor submarine, de suprafaţă şi al aeronavelor militare împotriva vaselor comerciale ale nebeligeranţilor. În Convenţia de la Geneva din 1958 au fost consacrate regulile cutumiare prin care **p.m.** este considerată crimă de drept internaţional. **P.m.** este incriminată de legislaţiile majorităţii statelor. În legislaţia română, **p.m.** a fost incriminată încă din 1907 de către legea pentru organizarea marinei comerciale, iar în prezent este prevăzută şi sancţionată ca infracţiune de codul penal.

PITCAIRN, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Pitcairn Islands Group*), grup de insule în S Oc. Pacific, la SE de arh. Tuamotu, pe linia ce leagă Noua Zeelandă de Panamá. Suprafaţa: 57,52 kmp. Populaţia (1975): 70 loc. Limba oficială: engleza. Moneda: lira sterlină şi cea australiană. *Istoric.* Descoperite de navigatorul englez Philip Carteret (1767), ins. rămîn nelocuite pînă în 1790, cînd aici debarcă nouă răsculaţi de pe nava britanică „Bounty", a căror existenţă rămîne necunoscută pînă în 1808. În 1856 locuitorii sînt transferaţi pe ins. Norfolk, dar după aceea mulţi se întorc pe insulă. În 1898 ins. sînt plasate sub jurisdicţia Înaltului comisar britanic pentru Pacificul Occidental, devenind, de facto, teritoriu colonial britanic. Din 1970 sînt guvernate de Înaltul comisar britanic în Noua Zeelandă.

PLANUL COLOMBO, program de investiţii adoptat, în 1950, la Conferinţa Commonwealth-ului (v.) de la Colombo (Sri Lanka). Prin adoptarea **P.C.** se urmărea punerea în valoare a regiunilor rămase în urmă a membrilor asiatici ai Commonwealth-ului prin finanţarea echipamentelor necesare. Alte două conferinţe ale acestei organizaţii, ţinute în 1951, una la Colombo şi alta la Londra, au lărgit cercul beneficiarilor de investiţii şi al investitorilor cu state care nu fac parte din Commonwealth. Astfel, printre statele beneficiare se numărau: Birmania, Sri Lanka, India, Indonezia, Kampuchia, Laos, Malaysia, Pakistan, Filipine, Singapore, Thailanda ş.a., iar printre investitori Australia, Marea Britanie, Japonia, Canada, Noua Zeelandă, S.U.A. **P.C.** prevedea, în esenţă, desţelenirea unor terenuri şi irigarea acestora, creşterea producţiei de cereale, a producţiei de energie electrică, intensificarea activităţii porturilor, a uzinelor, dezvoltarea sistemului de şcoli etc. Pentru aducerea la îndeplinire a prevederilor **P.C.** au fost create mai multe organisme al căror sediu se află la Colombo (Sri Lanka).

PLANUL CZERNIN, document tipic imperialist privind dezmembrarea României şi împărţirea sa între Austria, Rusia şi Bulgaria. În memoriul secret adresat împăratului Carol I în primăvara anului 1917, Ottokar Czernin, ministrul de externe al Imperiului austro-ungar, propunea ca în cadrul negocierilor cu Germania să se ceară ca România să intre în zona al cărei destin urma să-l decidă Austro-Ungaria. În ipoteza că această idee ar fi fost acceptată, Czernin propunea ca statul român să fie redus, avînd ca teritoriu doar gurile Dunării. Restul teritoriului ţării urma să fie împărţit între Austria, Rusia şi Bulgaria, astfel: Oltenia, Muntenia şi Moldova pînă la Siret, Austro-Ungariei, respectiv Austriei; partea de dincolo de Siret, Rusiei (se spera ca în acest mod Rusia să fie convinsă să încheie pace separată cu Puterile Centrale (v.), iar Dobrogea pînă la linia Cernavodă-Constanţa, Bulgariei. Czernin a reuşit să

înscrie în documentul semnat la Viena în mart. 1917, de cancelarul Germaniei Bethmann-Holweg și de el însuși, principiul că, în caz de victorie, România avea să intre în zona anexată de Austro-Ungaria. Această înțelegere a fost întărită prin Acordul de la Bad Kreuznach, din mai 1917, prin care Germania își exprima, între altele, acordul cu intrarea României în zona de interese a Austro-Ungariei, cu condiția de a fi garantate interesele economice ale Germaniei în România. În cele din urmă, guvernul german a găsit că Czernin exagera și că interesele Germaniei erau mult prea neglijate în concepția șefului diplomației de la Viena. Acest plan a rămas ca document de arhivă ilustrativ pentru politica imperialistă a Austro-Ungariei.

PLANUL DAWES (RAPORTUL COMITETULUI DE EXPERȚI AL COMISIEI DE REPARAȚII), plan întocmit de un comitet de experți, creat în vederea găsirii unor soluții pentru ca Germania să-și poată achita sumele datorate ca reparații de război (v.), fixate de Conferința de la Spa (v.), după ce Franța ocupase Ruhr-ul, în 1923, ca măsură de prevedere pentru garantarea achitării acestor datorii. Comitetul de experți a fost prezidat de generalul american Charles G. Dawes. Planul propus sugera ca Germania să achite anual 2,5 miliarde mărci aur, care urmau să provină din următoarele surse: vămi, căi ferate, taxe asupra transporturilor și din industrie. În vederea supravegherii aplicării **P.D.** se instituia controlul străin asupra acestor surse. Conferința de la Londra a statelor învingătoare în primul război mondial, care s-a desfășurat între 16 iul. și 16 aug. 1924, a aprobat prevederile **P.D.**, Franța angajîndu-se, totodată, să evacueze orașul Dortmund și Ruhr-ul în termen de un an de la semnarea acordului. La 29 aug., Reichstagul german a votat legea privind executarea **P.D.**, care a intrat în vigoare la 1 sept. 1924, funcționînd pînă în 1928, timp în care Germania a plătit 5 012,2 milioane mărci aur. În aceeași perioadă, Germania a primit, prin facilitățile acordate de S.U.A. și Marea Britanie, credite însumînd 21 miliarde mărci aur, ceea ce a avut un rol de primă importanță în refacerea potențialului economic și militar al Germaniei. **P.D.** a fost înlocuit, în 1929, cu Planul Young (v.).

PLANUL EDOUARD HERRIOT-PAUL BONCOUR (PLANUL CONSTRUCTIV FRANCEZ), proiect prezentat de Franța la Conferința dezarmării (v.) de la Geneva, la 14 nov. 1932, care încerca să împace satisfacerea cererilor insistente ale Germaniei pentru egalitatea de înarmare (și care, odată cu părăsirea Conferinței dezarmării de către aceasta, la 16 oct. 1932, se transformaseră în șantaj) cu necesitățile impuse de realizarea unui sistem de securitate în Europa. Două erau ideile centrale ale acestui plan: a) organizarea securității prin așazisele cercuri concentrice care trebuiau să cuprindă întîi cercul larg al statelor legate prin Pactul Briand-Kellogg (v.), apoi cercul mai restrîns al statelor legate prin Pactul Societății Națiunilor și, înăuntrul acestora, cercul și mai restrîns al statelor legate prin Pactul colectiv de asistență mutuală; b) întărirea forțelor de apărare pe măsura reducerii forțelor de agresiune. Legat de aceasta erau prevăzute propuneri referitoare la efectivele militare ale statelor, la armament și tipuri de armate. Proiectul nu a fost primit favorabil la Geneva nici de Marea Britanie, nici de S.U.A. și cu atît mai puțin de Germania, care va susține, în continuare, cererea privind egalitatea de înarmare. În fața acestei situații, Franța va accepta negocieri în cinci (Franța, Italia, Germania, Marea Britanie și S.U.A.), în urma cărora, la 12 dec. 1932, Germania va primi dreptul la egalitatea

de înarmare. V. *Conferința pentru limitarea și reducerea armamentelor (1932—1934)*.

PLANUL HOOVER (MORATORIUL HOOVER), plan inițiat de președintele S.U.A., Herbert Hoover, și lansat într-o declarație făcută la 20 iun. 1931. **P.H.** prevedea, în esență, amînarea cu un an a plății datoriilor militare ale statelor europene către S.U.A., contractate în timpul primului război mondial și care se ridicau, în 1922, la suma de 11,5 miliarde de dolari. Cu toate că între anii 1923—1926 guvernul S.U.A. încheiase cu guvernele statelor debitoare (Finlanda, Marea Britanie, Estonia, Lituania, Letonia, România, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Belgia, Franța, Iugoslavia și Italia) acorduri prin care erau reglementate modalitățile de restituire a sumelor datorate, izbucnirea crizei economice mondiale din 1929 a împiedicat aceste state să respecte acordurile încheiate. Moratoriul propus de președintele american a fost aprobat în dec. 1931 de Congresul S.U.A., sub rezerva că nici o datorie nu va fi anulată sau redusă. Conferința de la Lausanne (16 iun. — 9 iul. 1932) (v.) a anulat cea mai mare parte a datoriilor de război restante ale Germaniei, hotărînd, totodată, ca datoriile interaliate să fie reglementate ulterior. Odată cu expirarea **M.H.** la 15 dec. 1932, șase state europene au declarat că nu vor mai plăti datoriile. Ulterior, alte șapte state au refuzat să plătească aceste datorii, astfel că, din cele 14 state europene debitoare către S.U.A. doar Finlanda a continuat să-și achite datoriile. Această situație a făcut caduce prevederile Planului Young (v.).

PLANUL LAVAL-HOARE, plan lansat de primul ministru francez, Pierre Laval, care urmărea realizarea unei înțelegeri între Franța, Marea Britanie și Italia pe seama Ethiopiei, în ciuda sancțiunilor economice dictate de Societatea Națiunilor împotriva Italiei în urma agresiunii acesteia contra Ethiopiei (v.). Ideile lui Laval au primit și aprobarea ministrului de externe britanic, Sir Samuel Hoare. **P.L.-H.** prevedea, în esență, ca partea de N și cea de SE a Ethiopiei (regiunile limitrofe Eritreei și Somaliei) să fie anexate coloniilor italiene cu care se învecinau, iar în regiunea Galla din V Ethiopiei, Italia să obțină dreptul exclusiv de colonizare. Prevederile **P.L.-H.** însemnau realizarea, prin înțelegerea directă dintre cele trei puteri, a țelurilor în numele cărora Italia declanșase agresiunea împotriva Ethiopiei. Stîrnind indignarea opiniei publice internaționale, **P.L.-H.** a creat chiar în sînul guvernului britanic controverse serioase, Hoare fiind nevoit să demisioneze. Pus în discuția Consiliului Societății Națiunilor, în dec. 1935, **P.L.-H.** a fost abandonat, adoptîndu-se o rezoluție în acest sens (19 dec. 1935).

PLANUL MARSHALL, plan economic, care poartă numele generalului american G.K. Marshall, devenit după cel de-al doilea război mondial secretar de stat al S.U.A., și care preconiza acordarea de ajutor economic țărilor europene, cu „scopul de a reface economia în întreaga lume, astfel ca să apară condițiile politice și sociale, necesare existenței instituțiilor libere", prin aceasta înțelegîndu-se, evident, împiedicarea evoluției politice a statelor europene pe calea construirii unor structuri economice și politice noi, socialiste. S.U.A. au invitat toate țările Europei să ia parte la programul american de „refacere economică". În iul. 1947 a avut loc, la Paris, o conferință a țărilor europene și S.U.A. pentru discutarea **P.M.** Planul american de ajutor a cuprins 18 state din Europa occidentală (nouă țări din Europa de est, printre care și România, au refuzat să participe). Statele care au primit ajutor american în cadrul **P.M.** au constituit O.E.C.E. (v.). **P.M.** a fost aplicat în perioada apr. 1948—iul. 1951. Față

de suma totală de 29 miliarde dolari S.U.A., solicitată de cele 18 țări membre ale O.E.C.E., S.U.A. au aprobat 17 miliarde, dintre care s-au folosit 12,534 miliarde dolari. Prin mecanismul de aplicare a planului, S.U.A. și-au asigurat un puternic control asupra țărilor participante, au reușit să dirijeze, într-o anumită măsură, dezvoltarea economiei europene conform unor interese proprii, au controlat și dirijat economia militară a țărilor marshallizate, au contribuit la adîncirea divizării continentului european, în special prin crearea blocului militar N.A.T.O. și prin ascuțirea „războiului rece".

PLANUL MORGENTHAU, plan referitor la organizarea Germaniei postbelice, alcătuit în 1944 de către H. Morgenthau, ministrul de finanțe al S.U.A., care urmărea, în mod deosebit, fărîmițarea Germaniei și transformarea ei într-o zonă agrară. În ceea ce privește industria germană, **P.M.** prevedea încetarea producției de oțel și desființarea industriei construcțiilor de mașini. Toate obiectivele industriale și întreg utilajul industrial al regiunii Ruhr, inclusiv utilajele minelor de cărbuni și minereuri, trebuiau demontate în decurs de șase luni și predate guvernelor țărilor aliate, drept compensație pentru jafurile făcute de hitleriști, iar minele închise. Regiunea Ruhr trebuia să fie trecută sub control internațional. În **P.M.** se vădeau clar interesele americane în vederea nimicirii concurentului german pe piața mondială, pentru stabilirea controlului american asupra principalelor centre economice germane și fărîmițarea țării în state mici, în care puterea politică ar fi aparținut landurilor. Deși propunerile lui H. Morgenthau au fost parafate de către Roosevelt și Churchill în timpul Conferinței de la Quebec (aug. 1943) (**v.**), ele nu au fost prezentate Uniunii Sovietice, în cele din urmă **P.M.** fiind definitiv respins de președintele S.U.A., la 1 oct. 1944.

PLANUL SCHUMAN, numit astfel după autorul său (Robert Schuman, om politic francez, 1886—1963), cuprinde bazele C.E.C.O., creată de 6 state vest-europene în 1952, ca primă organizație a integrării în Europa de Vest. Împreună cu C.E.E. și EURATOM, înființate în 1957, aceste organizații sînt reunite în Piața comună. Planul Schuman conferă organelor C.E.C.O. atribuții supranaționale, preluate și de celelalte două organizații mai sus-amintite. După fuziunea C.E.C.O. cu C.E.E. și EURATOM, au fost instituite ca organe comunitare unice: Adunarea, Consiliul, Curtea de Justiție și Comisia.

PLANUL TANAKA (MEMORANDUMUL TANAKA), elaborat în 1927, de generalul cu același nume, și supus aprobării împăratului Japoniei, avea un caracter expansionist în vederea creării Imperiului japonez. Potrivit **P.T.**, Japonia trebuia să ocupe Coreea, Manciuria, o parte din Mongolia, China de Nord, o parte din Siberia, apoi tot restul Chinei, peninsula Indochina, Indonezia și India (**v.** *Marea sferă de coprosperitate a Asiei Orientale*). Agresiunea Japoniei împotriva Chinei, declanșată la 18 sept. 1931 (**v.** *agresiunea Japoniei împotriva Chinei, 1931—1933*), ca și acțiunile agresive pe care le-a desfășurat în continuare, inclusiv participarea alături de celelalte puteri ale Axei (**v.**) la cel de-al doilea război mondial, au avut loc pornind de la **P.T.**

PLANUL TARDIEU, v. **UNIUNEA ECONOMICĂ DANUBIANĂ.**

PLANUL UNDEN, propunere prezentată de Suedia (Unden este numele ministrului suedez de externe din acea vreme) la cea de-a XVI-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. (1961), materializată într-o rezoluție a Adunării Generale și un raport al secretarului general al O.N.U., prin care țările neposesoare de arme nucleare

au fost invitate să-şi spună părerea asupra condiţiilor în care ar dori să-şi ia angajamente specifice privind abţinerea de la fabricarea sau achiziţionarea armelor nucleare şi de a refuza să primească asemenea arme pe teritoriul lor. Apreciind că pot exista grade variate de denuclearizare militară, Suedia a subliniat că ar putea fi stabilite reguli diferite pentru zonele libere de arme nucleare, situate în diferite părţi ale lumii. În caz că răspunsurile guvernelor erau favorabile, se propunea convocarea unei conferinţe care să perfecteze un acord şi care urma să fie aprobat atît de către ţările neposesoare de arme nucleare cît şi de către cele ce deţin asemenea arme. La chestionarul secretarului general al O.N.U. au răspuns 62 de guverne; unele dintre elementele esenţiale evidenţiate de aceste răspunsuri le-au constituit conceptul de reciprocitate, necesitatea ca puterile posesoare de arme nucleare să întreprindă măsuri concrete de dezarmare. Propunerea Suediei nu a format obiect de negociere în vederea încheierii unui acord.

PLANUL YOUNG, plan privitor la reglementarea plăţii reparaţiilor de război (v.), prezentat la 7 iul. 1929 de un comitet de experţi în finanţe, prezidat de bancherul american Owen Young. El înlocuia sistemul de control al plăţii datoriilor introduse de Planul Dawes (v.) printr-un sistem de anuităţi simţitor mai mici şi elibera complet Germania de sub controlul străin instituit prin acest plan. **P.Y.** a intrat formal în vigoare la 1 sept. 1929, dar Moratoriul Hoover îl va face practic inoperant, venind direct în sprijinul Germaniei care-şi va reface treptat economia şi finanţele, creîndu-şi astfel baza economică pentru refacerea potenţialului de război. **P.Y.** a constituit cadrul pe baza căruia, ulterior, a avut loc Conferinţa internaţională de la Haga (v.), în urma căreia au fost încheiate o serie de acorduri şi aranjamente care stabileau modalităţile de reglementare a reparaţiilor datorate de Germania, Austria, Ungaria şi Bulgaria, precum şi aşa-numitul Acord-aranjament privind datoria de eliberare.

PLATOU CONTINENTAL, porţiune de teritoriu aflată sub marea liberă (v.) în continuarea solului existent sub marea teritorială (v.), pînă la adîncimea de 200 m sau pînă la limita la care adîncimea mării permite exploatarea resurselor naturale minerale şi care constituie parte componentă a teritoriului naţional al statului riveran. Acesta poate exploata, în mod exclusiv, bogăţiile naturale ale **p.c.** fără ca prin aceasta să afecteze regimul juridic de mare liberă al coloanei de apă de deasupra acestui platou. Cu privire la **p.c.** a fost încheiată o Convenţie la Geneva, în 1958, la care România este parte. O problemă a **p.c.** este delimitarea acestuia cînd el este susceptibil de împărţire între două sau mai multe state aflate alături, sau faţă în faţă. În delimitarea **p.c.** un rol important îl are luarea în considerare a tuturor împrejurărilor cu caracter special ca lungimea coastelor, poziţia lor, caracterul crestat sau nu al litoralului, prezenţa unor insulite etc.

PLĂŢI EXTERNE, operaţii de stingere a obligaţiilor materiale ale părţilor contractului de comerţ exterior, constituind, în fapt, finalizarea activităţii de export şi de import. Modalităţile de efectuare a plăţilor, respectiv de încasare a contravalorii unei prestaţii se stabilesc în contractul de comerţ exterior în funcţie de o serie de factori, dintre care un rol deosebit îl joacă structura economică şi politică a ţărilor partenere, importanţa economică a mărfurilor şi serviciilor care fac obiectul schimburilor, gradul de cunoaştere a partenerilor, conjunctura economică şi politică generală etc. Efectuarea **p.e.** se realizează prin intermediul băncilor, folosin-

du-se o gamă largă de instrumente de plată şi mijloace de plată. În România totalitatea modalităţilor de p.e. în care sînt angajate întreprinderile, instituţiile, organizaţiile, precum şi persoanele fizice constituie monopol valutar al statului şi se realizează prin intermediul B.R.C.E. (v.).

PLĂŢI PETROLIERE (PETRODOLARI), mecanism de decontări internaţionale legate de importul petrolului în ţările capitaliste dezvoltate; fonduri lichide în valute convertibile reprezentînd aceste decontări. Avînd în vedere poziţia geografică a principalilor importatori şi exportatori de ţiţei, fluxul major al plăţilor petroliere se produce dinspre ţările capitaliste dezvoltate spre ţările membre ale O.P.E.C. În realitate, o proporţie destul de importantă din fondurile lichide, rezultate din plăţile petroliere, rămîn în ţările capitaliste dezvoltate, în special pe piaţa eurovalutelor, sub forma depozitelor bancare pe termen scurt. Aceste depozite (formînd excedente în valută convertibilă ale ţării exportatoare de ţiţei) pot căpăta, în timp, diverse destinaţii: creşterea rezervelor oficiale de aur şi devize ale ţării în cauză; vărsăminte, sub forma contribuţiilor, către instituţiile financiare internaţionale sau împrumuturi internaţionale interguvernamentale; efectuarea de operaţiuni pe pieţele internaţionale de capitaluri. Toate aceste operaţiuni se efectuează, încă într-o mare măsură, prin intermediul sistemului financiar-bancar din ţările capitaliste dezvoltate, ceea ce face ca circuitul plăţilor petroliere să înceapă şi să se termine pe pieţele de capital occidentale.

PLEBISCIT, consultare prin vot a poporului dintr-o anumită ţară spre a-şi exprima voinţa în legătură cu probleme deosebit de importante pentru acel stat cum ar fi stabilirea formei de guvernămînt, unele modificări teritoriale, afirmarea autodeterminării etc. A apărut ca o instituţie al cărui scop era exprimarea voinţei popoarelor spre autodeterminare şi afirmarea drepturilor naţionale (v.). La jumătatea sec. 19 de ex. p. stă la baza creării statului italian unitar şi a unor transferuri teritoriale către Franţa. Tratatele de pace din 1919 (v.) au consacrat, în mare măsură, instituţia p. După cel de-al doilea război mondial, prin afirmarea, ca principiu fundamental al dreptului internaţional, a dreptului popoarelor de a-şi decide de-sine-stătător destinele şi declararea ca ilegale a dobîndirilor ori anexiunilor teritoriale prin forţă, p. reprezintă o modalitate de exercitare a acestui drept. Asemenea p. au fost efectuate, de ex., sub supravegherea O.N.U. pentru a pune capăt, în unele cazuri, fie statutului de teritoriu sub tutelă (v.), fie de teritoriu care nu se autoguvernează (v.).

PLENARĂ, adunare a unei organizaţii sau unui organism internaţional, la care are dreptul să participe toţi membrii acelei organizaţii sau acelui organism. În general, în cadrul reuniunilor plenare se discută principalele probleme ale organizaţiei sau organismului şi ele au competenţa să adopte hotărîri în legătură cu chestiunile dezbătute. De ex. Adunarea Generală a O.N.U., care îşi desfăşoară lucrările în şedinţe plenare şi în cele şapte comisii principale, poate adopta rezoluţii asupra problemelor ce sînt de competenţa sa numai în cadrul reuniunilor plenare. În şedinţele plenare ale Adunării Generale se dezbat problemele de politică generală, se adoptă hotărîri şi se fac recomandări statelor membre sau Consiliului de Securitate, se aleg preşedintele şi vicepreşedinţii fiecărei sesiuni, cei şapte preşedinţi ai comitetelor principale, Biroul Adunării Generale, se pot adopta amendamente la Cartă etc. La conferinţele internaţionale, adunarea plenară a membrilor participanţi este aceea care adoptă hotărîrile definitive în legătură cu chestiunile ce au făcut o-

biectul conferinţei. Astfel, de ex., Actul final al Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa (v.) a fost adoptat, la 1 aug.1975, de înalţii reprezentanţi ai tuturor statelor participante la Conferinţă.

PLENIPOTENŢIAR 1. Persoană învestită cu depline puteri de către autoritatea competentă a unui stat, în scopul de a reprezenta acel stat în vederea negocierii, adoptării, autentificării sau semnării unui tratat internaţional. Spre deosebire de trecut cînd **p.** angaja, de regulă, statul pe care îl reprezenta, în prezent el are puteri limitate (stabilite prin mandatul primit), a căror depăşire sau încălcare lipseşte de orice valoare juridică actele încheiate. Termenul de **p.** este folosit adesea în preambulul ori în clauzele finale ale tratatelor, pentru a desemna persoana însărcinată să negocieze, să redacteze ori să semneze tratatul. **2.** Trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar — rang diplomatic stabilit de Congresul de la Viena din 1815 (v.) şi recunoscut prin Convenţia de la Viena din 1961 cu privire la relaţiile diplomatice (v.).

P.N.A., v. **PHILIPPINES NEWS AGENCY.**

P.N.B., v. **PRODUSUL NAŢIONAL BRUT.**

P.N.U.D., v. **PROGRAMUL NAŢIUNILOR UNITE PENTRU DEZVOLTARE.**

POLEMOLOGIE, studiul ştiinţific, de factură interdisciplinară, al cauzelor războiului şi al condiţiilor păcii. Problematica abordată în perimetrul acestui nou domeniu al ştiinţelor sociale se conturează concret în legătură cu: a) factorii care, la un nivel sau altul al organizării şi funcţionării societăţii umane, contribuie la pregătirea, amorsarea sau întreţinerea proceselor beligene (care au ca punct final războiul); b) fenomenele sociale ce caracterizează desfăşurarea războaielor; c) consecinţele de ordin social ale războiului; d) condiţiile şi posibilităţile practice de realizare a păcii, atît cele care privesc aspecte structurale ale vieţii sociale, cît şi cele cu caracter conjunctural, legate de exemple concrete de recurgere la forţa armelor; e) caracteristicile şi consecinţele sociale ale păcii. Începuturile **p.** ca disciplină autonomă sînt legate de numele lui Gaston Bouthoul, autor, la începutul anilor '50, al unei teorii demografice cu privire la geneza războiului. Astăzi, denumirea de **p.** se aplică unui cîmp de cercetare în cadrul căruia se afirmă concepţii teoretico-metodologice diferite şi se desfăşoară o puternică confruntare ideologică. În acest context trebuie remarcată dezvoltarea pe care o cunosc studiile marxiste sau influenţate de marxism. Devine tot mai evident că dobîndirea unui fundament ştiinţific de către cercetarea polemologică se poate realiza numai prin structurarea sa explicită pe baza teoriei sociologice furnizate de concepţia marxistă despre societate. Dealtfel, Marx şi Engels au fost cei care au integrat pentru prima dată în mod organic investigarea fenomenului utilizării forţei armelor în analiza de ansamblu a structurii şi dinamicii sociale. Disciplină ştiinţifică „în curs de dezvoltare", **p.** a realizat totuşi progrese reale în cunoaşterea mecanismelor beligene prin cercetările întreprinse în ultimul deceniu asupra dinamicii concrete a violenţei armate, rolului diferiţilor factori de ordin social-economic, politic, ideologic, organizaţional, cultural şi psihologic în decizia în problemele războiului şi păcii, caracteristicilor structurii sistemului internaţional, alianţelor militare, cursei înarmărilor etc. Un punct de vedere original în acest domeniu a fost dezvoltat de teoreticienii „violenţei structurale", al căror mod de abordare este cunoscut şi sub numele de irenologie. V. şi *irenologie, pace, război.*

POLINEZIA FRANCEZĂ (denumirea oficială: *La Polynésie Française*), teritoriu cuprinzînd patru grupe principale de ins. situate în partea central-sudică a Oc. Pacific: Insulele Societății (Tahiti, Raiatea, Bora-Bora ș.a.), Tuamotu și Gambier (78 ins.), Toubouai (Rurutu, Rapa, Morotiri ș.a.) și Marchize (Nuku Hiva, Hiva Oa Pu ș.a.). Suprafața: 3 988 kmp. Populația (1976): 132 000 loc. Centrul administrativ: Papéete, 36 784 loc. (1971, aglomerația urbană). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc C.F.P. = 100 Centimes. *Istoric.* Ins. Marchize sînt descoperite în 1595 de spanioli și redescoperite de James Cook în 1774, dar europenii nu sosesc aici decît după 1870, deși ins. sînt anexate de Franța încă din 1842. Ins. Societății sînt descoperite în anul 1607 de portughezi, redescoperite de Samuel Wallis în 1767 (reclamate de Marea Britanie) și vizitate în 1768 de Louis de Bougainville și James Cook. În 1842—1843 sînt proclamate protectorat francez. Ins. Toubouai sînt vizitate de James Cook în 1769 și 1777 și de George Vancouver în 1791 și anexate de Franța în perioada 1850—1889. Ins. Tuamotu sînt descoperite de navigatorul portughez de Queirós în 1606, ocupate de Franța în 1844 și anexate în 1881. Plasate sub o singură administrație în 1903 (sub numele de „Stabilimentele Franceze din Oceania"), reorganizate în 1946, insulele devin potrivit Constituției franceze din 4 nov. 1958 un teritoriu de peste mări al Franței. În 1966 pe atolul Mururoa, Franța a efectuat prima sa experiență nucleară, iar în aug. 1968 a treia bombă cu hidrogen a explodat pe atolul Fangataufa. De **P.F.** depinde administrativ și mica ins. Clipperton (Isla de la Pasión), situată la circa 1 150 km de coasta mexicană. Suprafața: 1,61 kmp. Populația: 30 loc. Obiect de dispută între Mexic și Franța, îi este atribuită ultimei în 1931 prin arbitrajul regelui Italiei.

POLITICA BUNULUI VECIN (Good Neighbour Policy), termen care indică politica de bună vecinătate promovată de țări aparținînd aceluiași continent. El a fost introdus în limbajul diplomatic în anii primului război mondial cînd, absorbite complet de conflagrația care izbucnise pe continentul european, S.U.A. au încercat să-și amelioreze relațiile cu țările latino-americane. Inițiatorul acestei politici a fost secretarul de stat Charles Evans Hughes. **P.b.v.**, dusă sub președinția lui Warren Gamaliel Harding, a fost continuată și de republicanul Herbert Clark Hoover, care și-a făcut intrarea la Casa Albă cu lozinca: „Noi avem dorința de a menține nu numai relații de la guvern la guvern, ci și relații de bună vecinătate". Această politică promovată de guvernul S.U.A. a avut un caracter de conjunctură, dat fiind că nici Hoover și nici predecesorii săi nu au urmărit crearea unor relații interamericane bazate pe principiile echității și justiției, ci, dimpotrivă, o accentuare a dependenței statelor latino-americane față de S.U.A. prin metode mai rafinate.

POLITICA EXTERNĂ A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA, expresie a voinței poporului român, care, prin munca și lupta sa eroică, sub conducererea Partidului Comunist Român, a făurit din România o țară socialistă angajată într-un susținut efort de dezvoltare, un stat suveran și independent, care are de spus și își spune, ferm și deschis, cuvîntul în dezbaterea și rezolvarea problemelor internaționale. I. *Legătura strînsă dintre politica internă și externă.* Avîntul puternic al forțelor de producție ale țării și succesele deosebite obținute de poporul român în opera de ridicare a nivelului vieții sale materiale și spirituale la exigențele civilizației socialiste au coincis în timp cu o politică externă dinamică, cu o amplă activitate internațională a României, fără precedent prin realismul și caracterul ei crea-

tor. Această situație este rezultatul unei necesități obiective. „În întreaga noastră activitate pornim de la faptul că între politica internă și politica externă a partidului și statului există o strînsă unitate dialectică, aceste două laturi îmbinîndu-se în mod armonios și condiționîndu-se reciproc. De aceea, paralel cu preocuparea pentru realizarea în cele mai bune condiții a programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, de înflorire economică și socială a țării, partidul nostru, Republica Socialistă România desfășoară o intensă activitate internațională, pusă în întregime în slujba cauzei păcii și colaborării între toate popoarele lumii" (Nicolae Ceaușescu). **P. e. a R.S.R.** este elaborată de Partidul Comunist Român, cu contribuția hotărîtoare a secretarului general al partidului și președinte al Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Bucurîndu-se de adeziunea și sprijinul întregii națiuni, **p. e. a R.S.R.** a obținut în repetate rînduri girul unanim al M.A.N., care de mai multe ori a ținut sesiuni special consacrate examinării problemelor internaționale și activității desfășurate de România pe plan extern — expresie a unui stil și a unor metode democratice de muncă, de consultare a oamenilor muncii asupra principalelor probleme care se pun țării, de participare a poporului la conducerea societății. **II.** *Elemente definitorii.* **1.** Întemeiată pe analiza aprofundată a schimbărilor și transformărilor petrecute în lume, a raportului de forțe pe plan mondial, a acțiunii legilor obiective și a influențelor lor asupra cursului evenimentelor internaționale, **p. e. a R.S.R.** are un *caracter științific*, abordînd cu curaj problemele care confruntă omenirea. Analiza proprie a evenimentelor și fenomenelor internaționale, pe baza materialismului dialectic și istoric a permis P.C.R. să aprecieze just și lucid situația internațională, să discearnă tendințele ce se manifestă în societatea omenească și să stabilească obiective clare și realiste pentru activitatea externă a României. Un exemplu grăitor îl constituie evaluarea situației internaționale și a perspectivelor ei făcută în Programul partidului adoptat de cel de-al XI-lea Congres, care, sesizînd contradicțiile lumii contemporane și acțiunea legilor obiective ale dezvoltării, lupta dintre vechi și nou pe arena internațională, rolul națiunii ca factor primordial al progresului economic și social, rolul popoarelor în făurirea istoriei, a definit principalul conținut al epocii contemporane, al trecerii de la capitalism la socialism; a evidențiat schimbările produse în raportul mondial de forțe în favoarea socialismului și păcii; a întrevăzut în procesele revoluționare mondiale, de transformări naționale și sociale, creșterea continuă a influenței socialismului, trecerea a noi state pe calea socialistă de dezvoltare, voința a noi popoare de a-și reorganiza viața după principii socialiste; a reliefat afirmarea cu vigoare a hotărîrii popoarelor de a trăi libere, stăpîne pe bogățiile lor naționale; a prevăzut în mod concret eșecurile politicii imperialiste de forță, dictat și amestec în treburile interne ale altor state; a apreciat just inaugurarea cursului spre destindere, ca rezultat al luptei popoarelor, curs încă fragil și neireversibil; a subliniat necesitatea creșterii rolului țărilor mici și mijlocii în viața internațională, ca o garanție că rezolvarea problemelor care confruntă omenirea va corespunde mai bine intereselor tuturor națiunilor, cauzei păcii și colaborării generale; a înțeles imperativul instaurării unei noi ordini economice internaționale, întemeiată pe principii noi, de echitate, egalitate și respect. De asemenea, raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu prezentat Conferinței Naționale a P.C.R. din dec. 1977 relevă noile regrupări de forțe pe arena mondială; intensificarea puternică, pentru prima dată după cel de-al doilea război mondial,

a luptei pentru o nouă reîmpărțire a lumii, a zonelor de influență, pentru cîștigarea a noi poziții dominante de către diferite state și grupe de state, precum și perspectiva întețirii acestei lupte; pericolele de noi conflicte și războaie care rezultă din această ascuțire a contradicțiilor între state și grupe de state; reacția puternică a forțelor progresiste, antiimperialiste, a popoarelor la evoluția în această direcție a cursului evenimentelor; lupta dintre politica de reîmpărțire a lumii, a zonelor de influență și dominație și hotărîrea fermă a popoarelor de a-și apăra independența și suveranitatea — ca una din caracteristicile fundamentale ale dezvoltării sociale contemporane. Aceste evaluări au fost deplin confirmate de fapte. **2.** Reflectare a prefacerilor structurale produse în societatea românească, **p. e. a R.S.R.** are un *caracter profund patriotic*, exprimînd aspirațiile și interesele vitale ale poporului român. Ea este pătrunsă de grija deosebită pentru apărarea integrității patriei, a ființei naționale a poporului român și a cuceririlor sale socialiste, pentru asigurarea condițiilor de pace și securitate care să permită întregii națiuni să se dedice cu toată capacitatea, nestînjenită, traducerii în viață a obiectivelor de dezvoltare a țării. **3.** Exprimînd interesele clasei muncitoare din România, în alianță cu țărănimea și intelectualitatea, și îmbinînd armonios sarcinile naționale cu cele internaționale, **p. e. a R.S.R.** are un *caracter de clasă, consecvent internaționalist*. Ea pornește de la înțelegerea conținutului concret istoric al internaționalismului, specific condițiilor de astăzi ale existenței sistemului mondial socialist și ale puternicei dezvoltări a mișcării revoluționare și democratice în lume, a cărui esență constă în asigurarea unității tuturor țărilor socialiste, în întărirea solidarității și colaborării tuturor forțelor progresiste, revoluționare și antiimperialiste din întreaga lume. **4.** Din întreaga activitate practică a României pe plan extern se degajă *caracterul principial, consecvent* al **p. e. a R.S.R.**, continuitatea cauzelor pe care le apără și le promovează, absența pozițiilor de conjunctură sau de cedare în fața unor interese de moment, concordanța între vorbe și fapte. Exemple vii în această privință sînt consecvența cu care România așază principiile noi ale dreptului internațional la temelia relațiilor sale cu toate statele, pozițiile de principiu pe care le-a adoptat față de problemele internaționale care confruntă omenirea și activitatea susținută desfășurată pe baza lor. **5.** O trăsătură caracteristică a **p. e. a R.S.R.** este, de asemenea, *spiritul de inițiativă, originalitatea*. Prezentă în toate marile dezbateri asupra problemelor internaționale actuale, România a adus și aduce în cadrul acestora idei și propuneri proprii, originale, constructive, izvorîte din experiența de luptă, muncă și viață a poporului român, din dorința sa de a vedea pacea și justiția definitiv încetățenite în relațiile internaționale. Inițiativele pe plan bilateral, pentru promovarea principiilor noi ale relațiilor dintre state, pe plan regional, pentru edificarea unui climat de pace, securitate și colaborare în Europa și în Balcani, și pe plan universal, pentru instaurarea noii ordini economice mondiale, realizarea unor măsuri efective de dezarmare și creșterea rolului O.N.U. în viața internațională sînt semnificative în această privință. **III.** *Orientări fundamentale*. **1.** Natura comună a orînduirii social-politice, ideologia și țelurile comune ale construirii socialismului și apărării păcii determină în mod firesc ca promovarea prieteniei și colaborării cu *toate țările socialiste* să ocupe locul central în **p. e. a R.S.R.** Aceasta constituie un factor de cea mai mare importanță pentru dezvoltarea socialistă a României, ca și a tuturor țărilor socialiste, corespunde progresului economic și social al fiecărei țări, afirmării relațiilor noi, socialiste — întemeiate pe principiile egalității

în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, întrajutorării tovărășești — relații opuse raporturilor generate de vechea orînduire, bazată pe exploatare și asuprire. Preocuparea ca relațiile dintre țările socialiste să ofere un model de raporturi echitabile între popoare în lumea contemporană, să afirme un mod nou de conlucrare între state libere și suverane a fost o constantă a **p. e. a R.S.R.** Tocmai pe baza principiilor menționate România a reușit să întrețină bune relații de prietenie, colaborare și solidaritate internaționalistă cu toate țările socialiste, dovedind practic că acest lucru este posibil dacă se pune accentul pe ceea ce unește țările socialiste, care este infinit mai puternic decît neconcordanțele de vederi dintre partidele comuniste de guvernămînt, inerente dealtfel datorită diversității de condiții în care acestea își desfășoară activitatea. În extinderea, adîncirea și diversificarea acestor relații o mare importanță au avut întîlnirile și schimburile de vederi la nivel înalt, îndeosebi întîlnirile și convorbirile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu conducători de partid și de stat din celelalte țări socialiste. **2.** Aspirațiile comune de progres și prosperitate, de abolire a vechii politici imperialiste, de inechitate au condus la continua amplificare a relațiilor de prietenie și solidaritate ale României cu *țările care și-au dobîndit independența în perioada postbelică* și au pășit pe calea dezvoltării independente. În relațiile bilaterale cu aceste țări, nealiniate, în curs de dezvoltare, accentul cade pe dezvoltarea colaborării vizînd să asigure progresul mai rapid al fiecărei țări, promovarea unei politici de independență a fiecărei națiuni. Pe plan multilateral, conlucrarea cu aceste țări este îndreptată spre făurirea unei noi ordini economice internaționale, care să creeze condiții pentru progresul lor mai rapid, să ducă la lichidarea stării de subdezvoltare, la reducerea și eliminarea marilor decalaje care le separă de țările dezvoltate din punct de vedere economic. O expresie a acestei conlucrări a constituit-o și hotărîrea reuniunii ministeriale a țărilor în curs de dezvoltare (Manila, febr. 1976), prin care România, în mod obiectiv o țară în curs de dezvoltare, a fost primită ca membră a Grupului celor 77 (v.). În același cadru se înscrie și întărirea colaborării României cu țările nealiniate (v.), care reprezintă un factor de mare importanță în viața internațională. Hotărîrea celei de-a V-a Conferințe a șefilor de state și guverne ai țărilor nealiniate (Colombo, aug. 1976) cu privire la invitarea României la activitățile acestor țări este o ilustrare elocventă a politicii sale de colaborare și solidaritate cu toate forțele care se pronunță pentru o lume mai dreaptă și mai bună și, în același timp, o recunoaștere a contribuției sale la întărirea proceselor pozitive, de înțelegere și destindere internațională. **3.** Ținînd seama de realitățile existente astăzi în lume, de necesitatea obiectivă a coexistenței pașnice, care impune dezvoltarea largă, neîngrădită a colaborării între toate statele, fără deosebire de orînduire socială și participarea activă la diviziunea internațională a muncii, România și-a lărgit raporturile sale economice, tehnico-științifice și de altă natură cu *țările capitaliste dezvoltate*. Un rol de cea mai mare importanță în dezvoltarea relațiilor României cu toate statele și în contribuția lor la consolidarea păcii și înțelegerii în lume l-au avut întîlnirile la nivel înalt prilejuite de vizitele efectuate de tovarășul Nicolae Ceaușescu peste hotare sau de diferite personalități străine în România. În același timp, aceste întîlniri au servit cauza generală a progresului social, a socialismului. Mesajul pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a purtat constant în convorbirile sale cu șefii de state și guverne, cu oamenii politici de pretutindeni a fost acela al idei-

lor socialismului, fundamentate pe experienţa poporului român în transformarea revoluţionară a societăţii. **4.** În concepţia românească, pacea şi securitatea internaţională, cerinţele coexistenţei paşnice (v.) active, ale unei conlucrări autentice pun cu acuitate problema instaurării unor raporturi noi, democratice, între state, întemeiate pe respectul scrupulos faţă de principiile independenţei şi suveranităţii naţionale, egalităţii în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, nerecurgerii la forţă sau la ameninţarea cu forţa. *Promovarea stăruitoare a acestor principii în relaţiile cu toate statele şi acţiunea energică pentru generalizarea şi întronarea lor trainică în întreaga viaţă internaţională* reprezintă o preocupare fundamentală a **p. e. a R.S.R.** Acestui obiectiv i-au fost consacrate tratatele de prietenie şi cooperare (v.), declaraţiile solemne comune (v.), alte documente încheiate de România, la nivelul şefului statului, cu numeroase ţări de pe toate continentele. Aceluiaşi obiectiv i-a fost consacrată o intensă activitate desfăşurată de România la Conferinţa pentru securitate şi cooperare în Europa (v.), la Organizaţia Naţiunilor Unite şi în alte foruri internaţionale. În acest spirit se înscrie propunerea prezentată oficial la O.N.U. de România privind elaborarea unui cod de conduită (v.), cu caracter universal, în care să fie statuate drepturile şi îndatoririle fundamentale ale statelor. Contribuţia activă şi multilaterală a României la definirea şi elucidarea înţelesului acestor principii este însoţită de hotărîrea fermă de a acţiona în spiritul şi litera lor pentru intensificarea colaborării cu toate statele. Întreaga această activitate este strîns legată de numele şi acţiunile tovarăşului Nicolae Ceauşescu, care a avut şi are un rol esenţial în elaborarea şi afirmarea acestor principii. Evoluţia evenimentelor confirmă din plin forţa principiilor promovate de România, acestea fiind tot mai larg recunoscute ca singurele în măsură să asigure relaţii noi, de colaborare şi înţelegere între toate statele. **IV.** *Prezenţă activă în viaţa internaţională.* Pornind de la principiile care îi călăuzesc politica externă, România s-a manifestat ca un factor activ în viaţa internaţională, acţionînd cu energie şi perseverenţă pentru soluţionarea justă, în interesul popoarelor, a problemelor arzătoare ale lumii contemporane. **1.** *Securitatea şi cooperarea în Europa.* Învăţămintele istoriei, practicile care au dus la declanşarea celor două războaie mondiale ce şi-au purtat tăvălugul nimicitor şi pe teritoriul românesc au făcut ca problema edificării unei securităţi trainice în Europa şi a înfăptuirii unor relaţii noi, de colaborare şi bună vecinătate pe continent, să constituie o preocupare permanentă a **p. e. a R.S.R.** Înţelegînd imperativele timpului şi sensul transformărilor produse în lume, concepţia românească asupra căilor de înfăptuire a securităţii în Europa porneşte de la convingerea că numai în măsura în care fiecare stat european va căpăta certitudinea că independenţa şi integritatea sa teritorială nu-i sînt ameninţate, că îşi va putea alege şi urma nestingherit calea de dezvoltare se va crea o bază solidă pentru securitatea întregului continent. Acesta a fost firul călăuzitor al iniţiativelor României pentru întărirea securităţii europene, al participării sale active la Conferinţa pentru securitate şi cooperare în Europa, al propunerilor şi activităţilor desfăşurate în cadrul acesteia, care au exercitat o influenţă pozitivă asupra mersului şi rezultatelor Conferinţei. În perioada care a urmat, eforturile României s-au concentrat asupra traducerii în viaţă integral şi ca un tot unitar al prevederilor Actului final al Conferinţei, acţionînd pentru amplificarea colaborării economice cu celelalte ţări europene şi înlăturarea barierelor şi restricţiilor care stînjenesc această colaborare, pentru intensificarea rela-

ţiilor culturale, tehnico-ştiinţifice, a schimburilor de persoane şi, îndeosebi, pentru iniţierea şi adoptarea unor măsuri efective de dezarmare şi dezangajare militară în Europa, fără de care procesul edificării securităţii europene nu poate dobîndi consistenţă şi trăinicie (v. şi *securitatea europeană*). **2.** *Colaborarea în Balcani.* În cadrul preocupărilor pentru realizarea securităţii europene, România a depus o activitate perseverentă pentru făurirea unor relaţii noi în Balcani, pentru instaurarea în această zonă a unei atmosfere care să permită popoarelor balcanice să-şi consacre eforturile dezvoltării lor economice şi sociale şi transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii şi colaborării, lipsită de arme nucleare. Acestui scop i-au fost dedicate numeroase iniţiative româneşti, vizînd atît dezvoltarea relaţiilor bilaterale cu toate statele din Balcani, cît şi conlucrarea multilaterală dintre ele (v. şi *Balcani*). **3.** *Stingerea focarelor de conflict şi tensiune.* Spiritul răspunderii faţă de destinele păcii, securităţii şi cooperării internaţionale, care este propriu tuturor acţiunilor de **p. e. a R.S.R.**, s-a tradus într-o activitate susţinută şi în contribuţii efective ale României la soluţionarea problemelor litigioase dintre state, la stingerea focarelor de conflict şi tensiune. În toate împrejurările în care s-a produs o încălcare sau o atingere a păcii într-o zonă sau alta a planetei, România a adoptat o atitudine hotărîtă împotriva actelor agresive şi a manifestărilor de forţă, s-a situat constant de partea celor ce îşi apărau dreptul la existenţă şi la o viaţă liberă. Concludente sînt în acest sens eforturile perseverente şi activitatea diplomatică depuse de România pentru normalizarea raporturilor între unele state, pentru încetarea războiului din Vietnam şi din întreaga Indochină, pentru soluţionarea pe cale paşnică a conflictelor din Orientul Mijlociu, din Cipru şi din alte părţi ale lumii. Factori de răspundere din ţările implicate au făcut public elogiul acestor contribuţii ale României, ale preşedintelui Nicolae Ceauşescu. **4.** *Lichidarea colonialismului.* Adînc ancorată în tradiţiile poporului român, solidaritatea şi sprijinul multilateral — pe plan politic, diplomatic, moral şi material — pentru lupta popoarelor împotriva dominaţiei străine, a colonialismului, neocolonialismului şi a politicii de discriminare rasială constituie una din orientările fundamentale ale **p. e. a R.S.R.** Formele de manifestare a acestei orientări s-au materializat atît pe cale bilaterală, în raporturile directe cu mişcările de eliberare naţională, cît şi în cadrul organizaţiilor internaţionale, la O.N.U. şi în instituţiile sale specializate. În acest context se înscrie participarea activă a României la elaborarea şi adoptarea Declaraţiei privind acordarea independenţei ţărilor şi popoarelor coloniale (v.), precum şi a Programului de acţiune adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. în 1970, în vederea aplicării integrale a acestei Declaraţii. Una din principalele direcţii de acţiune ale României a fost aceea de a face ca O.N.U. şi instituţiile din sistemul său să acorde maximum de sprijin politic şi moral mişcărilor de eliberare naţională. Acţionînd în acest spirit, România s-a numărat printre iniţiatorii şi coautorii hotărîrilor prin care Adunarea Generală a O.N.U. a recunoscut, pentru prima oară în 1972, mişcările de eliberare dintr-o serie de teritorii coloniale ca singurii reprezentanţi autentici ai popoarelor lor, invitîndu-le în calitate de observatori la dezbaterile asupra teritoriilor respective. **5.** *Dezarmarea.* În concepţia **p. e. a R.S.R.**, avansarea pe calea destinderii, colaborării şi păcii, a înlăturării pericolului unor noi războaie, a apropierii între popoare nu poate fi decît rodul faptelor concrete. Destinderea, securitatea şi pacea, pentru a fi autentice, nu pot fi făurite la umbra armelor nucleare, acumulate şi perfecţionate în aşa măsură încît au ajuns să poată suprima în orice moment însăşi civilizaţia umană.

De aceea, p. e. a R.S.R. consideră dezarmarea, şi în primul rînd dezarmarea nucleară, drept una din problemele cruciale ale acestei epoci, de a cărei soluţionare depind dezvoltarea fiecărui popor, viaţa şi viitorul omenirii. Aceste raţiuni motivează activitatea perseverentă şi numeroasele iniţiative româneşti vizînd depăşirea inerţiei şi a propagandei în domeniul dezarmării, trecerea hotărîtă de la declaraţii la fapte. Un exemplu în această privinţă îl reprezintă contribuţia României la negocierea Tratatului de neproliferare a armelor nucleare (v.), proces în cadrul căruia guvernul român a prezentat peste 20 de propuneri de îmbunătăţire a textului Tratatului, care vizau îndeosebi garantarea securităţii statelor nenucleare, asumarea angajamentului statelor-părţi de a realiza măsuri reale de încetare a cursei înarmărilor şi de dezarmare, asigurarea folosirii nestingherite a energiei nucleare în scopuri paşnice de către toate statele. O parte din aceste propuneri au fost reţinute, contribuind la sporirea forţei de atracţie a Tratatului, care însă nu şi-a atins pe deplin scopul şi nu a răspuns aşteptărilor popoarelor. Din preocuparea faţă de proporţiile uriaşe atinse de cursa înarmărilor şi de povara pe care ele o reprezintă pe umerii tuturor popoarelor, România a iniţiat în 1970 înscrierea pe ordinea de zi a Adunării Generale a O.N.U. a punctului „Consecinţele economice şi sociale ale cursei înarmărilor şi efectele sale profund dăunătoare asupra păcii şi securităţii în lume", O.N.U. fiind în acest fel sesizată, pentru prima oară, în mod expres, cu una din cele mai grave probleme ale perioadei contemporane. În acelaşi spirit, în dorinţa de a contribui la scoaterea negocierilor de dezarmare din imobilism şi rutină şi la stimularea activităţii generale consacrate dezarmării, guvernul român a prezentat la cea de-a XXX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. un document oficial care exprimă poziţia de principiu a României în problemele dezarmării, precum şi un ansamblu de sugestii şi propuneri de natură să conducă la întreprinderea unor paşi efectivi pe calea dezarmării. Ideea fundamentală a acestor propuneri este de a ataca problemele dezarmării de la bază, procedîndu-se, în cadrul unor acorduri corespunzătoare, la măsuri efective, în primul rînd în domeniul armelor nucleare (v. şi *dezarmare, dezarmare nucleară*). **6.** *Noua ordine economică şi politică internaţională.* România a înţeles să-şi aducă întreaga contribuţie la eforturile întreprinse la scară internaţională pentru edificarea unei noi ordini economice şi politice mondiale, care să creeze condiţii pentru un progres mai rapid al ţărilor în curs de dezvoltare, să asigure accesul acestor ţări la tehnologiile moderne. Pornind de la experienţa românească în materie de dezvoltare economică, România a fost iniţiatoarea dezbaterii la O.N.U. a unei probleme de o deosebită actualitate şi interes pentru majoritatea statelor lumii, propunînd în 1970 înscrierea unui punct pe ordinea de zi a Adunării Generale privind „Rolul ştiinţei şi tehnologiei moderne în dezvoltarea naţiunilor". Dezbătută aprofundat de-a lungul anilor, propunerea românească s-a materializat în adoptarea hotărîrii de a se organiza, în 1979, o conferinţă mondială sub egida O.N.U., special consacrată problemelor ştiinţei şi tehnologiei moderne şi punerii lor în slujba dezvoltării tuturor naţiunilor. În acelaşi cadru se înscrie participarea activă a României la cele două sesiuni extraordinare ale Adunării Generale a O.N.U. din apr. 1974 şi sept. 1975, care au adoptat Declaraţia şi Programul de acţiune pentru instaurarea unei noi ordini economice internaţionale, respectiv Declaraţia asupra dezvoltării şi cooperării economice internaţionale, în care sînt reflectate numeroase teze, idei şi măsuri preconizate şi promovate de România. Într-o perioadă de cris-

talizare pe plan internațional a conceptului noii ordini internaționale, este meritul P.C.R., al tovarășului Nicolae Ceaușescu, de a fi adus contribuții de certă valoare teoretică și practică la conturarea conținutului său. Raportul prezentat de secretarul general al P.C.R. la cel de-al XI-lea Congres cuprinde o analiză lucidă și expune o concepție de ansamblu, ce reprezintă în același timp și un veritabil program de acțiune privind exigențele noii ordini internaționale, care pornește de la faptul că subdezvoltarea ce domnește pe o mare parte a globului este consecința politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste. Această concepție a stat la baza documentului de poziție a României prezentat Adunării Generale a O.N.U. în sept. 1975, intitulat „Poziția României cu privire la instaurarea unei noi ordini economice internaționale" (v.), precum și a altor inițiative întreprinse de România în direcția instaurării unor relații economice internaționale echitabile și juste, atît pe plan bilateral, cît și în organizațiile internaționale. Numeroase idei și propuneri din acest document figurează în rezoluțiile și documentele Adunării Generale a O.N.U., ale U.N.C.T.A.D., O.N.U.D.I. și altor organizații internaționale, în programele de acțiune ale Grupului celor 77, la a căror elaborare România a participat activ. În perioada care a urmat, accentul în acțiunile României s-a pus pe adoptarea măsurilor necesare pentru traducerea în practică a prevederilor acestor documente și programe, pe întărirea solidarității și colaborării țărilor în curs de dezvoltare în eforturile vizînd edificarea unei noi ordini economice corespunzătoare intereselor lor (v. *noua ordine (economică și politică) internațională*). **6.** ***Creșterea rolului O.N.U.*** Organizația Națiunilor Unite și, în general, organizațiile internaționale au ocupat întotdeauna un loc important în **p. e. a R.S.R.** Interesul României față de activitățile O.N.U. izvorăște din faptul că, pe de o parte, problemele majore ale vieții internaționale, cum sînt întărirea păcii și securității, lichidarea focarelor de conflicte, decolonizarea, dezarmarea, lichidarea subdezvoltării, relațiile economice, privesc și interesează în mod vital toate statele, iar, pe de altă parte, rezolvarea lor durabilă nu poate fi lăsată pe seama unui număr restrîns de state, ci impune participarea activă, pe picior de egalitate, a tuturor statelor. Aceste împrejurări obiective, creșterea rolului țărilor mici și mijlocii reclamă o creștere a rolului organizațiilor internaționale și în primul rînd a O.N.U., care, cu toate imperfecțiunile, este singurul organism ce poate contribui la soluționarea într-un spirit nou, democratic, a problemelor care preocupă omenirea. În acest cadru se înscriu inițiativele și propunerile României cu privire la democratizarea O.N.U., îmbunătățirea activității și creșterea rolului ei astfel încît să asigure cadrul corespunzător pentru participarea activă a tuturor statelor la viața politică internațională. Aceste inițiative și propuneri au adus contribuții esențiale la declanșarea procesului de perfecționare și întărire a organizației, al cărui obiectiv este ca O.N.U. să devină un for prin care toate statele să poată participa direct și efectiv la rezolvarea problemelor internaționale, și, totodată, un instrument eficient în apărarea și consolidarea suveranității și securității fiecărui stat, în curmarea actelor de forță, în dezvoltarea colaborării între toate națiunile (v. și *Organizația Națiunilor Unite*). Un examen de ansamblu al **p. e. a R.S.R.** confirmă în mod elocvent că, în condițiile socialismului, sub conducerea P.C.R., poporul român și-a dobîndit adevărata libertate și independență. România, stăpînă pe propria-i soartă, și-a afirmat în mod strălucit personalitatea în concertul națiunilor, devenind un factor activ de pace și progres în lumea contemporană. Măsura participării României

în viața internațională este ilustrată de amploarea legăturilor sale bilaterale (relații diplomatice cu 129 de state, în 1977), de frecventele schimburi de vizite și întîlniri ale șefului statului român cu șefi de state și guverne și cu oameni politici de pe toate continentele, care au un rol hotărîtor în imprimarea a noi dimensiuni relațiilor României cu țările respective, de participarea sa activă și crescîndă la circuitul de valori materiale, reflectată în ritmurile înalte de creștere a volumului comerțului exterior și în extinderea ariei geografice a schimburilor, de apartenența României la 65 de organizații internaționale guvernamentale și la circa 700 de organizații internaționale neguvernamentale, în cadrul cărora se manifestă ca promotor activ al cooperării multilaterale între popoare. **P. e. a R.S.R.** este impregnată de optimismul robust pe care îl inspiră tradițiile și experiența îndelungată de luptă revoluționară a poporului român, realizările sale de pînă acum. România privește cu încredere viitorul, în sensul că problemele internaționale, chiar și cele mai grave, se pot soluționa pe baza tratativelor, în interesul popoarelor, și că ivirea unor noi conflicte cu consecințe grele pentru întreaga omenire va putea fi impiedicată. Acest optimism se bazează, de asemenea, pe aprecierea lucidă a situației internaționale, a raportului mondial de forțe, pătrunsă de preocuparea de a nu subestima, dar nici de a supraestima forțele ostile destinderii, progresului și păcii, pe încrederea în capacitatea omenirii de a asigura instaurarea unei politici noi, de colaborare între toate țările. Transformarea în realitate a acestei posibilități va rezulta din intensificarea eforturilor tuturor forțelor revoluționare și progresiste ale lumii contemporane, ale tuturor statelor, ale tuturor popoarelor. Într-o asemenea înțelegere a imperativelor timpului își au izvorul consecvența, principialitatea și dinamismul **p. e. a R.S.R.**, contribuțiile românești originale și constructive la viața internațională.

POLITICĂ ECONOMICĂ, totalitatea principiilor și normelor care guvernează viața economică a unui stat, pe plan intern și în relațiile sale externe, precum și mijloacele folosite pentru a înfăptui aceste norme și principii, a dezvolta forțele de producție, a perfecționa relațiile de producție, rezolvînd anumite probleme care apar în economie. **P.e.** este determinată de natura orînduirii sociale, respectiv de legitățile economice care acționează în societate, de interesele claselor dominante. În țările capitaliste dezvoltate, orînduirea socială avînd la bază proprietatea privat-capitalistă, cu contradicțiile sale specifice, nu se pune problema rezolvării intereselor fundamentale ale maselor muncitoare și nu se realizează o **p.e.** unitară, la scara întregii economii naționale. În aceste țări, fiecare întreprindere privată duce o **p.e.** proprie, pe care caută să o modeleze în funcție de condițiile pieței, în procesul unei puternice lupte de concurență. „Reglementarea" problemelor economice din țările capitaliste dezvoltate numai prin mecanismele spontane ale pieței a generat, și continuă să genereze, disproporții, perturbații și conflicte. În perioada postbelică, statul capitalist a intervenit tot mai mult în „reglementarea" vieții economice, înlocuind într-o anumită măsură rolul regulator al „pieței libere" prin măsuri de „dirijare" a economiei. În țările în curs de dezvoltare, **p.e.** este adaptată cerințelor impuse de nivelul de dezvoltare a forțelor de producție și de caracterul relațiilor de producție. În țările în care, datorită dominației îndelungate a colonialismului, mai persistă relații de producție anacronice, prioritățile politicii economice constau în punerea întregii vieți economice pe baza unor relații de producție corespunzătoare, care să stimuleze creșterea economică. În tă-

rile în curs de dezvoltare care şi-au creat un sector de stat, un rol important în reglementarea vieţii economice revine planificării macroeconomice. În ţările socialiste, datorită proprietăţii obşteşti asupra mijloacelor de producţie, economia naţională devine un tot organic, se creează posibilitatea organizării şi conducerii economiei pe bază de plan naţional unic, forţele de producţie se dezvoltă neîngrădit şi într-un ritm continuu ascendent, putîndu-se deci realiza obiectivul social primordial — asigurarea bunăstării maselor. Relaţiile de producţie socialiste creează cadrul necesar pentru ca **p.e.** a statului socialist să reflecte integral necesităţile şi priorităţile economiei naţionale, să se întemeieze pe legile economice care acţionează în societatea socialistă. În socialism, **p.e.** devine un element component al funcţionării întregului mecanism economic, veriga principală în organizarea planificată a producţiei sociale. În ţările socialiste, **p.e.** se materializează în sistemul de conducere, planificare şi organizare a economiei. În România, **p.e.** are un caracter ştiinţific, determinat, pe de o parte, de cunoaşterea multilaterală şi aprofundată a condiţiilor interne şi internaţionale din fiecare etapă a dezvoltării, de luarea în considerare a cerinţelor legilor economice obiective şi a particularităţilor lor, iar pe de altă parte, de concordanţa deplină a acestei politici cu interesele cele mai profunde ale maselor muncitoare.

POLITICĂ INTERNAŢIONALĂ, activitate a claselor sociale, a partidelor, a statelor în relaţiile lor politice, economice, culturale, sociale, juridice etc. cu alte state, cu alte partide, cu alte clase sociale. **P.i.** include atît ţelurile şi sarcinile pe care şi le propun clasele, partidele, statele în raporturile lor internaţionale, cît şi metodele şi mijloacele folosite pentru înfăptuirea intereselor şi scopurilor urmărite în desfăşurarea acestor raporturi. **P.i.** cuprinde atît activitatea pe plan bilateral, cît şi pe cea desfăşurată pe plan multilateral în abordarea şi soluţionarea unor probleme vitale ale epocii contemporane: întărirea păcii şi securităţii internaţionale; edificarea unei noi ordini internaţionale; lichidarea subdezvoltării; decolonizarea (v.); dezarmarea (v.); democratizarea relaţiilor internaţionale (v.); apărarea mediului înconjurător etc.

POLITICĂ MONETARĂ, totalitatea principiilor şi normelor utilizate de stat în vederea reglementării prin intermediul băncii centrale a masei monetare (v.) aflate în circulaţie şi a creditelor acordate de instituţiile financiare.

POLITICĂ VAMALĂ (POLITICĂ TARIFARĂ), totalitatea principiilor şi normelor care urmăresc reglementarea importului şi exportului de mărfuri prin intermediul tarifelor şi taxelor vamale. **V.** şi *G.A.T.T.*, *tarif vamal*, *taxă vamală*.

POLIŢIE. Nevoile cooperării şi colaborării internaţionale dau loc la un volum mereu în creştere de înţelegeri interstatale guvernamentale, bilaterale şi multilaterale, care reglementează exercitarea prerogativelor suverane de supraveghere poliţienească în interesul reciproc al ţărilor interesate. În acest sens sînt frecvente reglementările prin care statele limitrofe îşi recunosc reciproc anumite drepturi de **p.** ~ *de navigaţie* se exercită în apele naţionale de către autorităţile poliţieneşti ale statului căruia îi aparţin acele ape. Eventuale neînţelegeri trebuie rezolvate pe cale diplomatică. ~ *de n.* în marea liberă aparţine autorităţilor naţionale ale pavilionului vasului, singura excepţie, admisă în mod tradiţional, constituind-o lupta împotriva pirateriei. Dreptul internaţional recunoaşte dreptul vaselor militare ale oricărui stat de a opri, cerceta şi sechestra, în marea liberă, orice vas bănuit că practică pirateria. ~ *frontalieră* efectu-

ează controlul bagajelor, vamal, al paşapoartelor etc. Probleme speciale se ivesc în privinţa exercitării ~ *f.* pe fluviile internaţionale (v.). Dificultăţile ce se pot ivi sînt reglementate prin înţelegeri exprese între statele riverane. În ceea ce priveşte ~ *portuară*, aceasta revine în mod firesc statului din teritoriul căruia face parte portul. Sînt exceptate vasele de război străine. ~ *sanitară* este un atribut suveran, deci exclusiv, al statului şi se exercită pe tot spaţiul teritoriului naţional, terestru, maritim şi aerian.

POLONIA (denumirea oficială: *Polska Rzeczpospolita Ludowa = Republica Populară Polonă*), stat situat în N Europei centrale, cu ieşire la M. Baltică, învecinat cu U.R.S.S., Cehoslovacia şi R.D. Germană. Suprafaţa: 312 677 kmp. Populaţia (1977): 34 500 000 loc. Capitala: *Varşovia*, 1 436 100 loc. (1975). Limba oficială: poloneza. Moneda: 1 Złoty (zlot) = 100 Groszy. *Istoric.* În prima jumătate a mileniului 1 e.n. teritoriul **P.** este populat de triburile slave de apus. Statul polon se constituie în a doua jumătate a sec. 10 prin unificarea micilor principate feudale care au luat naştere pe teritoriul **P.** În 1025 acest stat se proclamă regat, iar în secolul următor puterea centrală decade şi se accentuează fărîmiţarea feudală într-o serie de mici cnezate. În sec. 13 Ordinul teuton pătrunde în ţară şi tot în acest secol pe teritoriul **P.** au loc invaziile mongole. În sec. 14 unitatea statului feudal este restabilită, în 1385 încheindu-se o uniune personală între **P.** şi Marele Ducat al Lituaniei. În urma unor victorii ale forţelor unite asupra Ordinului teuton, prin pacea de la Torun (1466) acesta se recunoaşte vasal **P.** În sec. 16, **P.** devine o republică nobiliară. În 1569 are loc Uniunea de la Lublin prin care **P.** formează, împreună cu Lituania, statul dualist Rzeczpospolita. În 1772 are loc prima împărţire a **P.** între Prusia, Rusia şi Austria. În 1793 **P.** este împărţită din nou între Rusia şi Prusia. Doi ani mai tîrziu, după înfrîngerea răscoalei naţionale conduse de Tadeusz Kosciuszko (1794) are loc a treia împărţire, prin care **P.** încetează să mai existe ca stat independent. În 1807 Napoleon creează Marele Ducat al Varşoviei. În urma Congresului de la Viena (1815) este creat regatul **P.**, inclus în Imperiul ţarist. Galiţia este atribuită Austriei, iar marele Principat Posen, Prusiei. Cracovia este proclamată oraş liber, anexat de Austria în 1846. În 1905—1907 pe teritoriul **P.**, care făcea parte din Rusia, are loc o revoluţie burghezo-democratică. La 5 nov. 1916 Puterile Centrale proclamă un regat polonez independent. La 5 sept. 1918, **P.** îşi proclamă independenţa ca republică. În perioada 1926—1935 este instaurată o dictatură militară. La 1 sept. 1939 Germania hitleristă atacă **P.**, declanşînd cel de-al doilea război mondial. Împotriva dominaţiei fasciste poporul polonez începe o luptă armată de eliberare naţională. După eliberarea Varşovici (17 ian. 1945) şi a întregului teritoriu al ţării (mart. 1945), la 28 iun. 1945 se constituie un guvern provizoriu al unităţii naţionale. Prin Conferinţa de la Potsdam (iul.-aug. 1945) se stabileşte graniţa apuseană a **P.**, iar prin Tratatul polono-sovietic (16 aug. 1945) cea estică. La 19 febr. 1947 se proclamă Republica Populară Polonă. *Organizarea de stat:* republică populară, stat socialist. **P.** întreţine relaţii diplomatice cu 107 state (1976) şi este membră în 66 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Relaţiile româno-polone datează din timpuri îndepărtate. Între ţările române şi regatul **P.** existau deja tratate încă din sec. 15. Încă înainte de epoca modernă raporturile româno-polone se statorniciseră în toate domeniile. Relaţiile diplomatice între cele două state se stabilesc la 22 febr. 1919 la nivel de reprezentanţă provizorie (data acor-

dării agrementului pentru reprezentantul polonez la București), pentru ca după patru luni, la 22 iun. 1919, relațiile să fie ridicate la nivel de legație (data prezentării scrisorilor de acreditare ale reprezentantului P. la București). În anii următori, între cele două țări se încheie o serie de instrumente de colaborare: Convenția de alianță defensivă (3 mart. 1921) (v.), Convenția militară (mart. 1922), Tratatul de garanție (26 mart. 1926). În cîteva orașe poloneze sînt înființate consulate onorifice românești. La 26 iun. 1937, cele două țări au convenit să ridice relațiile diplomatice la nivel de ambasadă, ca expresie a bunelor raporturi statornicite între România și P. Poporul român a primit declanșarea atacului hitlerist asupra P. cu profundă indignare și îngrijorare. Cu toate presiunile și opoziția guvernului hitlerist, România și-a dat concursul pentru salvarea unor valori materiale ale poporului polonez (tezaurul Băncii P.) și și-a manifestat simpatia și solidaritatea cu refugiații polonezi care s-au aflat pe teritoriul României. Ca urmare a ocupării P. de către Germania hitleristă, ambasada română la Varșovia își încetează activitatea la 15 sept. 1939, dar ambasada poloneză la București și-a continuat activitatea pînă la 28 oct. 1940, cînd relațiile diplomatice s-au întrerupt. La 18 sept. 1945, relațiile diplomatice s-au restabilit la nivel de legație, iar la 11 nov. 1945 sînt ridicate la nivel de ambasadă. În anii care au urmat, relațiile româno-polone au cunoscut o dezvoltare continuă și multilaterală, fiind ridicate pe un plan superior în anii socialismului. Printre primele instrumente bilaterale încheiate între cele două țări care au consfințit relațiile noi dintre România și P. este Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală (26 ian. 1949), încheiat pe o perioadă de douăzeci de ani, care a constituit o temelie puternică și un instrument eficient pentru întărirea și aprofundarea relațiilor bilaterale pe diverse planuri, o mare importanță în această evoluție avînd schimbul de vizite al delegațiilor de partid și guvernamentale la nivelul cel mai înalt, precum și frecventele schimburi de vizite la diferite alte nivele pe linie de partid și de stat. În urma acestor vizite au fost încheiate numeroase instrumente bilaterale, în toate domeniile de activitate, care au stabilit un cadru juridic larg pentru desfășurarea relațiilor româno-polone. Între principalele instrumente se numără Acordul privind livrările reciproce de mărfuri pe termen lung (4 ian. 1966), Acordul privind transporturile rutiere internaționale (29 ian. 1968), Protocolul privind dezvoltarea colaborării și cooperării economice, precum și a schimbului de mărfuri (4 iul. 1970), Protocolul privind colaborarea economică și livrarea reciprocă de mărfuri, Acordul comercial pe termen lung (20 ian. 1971), Acordul privind colaborarea în domeniul folosirii energiei atomice în scopuri pașnice (23 febr. 1972), Convenția consulară (24 mart. 1973), Protocolul privind coordonarea planurilor de dezvoltare ale economiei naționale pe perioada 1976—1980 și în perspectivă (5 apr. 1975), Înțelegerea privind cooperarea în domeniul cercetării științifice și dezvoltării tehnologice pe perioada 1976—1980 (31 oct. 1975), Acordul comercial pe termen lung (31 oct. 1975), Acordul privind înființarea Comisiei mixte româno-polone pentru problemele colaborării culturale (7 mai 1976). Prevederile Tratatului din 1949 și-au găsit continuarea și dezvoltarea în noul Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la 12 nov. 1970, care a stabilit cadrul și coordonatele de bază pentru adîncirea în continuare a prieteniei, alianței și colaborării reciproce. Beneficiind de un asemenea cadru, de-a lungul anilor colaborarea româno-polonă a înregistrat creșteri substanțiale în domeniul economic, trecînd la forme avansate, inclusiv cooperarea și specializarea în producție. Un rol hotărîtor în întărirea

legăturilor dintre România şi P. pe toate planurile îl au dezvoltarea raporturilor de colaborare şi solidaritate între P.C.R. şi Partidul Muncitoresc Unit Polonez (P.M.U.P.), întîlnirile, schimburile de vizite şi păreri între conducătorii de partid şi de stat ai celor două ţări. O importanţă deosebită au avut contactele directe şi convorbirile dintre tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşul Edward Gierek, prim-secretar al P.M.U.P. (la Moscova, 8 apr. 1971; în P., 5—11 dec. 1971; 18 apr. 1973; la Helsinki, 1 aug. 1975; la Berlin, 30 iun. 1976; în România 7—10 oct. 1976; 24—26 nov. 1976; în P., 17—19 mai 1977), care au adus de fiecare dată contribuţii determinante la ridicarea relaţiilor româno-polone pe o treaptă superioară. Cu prilejul ultimei lor întîlniri, cei doi conducători de partid şi de stat au semnat Declaraţia privind întărirea şi aprofundarea colaborării dintre Partidul Comunist Român şi Partidul Muncitoresc Unit Polonez, dintre Republica Socialistă România şi Republica Populară Polonă.

POLSKA AGENCJA PRASOWA (P.A.P.), agenţie poloneză de presă fondată în iul. 1944, care, de la crearea R.P. Polone, funcţionează ca cel mai important centru de ştiri şi informaţii al acestei ţări. Are sediul la Varşovia.

POLUARE, degradare a mediului înconjurător cu diverse substanţe datorată intervenţiei directe sau indirecte a omului şi a căror acţiune asupra uscatului, aerului sau apei constituie o ameninţare pentru echilibrul ecologic al unei ţări, regiuni geografice sau globului, în general, cu efecte distrugătoare asupra florei şi faunei terestre şi marine, constituind, în unele cazuri, un pericol pentru viaţa omului. România a adoptat Legea nr. 9/1973 privind protecţia mediului înconjurător şi Legea nr. 8/1974 privind protecţia apelor; un organism de stat, Consiliul Naţional pentru protecţia mediului înconjurător, asigură elaborarea măsurilor necesare pe plan intern şi participarea României la măsurile ce se iau pe plan internaţional în această materie. Bazele cooperării internaţionale pentru protejarea mediului înconjurător au fost puse prin documentele finale ale Conferinţei de la Stockholm referitoare la mediu (1972); Conferinţa a creat U.N.E.P. (v.) cu sediul la Nairobi (Kenya), organism care în îndeplinirea atribuţiilor sale în domeniul protecţiei mediului colaborează cu instituţii specializate ale O.N.U. (I.M.C.O., O.M.S., U.N.E.S.C.O.). Convenţii internaţionale, mai ales multilaterale, au fost adoptate în domeniul protecţiei mediului marin împotriva poluării, sub egida I.M.C.O. (v.) la Londra 1954, amendată în 1962, 1969 şi 1971, Convenţia încheiată la Bruxelles la 29 nov. 1969 privitoare la intervenţia în marea liberă în caz de accident provocînd sau putînd provoca o poluare prin hidrocarburi, Convenţia specială privind prevenirea poluării prin operaţiuni de imersiune, efectuate de nave şi aeronave (v.), Oslo, 15 febr. 1972, respectiv Londra 1972 (v.), Convenţia I.M.C.O. din 1973. Pentru protejarea M. Baltice împotriva poluării ţările riverane au semnat o Convenţie în 1974, la Helsinki.

PONDEREA PE PIAŢĂ, indicator utilizat pentru a arăta poziţia pe care o au exporturile unei ţări (sau ale unei firme) pe o piaţă de export. Se calculează ca procent pe care exporturile ţării (firmei) respective îl deţin, fie în totalul vînzărilor, fie în totalul exporturilor pe piaţa avută în vedere.

POPOR (în dreptul internaţional), totalitatea cetăţenilor unui stat. În acest sens, termenul este folosit, de ex., în preambulul Cartei O.N.U.: „Noi, popoarele Naţiunilor Unite...“ În expresia „dreptul popoarelor de a-şi hotărî singure soarta“ termenul trebuie înţeles în sens larg, cuprinzînd atît popoarele care au atins stadiul de naţiune avînd şi o formă de organizare proprie de stat, cît şi cele

ţinute încă sub dominaţie colonială sau sub o altă formă de asuprire străină.

POPULAŢIE (în dreptul internaţional), totalitatea persoanelor fizice care trăiesc pe teritoriul unui stat şi sînt subordonate jurisdicţiei acestuia. În componenţa **p.** unui stat intră: cetăţenii statului (numiţi uneori resortisanţi sau naţionali), străinii (cetăţeni ai altui stat), persoane fără cetăţenie (apatrizi) şi persoane cu dublă cetăţenie (bipatrizi). Fiecare stat stabileşte statutul juridic al **p.** prin legi interne. Nu cad sub jurisdicţia naţională membrii misiunilor diplomatice aparţinînd altor state, reprezentanţii şi funcţionarii unor organizaţii internaţionale, forţele armate străine. Cetăţenii unui stat aflaţi pe teritoriul altui stat se bucură de protecţia statului ai căror cetăţeni sînt. Potrivit dreptului internaţional, acesta are dreptul de protecţie, respectiv capacitatea de a-şi apăra cetăţenii care se găsesc în afara graniţelor sale. Statele pot colabora în problemele statutului juridic al **p.** pentru încurajarea respectării drepturilor omului, clarificarea statutului juridic al străinilor, combaterea criminalităţii pe plan internaţional etc.

POPULAŢIE CIVILĂ, categorie de persoane care nu face parte din forţele armate şi nu participă direct şi imediat la operaţiile militare. În baza normelor dreptului internaţional umanitar, **p.c.** se bucură de protecţie specială. Astfel, este interzis a bombarda intenţionat **p.c.**, nu este permis a folosi, în mod intenţionat, forţa armată împotriva **p.c.**; beligeranţii trebuie să ia toate precauţiile pentru a reduce la minimum pagubele produse **p.c.** cu ocazia operaţiilor îndreptate contra obiectivelor militare (**v.**); un bombardament nu trebuie să cauzeze **p.c.** pagube în afara proporţiei corespunzătoare cu importanţa militară a obiectivului vizat prin atac. **P.c.** aflată pe un teritoriu ocupat de inamic trebuie tratată cu omenie, protejată contra violenţelor, intimidărilor, insultelor, ea bucurîndu-se, în toate împrejurările, de respectul persoanei, onoarei, drepturilor familiale, credinţei, obiceiurilor etc. Sînt interzise orice măsuri de exterminare fizică, deportarea, silirea **p.c.** de a lupta împotriva patriei sale etc. Puterii de ocupaţie îi este interzis să folosească **p.c.** pentru a pune, prin prezenţa sa, anumite puncte sau zone la adăpost de operaţiile militare. Pentru tratamentul **p.c.** pe un teritoriu ocupat este răspunzător guvernul în puterea căruia se află. **P.c.** care, în anumite împrejurări, mai ales în caz de agresiune, ia spontan armele în mînă pentru a respinge inamicul este considerată ca parte beligerantă şi se bucură de protecţia legilor şi obiceiurilor aplicabile în caz de conflict armat (**v.** *Levée en masse*).

PORT 1. Porţiune amenajată de pe malul unui fluviu sau al unei mări, destinat staţionării navelor şi efectuării operaţiilor de încărcare şi de descărcare a acestora. În incinta **p.** sînt amplasate dane, instalaţii de încărcare-descărcare, depozite, căi ferate, ateliere pentru repararea vaselor etc. În afara ~ *comerciale* şi *militare* trebuie menţionate ~ *de refugiu* şi ~ *libere* (porto franco). ~ *de refugiu*, **p.** în care intră un vas avariat sau pentru a se adăposti de furtună. ~ *liber*, parte din incinta unui **p.** unde nu se aplică legislaţia vamală a statului teritorial. ~ *l.* include bazinele cu apă, cheiurile şi porţiunile terestre pe care sînt amplasate depozite, ateliere, fabrici etc. În limitele ~*l.*, mărfurile intrate pot fi înmagazinate, păstrate pe termen nelimitat, prelucrate, reambalate etc. fără a fi supuse taxelor vamale, suportîndu-se însă cheltuielile ocazionate de efectuarea operaţiilor respective. Din punct de vedere al regimului juridic, apele **p.** sînt ape interioare (naţionale), pînă la linia care uneşte acele instalaţii permanente, făcînd parte integrantă din sistemul portuar, care înaintează cel mai mult

în larg. În general, **p.** militare și cele care servesc pentru cabotaj (v.) sînt închise. Celelalte **p.** rămîn, de regulă, deschise pentru vasele comerciale străine. ~ *militar*, loc situat pe malul unei ape navigabile, amenajat pentru desfășurarea de activități cu caracter militar. Accesul navelor străine în ~ *m.* este permis numai cu aprobare specială. **2.** Oraș situat lîngă un port.

PORTUGALIA (denumirea oficială: *República Portuguesa* = *Republica Portugheză*), stat situat în SV Europei, cuprinzînd litoralul occidental al Pen. Iberice și arh. Azore și Madeira. Suprafața: 92 082 kmp (inclusiv arh. Azore 2 335 kmp și Madeira 796 kmp). Populația (1975): 9 430 000 loc. Capitala: *Lisabona*, 1 650 000 loc. (1972, aglomerația urbană). Limba oficială: portugheza. Moneda: 1 Escudo = 100 Centavos. *Istoric.* Populat în antichitate de triburile lusitanilor, teritoriul **P.** este ocupat în sec. 2—1 î.e.n. de romani și transformat în provincia Lusitania. **P.** este supusă în 711—718 de arabi. Statul feudal **P.** se constituie în timpul Reconquistei în 1095, iar în 1139 devine regat. Lisabona este recucerită în 1147, iar în 1249 provincia Algarve, ultima parte a țării aflată sub dominația arabă. În sec. 15—16 **P.** devine una dintre marile puteri maritime europene, întemeindu-și un vast imperiu colonial. La jumătatea sec. 16 pierde poziția de mare putere maritimă și este anexată de Spania (1581—1640). În 1703 devine dependentă de Anglia, iar în 1807—1808 **P.** este ocupată de trupele Franței napoleoneene. Revoluția burgheză din 1820—1823 instituie în 1822 o monarhie constituțională. În același an, cea mai mare colonie portugheză, Brazilia, își proclamă independența. Ca urmare a revoluției burgheze din 1910, la 5 oct. este proclamată republica. În primul război mondial (1916—1918) **P.** participă de partea Antantei. În 1932 întreaga putere politică este concentrată de persoana șefului guvernului Oliveira Salazar, care instaurează în țară un regim dictatorial ce avea să dureze mai bine de 4 decenii. În 1951 coloniile portugheze sînt proclamate „provincii de peste mări" ale **P.** Mișcarea de eliberare națională din colonii se intensifică în deceniul șapte. În 1961 dominația **P.** este înlăturată în coloniile Goa, Damão și Diu din India. Insurecția militară de la 25 apr. 1974 abolește regimul fascist din **P.**, inaugurînd o perioadă de profunde transformări democratice. La 19 iul. 1974 este recunoscut oficial dreptul coloniilor portugheze la autodeterminare și independență. Rînd pe rînd își dobîndesc independența Guineea-Bissau (încă din 1973), Capul Verde, São Tomé și Principe, Mozambic și Angola. La 15 mai 1974 este format primul guvern provizoriu constituit din reprezentanți ai tuturor forțelor patriotice de orientare democratică din țară. Primele alegeri libere au loc la 25 apr. 1975, iar la 25 apr. 1976 intră în vigoare noua constituție a statului. În 1976 guvernul portughez acordă statutul de regiuni autonome insulelor Azore și Madeira. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **P.** întreține relații diplomatice cu 91 de state (1976) și este membră în 80 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Legăturile româno-portugheze s-au realizat în sec. 19. La 20 sept. 1861 **P.** a înființat un consulat onorific la București. Primele contacte oficiale dintre România și **P.** datează din anii 1879—1880, fiind prilejuite de demersurile diplomației românești pentru notificarea independenței de stat a României, recunoscută prin scrisoarea regelui **P.** din 30 apr. 1880. În perioada următoare, România a deschis consulate onorifice la Lisabona (9 oct. 1896) și Porto (10 aug. 1906), iar **P.** un consulat onorific la Brăila (31 mart. 1912). Relațiile diplomatice s-au stabilit la 25 aug. 1917 (data numirii de către guvernul portughez a unui reprezentant diplomatic pe lîngă guvernul român). La 18 sept. 1919, guvernul român comunică acordul său pentru înființarea

unei legații a **P.** la București. Relațiile dintre cele două țări s-au dezvoltat în anii care au urmat, procedîndu-se la înființarea de noi consulate onorifice. Întrerupte la 7 nov. 1947, relațiile diplomatice româno-portugheze sînt reluate la 31 mai 1974, imediat după înlăturarea regimului fascist, la nivel de ambasadă. De la această dată, relațiile bilaterale româno-portugheze cunosc un curs ascendent, un rol hotărîtor în această privință avîndu-l schimbul de vizite la nivel înalt. Între 13—16 iun. 1975 a avut loc vizita oficială în România a președintelui **P.** Francesco da Costa Gomes, cu care ocazie au fost semnate o serie de importante documente bilaterale: Tratatul de prietenie și colaborare dintre România și **P.** (primul tratat de acest fel încheiat între un stat membru al N.A.T.O. și un stat membru al Tratatului de la Varșovia), Acordul de cooperare economică și tehnico-științifică pe termen lung, Protocolul privind dezvoltarea cooperării economice, Acordul de cooperare științifică și tehnologică, Acordul comercial pe termen lung. Anterior, fuseseră semnate și alte instrumente bilaterale: Acord de colaborare culturală (6 ian. 1975), Înțelegere privind acordarea reciprocă de facilități în domeniul vizelor (6 ian. 1975),Acord privind transporturile aeriene civile (8 febr. 1975), Acord privind cooperarea în domeniul turismului (15 mart. 1975). Un nou moment de o importanță hotărîtoare pentru întărirea relațiilor de prietenie și colaborare româno-portugheze l-a constituit vizita oficială în **P.** a președintelui Nicolae Ceaușescu (28—31 oct. 1975). Cu acest prilej au fost încheiate noi acorduri și înțelegeri care au contribuit la dezvoltarea largă a relațiilor bilaterale: Protocolul privind dezvoltarea cooperării economice și a schimburilor comerciale, Acordul privind navigația comercială maritimă, Înțelegerea privind desființarea vizelor, Convenția sanitar-veterinară. La 16 iul. 1976, la București a fost semnat un Program de schimburi cultural-științifice pe perioada 1976—1978. Favorizate de cadrul juridic cuprinzător convenit la nivel înalt, relațiile pe multiple planuri dintre cele două țări cunosc o continuă amplificare și diversificare.

PORȚILE DE FIER, v. **SISTEMUL HIDROENERGETIC ȘI DE NAVIGAȚIE DE LA PORȚILE DE FIER.**

POSESIUNE 1. Termen împrumutat din dreptul privat care, pe plan internațional, desemnează situația statului ce exercită efectiv autoritatea sa asupra teritoriului în cauză. **2.** Termen folosit, în mod curent, pentru a desemna teritoriul sau teritoriile situate mai ales în afara metropolei, asupra cărora un stat exercită autoritatea sa. În această accepțiune termenul caracterizează legătura inegală, colonialistă dintre două țări, prima fiind subiectul, cealaltă posesiunea — obiectul raportului.

POSESIUNILE SPANIOLE DIN AFRICA DE NORD (denumirea oficială: *Plazas de Soberania en el Norte de Africa Presidios*), enclave pe coasta marocană a M. Mediterane și mici insule calcaroase, în parte nelocuite. Suprafața: 32,3 kmp (din care Ceuta, 19 kmp; Melilla 12,3 kmp). Populația (1970): 132 458 loc. *Istoric.* Ceuta, oraș înfloritor sub arabi, este cucerit de portughezi în 1415 și apoi de spanioli în 1580. Orașul face parte administrativ din provincia Cadiz. Melilla este cucerit de spanioli în 1470 după un lung asediu și devine posesiune spaniolă în 1497. Pînă în 1956 toate aceste posesiuni spaniole au făcut parte din „protectoratul" Marocului. De la această dată sînt considerate parte integrantă a Spaniei, fără organe executive și legislative proprii.

POST CONSULAR, orice consulat general (**v.**), consulat (**v.**), viceconsulat (**v.**) sau agenție consulară (**v.**). Un **p.c.** poate fi stabilit pe teritoriul statului

de reşedinţă numai cu consimţămîntul acestui stat. Sediul **p.c.**, rangul şi circumscripţia consulară sînt stabilite, de asemenea, numai cu consimţămîntul statului de reşedinţă. **P.c.** este condus de şeful postului consular, numit printr-o patentă consulară (v.). Termenul „post consular" din Convenţia de la Viena cu privire la relaţiile consulare, din 24 apr. 1963, este tradus în limba română prin termenul „oficiu consular". România are deschise următoarele oficii consulare: Cehoslovacia (Bratislava), U.R.S.S. (Kiev), Iugoslavia (Zagreb), Canada (Toronto), Egipt (Alexandria), Elveţia (Zürich), Australia (Sydney), Berlinul Occidental, Turcia (Istanbul), Brazilia (Rio de Janeiro).

POST DIPLOMATIC, ambasadă, legaţie, misiune, agenţie, reprezentanţă diplomatică (nunciatură, internunciatură) a unui stat într-un alt stat. În cadrul acestora îşi desfăşoară activitatea diplomaţi (ambasador, nunţiu, însărcinat cu afaceri, consilier, secretar, ataşat) care exercită funcţii diplomatice de reprezentare, negociere, informare (v. *misiune diplomatică*).

POSTLIMINIUM 1. Principiu de drept roman în temeiul căruia un cetăţean, reîntorcîndu-se în patrie din prizonierat, îşi reia exerciţiul tuturor drepturilor, fiind considerat, printr-o ficţiune, că nu le-a pierdut niciodată. **2.** (În dreptul internaţional) Dreptul pe baza căruia persoanele, bunurile şi toate raporturile juridice particulare şi de stat — a căror stare a fost modificată prin ocuparea teritoriului de către un stat inamic (*occupatio bellica*, v.) — sînt repuse, după încetarea acesteia, de plin drept, în starea de mai înainte. Aceeaşi regulă este valabilă şi pentru cazul restaurării unui stat ce fusese anexat de un altul. După încetarea ocupaţiei, statul şi supuşii săi, lipsiţi în perioada ocupaţiei de exerciţiul drepturilor lor, le reiau integral.

POZIŢIA ROMÂNIEI CU PRIVIRE LA INSTAURAREA UNEI NOI ORDINI ECONOMICE INTERNAŢIONALE, document difuzat la a VII-a sesiune extraordinară a Adunării Generale a O.N.U. din sept. 1975. Cuprinde un ansamblu de obiective şi măsuri concrete privind instaurarea unei noi ordini economice internaţionale (v.). Pornind de la necesitatea lichidării decalajelor, a tuturor fenomenelor negative din viaţa internaţională, ce sînt o consecinţă a politicii imperialiste, colonialiste şi neocolonialiste de asuprire a popoarelor, şi a asigurării progresului economico-social al tuturor ţărilor rămase în urmă, România, ţară socialistă în curs de dezvoltare, consideră necesar să se acţioneze pentru înfăptuirea unei noi ordini economice internaţionale, bazată pe principii de deplină egalitate şi echitate, care să asigure dezvoltarea independentă şi prosperă a tuturor popoarelor. În concepţia României socialiste, realizarea acestui obiectiv presupune: lichidarea stării de subdezvoltare; o amplă cooperare pentru rezolvarea problemelor materiilor prime şi energiei; soluţionarea problemei alimentaţiei; accesul larg, fără discriminare şi bariere, al tuturor statelor la cuceririle ştiinţei şi tehnicii contemporane; pregătirea cadrelor naţionale; promovarea unor raporturi cît mai largi de schimburi comerciale şi de cooperare economică internaţională; desfăşurarea pe baze stabile a relaţiilor valutar-financiare şi crearea unui sistem monetar internaţional sănătos şi echitabil; elaborarea, în cadrul O.N.U., a unor norme precise ale noii ordini economice internaţionale, angajante pentru toate ţările membre, precum şi a unor programe speciale de acţiune şi în acest sens un organism special al O.N.U., deschis participării tuturor statelor, să fie însărcinat să urmărească modul cum se realizează aceste norme şi programe. În ceea ce priveşte sprijinirea ţărilor subdezvoltate, România a propus constituirea unui Fond de dezvoltare, administrat de O.N.U., care să fie

repartizat, cu prioritate, statelor cu un venit național pe un locuitor sub 200 dolari și să fie format prin contribuția tuturor statelor și în primul rînd a celor dezvoltate.

POZIȚIA ROMÂNIEI CU PRIVIRE LA ÎMBUNĂTĂȚIREA ȘI DEMOCRATIZAREA ACTIVITĂȚII ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE, LA ÎNTĂRIREA ROLULUI SĂU ÎN REALIZAREA COLABORĂRII ÎNTRE TOATE STATELE, FĂRĂ DEOSEBIRE DE ORÎNDUIRE SOCIALĂ, A UNEI LUMI MAI BUNE ȘI MAI DREPTE, A UNEI PĂCI TRAINICE, document prezentat la sesiunea Adunării Generale a O.N.U., la 12 nov. 1975. Ideile preconizate aici reprezintă o contribuție majoră, substanțială, la transformarea O.N.U. într-un instrument mai eficace, de adaptare a sa la realitățile lumii de astăzi și de aducere a sa în pas cu interesele tuturor popoarelor. Acest subiect a fost adus pentru prima dată în dezbatere mondială de către România în 1972. Pînă în 1974, ideea a fost concretizată în trei rezoluții adoptate prin consens de Adunarea Generală a O.N.U. În documentul prezentat la sfîrșitul anului 1975, continuînd acțiunea promovată de țara noastră cu ani în urmă, într-o cuprinzătoare sinteză, se subliniază imperativul creșterii rolului O.N.U. în viața internațională. Stabilind direcțiile principale în care trebuie să se acționeze pentru ca O.N.U. să fie în măsură să joace un rol mai dinamic și mai eficient în salvgardarea și întărirea independenței și suveranității tuturor statelor, în prevenirea conflictelor, eliminarea surselor de tensiune și reglementarea pașnică a diferendelor internaționale, ideile preconizate în documentul românesc vizează, printre altele: îmbunătățirea Cartei O.N.U., astfel încît ea să corespundă noilor condiții existente astăzi în lume, să fie un act fundamental care să încorporeze cele mai avansate principii și norme ale conviețuirii internaționale, o Cartă a deplinei egalități, a umanismului și democrației; elaborarea și adoptarea în cadrul O.N.U. a unui Cod de conduită cu caracter universal, în care să fie statuate drepturile și îndatoririle fundamentale ale statelor; îmbunătățirea activității și funcționării Adunării Generale și ale altor organe principale ale O.N.U., creșterea eficienței rezoluțiilor, promovarea largă a metodei consultărilor și consensului în procesul de elaborare, adoptare și aplicare a soluțiilor realizate în cadrul Organizației și asigurarea condițiilor pentru participarea efectivă a fiecărei țări la examinarea și rezolvarea problemelor, asigurarea respectării stricte a principiilor Cartei O.N.U. și ale dreptului internațional.

POZIȚIA ROMÂNIEI ÎN PROBLEMELE DEZARMĂRII, ÎN PRIMUL RÎND ALE DEZARMĂRII NUCLEARE, ȘI ÎN INSTAURAREA UNEI PĂCI TRAINICE ÎN LUME, document difuzat de România la cea de-a XXX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. (1975). Făcînd o analiză a stadiului în care se află problema dezarmării și prezentînd implicațiile pe care nerezolvarea de fond a acestei probleme o are asupra lumii contemporane, documentul prezintă o seamă de propuneri menite, în concepția României, a orienta eforturile statelor pe făgașul rezolvării practice a acestei probleme. Între măsurile propuse de România se numără: oprirea neîntîrziată a cursei înarmărilor, înghețarea și reducerea bugetelor militare, luîndu-se ca bază nivelul anului 1975; interzicerea, reducerea treptată și în perspectivă, lichidarea armamentului nuclear; crearea de zone de pace și colaborare, lipsite de arme nucleare; măsuri de dezarmare și dezangajare militară, parțiale și la nivel regional; negocierea și încheierea unui tratat de dezarmare generală și completă; sporirea rolului O.N.U. în domeniul dezarmării; asumarea, în comun, de către state a unui angajament privind interzicerea tuturor formelor de propagandă de război; mobi-

lizarea tuturor forţelor, a tuturor statelor la negocierile de dezarmare, la dezbaterea şi adoptarea de măsuri în acest domeniu. În document România declară că se angajează să-şi aducă în continuare contribuţia pentru eliminarea din viaţa omenirii a războiului ca şi a instrumentelor de ducere a acestuia — armamentele, în primul rînd armele nucleare şi celelalte arme de distrugere în masă.

PRADĂ DE RĂZBOI, bunuri de orice fel aflate pe cîmpul de luptă sau pe un teritoriu ocupat, pe un vas capturat aparţinînd unui beligerant şi luate în stăpînire de alt beligerant. În războiul terestru pot fi luate ca **p. de r.**: armele, armamentul, mijloacele de transport, mijloacele de subzistenţă şi orice alte bunuri mobile aparţinînd statului inamic, dacă ele pot fi folosite direct sau indirect în operaţiile militare. Mijloacele de subzistenţă nu pot constitui **p. de r.** dacă acestea asigură hrana populaţiei civile din teritoriul ocupat. Bunurile imobile aflate pe un teritoriu ocupat nu intră în proprietatea statului ocupant, care are numai dreptul de a le administra şi a le culege veniturile. Nu trebuie luate ca **p. de r.** bunurile aparţinînd cetăţenilor particulari, în afară de cazul cînd ele pot fi folosite ca material de război. În războiul maritim, termenul desemnează bunurile pe care un inamic şi le însuşeşte, fără judecata unui tribunal de prize maritime (v.). Astfel, pot fi luate ca **p. de r.** atît navele militare inamice cu armamentul şi proviziile lor, cît şi navele de comerţ inamice sau neutre dacă transportă contrabandă de război (v.), fie că sînt proprietate de stat sau proprietate particulară.

PRAGMATISM, curent filozofic burghez, de origine americană, care neagă materialitatea lumii şi identifică obiectul cunoaşterii cu procesul cunoaşterii, conceput ca instrument de adaptare biologică a omului la mediu. În politică, mai ales în cea externă, **p.** înseamnă respingerea principiilor absolute în favoarea celor care „dau randament", identificarea adevărului cu utilul; se consideră **p.** atunci cînd o politică subordonează principiile morale sau ideologice obţinerii unor avantaje.

PREAMBUL (în dreptul internaţional), partea introductivă a unui tratat sau a unui alt document internaţional. De regulă, **p.** cuprinde referiri cu privire la denumirea statelor contractante, numele reprezentanţilor care au încheiat tratatul, o scurtă expunere asupra obiectului tratatului, motivele, scopurile urmărite de părţi prin încheierea lui. Expunerea din **p.** privind motivele şi scopurile tratatului are o însemnătate politică şi juridică. **P.** este, de obicei, mai dezvoltat în tratatele şi documentele cărora părţile le acordă o importanţă mai mare.

PREAVIZ, aviz dat cu anticipaţie. În tratatele internaţionale se obişnuieşte să se introducă o clauză care reglementează modul în care părţile înţeleg să pună capăt valabilităţii acestora. Dacă tratatul este fără termen, încetarea valabilităţii lui are loc, de regulă, după trecerea unui anumit termen de la data de cînd statul care doreşte această încetare aduce la cunoştinţă voinţa sa celuilalt ori celorlalte state-părţi. Acest termen se numeşte **p.** Manifestarea voinţei de a înceta valabilitatea unui tratat este un act unilateral, care produce efecte independent de faptul că este ori nu acceptat de cealaltă parte. În măsura însă în care tratatul cuprinde o clauză care reglementează **p.**, se poate spune că fiecare parte s-a obligat să accepte actul unilateral de denunţare.

PRECĂDERE DIPLOMATICĂ, una dintre cele mai importante instituţii ale ceremonialului diplomatic, conform căreia se stabileşte locul fiecărui diplomat cu ocazia festivităţilor

sau primirilor oficiale. **P.d.** poate fi de mai multe feluri: a) precăderea corpului diplomatic invitat la adunări sau festivităţi publice; i se acordă un loc de onoare, în apropierea şefului statului sau guvernului statului gazdă, acelaşi pentru toţi membrii corpului diplomatic (v.); b) precăderea între şefii misiunilor diplomatice; este stabilită conform claselor, rangurilor din care fac parte, iar în cadrul fiecărei clase după vechimea în acreditare. Precăderea între ceilalţi diplomaţi se stabileşte după rangul lor, iar la rang egal după vechimea în rangul actual în statul de reşedinţă (v.). În unele ţări catolice, nunţiul papal (v.) se bucură de precădere faţă de ceilalţi ambasadori; c) precăderea între reprezentanţii diplomatici şi autorităţile ţării de reşedinţă se stabileşte după regula că ambasadorii străini, reprezentanţi ai şefului statului lor, urmează imediat după şeful statului de reşedinţă; din considerente de curtoazie, ambasadorii străini cedează însă acest loc primului ministru al ţării de reşedinţă; d) precăderea diplomaţilor, în cadrul personalului misiunii diplomatice (v.) este stabilită de statul pe care îl reprezintă misiunea diplomatică şi comunicată statului de reşedinţă.

PRECEDENT, soluţie sau mod de rezolvare a unei probleme în trecut, care se invocă în vederea soluţionării unei probleme asemănătoare care se pune în prezent. În relaţiile internaţionale, **p.** diplomatic (v.) sau consular nu este obligatoriu prin el însuşi pentru rezolvarea unor situaţii ori probleme asemănătoare. **P.** care devine o practică generală, relativ îndelungată şi repetată a statelor, care-l consideră ca având forţă obligatorie, dobîndeşte valenţele unei cutume internaţionale. **P.** care nu dobîndeşte caracter de cutumă internaţională poate constitui un prilej de manifestare cu caracter de curtoazie internaţională. ~ *diplomatic,* mod de soluţionare, în trecut, a unei probleme sau situaţii a raporturilor diplomatice, care poate fi invocat, fără a fi prin el însuşi obligatoriu, în practica diplomatică, pentru rezolvarea unor situaţii sau probleme asemănătoare.

PREFERINŢE COMMONWEALTH, sistem de preferinţe vamale, numit şi *sistemul imperial de preferinţe,* existent în relaţiile economice dintre Anglia şi celelalte ţări membre ale Commonwealth-ului, care constă în acordarea reciprocă de reduceri sau scutiri de taxe vamale, înlăturarea contingentelor la import şi alte înlesniri în schimburile comerciale. Sistemul preferenţial datează din 1919, fiind concretizat într-o serie de acorduri comerciale bilaterale încheiate între ţările membre în Commonwealth, la Ottawa, în 1932. Rolul **p.C.** a scăzut odată cu aderarea Angliei la A.E.L.S. (v.) şi, ulterior, la Piaţa comună.

PREFERINŢE TARIFARE GENERALIZATE (SISTEMUL GENERALIZAT DE PREFERINŢE TARIFARE, NERECIPROCE ŞI NEDISCRIMINATORII ÎN FAVOAREA ŢĂRILOR ÎN CURS DE DEZVOLTARE), ansamblul de măsuri luate de ţările dezvoltate prin care se acordă un regim vamal avantajos (tratament preferenţial) mărfurilor exportate de ţările în curs de dezvoltare pe pieţele ţărilor dezvoltate. Problema tratamentului preferenţial pentru produsele de export ale ţărilor în curs de dezvoltare a fost pusă pentru prima dată la U.N.C.T.A.D.-I (Geneva, 1964) şi reluată la U.N.C.T.A.D.-II (New Delhi, 1968), unde a fost adoptată o rezoluţie cu privire la instituirea unui sistem acceptabil şi generalizat de preferinţe nereciproce şi nediscriminatorii pentru produsele finite şi semifinite provenite din ţările în curs de dezvoltare. Pe baza acestei rezoluţii, Comitetul Special pentru Preferinţe din cadrul U.N.C.T.A.D. a elaborat, în 1970, un proiect de re-

comandări cu privire la instituirea sistemului de preferinţe, care a fost aprobat de cea de-a 25-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., în toamna anului 1970. Concomitent, pentru a nu contraveni principiului reciprocităţii şi regulilor de aplicare a clauzei naţiunii celei mai favorizate (v.), părţile contractante ale G.A.T.T. au acceptat, în iun. 1971, o abatere, pe parcursul unei perioade de 10 ani, de la aceste principii şi reguli. În urma dezbaterilor care au avut loc în cadrul U.N.C.T.A.D.-IV (Nairobi, 1976) s-a căzut de acord ca sistemul generalizat de preferinţe tarifare să fie aplicat şi după 1980. Tratamentul preferenţial este acordat de ţările dezvoltate din punct de vedere economic, socialiste sau capitaliste; ţările beneficiare sînt, în general, ţările în curs de dezvoltare membre ale Grupului celor 77 (printre care şi România), alte ţări în curs de dezvoltare, precum şi ţările şi teritoriile dependente de ţările industrializate. Fiecare ţară donatoare îşi rezervă însă dreptul de a include sau nu o ţară sau alta pe lista ţărilor beneficiare. Preferinţele tarifare se aplică, de regulă, produselor finite şi semifinite, cu excepţia unora precum produsele textile. În cele mai multe cazuri, tratamentul preferenţial nu se aplică produselor agroalimentare. Modul în care sînt aplicate preferinţele tarifare generalizate diferă de la o ţară donatoare la alta, mecanismul de funcţionare fiind precizat în schema de preferinţe (v.) a fiecărei ţări. La cele mai multe produse prevăzute în schemele C.E.E., S.U.A. şi ţărilor nordice se acordă scutire completă de taxe vamale. În cazul altor produse şi altor ţări donatoare se aplică o reducere, de 30—50%, a taxelor vamale percepute. În majoritatea cazurilor, schemele de preferinţe prevăd un mecanism de salvgardare (v.), conform căruia, în anumite situaţii, tratamentul preferenţial se acordă numai în anumite limite. Adoptarea de către ţările dezvoltate a tratamentului preferenţial pentru mărfurile importate din ţările în curs de dezvoltare a marcat o nouă etapă în politica comercială postbelică prin care se contribuie la formarea cadrului internaţional necesar să faciliteze instaurarea unei noi ordini internaţionale. România, ca ţară socialistă în curs de dezvoltare, beneficiază de tratament preferenţial din partea tuturor ţărilor capitaliste dezvoltate, mai puţin Elveţia şi Norvegia.

PRELIMINARII DE PACE, acord provizoriu încheiat între state beligerante în scopul de a pune capăt războiului. Acordul nu reglementa decît anumite chestiuni a căror soluţionare imediată era necesară pentru restabilirea păcii, lăsînd în suspensie alte probleme ce urmau a fi reglementate prin tratatul de pace. După primul război mondial **p. de p.** au căzut în desuetudine.

PRELUNGIREA TRATATULUI, ansamblul măsurilor luate de părţile la un tratat prin care se urmăreşte menţinerea în vigoare a prevederilor acestuia după o perioadă dată. Poate avea loc fie prin încheierea unei înţelegeri speciale între părţi, fie prin aplicarea clauzei de prelungire din tratat, dacă există, sau în mod tacit, prin acte convergente ale statelor contractante vădind consensul şi dorinţa lor de a menţine tratatul în vigoare. **V.** şi *tacita reconducţiune.*

PRENSA LATINA (*Agencia Informativa Latinoamericana, S.A.*), agenţie naţională de presă din Cuba, care funcţionează din apr. 1959, cu sediul la Havana.

PREROGATIVĂ (diplomatică, consulară), termen general, care înglobează în conţinutul său imunităţile,

privilegiile și facilitățile recunoscute membrilor misiunilor diplomatice și, prin anumite tratate, altor funcționari sau reprezentanți internaționali.

PRESCRIPȚIE, mijloc de dobîndire sau de pierdere a unui drept prin trecerea timpului. Stingerea dreptului la o acțiune neexercitată în termenul prevăzut de lege sau a dreptului de a cere executarea silită în termen se numește ~ *extinctivă*. În materie penală, ~ *e.* înlătură, după caz, răspunderea penală sau executarea pedepsei. Unele drepturi nu se pot dobîndi sau pierde prin trecerea timpului, fiind imprescriptibile. Legislațiile interne prevăd termenele de ~ *e.* în materie civilă și penală. ~ *e.* nu se aplică pentru crimele contra păcii, contra umanității și pentru crimele de război (v. *imprescriptibilitatea crimelor de război*).

PRESSE UND INFORMATIONSSTELLE DER FÜRSTLICHEN REGIERUNG (*Biroul de presă și informații din Liechtenstein*), agenție de presă creată în 1963, cu sediul la Vaduz.

PRESIUNE, acțiunea unui stat în scopul determinării unui alt stat să acționeze, în rezolvarea problemelor sale interne sau în afacerile sale externe, într-un mod dorit de statul care exercită **p.** În esență, este o acțiune prin care se urmărește subordonarea, în interesul propriu, a exercitării drepturilor suverane ale altui stat, o acțiune îndreptată spre limitarea independenței acestuia. Măsură de constrîngere a altui stat, economică, politică sau de alt ordin, **p.** constituie un amestec în treburile interne sau externe ale acestui stat și este contrară dreptului internațional. Declarația asupra interzicerii constrîngerii militare, politice sau economice la încheierea tratatelor, adoptată de Conferința de la Viena din 1968—1969 pentru codificarea dreptului tratatelor, deplorînd faptul că în trecut unele state au fost constrînse să încheie tratate prin **p.** sub diverse forme, exercitate de alte state, condamnă solemn recurgerea la folosirea oricăror forme de **p.**, fie militare, politice sau economice, sau amenințarea cu ele, de către orice stat, în scopul de a constrînge un alt stat să înfăptuiască acte privind încheierea unui tratat, cu încălcarea principiilor egalității suverane a statelor și libertății consimțămîntului.

PRESS TRUST OF CEYLON, agenție națională de presă din Sri Lanka, cu sediul la Colombo.

PRESS TRUST OF INDIA (P.T.I.), agenție de știri indiană, creată în 1949, cu sediul la New Delhi.

PREȚ INTERNAȚIONAL (PREȚ MONDIAL), preț la care se realizează principalele operații de import-export, avînd un caracter regulat și obținut în condiții normale de plată, respectiv plăți în valută liber convertibilă. Asemenea tranzacții se realizează în principalele centre internaționale de comerț, în condiții comerciale normale. Realizarea nivelului **p.i.** este criteriul universal și obiectiv de apreciere a participării avantajoase, eficiente din punct de vedere economic, a fiecărei țări la diviziunea internațională a muncii. Factorii care influențează formarea prețurilor externe nu acționează uniform pentru toate mărfurile. Acțiunea lor depinde de importanța economică a mărfii, de gradul ei de prelucrare etc. În practica comercială internațională se întîlnesc mai multe categorii de prețuri: cotații de bursă (v.), prețuri de ofertă, prețuri de listă (de catalog), prețuri de tranzacție, prețuri de licitație etc. Uzanțele comerciale internaționale au consacrat două modalități de stabilire a prețurilor contractuale — preț determinat, stabilit în ziua încheierii contractului, și preț determinabil, care urmează a se stabili la o dată ulterioară încheierii contrac-

tului în funcţie de evoluţia cotaţiilor la bursă sau de evoluţia preţurilor elementelor componente ale mărfii. În comerţul exterior dintre ţările socialiste se folosesc preţuri avînd la bază **p.i.** curăţate de influenţele dăunătoare ale conjuncturii economiei capitaliste, caracterizate prin stabilitate pe perioade mai mari, de regulă pe durata acordurilor comerciale.

PRIMA FACIE, expresie latină cu sensul „la prima vedere". Se foloseşte pentru a arăta că unele dovezi sau afirmaţii, deşi au nevoie de a fi dovedite, par, la prima vedere, întemeiate. De asemenea, unele fapte pot la prima vedere să prezume o anumită situaţie de drept. De pildă, pavilionul unui vas prezumă **p.f.** naţionalitatea navei, dar dovada juridică a acestui fapt nu se poate face decît cu documente de bord.

PRIMĂ, concept cu sensuri şi conţinut diferite, în funcţie de domeniul specific de activitate, semnificînd, în general, o sumă plătită în baza unui contract sau unor înţelegeri ulterioare. În contractele de livrări de mărfuri, **p.** reprezintă o majorare a preţului de bază ca urmare a unor condiţii de livrare mai favorabile: livrarea unor mărfuri de calitate superioară, livrarea în avans faţă de termenul contractual, satisfacerea unor cerinţe speciale ale cumpărătorului, livrarea unor cantităţi mai reduse sau de produse de serie mică. În operaţiunile speculative de bursă (operaţiuni la termen cu primă), **p.** reprezintă suma plătită de partenerul care reziliază contractul la data scadentă. ~ *de asigurare*, sumă plătită de asigurat societăţii de asigurare (asiguratorului) pentru asigurarea unor mărfuri, persoane sau bunuri. ~ *de export*, avantaj financiar acordat de stat exportatorilor pentru promovarea exportului anumitor mărfuri. ~ *de e.* se acordă direct (subvenţie la export), prin plata unei sume în valută internă, sau indirect, prin returnarea taxelor vamale sau a impozitelor. ~ *de e.* este larg utilizată de ţările capitaliste pentru obţinerea unor poziţii concurenţiale mai favorabile pe pieţele internaţionale, permiţînd uneori monopolurilor să practice preţuri de dumping. În ţările în curs de dezvoltare, utilizarea ~ *de e.* este justificată de necesitatea sporirii disponibilităţilor valutare pentru plata importurilor şi de condiţiile de inferioritate în care se află adeseori exportatorii din aceste ţări faţă de concurenţa din ţările capitaliste dezvoltate.

PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI INTERNAŢIONAL CONTEMPORAN, norme generale de conduită cu caracter imperativ, care reglementează relaţiile dintre state şi care domină întreaga materie a dreptului internaţional. Aceste principii, care cuprind regulile de conduită a statelor în viaţa internaţională, au apărut şi s-au dezvoltat în cursul istoriei, corespunzător diferitelor epoci istorice şi legilor de dezvoltare ale societăţii în diversele orînduiri. Principiile fundamentale iau naştere, ca şi celelalte norme ale dreptului internaţional, prin acordul între state, pe cale cutumiară sau convenţională. Proclamate la început de un stat sau grup de state, ele dobîndesc o recunoaştere generală şi devin astfel unanim admise sau recunoscute. Ele au un caracter obligatoriu, deosebindu-se prin aceasta de principiile eticii sau regulile de curtoazie (comitas gentium), aplicabile în relaţiile internaţionale. Cel mai vechi principiu al dreptului internaţional, cristalizat încă din antichitate, este principiul respectării tratatelor internaţionale (pacta sunt servanda v.), fără existenţa căruia nu s-ar fi putut aplica normele acestui drept în relaţiile dintre state. În evul mediu,

odată cu formarea monarhiilor absolute centralizate, ia naştere principiul suveranităţii statelor, care avea un conţinut legat de interesele claselor dominante în statul feudal. O serie de principii ale dreptului internaţional au fost formulate de burghezia în ascensiune ca, de ex., principiul neamestecului în treburile interne şi principiul egalităţii în drepturi a statelor. Odată cu apariţia socialismului şi transformarea lui într-un sistem mondial şi cu afirmarea tinerelor state independente, a celorlalte forţe ale păcii şi progresului social, iau naştere şi se dezvoltă principii noi, cum sînt principiul autodeterminării popoarelor şi naţiunilor, principiul neagresiunii, care transformă calitativ dreptul internaţional într-un drept al păcii şi libertăţii popoarelor. Sub influenţa forţelor progresiste din lume sînt menţinute, dezvoltate şi întărite vechile principii ale dreptului internaţional: respectarea suveranităţii, egalitatea în drepturi, neintervenţia, respectarea tratatelor internaţionale. Ţinînd seamă de rolul deosebit de important pe care principiile fundamentale, ca şi alte principii generale ale dreptului internaţional contemporan îl au în asigurarea păcii şi securităţii mondiale, ele au fost consacrate în numeroase documente de drept internaţional (Carta O.N.U., tratate internaţionale, rezoluţii, declaraţii ale Adunării Generale a O.N.U. etc.). Prin Declaraţia din 24 oct. 1970, asupra principiilor dreptului internaţional privind relaţiile prieteneşti şi cooperarea între state (v.), Adunarea Generală jubiliară a O.N.U. a proclamat, în mod solemn, şi precizat conţinutul a şapte din principiile fundamentale ale dreptului internaţional, înscrise în Carta O.N.U., caracterul lor universal valabil şi unitatea lor dialectică. **P.f. ale d.i.c.** sînt în continuă dezvoltare, neavînd un caracter etern sau imuabil. Triumful socialismului într-un şir de ţări ale lumii, intensificarea relaţiilor dintre ele, perspectiva trecerii a noi popoare la edificarea noii orînduiri au creat premisele afirmării unui nou tip de relaţii internaţionale, întemeiate pe principiile deplinei egalităţi în drepturi a tuturor statelor, respectării stricte a suveranităţii şi independenţei naţionale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, colaborării şi întrajutorării tovărăşeşti, care să asigure o colaborare rodnică între statele socialiste, să prefigureze raporturile viitoare dintre toate statele şi popoarele lumii.

PRINCIPIUL CAVALERISMULUI, formă de comportare în vigoare în evul mediu, care impunea un anumit respect faţă de adversar în timpul luptelor. Prin aplicarea ei se urmărea atenuarea manifestărilor de cruzime faţă de răniţi, prizonierii de război şi populaţia civilă. **P.c.** era admis numai în relaţiile dintre feudali, nu şi în luptele împotriva mişcărilor ţărăneşti.

PRINCIPIUL LEGALITĂŢII INFRACŢIUNILOR ŞI PEDEPSELOR (NULLUM CRIMEN SINE LEGE sau NULLA POENA SINE LEGE), principiu de bază în dreptul penal, conform căruia nu există infracţiune fără să existe o lege care în timpul săvîrşirii faptei să o prevadă şi nimeni nu poate fi pedepsit fără să existe o sancţiune prevăzută prin lege. Acest principiu al dreptului penal intern îşi păstrează valabilitatea şi în cazul dreptului internaţional penal (v.). El a fost confirmat în Declaraţia universală a drepturilor omului (v.), adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 10 dec. 1948, art. II, paragraful 2, şi în Pactul cu privire la drepturile politice şi civile ale omului (v.). Temeiul principal de incriminare a infracţiunilor internaţionale îl constituie convenţiile internaţionale. Principiul legalităţii infracţiunilor şi pedepselor în dreptul internaţional a fost pus în discuţie cu ocazia judecării principalilor criminali de război de către Tribunalele

militare internaționale de la Nürnberg și Tokio (v.). S-a susținut de către apărare că faptele pentru care au fost trimiși în judecată marii criminali de război, naziști și anume, crimele împotriva păcii, umanității și crimele de război prevăzute în art. 6 din Statutul Tribunalului militar internațional de la Nürnberg, nu erau incriminate la data comiterii lor și ca atare s-a încălcat principiul legalității. Tribunalul a respins, în mod just, susținerile apărării, arătînd că prin numeroase documente internaționale războiul de agresiune a fost pus în afara legii, constituind cea mai gravă crimă internațională. Faptele pentru care au fost trași la răspundere principalii criminali de război fiind incriminate la data săvîrșirii lor, principiul legalității infracțiunilor și pedepselor a fost respectat întocmai. În ce privește infracțiunile internaționale comise de persoane particulare, ele sînt de asemenea incriminate prin diferite convenții internaționale, ca de ex.: Convenția pentru prevenirea și reprimarea terorismului (Geneva, 1937), Convenția asupra mării libere (Geneva, 1958), prin care pirateria este calificată în mod expres crimă internațională, Convenția pentru reprimarea capturii ilicite de aeronave (Haga, 1970) (v.) etc.

PRIVILEGII CONSULARE, totalitatea înlesnirilor și avantajelor juridice, altele decît imunități acordate unui post consular și membrilor postului consular pe teritoriul statului de reședință. **P.c.** se acordă pe bază de reciprocitate, prin convenții bilaterale. Convenția multilaterală de la Viena, din 1963, cu privire la relațiile consulare (v.) lărgește sfera **p.c.**, apropiindu-le astfel de privilegiile diplomatice (v.). Trebuie făcută distincția între privilegiile acordate postului consular și cele de care beneficiază membrii postului consular. În prima categorie sînt incluse: dreptul statului trimițător de a folosi drapelul său național și stema sa pe clădirea postului consular și la reședința șefului oficiului consular; exonerarea de impozite a postului consular pentru taxele percepute în legătură cu actele consulare. În ce privește privilegiile acordate membrilor postului consular, de care beneficiază și membrii familiilor acestora, ele sînt următoarele: scutirea de toate obligațiile prevăzute de legile și regulamentele statului de reședință în materie de înmatriculare a străinilor și de permise de ședere, ori de permise de muncă; scutirea fiscală, cu excepția impozitelor indirecte, a celor pe bunuri imobile particulare ori pe venituri particulare, a celor privind drepturile de succesiune ori a taxelor judiciare, scutirea de taxe vamale și de control vamal pentru obiectele de uz personal; scutirea de prestații personale. Membrii postului consular beneficiază de **p.c.** de la intrarea pe teritoriul statului de reședință, iar dacă se găsesc deja în momentul numirii lor, pe acel teritoriu, din momentul intrării lor în funcție la oficiul consular. **P.c.** încetează din momentul în care beneficiarul lor a părăsit statul de reședință, ori a expirat termenul ce i s-a acordat în acest scop. Persoanele care beneficiază de **p.c.** au datoria de a respecta legile și regulamentele statului de reședință și de a nu se amesteca în treburile interne ale acestui stat.

PRIVILEGII DIPLOMATICE, totalitatea înlesnirilor și avantajelor de care beneficiază o misiune diplomatică și membrii personalului diplomatic pe teritoriul și din partea statului unde își desfășoară activitatea (statul acreditar). **P.d.** se acordă pe bază de reciprocitate, prin convenții bilaterale, în virtutea egalității suverane a statelor, în scopul de a asigura îndeplinirea în cît mai bune condiții a funcțiilor misiunii diplomatice. **P.d.**

își găsesc reglementarea și prin Convenția de la Viena, din 1961, cu privire la relațiile diplomatice (v.). Principalele privilegii ale misiunii diplomatice sînt următoarele: misiunea și șeful său au dreptul să arboreze drapelul și să așeze stema statului acreditant pe localurile misiunii, inclusiv reședința șefului de misiune, și pe mijloacele de transport ale acestuia; statul acreditant și șeful misiunii sînt scutiți de orice impozite și taxe asupra localurilor misiunii, cu excepția impozitelor sau taxelor percepute ca remunerație pentru servicii particulare prestate; sînt scutite de orice impozite și taxe drepturile și taxele percepute de către misiune pentru actele oficiale întocmite. În ceea ce privește privilegiile personale ale agenților diplomatici, de care beneficiază și membrii familiilor acestora, ele sînt următoarele: scutirea de orice impozite și taxe personale sau asupra bunurilor, cu excepția impozitelor indirecte, a impozitelor și taxelor asupra bunurilor imobile particulare aflate pe teritoriul statului de reședință, dacă diplomatul nu le folosește în scopul îndeplinirii unor atribuții de serviciu, a impozitelor pe succesiune, a impozitelor pe venituri particulare, a impozitelor pentru prestări de servicii și a taxelor judiciare; scutirea de taxe vamale pentru obiectele destinate uzului personal al agentului diplomatic ori a membrilor familiei sale; scutirea de controlul vamal a bagajului personal. Pe bază de reciprocitate și de curtoazie internațională, statele acordă unele privilegii și membrilor personalului administrativ și tehnic, precum și celui de serviciu, dacă nu sînt cetățeni ai statului acreditar. **P.d.** își produc efectul din momentul în care cel îndreptățit să beneficieze de ele a trecut granița statului de reședință și încetează atunci cînd acea persoană a părăsit teritoriul statului acreditar. **1368.** *PRIVILEGIU DE COMERȚ ACORDAT ORAȘULUI BRAȘOV DE VOIEVODUL VLADISLAV I (VLAICU) AL ȚĂRII ROMÂNEȘTI* (20 ian.), prevedea ca negustorii brașoveni cu mărfurile în tranzit prin Țara Românească să plătească numai două vămi: 3% ad valorem, la intrarea în țară (Cîmpulung sau în apropiere), și la ieșire, la Dunăre. Excepție făcea drumul Brăilei, unde vama se dădea o singură dată (pentru a favoriza ridicarea orașului dunărean). **Circa 1403.** *PRIVILEGIU ACORDAT DE VOIEVODUL MIRCEA CEL BĂTRÎN NEGUSTORILOR DIN LIOV, POLONIA ȘI LITUANIA*, asigura libera circulație a acestor negustori cu mărfurile lor prin Țara Românească, prin toate orașele și porturile dunărene, cu obligația de a plăti vama la Tîrgoviște și cu dreptul pentru voievod de a cumpăra cei dintîi. Un nou privilegiu a fost acordat liovenilor în 1409. El a fost confirmat aproape în formă identică de Ștefan, domnul Moldovei, la 18 mai 1434. **1408.** *PRIVILEGIU DE COMERȚ ACORDAT LIOVENILOR DE ALEXANDRU CEL BUN, DOMNUL MOLDOVEI* (6 oct., Suceava), primul privilegiu comercial acordat de un domn moldovean negustorilor străini, care s-a păstrat. Negociat cu cîtăva vreme înainte de această dată la Suceava, acest „așezămînt despre vămi" fu încheiat în același oraș între domnul Moldovei și principalii săi sfetnici, pe de o parte, și reprezentanții orașului Liov, pe de altă parte. Redactat în limba slavă, actul prevede libertatea tuturor negustorilor din Liov de a veni cu mărfuri în Moldova, spre a le vinde sau a le tranzita, precum și libertatea de a cumpăra mărfuri din această țară. Privilegiul stabilește taxele vamale pe care liovenii le vor plăti pentru diferite categorii de mărfuri de import, de export și de tranzit precum și localitățile în care aceștia vor plăti vama. **1413.** *PRIVILEGIU DE COMERȚ ACORDAT ORAȘULUI BRAȘOV DE VOIEVODUL MIRCEA CEL BĂTRÎN* (6 aug., Cîmpulung), reglementează

taxele vamale pentru exportul, importul și tranzitul de mărfuri, înnoind „așezăminte" anterioare. Țara Românească exportă spre Transilvania pește, vite mari și mici (bovine, porci, berbeci), cai, brînză (în burdufe), vin, mied, piei și blănuri de vînat. Importurile cuprind postavuri fine (de Ypres, Louvain, Köln, din Cehia), șepci „frînceștí", mărfuri „ce vin de peste mare" (piper, șofran, bumbac, camelot, piei de miel și alte piei fine). **1421.** *PRIVILEGIU ACORDAT ORAȘULUI BRAȘOV ȘI ȚĂRII BÎRSEI DE VOIEVODUL RADU PRAZNAGLAVA* (17 mai), prevedea respectarea relațiilor de bună vecinătate, libera circulație a mărfurilor, reglementarea juridică a litigiilor comerciale, îndepărtarea reciprocă a adversarilor politici refugiați într-o parte sau alta: „și să umble cu marfă oamenii domniei mele în țara voastră (adică în Țara Bîrsei și Brașov) și să lăsați să vie orice marfă în țara domniei mele... și să trăim în pace și în bună înțelegere, cu dreptate și cu adevăr". Privilegiul a fost confirmat la 21 nov. 1421. **1444.** *PRIVILEGIU DE COMERȚ DAT BRAȘOVENILOR DE ȘTEFAN AL II-LEA, DOMNUL MOLDOVEI* (29 mai, Vaslui), după ce, la 23 febr. 1444, Ștefan al II-lea scrisese brașovenilor asigurîndu-i că pot „să intre și să neguțeze după obiceiul vechi și să iasă liber" din Moldova, la 29 mai el se adresează din nou acestora înștiințîndu-i că a încheiat luptele cu fratele său, Petru, așa încît pot veni în Moldova. Domnul moldovean oferă, totodată, despăgubiri negustorilor din cetatea Brașovului și din Țara Bîrsei care „au suferit vreo pagubă sau nedreptăți" în timpul luptelor din Moldova, cînd domnul i-a prigonit. *PRIVILEGIU DE COMERȚ ACORDAT ORAȘULUI BRAȘOV ȘI ȚĂRII BÎRSEI DE VOIEVODUL VLAD DRACUL AL ȚĂRII ROMÂNEȘTI* (7 aug., Tîrgoviște), reconfirma privilegiul lui Mircea cel Bătrîn (din 1413) și pe acela al lui Iancu de Hunedoara privind negoțul dintre cele două țări. **1449.** *PRIVILEGIU DE COMERȚ DAT BRAȘOVENILOR DE ALEXĂNDREL, DOMNUL MOLDOVEI* (3 aug., Vaslui), întărește tuturor brașovenilor, întregii țări a Bîrsei „aceeași lege și același drept ce le-au avut de la bunicul nostru, de la Alexandru voievod" (cel Bun). Documentul prevede reguli de desfacere a unor mărfuri, sumele pe care acești negustori le vor plăti drept vamă pentru diferite mărfuri, precum și obligația lor ca vama Sucevei s-o plătească numai în acest oraș. De asemenea, în act este inserată clauza potrivit căreia numai domnul are dreptul să judece pricinile dintre acești negustori și moldoveni. Acest privilegiu a fost confirmat de Alexăndrel în cursul celei de-a doua domnii, la Vaslui, la 12 aug. 1452, permițîndu-le să cumpere marfă în toată țara, prin tîrguri și sate, urmînd ca vama, cîte patru groși de povară, s-o plătească, „cum a fost legea veche", la intrarea și la ieșirea din Moldova, iar vama Sucevei numai în acest oraș. **1456.** *PRIVILEGIU DE COMERȚ DAT LIOVENILOR DE PETRU ARON, DOMNUL MOLDOVEI* (29 iun., Suceava), încheiat între domnul Moldovei cu sfatul său, pe de o parte, și pîrgarii orașului Liov, pe de altă parte, în prezența unui sol al regelui Poloniei. Actul constituie o confirmare a privilegiului comercial acordat liovenilor de tatăl său, Alexandru cel Bun, și prevede libertatea negustorilor din Liov de a vinde și a cumpăra mărfuri în Moldova, precum și tranzitul liber de mărfuri prin această țară. Privilegiul stabilește taxele vamale pe care liovenii le vor da pentru diferite categorii de mărfuri de import, de export și de tranzit precum și localitățile unde vor plăti vama. Se indică mărfurile moldovenești prohibite la export (jderii, argintul, ceara și caii de rasă), precum și dreptul de preemțiune al domnului la cumpărarea unor articole ca argintul și jderii, aduse din Ungaria; postavul va putea fi vîndut de

lioveni numai în Suceava, unde e vama principală a țării și unde ei vor avea dreptul „să-și ție o casă... după obicciul neguțătorilor", scutită de dări. **1457.** *PRIVILEGIU DE COMERȚ DAT DE ȘTEFAN CEL MARE NEGUȚĂTORILOR DIN UNGARIA* (10 iul., Suceava), privilegiu prin care Ștefan cel Mare acordă tuturor neguțătorilor din regatul Ungariei libertatea de a face comerț în Moldova. **1458.** *PRIVILEGIU DE COMERȚ DAT BRAȘOVENILOR DE ȘTEFAN CEL MARE* (13 mart., Suceava), stabilește unele reguli de desfacere pentru anumite mărfuri, precum și sumele pe care negustorii urmau a le plăti drept vamă pentru diferite mărfuri. De asemenea, în act este inserată clauza potrivit căreia numai domnul are dreptul să judece pricinile dintre acești negustori și moldoveni. **1460.** *PRIVILEGIU DE COMERȚ DAT LIOVENILOR DE ȘTEFAN CEL MARE* (3 iul., Suceava), încheiat între domnul Moldovei cu sfatul său, pe de o parte, și pîrgarii cu alți reprezentanți ai orașului Liov, pe de altă parte, în prezența unor soli ai regelui Poloniei, actul constituie o confirmare a privilegiului comercial acordat lovenilor de unchiul domnului, Ștefan voievod, și de „toți strămoșii noștri". Potrivit acestui privilegiu, negustorii din Liov au dreptul „să umble în țara noastră (Moldova) slobozi și în bună voie" spre a vinde, a cumpăra și a tranzita mărfuri cu condiția de a plăti taxele vamale stabilite în acest act în localitățile pe care acesta le indică. Documentul menționează, de asemenea, mărfurile moldovenești prohibite la export (jderii, argintul, ceara și caii de rasă), precum și dreptul de preemțiune al domnului la cumpărarea unor mărfuri ca argintul și jderii, aduse din Ungaria; postavul va putea fi vîndut de lioveni numai în Suceava, unde e vama principală a țării și unde ei vor avea dreptul „să-și ție o casă... după obiceiul neguțătorilor", scutită de dări. **1472.** *PRIVILEGIU DE COMERȚ DAT BRAȘOVENILOR DE ȘTEFAN CEL MARE* (3 ian., Suceava), nou privilegiu acordat de domnul moldovean brașovenilor, ce marchează reluarea relațiilor comerciale ale Moldovei cu negustorii din Țara Bîrsei, sistate odată cu campania nereușită, din 1467, a regelui Matei Corvin în Moldova. Ștefan cel Mare dă dreptul „bunilor noștri prieteni, șoltuzilor și pîrgarilor, și tuturor orășenilor și tuturor neguțătorilor din Brașov, de la mare pînă la mic... ca să vie... în țara domniei mele..., slobozi și în bună voie, fără nici o piedică și fără nici o pagubă, cu mărfurile lor". Domnul își rezervă însă dreptul de a cumpăra cel dintîi lucrurile de care are nevoie, dacă se vor învoi la preț, „iar dacă nu ne vom învoi, domniile lor să fie slobozi și volnici... să-și vîndă marfa lor... fie prin tîrguri, fie prin sate, pretutindeni..., fără piedică și fără pagubă", de asemenea, se interzice confiscarea mărfurilor și se garantează întoarcerea liberă „și în bună voie, cu toate mărfurile" lor la Brașov.

PRIZĂ MARITIMĂ, DREPTUL DE ~, operațiune prin care comandantul unei nave de război pune stăpînire pe o navă de comerț sub pavilion inamic, impunîndu-și autoritatea asupra acestei nave și dispunînd de soarta sa, a încărcăturii și echipajului, conform normelor și principiilor înscrise în legile și obiceiurile războiului maritim. **D. de p.m.** se poate exercita exclusiv pe timp de război, din momentul declarării războiului pînă la încheierea păcii. În momentul declarării războiului sau a stării de război, comandanții navelor de război au dreptul: a) de a pune stăpînire cu forța pe orice navă de război sub pavilion inamic și să o distrugă; b) de a lua ca pradă de război navele inamice a căror construcție indică că ar fi destinată purtării războiului sau a servi în flota auxiliară; c) de a captura orice navă de comerț inamică sau care aparține statului sau supușilor

inamici, pe cele asupra cărora există vreo bănuială că ar fi proprietate inamică, precum și pe cele care navighează fără pavilion sau cu pavilion fals. Sînt supuse regimului capturii și navele de comerț care nu se supun vizitei (v.) și nu prezintă la cerere documentele de bord complete și intacte. **D. de p.m.** se poate exercita în marea liberă (de către forțele navale ale inamicului), în porturi (de către autoritățile maritime), în apele teritoriale ale beligeranților, în apele deschise navigației maritime — porturi și bazine fluviale, precum și pe uscat — docuri, cheiuri, antrepozite. Este supusă **d. de p.m.** orice navă inamică aptă a naviga, inclusiv epavele și corpurile navelor neterminate. În unele situații pot fi supuse **d. de p.m.** și navele neutre dacă: a) violează blocusul; b) acordă asistență ostilă (v.); c) transportă mărfuri de contrabandă (v.) sau mărfuri neînregistrate; d) deviază ruta înscrisă în jurnalul de bord fără motiv. Navele comerciale capturate pot, în caz de necesități militare urgente, să fie înarmate și folosite în luptă. Sînt exceptate de la captură navele inamice afectate exclusiv pescuitului pe coastă și micii navigații locale, inclusiv armele, aparatele și încărcătura aflate pe ele, navele care au misiuni științifice — de cercetare, filantropice, religioase, navele spital, navele care transportă prizonieri de război, cele care au pe bord parlamentari și personal diplomatic. Intră, de asemenea, în categoria navelor exceptate de la captură navele inamice care transportă încărcături în contul statului captor în baza unui angajament anterior începerii ostilităților (cu condiția de a nu devia ruta sau destinația încărcăturii), navele naufragiate sau adăpostite la țărm, din cauză de forță majoră (avarii grave, lipsă de provizii, combustibil, epidemii etc.), navele proprietarilor inamici, care navighează sub pavilion neutru sau sub pavilionul statului captor, cele rechiziționate sau închiriate de statul captor înainte de începerea ostilităților etc. Dreptul captorului se extinde atît asupra mărfurilor inamice aparținînd statului, cît și asupra celor care aparțin particularilor, precum și navelor poștale. Efectuarea prizei presupune trei operații succesive — vizita (v.), captura (v.) și judecarea (v.).

PRIZONIERI DE RĂZBOI, membrii forțelor armate ale unui stat beligerant capturați de inamic. Statutul **p. de r.** este reglementat de Convenția privind tratamentul prizonierilor de război, încheiată la Geneva, la 12 aug. 1949, la care este parte și România. Potrivit prevederilor Convenției, **p. de r.** se află sub autoritatea statului beligerant care i-a capturat și care poartă răspunderea pentru tratamentul lor. Persoana, viața și onoarea prizonierilor trebuie respectate în orice împrejurare. Prizonierii nu trebuie expuși violențelor sau insultelor și nu trebuie să fie supuși unor mutilări sau experiențe medicale. **P. de r.** pot fi internați în lagăre speciale, situate în afara zonelor de luptă, care le oferă condiții corespunzătoare de viață și sănătate. Cu excepția ofițerilor, **p. de r.** pot fi supuși la muncă fizică, fără caracter militar, în aceleași condiții de muncă ca și cetățenii proprii. **P. de r.** au dreptul să comunice cu familiile lor prin intermediul C.I.C.R. Prizonierii sînt obligați să se supună regulilor disciplinare în vigoare în armata statului care i-a capturat. În cazul comiterii unor infracțiuni, trebuie să se asigure prizonierilor posibilitatea unei judecăți echitabile. Persoanele grav rănite sau bolnave pot fi transferate într-o țară neutră. La încetarea ostilităților active **p. de r.** trebuie repatriați.

PROCEDURA ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE, ansamblu de reguli care cîrmuiesc desfășurarea activității acestor organizații, ca forme de cooperare internațională multilaterală. Este vorba, în fond, de regulile privind convocarea, întrunirea și desfășurarea re-

uniunilor organelor acestor organizații. Regulile de procedură au de multe ori un caracter politic pronunțat, fiind direct legate de respectarea drepturilor statelor membre ale organizației și de asigurarea egalității în drepturi a acestora. Astfel, regulile de procedură stabilesc: modalitățile în care delegațiile iau cuvîntul; cum sînt prezentate propunerile; cum se adoptă sau cum se constată că sînt adoptate propunerile; cum se prezintă amendamentele și cum are loc adoptarea lor; cum se exercită dreptul la răspuns etc. Sînt reguli diferite de la organizație la organizație și, în cadrul aceleiași organizații, de la organ la organ. De ex., în cadrul O.N.U. hotărîrile de fond se adoptă în Adunarea Generală cu majoritatea de două treimi; în Consiliul de Securitate cu votul favorabil a nouă membri, între care cei cinci membri permanenți. În Adunarea Generală și în Consiliul de Securitate o serie de state, printre care și România, depun eforturi în ultimii ani pentru a se adopta hotărîrile prin consens, asigurîndu-le astfel o mai mare eficiență. Unele organe ad-hoc ale O.N.U. au adoptat reguli de procedură speciale, care au prevăzut consensul drept singura modalitate de adoptare a hotărîrilor sau drept regulă de bază în acest sens. În regulamentele de procedură sînt incluse reguli privind prezentarea deplinelor puteri ale delegațiilor (de la cine emană, cui sînt prezentate) și verificarea acestora de organe create ad-hoc. De asemenea, se prevăd aspectele legate de primirea noilor membri în organizație. Regulile de procedură stabilesc modalitățile de constituire a organelor de conducere a lucrărilor reuniunilor, de alegere a reprezentanților statelor în organele restrînse ce se creează, durata mandatelor, reeligibilitatea, numirea secretarului sau directorului general etc. Regulile de procedură cuprind, de asemenea, prevederi referitoare la organizarea reuniunilor (dată, loc, notificare, sesiuni extraordinare), stabilirea ordinei de zi a acestora, exercitarea președinției lor (alegerea și atribuțiile președintelui, vicepreședinților), compoziția și atribuțiile biroului reuniunii, activitatea secretariatului la reuniuni, limbile de lucru, procesele-verbale, caracterul public sau închis al ședințelor. Se acordă, uneori, o importanță deosebită regulilor de procedură privind angajarea de cheltuieli de către diversele organe ale organizației și examinarea bugetului organizației.

PROCEDURĂ ARBITRALĂ, ansamblu de reguli elaborate în scopul asigurării soluționării pe cale pașnică de către tribunalul arbitral a diferendelor dintre state. **P.a.** se compune dintr-o fază scrisă (adunarea documentelor pe care fiecare dintre părțile în diferend își întemeiază pretențiile) și o fază orală — dezbaterile, care constau din dezvoltarea orală a motivelor părților înaintate Tribunalului. Audierea martorilor se face fie de către instanța arbitrală, fie de către părți sub controlul arbitrului. La cererea părților sau din oficiu, Tribunalul arbitral poate dispune efectuarea unei expertize sau administrarea oricărui alt mijloc de probă considerat necesar. După epuizarea fazei orale, președintele pronunță închiderea dezbaterilor. Cauza poate fi repusă pe rol (v.) înainte de pronunțarea sentinței, numai dacă au fost descoperite noi probe de natură să influențeze rezolvarea cauzei, ori dacă tribunalul apreciază că anumite aspecte particulare necesită lămuriri suplimentare.

PROCEDURĂ INTERNAȚIONALĂ, ansamblul normelor și instituțiilor menite să cîrmuiască relațiile între state din punct de vedere tehnic-formal. Conținutul **p.i.** este eminamente politic. Democratizarea vieții internaționale postulează și democratizarea **p.i.** România, stat socialist în curs de dezvoltare, promovează activ democratizarea **p.i.** prin propunerile sale privind creșterea rolului O.N.U. (v.)

în relaţiile internaţionale, prin acţiunea sa eficace pentru instaurarea în procedura Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa (v.) a unor metode democratice de lucru, cum sînt excluderea abordării problemelor de bloc la bloc, aplicarea sistemului rotaţiei în compunerea organelor de conducere a lucrărilor, luarea deciziilor nu prin vot, ci prin consens, aducînd importante contribuţii la democratizarea **p.i.**

PROCES-VERBAL 1. (În dreptul internaţional) Document întocmit de o autoritate competentă de a constata, în mod oficial, un fapt care interesează viaţa internaţională. De ex. **p.-v.** încheiat pentru constatarea unei capturi (v.) în timp de război. **2.** (În practica conferinţelor internaţionale) Document care consemnează dezbaterile conferinţelor sau ale sesiunilor organizaţiilor internaţionale. El conţine fie notele stenografiate ale dezbaterilor, fie un rezumat al acestora. **P.-v.** care poartă semnătura participanţilor la conferinţe sau care consemnează unele acţiuni ale relaţiilor dintre state, de ex. depunerea instrumentelor de ratificare a unui tratat, poartă, de obicei, denumirea de Protocol. ~ *de semnătură*, instrument întocmit pentru a constata semnarea unui acord internaţional de către reprezentanţii statelor contractante, consemnînd totodată diferite declaraţii, rezerve etc. făcute cu această ocazie.

PRODUCŢIE LA COMANDĂ, formă de cooperare în producţie, utilizată în relaţiile internaţionale, prin care o firmă producătoare dintr-o ţară comandă altei firme producătoare (de obicei de profil similar), dintr-o ţară parteneră, executarea unui produs în conformitate cu documentaţia tehnică, desenele, know-howul pe care i le pune la dispoziţie. Produsul finit se poate realiza fie cu materiile prime şi materialele întreprinderii care execută comanda, fie cu materiile prime şi materialele firmei care plasează comanda.

PRODUSE DE BAZĂ (în relaţiile economice internaţionale), materii prime şi unele materii prime prelucrate pentru a putea fi tranzacţionate. Astfel, comerţul internaţional cu **p. de b.** cuprinde schimburile cu materii prime (minereuri, combustibil, lemn, cereale etc.) şi cu unele semifabricate (metale feroase şi neferoase, unele produse chimice de bază etc.). Uneori **p. de b.** se mai numesc şi produse primare.

PRODUS INTERN BRUT, indicator macroeconomic principal al statisticii din ţările cu economie de piaţă care indică valoarea tuturor bunurilor produse şi a serviciilor prestate într-o ţară, într-o perioadă dată, de obicei un an. **P.i.b.** se calculează prin evaluarea tuturor bunurilor şi serviciilor la preţurile pieţei, agregînd apoi mărimile obţinute (din calcul sînt excluse produsele intermediare, luîndu-se în considerare numai bunurile şi serviciile utilizate pentru consumul final sau investiţii). În relaţiile internaţionale, **p.i.b.** este folosit frecvent, împreună cu alţi indicatori macroeconomici, în analizele comparative dintre ţări, în studierea conjuncturii economice din diferite ţări sau grupe de ţări şi în alte analize economice. ~ *pe locuitor*, indicator larg utilizat pe plan internaţional pentru a ilustra nivelul de dezvoltare a unei ţări. În acest scop, în comparaţiile internaţionale se utilizează **p.i.b.** calculat într-un etalon mondial recunoscut, de ex. **p.i.b.** în dolari S.U.A. Valoarea **p.i.b.** poate fi corectată de creşterea inflaţionistă a preţurilor (prin intermediul indicelui deflator) pentru a se obţine **p.i.b.** „real" sau în preţuri constante; de obicei, se calculează **p.i.b.** în preţurile unui an de bază. Ritmul de creştere al **p.i.b.** este acceptat pe plan internaţional ca indicator al creşterii economice.

PRODUS NAȚIONAL BRUT, indicator sintetic care reprezintă produsul intern brut (v.), la care se adaugă veniturile rezultate din investiții externe ale rezidenților din țara respectivă și se scad veniturile străinătății rezultate din investiții în țara în cauză. **P.n.b.** se calculează „la prețul factorilor de producție" și „la prețurile pieței", în prețuri curente și în prețuri constante. În funcție de soldul dintre veniturile investițiilor în străinătate ale țării respective și veniturile investițiilor în țara respectivă ale străinătății, **p.n.b.** poate fi mai mare sau mai mic decît produsul intern brut.

PROGNOZĂ, evaluare probabilă, stabilită cu mijloace științifice, a evoluției cantitative și calitative a unui anumit domeniu într-un interval de timp, ca rezultat al unor cercetări care urmăresc să stabilească stările posibile ale domeniului analizat într-un viitor determinat. Fiind un domeniu relativ nou al activității științifice, nu s-a ajuns la o concepție unitară, nici în privința definirii conceptului de **p.** și nici în utilizarea termenilor de specialitate. Pe lîngă termenul de **p.**, cu sensuri relativ similare se mai utilizează termenii: previziune, prognosticare, proiecție, predicție etc. **P.** se clasifică după domeniul pe care îl studiază în: științifice-tehnice, economice și sociale și, după intervalul de timp la care se referă orizontul **p.**, în: **p.** pe termen scurt (3—7 ani), pe termen mediu (8—14 ani) și pe termen lung (15—20 ani). Un rol deosebit îl au **p.** în activitatea de comerț exterior. În acest domeniu, ~ *pe termen scurt*, referitoare, de regulă, la perioada de plan, se utilizează pentru stabilirea politicii de prețuri externe și a tacticii de vînzări sau cumpărări. ~ *pe termen mediu* și *lung* se utilizează pentru orientarea producției de export și a investițiilor destinate construirii unor capacități de producție noi.

PROGRAMUL ALIMENTAR MONDIAL (P.A.M.), organ de asistență multilaterală creat la sfîrșitul anului 1961 de O.N.U. și F.A.O. cu scopul de a furniza și ajuta cu alimente țările în curs de dezvoltare. **P.A.M.** desfășoară o serie de activități privind: acordarea de ajutor alimentar (utilizat în mobilizarea celor fără lucru, în alimentația școlară, în colonizarea agrară și în alimentația animală), dezvoltarea socială și economică (elaborează proiecte pentru punerea în valoare a resurselor umane, pentru dezvoltarea agricolă, a industriei și a activităților publice) și intervine în situații de urgență (în cazuri de inundații, cutremure, uragane, taifunuri, cicloane, secetă și foamete, erupții vulcanice și în cazul refugiaților și a deplasărilor de populații). Resursele **P.A.M.** provin din contribuțiile voluntare a peste 100 de țări membre, sub formă de credite, servicii, produse alimentare și bani. **P.A.M.** funcționează sub controlul Comitetului pentru politici și programe în domeniul asistenței alimentare, compus din reprezentanți a 24 de țări, din care 12 sînt aleși de ECOSOC și 12 sînt aleși de F.A.O. Comitetul prezintă rapoarte periodice și speciale Consiliului Mondial al Alimentației (v.) și are scopul de a îmbunătăți coordonarea între programele de asistență alimentară pe plan multilateral și bilateral și de a recomanda guvernelor, prin intermediul Consiliului Mondial Alimentar, măsuri de îmbunătățiri a politicilor și operațiunilor acestora în domeniul asistenței alimentare; Secretariatul este asigurat de un grup mixt O.N.U./F.A.O., condus de un director executiv numit pe o perioadă de 5 ani de secretarul general al O.N.U. și de directorul executiv al F.A.O. Sediul **P.A.M.** este la Roma. România este membru fondator al **P.A.M.**

PROGRAMUL COMPLEX (PROGRAMUL COMPLEX AL ADÎNCIRII ȘI PERFECȚIONĂRII ÎN CONTINUA-

RE A COLABORĂRII ŞI DEZVOLTĂRII INTEGRĂRII ECONOMICE SOCIALISTE A ŢĂRILOR MEMBRE ALE C.A.E.R.), document adoptat în cadrul celei de-a XXV-a sesiuni a C.A.E.R., care cuprinde un ansamblu de obiective şi sarcini menite să contribuie la adîncirea şi perfecţionarea colaborării economice între ţările membre. **P.c.** cuprinde prevederi în ceea ce priveşte activitatea de planificare, în domeniile ştiinţei şi tehnicii, comerţului exterior, relaţiilor valutar-financiare, standardizării, activitatea producţiei materiale—industrie, agricultură, transporturi, construcţii etc. **P.c.** porneşte de la stadiul actual de dezvoltare al fiecărei ţări socialiste, el este prevăzut a fi realizat într-o perioadă de 15—20 de ani. Obiectivele fundamentale ale **P.c.** prevăd: dezvoltarea într-un ritm înalt a economiei naţionale a fiecărei ţări socialiste, întărirea planului naţional unic, intensificarea procesului apropierii şi egalizării nivelului de dezvoltare a ţărilor membre, realizarea unor raporturi echitabile în domeniul preţurilor, găsirea unor noi forme de cooperare în producţie, intensificarea schimburilor de valori materiale, accentuarea caracterului democratic în activitatea organelor C.A.E.R., obiective menite să ofere lumii un exemplu de relaţii noi, să ducă la înflorirea socialismului în fiecare ţară, la afirmarea prestigiului şi influenţei socialismului în lumea întreagă. **P.c.** precizează că realizarea acestor obiective este indestructibil legată de respectarea strictă a principiilor şi normelor relaţiilor dintre ţările socialiste. „România va participa activ la colaborarea în cadrul C.A.E.R., la înfăptuirea «Programului complex» pe baza principiilor adoptate în comun — privind respectarea riguroasă a suveranităţii şi independenţei naţionale, liberul consimţămînt al statelor, întrajutorarea tovărăşească şi avantajul reciproc" (Programul P.C.R. de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism).

PROGRAMUL DE ACŢIUNE PENTRU COOPERAREA ECONOMICĂ A STATELOR NEALINIATE ŞI A ALTOR STATE ÎN CURS DE DEZVOLTARE, adoptat de Conferinţa la nivel înalt a statelor nealiniate de la Colombo (aug. 1976) (v. *mişcarea nealineaţilor; Conferinţele statelor nealiniate*) reafirmă conceptul sprijinirii pe forţele proprii, exprimat deja în hotărîrile luate la Georgetown, Alger, Lima şi Manila, definind sarcinile şi acţiunile în vederea continuării eforturilor de a instituţionaliza şi pune în aplicare programele cooperării lor economice, în special în domeniile materiilor prime, comerţului şi finanţelor. Programul subliniază că obiectivul sprijinirii pe forţele proprii trebuie să fie realizat în mod necesar în perspectiva înfăptuirii unei noi ordini economice internaţionale. În domeniul materiilor prime, se evidenţiază imperativul realizării unor măsuri concrete, un obiectiv prioritar fiind înfiinţarea de asociaţii ale producătorilor de materii prime în interesul ţărilor în curs de dezvoltare exportatoare. Documentul se pronunţă pentru un program integrat asupra materiilor prime şi produselor manufacturate, iar în domeniul comerţului, pentru o politică comună şi pentru realizarea de acorduri privind achiziţionarea de bunuri, tehnologii şi servicii din ţările dezvoltate. Prin acest program, ţările nealiniate urmăresc iniţierea de eforturi în vederea realizării unui sistem de preferinţe comerciale generalizate între statele în curs de dezvoltare şi cooperării în domeniile financiar şi monetar.

PROGRAMUL DE LUPTĂ CONTRA RASISMULUI ŞI DISCRIMINĂRII RASIALE, document aprobat de Adunarea Generală a O.N.U., la 2 nov. 1973, pentru perioada 1973—1983, Deceniul luptei contra rasismului şi discriminării rasiale (v.). A intrat în vigoare la 10 dec. 1973. Programul solicită un efort durabil din partea tuturor popoarelor, guver-

nelor și instituțiilor pentru a suprima discriminarea rasială (v.), pentru a promova respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, culoare, ascendență, origine națională sau etnică. Programul propune o serie de măsuri la nivel internațional și regional printre care: organizarea unei Conferințe mondiale asupra luptei contra rasismului și discriminării rasiale și constituirea unui Fond internațional pentru ajutorarea popoarelor care luptă contra discriminării și apartheidului. Programul condamnă orice manifestare de discriminare rasială, în mod special politica de apartheid (v.) și oricare din politicile fondate pe teorii rasiale și afirmă că discriminarea între ființe umane, bazată pe rasă, culoare sau origine etnică trebuie să fie condamnată atît ca violare a Cartei O.N.U., a drepturilor și libertăților proclamate în Declarația universală a drepturilor omului (v.), cît și ca obstacol în calea normalizării relațiilor între națiuni. Este condamnată, de asemenea, orice colaborare militară, economică sau politică cu regimurile rasiste care ar putea avea ca efect încurajarea și perpetuarea politicii lor inumane. Este reafirmată legitimitatea luptei pe care o duc toate popoarele oprimate, în special cele care se mai află sub dominație colonială, rasială sau străină, pentru obținerea egalității rasiale și libertății. România și-a adus o utilă contribuție la adoptarea și traducerea în viață a programului.

PROGRAMUL INTEGRAT PENTRU PRODUSELE DE BAZĂ, complex de măsuri globale, la nivelul economiei mondiale, menite să stabilească relații noi, echitabile între producătorii și consumatorii de produse de bază (v.), să contribuie la stabilizarea prețurilor pe piața internațională, la îmbunătățirea raportului de schimb al exportatorilor de materii prime care sînt în principal țări în curs de dezvoltare. Pregătirea unui program integrat pentru o gamă largă de produse de bază a fost recomandată, din anul 1974, în Programul de acțiune privind instaurarea unei noi ordini economice internaționale, adoptat la Sesiunea a VI-a extraordinară a Adunării Generale a O.N.U. În baza acestei recomandări și a rezoluției Consiliului U.N.C.T.A.D. din 1974, Secretariatul U.N.C.T.A.D. a inițiat, începînd cu 1975, elaborarea unui program ale cărui principale obiective sînt: stabilirea și menținerea prețurilor produselor de bază, inclusiv prin intermediul indexării prețurilor; reducerea fluctuațiilor excesive ale încasărilor valutare din export ale țărilor în curs de dezvoltare; îmbunătățirea accesului pe care produsele exportate de țările în curs de dezvoltare îl au pe piețele țărilor dezvoltate și asigurarea pentru toate țările a accesului pe piețele de aprovizionare cu materii prime. În vederea atingerii acestor obiective, Secretariatul U.N.C.T.A.D. a propus o serie de măsuri de mare anvergură care vizează stabilirea unor relații noi în economia mondială: constituirea de stocuri regulatoare (v.) pentru unele produse de bază exportate de țările în curs de dezvoltare; crearea unui fond comun pentru finanțarea acestor stocuri; încheierea de aranjamente comerciale multilaterale garantate de guverne privind preluarea unor cantități minime la prețuri fixe sau determinabile, îndeosebi pentru produsele la care nu se pot constitui stocuri regulatoare; finanțarea compensatorie (v.) a țărilor în curs de dezvoltare care înregistrează o scădere a încasărilor lor la exportul de produse de bază datorită scăderii prețurilor acestora. Conceput inițial pentru 18 produse de bază, programul global propus de Secretariatul U.N.C.T.A.D. a fost redus ulterior la numai 10 produse, fiind supus, în această formă, dezbaterilor sesiunii a IV-a U.N.C.T.A.D. (Nairobi, mai 1976). În ciuda tergiversărilor țărilor capitaliste dezvoltate, în cadrul U.N.C.T.A.D.-IV s-a

hotărît înființarea fondului comun pentru finanțarea stocurilor internaționale regulatoare. Pornind de la considerentul că desfășurarea normală a relațiilor economice internaționale impune reglementarea pieței mondiale a produselor de bază, România și-a manifestat acordul său de principiu cu programul dezbătut la Nairobi.

PROGRAMUL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU DEZVOLTARE (P.N.U.D.), creat în nov. 1965 prin fuzionarea Programului lărgit de asistență tehnică (E.P.T.A.) cu Fondul special O.N.U., urmărește sprijinirea țărilor cu venit național redus pe locuitor în eforturile lor de dezvoltare a unor economii productive și dinamice prin utilizarea eficientă a resurselor naturale și a potențialului uman. La cererea guvernelor din țările în curs de dezvoltare, **P.N.U.D.** sprijină proiectele care le asigură fondurile necesare dezvoltării lor economice, formării cadrelor calificate și aplicării tehnicilor moderne pentru a permite ameliorarea și expansiunea diferitelor domenii economice: agricultură, industrie, transporturi, comunicații, producția de energie, sistemele de educație, serviciii medicale, sociale și administrative. În acest scop, **P.N.U.D.** asigură experți și consilieri internaționali recrutați din țări cu experiență și furnizează echipamente în vederea realizării de prospecțiuni și studii cu privire la resursele naturale sau alți factori de creștere economică, pentru crearea de instituții naționale în domeniul educației și al formării tehnice sau profesionale, pentru organizarea sau ameliorarea cercetării științifice aplicative și pentru întărirea infrastructurii. De asemenea, **P.N.U.D.** acordă cetățenilor acestor țări burse pentru efectuarea de studii superioare în străinătate. În realizarea obiectivelor propuse, **P.N.U.D.** colaborează cu 17 organizații, organisme și instituții specializate din sistemul Națiunilor Unite precum și cu o serie de bănci regionale și alte organisme internaționale. România participă intens la activitatea **P.N.U.D.** prin trimiterea de experți în țările în curs de dezvoltare, sporirea contribuției sale financiare la fondurile programului, specializarea în țara noastră a bursierilor proveniți din aceste țări, executarea de lucrări pe baza subcontractelor încheiate cu agențiile de execuție ale **P.N.U.D.** etc. Pe de altă parte, în calitate de țară în curs de dezvoltare, România a beneficiat de programul de asistență tehnică al **P.N.U.D.** în realizarea unor proiecte. În mai 1976, România a fost aleasă în Consiliul de administrație al **P.N.U.D.** Are sediul la New York.

PROGRAMUL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU MEDIUL ÎNCONJURĂTOR (U.N.E.P.), strategie de cooperare în vederea ameliorării mediului înconjurător, elaborată în iun. 1972 la Conferința de la Stockholm privind mediul înconjurător (v.). Cele 112 state participante la Conferință au pus bazele unui ansamblu de măsuri și acțiuni de cooperare cuprinzînd: a) Declarația asupra mediului uman, în care se enunță principiile și responsabilitățile tuturor statelor lumii în privința mediului; b) Planul de acțiune, cu 109 recomandări, privind sarcinile care revin guvernelor și organizațiilor internaționale în problema mediului; c) mecanisme instituționale și financiare care să sprijine Planul de acțiune. La cea de-a XXVII-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., din 15 dec. 1972, printr-o rezoluție s-a adoptat structura organizatorică care să sprijine realizarea Programului. Dintre activitățile Programului pot fi amintite: Adunarea Generală a O.N.U. a declarat ziua de 5 iun. a fiecărui an Ziua mondială a mediului înconjurător; între 31 mai—11 iun. 1976 a avut loc, la Vancouver, Conferința privind așezările umane (v.); organizarea de către O.N.U. în 1977, la Buenos Aires, a unei Conferințe mondiale cu privire la apă și la extinderea deșerturilor (v.); încurajarea proiectelor ce privesc raporturile dintre mediul înconjurător

și dezvoltare ș.a. Problemele mediului înconjurător sînt înscrise pe agenda fiecărei sesiuni a Adunării Generale a O.N.U. (v. și *Consiliul de administrație al programelor pentru mediul înconjurător; protecția mediului înconjurător*).

PROHIBIȚIE, măsură prin care statul oprește producția, circulația sau comercializarea unor bunuri pe considerente de natură economică, sanitară, socială sau politică. **P.** se poate referi expres la importuri; în acest caz se mai numește și *interdicție* (de a importa).

PRO MEMORIA (în practica relațiilor diplomatice), document fără semnătură și lipsit de formule de politețe, care conține o simplă expunere a unor fapte sau redarea unor texte care privesc obiectul unei convorbiri, înmînat de un diplomat celeilalte părți „pentru memorie".

PROMULGARE, act prin care organul de stat competent, stabilit de Constituție, constată că o lege a fost adoptată de forul legislativ. **P.** are drept efect de a face ca legea să devină executorie.

PRONUNCIAMENTO, act de rebeliune organizat de militari împotriva guvernului. Termenul este de origine spaniolă, răspîndit în țările Americii Latine, și se referă în special la loviturile de stat organizate de militari.

PROPAGANDĂ (în dreptul internațional), activitate prin care se urmărește a face cunoscută politica internă și externă a unui stat, poziția sa în problemele internaționale, în scopul de a obține sprijinul altor state, al opiniei publice internaționale, de a crea un climat favorabil politicii statului respectiv, poziției sale. Prima cerință a legitimității **p.** este ca politica pe care o promovează, pozițiile pe care le prezintă, să fie conforme cu principiile fundamentale ale dreptului internațional, cu țelurile menținerii păcii și securității internaționale; **p.** în favoarea unei politicii agresive, de nesocotire a drepturilor și intereselor altor popoare, este tot atît de nelegitimă ca și politica respectivă. Acțiunile de **p.** desfășurate de un stat pe teritoriile altor state trebuie să nu fie îndreptate împotriva acestor state și să fie conforme cu legile în vigoare în aceste state. ~ *de război*, act preparator în vederea dezlănțuirii războiului de agresiune sau act de continuare a unui asemenea război. ~ *de r.* constituie o crimă împotriva păcii, fiind incriminată ca infracțiune în legislația penală a diferitelor state. Astfel, în codul penal al României ~ *de r.* este pedepsită drept infracțiune împotriva păcii și omenirii. Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat rezoluția 110 (II), din 3 nov. 1947, în care condamnă „propaganda de război în orice formă și în orice țară, care are ca scop sau care poate crea sau mări o amenințare a păcii, o violare a ei sau un act de agresiune". Prevederi similare sînt înscrise și în Actul final al C.S.C.E. (v.).

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ, noțiune folosită de Convenția Uniunii de la Paris, din 1883, precum și de unele legislații, care desemnează totalitatea reglementărilor referitoare la dreptul de inventator, la mărcile de fabrică, de comerț sau de serviciu, la numele comercial și indicațiile de proveniență sau denumirile de origină, la modelele de utilitate și la desenele și modelele industriale. Convenția menționată folosește noțiunea de **p.i.** în sensul cel mai larg, incluzînd nu numai industria și comerțul propriu-zise, dar și industria agricolă și extractivă, precum și produsele fabricate sau naturale (v. *O.M.P.I.*).

PROROGARE DE COMPETENȚĂ, posibilitate acordată unui organ de jurisdicție de a soluționa cereri sau litigii pe care nu le-ar putea rezolva în cadrul competenței sale normale. O atare extindere a competenței poate să opereze în temeiul unei dispoziții normative (*~ legală*), de ex. în caz de

conexitate sau de cereri accesorii și incidentale. ~ *voluntară*, prelungire a competenței unei instanțe ce rezultă dintr-o convenție a părților de a investi cu judecata unui litigiu o instanță care potrivit legii ar fi necompetentă să-l soluționeze. ~ *v.* poate privi numai competența relativă (cum este în principiu competența teritorială a instanțelor) iar nu și competența absolută. ~ *judecătorească*, extindere a competenței unei instanțe rezultată din hotărîrea alteia (de ex. comisia rogatorie sau casarea cu trimiterea la o altă instanță decît aceea care a judecat inițial fondul litigiului).

PROSPECTAREA PIEȚII, v. MARKETING.

PROTECTORAT, formă de dependență colonială apărută în a doua jumătate a sec. 19, aplicată teritoriilor care posedau baza unei formațiuni statale. Prin **p.** statul protejat „transfera" statului protector, printr-un tratat, conducerea generală a relațiilor sale externe, menținîndu-și o limitată autonomie internă. În virtutea acestui statut, statul protector încheie și denunță tratate internaționale, primește și acreditează agenți diplomatici și consulari, participă la conferințe și congrese internaționale, intră în organizații internaționale în numele statului protejat, lipsindu-l în fapt de drepturile elementare care aparțin unui subiect de drept internațional (de ex. **p.** Japoniei asupra Coreei (1905—1910), **p.** Marii Britanii asupra Egiptului (1914—1922), **p.** Franței asupra Marocului (1912—1956) și Tunisiei (1881—1956). În Europa s-au menținut **p.** Italiei asupra San Marino, **p.** Franței asupra Monaco și **p.** Elveției asupra Liechtensteinului.

PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR, ansamblul acțiunilor întreprinse la nivel național, regional și internațional, avînd ca obiect menținerea echilibrului ecologic, îmbunătățirea calității factorilor naturali, precum și crearea de condiții de viață și muncă din ce în ce mai bune pentru generațiile prezente și viitoare. **P.m.î.** a devenit una dintre cele mai mari probleme ale epocii contemporane, interesînd societatea omenească în ansamblul său. Problematica mediului înconjurător a constituit obiectul Conferinței Națiunilor Unite privind mediul înconjurător (v.) (Stockholm, 5—16 iunie 1972). Ca urmare a recomandărilor acestei manifestări internaționale de prestigiu, Adunarea Generală a O.N.U. a creat Programul Națiunilor Unite pentru mediul înconjurător (U.N.E.P.) (v.), organism menit să promoveze cooperarea internațională privind protecția și ameliorarea mediului înconjurător.

PROTECȚIE CONSULARĂ, una din funcțiile principale ale consulatelor, care constă în ocrotirea intereselor statului trimițător și a cetățenilor acestuia. În timp ce *protecția diplomatică* (v.) se realizează, în principal, pe calea demersurilor diplomatice adresate guvernului țării de reședință, consulul acționează pe plan local, ocrotind interesele statului său, ale conaționalilor săi în fața autorităților competente din circumscripția sa. **P.c.** își are cadrul juridic determinant de regulă în convenții consulare și în legile interne ale statelor de reședință.

PROTECȚIE DIPLOMATICĂ, funcție importantă a misiunilor diplomatice. Conform normelor dreptului internațional, misiunile diplomatice pot să acorde **p.d.** cetățenilor statului acreditant, aflați temporar sau stabiliți definitiv pe teritoriul statului acreditar, prin intervenții pe plan diplomatic pentru înlăturarea unor urmări păgubitoare și obținerea reparației prejudiciului suferit de către aceștia prin acte ilicite, pentru apărarea împotriva ilegalităților la care ar fi supuși etc. **P.d.** își are izvorul în reguli cutumiare de drept internațional în care este recunoscut dreptul oricărui stat de a

acorda protecție, prin misiunea diplomatică, cetățenilor săi aflați în străinătate.

PROTECȚIE ÎN CAZ DE RĂZBOI, funcție încredințată de un stat beligerant unui stat terț de a asigura protecția cetățenilor săi aflați pe teritoriul unei țări cu care nu întreține relații diplomatice. În baza acestei împuterniciri, statul terț, denumit și putere protectoare, are și îndatorirea ca în afara protecției cetățenilor statului protejat să ocrotească interesele prizonierilor de război ai acestuia și să ofere, ori de cîte ori consideră necesar, bunele sale oficii. Printr-un aviz al C.I.J. din 11 apr. 1949 s-a conferit O.N.U. prerogativa de a exercita dreptul de protecție al funcționarilor săi în cazul în care aceștia suferă daune în serviciul Națiunilor Unite.

PROTECȚIONISM, politică comercială specifică țărilor capitaliste, caracterizată prin impunerea de taxe vamale mari la importul de mărfuri în scopul protejării industriei naționale și asigurării unei balanțe comerciale excedentare. Acest curent de politică comercială și-a făcut apariția la începutul sec. 18, cînd burghezia industrială, în formare, urmărea ca prin intermediul statului să protejeze industria și agricultura țării față de concurența străină și să încurajeze pătrunderea pe piețele străine. După o perioadă de cîteva decenii din a doua jumătate a sec. 19, în care burghezia din țările capitaliste europene industrializate a promovat o politică comercială a liberului schimb, începînd cu sfîrșitul sec. 19, respectiv odată cu intrarea capitalismului în faza imperialistă de dezvoltare, s-a manifestat tot mai puternic forma agresivă a **p.**, urmărindu-se apărarea intereselor celor mai puternice grupuri monopoliste, apelîndu-se la folosirea unei game variate de măsuri de politică comercială, unele specifice imperialismului. Recurgerea la astfel de măsuri exprimă intensificarea luptei de concurență dintre marile monopoluri și dintre principalele țări capitaliste pentru cucerirea de noi poziții pe piețele externe. În etapa actuală, țările capitaliste dezvoltate practică o politică comercială caracterizată frecvent prin discriminări, prin încălcarea unilaterală a principiilor de bază ale G.A.T.T. (v.), introducerea de suprataxe vamale de import, folosirea sistemului contingentelor de import și apelarea la alte obstacole netarifare (v.).

PROTEST, formă a demersului diplomatic (v.) prin care un stat ia poziție împotriva acțiunilor comise de un alt stat care încalcă drepturile și interesele sale legitime și îi atrage atenția asupra responsabilității care îi revine pentru aceste acte. **P.** se poate prezenta sub forma unei declarații orale sau a unei note diplomatice. Destinatarul **p.** trebuie să fie acel subiect de drept care este considerat a fi culpabil de încălcarea sau de amenințarea drepturilor protestatarului. **P.** poate fi adresat nu numai statelor, ci și unor organisme internaționale. În majoritatea cazurilor, **p.** este întărit sau însoțit și de alte manifestări de voință ale autorului său, în cazul în care acesta dorește să-și ducă pînă la capăt intențiile sale, pretinzînd reparații, restituiri, sau alte satisfacții.

PROTEST MARITIM, declarație făcută de căpitan privind avaria, totală sau parțială, care s-a produs ca urmare a ciocnirii vasului. Declarația se prezintă persoanei sau instituției desemnate prin legea țării respective să întocmească actele de **p.m.** De regulă, **p.m.** se înaintează căpităniei portului. Acest document constituie o dovadă pentru rezolvarea ulterioară, la instanțele judecătorești sau la arbitraj, a problemelor legate de caracterul avariei și de răspunderea pentru pagubele suferite.

PROTOCOL 1. Înțelegere internațională încheiată în diferite domenii (de ex. Protocolul de la Geneva din

1925 pentru interzicerea folosirii gazelor asfixiante, toxice sau altele asemănătoare şi a mijloacelor bacteriologice). **2.** Accesoriu la un tratat, prin care se modifică, se completează, se interpretează, se prelungeşte valabilitatea unui tratat încheiat anterior (protocol adiţional). **3.** Document întocmit pentru a consemna o acţiune în domeniul încheierii tratatelor (de ex. Protocolul referitor la schimbul instrumentelor de ratificare, la semnarea unor tratate, la încheierea unor tratative etc.). **4.** Procesul-verbal al dezbaterilor conferinţelor sau al sesiunilor organizaţiilor internaţionale, care este semnat de participanţi. **5.** Ceremonial, etichetă. **V.** şi *protocol diplomatic*. ~ *diplomatic*, totalitatea regulilor care stabilesc formele ceremoniale ale relaţiilor dintre diplomaţi şi dintre aceştia şi reprezentanţii ţării de reşedinţă, precum şi modul de desfăşurare a diferitelor manifestări diplomatice. Obiceiul de a trata pe reprezentanţii oficiali ai unui stat străin cu deosebită atenţie şi curtoazie este tradiţional. Congresul de la Viena, din 1815, a stabilit o serie de reguli protocolare, printre care ordinea de precădere a diplomaţilor la festivităţi sau primiri oficiale (dreptul de precădere — prioritate) **(v.)**. În epoca contemporană, regulile ~ *d.* au caracter de uzanţe internaţionale şi manifestă respectul pe care şi-l datorează statele în relaţiile lor reciproce. ~ *d.* este dominat de principiile egalităţii în drepturi a statelor **(v.)** şi reciprocităţii **(v.)**. Unele reguli protocolare variază de la o ţară la alta. În general, regulile ~ *d.* se referă la: onorurile acordate diplomaţilor la sosirea lor în ţara de reşedinţă, ceremonialul prezentării scrisorilor de acreditare sau de rechemare, participarea diplomaţilor la diferite solemnităţi, recepţii, audienţe, transmiterea de felicitări sau condoleanţe, folosirea formulelor de politeţe în conversaţii şi în scris, ţinuta diplomaţilor etc. **1822.** *PROTOCOL RUSO-PRUSIAN*, semnat la Berlin, la 2/14 mart., angaja Prusia să sprijine Rusia în reglementarea raporturilor sale cu Poarta otomană, pornindu-se de la obligaţia acesteia din urmă de a evacua de îndată teritoriul Moldovei şi Ţării Româneşti, de a executa întocmai tratatele relative la administraţia Moldovei şi Ţării Româneşti, de a se concerta cu Rusia în privinţa măsurilor ulterioare de „pacificare" a Principatelor etc. **1859.** *PROTOCOALELE PRIVIND RECUNOAŞTEREA DUBLEI ALEGERI A DOMNITORULUI ALEXANDRU I. CUZA*, **v.** *Conferinţa de la Paris în vederea recunoaşterii dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza (1859)*. **1922.** *PROTOCOLUL DE LA GENEVA* asupra reconstrucţiei Austriei, semnat la 4 oct. de Austria, Cehoslovacia, Franţa, Italia şi Marea Britanie, prevedea garantarea unui împrumut de 650 milioane coroane aur acordat guvernului austriac pentru refacerea economiei şi finanţelor ţării, grav afectate de scăderea vertiginoasă a cursului monedei austriece. În schimbul acestei garanţii, Austria se angaja, în conformitate cu art. 88 al Tratatului de la Saint-Germain **(v.)**, să „nu alieneze independenţa sa" şi să se abţină de la orice negociere şi de la orice angajament economic sau financiar, de natură să compromită direct sau indirect această independenţă. Pentru supravegherea respectării clauzelor economice şi financiare ale *Protocolului* şi a modului de folosire a împrumutului a fost numit un comisar general al Societăţii Naţiunilor şi s-a instituit o comisie de control formată din reprezentanţii statelor garante. Deşi controlul Societăţii Naţiunilor a fost ridicat în 1926, obligaţiile politice asumate de Austria în 1922 au rămas în vigoare pînă în 1938, cînd s-a produs Anschluss-ul **(v.)**. **1924.** *PROTOCOLUL PRIVIND REGLEMENTAREA PAŞNICĂ A DIFERENDELOR INTERNAŢIONALE (PROTOCOLUL DE LA GENEVA)*, document adoptat de Adunarea Societăţii Naţiunilor la 2 oct., al cărui principiu fundamental postula că nici un stat nu-şi putea face drep-

tate singur, războiul fiind calificat drept crimă internațională. Avînd menirea de a întregi prevederile pactului Societății Națiunilor, *protocolul* preciza ca obligatorie procedura de rezolvare pașnică a conflictelor internaționale, califica agresorul, impunea sancțiunile necesare și fixa cadrul general al unui program de reducere a înarmărilor. Intrarea în vigoare a prevederilor *protocolului* urma a se face imediat ce era declarată agresiunea. Un loc central în dispozitivul *protocolului* îl ocupau mijloacele juridice de soluționare a conflictelor, statele angajîndu-se să recunoască drept obligatorie jurisdicția C.P.J.I. (v.) și să accepte instituirea unui sistem de arbitraj obligatoriu pentru cazurile care erau de competența Curții. România a adus, mai ales prin Nicolae Titulescu, o contribuție importantă la elaborarea și adoptarea *protocolului*, propunînd, la cea de-a V-a sesiune a Adunării Societății Națiunilor, care dezbătea conținutul acestuia, modificarea unui paragraf al art. 4, reformulîndu-l astfel încît să reiasă că revizuirea tratatelor internaționale și integritatea teritorială a statelor semnatare ale *protocolului* nu puteau fi supuse arbitrajului. În ciuda adoptării sale de către Adunarea Societății Națiunilor, *Protocolul de la Geneva* nu a intrat în vigoare fiind respins de Anglia și de alte state. **1925.** *PROTOCOLUL DE LA GENEVA PRIVITOR LA INTERZICEREA FOLOSIRII ÎN RĂZBOI A GAZELOR ASFIXIANTE, TOXICE SAU SIMILARE ȘI A MIJLOACELOR BACTERIOLOGICE*, încheiat la 17 iun., la Conferința internațională de la Geneva convocată sub auspiciile Societății Națiunilor, la care au participat 30 de state, între care și România, stipula că „...folosirea în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare, precum și a tuturor lichidelor, materiilor sau procedeelor analoage a fost, pe drept cuvînt, condamnată de opinia generală a lumii civilizate", că „... interzicerea acestei folosiri a fost formulată în tratate la care majoritatea puterilor din lume sînt părți contractante" și „în intenția de a face universal recunoscută ca încorporată în dreptul internațional această interdicție, care se impune, de asemenea, conștiinței și practicii națiunilor, declară: că înaltele părți contractante, în măsura în care nu sînt încă părți la tratate care interzic această folosire, recunosc această interdicție, acceptă să o extindă și la mijloacele de război bacteriologic și convin a se considera legate între ele de termenii acestei declarații". *Protocolul* a intrat în vigoare la 8 febr. 1928. România a devenit parte la el la 25 aug. 1929. Cu ocazia ratificării, România a făcut două rezerve: a) *Protocolul* nu obligă guvernul român decît față de statele care l-au semnat și ratificat sau care vor adera la el definitiv; b) *Protocolul* va înceta să fie obligatoriu pentru guvernul român față de orice stat inamic ale cărei forțe armate sau ai cărui aliați de drept sau de fapt nu vor respecta interdicțiile care fac obiectul *protocolului*. În cei peste 50 de ani care au trecut de la adoptarea sa, *Protocolul de la Geneva* a adus importante servicii umanității: în ciuda unor încălcări minore el a fost, în genere, respectat, constituind un factor de descurajare a folosirii armelor chimice în perioada celui de-al doilea război mondial. Cu timpul, valoarea și eficacitatea *Protocolului de la Geneva* a sporit, pe de o parte pentru că un număr din ce în ce mai mare de state, printre care toate puterile nucleare, au devenit părți la el, iar pe de altă parte, pentru că Adunarea Generală a adoptat în unanimitate rezoluțiile 2 162 B (XXI) din 5 dec. 1966 și 2 454 A (XXIII) din 20 dec. 1968 prin care „invită toate statele să se conformeze strict principiilor și obiectivelor" *Protocolului de la Geneva*. Avînd în vedere pericolul sporit pe care îl prezintă actualmente o eventuală folosire a armelor chimice datorită noilor descoperiri și fabricării unor noi compuși toxici, se depun

eforturi stăruitoare din partea unor state, inclusiv România, pentru elaborarea unei convenții internaționale care să completeze *Protocolul de la Geneva* în sensul de a ilegaliza, pe lîngă utilizarea armelor chimice, și compușii acestora, precum și producerea și stocarea lor.

PROVOCARE (în relațiile internaționale), act inamical al unui stat, de natură a incita statul împotriva căruia acest act se îndreaptă la acțiuni ostile. În trecut, cînd statelor li se recunoștea dreptul de a începe un război împotriva unui alt stat, tratatele de alianță defensivă prevedeau adeseori drept *casus foederis* (v.) agresiunea neprovocată, săvîrșită împotriva aliatului. În condițiile D.I.C., care interzice statelor de a începe război unul împotriva altuia sub orice motiv, p. nu mai constituie un motiv licit de a începe război. Statul provocat are la dispoziție mijloacele pașnice de reglementare a diferendelor internaționale (v.) spre a-și apăra drepturile negate sau amenințate prin actul de p.

P.T.I., v. **PRESS TRUST OF INDIA.**

PUBLICAREA TRATATELOR, ansamblul de măsuri luate la nivel guvernamental pe plan intern și internațional pentru ca tratatele internaționale încheiate de un stat să fie aduse la cunoștința generală. **P.t.** pe plan intern are loc, de regulă, prin inserarea textului lor în buletinul oficial de publicații al statului respectiv. În România, tratatele se publică în „Buletinul oficial" odată cu Decretul Consiliului de Stat prin care se ratifică ori se aderă la ele sau, după caz, odată cu hotărîrea Consiliului de Miniștri pentru aprobarea lor. Pe plan internațional, **p.t.**, a cărei apariție se datorează dorinței de a desființa diplomația secretă, este reglementată din timpul Societății Națiunilor, fiind consacrată în Pactul acestei organizații. **P.t.** este consacrată în Carta O.N.U., care prevede că tratatele încheiate de membrii O.N.U. trebuie înregistrate la Secretariatul O.N.U. (v. *înregistrarea tratatelor*) și publicate de către acesta. Tot astfel, Convenția de la Viena asupra dreptului tratatelor (1969) prevede **p.t.** după intrarea lor în vigoare. De asemenea, orice schimbări privind părțile la tratat ori clauzele acestuia trebuie să fie înregistrate la Secretariatul O.N.U. și publicate în colecția de tratate ale acestei organizații.

PUERTO RICO (denumirea oficială: *Commonwealth of Puerto Rico/El Estado Libre y Asociado de Poerto Rico* = *Statul liber asociat Porto Rico*), cea mai estică insulă a arh. Antilelor Mari, în M. Caraibilor. Suprafața: 8 897 kmp. Populația (1976): 3 210 000 loc. Centrul administrativ: *San Juan*, 840 000 loc. (1973, aglomerația urbană). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 American Dollar = 100 Cents. *Istoric.* **P.R.** este descoperită de Columb în 1493, iar în 1508 începe și colonizarea ei de către spanioli. După epuizarea zăcămintelor aurifere, spaniolii neglijează ins. pînă în 1553 cînd încep construcțiile de fortificații în jurul localității San Juan. În timpul războiului hispano-american, trupele americane ocupă partea sudică a ins. Prin Tratatul de pace de la Paris (10 dec. 1898), ins. **P.R.** este cedată de Spania S.U.A. În 1917 ins. devine „Teritoriu al S.U.A." (Jones Act), locuitorii devin cetățeni americani, iar în 1932, printr-un act al Congresului S.U.A., numele este schimbat din Porto Rico în **P.R.** Potrivit Actului Congresului intrat în vigoare la 25 iul. 1952, **P.R.** este un stat autonom „liber asociat" cu S.U.A. O.N.U., care în 1945 înscrisese **P.R.** pe lista teritoriilor neautonome în sensul cap. 11 al Cartei, scoate **P.R.** de pe această listă în virtutea rezoluției Adunării Generale nr. 748 (VIII), din 27 nov. 1953, care apreciază că „alegînd" statutul său constituțional de „stat liber asociat" cu S.U.A., **P.R.** și-ar fi exercitat astfel efectiv

dreptul de a dispune de el însuşi. Partidul Socialist din **P.R.** se pronunţă pentru independenţa teritoriului.

PUGWASH, CONFERINŢA DE LA ~, mişcare internaţională a oamenilor de ştiinţă pentru pace, vizînd preîntîmpinarea declanşării unui război termonuclear pe baza înfăptuirii dezarmării atomice, chimice şi bacteriologice (biologice). Pe ordinea de zi a conferinţelor s-au aflat principalele probleme ale păcii şi securităţii mondiale: dezarmarea, securitatea, cooperarea şi colaborarea dintre state. La originea mişcării se află iniţiativa unor savanţi cu renume mondial ca : F.J. Curie, B. Russell, A. Einstein şi alţii. La Conferinţele mişcării **P.** au luat parte savanţi din numeroase ţări ale lumii, inclusiv din România. Cea dintîi Conferinţă s-a ţinut în 1957 la Pugwash (Canada), care a dat şi denumirea actuală a mişcării. România a găzduit, în 1971, la Sinaia, una din Conferinţele generale (a XXI-a sesiune a acesteia).

PURTĂTOR DE CUVÎNT, persoană fizică sau juridică împuternicită să difuzeze în ţară şi străinătate ştirile şi textele documentelor oficiale ale guvernelor sau ale instituţiilor de stat ori particulare.

PUTERE PROTECTOARE, stat căruia îi este încredinţată apărarea intereselor unei ţări străine, precum şi a cetăţenilor acesteia. Situaţiile în care se recurge la serviciile **p.p.** pot fi: cînd între două state nu au fost stabilite relaţii diplomatice ori au fost rupte sau întrerupte ca măsură de represalii; cînd între două state a izbucnit un conflict armat. În această ultimă situaţie, **p.p.** îi revine obligaţia ca, în afară de ocrotirea intereselor prizonierilor de război (v.) şi ale cetăţenilor aflaţi pe teritoriul inamic, să ofere, ori de cîte ori consideră necesar, bunele sale oficii (v.).

PUTERI ALIATE ŞI ASOCIATE, termen sinonim cu cel de „state" sau „ţări" participante la o acţiune sau la un act internaţional. Însoţit de un calificativ, termenul desemnează anumite coaliţii sau grupări de state, sugerînd uneori şi rolul lor într-o acţiune, ca de ex. puteri protectoare (v.), puteri garante, puteri neutre. Expresia **p.a. şi a.** există în Tratatele de pace încheiate după cel de-al doilea război mondial. În Carta O.N.U. se foloseşte expresia Naţiunile Unite, iar în documentele încheiate după adoptarea Cartei statele sînt desemnate, în mod generic, prin termeni ca: părţi, părţi contractante, înalte părţi contractante. În literatura de specialitate şi în vorbirea curentă se foloseşte şi expresia mari puteri, care tinde să deosebească statele după mărime, potenţial, nivel de dezvoltare.

PUTERILE AXEI, v. **AXA BERLIN—ROMA—TOKIO.**

PUTERILE CENTRALE, denumire adoptată în primul război mondial, mai exact în mai 1915 (de cînd Italia a părăsit Tripla Alianţă şi s-a alăturat Antantei (v.), de către coaliţia militară imperialistă constituită din Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia, care se confrunta în război cu Antanta. Forţa principală în cadrul **P.C.** era Germania militaristă, care a avut un rol important la dezlănţuirea războiului. Blocul **P.C.** s-a destrămat în toamna anului 1918, în urma înfrîngerilor suferite din partea coaliţiei Antantei.

QATAR (denumirea oficială: *Mashyaka al-Qatar*), stat în Asia de SV, pe coasta G. Persic, în Pen. Arabia, învecinat cu Bahrain, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite. Suprafața: 22 014 kmp. Populația (1976): 205 000 loc. Capitala: *Doha*, 135 000 loc. (1977). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Qatar Riyal = 100 Dirhams. *Istoric.* Menționat pentru prima dată în izvoarele istorice de Pliniu cel Bătrîn (sec. 1 e.n.), teritoriul **Q.** este ocupat în sec. 7 de arabi, aparține Sultanatului Oman în sec. 18 și intră în componența Imperiului otoman în sec. 19. Din 1894 este șeicat dependent de Marea Britanie. La începutul primului război mondial este ocupat de trupe engleze, stabilindu-i-se un statut de protectorat britanic (3 nov. 1916 „de jure") prin care **Q.** acorda Marii Britanii dreptul de a-i reprezenta interesele în străinătate. În perioada 1968—1971, împreună cu Bahrainul și Omanul Contractual, formează Federația Emiratelor din Golful Persic. La 1 sept. 1971 își proclamă independența de stat. *Organizarea de stat:* monarhie ereditară absolută. **Q.** întreține relații diplomatice cu 48 de state (1976) și este membru în 31 organizații internaționale guvernamentale (1976).

QATAR NEWS PRESS, agenție de presă din Qatar, cu sediul la Doha.

QUAI D'ORSAY 1. Denumirea sediului (palatului) Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Franceze, situat pe cheiul cu același nume de pe malul stîng al Senei. **2.** Expresie folosită adesea pentru a desemna Ministerul de Externe francez ca instituție, ca organ de conducere al diplomației franceze.

QUID PRO QUO, expresie latină cu sensul „ce pentru ce", folosită (în literatura relațiilor internaționale)

pentru a desemna concesiile reciproce pe care şi le consimt părţile la anumite negocieri spre a ajunge la o înţelegere.

QUORUM (În reuniunile internaţionale), numărul membrilor (delegaţilor, participanţilor) prezenţi, suficient pentru a se recunoaşte unei reuniuni, conferinţe, congres etc. dreptul de a adopta hotărîri, de a proceda la dezbateri, alegeri etc. **Q.** se stabileşte fie prin actul constitutiv al unei organizaţii internaţionale (în cazul reuniunilor acesteia), fie prin prevederi exprese incluse în regulamentul de procedură a lucrărilor unei conferinţe (congres) internaţionale.

RABAT (În comerţul exterior) **1.** Reducere de preţ pe care vînzătorul dintr-o ţară o acordă cumpărătorului din altă ţară pentru anumite motive: cumpărarea unei cantităţi mari de marfă (*~ de cantitate*), introducerea unei mărfi pe o piaţă nouă (*~ de introducere*), achiziţionarea unui produs care nu este de sezon, achitarea anticipată a mărfii faţă de condiţiile uzuale de plată. **2.** Bonificaţie acordată de vînzător cumpărătorului în cazul în care, parţial sau total, marfa livrată nu corespunde condiţiilor contractuale. **3.** Element al „contractului economic de comerţ exterior, pe bază de comision" încheiat între întreprinderile de comerţ exterior şi cele producătoare. Se aplică la preţurile interne de facturare la export ale mărfurilor respective şi se deduce din suma cuvenită întreprinderii producătoare. **R.** este destinat să acopere cheltuielile administrativ-gospodăreşti, inclusiv un beneficiu legal calculat asupra acestor cheltuieli.

RADĂ, zonă de apă situată în jurul unui port, de obicei pînă la o distanţă de circa două mile, unde sînt ancorate navele care aşteaptă intrarea în port sau ieşirea în larg. **R.** care servesc în mod normal încărcării, descărcării şi ancorării navelor situate, total sau parţial, dincolo de marea teritorială (v.) a unui stat sînt considerate ca făcînd parte din marea teritorială. În acest scop, statul riveran trebuie să delimiteze precis aceste r. şi să le indice pe hărţile marine cu limitele lor.

RANGURI DIPLOMATICE ŞI CONSULARE 1. Clasele din care fac parte şefii misiunilor diplomatice şi şefii de post consular. Rangurile agenţilor diplomatici au fost stabilite pentru prima oară de Congresul de la Viena, din 1815. Potrivit Convenţiei de la Viena din 1961, cu privire la relaţiile diplomatice (v.), şefii de misiuni diplomatice sînt împărţiţi în trei clase şi anume: a) a ambasadorilor

(v.); b) a miniștrilor; c) a însărcinaților cu afaceri. Statele stabilesc, prin acordul lor, rangurile pe care le vor avea șefii misiunilor diplomatice. În funcție de rangul șefului misiunii, acestea se împart în ambasade (v.) (conduse de ambasador) și legații (v.) (conduse de un ministru plenipotențiar și trimis extraordinar). Nu se face nici o deosebire între șefii de misiune în funcție de clasa lor, cu excepția ordinii de precădere diplomatică (v.) și a ceremonialului (v.). Convenția de la Viena din 1963, cu privire la relațiile consulare, stabilește patru clase și anume: a) consuli generali; b) consuli; c) viceconsuli; d) agenți consulari. Rangul șefului unui post consular este stabilit de către statul care îl numește, cu acordul statului de reședință. **2.** Trepte în ierarhia personalului diplomatic sau consular. În cadrul unei misiuni diplomatice, personalul diplomatic este alcătuit din șeful misiunii, consilier, secretari I, II și III, atașați (militari, culturali, comerciali etc.). În cadrul reprezentanțelor diplomatice românești, ierarhia personalului diplomatic este, în general, următoarea: șeful misiunii diplomatice, consilierul, atașatul militar, reprezentantul comercial, primul secretar, locțiitorul reprezentantului comercial, al doilea secretar, al treilea secretar, atașatul. Ordinea de precădere a membrilor personalului diplomatic al unei misiuni este notificată de către șeful misiunii Ministerului Afacerilor Externe al statului de reședință, ori altui minister asupra căruia s-a convenit.

RAPORT, document, de regulă scris, în care este prezentată o anumită situație, activitate sau concluzie, cum ar fi prezentarea activității misiunilor diplomatice în domeniul relațiilor bilaterale sau activitatea delegațiilor unui stat la reuniuni și negocieri internaționale. **R.** poate fi: a) darea de seamă despre executarea misiunii în general sau a unui punct determinat, expunerea unei situații sau a informațiilor pe care le-a cules diplomatul în mod oficial și care este adresată de un agent diplomatic guvernului său; b) expunerea, verbală sau scrisă, prezentată de una sau mai multe persoane unui organ internațional pentru a-l informa despre activitatea depusă în cadrul unei misiuni pe care acel organ le-a încredințat-o. **R.** se numește și expunerea informațiilor asupra unui obiect determinat, pe care cel care o prezintă a fost însărcinat să le culeagă sau, eventual, să le comenteze pentru informarea organului căruia sînt supuse; c) expozeu periodic sau obligator cu privire la îndeplinirea unei funcțiuni și situația la care el se referă, prezentat organului competent pentru a exercita o supraveghere asupra îndeplinirii acelei funcțiuni (ex. rapoartele Consiliului de Securitate și ale altor organe ale O.N.U.). În procedura conferințelor internaționale și a organelor internaționale, **r.** se numește expozeul sumar al examinării unei chestiuni sau a unui punct, dacă este cazul, însoțit de propuneri, care este prezentat de organul subordonat (comisie, subcomisie, comitet), conferinței sau unui organ superior (ex. Adunarea Generală a O.N.U.) sau expozeul de același fel, făcut la cererea conferinței, Adunării Generale, sau unei comisii, de către unul din membri, în scopul pregătirii examinării de către organul căruia se adresează și a deciziei acestuia. ~ *politic* tratează probleme de natură politică. ~ *special* se ocupă de probleme cu caracter specific (economice, culturale, consulare etc.).

RAPORT DE FORȚE, relație care înfățișează dinamica confruntării unor forțe sociale, politice, militare opuse, stadiul atins și perspectiva de desfășurare a evenimentelor, potențialul fiecărcia dintre ele în determinarea unei finalități. Aprecierea reală a **r.de f.** include, în primul rînd, procesele obiective care determină marile

schimbări din societate, elementele fundamentale care acționează în cadrul forțelor aflate în confruntare. În același timp, o importanță deosebită o prezintă analiza întregului complex de situații subiective care pot influența evoluția **r. de f.** Definirea justă a **r. de f.** are o importanță deosebită în elaborarea strategiei forțelor sociale, politice și militare, în stabilirea politicii interne și internaționale. Mișcarea revoluționară (v.) acordă **r. de f.** o atenție deosebită, aprecierea corectă a acestuia avînd o importanță majoră în definirea strategiei și programului de luptă, a căilor, mijloacelor și formelor de acțiune împotriva exploatării sociale și asupririi naționale, pentru edificarea noii orînduiri sociale, pentru pace și colaborare între națiuni. Analiza epocii contemporane înfățișează un **r. de f.** favorabil forțelor socialismului, democrației și păcii, unor schimbări fundamentale în direcția progresului social și național al popoarelor, evidențiază afirmarea crescîndă a tendinței obiective de dezvoltare a societății omenești pe trepte superioare, transformarea pe baze noi a lumii de astăzi. **R. de f.** contemporan este puternic influențat de trecerea popoarelor la socialism, de afirmarea multilaterală a țărilor socialiste, de lichidarea dominației imperialiste, colonialiste și neocolonialiste și apariția a zeci de noi state independente, de lărgirea considerabilă a forțelor democratice și progresiste, de afirmarea tot mai evidentă a voinței popoarelor de a-și făuri în mod liber propriul viitor, de a instaura o lume mai bună și mai dreaptă. Pe de altă parte, **r. de f.** demonstrează accelerarea și adîncirea crizei imperialismului, ale sistemului capitalist în ansamblul său, restrîngerea continuă a ariei sale de acțiune și influență, ascuțirea contradicțiilor economice și social-politice ale orînduirii capitaliste perimate istoricește, care frînează progresul economic, social-politic, instaurarea unor noi relații internaționale. În epoca contemporană, pe plan mondial s-au produs schimbări semnificative în **r. de f.** cu efecte pozitive asupra progresului omenirii, asupra climatului internațional. Victoria M.R.S.O. și crearea primului stat socialist din lume, triumful luptei revoluționare și trecerea la edificarea socialismului într-un șir de țări din Europa, Asia și America Latină, victoria revoluției socialiste în China, succesele obținute de țările socialiste, politica lor internațională, tendințele de a îmbrățișa calea socialistă de dezvoltare constituie elemente esențiale ale schimbării **r. de f.** Pe scena social-politică crește continuu rolul clasei muncitoare, al organizațiilor sale politice și profesionale, se dezvoltă mișcarea democratică și progresistă a unor largi mase populare. În viața internațională se accentuează rolul statelor care se pronunță pentru o dezvoltare suverană și independentă, se activează mișcarea popoarelor pentru imprimarea unui nou curs vieții internaționale, ia amploare un larg front antiimperialist mondial. În aprecierea **r. de f.** pe plan mondial, potențialul forțelor care se împotrivesc dezvoltării progresiste, care încearcă să contracareze destinderea internațională trebuie evaluat la justa valoare. Cercurile imperialiste, reacționare nu renunță la politica lor de forță și dictat, se amestecă în treburile popoarelor, creează focare de tensiune, acționează în vederea creării de sfere de influență și dominație, care agravează situația mondială creînd pericolul unui nou război mondial. În perspectiva dezvoltării istorice pe plan internațional, **r. de f.**, în pofida unor sinuozități vremelnice, va continua să evolueze în favoarea forțelor socialismului, democrației și păcii; se va restrînge potențialul de acțiune și influență al capitalismului, al politicii imperialiste.

RAPORTOR, membrul unei comisii, comitet, conferințe internaționale etc., desemnat de organismul respectiv să redacteze și să prezinte concluziile

ori rezultatele la care s-a ajuns după terminarea dezbaterilor. La O.N.U., de pildă, în cadrul lucrărilor în comitete şi comisii sînt desemnaţi **r.** însărcinaţi să prezinte Adunării Generale sau în comisii diferite rapoarte, proiecte de rezoluţii ori de convenţie ş.a. De asemenea, Consiliul de Securitate poate desemna **r.** pe diferite probleme care, la sfîrşitul misiunii lor, prezintă rapoartele solicitate.

RASISM, teorie social-politică antiştiinţifică şi reacţionară care afirmă inegalitatea biologică şi intelectuală a raselor umane. Ca doctrină s-a constituit şi s-a răspîndit îndeosebi în epoca imperialismului. **R.** stă, în general, la baza discriminării rasiale, precum şi a politicii de apartheid (v.).

R.S.S., v. **RASTRIYA SAMBAD SAMITI.**

RASTRIYA SAMBAD SAMITI (R.S.S.), agenţie de presă din Nepal, creată în 1962, cu sediul la Kathmandu.

RATA ŞI NIVELUL DOBÎNZILOR, raport procentual dintre masa dobînzii şi capitalul împrumutat. Pe pieţele internaţionale de capitaluri există o multitudine de rate ale dobînzilor, în funcţie de caracterul operaţiunii de împrumut (credit): împrumuturi pe termen scurt, mediu sau lung; împrumuturi acordate de către instituţii financiare guvernamentale sau private etc. **R. şi n.d.** constituie indicatori importanţi în relaţiile economice internaţionale, ei reflectînd nu numai condiţiile în care pot fi obţinute împrumuturile (creditele) externe, dar şi situaţia conjuncturală din economia ţărilor capitaliste dezvoltate; de obicei în faza de avînt conjunctural, datorită cererii sporite de credite nivelul dobînzilor are tendinţa de creştere.

RATIFICARE, act prin care un stat, prin organele sale competente, îşi exprimă consimţămîntul de a fi parte la un tratat semnat de plenipotenţiarii săi. Un tratat supus **r.** nu are forţă obligatorie decît după **r.** sa. În general, **r.** este de competenţa şefului statului sau a parlamentului. Potrivit Constituţiei României, tratatele care implică modificarea legilor se **r.** de M.A.N., iar celelalte tratate, de către Consiliul de Stat. **R.** constituie un act de suveranitate a statului; ca atare ea poate fi refuzată, fără a fi necesară motivarea refuzului. Cu prilejul **r.** unui tratat multilateral, statele pot face rezerve (v.). **R.** se efectuează prin întocmirea unui document special, denumit instrument de **r.** (v.). Tratatele bilaterale intră în vigoare la data efectuării schimbului instrumentelor de **r.** Instrumentele de **r.** ale unui tratat multilateral se depun spre păstrare statului depozitar al tratatului, iar în cazul tratatelor încheiate sub egida O.N.U., Secretariatului O.N.U. Intrarea în vigoare a unui tratat multilateral, pentru statele care au **r.** tratatul, are loc după depunerea unui anumit număr de instrumente de **r.** prevăzut în tratat.

RAŢIUNE DE STAT, teorie politică şi diplomatică după care interesele de stat primează asupra oricăror considerente de drept şi morală. Expresia se foloseşte în unele state drept explicaţie, fără alte argumente, pentru măsuri luate în cadrul politicii externe sau interne a statelor respective.

RĂSPUNDEREA INTERNAŢIONALĂ A STATELOR, obligaţia statelor de a suporta consecinţele ce decurg din încălcarea de către ele a normelor dreptului internaţional. **R.i.a.s.** poate fi angajată prin comiterea unui delict internaţional, imputabil unui stat care prin fapta sa ilicită a produs un prejudiciu material sau moral statului lezat. Ea îmbracă trei forme: politică, morală şi materială, în raport cu caracterul delictului internaţional comis şi cu urmările lui. *Răspunderea politică a statului* poate fi angajată prin orice act ilicit de natură a atrage aplicarea unor sancţiuni împotriva statului delincvent. Gama sancţiunilor este variată. Pentru fapte

mai puţin grave, statele lezate pot recurge, în mod individual, la sancţiuni diplomatice, economice etc., fără folosirea forţei armate. Împotriva unui act de agresiune armată, statele vor putea folosi forţa armată, exercitîndu-şi dreptul de autoapărare, individuală sau colectivă (art. 51 din Carta O.N.U.). *Răspunderea morală* se concretizează, de obicei, în exprimarea de scuze, uneori într-un cadru solemn, de către statul autor al unui delict internaţional, faţă de statul care a suferit ofense. *R.m.* se poate exprima şi prin sancţiuni pe care statul vinovat le aplică agenţilor sau cetăţenilor săi care au comis acte ilicite faţă de un alt stat sau faţă de resortisanţii acelui stat. *R.m.* poate atrage şi suportarea unor daune materiale. De ex., ca urmare a asasinării unui diplomat străin, statul de reşedinţă, pe lîngă obligaţia de a cere scuze şi de a aplica sancţiuni vinovaţilor, suportă, în anumite condiţii, şi plata unei despăgubiri pentru familia celui ucis. Toate aceste măsuri reparatorii poartă în dreptul internaţional denumirea de *satisfacţie*. *Răspunderea materială* cuprinde obligaţia de a repara pagubele cauzate. Repararea prejudiciilor cauzate se poate realiza fie pe calea restituirii, fie prin plata unei despăgubiri: a) *restituirea* (restitutio in integrum), restabilirea drepturilor încălcate astfel încît să se realizeze situaţia anterioară producerii actului ilicit; b) *despăgubirea*, cînd, din cauze obiective, prejudiciul nu poate fi acoperit prin restituire, răspunderea se va concretiza într-o justă desdăunare băneaască, denumită, de obicei, reparaţii. *Răspunderea penală* este asumată de stat, în afară de răspunderile politice, morale şi materiale, în cazul săvîrşirii unei infracţiuni internaţionale. Cum însă *r.p.* este un atribut al persoanei fizice, pentru infracţiunile internaţionale de orice grad, săvîrşite de organele sau de agenţii statului, *r.p.* nu revine statului, ci persoanelor care le-au comis, în numele şi cu toleranţa statului.

RĂZBOI, luptă armată între două sau mai multe state, între grupuri politice sau clase sociale, pentru a-şi realiza prin forţa armelor scopurile lor politice, economice sau de altă natură. **R.** constituie un fenomen social-istoric care a apărut pe o anumită treaptă de dezvoltare a societăţii omeneşti, odată cu împărţirea ei în clase antagonice, cu naşterea proprietăţii private şi cu formarea statului. El va dispărea din viaţa societăţii atunci cînd nu vor mai exista cauzele sociale care îi dau naştere. În condiţiile tehnicii moderne, r. are efecte distructive extrem de grave, provocînd numeroase victime omeneşti şi mari pierderi materiale. D.I.C. interzice statelor să recurgă la r. pentru soluţionarea diferendelor dintre ele. Primul document internaţional care a interzis r. ca mijloc de soluţionare a diferendelor internaţionale a fost Pactul Briand-Kellogg (v.), semnat la Paris, în 1928. Carta O.N.U. a consacrat, ca principiu fundamental al dreptului internaţional, obligaţia statelor de a nu recurge la folosirea forţei sau la ameninţarea cu forţa în relaţiile dintre ele şi de a rezolva diferendele care se pot ivi numai prin mijloace paşnice. Totuşi, ţinînd seama de stadiul actual de dezvoltare a societăţii, dreptul internaţional nu exclude cu totul orice folosire a forţei armate. În primul rînd, statele au dreptul să recurgă la r. de autoapărare individuală sau colectivă împotriva unui atac armat din partea unui agresor. Carta O.N.U. prevede posibilitatea folosirii colective a forţelor armate ale statelor membre ale O.N.U. în cadrul măsurilor adoptate de Consiliul de Securitate pentru menţinerea păcii şi a securităţii internaţionale. Este, de asemenea, admisă lupta armată a unui popor împotriva dominaţiei coloniale, dacă realizarea dreptului său la autodeterminare este împiedicată prin mijloace violente. Spre deosebire de trecut, cînd era permisă folosirea în r. a oricărui mijloc de luptă,

D.I.C. reglementează modul de ducere a r. şi obligă părţile beligerante să respecte regulile consacrate prin „legile şi obiceiurile războiului" (v.). O codificare amplă privind regulile de purtare a r. a fost realizată de cele două Conferinţe care au avut loc la Haga în 1899 şi 1907, cînd au fost încheiate, în acest domeniu, mai multe convenţii internaţionale. Alte documente cuprinzînd reguli obligatorii cu privire la modul de purtare a r. au fost adoptate în perioada dintre cele două r. mondiale şi după cel de-al doilea r. mondial. Un rol important îl ocupă în această materie Convenţiile încheiate la Geneva, în 1949, privind victimele de r. În 1954, la Haga, a fost încheiată o Convenţie specială cu privire la protejarea valorilor culturale în caz de conflict armat. Istoria r. şi, în special, a celor două r. mondiale ne arată că statele imperialiste au încălcat în mod frecvent regulile de purtare a r. consacrate prin „legile şi obiceiurile războiului". Agresorii hitlerişti şi fascişti în cel de-al doilea r. mondial au fost judecaţi şi condamnaţi drept criminali de r. pentru încălcarea grosolană a normelor de purtare a r. stabilite în dreptul internaţional. ~ *economic* (comercial, vamal, de preţuri) 1. Cea mai ascuţită formă a politicii de concurenţă şi expansiune folosită de ţările capitaliste. ~ *e.* este dictat de considerente politice şi economice, vizînd fie obţinerea unor avantaje cît mai mari în lupta de concurenţă pe piaţa internaţională, fie contracararea unor măsuri similare luate de alte state. ~ *e.* presupune o gamă vastă de măsuri restrictive din domeniul vamal, fiscal, de preţuri, valutar. Cele mai cunoscute forme ale ~ *e.* sînt: r. vamal, blocada economică, embargoul (v.), boicotul (v.) economic, dumpingul (v.) valutar şi de preţ. ~ *vamal*, antrenează aplicarea unor tarife vamale ridicate, asociată cu introducerea de suprataxe şi de impozite suplimentare, sau a contingentelor şi altor restricţii la importul anumitor produse. 2. Ansamblul acţiunilor diplomatice, militare şi economice întreprinse de un stat sau coaliţie de state în scopul dezorganizării şi împiedicării economiei adversarului să sprijine operaţiile militare. Spre deosebire de perioada celor două războaie mondiale, cînd r. *economic* se reducea la controlul exportului şi importului, blocarea exportului, organizarea unor presiuni financiare, spionaj economic etc., astăzi, în condiţiile existenţei unei tehnici militare deosebite, obiectivul principal al r. *economic* îl constituie neutralizarea eforturilor adversarului de a-şi mobiliza economia în vederea războiului. Puterea de distrugere a armamentului şi tehnicii militare actuale permite dezorganizarea vieţii economice încă în perioada iniţială a războiului, cînd pot fi bombardate centrele industriale importante, uzinele şi fabricile, mai ales acelea care produc armament, comunicaţiile, centralele energetice, depozitele cu materii prime strategice şi alimentare, zonele petroliere, rafinăriile şi sistemul de transport al combustibilului, şantierele navale etc. ~ *aerian*, r. purtat cu arme lansate din aer. Convenţiile de la Haga, din 1899 şi 1907 conţin norme privind interzicerea bombardării din aer a oraşelor deschise şi a obiectivelor nemilitare. În zilele noastre, progresele tehnicii moderne au extins, în mod considerabil, mijloacele aeriene de luptă iar, în practică, principiile consacrate în dreptul internaţional prin documentele menţionate au fost neîncetat încălcate. ~ *bacteriologic*, folosire în r. a mijloacelor bacteriologice împotriva forţelor armate sau a populaţiei din teritoriul inamic în scopul de a provoca epidemii, îmbolnăviri în masă, epizootii etc. Protocolul încheiat la Geneva, la 17 iun. 1925, interzice folosirea în r. a armei bacteriologice. ~ *chimic*, folosirea în r., ca mijloace de distrugere a inamicului, a gazelor otrăvitoare sau asfixiante, a unor arme otrăvite sau lansarea pe teritoriul inamic a unor produse chimice

otrăvitoare. Convenţiile de la Haga, din 1899 şi 1907, precum şi Protocolul de la Geneva din 1925, interzic folosirea armei chimice în **r.** ~ *civil*, luptă armată care poate să aibă o amploare foarte mare şi în care părţile beligerante fac parte din acelaşi stat. Cu toate că dreptul internaţional nu reglementează relaţiile din interiorul statelor, părţile implicate într-un ~ *c.* sînt totuşi obligate să respecte unele reguli cu caracter umanitar privind modul de ducere a războiului, consacrate de D.I.C. Convenţiile de la Geneva, din 1949, privind protecţia victimelor **r.** prevăd obligaţia părţilor aflate în ~ *c.* de a trata cu omenie persoanele care nu participă la **r.** şi membrii forţelor armate care au depus armele sau au fost scoşi din luptă; bolnavii şi răniţii trebuie ridicaţi şi îngrijiţi. Sînt interzise: luarea de ostateci, condamnările şi execuţiile fără judecată prealabilă de către un tribunal constituit în mod regulat. ~ *drept, nedrept*, după scopul urmărit de partea care recurge la calea armelor, **r.** are caracter *drept* sau *nedrept*. **R.** este *drept*, legitim, atunci cînd scopul lui este apărarea individuală sau colectivă împotriva unei agresiuni externe, eliberarea naţională de sub dominaţia colonialistă, eliberarea de sub exploatare şi asuprire socială. Dimpotrivă, **r.** este *nedrept*, atunci cînd urmăreşte cotropirea unor teritorii străine, anexiunea prin forţa armelor, subjugarea altor popoare, înăbuşirea mişcărilor de eliberare naţională sau socială. România acordă întregul său sprijin mişcărilor de eliberare naţională, ~ *d.* duse de popoare împotriva dominaţiei colonialiste şi a ocupaţiei străine. ~ *de eliberare naţională*, **r.** purtat de forţele naţionale, patriotice în vederea eliberării ţării de sub dominaţia străină cu caracter colonial sau rezultată din ocuparea totală sau parţială a teritoriului naţional în urma unei agresiuni imperialiste. În perioada postbelică, ~ *de e.n.* au permis accesul la viaţă liberă şi independentă a numeroase popoare. ~ *de partizani*, luptă armată dusă de detaşamente de voluntari organizate după un sistem apropiat de cel militar, sau chiar de unităţi militare regulate operînd în spatele frontului inamic. În cursul celui de-al doilea război mondial, luptele de partizani au fost folosite pe scară largă împotriva agresiunii fasciste. ~ *de p.* este un **r.** drept de apărare împotriva cotropitorilor. D.I.C. asimilează partizanii cu forţele armate regulate, ceea ce face ca ei să beneficieze de principiile umanitare recunoscute combatanţilor. Convenţia de la Geneva din 1949 privind tratamentul prizonierilor de **r.** recunoaşte partizanilor capturaţi în inamic dreptul de a beneficia de tratamentul datorat prizonierilor de **r.** în următoarele condiţii: a) detaşamentele de partizani să aibă în fruntea lor un comandant răspunzător de acţiunile subordonaţilor; b) să poarte un semn distinctiv fix, vizibil de la distanţă; c) să poarte armele pe faţă; d) să respecte în acţiunile lor legile şi obiceiurile războiului (**v.**). ~ *maritim*, **r.** purtat pe mare. Principalele obiective ale ~ *m.* sînt navele de război, şi cele comerciale ale inamicului, bunurile inamice transportate pe mare, navele neutre care transportă contrabandă de **r.** (**v.**) sau acordă asistenţă ostilă (**v.**) inamicului, coasta maritimă şi porturile de pe teritoriul inamic. În ~ *m.* se practică blocada porturilor şi a coastelor statului inamic, ceea ce implică interzicerea accesului vaselor neutre (**v.** *blocadă de război*), precum şi dreptul de a captura navele de comerţ inamice şi, în anumite condiţii, chiar şi navele comerciale aparţinînd statelor neutre (**v.** *priză maritimă*). Părţile beligerante sînt obligate să respecte normele privind purtarea ~ *m.* codificate prin mai multe convenţii internaţionale, mai ales prin Convenţiile încheiate la Haga, în 1899 şi 1907. De asemenea, Convenţiile de la Geneva, din 1949, conţin reguli speciale pentru protecţia răniţilor, a bolnavilor şi a naufragiaţilor în ~ *m.* ~ *popular* 1.

Forma pe care o ia riposta dată agresiunii imperialiste, lupta pentru apărarea independenței, a suveranității și integrității teritoriale în condițiile superiorității inamicului în efective militare, înzestrare tehnică, potențial economic etc. Dincolo de deosebirile datorate condițiilor concrete ale țărilor care au adoptat această concepție, ~ *p.* se definește în esență ca o confruntare militară, politică, ideologică, economică, diplomatică etc., în care ar fi angajate, într-un efort unitar și plenar, toate resursele materiale, umane și spirituale ale națiunii respective, acțiunile de luptă antrenînd nu numai armata, ci, sub diferite forme, întregul popor. Posibilitatea de a realiza o asemenea mobilizare de forțe — de a ridica la luptă ansamblul populației — este legată nemijlocit de caracteristicile structurale și funcționale ale sistemului social-politic în cauză. În planul dreptului internațional, al reglementărilor aplicabile în conflictele armate, ~ *p.* a creat problema statutului luptătorilor din formațiunile care nu aparțin armatei regulate. Îndreptățirea politică, juridică, morală a opțiunii doctrinare pentru ~ *p.* justifică însă extinderea reglementărilor existente și asupra acestor combatanți (v. *partizan, luptător fără uniformă*). Doctrina militară românească are în prezent la bază concepția ~ *p.*, sub denumirea de ~ *al întregului popor*. În viziunea Partidului Comunist Român, apărarea patriei — componentă organică a procesului de construire a socialismului și atribut inalienabil al suveranității naționale — se poate realiza numai prin participarea efectivă a întregii societăți. Caracteristic pentru concepția României cu privire la ~ *al t.p.* este pregătirea din timp de pace, în cadrul sistemului național de apărare, a formelor organizatorice și a mijloacelor materiale care să permită participarea la luptă a tuturor categoriilor populației apte de efort militar. Legea nr. 14/1972 a statuat cadrul general al apărării patriei pe baza acestei doctrine. 2. Termen utilizat pentru desemnarea fazei superioare a evoluției unui r. revoluționar a cărei origine constă în îngemănarea explozivă a contradicțiilor sociale și naționale, a luptei pentru emancipare socială și a celei pentru independență națională, împotriva opresiunii străine. Dezvoltarea procesului revoluționar și maturizarea condițiilor necesită identificarea deplină a maselor cu țelurile urmărite, participarea nemijlocită a unor largi sectoare populare și o luptă sub toate formele (politică și militară, socială și economică, armată și nearmată, violentă și nonviolentă etc.). ~ *preventiv*, concepție răspîndită în statele imperialiste potrivit căreia un stat care se socotește amenințat de un pericol iminent de atac din partea altui stat ar avea dreptul să folosească, în mod preventiv, forța armată împotriva acelui stat, în scop de autoapărare. Concepția ~ *p.* este în totală contradicție cu prevederile Cartei O.N.U., care nu permite exercitarea dreptului de autoapărare, decît în cazul în care s-a produs un atac armat, adică în cazul unei agresiuni (art. 51 din Cartă). Situațiile constituind o amenințare a păcii trebuie aduse la cunoștința Consiliului de Securitate, competent de a lua măsurile necesare pentru menținerea păcii, potrivit prevederilor Cartei O.N.U. ~ *psihologic*, termen folosit în literatura de specialitate din Occident pentru a desemna folosirea unor forme și mijloace destinate să influențeze opinia, sentimentele, atitudinea și comportamentul adversarului, cu scopul de a-i modifica acțiunile în direcția voită. ~ *p.* este considerat ca o latură a strategiei militare occidentale. Aplicat în practică înseamnă folosirea unui complex de acțiuni politice, economice, ideologice și psihologice menite ca, alături de acțiunile militare, să ducă la înfrîngerea adversarului. ~ *rece*, încordare intervenită în relațiile internaționale, în perioada de după cel de-al doilea război mondial, prin politica cercurilor imperialiste îndreptată împo-

triva statelor socialiste. ~ *r.* s-a caracterizat prin măsuri de boicot (v.) și embargo (v.) în domeniul economic, prin încercări repetate de a recurge la amenințări și presiune politică. Reacția statelor socialiste și a forțelor iubitoare de pace din întreaga lume a împiedicat transformarea ~ *r.* într-o nouă conflagrație mondială și a dus la eșecul acestei politici. În zilele noastre se întărește tot mai mult politica bazată pe respectarea principiilor dreptului internațional în relațiile dintre state. ~ *revoluționar*, r. purtate de forțele progresiste, dispunînd de organizare militară proprie, în vederea preluării puterii și schimbării radicale a structurilor social-economice și politice. Utilizarea acestei modalități de soluționare a conflictului de clasă depinde nemijlocit de gradul și formele de împotrivire la care recurg clasele dominante, precum și de sprijinul de care se bucură în rîndul maselor populare programul revoluționar. Uneori, ~ *r.* combină sarcinile luptei de clasă cu cele ale luptei de eliberare națională. ~*total*, teorie concepută de unii militariști din statele imperialiste potrivit căreia un stat în r. ar putea utiliza, pentru înfrîngerea adversarului, orice mijloace de distrugere nu numai împotriva forțelor armate dar și împotriva întregii populații inamice, fără a face deosebiri între obiectivele militare și restul teritoriului, între metodele permise și metodele interzise. Adepții ~ *t.* refuză să țină seama de principiile consacrate de D.I.C. prin „legile și obiceiurile războiului" (v.). Concepția ~ *t.* a fost pusă în practică de agresorii hitleriști și fasciști în cel de-al doilea război mondial. Caracterul criminal al ~ *t.* a fost stigmatizat, ca atare, prin condamnarea principalilor criminali de r. ai coaliției fasciste de către Tribunalul Internațional de la Nürnberg și cel de la Tokio. Caracterul criminal al ~ *t.* constituie un argument puternic împotriva folosirii în r. a armelor atomice și a oricăror altor arme de exterminare în masă.

RĂZBOI MONDIAL, *PRIMUL* ~ (2 aug. 1914 — 11 nov. 1918), a izbucnit între blocul Antantei (v.) și blocul Puterilor Centrale (v.). La blocul Antantei s-au asociat, în apr. 1917, Statele Unite ale Americii de Nord ca și țări din Asia, Africa, America. *Cauzele războiului* rezidă în contradicțiile irreconciliabile dintre cele două blocuri: Anglia și Franța stăpîneau majoritatea coloniilor din Asia și Africa. Angajîndu-se în faimoasa „Welt-politik", Germania amenința interesele coloniale ale celor două mari puteri; exportul de capital punea, de asemenea, față în față cele două blocuri în competiție acută pentru hegemonia pieței mondiale și pentru extinderea zonelor de influență economică (lupta pentru China, pentru Asia Mică etc.); concomitent, Anglia își simțea amenințată hegemonia mărilor și oceanelor din cauza ritmului rapid de dezvoltare a flotei germane; Balcanii constituiau, la rîndul lor, un punct central al antagonismelor austro-ungaro-ruse, iar faptul că, în nov. 1913, Germania izbutise să-și restabilească influența la Constantinopol neliniștea profund Rusia. Cursa înarmărilor ajunsese în 1914 la un punct de puternică dezvoltare, contribuind la încordarea politico-diplomatică din vara anului 1914. O cauză deosebit de importantă a fost lupta crescîndă a naționalităților subjugate, vizibilă în mod special în Austro-Ungaria, unde maghiarizarea forțată ridica împotriva-i masele de români din Transilvania, Banat, Bucovina. De asemenea, jugul habsburgic provoca lupta acerbă a croaților, sîrbilor, slovenilor, cehilor și altor naționalități. Atentatul de la Sarajevo (28 iun. 1914) (v.) a servit drept pretext Austro-Ungariei de a declanșa ostilitățile. La 28 iul. 1914, Imperiul habsburgic declară război Serbiei. La 30 iul. intervine Rusia în favoarea Serbiei. La 1 aug. Germania declară război Rusiei, iar la 2 aug. invadează

Belgia şi Luxemburgul, declarînd război Franţei la 3 aug. La 4 aug. intervine şi Marea Britanie. Primul război mondial este declanşat. *Fazele războiului. Campania din 1914.* Se formaseră trei fronturi principale: 1) de la M. Nordului la hotarul Elveţiei; 2) de la M. Baltică la frontiera României; 3) de la Dunăre la Sava. Germania urmărea să învingă Franţa în şase săptămîni şi apoi să se arunce cu toată armata împotriva Rusiei. În acest scop masase pe frontul de V 78 divizii de infanterie şi 10 de cavalerie, în timp ce pe frontul de E luptau 50 de divizii. Puterile Centrale repurtează în aug. mari succese atît pe frontul francez cît şi pe cel rus (bătălia de la Tannenberg 27—30 aug. 1914). Se trece la războiul de poziţii. Ambele blocuri duc şi o intensă campanie diplomatică pentru a-şi recruta noi aliaţi. La 16 nov. 1914 Turcia intră în război de partea Puterilor Centrale, după ce la 23 aug. 1914 Japonia intrase alături de Antantă. În cursul anului 1915, în ciuda faptului că Puterile Centrale au o armată mai mare ca cea a statelor Antantei, forţele economice ale acestui bloc şi superioritatea pe care o deţine pe mări şi oceane îngăduie slăbirea rezistenţei germane prin blocus, cu toate pierderile ce suferă Antanta din cauza războiului submarin, desfăşurat de Germania. În această fază a războiului, Antanta caută să recruteze noi aliaţi, susţinînd principiul naţionalităţilor. Între România şi statele Antantei se duc susţinute tratative, România arătînd că va participa la război, dacă i se recunoaşte prin tratate drepturile legitime la teritoriile subjugate de Austro-Ungaria. Un succes al Antantei este intrarea Italiei în război, la 20 mai 1915, după ce la 26 apr. 1915 se semnase un tratat secret între Antantă şi Italia. Pe frontul oriental, Antanta eşuează atît în bătălia pentru cucerirea Dardanelelor cît şi pentru Gallipoli (18 mart. 1915). Războiul de poziţie se instalează şi pe acest front. Puterile Centrale repurtează succese contra Rusiei. În mai şi iun. 1915, Lembergul, întreaga Galiţie şi Lituania, sînt ocupate. Bulgaria este atrasă de partea lor (5 oct. 1915). Ofensiva contra Serbiei are un succes rapid, întreaga Serbie fiind ocupată. Aceste victorii nu au fost însă decisive. *Anul 1916* este caracterizat prin marile victorii anglo-franceze de la Verdun şi de pe Somme, ca şi prin marile succese ale armatei ruse conduse de generalul rus Brusilov. Bătălia navală din Iutlanda (31 mai 1916) confirmă, de asemenea, că Antanta este stăpîna mărilor. Italia repurtează, în aug. 1916, victoria de pe frontul de la Isonzo. Pe plan diplomatic, Antanta înregistrează un mare succes prin atragerea României şi intrarea acesteia în război la 14/27 aug. 1916, împotriva Austro-Ungariei. În prealabil, i se recunoscuse prin tratatele semnate la 4/17 aug. 1916 cu Antanta şi Italia dreptul legitim asupra teritoriilor aflate sub dominaţia Austro-Ungariei. Cele patru mari puteri se angajaseră, prin Convenţia militară, să treacă la o mare ofensivă atît pe frontul de la Salonic, cît şi pe frontul cu Austro-Ungaria, cu zece zile înainte de intrarea în război a României, angajament pe care nu l-au onorat, ceea ce a adus grave prejudicii României, cît şi mersului războiului pe acest front. Von Hindenburg, asistat de Ludendorff, ia conducerea armatei germane, iar von Falkenhayn este trimis pe frontul român. Din cauza defecţiunii aliaţilor, armata română, după lupte eroice, izbuteşte să se retragă în Moldova. Bucureştiul şi o mare parte a ţării sînt ocupate de trupele Puterilor Centrale. *Anul 1917* se caracterizează prin evenimente de rezonanţă mondială, care au o evidentă influenţă asupra mersului războiului. În febr. are loc revoluţia burghezo-democratică în Rusia şi se prăbuşeşte Imperiul ţarist. Apoi se desfăşoară M.R.S.O., punîndu-se bazele primului stat socialist din lume. Războiul este foarte mult influenţat şi de faptul că la 2 apr. 1917 S.U.A. se asociază cu Antanta,

aducînd mari avantaje economico-financiare și militare statelor acestui bloc. Blocusul contra Germaniei devine din ce în ce mai puternic. Intră, de asemenea, în război Panama, Cuba, Guatemala, Honduras, Costa Rica, Bolivia, Brazilia, Perú, Uruguay, Ecuador, iar în iun. 1917, Grecia. Statele Unite însă declară război numai Germaniei și abia la 7 dec. 1917 Austro-Ungaria este declarată inamic. S.U.A. nu recunosc nici tratatele secrete, nici pe cel de la Londra, din 5 sept. 1914, care interzicea aliaților negocierea unei păci separate. În acest an se mai pot consemna demersuri de pace separată inițiate de Puterile Centrale, ca acela făcut de împăratul Carol de Habsburg, prin cumnatul său prințul Sixte de Bourbon Parma (mart.-mai 1917). În nov. V.I. Lenin dă Decretul asupra păcii, iar Consiliul Comisarilor Poporului pornește, în dec. 1917, negocieri de pace cu Germania, la Brest-Litovsk. Tratatul cu Rusia Sovietică, deosebit de oneros pentru aceasta din urmă, este obținut de Germania și se semnează la 3 mart. 1918. România este complet izolată și este obligată să semneze cu Puterile Centrale, la 7 mai 1918, pacea înrobitoare de la București (v. *Tratatul de pace dintre România de o parte, Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia de altă parte*), document care nu a fost niciodată ratificat. *În cursul iernii și primăverii 1918*, Puterile Centrale au repurtat mari succese pe toate fronturile. În iun.-sept. au loc însă mari bătălii, care se soldează cu succese depline ale Antantei pe frontul francez, pe frontul italian (Piave, 18 iun. 1918) și pe frontul balcanic. În sept. trupele franco-sîrbe învinș complet pe cele bulgare. Pe frontul palestinean ofensiva contra turcilor se încheie cu succes. Pe frontul francez, germanii suferă înfrîngeri zdrobitoare. Bulgaria este primul stat din blocul Puterilor Centrale care cere și semnează armistițiul cu Puterile aliate și asociate, la 29 sept. 1918. România reintră în război, eliberîndu-și teritoriile, alături de armatele aliate. La 30 oct., se semnează, la Mudros, armistițiul cu Turcia; la 3 nov., cel cu Austro-Ungaria, la Villa Giusti. În acest context, lupta victorioasă a naționalităților oprimate contribuie decisiv la prăbușirea Imperiului habsburgic: la 29 oct. se proclamă Republica Cehoslovacă; la Zagreb, la 29 oct., Consiliul Național sloven proclamă unirea cu Serbia și formarea, împreună cu Croația, a statului național; la 1 dec., la Alba Iulia, românii proclamă unirea cu România. Războiul se încheie prin semnarea la Rethondes (11 nov. 1918) a armistițiului cu Germania. Războiul din 1914—1918 a fost un război imperialist. Totodată, războiul a găsit în Europa centrală și de răsărit o serie de state și popoare puternic angrenate în lupta pentru înlăturarea jugului străin, pentru independența națională sau pentru formarea statului lor național, între care și România. *AL DOILEA* ~ (1 sept. 1939—9 mai 1945), început prin agresiunea Germaniei hitleriste împotriva Poloniei, a fost cea mai cumplită încleștare din istoria omenirii, soldată cu pierirea a circa 50 milioane de oameni, peste jumătate din numărul victimelor constituind-o populația civilă. La aceasta se adaugă imensele pagube materiale și daunele morale incalculabile. Cel de-al doilea război mondial a avut drept cauze fundamentale agravarea contradicțiilor imperialiste stimulate de politica țărilor revizioniste și politica antisovietică pe care au dus-o marile puteri capitaliste. Instaurarea la putere în Germania la 30 ian. 1933, a dictaturii naziste a marcat, în același timp, începerea pregătirilor pentru declanșarea războiului pentru dominația mondială a Germaniei. În cadrul acestor pregătiri, pe lîngă măsurile de ordin intern, guvernul hitlerist a stabilit alianța cu Italia fascistă și Japonia militaristă în cadrul Axei Berlin-Roma-Tokio (v.). Germania, Italia și Japonia au creat periculoase focare de război în Europa, Africa și Asia: remilitarizarea zonei renane (v.), inter-

venţia în Spania, cotropirea Austriei, (v. *Anschluss*), agresiunea Italiei împotriva Ethiopiei (v.), agresiunea Japoniei împotriva Chinei (v.), care răsturnase prin forţă „ordinea" stabilită după primul război mondial, vizînd reîmpărţirea sferelor de dominaţie şi influenţă. Cele trei state agresoare vorbeau deschis despre reîmpărţirea lumii prin acaparărea vechilor imperii coloniale aparţinînd Marii Britanii, Franţei, Olandei ş.a., prin „eliminarea" S.U.A. din Extremul Orient, Oc. Pacific şi America Latină. În Europa, statele agresoare încurajau tendinţele revizioniste împotriva cărora luptau statele Micii Înţelegeri (v.) şi Înţelegerii Balcanice (v.). Faţă de acţiunile ostile păcii pe care le comiteau statele agresoare, în primul rînd Germania nazistă, puterile occidentale Anglia şi Franţa au adoptat funesta politică de concesii şi „împăciuire" a agresorilor al cărei punct culminant a fost Conferinţa şi Acordul de la München (v.), prezentat de promotorii lui ca un pas important spre salvarea păcii, în realitate un pas decisiv spre război. Politica de concesii faţă de agresori s-a promovat pe o bază antisovietică, urmărindu-se îndreptarea agresiunii germane spre răsărit, împingerea Germaniei către atacarea U.R.S.S. Cînd această politică a dat faliment, statele occidentale s-au văzut nevoite să declare război Germaniei hitleriste. Deşi Franţa şi Marea Britanie au declarat război Germaniei la 3 sept. 1939, în urma respingerii ultimatumului franco-britanic adresat Germaniei pentru a înceta agresiunea contra Poloniei, pe frontul de Vest în perioada 3 sept. 1939—10 mai 1940, practic nu s-au desfăşurat ostilităţi între beligeranţi (v. *războiul ciudat*). Spre deosebire de primul război mondial, al doilea război mondial a conţinut de la început, din partea statelor care luptau împotriva tiranici naziste, puternice elemente antifasciste, de eliberare. Războiul început în Europa a dobîndit treptat un caracter mondial, în marea conflagraţie fiind antrenate 61 de state, cu o populaţie de 1,7 miliarde oameni. În perioada sept. 1939 — nov. 1942 statele agresoare s-au aflat în ofensivă. În această perioadă a fost ocupată de hitlerişti Europa occidentală şi nordică, ţările Europei centrale şi de SE au fost ocupate sau transformate în sateliţi. La 22. iun. 1941 are loc atacul hitlerist asupra U.R.S.S., trupele germane pătrunzînd adînc pe teritoriul U.R.S.S. S-a lărgit frontul în Africa, iar japonezii au atacat baza militară a S.U.A de la Pearl Harbor (ins. Hawaii) şi posesiunile engleze din Asia de Sud-Est, determinînd la 8 nov. 1941 guvernele S.U.A. şi Marii Britanii să declare război Japonici şi aliaţilor ei. În lupta împotriva statelor Axei se găseau statele hotărîte să-i înfrîngă pe agresorii extrem de periculoşi pentru existenţa liberă şi democratică a tuturor naţiunilor. Această situaţie obiectivă, cît şi dorinţa clar exprimată a popoarelor a făcut posibilă constituirea coaliţiei antihitleriste (v.) cu participarea U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii, „Franţei libere", a guvernelor din emigraţie şi a altor state ale lumii. În iarna anului 1942 a început cotitura în desfăşurarea celui de-al doilea război mondial, ca urmare a înfrîngerii trupelor germane la Moscova şi a contraofensivei şi a marii victorii repurtare de trupele sovietice în 1943 la Stalingrad, a debarcării americano-engleze în Africa de Nord şi a contraofensivei aliate de aici, a declanşării unor operaţiuni ofensive americane pe teatrul de război din Pacific, împotriva japonezilor. Ca urmare a cotiturii intervenite în desfăşurarea celui de-al doilea război mondial a început izgonirea trupelor germane de pe teritoriul U.R.S.S., au fost înfrînte trupele germane şi italiene din Africa şi s-a prăbuşit fascismul în Italia. Cotitura în desfăşurarea războiului a dat un puternic impuls luptei eliberatoare a tuturor popoarelor cotropite sau dominate. Participarea popoarelor din ţările cotropite sau satelite la lupta împotriva ocupanţilor

germani, italieni, japonezi în timpul celui de-al doilea război mondial a avut un rol deosebit de important în dobîndirea victoriei şi a imprimat un curs democratic dezvoltării ulterioare a ţărilor eliberate de sub jugul fascist. În rezistenţa antifascistă s-au înrolat diferite forţe politice patriotice şi antifasciste, în rîndul cărora un rol important l-au avut comuniştii. La Londra s-au constituit multe guverne în emigraţie ale ţărilor cotropite, care au organizat participarea la lupta armată, în cadrul forţelor aliate, a unor unităţi franceze, poloneze, cehoslovace, daneze, norvegiene, olandeze ş.a., contribuind la eliberarea ţărilor lor. În 1944—1945 s-a dezvoltat, pas cu pas, victoria forţelor coaliţiei antifasciste împotriva agresorilor. În prima jumătate a anului 1944 trupele sovietice au eliberat aproape în întregime teritoriul U.R.S.S., dînd lovituri nimicitoare inamicului. La 6 iun. 1944 aliaţii occidentali au deschis al doilea front în Franţa. Lupte grele s-au desfăşurat în 1943—1944 pe teritoriile Italiei şi Iugoslaviei. În Italia s-a stabilit în primăvara anului 1944 la Napoli un guvern democratic de coaliţie cu participarea comuniştilor. În Iugoslavia, la 29 nov. 1943, a doua sesiune a Vecei populare antifasciste de eliberare a adoptat hotărîri fundamentale pentru dezvoltarea democratică şi socialistă a ţării. Pe frontul din Pacific şi Asia de Sud-Est armatele chineze, americane, britanice (unităţi indiene), neozeelandeze, australiene, mişcările de eliberare din Indochina, Malaysia, Birmania, Indonezia, Filipine au dat puternice lovituri cotropitorilor japonezi obligîndu-i să se replieze din insulă în insulă, iar pe continent să se „închidă" în marile oraşe. În condiţiile externe favorabile oferite de înaintarea victorioasă a armatelor sovietice şi de succesele coaliţiei antihitleriste pe celelalte fronturi în vara şi toamna anului 1944, sub conducerea comuniştilor, s-au produs insurecţiile armate antifasciste eliberatoare, momente de cotitură în dezvoltarea ulterioară a României, Poloniei, Cehoslovaciei, Bulgariei, Albaniei, în acelaşi timp cu intensificarea luptei eliberatoare a popoarelor iugoslave, cu intensificarea acţiunii de organizare a forţelor antifasciste în Ungaria şi sabotarea maşinii de război hitleriste. Înfrîngerea militară a Germaniei hitleriste, care se apropia cu repeziciune, a accentuat criza internă a regimului nazist, exprimată prin complotul pus la cale împotriva lui Hitler la 20 iul. 1944 (v. *atentatul de la 20 iulie*), intensificarea rezistenţei populare împotriva naziştilor, urmată de teroarea nazistă împotriva întregului popor. Apropierea sfîrşitului i-a făcut pe nazişti să-şi intensifice acţiunea criminală de exterminare în masă a deţinuţilor din lagărele de concentrare şi a populaţiei civile din teritoriile ocupate. Insurecţia armată antifascistă şi antiimperialistă din România (v.), săvîrşită sub conducerea P.C.R., moment de răspîntie în istoria contemporană a ţării, a fost, în acelaşi timp, un moment important în desfăşurarea celui de-al doilea război mondial, soldat cu întoarcerea armelor de către armata română împotriva Germaniei şi prăbuşirea întregului front hitlerist în Balcani. Armata română a adus o contribuţie însemnată, alături de armatele sovietice, la eliberarea teritoriului ţării, a Ungariei, Cehoslovaciei, la zdrobirea maşinii de război germane. Armatele române au luat parte la sute de bătălii şi lupte, au eliberat mii de localităţi, au forţat zeci de obstacole naturale. În decurs de 264 zile de luptă, trupele române au străbătut o distanţă de circa 1 700 km, de la M. Neagră, pînă în apropiere de Praga. Efectivul total al trupelor româneşti în războiul antihitlerist s-a ridicat la 538 536 soldaţi şi ofiţeri. Jertfele de sînge ale armatei române au fost de aproape 170 000 morţi, răniţi şi dispăruţi. Armata română a provocat inamicului pe frontul antihitlerist pierderi reprezentînd echivalentul a 14 divizii. Pentru eroism şi fapte de

vitejie au fost decoraţi peste 300 000 militari români cu ordine şi medalii româneşti, sovietice, cehoslovace şi ungare. Alături de trupele sovietice au luptat, de asemenea, unităţi cehoslovace, poloneze, bulgare. Armata populară de eliberare a Iugoslaviei s-a distins în toamna anului 1944, alături de trupele sovietice, în luptele pentru eliberarea Belgradului (20 oct.) şi a întregului teritoriu al Iugoslaviei. În primăvara anului 1945, după eforturi grele şi jertfe uriaşe, Germania hitleristă a fost înfrîntă de trupele coaliţiei antifasciste. U.R.S.S. şi-a adus contribuţia hotărîtoare prin mobilizarea celei mai mari armate şi reţinerea pe frontul de răsărit în timpul războiului a 65—70% din efectivul forţelor armate naziste şi distrugîndu-le în cursul unor mari bătălii. La lupta împotriva forţelor Axei au adus o însemnată contribuţie forţele armate ale S.U.A., Marii Britanii şi dominioanelor, apoi ale Franţei şi ale altor ţări cotropite din Occident. La victoria împotriva imperialismului japonez şi-au adus o apreciabilă contribuţie forţele armate chineze, mai ales Armata populară de eliberare a Chinei, constituită şi condusă de comunişti. Germania hitleristă a capitulat la 9 mai, iar Japonia la 2 sept. 1945. În ultima fază (de la 8 aug. 1945) a războiului împotriva Japoniei a participat şi U.R.S.S. împreună cu unităţi militare ale R.P. Mongole. Războiul s-a încheiat cu înfrîngerea statelor agresoare. Soarta Germaniei postbelice a fost hotărîtă la Conferinţele de la Ialta şi Potsdam (v.). În cadrul Conferinţei internaţionale de la San Francisco (25 apr. — 26 iun. 1945) (v.) s-a hotărît înfiinţarea O.N.U., pentru dezvoltarea legăturilor între popoare şi consolidarea păcii. Tratatele de pace cu foştii aliaţi europeni ai Germaniei — Bulgaria, Finlanda, Italia, România, Ungaria — s-au semnat la Paris la 10 febr. 1947. Cu Germania nu s-a semnat vreun tratat de pace, iar cu Japonia s-a semnat un Tratat de pace de către S.U.A. şi aliaţii lor occidentali în sept. 1951, la San Francisco (v.). După sfîrşitul celui de-al doilea război mondial omenirea a cunoscut profunde schimbări şi transformări provocate de adîncirea crizei generale a capitalismului, de constituirea şi dezvoltarea impetuoasă a sistemului mondial al socialismului, de prăbuşirea sistemului colonial al imperialismului şi apariţia a zeci de noi state pe harta lumii.

RĂZBOIUL CIUDAT, perioadă cuprinsă între 3 sept. 1939 —10 mai 1940. După declanşarea la 1 sept. 1939 a agresiunii Germaniei contra Poloniei, Franţa şi Marea Britanie au declarat război Germaniei. La 10 mai 1940, Germania a pornit ofensiva sa în V contra Olandei, Belgiei, Luxemburgului şi Franţei. Intervalul de timp cuprins între aceste date s-a caracterizat pe frontul de V al Germaniei printr-o liniştе relativă, singurele operaţiuni militare desfăşurate după o mică progresiune a trupelor franceze în teritoriul german reducîndu-se la acţiuni de patrulare ale trupelor celor două tabere masate la graniţe. Această situaţie se datora în mare măsură faptului că cercurile politice conducătoare engleze şi franceze nu erau pe deplin convinse că Germania nazistă va începe ofensiva şi în V Europei. Un important rol negativ l-a avut şi faptul că strategia statului major al armatei franceze era învechită, absolutizînd importanţa liniei fortificate Maginot pe care o considera ca o stavilă sigură în faţa unei eventuale ofensive germane. Faptelor respective li se adaugă poziţia guvernului britanic, condus de Chamberlain care declara în dec. 1939, cînd armatele poloneze erau deja înfrînte: „nu cred că nemţii ar avea vreo intenţie să ne atace", împingînd astfel pînă la ultimele limite politica conciliatoristă. Acest război „de poziţii" a influenţat negativ evoluţia operaţiunilor militare din Polonia, care a fost înfrîntă în mai puţin de o lună. În această perioadă cele două

tabere au trecut la organizarea economiei pentru a face față necesităților războiului și la organizarea și desăvîrșirea pregătirii forțelor militare de care dispuneau. Dar, în timp ce pregătirile aliaților decurgeau lent și în dezordine, forțele germane au reușit să-și dubleze efectivele și să-și sporească în mod considerabil producția de război. Declanșarea, la 10 mai, a ofensivei germane contra Olandei, Belgiei, Luxemburgului și Franței a pus capăt r.c. și s-a soldat cu înfrîngerea rapidă a acestor state.

REASIGURARE, tranzacție prin care întreprinderea de asigurare (asiguratorul) transferă o parte din riscurile asumate (în cazul în care acestea sînt prea mari), asupra uneia sau mai multor societăți de asigurare (reasiguratori). În baza contractului de r., reasiguratorul participă proporțional cu asiguratorul, atît la primele încasate, cît și la despăgubirea daunelor ivite. Reasiguratorul nu are nici un fel de obligații față de cel asigurat, iar acesta din urmă nu poate avea pretenții față de reasigurator. Contractul de r. trebuie să prevadă: mărimea riscului, prima de r., obligațiile părților, mecanismul de identificare și evaluare a riscurilor produse etc. (v. și *asigurare*).

REBUS SIC STANTIBUS, expresie latină cu sensul „cît timp lucrurile vor sta așa", ce desemnează regula (clauza) potrivit căreia schimbarea fundamentală a împrejurărilor care au stat la baza încheierii unui tratat duce la încetarea efectelor acelui tratat. Schimbările survenite pot afecta tratatul în totalitatea sa ori numai anumite prevederi ale acestuia. Clauza r.s.s. este invocată adesea de statele care, dorind să denunțe în mod unilateral un tratat, susțin că au intervenit schimbări esențiale ale circumstanțelor ce au determinat încheierea acestuia și, ca atare, nu se mai consideră legate de prevederile sale. Tendința de a denunța unilateral un tratat prin invocarea clauzei r.s.s. este de natură să afecteze negativ forța juridică a tratatelor, nesocotește principiul conform căruia tratatele trebuie respectate (*pacta sunt servanda*) și, de cele mai multe ori, disimulează, în fapt, intenția unui stat de a viola un acord internațional. Germania hitleristă și Italia fascistă, în perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial, au invocat în mai multe rînduri această clauză, pentru a justifica numeroase încălcări ale tratatelor internaționale. Convenția de la Viena, din 1969, privitoare la dreptul tratatelor prevede că schimbarea fundamentală a împrejurărilor în raport cu cele existente în momentul încheierii unui tratat nu poate fi invocată ca motiv pentru a pune capăt unui tratat, în afară de cazul în care: a) existența acestor împrejurări a constituit un temei esențial al consimțămîntului părților de a fi legate prin tratat; b) schimbarea are ca efect transformarea în mod radical a naturii obligațiilor ce au rămas de executat în virtutea tratatului. Conform acestei convenții, schimbarea fundamentală a circumstanțelor nu poate fi invocată ca motiv pentru a pune capăt tratatului (dacă este vorba de un tratat ce stabilește o frontieră) sau dacă schimbarea circumstanțelor rezultă dintr-o violare de către partea care o invocă, fie a unei obligații a tratatului, fie a unei alte obligații internaționale față de celelalte părți la tratat. În interesul asigurării legalității internaționale, ori de cîte ori au survenit schimbări fundamentale ale împrejurărilor ce au determinat încheierea unui tratat internațional, mijlocul cel mai potrivit pentru aplicarea clauzei r.s.s. îl constituie negocierile dintre statele părți la tratat, prin care acestea pot pune capăt tratatului, ori dispune suspendarea lui, revizuirea etc.

RECEPȚIE DIPLOMATICĂ, reuniune ce constituie o formă de contact și de dezvoltare a relațiilor dintre membrii

personalului diplomatic (v.) al misiunii diplomatice (v.) și ceilalți membri ai corpului diplomatic (v.), autoritățile și cercurile politice, sociale, comerciale și culturale ale statului de reședință (v.) al misiunii diplomatice. **R.d.** se organizează cu ocazia sărbătorilor naționale, la sosirea unor personalități importante sau a unor delegații din țara căreia îi aparține misiunea diplomatică, la ocaziile stabilite de regulile protocolare ale țării de reședință, precum și în cursul activității obișnuite a misiunii. Recepțiile prilejuiesc contacte neoficiale și schimburi libere de păreri asupra diferitelor probleme interesînd pe participanți.

RECESIUNE, fază a ciclului economic capitalist, caracterizată printr-un declin al activității economice generale; ea poate fi profundă sau de proporții mai reduse, și totodată poate fi de scurtă sau de lungă durată, din care cauză în accepția unor economiști conceptul de **r.** substituie pe cel de criză economică. Economia capitalistă a fost zguduită periodic de **r.**; **r.** în care au intrat principalele țări capitaliste în 1974 constituie un exemplu și ea s-a concretizat în acel an în: reducerea ritmului de creștere a P.N.B. pe ansamblul lumii capitaliste (influențată de reducerea absolută a producției industriale sau diminuarea ritmului ei de creștere), creșterea masivă a șomajului, accelerarea inflației, înregistrarea unor deficite ale balanței comerciale și de plăți. În iarna 1974—1975, **r.** a căpătat caracteristicile unei puternice crize economice care, pe parcursul anului 1975, a atins punctul culminant; suita de măsuri economice adoptate de diferite țări — inițial cu caracter antiinflaționist, iar ulterior antirecesionist, vizînd relansarea economiilor naționale — a adus, spre sfîrșitul anului, semne de înviorare în unele țări, dar pe întregul an 1975 ansamblul lumii capitaliste a înregistrat cele mai nefavorabile rezultate din întreaga perioadă postbelică (reducerea P.N.B. cu 2,1% față de anul 1974; diminuarea producției industriale; subutilizarea capacităților de producție; reducerea cererii de consum; agravarea problemei șomajului etc.). 1974 și 1975 au marcat astfel cea mai profundă și îndelungată criză ciclică înregistrată de țările capitaliste în ultimele patru decenii.

RECHEMARE, mod de încetare a funcției unui agent diplomatic în statul acreditar (v.). Cazurile de încetare a funcției și de rechemare a agenților diplomatici sînt reglementate de Convenția de la Viena, din 1961, privitoare la relațiile diplomatice (v.). Diplomatul poate fi rechemat, fie din inițiativa statului acreditant (v.) fie din aceea a statului acreditar. În cazul șefului de misiune, **r.** îmbracă o formă solemnă. Dacă șeful de misiune lipsește în momentul **r.**, sau dacă își ia rămas bun de la șeful statului acreditar înainte de a fi primit scrisorile de **r.**, acestea vor fi prezentate de către succesorul său. Există obiceiul ca înainte de plecarea de la post șeful misiunii să facă anumite vizite oficiale de rămas bun. Pentru ceilalți membri ai personalului diplomatic al misiunii, procedura **r.** este simplă: misiunea informează Ministerul Afacerilor Externe al țării de reședință că guvernul său a hotărît să-l recheme pe diplomatul respectiv.

RECHIZIȚIE, măsură luată de un stat prin care locuitorii teritoriului său sînt obligați să-i pună la dispoziție contra unei despăgubiri, plătite imediat sau angajate pentru viitor, anumite bunuri. **R.** poate avea drept obiect și obligația de prestare a anumitor servicii. În timp de război, statele procedau în teritoriile ocupate la **r.** unor obiecte necesare armatei sau pretindeau efectuarea unor prestații personale. Legile și obiceiurile aplicabile în caz de război (v.) conferau puterii de ocupație dreptul de a efectua **r.** În prezent, există un larg consens de a considera **r.** pe un teritoriu ocupat drept jaf.

RECIPROCITATE, principiu al relațiilor internaționale. El se găsește afirmat în principalele noastre documente de partid și de stat, după cum figurează și în numeroase acte internaționale, semnate de România, cum ar fi „Programul complex al adîncirii și perfecționării în continuare a colaborării și dezvoltării integrării economice socialiste a țărilor membre ale C.A.E.R." din iul. 1971 și în cele mai multe tratate, convenții și acorduri economice și de cooperare economică și tehnico-științifică. **R.** prezintă importanță și în materia condiției juridice a străinilor. În afară de drepturile recunoscute străinilor în virtutea regimului „național", România recunoaște unor străini drepturi speciale prin tratate bilaterale, sub condiția r. Acesta este cazul tratatelor și convențiilor de asistență juridică, a convențiilor comerciale și de cooperare economică și tehnico-științifică.

RECOMANDARE (în dreptul internațional), hotărîre adoptată, de obicei sub forma unei rezoluții privind un anumit mod de acțiune, în cadrul unei organizații internaționale. În ciuda termenului, în funcție de competența organului care a adoptat-o, **r.** poate conține elemente cu caracter obligatoriu sau facultativ. Pentru aducerea la îndeplinire a prevederilor cuprinse în **r.** nu pot fi însă întreprinse măsuri coercitive. În acest sens, **r.** prin ele însele nu creează norme de drept internațional și nu pot fi considerate izvor primar de drepturi și obligații. Aceasta nu exclude însă ca în unele situații **r.**, adoptată de organizații internaționale, pe baza competențelor stabilite în actul său constitutiv, vizînd probleme ale menținerii păcii și securității, dezvoltării colaborării internaționale etc., să capete o semnificație și o autoritate moral-politică deosebită. Asemenea **r.** au o înrîurire directă asupra relațiilor dintre state și contribuie deseori la formularea de noi principii și norme de drept internațional. Un rol crescînd îl au **r.** adoptate de Adunarea Generală a O.N.U. sub forma rezoluțiilor. O valoare politică distinctă revine **r.** Adunării Generale a O.N.U. privind luarea de măsuri corespunzătoare pentru a asigura reglementarea pașnică a unei situații internaționale, atunci cînd continuarea acesteia este de natură să compromită relațiile amicale dintre națiuni.

RECTIFICAREA FRONTIEREI, modificare parțială și strict limitată a traseului unei frontiere de stat, în scopul remedierii unor erori săvîrșite cu ocazia delimitării frontierei sau al înlăturării anumitor neajunsuri de ordin practic. **R.f.** poate deveni necesară în urma unor fenomene naturale locale, ca de ex. prăbușirea unei porțiuni de teren, ivirea unor insule într-o apă frontalieră, schimbarea șenalului navigabil (v.) al unui curs de apă care formează frontiera etc. În asemenea cazuri, **r.f.** este considerată ca o operație normală între două state vecine și nu are caracterul unei cedări de teritoriu. **R.f.** se realizează printr-un acord special încheiat între cele două state, pe baza constatărilor făcute la fața locului de organe împuternicite în acest scop, de obicei o comisie mixtă.

RECUNOAȘTERE (în relațiile internaționale), declarație — sau alt act ori complex de acte echivalînd cu o declarație — a unui stat sau a unui grup de state prin care se constată apariția unui nou stat sau a altei situații interesînd relațiile internaționale. Actul **r.** poate îmbrăca forma unei note diplomatice, a unei notificări directe către statul recunoscut, a unor mesaje, declarații oficiale în presă sau chiar telegrame de felicitare. Mai rar, **r.** poate fi făcută și prin intermediul unor tratate internaționale în care se precizează volumul și natura relațiilor dintre părți. **R.** nu poate emana decît de la state ca un atribut al suveranității lor. În funcție de volumul și întinderea efectelor, **r.** poate fi *de jure*, cu un caracter deplin, și definitiv, și *de*

facto, cu un caracter limitat şi provizoriu. Între aceste două forme de **r.** nu există decît o deosebire de grad şi nu de esenţă. După forma de exprimare, **r.** poate fi *expresă*, făcută prin acte unilaterale speciale arătate mai sus, sau *tacită*, cînd, în lipsa unor acte formale, poate fi dedusă fără echivoc din acte concrete, cum ar fi stabilirea de relaţii diplomatice. În dreptul internaţional pe lîngă **r.** statelor, se mai cunoaşte **r.** guvernelor, a calităţii de răsculaţi sau beligeranţi, a naţiunii care luptă pentru eliberare. **R.** guvernelor intervine numai atunci cînd, într-un stat existent, puterea este preluată de guvern prin alte mijloace decît pe căi constituţionale (lovitură de stat, revoluţia socială etc.). **R.** guvernului implică **r.** statului. **R.** statului nu cuprinde însă şi necesitatea **r.** unui nou guvern al acestuia. **R.** calităţii de răsculat sau beligerant intervine cînd cei care s-au răsculat împotriva guvernului unui stat au dobîndit o parte din teritoriu, au organe de conducere proprii reprezentative, desfăşoară operaţii militare în formă organizată. **R.** naţiunii care luptă pentru eliberare are loc pe o anumită treaptă de dezvoltare şi atunci cînd există organe care conduc această luptă, indiferent de denumirea pe care o poartă: comitete naţionale, guverne provizorii etc. În epoca contemporană, cînd colonialismul a fost scos în afara legii, **r.** naţiunilor care luptă pentru eliberare a căpătat o deosebită importanţă şi noi semnificaţii. România sprijină prin politica sa de **r.** lupta de eliberare naţională a popoarelor. **R.** are ca efecte: posibilitatea celui recunoscut de a stabili relaţii diplomatice cu cel care îl recunoaşte, posibilitatea de a dispune de bunurile sale ce se află pe teritoriile statelor care l-au recunoscut, posibilitatea de a intenta acţiuni în justiţie şi, în general, facilitarea exercitării drepturilor sale suverane în toate domeniile colaborării internaţionale, de a desfăşura relaţii internaţionale normale. **R.** nu are efecte constitutive, ci declarative. Nerecunoaşterea unor state noi sau practicile discriminatorii în această privinţă pot crea un climat de încordare.

RECUNOAŞTEREA SENTINŢELOR ARBITRALE ŞI A HOTĂRÎRILOR JUDECĂTOREŞTI STRĂINE, admiterea în statul solicitat a efectelor unui act jurisdicţional străin. Într-un sens mai restrîns, recunoaşterea constă în admiterea puterii lucrului judecat şi a opozabilităţii faţă de terţi a sentinţei arbitrale sau hotărîrii judecătoreşti străine. Recunoaşterea are caracter declarativ. Ea nu conferă actului jurisdicţional străin efecte noi, ci implică posibilitatea valorificării pe teritoriul statului solicitat. Totodată, recunoaşterea are caracter voluntar, statul solicitat fiind în drept să decidă dacă şi în ce condiţii anume va accepta asemenea efecte. Legislaţia română recunoaşte cu titlu general (în afară de existenţa unui tratat internaţional) sentinţele arbitrale şi hotărîrile judecătoreşti străine, însă numai dacă se constată că ele sînt conforme principiilor dreptului internaţional. În temeiul unor tratate internaţionale la care este parte, România a admis sistemul recunoaşterii de drept a actelor jurisdicţionale străine.

REEVALUARE, modificare oficială a valorii valutei naţionale, fie în sensul creşterii acestei valori (revalorizare), fie în sensul scăderii ei (devalorizare). Prin extensie, **r.** se referă la modificările cursurilor de schimb ale valutelor occidentale, în sensul creşterii sau descreşterii.

REEXPORT, operaţiune comercială ce constă în exportul unor produse importate (aflate în depozitele vamale), care nu au suferit nici o prelucrare. **R.** reprezintă o activitate specifică ţărilor cu tradiţie în comerţul de mijlocire (de ex. Kuwait, Liban). Deţinînd ponderi importante în exporturile lor totale, **r.** constituie pentru aceste ţări o sursă de venituri valutare,

provenite din taxele de export percepute și din vehicularea produselor cu mijloace proprii de transport.

REDEVENȚĂ, sumă plătită pentru dreptul de a folosi proprietatea altuia în scopuri productive. **R.** se plătesc periodic, și, din punct de vedere juridic, ele emană, în special, din sistemul concesiunilor (renunțare de către un stat, pe o anumită perioadă de timp, la dreptul de folosință asupra unor terenuri, bogății naturale, întreprinderi etc. în favoarea unui alt stat sau unei întreprinderi străine). În relațiile economice internaționale, o importanță deosebită au căpătat în perioada postbelică ~ *petroliere*, reprezentînd sumele plătite țărilor membre ale O.P.E.C. de către companiile petroliere în contul concesionării, spre explorare și exploatare, a unor întinse perimetre petrolifere. ~ *p.* se percep ca un procent asupra prețului petrolului și, alături de impozitele asupra producției de țiței, constituie veniturile petroliere ale statelor respective, rezultate din concesionarea terenurilor. După „criza petrolului" din 1973, țările exportatoare de țiței au înlocuit în tot mai mare măsură sistemul concesiunilor cu sistemul participației statelor respective în domeniul petrolului, ceea ce a dus la diminuarea **r.** în cadrul plăților petroliere (v.). Odată cu amplificarea transferului de tehnologie (v.), a schimbului internațional de cunoștințe tehnico-științifice, au căpătat o importanță deosebită și ~ *pentru acordarea de licențe pentru procese tehnologice.*

REDUCERE LINEARĂ A TAXELOR VAMALE, metodă de realizare a concesiilor tarifare multilaterale, folosită în cadrul G.A.T.T. Spre deosebire de metoda reducerii directe, specifică negocierilor tarifare bilaterale desfășurate „produs cu produs", **r.l.a t.v.** — utilizată pentru prima dată în cursul rundei Kennedy —, se aplică unei game mari de produse. Ea oferă ca avantaje suplimentare posibilitatea ca pierderile înregistrate de către părțile contractante în ceea ce privește taxele vamale la unele produse să fie compensate cu cîștiguri la alte produse. De asemenea, **r.l.a t.v.** dă posibilitatea ca gama de produse și cuantumul reducerilor de taxe vamale să fie cunoscute înainte de începerea rundelor de negocieri.

REFUGIAT, persoană care, din cauza unor conflicte armate, a fost silită să-și părăsească țara și să rămînă pe teritoriul unui stat străin, fără ca prin aceasta să fi pierdut sau să fi renunțat la cetățenia statului de origină. După primul război mondial, numărul **r.** a crescut ca urmare a dictaturii fasciste din Germania și Italia. După cel de-al doilea război mondial s-a pus problema repatrierii milioanelor de persoane strămutate și, respectiv a persoanelor care au fost deportate pe teritoriul unor state străine de autoritățile hitleriste. În 1946 Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat o rezoluție care prevedea repatrierea grabnică a refugiaților și persoanelor strămutate. Au fost create anumite oficii internaționale care au ca scop protejarea **r.** Printre acestea, cele mai importante au fost: Înaltul Comisar al Societății Națiunilor pentru **r.** (v.), creat între cele două războaie mondiale; Administrația O.N.U. pentru ajutor și reabilitare; Organizația internațională a **r.**, Înaltul Comisar al O.N.U. pentru **r.** și Agenția O.N.U. pentru ajutorare și lucrări. În conformitate cu prevederile Convenției asupra statutului internațional al **r.** din 1933, **r.** trebuiau să aibă pașaport Nansen (v.). Statutul juridic al **r.** din Germania a fost reglementat prin Aranjamentul provizoriu privind refugiații din Germania (1936), Convenția privind **r.** din Germania (1938) și Protocolul adițional la Convenție (1939). După ultimul război mondial, O.N.U. a adoptat, în 1951, Convenția privind statutul juridic al **r.** prin care se prevedea obligativitatea de a se acorda acestora drepturile

elementare în materia raporturilor civile ca și străinilor. Această Convenție a intrat în vigoare în 1959 și a înlocuit convențiile anterioare. Ea se aplică în mod exclusiv persoanelor care au devenit r., ca urmare a evenimentelor care au avut loc înainte de 1 ian. 1959. Cu toate reglementările adoptate pe plan internațional, situația r. și a persoanelor strămutate nu a fost definitiv rezolvată.

REGIM DE FRONTIERĂ, regim stabilit prin legile interne ale statului și prin convenții internaționale pentru paza frontierelor de stat și pentru prevenirea conflictelor (incidentelor) de frontieră. În sens restrîns, **r. de f.** reprezintă regimul juridic stabilit prin dispoziții unilaterale ale statului cu privire la paza frontierei, libertatea de intrare și ședere în localitățile de frontieră, reglementarea folosirii pămîntului și a apei, a activității economice a populației din anumite porțiuni ale frontierei etc. Statele au dreptul să stabilească zone de frontieră interzise care pot avea diferite lățimi. Fîșia tangentă liniei de frontieră intră în competența exclusivă a organelor de frontieră. Intrarea în restul zonelor de frontieră și domicilierea se admit pe baza autorizației speciale a organelor competente. În sens larg, **r. de f.** reprezintă regimul juridic stabilit prin convenții internaționale între țările limitrofe în legătură cu reglementarea întreținerii frontierei, utilizarea drumurilor de frontieră, trecerea frontierei de către grăniceri, vameși, însoțitori de vagoane de căi ferate sau de persoanele care dețin terenuri arabile pe teritoriul celuilalt stat.

REGIM NAȚIONAL, statut juridic care se aplică persoanelor fizice — cetățeni ai unui stat străin — și persoanelor juridice care au naționalitatea acestuia constînd în drepturile și obligațiile civile, precum și reglementările corespunzătoare, egale cu ale cetățenilor statului care aplică acest regim. **R.n.** poate fi acordat altor state unilateral; de regulă el este acordat prin documente bilaterale sau multilaterale, pe bază de reciprocitate. Aplicarea acestui regim poate fi limitată la unele drepturi și înlesniri, sau în timp. **R.n.** a fost folosit multă vreme pentru a impune statelor mici, mai puțin dezvoltate, să acorde firmelor din țările puternice condiții egale cu societățile naționale, ceea ce le-a pus pe acestea din urmă în situații de inegalitate, le-a înlăturat de la activități economice, pe teritoriul propriu sau le-a subordonat firmelor străine. De aceea, în ultima perioadă se acordă mai curînd regimul națiunii celei mai favorizate, statele — mai ales cele mici și care au economie în curs de dezvoltare — rezervîndu-și în mod firesc dreptul de a crea pentru firmele și cetățenii proprii un regim mai avantajos, care să favorizeze dezvoltarea economiei naționale. România acordă **r.n.**, de ex. în ceea ce privește ocrotirea juridică a cetățenilor altor țări, aflați pe teritoriul român, în ceea ce privește drepturile lor personale și patrimoniale, pe bază de convenții de asistență juridică, precum și în ceea ce privește protecția navelor, încărcăturii și pasagerilor altui stat, naufragiate în apele țării noastre, pe bază de acorduri de navigație maritimă.

REGIM VAMAL (POLITICĂ VAMALĂ), totalitatea dispozițiilor legale care privesc intrarea și ieșirea mărfurilor dintr-o țară prin punctele vamale. Parte componentă a politicii economice externe a unui stat, **r.v.** cuprinde totalitatea legilor, regulamentelor, dispozițiilor administrative și hotărîrilor cu caracter intern care privesc controlul bunurilor cu ocazia trecerii frontierei de stat, îndeplinirea formalităților vamale și onorarea taxelor vamale. Informațiile principale privind **r.v.** al unei țări (grup de țări) se găsesc în legea tarifului vamal al țării respective.

REGIMUL DE FRONTIERĂ AL ROMÂNIEI este reglementat în principal prin Decretul nr. 678 din 7 oct. 1969 privind regimul de pază al frontierei de stat a R.S. România. Potrivit regimului instituit este stabilită o „zonă de frontieră" alcătuită din teritoriul comunelor, oraşelor şi municipiilor care au limita comună cu frontiera mai puţin teritoriul Constanţa şi o „fîşie a trupelor de grăniceri" de-a lungul frontierei, cu excepţia litoralului M. Negre şi a porturilor la Dunăre situate la frontieră, lată de 20 m. Decretul 678/1969 reglementează accesul, şederea, circulaţia, semănarea culturilor înalte, vînătoarea, păşunatul, lucrările de construcţii pe o adîncime de 500 m de la linia de frontieră, modul de folosire a apelor, pescuitul, excursii în „zona de frontieră", stabilirea şi sancţionarea contravenţiilor la regimul de frontieră. Accesul în incinta porturilor ca şi la bordul navelor sub pavilion străin este permis numai în baza unor acte speciale. Trecerea frontierei de stat (v.) se face, de asemenea, în baza unor acte speciale (v. paşapoarte) şi prin anumite puncte denumite „puncte de control", care pot fi rutiere, feroviare, portuare sau aeriene. Între România şi statele vecine au fost încheiate tratate şi convenţii bilaterale referitoare la regimul de frontieră, la delimitarea (v.) şi demarcarea (v.) frontierei, trecerea frontierei de către autorităţile de grăniceri, vameşi, însoţitori de vagoane de cale ferată, de către persoane care posedă loturi de pămînt pe teritoriul celuilalt stat în vederea cultivării, rezolvarea litigiilor de frontieră etc. (v. Tratatul din 1961 încheiat între România şi U.R.S.S., Tratatul din 1963 între România şi Ungaria, Convenţia din 1957 între România şi Iugoslavia, Convenţia din 1952 între România şi Bulgaria). În general, aceste tratate împart frontiera în secţiuni sau sectoare, fiecare din acestea intrînd în atribuţiile a doi reprezentanţi, cîte unul din partea fiecărui stat, numiţi împuterniciţi de frontieră. Eventualele conflicte sînt în competenţa acestor împuterniciţi. Dacă aceştia nu reuşesc să aplaneze conflictul, rezolvarea lui urmează să se facă pe cale diplomatică.

REGIMUL SPAŢIULUI AERIAN, totalitatea reglementărilor juridice privind spaţiul aerian. Principiul dominant al acestor reglementări este acela al suveranităţii statului asupra spaţiului aerian. Potrivit acestui principiu, statul este suveran asupra coloanei de aer aflate deasupra teritoriului său, precum şi a spaţiului aerian al mării teritoriale. În ce priveşte spaţiul aerian de deasupra largului mării, acesta este liber, nefiind supus suveranităţii vreunui stat. Toate statele au deasupra mării libere libertatea de survol în condiţiile asigurării şi organizării zborurilor în securitate. Principiul suveranităţii statului asupra spaţiului aerian, unanim recunoscut prin normele dreptului internaţional contemporan, a fost consacrat printr-o serie de documente internaţionale cum sînt: Convenţia de la Paris din 1919, Convenţia de la Havana din 1928 şi Convenţia de la Chicago din 1944. În virtutea suveranităţii complete şi exclusive a statului asupra spaţiului său aerian, el este singurul în măsură să stabilească regimul juridic al acestui spaţiu, iar reglementările elaborate de el privesc nu numai problemele aviaţiei, ci şi celelalte domenii cum sînt comunicaţiile, prevenirea poluării aerului, diferite măsuri de ordin sanitar etc. În spaţiul său aerian, un stat exercită, în principal, următoarele drepturi: instituie reglementările necesare în vederea asigurării traficului aerian; stabileşte drepturile de tranzit şi de trafic în vederea realizării serviciilor aeriene între două sau mai multe ţări; încheie tratate bilaterale sau multilaterale în legătură cu traficul aerian; dirijează şi coordonează activitatea de zbor; desemnează rutele aeriene ce trebuie urmate, fixează zonele interzise zborului aeronavelor străine; de-

semnează aeroporturile vamale deschise traficului aerian internațional și efectuează controlul vamal; stabilește normele privind intrarea și ieșirea din țară a aeronavelor, pasagerilor, echipajelor și mărfurilor; acordă asistență aeronavelor în primejdie etc. Prin numeroase acorduri bilaterale și multilaterale, statele stabilesc reglementările juridice corespunzătoare pentru zborul aeronavelor lor civile pe teritoriile lor. România a încheiat numeroase astfel de acorduri. În temeiul suveranității statelor, r.s.a. al fiecărei țări este reglementat prin legislația internă a acestora.

REGIMUL SPAȚIULUI AERIAN AL ROMÂNIEI este reglementat prin Codul aerian care definește spațiul aerian al României drept coloana de aer de deasupra teritoriului său și care se află sub suveranitatea deplină și exclusivă a statului român. Spațiul aerian este împărțit în următoarele zone: a) spațiul de circulație aeriană; b) zone rezervate pentru lucru aerian; c) zone interzise. Regimul de zbor al aeronavelor de orice categorie și naționalitate în spațiul aerian al României prevede anumite culoare de trecere obligatorie deasupra frontierelor la pătrunderea și ieșirea aeronavelor în spațiul și din spațiul nostru aerian. Conform codului aerian, actele și faptele juridice petrecute pe bordul aeronavelor civile înmatriculate în România, precum și condiția juridică a încărcăturii la bord în timpul unui zbor internațional sînt reglementate de legile românești. Dispozițiile legii române se aplică cu unele derogări și aeronavelor civile neînmatriculate în România, inclusiv echipajelor și pasagerilor în timpul zborului în spațiul nostru aerian. Zborurile internaționale se efectuează după orarii și itinerare prestabilite, potrivit acordurilor aeriene bilaterale și convențiilor multilaterale în vigoare. Pentru zborurile neprevăzute în acordurile internaționale este necesară o autorizație specială prealabilă numită „autorizație de survol" eliberată de Ministerul Afacerilor Externe. Activitatea aeronautică civilă este reglementată și controlată de Departamentul Aviației Civile din Ministerul Apărării Naționale.

REGIMUL SPAȚIULUI COSMIC, totalitatea normelor referitoare la explorarea și utilizarea spațiului extraatmosferic. Ele sînt prevăzute în: Tratatul referitor la principiile care guvernează activitatea statelor în utilizarea și explorarea spațiului cosmic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești (v.) din 1967; Acordul privind salvarea astronauților, întoarcerea astronauților și restituirea obiectelor spațiale (v.), din 1967; Convenția asupra responsabilității internaționale pentru daunele cauzate prin obiecte spațiale din 1971; Convenția asupra înregistrării obiectelor lansate în spațiul cosmic, din 1974. Conform acestor reglementări spațiul cosmic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești, nu pot fi supuse suveranității lor. Statele pot explora și utiliza în mod liber, fără nici o discriminare, în condițiile egalității și conform cu dreptul internațional, toate regiunile corpurilor cerești, fiindu-le în mod liber accesibile. Statele se angajează să nu lanseze pe orbită în jurul Pămîntului nici un obiect purtător de arme nucleare (v. *denuclearizarea cosmosului*) sau alte arme de distrugere în masă, să nu instaleze asemenea arme pe corpurile cerești, să nu plaseze asemenea arme în nici un fel în acest spațiu. Sînt interzise instalarea pe corpurile cerești de baze militare, instalații militare și fortificații, experiențele militare de orice tip, precum și manevre militare. Statele consideră cosmonauții ca trimiși ai umanității în cosmos și le vor acorda întreaga asistență posibilă în caz de accident, de pericol sau aterizare forțată pe teritoriul unui alt stat sau de amerizare în marea liberă. Convențiile consacră principiul responsabi-

lităţii absolute a statului care desfăşoară activităţi în spaţiul cosmic în caz de eventuale daune cauzate altor state. Toate statele au obligaţia de a utiliza spaţiul cosmic exclusiv în scopuri paşnice, spre binele şi în folosul întregii omeniri.

REGIMUL STRĂINILOR, totalitatea drepturilor şi obligaţiilor prevăzute în legislaţia unui stat pentru străinii aflaţi pe teritoriul acelui stat. Statutul juridic al străinilor poate fi stabilit pe bază de reciprocitate şi prin convenţii internaţionale încheiate între statele interesate. În principiu, străinii beneficiază de aceleaşi drepturi ca şi cetăţenii statului de reşedinţă. Astfel, ei se bucură de drepturile elementare ale persoanei, de drepturile civile, de un tratament egal cu al cetăţenilor statului pe teritoriul căruia se află în faţa organelor de justiţie, etc. Străinilor nu li se acordă însă, de regulă, drepturi politice, ei menţinîndu-şi legăturile cu statul al căror cetăţeni sînt şi faţă de care îşi păstrează obligaţia de fidelitate. Din acest motiv, ei nu pot fi obligaţi să satisfacă serviciul militar pe teritoriul statului în care se află. Străinii au obligaţia de a respecta întocmai legile statului de reşedinţă şi de a nu întreprinde nici o acţiune ostilă împotriva acestuia. În virtutea suveranităţii sale, din motive de ordine publică, statul de reşedinţă poate limita drepturile acordate străinilor, ori impune acestora anumite obligaţii sau restricţii, cum ar fi aceea a înregistrării la organele de miliţie (poliţie), obţinerea unei autorizaţii prealabile pentru efectuarea unor activităţi etc. Străinii sînt supuşi jurisdicţiei statului de reşedinţă atîta timp cît se găsesc pe teritoriul acestuia. O excepţie de la acest principiu l-a constituit regimul capitulaţiilor (v.) impus prin anumite tratate internaţionale de marile puteri.

REGLEMENTAREA DIFERENDELOR DINTRE STATE PRIN ORGANIZAŢIILE INTERNAŢIONALE. Principiul reglementării paşnice a diferendelor şi mecanismul acesteia este cuprins în Carta O.N.U. (Cap. I — Scopuri şi principii, cap. VI — Rezolvarea paşnică a diferendelor şi cap. VII — Acţiuni în caz de ameninţări împotriva păcii, de încălcări ale păcii şi de acte de agresiune). Statele membre ale O.N.U. vor trebui să rezolve diferendele ce se ivesc între ele prin mijloace paşnice, organizaţia fiind obligată să acţioneze în acest scop. Organizaţiile internaţionale regionale au drept unul din scopurile lor principale menţinerea şi consolidarea relaţiilor dintre statele membre şi rezolvarea diferendelor ivite între aceste state prin mijloace paşnice. Astfel Carta O.S.A. prevede că organizaţia va acţiona pentru reglementarea paşnică a diferendelor ivite între statele membre; Pactul Ligii Arabe interzice războiul între statele membre şi prevede măsuri de reglementare paşnică a diferendelor dintre acele state; O.U.A. îşi propune în Carta sa, printre altele, reglementarea paşnică a diferendelor pe calea tratativelor, mediaţiei, concilierii şi arbitrajului.

REGULAMENT DE PROCEDURĂ, instrument cuprinzînd normele care guvernează modul de desfăşurare a unor conferinţe internaţionale şi a reuniunilor ordinare sau extraordinare ale organizaţiilor internaţionale. Totalitatea normelor încorporate într-un asemenea instrument poartă denumirea de *reguli de procedură*. **R. de p.** poate varia în funcţie de natura conferinţei internaţionale, căreia îi este destinat, dar, în esenţă, vizează: sesiunile, ordinea de zi, delegaţiile, împuternicirile, alegerea preşedintelui şi vicepreşedinţilor, desemnarea biroului, secretariatului, limbile de lucru, întocmirea proceselor verbale ale şedinţelor, determinarea caracterului public sau privat al şedinţelor, conducerea dezbaterilor în şedinţele plenare, modalităţile de vot, particularităţile de lucru ale comisiilor, alegerile, înfiinţarea de organe

subsidiare etc. **R. de p.** ale conferinţelor internaţionale convocate sub auspiciile O.N.U. se inspiră, de obicei, din regulamentul interior al Adunării Generale. Modificarea completă sau de detaliu a **r. de p.** este de competenţa organului care l-a adoptat iniţial şi practica dovedeşte că necesitatea introducerii unor atari schimbări apare relativ frecvent în procesul diplomaţiei multilaterale.

REGULAMENT ORGANIC, corp de legi privind organizarea unor instituţii ale ţărilor române, preconizat de guvernul rus în 1826 şi care nu se realizează decît după Pacea de la Adrianopol (2 sept. 1829). În 1828, generalul Joltuhin formează două comisii de boieri — patru munteni şi patru moldoveni — care încep lucrul, la Bucureşti, sub preşedinţia consulului general rus, L.M. Minciaki. După redactarea lor, Regulamentele au fost trimise la Petersburg cu o delegaţie de trei boieri. Examinate de o comisie, ele au fost trimise generalului Kiseleff, sub administraţia căruia se aflau ţările române, pentru a le supune dezbaterii Adunărilor obşteşti din cele două principate, care le-au adoptat în 1831. Prin aplicarea **R.o.,** domnul este ales din sînul marii boierimi, dintre boierii care împliniseră 40 de ani; el era şeful puterii executive, numea şi revoca miniştrii şi funcţionarii publici, sancţiona legile. Obişnuita obştească Adunare se alegea pe cinci ani şi era compusă în Muntenia din mitropolit, preşedintele Adunării, episcop, 20 de boieri de treapta întîi, 18 deputaţi aleşi dintre boierii din judeţe. În Moldova Adunarea era formată din 35 de membri: mitropolitul, episcopii, 16 boieri de rangul întîi şi 16 boieri aleşi din cele 16 ţinuturi. În privinţa organizării judecătoreşti, tribunalele, cîte unul de judeţ, îşi exercitau prerogativele fără a fi supuse autorităţii domnului sau Adunării. La Bucureşti şi Iaşi erau cîte un divan judecătoresc, la care se putea face apel, iar instanţa supremă era reprezentată de Divanul domnesc. Se realizează o organizare administrativă mai eficientă. Sfatul administrativ extraordinar e format din şase miniştri; sînt desfiinţate marile dregătorii teritoriale. Judeţele (ţinuturile) sînt administrate de ocîrmuitori, iar oraşele sînt conduse de un sfat orăşenesc. Impozitele directe şi indirecte sînt înlocuite cu o capitaţie de 30 lei pe cap de familie. Sînt desfiinţate vămile interne, se preconizează crearea Băncii naţionale. Clerul şi boierii erau scutiţi de impozite. **R.o.** cuprindeau dispoziţii privind oficiul stării civile, hotărnicirea moşiilor, dezvoltarea industriei, organizarea învăţămîntului şi a miliţici. Raporturile dintre ţărani şi moşieri au fost rezolvate în favoarea celor din urmă. Aşa cum sublinia Marx, boierii au fost aceia care au redactat legea clăcii, **R.o.** dovedindu-se o legiuire oligarhică, un instrument care punea la dispoziţie moşierimii mijloacele de represiune şi de înrăutăţire a stării ţărănimii, din care pricină a fost socotit un corp de legi care a sancţionat „robia clăcii". Pe planul unităţii naţionale, art. 371 din Regulamentul Munteniei şi art. 425 din cel al Moldovei proclamau „nedespărţita lor unire" a locuitorilor celor două ţări care aveau aceeaşi limbă, acecaşi credinţă şi obiceiuri şi aceleaşi interese. *Prevederi privind organizarea secretariatului de stat, al Munteniei (1831) şi Moldovei (1832).* **R.o.** a reorganizat vechea instituţie a postelniciei (departamentul pricinilor străine), transformînd-o în Departamentul marelui postelnic, după 1832 avînd denumirea de Secretariat de stat sau Secretariatul statului datorită faptului că marele postelnic îndeplinea funcţia de şef al cancelarici domnitorului şi, împreună cu departamentul său, îndeplinea atribuţiile unui secretariat al sfatului administrativ. Poruncile domnitorului către departamente şi obişnuita ob-

ţească adunare, relaţiile şi corespondenţa cu agenţiile la Constantinopol, cu autorităţile otomane şi agenţiile consulare străine treceau prin Secretariatul de stat. Cele două secţii ale Secretariatului de stat mijloceau, una raporturile domnitorului cu administraţia internă, iar cealaltă raporturile sale cu străinătatea. Atribuţiile Secretariatului de stat înglobau, deci, şi pe cele specifice ale unui Minister al afacerilor externe. Întinderea lor era însă mult îngustată de statutul juridic internaţional al Principatelor Române, lipsite în relaţiile externe de atributul suveranităţii. *Recunoaşterea de către Poartă (17—19 ian. 1834) a* **R. o.** Angajament al Porţii otomane (art. 2 al tratatului relativ la limitele asiatice, la Principatele Moldovei şi Valahiei şi la îndemnitate — v.) de a recunoaşte formal regulamentele făcute, „negăsind nimic în articolele acestei constituţii care să afecteze drepturile sale de suveranitate". De asemenea, Poarta se angaja să confirme şi legiuirile dezvoltătoare ale **R.o.**, legiuiri elaborate în vremea administraţiei ruse. Domnii urmau de la acea dată să fie numiţi, nu aleşi. Tributul era fixat la 6 000 pungi (3 000 000 piaştri) etc.

REGULAMENT SANITAR INTERNAŢIONAL, instrument internaţional cuprinzînd măsuri convenite de state în cadrul O.M.S. (v.) pentru asigurarea colaborării în scopul evitării extinderii maladiilor contagioase de la o ţară la alta. **R.s.i.** se compune dintr-o suită de prevederi tehnice, obligatorii pentru statele membre. Una din obligaţii se referă la necesitatea informării celorlalte state, folosind canalele O.N.U., îndată ce pe un teritoriu dat au apărut focare de ciumă, holeră, friguri galbene, variolă, epidemii de tifos, precum şi febră recurentă. Prin **R.s.i.** sînt stabilite măsuri sanitare ce urmează a fi luate de state în porturi, în aeroporturi, la punctele de frontieră, pentru izolarea şi tratamentul persoanelor afectate sau suspecte de a fi atinse de maladii contagioase, precum şi măsurile de carantină (v.) aplicabile, în traficul internaţional, persoanelor provenind din zone unde există epidemii de maladii molipsitoare. **R.s.i.** conţine obligaţii direct aplicabile de către state. A fost acceptat şi constituie un instrument folosit în practica medicală naţională de un mare număr de state, printre care şi România. Primul **R.s.i.** a intrat în vigoare la 1 oct. 1962.

REGULI DE ORIGINE, prevederi exprese cuprinse în schemele de preferinţe tarifare generalizate (v.) prin care se urmăreşte ca tratamentul preferenţial să fie aplicat exclusiv mărfurilor produse de ţările în curs de dezvoltare beneficiare. **R. de o.** diferă de la o ţară donatoare la alta. În general, pentru a beneficia de tratament preferenţial, mărfurile trebuie să se încadreze în următoarele trei grupe mari de prevederi: să fie de origină din ţările beneficiare de preferinţe; să răspundă anumitor condiţii de expediere; să se ateste documentar originea şi modul de expediere. Cererile de admitere a mărfurilor în regim preferenţial, făcute de ţările beneficiare ţărilor donatoare, trebuie însoţite de documente justificative cu privire la originea mărfurilor şi la modul de expediere; principalul document cerut este certificatul de origine (v.), completat de exportator şi vizat de autoritatea vamală sau altă autoritate oficială din ţara exportatoare.

RELAŢII CONSULARE, relaţii stabilite de state în scopul promovării relaţiilor economice şi comerciale, a transporturilor maritime, fluviale, rutiere şi aeriene, a turismului sau a altor contacte umane şi îndeosebi a protecţiei intereselor persoanelor lor juridice şi fizice aflate pe teritoriul altui stat. La baza stabilirii **r.c.** stă consimţămîntul mutual al statelor, subiecte ale dreptului internaţional. Stabilind relaţii diplomatice (v.), statele

stabilesc implicit și **r.c.** Ruperea relațiilor diplomatice nu conduce implicit la ruperea și a **r.c.**, dacă părțile nu exprimă acest lucru în mod expres, **r.c.** putînd exista chiar și în cazul cînd părțile se află în stare de beligeranță. Din practica statelor rezultă că, uneori, stabilirea **r.c.** constituie faza premergătoare stabilirii relațiilor diplomatice (ex. **r.c.** și comerciale ale statelor socialiste cu R.F. Germania și Spania au constituit faza premergătoare stabilirii relațiilor diplomatice). **R.c.** nu au caracter de reprezentare, funcție specifică numai relațiilor diplomatice; consulii nu îndeplinesc funcții politice de reprezentare, decît în cazuri excepționale și numai pe baza unei înțelegeri exprese a statelor. În vederea reglementării raporturilor juridice de drept consular, statele încheie convenții consulare, bilaterale sau multilaterale. La 24 apr. 1963 s-a încheiat Convenția de la Viena cu privire la **r.c.** (v.). România a devenit parte la Convenție prin aderare la 25 mart. 1972. Convenția de la Viena din 1966 a codificat principalele norme ale dreptului consular cutumiar. România a încheiat, de asemenea, convenții Consulare bilaterale cu prevederi mult mai dezvoltate decît Convenția de la Viena.

RELAȚII DIPLOMATICE, raporturi politice cu caracter oficial și de continuitate între state, stabilite pe baza acordului de voință reciproc, prin misiuni diplomatice permanente pe care statele și le trimit în scopul dezvoltării colaborării internaționale și al apărării intereselor fiecărui stat și ale cetățenilor săi pe teritoriul celuilalt stat. **R.d.** reprezintă forma superioară a legăturilor dintre state; ele contribuie la lărgirea și intensificarea raporturilor bilaterale în toate domeniile de activitate (politic, economic, cultural-științific, consular etc.). Dezvoltarea relațiilor internaționale actuale trebuie să se bazeze pe principiile respectării suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunțării la folosirea forței și amenințarea cu forța etc., ceea ce mărește însemnătatea pozitivă a stabilirii și întreținerii de relații diplomatice între state. **V.** și *relațiile diplomatice ale României.*

RELAȚII EXTERNE 1. Ansamblul raporturilor oficiale sau neoficiale, politice, economice sau de altă natură pe care le întreține un stat cu alte state sau cu alte subiecte de drept internațional, organizații și organisme internaționale. **R.e.** pot fi guvernamentale sau neguvernamentale. În prima categorie un loc de seamă îl ocupă relațiile diplomatice (v.), forma oficială, consacrată de dreptul internațional, prin care se poate atesta existența unor raporturi politice normale între state. **R.e.** de nivel oficial se pot stabili, de asemenea, între state și mișcări de eliberare națională, între state și organizații internaționale, precum și cu societățile transnaționale (v). **R.e.** se dezvoltă și la nivel neguvernamental prin contactele, deseori instituționalizate, dintre diversele asociații și societăți naționale. Colaborarea bi- și multilaterală a dus la apariția unor dense raporturi economice, culturale, științifice, sportive, care se extind tot mai mult, făcînd ca noțiunea de **r.e.** să se îmbogățească și să se nuanțeze necontenit, pe măsura progresului pe care îl înregistrează activitățile umane în toate domeniile. Caracterul permanent, sistematic și eficient al **r.e.** se asigură prin acorduri, tratate și alte instrumente juridice, iar desfășurarea lor este urmărită prin intermediul misiunilor diplomatice și consulare, al agențiilor economice și al altor forme instituționalizate de cooperare, (comisii mixte, reprezentanțe cu profil variat, agenți locali etc.). Conferințele internaționale, vizitele de stat la cele mai diverse niveluri au o însemnătate deosebită în dezvoltarea **r.c.**

R.e. ale României cunosc permanent un avînt fără precedent pe toate planurile, ca urmare a politicii externe dinamice pe care o promovează țara noastră. Dacă în 1947 România avea relații diplomatice cu 25 de state, în 1978 întreține asemenea relații cu 130 de state, în timp ce pe plan economic numărul acestora depășește cifra de 140 (în 1950 întreținea legături economice cu 39 de state). Un rol de seamă în dezvoltarea **r.e.** ale României îl au vizitele și întîlnirile la nivel înalt. În concepția României, ansamblul **r.e.** ale statelor trebuie să se întemeieze neabătut pe principiile fundamentale ale dreptului internațional. **2.** (În unele țări) Departamente guvernamentale însărcinate cu punerea în aplicare a politicii externe și titularii acestora (uneori se folosește terminologia de „ministru al relațiilor externe").

RELAȚII INTERNAȚIONALE 1. Ansamblul tuturor acțiunilor de politică externă, al raporturilor politice, juridice, economice, culturale, militare etc. dintre state, efectuate pe cale bi- sau multilaterală, al fenomenelor și problemelor cu caracter universal. Instrumentul principal de înfăptuire a **r.i.** este diplomația (v.). Între **r.i.**, diplomație și dreptul internațional, categorii ale suprastructurii politice și juridice, există o complexă interacțiune dialectică. **R.i.** au apărut odată cu formarea primelor comunități statale din necesitatea obiectivă de cunoaștere și schimb și au cunoscut de-a lungul istoriei societății omenești o continuă transformare și dezvoltare. **R.i.** s-au manifestat întotdeauna prin variate structuri și sisteme determinate de caracterul claselor dominante. Societățile împărțite în clase antagonice au ca o caracteristică fundamentală promovarea unor **r.i.** bazate pe forță. În stadiul său imperialist capitalismul a instituit un sistem de **r.i.** ale cărei caracteristici le-a constituit inegalitatea, forța, dominația și exploatarea statelor mai mici și mai slabe de către cele mai mari și mai puternice, agresiunea. După cel de-al doilea război mondial, în lume au avut loc ample transformări revoluționare, naționale și sociale, s-au produs schimbări profunde în raportul mondial de forțe (v.), ceea ce a dus la modificarea conținutului și structurii **r.i.** Acestea sînt determinate în epoca actuală de existența țărilor socialiste, avîntul mișcării de eliberare națională, apariția unui număr mare de noi state independente și lichidarea sistemului colonial al imperialismului, creșterea rolului istoric al clasei muncitoare, al națiunii, dinamizarea forțelor sociale revoluționare, progresiste și democratice de pretutindeni, accelerarea crizei imperialismului și capitalismului. Toți acești factori au impus afirmarea unor **r.i.** de tip nou emanînd din dreptul suveran al popoarelor de a dispune liber și independent de soarta lor. La baza acestora trebuie să stea, așa cum se arată în Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state (v.), adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. în 1970, respectul suveranității și independenței naționale, egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, renunțarea la folosirea forței sau amenințarea cu forța. În contextul procesului de universalizare a **r.i.** a devenit evident că problemele majore ale vieții internaționale trebuie rezolvate cu participarea tuturor statelor, indiferent de mărime sau orînduire socială. Ca metode de soluționare a acestora, D.I.C. interzice războiul de agresiune și orice alte acțiuni care nu corespund normelor sale unanim recunoscute și promovează dialogul, consultările, negocierile sau alte căi pașnice. Toate aceste procese au dus și duc la limitarea spațiilor de acțiune ale imperialismului și reacțiunii, care dispun încă de resurse și reprezintă o forță de care

trebuie să se țină seama în r.i. Tocmai de aceea este necesară întărirea unității forțelor revoluționare și iubitoare de pace, antiimperialiste, anticolonialiste, antineocolonialiste în lupta pentru crearea unui nou sistem de r.i., a unei noi ordini economice și politice internaționale în cadrul căreia să domnească pacea, egalitatea, cooperarea și înțelegerea, să nu se mai practice sub nici o formă metodele vechii politici de dominație, încchitate, amestec și dictat. România, călăuzindu-se în politica sa externă după legile obiective ale dezvoltării societății, punînd la baza acesteia principiile dreptului internațional unanim recunoscute, dezvoltă larg relațiile sale cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu țările nealiniate, cu statele capitaliste dezvoltate, desfășoară o intensă activitate pentru democratizarea r.i., pentru instaurarea unei noi ordini internaționale, pentru promovarea cauzei păcii, înțelegerii și securității internaționale. 2. Știința care se ocupă cu studiul caracterului, conținutului și evoluției raporturilor interstatale și al problemelor internaționale. În acest context se disting: istoria r.i., relațiile politice internaționale, relațiile economice internaționale și altele.

RELAȚIILE DIPLOMATICE ALE ROMÂNIEI. Dreptul la reprezentare diplomatică, atribut al statelor independente, a constituit un obiectiv permanent în lupta de veacuri a poporului român pentru afirmarea ființei sale naționale și pentru dobîndirea independenței. Încă de la începutul formării statelor feudale românești, relațiile cu țările vecine au avut un caracter organizat. Documentele epocii atestă trimiterea din partea domnitorilor români a unui număr însemnat de soli pentru diverse tratative și reprezentanți la conciliile internaționale. Către sfîrșitul sec. 16 domnii țărilor române trimit agenți (capuchehaia — v.) pe lîngă Poartă, cei dintîi reprezentanți permanenți români, avînd sediul la Constantinopol. Ei aveau aceleași atribuții ca și reprezentanții celorlalte state pe lîngă Poartă, deși privilegiile și imunitățile lor erau limitate în unele privințe. Autonomia țărilor române era reglementată pe baza capitulațiilor (v.) încheiate cu Poarta (1391, 1460, 1513, 1529, 1634). Schimbări esențiale în relațiile româno-otomane se produc prin Tratatul de la Kuciuk-Kainargi (v.) din 1774, care prevede între altele dreptul principatelor de a avea însărcinați cu afaceri la Constantinopol („Poarta permite principilor celor două state să aibă pe lîngă Ea cîte un însărcinat cu afaceri, recrutat dintre creștinii de limbă greacă, cu scopul de a veghea la treburile numitelor principate, și vor fi tratați cu bunătate de Poartă și, în ciuda micii lor importanțe, considerați ca persoane bucurîndu-se de dreptul ginților, adică la adăpost de orice violență"). Capuchehaiele celor două principate primesc berături (v.) de ambasadori, asigurîndu-li-se privilegii ca și trimișilor celorlalte țări. Prin același Tratat, Rusia și mai tîrziu Austria, Franța, Anglia și Prusia au obținut dreptul de a numi consuli în cele două principate. Cele dintîi consulate străine au fost înființate la București și Iași de Rusia (1780), Austria (1782), Franța (1797), Anglia (1826) și Prusia (1831). Tratatul de la Adrianopol (1829) și Regulamentele organice (1831—1832) lărgesc atribuțiile reprezentanților români. În timpul revoluției de la 1848, guvernul provizoriu din Muntenia numește, în loc de capuchehaie, un trimis diplomatic la Constantinopol ce capătă denumirea de agent și care, prin consultările și negocierile angajate cu miniștrii Porții și cu șefii misiunilor diplomatice străine, a îndeplinit rolul unui șef de oficiu diplomatic modern. După înăbușirea revoluției se revine la trimiterea de capuchehaie. Convenția de la Paris din 19 aug. 1858 (v.) prevedea dreptul domnitorilor români de a fi reprezentați pe lîngă Poartă de „agenți nesu-

puși nici unei protecții străine". După Unirea principatelor se înființează primele agenții diplomatice române într-o serie de țări europene: Constantinopol (1859), Paris și Londra (1860), Belgrad (1863), Viena, Berlin și Petrograd (1867), Roma (1873). Proclamarea independenței de stat a României, dobîndită pe cîmpul de luptă în 1877 și consacrată prin Tratatul de la Berlin din 1878, este urmată de o intensă activitate pentru notificarea independenței și stabilirea de relații oficiale cu celelalte țări independente. În a doua jumătate a anului 1878, România stabilește relații diplomatice la nivel de legație cu Austro-Ungaria, Turcia și Rusia, iar în 1879 cu țările vecine — Iugoslavia și Bulgaria (la nivel de agenție diplomatică, înainte de proclamarea independenței de stat a Bulgariei), precum și cu Italia. În 1878, Carol I notifică independența de stat a României puterilor europene, exprimînd totodată dorința „de a vedea stabilite relații de bună și cordială înțelegere". În perioada 1878 — 1880, în acest scop sînt trimise o serie de misiuni diplomatice extraordinare: Callimaki-Catargi în Belgia, Olanda și Elveția, Alexandru Plagino în Spania și Portugalia, Basarab Brîncoveanu în Suedia și Danemarca, Sergiu Voinescu în S.U.A. și Brazilia. Această activitate se soldează cu încheierea relațiilor diplomatice la nivel de legație cu Franța, Germania, Marea Britanie, Monaco, Belgia, S.U.A. (1880) și Spania (1881). În etapa următoare (1880—1881) sînt adresate notificări statelor de pe alte continente — America Latină: Argentina, Bolivia, Brazilia, Chile, Columbia, Costa Rica, Republica Dominicană, Ecuador, Guatemala, Haiti, Honduras, Mexic, Nicaragua, Paraguay, Perú, El Salvador, Uruguay, Venezuela); Asia: China, Hawaii (v. *S.U.A.*), Japonia, Siam (v. *Thailanda*) și Africa: Liberia, Madagascar, Maroc, Orange (v. Republica Africa de Sud), Zanzibar (v. *Tanzania*). Scrisorile de răspuns exprimau dorința șefilor statelor respective de a dezvolta relații cu România, căreia îi recunoșteau independența. Cu toate acestea, noi relații diplomatice se vor stabili după 1900: Japonia și Iran (1902), Egipt (1906), Portugalia (1909), Luxemburg (1910), Elveția (1911) și Albania (1913). În timpul primului război mondial se stabilesc relații diplomatice cu țările nordice — Suedia (1916), Danemarca și Norvegia (1917). După primul război mondial, în urma dezmembrării Austro-Ungariei și a căderii imperiilor german și țarist, România stabilește relații diplomatice cu noile state independente apărute: Polonia și Cehoslovacia (1919), Finlanda, Ungaria și Austria (1920). Tot în 1920 se stabilesc relații diplomatice cu Vaticanul, iar în anii următori cu țările baltice: Estonia (1921), Letonia (1922) și Lituania (1924). Odată cu venirea lui Nicolae Titulescu în fruntea Ministerului de Externe, diplomația românească afirmă România ca un stat egal în drepturi cu toate celelalte state în locul unui stat cu „interese limitate", cum îl considerau marile puteri. Din inițiativa lui, în perioada interbelică România stabilește relații diplomatice cu țările latino-americane — Chile (1925), Cuba (1927), Brazilia și Argentina (1928) și într-o etapă ulterioară cu Uruguay, Mexic și Venezuela (1935), iar mai tîrziu cu Perú (1939). Prin activitatea laborioasă a lui N. Titulescu, în 1934 se stabilesc relații diplomatice cu U.R.S.S. În perioada creșterii pericolului de agresiune din partea guvernului hitlerist, relațiile diplomatice cu o serie de țări sînt ridicate, din rațiuni politice, la nivel de ambasadă — Polonia, Franța, Vatican (1938), Iugoslavia, Turcia și Grecia (1939). Invadarea unor țări europene de către trupele hitleriste și izbucnirea celui de-al doilea război mondial, în care România a fost împinsă alături de Germania fascistă, duc la ruperea, întreruperea sau încetarea relațiilor diplomatice cu numeroase state (în oct. 1940, guvernul

antonescian a desființat legațiile de la Helsinki, Teheran, Ciudad de Mexico și Copenhaga și au fost transformate în legații ambasadele de la Ankara, Vichy, Atena, Belgrad și Vatican), astfel încît momentul victoriei insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste de la 23 august 1944 găsește România menținînd relații diplomatice cu numai 11 state (Bulgaria, Danemarca, Elveția, Finlanda, Italia, Portugalia, Spania, Suedia, Turcia, Uruguay și Vatican). În 1945 se restabilesc relații diplomatice cu Cehoslovacia, Franța, Iugoslavia, Polonia și U.R.S.S., ultimele trei fiind ridicate la nivel de ambasadă. În anul următor se restabilesc relațiile diplomatice la nivel de legație cu Argentina, Belgia, Iran, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, S.U.A., Ungaria, iar relațiile diplomatice cu Turcia sînt ridicate la nivel de ambasadă. În același an sau întrerupt relațiile diplomatice cu Spania franchistă. În 1947 se reiau relațiile diplomatice cu Austria și Egiptul, relațiile diplomatice cu Cehoslovacia sînt ridicate la nivel de ambasadă, iar cele cu regimul dictatorial din Portugalia sînt întrerupte, astfel încît, în momentul proclamării republicii populare, la 30 decembrie 1947, România avea relații diplomatice cu 25 de state. În anul care urmează se restabilesc relații diplomatice cu Albania, la nivel de legație, se ridică relațiile diplomatice cu Bulgaria la nivel de ambasadă și se stabilesc relațiile diplomatice cu trei noi state: R.P.D. Coreeană, la nivel de ambasadă, India și Israel, la nivel de legație. În anii următori se stabilesc relații diplomatice la nivel de ambasadă cu statele socialiste din Asia — R.P. Chineză, Mongolia și Vietnam (1949), precum și cu R.D. Germană (1949) și cu Indonezia (1950), la nivel de legație. În 1950 se întrerup relațiile diplomatice cu Vaticanul. Urmează apoi ridicarea relațiilor diplomatice cu celelalte țări socialiste la nivel de ambasadă: Albania (1954), R.D. Germană și Ungaria (1959), astfel că la un deceniu de la eliberare România avea relații diplomatice cu 33 de state — 13 la nivel de ambasadă și 20 la nivel de legație. Se reiau relațiile diplomatice cu Grecia, la nivel de ambasadă (1950) și cu Japonia, la nivel de legație (1959), se ridică relațiile diplomatice la nivel de ambasadă cu Egiptul și India (1957) și se stabilesc relații diplomatice cu noi țări la nivel de ambasadă — Sudan (1956), Irak și Guineea (1958), precum și de legație — Siria (1955), Birmania și Islanda (1956), Ethiopia, Sri Lanka și R.A. Yemen (1957), Afghanistan (1958), astfel încît la 1 ian. 1960, România avea relații diplomatice cu 45 de state, din care 19 la nivel de ambasadă și 26 la nivel de legație. Începînd cu 1960, ca expresie a promovării cu perseverență a principiului egalității în drepturi a tuturor statelor, România stabilește noi relații diplomatice cu alte state numai la nivel de ambasadă și, în același timp, acționează sistematic în deceniul următor pentru ridicarea la nivel de ambasadă a relațiilor diplomatice cu toate statele cu care avea relații la nivel de legație. Pînă în 1965, anul celui de-al IX-lea Congres al P.C.R., România a restabilit relațiile diplomatice, la nivel de ambasadă, cu Cuba (1960), Chile (1965) și la nivel de legație cu Brazilia (1961), a stabilit noi relații diplomatice cu Cipru și Mali (1960), Ghana (1961), Algeria, Benin, Laos și Maroc (1962), Kampuchia, Kuwait și Tunisia (1963), Pakistan, Sierra Leone și Tanzania (1964), Iordania, Liban, Mauritania, Rwanda, Sénégal și Somalia (1965) și a ridicat relațiile diplomatice la nivel de ambasadă cu Indonezia (1960), Siria (1961), Elveția (1962), Austria, Belgia, Birmania, Finlanda, Franța, Islanda și Marea Britanie (1963), Argentina, Danemarca, Japonia, Norvegia, S.U.A., Suedia și Uruguay (1964), Iran și Italia (1965). La sfîrșitul anului 1965, România avea relații diplomatice cu 67 de state, din care 59 la nivel de ambasadă și 8 la nivel de legație. Cel de-al XI-lea Congres al P.C.R., care

a deschis o etapă nouă în istoria României a dat un nou și puternic impuls politicii externe a țării. Principialitatea și consecvența acestei politici au mărit sensibil prestigiul României pe arena mondială, care s-a materializat printr-o prezență românească activă, originală și constructivă în relațiile internaționale și printr-o participare intensă la circuitul mondial de valori materiale și spirituale, ca rezultat al marilor succese obținute de poporul român în dezvoltarea sa economică și socială pe calea civilizației socialiste. În perioada care a urmat relațiile diplomatice ale României s-au amplificat neîncetat, extinzîndu-se la noi țări, de pe toate continentele, continuîndu-se în paralel acțiunea de ridicare a relațiilor diplomatice la nivel de ambasadă cu toate statele cu care nivelul acestora era de legație. Astfel, s-au ridicat relațiile diplomatice la nivel de ambasadă cu Ethiopia, Luxemburg, Olanda și Sri Lanka (1966), cu R.A. Yemen (1968), cu Afghanistan și Israel (1969) și cu Brazilia (1974), s-au reluat relațiile diplomatice cu Venezuela (1967), Perú (1968), Mexic (1973), Portugalia (1974) și Spania (1977) și s-au stabilit noi relații diplomatice cu Congo, Nigeria și Zair (1966), Canada, Coasta de Fildeș, Columbia, R.F. Germania și Singapore (1967), Australia, Burundi, Imperiul Centrafrican, Ecuador, Kenya, Madagascar, Malta, Nepal, Volta Superioară, R.P.D. Yemen și Zambia (1968), Bolivia, Ciad, Malaysia, Niger, Noua Zeelandă și Uganda (1969), Camerun și Costa Rica (1970), Botswana, Gambia, Panama și Togo (1971), Bangladesh, Filipine, Gabon, Guineea Ecuatorială, Liberia și Trinidad Tobago (1972), Guineea-Bissau, Guyana, Honduras și Thailanda (1973), Jamaica, Libia, Mauriciu și Oman (1974), Angola, Capul Verde, Fiji, Grenada, Lesotho, Mozambic, São Tomé și Principe și Surinam (1975), Comore, Papua-Noua Guinee și Seychelles (1976). Ca urmare, în dec. 1978, România avea relații diplomatice cu 130 state, toate la nivel de ambasadă. Această enumerare atestă amploarea relațiilor României cu statele lumii, care a cunoscut o puternică dezvoltare cu deosebire în ultimii 15 ani. Ea este, în același timp, o vie ilustrare a consecvenței cu care România aplică în practică politica sa de dezvoltare a relațiilor cu toate statele, indiferent de mărime, de potențial economic, militar sau uman, de orînduire socială, pe baza principiilor noi ale dreptului internațional. Promovînd o asemenea politică, dictată de cerințele obiective ale vieții internaționale, România este conștientă de existența unor deosebiri de vederi, uneori fundamentale, între ea și alte țări, izvorîte din deosebirile de sistem social-politic, din modul diferit de interpretare a evenimentelor și fenomenelor care au loc în lume. Dar acest fapt, în concepția politicii externe românești, nu poate și nu trebuie să constituie motive care să împiedice relații normale între state. De aceea, România socialistă nu a procedat niciodată, din proprie inițiativă, la ruperea relațiilor diplomatice cu alte state, chiar atunci cînd s-a aflat în profund dezacord cu unele dintre ele sau chiar a condamnat anumite acte de politică internă sau externă ale acestora. S-a pornit de la considerentul că faptul de a întreține relații diplomatice cu o țară nu înseamnă acceptarea politicii și punctelor de vedere contrare propriei politici. Mai mult încă, România a folosit menținerea relațiilor diplomatice pentru a influența pozitiv situațiile care au creat surse de tensiune în viața internațională, pentru a contribui la soluționarea diferendelor care s-au ivit între state. În acest fel s-a servit cauza păcii și înțelegerii între națiuni.

REMILITARIZARE, ansamblul măsurilor de înarmare a unor state sau a unor regiuni aflate în stare de demilitarizare sau dezarmare.

REMILITARIZAREA ZONEI RENANE, v. **CRIZA RENANĂ; RENANIA, DEMILITARIZAREA ~.**

REMIZĂ 1. Operaţie financiară prin care se achită o datorie în străinătate prin transmiterea către un creditor a unui document de plată (cambie, cec emis în valută străină). **2.** Formă de retribuire a unor agenţi comerciali, calculată după cote stabilite în funcţie de volumul vînzărilor, cumpărărilor, contractelor încheiate etc.

RENANIA, DEMILITARIZAREA ~, zonă demilitarizată prin prevederile Tratatului de pace cu Germania (Versailles, 28 iun. 1919) (v.) prin care se interzicea Germaniei de a menţine sau construi fortificaţii, de a întreţine sau aduna forţe armate cu caracter permanent sau temporar, de a face manevre militare de orice natură şi de a întreţine mijloace materiale de mobilizare pe ambele maluri ale fluviului Rin într-o zonă care era delimitată „la vest de o linie trasată la 50 km de acest fluviu. Acordurile de la Locarno (Pactul de garanţie renan, art. 1) (v.) garantau în mod expres respectarea prevederilor art. 42 şi 43 ale Tratatului de la Versailles referitoare la zona demilitarizată V. şi *criza renană*.

RENUNŢARE, mod de încetare a tratatelor prin consimţămînt mutual. Poate interveni atît pentru tratatele încheiate pe termen nedeterminat, cît şi pentru cele încheiate pe termen determinat. În principiu, un stat nu poate renunţa în mod unilateral la drepturile sale decurgînd dintr-un tratat, dacă prin această renunţare ar fi afectate drepturile altor părţi la tratat.

REPARAREA DAUNELOR, compensaţii datorate de un stat pentru prejudiciul produs ca urmare a comiterii de către el a unui act contrar dreptului internaţional. Ele sînt menite să înlăture, pe cît posibil, consecinţele actului ilicit şi să restabilească situaţia care ar fi existat dacă actul n-ar fi fost comis. **R.d.** constă în restituirea în natură sau, dacă aceasta nu este posibil, plata unei sume corespunzătoare valorii care ar trebui înlocuită în natură, acordarea de despăgubiri pentru pierderea suferită şi care n-ar fi acoperită prin restituirea în natură sau plata ce ar înlocui-o. **R.d.** priveşte *damnum emergens* (paguba efectivă) cît şi *lucrum cessans* (lipsa de cîştig). Existenţa unei culpe a celui dăunat, care a contribuit la cauzarea daunelor, atrage însă, după caz, o exonerare totală sau proporţională a celeilalte părţi de obligaţia de reparare a daunelor. **R.d.** trebuie să fie solicitată de statul sau organizaţia internaţională prejudiciată şi poate consta din bani sau din alte bunuri. Felul şi cuantumul reparaţiilor datorate se stabilesc fie direct printr-un tratat, fie prin proceduri convenite de părţi. Astfel, potrivit Statutului C.I.J. statele părţi la acest Statut pot recunoaşte jurisdicţia Curţii pentru diferendele avînd ca obiect „natura sau întinderea reparaţiei datorate pentru încălcarea unei obligaţii internaţionale". În afara reparaţiilor datorate ca urmare a unui delict internaţional (v.), a unei culpe, dreptul internaţional cunoaşte reparaţiile în virtutea unei răspunderi absolute pentru riscul creat prin activităţi de natură a primejdui interesele altor state. O reglementare în acest sens cuprinde Convenţia asupra răspunderii internaţionale pentru pagubele cauzate de obiecte spaţiale, adoptată în 1972 de Adunarea Generală a O.N.U., care stabileşte că „statul de lansare are răspunderea absolută de a plăti o reparaţie pentru dauna cauzată de obiectul său spaţial la suprafaţa Terrei sau aeronavelor în zbor" (art. II).

REPARAȚII DE RĂZBOI, formă de concretizare a responsabilității materiale, constînd în compensarea pagubelor pricinuite altui stat în caz de război. După cel de-al doilea război mondial problema **r. de r.** a fost concepută ca o răspundere pentru agresiunea comisă și pentru acoperirea prejudiciilor constituind urmarea acțiunilor statelor agresoare. Cuantumul **r. de r.** se stabilește prin tratatele de pace (v.), dar pot fi stabilite și prin alte documente internaționale.

REPATRIERE, acțiunea de întoarcere în țară a cetățenilor sau foștilor cetățeni ai unui stat, a prizonierilor de război (v.), a refugiaților (v.), precum și a persoanelor strămutate (v.) etc.

REPLICĂ 1. Act de procedură prin care, într-un litigiu dintre state ce se judecă de o instanță internațională, partea reclamantă răspunde la contramemoriul părții pîrîte. **2.** Prin extindere, termenul poate fi folosit pentru a acoperi noțiunea de răspuns, inclusiv dreptul la răspuns, ce aparține participanților la o dezbatere internațională. **R.** este formulată pe scurt și are ca obiect oferirea unui răspuns clar la anumite aserțiuni ce au putut fi făcute în discursurile unor participanți la dezbateri, care s-au referit în mod direct la aspecte ce interesează pe autorul replicii. **V.** și *drept de răspuns.*

REPRESALII 1. Măsuri de constrîngere — contrare regulilor obișnuite ale dreptului ginților — pe care un stat le ia, în urma actelor ilicite săvîrșite de un alt stat, împotriva acestuia în scopul de a-l sili să reintre în legalitate. **R.** pot fi *pozitive (in committendo)* și constau în săvîrșirea unor acțiuni (ex. confiscarea sau sechestrarea unor bunuri, întreruperea relațiilor comerciale, poștale și telegrafice, embargoul, blocarea fondurilor, expulzarea resortisanților statului respectiv etc.) sau *negative (in omittendo)*, cum sînt neexecutarea unor obligații contractuale, refuzul de a executa un tratat etc. Practica internațională consideră **r.** justificate cu condiția ca acestea: a) să constituie un răspuns la un act prealabil contrar; b) să fie adoptate în caz de extremă necesitate, adică în cazul cînd statul respectiv nu avea nici o altă cale de a obține satisfacție; c) să fi fost precedate de o somație rămasă fără rezultat și d) să fie proporționale cu gravitatea actelor săvîrșite de celălalt stat. În toate cazurile este inadmisibil de a recurge la folosirea forței cu titlu de **r.** În mai multe rezoluții ale Adunării Generale a O.N.U. s-a prevăzut interzicerea **r.** care folosesc forța. **2.** *Scrisori de represalii*, autorizația dată odinioară de un suveran unora din supușii săi pentru a-și repara cu forța — de la alții decît de la cei care le-au cauzat — pagubele ce le-au fost făcute de către un suveran străin sau de către supușii acestuia. În vechiul drept românesc instituția similară se numea *despăgubire de la altul.* **3.** *Represalii în timp de război*, mijloc de constrîngere la care poate recurge una dintre părțile beligerante pentru a impune respectarea de către adversar a regulilor de drept aplicabile în caz de conflict armat. Recurgerea la **r.** trebuie să se facă numai în cazuri extreme și cu respectarea anumitor condiții. Astfel, înainte de trecerea la exercitarea lor, partea respectivă trebuie să ofere posibilitatea efectuării unei anchete pentru constatarea imparțială a faptelor; **r.** să fie proporționale cu prejudiciile provocate, cărora se urmărește să li se pună astfel capăt; ele trebuie să fie exercitate, pe cît posibil, în domeniul în care a avut loc încălcarea; să se respecte întotdeauna legile cu caracter umanitar. De menționat că **r.** sînt interzise în domeniile protejate de convențiile de la Geneva din 12 aug. 1949 privind victimele de război (v.), precum și în cele protejate de Convenția

de la Haga din 1954 referitoare la protecţia bunurilor culturale în caz de conflict armat (v.). De regulă, în aplicarea r. trebuie să se păstreze proporţia între prejudiciul produs şi contramăsurile hotărîte.

REPREZENTANT PERMANENT, trimis al unui stat acreditat pe lîngă o organizaţie internaţională. În cazul U.N.E.S.C.O. poartă denumirea de *delegat permanent*. **R.p.** este, în acelaşi timp, şeful misiunii (delegaţiei) permanente a unui stat pe lîngă o organizaţie internaţională dată. Ca şef al misiunii diplomatice, **r.p.** are ca sarcini generale: a) asigurarea reprezentării statului trimiţător pe lîngă organizaţie; b) menţinerea legăturii necesare între statul trimiţător şi organizaţie; c) purtarea de negocieri cu organizaţia sau în cadrul acesteia; d) informarea asupra activităţilor organizaţiei şi întocmirea de rapoarte adresate guvernului statului trimiţător; e) promovarea cooperării pentru realizarea scopurilor şi principiilor organizaţiei. România are **r.p.** cu rang de ambasador pe lîngă O.N.U. (New York), la sediul european al O.N.U. din Geneva şi pe lîngă unele instituţii specializate: U.N.E.S.C.O., A.I.E.A. (v.) şi O.N.U.D.I. (v.).

REPREZENTANŢA P.N.U.D. ÎN ROMÂNIA, creată în 1972, pe baza acordului încheiat de guvernul român şi P.N.U.D. Scopul său este de a servi la întărirea colaborării pe multiple planuri între P.N.U.D. şi guvernul român, la înlesnirea legăturilor operative între factorii de răspundere ai P.N.U.D. şi ai guvernului român privind proiectele ce se execută în România cu asistenţa P.N.U.D., precum şi contribuţia oferită de România, în cadrul cooperării internaţionale prin intermediul P.N.U.D., la executarea unor proiecte de asistenţă tehnică în ţările beneficiare.

REPREZENTANŢĂ DIPLOMATICĂ v. **MISIUNE DIPLOMATICĂ.**

REPREZENTANŢE COMERCIALE (în dreptul diplomatic), instituţii relativ noi, apărute ca urmare a instituirii monopolului comerţului exterior în statele socialiste. Pe baza unor înţelegeri bilaterale, unele ţări socialiste au înfiinţat reprezentanţe comerciale în cadrul misiunilor lor diplomatice în alte state. **R.c.** pot avea diferite forme: secţii comerciale ale misiunilor diplomatice, agenţii comerciale, birouri comerciale etc. Aceste **r.c.** au drept sarcini principale dezvoltarea relaţiilor economice şi comerciale dintre statul trimiţător şi cel de reşedinţă, reprezentarea intereselor statului lor în problemele comerţului exterior, reglementarea unor operaţii comerciale. **R.c.** este un organ al statului socialist trimiţător şi se bucură de imunitate de jurisdicţie. Ea este condusă de un reprezentant comercial care este ajutat de un locţiitor, secretari şi alţi colaboratori. Reprezentantul comercial şi locţiitorul său beneficiază de imunităţi şi privilegii diplomatice. Reprezentantul comercial se află într-o dublă subordonare, atît faţă de Ministerul Comerţului Exterior cît şi faţă de Ministerul Afacerilor Externe; activitatea sa este controlată şi îndrumată de şeful misiunii diplomatice a ţării sale din statul de reşedinţă. În unele situaţii, cînd între statele în cauză nu există relaţii diplomatice, **r.c.** fiind singura formă de reprezentare a statului acreditant în statul terţ, cumulează astfel pe lîngă funcţii comerciale şi unele funcţii politice.

REPREZENTARE, DREPTUL DE ~, una din funcţiile principale ale misiunilor diplomatice denumite şi reprezentanţe diplomatice. Potrivit prevederilor Convenţiei diplomatice de la Viena, din 1961 (v.), misiunea diplomatică reprezintă statul acreditant ca subiect de drept internaţional, în raporturile care îl leagă de statul acre-

diltar. Misiunea diplomatică angajează, de regulă, răspunderea statului acreditant.

REPUDIERE 1. Denunţare, de către una din părţile contractante, în mod unilateral şi fără nici un temei legal, a unei obligaţii sau a unui tratat internaţional. Ex. la 7 mart. 1936 guvernul nazist repudiază pactul renan. Acelaşi guvern a repudiat în repetate rînduri şi alte obligaţii ce-i reveneau din tratatele internaţionale încheiate de statul german. **R.** unilaterală a tratatelor nu poate fi admisă, statele trebuind să-şi respecte angajamentele. Dacă împrejurările existente la semnarea acestora s-au schimbat radical, ele pot fi revizuite de comun acord la masa tratativelor. **2.** Tăgăduirea, nerecunoaşterea existenţei unei obligaţii.

RES COMMUNIS, expresie latină cu sensul „bun comun (pentru toţi)". Preluată din dreptul roman, unde avea sensul de „bun destinat folosinţei comune a tuturor oamenilor" (aerul, apa etc.), termenul este folosit de unii autori pentru a desemna folosinţa comună şi egală pentru toate statele a largului mării sau a spaţiului cosmic.

RES EXTRA COMMERCIUM, expresie latină cu sensul „lucru în afara (oricărei) tranzacţii (juridice)", folosită pentru a desemna lucruri ce nu pot face obiectul unor operaţii juridice, fiind socotite în afara oricărui patrimoniu (extra patrimonium) şi, în consecinţă, nesusceptibile de a fi dobîndite prin ocupaţie. **1.** (În dreptul maritim) Situaţia juridică a mării libere (largul mării), care, nefiind susceptibilă de a fi dobîndită prin ocupaţie şi nici supusă suveranităţii vreunui stat, este deschisă în mod egal tuturor statelor. **2.** (În dreptul cosmic) Situaţia juridică a spaţiului extraatmosferic, care, neputînd fi dobîndit prin ocupaţie şi nefiind supus suveranităţii statelor, rămîne deschis în mod egal explorării şi exploatării tuturor statelor.

RES NULLIUS, expresie latină cu sensul „lucru al nimănui, fără stăpîn". Împrumutată din dreptul roman — unde, cu acelaşi sens, desemna bunurile ce puteau fi dobîndite prin ocupaţie —, expresia a intrat în domeniul dreptului internaţional cu sensuri similare sau apropiate. **1.** Teritoriu care, neaflîndu-se sub nici o suveranitate naţională, dacă este ocupat de un stat oarecare, intră sub suveranitatea acestuia. Conceptul a jucat un rol efectiv în perioada de formare a marilor imperii coloniale, metropolele fiind de acord să trateze ţările din celelalte continente drept **r.n.**, deşi, în fapt, pămînturile „fără stăpîn" — viitoarele colonii — aveau un stăpîn legitim, populaţiile autohtone, ce au fost fie exterminate, fie subjugate. **2.** Statutul juridic al largului mării, care, nefiind supus suveranităţii vreunui stat, rămîne deschis în mod egal tuturor statelor. **3.** (În dreptul cosmic) Situaţia juridică a spaţiului extraatmosferic, socotit astfel susceptibil de a fi dobîndit prin ocupaţie. În realitate, acesta este socotit însă a fi res extra commercium (v.) şi nu **r.n.**, deoarece este deschis în condiţii de deplină egalitate explorării şi exploatării tuturor statelor şi nu poate intra în posesiunea exclusivă a nici unui stat.

RESORTISANT, termen folosit în literatura de drept internaţional, uneori sinonim cu acela de naţional (cetăţean), iar alteori, într-o accepţie mai largă, desemnînd toate persoanele care sînt supuse suveranităţii unui stat. El se referă atît la persoanele fizice, cît şi la persoanele juridice care au naţionalitatea unui anumit stat. În mod excepţional, termenul **r.** a fost folosit de jurisprudenţa franceză în aplicarea dispoziţiilor tratatelor de pace cu privire la bunurile, drepturile şi interesele „resortisanţilor" statelor inamice, în legătură cu apartenenţa unei persoane, care, fără a avea naţionalitatea unui stat inamic, a servit în armata acestuia.

RESPECTAREA OBLIGAȚIILOR INTERNAȚIONALE, v. **PACTA SUNT SERVANDA.**

RES PERIT DOMINO, dicton de drept civil, potrivit căruia riscul pieirii unui bun revine, dacă părțile nu au dispus astfel, proprietarului acestuia, iar nu locatarului, arendașului etc. De obicei, înțelegerile internaționale reglementează amănunțit cum se procedează în cazul pieirii bunului (bunurilor) transmis, de ex. cine suportă riscul pieirii bunului în timpul transportului feroviar, aerian etc.

RESTITUTIO IN INTEGRUM, reparare integrală a prejudiciilor cauzate cu încălcarea normelor de drept, prin restabilirea situației care existase înainte de producerea actului ilicit. Este modul cel mai adecvat pentru repararea prejudiciului cauzat, atunci cînd acest mod de reparare este posibil în practică. În cazul în care **r. in i.** nu este posibilă, răspunderea celui în culpă se va materializa într-o despăgubire băncască sau o altă formă de reparație cunoscută de părți sau hotărîtă de instanța judiciară competentă.

RES TRANSIT CUM SUO ONERE, expresie latină cu sensul „patrimoniul trece (la succesor) grevat de sarcina sa". În cazul succesiunii statelor — ce are loc atunci cînd se formează noi state prin fuziune sau dezmembrare (divizare) — se deschide problema datoriilor (pasivului) statului anterior față de state sau creditori străini. În această privință, norme de drept internațional unanim recunoscute nu există. Dacă statul anterior continuă să existe, el va rămîne, în principiu, debitor în contractele pe care le-a încheiat cu state sau cetățeni străini. Este așa-zisul principiu al netransmisibilității datoriilor. Acest principiu comportă însă mai multe excepții. De pildă, datoriile locale ce privesc regiunea cedată — contractate fie de administrația locală, fie de stat în interesul exclusiv al respectivei regiuni — trec în general asupra statului succesor în virtutea adagiului **r.t. cum s. o.** De asemenea, sînt transmisibile, în temeiul aceluiași concept, datoriile generale ce comportă garanții ipotecare (imobile, vămi, monopoluri etc.), situate pe teritoriul statului succesor. În asemenea cazuri, statul succesor urmează să-și ia asupră-și datoriile respective și să respecte drepturile creditorilor străini — state sau cetățeni — legate de teritoriile care i-au revenit.

RESTRICȚII LA IMPORT, totalitatea măsurilor care îngrădesc importul într-o țară sau grup de țări. În categoria **r. la i.** intră: taxele vamale și celelalte impedimente legate de procesul vămuirii (obstacole tarifare); taxe fiscale interne, normele tehnice, normele fito-sanitare, contingentele, sistemul licențelor de import, interdicțiile la import (obstacole netarifare); restricțiile valutare (controlul valutar) și depozitele bancare prealabile la import; modificările cursurilor de schimb; practicile comerciale restrictive. Scopul, direct sau indirect, al **r. la i.** este de a reduce importurile în vederea corectării deficitului balanței plăților curente.

RESTRICȚII VALUTARE (în relațiile internaționale), măsuri guvernamentale sau alte măsuri prin intermediul cărora se interzice, limitează sau condiționează schimbul unei valute contra celorlalte valute, precum și efectuarea plăților cu străinătatea (restricții de plată). **R.v.** afectează convertibilitatea valutară. Cea mai importantă grupă de **r.v.** o constituie controlul valutar (**v.**).

RESURSE NATURALE, rezervele, bogățiile, mijloacele existente pe solul sau în subsolul unui teritoriu și care sînt destinate consumului sau prelucrării. **R.n.** sînt reprezentate obiectiv de existența unor minereuri, petrol, gaze etc. în subsolul unor teritorii, dar și de potențialul agricol și ali-

mentar aflat pe solul aceloraşi teritorii: floră, faună, posibilităţi de exploatare agricolă. **R.n.** se află sub suveranitatea permanentă a statelor cărora le aparţin. **R.n.** sînt de două feluri: unele care nu se pot reînnoi după consumarea lor, fiind cantitativ limitate (de pildă, petrolul, gazele); alte **r.n.**, cum sînt cele care alcătuiesc bogăţiile vegetale şi animale, se reînnoiesc prin munca oamenilor. **R. n.** alcătuiesc una din condiţiile dezvoltării, iar de exploatarea lor raţională depinde grăbirea ritmului de dezvoltare a statelor.

REŞEDINŢĂ **1.** Locul unde o anumită persoană se stabileşte un anumit timp. În dreptul internaţional privat, **r.** este un criteriu luat în considerare în ceea ce priveşte condiţia juridică a străinilor şi în conflictele de legi. Legea nr. 25/1969 privind regimul străinilor în România distinge de ex. între străinii care domiciliază în România şi cei care au numai **r.** sau sînt în trecere. **2.** Imobil, locuinţă a unui şef de misiune diplomatică; ca şi sediul misiunii, **r.** şefului acesteia se bucură de inviolabilitate şi protecţie. **3.** *Stat de reşedinţă*, ţară în care este stabilită misiunea diplomatică. *S. de r.* are obligaţia să asigure misiunii şi şefului acesteia condiţii corespunzătoare de activitate, în conformitate cu prevederile Convenţiei de la Viena din 1961 (v.).

RETORSIUNE, act inamical (v.), dar licit, la care recurge un stat pentru a face ca un alt stat să înceteze anumite acte inamicale, dar licite, pe care le săvîrşeşte împotriva celui dintîi. **R.** este folosită ca un mijloc de constrîngere pentru restabilirea unor relaţii normale. Actele la care se răspunde prin **r.** nu au un caracter ilicit, ci numai un caracter inamical. Actele care determină recurgerea la **r.** şi **r.** ca atare sînt dăunătoare climatului politic internaţional, creînd sau accentuînd situaţia de tensiune, de natură a favoriza izbucnirea sau agravarea unor conflicte internaţionale. Ex. de act inamical: declararea fără motive concrete drept *persona non grata* a unuia sau mai multor diplomaţi aparţinînd aceleiaşi misiuni. La **r.** statul căruia aceştia îi aparţin poate răspunde cu măsuri similare.

RETRAGEREA (dintr-un tratat), mod de încetare a tratatelor încheiate pe o perioadă determinată de timp. Ea se notifică celorlalte părţi la tratat sau în cazul anumitor tratate (de ex. Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare (v.) (1 iul. 1968) şi Consiliului de Securitate al O.N.U. într-o perioadă de timp determinată. Unele tratate prevăd ca notificarea să cuprindă o declaraţie cu privire la evenimentele care determină statul să se retragă din tratat. **R.** unui stat dintr-un tratat poate să aibă loc în conformitate cu prevederile tratatului sau oricînd cu consimţămîntul tuturor părţilor la tratat după consultarea cu acestea. În cazul în care un tratat nu cuprinde prevederi exprese cu privire la **r.**, un stat contractant poate să se retragă numai dacă părţile s-au înţeles să admită posibilitatea **r.** sau dacă dreptul de **r.** poate fi dedus din natura tratatului. În asemenea cazuri, **r.** trebuie notificată celorlalte părţi cu un răstimp înainte, care va fi cel fixat în acest scop în tratat, sau va constitui un termen raţional. **V.** şi *renunţare.*

RÉUNION, INSULA ~ (denumirea oficială: *La Réunion)*, ins. vulcanică în arh. Mascarene (Oc. Indian), situată la circa 680 km E de Madagascar. Suprafaţa: 2 510 kmp. Populaţia (1976): 500 000 loc. Centrul administrativ: *Saint-Denis*, 98 000 loc. (1975). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc C.F.A. = 100 Centimes. *Istoric.* Descoperită în 1507 de navigatorul portughez Diego Fernandez Pereira, **R.** este ocupată de Franţa în 1638 şi devine colonie franceză sub numele de Ins. Bourbon (1643). Colonizarea sistematică începe în perioada

1663—1664. În timpul revoluției franceze primește actualul nume (1793). Stăpînită de englezi (8 iul. 1810 — apr. 1815). Potrivit Constituțiilor franceze din 13 oct. 1946 și 4 nov. 1958, **R.** este un „departament de peste mări", parte integrantă a Franței.

REUNIUNEA PRIVIND COOPERAREA ECONOMICĂ ȘI TEHNICĂ MULTILATERALĂ ÎN BALCANI (26 ian. — 5 febr. 1976), reuniune ce a avut loc la Atena, la inițiativa primului ministru grec C. Karamanlis, avînd drept scop cooperarea economică și tehnică multilaterală între țări balcanice. Au participat delegații guvernamentale ale Bulgariei, Greciei, Iugoslaviei, României și Turciei. Reuniunea a stabilit un amplu inventar de peste 100 propuneri de cooperare multilaterală, formulate de cele cinci țări participante, în cele cinci sectoare de interes comun stabilite, și anume: agricultura, comerțul, energia, transporturile și telecomunicațiile, mediul înconjurător. Aceste propuneri au fost supuse spre examinare guvernelor țărilor participante, urmînd a se stabili proiectele de interes comun și a se trece la realizarea lor efectivă. Un alt rezultat important al reuniunii de la Atena îl constituie ideea continuității eforturilor de cooperare într-un cadru organizat, în reuniuni viitoare, așa cum se prevede în Comunicatul comun adoptat la reuniune. Ea reprezintă începutul unui proces menit să se dezvolte, să confere noi dimensiuni cooperării între state în Peninsula Balcanică, dînd expresie, totodată, prevederilor Actului final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, fiind o parte integrantă a procesului de edificare a securității și de dezvoltare a cooperării pe continent. La obținerea acestor rezultate a contribuit în mod direct faptul că lucrările reuniunii s-au desfășurat pe baza normelor democratice care și-au găsit consacrarea la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa: toate formele de activitate ale reuniunii au fost deschise tuturor delegațiilor; toate hotărîrile au fost adoptate prin consens (v.); ședințele au fost prezidate pe baza principiului rotației (v.).

REUTER, agenție de știri britanică, creată în 1849. Din 1865 aparține unei companii pe acțiuni, dar este considerată ca fiind agenție oficioasă. Are sediul la Londra.

REVALORIZARE, operațiune de creștere oficială a valorii valutei naționale față de etalonul în care este exprimată. **R.** este utilizată (în sens strict) numai în condițiile cursurilor de schimb fixe (v.); în condițiile cursurilor de schimb flotante această operațiune fiind înlocuită cu cea de apreciere valutară (v.). În sens larg, **r.** reprezintă orice majorare a cursului valutei naționale pe piețele de schimb valutar. **R.** sînt determinate de apariția și persistența excedentelor balanțelor de plăți, fie sub forma excedentelor plăților curente, fie sub forma intrărilor nete de capital. Menținerea nivelului inflației interne sub cel înregistrat în țările partenere, creșterea activității economice interne sau nivelul relativ înalt al dobînzilor interne sînt factori care concură, de obicei, la **r.** valutei naționale. **R.**, prin creșterea prețurilor de export și scăderea prețurilor de import, poate duce la echilibrarea balanței comerciale și contribuie la atenuarea excedentelor plăților curente. **R.** au fost mai puțin utilizate de țările occidentale decît devalorizările (v.). ~ *de facto*, reprezintă creșterea cursului de schimb a unei valute pe piețele valutare (v.) în condițiile practicării cursurilor de schimb flotante.

REVANȘISM, politică de răzbunare a învinsului față de învingător. **R.** izvorăște din dorința de a obține printr-un nou război restabilirea unor poziții pierdute în urma înfrîngerilor suferite în războaie anterioare. Burghezia cultivă și exploatează spiritul revanșard pentru pregătirea de

războaie de cotropire. Un ex. în acest sens l-a oferit Germania hitleristă, care, nemulțumită de conținutul Tratatelor de pace de la Versailles, a promovat o politică agresivă, revanșardă și revizionistă, culminînd cu dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial.

REVIZIONISM 1. Termen prin care se definește acea varietate a oportunismului, care acționează pentru revizuirea fundamentelor, principiilor politice și ideologice ale socialismului științific. P.C.R., dezvoltînd în mod creator teoria socialismului științific pe baza generalizării fenomenelor noi apărute în mersul înainte al societății, se pronunță împotriva oricăror deformări reformiste, revizioniste și dogmatice, pentru ca tezele de bază ale socialismului științific să constituie o călăuză în acțiunea practică de transformare revoluționară a societății pe drumul socialismului multilateral dezvoltat și trecerii treptate la comunism. **2.** Curent inițiat de guverne sau grupuri interesate, tinzînd la revizuirea unor tratate internaționale. Perioada interbelică a constituit o oglindă expresivă a luptei dintre statele care doreau revizuirea prevederilor Tratatelor de pace de la Versailles, în frunte cu Germania și Italia, și statele care apărau statuquo-ul. România pornind de la propriile interese naționle, de apărare a independenței și integrității sale teritoriale, a promovat în perioada interbelică o netă politică antirevizionistă. Marele diplomat român Nicolae Titulescu a fost un promotor activ și un adecvat ideolog al antirevizionismului.

REVIZUIREA CARTEI O.N.U. Procedura de revizuire este prevăzută în art. 108—109 din Cartă. Presupune reunirea unei conferințe generale a statelor membre ale O.N.U., stabilită cu votul unei majorități de două treimi din membrii Adunării Generale și cu voturile a șapte membri ai Consiliului de Securitate. În această procedură nu se face deosebire între voturile membrilor permanenți și voturile membrilor nepermanenți ai Consiliului de Securitate. Pentru intrarea în vigoare a amendamentelor aduse Cartei sînt însă necesare: a) adoptarea lor cu o majoritate de două treimi din membrii Adunării Generale și b) ratificarea amendamentelor adoptate de două treimi din statele membre ale O.N.U., inclusiv toți membrii permanenți ai Consiliului de Securitate.

REVIZUIREA TRATATELOR, modificare a unui tratat, care vizează ansamblul prevederilor sale; termenul de modificare sau amendament se folosește atunci cînd se referă numai la un număr restrîns de prevederi ale unui tratat. În practica internațională nu se face întotdeauna această distincție, deși un amendament adus unei singure prevederi are uneori mai mare importanță decît o revizuire de ansamblu a tratatului. Pentru acest motiv, și avînd în vedere nuanța peiorativă pe care a căpătat-o expresia **r.t.** în perioada dintre cele două războaie mondiale, Comisia de Drept Internațional a O.N.U. (v.) a propus, la Conferința pentru codificarea dreptului tratatelor de la Viena din anii 1968—1969, termenul generic de „modificare" a tratatelor. Creșterea numărului tratatelor multilaterale și a rolului organizațiilor internaționale a determinat adoptarea unor prevederi din ce în ce mai detaliate, a unor proceduri precise privind **r.t.** în cadrul activității organizațiilor sau în conferințe special convocate de acestea. S-a creat astfel mecanismul care asigură, în mod operativ, examinarea propunerilor de modificare sau revizuire a convențiilor. Dreptul internațional cutumiar nu cuprinde reguli complete privind revizuirea sau modificarea tratatelor; el cuprinde numai unele reguli generale în acest domeniu, urmînd ca fiecare tratat să stabilească regu-

lile revizuirii sau modificării lui, modalităţile şi procedura de urmat.

REVOLUŢIA ŞTIINŢIFICĂ ŞI TEHNICĂ, schimbare calitativă (revoluţionară) în ştiinţă şi tehnică, determinînd revoluţionarea forţelor de producţie, a producţiei societăţii contemporane, schimbarea radicală a situaţiei omului în sistemul forţelor de producţie, precum şi a condiţiilor materiale ale vieţii societăţii. Interdependenţa organică dintre revoluţiile în ştiinţă şi cele din tehnică se manifestă prin aceea că revoluţiile ştiinţifice pregătesc revoluţiile tehnice, iar acestea din urmă creează condiţiile materiale pentru dezvoltarea continuă a ştiinţelor naturii. O caracteristică esenţială a **r.ş. şi t.** o constituie transformarea ştiinţei într-o forţă nemijlocită de producţie. Procesul transformării ştiinţei în forţă nemijlocită de producţie a mers şi continuă să meargă pe trei căi: a) întruchiparea ei materială; b) încorporarea acesteia în forţa de muncă, în factorul subiectiv al producţiei, prin ridicarea pregătirii ştiinţifice şi perfecţionarea spirituală a omului; c) conducerea proceselor sociale tot mai complexe şi organizarea muncii şi a producţiei. Transformarea ştiinţei în forţă nemijlocită de producţie dobîndeşte, în prezent, un sens tot mai concret, deşi într-un mod şi într-un grad diferit, şi pentru anumite ştiinţe sociale. Ştiinţele sociale şi umane reprezintă astăzi nu numai un mijloc în dezvoltarea concepţiei despre lume, a orizontului spiritual al omului, ci ele participă tot mai pronunţat şi tot mai direct atît în producţia materială şi în viaţa social-politică, cît şi în conducerea acestor procese tot mai complexe. Alături de implicaţiile pozitive ale **r.ş. şi t.** asupra dezvoltării sociale, există şi efectul negativ, nociv al acestui proces revoluţionar asupra omului, asupra societăţii (atît în capitalism, cît şi în socialism). Influenţa **r.ş. şi t.** asupra cooperării şi colaborării internaţionale este multilaterală şi deosebit de complexă. Ea impune intensificarea schimburilor cultural-ştiinţifice dintre popoare; determină diversificarea şi amplificarea continuă a posibilităţilor de colaborare; reclamă perfecţionarea permanentă a formelor şi metodelor de cooperare internaţională şi, totodată, lărgeşte posibilităţile pentru extinderea şi perfecţionarea relaţiilor de cooperare între popoare, atît în domeniul producţiei materiale, cît şi al culturii spirituale. **R.ş. şi t.** influenţează evoluţia situaţiei internaţionale, cît şi problematica păcii şi războiului. Principalele direcţii ale **r.ş. şi t.** sînt: 1) crearea unor unelte de muncă calitativ noi, respectiv trecerea la un sistem calitativ nou de maşini, de la complexe de maşini mecanice la sisteme automatizate de maşini principial noi; 2) introducerea maşinilor electronice de calcul (tehnica electronică), folosirea sistemelor cibernetice de dirijare (conducere) a proceselor de producţie, pe baza maşinilor de calcul electronic cu programe prestabilite, deci transferarea funcţiei de dirijare de la om la instalaţii tehnice, înlocuirea unor funcţii logice ale omului prin maşini; 3) crearea unor obiecte de muncă calitativ noi, respectiv crearea unor materiale sintetice cu proprietăţi dinainte stabilite şi care nu se găsesc în natură, deci modificarea structurilor şi proporţiilor producţiei materiale sintetice, ceea ce presupune noi realizări în fizica corpurilor solide; 4) trecerea treptată de la surscle vechi de obţinere a energiei electrice la surse şi metode noi de obţinere a acestei energii (folosirea energiei nucleare, termonucleare, geotermice, solare, eoliene). 5) trecerea treptată de la tehnologia de producţie fizico-mecanică (tehnologia mecanică), care modifică forma (proprietăţile) fizică a substanţei din natură, la o tehnologie nouă, electrotehnică, chimică, biochimică, bionică (tehnologia nemecanică), care modifică structura acestei substanţe şi creează valori materiale cu proprietăţi

prestabilite; 6) schimbarea radicală a modului de îmbinare tehnologică a elementelor materiale ale producției cu cele umane, ceea ce reprezintă schimbarea radicală a poziției omului în procesele de producție, a locului ocupat de om în sistemul forțelor de producție. Automatizarea și cibernetizarea proceselor de producție și a conducerii acestor procese reprezintă trăsătura esențială a **r.ș. și t.** Producția mașinistă, în condițiile căreia muncitorul este nevoit să participe nemijlocit la procesul tehnologic, să îndeplinească funcții tehnice, mecanice, începe să cedeze locul producției automatizate, în care obiectul muncii este prelucrat integral de sistemul tehnic însuși, care funcționează fără participarea directă a muncitorului. În condițiile unor forme dezvoltate de automatizare, sistemul de linii automate beneficiază de aparatură cibernetică, care îndeplinește funcții de calcul-decizie, de control și dirijare. Tehnica cibernetică se introduce nu numai în producția materială ci și în activitatea de conducere, în sfera serviciilor, științei, învățămîntului. În procesul **r.ș. și t.** se modifică și metodele tehnologice ale producției. Tehnologia mecanică de prelucrare a obiectului muncii, care a avut o poziție dominantă în producția materială, se înlocuiește treptat cu metode mai eficiente, care modifică nu numai forma obiectului, ci și structura atomică și moleculară a materiei, determină transformarea ei într-o materie nouă, cu însușiri prestabilite. Redistribuirea funcțiilor între om și tehnică generează schimbări în conținutul muncii, în structura profesională a cadrelor, în nivelul cultural și tehnic al oamenilor muncii. Sub impactul creșterii productivității muncii se reduce procentul relativ al celor ocupați în producția materială și, corespunzător, se dezvoltă sfera neproductivă, îndeosebi activitatea științifică, învățămîntul și asistența medicală. În capitalism, aceste cerințe ale **r.ș. și t.** sînt deformate de relațiile sociale antagoniste. În socialism, progresul științei și tehnicii se înfăptuiește prin îmbinarea organică a realizărilor **r.ș. și t.** cu avantajele sistemului economic socialist, este calea și mijlocul principal de creare a *bazei tehnico-materiale* a socialismului multilateral și armonios dezvoltat, a comunismului. Desfășurarea cu succes a **r.ș. și t.** în socialism reprezintă o condiție a victoriei socialismului în competiția sa istorică cu capitalismul.

REZERVĂ (în tratate internaționale), declarație unilaterală ce emană de la un stat care își exprimă voința de a deveni parte la un tratat multilateral și prin care își manifestă intenția de a exclude sau modifica efectul juridic al unor prevederi ale tratatului în ceea ce privește aplicarea lor în raport de statul respectiv. Face parte integrantă din actul prin care acest stat intră în rîndurile părților contractante și tinde să reducă, cît privește statul în cauză, întinderea obligațiilor decurgînd, în principiu, din acel tratat. **R.** se pot face numai la un tratat multilateral. Instituția **r.** la tratate permite unui stat suveran să-și exprime mai exact voința sa de a se obliga prin tratatul respectiv, care corespunde, în general, intereselor sale, dar al cărui text, în anumite privințe, contravine unora dintre acestea. În lipsa acestei instituții, statul în cauză s-ar vedea silit fie să accepte anumite reglementări cu care, în fond, nu este de acord, fie să nu devină parte la un tratat în care este, în general, interesat. Instituția **r.** la tratate este de natură a promova cooperarea între state pe baza respectării egalității în drepturi și a suveranității lor. **R.** se face în scris, cu ocazia semnării, ratificării etc. Ea este revocabilă oricînd. **R.** leagă statele contractante care nu o resping în raporturile lor cu statul care a făcut **r.** Obiecția la **r.** împiedică naștera legăturilor din tratat între obiectant și rezervator, dacă această voință este exprimată expres în obiecție.

Obiecţia trebuie să fie scrisă şi să intervină într-un anumit termen („raţional") sau anume definit în tratat. Statele care acceptă jurisdicţia obligatorie a C.I.J., fac oricînd **r.** la întinderea obligaţiei de acceptare, în măsura în care astfel de **r.** corespund voinţei şi intereselor lor.

REZERVE OFICIALE (de aur şi devize), stocul de aur şi valute convertibile deţinut de autorităţile monetare ale unei ţări (de obicei de Banca Naţională sau Centrală) pentru a fi utilizat în echilibrarea deficitului balanţei de plăţi sau pentru anumite cazuri de forţă majoră (importuri determinate de calamităţi, plăţi externe urgente etc.). În practica financiară internaţională, de multe ori **r.o.** sînt sinonime cu lichiditatea internaţională (v.) a unei ţări. În perioada postbelică au avut loc modificări în volumul şi structura **r.o.** pe plan internaţional: volumul **r.o.** de devize a crescut considerabil în timp ce **r.o.** de aur au înregistrat majorări relativ minore; s-a produs o evidentă redistribuire între ţări a **r.o.** (rezervele de aur ale S.U.A. s-au micşorat în favoarea celor ale ţărilor vest-europene şi Japoniei, iar rezervele de devize au cunoscut majorările cele mai substanţiale în unele ţări capitaliste dezvoltate care au înregistrat excedente ale balanţelor de plăţi şi în ţările exportatoare de petrol).

REZIDENT (REZIDENT GENERAL) 1. Rang diplomatic prevăzut în Protocolul de la Aachen din 21 nov. 1818 care, în ordine ierarhică, era situat între clasa ministrului plenipotenţiar şi clasa însărcinatului cu afaceri (v.). În reglementările internaţionale ulterioare (v. *Convenţia de la Viena privind relaţiile diplomatice din 1961*), această clasă de agenţi diplomatici nu a mai fost menţinută. 2. Înalt funcţionar pe care statul protector îl plasa odinioară pe lîngă suveranul unui stat protejat şi ale cărui atribuţii şi puteri erau fixate prin tratatul de protectorat. 3. Ambasador, ministru plenipotenţiar, care are reşedinţa în statul în care este acreditat (ambasador rezident).

REZILIERE, desfacerea sau renunţarea la un acord sau contract încheiat. Pe plan internaţional se întîlneşte în practica acordurilor în domeniul cooperării economice şi tehnice încheiate la nivel ministerial sau între întreprinderi din state diferite. **R.** are efect numai din momentul pronunţării ei şi nu retroactiv, de la încheierea documentului, ca în cazul anulării (v. *anularea tratatelor*).

REZISTENŢĂ, MIŞCARE DE ~, stare de ostilitate şi împotrivire generalizată a maselor populare faţă de clasa dominantă şi aparatul său represiv (ca preludiu sau formă a războiului civil) ori a unui popor decis să-şi apere independenţa şi suveranitatea naţională faţă de o putere străină care i-a impus sau tinde să-i impună un regim de dominaţie politică, economică, militară etc. În acest din urmă sens, **r.** cuprinde totalitatea acţiunilor maselor — în special ale formaţiunilor lor înarmate — împotriva forţelor străine de ocupaţie şi a administraţiei stabilite sau în curs de instaurare. Specificul mişcării de **r.** constă în adoptarea unor forme şi procedee de luptă, diferite de cele utilizate în cursul acţiunilor militare clasice, în măsură să transfere conflictul pe un teren necontrolabil pentru inamic. Deşi rolul hotărîtor în combaterea agresorului revine luptei armate, o pondere importantă o au acţiunile nearmate: manifestările de natură politică, ideologică, economică, culturală, psihologică (demonstraţiile de masă, grevele, sustragerea de la muncă, sabotajul, nesupunerea civilă, apărarea tradiţiilor şi a valorilor culturale naţionale etc.). **R.** urmăreşte să provoace inamicului pierderi cît mai mari în personal şi tehnică de luptă, să-i dezorganizeze liniile de comunicaţii, să submineze potenţialul moral

și voința de luptă ale forțelor de ocupație. Legitimată de dreptul inalienabil al statelor la autoapărare, r. constituie o componentă importantă a doctrinei războiului întregului popor. V. și *război civil, război popular generalizat.*

REZOLUȚIE (adoptată în cadrul O.N.U.), hotărîre a unui organ interguvernamental din cadrul O.N.U. Din punctul de vedere al formei, r. are, de regulă, două părți: un preambul, în care se exprimă principalele considerente care motivează hotărîrea, și un dispozitiv, în care este redată hotărîrea propriu-zisă. R. poate avea, conform Cartei O.N.U., un caracter de recomandare sau de decizie (forță juridică obligatorie) pentru statele sau/și organele O.N.U. cărora se adresează r. Natura juridică a r. adoptate la O.N.U. este o chestiune mult dezbătută și chiar controversată. Atunci însă cînd se adresează statelor, indiferent de caracterul de recomandare sau de decizie al unei r., aplicarea prevederilor sale de către un stat nu se poate face, în virtutea principiului suveranității, decît cu consimțămîntul acestuia. Autoritatea unei r. cu caracter de recomandare decurge din influența politică a organului de la care emană (Adunarea Generală, Consiliul de Securitate etc.). Subliniind necesitatea îmbunătățirii modului de adoptare a r. și hotărîrilor Adunării Generale, astfel încît deciziile acestui înalt for să întrunească sprijinul unanim al statelor membre, hotărîrea lor de a aplica cu bună credință angajamentele asumate prin documentele adoptate de O.N.U., România a propus introducerea în Cartă a unor dispoziții care să prevadă ca r. adoptate prin consens sau cu unanimitate de voturi să constituie angajamente ferme pentru toate statele membre.

REZOLVAREA PRIN MIJLOACE PAȘNICE A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE, unul din principiile fundamentale ale D.I.C.; deși a fost enunțat în tratate înainte de cel de-al doilea război mondial (v. *Pactul general de renunțare la război — 1928*) a fost consacrat definitiv în Carta O.N.U. În conformitate cu prevederile art. 2 din Cartă, toate statele membre ale O.N.U. au obligația de a reglementa diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice, în așa fel încît pacea și securitatea internațională ca și justiția să nu fie puse în primejdie. O formulare apropiată este dată și în Declarația O.N.U. din 1970 privind întărirea securității internaționale, care înscrie obligația statelor părți într-un diferend internațional, precum și a celorlalte state, de a se abține de la orice acte care ar putea agrava situația, periclitînd menținerea păcii și securității internaționale și de a acționa conform scopurilor și principiilor Cartei. În baza art. 33 din Cartă, statele membre ale O.N.U. trebuie să recurgă mai întîi la mijloace pașnice, alese de părți, urmînd ca, dacă acestea au rămas fără efect, reglementarea diferendului să se facă în conformitate cu procedurile recomandate de Consiliul de Securitate sau de Adunarea Generală. Principiul rezolvării prin mijloace pașnice a diferendelor internaționale constituie un corolar logic al interzicerii folosirii forței sau amenințarea cu forța în relațiile internaționale, al principiului neagresiunii. Dreptul internațional a consacrat principiul acordului dintre părți sau al libertății în alegerea mijloacelor pașnice pe care urmează să le folosească în soluționarea diferendelor.

RHODESIA DE SUD (denumirea africană: *Zimbabwe*), teritoriu situat în Africa central-meridională, învecinat cu Zambia, Mozambic, Africa de Sud și Botswana. Suprafața: 390 622 kmp. Populația (1976): 6 530 000 loc. Centrul administrativ: *Salisbury*, 566 000 loc. (1976, aglomerația urbană). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Rhodesian Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Pe teritoriul R. de S. a ființat în sec. 12—17 un stat feudal timpuriu: Monomo-

tapa sau Zimbabwe. La mijlocul sec. 19 o mare parte a teritoriului este unificată sub puterea regelui Mosclecatse. În 1889—1890 teritoriul este cucerit de Compania britanică a Africii de Sud, fondată de Cecil Rhodes și administrată de aceasta în perioada 1891—1923, cînd este declarat colonie a coroanei britanice cu regim de autonomie internă. O.N.U. consideră **R. de S.** teritoriu neautonom, în sensul cap. 11 al Cartei. În 1953 a format, împreună cu fostele protectorate britanice Rhodesia de Nord (Zambia) și Nyassaland (Malawi), Federația Rhodesia-Nyassaland, destrămată la 31 dec. 1963. La 11 nov. 1965 guvernul rasist al minorității albe proclamă, în mod unilateral și ilegal, independența **R. de S.** și pune bazele unui regim de apartheid. O Constituție adoptată în 1969 proclamă, la 2 mart. 1970, în mod ilegal, „republica Rhodesia". Marea Britanie nu recunoaște acest act, **R. de S.** rămînînd, potrivit Constituției din 6 dec. 1961, teritoriu autonom ținînd de coroana britanică, iar O.N.U. cheamă toate statele lumii să nu recunoască așa-zisa independență a acestui teritoriu. Sancțiunile economice aplicate regimului rasist în urma hotărîrilor O.N.U. din 1966 și 1968 nu au fost eficace, acestea fiind încălcate îndeosebi de Africa de Sud. Mișcarea de eliberare națională a populației africane ia, începînd din 1967, forma luptei armate. Forțele patriotice sînt organizate în Uniunea Națională Africană Zimbabwe (Z.A.N.U.), Uniunea Poporului African Zimbabwe (Z.A.P.U.) reunite în cadrul Frontului Patriotic Zimbabwe. Negocierile începute la 11 dec. 1974 între reprezentanții mișcărilor de eliberare, ai guvernului britanic și ai regimului lui Ian Smith au eșuat. La fel și cele din 25 aug. 1975 și nov.-dec.1975 nu au avut drept rezultat decît refuzul minorității albe de a preda puterea majorității de culoare. La 28 oct. 1976 au început lucrările Conferinței constituționale de la Geneva în problema **R. de S.** la care au participat mișcările de eliberare națională, ambasadorul britanic Ivor Richard și reprezentanții guvernului de la Salisbury. Propunerile britanice au fost respinse din nou, iar populația de culoare a luat hotărîrea de a continua lupta armată. Noi negocieri (Malta, 31 ian.—1 febr. 1978) între liderii Frontului Patriotic și reprezentanții Marii Britanii și S.U.A., în vederea punerii în practică a unui plan anglo-american de transferare a puterii au rămas fără rezultate concrete. La 15 febr. 1978, șeful guvernului rasist minoritar al **R. de S.** a anunțat încheierea unei „reglementări interne" cu „liderii moderați". Conducătorii Frontului Patriotic au respins „reglementarea internă", declarînd că vor intensifica lupta armată pentru dobîndirea independenței. *Relații cu România.* În perioada interbelică, la Bulawayo a funcționat un consulat onorific român, deschis la 1 nov. 1926. România a condamnat cu hotărîre acțiunile ilegale ale guvernului sud-rhodesian din nov. 1965 și mart. 1970. România nu a recunoscut regimul ilegal din **R. de S.**, nu întreține nici un fel de relații — diplomatice, consulare, economice, comerciale sau de altă natură — cu autoritățile de la Salisbury și sprijină activ și multilateral lupta de eliberare națională a poporului zimbabwe.

RISC (în relațiile economice internaționale), eveniment probabil, generator de pierderi. În executarea contractelor internaționale prezintă un interes deosebit stabilirea momentului din care **r.** trec de la vînzător asupra cumpărătorului. Acoperirea **r.** se face prin organizațiile de asigurări contra unei taxe numită primă de asigurare (v.), iar instrumentul care atestă încheierea contractului de asigurare se numește poliță de asigurare.

RISTURNĂ 1. Parte a primei de asigurare reținută de asigurător în cazul

în care asiguratul renunţă la asigurare. 2. Sumă restituită de vînzător cumpărătorului, al cărei cuantum a fost fixat anticipat şi în raport cu importanţa cifrei de afaceri. **R.** poate fi proporţională cu cifra de afaceri sau progresivă, constituind un stimulent al operaţiunilor de vînzare.

RITZAUS BUREAU, agenţie naţională de presă din Danemarca, creată în 1866, cu sediul la Copenhaga.

RIVERAN, stat al cărui teritoriu se află situat la ţărmul unei mări sau este mărginit ori străbătut de un curs de apă internaţional. Statele **r.** au deplină suveranitate asupra mării teritoriale (**v.**), precum şi asupra sectoarelor respective ale fluviilor internaţionale (**v.**). D.I.C. recunoaşte unele drepturi în favoarea statelor **r.** şi dincolo de frontierele lor maritime.

ROL 1. Registru în care sînt înscrise cauzele judecate de o instanţă arbitrală sau judiciară. **2.** Lista zilnică a proceselor ce revin instanţei spre judecare. **3.** Evidenţă a tratatelor internaţionale, în ordine cronologică, a cererilor de înscriere formulate de statele-părţi, ţinută de Secretariatul O.N.U. în vederea publicităţii lor. **4.** Lista echipajului unei nave (rolul navei). **5.** (În unele state) Lista tuturor navelor şi caracteristicilor tehnice ale acestora, arborînd pavilionul naţional.

ROMÂNIA (denumirea oficială: *Republica Socialistă România*), stat situat în SE părţii centrale a Europei, cu ieşire la Marea Neagră, învecinat cu U.R.S.S., Bulgaria, Iugoslavia şi Ungaria. Suprafaţa: 237 500 kmp. Populaţia (1 iul. 1978): 21 855 000 loc. Capitala: *Bucureşti*, 1 934 025 loc. (5 iun. 1977, inclusiv comunele suburbane). Limba oficială: româna. Moneda: 1 Leu = 100 Bani. *Istoric.* Pe teritoriul de astăzi al **R.** s-a dezvoltat de milenii o bogată civilizaţie materială şi spirituală, vestigiile arheologice atestînd o neîntreruptă locuire pe acest teritoriu din paleolitic. Culturile neolitice (Criş, cea mai veche; Hamangia, Boian, Gumelniţa ş.a.) culminează cu cea de la Cucuteni (apărută către mijlocul milen. 4 î.e.n.), a cărei principală expresie este ceramica, una dintre cele mai interesante şi strălucitoare mărturii neolitice europene. Pătrunderea în valuri succesive a unor triburi nomade indo-europene în spaţiul carpato-dunărean (sfîrşitul milen. 3 î.e.n.) duce la dezagregarea culturilor neolitice, care, fără a elimina fondul cultural şi etnic, provoacă schimbări în structura etnică autohtonă. Odată cu epoca bronzului (1800—800 î.e.n.) şi cu încheierea procesului de indo-europenizare a triburilor autohtone se formează strămoşii tracilor, se încheagă societatea gentilică patriarhală şi începe procesul de diferenţiere socială. În prima epocă a fierului (800—300 î.e.n.), cînd în Europa de SE se încheie procesul de delimitare a ariilor lingvistice şi culturale dintre traci şi iliri, se produce desprinderea triburilor geto-dace din masa tracilor, care populează o mare parte a Pen. Balcanice. Geto-dacii sînt cei mai vechi locuitori de pe teritoriul **R.** menţionaţi de izvoarele scrise din antichitate. În sec. 7—8 î.e.n. coloniştii greci întemeiază pe litoralul românesc al Mării Negre oraşele Histria, Callatis, (Mangalia) şi Tomis (Constanţa), care devin focare active ale civilizaţiei elene în zona Dunării de Jos. Legăturile cu civilizaţia greacă şi pătrunderea unor influenţe ilirice şi scitice (sec. 6 î.e.n.), contribuie la îmbogăţirea civilizaţiei autohtone, care la rîndul ei îşi transmite influenţele sale. După expediţia nereuşită a regelui persan Darius I (514 î.e.n.), căreia geto-dacii i-au opus o puternică rezistenţă, aceştia cunosc o perioadă de afirmare politică sub Dromihete, unificatorul triburilor din Cîmpia Munteană, victorios în confruntările cu regele Traciei, Lisimah (300 şi 292 î.e.n.). Între 300—280 î.e.n., cete de celţi pătrund pe teritoriul Transilvaniei, iar în sec. 3—2 î.e.n. unele triburi scitice pătrund în regiunea dintre Dunăre

şi Marea Neagră, dar acestea vor fi absorbite de autohtoni pînă la sfîrşitul sec. 2 î.e.n. O importanţă deosebită a avut-o formarea statului centralizat dac sub Burebista (70—44 î.e.n.), consemnat sub numele de Dacia din izvoarele latine (Pliniu cel Bătrîn, Tacit). Burebista nimiceşte triburile celtice ale boiilor şi tauriscilor din S Slovaciei de azi (60 î.e.n.), extinzînd hotarele statului său pînă la Dunărea de Mijloc şi Munţii Slovaciei, iar în 55 î.e.n. începe cucerirea coloniilor greceşti din partea de N şi V a Mării Negre. După dispariţia lui Burebista, statul întemeiat de el se destramă în patru şi apoi cinci părţi, în frunte cu conducători care îşi dispută necontenit întîietatea. Un nucleu de stat s-a menţinut neîntrerupt în SV Transilvaniei, în regiunea Munţilor Orăştie, fiind condus succesiv de Deceneu, Comosicus, Scorilo, Duras-Diurpaneus, pînă la urcarea pe tron a lui Decebal (87 e.n.). În timpul domniei lui Augustus, Dobrogea intră sub directa supraveghere militară a Imperiului roman (4—14 e.n.), rămînînd nominal dependentă în continuare de regatul clientelar al Traciei. În 46, Tracia este transformată în provincie romană, iar Dobrogea este anexată provinciei romane Moesia (creată în 15 e.n.) şi supusă unui intens proces de romanizare. Sub Decebal (87—106), în faţa iminenţei pericolului roman, se accelerează procesul de centralizare a statului dac, a cărui autoritate se întinde asupra Transilvaniei, Banatului şi dincolo de versanţii estici ai Carpaţilor orientali. Războaiele îndelungate şi grele daco-romane (101—102, 105—106) au slăbit statul dac, schimbînd radical cursul dezvoltării sale istorice. Cucerirea Daciei şi transformarea ei într-o provincie a Imperiului roman 106), cu toate aspectele lor negative, au dus la împletirea celor două civilizaţii, au determinat o nouă înflorire economico-socială şi şi-au pus amprenta asupra întregii evoluţii istorice ulterioare a societăţii din acest spaţiu geografic. Colonizarea masivă şi organizată a noii provincii, ridicarea de castre, sate şi oraşe după model roman, adoptarea limbii latine, asimilarea civilizaţiei romane aflate pe o treaptă superioară de dezvoltare au avut ca rezultat romanizarea ireversibilă a dacilor şi formarea unei populaţii daco-romane de limbă latină, elementul de bază în procesul de etnogeneză a poporului român. Romanizarea a cuprins treptat teritoriul şi populaţia geto-dacă ce nu a făcut parte din provincia romană Dacia. Declinul Imperiului roman şi retragerea sa din Dacia (271) au lăsat pe acest teritoriu un stat neorganizat, ceea ce s-a resimţit în capacitatea de luptă şi rezistenţă în faţa năvălirilor popoarelor migratoare. După retragerea romană, Dacia rămîne, pînă către începutul sec. 7, înglobată în sfera de influenţă politică, economică şi culturală a Imperiului romano-bizantin, care îşi păstrează capete de pod pe malul de N al Dunării şi va face sub Constantin cel Mare şi Justinian mai multe încercări de recucerire a Daciei. Pătrunsă în sec. 2—3, religia creştină, de expresie latină, se generalizează în primele decenii ale sec. 4 în fosta Dacie romană. Timp de secole, noul popor creat prin contopirea dacilor cu romanii — poporul român — a trebuit să ducă lupte îndîrjite şi necurmate pentru a-şi păstra fiinţa, pentru a-şi asigura continuitatea pe teritoriul în care s-a născut şi dezvoltat. În sec. 5—6, prin spaţiul carpato-dunărean s-au perindat diverse popoare migratoare (goţii, hunii, gepizii, avarii), care au exercitat asupra populaţiei autohtone o dominaţie militar-politică şi nu o colonizare efectivă. Sub presiunea raidurilor lor, populaţia daco-romană este constrînsă să părăsească vechile oraşe şi tîrguri şi să ducă o viaţă mai modestă de agricultori şi păstori, impusă de condiţiile succedării popoarelor migratoare. Populaţia autohtonă este atestată de descoperirile arheologice de la Ţaga (jud. Cluj), Soporul de Cîmpie, Cipău, Moreşti (jud. Mureş), Brateiu (jud. Sibiu) ca singurul element etnic stabil şi permanent. În sec. 6—7 în acest spaţiu se stabilesc slavii, care sînt asimilaţi în perioada următoare de populaţia autohtonă, lăsînd urme în

limbă. Năvălirile popoarelor migratoare, distrugerile pricinuite de acestea, luptele îndelungate de apărare au provocat serioase rămîneri în urmă în dezvoltarea forţelor de producţie, în evoluţia civilizaţiei pe teritoriul R. Toate acestea nu au putut însă determina distrugerea fiinţei poporului român, al cărui proces de formare, împreună cu limba sa, se cristalizează în liniile sale esenţiale prin sec. 6 şi se definitivează în următoarele 2—3 secole. Limba română, care în evoluţia ei ulterioară va înregistra relativ puţine modificări, acestea fiind în sensul îmbogăţirii şi nuanţării vocabularului, este, prin origine, structură şi vocabular, o limbă latină — singura urmaşă directă a latinei vorbite în fostele provincii carpato-dunărene ale Imperiului roman. Treptat, odată cu sfîrşitul perioadei migraţiunilor, populaţia de pe teritoriul vechii Dacii a început să-şi organizeze viaţa în diferite mici formaţiuni statale (sfîrşitul sec. 9 şi începutul sec. 10). Primele menţiuni în izvoarele istorice despre asemenea formaţiuni sînt cele despre voievodatele (ducatele) din Transilvania conduse de Gelu, Menumorut şi Glad (sec. 10), despre formaţiunile politice din Dobrogea conduse de Tatos, Satza şi Sestlav (sec. 11), şi despre voievodatele lui Litovoi şi Seneslau şi cnezatele lui Ioan şi Farcaş, dintre Dunăre şi Munţii Carpaţi (sec. 13). Formarea acestor nuclee statale a marcat o epocă nouă în istoria poporului român, în dezvoltarea sa economică, socială şi politică. În sec. 11—13, ungurii, care se stabiliseră în Panonia în sec. 9, înfrîng formaţiunile statale româneşti după o dîrză rezistenţă a acestora, înglobînd Transilvania ca voievodat autonom, pînă în 1541, în regatul ungar. În contextul cristalizării feudalismului, între 1310—1352 Basarab I unifică voievodatele şi cnezatele din dreapta şi stînga Oltului, întemeind statul feudal Ţara Românească. În 1359, voievodul maramureşan Bogdan I trece în Moldova şi, cu sprijinul populaţiei locale, este recunoscut de feudalii locali ca voievod şi domn, întemeind noul stat feudal Moldova. Concentrarea voievodatelor în state feudale, care se consolidează tot mai mult în cursul sec. 14, a asigurat atît dezvoltarea continuă a forţelor de producţie, cît şi conservarea fiinţei poporului şi apărarea cu succes a autonomiei ţărilor române ameninţate de regatele vecine — ungar şi polon — şi mai tîrziu de marile imperii ale vremii. Organizarea statelor feudale româneşti a creat condiţiile ridicării vieţii economico-sociale pe o treaptă superioară, a înscris epoci de puternică înflorire a civilizaţiei materiale şi spirituale pe teritoriul R., marcate şi de personalitatea unor mari domnitori patrioţi. Deşi trăiau în evul mediu în trei state separate — Muntenia, Moldova şi Transilvania — legăturile economice, politice şi culturale dintre români nu s-au întrerupt niciodată. Una din formele specifice orînduirii feudale în ţările române, datorită particularităţilor dezvoltării sociale, a fost împletirea relaţiilor de exploatare feudală cu relaţiile de proprietate ţărănească individuală şi de obşte, existenţa unor categorii de ţărani liberi, stăpîni pe pămînt, care se bucurau de anumite drepturi economice şi sociale. Acest fapt a imprimat ţărănimii în întregul ev mediu un rol deosebit în viaţa ţărilor române, făcînd din ea atît forţa socială principală a dezvoltării economico-sociale, cît şi factorul militar hotărîtor în bătăliile pe care poporul a trebuit să le ducă pentru apărarea entităţii naţionale, a integrităţii patriei. Încă de la apariţia primelor formaţiuni statale româneşti, luptele maselor împotriva exploatării feudale au fost strîns împletite cu luptele împotriva dominaţiei străine. Între nenumăratele răscoale ale ţărănimii, notabile sînt cele din Transilvania, de la Bobîlna (1437—1438) şi cea condusă de Gheorghe Doja (1514), la care au luat parte ţărani români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi. Către sfîrşitul

sec. 14, Imperiul otoman își începe campaniile militare înspre Dobrogea și N Dunării. Pentru cele trei țări române începe acum o grea și îndelungată luptă pentru apărarea ființei naționale. Marile bătălii conduse de Mircea cel Bătrîn (Rovine, 1394, și Silistra, 1407), Iancu de Hunedoara (Ialomița, 1442, și Belgrad, 1456), Vlad Țepeș (Giurgiu, 1461—1462), Ștefan cel Mare (Vaslui, 1475, și Valea Albă — Războieni, 1476) au contribuit la îngreunarea și încetinirea pătrunderii armatelor otomane spre Europa centrală. Cucerirea de către turci a cetăților de la Dunăre (Turnu, Giurgiu, Brăila, Chilia), presiunea tătarilor din Crimeea, transformarea Serbiei în pașalîc și prăbușirea regatului ungar (1527) constrîng Muntenia și Moldova să recunoască suzeranitatea otomană. În 1541, Dieta de la Debrețin recunoaște, de asemenea, suzeranitatea Porții asupra Transilvaniei, care devine un principat autonom, vasal Imperiului otoman. Țările române vor păstra însă o reală autonomie internă, își mențin existența lor ca state, nefiind niciodată transformate în pașalîcuri. Unul din marile momente ale istoriei poporului român îl constituie prima unire politică a celor trei țări române, realizată de Mihai Viteazul la 1600, în urma unor mari victorii împotriva oștilor otomane — act care a devenit un simbol strălucit, însuflețitor pentru generațiile care au urmat și au aspirat spre constituirea statului unic național. Unirea realizată de Mihai Viteazul nu a durat decît pînă la 1601, datorită atît împrejurărilor interne nefavorabile, cît mai ales împotrivirii marilor puteri vecine — Imperiul otoman, Austria, Polonia —, care vedeau în constituirea unui stat puternic pe teritoriul R. o piedică în calea ambițiilor lor expansioniste. Sec. 17 este marcat de domnia lui Matei Basarab în Muntenia (1632—1654) și a lui Vasile Lupu în Moldova (1634—1653), în timpul cărora apar primele tipărituri în limba română la Govora (1640) și Iași (1642), cele dintîi coduri de legi în limba română la Iași (1646) și Tîrgoviște (1652). Către sfîrșitul sec. 17 și începutul sec. 18 importante schimbări survin în situația politică a țărilor române. Prin pacea de la Karlovitz (26 ian. 1699), Poarta otomană recunoaște trecerea Transilvaniei sub stăpînirea Imperiului habsburgic. Acest fapt, precum și extinderea Imperiului țarist către hotarele Moldovei, conduc Poarta să impună Moldovei, în 1711, și Munteniei, în 1716, regimul fanariot, cu domnitori ce îi sînt fideli, provenind din aristocrația greacă din Constantinopol. În Transilvania, principii sînt numiți direct de Curtea de la Viena. În timpul domniilor fanariote — forma cea mai dură sub care s-a exercitat dominația otomană în țările române—, care au durat pînă în 1821, Muntenia și Moldova și-au păstrat totuși autonomia internă, în acest răstimp avînd loc desființarea șerbiei (în 1746 în Muntenia și în 1749 în Moldova). Importante evoluții au loc în acest timp și în Transilvania. Lupta românilor pentru emancipare națională și socială ia o puternică expresie prin cărturarii patrioți ai Școlii ardelene (Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ioan Piuariu-Molnar, Ioan Budai-Deleanu), care prin cercetările și lucrările lor demonstrează originea latină comună a limbii române și a poporului din cele trei țări române, stimulînd formarea conștiinței naționale a conaționalilor lor de pe întreg teritoriul R. Revendicările lor sînt cuprinse într-o petiție, cunoscută și sub numele de *Supplex Libellus Valachorum*, trimisă în 1791 Curții din Viena, cerînd între altele egalitate în drepturi și reprezentare proporțională în Dieta Transilvaniei. În 1784 în Transilvania are loc marea răscoală țărănească, în fruntea căreia s-au aflat Horia, Cloșca și Crișan, împotriva asupririi sociale și naționale, care a avut un puternic ecou în țările române și dincolo de hotarele lor. În 1785, în Transilvania este abolită iobăgia. Repetatele războaie dintre

marile imperii vecine din sec. 18 şi începutul sec. 19 se poartă adesea pe teritoriul celor trei ţări române provocînd mari distrugeri materiale, deplasări de populaţii şi amputări teritoriale. În urma Tratatului de la Passarowitz (21 iul. 1718), Banatul şi Oltenia trec sub stăpînirea Imperiului habsburgic, Oltenia fiind reintegrată în Muntenia prin pacea de la Belgrad care încheie războiul ruso-austro-turc (18 sept. 1739). Prin Convenţia turco-austriacă din 7 mai 1775, Bucovina este cedată Imperiului habsburgic, în ciuda protestelor vehemente ale Moldovei, fiind mai tîrziu alipită Galiţiei (1790). Prin pacea ruso-turcă de la Bucureşti (16 mai 1812), Basarabia este încorporată în Rusia ţaristă. Exploatarea feudală a fost agravată de dominaţia marilor imperii vecine otoman, habsburgic şi ţarist — şi îndeosebi de cea otomană, care prin războaie, prăzi şi biruri au secătuit veacuri de-a rîndul avuţia ţărilor române. Dominaţia străină a dus, totodată, la prelungirea în timp a orînduirii feudale, la întîrzierea procesului dezvoltării societăţii româneşti, care a rămas în urmă faţă de ţările din centrul şi apusul Europei, unde destrămarea orînduirii feudale, trecerea la capitalism şi închegarea statelor naţionale s-au putut realiza cu mult înainte. Procesul destrămării societăţii feudale şi al ascensiunii capitalismului începe în ţările române abia în a doua jumătate a sec. 18 şi primele decenii ale sec. 19, cînd apar forţe sociale care dau un nou avînt luptelor revoluţionare. Paralel cu dezvoltarea industriei, creşte tot mai mult rolul social şi politic al burgheziei, care acţionează pentru desfăşurarea largă a activităţilor economice şi comerciale şi, implicit, pentru unele reforme democratice. Interesele de clasă făceau însă ca burghezia să intensifice exploatarea maselor şi totodată să pactizeze pe plan politic cu moşierimea. Un moment de cotitură în lupta pentru dreptate şi libertate socială, pentru scuturarea jugului dominaţiei străine şi afirmarea drepturilor naţionale ale poporului român l-a reprezentat Revoluţia din 1821 din Muntenia, avînd în frunte pe Tudor Vladimirescu, care marchează începutul istoriei moderne a R. Deşi înfrîntă datorită intervenţiei otomane şi ţariste, ea a zdruncinat puternic orînduirea feudală, avînd ca urmare abolirea regimului fanariot şi reinstaurarea domniilor pămîntene în Muntenia şi Moldova, deschizînd calea unei mai rapide dezvoltări a capitalismului. În 1829, prin Tratatul ruso-turc de la Adrianopol, Munteniei îi sînt restituite cetăţile ocupate de turci pe malul de N al Dunării, Moldova şi Muntenia îşi văd consfinţite autonomia administrativă, libertatea comerţului pentru toate produsele, prin abolirea monopolului otoman de pînă atunci asupra comerţului lor, şi dreptul la navigaţie pe Dunăre cu vase proprii. Turciei i s-a limitat dreptul de intervenţie în ţările române, iar Rusia îşi păstrează trupele de ocupaţie şi va elabora regulamente administrative în cele două ţări (Regulamentele organice (v.) elaborate în 1830, care, cu excepţia perioadei Revoluţiei din 1848, vor rămîne lege fundamentală pînă la 1858). Libertatea comerţului şi posibilitatea de a folosi porturile dunărene au favorizat dezvoltarea rapidă a relaţiilor capitaliste. Solicitarea produselor cerealiere româneşti pe piaţa europeană a condus la dezvoltarea agriculturii, ceea ce, în condiţiile noului regim agrar instituit de Regulamentele organice, care concentrau puterea în mîinile marii boierimi şi stimulau tendinţa acesteia de exploatare de tip burghez a moşiilor, a înrăutăţit sensibil situaţia ţărănimii, supusă unei grele exploatări. Unul din cele mai importante procese sociale care marchează evoluţia societăţii româneşti în această perioadă este dezvoltarea şi înaintarea fermă în arena vieţii politice a tinerei clase a proletariatului industrial, care devine tot mai mult exponentul aspiraţiilor vitale ale întregului popor spre dezvoltarea patriei pe calea progresului. Un moment crucial în trecerea

R. de la feudalism la capitalism l-a constituit Revoluţia burghezo-democratică de la 1848—1849, desfăşurată aproape concomitent în cele trei ţări române şi generată de aceleaşi cauze economice, politice şi sociale. Această revoluţie, care şi-a propus îmbunătăţirea stării ţăranilor, egalitatea în drepturi a tuturor cetăţenilor, abolirea Regulamentelor organice, scuturarea dominaţiei otomane şi habsburgice şi a amestecului ţarist, realizarea unirii într-un singur stat a teritoriilor locuite de români, a dat un puternic impuls creşterii conştiinţei de sine a poporului român. Ea exprima hotărîrea românilor de a sfărîma vechile relaţii feudale, de a-şi făuri unitatea naţională, de a înainta pe calea progresului şi democraţiei. Slaba dezvoltare a noilor forţe sociale, lipsa lor de fermitate şi consecvenţă politică, absenţa unui program clar de schimbare socială, precum şi intervenţia armată otomană, habsburgică şi ţaristă chemată de reacţiunea feudală din ţările române au dus la înfrîngerea revoluţiei. Ideile Revoluţiei de la 1848 au continuat însă să se dezvolte, năzuinţa realizării unităţii naţionale dominînd de aici încolo viaţa politică şi social-culturală a ţărilor române, precum şi activitatea lor internaţională. Congresul de pace de la Paris (1856), care a pus capăt războiului Crimeei, stabileşte prin tratatul semnat înlăturarea protectoratului rusesc asupra Munteniei şi Moldovei, menţinerea suzeranităţii otomane şi, totodată, trecerea lor sub garanţia puterilor europene (Franţa, Anglia, Austria, Rusia, Turcia, Prusia şi Sardinia). Tratatul hotărăşte, de asemenea, convocarea de adunări (divanuri) ad-hoc, care să se pronunţe asupra organizării viitoare a celor două ţări, potrivit dorinţelor românilor. Divanurile ad-hoc, convocate în 1857 la Iaşi şi Bucureşti, se pronunţă în unanimitate pentru unirea celor două ţări într-un singur stat, cu numele de R. Conferinţa celor şapte puteri garante de la Paris (mai—aug. 1858) nu a aprobat decît parţial cererile românilor, preconizînd o unire formală şi nu una reală (fiecare ţară să aibă domn, guvern şi adunare legiuitoare proprie). Trecînd peste hotărîrile marilor puteri, adunările elective ale Moldovei şi Munteniei aleg la 5 ian., respectiv 24 ian. 1859, pe acelaşi domnitor, în persoana lui Alexandru Ioan Cuza, participant la Revoluţia din 1848 şi la lupta pentru unire. Înfăptuirea în 1859 a statului naţional a reprezentat un moment de o deosebită importanţă istorică, care a marcat intrarea ţării în noua etapă a evoluţiei ei capitaliste, a ridicat pe o treaptă superioară lupta de eliberare naţională, mişcarea revoluţionară a maselor pentru drepturi şi libertăţi sociale. La 24 ian. 1862, tînărul stat adoptă oficial numele de R., iar în anii care au urmat se procedează la importante reforme interne prin Legea secularizării averilor mănăstireşti (dec. 1863), Legea rurală (aug. 1864), care elibera pe ţărani de sarcinile feudale şi împroprietărea peste 500 000 ţărani, Legea asupra instrucţiunii (dec. 1864), prin care învăţămîntul devine unitar etc. În mai 1866 Carol de Hohenzollern-Sigmaringen (Carol I) devine domnitor al R. La 13 iul. 1866 este promulgată noua Constituţie a R., rămasă în vigoare, cu unele modificări făcute în 1879, 1884 şi 1917, pînă în 1923, care a proclamat R. ca monarhie constituţională şi a reprezentat baza juridică a coaliţiei dintre burghezie şi moşierime. Suzeranitatea Porţii otomane continuă însă să împiedice serios dezvoltarea R., astfel încît poporul român a început să acţioneze din ce în ce mai puternic pentru cucerirea deplinei independenţe de stat. Beneficiind de o conjunctură internaţională favorabilă, creată de intensificarea mişcării de eliberare a popoarelor din SE Europei şi de războiul ruso-turc din 1877—1878, R. şi-a proclamat la 9 mai 1877 independenţa de stat, apărîndu-şi-o cu arma în mînă în perioada următoare prin participarea, alături de Rusia, la războiul împotriva Imperiului otoman. În luptele de la Plevna, Griviţa, Rahova, Smîrdan, Vidin,

armata română a adus contribuţii substanţiale la înfrîngerea armatelor otomane. Independenţa R. a fost recunoscută pe plan internaţional prin Tratatul de la San Stefano (3 mart. 1878) şi apoi la Congresul de la Berlin (iun.—iul. 1878), care consfinţeşte drepturile R. asupra Dobrogei, străvechi teritoriu românesc, însă încorporează din nou în Imperiul ţarist judeţele Bolgrad, Cahul şi Ismail din S Basarabiei, care fuseseră retrocedate Moldovei prin Tratatul de la Paris din 1856. Rezultat al luptei eroice a armatei române împotriva Imperiului otoman, al voinţei ferme de libertate a poporului român, dobîndirea independenţei naţionale a dat un nou şi puternic imbold dezvoltării economice şi sociale a ţării, a exercitat o profundă înrîurire asupra întregii evoluţii istorice a R. pe drumul progresului, a permis afirmarea tot mai viguroasă pe plán internaţional a naţiunii române de-sine-stătătoare. Acest act a reactivat totodată lupta pentru eliberarea naţională a românilor aflaţi încă sub dominaţie străină, aceştia văzînd în R. sprijinul cel mai preţios pentru înfăptuirea aspiraţiilor lor. În a doua jumătate a sec. 19, se dezvoltă puternic forţele de producţie şi se extind relaţiile de producţie capitaliste, ceea ce duce la creşterea numerică a proletariatului, care se afirmă tot mai puternic în lupta de emancipare a ţării. Înfiinţarea în 1893 a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din R., pe baza principiilor socialismului ştiinţific, a ridicat pe o treaptă superioară lupta clasei muncitoare, a sporit rolul ei în întreaga dezvoltare social-economică a ţării. În acelaşi timp, are loc o pătrundere rapidă a capitalului străin, a monopolurilor internaţionale în economia românească, astfel încît spre sfîrşitul sec. 19 puterile imperialiste deţin cea mai mare parte a capitalului, transformînd R. într-o ţară dependentă. Economia continuă să fie predominant agrară, relaţiile de producţie feudale fiind încă puternice. Situaţia grea a ţărănimii duce spre sfîrşitul sec. 19 şi începutul sec. 20 la o amploare tot mai mare a mişcărilor ţărăneşti, culminînd cu marea răscoală din 1907, care, prin proporţiile şi intensitatea ei, a scos în evidenţă necesitatea imperioasă a înlăturării relaţiilor feudale din agricultura R. şi a rezolvării problemei agrare în favoarea maselor largi ţărăneşti. În Transilvania, care fusese inclusă în Ungaria prin Acordul austro-ungar privind crearea statului dualist Austro-Ungaria (17. febr. 1867), se dezvoltă ampla mişcare memorandistă (1881—1895), expresie a intensificării luptei de eliberare naţională a românilor, care a culminat cu istoricul *Memorandum* înaintat în 1892 Curţii de la Viena. În 1913, R. ia parte la cel de-al doilea război balcanic alături de Grecia, Serbia, Muntenegru şi Turcia împotriva Bulgariei. În urma Conferinţei de pace de la Bucureşti (iul.—aug. 1913), în componenţa R. a intrat Cadrilaterul (jud. Durostor şi Caliacra din S Dobrogei). În 1914, la tronul României vine Ferdinand în urma decesului lui Carol I. În aug. 1914, la izbucnirea primului război mondial R. şi-a proclamat neutralitatea. R. intră în război în aug. 1916, de partea Antantei, care promisese satisfacerea deziderатului de unitate naţională. În 1917, Puterile Centrale reuşesc să ocupe o bună parte a teritoriului ţării, armata română retrăgîndu-se în Moldova şi stabilizînd frontul pe crestele Carpaţilor, cursul inferior al Siretului şi Delta Dunării. În vara anului 1917, armata română obţine importante victorii la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, zădărnicind planul Puterilor Centrale de a cuceri întregul teritoriu al ţării. Rămasă singură după retragerea Rusiei din război, R. este nevoită să semneze Tratatul de pace de la Bucureşti cu Puterile Centrale (7 mai 1918), niciodată ratificat şi pe care l-a denunţat în nov. 1918,

reluînd ostilitățile. La 9 apr. 1918 Basarabia și la 28 nov. Bucovina se unesc cu **R.** Prin unirea la 1 dec. 1918 a Transilvaniei cu **R.** se realizează dezideratul istoric vital al încheierii procesului de formare a statului național român unitar — rod al luptei maselor largi populare, a muncitorimii, țărănimii, intelectualității, a cercurilor înaintate ale burgheziei, a principalelor clase și pături, opera întregului popor, a întregii națiuni. **R.** intră într-o nouă etapă a dezvoltării sale istorice. Pe plan intern, luptele de clasă, revoluționare din **R.** se intensifică tot mai mult, culminînd cu greva generală din 1920. Ca urmare a creșterii conștiinței politice a proletariatului, a luptei intense din cadrul Partidului Socialist împotriva pozițiilor reformiste și oportuniste, pentru clarificarea principiilor ideologice și pentru definirea programului, strategiei și tacticii luptelor revoluționare viitoare s-au creat condițiile pentru ca la Congresul Partidului Socialist din 8—12 mai 1921 să se hotărască transformarea acestui partid în Partidul Comunist Român. Crearea P.C.R., pe baza concepției științifice a materialismului dialectic și istoric, a marcat o etapă nouă, superioară, în mișcarea revoluționară din **R.**, a dat un nou și puternic avînt luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare din **R.** În anii 1921—1930 are loc o dezvoltare mai accentuată a forțelor de producție, îndeosebi a industriei, ceea ce exercită o puternică influență asupra vieții economico-sociale a țării. În 1921 se efectuează reforma agrară, iar în 1923 se adoptă o nouă Constituție. În 1924, P.C.R. este scos în afara legii, ducîndu-și activitatea în anii care au urmat în condiții grele de opresiune și teroare. Pe plan internațional, **R.** duce o amplă activitate pentrn consolidarea statului unitar, întărirea suveranității și a integrității teritoriale, pentru menținerea statu-quo-ului teritorial în Europa. **R.** participă la realizarea în acest scop a Micii Înțelegeri (v.) și a Înțelegerii Balcanice (v.). În 1930, Carol II este proclamat rege al **R.** Criza economică mondială capitalistă (1929—1933) are grave repercusiuni asupra dezvoltării **R.**, asupra nivelului de trai al poporului, ducînd la intensificarea luptei revoluționare pentru apărarea intereselor economice ale maselor largi populare, împotriva pregătirii războiului și fascizării țării, pentru libertăți democratice și o politică de pace. P.C.R. organizează mari bătălii muncitorești care au culminat cu luptele petroliștilor și ceferiștilor din 1933 — printre cele mai mari din Europa în perioada imediat următoare instaurării la putere a hitlerismului în Germania. Se intensifică, de asemenea, mișcările sociale la sate, cea mai proeminentă fiind răscoala țăranilor români și maghiari din Valea Ghimeșului (1934). În perioada 1934—1938 are loc un nou avînt al economiei **R.** În condițiile agravării situației internaționale, a creșterii pericolului de război, în **R.** se intensifică activitatea organizațiilor fasciste, P.C.R. își sporește eforturile pentru unirea forțelor democratice, antifasciste, pentru prietenie cu U.R.S.S., cu toate popoarele vecine, împotriva războiului. Politica antinațională și măsurile antidemocratice promovate de cercurile guvernante duc la instaurarea dictaturii regale a lui Carol II (febr. 1938). Datorită politicii de cedare și capitulare pe plan internațional în fața hitlerismului, după Acordul de la München (v.) și invadarea Cehoslovaciei (1939), **R.** este constrînsă să încheie acorduri economice înrobitoare cu Germania fascistă. La dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial, **R.** își proclamă neutralitatea (4 sept. 1939), dar situația ei se înrăutățește după capitularea Franței și înfrîngerile suferite de Marea Britanie, **R.** găsindu-se izolată pe

plan internaţional, ceea ce a uşurat dezmembrarea ei. La 26 iun. 1940, Basarabia şi Bucovina de N intră în componenţa U.R.S.S. La 4 iul. 1940, Germania hitleristă şi Italia fascistă impun **R.** dictatul imperialist de la Viena (v.). La 7 sept. 1940, Cadrilaterul intră în componenţa Bulgariei. În împrejurările internaţionale ale concesiilor şi cedării în faţa hitlerismului, cercurile reacţionare fasciste din **R.**, trădînd interesele poporului, au aruncat ţara în braţele Germaniei fasciste. La 6 sept. 1940, Carol II abdică fiind instaurată dictatura militaro-fascistă, în care rolul dominant îl avea „Garda de fier". Trupele germane intră în **R.**, care la scurt timp este silită să intre în război împotriva U.R.S.S., alături de Germania fascistă (22 iun. 1941). Războiul, marile distrugeri care au avut loc în această perioadă, jefuirea bogăţiilor ţării de către hitlerism au dus **R.** în pragul unei adevărate catastrofe naţionale. P.C.R. s-a ridicat de la început cu hotărîre împotriva războiului antisovietic, pronunţîndu-se cu fermitate pentru ieşirea din acest război şi alăturarea **R.** forţelor coaliţiei antihitleriste. P.C.R. a trecut la organizarea a numeroase acţiuni — greve, demonstraţii, sabotarea maşinii de război fasciste —, la crearea unităţilor de partizani şi a formaţiunilor patriotice ca unităţi de luptă împotriva fascismului pentru cucerirea independenţei ţării. În 1943 a fost creat Frontul Patriotic Antihiţlerist, iar la 1 mai 1944 s-a realizat Frontul Unic Muncitoresc între P.C.R. şi Partidul Social-Democrat. În iun. 1944 s-a creat Blocul Naţional-Democrat, cuprinzînd, alături de P.C.R. şi Partidul Social-Democrat, Partidul Naţional Ţărănesc şi Partidul Naţional Liberal. Totodată, P.C.R. desfăşoară o largă activitate în rîndul armatei şi stabileşte contacte cu palatul regal, acţionînd cu toată fermitatea pentru unirea tuturor forţelor patriotice naţionale, a tuturor celor ce se pronunţau, într-o formă sau alta, pentru răsturnarea dictaturii fasciste, ieşirea din războiul antisovietic şi alăturarea la coaliţia antihitleristă. Pe plan internaţional, evenimentele se schimbau tot mai mult în favoarea forţelor antifasciste aliate. O influenţă puternică în acest sens exercitau succesele strălucite ale armatelor sovietice. În aceste condiţii interne şi externe favorabile, la 23 aug. 1944, P.C.R., în colaborare cu celelalte forţe democratice, patriotice, a declanşat Insurecţia naţională armată antifascistă şi antiimperialistă (v.), prin care s-a realizat răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, instaurarea unui guvern antifascist şi trecerea **R.** cu întreaga sa forţă materială şi umană, cu toată armata, alături de U.R.S.S., de coaliţia antihitleristă. La 31 aug. 1944, armata română şi formaţiunile patriotice de luptă încheie acţiunea de nimicire a unităţilor hitleriste din regiunile centrale şi sudice ale **R.** La 30 aug. 1944, unităţi de avangardă ale armatei sovietice intră în Bucureştiul eliberat. La 12 sept. 1944 se semnează la Moscova Convenţia de armistiţiu dintre guvernul român şi guvernele Naţiunilor Unite (v.) care consfinţeşte starea de fapt a ieşirii **R.** din războiul antisovietic şi a întoarcerii armelor împotriva Germaniei fasciste. Armata română a participat alături de armatele sovietice la luptele pentru eliberarea întregului teritoriu al ţării (25 oct. 1944) şi apoi a Ungariei şi Cehoslovaciei, pînă la înfrîngerea completă a Germaniei hitleriste, efectivele sale numărînd 540 000 de militari. Victoria insurecţiei de la 23 aug. 1944 a deschis calea eliberării definitive a **R.** de sub dominaţia imperialistă, a înfăptuirii năzuinţelor poporului român de a fi liber şi stăpîn pe bogăţiile şi munca sa. P.C.R. a trecut la reorganizarea activităţii sale pe baze noi, în condiţii de legalitate. Au fost asigurate condiţiile organizatorice şi politice pentru unirea clasei muncitoare, pentru intensificarea luptei în vederea transformărilor de-

mocratice în R. Datorită influenței și capacității organizatorice a P.C.R. a fost posibil ca, încă în condițiile războiului, să se înfăptuiască reforma agrară și să fie instaurat, la 6 mart. 1945, primul guvern democratic condus de dr. Petru Groza, guvern revoluționar-democratic, cu pronunțat caracter muncitoresc-țărănesc. Conferința Națională a P.C.R. din oct. 1945 a trasat căile redresării și dezvoltării economiei naționale și îmbunătățirii condițiilor de trai ale poporului, a elaborat programul transformărilor democratice ce se impuneau, indicînd ca principal obiectiv pentru asigurarea progresului general al societății românești trecerea la industrializarea țării. Conferința a ales ca secretar general al P.C.R. pe Gheorghe Gheorghiu-Dej (reales la congresele VI, 1948; VII, 1955; VIII, 1960). Victoria forțelor democratice în primele alegeri parlamentare postbelice din R.(19 nov. 1946) este cea mai elocventă expresie a adeziunii maselor largi populare la politica de transformare revoluționară a țării promovată de P.C.R. La 10 febr. 1947, delegația guvernului R. semnează la Paris Tratatul de pace cu Puterile Aliate și Asociate (v.). Perioada pînă la sfîrșitul anului 1947 se caracterizează prin mari lupte revoluționare, care au dus la realizarea unor profunde transformări sociale, marcînd înfăptuirea revoluției popular-democratice, instaurarea puterii muncitorilor și țăranilor, trecerea poporului român pe calea făuririi libere a viitorului său. La 30 dec. 1947 este înlăturată monarhia și proclamată Republica populară, consfințind cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare și cu celelalte categorii de oameni ai muncii și trecerea la înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste. În febr. 1948 se realizează unitatea politică, ideologică și organizatorică a clasei muncitoare din R. prin unificarea P.C.R. cu Partidul Social-Democrat și crearea, pe baza concepției materialismului dialectic și istoric, a Partidului Muncitoresc Român (care la Congresul IX din 1965 își reia denumirea de P.C.R.). Naționalizarea industriei, băncilor, transporturilor și comerțului (11 iun. 1948) a dus la lichidarea proprietății capitaliste asupra mijloacelor de producție, la crearea în economie a proprietății socialiste a întregului popor, marcînd de fapt începutul făuririi societății socialiste în R. Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. din mart. 1949 privind organizarea sectorului de stat în agricultură și trecerea la cooperativizarea agriculturii a constituit începutul unei etape noi în înfăptuirea revoluției agrare, un moment de importanță covîrșitoare pe calea dezvoltării socialiste a țării. Înfăptuirea planurilor cincinale 1951—1955, 1956—1960, 1960—1965 a asigurat crearea bazei tehnico-materiale a societății socialiste în industrie și agricultură. Prin încheierea cooperativizării (1962) s-a creat economia socialistă unitară, asigurîndu-se victoria deplină a socialismului în R., lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om, afirmarea principiilor socialiste în întreaga viață socială. Odată cu Congresul IX al P.C.R., care alege ca secretar general pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu adoptarea noii Constituții și proclamarea Republicii Socialiste R. (21 aug. 1965) se deschide o perioadă nouă în dezvoltarea socialistă a țării. Realizarea cu succes a planului cincinal 1966—1970 a consolidat economia românească, a întărit baza tehnico-materială a societății, a cimentat și mai puternic orînduirea socialistă în R. În acești ani s-a dezvoltat industria, s-a acordat o atenție sporită creării unor ramuri industriale moderne, s-a trecut la organizarea activității de cercetare pe baze noi, s-au asigurat condiții pentru introducerea celor mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii în producție, s-a dezvoltat puternic baza materială a agriculturii, s-a trecut la o mai bună organizare a învățămîntului, legîndu-l mai strîns de

producție, s-a procedat la reorganizarea administrativ-teritorială a țării, apropiind conducerea de unitățile de bază, de activitatea de producție, s-a perfecționat continuu democrația socialistă. O contribuție esențială, hotărîtoare la elaborarea și fundamentarea teoretică și practică a liniilor directoare stabilite de Congresul al IX-lea a adus-o tovarășul Nicolae Ceaușescu, care la 9 dec. 1967 este ales și președinte al Consiliului de Stat. În nov. 1968 s-a creat, din inițiativa P.C.R., Frontul Unității Socialiste — organism politic reprezentativ, democratic, care reunește, sub conducerea P.C.R., toate organizațiile obștești, toate categoriile sociale, avînd sarcini de mare răspundere în asigurarea participării la viața politică a tuturor cetățenilor țării. Congresul al X-lea al P.C.R. (1969), care a reales ca secretar general al partidului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, a apreciat că sînt întrunite condițiile pentru trecerea la o nouă etapă în dezvoltarea socialistă a țării — etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, care a început odată cu trecerea la realizarea cincinalului 1971—1975, urmînd să ocupe perioada cîtorva cincinale. Înfăptuirea planului cincinal 1971—1975 a asigurat o puternică dezvoltare a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, precum și ridicarea la un nivel superior a activității economice, politice și organizatorice generale. La 28 mart. 1974, tovarășul Nicolae Ceaușescu este ales primul președinte al Republicii Socialiste **R.** (reales în mart. 1975). Congresul XI al P.C.R. (nov. 1974) dă noi contururi construirii societății socialiste multilateral dezvoltate în **R.**, dezbătînd și adoptînd Raportul C.C. al P.C.R. asupra activității desfășurate între Congresele X și XI — document de o inestimabilă valoare teoretică și practică, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Congresul a adoptat Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a **R.** spre comunism — cartă fundamentală, ideologică, teoretică și politică a partidului care deschide perspectiva unei epoci noi în dezvoltarea economico-socială a **R.**, trasează linia strategică generală și orientările tactice pentru întreaga perioadă istorică a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării țării spre comunism. Totodată, au fost adoptate Directivele cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a **R.** pe perioada 1981—1990, precum și normele vieții și muncii comuniștilor, ale eticii și echității socialiste. Congresul a reales ca secretar general al P.C.R. pe tovarășul Nicolae Ceaușescu. Abordînd probleme fundamentale ale edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, Congresul consiliilor populare județene și al președinților consiliilor populare municipale, orășenești și comunale (febr. 1976), Congresul Uniunii Generale a Sindicatelor din **R.** (mai 1976), Congresul educației politice și al culturii socialiste (iun. 1976), Congresul consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi (apr. 1977) și Congresul consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții și transporturi (iul. 1977) au contribuit în domeniile lor specifice la aprofundarea istoricei dezbateri angajate de Congresul al XI-lea al P.C.R. pentru făurirea noii societăți românești, au dat noi și puternice expresii procesului de perfecționare continuă a cadrului organizatoric de participare a clasei muncitoare, a întregului popor la conducerea societății, adîncirea democrației socialiste în toate sferele vieții economice și sociale. Conferința Națională a P.C.R. (dec. 1977) a stabilit noi măsuri pentru înfăptuirea Programului partidului de dezvoltare în ritm înalt a economiei naționale și ridicarea, pe această bază, a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor. Profundele schimbări structurale de ordin economic, social și politic produse în societatea românească au

transformat **R.** într-o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică, în plină dezvoltare — organizată pe baza cuceririlor științei și tehnicii moderne, întemeiată pe proprietatea socialistă a întregului popor — și cu o agricultură socialistă de stat și cooperatistă în plin proces de modernizare, capabilă să asigure aprovizionarea în bune condiții a populației. Succesele obținute de poporul român pe plan intern, precum și politica externă principială și constructivă au făcut ca **R.** să se bucure de un prestigiu în lume, fără precedent în întreaga sa istorie, ca opinia și cuvîntul său să fie ascultate, prețuite, iar cooperarea sa să fie căutată în soluționarea în interesul popoarelor a problemelor internaționale (v. *politica externă a Republicii Socialiste* **R.**). Toate marile transformări în societatea românească din acești ani, succesele politicii interne și externe a țării sînt strîns legate de numele și activitatea prodigioasă a tovarășului Nicolae Ceaușescu — militant revoluționar și conducător comunist, patriot înflăcărat și internaționalist consecvent, cu o deosebită capacitate de dezvoltare creatoare a socialismului științific — a cărui prezență în fruntea partidului și statului se dovedește un puternic factor de accelerare a mersului înainte al **R.** *Organizarea de stat:* republică socialistă. **R.** întreține relații diplomatice cu 129 de state (1977) și este membră în 65 de organizații internaționale guvernamentale (1977) (v. *diplomația română; relațiile diplomatice ale României*).

ROSS DEPENDENCY, teritoriu în Antarctica, incluzînd și ins. Balleny Coulman, Ross, Scott, porțiunea de țărm aferentă Mării Ross (Pen. Edward VII și o parte a Țării Victoria), precum și zonele Little America și ins. Roosevelt din zona Ghețarului de șelf Ross. Suprafața: 751 094 kmp, din care 414 397 kmp uscat, restul calotă glaciară. Proclamat teritoriu britanic, a fost plasat la 30 iul. 1923 sub jurisdicția Noii Zeelande. Aici se află bazele științifice Scott (înființată în 1957), Vanda (1968) și Cape Hallett (folosită în comun cu S.U.A.). Comitetul de cercetări din **R.D.** cu sediul la Wellington este responsabil cu coordonarea și supravegherea activității științifice.

RUBLA TRANSFERABILĂ, unitate de cont folosită în decontările reciproce dintre țările membre ale C.A.E.R., decurgînd din acordurile bilaterale și multilaterale și din diverse contracte privind livrările reciproce de mărfuri, precum și din acordurile privind alte plăți dintre țările membre ale C.A.E.R. Sistemul decontărilor în **r.t.** trebuie să răspundă cerințelor dezvoltării planice a relațiilor economice externe dintre țările membre ale C.A.E.R., să asigure echivalența în decontări și drepturi egale pentru toate țările membre în folosirea valutei colective, trebuie să se sprijine pe premisele economice necesare, și, în primul rînd, pe un schimb de mărfuri multilateral, stabil și pe acumularea de rezerve de mărfuri și servicii.

RUNDA KENNEDY, a șasea rundă de negocieri comerciale internaționale, desfășurată sub auspiciile G.A.T.T. (v). Începută în 1964 și încheiată în iul. 1967, **r.K.** a avut drept scop, ca și celelalte runde G.A.T.T., să reducă obstacolele tarifare (v.) în comerțul dintre țările membre. **R.K.** a demarat la inițiativa fostului președinte al S.U.A., J.F. Kennedy (de unde și numele), care a obținut în 1962 din partea Congresului S.U.A., prin Legea de Expansiune a Comerțului (Trade Expansion Act), autorizația de a negocia reducerea taxelor vamale pînă la 50%. La negocierile tarifare ale **r.K.** au participat 49 țări membre ale G.A.T.T., în special țări capitaliste dezvoltate. Negocierile s-au caracterizat prin reduceri liniare ale

taxelor vamale. În medie, în urma r.K., taxele vamale ale produselor industriale au fost reduse cu circa 30%.

RUPEREA RELAȚIILOR DIPLOMATICE, curmarea raporturilor diplomatice directe între două state prin rechemarea agenților diplomatici, la inițiativa unuia din statele în cauză. **R.r.d.** se poate produce în împrejurări diverse ca urmare a unor dificultăți intervenite în raporturile dintre cele două state sau în caz de război. **R.r.d.** trebuie să rezulte din declarații sau acte fără echivoc. Spre deosebire de starea de război, **r.r.d.** nu duce la desființarea tratatelor bilaterale între cele două state (cu excepția celor care presupun în mod necesar existența acestor relații), nici la înlăturarea tuturor raporturilor bilaterale. Statele respective pot întreține, în continuare, raporturi consulare, legături comerciale, pot trimite și primi misiuni speciale **(v.)** etc. Se face distincție între **r.r.d.** (cînd misiunea diplomatică încetează definitiv, întregul personal al misiunii este rechemat etc.) și suspendarea relațiilor diplomatice (retragerea temporară a personalului misiunii).

RUPTURĂ A PĂCII, v. **ÎNCĂLCARE A PĂCII.**

RWANDA (denumirea oficială: *Republika y'u Rwanda/ République du Rwanda = Republica Rwanda*), stat situat în partea estică a Africii ecuatoriale, învecinat cu Uganda, Tanzania, Durundi și Zair. Suprafața: 26 338 kmp. Populația (1976): 4 290 000 loc. Capitala: *Kigali*, 60 000 loc. (1976 cu suburbiile). Limbi oficiale: franceza și kinya rwanda. Moneda: 1 Rwanda Franc = 100 Centimes. *Istoric.* Populat din timpuri străvechi de triburi bantu (hutu), teritoriul **R.** este cucerit în sec. 15—16 de păstori tutsi, care în sec. 17 întemeiază un stat feudal ce cunoaște o epocă de înflorire la sfîrșitul sec. 19. Ocupată de trupe germane (1894), **R.** este inclusă în 1899 în colonia Africa Germană de Est. În 1916 este ocupată de trupe belgiene, iar în 1920—1922, împreună cu Burundi, formează teritoriul **R.**-Urundi sub mandat al Societății Națiunilor (din 1946 sub tutelă O.N.U.), administrat de Belgia. În 1961 **R.** se proclamă republică autonomă, iar la 1 iul. 1962 devine republică independentă. Frămîntări tribale între populațiile hutu și tutsi marchează viața politică a țării. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **R.** întreține relații diplomatice cu 48 de state (1976) și este membră în 37 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Țara noastră a stabilit relații diplomatice cu **R.** la nivel de ambasadă la 15 iul. 1969. Între cele două țări s-au statornicit relații prietenești și de colaborare, la care au contribuit schimburile de delegații guvernamentale și parlamentare, ce au purtat discuții privind posibilitățile de cooperare în domeniile învățămîntului, agriculturii, construcției de drumuri și industriei miniere. Principalele instrumente pe care se bazează relațiile de colaborare bilaterală au fost semnate la București la 4 sept. 1974: Acord de cooperare economică și tehnică, Acord consular privind facilitățile de acordare a vizelor, Acord pe termen lung.

SAAR, regiune industrială în SV R.F. Germania, constituie unul din statele (land-urile) R.F.G. În urma primului război mondial, **S.** a trecut, conform prevederilor Tratatului de la Versailles (v.), sub autoritatea directă a Societăţii Naţiunilor. Conform clauzelor aceluiaşi Tratat (art. 45—50 şi anexa), se stabilea că, în compensarea distrugerii minelor de cărbuni din N Franţei, minele din bazinul **S.** urmau a trece în proprietatea Franţei. Guvernarea teritoriului bazinului **S.** urma să fie făcută de o Comisie reprezentînd Societatea Naţiunilor. Odată cu venirea regimului hitlerist la putere, în Germania s-au intensificat acţiunile îndreptate către distrugerea sistemului de tratate de la Paris, implicit a prevederilor referitoare la **S.** Politica de conciliere faţă de acţiunile de forţă ale lui Hitler, dusă de Franţa şi Marea Britanie, a permis acestuia să impună ţinerea unui referendum la începutul anului 1935 în teritoriul care, în condiţiile interne şi internaţionale în care s-a ţinut, a avut drept rezultat realipirea **S.** la Germania. Aceasta a creat noi posibilităţi regimului hitlerist pentru dezvoltarea puternică a industriei de armament. În acelaşi timp, regimul hitlerist a folosit din plin rezultatul referendumului din **S.** în scopuri propagandistice. După cel de-al doilea război mondial regiunea **S.** a fost autonomă (din 1947) şi legată economic de Franţa, pînă în 1957. După această dată a fost reintegrată teritorial în R.F.G.

SABA NEWS AGENCY, agenţie naţională de presă din Republica Arabă Yemen, creată în 1970 cu sediul la Sanaa.

SABOTAJ, acţiune ostilă urmărind împiedicarea bunului mers al unei activităţi sau a desfăşurării normale a unui proces de producţie. În timp de război, **s.** face parte din metodele obişnuite de acţiune ale unităţilor de partizani, mai ales în legătură cu mijloacele de comunicaţii ale inamicului.

SAINT KITTS, NEVIS ŞI ANGUILLA (denumirea oficială: *Saint Christopher / Kitts, Nevis and Anguilla)*, grup de ins. în arh. Antilelor Mici (grupul Leeward) din M. Caraibilor la E de Puerto Rico. Suprafaţa: 357 kmp, din care St. Kitts = Saint Christopher 168 kmp, Nevis 93 kmp, Anguilla 88 kmp. Populaţia (1973): 70 000 loc. Centrul administrativ: *Basseterre* (în ins. St. Kitts), 15 897 loc. (1971). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 East Caribbean Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite de Columb în 1493, ins. sînt colonizate de englezi începînd cu anul 1625 (prima ins. din Indiile de Vest colonizată de englezi a fost St. Kitts) şi de francezi, începînd cu 1627). Ins. St. Kitts este stăpînită de Marea Britanie împreună cu Franţa (1628—1713), fiind apoi cedată Marii Britanii prin pacea de la Utrecht (1731) şi reocupată vremelnic de Franţa (1782—1783). Potrivit Acordului din 27 febr. 1967, **S.K., N. şi A.** reprezintă un teritoriu autonom, „stat asociat" cu Marea Britanie, membru al Asociaţiei Indiilor de Vest. Ins. Anguilla, care s-a proclamat unilateral independentă la 17 iun. 1967, a fost ocupată de forţe britanice în perioada 19 mart.—15 sept. 1969. O.N.U. îl consideră ca fiind un teritoriu neautonom, în sensul cap. 11 al Cartei.

SAINT PIERRE ŞI MIQUELON (denumirea oficială: *Saint Pierre et Miquelon)*, grup de patru insule în NV Oc. Atlantic, la 25 km sud de ins. Newfoundland = Terra Nova. Suprafaţa: 242 kmp, din care Miquelon 216 kmp şi St. Pierre 26 kmp. Populaţia (1974): 5 840 loc. Centrul administrativ: *Saint Pierre*, 5 000 loc. (1974). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc C.F.A. = 100 Centimes. *Istoric.* Vizitate în sec. 16 de pescari bretoni şi basci, ins. **S. P. şi M.** sînt populate de francezii veniţi din Newfoundland (1713) şi Acadia (1763) şi luate în stăpînire de Franţa. Ocupate de Marea Britanie (1713) revin prin Tratatul de pace de la Paris (1763) din nou Franţei, care le transformă în 1814 în colonie. Constituie obiect de conflict asupra drepturilor de pescuit franceze, care se încheie printr-o înţelegere cu Marea Britanie în anul 1904. În perioada 1946—1976 ins. **S. P. şi M.** au constituit un teritoriu de peste mări al Franţei. La 9 iul. 1976 Adunarea Naţională Franceză aprobă ins. statutul de departament de peste mări al Franţei.

S.A.L.T. *(TRATATIVE PENTRU LIMITAREA ARMAMENTELOR STRATEGICE)*, tratative duse între U.R.S.S. şi S.U.A. cu scopul declarat din partea celor două părţi de „a limita şi reduce atît sistemele strategice ofensive şi defensive de transportare la ţintă cît şi sistemele de apărare împotriva rachetelor balistice". După un schimb preliminar de păreri, la Helsinki (17 nov. şi 22 dec. 1969), tratativele s-au deschis oficial la 16 apr. 1970 la Viena. Ulterior, sediul negocierilor a fost mutat la Geneva. La 30 sept. 1971 U.R.S.S. şi S.U.A. au semnat primele două înţelegeri: Acordul asupra măsurilor privind reducerea riscului de izbucnire a unui război nuclear şi Acordul asupra măsurilor de îmbunătăţire a legăturilor de comunicaţie directă între U.R.S.S. şi S.U.A. La 26 mai 1972, cele două ţări au semnat noi acorduri: Tratatul asupra limitării sistemelor de rachete anti-rachetă; Acordul interimar asupra unor măsuri privind limitarea armelor strategice ofensive şi un Protocol la Acordul interimar. Aceste acorduri sînt cunoscute sub denumirea de **S.A.L.T. I**. În nov. 1974, la întîlnirea de la Vladivostok, secretarul general al P.C.U.S, L.I. Brejnev, şi preşedintele S.U.A., Gerald Ford, au pus la punct un acord-cadru, prin care şi-au reafirmat intenţia de a încheia un tratat asupra limitării armelor strategice ofensive, care să dureze pînă în 1985. Aceste tratative, denumite şi **S.A.L.T. II**, sînt în curs de desfăşurare.

SALVCONDUCT (ordin de liberă trecere), act care asigura securitatea fizică a purtătorului. Se elibera de

către curțile princiare solilor care veneau la principele respectiv sau traversau teritoriul aflat sub stăpînirea sa, precum și negustorilor sau simplilor călători. Domnii români acordau **s.** pentru trecerea aceloraşi categorii de călători prin țările române. **S.** se folosește uneori pentru a asigura ieșirea dintr-o țară a unei persoane care a primit azil diplomatic.

SAMOA AMERICANĂ (denumirea oficială: *American Samoa)*, teritoriu cuprinzînd grupe de insule vulcanice și coraligene (Tutuila, Tau, Olosega, Ofu, Rose ș.a.) din zona central-vestică a Oc. Pacific, reprezentînd jumătatea estică a arh. Samoa. Suprafața: 197 kmp. Populația (1975): 31 000 loc. Centrul administrativ: *Pago Pago* (în ins. Tutuila), 8 000 loc. Sediul guvernului: *Fagatogo*, 1 340 loc. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 American Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Vizitat de europeni în sec. 18, arh. Samoa devine prin Tratatul din 7 nov. 1899 colonie a S.U.A., administrată pînă la 1 iun. 1951 de Ministerul american al marinei și apoi de Departamentul interior. Potrivit Constituției din 14 nov. 1966, **S.A.** este teritoriu administrat de S.U.A. O.N.U. consideră **S.A.** teritoriu neautonom în sensul cap. 11. al Cartei.

SAMOA DE VEST (denumirea oficială: *Samoa I Sisifo/Western Samoa = Samoa de Vest)*, stat situat în arh. cu același nume din SV Oc. Pacific, la NE de insulele Fiji. Suprafața: 2 842 kmp (din care ins. Savaii 1 715 kmp și ins. Upolu cu ins. mici 1 127 kmp). Populația (1976): 151 275 loc. Capitala: *Apia*, 32 616 loc. (1974) în ins. Upolu. Limbi oficiale: samoana și engleza. Moneda: 1 Tala = 100 Sene. *Istoric.* În mileniul 1 e.n. arh. Samoa este populat de polonezieni. În 1722 navigatorul olandez Jacob Roggeveen descoperă arh. Samoa unde în sec. următor sînt întemeiate factorii germane, britanice și americane. Cele trei puteri recunosc oficial (1889) neutralitatea și independența arh., care la 22 dec. 1899 este împărțit între Germania și S.U.A. Sub numele de **S. de V.**, insulele Swain's și Upolu devin colonii germane. Ocupată în 1914 de trupe neozeelandeze, **S. de V.** devine din 1920 teritoriu sub mandat al Societății Națiunilor, apoi, din 1946, sub tutela O.N.U. administrat de Noua Zeelandă. În 1959 obține autonomia internă, iar la 1 ian. 1962 **S. de V.** se proclamă stat independent, membru al Commonwealth-ului. *Organizarea de stat:* monarhie constituțională. **S. de V.** întreține relații cu 10 state (1977) și este membru în 15 organizații internaționale guvernamentale (1976).

SANCȚIUNI ECONOMICE 1. Măsuri restrictive luate de un stat sau mai multe state față de unul sau mai multe state sau firme străine aplicate, în principiu, ca răspuns la încălcarea clauzelor unor acorduri comerciale. În practica statelor imperialiste **s.e.** constituie, adeseori, un instrument al expansiunii economice. În tranzacțiile de comerț exterior, cea mai răspîndită formă de **s.e.** este penalizarea, amendă convențională aplicată pentru neîndeplinirea întocmai a unor stipulații contractuale. În conformitate cu condițiile generale de livrare a mărfurilor între organizațiile țărilor membre al C.A.E.R., de ex., penalizarea nu poate depăși 8% din valoarea mărfii livrate cu întîrziere. **2.** Măsuri restrictive recomandate de o organizație internațională (de ex. O.N.U.) împotriva statelor care încalcă ordinea internațională

SANCȚIUNI INTERNAȚIONALE, măsuri cu caracter de constrîngere, adoptate de către un stat sau grup de state ori de către o organizație internațională împotriva unui (unor) state care au încălcat norme de drept internațional, în vederea restabilirii legalității internaționale. Pentru ca o asemenea sancțiune să fie legitimă, prima condiție este ca ea să fie provocată de un act ilicit al unui stat, imputabil acestuia, și care să reprezinte o încălcare a unui principiu sau a unei norme (cutumiară

ori convenţională) a dreptului internaţional, scopul sancţiunii fiind de a se restabili sau repara situaţia creată prin încălcarea normei de drept. D.I.C., consacrînd obligaţia statelor de a-şi rezolva pe cale paşnică diferendele dintre ele, limitează posibilitatea aplicării sancţiunilor la cazuri excepţionale, ele neputînd consta în utilizarea forţei sau a ameninţării cu forţa, la care statele pot recurge numai în cazul exercitării dreptului la autoapărare. Aceste măsuri reprezintă sancţiuni luate individual sau în colectiv. Ca sancţiuni individuale sînt cunoscute în practica statelor: represaliile (v.), dacă nu implică folosirea forţei, embargoul (v.), boicotul (v.), ruperea relaţiilor diplomatice, suspendarea relaţiilor economice, întreruperea comunicaţiilor feroviare, maritime, aeriene, a legăturilor poştale etc. O importanţă crescîndă o capătă în viaţa internaţională metoda adoptării unor sancţiuni colective care pot fi hotărîte mai ales în cadrul unor organizaţii internaţionale. Pactul Societăţii Naţiunilor conţinea un capitol prin care se stabilea un sistem de sancţiuni economice, financiare, militare, navale şi aeriene. Sistemul de sancţiuni colective, preconizat de Societatea Naţiunilor, a fost inoperant, aceasta nereuşind să asigure respectarea dreptului internaţional în vederea apărării păcii şi securităţii popoarelor. Potrivit Cartei O.N.U., Consiliul de Securitate poate decide întreruperea totală sau parţială a relaţiilor economice, a comunicaţiilor feroviare, maritime, aeriene, poştale, telegrafice şi altor mijloace de comunicaţie împotriva unui stat care a comis o acţiune ce ameninţă pacea sau un act de agresiune. De asemenea, O.N.U. şi alte organizaţii politice internaţionale pot hotărî ruperea relaţiilor diplomatice cu statul vinovat de comiterea unor acţiuni ilegale împotriva altor state. O altă sancţiune colectivă constă din excluderea unui stat din cadrul unor organizaţii sau a unor conferinţe internaţionale. Carta O.N.U. prevede sancţiunea suspendării din exerciţiul drepturilor şi privilegiilor ce decurg din calitatea de membru şi excluderea din sînul Organizaţiei ca urmare a încălcării sistematice de către un stat membru a principiilor Cartei. Un rol deosebit de important îl are în viaţa internaţională contemporană sancţiunea opiniei publice care, prin reacţiile sale reprobative, poate să contribuie în mod eficace la respectarea şi, la nevoie, la restabilirea legalităţii internaţionale.

SAN MARINO (denumirea oficială: *Republica di San Marino = Republica San Marino)*, stat situat în NE Pen. Italice, formînd o enclavă la E de Florenţa. Suprafaţa: 60,57 kmp. Populaţia (1977): 20 339 loc. Capitala: *San Marino*, 4 512 loc. (1975). Limba oficială: italiana. Moneda: 1 Lira San Marino = 100 Centesimi. *Istoric.* **S.M.** este întemeiat ca oraş în anul 801 şi se dezvoltă în sec. 9 în jurul mănăstirii cu acelaşi nume. În 1263 se adoptă Constituţia care proclamă **S.M.** republică (cea mai veche republică din lume). **S.M.** îşi apără cu succes independenţa de-a lungul evului mediu. Independenţa sa este recunoscută pe plan internaţional de Congresul de la Viena (1815). Printr-un tratat de prietenie şi bună vecinătate, semnat la 22 mart. 1862 (reînnoit în 1872, 1896, 1936, 1953), se instituie protectoratul Italiei asupra **S.M.**, care este inclus în zona vamală italiană. În 1971 protectoratul Italiei încetează, statului **S.M.** recunoscîndu-i-se şi dreptul de a bate monedă proprie. *Organizarea de stat:* republică. **S.M.** întreţine relaţii consulare-diplomatice cu 36 de state (1976) şi este membru în 6 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Cele dintîi contacte oficiale între România şi **S.M.** s-au produs încă în sec. 19, cînd suveranul României a trimis, la 20 apr. 1880, scrisoarea de notificare a dobîndirii independenţei de stat, act primit cu satisfacţie de **S.M.**, după cum se arată în scrisoarea de răspuns din 31 mai 1881 a căpitanului regent al Republicii **S.M.** Între cele două ţări s-au stabilit

relații diplomatice la nivel consular la 15 nov. 1968. La 15 mai 1974, România a ridicat reprezentanța sa consulară în S.M. la nivel de consulat general (cu sediul la Roma). Bazele relațiilor prietenești, cordiale dintre cele două state au fost puse cu ocazia vizitei oficiale a președintelui Nicolae Ceaușescu în S.M. (25—26 mai 1973) și cea a căpitanilor regenți ai S.M. Alberto Ceccheti și Michele Righi în România (30 iun.—4 iul. 1975). Primele instrumente care reglementează cadrul juridic al relațiilor bilaterale au fost semnate la București, la 2 iul. 1975: Acordul de colaborare în domeniile culturii, învățămîntului, turismului și sportului și Acordul privind desființarea vizelor.

SÃO TOMÉ ȘI PRINCIPE (denumirea oficială: *República Democrática de São Tomé e Principé = Republica Democratică São Tomé și Principe)*, stat insular cuprinzînd ins. vulcanice cu același nume situate în golful Guineea, în apropierea țărmului occidental al Africii. Suprafața: 964 kmp. (din care ins. São Tomé 836 kmp și ins. Principe 138 kmp). Populația (1976): 85 000 loc. Capitala: *São Tomé*, 17 380 loc. (1970). Limba oficială: portugheza. Moneda: 1 Escudo = 100 Centavos. *Istoric.* La 21 dec. 1470 ins. São Tomé este descoperită de navigatorul portughez Joao de Santáres, iar la 1 ian. 1471 ins. Principe de Pedro de Escobar. Ele devin posesiuni portugheze din 1484, iar din 1522 constituie o colonie separată a Portugaliei. Prin Legea organică din 11 iul. 1951 devin o „provincie de peste mări" a Portugaliei. La 17 iul. 1974 Consiliul de stat al Portugaliei adoptă legea privind recunoașterea dreptului la independență al populației din S.T. și P. Potrivit acordului intervenit între guvernul portughez și mișcarea de eliberare din S.T. și P., teritoriul își dobîndește independența de stat ca republică la 12 iul. 1975. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. S.T. și P. întreține relații diplomatice cu 8 state (1976) și este membru în 6 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* România a recunoscut S.T. și P. chiar în ziua în care acesta și-a proclamat independența de stat și tot atunci, la 12 iul. 1975, cele două țări au stabilit relații diplomatice la nivel de ambasadă. Bazele relațiilor bilaterale au fost puse cu ocazia vizitei președintelui S.T. și P., Manuel Pinto da Costa, în România (16— 20 dec. 1975), în cursul căreia președinții celor două țări au semnat Declarația solemnă comună care așează pe o temelie trainică raporturile româno-sao-tomeze, deschizîndu-le perspective de dezvoltare. Cu aceeași ocazie s-a semnat Acordul de cooperare economică și tehnică, Aide-mémoire-ul privind cooperarea economică, Acordul comercial pe termen lung și Înțelegerea consulară, care au stimulat conlucrarea reciproc avantajoasă dintre cele două țări. Un moment important pentru traducerea în viață a înțelegerilor convenite la cel mai înalt nivel l-a constituit vizita în România a primului ministru al S.T. și P. (11—18 oct. 1976), soldată cu semnarea unor importante documente bilaterale: Protocolul privind măsurile convenite între cele două țări pentru dezvoltarea cooperării economice și extinderea schimburilor comerciale și Acordul de colaborare în domeniile învățămîntului, științei și culturii.

SANGEAC (termen de orig. otomană) **1.** Steag al oștirii, steag al profetului scos ori de cîte ori armata era comandată de marele vizir. **2.** Însemn al puterii; era dat și domnilor români cu ocăzia învestiturii. **3.** Diviziune teritorială condusă de un pașă.

SATISFACȚIE, act ce semnifică o reparație de ordin moral pe care o obține un stat din partea altui stat pentru o acțiune ilicită ce a angajat răspunderea internațională (v.) a unui alt stat. S. poate consta în prezentarea de scuze, pedepsirea culpabililor, recunoașterea pe cale arbitrală sau judiciară a atingerii aduse dreptului sta-

tului victimă etc. (v. *răspunderea internațională*).

SAUDI PRESS AGENCY, agenție de presă din Arabia Saudită, cu sediul la Ryad.

SCHEMĂ DE PREFERINȚE TARIFARE GENERALIZATE, cod în care sînt cuprinse toate prevederile referitoare la modul în care o țară dezvoltată acordă preferințe tarifare generalizate (v.) țărilor în curs de dezvoltare. Schemele de preferințe diferă de la o țară (grup de țări) donatoare la alta, dar, în general, ele cuprind următoarele grupe mari de prevederi: perioada de aplicare a tratamentului preferențial; lista țărilor beneficiare; lista produselor cărora li se aplică tratament preferențial, precum și avantajul vamal acordat fiecărui produs (scutiri de taxe vamale sau procentul de reducere a acestor taxe); mecanismul de salvgardare (v.); regulile de origine (v.) și documentele de atestare a originii (v. *certificat de origine*). **S. de p.t.g.** ale țărilor capitaliste dezvoltate au intrat în vigoare începînd din iul. 1971.

SCHIMB DE NOTE, mod de realizare a unei înțelegeri între două state, într-o anumită problemă, pe calea remiterii reciproce a unor note diplomatice, avînd același conținut și purtînd aceeași dată. **S. de n.** se efectuează de către Ministerul Afacerilor Externe și misiunea diplomatică a celuilalt stat acreditată în țara respectivă.

SCHIMB DE POPULAȚIE, transfer reciproc de populații de pe teritoriul unui stat pe teritoriul altui stat, care se realizează prin acord internațional. De obicei, **s.de p.** se face atunci cînd între cele două state a avut loc o modificare a traseului frontierei. El poate avea ca scop și transferarea unor minorități etnice, religioase etc., legate de celălalt stat. Persoanele transferate în baza acordului pierd cetățenia vechiului stat, devenind, în mod automat, cetățeni ai statului în care sînt transferați. Astfel, prin Tratatul de la Lausanne din 30 ian. 1923 s-a prevăzut efectuarea unui schimb de populație între Turcia și Grecia.

SCHIMB DE PRIZONIERI. În baza Convenției de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război, din 12 aug. 1949, prizonierii vor fi trimiși în țările lor la încetarea ostilităților active. Repatrierea prizonierilor de război trebuie să se facă cu omenie, iar puterea deținătoare va ține seama de interesele celor repatriați. Înainte de încetarea ostilităților, schimbul de prizonieri poate interveni și în alte situații: a) cînd se încheie un armistițiu (v.), fie general, fie parțial. Una din clauzele armistițiului poate prevedea eliberarea prizonierilor de război; b) prizonierii grav răniți sau bolnavi pot fi repatriați în timpul ostilităților, de îndată ce vor fi în stare să suporte transportul și spitalizarea într-un stat neutru, în scopul de a li se asigura o îngrijire mai bună și de a elibera pe captor de sarcina tratamentului. În această privință, Convenția de la Geneva din 1949 cu privire la tratamentul prizonierilor de război prevede a fi repatriați direct în țările lor răniții și bolnavii incurabili, acei care, după părerea medicilor, nu sînt susceptibili de însănătoșire în cursul unui an, precum și răniții și bolnavii ale căror facultăți intelectuale și fizice par a suferi o scădere importantă și permanentă; c) prizonierii de război care sînt spitalizați într-o țară neutră pot fi repatriați în țările respective dacă starea lor de sănătate s-a agravat, astfel încît îndeplinesc condițiile repatrierii directe, sau cei ale căror facultăți intelectuale și fizice rămîn după tratament deosebit de scăzute.

SCHIMB DE TERITORIU. În doctrina și practica dreptului internațional din statele occidentale se încearcă justificarea „dobîndirii derivate, convenționale, a unui teritoriu". În această categorie, din care fac parte vînzarea-cumpărarea, cesiunea, donația, arenda, este inclus și schimbul de

teritoriu. În 1890 a avut loc un asemenea **s.de t.** între Anglia și Germania. Prima a cedat insulele Helgoland, primind în schimb un teritoriu din Africa orientală. Este un mod de a nega dreptul integrității teritoriale, în totală contradicție cu dreptul popoarelor la autodeterminare. Modificările teritoriului de stat sînt admise de dreptul internațional cu respectarea strictă a principiului autodeterminării popoarelor.

SCHIMBUL INSTRUMENTELOR DE RATIFICARE, acțiune prin care părțile semnatare ale unui tratat internațional își transmit reciproc, pe baza stipulării exprese în textul acestuia, instrumentele de ratificare. Potrivit înțelegerii între părți, din momentul efectuării **s.i. de r.** sau la o dată ulterioară, tratatul acesta intră în vigoare. **S.i. de r.** are loc în cadrul unei ceremonii, este consemnat într-un proces verbal și este făcut public printr-un comunicat de presă. De obicei, **s.i. de r.** nu are loc în capitala țării unde s-a semnat tratatul, ci în cea a celeilalte părți contractante. Instrumentele de ratificare a tratatelor multilaterale sînt transmise depozitarului, prilej cu care se încheie un protocol. Statul depozitar notifică oficial celorlalte părți semnatare primirea unui instrument de ratificare, precum și intrarea în vigoare a tratatului. Fiecare stat semnatar al unui tratat devine parte a acestuia după ce a depus instrumentul de ratificare. Instrumentele de ratificare a tratatelor încheiate în cadrul O.N.U. se depun la secretarul general al O.N.U.

SCLAVI, v. **TRAFIC DE SCLAVI.**

SCHWARTZ, PLANUL ~, planul german de ocupare a întregii Italii, după prăbușirea lui Mussolini (v. *Attila, planul ~*).

SCHWEIZERISCHE DEPESCHEN-AGENTUR A.G., agenție de presă din Elveția, creată în 1893, cu sediul la Berna.

SCLAVIE, situație a unei ființe omenești de a se afla în proprietatea altei persoane care dispune de ea. Punerea sau ținerea unei persoane în stare de **s.**, precum și exercitarea sub orice formă a comerțului de sclavi constituie o crimă de drept internațional și este sancționată prin legislația internă a statelor. Primul act internațional care a condamnat **s.** a fost Declarația de la Viena din 1815. În 1841 marile puteri europene (Anglia, Franța, Prusia, Austria și Rusia) au încheiat o convenție care interzicea comerțul cu sclavi, în dorința de a anihila folosirea pe plantațiile de bumbac din S.U.A. a sclavilor negri aduși din Africa, care făceau din Statele Unite un concurent puternic în vînzarea bumbacului. La Congresul de la Berlin, din 1885 (v.), precum și la Conferința de la Bruxelles, din 1890, au fost adoptate acte generale prin care se interzicea comerțul cu sclavi. Societatea Națiunilor a adoptat în 1926 Convenția referitoare la **s.**, prin care statele semnatare se angajau să continue în comun eforturile pentru înlăturarea progresivă a acestei forme de exploatare umană. **S.** a fost abolită în mod expres prin Convenția suplimentară privitoare la desființarea **s.**, a traficului de sclavi și a instituțiilor similare sclavajului, semnată la Geneva în 1956, la care România este parte. Legislația penală a României sancționează atît **s.** propriu-zisă, cît și traficul de sclavi. Din punct de vedere al normelor de drept internațional penal, înrobirea și menținerea în **s.** sînt incluse în categoria crimelor contra umanității și sînt sancționate ca atare.

SCONT, operațiune de credit, specifică economiei de piață, care oferă beneficiarului unui efect de comerț posibilitatea de a încasa valoarea lui înainte de scadență. **S.** constă în vînzarea efectului de comerț respectiv către o bancă, la valoarea nominală a acestuia, diminuată cu sumele reținute de bancă (dobîndă pentru perioada dintre data operațiunii de **s.** și scadență, plus comisionul bancar).

La scadență, banca încasează de la debitor suma înscrisă pe efectul de comerț care a făcut obiectul s. Banca, la rîndul ei, poate vinde efectul de comerț înainte de scadență unei alte bănci sau băncii de emisiune, operațiune care poartă denumirea de *reescont* și are drept scop accelerarea vitezei de rotație a capitalului.

SCRISOARE, document utilizat în operațiunile de comerț exterior, îndeplinind funcții diferite: **s.** *de credit comercială* și **s.** *de garanție* sînt utilizate ca modalități de plată în decontările internaționale, în timp ce **s.** *de trăsură* reprezintă contractul de transport al mărfurilor pe calea ferată. ~ *de credit comercială*, document prin care o bancă străină se angajează irevocabil față de furnizor să accepte și să onoreze documentele dovedind expedierea mărfurilor contractate, cu condiția ca aceste documente să fie prezentate în termenul și condițiile prevăzute. ~ *de garanție*, înscris prin care o bancă, denumită bancă garantă, garantează îndeplinirea de către debitorul principal a obligațiilor asumate, obligîndu-se ca, în caz contrar, să achite ea în favoarea beneficiarului suma indicată expres. ~ *de trăsură*, contract de transport feroviar, încheiat de expeditor (care poate fi întreprinderea exportatoare sau o întreprindere specializată în transporturi și expediții internaționale) cu calea ferată expeditoare. În practică se utilizează două tipuri de ~ *de t.* internațională: unul care reglementează transporturile feroviare dintre țările socialiste europene, exclusiv Iugoslavia, și altul în baza Acordului de transport feroviar la care participă toate statele europene, cu excepția U.R.S.S. și a Albaniei.

SCRISOARE DE CABINET, categorie de notă diplomatică cu caracter oficial uzitată în trecut între șefii de stat cu prilejul acreditării reprezentanților diplomatici, iar în zilele noastre între miniștrii afacerilor externe, în special cu scopul prezentării însărcinaților cu afaceri și, tot mai des, a însărcinaților cu afaceri adinterim, care urmează să funcționeze ca șefi ai misiunilor diplomatice în țări în care ambasadorul acreditat este nerezident. **S. de c.** conține formulele convenționale de curtoazie obișnuite, este semnată de ministru și nu necesită răspuns.

SCRISOARE DE ÎNCREDINȚARE, document în care șeful statului prezintă, pe scurt, scopul misiunii reprezentantului său pe care îl trimite într-un alt stat, într-o misiune temporară.

SCRISOARE DE RECHEMARE, document care confirmă faptul că șeful misiunii diplomatice, ambasador (v.) sau ministru plenipotențiar (v.) este rechemat din funcție de către guvernul său. **S. de r.** emană de la șeful statului pe care îl reprezintă diplomatul și sînt adresate șefului statului de reședință a misiunii diplomatice. De obicei, în **s. de r.** sînt explicate, pe scurt, cauzele oficiale ale rechemării (cererea reprezentantului diplomatic de a fi rechemat, starea sănătății, încredințarea altor însărcinări etc.). **S. de r.** sînt înmînate șefului statului de reședință fie de către reprezentantul diplomatic care este rechemat, în cadrul unei audiențe de rămas bun, fără ceremonii speciale, fie, dacă reprezentantul diplomatic a părăsit teritoriul țării de reședință a misiunii, de către succesorul lui în acel post, cu ocazia prezentării de către acesta a scrisorilor de acreditare (v.), ca șef al misiunii diplomatice.

SCRISOARE PARTICULARĂ CU CARACTER SEMIOFICIAL, document al corespondenței diplomatice care este transmis unor personalități cunoscute, în legătură cu probleme pe care emitentul nu dorește să le ridice în mod oficial, cu scopul de a sublinia interesul pe care îl are în rezolvarea lor.

SCRISORI DE ACREDITARE, document oficial, emanînd de la statul acreditant, prin care se atestă calitatea oficială a șefului misiunii diplomatice. **S. de a.** sînt semnate de șeful sta-

tului acreditant și adresate șefului statului acreditar, în cazul în care șefii de misiune sînt ambasadori sau miniștri plenipotențiari. **S. de a.** pentru însărcinatul cu afaceri este denumită *scrisoare de cabinet* (v.). De regulă, **s. de a.** cuprind numele, titlul, calitatea specială a diplomatului, obiectul general al misiunii sale și apelul de a i se acorda sprijin în îndeplinirea acesteia etc. Remiterea **s. de a.** fixează, de regulă, momentul începerii activității oficiale a șefului misiunii diplomatice. Acțiunea de remitere are loc în cadrul unei ceremonii solemne. Acreditarea concomitentă a aceluiași șef de misiune pe lîngă două sau mai multe state este denumită dublă acreditare, acreditare multiplă sau concurentă. Ea se poate efectua numai cu consimțămîntul fiecăruia dintre statele în cauză. Situația inversă acreditării multiple este acreditarea de către mai multe state a aceleiași persoane ca șef de misiune pe lîngă un stat, dacă acesta este de acord.

SCRISORI DE MARCĂ, documente deschise, eliberate în trecut de un stat, în timp de război, căpitanului unei nave corsar (v.), permițîndu-i să atace vasele de război și de comerț ale statului inamic. **S. de m.** se deosebesc de *scrisorile de represalii*, care dădeau căpitanului vasului purtător al acestui document dreptul de a captura vasele și încărcătura unor cetățeni ai unui stat străin, precum și vasele și proprietatea unui asemenea stat, pînă la concurența pagubei suferite de titularul **s. de m.** **S. de m.** au dispărut odată cu instituția cursei, ca urmare a Declarației de la Paris, cu privire la dreptul maritim (16 apr. 1856).

SCUTIRE DE TAXE VAMALE, facilitate creată în vederea încurajării importului anumitor produse. **S. de t. v.**, care poate fi totală sau parțială, vizează: încurajarea importului unor articole care nu se produc în țară sau se produc în cantități insuficiente; importul unor materii ripme și semifabricate în vederea prelucrării și exportării lor sub forma de produse finite; importul de obiecte care nu sînt destinate comerțului (mostre, obiecte de uz personal, obiecte care fac parte din colecții) etc. **S. de t.v.** constituie și unul dintre obiectivele tratatelor de integrare economică, favorizînd libera circulație a mărfurilor între statele semnatare.

S.E.A.T.O., v. **ORGANIZAȚIA TRATATULUI ASIEI DE SUD-EST.**

SECESIUNE, acțiunea unui grup de a se separa de o colectivitate, de un teritoriu, de un stat din care a făcut parte, în vederea reunirii cu un alt stat sau a întemeierii unui stat nou. Acțiunea armată pentru restabilirea statu-quo-ului poate duce la război civil; este, de asemenea, posibilă intervenția directă sau indirectă, de o parte sau cealaltă, a unor puteri străine. Războiul de **s.** din S.U.A. s-a încheiat cu înfrîngerea secesioniștilor — statele agrare din sud —, care nu acceptau abolirea sclaviei negrilor. Caracterul necristalizat al structurilor statale favorizează apariția tendințelor secesioniste, manifestate de cele mai multe ori în prima perioadă a existenței independente a unor state; de asemenea, faptul că unele frontiere au fost trasate în mod arbitrar, prin jocul intereselor puterilor coloniale, precum și presiunile de tip neocolonialist constituie factori care pot determina apariția unor mișcări secesioniste.

SECHESTRARE 1. Măsură provizorie de indisponibilizare ori de folosire a unor bunuri aparținînd inamicului. **2.** (În războiul naval) Act prin care guvernul unui stat hotărăște reținerea provizorie a unei nave străine sau a încărcăturii sale în vederea judecării de către un tribunal de prize (v.) (în caz de validare ele sînt confiscate (v.). **3.** (În războiul terestru) Folosirea bunurilor proprietate particulară, susceptibile a fi utilizate în scopuri militare, precum mijloacele de transmitere a știrilor, mijloacele de transport terestre și aeriene, muniții etc.

SECRETARIAT, unul dintre organele principale ale unei organizaţii internaţionale. S. este un organ colectiv de lucru cu funcţiuni administrative şi executive, a căror întindere este reglementată atît prin actul constitutiv al organizaţiei, cît şi prin propriul său regulament de funcţionare. În fruntea s. se află un secretar general sau director executiv care, de regulă, este principalul funcţionar al instituţiei date. În limitele prevederilor actului constitutiv, secretarul general sau directorul executiv reprezintă instituţia în raporturile cu guvernele statelor membre, precum şi în relaţiile cu alte organizaţii internaţionale. Structura s. variază de la o organizaţie la alta, compoziţia sa fiind determinată, în principal, de caracterul special al sarcinilor încredinţate organizaţiei însăşi. În mod tradiţional, s. se împarte în departamente, divizii şi servicii conduse de directori, directori adjuncţi şi avînd un personal recrutat din cadrele naţionale ale statelor membre, pe baza unor criterii prevăzute în mod expres fie în actele constitutive, fie în regulamentele specifice privind statutul personalului angajat în s. Personalul s. se împarte în două categorii: de carieră şi temporar. În cazul primei categorii, se încheie contracte permanente, pe baza numirilor corespunzătoare făcute de secretarul general. O procedură specială se aplică în cazul secretarului general sau directorului executiv care, de obicei, este numit de forul plenar al organizaţiei. V. şi *secretariatul O.N.U.*; *funcţionar internaţional.*

SECRETARIAT AL REUNIUNILOR INTERNAŢIONALE, organ tehnic care asigură buna desfăşurare a lucrărilor reuniunii; membrii acestor secretariate sînt desemnaţi fie de organizaţia sub egida căreia reuniunea are loc, fie de statul organizator, fie de comitetul de organizare al reuniunii.

SECRETARIAT DE AMBASADĂ 1. Membru al personalului diplomatic. Secretarii sînt împărţiţi în clasa I, II sau III. Această împărţire este importantă pentru stabilirea locului, conform regulilor de precădere (v.) în cadrul corpului diplomatic (v.). **2.** Compartiment tehnic care cuprinde un număr variabil de secretare, stenodactilografe, arhivişti, interpreţi etc. Personalul ce compune secretariatul unei ambasade nu este înscris în lista corpului diplomatic, dar se bucură de un statut special, caracterizat prin recunoaşterea unor drepturi mai reduse decît cele prevăzute pentru membrii personalului cu rang diplomatic. Astfel, membrii secretariatului fără paşaport diplomatic şi membrii familiilor lor beneficiază, dacă nu sînt cetăţeni ai statului acreditar sau dacă nu îşi au reşedinţa permanentă în acest stat, de privilegiile şi imunităţile stabilite prin Convenţia cu privire la relaţiile diplomatice de la Viena (v.), din 18 apr. 1961, dar imunitatea de jurisdicţie civilă şi administrativă a statului acreditar nu se aplică actelor îndeplinite în afara exercitării funcţiilor lor.

SECRETARIATUL O.N.U., organ principal al O.N.U. condus de secretarul general, care este cel mai înalt funcţionar al organizaţiei, numit pe o perioadă de cinci ani de Adunarea Generală, la propunerea Consiliului de Securitate (prin votul unanim al membrilor permanenţi). Împărţit iniţial în opt departamente, s. O.N.U. a suferit ulterior o serie de modificări; cea mai importantă, din 1955, a dus la crearea a două categorii de organe: *oficiile* (birourile — executiv, pentru probleme juridice, pentru controlul bugetar, personal), direct subordonate secretarului general şi, pe scară ierarhică imediat inferioară, *departamentele* (pentru probleme politice şi de securitate, economice şi sociale, tutelă, informare publică, conferinţe) subîmpărţite la rîndul lor în divizii (secţii). Fiecare departament este condus de un secretar general adjunct. În scopul asigurării funcţionării normale a com-

plicatului sistem al O.N.U., secretarul general a fost investit cu o serie de competenţe şi atribuţii. Ca organ executiv, el este chemat să aducă la îndeplinire, în limitele prevăzute de Cartă, hotărîrile Adunării Generale, ale Consiliului de Securitate, precum şi ale celorlalte organe. În îndeplinirea îndatoririlor lor, atît secretarului general cît şi personalului din subordinea sa le este interzis să solicite sau să primească instrucţiuni de la vreun stat sau autoritate din afara organizaţiei. Funcţiile secretarului general sînt multiple, complexe, vizînd diverse domenii de activitate — administrativ şi executiv, tehnic, financiar, de organizare şi de administrare, politic şi de reprezentare. Astfel, secretarul general informează Adunarea Generală în fiecare sesiune asupra problemelor privind pacea şi securitatea internaţională; convoacă Adunarea Generală în sesiuni extraordinare, la cererea Consiliului de Securitate sau a majorităţii membrilor O.N.U.; primeşte informaţii de la statele ce administrează teritorii care nu se autoguvernează; face comunicări statelor în legătură cu alegerea de judecători la C.I.J., cu demisia acestora şi completarea locurilor vacante, cu cauzele aduse în faţa Curţii etc. El este, totodată, şi secretarul general al Adunării Generale, Consiliului de Securitate, Consiliului Economic şi Social şi Consiliului de Tutelă, precum şi al organelor lor principale şi subsidiare. Secretarul general mai este şi depozitarul convenţiilor internaţionale multilaterale pe care le înregistrează şi le publică într-un repertoriu. Tot secretarului general îi revine şi îndatorirea de a executa rezoluţiile diferitelor organe, şi de a întocmi raportul anual al activităţii O.N.U. pe care-l supune Adunării Generale la fiecare sesiune a sa. Uneori secretarul general este solicitat pentru bunele sale oficii sau chiar pentru mediere în rezolvarea unor diferende internaţionale. El administrează operaţiunile O.N.U. de menţinere a păcii. Secretarul general îndeplineşte o serie de funcţii de reprezentare a organizaţiei pe multiple planuri. De asemenea, el încheie contracte de drept civil pentru furnizarea serviciilor necesare organizaţiei şi contractele de muncă cu angajaţii secretariatului. Sub directa conducere a secretarului general, secretariatul realizează funcţia de informare şi documentare a opiniei publice cu privire la activitatea organizaţiei, prin repertorii, anuare, comunicate de presă, filme, fotografii şi alte mijloace informaţionale. **S. O.N.U.** a început să se organizeze din aug. 1945 şi funcţionează la sediile O.N.U. de la New York şi Geneva şi în alte oraşe, avînd un aparat de peste 5 700 de funcţionari. În viziunea României pentru creşterea rolului acestui organ este necesară îmbunătăţirea şi raţionalizarea metodelor sale de lucru, asigurarea unei repartizări corespunzătoare a funcţiilor din secretariat pentru toate statele, pe baza criteriilor care decurg din compoziţia actuală a O.N.U., reducerea personalului şi a cheltuielilor administrative, perfecţionarea continuă a activităţii sale, o mai judicioasă repartizare şi folosire a fondurilor, adoptarea unor măsuri ferme de combatere a fenomenelor de birocratism şi rutină, evitarea creşterii nejustificate a structurilor sale.

SECURITATEA EUROPEANĂ, concept vizînd crearea unui sistem de relaţii între statele de pe continent, care ar exclude pentru totdeauna actele de folosire a forţei şi a ameninţării cu forţa şi amestecul în treburile lor interne, ar garanta fiecăruia independenţa şi exercitarea drepturilor sale suverane, ar asigura rezolvarea prin mijloace paşnice şi prin cooperare a problemelor care apar în relaţiile dintre ele. În istoria continentului european au fost încercate diverse modalităţi de construire a securităţii. Astfel, după primul război mondial a fost avansat conceptul de securitate colectivă; Societatea Naţiunilor (v.) a încercat să combine acest concept cu un sistem de proceduri de regle-

mentare a diferendelor. Acest sistem pornea de la ideea folosirii colective a forței împotriva agresorului, deci de la necesitatea de a asigura cel puțin un echilibru de forțe, dacă nu forțe mai mari, pentru a-l descuraja pe agresor și, în caz de nevoie, a-l înfrînge. Pe un plan mai larg, un sistem asemănător a fost imaginat și în Carta O.N.U., care, consacrînd interzicerea folosirii forței și a amenințării cu forța, a prevăzut posibilitatea luării de măsuri de către Consiliul de Securitate în caz de agresiune. În ultimii ani, datorită situației create ca urmare a cursei înarmărilor și a revoluției tehnico-științifice, datorită evoluției relațiilor internaționale în ansamblu și a interdependenței între state, apare clar că o asemenea concepție privind garantarea s.e. este depășită. În concepția țării noastre, înfăptuirea s.e. reclamă un sistem de angajamente ferme, clare și precise, precum și măsuri concrete care să excludă folosirea forței sau amenințarea cu forța din relațiile dintre state, să ofere fiecărui popor garanția deplină că se află la adăpost de orice agresiune și se poate dezvolta liber. S.e. nu este îndreptată împotriva nici unui alt stat sau continent; ea trebuie să constituie o parte integrantă a securității mondiale și orice progres în direcția realizării ei reprezintă o contribuție la întărirea securității și păcii în întreaga lume. Această nouă concepție și-a găsit expresia în Declarația cu privire la consolidarea păcii și securității în Europa (v.), adoptată la 6 iul. 1966, la București, de Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, care propunea convocarea unei conferințe pentru securitatea europeană, avînd ca obiectiv edificarea unui cadru trainic al păcii și securității în Europa, bazat pe nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța. Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, încheiată la 1 aug. 1975, a consacrat această concepție. Astfel, Conferința a adoptat un ansamblu de 10 principii destinate să guverneze relațiile dintre statele participante, punînd bazele unor raporturi noi, de securitate și colaborare pe continent; ea a adoptat, de asemenea, măsuri menite să asigure o mai fermă aplicare a principiilor, și în special măsuri care să facă efectivă nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, precum și măsuri de încredere și stabilitate, în cadrul aspectelor militare ale securității; s-a adoptat un ansamblu de recomandări și măsuri privind dezvoltarea cooperării economice și culturale și rezolvarea unor probleme umanitare. Prin hotărîrile pe care le-a adoptat, Conferința a marcat o primă etapă a eforturilor pentru edificarea securității pe continent. În perioada care a urmat, s-a făcut o serie de pași în direcția normalizării raporturilor dintre statele europene, s-a intensificat colaborarea economică, științifică, culturală, a avut loc o seamă de întîlniri între conducători de state și alți oameni politici, s-a ajuns la unele înțelegeri în diferite probleme. Rezultatele obținute nu sînt însă suficiente. Reuniunea de la Belgrad a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa nu s-a încheiat cu rezultate concrete așteptate. Europa rămîne continentul pe care s-au acumulat cele mai adînci contradicții, unde există cea mai mare densitate de arme și trupe și unde se află față în față cele două blocuri militare opuse. Pe continent persistă o serie de factori negativi care impietează asupra climatului politic general. Se manifestă forțe care se opun în mod deschis cursului spre destindere, s-au activizat cercuri reacționare, fasciste, revanșarde, naționalist-șovine și iredentiste, care caută să învenineze raporturile politice în Europa. În aceste condiții, calea de urmat este acțiunea consecventă, constructivă, pentru pregătirea temeinică a reuniunii de la Madrid din 1980 a statelor participante la Conferință, astfel ca această reuniune să ducă la adoptarea unor măsuri concrete de dezvoltare a colaborării dintre toate statele participante, să pună un accent

deosebit pe soluționarea problemelor militare ale s.e. De asemenea, sînt încă mari posibilitățile și cerințele de dezvoltare a cooperării economice și culturale. V. *securitate internațională; Conferința pentru securitate și cooperare în Europa; Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.*

SECURITATE INTERNAȚIONALĂ, termen folosit pentru a descrie situația în care toate statele lumii se află la adăpost de orice agresiune, act de forță sau de amenințare cu forța în raporturile dintre ele, de orice atentat la adresa independenței și suveranității lor naționale sau a integrității lor teritoriale. Originile ideii de **s.i.** pot fi situate în timp către sfîrșitul evului mediu, cînd oamenii politici și filozofii, stimulați de consecințele materiale și politice ale repetatelor războaie, au început să gîndească mai sistematic la modalitățile de a pune pacea pe baze mai sigure. Răspunsurile lor au ajuns, în general, la concluzia necesității de a se făuri dreptul internațional, iar preocupările pentru securitate au fost legate de ideea de forță, în sensul de a se asigura mobilizarea unei suficiente forțe militare pentru a descuraja un agresor potențial, respectiv a respinge un act de agresiune comis. Pe măsura dezvoltării societății, a formării statelor naționale și a multiplicării legăturilor dintre ele se accentuează și preocupările pentru **s.i.**, care preconizau formarea de alianțe militare și realizarea echilibrului de forțe între acestea. Efectele nefaste ale încercărilor de realizare a unui asemenea echilibru, care inevitabil ducea la noi războaie, au condus la noi abordări privind modalitățile de înfăptuire a **s.i.** A apărut astfel, după primul război mondial, conceptul de *securitate colectivă*, în virtutea căruia un număr de state convin să-și asume obligația de a-și acorda reciproc asistență, inclusiv cu forțele militare, în cazul în care unul dintre ele ar fi victima unei agresiuni armate, potrivit principiului că agresiunea împotriva unuia este o agresiune împotriva tuturor. Acest concept a stat la baza Societății Națiunilor (v.), prin al cărei Pact statele membre se angajau să respecte și să garanteze integritatea teritorială și independența politică a tuturor membrilor săi împotriva oricărei agresiuni din exterior. Politica marilor puteri imperialiste a făcut însă ca sistemul de securitate colectivă al Societății Națiunilor să eșueze, conducînd la cel de-al doilea război mondial. Carta O.N.U. situează „menținerea păcii și securității internaționale" pe primul loc atunci cînd enumeră scopurile Organizației Națiunilor Unite (art.1), preconizînd, de asemenea, un sistem colectiv de **s.i.** Acest sistem are la bază tot ideea de forță, avînd în vedere „luarea de măsuri colective eficace pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau a altor violări ale păcii" (art. 1). Sistemul preconizat de Cartă nu a putut avea eficacitatea necesară atît datorită unor cauze obiective — absența mecanismului care să asigure realizarea în practică a măsurilor colective prevăzute; excluderea posibilității unei măsuri colective din partea O.N.U. împotriva vreunuia dintre membrii permanenți ai Consiliului de Securitate (v.) sau a voinței vreunuia dintre ei, datorită dreptului de veto acordat acestora —, cît și unor cauze subiective — în principal lipsa de dorință a puterilor occidentale de a coopera în cadrul O.N.U., în spiritul principiilor Cartei și care a inaugurat perioada „războiului rece". Amenințările la adresa **s.i.** au crescut odată cu formarea de către puterile occidentale a blocului militar al Atlanticului de Nord (v. *N.A.T.O.*), ceea ce a condus, cîțiva ani mai tîrziu, la încheierea Tratatului de la Varșovia (v.). Anii „războiului rece", cînd omenirea a fost nu odată în pragul unei noi catastrofe mondiale, au arătat cît de precară este o **s.i.** întemeiată pe blo-

curi militare, pe echilibrul de forțe, care nu a făcut decît să stimuleze cursa înarmărilor și politica de forță și dictat, creînd noi și sporite pericole pentru pacea și s.i. Conștiința mereu mai largă a acestor pericole, creșterea în amploare a forțelor interesate în preîntîmpinarea unui nou război mondial au determinat preocupări și eforturi pentru așezarea s.i. pe baze trainice, în primul rînd din partea țărilor socialiste, a țărilor nealiniate și în curs de dezvoltare. Ca urmare a inițiativei acestor țări, între care și România, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat la 16 dec. 1970 *Declarația asupra întăririi securității internaționale*, care, reafirmînd validitatea universală și necondiționată a scopurilor și principiilor Cartei O.N.U. ca bază a relațiilor între state indiferent de dimensiuni, situare geografică, nivel de dezvoltare sau sistem politic, economic și social, „recomandă ca toate statele să contribuie la eforturile de a asigura pacea și securitatea pentru toate națiunile și de a stabili, în conformitate cu Carta, un sistem efectiv de securitate colectivă universală fără alianțe militare". România este un promotor activ al eforturilor pentru înfăptuirea unui sistem nou de s.i., organizat pe temelii noi, democratice, eliberate de concepțiile perimate ale echilibrului de forțe, fără blocuri militare, a căror existență e bazată pe ideea de confruntare și care „creează în orice moment insecuritate și pericol de intervenție și agresiune" (Nicolae Ceaușescu). Concepția românească despre s.i. și-a găsit o elocventă expresie în activitatea susținută depusă de România în vederea edificării unui sistem trainic de *securitate europeană* (v.), precum și în activitatea diplomatică și contribuțiile sale, ale președintelui Nicolae Ceaușescu, pentru soluționarea pe cale politică a diferendelor internaționale, pentru normalizarea raporturilor între unele state, pentru stingerea focarelor de conflict și tensiune în diverse părți ale lumii. Potrivit acestei concepții, s.i. trebuie să se bazeze în primul rînd pe făurirea unor relații noi între state, întemeiate pe respectarea strictă a principiilor independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, nefolosirii forței sau a amenințării cu forța în raporturile interstatale, rezolvării pe cale pașnică a diferendelor dintre state. „Însănătoșirea climatului politic internațional, întărirea securității mondiale sînt condiționate de instaurarea fermă și generalizarea în întreaga lume a relațiilor noi, de egalitate deplină în drepturi și respect mutual" (Nicolae Ceaușescu). În al doilea rînd, pentru a fi viabil, un sistem autentic de s.i. trebuie să dispună de un suport material, care se poate realiza pe de o parte prin măsuri efective de dezangajare militară și dezarmare (v.) și pe de altă parte prin impulsionarea dezvoltării, eradicarea stării de subdezvoltare și asigurarea unui progres mai rapid al țărilor rămase în urmă din punct de vedere economic. Înfăptuirea obiectivelor dezarmării și dezvoltării este de natură să asigure de fapt egalitatea statelor în fața dreptului internațional, adevărata legalitate internațională pe care să se întemeieze s.i. În al treilea rînd, s.i. presupune instituții prin care statele să acționeze pentru rezolvarea pe căi pașnice a diferendelor ce se pot ivi între ele. Alături de tratativele directe dintre statele interesate în rezolvarea unui diferend, în condițiile de astăzi cînd pacea și s.i. sînt indivizibile, interesînd în mod obiectiv toate statele și cînd fiecare stat poartă răspunderea pentru soarta păcii în lume, se impune creșterea rolului diplomației multilaterale în menținerea păcii și s.i. Un instrument internațional, cu vocație universală, ce permite statelor soluționarea diferendelor dintre ele și organizarea cooperării lor în vederea soluționării problemelor de interes general este O.N.U. (v.), care, cu toate limitele și imperfecțiunile sale, poate și trebuie să fie folosită în acest scop.

Stadiul de dezvoltare al relaţiilor internaţionale reclamă creşterea rolului O.N.U. în întărirea s.i., adaptarea acestei organizaţii la cerinţele noi ale vieţii internaţionale contemporane — obiectiv căruia România i-a consacrat şi îi consacră eforturi susţinute şi perseverente.

SEDIU, locul, localitatea (oraşul sau ţara) în care este stabilit şi funcţionează un organ (organism) internaţional, o instituţie sau un organ subsidiar al acestora. România serveşte ca s. pentru cîteva centre internaţionale, cum sînt: Centrul de Informare al O.N.U., Biroul reprezentantului permanent al P.N.U.D., Centrul European al U.N.E.S.C.O. pentru învăţămîntul superior, Centrul comun O.N.U.D.I./România, Centrul demografic O.N.U./România (C.E.D.O.R.). Alegerea s. unei organizaţii internaţionale se face prin acord între statul gazdă şi instituţia în cauză. În acordul de sediu (v.) este reglementat şi statutul juridic al centrului internaţional, din punctul de vedere al privilegiilor şi imunităţilor ce i se acordă.

SEGREGAŢIE RASIALĂ, separarea unor grupuri de persoane din interiorul aceleiaşi ţări pe criterii de rasă. S.r. conduce la inegalităţi în sînul populaţiei unui stat (v. şi *apartheid*).

S.E.L.A., v. **SISTEMUL ECONOMIC LATINO-AMERICAN.**

SEELÖWE *(Leul de mare)*, **PLANUL ~,** planul german de invadare a Angliei, în timpul celui de-al doilea război mondial. Prevedea debarcarea pe litoralul sudic al Marii Britanii, pe un front larg de 300 km, a unei mase de 260 000 de oameni, cu numeroase tancuri (7 divizii blindate şi 3 motorizate). Reuşita era condiţionată de anihilarea aviaţiei engleze, care trebuia să fie „moralmente şi efectiv bătută". În acest scop Hitler a ordonat o amplă ofensivă aeriană a aviaţiei germane, prin Directiva nr. 17 din 1 aug. 1940. Au participat: Flotele 2 şi 3 aeriene, amplasate în Olanda şi N Franţei, şi Flota 5 aeriană cu bazele în Norvegia; în total aproximativ 1 200 avioane de bombardament şi 1 000 de vînătoare, faţă de 250 avioane de bombardament şi 960 de vînătoare britanice. Ofensiva aeriană germană, cunoscută sub denumirea de „Bătălia Angliei", a fost declanşată la 15 aug. şi a vizat succesiv: navele de război şi comerciale care navigau în Canalul Mînecii, bazele maritime; timp de o lună a fost bombardată Londra. Începînd de la 6 oct., oraşele britanice au fost bombardate pe timp de noapte. Cele mai mari distrugeri le-au suferit Londra şi Coventry. Obiectivul prevăzut în plan nu şi-a atins scopul. „Bătălia Angliei" s-a soldat cu un categoric insucces datorită abnegaţiei poporului englez, vitejiei piloţilor săi şi superiorităţii tehnice a aviaţiei sale (în special folosirea radarului). Pierderile mari suferite în avioane (2 375) şi în piloţi au afectat forţa militară a Germaniei hitleriste şi s-au resimţit în desfăşurarea ulterioară a războiului.

SEMINAR INTERNAŢIONAL, reuniune internaţională de dimensiuni restrînse, consacrată dezbaterii unei teme de interes specific şi la care participanţii sînt invitaţi, de regulă, cu titlu personal, în calitatea lor de experţi. S.i. poate fi organizat atît la iniţiativa unui stat, cît şi sub auspiciile unei organizaţii internaţionale. De obicei, în cadrul s.i. nu se iau hotărîri, lucrările acestuia încheindu-se cu adoptarea unui raport care este difuzat statelor şi organizaţiilor internaţionale interesate. România a găzduit numeroase s.i. printre care: dezvoltarea profesională a tînărului regizor (sub egida U.N.E.S.C.O., Bucureşti, 15—22 iun. 1969); cercetarea operaţională în medicină (sub auspiciile O.M.S., 18—23 sept. 1969); metodologia planificării proiectelor de punere în valoare a marilor irigaţii şi drenaj (sub egida P.N.U.D./F.A.O., 1971).

SEMNAREA TRATATELOR, act final prin care statele își exprimă voința de a fi legate prin tratat. **S.t.** produce asemenea efecte dacă prin tratat se prevede expres aceasta. Uneori **s.t.** are drept efect numai stabilirea textului definitiv la care s-a ajuns în urma negocierilor. Între redactarea și semnarea definitivă intervin uneori etape intermediare: parafarea, care constă în **s.t.** sau a unor părți din tratat cu inițiale, sau semnarea *ad referendum* (de ex. cînd împuternicitul are mandat numai să negocieze, nu să și semneze). **S.t.** se face după anumite reguli procedurale prin care se exprimă principiul egalității statelor, și anume după așa-numita procedură a alternatului (v. *alternat*).

SENED (termen de origine otomană) **1.** Act sau piesă autentică ori oficială; act notarial, folosit cu acest sens în locul termenului hügget, hogget. **2.** Termen folosit în titulatura unor convenții internaționale (de ex. **S.** din 1783, **S.** sau Convenția de la Balta Liman (v.)) sau în altfel de acte importante. *SENEDUL DIN 1783*, actul Porții din 9 ian. 1784 stil nou (15 safer 1198) adresat ambasadorului rus la Constantinopol și domnitorilor Munteniei și Moldovei în care se comunicau reglementările privitoare la statutul celor două țări române în conformitate cu Tratatul de la Kuciuk Kainargi (v.) și cu Convenția de la Ainali-Kavak (v.).

SÉNÉGAL (denumirea oficială: *République du Sénégal = Republica Senegal*), stat situat în V Africii, pe țărmul Oc. Atlantic, învecinat cu Mauritania, Mali, Guineea, Guineea-Bissau și Gambia. Suprafața: 196 192 kmp. Populația (1976): 5 110 000 loc. Capitala: *Dakar*, 805 523 loc. (1975, aglomerație urbană). Limbi oficiale: franceza și wolof. Moneda: 1 Franc CFA = 100 Centimes. *Istoric.* Locuit din timpuri străvechi, teritoriul **S.** a făcut parte în evul mediu, în întregime sau parțial, din statele Ghana și Mali. Pe teritoriul **S.** au fost întemeiate micile state feudale Tekrur, Wolof și Fouta Toro. În sec. 15 sînt întemeiate factorii portugheze, apoi din sec. 17, olandeze, engleze și franceze. În a doua jumătate a sec. 19 (1895), **S.** este cucerit în întregime de francezi și inclus în Africa Occidentală Franceză (1904—1958). În 1958 devine republică autonomă în cadrul Comunității Franceze. În 1959 se unește cu Sudanul Francez formînd Federația Mali, proclamată independentă la 20 iun. 1960. La 20 aug. 1960 **S.** se retrage din Federație și se proclamă republică independentă. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **S.** întreține relații diplomatice cu 87 de state (1976) și este membru în 75 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și **S.** s-au stabilit la 5 nov. 1965 relații diplomatice la nivel de ambasadă. Un Acord comercial pe termen lung încheiat la 29 apr. 1969 contribuie la dezvoltarea legăturilor și schimburilor bilaterale, iar ca urmare a intensificării acestora, în oct. 1971 se înființează reprezentanța economică română de la Dakar. Relațiile româno-senegaleze au cunoscut o evoluție continuu ascendentă prin dezvoltarea schimburilor culturale, schimburi numeroase de vizite la diferite nivele. Un factor determinant în extinderea raporturilor româno-senegaleze l-a constituit întîlnirile, convorbirile și înțelegerile dintre președinții celor două țări, inaugurate cu prilejul escalelor la Dakar ale președintelui Nicolae Ceaușescu (21 sept. 1973 și 4 iun. 1975) și continuate cu ocazia vizitei neoficiale a președintelui Léopold Sédar Senghor în România (26 iul.—12 aug. 1975) și apoi a vizitei oficiale (20—25 apr. 1976). În timpul acestei din urmă vizite șefii celor două state au semnat Declarația solemnă comună care așează relațiile bilaterale pe un fundament solid, deschizîndu-le largi perspective de amplificare. Alte importante instrumente pentru evoluția mereu as-

cendentă a relaţiilor dintre România şi S. au fost semnate cu aceeaşi ocazie: Acordul de cooperare economică, tehnică şi ştiinţifică, Protocolul de cooperare în domeniul mineritului, industriei, dezvoltării rurale, asistenţei tehnice şi formării de cadre. Deosebit de fructuoasă a fost vizita oficială a preşedintelui Nicolae Ceauşescu în S. (23—25 febr. 1977) şi înţelegerile convenite în cursul ei privind întărirea raporturilor de conlucrare între cele două ţări, între P.C.R. şi Partidul Socialist Senegalez, între parlamentele, organizaţiile de masă şi obşteşti, care au deschis calea spre o colaborare tot mai intensă româno-senegaleză în domeniile politic, economic, tehnico-ştiinţific şi cultural.

SENTINŢĂ 1. Hotărîrea, soluţia dată de o instanţă judecătorească asupra litigiului ce i-a fost supus. **2.** (În relaţii internaţionale) Hotărîrea finală dată de o instanţă arbitrală sau de jurisdicţie internaţională (de ex. C.P.A., C.I.J.). ~ *arbitrală*, act prin care un tribunal arbitral rezolvă, cu forţa obligatorie pentru statele părţi, diferendul cu care a fost învestit. Forma scrisă şi autenticitatea ~ *a.* sînt condiţii de formă obligatorii ale acesteia. ~ *a.* este definitivă şi obligatorie pentru părţile în litigiu. Ea trebuie să fie comunicată agenţilor părţilor. Validitatea unei ~ *a.* poate fi contestată de către părţi, potrivit procedurii specifice, pentru: excesul de putere al tribunalului; corupţia unui membru al tribunalului; derogarea gravă de la o regulă fundamentală de procedură; nulitatea angajamentului de arbitraj sau a compromisului (v.). La motivele arătate s-a mai adăugat constrîngerea exercitată asupra unui arbitru. Executarea imediată şi cu bună credinţă a ~ *a.* este o regulă de drept internaţional căreia trebuie să i se supună toate statele ce au recurs la arbitraj.

SEPARAREA PUTERILOR, principiu fundamental de organizare a statelor capitaliste potrivit căruia în stat există trei puteri separate una de cealaltă, fiecare din acestea avînd o independenţă relativă: puterea legislativă, exercitată de parlament, puterea executivă (guvernul) şi puterea judecătorească, exercitată prin ansamblul organelor judecătoreşti. Consacrat în forma sa clasică de Montesquieu în *Spiritul legilor*, principiul **s.p.** a constituit una din principalele arme ideologice ale burgheziei în lupta ei pentru răsturnarea monarhiei absolute, în cucerirea puterii de stat. În realitate, cele trei „puteri" sînt manifestări ale puterii clasei dominante într-un stat. În condiţiile capitalismului monopolist de stat se manifestă din ce în ce mai mult tendinţa supremaţiei „puterii executive" în raport „cu puterea legiuitoare" şi cea „judecătorească".

SERHAD (SERHAT), oraşe-cetăţi situate pe malul stîng al Dunării în timpul dominaţiei otomane asupra ţărilor române şi aflate sub directa administrare turcă. Termenul pune în lumină ideea de frontieră (militară, administrativă, judiciară şi politică) ce separă nu provincii ale aceluiaşi imperiu, ci două domenii: Imperiul otoman şi provincia vasală autonomă. La **s.** dunărene existau capuchehăi **(v.)** de **s.** ale Ţării Româneşti.

SERRANA BANK ŞI RONCADOR CAY, mici ins. şi bancuri nisipoase situate în V M. Caraibilor, la E şi NE de coastele statului Nicaragua. Suprafaţa: circa 3,5 kmp. În 1919 aceste ins. aparţinînd Columbiei sînt revendicate de S.U.A. Tratatul din 1928 dintre Columbia şi S.U.A. prevede pentru Columbia drepturi de pescuit în apele adiacente. În prezent, ins. pe care funcţionează baze militare ale S.U.A., sînt revendicate de Columbia.

SERVICE, parte integrantă din programul de marketing al unui producător; reprezintă ansamblul de servicii ulterioare vînzării unui produs, oferite de producător cumpărătorului pentru a asigura funcţionarea produsului res-

pectiv. Pentru cumpărător, **s.** reprezintă garanţia utilizării în bune condiţiuni a produsului achiziţionat (de regulă maşini, utilaje, instalaţii), începînd de la livrare şi continuînd cu perioada de garanţie, de întreţinere şi cu reparaţiile plătite pe perioada exploatării acestuia.

SERVITUŢI INTERNAŢIONALE, termen împrumutat din dreptul intern pentru a desemna obligaţia unui stat de a acorda altui sau altor state anumite drepturi, pe teritoriul său, în special dreptul de trecere (*servitute activă*) sau de a nu exercita anumite prerogative (*servitute negativă*).

SESIUNE, perioadă de timp în care se desfăşoară lucrările unei adunări (conferinţe, comitet) sau întruniri. **S.** poate fi prestabilită prin actul constitutiv sau regulamentul de procedură al unei organizaţii internaţionale. **S.** pot fi: *ordinare* sau *extraordinare*, atunci cînd se ţin în afara termenului prevăzut în actele constitutive sau în regulamente, în vederea dezbaterii şi rezolvării unor probleme speciale sau urgente. Durata ~ *o.* este stabilită printr-o practică relativ constantă, în timp ce perioada de desfăşurare a ~*e.* este determinată de natura şi complexitatea problemelor dezbătute. ~ *e.* sînt convocate, de obicei, la cererea unui alt organism sau ca urmare a demersurilor întreprinse de un număr reprezentativ de membri. Odată cu notificarea convocării unei **s.** (*ordinare* sau *extraordinare*) se comunică şi ordinea de zi provizorie şi, în caz de necesitate, sînt aduse la cunoştinţă şi problemele suplimentare sau noi care urmează a fi examinate la **s.** dată.

SEYCHELLES (denumirea oficială: *Republic of Seychelles = Republica Seychelles)*, stat care cuprinde arh. cu acelaşi nume de origine granitică şi coraligenă din Oc. Indian, situat la circa 965 km NE de Madagascar. Suprafaţa: 661 kmp (din care ins. Aldabra 155 kmp,. Mahé 144,8 kmp., Praslin 38,8 kmp, Silhouette 20,7 kmp. etc. — în total 92 de ins., din care 33 locuite). Populaţia (1976): 60 000 loc. Capitala: *Victoria*, în ins. Mahé, 16 000 loc. (1975). Limbi oficiale: engleza şi franceza. Moneda: 1 Rupee **S.** = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite în sec. 16 de portughezi, colonizate şi de francezi şi proclamate teritoriu al Franţei (1756), ins. **S.** sînt ocupate de Marea Britanie în 1810 (colonie a coroanei din sept. 1903). În urma Conferinţei constituţionale de la Londra (14—27 mart. 1974), **S.** capătă, la 1 oct. 1975, autonomie internă deplină şi se proclamă la 28 iun. 1976 independentă ca republică în cadrul Commonwealth-ului. La 18 mart. 1976, în urma unui acord între Marea Britanie, S.U.A. şi administraţia ins. **S.** s-a prevăzut alipirea ins. Aldabra, Farquhar şi Desroches (în trecut parte a teritorului britanic din Oc. Indian, proclamat în 1965) la noul stat (fapt devenit efectiv odată cu proclamarea independenţei). *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **S.** întreţine relaţii diplomatice cu 12 state (1976) şi este membru în 3 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). Între România şi **S.** s-au stabilit relaţii diplomatice, la 30 iul. 1976, la nivel de ambasadă.

SFERĂ DE INTERESE (DE INFLUENŢĂ), zonă a globului pămîntesc asupra căreia un stat, în general o mare putere, pretinde să aibă, uneori pe baza unei înţelegeri cu o altă mare putere, un drept de a-şi proteja interesele sau de a-şi exercita influenţa politică sau economică. Acest drept se pretinde a fi exclusiv, avînd în vedere că alte puteri ar avea sau ar dobîndi, în această concepţie, drepturi similare asupra altor zone ale globului. O asemenea concepţie este proprie sistemului de relaţii al statelor imperialiste. Socialismul, prin însăşi esenţa sa, relaţiile dintre ţările socialiste, resping concepţia şi practica **s. de i.** Stabilirea de **s. de i.** cu sau fără înţelegeri cu alte state, indiferent de denumirea care i s-ar da şi de pretextul

prin care s-ar încerca justificarea ei, este în totală contradicție cu principiile D.I.C., cu voința popoarelor de a trăi liber, cu menținerea păcii și securității în lume. Politica de împărțire și reîmpărțire a **s. de i.** și dominație a constituit unul din principalii factori care au provocat cele două războaie mondiale. România respinge o asemenea concepție privind relațiile dintre state.

S.F.I., v. **SOCIETATEA FINANCIARĂ INTERNAȚIONALĂ.**

SFÎNTA ALIANȚĂ, coaliție inspirată de țarul Rusiei, Alexandru I, și de cancelarul Austriei, Metternich, după înlăturarea lui Napoleon Bonaparte (1815). **S.A.** s-a constituit prin semnarea de către monarhii Rusiei, Austriei și Prusiei (țarul Alexandru I, împăratul Francisc I și regele Frederic Wilhelm al III-lea) a unui tratat la Paris (1815), la care, ulterior, vor adera majoritatea monarhiilor din Europa. Scopul primordial al **S.A.** îl constituie lupta comună a monarhiilor reacționare din Europa împotriva mișcărilor revoluționare și a celor de eliberare națională pe continent. **S.A.** a ținut patru Congrese, la care a fost reînnoit tratatul de constituire și unde s-au luat hotărîri comune în privința unor acțiuni contra mișcărilor revoluționare europene. Congresele **S.A.** s-au ținut la Aachen (Aix-le-Chappelle) (1818); Troppau (1820) la care, ca și la cel de la Laibach (Ljubljana) (1821), s-a hotărît intervenția armatei austriece contra revoluției din Napoli (1820—1821) și a celei din Piemont (1821); și Verona (1822), la care s-a aprobat intervenția armatei franceze împotriva revoluției burgheze din Spania, începută în 1820, și înăbușită de **S.A.** în 1823, cînd a fost restaurată monarhia absolută. Interesele puternic divergente ale membrilor **S.A.** au dus la intensificarea contradicțiilor dintre ei și la slăbirea acesteia. Odată cu izbucnirea revoluțiilor din 1830 din Franța și Țările de Jos, **S.A.** a primit o puternică lovitură, iar revoluțiile din 1848—1849 consemnează sfîrșitul său.

SFÎNTA ELENA (denumirea oficială: *Saint Hélène)*, ins. vulcanică în Oc. Atlantic, situată la cca 1 800 km de coasta africană. Suprafața: 121,7 kmp (cu dependențele 418,7 kmp). Populația (1971): 5 076 loc. (cu dependențele 6 578 loc.). Centrul administrativ: *Jamestown*, 1 601 loc. (1971). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Pound (Lira Sterlină) = 100 Pence. *Istoric.* Descoperită de navigatorii portughezi la 21 mai 1502 și vizitată de englezi pentru prima oară în 1588, **S.E.** devine posesiune a Companiei britanice a Indiilor de Est în anul 1651. Aici a fost exilat și a murit împăratul Napoleon I (1815—1821). O.N.U. consideră **S.E.** teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei.

SFÎNTA LUCIA (denumirea oficială: *Sainte Lucie*), ins. în arh. Antilelor Mici (grupul Windward) în M. Caraibilor, între Martinica și Sf. Vincențiu. Suprafața: 616 kmp. Populația (1975): 116 000 loc. Centrul administrativ: *Castries*, 45 000 loc. (1972, cu suburbiile). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 East Caribbean Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Ins. este colonizată de englezi începînd din anul 1605. Disputată între francezi și englezi în sec. 17, îi este recunoscută neutralitatea de către cele două puteri în 1748. **S.L.** este transformată definitiv în colonie engleză în 1814. Între 1958—1962 este încorporată în Federația Indiilor de Vest, iar după dizolvarea acesteia revine la statutul inițial de colonie. Potrivit Acordului din mart. 1967 este teritoriu autonom, „stat asociat" cu Marea Britanie și membru al Asociației Indiilor de Vest. O.N.U. consideră **S.L.** teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei.

SFÎNTUL SCAUN, v. **VATICAN.**

SFÎNTUL VINCENȚIU (denumirea oficială: *Saint Vincent)*, ins. în arh. Antilelor Mici (grupul Windward), în

M. Caraibilor, la V de Barbados. Suprafaţa: 389 kmp (inclusiv ins. Grenadine nordice). Populaţia (1973): 100 300 loc. Centrul administrativ: *Kingstown*, 23 645 loc. (1970). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 East Caribbean Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperită probabil de Columb în 1498, ins. **S.V.** este colonizată de englezi după 1627. Prin Pacea de la Paris (1763) devine colonie britanică. Este stăpînită temporar de Franţa (1779—1783). Între 1958—1962 face parte din Federaţia Indiilor de Vest, iar după dizolvarea acesteia revine la statutul iniţial de colonie. Potrivit Acordului din 27 oct. 1969 este un teritoriu autonom, „stat asociat" cu Marea Britanie, membru al Asociaţiei Indiilor de Vest. O.N.U. consideră **S.V.** teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei.

SFÎRŞITUL RĂZBOIULUI, actul formal prin care se pune capăt războiului este tratatul de pace (v.). În fapt, războiul ia sfîrşit prin două operaţiuni succesive: prin încetarea ostilităţilor (v.) şi prin încheierea păcii. Prin tratatul de pace se pune capăt stării de război şi se soluţionează problemele rezultate din război. Statornicirea păcii se poate realiza şi fără încheierea unui tratat de pace, prin consensul beligeranţilor, manifestat, de ex., prin restabilirea relaţiilor paşnice, a raporturilor diplomatice normale. Beligeranţii au obligaţia de a notifica tuturor statelor **s.r.** Această obligaţie este impusă din necesitatea de a pune capăt tuturor efectelor juridice apărute ca urmare a stării de război şi care s-au răsfrînt asupra statelor terţe, inclusiv a celor neutre.

SHO-GO (*Victoria*), planul de război japonez, adoptat în iul. 1944. După înfrîngerile suferite în Ins. Mariane, Comandamentul japonez a hotărît să-şi retragă apărarea pe aliniamentul: ins. Metropolitane, Taiwan, Filipine, Timor, Sumatra, Iawa şi să angajeze întreaga „Flotă combinată" împotriva forţelor americane, care ar ataca în orice punct al „perimetrului defensiv". La 18 oct. 1944 americanii au debarcat în Ins. Leyté, sub acoperirea unei puternice flote. „Flota combinată" a intervenit şi între 23 şi 26 oct. s-a desfăşurat cea mai mare bătălie aeronavală din istorie, care s-a soldat cu o înfrîngere catastrofală pentru japonezi; puterea navală niponă a fost definitiv zdrobită.

SIERRA LEONE (denumirea oficială: *Republic of Sierra Leone* = *Republica Sierra Leone*), stat situat în Africa de Vest, la ţărmul Oc. Atlantic, învecinat cu Guineea şi Liberia. Suprafaţa: 71 740 kmp. Populaţia (1976): 3 110 000 loc. Capitala: *Freestown*, 214 443 loc. (1972, cu suburbiile). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Leone = 100 Cents. *Istoric.* În 1462 coasta **S.L.** (Muntele Leului) este explorată de navigatorul portughez Pedro da Cintra. În sec. 16 triburi vest-sudaneze se stabilesc în **S.L.** Britanicii colonizează aici, în 1787, negri eliberaţi de sclavie din Indiile de Vest, care întemeiază oraşul Freetown. În 1808 Marea Britanie proclamă litoralul **S.L.** colonie, iar în 1896 teritoriul din interior, protectorat. Lupta anticolonială şi mişcarea de eliberare naţională duce, la 27 apr. 1961, la proclamarea independenţei de stat a **S.L.** în cadrul Commonwealth-ului. La 19 apr. 1971 **S.L.** se proclamă republică. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. **S.L.** întreţine relaţii diplomatice cu 60 de state (1976) şi este membră a 51 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Ţara noastră a recunoscut noul stat chiar în ziua proclamării independenţei acesteia. Între cele două ţări se stabilesc relaţii diplomatice la nivel de ambasadă, la 15 ian. 1964. Raporturile bilaterale s-au dezvoltat ascendent, pe diverse planuri. Un Acord comercial a fost încheiat la 9 dec. 1973. Un rol hotărîtor pentru intensificarea relaţiilor de prietenie şi colaborare între România şi **S.L.** l-a avut vizita în

România a președintelui **S.L.** Siaka Stevens (19—24 iul. 1974), în timpul căreia președinții celor două țări au semnat Declarația solemnă comună, care a pus bazele unei conlucrări bilaterale trainice și de perspectivă. Cu același prilej s-au încheiat o serie de instrumente: Acordul general de colaborare, Acordul de colaborare culturală, Acordul consular pentru desființarea vizelor, Acordul privind colaborarea în domeniul forestier și Acordul de cooperare în domeniul cercetării geologice, minier, inclusiv zăcăminte de argilă și al explorării și exploatării petroliere, care au contribuit la continua lărgire și diversificare a raporturilor de colaborare dintre România și **S.L.**

SIGILIU, pecete, ștampilă pe a cărei față este desenată stema statului și înscrisă denumirea acestuia, și care se aplică pe un act, tratat, convenție etc. Împreună cu semnătura șefului statului sau guvernului, ori a plenipotențiarului împuternicit, conferă acestora autenticitate. Domnii țărilor române întăreau cu **s.** (pecetea) lor tratatele internaționale pe care le încheiau.

SINE DIE, expresie latină cu sensul „fără termen", folosită pentru a se arăta că realizarea unor acțiuni a fost amînată în viitor, fără a se preciza vreun termen oarecare în această privință.

SINGAPORE (denumirea oficială: *Majulah Singapura/Republic of Singapore = Republica Singapore)*, stat situat în SE Asiei, care cuprinde ins. omonimă din extremitatea sudică a Pen. Malacca. Suprafața: 581,5 kmp. Populația (1976): 2 285 000 loc. Capitala: *Singapore*, 2 094 000 loc. (1975, aglomerația urbană). Limbi oficiale: malaeza, engleza, tamil și chineza. Moneda: 1 Singapore Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Orașul **S.** este fondat în 1160, dar în 1337 este distrus de armata regatului Madjapahit și rămîne o așezare neînsemnată. Reîntemeiat de englezi în 1819, este unit în 1826 cu Penang și Malacca în posesiunea „Straits Settlements", care devine în 1867 colonie britanică. Poziția geografică favorabilă, la întretăierea principalelor căi comerciale, conferă **S.** o dezvoltare rapidă. Între cele două războaie mondiale, Marea Britanie transformă **S.** într-o puternică bază navală. Ocupat de trupe japoneze (1942—1945), devine, după dizolvarea coloniei Straits Settlements (1946), colonie britanică de-sine-stătătoare. În 1959 obține autonomia internă, iar în 1963 intră în componența Federației Malaysia. La 9 aug. 1965 se retrage din Federație și se proclamă republică independentă, membră în Commonwealth. În 1971 baza militară britanică din **S.** este desființată. *Organizarea de stat:* republică. **S.** întreține relații diplomatice cu 57 de state (1977) și este membru în 42 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Inițierea relațiilor dintre România și **S.** este marcată de vizita în România a primului ministru al **S.**, Lee Kuan Yew (26—28 mai 1966) și de vizita ministrului afacerilor externe român în **S.** (27—30 mai 1967), cu prilejul căreia guvernele celor două țări hotărăsc să stabilească relații diplomatice la nivel de ambasadă (30 mai 1967). Delegații economice guvernamentale singaporeze și române realizează contacte directe în 1967, 1969 și 1971, în urma cărora sînt semnate o serie de acorduri, între care Acordul comercial pe termen lung (31 ian. 1967) și Acordul de cooperare culturală și științifică (2 iun. 1971), care au contribuit la continua dezvoltare și diversificare a schimburilor dintre România și **S.** Un moment important care a stimulat această situație pozitivă l-a constituit noua vizită a premierului singaporez în România (11—16 nov. 1971). Relațiile bilaterale s-au extins continuu, îndeosebi în domeniul schimburilor comerciale și al colaborării economice, ceea ce a condus la înființarea Comisiei mixte guvernamentale româno-singaporeze pentru cooperarea economică (20 mai 1976). Legăturile de prietenie

dintre cele două state se reflectă de asemenea în buna lor colaborare în organizaţiile internaţionale.

SIPRI, v. INSTITUTUL INTERNAŢIONAL PENTRU CERCETAREA PĂCII DE LA STOCKHOLM.

SIRIA (denumirea oficială: *Al-Jumhūriya Al-Arabiya As-Sūriya = Republica Arabă Siriană)*, stat situat în SV Asiei, cu ieşire la M. Mediterană, învecinat cu Turcia, Irak, Iordania, Israel şi Liban. Suprafaţa: 185 180 kmp. Populaţia (1976): 7 600 000 loc. Capitala: *Damasc*, 974 900 loc. (1975, aglomeraţia urbană). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Liră Siriană = 100 Piastres. *Istoric.* În antichitate pe teritoriul S. au existat cîteva state sclavagiste. În sec. 9 î.e.n. teritoriul S. este cucerit de Asiria, apoi de Regatul Marelui Babilon (605 î.e.n.). În 64 î.e.n. devine provincie romană, apoi bizantină (sec. 5). Cucerit de arabi (634—636) devine, odată cu stabilirea la Damasc a capitalei Califatului omeiad, pentru un secol (661—750), centrul lumii arabe. În sec. 11—13 unele părţi ale teritoriului S. au fost cuprinse în statele feudale create de cruciaţi. S. este stăpînită de sultanii mameluci ai Egiptului (1260—1516), apoi de Imperiul otoman (1516—1918). Ocupată de trupe anglo-franceze (1918), S. devine în 1920 teritoriu sub mandat al Societăţii Naţiunilor, administrat de Franţa. În 1925—1927 are loc un război popular de eliberare naţională. În timpul celui de-al doilea război mondial, S. este ocupată de trupe franco-britanice care proclamă la 27 sept. 1941 Republica independentă S. şi predau la 1 ian. 1944 guvernului sirian atributele puterii. La 17 apr. 1946 trupele străine se retrag şi S. dobîndeşte independenţa deplină. În perioada 1958—1961 S. împreună cu Egiptul formează Republica Arabă Unită, apoi se retrage din uniune adoptînd denumirea actuală. S. participă la conflictele arabo-israeliene din 1948—1949, iun. 1967 (cînd trupele israeliene ocupă înălţimile Golan) şi oct. 1973. Un acord de dezangajare a forţelor siriano-israeliene din Golan este parafat la 31 mai 1974. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. S. întreţine relaţii diplomatice cu 80 de state (1976) şi este membră în 62 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* După proclamarea independenţei de stat a S., la 9 aug. 1955, între România şi S. s-au stabilit relaţii diplomatice la nivel de legaţie. Un prim Acord comercial şi de plăţi româno-sirian este semnat la 14 ian. 1956, iar un Acord cultural la 9 dec. 1957. În urma unirii S. cu Egiptul (1 febr. 1958—10 oct. 1961), legaţia României la Damasc s-a transformat în consulat general. În urma ieşirii S. din uniune, guvernul român recunoaşte Republica Arabă Siriană şi stabileşte cu ea relaţii diplomatice la nivel de ambasadă (10 oct. 1961). În anii care au urmat, relaţiile româno-siriene au cunoscut o continuă dezvoltare, reglementate prin noi acorduri: Acordul de colaborare culturală (7 mai 1967) şi Acordul de cooperare economică şi tehnică (11 iun. 1968). Întrerupte la 24 aug. 1969, relaţiile diplomatice sînt restabilite la 19 oct. 1972 la nivel de ambasadă, în urma unui schimb de mesaje între şefii celor două state. Noi înţelegeri marchează evoluţia ascendentă a raporturilor bilaterale: Acordul de cooperare economică şi tehnică (19 nov. 1972), Acordul comercial şi de credit (19 oct. 1972), Protocolul privind dezvoltarea cooperării economice şi tehnice în domeniul industriilor chimică, uşoară şi materialelor de construcţii, agriculturii şi schimburilor comerciale (21 iul. 1973). Schimbul de vizite la nivel înalt a adus contribuţii decisive la dezvoltarea puternică a raporturilor bilaterale. Cu ocazia vizitei preşedintelui Nicolae Ceauşescu în S. (17—19 febr. 1974) au fost încheiate nouă acorduri de colaborare şi cooperare economică în domeniile petrolului şi mineritului, agrozootehnic şi industrial, precum şi

înțelegerea privind facilitarea în acordarea vizelor și Convenția de colaborare în domeniul sănătății publice. La 2 mai 1974 s-a constituit Comisia mixtă româno-siriană de colaborare economică. Președintele S., Hafez El Assad, a întreprins o vizită în România (2—7 sept. 1974), cu care ocazie a fost semnată Declarația solemnă comună care a dat o temelie durabilă relațiilor româno-siriene și le-a deschis noi perspective de multilaterală dezvoltare. Colaborarea bilaterală a căpătat noi dimensiuni prin instrumentele semnate în timpul acestei vizite: Acordul privind exploatarea și utilizarea gazelor din zăcămintele petrolifere. Protocolul privind proiectele industriale care urmează să fie realizate de către partea română în S., Acordul privind transporturile rutiere internaționale de călători și mărfuri, Aide-mémoire-ul privind cooperarea în domeniul agriculturii. Un rol important în aplicarea înțelegerilor la nivel înalt l-a avut schimbul de vizite care a urmat la nivelul primilor miniștri (în S., 27 ian.—1 febr. 1975; în România, 10 — 14 nov. 1975, 23—26 dec. 1976), care prilejuiește încheierea a noi înțelegeri, între care Programul comun de măsuri privind cooperarea în producția industrială și schimburile comerciale, Protocolul cu privire la realizarea în bune condiții a acțiunilor de cooperare economică, de dezvoltare și diversificare a schimburilor comerciale, Acordul privind importul de către România de fosfați din S., Programul comun privind cooperarea în domeniul agriculturii. Dialogul la nivel înalt a continuat cu vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în S. (24 apr. 1975) și cu vizitele președintelui S., Hafez El Assad, în România (26—28 iun. 1976, 15—16 febr. 1977), soldîndu-se cu acorduri, convenții și protocoale menite să completeze domeniile de cooperare româno-siriană. Contactele devenite tradiționale, între șefii celor două state au jucat un rol hotărîtor în întărirea prieteniei dintre România și S., în extinderea și diversificarea largă a colaborării lor.

SISTEM VALUTAR INTERNAȚIONAL, ansamblu de relații bănești legate de decontările internaționale între diferite state. **S.v.i.** al țărilor capitaliste a evoluat împreună cu dezvoltarea societății și pieței mondiale capitaliste, bazîndu-se, pînă la începutul acestui secol, pe etalonul aur, ulterior pe etalonul aur-lingouri și etalonul aur-devize. Bazele **S.v.i.** postbelic au fost puse în 1944, la Conferința de la Bretton Woods (v.). Sistemul Bretton Woods care, începînd cu anii 1960—1965, a suferit crize repetate, a luat sfîrșit în aug. 1971, cînd S.U.A. au suspendat convertibilitatea în aur a dolarului. Ulterior, deși s-au făcut încercări (nereușite) de reintroducere a stabilității în relațiile valutare occidentale, s-a generalizat practica cursurilor de schimb flotante și s-au agravat fenomenele de criză de pe piețele valutare occidentale. În cadrul F.M.I. au sporit preocupările pentru înfăptuirea unei largi reforme a **s.v.i.** care să ducă la soluționarea unor probleme economice internaționale de mare importanță. Cu ocazia sesiunii anuale a F.M.I. și a B.I.R.D., ținută la Manila, în oct. 1976, s-a discutat asupra posibilităților de îmbunătățire a relațiilor financiar-valutare internaționale, cunoscut fiind că rezervele de mijloace de plată pentru străinătate au o structură complexă în care intră elemente ca: aurul monetar, valutele de rezervă și drepturile speciale de tragere (D.S.T., v.) emise de F.M.I. Între țările socialiste decontările internaționale se desfășoară pe baza egalității în drepturi și avantajului reciproc, avînd la bază monopolul valutar al fiecărei țări. Între țările socialiste, membre ale C.A.E.R., relațiile de decontare și de credit se desfășoară în ruble transferabile (v.) prin intermediul B.I.C.E. (v.) și B.I.I. (v.), activitatea valutar-financiară fiind coordonată de comisia de specialitate din cadrul C.A.E.R. În România, un obiectiv economic important al perioadei următoare este continua consolidare a cursului leului, întărirea puterii lui de

cumpărare și, pe această bază, trecerea în perspectivă la convertibilitate.

SISTEMUL COLONIAL AL IMPERIALISMULUI, ansamblu de relații și acțiuni de asuprire politică și exploatare economică impus popoarelor de statele capitaliste în perioada imperialismului. În perioada precapitalistă, după marile descoperiri geografice, o serie de state europene (Spania, Portugalia, Olanda, Franța, Anglia etc.) au recurs la colonizarea unor teritorii din Asia, Africa și America. În epoca de vîrf a capitalismului, a apariției capitalismului monopolist, odată cu terminarea procesului de împărțire teritorială a lumii între puterile capitaliste, spre sfîrșitul sec. trecut, s-a desăvîrșit formarea sistemului colonial avînd la bază primatul forței. Posesiunile coloniale au devenit astfel baze de materii prime și piețe de desfacere, principalele izvoare de profituri ale marilor monopoluri. La începutul sec. 20, **s.c. al i.** cuprindea aproape jumătate din populația lumii și teritorii cu o suprafață de aproape 90 milioane kmp. Încă din această perioadă, dar în special după M.R.S.O., a luat avînt mișcarea de eliberare națională (v.) a popoarelor din colonii, din teritoriile dependente și neautonome (v.), îndreptată împotriva imperialismului și colonialismului. În condițiile specifice, existente după cel de-al doilea război mondial, cînd raportul de forțe pe arena internațională a cunoscut modificări ca urmare a apariției sistemului mondial socialist (v.), mișcarea de eliberare națională a înregistrat mari succese, concretizate prin proclamarea a numeroase state independente care au pășit pe calea dezvoltării desine-stătătoare. Astfel **s. c. al i.** a trecut printr-un acut proces de destrămare. Acesta a fost grăbit în ultimii ani și ca urmare a acțiunilor întreprinse în cadrul O.N.U., care a adoptat în 1960, la a XV-a sesiune a Adunării Generale, Declarația cu privire la independența țărilor și popoarelor coloniale (v.). În 1977 mai existau încă teritorii dependente și neautonome, avînd o suprafață de 4,4 milioane kmp (v. și *anticolonialism; colonialism*).

SISTEMUL DE TELECOMUNICAȚII SPAȚIAL AL ORGANIZAȚIEI INTERSPUTNIK, creat prin Acordul semnat la Moscova, la 15 nov. 1971, în cadrul colaborării țărilor socialiste în domeniul folosirii în scopuri pașnice a spațiului extraatmosferic. Activitatea de telecomunicații spațiale este condusă de organizația Intersputnik, cu sediul în orașul Moscova. Acordul stabilește sistemul internațional de telecomunicații prin sateliți artificiali ai Pămîntului și cuprinde, ca elemente componente, complexul spațial compus din sateliți artificiali de telecomunicații și sisteme terestre de ghidare și stațiile de sol care realizează intercomunicațiile. Pentru crearea sistemului internațional sînt prevăzute trei etape: etapa de experimentare (în care se vor efectua încercări și legături de telecomunicații prin sateliți lansați de U.R.S.S.); etapa lucrărilor (utilizarea căilor de telecomunicație de pe sateliții de telecomunicații ai membrilor organizației, cu titlu de închiriere) și etapa de exploatare comercială (prin folosirea unui complex spațial—proprietatea organizației sau închiriat de ea de la membrii ei). Organizația este condusă de un *consiliu* compus din cîte un reprezentant al fiecărui membru al organizației, iar ca organ executiv și administrativ o *direcție* cu personalul necesar. Acordul a fost ratificat de România la 25 iul. 1972.

SISTEMUL ECONOMIC LATINO-AMERICAN (S.E.L.A.), organism de cooperare ce grupează în exclusivitate țări din America de Sud și bazinul Caraibilor, creat în urma reuniunii din aug. 1975 de la Ciudad de Panama. Sînt membri ai **S.E.L.A.** 25 de state latino-americane. Urmărește promovarea procesului de dezvoltare economică a țărilor latino-americane, crearea unor mecanisme de cooperare economică la nivelul întregului continent.

(inclusiv crearea unor întreprinderi cu capital comun în zonă), elaborarea unei politici proprii și adoptarea unor măsuri menite să contribuie la rezolvarea problemelor care confruntă astăzi continentul: asigurarea unui control strict asupra comercializării materiilor prime în beneficiul propriilor popoare, accelerarea procesului de industrializare, elaborarea unei strategii globale de dezvoltare economică, adoptarea unei poziții comune în vederea stabilirii unor raporturi juste cu țările dezvoltate.

SISTEMUL HIDROENERGETIC ȘI DE NAVIGAȚIE DE LA PORȚILE DE FIER, complex de amenajări de pe cursul inferior al fluviului Dunărea din secțiunea Gura Văii, pe malul românesc, și Șip, pe malul iugoslav, realizat prin colaborarea dintre România și Iugoslavia, din inițiativa și sub îndrumarea conducătorilor celor două state, Nicolae Ceaușescu și Iosip Broz Tito. Acordul încheiat la 30 nov. 1963 între guvernele celor două state a stabilit o participare egală la investiții și la rezultatele amenajărilor, consfințind dreptul de proprietate exclusivă a fiecărei țări asupra instalațiilor și construcțiilor de pe teritoriul țării respective. Proiectele pentru întregul sistem hidroenergetic și de navigație au fost executate în colaborare, în perioada 1957—1963. Lucrările de execuție au durat pînă la sfîrșitul anului 1971, cînd întregul complex era pregătit pentru exploatare la întreaga capacitate. Prin darea în funcțiune a întregului complex se asigură o producție de energie electrică de peste 4 000 000 kWh și îmbunătățirea considerabilă a traficului fluvial, care și-a sporit capacitatea de peste patru ori. Realizarea sistemului de la Porțile de Fier constituie un exemplu elocvent de valorificare creatoare a resurselor umane și naturale prin cooperare internațională.

SISTEMUL MONDIAL CAPITALIST, ansamblu de state care au la bază modul de producție capitalist, caracterizat prin proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, exploatarea muncii salariate de către capitaliști, prin relații social-economice și politice interne și internaționale specifice orînduirii capitaliste. Apărut, la început, în țările din Europa occidentală, sistemul capitalist s-a generalizat treptat pe scară internațională transformîndu-se, la sfîrșitul sec. 19, într-un sistem mondial. **S.m.c.** și-a definit fizionomia sa economico-politică și principiile relațiilor internaționale odată cu dezvoltarea pe scară largă a industriei și comerțului capitalist, creșterea în proporții nemaiîntîlnite a exportului de capital, apariția diviziunii internaționale capitaliste a muncii. Economia mondială capitalistă s-a conturat pe deplin odată cu trecerea capitalismului în stadiul imperialist, specific în evoluția **s.m.c.** Din punct de vedere economic, **s.m.c.** constituie ansamblul raporturilor dintre economiile naționale ale țărilor capitaliste, raporturi dominate de tendința de subordonare și exploatare a unor țări de către altele, de inegalitate și dependență, situație care generează numeroase contradicții și disensiuni. Încercarea de a depăși contradicțiile dintre principalele țări ale **s.m.c.** prin accelerarea proceselor integraționiste, prin crearea unor uniuni internaționale de tipul Pieței comune (v.), a societăților transnaționale (v.) nu a dat rezultate, ci, dimpotrivă, a dat noi dimensiuni contradicțiilor intercapitaliste. O trăsătură a **s.m.c.** o constituie subordonarea economică și financiară a țărilor colonîale și semicoloniale, a statelor slab dezvoltate de către un număr restrîns de țări capitaliste puternic industrializate. Raporturile economice de inegalitate se răsfrîng asupra relațiilor politice ale **s.m.c.**, care se caracterizează prin tendința cercurilor imperialiste de a domina prin forță și dictat, de a încălca independența și suveranitatea statelor, dreptul popoarelor la libertate, la dezvoltare de-sine-stătătoare; apar și se dez-

volță alianțe militare agresive — surse de încordare și tensiune internațională, de războaie imperialiste de agresiune. Contradicțiile profunde și ireconciliabile ale s.m.c. generează ample mișcări social-politice îndreptate împotriva exploatării sociale și asupririi naționale la care participă uriașe mase muncitorești, largi pături ale țărănimii și intelectualității, tînăra generație, organizații de femei, diferite categorii sociale intermediare, popoarele care luptă împotriva politicii neocolonialiste și de apartheid. În marile bătălii sociale care au cunoscut în ultimele decenii o puternică dezvoltare și, în același timp, o diversificare de forme și mijloace se afirmă cu putere rolul clasei muncitoare, al organizațiilor ei politice și profesionale. În sînul societății capitaliste se creează un larg front antimonopolist menit să lichideze inegalitatea și discrepanța, să asigure dezvoltarea pe calea democrației și progresului social. S.m.c. a fost supus în evoluția sa unei crize de ansamblu care a cuprins pe parcurs toate laturile activității sociale. Desprinderea din s.m.c. a unui șir de țări care au trecut la edificarea socialismului, prăbușirea sistemului colonial al imperialismului (v.) și apariția unui mare număr de state independente, creșterea forțelor democratice și progresiste au redus continuu aria de acțiune a capitalismului ca sistem internațional. Contradicția fundamentală a epocii noastre este contradicția dintre s.m.c., perimat din punct de vedere istoric, și sistemul mondial socialist (v.), care asigură înfăptuirea aspirațiilor popoarelor. S.m.c. parcurge o nouă fază a crizei sale, caracterizată printr-o profundă ascuțire a contradicțiilor economice, sociale, naționale și politice la scară internațională; relațiile interne și internaționale pe care se fundamentează orînduirea capitalistă nu mai pot oferi soluții pentru depășirea contradicțiilor, pentru rezolvarea marilor probleme cu care este confruntată lumea capitalistă contemporană.

SISTEMUL MONDIAL SOCIALIST, ansamblu de state independente și suverane în care revoluția socialistă a învins. Formarea s.m.s. constituie rezultatul unui proces istoric obiectiv, al triumfului luptei revoluționare, al trecerii la edificarea noii orînduiri sociale într-o serie de state ale lumii, al materializării ideilor socialismului la scara unei mari părți a planetei noastre. Țările s.m.s. au obținut realizări istorice în toate domeniile de activitate, ele reprezintă o puternică forță umană și materială a lumii contemporane; statele socialiste cuprind peste 26% din suprafața terestră a globului și peste 35% din populația lumii, produc peste 40% din producția industrială mondială. Ele au obținut succese de seamă în special în ce privește industrializarea socialistă, creșterea și modernizarea forțelor de producție, în domeniul învățămîntului, științei și culturii. Au fost soluționate o serie de probleme sociale fundamentale legate de situația clasei muncitoare, a țărănimii și intelectualității, a maselor largi populare. În țările s.m.s. se manifestă o serie de fenomene negative în dezvoltarea economico-socială (scădere a ritmului dezvoltării, a venitului național, greutăți în satisfacerea necesităților de consum, precum și în alte domenii); există unele dificultăți generate de criza economică mondială ținînd seama că efectele sale nu se opresc la granițele țărilor socialiste, că s.m.s. nu este rupt, izolat de diviziunea muncii pe plan mondial. Teoria și practica socialismului științific respinge teza convergenței sistemelor, s.m.s. și s.m.c., viața a demonstrat însă că teza privind autonomia sistemului socialist, crearea diviziunii socialiste independente a muncii, opusă capitalismului, celorlalte țări ale lumii nu corespunde realității, cerințelor progresului material și tehnico-științific, iar tendințele de izolare economică nu pot avea decît influențe negative asupra dezvoltării economico-

sociale, a colaborării internaţionale. Construcţia noii orînduiri sociale are loc în condiţii specifice, în funcţie de particularităţile istorice şi economico-sociale ale fiecărei ţări, ceea ce degajă etape şi mijloace concrete de edificare a socialismului. Prin succesele obţinute în dezvoltarea noii societăţi, prin politica lor externă, consacrată păcii şi progresului în lume, ţările **s.m.s.** exercită o înrîurire tot mai mare asupra întregii dezvoltări istorice. Practica confirmă adevărul axiomatic: cu cît fiecare ţară socialistă este mai puternică, se dezvoltă cu succes pe noi trepte superioare de civilizaţie socialistă, desfăşoară o politică externă constructivă, cu atît creşte forţa şi puterea de influenţă a **s.m.s.** în lumea contemporană. **S.m.s.** nu constituie un organism internaţional „închis", o organizare supranaţională a unor ţări, ci este rezultatul unui proces istoric, al unor schimbări revoluţionare structurale produse în viaţa a numeroase popoare. Apartenenţa sau neapartenenţa unei ţări, a unui popor la **s.m.s.** nu constituie o problemă de natură subiectivă, conjuncturală, ci este definită de criterii obiective, de conţinutul transformărilor care se produc în structura societăţii, în întreaga activitate social-politică. Trecerea la socialism a noi ţări, dezvoltarea continuă a **s.m.s.** reprezintă o tendinţă istorică inevitabilă, determinată de legile obiective ale societăţii omeneşti, de imperativul dezvoltării acesteia pe trepte noi, superioare ale progresului istoric. Diversitatea condiţiilor economice şi social-politice concrete, particularităţile naţionale şi tradiţiile istorice ale fiecărei ţări vor determina, în mod inevitabil, o mare varietate a formelor de trecere la socialism, o gamă largă de mijloace concrete, de soluţii noi în edificarea societăţii socialiste. „Esenţial pentru socialism — se arată în Programul P.C.R.— este şi va fi întotdeauna natura puterii politice şi a relaţiilor de producţie, trecerea puterii de stat în mîinile oamenilor muncii şi statornicirea proprietăţii socialiste asupra mijloacelor de producţie, eliminarea exploatării omului de către om, înfăptuirea principiilor socialiste de repartiţie". Trecerea la socialism a noi şi noi ţări va transforma socialismul într-un sistem internaţional dominant, restrîngînd continuu aria de acţiune şi influenţă a sistemului mondial capitalist (**v.**), va îmbogăţi cu noi elemente teoria şi practica revoluţiei şi construcţiei socialismului. Afirmarea socialismului ca sistem social-politic mondial a ridicat sarcina istorică a organizării unor relaţii internaţionale de tip nou, radical deosebite de cele consacrate şi cultivate de vechile orînduiri sociale, bazat pe principiile egalităţii depline în drepturi, respectului suveranităţii şi independenţei naţionale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, colaborării şi întrajutorării tovărăşeşti şi solidarităţii internaţionale. Aceste principii exprimă într-o strînsă dialectică sarcinile naţionale şi internaţionale ale ţărilor socialiste, ele formează împreună un sistem nou de relaţii, „prototipul relaţiilor viitoare dintre toate statele lumii" (Nicolae Ceauşescu). Apărută ca o unitate de tip nou, unitatea dintre ţările socialiste nu poate fi identificată cu o „alianţă coordonată", privată de personalitatea distinctă şi independentă a fiecărei ţări, ci conturează o formă superioară de unitate, făurită în interesul fiecărei ţări socialiste şi al cauzei generale a socialismului. România prin întreaga sa politică internă şi externă a acţionat şi acţionează cu toată consecvenţa pentru întărirea unităţii şi solidarităţii ţărilor socialiste, contribuind la creşterea forţei şi influenţei socialismului în lume, la accelerarea dezvoltării omenirii pe calea progresului şi păcii, pe calea socialismului şi comunismului.

SISTEMUL REPARTIŢIEI GEOGRAFICE A LOCURILOR ŞI POSTURILOR ÎN ORGANIZAŢIILE INTERNAŢIONALE. Repartizarea locurilor şi a posturilor în organizaţiile interna-

ţionale din sistemul Naţiunilor Unite se face pe baza mai multor criterii, dintre care un criteriu de bază este cel al reprezentării geografice echitabile a statelor. Acest principiu este luat în considerare, împreună cu alte criterii, la repartizarea locurilor în organismele organizaţiilor internaţionale, la a căror activitate nu participă toate statele membre, la repartizarea funcţiilor în organele de conducere (birouri), în organele sesiunilor organizaţiilor şi organismelor internaţionale, precum şi la repartizarea posturilor în secretariatele organizaţiilor internaţionale. De la elaborarea lui în 1945, odată cu adoptarea Cartei O.N.U. şi pînă în prezent, acest principiu a cunoscut o largă afirmare şi dezvoltare. Trebuie spus însă că în practică nu întotdeauna se respectă cu stricteţe principiul reprezentării geografice a locurilor şi posturilor în organizaţiile internaţionale.

SISTEMUL VEST-EUROPEAN DE FLOTARE CONCERTATĂ (denumit figurativ „şarpele monetar" sau „şarpele european"), înţelegere valutară a mai multor ţări vest-europene, conform căreia între valutele lor sînt menţinute cursuri de schimb fixe, ce pot fluctua în limita a cel mult 2,25% de la paritățile stabilite, iar faţă de terţi se practică o politică de flotare în comun. În esenţă, sistemul reprezintă o formă intermediară între politica de cursuri de schimb fixe şi cursuri de schimb flotante (v.). Odată cu generalizarea cursurilor de schimb flotante, sistemul a devenit un mecanism de cursuri fixe în condiţiile în care celelalte valute aveau cursuri flotante. Datorită evoluţiei diferite a economiilor ţărilor participante, sistemul a fost supus frecvent presiunilor speculative, care au obligat băncile centrale vest-europene să intervină în repetate rînduri pentru menţinerea cursurilor valutare în limitele permise, sau să opereze măsuri extreme (revalorizările mărcii vest-germane, coroanei norvegiene şi guldenului olandez, sau ieşirea din sistem a lirei sterline, lirei italiene şi francului francez).

SITUAŢIE, termen folosit în Carta O.N.U. în opoziţie cu termenul de „diferend", spre a desemna un complex de împrejurări ale relaţiilor internaţionale, care vădesc deosebiri de interese între diferite state, fără însă ca să se fi ivit pretenţii opuse de natură a califica un stat (sau mai multe) drept reclamant, iar altul sau altele drept agresor. Carta O.N.U. tinde să asigure ca organizaţia să se ocupe atît de diferendele cît şi de situaţiile care ar putea duce la fricţiuni internaţionale ori să dea naştere unui diferend. Totodată, în Cartă se statornicesc drepturi şi îndatoriri specifice pentru state, cînd este vorba despre un diferend (v.), spre deosebire de cazul cînd este vorba numai de o „situaţie" putînd duce la naşterea unui diferend.

SOCIETATE COMERCIALĂ (cu răspundere limitată, anonimă, în comandită), instituţie fundamentală a economiei capitaliste; ea s-a născut din necesitatea concentrării capitalurilor şi a evoluat în consens cu dezvoltarea întreprinderilor capitaliste, determinînd apariţia oligarhiei financiare capitaliste şi culminarea acesteia cu imperialismul monopolist. **S.c.** reprezintă de fapt unirea mai multor persoane în vederea desfăşurării unei activităţi şi a împărţirii rezultatelor. Caracteristica fundamentală a **s.c.** o constituie personalitatea juridică (obţinută prin înscrierea în registrul de comerţ), ceea ce presupune: o denumire, un domiciliu (sediu social), o naţionalitate şi un patrimoniu (fond social comun). **S.c.** pot fi clasificate: astfel: a) după obiectul activităţii (de producţie de mărfuri, de desfacerea mărfurilor, de construcţii-montaj şi exploatări miniere, de prestări de servicii atît în domeniul financiar cît şi al transporturilor, asigurărilor etc.); b) din punct de vedere al modului de constituire al capitalului social (societăţi de persoane —

în care alegerea asociaților se face în funcție de calitățile personale ale acestora și societăți de capital — în care adeseori asociații nu se cunosc, capitalul social fiind constituit din acțiuni care sînt transmisibile); c) după gradul de răspundere a asociaților (societăți cu răspundere nelimitată, cu răspundere mixtă, cu răspundere limitată). Cele mai cunoscute tipuri de **s.c.** sînt: *societatea cu răspundere limitată*, **s.c.** care se bucură de o largă răspîndire în țările capitaliste fiind tipul de societate cu capitaluri mijlocii, care îmbină trăsăturile **s.c.** de persoane cu cele ale **s.c.** de capital; *societatea anonimă (pe acțiuni)*, **s.c.** de capital în care capitalul social (adus în numerar sau în natură) este împărțit în titluri (acțiuni) transmisibile și negociabile, de valoare egală și constantă; *societatea în comandită simplă*, **s.c.** de persoane care cuprinde două feluri de asociați: comanditații (administrează și reprezintă societatea și răspund nelimitat și solidar) și comanditarii (răspund numai cu aportul social subscris).

SOCIETATEA FINANCIARĂ INTERNAȚIONALĂ (S.F.I.), instituție financiară care face parte din Grupul Băncii Mondiale, creată în iul. 1956, prin semnarea, la Washington, de către țările membre (o parte din țările membre ale B.I.R.D.) a acordului de constituire. Ca și celelalte două instituții care fac parte din Grupul Băncii Mondiale — B.I.R.D. și A.I.D. —, **S.F.I.** are drept scop principal acordarea de credite și împrumuturi din fonduri proprii sau prin mobilizarea capitalurilor internaționale disponibile, în vederea ajutorării țărilor în curs de dezvoltare prin acordarea de împrumuturi fără garanție guvernamentală. **S.F.I.** contribuie, în principal, la dezvoltarea sectorului privat din țările beneficiare, colaborînd în acest sens cu întreprinderi productive și instituții financiare private; încurajează mișcarea capitalurilor private spre țările în curs de dezvoltare și formarea de piețe de capital în țările beneficiare. Activitatea societății s-a diversificat și dezvoltat rapid începînd cu anul 1961, cînd, după introducerea unor noi prevederi în statutul său, **S.F.I.** a început să facă și investiții directe sau de portofoliu în țările în curs de dezvoltare, participînd la formarea capitalului social (pînă la o anumită limită) în mai multe întreprinderi private din aceste țări. Capitalul autorizat al **S.F.I.** este de 480 milioane dolari, format prin subscripții ale țărilor membre. **S.F.I.** poate să împrumute de la B.I.R.D. fonduri pentru finanțarea împrumuturilor pe care ea, la rîndul ei, le acordă țărilor în curs de dezvoltare. Făcînd parte din Grupul Băncii Mondiale, conducerea și serviciile sale administrative sînt comune cu cele ale B.I.R.D, **S.F.I.** dispunînd de personal propriu numai pentru gestiunea fondurilor și rezolvarea problemelor juridice. **S.F.I.** este instituție specializată a O.N.U. Relațiile cu sistemul de organisme ale O.N.U. sînt efectuate tot prin intermediul B.I.R.D.

SOCIETATEA NAȚIUNILOR, organizație internațională creată prin hotărîrea Conferinței de pace de la Paris din 1919 (v.). Intrarea în vigoare a Pactului **S.N.** (v.) la 10 ian. 1920 a consemnat și începutul activității organizației. **S.N.** a avut ca membri fondatori un număr de 26 de state, 4 dominioane și India, în calitate de țări care au luptat împotriva Germaniei, și 13 state, în general neutre, care au obținut dreptul de a adera la **S.N.** în decurs de două luni. Organele sale principale erau: *Adunarea*, alcătuită din reprezentanții tuturor statelor membre (cîte trei pentru fiecare stat), fiecare stat membru dispunînd de cîte un vot; *Consiliul*, organul executiv al **S.N.**, format din membri permanenți desemnați de Pact (principalele puteri aliate și asociate) și membri nepermanenți aleși de Adunare; *Secretariatul*, alcătuit din secretarul general, numit de Consiliu cu aprobarea majorității membrilor Adunării și din personalul

necesar exercitării atribuțiilor acestuia. Sediul S.N. a fost stabilit la Geneva, unde funcționau și principalele organe ale S.N. Scopul organizației, definit în Pact, era „dezvoltarea cooperării între națiuni pentru garantarea păcii și securității" prin acceptarea obligațiilor de a nu recurge la război, de a dezvolta relațiile internaționale pe baza principiilor justiției internaționale, de a respecta scrupulos, în raporturile cu celelalte state, toate obligațiile decurgînd din tratatele semnate. Sistemul de securitate instituit de S.N. avea ca fundament obligația statelor membre de a respecta și menține integritatea teritorială și independența politică a tuturor statelor membre contra oricărei agresiuni externe, ca și obligația de a supune diferendele dintre ele unei proceduri de reglementare pașnică. În cazul recurgerii la război din partea unui membru al S.N. contrar angajamentelor asumate, situația respectivă era considerată ca un act de agresiune îndreptat contra tuturor celorlalte state membre ale organizației, care erau obligate a rupe orice relații comerciale sau financiare cu statul infractor. Desfășurînd o activitate laborioasă în perioada dintre cele două războaie mondiale, S.N. a devenit în această perioadă un centru al diplomației internaționale, aducîndu-și contribuția la căutarea unor soluții pozitive crizelor internaționale interbelice. Ea a constituit, în același timp, mai ales pentru statele mici și mijlocii, un important for în care aceste state au putut acționa în vederea apărării independenței și suveranității lor naționale, pentru repudierea forței și agresiunii din viața internațională. România a socotit S.N., al cărei membru fondator a fost, ca una din cheile de boltă ale organizării securității și păcii în perioada interbelică. Organizația a ocupat de aceea un loc important în politica externă românească din perioada respectivă, România văzînd în scopurile și principiile înscrise în Pactul S.N. un mijloc principal de apărare a independenței și integrității sale teritoriale. Dincolo de aspectele pozitive ale activității sale, desfășurată în vederea organizării și asigurării păcii în lume prin promovarea în relațiile dintre state a principiilor legalității internaționale, S.N. nu s-a putut ridica la înălțimea misiunii sale datorită unor cauze obiective, între care cea mai importantă a fost, desigur, problema raportului de forțe din perioada respectivă, cînd imperialismul era dominant în lume și cînd, în consecință, în viața internațională se manifestau contradicțiile și relațiile proprii acestui sistem: de inegalitate, de dominare a celor slabi de către cei puternici, de șantaj, de forță și dictat. Alături de contradicțiile interimperialiste, în viața internațională se manifestau și alte contradicții care și-au pus pecetea asupra activității S.N., între care și aceea dintre statele care apărau statu-quo creat prin sistemul tratatelor de la Versailles (v.) și cele care urmăreau să-l revizuiască, ca și contradicția dintre puterile imperialiste pe de o parte și primul stat socialist, Rusia Sovietică, care a dus la înlăturarea acesteia dintre membrii fondatori ai S.N., ceea ce a avut repercusiuni negative asupra unei bune părți a activității organizației. În aceste condiții, S.N. a devenit arena în care s-au înfruntat, uneori cu deosebită ascuțime, tendințele marilor puteri de a transforma organizația într-un instrument pe care să-l manevreze în propriile lor interese, ceea ce a dus la slăbirea capacității sale de acțiune astfel încît ea nu a putut acționa eficace în rezolvarea principalelor crize internaționale din perioada interbelică, nu a putut zăgăzui acțiunile de forță întreprinse de statele agresive: agresiunea Japoniei împotriva Chinei (1931—1933) (v.), agresiunea Italiei împotriva Ethiopiei (v.), criza renană (v.) etc. S.N. a primit lovituri puternice mai ales după ce criza economică mondială din 1929—1933 (v.) a dus la conturarea unei regrupări pe arena internațională, statele agresoare acțio-

nînd cu putere în vederea distrugerii organizației. În acest context, Japonia (1933) și Germania (1934) vor părăsi **S.N.** Izbucnirea, la 1 sept. 1939, a celui de-al doilea război mondial a însemnat, de fapt, și sfîrșitul **S.N.**, acest act consemnînd, practic, neputința organizației de a-și îndeplini scopurile înscrise în propriul său pact. Întreaga experiență a **S.N.** a confirmat însă, dincolo de neîmplinirile sale, rolul pozitiv pe care îl pot avea organizațiile internaționale în organizarea păcii și securității mondiale. Marele diplomat român Nicolae Titulescu a fost unul din cei mai activi promotori ai ideii organizării păcii și securității internaționale prin intermediul **S.N.** Teoretician recunoscut și, în același timp, om de acțiune de mare anvergură, Nicolae Titulescu a promovat cu consecvență ideea întăririi rolului **S.N.** în viața internațională, transformarea acesteia într-o barieră solidă în calea politicii revizioniste, de agresiune și dictat. Nicolae Titulescu a fost, dealtfel, singura personalitate a epocii care a fost ales de două ori consecutiv (1930, 1931) ca președinte al Adunării **S.N.**, infirmînd astfel uzanțele stabilite pentru alegerea în această funcție de mare importanță. Experiența **S.N.** a fost folosită la crearea, pe baze noi, a O.N.U. (**v.**). **S.N.** și-a încetat oficial activitatea la 10 apr. 1946.

SOCIETĂȚI MIXTE, formă modernă de cooperare economică și tehnică, permițînd valorificarea unui vast potențial economic, tehnic, științific și uman. În România, înființarea, organizarea și funcționarea societăților mixte sînt reglementate prin Legea nr. 1/1971, Decretul 424/1972 și Decretul 52/1975, care definesc **s.m.** drept întreprinderi ce pot lua naștere pe teritoriul țării noastre sau în străinătate, cu participare — alături de fondurile românești — a capitalului străin. Dreptul centralelor industriale de a constitui **s.m.** cu parteneri străini este înscris și în Legea nr. 11/1971. **S.m.** au caracterul unor societăți comerciale. **S.m.** constituite cu capital românesc au naționalitatea țării în care se înființează (respectiv română sau străină) și sînt supuse legislației țării în care funcționează. **S.m.** de producție care se constituie în România cu capital străin (și în care cota de participație la capital a părții române trebuie să fie de cel puțin 51%) pot avea ca obiect: producția (industrie, agricultură, construcții), serviciile (turism, transport), cercetarea științifică etc. și trebuie să asigure dezvoltarea de noi capacități sau extinderea, modernizarea și reutilarea unor obiective existente, în scopul creșterii producției și a calității acesteia, pe baza introducerii unor tehnologii moderne. **S.m.** înființate în străinătate pot fi: comerciale, cu caracter productiv, de engineering și consulting, transporturi, asigurări, vămuiri și expediții internaționale, cu caracter financiar-bancar, de turism și alte domenii. Prin înființarea **s.m** în străinătate se urmărește: creșterea volumului exporturilor, lărgirea nomenclatorului de produse la export, punerea în valoare a unor resurse naturale din alte țări, cunoașterea nemijlocită a evoluției piețelor externe, sporirea livrărilor de subansamble sau mărfuri prelucrate parțial, care urmează a fi asamblate sau înnobilate prin prelucrări ulterioare pe piețele locale, asigurarea unei publicități adecvate care să susțină exportul produselor românești pe piețele respective. Constituirea de **s.m.** oferă în același timp avantaje și partenerului străin: dezvoltarea și stabilitatea economică a țării, folosirea abundenței resurselor materiale și de forță de muncă, ritmul înalt al investițiilor permit obținerea unor beneficii ridicate și rambursarea într-un termen scurt a capitalului investit. La acestea se adaugă garanțiile acordate de statul român cu privire la repatrierea aportului la capital și a veniturilor realizate. **S.m.** iau forma societăților comerciale. Acestea sînt: *societatea cu răspundere limitată*, agreată pentru o serie de considerente legate

de formularistică, nivelul cotelor de capital, răspunderea asociaţiilor etc.; *societatea anonimă pe acţiuni*, care oferă mai multe avantaje decît societăţile de persoane; *societatea în participaţie*, indicată doar pentru activităţi restrînse, ca cele din domeniul transporturilor. **S.m.** îşi desfăşoară activitatea pe baza unui program intern, stabilit în conformitate cu documentele de înfiinţare şi cu deciziile elaborate ulterior. El se aprobă în fiecare an de adunarea generală a asociaţilor sau acţionarilor. Organele de conducere ale **s.m.** se stabilesc potrivit tipului acesteia şi a reglementărilor din ţara unde funcţionează, a prevederilor statutare şi a celor stipulate în contractul societăţii respective. În cazul ţării noastre, constituirea de **s.m.** în ţară şi străinătate se aprobă de Consiliul de Miniştri, iar contractul de constituire se înregistrează la Ministerul Comerţului Exterior şi Cooperării Economice Internaţionale.

SOCIETĂŢI TRANSNAŢIONALE (*societăţi* sau *companii multinaţionale*), mari monopoluri care îşi bazează activitatea pe un sistem complex de entităţi juridice, centrale şi divizionare (societatea-mamă, filiale, asociaţii etc.) de diferite naţionalităţi, toate urmînd în activitatea lor o strategie comună în ceea ce priveşte organizarea internă, politica financiară şi de preţuri şi relaţiile cu exteriorul. Avînd caracter monopolist, originea **s.t.** rezidă în procesul istoric al concentrării şi centralizării capitalului care, în condiţiile revoluţiei tehnico-ştiinţifice contemporane şi ale sporirii interdependenţelor economice dintre naţiuni, a căpătat noi dimensiuni. **S.t.** se creează, în special, pe calea investiţiilor directe făcute în exterior de societatea-mamă, formîndu-se în acest mod un raport de dependenţă între filiala astfel înfiinţată şi corporaţie. **S.t.** au o structură internaţională şi tind să funcţioneze în cadrul unei pieţe internaţionale proprii, corespunzînd reţelei lor de unităţi de producţie şi comercializare aflate pe teritoriul diverselor state. Astfel, **s.t.** dispun de o bază materială în mai multe ţări — au o structură proprie de preţ (mecanismul preţurilor internaţionale de transfer) (**v.**) —, de importante sume de capital pe care îl manevrează prin intermediul europieţelor (**v.**). În cadrul reţelei proprii de entităţi juridice, companiile multinaţionale desfăşoară operaţiuni internaţionale în afara controlului statelor unde sînt implantate, acţiunile acestor companii fiind de multe ori în contradicţie cu interesele ţărilor respective. Prin însuşi caracterul lor, activitatea **s.f.** este de natură să lezeze, în mod direct, suveranitatea şi independenţa statelor naţionale, fiind stîrbit dreptul fiecărui popor de a dispune integral de resursele sale naturale, de capacitatea sa de producţie. **S.t.** obţin mari cîştiguri din operaţii financiar-economice şi din achiziţionarea, exploatarea şi transferarea resurselor naturale, aparţinînd îndeosebi statelor în curs de dezvoltare, în care adesea joacă un rol important. Aceste state opun **s.t.** dreptul lor de a legifera, de a le reglementa activitatea în interiorul ţării prin măsuri care pot merge pînă la naţionalizare. Adunarea Generală a O.N.U. a recunoscut dreptul statelor de a naţionaliza bunurile **s.t.**, cu despăgubiri stabilite potrivit dreptului intern al fiecărei ţări. Interdependenţa crescîndă dintre economiile naţionale — factor obiectiv, necesar în lumea contemporană — trebuie să se realizeze între naţiuni şi nu în afara lor, cadrul economic naţional rămînînd în epoca noastră unica structură capabilă să propulseze dezvoltarea multilaterală a popoarelor, să asigure înfăptuirea idealurilor de progres ale acestora.

SOL, trimis, reprezentant diplomatic însărcinat cu o misiune într-o ţară străină. În trecut era recrutat din rîndul boierilor şi al sfetnicilor apropiaţi domnului, fiind înzestrat cu scrisori de încredinţare, spre a negocia un tratat, a încheia o alianţă, a cere un sprijin armat sau financiar, a contracta o căsătorie pentru domn ş.a. În ţara

unde era acreditat se bucura de salvconduct (v.), gardă personală și întreținere. S. nu era remunerat pentru misiunea sa, primind în schimb — în caz de reușită a însărcinării date — danii în moșii și demnități în aparatul de stat. În perioada în care țările române au beneficiat de o relativă independență politică (sec. 14—17), activitatea lor diplomatică prin s. s-a manifestat deosebit de activ, în special în spațiul balcanic (Țaratele bulgar, sîrb, Imperiul bizantin) și în țările învecinate (regatele maghiar și polon). În veacul 15, în timpul încercărilor de rezistență împotriva pericolului turcesc, principatele — în special Moldova lui Ștefan cel Mare — au stabilit legături cu țări mai îndepărtate (Lituania, Rusia, Veneția, Sf. Scaun etc.) și chiar în afara continentului (Persia). După instaurarea dominației otomane în sec. 16, țările române au pierdut oficial dreptul de reprezentare în afară, dar au continuat să aibă legături diplomatice sporadice, în sec. 16—17 mai ales cu Polonia, Rusia, Imperiul romano-german, Veneția și Sf. Scaun, prin agenți străini (armeni, ragusani, greci, italieni etc.) și să încheie unele convenții internaționale secrete, ca de pildă: aderarea domnilor români (Mihai Viteazul, Aron Armeanul, Ștefan Răzvan) la Liga creștină antiotomană de la sfîrșitul sec. 16.

SOLIE, misiune exercitată într-o țară străină de un sol (v.); reprezentant diplomatic al domnilor țărilor române, în sec. 14—18.

SOLOMON BRITANICE* (denumirea oficială: *British Solomon Islands Protectorate = Protectoratul Insulelor Solomon Britanice)*, teritoriu care ocupă arh. omonim format din circa 100 ins. vulcanice și coraligene din zona central-vestică a Oc. Pacific, la E de ins. Noua Guinee. Suprafața: 28 446 kmp, din care ins. Guadalcanal 6 470 kmp, Santa Isabel 4 600 kmp, San Cristobal 4 600 kmp, Malaita 3 900 kmp, New Georgia 3400 kmp, Choiseul 2 500 kmp. Populația (1976): 196 708 loc. Centrul administrativ: *Honiara*, 15 300 loc. (1973), în ins. Guadalcanal. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Australian Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite în 1567 de navigatorul spaniol Alvaro de Mendaña. În urma unei înțelegeri între Marea Britanie și Germania, ins. nordice ale arh. (Bougainville, Choiseul, Santa Isabel) sînt ocupate de aceasta din urmă, restul arh. devenind protectorat britanic (1893). Ins. Bougainville și Buka rămîn în stăpînirea Germaniei (1899), sînt ocupate de forțele australiene (1914) și sînt încredințate Australiei de Societatea Națiunilor spre a fi administrate ca parte a teritoriului Noua Guinee (1920), în prezent aflîndu-se în componența statului Papua Noua Guinee. Potrivit Constituției intrate în vigoare la 21 aug. 1974, amendată la 2 ian. 1976, ins. **S.B.** capătă autonomia internă. O.N.U. considera ins. **S.B.** teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei.

SOLUL ȘI SUBSOLUL MARIN 1. Fundul mărilor și subsolul regiunilor submarine adiacente coastelor, dar situate dincolo de marea teritorială (v.) pînă la o anumită adîncime, asupra cărora statul riveran exercită drepturi suverane legate de explorarea și exploatarea resurselor naturale (v. *platoul continental*). **2.** Spațiile submarine și subsolul acestora situate dincolo de limita jurisdicției naționale a statelor și care nu mai intră sub jurisdicția națională a statelor. Problema regimului juridic al acestor spații submarine a fost ridicată pentru prima oară la O.N.U. în 1967. S-a creat un comitet special, devenit apoi Comitet permanent, la propunerea căruia Adunarea Generală a adoptat la 17 dec. 1970 „Declarația principiilor guvernînd fundul mărilor și oceanelor, precum și subsolul acestora, dincolo de limitele jurisdicției naționale", în care

* La 7 iul. 1978 Ins. Solomon Britanice și-au dobîndit independența de stat sub numele de *Insulele Solomon.*

s. și s.m. este declarat patrimoniu comun al întregii umanități, interzicîndu-se aproprierea națională ori revendicarea de drepturi din partea vreunui stat. Declarația instituie principiul utilizării zonei exclusiv în scopuri pașnice, obligația pentru state de a acționa în această zonă în conformitate cu principiile și normele dreptului internațional. Declarația menționează necesitatea elaborării unui regim internațional și a creării unui mecanism corespunzător pe calea unui tratat internațional, care fac obiectul celei de-a treia Conferințe pentru dreptul mării (v.). Regimul juridic al s. și s.m. dincolo de limitele jurisdicției naționale este completat prin Tratatul cu privire la interzicerea amplasării armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor, deschis spre semnare tuturor statelor de Adunarea Generală a O.N.U. în 1971 (v.).

SOLVABILITATE, capacitatea debitorului — persoană fizică sau juridică — de a onora la termen obligațiile asumate. Solvabilitate / insolvabilitate, noțiune specifică sistemului economic capitalist, bazat pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție; starea de insolvabilitate a unor întreprinderi industriale, comerciale, bancare, duce la lichidarea (falimentul) acestora, fenomen care atinge proporții de masă în perioadele de criză economică. Insolvabilitatea firmelor capitaliste afectează în primul rînd interesele muncitorilor care — pe lîngă faptul că sînt concediați — sînt plasați pe ultimul loc în ordinea de preferință a creditorilor ce trebuie plătiți.

SOMALIA (denumirea oficială: *Jamhuuryadda Soomaaliya = Republica Democratică Somalia*), stat situat în E Africii cu largă ieșire la Oc. Indian, învecinat cu Kenya, Ethiopia și Djibouti. Suprafața: 637 657 kmp. Populația (1976): 3 260 000 loc. Capitala: *Mogadiscio*, 350 000 loc. (1973, cu suburbiile). Limba oficială: somali. Moneda: 1 Somali Shilling = 100 Centesimi. *Istoric.* Încă din mileniul 1 î.e.n. triburile somaleze practicau un comerț activ cu Egiptul și Arabia de Sud. În sec. 7—10, în S. pătrund arabi din Yemen și Oman care întemeiază orașe-state. În sec. 12—16 pe teritoriul de azi al S. se constituie cîteva formațiuni statale independente (sultanate). În sec. 16 nordul țării este cucerit de turcii osmani, iar litoralul de portughezi. Coasta somaleză devine în sec. 17 dependentă de Sultanatul Mascat, iar din 1866 de Sultanatul Zanzibar. În deceniul 9 al sec. 19, S. este ocupată de trupe engleze, franceze și italiene. În 1887 este proclamat protectoratul S. Britanică, în 1896 colonia S. Franceză, iar în 1908 S. Italiană. În perioada 1889—1920 în S. Britanică are loc o puternică răscoală de eliberare națională. În 1940 S. Britanică este ocupată de trupe italiene, recucerită în 1941 de armata engleză. S. Italiană este ocupată de trupe engleze (1941) și administrată de Marea Britanie pînă în 1949 cînd devine teritoriu sub tutela O.N.U., administrat de Italia. La 1 iul. 1960 S. Italiană își proclamă independența și se unește cu S. Britanică (independentă din 26 iun. 1960) sub numele de Republica S. La 21 oct. 1969 este proclamată Republica Democratică S. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. S. întreține relații diplomatice cu 67 de state (1976) și este membră în 40 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* La 1 iul. 1960 România a recunoscut independența noului stat, guvernele celor două țări hotărînd stabilirea relațiilor diplomatice la nivel de ambasadă (11 iul. 1965). Ca o expresie a cursului ascendent al relațiilor româno-somaleze, în perioada 8—11 febr. 1967 președintele Consiliului de Stat al României a efectuat o vizită de prietenie în S. Ca răspuns, la 15—19 apr. 1968 președintele S. a întreprins o vizită oficială în România. Raporturile bilaterale au fost reglementate și în același timp stimulate de înțelegerile

convenite între cele două țări: Acordul de cooperare tehnică și științifică și Acordul de colaborare culturală (20 apr. 1967), Acordul comercial pe termen lung și Protocolul privind cooperarea economică și tehnică (19 apr. 1968). Un moment deosebit de important pentru dezvoltarea relațiilor dintre România și S. l-a constituit întîlnirea președintelui Nicolae Ceaușescu cu președintele Consiliului Revoluționar Suprem al Republicii Democratice S., Mohamed Siad Barre (Moscova, 4 mart. 1976), în cadrul căreia s-a convenit folosirea posibilităților pentru o evoluție tot mai pozitivă a relațiilor bilaterale, pentru lărgirea contactelor politice, a colaborării româno-somaleze pe plan economic și în alte domenii, în avantajul reciproc.

SOMALI NATIONAL NEWS AGENCY (SONNA), agenție de presă națională somaleză, cu sediul la Mogadiscio.

SOUTH AFRICAN PRESS ASSOCIATION, agenție de presă din Republica Sud-Africană, cu sediul la Johannesburg, creată în 1938.

SPANIA (denumirea oficială: *Estado Español* = *Statul Spaniol*), stat situat în SV Europei, cuprinzînd cea mai mare parte a Pen. Iberice, arh. Baleare (M. Mediterană) și Canare (Oc. Atlantic), învecinat cu Franța, Andorra și Portugalia. Suprafața: 504 782 kmp (arh. Baleare 5 014 kmp și Canare 7 273 kmp). Populația (1976): 35 970 000 loc. Capitala: *Madrid*, 3 634 007 loc. (1976). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Pesета = 100 Céntimos. *Istoric.* În antichitate teritoriul S. este locuit de triburi iberice, celtiberice și lusitane. În sec. 11—10 î.e.n. fenicienii și în sec. 7 î.e.n. grecii întemeiază pe coastele meridionale ale S. o serie de colonii. Cartagina ocupă (237—226 î.e.n.) SV Spaniei. În cursul sec. 2 î.e.n. Roma transformă S. în provincia romană Hispania. În sec. 3 e.n. posesiunile spaniole sînt cucerite de triburile suebilor care constituie în NV S. un stat feudal timpuriu al vizigoților (regat) care ocupă pînă în sec. 8 restul peninsulei. În sec. 6—7 coasta meridională este cucerită temporar de Imperiul bizantin. Între 711—718 S. este ocupată de arabi, care pun bazele unui emirat (din 929 califat) independent, cu capitala la Córdoba. În sec. 8—15 are loc Reconquista, în timpul căreia apar regatele: Léon, Castilia, Navara, Aragón etc. În 1479 regatele Aragón și Castilia se unesc formînd regatul S., care în 1492 lichidează ultimul bastion arab din Pen. Iberică (emiratul Granada). În sec. 13—14 S. cucerește ins. Baleare, Sardinia și Sicilia, iar în următoarele două secole are un rol de primă importanță în politica europeană. În sec. 15—16, alături de Portugalia, este principalul promotor al descoperirilor geografice, cucerește și colonizează vaste teritorii din America de Nord și de Sud și pune astfel bazele unui vast imperiu colonial. Devenită monarhie absolută (sec. 16), se transformă într-un mare imperiu, prima putere a Europei, în componența căreia intrau Țările de Jos (din 1591 numai partea de sud a acestora), Regatul Neapolului, Algeria, Tripolitania, Tunisia, Filipine, mari teritorii din America Centrală și Meridională. În urma războaielor cu Anglia (sec. 16—17) pierde dominația maritimă, începutul fiind marcat de distrugerea invincibilei Armada (1588). În urma războiului de succesiune la tronul țării (1701—1714), S. pierde posesiunile din Pen. Italică, Țările de Jos și Gibraltarul. În 1808 este ocupată de trupele Franței napoleoneene, împotriva cărora a început un război popular desfășurat concomitent cu prima revoluție burgheză din S. (1808—1814). O a doua revoluție burgheză are loc în 1820—1823. După eliberarea țării de sub ocupația străină este instaurat absolutismul. Războiul de eliberare al coloniilor spaniole din America Latină (1810—1826) se încheie cu proclamarea lor ca state independente. Cuba, Puerto Rico, Filipine și Guam sînt

cedate S.U.A. (1898), ca urmare a înfrîngerii suferite în războiul hispano-american. O revoluţie burgheză are loc în 1868—1874. În 1873 este instaurată republica, dar în 1874 în urma unei lovituri de stat militare este reinstaurată monarhia Burbonilor. În primul război mondial S. rămîne neutră. În 1930 este înlăturată dictatura lui Primo de Rivera (sept. 1923—1930). La 14 apr. 1931, în urma revoluţiei burghezo-democratice, este răsturnată monarhia şi se instaurează cea de-a doua republică. În 1936—1939 se desfăşoară războiul civil în urma rebeliunii fasciştilor spanioli (18 iul. 1936) împotriva republicii. Cu sprijinul Germaniei hitleriste şi Italiei fasciste, Republica S. este înfrîntă şi în ţară se instaurează regimul fascist al generalului Francisco Franco (mart. 1939). În timpul celui de-al doilea război mondial S. se proclamă nebeligerantă, dar participă cu o divizie la războiul împotriva U.R.S.S. În 1947 S. este proclamată monarhie, persoana monarhului urmînd a fi indicată de şeful statului (la 22 iul. 1969 este desemnat prinţul Juan Carlos de Burbon). După moartea generalului Franco (20 nov. 1975), Juan Carlos este proclamat, la 22 nov. 1975, rege al S. *Organizarea de stat:* monarhie constituţională. S. întreţine relaţii diplomatice cu 115 state (1976) şi este membră în 96 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Relaţiile oficiale dintre România şi S. datează din 10 iul. 1870, cînd S. a deschis un consulat onorific la Galaţi. Relaţiile diplomatice s-au stabilit la 5 iul. 1881 la nivel de legaţie (data intrării în funcţiune a reprezentantului spaniol la Bucureşti). S. mai înfiinţează viceconsulate onorifice în diferite oraşe româneşti, iar România, consulate onorifice în oraşe spaniole. Primele acorduri bilaterale româno-spaniole sînt un Aranjament telegrafic (21 iul. 1896) şi o convenţie de comerţ (1 dec. 1908). La 4 apr. 1946 relaţiile diplomatice cu S. sînt întrerupte. La 10 oct. 1947 România stabileşte relaţii diplomatice cu guvernul Republicii S. în exil, la nivel de legaţie (data prezentării scrisorilor de acreditare de către reprezentantul spaniol la Bucureşti). Reprezentantul acestui guvern a fost acreditat la Bucureşti pînă în 1949. La 5 ian. 1967 între cele două ţări sînt stabilite relaţii consular-comerciale. În perioada care a urmat au fost încheiate o serie de instrumente bilaterale care reglementează raporturile comerciale între România şi S.: Acordul privind schimburile comerciale pe termen lung (28 oct. 1967), Acordul de plăţi pe termen lung (28 oct. 1967), Acordul asupra schimburilor comerciale, navigaţiei, transporturilor şi cooperării pe termen lung (5 mart. 1971), Convenţia sanitar-veterinară (4 mart. 1972), Convenţia privind protecţia plantelor şi carantina fitosanitară (15 apr. 1972). Relaţiile diplomatice s-au reluat la 21 ian. 1977, la nivel de ambasadă, ceea ce a deschis noi perspective intensificării şi diversificării relaţiilor româno-spaniole.

SONNA, v. **SOMALI NATIONAL NEWS AGENCY.**

SPAŢIU AERIAN, coloana de aer de deasupra teritoriului statelor, sau deasupra unor zone terestre şi acvatice care nu se află sub suveranitatea unui stat (de ex. spaţiul de deasupra mării libere). **S.a.** de deasupra teritoriului unui stat face parte din teritoriul său de stat şi se află sub suveranitatea sa. Principiul suveranităţii statului asupra spaţiului său aerian este consacrat prin mai multe tratate internaţionale multilaterale cum sînt: Convenţia internaţională de navigaţie aeriană de la Paris, din 1919; Convenţia de la Havana, din 1928; Convenţia de la Chicago, din 1944 etc. Convenţia de la Paris, din 1919, în art. 1 prevede că „Înaltele Părţi Contractante recunosc că fiecare putere are suveranitatea completă şi exclusivă asupra spaţiu-

lui aerian de deasupra teritoriului său (v. *regimul spațiului aerian; drept aerian*).

SPAȚIU EXTRAATMOSFERIC, spațiul aflat dincolo de atmosfera Pămîntului. Acest spațiu — după cum rezultă din Tratatul cu privire la principiile care guvernează activitatea statelor în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești din 27 ian. 1967 (v.) — nu este supus suveranității vreunui stat și nici nu este susceptibil de apropriere națională. Stabilirea „frontierei" între s.e. și cel aerian s-a dovedit a fi dificilă datorită faptului că științele naturii nu pot, în prezent, să ofere un criteriu satisfăcător pentru stabilirea acestei frontiere. Doctrina de drept cosmic din statele socialiste se pronunță pentru stabilirea unei frontiere între cele două spații pe baze convenționale. Statele sînt chemate ca, de comun acord, printr-un tratat internațional, să stabilească această frontieră, luînd în considerare atît cerințele lor de securitate cît și pe cele legate de libertatea de pătrundere a lor în spațiul cosmic, frontiera dintre spațiul aerian și cel cosmic reprezentînd totodată limita exterioară (în înălțime) a exercitării suveranității statelor în spațiul lor aerian.

SPAȚIU MARITIM, spațiu geografic cuprinzînd apele mărilor și oceanelor, fundul și subsolul acestora (v. *solul și subsolul marin*). După regimul juridic, s.m. se împarte în mai multe zone: marea teritorială (v.) și zona contiguă (v.), marea liberă (v.), platoul continental (v.). S-a propus crearea altor zone: zona economică (v.), intermediară (v.), zona internațională a fundurilor marine declarată „patrimoniu comun al umanității" (v.). Regimul juridic al zonelor maritime este reglementat de Convențiile de la Geneva din 1958 (v.), iar multe utilizări ale acestor spații de convenții internaționale multilaterale, de ex. în domeniul poluării, salvării vieții pe mare, evitării abordajului etc.

SPAȚIU VITAL, concept de bază al doctrinei cu același nume, componentă esențială a geopoliticii (v.). Formulat pentru prima dată de antropogeograful Friedrich Ratzel (1897), în cadrul „legilor fundamentale" ale creșterii spațiale a statelor, este reluat de Rudolf Kjellén (1916), creatorul numelui geopolitică, ca exprimînd tendința de creștere naturală a statelor ce dispun de vitalitate și, apoi, dezvoltat în spiritul determinismului demografic (un stat cu populație densă, fiind lipsit de spațiu, este nevoit să tindă să-și cucerească „spațiul vital"), de Karl Haushofer, șeful școlii geopolitice germane între cele două războaie mondiale. Doctrina s.v. a constituit o componentă a ideologiei național-socialiste hitleriste, menită să justifice războiul de agresiune sub pretextul neconcordanței care ar exista între granițele politice ale unui stat și spațiul necesar populației dinăuntrul acestor granițe. Inconsistentă sub raport științific, doctrina s.v. este, totodată, contrară principiilor dreptului internațional, tinzînd să legitimeze încălcarea brutală a acestora.

SPECIALIZAREA INTERNAȚIONALĂ A PRODUCȚIEI, formă modernă, reciproc avantajoasă, a specializării interstatale prin care se concentrează producția unui anumit tip de produs într-una sau cîteva țări în scopul satisfacerii consumurilor interne ale mai multor țări interesate, ridicîndu-se în acest fel nivelul tehnic al producției și instaurîndu-se relații economice stabile, de cooperare între țările interesate. Spre deosebire de specializarea unilaterală a națiunilor pe ramuri largi ale economiei (industrie-agricultură; industria extractivă-industria prelucrătoare) care a condamnat țările în curs de dezvoltare la o structură economică înapoiată, s.i. a p. stimulează dezvoltarea economică multilaterală în toate țările participante, acționează în direcția întăririi independenței și suveranității statelor naționale. În cadrul sistemului mondial

capitalist, **s.i. a p.** se realizează în mod spontan, în procesul luptei de concurență. Ca proces conștient, specializarea sectorială internațională a producției a apărut în cadrul sistemului mondial socialist, mai ales în țările membre ale C.A.E.R. Programul complex prevede ca, în perspectivă, între țările socialiste membre ale C.A.E.R. **s.i. a p.** să se realizeze în următoarele domenii: baza de combustibil și energie, inclusiv energia nucleară; baza de materii prime pentru siderurgie și metalurgia neferoasă, industria chimică, de celuloză și hîrtie, industria ușoară, lucrările de prospecțiuni geologice; cele mai importante sectoare ale siderurgiei și metalurgiei neferoase; petrochimia și principalele tipuri de produse legate de aceasta; sistemele complexe de mașini și agregate, care determină dezvoltarea revoluției tehnico-științifice. Accentuînd caracterul complementar dintre economiile diferitelor țări, **s.i. a p.** constituie baza pe care se amplifică cooperarea în producție în relațiile internaționale ale statelor socialiste.

SPECULAȚII (LA BURSĂ), vînzări sau cumpărări de mărfuri sau hîrtii de valoare care urmăresc obținerea unui cîștig ca diferență între prețul de cumpărare și prețul de vînzare. În jocul de bursă din țările capitaliste un rol important îl ocupă speculațiile la bursele de mărfuri sau de valori. **S. (la b.)** constituie o grupă de operațiuni prin care se urmărește nu realizarea unor tranzacții reale, ci obținerea de profituri de pe urma diferențelor de curs (preț). **S. (la b.)** se pot efectua prin intermediul operațiunilor *à la baisse* sau *à la hausse* (v.) sau prin intermediul altor operații de bursă.

SPIONI. Persoană care, aparținînd unui stat sau fiind fără cetățenie, desfășoară o activitate ostilă împotriva altui stat constînd din culegere de informații, procurare sau sustragere de documente ori de alte date ce constituie secrete de stat și transmiterea acestora unor state sau organizații străine ori agenților acestora. **2.** (În timp de război) Persoană care, acționînd pe ascuns sau sub un pretext fals, obține informații cu caracter militar pe teritoriul unui beligerant, în scopul transmiterii lor inamicului. Nu sînt considerați **s.** militarii în uniformă trimiși în recunoaștere în teritoriul inamic, în zona operațiilor militare. Conform cutumei internaționale, un **s.** inamic capturat de un beligerant nu este tratat ca prizonier de război, ci este judecat și condamnat pe baza legilor statului care l-a capturat. Un **s.** întors din misiune în rîndurile armatei sale și apoi capturat de inamic pe cîmpul de luptă trebuie însă tratat ca prizonier de război și nu poate fi tras la răspundere pentru activitatea sa anterioară. Persoana care este cetățean al statului împotriva căruia și-a desfășurat activitatea se face vinovat nu de spionaj, ci de trădare.

SPLENDIDA IZOLARE, doctrină de politică externă a Marii Britanii, apărută în a doua jumătate a sec. 19, care se baza pe situația unică a Angliei, de cea mai mare putere industrială și comercială a lumii, posedînd cel mai întins imperiu colonial, o poziție geografico-strategică favorabilă, cea mai puternică flotă comercială și militară. Aceste poziții deosebite, economice și strategice, au permis cercurilor conducătoare ale Angliei să încerce să-și rezerve un rol de hegemon în politica europeană și mondială. Unul din primele efecte ale acestei tendințe a fost rezerva Marii Britanii de a intra în alianțe îndelungate cu alte state și grija de a-și păstra absolut libere opțiunile. Elemente definitorii ale acestei politici s-au manifestat încă din timpul Sfintei Alianțe (v.), cînd Anglia a evitat permanent să intre în acțiuni care ar fi favorizat Rusia, Austria sau Franța. Teama de a nu rămîne realmente izolată într-o lume în continuă schimbare, în care se afirmaseră noi puteri, prin-

tre care Germania, Japonia, S.U.A., și se adînceau contradicțiile imperialiste, a determinat cercurile conducătoare engleze să renunțe la **s.i.** și să intre în alianțe cu Franța, Rusia, S.U.A. și Japonia înainte și în cursul primului război mondial.

SRI LANKA (denumirea oficială: *Repubica Democratică Socialistă Sri Lanka)*, stat care ocupă ins. Ceylon din Oc. Indian, la S de India. Suprafața: 65 610 kmp. Populația (1976): 14 270 000 loc. Capitala: *Colombo*, 618 000 loc. (1973). Limbi oficiale: singhaleza și tamil. Moneda: 1 Rupia = 100 Cents. *Istoric.* În mileniul 2 î.e.n. în insulă se stabilește populația singhaleză de origine indo-europeană, venind din India. În sec. 6 î.e.n. se formează în Ceylon un regat singhalez cu capitala la Anuradhapura (astăzi Kandy). Din sec. 3 triburi tamil din India pătrund în N ins. Cîteva mici formațiuni statale feudale sînt create în sec. 13. În 1517 insula este cucerită de portughezi care ocupă litoralul nordic și vestic. Olandezii (1658) și apoi englezii (1795—1796) ocupă ins., ultimii transformînd-o în colonie britanică (1802). Regatul, cu capitala la Kandy este ocupat și supus în 1815. Lupta de eliberare națională duce la 4 febr. 1948 la proclamarea independenței Ceylonului, cu statut de dominion în cadrul Commonwealth-ului. La 25 mai 1972, Ceylonul se proclamă republică sub numele de **S.L.**, iar de la 7 sept. 1978 se numește Republica Democratică Socialistă Sri Lanka. *Organizarea de stat:* republică. **S.L.** întreține relații diplomatice cu 66 de state (1976) și este membră în 51 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Încă înainte de stabilirea relațiilor diplomatice, între România și **S.L.** a fost semnat un Acord comercial și de plăți (26 mart. 1956). Relațiile diplomatice s-au stabilit la 15 sept. 1957. În 1963 la Colombo este înființată o agenție comercială românească. La 23 mart. 1966 relațiile diplomatice sînt ridicate la nivel de ambasadă. Schimbul de delegații economice și culturale române și ceyloneze (1958, 1962, 1966, 1968, 1972) a dus la semnarea mai multor instrumente de colaborare economică în diferite domenii (petrolier, minier, forestier), între care Acordul de cooperare economică și tehnică pe termen lung (9 febr. 1968). Între cele două țări s-au dezvoltat relații prietenești și de colaborare, evoluție în care un rol important au avut vizita primului ministru al **S.L.** în România (16—19 sept. 1974) și vizita primului ministru al guvernului român în **S.L.** (24—27 mai 1976). În această perioadă, noi instrumente de colaborare — Acordul de cooperare culturală (18 sept. 1974) și Acordul comercial pe termen lung (9 ian. 1975) — au stimulat lărgirea și diversificarea raporturilor româno—sri-lankeze.

STABEX, sistem de stabilizare a încasărilor din export existent în relațiile economice dintre C.E.E. și 46 țări în curs de dezvoltare din Africa, Zona Caraibilor și Pacificului (A.C.P.), prevăzut în Convenția de la Lomé **(v.)**. Acest sistem urmărește să contrabalanseze scăderea veniturilor din exporturi ale țărilor A.C.P. și să garanteze acestora un anumit nivel al încasărilor în devize libere, indiferent de fluctuațiile prețurilor sau producției lor de produse de bază **(v.)**. Sistemul **s.** se aplică la 12 produse principale (arahide, cacao, cafea, bumbac, cocos, piei, produse din lemn, banane, ceai, sisal, minereu de fier) și mai multe subproduse, în total 29 de produse, din care fiecare este asigurat individual; lista acestor produse a fost întocmită avînd în vedere importanța lor pentru țările A.C.P. și caracterul tradițional instabil al încasărilor provenite din exportul acestor produse ca urmare a fluctuațiilor prețurilor sau cantităților vîndute. Pentru fiecare țară A.C.P. aceste produse intră în sistemul **s.** numai dacă ele au reprezentat, în anul luat în calcul, un anumit procentaj

minim din încasările totale de export către toate destinațiile (pragul de dependență) și dacă scăderea încasărilor respective din export depășește, cu un anumit procent, media mobilă a încasărilor pentru acel produs în ultimii patru ani (pragul de declanșare). Sistemul **s.** este dotat cu fonduri totale de 375 milioane unități de cont (**v.**) în cinci tranșe anuale de 75 milioane unități de cont.

STABILIREA RELAȚIILOR DIPLOMATICE, act de politică externă, având, totodată, caracter juridic, prin care se stabilesc raporturi diplomatice cu caracter permanent între două state pe baza consimțămîntului reciproc. **S.r.d.** implică recunoașterea reciprocă internațională, în cazul că aceasta nu s-a realizat anterior, și nu presupune acordul privind schimbul de misiuni diplomatice (**v.**) permanente, care se poate încheia concomitent sau ulterior. **S.r.d.** deschide perspective dezvoltării relațiilor în toate domeniile între statele respective, favorizează cunoașterea reciprocă și cooperarea bilaterală. România întreține relații diplomatice cu 131 de state (1977). Promovînd o politică de solidaritate cu mișcările de eliberare națională, cu statele care și-au cucerit de curînd independența, România a procedat la recunoașterea și stabilirea de relații diplomatice cu ele, la efectuarea schimbului de ambasadori, deschiderea de oficii diplomatice și dezvoltarea de raporturi multilaterale, reciproc avantajoase, în interesul cauzei păcii, înțelegerii și cooperării internaționale.

STABILIZAREA PIEȚELOR, proces de realizare a unui echilibru stabil între ofertă și cerere la unele produse de bază pe piața internațională, prin care se urmărește asigurarea unor prețuri remuneratorii pentru producători și echitabile pentru consumatori, precum și dezvoltarea unor raporturi juste între țările exportatoare și importatoare. Instabilitatea pieței de desfacere și fluctuațiile prețurilor internaționale ale produselor de bază constituie pentru țările în curs de dezvoltare o sursă de adîncire a decalajelor economice. Din această cauză, aceste țări acționează ferm pentru luarea de măsuri eficiente pe plan internațional care să asigure **s.p.** (**v.** *programul integrat pentru produsele de bază*). Principalele instrumente prin care se preconizează să se realizeze **s.p.** sînt: constituirea de stocuri tampon (**v.**) internaționale, încheierea de contracte de lungă durată, stabilirea de aranjamente bilaterale și multilaterale între producători și consumatori.

STAGFLAȚIE, termen încetățenit în relațiile economice internaționale începînd cu a doua jumătate a deceniului șapte, definind coexistența inflației cu starea de stagnare sau recesiune în economiile țărilor occidentale. **S.** reprezintă un fenomen nou pentru țările capitaliste dezvoltate, deoarece, în mod obișnuit, în economiile de piață ale acestora prețurile interne cresc în perioade de avînt conjunctural, dar în perioade de criză și depresiune prețurile interne au tendință de scădere. Generalizarea **s.** în toate țările capitaliste dezvoltate, în 1973—1975, a reflectat permanentizarea procesului inflaționist în cadrul crizei generale a capitalismului monopolist de stat. **S.** a determinat o profundă criză a politicii economice occidentale, deoarece în condițiile coexistenței inflației cu recesiunea creșterea economică nu mai poate fi stimulată prin politica expansionistă, iar combaterea inflației nu mai poate fi efectuată printr-o politică deflaționistă.

STALII, intervalul de timp convenit pentru efectuarea operațiunilor de încărcare sau descărcare a unui vas. **S.** se exprimă în număr de ore sau zile. Calcularea **s.** începe din momentul primirii notificării prin care căpitanul vasului anunță că vasul este pre-

gătit pentru începerea operațiunilor. Pentru depășirea intervalului de s. armatorul primește contrastalii, iar cînd lucrările au fost terminate înainte de termen i se cuvine navlositorului o primă (dispatch money), care, de regulă, se stabilește la 50% din cuantumul contrastaliilor.

STANDARD INTERNAȚIONAL 1. Comportare obișnuită a statelor în relațiile internaționale, în raport cu care urmează a se aprecia o conduită determinată a unui stat într-o anumită situație. Ideea s.i. în scopul justificării intervenției în treburile interne ale unor state mai slabe a fost folosită îndeosebi în jurisprudența internațională mai veche, care proclama principiul că „tratamentul străinilor trebuie să fie la nivelul standardelor internaționale" (de ex. practica Comisiunii de reclamații instituite între S.U.A. și Mexic, prin Convenția din 8 sept.1923). Teoria s.i. minim sau a standardului justiției civilizate este contrară principiilor și normelor dreptului internațional contemporan, constituind o încălcare a suveranității statelor și un amestec în treburile interne ale acestora. **2.** Caracteristici tip ale unui produs în comerțul internațional.

STARE DE ASEDIU, măsuri adoptate, în unele state burgheze, în împrejurări apreciate de organele de conducere ca fiind excepționale, de o deosebită gravitate. Șeful statului sau guvernul folosește s. de a. pentru reprimarea mișcărilor democratice, suspendarea anumitor drepturi și libertăți, acordarea unor puteri sporite în domeniul jurisdicțional, polițienesc și militar.

STARE DE MOBILIZARE, măsuri luate de un stat pe plan politic, economic, administrativ și militar în vederea trecerii națiunii de la starea de pace la starea de război (v.).

STARE DE NECESITATE 1. Cauză care înlătură răspunderea penală. Se află în s. de n. persoana care, pentru a salva de la un pericol iminent, ce nu poate fi înlăturat altfel, viața, integritatea corporală sau sănătatea sa, a altuia sau un bun important al său ori al altuia, sau un interes public, săvîrșește o faptă prevăzută de legea penală. Nu se consideră că este în s. de n. persoana care în momentul în care a săvîrșit fapta și-a dat seama că pricinuiește urmări vădit mai grave decît cele care s-ar fi putut produce dacă pericolul nu era înlăturat. În dreptul internațional penal (v.) s. de n. nu constituie o cauză de înlăturare a răspunderii penale. Acceptarea s. de n. în dreptul internațional ar constitui un grav pericol pentru pacea și securitatea lumii, deoarece ar servi ca pretext pentru justificarea unor acțiuni arbitrare, contrare normelor de drept internațional. Regimul hitlerist a invocat adesea s. de n. pentru justificarea numeroaselor sale acte de agresiune. Ea a fost de asemenea invocată de hitleriști în legătură cu încălcarea legilor și obiceiurilor de purtare a războiului. Necesitățile de război nu pot însă legitima încălcarea legilor și obiceiurilor de purtare a războiului, deoarece aceste norme au fost elaborate tocmai în scopul de a limita cît mai mult posibil efectele acțiunilor militare desfășurate de beligeranți. **2.** Situație care poate fi proclamată pentru unele localități sau pentru întreaga țară, în anumite împrejurări excepționale, în interesul apărării țării, al ordinii publice sau al securității statului. În general, s. de n. poate fi instituită de șeful puterii executive din statul respectiv sau de către organul suprem al puterii de stat. În România s. de n. poate fi instituită de către M.A.N., iar în cazuri de urgență de către președintele Republicii Socialiste România. Efectele s. de n. sînt stabilite chiar prin actul care o instituie.

STARE DE RĂZBOI, situație care rezultă, pe plan intern și în domeniul

relațiilor internaționale, din faptul că două sau mai multe state sînt în război. **S. de r.** produce o serie de efecte juridice între statele beligerante, precum și între statele beligerante și statele neparticipante la război. Referitor la raporturile dintre beligeranți, un prim efect al **s. de r.** este ruperea relațiilor diplomatice și consulare. Tratatele și acordurile își încetează acțiunea sau sînt întrerupte (rămîn în vigoare unele convenții poștale, radiofonice, telefonice, cu caracter obștesc etc.). Unele convenții intră în vigoare odată cu începerea războiului (Convențiile de la Haga din 1907 etc.). Personalului diplomatic și consular al inamicului i se acordă dreptul de a părăsi fără nici o piedică țara de reședință. Arhivele reprezentanțelor diplomatice și consulare care nu au putut fi transportate sînt sigilate și date unui stat terț în custodie. Suferă modificări și situația cetățenilor inamici aflați pe teritoriul statelor beligerante. Situația acestora este reglementată de o convenție specială elaborată la Geneva în 1949. Intervin modificări și în statutul bunurilor cetățenilor din statele inamice, precum și cel al bunurilor proprietate a statului inamic. Relațiile dintre cetățenii statelor aflate în război sînt reglementate de fiecare stat, prin actele sale normative interne.

STARE DE TENSIUNE, încordare care se ivește datorită înrăutățirii relațiilor diplomatice, politice, economice sau de altă natură dintre state sau grupuri de state. **S. de t.** se caracterizează prin pregătiri militare, concentrări de trupe, manevre militare la granița cu statele respective, provocări și incidente de frontieră, intensificarea acțiunilor de spionaj, cercetare-diversiune, psihologice etc. Uneori sînt rechemați sau expulzați reprezentanții diplomatici, se întrerup relațiile economice, culturale și de altă natură.

STARE DE URGENȚĂ, aplicarea unui sistem de măsuri cu caracter politic, militar, economic și social, în scopul ridicării stării de pregătire în vederea luptei, a forțelor armate și a populației, astfel încît statul respectiv să fie în măsură a intra în război într-un timp foarte scurt. În România, președintele Republicii, conform Constituției, are dreptul, în intervalul dintre sesiunile M.A.N., în caz de urgență să declare mobilizarea parțială sau generală sau starea de război.

STARE EXCEPȚIONALĂ, complex de măsuri luate de puterea de stat, de șeful statului, în situația cînd, în unele localități sau pe întreg teritoriul țării, au loc calamități naturale, epidemii etc. Măsurile adoptate au drept scop combaterea urgentă a urmărilor calamităților sau epidemiilor, protecția și apărarea populației, a bunurilor obștești și personale, prevenirea unor noi astfel de situații.

STAT, organizație politică a clasei dominante, prin care aceasta își realizează scopurile sale de clasă și își asigură conducerea asupra întregii societăți de pe un teritoriu determinat, folosind, la nevoie, forța de constrîngere, specifică puterii de stat. **S.** este un fenomen istoric apărut pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății și anume, odată cu apariția proprietății private și împărțirea societății în clase antagoniste. Apariția sa a fost determinată de necesitatea menținerii și consolidării clasei dominante din punct de vedere economic, care prin intermediul **s.** devine dominantă și din punct de vedere politic. **S.** se caracterizează prin instituirea unei forțe publice (armată, poliție, justiție etc.) care este deosebită de restul populației și care dispune de mijloace proprii de constrîngere. Fiecărui tip de orînduire socială îi corespunde un anumit tip de **s.**: sclavagist, feudal, capitalist, socialist. Primele trei tipuri de **s.** au o esență comună și anume: au la bază proprie-

tatea privată asupra mijloacelor de producție și exploatarea omului de către om, reprezentînd, fiecare din ele, dictatura claselor exploatatoare. Spre deosebire de acestea, **s.** socialist, care reprezintă puterea politică a clasei muncitoare, și a celorlalți oameni ai muncii, are ca scop lichidarea exploatării, a antagonismelor dintre clase și construirea orînduirii socialiste și ulterior a societății comuniste. În țara noastră, ca urmare a uriașelor transformări ce au avut loc în viața economică, socială și spirituală, s-a lărgit continuu baza socială a **s.** socialist român, care reprezintă organizația politică a puterii suverane a întregului popor, sub conducerea clasei muncitoare, îndeplinind rolul de principal instrument de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Din punct de vedere al formei lor de guvernămînt, **s.** se împart în republici și monarhii, iar din punct de vedere al structurii lor, **s.** pot fi unitare sau compuse. ~ *unitar*, formă predominantă de organizare a statelor, se caracterizează prin existența unei singure formațiuni statale pe un anumit teritoriu, care are un singur sistem de organe supreme ale puterii și ale administrației de stat. ~ *compus* se caracterizează, de obicei, prin existența mai multor formațiuni statale, cît și a unor organe comune, distincte de cele proprii ale fiecărui **s.** component. Astfel de **s.** compuse sînt: uniunea personală (**v.**), uniunea reală (**v.**), confederația de state (**v.**), **s.** federal (**v.** *federație*). **S.** este principalul subiect de drept internațional. El este titularul originar și universal al drepturilor și obligațiilor ce izvorăsc din raporturile juridice internaționale. **S.** au deplină capacitate juridică, indiferent de întinderea lor teritorială, numărul populației, gradul de dezvoltare economică, politică sau militară etc. Ele se bucură, de asemenea, de o deplină egalitate în raporturile dintre ele pe plan internațional și beneficiază de totalitatea atributelor ce izvorăsc din completa lor independență față de celelalte **s.** și pe care în virtutea suveranității lor le exercită în mod efectiv și exclusiv.

STATE MICI ȘI MIJLOCII. Una din trăsăturile caracteristice ale epocii contemporane o constituie apariția pe arena internațională a **s.m. și m.** ca subiecte active ale relațiilor interstatale, după ce unele timp de sute de ani cunoscuseră doar starea de obiect. Categorisirea unui stat ca făcînd parte din **s.m. și m.** are în vedere un complex de criterii (întindere teritorială, populație, putere economică, militară, influență ș.a.m.d.). Din desfășurarea actuală a vieții internaționale se desprinde procesul de creștere a rolului **s.m. și m.** în configurația relațiilor dintre state. Problema rolului **s.m. și m.** nu s-a pus și nu se putea pune în condițiile existenței exclusive în lume a statelor bazate pe exploatarea omului de către om, pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, cînd dreptul și practica relațiilor internaționale nu contestau, ci în fapt consolidau dreptul celui mai tare. Schimbările revoluționare care au avut și au loc în lumea contemporană duc la consolidarea continuă a forțelor păcii, democrației și progresului și, totodată, la îngustarea ariei de acțiune a imperialismului, implicit la repudierea politicii de forță și agresiune ce-i sînt caracteristice. În acest context se pune și problema rolului **s. m. și m.** O trăsătură specifică a epocii contemporane o constituie coexistența statelor cu orînduiri social-politice diferite. Socialismului, care nu admite deosebiri de statut între state după mărimea sau puterea lor, îi incumbă în prezent sarcina istorică de a acționa în avangarda forțelor care luptă pentru dispariția inegalității în drepturi dintre statele **s. m. și m.** și marile puteri. Desigur, **s.m. și m.** nu le revine apanajul exclusivității poziției și acțiunilor juste de politică externă: sînt cunoscute în această privință activitățile imperialiste, co-

lonialiste ale unor ţări mici capitaliste. În lumea de astăzi există atît state mari, cît şi **s.m. şi m.** socialiste şi capitaliste, activitatea şi interesele lor în viaţa internaţională fiind adesea diferite. În general însă, **s.m. şi m.** sînt interesate în mod obiectiv în repudierea politicii imperialiste de forţă şi dictat căreia ele le-au fost întotdeauna de-a lungul istoriei primele victime, în promovarea principiilor dreptului internaţional. În acelaşi timp, datorită trăsăturilor specifice ale epocii contemporane (**v.**), nici o problemă care interesează astăzi naţiunile lumii nu poate fi soluţionată fără participarea tuturor ţărilor, deci şi a **s. m. şi m.**

STATELE UNITE ALE AMERICII (denumirea oficială: *United States of America = Statele Unite ale Americii)*, stat situat în partea centrală a Americii de Nord, cuprinzînd şi Alaska şi Arh. Hawaii din Oc. Pacific, învecinat cu Canada şi Mexic. Suprafaţa: 9 396 691 kmp. Populaţia (1977): 218 200 000 loc. Capitala: *Washington*, 2 908 801 loc. (1974, aria metropolitană). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Dollar = 100 Cents. *Istoric.* În epoca precolumbiană teritoriul **S.U.A.** este populat de triburi amerindiene de vînători şi pescari. În jurul anului 1000 coastele răsăritene sînt descoperite de vikingii veniţi din Islanda. În 1492 Columb descoperă continentul care va primi ulterior numele de America. În deceniile următoare navigatorii englezi, francezi, spanioli descoperă şi explorează Noua Anglie, Carolina, Florida şi ţărmurile G. Mexic. În 1565 este fondată de către spanioli Sf. Augustin, prima aşezare europeană permanentă în America de Nord. În 1607 englezii întemeiază localitatea Jamestown (Virginia), care inaugurează colonizarea britanică. În perioada 1607—1733, pe coasta Atlanticului iau fiinţă 13 colonii engleze. Din 1619 pe plantaţiile de bumbac din sud sînt aduşi sclavi negri din Africa. Datorită măsurilor discriminatorii adoptate de metropolă faţă de coloniile nord-americane, are loc războiul de independenţă (1775—1783), în urma căruia, la 4 iul. 1776, cele 13 colonii engleze îşi proclamă independenţa, recunoscută prin Tratatul de pace de la Paris (3 sept. 1783). În 1787 este adoptată Constituţia S.U.A. (în vigoare, cu amendamente, şi astăzi) care proclamă **S.U.A.** stat federal şi introduce sistemul de guvernămînt prezidenţial. Ulterior, **S.U.A.** au alipit numeroase teritorii, fie prin cumpărare, fie prin cuceriri militare. În 1803 cumpără Louisiana de la Franţa şi în 1819 Florida de la Spania. În 1821 **S.U.A.** numărau 26 de state. În urma războiului cu Mexicul (1846—1848) sînt dobîndite statele Texas, New Mexico şi California, iar graniţa americano-mexicană este fixată pe Rio Grande. În 1867 **S.U.A.** cumpără de la Rusia Alaska. Contradicţia dintre statele din sud şi cele din nord duce la părăsirea Uniunii de către 10 state sudice şi la izbucnirea războiului de secesiune (1861—1865) încheiat cu victoria nordiştilor. În perioada care a urmat, **S.U.A.** cunosc o puternică dezvoltare a capitalismului, devenind la sfîrşitul sec. 19 prima putere industrială a lumii. Prin Pacea de la Paris (10 dec. 1898), care încheie războiul hispano-american, **S.U.A.** anexează ins. Filipine, Puerto Rico, Guam şi îşi extind controlul asupra Cubei, Arh. Hawaii şi Zonei Canalului Panama. După o perioadă de neutralitate, **S.U.A.** intervin în primul război mondial de partea Antantei (6 apr. 1917), dar nu semnează Tratatul de la Versailles şi nici nu devin membru al Societăţii Naţiunilor, adoptînd, în epoca interbelică, o politică de „izolaţionism". La izbucnirea celui de-al doilea război mondial (1939), **S.U.A.** îşi proclamă neutralitatea, dar sprijină direct forţele ostile fascismului. În urma atacului japonez de la Pearl Harbour (7 dec. 1941) **S.U.A.** intervin în război împotriva forţelor Axei şi

luptă pe fronturile din Pacific, Europa și Africa. După război, S.U.A. au fost principalele inițiatoare ale creării pactelor militare: N.A.T.O. (1949), A.N.Z.U.S. (1951), S.E.A.T.O. (1954). În 1959 Alaska și Hawaii devin state ale Uniunii. În 1950—1953 S.U.A. participă la războiul din Coreea, iar între 1964—1973 poartă războiul de agresiune din Vietnam. La 31 ian. 1958 S.U.A. lansează primul satelit artificial propriu, la 20 febr. 1962 primul vehicul-orbital american cu om la bord, iar la 20 iul. 1969 N. Armstrong și E. Aldrin (nava Apollo — 11) debarcă pe Lună. În contextul marilor schimbări intervenite în viața internațională, al afirmării voinței popoarelor de a trăi libere, politica externă a S.U.A. trece printr-un proces de adaptare la realitățile noi ale lumii contemporane. S.U.A. întrețin relații diplomatice cu 137 de state (1976) și sînt membre a 108 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Istoria relațiilor oficiale româno-americane începe în perioada unirii principatelor, cînd sînt deschise primele oficii consulare americane în România: Galați (viceconsulat, 24 febr. 1857), Ismail (agenție consulară, 27 oct. 1859) și Brăila (viceconsulat, 30 sept. 1861). La 24 mart. 1871 S.U.A. înființează un consulat general la București, iar în 1879 deschid tot la București și o agenție comercială. Relațiile diplomatice s-au stabilit la 14 iun. 1880 la nivel de agenție diplomatică (data scrisorii președintelui S.U.A. privind numirea agentului diplomatic la București), iar la 11 aug. 1880 sînt ridicate la nivel de legație (data comunicării guvernului S.U.A. privind stabilirea unei legații la București). Primele documente oficiale româno-americane sînt încheiate la sfîrșitul sec. 19: un tratat de prietenie și comerț, o convenție consulară și o alta comercială, un „tratat de comerciu și navigațiune". La 24 oct. 1916 S.U.A. au mai înființat un viceconsulat la Teleajen. Legația României la Washington s-a deschis în aug. 1917. În perioada interbelică, România a înființat o serie de consulate onorifice în S.U.A., la Chicago și New York (26 apr. 1919), Indianapolis (1 aug. 1919), Cleveland (1 nov. 1921), Philadelphia și Saint-Paul (1 ian. 1924), Maryland (15 aug. 1924), Brooklyn (1 nov. 1927), Trenton (1 ian. 1928) și San Francisco (1 dec. 1930). De asemenea, S.U.A. au deschis un viceconsulat la Constanța (16 iun. 1922). În timpul celui de-al doilea război mondial relațiile diplomatice dintre cele două țări s-au întrerupt (12 dec. 1941), fiind restabilite, la nivel de legație, la 7 febr. 1946. Începînd cu 1 iun. 1964 relațiile diplomatice au fost ridicate la nivel de ambasadă. În anii care au urmat, vechile legături prietenești româno-americane și-au găsit continuarea și amplificarea în condiții noi, raporturile bilaterale înregistrînd o dezvoltare continuă, pe multiple planuri. În evoluția ascendentă a relațiilor dintre România și S.U.A. un rol determinant au avut contactele și întîlnirile dintre președinții celor două state prilejuite de vizita președintelui Richard Nixon în România (2—3 aug. 1969), de vizitele președintelui Nicolae Ceaușescu în S.U.A. (13—27 oct. 1970, 4—7 dec. 1973 și 11 iun. 1975) și de vizita președintelui S.U.A. Gerald R. Ford în România (2—3 aug. 1975). Cu aceste ocazii au fost semnate documente de cea mai mare importanță pentru dezvoltarea colaborării dintre cele două țări și s-au adoptat hotărîri care au stimulat puternic amplificarea relațiilor bilaterale, înscriindu-se, totodată, ca un factor important în dezvoltarea unui curs nou, pozitiv al vieții internaționale. Un loc deosebit în cadrul acestor documente îl ocupă Declarația comună a președinților României și S.U.A. și Declarația comună cu privire la cooperarea economică, industrială și tehnică (5 dec. 1973), care au creat un cadru politic și juridic propice dezvoltării relațiilor reciproce, punîndu-le pe o temelie trainică. În con-

formitate cu înțelegerile la nivel înalt s-au intensificat contactele și consultările la diferite niveluri — membri ai guvernelor, ai parlamentelor, alte personalități ale vieții publice din cele două țări. De asemenea, s-au extins schimburile de vizite între asociațiile de tineret și alte organizații obștești. Între cele două țări s-a creat un cadru juridic deosebit de larg, printre principalele instrumente de colaborare numărîndu-se: Memorandumul privind folosirea energiei atomice în scopuri pașnice (21 sept. 1971), Convenția consulară (5 iul. 1972), Acordul privind garantarea investițiilor firmelor particulare americane în România și ale organizațiilor economice românești în S.U.A., Acordul de constituire a Consiliului româno-american pentru promovarea relațiilor economice (4 dec. 1973), Convenția privind evitarea dublei impuneri și prevenirea evaziunii fiscale asupra veniturilor (7 dec. 1973), Acordul cu privire la transporturile aeriene civile (7 dec. 1973), Acordul de cooperare în domeniile culturii, învățămîntului, științei și tehnicii (13 dec. 1974), Acordul privind relațiile comerciale (2 apr. 1975), Protocolul privind extinderea cooperării în domeniul agricol (1 sept. 1975), Protocolul privind dezvoltarea comerțului cu produse agroalimentare (11 sept. 1975), Acordul privind transportul maritim (4 iun. 1976), Acordul pe termen lung de cooperare economică, industrială și tehnică (București, 21 nov. 1976), Acordul privind pescuitul în largul coastelor S.U.A. (23 nov. 1976). Aceste instrumente au stimulat continua amplificare a relațiilor economice dintre cele două țări, sporirea substanțială a schimburilor comerciale, inițierea unui șir de acțiuni de cooperare în industrie, în domeniul tehnico-științific și în alte sectoare de activitate. Intrarea în vigoare a Acordului privind relațiile comerciale reciproce, inclusiv aplicarea clauzei națiunii celei mai favorizate (v.), a înlesnit realizarea unei colaborări economice echitabile, stabile și de lungă durată. S-au intensificat, de asemenea, schimburile în domeniul învățămîntului, științei, artei, informațiilor, contribuind la strîngerea legăturilor prietenești și de colaborare dintre cele două țări.

STATELE UNITE ALE EUROPEI, proiect de unire a statelor europene, conceput de unii filozofi, scriitori și politologi încă din secolul trecut. Această idee a fost lansată de utopiștii Saint Simon, Mazzini, de scriitorul francez Victor Hugo, care a și lansat formula de „Statele unite ale Europei". În lucrarea sa *În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei*, scrisă în 1915, V.I. Lenin considera această lozincă greșită și irealizabilă. Ea a fost relansată după primul război mondial de către unii pacifiști burghezi și susținută de unii oameni politici care încercau instituirea hegemoniei unei mari puteri asupra Europei (v. *uniunea europeană; Memorandumul Briand).* Ideea a fost îmbrățișată și de ideologii Germaniei hitleriste sub masca „luptei împotriva comunismului și a plutocrației anglo-saxone". După cel de-al doilea război mondial, în Europa occidentală și în S.U.A. au apărut din nou diferite proiecte de creare a unor „state unite ale Europei", — comunitate supranațională, economică, politică și militară ce s-au soldat cu crearea unor organisme supranaționale (v. *Piața comună; Uniunea Europei Occidentale*).

STATU-QUO, prescurtare a expresiei latine „in statu quo ante", desemnînd situația în care se găsesc lucrurile sau se găseau într-o anumită perioadă (de ex. statu quo ante bellum).

STATUT CONSULTATIV I. Regim posibil al unor state în relațiile lor cu organizații internaționale sau în ceea ce privește participarea la reuniuni internaționale. S.c. este reglementat în asemenea cazuri de orga-

nizaţii internaţionale sau prin documentele referitoare la organizarea sesiunilor internaţionale menţionate. **2.** Regimul anumitor organizaţii internaţionale neguvernamentale de a fi consultate de către Consiliul Economic şi Social al O.N.U. în baza art. 71 din Cartă asupra problemelor ţinînd de competenţa acestui organ, chestiuni care intră în sfera de preocupări a organizaţiilor consultate. În conformitate cu rezoluţia ECOSOC din 27 febr. 1950, acesta este în drept să facă o distincţie între organizaţiile care se interesează de cea mai mare parte a activităţilor Consiliului (categoria A) şi organizaţiile cu competenţe limitate, care se ocupă în mod special numai de anumite domenii din sfera de acţiune a Consiliului (categoria B). Secretarul general al O.N.U. este, de asemenea, împuternicit prin aceeaşi rezoluţie să înscrie într-un registru special organizaţiile internaţionale care, fără a beneficia de statut consultativ acordat categoriilor A sau B, dispun de statut consultativ pe lîngă o instituţie specializată. În această ultimă categorie intră un mare număr de organizaţii internaţionale cu caracter cultural şi educativ, care au **s.c.** pe lîngă U.N.E.S.C.O.

STATUTUL WESTMINSTER, lege adoptată sub presiunea mişcării naţionale a dominioanelor britanice de către Parlamentul englez, pe baza raportului Balfour, în 1931, care recunoaşte autonomia acestor dominioane şi egalitatea în drepturi între ele şi metropolă. Această lege, cu toate că menţiona Marea Britanie ca partener major, a afectat evoluţia raporturilor în cadrul Commonwealth-ului (**v.**) şi între membrii acestei comunităţi şi celelalte state, dînd posibilitate dominioanelor să acţioneze suveran şi independent.

STATUTUL ANTARCTICII, regim juridic al zonei de la Polul sud, cu o suprafaţă de 14 milioane kmp, denumită Antarctica, stabilit prin Tratatul de la Washington din 1 dec. 1959 (**v.**). Datorită deosebitei sale importanţe economice, strategice şi ştiinţifice, numeroase state (Anglia, Australia, Noua Zeelandă, Franţa, Norvegia, Chile şi Argentina) au emis, în repetate rînduri, pretenţii teritoriale asupra acestui continent, fondate pe considerente istorice, geografice sau juridice. Necesitatea elaborării unui regim de drept internaţional care să satisfacă interesele tuturor statelor a fost subliniată de Conferinţa pentru pregătirea Anului Geofizic Internaţional (**v.**), care a prilejuit concilierea punctelor divergente şi a dus la convocarea Conferinţei de la Washington, unde s-a semnat sus-menţionatul tratat cu privire la Antarctica (**v.**).

STATUTUL sau **ACTUL DEZVOLTĂTOR AL CONVENŢIEI DE LA PARIS (1864),** lege fundamentală prin care i s-au adus modificări Convenţiei de la Paris (**v.**) din 1858, în sensul creşterii puterii domnitorului Principatelor Unite, instituindu-se totodată un Corp ponderator (Senat). Propus la 2/14 mai şi supus unui plebiscit la 10/22 şi 14/26 mai 1864, Statutul a fost apoi acceptat de puterile garante şi recunoscut de sultan, fapt consemnat într-un protocol din 16/28 iun. 1864. Prin aceasta s-a mai introdus în preambulul Statutului indicaţia ca în viitor Principatele Unite să poată „modifica şi schimba legile care privesc administraţia lor dinăuntru, cu concursul legal al tuturor puterilor stabilite şi fără nici o intervenţiune".

STIPULAŢIE, prevedere dintr-un tratat internaţional prin care se instituie o anumită regulă de conduită, se stabilesc anumite drepturi ori se reglementează diferite alte chestiuni ce fac obiectul tratatului respectiv.

STOC TAMPON (REGULATOR), stoc de produse de bază, constituit de diferite ţări exportatoare şi importatoare în cadrul acordurilor pe produse

(v.), care servesc la reglarea ofertei în funcţie de evoluţia cererii pentru produsele respective în scopul prevenirii, atenuării sau eliminării fluctuaţiilor preţurilor. **S.t.** se formează atunci cînd oferta depăşeşte cererea şi preţurile internaţionale prezintă o tendinţă de scădere. **S.t.** contribuie la stabilizarea încasărilor valutare ale ţărilor exportatoare. Atunci cînd cererea pentru produsele respective depăşeşte oferta se efectuează vînzări din **s.t.**, în scopul ameliorării tendinţei de creştere a preţurilor. Intervenţia **s.t.**, respectiv efectuarea de vînzări sau cumpărări din acesta, se realizează atunci cînd preţurile internaţionale fluctuează în afara unor limite minime şi maxime prestabilite. Crearea de **s.t.** la nivel internaţional pentru unele produse de bază ale căror fluctuaţii puternice de preţuri prejudiciază interesele ţărilor în curs de dezvoltare reprezintă unul din instrumentele care se impun a fi puse în aplicare pentru realizarea obiectivelor programului integrat (v.), adoptat la U.N.C.T.A.D.-IV.

STRATEGIA TOTALĂ (în concepţia unor autori occidentali), arta şi ştiinţa mobilizării tuturor resurselor economice, politice, diplomatice, psihologice şi militare, în timp de pace sau război, în scopul aplicării în viaţă a unei anumite politici de stat. În raport de conjunctura internaţională, forţelor armate li se atribuie un rol secundar sau principal faţă de acţiunile politice, diplomatice etc. Scopul elaborării şi propagării **s.t.** de către cercurile imperialiste este în concordanţă cu politica de încordare a relaţiilor dintre state, de dominaţie şi dictat, de amestec în treburile interne ale altor popoare, de întreţinere în diferite zone ale globului a unor surse de animozitate şi conflict.

STRÎMTORI, căi naturale, înguste de comunicaţie între două mări. În stabilirea regimului juridic al **s.** se face, în primul rînd, distincţia între **s.** care constituie căi de navigaţie internaţională şi cele care nu prezintă acest caracter. **S.** care nu sînt folosite în mod obişnuit de navigaţia internaţională au regimul mării teritoriale (v.) sau al apelor interioare (v.), în funcţie de lăţimea lor. Dacă coastele opuse ale **s.** aparţin unor state diferite, iar **s.** este mai îngustă decît lăţimile apelor teritoriale ale celor două state luate împreună, apele teritoriale ale fiecărui stat se întind, de regulă, pînă la linia mediană (mijlocul) **s.** Dacă lăţimea unei asemenea **s.** depăşeşte întinderea apelor teritoriale ale celor două state luate împreună, ea cuprinde şi o porţiune supusă regimului mării libere (v.). **S.** care alcătuiesc căi de navigaţie internaţională au regimul mării libere şi sînt deschise navigaţiei tuturor statelor, atît în timp de pace cît şi în timp de război, indiferent de lăţimea lor şi indiferent dacă ţărmurile aparţin sau nu aceluiaşi stat. Din această categorie fac parte **s.** Gibraltar (v.) şi Magellan. Regimul acestor **s.** a fost stabilit prin tratate internaţionale. O categorie aparte o formează **s.** care unesc o mare închisă cu o mare liberă, de ex. **s.** Mării Negre (v.) şi **s.** Mării Baltice (v. *Belt şi Sund*). În reglementarea regimului acestor **s.** trebuie să se ţină seama de faptul că vasele statelor riverane la marea închisă nu au altă cale de comunicaţie cu celelalte mări şi oceane decît **s.** respectivă, precum şi de necesitatea unor măsuri de securitate pentru aceste state. Navele comerciale şi militare ale statelor riverane se bucură de libertate deplină de navigaţie prin **s.** Celorlalte state, neriverane, le este permisă navigaţia comercială, dar trecerea navelor de război ale statelor neriverane este supusă la restricţii şi în anumite cazuri poate fi chiar interzisă.

STRÎMTORILE MĂRII NEGRE. Datorită poziţiei lor geografice — unic punct de legătură cu M. Mediterană pentru comerţul statelor situate la ţărmurile M. Negre — strîmtorile Bosfor şi Dardanele — au prezentat din-

totdeauna un interes deosebit pentru țările riverane, constituind de-a lungul secolelor cauza unor contradicții și conflicte internaționale. În decursul istoriei, regimul lor juridic a trecut succesiv prin trei faze: *faza reglementării unilaterale*, care durează între 1484—1774, deci 290 de ani, cînd Turcia transformă M. Neagră într-un „lac turcesc" și instituie pentru strîmtori un regim a cărui fundamentală caracteristică a fost interzicerea absolută a navigației pentru toate vasele străine; *faza reglementării internaționale bilaterale*, care începe cu Tratatul de la Kuciuk-Kainargi (1774) (v.) și durează 67 de ani. Ea se caracterizează prin lichidarea monopolului Turciei asupra strîmtorilor M. Negre și lărgirea progresivă a principiului liberei navigații prin Bosfor și Dardanele pentru navele comerciale, mai întîi ale Rusiei, apoi și ale altor state. Faza reglementării bilaterale a trecut prin trei etape: a) etapa reglementată în acordurile bilaterale ruso-turce, care prevedeau că numai vasele de comerț rusești capătă dreptul de a naviga liber prin strîmtori; b) etapa stipulată în Tratatul de la Adrianopol din 1829, prin care libertatea de navigație devine generală pentru toate statele, cu rezerva ca acestea să se afle în stare de pace cu Turcia; c) etapa inaugurată de Tratatul de la Unkiar Iskelesi din 8 iul. 1833, prin care Turcia se angaja să închidă strîmtorile pentru navele de război străine, cu excepția celor rusești. Faza reglementării bilaterale a navigației prin strîmtori, care dădea cîștig de cauză navelor militare rusești, a luat sfîrșit odată cu Tratatul de la Londra din iul. 1841, care a scos de sub suveranitatea otomană problemele navigației maritime prin Bosfor și Dardanele, punîndu-le sub garanția colectivă a puterilor europene. Odată cu tratatul amintit începe *faza reglementării internaționale prin tratate multilaterale*. Ea a trecut succesiv prin mai multe etape. Astfel, Tratatul de la Paris din 18/30 mart. 1856, intervenit în urma războiului Crimeei, a declarat Marea Neagră demilitarizată și neutră, deschisă marinei comerciale a tuturor națiunilor; apele și porturile sale sînt în chip hotărît și pentru totdeauna interzise vaselor de război, fie ale puterilor riverane, fie ale oricăror altor puteri. La 13 mart. 1871 s-a încheiat la Londra un nou tratat care, confirmînd neutralizarea Mării Negre, dădea dreptul Rusiei, cu titlu de excepție, de a avea o flotă în această mare. Principiul a fost reafirmat și prin Tratatul încheiat la Congresul de la Berlin din 1878 (v.). Ca rezultat al războiului din 1877—1878, la Marea Neagră au apărut două noi state — România, care își obținuse independența și Bulgaria, care căpătase autonomia — interesate în mod deosebit în elaborarea unui regim juridic corespunzător intereselor lor. După primul război mondial, puterile occidentale, care pînă la acea dată au susținut închiderea strîmtorilor pentru navele de război, și-au schimbat brusc atitudinea, preconizînd deschiderea lor absolută și demilitarizarea. Acest lucru a fost consfințit pe plan juridic prin Tratatul de la Sévres (v.) din 1920, încheiat în urma înfrîngerii suferite de Turcia alături de Puterile Centrale în primul război mondial. Turcia a fost astfel obligată să deschidă strîmtorile pentru navele comerciale și militare ale tuturor statelor, atît în timp de pace, cît și în timp de război. Controlul acestui regim a fost încredințat unei comisii internaționale — fără participarea Turciei. La 24 iul. 1923 a fost semnată Convenția de la Lausanne (v.), care cuprinde trei principii de bază: libertatea completă de navigație a tuturor pavilioanelor comerciale și militare, atît în timp de pace cît și în timp de război; demilitarizarea strîmtorilor; internaționalizarea lor. Convenția a hotărît crearea unui organism internațional sub auspiciile Societății Națiunilor — Comisia strîmtorilor — cu sediul la Constantinopol. Atri-

buţiile sale se rezumau numai la supravegherea navigaţiei. Acest regim a fost plasat sub garanţia colectivă a Consiliului Societăţii Naţiunilor. El s-a aplicat timp de 13 ani. La 20 iul. 1936, la Conferinţa de la Montreux (v.) a fost elaborată Convenţia de la Montreux (v.), care a stabilit un nou regim juridic al navigaţiei prin strîmtori, care este în vigoare şi astăzi.

STRUCTURA PIEŢEI EXTERNE, componenţa cererii şi a ofertei pe pieţele externe de mărfuri. S.p.e. a unei materii prime poate fi schematizată astfel: principalele ţări sau zone geografice furnizoare (oferta); principalele ţări sau zone geografice consumatoare (cererea); principalele sortimente (calităţi) oferite şi solicitate.

STUDENT, OPERAŢIUNEA ~, v. **MARITZA, PLANUL ~.**

STUDIUL PIEŢEI EXTERNE, analizarea principalelor caracteristici ale pieţei externe, în strînsă legătură cu sarcinile de export. S.p.e. se face fie în profil teritorial (pe ţări), luîndu-se în considerare evoluţia principalilor indicatori macroeconomici ai ţărilor respective, fie pe mărfuri, caz în care se analizează producţia, consumul, stocurile şi preţurile mărfurilor în cauză. S.p.e. are un rol important în estimarea posibilităţilor de export, precum şi pentru realizarea unor importuri în condiţii de maximă eficienţă.

STUPEFIANTE, substanţe toxice (opium, cocaină, morfină, derivatele acestora etc.) care acţionează asupra centrilor nervoşi, producînd stări de inerţie fizică şi morală. Necesitatea luptei contra toxicomaniei şi traficului de s. constituie una din principalele probleme de igienă socială care trebuie să stea în atenţia tuturor factorilor interesaţi. Pentru a se pune capăt urmărilor îngrijorătoare provocate de folosirea drogurilor nocive s-a trecut la intensificarea măsurilor internaţionale şi naţionale contra traficului ilicit de s. şi de substanţe psihotrope. Prin mai multe convenţii internaţionale, statele semnatare s-au obligat să controleze producţia de opium brut, să reglementeze importul şi exportul de opium manufacturat, să supravegheze comerţul cu opium medicinal şi derivatele sale (Convenţia de la Haga, din 1912, Convenţia de la Geneva, din 1936). În 1961 a fost adoptată, la New York, Convenţia unică asupra s. (v.).

SUBAMENDAMENT (în practica conferinţelor internaţionale), propunere de modificare a unui amendament (v.) prezentat de reprezentantul altui stat decît autorul amendamentului propus. S. adaugă sau suprimă ceva din enunţul amendamentului, fără însă a schimba în mod esenţial fondul acestuia S. se pune la vot înainte de a se vota amendamentul la care se referă. Dacă la acelaşi amendament s-au prezentat mai multe s., se pune mai întîi la vot s. care, în fond, se îndepărtează cel mai mult de amendamentul iniţial şi apoi celelalte s., în ordinea îndepărtării lor de la amendament.

SUBCOMITET, organism subsidiar creat de membrii unui organism internaţional avînd drept sarcină dezbaterea unor probleme specifice care nu sînt abordate pe larg în cadrul comitetului (comisiei) principal. Participarea la un s. este, în general, mai restrînsă, conducerea lucrărilor şi repartizarea posturilor de conducere făcîndu-se însă după aceleaşi principii de echilibru şi echitate ca şi în cazul organismelor principale. În cadrul O.N.U., la stabilirea compoziţiei unui s. se ia în considerare principiul general al unei repartizări geografice echitabile a locurilor. Practica dezbaterii unor probleme în s. merită a fi încurajată, întrucît în acest cadru se poate asigura o abordare aprofundată a diferitelor aspecte cu care este sesizat organismul principal căruia un anumit s. îi este subordonat.

SUBDEZVOLTARE, stare economică proprie multor țări, caracterizată printr-un nivel foarte scăzut de dezvoltare a forțelor de producție, situații cronice de disproporții și dezechilibre economice, relații de producție anacronice, cu puternice rămășițe precapitaliste, dominația capitalului extern asupra vieții economice interne ș.a. Întreaga amploare a fenomenului este ilustrată sintetic de faptul că țările în curs de dezvoltare (v.), în care trăiește circa 70% din populația planetei, dispun doar de 30% din venitul național al lumii. O asemenea situație, profund inechitabilă, este rezultatul nemijlocit al politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, de dominație și asuprire a popoarelor, de jefuire a bogățiilor lor naționale. De asemenea, fenomenele de criză economică și financiară din relațiile internaționale, care au luat o deosebită amploare în ultimii ani, sînt consecința expansiunii unor state capitaliste pe seama altor state, îndeosebi a celor în curs de dezvoltare, ale căror posibilități de creștere sînt astfel afectate și îngustate. În aceste condiții, lichidarea s., a decalajelor economice dintre țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare constituie una din problemele stringente ale lumii contemporane de rezolvarea căreia depinde progresul și pacea omenirii. Pentru lichidarea s. se impune însă respectarea dreptului tuturor statelor de a fi stăpîne pe resursele lor naționale și asigurarea dezvoltării independente a economiei fiecărui popor. Procesul de lichidare a s. implică convergența armonioasă a doi factori: eforturile proprii ale fiecărui popor din țările în curs de dezvoltare și realizarea unei colaborări și cooperări internaționale care să înlesnească, să sprijine și să potențeze aceste eforturi. Factorul hotărîtor al dezvoltării economico-sociale îl constituie munca și eforturile fiecărui popor, de care depind folosirea eficientă a mijloacelor și resurselor proprii, precum și a avantajelor colaborării internaționale. În acest sens, așa cum se subliniază în documentul privind „Poziția României cu privire la instaurarea unei noi ordini economice internaționale" (v.), este necesar ca fiecare țară angajată pe calea eliminării s. să aloce, sistematic și pe o lungă perioadă de timp, circa 25—30% din venitul național pentru dezvoltare și, în cea mai mare parte, pentru obiective economice. Pornind de la considerentul că lichidarea s. este o problemă globală, a cărei soluționare prezintă interes pentru toate popoarele lumii și de care depinde viitorul întregii comunități internaționale, țările rămase în urmă trebuie să beneficieze de un ajutor extern pentru dezvoltare (v.) mai substanțial, pe multiple planuri, material, financiar, tehnologic, inclusiv facilități comerciale în cadrul unei noi ordini economice, internaționale care să favorizeze apropierea și egalizarea nivelurilor de dezvoltare economică a statelor.

SUBIECTE DE DREPT INTERNAȚIONAL, participanții la raporturile juridice internaționale. Subiectul principal al dreptului internațional este *statul suveran*. Ceea ce caracterizează în primul rînd raporturile juridice internaționale este faptul că prin ele se soluționează probleme ce interesează statele, se reglementează colaborarea statelor pe baza intereselor reciproce ale acestora. Chiar dacă unele raporturi juridice internaționale afectează direct interese particulare ale unor persoane sau grupuri de persoane (ex. reglementarea cetățeniei, a statutului străinilor, colaborarea în vederea asigurării drepturilor fundamentale ale omului etc.), ele formează totuși numai obiectul acestor reglementări; realizarea lor se asigură prin legislația internă a statelor; persoanele vizate de asemenea norme nu-și pot valorifica aceste drepturi decît prin intermediul statului lor. O situație specială o au în această privință organizațiile internaționale care, în virtutea scopurilor

pentru care au fost înființate, participă la raporturi juridice cu alte subiecte de drept. Se tinde astfel a se recunoaște calitatea de **s.de d. i.** acelor organizații care în conformitate cu statutul lor de organizare și în limitele obiectivelor pe care le urmăresc pot participa la raporturi juridice internaționale, pe baza acordurilor încheiate cu state sau cu alte organizații internaționale.

SUBMARIN, unul din mijloacele importante ale războiului naval. După ce prin Tratatele de la Versailles, Neuilly și Saint-Germain s-a interzis Germaniei, Bulgariei, Austriei și Ungariei să mai dețină **s.**, în cadrul celor două Conferințe de la Washington și Londra pentru limitarea armamentelor navale, întrunite în 1922 și, respectiv, 1930, s-a pus problema reglementării acestui mijloc de luptă. La prima din aceste conferințe s-a discutat principiul interzicerii folosirii **s.** pentru distrugerea navelor de comerț, acestora rezervîndu-li-se numai rolul de mijloc de luptă contra navelor de război inamice. Convenția respectivă nu a fost ratificată și ea nu a intrat în vigoare. Prin Convenția de la Londra din 1930, **s.** au fost asimilate navelor de suprafață în acțiunea lor de luptă. Astfel, Convenția le recunoaște dreptul de acostare și de vizită (**v.**), le limitează dreptul de distrugere a navelor comerciale la refuzul persistent de a se opri sau la rezistența activă la vizită, după asigurarea securității echipajului și a documentelor de bord. Convenția a intrat în vigoare la 31 dec. 1933. Prin Protocolul de la Londra din 1936, cunoscut și sub denumirea de Protocolul pentru umanizarea războiului submarin, s-a permis aderarea și a statelor terțe, neparticipante la Conferință. Astfel că la începutul celui de-al doilea război mondial erau părți la acest tratat 36 de state, inclusiv România. Convenția nu a fost respectată în timpul celui de-al doilea război mondial.

SUBPRODUCȚIA (SUBCONTRACTAREA), formă de cooperare în producție, utilizată la nivelul întreprinderilor producătoare din aceeași țară sau din țări diferite. Într-o acțiune de **s.** o întreprindere, numită ordonatoare, care realizează anumite produse finite complexe, încredințează uneia sau mai multor întreprinderi, numite subcontractante, realizarea, după proiectele și metodele sale de lucru, a unor repere sau subansamble care urmează să fie înglobate în produsul finit. Obiectul **s.** îl reprezintă mai ales procese de fabricație care presupun tehnici complexe, realizarea produselor finite implicînd repere și subansamble din cele mai diferite. O primă formă, și cea mai importantă, a **s.** este ~ *de specialitate:* întreprinderea ordonatoare recurge la subcontractanți de specialitate atunci cînd nu găsește oportun să integreze o anumită activitate în fluxul său tehnologic, deoarece această activitate poate fi efectuată cu cheltuieli mai reduse, și deci mai rentabil, de către o întreprindere specializată din țara ordonatoare sau din altă țară. ~ *de capacitate,* formă a **s.** prin care întreprinderea ordonatoare, a cărei capacitate de producție a devenit insuficientă comparativ cu cererea susținută pentru un anumit produs, încredințează unei întreprinderi similare, inclusiv din altă țară, a cărei capacitate este incomplet folosită, fabricarea unor repere, subansamble, produse etc.

SUB SPERATI, expresie latină cu sensul „în speranța sau sub rezerva ratificării" care indică rezerva pe care o face un agent diplomatic (**v.**), participant la anumite tratative, în situația în care nu este autorizat să accepte definitiv, în numele guvernului său, anumite propuneri, cărora el le dă asentimentul personal.

SUBSTITUIREA IMPORTURILOR, proces prin care mărfurile și serviciile procurate în mod curent din

import sînt înlocuite cu mărfuri și servicii similare furnizate de economia națională. S.i. reprezintă o cerință a creșterii eficienței economice de ansamblu, prin valorificarea la maximum a potențialului material și uman de care dispune o țară, precum și a diminuării efortului valutar pentru efectuarea importurilor. Fiind însoțită de creșterea continuă a exporturilor, s.i. reprezintă o cale importantă pentru reducerea sau eliminarea deficitelor comerciale și realizarea unui echilibru în balanța de plăți externe. În România, s.i. și limitarea importurilor la strictul necesar reprezintă un obiectiv de bază al politicii economice în perioada actuală.

SUBVENȚIE DE EXPORT, avantaj financiar și fiscal acordat de stat firmelor producătoare și exportatoare în scopul încurajării vînzărilor de mărfuri și servicii în străinătate. S. de e. poate fi acordată fie direct, prin efectuarea unor plăți nerambursabile în bani, fie indirect, prin scutiri sau reduceri de taxe fiscale și financiare, în cazul aprovizionării cu materii prime, operațiunilor de transport etc. S. de e. este acordată, în general, atunci cînd interesele statului impun pătrunderea cu produse noi pe unele piețe externe, susținerea unor produse în situații conjuncturale nefavorabile, lupta împotriva concurenței etc. Aplicată pe scară largă și pe perioade lungi de timp, s. de e. devine neavantajoasă pentru statele care o practică, contribuind la diminuarea eficienței economice a exporturilor. Întrucît adesea s. de e. duce la practicarea prețurilor de dumping (v.), ea este considerată, în principiu, pe plan internațional, ca o formă de concurență neloială. Cu toate acestea, ea este practicată frecvent, în special de către țările capitaliste industrializate.

SUBVENȚIE ECONOMICĂ, formă de finanțare nerambursabilă, utilizată de guverne ca instrument al politicii economice. Prin acordarea de s.e. se urmărește susținerea rentabilității unor întreprinderi din sfera productivă (industrie, agricultură, transporturi), stimularea exporturilor și sporirea competitivității produselor exportate, încurajarea investițiilor într-o anumită ramură economică, reducerea costului vieții prin atenuarea presiunilor inflaționiste, protejarea industriei naționale etc. S.e. constau în suportarea de către stat a unei părți din costul mijloacelor de producție importate (echipamente industriale, animale de rasă superioară, semințe selecționate etc.), suportarea diferenței dintre costurile de producție și prețurile de desfacere a produselor către populație (la combustibili, la produsele alimentare etc.), acoperirea diferenței dintre costuri și prețurile de export — măsură care permite livrarea unor produse pe piața externă la prețuri de dumping etc.

SUBVERSIUNE, act prin care se urmărește răsturnarea ordinii publice, juridice sau sociale ale unui stat de către un alt stat, prin incitarea la dezordini sau propagarea de știri tendențioase. S. amenință independența statelor și subminează valorile lor culturale, sociale și politice, fiind contrară normelor și principiilor D.I.C. Conceptul de s. implică organizarea și încurajarea de acte de război civil sau acte de terorism pe teritoriul unui alt stat, sprijinirea sau participarea la ele, sau tolerarea pe teritoriul propriu a unor activități organizate în scopul comiterii unor astfel de acte, cînd acestea implică folosirea forței sau amenințarea cu forța, precum și organizarea, ajutorarea, incitarea, finanțarea, încurajarea sau tolerarea activității armate subversive sau teroriste, destinate a schimba prin violență regimul unui alt stat, precum și intervenția în luptele interne ale altui stat.

SUCCESIUNE (în relaţiile internaţionale), transmiterea unor drepturi şi obligaţii ale unui stat către alt stat. O asemenea transmitere poate interveni ori de cîte ori apar schimbări în structura unui stat, în sensul schimbării suveranităţii asupra unui teritoriu, ca în cazul constituirii unor state noi ca urmare a fuziunii sau dezmembrării ori în cazul unor transferări de teritorii, sau în cazul apariţiei unor noi subiecte de drept internaţional în procesul eliberării popoarelor de sub dominaţia colonială. Problemele care se pun în materia s. statelor pot fi grupate astfel: s. în materie de tratate; s. în drepturile şi obligaţiile decurgînd din alte surse decît tratatele; s. la calitatea de membru al organizaţiilor internaţionale. Fiecare din cele trei laturi trebuie examinată în raport de principiile dreptului popoarelor de a dispune de ele însele şi egalităţii suverane. Astfel, de ex. în cazul apariţiei unui nou stat, acesta, în virtutea suveranităţii sale, va manifesta o anumită atitudine faţă de tratatele, drepturile şi obligaţiile asumate de statul anterior. În consecinţă, transmisiunea va putea fi refuzată, noul stat avînd dreptul de a opera o selecţie şi a înceta aplicarea tratatelor, a drepturilor şi obligaţiilor care nu sînt conforme cu principiile fundamentale ale dreptului internaţional şi contravin intereselor sale, cum sînt în primul rînd cele incompatibile cu exerciţiul deplin al noii suveranităţi, cu noul său statut juridic. S. nu înseamnă desfiinţarea de plin drept a tuturor tratatelor încheiate, a drepturilor şi obligaţiilor asumate de statul predecesor, dar nici continuitatea absolută între vechiul şi noul stat. Ea deschide noului stat posibilitatea unor opţiuni pe care, în virtutea suveranităţii sale, le va exercita prin acte unilaterale de voinţă ori prin încheierea unor noi tratate, acorduri. În ceea ce priveşte calitatea de membru al organizaţiilor internaţionale, aceasta nu se dobîndeşte prin s., ci printr-un act de voinţă al noilor state, potrivit unor proceduri prevăzute de statutele organizaţiilor pentru fiecare dintre statele care vor să devină membre.

SUD, PLANUL ~, proiectul iniţial de operaţii al armatei nipone în cel de-al doilea război mondial. A fost ratificat de Consiliul suprem de război la consfătuirea din 6 sept. 1941. Prevedea, într-o primă fază, atacarea prin surprindere şi nimicirea flotei americane în baza navală de la Pearl Harbour; debarcări simultane în Filipine (Luzon), Guam, Hong-Kong, Borneo şi Malaya. În faza a doua: extinderea cuceririlor către Manila şi Mindanao, Wake, Singapore, Siam; cucerirea Jawei şi a Sumatrei; atacarea Birmaniei şi ocuparea ins. Andaman. Agresiunea Japoniei a început la 7 dec. 1941, cînd avioanele unei puternice escadre de portavioane au atacat prin surprindere flota americană, producîndu-i pierderi imense; concomitent au început acţiunile pentru cucerirea teritoriilor prevăzute în planul S. Forţele armate japoneze au pricinuit aliaţilor pierderi mari în oameni, avioane şi nave. Cu excepţia insulelor Hawaii, Japonia a pus stăpînire pe toate bazele navale şi aeriene militare mai importante ale aliaţilor din partea de V a Oc. Pacific şi pe un teritoriu enorm, cu inepuizabile resurse de materii prime, cu mare importanţă economică şi strategică. Succesele spectaculoase ale japonezilor se explică prin faptul că aliaţii au fost surprinşi nepregătiţi şi nu şi-au coordonat eforturile.

SUDAN (denumirea oficială: *Jumhūrīyat ad- Dīmūqrātīya as-Sūdān = Republica Democratică Sudan*), stat situat în partea central-nord-estică a Africii, cu ieşire la M. Roşie, învecinat cu Egipt, Ethiopia, Kenya, Uganda, Zair, Imperiul Centrafrican, Ciad şi Libia. Suprafaţa: 2 505 813 kmp. Populaţia (1975): 17 760 000 loc. Capitala: *Khartoum*, 1 000 000 loc. (1973, cu suburbiile). Limba oficială: araba.

Moneda: 1 Sudanese Pound = 100 Piastres = 1 000 Millièmes. *Istoric.* În antichitate pe teritoriul de azi al **S.** se constituie statul sclavagist Nubia, supus în repetate rînduri de faraonii Egiptului. În sec. 8—7 î.e.n. statul Nubia stăpînește Egiptul. În sec. 8—9 în N țării pătrund triburi arabe de beduini, care au adus islamismul. În sec. 15—16 în **S.** se constituie cîteva sultanate musulmane (Sennar, Darfur). În 1819—1822 teritoriul **S.** este cucerit de Egipt, care încurajează și pătrunderea britanicilor. Pînă în 1899 **S.** aparține nominal Imperiului otoman. În 1881 are loc răscoala populară a „mahdiștilor", în cursul căreia se pun bazele unui stat feudal centralizat independent. În 1899 se instituie o administrație comună anglo-egipteană (condominium), în timpul căreia **S.** este „de facto" colonie britanică. În 1951 condominiul este denunțat de Egipt, trupele anglo-egiptene părăsind în 1954 teritoriul **S.** La 1 ian. 1956 **S.** își proclamă independența de stat. La 25 mai 1969 puterea este preluată de un Comitet Revoluționar în frunte cu generalul Gaafar El Nimeiry, care proclamă Republica Democratică **S.** Un conflict armat izbucnește în 1955 între populația majoritară islamică și populația neagră din provinciile sudice ale țării, care sfîrșește prin reconcilierea acestora în 1973. *Organizarea de stat*: republică prezidențială. **S.** întreține relații diplomatice cu 85 de state (1976) și este membru în 67 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* La 2 ian. 1956 România este unul din primele state care recunoaște independența noului stat sudanez, relațiile diplomatice cu **S.** fiind stabilite la scurt timp după aceasta (17 ian. 1956) la nivel de ambasadă. La 1 febr. 1961 România a deschis la Khartoum o agenție economică. La 1 febr. 1961 între cele două țări este semnat primul Acord comercial, care prevede acordarea reciprocă a clauzei națiunii celei mai favorizate. Relațiile diplomatice româno-sudaneze sînt întrerupte la 20 aug. 1969 și restabilite la 21 dec. 1971, la nivel de ambasadă. În perioada următoare, relațiile româno-sudaneze au cunoscut o evoluție continuu ascendentă. Un rol hotărîtor în dezvoltarea acestor relații l-a avut schimbul de vizite la cel mai înalt nivel: vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în **S.** (30 mart.—2 apr. 1972) și vizita președintelui Gaafar El Nimeiry în România (2—6 apr. 1973). Declarația solemnă comună semnată de cei doi președinți (6 apr. 1973) a conferit noi dimensiuni relațiilor româno-sudaneze, așezîndu-le pe o bază stabilă, trainică și de perspectivă. Beneficiind de un cadru politico-juridic larg, în care un loc important îl ocupă Acordul de cooperare economică și tehnică (1 apr. 1972), Acordul comercial pe termen lung (1 apr. 1972), Convenția consulară (5 apr. 1973), Convenția sanitar-veterinară (29 aug. 1974), relațiile de prietenie și colaborare dintre România și **S.** au parcurs un proces de continuă amplificare și diversificare.

SUDAN NATIONAL NEWS AGENCY (SUNA), agenție națională de presă din Sudan, creată în 1971, cu sediul la Khartoum.

SUEDIA (numele oficial: *Konungariket Sverige = Regatul Suediei*), stat situat în N Europei, cuprinzînd cea mai mare parte a Pen. Scandinave, învecinat cu Norvegia și Finlanda. Suprafața: 449 750 kmp. Populația (1977): 8 268 000 loc. Capitala: *Stockholm*, 1 353 359 loc. (1976, aglomerația urbană). Limba oficială: suedeza. Moneda: 1 Krona (Coroana) = 100 Öre. *Istoric.* Pe teritoriul **S.**, locuit din antichitate de triburi germanice, se constituie în sec. 11 un stat feudal suedez timpuriu unificat, care în sec. 12—13 cucerește Norvegia, Islanda și Finlanda. În 1389 acesta încheie cu Danemarca o uniune personală cunoscută sub numele de Uniunea de la Kalmar (1397—1523). În 1523, după destrămarea Uniunii, **S.**

devine regat independent. În sec. 17 S. ajunge o mare putere europeană, hegemon în M. Baltică și Scandinavia. Participă la războiul de 30 de ani (1618—1648), poartă războaie împotriva Poloniei, Danemarcei și Rusiei. Înfrîntă în războiul nordic (1700—1721), pierde supremația în M. Baltică. În epoca războaielor napoleoneene, S. este aliată a Marii Britanii și cedează Rusiei Finlanda. Prin Pacea de la Kiel (1814) obține de la Danemarca Norvegia, de care este legată printr-o uniune personală pînă în 1905. Din 1814 S. nu a mai participat la nici un conflict armat, păstrîndu-și neutralitatea și refuzînd să adere la blocuri militare. *Organizarea de stat*: monarhie constituțională ereditară. S. întreține relații diplomatice cu 130 de state (1976) și este membră în 94 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România*. Relațiile româno-suedeze au o îndelungată tradiție. În perioada uniunii personale cu Norvegia s-au creat în țările române cinci viceconsulate ale uniunii, care serveau interesele comerțului și navigației. Primul consulat român pentru S. și Norvegia a fost înființat la Stockholm la 6 mart. 1880. Ulterior, sînt înființate consulate onorifice la Göteborg (19 dec. 1889) și Malmö (12 dec. 1901). Pînă în 1898 contactele diplomatice între cele două state se realizau prin miniștrii plenipotențiari ai acestora la Viena, iar după această dată prin miniștrii de la Berlin. Relațiile diplomatice între România și S. s-au stabilit la 18 mart. 1916, la nivel de legație (data acreditării reprezentantului suedez la București). Relațiile economice în creștere au determinat încheierea unor înțelegeri, care să faciliteze aceste legături între care Învoiala pentru orînduirea provizorie a legăturilor comerciale (18 dec. 1922): Aranjamentul comercial provizoriu (26 iul. 1930), Convenția de comerț și navigație (7 oct. 1931). În perioada interbelică, S. a deschis mai multe consulate onorifice în România, iar România a înființat un consulat onorific la Hälsingborg (1 aug. 1929). Activitatea acestora a încetat în 1948. La 31 ian. 1964 relațiile diplomatice au fost ridicate la nivel de ambasadă. În anii care au urmat raporturile româno-suedeze au cunoscut un continuu curs ascendent, marcat prin schimbul de vizite la nivelul primilor miniștri ai celor două țări (în S. 8—11 apr. 1968; în România 11—15 apr. 1969). O serie de acorduri și convenții reglementează pe plan juridic relațiile prietenești și de colaborare statornicite între cele două țări: Acordul privind transporturile rutiere de mărfuri (1 mart. 1967), Acordul privind desființarea vizelor de intrare-ieșire pentru călători (8 apr. 1959), Acordul comercial pe termen lung (10 mai 1973), Convenția consulară (12 febr. 1974). Contactele și consultările la diferite niveluri, între care vizita ministrului de externe al S. în România (iul. 1975) au contribuit la asigurarea unui curs pozitiv al relațiilor bilaterale și la o bună conlucrare a celor două țări pe arena internațională.

SUME COMPENSATORII ÎN C.E.E. (SUME MONETARE COMPENSATORII), sume bănești, reprezentînd taxe și restituiri, utilizate în cadrul politicii agricole comune a țărilor membre ale C.E.E. Scopul s.c. este de a menține unicitatea prețurilor produselor agricole în C.E.E. În acest scop, în comerțul intracomunitar cu produse agricole diferențele de preț care rezultă din evoluția cursurilor de schimb ale valutelor țărilor membre se compensează prin operațiuni cu bugetul C.E.E. Acest procedeu de compensare a fost utilizat inițial în 1969, odată cu devalorizarea francului francez; în mai 1971, după flotarea mărcii vest-germane și guldenului olandez, Consiliul ministerial al C.E.E. a introdus un sistem de s.c. pentru aceste valute, sistem generalizat, începînd cu ian. 1972, datorită instabilității valutare — pentru

toate valutele țărilor membre ale C.E.E. După modalitatea de calcul, se pot distinge trei categorii de **s.c.**: *stabile*, între țările membre ale sistemului vest-european de flotare concertată (v.); *variabile*, în cazul țărilor membre ale C.E.E. ale căror valute nu participă la sistemul vest-european de flotare concertată; *de aderare*, pentru uniformizarea nivelului prețurilor agricole în cele trei țări (Anglia, Danemarca, Irlanda), care au aderat ulterior la C.E.E. **S.c.** se calculează pentru fiecare țară în parte și se comunică săptămînal de către Comisia executivă a C.E.E.

SUNA, v. **SUDAN NATIONAL NEWS AGENCY.**

SUPRAARBITRU, președintele colegiului de arbitri desemnat de arbitri în procedura constituirii tribunalului de arbitraj. V. și *C.P.A.*

SUPRATAXĂ LA IMPORT, taxă suplimentară, percepută la importul unei țări, în plus față de taxele vamale. Introducerea **s. la i.** este permisă de statutul G.A.T.T. numai în situații de deficite substanțiale ale balanțelor de plăți și pentru perioade limitate de timp. **S. la i.** are drept scop limitarea sau reducerea importurilor pentru echilibrarea balanțelor comerciale și de plăți. **S. la i.** se aplică tuturor importurilor sau numai anumitor grupe de mărfuri importate, de obicei celor manufacturate. **S. la i.** constituie o măsură extremă, în perioada postbelică existînd puține cazuri în care s-a apelat la ea (de ex. în Anglia în anii 1964—1966 a fost impusă o suprataxă de 15%, iar în S.U.A. din aug. pînă în dec. 1971 o suprataxă de 10%).

SUPUȘENIE, apartenența unei persoane, supusul (sudit, Untertan) la un stat. Spre deosebire de cetățenie, **s.** nu implică și dreptul de a participa la exercitarea puterii de stat. Legăturile colonialiste oferă exemple moderne despre deosebirea dintre cetățeni și supuși. Astfel, resortisanții unei colonii sau unui protectorat britanic erau supuși britanici — și călătoreau în străinătate cu pașaport britanic — dar nu erau cetățeni britanici.

SURINAM (denumirea oficială: *Suriname*), stat situat pe coasta de NE a Americii de Sud, la Oc. Atlantic, învecinat cu Guyana, Brazilia și Guyana Franceză. Suprafața: 163 265 kmp. Populația (1976): 440 000 loc. Capitala: *Paramaribo*, 180 000 loc. (1976). Limba oficială: olandeza. Moneda: 1 Suriname Gulden = 100 Cents. *Istoric.* Populat de triburi amerindiene, teritoriul **S.** este descoperit de Columb în 1498. Primii coloniști europeni care se stabilesc aici către mijlocul sec. 17 sînt olandezi și englezi. În urma tratatului de pace anglo-olandez de la Breda (1667) englezii cedează teritoriul Olandei, **S.** devenind posesiune olandeză (colonie) cunoscută după 1816 sub numele de Guyana Olandeză. Totuși, englezii mai stăpînesc teritoriul în perioadele 1799—1802 și 1804—1816. În anul 1949, **S.** primește o autonomie relativă, iar potrivit Cartei Regatului Olanda, intrată în vigoare la 29 dec. 1954, **S.** devine un teritoriu autonom, parte integrantă a Regatului Olandei. La 26 nov. 1975, **S.** își proclamă independența de stat. *Organizarea de stat:* republică. **S.** întreține relații diplomatice cu 13 state (1976) și este membru în 14 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și **S.** s-au stabilit relații diplomatice la 25 nov. 1975, la nivel de ambasadă.

SUSPENDAREA OSTILITĂȚILOR, încetarea temporară a operațiilor militare, pe termen foarte scurt și în scopuri strict militare și locale (de ex. pentru îngroparea morților, strîngerea răniților, negocieri privind predarea unei localități etc.). **S.o.** se

stabileşte prin înţelegere între comandanţii militari locali. În sens larg, **s.o.** poate însemna şi încetarea temporară a ostilităţilor pe o durată nedeterminată, ca rezultat al unui armistiţiu (v.) încheiat de beligeranţi.

SUVERANITATE, atribut fundamental al statului ce se caracterizează prin deplina independenţă a puterii de stat faţă de orice alt stat, şi care îşi găseşte expresia în dreptul statului de a-şi stabili şi înfăptui în mod liber şi potrivit voinţei sale politica internă şi externă, fără nici un amestec din afară. Statul este singurul care, în limitele teritoriului său, are dreptul la supremaţie, neputîndu-se exercita pe acel teritoriu autoritatea vreunui alt stat. **S.** este inalienabilă şi indivizibilă. Caracterul inalienabil al **s.** constă în aceea că nu poate exista un stat independent atunci cînd acesta cedează ori îşi transferă unele dintre atributele sale fundamentale altor state, ceea ce ar echivala cu ştirbirea **s.** sale. Nu se poate vorbi de un stat cu adevărat suveran atunci cînd, abandonîndu-şi anumite prerogative ale **s.** sale, nu mai are puterea de decizie asupra unor probleme politice, economice sau de altă natură din ţara sa. De aceea, trebuie combătute cu tărie acele teorii sau concepţii în legătură cu aşa-zisa **s.** „relativă" sau „limitată", care propagă teza că în lumea contemporană interesele colaborării prevalează asupra **s.** şi, în consecinţă, se impune ca statele să cedeze unele din atributele proprii **s.** pe seama unor organisme sau organizaţii internaţionale cu caracter suprastatal. **S.** este indivizibilă în sensul că statul, deţinător al **s.**, este în acelaşi timp şi cel ce o exercită. **S.** implică respectarea integrităţii teritoriale, fiecare stat bucurîndu-se de integritatea şi inviolabilitatea teritoriului său, iar celelalte state fiind obligate să le respecte. Încălcarea integrităţii teritoriale a statelor constituie o violare brutală a **s.** acestora şi una dintre principalele cauze care pun în pericol pacea şi securitatea internaţională. Fiind independent faţă de celelalte state, fiecare stat are în acelaşi timp obligaţia de a respecta **s.** acestora. Asigurarea coexistenţei paşnice a statelor, realizarea cooperării internaţionale cît şi soluţionarea problemelor complexe ale lumii contemporane, fac necesară respectarea reciprocă de către state a **s.** şi independenţei lor. Exercitarea de către un stat, în mod arbitrar, a propriei sale **s.** şi independenţe, în dauna altor state, prin folosirea forţei sau a altor mijloace de constrîngere, înseamnă negarea **s.** acestora din urmă, în scopul realizării intereselor sale, întemeiate pe recunoaşterea dreptului celui mai puternic. Astfel de practici, contrare intereselor popoarelor şi periculoase pentru pacea şi securitatea internaţională, stau la baza politicii de forţă şi dictat şi sînt repudiate de majoritatea covîrşitoare a statelor lumii. În virtutea **s.** lor, statele sînt egale în drepturi, nici un stat neputînd pretinde o situaţie privilegiată în raporturile cu alte state şi nu poate practica discriminări în relaţiile sale externe, sub pretextul întinderii sale teritoriale, a numărului populaţiei, a puterii economice şi militare, ori a răspunderilor ce îi revin în menţinerea păcii şi securităţii internaţionale. Din punct de vedere istoric, **s.** a apărut odată cu statul, fiind un atribut al tuturor tipurilor de stat cunoscute de omenire. Conţinutul său social-politic s-a schimbat în raport de baza economică şi suprastructura societăţii în diferitele ei etape de dezvoltare, precum şi de tipurile istorice de stat ce s-au succedat. Spre deosebire de orînduirile întemeiate pe exploatare, unde **s.** era exercitată de clasele dominante în vederea satisfacerii intereselor lor egoiste de clasă, în socialism **s.** are un conţinut calitativ nou, fiind exercitată în interesul întregului popor din ţara respectivă şi al cauzei păcii şi colaborării dintre popoare. În virtutea **s.** lor, statele socialiste exercită

conducerea asupra întregii activități economice, sociale, politice și spirituale din țările lor, îndeplinindu-și astfel rolul de principale instrumente de edificare a societății socialiste. Atribut esențial al statului, s. constituie totodată unul dintre principiile fundamentale ale D.I.C., care se afirmă tot mai puternic în raporturile dintre state și este consacrat ca atare prin numeroase norme de drept internațional. În Declarația asupra principiilor de drept internațional privind relațiile prietenești și cooperarea dintre state, adoptată la 24 oct. 1970 de Adunarea Generală a O.N.U., se arată că: „toate statele se bucură de egalitate suverană. Ele au drepturi și obligații egale și sînt membre egale ale comunității internaționale, indiferent de deosebirile de ordin economic, social, politic sau de altă natură". Declarația precizează că egalitatea suverană a statelor include îndeosebi următoarele elemente: a) statele sînt din punct de vedere juridic egale; b) fiecare stat se bucură de drepturile inerente deplinei s.; c) fiecare stat are obligația de a respecta personalitatea altor state; d) integritatea teritorială și independența politică a statului sînt inviolabile; e) fiecare stat are dreptul de a alege și dezvolta în mod liber sistemul său politic, social-economic și cultural; f) fiecare stat este obligat să se achite în întregime și cu bună credință de obligațiile sale internaționale și să trăiască în pace cu celelalte state. Prin conținutul și implicațiile sale, principiul respectării s. își găsește expresia și în celelalte principii fundamentale ale dreptului internațional cum sînt: egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne, renunțarea la folosirea forței și la amenințarea cu forța, respectarea integrității teritoriale, avantajul reciproc ș.a. Respectarea s. și independenței statelor este organic legată în zilele noastre de procesul de democratizare a relațiilor internaționale (v.) și de statornicirea unei noi ordini economice și politice internaționale (v.). Odată cu afirmarea tot mai puternică în viața internațională a principiilor noi ce stau la baza relațiilor internaționale au apărut o serie de teorii și doctrine burgheze care încearcă să acrediteze ideea că s. este un concept depășit de realitățile internaționale ce și-a pierdut semnificația sa adevărată sau care este incompatibilă cu posibilitatea înfăptuirii cooperării internaționale. Astfel de teorii sînt contrazise de practica vieții internaționale, ele ignorînd legile obiective ce stau la baza dezvoltării societății omenești și a raporturilor dintre state. Ele neagă lupta tot mai hotărîtă a popoarelor pentru libertate, independență și afirmare de-sine-stătătoare, cît și tendințele pozitive ce se manifestă din ce în ce mai viguros în lume. România acționează cu consecvență pentru afirmarea și promovarea principiului s. și independenței naționale, pentru instaurarea unor noi relații în lume, care să asigure întărirea colaborării și înțelegerii între toate statele, dezvoltarea liberă, desine-stătătoare a fiecărui popor, edificarea unei noi ordini economice și politice mondiale, triumful păcii și securității pe întreg globul pămîntesc. La baza raporturilor sale cu celelalte state, România așează principiile deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și s. naționale, neamestecul în treburile interne și avantajului reciproc, al renunțării la folosirea forței și la amenințarea cu forța. Prin întreaga sa politică externă, România aduce o contribuție de seamă la afirmarea tot mai viguroasă în viața internațională a normelor și principiilor de bază ale noilor relații internaționale, la a căror temelie stă dreptul fiecărei națiuni de a fi stăpînă pe destinele sale. ~ *permanentă*, termen care subliniază caracterul deplin, continuu și inalienabil al s. Este folosit, între altele, pentru a exprima integralitatea s. asupra resurselor naturale. ~ *p.* asupra resurselor naturale include:

dreptul statelor de a folosi, fără îngrădiri, resursele lor naturale pentru realizarea ţelurilor pe care şi le propun în vederea propriei dezvoltări, dreptul de control al statelor asupra exploatării şi punerii în valoare a resurselor proprii, dreptul statelor de a legifera, liber de orice ingerinţă exterioară, exploatarea şi comercializarea resurselor lor naturale. Termenul se foloseşte curent în dreptul internaţional, ca urmare a folosirii sale în dezbaterile din Adunarea Generală a O.N.U. şi în reuniunile internaţionale în care s-a dezbătut chestiunea *s.* asupra resurselor naturale. Potrivit Cartei drepturilor şi îndatoririlor economice ale statelor (v.) „fiecare stat are dreptul şi va exercita liber deplina suveranitate permanentă, inclusiv posesie, folosinţă şi dispoziţie asupra tuturor bogăţiilor sale, resurselor naţionale şi activităţilor economice". El are „dreptul de a reglementa investiţiile străine din cadrul jurisdicţiei sale naţionale în conformitate cu legile şi reglementările sale, cu obiectivele şi priorităţile naţionale, şi de a-şi exercita autoritatea asupra lor". ~ *teritorială*, parte integrantă a *s.*, instituţie fundamentală a dreptului internaţional, cuprinzînd ansamblul drepturilor suverane ale unui stat asupra teritoriului său. Teritoriul este un element constitutiv al statului, iar exercitarea *s.* asupra teritoriului este una din părţile cele mai importante ale principiului *s.* ~ *t.* reclamă în primul rînd respectarea integrităţii teritoriului fiecărui stat de către oricare alt stat. În baza normelor dreptului internaţional în vigoare, teritoriul unui stat nu poate face obiectul unei ocupaţii militare, al unei dobîndiri de către un alt stat ca urmare a folosirii forţei sau ameninţării cu forţa, iar orice asemenea dobîndire nu va fi recunoscută ca legală. Potrivit acestor norme fiecare stat trebuie să se abţină de la orice acţiune destinată să rupă, total sau parţial, unitatea naţională şi integritatea teritorială a altei ţări sau altui stat; este interzisă orice acţiune de dezmembrare sau ameninţare a unităţii politice sau integrităţii teritoriale a altui stat. Declaraţia privind principiile care guvernează relaţiile dintre statele participante adoptată de Conferinţa pentru securitate şi cooperare în Europa, inclusă în Actul final al Conferinţei semnat la 1 aug. 1975, a înscris ~ *t.* a statelor ca principiu distinct. Statele participante *s*-au angajat să-şi respecte reciproc ~ *t.* şi, în consecinţă, să se abţină de la orice acţiune îndreptată împotriva ~ *t.*, independenţei politice sau unităţii oricărui stat participant, şi, în special, de la orice acţiune de acest gen care ar constitui o ameninţare cu forţa sau folosirea forţei. Ele *s*-au angajat, de asemenea, să se abţină de la orice acţiune care ar face teritoriul altui stat participant obiect al unei ocupaţii militare sau al altor măsuri directe sau indirecte de folosire a forţei, sau obiect al unei dobîndiri prin asemenea măsuri sau ameninţarea cu ele; orice asemenea ocupaţie sau dobîndire teritorială nu va fi recunoscută ca legală. ~ *t.* postulează caracterul exclusiv al exercitării *s.* de către un stat pe teritoriul său şi neadmiterea exercitării puterii de către un alt stat pe acest teritoriu.

SUZERAN, SUZERANITATE, termeni împrumutaţi din dreptul feudal şi folosiţi în dreptul internaţional pentru a desemna raporturile dintre statul mai puternic şi statele vasale acestuia. În dreptul feudal suzeranul era un mare senior care, atribuind părţi din feuda sa unor seniori vasali, exercita asupra acestora o autoritate politico-juridică numită suzeranitate. În dreptul internaţional termenul de suzeran se aplica Imperiului otoman în raporturile acestuia cu statele vasale. În această situaţie *s*-au găsit Moldova şi Ţara Românească începînd de la mijlocul sec. 16 şi pînă la Războiul de independenţă din 1877, iar Transilvania din aceeaşi perioadă şi pînă la

Pacea de la Karlowitz (1699), cînd a devenit o provincie a Imperiului habsburgic. Suzeranitatea presupune o autonomie internă, odată cu ştirbirea suveranităţii externe. Regimul dominaţiei otomane asupra ţărilor române (v. *dominaţia otomană*) nu a însemnat o substituire a formelor proprii vieţii de stat cu instituţii politice otomane — cum a fost cazul regimului de cîrmuire nemijlocită pe care Poarta l-a impus popoarelor la sud de Dunăre. Luptele de eliberare de sub jugul turcesc, care au fost duse de masele populare asuprite în tot timpul dominaţiei otomane, au reuşit pînă la urmă să înlăture suzeranitatea Porţii. Tratatul de la San Stefano (v.) şi cel adoptat de Congresul de la Berlin (1878) (v.) au consfinţit şi pe plan extern independenţa statului român cucerită prin războiul de neatîrnare.

SVALBARD, INSULELE ~, arh. în Oc. Îngheţat, format din arh. Spitsbergen şi ins. Ursului (Bjørnøya), situat la circa 600 km de coasta septentrională a Norvegiei. Suprafaţa: 62 049,5 kmp (din care ins. Spitsbergen 39 434,5 kmp, ins. Ursului 179 kmp). Populaţia (1975): 9887 loc. Centrul administrativ: *Longyearbyen*, 1 140 loc. (1955). Limba oficială: norvegiana. Moneda: 1 Krone (Coroana) = 100 øre. *Istoric.* Cunoscute şi descoperite de vikingi în sec. 12, ins. S. sînt redescoperite în iun. 1596 de navigatorul olandez Villen Barents. Prin Tratatul de pace de la Paris (3 febr. 1920), ins. S. sînt atribuite Norvegiei, iar la 14 aug. 1925 sînt oficial declarate teritoriu autonom, parte integrantă a Regatului Norvegiei.

SVENSKA NYHETSBYRAB, agenţie de presă din Suedia, avînd sediul la Stockholm.

SWAP, schimb reciproc de valute între autorităţile monetare ale ţărilor capitaliste dezvoltate; troc valutar. *Acorduri de* ~, acorduri încheiate între băncile centrale din două ţări capitaliste dezvoltate, fiecare obligîndu-se să pună la dispoziţia celeilalte corespondentul unei anumite sume din valuta sa proprie, pe o anumită perioadă de timp, de obicei pînă la un an; la sfîrşitul perioadei de valabilitate a acordului are loc operaţiunea inversă. Acordurile se pot prelungi la buna înţelegere a părţilor şi ele sînt destinate să sporească rezervele oficiale de valute convertibile ale ţărilor semnatare, în vederea echilibrării temporare a balanţelor de plăţi, a sprijinirii cursului valutei naţionale etc. *A. de* ~ au început să fie practicate în perioada postbelică, primul fiind încheiat în 1962 între Franţa şi S.U.A., ele cunoscînd o deosebită diversificare între anii 1962—1973, cînd s-a creat o adevărată „reţea de s." între băncile centrale ale Grupului celor 10 (v.), pe această cale rezervele oficiale şi posibilităţile de intervenţie pe pieţele valutare ale ţărilor grupului sporind considerabil.

SWAZILAND (denumirea oficială: *Kingdom of Swasiland / Ngwane* = *Regatul Swaziland / Ngwane*), stat situat în S Africii, învecinat cu Republica Africa de Sud şi Mozambic. Suprafaţa: 17 363 kmp. Populaţia (1976): 500 000 loc. Capitala: *Mbabane*, 20 700 loc. (1973). Limbi oficiale: swazi şi engleza. Moneda: 1 Lilangeni (plural Emalangeni) = 100 Cents. *Istoric.* Zuluşii împing triburile swazi (bantu) la N de rîul Pongola, acestea stabilindu-se pe actualul teritoriu al S. (1820) şi întemeind un stat care, sub conducerea regelui Sobhuza I, se opune cu succes cuceririi zuluse. Regele Mbandzeni (1874—1889) recunoaşte însă autoritatea engleză, deşi guvernul Transvaalului garantează independenţa ţării în 1881 şi 1884. În 1890 S. are un guvern provizoriu, dar în perioada 1895—1899 teritoriul este administrat de Transvaal. În timpul războiului anglo-bur (1899—1902) regele local sprijină pe englezi, ţara trece sub controlul Marii Britanii, care o

plasează sub autoritatea Transvaalului (1903—1907), iar apoi o transformă într-un protectorat britanic. La 24 apr. 1967, S. obţine autonomia internă, conducătorul poporului swazi (ales în 1921) fiind recunoscut rege. La 6 sept. 1968 S. devine stat independent, membru al Commonwealth-ului, regele Sobhuza II devenind şeful statului. Acesta abrogă la 12 apr. 1973 Constituţia şi interzice partidele politice, asumîndu-şi întreaga putere. *Organizarea de stat:* monarhie absolută. S. întreţine relaţii diplomatice cu 28 de state (1976) şi este membru în 32 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). Uniune vamală cu Rep. Africa de Sud.

SWITCH (OPERAŢIUNI DE SWITCH), operaţiuni combinate, comerciale şi valutare, efectuate între mai multe ţări, prin care se urmăreşte transformarea unor disponibilităţi în clearing (v.), în disponibilităţi în devize libere sau în disponibilităţi pentru alte clearinguri. Necesitatea încheierii operaţiunilor de s. izvorăşte din imposibilitatea creării sau utilizării disponibilităţilor în clearing pe calea unor exporturi sau importuri tradiţionale, efectuate în afara acordului de clearing. Operaţiunea de s. se desfăşoară, de regulă, între trei ţări, două dintre ţările participante fiind semnatare ale unui acord de clearing, iar terţa ţară reprezentînd piaţa pe care mărfurile se negociază contra devize libere; într-o astfel de operaţiune, care antrenează trei ţări, iau parte patru unităţi, două întreprinderi specializate în astfel de operaţiuni (partenerii de s.) — una aflată într-o ţară semnatară a unui acord de clearing şi cealaltă într-o ţară terţă — şi alţi doi parteneri, din ţările semnatare ale acordului de clearing, furnizori şi cumpărători reali de mărfuri. Prin operaţiuni combinate între parteneri se poate realiza: transformarea unor devize libere în disponibilităţi de clearing; vînzarea de mărfuri de terţă provenienţă ca mărfuri indigene, în vederea creării de disponibilităţi de clearing sau echilibrării unor solduri pasive în conturile de clearing; transformarea unor disponibilităţi de clearing în devize libere; cumpărarea de mărfuri în clearing şi reexportul lor contra devize libere.

ŞANSE EGALE, doctrină care a reprezentat un instrument al politicii colonialiste ce tindea să asigure dominaţia puterilor „civilizate" asupra ţărilor şi popoarelor din Africa, Asia şi America Latină. Una din întruchipările acestei doctrine a fost politica „porţilor deschise", care urmărea să oblige ţările slab dezvoltate să acorde statelor capitaliste aceleaşi condiţii ca şi propriilor lor cetăţeni, ceea ce în condiţiile inegalităţii economice favoriza expansiunea acestor din urmă state.

ŞANTAJ, acţiune de constrîngere care constă în folosirea ameninţării pentru a se obţine o anumită atitudine sau măsură din partea statului asupra căruia se exercită ş. Folosirea ş. este prohibită de dreptul internaţional contemporan. Înţelegerile internaţionale încheiate sub presiunea ş. sînt nule (v. *Convenţia de la Viena privind dreptul tratatelor, 1969*).

ŞARPELE MONETAR, v. **SISTEMUL VEST-EUROPEAN DE FLOTARE CONCERTATĂ.**

ŞEF DE POST CONSULAR, persoană din cadrul personalului consular, însărcinată de statul trimiţător să conducă un oficiu consular. Conform prevederilor Convenţiei din 1963 privind relaţiile consulare, **ş. de p.c.** are un anumit rang (consul general, consul, viceconsul sau agent consular); de regulă, rangul **ş. de p.c.** corespunde cu gradul postului respectiv, pe care urmează să-l conducă — consulat general, consulat, viceconsulat, agenţie consulară. **Ş. de p.c.** este numit conform unei proceduri speciale; în majoritatea statelor, ministrul afacerilor externe eliberează **ş. de p.c.** o patentă consulară (v.); pentru a putea deveni **ş. de p.c.** dintr-o ţară, persoana posedînd o patentă consulară trebuie să primească exequaturul (v.), care îi dă dreptul de a intra în funcţie

şi a se bucura de imunităţi consulare şi privilegii.

ŞEF DE STAT, persoană sau organ care întruchipează puterea supremă în stat, reprezentînd statul în relaţiile externe. În statele care cunosc ca formă de guvernămînt monarhia, atribuţiile de ş. de s. sînt îndeplinite de monarh, de obicei ereditar sau, în mod excepţional, ales pe viaţă. În statele capitaliste care au ca formă de guvernămînt republica, organul care îndeplineşte funcţia de ş. de s., de regulă unipersonal, este ales pe o durată determinată. În general, statele burgheze moderne cunosc două sisteme de guvernămînt — sistemul parlamentar şi sistemul prezidenţial. În statele cu regim parlamentar, ş. de s., preşedintele, este ales de parlament. În statele cu regim prezidenţial, preşedintele republicii nu poate fi membru al parlamentului şi nici nu este ales de parlament, ci, în mod nemijlocit, de un corp electoral sau de un număr restrîns de electori împuterniciţi în acest scop de corpul electoral. El exercită ceea ce se numeşte „puterea executivă", numind miniştrii şi conducînd întreaga activitate de guvernare a statului; are drept de veto legislativ. În statele socialiste, şeful statului este un organ unipersonal sau colegial, ales de organul suprem al puterii de stat, în faţa căruia este răspunzător. În România funcţia de ş. de s. este îndeplinită de preşedintele Republicii, organ suprem al puterii de stat, cu activitate permanentă şi competenţă materială, teritorială şi personală generală, ales de către M.A.N. şi răspunzător faţă de aceasta. Pe plan extern, ş. de s., chiar şi atunci cînd acesta este un organ colegial, este reprezentat tot printr-o singură persoană. Principalele atribuţii ale ş. de s., pe planul relaţiilor internaţionale constau în dreptul de a declara război sau stare de război şi de a încheia pace, de a ratifica şi denunţa tratate internaţionale, de a acredita şi rechema pe reprezentanţii diplomatici ai ţării, de a primi scrisorile de acreditare şi de rechemare a şefilor de misiuni diplomatice ale statelor străine, de a emite depline puteri pentru încheierea celor mai importante acorduri şi tratate internaţionale. Pe teritoriul oricărui stat străin, ş. de s. are deplină imunitate de jurisdicţie penală, administrativă şi civilă şi se bucură de toate imunităţile şi privilegiile diplomatice. Cînd poartă tratative sau încheie tratate, ş. de s. nu are nevoie de împuterniciri speciale.

ŞENAL, parte din albia unui fluviu care, datorită adîncimii apelor, permite navigaţia vaselor. Ş. cuprinde şi talvegul (v.). Pentru realizarea libertăţii de navigaţie pe fluviile internaţionale, statele riverane sînt obligate, pe bază de reciprocitate, să efectueze lucrările curente de curăţire şi întreţinere a ş. navigabil. Cît priveşte lucrările referitoare la ameliorarea ş. sau alte lucrări de îmbunătăţire a condiţiilor naturale de navigabilitate, un stat riveran îşi poate asuma asemenea obligaţii, cheltuielile respective urmînd însă a fi suportate de toţi cei care beneficiază de consecinţele favorabile ce se creează pentru navigaţie prin aceste lucrări. De regulă, participarea la acoperirea cheltuielilor făcute cu astfel de lucrări are loc prin percepere de taxe asupra navelor care circulă prin sectorul respectiv (de ex. Convenţia asupra regimului Dunării din 1948).

TACITA RECONDUCȚIE, înțelegere a statelor de a prelungi o convenție încheiată între ele, dacă nici una nu-și manifestă într-un anumit termen și în anume condiții voința de a-i pune capăt.

TACNA-ARICA, AFACEREA ~, conflict între Chile și Perú. În Tratatul de la Ancon din 1883, care a pus capăt conflictului dintre cele două state, se prevedea că teritoriile Tacna și Arica vor rămîne sub administrație chiliană timp de 10 ani, după care urma să se organizeze un plebiscit care să decidă soarta acestora. Organizarea plebiscitului a ridicat asemenea probleme încît a trebuit să se apeleze la un arbitru (președintele S.U.A.). Prin sentința arbitrală din 8 mart. 1925, președintele S.U.A. a delimitat zona supusă plebiscitului, precum și condițiile participării la vot. Nereușind să se pună de acord asupra datei ținerii plebiscitului, cele două state au apelat la bunele oficii ale președintelui S.U.A., prin care s-au readus părțile la masa tratativelor, astfel că la 3 iun. 1929 ele au ajuns la un acord consemnat în Tratatul de la Lima, care prevedea împărțirea teritoriului în două — Arica revenind statului Chile, iar Tacna, Perului.

TALE-QUALE, clauză contractuală privind stabilirea calității mărfurilor care fac obiectul operațiunii de vînzare-cumpărare. **T.-q.** înseamnă că părțile au convenit să accepte marfa așa cum se prezintă ea. De regulă, mărfurile care se vînd **t.-q.** sînt mărfuri deteriorate care se livrează la prețuri scăzute.

TALVEG, firul unei ape curgătoare; punctele de maximă adîncime ale albiei unei ape curgătoare; calea navigabilă a fluviului. În cazul fluviilor care separă două sau mai multe state, **t.** formează, dacă nu se prevede altfel în convenții încheiate între statele în cauză, granița între acele state, pe parcursul flotabil sau navigabil al fluviului respectiv.

TANIUG, v. **NOVINSKA AGENCIJA TANING.**

T.A.N.U., v. **TRIBUNALUL ADMINISTRATIV AL O.N.U.**

T.A.P., v. **TUNIS AFRIQUE RRESSE.**

TANZANIA (denumirea oficială: *Jamhuri ya Mwungano wa Tanzania = Republica Unită Tanzania*), stat situat în E Africii, cu ieşire la Oc. Indian, învecinat cu Burundi, Rwanda, Uganda, Kenya, Mozambic, Malawi, Zambia şi Zair. Suprafaţa: 945 087 kmp (din care Tanganyika 942 626 kmp şi Zanzibar şi Pemba 2 461 kmp). Populaţia (1976): 15 160 000 loc. Capitala: *Dar es Salaam*, 517 000 loc. (1975). Limba oficială: swahili. Moneda: 1 T Shilling = 100 Cents. *Istoric.* În mileniul 1 e.n. teritoriul **T.** este populat de triburi bantu. Regiunile de coastă sînt colonizate în sec. 7 e.n. de arabi care întemeiază în sec. 10 Sultanatul Kilwa, cucerit de portughezi în 1505, care sînt însă alungaţi în a doua jumătate a sec. 17. La începutul sec. 19, principatele arabe de pe litoral sînt supuse de Sultanatul Zanzibar, care în 1856 se desprinde de Sultanatul Mascat şi Oman şi este transformat în 1890 în protectorat britanic. În 1885 Tanganyika devine colonie germană, dar este ocupată de trupe engleze în 1917 şi după război este încredinţată spre administrare Marii Britanii sub mandat al Societăţii Naţiunilor (din 1946 sub tutela O.N.U.). În urma acţiunilor mişcării de eliberare naţională, Tanganyika obţine, în 1960, autonomia internă şi îşi proclamă independenţa de stat la 9 dec. 1961, ca membru al Commonwealthului, iar la 9 dec. 1962 devine republică. Zanzibarul îşi proclamă, la 10 dec. 1963, independenţa de stat, aboleşte sultanatul şi se proclamă republică (12 ian. 1964). Zanzibarul se uneşte la 26 apr. 1964 cu Tanganyika, noul stat luînd la 29 oct. 1964 numele de Republica Unită **T.** *Organizarea de stat:* republică prezidenţială, stat federal. **T.** întreţine relaţii diplomatice cu 78 de state (1976) şi este membru în 66 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Relaţiile diplomatice între România şi **T.** s-au stabilit la 5 mai 1964 la nivel de ambasadă. Schimburile de delegaţii guvernamentale şi de altă natură au avut ca rezultat statornicirea unor relaţii trainice de prietenie, înţelegere şi colaborare între cele două ţări. În urma contactelor economice bilaterale (mai 1968, apr. 1969, mart. 1970) între cele două ţări au fost semnate importante instrumente bilaterale: Acord comercial pe termen lung şi Acord privind colaborarea tehnico-ştiinţifică (31 mai 1968), Acord de cooperare economică şi tehnică (14 mart. 1970), Acord de colaborare culturală şi ştiinţifică (20 mai 1970). Un loc important în cadrul vizitelor reciproce îl ocupă cele efectuate de vicepreşedintele **T.** şi prim-ministru al guvernului Rashidi Kawawa în România (7—11 oct. 1971 şi 25—28 mai 1976). Momente deosebit de importante în cronica raporturilor bilaterale, care au dat puternice impulsuri relaţiilor româno-tanzaniene au constituit vizitele oficiale la cel mai înalt nivel: între 27—30 mart. 1972 preşedintele Nicolae Ceauşescu a vizitat **T.**, iar între 21—23 apr. 1975 preşedintele Julius Nyerere a vizitat România. Cu acest ultim prilej, cei doi preşedinţi au semnat Declaraţia solemnă comună, punînd astfel relaţiile dintre România şi **T.** pe o bază nouă, durabilă, conferind ample perspective colaborării lor atît pe plan bilateral, cît şi pe arena internaţională. Dialogul la nivel înalt, deosebit de fructuos, s-a soldat de asemenea cu importante înţelegeri privind dezvoltarea şi adîncirea cooperării economice în industrie şi agricultură, precum şi în alte domenii de interes comun, între care un rol de seamă îl ocupă: Tratatul de constituire a Comisiei mixte guvernamentale de cooperare economică şi tehnică româno-tanzaniană (27 mart. 1972), Acordul pri-

vind desființarea vizelor (28 mart. 1972), Acordul general de colaborare (22 apr. 1975), Programul de schimburi în domeniile culturii, științei și învățămîntului (22 apr. 1975).

TARIF VAMAL, catalog care cuprinde, după o anumită clasificare, nomenclatorul produselor la care statul stabilește nivelul taxelor vamale (**v.**) de import, export și tranzit care urmează a fi percepute, precum și unele reguli de impunere vamală și alte formalități vamale. Există mai multe nomenclatoare tarifare, între care se remarcă Nomenclatorul Tarifar de la Bruxelles (N.T.B.), stabilit în 1951 de 13 țări capitaliste dezvoltate și utilizat în prezent de majoritatea țărilor care au **t.v.**, și care are drept criteriu gradul de prelucrare a mărfurilor. În practica diferitelor țări se folosesc ~ *simple*, care au o singură coloană de taxe vamale, aplicabile tuturor țărilor, și ~ *compuse*, care au mai multe coloane cu taxe vamale, diferențiate pe mărfuri și țări. În prezent, toate țările capitaliste și unele țări socialiste (Iugoslavia, România, Ungaria, Cehoslovacia, U.R.S.S. Bulgaria, Polonia) folosesc **t.v.** în scopul reglementării importurilor. În perioada postbelică, concomitent cu eforturile făcute în cadrul G.A.T.T. pentru reducerea taxelor vamale, s-a asistat la utilizarea, într-o măsură tot mai mare, a altor instrumente de politică comercială (**v.** *obstacole netarifare*) în locul **t.v.** În România, **t.v.** a fost desființat pentru mărfurile de comerț exterior în 1954, fiind reintrodus de la 1 ian. 1974.

T.A.S.S., v. **TELEGRAFNOE AGENTSTVO SOVETSKOGO SOIUZA.**

TAXĂ DE SCONT, rata dobînzii calculată de băncile comerciale din țările capitaliste și încasată de la beneficiarii efectelor de comerț cu ocazia scontării acestora. Rata dobînzii calculate de băncile de emisiune cu ocazia operațiunilor de reescont se numește taxă de reescont. **V.** și *scont.*

TAXĂ VAMALĂ, impozit perceput de către stat la trecerea frontierelor vamale ale țării. Principalul scop al **t.v.** este acela de protejare a producătorilor interni de concurența externă, prin majorarea prețurilor mărfurilor importate. Începînd cu perioada interbelică și în special după cel de-al doilea război mondial, statele capitaliste au apelat într-o măsură tot mai mare la alte instrumente de politică comercială (**v.** *obstacole netarifare*), astfel încît importanța **t.v.** a scăzut. După obiectul impunerii, **t.v.** sînt: ~ *de import*, percepute asupra mărfurilor care intră în țară; ~ *de export*, percepute asupra unor mărfuri exportate, și ~ *de tranzit*, percepute la trecerea mărfurilor prin țara respectivă. După modul lor de percepere, se disting: ~ *ad-valorem*, cele mai uzitate, se exprimă, ca procent din valoarea în vamă a mărfii; ~ *specifice*, care se exprimă ca sume bănești pe unități naturale; ~ *mixte*, care se exprimă atît specific cît și ad-valorem. După scopul impunerii, **t.v.** sînt: *convenționale*, mai scăzute, aplicabile țărilor care beneficiază, de clauza națiunii celei mai favorizate (**v.**); *preferențiale*, prin care se acordă un regim de favoare unora sau tuturor mărfurilor provenite din anumite țări (**v.** *preferințe tarifare generalizate și preferințe Commonwealth*); *de retorsiune*, care sînt aplicate ca represalii și ca răspuns la măsurile de discriminare ale altor state; *anti-dumping*, care au drept scop anihilarea politicii de dumping (**v.**) practicată de diferite firme sau țări (**v.** *taxe fiscale la import*).

TAXE CONSULARE, taxe percepute de consuli de la străini sau de la persoanele fizice sau juridice avînd cetățenia statului lor pentru acțiunile îndeplinite de consulat, la cererea acestora. **T.c.** sînt percepute conform unui tarif stabilit prin lege sau altă dispoziție cu forță similară legii și ele intră la bugetul statului căruia îi aparține consulatul. Pe bază de reciprocitate, statele pot hotărî desființarea **t.c.**

TAXE FISCALE LA IMPORT sau **TAXE (IMPOZITE) FISCALE LA FRONTIERĂ,** impozite, suplimentare față de taxa vamală (v.), la care sînt supuse mărfurile importate în momentul trecerii frontierei vamale, asigurîndu-se, astfel, un plus de protecție a pieței interne. **T.f. la i.** coincid, de obicei, cu taxele fiscale la care sînt supuse mărfurile autohtone. *Taxa pe valoarea adăugată (T.V.A.)* este un impozit general pe consum care se percepe la fiecare stadiu al circulației, dar nu la întreaga valoare a mărfii, ci numai la valoarea nou adăugată. La import, T.V.A. se aplică la prețul C.I.F. al mărfii, la care se adaugă taxa vamală și alte taxe percepute anterior la import. *Taxa în cascadă* se aplică întocmai ca și T.V.A., la fiecare stadiu al circulației dar, spre deosebire de T.V.A., la întreaga valoare a mărfii. Pentru mărfurile importate, se aplică la prețul C.I.F., la care se adaugă taxa vamală și alte taxe percepute anterior. În țările membre ale C.E.E. (v.), *t. în c.* a fost înlocuită prin T.V.A. *Taxele compensatorii* sînt instituite în țara importatoare atunci cînd mărfurile de import beneficiază în țara exportatoare de subvenții directe sau indirecte și cînd marfa în cauză, vîndută la prețuri subvenționate, poate produce prejudicii în țara importatoare; *t.c.* au scop protecționist, de limitare a importurilor.

TĂCEREA, nepronunțarea expresă a uneia dintre părți asupra unor acte sau fapte juridice ivite în procesul formării raporturilor juridice. În general, **t.** nu produce efecte juridice decît dacă normele de drept prevăd expres acest lucru. În acest sens, Convenția cu privire la tratate de la Viena (v.) consideră acceptată rezerva în cazul cînd partea căreia îi este comunicată, nu formulează obiecții în cele 12 luni următoare datei notificării.

TEATRU DE ACȚIUNI MILITARE, întindere geografică în care se duc acțiuni militare. Uneori, mai multe **t. de a.m.** sînt cuprinse într-un teatru de război (v.). **T. de a.m.** are un caracter dinamic, în continuă schimbare. Sub acest aspect trebuie avută în vedere Convenția de la Geneva, din 12 aug. 1949, care specifică în Anexa 1 posibilitatea delimitării unor zone neutre și a unor zone sanitare. Datorită specificului luptelor navale, **t. de a.m.** naval se deosebește față de **t. de a.m.** terestru. De pildă, **t. de a.m.** navale, pe lîngă apele interioare și teritoriale are în componența sa și marea liberă, spațiu în care își desfășoară activitatea și statele neutre. Părțile beligerante trebuie să țină seama de acest lucru. Statutul mării libere, reglementat prin Convenția de la Geneva din 1958, suferă modificări în caz de război. (V. și *marea liberă*).

TEATRU DE RĂZBOI, vast spațiu compus din teritoriul țărilor beligerante, oceanele și mările folosite de forțele lor maritime, spațiul aerian de deasupra teritoriului și apelor țărilor angajate în război. În limitele **t. de r.**, forțele armate ale beligeranților rezolvă, în mod succesiv, unele misiuni politico-strategice, de care depinde soarta întregului război. Aici se organizează și se pregătesc forțele armate, se fac lucrări și instalații pentru scopuri militare, se organizează folosirea resurselor economice și se desfășoară acțiunile de luptă. Astăzi, datorită noilor mijloace de luptă, a armamentului și tehnicii moderne, **t. de r.** a căpătat o extindere considerabil mai mare față de trecut. Din această cauză a și dispărut noțiunea de invulnerabilitate geografică a unor țări, datorită așezării lor pe glob. Normele dreptului internațional au în vedere existența unor teritorii neutre, precum și a unor teritorii neutralizate.

TELEGRAFNOE AGENTSTVO SOVETSKOGO SOIUZA (T.A.S.S.) *(Agenția Telegrafică a Uniunii Sovietice)*, agenție de știri de pe lîngă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S. A fost creată la 10 iul. 1925. **T.A.S.S.** a de-

venită în decursul anilor una dintre marile agenții de știri din lume. Ea dispune de o largă rețea de corespondenți interni și externi.

TEORIA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE, parte integrantă a științei relațiilor internaționale. Mecanismul desfășurării evenimentelor, procesele profunde care stau la baza acestora, sursele însești ale dezvoltării relațiilor internaționale cer o abordare teoretică atotcuprinzătoare, ce nu poate fi oferită de o singură disciplină. Vocația **t.r.i.** rezidă în contribuția pe care este chemată să o aducă la înțelegerea corectă și globală a structurii sistemului internațional cu elementele și factorii săi fundamentali, cu forțele sale motrice, analizate din unghiul de vedere al legităților obiective, ale mutațiilor ce intervin în viața internațională. **T.r.i.** are o sferă de cuprindere foarte largă și un cîmp de investigare vast, fiind chemată să cerceteze, între altele, rolul factorilor economici, geografici, naționali, istorici, politici, juridici, etici, ideologici și alții, atît în viața internațională în general, cît și în elaborarea și promovarea politicii externe a unui stat sau grup de state. Particularitățile cristalizării și manifestării intereselor naționale în politica externă, finalitățile reale ale acestei politici, orientările stabilite și metodele fundamentale folosite de state în raporturile lor reciproce, globalizarea unor teme politice sau economice, universalizarea treptată a legăturilor dintre state și consecințele acesteia, rolul crescînd al instituțiilor internaționale într-o lume a interdependențelor, corelația dintre factorii obiectivi și subiectivi în mecanismul decizional reprezintă, deopotrivă, subiecte importante de cercetare în **t.r.i.**, dar și sarcini a căror îndeplinire se efectuează treptat. **T.r.i.** nu constituie pretutindeni o disciplină universitară autonomă, iar statutul ei a fost și continuă să fie uneori contestat. **T.r.i.** îi este proprie abordarea pluridisciplinară a materiei cercetate cu antrenarea tuturor disciplinelor din categoria științelor sociale (istoria, filozofia, dreptul, sociologia, economia, geografia, statistica, psihologia etc.). În ultima vreme ea recurge, de asemenea, la metode cantitative de analiză, precum și la teoria jocurilor, aceasta din urmă dovedindu-și utilitatea în studierea negocierilor și a conflictelor. În teoria marxistă a relațiilor internaționale, baza conceptuală și metodologică o oferă materialismul dialectic și istoric. În prezent una din sarcinile **t.r.i.** constă în cercetarea și aprofundarea conceptului de nouă ordine internațională (**v.**), democratizarea raporturilor interstatale (**v.**), transformarea radicală, revoluționară a relațiilor internaționale, pe temeiul deplinei egalități în drepturi a tuturor națiunilor, al justiției și echității.

TERITORIILE AUSTRALE ȘI ANTARCTICE FRANCEZE (denumirea oficială: *Terres Australes et Antarctiques Françaises*), posesiune franceză situată în emisfera sudică, care cuprinde cîteva arh. și insule situate în S Oc. Indian, în Antarctica. Suprafața: 396 075 kmp (din care arh. Kerguelen 6 232 kmp, arh. Crozet (476 kmp). Populația (1 iul. 1975): 183 loc. (nepermanentă, membri ai expedițiilor științifice). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc francez = 100 Centimes. *Istoric.* Arh. Kerguelen este descoperit la 13 febr. 1772 de navigatorul francez Kerguelen de Tremarec și este anexat de Franța în ian. 1893 (ocupat efectiv în 1949). Arh. Crozet este descoperit în 1772. Porțiunea din Antarctica cunoscută sub numele de Terre Adélie (388 500 kmp) este descoperită în 1840 și plasată sub suveranitatea Franței în 1938, act nerecunoscut pe plan internațional. Pînă la includerea lor în **T.A.A.F.** la 6 aug. 1955, ins. St. Paul și Noul Amsterdam au fost dependențe ale coloniei Madagascar. **T.A.A.F.** primește în 1958 statutul de „teritoriu de peste mări" al Franței. Aici sînt amplasate stațiuni de cercetări științifice (meteorologice și geofizice). Baze polare.

TERITORIU, spaţiu geografic determinat prezentînd o unitate fizică sau politică. **T.** desemnează de obicei porţiunea de pe glob aflată sub suveranitatea deplină şi exclusivă a unui stat, incluzînd uscatul, subsolul său, apele teritoriale, coloana aeriană de deasupra lor. ~ *de stat* (în dreptul internaţional), este spaţiul geografic alcătuit din sol, subsol, ape şi coloana de aer de deasupra solului şi apelor cuprins între frontierele sale, asupra căruia statul îşi exercită suveranitatea sa exclusivă şi deplină. **T.** este una din premisele materiale, naturale care condiţionează existenţa statului. Legăturile teritoriale sînt elemente caracteristice ale statului. ~ *de s.*, cu toate componentele sale, se află sub puterea exclusivă a acelui stat, denumită suveranitate (supremaţie) teritorială (v.), parte integrantă a suveranităţii de stat. Ca urmare, toate celelalte state au obligaţia să respecte integritatea teritorială a unui stat. ~ *autonom*, **t.** dotat cu un statut internaţional comportînd o organizare guvernamentală sau administrativă fără a constitui un stat, ex.: **t.** bazinului Sarre (partea a III-a, secţiunea a IV-a a Tratatului de pace de la Versailles, 1919). ~ *neautonom*, **t.** care nu se autoguvernează, la care se referă cap. 11 al Cartei O.N.U.; ~ *demilitarizat*, porţiune din **t.** avînd un regim special stabilit printr-un tratat internaţional, părţile contractante obligîndu-se să desfiinţeze fortificaţiile militare, să nu construiască altele noi, să nu menţină baze şi trupe exceptînd cele necesare menţinerii ordinii pe ~ *d.* Se încheie uneori tratate de demilitarizare a unor zone teritoriale de frontieră (ex.: zona renană, prin Tratatul de la Versailles, 1919). ~ *neutralizat*, porţiune de **t.** avînd un regim special, stabilit printr-un tratat prin care părţile se obligă ca, în caz de război, să nu poarte operaţii militare pe acest **t.**, să nu-şi stabilească baze militare pe el. ~ *arendat*, **t.** trecut în folosinţa unui alt stat de către statul căruia îi aparţine şi care păstrează în principiu suveranitatea asupra acelui **t.**, formă des folosită în evul mediu pentru asigurarea plăţii despăgubirilor şi îndeplinirii condiţiilor tratatelor de pace. O formă modernă a arendei sînt bazele militare (v.) pe **t.** străine. ~ *sub mandat*, **t.** supus, conform art. 22 al Pactului Societăţii Naţiunilor, administrării uneia dintre puterile învingătoare în primul război mondial. Coloniile şi teritoriile statelor învinse în primul război mondial, în loc să fie proclamate independente, au fost supuse sistemului mandatului. ~ *sub tutelă*, **t.** plasate sub regimul internaţional prevăzut de cap. 12 din Carta O.N.U. şi conform căruia ele sînt administrate, pe baza unui acord, între statul administrant şi O.N.U.

TERITORIUL AUSTRALIAN ANTARCTIC (denumirea oficială: *Australian Antarctic Territory*), teritoriu cuprinzînd Ţările Mawson şi Mac Robertson. Suprafaţa 6 120 000 kmp. Nelocuit. *Istoric.* Constituit ca posesiune australiană („teritoriu extern") la 7 febr. 1933. Prin Actul din 1954 se stabileşte că regimul **T.A.A.** se conduce după legile din Teritoriul federal al metropolei australiene. Staţiuni antarctice de cercetări ştiinţifice: Mawson (înfiinţată la 13 febr. 1954), Davis (13 ian. 1957).

TERITORIUL BRITANIC ANTARCTIC (denumirea oficială: *British Antarctic Territory*), teritoriu în Antarctica, cuprinzînd Arh. South Shetland şi South Orkneys, precum şi Peninsula Antarctică (Grahamland). Suprafaţa: 388 500 kmp, din care South Shetland 4 622 kmp şi South Orkneys 622 kmp. Posesiune britanică proclamată la 3 mart. 1962. O parte din teritoriu este revendicată de Chile, iar o altă porţiune, care înglobează şi South Georgia şi South Sandwich, dependente de Falkland, este revendicată de Argentina. În **T.B.A.** sînt baze de cercetări antarctice şi staţiuni meteorologice.

TERITORIUL BRITANIC DIN OCEANUL INDIAN (denumirea oficială: *British Indian Ocean Territory*), teritoriu în Oc. Indian, cuprinzînd o serie de mici ins. de origine coraligenă: arh. Chagos = Oil Islands (cea mai mare ins. Diego Garcia) și ins. Pero Banhos, Salomon Islands; Three Brothers, Six Islands și Egmont Islands. Suprafața: 285 kmp. Populația (1968): 2 032 loc. Colonie britanică creată în 1965 și pusă sub administrația guvernatorului britanic al ins. Seychelles. La 18 mart. 1976 un acord între Marea Britanie, S.U.A. și administrația arh. Seychelles prevedea alipirea ins. Aldabra, Farquhar și Desroches la ins. Seychelles, care și-au dobîndit independența la 28 iun. 1976.

TERMEN, eveniment viitor și sigur de care depinde intrarea în vigoare sau încetarea unui act juridic. **T.** este *suspensiv* (a quo), dacă de împlinirea lui depinde realizarea unui act juridic, de pildă intrarea în vigoare a unui tratat internațional, și *rezolutoriu* (ad quem), dacă de împlinirea lui depinde încetarea acestuia.

TERORISM, folosirea deliberată și sistematică a unor mijloace de natură să provoace teroarea în vederea atingerii anumitor scopuri criminale. Una din caracteristicile **t.** este intimidarea prin acte de violență, iar mijloacele folosite de teroriști sînt îndeobște răpirea, asasinatul, execuțiile sumare, tortura sau formele violenței oarbe (exploziile, incendiul, distrugerea edificiilor publice, sabotajul căilor de comunicații etc.). În raport cu aria sa de manifestare poate fi ~ *național* sau *intern*, cînd nu depășește în acțiune și urmări frontierele statului și ~ *internațional*, cînd i se adaugă un element de extraneitate (complicații externe). După scopurile urmărite, ~ *i.* poate fi de *drept comun*, individual sau în bandă, cînd are la bază un element material (deturnare de avioane, luare de ostatici pentru a obține răscumpărarea sau eliberarea din închisoare a unor criminali) sau *politic*, cînd urmărește să complice sau să determine ruperea relațiilor pașnice dintre state, să înlăture anumiți lideri politici indezirabili unor cercuri străine sau să influențeze prin intimidare politica unui stat. După cel de-al doilea război mondial o serie de instrumente internaționale au clasificat ~ *i.* printre crimele internaționale. În ultimii ani ~ *i.* a adoptat noi forme de manifestare favorizate de dezvoltarea tehnicii moderne, cum sînt: pirateria aeriană, luarea de ostatici, răpirea de diplomați străini etc. Un pas în lupta angajată împotriva actelor de ~ *i.* s-a făcut prin adoptarea de către Adunarea Generală a O.N.U. a rezoluției 3 034 din 18 dec. 1972, cu privire la „măsuri pentru prevenirea terorismului internațional, care pune în pericol sau distruge vieți umane nevinovate, sau care afectează libertățile fundamentale și studierea cauzelor care generează forme de terorism și acte de violență, care își au originea în sărăcie, decepții, nemulțumire și disperare și care determină unele persoane să sacrifice vieți umane, inclusiv propria lor viață, pentru a încerca să aducă schimbări radicale". În acest scop a fost constituit un Comitet special pentru a examina propunerile făcute de state, în vederea prevenirii și reprimării ~ *i.* O altă formă a **t.** este ~ *de stat*. El înglobează atît **t.** intern cît și **t.** internațional și constă din acte de violență și opresiune exercitate cu deosebire de puterile coloniale împotriva mișcărilor de eliberare națională. De altfel, subiect al **t.** poate fi orice stat care impune supușilor săi condiții de viață inumană sau încalcă în mod grav drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

TEZAUR, bani cu valoare intrinsecă, sustrași din circulație și imobilizați sub formă de depozit. Tezaurizarea a apărut în sclavagism, odată cu circulația monedelor de aur și argint.

Ulterior, sub formă de t. au fost depozitate atît monedele metalice din aur sau argint, cît şi obiecte de valoare din metale şi pietre preţioase, lucrări de artă ş.a. În capitalism, t. sînt păstrate de obicei la bănci pentru acoperirea banilor de hîrtie emişi de acestea sau pentru garantarea operaţiunilor de credit. Ca şi pentru circulaţia internă, statele au nevoie de un fond de rezervă de metale preţioase pentru efectuarea plăţilor internaţionale. De aceea, odată cu dezvoltarea comerţului internaţional, rezervele de aur şi argint ale statelor — ţinute sub formă de t. de băncile centrale sau de ministerele de finanţe — au constituit şi mai constituie încă un element important care determină capacitatea unei ţări de a participa la circuitul economic mondial. Ca urmare a limitării şi, ulterior, a dispariţiei din circulaţie a monedelor de aur şi argint, lingourile de aur şi obiectele de valoare deţin în prezent ponderea hotărîtoare atît în tezaurele statelor, cît şi în cele ale băncilor şi societăţilor private. În ciuda faptului că prin Acordurile de la Kingstone (v.) s-a hotărît diminuarea considerabilă a rolului aurului, în sistemul monetar internaţional rezervele de aur continuă să joace şi astăzi un rol important în cadrul lichidităţii internaţionale. *Tezaurul român evacuat în timpul primului război mondial.* La sfîrşitul anului 1916, ca urmare a faptului că cea mai mare parte a teritoriului României se afla sub ocupaţia Puterilor Centrale (v.), iar Moldova era ameninţată cu ocuparea completă, guvernul român a hotărît evacuarea la Moscova a tezaurului B.N.R., precum şi a altor instituţii centrale. În urma tratativelor purtate cu guvernul rus, acesta s-a angajat la 11 nov. 1916 să garanteze integritatea tezaurului în timpul transportului şi al depozitării lui în Rusia. În dec. 1916 s-a efectuat un prim transport, de 18 vagoane, în valoare totală de 321 580 456,84 lei. În iul. 1917, în ajunul bătăliei de la Mărăşeşti, s-a efectuat un nou transport, de 23 vagoane, în valoare de 1 594 336 721,09 lei, conţinînd diferite valori ca: monede, aur, efecte, titluri, obligaţii, depuneri, cărţi, acte, podoabe, tablouri etc. La 13/26 ian. 1918, Consiliul Comisarilor Poporului a hotărît că „Fondul român de aur care se găseşte la Moscova este declarat intangibil pentru oligarhia română. Guvernul Sovietelor îşi asuma răspunderea de a conserva acest fond şi de a-l remite în mîinile poporului român". În anul 1934, după restabilirea relaţiilor diplomatice între România şi U.R.S.S., guvernul sovietic a restituit o parte din valorile culturale depuse la Moscova (documente din arhivele statului, documente şi manuscrise ale Academiei), iar în 1956 o parte a tezaurului (monezi şi medalii vechi, tezaurul arheologic de la Pietroasa), precum şi opere de artă medievală românească, tablouri, gravuri etc.

THAILANDA (denumirea oficială: *Prathet T'hai/ Muang T'hai = Regatul Thailanda)*, stat situat în SV Asiei, în partea centrală a Pen. Indochina, învecinat cu Birmania, Laos, Kampuchia şi Malaysia, avînd ieşire la Oc. Pacific (M. Chinei de Sud) şi Oc. Indian (M. Andaman). Suprafaţa: 514 000 kmp. Populaţia (1976): 43 569 000 loc. Capitala: *Bangkok*, 4 000 000 loc. (1974, aglomeraţia urbană). Limba oficială: thai. Moneda: 1 Baht = 100 Satang. *Istoric.* În sec. 1 e.n. triburi thai şi lao, originare din China meridională, populează teritoriul T. şi supun populaţia khmeră autohtonă. În sec. 13—14 are loc procesul de formare a regatului Sukhothai (numit de vecini Siam). În sec. 14 regatul Ayutthaya supune statul Sukhothai şi devine o mare putere

în Asia de Sud-Est. În timpul invaziei birmanilor(1767)capitala statului Ayutthaya se mută la Bangkok. În 1782 este instaurată dinastia Rama care domnește și în prezent. În sec. 18—19 Siamul cucerește părți din Laos, Malaya și Kampuchia, realizînd maxima sa expansiune teritorială. În sec. 19 se intensifică pătrunderea puterilor coloniale: Marea Britanie (1826 și 1855), S.U.A. (1833 și 1856) și Franța (1856), care impun Siamului tratate înrobitoare. Cu toate acestea Siamul este singurul stat sud-est asiatic care își menține independența. O Constituție (1932) prevede instituirea monarhiei constituționale. În 1939 numele țării este schimbat din Siam în **T.** În cursul celui de-al doilea război mondial **T.** declară război Marii Britanii și S.U.A., ducînd o politică projaponeză, abandonată în 1944. Devine membră a pactului militar S.E.A.T.O. Trupe thailandeze participă, alături de S.U.A., la războiul din Vietnam. Noua orientare a politicii thailandeze se concretizează în acordurile cu S.U.A. (1974 și 1975) care au prevăzut reducerea, apoi retragerea totală (pînă în iul. 1976) a forțelor militare americane staționate la bazele din **T.** *Organizarea de stat:* monarhie constituțională. Întreține relații diplomatice cu 80 de state (1976) și este membră în 66 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și Siam s-au realizat primele legături oficiale încă în sec. 19, ocazionate de scrisoarea din 20 apr. 1880 prin care domnitorul României a notificat regelui Siamului dobîndirea independenței de stat. În scrisoarea de răspuns, din 27 ian. 1881, suveranul siamez salută succesul României, „o țară care s-a luptat pentru propriul său drum atît de curajos și onorabil prin crizele politice ale Europei și care a izbutit atît de triumfător să-și realizeze cerința justă pentru un stat suveran independent și liber". Împrejurările istorice au făcut însă ca relațiile dintre cele două state să poată căpăta consistență abia după cel de-al doilea război mondial. La 1 iun. 1973 între România și **T.** se stabilesc relații diplomatice la nivel de ambasadă. Din 1970 la Bangkok funcționează o reprezentanță comercială română. Schimburile economice între cele două țări sînt reglementate prin Acordul comercial pe termen lung (22 mart. 1970).

TIME-SHEET, document care stabilește durata de timp folosită efectiv pentru încărcarea sau descărcarea unui vas. Se redactează în fiecare port de încărcare și descărcare și se semnează de căpitanul vasului și de reprezentantul navlositorului. În **t.-s.** se indică: denumirea portului, denumirea vasului, data sosirii vasului în port, data notificării prin care căpitanul anunță că vasul este gata pentru operațiuni, data și durata efectivă a încărcării și descărcării; în **t.-s.** se mai fac și observații privind eventualele întreruperi în operațiunile de încărcare-descărcare, indicîndu-se durata și motivul lor. Pe baza **t.-s.** se decontează contrastaliile (indemnizația datorată de navlositor armatorului drept compensație pentru prejudiciul cauzat de întîrziere), precum și a primei cuvenite navlositorului, în cazul eliberării vasului înainte de termenul convenit prin contractul de navlosire (v. *dispatch money*).

TÎRG INTERNAȚIONAL, piață comercială organizată periodic (de regulă anual) în anumite centre devenite tradiționale (de ex. București, Leipzig, Poznan, Zagreb, Paris, Osaka, Viena etc.). Favorizează contactul nemijlocit al producătorilor și exportatorilor cu importatorii, cercurilor de specialiști și oamenilor de afaceri; constituie un eficient mijloc de reclamă pentru produsele industriilor naționale; facilitează perfectarea unor tranzacții comerciale externe. Din punct de vedere al conținutului lor, **t.i.** pot fi *de mărfuri* sau *de exponate*, precum și *generale* (cele organizate pe principiul „pavilioanelor naționale", care

oferă o imagine de ansamblu a potențialului economic al țării care organizează pavilionul) sau *specializate* (care constituie un instrument mai eficace de promovare a unui produs sau a unei familii de produse). În țara noastră a devenit tradițional Tîrgul Internațional de Primăvară — TIBCO — manifestare expozițională specializată; profilată inițial (în 1974) pe bunuri de consum, și-a extins tematica punînd accentul pe mașini, utilaje și echipamente destinate sectoarelor producătoare de bunuri de consum. În cadrul TIBCO, întreprinderile românești realizează numeroase tranzacții cu parteneri străini. Tîrgul Internațional București (T.I.B.) este cea mai importantă manifestare organizată în țara noastră odată la 2 ani.

TOGO (denumirea oficială: *République Togolaise* = *Republica Togoleză*), stat situat în V Africii, pe coasta de N a G. Guineea, învecinat cu Ghana, Volta Superioară și Benin. Suprafața: 56 600 kmp. Populația (1976): 2 280 000 loc. Capitala: *Lomé*, 310 000 loc. (1978). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 C.F.A. Franc = 100 Centimes. *Istoric.* În evul mediu teritoriul **T.** face parte din regatele Dagomba (sec. 11) și Gondja (sec. 16). La începutul sec. 18 triburile ewe pun bazele unei puternice formațiuni statale — regatul Cotokoli. Pe coasta **T.**, explorată în 1481 de navigatori portughezi, englezii și francezii întemeiază în sec. 17 factorii comerciale. În perioada 1884—1914 **T.** este protectorat german. Ocupat de trupe anglo-franceze (aug. 1914), teritoriul este împărțit, în baza Tratatului de pace de la Versailles (1919), între Franța (estul) și Marea Britanie (vestul) care primesc mandate de administrare asupra acestora din partea Societății Națiunilor (1922). În 1946, cele două **T.** devin teritorii sub tutela O.N.U., administrate de aceleași două puteri. Cu ocazia unui referendum organizat sub controlul O.N.U. (1956) populația din **T.** Britanic decide unirea cu Ghana. **T.** francez devine (1958) republică autonomă în cadrul Uniunii Franceze, iar la 27 apr. 1960 își proclamă independența de stat ca republică. *Organizarea de stat*: republică prezidențială. **T.** întreține relații diplomatice cu 48 de state (1976) și este membru în 41 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* România a recunoscut **T.** încă din ziua proclamării independenței sale de stat, la festivități fiind prezentă și o delegație oficială română. La 12 ian. 1971 cele două țări stabilesc relații diplomatice la nivel de ambasadă. În apr. 1971 o delegație economică română a vizitat **T.**, contribuind la inițierea relațiilor comerciale și a cooperării economice bilaterale. Raporturile prietenești româno-togoleze își găsesc expresia și în buna colaborare a celor două țări în organizațiile internaționale.

TOKELAU (denumirea oficială: *Tokelau Islands*), grup de 3 ins. coraligene situat în zona centrală a Oc. Pacific, la 500 km N de arh. Samoa. Suprafața: 10,11 kmp (din care Fakaofo 2,63 kmp, Nukunono 5,46 kmp, Atafu 2,02 kmp). Populația (1975): 1 603 loc. Centrul administrativ: *Fakaofo*. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Dollar neozeelandez = 100 Cents. *Istoric.* Colonie britanică din 1765, parte a posesiunii ins. Gilbert și Ellice, ins. **T.** sînt transferate la 11 febr. 1926 sub jurisdicția Noii Zeelande. Potrivit Actului privind ins. Tokelau, din 1 ian. 1948, amendat la 1 ian. 1972, ins. **T.** sînt considerate parte integrantă a Noii Zeelande. O.N.U. consideră **T.** teritoriu neautonom, în sensul cap. 11 al Cartei.

TONGA (denumirea oficială: *Kingdom of Tonga* = *Regatul Tonga*), stat situat în SV Oc. Pacific, la circa 640 km E de ins. Fiji, format din 169 de insule și insulițe grupate. Suprafața: 699 kmp (din care ins. Tongatapu 257 kmp, Vava'u 190 kmp,

Eua 170 kmp, Ha'apai 68 kmp). Populația (1976): 102 000 loc. (numai 36 ins. locuite permanent). Capitala: *Nuku'alofa* (în ins. Tongatapu), 25 000 loc. (1973). Limbi oficiale: engleza și tongana. Moneda: 1 Pa'anga = 100 Seniti. *Istoric.* Populat la începutul erei noastre de triburi polineziene (tonga) venite din ins. Samoa, arh. **T.** este descoperit în 1606 de navigatori olandezi. În perioada 1845—1893, ins. sînt unite de regele George Tupou I formînd regatul **T.**, care în 1886 se declară zonă neutră. Prin Tratatul de prietenie din 1899—1900, **T.** recunoaște protectoratul britanic. Tratatul este revizuit și reînnoit la 26 aug. 1958, regatul primind autonomia internă, iar la 4 iun. 1970 își proclamă independența ca regat în cadrul Commonweath-ului. *Organizarea de stat*: monarhie constituțională. **T.** întreține relații diplomatice cu 13 state (1977) și este membru în 14 organizații internaționale guvernamentale (1976).

TORCH (Torță), planul anglo-american de debarcare în Africa de Nord. A fost aprobat definitiv la 20 sept. 1942. Prevedea debarcarea simultană în zonele Casablanca, Oran și Alger a 84 000 de militari americani și 23 000 englezi. Debarcarea a început la 8 nov. 1942 și s-a efectuat cu succes. Germanii au reacționat totuși prompt. Ei au ocupat întregul teritoriu al Franței (v. *Atilla, Planul* ~) și au debarcat o armată în Tunisia, care a format repede un front împotriva corpului expediționar aliat. Ofensiva forțelor aliate debarcate spre E s-a combinat cu aceea a Armatei 8 engleze, care înainta spre V după ce înfrînsese la El Alamein trupele mareșalului Rommel. După o rezistență îndîrjită, forțele germane au fost complet nimicite pînă la 12 mai 1943; aliații au capturat 250 000 de soldați și ofițeri germani și italieni. Prin lichidarea frontului din N Africii, aliații și-au creat condiții favorabile pentru viitoarele atacuri dinspre S asupra forțelor germane din Europa.

TRAFIC DE SCLAVI, orice act de captură, cumpărare sau cesiune a unui individ, cu scopul de a-l transforma în sclav, orice act de cumpărare a unui sclav cu scopul de a-l revinde sau de a-l schimba, precum și orice act de comerț sau de transport de sclavi. **T. de s.** este un delict internațional. Sclavia subsistă și azi în unele părți ale lumii. În colonii, sclavajul a fost menținut sub forma muncii forțate. În timpul celui de-al doilea război mondial, Germania hitleristă a practicat pe scară largă munca de sclavi a milioane de oameni strămutați de naziști din teritoriile statelor ocupate. Primul act internațional care a condamnat sclavia a fost Declarația semnată la Viena în 1815. În 1841 a fost semnată o Convenție între Anglia, Austria, Franța, Prusia și Rusia, prin care se interzice comerțul cu sclavi. Mai tîrziu, în 1890, a fost încheiat Actul general de la Bruxelles, prin care se interzice comerțul cu sclavi. La rîndul ei Convenția elaborată mai tîrziu de Societatea Națiunilor, semnată în 1926, interzicea de asemenea comerțul cu sclavi, nu însă și sclavia. Ea se mărginea să declare că statele-părți „vor continua înlăturarea progresivă a sclaviei". Abia în 1956, sub egida O.N.U., la Conferința de la Geneva referitoare la lupta împotriva sclavajului a adoptat Convenția suplimentară pentru desființarea sclaviei, a traficului de sclavi și a instituțiilor și practicilor similare sclavajului (v.), la care România este parte. Sclavia a fost trecută în statutul Tribunalelor militare de la Nürnberg și Tokio printre crimele contra umanității.

TRANSFER 1. Efectuarea plăților în favoarea țărilor care au introdus restricții valutare. În aceste condiții plata unei sume, exprimată în valuta a cărei remitere nu este admisă, se poate efectua transferînd această va-

lută în alta, adică fie în valuta țării creditoare, fie în valuta liber convertibilă a unei țări terțe. 2. Remiterea hîrtiilor de valoare nominale (în special a acțiunilor) în proprietatea unei alte persoane printr-un andosament pe hîrtia de valoare respectivă sau prin remiterea de către fostul proprietar a unei declarații privind cedarea acestei hîrtii noului proprietar (certificatul de transfer).

TRANSFER DE POPULAȚIE, strămutarea unei colectivități de o anumită naționalitate de pe teritoriul unui stat pe teritoriul altui stat, ca urmare a unui acord internațional. Spre deosebire de schimbul de populație (v.), care se bazează pe reciprocitate, transferul are un caracter unilateral. De ex., în conformitate cu prevederile Conferinței de la Potsdam din 1945, a avut loc un **t. de p.** de naționalitate germană din Polonia, Cehoslovacia și Ungaria în Germania. Modalitățile în care se realizează **t. de p.** sînt stabilite de către statele interesate. **T. de p.** poate fi facultativ sau obligatoriu. În prima situație, fiecare persoană din cadrul comunității respective are libertatea de opțiune, în cea de-a doua, voința individuală nu produce efecte juridice. **T. de p.** antrenează, de obicei, lichidarea tuturor bunurilor pe care cei strămutați le au pe teritoriul statului din care au plecat. Persoanele transferate pierd cetățenia statului pe care l-au părăsit și dobîndesc cetățenia statului în care s-au transferat.

TRANSFER DE TEHNOLOGIE, operațiune complexă cu caracter juridic, economic și tehnic prin care se transmit de la o țară dezvoltată din punct de vedere economic către o țară în curs de dezvoltare sau slab dezvoltată tehnic cunoștințe științifice și de altă natură în scopul dezvoltării. **T. de t.** include și pregătirea corespunzătoare a cadrelor autohtone din țara beneficiară și implică îndeplinirea mai multor condiții: condiții neoneroase, transferul unei tehnici utile și potrivite cu condițiile existente în țara primitoare, protecția proprietății industriale, absența de condiții de natură politică. **T. de t.** către țările în curs de dezvoltare este un element esențial al realizării noii ordini economice și politice internaționale (v.), după cum se arată în raportul la Congresul al XI-lea al P.C.R. și în documentele internaționale elaborate sub egida O.N.U. (sesiunile VI și VII extraordinare ale Adunării Generale a O.N.U. 1974, 1975, Carta drepturilor și obligațiilor economice ale statelor, 1974). În cadrul U.N.C.T.A.D. se elaborează proiectul unui cod de conduită menit să guverneze **t. de t.** ținînd seama îndeosebi de necesitățile speciale ale țărilor în curs de dezvoltare.

TRANȘE DE CREDIT, împrumuturi uzuale pe care o țară le poate obține de la F.M.I., în vederea soluționării dificultăților legate de balanțele lor de plăți, o tranșă fiind egală cu 25% din cota de participare a țării respective la Fond. Efectuarea unei trageri asupra F.M.I. se realizează prin cumpărarea, cu valută proprie, a altor valute ale țărilor membre ale F.M.I. Există tranșa aur, care se acordă în mod automat, și patru tranșe de credit obișnuite, care se acordă în urma examinării de către F.M.I. a cererilor de cumpărare depuse de țara solicitantă. Împrumuturile în cadrul **t. de c.** ale F.M.I. pot fi obținute fie sub forma unei cumpărări directe, cînd în locul sumei depuse în valută națională, țara solicitantă obține imediat sume corespunzătoare în valute convertibile, fie sub forma unui aranjament stand-by (v.), în virtutea căruia țara poate trage, din cînd în cînd, în cursul perioadei aranjamentului, sumele respective.

TRATATE EUROPENE DE CONCILIERE, denumire dată tratatelor prin care statele europene semnatare și-au asumat obligația de a recurge, în caz de eșec al tratativelor, la pro-

cedura de conciliere pentru reglementarea pașnică a neînțelegerilor dintre ele (de ex. Actul general de la Geneva pentru reglementarea pașnică a diferendelor internaționale (v.) din 26 sept. 1928 și Actul general de conciliere, arbitraj și reglementare judiciară (v.), semnat la 21 ma ĭ1929 de statele membre ale Micii Înțelegeri — România, Cehoslovacia și Iugoslavia).

TRATATELE BRYAN, denumire a unui număr de circa 30 de tratate de conciliere internațională (v.), încheiate înaintea primului război mondial la inițiativa secretarului de stat al S.U.A. William Jennings Bryan (din care numai 20 au fost ratificate), prin care părțile se angajau să supună unei comisii alcătuită din cinci membri toate diferendele, de orice natură, care nu au putut fi reglementate prin tratative diplomatice. Importanța acestor tratate consta în aceea că statele se angajau să nu recurgă la război, pînă cînd comisia nu-și va prezenta raportul și încă o perioadă după aceea. Deși aceste tratate au fost lipsite practic de eficacitate, inovația prevăzută în dispozitivul lor, care consta în instituirea unui moratoriu de război (v.), a fost preluată și în Pactul Societății Națiunilor (v.).

TRATAT INTERNAȚIONAL, act juridic ce consfințește înțelegerea între două sau mai multe state în scopul de a crea, modifica sau stinge drepturi și obligații în raporturile dintre ele. Potrivit Convenției de la Viena din 1969 asupra dreptului tratatelor (v.), prin noțiunea de **t.i.** se înțelege „un acord internațional încheiat în scris între state și guvernat de dreptul internațional, care este consemnat fie într-un singur instrument, fie în două sau mai multe instrumente conexe, oricare ar fi denumirea sa particulară". **T.i.** este cel mai important izvor al dreptului internațional și constituie instrumentul juridic cu cea mai largă utilizare de către state, în vederea asigurării colaborării între ele. **T.i.** îmbracă o mare diversitate de forme și pot avea diferite denumiri: *tratat* care, de regulă, reglementează principalele probleme existente în raporturile între două sau mai multe state; *convenție* (v.), care soluționează raporturile internaționale dintr-un anumit domeniu; *acord* (v.), care este utilizat, de obicei, pentru înțelegeri cu caracter economic, financiar, comercial, cultural etc.; *pact* (v.), care reglementează probleme importante ale raporturilor internaționale și au un caracter deosebit de solemn; *declarație* (v.), prin care două sau mai multe state își expun poziția de principiu asupra unor probleme de interes general ori în anumite chestiuni ce interesează acele state; *protocol* (v.), care constituie uneori un acord de-sinestătător în domenii din cele mai diverse; *declarația solemnă comună* (v.), *declarația solemnă, schimbul de note* (v.), *compromisul* (v.), *modus vivendi* (v.), *statutul* (v.), *gentlemen's agreement* (v.) ș.a. sînt, de asemenea, alte denumiri ale tratatelor (v. *denumirea tratatelor internaționale*). După numărul de participanți, **t.i.** pot fi *bilaterale*, cînd se încheie între două state și *multilaterale*, atunci cînd la ele participă mai multe state. După posibilitățile de aderare, **t.i.** pot fi *deschise*, la care pot adera, în mod liber, orice stat și *închise*, la care aderarea altor state nu este admisă, ori este admisă numai cu consimțămîntul tuturor statelor contractante. În raport cu natura și conținutul relațiilor internaționale pe care le reglementează, există mai multe categorii de **t.i.** și anume: *politice* (tratatele de neagresiune (v.), de neutralitate (v.), de pace (v.), de alianță (v.), acorduri regionale (v.) etc.), *economice, culturale, de colaborare tehnică și științifică, în probleme juridice* ș.a. (v. *categorii de t.i.*). **T.i.** pot fi încheiate numai de subiecte de drept internațional, adică de state, uniuni de state, de națiunile care luptă pentru crearea unor state naționale independente, precum și

de către organizaţiile internaţionale în limitele competenţei lor (de ex. acordurile încheiate de O.N.U. cu diferite state în probleme de interes comun). Pentru a fi valabil, un **t.i.** trebuie să îndeplinească anumite condiţii de fond şi de formă (v. *elementele t.i.*). Un tratat se compune din: *preambul*, care, de regulă, enumeră părţile contractante şi expune motivele care au dus la încheierea tratatului; *dispozitiv* (partea principală), care conţine prevederile de fond ale tratatului (de multe ori dispozitivul este însoţit de anexe care completează, detaliază ori interpretează conţinutul acestuia); *partea finală*, care cuprinde dispoziţii în legătură cu durata **t.i.**, modul de intrare în vigoare ori de încetare a efectelor acestuia etc. (v. şi *fazele încheierii tratatelor*). Dreptul tratatelor a fost codificat prin Convenţia de la Viena din 1969. Prin această Convenţie, cît şi prin alte norme de drept internaţional este reglementată procedura de încheiere a tratatelor (v. *încheierea tratatelor internaţionale*), intrarea în vigoare (v.), executarea **t.i.** (v.), modificarea, suspendarea sau încetarea efectelor **t.i.** (v.), modul de depozitare (v.), ratificarea (v.), înregistrarea (v.), interpretarea **t.i.** (v.) etc. Respectarea întocmai a tratatelor (v. *pacta sunt servanda*) constituie unul din principiile fundamentale ale dreptului internaţional. Statele şi celelalte subiecte de drept internaţional au îndatorirea de a îndeplini cu bună credinţă obligaţiile ce şi le-au asumat prin **t.i.** încheiate. **T.i.** au fost folosite ca instrumente ale raporturilor dintre state încă din antichitate. Cel mai vechi **t.i.** al cărui original s-a păstrat pînă în zilele noastre este cel încheiat în jurul anului 1296 î.e.n. între Ramses al II-lea al Egiptului şi regele hittiţilor, Hattuşil III. Cel mai vechi document cunoscut al diplomaţiei europene îl constituie tratatul dintre Elis şi Heria din timpul războaielor medice (secolul V î.e.n.). Cel mai vechi tratat cunoscut în istoria ţării noastre este Tratatul de pace încheiat de Alexandru Basarab, domn al Ţării Româneşti, şi Ludovic, rege al Ungariei, la 1354, a cărui semnare este amintită într-un privilegiu al regelui Ludovic dat episcopului Demetrius al Oradiei. Pe măsura dezvoltării raporturilor dintre state, rolul **t.i.** a crescut din ce în mai mult, devenind în epoca noastră principalul mijloc juridic prin care se creează, se modifică ori se sting raporturile juridice internaţionale. În spiritul politicii sale constructive de cooperare cu celelalte state pe baza respectării ferme a principiilor fundamentale ale dreptului internaţional, România a încheiat numeroase *tratate bilaterale* în probleme de interes comun şi totodată este parte la un număr însemnat de *tratate multilaterale*. ~ *multilateral de interes general*, reglementează probleme de cea mai mare importanţă pentru pacea, securitatea şi colaborarea internaţională. Prin intermediul lor statele îşi asumă în mod reciproc anumite obligaţii şi responsabilităţi (de ex. Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare, semnat la Moscova, Washington şi Londra la 1 iul. 1968); consacră anumite reguli cu caracter general, în diferite domenii ce interesează toate statele lumii (de ex. Convenţiile de la Haga din 1907 privind legile şi obiceiurile războiului, sau Convenţia asupra mării libere, încheiată la Geneva la 29 apr. 1958); consacră anumite drepturi fundamentale ori asigură ocrotirea unor valori deosebite (de ex. Pactele internaţionale cu privire la drepturile omului, adoptate de Adunarea Generală a O.N.U. la 16 dec. 1966, Convenţiile de la Geneva din 12 aug. 1949 cu privire la protecţia victimelor de război sau Convenţia pentru protecţia bunurilor culturale în caz de conflict armat, încheiată la Haga la 14 mai 1954); codifică unele reguli de drept internaţional (de ex. Convenţia de la Viena din 1969 cu privire la dreptul tratatelor) etc. Prin conţinutul, natura şi importanţa relaţiilor internaţionale pe care le

reglementează, ~ *m. de i.g.* joacă un rol din ce în ce mai important ca instrumente juridice menite să asigure pacea, securitatea și cooperarea dintre state. România este parte la un număr mare de ~ *m. de i.g.*, acționînd în mod consecvent pentru traducerea în viață și respectarea întocmai a prevederilor acestor tratate. ~ *de alianță*, înțelegere politico-militară prin care statele-părți se angajează să se apere sau să atace un dușman comun. ~ *de a.* se număra printre cele mai vechi înțelegeri internaționale. În trecut, ele îmbrăcau, în genere, caracterul unor alianțe ofensive, avînd ca obiect angajamentele asumate de statele respective în vederea pregătirii unor atacuri. În prezent, acest gen de tratate sînt ilicite, alianța ofensivă urmărind pregătirea și ducerea unor războaie de agresiune fiind contrară normelor și principiilor dreptului internațional contemporan. ~ *de a.* defensivă au, în schimb, un caracter licit, ele urmărind să prevină declanșarea de agresiuni. După cel de-al doilea război mondial au fost declarate defensive, în ciuda obiectivelor propuse, ~ *de a.* de genul N.A.T.O., S.E.A.T.O ș.a. ~ *de neagresiune*, înțelegere prin care statele semnatare se angajează să se abțină de la orice act de agresiune față de contractanți. Ele pot fi bilaterale sau multilaterale. Uneori, state agresoare au încheiat ~ *de n.* pentru a înșela vigilența partenerului împotriva căruia pregăteau o agresiune. Astfel, la 31 mai 1939 Germania a încheiat cu Danemarca un ~ *de n.*, iar la 9 apr. 1940 a cotropit-o. ~ *de neutralitate*, înțelegere internațională cuprinzînd angajamentul statelor contractante de a rămîne în afara războiului în cazul în care cealaltă parte va fi atrasă într-un conflict armat cu un stat terț. Încheiate cu frecvență în trecut, acest gen de tratate au căzut, în prezent, în desuetudine. O formă specială a ~ *de n.* o constituie acordurile prin care se neutralizează un anumit teritoriu, precum și acelea care instituie un statut de neutralitate permanentă pentru un stat. ~ *de pace*, instrument juridic care pune capăt războiului (v.), reglementînd problemele create în timpul ostilităților și punînd bazele normalizării relațiilor dintre foștii beligeranți. Foarte diferite în formă și conținut, ~ *de p.* cuprind, de regulă, un preambul, în care se enumeră statele contractante și se menționează restabilirea păcii, un dispozitiv, care conține clauze politice, militare, economice, financiare, teritoriale, reparații, uneori garanții de executare, repunerea în vigoare a tratatelor suspendate, clauze speciale sau accidentale etc., clauze finale și anexe. În baza normelor și principiilor D.I.C., pot fi considerate ca licite numai ~ *de p.* încheiate în favoarea statelor care au dus războaie juste, ~ *de p.* impuse de agresor victimei sale sînt contrare legalității internaționale. ~ *politico-militar*, reglementează probleme referitoare la capacitatea de apărare a țărilor participante și la utilizarea, în anumite împrejurări, a forțelor armate. Aici se includ tratatele de alianță (v.), pactele de asistență mutuală (v.), tratatele de neagresiune (v.) și cele de definire a agresorului (v.), acordurile regionale (v.), tratatele de neutralitate (v.) și tratatele de pace (v.). ~ *secret*, înțelegere internațională încheiată de conducătorii unor state, fără a o aduce la cunoștința popoarelor respective. ~ *s.* conțineau adesea alianțe agresive îndreptate împotriva unui stat terț sau obligații unilaterale potrivnice intereselor și voinței popoarelor. Pentru a preîntîmpina încheierea de ~ *s.*, Carta O.N.U. prevede obligația statelor membre de a înregistra la Secretariatul O.N.U. tratatele încheiate și a transmite textul acestora în vederea publicării în colecția editată de această organizație. ~ *de prietenie, colaborare și asistență mutuală* încheiate între România și alte țări socialiste: Bulgaria (v.), Cehoslovacia (v.), R.D. Germană (v.), Polonia (v.), Ungaria (v.) și U.R.S.S. Primele tratate de acest tip au fost în-

cheiate de România în anii 1948—1949. Ele prevedeau angajamentul părților de a lua în comun măsuri pentru înlăturarea oricărei amenințări de repetare a agresiunii din partea Germaniei sau a oricărui alt stat care s-ar uni cu Germania; se prevede o clauză de asistență mutuală pentru cazul unui conflict cu Germania sau cu alt stat care s-ar uni cu aceasta. Părțile s-au angajat să nu încheie nici o alianță și să nu ia parte la nici o coaliție și nici la acțiuni sau măsuri îndreptate împotriva celeilalte părți; ele se angajau să se consulte cu privire la toate chestiunile importante, care ating interesele lor. Părțile au declarat că vor acționa în spiritul prieteniei și al colaborării, al dezvoltării și întăririi legăturilor economice și culturale între ele, pe baza principiilor respectului reciproc față de independența și suveranitatea lor, a neamestecului în treburile interne ale celuilalt stat. Tratatele încheiate recent, reflectînd experiența și realizările statelor-părți în construcția socialistă și în dezvoltarea colaborării dintre ele, ca și schimbările produse în Europa și în lume, pun accentul pe dezvoltarea prieteniei și colaborării între ele pe baza principiilor suveranității, egalității în drepturi, avantajului reciproc, întrajutorării tovărășești și neamestecului în treburile interne. *~ de prietenie și cooperare (colaborare)*, încheiate între România și Argentina (v.), R.P.D. Coreeană (v.), Costa Rica (v.), Guineea (v.) și Portugalia (v.), înscriu pe larg principiile și normele după care se conduc relațiile dintre statele semnatare, precum și dintre ele și celelalte state și prevăd, totodată, angajamente de colaborare reciprocă ale părților în toate domeniile. Aceste t.i. nu conțin clauze privind asistența mutuală sau alte clauze militare. *~de asistență juridică ale României*, exprimă dorința părților de a întări legăturile frățești și de a dezvolta colaborarea lor în domeniul juridic. Cu unele deosebiri de redactare și sistematizare, aceste tratate conțin: a) reguli generale referitoare la obiectul, condițiile și procedura de acordare a asistenței juridice, cheltuielile legate de aceasta, valabilitatea și transmiterea actelor, modul în care părțile se informează reciproc cu privire la modificările ce survin și la practica instituțiilor judiciare; b) reguli speciale privind asistența juridică în cauzele civile și familiale, prin care se precizează cum se suportă cheltuielile judiciare și condițiile în care se acordă scutiri de taxe și de cheltuieli de judecată; dispoziții legale ce stau la baza stabilirii capacității juridice, încheierii căsătoriei și raporturilor dintre soți, divorțului, raporturilor dintre părinți și copii, interdicției, tutelei și curatelei, succesiunilor, recunoașterii și executării hotărîrilor; c) reguli speciale privind asistența juridică în materie penală (procedura extrădării, obligația de a porni o acțiune penală, comunicarea hotărîrilor de condamnare, informații asupra antecedentelor penale); d) dispoziții privind ratificarea și intrarea în vigoare a tratatelor, durata, condițiile prelungirilor etc. **1387.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE PETRU I, VOIEVODUL MOLDOVEI, CU VLADISLAV AL II-LEA, REGELE POLONIEI* (Lemberg, 26 sept.). Petru voievod face act de vasalitate regelui Poloniei. Prin recunoașterea suzeranității polone asupra Moldovei, Petru voievod înlătură eventualitatea unui atac al regelui polonez asupra Moldovei și își asigură, totodată, un ajutor în cazul atacării ei de către Ungaria. **1389.** *TRATAT SEMNAT DE PLENIPOTENȚIARII VOIEVODULUI MIRCEA CEL BĂTRÎN, ASISTAȚI DE TRIMISUL VOIEVODULUI MOLDOVEI, PETRU I, CU REPREZENTANȚII REGELUI POLONIEI, VLADIȘLAV AL II-LEA* (Radom, 10 dec.), prin acest tratat se încheie o alianță defensivă a ambelor state împotriva regelui Ungariei și a vasalilor acestuia. În eventualitatea unor atacuri ale altor state împotriva Țării Românești sau Poloniei, cele două părți semnatare rămîneau libere să hotărască asupra oportunității de

a-şi acorda reciproc ajutor. **1390.** *TRATAT SEMNAT DE PLENIPOTENŢIARII VOIEVODULUI MIRCEA CEL BĂTRÎN ŞI CEI AI REGELUI POLONIEI, VLADISLAV AL II-LEA* (Suceava, 17 mart.), confirmă „unirea şi legătura prieteniei nevătămate" dintre cele două ţări. Se prevedea, de asemenea, ca suveranul Poloniei să nu înceapă vreo acţiune militară împotriva regelui Ungariei fără a înştiinţa în prealabil pe voievodul român, iar acesta din urmă să nu încheie vreo înţelegere cu regele maghiar fără aprobarea şi întărirea părţii polone. **1395.** *TRATAT ÎNCHEIAT ÎNTRE MIRCEA CEL BĂTRÎN, VOIEVOD AL MUNTENIEI, ŞI SIGISMUND DE LUXEMBURG, REGELE UNGARIEI* (Braşov, 7 mart.), statorniceşte alianţa şi reglementează, în detaliu, colaborarea militară a celor două ţări împotriva Porţii otomane. **1396.** *TRATAT (ACT OMAGIAL) PRIN CARE VLAD, VOIEVOD AL MUNTENIEI ŞI ADVERSARUL LUI MIRCEA CEL BĂTRÎN, RECUNOAŞTE AUTORITATEA REGELUI VLADISLAV AL II-LEA AL POLONIEI* (Argeş, 28 mai), Vlad făgăduieşte regelui ajutorul său „cu toată puterea". Actul precizează că anterior suveranul polon dăduse unele asigurări voievodului muntean, care urmărea astfel să-şi consolideze stăpînirea asupra Munteniei. **1402.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE ALEXANDRU CEL BUN, DOMNUL MOLDOVEI, CU VLADISLAV, REGELE POLONIEI* (Suceava, 12 mart.), menţionează că domnul Moldovei, împreună cu „întreg sfatul" său, recunoaşte prin acest act, ca şi Petru voievod şi tatăl său, Roman voievod, vasalitatea faţă de regele Poloniei, Vladislav Iagello. **1411.** *TRATAT DE ALIANŢĂ ÎNCHEIAT DE ALEXANDRU CEL BUN, DOMNUL MOLDOVEI, CU VLADISLAV, REGELE POLONIEI* (Roman, 25 mai), prevede că dacă regele Ungariei ar ataca Polonia, domnul Moldovei va ataca Ungaria, iar dacă aceasta din urmă ar ataca Moldova, atunci regele Poloniei va ataca Ungaria. **1433.** *TRATAT DE DELIMITAREA HOTARULUI ÎNCHEIAT DE ŞTEFAN, DOMNUL MOLDOVEI, CU VLADISLAV, REGELE POLONIEI* (13 dec.), Ştefan voievod, spre a-şi asigura domnia după izgonirea din Moldova a fratelui său Iliaş voievod care se retrăsese în Polonia, se recunoaşte vasal al regelui Poloniei, Vladislav Iagello. La rîndul său, regele-polonez recunoaşte stăpînirea Moldovei asupra cetăţilor Ţeţina şi Hmielov cu ţinuturile şi satele care le aparţin; în ceea ce priveşte hotarul dintre Moldova şi Polonia, el va fi format de rîul Colacin, apoi de o linie convenţională ce merge de la acest rîu „drept peste cîmpia Bolohovului" pînă la Nistru, mai sus de satul moldovenesc Potoc, iar de aici înainte fluviul Nistru pînă la vărsarea acestuia în mare: Ţara Pocuţiei va rămîne Poloniei „cum de mult a fost supusă" acesteia, iar satul Văseăuţi „cu toate cîte aparţin către acest sat de demult" va fi al Moldovei; în sfîrşit, hotarul din Codrul Moldovei va rămîne cel stabilit din vechime. **1450.** *TRATAT DE ALIANŢĂ ÎNCHEIAT DE BOGDAN, DOMNUL MOLDOVEI, CU IOAN DE HUNEDOARA, GUVERNATORUL UNGARIEI* (Roman, 11 febr.), Bogdan voievod se obligă să-i dea ajutor militar şi diplomatic în oriice împrejurare lui Ioan de Hunedoara, iar acesta „să ne ocrotească sub mîna sa şi să ne apere de orice duşmani ai noştri". În caz de primejdie, ţara fiecăruia din ei va fi deschisă adăpostirii celuilalt, precum şi sfetnicilor, oştirii şi averilor sale. În actul de înnoire a acestui tratat, emis la Suceava, la 5 iul. 1450, se stipulează acordarea de ajutor militar reciproc pentru redobîndirea ţării în cazul în care unul din ei şi-ar pierde scaunul; totodată, Bogdan nu va încerca să cucerească Chilia fără voia lui Ioan de Hunedoara. **1455.** *TRATAT ÎNCHEIAT ÎNTRE IOAN DE HUNEDOARA ŞI VOIEVODUL VLA-*

DISLAV AL II-LEA AL MUNTENIEI, restabileşte pacea şi buna vecinătate, cu garanţia liberei circulaţii a negustorilor şi mărfurilor transilvănene şi muntene între cele două ţări. **1459.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE ŞTEFAN CEL MARE CU CAZIMIR, REGELE POLONIEI* (Overhelăuţi, 4 apr.), stipulează: încetarea stării de război dintre Moldova şi Polonia şi rezolvarea litigiilor de graniţă; domnul Moldovei lasă în stăpînirea regelui cetatea Hotin cu vama şi dreptul de pescuit în Nistru; fostul voievod Petru nu va avea voie să se apropie de graniţele Moldovei, iar boierii care îl însoţesc vor putea, dacă vor vrea, să se întoarcă în ţară cu îngăduinţa regelui şi îşi vor redobîndi moşiile; libertatea negustorilor polonezi de a veni în Moldova; Ştefan nu va avea alt suzeran în afara regelui Poloniei, de care el va fi ocrotit potrivit vechiului obicei şi căruia el îi va da ajutor împotriva „păgînilor". **1468.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE ŞTEFAN CEL MARE CU REGELE POLONIEI, CAZIMIR* (Suceava, 28 iul.), domnul Moldovei făgăduieşte supunere regelui Poloniei şi ajutor împotriva duşmanilor, „în orice parte ar fi... dar şi după puterea noastră" potrivit vechilor tratate şi îndeosebi a celui încheiat de Alexandru cel Bun; cînd regele va călători „spre părţile ruseşti" ale Poloniei, Ştefan îi va presta obişnuitul omagiu, la Cameniţa, Colomeea sau Sneatin. La rîndu-i, regele Poloniei îi va da lui Ştefan ajutor militar şi diplomatic împotriva turcilor, tătarilor, ungurilor şi a oricărui alt duşman, fie păgîn, fie creştin, iar cînd acesta din urmă s-ar afla „la mare strîmtoare", regele va trebui să-i vină personal în ajutor; pretendenţii la tronul Moldovei vor fi alungaţi de la curtea regelui şi din regat. **1475.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE ŞTEFAN CEL MARE CU REGELE UNGARIEI, MATEI CORVIN* (Iaşi, 12 iul. şi Buda, 15 aug.), Ştefan recunoaşte că în trecut au existat neînţelegeri între el şi Matei Corvin, dar că regele maghiar şi-a schimbat atitudinea faţă de el, arătînd că s-a înţeles cu Matei Corvin asupra următoarelor: domnul Moldovei îi va da ajutor împotriva tuturor duşmanilor cu excepţia regelui Poloniei, cu care înaintaşii săi au avut întotdeauna pace; dacă regele sau un căpitan al său va porni împotriva turcilor prin Muntenia va merge şi Ştefan cu oastea sa, în afară de cazul cînd ar fi bolnav sau ar fi atacat de un duşman puternic, cînd va trimite numai oastea; Ştefan nu va adăposti în ţara sa şi nu va ajuta, direct sau indirect, pe nici un magnat sau nobil care ar acţiona împotriva regelui, ci îi va alunga din ţară; el va pedepsi, de asemenea, pe răufăcătorii care vor năvăli în regat şi vor comite jafuri; neînţelegerile dintre supuşii celor două ţări vor fi judecate, fără părtinire, la graniţe, de către reprezentanţii celor două ţări. Prin actul din 15 aug., parafrazare a celui dat de Ştefan, Matei Corvin se angajează să păstreze pacea cu domnul moldovean şi să respecte stipulaţiile actului moldovenesc din 12 iul. Regele maghiar se obligă să-i dea ajutor personal sau numai cu oaste lui Ştefan, iar în regatul său nu va adăposti şi nu va ajuta pe nici un duşman al voievodului moldovean; neînţelegerile dintre supuşii celor două ţări şi pricinile negustorilor moldoveni vor fi rezolvate „prin intermediul dreptului... în mod prietenesc"; în ceea ce priveşte hotarul dintre Moldova şi Ţara Românească, el va rămîne cel vechi din vremea lui Alexandru cel Bun şi Mircea cel Bătrîn; dacă domnul Moldovei va fi nevoit vreodată să-şi părăsească ţara, regele îi va da adăpost în regat, lui, familiei şi boierilor săi, cu toate averile şi tezaurele lor, şi îl va ajuta să-şi recapete tronul. **1485.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE ŞTEFAN CEL MARE CU CAZIMIR, REGELE POLONIEI* (Colomeea, 15 şi 16 sept.), prin care, după ce la 4 sept. Cazimir îi trimisese lui Ştefan cel Mare o scrisoare reprezentînd un fel de tratat preliminar, domnul Moldovei prestă, la Colomeea,

omagiul de credinţă regelui polonez angajîndu-se, apoi, în scris, faţă de aceasta, că îi va păstra credinţă ca şi predecesorii săi; îl va ajuta personal împotriva tuturor duşmanilor cu oastea şi cu sfatul său; nu va încheia nici o alianţă împotriva regelui polonez; nu va adăposti în ţara sa pe nici un duşman al regelui; îl va înştiinţa pe rege de orice primejdie l-ar ameninţa pe acesta şi nu va porni nici un război şi nu va încheia nici o pace fără ştirea regelui polonez. Totodată, Ştefan declara nulă orice alianţă încheiată care ar fi îndreptată împotriva Poloniei. Cazimir, la rîndu-i, se angaja să apere cu toate puterile sale Moldova „în toate graniţele sale vechi" aşa cum au fost acestea în vechime „dinspre toate părţile", să-i dea ajutor lui Ştefan împotriva tuturor duşmanilor, să nu ocrotească în regat pe nici un duşman al acestuia, să nu încheie nici o pace care ar privi Moldova şi graniţele ei „fără ştirea domnului Ştefan", şi, la nevoie, să dea adăpost, lui Ştefan şi boierilor săi, în regat. **1499.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE ŞTEFAN CEL MARE CU IOAN ALBERT, REGELE POLONIEI, ŞI FRAŢII SĂI ALEXANDRU, MARE DUCE AL LITUANIEI, ŞI SIGISMUND*, Ştefan cel Mare şi Ioan Albert se angajează ca pe viitor să trăiască în pace şi să-şi acorde reciproc ajutor militar şi diplomatic împotriva tuturor duşmanilor; nici una din părţile contractante nu va acorda adăpost în ţara sa, ci va alunga din teritoriul său pe orice pretendent la tronul celeilalte părţi; dacă domnul Moldovei ar fi nevoit să-şi părăsească ţara, el va fi primit în regat împreună cu familia, cu boierii şi cu tezaurul său şi va fi ajutat să-şi recapete tronul; dacă regele va merge la război în persoană, Ştefan va face la fel, în afară de cazul dacă ar fi împiedicat de vreo „neputinţă", cînd va trimite cu oastea pe fiul său, Bogdan, sau pe altcineva; înainte de aceasta însă regele şi fraţii săi, Alexandru şi Sigismund, vor acorda lui Ştefan ajutorul promis împotriva turcilor, iar el le va da de ştire imediat ce va auzi ceva despre o năvălire a turcilor, cărora le va refuza, totodată, orice ajutor; nu va trebui să fie considerat ca o încălcare a tratatului faptul dacă, împotriva voinţei sale, va fi silit să dea ajutor otomanilor. Negustorii fiecăreia din cele trei ţări sînt liberi să facă negoţ pe teritoriul celeilalte părţi contractante cu condiţia ca ei să plătească vama potrivit vechiului obicei; nedreptăţile de la graniţă suferite de supuşii polonezi vor fi judecate de starostele de Hotin sau Cernăuţi, iar cele făcute moldovenilor pe teritoriul polonez vor fi judecate de starostele de Camenița. **1507.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE RADU CEL MARE ŞI SFATUL DOMNESC AL ŢĂRII ROMÂNEŞTI CU REGELE UNGARIEI, VLADISLAV AL II-LEA* (Tîrgoviște, 3 dec.), prin care Domnul şi sfatul domnesc al Ţării Româneşti întăresc „pacea veşnică" şi se angajează a avea relaţii de bună vecinătate cu comunităţile săseşti din Transilvania cu care urmau a întări colaborarea, inclusiv militară, împotriva Porţii otomane; cer drept de azil în Transilvania, în caz de necesitate, pentru voievodul şi fruntaşii munteni; cer să nu se acorde sprijin adversarilor politici ai domnului muntean. **1517.** *TRATAT ÎNTRE VOIEVODUL MUNTENIEI, NEAGOE BASARAB, CU SFATUL SĂU ŞI REGELE UNGARIEI, LUDOVIC AL II-LEA* (17 mart.), prevede colaborarea celor două ţări, inclusiv aceea militară, împotriva Porţii otomane. Braşovenii şi bîrsenii sînt autorizaţi să-şi efectueze comerţul în Muntenia, dar numai în oraşele Tîrgoviște, Cîmpulung şi Tîrgușor. **1517 — 1518.** *TRATAT ÎNCHEIAT ÎNTRE ŞTEFAN CEL TÎNĂR, DOMNUL MOLDOVEI, ŞI SIGISMUND, REGELE POLONIEI* (Vilno, 2 dec. 1517, Cracovia, 9 mart. 1518, Hîrlău, 4 mai 1518), constituind o înnoire a tratatului încheiat de Bogdan al III-lea cu regele Poloniei, acest tratat stipulează: respectarea păcii de către părţile contrac-

tante, acordarea reciprocă de ajutor militar şi diplomatic împotriva tătarilor, expulzarea din ţară de către fiecare parte a pretendenţilor la tronul celeilalte părţi sau a pribegilor, angajamentul fiecărei părţi de a se abţine de la duşmănii şi intrigi în dauna celeilalte părţi şi de a-şi furniza reciproc ştiri privitoare la duşmani; acordarea de ajutor regelui Ungariei, Ludovic, şi celui polonez, cînd aceştia vor porni împreună împotriva turcilor şi cînd Ştefan se obligă să-i însoţească personal sau să-l trimită cu oastea pe fratele său, Petru, dacă el însuşi nu va putea; acordarea de ajutor, pînă atunci, lui Ştefan şi fratelui său de către cei doi regi împotriva turcilor; nestricarea păcii între părţi în cazul în care voievodul Moldovei ar fi constrîns de turci să-i însoţească împotriva Poloniei; libertatea comerţului. **1519.** *TRATAT ÎNCHEIAT ÎNTRE PAPA LEON AL X-LEA ŞI VOIEVOZII NEAGOE BASARAB ŞI ŞTEFĂNIŢĂ* (Roma, 5 iun.), statorniceşte alianţa Munteniei şi Moldovei cu celelalte state creştine în viitoarele campanii împotriva Porţii otomane. **1527.** *TRATAT ÎNCHEIAT ÎNTRE PETRU RAREŞ, DOMNUL MOLDOVEI, ŞI SIGISMUND, REGELE POLONIEI,* (Hîrlău, 21 oct. şi Cracovia, 13 dec.), stipulează: respectarea păcii de către părţile contractante, acordarea reciprocă de ajutor militar şi diplomatic împotriva tătarilor şi a tuturor duşmanilor, expulzarea din ţară de către fiecare parte a pretendenţilor la tronul celeilalte părţi şi a pribegilor, angajamentul fiecărei părţi de a se abţine de la duşmănii şi intrigi în dauna celeilalte părţi şi de a-şi furniza reciproc ştiri privitoare la duşmani, acordarea de ajutor regelui polonez şi celui ungar cînd aceştia vor porni împreună împotriva turcilor şi cînd Petru se obligă să-i însoţească personal, în afară de cazul cînd ar fi împiedicat de vreo boală, acordarea de ajutor, pînă atunci, domnului Moldovei de către cei doi regi împotriva turcilor, furnizarea de ştiri despre turci celor doi regi de către Petru Rareş, nestricarea păcii între părţi în cazul în care domnul Moldovei ar fi constrîns de turci să-i însoţească împotriva Polonici, acordarea de adăpost în Polonia lui Petru Rareş şi familiei lui, boierilor şi familiilor lor, cu tezaurele lor, dacă domnul moldovean şi-ar pierde tronul, şi a ajutorului militar pentru a şi-l redobîndi, libertatea comerţului, judecarea nedreptăţilor şi a pagubelor făcute polonezilor, la graniţă, de către starostii de Hotin şi Cernăuţi, iar a celor pricinuite moldovenilor în aceeaşi zonă din Polonia de către starostii de Cameniţa şi Haliciu, iar în caz de neînţelegere, de către comisii numite de părţile contractante. **1535.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE PETRU RAREŞ, DOMNUL MOLDOVEI, CU FERDINAND DE HABSBURG, REGE AL UNGARIEI* (Iaşi, 4 apr.), prin care domnul moldovean reînnoieşte credinţa faţă de rege, aşa cum o prevedeau şi tratatele predecesorilor; părţile îşi vor acorda ajutor militar reciproc împotriva tuturor duşmanilor, dar mai ales împotriva turcilor şi a tătarilor; Domnul Moldovei va împiedica pe orice duşman, şi în special pe turci, de a trece prin Moldova, iar în caz contrar îl va anunţa pe Ferdinand; Ferdinand va acorda lui Rareş o subvenţie de 6 000 de ducaţi anual pentru serviciile pe care domnul Moldovei i le va aduce în Transilvania; ambele părţi vor extrăda pe fugarii dintr-o ţară în alta; negustorii dintr-o ţară vor fi liberi a face comerţ în cealaltă cu condiţia de a plăti taxele vamale, iar debitorii nu vor fi arestaţi ci judecaţi, în instanţe ordinare, potrivit legilor şi obiceiurilor ţării respective. **1547.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE ILIAŞ RAREŞ, DOMNUL MOLDOVEI, CU REGELE POLONIEI* (Cetatea Neamţ, 30 nov.), stipulează: respectarea păcii şi a bunei vecinătăţi între părţile contractante, acordarea de adăpost în Polonia lui Iliaş Rareş, fraţilor şi familiei lui, precum şi boierilor şi

familiilor lor, cu tezaurele şi averile lor dacă domnul moldovean şi-ar pierde tronul şi acordarea de ajutor militar pentru a şi-l redobîndi, expulzarea de către Iliaş Rareş din ţara sa a oricărui duşman al regelui Poloniei, respectarea de către părţi a graniţelor vechi dintre Moldova şi Polonia, recunoaşterea Pocuţiei ca vechi teritoriu polonez, libertatea comerţului, liberă trecere şi siguranţa solilor polonezi care merg prin Moldova spre Poartă, pedepsirea răufăcătorilor, interzicerea stabilirii moldovenilor, fără consimţămîntul dregătorilor şi al stăpînilor de moşii polonezi, pe teritoriul polonez de pe ambele maluri ale Nistrului, nefolosirea de către moldoveni a morilor construite de ei pe teritoriul polonez de pe ambele maluri ale Nistrului decît cu încuviinţarea părţii poloneze, restituirea reciprocă a fugarilor şi respectarea tuturor tratatelor vechi. **1553—1554.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE ALEXANDRU LĂPUŞNEANU, DOMNUL MOLDOVEI, CU SIGISMUND AUGUST, REGELE POLONIEI* (Vilno, 22 iun. 1553 şi 16 dec. 1554), reluînd unele prevederi ale Tratatului de la Bacota (2 sept. 1554) şi ale celor încheiate de domnii predecesori, tratatul stipulează: păstrarea prieteniei şi a păcii de către părţile contractante, expulzarea din ţară de către fiecare parte a pretendenţilor la tronul celeilalte părţi, extrădarea pribegilor, acordarea de ajutor împotriva tătarilor, turcilor şi a oricărui alt duşman, Alexandru Lăpuşneanu urmînd a trimite 7 000 de oameni, iar dacă va fi nevoie va merge personal împreună cu sfatul, boierii şi supuşii săi, judecarea pricinilor din regiunea graniţei dintre supuşii celor două ţări de către dregătorii cetăţilor de graniţă, libertatea comerţului, libera trecere şi siguranţa solilor polonezi care merg prin Moldova spre Poartă, acordarea de adăpost în Polonia lui Alexandru Lăpuşneanu, familiei şi boierilor lui, cu toate averile lor, dacă domnul moldovean pierde tronul, şi acordarea de ajutor militar pentru a şi-l redobîndi. **1570.** *TRATATUL DE LA SPEYER, ÎNCHEIAT ÎNTRE IOAN SIGISMUND ZÁPOLYA, PRINCIPELE TRANSILVANIEI, ŞI ÎMPĂRATUL MAXIMILIAN II*, pune capăt pentru cîtva timp conflictului declanşat de pretenţiile Habsburgilor asupra Ungariei şi Transilvaniei, în urma prăbuşirii regatului feudal maghiar, în perioada 1526—1540. Principalele sale articole prevedeau: delimitarea Transilvaniei de teritoriile Ungariei care ajunseseră sub stăpînire habsburgică. Zona de hotar, formată din comitatele Bihor, Crasna, Solnocul de Mijloc şi Maramureş era atribuită Transilvaniei şi va fi cunoscută sub numele de Partium. În schimbul ei Transilvania recunoştea suzeranitatea lui Maximilian II. Ioan Sigismund renunţă la titlul de rege al Ungariei, iar după stingerea dinastiei Zápolya Transilvania avea să revină Habsburgilor. Tratatul a fost ratificat la Praga, la 10 mart. 1571. Moartea lui Ioan Sigismund la numai patru zile după ratificare a făcut inoperantă ultima clauză. Dealtfel, în ansamblul relaţiilor dintre Transilvania şi Imperiu, Tratatul de la Speyer n-a avut decît o valoare şi o durată trecătoare. **1594.** *TRATATUL DINTRE ARON TIRANUL, DOMNUL MOLDOVEI, ŞI RUDOLF AL II-LEA, ÎMPĂRATUL GERMANIEI* (Iaşi, 16 aug.), încheiat în numele împăratului de către trimisul acestuia, Ioan de Marini Polli, cu voievodul moldovean. Tratatul prevede primirea Moldovei în Confederaţia germană, apărarea ei împotriva turcilor şi adăpost pentru domnul Moldovei în cazul în care el şi-ar pierde tronul; la rîndul său, domnul Moldovei împreună cu boierii săi se angajează să dea ajutor împăratului împotriva turcilor şi să-i furnizeze ştiri despre pregătirile acestora, obţinute prin spionii săi. **1595.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE PLENIPOTENŢIARII LUI MIHAI VI-*

TEAZUL CU SIGISMUND BÁTHORY, PRINCIPELE TRANSILVANIEI (Alba Iulia, 20 mai), statornicește colaborarea militară a celor două părți în fața iminentei ofensive otomane. **1598.** *TRATAT ÎNCHEIAT ÎNTRE VOIEVODUL MIHAI VITEAZUL ȘI PLENIPOTENȚIARII LUI RUDOLF AL II-LEA, ÎMPĂRAT AL GERMANIEI ȘI REGE AL UNGARIEI* (Tîrgoviște, 9 iun.), statornicește alianța celor două țări în lupta împotriva Porții otomane. Împăratul se obligă să dea subsidii anuale pentru plata unui contingent de 5 000 oșteni (eventual 10 000), cu care voievodul muntean va lupta în contra otomanilor în zona Transilvaniei și Țării Românești. În caz de mare necesitate, arhiducele Maximilian urma a veni în ajutor cu trupe suplimentare din Transilvania. Împăratul recunoaște domnia ereditară a lui Mihai Viteazul și a urmașilor săi în Țara Românească cu toate libertățile și privilegiile avute anterior, primind anual, simbolic, „un dar de cinste". Se confirmă: libera circulație a negustorilor munteni în Transilvania și a celor transilvăneni, unguri sau germani la sud de Carpați; extrădarea fugarilor și a dezertorilor; libera exercitare a cultului ortodox în Muntenia; statornicirea unor legături diplomatice a celor două părți semnatare, prin solii. **1605.** *TRATAT ÎNTRE TRANSILVANIA ȘI IMPERIUL OTOMAN* (19 mai), Ștefan Bocskay, ales principe de către Dietă (v.) la 21 febr. 1605, a recunoscut suzeranitatea Porții și în baza acestui tratat a primit din partea sultanului Ahmed I însemnele de învestitură. *TRATAT DE PACE ÎNTRE TRANSILVANIA ȘI IMPERIUL HABSBURGIC* (Viena, 23 iun.), prin care imperialii au recunoscut pe Ștefan Bocskay drept principe al Transilvaniei, i-au cedat pe viață comitatele Ugocea și Bereg, precum și cetățile Tokaj și Satu Mare. În cazul morții fără urmași a lui Bocskay, Transilvania avea să revină Habsburgilor. **1608.** *TRATAT ÎNCHEIAT ÎNTRE GABRIEL BÁTHORY, PRINCIPELE TRANSILVANIEI, ȘI CONSTANTIN MOVILĂ, DOMNUL MOLDOVEI* (26 aug.—25 oct.), negociat de solii domnului Moldovei, sosiți în Transilvania după 26 aug. tratatul era încheiat înainte de 25 oct. Cunoscut din actul de jurămînt al sașilor ardeleni, tratatul prevede: fiecare parte va fi prieten prietenilor și dușman dușmanilor celeilalte părți; ajutor militar și diplomatic reciproc; neadmiterea pe teritoriul fiecăreia din părți a pretendenților la tronul celeilalte părți (dacă sașii nu vor putea împiedica o astfel de situație, ei vor înștiința pe domn și boierii Moldovei la timp); acordarea de adăpost domnului Moldovei în cazul pierderii tronului. **1612.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE RADU MIHNEA CU ORAȘUL BRAȘOV PENTRU PRIETENIE, AJUTOR ȘI INFORMAȚII RECIPROCE* (12 sept.), prevede că lui Radu Mihnea, împreună cu oastea sa, i se acordă drept de refugiu la Brașov. **1622.** *TRATATUL DE PACE DINTRE TRANSILVANIA ȘI IMPERIUL HABSBURGIC* (Mikulov, 6 ian.), prin care Imperiul cedează lui Gabriel Bethlen șapte comitate în stăpînire viageră și îi plătește anual 50 000 florini. **1624.** *TRATATUL ÎNCHEIAT ÎNTRE GABRIEL BETHLEN, PRINCIPELE TRANSILVANIEI, ȘI IMPERIUL HABSBURGIC* (Viena, 8 mai), reeditare a Tratatului de la Mikulov (1622) cu deosebire că în loc de teritoriile Oppeln și Ratibor, Gabriel Bethlen primește unele teritorii din Slovacia, iar subvenția anuală i se reduce de la 50 000 la 30 000 de florini. **1626.** *TRATATUL DE PACE ÎNCHEIAT ÎNTRE TRANSILVANIA ȘI IMPERIUL HABSBURGIC* (Bratislava, 20 dec.). Intrarea Danemarcei în coaliția antihabsburgică l-a încurajat pe principele Transilvaniei, Gabriel Bethlen, să intervină, pentru a treia oară, în răz-

boiul de 30 de ani. La 30 nov. 1626, prin Tratatul de la Westminster, Anglia, Danemarca şi Olanda recunosc oficial alăturarea Transilvaniei la coaliţia protestantă împotriva Imperiului. Înfrîngerile suferite de danezi şi de principii protestanţi germani în cursul anului 1626 din partea generalilor imperiali, Wallenstein şi Tilly, l-au obligat însă pe Bethlen să încheie Pacea de la Bratislava (20 dec. 1626), deosebindu-se de tratatele anterioare, de la Mikulov (1622) şi Viena (1624), doar prin renunţarea principelui la subvenţia anuală de 30 000 de florini. **1638.** *TRATAT ÎNCHEIAT ÎNTRE GHEORGHE RÁKÓCZI I, PRINCIPELE TRANSILVANIEI, ŞI VASILE LUPU, VOIEVODUL MOLDOVEI* (Alba Iulia, 29 sept.), întăreşte relaţiile de bună vecinătate şi de pace între cele două ţări, cu obligaţia reciprocă de a nu acorda nici un fel de asistenţă adversarilor uneia din părţile contractante. Principele Transilvaniei făgăduieşte voievodului Moldovei, în caz de atac, asistenţă „chemaţi de el (de Vasile Lupu) la timp, cu ajutoare corespunzătoare, după cerinţele situaţiei". Vasile Lupu, la rîndu-i, se obligă a nu întreprinde vreo acţiune împotriva Munteniei şi a lui Matei Basarab, fără consimţămîntul principelui Transilvaniei. **1643.** *TRATAT DE ALIANŢĂ ÎNTRE TRANSILVANIA ŞI SUEDIA* (16 nov.), a consfinţit aderarea Transilvaniei la coaliţia antihabsburgică formată în ultima perioadă a războiului de 30 de ani. Franţa, care, în mod normal, ar fi trebuit doar să adere la acest tratat, a preferat să încheie un Tratat separat, la 22 apr. 1645 (v.). Clauzele sale mai importante au fost: 1) alianţă între cele două ţări, pînă la încheierea păcii generale, excluzîndu-se, din ambele părţi, încheierea păcii separate, în afară de cazul că Transilvania ar fi fost silită de turci să încheie o asemenea pace; 2) Transilvania va intra în război contra imperialilor cu toate forţele, de îndată ce suedezii îi vor pune la dispoziţie, ca ajutor, 3 000 de infanterişti; 3) Transilvania va pune la dispoziţia armatei suedeze 3 000 de călăreţi uşor înarmaţi. Printr-un Protocol adiţional, Transilvaniei i se promite şi o însemnată sumă de bani, destinată obţinerii asentimentului Porţii la această alianţă. Regina Suediei a ratificat tratatul, notificînd acest fapt principelui Transilvaniei, la 12 mai 1644. **1645.** *TRATAT DE ALIANŢĂ ÎNTRE TRANSILVANIA ŞI FRANŢA* (22 apr.). Intrînd în război împotriva imperialilor (în febr. 1644) şi obţinînd însemnate succese militare, principele Gheorghe Rákóczi I a întreprins tatonări de pace separată. Aliaţii săi, faţă de care era angajat prin alianţa cu Suedia, din 16 nov. 1643, au iniţiat o ofensivă diplomatică spre a-l menţine alături de ei. Franţa s-a decis să încheie un tratat direct de alianţă cu Transilvania, care s-a semnat la Munkács (azi Mukačevo) în următoarele condiţii mai importante: 1) Franţa promite Transilvaniei protecţia şi sprijinul ei împotriva Austriei şi a oricăror alţi duşmani, fără a cere nici o compensaţie; 2) îi acordă ca subsidii militare 100 000 de taleri imperiali pe intervalul 1 febr. 1644—1 febr. 1645, precum şi cîte 65 000 de taleri anual în continuare, pe durata participării la război. De asemenea, 48 000 de taleri anual, drept compensaţie pentru un contingent de 1 500 de infanterişti, pe care aliaţii nu-l pot pune la dispoziţia Transilvaniei; 3) cele două părţi nu vor încheia pace separată, iar Transilvania va fi, în acest caz, partener egal la încheierea păcii generale, garantîndu-i-se obţinerea unor condiţii avantajoase; 4) Transilvania va continua războiul, întreprinzînd cîte o campanie în fiecare an; obligaţia de a nu încheia pace separată încetează însă, în cazul unei intervenţii turceşti; 5) Transilvania promite libertate confesiunii catolice. Tra-

tatul a fost semnat din partea franceză de plenipotenţiarul Antoine de Croissy şi a fost confirmat de regele Franţei la 30 iun. 1645. El a rămas fără efect deoarece, somat de turci, Gheorghe Rákóczi I a încheiat cu imperialii Tratatul de la Linz, la 22 aug. 1645. **1647.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE MATEI BASARAB, VOIEVODUL ŢĂRII ROMÂNEŞTI, CU GHEORGHE RÁKÓCZI I, PRINCIPELE TRANSILVANIEI* (Tîrgovişte, 22 apr.), avînd drept scop o „mai bună şi mai întreagă vecinătate şi prietenie" între cele două ţări. **1649.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE TRANSILVANIA CU POARTA OTOMANĂ*, prin care sultanul confirmă pe Gheorghe Rákóczi II ca principe şi se angajează să protejeze Transilvania de incursiunile tătarilor şi ale paşalelor de la frontieră. În schimb, o serie de state din V şi SV Transilvaniei şi al Partium-ului, din apropierea unor localităţi ca Szolnok, Gyula, Ineu, Timişoara, deveneau tributare Porţii. **1655.** *TRATAT ÎNCHEIAT DE CONSTANTIN ŞERBAN BASARAB, VOIEVODUL ŢĂRII ROMÂNEŞTI, CU GHEORGHE RÁKÓCZI II, PRINCIPELE TRANSILVANIEI* (Tîrgovişte), prevede alianţa celor două ţări, ajutorul armat acordat de domnul muntean, la cererea principelui Transilvanici; confirmă frontierele vechi şi păşunatul în zona de hotar; Rákóczi va primi anual un dar de 3 000 de galbeni. **1659.** *TRATAT ÎNCHEIAT ÎNTRE MIHAIL RADU (MIHNEA AL III-LEA), VOIEVOD AL MUNTENIEI, ŞI GHEORGHE RÁCÓCZI II, PRINCIPELE TRANSILVANIEI* (Tîrgu Mureş, 4 oct.), statorniceşte, în deplină egalitate, alianţa militară a celor două ţări. **1686.** *TRATAT SECRET, NUMIT „HALLERIAN", ÎNCHEIAT DE PLENIPOTENŢIARII LUI MIHAIL APAFI, PRINCIPE AL TRANSILVANIEI, CU LEOPOLD I, ÎMPĂRAT AL AUSTRIEI ŞI REGE AL UNGARIEI* (Viena, 26 iun.), prevede dreptul împăratului de a ocupa doar militar Transilvania, stabilind garnizoane la Cluj şi Deva. Odată cu aceasta Transilvania trece sub protecţia împăratului, care se angaja ca în cazul încheierii păcii cu turcii, în tratatul respectiv să fie incluse şi ţările române: Transilvania, Muntenia şi Moldova, obţinînd scutirea Transilvaniei de tribut, ca urmare a ocupării acesteia pînă la Sibiu de către habsburgi, încălcînd astfel prevederile Tratatului de la Dumbrăveni (27 nov. 1685) prin care se obligaseră să nu pătrundă în Transilvania. **1687.** *TRATATUL DINTRE TRANSILVANIA ŞI IMPERIALI* (Blaj, 27 oct.), prevede ca armatele imperiale să fie cantonate în 12 oraşe şi cetăţi, Transilvania fiind obligată să le asigure întreţinerea. În schimb, austriecii garantau persoana principelui, autonomia şi privilegiile ţării. Tratatul a reprezentat o povară enormă pentru ţară şi pentru ficcare gospodărie ţărănească. **1689.** *TRATAT ÎNCHEIAT ÎNTRE ŞERBAN CANTACUZINO, DOMN AL MUNTENIEI, ŞI IOAN ŞI PETRU, ŢARI AI RUSIEI* (23 dec. 1688/ 7 ian. 1689), prin care ţarii Rusiei răspund propunerii făcute de domnitorul român ca ei să intervină pentru eliberarea Munteniei de sub jugul otoman, asigurîndu-l de sprijinul şi grija lor. Ei îi cereau, în acelaşi timp, să-şi pregătească oastea pentru ca, împreună cu trupele ruse, să lupte împotriva Turciei. **1699.** *TRATATUL DE PACE DE LA CARLOWITZ* (26 ian.), încheiat în urma victoriei lui Eugen de Savoia de la Zenta şi a campanici austriece în Bosnia din 1698. Părţile beligerante principale doreau pacea: Poarta, fiindcă era slăbită de războiul început în 1683, iar Austria pentru că dorea să-şi concentreze atenţia în Europa apuseană. După îndelungate tratative, pacea s-a semnat la Carlowitz între Poarta otomană pe de o parte şi Austria, Polonia, Rusia şi Veneţia pe de altă parte, pe baza principiului *statu quo*. Austria obţine cea mai mare parte

a Ungariei, Transilvania şi Slovenia. Polonia obţine Podolia şi Cameniţa, Veneţia, Moreea şi fortăreţele de pe coasta dalmată; pentru Rusia, pacea are caracter de armistiţiu, timp în care ea ţine ocupat Azovul. Pacea nu a satisfăcut nici una din părţile semnatare, ea amînînd de fapt confruntările decisive care vor izbucni în curînd (1714). Totuşi, Pacea de la Carlowitz înlătură definitiv pericolul otoman pentru Europa de SE şi deschide perspectivele afirmării Austriei ca mare putere europeană. **1703.** *TRATAT ÎNTRE POLONIA ŞI POARTA OTOMANĂ* (Jahorlic, 14 oct.), încheiat între reprezentanţii Poloniei şi Turciei, prin care se stabileşte, între altele, ca hotarul dintre Polonia şi Moldova să fie, ca şi în trecut, fluviul Nistru. **1711.** *TRATAT ÎNTRE DIMITRIE CANTEMIR, DOMN AL MOLDOVEI, ŞI PETRU I, ŢARUL RUSIEI* (Luck, 13/24 apr.), încheiat pe picior de egalitate între domnul moldovean şi ţarul Rusiei, *Tratatul* stabileşte condiţiile în care urmau a se desfăşura relaţiile dintre cele două părţi în viitor. În schimbul prestării jurămîntului de credinţă de către domnitorul moldovean, ţarul Rusiei se angaja a nu pune domnitori străini în Moldova, menţinînd domnia ereditară a lui Cantemir. După obicei, toată puterea statului urma a fi în mîna domnitorului, după cum tot de domn depindea justiţia. *Tratatul* stabilea graniţa dintre Moldova şi Rusia pe Nistru, Rusia garantînd integritatea teritorială a Moldovei. În cazul în care turcii ocupau Moldova, domnitorului român şi familici sale i se asigura dreptul de azil în Rusia. *TRATAT DE PACE ÎNTRE RUSIA ŞI TURCIA* (Huşi, 10/21 iul.), încheiat în urma războiului ruso-turc în care Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, a luptat alături de ţarul Rusiei, Petru I. Consemnînd înfrîngerea Rusiei de către Turcia, *Tratatul* stipulează cedarea fortăreţei Azov şi a teritoriului ce ţinea de aceasta de către Rusia Turciei. În urma acestor evenimente, domnitorul român Dimitrie Cantemir se retrage în Rusia. *TRATATUL DE LA SATU MARE* (24 sept.), act care încheie perioada războiului de eliberare condus de Francisc Rákóczi II împotriva habsburgilor între 1703—1711. Tratativele începute la Debreţin şi continuate la Carei au luat sfîrşit la 29 sept. 1711 la Satu Mare, cînd Károlyi Sándor, împotriva voinţei lui Francisc Rákóczi, încheie pacea cu imperialii. Curtea vienezâ garanta viaţa şi averea lui F. Rákóczi dacă el se întorcea în ţară şi depunea jurămîntul de credinţă în trei săptămîni de la semnarea păcii. El putea să aibă reşedinţa şi în Polonia, unde de fapt se afla în momentul semnării Tratatului. La fel erau trataţi şi adepţii conducătorului mişcării. Se garanta, de asemenea, exercitarea liberă a confesiunii (Ungaria şi Transilvania urmau a fi menţinute în vechile lor orînduiri iar plîngerile urmau a se înainta Dietei (v.), care să le soluţioneze). În posturi de conducere civile ori militare urmau a fi numiţi doar autohtoni. **1718.** *TRATATUL DE PACE DE LA PASSAROWITZ* (21 iul.), pune capăt războiului turco-veneţian, început în 1714, la care s-a alăturat în 1716 şi Austria; în urma victoriilor obţinute de prinţul Eugen de Savoia, Poarta s-a văzut constrînsă să accepte tratativele de pace care încep în mai 1718, mijlocite fiind de Anglia, Olanda şi Suedia. La baza *Tratatului* s-a aflat principiul *uti possidetis*, care a reprezentat un pas însemnat în politica de expansiune a Imperiului habsburgic. În urma *Tratatului*, Austria şi-a extins stăpînirea asupra Banatului de Timişoara, Serbiei septentrionale cu Belgradul şi Oltenia, în timp ce Veneţia a pus stăpînire pe cîteva regiuni din Dalmaţia, dar a trebuit să renunţe la Moreea, pierdută în campania din 1715. **1739.** *TRATATUL DE PACE DE LA BELGRAD* (1 sept.), pune capăt războiului aus-

tro-turc început cu doi ani în urmă (1737) de către Austria în dorința de a anexa noi teritorii pe seama Porții. Pacea de la Belgrad o anulează de fapt pe cea de la Passarowitz (1718) (v.) (în aspectul ei austro-turc). Austria trebuie să renunțe la Oltenia, la Serbia de Nord și la Belgrad, granița stabilindu-se de-a lungul Savei, Dunării și pe Carpații din estul Banatului; această graniță stăvilește expansiunea Austriei spre SE timp de aproape 150 de ani (pînă la Tratatul de la Berlin din 1878). **1774.** *TRATAT DE PACE ÎNCHEIAT ÎNTRE RUSIA ȘI POARTA OTOMANĂ* (Kuciuk-Kainargi, 10/21 iul.), pune capăt războiului început în 1768 și reproduce, în mare, stipulațiile hotărîte la Congresele preliminarii de pace de la Focșani și București (1772, 1773). Împreună cu anexarea unor importante teritorii (cele două Cabardii, cetățile Azov, Kerci, Ienikale, Kinburn și teritoriul cuprins între Nipru și Bug), Rusia obține independența pentru tătarii din Crimeea și Cuban; aceștia urmau să accepte supremația califală a sultanului, în limitele libertăților lor civile și politice. Poarta concede Rusiei libertatea de comerț și navigație în mările și porturile Imperiului, trecerea liberă prin Strîmtori (v. *strîmtorile Mării Negre*), aceleași privilegii de care se bucurau supușii națiunilor celor mai favorizate, dreptul de a stabili consulate în cuprinsul Imperiului. Pentru Principatele Române, art. 14 din *Tratat* prevede: garantarea liberei exercitări a religiei, dreptul de emigrare pentru cei care îl solicitau, scutire de dări pe termen de doi ani. De asemenea, celor două țări românești li se consacrau vechile privilegii, asigurîndu-se reprezentanților lor de la Constantinopol (v. *capuchehaie*) avantajul dreptului ginților. Cele mai importante stipulații sînt acele în virtutea cărora Poarta se obliga să țină seama de observațiile Rusiei în favoarea bisericii ortodoxe și să respecte demersurile miniștrilor în avantajul Principatelor. Dreptul la intervenție, în favoarea ortodocșilor din Imperiul otoman, stipulat de clauzele *Tratatului*, conferea Rusiei facultatea de a se amesteca în orice moment în afacerile interne ale Porții și de a începe oricînd un nou război împotriva turcilor. În urma *Tratatului de la Kuciuk-Kainargi*, Poarta a fost îndatorată să promulge un hatișerif (v.), prin care garanta vechile privilegii ale Principatelor. **1775.** *TRATATUL AUSTRO-TURC* (Constantinopol, 7 mai), avantajele oferite Rusiei prin Pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774) (v.) și slăbirea Porții au îndemnat Austria să-și rotunjească posesiunile teritoriale în detrimentul Porții. Inițial, curtea vieneză viza Oltenia, pentru ca apoi, în urma achizițiilor poloneze, să-și îndrepte atenția asupra nordului Moldovei; tratativele sînt purtate de Thugut și Kaunitz imediat după evacuarea acestei regiuni de către trupele ruse (aug.-sept. 1774), după care trupele imperiale se instalează aici. Poarta a fost obligată să consimtă la cedarea acestui teritoriu rupt de către Austria, din Moldova, numit Bucovina (Bucovina a fost apoi, la 1786, alipită administrativ Galiției). Funcționari imperiali și comisari turci au procedat la trasarea frontierei dintre Bucovina și Moldova, în urma căreia Austria a reușit să anexeze peste 30 de sate în plus față de prevederile convenției din 7 mai. **1791.** *TRATATUL DE PACE DE LA ȘIȘTOV* (4 aug.), consfințește ieșirea Austriei din războiul austro-ruso-turc, început în 1787 și încheiat la Iași în 1792 cu pacea dintre Rusia și Turcia. Austria s-a văzut nevoită să intre în tratative separate de pace din cauza dificultăților din Țările de Jos și Ungaria, ale tulburărilor declanșate de reformele lui Iosif II și a celor declanșate de Revoluția franceză. Austria și Poarta au semnat mai întîi un armistițiu la Giurgiu (19 sept. 1790), congresul

de pace reunindu-le apoi la Şiştov (dec. 1790). Negocierile trenează, delegaţia Austriei se retrage vremelnic la Bucureşti (9 iun.) pentru că turcii nu cedau cerinţelor ei; intervenţia puterilor mediatoare şi ameninţarea Revoluţiei franceze au îndemnat pe austrieci să revină la masa tratativelor, încheiate la 4 aug. pe baza statu-quo-ului; o Convenţie secretă asigură totuşi Austriei achiziţii noi: Orşova-Veche şi regiunea Unna, care aparţinuseră Austriei înaintea războiului. **1792.** *TRATAT DE PACE ÎNCHEIAT ÎNTRE RUSIA ŞI POARTA OTOMANĂ* (Iaşi, 9 ian.), înfrîngerile suferite de turci în războiul început la 1787, sub loviturile armatelor conduse de Suvorov şi Kutuzov (în cadrul acestora luptau şi numeroşi voluntari români), retragerea Austriei din război şi încheierea păcii separate de la Şiştov (aug. 1791) (v. *Tratatul de pace de la Şiştov*), încercările de reformare a Constituţiei în Polonia, la care se adăugau progresele continui ale revoluţiei franceze, au favorizat şi grăbit semnarea preliminariilor de la Galaţi (11 aug. 1791), care au stat la baza păcii de la Iaşi. Alcătuit din 13 puncte, *Tratatul* confirmă şi întăreşte tratatele şi convenţiile anterioare: se atribuie Rusiei întregul teritoriu dintre Bug şi Nistru, inclusiv Oceacovul, îndatorînd Poarta să respecte toate privilegiile stipulate în favoarea Principatelor Române. Locuitorii acestora — cei care o doreau — în termen de 14 luni, puteau să-şi părăsească ţara şi să se stabilească, în toată libertatea, în orice loc. În urma încheierii *Tratatului de la Iaşi* (1791), Imperiul rus ajunge în hotar direct cu Moldova, pe Nistru. **1794.** *TRATATUL JAY* (19 nov.), încheiat între Anglia şi S.U.A. pentru reglementarea unor conflicte comerciale şi de navigaţie — ce existau din vremea războiului de independenţă, şi pentru aplanarea unor dificultăţi născute din refuzul Angliei de a-şi retrage trupele din forturile situate pe frontiera americană de NV, aşa cum se stabilise prin Tratatul de pace de la Paris din 1783. Purtînd numele negociatorului american John Jay (1745—1829) Tratatul a prevăzut ca o parte din neînţelegerile de mai sus să fie încredinţate spre soluţionare unor comisii arbitrale mixte pentru a căror componenţă a statornicit, prin art. 6 şi 7, sistemul numirii, alături de comisarii naţionali, a unui supraarbitru. **1807.** *TRATATUL DE PACE DE LA TILSIT* (7 iul.), pune capăt războiului început în toamna lui 1806 între Franţa napoleoneană şi cea de-a patra coaliţie (Anglia, Suedia, Rusia, Prusia); război marcat de cîteva victorii strălucite ale lui Napoleon: Jena şi Auerstedt (14 oct. 1806), Eylau (7—8 febr. 1807), Friedland (14 iun. 1807). Pacea s-a încheiat între ţarul Alexandru I şi Napoleon. Ţarul temîndu-se, după înfrîngerea de la Friedland, de o mişcare antirusească în Polonia, începe tratativele cu Napoleon, dornic la rîndul său să încheie o alianţă cu Rusia. *Tratatul* prevede o alianţă secretă franco-rusă îndreptată împotriva Angliei, căreia ţarul îi va declara război în cazul în care Anglia îi refuză medierea cu Franţa; Napoleon promite sprijinirea Rusiei în războiul ei cu Poarta. Rusia aderă la blocus-ul continental, se obligă să evacueze ţările române, renunţă la ins. Ionice şi alte mici posesiuni şi recunoaşte Confederaţia Rinului. Prusia pierde circa jumătate din teritoriile sale, anexate fie marelui ducat al Varşoviei fie regatului Westfaliei; restul teritoriilor rămîn sub ocupaţie franceză pînă la plata unor însemnate reparaţii. **1812.** *TRATATUL DE PACE ÎNCHEIAT ÎNTRE RUSIA ŞI TURCIA* (Bucureşti, 16/28 mai). Părţile au stabilit ca toate tratatele încheiate în urma diferitelor negocieri de pace între cele două state să fie confirmate prin acest tratat, păstrîndu-şi deplina lor valabilitate, cu excepţia articolelor care

au fost modificate. Conform prevederilor *Tratatului*, teritoriul dintre Nistru şi Prut era cedat de Turcia, Rusiei, graniţa dintre cele două imperii stabilindu-se pe rîul Prut, de la pătrunderea acestuia în Moldova şi pînă la vărsarea sa în Dunăre, apoi pe acest „fluviu" pînă la Chilia şi apoi la vărsarea în M. Neagră. Erau confirmate privilegiile acordate Moldovei prin art. 5 din preliminariile *Tratatului*, precum şi prin convenţiile speciale şi dispoziţiile consemnate în art. 4 al Tratatului de la Iaşi, din 29 dec. 1791/ 9 ian. 1792 (v.), care stipulează că nici o despăgubire nu va trebui reclamată pentru veniturile nepercepute şi nici o contribuţie cerută pentru toată perioada războiului. Locuitorii celor două ţări române urmau a fi scutiţi de orice impozit pe timp de doi ani. **1826.** *TRATAT DE UNIUNE, LIGA ŞI CONFEDERAŢIA PERMANENTĂ*, principal document adoptat de Congresul de la Ciudad de Panamá (22 iun.—15 iul.) la care au participat delegaţi din Marea Columbie, Mexic, Republica Provinciilor Unite ale Americii Centrale şi Perú, precum şi observatori din S.U.A., Marea Britanie şi Olanda. Împreună cu alte măsuri adoptate de Congres, a constituit baza instituţionalizării relaţiilor interamericane. El consacra obligaţia statelor membre de a-şi acorda reciproc sprijin în vederea apărării suveranităţii şi independenţei lor naţionale. *Tratatul* prevedea apărarea integrităţii teritoriale a membrilor şi stabilirea unui sistem de reglementare a diferendelor internaţionale pe cale paşnică prin conciliere, bune oficii şi mediere, stipulînd, în acelaşi timp, expulzarea dintre membri a acelora ce violau obligaţia reglementării pe cale paşnică a eventualelor litigii, recurgînd la folosirea forţei. *Tratatul* prefigura, prin conţinutul său, o seamă de noi instituţii ale dreptului internaţional, între care consacrarea unui instrument de ajutor mutual pe care în zilele noastre îl întîlnim sub forma tratatelor de asistenţă reciprocă şi a unui embrion al sistemului de securitate colectivă. Dealtfel, în cele 14 puncte (v.) preşedintele S.U.A., W. Wilson, s-a inspirat direct din acest tratat în formularea punctului referitor la crearea Societăţii Naţiunilor (v.). **1829.** *TRATATUL DE PACE ÎNTRE RUSIA ŞI POARTA OTOMANĂ* (Adrianopol, 2/14 sept.), a pus capăt războiului ruso-turc început în 1828. Prin cele 16 articole se stipulează: trasarea graniţei asiatice dintre Rusia şi Turcia, obligaţia Porţii otomane de a pune în aplicare clauzele actului separat relativ la Serbia al Convenţiei de la Akkermann (1826) (v.), libertatea de comerţ în Imperiul otoman pentru supuşii ruşi, libera navigaţie în M. Neagră şi trecerea Deltei Dunării în stăpînirea Rusiei, libera circulaţie a vaselor comerciale prin strîmtori (v. *strîmtorile Mării Negre*), obligaţia Rusiei de a evacua teritoriile Imperiului otoman după schimbul instrumentelor de ratificare a tratatului şi încheierea unui Act separat relativ la Moldova, Muntenia şi Serbia etc. Art. 5 al *Tratatului* se referea la Moldova şi Muntenia şi prevedea menţinerea suzeranităţii otomane, conservarea privilegiilor şi a imunităţilor lor, liberul exerciţiu al cultului, o administraţie naţională şi independentă, deplina libertate a comerţului. Art. 5 a fost dezvoltat într-un Act separat care stabilea domnia pe viaţă, interzicea ingerinţele Porţii otomane în afacerile Principatelor, interzicea menţinerea punctelor fortificate otomane în stînga Dunării, instituia un serviciu de carantină pe Dunăre, prevedea formarea miliţiilor naţionale, abolirea furniturilor către Poarta otomană, libertatea deplină a comerţului şi libera navigaţie pe Dunăre, obligaţia Porţii otomane de a confirma regulamentele administrative elaborate în anii ocupaţiei ruse etc. Un al doilea

Act separat fixa indemnizaţiile ce urmau să fie plătite de Poarta otomană şi prevedea evacuarea Silistrei, Moldovei şi Munteniei numai după achitarea deplină a acelor indemnizaţii. *Tratatul de la Adrianopol* a avut o certă însemnătate pentru grăbirea procesului de dezvoltare a relaţiilor capitaliste şi de modernizare a statelor române. **1834.** *TRATATUL RUSO-TURC REFERITOR LA GRANIŢELE DIN ASIA, LA PRINCIPATE ŞI INDEMNITĂŢI* (St. Petersburg, 29 ian.), reglementează acele clauze ale Tratatului de la Adrianopol (1829) (v.) care nu fuseseră puse încă în execuţie: graniţa turco-rusă în Asia (portul Sf. Nicolae — Akhaltsîkh-Kars), recunoaşterea de către Poarta otomană a Regulamentelor organice ale Moldovei şi Munteniei (v.), fixarea tributului lor, retragerea trupelor ruse din Principate în termen de două luni de la data numirii domnitorilor şi stabilirea indemnităţii pe care Poarta otomană urma s-o plătească Rusiei (4 000 000 de ducaţi de Olanda în 8 ani). **1856.** *TRATATUL DE PACE DE LA PARIS* (18/30 mart.), încheiat în urma dezbaterilor Conferinţei de la Paris (v.) şi menit a pune capăt războiului Crimeii, prevedea evacuarea Crimeii de către aliaţi, remiterea către Imperiul otoman a cetăţii Kars şi restituirea sudului Basarabiei către Moldova, acordarea unei amnistii, neutralizarea M. Negre, libertatea de navigaţie pe Dunăre şi instituirea a două comisii dunărene — una europeană, pentru zona gurilor Dunării şi una riverană; în privinţa Principatelor Române, se prevedea suzeranitatea otomană, garanţia colectivă a puterilor, deplina lor autonomie, convocarea Adunărilor ad-hoc şi instituirea unei comisii de informare a puterilor garante, o convenţie ulterioară urmînd a fi încheiată între Puterile Garante în privinţa reorganizării lor; Serbia îşi păstra „administraţia independentă şi naţională", iar Poarta „dreptul de garnizoană" pe teritoriul sîrbesc; se mai stabilea fixarea traseului frontierei asiatice a Rusiei şi Turciei de către o comisie internaţională. *Tratatului* îi erau anexate un tratat al strîmtorilor, o convenţie privind neutralizarea M. Negre, alta referitoare la ins. Aland şi o declaraţie asupra drepturilor neutrilor. **1878.** *TRATATUL DE PACE DE LA SAN STEFANO*, încheiat între Rusia şi Imperiul otoman la 19 febr.—3 mart. în urma războiului din 1877—1878 la care a participat şi România. Imperiul otoman a recunoscut independenţa României, Serbiei şi Muntenegrului. Se constituie Principatul autonom al Bulgariei, cu un guvern creştin şi miliţie naţională, tributar Porţii, teritoriul noului principat întinzîndu-se spre S pînă la M. Egee şi lacul Ohrida. Bosnia şi Herţegovina urmau a avea o administraţie autonomă. Rusia primeşte, în schimbul despăgubirii băneşti, sangeacul Tulcea cu ins. din Deltă şi Ins. Şerpilor, pe care îşi rezervă „facultatea de a le schimba cu partea Basarabiei detaşată la 1856", precum şi patru cetăţi în S Caucazului (v. şi *Congresul de la Berlin*). *TRATATUL DE LA BERLIN* (13 iul.), încheiat de Congresul celor şapte mari puteri ale Europei, desfăşurat în capitala Germaniei (13 iun.—13 iul. 1878) (v. *Congresul de la Berlin*), în urma presiunilor exercitate asupra Rusiei de Marea Britanie şi Austro-Ungaria, cu scopul revizuirii Tratatului de pace ruso-turc de la San Stefano (v.) (19 febr.—3 mart. 1877). *Tratatul* a confirmat independenţa României (art. 43), Serbiei (art. 34) şi Muntenegrului (art. 26), state care au luptat împotriva Turciei pentru dobîndirea neatîrnării. Noul statut internaţional al României, recunoscut de către semnatarii *Tratatului*, prevedea unele schimbări teritoriale (art. 45) şi acordarea de către statul român a unor drepturi civile şi politice

tuturor locuitorilor țării, indiferent de confesiune (art. 44). Vechiul teritoriu românesc al Dobrogei, inclusiv Delta Dunării, a revenit României. Primele articole ale *Tratatului* delimitează hotarele noului Principat autonom bulgar, ce urma să se întindă spre S pînă pe linia Munților Balcani, iar la SV să cuprindă și sangeacul Sofia. Teritoriile atribuite Serbiei și Muntenegrului prin Tratatul de la San Stefano au fost sensibil reduse, iar Bosnia și Herțegovina, rămînînd sub suzeranitatea nominală a sultanului, au trecut sub administrația monarhiei habsburgice, căreia i-a revenit și dreptul de a menține garnizoane în sangeacul Novibazar. A fost menținută Comisia Europeană a Dunării (C.E.D.) (v.), aceasta urmînd să-și desfășoare activitatea „cu o desăvîrșită independență față de autoritatea teritorială", pe porțiunea fluviului între Galați și M. Neagră, ceea ce constituia o încălcare a suveranității României. În calitate de stat riveran, România a fost însă inclusă ca membră a numitei comisii, din care făceau, în rest, parte cele șapte mari puteri. **1911.** *TRATATELE KNOX*, tratate încheiate între Franța și Marea Britanie, care prevedeau o formă evoluată a comisiilor internaționale de anchetă (v.). Inovația prevăzută în aceste *Tratate Knox* constă în faptul că preconizau formarea, înainte de nașterea unui diferend între părți, a unei comisii permanente a cărei sarcină era ca, pe lîngă constatarea și elucidarea faptelor, să facă recomandări sau sugestii părților litigante pentru soluționarea diferendului. Aceste *Tratate* nu au fost ratificate și, ca atare, nu au intrat în vigoare. **1913.** *TRATAT DE PACE ÎNTRE ROMÂNIA, GRECIA, MUNTENEGRU, SERBIA ȘI BULGARIA* (București, 28 iul.— 10 aug.), prin care se încheie cel de-al doilea război balcanic, fixează granițele dintre România și Bulgaria, Serbia și Bulgaria, Grecia și Bulgaria. Părțile contractante se obligau să-și restituie reciproc prizonierii de război. În acest scop statele semnatare urmau să desemneze, fiecare, comisari speciali, însărcinați să primească prizonierii de război. *Tratatul* conține un număr de protocoale în care sînt descrise granițele româno-bulgare, sîrbo-bulgare, greco-bulgare. **1916.** *TRATAT DE ALIANȚĂ ÎNCHEIAT DE ROMÂNIA CU FRANȚA, MAREA BRITANIE, ITALIA ȘI RUSIA* (București, 4/17 aug.). Exprimînd dorința de a-și realiza deziderațul de veacuri al unității naționale și statale a poporului român, România s-a raliat în primul război mondial puterilor Antantei, încheind cu acestea un tratat de alianță. Tratatul conținea recunoașterea și garantarea de către puterile Antantei (v.) a realizării acestui deziderat. Astfel, clauzele sale cuprind pe de o parte obligația pentru Rusia, Franța, Anglia și Italia de a garanta integritatea teritorială a României pe toată întinderea frontierelor sale, iar pe de altă parte obligația României de a declara război și de a ataca Austro-Ungaria în condițiile stabilite prin Convenția militară. România se mai angaja să înceteze, de la declararea războiului, orice legături economice și orice schimb comercial cu toți dușmanii aliaților. *Tratatul* preciza că Rusia, Franța, Anglia și Italia recunoșteau României dreptul de a-și reuni teritoriile din monarhia austro-ungară, prevăzute și hotărnicite în art. 4 al *Tratatului*. În virtutea art. 5, Rusia, Franța, Anglia și Italia de o parte și România de altă parte se obligau să nu încheie pace separată sau pacea generală decît în unire și în același timp. De asemenea, Rusia, Franța, Anglia și Italia se obligau ca în tratatul de pace teritoriile din monarhia austro-ungară, prevăzute în art. 4, să fie recunoscute României. Conform prevederilor art. 6, România urma să se bucure de aceleași drepturi ca și aliații săi în tot ce privește preliminariile, tratativele de pace, ca și discutarea chestiunilor care trebuia să fie supuse

hotărîrii conferinţei de pace. Puterile contractante se obligau să păstreze în secret această Convenţie pînă la încheierea păcii generale. **1918.** *TRATATUL DE PACE DE LA BREST-LITOVSK* (3 mart.), semnat între Rusia Sovietică şi Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia); pe baza lui a luat sfîrşit participarea Rusiei la primul război mondial. Potrivit *Tratatului* foste teritorii ale Imperiului ţarist — Polonia, Lituania, Estonia şi o parte a Letoniei — treceau în stăpînirea Germaniei; Ucraina devenea un stat dependent de Germania, iar Turcia lua o seamă de teritorii din Gruzia şi Armenia. Rusia Sovietică urma să plătească Germaniei şase miliarde de mărci. Pacea de la Brest-Litovsk a dat Puterii Sovietice din Rusia răgazul necesar consolidării ei. În nov., după înfrîngerea Puterilor Centrale, guvernul sovietic a anulat acest *Tratat*. *TRATATUL DE PACE DINTRE ROMÂNIA, DE O PARTE, GERMANIA, AUSTRO-UNGARIA, BULGARIA ŞI TURCIA, DE ALTĂ PARTE* (Bucureşti, 24 apr./17 mai), tratatul economic româno-german, convenţia specială şi tratatul juridico-politic (ultimele două semnate concomitent cu primul document) impuneau României clauze teritoriale şi economice foarte grele în beneficiul Puterilor Centrale. Tratatele, deşi semnate, nu au fost ratificate de şeful statului român şi n-au avut aplicabilitate în urma înfrîngerii Puterilor Centrale, în toamna anului 1918. **1919.** *TRATATUL DE PACE DE LA NEUILLY* (27 nov.), semnat de Puterile Aliate şi Asociate (v.) de o parte şi Bulgaria pe de altă parte. A intrat în vigoare la 9 aug. 1920. Stabilea frontierele Bulgariei, ca şi plafonul maxim al forţelor sale armate care nu trebuia să depăşească 20 000 de oameni, inclusiv ofiţerii şi trupele auxiliare. În *Tratat* se stipula că Bulgaria urma să plătească drept reparaţii de război suma de 2 250 000 000 franci aur. În virtutea acestui *Tratat* erau anulate între altele şi clauzele Tratatului de la Bucureşti din mai 1918, ale convenţiilor complementare ale acestuia, precum şi ale altor acte încheiate cu România după 15 aug. 1917 şi pînă la intrarea în vigoare a tratatului de faţă. *TRATATUL DE PACE DE LA SAINT GERMAIN EN-LAYE* (10 sept.), încheiat de Puterile Aliate şi Asociate cu Austria, decide, împreună cu Tratatul de la Trianon, soarta dublei monarhii austro-ungare, pe care o desfiinţează. Conform art. 27, se delimitează noile frontiere cu Elveţia, Liechtenstein, Italia, statul Sîrbo-Croato-Sloven, Ungaria, Cehoslovacia şi Germania. Austria renunţa în favoarea Italiei la toate drepturile şi titlurile fostei monarhii austro-ungare, dincolo de frontierele Austriei (art. 36), precum şi în favoarea statului Sîrbo-Croato-Sloven (art. 46), a cărui independenţă deplină o recunoaşte. Aceleaşi renunţări sînt inserate în favoarea Cehoslovaciei. Austria renunţa, în favoarea României, la toate drepturile şi titlurile asupra Bucovinei (art. 59). Toate tratatele, convenţiile sau înţelegerile pe care Austria sau fosta monarhie austro-ungară le-a încheiat cu România înainte de 28 iul. 1914 au devenit caduce. Austria se angaja să recunoască şi să accepte frontierele Bulgariei, Greciei, Ungariei, Poloniei, statului Sîrbo-Croato-Sloven şi Cehoslovaciei, aşa cum vor fi stabilite de principalele Puteri Aliate şi Asociate. Austriei i se interzicea comiterea oricărui act care ar fi compromis independenţa sa. Recunoscînd Austria vinovată de declanşarea şi ducerea războiului, guvernele aliate şi asociate au declarat că resursele acestui stat sînt insuficiente pentru acoperirea integrală a pagubelor cauzate. Sumele pe care Austria urma să le plătească vor fi determinate de Comisia reparaţiilor, prevăzută în Tratatul de la Versailles. Austria renunţa, în favoarea Chinei, la privilegiile şi avantajele rezultînd din dispoziţiile protocolului final semnat la Pekin la 7 sept. 1901 şi accepta anularea con-

tractelor obținute de la guvernul chinez în baza cărora deținea concesiunea din Tien-Tsin. O parte a datoriilor fostului guvern austriac urma să fie asumată de statele cărora le-au fost restituite teritorii din fosta monarhie. În acest sens a fost semnat la 10 sept. 1919, la Saint Germain, Aranjamentul privind contribuția la cheltuielile de eliberare a fostei monarhii austro-ungare. Austria urma să fie dezarmată, sub controlul Comisiilor interaliate; numărul total al forțelor sale armate era de cel mult 30 000 de oameni; toate navele de război, inclusiv submarinele, trebuiau predate definitiv principalelor puteri aliate și asociate; aviația militară era desființată. Din partea României, *Tratatul* a fost semnat de Nicolae Titulescu. *TRATATUL DE PACE DINTRE PUTERILE ALIATE ȘI ASOCIATE ȘI GERMANIA* (*Tratatul de la Versailles*), semnat la 28 iun., la Conferința de pace de la Versailles, pune capăt războiului dintre Germania și Puterile Aliate și Asociate. *Tratatul* cuprinde 440 de articole sistematizate în următoarele 15 părți: Pactul Societății Națiunilor (Partea I); Frontierele Germaniei (Partea a II-a); Clauze politice europene (Partea a III-a); Drepturi și interese germane în afara Germaniei (Partea a IV-a); Clauze militare, navale și aeriene (Partea a V-a); Prizonieri de război și morminte (Partea a VI-a); Sancțiuni (Partea a VII-a); Reparații (Partea a VIII-a); Clauze economice și financiare (Părțile a IX-a și a X-a); Navigația aeriană (Partea a XI-a); Porturi, căi fluviale și căi ferate (Partea a XII-a); Munca (Partea a XIII-a); Garanții de executare (Partea a XIV-a) și Clauze diverse (Partea a XV-a). Clauzele politice și teritoriale prevedeau că Germania era obligată să restituie: Franței — Alsacia și Lorena; Belgiei — cantoanele walone Eupen, Malmedy și Moresnet; Danemarcei — Schleswigul; Poloniei — Posnania, o parte a Prusiei occidentale și, după plebiscit, Silezia Superioară. Fostele colonii germane erau împărțite între Franța, Anglia și Japonia; Germania era obligată să accepte: crearea în Saar a unui guvern, sub autoritatea Societății Națiunilor, avînd în frunte un președinte francez; suprimarea oricăror legături politice și economice cu Marele Ducat de Luxemburg; anularea tuturor tratatelor încheiate în timpul războiului; ocuparea de către aliați a Sileziei Superioare în vederea plebiscitului; abolirea ipotecii germane asupra Marocului și Egiptului; crearea portului liber al Danzigului (Gdansk); revizuirea tratatelor din 19 apr. 1838, care stabileau pentru Belgia un regim de neutralitate. Clauzele militare și de garanție prevedeau dezarmarea Germaniei, astfel: serviciul militar obligator era desființat, Germania neputînd ține sub arme decît cel mult 100 000 de oameni; recrutarea și școlile de război erau abolite; carele de asalt, aviația de război, tunurile grele de campanie, armele chimice, precum și 35 de mii de tunuri diverse, 160 de mii de mitraliere, 2,7 milioane de puști ș.a. urmau să fie distruse prin comisiile interaliate de control; aviația trebuia interzisă, iar flota de război redusă la cîteva nave de suprafață; toate arsenalele trebuiau distruse; malul stîng al Rinului și 50 de km din cel drept sînt demilitarizate și ocupate de trupele aliate pe timp de 15 ani; zonele Koblenz (Coblence), Köln (Colonia) și Mainz (Mayence) sînt, de asemenea, ocupate de aliați, urmînd a fi evacuate din cinci în cinci ani, în raport de executarea obligațiilor de către Germania; se constituiau Înalta comisie interaliată a malului stîng al Rinului, sub președinția delegatului francez, și organul militar de control, al Societății Națiunilor. Clauze morale: Germania era declarată vinovată de violarea legilor și obiceiurilor războiului și a legilor umanității, iar ex împăratul Wilhelm II, acuzat de ofensă supremă contra autorității sacre a tratatelor. Clauze economice și financiare: Germania era obligată să res-

tituie bunurile şi valorile confiscate de armatele gemane; să plătească o sumă ce urma a fi determinată de comisia reparaţiilor; să transfere Franţei acţiunile germane din Banca de stat a Marocului; să remită aliaţilor două rînduri de bonuri la purtător, unul de 20 de miliarde de mărci-aur, altul de 40 de miliarde de mărci-aur, pe care comisia de reparaţii le va pune în circulaţie cînd va considera că Germania este capabilă să asigure cupoanele; va remite aliaţilor flota comercială (410 000 de tone Franţei), cablurile submarine, precum şi o cantitate de cărbuni şi un număr de vite; va acorda aliaţilor clauza naţiunii celei mai favorizate pe cinci ani fără reciprocitate; va ceda gratuit Franţei toate bunurile publice din Alsacia şi Lorena, precum şi minele de cărbuni din Saar; va lichida toate proprietăţile aflate în ţările aliate. Prin *Tratat* a fost elaborat un nou regim al transporturilor pe fluvii, canale şi căi ferate. *TRATAT ÎNCHEIAT ÎNTRE ROMÂNIA ŞI PRINCIPALELE PUTERI ALIATE ŞI ASOCIATE* (Paris, 26 nov. / 9 dec.), prin care guvernul român se obliga să acorde tuturor locuitorilor, fără deosebire de naştere, de naţionalitate, de limbă, de rasă sau de religie, deplina şi întreaga ocrotire a vieţii şi a libertăţii lor. Se preciza că toţi locuitorii României vor avea dreptul la libera exercitare publică şi privată a oricărei credinţe, religii sau confesiuni, a căror practică nu va fi contrară cu ordinea publică şi bunele moravuri (art. 2). *Tratatul* prevedea că supuşii români aparţinînd minorităţilor etnice, de religie sau de limbă, se vor bucura de acelaşi tratament şi de aceleaşi garanţii, de drept şi de fapt, ca şi ceilalţi supuşi români. Cu privire la libertatea comerţului şi tranzitului, *Tratatul* stipulează că pînă la încheierea, sub patronajul Societăţii Naţiunilor (v.), a unei convenţii generale menite să asigure şi să menţină libertatea comunicaţiilor şi a tranzitului, România se obliga să acorde pe teritoriul român, inclusiv în apele teritoriale, libertatea de tranzit persoanelor, mărfurilor, navelor şi curierilor poştali tranzitînd dinspre sau înspre oricare dintre statele aliate sau asociate, şi să le acorde, în ce priveşte înlesnirile, taxele, restricţiile sau orice alte materii, un tratament cel puţin tot aşa de favorabil ca persoanelor, mărfurilor, navelor, maşinilor, vagoanelor şi curierilor poştali ai României sau ai oricărei alte naţionalităţi. **1920.** *TRATAT DE PACE DINTRE PUTERILE ALIATE ŞI ASOCIATE ŞI UNGARIA* (Trianon, 4 iun.), stabileşte frontierele Ungariei cu România, Austria, statul Sîrbo-Croato-Sloven şi Cehoslovacia, consacră principii în baza cărora România îşi vede recunoscută pe plan internaţional desăvîrşirea unităţii sale naţionale şi statale, limitează forţele armate ungare şi obligă Ungaria la plata reparaţiilor şi despăgubirilor ce urmau a fi stabilite. Conform clauzelor teritoriale şi politice, Italia primeşte Fiume; statul Sîrbo-Croato-Sloven — Croaţia, Backa şi partea apuseană a Banatului; la România se realipeşte străvechiul său teritoriu Transilvania; Cehoslovacia primea Slovacia şi Ucraina subcarpatică, iar Austria provincia Burgenland. Ungaria recunoaşte independenţa de stat a Cehoslovaciei şi statului Sîrbo-Croato-Sloven şi renunţă la drepturile şi titlurile pe care ar fi putut să le pretindă fosta monarhie austro-ungară pe fostele sale teritorii. Ungaria se angajează să recunoască regimul Dunării ce urma a fi stabilit la o conferinţă internaţională. Independenţa Ungariei este inalienabilă, aceasta trebuind să se abţină de la orice act de natură a o compromite. Clauzele militare stipulau că toate forţele militare trebuiau

demobilizate, Ungaria neputînd menţine sub arme decît cel mult 30 000 de oameni; toate navele de război austro-ungare, inclusiv submarinele, trebuiau predate Principalelor puteri aliate şi asociate. Ungaria, alături de aliaţii săi, este recunoscută vinovată de pierderile suferite de statele aliate şi asociate ca urmare a războiului care le-a fost impus. Ca atare, Ungaria urma să plătească despăgubiri a căror valoare urma să fie stabilită de Comisia despăgubirilor prevăzută în Tratatul de la Versailles. *TRATATUL DE PACE DINTRE PUTERILE ALIATE ŞI ASOCIATE CU TURCIA* (Sèvres, 10 aug.), consfinţeşte dezmembrarea Imperiului otoman astfel: Palestina, Mesopotamia şi Transiordania sînt plasate sub mandat britanic şi francez; Tracia este cedată Greciei. Turcia renunţă la drepturile şi privilegiile sale asupra Libiei şi Egiptului, precum şi asupra ins. din M. Egee. Turcia recunoaşte: independenţa Armeniei şi Hedjazului; protectoratul Franţei asupra Marocului şi Tunisiei; anexarea Ciprului la Marea Britanie; frontierele Germaniei, Austriei, Bulgariei, Greciei, Ungariei, Poloniei, României, Cehoslovaciei şi statului Sîrbo-Croato-Sloven; necesitatea asigurării libertăţii de navigaţie prin strîmtori, atît în timp de pace cît şi în timp de război, pentru navele militare şi comerciale ale tuturor statelor, care va fi asigurată de „Comisia strîmtorilor". O comisie alcătuită din patru membri numiţi de Anglia, Franţa, Italia şi Japonia urma să fie constituită pentru a pregăti un proiect de reformă judiciară, menit a înlocui în Turcia regimul capitulaţiilor. Turcia trebuia să fie dezarmată: efectivele totale ale forţelor sale armate nu trebuiau să depăşească 50 000 de oameni, recrutaţi numai prin angajament voluntar. Turciei i se interzicea să mai deţină aviaţie militară sau flotă navală. *Tratatul* nu a fost ratificat de Turcia şi nu a intrat în vigoare. *TRATATUL ÎNCHEIAT ÎNTRE PRINCIPALELE PUTERI ALIATE ŞI ASOCIATE CU ROMÂNIA, POLONIA, STATUL SÎRBO-CROATO-SLOVEN ŞI CEHOSLOVACIA* (Sèvres, 28 iul/10 aug.), conform precizărilor din preambulul *Tratatului*, Principalele puteri aliate şi asociate (v.), dorind să asigure suveranitatea Poloniei, României, statului Sîrbo-Croato-Sloven şi Cehoslovaciei asupra teritoriilor care le-au fost recunoscute, au convenit asupra mai multor dispoziţii. Se precizează astfel că, sub rezerva stipulaţiilor particulare ale tratatelor, acordurilor complementare şi deciziilor intervenite pentru reglementarea afacerilor actuale, părţile contractante recunosc suveranitatea Poloniei asupra teritoriilor din vechea monarhie austro-ungară (art. 1). Părţile contractante recunoşteau, de asemenea, suveranitatea statului cehoslovac asupra teritoriilor delimitate prin frontierele cu Germania, Austria, Ungaria, România, Galiţia orientală şi cu Polonia (art. 2). Era recunoscută suveranitatea României asupra teritoriilor delimitate prin frontierele cu Ungaria, statul Sîrbo-Croato-Sloven, Bulgaria, M. Neagră, în NE, o linie care urma să fie determinată ulterior, Galiţia orientală şi Cehoslovacia (art. 3). Se consemna recunoaşterea suveranităţii statului Sîrbo-Croato-Sloven cu privire la teritoriile delimitate prin frontiere cu Italia, Grecia, Bulgaria, România, Ungaria şi cu Austria (art. 4). **1921.** *TRATATUL DE PACE DINTRE S.U.A. ŞI GERMANIA* (Berlin, 25 aug.), impus ca urmare a faptului că Congre-

sul S.U.A. n-a ratificat Tratatul de pace de la Versailles (28 iun. 1919) (v.) din cauza lipsei de dorinţă de a intra în Societatea Naţiunilor (v.) şi ca un semn de nemulţumire faţă de trecerea fostelor concesiuni germane din China (în Pen. Şandun) la Japonia. La 2 iul. 1921, preşedintele S.U.A. a aprobat o hotărîre comună a celor două camere ale Congresului prin care înceta starea de război dintre S.U.A. şi Germania, ca urmare a Declaraţiei din 6 apr. 1916 însoţită de intrarea statului nord-american în primul război mondial. După aceasta a urmat semnarea tratatului de pace între cele două ţări. Documentul semnat reproducea clauzele principale ale Tratatului de pace de la Versailles. Prin art. 1 din *Tratat*, Germania se obliga să acorde S.U.A. toate drepturile, privilegiile, compensaţiile, reparaţiile şi avantajele izvorîte din Tratatul de la Versailles. **1922.** *TRATATUL SOVIETO-GERMAN* (Rapallo, 16 apr.), încheiat în timpul desfăşurării Conferinţei de la Genua (v.), a avut ca principal scop reglementarea chestiunilor rezultînd din starea de război dintre Rusia şi Germania. Clauzele *Tratatului* stipulau renunţarea reciprocă a celor două state la datoriile de război şi rambursarea reciprocă a cheltuielilor necesitate de întreţinerea prizonierilor de război. Se stipula, de asemenea, reluarea relaţiilor diplomatice şi consulare între părţi. Relaţiile economice dintre Rusia sovietică şi Germania urmau a fi bazate pe clauza naţiunii celei mai favorizate. La 16 apr. a fost încheiat şi un Acord complementar prin care dispoziţiile *Tratatului* urmau a se aplica şi altor republici sovietice (Ucraina, Rusia Albă, Georgia, Azerbaidjan, Armenia şi Republica Extremului Orient). Acordul reglementa şi alte probleme legate de situaţia supuşilor uneia din părţi aflaţi pe teritoriul celeilalte. *Tratatul de la Rapallo* a avut un important rol în acţiunea de spargere a blocadei economice şi diplomatice pe care puterile imperialiste au creat-o în jurul tinerei republici sovietice. **1926.** *TRATATUL DE GARANŢIE ROMÂNO-POLON* (Bucureşti, 26 mart.), prevedea respectarea reciprocă şi menţinerea, contra tuturor agresorilor externi, a integrităţii teritoriale şi independenţei politice a celor două state. Odată cu *Tratatul* s-a semnat şi un Aranjament tehnic (convenţie militară), care stabilea modalităţile de colaborare militară în cazul unui război în est, faţă de convenţiile anterioare introducînd un element nou: obligaţia sprijinului militar în cazul în care una din părţi ar fi fost atacată de o altă putere decît vecinii orientali. *Tratatul* a fost prelungit la 15 ian. 1931, adăugîndu-i-se clauza reînnoirii automate pe cinci ani dacă nu era denunţat cu un an înainte de una din părţi. Convenţia militară a fost prelungită la 30 iun. 1931. *TRATAT DE CONCILIAŢIUNE, DE ARANJAMENT JUDICIAR ŞI DE ARBITRAJ OBLIGATORIU, ÎNCHEIAT ÎNTRE ROMÂNIA ŞI ELVEŢIA* (3 febr.), prin care cele două părţi se angajau ca orice diferende, indiferent de natura lor, care s-ar ivi între ele şi n-ar putea fi reglementate pe cale diplomatică într-un termen rezonabil, să fie supuse unei comisii internaţionale permanente de conciliaţiune sau să fie aduse în faţa C.P.J.I. (v.) ori a unui Tribunal arbitral, exceptînd diferendele „care ar atinge în mod direct sau indirect chestiuni în raport cu integritatea lor teritorială sau cu frontierele lor actuale". **1928.** *TRATATUL GENERAL DE AR-*

BITRAJ INTERAMERICAN, adoptat de Conferința extraordinară interamericană de conciliere și arbitraj (v.), prevedea soluționarea tuturor diferendelor de natură juridică intervenite între statele americane semnatare prin metoda arbitrajului. **1929.** *TRATAT DE CONCILIAȚIUNE ÎNCHEIAT ÎNTRE ROMÂNIA ȘI S.U.A.* (Washington, 21 mart.). Cele două părți se angajau ca toate diferendele ce s-ar ivi între ele, indiferent de natura lor, care n-ar putea fi soluționate prin mijloace diplomatice obișnuite, iar părțile nu vor fi recurs la judecata unui tribunal competent, să fie supuse pentru cercetare și raportare unei Comisii permanente internaționale; părțile se învoiau să nu declare război sau să înceapă ostilități în timpul cercetărilor și înaintea depunerii raportului Comisiei. *TRATATUL DE ARBITRAJ ÎNCHEIAT ÎNTRE ROMÂNIA ȘI S.U.A.* (Washington, 21 mart.) prevedea ca toate diferendele dintre cele două părți, care n-au putut fi rezolvate pe cale diplomatică sau prin conciliere, să fie supuse C.P.A. (v.), înființată la Haga prin Convenția din 18 oct. 1907, ori altui tribunal competent, convenit pentru fiecare caz în parte printr-un acord special. *TRATATUL DE CONCILIAȚIUNE ȘI ARBITRAJ ÎNTRE POLONIA ȘI ROMÂNIA* (București, 24 oct.), prevedea că părțile semnatare se angajau să supună unei proceduri de conciliere sau arbitraj orice chestiune care nu putea să fie rezolvată prin procedeele diplomatice obișnuite. **1933.** *TRATATUL DE AMICIȚIE, DE NEAGRESIUNE, DE ARBITRAJ ȘI DE CONCILIAȚIUNE ÎNTRE ROMÂNIA ȘI TURCIA* (Ankara, 17 oct.), sublinia în preambul dorința celor două state de a dezvolta relații de încredere și colaborare, de a contribui la menținerea păcii generale. El se inspira din Pactul Briand-Kellogg de renunțare la război și din principiile convențiilor de la Londra de definire a agresiunii. Art. 1 afirmă că este și va fi pace inviolabilă și amiciție sinceră și perpetuă între cele două țări și popoare, iar art. 2 specifica fidelitatea celor două părți de a nu participa la un act de agresiune comis de un stat terț și sublinia angajamentul lor de a condamna orice agresiune sau orice participare la o agresiune oarecare încercată de terți, precum și orice înțelegere agresivă împotriva uneia sau celeilalte dintre cele două țări. Art. 3 și următoarele stabileau procedurile de arbitraj și de conciliațiune, modalitatea ratificării și durata pactului. Dacă nu este denunțat în șase luni înainte de expirarea primului termen de 10 ani, *Tratatul* se considera reînnoit pentru alți cinci ani și așa mai departe. Tratatul a reprezentat un important instrument al prieteniei, înțelegerii și colaborării turco-române, o contribuție la pacea internațională. **1935.** *TRATATUL DE ASISTENȚĂ MUTUALĂ DINTRE FRANȚA ȘI UNIUNEA SOVIETICĂ* (Paris, 2 mai), rezultat al încercărilor de realizare a Pactului oriental (v.), *Tratatul* este compus din două elemente: 1) Tratatul propriu-zis; 2) Protocolul de semnături. Între părți a avut loc, de asemenea, un schimb de scrisori cu conținut identic în care se specifica scopul încheierii *Tratatului* respectiv. Conținutul *Tratatului* îmbină interesele celor două părți (asistența mutuală în caz de agresiune — art. 1, 2 și 3) cu interesele generale (întărirea Societății Națiunilor — art. 4). Pe de altă parte, atît în textul protocolului de semnături care făcea parte integrantă din *Tratat*, cît și în textul identic al scrisorilor schimbate între părți erau stipulate o serie de clauze privind procedura de intrare în acțiune a *Tratatului* care îl făceau practic inoperant. *Tratatul* a constituit ulterior obiect de „justificare" a Germaniei

în acțiunea agresivă de remilitarizare a zonei renane (v. *criza renană*) pe motiv că era incompatibil cu clauzele Acordurilor de la Locarno (v.). **1937.** *TRATATUL DE NEAGRESIUNE ÎNTRE AFGHANISTAN, IRAN, IRAK ȘI TURCIA (PACTUL DE LA SAADABAD)* (Teheran, 8 iul.), materializa dorința părților de a asigura, în zona geografică în care erau situate, condiții de securitate și colaborare reciprocă, în situația în care pericolele agresiunii și războiului din partea statelor fasciste se profilau din ce în ce mai clar. Părțile se angajau de a nu se amesteca în treburile interne, de a respecta inviolabilitatea frontierelor comune, de a se consulta reciproc în conflictele ce priveau interesele lor comune, obligîndu-se, totodată, de a nu recurge în nici un caz și sub nici o formă la vreun act de agresiune îndreptat contra uneia din ele. Ele considerau acest *Tratat* ca pe o prelungire în Orient a Înțelegerii Balcanice (v.), punctul de legătură constituindu-l Turcia, membră a ambelor pacte. Împreună cu Mica Înțelegere (v.), care constituia o prelungire a Înțelegerii Balcanice către Europa centrală, aceste pacte materializau parțial concepția lui Nicolae Titulescu, după care securitatea colectivă în Europa și în lume putea fi realizată printr-o rețea de pacte regionale, derivate nemijlocit din Pactul Societății Națiunilor (v.). **1939.** *TRATATUL ECONOMIC ROMÂNO-GERMAN* (23 mart.), impus de Germania nazistă României sub amenințarea cu forța, a masării trupelor ungare horthiste la granița de V a țării, a trupelor germane în Slovacia, a trupelor bulgare pe malul drept al Dunării, în condițiile internaționale de după cotropirea Cehoslovaciei (15 mart.). Negocierile au început la 14 febr. 1939 și au durat pînă la 22 mart., partea română urmărind să obțină garanții politice din partea Germaniei cu privire la respectarea statu-quo-ului teritorial al țării în schimbul unor concesii de natură economică, tărăgănînd tratativele și ridicînd nenumărate obiecții în fața pretențiilor tot mai mari ale Reich-ului. În contextul internațional amintit, prezentînd cereri cu caracter ultimativ, șeful delegației germane, Wolthat, a obținut, în după-amiaza zilei de 23 mart. 1939, semnarea *Tratatului*. Acesta cuprindea clauze ce atingeau grav suveranitatea și independența României. Astfel, prin crearea unor întreprinderi mixte germano-române (art. 1, pct. 4) în industria petrolului, fără a se preciza rolul statului român, Germania își deschidea drumul către acapararea întregii industrii petroliere a țării. „Colaborarea pe teren industrial" (art. 1, pct. 5), fără nici o altă specificare, însemna, din punctul de vedere german, reducerea progresivă a industriei României și adaptarea ei la nevoile piței germane. Din punctul de vedere german, Tratatul însemna „un pas decisiv spre dezvoltarea unei politici germane în sud-estul Europei. Germania își asigură supremația în această regiune", după definiția oamenilor politici naziști. Cercurile conducătoare românești au considerat că cedînd în fața forței și semnînd *Tratatul* vor îndepărta primejdia de agresiune și vor îmbunătăți relațiile cu Germania. Masele populare, forțele democratice în frunte cu P.C.R. s-au pronunțat împotriva acestui *Tratat* și pentru apărarea cu arma în mînă a teritoriului național. Măsurile militare luate la 21 mart. în România au fost primite de popor cu hotărîrea nestrămutată de a respinge orice tentativă de agresiune. P.C.R. a dat cuvînt de ordine comuniștilor să se afle în primele rînduri. *Tratatul economic româno-german* nu a fost aplicat în nici una din prevederile sale, în ciuda presiunilor permanente ale Reich-ului. El a constituit însă baza juridică pentru impunerea de către Germania nazistă României a noi tratate și acorduri economice oneroase. *TRATATUL DE NEAGRESIUNE GERMANO-SOVIETIC* (23 aug.), încheiat la Moscova în atmosfera de suspiciuni

și încordare generată de ascuțirea contradicțiilor dintre principalele puteri europene și în condițiile în care tratativele sovieto-franco-britanice, ce se purtau în aceeași perioadă, au eșuat. Prin *Tratat*, cele două guverne se angajau „să se abțină de la orice act de forță, act agresiv și orice atacuri unul asupra altuia, cît și împreună cu orice alte puteri" (art. 1). *Tratatul* stipula, de asemenea, că „dacă una din puterile contractante ar deveni obiectul unei acțiuni de război din partea unei terțe puteri, cealaltă putere contractantă nu va sprijini în nici un fel terța putere" (art. 2). Guvernele semnatare au mai convenit „să rămînă în viitor în consultare unul cu altul pentru a se informa reciproc asupra chestiunilor care afectează interesele lor comune" (art. 3) și ca nici unul din semnatari „să nu se alăture nici unui alt grup de puteri care este îndreptat direct sau indirect împotriva unuia din ei" (art. 4). În cazul unor deosebiri sau de conflict între cele două guverne asupra oricăror feluri de probleme, cei doi parteneri se angajau „să rezolve aceste dispute sau conflicte exclusiv prin schimburi de vederi prietenești sau, dacă este necesar, prin comisii de arbitraj" (art. 5). *Tratatul* era încheiat pe 10 ani, cu posibilitatea denunțării cu un preaviz de un an și, de asemenea, cu clauza prelungirii automate pe cinci ani. **1940.** *TRATAT ÎNTRE ROMÂNIA ȘI BULGARIA* (Craiova, 7 sept.). În urma întrevederii de la Berghof din 26 iul. 1940 a primului ministru român, I. Gigurtu, și a ministrului de externe, M. Manoilescu, cu Hitler, guvernul român a acceptat să înceapă tratative cu guvernul bulgar referitoare la soluționarea litigiului teritorial dintre cele două țări privind Dobrogea de Sud (Cadrilaterul). La 31 iul., Fabricius, ministrul Reich-ului la București, a comunicat lui M. Manoilescu „părerea" lui Hitler că Dobrogea de Sud ar trebui retrocedată Bulgariei. La 19 aug. s-a deschis la Craiova Conferința româno-bulgară, iar la 30 aug., la Viena, M. Manoilescu a semnat două scrisori către Ribbentrop și Ciano prin care se obliga la cedarea întregului Cadrilater. O săptămînă mai tîrziu, la 7 sept., s-a semnat la Craiova *Tratatul între România și Bulgaria* prin care între cele două țări se restabilea granița din 1912 (art. 1). Părțile se angajau reciproc „să nu mai formuleze niciodată vreo pretenție de ordin teritorial" una împotriva celeilalte (art. 2.). Totodată, au mai fost semnate: un Acord cu privire la modalitățile de evacuare și de transferare a teritoriului, un Acord privind obligația guvernului bulgar de a se îngriji de biserica comemorativă românească de la Grivița. **1947.** *TRATATUL DE ALIANȚĂ ȘI ASISTENȚĂ MUTUALĂ DE LA DUNKERQUE*, încheiat la 4 mart. între Franța și Anglia pe o durată de 50 de ani, prevedea angajamentul reciproc al celor două puteri de a-și acorda ajutor cu toate mijloacele aflate la dispoziție în cazul în care securitatea lor ar fi fost amenințată de Germania. În *Tratat* se sublinia că prevederile acestuia nu sînt în contradicție cu angajamentele asumate prin alte tratate, prin Carta Națiunilor Unite. *Tratatul* consacra un art. special asigurării securității economice a celor două state contractante. *Tratatul* a inițiat seria tratatelor internaționale care au dus la încheierea Tratatului Atlanticului de Nord (4 apr. 1949). *TRATATELE DE PACE DE LA PARIS* (semnate la 10 febr. cu Italia, România, Bulgaria, Ungaria și Finlanda), au fost pregătite de Consiliul miniștrilor afacerilor externe, compus din reprezentanți ai Marii Britanii, U.R.S.S., S.U.A. și Franței (numai la elaborarea tratatului și cu Italia), după care au fost discutate la Conferința de pace de la Paris. Cele cinci tratate constau dintr-o parte introductivă și din clauze teritoriale, politice, militare, economice, precum și din stipulații privind reparațiile și restituirile. Tratatul de pace cu România (v.) recu-

noștea participarea ei activă la războiul antihitlerist. Cu toate acestea nu s-a acordat României statutul de cobeligerantă. Tratatul consfințea anularea Dictatului de la Viena (v.) și reunirea părții de nord a Transilvaniei cu România. Italiei i se acorda calitatea de cobeligerantă. Clauzele teritoriale prevedeau unele modificări de frontiere în favoarea Franței și Iugoslaviei. Grecia primea ins. Dodecanez; orașul Triest a fost declarat teritoriu liber sub controlul unei comisii a O.N.U. Granițele Bulgariei au rămas neschimbate. Tratatul cu Ungaria stipula că Dictatul de la Viena din 2 nov. 1938 și cel din 30 aug. 1940 erau declarate nule și neavenite .Frontierele Finlandei erau cele de la 1 ian. 1941, cu excepția provinciei Petsamo (Pecenga), care era cedată U.R.S.S. Clauzele politice ale tratatelor garantau tuturor cetățenilor, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie, toate libertățile. Ele prevedeau, de asemenea, pedepsirea criminalilor de război. În afară de clauzele comune ale celor cinci tratate, cele cu România, Bulgaria și Ungaria conțin și clauze speciale, privitoare la Dunăre. Statutul Dunării a fost stabilit de Conferința din 1948. *Tratatele de pace de la Paris* au intrat în vigoare la 15 sept. *TRATATUL DE PACE DINTRE ROMÂNIA ȘI NAȚIUNILE UNITE* (Paris, 10 febr.), consacra noul statut internațional al României postbelice, care lichidase dependența față de puterile imperialiste, creînd noi premise pentru desfășurarea unei susținute activități a țării noastre în vederea normalizării și dezvoltării relațiilor cu celelalte state ale lumii pe baza principiilor și normelor democratice ale legalității internaționale. România s-a alăturat fără șovăială Națiunilor Unite încă de la 23 aug. 1944. „Angajîndu-se în războiul antifascist cu toate resursele de care dispunea — arăta președintele Nicolae Ceaușescu —, armata română a purtat, alături de armata roșie, grele lupte pentru eliberarea definitivă a patriei, a participat la eliberarea definitivă a Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la înfrîngerea completă a Germaniei hitleriste, înscriind astfel o luminoasă pagină de eroism și glorie în istoria României". În această situație, în care prestigiul României crescuse considerabil ca urmare a contribuției importante aduse la distrugerea armatelor hitleriste, forțele democratice, conduse de P.C.R., militau pentru ca *Tratatul de pace* încheiat *cu Națiunile Unite* să exprime și să consacre participarea țării noastre la războiul antihitlerist și să reglementeze în mod echitabil relațiile sale cu statele coaliției antifasciste. În fundamentarea și susținerea intereselor naționale ale țării la Conferința de pace de la Paris, Partidul Comunist Român, cel mai autentic exponent al poporului, pornea de la ideea că toate sugestiile, propunerile și observațiile guvernului român se inspiră din necesitatea refacerii țării, a apărării independenței și suveranității de stat a României. În declarația făcută de dr. Petru Groza la 9 apr. 1946 se arăta: „România este în drept să obțină din partea Națiunilor Unite: recunoașterea calității sale de cobeligerantă, o îmbunătățire a condițiilor privitoare la limitarea armamentului și a forțelor sale armate; înlăturarea unor stipulații din proiectul de tratat care ar impieta grav asupra eforturilor poporului român de a-și reface economia națională". Luptînd cu fermitate și consecvență pentru promovarea revendicărilor sale legitime, delegația țării noastre a avut de întîmpinat opoziția dîrză a reprezentanților unor puteri din occident care au încercat să introducă în *Tratatul de pace cu România* o serie de clauze, în special cu caracter economic, care ar fi subordonat interesele țării noastre unor puteri străine și ar fi legiferat ingerințele în treburile noastre interne. Guvernul român a prezentat și susținut la Conferința de pace un punct de vedere conform cu intercsele naționale ale României și în același timp cu

interesele păcii. Toate propunerile guvernului român se inspiră din politica de apărare a independenței și suveranității statului român. Masele populare, întregul nostru popor au primit cu vie satisfacție și unanimă aprobare hotărîrea Conferinței de pace de la Paris, prin care era declarat drept nul *ab initio* Dictatul de la Viena din 30 aug. 1940 — consacrîndu-se astfel o realitate istorică — materializată apoi pe plan juridic în textul *Tratatului de pace cu România*. În același timp, clauzele politice ale *Tratatului* referitoare la libertățile democratice, egalitatea în drepturi pentru toate naționalitățile, desființarea organizațiilor fasciste constituiau principii proclamate și aplicate de regimul nostru democrat. Cu toate eforturile depuse de delegația română la Conferința de pace de la Paris, problema referitoare la acordarea statutului de cobeligerant nu a fost soluționată favorabil, deși în preambulul *Tratatului* se menționează participarea activă a României la războiul împotriva Germaniei hitleriste. De asemenea, neținîndu-se seama de efortul ei material și uman în războiul antihitlerist, precum și de uriașele pagube materiale pricinuite de trupele germane în cursul luptelor desfășurate pe teritoriul patriei (circa un miliard de dolari), României i-au fost impuse unele clauze economice împovărătoare. Față de aceste clauze nedrepte, guvernul român a exprimat la timpul cuvenit îndreptățite rezerve. Prevederile *Tratatului* au fost transpuse în viață în cursul procesului de dezvoltare democratică a țării, de înfăptuire a sarcinilor revoluției populare. *TRATATUL INTERAMERICAN DE ASISTENȚĂ RECIPROCĂ*, cunoscut și sub denumirea de *Tratatul de la Rio*, încheiat la conferința interamericană de la Rio de Janeiro la 7 dec., reafirmă și dezvoltă principiile înscrise în Actul de la Chapultepec, postulînd instituția latino-americană a securității regionale. Astfel, principiile și scopurile acestuia sînt: prevenirea și reprimarea amenințărilor și actelor de agresiune împotriva oricărei țări din America; menținerea unității statelor americane în cadrul unui sistem interamerican; reafirmarea adeziunii la principiile de solidaritate și cooperare interamericană și îndeosebi la principiile enunțate în Actul de la Chapultepec. În primele două articole statele semnatare se angajează să nu recurgă la forță sau la amenințarea cu forța în relațiile lor internaționale și să încerce să soluționeze prin mijloace pașnice orice litigiu s-ar ivi între ele înainte de a-l supune Adunării Generale sau Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite. În art. 3 se prevede că un atac armat al oricărui stat împotriva unui stat american va fi considerat ca un atac împotriva tuturor statelor americane, părțile datorîndu-și ajutor în spiritul art. 51 din Carta Națiunilor Unite (autoapărare colectivă). Alte prevederi se referă la: respectarea obligațiilor rezultate din Carta Națiunilor Unite, procedura de reglementare a conflictelor interamericane, definirea actelor de agresiune etc. *Tratatul de la Rio* a intrat în vigoare la 3 dec. 1948. Din prevederile sale rezultă că acest document se îndepărtează de Carta O.N.U. — instrument de referință privind legalitatea acordurilor regionale. Astfel, dacă în Carta O.N.U. (art. 51) dreptul la autoapărare colectivă sau individuală se naște numai în momentul în care se produce un atac armat, în baza *T.I.A.R.* acest drept se naște și în cazul în care „inviolabilitatea sau integritatea teritorială, suveranitatea sau independența politică a oricărui stat american ar fi periclitate de o agresiune care nu este atac armat sau de un conflict în afara continentului sau din interiorul acestuia, precum și de orice altă acțiune sau situație de natură a pune în primejdie pacea în America" (art. 6). O inovație, incompatibilă cu prevederile Cartei O.N.U., o constituie și extinderea zonei de protec-

ţie a *Tratatului* la state şi teritorii care nu făceau parte din Uniunea Panamericană. Iniţiat de diplomaţia nord-americană în perioada „războiului rece", care urmărea să imprime Uniunii Panamericane un caracter preponderent militar care să asigure obiectivele politicii S.U.A., *T.I.A.R.* a reprezentat instrumentul care a permis comiterea unor intervenţii armate (în Guatemala şi Republica Dominicană), amestec în treburile interne ale statelor latino-americane, presiuni ş.a. Tot în baza acestui *Tratat*, Cuba a fost exclusă din O.S.A. şi s-a impus celorlalte state membre să rupă relaţiile diplomatice cu ea. La sesiunea Adunării generale a O.S.A. din primăvara anului 1975 s-a hotărît revizuirea *T.I.A.R.* **1949.** *TRATATUL NORD-ATLANTIC* (4 apr.), între Belgia, Canada, Danemarca, Franţa, Islanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, Norvegia, Portugalia şi S.U.A., prevede crearea Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord (v.). **1950.** *TRATATUL DINTRE R.D. GERMANĂ ŞI R.P. POLONĂ DE DEMARCARE A FRONTIEREI DE STAT* (6 iul.), prevede că ambele ţări acceptă rîurile Oder şi Neisse ca frontieră definitivă între Polonia şi R.D.G. **1951.** *TRATATUL DE PACE CU JAPONIA* (8 sept.), încheiat din iniţiativa S.U.A. la Conferinţa de pace de la San Francisco (4—8 sept. 1951), la care au participat reprezentanţii a 51 de state. Reprezentanţii U.R.S.S., Cehoslovaciei şi Poloniei n-au semnat *Tratatul*. A intrat în vigoare la 28 apr. 1952. Preambulul afirmă că puterile aliate semnatare şi Japonia „erau hotărîte ca de acum încolo relaţiile dintre ele să fie acelea ale unor naţiuni care, ca suveran egale, cooperează într-o asociere prietenească pentru promovarea bunăstării lor comune şi pentru menţinerea păcii şi securităţii internaţionale". *Tratatul* declara că Japonia va cere admiterea în O.N.U. şi se va conforma principiilor Cartei O.N.U. În clauzele teritoriale, Japonia recunoaşte independenţa Coreei şi renunţă la toate pretenţiile sale asupra Taivanului, ins. Penghu (Pescadore), ins. Kurile, partea sudică a ins. Sahalin şi la mandatele pe care le deţinea din partea Societăţii Naţiunilor. Clauzele privind securitatea prevedeau că Japonia se va abţine de la ameninţarea cu forţa sau folosirea forţei împotriva integrităţii teritoriale sau a independenţei politice a oricărui stat şi, totodată, că, la fel ca orice naţiune suverană, Japonia avea „dreptul inerent la autoapărare individuală şi colectivă" şi, în consecinţă, putea intra în înţelegeri de securitate cu alte guverne. Deşi nu prevedea sume de plată drept reparaţii, *Tratatul* preciza că oricare din foştii aliaţi puteau confisca şi reţine anumite bunuri ale cetăţenilor japonezi şi că bunurile de acest fel deţinute de statele neutre vor trebui puse la dispoziţia C.I.C.R. pentru a fi folosite în favoarea foştilor prizonieri de război şi a familiilor lor, şi că guvernul japonez va negocia cu fiecare din foştii săi inamici asupra modului de compensare a daunelor de război prin oferirea de servicii ale tehnicienilor şi muncitorilor japonezi. *TRATATUL DE SECURITATE JAPONO-AMERICAN*, semnat la 8 sept., la San Francisco, la cîteva ore după încheierea Tratatului de pace. Dieta japoneză a ratificat *Tratatul* de securitate la 19 nov. 1951, iar Senatul american, la 20 mart. 1952. *Tratatul* a intrat în vigoare la 28 apr. 1952, cînd au fost schimbate, la Washington, documentele de ratificare. Datorită unor clauze care nemulţumeau opinia publică japoneză, s-a întreprins o revizuire în 1960. Varianta revizuită a *Tratatului*, care se află şi acum în vigoare, a fost semnată la 19 ian. 1960, la Washington. *Tratatul* a fost conceput în ideea că „ocuparea Japoniei lua sfîrşit, dar forţa americană trebuie să rămînă în Japonia potrivit unor noi aranjamente legale între naţiuni suverane...". Noua variantă a adus unele modificări (de pildă, Japonia va trebui să fie consultată înainte ca trupele ame-

ricane să fie implicate în crize în afara Japoniei). Au fost menținute însă toate prevederile privind cooperarea militară japono-americană în Extremul Orient. Prin acest *Tratat* forțelor armate ale S.U.A. li se acordă largi prerogative pe teritoriul de stat al Japoniei, putînd folosi diferite facilități ca și terenuri „cu scopul de a contribui la securitatea Japoniei și la menținerea păcii și securității în Extremul Orient". **1952.** *TRATATELE DE LA BONN*, semnate la 26 mai, sînt formate din *Tratatul privind relațiile dintre cele trei puteri și R.F. Germania*, denumit și *Tratatul comun*, și o serie de convenții și anexe suplimentare, printre care: *Convenția privind drepturile și obligațiile forțelor armate și ale personalului acestora pe teritoriul R.F.G., Acordul financiar, Înțelegerea privind reglementarea problemelor rezultate de pe urma războiului și ocupației, Acordul privind regimul financiar aplicat forțelor armate și personalului acestora.* Semnat de S.U.A., Anglia și Franța, pe de o parte, și de R.F. Germania pe de altă parte. *Tratatul comun* a pus capăt regimului de ocupație în R.F.G., acordîndu-i statutul de stat pe deplin suveran. Cele trei puteri occidentale își rezervau drepturile și obligațiile privind Berlinul, Germania ca un întreg, unificarea Germaniei, încheierea păcii cu Germania, precum și dreptul de dislocare a trupelor proprii și ale altor state pe teritoriul R.F.G., fără acordul acesteia, în caz de situație de urgență. Cele trei puteri occidentale au menționat statutul special al Berlinului occidental printr-o rezervă recunoscută de guvernul vest-german. *Tratatele de la Bonn* sînt în strînsă legătură cu Tratatul de la Paris privind crearea Comunității Defensive Europene (1952); deoarece acesta a fost respins de Adunarea Națională a Franței, *Tratatele de la Bonn* nu au intrat în vigoare, deși au fost ratificate de S.U.A., Anglia și R.F.Germania. *Tratatul comun* a intrat ca parte componentă în Acordurile de la Paris, din 1954, pe baza cărora R.F.Germania a intrat în N.A.T.O., în 1955. Odată cu adoptarea Legii nr. 17, de completare a Constituției R.F. Germania, drepturile puterilor occidentale privind situația de urgență au încetat formal să mai existe. **1954.** *TRATATUL DE LA MANILA*, actul constitutiv al Organizației Tratatului Asiei de Sud-Est, încheiat la 8 sept. între Marea Britanie, Australia, Filipine, Franța, Noua Zeelandă, Pakistan, Thailanda și S.U.A. *Tratatul* a intrat în vigoare la 19 febr. 1954. **V.** *Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est (S.E.A.T.O.).* **1955.** *TRATATUL DE STAT CU PRIVIRE LA RESTABILIREA AUSTRIEI CA STAT INDEPENDENT ȘI DEMOCRAT*, semnat la 15 mai la Viena de către miniștrii afacerilor externe ai U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii, Franței și Austriei, *Tratatul* prevede în esență: restabilirea suveranității și independenței de stat a Austriei; angajamentul celor patru state cosemnatare de a respecta independența și integritatea teritorială a Austriei în cadrul frontierelor existente la 1 ian. 1938; angajamentul U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii și Franței de a încorpora în Tratatul de pace cu Germania: prevederi privind recunoașterea și respectarea de către aceasta din urmă a suveranității și independenței Austriei; interdicția oricărei uniuni politice sau economice între Austria și Germania; angajamentul Austriei de a nu practica nici un fel de discriminare în comerțul cu alte state. Totodată, *Tratatul* prevede retragerea trupelor de ocupație de pe teritoriul Austriei și obligația acesteia din urmă de a nu crea o forță militară peste limitele necesităților ei de apărare. *Tratatul* consemnează declarația guvernului austriac de a promova o politică de neutralitate permanentă. România a recunoscut la 6 nov. 1956 Tratatul de stat cu Austria. **1959.** *TRATATUL ASUPRA ANTARCTICII*, încheiat la Washington la 1 dec. între guvernele Argentinei,

Australiei, Belgiei, Republicii Chile, Franței, Japoniei, Noii Zeelande, Norvegiei, Republicii Africa de Sud, U.R.S.S., Marii Britanii și S.U.A. cu scopul de a reglementa statutul Antarcticii (v.). Principiile fundamentale care guvernează activitatea statelor în Antarctica, prevăzute în *Tratat*, sînt: folosirea Antarcticii este autorizată numai în scopuri pașnice; libertatea cercetărilor științifice în condiții de egalitate pentru toate statele, organizațiile științifice și cetățeni, indiferent dacă au participat sau nu la încheierea *Tratatului*. Prin alte prevederi se stabilesc formele de colaborare (schimburi reciproce de informații privind programele științifice în Antarctica, schimbul de personal științific între expediții și stațiuni, schimbul observațiilor și rezultatelor științifice obținute în Antarctica) și se impune statelor obligația de a nu crea fricțiuni și conflicte internaționale în această zonă. *Tratatul* prevede că în Antarctica nu pot avea loc nici un fel de acțiuni cu caracter militar, inclusiv crearea de baze și fortificații militare, efectuarea de manevre militare sau experiențe cu vreun nou tip de arme. Asigurării păcii în Antarctica, se arată în *Tratat*, îi servește și interzicerea oricăror explozii cu arme nucleare. Principiile *Tratatului* se stipulează, nu trebuie să aducă prejudicii poziției statelor-părți în problema pretențiilor teritoriale. În perioada de menținerea în vigoare a *Tratatului*, statele nu pot enunța noi pretenții teritoriale în Antarctica, nici să le extindă pe cele existente. *Tratatul cu privire la Antarctica* și, implicit, regimul juridic stabilit prin el prezintă o importanță care depășește limitele geografice ale zonei respective; numeroase principii consacrate aici pot sta la baza altor acorduri internaționale privind alte domenii de colaborare internațională. România, aderînd la *Tratat* la 15 sept. 1971, a făcut o rezervă la art 12, pct. 1, ale cărui prevederi „nu sînt în concordanță cu principiul conform căruia tratatele multilaterale al căror obiect și scop interesează comunitatea internațională în ansamblul său trebuie să fie deschise participării universale". **1962.** *TRATATUL UNITĂȚII ECONOMICE ARABE*, inițiat de Liga Arabă în 1957, a fost încheiat la 6 iun. A fost ratificat de guvernele a 13 țări arabe (Egipt, Irak, Iordania, Kuwait, Siria, R.A. Yemen, Sudan, R.D.P. Yemen, Emiratele Arabe Unite, Libia, Mauritania, Somalia, Qatar) plus O.E.P. Reprezentanții acestor state compun Consiliul Unității Economice Arabe, organism interguvernamental autonom și permanent care urmărește aplicarea *T.U.E.A.* Se prevede realizarea, pînă în 1995, a unei unități economice depline între toate statele arabe (20), garantîndu-se pe baza unei depline egalități libera circulație a persoanelor, produselor și capitalurilor. Pentru început se prevede crearea unei zone de comerț liber și constituirea uniunii vamale. În urma conflictului arabo-israelian și a declanșării crizei energiei, Piața comună arabă, creată în 1964, s-a dovedit un cadru prea îngust față de exigențele unei lumi arabe conștiente de potențialul său economic în creștere și de necesitatea valorificării optime a acestui potențial. În acest context a intervenit o reconsiderare a strategiei integrării, subliniindu-se că trebuie să se pună accentul pe dezvoltarea economică a fiecărei țări arabe și pe crearea unor structuri economice regionale solide din care să se desprindă ca o concluzie necesitatea uniunii economice a statelor arabe. Noua strategie urmează să se sprijine pe utilizarea cu maximum de eficiență a fondurilor excedentare provenite din creșterea veniturilor petroliere, prin orientarea lor în două direcții prioritare: 1) finanțarea proiectelor de dezvoltare a industriei, agriculturii, infrastructurii etc., atît în țările producătoare de petrol cît și în țările mai puțin dotate; 2) crearea coordonată a unor structuri regionale care să țină seama de complementaritatea

economică a țărilor arabe și de disponibilitățile diferite de resurse naturale. Aceste orientări au fost deja concretizate prin înființarea a numeroase fonduri de dezvoltare ale țărilor arabe producătoare de petrol, inclusiv a Fondului Monetar Arab (apr. 1977), precum și prin structurile integrate, create în diferite ramuri: agricultură, industria petrolieră, industria îngrășămintelor chimice, a calculatoarelor, farmaceutică și a aparatelor medicale, transporturi maritime, construcții navale etc. **1963.** *TRATATUL FRANCO-VEST-GERMAN*, semnat în ian., la Paris, de președintele Franței, Charles de Gaulle, și cancelarul R.F. Germania, Konrad Adenauer, a fost inspirat de dorința președintelui francez de a crea un centru de decizie vest-european independent de S.U.A. și de alianța nord-atlantică în care S.U.A. aveau ponderea majoră. Coordonarea punctelor de vedere ale Franței și R.F. Germania urma să se facă prin intermediul consultărilor periodice. *Tratatul* prevedea două întruniri pe an între șefii de stat și de guvern și patru întîlniri ale miniștrilor de externe, ai apărării, educației și tineretului. Se specifica faptul că vor avea loc consultări asupra tuturor problemelor externe și îndeosebi asupra celor de interes comun, pentru a se ajunge, pe cît posibil, la o poziție comună. Cu ocazia ratificării în Bundestag, partizanii vest-germani ai orientării „atlantice" au adăugat, la textul convenit, un preambul în care erau reafirmate angajamentele R.F. Germania față de S.U.A. și față de N.A.T.O. În acest fel, eficiența *Tratatului* în raport cu obiectivul avut în vedere de președintele de Gaulle a fost simțitor redusă. Conform prevederilor *Tratatului*, consultările franco-vest-germane au avut, totuși, loc — cu rezultate variabile. *TRATATUL PRIVIND INTERZICEREA EXPERIENȚELOR CU ARME NUCLEARE ÎN ATMOSFERĂ, ÎN SPAȚIUL EXTRAATMOSFERIC ȘI SUB APĂ*, semnat la 5 aug. de către U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie. România a semnat *Tratatul* la 8 aug. și l-a ratificat la 12 sept. 1968. *Tratatul* cuprinde un preambul și 5 art. În preambul se proclamă obiectivul realizării dezarmării generale și complete și intenția de a se înceta toate experiențele nucleare. În primul articol, statele părți se obligă „să interzică, să împiedice și să se abțină de a produce explozii experimentale de arme nucleare" în atmosferă, spațiul cosmic și sub apă, precum și în orice alt mediu care ar provoca căderi radioactive în afara limitelor statului care efectuează experiența. De asemenea, se angajează să se abțină de a provoca, încuraja sau participa la efectuarea unor explozii nucleare experimentale care s-ar efectua în alte locuri. *Tratatul* este încheiat pe o durată nelimitată. Fiecare parte se poate retrage din *Tratat*, cu un preaviz de trei luni, dacă consideră că evenimente extraordinare, în legătură cu *Tratatul*, au pus în pericol interesele sale supreme. *Tratatul* nu a avut practic influență în oprirea cursei înarmărilor nucleare, care a continuat într-un ritm din ce în ce mai intens. **1967.** *TRATAT CU PRIVIRE LA PRINCIPIILE CARE GUVERNEAZĂ ACTIVITATEA STATELOR ÎN EXPLORAREA ȘI FOLOSIREA SPAȚIULUI EXTRAATMOSFERIC, INCLUSIV LUNA ȘI CELELALTE CORPURI CEREȘTI* (27 ian.), a fost adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. prin rezoluția nr. 2222/XXI din 19 dec. 1966. *Tratatul*, recunoscînd interesul omenirii în progresul explorării și folosirii spațiului extraatmosferic în scopuri pașnice, stipulează principiile care guvernează activitatea tuturor statelor în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic. Potrivit *Tratatului*, spațiul extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești, nu sînt susceptibile de apropriațiune națională prin proclamarea suveranității, prin folosire sau ocupație. Statele care sînt părți la *Tratat* se

obligă să nu plaseze pe orbită în jurul Pămîntului, pe corpurile cerești sau în spațiul extraatmosferic nici un obiect purtător de arme nucleare sau de alt fel de arme de distrugere în masă. De asemenea, se interzice stabilirea de baze, instalații și fortificații militare, precum și experimentarea de arme și efectuarea de manevre militare pe corpurile cerești. Se stipulează răspunderea internațională pentru activitățile naționale în spațiul extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești. În conformitate cu această reglementare, statele care lansează sau asigură lansarea unui obiect în spațiul extraatmosferic răspund pentru daunele cauzate de obiectivul respectiv sau de elementele sale componente, pe Pămînt, în atmosferă sau în spațiul extraatmosferic. *Tratatul* reglementează și unele probleme de jurisdicție și ale dreptului de proprietate. Astfel, se prevede că statul, parte la *Tratat*, care a lansat în spațiul extraatmosferic un obiect înscris în registru, păstrează jurisdicția și controlul asupra obiectului și asupra personalului tot timpul cît se găsește în spațiul extraatmosferic sau pe un corp ceresc. Dacă asemenea obiecte sau părți componente ale obiectelor sînt găsite în afara frontierelor statului parte la *Tratat*, în ale cărui registre sînt înscrise, se vor înapoia acestui stat. În vederea cooperării internaționale în exploatarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești, statele părți la *Tratat* vor facilita celorlalte state posibilitatea de a observa zborul obiectelor spațiale care au fost lansate. De asemenea, ele vor informa secretariatul general al O.N.U., publicul și comunitatea științifică internațională despre natura, desfășurarea, situarea și rezultatele acestor activități. România a ratificat *Tratatul* la 9 apr. 1968. *TRATATUL PRIVIND INTERZICEREA ARMELOR NUCLEARE ÎN AMERICA LATINĂ (Tratatul de la Tlatelolco)*, semnat la Ciudad de Mexico la 14 febr., în aplicarea recomandării Adunării Generale a O.N.U., conținută în rezoluția nr. 1911/XVIII din 27 nov. 1963, prevede: a) utilizarea în scopuri exclusiv pașnice a materialului și instalațiilor nucleare supuse jurisdicției lor și interzicerea și împiedicarea pe teritoriile respective a experiențelor, folosirii, fabricării sau achiziționării oricăror feluri de arme nucleare, precum și de a primi, depozita, instala orice fel de arme nucleare; b) abținerea de la realizarea sau încurajarea ori autorizarea oricăror experiențe, folosirea, fabricarea, producerea, posesiunea sau controlul vreunei arme nucleare, precum și de la orice fel de participare sub orice formă la astfel de activități. Pentru traducerea în viață a obligațiilor prevăzute în *Tratat*, părțile contractante au creat „Organismul pentru interzicerea armelor nucleare în America Latină" (OPANAL) cu sediul la Ciudad de Mexico, care are ca principale organe Conferința generală, Consiliul și Secretariatul. *Tratatul* prevede un sistem de control, negocierea de către fiecare parte a unor acorduri, bi sau multilaterale, cu A.I.E.A., în vederea aplicării sistemului de garanții asupra activităților lor nucleare, precum și dreptul fiecărei părți contractante de a utiliza energia nucleară în scopuri pașnice, inclusiv dreptul de a efectua explozii cu dispozitive nucleare în acest scop. *Tratatut* cuprinde de asemenea clauze finale — măsuri ce trebuie luate în caz de violare a lui, privilegii și imunități ș.a. Protocolul adițional I conține angajamentul părților de a aplica statutul denuclearizării prevăzut în *Tratat* pe toate teritoriile care le aparțin *de jure* și *de facto* și care se află în zona de aplicare a *Tratatului*. Protocolul adițional II, deschis spre aderare statelor posesoare de arme nucleare, prevede că: a) statutul denuclearizării în raport cu scopurile belicoase din America Latină va fi pe deplin respectat de părțile la protocol în ce privește scopurile și dispozițiile exprese; b) guver-

ncle respective se angajează să nu contribuie în nici un fel la executarea, în zona de aplicare a *Tratatului*, a unor acte care ar constitui o violare a obligațiilor enunțate în *Tratat*; c) guvernele se angajează să nu recurgă nici la folosirea armelor nucleare, nici la amenințarea cu folosirea lor contra părților contractante ale *Tratatului*. Conceput ca un mijloc de a conduce, într-o etapă ulterioară, la dezarmarea generală, *Tratatul de la Tlatelolco* a intrat în vigoare la 25 apr. 1969. **1968.** *TRATATUL DE PRIETENIE, COLABORARE ȘI ASISTENȚĂ MUTUALĂ ÎNTRE REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ȘI REPUBLICA SOCIALISTĂ CEHOSLOVACĂ*, semnat la Praga, la 16 aug. cu prilejul vizitei delegației de partid și de stat române condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, reînnoiește Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între cele două țări din 21 iul. 1948, care a jucat un rol important în dezvoltarea relațiilor prietenești și a colaborării româno-cehoslovace. Noul tratat ține seama de realizările pe care cele două țări le-au obținut în făurirea noii orînduiri sociale, de stadiul și perspectivele dezvoltării colaborării reciproce în toate domeniile, de caracteristicile evoluției situației în Europa și în lume. *Tratatul* enunță principiile pe baza cărora părțile contractante se angajează să întărească relațiile de prietenie tradițională și colaborare multilaterală dintre cele două state. El consfințește, totodată, voința comună a celor două țări de a depune eforturi pentru dezvoltarea relațiilor de prietenie între toate statele socialiste și pentru întărirea unității lor, în interesul socialismului și păcii. *Tratatul* consemnează aprecierea celor două părți că Acordul de la München din 29 sept. 1938, obținut prin amenințarea cu războiul, precum și prin folosirea forței împotriva Cehoslovaciei, „încă de la început, a fost nevalabil cu toate consecințele care decurg din aceasta" (art. 6). Noul tratat dă expresie hotărîrii celor două state de a dezvolta colaborarea în scopul apărării cu fermitate a independenței și integrității lor teritoriale, împotriva politicii agresive a cercurilor imperialiste, pentru înfăptuirea pas cu pas a unei reale securități pe continentul european. *Tratatul* prevede că „În cazul unui atac armat din partea unui stat sau unui grup de state împotriva uneia dintre Înaltele Părți Contractante, cealaltă Înaltă Parte Contractantă, exercitîndu-și dreptul inalienabil la autoapărare individuală sau colectivă, conform art. 51 al Cartei Organizației Națiunilor Unite, îi va acorda neîntîrziat tot ajutorul, inclusiv militar, pentru respingerea atacului armat. Despre măsurile pe care le vor lua pe baza prezentului articol Înaltele Părți contractante vor încunoștința imediat Consiliul de Securitate și vor proceda în conformitate cu prevederile respective ale Cartei Organizației Națiunilor Unite" (art. 8). **1970.** *TRATATUL CU PRIVIRE LA NEPROLIFERAREA ARMELOR NUCLEARE*, negociat în cadrul Comitetului pentru dezarmare de la Geneva între anii 1965—1967, a fost deschis spre semnare la 1 iul. 1968, simultan, în capitalele celor trei țări depozitare: U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie; a intrat în vigoare la 5 mart. 1970, după ratificarea lui de către 43 de state, inclusiv cele trei puteri nucleare, părți la *Tratat*. Celelalte două puteri nucleare, R.P. Chineză și Franța, nu au semnat acest *Tratat*. România a semnat *Tratatul* la 1 iul. 1968, simultan în cele trei capitale: Moscova, Washington și Londra și l-a ratificat la 30 ian. 1970. *Tratatul* este alcătuit dintr-un preambul și 11 articole. Preambulul conține, în esență, declarații de principiu privind prevenirea răspîndirii armelor nucleare. Art. 1 și 2 conțin angajamentul puterilor nucleare de a nu transfera arme nucleare sau alte dispozitive nucleare explozive sau controlul asupra lor, direct sau indirect, și de a nu ajuta într-un alt mod puterile neposesoare de arme nucleare de a intra în

posesia lor şi, respectiv, un angajament simetric din partea puterilor nenucleare de a nu obţine sau fabrica arme atomice sau dispozitive nucleare explozive. Practic, *Tratatul* conferă obligaţiuni numai statelor nenucleare (nemărirea numărului statelor nucleare sau prevenirea „proliferării orizontale"), statele posesoare de arme nucleare putînd să-şi dezvolte în continuare, nestingherit, arsenalele lor nucleare, („proliferarea verticală"), ceea ce s-a şi întîmplat. *Tratatul* precizează modalităţile de control. (Puterile posesoare de arme nucleare nu sînt supuse, în termenii *Tratatului*, nici unui control asupra oricăror activităţi nucleare efectuate de ele.) Prin art. 6, părţile semnatare se angajează „să conducă cu bună credinţă negocieri cu privire la măsuri eficace de încetare a cursei înarmărilor nucleare la o dată apropiată şi de dezarmare nucleară şi la un tratat de dezarmare generală şi totală..." Acest angajament este considerat ca fiind prima obligaţie juridică internaţională asumată de state pentru realizarea dezarmării şi, în primul rînd, a dezarmării nucleare. Se recunoaşte dreptul statelor de a crea zone denuclearizate. În mai 1975, a avut loc la Geneva, conform prevederilor *Tratatului*, Conferinţa părţilor însărcinate cu examinarea *Tratatului* privind neproliferarea armelor nucleare, care a analizat modul de funcţionare a acestuia. Conferinţa a subliniat din nou că pentru a întări *Tratatul* de neproliferare sînt necesare: încetarea cursei înarmărilor nucleare şi realizarea dezarmării, în primul rînd a celei nucleare; accesul nestingherit al tuturor ţărilor la ştiinţa şi tehnologia nucleară pentru scopuri paşnice; rezolvarea radicală a problemei garanţiilor de securitate pentru statele nenucleare, rămasă pînă în prezent în suspensie. Majoritatea statelor lumii consideră *Tratatul* nu ca un scop în sine, ci ca un pas spre dezarmare. Numeroase state care au capacitatea tehnologică de a deveni nucleare din punct de vedere militar se găsesc încă în afara *Tratatului*. Această situaţie indică faptul că în lipsa unor măsuri de dezarmare, care să-i urmeze într-un timp scurt, acest instrument internaţional riscă să-şi piardă însemnătatea.

TRATATUL DE PRIETENIE, COLABORARE ŞI ASISTENŢĂ MUTUALĂ ÎNTRE ROMÂNIA ŞI U.R.S.S., semnat la Bucureşti, la 7 iul., se înscrie ca un eveniment de seamă în evoluţia mereu ascendentă a relaţiilor dintre cele două ţări; el reînnoieşte şi reactualizează, în concordanţă cu noile condiţii, actul similar, încheiat la Moscova, la 4 febr. 1948. *Tratatul* defineşte cadrul stabil al colaborării dintre România şi Uniunea Sovietică în spiritul egalităţii depline în drepturi, respectării suveranităţii şi independenţei naţionale, neamestecului în treburile interne, întrajutorării tovărăşeşti şi avantajului reciproc. Bazîndu-se pe îndelungatele tradiţii de prietenie şi solidaritate dintre popoarele român şi sovietic, pe legăturile trainice, care îşi trag seva din comunitatea orînduirii sociale, din aspiraţiile fundamentale şi ţelurile supreme care animă cele două ţări, *Tratatul* româno-sovietic deschide largi perspective de viitor, creînd un cadru propice adîncirii şi amplificării colaborării economice şi tehnico-ştiinţifice reciproc avantajoase, cooperării în producţie şi în alte domenii dintre cele două ţări. În interesul cauzei socialismului şi păcii, părţile se angajează să acţioneze în continuare pentru dezvoltarea prieteniei şi colaborării între ţările socialiste, pentru întărirea unităţii şi coeziunii acestora. *Tratatul* consemnează, totodată, hotărîrea României şi Uniunii Sovietice de a acţiona cu consecvenţă pentru apărarea păcii internaţionale şi securităţii popoarelor, militînd cu hotărîre pentru preîntîmpinarea unui război mondial, pentru soluţionarea marilor probleme care stau în faţa omenirii prin mijloace paşnice, prin tratative. Lupta pentru îmbunătăţirea climatului în Europa, pentru înfăptuirea securităţii europene, unul dintre obiectivele fun-

damentale ale politicii celor două țări, își găsește, de asemenea, oglindirea în *Tratatul* ratificat de România la 30 sept. 1970. În tratat se prevede că „În cazul în care una din Înaltele Părți Contractante va fi supusă unui atac armat din partea unui stat sau unui grup de state, cealaltă Parte, exercitîndu-și dreptul inalienabil la autoapărare individuală sau colectivă, în conformitate cu art. 51 al Cartei Organizației Națiunilor Unite, îi va acorda neîntîrziat ajutor multilateral prin toate mijloacele pe care le are la dispoziție, inclusiv militar, necesar respingerii atacului armat. Părțile vor aduce neîntîrziat la cunoștința Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite măsurile luate în baza prezentului articol și vor acționa în conformitate cu prevederile Cartei Organizației Națiunilor Unite" (art. 8). „Încheierea și ratificarea noului Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre țara noastră și Uniunea Sovietică, întărirea continuă a solidarității, alianței și prieteniei româno-sovietice — arăta președintele Nicolae Ceaușescu — se înscrie la loc central în politica de stat a României socialiste, constituie parte integrantă a activității internaționaliste desfășurate de partidul și guvernul țării noastre pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare frățească cu toate țările socialiste, pentru creșterea continuă a forței și unității întregului sistem socialist mondial". *TRATATUL DINTRE U.R.S.S. ȘI R.F. GERMANIA*, semnat la Moscova, la 12 aug. *Tratatul* are un preambul și cinci articole. În preambul, cele două părți își exprimă „convingerea că colaborarea pașnică între state pe baza țelurilor și principiilor Cartei O.N.U. corespunde năzuințelor popoarelor și intereselor largi ale păcii internaționale" și dorinței „de a stimula normalizarea situației în Europa și dezvoltarea relațiilor pașnice, între toate statele europene, pornind în această năzuință de la situația reală existentă în această regiune" (art. 1). Părțile se angajează să soluționeze problemele litigioase exclusiv prin mijloace pașnice asumîndu-și obligația să se abțină de la amenințarea cu forța sau de la folosirea forței în problemele care afectează securitatea în Europa și securitatea internațională, precum și în relațiile lor reciproce. Cele două părți se obligă să „respecte neabătut integritatea teritorială a tuturor statelor din Europa în granițele lor actuale". Ele — se arată, în continuare, în art. 3 — „consideră în prezent ca și în viitor granițele tuturor statelor din Europa ca fiind inviolabile, așa cum există ele în ziua semnării acestui *Tratat*, inclusiv linia Oder-Neisse, care constituie granița vestică a R.P. Polone și inclusiv granița între R.F. Germania și R.D. Germană". La 3 iun. 1972, la Bonn, a avut loc schimbul instrumentelor de ratificare, zi în care, potrivit prevederilor art. 5 din *Tratat*, acesta a intrat în vigoare. *TRATATUL DE PRIETENIE, COLABORARE ȘI ASISTENȚĂ MUTUALĂ ÎNTRE REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ȘI REPUBLICA POPULARĂ POLONĂ*, încheiat la București, la 12 nov., continuă în condiții noi vechiul tratat dintre cele două țări din 26 ian. 1949, pornind de la realizările ambelor popoare în edificarea orînduirii socialiste și de la schimbările petrecute în viața politică în Europa și în lume. *Tratatul* stabilește cadrul și coordonatele de bază ale dezvoltării în continuare a colaborării, alianței și prieteniei dintre România și Polonia. *Tratatul* inserează angajamentul părților contractante de a dezvolta larg colaborarea lor în toate domeniile și, totodată, de a contribui la dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare multilaterală între țările socialiste, la întărirea unității și coeziunii între statele socialiste și de a milita pentru apărarea păcii și securității, pentru soluționarea diferendelor internaționale prin mijloace pașnice, pentru îmbunătățirea situației în Europa, îndeosebi pentru garantarea securității și asigurarea unei păci

trainice pe continent, pe baza principiilor suveranității, egalității în drepturi, avantajului reciproc și neamestecului în treburile interne. *Tratatul* evidențiază convingerea părților că „una din premisele principale ale garantării securității europene o constituie inviolabilitatea frontierelor de stat din Europa statornicite după al doilea război mondial" (art. 6). „În cazul unui atac armat asupra uneia din Înaltele Părți Contractante — se arată în art. 7 — din partea unui stat sau unui grup de state, cealaltă Înaltă Parte Contractantă, exercitîndu-și dreptul inalienabil de autoapărare individuală sau colectivă, conform art. 51 al Cartei Organizației Națiunilor Unite, îi va acorda neîntîrziat ajutor, prin toate mijloacele de care dispune, inclusiv militar, necesar respingerii atacului armat, Despre măsurile întreprinse în conformitate cu prevederile prezentului articol, Înaltele Părți Contractante vor informa neîntîrziat Consiliul de Securitate și vor acționa în conformitate cu prevederile corespunzătoare ale Cartei Organizației Națiunilor Unite". *TRATATUL DE PRIETENIE, COLABORARE ȘI ASISTENȚĂ MUTUALĂ ÎNTRE REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ȘI REPUBLICA POPULARĂ BULGARIA*, semnat la Sofia, la 19 nov., reînnoiește vechiul tratat de aceeași natură din 16 ian. 1948, care a adus o contribuție de seamă la adîncirea relațiilor de prietenie și colaborare româno-bulgare. Fundamentat pe succesele celor două popoare în edificarea orînduirii socialiste, pe realizările dobîndite în colaborarea româno-bulgară și posibilitățile sporite pentru extinderea ei, pe luarea în considerare a schimbărilor produse în viața internațională, noul *Tratat* asigură un cadru propice pentru evoluția ascendentă a schimburilor și a cooperării pe plan politic, economic, militar, tehnico-științific și cultural, în interesul ambelor popoare, al cauzei generale a socialismului și păcii. Alături de angajamentele privind dezvoltarea relațiilor bilaterale în toate domeniile, *tratatul* prevede, de asemenea, angajamentul părților de a acționa pentru dezvoltarea relațiilor de prietenie și a colaborării multilaterale între statele socialiste, pentru întărirea unității și coeziunii sistemului mondial socialist, pentru crearea unui climat de destindere internațională și colaborare între toate statele, pentru reglementarea pe cale pașnică a diferendelor dintre state, pentru întărirea păcii și securității în Europa și crearea unui sistem eficient de securitate europeană. Totodată, părțile se angajează „să sprijine activ și în viitor stabilirea unor relații de bună vecinătate, precum și dezvoltarea colaborării și înțelegerii reciproce între țările din Peninsula Balcanică, în vederea asigurării păcii trainice în această regiune" (art. 5). În art. 7 al *Tratatului* se prevede că „În cazul în care una din Înaltele Părți Contractante va fi supusă unui atac armat din partea unui stat sau a unui grup de state, cealaltă Parte, exercitîndu-și dreptul inalienabil la autoapărare individuală sau colectivă, în conformitate cu art. 51 al Cartei Organizației Națiunilor Unite, îi va acorda neîntîrziat ajutor multilateral prin toate mijloacele pe care le are la dispoziție, inclusiv militar, necesar respingerii atacului armat. Părțile vor aduce neîntîrziat la cunoștința Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite măsurile luate în baza prezentului articol și vor acționa în conformitate cu prevederile Cartei Organizației Națiunilor Unite". *TRATATUL CU PRIVIRE LA BAZELE NORMALIZĂRII RELAȚIILOR DINTRE R.P. POLONĂ ȘI R.F. GERMANIA*, semnat la 7 dec. la Varșovia. Părțile constată deplinul lor acord în ce privește granița actuală dintre cele două țări — „care este trasată în cap. IX al hotărîrilor Conferinței de la Potsdam din 2 aug. 1945"—, confirmă „inviolabilitatea granițelor lor actuale acum și în viitor" și declară că „nu au nici un fel de pretenții teritoriale una față de cealaltă

și nu vor enunța asemenea pretenții nici pe viitor". Polonia și R.F. Germania se angajează să rezolve toate problemele litigioase exclusiv prin mijloace pașnice și să se abțină în probleme care afectează securitatea europeană și internațională, precum și în relațiile lor reciproce, de la amenințarea cu forța sau de la utilizarea forței. În art. 3 este înscrisă voința celor două părți de a întreprinde noi pași în direcția deplinei normalizări și dezvoltări a relațiilor lor reciproce, a căror bază stabilă o constituie *Tratatul*, considerînd că extinderea colaborării lor economice, științifice, tehnico-științifice, culturale și de altă natură este în interesul reciproc. La 3 iun. 1972, la Bonn, a avut loc schimbul instrumentelor de ratificare, *Tratatul polono-vest-german* intrînd în aceeași zi în vigoare. **1971.** *TRATATUL CU PRIVIRE LA INTERZICEREA AMPLASĂRII ARMELOR NUCLEARE ȘI A ALTOR ARME DE DISTRUGERE ÎN MASĂ PE FUNDUL MĂRILOR ȘI OCEANELOR*, a fost deschis spre semnare la Moscova, Londra și Washington la 11 febr. 1971 și se înscrie în aria actelor internaționale privind măsurile colaterale de reducere a cursei înarmărilor și ale dezarmării. Potrivit obligațiilor înscrise în *Tratat*, statele semnatare se angajează să nu instaleze sau să amplaseze pe fundul mărilor și oceanelor sau în subsolul lor, dincolo de zona de 12 mile de la coastă, nici un fel de arme nucleare sau alte arme de nimicire în masă ori instalații destinate experimentării sau folosirii unor astfel de arme. În vederea respectării *Tratatului* s-au prevăzut dispoziții pentru luarea unor măsuri în etape progresive cum sînt: observarea de către state a activității altor state părți, consultarea cu statul față de care s-ar constata că nu respectă prevederile *Tratatului*; informarea părților, inspecții la fața locului, sesizarea Consiliului de Securitate, folosirea unor proceduri internaționale în conformitate cu Carta O.N.U. În *Tratat* se prevede că la cinci ani după intrarea în vigoare va avea loc o conferință pentru a se examina modul de îndeplinire. România a devenit parte, semnîndu-l simultan la Moscova, Londra și Washington, chiar în prima zi a deschiderii lui pentru semnare. **1972.** *TRATATUL DE PRIETENIE, COLABORARE ȘI ASISTENȚĂ MUTUALĂ ÎNTRE REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ȘI REPUBLICA POPULARĂ UNGARĂ*, încheiat la București, la 24 febr., înlocuiește Tratatul româno-ungar de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la 24 ian. 1948, care a avut un rol important în întărirea raporturilor bilaterale. Noul *Tratat* exprimă voința fermă a celor două țări și popoare de a întări prietenia și alianța dintre ele, prin adîncirea colaborării în cele mai diferite domenii — politic, economic, tehnico-științific, cultural și turistic — răspunzînd intereselor fundamentale ale popoarelor român și ungar, precum și intereselor generale ale socialismului. *Tratatul* consemnează, de asemenea, angajamentul celor două țări de a contribui consecvent, prin activitatea lor, la dezvoltarea prieteniei și colaborării dintre toate statele socialiste, la întărirea unității și coeziunii sistemului mondial socialist, de a depune eforturi pentru îmbunătățirea situației din Europa, pentru asigurarea păcii și securității pe continent, pentru soluționarea diferendelor internaționale prin mijloace pașnice, pentru destinderea încordării internaționale, pentru realizarea dezarmării generale și totale, pentru lichidarea definitivă a colonialismului și neocolonialismului, pentru respectarea dreptului popoarelor de a-și hotărî singure soarta. „În cazul în care una din Înaltele Părți Contractante va fi supusă unui atac armat din partea unui stat sau unui grup de state, cealaltă Parte, exercitîndu-și dreptul inalienabil la autoapărare individuală sau colectivă, în conformitate cu art. 51 al Cartei Organizației Națiunilor Unite, îi va acorda neîn-

tîrziat ajutor multilateral prin toate mijloacele pe care le are la dispoziţie, inclusiv militar, necesar respingerii atacului armat. Părţile vor aduce neîntîrziat la cunoştinţa Consiliului de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite măsurile luate în baza prevederilor Cartei Organizaţiei Naţiunilor Unite" (art. 7). *TRATATUL DE PRIETENIE, COLABORARE ŞI ASISTENŢĂ MUTUALĂ ÎNTRE REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ŞI REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ*, semnat la Bucureşti, la 12 mai, important instrument pentru întărirea continuă a relaţiilor de prietenie dintre cele două ţări, care defineşte cadrul de dezvoltare a acestor relaţii. *Tratatul* afirmă hotărîrea comună a statelor semnatare de a adînci raporturile de prietenie şi conlucrare multilaterală dintre ele, de a dezvolta colaborarea economică şi tehnico-ştiinţifică, de a lărgi cooperarea în producţie şi cercetare, precum şi în alte domenii. Părţile se angajează, totodată, să acţioneze permanent pentru dezvoltarea relaţiilor de prietenie şi colaborare între statele socialiste, pentru întărirea unităţii şi coeziunii lor, în interesul cauzei socialismului şi păcii. În *Tratat* îşi găseşte expresie interesul profund al celor două state pentru realizarea unui sistem de relaţii între ţările continentului european care să garanteze fiecăreia securitatea şi pacea. Părţile subliniază că „inviolabilitatea frontierelor apărute după cel de-al doilea război mondial în Europa este una din premisele fundamentale ale înfăptuirii securităţii europene" (art. 7). *Tratatul* prevede că „În cazul unui atac armat din partea unui stat sau grup de state împotriva uneia din Înaltele Părţi Contractante, cealaltă Parte, exercitîndu-şi dreptul inalienabil la autoapărare individuală sau colectivă, în conformitate cu art. 51 al Cartei Organizaţiei Naţiunilor Unite, îi va acorda neîntîrziat tot ajutorul, inclusiv militar, necesar respingerii atacului armat. Părţile vor aduce neîntîrziat la cunoştinţa Consiliului de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite măsurile luate în baza prezentului articol şi vor acţiona în conformitate cu prevederile Cartei Organizaţiei Naţiunilor Unite" (art. 8). *Tratatul* consemnează că cele două state „consideră Berlinul occidental o unitate politică specială" (art. 9) şi aprecierea lor comună că „stabilirea de relaţii normale, egale în drepturi, între cele două state germane, pe baza dreptului internaţional, ar contribui în mod esenţial la cauza păcii şi securităţii în Europa" (art. 10). *TRATATUL ASUPRA BAZELOR RELAŢIILOR DINTRE R.D. GERMANĂ ŞI R.F. GERMANIA*, semnat la Berlin la 21 dec. Cele două state, se arată în *Tratat*, pornesc de la responsabilitatea lor pentru menţinerea păcii, de la aspiraţia lor de a aduce o contribuţie la destinderea şi securitatea în Europa, precum şi de la realităţile istorice. R.D. Germană şi R.F. Germania dezvoltă relaţii normale de bună vecinătate una faţă de cealaltă pe baza egalităţii în drepturi. În relaţiile lor internaţionale, cele două state „se vor conduce după ţelurile şi principiile formulate în Carta O.N.U., în special după principiul egalităţii suverane a tuturor statelor, respectării independenţei, autonomiei şi integrităţii teritoriale, dreptului la autodeterminare, respectării drepturilor omului şi nediscriminării". Art. 3 al *Tratatului* stipulează că, în conformitate cu Carta O.N.U., R.D.G. şi R.F.G. „îşi vor soluţiona problemele litigioase exclusiv prin mijloace paşnice şi se vor abţine de la ameninţarea cu folosirea forţei sau de la folosirea ei". Ele confirmă „intangibilitatea frontierelor existente între ele în prezent şi pe viitor şi se angajează să-şi respecte nelimitat integritatea teritorială". În alte articole ale *Tratatului* se arată că „nici unul dintre cele două state nu îl poate reprezenta pe celălalt pe plan internaţional sau nu poate acţiona în numele lui" R.D.G. şi R.F.G. vor stimula relaţiile paşnice dintre statele europene

și vor contribui la securitatea și colaborarea în Europa, vor sprijini eforturile îndreptate spre limitarea înarmărilor și spre dezarmare, care servesc securității internaționale. Părțile semnatare ale *Tratatului* „pornesc de la principiul că autoritatea fiecăruia dintre cele două state se limitează la teritoriul propriu. Ele respectă independența și autonomia fiecăruia dintre cele două state în treburile sale interne și externe". Sînt prevăzute acorduri prin intermediul cărora să fie dezvoltată colaborarea în domeniile economiei, științei și tehnicii, transportului, în domeniul juridic, în domeniul poștelor și telecomunicațiilor, ocrotirii sănătății, culturii, sportului, protecției mediului ambiant și în alte domenii. Cele două state vor face schimb de reprezentanțe permanente, instalate pe lîngă sediul guvernelor respective. În Declarația asupra problemei consultărilor se arată că guvernele celor două state germane, în baza normalizării relațiilor dintre ele, au convenit să se consulte asupra problemelor de interes reciproc, în special asupra acelora care prezintă importanță pentru garantarea păcii în Europa. **1973.** *TRATATUL DE PRIETENIE ȘI COOPERARE ÎNTRE ROMÂNIA ȘI REPUBLICA COSTA RICA*, încheiat la San José, la 4 sept., cu ocazia vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele R. S. România, în Republica Costa Rica. *Tratatul*, ratificat de țara noastră la 24 iun. 1974, exprimă dorința comună de a dezvolta și adînci pe multiple planuri relațiile dintre România și Costa Rica și de a spori aportul celor două țări la consolidarea păcii și securității internaționale, la dezvoltarea colaborării între toate statele lumii. *Tratatul* consfințește faptul că la baza relațiilor dintre România și Costa Rica, cît și la baza relațiilor cu toate celelalte state trebuie să stea respectarea principiilor și normelor de drept și justiție internațională, reafirmîndu-se totodată atașamentul lor față de scopurile și principiile Cartei O.N.U. În *Tratat* este subliniată necesitatea recunoașterii și aplicării stricte de către toate statele a normelor și principiilor fundamentale, universal valabile ale dreptului internațional cu privire la relațiile dintre state, respectarea dreptului fiecărui stat la existență, libertate, independență și suveranitate națională, deplina egalitate în drepturi, neamestecul în treburile interne și externe ale altor state, renunțarea la forță sau la amenințarea cu forța, dreptul inalienabil al fiecărui popor de a fi pe deplin stăpîn pe soarta sa. Cele două state reafirmă poziția lor cu privire la responsabilitatea ce revine fiecărui stat mare, mijlociu sau mic pentru instaurarea unui climat de pace și securitate în lume, și-și manifestă hotărîrea lor de a acționa împreună în vederea întăririi independenței economice a țărilor în curs de dezvoltare, prin întărirea securității economice colective, în scopul favorizării dezvoltării susținute a economiilor naționale. *TRATATUL ASUPRA RELAȚIILOR BILATERALE DINTRE REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA ȘI REPUBLICA SOCIALISTĂ CEHOSLOVACĂ*, semnat la Praga, la 11 dec., statuează că cele două state consideră Acordul de la München din 29 sept. 1938 (v.) ca „nul și neavenit în conformitate cu termenii prezentului tratat, în ceea ce privește relațiile lor reciproce" (art. 1). *Tratatul* prevede, de asemenea, că statele semnatare „se conduc în relațiile lor reciproce, ca și în problemele garantării securității în Europa și în lume după scopurile și principiile înscrise în Carta O.N.U." și că, în conformitate cu Carta, ele își vor rezolva toate diferendele exclusiv prin mijloace pașnice, iar în problemele privind securitatea europeană și internațională, precum și în relațiile reciproce, se vor abține de la amenințarea cu forța sau folosirea forței (art. 3). Părțile reafirmă inviolabilitatea frontierelor lor comune în prezent și în viitor și se angajează reciproc să-și respecte neabătut integri-

tatea teritorială (art. 4). *Tratatul* a reprezentat o contribuţie pozitivă la normalizarea relaţiilor dintre cele două state şi, totodată, un nou pas pe calea îmbunătăţirii climatului politic european, a lichidării definitive a urmărilor celui de-al doilea război mondial. **1974.** *TRATAT DE PRIETENIE ŞI COOPERARE ÎNTRE ROMÂNIA ŞI REPUBLICA ARGENTINA* încheiat la 8 mart., la Buenos Aires, cu ocazia vizitei tovarăşului Nicolae Ceauşescu în Argentina şi ratificat de România la 19 iun., consfinţeşte prietenia dintre poporul român şi cel argentinian, fundamentată pe afinităţi de limbă şi cultură latină, şi dă expresie aspiraţiilor comune de pace, apropiere şi înţelegere între popoare, pe baza respectării principiilor şi normelor de drept şi justiţie internaţională. Din conţinutul *Tratatului* rezultă că politica celor două ţări se fundamentează pe regulile unanim recunoscute ale dreptului internaţional şi pe principiile şi obiectivele Cartei O.N.U. Înaltele părţi contractante au reafirmat ataşamentul lor faţă de dreptul inalienabil al tuturor popoarelor de a-şi hotărî singure soarta, fără nici un amestec din afară, s-au pronunţat pentru respectarea strictă a dreptului fiecărui stat la existenţă, la suveranitate şi independenţă naţională, politică şi economică, pentru egalitate deplină în drepturi, neamestec în treburile interne şi externe, avantaj reciproc, dreptul imprescriptibil şi inalienabil al statelor la exploatarea resurselor lor naturale, de a beneficia de cuceririle ştiinţei şi tehnologiei moderne. *TRATAT DE PRIETENIE ŞI COOPERARE ÎNTRE ROMÂNIA ŞI GUINEEA*, încheiat şi semnat la Conakry, la 11 mart., cu ocazia vizitei tovarăşului Nicolae Ceauşescu în Republica Guineea; a fost ratificat de România la 19 iun. *Tratatul* consfinţeşte dorinţa comună a părţilor de a lărgi şi mai mult raporturile de prietenie, de înţelegere reciprocă şi de colaborare pe baza respectării principiilor şi normelor dreptului şi justiţiei internaţionale şi subliniază că respectarea de către state a acestor principii şi norme va contribui în mod activ la înfăptuirea şi garantarea păcii şi securităţii internaţionale. *Tratatul* reafirmă poziţia celor două părţi cu privire la răspunderea statelor pentru instaurarea unui climat de pace şi securitate în lume. De asemenea, a fost subliniată necesitatea aplicării prevederilor Declaraţiei O.N.U. cu privire la acordarea independenţei ţărilor şi popoarelor care se mai află sub dominaţie colonială. El exprimă hotărîrea părţilor contractante de a coopera în scopul realizării unor măsuri eficiente în domeniul dezarmării, în special al dezarmării nucleare, precum şi hotărîrea de a dezvolta şi întări relaţiile de prietenie şi cooperare în domeniul politic, economic, tehnologic, ştiinţific, cultural şi de a dezvolta schimburile comerciale prin perfecţionarea formelor şi instrumentelor juridice de efectuare a acestor schimburi. **1975.** *TRATAT DE PRIETENIE ŞI COLABORARE ÎNTRE REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ŞI REPUBLICA POPULARĂ DEMOCRATĂ COREEANĂ*, semnat la Bucureşti la 26 mai, cu prilejul vizitei în România a tovarăşului Kim Ir Sen, secretar general al C.C. al Partidului Muncii din Coreea, preşedintele R.P.D. Coreene. Precizînd că părţile contractante îşi întemeiază relaţiile dintre ele şi cu toate celelalte state pe principiile general recunoscute şi respectate în conduita statelor pe plan internaţional, *Tratatul* enunţă aceste principii (art. I) şi consacră angajamentul celor două state de a „dezvolta şi întări permanent prietenia frăţească, solidaritatea militantă şi colaborarea multilaterală

dintre partidele, guvernele și popoarele celor două țări" (art. II), precum și de a intensifica schimbul de experiență în diferite sectoare ale construcției socialiste, de a amplifica relațiile economice și comerciale, de aprofunda schimburile în domeniile științei, artei, culturii și în alte domenii. O serie de prevederi sînt consacrate angajamentelor părților de a conlucra pe arena internațională pentru sprijinirea multilaterală a luptei popoarelor împotriva imperialismului, colonialismului, neocolonialismului și rasismului, pentru instaurarea și consolidarea unei noi ordini economice și politice echitabile în lume. *Tratatul* consemnează hotărîrea părților de a milita în continuare pentru „retragerea trupelor străine agresoare din Coreea de Sud, pentru soluționarea problemei unificării Coreei de către coreenii înșiși, în mod independent, pașnic și pe principii democratice" (art. X). *TRATAT DE PRIETENIE ȘI COOPERARE ÎNTRE ROMÂNIA ȘI PORTUGALIA*, semnat la București, la 14 iun., și ratificat de țara noastră la 23 oct., consfințește relațiile de prietenie existente între cele două state, cît și hotărîrea comună de a le dezvolta pe viitor, punînd la baza raporturilor dintre România și Portugalia principiile și normele dreptului și justiției internaționale. *Tratatul* reafirmă atașamentul părților față de principiile respectării independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, dreptului fiecărui popor de a-și alege singur soarta și sistemul său politic, economic și social și de a participa la examinarea și soluționarea problemelor internaționale de interes comun, neamestecului în treburile interne sau externe ale altor state ș.a. *Tratatul* consacră voința comună de a dezvolta și aprofunda relațiile de prietenie și cooperare între cele două state pe multiple planuri, de a conlucra activ în domeniul vieții internaționale, de a acționa în vederea înfăptuirii securității și dezvoltării cooperării în întreaga lume, de a-și spori eforturile pentru instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale etc. *Tratatul* prevede că cele două state vor dezvolta și extinde consultările reciproce la diferite niveluri, atît pe cale diplomatică normală, cît și prin întîlniri periodice, pentru asigurarea înfăptuirii prevederilor sale. *Tratatul* este încheiat pe timp nelimitat (art. 12).

TRATĂ, titlu de credit pe termen scurt (în general sub un an), care reprezintă o obligație de rambursare la scadență a unei sume de bani determinate. **T.** (v. *cambie*) este ordinul scris necondiționat, dat de o persoană, numită trăgător (exportatorul, vînzătorul, creditorul), unei alte persoane denumită tras (importatorul, cumpărătorul, debitorul), de a plăti la vedere (la prezentare) sau la termenul înscris în **t.** o sumă în favoarea unei terțe persoane denumită beneficiar (o bancă, însuși trăgătorul sau o terță persoană fizică sau juridică). Utilizarea **t.** este reglementată prin convenții și alte acte internaționale — convenția cuprinzînd Legea uniformă asupra cambiei și biletului la ordin (Geneva 1930), regulile elaborate de Camera de Comerț Internațională — precum și prin legile din fiecare țară interesată. Pentru a fi valabilă din punct de vedere juridic, **t.** trebuie să conțină următoarele mențiuni obligatorii: locul și data emiterii; ordinul necondiționat de a plăti o sumă determinată; denumirea de **t.**; numele și adresa trasului; termenul de plată; locul unde urmează să se efectueze plata; denumirea și adresa persoanei fizice sau juridice în favoarea căreia urmează a se face plata; semnătura trăgătorului. În practica țării noastre se folosesc mai multe genuri de **t.**: simple sau libere (neînsoțite de documente de expediție), care se primesc de la căpitanii navelor străine pentru reparații executate de șantierul naval Constanța; documentare sau comerciale (însoțite de documente de expediere), pentru încasarea exporturilor noastre

pe bază de incasso; bancare (cele documentare la termen, acceptate de bancă în cazul acreditivelor deschise pentru acoperirea unui import pe credit).

TRATAMENT CUMULATIV, tratament preferențial în cadrul sistemului generalizat de preferințe nereciproce și nediscriminatorii, acordate de țările dezvoltate țărilor în curs de dezvoltare, acestea din urmă în totalitate sau un grup dintre ele pot fi considerate ca o zonă unică. În acest caz, tratamentul preferențial se acordă cumulativ (pe ansamblu) tuturor țărilor în curs de dezvoltare luate în considerare, ceea ce influențează prevederile regulilor de origine, care stipulează că, pentru a beneficia de preferințe, o marfă trebuie să fie produsă în întregime sau într-o anumită proporție în țara în curs de dezvoltare beneficiară. În cazul t.c., la producerea mărfii respective pot contribui, în întregime sau în anumite proporții, mai multe țări în curs de dezvoltare beneficiare. Unele scheme de preferințe ale țărilor dezvoltate prevăd acordarea t.c. țărilor în curs de dezvoltare care fac parte dintr-o zonă de comerț liberă, uniune vamală sau economică.

TRATATIVE, v. **NEGOCIERI DIPLOMATICE. 1918.** *TRATATIVELE DE LA ARAD*, desfășurate la 13—14 nov., pe baza unor discuții între delegații guvernului de la Budapesta și delegații Consiliului Național Român cu privire la viitorul Transilvaniei. Delegația maghiară a propus acordarea autonomiei Transilvaniei după sistemul cantonal elvețian, condiționată însă de rămînerea acesteia în cadrul statului ungar. Delegația română a respins propunerea făcută, preconizînd „desfacerea totală" de statul ungar și exercitarea tuturor „atributelor suveranității naționale". **1939.** *TRATATIVELE ANGLO-FRANCO-SOVIETICE*, desfășurate în condițiile în care în viața internațională se contura din ce în ce mai clar pericolul izbucnirii celui de-al doilea război mondial (v.). După cotropirea Cehoslovaciei, cînd Hitler a început să-și manifeste vehement pretențiile față de Polonia, Uniunea Sovietică a propus Franței și Marii Britanii încheierea unei alianțe tripartite care să prevadă ajutorul reciproc, inclusiv pe plan militar, între cele trei state. În cursul lunilor mai și iun. au avut loc o serie de tratative prin schimburi de note și propuneri în urma cărora în a doua jumătate a lunii iul. s-a conturat posibilitatea realizării unui acord politic între părți, ca și asupra trecerii la tratative militare directe. Tratativele directe pentru încheierea unei convenții militare au început la 12 aug., cînd delegațiile engleză și franceză au sosit la Moscova. În cadrul tratativelor guvernul sovietic a cerut de la început ca părțile să-și ia angajamente ferme în ceea ce privește participarea la efortul comun împotriva agresorului, făcînd propuneri concrete în această privință, dar delegațiile britanică și franceză au tărăgănat asumarea unor asemenea angajamente. În această situație tratativele au fost întrerupte la 17 aug. pe timp de o săptămînă pentru clarificări și consultarea guvernelor. Tratativele erau învăluite și într-o atmosferă de suspiciune creată de insistența cu care Marea Britanie dusese, fără nici un rezultat, pînă la începutul lunii aug., negocieri cu guvernul Reichului. La 21 aug., partea sovietică a fost anunțată de delegația britanică că nu a primit precizări în legătură cu modul de rezolvare a problemelor care țineau în loc tratativele, în timp ce guvernul francez cerea reprezentantului său la tratative să încheie o convenție cît mai favorabilă cu putință. În această situație tratativele au eșuat. La 21 aug. se semna la Berlin Tratatul economic sovieto-german, iar la 23 aug., la Moscova, Tratatul de neagresiune dintre Germania și Uniunea Sovietică (v.).

TRECERE INOFENSIVĂ, regulă unanim admisă, consacrată în legislaţia naţională a statelor şi în practica generală convenţională, în virtutea căreia vasele comerciale străine se bucură de un drept de navigaţie paşnică prin marea teritorială a unui stat riveran. Trecerea este inofensivă în măsura în care nava nu foloseşte marea teritorială pentru a comite un act ce aduce atingere securităţii statului riveran sau altor interese ale acestuia. Întrucît marea teritorială constituie o parte componentă a teritoriului statului riveran şi se află sub suveranitatea sa, dreptul de reglementare a trecerii inofensive aparţine acestui stat. Fiind acordată de statul riveran în interesul comerţului internaţional, **t.i.** este legitim să fie exercitată numai cu respectarea drepturilor suverane ale statului riveran de navele comerciale străine, iar nu şi de vasele de război. Trecerea vaselor străine de război prin apele teritoriale ale unui stat independent trebuie să depindă în mod exclusiv de voinţa statului riveran, care o poate subordona unei autorizări sau notificări prealabile. Statul riveran poate suspenda în zone determinate ale mării sale teritoriale exerciţiul dreptului de **t.i.** dacă consideră o astfel de măsură indispensabilă pentru protecţia securităţii sale. Navele străine care folosesc dreptul de **t.i.** sînt obligate să se conformeze legilor şi regulamentelor edictate de statul riveran cu privire la regimul mării teritoriale, nerespectarea acestora fiind supusă sancţionării. Regulile privind exercitarea dreptului de **t.i.** sînt consacrate în Convenţia de la Geneva din 1958 asupra mării teritoriale şi zonei contigue (v.). Legislaţia română, ca şi a multor alte state, permite trecerea vaselor de război străine prin marea teritorială numai pe baza unei autorizări prealabile.

TRIBUNAL ARBITRAL, organ constituit prin acordul a două sau mai multe state în vederea reglementării unuia sau mai multor diferende prin pronunţarea unei hotărîri obligatorii pentru aceste state. Convenţiile de la Haga din 1899 şi 1907 (v.) au consacrat principiul alcătuirii **t.a.** din cinci membri, fiecare parte litigantă putînd să numească de pe listă doi arbitri, dintre care numai unul să fie naţionalul său, aceştia urmînd să aleagă împreună supraarbitrul.

TRIBUNAL ARBITRAL MIXT, denumire dată, prin tratatele de pace din 1919—1920, unor tribunale constituite de către fiecare dintre Puterile Aliate şi Asociate, pe de o parte, şi Germania, Austria, etc. pe de altă parte, în scopul de a judeca definitiv anumite diferende dintre persoanele particulare ale acestor state privind bunurile, drepturile, interesele şi contractele afectate de război, precum şi anumite reclamaţii ale cetăţenilor Puterilor Aliate şi Asociate îndreptate contra unui stat inamic. A existat astfel un **t.a.m.** franco-german, unul franco-austriac ş.a.m.d. Tribunalul era compus din trei membri, cîte unul numit de fiecare stat litigant şi un preşedinte ales de comun acord cu ambele state. V. *tribunal arbitral*.

TRIBUNAL DE PRIZE MARITIME. **1.** Jurisdicţie naţională preconstituită sau instituită de beligeranţi la începutul războiului în scopul de a statua asupra legalităţii capturii navelor comerciale inamice efectuate de autorităţile sale şi în special de vasele sale de război. Unele state instituie astfel de jurisdicţii — curţi de prize, tribunale de prize, consilii de prize — la începutul ostilităţilor, altele recurg, pentru judecarea prizelor, la jurisdicţii preconstituite. Sentinţele pronunţate de **t. de p. m.** au calitatea de a conferi confiscării, care nu are decît valoarea unei acţiuni forţate, titlul juridic translativ de proprietate. În România primele **t. de p. m.** au fost create la începutul primului război mondial. Ele erau de două grade: un **t. de p. m.** cu sediul la Galaţi, ca instanţă de fond,

și Curtea Superioară de prize maritime, cu sediul la București, ca instanță de apel. 2. *Tribunalul internațional de prize maritime*, jurisdicție internațională reglementată în acordul nr. XII al celei de-a 2-a Conferințe de pace de la Haga din 1907, ca instanță de recurs în fața căreia puteau fi atacate, de persoanele interesate și de statele neutre, hotărîrile definitive ale **t. de p. m.** naționale. **T.i. de p.m.** urma să decidă asupra legalității confiscării proprietății inamice sau neutre, putînd să o anuleze și să ordone restituirea navei sau încărcăturii. Tribunalul urma să fie alcătuit din 15 judecători, dintre care opt trebuiau să aparțină marilor puteri maritime, și să aplice dreptul internațional, justiția și echitatea. Neratificîndu-se acordul, un asemenea tribunal internațional nu a luat ființă. Față de locul redus al *dreptului prizelor* în războiul modern, ideea creării unui tribunal internațional în acest domeniu nu mai prezintă interes.

TRIBUNAL INTERNAȚIONAL PENAL, v. **DREPT INTERNAȚIONAL PENAL.**

TRIBUNAL MILITAR INTERNAȚIONAL, instanță internațională constituită după cel de-al doilea război mondial în vederea judecării și pedepsirii principalilor criminali de război. Prin Acordul de la Londra din 8 aug. 1945 cu privire la judecarea și sancționarea principalilor criminali de război, încheiat de reprezentanții Angliei, Franței, U.R.S.S. și S.U.A., a fost instituit un **t.m.i.**, care, după sediul său, este cunoscut sub denumirea de *Tribunalul militar internațional de la Nürnberg*. Potrivit statutului său, Tribunalul de la Nürnberg era competent să judece „pe marii criminali de război ai țărilor europene ale Axei", care au comis individual sau ca membri ai unei organizații una sau mai multe din următoarele infracțiuni internaționale: crime contra păcii (v.), crime de război (v.) sau crime împotriva umanității (v.). În statut se preciza că „situația oficială a acuzaților, fie ca șefi de state, fie ca înalți funcționari, nu va fi considerată nici ca o scuză, nici ca motiv de diminuare a pedepsei" (art. 7), iar faptul că un acuzat a acționat conform instrucțiunilor guvernului său sau ale unui superior, nu-l va absolvi de responsabilitate, putînd fi însă considerat ca un motiv pentru reducerea pedepsei (art. 8). Tribunalul era alcătuit din patru judecători și patru supleanți, fiecare putere semnatară a Acordului de la Londra desemnînd cîte un judecător și cîte un supleant. Președinția era asigurată prin rotație de fiecare din cei patru judecători. Tribunalul lua hotărîri cu o majoritate de cel puțin trei voturi, iar hotărîrile sale erau definitive, nefiind supuse vreunei căi de atac. Tribunalul putea pronunța orice pedeapsă, inclusiv pedeapsa cu moartea. Tribunalul militar internațional de la Nürnberg a judecat pe principalii criminali de război naziști, iar prin sentința sa din 1 oct. 1946 a dispus condamnarea celor vinovați, pronunțînd cu această ocazie împotriva a 12 criminali, foști mari demnitari hitleriști, pedeapsa capitală. În vederea judecării și pedepsirii principalilor criminali de război japonezi, în temeiul aceluiași Acord de la Londra din 8 aug. 1945, a fost instituit *Tribunalul militar internațional de la Tokio*, ale cărui lucrări au început la 19 ian. 1946. Statutul acestei instanțe era similar cu acela al Tribunalului militar internațional de la Nürnberg. Tribunalul militar de la Tokio a pronunțat sentința în procesul criminalilor de război japonezi în nov. 1948, printre pedepsele aplicate numărîndu-se șapte condamnări la pedeapsa capitală. Realizîndu-și obiectivele pentru care au fost create, **t.m.i.** de la Nürnberg și Tokio și-au încetat activitatea după judecarea principalilor criminali de război.

TRIBUNALUL ADMINISTRATIV AL O.I.M., instanță ce funcționează în cadrul O.I.M., creată în scopul solu-

ționării litigiilor ce apar între organizație și funcționarii săi. Instituit în 1927, Tribunalul a funcționat inițial în cadrul Societății Națiunilor, rezolvînd litigiile ce priveau personalul Societății și O.I.M. Odată cu încetarea activității Societății Națiunilor, în 1946, Tribunalul devine instanța exclusivă a O.I.M., sub denumirea de *Tribunalul Administrativ al O.I.M.* Potrivit statutului său, tribunalul este compus din trei judecători titulari și trei judecători supleanți, care sînt numiți de Conferința O.I.M. pe termen de trei ani. Mandatul lor poate fi reînnoit. Fiecare membru al tribunalului trebuie să aparțină unei națiuni diferite. Tribunalul judecă în sesiuni ordinare sau extraordinare. Conform statutului său, Tribunalul soluționează litigiile izvorîte din nerespectarea prevederilor contractului de angajare al funcționarilor O.I.M. și a dispozițiilor statutului funcționarilor respectivi. Soluționează, de asemenea, plîngerile funcționarilor O.I.M. cu privire la măsurile disciplinare luate împotriva lor. Atunci cînd constată că acțiunea este întemeiată, tribunalul poate dispune anularea deciziei contestate ori acordarea unei indemnități pentru prejudiciul suferit de persoana lezată. Personalul O.I.M. are dreptul de a se adresa Tribunalului numai după ce a epuizat toate celelalte mijloace de contestație prevăzute în statutul de funcționare. Contestația trebuie introdusă în termen de 90 de zile de la notificarea deciziei contestate. În virtutea unor acorduri speciale, mai multe organizații internaționale, ca de exemplu: O.M.S., U.N.E.S.C.O., F.A.O., G.A.T.T., O.M.M., U.I.T. ș. a., au recunoscut statutul Tribunalului, aderînd la el. Ca urmare, competența tribunalului a fost extinsă și pentru funcționarii acestor organizații internaționale.

TRIBUNALUL ADMINISTRATIV AL O.N.U. (T.A.N.U.), organ jurisdicțional instituit pentru a judeca litigii referitoare la situația funcționarilor organizației. **T.A.N.U.** a fost înființat printr-o rezoluție a Adunării Generale a O.N.U. prin care s-a adoptat și statutul acestuia (1949). Tribunalul este competent să judece plîngerile prin care se invocă nerespectarea contractului de angajare a funcționarilor din Secretariatul Națiunilor Unite, sau a condițiilor de folosire a acestor funcționari. Tribunalul are un președinte desemnat de Adunarea Generală a O.N.U., iar membrii săi (șase) sînt aleși pe baza principiului repartizării geografice echitabile pentru un mandat de trei ani, fiind reeligibili. În anumite condiții C.I.J. este instanță de atac împotriva hotărîrilor pronunțate de **T.A.N.U.**

TRIBUT, obligații, de regulă în bani, pe care o putere cuceritoare le impunea unor state învinse, ori cu care intrau în relații de vasalitate. Pentru țările române, **t.** desemna la un moment dat totalitatea dărilor pe care au fost obligate să le achite anual Porții, începînd din sec. 15 și pînă în 1877. Dările către Poartă au fost variabile, sugerînd prin cuantumul lor și natura relațiilor politice dintre țările noastre și Imperiul otoman. Plata primului **t.** a marcat și stabilirea unor anumite relații între țările române și Poartă. Vecinătatea cu Imperiul otoman, care ducea o politică de permanentă expansiune teritorială, presupunea deci o continuă stare de război. Pentru a înlătura o asemenea situație cu repercusiuni negative asupra dezvoltării societății noastre s-a acceptat, inițial, plata unei sume care simboliza răscumpărarea păcii. Muntenia a fost prima care a plătit o asemenea dare, încă din vremea lui Mircea cel Bătrîn (1417), sumă care, după unele păreri, s-ar fi ridicat la trei mii de galbeni. Pe vremea lui Vlad Țepeș suma ajunsoso la 10 000 de galbeni. Rezistența lui Vlad Țepeș face ca tributul să scadă, pentru ca după 1505 să se ridice la 12 000, sumă care se păstrează pînă în timpul luptelor lui Radu Paisie, cînd ajunge la 16 000 de ducați. Pentru a evita un conflict cu tur-

cii, Petru Aron plătește primul t. al Moldovei în 1456, care se ridica la 2 000 de galbeni. În timpul tratativelor dintre Bogdan cel Orb și Selim I din 1511—1512, t. se majorează, ajungînd la 8 000 de galbeni. El va fi sporit la 10 000 de Petru Rareș, după 1528, iar în 1541, cînd domnul recapătă pentru a doua oară domnia, sporește t. la 12 000 de galbeni. În această perioadă tendința Porții de a spori t. s-a lovit de rezistența domnilor români. Neplata t. era echivalentă cu ruperea relațiilor cu Imperiul otoman și o asemenea situație se încheia de obicei cu o confruntare armată. Vlad Țepeș nu a plătit t. cîțiva ani, înfruntînd, în 1462, forțele militare ale Imperiului otoman. Această situație se schimbă în mare măsură la mijlocul și mai ales în a doua jumătate a sec. 16. Sporirea cuceririlor turcești în Europa, după prăbușirea regatului maghiar, face să se înrăutățească, treptat, raporturile dintre țările noastre și Imperiul otoman. T. sporește treptat, ajungînd pentru Moldova în 1553 la 30 000 de galbeni, sumă care va spori în 1568 cu 5 000, iar în 1593 va ajunge la 65 000 de galbeni. T. Munteniei cunoaște creșteri mult mai spectaculoase, fapt ce ilustrează decăderea politică și militară a țării. Luptele lui Mihai Viteazul cu turcii pentru independența țării îi determină pe turci să reducă dările excesive de pînă atunci. În a doua jumătate a sec. 17, cînd otomanii reiau ofensiva în Europa (este cucerită Camenița în 1672, iar în 1683 e asediată Viena), jugul otoman se înăsprește din nou, haraciul (v.) și peșcheșurile (v.) cresc iarăși în mod excesiv, numai t. ajungînd la aproximativ 150 000 de reali pentru fiecare țară. Războaiele care se poartă pe pămîntul țărilor noastre la sfîrșitul sec. 17 și în sec. 18 determină Poarta să reducă t. În cursul sec. 18 haraciul cunoaște o ușoară creștere. Pînă la Războiul ruso-turc din 1768—1774 el se va dubla ca cifră nu și ca valoare, ținînd seama de deprecierea banilor. La sfîrșitul secolului, t. scade treptat, încît, în 1822, Moldova plătea 3 118 galbeni, așa cum plătise Ștefan cel Mare, iar Muntenia 20 000 de galbeni. T. a variat în funcție de raporturile dintre țările române și Poartă și ilustrează gradul de dominație politică și de exploatare economică a țărilor române. Revoluția lui Tudor va transforma t. dintr-o sarcină economică oneroasă într-o sumă simbolică ce reflecta noile relații dintre țările române și Poartă, în epoca modernă. La 9 mai 1877, odată cu proclamarea independenței de stat a României, prin hotărîrea Adunării deputaților, t. a fost abolit.

TRIESTE, oraș și port la M. Adriatică pe țărmul estic al golfului cu același nume, 267 857 loc. (1977). Vechi oraș roman (Tergeste), este atestat în anul 52 î.e.n. Stăpînit în evul mediu de Veneția (1202—1379) și apoi de Habsburgi (1382—1719). În 1719 devine port liber. După primul război mondial, prin Tratatul de la Rapallo, provincia din care făcea parte T. este atribuită Italiei. În primăvara anului 1945, trupe ale armatei populare iugoslave eliberează T. de sub ocupația fascistă. Acesta, împreună cu zona înconjurătoare, este împărțit în două: Zona A (care cuprindea orașul și portul T.), ocupată de unități militare ale S.U.A. și Marii Britanii, și Zona B, unde staționau trupe iugoslave. Prin Tratatul de pace cu Italia (10 febr. 1947), T. este proclamat „teritoriu liber". Frontiera dintre Italia și T. a fost reglementată prin art. 4 al Tratatului de pace, iar cea dintre Iugoslavia și T., prin art. 22. Teritoriul urma să fie guvernat conform dispozițiilor regulamentului provizoriu, care trebuia să rămînă în vigoare pînă ce Consiliul de Securitate al O.N.U. îl va ratifica, și care prevedea între altele: Consiliul de Securitate va asigura integritatea și independența teritorială, ordinea publică și securitatea; T. era demilitarizat și neutralizat; portul T. era

declarat porto franco. Prevederile respective nu au fost aplicate niciodată. La 20 mart. 1948, prin Declarația tripartită, S.U.A., Marea Britanie și Franța recunosc caracterul italian al teritoriului liber **T.** și propuneau ca acesta să revină Italiei, iar la 8 oct. 1953, S.U.A. și Marea Britanie hotărăsc cedarea Zonei A Italiei spre administrare. La 5 oct. 1954 se încheie la Londra, între guvernele Iugoslaviei, Italiei, S.U.A. și Marii Britanii un Memorandum prin care se punea capăt regimului de ocupație și împărțirii teritoriului. Astfel, Zona A și o fișie din sudul Zonei B erau trecute sub administrația civilă a Italiei, iar vestul Zonei B sub cea a Iugoslaviei. În decursul anilor au reapărut unele tensiuni în relațiile iugoslavo-italiene, datorită acestei reglementări cu caracter provizoriu, care nu conferea dreptul de suveranitate asupra teritoriilor repartizate. La 10 nov. 1975 între Italia și Iugoslavia a intervenit un acord, în urma căruia Memorandumul din 1954 își încetează valabilitatea, se stabilește că frontiera definită prin Memorandum este frontieră de stat între cele două țări și, de asemenea, se fixează frontiera în apele Golfului **T.**, care nu a fost delimitată pînă atunci. Totodată se creează o zonă industrială liberă, de ambele părți ale frontierei (cca. 20 kmp) care constituie o formă originală de intensificare a colaborării bilaterale; o comisie mixtă pentru economia apelor și ocrotirea mării împotriva poluării; se reglementează circulația persoanelor și bunurilor în zona de frontieră. Aceste înțelegeri se înscriu pe linia eforturilor pentru transpunerea în viață a principiilor înscrise în Actul final al C.S.C.E., constituind o contribuție de seamă la cauza reglementării problemelor europene.

TRIMIS, termen de uzanță diplomatică, prin care se definește persoana împuternicită de conducătorul sau guvernul unui stat de a-l reprezenta în străinătate pentru probleme limitate sau cu caracter general. ~ *de presă*, corespondent de presă trimis de un stat într-o altă țară. ~ *extraordinar*, denumit și *ministru plenipotențiar* (v. *grade diplomatice*), face parte din personalul diplomatic. ~ *e.*, în ierarhia șefilor de misiune, stabilită prin Convenția de la Viena din 18 apr. 1961 este situat după clasa ambasadorilor. ~ *special*, reprezentantul unui șef de stat ori al unui guvern sau organizație internațională împuternicit temporar pentru a participa la soluționarea unor probleme internaționale bine definite.

TRIMITERE, mijloc tehnic folosit în dreptul internațional privat (norma conflictuală) pentru determinarea regimului juridic al unei anumite situații cu elemente de extraneitate. Norma conflictuală nu cuprinde reglementări de drept material. Ea desemnează, printr-o **t.**, legislația ale cărei prevederi urmează să se aplice cazului concret (așa-numita *lex causae*).

TRINIDAD-TOBAGO (denumirea oficială: *Republic of Trinidad and Tobago* = *Republica Trinidad și Tobago*), stat situat pe ins. cu același nume din arh. Antilelor Mici din M. Caraibilor. Suprafața: 5 128 kmp (din care Trinidad 4 827 kmp). Populația (1975): 1 162 000 loc. Capitala: *Port of Spain*, 270 000 loc. (1974, cu suburbiile). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Trinidad and Tobago Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite de Columb (13 iul. 1498), ins. **T.-T.** sînt ignorate un timp de spanioli datorită lipsei metalelor prețioase. În 1532 ins. Trinidad este colonizată de spanioli, care după 1577 creează plantații și aduc sclavi din Africa. În 1595 Sir Walter Raleigh distruge așezările spaniole, iar în 1797 englezii ocupă ins. care cinci ani mai tîrziu devine, prin Tratatul de la Amiens (25 mart. 1802), colonie britanică. Ins. Tobago este colonizată de englezi în 1616 și după ce este ocupată pe rînd de Olanda (1662) și Franța, devine posesiune britanică în 1814. După abolirea sclaviei (1834), cu înce-

pere din 1845 în Trinidad sînt aduși muncitori din India pentru munca pe plantații. Cele două ins. sînt unite sub o administrație comună de la 1 ian. 1899. În perioada ian. 1958—aug. 1962, **T.-T.** face parte din Federația Indiilor de Vest. După ce în 1961 obține autonomia internă, la 31 aug. 1962 își proclamă independența de stat în cadrul Commonwealth-ului. La 1 aug. 1976, **T.-T.** se proclamă republică. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **T.-T.** întreține relații diplomatice cu 65 de state (1976) și este membru în 57 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Încă în perioada dominației coloniale britanice, România a înființat un consulat în Trinidad (1 febr. 1921), a cărui activitate a încetat în timpul războiului. Legăturile dintre România și **T.-T.** au fost sporadice în acest răstimp. Relațiile diplomatice au fost stabilite la 25 nov. 1972 la nivel de ambasadă. În anii următori între cele două țări s-au statornicit relații prietenești și de colaborare. Un moment deosebit de important care a contribuit la dezvoltarea acestor relații l-a constituit vizita în România a primului ministru al **T.-T.**, Eric Eustace Williams, întîlnirile și convorbirile purtate cu acest prilej cu președintele Nicolae Ceaușescu (7—12 iul. 1975). Cu această ocazie au fost semnate și primele instrumente bilaterale care reglementează legăturile dintre cele două state: Acordul privind cooperarea economică, industrială și tehnică pe termen lung și Acordul de cooperare în domeniul științei și tehnologiei.

TRIPLA ALIANȚĂ, v. **PUTERILE CENTRALE.**

TRIPLEX CONFINIUM, punct de întîlnire a frontierelor dintre trei state. Semnul care marchează un **t.c.** are forma unei prisme triunghiulare, avînd gravate pe ficcare latură inițialele și, eventual, stema statului al cărui teritoriu se află în direcția laturii respective.

TUNIS AFRIQUE PRESSE (T.A.P.), agenție oficială de știri tunisiană creată în 1961, cu sediul la Tunis.

TUNISIA (denumirea oficială: *Al-Jumhūrīya at-Tūnusīya = Republica Tunisiană*), stat situat în N Africii, cu largă ieșire la M. Mediterană, învecinat cu Libia și Algeria. Suprafața: 163 610 kmp. Populația (1977): 5 900 000 loc. Capitala: *Tunis*, 1 000 000 loc. (1976, cu suburbiile). Limba oficială: araba. Moneda: 1 **T.** Dinar=1 000 Millimes. *Istoric.* Teritoriul **T.** a fost locuit din timpuri străvechi de triburi berbere. Din sec. 12 î.e.n. fenicienii întemeiază pe țărmul M. Mediterane o serie de colonii, între care și Cartagina (814 î.e.n.), care devine în secolele următoare centrul unui puternic stat sclavagist. După distrugerea Cartaginei de către romani în urma războaielor punice (146 î.e.n.), teritoriul **T.** devine nucleul provinciei romane Africa, cucerită de vandali (sec. 5), bizantini (sec. 6) și arabi (sec. 7), care o includ în Califatul arab. În sec. 12—16 **T.** este stăpînită de fatimizi, zagrizi, almoravizi, almohazi și hafsizi. În 1534 **T.** este cucerită de spanioli, iar în 1574 de turci, care o transformă în provincie a Imperiului otoman. Din 1705 **T.** este condusă de beii husceinizi, care pun bazele unui stat tunisian independent sub suzeranitatea nominală a Turciei. În 1881 **T.** este ocupată de trupe franceze, care îi impun la 12 mai 1881 protectoratul Franței. În perioada nov. 1942—mai 1943 **T.** este ocupată de trupe germane și italiene. Intensificarea mișcării de eliberare națională conduce la autonomia internă (1955), iar la 20 mart. 1956 **T.** își proclamă independența de stat. După abolirea monarhiei, **T.** se proclamă republică (25 iul. 1957). În 1963 ultimele baze militare franceze sînt evacuate. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **T.** întreține relații diplomatice cu 93 de state (1976) și este membră în 82 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Relațiile

Românici cu T. au o îndelungată tradiție. La 20 nov. 1880 este deschis un consulat onorific român la Tunis, primul oficiu consular român pe continentul african, și un viceconsulat onorific la Sfax (1 oct. 1921). Relațiile dintre România și T. au căpătat conținut după înlăturarea dominației coloniale de către T. Cele două țări au stabilit, la 16 dec. 1963, relații diplomatice la nivel de ambasadă. Un prim acord este semnat între cele două țări la 20 apr. 1964: Acordul comercial și de plăți. La 31 mai 1967 este înființată ambasada română de la Tunis. Între cele două țări s-au statornicit de-a lungul anilor raporturi prietenești, stimulate de schimbul de vizite la diferite niveluri, care au contribuit la dezvoltarea unei bune colaborări în diferite domenii de activitate, între care un loc important ocupă vizita președintelui Consiliului de Stat român în T. (2—7 febr. 1967) urmată de vizita în România a președintelui T. Habib Bourguiba (9—15 iul. 1968). O deosebită importanță pentru dezvoltarea relațiilor româno-tunisiene a avut-o vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în T. (24—29 mart. 1969). Contactele politice între oameni de stat români și tunisieni, între reprezentanți ai organizațiilor economice, culturale și obștești s-au intensificat. În decursul anilor numeroase instrumente bilaterale vin să reglementeze cadrul juridic al relațiilor dintre cele două țări: Acordul de colaborare științifică și tehnică și Acordul de colaborare culturală (21 apr. 1966), Acordul de plăți (21 apr. 1966), Convenția de colaborare în domeniul radiodifuziunii și televiziunii (febr. 1968), Acordul general de colaborare economică (13 iul. 1968), Acordul privind desființarea vizelor (23 dec. 1968), Acordul privind cooperarea în domeniul cinematografiei (17 mart. 1969), Convenția privind asistența juridică în materie civilă și penală (6 mart. 1971), Protocolul de cooperare tehnică și științifică în domeniul sănătății (26 nov. 1972). O Comisie mixtă guvernamentală româno-tunisiană analizează periodic realizarea acordurilor din domeniul economic și tehnic. O importanță istorică pentru ridicarea pe o treaptă superioară a raporturilor dintre cele două țări a avut-o vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în T. (17—19 apr. 1975), în cursul căreia s-a semnat Declarația solemnă comună, precum și un Acord general de colaborare economică și un Memorandum privind dezvoltarea schimburilor comerciale. Semnarea acestor documente de mare importanță pentru evoluția în continuare a relațiilor româno-tunisiene a deschis noi domenii de conlucrare în direcția valorificării posibilităților de cooperare între cele două țări. Convorbirile și contactele prilejuite de această vizită au dus la identificarea a noi sectoare de colaborare economică, tehnico-științifică și de altă natură, au lărgit și consolidat perspectivele unei colaborări tot mai strînse atît pe plan bilateral, cît și pe plan internațional.

TURCIA (denumirea oficială: *Türkiye Cümhuriyeti = Republica Turcia*), stat situat în Europa de Sud-Est și Asia de Sud-Vest (Pen. Asia Mică), cu ieșire la M. Neagră, M. Mediterană și M. Egee, învecinat cu U.R.S.S., Iran, Irak, Siria, Grecia și Bulgaria. Suprafața: 780 576 kmp. Populația (1976): 40 160 000 loc. Capitala: *Ankara*, 1 698 572 loc. (1975). Limba oficială: turca. Moneda: 1 Liră = 100 Kuruș. *Istoric.* În sec. 11—12 turcii, originari din Asia Centrală, se stabilesc în Asia Mică. În sec. 13—14 turcii anatolieni pun bazele unui stat independent. După cucerirea tuturor posesiunilor bizantine din Asia Mică, turcii trec în Europa (1354), stabilindu-și capitala statului la Adrianopol, punînd bazele Imperiului otoman. În prima jumătate a sec. 15 turcii cuceresc Bulgaria, Serbia, Grecia, Albania, Bosnia, Herțegovina. Țările române sînt obligate să recunoască suzeranitatea Imperiului otoman, dar nu vor fi niciodată transfor-

mate în posesiuni otomane. În 1453 Constantinopol (azi Istanbul) devine noua capitală a Imperiului. În sec. 16 Imperiul otoman cucerește Armenia, Mesopotamia, Siria, Egiptul, Tripolitania, Tunisia, Algeria, o parte a Ungariei, ajungînd la apogeul expansiunii teritoriale și al puterii sale. În următoarele două secole imperiul înregistrează mari pierderi teritoriale. Luptele de eliberare națională și războaiele ruso-turce duc în sec. 19 la formarea statelor naționale independente: Grecia, Serbia, România, Bulgaria. În același secol puterile coloniale europene ocupă posesiunile Imperiului otoman din Africa de Nord (Algeria, Tunisia și Maroc). În urma războiului italo-turc (1911—1912), Imperiul otoman pierde Cirenaica și Tripolitania, iar după războaiele balcanice (1912—1913) din posesiunile europene mai păstrează doar orașele Adrianopol și Istanbul. În urma primului război mondial, la care participă de partea Puterilor Centrale, Imperiul otoman pierde Libanul, Palestina, Siria, Iordania, Irakul și Pen. Arabia. Prin Tratatul de la Lausanne (24 iul. 1923) **T.** capătă configurația teritorială actuală. La 29 oct. 1923 **T.** se proclamă republică, cu capitala la Ankara. Din inițiativa părintelui republicii **T.**, Mustafa Kemal Atatürk, viața economică, politică și socială a statului se modernizează (abolirea Sultanatului și Califatului, introducerea calendarului european, separarea religiei de stat). În 1934, **T.** semnează Înțelegerea Balcanică (v.), promovînd o politică de neutralitate și prietenie cu toate statele. În timpul celui de-al doilea război mondial **T.** rămîne neutră pînă la 23 febr. 1945 cînd declară război Germaniei și Japoniei. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **T.** întreține relații diplomatice cu 117 state (1976) și este membră în 76 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Relațiile româno-turce au marcat istoria României timp de mai bine de cinci secole, din momentul în care Imperiul otoman s-a extins în Europa aducîndu-și hotarele pînă pe cursul Dunării. Deși au trebuit să accepte suzeranitatea otomană pe plan extern, autonomia țărilor române pe plan intern a fost păstrată, fiind reglementată pe baza capitulațiilor (v.) încheiate cu Poarta în anii 1391, 1460, 1513, 1629, 1634. În lupta pentru independență de sub suzeranitatea otomană, un obiectiv principal al țărilor române a fost și acela de a dobîndi dreptul la reprezentare diplomatică. Către sfîrșitul sec. 16, domnitorii țărilor române trimit agenți permanenți (v. *capuchehaie)* la Poartă, cu sediul la Constantinopol, aceștia fiind cei dintîi trimiși permanenți acreditați de domnitorii români. Schimbări esențiale în conținutul raporturilor româno-turce se produc prin Tratatul de la Kuciuk-Kainargi (1774) (v.), care prevedea între altele dreptul Moldovei și al Țării Românești de a avea însărcinați cu afaceri la Constantinopol, ale căror drepturi și atribuții sînt sporite prin Tratatul de la Adrianopol (1829) (v.) și Regulamentele organice (1831—1832) (v.). Poarta a înființat în această perioadă oficii consulare (cfori) în țările române. După unirea Moldovei cu Muntenia, prima agenție diplomatică românească este cea de la Constantinopol (12 oct. 1859), care a funcționat pînă la 22 apr. 1877. La 22 oct. 1878 se stabilesc relații diplomatice între România și **T.**, la nivel de legație (data acordării agrementului pentru reprezentantul român la Constantinopol), **T.** fiind prima țară cu care România a stabilit relații diplomatice după ce și-a cucerit independența de stat. În perioada care a urmat, **T.** a înființat o serie de noi oficii consulare în România, iar România a deschis consulate onorifice în **T.** Întrerupte la 30 aug. 1916, în timpul războiului mondial, relațiile diplomatice sînt restabilite la 15 nov. 1919 la nivel de comisar al guvernului (data numirii reprezentantului român), iar la 20 iul. 1922 sînt ridicate la nivel de legație (data numirii reprezentantului român

la Ankara). În perioada interbelică, relaţiile româno-turce cunosc o puternică şi multilaterală dezvoltare, cele două ţări conlucrînd, de asemenea, activ pentru menţinerea păcii şi securităţii în Balcani. La 1 ian. 1939, relaţiile diplomatice sînt ridicate la nivel de ambasadă, dar în timpul războiului, la 23 sept. 1940, guvernul antonescian hotărăşte transformarea ambasadelor în legaţii. După război, la 1 mart. 1946, relaţiile diplomatice sînt ridicate din nou la nivel de ambasadă. În anii următori, relaţiile dintre România şi T. au căpătat noi dimensiuni, s-au amplificat continuu în toate domeniile, iar formele de colaborare s-au diversificat, beneficiind de un cadru politico-juridic deosebit de bogat. Un rol hotărîtor în această evoluţie pozitivă l-au avut vizitele şi întîlnirile la nivel înalt, şi în special vizitele preşedintelui Nicolae Ceauşescu în T. (24—29 mart. 1969 şi 22—25 iun. 1976), vizitele primului ministru turc în România (13—17 sept. 1967 şi 27—29 aug. 1975), precum şi întîlnirea celor doi oameni de stat cu ocazia Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa (Helsinki, 1 aug. 1975). Cu aceste prilejuri au fost semnate importante instrumente bilaterale care au creat condiţii propice intensificării şi diversificării colaborării în toate domeniile, între care un rol proeminent îl au: Acordul de cooperare economică, industrială şi tehnică pe termen lung (29 aug. 1975), Protocolul cuprinzînd măsuri pentru dezvoltarea relaţiilor economice (29 aug. 1975), Acordul de aplicare în domeniile petrolier, minier şi energetic a Acordului de cooperare economică, industrială şi tehnică pe termen lung (24 iun. 1976), Acordul de colaborare în domeniul poştelor şi telecomunicaţiilor (24 iun. 1976), Aranjamentul de cooperare ştiinţifică şi tehnologică (24 iun. 1976), Protocolul privind proiecte concrete de cooperare şi schimburi comerciale (24 iun. 1976). Un loc aparte în cadrul acestor instrumente îl ocupă Declaraţia solemnă comună româno-turcă semnată la nivel înalt (29 aug. 1975) care aşază raporturile bilaterale pe temelia trainică a respectului principiilor de drept internaţional şi, în acelaşi timp, conferă conlucrării celor două ţări pe plan internaţional caracterul unui factor activ de pace, colaborare şi înţelegere între state. Intensitatea relaţiilor româno-turce este ilustrată de frecventele vizite reciproce pe linie guvernamentală, parlamentară, de partid, ai reprezentanţilor vieţii publice, de sporirea continuă a schimburilor comerciale şi a acţiunilor de cooperare în forme noi, moderne, superioare, de lărgirea schimburilor tehnico-ştiinţifice şi culturale, a contactelor între oameni, realizîndu-se o tot mai bună cunoaştere şi apropiere între cele două ţări şi popoare, spre beneficiul lor reciproc.

TURISM INTERNAŢIONAL, subdiviziune a turismului care se referă la organizarea şi desfăşurarea călătoriilor de agrement, recreere sau în orice scop pe o durată mai mare de 24 de ore, în altă ţară decît ţara de reşedinţă a persoanei în cauză. În condiţiile lumii contemporane, ale dezvoltării fără precedent a mijloacelor de transport, **t.i.** a înregistrat creşteri spectaculoase. În România **t.i.** joacă un rol tot mai important în economia naţională şi în balanţa de plăţi a ţării; activitatea de **t.i.** a luat o deosebită amploare în ultimii ani ca urmare a investiţiilor importante alocate de stat în vederea desfăşurării acestei activităţi. Balanţa **t.i.** este un post important al balanţei plăţilor curente în care sînt cuprinse veniturile în valută străină, rezultate din serviciile prestate turiştilor străini şi plăţile în valută străină efectuate peste hotare de turiştii din ţara în cauză.

TURKS ŞI CAICOS (denumirea oficială: *Turks and Caicos Islands*), grupuri de ins. situate la SE de arh. Bahamas în Marea Caraibilor, constituite din 27 ins., numeroase insuliţe şi atoli. Suprafaţa: 430 kmp. Populaţia (1970): 7 000 loc. Centrul administrativ: *Cockburn Town* (în ins. Grand Turk), 2 400 loc. (1968). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 U.S. Dollar = 100 Cents; 1 Jamaica Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite în 1512 de spanioli, ins. **T. şi C.** sînt populate după 1781 de colonişti aduşi din ins. Bermude. În 1799 sînt anexate de guvernatorul arh. Bahamas, devenind posesiune colonială britanică. Dependente de ins. Jamaica (1848—1962), primesc un nou statut de colonie britanică la 6 aug. 1962, amendat în 1969 şi în 1973. O.N.U. consideră **T. şi C.** teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei.

TUTELĂ INTERNAŢIONALĂ, sistem de administrare a unor teritorii dependente, creat prin Carta O.N.U. Potrivit prevederilor Cartei O.N.U. (art. 76), obiectivele fundamentale ale sistemului de tutelă erau: a) de a întări pacea şi securitatea internaţională; b) de a promova progresul politic, economic, social şi în domeniul educaţiei al populaţiei din teritoriile de sub tutelă, evoluţia lor progresivă spre autoguvernare sau independenţă; c) de a încuraja respectarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale pentru toţi, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie; d) de a asigura egalitatea de tratament în domeniile social, economic şi comercial tuturor membrilor Naţiunilor Unite şi cetăţenilor lor, precum şi egalitatea de tratament în administrarea justiţiei. Sistemul de tutelă, instituit potrivit Cartei, urma să se aplice: a) teritoriilor aflate sub mandatul Societăţii Naţiunilor; b) teritoriilor desprinse din statele inamice, ca urmare a celui de-al doilea război mondial; c) teritoriilor supuse în mod voluntar acestui sistem, de către statele care răspund de administrarea lor. Potrivit prevederilor Cartei, condiţiile sistemului de tutelă pentru fiecare teritoriu, precum şi modificările acestuia de orice fel urmau să formeze obiectul unui acord. Acordul de tutelă urma să cuprindă, în fiecare caz, condiţiile în care va fi administrat teritoriul sub tutelă, desemnînd totodată şi „autoritatea administrantă". Competenţa examinării rapoartelor supuse de puterile administrante, a petiţiilor primite şi a altor probleme ale desfăşurării regimului de tutelă aparţine de regulă *Consiliului de tutelă* (v.) — organ principal al O.N.U. Numai cu privire la „zonele strategice", funcţiile O.N.U. inclusiv aprobarea prevederilor din acordurile de tutelă şi a modificării sau amendării lor aparţin *Consiliului de Securitate.* Sistemul internaţional de tutelă a reprezentat — la timpul său — un oarecare progres faţă de practica mandatelor. În prezent, această formă de administrare internaţională este depăşită, fiind incompatibilă cu afirmarea şi respectarea dreptului popoarelor de a-şi hotărî singure destinele.

TUVALU* (denumirea oficială: *The Tuvalu Islands*), grup de 9 ins. coraligene (ins. Funafuti, Nukufetau, Nukulaelae, Nanumea ş.a.) în Pacificul central-vestic, la N de arh. Fiji şi la SE de arh. Gilbert. Suprafaţa: 24,6 kmp. Populaţia (1973): 5 887 loc. Centrul administrativ: *Funafuti*, 826

* La 1 oct. 1978 Ins. Tuvalu şi-au dobîndit independenţa de stat sub numele de *Republica Tuvalu.*

tuv

loc. Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Australian Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Cunoscute sub numele de ins. Ellice (pînă în 1976), ins. T., cu populaţie melaneziană, sînt cu secole în urmă invadate şi ocupate de samoani de rasă polineziană. Ins. Nanumea este probabil descoperită în 1781, iar ins. Funafuti în 1819. În 1892, ins. T. devin, împreună cu ins. Gilbert, protectorat britanic, iar la 12 ian. 1916 colonie britanică (Gilbert and Ellice Islands Colony). În urma amendamentului la statut din oct. 1971 şi a Conferinţei constituţionale din 19 mart. 1975, T. se separă de ins. Gilbert (acord în vigoare de la 2 ian. 1976). La cererea Camerei Adunării a T. (parlamentul), s-a ajuns la un acord cu Marea Britanie ca teritoriul să obţină independenţa de stat la 1 oct. 1978.

ŢARA REGINEI MAUD (denumirea oficială: *Dronning Maud Land)*, porţiune a continentului antarctic situat la V de Ţara Enderby, între ins. Falkland şi Teritoriul Antarctic Australian. Printr-o decizie guvernamentală din 14 ian. 1939, Norvegia şi-a atribuit suveranitatea asupra întregului teritoriu al **Ţ.R.M.**, care din 1957 are statut de dependenţă faţă de Norvegia. Aici sînt instalate staţiuni ştiinţifice de cercetări antarctice, meteorologice şi de radio.

ŢARĂ ÎN CURS DE DEZVOLTARE, ţară care, după indicatorii economico-sociali şi culturali, se găseşte în urma nivelului ţărilor avansate din punct de vedere industrial şi tehnico-ştiinţific. Denumirea are un caracter relativ, neexistînd criterii unanim acceptate pentru stabilirea precisă a noţiunii. În rîndul acestor ţări intră ţări socialiste, ţări care optează pentru calea socialistă de dezvoltare, ţări cu structuri capitaliste, ţări mici, mijlocii şi mari, ţări cu imense resurse naturale şi altele lipsite de asemenea resurse, ţări participante la diferite organizaţii şi pacte, unele incluzînd şi clauze militare etc. În mod frecvent sînt considerate astfel acele ţări care realizează un venit pînă la 1 500 de dolari pe cap de locuitor. Avînd în vedere că acest criteriu nu exprimă întotdeauna nivelul real de dezvoltare, se are de asemenea în vedere: partea produsului brut naţional care provine din industrie, producţia industrială pe locuitor, ponderea producţiei industriale în structura comerţului extern, raportul între populaţia ocupată în industrie şi cea din agricultură şi alte domenii, pregătirea culturală şi tehnico-ştiinţifică a populaţiei, gradul de urbanizare etc. Nivelul relativ scăzut al acestor ţări se datorează relaţiilor internaţionale inechitabile, dominaţiei străine, colonialiste şi neocolonialiste, care au împiedicat dezvoltarea a numeroase zone ale lumii, a frînat

angajarea acestora pe calea progresului. V. și *lumea a treia*.

ȚĂRILE CEL MAI GRAV AFECTATE, noțiune utilizată în relațiile internaționale, în special în terminologia O.N.U. și a agențiilor sale specializate. În această grupă intră țările care au suferit cel mai mult consecințele perturbărilor din economia mondială, țări lovite de calamități naturale sau amenințate de foamete. La sfîrșitul anului 1974, O.N.U. a întocmit o listă cu 33 de țări care au fost cel mai puternic afectate de criza energetică și care, înregistrînd deficite substanțiale ale balanțelor de plăți, necesitau cu prioritate sprijin financiar internațional. Din cele 25 de țări clasificate ca cel mai puțin dezvoltate (v.), 17 fac parte și din această grupă. Lista lor este revizuită periodic, pentru a se ține cont de evoluția continuă a situației.

ȚĂRILE CEL MAI PUȚIN DEZVOLTATE, grupă de țări, în cadrul țărilor în curs de dezvoltare, care au cel mai scăzut nivel de dezvoltare. În 1971 Comitetul O.N.U. pentru planificarea dezvoltării a alcătuit o listă cu 25 de țări ca făcînd parte din această grupă, stabilite pe baza următoarelor criterii: produsul intern brut pe locuitor foarte scăzut (de regulă sub 100 dolari pe locuitor); ponderea scăzută a industriei prelucrătoare în produsul intern brut (sub 10—15%); procentul ridicat de analfabeți (pînă la 90% din populația adultă). Lista a fost aprobată de către Adunarea Generală a O.N.U. În 1973, aceste țări aveau un produs național brut mediu pe locuitor de 96 dolari față de 247 dolari pe ansamblul țărilor în curs de dezvoltare și 3 841 dolari medie pe ansamblul țărilor capitaliste dezvoltate. Grupa acestor țări nu este imuabilă, în funcție de criteriile sus-menționate în această grupă putînd fi incluse și alte țări sau excluse unele din cele existente. Astfel, în rîndul acestor țări au mai fost incluse în 1975 încă patru (Africa Centrală, Gambia, Bangladesh, R.D.P. Yemen), iar în 1977 și Comore. Avînd în vedere nivelul extrem de scăzut al dezvoltării forțelor interne de producție, aceste țări întîmpină dificultăți deosebite în eforturile lor de a se înscrie pe calea propășirii economice, avînd nevoie, cu precădere, de sprijinul și asistența internațională.

U.A.I. v. **UNIUNEA ASTRONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ.**

U.A.I., v. **UNIUNEA ACADEMICĂ INTERNAȚIONALĂ.**

U.A.T.I., v. **UNIUNEA ASOCIAȚIILOR TEHNICE INTERNAȚIONALE.**

U.D.E.A.C., v. **UNIUNEA VAMALĂ ȘI ECONOMICĂ A AFRICII CENTRALE.**

U.E.O., v. **UNIUNEA EUROPEI OCCIDENTALE.**

U.E.P., v. **UNIUNEA EUROPEANĂ DE PLĂȚI.**

U.G.A.A., v. **UNIUNEA GENERALĂ ARABĂ DE ASIGURĂRI.**

UGANDA (denumirea oficială: *Republic of Uganda = Republica Uganda*), stat situat în partea de E a Africii Ecuatoriale, în regiunea lacului Victoria, învecinat cu Sudan, Kenya, Tanzania, Rwanda și Zair. Suprafața: 236 036 kmp. Populația (1975): 11 940 000 loc. Capitala: *Kampala*, 330 700 loc. (1972, cu suburbiile). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 U. Shilling = 100 Cents. *Istoric.* Pe teritoriul U., locuit din timpuri străvechi, ia naștere în N lacului Victoria în sec. 13—14 regatul Kitwara. După destrămarea acestuia se formează (sec. 17) regatele Buganda (cel mai important, cu o maximă expansiune în a doua jumătate a sec. 19), Toro, Ankole și Bunyoro. Primii exploratori europeni, J.H. Speke și J. Grant, descoperă în 1862 izvorul Nilului Alb. U. devine curînd obiectul luptei dintre Germania și Marea Britanie, care se încheie cu instituirea (1896) protectoratului englez asupra U. (format prin unirea regatului Buganda — protectorat din 1894 — cu Toro și Bunyoro). Sub presiunea mișcării de eliberare națională, intensificată după cel de-al

doilea război mondial, **U.** primește autonomia internă (1956), își proclamă independența la 9 oct. 1962 și devine republică federală în cadrul Commonwealth-ului (9 oct. 1963). În 1967 este înlăturată împărțirea tribală feudală a țării. *Organizarea de stat*: republică prezidențială. **U.** întreține relații diplomatice cu 71 de state (1976) și este membră în 67 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România*. Țara noastră a recunoscut **U.** ca stat independent încă din prima zi a existenței sale (9 oct. 1962). Ulterior delegații economice române vizitează **U.** în 1964 și 1968, contribuind la inițierea legăturilor comerciale și a cooperării economice între cele două țări. Relațiile diplomatice s-au stabilit la 27 apr. 1969, la nivel de ambasadă. Un Acord comercial pe termen lung (23 dec. 1969), care prevede acordarea reciprocă a clauzei națiunii celei mai favorizate, reglementează schimburile dintre cele două țări.

U.G.G.I., v. **UNIUNEA GEODEZICĂ ȘI GEOFIZICĂ INTERNAȚIONALĂ.**

U.I.A., v. **UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A ARHITECȚILOR.**

U.I.C., v. **UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A CĂILOR FERATE.**

U.I.I.G., v. **UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A INDUSTRIEI GAZULUI.**

U.I.O.O.T., v. **UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A ORGANISMELOR OFICIALE DE TURISM.**

U.I.P.M., v. **UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A PRESEI MEDICALE.**

U.I.P.T.V., v. **UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ PENTRU PUBLICAREA TARIFELOR VAMALE.**

U.I.S., v. **UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A STUDENȚILOR.**

U.I.T., v. **UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A TELECOMUNICAȚIILOR.**

ULTIMATUM, act prin care un stat face cunoscut altui stat condițiile irevocabile și hotărîtoare pe care acesta trebuie să le îndeplinească sub amenințarea că în caz contrar, statul autor al **u.** va lua măsurile pe care le va crede de cuviință, în vederea rezolvării unei situații litigioase de care depind relațiile reciproce. Conform celei de-a treia Convenții de la Haga din 1907 privind începerea ostilităților, dacă un **u.** cuprinde amenințarea cu începerea războiului, el constituie o declarație condițională de război (de ex. **u.** remis de Austro-Ungaria Serbiei în 1914 în care-i cerea ca, în 48 de ore, să dizolve partidele naționaliste, să dezaprobe propaganda antiaustroungară, să accepte ca ancheta asupra împrejurărilor asasinatului să fie făcută de poliția austroungară). De multe ori, **u.** a fost folosit de marile puteri ca mijloc de presiune împotriva statelor mici. În condițiile actuale, cînd amenințarea cu forța și folosirea forței sînt interzise de Carta O.N.U. și de dreptul internațional contemporan, **u.** este un act ilegal. *ULTIMATUMUL GERMAN ADRESAT ROMÂNIEI (mart. 1939)* Raporturile dintre România și Germania, înăsprite în timpul crizei cehoslovace (v.), dar mai ales după Dictatul de la München datorită sprijinului permanent acordat de România Cehoslovaciei, a menținerii orientării antirevizioniste în politica externă, au intrat în faza unei adevărate crize la sfîrșitul lunii nov. 1938, atît ca urmare a opoziției manifestate de cercurile conducătoare românești față de extinderea relațiilor comerciale cu Germania, cît și a

împușcării, din ordinul lui Carol al II-lea, a unui grup de șefi legionari, în frunte cu Corneliu Codreanu. Din inițiativa lui Hitler a fost dezlănțuită o puternică campanie împotriva României, mergînd pînă la dezaprobări publice ale actelor politice externe și interne ale guvernului român, pînă la amenințări de „desființare", de intervenții militare pentru schimbarea regimului politic. La sfîrșitul anului 1938 și începutul anului 1939, Germania hitleristă a intensificat campania împotriva României trecînd la exercitarea unor puternice presiuni a căror țintă era înfrîngerea rezistenței ce se manifesta împotriva includerii sale în sfera de dominație economică și politică a celui de-al treilea Reich. Încercînd o temporizare a planurilor ostile germano-horthiste, dar și o depășire a crizei raporturilor româno-germane, guvernul Armand Călinescu a acceptat începerea, în febr. 1939, a negocierilor economice cu Germania în vederea încheierii unui tratat economic. Lungi și extrem de complicate, negocierile româno-germane de la București au creat noi elemente de serioase divergențe, determinate de opoziția permanentă a părții române de a accepta obligații ce atingeau grav independența și suveranitatea națională, de încercările — eșuate dealtfel — de a obține sprijin economic și politic din partea Franței și Angliei. Un important element care a acționat intens în direcția adîncirii crizei relațiilor româno-germane a fost poziția de sprijin a României față de Cehoslovacia cotropită. În condițiile anexării Ucrainei Subcarpatice și a unei părți din Slovacia, Ungaria horthistă a formulat deschis revendicarea Transilvaniei, profitînd de conjunctura deosebit de nefavorabilă în care se afla România, în timp ce la 16 mart., trupele hitleriste, care invadaseră Cehoslovacia, și-au continuat înaintarea spre E, ajungînd la circa 300 km V de frontiera româno-ungară; trupele horthiste, ocupînd Ucraina Subcarpatică, se aflau masate de-a lungul frontierei cu România. În raport cu aceste evenimente, Marele Stat Major Român aprecia că un atac horthist asupra României era probabil cu începere din zilele de 21—22 mart. În aceeași vreme, pe malul drept al Dunării se efectua întărirea efectivelor militare bulgare. În aceste condiții, la 21 mart., în România, au avut loc masive concentrări, act primit de popor cu hotărîrea nestrămutată de a participa cu toate forțele la apărarea teritoriului național. În această vreme, la București, Helmuth Wohlthat, șeful delegației germane la tratativele economice, în pofida unor puternice presiuni, nu reușea să obțină semnarea tratatului economic româno-german, dimpotrivă, profilîndu-se perspectiva ruperii tratativelor. În după-amiaza zilei de 22 mart., H. Wohlthat și W. Fabricius, ministrul Germaniei la București, au intervenit în mod violent la Ministerul de Externe, declarînd că refuzul guvernului român de a semna tratatul va avea urmări grave, fără a obține însă semnarea, pentru că, raporta Wohlthat la Berlin, „românii se temeau pentru suveranitatea lor". Atunci, continuă el, „am intervenit atît de violent, încît a fost chemat și primul ministru, Călinescu". În aceste condiții s-a semnat, în după-amiaza zilei de 23 mart. 1939, Tratatul economic româno-german (v.). Așadar, deși guvernul german nu a prezentat guvernului român un ultimatum în înfățișarea sa clasică, în zilele de după 15 mart. și îndeosebi în perioada 19—23 mart., Germania nazistă a exercitat asupra României presiuni politice, diplomatice și militare care aveau caracter ultimativ.

ULTRA VIRES, expresie latină cu sensul de „dincolo de puteri, în afara împuternicirilor", folosită în dreptul civil pentru a preciza întinderea obligațiilor moștenitorului, care, în principiu, este ținut să plătească datoriile defunctului u.v. *hereditatis*, dincolo de

limitele activului succesoral. Dacă moștenitorul dorește să răspundă numai *intra vires*, adică în limitele activului succesoral, trebuie să accepte moștenirea sub beneficiu de inventar. În dreptul internațional, expresia **u.v.** denumește împuternicirile date reprezentantului diplomatic al unui stat, astfel limitate, încît dacă un anumit act va fi săvîrșit dincolo de aceste împuterniciri de diplomat în numele statului va apărea ca fiind **u.v.**

U.M.O.A., v. **UNIUNEA MONETARĂ VEST-AFRICANĂ.**

UNANIMITATE, regulă urmată de unele conferințe internaționale, în baza căreia o hotărîre nu poate fi adoptată decît prin acordul comun al tuturor statelor participante. Metoda **u.** în luarea hotărîrilor corespunde principiului suveranității statelor. În practica vieții internaționale necesitățile colaborării între state au impus însă adeseori, în locul **u.**, regula majorității calificate, adoptată și de Carta O.N.U., sau simple. Principiul **u.** a fost menținut într-o anumită măsură în cadrul Consiliului de Securitate, în ceea ce privește hotărîrile politice neprocedurale, acestea avînd nevoie, pentru a fi valabile, de votul afirmativ al celor cinci membri permanenți ai Consiliului: U.R.S.S., R.P. Chineză, S.U.A., Anglia și Franța. O aplicare consecventă a ideii ce stă la baza regulii **u.** o constituie consensul (**v.**), în care acordul statelor nu se exprimă prin vot, ci prin absența oricărei obiecții ridicate de reprezentantul unui stat și prezentată de acesta ca fiind un obstacol la adoptarea hotărîrii în cauză.

U.N.C.I.T.R.A.L., v. **COMISIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU DREPTUL COMERCIAL INTERNAȚIONAL.**

U.N.C.T.A.D., v. **CONFERINȚA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU COMERȚ ȘI DEZVOLTARE.**

UNDRO, v. **BIROUL COORDONATORULUI NAȚIUNILOR UNITE PENTRU AJUTOARE ÎN CAZ DE CATASTROFĂ.**

U.N.E.P., v. **PROGRAMUL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU MEDIUL ÎNCONJURĂTOR.**

U.N.E.S.C.O., v. **ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ.**

UNGARIA (denumirea oficială: *Magyar Népköztársaság = Republica Populară Ungară*), stat situat în Europa Centrală, în bazinul mijlociu al Dunării, învecinat cu Cehoslovacia, U.R.S.S., România, Iugoslavia și Austria. Suprafața: 93 030 kmp. Populația (1976): 10 596 000 loc. Capitala: *Budapesta*, 2 065 000 loc. (1976). Limba oficială: maghiara. Moneda: 1 Forint = 100 Fillér. *Istoric.* Teritoriul **U.** a fost locuit în antichitate de triburi ilirice, tracice și celtice. În anul 10 î.e.n. este ocupat de romani și transformat parțial în provincie romană (Panonia). În timpul migrațiunii popoarelor, teritoriul **U.** constituie nucleul formațiunilor statale ale hunilor (sec. 4—5), gepizilor (sec. 5—6) și avarilor (sec. 6—8), iar în sec. 8—9 o parte a teritoriului **U.** (locuit de slavi), a făcut parte din statul feudal Moravia Mare. În perioada 896—900 triburile fino-ugrice ale maghiarilor (ungurilor), originare din ținutul Volgăi și conduse de Árpád, înfrîng statul morav și se stabilesc în Panonia. Ștefan I (997—1038) unifică triburile ungurilor, adoptă creștinismul și se proclamă rege (1001), constituindu-se astfel statul feudal **U.** În sec. 11—13 **U.** își extinde stăpînirea asupra Transilvaniei și asupra unor părți din Slovacia, Croația și Dalmația. La 1241 **U.** este pustiită de invazia mongolilor. Sub conducerea lui Iancu de Hunedoara, voievod al Transilvaniei și regent al **U.**, sînt respinse atacurile Imperiului otoman spre Europa Centrală (lupta de la Belgrad —1456). Sub Matei Corvin (1458—

1490), fiul lui Iancu de Hunedoara, **U.** atinge apogeul expansiunii sale teritoriale, al dezvoltării economice și culturale. Apoi, statul feudal ungar, slăbit de luptele interne dintre feudali și de mișcările țărănești, este înfrînt de turci la Mohács (1526). După ocuparea Budei de către turci (1541), **U.** este dezmembrată: partea de S și centrală este transformată în pașalîc turcesc, iar părțile de N, NV și Croația intră în stăpînirea habsburgilor. Transilvania, împreună cu Crișana și Banatul, devine în 1541 principat autonom sub suzeranitatea Turciei. Prin pacea de la Carlowitz (1699), Imperiul habsburgic include în componența sa **U.** și Transilvania, iar prin pacea de la Pasarowitz (1718) și Banatul. Revolta față de dominația habsburgică izbucnește prin declanșarea revoluției burghezo-democratice (15 mart. 1848) de la Buda, în cursul căreia Lajos Kossuth proclamă la 14 apr. 1849 independența **U.** Intervenția militară habsburgică și țaristă duc la înfrîngerea revoluției. În 1867, în urma unui compromis între guvernul austriac și clasele dominante ungare, se creează statul dualist Austro-Ungaria, în cadrul căruia **U.** se proclamă regat, avînd în componența sa și Slovacia, Croația, Transilvania și alte teritorii. Guvernele **U.** duc o politică de asuprire națională a românilor, croaților, sîrbilor și slovacilor, urmărind deznaționalizarea și maghiarizarea lor forțată, ceea ce a provocat intensificarea luptei de eliberare națională. Alături de Germania, Austro-Ungaria participă la primul război mondial (1914—1918). În urma revoluției burghezo-democratice, la 16 nov. 1918 este proclamată Republica ungară. În urma creării Partidului Comunist Ungar (20 mart. 1919), are loc revoluția proletară care proclamă la 21 mart. 1919 Republica Sovietică Ungară, înfrîntă după 133 de zile de existență de intervenția armată a Antantei. După înfrîngerea puterii sovietice, amiralul Horthy instaurează un regim fascist de dictatură și duce o politică de revizuire a Tratatului de la Trianon (1920) (**v.**) colaborînd în acest scop cu Italia fascistă și Germania hitleristă. În aug. 1940 prin dictatul de la Viena impus României de către statele fasciste, nordul Transilvaniei este răpit și predat **U.** horthyste. În apr. 1945 întreaga **U.** este eliberată de armatele sovietice și române, iar la 1 febr. 1946 se proclamă Republica Ungaria. Prin Constituția adoptată la 18 aug. 1949, **U.** se proclamă republică populară. În perioada 23 oct. — 4 nov. 1956 are loc o rebeliune contrarevoluționară. La Congresul VIII al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar (P.M.S.U.) (nov. 1962) se apreciază că în **U.** a fost creată baza societății socialiste, în întreaga economie triumfînd relațiile socialiste. *Organizarea de stat:* republică populară, stat socialist. **U.** întreține relații diplomatice cu 108 state (1976) și este membră în 63 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Relațiile politice româno-ungare au urmat meandrele istoriei cristalizării și afirmării statelor din SE Europei. După ce **U.** și-a extins dominația asupra Transilvaniei, Muntenia și Moldova luptă împotriva tendințelor de suzeranitate ale regilor **U.** În fața tendințelor expansioniste ale Imperiului otoman însă, începînd din sec. 14 țările române și **U.** vor colabora. Un tratat de alianță este încheiat la 7 mart. 1395 între regele **U.**, Sigismund de Luxemburg, și Mircea cel Bătrîn, reconfirmat în 1426 printr-un nou tratat între Sigismund și Dan al II-lea. Alianța ia o amploare și mai mare în timpul lui Iancu de Hunedoara, guvernator al **U.**, care încheie tratate cu Bogdan, domnul Moldovei (11 febr. 1450) (**v.**), cu Vladislav, domnul Țării Românești (15 nov. 1455) (**v.**), care conțineau și unele prevederi comerciale. După ce **U.** și Transilvania cad sub dominația habsburgilor (sfîrșitul sec. 17), relațiile dintre țările române și **U.** se desfășoară exclusiv prin Viena, unde erau concentrate toate organele centrale ale Imperiului habs-

burgic. Un moment important în istoria relațiilor româno-ungare îl constituie contactele și legăturile revoluționarilor români de la 1848 în frunte cu Nicolae Bălcescu cu guvernul revoluționar ungar de la Budapesta, dar tratativele politice și militare angajate, urmărind eliberarea ambelor popoare de sub jugul stăpînitorilor otomani și habsburgi, nu pot ajunge în timp util la înțelegerea dorită. După ce în 1867 clasele dominante ungare au acceptat dualismul propus la Curtea de la Viena, încorporarea Transilvaniei la regatul U. fără consultarea populației române majoritare. Congresul politic de la Miercurea (7—8 mart. 1869) a hotărît, odată cu crearea Partidului Național Român, nerecunoașterea dualismului și neparticiparea în parlamentul de la Budapesta. La sfîrșitul sec. 18 și în cursul sec. 19 pînă la proclamarea independenței de stat a României, Austro-Ungaria a înființat numeroase oficii consulare în Moldova și Muntenia. După dobîndirea independenței de stat a României, Austro-Ungaria a mai înființat alte consulate. La 15 dec. 1879 se înființează un consulat general român la Budapesta, care a funcționat pînă la 27 aug. 1916, cînd în urma intrării României în război pentru eliberarea Transilvaniei, relațiile cu Austro-Ungaria se întrerup. După război și semnarea Tratatului de la Trianon (14 iun. 1920), care stabilește noile frontiere ale U. cu vecinii, începe o nouă fază în istoria raporturilor româno-ungare. Relațiile diplomatice între cele două state sînt stabilite la 21 aug. 1920 la nivel de legație (data acordării agrementului pentru reprezentantul român la Budapesta), fiind urmate de semnarea în 1921 a unei serii de convenții și tratate cu privire la: asigurările private (12 iun.), statutul definitiv al Dunării (23 iul.), regimul tranzitoriu de circulație a materialului de căi ferate, reglementarea traficului feroviar internațional, relațiile poștale, serviciile telegrafice și telefonice, regimul pașapoartelor, ușurarea schimburilor (toate la 23 nov.). În perioada interbelică, raporturile româno-ungare au fost afectate de politica revizionistă promovată de U. horthystă. La 30 aug. 1944 relațiile diplomatice sînt întrerupte. Ele sînt restabilite la 10 dec. 1946 la nivel de misiune politică, ridicate la nivel de legație la 5 nov. 1947, iar. la 5 febr. 1953 la nivel de ambasadă. În noile condiții ale trecerii la edificarea societății socialiste în cele două țări, relațiile dintre România și U. au cunoscut o dezvoltare continuă și multilaterală întemeiată pe identitatea de orînduire socială, de ideologie și țeluri. Aceste noi realități și-au găsit consacrarea în Tratatul româno-ungar de prietenie, colaborare și asistență mutuală din 24 ian. 1948, care a dat noi valențe raporturilor dintre cele două țări și popoare, ridicîndu-le pe o treaptă superioară. Factorul decisiv al evoluției continuu ascendente a relațiilor bilaterale l-a constituit intensificarea legăturilor de solidaritate și colaborare dintre P.C.R. și P.M.S.U., dialogul între conducerile de partid și de stat ale celor două țări. Întîlnirile și convorbirile dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și János Kádár, prilejuite de vizitele reciproce, oficiale sau de prietenie, ori de participarea la reuniuni și conferințe internaționale (în România, 10—12 mai 1966, 4—8 iul. 1966; în U., 24—26 mai 1967, 17—19 mart. 1969); în România, 24—26 febr. 1972; la Helsinki, 31 iul. 1974; la Berlin, 30 iun. 1976; în România, 25—26 nov. 1976; în U., 15 iun. 1977; în România, 16 iun. 1977, au adus de fiecare dată contribuții de cea mai mare însemnătate la amplificarea legăturilor reciproce, la întărirea prieteniei, alianței și colaborării multilaterale dintre România și U. În spiritul înțelegerilor convenite la nivel înalt, între cele două țări au avut loc intense schimburi de vizite la diverse niveluri, guvernamentale, de partid, parlamentare, ale organizațiilor de masă și obștești, contribuind la continua apropiere și conlucrare a popoarelor român și ungar. S-a creat un cadru politico-juri-

dic deosebit de larg, care conferă stabilitate și perspectivă raporturilor reciproce, printre cele mai importante instrumente de colaborare numărîndu-se Acordul comercial pe termen lung (25 ian. 1966), Convenția privind colaborarea în domeniul turismului (26 sept. 1967), Convenția privind desființarea vizelor de intrare-ieșire pentru călătoriile oficiale și particulare, precum și a vizelor de tranzit (1 nov. 1967), Convenția privind colaborarea vamală (1 febr. 1968), Acordul privind transporturile aeriene civile (13 mai 1969), Acordul privind micul trafic de frontieră (17 iun. 1969), Acordul privind schimburile de mărfuri și plățile pe termen lung (10 mart. 1971), Convenția privind schimburile de mărfuri la frontieră (31 mart. 1971), Acordul privind transporturile internaționale rutiere de călători și mărfuri (9 febr. 1972), Protocolul privind înființarea Comisiei mixte de colaborare culturală româno-ungară (18 febr. 1972), Protocolul de colaborare în domeniul cercetării fizicii și utilizării în scopuri pașnice a energiei atomice (16 sept. 1972), Convenția privind schimburile de mărfuri la frontieră (24 apr. 1976), Convenția de cooperare în domeniul industriei de automobile (25 mai 1976). Un loc aparte în cadrul acestor instrumente îl ocupă noul Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală (**v.**) semnat la 24 febr. 1972, care exprimă voința celor două popoare de a dezvolta mai departe prietenia și alianța dintre ele și oferă un cadru dintre cele mai propice pentru intensificarea colaborării româno-ungare atît pe plan bilateral, cît și pe arena internațională. În acest cadru politico-juridic, relațiile economice dintre România și **U.** se diversifică permanent, în formele superioare ale cooperării și specializării în producție, în sectoare de vîrf ale economiei. De asemenea, relațiile culturale, schimburile artistice, turistice și în alte domenii cunosc o neîncetată creștere.

U.N.H.C.R. (Î.C.R.), v. **ÎNALTUL COMISAR AL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU REFUGIAȚI.**

U.N.I.C.E.F., v. **FONDUL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU COPII.**

UNIDROIT, v. **INSTITUTUL INTERNAȚIONAL PENTRU UNIFICAREA DREPTULUI PRIVAT.**

UNILATERAL, caracterul oricărei manifestări de voință exprimată, indiferent de formă, de către un singur stat, cu scopul de a produce efecte juridice (de pildă, extinderea limitelor mării teritoriale).

U.N.I.T.A.R., v. **INSTITUTUL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU FORMARE ȘI CERCETARE.**

UNITATE DE CONT, unitate bănească (monedă) scriptic, fără existență de sine-stătătoare, utilizată în vederea unor scopuri contabile sau statistice: evidență, calcul al prețurilor, evaluarea operațiunilor financiare etc. În relațiile economice internaționale, **u. de c.** apar mai ales în cazul în care, între mai multe țări, trebuie reglementate anumite operațiuni financiar-valutare. În cadrul U.E.P. (**v.**), pentru compensarea reciprocă a plăților s-a utilizat o unitate convențională de cont, egală în valoare cu dolarul S.U.A. Politica agricolă comună a C.E.E. (**v.**), a prevăzut de asemenea, utilizarea unei **u. de c.** („dolarul verde" egal cu un dolar S.U.A.) atît pentru stabilirea prețurilor produselor agricole, cît și pentru calculul și efectuarea unor plăți reciproce. Odată cu agravarea crizei valutare interoccidentale, în special după devalorizarea dolarului față de aur (1971) și generalizarea cursurilor de schimb flotante, **u. de c.** tot mai des utilizate, mai ales în operațiunile financiare, nu mai au o valoare fixă, ci sînt calculate pe baza coșurilor valutare (**v.**).

UNITED PRESS INTERNATIONAL (U.P.I.), agenție de presă din Statele Unite ale Americii, creată în 1958 în

urma fuziunii dintre International News Service, creată în 1909 de grupul Hearst, şi United Press Association (creată în 1907). **U.P.I.** dispune de servicii de informaţii şi fotografice mondiale (254 de birouri de presă în 62 de ţări), asigurînd informaţii, articole şi fotografii unei reţele de 6 480 de abonaţi.

UNIUNE ADMINISTRATIVĂ, organizaţie internaţională constituită în scopul satisfacerii, pe baza unor reguli statornicite printr-o convenţie internaţională, a unor interese de natură precumpănitor tehnică sau administrativă. **U.a.** reuneşte un număr variabil de state fiind, în majoritatea cazurilor, deschisă adeziunii altor state. Funcţionarea sa este reglementată, de obicei, printr-un tratat avînd caracter de act constitutiv, supus unor revizuiri periodice. **U.a.** are un regim juridic convenţional, deseori restructurat în procesul dezvoltării relaţiilor de colaborare cu administraţiile competente ale statelor membre, precum şi cu alte organisme (birouri sau oficii), avînd capacitatea administrativă cuvenită în materie (de ex. pentru strîngerea şi transmiterea unor date). În anumite împrejurări, **u.a.** dispune de împuternicirile necesare în vederea reglementării diferendelor, precum şi pentru dezvoltarea, inclusiv modificarea unor dispoziţii reglementate.

UNIUNE DE STATE, formă de organizare a statelor compuse. Istoria cunoaşte următoarele forme de **u. de s.**: uniunea personală, uniunea reală, confederaţia şi federaţia. *Uniunea personală*, asociere de două sau mai multe state suverane care au acelaşi monarh. Statele membre îşi păstrează însă suveranitatea distinctă, participă la relaţiile internaţionale ca subiecte individuale de drept internaţional, uniunea ca atare neavînd această calitate. Au fost *u.p.*: Marea Britanie şi Hanovra de la 1714 pînă la 1837, cînd uniunea a încetat prin venirea la tronul Angliei a reginei Victoria (exclusă de la succesiunea tronului în Hanovra, prin efectul legii salice); Marele Ducat de Luxemburg şi Ţările de Jos între 1815 şi 1890; Belgia şi Congo între 1885 şi 1908. *Uniunea reală* se caracterizează prin aceea că statele membre au pe lîngă acelaşi monarh şi alte organe comune în domeniul politicii externe şi al administraţiei interne (ministerul forţelor armate, ministerul finanţelor). De obicei, asemenea uniuni au fost rezultatul încheierii unui tratat internaţional sau al unor legi interne identice în materie de succesiune la tron. Subiect al dreptului internaţional este uniunea şi nu fiecare stat component. Au fiinţat *u.r.* între Suedia şi Norvegia (1904—1905), Austria şi Ungaria (1867—1918), Danemarca şi Islanda (1918—1944). **V.** şi *confederaţie, federaţie.*

UNIUNEA ACADEMICĂ INTERNAŢIONALĂ (U.A.I.), creată la Paris, în 1919, urmăreşte promovarea cooperării internaţionale între academiile afiliate şi organismele de nivel ştiinţific similar în domeniile filologiei, arheologiei, istoriei, ştiinţelor politice, sociale şi morale, prin proiecte colective corespunzătoare şi activităţi de coordonare. **U.A.I.** este membră a Consiliului internaţional de filozofie şi studii umanistice. Membrii ai **U.A.I.** ştiinţifice sînt academii naţionale sau organisme similare din 29 de ţări (1976, inclusiv România). Are sediul la Paris.

UNIUNEA ASIGURĂTORILOR DE CREDITE INTERNAŢIONALE (UNIUNEA DE LA BERNA), organism creat în 1934 sub denumirea *Uniunea asigurărilor pentru controlul creditelor internaţionale.* Denumirea actuală şi statutul modificat au fost adoptate în iun. 1957 la Edinburgh. Din **U.A.C.I.** fac parte 31 de organisme de asigurare din 23 ţări (1976). Urmăreşte armonizarea diferitelor sisteme de asigurare a creditelor de export, în care scop studiază teoria şi practica asigurării creditelor de export prin schimbul de informaţii şi analizează aspectele tehnice ale

acestora. Urmărind reducerea concurenței în acest domeniu, țările capitaliste dezvoltate, membre ale O.C.D.E. (v.) au ajuns în nov. 1975 la un acord de principiu privind instituirea unui sistem de informare reciprocă asupra dobînzilor aplicate la creditele de export, care sînt subvenționate pentru menținerea lor la un nivel mai redus decît al creditelor pe piața privată a capitalurilor. În același scop, în mart. 1976, șase țări membre ale O.C.D.E. (R.F. Germania, Franța, Anglia, Italia, S.U.A. și Japonia) au încheiat un acord referitor la armonizarea politicilor în domeniul creditelor de export. Elementele principale ale acordului se referă la: nivelul dobînzii minime, durata maximă a creditelor, avansurile minime obligatorii. Are sediul la Paris.

UNIUNEA ASOCIAȚIILOR TEHNICE INTERNAȚIONALE (U.A.T.I.), înființată la 2 mart. 1951, la Paris, în urma Conferinței organizațiilor tehnice internaționale organizată de U.N.E.S.C.O., care a adoptat Constituția Uniunii, amendată la 27 mai 1952. Scopul: coordonarea de comun acord a activităților organizațiilor membre, în special în ce privește programul și datele congreselor lor internaționale, sprijinirea morală și materială a organizațiilor membre; primește propuneri și face recomandări pentru formarea unor noi organizații în domenii neacoperite în mod adecvat de organizațiile existente; promovează relații de ajutor mutual între organizațiile membre și cu organizații similare și cu instituțiile specializate ale O.N.U. Principalul organ este *Consiliul executiv* care se întrunește cel puțin o dată pe an. Calitatea de membru este limitată la organizațiile internaționale tehnice neguvernamentale. **U.A.T.I.** are statut consultativ cu U.N.E.S.C.O., colaborînd în ceea ce privește terminologia științifică, publicarea de dicționare tehnice, diseminarea și aplicarea recomandărilor privind documentarea științifică și trecerea în revistă a cercetărilor științifice efectuate sub egida ECOSOC. Sînt membri ai **U.A.T.I.,** organizații internaționale tehnice neguvernamentale. Are sediul la Paris.

UNIUNEA ASTRONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ (U.A.I.), înființată în 1919, la Bruxelles, cu ocazia Adunării constitutive a Consiliului internațional pentru cercetări. Și-a revizuit statutul în 1961, 1964, 1970. Urmărește dezvoltarea astronomiei prin cooperare internațională; promovarea studiilor și dezvoltarea astronomiei în toate aspectele sale. Reuniunile organelor sale au caracter închis. Patronează Biroul central pentru telegrame astronomice. Organizează simpozioane și alte întruniri științifice. În **U.A.I.** sînt membri cu titlu individual (prin Academii naționale, Consilii de cercetări sau Comitete de astronomie) 47 de țări (1976), între care și România. Are sediul la Utrecht (Olanda).

UNIUNEA ECONOMICĂ DANUBIANĂ (PLANUL TARDIEU), plan avansat de guvernul francez, condus de André Tardieu, care urmărea să profite de pe urma efectelor distructive ale crizei economice mondiale, izbucnită în toamna anului 1929 (v.), favorizînd dezvoltarea influenței franceze în regiunea danubiană. Prevederile sale cuprinse într-un aide-mémoire, transmis la 2 mart. 1932 guvernelor britanic, german și italian, stabileau o seamă de modalități ce vizau realizarea unei înțelegeri cu caracter economic între Austria, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia și România în vederea atenuării efectelor crizei. Între măsurile preconizate figura renunțarea la clauza națiunii celei mai favorizate între statele respective și stabilirea între ele a unor tarife preferențiale. Statele Micii Înțelegeri (v.), între care și România, au căzut de acord, în principiu, asupra realizării unei asemenea înțelegeri, dar ele au stabilit următoarele principii în ducerea sa la îndeplinire: negocierile să se

desfășoare direct între statele danubiene, fără amestecul marilor puteri; uniunea economică să aibă la bază acorduri preferențiale pe bază de contingentare, fără realizarea unei uniuni vamale; uniunea economică să nu fie îndreptată contra Germaniei sau Italiei; libertatea de a vinde terților surplusurile de mărfuri pe care **U.E.D.** nu le putea absorbi; respectarea reciprocă a intereselor statelor Micii Înțelegeri. Deoarece atît guvernul german cît și cel italian, sesizînd intențiile Franței, care contraveneau propriilor intenții, s-au opus unui asemenea plan, iar Marea Britanie voia să-și mențină rolul de arbitru al situației, șirul de negocieri desfășurate pe această temă, la Geneva și Londra, s-au întrerupt în iul. 1932, punîndu-se astfel capăt încercărilor de creare a **U.E.D.**

UNIUNEA ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ PENTRU ORGANIZAREA COOPERĂRII ÎN PRODUCȚIE A LIVRĂRILOR RECIPROCE DE UTILAJE ȘI ACORDAREA DE ASISTENȚĂ TEHNICĂ ÎN CONSTRUIREA CENTRALELOR NUCLEARO-ELECTRICE (INTERATOMENERGO), înființată pe baza Convenției semnate la 13 dec. 1973 de Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Polonia, România, Ungaria și U.R.S.S. În 1975 a aderat Iugoslavia. Organizația își propune să contribuie la dezvoltarea energeticii atomice în țările membre prin pregătirea de propuneri pentru specializarea și cooperarea în producția de utilaje, aparate și materiale pentru centrale nucleare-electrice, inclusiv convenirea de livrări reciproce, executarea lucrărilor de punere în funcțiune a centralelor nucleare-electrice, de reparații a diferitelor tipuri de aparate și utilaje, asigurarea de asistență tehnică. Are sediul la Moscova.

UNIUNEA ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ ÎN DOMENIUL FIBRELOR CHIMICE (INTERCHIMFIBRE), înființată pe baza Convenției semnate la 21 iun. 1974 de guvernele Bulgariei, Cehoslovaciei, R.D. Germane, Iugoslaviei, Poloniei, României, Ungariei și U.R.S.S. Membri: întreprinderi, trusturi, centrale industriale, combinate, institute de cercetare, organizații de proiectare etc. ale părților contractante. Urmărește satisfacerea necesarului de fibre chimice al țărilor participante la convenție, care să corespundă celor mai bune sortimente pe plan mondial. În acest scop, uniunea poate desfășura, organiza și coordona activități de cercetare științifică, experimentale, proiectare, de producție, de comerț și service în domeniul fibrelor chimice, poate realiza coordonarea aprovizionării cu materii prime și utilaje. Are sediul la București.

UNIUNEA EUROPEANĂ, proiect inițiat de ministrul francez de externe, Aristide Briand, de creare a unei federații a statelor europene. În concepția sa inițială federația statelor europene urma să statornicească relații economice comune, care, într-o etapă ulterioară urmau să fie consolidate prin legături politice stabile. O reuniune a 27 de state a acceptat, la 8 sept. 1929, ideea **U.E.**, însărcinîndu-l pe Aristide Briand să-și precizeze ideile. La 1 mai 1930, guvernul francez a expediat celor 27 de state participante la reuniunea din sept. 1929 Memorandumul Briand (v.), în care se propunea extinderea sistemului regional de securitate instituit prin Acordurile de la Locarno (v.) la toate statele. În Memorandum se preconiza ca viitoarea **U.E.** să aibă organe proprii de conducere. Contrar ideilor enunțate inițial de Briand, în Memorandum se insista mai ales asupra organizării politice a viitoarei uniuni, fără a se aduce precizări privind organizarea ei economică, marcînd astfel dorința Franței de a-și institui hegemonia în Europa. Adunarea Societății Națiunilor a hotărît în sesiunea din sept. 1930 înființarea unei Comisii de studiu pentru **U.E.** Pusă sub președinția lui Aristide Briand, Comisia a

funcţionat cîţiva ani, dezbaterile sale fiind puternic marcate de criza economică mondială, ceea ce a şi determinat repudierea punctului de vedere francez care subordona problemele economice celor politice.

UNIUNEA EUROPEANĂ DE PLĂŢI (U.E.P.), sistem de plăţi bazat pe mecanismul clearingului multilateral, stabilit în 1950 între ţările membre ale O.E.C.E. (v.). **U.E.P.** a înlocuit A.P.I.E. Spre deosebire de A.P.I.E., mecanismul de funcţionare a **U.E.P.** nu se baza pe date previzionate, ci pe rezultatele reale ale schimburilor reciproce, iar creditele acordate ţărilor cu deficite ale balanţelor de plăţi nu se acordau automat pentru întreaga sumă a deficitelor. În cadrul **U.E.P.**, decontările reciproce se efectuau prin intermediul Băncii Reglementelor Internaţionale (v.) care acţiona ca agent al **U.E.P.** Uniunea a contribuit la echilibrarea balanţelor de plăţi ale ţărilor participante, creîndu-se astfel premisele trecerii la convertibilitatea valutelor vest-europene. Existenţa **U.E.P.** a devenit inutilă la sfîrşitul anului 1958, cînd majoritatea valutelor vest-europene au fost declarate convertibile, fiind înlocuită prin Acordul Monetar European (v.).

UNIUNEA EUROPEI OCCIDENTALE (U.E.O.), organizaţie politică şi militară, creată la 6 mai 1955, pe baza Acordurilor de la Paris din 23 oct. 1954, semnate de Marea Britanie şi ţările membre ale Pieţei comune, avînd ca scop principal realizarea aşa-zisei integrări a Europei Occidentale. **U.E.O.** succede Uniunii Occidentale, înfiinţată prin semnarea de către Franţa, Marea Britanie, Belgia, Olanda şi Luxemburg, la 17 mart. 1948, a Tratatului de la Bruxelles. Uniunea Occidentală învedera formal scopul apărării împotriva unei eventuale agresiuni din partea Germaniei, clauză înlăturată din Tratatul de la Paris. **U.E.O.** are strînse legături cu N.A.T.O. (v.), fapt ce reflectă clar scopurile reale ale acestei organizaţii; dealtfel, activitatea **U.E.O.** devine tot mai redusă. Structura: organul suprem al **U.E.O.** este Consiliul Europei (v.), care examinează chestiunile privitoare la îndeplinirea tratatului, a protocoalelor şi anexelor acestuia; se întruneşte trimestrial, la nivel de ministru, şi de două ori pe an la nivel de amabsador, avînd un secretariat general; Agenţia privind controlul armamentelor, care are sarcina principală de a controla nivelul stocurilor de armamente deţinute de fiecare stat membru; Comitetul permanent privind armamentele, avînd atribuţia de bază de a dezvolta o cît mai strînsă cooperare între ţările membre în domeniul armamentelor şi a forţelor armate; Adunarea **U.E.O.**, compusă din reprezentanţii membrilor în Adunarea consultativă a Consiliului Europei, are şase comitete, referitoare la problemele apărării şi armamentelor, chestiuni generale, probleme ştiinţifice, tehnologice şi aerospaţiale, chestiuni bugetare şi administrative, reguli de procedură şi se întruneşte de două ori pe an. Consiliul **U.E.O.** trimite Adunării rapoartele anuale asupra activităţii sale, îndeosebi privind controlul armamentelor. Sînt membre ale **U.E.O.**: Belgia, Franţa, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, R.F. Germania.

UNIUNEA FRANCEZĂ, asociaţie de state şi teritorii creată prin Constituţia franceză din 13 oct. 1946. A durat pînă în 1958. **U.F.** cuprindea: Republica Franceză (metropola, departamentele şi teritoriile unora dintre fostele colonii) şi statele asociate (fostele protectorate franceze) pe baza unor acorduri speciale (Kampuchia — 8 nov. 1949; Laos — 19 iul. 1949; Vietnamul de Sud — 1 iul. 1949). Marocul şi Tunisia nu au aderat la **U.F.** Organele principale: Consiliul superior, format din reprezentanţii membrilor **U.F.**; Adunarea, (avînd funcţii cu caracter consultativ era compusă, în mod egal, din reprezentanţi ai metropolei şi ai celorlalţi membri ai uniunii).

Președintele **U.F.** era președintele Franței. Începînd din 1953, datorită mișcărilor de eliberare națională din Pen. Indochina, mecanismele **U.F.** au încetat să mai funcționeze, ca dealtfel și activitățile sale internaționale. La 28 sept. 1958, pe baza unei noi Constituții, se creează Comunitatea Franceză (v.).

UNIUNEA GEODEZICĂ ȘI GEOFIZICĂ INTERNAȚIONALĂ (U.G.G.I.), fondată în 1919, ca parte a Consiliului internațional de cercetări, astăzi Consiliul internațional al uniunilor științifice. Statutul **U.G.G.I.** a fost adoptat în 1946 la Cambridge, aducîndu-i-se modificări în 1957, 1960, 1967, 1971. Urmărește promovarea studierii tuturor problemelor referitoare la configurația Pămîntului, oceanelor, atmosferei; inițierea, facilitarea și coordonarea cercetărilor în acele probleme de geofizică și geodezie care reclamă o cooperare internațională. Membri ai **U.G.G.I.** sînt asociații internaționale de profil, precum și guverne, academii de științe sau departamente științifice din 71 de țări (1976), între care și România (din 1957). Are sediul la Toronto (Canada).

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A ARHITECȚILOR (U.I.A), organizație neguvernamentală, cu sediul la Paris, înființată în iun. 1948 prin fuziunea dintre Comitetul internațional permanent al arhitecților (fondat în 1867) și Reuniunile internaționale ale arhitecților (1931). Urmărește promovarea legăturilor între arhitecții din toată lumea pe o bază democratică; întărirea contactelor prietenești, intelectuale, artistice și profesionale între arhitecții din toate țările; dezvoltarea ideilor progresiste în domeniul arhitecturii, planificării urbane și aplicării lor practice pentru binele comunității. Are ca membri asociații naționale și regionale numărînd în total 160 000 de arhitecți din 77 de țări (1976). Din România face parte Uniunea Arhitecților.

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A CĂILOR FERATE (U.I.C.), creată în 1922, reunește administrațiile de cale ferată care exploatează cel puțin 1 000 km linii ferate cu ecartament standard sau larg pentru traficul călătorilor și al mărfurilor din 44 de țări (1976), între care și România. Urmărește unificarea și ameliorarea condițiilor de construire și exploatare a căilor ferate, în interesul traficului internațional; coordonarea și unificarea acțiunilor de ansamblu ale organizațiilor internaționale din domeniul feroviar (Comitetul internațional al transporturilor pe calea ferată, Conferința europeană a orarului trenurilor de mărfuri, Conferința europeană a orarului trenurilor de călători, Uniunea internațională a vagoanelor, Uniunea serviciilor rutiere ale căilor ferate europene etc.); asigurarea reprezentării în diferite reuniuni internaționale a administrațiilor căilor ferate pentru examinarea problemelor de interes comun. Are sediul la Paris.

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A INDUSTRIEI GAZULUI (U.I.I.G.), înființată la 2 iun. 1931, la Londra, în scopul studierii oricărui aspect legat de industria gazului, pentru promovarea progresului tehnic și economic al acestei industrii și încurajarea colaborării internaționale între inginerii de specialitate. **U.I.I.G.** este membru al Uniunii organizațiilor internaționale tehnice. Sînt membri ai **U.I.I.G.** organizații naționale din 35 de țări (1976), între care și din România (din 1958).

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A INSTITUTELOR DE CERCETĂRI FORESTIERE, înființată în sept. 1891, la Badenweiler, sub numele de *Uniunea internațională a stațiunilor experimentale forstiere.* Reorganizarea în actuala formă a avut loc în 1971, la Gainesville (S.U.A.). Urmărește să faciliteze contactele și schimburile de idei între cercetătorii din diferite țări, în special pentru realizarea unor programe co-

mune; convocarea de întîlniri periodice; unificarea terminologiei și standardizării metodelor de cercetare. **U.I.I.C.F.** are membri onorifici asociați, cercetători individuali, institute de cercetări forestiere sau stațiuni de stat, universități sau alte așezăminte din 77 de țări (1976). România este membră a Uniunii din 1965.

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A ORGANISMELOR OFICIALE DE TURISM (U.I.O.O.T.), înființată în 1925, la Haga, a funcționat sub diferite denumiri. Denumirea actuală a fost adoptată în 1947, la Paris. Din 1970 a început transformarea sa într-o organizație interguvernamentală cunoscută sub denumirea de O.M.T. (v.).

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A PRESEI MEDICALE (U.I.P.M.), înființată la Veneția, la 4 oct. 1952, cu scopul de a contribui la apărarea intereselor materiale și morale ale presei medicale și de a promova extinderea presei medicale. Adunarea generală a **U.I.P.M.** se întrunește o dată la doi ani. Întreține legături cu Asociația mondială medicală. Membrii **U.I.P.M.** sînt asociații sau secții naționale din 36 de țări (1976). Uniunea Societăților de Științe Medicale din România este afiliată la **U.I.P.M.** din 1966. Are sediul la Paris.

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A REPUBLICILOR AMERICANE (UNIUNEA STATELOR AMERICANE), creată în urma hotărîrii primei Conferințe a statelor americane (Washington, 1889) (v. *Conferințele panamericane*) ca organizație permanentă a acestor state, constituind astfel germenele sistemului instituțional regional american. A avut la început sarcina de a strînge informații cu caracter comercial și de a le difuza între statele membre ale uniunii. În acest scop s-a creat și Biroul comercial al republicilor americane (v.), ca organ permanent al uniunii. Un pas important pe calea evoluției instituționalismului interamerican l-a constituit cea de-a șasea Conferință a statelor americane (Havana, 16-20 febr. 1928), care a transformat **U.I.R.A.** în Uniunea Statelor Americane, al cărei organ executiv devenea Uniunea panamericană (v.).

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A STUDENȚILOR (U.I.S.), fondată în aug. 1946, la Praga, cu ocazia primului Congres mondial al studenților, prin transformarea Consiliului Internațional al Studenților, format în timpul celui de-al doilea război mondial. Și-a modificat Constituția la Praga (1956), Baghdad (1960), Bratislava (1971). Militează pentru ca tineretul să se bucure de școlarizare primară, secundară și superioară, indiferent de sex, condiții economice, stare socială, convingere politică, religie, culoare sau rasă, pentru pace mondială, prietenie între popoare și pentru folosirea cuceririlor științei și culturii spre binele umanității. **U.I.S.** organizează, patronează și ajută convocarea conferințelor, seminariilor, întîlnirilor sportive de iarnă și vară, taberelor de muncă, sprijină campaniile studențești pentru pace, împotriva colonialismului și discriminării rasiale, schimburile studențești, călătoriile, diferite manifestări culturale. **U.I.S.** are sediul la Praga. Membri: uniuni studențești naționale, comitete naționale de coordonare (unde nu sînt uniuni), una sau mai multe organizații studențești (din țările în care nu există nici uniuni, nici comitete de coordonare), reprezentanți ai organizațiilor studențești și membri asociați din 85 de țări (1976). România este reprezentată în Uniune din 1948.

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A ȘTIINȚELOR GEOLOGICE, înființată la 9 mai 1961, la Paris, de Congresul geologic internațional (fondat în 1875, la Buffalo, New York), în scopul de a contribui la progresul cercetărilor privind studierea Pămîntului. Activitățile între sesiuni sînt înfăptuite de comisii internaționale, comitete și aso-

ciații afiliate. Realizează studii geodinamice, lexicoane, nomenclaturi, clasificări, hărți geologice ale Pămîntului ș.a. Are sediul la Haarlem (Olanda). *Publicații:* „Geological Newsletter". Membrii Uniunii sînt comitete sau grupuri naționale din 77 de țări (1976), între care și România (din 1961).

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A ȘTIINȚELOR PREISTORICE ȘI PROTOISTORICE, înființată la 28 mai 1931, la Berna, sub numele de *Congresul internațional al științelor preistorice și protoistorice*. Denumirea actuală a fost adoptată la 8 iul. 1956, la Lund; în 1958 a adoptat un statut nou. Urmărește promovarea cercetărilor preistorice și protoistorice, prin organizarea de congrese internaționale, sprijinirea proiectelor și publicațiilor științifice. Calitatea de membru este deschisă; reuniunile au caracter închis. **U.I.Ș.P.P.** este membră a Consiliului internațional pentru studii filozofice și umaniste. Un număr de 89 de state (1976), între care și România, au reprezentanți în Consiliul permanent al Uniunii.

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A TELECOMUNICAȚIILOR (U.I.T.), înființată în 1865, la Paris, sub denumirea de *Uniunea Telegrafică Internațională*. După ce convențiile privind comunicațiile telegrafice și radiotelegrafice au fost înlocuite, în 1932, prin Convenția de la Madrid pentru Telecomunicații Internaționale, **U.I.T.** a căpătat, în 1934, actuala sa denumire. După înființarea O.N.U., **U.I.T.** a fost reorganizată (în 1947) și a încheiat cu O.N.U. un acord care îi dă statutul de instituție specializată a O.N.U. pentru telecomunicații. Sarcina statutară a **U.I.T.** constă în reglementarea, coordonarea și planificarea tuturor felurilor de telecomunicații internaționale (inclusiv radiocomunicațiile care folosesc spațiul extraatmosferic). Intră în sfera de atribuții statutare ale **U.I.T.** problemele privind îmbunătățirea, extinderea și folosirea rațională, astfel încît toate țările să beneficieze de telecomunicații, a legăturilor prin telefon, radio, telegraf (folosind mediul aerian, maritim, extraatmosferic), televiziune. Sub egida și în cadrul **U.I.T.** se stabilesc frecvențele (lungimile de undă etc.) atribuite diferitelor țări, astfel încît telecomunicațiile să dea un randament maximal și optimal din punct de vedere tehnic. **U.I.T.** urmărește standardizarea telecomunicațiilor, prevenirea interferențelor, înlăturarea lor acolo unde s-ar produce, cooperează cu toate țările care cer sprijinul **U.I.T.** în vederea dezvoltării telecomunicațiilor lor. **U.I.T.** organizează în acest scop conferințe și alte reuniuni internaționale, editează publicații tehnice de resort, acordă și promovează cooperarea tehnică internațională în domeniul telecomunicațiilor. Structura organizatorică a **U.I.T.** cuprinde organe permanente și cu activitate periodică (intermitentă). Printre cele dintîi se numără Secretariatul general, în frunte cu un secretar general. Secretariatul general, cu sediul la Geneva, este ajutat de alte trei organe permanente: Administrația Internațională pentru Înregistrarea Frecvențelor; Comitetul Consultativ Internațional de Radio și Comitetul Consultativ pentru Telegrafie și Telefoane. Organele cu activitate periodică sînt: Conferința Plenipotențiarilor, organul suprem al **U.I.T.**, care în mod obișnuit se întrunește o dată la cinci ani; Consiliul administrativ, compus din 29 de state membre ale **U.I.T.**, alese de Conferința Plenipotențiarilor (se întrunește o dată pe an, aprobă bugetul anual al **U.I.T.**, coordonează legăturile **U.I.T.** cu alte organizații internaționale, supraveghează modul cum își exercită atribuțiile organele administrative **U.I.T.** între două sesiuni ale Conferinței Plenipotențiarilor); Conferințele mondiale administrative, care se întrunesc în vederea revizuirii parțiale a Regulamentelor administrative (pentru telegraf, pentru telefoane, pentru radiofonie); Conferințe administra-

tive regionale, pentru probleme de natură regionale, privind telecomunicaţiile. România este membră în **U.I.T.**, care numără 153 de state membre (1976).

UNIUNEA INTERNAŢIONALĂ A TRANSPORTURILOR RUTIERE, fondată în 1947, la Copenhaga, ca *Oficiu internaţional de transporturi cu autobuze şi autocamioane*; denumirea actuală a fost adoptată în 1948. Şi-a modificat statutul în 1956, 1963, 1969. Urmăreşte studierea şi soluţionarea tuturor problemelor apărute în transporturile rutiere; promovarea unificării şi simplificării regulamentelor şi formalităţilor vamale privind astfel de transporturi; coordonarea şi sprijinirea eforturilor făcute în diferite ţări în ce priveşte dezvoltarea transporturilor rutiere de pasageri şi mărfuri. Sînt membri organizaţii naţionale de transport rutier (de mărfuri şi pasageri), întreprinderi particulare, societăţi, asociaţii din 43 de ţări (1976). România este membră din 1966.

UNIUNEA INTERNAŢIONALĂ A VAGOANELOR, înfiinţată la 25 apr. 1921, la Stresa (Italia), urmărind asigurarea aplicării Regulamentului internaţional al vehiculelor, pentru utilizarea reciprocă a vagoanelor de marfă în traficul internaţional. **U.I.V.** are acorduri cu Uniunea internaţională a căilor ferate. Sînt membre ale **U.I.V.** administraţiile de căi ferate din 27 de ţări (1976), inclusiv din România.

UNIUNEA INTERNAŢIONALĂ PENTRU CHIMIE PURĂ ŞI APLICATĂ, fondată în 1919. Are ca obiective: promovarea cooperării între chimiştii din ţările membre; studierea subiectelor de importanţă internaţională în chimia pură şi aplicată, care necesită reglementare, standardizare ori codificare, în vederea cooperării cu alte organizaţii internaţionale care se ocupă de probleme de natură chimică; încurajarea progresului chimiei pure şi aplicate în toate aspectele sale. Sediul Secretariatului executiv al Uniunii se află la Oxford (Marea Britanie). Sînt membri ai Uniunii organizaţii naţionale din 43 de ţări (1976). România este reprezentată din 1960.

UNIUNEA INTERNAŢIONALĂ PENTRU CONSERVAREA NATURII ŞI RESURSELOR SALE, înfiinţată la 5 oct. 1948, la Fontainebleau, sub denumirea de *Uniunea internaţională pentru protecţia naturii*, în urma unei conferinţe convocate de U.N.E.S.C.O. şi guvernul francez. Denumirea actuală a fost adoptată în iun. 1956, la Edinburgh. Urmăreşte să promoveze cooperarea internaţională în aplicarea conceptelor ecologice de conservare şi administrare a naturii şi resurselor naturale şi în preîntîmpinarea dispariţiei tuturor speciilor de plante şi animale, ocrotirea obiceiurilor acestora, a trăsăturilor naturale ale Pămîntului şi peisajului; acordă o atenţie nemijlocită valorilor etice, estetice, ştiinţifice, educaţionale şi economice ale resurselor naturale ş. a. Organizează conferinţe de specialitate, întocmeşte studii şi proiecte; promovează cooperarea în realizarea conservării naturii şi soluţionarea problemelor din acest domeniu etc. Are sediul la Morges (Elveţia). Sînt membre ale Uniunii guvernele a 29 de ţări (1976), precum şi departamente, asociaţii, societăţi şi institute naţionale din 68 de ţări, inclusiv din România.

UNIUNEA INTERNAŢIONALĂ PENTRU PROTECŢIA OPERELOR LITERARE ŞI ARTISTICE, înfiinţată la 9 sept. 1886, la Berna, printr-o convenţie interguvernamentală, modificată în mai multe rînduri (ultima dată, la Paris, în 1971). Împreună cu Uniunea Internaţională pentru protecţia proprietăţii industriale formează O.M.P.I. **(v.).**

UNIUNEA INTERNAŢIONALĂ PENTRU PROTECŢIA PROPRIETĂŢII INDUSTRIALE, înfiinţată la 20 mart. 1883, la Paris, printr-o convenţie inter-

guvernamentală. Împreună cu Uniunea internațională pentru protecția operelor literare și artistice formează O.M.P.I. (v). Are sediul la Geneva (Elveția).

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ PENTRU PUBLICAREA TARIFELOR VAMALE (U.I.P.T.V.), înființată prin Convenția semnată la Bruxelles la 5 iul. 1890 (intrată în vigoare la 1 apr. 1891). Această Convenție a fost modificată prin Protocolul semnat la 16 dec. 1949 și intrată în vigoare la 5 mai 1950. La **U.I.P.T.V.** au aderat 79 de state (1976), printre care și România. **U.I.P.T.V.** activează prin Biroul internațional al tarifelor vamale (B.I.T.U.), aflat sub supravegherea guvernului belgian, respectiv a Ministerului afacerilor externe. Traduce și publică tarifele vamale din diferite țări ale lumii și modificările aduse acestora, în vederea distribuirii acestora guvernelor membre. Are sediul la Bruxelles.

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ PENTRU STUDIUL ȘTIINȚIFIC AL POPULAȚIEI, înființată în iul. 1928, la Paris, ca *Uniunea internațională pentru investigarea științifică a problemelor populației*. A fost restructurată și a primit denumirea actuală în sept. 1947, la Washington. Urmărește dezvoltarea ca știință a demografiei sub raport calitativ și cantitativ, prin publicații, congrese, promovarea raporturilor între demografii din toate țările, stimularea interesului pentru demografie printre țări și institutele naționale și internaționale de profil, ca și în lumea științifică și intelectuală, în cadrul publicului larg. Are ca membri oameni de știință (cu titlu individual) din diferite țări, inclusiv din România.

UNIUNEA INTERPARLAMENTARĂ, organizație neguvernamentală, cu sediul la Geneva, înființată la 30 iun. 1889. Statutul său, adoptat la Conferința de la Viena din 1922, a fost modificat ulterior, cele mai recente amendamente fiind adoptate la Conferința de la Paris din 1971. Urmărește promovarea contactelor personale între parlamentari și antrenarea acestora într-o acțiune comună pentru întărirea și dezvoltarea instituțiilor democratice, pentru pace și colaborare internațională; să contribuie la dezvoltarea și progresul instituțiilor parlamentare. Are ca membri grupuri parlamentare naționale din 74 de țări (1976), între care și România. Numai grupurile formate în cadrul parlamentelor naționale sau un Parlament, ca o entitate, pot deveni membri ai **U.I.**. În cele două principale reuniuni anuale, **U.I.** examinează toate chestiunile internaționale susceptibile să fie reglementate prin acțiuni parlamentare, dezbate problema dezvoltării instituțiilor reprezentative. A înființat un Centru de documentare parlamentară care colecționează sistematic informații și date privind organizarea și funcționarea parlamentelor în diverse țări. Scoate publicațiile: „Buletinul interparlamentar" (trimestrial), organul oficial, precum și „Informații constituționale și parlamentare" (trimestrial), „Lucrările Conferinței" (anual).

UNIUNEA MATEMATICĂ INTERNAȚIONALĂ, fondată la 29 aug. 1950, la New York, ca să promoveze cooperarea internațională în domeniul matematicii, să sprijine și să asiste Congresul internațional al matematicienilor și alte întîlniri științifice sau conferințe; să încurajeze și să sprijine alte activități internaționale în domeniul matematicii, apreciate ca fiind contribuții la dezvoltarea științei matematice în oricare dintre aspectele sale: pură, aplicată, educațională. Sînt membre ale Uniunii organizații ori instituții naționale de specialitate din 41 de țări, între care și România.

UNIUNEA MONETARĂ VEST-AFRICANĂ (U.M.O.A.), creată la 12 mai 1962 prin Tratatul semnat de

guvernele din Benin, Coasta de Fildeș, Mali, Mauritania, Niger, Sénégal și Volta Superioară, la care a aderat și Togo (1963). Membrii actuali ai **U.M.O.A.** sînt țările semnatare, cu excepția statului Mali, care nu a ratificat Tratatul de asociere. Urmărește introducerea unei unități monetare unice emisă de o instituție de emisiune comună (Banca centrală a statelor din Africa de Vest); stabilirea unor reglementări uniforme privind prevenirea falsificării; utilizarea cecurilor și controlul valutar; aplicarea acelorași principii fundamentale la operațiunile bancare și de credit.

UNIUNEA PANAMERICANĂ, organul executiv al Uniunii Statelor Americane (v. *Uniunea Internațională a Republicilor Americane*). Crearea **U.P.** a marcat un moment important în evoluția instituționalismului interamerican. Un moment important pe calea creării **U.P.** l-a constituit hotărîrea celei de-a treia Conferințe a statelor americane (Rio de Janeiro, 1906) (v. *Conferințele panamericane*) de a transforma Biroul comercial al republicilor americane (v.) în Biroul internațional al republicilor americane. A patra Conferință a statelor americane (Buenos Aires, 1910) a transformat acest organism în **U.P.**

UNIUNEA PARLAMENTELOR AFRICANE (U.P.A.), organizație internațională neguvernamentală, creată la 13 febr. 1976, cu scopul de a contribui la consolidarea rolului și prestigiului instituției parlamentare, inspirîndu-se din valorile africane fundamentale, la dezvoltarea cooperării interafricane, în spiritul Cartei O.U.A., și de a face să domnească libertatea, justiția, pentru o politică de bună vecinătate, de nealiniere, de coexistență pașnică. **U.P.A.** este formată din reprezentanții forurilor legislative din nouă țări de pe continent: Camerun, Coasta de Fildeș, Egipt, Gabon, Mauriciu, Mauritania, Sénégal, Tunisia și Zair. Are sediul la Abidjan (Coasta de Fildeș).

UNIUNEA PENTRU MENȚINEREA PĂCII, denumire dată rezoluției 377/V a Adunării Generale a O.N.U. din 3 nov. 1950, care împuternicește Adunarea Generală să acționeze în cazul în care Consiliul de Securitate este blocat de un veto. „În toate cazurile în care pare că există o amenințare iminentă contra păcii, o ruptură a păcii sau un act de agresiune și unde, datorită faptului că unanimitatea n-a putut să se realizeze printre membrii permanenți, Consiliul de Securitate fiind lipsit de posibilitatea de a se achita de responsabilitatea sa principală în menținerea păcii și securității internaționale — se arată în rezoluție —, Adunarea Generală va examina imediat problema în scopul de a face membrilor recomandările necesare asupra măsurilor colective ce trebuie luate, inclusiv folosirea forței armate în caz de nevoie, pentru a menține sau a restabili pacea și securitatea internațională". Rezoluția instituie sesiunea extraordinară de urgență a Adunării Generale, care poate fi convocată, pentru cazurile prevăzute, în 24 de ore, la cererea fie a Consiliului de Securitate, fie a majorității membrilor săi. Prin această rezoluție, impusă de S.U.A. în condițiile „războiului rece", imediat după declanșarea agresiunii în R.P.D. Coreeană sub steagul O.N.U., s-a permis Adunării Generale ca, dincolo de prevederile Cartei, să se ocupe de diferende sau situații aflate pe ordinea de zi a Consiliului de Securitate fără ca acesta din urmă să-i solicite, și, mai mult, să adopte măsuri cu caracter coercitiv. Pe această bază au fost create Forțele de Urgență ale O.N.U. (v.), precum și Comisia de măsuri colective. Rezoluția a fost deseori invocată în practica O.N.U.: în „problema canalului Suez", în oct. 1956; în aug. 1958 pentru soluționarea „crizei libaneze"; în 1960 în „problema congoleză"; în 1967 în legătură cu războiul arabo-israelian din iun. 1967.

UNIUNEA POȘTALĂ UNIVERSALĂ (U.P.U.), instituție specializată a Na-

țiunilor Unite, care are ca scop să asigure organizarea și perfecționarea serviciilor poștale și să favorizeze, în acest domeniu, dezvoltarea colaborării internaționale. **U.P.U.** a luat ființă în 1874. Actul său constitutiv a cunoscut numeroase revizuiri: la 21 iul. 1947 au fost încheiate la Paris o nouă Convenție a **U.P.U.** și un număr de șase aranjamente, la 11 iul. 1952 a fost încheiată la Bruxelles o nouă Convenție a **U.P.U.** și un număr de șapte aranjamente, iar la 3 oct. 1957 Convenția a fost revizuită la Ottawa. La cel de-al XV-lea Congres al **U.P.U.** (Viena, iul. 1964) au fost adoptate noi acte ale Uniunii menite să înlocuiască în relațiile dintre statele membre reglementările poștale adoptate anterior la congresul de la Ottawa. A fost adoptată Constituția **U.P.U.** — actul fundamental care conține regulile organice ale Uniunii. Constituția are un Protocol final care face parte integrantă din Constituție și care prevede că statele membre ale Uniunii care nu au semnat Constituția pot să adere la ea în orice moment (Constituția și Protocolul final au intrat în vigoare la 11 ian. 1966). Ratificînd aceste acte, România a făcut două rezerve: prima în legătură cu art. 23 (considerînd că „menținerea stării de dependență a unor teritorii la care se referă art. 23 din Constituția **U.P.U.** nu este în concordanță cu Declarația asupra acordării independenței țărilor și popoarelor coloniale, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 14 dec. 1960, cu Rezoluția 1514/XV, iar cea de-a doua referitoare la „prevederile articolelor 2 și 11 din Constituția **U.P.U.** ce nu sînt în concordanță cu principiul universalității tratatelor, potrivit căruia statele au dreptul de a deveni parte la tratatele multilaterale care reglementează probleme de interes general". Membre ale **U.P.U.** sînt statele care aveau această calitate la 1 ian. 1966, data intrării în vigoare a Constituției, precum și statele ale căror cereri de admitere vor fi aprobate de 2/3 din țările membre (157 de state membre în 1977). **U.P.U.** are următoarea structură organizatorică: *Congresul* — care este organul suprem al Uniunii, fiind constituit din reprezentanții tuturor țărilor membre; *Conferința administrativă*, ce poate fi convocată la cerere sau cu acordul a 2/3 dintre administrațiile poștale ale țărilor membre; *Consiliul executiv*; *Comisia consultativă* pentru studii poștale; *Comisiile speciale; Biroul internațional*. Sediul **U.P.U.** și al organelor sale permanente se află la Berna (Elveția). România este membră a **U.P.U.** de la înființarea acesteia, din 1874. În 1965, între guvernul român și un grup de instituții specializate, printre care și **U.P.U.**, a fost încheiat un acord de asistență tehnică.

UNIUNEA REPUBLICILOR SOVIETICE SOCIALISTE (denumirea oficială: *Soiuz Sovetskih Sotialisticeskih Respublik = Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste)*, stat situat în jumătatea estică a Europei și jumătatea nordică a Asiei, cu largă ieșire la Oc. Înghețat și Oc. Pacific, M. Neagră și M. Baltică, învecinat cu R.P.D. Coreeană, China, Mongolia, Afghanistan, Iran, Turcia, România, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, Finlanda și Norvegia. Suprafața: 22 402 200 kmp. Populația (1977): 258 900 000 loc. Capitala: *Moscova*, 7 632 000 loc. (1975). Limba oficială: rusa. În republicile unionale sînt oficiale limbile locale. Moneda: 1 Rublă = 100 Kopeiki. *Istoric.* Teritoriul **U.R.S.S.** a fost locuit din timpuri străvechi. În mileniul 2—1 î.e.n. au apărut primele state sclavagiste în Transcaucazia, Asia Centrală și pe țărmul nordic al M. Negre (Urartu, Regatul Bosporan, Chorezm, Sogadiana ș.a.). Triburile slavilor de răsărit care populează, începînd din sec. 4 e.n., regiunile dintre M. Baltică și M. Neagră creează în sec. 9 statul feudal vechi rus cu centrul la Kiev (Rusia Kieveană), care după o perioadă de expansiune și înflorire în sec. 12—13 s-a dezmembrat în mai

multe cnezate. Acestea, cu excepția Novgorodului, au căzut în stăpînirea mongolilor (1237—1240) care întemeiază Hanatul „Hoarda de Aur". Prin unirea treptată a cnezatelor din centrul și nordul Rusiei în jurul Marelui Cnezat al Moscovei, are loc, la sfîrșitul sec. 15, constituirea statului centralizat rus, care în timpul domniei lui Ivan III (1462—1505) se consolidează și înfrînge dominația mongolă. „Hoarda de Aur" se destramă în hanatele Jazan, Astrahan și Crimeea. Statul rus s-a întărit și mai mult în timpul lui Ivan IV (1533—1584), care și-a luat titlul de țar. În urma războaielor purtate împotriva hanatelor kazan și Astrahan, întregul curs al fluviului Volga este înglobat statului Moscovit. Ulterior, Imperiul țarist a început extinderea stăpînirii sale asupra Siberiei (pe care o înglobează în sec. 17). În felul acesta statul centralizat rus cuprindea între hotarele sale și alte popoare, neruse, căpătînd un caracter multinațional care se accentuează în sec. următoare. În timpul răscoalei cazacilor zaporojeni conduși de Bogdan Hmelnițki împotriva feudalilor poloni, Ucraina, care în urma Uniunii de la Lublin (1569) a intrat în componența statului polono-lituanian, a trecut la Rusia, în 1654, ceea ce a determinat războiul ruso-polon din 1654—1667. Sub domnia țarilor Aleksei Mihailovici (1645—1676) și mai ales a lui Petru cel Mare (1696—1725) puterea absolutistă a țarilor se întărește. Reformele inițiate și realizate de Petru cel Mare au stimulat dezvoltarea economică, au favorizat comerțul, avîntul științei și culturii, au dus la ridicarea Rusiei care a devenit unul dintre puternicele state feudale centralizate ale Europei. În urma Războiului nordului (1700—1721) împotriva lui Carol XII, Rusia obține ieșirea la M. Baltică, iar în urma războaielor purtate împotriva Imperiului otoman (1768—1774, 1787—1792) cucerește litoralul nordic al M. Negre și Crimeea. Rusia participă la coalițiile împotriva lui Napoleon I (1805—1807, 1812—1815) și, pe plan european, devine unul din inițiatorii Sfintei Alianțe (v.). În cursul sec. 18, Imperiul țarist și-a extins stăpînirea în Asia, incluzînd în imperiu o parte însemnată a Kazahstanului și a Gruziei apusene, și, în a doua jumătate a sec. 18, regiunile din Extremul Orient, Caucaz și Asia Centrală. Desființarea iobăgiei (1861) și reformele burgheze înfăptuite după aceea au contribuit la dezvoltarea mai rapidă a capitalismului în Rusia. În ultimele decenii ale secolului trecut apar primele organizații muncitorești marxiste. În 1895 Lenin creează Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare, germenele partidului marxist rus — Partidul Muncitoresc Social-Democrat din Rusia (P.M.S.D.R.), care a fost creat în 1898. În 1914 Rusia țaristă a intrat în primul război mondial împotriva Puterilor Centrale. În urma revoluției burghezo-democratice din febr. 1917 regimul țarist a fost răsturnat. La 25 oct. (7 nov., stil nou) 1917, clasa muncitoare din Rusia în alianță cu țărănimea săracă, sub conducerea partidului bolșevic în frunte cu Lenin, a înfăptuit Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, care a marcat începutul unei ere noi în istoria umanității. După victoria Revoluției la Petrograd, puterea sovietică a fost instaurată, pînă în febr. 1918, în întreaga țară. În vara anului 1918, forțele contrarevoluționare interne, sprijinite de puterile imperialiste, au dezlănțuit războiul civil (1918—1920). În același timp o serie de state capitaliste au început intervenția militară împotriva Rusiei Sovietice. După zdrobirea armatelor albgardiștilor și ale intervenționiștilor străini, statul sovietic a trecut la refacerea economiei naționale. La 30 dec. 1922, primul Congres al sovietelor a hotărît constituirea **U.R.S.S.**, a cărei Consti-

tuţie a fost adoptată la 31 mart. 1924. Poporul sovietic, sub conducerea partidului comunist, a trecut la realizarea planului de industrializare a ţării şi la înfăptuirea colectivizării desfăşurate a agriculturii (1926 — 1929). În urma îndeplinirii planurilor cincinale, 1928—1933 şi 1933—1937 a fost creată baza materială a socialismului, **U.R.S.S.** transformîndu-se într-o importantă putere industrială. În 1936 este adoptată o nouă Constituţie, care consacră victoria deplină a socialismului în **U.R.S.S.** În anii '30 **U.R.S.S.** este un promotor activ al dezarmării, încheie pacte de neagresiune cu Franţa şi Polonia, se ridică în apărarea victimelor agresiunii fasciste (Ethiopia, Spania, China, Cehoslovacia). În aug. 1939, **U.R.S.S.** încheie un pact de neagresiune cu Germania hitleristă. În nov. 1939, Ucraina occidentală şi Bielorusia occidentală, iar în iun. 1940 Basarabia şi Bucovina de Nord intră în componenţa **U.R.S.S.** După proclamarea puterii sovietice în Estonia, Letonia şi Lituania (iul. 1940), acestea devin, în aug. 1940, republici sovietice în cadrul **U.R.S.S.** Încălcînd pactul de neagresiune, Germania hitleristă a dezlănţuit, la 22 iun. 1941, războiul împotriva **U.R.S.S.**, care a început Marele război pentru apărarea patriei. Contribuţia **U.R.S.S.** la victoria asupra hitlerismului a fost hotărîtoare, pe frontul sovietic fiind angajate şi înfrînte principalele forţe ale Germaniei hitleriste (v. *al doilea război mondial*). Refacerea economiei **U.R.S.S.** s-a desfăşurat într-un timp istoriceşte scurt, în cursul celui de-al patrulea plan cincinal (1946—1950). Îndeplinirea cu succes a planurilor cincinale şi ale planului septenal (1959—1965) a condus la continua dezvoltare economică şi social-culturală a ţării. **U.R.S.S.** a iniţiat programul de cucerire a cosmosului de către om, lansînd primul satelit artificial al Pămîntului (1957) şi trimiţînd primul om în cosmos (1961). Congresul XXII al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (P.C.U.S.) din 1961 adoptă un nou program al partidului, iar Congresele XXIII (1966) şi XXIV (1971) trasează principalele sarcini în opera de construire a societăţii comuniste. Congresul XXV al P.C.U.S. adoptă al 10-lea plan cincinal al economiei naţionale (1976—1980). În 1977 a fost adoptată o nouă Constituţie a **U.R.S.S.**, care oglindeşte transformările petrecute în societatea sovietică. Pe arena internaţională, **U.R.S.S.** duce o politică externă activă de pace şi colaborare, de sprijinire a luptei popoarelor pentru a se elibera de dominaţia străină. Activitatea internaţională desfăşurată de **U.R.S.S.**, alături de cea a altor ţări socialiste, aduce o contribuţie însemnată la schimbările petrecute în raportul mondial de forţe în favoarea păcii şi progresului, la imprimarea cursului nou în evoluţia mondială îndreptat spre destindere şi colaborare. *Organizarea de stat:* republică socialistă, stat federal. **U.R.S.S.** întreţine relaţii diplomatice cu 119 state (1976) şi este membră în 63 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Legăturile dintre poporul român şi popoarele **U.R.S.S.** au vechi tradiţii şi adînci rădăcini în istorie, făurindu-se în decursul multor secole de bună vecinătate şi întrajutorare, de luptă comună pentru libertate şi progres. Documentele atestă legături ale ţărilor române, încă înainte ca ele să devină vasale Porţii otomane, cu Rusia kieviană şi cu Marele Cnezat al Moscovei. În cea de-a doua jumătate a sec. 15, Ştefan cel Mare a întreţinut relaţii de alianţă cu Rusia moscovită. Personalităţi politice şi culturale de frunte ale ţărilor române (Spătarul Milescu, Dimitrie Cantemir) au întreţinut contacte şi au colaborat cu ţarii Rusiei. Prin pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774) (v.), Rusia a obţinut protectoratul asupra ţărilor române, care rămîneau în continuare sub suzeranitatea otomană, şi este prima putere euro-

pcană care numește consuli în aceste țări: un consul general la Iași și un vicecconsul la București, în 1780. După pacea de la Adrianopol (1829), sub îndrumarea generalului rus Pavel Kiseleff, numit guvernator, se elaborează Regulamentele organice (v.) (1831—1832), după care au fost guvernate Muntenia și Moldova pînă la 1858. În anii următori, Rusia a deschis noi oficii consulare în diverse localități românești. După Unirea din 1859, prima convenție internațională încheiată de România a fost cu Rusia (convenția telegrafică) prin Aranjamentul din 15 dec. 1860, intrat în vigoare la 13 febr. 1862. Un moment istoric în cronica relațiilor româno-ruse l-a constituit lupta purtată de ostașii celor două țări în 1877 împotriva Imperiului otoman, luptă care a dus la cucerirea independenței de stat a României. Relațiile diplomatice s-au stabilit la 12 oct. 1878, la nivel de legație (data numirii reprezentantului român la Petersburg). În perioada următoare, Rusia a înființat un consulat la Tulcea (21 dec. 1878) și viceconsulate la Constanța (11 febr. 1880), Sulina (20 nov. 1881), Ploiești (4 iul. 1912) și Giurgiu (30 oct. 1915), iar România a deschis consulate onorifice la Moscova (23 dec. 1882), Petersburg (17 dec. 1890), Rostov pe Don (19 iul. 1903) și Odesa (1 iul. 1917). Relațiile dintre cele două state s-au întrerupt la 28 ian. 1917. Deosebit de bogate sînt tradițiile de solidaritate internaționalistă între mișcările muncitorești și socialiste din cele două țări, care au început să se înfiripe încă din ultimele două decenii ale sec. 19 (adăpostirea în România a zeci de revoluționari ruși persecutați de țarism; atitudinea internaționalistă a muncitorilor români față de potemkiniștii răsculați împotriva țarismului; participarea, inclusiv cu arma în mînă, a numeroși revoluționari și militanți progresiști români la apărarea tînărului stat sovietic împotriva reacțiunii interne și a intervenției străine ș.a.). Pe linie de stat, relațiile diplomatice între România și **U.R.S.S.** au fost stabilite la 9 iun. 1934, la nivel de legație. În perioada care a urmat, au fost restabilite legăturile dintre cele două țări prin poștă și telecomunicații (oct. 1934), s-au încheiat: Convenția pentru restabilirea comerțului pe calea ferată (febr. 1935) și o Convenție comercială (febr. 1936). Relațiile diplomatice au fost întrerupte la 22 iun. 1941, cînd, în împrejurările cunoscute, România a intrat în război împotriva **U.R.S.S.**, alături de Germania fascistă. După răsturnarea dictaturii militaro-fasciste prin insurecția de la 23 August 1944, în lupta comună a armatei române alături de armatele sovietice pînă la înfrîngerea definitivă a fascismului s-au pus baze noi, trainice prieteniei, solidarității și colaborării româno-sovietice. La 6 aug. 1945 s-au restabilit relațiile diplomatice la nivel de legație și la scurt timp, la 24 aug. 1945, au fost ridicate la nivel de ambasadă. Odată cu instaurarea puterii populare în România, P.C.R. și P.C.U.S. au imprimat prieteniei și colaborării dintre România și **U.R.S.S.** un conținut nou, superior. Încheierea la 4 febr. 1948 a Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală a consfințit noile raporturi dintre cele două țări, avînd un fundament solid și un cadru politico-juridic propice pentru dezvoltarea și adîncirea continuă a relațiilor româno-sovietice. De-a lungul anilor, colaborarea economică dintre România și **U.R.S.S.** s-a amplificat neîncetat, **U.R.S.S.** reprezentînd în 1976 cca 25% din totalul schimburilor economice ale României. O pondere și mai însemnată în relațiile economice au ocupat acțiunile de cooperare, în condiții reciproc avantajoase, în stimularea și organizarea cărora un rol important revine Comisiei interguvernamentale româno-sovietice de colaborare economică, instituită în 1966. Cele două țări realizează împreună importante

obiective economice, atît pe teritoriul României, cît și pe teritoriul **U.R.S.S.** S-au extins, de asemenea, legăturile și schimburile tehnico-științifice, coordonate de Comisia româno-sovietică de colaborare tehnico-științifică, creată încă în 1950, și reglementate prin planurile de colaborare care se încheie periodic între academiile de știință. În același timp, s-au multiplicat schimburile culturale, artistice, în domeniul învățămîntului și în alte sectoare de activitate. Un consulat general al României funcționează la Kiev, iar un consulat general al **U.R.S.S.**, la Constanța. Între cele două țări au loc intense schimburi de vizite, contacte la diferite niveluri pentru consultări și împărtășirea reciprocă a experienței în construcția noii orînduiri, pe linie de partid, guvernamentală, parlamentară, sindicală, ale organizațiilor de tineret, de masă și obștești. Între cele două țări relațiile sînt reglementate printr-un cadru politico-juridic deosebit de bogat, care numără, în perioada postbelică, peste 400 de instrumente de colaborare — acorduri, convenții, protocoale, înțelegeri. În cadrul acestora, un loc deosebit revine noului Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală (v.), semnat la 7 iul. 1970, document de importanță majoră în care își găsesc concretizarea principiile solidarității internaționaliste pe care se bazează relațiile dintre România și **U.R.S.S.** și care a deschis noi perspective pentru intensificarea și adîncirea relațiilor dintre cele două țări, dintre poporul român și popoarele sovietice. De o importanță esențială pentru întărirea și amplificarea raporturilor de prietenie și colaborare statornicite între cele două țări și popoare s-au dovedit legăturile de solidaritate dintre P.C.R. și P.C.U.S., schimburile de delegații la diferite niveluri. În acest cadru, un rol de cea mai mare însemnătate au avut frecventele întîlniri și convorbiri dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Leonid Ilici Brejnev, prilejuite de vizitele reciproce, cu caracter oficial sau de prietenie, ori de participarea conducătorilor de partid și de stat ai celor două țări la Congrese ale partidelor frățești sau la diferite reuniuni internaționale (în România, 17—25 iul. 1965; în **U.R.S.S.**, 3—11 sept. 1965, 28 mart.—9 apr. 1966; în România, 3—8 iul. 1966; în **U.R.S.S.** 17—21 oct. 1966, 17—18 mart. 1967, 9—10 iun. 1967, 1—8 nov. 1967, 14—15 dec. 1967; în România, 5 mart. 1968; în **U.R.S.S.**, 22—26 apr. 1969, 16 mai 1969, 4—8 iun. 1969, 2—5 dec. 1969, 20—22 apr. 1970, 18—19 mai 1970, 19—20 aug. 1970, 29 mart. — 9 apr. 1971, 1 aug. 1972, 23 dec. 1972, 1 aug. 1973; la Varșovia, 18 apr. 1974; la Berlin 30 iun. 1976; la Helsinki, 1 aug. 1975; în **U.R.S.S.**, 2—13 aug. 1976; în România, 22—26 nov. 1976; în **U.R.S.S.**, 18—19 dec. 1976, 5 aug. 1977, 22—23 nov. 1978). Aceste întîlniri au ocazionat informarea reciprocă asupra mersului construcției socialiste și comuniste din cele două țări, largi schimburi de păreri cu privire la posibilitățile și modalitățile de intensificare a cooperării româno-sovietice, atît pe plan bilateral, cît și pe arena mondială. Ele au adus de fiecare dată noi și hotărîtoare contribuții la dezvoltarea amplă a raporturilor româno-sovietice. Declarația comună cu privire la dezvoltarea în continuare a prieteniei și colaborării dintre P.C.R. și P.C.U.S., dintre R.S. România și **U.R.S.S.** pe care tovarășii Nicolae Ceaușescu și Leonid Ilici Brejnev au semnat-o la București, la 24 nov. 1976, dă o perspectivă largă și deschide orizonturi noi relațiilor dintre cele două țări, popoare și partide, subliniind totodată că în problemele fundamentale ale vieții internaționale cele două partide și state desfășoară o conlucrare tot mai activă, aducîndu-și contribuția la soluționarea marilor probleme contemporane, la cauza socialismului și păcii.

UNIUNEA SINDICALĂ PANAFRICANĂ (U.S.P.A.), creată în 1961, la Conferința de la Casablanca, unde își are sediul. **U.S.P.A.** grupează organizații sindicale naționale din țările africane, cu un efectiv de peste 5 milioane de membri, în programul cărora sînt cuprinse nu numai acțiuni cu specific profesional, ci și revendicări politice îndreptate împotriva colonialismului, neocolonialismului, pentru apărarea suveranității, independenței naționale și progresului social. Multe din centralele sindicale afiliate la **U.S.P.A.** sînt legate, în același timp, și de marile organizații sindicale internaționale, F.S.M. (v.), C.I.S.L. (v.) și C.M.M. (v.).

UNIUNEA TÎRGURILOR INTERNAȚIONALE (U.T.I.), creată în 1925, reunește, în conformitate cu statutul său, tîrgurile internaționale generale și cele specializate. Membri ai **U.T.I.** sînt 196 tîrguri și saloane internaționale din 84 orașe (1976). Are ca scop strîngerea legăturilor dintre tîrgurile respective și favorizarea unei cooperări eficiente între acestea; coordonarea calendarului tîrgurilor internaționale; studierea problemelor de interes comun, prezentînd soluții adecvate; furnizarea documentației necesare. Are sediul la Paris.

UNIUNE VAMALĂ, formă de integrare comercială între două sau mai multe state, care convin asupra stabilirii unui teritoriu vamal unic prin desființarea barierelor vamale dintre ele; unificării legislației vamale și a tarifelor vamale (v.); introducerii unui tarif extern comun față de terțe țări. **U.v.** urmărește intensificarea schimburilor comerciale reciproce cu produse industriale și agricole pentru care creează o piață comună lărgită. Pentru țările în curs de dezvoltare, crearea **u.v.** constituie o cale de accelerare a progresului economic și social. Adoptarea unei politici vamale discriminatorii față de țările din afara **u.v.** constituie o frînă în calea liberalizării comerțului mondial și a instaurării unei noi ordini economice internaționale, bazată pe relații de egalitate și echitate între state.

UNIUNEA VAMALĂ DINTRE MOLDOVA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ (1847), a fost pusă în practică începînd cu 1 ian. 1848, conform Convenției vamale dintre Moldova și Muntenia din 1847 care prevedea desființarea vămilor dintre cele două țări române și crearea unui regim vamal unic. Eveniment de mare însemnătate în istoria patriei, unificarea vamală este un rezultat al procesului de creare a pieței naționale unice ca parte componentă a procesului de formare a statului național român.

UNIUNEA VAMALĂ ȘI ECONOMICĂ A AFRICII CENTRALE (U.D.E.A.C.), grupare integrațională creată în dec. 1964 prin semnarea Tratatului de la Brazaville (intrat în vigoare la 1 ian. 1966) de către Camerun, Africa Centrală, Congo și Gabon (Ciadul, semnatară a Tratatului, s-a retras ulterior). **U.D.E.A.C.** și-a propus realizarea uniunii vamale și economice prin: eliminarea barierelor tarifare și netarifare între statele membre și adoptarea unui tarif vamal extern comun; armonizarea planurilor de dezvoltare, a sistemului fiscal și a codurilor naționale de investiții; unificarea politicilor adoptate în domeniul transporturilor și al dezvoltării industriale. Scopul **U.D.E.A.C.** s-a concretizat, pînă în prezent, în special în crearea elementelor de uniune vamală, prin instituirea oficiilor vamale comune, aplicarea de taxe vamale unice în relațiile cu terții, eliminarea oricăror bariere tarifare și netarifare în schimburile intracomunitare, precum și prin aplicarea generalizată a „taxelor unice" pentru produsele finite.

UNIVERSALITATE (în dreptul internațional), caracterul acelor reguli care se aplică fără nici o discriminare și în mod egal tuturor statelor, prin opoziție cu regulile speciale,

aplicabile numai anumitor state, datorită particularității condițiilor lor geografice și istorice (de ex. între state din aceeași regiune). U. este și caracterul unei organizații care cuprinde toate statele. În acest sens O.N.U. are vocație de u. (v. *universalitatea O.N.U.*) U. poate fi definită și ca o tendință a unor forme de cooperare internațională multilaterală, constînd în caracterul deschis al acestora pentru toate statele lumii. U. este expresia participării tot mai largi a tuturor statelor la viața internațională, la rezolvarea problemelor mondiale, a democratizării relațiilor internaționale. Problema u. se pune în mod deosebit pentru organizațiile internaționale și pentru tratatele multilaterale generale. Astfel, organizațiile internaționale create pentru rezolvarea unor probleme care interesează toate statele lumii, cum sînt O.N.U., instituțiile specializate ale Națiunilor Unite, ar trebui să fie deschise tuturor statelor lumii. Dacă anumite interese politice au împiedicat în unele perioade realizarea deplină a u. unor organizații și organisme internaționale, u. a fost impusă prin voința marii majorități a statelor lumii. Tratatele multilaterale, destinate să reglementeze probleme de interes general pentru toate statele lumii, trebuie să fie deschise tuturor acestor state, pentru a se asigura crearea unor norme valabile pentru toate statele, cooperarea între toate statele. În acest sens, Conferința de la Viena, din 1968—1969, pentru codificarea dreptului tratatelor a adoptat Declarația asupra participării universale la Convenția de la Viena asupra dreptului tratatelor, în care statele participante au exprimat convingerea că tratatele multilaterale privind codificarea și dezvoltarea progresivă a dreptului internațional sau al căror obiect și scop interesează comunitatea internațională în ansamblul său, trebuie să fie deschise participării universale. *UNIVERSALITATEA O.N.U.*, noțiune care definește caracterul Organizației Națiunilor Unite de a fi deschisă, fără nici o condiție, participării tuturor statelor, fără excepție, la activitățile sale ca membri cu drepturi depline ai organizației. Ideea *u. O.N.U.* în sensul admis astăzi este absentă din Cartă. Mai mult chiar, admiterea în organizație este condiționată de o apreciere subiectivă („pot deveni membri ai Națiunilor Unite toate celelalte state pașnice care acceptă obligațiile prezentei Carte și, după aprecierea organizației, sînt capabile și dispuse să le îndeplinească" — art. 4) și supusă controlului celor 5 membri permanenți ai Consiliului de Securitate (în virtutea art. 5, 18 și 27, dreptul de veto operează în legătură cu admiterea de noi membri). România a cunoscut ea însăși efectele discriminatorii ale acestor prevederi, care au făcut ca, datorită veto-ului arbitrar opus în mod repetat de marile puteri occidentale ostile căii noi de dezvoltare pe care păși poporul român după 1944, ea să intre în organizație abia la 14 dec. 1955. Vocația de *u.* era însă inerentă scopurilor și funcțiunilor atribuite organizației prin Cartă, care prin natura lor privesc și interesează toate statele. Datorită schimbărilor profunde care au avut loc în relațiile internaționale după 1945, a prăbușirii sistemului colonial, afirmării tot mai pronunțate a principiilor noi ale raporturilor dintre state, procesul realizării *u. O.N.U.* a avansat treptat, în organizație fiind admise, pe măsura constituirii lor, noile state independente ce s-au eliberat de sub colonialism, fostele „state inamice" împotriva cărora au fost înscrise o seamă de prevederi în Cartă, precum și alte state care au solicitat primirea, astfel încît organizația numără 150 de membri, la sfîrșitul anului 1978, față de 51 de semnatari ai Cartei. România s-a manifestat ca un susținător activ al înfăptuirii depline a *u. O.N.U.*, susținînd crearea condițiilor propice pentru participarea activă, directă, bazată pe deplina egalitate în drepturi a tuturor statelor la dezbaterea și adoptarea hotărîrilor, la soluționarea probleme-

lor internaţionale, ca o premisă necesară pentru împlinirea scopurilor organizaţiei. În concepţia românească, *u. O.N.U.* are nu numai un aspect cantitativ, vizînd cuprinderea în organizaţie a tuturor statelor, ci şi un aspect calitativ, avînd în vedere aducerea în faţa organizaţiei a problemelor internaţionale, examinarea lor şi găsirea de soluţii cu participarea tuturor statelor, astfel încît O.N.U. să devină cu adevărat un for al întregii omeniri.

UNIVERSITATEA O.N.U. (UNIVERSITATEA NAŢIUNILOR UNITE), a început să funcţioneze, în mod oficial, din sept. 1975, sub egida O.N.U. şi a U.N.E.S.C.O. pe baza unei rezoluţii a Adunării Generale a O.N.U., care a aprobat Carta Universităţii în 1973. Rolul **U. O.N.U.** este de: a) a stabili programe de cercetare, pregătire şi difuzare a cunoştinţelor pentru soluţionarea problemelor globale cu care este confruntată omenirea; b) a promova, facilita şi sprijini cercetarea şi formarea de cadre la scară regională; c) a difuza rezultatul cercetărilor; d) a stabili şi menţine în funcţiune o structură administrativă capabilă să realizeze aceste sarcini. **U. O.N.U.** este concepută ca o entitate independentă în cadrul sistemului O.N.U., formată dintr-o reţea mondială de instituţii de cercetare şi formare a cadrelor. Această reţea cuprinde „instituţii încorporate" — aflate sub conducerea şi administraţia directă a **U. O.N.U.** şi „instituţii asociate" — angajate în activităţi specifice prin contracte cu **U. O.N.U.** (care formează baza structurală a **U. O.N.U.**). Activitatea **U. O.N.U.** este condusă de un Consiliu format din 24 de personalităţi din diferite ţări, aleşi pe o durată de şase ani (România este reprezentată în Consiliu). Sediul central este la Tokio, unde funcţionează şi administraţia **U. O.N.U.** condusă de un rector şi mai mulţi prorectori. Fondurile sînt procurate din diverse surse principale: venituri ale fundaţiei universităţii, constituite prin contribuţii voluntare din partea guvernelor, planificate la 500 milioane dolari şi contribuţii din partea unor organizaţii şi persoane particulare.

U.N.R.R.A., v. **ADMINISTRAŢIA O.N.U. PENTRU AJUTORARE ŞI RECONSTRUCŢIE**

U.N.R.W.A., v. **AGENŢIA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU AJUTOR ŞI RECONSTRUCŢIE.**

U.P.A., v. **UNIUNEA PARLAMENTELOR AFRICANE.**

U.P.I., v. **UNITED PRESS INTERNATIONAL.**

U.P.U., v. **UNIUNEA POŞTALĂ UNIVERSALĂ.**

URUGUAY (denumirea oficială: *República Oriental del Uruguay* ⇒ *Republica Orientală a Uruguayului*), stat situat în SV Americii de Sud, cu ieşire la Oc. Atlantic (estuarul Río de La Plata), învecinat cu Brazilia şi Argentina. Suprafaţa: 177 508 kmp. Populaţia (1976): 3 090 000 loc. Capitala: *Montevideo*, 1 229 748 loc. (1975, cu suburbiile). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Peso = 100 Centésimos. *Istoric.* Teritoriul **U.** este locuit din timpuri străvechi de triburi de amerindieni (charruas, chanas, yaros). Estuarul Río de La Plata este descoperit de spanioli la 1516 şi transformat în colonie a Spaniei. În 1726 este întemeiat oraşul Montevideo, iar teritoriul **U.** intră în 1776, sub numele de „Banda Oriental", în componenţa viceregatului Río de La Plata. În timpul Războiului pentru independenţa coloniilor spaniole din America, **U.** îşi proclamă independenţa (1811), dar curînd este inclus (1821) în componenţa Braziliei, devenind obiect de rivalitate între Brazilia şi Argentina. În timpul războiului dintre aceste două state, **U.** îşi proclamă independenţa (25 aug. 1825). În perioada 1865—1870 **U.** participă alături de Argentina şi Brazilia la războiul împotriva Paraguayului. În febr. 1945 **U.** declară război Germaniei şi Japoniei. Consti-

tuţia din 1951 instituie sistemul colegial de guvernămînt, dar în 1966 se revine la sistemul prezidenţial. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. U. întreţine relaţii diplomatice cu 71 de state (1976) şi este membru în 69 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Primele contacte oficiale româno-uruguayene sînt ocazionate de scrisorile schimbate în 1880 între şefii celor două state cu prilejul notificării de către România a proclamării independenţei sale de stat. La 24 nov. 1911 guvernul uruguayan acreditează un agent comercial în România, cu reşedinţa la Fiume (azi Rijeka — Iugoslavia), iar la 24 febr. 1913 U. înfiinţează un consulat onorific la Bucureşti, care funcţionează pînă la 20 mai 1915 dar este redeschis la 10 apr. 1929. Interesele României în U. sînt reprezentate de legaţia Franţei la Montevideo în perioada 2 ian. 1927—1935. La 24 iul. 1935 între cele două ţări se stabilesc relaţii diplomatice la nivel de legaţie (data acordării agrementului pentru reprezentantul român la Montevideo). La 28 iun. 1937, U. a deschis un viceconsulat onorific la Timişoara. După cel de-al doilea război mondial, relaţiile diplomatice sînt ridicate, la 10 dec. 1964, la nivel de ambasadă. Între cele două ţări s-au statornicit relaţii prietenesti şi de colaborare, reglementate prin Acordul comercial pe termen lung (1 oct. 1968), Acordul de colaborare culturală (28 aug. 1969), Convenţia sanitar-veterinară (5 apr. 1974). România şi U. realizează de asemenea o bună conlucrare în organizaţiile internaţionale.

U.S.P.A., v. **UNIUNEA SINDICALĂ PANAFRICANĂ.**

UTI POSSIDETIS, expresie latină cu sensul „aşa cum posedaţi" (aşa să continuaţi să posedaţi). Împrumutată din dreptul civil roman, formula este utilizată în dreptul internaţional pentru a desemna o situaţie de fapt, prezentă sau trecută, care poate genera consecinţe juridice. De pildă, părţile beligerante, încetînd ostilităţile, se găsesc într-o stare de fapt — **u.p.** — care poate fi luată drept temei pentru o reglementare juridică ulterioară. În 1810 principiul **u.p.** a fost folosit de către fostele colonii spaniole din America Latină, cînd, declarîndu-se independente, au stabilit de comun acord ca limitele administrative, pe care le-au avut în fapt — **u.p.** — pe cînd erau simple circumscripţii în cadrul regatului spaniol, să fie graniţele lor de stat. Aplicînd acest principiu, noile state independente au fost considerate ca suverane în hotarele fostelor colonii spaniole cărora li s-au substituit.

U.T.I., v. **UNIUNEA TÎRGURILOR INTERNAŢIONALE.**

UZUCAPIUNE 1. Termen împrumutat din dreptul civil care desemnează dobîndirea dreptului de proprietate asupra unui bun imobil ca urmare a deţinerii sale un timp mai îndelungat. **2.** (În dreptul internaţional) Dobîndire a suveranităţii asupra unui teritoriu prin exercitarea continuă şi paşnică a autorităţii de stat asupra acelui teritoriu. D.I.C. nu recunoaşte **u.** ca mod de dobîndire a suveranităţii asupra unui teritoriu.

UZURPARE, acţiunea prin care o conjuraţie internă sau o putere străină acaparează în mod ilegal conducerea, anumite drepturi, calităţi sau teritorii aparţinînd unui alt stat.

VALIDITATE (în dreptul internațional), îndeplinirea condițiilor de formă sau de fond cerute de un tratat internațional sau de un alt act internațional pentru a produce efecte juridice.

VALOARE PREZENTĂ, noțiune utilizată frecvent în calculele financiare, de ex. în cele privind creditele și împrumuturile internaționale. **V.p.** stă la baza metodelor de calculare a elementului de donație, în asistența pentru dezvoltare. Calculul **v.p.** pornește de la faptul că o sumă de bani disponibilă în viitor are, în prezent, o valoare mai scăzută cu dobînda (sau beneficiul) pe care suma respectivă ar aduce-o în perioada în care nu este disponibilă.

VALUTĂ 1. Unitate monetară a unui stat, cu precizarea metalului în care este definită. **2.** Instrument de schimb internațional. În acest sens, prin **v.** se înțeleg mijloacele de plată exprimate în moneda unui alt stat, precum monede, bancnote, cambii, cecuri etc. **3.** *Valută convertibilă (valută forte)*, conferea dreptul, în regimul clasic al etalonului aur, de a preschimba biletele de bancă în aur, la paritatea legală a monedei respective. În prezent, noțiunea de convertibilitate are un înțeles mult mai restrîns. Ea se practică numai pentru efectuarea plăților în favoarea deținătorilor străini de monedă națională declarată convertibilă și numai dacă acestea au ca obiect, în principal, operații de comerț exterior, convertirea constînd în posibilitatea de a preschimba mijloacele de plată străine în monedă declarată convertibilă. *V. c.* folosite în decontările internaționale, sînt constituite, în mod obișnuit, din disponibilități în cont la o bancă străină. **4.** *Valută efectivă* (bancnote și monede metalice străine), folosită într-o proporție neînsemnată în decontările comerciale internaționale, este utilizată pentru cheltuieli de călătorie. Principalele monede convertibile sînt: dolarul S.U.A., marca vest-germană, lira sterlină, francul francez, francul

elveţian. 5. *Valuta neconvertibilă*, nu poate fi folosită decît pentru plăţi interne (în limitele teritoriale ale statului emitent). Cele mai multe state au *v. n.* 6. *Valută transferabilă*, conferă titularului unui cont dreptul de a cere ca soldul său creditor, existent într-o anumită *v.t.* să fie virat (fără a-l converti) în contul unui beneficiar dintr-un alt stat, dacă şi acesta are deschis un cont la o bancă din acelaşi stat a cărui monedă a devenit transferabilă. În relaţiile de plăţi dintre ţările socialiste membre ale C.A.E.R. (v.) a fost creată, pe baza Convenţiei din 1963, rubla transferabilă, ca instrument de decontare multilaterală (v.) şi de creditare, prin intermediul B.I.C.E. (v.). 7. *Valută de rezervă*, valute ale principalelor ţări capitaliste dezvoltate care intră, alături de aur şi D.S.T. (v.), în componenţa rezervelor oficiale de aur şi devize ale diferitelor ţări. Condiţiile principale pe care trebuie să le îndeplinească o *v. de r.* sînt următoarele: valoarea sa să fie cît mai stabilă; să fie convertibilă; să poată fi schimbată uşor pe pieţele valutare; ţara emitentă să deţină o pondere importantă în schimburile economice internaţionale. În condiţiile crizei valutare occidentale şi generalizării cursurilor de schimb flotante, primele două condiţii nu mai sînt îndeplinite decît în mică măsură. În întreaga perioadă postbelică, dolarul şi lira sterlină au fost principalele *v. de r.*; în ultimii ani un rol în creştere ca *v.de r.* îl au marca vest-germană şi francul elveţian. *V. de r.* sînt numite, uneori, şi *valute internaţionale*, deoarece ele sînt utilizate ca mijloace internaţionale de plată.

VAMĂ 1. Organ de control al statului pentru respectarea reglementărilor referitoare la intrarea sau ieşirea din ţară a mărfurilor, mijloacelor de transport şi oricăror altor bunuri. Are următoarele atribuţii: verifică mărfurile care trec frontiera de stat şi documentele însoţitoare; reţine mărfurile prohibite la import sau la export; stabileşte şi percepe taxele vamale; împiedică trecerea frauduloasă peste frontieră a unor mărfuri sustrase controlului vamal (de contrabandă). De regulă, v. este amplasată la punctele de intrare în ţară a căilor de transport feroviar şi rutier (punctele de frontieră terestre), aerian (aeroporturi), maritim şi fluvial (porturi) sau în principalele localităţi care constituie puncte de destinaţie/expediere pentru mărfurile importate şi respectiv exportate. 2. Taxă plătită la intrarea sau ieşirea unei mărfi dintr-o ţară, în conformitate cu prevederile tarifului vamal (v.). 3. Local în care sînt instalate serviciile de control vamal.

VARIANTA BALCANICĂ, plan strategic militaro-politico-diplomatic al Marii Britanii în anii celui de-al doilea război mondial. Cunoscut în istoriografia contemporană şi sub denumirea de Varianta Churchill, după numele iniţiatorului ei, prim-ministrul englez (mai 1940—iul. 1945) V. b. urmărea, iniţial, înlocuirea deschiderii celui de-al doilea front în vestul continentului, hotărîtă de conducătorii principalelor puteri ale coaliţiei antihitleriste (v.), printr-o pătrundere a trupelor anglo-americane în Pen. Balcanică. Ea a constituit o temă majoră a corespondenţei diplomatice şi a discuţiilor directe dintre W. Churchill şi F.D. Roosevelt, W. Churchill şi I.V. Stalin în primii ani ai războiului. Prin promovarea strategiei balcanice a fost întîrziată deschiderea celui de-al doilea front. Conferinţa de la Teheran (28 nov. — 1 dec. 1943) (v.) a respins definitiv ideea V.b. şi a hotărît deschiderea celui de-al doilea front în NV Franţei. Din acest moment începe o a doua etapă a încercărilor de realizare a V.b., W. Churchill insistînd pentru continuarea ofensivei în Italia şi pătrunderea în Balcani prin Adriatica şi M. Egee. El acţionează în vederea întîrzierii şi chiar anulării debarcării în S Franţei în favoarea V.b. Planurile V.b. au fost dejucate de lupta de re-

zistență antifascistă a popoarelor din SE Europei, o influență importantă în acest sens avînd-o și implicațiile internaționale ale insurecției armate naționale, antifasciste și antiimperialiste de la 23 August 1944 din România.

VASALITATE, instituție specifică dreptului feudal, care exprimă un raport de dependență între statul vasal și cel suzeran (v.). Statul vasal, care își păstra autonomia, avea obligația să ajute statul suzeran pe plan militar, să-i plătească o anumită contribuție bănească și să-i fie loial. Dependența statului vasal față de cel suzeran se manifestă atît pe plan intern cît și pe plan extern. Statul suzeran reprezenta statul vasal în relațiile internaționale. Statul vasal nu avea dreptul să încheie tratate internaționale, să trimită ambasadori la curțile străine.

VATICAN (denumirea oficială: *Stato della Città del Vaticano = Statul orașului Vatican)*, stat situat în NV Romei (Italia), amplasat pe colina Vatican de pe malul drept al Tibrului, care cuprinde bazilica San Pietro, piața San Pietro, palatul Vatican cu anexele și grădinile sale. Suprafața: 0,44 kmp. Populația (1975): 704 loc. Capitala: *Vatican.* Limbi vorbite: latina și italiana. Moneda: 1 Liră italiană = 100 Centesimi. *Istoric.* Statul papal ia naștere în sec. 8 cînd papa obține în stăpînire fostele posesiuni bizantine din Italia centrală, transformînd Roma în centrul politic și religios al bisericii catolice. În 1870 trupe italiene ocupă Roma și o proclamă, la 20 sept. 1870, capitala Italiei. Legea din 13 mai 1871 garanta papei suveranitatea și libera exercitare a autorității sale spirituale. Statul V. ia naștere prin Tratatul de la Lateran din 11 febr. 1929 (v.)., prin care statul italian recunoaște V. proprietatea exclusivă și jurisdicția suverană asupra teritoriului actual. V. întreține relații diplomatice cu 82 de state (1975) și este membru în 14 organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Relațiile dintre țările române și V. datează din vremuri îndepărtate. Primele contacte oficiale dintre România și V. sînt prilejuite de notificarea ridicării României la rangul de regat, act salutat de Papa prin scrisoarea sa din 18 apr. 1881 adresată regelui României. Stabilirea de relații diplomatice are loc la 1 iun. 1920, la nivel de legație (data numirii reprezentantului român la V.). La 4 febr. 1939, relațiile diplomatice sînt ridicate la nivel de ambasadă (data prezentării scrisorilor de acreditare ale ambasadorului român), dar la 12 sept. 1940, ambasada română la V. este transformată din nou în legație. La 7 iul. 1950 relațiile diplomatice au fost întrerupte. La 24 ian. 1968 președintele Consiliului de Miniștri al României a fost primit într-o audiență neoficială la V. La 26 mai 1973 președintele Nicolae Ceaușescu a făcut o vizită solemnă la V. în timpul căreia s-au purtat convorbiri ce au prilejuit cunoașterea preocupărilor și realizărilor poporului și statului român pentru pace și progres social și în același timp a contribuției V. la cauza păcii.

VENEZUELA (denumirea oficială: *República de Venezuela = Republica Venezuela)*, stat situat în NV Americii de Sud, cu largă ieșire la Oc. Atlantic, învecinat cu Guyana, Brazilia și Columbia. Suprafața: 916 500 kmp. Populația (1976): 12 360 000 loc. Capitala: *Caracas,* 2 200 000 loc. (1975, cu aria metropolitană). Limba oficială: spaniola. Moneda: 1 Bolivar = 100 Céntimos. *Istoric.* Teritoriul V., locuit în epoca precolumbiană de triburi amerindiene (arawak, guajiro, caribi, cuisca), este descoperit la 5 aug. 1498 de Columb și explorat de Alonso de Hojeda care îl denumește „Mica Venețiе". După cucerirea de către spanioli, V. aparține viceregatelor Perú (1546) și Noua Grenadă (din 1739). În 1773 ia ființă Căpitănia Generală V. În 1810 V. devine unul dintre principalele nuclee ale Războiului pentru independența coloniilor spaniole din America (1810—1826). În cursul

acestui război, la 5 iul. 1811 V. se proclamă independentă, iar la 17 dec. 1819 se proclamă Republica Federativă Marea Columbie, care cuprindea V., Noua Granadă și (din 1822) Ecuadorul. În urma destrămării Federației (1830), V. devine republică de-sine-stătătoare. În perioada 1909—1935, în țară este instaurat un regim dictatorial. În 1917—1918 începe exploatarea intensivă a zăcămintelor petroliere care transformă V. într-un mare exportator mondial de țiței. În cel de-al doilea război mondial V. a participat de partea coaliției antihitleriste. După război V. desfășoară o politică de apărare a intereselor economiei naționale (naționalizarea minelor de fier, a industriei petroliere a țării etc.). *Organizarea de stat:* republică prezidențială, stat federal. V. întreține relații diplomatice cu 82 de state (1976) și este membră a 76 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Primele mărturii ale relațiilor oficiale româno-venezuelene sînt legate de scrisorile schimbate în 1880 (28 apr. și 17 sept.) între șefii celor două state cu prilejul notificării de către România a proclamării independenței de stat. Prima hotărîre a guvernelor celor două țări de a înființa reprezentanțe consulare onorifice datează din 12 apr. 1902. Reluate mai tîrziu, încercările se soldează cu numirea la București a unui consul onorific venezuelean (30 nov. 1922), dar consulatul încetează să funcționeze la 16 ian. 1925. Primul consulat român în V., la Caracas, a fost înființat la 20 mart. 1925. V. acreditează în România trimiși speciali la 1 oct. 1924 și 7 mai 1931. La 30 dec. 1935 s-au stabilit relații diplomatice între cele două țări, la nivel de legație (data acordării Agrementului pentru reprezentantul român la Caracas). Întrerupte la 21 dec. 1941, datorită războiului, relațiile diplomatice dintre România și V. sînt restabilite la 29 ian. 1967, la nivel de ambasadă. Ambasada română de la Caracas este deschisă la 26 mai 1967. Între cele două țări s-au statornicit relații prietenești și de colaborare la a cărei dezvoltare o contribuție importantă au adus-o vizitele de delegații guvernamentale române în V. și economice venezuelene în România (iul. 1968). La începutul anului 1968, la Caracas a fost semnat primul acord între cele două țări: Acord pe termen lung privind cooperarea economică și științifică în domeniul industriei petroliere. În sept. 1968 vizita în V. a vicepreședintelui Consiliului de Miniștri român s-a soldat cu semnarea la Caracas a unui Acord de dezvoltare a relațiilor economice și a unui Acord privind crearea Comisiei guvernamentale mixte româno-venezuelene. Vizita ministrului de externe al României (20—25 oct. 1968) s-a soldat cu semnarea la 24 oct. 1968 a unui Acord de colaborare culturală și științifică. În dezvoltarea continuu ascendentă a relațiilor bilaterale un rol hotărîtor a avut vizita în V. a președintelui Nicolae Ceaușescu (5—10 sept. 1973), în timpul căreia s-a semnat Declarația comună a celor doi președinți, care a dat o temelie trainică relațiilor româno-venezuelene, deschizîndu-le largi perspective de conlucrare atît pe plan bilateral cît și în viața internațională. Cu aceeași ocazie au fost încheiate alte importante documente bilaterale: Acordul de cooperare economică și industrială pe termen lung, Acordul cadru de colaborare științifică și tehnică și Acordul complementar de cooperare tehnică în domeniul agricol și agroindustrial, care au adus contribuții esențiale la intensificarea și diversificarea raporturilor dintre România și V. Dialogul la nivel înalt a fost continuat cu prilejul unei scurte vizite a președintelui Nicolae Ceaușescu la Caracas (7 iun. 1975), convorbirile cu președintele V., Carlos Andrés Pérez Rodriguez, soldîndu-se cu noi înțelegeri privind continua lărgire și diversificare a legăturilor dintre România și V. Cadrul juridic al relațiilor bilaterale a fost completat de Acordul în domeniul turismului (18 nov. 1976).

VICECONSUL, persoană care îndeplinește funcții consulare (v.), avînd grad inferior consulului. De obicei, v. este ajutor al unui consul sau al unui consul general. Un oficiu consular condus în permanență de un v. poartă denumirea de viceconsulat. În acest caz, v. îndeplinește toate atribuțiile recunoscute consulilor și posedă patenta consulară (v.) și exequatur (v.).

VICIU DE CONSIMȚĂMÎNT, cauză ce duce la alterarea voinței (consimțămîntului) unui stat atunci cînd încheie un tratat internațional. Existența unui **v. de c.** împiedică statul respectiv să-și exprime în mod liber voința sa cu ocazia încheierii tratatului. Consimțămîntul statului la încheierea unui tratat poate fi alterat prin eroare, dol sau violență. Eroarea constituie un **v. de c.**, dacă ea privește un element care a determinat statul respectiv să-și dea consimțămîntul la încheierea tratatului (art. 48 pct. 1 din Convenția de la Viena asupra dreptului tratatelor din 1969). În cazul dolului, voința este viciată prin aceea că statul respectiv a fost determinat să încheie un tratat ca urmare a conduitei frauduloase a altui stat. Violența presupune constrîngerea exercitată asupra unui stat spre a-l obliga să-și dea consimțămîntul la încheierea unui tratat. Convenția de la Viena din 1969 include în categoria **v. de c.** și următoarele două situații: cînd consimțămîntul unui stat de a fi legat printr-un tratat a fost dat cu violarea vădită a unei dispoziții din dreptul său intern privitoare la competența de a încheia tratate; dacă exprimarea consimțămîntului unui stat de a fi legat de un tratat a fost obținută pe calea coruperii reprezentantului său. Existența unui **v. de c.** constituie o cauză de nulitate a tratatului internațional.

VICTIME DE RĂZBOI, persoane care au avut de suferit direct de pe urma conflictelor armate. În baza convențiilor internaționale în vigoare, sînt considerați victime de război: prizonierii de război (v.), bolnavii și răniții din forțele armate în campanie, răniții, bolnavii și naufragiații din forțele navale și populația civilă de pe teritoriile ocupate de inamic. Neparticipînd direct la ostilități, **v. de r.** au dreptul la protecție din partea inamicului în puterea căruia se află, statutul lor fiind reglementat prin cele patru convenții de la Geneva din 12 aug. 1949 cu privire la **v. de r.** (Convenția pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie; Convenția pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare; Convenția cu privire la tratamentul prizonierilor de război și Convenția cu privire la protecția persoanelor civile în caz de război), precum și prin Protocolul adițional I la cele patru convenții, din 10 iul. 1977. România a ratificat, cu unele rezerve, aceste convenții la 21 mai 1954.

VID, TEORIA ~, teorie lansată în unele țări capitaliste după cel de-al doilea război mondial pentru a justifica încercările de infiltrare prin orice mijloace a influenței unor state puternice în anumite regiuni ale lumii, de obicei în acele țări în care, în cursul procesului de decolonizare, și-au obținut independența. Această teorie se opune dreptului de suveranitate deplină a statelor și urmărește explicarea acțiunilor și presiunilor unor state imperialiste asupra unor țări, foste dependențe sau foste colonii, în scopul aservirii lor politice și economice. Din dorința unor state de a-și lărgi influența în alte regiuni ale lumii se nasc interese contradictorii, pe de o parte între popoarele eliberate și state care doresc să-și impună influența asupra acestora și, pe de altă parte, între statele care doresc să-și instituie propria lor influență în teritorii și regiuni eliberate (v. *sferă de interese de influență*).

VIETNAM, REPUBLICA SOCIALISTĂ ~ (denumirea oficială: *Cộng Hòa*

Xãnôi, Chu Nghĩa Viêt-Nam = Republica Socialistă Vietnam), stat în Asia de Sud-Est, cu ieşire la M. Chinei de Est, învecinat cu China, Laos, Kampuchia Democrată. Suprafaţa: 329 566 kmp. Populaţia (1976): 46 520 000 loc. Capitala: *Hanoi*, 1 443 500 loc. (1976). Limba oficială: vietnameza. Moneda: 1 Dông = 100 Xu. *Istoric.* Pe teritoriul V., locuit din timpuri străvechi de triburi viêt, originare din China centrală, se constituie în sec. 3 î.e.n. statul sclavagist Au Lac, care ulterior intră în componenţa vechiului stat vietnamez Namviêt — ţara sudului (sec. 3—2 î.e.n.). În sec. 2 î.e.n.—1 e.n. statul Namviêt este cucerit de chinezi. După o scurtă perioadă de independenţă (sec. 6), acesta reintră în componenţa Imperiului chinez (sec. 7—10). În 939 întregul V. se eliberează de sub dominaţia străină, restabilindu-se astfel independenţa ţării, care în 968 îşi ia denumirea de Daiko Viêt. În prima jumătate a sec. 11 are loc centralizarea statului feudal vietnamez (din 1069 poartă denumirea de Dai Viêt). În 1288 statul vietnamez respinge invazia mongolă, precum şi încercările feudalilor chinezi de a supune din nou ţara. În sec. 16 îşi fac apariţia primii europeni, negustori şi misionari portughezi, olandezi, francezi şi englezi. Sec. 16-18 din istoria V. se caracterizează prin fărîmiţare feudală, pentru ca la începutul sec. 19 să fie instaurată monarhia absolută. Cucerit de trupele franceze (1858—1884), V. este împărţit în trei sectoare: colonia Cochinchina (în S) şi protectoratele Annam (în centru) şi Tonkin (în N), care împreună cu Laosul şi Kampuchia formează, în 1887, posesiunea colonială Uniunea Indochineză. Împotriva dominaţiei coloniale poporul vietnamez se ridică în numeroase rînduri. În 1930 ia fiinţă Partidul Comunist din Indochina (existent sub această denumire pînă în 1951). În cursul celui de-al doilea război mondial V. este ocupat de trupe japoneze (1940—1945). În aceste condiţii este creată (1941), din iniţiativa şi sub conducerea Partidului Comunist din Indochina, Liga de luptă pentru independenţa ţării — Viêt Minh — care în frunte cu Ho Şi Min conduce lupta pentru eliberare naţională. Armata de eliberare naţională (creată în 1945) eliberează o parte însemnată din teritoriul V. În aug. 1945, în principalele oraşe se declanşează insurecţia armată, care instaurează puterea populară la Hanoi (19 aug. 1945). La 2 sept. 1945 este proclamată Republica Democrată V., al cărei prim-ministru şi apoi preşedinte a devenit Ho Şi Min. Sub pretextul alungării trupelor japoneze, trupe engleze, gomindaniste şi franceze debarcă în V. (1945). La 6 mart. 1946 Franţa recunoaşte independenţa R.D. Vietnam, însă ostilităţile împotriva forţelor patriotice din V. sînt reluate. La 1 iul. 1949, în partea de S a ţării, autorităţile franceze creează un stat cu capitala la Saigon, în frunte cu împăratul Bao-Dai, în cadrul Uniunii Franceze. În partea de N, R.D. V. inaugurează importante reforme sociale şi economice în industrie şi agricultură, cu caracter progresist: introducerea dreptului de vot universal, naţionalizarea bogăţiilor minerale, adoptarea legii reformei agrare, lichidarea analfabetismului, dezvoltarea planificată a economiei. La 3 mart. 1961 ia fiinţă Partidul Celor ce Muncesc din V. Înfrîngerea armatei franceze la Dien Bien Phu (7 mai 1954) constituie momentul important care a dus la organizarea Conferinţei Internaţionale pentru Indochina de la Geneva (20—21 iul. 1954). Acordurile semnate aici încheie oficial războiul, recunosc suveranitatea, unitatea şi integritatea teritorială a V. dar îl scindează provizoriu în două părţi delimitate de o linie provizorie de demarcaţie (paralela 17°), urmînd ca în 1956 să se organizeze alegeri libere care să ducă la unificarea ţării. Autorităţile sud-vietnameze au respins, însă, în repetate rînduri, propunerile R.D.V. de unificare paşnică a ţării. Ignorînd acordurile de la Geneva, în

V. de Sud se instaurează (1955) un regim de dictatură în frunte cu Ngo Dinh Diem, împotriva căruia ia naştere o puternică mişcare de eliberare naţională, condusă de Frontul Naţional de Eliberare (F.N.E.) creat la 20 dec. 1960. În 1961 s-a creat Armata de Eliberare Naţională (A.E.N.). Deşi în 1965—1975 S.U.A. trec la intervenţia militară masivă în sprijinul regimului de la Saigon şi la escaladarea războiului în R.D.V. (cu participarea unor unităţi militare din Australia, Coreea de Sud, Thailanda, Noua Zeelandă şi Filipine), înfrîngerile armatelor saigoneze şi intervenţioniste sînt din ce în ce mai mari. În regiunile eliberate de A.E.N., sub conducerea F.N.E. se constituie la 7 aug. 1969 Republica V. de Sud şi Guvernul Revoluţionar Provizoriu. Ca urmare şi a unei puternice presiuni ale opiniei publice mondiale, care cere încetarea războiului din V., S.U.A. acceptă (1968) începerea tratativelor de la Paris pentru rezolvarea politică a problemei vietnameze, încheiate cu Acordurile de la Paris (27 ian. 1973) şi retragerea trupelor americane din V. de Sud (29 mart. 1973). În 1975 A.E.N. înlătură regimul dictatorial de la Saigon şi eliberează întregul teritoriu al V. de Sud (30 apr. 1975). La 25 apr. 1976 au avut loc alegerile generale din Nord şi Sud pentru Adunarea Naţională comună. Aceasta, întrunită la 24 iun. 1976 la Hanoi, hotărăşte în unanimitate proclamarea **R.S.V.**, stat socialist, independent, liber şi unit. Pînă la adaptarea unei noi legi fundamentale, în întregul V. va rămîne în vigoare Constituţia R.D.V. *Organizarea de stat:* republică, stat socialist. V. întreţine relaţii diplomatice cu 97 de state (1976) şi este membru în 53 organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Relaţiile româno-vietnameze datează din perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial, din anii luptei poporului vietnamez pentru a se elibera de colonialism, cînd poporul român şi-a exprimat deplina solidaritate cu poporul vietnamez, acordîndu-i sprijin material, moral, politic şi diplomatic. România a recunoscut R.D.V. imediat după crearea acesteia, la 3 febr. 1950, între cele două ţări fiind stabilite relaţii diplomatice la nivel de ambasadă. Înfiinţarea reciprocă de reprezentanţe diplomatice în cele două ţări a avut loc în 1955. Primele acorduri comerciale, economice s-au semnat în 1956; în 1958 se încheie primul Acord de colaborare economică şi tehnică, iar în 1961 se încheie Acordul de colaborare pe termen lung şi Acordul comercial de lungă durată. Evenimente remarcabile în întărirea şi dezvoltarea continuă a legăturilor frăţeşti dintre P.C.R. şi Partidul Celor ce Muncesc din V., în lărgirea colaborării dintre cele două ţări şi popoare au fost vizita preşedintelui Ho Şi Min în România (17—21 aug. 1957) şi vizitele delegaţiilor de partid şi guvernamentale române în V. (23—27 mart. 1958, 5—11 mai 1966, 8—10 sept. 1969). Poporul român şi-a manifestat în permanenţă solidaritatea cu lupta poporului vietnamez, i-a acordat sprijinul său material, România militînd cu toată energia pentru curmarea intervenţiei străine, pentru respectarea dreptului poporului vietnamez de a trăi într-o patrie liberă, independentă şi unificată. În acest spirit, România a recunoscut Frontul Naţional de Eliberare a V. de Sud încă de la înfiinţarea acestuia şi începînd de la 31 iul. 1968 la Bucureşti s-a deschis o misiune permanentă a acestuia. La 12 iun. 1969, România a stabilit relaţii diplomatice cu Guvernul Revoluţionar al Republicii V. de Sud, la nivel de reprezentanţe, iar la 26 iun. 1969 acestea au fost ridicate la nivel de ambasadă. O contribuţie de cea mai mare însemnătate la întărirea solidarităţii militante şi a relaţiilor de prietenie şi colaborare româno-vietnameze a adus-o vizita tovarăşului Nicolae Ceauşescu în R.D.V. (15—19 iun. 1971). În acelaşi spirit s-a înscris vizita în România a primului ministru al R.D.V. (28 iul.-

1 aug. 1973), precum și vizitele în România ale delegațiilor Guvernului Revoluționar Provizoriu a Republicii V. de Sud (mai 1969 și mart. 1971). O serie de instrumente bilaterale de colaborare au fost încheiate în acești ani, în spiritul înțelegerilor convenite la nivel înalt, între care Acordurile privind ajutorul economic și militar acordat R.D.V. de către România (17 mart. 1972 și 1 aug. 1973), Acordul privind ajutorul acordat R.V. de Sud de către România (27 oct. 1973), Acordul privind ajutorul economic acordat R.D.V. de către România (3 febr. 1975), Acordul privind ajutorul militar acordat R.D.V. de către România (3 febr. 1975). O comisie mixtă de colaborare economică și tehnico-științifică a fost creată în mart. 1972. Un rol de prim ordin pentru dezvoltarea în continuare a relațiilor prietenești dintre cele două țări, partide și popoare l-au avut vizita delegației de partid și guvernamentale vietnameze condusă de tovarășul Le Duan, prim secretar al C.C. al Partidului Celor ce Muncesc din Vietman, realizată după victoria istorică a poporului vietnamez (13-18 nov. 1975) și convorbirile purtate cu tovarășul Nicolae Ceaușescu. Rezultatele acestei vizite și-au găsit o elocventă expresie în Declarația comună româno-vietnameză semnată de cei doi conducători de partid și de stat — document de o remarcabilă semnificație pentru continua amplificare a relațiilor dintre cele două partide și state, a cărui adoptare a constituit un nou moment istoric în dezvoltarea raporturilor bilaterale, asigurînd ridicarea pe un plan superior a colaborării reciproce. Hotărîrea comună de a intensifica relațiile economice, conlucrarea tovărășească a fost concretizată într-un șir de documente, încheiate cu prilejul vizitei, între care Acordul de cooperare și credit pentru realizarea unor obiective industriale în R.D.V. și Acordul privind schimbul de mărfuri și plățile pe termen lung. În spiritul solidarității frățești dintre cele două popoare, România a acordat V. un credit în condiții avantajoase pentru realizarea unor obiective industriale și social-culturale și a hotărît anularea restituirii unor credite acordate anterior. În același spirit de prietenie și solidaritate, de colaborare militantă între țările, popoarele și partidele noastre s-a desfășurat și vizita oficială în R.S.V. a delegației de partid și guvernamentale române în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu (23—26 mai 1978), moment istoric în dezvoltarea și amplificarea raporturilor bilaterale româno-vietnameze.

VIOLAREA PĂCII, expresie folosită de Carta O.N.U. pentru a denumi acțiunile ostile comise de un stat de natură să tulbure în mod grav relațiile pașnice între state. Principala formă de **v. p.** o constituie agresiunea (v.). În cazul în care constată existența unei asemenea situații, Consiliul de Securitate (v.) poate lua unele din măsurile prevăzute în cap. 7 al Cartei pentru a preveni agravarea conflictului, pentru a menține sau restabili pacea și securitatea internațională.

VIOLAREA TRATATELOR, nerespectarea de către un stat a prevederilor unui tratat la care este parte. Violarea unui angajament asumat printr-un tratat internațional atrage obligația de a repara consecințele acestui act într-un mod adecvat. Repararea poate consta, după caz, în restabilirea lucrurilor în starea anterioară, plata unei despăgubiri, efectuarea unei prestațiuni etc. În anumite situații, atunci cînd a fost violată o dispoziție esențială a tratatului de către una din părți, cealaltă parte are dreptul să suspende aplicarea tratatului sau chiar să-l denunțe. Responsabilitatea statului este angajată, în cazul violării unui tratat, indiferent cărui organ al statului îi este imputabilă. Diferendele dintre state ce se pot ivi ca urmare a **v.t.** trebuie soluționate prin mijloace pașnice.

VIOLENȚĂ (în dreptul internațional), viciu de consimțămînt ce constă în constrîngerea exercitată asupra unui stat, spre a-l obliga să-și dea acordul la încheierea unui tratat. **V.** constituie o cauză de nulitate a tratatelor. Constrîngerea poate fi exercitată fie asupra reprezentantului unui stat, fie asupra statului însuși. Un exemplu de v. asupra reprezentantului unui stat îl constituie constrîngerea exercitată prin amenințări, intimidări și presiuni asupra președintelui Cehoslovaciei și a ministrului afacerilor externe în 1939, pentru a-i sili să semneze Tratatul de instituire a protectoratului Germaniei hitleriste asupra Boemiei și Moraviei. În ce privește constrîngerea asupra statelor, Convenția de la Viena din 1969 prevede că „este nul orice tratat a cărui încheiere a fost obținută prin amenințare sau prin folosirea forței, cu violarea principiilor de drept internațional prevăzute în Carta Națiunilor Unite". Războiul de agresiune constituind o crimă, este ilicit un tratat de pace impus de statul agresor în favoarea sa. Dimpotrivă, atunci cînd se impune statului agresor să semneze un tratat de pace, acesta nu poate invoca nulitatea, pe motiv că voința sa ar fi fost viciată, dacă tratatul a fost încheiat cu respectarea normelor și principiilor de drept internațional. Punîndu-se capăt agresiunii, printr-un astfel de tratat, statul agresor trebuie să suporte anumite consecințe ce decurg din actele comise și pentru care normele de drept internațional prevăd anumite sancțiuni.

VIRGINE AMERICANE, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Virgin Islands of the United States*), grup de nouă ins. mai mari și circa 75 insulițe și stînci, situat în NV arh. Antilelor Mici din M. Caraibilor, la 64 km E de Puerto Rico. Suprafața: 344,5 kmp (din care ins. St. Croix 207 kmp, St. Thomas 83 kmp, St. John 52 kmp). Populația (1976): 100 000 loc. Centrul administrativ: *Charlotte Amalie* (în ins. St. Thomas) 12 220 loc. (1970). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 U.S. Dollar = 100 Cents. *Istoric.* Descoperite și denumite de Columb în anul 1493, ins. **V.A.** sînt ocupate de Danemarca (St. Thomas 1666 și 1672, St. John 1684, St. Croix în 1733, după ce aparținuseră Olandei, Angliei și Spaniei), fiind cunoscute sub numele de Indiile Daneze Occidentale. După convorbirile din 1867 și 1902, ins. sînt cumpărate de S.U.A. de la Danemarca pentru suma de 25 milioane dolari, potrivit Tratatului din 25 ian. 1917, și trec în administrația Departamentului Marinei al S.U.A., apoi din 1931 al Departamentului Interior al S.U.A. Cetățenii primesc o „constituție" (Organic Act — 1936) și dreptul de vot universal (1938). Potrivit „Legii organice revizuite" din 22 iul. 1954, amendată în 1968 și 1972, ins. **V.A.** sînt un „teritoriu neîncorporat" administrat de S.U.A. O.N.U. consideră **V.A.** teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei.

VIRGINE BRITANICE, INSULELE ~ (denumirea oficială: *British Virgin Islands)*, grup de circa 40 ins., din care 11 locuite, în arh. Antilelor Mici din M. Caraibilor, la circa 97 km E de Puerto Rico. Suprafața: 153 kmp (din care Tortola 54 kmp, Anegada 39 kmp, Virgin Gorda 21 kmp, Jost van Dykes 8 kmp). Populația (1973): 12 000 loc. Centrul administrativ: *Road Town* (în ins. Tortola), 3 500 loc. (1973). Limba oficială: engleza. *Istoric.* Ins. sînt descoperite în 1493 de Cristofor Columb. Ins. Tortola devine colonie britanică în 1666, iar în 1762 întregul arhipelag devine colonie a Coroanei. Potrivit Constituției intrate în vigoare la 1 apr. 1967, ins. **V.B.** sînt un teritoriu autonom dependent de Coroana britanică. Ins. **V.B.** proiectează unirea cu Ins. Virgine Americane. O.N.U. consideră **V.B.** teritoriu neautonom în sensul cap. 11 al Cartei.

VIZĂ CONSULARĂ, autorizaţie a autorităţilor competente ale unui stat pentru intrarea sau ieşirea purtătorului paşaportului în sau din acel stat. Viza se eliberează sub forma unui înscris în paşaport. Art. 25 din Decretul nr. 156 din 24 mart. 1970 privind regimul paşapoartelor prevede obligativitatea vizei pentru trecerea frontierei de stat române, excepţie făcînd cetăţenii statelor cu care România a încheiat înţelegeri internaţionale de desfiinţare a vizelor. Viza română se acordă pentru o singură călătorie sau mai multe călătorii, pentru o perioadă determinată. Viza este: diplomatică, de serviciu, simplă sau turistică, în raport cu felul documentului de călătorie şi cu scopul călătoriei. În practica unor state este cunoscută şi viza de curtoazie. După natura sa viza este: de intrare-ieşire, de ieşire şi de tranzit (simplu sau dublu).

VIZITĂ, operaţiune efectuată în timp de război prin care o navă este obligată să oprească pentru a se cerceta caracterul navei şi a încărcăturii sale. Sînt pasibile de v. toate navele de comerţ întîlnite în cale. De regulă v. se operează de către un ofiţer de pe o navă de război. Rezistenţa opusă prin forţă executării legitime a dreptului de oprire, de v. şi sechestrare antrenează în toate cazurile confiscarea navei. Încărcătura este pasibilă de acelaşi tratament la care este supusă încărcătura navei inamice, mărfurile aparţinînd căpitanului sau proprietarului navei fiind considerate mărfuri inamice. Sînt exceptate de la dreptul de v. navele poştale şi navele neutre sau inamice care navighează în convoi (v.) escortate de nave de război neutre. La cererea navei de război căpitanul convoiului dă în scris toate informaţiile care ar putea fi obţinute prin v. Dacă comandantul navei de război are motive să bănuiască că buna credinţă a comandantului convoiului a fost înşelată, îi comunică acestuia bănuielile sale. Comandantul este în drept a proceda la o verificare. V. poate fi efectuată în marea liberă şi în apele teritoriale ale beligerantului. Este interzis a se efectua v. în apele neutre. V. trebuie făcută în locul unde nava a fost oprită. În practică, după 1914, v. în marea liberă s-a făcut foarte rar, din cauza pericolelor pe care le prezintă submarinele. Navele asupra cărora nu există nici un dubiu că ar fi inamice sînt conduse spre un port, unde se va efectua v. În cazul unor eventuale erori în sensul de a deturna nave neutre, unele state au prevăzut în legislaţiile lor posibilitatea indemnizării acestora pentru prejudiciile cauzate. ~ *diplomatică,* una dintre cele mai importante şi mai des uzitate forme ale contactelor diplomatice. Astfel, la sosirea în statul acreditar, ambasadorul sau trimisul extraordinar face o vizită şefului protocolului de la Ministerul Afacerilor Externe pentru a lua cunoştinţă despre procedura de acreditare folosită în statul respectiv şi despre practica protocolară în vigoare în acea ţară, în special felul în care se fac vizitele oficiale după înmînarea scrisorilor de acreditare. Şeful misiunii diplomatice face, de asemenea, o vizită ministrului afacerilor externe al statului acreditar; în cursul acestei vizite, el înmînează ministrului afacerilor externe copii de pe scrisorile de acreditare şi textul discursului pe care intenţionează să-l pronunţe cu ocazia prezentării scrisorilor de acreditare. Cu acelaşi prilej, el solicită audienţă la şeful statului pentru a prezenta scrisorile de acreditare. Şeful misiunii diplomatice mai face o vizită decanului corpului diplomatic, cu care ocazie se informează despre practica protocolară a statului acreditar. După prezentarea scrisorilor de acreditare, şeful misiunii diplomatice face vizite şefului guvernului şi membrilor guvernului, autorităţilor locale, şefilor altor misiuni diplomatice de clasă superioară sau mai vechi în acreditare în statul de reşedinţă şi primeşte vizite din partea şefilor de misiuni de clasă inferioară şi a celor care sînt

acreditaţi ulterior. Vizite reciproce îşi fac diplomaţii de grade inferioare. Vizitele contribuie la stabilirea unui contact permanent între diplomaţi şi au o mare însemnătate pentru lărgirea cercului lor de relaţii. ~ *la nivel înalt*, vizite reciproce întreprinse de către şefii statelor sau guvernelor. Fiind efectuate de personalităţi învestite cu cele mai înalte funcţii şi răspunderi, se dovedesc deosebit de eficiente în dezvoltarea contactelor şi relaţiilor dintre state. De regulă, aceste v. se încheie cu declaraţii sau comunicate comune. De asemenea, de regulă, cu ocazia ~ *la n.t.* se încheie convenţii sau acorduri în diverse domenii, expresie a relaţiilor de înţelegere şi colaborare existente între statele respective. România promovează asemenea v., pornind de la utilitatea pe care ele o dovedesc pentru dezvoltarea, pe plan multilateral, a relaţiilor reciproce cu alte ţări, precum şi pentru soluţionarea unor probleme de interes general. V. întreprinse de preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, într-un număr însemnat de state socialiste şi nesocialiste din Europa, Africa, America, Asia precum şi v. primite de preşedintele României din partea unor conducători de state şi guverne, constituie momente cu deosebite semnificaţii pozitive, pentru asigurarea unui climat de apropiere între state şi o mai bună cunoaştere reciprocă, pentru amplificarea raporturilor de cooperare şi colaborare, pe multiple planuri, pentru promovarea unor soluţii în problemele majore ale vieţii contemporane care să slujească cauza păcii şi securităţii generale, pentru întărirea relaţiilor prieteneşti între popoare.

VOLTA SUPERIOARĂ (denumirea oficială: *République de Haute-Volta* = *Republica Volta Superioară*), stat situat în Africa central vestică, în bazinul fluviului Niger, învecinat cu Mali, Niger, Benin, Togo, Ghana şi Coasta de Fildeş. Suprafaţa: 274 200 kmp. Populaţia (1975): 6 144 000 loc. Capitala: *Ouagadougou*, 300 000 loc. (1976). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc C.F.A. = 100 Centimes. *Istoric.* Triburile mossi, originare din E, se stabilesc în sec. 11—13 pe actualul teritoriu al V.S. şi întemeiază aici regatele Mossi — Ouagadougou, Yatenga şi Dagomba care, în cursul evului mediu, îşi apără cu succes independenţa ameninţată de Imperiile Mali şi Songhai. Teritoriul V.S. devine colonie franceză (1896) şi este inclus în colonia Senegalul Superior — Niger din cadrul Africii Occidentale Franceze (1904—1919). Între 1919—1932 şi 1947—1948 este colonie de-sine-stătătoare, în cadrul Africii Occidentale Franceze, între 1933—1947 teritoriul V.S. fiind împărţit între Coasta de Fildeş, Niger şi Sudanul Francez. Avîntul mişcării de eliberare naţională după cel de-al doilea război mondial şi crearea Partidului Uniunea Democratică Voltaică (1947), duc la 11 dec. 1958 la proclamarea V.S. ca republică autonomă în cadrul Comunităţii Franceze. La 5 aug. 1960 V.S. devine republică independentă. *Organizarea de stat:* republică prezidenţială. V.S. întreţine relaţii diplomatice cu 49 de state (1976) şi este membră în 44 de organizaţii internaţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Între România şi V.S. s-au statornicit relaţii de prietenie şi colaborare, primele schimburi economice fiind reglementate printr-un acord comercial încheiat în febr. 1961. Schimbul de delegaţii economice (1967, 1968) au contribuit la identificarea posibilităţilor de dezvoltare a schimburilor comerciale şi a cooperării economice între cele două ţări. Relaţiile diplomatice s-au stabilit la 13 apr. 1968, la nivel de ambasadă, în urma înţelegerii intervenite cu prilejul vizitei ministrului de externe voltez în România (5—10 apr. 1968). În anii care au urmat, relaţiile bilaterale au evoluat ascendent, fiind încheiat un Acord comercial pe termen lung (1 sept. 1970). Un moment deosebit de important

în această evoluție l-a constituit vizita președintelui V.S., Sangoulé Lamizana, în România (11—15 iun. 1973) și convorbirile purtate cu președintele Nicolae Ceaușescu, în timpul căreia s-a semnat Declarația solemnă comună — instrument care a avut o influență pozitivă asupra relațiilor româno-volteze, contribuind la o bună conlucrare a celor două țări atît pe plan bilateral, cît și pe plan internațional. Cei doi președinți au convenit să se acționeze pentru intensificarea schimburilor comerciale pe baza Acordului din 1970, completat cu un Protocol privind dezvoltarea schimburilor comerciale și a relațiilor de cooperare economică, semnat în timpul vizitei, punînd bazele unei colaborări economice pe termen lung în domeniile minier, transporturilor, agriculturii și industriei. Cu același prilej a fost încheiat un Acord de colaborare culturală și științifică, marcîndu-se astfel lărgirea și diversificarea ariei de conlucrare între cele două țări și popoare.

VOLUMUL ȘI STRUCTURA COMERȚULUI EXTERIOR, indicatori principali ai comerțului exterior al unei țări, care reliefează sintetic caracteristicile acestuia. Volumul comerțului exterior reprezintă suma valorică a tuturor operațiunilor de import și export. Volumul comerțului exterior al unei țări se exprimă, de obicei, în valuta națională, precum și într-o valută internațională (de ex., dolari S.U.A.). Ritmurile anuale ale modificării volumului comerțului exterior definesc dinamica acestuia. Structura comerțului exterior include atît structura exporturilor, cît și pe cea a importurilor, fiecare reprezentînd ponderea valorică a grupelor de mărfuri exportate, respectiv importate, în volumul total al exporturilor, respectiv importurilor. V. și s.c.e. românesc sînt publicate în Anuarul Statistic al României și în Anuarul Statistic de Comerț Exterior.

VOLUNTAR, persoană care de bună voie, din proprie inițiativă, nesilită de nimeni și în mod conștient participă la acțiuni armate în cadrul unui stat. Potrivit Convențiilor de la Haga din 1899 și 1907 și a Convențiilor de la Geneva din 1949 pentru ameliorarea soartei victimelor războiului, legile și obiceiurile războiului se aplică și v. Astfel, Convenția a IV-a de la Haga din 1907, enumerînd persoanele care au dreptul de a comite acte de ostilități și sînt supuși atacului din partea inamicului, specifică următoarele: „forțele armate regulate, milițiile și corpurile de voluntari". Regulamentul aceleiași Convenții prevede: „Legile și obiceiurile războiului nu se aplică numai armatei, ci și milițiilor și corpurilor de voluntari care îndeplinesc condițiile următoare: 1) să aibă în fruntea lor o persoană responsabilă pentru subordonații ei; 2) să aibă un semn distinctiv fix și vizibil de la distanță; 3) să poarte armele pe față; 4) să se conformeze, în operațiile lor, legilor și obiceiurilor războiului".

VOT, act prin care un membru al unei adunări (conferință, congres, organizație internațională), se pronunță asupra propunerii pe care adunarea în cauză este chemată să o adopte, sau pentru alegerea unor organe conducătoare sau a unor reprezentanți. ~ *consultativ*, atunci cînd membrul (participantul) care îl exprimă pronunță în fapt o părere, fără a avea dreptul de a participa direct la luarea deciziei (de ex. observatorii la o reuniune internațională). ~ *deliberativ*, atunci cînd membrii (participanți) iau parte la v. asupra tuturor problemelor de fond sau procedură supuse unei conferințe sau for internațional. Dreptul de v. revine, în condiții normale, membrilor organizației internaționale, precum și participanților cu depline puteri la o conferință internațională. V. este *egal* în acel sistem în care fiecare membru al adunării chemate să hotărască asupra unei probleme date dispune de un singur v.,

ori, pe planul dreptului, toate v. exprimate au aceeași valoare. Un atare sistem este în conformitate cu principiul egalității suverane a statelor și asigură o participare egală a fiecărui membru la luarea deciziilor. ~ *e.* este consacrat în mod expres în privința Adunării Generale a O.N.U. În practica unora dintre organizațiile internaționale există însă și ~ *ponderat*, potrivit căruia unele părți dispun de un număr mai mare de v. decît altele, în funcție de anumiți factori: financiar, întindere, populație, tonaj etc. Un asemenea sistem de v. se practică în organizații internaționale ca: F.M.I., B.I.R.D., C.E.E. Pe plan strict procedural, v. poate fi *nominal* sau *prin ridicare de mînă*. În cadrul ~ *n.* membrii prezenți și votanți sînt chemați pe rînd, individual, pentru a pronunța deschis v. lor. Un asemenea v. se folosește, de obicei, în probleme importante, pentru a se asigura exprimarea în mod cît mai precis a poziției fiecărui stat. Statele sînt invitate să voteze potrivit ordinii alfabetice și denumirii lor, primul stat chemat să voteze fiind stabilit prin tragere la sorți. ~ *n.* poate deveni obligatoriu în cazul în care unul dintre membrii votanți cere aplicarea acestei proceduri, cerere conformă cu regulamentul interior. ~ *prin ridicare de mînă* rămîne însă cel mai uzitat în practica actuală a organizațiilor și conferințelor internaționale.

V.N.A. (VIET-NAM THONG TAN XA), agenție telegrafică de știri a R.S. Vietnam, creată în 1945.

WALVIS BAY *(Walvisbaai)*, teritoriu situat în Namibia, la circa 270 km V de Windhoek, pe coasta Oc. Atlantic. Suprafaţa: 1 124 kmp, exclusiv ins. Pinguinilor, 2,92 kmp. Populaţia (1960): 12 648 loc. Este administrat din 1922 de Africa de Sud-Vest (Namibia). În sept. 1977 portul **W.B.** a fost trecut ilegal sub administrarea provinciei Capetown.

WAKE, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Wake Islands)*, grup de 3 ins. coraligene (Wake, Peale şi Wilkes), în N Oc. Pacific, la circa 772 km N de arh. Marshall şi 1 900 km V de Midway. Suprafaţa: 7,8 kmp. Populaţia (1970): 1 647 loc. *Istoric.* Luată în posesie la 4 iul. 1898 de către un detaşament expediţionar american, ins. **W.** devin o importantă escală aeriană (1935) şi o mare bază aero-navală americană (1939—1941). Ocupată de trupele japoneze în timpul celui de-al doilea război mondial, după o eroică rezistenţă a unui mic contingent american (7—23 dec. 1941), ins. **W.** sînt reocupate de trupele S.U.A. la 15 sept. 1945, care le administrează ca teritoriu dependent al S.U.A.

WALLIS ŞI FUTUNA, INSULELE ~ (denumirea oficială: *Iles Wallis et Futuna)*, grup de ins. în Pacificul de Sud, la circa 300 km V de Samoa şi 2 000 km NE de ins. Noua Caledonie. Suprafaţa: 274 kmp (dintre care grupul Wallis — Uvéa 159 kmp şi grupul Horn — ins. Futuna şi Alofi 115 kmp). Populaţia (1973): 9 900 loc. Centrul administrativ: *Mata-Utu* (în ins. Wallis), 566 loc. Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Franc C.F.P. = 100 Centimes. *Istoric.* Numite astfel după navigatorul englez Samuel Wallis care le vizitează pentru prima dată în 1767, ins. Wallis sînt ocupate de Franţa în 1842 şi unite cu ins. Futuna în anul 1887. Sînt plasate sub administraţia guvernatorului din Noua Caledonie, ca protectorat. În urma referendumului din 27 dec. 1959 primesc

statutul de teritoriu de peste mări al Franței prin legea din 1 iul. 1961.

WESERÜBUNG, EXERCIȚIUL WESER), planul german de cotropire a Danemarcei și Norvegiei. Aprobat de Hitler printr-o directivă din 1 mart. 1940, prevedea cotropirea Danemarcei și ocuparea Norvegiei prin mari operații de desant aerian și maritim. În acest scop au fost afectate 7 divizii, un regiment blindat, 1 300 de avioane și flota maritimă militară. În zorii zilei de 9 apr. 1940, trupele germane au invadat Danemarca, pe care au cucerit-o în patru ore, neîntîmpinînd nici o rezistență. Concomitent, au început acțiunile de cucerire prin desant aerian și naval a principalelor porturi norvegiene: Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen și Narvik. Surprinse de evenimente, Franța și Marea Britanie au trimis prea tîrziu trupe de sprijin. Pînă la 10 iun. germanii au ocupat întreaga țară; regele și guvernul s-au refugiat la Londra. Comandamentul german dispunea acum de baze importante pentru aviație și marină de unde putea ataca ins. britanice și convoaiele din Atlantic. Germania a pierdut însă în această operație o parte importantă din flotă și a fost nevoită să mențină aici, în tot timpul războiului, trupe de ocupație care vor lipsi de pe fronturile principale.

YEMEN, REPUBLICA ARABĂ ~ (denumirea oficială: *Al-Jumhūrīya al-Arabıya al-Yamanīya = Republica Arabă Yemen)*, stat situat în Asia de Sud-Vest, în. Pen Arabia, cu largă ieşire la M. Roşie, învecinat cu Arabia Saudită şi R.D.P. a Yemenului. Suprafaţa: 195 000 kmp. Populaţia (1976): 6 870 000 loc., din care 1 233 950 în afara graniţelor. Capitala: *Sanaa (San'a)*, 150 000 loc. (1976). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Riyal = 40 Buqsha. *Istoric.* În antichitate, pe teritoriul Y. iau fiinţă regate sclavagiste (Saba, Main, Qataban) cu rol important în comerţul de tranzit dintre ţările Orientului şi cele din bazinul M. Mediterane. Cunoscut de romani sub numele de „Arabia felix", este cucerit de Abisinia (525) apoi inclus în Califatul arab (631). La sfîrşitul sec. 9 în Y. de Nord ia naştere primul stat al sectei islamice a saidiţilor. În 1538 Y. este cucerit de turci şi intră în stăpînirea Imperiului otoman. Turcii sînt alungaţi în 1633, dar revin în 1872 reocupînd ţara. În 1911, în urma luptei antiotomane, Turcia este nevoită să-i acorde autonomia internă, iar la 30 oct. 1918 independenţa de stat ca monarhie. În perioada 1958—1961, alături de Egipt şi Siria, Y. face parte din Republica Arabă Unită. În urma unei lovituri de stat (26 sept. 1962), monarhia este înlăturată şi se proclamă Republica Arabă Y. Forţele monarhiste sprijinite de Arabia Saudită declanşează un război civil, căruia i se pune capăt prin Acordul de la Jeddah (24 aug. 1965) între Arabia Saudită şi Egipt. După un scurt conflict cu R.P.D. a Y. (aplanat de Liga Arabă), cele două ţări semnează (oct. 1972) un acord care prevedea unificarea celor două state în următoarele 18 luni (discuţiile purtate ulterior nu s-au încheiat cu un acord

concret). *Organizarea de stat:* republică prezidențială. Y. întreține relații diplomatice cu 51 de state (1976) și este membru în 30 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Între România și Y. s-au stabilit relații diplomatice la nivel de legație, la 17 dec. 1957. La aceeași dată s-au semnat: un Acord comercial, un Acord de colaborare tehnico-științifică și un Acord cultural. La 12 oct. 1962 guvernul român recunoaște noul regim republican nordyemenit. Un moment important pentru întărirea și dezvoltarea relațiilor româno-yemenite l-a constituit vizita în România a președintelui Y., Abdullah al-Sallal (20—27 mai 1964), în timpul căreia s-a semnat Tratatul de prietenie dintre cele două țări, care a dat o bază trainică raporturilor bilaterale. Cu prilejul vizitei s-a semnat de asemenea un Acord comercial, care prevedea acordarea reciprocă a clauzei națiunii celei mai favorizate. La 24 iul. 1968, relațiile diplomatice sînt ridicate la nivel de ambasadă. În urma schimburilor reciproce de vizite și delegații economice (iun. 1968 și iun. 1970), relațiile dintre cele două țări se amplifică continuu, dezvoltîndu-se bunele raporturi stabilite anterior. Prin Acordul de colaborare economică și tehnică pe termen lung (11 iun. 1970) au fost inițiate proiecte de cooperare în domeniul geologiei, industriei miniere și petroliere, industriei chimice și a materialelor de construcții. Relațiile prietenești și de colaborare statornicite între România și Y. au continuat să se dezvolte în anii următori, în avantajul ambelor popoare.

YEMEN, REPUBLICA DEMOCRATICĂ POPULARĂ A ~ (denumirea oficială: *Jamhūrīyat al-Yaman ash-Sha'Abtya ad-Dimuqrātīya = Republica Democratică Populară a Yemenului*), stat situat în Asia de Sud-Vest, în extremitatea sudică a Pen. Arabia, cu ieșire la Golful Aden, învecinat cu R.A. Yemen, Arabia Saudită și Oman. Suprafața: 287 683 kmp (inclusiv ins. Socotra 3 626 kmp, Kamaran 57 kmp și Perim 13 kmp). Populația (1976): 1 750 000 loc. Capitala: *Madinat ash-Sha'ab*, 29 897 loc. (1966). Limba oficială: araba. Moneda: 1 Yemeni Dinar = 1 000 Fils. *Istoric.* În antichitate, pe teritoriul Y. iau ființă statele Qataban (sec. 4—1 î.e.n.) și Hadramaut (sec. 2 î.e.n. — 1 e.n.), incluse în sec. 7 în Califatul arab, în cadrul căruia se bucură de o largă autonomie. Din sec. 16 face parte din Imperiul otoman. În 1839 Marea Britanie ocupă Adenul și impune în 1882 protectoratul său asupra Y. de Sud. În perioada 1959—1963 Marea Britanie încearcă fără succes să includă țara în Federația sultanatelor, șeicatelor și emiratelor din Golful Persic. La 30 nov. 1967 se proclamă Republica Populară a Yemenului de Sud care, prin Constituția din 30 nov. 1970, adoptă actuala denumire a statului. După un scurt conflict cu Republica Arabă Yemen (aplanat de Liga Arabă), cele două țări semnează (oct. 1972) un acord care prevedea unificarea celor două state în următoarele 18 luni (discuțiile purtate ulterior nu s-au încheiat cu un acord concret). Y. a adoptat o serie de măsuri economice și sociale progresiste pe plan intern. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. Y. întreține relații diplomatice cu 44 de state (1976) și este membru în 26 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* La 23 dec. 1967 România salută actul independenței și recunoaște guvernul R.D.P. a Y. La 20 iun. 1968, între cele două țări sînt stabilite relații diplomatice la nivel de ambasadă. În mai 1972 s-a deschis

o ambasadă română la Aden. Vizitele pe linie de partid și guvernamentală, la diferite niveluri — au vizitat România delegații yemenite în iun. 1968 (economică), în 1970 (guvernamentală și de partid), aug. 1971 (culturală), 12—22 dec. 1972 (economică) — s-au soldat cu semnarea unor importante instrumente bilaterale care reglementează raporturile dintre cele două țări: Acordul comercial și economic pe termen lung (17 iun. 1968), Acordul de cooperare economică și tehnică (16 iul. 1971), Acordul de colaborare culturală și științifică (26 aug. 1971). Relațiile româno-sud-yemenite se dezvoltă continuu pe plan politic, economic și cultural, cunoscînd un proces de extindere și diversificare.

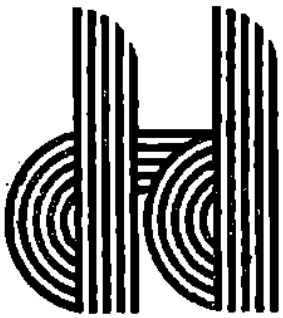

ZAIR (denumirea oficială: *République du Zaïre = Republica Zair)*, stat situat în partea centrală a Africii, cuprinzînd cea mai mare parte a bazinului fluviului Zair, învecinat cu Congo, Imperiul Centrafrican, Sudan, Uganda, Rwanda, Burundi, Tanzania, Zambia și Angola. Suprafața: 2 345 409 kmp. Populația (1976): 25 630 000 loc. Capitala: *Kinshasa*, 2 202 300 loc. (1975, cu suburbiile). Limba oficială: franceza. Moneda: 1 Zaire = 100 Makota (singular likuta). *Istoric.* Pe teritoriul **Z.**, locuit de triburi bantu, iau naștere în evul mediu o serie de state: Regatele Congo (pe litoral), Ba-Lunda (în S) și Ba-Luba (în SE), care cunosc în sec. 15—18 o deosebită înflorire. Estuarul fluviului Congo este descoperit în 1482 de navigatorul portughez Diogo Cao, dar interiorul țării este explorat de europeni abia în a doua jumătate a sec. 19. În sec. 15—17 **Z.** devine o sursă a comerțului cu sclavi. H.M. Stanley, care explorează **Z.** (1879—1884) în numele regelui Belgiei, Leopold II, pune bazele stăpînirii coloniale belgiene. După Congresul de la Berlin (1884—1885) se proclamă „Statul Liber Congo", care devine proprietate personală a suveranului belgian, iar din 1908 oficial colonie a Belgiei. Mișcarea de eliberare națională, inițiată după primul război mondial, se intensifică după cel de-al doilea război mondial, conducînd la proclamarea independenței de stat a **Z.** la 30 ian. 1960, sub denumirea de Republica Congo. După proclamarea independenței, **Z.** trece printr-o perioadă grea de convulsiuni politice, datorită intervenției imperialiste și a monopolurilor internaționale în viața politică internă, care au acționat în sprijinul forțelor reacționare separatiste, a războiului civil și a acțiunilor teroriste dezlănțuite de bandele de mercenari. Treptat, pînă în 1965 guvernul central a reușit să-și restabilească autoritatea și, la 24 nov. 1965, denumirea țării este schimbată în Republica Democratică Congo, care la 27 aug. 1971 ia numele

actual. *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **Z.** întreține relații diplomatice cu 79 de state (1976) și este membru în 53 de organizații internaționale guvernamentale (1976). *Relații cu România.* Poporul român a urmărit cu simpatie și solidaritate lupta îndelungată a poporului zairez pentru scuturarea dominației coloniale. România a recunoscut tînărul stat încă de la crearea sa și a condamnat cu hotărîre intervenția imperialistă în treburile interne ale **Z.** La 14 oct. 1966, între România și **Z.** s-au stabilit relații diplomatice la nivel de ambasadă. Un prim Acord comercial pe termen lung este semnat la 13 mai 1967, prin care cele două țări își acordau reciproc clauza națiunii celei mai favorizate. Schimbul de delegații guvernamentale și economice din perioada 1967—1970 a condus la semnarea unor importante instrumente de colaborare: Acordul de cooperare științifică și tehnică (21 mart. 1970), Acordul de cooperare economică și tehnică și Acordul de cooperare culturală (9 mai 1970). Un moment deosebit pentru întărirea prieteniei dintre cele două popoare a fost prilejuit de vizita președintelui Mobutu Sese Seko în România (25—29 aug. 1970) cu care ocazie s-au scos în evidență posibilitățile largi de dezvoltare a schimburilor comerciale și de realizare a unei cooperări economice reciproc avantajoase în domeniile minier, agricol, forestier, petrochimic și al construcțiilor și s-a hotărît înființarea în acest scop a unei Comisii mixte guvernamentale româno-zaireze de cooperare economică. O nouă și importantă contribuție la întărirea și lărgirea relațiilor prietenești dintre cele două țări și popoare a adus-o vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în **Z.** (21—23 mart. 1972), cu care ocazie a fost semnată Declarația comună a României și **Z.** care așază o temelie solidă raporturilor bilaterale, deschizînd noi perspective cooperării multilaterale și rodnice româno-zaireze. Totodată, cei doi președinți au ajuns la o serie de înțelegeri care au stimulat puternic cursul ascendent al schimburilor și cooperării economice, intensificarea relațiilor culturale și în domeniul învățămîntului, atît prin trimiterea unui important număr de cadre didactice românești în **Z.**, cît și prin pregătirea a numeroși studenți zairezi în România. Schimburile de vizite pe linie de partid și de stat care au urmat au concretizat înțelegerile convenite la nivel înalt, marcînd astfel continua întărire a prieteniei dintre popoarele român și zairez.

ZAMBIA (denumirea oficială: *Republic of Zambia = Republica Zambia*), stat situat în partea central-sudică a Africii, învecinat cu Zair, Tanzania, Malawi, Mozambic, Rhodesia de Sud, Namibia și Angola. Suprafața: 752 614 kmp. Populația (1976): 5 140 000 loc. Capitala: *Lusaka*, 415 000 loc. (1974). Limba oficială: engleza. Moneda: 1 Kwacha = 100 Ngwee. *Istoric.* Teritoriul **Z.**, populat din sec. 13 de triburi bantu, cunoaște în evul mediu o deosebită înflorire: nordul țării face parte din Regatul Ba-Lunda (sec. 18), iar pe cursul superior al fluviului Zambezi populația barotse își întemeiază propriul stat, dominat în sec. 19 de triburi zulușe. În 1891 **Z.** este transformată în posesiune personală a Companiei Britanice a Africii de Sud, întemeiată de Cecil Rhodes. În 1911 devine, sub denumirea de Rhodesia de Nord, protectorat englez (din 1924 colonie a Marii Britanii). În perioada 1953—1963 **Z.** formează, împreună cu Rhodesia de Sud (Zimbabwe) și Nyassaland (azi Malawi), Federația Africii Centrale (Federația Rhodesia-Nyassaland). Lupta pentru eliberare națională a poporului zambian conduce la destrămarea acestei federații de tip neocolonialist și **Z.** își proclamă independența de stat ca republică în cadrul Commonwealth-ului (24 oct. 1964). *Organizarea de stat:* republică prezidențială. **Z.** întreține relații diplomatice cu 84 de state (1976) și este membru în 41 de organizații inter-

naţionale guvernamentale (1976). *Relaţii cu România.* Guvernul român a recunoscut **Z.** ca stat suveran în ziua în care acesta şi-a proclamat independenţa. La 28 mai 1968, între cele două ţări se stabilesc relaţii diplomatice la nivel de ambasadă. Are loc un intens schimb de delegaţii în domeniile economic, politic, cultural, care a contribuit direct la dezvoltarea relaţiilor de prietenie ce unesc România şi **Z.** În urma unor vizite ale unor delegaţii economice române în **Z.** (10—21 dec. 1967, 20—27 mai 1968, 2—9 mart. 1970) au fost semnate primele acorduri dintre cele două ţări: Acord de cooperare economică şi ştiinţifică (dec. 1967) şi Acord privind colaborarea tehnico-ştiinţifică (mart. 1970). O importanţă deosebită pentru relaţiile româno-zambiene a avut-o vizita preşedintelui Kenneth David Kaunda în România (11—15 mai 1970). Cu acest prilej sînt semnate o serie de importante documente bilaterale: Acordul comercial pe termen lung, Acordul de cooperare economică şi tehnică, Acordul de colaborare culturală. La 28 aug. 1970 ia fiinţă în **Z.** o filială a întreprinderii româneşti de exploatări miniere ECOMIN. La 14 oct. 1970 se înfiinţează la Lusaka o agenţie economică română, iar la 27 nov. 1971 se deschide ambasada României în capitala zambiană. Un moment de cea mai mare importanţă pentru evoluţia continuu ascendentă a raporturilor bilaterale l-a reprezentat vizita preşedintelui Nicolae Ceauşescu în **Z.** (23—27 mart. 1972), cu care prilej se ajunge la noi înţelegeri privind amplificarea colaborării dintre cele două ţări în domeniile minier, al prelucrării lemnului şi al cooperării tehnico-ştiinţifice. Cu prilejul vizitei delegaţiei guvernamentale conduse de primul ministru zambian (22—27 aug. 1974) se semnează un Acord economic privind livrarea pe credit de instalaţii complete, uzine, maşini, proiecte, livrate sau executate de către întreprinderile româneşti la cererea guvernului sau întreprinderilor zambiene. Un eveniment major în cursul mereu ascendent al relaţiilor româno-zambiene l-a constituit noua vizită a preşedintelui **Z.** în România (18—20 nov. 1974), în timpul căreia şefii celor două state semnează Declaraţia solemnă comună care a aşezat aceste relaţii pe o bază durabilă, creînd un cadru propice pentru intensificarea puternică a conlucrării dintre România şi **Z.** atît pe plan bilateral, cît şi pe arena internaţională.

ZĂLOG (în trecut), mijloc de garantare a executării angajamentelor asumate de state în relaţiile lor reciproce. **Z.** poate consta în preluarea temporară a unui teritoriu sau a unei părţi a acestuia. În baza art. 428 al Tratatului de la Versailles din 28 iun. 1919, Puterile aliate şi asociate au ocupat, drept **z.**, teritoriile germane la apus de Rin pentru o perioadă de 15 ani.

ZIUA DREPTURILOR OMULUI, ziua adoptării Declaraţiei universale a drepturilor omului (v.), proclamată de Adunarea Generală a O.N.U. la 10 dec. 1948. La 16 dec. 1966, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat Pactul referitor la drepturile economice, sociale şi culturale (v.) şi Pactul referitor la drepturile civile şi politice (v.), care în multe privinţe dezvoltă prevederile Declaraţiei universale.

ZIUA MONDIALĂ A SĂNĂTĂŢII, comemorează anual, la 7 apr., crearea O.M.S. (1948). În fiecare an, O.M.S. stabileşte o temă din domeniul sănătăţii, pe marginea căreia se organizează în ţările membre ale organizaţiei diferite acţiuni, conferinţe, emisiuni la radio şi televiziune, articole în presă, prin care este prezentată opiniei publice activitatea O.M.S. şi eforturile sale îndreptate spre creşterea nivelului de sănătate a tuturor popoarelor. În România, ca şi în alte ţări, **Z.m.s** s. este subliniată prin diferite manifestări în fiecare an.

ZIUA NAȚIUNILOR UNITE, eveniment care, începînd cu anul 1945 marchează, anual, la 24 oct., intrarea în vigoare a Cartei O.N.U. Acțiunile organizate cu prilejul sărbătoririi acestui eveniment constituie manifestări prin care se exprimă hotărîrea popoarelor de a nu mai permite repetarea unor noi conflagrații și de a dezvolta relații de pace și colaborare între națiuni. În preziua aniversării **Z.N.U.** secretarul general al O.N.U. dă publicității un mesaj în care evaluează principalele aspecte ale situației internaționale și perspectivele traducerii în viață a principiilor și obiectivelor Organizației Națiunilor Unite. În țara noastră **Z.N.U.** constituie în fiecare an prilejul de subliniere a activităților României în sprijinul O.N.U. și al acțiunilor organizate, reafirmînd încrederea țării în posibilitățile pe care O.N.U. le are de a-și îndeplini înaltul rol ce i-a fost acordat de comunitatea internațională.

ZONA CANALULUI PANAMA (denumirea oficială: *Panama Canal Zone)*, teritoriu format din Canalul Panama din America Centrală legînd Oc. Atlantic (M. Caraibilor) de Oc. Pacific (Golful Panama) și din două benzi de 8 km lățime, situate de ambele părți ale acestuia. Suprafața: 1676,3 kmp (din care 712 kmp, ape interne). Populația (1974): 45 200 loc. Centrul administrativ: *Balboa Heights*, 120 loc. (1971), cu Ancón și Balboa 3 665 loc. Limba oficială: engleza. Moneda: Balboa panamez și American Dollar. *Istoric.* Încă din 1903 S.U.A. propun Columbiei achiziționarea **Z.C.P.** prin Tratatul Hay-Herrán, dar Columbia nu ratifică Tratatul. La 3 nov. 1903 Panama își proclamă independența de stat și semnează, la 18 nov. 1903, un Tratat cu S.U.A. prin care este recunoscută suveranitatea statului nordamerican asupra **Z.C.P.** Teritoriul a devenit efectiv posesiune a S.U.A. în 1912, iar frontierele sale sînt determinate în anul 1914. Încă din 1926 Panama reclamă revizuirea tratatului din 1903, iar după 1945, suveranitatea asupra **Z.C.P.** Prin corectivele aduse Tratatului din 1903 (1936, 1955, 1967 și ultima în 1977) amîndouă țările participă la menținerea și protecția Canalului, dar nu s-au produs schimbări esențiale privind controlul S.U.A. asupra Canalului. La 16 nov. 1971 Adunarea Națională Panameză decide abrogarea tratatului cu S.U.A., militînd pentru un nou tratat care să limiteze la 25 ani durata închirierii către S.U.A. În 1974, între Panama și S.U.A. s-a încheiat un Acord de principiu care preconizează retrocedarea în viitor a **Z.C.P.** statului panamez, în care scop guvernele celor două țări au angajat negocieri care s-au prelungit în anii următori. La 26 mart. 1975 este adoptată la Ciudad de Panama „Declarația Solemnă" semnată de Columbia, Costa Rica, Venezuela și Mexic prin care guvernele latinoamericane sînt chemate să-și manifeste solidaritatea cu aspirațiile de suveranitate a statului Panama asupra **Z.C.P.** La 7 sept. 1977, președintele S.U.A. și șeful guvernului panamez au semnat un tratat care abrogă Tratatul din 1903 și acordurile intervenite ulterior și recunoaște Republicii Panama suveranitatea asupra **Z.C.P.** (v. și *Canalul Panama)*.

ZONA EUROPEANĂ A LIBERULUI SCHIMB, zonă de comerț liber pentru o gamă largă de produse, creată în Europa Occidentală, între 16 țări capitaliste dezvoltate, ca urmare a negocierilor începute în 1950 între țările membre ale O.E.C.E. Lărgirea C.E.E. în 1972, de la șase țări la nouă țări, a readus în actualitate problema formării unei zone europene de comerț liber. În cursul anului 1973 au intrat în vigoare acordurile de constituire a zonei de comerț liber între C.E.E. și Austria, Elveția, Portugalia, Suedia, Islanda și Norvegia, iar în 1974 cel dintre C.E.E. și Finlanda. În acest mod, în Europa Occidentală s-a creat

o vastă zonă de comerț liber pentru numeroase produse între 16 țări capitaliste dezvoltate din Asociația europeană a liberului schimb și Piața comună.

ZONA GAZA, teritoriu situat în NE Pen. Sinai, la M. Mediterană. Suprafața: 378 kmp. Populația (sept. 1967): 356 261 (recensămîntul israelian), în mare parte constituită din refugiați palestinieni. Oraș important: *Gaza*, 118 272 loc. (1967). Punct de încrucișare a unor importante drumuri comerciale, *Gaza* a fost baza campaniei regelui egiptean Tutmosis III în Siria (cca 1468 î.e.n.). Orașul a fost cucerit de asirieni (720 î.e.n.), apoi de Alexandru Macedon (332 î.e.n.) și de mai multe ori ocupat și devastat de sirieni, romani, evrei și arabi (634 e.n.). **Z.G.** este apoi stăpînită de turcii otomani (1516) și cucerită de Napoleon I Bonaparte (1799). În cursul primului război mondial a fost teatru al luptelor între armatele britanice și turce (1917), iar după război a fost administrată în cadrul Palestinei de Marea Britanie, sub mandat din partea Societății Națiunilor. Conform Acordului de armistițiu dintre Israel și statele arabe beligerante (1949), **Z.G.** a fost administrată de Egipt, pînă la 10 mart. 1962, cînd devine un „teritoriu autonom" al Egiptului, condus de un guvernator general. **Z.G.** este ocupată de Israel în 1956—1957 și din nou în iun. 1967, în cursul războiului arabo-israelian.

ZONĂ, suprafață de teren din teritoriul unui stat, care în unele privințe are un regim juridic deosebit față de restul teritoriului. ~ *de război maritim,* suprafața de litoral, mare (ocean) pe care se duc acțiuni de luptă sau de pregătire a acestora. Ele au apărut pentru prima oară în timpul primului război mondial cînd statele beligerante, cu ajutorul navelor, al barajelor de mine, au delimitat anumite ~ *de r.m.* în care circulația navelor inamice sau neutre era interzisă. În 1914, Anglia a declarat M. Nordului ca fiind ~ *de r. m.* interzicînd navigația. Germania, în 1915, a declarat, la rîndul ei, că apele din jurul Marii Britanii și Irlandei, inclusiv Canalul Mînecii constituie ~ *de r.m.* Această practică, contrară dreptului internațional, a fost folosită și în timpul celui de-al doilea război mondial. ~ *adiacentă,* v. ~ *contiguă.* ~ *contiguă,* porțiune de mare ce se întinde dincolo de limita exterioară a mării teritoriale, pînă la o anumită distanță spre larg și în care statul riveran își poate exercita autoritatea, în scopul apărării unor interese (vamale, fiscale, sanitare, de pescuit, de securitate etc.). ~ *c.* se stabilește prin legile interne ale statului riveran, iar uneori și prin convenții internaționale. Potrivit Convenției asupra mării teritoriale și zonei contigui, încheiată la Geneva la 29 apr. 1958 (v.), ~ *c.* nu poate depăși 12 mile marine pornind de la linia de bază care servește ca punct de plecare pentru măsurarea lățimii mării teritoriale. Conform acestei Convenții, statul riveran își poate exercita controlul său în ~ *c.* în scopul de a preveni contravențiile la legile sale de poliție navală, fiscală, sanitară sau de imigrare și de a reprima asemenea contravenții comise pe teritoriul său ori în apele sale teritoriale. Statul riveran poate interzice efectuarea anumitor activități de către cetățenii sau navele străine în ~ *c.* Astfel de zone se stabilesc de către statele care au ape teritoriale cu o lățime mai mică de 12 mile marine. ~ *de influență,* v. *sferă de interese.* ~ *demilitarizată,* regiune geografică, teritoriu sau porțiune din teritoriul unui stat, stabilită, în general, prin tratate internaționale, în care se interzic fortificațiile, instalațiile militare de orice natură (cele existente vor fi distruse), construirea de noi instalații, precum și menținerea armamentelor și forțelor armate, cu excepția forțelor de poliție destinate să păstreze ordinea în zonă. De ex.: prin Tratatul de la Versailles, din 1919, Germania a fost obligată să demilitarizeze ambele maluri ale Rinului, precum și o porțiune de teren, lată de 50 km, de-a lungul

malului drept (v. *Renania, Zona ~*); Acordul de la Potsdam din 1945 a prevăzut demilitarizarea totală a Germaniei; o serie de insule (Aaland, Spitzbergen etc.) au fost complet demilitarizate; prin Tratatul cu privire la Antarctica din 1959, acestui întreg continent i s-a oferit statutul unui teritoriu demilitarizat, neutralizat și denuclearizat. *~ denuclearizată*, zonă scoasă de sub incidența directă a cursei înarmărilor nucleare, lipsită de arme nucleare. Componentă esențială a eforturilor pentru interzicerea și lichidarea definitivă a armelor nucleare, ca o parte a dezarmării generale și totale. În concepția României, acordurile de creare a *~ d.* trebuie să ofere tuturor țărilor ce o formează garanții egale de securitate și să cuprindă angajamentul solemn al puterilor posesoare de arme nucleare de a nu folosi aceste arme împotriva popoarelor din zona respectivă. Propunerile privind crearea de *~ d.* au început a fi formulate după intrarea armelor nucleare în arsenalele statelor. Pînă în prezent crearea de *~ d.* a fost consacrată prin următoarele documente internaționale: Tratatul asupra Antarcticii din 1 dec. 1959 (v.); Tratatul privind folosirea în scopuri pașnice a spațiului extraatmosferic, inclusiv a Lunii și a altor corpuri cosmice, 27 ian. 1967 (v.); Tratatul privind interzicerea armelor nucleare în America Latină (Tratatul de la Tlatelolco — Ciudad de Mexico), 14 febr. 1967 — tratat care a fost întărit ulterior printr-o rezoluție specială a Adunării Generale a O.N.U. (v.); Tratatul privind interzicerea amplasării armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul lor (18 mai 1972) (v.). Au fost formulate numeroase alte propuneri pentru denuclearizarea altor continente sau regiuni ale globului, printre care propunerile României privind transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii, bunei vecinătăți, lipsită de arme nucleare (v. *Balcanii — zonă a păcii și colaborării*), precum și propunerile care vizează Africa, Europa Centrală, Europa de nord, Mediterana, Orientul Mijlociu, Asia de sud, Oceanele Indian și Pacific. Ideea creării de *~ d.* a fost pusă în evidență și în cadrul lucrărilor Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (v.). De asemenea, Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, în baza mandatului dat de Adunarea Generală a O.N.U., a înființat în 1975 un grup de experți guvernamentali din 21 de țări, printre care și România, care a întocmit un studiu complet asupra problemei zonelor lipsite de arme nucleare, sub toate aspectele sale. *~ economică maritimă*, termen nou în curs de instituționalizare, care desemnează o zonă maritimă în prelungirea mării teritoriale, în care statele riverane își rezervă anumite drepturi de exploatare economică. Instituirea *~ e.m.* presupune dreptul de suveranitate permanentă al statelor riverane asupra resurselor naturale, biologice și minerale, ale mării și subsolului acesteia din zonă. Pentru desemnarea *~ e.m.* se folosește și termenul de „zonă economică exclusivă" sau „mare patrimonială". În concepția unor state în curs de dezvoltare, *~ e.m.* trebuie să se întindă pînă la maximum 200 de mile marine, ce se măsoară pornind de la linia de bază a mării teritoriale. Declararea unei zone maritime drept zonă economică nu împiedică libera navigație a navelor comerciale, zborul aeronavelor și nici așezarea de către alte state a unor conducte sau cabluri submarine pe fundul mării. Instituționalizarea, pe baza unor documente internaționale a *~ e.m.* este încă în curs de realizare. *~ intermediară*, zonă maritimă supusă unui regim juridico-economic combinat între legislația statelor riverane și regulile internaționale. Legislația statelor riverane nu poate contraveni regulilor și normelor internaționale acceptate în dreptul mării. *~ maritimă cu regim special*, porțiuni ale mării libere în care statul riveran își exercită controlul. Recunoașterea unui regim special decurge din drepturile legitime ale țărilor riverane de asigu-

rare a securității lor împotriva atacurilor din partea statelor neriverane. Reglementarea navigației pentru toate categoriile de nave este rezervată statelor riverane. Ele au dreptul de a interzice navelor de război ale statelor neriverane accesul în aceste zone maritime. Crearea unor ~ *m. cu r.s.* este reclamată și de satisfacerea unor necesități de ordin economic pentru țările riverane. Statele respective adoptă măsuri pentru prevenirea contravențiilor la legile lor privind politica vamală, fiscală, sanitară, de pescuit etc. Statele riverane au dreptul de a întreprinde măsurile necesare în vederea interzicerii transportului mărfurilor de contrabandă, a emisiunilor radiotelegrafice ilegale etc.

ZONE INTERZISE (zone operaționale, zone de război, arii închise, arii primejdioase pentru navigație), zone maritime, parte a mării libere (largul mării) cu privire la care un stat beligerant interzice neutrilor navigația, sau o permite numai pe anumite rute controlate de el. În al doilea război mondial, Anglia a declarat la 31 iul. 1940 blocate mările din apropierea Germaniei și a organizat acolo cîmpuri de mine, iar Germania a declarat la 17 aug. 1940 blocate toate mările din jurul Marii Britanii. Asemenea procedee încalcă principiul libertății de navigație a neutrilor și nu pot fi justificate nici ca represalii împotriva unor acte ilicite ale adversarului, întrucît lovesc în interesele legitime și drepturile statelor neutre cărora nu li se reproșează nici o încălcare a dreptului internațional. Cît privește scufundarea în zonele interzise fără avertisment prealabil, instanțele internaționale care au judecat după primul război mondial unele crime de război nu au admis nici un fel de excepții de la regulile generale aplicabile în caz de război maritim navigației maritime.

ZONE ȘI LOCALITĂȚI SANITARE ȘI DE SECURITATE, porțiuni de teritoriu unde, prin acord între beligeranți, sînt puși la adăpost de efectele războiului răniții și bolnavii, precum și personalul însărcinat cu organizarea și administrarea acestor zone. Aceste zone, create în baza Convențiilor de la Geneva din 12 aug. 1949 privind protecția victimelor de război (v.), pot fi situate atît pe teritoriul unui stat beligerant cît și pe teritoriile ocupate de acesta. Pot continua a locui în aceste zone persoanele care își au reședința permanentă aici. Aceste zone, pentru a se putea bucura de protecția cuvenită, trebuie să îndeplinească anumite condiții, printre care: să nu reprezinte decît o mică parte din teritoriul controlat de statul care le-a creat și să nu aibă o populație densă; să nu fie situate în apropiere de obiective militare sau de instalații industriale sau administrative importante; să fie situate în regiuni îndepărtate de locurile unde au loc sau este de presupus că vor avea loc lupte. Aceste zone nu vor fi în nici o împrejurare apărate prin mijloace militare. Căile de comunicare de care dispun nu vor fi utilizate pentru deplasările personalului militar sau materialelor de război. Zonele respective, care pentru a fi recunoscute trebuie marcate cu însemnul C.R.I., nu trebuie atacate în nici o împrejurare.

ZONE VALUTARE, grupări de țări sau teritorii din cadrul sistemului mondial capitalist ale căror valute sînt strîns legate de valuta celui mai puternic stat al zonei. De regulă, z.v. nu sînt fundamentate pe acorduri internaționale de constituire, ci pe baza unor înțelegeri parțiale sau acorduri de principiu referitoare la politica cursurilor de schimb, controlul valutar etc. Principala trăsătură a z.v. este susținerea de către toate țările membre a unui curs fix al valutelor lor în raport cu valuta țării dominante. Cînd valuta țării dominante suferă modificări de curs, valutele celorlalte țări ale zonei înregistrează — de regulă — aceleași modificări; astfel, devalorizarea lirei sterline în 1967 a fost

urmată de devalorizarea altor 30 de valute, iar devalorizării francului francez în 1969 i-a urmat devalorizarea valutelor altor 14 țări. În funcție de anumite considerente concrete, z.v. mai pot fi caracterizate și prin alte trăsături: păstrarea la băncile din țara dominantă a celei mai mari părți din rezervele oficiale de valute convertibile; schimbul valutar liber între țările membre ale zonei și existența restricțiilor valutare în decontările cu terții; apropierea sistemelor bancare ale țărilor membre de sistemul bancar al țării dominante. Cele mai importante z.v. din perioada postbelică au fost: zona dolarului (constituită pe baza blocului dolarului); zona lirei sterline (constituită pe baza blocului lirei sterline); zona francului francez (formată în perioada postbelică între Franța și o parte din fostele sale posesiuni coloniale). În întreaga perioadă postbelică, dar în special după anii 1965—1970, reflectînd mutațiile din economia mondială, au avut loc profunde modificări în structura z.v., fiind în curs de desfășurare un proces de formare a altor grupări de state în relațiile valutare internaționale. Ca tendințe principale s-a semnalat desprinderea mai multor țări din zona lirei sterline și zona francului francez, o parte din aceste țări acționînd în direcția formării unor sisteme valutare proprii, de-sine-stătătoare, iar altele legînd valuta națională de cursul de schimb al dolarului.

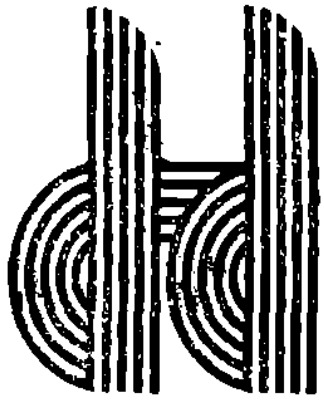

ANEXE

Anexa I

REGII DACI

c. 300 î.e.n.	DROMICHAITES
?	?
c. 200 î.e.n.	OROLES
c. 70 (sau 82) — c. 44 î.e.n.	BUREBISTA
c. 44 î.e.n.	DECENEUS
?	COMOSICUS
?	CORYLLUS
?	...
?	SCORILLO
c. 68/69 e.n. — 87 e.n.	DURAS-DIURPANEUS
87 — 106 e.n.	DECEBALUS (DECEBAL)

GUVERNATORII PROVINCIILOR ROMANE ALE DACIEI ȘI MOESIEI

Guvernatorii provinciei Daciei *(legati Augusti pro praetore)* între 106—118 e.n.:

106 — ?	D. TERENTIUS SCAURIANUS
112 — 117?	C. AVIDIUS NIGRINUS
117 — 118	C. IULIUS QUADRATUS BASSUS
118	Q. MARCIUS TURBO — general învestit cu puteri extraordinare, având titlul de *praefectus Aegypti*

Comandanți ai legiunii a XIII-a, Gemina *(legati Augusti legionis)* la Apulum între 106 — 118 e.n.:

Q. ABURNIUS CAEDICIANUS

Guvernatori ai provinciei Dacia Superior *(legati Augusti pro praetore)*, și totodată comandanți ai legiunii a XIII-a Gemina între 118 — 167 e.n.:

120—126	SEX. MINUCIUS FAUSTINUS
	CN. IULIUS SEVERUS
127—135?	CN. PAPIRIUS AELIANUS
135	C. IULIUS BASSUS
144?	Q. MUSTIUS PRISCUS
145—151?	C. CURTIUS IUSTUS
127—167	TI. IULIUS FLACCINUS
135—167	L. ANNIUS FABIANUS
151—152	M. SEDATIUS SEVERIANUS?
153—156?	CALPURNIUS IULIANUS?

157—158	M. STATIUS PRISCUS
159—161	P. FURIUS SATURNINUS
161—167?	...DIUS...?
161—167?	P. CALPURNIUS PROCULUS

Procuratorii financiari *(procuratores Augusti)* ai Daciei Superior între 118—167 e.n.:

157—158	T. DESTICIUS SEVERUS

Procuratorii prezidiali *(procuratores Augusti)* ai Daciei Inferior între 118—167 e.n.:

129	PLAUTIUS CAESIANUS
138	T. FLAVIUS CONSTANS
140	IULIUS FIDUS AQUILLA
	T. FLAVIUS PRISCUS C. GALLONIUS FRONTO Q. MARCIUS TURBO — general investit cu puteri extraordinare, avînd titlul de *pro legato et praefectus.*

Procuratorii prezidiali ai Daciei Porolissensis *(procuratores Augusti)* între 123—167 e.n.:

123	LIVIUS GRAPUS
133	FLAVIUS ITALICUS
157	TI. CLAUDIUS QUINTILIANUS
158	M. MACRINIUS VINDEX
164	SEMPRONIUS INGENUUS

Guvernatorii *(legati Augusti pro praetore)* celor trei Dacii între 168—271 e.n.:

169—170	M. CLAUDIUS FRONTO
171—173?	SEX. CORNELIUS CLEMENS
173—175?	L. AEMILIUS CARUS
176—177	C. ARRIUS ANTONINUS
178—180	P. HELVIUS PERTINAX
180—182	C. VETTIUS SABINIANUS IULIUS HOSPES
182—185	L. VESPRONIUS CANDIDUS
192—194	Q. AURELIUS POLUS TERENTIANUS
194—196	P. SEPTIMIUS GETA
197—199?	C. IULIUS GALLUS
200—201	L. OCTAVIUS IULIANUS
202—204	L. POMPONIUS LIBERALIS
205—207	P. MEVIUS SURUS

208—209	C. IULIUS MAXIMINUS
214—217?	C. IULIUS SEPTIMIUS CASTINUS
218	MARCIUS CLAUDIUS AGRIPPA
211—222	L. MARIUS PERPETUUS
222—235	IASDIUS DOMITIANUS
225—230?	POLLIENUS AUSPEX
240—244	D. SIMONIUS PROCULUS IULIANUS
Fără date:	M. VERACILIUS VERUS
	M. CUSPIUS...
	...TIRO
	...POSTUMINUS

Comandanți ai legiunii a XIII-a Gemina *(legati Augusti legionis)* la Apulum între 168—271 e.n.:

177—181?	M. VALERIUS MAXIMIANUS
179—180?	A. IULIUS POMPILIUS PISO
182—185	C. CAERELLIUS SABINUS
191	TI. MANILIUS FUSCUS
197?	TI. CLAUDIUS CLAUDIANUS
198—211?	Q. MARCIUS VICTOR FELIX MAXIMILLIANUS
198—211?	OLUS TERENTIUS PUDENS UTTEDIANUS
200—203?	M. HERENNIUS FAUSTUS
212—217?	L. ANNIUS ITALICUS HONORATUS
212—217?	RUFRIUS SULPICIANUS
212—222?	IASDIUS DOMINITIANUS
220?	M. CAECILIUS RUFINUS MARIANUS
224—226?	Q. SERVAEUS FUSCUS CORNELIANUS
222—235	M. VALERIUS LONGINUS
238—244	P. PETRONIUS POLIANUS
238—244	PISTORIUS RUGIANUS
Fără date:	Q. CAECILIUS LAETUS

Comandanți ai legiunii a V-a Macedonica *(legati Augusti legionis)* la Potaissa între 168—271 e.n.:

178—179?	M. VALERIUS MAXIMIANUS
195—197?	TI. CLAUDIUS CLAUDIANUS
218?	DOMITIUS ANTIGONUS

Procuratori financiari *(procuratores Augusti)* ai Daciei Apulensis între 168—217 e.n.:

169—170?	P. HELVIUS PERTINAX
180	P. COMINIUS CLEMENS
181—182?	T. CLAUDIUS XENOPHON

183—184?	C. SEMPRONIUS URBANUS
198—209	L. OCTAVIUS FELIX
198—211	HERENNIUS GAMELLINUS
212—217	ULPIUS VICTOR
235—238	Q. AXIUS AELIANUS
235—249	AURELIUS MARCUS
244—246	P. AELIUS HAMMONIUS
Secolul III:	M. AURELIUS TUESIANUS
Fără date:	AELIUS APOLLINARIS
	CAESIDIUS RESPECTUS
	T. CORNASIDIUS SABINUS
	Q. DECIUS VINDEX
	M. LUCCEIUS FELIX

Procuratori financiari *(procuratores Augusti)* ai Daciei Malvensis între 168—271 e.n.:

167	M. MACRINIUS AVITUS CATONIUS VINDEX
198—209	M. AURELIUS HERACLITUS?
212—217	C. IULIUS PATERNUS?
Fără date:	M. AURELIUS CASSIANUS

Procuratori financiari *(procuratores Augusti)* ai Daciei Porolissensis între 168—271 e.n.:

170—175?	C. AURELIUS ATILIANUS
176—177?	M. VALERIUS MAXIMIANUS
190?	C. VALERIUS CATULLINUS
191—192	AELIUS CONSTANS
198—209	P. AELIUS SEMPRONIUS LYCINUS
198—209	M. COCCEIUS GENIALIS
212—217	ULPIUS VICTOR
217—218	M. AURELIUS APOLLINARIS
Fără date:	C. PUBLICIUS ANTONIUS PROBUS

Guvernatori *(legati Augusti pro praetore)* ai Moesiei între 15—86 e.n.:

15— 35?	C. POPPAEUS SABINUS
17— 18	LATINIUS PANDUSA
18	L. POMPONIUS FLACCUS
21	P. VELLAEUS
26— 34	POMPONIUS LABEO
35— 44	P. MEMMIUS REGULUS
41— 44	MARTIUS MACER
44— 45?	A. DIDIUS GALLUS
47— 53	TULLIUS GEMINUS
53— 60	FLAVIUS SABINUS
60— 67?	TI. PLAUTIUS SILVANUS AELIANUS

67— 68	C. POMPONIUS PIUS
69	M. APONIUS SATURNINUS
69— 70	C. FONTEIUS AGRIPPA
70	RUBRIUS GALLUS
78	SEX. VETTULENUS CERIALIS
82	C. VETTULENUS CIVICA CERIALIS
85— 86	C. OPPIUS SABINUS

Guvernatori *(legati Augusti pro praetore)* ai Moesiei Inferior între 86—275 e.n.:

92	SEX. OCTAVIUS FRONTO
97	L. IULIUS MARINUS?
99	Q. POMPONIUS RUFUS
100—102	M. LIBERIUS MAXIMUS
103	Q. FABIUS POSTUMINUS
105	A. CAECILIUS FAUSTINUS
105—107	L. FABIUS IUSTUS
112	P. CALPURNIUS MACER CAULIUS RUFUS
116—117	Q. ROSCIUS MURENA POMPEIUS FALCO
120	...RTORIUS...
121—128?	C. BRUTTIUS PRAESENS
130?	SEX. MINUCIUS FAUSTINUS CN. IULIUS SEVERUS
134	SEX. IULIUS MAIOR
138—139?	M. ANTONIUS HIBERNUS
140—142 (146—148?)	IULIUS CRASSUS
142—144	L. MINUCIUS NATALIS QUADRONIUS VERUS
145	TI. CLAUDIUS SATURNINUS
149—152?	UMMIDIUS QUADRATUS
150?	C. PRASTINA PACATUS MESSALINUS?
150—152 (153—154?)	Q. FUFUCIUS CORNUTUS
155	T. FLAVIUS LONGINUS Q. MARCIUS TURBO
157	T. POMPONIUS PROCULUS VITRASIUS POLLIO
158—160	L. IULIUS STATILIUS SEVERUS
161—163	M. SERVILIUS FABIANUS MAXIMUS
163—164	M. IALLIUS BASSUS FABIUS VALERIANUS
165—170?	M. PONTIUS LAELIANUS
168—169?	SEX. CALPURNIUS AGRICOLA?
170?	P. VIGELLIUS RAIUS PLARIUS SATURNINUS
172?	M. VALERIUS BRADUA

174—175?	M. MACRINIUS AVITUS CATONIUS VINDEX
176—177?	P. HELVIUS PERTINAX
185—192	ANONIM
193—194	P. SEPTIMIUS GETA
194—196	POLLIENUS AUSPEX
197—198	COSCONIUS GENTIANUS
198	C. OVINIUS TERTULLUS
202—205	L. AURELIUS GALLUS
198—209	C. IUNIUS FAUSTINUS PLACIDUS POSTUMIANUS
198—209	L. IULIUS FAUSTINIANUS
209—212	FLAVIUS ULPIANUS
211—217	...QUINTILIANUS
217—218	M. STATIUS LONGINUS
217—218	P... PONTIANUS
217—218	MARCIUS CLAUDIUS AGRIPPA
219—220	T. FLAVIUS NOVIUS RUFUS
221—222	IULIUS ANTONIUS SELEUCUS
221—222	SERGIUS TITIANUS
222—225?	POLLIENUS AUSPEX?
222—235	IULIUS GAETULICUS
222—235	FIR... PHILOPAPPUS
222—235	UM... TEREVENTINUS
222—235	TI. IULIUS FESTUS
224	L. ANNIUS ITALICUS HONORATUS
229	L. MANTENNIUS SABINUS
230	SEX. ANICIUS FAUSTUS PAULINUS
234	C. MESSIUS QUINTUS DECIUS VALERINUS
235—236	DOMITIUS ANTIGONUS
238—240	TULLIUS MENOPHILUS
240—241	C. PE...
241	SABINIUS? MODESTUS
241—244	CAESENNIUS VINIUS
241—244	PROSIUS TERTULIANUS
244	...SEVERIANUS
244—247	PRASTINA MESSALINUS
248	TI. CLAUDIUS MARINUS PACATIANUS
249	C. MESSIUS QUINTUS DECIUS VALERINUS
249—250	P... POST...
250—251	C. VIBIUS TREBONIANUS GALLUS
253	M. AEMILIUS AEMILIANUS
256—258?	VITENNIUS IUVENIS
270—275	ANONIM
275— ?	CLAUDIUS NATALIANUS

Guvernatori de rang ecvèstru *(praesides)* ai Moesiei Inferior în cea de-a doua jumătate a secolului al III-lea e.n.:

270—271	M. AURELIUS SEBASTIANUS
272	ANONIM

Comandanți ai legiunii a V-a Macedonica *(legati Augusti legionis)* la Troesmis între 106? — 167 e.n.:

134	PLOTIUS IULIANUS
147—148?	M. SEDATIUS SEVERIANUS
149—152?	CALPURNIUS IULIANUS
161—165	P. MARTIUS VERUS
166—167?	P. VIGELLIUS RAIUS PLARIUS SATURNINUS

Procuratori financiari *(procuratores Augusti)* ai Moesiei Inferior între 86—284 e.n.:

115	...LATINIANUS
125—165?	L. SEPTIMIUS? PETRONIANUS
194—238	C. TITIUS SIMILIS
198—209	T. AURELIUS CALPURNIANUS APOLLONIDES
236?	L. TITINIUS CLODIANUS
239—240	P. AELIUS HAMMONIUS

DOMNII ȚĂRII ROMÂNEȘTI

1247 (înainte de) — 1277 sau 1279	LITOVOI, voievod în dreapta Oltului
1247 (înainte și după)	SĂNISLAU, voievod în stînga Oltului, la Argeș
1277 sau 1279 — circa 1290	BĂRBAT
circa 1290 — circa 1310	TIHOMIR
circa 1310 — 1352	BASARAB I
1352 — 1364 nov. 16	NICOLAE ALEXANDRU
1364 nov. 16 — circa 1377	VLADISLAV I (VLAICU-VODĂ)
circa 1377 — circa 1383	RADU I
circa 1383—1386 în. de sept. 23	DAN I
1386 sept. 23—1418 ian. 31	MIRCEA CEL BĂTRÎN
1394 după oct. 10—1397 ian.	VLAD I
1418 ian. 31—1420 aug.	MIHAIL I
1420 aug. — 1421 mart.	DAN AL II-LEA
1421 mart. — nov.	RADU AL II-LEA PRASNAGLAVA
1421 nov. — 1423 vara	DAN AL II-LEA
1423 vara	RADU AL II-LEA PRASNAGLAVA
1423 vara — 1424 după dec. 12	DAN AL II-LEA
1424 după dec. 12—1426 mai	RADU AL II-LEA PRASNAGLAVA
1426 mai — 1427 ian.	DAN AL II-LEA
1427 ian. — primăvara	RADU AL II-LEA PRASNAGLAVA
1427 primăvara — 1431 mart.	DAN AL II-LEA

1431 mart. — 1436 dec.	ALEXANDRU I ALDEA
1436 dec. — 1442 după mart.	VLAD DRACUL
1442 după mart. — vara	MIRCEA
1442 în. de sfîrşitul lui aug. — 1443 toamna	BASARAB AL II-LEA
1443 toamna — 1447 nov.-dec.	VLAD DRACUL
1447 dec. — 1448 oct.	VLADISLAV AL II-LEA
1448 oct.	VLAD ŢEPEŞ
1448 oct. — 1456 aug. 22	VLADISLAV AL II-LEA
1456 aug. 22 — 1462 nov.	VLAD ŢEPEŞ
1462 nov. — 1473 nov.	RADU CEL FRUMOS
1473 nov. 24 — dec. 23	BASARAB (CEL BĂTRÎN) LAIOTĂ
1473 dec. 23 — 1474 primăvara	RADU CEL FRUMOS
1474 primăvara	BASARAB (CEL BĂTRÎN) LAIOTĂ
1474 primăvara — în. de sept. 4	RADU CEL FRUMOS
1474 în. de sept. 4 — oct.	BASARAB (CEL BĂTRÎN) LAIOTĂ
1474 oct. — 1475 ian.	RADU CEL FRUMOS
1475 ian. — 1476 în. de nov. 8	BASARAB (CEL BĂTRÎN) LAIOTĂ
1476 în. de nov. 8 — dec.	VLAD ŢEPEŞ
1476 dec. — 1477 nov.	BASARAB (CEL BĂTRÎN) LAIOTĂ
1477 nov. — 1481 sept.	BASARAB CEL TÎNĂR (ŢEPELUŞ)
1481 aug.	MIRCEA
1481 sept. — în. de nov. 16	VLAD CĂLUGĂRUL
1481 nov. — 1482 după mart. 23	BASARAB CEL TÎNĂR (ŢEPELUŞ)
1482 după mart. 23 — 1495 sept.	VLAD CĂLUGĂRUL
1495 sept. între 8 şi 15—1508 apr.	RADU CEL MARE
1508 apr. — 1509 oct.	MIHNEA CEL RĂU
1509 în. de oct. 29—1510 ian.	MIRCEA
1510 febr. — 1512 ian. 23	VLAD CEL TÎNĂR (VLĂDUŢ)
1512 ian. 23—1521 sept. 15	NEAGOE BASARAB
1521 sept. 15 — oct.	TEODOSIE
1521 oct.	VLAD (RADU-VODĂ) CĂLUGĂRUL
1521 oct. — 1522 după ian. 7	TEODOSIE
1522 în. de febr. 3 — apr., sfîrşitul lui iun. — începutul lui aug., oct. — 1523 în. de iun. 11	RADU DE LA AFUMAŢI
1523 în. de iun. 11 — sfîrşitul lui oct.	VLADISLAV AL III-LEA
1523 oct.-nov. — 1524 ian. 19—24	RADU BĂDICA
1524 ian. 19—24 — mai	RADU DE LA AFUMAŢI
1524 mai — în. de sept.	VLADISLAV AL III-LEA
1524 în. de sept. — 1525 sfîrşitul	RADU DE LA AFUMAŢI la Tîrgovişte
1525 în. de 19 apr. — după aug. 18	VLADISLAV AL III-LEA la Bucureşti
1525 sfîrşitul — 1529 ian. 2	RADU DE LA AFUMAŢI
1529 după ian. 2—1530 în. de mai-iun.	MOISE
1530 iun. — 1532 după sept. 18	VLAD ÎNECATUL
1532 sept. 18—1535 iun. 10/11	VLAD VINTILĂ DE LA SLATINA
1535 iun. 12—1545 în. de mart. 17	RADU PAISIE (PETRU DE LA ARGEŞ)
1545 mart. 17—1552 nov. 16	MIRCEA CIOBANUL
1552 nov. 16—1553 în. de mai 11	RADU ILIE (HAIDĂUL)
1553 în. de mai 11—1554 febr. 28	MIRCEA CIOBANUL

1554 mart. — 1557 dec. 26	PĂTRAȘCU CEL BUN
1558 ian. — 1559 sept. 21	MIRCEA CIOBANUL
1559 sept. 21—1568 după iun. 8	PETRU CEL TÎNĂR
1568 iun. 14 (iul. 3) — 1574 apr. 30	ALEXANDRU AL II-LEA MIRCEA VINTILĂ
1574 mai	
1574 mai — 1577 sept. 27/28	ALEXANDRU AL II-LEA MIRCEA
1577 după sept. 27/28 — 1583 iul.	MIHNEA TURCITUL
1583 iul. — 1585 apr. 6	PETRU CERCEL
1585 apr. în. de 16—1591 după mai 19	MIHNEA TURCITUL
1591 după mai 22—1592 după iul. 15	ȘTEFAN SURDUL
1592 aug. — 1593 sept.	ALEXANDRU CEL RĂU
1593 sept. (oct.) — 1601 aug. 9	MIHAI VITEAZUL
1599 nov. — 1600 sept.	NICOLAE PĂTRAȘCU
1600 după nov. 25—1601 după iul. 4	SIMION MOVILĂ
1601 sept. —1602 mart.	RADU MIHNEA
1601 nov. — 1602 iul.	SIMION MOVILĂ
1602 în. de aug. 3—1611 ian.	RADU ȘERBAN
1611 ian. — mart.	Ocupația principelui Transilvaniei GABRIEL BÁTHORY
1611 mart. — mai	RADU MIHNEA
1611 iun. — după sept. 8	RADU ȘERBAN
1611 sept. 12—1616 aug.	RADU MIHNEA
1616 aug.	GAVRIL MOVILĂ (neconfirmat de Poartă)
1616 sept. — 1618 mai	ALEXANDRU ILIAȘ
1618 în. de iun. 2—1620 după iul. 22	GAVRIL MOVILĂ
1620 aug. — 1623 după aug. 14	RADU MIHNEA
1623 după aug. 14—1627 după nov. 3	ALEXANDRU COCONUL
1627 după nov. 3 — 1629 în. de oct. 15	ALEXANDRU ILIAȘ
1629 în. de oct. 15—1632 iul. 21	LEON TOMȘA
1632 după iul. 21 — sept.	RADU ILIAȘ
1632 sept. — 1654 apr. 9	MATEI BASARAB
1654 apr. 9 — 1658 mart.	CONSTANTIN ȘERBAN
1658 mart. — 1659 nov.	MIHNEA AL III-LEA RADU
1659 nov. 20 — 1660 sept. 1	GHEORGHE GHICA
1660 sept. 16—1664 după nov. 27	GRIGORE GHICA
1664 în. de dec. 2—1669 mart. 3	RADU LEON
1669 mart. 3—1672 în. de febr. 12	ANTONIE VODĂ DIN POPEȘTI
1672 febr. — 1673 nov.	GRIGORE GHICA
1673 nov. — 1678 după nov. 22	GHEORGHE DUCA
1678 după nov. 22—1688 oct. 28	ȘERBAN CANTACUZINO
1688 oct. 28—1714 mart. 24	CONSTANTIN BRÎNCOVEANU
1714 mart. 25—1715 dec. 25	ȘTEFAN CANTACUZINO
1715 dec. 25—1716 nov. 14	NICOLAE MAVROCORDAT
1716 nov. 21—1719 febr. 23	IOAN MAVROCORDAT
1719 mart. — 1730 sept. 3	NICOLAE MAVROCORDAT
1730 sept. 3 — după oct. 4	CONSTANTIN MAVROCORDAT
1730 oct. — 1731 oct. 13	MIHAIL RACOVIȚĂ
1731 oct. 13—1733 apr. 5	CONSTANTIN MAVROCORDAT
1733 apr. 5—1735 nov. 16	GRIGORE AL II-LEA GHICA
1735 nov. 16—1741 în. de sept. 5	CONSTANTIN MAVROCORDAT
1741 sept. — 1744 iul.	MIHAIL RACOVIȚĂ
1744 iul. — 1748 apr.	CONSTANTIN MAVROCORDAT

1748 apr. — 1752 aug. 23	GRIGORE AL II-LEA GHICA
1752 aug. 24—1753 iun.	MATEI GHICA
1753 iun. — 1756 febr. 8	CONSTANTIN RACOVIŢĂ
1756 febr. 8—1758 aug.	CONSTANTIN MAVROCORDAT
1758 aug. — 1761 iun. 5	SCARLAT GHICA
1761 iun. 5—1763 mart. 9	CONSTANTIN MAVROCORDAT
1763 mart. 9—1764 ian. 26	CONSTANTIN RACOVIŢĂ
1764 ian. 26—1765 aug. 18	ŞTEFAN RACOVIŢĂ
1765 aug. 18—1766 dec. 2	SCARLAT GHICA
1766 dec. 2—1768 oct. 17	ALEXANDRU SCARLAT GHICA
1768 oct. 17—1769 nov. 5	GRIGORE AL III-LEA GHICA
1769 nov. 5—1774 iul. 10	Ocupaţia rusă
1770 mai — 1771 oct.	MANOLE (EMANUEL) GIANI-RUSET
1774 sept. 15—1782 ian. 4	ALEXANDRU IPSILANTI
1782 ian. 5—1783 iul. 6	NICOLAE CARAGEA
1783 iul. 6—1786 în. de mart. 26	MIHAI SUŢU
1786 mart. 26—1790 iun. 8	NICOLAE MAVROGHENI
1789 nov. 3—1791 iul. 24	Ocupaţia austriacă
1791 mart. — 1793 ian.	MIHAI SUŢU
1793 în. de ian. 4—1796 aug. 17	ALEXANDRU MORUZI
1796 aug. 17—1797 nov. 22 (28)	ALEXANDRU IPSILANTI
1797 nov. 22 (28) — 1799 febr.	CONSTANTIN HANGERLI
1799 febr. 28—1801 oct. 8	ALEXANDRU MORUZI
1801 oct. 8—1802 mai 19	MIHAI SUŢU
1802 iun. 20 — aug. 18	ALEXANDRU SUŢU, domnul Moldovei, caimacam
1802 aug. 18—1806 aug. 12	CONSTANTIN IPSILANTI
1806 aug. 12 — oct. 1	ALEXANDRU SUŢU
1806 oct. 3—1807 mai 19	CONSTANTIN IPSILANTI
1806 nov. 17—1812 mai 16	Ocupaţia rusă
1806 dec. 16	numit domn ALEXANDRU SUŢU (nu ocupă scaunul)
1807 iul. 27 — aug. 16	CONSTANTIN IPSILANTI
1812 aug. 27—1818 sept. 29	IOAN GHEORGHE CARAGEA
1818 nov. 4—1821 ian. 19	ALEXANDRU SUŢU
1821 febr. — iun.	numit domn SCARLAT CALLIMACHI (nu ocupă scaunul)
1821 mart. — mai 14	TUDOR VLADIMIRESCU, conducător al mişcării revoluţionare de la 1821
1821 mai 16—1822 iun.	Ocupaţia turcească
1822 iun. 30—1828 apr. 29	GRIGORE AL IV-LEA GHICA
1828 mai — 1834 apr.	Ocupaţia rusă
1834 apr. 1 — 1842 oct. 7	ALEXANDRU GHICA
1842 dec. 20 (1843 ian. 5) — 1848 iun. 13/14	GHEORGHE BIBESCU
1848 iun. 14—iul. 28	GUVERNUL REVOLUŢIONAR PROVIZORIU
1848 iul. 28 — sept. 13	Locotenenţă domnească (ION HELIADE RĂDULESCU, NICOLAE GOLESCU şi CHRISTIAN TELL)
1848 sept. 13—1849 iun.	CONSTANTIN CANTACUZINO, caimacam

1849 iun. 16—1853 oct. 17	BARBU ŞTIRBEI
1853 oct. 17—1854 iul. 19	Ocupaţia rusă
1854 iul. 27 — aug.	Ocupaţia turcească
1854 aug. 7 — 1856 mart. 13	Ocupaţia austriacă
1854 sept. 23—1856 mart. 12	BARBU ŞTIRBEI
1856 ian. — 1858 oct.	ALEXANDRU D. GHICA, caimacam
1858 oct. — 1859 ian. 24	Căimăcămia de trei (IOAN MANU, EMANOIL BĂLEANU şi IOAN FILIPESCU)
1859 ian. 24	ALEXANDRU IOAN CUZA, domn al Moldovei, este ales domn şi în Ţara Românească

DOMNII MOLDOVEI

c. 1332—1353	DRAGOŞ
c. 1354 — c. 1358	SAS
1359	BALC
1359 — c. 1365	BODGAN I
c. 1365 — c. 1375	LAŢCU
c. 1375 — c. 1391	PETRU I
c. 1391 — c. 1394	ROMAN I
c. 1394—1399	ŞTEFAN I
1399—1400	IUGA
1400 apr. 23—1432 ian. 1	ALEXANDRU CEL BUN
1432 ian. 1—1433 sept.	ILIAŞ (ILIE)
1433 oct. — 1435 aug. 3	ŞTEFAN
1435 aug. 5 — 1436 mart. 8	ILIAŞ
1436 mart. 8 — 1442 după aug. 1	ILIAŞ şi ŞTEFAN
1442 aug. — 1447 iul. 13	ŞTEFAN
1447 iul. 13 — după sept. 15	PETRU AL II-LEA
1447 după sept. 15—1448 febr. 23	ROMAN AL II-LEA
1448 după febr. 23—1449 în. de mart. 23	PETRU AL II-LEA
1449 iarna	CIUBĂR (domnie incertă)
1449 în. de mart. 23 — oct. 12	ALEXĂNDREL
1449 oct. 12—1451 oct. 15	BOGDAN AL II-LEA
1451 după oct. 15—1452 febr.	PETRU ARON
1452 febr. — 1454 în. de aug. 24	ALEXĂNDREL
1454 în. de aug. 25—1455 în. de febr. 8	PETRU ARON
1455 în. de febr. 8 — mai 25	ALEXĂNDREL
1455 mai 25—1457 apr. 14	PETRU ARON
1457 apr. 14—1504 iul. 2	ŞTEFAN CEL MARE
1504 iul. 2—1517 apr. 20	BOGDAN AL III-LEA (CEL ORB)
1517 apr. 20—1527 ian. 14	ŞTEFĂNIŢĂ
1527 după ian. 14—1538 sept. 18	PETRU RAREŞ
1538 sept. 18—1540 dec.	ŞTEFAN LĂCUSTĂ
1540 dec. — 1541 febr.	ALEXANDRU CORNEA
1541 febr. — 1546 sept. 3	PETRU RAREŞ
1546 sept. 3 —1551 iun. 11	ILIAŞ
1551 iun. 11—1552 sept. 1	ŞTEFAN
1552 sept.	IOAN JOLDEA

1552 sept. — 1561 nov. 18	ALEXANDRU LĂPUȘNEANU
1561 nov. 18 — 1563 nov. 6	DESPOT-VODĂ (IOAN IACOB HERACLID)
1563 aug. 8 sau 10 — 1564 mart.	ȘTEFAN TOMȘA
1564 mart. — 1568 mart.	ALEXANDRU LĂPUȘNEANU
1568 mart. — 1572 febr.	BOGDAN
1572 febr. — 1574 iun. 13/14	IOAN VODĂ CEL VITEAZ
1574 iun. 13/14 — 1577 nov. 23	PETRU ȘCHIOPUL
1577 nov. 23 — după dec. 28	IOAN POTCOAVĂ
1578 ian. 1—1579 nov. 21	PETRU ȘCHIOPUL
1579 nov. 21—1582 după sept. 2	IANCU SASUL
1582 după sept. 2—1591 aug. 19	PETRU ȘCHIOPUL
1591 sept. — 1592 iun.	ARON TIRANUL
1592 iun.	ALEXANDRU CEL RĂU (fiind trecut pe scaunul Țării Românești nu a domnit în Moldova)
1592 aug. — oct.	PETRU CAZACU
1592 oct. 14—1595 apr. 24	ARON TIRANUL
1595 apr. 24 — aug.	ȘTEFAN RĂZVAN
1595 aug. 25—1600 în. de mai 27	IEREMIA MOVILĂ
1600 în. de mai 27 — sept.	MIHAI VITEAZUL
1600 sept. — 1606 iun. 30	IEREMIA MOVILĂ
1606 iun. 30—1607 sept. 14	SIMION MOVILĂ
1607 sept. 14 — oct.	MIHAIL MOVILĂ
1607 oct.	CONSTANTIN MOVILĂ
1607 în. de nov. 6 — dec. 6/9	MIHAIL MOVILĂ
1607 dec. 6/9 — 1611 nov. 10	CONSTANTIN MOVILĂ
1611 nov. 11—1615 nov. 12	ȘTEFAN AL II-LEA TOMȘA
1615 nov. 12—1616 iul.	ALEXANDRU MOVILĂ
1616 iul. — 1619 după febr. 9	RADU MIHNEA
1619 după febr. 9—1620 sept. 10	GASPAR GRAȚIANI
1620 sept. 10—1621 oct.	ALEXANDRU ILIAȘ
1621 oct. — 1623 după aug. 4	ȘTEFAN AL II-LEA TOMȘA
1623 după aug. 4—1626 după ian. 20	RADU MIHNEA
1626 după ian. 20—1629 aug. 30	MIRON BARNOVSCHI-MOVILĂ
1629 aug. — 1630 apr. 29	ALEXANDRU COCONUL
1630 apr. 29—1631 după dec. 5	MOISE MOVILĂ
1631 după dec. 5—1633 apr.	ALEXANDRU ILIAȘ
1633 apr. — iun. 22	MIRON BARNOVSCHI-MOVILĂ
1633 iun. 25—1634 apr.	MOISE MOVILĂ
1634 apr. — 1653 apr. 3	VASILE LUPU
1653 apr. 3 — apr. 28	GHEORGHE ȘTEFAN
1653 apr. 28 — iul. 8	VASILE LUPU
1653 iul. 8—1658 mart. 3	GHEORGHE ȘTEFAN
1658 mart. 3—1659 nov. 2	GHEORGHE GHICA
1659 nov. 2 — nov. 21	CONSTANTIN ȘERBAN BASARAB
1659 nov. 21—1661 ian. 17	ȘTEFĂNIȚĂ LUPU
1661 ian. 17 — în. de febr. 17	CONSTANTIN ȘERBAN BASARAB
1661 în. de febr. 17 — sept. 19	ȘTEFĂNIȚĂ LUPU
1661 după sept. 19—1665 sept. 11	EUSTRATIE DABIJA
1665 după sept. 11—1666 după mai 21	GHEORGHE DUCA
1666 după mai 21—1668 după nov. 8	ILIAȘ ALEXANDRU
1668 după nov. 8—1672 aug. 10	GHEORGHE DUCA

1672 aug. 10—1673 nov.	ŞTEFAN PETRICEICU
1673	DUMITRAŞCU CANTACUZINO
1673 dec. — 1674 după febr. 22	ŞTEFAN PETRICEICU
1674 febr. — 1675 în. de nov. 10	DUMITRAŞCU CANTACUZINO
1675 nov. 10—1678 nov.	ANTONIE RUSET (ROSETTI)
1678 după nov. 28—1683 dec. 25	GHEORGHE DUCA
1683 dec. 25—1684 mart.	ŞTEFAN PETRICEICU
1684 ian. 29 (numit) — 1685 iun. 15	DUMITRAŞCU CANTACUZINO
1685 iun. 15—1693 mart.	CONSTANTIN CANTEMIR
1693 mart. 19 — apr. 8	DIMITRIE CANTEMIR
1693 apr. — 1695 dec. 8	CONSTANTIN DUCA
1695 dec. 8—1700 sept. 14	ANTIOH CANTEMIR
1700 sept. 14—1703 iun. 15	CONSTANTIN DUCA
1703 iun. 15 — sept.	Logofătul IOAN BUHUŞ, caimacam
1703 sept. — 1705 febr. 12	MIHAI RACOVIŢĂ
1705 febr. 12—1707 iul. 20	ANTIOH CANTEMIR
1707 iul. 20—1709 oct. 17	MIHAI RACOVIŢĂ
1709 oct. 17—1710 ian. 25	Logofătul IOAN BUHUŞ, caimacam
1709 nov. 6—1710 nov. 23	NICOLAE MAVROCORDAT
1710 nov. 23—1711 iul. 11 (16)	DIMITRIE CANTEMIR
1711 iul. — sept. 26	Caimacami: LUPU COSTACHI, mare vornic MAXUT, postelnic ANTIOH JORA, hatman GHEORGHE APOSTOL, biv vel vistiernic
1711 sept. 26 — nov. 8	Dragomanul IOAN MAVROCORDAT, caimacam
1711 sept. 26—1715 dec. 25	NICOLAE MAVROCORDAT (la Iaşi în 8 nov.)
1715 dec. 25—1726 sept. 25	MIHAI RACOVIŢĂ
1726 sept. 26—1733 apr.	GRIGORE AL II-LEA GHICA
1733 apr. — 1735 nov. 16	CONSTANTIN MAVROCORDAT
1735 nov. 16—1739 sept. 3	GRIGORE AL II-LEA GHICA
1739 sept. 3 — oct.	Ocupaţia rusă
1739 oct. — 1741 sept. 13	GRIGORE AL II-LEA GHICA
1741 sept. — 1743 iul. 20	CONSTANTIN MAVROCORDAT
1743 iul. 20—1747 mai	IOAN MAVROCORDAT
1747 mai — 1748 apr.	GRIGORE AL II-LEA GHICA
1748 apr. — 1749 aug. 20	CONSTANTIN MAVROCORDAT
1749 aug. 20 — dec. 7	IORDACHE STAVRACHI, caimacam
1749 aug. 20—1753 iun. 22	CONSTANTIN RACOVIŢĂ
1753 iun. 22—1756 febr. 8	MATEI GHICA
1756 febr. 8—1757 mart.	CONSTANTIN RACOVIŢĂ
1757 febr. — 1758 aug.	SCARLAT GHICA
1758 aug. — 1761 în. de mai 28	IOAN TEODOR CALLIMACHI (CĂLMAŞUL)
1761 în. de mai 28—1764 mart. 18	GRIGORE CALLIMACHI
1764 mart. 18—1767 ian. 23	GRIGORE AL III-LEA GHICA
1767 ian. 23—1769 iun. 3	GRIGORE CALLIMACHI
1769 iun. 18 — dec. 4	CONSTANTIN MAVROCORDAT
1769 sept. 27—1774 sept.	Ocupaţia rusă
1774 sept. 28—1777 oct. 1	GRIGORE AL III-LEA GHICA

1777 sept. 30—1782 mai 29	CONSTANTIN MORUZI
1782 mai 28—1785 ian. 1	ALEXANDRU MAVROCORDAT (DELI-BEI)
1785 ian. 1—1786 dec. 3	ALEXANDRU MAVROCORDAT (FIRARIS)
1786 dec. — 1788 apr. 8	ALEXANDRU IPSILANTI
1788 mai — 1789 mart.	MANOLE (EMANUEL) GIANI-RUSET
1788 iun. — 1791 iul. 24	Ocupaţia austriacă
1788 oct. — 1791 dec. 29	Ocupaţia rusă
1792 mart. — dec. 30	ALEXANDRU MORUZI
1792 dec. 30—1795 apr. 25	MIHAI SUŢU
1795 apr. 25—1799 mart. 7	ALEXANDRU CALLIMACHI
1799 mart. 7—1801 iun. 28	CONSTANTIN IPSILANTI
1801 iun. 28—1802 sept. 19	ALEXANDRU SUŢU
1802 sept. 19 — oct. 28	Logofătul IORDACHE CONTA ş.a., caimacam
1802 sept. 19—1806 aug. 12	ALEXANDRU MORUZI
1806 aug. 12 — oct.	SCARLAT CALLIMACHI
1806 oct. 5 (numit) — 1807 mart. 7	ALEXANDRU MORUZI
1806 nov. 17—1812 mai 12	Ocupaţia rusă
1807 mart. 7 — iul. 24	ALEXANDRU HANGERLI
1807 iul. 24—1810 iun. 1	SCARLAT CALLIMACHI (nu a domnit efectiv)
1806 dec. 7—31	IORDACHE RUSET-ROZNOVEANU, caimacam
1807 ian. 1—1812 iul. 26	Mitropolitul VENIAMIN COSTACHE ş.a., caimacam
1812 aug. 27—1819 iun. 20	SCARLAT CALLIMACHI
1819 iun. 12 (numit) — 1821 mart. 29	MIHAI SUŢU
1819 iun. 20 — nov.	Postelnicii MANU şi RIZO, caimacami
1821 mart. 29 — mai	Mitropolitul VENIAMIN COSTACHE, caimacam
1821 apr.	Eteria lui ALEXANDRU IPSILANTI
1821 mai 16—1822 iul.	Ocupaţia turcească
1821 toamna — 1822 iul.	ŞTEFAN VOGORIDE, caimacam (numit în febr. 1821)
1822 iun. 9—1828 apr. 23	ION SANDU STURDZA
1828 apr. 26—1834 apr.	Ocupaţia rusă
1834 apr. — 1849 iun.	MIHAI STURDZA
1849 oct. 2 (numit în mai) — 1853 oct. 18	GRIGORE ALEXANDRU GHICA
1853 oct. 18—1854 sept. 4	Ocupaţia rusă
1854 oct. 2—1856 iun. 26	GRIGORE ALEXANDRU GHICA
1856 iul. 3—10	Consiliul administrativ extraordinar
1856 iul. 11—1857 febr. 17	TEODOR BALŞ, caimacam
1857 febr. 17—1858 oct.	NICOLAE VOGORIDE, caimacam

1858 oct. — 1859 ian. 5	Căimăcămia de trei formată din ŞTEFAN CATARGIU (pînă la 20 oct. 1858, fiind succedat de I.A. CANTACUZINO), VASILE STURDZA, ANASTASIE PĂNU
1859 ian. 5	ALEXANDRU IOAN CUZA, ales domn al Moldovei

VOIEVOZII, PRINCIPII ŞI GUVERNATORII TRANSILVANIEI

Voievozi

1111—1113	MERCURIUS, „principele" Transilvaniei
1176	LEUSTACHIU (EUSTACHIU)
1199—1200	LEGFORUS
1200	ETH
1201	IULA (GYULA)
1202—1206	BENEDICT
1206	SMARAGD
1208—1209	BENEDICT
1209—1212	MIHAIL
1212—1213	BERTOLD DE MERANIA
1213	NICOLAE
1214	IULA (GYULA)
1215	SIMION
1216—1217	IPOCH (IPOLIT)
1217—1218	RAFAEL (RAFAIN, RAFOIN)
1219—1221	NEUKA (NEVKE)
1221—1222	PAUL
1227	POUSA
1229—1231	IULA
1232—1234	DIONISIE
1235	ANDREI
1235—1240	Mart. 21, POUSA
1242—1252	LAURENŢIU
1261	ERNEY
1263 mai 3—1264	LADISLAU 1263 iun. 3 — 1270, NICOLAE
1270 iun. 13—1272 aug. 3	MATEI
1272 sept. — 1273 mai	NICOLAE
1273 mai	IOAN
1273 iun. 7—1274 sept. 24	NICOLAE
1273 mai	IOAN
1273 iun. 7—1274 sept. 24	NICOLAE
1273—1275 iul. 27	MATEI
1275 (a doua jumătate)	LADISLAU
1275 dec. 2—1276 (mijlocul)	UGRIN
1276 aug. 9—1277 oct. 13	MATEI
1277 nov. 10 — dec.	NICOLAE

1278 nov. 6—1279 mart. 13	FINTA
1280	ŞTEFAN
1280—1281	NICOLAE
1282 mai 19	ROLAND BORŞA
1283	APOR
1284 ian. 1—1285 ian. 13	ROLAND BORŞA
1289 în. de sept. 1	MOISE (MOIUŞ)
1288 iun. 8—1293 iul. 11	ROLAND BORŞA
1294/1295 sept. — 1315	LADISLAU KÁN
1315 aug. 1—1318	NICOLAE
(1318) iun. 12—1321 nov. 25	DOJA DE DEBREŢIN
1322 apr. 18—1342 aug. 27	TOMA DE SZÉCSÉNY
1342 nov. 12—1344 iun. 15	NICOLAE
(1344) vara — 1350 nov. 3	ŞTEFAN LACKFI I
1351 febr. 3 — mai 9	TOMA CSÓR
1351 dec. — 1356 mart.	NICOLAE KONT
1356 apr. — 1359 sept. 27	ANDREI LACKFI
1359 nov. 17—1367 ian. 30	DIONISIE LACKFI
1367 mart. 12—1368 nov. 17	NICOLAE LACKFI
1369 febr. 17—1372 sept. 29	EMERIC LACKFI
1373 febr. 1—1376 apr. 9	ŞTEFAN LACKFI
1376 iun. 21—1391 dec. 2	LADISLAU DE LOSONCZ I
1392 mart. 4—1393 sept. 15	EMERIK BABEK I
1393 oct. 6—1395 sept. 14	FRANK DE SZÉCSÉNY
1395 oct. 9—1401 apr. 8	STIBOR DE STIBORICZ
1401—1403 mai 14	NICOLAE CSÁKI şi NICOLAE MARCZALI
1403 oct. 16—1409 dec. 14	IOAN TAMÁSI şi IACOB LACKFI
1410 febr. 6—1414 ian. 10	STIBOR DE STIBORICZ
1415 ian. 13—1426 în. de mai 6	NICOLAE CSÁKI
1426 sept. 22—1435 nov. 20	LADISLAU CSÁKI
1436 apr. 20—1437 apr. 16	LADISLAU CSÁKI şi PETRU CSEH
1437—1438	PETRU CSEH
1438—1440 mai 5	DESIDERIU DE LOSONCZ
1441 ian. 13	LADISLAU JAKCS
1441 mart. 7—1446	IANCU DE HUNEDOARA şi NICOLAE DE UJLAK
1446—1448	EMERIK BEBEK II
1447 apr. 4	EMERIK BEBEK II şi NICOLAE DE UJLAK
1448 mai 2 — oct.	EMERIK BEBEK II şi IANCU DE HUNEDOARA
1449 mai — 1458	NICOLAE DE UJLAK şi IOAN DE ROZGONY
1458—1460	SEBASTIAN şi IOAN DE ROZGONY
1460	SEBASTIAN DE ROZGONY şi NICOLAE DE UJLAK
1460	SEBASTIAN DE ROZGONY şi LADISLAU DE KANIZSA
1461 apr. — sept.	SEBASTIAN DE ROZGONY
1462—1465	NICOLAE DE UJLAK şi IOAN PONGRÁCZ DE DINDELEAG

1465—1467	SIGISMUND şi IOAN DE SZENTGYÖRGY şi BERTHOLD ELDERBACH
1468—1472	IOAN PONGRÁCZ şi NICOLAE CSUPOR DE MONOSZLÓ
1472 nov. — 1475	BLASIU MAGYAR
1475 febr. — 1476	IOAN PONGRÁCZ
1478—1479	PETRU GERÉB DE VINGARD
1479—1493	STEFAN BÁTHORY I
1493—1495	LADISLAU DE LOSONCZ şi BARTOLOMEU DRÁGFI
1495—1499	BARTOLOMEU DRÁGFI
1499—1510 (toamna)	PETRU DE SZENTGYÖRGY şi DE BOZIN
1510—1526	IOAN ZÁPOLYA (rege al Ungariei, 1526—1540)
1526—1529	PETRU DE PERÉNY
1529—1533	STEFAN BÁTHORY II
1533—1534	EMERIK CIBAK, guvernator
1534—1539	ŞTEFAN MAILATH
1539—1540	ŞTEFAN MAILATH şi EMERIC BALASSA
1541—1551	IOAN SIGISMUND şi ISABELLA, principi
1551—1556	FERDINAND DE HABSBURG
1556 sept. 15—1559	IOAN SIGISMUND şi ISABELLA
1559—1571 mart. 14	IOAN SIGISMUND

Principi

1571 mai 25—1575	ŞTEFAN BÁTHORY, voievod; din 1575—1583, principe
1576—1581 mai 27	CRISTOFOR BÁTHORY, voievod
1581 mai — 1597	SIGISMUND BÁTHORY, voievod
1598	Comisarii împăratului Rudolf al II-lea
1598 apr. 18 — aug. 20	MARIA CRISTIERNA
1598 aug. 20—1599 mart.	SIGISMUND BÁTHORY
1599 mart. 30 — oct. 31	ANDREI BÁTHORY
1599 nov. 1—1600 sept.	MIHAI VITEAZUL, „căpitan general şi consilier locţiitor" al împăratului Rudolf al II-lea în Transilvania
1601	SIGISMUND BÁTHORY
1601—1601 aug. 9	G. BASTA (general al lui Rudolf al II-lea) şi MIHAI VITEAZUL
1601 febr. 3—1602	SIGISMUND BÁTHORY
1602—1603	generalul G. BASTA şi comisarii lui Rudolf al II-lea
1603 mai — iul. 27	MOISE SZÉKELY
1603—1604 apr.	generalul G. BASTA şi comisarii lui Rudolf al II-lea
1605 febr. 21—1606 dec. 29	ŞTEFAN BOCSKAI
1607 febr. 8—1608 mart. 3	SIGISMUND RÁKÓCZI

1608 mart. 5—1613 oct. 27	GABRIEL BÁTHORY
1613 oct. 27—1629 nov. 15	GABRIEL BETHLEN
1629 nov. 16—1630 sept. 28	CATERINA DE BRANDENBURG
1630	ŞTEFAN BETHLEN
1630 dec. 1—1648 oct. 11	GHEORGHE RÁKÓCZI I
1648 oct. 11—1660 iun. 7	GHEORGHE RÁKÓCZI AL II-lea (ales la 19 febr. 1642)
1657—1658	FRANCISC RHÉDEI
1658 aug. 23—1660 dec. 31	ACAŢIU BARCSAI
1661 ian. 1—1662 ian. 22	IOAN KEMÉNY
1661 sept. 14—1690 apr. 15	MIHAIL APAFI I
1690 iun. 8 (sept.) — 1691	EMERIC THÖKÖLY
1704 iul. 8—1711	FRANCISC RÁKÓCZI AL II-lea

Guvernatori

1691 febr. 7—1708 nov. 1	GHEORGHE BÁNFFY I
1709 aug. 10—1710 mai 2	ŞTEFAN HALLER, preşedintele deputaţiunii ţării
1710 mai 2—1713 mart. 31	ŞTEFAN WESSELÉNYI, preşedintele deputaţiunii
1713 mart. 31—1731 dec. 15	SIGISMUND KORNIS
1731—1732	ŞTEFAN WESSELÉNYI, preşedintele deputaţiunii
1732 iul. — 1734 iul.	FRANCISC ANTON WALLIS, preşedintele guvernului
1734 dec. 2—1755 oct. 18	IOAN HALLER
1755 dec. — 1758 iul. 6	FRANCISC VENCESLAV WALLIS, preşedintele guvernului
1758 iul. 6—1762 mai 7	LADISLAU KEMÉNY, preşedintele guvernului
1762 mai 7—1764 mai 18	ADOLF BUCCOW, preşedintele guvernului
1764 iul. 21—1767 oct. 20	ANDREI HADIK, preşedintele guvernului
1767 dec. 14—1770 sept. 28	CAROL O'DONELL, preşedintele guvernului
1771 ian. 13—1774 iul. 6	MARIA-IOSIF DE AUERSPERG
1774 iul. 6—1777 iul. 16 (preşedintele guvernului); 1777 iul. 16—1787 ian. 9, guvernator	SAMUEL BRUKENTHAL
1787 ian. 9—1822 iul. 5	GHEORGHE BÁNFFY AL II-LEA, preşedintele guvernului
1822 sept. 11—1834 oct. 15	IOAN JÓSIKA, preşedintele guvernului
1835 febr. 6—1837 apr. 30	FERDINAND D'ESTE, preşedintele guvernului
1838 oct. 5—1840 aug. 15	IOAN KORNIS
1842 ian. 8—1848 nov. 14	IOSIF TELEKI
1848 nov. 14—dec. 22	EMERIC MIKÓ
1849 iul. 11—1851 febr. 24	LUDOVIC WOHLGEMUTH

1851 apr. 29—1858 iun. 25	CAROL SCHWARZENBERG, președintele guvernului
1858 iul. 26—1861 apr. 23	FREDERIC DE LIECHTENSTEIN
1860 dec. 10—1861 nov. 26	EMERIC MIKÓ, președintele guvernului
1861 nov. 26—1867 apr. 2	LUDOVIC FOLLIOT DE GRENNEVILLE, președintele guvernului

Anexa II

MINIȘTRII DE EXTERNE ROMÂNI ÎN PERIOADA 1859—1978

MOLDOVA

VASILE ALECSANDRI	17 ianuarie 1859 — 10 noiembrie 1859
GRIGORE BALȘ	10 noiembrie 1859 — 14 martie 1860
ALEXANDRU TERIACHIU — ministru la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice, ad-interim, în urma demisiei titularului	14 martie 1860 — 19 aprilie 1860
ALEXANDRU FOTINO — directorul M.A.S. ad-interim în urma trecerii lui Al. Teriachiu ca membru al comisiei centrale	19 aprilie 1860 — 30 aprilie 1860
MIHAIL JORA	30 aprilie 1860 — 17 ianuarie 1861
CONSTANTIN ROLLA	18 ianuarie 1861 — 23 mai 1861
IOAN SILION	23 mai — 23 septembrie 1861, ad-interim, C. Rolla trecînd la Departamentul Justiției

În urma demisiei guvernului (23 septembrie) și pînă la formarea noului cabinet (5 octombrie 1861), conducerea M.A.S. a fost asigurată de directorul său Al. Fotino

LEON GHICA	5 octombrie 1861 — 22 ianuarie 1862

ȚARA ROMÂNEASCĂ

DIMITRIE BRĂTIANU	26 ianuarie 1859 — 27 martie 1859
SCARLAT FĂLCOIANU	27 martie 1859 — 1 septembrie 1859
NICOLAE CREȚULESCU — președintele Consiliului de Miniștri și ministru la Departamentul Afacerilor Interne, de la 6 septembrie, ad-interim în urma demisiei lui Scarlat Fălcoianu	1 septembrie 1859 — 10 octombrie 1859
VASILE ALECSANDRI	10 octombrie 1859 — 28 mai 1860
IOAN I. FILIPESCU	28 mai 1860 — 17 aprilie 1861

ADOLF CANTACUZINO — director în M.A.S. însărcinat ad-interim a îndeplini funcția de șef al ministerului pînă la formarea noului cabinet	17 aprilie 1861 — 30 aprilie 1861
APOSTOL ARSACHE	30 aprilie 1861 — 12 mai 1861
DIMITRIE BOLINTINEANU	12 mai 1861 — 11 iulie 1861
EDMOND VAN SAANEN — director în M.S.A. însărcinat cu conducerea departamentului pînă la formarea noului cabinet	11 iulie 1861 — 19 iulie 1861
APOSTOL ARSACHE	19 iulie 1861 — 22 ianuarie 1862

ROMÂNIA

APOSTOL ARSACHE	22 ianuarie 1862 — 24 iunie 1862
ALEXANDRU CANTACUZINO	24 iunie 1862 — 30 septembrie 1862
ION GHICA, general	30 septembrie 1862 — 17 august 1863
NICOLAE ROSETTI-BĂLĂNESCU	17 august 1863 — 2 octombrie 1865
GRIGORE BENGESCU	2 octombrie 1865 (Nu a funcționat efectiv)
SAVEL MANU, general — ministru la Departamentul de Război, ad-interim la Externe pînă la numirea noului titular	3 octombrie 1865 — 17 octombrie 1865
ALEXANDRU PAPADOPOL-CALLIMACHI	17 octombrie 1865 — 11 februarie 1866
ION GHICA	11 februarie 1866 — 11 mai 1866
PETRE MAVROGHENI	11 mai 1866 — 15 iulie 1866
GHEORGHE ȘTIRBEI	15 iulie 1866 — 1 martie 1867
ȘTEFAN GOLESCU	1 martie 1867 — 17 august 1867
ALEXANDRU TERIACHIU	17 august 1867 — 1 noiembrie 1867
ȘTEFAN GOLESCU — președintele Consiliului de Miniștri, ministru la Departamentul Afacerilor Interne (pînă la 13 noiembrie) și ad-interim la Externe în urma demisiei lui Al. Teriachiu	1 noiembrie 1867 — 1 mai 1868
NICOLAE GOLESCU, general — președintele Consiliului de Miniștri și ministru de externe	1 mai 1868 — 16 noiembrie 1868
DIMITRIE GHICA — președintele Consiliului de Miniștri și ministru de externe	16 noiembrie 1868 — 26 august 1869
MIHAIL KOGĂLNICEANU — ministru la Departamentul Afacerilor Interne și ad-interim la Externe	26 august — 28 noiembrie 1869
NICOLAE CALLIMACHI-CATARGI	28 noiembrie 1869 — 2 februarie 1870

ALEXANDRU C. GOLESCU — președintele Consiliului de Miniștri, ministru la Departamentul Afacerilor Interne și ad-interim la Externe	2 februarie 1870 — 20 aprilie 1870
PETRE P. CARP	20 aprilie 1870 — 18 decembrie 1870
NICOLAE GR. RACOVIȚĂ — ministru la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice, ad-interim la Externe	18 decembrie 1870 — 19 decembrie 1870
NICOLAE CALLIMACHI-CATARGI	20 decembrie 1870 — 11 martie 1871
GHEORGHE COSTAFORU	11 martie 1871 — 27 aprilie 1873
VASILE BOERESCU	28 aprilie 1873 — 7 noiembrie 1875
LASCĂR CATARGIU — președintele Consiliului de Miniștri, ministru la Departamentul Afacerilor Interne și ad-interim la Externe în urma demisiei lui V. Boerescu	7 noiembrie 1875 — 30 ianuarie 1876
ION BĂLĂCEANU	30 ianuarie 1876 — 4 aprilie 1876
DIMITRIE CORNEA	4 aprilie 1876 — 27 aprilie 1876
MIHAIL KOGĂLNICEANU	27 aprilie 1876 — 24 iulie 1876
NICOLAE IONESCU	24 iulie 1876 — 25 martie 1877
ION CÎMPINEANU — ministru la Departamentul Finanțelor, ad-interim la Externe în urma demisiei lui N. Ionescu	25 martie 1877 — 3 aprilie 1877
MIHAIL KOGĂLNICEANU	3 aprilie 1877 — 25 noiembrie 1878
ION CÎMPINEANU	25 noiembrie 1878 — 11 iulie 1879
VASILE BOERESCU	11 iulie 1879 — 10 aprilie 1881
DIMITRIE BRĂTIANU — președintele Consiliului de Miniștri și ministru de externe	10 aprilie 1881 — 9 iunie 1884
EUGEN STĂTESCU	9 iunie 1881 — 1 august 1882
DIMITRIE STURDZA	1 august 1882 — 2 februarie 1885
ION CÎMPINEANU	2 februarie 1885 — 28 octombrie 1885
I.C. BRĂTIANU — președintele Consiliului de Miniștri și ministru la Departamentul Afacerilor Interne, ad-interim la Externe pe timpul concediului lui I. Cîmpineanu	2 aprilie 1885 — 16 decembrie 1885
MIHAI PHEREKIDE	16 decembrie 1885 — 23 martie 1888
PETRE P. CARP	23 martie 1888 — 29 martie 1889
ALEXANDRU LAHOVARY	29 martie 1889 — 21 februarie 1891
ESARCU CONSTANTIN	21 februarie 1891 — 27 noiembrie 1891
ALEXANDRU LAHOVARY	27 noiembrie 1891 — 4 octombrie 1895
DIMITRIE STURDZA — președintele Consiliului de Miniștri și ministru de externe	4 octombrie 1895 — 21 noiembrie 1896

CONSTANTIN I. STOICESCU	21 noiembrie 1896 — 13 martie 1897
PETRE S. AURELIAN — președintele Consiliului de Miniștri, ministru la Departamentul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, ad-interim la Externe în urma demisiei lui C.I. Stoicescu	13 martie 1897 — 31 martie 1897
DIMITRIE A. STURDZA — președintele Consiliului de Miniștri și ministru de externe	31 martie 1897 — 11 aprilie 1899
ION N. LAHOVARY	11 aprilie 1899 — 7 iulie 1900
ALEXANDRU MARGHILOMAN	20 iulie 1900 — 27 februarie 1901
— TITU MAIORESCU, ministru secretar de stat la Departamentul justiției, ad-interim pe timpul concediului titularului, 10 septembrie — 13 octombrie 1900, 25 octombrie — 14 noiembrie 1900	
DIMITRIE A. STURDZA, președintele Consiliului de Miniștri, ministru de externe și ad-interim la război	27 februarie 1901 — 31 iulie 1902
— PETRE S. AURELIAN, ministru secretar de stat la Departamentul internelor, ad-interim la Președinția Consiliului de Miniștri și la Ministerul Afacerilor Străine, titularul fiind plecat în concediu, 20 iulie — 28 august 1901	
— ION I.C. BRĂTIANU, ministru secretar de stat la Departamentul lucrărilor publice, este însărcinat cu interimatul Ministerului Afacerilor Străine în urma numirii lui D.A. Sturdza și în calitate de ministru la Departamentul finanțelor, 22 ianuarie — 31 iulie 1902	
— ION C. STOICESCU, secretar de stat la Departamentul justiției, ad-interim pe timpul concediului lui I.I.C. Brătianu, 6—24 mai 1902	
ION I.C. BRĂTIANU	31 iulie 1902 — 26 decembrie 1904
— DIMITRIE A. STURDZA, președintele Consiliului de Miniștri, ministru secretar de stat la Departamentul de război, ad-interim pe timpul concediului titularului, 14 august — 5 noiembrie 1902	

DIMITRIE A. STURDZA, președintele Consiliului de Miniștri, secretar de stat la Departamentul de război, ad-interim la Ministerul Afacerilor Străine în urma demisiei lui I.I.C. Brătianu	26 decembrie 1904 — 4 ianuarie 1905
IACOB LAHOVARY, general	4 ianuarie 1905 — 11 martie 1907
— ION N. LAHOVARY, ministrul agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor, ad-interim pe timpul concediului titularului, 14 august — 11 septembrie 1905	
— GEORGE GR. CANTACUZINO, președintele Consiliului de Miniștri, ad-interim în perioada cît titularul se găsea în misiune la Madrid, 26 mai — 26 iunie 1906	
— ION N. LAHOVARY, ministrul agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor, ad-interim pe timpul concediului titularului, 27 ianuarie — 22 februarie 1907. De la 22 februarie pînă la 11 martie 1907 continuă interimatul în urma decesului generalului Iacob Lahovary	
ION N. LAHOVARY	11 martie — 25 martie 1907
DIMITRIE A. STURDZA, președintele Consiliului de Miniștri și ministru de externe	25 martie 1907 — 9 ianuarie 1909
— I.I.C. BRĂTIANU, ministru la Departamentul internelor, ad-interim pe timpul concediului titularului, 18 iulie — 27 august 1907	
— I.I.C. BRĂTIANU, idem, 15 iulie — 11 septembrie 1908	
— I.I.C. BRĂTIANU, idem, 28 decembrie 1908 — 9 ianuarie 1909	
I.I.C. BRĂTIANU, președintele Consiliului de Miniștri și ad-interim la externe în urma demisiei lui D.A. Sturdza	9 ianuarie — 14 noiembrie 1909
— ALEXANDRU G. DJUVARA, ministrul industriei și comerțului, ad-interim pe timpul concediului titularului, 22 iulie — 5 septembrie 1909	
ALEXANDRU G. DJUVARA	14 noiembrie 1909 — 11 ianuarie 1911

— I.I.C. BRĂTIANU, președintele Consiliului de Miniștri, ministru la interne, ad-interim pe timpul concediului titularului, 25 octombrie — 25 noiembrie 1910	
TITU MAIORESCU	11 ianuarie 1911 — 17 ianuarie 1914
— PETRE P. CARP, președintele Consiliului de Miniștri și ministru la Departamentul finanțelor, ad-interim pe timpul cît titularul a fost în concediu, 24 mai — 21 iulie 1911	
— THEODOR ROSETTI, ministrul finanțelor, ad-interim în timpul concediului titularului, 25 mai — 5 iulie 1912	
— ALEXANDRU MARGHILOMAN, ministrul finanțelor, ad-interim la Președinție și externe, 13 octombrie — 7 noiembrie 1913	
EMANOIL PORUMBARU	17 ianuarie 1914 — 21 decembrie 1916
ION I.C. BRĂTIANU, președintele Consiliului de Miniștri și ministru de externe	21 decembrie 1916 — 10 februarie 1918
— TAKE IONESCU, ministru fără portofoliu, ad-interim pe timpul cît titularul se găsea în concediu: 18 ianuarie — 18 februarie 1917 și 30 aprilie — 17 mai 1917	
ALEXANDRU AVERESCU, general, președintele Consiliului de Miniștri și ad-interim la externe	11 februarie — 19 martie 1918
CONSTANTIN C. ARION, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de externe	19 martie — 6 noiembrie 1918
CONSTANTIN COANDĂ, general, președintele Consiliului de Miniștri și ministru de externe	6 noiembrie — 12 decembrie 1918
ION I.C. BRATIANU, președintele Consiliului de Miniștri și ministru de externe	12 decembrie 1918 — 27 septembrie 1919
— MIHAIL PHEREKIDE, ministru fără portofoliu, ad-interim la Președinția Consiliului de Miniștri și la externe, în timpul absenței titularului, plecat în misiune în străinătate, 11 ianuarie — 8 iulie 1919	
ARTHUR VĂITOIANU, general, președintele Consiliului de Miniștri și ministru de interne și ad-interim la externe	27 septembrie — 15 octombrie 1919

NICOLAE MIŞU	15 octombrie — 1 decembrie 1919
ALEXANDRU VAIDA-VOIEVOD, preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministru de externe	1 decembrie 1919 — 13 martie 1920
— ŞTEFAN CICEO POP, ministru fără portofoliu, ad-interim pe timpul cît titularul s-a aflat în străinătate, 15 ianuarie — 13 martie 1920	
DUILIU ZAMFIRESCU	13 martie — 13 iunie 1920
TAKE IONESCU	13 iunie 1920 — 11 decembrie 1921
— ALEXANDRU AVERESCU, general, preşedintele Consiliului de Miniştri, ad-interim în timpul absenţei titularului, 3 septembrie — 6 noiembrie 1920	
— NICOLAE TITULESCU, ministrul finanţelor, ad-interim pe timpul cît titularul a fost în concediu, 25 aprilie — 7 mai 1921	
— MIHAIL ANTONESCU, ministrul justiţiei, ad-interim, în timpul concediului titularului, 20 august — 2 septembrie 1921	
— ALEXANDRU AVERESCU, general, preşedintele Consiliului de Miniştri, ad-interim pe timpul absenţei titularului, 2 septembrie — 12 octombrie 1921	
GHEORGHE DERUSSI	17 decembrie 1921 — 19 ianuarie 1922
ION G. DUCA	19 ianuarie 1922 — 30 martie 1926
— GEORGE MÂRZESCU, ministrul sănătăţii publice, al muncii şi prevederilor sociale (de la 30 octombrie 1923, ministrul justiţiei), ad-interim pe timpul cît titularul a fost în concediu sau plecat în străinătate, 5 iunie — 10 iunie 1922, 17 noiembrie 1922 — 18 ianuarie 1923, 22 iunie — 29 iunie 1923, 8 ianuarie 1924 —?, 7 aprilie 1924 —?, 29 august— 16 septembrie 1924	
ION M. MITILINEU	30 martie 1926 — 4 iunie 1927
— ALEXANDRU AVERESCU, general, preşedintele Consiliului de Miniştri, ad-interim pe timpul cît titularul a fost plecat la Conferinţa	

Micii Înțelegeri de la Belgrad, 16 iunie — 21 iunie 1926	
— CONSTANTIN COANDĂ, general, ministru secretar de stat, ad-interim în timpul concediului titularului, aflat în străinătate, 4 septembrie — 29 septembrie 1926	
— ALEXANDRU AVERESCU, general, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul finanțelor, ad-interim pe timpul concediului titularului, 16 mai — 4 iunie 1927	
BARBU ȘTIRBEY, președintele Consiliului de Miniștri și ad-interim la externe pînă la numirea titularului	4 iunie — 22 iunie 1927
ION I.C. BRĂTIANU	22 iunie — 24 noiembrie 1927
NICOLAE TITULESCU	24 noiembrie 1927 — 10 noiembrie 1928
GHEORGHE G. MIRONESCU	10 noiembrie 1928 — 18 aprilie 1931. (Între 7 și 13 iunie 1930 și de la 10 octombrie 1930 și președinte al Consiliului de Miniștri)
— ALEXANDRU VAIDA-VOIEVOD, ministru de interne, ad-interim, titularul fiind plecat în misiune în străinătate, 25 martie — 24 aprilie 1929, 18 mai — 31 mai 1929, 17 iulie 1929 —?	
— IULIU MANIU, președintele Consiliului de Miniștri, ad-interim pe timpul absenței titularului, 26 noiembrie — 17 decembrie 1929, 31 decembrie 1929 — 30 ianuarie 1930	
— ALEXANDRU VAIDA-VOIEVOD, ministru de interne, ad-interim, titularul fiind plecat în străinătate sau concediu, 24 iunie — 29 iunie 1930, 9 iulie — 30 august 1930, 4 septembrie — 7 octombrie 1930	
— MIHAI POPOVICI, ministrul finanțelor, ad-interim pe timpul concediului titularului, 30 decembrie 1930 — ?	
CONSTANTIN ARGETOIANU, ministrul finanțelor, ad-interim la externe pînă la numirea titularului	18—27 aprilie 1931

DIMITRIE I. GHIKA	27 aprilie 1931 — 6 iunie 1932
— NICOLAE IORGA, președintele Consiliului de Miniștri și ministru la Departamentul instrucțiunii publice și cultelor, ad-interim pe timpul absenței titularului, 9 iulie 1931 — ?, 18 ianuarie 1932 —?, 13 mai — 17 mai 1932	
ALEXANDRU VAIDA-VOIEVOD, președintele Consiliului de Miniștri și ministru de externe	6 iunie — 20 octombrie 1932
— GRIGORE GAFENCU, subsecretar de stat, 9 iunie — 21 octombrie 1932	
NICOLAE TITULESCU	20 octombrie 1932 — 30 august 1936
— SAVEL RĂDULESCU, subsecretar de stat, 21 octombrie 1932 — 30 august 1936	
VICTOR ANTONESCU	30 august 1936 — 28 decembrie 1937
— VICTOR BĂDULESCU, subsecretar de stat, 1 septembrie 1936—28 decembrie 1937	
ISTRATE MICESCU	28 decembrie 1937 — 10 februarie 1938
— LUCIAN BLAGA, subsecretar de stat, 30 decembrie 1937 — 10 februarie 1938	
GHEORGHE TĂTĂRĂSCU	10 februarie — 30 martie 1938
— NICOLAE PETRESCU-COMNEN, subsecretar de stat, 17 februarie — 30 martie 1938	
NICOLAE PETRESCU-COMNEN	30 martie — 21 decembrie 1938
GRIGORE GAFENCU	21 decembrie 1938 — 1 iunie 1940
GRIGORE NICULESCU-BUZEȘTI	23 august — 4 noiembrie 1944
CONSTANTIN VIȘOIANU	4 noiembrie 1944 — 28 februarie 1945
GHEORGHE TĂTĂRĂSCU (și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri)	6 martie 1945 — 7 noiembrie 1947
ANA PAUKER	7 noiembrie 1947 — 26 iunie 1952
SIMION BUGHICI	26 iunie 1952 — 3 octombrie 1955
GRIGORE PREOTEASA	3 octombrie 1955 — 17 iulie 1957
ION GHEORGHE MAURER	13 iulie 1957 — 17 ianuarie 1958
AVRAM BUNACIU	17 ianuarie 1958 — 21 martie 1961
CORNELIU MĂNESCU	21 martie 1961 — 19 octombrie 1972
GEORGE MACOVESCU	19 octombrie 1972 — 24 martie 1978
ȘTEFAN ANDREI	24 martie 1978 —

Anexa III

PRIMII REPREZENTANȚI DIPLOMATICI STRĂINI ÎN ROMÂNIA*

1. După cucerirea independenței de stat pînă la 1900

Austro-Ungaria	
LADISLAU DE HOIOS, conte — trimis extraordinar și ministru plenipotențiar	21 octombrie 1878
Belgia	
JOSEF JOORIS — ministru rezident	13 martie 1880
FRÉDÉRIC HOORICKS — trimis extraordinar și ministru plenipotențiar	2 aprilie 1884
Bulgaria	
EVLOGIE GHEORGHIEV — agent diplomatic	10 noiembrie 1879
CRISTOFOR HESAPCIEV — trimis extraordinar și ministru plenipotențiar	19 iulie 1909
Franța	
AUBERT DUCROS — trimis extraordinar și ministru plenipotențiar	28 februarie 1880
Germania	
DE VESDEHLEN, conte — trimis extraordinar și ministru plenipotențiar	27 februarie 1880
Grecia	
MARC DRAGUMIS — ministru rezident	20 iulie 1880
DIMITRIUS RAZIS — trimis extraordinar și ministru plenipotențiar	30 decembrie 1880
Italia	
GIUSEPPE TORNIELII — trimis extraordinar și ministru plenipotențiar	6 decembrie 1879
Iugoslavia (Serbia, pînă în 1919)	
MILAN A. PETRONIEVICI — ministru rezident	7 mai 1879
MILAN A. PETRONIEVICI — trimis extraordinar și ministru plenipotențiar	23 martie 1881

* Data depunerii scrisorilor de acreditare.

Marea Britanie	
WILLIAM ARTHUR WHITE — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	8 februarie 1880
Monaco	
DE L'AUBESPINE-SULLY, marchiz — însărcinat cu afaceri	9 februarie 1880
DE L'AUBESPINE-SULLY, marchiz — ministru rezident	11 noiembrie 1883
Olanda	
JEAN A. KEUN—însărcinat cu afaceri	1 februarie 1880
JEAN A. KEUN — ministru rezident	22 februarie 1882
Rusia	
DIMITRIE STUART, baron — ministru rezident	15 octombrie 1878
ALEXANDRU IACOBSON — însărcinat cu afaceri	20 februarie 1879
LEON A. URUSOV — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	29 decembrie 1880
Spania	
JUAN PEDRO DE ALADRO — însărcinat cu afaceri	23 iunie 1881
JUAN PEDRO DE ALADRO — ministru rezident	1 mai 1883
Statele Unite ale Americii	
EUGÈNE SCHUYLER — însărcinat cu afaceri	13 ianuarie 1881
EUGÈNE SCHUYLER — ministru rezident	27 august 1882
A. LONDON SNOWDEN — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	3 august 1892
Turcia	
SULEIMAN SABIT BEY — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	3 decembrie 1878

2. Misiuni diplomatice înfiinţate în perioada 1900 — 1939

Albania	
DINO DJEMIL, dr. — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	23 ianuarie 1926
Argentina	
RICARDO OLIVERA, dr. — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	24 aprilie 1931

Austria	
GUILLAUME STORCK — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	24 decembrie 1920
Brazilia	
JOSÉ THOMAS NABUCO de GOUVÊA, dr. — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	7 iulie 1929
Cehoslovacia	
BOHUMIL CERMAK — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	30 ianuarie 1920
Chile	
JUAN LARRAIN ALCALDE — însărcinat cu afaceri	6 iulie 1925
FRANCISCO MADRID ARELLANO — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	26 februarie 1936
Danemarca	
NIELS PETER ARNSTEDT — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar (cu reşedinţa la Varşovia)	10 noiembrie 1924
Egipt	
IZZET CHOUCRY BEY — însărcinat cu afaceri	mai 1925
ABDEL AZIM RACHED PACHA — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	26 ianuarie 1928
Elveţia	
GUSTAVE BOISSIER — însărcinat cu afaceri	3 noiembrie 1916
GUSTAVE BOISSIER — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	10/23 februarie 1919
Finlanda	
VÄINÖ TANNER, dr. — însărcinat cu afaceri	7 august 1920
VÄINÖ TANNER, dr. — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	26 iunie 1921
Iran	
MIRZA IBRAHIM KHAN de GAFFARI MOAVEN — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	5/18 octombrie 1902

Japonia	
GENSHIRO NISHI — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	20 martie 1922
Mexic	
VICENTE VELOZ GONZALES — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	9 decembrie 1936
Norvegia	
JOHANNES IRGENS — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	27 mai 1930
Polonia	
ALEXANDRU SKRZYNSKI, conte — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	22 iunie 1919
Portugalia	
MARTINHO TEIXERIA DE BREDERODE — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	7 decembrie 1919
Suedia	
HANS IOACHIM BECK FRIIS — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	18 martie 1916
Ungaria	
ANDREI DE NORI — însărcinat cu afaceri	21 ianuarie 1921
RUBIDO ZICHY, baron — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	22 iulie 1921
U.R.S.S.	
MIHAIL OSTROVSKI — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	30 decembrie 1934
Vatican	
FRANCESCO MARMAGGI — nunţiu apostolic	22 octombrie 1920

3. Relaţii diplomatice stabilite în perioada 1948—1977

Afghanistan	
ABDUL HAKIM SHAHALAMI — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	8 aprilie 1960

Centrafrican, Imperiu ~	
ALBERTO SATO — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	26 iunie 1970
Algeria	
TAIEB BOULHAROUF — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Belgrad)	19 august 1966
Australia	
ROY ROBERT FERNANDEZ — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Belgrad)	25 mai 1970
Bangladesh	
A.R.S. DOHA — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Belgrad)	12 octombrie 1973
Birmania	
U KYIN — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	27 iunie 1958
U PE KIN — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	17 august 1962
BA MAW — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Belgrad)	11 decembrie 1976
Burundi	
FRANÇOIS KISUKURUME — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	11 martie 1971
GASPARD EMÉRY KARENZO — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	21 iunie 1975
Canada	
BRUCE MAC GILIVRAY WILLIAMS — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Belgrad)	19 ianuarie 1968
JOSEPH UMO THIBAULT — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	11 decembrie 1976
Republica Populară Chineză	
VAN IU-PIN — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	11 august 1950

Ciad	
ANTOINE BANGUI — ambasador extraordinar și plenipotențiar	1 septembrie 1976
Cipru	
NIKOS KRANDIOTIS — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Atena)	10 aprilie 1970
Columbia	
DR. ANTONIO ALVAREZ RESTREPO — ambasador extraordinar și plenipotențiar	25 martie 1970
Republica Populară Congo	
JEAN BAPTISTE LOUNDA — însărcinat cu afaceri	10 noiembrie 1970
JEAN BAPTISTE LOUNDA — ambasador extraordinar și plenipotențiar	26 iunie 1971
Republica Populară Democrată Coreeană	
KO BON GHI — ambasador extraordinar și plenipotențiar	4 martie 1952
Costa Rica	
NUNES VARGAS — ambasador extraordinar și plenipotențiar	21 septembrie 1971
Cuba	
MANUEL YEPE MENENDEZ — ambasador extraordinar și plenipotențiar	15 decembrie 1961
Ecuador	
ENRIQUE SÁNCHEZ BARONA — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Praga)	30 aprilie 1974
GONZALO PAREDES CRESPO — ministru, însărcinat cu afaceri ad-interim	1 mai 1974
Ethiopia	
PETROS SAHLOU — trimis extraordinar și ministru plenipotențiar (cu reședința la Belgrad)	17 august 1962
WOLDE YOHANNES SHITA — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Belgrad)	13 mai 1971

Filipine

LUIZ MORENO SALCEDO — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Paris)	22 mai 1972
LETICIA RAMOS SHAHANI — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	24 martie 1975

Gabon

JEAN-FIRMIN H'GONDET — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	9 ianuarie 1973

Republica Democrată Germană

JONNY LOEHR — şeful misiunii diplomatice	19 aprilie 1950
HERRN HERMAN — însărcinat cu afaceri ad-interim	7 martie 1951
GEORG HANDKE — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar	3 octombrie 1952
WERNER EGGERATH — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	6 martie 1954

Republica Federală Germania

ERICH STRATLING — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	4 iulie 1967

Republica Ghana

EMANUEL KADJOE DADZIE — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţă la Belgrad)	3 martie 1962

Republica Guineea

BARRY BOURBACAR BIRO — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Praga)	3 martie 1962
IBRAHIMA CAMARA — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	23 mai 1974

India

RAJESHWAR DAYL — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar (cu reşedinţa la Belgrad)	10 august 1955
JAGAN MATH KHOSLA — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Praga)	24 ianuarie 1958
BEJOY K. ACHARYA — însărcinat cu afaceri	26 iulie 1961
K.R.F. KHILNANI — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	30 septembrie 1963

Indonezia	
SUKRISNO — ambasador extraordinar și plenipotențiar	6 mai 1961
Iordania	
HANI KHASAWNEH — ambasador extraordinar și plenipotențiar	13 mai 1974
Irak	
MUHSEN HUSSEIN AL-HABIB — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Moscova)	1 martie 1967
MUNDHIR T. AL. WINDAWI — însărcinat cu afaceri ad-interim	12 iulie 1969
AHMED HUSSEIN AL-SAMARRAI — ambasador extraordinar și plenipotențiar	2 octombrie 1973
Islanda	
PETUR THORSTEINSSON — trimis extraordinar și ministru plenipotențiar (cu reședința la Moscova)	12 noiembrie 1956
KRISTINN GUDMUNDSSON, dr. — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Moscova)	18 august 1964
Israel	
REUVEN RUBIN — trimis extraordinar și ministru plenipotențiar	12 ianuarie 1949
RAPHAEL BENSHALOM — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Moscova)	16 aprilie 1969
YOHANAN COHEN — ambasador extraordinar și plenipotențiar	13 martie 1973
Kampuchia Democratică (Cambodgia)	
MEASKETH CAIMEROM — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Praga)	23 septembrie 1965
CHEA SAN — ambasador extraordinar și plenipotențiar	13 august 1973
Kenya	
DAVID KAYANDA — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Moscova)	16 aprilie 1969
Kuwait	
SAFED JACOOB SHAMMAS — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Moscova)	17 august 1965

Laos

KHAMPHAN PANYA — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Moscova) — 16 iulie 1964

Lesotho

VITUS MOOKI MALAPO — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Teheran) — 10 februarie 1976

Liban

ROBERT KLAT — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Atena) — 28 aprilie 1966

Liberia

JOSEPH H. GRAHAM — ambasador extraordinar și plenipotențiar — 3 septembrie 1974

Libia

YAHIA ZAKARIA AL MUKADAMI — ambasador extraordinar și plenipotențiar — 6 octombrie 1975

Madagascar

MAXIME PASCAL ZAFERA — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Roma) — 21 august 1964

Malayesia

TENGKU TAN SRI NGAH MOHAMED — ambasador extraordinar și plenipotențiar — 22 noiembrie 1972

Republica Mali

ABDOULAYE MAIGA — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Praga) — 13 septembrie 1962

MAMADUN TRAORE — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Bonn) — 1 noiembrie 1973

Maroc

HASSAN KAGDAH — ambasador extraordinar și plenipotențiar (cu reședința la Belgrad) — 30 iunie 1969

MAATI TORIO — ambasador extraordinar și plenipotențiar — 31 mai 1973

Republica Islamică Mauritania	
ABDALLAHI OULD SIDYA —ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	19 februarie 1971
Republica Populară Mongolă	
NIDENHUUGHIIND IDAMJAB — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	3 iunie 1952
TOGOOCIIN GHENDEN — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	10 octombrie 1963
Nepal	
BAL CHANDRA SHARMA — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	16 aprilie 1969
Niger	
IBRA KABO — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Bonn)	25 decembrie 1970
Republica Federală Nigeria	
SOJI WILLIAMS — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Varşovia)	15 iulie 1970
SPIFF MICAH TARIBO — însărcinat cu afaceri ad-interim	5 august 1974
LUKE SALISU MOMODU OSOBASSE — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	15 martie 1976
Noua Zeelandă	
BASIL FRANKLIN BOLT — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Viena)	16 august 1974
Republica Islamică Pakistan	
M. SHAFQAT — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Praga)	19 august 1965
AHSAH-ul-HUQUE — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	15 decembrie 1966
Panamá	
VIRGILIO FRANK BRANDFORD — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Belgrad)	10 iulie 1975
Perú	
HUBERT WIELAND ALZAMORA — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	8 mai 1970

Rwanda	
ILDEPHONSE MUNYESH YAKA — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	21 februarie 1975
São Tomé şi Principe	
DA GRACA DE AMORIM DO NACCIMENTO — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Lisabona)	30 aprilie 1976
Sénégal	
IBRAHIMA BOYE — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	12 iunie 1972
Sierra Leone	
EDWARD WILMONT BLYDEN, dr. — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	20 ianuarie 1972
Singapore	
PAPANASAM SETLUR RAMAN — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	22 mai 1972
Republica Arabă Siria	
NADIH SABBAGH — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Sofia)	14 iulie 1965
MUHSEM SAYADI — însărcinat cu afaceri ad-interim	21 octombrie 1973
WALID AL-MOUALEM — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	6 martie 1975
Sri Lanka (Ceylon)	
GUÁNAPALA PIYASENA MALALASEKERA, dr. — trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	15 iulie 1959
C.E.S. WEERATUNGE — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	13 septembrie 1974
Republica Democratică Sudan	
MOHAMED HAMAD EL NIL — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	1 octombrie 1957
RASHEED KHIDER — însărcinat cu afaceri ad-interim	2 septembrie 1973
SAYED SHARIEF — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	14 octombrie 1974

Republica Unită Tanzania	
DANIEL NARCIS MTONGA MLOKA — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Bonn)	19 septembrie 1972
Thailanda	
SANONG HISALAK — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Belgrad)	6 octombrie 1975
Trinidad-Tobago	
JAMES O'NEIL LEWIS — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Bruxelles)	1 iulie 1975
Tunisia	
MAHMOUD MAAMOURI — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Belgrad)	20 octombrie 1965
Uganda	
LAMECH E. AKONG'O — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	1 iulie 1975
Uruguay	
VICTOR POMÉS — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	20 ianuarie 1971
Venezuela	
VALENTIN HERNANDEZ ACOSTA — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	24 octombrie 1969
Republica Democrată Vietnam	
NGUYEN VAN KINH — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	17 iunie 1957
NGUYEN MINH CHUONG — însărcinat cu afaceri ad-interim	15 martie 1958
HOANG TU — ambasador extraordinar şi ministru plenipotenţiar	30 iunie 1964
Republica Vietnamului de Sud	
NGUYEN DUC VAN — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	24 iulie 1969
Republica Socialistă Vietnam	
LAM VAN LUU — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	27 mai 1976

Volta Superioară	
MICHEL KOMPAORE — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Bruxelles)	10 aprilie 1970
Republica Democratică Populară a Yemenului	
ALI ABDUL RAZZAK BADEEB — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Berlin)	8 noiembrie 1971
Zair	
ANDRE FERNAND MANDI — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Belgrad)	14 octombrie 1967
JEAN-MARIE TUMA WAKU — însărcinat cu afaceri ad-interim	31 ianuarie 1970
THEODOR KONDO BELAN — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar	22 august 1970
Zambia	
PAUL JOHN FIRMINO LUSAKA — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Moscova)	19 februarie 1971
ALBERT NKANDA KALYATI — ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (cu reşedinţa la Belgrad)	13 noiembrie 1975

4. Reprezentanţe diplomatice ale unor organisme O.N.U. în România

Centrul demografic O.N.U. — România	
FERDINAND T.C.M. RATH — director	21 iulie 1974
Centrul de informare al O.N.U.	
SAYED ABBAS CHEDID — director	8 iunie 1970
ABDEL SALAM DAJANI — director	2 iulie 1976
Centrul European al U.N.E.S.C.O. pentru învăţământul superior	
ERIK MANFRED RIBDING — director	9 ianuarie 1973
LOUIS ZIÉGLE — director a.i.	26 august 1975
THOMAS KELLER — director	24 septembrie 1975
Reprezentanţa P.N.U.D.	
BHAGIRATHAN R. DEVARAJAN — reprezentant	6 noiembrie 1973

Anexa IV

RELAȚIILE DIPLOMATICE ȘI CONSULARE ALE ROMÂNIEI

Țara	*Data*	*Reședințele ambasadelor*
1	2	3
1. Afghanistan	5 iun. 1958	Teheran (Iran) și Moscova (U.R.S.S.)
2. Albania, Rep. Pop. Socialistă ~	15 dec. 1913 întrerupte: 20 aug. 1919 — 7 nov. 1924; 15 aug. 1939 — 17 mart. 1948	Tirana și București
3. Algeria	16 apr. 1962	Alger și Belgrad (R.S.F.I.)
4. Angola	18 dec. 1975	Luanda —
5. Argentina	24 apr. 1931	Buenos Aires și București
6. Australia	întrerupte: 4 febr. — 1 oct. 1946; 18 mart. 1968	Canberra și Belgrad (R.S.F.I.)
7. Austria	27 aug. — 1920 întrerupte: 5 apr. 1938 — 8 oct. 1947	Viena și București
8. Bangladesh	29 iun. 1972	Dacca și Belgrad
9. Belgia	16 febr. 1880 întrerupte: 11 febr. 1941 — 4 iul. 1946	Bruxelles și București
10. Benin	29 iun. 1962	Lagos (Nigeria) —
11. Birmania	15 mart. 1956	Rangoon și Belgrad
12. Bolivia	18 oct. 1969	Lima (Perú) —
13. Botswana	7 oct. 1971	Lusaka (Zambia) —
14. Brazilia	6 ian. 1928 întrerupte: 5 mart. 1942 — 22 mart. 1961	Brasilia și București
15. Bulgaria, Rep. Populară ~	21 iul. 1879 întrerupte: 10 iul. 1913 — 17 aug. 1913; 19 aug. 1916 — 1 oct. 1920	Sofia și București

1	2	3
16. Burundi	8 aug. 1968	Bajumbura şi Bucureşti
17. Camerun	14 mai 1970	— —
18. Canada	3 apr. 1967	Ottawa şi Bucureşti
19. Capul Verde	17 sept. 1975	Conakry (Guineea) —
20. Cehoslovacia (Rep. Soc. Cehoslovacă)	6 apr. 1919 întrerupte: 1 iul. 1939 — 7 iun. 1945	Praga şi Bucureşti
21. Centrafrican, Imperiul ~	6 febr. 1968	Bangui şi Bucureşti
22. Chile	6 iul. 1925 întrerupte: 20 mai 1943— 31 mart. 1965	Santiago şi Bucureşti
23. China (Rep. Pop. Chineză)	5 oct. 1949	Pekin şi Bucureşti
24. Ciad	15 iul. 1969	— Bucureşti
25. Cipru	13 nov. 1960	Nicosia şi Atena (Grecia)
26. Coasta de Fildeş	18 mai 1967	Abidjan —
27. Columbia	15 nov. 1967	Bogotá şi Bucureşti
28. Comore	2 aug. 1967	— —
29. Congo, Rep. Pop. ~	18 aug. 1966	Brazzaville şi Bucureşti
30. Corecană, Rep. Pop. Dem. ~	26 oct. 1948	Phenian şi Bucureşti
31. Costa Rica	4 iul. 1970	San José şi Bucureşti
32. Cuba	26 oct. 1960	Havana şi Bucureşti
33. Danemarca	13 apr. 1917	Copenhaga şi Bucureşti
34. Ecuador	12 nov. 1968	Quito (misiune permanentă) şi Bucureşti
35. Egipt	19 mart. 1906 întrerupte: 15 dec. 1941— 2 apr. 1947	Cairo şi Bucureşti
36. Elveţia	2 iun. 1880	Berna şi Bucureşti
37. Ethiopia	2 iul. 1957	Addis Abeba şi Belgrad (R.S.F.I.)
38. Fiji	15 aug. 1975	— —
39. Filipine	11 mart. 1972	Manila şi Bucureşti
40. Finlanda	28 iun. 1920	Helsinki şi Bucureşti

1	2	3
41. Franța	8 febr. 1880 întrerupte: 9 aug. 1944 — 1 mart. 1945	Paris și București
42. Gabon	19 sept. 1972	Libreville și București
43. Gambia	30 iul. 1971	Nonakchott (Mauritania) —
44. Rep. Dem. Germană	24 oct. 1949	Berlin și București
45. Rep. Fed. Germania	31 ian. 1967	Köln și București
46. Ghana	10 aug. 1961	Accra (misiune permanentă) și Belgrad (R.S.F.I.)
47. Grecia	28 dec. 1879 întrerupte: 3 oct. 1892 — 3 iul. 1896; 31 mai 1906 — 2 apr. 1911; 24 iun. 1941 — 25 aug. 1956	Atena și București
48. Grenada	3 apr. 1975	— —
49. Guineea	14 nov. 1958	Conakry și București
50. Guineea-Bissau	16 nov. 1973	Conakry (Guineea) —
51. Guineea Ecuatorială	9 mart. 1972	Libreville (Gabon) —
52. Guyana	20 iun. 1973	Caracas (Venezuela) și Bruxelles (Belgia)
53. Honduras	11 iul. 1973	San José (Costa Rica) și Roma (Italia)
54. India	14 dec. 1948	New Delhi și București
55. Indonezia	5 iul. 1958	Djakarta și București
56. Iordania	2 apr. 1965	Amman și București
57. Iran	11 iul. 1902 întrerupte: 14 oct. 1941 — 27 iun. 1946	Teheran și București
58. Irak	14 aug. 1958	Bagdad și București
59. Islanda	16 mai 1956	Copenhaga (Danemarca) și Moscova (U.R.S.S.)
60. Israel	11 iun. 1948	Tel Aviv și București
61. Italia	24 nov. 1879	Roma și București

1	2	3
62. Iugoslavia	14 apr. 1879 întrerupte: 7 mai 1941 — 24 ian. 1945	Belgrad şi Bucureşti
63. Jamaica	21 aug. 1974	Caracas (Venezuela) —
64. Japonia	13 sept. 1917 întrerupte: 31 oct. 1944 — 1 sept. 1959	Tokyo şi Bucureşti
65. Kampuchia Democratică	10 ian. 1963	Pnom Penh şi Bucureşti
66. Kenya	22 iun. 1968	Nairobi (misiune permanentă) şi Moscova (U.R.S.S.)
67. Kuwait	10 iun. 1963	Al Kuwait şi Moscova (U.R.S.S.)
68. Laos	28 nov. 1962	Hanoi (Vietnam) şi Moscova (U.R.S.S.)
69. Lesotho	1 mai 1975	— Teheran (Iran)
70. Liban	6 ian. 1965	Beirut şi Atena (Grecia)
71. Liberia	30 apr. 1972	Monrovia şi Bucureşti
72. Libia	14 febr. 1974	Tripoli şi Bucureşti
73. Luxemburg	5 dec. 1910 întrerupte: 11 febr. 1941 — 4 iul. 1946	Bruxelles (Belgia) —
74. Madagascar	10 sept. 1968	Tananarive (misiune permanentă) şi Roma (Italia)
75. Malaysia	22 mart. 1969	Djakarta (Indonezia) şi Moscova (U.R.S.S.)
76. Mali	1 dec. 1960	Conakry (Guineea) şi Bonn (R.F. Germania)
77. Malta	7 iun. 1968	Roma (Italia) —
78. Marea Britanie	8 febr. 1880 întrerupte: 15 febr. 1941 — 15 febr. 1946	Londra şi Bucureşti
79. Maroc	20 febr. 1962	Rabat şi Bucureşti
80. Mauritania	15 ian. 1965	Nonakchott şi Moscova (U.R.S.S.)
81. Mauritius	25 iun. 1974	— —
82. Mexic	26 iul. 1935 întrerupte: 24 dec. 1941 — 20 mart. 1973	Ciudad de Mexico şi Bucureşti

1	2	3
83. Mongolia (Rep. Pop. Mongolă)	29 apr. 1950	Ulan Bator şi Bucureşti
84. Mozambic	25 iun. 1975	Maputo —
85. Nepal	20 apr. 1968	New Delhi (India) şi Moscova (U.R.S.S.)
86. Niger	20 iun. 1969	Lagos (Nigeria) şi Bonn (R.F. Germania)
87. Nigeria	12 nov. 1966	Lagos şi Bucureşti
88. Norvegia	20 apr. 1917 întrerupte: 11 iul. 1940 — 31 mai 1946	Oslo şi Praga (Cehoslovacia)
89. Noua Zeelandă	13 oct. 1969	Tokyo (Japonia) (consulat general la Wellington) şi Viena (Austria)
90. Olanda	1 febr. 1880 întrerupte: 12 febr. 1941 — 17 febr. 1946	Haga şi Bucureşti
91. Oman	1 mai 1974	Teheran (Iran) —
92. Pakistan	15 oct. 1964	Islamabad şi Bucureşti
93. Panamá	5 oct. 1971	Washington (S.U.A.) şi Belgrad (R.S.F.I.)
94. Papua-Noua Guinee	19 mai 1976	— —
95. Perú	30 sept. 1939 întrerupte: 6 mart. 1942 — 9 nov. 1968	Lima şi Bucureşti
96. Polonia	9 febr. 1919 întrerupte: 28 oct. 1940— 18 sept. 1945	Varşovia şi Bucureşti
97. Portugalia	1 sept. 1917 întrerupte: 1 nov. 1947 — 31 mai 1974	Lisabona şi Bucureşti
98. Rwanda	15 iul. 1965	Dar es Salaam (Tanzania) şi Moscova (U.R.S.S.)
99. San Marino (relaţii consulare)	15 nov. 1968	Roma (Italia) (consulat general)
100. São Tomé şi Principe	12 iul. 1975	Libreville (Gabon) şi Lisabona (Portugalia)
101. Sénégal	5 nov. 1965	Nonakchott (Mauritania) şi Bucureşti

1	2	3
102. Sierra Leone	15 ian. 1964	Conakry (Guineea) şi Bucureşti
103. Singapore	30 mai 1967	Djakarta (Indonezia) şi Moscova (U.R.S.S.)
104. Siria	9 aug. 1955 întrerupte: 24 aug. 1969 — 19 oct. 1972	Damasc şi Bucureşti
105. Somalia	11 iul. 1965	Dar es Salaam (Tanzania) —
106. Spania	23 iun. 1881 întrerupte: 13 apr. 1946 — 5 ian. 1967	Madrid şi Bucureşti
107. Sri Lanka	15 sept. 1957	Colombo (misiune permanentă) şi Moscova (U.R.S.S.)
108. Statele Unite ale Americii	22 dec. 1880 întrerupte: 12 dec. 1941 — 14 febr. 1946	Washington şi Bucureşti
109. Sudan	2 ian. 1956 întrerupte: 20 aug. 1969 — 25 dec. 1971	Khartoum şi Bucureşti
110. Suedia	18 mart. 1916	Stockholm şi Bucureşti
111. Surinam	25 nov. 1975	— —
112. Tanzania	5 mai 1964	Dar es Salaam şi Bonn (R.F. Germania)
113. Thailanda	1 iun. 1973	Dacca (Bangladesh) şi Belgrad (R.S.F.I.)
114. Togo	12 ian. 1971	Lagos (Nigeria) —
115. Trinidad-Tobago	25 nov. 1972	Caracas (Venezuela) şi Bruxelles (Belgia)
116. Tunisia	16 dec. 1963	Tunis şi Belgrad (R.S.F.I.)
117. Turcia	11 oct. 1879 întrerupte: 18 aug. 1916 — 11 apr. 1923	Ankara şi Bucureşti
118. Uganda	27 apr. 1969	— Moscova (U.R.S.S.)
119. Ungaria (Rep. Pop. Ungară)	21 aug. 1920 întrerupte: 30 aug. 1944 — 10 dec. 1946	Budapesta şi Bucureşti

1	2	3
120. Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste	9 iun. 1934 întrerupte: 22 iun. 1941 — 6 aug. 1945	Moscova şi Bucureşti
121. Uruguay	24 iul. 1935	Montevideo şi Bucureşti
122. Venezuela	30 dec. 1935 întrerupte: 21 dec. 1941 — 29 ian. 1967	Caracas şi Bucureşti
123. Vietnam, Rep. Soc. ~	28 ian. 1950	Hanoi şi Bucureşti
124. Volta Superioară	20 apr. 1968	Bruxelles (Belgia) şi Bruxelles (Belgia)
125. Yemen, Rep. Arabă ~	17 dec. 1957	Khartoum (Sudan) şi Moscova (U.R.S.S.)
126. Yemen (Rep. Dem. a Yemenului)	20 iun. 1968	Aden şi Moscova (U.R.S.S.)
127. Zair	14 oct. 1966	Kinshasa şi Bucureşti
128. Zambia	28 mai 1968	Lusaka şi Belgrad (R.S.F.I.)

Anexa V

DINAMICA RELAŢIILOR DIPLOMATICE ŞI CONSULARE ALE ROMÂNIEI (1944—1977)

1944

1. Bulgaria
2. Danemarca
3. Elveţia
4. Finlanda
5. Italia
6. Portugalia (întreruptă 1947—1974)
7. Spania (întreruptă 1945—1977)
8. Suedia
9. Turcia
10. Uruguay
    Vatican (întreruptă în 1950)

1945

11. Cehoslovacia
12. Franţa
13. Iugoslavia
14. Polonia
15. U.R.S.S.

1946

16. Argentina
17. Belgia
18. Iran
19. Luxemburg
20. Marea Britanie
21. Norvegia
22. Olanda
23. S.U.A.
24. Ungaria
25. Austria
26. Egipt

1948

27. Albania
28. R.P.D. Coreeană
29. India
30. Israel

1949

31. R.P. Chineză
32. R.D. Germană

33. Mongolia
34. Vietnam

1950

35. Indonezia

1955

36. Siria

1956

37. Birmania
38. Grecia
39. Islanda
40. Sudan

1957

41. Ethiopia
42. Sri Lanka
43. R.D. Yemen

1958

44. Afghanistan
45. Guineea
46. Irak

1959

47. Japonia

1960

48. Cipru
49. Cuba
50. Mali

1961

51. Brazilia
52. Ghana

1962

53. Algeria
54. Benin
55. Laos
56. Maroc

1963

57. Kampuchia
58. Kuwait
59. Tunisia

1964

60. Pakistan
61. Sierra Leone
62. Tanzania

1965

63. Chile
64. Iordania
65. Liban
66. Mauritania
67. Rwanda
68. Sénégal
69. Somalia

1966

70. Congo
71. Nigeria
72. Zair

1967

73. Canada
74. Coasta de Fildeș
75. Columbia
76. R.F. Germania
77. Singapore
78. Venezuela

1968

79. Africa Centrală
80. Australia
81. Burundi
82. Ecuador
83. Kenya
84. Madagascar
85. Malta
86. Nepal
87. Perú
88. Volta Superioară
89. R.P.D. Yemen
90. Zambia

1969

91. Bolivia
92. Ciad
93. Malaysia
94. Niger
95. Noua Zeelandă
96. Uganda

1970

97. Camerun
98. Costa Rica

1971

99. Botswana
100. Gambia
101. Panamá
102. Togo

1972

103. Bangladesh
104. Filipine
105. Gabon
106. Guineea Ecuatorială
107. Liberia
108. Trinidad Tobago

1973

109. Guineea-Bissau
110. Guyana
111. Honduras
112. Mexic
113. Thailanda

1974

114. Jamaica
115. Libia
116. Mauritius
117. Oman

1975

118. Angola
119. Capul Verde
120. Fiji
121. Grenada
122. Lesotho
123. Mozambic
124. São Tomé și Principe
125. Surinam

1976

126. Comore
127. Papua-Noua Guinee
128. Seychelles

1977

129. Barbados

Anexa VI

STATELE MEMBRE ALE O.N.U.

1 ianuarie 1978

State membre	Data primirii în O.N.U.
1	2
1. Afghanistan	19 nov. 1946
2. Africa de Sud	7 nov. 1945
3. Albania	14 dec. 1955
4. Algeria	8 oct. 1962
5. Angola	1 dec. 1976
6. Arabia Saudită	24 oct. 1945
7. Argentina	24 oct. 1945
8. Australia	1 nov. 1945
9. Austria	14 dec. 1955
10. Bahamas	18 sept. 1973
11. Bahrain	21 sept. 1971
12. Bangladesh	17 sept. 1974
13. Barbados	9 dec. 1966
14. Belgia	27 dec. 1945
15. Benin	20 sept. 1960
16. Bhutan	21 sept. 1971
17. R.S.S. Bielorusia	24 oct. 1945
18. Birmania	19 apr. 1948
19. Bolivia	14 nov. 1945
20. Botswana	17 oct. 1966
21. Brazilia	24 oct. 1945
22. Bulgaria	14 dec. 1955
23. Burundi	18 sept. 1962
24. Camerun	20 sept. 1960
25. Canada	9 nov. 1945
26. Capul Verde	16 sept. 1975
27. Cehoslovacia	24 oct. 1945
28. Centr. African, Imperiul	20 sept. 1960
29. Chile	24 oct. 1945
30. China	24 oct. 1945
31. Ciad	20 sept. 1960
32. Cipru	20 sept. 1960
33. Coasta de Fildeş	20 sept. 1960
34. Columbia	5 nov. 1945
35. Comore	12 nov. 1975
36. Congo	20 sept. 1960
37. Costa Rica	2 nov. 1945
38. Cuba	24 oct. 1945
39. Danemarca	24 oct. 1945
40. Djibouti	20 sept. 1977
41. Republica Dominicană	24 oct. 1945
42. Ecuador	21 dec. 1945
43. Egipt	24 oct. 1945
44. El Salvador	24 oct. 1945
45. Emiratele Arabe Unite	9 dec. 1971
46. Ethiopia	13 nov. 1945
47. Fiji	13 oct. 1970
48. Filipine	24 oct. 1945
49. Finlanda	14 dec. 1955
50. Franţa	24 oct. 1945
51. Gabon	20 sept. 1960
52. Gambia	21 sept. 1965
53. Republica Democrată Germană	18 sept. 1973
54. Republica Federală Germania	18 sept. 1973
55. Ghana	8 mart. 1957
56. Grecia	25 oct. 1945
57. Grenada	17 sept. 1974
58. Guatemala	21 nov. 1945
59. Guineea	12 dec. 1958
60. Guineea-Bissau	17 sept. 1974
61. Guineea Ecuatorială	12 nov. 1968
62. Guyana	20 sept. 1966
63. Haiti	24 oct. 1945
64. Honduras	17 dec. 1945
65. India	30 oct. 1945
66. Indonezia	28 sept. 1950
67. Iordania	14 dec. 1955
68. Irak	21 dec. 1945
69. Iran	24 oct. 1945
70. Irlanda	14 dec. 1955
71. Islanda	19 dec. 1946
72. Israel	11 mai 1949

1	2
73. Italia	14 dec. 1955
74. Iugoslavia	24 oct. 1945
75. Jamaica	18 sept. 1962
76. Japonia	18 dec. 1956
77. Kampuchia Democratică	14 dec. 1955
78. Kenya	16 dec. 1963
79. Kuwait	14 mai 1963
80. Laos	14 dec. 1955
81. Lesotho	17 oct. 1966
82. Liban	24 oct. 1945
83. Liberia	2 nov. 1945
84. Libia	14 dec. 1955
85. Luxemburg	24 oct. 1945
86. Madagascar	20 sept. 1960
87. Malawi	1 dec. 1964
88. Malaysia	17 sept. 1957
89. Maldive	21 sept. 1965
90. Mali	28 sept. 1960
91. Malta	1 dec. 1964
92. Marea Britanie	24 oct. 1945
93. Maroc	12 nov. 1956
94. Mauritania	27 oct. 1961
95. Mauritius	24 apr. 1968
96. Mexic	7 nov. 1945
97. Mongolia	27 oct. 1961
98. Mozambic	16 sept. 1975
99. Nepal	14 dec. 1955
100. Nicaragua	24 oct. 1945
101. Niger	20 sept. 1960
102. Nigeria	7 oct. 1960
103. Norvegia	27 nov. 1945
104. Noua Zeelandă	24 oct. 1945
105. Olanda	10 dec. 1945
106. Oman	7 oct. 1971
107. Pakistan	30 sept. 1947
108. Panamá	13 nov. 1945
109. Papua-Noua Guinee	10 oct. 1975
110. Paraguay	24 oct. 1945
111. Perú	31 oct. 1945
112. Polonia	24 oct. 1945
113. Portugalia	14 dec. 1955
114. Qatar	21 sept. 1971
115. România	14 dec. 1955
116. Rwanda	18 sept. 1962
117. Samoa de Vest	15 dec. 1976
118. São Tomé și Principe	16 sept. 1975
119. Sénégal	28 sept. 1960
120. Seychelles	21 sept. 1976
121. Sierra Leone	27 sept. 1961
122. Singapore	21 sept. 1965
123. Siria	24 oct. 1945
124. Somalia	20 sept. 1960
125. Spania	14 dec. 1955
126. Sri Lanka	14 dec. 1955
127. S.U.A.	24 oct. 1945
128. Sudan	12 nov. 1956
129. Surinam	4 dec. 1975
130. Swaziland	24 sept. 1968
131. Suedia	19 nov. 1946
132. Tanzania	14 dec. 1961
133. Thailanda	16 dec. 1946
134. Togo	20 sept. 1960
135. Trinidad Tobago	18 sept. 1962
136. Tunisia	12 nov. 1956
137. Turcia	24 oct. 1945
138. Ucraina	24 oct. 1945
139. Uganda	25 oct. 1962
140. U.R.S.S.	24 oct. 1945
141. Ungaria	14 dec. 1955
142. Uruguay	18 dec. 1945
143. Venezuela	15 nov. 1945
144. Vietnam	20 sept. 1977
145. Volta Superioară	20 sept. 1960
146. Republica Arabă a Yemenului	30 sept. 1947
147. R.P.D. Yemen	14 dec. 1967
148. Zair	20 sept. 1960
149. Zambia	1 dec. 1964

Lista articolelor

A

abandon 21
abdicare 21
abolirea sclavajului 22
abolitionism 22
abordaj 22
abordare 22
abrogare 22
absolutism 23
abținere 23
abuz de drept 23
A.C.A.B.Q., v. **Comitetul Consultativ pentru Chestiuni Administrative și Bugetare** 23
Academia de Drept Internațional 23
Academia Diplomatică Internațională 24
Academia Internațională de Astronautică 24
Academia Internațională de Medicină Legală și Socială 25
A.C.A.P., v. **Agence Centrafricaine de Presse** 25
acceptare 25
acciză 25
achiziție de teritorii 25
A.C.I., v. **Agence Congolaise d'Information** 26
A.C.I., v. **Alianța Cooperatistă Internațională** 26
A.C.M., v. **Piața Comună Arabă** 26
acord 26
1914. *Acord între România și Italia pentru a urma o politică externă comună* 29
Acordul secret între România și Rusia (Acordul Sazanov-Diamandy) 30
1920. *Acordul de la Spa* 30
1925. *Acordurile de la Locarno* .. 30
1929. *Acordurile de la Lateran* .. 31
1932. *Acordurile de la Lausanne* 31
1933. *Acordul de colaborare tehnică consultativă dintre România și Societatea Națiunilor* 31
1934—1936. *Acordurile (Protocoalele) de la Roma* 32
1935. *Acordul naval anglo-german* 32
Acordurile de la Roma 32
1936. *Acordul germano-austriac* 32
1937. *Acordul internațional al zahărului* 33
1938. *Acordul anglo-german* 33
Acordul de la München v. *Dictatul de la München* 33
Acordul de la Salonic dintre Înțelegerea Balcanică și Bulgaria 33
Acordul dintre Mica Înțelegere și Ungaria 33
Acordul franco-german 34
Acordul italo-britanic 34
1939. *Acordul economic româno-britanic* 34
1944. *Acordurile de la Bretton Woods* 35
1945. *Acordurile de la Ialta* 35
1948. *Acordul de plăți intra-european* 36
1950. *Acordul privind importul de obiecte cu caracter educativ, științific sau cultural* 36
1954. *Acordurile de la Geneva cu privire la Vietnam* 36
1955. *Acordul monetar european* 37
1962. *Acordul franco-algerian* .. 37
1963. *Acordul între R.S. România și R.S.F. Iugoslavia privind realizarea și exploatarea sistemului hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier, pe fluviul Dunărea* 37
1968. *Acordul cu privire la salvarea astronauților, reîntoarcerea as-*

Lista articolelor

tronauților și restituirea obiectelor spațiale 37
1971. *Acordul cu privire la crearea sistemului internațional și a Organizației de Telecomunicații Spațiale „INTERSPUTNIK"*.. 38
Acordul de la Washington..... 38
1972. *Acordul între guvernul R.S. România și A.I.E.A. referitor la aplicarea garanțiilor în cadrul Tratatului cu privire la neproliferarea armelor nucleare*.. 38
1973. *Acordul privind încetarea războiului și restabilirea păcii în Vietnam* 38
1976. *Acordul de la Kingston*.. 39
Acordul general pentru Tarife și Comerț (G.A.T.T.). 39
Acordul intrenațional al cositorului 40
A.C.P., v. Țări în curs de dezvoltare din Africa, Zona Caraibilor și Pacificului 40
acreditant 40
acreditar 40
acreditare 40
acreditiv 40
act 41
1456. *Actul de la Vaslui*..... 43
1651. *Actul de navigație*..... 43
1835. *Actul* (sau *Convenția*) *de învoială între Moldova și Muntenia* 43
1857. *Actul de navigație*..... 43
1865. *Act public referitor la navigațiunea la gurile Dunării*..... 44
1923. *Actul final al Conferinței de la Lausanne*..... 44
1928. *Actul general pentru rezolvarea pașnică a diferendelor internaționale* 44
1929. *Act de conciliere, de arbitraj și de reglementare judiciară între statele Micii Înțelegeri*.... 44
1930. *Actul final al Conferinței de la Haga*..... 45
1945. *Actul de la Chapultepec*.... 45
1964. *Actul de la Washington*.. 45
1965. *Actul economic și social de la Rio de Janeiro*..... 45
1975. *Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa* 45
A.C.T.C., v. Agenția Centrală Telegrafică Coreeană 46
activ 46
acțiune 47
Ada-Kaleh 47
addenda 48
Adderangriff, Planul ~, v. Seelöwe, Planul ~..... 48
Aden News Agency..... 48
aderare 48
ad-hoc 48
A.D.I., v. Agenția pentru Dezvoltare Internațională 48
ad-interim..... 48
A.D.I.R.I., v. Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale din R.S. România.... 48
adjudecare 48
Administrația O.N.U. pentru ajutorare și reconstrucție (U.N.R.R.A.) 48
administrație 49
admitere 49
A.D.N., v. Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst 49
ad-referendum 49
adunare 49
1857. *Adunarea ad-hoc a Moldovei* 49
1857—1858. *Adunarea ad-hoc a Țării Românești* 50
1918. *Adunarea constituantă de la Cernăuți* 50
Adunarea de la Alba Iulia.... 50
Adunarea Generală a O.N.U... 51
ad valorem 52
A.E.I.C., v. Asociația Europeană de Istorie Contemporană..... 52
A.E.L.S., v. Asociația Europeană a Liberului Schimb..... 52
aerodrom 52

aeronavă 52
affidavit 54
Afghanistan 54
A.F.P., v. Agence France Press.. 54
AFRASEC, v. Organizaţia Afro-Asiatică de Cooperare Economică 54
Africa 54
Africa de Sud, Republica ~ 57
Africa de Sud-Vest, v. Namibia.. 58
Agence Arabe Syrienne d'Information 58
Agence Burundaise de Presse 58
Agence Camerounaise de Presse.. 58
Agence Centrafricaine de Presse (A.C.A.P.) 58
Agence Centre d'Information de Presse 58
Agence Congolaise d'Information (A.C.I.) 59
Agence de Presse Sénégalaise.. 59
Agence France Presse (A.F.P.) 59
Agence Gabonaise de Presse.... 59
Agence Guinéenne de Presse.... 59
Agence Ivoiriènne de Presse.... 59
Agence Khmere de Presse (A.K.P.) 59
Agence Madagascar-Presse 59
Agence Malienne de Presse.... 59
Agence Mauritaniènne de Presse (A.M.P.) 59
Agence Tchadiènne de Presse.. 59
Agence Togolaise de Presse.... 59
Agence Voltaïque de Presse.... 59
Agence Zaïre-Presse (AZAP).... 59
Agencia Efe 59
Agencia Nacional 59
Agencia Noticiosa da Guiné Bissau (A.N.G.) 59
Agencia Noticiosa Portuguesa (A.N.O.P.) 59
agent 59
Agentstvo Peciati Novosti..... 60
Agenţia Centrală de Investigaţii (C.I.A.) 60
Agenţia Centrală Telegrafică Coreeană (A.C.T.C.) 60
Agenţia Internaţională pentru Energia Atomică (A.I.E.A.) 60
Agenţia Naţiunilor Unite pentru Ajutor şi Reconstrucţie (U.N.R.W.A.) 60
Agenţia pentru Dezvoltare Internaţională 61
Agenţia Română de Presă (Agerpres) 61
agenţie 61
Agenzia Nazionale Stampa Associata (A.N.S.A.)..... 61
Agerpres, v. Agenţia Română de Presă 61
agio / disagio 61
Agjensia Telegrafike Shqiptare.. 62
agrement 62
agresiune, definirea ~ 62
Agresiunea Italiei împotriva Ethiopiei (1934—1936) 64
Agresiunea Japoniei împotriva Chinei (1931—1933) 65
agresor 66
ahdname 66
aide-mémoire 66
A.I.A.P., v. Asociaţia Internaţională de Arte Plastice..... 66
A.I.C.C.F., v. Asociaţia Internaţională a Congresului Căilor Ferate 67
A.I.D.C., v. Consiliul Asiatic pentru Dezvoltarea Industrială.... 67
A.I.E.A., v. Agenţia Internaţională pentru Energia Atomică.. 67
A.I.E.C.E., v. Asociaţia Institutelor Europene de Conjunctură Economică 67
A.I.J.D., v. Asociaţia Internaţională a Juriştilor Democraţi..... 67
A.I.O.E.C., v. Asociaţia ţărilor exportatoare de minereu de fier 67
A.I.P., v. Agence Ivoiriènne de Presse 67
A.I.S.E., v. Asociaţia Internaţională de Ştiinţe Economice..... 67
A.I.S.J., v. Asociaţia Internaţională de Ştiinţe Juridice..... 67

Lista articolelor

A.I.S.M., v. Asociația Internațională de Semnalizare Maritimă 67

A.I.S.P., v. Asociația Internațională de Științe Politice 67

A.I.S.S., v. Asociația Internațională de Securitate Socială 67

A.I.S.S.E.E., v. Asociația Internațională pentru Studii Sud-Est Europene 67

A.I.T., v. Alianța Internațională de Turism 67

A.I.T.A. (I.A.T.A.), v. Asociația Internațională pentru Transporturi Aeriene 67

A.I.U., v. Asociația Internațională a Universităților 67

A.K.P., v. Agence Khmere de Presse 67

A.L.A.L.C., v. Asociația Latino-Americană a Liberului Schimb 67

Albania 67

Algemeen Nederlands Presbureau (A.N.P.) 68

Algeria 68

Algérie Presse Service (A.P.S.) 69

Alianța Cooperatistă Internațională (A.C.I.) 69

Alianța Internațională de Turism (A.I.T.) 70

alianță internațională 70

aliat 70

A.L.I.D.E., v. Asociația Latino-Americană a Instituțiilor pentru finanțarea dezvoltării 70

Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst (A.D.N.) 70

al pari 70

Alsacia, Lorena 71

alternat 71

„Al treilea ghișeu“ 71

aluvionare 71

ambasadă 71

ambasador 72

A.M.B.M.O., v. Asociația Mediteraneană pentru Biologie 72

amendament 72

amenințare la adresa păcii 72

America 72

America Latină 75

amfictionie 79

amiabil 79

Amlaș 79

amortizare 79

A.M.P., v. Agence Mauritanienne de Presse 79

A.N.A., v. Anatolian News Agency 79

Anatolian News Agency (A.N.A.) 79

anchetă internațională, v. comisie internațională de anchetă 79

Andorra 79

andosare 80

anexare (anexiune) 80

anexă 80

angajat consular 80

A.N.G., v. Agencia Noticiosa da Guiné Bissau 81

angarie 81

Angola 81

Anglo-Normande (Normande), Insulele ~ 81

Angola Press 81

animus 81

an internațional 82

1957. *Anul geofizic internațional* 82

1965. *Anul cooperării internaționale* 82

1968. *Anul internațional al drepturilor omului* 82

1970. *Anul internațional al educației* 82

1971. *Anul internațional de luptă împotriva rasismului și discriminării rasiale* 83

1974. *Anul mondial al populației* 83

1975. *Anul internațional al femeii* 83

1979. *Anul internațional al copilului* 83

1981. *Anul internațional al persoanelor handicapate* 83

A.N.O.P. v. Agencia Noticiosa Portuguesa 84

A.N.P., v. Algemeen Nederlands Presbureau 84
A.N.S.A., v. Agenzia Nazionale Stampa Associata 84
ansamblu 84
Anschluss 84
Antanta (Tripla Înțelegere).... 84
Antanta Balcanică, v. Înțelegerea Balcanică 85
antantă 85
Antarctica 85
Antarctica, v. Statutul Antarcticii; Tratatul asupra Antarcticii 85
anticolonialism 85
anticomintern, Pactul ~ 86
anticomunism 86
Antigua 86
antiimperialism 87
Antilele Olandeze 87
antitrust 87
Anton, Planul ~, v. Attila, Planul ~ 87
anuar statistic 88
anuitate 88
anularea tratatelor 88
Anvil, Planul ~ 88
A.N.Z.U.S. 88
A.P., v. Associated Press..... 89
A.P.A., v. Austria Press Agentur 89
apartheid 89
apatrid 90
apatridie 90
apărare colectivă 90
ape 90
apel 92
1950. *Apelul de la Stockholm* .. 92
1969. *Apelul statelor participante la Tratatul de la Varșovia către toate statele Europei*..... 92
apel nominal 92
A.P.E.M.P., v. Asociații ale producătorilor și/sau exportatorilor de materii prime..... 93
Apimondia, v. Federația Internațională a Asociațiilor de Apicultură 93
A.P.O., v. Organizația Asiatică a Productivității 93
aportul net în valută..... 93
A.P.P., v. Associated Press of Pakistan 93
apreciere valutară 93
aprobarea acordurilor internaționale 93
apropierea și egalizarea nivelurilor de dezvoltare economică a statelor 93
A.P.S., v. Algérie Presse Service 94
Arabia Saudită 94
aranjament 94
1891. *Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor* 94
arbitraj internațional 94
Arctica 95
Argentina 96
arhipelag 96
arhivă 97
arierată financiară 97
armator 97
armă 97
armistițiu 99
arz odasi 100
arzuhal 100
A.S.E.A.N., v. Asociația Statelor din Asia de Sud-Est..... 100
asediu 100
asentiment 100
Ashmore și Cartier, Insulele ~.. 100
Asia 101
asigurare 105
asistență 105
asociat 107
Asociația Asiei de Sud-Est..... 108
Asociația de Drept Internațional (I.L.A.) 108

Lista articolelor

Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale din R.S. România (A.D.I.R.I.) 108
Asociația de Medicină Aeronautică și Spațială 108
Asociația Europeană a Liberului Schimb (A.E.L.S.) 109
Asociația Europeană de istorie contemporană (A.E.I.C.) 109
Asociația Europeană pentru Studii de Opinie și Marketing (E.S.O.M.A.R.) 109
Asociația Institutelor Europene de Conjunctură Economică (A.I.E.C.E.) 109
Asociația Internațională a Congresului Căilor Ferate (A.I.C.C.F.) 110
Asociația Internațională a Educatorilor pentru Pacea Mondială 110
Asociația Internațională a Juriștilor Democrați (A.I.J.D.) 110
Asociația Internațională a Resurselor Acvatice 110
Asociația Internațională a Universităților (A.I.U.) 110
Asociația Internațională de Arte Plastice (A.I.A.P.) 111
Asociația Internațională de Cibernetică 111
Asociația Internațională de Gerontologie 111
Asociația Internațională de Securitate Socială (A.I.S.S.) 111
Asociația Internațională de Semnalizare Maritimă (A.I.S.M.) 112
Asociația Internațională de Sociologie 112
Asociația Internațională de Studii Bizantine 112
Asociația Internațională de Științe Economice (A.I.S.E.) 112
Asociația Internațională de Științe Juridice (A.I.S.J.) 112
Asociația Internațională de Științe Politice (A.I.S.P.) 113
Asociația Internațională pentru Dezvoltare (I.D.A.) 113
Asociația Internațională pentru Încercarea Semințelor 113
Asociația Internațională pentru Studii Sud-Est Europene (A.I.S.S.E.E.) 113
Asociația Internațională pentru Transporturi Aeriene (A.I.T.A.; I.A.T.A.) 114
Asociația Latino-Americană a Instituțiilor pentru Finanțarea Dezvoltării (A.L.I.D.E.) 114
Asociația Latino-Americană a Liberului Schimb (A.L.A.L.C.) .. 114
Asociația Mediteraneană pentru Biologie Maritimă și Oceanografie (A.M.B.M.O.) 115
Asociația oamenilor de știință din Republica Socialistă România 115
Asociația Română pentru Națiunile Unite 115
Asociația „România“ 115
Asociația Statelor din Asia de Sud-Est (A.S.E.A.N.) 115
Asociația Țărilor Exportatoare de Minereu de Fier (A.I.O.E.C.) 116
Asociație 116
Asociații ale producătorilor și/sau exportatorilor de materii prime (A.P.E.M.P.) 116
A.S.P.A.C., v. Consiliul Asiei și Pacificului 117
Associated Press (A.P.) 117
Associated Press of Pakistan (A.P.P.) 117
atac 117
A.T.A., v. Agenția Telegrafică Albaneză 117
atașat 117
atentat 118
1914. *Atentatul de la Sarajevo* .. 118
1934. *Atentatul de la Marsilia* .. 119
1944. *Atentatul de la 20 iulie* 119
Athenagence 119
Attila, Planul ~ 119
Australia 120
Australian Associated Press 120

Austria 120
Austria Presse Agentur (A.P.A.) 122
Austro-Ungaria 122
autarhie 122
autentificare 123
autoajutor, v. măsuri de constrîngere 123
autoapărare 123
autodeterminare 123
autonomie, v. confederaţie; federaţie 125
Avalanche, Operaţiunea ~ 125
avantaj reciproc 125
avenant 125
aviz consultativ 125
A.V.P., v. Agence Voltaïque de Presse 126
A.Z.A.P., v. Agence Zaïre-Presse 126
Axa Berlin-Roma-Tokio 126

B

B.A.D., v. Banoa Africană de Dezvoltare 127
B.A.D., v. Banca Asiatică de Dezvoltare 127
Bahamas 127
Bahrain 127
Bakhtar News Agency..... 128
balanţă 128
Balcani 129
Balcanii — zonă a păcii şi colaborării, fără arme nucleare (propunerea guvernului român)..... 129
balizaj 130
balizare 130
Banca Africană de Dezvoltare (B.A.D.)..... 130
Banca Americii Centrale pentru Integrare Economică (B.C.I.E.) 130
Banca Asiatică de Dezvoltare (B.A.D.) 130
Banca de Dezvoltare a Caraibilor 131
Banca Interamericană de Dezvoltare (I.D.B.) 131
Banca Internaţională de Colaborare Economică (B.I.C.E.)..... 131
Banca Internaţională de Investiţii (B.I.I.) 131
Banca Internaţională de Reconstrucţie şi Dezvoltare (B.I.R.D.) 132
Banca Reglementelor Internaţionale (B.R.I.) 133
Banca Română de Comerţ Exterior (B.R.C.E.) 133
bancă de export-import..... 133
bancroft, convenţii ~ 134
bancrută 134
Bangladesh 134
Bangladesh Sangbad Sangasta.. 134
bani 134
Barbados 135
Barbarossa, Planul ~ 135
barem 136
barter 136
Baytown, Operaţiunea ~, v. Avalanche, Operaţiunea ~ 136
bază militară 136
băi şi golfuri..... 136
Bălgarska Telegrafna Aghenţia (B.T.A.) 137
B.C.I.E., v. Banca Americii Centrale pentru Integrare Economică 137
bei (beg) 137
beilerbei (beglerbeg) 137
beilic (beglic) 137
Belgia 137
beligerant 138
beligeranţă 139
Bélize 139
Beltul Mare, Beltul Mic şi Sund.. 139
Benelux 139
Benin 140
berat (barat) 140
Berlin, Congresul de la ~ 140
Problema ~ 141
Bermude, Insulele ~ 142
Bernama 142
Bhutan 142

Lista articolelor

B.I.C.E., v. Banca Internațională de Colaborare Economică 142
B.I.E., v. Biroul Internațional al Expozițiilor 142
B.I.I., v. Banca Internațională de Investiții 142
bilateral 142
bilateralism 142
bilet la ordin 142
B.I.M.C.O., v. Conferința Maritimă Internațională și Baltică .. 143
bimetalism 143
bipatrid 143
B.I.P.M., v. Biroul Internațional pentru Măsuri și Greutăți 143
bipolarism 143
B.I.R.D., v. Banca Internațională de Reconstrucție și Dezvoltare .. 143
Birmania 143
birou de presă 144
Biroul Adunării Generale a O.N.U. 144
Biroul Comercial al Republicilor Americane 145
Biroul Coordonatorului Națiunilor Unite pentru Ajutoare în caz de catastrofă (UNDRO) 145
Biroul Internațional al Expozițiilor (B.I.E.) 145
Biroul Internațional de Turism Social (B.I.T.S.) 145
Biroul Internațional pentru Măsuri și Greutăți (B.I.P.M.) 145
Bistrița 145
B.I.T.S., v. Biroul Internațional de Turism Social 146
blocadă 146
bloc militar 146
bloc politic 147
bloc valutar 147
blocul neutrilor 147
Blocul statelor agrare din Europa centrală și răsăriteană 148
boicot 148
Bolivia 148
bolnavi, răniți și naufragiați 149
bombardament, v. mijloace de luptă 149
bona fide 149
bon de tezaur 149
bonificație 149
bonitate financiară 149
boom 150
bornare, v. demarcare 150
Botswana 150
Botswana Information Services .. 150
Bouvet 150
Brazilia 150
Brăila 151
B.R.C.E., v. Banca Română de Comerț Exterior 152
Bretton Woods, v. Acordurile de la Bretton Woods; Conferința de la Bretton Woods 152
brevet 152
B.R.I., v. Banca Reglementelor Internaționale 152
broker 152
Brunei 152
B.T.A., v. Bălgarska Telegrafna Aghenția 153
București 153
bulă papală 154
Bulgaria 154
buletin de curier 155
bună credință 155
bună vecinătate 155
bune oficii 156
bunuri 156
bursă 157
bursier O.N.U. 157
Burundi 158

C

cablu submarin 159
cabotaj 159
C.A.C.M., v. Piaţa Comună a Americii Centrale 160
cadiu 160
caducitate 160
C.A.E., v. Comunitatea Africii de Est 160
C.A.E.R., v. Consiliul de Ajutor Economic Reciproc 160
caftan 160
caimacam 160
cambie 161
Camera de Comerţ Internaţională (C.C.I.) 161
Camera de Comerţ şi Industrie.. 161
cameră de procedură sumară.... 162
Camerun 162
Canada 162
canal diplomatic 163
canal maritim internaţional 163
cancelarie 165
C. and F..... 165
Canton şi Enderburry, Insulele ~ 165
canunname (kanunname) 165
capacitate juridică 166
capitulare 166
1943. *Capitularea Italiei* 166
1945. *Capitularea Germaniei* .. 167
Capitularea Japoniei 167
capitulaţii, regimul ~ 167
captivitate 168
captură 168
capuchehaie 168
capugi başi 169
Capul Verde 169
carantina 169
cartă 170
1941. *Carta Atlanticului* 170
1945. *Carta Naţiunilor Unite (Carta O.N.U.)* 170
1948. *Carta de la Havana*..... 171
Carta de la Bogota 171
1963. *Carta Organizaţiei Unităţii Africane (Carta O.U.A.)*..... 172
1967. *Carta de la Alger*..... 173
Carta de la Punta del Este 173
1974. *Carta drepturilor şi îndatoririlor economice ale statelor*.... 173
carte colorată 174
cartel 174
Cartelul Internaţional al Oţelului 174
casus belli 174
casus foederis 174
categorii de tratate internaţionale 175
cauţiunea „judicatum solvi"..... 175
Cayman, Insulele ~ 176
căimăcămiile de trei 176
C.C.I., v. Camera de Comerţ Internaţional 176
C.D.E., v. Comunitatea Defensivă Europeană 176
C.D.I., v. Comisia de Drept Internaţional a O.N.U..... 176
C.E.A., v. Comisia Economică a Naţiunilor Unite pentru Africa.. 176
Ceauşescu Nicolae 176
C.E.C.O., v. Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului.. 182
C.E.D., v. Comisia Europeană a Dunării 182
CEDOR, v. Centrul demografic O.N.U. — România 182
C.E.E., v. Comunitatea Economică Europeană (Piaţa comună) 182
C.E.E./O.N.U., v. Comisia Economică a O.N.U. pentru Europa.... 182
Cehoslovacia 182
„Cele patrusprezece puncte" ale preşedintelui Woodrow Wilson 183
CENTO, v. Organizaţia Tratatului Central 184
Centrafrican, Imperiul ~ 184
centru de putere..... 184

Lista articolelor

Centrul de informare al O.N.U. 185
Centrul Demografic O.N.U. — România (CEDOR) 185
Centrul de Studii Economice și Sociale al țărilor în curs de dezvoltare 185
Centrul European al Cercetărilor Nucleare (C.E.R.N.) 185
Centrul European pentru Învățămîntul Superior 186
Centrul Internațional de Informare Științifică și Tehnică (C.I.S.T.) 186
Centrul Internațional de Studii pentru Conservarea și Restaurarea Bunurilor Culturale 186
ceremonial diplomatic 186
ceremonial maritim 187
cerere-ofertă 187
cerere reconvențională 187
C.E.R.N., v. Centrul European al Cercetărilor Nucleare 187
certificat 187
C.E.S., v. Consiliul Economic și Social al O.N.U. 188
C.E.S.A.V., v. Comunitatea Economică a Statelor din Africa de Vest 188
Československá Tiskova Kancelar (C.T.K.) 188
cesiune de creanță 188
cesiune de teritoriu 188
Cetatea de Baltă 188
cetățenia femeii căsătorite 188
cetățenie 189
Chaco 189
chestionar O.N.U. 190
chestiunea armelor sîrbești din 1862 190
chestiunea armelor maghiare din 1859 190
chestiunea armelor maghiare din 1860 190
Chile 190
China 191
China Nouă (Hsinhua) 193
Christmas, Insula ~ 193
Chung-yang Tongshin (Chung-yang) (Agenția Centrală Telegrafică Coreeană — A.C.T.C.) 193
C.I.A., v. Agenția Centrală de Investigații 193
Ciad 193
Ciceu 194
ciclu economic capitalist 194
C.I.C.R., v. Comitetul Internațional al Crucii Roșii 194
C.I.D., v. Comisia Internațională a Dunării 194
C.I.F. (cost, asigurare, navlu) .. 194
cifră de afaceri 195
cifru diplomatic 195
C.I.J., v. Curtea Internațională de Justiție 195
C.I.M., v. Convenția internațională cu privire la transportul de mărfuri pe căile ferate 195
C.I.P.C., v. Comisia Internațională de Poliție Criminală (Interpol) 195
Cipru 195
circuit economic mondial 196
circulară 196
circumscripție consulară 196
C.I.S.A., v. Confederația Internațională a Sindicatelor Arabe 196
C.I.S.L., v. Confederația Internațională a Sindicatelor Libere .. 196
C.I.S.T., v. Centrul Internațional de Informare Științifică și Tehnică 196
C.I.T.C., v. Comisia Interguvernamentală pentru Tehnica de Calcul 196
C.I.T.C.F., v. Comitetul Internațional al Transportului pe Căi Ferate 197
C.I.U., v. Convenția internațională cu privire la transportul de călători și bagaje pe căile ferate 197
C.L.A.S.C., v. Confederația Latino-Americană a Sindicatelor Creștine 197

clase ale consulilor 197
clase ale şefilor misiunilor diplomatice 197
clauză 197
clearing 199
climat internaţional 200
Clubul de la Roma 200
C.M.E., v. Confederaţia Mondială a Energiei 201
C.M.M., v. Confederaţia Mondială a Muncii 201
C.M.P., v. Consiliul Mondial al Păcii 201
C.M.R., v. Convenţia referitoare la contractul de transport internaţional de mărfuri pe şosele .. 201
coaliţia antihitleristă 201
coaliţie 201
Coasta de Fildeş 201
cobeligeranţă 202
Cocos/Keeling, Insulele ~ 202
cod al crimelor împotriva păcii şi securităţii umanităţii 202
cod de conduită 203
cod internaţional 203
codificarea dreptului internaţional 204
coerciţiune 205
coexistenţa paşnică 205
coimperiu, v. condominiu 206
colaborarea economică internaţională 206
„Coloana a cincea" 206
colocviu internaţional 206
Colombia Press 206
colonialism 206
colonie 207
colonie naţională 208
colonizare 208
Columbia 208
comando 209
combatant 209
comentator diplomatic 209
comerţ 209
comerţ cu inamicul 211
comisar 211
comisie 211
Comisia dezarmării 213
Comisia de Drept Internaţional a O.N.U. (C.D.I.) 214
Comisia de informare în Principatele Române a puterilor garante 214
Comisia de mediere, conciliere şi arbitraj a O.U.A. 214
Comisia Dunării 215
Comisia Economică a Naţiunilor Unite pentru Africa (C.E.A.) 215
Comisia Economică a Naţiunilor Unite pentru America Latină (E.C.L.A.) 215
Comisia Economică a Naţiunilor Unite pentru Asia de Vest (E.C.W.A.) 216
Comisia Economică a Naţiunilor Unite pentru Asia şi Extremul Orient (E.C.A.F.E.) 216
Comisia Economică a O.N.U. pentru Europa (C.E.E./O.N.U.) 216
Comisia Europeană a Dunării (C.E.D.) 217
Comisia Interaliată pentru Reparaţii 218
Comisia Interguvernamentală pentru Tehnica de Calcul (C.I.T.C) 218
Comisia Internaţională a Dunării (C.I.D.) 219
Comisia internaţională a marilor baraje 219
Comisia internaţională pentru explorarea ştiinţifică a Mării Mediterane 219
Comisia internaţională pentru irigaţii şi drenaj 219
Comisia internaţională pentru pescuitul în Atlanticul de nord-vest 219
Comisia Lytton 220

Lista articolelor

Comisia Națională a R.S. România pentru U.N.E.S.C.O. 220
Comisia Națiunilor Unite pentru Dreptul Comercial Internațional (UNCITRAL) 220
Comisia oceanografică interguvernamentală 221
Comisia pentru politică externă și cooperarea economică internațională a Marii Adunări Naționale a R.S. România 221
Comisia pregătitoare a Conferinței dezarmării a Societății Națiunilor 221
Comisia Sericicolă Internațională (C.S.I.) 221
Comisiile Adunării Generale a O.N.U. 222
comitas gentium, v. curtoazie internațională 222
comitet 222
Comitetul celor zece state pentru dezarmare 222
Comitetul consultativ al O.N.U. pentru chestiunile administrative și bugetare (A.C.A.B.Q.) 222
Comitetul ad-hoc pentru Carta Națiunilor Unite 223
Comitetul celor 33 de state pentru menținerea păcii, v. Comitetul special pentru operațiunile de menținere a păcii 223
Comitetul celor 18 state pentru dezarmare, v. Conferința Comitetului pentru dezarmare 223
Comitetul de coordonare pentru eliberarea Africii 223
Comitetul de decolonizare, v. Comitetul special însărcinat cu studierea situației în ceea ce privește aplicarea Declarației asupra acordării independenței țărilor și popoarelor coloniale 223
Comitetul dezvoltării 223
Comitetul Internațional al Crucii Roșii (C.I.C.R.) 224
Comitetul Internațional al Transporturilor pe Căi Ferate (C.I.T.C.F.) 224
Comitetul Internațional de Științe Istorice 224
Comitetul Național F.A.O. (România) 224
Comitetul Național pentru apărarea păcii din Republica Socialistă România 224
Comitetul Național Român pentru Fondul Națiunilor Unite pentru Copii 224
Comitetul O.N.U. pentru utilizarea pașnică a spațiului extraatmosferic 225
Comitetul pentru Cercetări Spațiale (COSPAR) 225
Comitetul pentru folosirea pașnică a fundului mărilor și oceanelor dincolo de limita jurisdicției naționale 225
Comitetul Permanent Consultativ al Maghrebului (C.P.C.M.) 225
Comitetul Politic Consultativ 226
Comitetul special însărcinat cu studierea situației în ceea ce privește aplicarea Declarației asupra acordării independenței țărilor și popoarelor coloniale 226
Comitetul special împotriva politicii de apartheid 226
Comitetul special pentru Carta Națiunilor Unite și întărirea rolului organizației 226
Comitetul special pentru operațiunile de menținere a păcii 227
Comitetul științific al Națiunilor Unite pentru studiul efectelor radiațiilor ionizante 227
comitent 227
Commonwealth 228
Comore 228
companie 228
compensație 228
competența C.I.J. 229
competență exclusivă 229
complex economic național 229
complex militar-industrial 229
compromis 229

comunicat comun 229
Comunitatea Africii de Est(C.A.E.) 230
Comunitatea Defensivă Europeană (C.D.E.) 230
Comunitatea Economică Europeană (Piaţa Comună) (C.E.E.).... 230
Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului (C.E.C.O.).... 231
Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (EURATOM)..... 231
Comunitatea economică a Statelor din Africa de Vest (C.E.S.A.V.) 232
Comunitatea Franceză 232
conac 232
concesiune 232
Concesiunea Strousberg 232
conciliere internaţională 233
concordat 233
concurenţă 233
condiţii de pace..... 234
condominium 234
Confederaţia Dunăreană 234
Confederaţia Internaţională a Sindicatelor Arabe (C.I.S.A.)..... 234
Confederaţia Internaţională a Sindicatelor Libere (C.I.S.L.).... 235
Confederaţia Internaţională de Măsură (I.M.E.K.O.) 235
Confederaţia Latino-Americană a Sindicatelor Creştine (C.L.A.S.C.) 235
Confederaţia Mondială a Muncii (C.M.M.) 235
Confederaţia Sindicală Africană (C.S.A.) 236
confederaţie de state..... 236
Conferinţa Comitetului pentru Dezarmare 236
Conferinţa de Drept Internaţional Privat 238
Conferinţa Islamică 238
Conferinţa Maritimă Internaţională şi Baltică (B.I.M.C.O.).... 238
Conferinţa Mondială a Energiei (C.M.E.) 239
Conferinţa Naţiunilor Unite asupra dreptului mării..... 239
Conferinţa Naţiunilor Unite pentru Comerţ şi Dezvoltare (U.N.C.T.A.D.) 239
conferinţă internaţională 240
1855. *Conferinţa de la Viena*.... 241
1856. *Conferinţa de la Constantinopol referitoare la Principatele Române* 241
1859. *Conferinţa de la Paris în vederea recunoaşterii dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza* 241
1861. *Conferinţa de la Constantinopol pentru recunoaşterea unirii politice şi administrative a Principatelor Unite* 241
1864. *Conferinţa reprezentanţilor puterilor garante de la Constantinopol privind recunoaşterea noii cîrmuiri instituită de Al. I. Cuza la 2/14 mai 1864*..... 241
1866. *Conferinţa de la Paris privind Principatele Române*..... 242
1876—1877. *Conferinţa de la Constantinopol* 242
1908—1909. *Conferinţa de la Londra asupra dreptului maritim*.... 242
1919—1920. *Conferinţa de pace de la Paris* 242
1920. *Conferinţa de la San Remo* 242
1921. *Conferinţa de la Barcelona* 243
Conferinţa de la Londra..... 243
1921—1922. *Conferinţa de la Cannes* 243
Conferinţa de la Dairen 244
Conferinţa de la Washington.... 244
1922. *Conferinţa de la Genova*.. 244
1922—1923. *Conferinţa de la Lausanne* 245
1925. *Conferinţa de la Locarno*.. 245
1928—1929. *Conferinţa extraordinară internaţională de conciliere şi arbitraj* 245
1930. *Conferinţa de codificare a normelor dreptului internaţional* 246
1932. *Conferinţa de la Lausanne* 246
Conferinţa de la Stresa..... 246

Lista articolelor

1932—1934. *Conferința pentru reducerea și limitarea armamentelor* 246
1935. *Conferința de la Stresa*.. 247
1936. *Conferința de la Montreux* 248
Conferința interamericană extraordinară pentru consolidarea păcii 248
1937. *Conferința de la Bruxelles* 248
1943. *Conferința de la Casablanca* 248
Conferința de la Moscova a miniștrilor de externe ai U.R.S.S., Marii Britanii și S.U.A..... 248
Conferința de la Quebec..... 249
Conferința de la Teheran..... 249
1944. *Conferința de la Bretton Woods* 250
Conferința de la Chicago..... 250
Conferința de la Dumbarton Oaks 250
1945. *Conferința de la Ialta*.... 250
Conferința de la Potsdam..... 251
Conferința de la San Francisco.. 251
Conferința interamericană asupra problemelor războiului și ale păcii 251
1946. *Conferința de pace de la Paris* 252
1948. *Conferința Dunării* 252
1949. *Conferința diplomatică pentru elaborarea convențiilor privind protecția victimelor de război*.... 252
1954. *Conferința de la Geneva*.. 253
1955. *Conferința de la Bandung* 253
Conferința de la Geneva..... 254
1958 și 1960. *Conferința de la Geneva* 254
1961. *Conferința Națiunilor Unite asupra relațiilor și imunităților diplomatice* 254
1963. *Conferința de la Addis-Abeba* 254
Conferința de la Viena cu privire la relațiile consulare..... 254
1967. *Conferința Națiunilor Unite pentru standardizarea numelor geografice* 254
1968. *Conferința de la Teheran privind drepturile omului* 255
Conferința Națiunilor Unite pentru explorarea și folosirea pașnică a spațiului extraatmosferic 255
Conferința țărilor neposesoare de arme nucleare 255
1968—1969. *Conferința diplomatică de la Viena pentru codificarea dreptului tratatelor* 255
1972. *Conferința Națiunilor Unite pentru mediul înconjurător*.. 255
1972—1975. *Conferința pentru Securitate și cooperare în Europa (C.S.C.E.)* 256
1974. *Conferința diplomatică asupra reafirmării și dezvoltării dreptului internațional aplicabil în caz de conflict armat* 257
Conferința Mondială a Populației 258
Conferința Mondială a Alimentației 258
1975—1977. *Conferința asupra cooperării economice internaționale (Dialogul Nord-Sud)*..... 259
Conferința Mondială a Anului Internațional al Femeii 259
1976. *Conferința asupra cooperării economice între țările în curs de dezvoltare* 259
Conferința Națiunilor Unite pentru așezările umane..... 260
1977. *Conferința Națiunilor Unite asupra resurselor de apă*.... 260
Conferințele afro-asiatice 261
Conferințele de la Haga (1899, 1907) 261
Conferințele panamericane 262
Conferințele țărilor nealiniate.. 264
confiscare 265
conflict internațional 265
Congo 266
Congres internațional 266
Congresul de la Viena..... 266
Congresul emigranților naționalităților asuprite din monarhia austro-ungară 267
Congresul de la Berlin (1878), v. Berlin, Congresul de la ~ 267

Congresul Permanent de Unitate Sindicală a Oamenilor Muncii din America Latină (C.P.U.S.T.A.L.) 267
conjunctură 267
consens 268
Congresul de la Viña del Mar.. 268
consiliu 269
Consiliul Aliat de Control pentru Germania 269
Consiliul Aliat de Control pentru Japonia 269
Consiliul Asiatic pentru Dezvoltarea Industrială (A.I.D.C.).... 269
Consiliul Asiei și Pacificului (ASPAC) 269
Consiliul celor patru 270
Consiliul celor zece 270
Consiliul de administrație al Programelor pentru mediul înconjurător 270
Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.) 270
Consiliul de Cooperare Vamală 272
Consiliul de Stat..... 272
Consiliul de Tutelă..... 272
Consiliul Economic și Social al O.N.U. (C.E.S., ECOSOC)..... 273
Consiliul Europei 273
Consiliul Mondial al Păcii (C.M.P.) 274
Consiliul miniștrilor afacerilor externe 274
Consiliul miniștrilor de externe 274
Consiliul Național al Unității Române 274
Consiliul Națiunilor Unite pentru Namibia 274
Consiliul Nordic 275
consimțământul la căsătorie.... 275
Consolato del mar 275
consorțiu bancar internațional.. 275
constrîngere 275
consul 276
consulate în Principatele române 277
consultare 277
containment — policy of ~ (politică de îndiguire) 277
contencios internațional 277
contiguitate 278
contingentare 278
contrabandă de război..... 278
contractant 279
contract de comerț exterior.... 279
contract de navlosire..... 279
contract de vînzare-cumpărare.. 279
contract internațional 279
contrastalie 279
contribuție de război..... 279
control internațional 280
control (politica) al prețurilor și veniturilor 280
control valutar 280
convenție 280
1527. *Convenția încheiată între Sigismund, regele Poloniei, și Petru Rareș, domnul Moldovei* 283
1701. *Convenția privind hotarele Transilvaniei cu Țara Românească și Moldova*..... 283
1775. *Convenția de cesiune teritorială și demarcație încheiată între Austria și Turcia* 283
1779. *Convenția lămuritoare a Tratatului de la Kuciuk-Kainargi, încheiată la Ainali-Kavak* 283
1826. *Convenția de la Akkerman* 283
1847. *Convenția vamală dintre Moldova și Țara Românească*.. 283
1849. *Convenția de la Balta Liman* 284
1854. *Convenția de la Boyaciköy* 284
Convenția telegrafică dintre Austria și Moldova..... 284
1858. *Convenția de la Paris „Pentru organizarea definitivă" a Principatelor Române* 284
1860. *Convențiile telegrafice încheiate de Principatele Unite*.. 285
1877. *Convenția româno-rusă privind trecerea trupelor ruse prin România* 285
1886. *Convenția de la Berna*.. 285
1899. *Convențiile de la Haga*.. 286

Lista articolelor

1908. *Convenție între România și Bulgaria pentru delimitarea frunțariei fluviale pe Dunăre* 286

1916. *Convenție militară încheiată de România cu Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia*.. 286

1921. *Convenția, Statutul și Protocolul adițional asupra căilor navigabile de interes internațional*.. 287

Convenția de alianță defensivă între România și Cehoslovacia.. 287

Convenția de alianță defensivă între România și Polonia..... 287

Convenția de alianță defensivă între România și Regatul sîrbilor, croaților și slovenilor..... 287

Convenție stabilind statutul definitiv al Dunării..... 288

1923. *Convenție asupra regimului internațional al căilor ferate*.. 288

Convenția de la Lausanne..... 288

1928. *Convenția generală de conciliațiune interamericană* 288

Convenția între România și Germania destinată a pune capăt diferendelor financiare existente între cele două guverne..... 288

Convenția privind expozițiile internaționale 288

1929. *Convenția pentru unificarea unor reguli privitoare la transportul aerian internațional* 289

1933. *Convenția internațională cu privire la transportul de călători și bagaje pe căile ferate (C.I.V.)* 289

Convenția pentru unificarea anumitor reguli cu privire la daunele cauzate de către aeronave terților pe pămînt 289

Convențiile pentru definirea agresiunii 289

Convenția europeană de radiodifuziune 290

Convenția internațională cu privire la transportul de mărfuri pe căile ferate (C.I.M.)..... 290

1934. *Convențiile militare ale statelor Înțelegerii Balcanice*..... 290

1936. *Convenția de la Montreux* 290

1940—1941. *Convenția de împrumut și închiriere* 291

1944. *Convenția de armistițiu dintre Națiunile Unite și România* 291

Convenția privind aviația civilă internațională 291

1946. *Convenție asupra privilegiilor și imunităților Națiunilor Unite* 292

1947. *Convenția cu privire la privilegiile și imunitățile instituțiilor specializate* 292

1948. *Convenția despre regimul navigației pe Dunăre* 292

Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid.... 293

1949. *Convenția de la Geneva asupra circulației rutiere* 293

Convențiile de la Geneva pentru protecția victimelor de război.... 293

1951. *Convenția privind dreptul femeii la un salariu egal cu al bărbatului, pentru o muncă egală*.. 294

1952. *Convenția internațională pentru facilitarea importului de mostre comerciale și de material publicitar* 294

Convenția privind drepturile politice ale femeii 294

1954. *Convenția de la Haga privind procedura civilă* 294

Convenția internațională pentru prevenirea poluării apelor mării prin hidrocarburi 294

Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat 295

1956. *Convenție suplimentară privitoare la abolirea sclavajului, a traficului de sclavi și a instituțiilor și practicilor similare sclavajului* 295

1957. *Convenția privind cetățenia femeii căsătorite* 295

1958. *Convenția asupra mării libere* 295

Convenția asupra mării teritoriale și zonei contigue 296

Convenția asupra pescuitului și conservării resurselor vii în marea liberă **296**
Convenția asupra platoului continental **296**
Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine **296**
Convenția privind schimburile internaționale de publicații **297**
1959. *Convenția între guvernele României, Bulgariei și U.R.S.S. privind pescuitul în Marea Neagră* **297**
Convenție privind capacitatea juridică, privilegiile și imunitățile C.A.E.R. **297**
1960. *Convenție privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului* **297**
1961. *Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice*.. **298**
Convenția europeană de arbitraj comercial internațional **298**
Convenție unică asupra stupefiantelor **298**
1963. *Convenție referitoare la infracțiuni și la anumite acte săvîrșite la bordul aeronavelor*..... **299**
Convenția de la Viena asupra responsabilității civile în domeniul pagubelor nucleare **299**
Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare **299**
Convenție privind decontările multilaterale în ruble transferabile și organizarea Băncii Internaționale de Colaborare Economică **299**
1965. *Convenția internațională a telecomunicațiilor* **300**
Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială **300**
Convenția referitoare la contractul de transport internațional de mărfuri pe șosele (C.M.R.).... **300**
1967. *Convenția pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale* **300**
1968. *Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității*.. **300**
1969. *Convenția cu privire la dreptul tratatelor* **300**
Convenția cu privire la misiunile speciale **301**
Convenția internațională asupra intervenției în marea liberă în caz de accident maritim antrenînd sau putînd antrena o poluare prin hidrocarburi **301**
Convenția internațională asupra răspunderii civile pentru daune produse de poluare **301**
1970. *Convenția pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor* **302**
1971. *Convenție asupra interzicerii, perfecționării, fabricării și stocării armelor bacteriologice (biologice) sau cu toxine și asupra distrugerii lor* **302**
Convenție pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securității aviației civile **302**
1972. *Convenția pentru prevenirea poluării marine prin operațiuni de imersiune efectuate de către nave și aeronave*..... **302**
Convenția referitoare la prevenirea poluării mărilor rezultînd din imersiunea deșeurilor **303**
1973. *Convenția internațională asupra eliminării și reprimării crimei de apartheid*..... **303**
Convenția pentru prevenirea poluării cauzate de către nave.... **303**
1974. *Convenția pentru protecția mediului marin în zona Mării Baltice* **304**
1975. *Convenția de la Lomé*.... **304**
convertibilitate **304**
convoi de nave..... **304**
Cook, Insulele ~ **304**
cooperare internațională **305**
coproducție **306**
R.P.D. Coreeană **307**

Lista articolelor

Coreea de Sud 308
corespondent de presă 309
corespondenţă diplomatică 309
corp consular 309
corpul ataşaţilor militari 309
corsar 310
COSPAR, v. Comitetul pentru cercetări spaţiale 310
Costa Rica 310
costul vieţii 311
coş valutar 311
cotă de bursă 311
cotizaţie 311
C.P.A., v. Curtea Permanentă de Arbitraj 311
C.P.C.M., v. Comitetul Permanent Consultativ al Maghrebului 311
C.P.J.I., v. Curtea Permanentă de Justiţie Internaţională 311
C.P.U.S.T.A.L., v. Congresul Permanent de Unitate Sindicală a Oamenilor Muncii din America Latină 311
crah financiar, v. criză 311
credit 312
creditare taxe vamale 312
crime contra păcii 312
crime contra umanităţii 312
crime de război 313
criza cehoslovacă (1938—1939) 313
criza economică mondială 314
criza generală a capitalismului .. 314
Criza Renană (remilitarizarea zonei Renane) 315
criză 315
Crucea Roşie 316
cruţare 317
C.S.A., v. Confederaţia Sindicală Africană 317
C.S.C.E., v. Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa 317
C.S.I., v. Comisia Sericicolă Internaţională 317
C.T.K., v. Československá Tiskova Kancelar 317
Cuba 317
cucerire 318
curier diplomatic 319
cursă 319
curs de schimb (curs valutar) .. 319
Curtea Internaţională de Justiţie (C.I.J.) 319
Curtea Permanentă de Arbitraj (C.P.A.) 320
Curtea Permanentă de Justiţie Internaţională (C.P.J.I.) 321
curtier, v. broker 321
curtoazie internaţională 321
Curzon, Linia ~ 321
cutuma internaţională 322
cvasidelict internaţional 322

D

Danemarca 323
datorie externă (publică) 324
daună (prejudiciu) 325
D.C.D., v. Direcţia Centrală de Dispecer 325
debellatio 325
decalaj 325
decanul corpului ataşaţilor militari 326
decanul corpului consular 326
decanul corpului diplomatic 326
Deceniul de luptă împotriva rasismului şi a discriminării rasiale (1973—1983) 326
Deceniul dezarmării (1970—1980) 327
Deceniul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare 327
Deceniul Naţiunilor Unite pentru Femeie (1976—1986) 327
decizie 328
declaraţie 328
1904. *Declaraţia de la Petersburg* 329
1909. *Declaraţia de la Londra* .. 330
1917. *Declaraţia Balfour.* 330

Declarația drepturilor popoarelor din Rusia. 330
1934. *Declarația drepturilor și îndatoririlor statelor* 330
1938. *Declarația franco-germană (Acordul franco-german)* 331
Declarația asupra principiilor solidarității americane (Declarația de la Lima) 331
1939. *Declarația de neutralitate a României* 331
Declarația de neutralitate generală a republicilor americane 331
1940. *Declarația asupra asistenței reciproce și cooperării defensive a națiunilor americane (Declarația de la Havana)* 331
1942. *Declarația de la Washington* 332
1943. *Declarația celor patru state cu privire la securitatea generală* 332
Declarația de la Teheran (Declarația celor trei națiuni) 332
1944. *Declarația guvernului sovietic cu privire la intrarea trupelor sovietice pe teritoriul României* .. 332
Declarația de la Philadelphia 332
1945. *Declarația privind Europa eliberată* 333
1948. *Declarația Universală a Drepturilor Omului* 333
1955. *Declarația de la Bandung cu privire la promovarea păcii și colaborării internaționale* 333
1959. *Declarația drepturilor copilului* 333
1960. *Declarația pentru acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale* 334
1963. *Declarația O.N.U. cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială* 334
1965. *Declarația Națiunilor Unite privind promovarea în rîndul tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare* 335
1966. *Declarația asupra principiilor colaborării culturale internaționale* 335
Declarație cu privire la întărirea păcii și securității în Europa 336
Declarația indo-pakistaneză de la Taşkent 337
1969. *Declarația consfătuirii miniștrilor afacerilor externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia* 337
1970. *Declarație cu privire la problemele întăririi securității și dezvoltării colaborării pașnice în Europa* 337
Declarația de principii guvernînd fundul mărilor și oceanelor și subsolul acestora dincolo de limitele jurisdicției naționale 337
Declarație asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state, conform Cartei Națiunilor Unite 338
1972. *Declarația de la Stockholm* 339
Declarație privind pacea, securitatea și colaborarea în Europa .. 339
1974. *Declarația asupra instaurării unei noi ordini economice internaționale* 339
decolonizare 340
decontare internațională 340
decretul asupra păcii 340
de facto 341
deflație 341
de jure 341
delegat 341
delegație 341
deliberare 341
delict internațional 341
delicta juris gentium 342
delimitare 342
demarcare 342
demers diplomatic 343
demilitarizare 343
democratizarea relațiilor internaționale 343
demonstrație navală 344
denegare de dreptate 344

Lista articolelor

denuclearizare 344
denumirea tratatelor internaţionale 344
denunţarea tratatelor 345
Departamentul de Stat..... 345
Departamentul pricinilor străine 345
dependenţe americane în Marea Bering 346
dependenţe anglo-americane din Oc. Pacific 346
dependenţe braziliene 346
dependenţe chiliene în Oc. Pacific 346
depline puteri (plenipotenţe).... 346
depozitarea tratatelor 347
depreciere valutară 347
depunerea cărţilor de vizită.... 347
depunerea scrisorilor de acreditare, v. acreditare..... 347
derogare 347
desistare 347
despăgubire 347
destindere 348
desuetudine 348
deterentul (disuasiunea) nuclear 348
Deutsche Press Agentur (D.P.A.) 349
devalorizare 349
devize 349
dezacord 349
dezarmare 350
dezavuare 351
dezmembrare 351
dezminţire 352
diac 352
dialog 352
dialogul Nord-Sud, v. Conferinţa asupra cooperării economice internaţionale (1975) 352
D.I.C., v. Drept, ~ internaţional contemporan 352
dictat 352
Dictatul de la München (1938).. 352
Dictatul de la Viena, primul ~.. 353
Dictatul de Viena, al doilea ~ .. 353
Dieta de la Debreţin..... 354
Dicta de la Tîrgu Mureş..... 354
Dieta de la Turda..... 354
dietă 354
diferend 355
din oficiu 355
D.I.P., v. Drept, ~ internaţional privat 355
Diploma Leopoldină 355
diplomat 356
diplomaţie 356
diplomaţia română 358
Direcţia Centrală de Dispecer (D.C.D.) 366
discreţionar 366
discriminare economică 366
discriminare rasială 366
diseminare nucleară 367
dispariţia statelor 367
dispatch money 367
dispozitiv 367
disuasiune, v. deterentul (disuasiunea) nuclear 367
diviziunea internaţională a muncii 367
Djibouti 367
djizia (djizya) 368
dobîndă 368
doctrina Calvo 368
doctrina Drago-Porter 369
doctrina Estrada 369
doctrina Monroe 369
doctrina Stimson 369
doctrina Tobar 370
doctrină de drept internaţional.. 370
doctrină militară 370
doctrine economice contemporane 371
doctrine politice contemporane.. 372
document diplomatic 375
documente de bord..... 376
Dogger Bank, incidentul de la ~ 376
dominaţia otomană în Ţările Române 376

Dominica 378
Dominicană, Republica ~ 378
dominion 379
D.P.A., v. Deutsche Press Agentur 379
dragoman 379
drapel 380
drept 380
dreptul de azil 385
dreptul de captură 385
dreptul de legație 386
dreptul de navigație în marea teritorială 386
dreptul de răspuns 386
dreptul de vizită 386
dreptul de urmărire 387
dreptul la autodeterminare, v. autodeterminare 387
dreptul la autodeterminare al românilor din Transilvania 387
dreptul natural 387
drepturi cîștigate 388
drepturi urmărite 388
drepturile diplomatului față de statul de reședință 388
drepturile omului și libertățile fundamentale 388
Drepturile românilor către Înalta Poartă 389
drepturi speciale de tragere (D.S.T.) 389
drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor 390
D.S.T., v. drepturi speciale de tragere 391
dubla cetățenie 391
dublă impunere 391
due diligence 391
dumping 391
Dunărea, regimul juridic al ~ 391

E

E.C.A.F.E., v. Comisia Economică a Națiunilor Unite pentru Asia și Extremul Orient 394
echidistanță 394
echilibru bugetar 394
echilibru economic 394
echilibru european 395
echilibru valutar 396
echipaj maritim 396
echitate 396
E.C.L.A., v. Comisia Economică a Națiunilor Unite pentru America Latină 396
ecologie 396
ECOSOC, v. Consiliul Economic și Social al O.N.U. (C.E.S.) 396
Ecuador 397
E.C.W.A., v. Comisia Economică a Națiunilor Unite pentru Asia de Vest 397
E.F.E., v. Agenția E.F.E. 397
efectele juridice ale războiului .. 397
efectele tratatelor internaționale 398
eficiența economică a comerțului exterior 398
egalitate de tratament 398
egalitatea în drepturi a statelor 399
egalitate suverană 399
egalizarea treptată a nivelurilor de dezvoltare economică a țărilor socialiste 399
Egipt, Republica Arabă ~ 400
elementele teritoriului de stat .. 401
elementele tratatelor internaționale 402
El Salvador 402
Elveția 403
embargo 404
emigrație 404
Emiratele Arabe Unite 404
E.N.A., v. Ethiopian News Agency 405
enciclică papală 405
enclavă 405
engineering 405
epoca contemporană 405
erga omnes 406
escaladare 406
E.S.O.M.A.R., v. Asociația Europeană pentru Studii de Opinie și Marketing 406

Lista articolelor

etalon 406
Eteria 407
Ethiopia 407
Ethiopian News Agency (E.N.A.) 408
Eurasia 408
EURATOM, v. Comunitatea Europeană a Energiei Atomice.... 408
eurocredit 408
eurodolar 409
euroobligaţiune 409
Europa 409
europiaţă 416
eurovalută 417
ex aequo et bono..... 417
excelenţă 417
excepţii preliminare 417
exces de putere..... 417
executarea tratatelor internaţionale 417
executive agreement 418
exequatur consular 418
ex gratia 418
exil 418
exod de competenţe..... 418
expert 419
expertiză 419
export 419
ex post facto 419
expoziţie internaţională 419
expropriere 420
expulzare 420
ex quai 420
ex ship 420
exteritorialitate 420
extrădare 421
ex works 421

F

F.A.I., v. Federaţia Aeronautică Internaţională 422
Falkland, Insulele ~ 422
Fall Gelb (Planul galben)..... 423
Fall Weiss (Planul alb)..... 423
falsificarea de monedă..... 423
F.A.O., v. Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Alimentaţie şi Agricultură 424
F.A.S. 424
fazele încheierii tratatelor.... 424
Făgăraş 425
F.C.C., v. Organizaţia de colaborare pentru folosirea în comun a containerelor în trafic internaţional 425
F.D.I.F., v. Federaţia Democrată Internaţională a Femeilor.... 425
Federaţia Aeronautică Internaţională (F.A.I.) 425
Federaţia Democratică Internaţională a Femeilor (F.D.I.F.).. 425
Federaţia Internaţională a Arhivelor de Filme (F.I.A.F.)..... 426
Federaţia Internaţională a Asociaţiilor de Apicultură (APIMONDIA) 426
Federaţia Internaţională a Asociaţiilor de Bibliotecari (F.I.A.B.) 426
Federaţia Internaţională a Asociaţiilor de studii clasice (F.I.A.S.C.) 426
Federaţia Internaţională a Automobilului (F.I.A.) 426
Federaţia Internaţională a P.E.N.-cluburilor (P.E.N.) 427
Federaţia Internaţională a Rezistenţilor (F.I.R.) 427
Federaţia Internaţională a Traducătorilor (F.I.T.) 427
Federaţia Internaţională de Astronautică (I.F.A.) 427
Federaţia Internaţională de Automatică (F.I.A.) 427
Federaţia Internaţională de Marketing (I.M.F.) 427
Federaţia Internaţională Farmaceutică (F.I.F.) 428
Federaţia Internaţională pentru Documentare (F.I.D.) 428

Federația Internațională pentru Locuințe, Urbanism și Amenajări Teritoriale (F.I.H.U.A.T.) .. 428
Federația Mondială a Asociațiilor pentru Națiunile Unite (F.M.A.N.U.) 428
Federația mondială a foștilor combatanți 429
Federația Mondială a Oamenilor de Știință (F.M.O.S.)..... 429
Federația Mondială a Orașelor Înfrățite (F.M.O.I.) 429
Federația Mondială a Tineretului Democrat (F.M.T.D.) 429
Federația Sindicală Mondială (F.S.M.) 430
Federația Universală a Asociațiilor Agenților de Voiaj (F.U.A.A.V.) 430
federație 430
Feroe, Insulele ~ 431
F.I.A., v. Federația Internațională a Automobilului..... 432
F.I.A., v. Federația Internațională de Automatică 432
F.I.A.B., v. Federația Internațională a Asociațiilor de Bibliotecari 432
F.I.A.F., v. Federația Internațională a Arhivelor de Filme..... 432
F.I.A.S.C., v. Federația Internațională a Asociațiilor de Studii Clasice 432
F.I.D., v. Federația Internațională pentru Documentare..... 432
F.I.D.A., v. Fondul Internațional de Dezvoltare Agricolă..... 432
fideicomis 432
F.I.F., v. Federația Internațională Farmaceutică 432
F.I.H.U.A.T., v. Federația Internațională pentru Locuințe, Urbanism și Amenajări Teritoriale.. 432
Fiji 432
Filipine 432
finanțare compensatorie 433
finanțare externă 433
fine de neprimire..... 433
Finlanda 433
F.I.O. 434
F.I.R., v. Federația Internațională a Rezistenților 434
firman 434
1791. *Firmanul (Küküm) Sultanului Selim III*..... 434
1802. *Firmanele Porții otomane către Muntenia și Moldova*.... 435
1806. *Firman otoman adresat Principatelor Române* 435
F.I.T., v. Federația Internațională a Traducătorilor 435
flotă comercială 435
fluviu internațional 435
flux de capital..... 436
F.M.A.N.U., v. Federația Mondială a Asociațiilor pentru Națiunile Unite 437
F.M.I., v. Fondul Monetar Internațional 437
F.M.O.Î., v. Federația Mondială a Orașelor Înfrățite..... 437
F.M.O.S., v. Federația Mondială a Oamenilor de Știință..... 437
F.M.T.D., v. Federația Mondială a Tineretului Democrat..... 437
„foamea" și „fuga" de dolari.... 437
foarfeca prețurilor 437
F.O.B. 437
follow-up activities 438
Fondul aurului 438
Fondul de cooperare monetară al C.E.E. 438
Fondul de echipament al Națiunilor Unite 438
fondul fiduciar 438
Fondul Internațional de Dezvoltare Agricolă (F.I.D.A.)..... 438
Fondul Monetar Internațional (F.M.I.) 439
Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (U.N.I.C.E.F.) 439
fondurile de dezvoltare ale țărilor arabe producătoare de petrol 440

Lista articolelor

Foreign Office 440
for fot 440
Formaţii şi Aşezăminte Sanitare 440
forţă armată 440
forţă internaţională 440
forţă majoră 441
forţe antiimperialiste 441
forţe de urgenţă ale O.N.U. 441
forţe maritime 442
forţele nucleare multilaterale N.A.T.O. 444
franchiză 444
franco frontieră 444
Franţa 444
frontieră 446
F.S.M., v. Federaţia Sindicală Mondială 447
F.U.A.A.V., v. Federaţia Universală a Asociaţiilor Agenţiilor de Voiaj 447
funcţie consulară 447
funcţii ale misiunilor diplomatice 447
funcţionar consular 447
funcţionar internaţional 448
fundaţie 448
fuziunea statelor 449

G

Gabon 450
Gambia 451
gap 451
garant 451
garanţie 451
garanţiile unilaterale franco-britanice 452
G.A.T.T., v. Acordul General pentru Tarife şi Comerţ 453
Gdansk 453
genocid (exterminarea ginţii) 453
gentlemen's agreement 453
geopolitică 453
G.E.P.L.A.C.E.A., v. Grupul ţărilor exportatoare de zahăr din America Latină şi regiunea Mării Caraibilor 454
Germania 454
Republica Democrată Germană .. 455
Republica Federală Germania .. 457
Ghana 458
Ghana News Agency 459
Gibraltar 459
Gilbert, Insulele ~ 459
gir 460
golf, v. băi şi golfuri 460
grad diplomatic 460
Grecia 460
grefier 461
Grenada 461
Groenlanda 462
grup geografic 462
grup naţional al C.P.A. 462
Grupul Andin 462
Grupul Băncii Mondiale 463
Grupul celor 10 463
Grupul celor 46 463
Grupul celor 77 463
Grupul Internaţional de studii pentru Cauciuc (I.R.S.C.) 464
Grupul internaţional de studii pentru Plumb şi Zinc (I.L.Z.S.G.) 464
Grupul ţărilor exportatoare de zahăr din America Latină şi regiunea Mării Caraibilor (G.E.P.L.A.C.E.A.) 465
Guadelupa 465
Guam, Insula ~ 465
Guatemala 465
guerilă 466
Guineea 466
Guineea-Bissau 467
Guineea Ecuatorială 468
guvern 468
Guyana 469
Guyana Franceză 469
Gymnast, Planul ~, v. Torche, Planul ~ 470

H

Haiti 471
haraci 472
hatihumaiun, v. **hatișerif** 472
hatișerif 472
1774. *Hatișeriful adresat domnitorului Moldovei, Grigore Ghica*.. 472
Hatișeriful sultanului Abdul Hamid I adresat domnitorului Munteniei, Alexandru Ipsilanti 472
1784. *Hatișeriful dat de sultanul otoman Abdul Hamid I în favoarea Munteniei și Moldovei*.... 473
havalea 473
hegemonie 473
heimatlos 473
Hindustan Samachar 473
Honduras 473
Hong Kong 474
Hotărîri ale C.I.J...... 474
Howland, Baker și Jarvis, Insulele ~ 474
Hsinhua News Agency (China Nouă) 474
Husky, Planul ~..... 475

I

I.A.I., v. **Institutul Internațional African** 476
I.C.O., v. **Organizația Internațională a Cafelei**..... 476
I.C.S.U., v. **Consiliul Internațional al Uniunilor Științifice** 476
I.D.A., v. **Asociația Internațională pentru Dezvoltare** 476
I.D.B., v. **Banca Interamericană de Dezvoltare** 476
I.D.E., v. **Institutul de Dezvoltare Economică** 476
I.D.I., v. **Institutul de Drept Internațional** 476
I.F.A., v. **Federația Internațională de Astronautică** 476
I.I.E.P., v. **Institutul Internațional pentru Planificarea Educației** 476
I.I.F., v. **Institutul Internațional al Frigului** 476
I.I.S.L., v. **Institutul Internațional de Drept Spațial**..... 476
I.I.U., v. **Institutul Internațional al Uraniului** 476
I.L.A., v. **Asociația de Drept Internațional** 476
ilegalitate 476
I.I.Z.S.G., v. **Grupul Internațional de Studii pentru Plumb și Zinc** 476
I.M.C.O., v. **Organizația Maritimă Consultativă Interguvernamentală** 477
I.M.E.K.O., v. **Confederația Internațională de Măsură**..... 477
I.M.F., v. **Federația Internațională de Marketing**..... 477
imigrare 477
imperialism 477
import 477
imprescriptibilitatea crimelor de război 478
imunități consulare 478
imunități diplomatice 479
inamic 479
incident 479
incognito 480
incompetență 480
INCOTERMS 480
indemnizație de război..... 480
independență 481
India 481
indice al prețurilor de comerț exterior (indicii prețurilor de export și de import)..... 482
indice al prețurilor internaționale 483
indice valutar 483
Indonezia 483
indult 484
infectare ostilă..... 484

Lista articolelor

inflație 484
informator 484
infracțiune internațională 485
in limine litis 485
instituție specializată 485
Institutul de Drept Internațional (I.D.I.) 485
Institutul de Economie Mondială 486
Institutul Internațional African (I.A.I.) 486
Institutul Internațional al Brevetelor 486
Institutul Internațional al Frigului (I.I.F.) 486
Institutul Internațional al Uraniului (I.I.U.) 487
Institutul Internațional de Drept Spațial (I.I.S.L.) 487
Institutul Internațional pentru cercetarea păcii de la Stockholm (SIPRI) 487
Institutul Internațional pentru Planificarea Educației (I.I.E.P.) .. 487
Institutul Internațional pentru Unificarea Dreptului Privat (UNIDROIT) 487
Institutul Națiunilor Unite pentru Formare și Cercetare (U.N.I.T.A.R.) 488
Institutul pentru problemele unei noi ordini economice internaționale 488
Institutul Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea (I.R.R.C.S.) 488
Institutul Unificat pentru Cercetări Nucleare (I.U.C.N.) 488
instrument de ratificare 489
Insulele Pacificului 489
insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă din România 489
insurecție 490
integritate teritorială 490
INTERATOMENERGO, v. Uniunea economică internațională pentru organizarea cooperării în producție a livrărilor reciproce de utilaje și acordarea de asistență tehnică în construirea centralelor nuclearo-electrice 491
intercesiune 491
INTERCHIM, v. Organizația internațională de ramură pentru colaborarea în domeniul producției chimice de mic tonaj 491
INTERCHIMFIBRE, v. Uniunea economică internațională în domeniul fibrelor 491
INTERELECTRO, v. Organizația internațională pentru colaborare economică și tehnico-științifică în domeniul industriei electrotehnice 491
INTERELECTROTEST, v. Organizația internațională de colaborare în domeniul laboratoarelor de încercare de mare putere și înaltă tensiune 491
interes național 491
INTERMETAL, v. Organizația de colaborare în siderurgie 492
internare 492
internaționalism, v. raportul național-internațional 492
internaționalizare 492
International News Service Papua — New Guinea 492
inter partes 492
Interpol, v. Organizația Internațională a Poliției Criminale (O.I.P.C.) 492
interpretarea tratatelor internaționale 492
inter se 493
intervenție 493
intrarea în vigoare a tratatelor .. 493
invazie 494
investiții externe 494
inviolabilitate 494
Iordania 495
ipotecă 496
Irak 496
Iraki News Agency 497
Iran 497

iredentism 498
irenologie 498
Irlanda / Eire 499
I.R.R.C.S., v. **Institutul Român pentru Relaţii Culturale cu Străinătatea** 499
I.R.S.G., v. **Grupul Internaţional de Studii pentru Caucinc**..... 499
I.R.U., v. **Uniunea Internaţională a Transporturilor Rutiere**.. 499
Islanda 499
I.S.M.U.N., v. **Mişcarea Internaţională a Studenţilor pentru Naţiunile Unite** 500
I.S.O., v. **Organizaţia Internaţională de Standardizare**..... 500
Israel 500
Italia 501
I.U.C.N., v. **Institutul Unificat pentru Cercetări Nucleare**.... 503
Iugoslavia 503
iure gestionis 505
iure imperii 505
izolaţionism 505
izvor de drept internaţional.... 505

Î

Î.C.R., v. **Înaltul Comisar al Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi** 506
împrumut extern 506
împuternicire, v. **depline puteri**.. 506
înalt comisar 506
Înaltul Comisar al Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi (Î.C.R.) 507
încetarea efectelor tratatelor.. 507
încetarea focului..... 507
încetarea ostilităţilor 507
încetarea stării de război..... 508
încheierea tratatelor internaţionale 508
închinarea ţării 508
închiriere de teritorii, v. **arendarea de teritorii**..... 509
înregistrarea tratatelor 509
însărcinat cu afaceri..... 509
însemnele serviciului sanitar.... 509
Întreprindere de Comerţ Exterior în România 510
Întrevederea de la Constanţa.. 510
înţelegere 510
1529. *Înţelegerea de la Turnişor* 510
Înţelegerea Balcanică 510
înţelegere regională 511
Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie..... 511
învoială 511
1838. *Învoială de extrădare dintre Moldova şi Austria* 511
1842. *Învoială de extrădare dintre Muntenia şi Austria*..... 511

J

Jamahiriya News Agency (JANA) 512
Jamaica 512
Jana, v. **Jamahiriya News Agency** 512
Jan Mayen, Insula ~ 512
Japonia 513
Jewish Telegraphic Agency (J.T.A.) 514
Johnston şi Sand, Insulele ~ 514
J.N.A., v. **Jordanian News Agency** 514
Jordanian News Agency (J.N.A.) 514
J.T.A., v. **Jewish Telegraphic Agency** 514
judecător internaţional 514
juntă 514
jurământ 515
jurisdicţie, v. **contencios internaţional** 515
jurisprudenţă 515
jurnal de bord..... 515
jus ad bellum..... 515
jus cogens 516
jus dispositivum 516
jus fetiale 516
jus omnimodae representationis, v. **dreptul de legaţie**..... 516
jus sanguinis 516

Lista articolelor

jus soli 517
justiție internațională 517
jus valachicum 517

K

Kampuchia Democratică 518
kannuname, v. canunname.... 519
Kenya 519
Kenya News Agency..... 520
Kuwait 520
Kyoso Tushin 520

L

laisse de basse mer..... 521
laissez passer 521
Lao Presse 521
Laos 521
leasing 523
legalitate internațională 523
legat 523
legație 523
legație activă, drept de ~ 523
legație pasivă, drept de ~ 523
Legea neutralității S.U.A..... 523
lege de garanție..... 524
Legile lui Manu..... 524
legile și obiceiurile aplicabile în caz de conflict armat..... 524
legile și obiceiurile războiului, v. legile și obiceiurile aplicabile în caz de conflict armat..... 525
legislație de frontieră..... 525
legitimă apărare 525
legiunea străină 525
lend lease act, v. Convenția de împrumut și închiriere 1940—1941 525
Lesotho 525
Leticia, afacerea ~ 526
leu valută..... 526
levée en masse..... 526
lex domicilii 527
lex fori 527
lex loci actus..... 527
lex loci contractus..... 527
lex loci delicti commissi..... 527
lex loci executionis..... 527
lex loci solutionis..... 527
lex patriae 527
lex pavilionis 527
lex posterior derogat legi priori 527
lex rei sitae..... 527
lex voluntatis 528
Liban 528
liberalizare 529
Liberia 529
libertatea aerului 530
libertatea de a instala cabluri și conducte petrolicre 530
libertatea de comunicații a misiunii diplomatice 530
libertatea de navigație..... 530
libertatea de survol..... 531
libertatea mărilor 531
liberul schimb 532
Libia 532
libor 533
licență 533
lichiditate internațională 533
licitație 533
Liechtenstein 534
Liga Statelor Arabe..... 534
Liga Națiunilor, v. Societatea Națiunilor 534
Liga Societăților de Cruce Roșie (L.O.R.C.S.) 534
Lila, Planul ~, v. Attila, Planul ~ 535
limbă de lucru..... 535
limbă diplomatică 535
limitele creșterii 535
lingou 536
linie 536
listă deschisă 536
litigiu internațional 536

litispendenţă, v. conflict de competenţă 537
livrarea de echipamente pe credit rambursabil în produse..... 537
Lloyd's 537
lobism 537
local al misiunii diplomatice.... 537
local consular 538
locaţie (locaţiune) 538
Locotenenţa domnească din 1848 în Muntenia 538
Locotenenţa domnească din 1866 din România 538
locurile sfinte 538
locus regit actum (locus regit formam actus) 539
L.O.R.C.S., v. Liga Societăţilor de Cruce Roşie..... 539
lumea a treia..... 540
luptători fără uniformă..... 540
Luxemburg 540

M

Macao / Aomen 542
Macquarie, Insulele ~ 542
Maghreb Arab Press (M.A.P.).. 543
Magyar Távirati Iroda (M.T.I.) 543
Madagascar 543
majoritate 543
mala fides 544
Malawi 544
Malaysia 544
Maldive 545
Mali 545
Malta 546
Man, Insula ~ 547
mandat internaţional 547
manevre militare 547
manifest 548
Manifestul Marelui sfat al naţiunii române către popoarele lumii.. 548
M.A.P., v. Maghreb Arab Press 548
mare 548
mare patrimonială, v. zonă economică 549
Marea Adunare Naţională.... 549
Marea Baltică 549
Marea Britanie 550
Marea Neagră 552
Marea sferă de coprosperitate a Asiei Orientale 552
Mariane, Insulele ~ 552
Maritza, Planul ~ 553
marjă de fluctuare..... 553
marketing 553
Maroc 554
Martinica 555
masa monetară (masa bănească) 555
masă rotundă..... 555
mass media, v. mijloace de informare în masă..... 555
Mauritania 555
Mauritius 556
mărfuri strategice 557
măsuri colaterale de dezarmare.. 557
măsuri de conservare..... 557
măsuri de constrîngere..... 557
mccarthism 558
mecanism de salvgardare..... 558
mediator 558
medierea 558
mediu înconjurător 559
membru al O.N.U..... 559
membru fondator 559
membru nepermanent 559
membru permanent 559
Memorandul 560
memorandum 560
Memorandumul Briand 560
Memorandumul de Gaulle.... 561
memoriu 561
M.E.N., v. Middle East News Agency 561
mercenar 561
Mexic 561

Lista articolelor

Mica Antantă, v. Mica Înțelegere 563
Mica Înțelegere 563
Micronezia, v. Insulele Pacificului 564
Middle East News Agency (M.E.N.) 564
Midway, Insulele ~ 564
migrație 564
mijloace de informare în masă (mass media) 564
mijloace de luptă 565
mijloace de plăți externe 565
mijloace pașnice de reglementare a diferendelor internaționale .. 566
miliție 567
ministru consilier 567
ministru plenipotențiar 567
ministru rezident 567
minoritate 567
M.I.R.V. (Multiple Independently Targetable Re-entry Vehicles) .. 567
misiune diplomatică 567
misiune permanentă 568
misiune specială 569
mișcare de rezistență 569
mișcarea comunistă internațională 569
mișcarea de eliberare națională .. 570
Mișcarea Internațională a Studenților pentru Națiunile Unite (I.S.M.U.N.) 571
mișcarea muncitorească internațională 571
mișcarea nealiniaților 572
mișcare revoluționară 573
Mișcarea Sindicală Mondială (M.S.M.) 573
Mitteleuropa 574
M.L.F. (Multi-Lateral Nuclear Forces) Proiectul ~, v. Forțele nucleare multilaterale ale N.A.T.O. 575
modificarea Cartei 575
modus procedendi 575
modus vivendi 575
Modus vivendi privitor la competența judiciară a Comisiunii Europene a Dunării 575
Monaco 575
monedă 576
Mongolia 576
Mongol Tsahilgaan Medeeny Agentlag (Montame) 577
monocultură 577
monometalism 578
monopol atomic 578
Montserrat 578
Montame, v. Mongol Tsahilgaan Medeeny Agentlag 578
morală internațională 578
moratoriu 578
mostră 579
moțiune 579
Mozambic 579
M.S.M., v. Mișcarea Sindicală Mondială 580
M.T.I., v. Magyar Távirati Iroda 580

N

Namibia 581
N.A.T.O., v. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord 582
național 582
național-internațional 582
naționalizare 583
naufragiat 584
Nauru 584
navă 584
navicert 585
Navlomar 585
navlosire 585
navlu 585
nazism 585
neamestecul în treburile interne 586
nebeligeranță 587
necesitate 587
necombatant 587

negocieri diplomatice 587
neoarbitraj 588
neocolonialism 588
Nepal 589
nerecurgere la forță și la amenințarea cu forța 589
neutralitate 590
neutralitatea României (1914—1916) 591
neutralitatea Românjei (1939—1941) 592
neutralizare 593
ne varietur 593
News Agenci of Burma 593
New Zealand Press Association 593
Nicaragua 593
Niger 593
Nigeria 594
Nigerian News Agency 595
Niue 595
Nobel, Premiul ~ pentru pace .. 595
Noile Hebride 595
non liquet 595
nonviolență 595
Norfolk, Insula ~ 596
normă conflictuală 596
norme de procedură ale C.S.C.E. 596
Norsk Telegrambyrá 597
Norvegia 597
notă de audiență 598
notă diplomatică 598
notificare 599
Noua Caledonie 599
Noua ordine (economică și politică) internațională 599
Noua Zeelandă 601
Novinska Agencija Taniug (Taniug) 602
nunțiu 602

O

O.A.C.I., v. Organizația Aviației Civile Internaționale 603
O.A.P.E.C., v. Organizația Țărilor arabe Exportatoare de Petrol .. 603
obiectiv militar 603
obiectiv nemilitar 603
obiter dictum 604
obligație internațională 604
observator 604
obstacole tarifare și netarifare .. 604
O.C.A.M., v. Organizația Comună Afro-Mauriciană 605
O.C.C.F., v. Organizația de colaborare în domeniul căilor ferate .. 605
O.C.D.E., v. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică 605
O.C.I.R., v. Organizația de colaborare în domeniul producției de rulmenți 605
O.C.P.T., v. Organizația de colaborare a țărilor socialiste în domeniul poștelor și telecomunicațiilor 605
O.C.T.I., v. Oficiul Central al Transporturilor Internaționale pe Calea Ferată 605
ocupație 605
O.E.C.E., v. Organizația Europeană de Cooperare Economică 606
O.E.C.Q., v. Organizația Europeană pentru Controlul Calității 606
ofertă 606
oficial 606
oficios 606
oficiu 606
Oficiul Central al Transporturilor Internaționale pe Calea Ferată (O.C.T.I.) 606
Oficiul Centrului Comun O.N.U.-D.I.—România 607
Oficiul Internațional al Epizootiilor 607

Lista articolelor

Oficiul Internațional al Viei și Vinului (O.I.V.) 607
O.I.C., v. Organizația Internațională a Comerțului 608
O.I.J., v. Organizația Internațională a Ziariștilor 608
O.I.M., v. Organizația Internațională a Muncii 608
O.I.M.L., v. Organizația Internațională de Metrologie Legală 608
O.I.P.C., v. Organizația Internațională a Poliției Criminale (Interpol) 608
O.I.R.T., v. Organizația Internațională de Radio și Televiziune 608
O.I.V., v. Oficiul Internațional al Viei și Vinului 608
Olanda 608
Oman 609
O.M.M., v. Organizația Meteorologică Mondială 610
O.M.P.I., v. Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale 610
O.M.S., v. Organizația Mondială a Sănătății 610
O.M.T., v. Organizația Mondială de Turism 610
O.N.U., v. Organizația Națiunilor Unite 610
O.N.U.D.I., v. Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială 610
O.P.A.E.C., v. Organizația țărilor arabe exportatoare de petrol 610
O.P.E.C., v. Organizația țărilor exportatoare de petrol 610
operațiile O.N.U. pentru menținerea păcii 610
opinie disidentă sau separată 610
opinie individuală 611
opinie publică 611
optanți, problema ~ 611
O.P.V.E.S., v. Organizația pentru punerea în valoare a fluviului Sénégal 611
oraș deschis 611
oraș liber 611
ordin de plăți externe 611
ordinea de zi 611
ordine publică 612
ordinul ierarhic 612
ordonanță 612
organe (interne, externe) pentru relații internaționale 613
Organizația Afro-Asiatică de Cooperare Economică (AFRASEC) 614
Organizația Aviației Civile Internaționale (O.A.C.I.) 614
Organizația Comună Afro-Mauriciană (O.C.A.M.) 614
Organizația de colaborare a țărilor socialiste în domeniul poștelor și telecomunicațiilor (O.C.P.T.) 614
Organizația de colaborare în domeniul căilor ferate (O.C.C.F.).. 615
Organizația de colaborare în domeniul producției de rulmenți (O.C.I.R.) 615
Organizația de colaborare în siderurgie (INTERMETAL) 615
Organizația de colaborare pentru folosirea în comun a containerelor în trafic internațional (F.C.C.).. 615
Organizația de solidaritate a popoarelor afro-asiatice (O.S.P.A.A.) 615
Organizația de Telecomunicații Spațiale „INTERSPUTNIK“ 616
Organizația Europeană de Cooperare Economică (O.E.C.E.)..... 616
Organizația Europeană pentru Controlul Calității (O.E.C.Q.).. 616
Organizația Internațională a Muncii (O.I.M.) 617
Organizația Internațională a Poliției Criminale (O.I.P.C.; INTERPOL) 617
Organizația Internațională a Ziariștilor (O.I.J.) 617
Organizația Internațională de colaborare în domeniul laboratoarelor de încercare de mare putere

și înaltă tensiune (INTERELECTROTEST) 618
Organizația Internațională de Metrologie Legală (O.I.M.L.) .. 619
Organizația Internațională de Radio și Televiziune (O.I.R.T.) 619
Organizația Internațională de ramură pentru colaborarea în domeniul producției chimice de mic tonaj (INTERCHIM) 619
Organizația Internațională de Standardizare (I.S.O.) 619
Organizația Internațională pentru colaborarea economică și tehnico-științifică în domeniul industriei electrotehnice (INTERELECTRO) 619
Organizația Internațională pentru Refugiați, v. Înaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Refugiați 620
Organizația Maritimă Consultativă Interguvernamentală (I.M.C.O.) 620
Organizația Meteorologică Mondială (O.M.M.) 620
Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (O.M.P.I.) 620
Organizația Mondială a Sănătății (O.M.S.) 621
Organizația Mondială de Turism (O.M.T.) 621
Organizația Națiunilor Unite (O.N.U.) 622
Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (F.A.O.) 624
Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (O.N.U.D.I.) 625
Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (U.N.E.S.C.O.) 625
Organizația Pactului Balcanic .. 626
Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (O.C.D.E.) 626
Organizația pentru punerea în valoare a fluviului Sénégal (O.P.V.F.S.) 627
Organizația Regională Internațională a Muncii (O.R.I.T.) 627
Organizația Statelor Americane (O.S.A.) 627
Organizația Statelor Americii Centrale (O.S.A.C.) 628
Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est (S.E.A.T.O.) 628
Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (N.A.T.O.) 629
Organizația Tratatului Central (CENTO) 630
Organizația Tratatului de la Varșovia 630
Organizația Țărilor Arabe Exportatoare de Petrol (O.P.A.E.C.) 632
Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (O.P.E.C.) 632
Organizația Unității Africane (O.U.A.) 632
Organizație internațională 633
Organul internațional de control al stupefiantelor 635
original 636
O.R.I.T., v. Organizația Regională Internațională a Muncii 636
O.S.A., v. Organizația Statelor Americane 636
O.S.A.C., v. Organizația Statelor Americii Centrale 636
O.S.P.A.A., v. Organizația de solidaritate a Popoarelor Afro-Asiatice 636
ostatic 636
ostilități 636
O.U.A., v. Organizația Unității Africane 637
outsider 637
Overlord (Planul ~) 637

P

pace 638
pacifism 639
pact 639

Lista articolelor

1926. *Pactul de amiciție și colaborare cordială încheiat de România și Italia* 640
1928. *Pactul de neagresiune și arbitraj între România și Grecia* .. 640
Pactul general de renunțare la război (Pactul Briand—Kellogg) 640
1932. *Pactul de neagresiune dintre Franța și Uniunea Sovietică* 641
1933. *Pactul celor patru mari puteri* 641
Pactul de neagresiune și conciliațiune de la Rio de Janeiro 641
Pactul de organizare al Micii Înțelegeri 642
1934. *Pactul Înțelegerii Balcanice* 642
1935. *Pactul de asistență mutuală româno-sovietic (Proiectul ~)* 643
1939. *Pactul germano-italian de colaborare politică și militară* 644
1940. *Pactul tripartit* 644
1945. *Pactul Ligii Statelor Arabe* 644
1948. *Pactul de la Bogotá* 645
1966. *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* 645
Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale 646
pacta sunt servanda 646
pacta tertiis 647
Pactul Andin, v. **Grupul Andin** .. 647
Pactul Anticomintern, v. **Anticomintern, Pactul ~** 647
Pactul de la Saadabad, v. **Tratatul de neagresiune între Afghanistan, Iran, Irak și Turcia (1937)** 647
Pactul mediteranean 647
Pactul oriental 648
Pactul Saavedra Lamas, v. **Pactul de neagresiune și conciliațiune de la Rio de Janeiro (1933)** 648
Pactul Societății Națiunilor 648
pactum de contrahendo 649
pactum de negociando 650
pagube de război 650
Pakistan 650
Palestina 651
Palmyra și Kingman Reef, Insulele ~ 653
P.A.M., v. **Programul Alimentar Mondial** 653
panafricanism 653
Panamá 653
Panama, Afacerea ~ 654
panamericanism 654
Pancia sila 655
P.A.P., v. **Polska Agencja Prasowa** 655
Papua — Noua Guinee 655
parafare 656
Paraguay 656
paralelă geografică 656
Parcul Comun al Vagoanelor de Marfă (P.C.V.) 656
par in parem non habet imperium 657
paritate 657
paritate nucleară 657
parlamentar 657
Parlamentul european (Adunarea parlamentară europeană) 657
Pars News Agency 658
partizan 658
pașalîc 658
pașaport 659
patentă 659
patentă consulară 659
patrimoniu comun al omenirii .. 660
pauză nucleară 660
pavilion 660
pax (romana; britannica; ecclesiae; americana) 661
P.C.V., v. **Parcul Comun al Vagoanelor de Marfă** 661
penalitate 661
Pen-club, v. **Federația internațională a Pen-cluburilor** 661
persoană juridică 661
persoane strămutate 661
persona grata 662
personal diplomatic 662

personal sanitar 662
persona non grata 663
Perú 663
peşcheş 664
Petru I 664
Philippines News Agency (P.N.A.) 664
piaţa capitalurilor 664
Piaţa comună, v. Comunitatea Economică Europeană 665
Piaţa comună a Americii Centrale (C.A.C.M.) 665
piaţa internaţională a aurului .. 665
piaţa internaţională de capital .. 666
piaţa vînzătorului / cumpărătorului 666
piaţă mondială 666
piaţă monetară (piaţă bănească) 667
piaţă valutară 667
piraterie aeriană 667
piraterie maritimă (brigandaj maritim) 667
Pitcairn, Insulele ~ 668
Planul Colombo 668
Planul Czernin 668
Planul Dawes (Raportul comitetului de experţi al Comisiei de reparaţii) 669
Planul Edouard Herriot—Paul Boncour (Planul constructiv francez) 669
Planul Hoover (Moratoriul Hoover) 670
Planul Laval-Hoare 670
Planul Marshall 670
Planul Morgenthau 671
Planul Schuman 671
Planul Tanaka (Memorandumul Tanaka) 671
Planul Tardieu, v. Uniunea economică danubiană 671
Planul Unden 671
Planul Young 672
platou continental 672
plăţi externe 672
plăţi petroliere (petrodolari) 673
plebiscit 673
plenară 673
plenipotenţiar 674
P.N.A., v. Philippines News Agency 674
P.N.B., v. Produsul Naţional Brut 674
P.N.U.D., v. Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare 674
polemologie 674
Polinezia Franceză 675
Politica bunului vecin (Good Neighbour Policy) 675
Politica externă a Republicii Socialiste România 675
politică economică 683
politică internaţională 684
politică monetară 684
politică vamală (politică tarifară) 684
poliţie 684
Polonia 685
Polska Agencja Prasowa (P.A.P.) 687
poluare 687
ponderea de piaţă 687
popor 687
populaţie 688
populaţie civilă 688
port 688
Portugalia 689
Porţile de Fier, v. Sistemul hidroenergetic şi de navigaţie de la Porţile de Fier 690
posesiune 690
Posesiunile spaniole din Africa de Nord 690
post consular 690
post diplomatic 691
postliminium 691
Poziţia României cu privire la instaurarea unei noi ordini economice internaţionale 691
Poziţia României cu privire la îmbunătăţirea şi democratizarea activităţii Organizaţiei Naţiunilor Unite, la întărirea rolului său în

Lista articolelor

realizarea colaborării între toate statele, fără deosebire de orînduire socială, a unei lumi mai bune și mai drepte, a unei păci trainice.. 692

Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume.. 692

pradă de război 693

pragmatism 693

preambul 693

preaviz 693

precădere diplomatică 693

precedent 694

Preferințe Commonwealth 694

Preferințe tarifare generalizate (Sistemul generalizat de preferințe tarifare, nereciproce și nediscriminatorii în favoarea țărilor în curs de dezvoltare)..... 694

preliminarii de pace..... 695

prelungirea tratatului 695

Prensa Latina 695

prerogativă 695

prescripție 696

Presse und Informationsstelle der fürstlichen Regierung 696

presiune 696

Press Trust of Ceylon..... 696

Press Trust of India (P.T.I.).... 696

preț internațional (preț mondial) 696

prima facie 697

primă 697

principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan 697

principiul cavalerismului 698

principiul legalității infracțiunilor și pedepselor (nullum crimen sine lege sau nulla poena sine lege).. 698

privilegii consulare 699

privilegii diplomatice 699

1368. *Privilegiu de comerț acordat orașului Brașov de voievodul Vladislav I (Vlaicu) al Țării Românești* 700

Circa 1403. *Privilegiu acordat de voievodul Mircea cel Bătrîn negustorilor din Liov, Polonia și Lituania* 700

1408. *Privilegiu de comerț acordat liovenilor de Alexandru cel Bun, domnul Moldovei* 700

1413. *Privilegiu de comerț acordat orașului Brașov de voievodul Mircea cel Bătrîn*..... 700

1421. *Privilegiu acordat orașului Brașov și Țării Bîrsei de voievodul Radu Praznaglava*..... 701

1444. *Privilegiu de comerț dat brașovenilor de Ștefan al II-lea, domnul Moldovei* 701

Privilegiu de comerț acordat orașului Brașov și Țării Bîrsei de voievodul Vlad Dracul al Țării Românești 701

1449. *Privilegiu de comerț dat brașovenilor de Alexăndrel, domnul Moldovei* 701

1456. *Privilegiu de comerț dat liovenilor de Petru Aron, domnul Moldovei* 701

1457. *Privilegiu de comerț dat de Ștefan cel Mare negustătorilor din Ungaria* 702

1458. *Privilegiu de comerț dat brașovenilor de Ștefan cel Mare*.. 702

1460. *Privilegiu de comerț dat liovenilor de Ștefan cel Mare*.... 702

1472. *Privilegiu de comerț dat brașovenilor de Ștefan cel Mare*.. 702

priză maritimă, dreptul de ~ 702

prizonieri de război 703

procedura organizațiilor internaționale 703

procedură arbitrală 704

procedură internațională 704

proces verbal 705

producție la comandă..... 705

produse de bază 705

produs intern brut..... 705

produs național brut..... 706

prognoză 706

Programul Alimentar Mondial (P.A.M.) 706
Programul complex (Programul complex al adîncirii și perfecționării în continuare a colaborării și dezvoltării integrării economice socialiste a țărilor membre ale C.A.E.R.) 706
Programul de acțiune pentru cooperarea economică a statelor nealiniate și a altor state în curs de dezvoltare 707
Programul de luptă contra rasismului și discriminării rasiale .. 707
Programul integrat pentru produsele de bază 708
Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (P.N.U.D.) 709
Programul Națiunilor Unite pentru Mediul Înconjurător (U.N.E.P.) .. 709
prohibiție 710
pro memoria 710
promulgare 710
pronunciamento 710
propagandă 710
proprietate industrială 710
prorogare de competență 710
prospectarea pieței, v. marketing 711
protectorat 711
protecția mediului înconjurător .. 711
protecție consulară 711
protecție diplomatică 711
protecție în caz de război 712
protecționism 712
protest 712
protest maritim 712
protocol 712
1822. *Protocol ruso-prusian* 713
1859. *Protocoalele privind recunoașterea dublei alegeri a domnitorului Alexandru I. Cuza, v. Conferința de la Paris în vederea recunoașterii dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza (1859)* .. 713
1922. *Protocolul de la Geneva* .. 713
1924. *Protocolul privind reglementarea pașnică a diferendelor internaționale (Protocolul de la Geneva)* 713
1925. *Protocolul de la Geneva privitor la interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice* 714
provocare 715
P.T.I., v. Press Trust of India .. 715
publicarea tratatelor 715
Puerto Rico 715
Pugwash, Conferința de la ~ .. 716
purtător de cuvînt 716
putere protectoare 716
puteri aliate și asociate 716
Puterile Axei, v. Axa Berlin-Roma-Tokio 716
Puterile Centrale 716

Q

Qatar 717
Qatar News Press 717
Quai D'Orsay 717
quid pro quo 717
quorum 718

R

rabat 719
radă 719
ranguri diplomatice și consulare 719
raport 720
raport de forțe 720
raportor 721
rasism 722
R.S.S., v. Rastriya Sambad Samiti 722
Rastriya Sambad Samiti (R.S.S.) 722
rata și nivelul dobînzilor 722
ratificare 722
rațiune de stat 722

Lista articolelor

răspunderea internațională a statelor 722
război 723
război mondial 727
primul ~ 727
al doilea ~ 729
războiul ciudat 732
reasigurare 733
rebus sic stantibus 733
recepție diplomatică 733
recesiune 734
rechemare 734
rechiziție 734
reciprocitate 735
recomandare 735
rectificarea frontierei 735
recunoaștere 735
recunoașterea sentințelor arbitrale și a hotărîrilor judecătorești străine 736
recvaluare 736
reexport 736
redevență 737
reducere lineară a taxelor vamale 737
refugiat 737
regim de frontieră 738
regim național 738
regim vamal (politică vamală).. 738
regimul de frontieră al României 739
regimul spațiului aerian..... 739
regimul spațiului aerian al României 740
regimul spațiului cosmic..... 740
regimul străinilor 741
reglementarea diferendelor dintre state prin organizațiile internaționale 741
Regulament de procedură..... 741
Regulament organic 742
Regulament sanitar internațional 743
reguli de origine 743
relații consulare 743
relații diplomatice 744
relații externe 744
relații internaționale 745
relațiile diplomatice ale României 746
remilitarizare 749
remilitarizarea zonei renane, v. criza renană; Renania, demilitarizarea ~ 750
remiză 750
Renania, demilitarizarea ~ 750
renunțare 750
repararea daunelor 750
reparații de război..... 751
repatriere 751
replică 751
represalii 751
reprezentant permanent 752
Reprezentanța P.N.U.D. în România 752
reprezentanță diplomatică, v. misiune diplomatică 752
reprezentanțe comerciale 752
reprezentare, dreptul de ~ 752
repudiere 753
res communis 753
res extra commercium..... 753
res nullius 753
resortisant 753
respectarea obligațiilor internaționale, v. pacta sunt servanda.. 754
res perit domino 754
restitutio in integrum 754
res transit cum suo onere..... 754
restricții la import..... 754
restricții valutare 754
resurse naturale 754
reședință 755
retorsiune 755
retragerea (dintr-un tratat).... 755
Réunion, Insula ~ 755
Reuniunea privind cooperarea economică și tehnică multilaterală în Balcani 756
Reuter 756
revalorizare 756

revanșism 756
revizionism 757
revizuirea Cartei O.N.U..... 757
revizuirea tratatelor 757
Revoluția științifică și tehnică.. 758
rezervă 759
rezerve oficiale 760
rezident (rezident general)..... 760
reziliere 760
rezistență, mișcare de ~ 760
rezoluție 761
rezolvarea prin mijloace pașnice a diferendelor internaționale .. 761
Rhodesia de Sud 761
risc 762
risturnă 762
Ritzaus Bureau 763
riveran 763
rol 763
România 763
Ross Dependency 774
rubla transferabilă 774
runda Kennedy 774
ruperea relațiilor diplomatice.. 775
ruptură a păcii, v. încălcare a păcii 775
Rwanda 775

S

Saar 776
Saba News Agency..... 776
sabotaj 776
Saint Kitts, Nevis și Anguilla.. 777
Saint Pierre și Miquelon..... 777
S.A.L.T. (Tratative pentru limitarea armamentelor strategice).. 777
salvconduct 777
Samoa Americană 778
Samoa de Vest 778
sancțiuni economice 778
sancțiuni internaționale 778
San Marino 779
São Tomé și Principe..... 780
sangeac 780
satisfacție 780
Saudi Press Agency..... 781
schemă de preferințe tarifare generalizate 781
schimb de note..... 781
schimb de populație..... 781
schimb de prizonieri..... 781
schimb de teritoriu 781
schimbul instrumentelor de ratificare 782
Schwartz, Planul ~ 782
Schweizerische Depeschenagentur A.G. 782
sclavie 782
scont 782
scrisoare 783
scrisoare de cabinet..... 783
scrisoare de încredințare..... 783
scrisoare de rechemare..... 783
scrisoare particulară cu caracter semioficial 783
scrisori de acreditare..... 783
scrisori de marcă..... 784
scutire de taxe vamale..... 784
S.E.A.T.O., v. Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est..... 784
secesiune 784
sechestrare 784
secretariat 785
Secretariat al reuniunilor internaționale 785
secretariat de ambasadă..... 785
Secretariatul O.N.U. 785
securitatea europeană 786
securitate internațională 788
sediu 790
segregație rasială 790
S.E.L.A., v. Sistemul Economic Latino-American 790
Seelöwe (Leul de mare), Planul ~ 790
seminar internațional 790
semnarea tratatelor 791

Lista articolelor

Sened 791
Senedul din 1783 791
Sénégal 791
sentință 792
separarea puterilor 792
serhad (serhat) 792
Serrana Pank și Roncador Cay .. 792
service 792
servituți internaționale 793
sesiune 793
Seychelles 793
sferă de interese (de influență) .. 793
S.F.I., v. Societatea Financiară Internațională 794
Sfînta Alianță 794
Sfînta Elena 794
Sfînta Lucia 794
Sfîntul Scaun, v. Vatican 794
Sfîntul Vincențiu 794
sfîrșitul războiului 795
Sho-go (Victoria) 795
Sierra Leone 795
sigiliu 796
sine die 796
Singapore 796
SIPRI, v. Institutul Internațional pentru Cercetarea Păcii de la Stockholm 797
Siria 797
sistem valutar internațional 798
sistemul colonial al imperialismului 799
Sistemul de telecomunicații spațial al organizației Intersputnik .. 799
Sistemul Economic Latino-American (S.E.L.A.) 799
Sistemul hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier 800
sistemul mondial capitalist 800
sistemul mondial socialist 801
sistemul repartiției geografice a locurilor și posturilor în organizațiile internaționale 802
sistemul vest-european de flotare concertată 803
situație 803
societate comercială 803
Societatea Financiară Internațională (S.F.I.) 804
Societatea Națiunilor 804
societăți mixte 806
societăți transnaționale 807
sol 807
solie 808
Solomon Britanice 808
solul și subsolul marin 808
solvabilitate 809
Somalia 809
Somali National News Agency (SONNA) 810
South African Press Association 810
Spania 810
SONNA, v. Somali National News Agency 811
spațiu aerian 811
spațiu extraatmosferic 812
spațiu maritim 812
spațiu vital 812
specializarea internațională a producției 812
speculații (la bursă) 813
spion 813
splendida izolare 813
Sri Lanka 814
stabex 814
stabilirea relațiilor diplomatice .. 815
stabilizarea prețelor 815
stagflație 815
stalii 815
standard internațional 816
stare de asediu 816
stare de mobilizare 816
stare de necesitate 816
stare de război 816
stare de tensiune 817
stare de urgență 817
stare excepțională 817
stat 817

state mici și mijlocii 818
Statele Unite ale Americii 819
Statele Unite ale Europei 821
statu-quo 821
statut consultativ 821
Statutul Westminster 822
Statutul Antarcticii 822
Statutul sau Actul dezvoltător al Convenției de la Paris (1864) 822
stipulație 822
stoc tampon (regulator) 822
strategie totală 823
strîmtori 823
strîmtorile Mării Negre 823
structura pieței externe 825
Student, Operațiunea ~, v. Maritza, Planul ~ 825
studiul pieței externe 825
stupefiante 825
subamendament 825
subcomitet 825
subdezvoltare 826
subiecte de drept internațional .. 826
submarin 827
subproducția (subcontractarea) .. 827
sub sperati 827
substituirea importurilor 827
subvenție de export 828
subvenție economică 828
subversiune 828
succesiune 829
Sud, Planul ~ 829
Sudan 829
Sudan National News Agency (SUNA) 830
Suedia 830
sume compensatorii în C.E.E. (sume monetare compensatorii) 831
SUNA, v. Sudan National News Agency 832
supraarbitru 832
suprataxă la import 832
supunșenie 832
Surinam 832
suspendarea ostilităților 832
suveranitate 833
suzeran, suzeranitate 835
Svalbard, Insulele ~ 836
Svenska Nyhetsbyrab 836
swap 836
Swaziland 836
switch (operațiuni de switch) .. 837

Ș

șanse egale 838
șantaj 838
șarpele monetar, v. sistemul vest-european de flotare concertată .. 838
șef de post consular 838
șef de stat 839
șenal 839

T

tacita reconducție 840
Tacna-Arica, Afacerea ~ 840
tale-quale 840
talveg 840
TANIUG, v. Novinska Agencija Taning 841
T.A.N.U., v. Tribunalul Administrativ al O.N.U. 841
T.A.P., v. Tunis Afrique Presse .. 841
Tanzania 841
tarif vamal 842
T.A.S.S., v. Telegrafnoe Agentstvo Sovetskogo Soiuza 842
taxă de scont 842
taxă vamală 842
taxe consulare 842
taxe fiscale la import sau taxe (impozite) fiscale la frontieră 843
tăcerea 843
teatru de acțiuni militare 843
teatru de război 843

Lista articolelor

Telegrafnoe Agentstvo Sovetskogo Soiuza (T.A.S.S.) **843**
teoria relaţiilor internaţionale .. **844**
Teritoriile Australe şi Antarctice Franceze **844**
teritoriu **845**
Teritoriul Australian Antarctic .. **845**
Teritoriul Britanic Antarctic .. **845**
Teritoriul Britanic din Oceanul Indian **846**
termen **846**
terorism **846**
tezaur **846**
Thailanda **847**
time-sheet **848**
târg internaţional **848**
Togo **849**
Tokelau **849**
Tonga **849**
Torch (Torţă) **850**
trafic de sclavi **850**
transfer **850**
transfer de populaţie **851**
transfer de tehnologie **851**
tranşe de credit **851**
tratate europene de concilicre .. **851**
tratatele Bryan **852**
tratat internaţional **852**
1387. *Tratat încheiat de Petru I, voievodul Moldovei, cu Vladislav al II-lea, regele Poloniei* **855**
1389. *Tratat semnat de plenipotenţiarii voievodului Mircea cel Bătrîn, asistaţi de trimisul voievodului Moldovei, Petru I, cu reprezentanţii regelui Poloniei, Vladislav al II-lea* **855**
1390. *Tratat semnat de plenipotenţiarii voievodului Mircea cel Bătrîn şi cei ai regelui Poloniei, Vladislav al II-lea* **856**
1395. *Tratat încheiat între Mircea cel Bătrîn, voievod al Munteniei, şi Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei* **856**
1396. *Tratat (act omagial) prin care Vlad, voievod al Munteniei şi adversarul lui Mircea cel Bătrîn, recunoaşte autoritatea regelui Vladislav al II-lea al Poloniei* **856**
1402. *Tratat încheiat de Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, cu Vladislav, regele Poloniei* **856**
1411. *Tratat de alianţă încheiat de Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, cu Vladislav, regele Poloniei* **856**
1433. *Tratat de delimitarea hotarului încheiat de Ştefan, domnul Moldovei, cu Vladislav, regele Poloniei* **856**
1450. *Tratat de alianţă încheiat de Bogdan, domnul Moldovei, cu Ioan de Hunedoara, guvernatorul Ungariei* **856**
1455. *Tratat încheiat între Ioan de Hunedoara şi voievodul Vladislav al II-lea al Munteniei* .. **856**
1459. *Tratat încheiat de Ştefan cel Mare cu Cazimir, regele Poloniei* **857**
1468. *Tratat încheiat de Ştefan cel Mare cu regele Poloniei, Cazimir* **857**
1475. *Tratat încheiat de Ştefan cel Mare cu regele Ungariei, Matei Corvin* **857**
1485. *Tratat încheiat de Ştefan cel Mare cu Cazimir, regele Poloniei* **857**
1499. *Tratat încheiat de Ştefan cel Mare cu Ioan Albert, regele Poloniei, şi fraţii săi, Alexandru mare duce al Lituaniei, şi Sigismund* **858**
1507. *Tratat încheiat de Radu cel Mare şi sfatul domnesc al Ţării Româneşti cu regele Ungariei, Vladislav al II-lea* **858**
1517. *Tratat între voievodul Munteniei, Neagoe Basarab, cu sfatul său şi regele Ungariei, Ludovic al II-lea* **858**

1517—1518. *Tratat încheiat între Ştefan cel Tînăr, domnul Moldovei, şi Sigismund, regele Poloniei* 858
1519. *Tratat încheiat între Papa Leon al X-lea şi voievozii Neagoe Basarab şi Ştefăniţă* 859
1527. *Tratat încheiat între Petru Rareş, domnul Moldovei, şi Sigismund, regele Poloniei* 859
1535. *Tratat încheiat de Petru Rareş, domnul Moldovei, cu Ferdinand de Habsburg, rege al Ungariei* 859
1547. *Tratat încheiat de Iliaş Rareş, domnul Moldovei, cu regele Poloniei* 859
1553—1554. *Tratat încheiat de Alexandru Lăpuşneanu, domnul Moldovei, cu Sigismund August, regele Poloniei* 860
1570. *Tratatul de la Speyer încheiat între Ioan Sigismund Zápolya, principele Transilvaniei, şi împăratul Maximilian II* 860
1594. *Tratatul dintre Aron Tiranul, domnul Moldovei, şi Rudolf al II-lea, împăratul Germaniei* 860
1595. *Tratat încheiat de plenipotenţiarii lui Mihai Viteazul cu Sigismund Báthory, principele Transilvaniei* 860
1598. *Tratat încheiat între voievodul Mihai Viteazul şi plenipotenţiarii lui Rudolf al II-lea, împărat al Germaniei şi rege al Ungariei* 861
1605. *Tratat între Transilvania şi Imperiul otoman* 861
Tratat de pace între Transilvania şi imperiul habsburgic 861
1608. *Tratat încheiat între Gabriel Báthory, principele Transilvaniei, şi Constantin Movilă, domnul Moldovei* 861
1612. *Tratat încheiat de Radu Mihnea cu oraşul Braşov pentru prietenie, ajutor şi informaţii reciproce* 861
1622. *Tratatul de pace dintre Transilvania şi Imperiul habsburgic* .. 861
1624. *Tratatul încheiat între Gabriel Bethlen, principele Transilvaniei, şi Imperiul habsburgic* .. 861
1626. *Tratatul de pace încheiat între Transilvania şi Imperiul habsburgic* 861
1638. *Tratat încheiat între Gheorghe Rákóczi I, principele Transilvaniei, şi Vasile Lupu, voievodul Moldovei* 862
1643. *Tratat de alianţă între Transilvania şi Suedia* 862
1645. *Tratat de alianţă între Transilvania şi Franţa* 862
1647. *Tratat încheiat de Matei Basarab, voievodul Ţării Româneşti, cu Gheorghe Rákóczi I, principele Transilvaniei* 863
1649. *Tratat încheiat de Transilvania cu Poarta otomană* 863
1655. *Tratat încheiat de Constantin Şerban Basarab, voievodul Ţării Româneşti, cu Gheorghe Rákóczi II, principele Transilvaniei* 863
1659. *Tratat încheiat între Mihail Radu (Mihnea al III-lea), voievod al Munteniei, şi Gheorghe Rákóczi II, principele Transilvaniei* 863
1686. *Tratat secret, numit „hallerian", încheiat de plenipotenţiarii lui Mihail Apafi, principe al Transilvaniei, cu Leopold I, împărat al Austriei şi rege al Ungariei* 863
1687. *Tratatul dintre Transilvania şi imperiali* 863
1689. *Tratat încheiat între Şerban Cantacuzino, domn al Munteniei, şi Ioan şi Petru, ţari ai Rusiei* .. 863
1699. *Tratatul de pace de la Karlowitz* 863
1703. *Tratat între Polonia şi Poarta otomană* 864
1711. *Tratat între Dimitrie Cantemir, domn al Moldovei, şi Petru I, ţarul Rusiei* 864

Lista articolelor

Tratat de pace între Rusia şi Turcia 864
Tratatul de la Satu Mare..... 864
1718. *Tratatul de pace de la Passarowitz* 864
1739. *Tratatul de pace de la Belgrad* 864
1774. *Tratat de pace încheiat între Rusia şi Poarta otomană*..... 865
1775. *Tratatul austro-turc* 865
1791. *Tratatul de pace de la Şiştov* 865
1792. *Tratat de pace încheiat între Rusia şi Poarta otomană*..... 866
1794. *Tratatul Jay* 866
1807. *Tratatul de pace de la Tilsit* 866
1812. *Tratatul de pace încheiat între Rusia şi Turcia*..... 866
1826. *Tratat de uniune, Liga şi Confederaţia Permanentă* 867
1829. *Tratatul de pace între Rusia şi Poarta otomană*..... 867
1834. *Tratatul ruso-turc referitor la graniţele din Asia, la Principate şi indemnităţi* 868
1856. *Tratatul de pace de la Paris* 868
1878. *Tratatul de pace de la San Stefano* 868
Tratatul de la Berlin..... 868
1911. *Tratatele Knox.* 869
1913. *Tratat de pace între România, Grecia, Muntenegru, Serbia şi Bulgaria* 869
1916. *Tratat de alianţă încheiat de România cu Franţa, Marea Britanie, Italia şi Rusia*..... 869
1918. *Tratatul de pace de la Brest-Litovsk* 870
Tratatul de pace dintre România, de o parte, Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia, de altă parte 870
1919. *Tratatul de pace de la Neuilly* 870
Tratatul de pace de la Saint-Germain en-Laye 870
Tratatul de pace dintre Puterile Aliate şi Asociate şi Germania (Tratatul de la Versailles).... 871
Tratat încheiat între România şi Principalele Puteri Aliate şi Asociate 872
1920. *Tratat de pace dintre Puterile Aliate şi Asociate şi Ungaria* 872
Tratatul de pace dintre Puterile Aliate şi Asociate cu Turcia.... 873
Tratatul încheiat între Principalele Puteri Aliate şi Asociate cu România, Polonia, statul Sîrbo-Croato-Sloven şi Cehoslovacia.... 873
1921. *Tratatul de pace dintre S.U.A. şi Germania*..... 873
1922. *Tratatul sovieto-german* .. 874
1926. *Tratatul de garanţie româno-polon* 874
Tratat de conciliaţiune, de aranjament judiciar şi de arbitraj obligatoriu, încheiat între România şi Elveţia 874
1928. *Tratatul general de arbitraj interamerican* 874
1929. *Tratat de conciliaţiune încheiat între România şi S.U.A.* 875
Tratatul de arbitraj încheiat între România şi S.U.A. 875
Tratatul de conciliaţiune şi arbitraj între Polonia şi România.. 875
1933. *Tratatul de amiciţie, de neagresiune, de arbitraj şi de conciliaţiune între România şi Turcia*.... 875
1935. *Tratatul de asistenţă mutuală dintre Franţa şi Uniunea Sovietică* 875
1937. *Tratatul de neagresiune între Afghanistan, Iran, Irak şi Turcia (Pactul de la Saadabad)* 876
1939. *Tratatul economic româno-german* 876

Tratatul de neagresiune germano-sovietic **876**
1940. *Tratat între România și Bulgaria* **877**
1947. *Tratatul de alianță și asistență mutuală de la Dunkerque*.. **877**
Tratatele de pace de la Paris.... **877**
Tratatul de pace dintre România și Națiunile Unite **878**
Tratatul interamerican de asistență reciprocă **879**
1949. *Tratatul nord-atlantic* **880**
1950. *Tratatul dintre R.D. Germană și R.P. Polonă de demarcare a frontierei de stat*..... **880**
1951. *Tratatul de pace cu Japonia* **880**
Tratatul de securitate japono-american **880**
1952. *Tratatele de la Bonn*..... **881**
1954. *Tratatul de la Manila*.... **881**
1955. *Tratatul de stat cu privire la restabilirea Austriei ca stat independent și democrat*..... **881**
1959. *Tratatul asupra Antarcticii* **881**
1962. *Tratatul Unității Economice Arabe* **882**
1963. *Tratatul franco-vest-german* **883**
Tratatul privind interizcerea experiențelor cu arme nucleare în atmosferă, în spațiul extraatmosferic și sub apă..... **883**
1967. *Tratat cu privire la principiile care guvernează activitatea statelor în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești*.. **883**
Tratatul privind interzicerea armelor nucleare în America Latină (Tratatul de la Tlatelolco).... **884**
1968. *Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Republica Socialistă România și Republica Socialistă Cehoslovacă* **885**
1970 *Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare*..... **885**
Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între România și U.R.S.S. **886**
Tratatul dintre U.R.S.S. și R.F. Germania **887**
Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Republica Socialistă România și Republica Populară Polonă **887**
Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Republica Socialistă România și Republica Populară Bulgaria **888**
Tratatul cu privire la bazele normalizării relațiilor dintre R.P. Polonă și R.F. Germania..... **888**
1971. *Tratatul cu privire la interzicerea amplasării armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor* **889**
1972. *Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Republica Socialistă România și Republica Populară Ungară* .. **889**
Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Republica Socialistă România și Republica Democrată Germană..... **890**
Tratatul asupra bazelor relațiilor dintre R.D. Germană și R.F. Germania **890**
1973. *Tratatul de prietenie și cooperare între România și Republica Costa Rica* **891**
Tratatul asupra relațiilor bilaterale dintre Republica Federală Germania și Republica Socialistă Cehoslovacă **891**
1974. *Tratat de prietenie și cooperare între România și Republica Argentina* **892**
Tratat de prietenie și cooperare între România și Guineea..... **892**
1975. *Tratat de prietenie și colaborare între Republica Socialistă România și Republica Populară Democrată Coreeană* **892**
Tratat de prietenie și cooperare între România și Portugalia **893**
trată **893**
tratament cumulativ **894**

Lista articolelor

tratative, v. negocieri diplomatice 894
1918. *Tratativele de la Arad*.... 894
1939. *Tratativele anglo-franco-sovietice* 894
trecere inofensivă 895
tribunal arbitral 895
tribunal arbitral mixt..... 895
tribunal de prize maritime.... 895
tribunal internaţional penal, v. drept internaţional penal..... 896
tribunal militar internaţional.... 896
Tribunalul administrativ al O.I.M. 896
tribunalul administrativ al O.N.U. 897
tribut 897
Trieste 898
trimis 899
trimitere 899
Trinidad-Tobago 899
Tripla Alianţă, v. Puterile Centrale 900
Triplex confinium 900
Tunis Afrique Presse (T.A.P.).. 900
Tunisia 900
Turcia 901
turism internaţional 903
Turks şi Caicos..... 904
tutelă internaţională 904
Tuvalu 904

Ţ

Ţara Reginei Maud..... 906
ţară în curs de dezvoltare..... 906
ţările cel mai grav afectate.... 907
ţările cel mai puţin dezvoltate.. 907

U

U.A.I., v. Uniunea Astronomică Internaţională 908
U.A.I., v. Uniunea Academică Internaţională 908
U.A.T.I., v. Uniunea Asociaţiilor Tehnice Internaţionale 908
U.D.E.A.C., v. Uniunea Vamală şi Economică a Africii Centrale 908
U.E.O., v. Uniunea Europei Occidentale 908
U.E.P., v. Uniunea Europeană de Plăţi 908
U.G.A.A., v. Uniunea Generală Arabă de Asigurări..... 908
Uganda 908
U.G.G.I., v. Uniunea Geodezică şi Geofizică Internaţională 909
U.I.A., v. Uniunea Internaţională a Arhitecţilor 909
U.I.C., v. Uniunea Internaţională a Căilor Ferate 909
U.I.I.G., v. Uniunea Internaţională a Industriei Gazului 909
U.I.O.O.T., v. Uniunea Internaţională a Organismelor Oficiale de Turism 909
U.I.P.M., v. Uniunea Internaţională a Presei Medicale 909
U.I.P.T.V., v. Uniunea Internaţională pentru Publicarea Tarifelor Vamale 909
U.I.S., v. Uniunea Internaţională a Studenţilor 909
U.I.T., v. Uniunea Internaţională a Telecomunicaţiilor 909
ultimatum 909
ultra vires 910
U.M.O.A., v. Uniunea Monetară Vest-Africană 911
unanimitate 911
U.N.C.I.T.R.A.L., v. Comisia Naţiunilor Unite pentru Dreptul Comercial Internaţional 911
U.N.C.T.A.D., v. Conferinţa Naţiunilor Unite pentru Comerţ şi Dezvoltare 911
UNDRO, v. Biroul Coordonatorului Naţiunilor Unite pentru ajutoare în caz de catastrofă 911
U.N.E.P., v. Programul Naţiunilor Unite pentru Mediul Înconjurător 911

U.N.E.S.C.O., v. Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură 911
Ungaria 911
U.N.H.C.R. (Î.C.R.), v. Înaltul Comisar al Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi 914
U.N.I.C.E.F., v. Fondul Naţiunilor Unite pentru copii 914
UNIDROIT, v. Institutul Internaţional pentru Unificarea Dreptului Privat 914
unilateral 914
U.N.I.T.A.R., v. Institutul Naţiunilor Unite pentru Formare şi Cercetare 914
unitate de cont 914
United Press International (U.P.I) 914
uniune administrativă 915
uniune de state 915
Uniunea Academică Internaţională (U.A.I.) 915
Uniunea Asigurătorilor de Credite Internaţionale (Uniunea de la Berna) 915
Uniunea Asociaţiilor Tehnice Internaţionale (U.A.T.I.) 916
Uniunea Astronomică Internaţională (U.A.I.) 916
Uniunea Economică Danubiană (Planul Tardieu) 916
Uniunea economică internaţională pentru organizarea cooperării în producţie a livrărilor reciproce de utilaje şi acordarea de asistenţă tehnică în construirea centralelor nuclearoelectrice (INTERATOMENERGO) 917
Uniunea economică internaţională în domeniul fibrelor chimice (INTERCHIMFIBRE) 917
Uniunea europeană 917
Uniunea europeană de plăţi (U.E.P.) 918
Uniunea Europei Occidentale (U.E.O.) 918
Uniunea Franceză 918
Uniunea Geodezică şi Geofizică Internaţională (U.G.G.I.) 919
Uniunea Internaţională a Arhitecţilor (U.I.A.) 919
Uniunea Internaţională a Căilor Ferate (U.I.C.) 919
Uniunea Internaţională a Industriei Gazului (U.I.I.G.) 919
Uniunea internaţională a institutelor de cercetări forestiere 919
Uniunea Internaţională a Organismelor Oficiale de Turism (U.I.O.O.T.) 920
Uniunea Internaţională a Presei Medicale (U.I.P.M.) 920
Uniunea Internaţională a Republicilor Americane (Uniunea Statelor Americane) 920
Uniunea Internaţională a Studenţilor (U.I.S.) 920
Uniunea internaţională a ştiinţelor geologice 920
Uniunea internaţională a ştiinţelor preistorice şi protoistorice 921
Uniunea Internaţională a Telecomunicaţiilor (U.I.T.) 921
Uniunea internaţională a transporturilor rutiere 922
Uniunea internaţională a vagoanelor 922
Uniunea internaţională pentru chimie pură şi aplicată 922
Uniunea internaţională pentru conservarea naturii şi resurselor sale 922
Uniunea internaţională pentru protecţia operelor literare şi artistice 922
Uniunea internaţională pentru protecţia proprietăţii industriale 922
Uniunea Internaţională pentru Publicarea Tarifelor Vamale (U.I.P.T.V.) 923
Uniunea internaţională pentru studiul ştiinţific al populaţiei .. 923
Uniunea Interparlamentară 923
Uniunea Matematică Internaţională 923

Lista articolelor

Uniunea Monetară Vest-Africană (U.M.O.A.) 923
Uniunea panamericană 924
Uniunea Parlamentelor Africane (U.P.A.) 924
Uniunea pentru menținerea păcii 924
Uniunea Poștală Universală (U.P.U.) 924
Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste 925
Uniunea Sindicală Panafricană (U.S.P.A.) 930
Uniunea Tîrgurilor Internaționale (U.T.I.) 930
uniune vamală 930
Uniunea Vamală dintre Moldova și Țara Românească (1847).... 930
Uniunea Vamală și Economică a Africii Centrale (U.D.E.A.C.).. 930
universalitate 930
Universalitatea O.N.U. 931
Universitatea O.N.U. (Universitatea Națiunilor Unite)..... 932
U.N.R.R.A., v. Administrația O.N.U. pentru Ajutorare și Reconstrucție 932
U.N.R.W.A., v. Agenția Națiunilor Unite pentru Ajutor și Reconstrucție 932
U.P.A., v. Uniunea Parlamentelor Africane 932
U.P.I., v. United Press International 932
U.P.U., v. Uniunea Poștală Universală 932
Uruguay 932
U.S.P.A., v. Uniunea Sindicală Panafricană 933
uti possidetis 933
U.T.I., v. Uniunea Tîrgurilor Internaționale 933
uzucapiune 933
uzurpare 933

V

validitate 934
valoare prezentă 934
valută 934
vamă 935
Varianta balcanică 935
vasalitate 936
Vatican 936
Venezuela 936
viceconsul 938
viciu de consimțămînt..... 938
victime de război 938
vid, teoria ~ 938
Vietnam, Republica Socialistă ~ 938
violarea păcii 941
violarea tratatelor 941
violență 942
Virgine Americane, Insulele ~ .. 942
Virgine Britanice, Insulele ~ .. 942
viză consulară 943
vizită 943
Volta Superioară 944
volumul și structura comerțului exterior 945
voluntar 945
vot 945
V.N.A. (Viet-Nam Thong Tan Xa) 946

W

Walvis Bay 947
Wake, Insulele ~ 947
Wallis și Futuna, Insulele ~ .. 947
Weserübung, Exercițiul Weser .. 948

Y

Yemen, Republica Arabă ~ 949
Yemen, Republica Democratică Populară a ~ 950

Z

Zair **952**
Zambia **953**
zălog **954**
Ziua drepturilor omului **954**
Ziua mondială a sănătății **954**
Ziua Națiunilor Unite **955**
Zona Canalului Panama **955**
Zona europeană a liberului schimb **955**
Zona Gaza **956**
zonă **956**
zone interzise **958**
zone și localități sanitare și de securitate **958**
zone valutare **958**

Anexe **961**